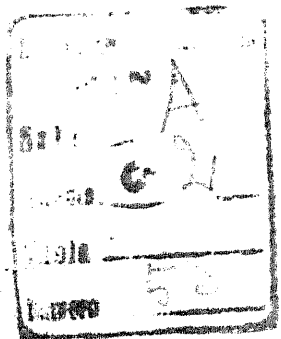
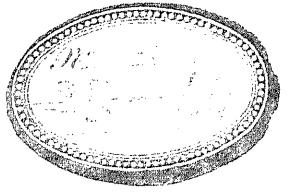

J. A. L.

1 400 410 BELT MADE IN SPAIN

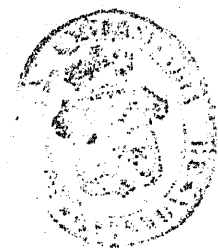
De el Agente del P.^e Año de Escultura

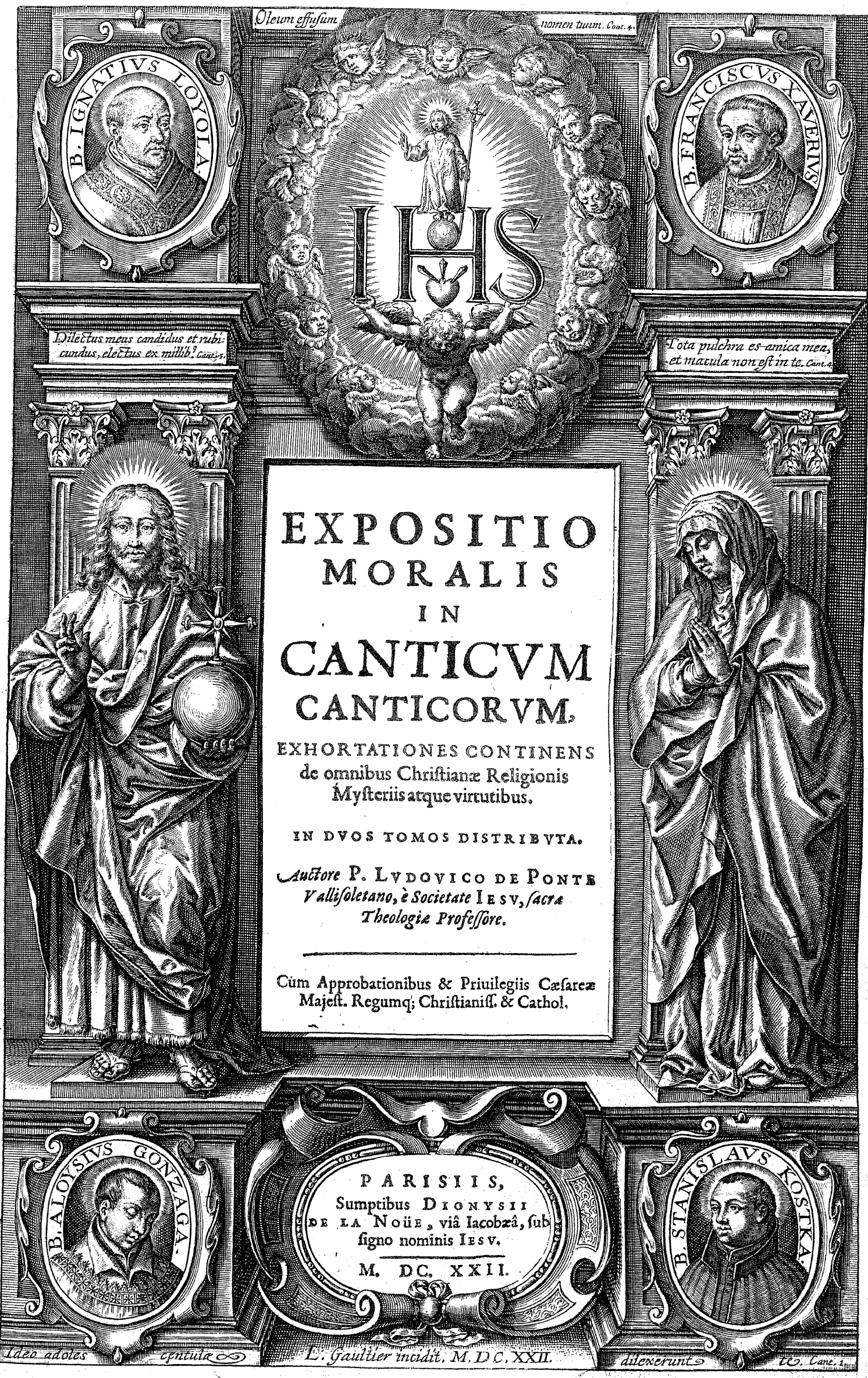
R. P. LVD.

DE PONTE

IN

CANTICA.

Non effusum *nomen tuum. Cant. 4.*

Dilectus meus candidus et rubi-
cundus, electus ex millib. Cant. 5.

Tota pulchra es amica mea,
et macula non est in te. Cant. 5.

**EXPOSITIO
MORALIS
IN
CANTICVM
CANTICORVM.**
EXHORTATIONES CONTINENS
de omnibus Christianæ Religionis
Mysteriis atque virtutibus.
IN DVOS TOMOS DISTRIBVTA.
Auctore P. LVDOVICO DE PONTE
Vallisoletano, è Societate IESV, sacre
Theologie Professore.
Cùm Approbationibus & Privilegiis Cæsareæ
Majest. Regumq; Christianiss. & Cathol.

PARISIIS,
Sumptibus DIONYSII
DE LA NOÛE, viâ Iacobzâ, sub
signo nominis IESV.
M. DC. XXII.

Adoles *spitula* *L. Gaultier incidit. M. DC. XXII.* *dilexerunt* *Et. Cant. 1.*

PRÆFATIO
COMMENTARIORVM
IN
CANTICVM
CANTICORVM
SECVNDVM SENSVM
TROPOLOGICVM.

LIBER Salomonis, qui ab argumenti magnitudine Canticum Canticorum inscribitur, quoddam est spirituale colloquium inter Deum trinum & unum, seu Christum verū Deum & hominem, & eius Ecclesiam siue antiquam siue nouam, & quamcumque piā animam, quā illius est membrum. In qua Deus duplicem gerit personam, duoque obit munera: Vnū sapientissimi magistri, sublimem fidei ac sanctitatis doctrinam suā tradentis discipula; alterum amantissimi sponsi, qui miris laudibus, gratiis, donis, & fauoribus suam charissimam sponsam extollit, ornat, ditat, & prosequitur. Ecclesia autem duplicem item personam gerit, aut discipula, & sponsa erga Deum; aut magistra & sociā erga reliquas animas, quas adolescentulas vel filias Ierusalem solet nuncupare. Colloquij argumentum, ut tales colloquentes decebat, sublime est, valdeque iucundum, vtile ac copiosum nimis. Quidquid enim antiqui cecimere vates, quidquid narrauerunt Euangelistæ, aut prædicauerunt Apostoli, siue ad fidei mysteria, siue ad mores perfectionemque Euangelicam spectantia, in hoc Cantico comprehenditur, amatorio stylo, non terreno, sed diuino. Quia tamen Metaphoræ, & similitudines, quibus totus scatet liber, a nuptiis carnalibus desumuntur, detrahendus est litera cortex, ne occidat; eo enim detracto, spiritus qui intus latet, animam viuificabit, illuminabit, inflammabit, perficietque. Nam iuxta Salvatoris sententiam; Spiritus est qui viuificat; caro autem non prodest quicquam. Et quæ in hoc Cantico ponuntur verba, spiritus, & vita sunt, sincerè intuentibus illa. Sicut enim antiqui sacerdotes, ut Machabæorum narrat historia, quærentes abditum

^{2. Cor. 6.}
^{v. 3.}

^{Ioan. 6. v.}
^{63.}

^{2. Mach. 2.}
^{v. 20.}

ignem, non inuenerunt nisi aquam crassam, qua refulgente sole, qui prius erat in nubilo, conuersa est in ignem, ita ut omnes mirarentur; sic qui carnis oculis Canticum hoc legerint, solum reperient verborum aquam crassam, quam litera cortex praefert, quaque non lumen, sed tenebras, non spirituale calorem, sed carnalem, aut gelidum frigus menti incutiet: at si diuini solis fulgeat illustratio, Canticum, quod videbatur aqua crassa, fiet illis, caelestis ignis, mire intellectum illuminans, et inflammans voluntatem, ut in ipsis exhortationibus, diuino numine fauente, patebit. In quibus explanato literalis ac genuino sacri textus sensu, ipsa fidei mysteria, et praecleara virtutum utriusque vita contemplatiua et actiua opera, quae in eo fundantur, fusius declarabimus. Transcunt celeriter, ut D. Bernardus, monet, per umbrosam, latebrosamque metaphorarum, et similitudinum siluam, ut ad planitiem spiritualis, et moralis sensus incunde, et utiliter deueniamus, praebentes concionatoribus quid in singulis fere Festis, et Dominicis praedicent, magistris spiritualibus, quid doceant; discipulis autem siue poenitentes, vel tyrones sint, siue proficientes, aut perfecti, quid discant, in quauis progrediantur via, purgatiua, illuminatiua, aut unitiua.

Et si autem uniuersum Canticum octo complectatur capita, et ab interpretibus in tres, aut quinque vel plures diuidatur actus, crediderim tamen primum et secundum caput breuiarium quoddam esse omnium mysteriorum quae in reliquis sex capitibus continentur: Cuius indicium est, secundi capituli et ultimi eandem esse perorationem, et coronidem, sicut suo loco constabit, ut indicetur in secundo capite finiri epilogatam narrationem, a tertio vero aliam nouam, et fusorem eorumdem mysteriorum sub nouis metaphoris inchoari. Quare tomus iste prior, et si primi ac secundi capituli commentarium dumtaxat contineat, fere omnia fidei mysteria, ac virtutum exercitia comprehendet, ut ex sequenti partitione constabit.

EORVM QVAE PRIOR HIC TOMVS CONTINET
DISPOSITIO, ET PARTITIO.

TRipartitum est primum caput Cantici, cuius primum colloquium exorditur sponsa, tres ad Deum preces fundens, in quibus cuncta illa dona naturae vires superexcedentia postulat, quae ipse nobis elargiri decreuit. Prima incipit: Osculetur me osculo oris sui. Secunda, trahe me, post te curremus. Recensitis vero laboribus et oppugnationibus, quas perpeffa est, tertiam adhibet, quae sic incipit; Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, &c. In prima petit omnia nostrae redemptionis, et salutis primordia, in secunda vero, media, in tertia autem eius consummatam perfectionem: licet etiam in singulis cuncta simul comprehendantur.

Deinde vero sponsus his preces respondens, sponsam instruit, et docet modum, quo perfectionem quam tantopere desiderat, obtinere valeat, unde ita exorditur: Si ignoras te o pulcherrima inter mulieres, egredere,

et c. Variisque similitudinibus praecipua virtutum studia quae eius statum decent, commendat; usque ad illa verba: Muræulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento. Exinde vero usque ad finem capituli sponsus et sponsa mutuis laudibus certant. Et multiplicium virtutum exercitium et proxim simul insinuant, Deo excitante, et exhortante, anima vero simul cooperante cum illa, et hoc ipsum fere continuato stylo prosequuntur ad dimidium usque capituli secundi: in quo amplius exprimitur progressus animae usque ad supremam Dei contemplationem, et amorem, ac unionem cum ipso; qualis in hac vita haberi potest: et concluditur illis verbis: Adiuro vos filiae Hierusalem per capreas, &c.

In altero capituli dimidio, quod incipit, vox dilecti mei, usque ad finem, narrat sponsa quae in hac contemplatione et raptu audiuit, didicit, et vidit, sponso eam docente cuncta fidei mysteria quae sciri et quasi possidere desiderabat: maxime quae ad totius legis Evangelicae progressum usque ad finem mundi, spectabant. Nouis tamen metaphoris, et pulcherrimis similitudinibus. Et desinit in illa verba: Reuertere dilecte mi, similis esto capreae, hinnuloque ceruorum super montes Bether.

Horum autem commentarium in quinque partemur libros. Primus primam sponsae preces interpretationem interpretabitur, agetque de praecipuis mysteriis ac beneficiis diuinis quae Christianae religionis et perfectionis sunt fundamenta, duasque partes seu tractatus continebit. Prior de septem praeclearioribus beneficiis ab infinita Dei erga nos charitate procedentibus, ac de nostra dilectione erga proximos admodum quo ipse dilexit nos, in id: Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino, fragrantia unguentis optimis. Posterior de nominibus Dei, et Christi Iesu significantibus eius immensas virtutes et gratias, et quas etiam in nos effundit, et de nostra dilectione erga ipsum propter illas, circa illud, Oleum effusum nomen tuum. Ideo adolescentulae dilexerunt te.

Secundus liber circa secundam preces versabitur. Eritque de gratia Dei necessaria ad sequendum Christum, et contemplanda diuina mysteria, malaque huius vitae superanda, et de nostra cooperatione cum ipsa, eritque tripartitus; prima pars, in id: Trahe me post te, curremus in odorem unguentorum tuorum, de gratia Christi trahente nos ad currendum post ipsum, eius sequendo vestigia, et imitando mores. Secunda de gratia Dei introducente nos ad contemplanda diuina mysteria, et de rectitudine dilectionis quae comitatur illam, in id, Induxit me Rex in cellaria sua, exultabimus, &c. Recti diligunt te. Tertia vero de miseriis huius vitae tam culpa quam poena, quae tolluntur vel superantur per Christi gratiam, in id: Nigra sum, sed formosa, &c. Usque ad illud, Vineam meam non custodiui.

Liber tertius tertiam sponsae preces, sponsique responsum ad eam commentabitur, eritque de ardenti desiderio supremae contemplationis, et dilectionis Dei, de cognitione sui ipsius: aliisque virtutum studiis quae ad illam obtinendam disponunt. Et in tres item partes diuidetur, prima declariori et ardentiori contemplatione Dei atque mysteriorum quae ad Christum

Dominum spectant, in id, Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie, &c. Secunda de perfecta cognitione sui ipsius, & aliorum qua ducunt in clariorem cognitionem Dei, in id, Si ignoras te o pulcherrima inter mulieres, &c. Tertia vero de quibusdam virtutibus qua sunt pretiosa ornamenta anime ad Dei anhelantis contemplationem; circa illud, Equitatum meo assimilavi te, usque ad versum, Murænulas aureas, faciemus tibi vermiculatas argento.

Liber quartus reciprocum colloquium inter sponsum & sponsam usque ad dimidium capitis secundi explanabit; tradetque miram praxim vite contemplatiua & actiua usque ad supremum utriusque gradum, & in tres etiam partes subdividetur. Prima erit de contemplatione Christi Domini in utroque eius statu passibili & glorioso, & de fructibus eius: in id, Dum esset Rex in accubitu suo, usque ad versum, Botrus Cypri, &c. Secunda de singulari præcellentia Christi Domini super ceteros homines, & sponsa ipsius super reliquas animas; & de fructibus quos hæc capit, ab illo: in id, Ego flos campi &c. usque ad illud, & fructus eius dulcis gutturi meo; tertia vero de supremo gradu contemplationis, & amoris Dei, ad quem anima per Christum euehitur, & per cellam vinariam denotatur: in id, Introduxit me in cellam vinariam, &c. usque ad illud, Nec euigilare faciatis quoad usque ipsa velit.

Liber quintus, de felici exordio & progressu legis euangelica à primo Christi aduentu usque ad ultimum in fine mundi. Qui tres item continebit partes. Prima de quintuplici aduentu Dei, & præsentia eius inter nos, & de miris vocibus, ac signis, qua unumquemque præcedunt, & comitantur: in id, Vox dilecti mei, ecce iste venit saliens in montibus, &c. usque ad illud, Perspiciens per cancellos. Secunda de multiplici Dei vocatione ad diversos virtutis gradus & status: & de opportunitate legis Euangelica ad progrediendum in illis: in id, En dilectus meus loquitur mihi, surge, &c. usque ad versum, Ostende mihi faciem tuam, &c. Tertia tandem de astutis persecutoribus Christi, & Ecclesia, eiusque felici progressu usque ad finem seculi: in id, Capite nobis vulpes, usque ad finem capitis.

Visum est autem per exhortationes simul interpretationem disponere, ut moralem sensum ad morum informationem tradentes, fusius per alia sacra scriptura testimonia, ac sanctorum patrum sententias, rationesque, ac similitudines varias eum confirmare, & ampliare possemus. Ceterorum vero capitum Cantici commentarium in alterum tomum totidem Libros continentem diuino fauente numine redigemus. Cuncta vero Sacrosancta Romana Ecclesia, qua columna est, & firmamentum veritatis, libens committo, deprecans te, pie Lector, ut iuxta placitum diui Augustini, in verbis verum ames, non verba; sanctitatem quæras magis quam eloquentiam; cum multoties per os imperitum doceat eloquentes, qui stulta mundi elegit, Ut sapientes confundat, ne gloriatur omnis caro in conspectu eius.

Lib. 4. de
doctrina
Christi. c.
II.
1. Cor. I.
v. 27.

FACULTAS REVERENDI PATRIS PROVINCIALIS
Societatis IESV, in Prouincia Castella.

EGO DIDACVS DE SOSSA, Præpositus Prouincialis Societatis IESV, in prouincia Castellæ, potestate ad id mihi data à Reuerendo admodum P. MVTIO VITELLESKO, Præposito Generali eiusdem Societatis, concedo vt typis mædetur opus inscriptum, *Expositio moralis in Canticum Canticorum*, compositum à P. LVDOVICO DE PONTE, eiusdem Societatis Theologo: virorum grauium, atque sapientum iudicio approbatum, in quorum fide has litteras manu nostra subscriptas, & nostri Officij sigillo munitas dedimus. Vallisoleti, die quinta Ianuarij, anni millesimi sexcentissimi decimi noni.

DIDACVS DE SOSSA.

CENSURA REVERENDISSIMI, ATQVE DOCTISSIMI
Magistri V. ANTONII PEREZ, in Sancti Martini Matritensi Cænobio
Abbatis, & totius Benedictina Congregationis, in Hispania
quondam Generalis dignissimi.

PRO Regio Senatu discussi mystica, moraliaque cõmentaria ista in Canticum Canticorum, quæ pius, eruditusque P. LVDOVICVS A PONTE Vallisoletanus Societatis IESV Presbyter cõfecit; in quibus id plane vidi quod author vt verè pons, verù ad æthereas sedes (supra scripturarù globos, & quidem impermeabiles) aditum præmuniuit. Quare prælo digna prædico, vt potè mirator operis, & opificis cultor ex multis ab hinc annis cognitor. Matriti apud Beati Martini Benedictinum Cænobium Calendis Aprilis, anni 1619.

F. ANTONIVS PEREZ.

FACULTAS PROVINCIALIS SOCIETATIS IESV,
in Prouincia Francia.

EGO STEPHANVS CHARLETVS, Præpositus Prouincialis Societatis IESV, in Prouincia Franciæ, potestate ad id mihi facta ab admodum R. P. nostro MVTIO VITELLESKO, Præposito Generali eiusdem Societatis IESV, facultatem concedo, vt opus inscriptum, *Expositio moralis in Canticum Canticorum*, à P. LVDOVICO DE PONTE compositum, & grauium doctorumque hominum iudicio approbatum, typis mandetur. In quorum fidem has litteras manu nostra subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus: Parisiis 24. Septembris 1621.

STEPHANVS CHARLETVS.

Tom. I.

SUMMA PRIVILEGII.

REGIS Christianissimi privilegio cautum est, ne quis præfens opus inscriptum, *Expositio moralis in Canticum Canticorum*, compositum à P. LUDOVICO DE PONTE, Societatis Iesu Theologo, quovis caractere, aut formâ, seu integrum, seu partem eius, vel Latinè, vel Gallicè excudere, aut alibi excusum vendere, aliove quocumque modo distrahere possit: intra decem annos, computandos à die finitæ primæ impressionis, tam Latinæ, quàm Gallicæ, præter DIONYSIVM DE LA NOÛE, Bibliopolam Parisiensem, aut eos qui facultatè ab eo habuerint: sub pœna confiscationis librorum, & mulctæ millium quingentarum librarum turonensium, aliarumque contra eiusmodi fraudatores definitarum in fusiori diplomate eiusdem Christianissimæ Maiestatis; dato ad Castra Montis-Albani, anno Salutis 1621. die 21. Octobris, sub signato,

BERNARD.

LICENTIA REGIS CATHOLICI.

PHILIPPI IIII. Hispaniarum Regis licentia, data Matriti, die 27. Aprilis 1621. & signata à Petro de Contreras, concessum est R. PATRI LUDOVICO DE PONTE Vallisoleto, è Societate Iesu, ut opus inscriptum, *Expositio moralis in Canticum Canticorum*, ab eo compositum, typis mandetur, aliisque omnibus nostræ ditionis intra decem annos idem opus imprimere prohibetur, præter eos qui ab eo facultatem habuerint, sub pœna confiscationis librorum, aliarumque in originali definitarum.

P. LVD. DE PONTE, DIONYSIO DE LA NOÛE, Bibliopola Parisiensi cum Regis licentia sibi datam excudendi facultatem concedit.

Perfectum 12. Ianuarij 1622.

PRIOR TOMVS
COMMENTARIA CONTINET PRIMI
ET SECVNDI CAPITIS CANTICI CANTICORVM
in quinque Libros partita.

PRIMVS Liber, circa primum & secundum versum, de præcipuis mysteriis, ac beneficiis diuinis quæ Christianæ religionis ac perfectionis sunt fundamenta. Subdiuiditurque in duas partes, vel tractatus. Prior de septem præclarioribus beneficiis ab infinita Dei erga nos charitate procedentibus. Posterior de nominibus Dei & Christi Iesu insignificantibus eius virtutes & gratias, & de nostra dilectione erga ipsum propter eas.

In id; Osculetur me oscularis sui, &c. Oleum effusum nomen tuum. Ideo adolefcentula dilexerunt te

Secundus Liber in versum 3. & 4. atque 5. de gratia Dei necessaria ad sequendum Christum, & contemplanda diuina mysteria, malaque huius vitæ superanda, & de nostra cooperatione cum ipsa. Eritque tripartitus. Prima pars de gratia trahente nos ad currendum post Christum eius sequendo vestigia. Secunda de gratia introducente nos ad contemplanda diuina mysteria, & de rectitudine dilectionis quæ comitatur illam. Tertia, de miseriis huius vitæ tam culpæ quam pœnæ quæ tolluntur vel superantur per gratiam Christi.

Trabe me, post te, &c. Introduxit me rex, &c. Recti diligunt te. Nigra sù, sed formosa filie Ierusalem.

Tertius Liber circa versum sextum vsque ad decimum, de ardenti desiderio supremæ contemplationis, & dilectionis Dei, de cognitione sui ipsius & aliis virtutum studiis quæ ad eam obtinendam disponunt. Diuiditur etiam in tres partes. Prima de clariori & ardentiori contemplatione Dei, & mysteriorum Christi. Secunda de cognitione sui ipsius atque aliorum quæ ducunt in cognitionem Dei. Tertia de quibusdam virtutibus quæ sunt ornamenta animæ ad Dei anhelantis contemplationem.

Indicamibi quæ diligit anima mea, &c. Signoras te, &c. Equitatus meus similis tui, &c. Dum esset Rex, &c. Ego stas capiti, & liliis conuallium. Sicut liliis, &c. Introduxit me in cellam vineariâ, &c. Vos dilectissimi mei, &c. Eus dilectus meus loquitur mihi, &c. Capite nobis, &c. Reuertere dilecte, &c.

Quartus Liber, in versum 11. vsque ad 7. capituli secundi: de mora praxi vitæ contemplatiuæ & actiuæ vsque ad supremum vtriusque gradum, in tresque partes subdiuidetur. Prima de contemplatione Christi in vtroque eius statu mortali, & glorioso, & de fructibus eius. Secunda de singulari præcellentia Christi Domini super reliquos homines, & sponsæ ipsius super reliquas animas: & de fructibus quos hæc carpit ab illo. Tertia de supremo gradu contemplationis & amoris ad quem anima per Christum euehitur.

Quintus Liber, circa versum 8. & sequentes vsque ad finem capituli secundi de felici exordio, & progressu legis Euangelicæ à primo Christi aduentu vsque ad secundum in fine mundi. Qui tres item continebit partes. Prima de quintuplici aduentu Dei, & præsentia, eius inter nos, & de miris vocibus atque signis quæ vnumquemque præcedunt, comitantur. Secunda de multiplici Dei vocatione ad diuersos virtutis gradus & status, & de opportunitate legis euangelicæ ad progrediendum in illis. Tertia tandem de astutis persecutoribus Christi, & Ecclesiæ, eiusque felici progressu vsque ad finem seculi.

Reuertere dilecte, &c.

INDEX
EXHORTATIONVM
SEV SERMONVM, QVI
IN HOC OPERE CONTINENTVR.

LIBER PRIMVS.

De præcipuis mysteriis quæ Christianæ Religionis, ac perfectionis
sunt fundamenta.

1. **D**e studio laudandi Deum summe dilectum in Canticis spiritualibus, quid hæc contineant, & quibus digne canantur. col. 2.
2. De vehementi desiderio, & petitione diuine eruditionis & amoris, à qua semper est inchoandum: de forma perfecta orationis, & quam celeriter exaudiat. 13.
3. De septem præclarioribus beneficiis, quæ ex diuina erga nos charitate procedunt; quam ingens bonum sit amari à Deo; qua instantia, & quo titulo sit petendum. 23.
4. De promissione Incarnationis Dominica; & de desiderio ipsius, quo flagrabat antiqua Ecclesia propter ingentia bona, quæ ex illa proueniunt uniuerso mundo, & qua sint ista bona. 31.
5. De mirabili desponsatione & unione Verbi Diuini cum natura humana: de variis pulcherrime similitudinibus, quibus à prophetis est patefacta, & expetita: & de fragrantia Christi instar agri pleni. 40.
6. De nouo & stupendo modo, quo Verbum diuinum carnem assumpsit in utero Virginis, quæ apud Deum inuenit gratiam, & quam ingens bonum sit inuenire gratiam apud Deum, & quo studio, querendum. 47.
7. De lege gratia, ac doctrina Euangelica, quam proprio ore docuit Christus Dominus; de eius fontibus, & mira fragrantia in singulis mysteriis præceptis, & consiliis. 55.
8. De desiderio osculæ oris Dei, quod est Spiritus sanctus; quomodo sit Spiritus uiuificans, ignis illuminans, & inflammans; permanens, & sursum mouens, omnibusque hominibus offeratur. 64.
9. De missione inuisibili filij, & Spiritus sancti ad animam: de duplici sapientia, & charitate, increata, & creata, quæ illi communicatur, & quaratione dicantur donum Dei, & aqua uia, & de modo petendi hæc dona. 75.
10. De Sacramento Baptismi, in quo primo sit reconciliatio cum Deo: desponsatio Christi cum Ecclesia ex gentibus præcipue adunata, & cum pia anima, tribuitur etiam dignitas filij Dei, adoptiui, & alia dona, quæ per Dei osculum designantur. 83.
11. De modo quo Deus in Sacramento tribuit osculum reconciliationis infantibus, qui illud non petunt, & de singularissimo modo, quo osculatus est Beatissimam Virginem in primo instanti sue conceptionis. 92.
12. De Sacramento Pœnitentiæ, & perfecta conuersione, ac reconciliatione peccatoris cum Deo, instar filij prodigi, quem osculatus est Pater ipse, & de uerbis diuine misericordiæ. Quæ meliora sunt, quam uinum rigoris. 102.
13. De eadem conuersione, & iustificatione peccatoris, instar Magdalene osculantis pedes Domini, & de modo spiritualiter osculandi eos ad impetrandam ueniam, & quantum superet lac diuine consolationis uinum carnalis voluptatis. 111.

Index Exhortationum.

14. De inspirationibus ad obtinenda noua incrementa gratiæ, & singularem cum Deo, unionem, quæ oscularis Dei dicuntur; & de affectu, quo nos Dei manus, & os osculari debemus. 122.
15. De sanctissimo Sacramento Eucharistiæ, & osculo diuine unionis, quod præstat: de duabus speciebus sacramentalibus quæ sunt uelut duo uera Christi ad lactandos fideles, & duo fontes celestium bonorum. 131.
16. De osculo felicitatis æternæ, quo Deus unitur Beatis in gloria; de affectu, quo desiderabatur à Patribus in Limbo, & quo nunc desiderandum est & postulandum à iustis. 143.
17. De duplici Beatitudine anime & corporis; duplicique uisione diuinitatis & humanitatis Christi, quæ sunt, uelut duo Dei uera ad satiandos beatos, & de beatitudine participata in hac uita. 153.
18. De Prouidentia Dei, & uerbis ad nutriendos homines, maximè electos, præbendo illis bona temporalia ad uitæ conseruationem necessaria. 160.
19. De corpore mystico, quod est Ecclesia, & uerbis eius, quæ sunt fideles maxime doctores amore materno profectentes proximos: de uirtute misericordiæ, & operibus illius. 168.
20. De Ecclesiæ, & iustorum doctorumque fragrantia, & de fragrantissimis Deiparæ uerbis erga omnes fideles, maxime ei deuotos. 177.
21. De nomine olei effusi ut conuenit Deo, & attribuitur Spiritui sancto, de duplici eius effusione per creationem, & sanctificationem, & de modo, quo nos ad solus Dei gloriam oleum effusum esse debemus. 183.
22. De insigni nomine Messia, & Christi desumpti ab spiritali oleo diuinitatis & gratiæ, quo unctus est tanquam supremus Sacerdos, Rex & Propheta, & Sanctorum, & nomine Christiani quod ab ipso deriuatur eiusque præcellentia. 192.
23. De mirabili modo, quo Christus Dominus ab origine mundi fuit oleum effusum in antiquos Patres conferens illis gratiam; & in die Incarnationis effusum est oleum lætitiæ in eius humanitatem, & in Beatam Virginem matrem eius. 203.
24. De mira effusione gratiæ luminis prophetici, & lætitiæ facta à Christo in Ioannem per uocem Deiparæ salutantis Elizabeth ad capiendam possessionem muneris pro nobis assumpti, & matri sue etiam communicati, & de affectu deuotionis erga Virginem. 211.
25. De mirabilibus effusionibus olei gratiæ, & lætitiæ in Natiuitate Christi factis in Deiparam; sanctum Ioseph, Pastores & Magos qui populum Hebræum & Gentilium, ex quibus congreganda erat Ecclesia, representabant. 217.
26. De mellifluo nomine Iesu, quod est nomen nouum Christi proprium, & per reliqua eius nomina effusum, omniumque præcellentias comprehendens. 225.
27. De impositione nominis IESV in Circumcisione facta, eiusque mysteriis, & de coniunctione utriusque nominis IESV, & Christi, & de causis eius. 233.
28. De effusione sanguinis facta in Circumcisione, & de mira fragrantia uirtutum Christi IESV in illa propter quod nomen, istud oleo effuso comparatur. 240.
29. De omnimoda sanguinis effusione facta in passionem: & exaltatione nominis IESV super omne genus celestium, terrestrium & infernorum; & de miris modis quibus illis fuit oleum effusum. 247.
30. De admirabili modo quo Christus Dominus in Eucharistia effundit oleum spirituale in omnes dignè offerentes uel communicantes, uel etiam adorantes: & Eucharistiæ nomen esse oleum effusum. 256.
31. De dilectione Dei propter diuina beneficia naturalia, & supernaturalia quæ hæcenus sunt commemorata. 263.
32. De modo nutriendi, & augendi diuinam dilectionem per opera deuotionis erga Deum; & misericordiæ erga proximos; & ex adolescentia dilectionem Dei inchoandam esse. 269.

LIBER SECVNDVS.

De gratia necessaria ad sequendum Christum, ad contemplanda diuina mysteria, & ad mala huius uitæ superanda, & de nostra cooperatione cum ipsa.

1. De iis quæ Deum traxerunt ad nos, ut homo fieret, & qua ratione dilectio Dei trahat ipsum ad animam, uel potius anima trahatur ad Deum. 279.
2. De munere uocandi & trahendi homines ad se quod fuit proprium Christi Domini; & de efficacia quæ traherat eos beneficijs, uerbis, & exemplis. 285.
3. De modo quo Christus exaltatus in cruce uirtute sua Passionis traxit ad se Nationes gentium; & in omnibus suis mysteriis uirtutem habet trahendi omnia maxime in Eucharistia. 294.
4. De necessitate gratiæ Dei trahentis nos ad se: de superbia exigente se contra illam, & de triplici gradu humilitatis illi opposito, ac de subiiciendo intellectu occultis Dei in-

Index Exhortationum.

- ditij circa eos quos trahit, vel non trahit. 303.
5. De his qui varijs de causis resistunt Deo vocanti, & de miris modis quibus alios vocat, trahit, introducit, & suaviter compellit ad se venire. 312.
6. De nostra libera cooperatione cum gratia Dei trahente, & de modo currendi cum ea per affectus internos amoris, & per opera externa, pignora reiecta. 320.
7. De modo currendi post Deum & Christum, sequendo eius vestigia; observando precepta, & consilia Evangelica, & imitando eius heroica exempla, & de zelo trahendi alios, qui currant nobiscum post Christum. 330.
8. De gratia Dei introducente in contemplationem divinorum mysteriorum; eamque tribuisti qui strenue post Christum currunt, & ad eius similitudinem perveniunt, abnegatis omnibus, que eam impediunt. 341.
9. De causis ob quas multi non introducuntur in cellarium contemplationis, vel iam introducti expelluntur, aut diutius commorari nequeunt; de fiducia obtinendi huiusmodi donum. 350.
10. De modo quo omnes mundi creaturae sunt Dei cellaria, ad corporis, & anime incundam reflectionem, & ad contemplandam Dei erga nos providentiam, & de iugi Dei memoria cum affectu gratitudinis. 359.
11. De cellarijs sacrae Scripturae, que quatuor continent partes, scilicet historicalem, naturalem, moralem, & Theologicam, quarum intelligentia praeberetur ab ipso Deo, & quam vilius sit earum lectio, & meditatio. 369.
12. De varijs cellarijs virtutum pro insipientibus, proficientibus, & perfectis: de earum promissis Sanctorumque heroicis exemplis. 378.
13. De contemplatione Dei, ut est unus & trinus, & gloria Sanctorum, & de loco mystico in quo sit, qui dicitur sinus Patris; tertium caelum, Paradisus, & cubiculum Dei. 385.
14. De contemplatione humanitatis Christi Domini secundum ea, que ad corpus, & animam ipsius spectant, & ad mysteria, que pro nobis operatus est, & de ingressu in cubiculum cordis ad orandum, & contemplandum, ut oportet. 394.
15. De cellarijs Christi que sunt Sacramenta, maxime Eucharistia: de magifico eius conuiuio: & de gratiarum actione pro hoc, & alijs beneficijs ex Dei amore, & misericordia provenientibus. 402.
16. De quintuplici rectitudine virtutibus annexa, qua ratione ipse dilexerint Christum, & Christus exaltaverit eas in se, & in Sanctis suis, ac in beata Virgine, & quomodo sint à nobis diligenda, & amplectenda. 411.
- De recta & simplici intentione in bonis operibus, & maxime in Dei dilectione: de gradibus eius usque ad supremum, reiectis intentionibus obliquis. 418.
- De nigredine culpa, vel poenae; & de pulchritudine gratia omnium iustorum Ecclesia militantis, & qua ratione liceat se pulchrum putare, & alijs id manifestare. 428.
- De nigredine culpe originalis, & actualis mortifera, qua tollitur verè per gratiam in Baptismo, vel Poenitentia collatam, & de affectu humilitatis ex peccatis antea à vite provenienti. 437.
- De fomite peccati, & prava concupiscentia, que radix est peccatorum, & aliorum defectuum, qui aliquam nigredinem efficiunt, & quando, & quomodo pulchritudinem gratia non auferant. 445.
- De nigredine poenitentiae lactus, & afflictionis voluntariae propter peccata commissa, & de ardenti zelo destituendi ea, & castigandi corpus, ut spiritui subiciatur. 454.
- De nigredine & pulchritudine vite iustorum ex rebus adversis & prosperis, per singularem Dei providentiam contexta ad imitationem vite Christi Domini nostri. 461.
- De mira nigredine tribulationis & humiliationis, ac pulchritudine gratia, & virtutis ex qua Desipere vita contexta est, maxime in passione filij sui, & de modo illam imitandi. 470.
- De bonorum & malorum mixtione in Ecclesia, & quavis congregatione religiosa, & de multiplici differentia inter peccatores fideles & infideles, religiosos & mundanos, & de zelo charitatis qui torquet iustos degentes inter illos. 477.
- De pugna malorum contra bonos ab initio nascentis Ecclesiae, usque ad finem mundi, qua mali peiores: boni verò meliores & pulchriores per patientiam redduntur. 484.
- De vinea status innocentiae, & Paradisi, tradita primis parentibus ut custodirent illam: de pugna demonum contra ipsos & de victoria; quomodo obedientia ad precepta custodit vineas Domini: inobedientia dissipat, & introducit in vineas diaboli. 493.
- De pugna carnis contra spiritum: de damnis, qua infert cum caro pravalet, ac de modo vincendi eius tentationes. 499.
- De triplici pugna quam Ecclesia patitur ab hereticis & schismaticis: seu seditiosis & scandalosis, in qua parvuli & simplices leduntur, & de pugna iustorum pro Ecclesia contra illos ut respiciant. 508.

Index Exhortationum.

29. De parabola vineae locata agricolis qui non reverterunt fructum, & de summa vigilantia, qua custodienda est ab unoquoque vinea Ecclesiae, & status in quo est à Deo positus maxime Virginitatis & Religionis. 516.
30. De pugna malorum contra Ecclesiam promovendo indignos ad prelaturas, & dignitates Ecclesiasticas, vel seculares: & de modo quo à iustis sunt accipiende, & administrande. 522.
- tionem, quem veri pastores imitari debent: execrando falsos fideles, & de stupenda ruina iudaeorum, qui illi resistunt. 571.
- De multiplici pastu spirituali exhibitio à Christo domino in nocte ultime coenae: de S. Eucharistia qua nos pascit, & cubat in nobis, & inter nos, ac de crucis mysterio, & de modo quo ibi pascit & cubat. 8.
- De Meridie felicitatis aeternae in qua Deus pascit beatos, & cubat cum illis, & de causis ex quibus oritur desiderium illius. 9.
- De varijs & miris modis, quibus Deus exaudit preces iustorum semper ad eorum salutem; licet non semper ad eorum voluntatem, & qua ratione sit hoc intelligendum. 599.
- De triplici cognitione Dei, sui ipsius, & creaturarum in quibus consistit pulchritudo vite contemplativae, & qua ratione quilibet sancta anima dicatur pulcherrima inter mulieres. 609.
- De increpatione anime ob ignorantiam sui, & de forma servanda in reprehensionibus defectuum aliorum, maxime iustorum, ut amplius proficiant. 613.
- De Ecclesia Catholica, que sola est pulcherrima inter reliquas congregationes hominum, & de triplici horrenda poena, quam Deus minatur illis qui ignorant se, & bona que intra Ecclesiam habent. 621.
- De cognitione sui secundum corpus mortali: & quam peccatis obnoxium: de fructibus eius, & qua ratione tollat omnem querimoniam ob erumnas quas patimur. 630.
- De cognitione sui secundum imaginem & similitudinem Dei; & anima ipsius: & de modo ascendendi in cognitionem ipsius Dei per illam, & per effectus quos ex Deo experimur in nobis. 643.
- De cognitione sui, & Dei per vestigia creaturarum, & Sanctorum, imitando eorum exempla, & de modo regendi sensus, & appetitus iuxta doctrinam & mores Pastorum Ecclesiae, & maxime Sanctorum religiosorum. 653.
- De causis ob quas donum contemplationis non datur tyronibus; sed commendantur eis opera vite activae; nec quibusdam pastoribus: sed mittuntur ad pascendos suos greges, maxime peccatores & adolescentes. 663.
- De insigni beneficio, quo anima de statu peccati & servitutis diaboli transfertur in statum gratiae, & equitatum Dei, & de cognitione sui ipsius secundum ea, que spectant ad utrumque statum. 669.
- De modo quo spiritus regere debet corpus, & ap- 19.

LIBER TERTIVS.

De ardenti desiderio supremæ contemplationis & dilectionis Dei, & de cognitione sui ipsius aliisque studiosis operibus, quibus pervenitur ad ipsam.

1. DE modo quo tribulationes huius vite pariunt spiritum fervide orationis, & vehementem desiderium contemplationis Dei, que sit locus refugij, ac in hunc finem permitti à Deo. 530.
2. De puro & ardenti affectu divinae dilectionis orationi coniungendo, ut citius exaudiatur, & de nomine dilecti, quod proprium est Christi Domini; eiusque precellentis. 539.
3. De perfectione utriusque vite, activae, & contemplativae, in quibus Christus pascit animas, & pascitur ab illis; cubat, & cubare eas spiritualiter facit; & de distractionibus aliisque contemplationis impedimentis auferendis. 544.
4. De contemplatione Natiuitatis Christi, & manifestationis eius in praesepio, & qua ratione agnoscat in medio duorum animalium, & duarum vitarum divina, & humana quarum opera peregit semper. 553.
5. De manifestatione Christi facta tribus Magis in Bethleem, & de triplici modo quo se Christus Dominus nobis indicat maxime in contemplatione. 561.
6. De contemplatione Christi cum in Templo inuentus est sedens in medio Doctorum; & de ardentissimo amore, quo Desipere eum diligebat, & querebat. 569.
7. De modo quo Christus pavit homines tempore suae praedicationis, non deserens contempla- Tom. I.

Index Exhortationum.

- petitus inferiores ut dignus sit equitatus Dei ad cuncta vitia debellanda, imitando modum, quo verbum diuinum suam regibat carnem, & humanitatem. 979.
20. De fortitudine ad pugnandum contra vitia: de obedientia anime ad Deum, & de unione fraterna, que inuictum Dei equitatum cōstituit ad similitudinem equitatus Angelici. 686.
21. De singulari precellentia, qua reclusa familia est equitatus Dei, & de admirabili obedientia concordia & pace, qua per Christum refulget. 696.
22. De pulchro affectu erubescencie, & verecundie, cum quis increpatur, aut laudatur, aut periculum imminet rei turpis: & quam fidus custos sit castitatis & pudicitie. 701.
23. De duplici statu perpetue continentie: de laudibus Virginitatis, tam corporis quam mentis; de solitudine interna ac externa, & de reliquis que custodiunt illam. 709.
24. De castitate viduarum & luctu ieiuniis, ac aliis corporis afflictionibus que illam custodiunt, & de corporis pulchritudine & ornatu parvipendendo ad his que Virginitatem & continentiam profitentur. 721.
25. De admirando affectu Virginitatis, pudoris, silentij, obedientie & aliarum virtutum Beata Virginis, cum annunciata est illi conceptio filij Dei. 729.
26. De modo portandi iugum legis diuine per fidem & humilem obedientiam seruando perfecte cuncta precepta: & de portando iugo votorum à religiosis. 737.
27. De Pastoribus & Doctoribus qui portant, & portare docent iugum legis Evangelicæ, & de religiosis qui iugum perfectionis portant; ac de septem proprietatibus & precellentibus obedientie religiosa. 743.
28. De pretioso ornamento ex insigni charitate obedientia: pudicitia, & humilitate quod Deum prestat dilectæ anime. 751.
29. De prototypo istarum virtutum quod est verbum diuinum in assumpta humanitate, & qua ratione religiosi conueniant, ac de premiis earum. 758.
30. De variis & pulchris similitudinibus qua deseruiunt ad perfectam Dei cognitionem & contemplationem, & de coniunctione charitatis cum scientia, & gratia loquendi necessaria Ecclesie doctoribus. 763.

LIBER QVARTVS.

De mira praxi vitæ actiue & contemplatiue, vsque ad supremum vtriusque gradum.

- DE mysteriis que per septem Christi accubitus representantur, & mira virtutum qua redolent fragrantia, & de affectibus & actibus exercendis in eorum contemplatione, prænua fide excitante illos. 775.
- De variis actibus humilitatis & gratitudinis exercendis coram Christo Domino cum in suo accubitu eum contemplantur. 783.
- De duplici fasciculo perfectionum, virtutum, ac mysteriorum, que spectant ad Christum, tum ut Deus, tum ut homo est: de modo illum imitandi & colligendi nobis similem fasciculum virtutum. 792.
- De fasciculo amaritudinum Christi domini, quas in infantia, & in passione perpeffus est: de modo meditandi & imitandi virtutes illius. 801.
- De institutione Eucharistie in Cena, præcipue ut sacrificium est memoratiuum Dominicæ passionis: & de quinque fasciculis rerum mirabilium quas continet. 811.
- De mirabili unione virtutum Christi domini, & de eius passione: & magnum fuit Dei beneficium toti mundo collatum. 819.
- De Christi domini gloria in resurrectione, post passionem suam, & de modo contemplandi vitamque simul. 825.
- De Eucharistia eiusque pulchritudine & suavitate, ac quibusdam effectibus illius. 832.
- De duplici anime pulchritudine, & septem eius combinationibus, que acquiruntur in contemplatione, & disponunt ad perfectionem illius. 838.
- De pulchritudine B. Virginis Mariae in omnibus modis supradictis, que maxime in eius purificatione resplendit. 843.
- De oculis anime columbinis ad contemplationem requisitis, que sunt fides, & septem dona Spiritus sancti, cum puritate & simplicitate, proprio iudicio, & sensibus abnegatis. 850.
- De oculis sincerae fidei, simul, & intentionis simplicis, & eorum efficacia ad rapiendum sibi Dei amorem; & de oculis corporis pudicis, & modestis. 857.
- De summa pulchritudine Dei, & Christi etiam ut homo propter quam summè est diligendus à nobis & ipsius dilectionem esse nostram pulchritudinem. 863.
- De lectulis floridis & umbratis Christi qui sunt eius humanitas, uterus Virginis, præsepe, crux, sepulchrum, & de pulchritudine qua insigniti sunt eius presentia, & de modo contemplandi eos. 870.

Index Exhortationum.

15. De pulcherrimo florido, & umbrato Christi lectulo qui est Eucharistia, & qua ratione dignè recipientes illam; floridi ipsius lectuli sunt. 879.
16. De turbatione prauæ conscientie, & de requie mundi cordis, que disponit ad perfectam requiem contemplationis: & de iis que circa utramque obseruanda sunt. 883.
17. De desiderio quietis, & perfecte contemplationis, & de iis que circa ipsam obseruanda sunt maximè à religiosis. 891.
18. De domibus Dei que sunt Ecclesia, Religiones, & anime pie, ac Beate, De virtutibus, ac premiis, quibus fuliuntur. 896.
19. De mira pulchritudine Ecclesiarum & Religionum: que ex sanctitate Prelatorum, & subditorum eorumque unione resultat. 904.
20. De Christo Domino ut est flos & lilium, & decor mundi, & Ecclesie, maxime verò humilium inuitans ad labores & pugnas, & ad amplectendam humilitatis virtutem. 910.
21. De mirabili modo, quo Christus Dominus est lilium inter spinas persecutorum, ut doceret nos modum colligendi virtutes à medio spinarum, & quomodo virtus etiam sit lilium inter spinas. 919.
22. De periculis inanis glorie in laudibus; & pusillanimitatis in perfectionibus, quibus exposita est pulchra virtus multis perspicua maximè in tyronibus, & de custodiis à Deo illi preparatis. 924.
23. De modo quo Deipara, Ecclesia, & qualibet pia anima, ac religiosa familia est lilium inter spinas resplendens, magis inter malos & imperfectos. 931.
24. De Precellentia Christi Domini super omnes homines, qui ex se sunt arbores infructifere, & per ipsum afferre possunt fructum iustitiæ omnibus rebus mundi preponendum. 940.
25. De modo quo Christus Dominus inter Iudeos degens, & in cruce pendens inter latrones, factus sicut malus inter ligna sylvarum, ut nos ad sui amorem & imitationem iraberet. 947.
26. De triplici umbra, scilicet mundi que nocet, legis veteris que defecit, & Verbi diuini incarnati, que est permanens & utilis: & de fructibus quos parit contemplatio ipsius. 951.
27. De modo sedendi per contemplationem sub umbra Christi crucifixi, & colligendi fructus eius qui per illam dulcescunt. 959.
28. De dulcissimo fructu Eucharistie, & de preparatione ad digne recipiendum illud. 966.
29. De studio contemplationis, amore & zelo Dei flagrantis quod per cellam vinariam significatur. 972.
- De duplici acie charitatis Dei, erga nos quemadmodum ad ardentem redamandum ipsum, constructa ex diuinis perfectionibus & beneficiis, & de efficacia vtriusque ad introducendam, & seruandam in nobis charitatem. 979.
- De mysteriis Incarnationis, Passionis & Eucharistie, que vexillum continent diuine charitatis erga nos. 988.
- De aduentu Spiritus sancti in Apostolos introducentis eos in suam cellam vinariam, & de admiranda acie diuine charitatis in ipsos ordinata. 995.
- De potissimo fructu contemplationis, que est ordinatio charitatis, & de primatu ipsius super omnes res mundi, & super alias virtutes & gratias, ac de triplici eius gradu. 1001.
- De ordine charitatis seruando inter Deum & proximos, & inter maiores, minores, & æquales: de discretionem iungenda cum zelo & feruore, ut illam moderetur. 1008.
- De Sacramentis & exercitijs spiritualibus, que sunt velut vasa vini charitatis contenta in Ecclesia, que representantur per domum, ubi à Christo aqua in vinum est conuersa, & de ordine seruando in illis. 1016.
- De Religione que etiam per cellam vinariam representatur; de nimio feruore & ordine charitatis, qui in ea viget. 1023.
- De charitate increata Dei vulnerante animam imprimendo impetum diuini amoris, vel ut à peccatis recedat, vel ut in bono feruenter proficiat: & que sint fulcimenta ipsius. 1027.
- De langore amoris ob desiderium Eucharistie, & fulcimento ipsius per frequentem communionem. 1035.
- De affectibus ardentis charitatis in suprema contemplatione, que sunt animam vulnerare, ligare languidam, & deficientem facere, & de pluribus amoris & zeli languoribus, ac fulcimentis eorum. 1038.
- De modo mirabili, quo Christi diuinitas & humanitas, tam quàm dextera, & leua fulciunt, & amplexantur Ecclesiam, & piam in contemplatione. 1046.
- De Providentia Dei fulciente, circa temporalia & æterna in aduersis & prosperis huius vitæ. 1054.
- De conseruanda charitate, unione fraterna, & pace in Ecclesia, & in quavis congregatione, & cum singulis proximis: & de acri adiuuatione Dei contra turbantes illam. 1058.
- De dulci somno contemplationis & amoris, de externis, & internis que illam impedire conantur, & de zelo propellendi illa. 1066.

Index Exhortationum.

LIBER QUINTVS.

- De foelici exordio & progressu legis Euan-
gelicæ à primo Christi Aduentu
vsque ad finem mundi.
1. **D**E multiplici voce Dei, qua processit pri-
mum Christi Aduentum. De Ioanne
Baptista, qui fuit vox ipsius: & de septem si-
gnis diuine vocis, ac predicationis Euan-
gelicæ. 1074.
 2. De Aduentu Christi Domini ad humiliandum
superbos, vel mutando in humiles, vel commi-
nando rebelles; & de reprobatione Iudeo-
rum propter ipsorum superbiam. 1083.
 3. De Aduentu diuini verbi in mundum cum car-
nem assumpsit: de salibus mysticis ipsius: de
hilaritate & celeritate in his beneficiis præ-
standis, & de aduentu ipsius in domum Za-
charie, vt Ioannem sanctificaret. 1089.
 4. De tribus vocibus, & salibus Christi super mon-
tes, qui sunt eius stupenda miracula insignia
sanctitatis exempla ac doctrina Euangelica,
ac de modo quo hæc perfecit. 1096.
 5. De egressu Domini à cælis in terram per incar-
nationem; & de regressu à terris in cælum per
Ascensionem vt mitteret ad nos Spiritum san-
ctum. 1105.
 6. De Aduentu Spiritus sancti super discipulos in
die Pentecostes: de miris vocibus, salibus &
effectibus ipsius in Apostolos. 1113.
 7. De voce interna Dei que est inspiratio; & A-
duentum eius inuisibili per multisonas voces ad
conuertendos peccatores & ad visitandos ius-
tos in contemplatione, ac ad exaudiendas
nostras orationes. 1122.
 8. De septem vocibus quibus perficiunt septem Sa-
cramenta; & de Aduentu Dei per illa ad
sanctificandas animas, ac de mirabili voce
consecrationis per quam Christus Dominus
venit in Eucharistiam, & per eam in ani-
mam. 1131.
 9. De ultimo Dei Aduentu ad iudicium, qui fit
in fine vite cuiusque, vel fiet in fine mundi: de
voce que vtrumque præcedit & comitatur.
1138.
 10. De modo quo verbum diuinum stetit post parie-
tem carnis assumptæ obscure se manifestans
eminens super reia mundi: & modo stat post
parietem cælorum & Eucharistie vt auxilie-
tur nobis. 1149.
 11. De modo quo Deus stat ad fores peccatoris inui-
tans eum vt se admittat; & intra iustum se
illi manifestans, & quam utile sit Deum ubi-
que & in omnibus presentem cernere. 1158.
 12. De triplici modo contemplandi Deum presentem
per cancellos creaturarum, scripturarum &
imaginum spiritualium rerum. 1166.
 13. De forma diuina vocationis in genere, & pro-
prietatibus eius, quam utile sit ei obedire, &
quam noxium contradicere. 1172.
 14. De vocatione animæ vt surgat ex peccato in gra-
tiam, ex gradu imperfecto in alium perfectio-
rem, & ab actione in contemplationem. 1180.
 15. De vocatione ad lucrandas animas, quibus, quo
tempore, & modo communicatur. 1189.
 16. De misero statu nature corruptæ: de rigore legis
scriptæ, que per hyemem representantur, &
transferunt per Christum, & de rationibus que
inde deducuntur ad obsequendum diuinis vo-
cationibus. 1194.
 17. De aspera hyeme persecutionum & arumarum
huius vite, & quomodo per Christum transciant
& finiatur, & quam cito pertransciant. 1202.
 18. De floribus virtutum & gratiarum, sanctorum
item ac beatorum qui apparuerunt per Chri-
stum, & nobis manifestantur vt diuinis vo-
cationibus obsequamur. 1209.
 19. De multiplici putatione, propria legis Euan-
gelicæ, & de abnegatione omnimoda sui ipsius, &
quandiu tempus spiritualis putationis durare
debet. 1219.
 20. De noua predicatione pœnitentiæ Virginitatis,
& pudicitie, que facta est in lege Euangelica,
& de fructibus illius. 1232.
 21. De multiplici putatione predicanda vel facienda
tempore quadragesimæ, ex memoria mortis
proprie, & mortis Christi, ac putationis qua
vtramque comitatur. 1237.
 22. De operibus imperfectis, & perfectis, qui per
grossos significantur, de iis qui instar ficus pro-
ducunt illos, ac de fructibus sanctæ, cuius vir-
tute reliqui producantur. 1244.
 23. De floritione & fragrantia Ecclesiæ & anime
piæ, eiusque in virtutibus profectu: & quomo-
do diuina vocationi ad hunc profectum obse-
quendum sit. 1254.
 24. De vocatione ad manendum per meditationem
& affectum in vulneribus Christi, & de iis que
peccatores meditari debent in illis, vt ad pœ-
nitentiam excitentur. 1264.
 25. De profectibus in variis modis contemplandi
mysteria Christi, vt Deus & homo, & cœle-
stis gloria coniungendo eos cum operibus vite
actiue, maxime circa proximos. 1273.
 26. De fide sub velamine legis veteris, vel sub tri-
plici velo ignorantie, malitiæ, & concupiscentiæ,
& quomodo sit auferendum, ac de triplici
modo conuertendi faciem suam ad Deum.
1285.
 27. De voce confessionis peccatorum, & de eius ex-
cellentis, ac proprietatibus. 1292.
 28. De voce orationis & precationis ad Deum, & de
circumstantis ornantibus eam; quamque su-
blimis sit, que vocatur oratio Dei, & est vox
Dei ac nostra. 1303.
 29. De voce orationis qua eliguntur & preparantur

Index Exhortationum.

30. De duplici Herode qui Christum persecutus est,
& typus fuit tyrannorum Ecclesiam perse-
quentium: & de ambitione & libidine, que
radix sunt vulpine scintille. 1312.
 31. De præcepto capiendi hostes Ecclesiæ & anima,
cur dicantur vulpes, & à quibus, & quomodo
sunt capiende. 1322.
 32. De duplici Herode qui Christum persecutus est,
& typus fuit tyrannorum Ecclesiam perse-
quentium: & de ambitione & libidine, que
radix sunt vulpine scintille. 1322.
 33. De hereticis & eorum vulpinis proprietatibus,
& de modo, quo capiendi sunt tam ipsi quàm eo-
rum filij paruaui, aliique adolescentes in ma-
lum proueni. 1329.
 34. De sapientibus sæculi fidei aduersariis, de hypo-
critis & detractoribus: adulatoribus & sedi-
tiosis, qui per vulpes designantur, & de modo
capiendi singulos istorum. 1343.
 35. De modo extirpandi vitia speciem virtutis præ-
se ferentia: & ea que paruula sunt, ac magna
etiam, mox vt oriri incipiunt. 1354.
 36. De sponsatione inter Deum & Ecclesiam, ac piam
animam, & de bonis que ex ea procedunt, ac
de mutua vtriusque cura erga alterum. 1371.
- De variis modis quibus Deus pascit sanctos, & 37.
pascitur inter eos piis illorum cogitationibus,
affectibus, & operibus propter quod est summe
diligendus. 1380.
- De unione inter Christum & Ecclesiam vsque 38.
ad finem mundi que perficitur in cælis, & de
firmo cuiusque proposito permanendi cum Chri-
sto, & crescendi vsque ad summam unionem
cum ipso. 1386.
- De multiplici Christi reuersione contemplanda, 39.
& specialiter de reuersione eius à morte in vi-
tam per resurrectionem, & à terris ad cælos
per Ascensionem. 1396.
- De reuersione Christi ad inuisendos iustos in 40.
Eucharistia, & sæpius inuisibiliter ad eos con-
solandos, & de vicissitudine descendendi &
reuertendi ac de desiderio, quod reuertatur
etiam ad alios. 1402.
- De inuisibili reuersione Christi prope finem 41.
mundi ad conuertendos Iudeos, & gentes ab
Antichristo deceptas, & de duobus testibus
Elia & Enoch, qui eius vltimum aduentum
predicabunt, & representant eos qui modo
eum predicant. 1406.
- De reuersione Christi Domini ad vltimum 42.
iudicium, & de postremo eius regressum
cum electis in cælum Empyreum. 1413.

Sunt omnes Exhortationes 177.

CANTICVM
CANTICORVM
SALOMONIS.

CAP. I.

OSCULETUR me osculo oris sui: quia meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. Oleum effusum nomen tuum: ideo adolescentula dilexerunt te. Trahe me: post te curremus in odorem vnguentorum tuorum. Introduxit me rex in cellaria sua: exultabimus & letabimur in te, memores vberum tuorum super vinum: recti diligunt te. Nigra sum, sed formosa, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. Nolite me considerare quod fusca sum, quia decolorauit me sol: filij matris meae pugnaverunt contra me, posuerunt me custodem in vineis: vineam meam non custodiui. Indica mihi, quae diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum. Si ignoraste o pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum, & pascce haeedos tuos iuxta tabernacula pastorum. Equitatu meo in curribus Pharaonis assimilauit te amica mea. Pulchrae sunt genae tuae sicut turturis: collum tuum sicut monilia. Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento. Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. Fasciculus myrrhae dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Botrus cypri dilectus meus mihi, in vineis Engaddi. Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es, oculi tui columbarum. Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decorus. Lectulus noster floridus: tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra cypressina.

1 Prima precatio sponsae.
2
3 Secunda precatio.
4 Fundamentum meriti precationis.
5
6 Tertia precatio sponsae ad praedictas precationes.
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16

CAP. II.

EGO flos campi, & lilium conuallium. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Sicut malus inter ligna siluarum, sic dilectus meus inter filios. Sub umbra illius, quem desideraueram, sedi: & fructus eius dulcis gutturi meo. Introduxit me in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem. Fulcite me floribus, stipate me malis: quia amore langueo. Laua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Adiuro vos filiae Ierusalem, per capreas ceruorumque camporum, ne fuscitetis, neque euigilare faciatis dilectam, quoad usque ipsa velit. Vox dilecti mei, ecce iste venit saliens in montibus, transiens colles: similis est dilectus meus capreae, hinnuloque ceruorum: en ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos. En dilectus meus loquitur mihi: Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni. Iam enim hyems transit, imber abiit, & recessit. Flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis aduenit: vox turturis audita est in terra nostra: ficus protulit grossos suos: vineae florentes dederunt odorem suum. Surge, amica mea, speciosa mea, & veni: columba mea in foraminibus petrae, in cauerna maceariae, ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis. vox enim tua dulcis, & facies tua decora. Capite nobis vulpes paruulas, quae demoluntur vineas: nam vinea nostra floruit. Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia, donec aspiret dies, & inclinentur umbrae. Reuertere: similis esto, dilecte mi, capreae, hinnuloque ceruorum super montes Bether.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17

EXPOSITIONIS
MORALIS
IN CANTICVM
CANTICORVM
LIBER PRIMVS.

DE PRÆCIPVIS MYSTERIIS, AC BENEFICIIS diuinis, quae Christianae Religionis, & perfectionis sunt fundamenta.

TEXTVS IN QVO FVNDA TVR A
TITVLVS LIBRI.
CANTICVM CANTICORVM
SALOMONIS.

VERSVS I. Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. Oleum effusum nomen tuum; ideo adolescentula dilexerunt te.

ribus beneficiis, quae ex infinita Dei erga nos charitate procedunt; suntque veluti Dei oscula, & diuini amoris suprema signa. Posterior vero, de nominibus Dei, & Christi Iesu, significantibus eius immensas gratias, & quas etiam in nos effudit. In vtraque autem simul agemus de nostra erga Deum dilectione, & erga proximos propter ipsum, ad modum quo ille dilexit nos.

EXHORTATIO PRIMA
ALIARVM BASIS.

De studio laudandi Deum in Canticis spiritualibus: quid haec contineant, & a quibus dignè canantur.

In Titulum
CANTICVM CANTICORVM SALOMONIS.

Precatio ad Deiparam.

INGREDIMVR fidei praesidio nixi mysteriorum immensum pelagus in Cantico Canticorum abbreviatum. Duce indigemus, qui viam nouerit, ac sine errore nos dirigere velit, ac valeat. Adest ad beatissima virgo Deipara, stella maris, illustratrix mundi, magistra magistrorum: imo, teste diuo Ignatio, nostrae religionis magistra, quaedam concepit eum, in quo sunt omnes thesauri sapientiae, & scientiae Dei, tantam ex ipsis, praes omnibus Sanctis, hausit sapientiam: ut per eam alij replerentur. Didicit autem, ut docet Diuus

In Epist. ad Col. 2. v. 5.

Lib. de excell. Virginit. c. 7.

Lib. 2. de Virgini.

Serm. 9. de temp. 10. 10.

Vbi supra.

Apoc. 21. 7. 8.

Anselmus, omnes sacras scripturas, non solum ex diuina reuelatione, sed etiam interno gustu, proprioque experimento. Nam etsi Apostoli (inquit) per reuelationem Spiritus sancti edocti sint in omnem veritatem, incomparabiliter tamen eminentius ac manifestius ipsa Virgo beata per eundem spiritum veritatis, huius veritatis profunditatem intelligebat. Quae in se non solum simplici scientia, sed ipso effectu, ipso experimento didicerat: ideoque mirifice sacrorum librorum lectione delectabatur; quos, vt testatur D. Ambrosius, tanquam dulces comites secum habebat. Et cum legendi esset studiosior, crebro & auidè reuoluebat eos. Re- cole (inquit Diuus Augustinus) o Maria, Prophetica lectionem, neque enim te scientia potest diuinorum praeterire librorum, quae ipsam plenitudinem paritua es veritatis.

Crediderim tamen Cantici Canticorum mysteria pra omnibus scrutatam fuisse, ac interno sensu degustasse. Cuncta enim quae de Ecclesia Catholica, vel de quavis pia anima, in eo praedicantur, singulari quadam praecellencia in regionem virginum referuntur: quam ineffabili prerogatiua sanctitatis, etiam a primo instanti suae conceptionis, Pater aeternus adoptauit in filiam, Filius Dei designauit in matrem, Spiritus sanctus in amicam, totaque beata Trinitas sibi adicit in sponsam, nobisque tradidit in ducem, patronam & magistram. Quam ergo aliam praecellentior, aut sapientior, & potentior eligere, vel desiderare poterimus? Primus ardor discendi (inquit D. Ambrosius) nobilitas est magistri. Quid nobilior Dei matre? Quid splendidius ea, quam splendor elegit? Quid castius ea, quae corpus sine corporis contagione generauit? Hinc sumatis licet exemplaria viuendi; vbi tanquam in exemplari magisteria expressa probitatis, quid corrigere, quid effugere, quid tenere debeatis, ostendunt.

Hancigitur praecellentissimam matrem, tanquam ducem & magistram, in huius Cantici morali interpretatione assumere mihi decreui: cuius precibus adiutus pelagus istud sine periculo pertransire confido. Quia, teste Diuo Augustino, quanto omnibus sanctis est potior, tanto pro nobis, omnibus sanctis est sollicitior, & ad auxilium nobis praestandum potentior. Adesto ergo, veneranda mater, & magistra, vt te duce, huius epithalamij profunda mysteria, vel de te decantata, vel in te effecta, vel tibi singulari lumine reuerata, ita diuino fauente numine, edificamus, vt quae mente cognouerimus, corde amemus, & opere compleamus; dumque expositioni morali incumbimus, mores nostros corrigere, & ad tuos caelestes ac diuinos componere, valeamus. Amen.

Quas Dei laudes Canticum continet. §. 1.

ECCLESIA Christi militans in terris, quae nunc sponsa eius nominatur, post futura vxor agni, cum eius solennes nuptiae celebrentur in caelis, diuino spiritu inflammata, insigni Canticum suo canit sponso plurimis ac mellifluis laudibus, & affectibus scaturiens, inchoans ea agere in militia, quae praecellens effectura est in triumpho. Cui sponsus vicem rependens, eximieque

amoris signa praebens, miras in eodem canticum ei canit laudes. Quare iure optimo ab utroque simul Canticum Canticorum nominatur: quia partim ab ipso summo Deo, partim a sua sponsa illi decantatur. Conueit autem Canticum dici, quod i. Dei laudem ob eius infinitam excellentiam, & maiestatem, vel in gratiarum actionem, ob innumera, immensaque nobis collata beneficia cum gaudio & exultatione canitur. Cuiusmodi fuit illud, quod D. Ioannes refert cecinisse Angelos in conspectu seniorum, & animalium, magna voce dicentes: Dignus est agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & diuinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem. Et idem iterum paucis verbis immutatis cecinerunt; dicentes, Amen. benedictio & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo nostro in secula seculorum, amen.

Quod Canticum bis repetitum formam docet laudandi Deum, praescribens septem potissimas Dei laudes, praecipuosque affectus, quibus ab hominibus, Deo, & agno sunt exhibendae in terra, sicut exhibentur in caelo. Idem enim bis repetuntur; Primò, propter Ecclesiam militantem preciosissimo sanguine agni redemptam: qui librum septem sigillis clauis aperuit, vt ei mysteria sua propalaret. Secundò, propter Ecclesiam triumphantem, vbi erant Sancti amici stolis albis, & palmae in manibus eorum. Vnde de primo non dicitur, quod illud canebant omnes Angeli, sed multi quorum numerus erat millia millium, quia forte illi potissimè decantabant, qui sunt custodes hominum, & ipsi sociantur, vt eos ad Deum laudandum excitent, & iuuent; iuxta illud Psalmista: Praeueniunt Principes conuicti psallentibus in medio iuencularum tympanistrivarium, quasi exhorantes & dicentes, in Ecclesiis benedicite Domino. At secundum Canticum, omnes Angeli canebant, quia omnes in caelo triumphant. Et haec forsitan est causa, cur in exordio & fine huius secundi Cantici ponitur dictio, Amen. Quae magnam assensionem, certitudinem, & stabilitatem veritatis indicat: quoniam beati a principio beatitudinis amplius, & clarius penetrant diuina mysteria, & rationes laudandi Deum, maiorique conatu diuinas promunt laudes, in quibus iugiter manent, & durabunt in secula. Qui verò sumus in terris, cum per fidem ambulemus, fat est si ad Deum laudandum, sicut Angeli anhelemus, septem quas ipsi promunt laudes, Deo & agno, totis viribus decantantes, & cum Dauide septies in die laudem Deo dicentes.

Primò enim laudandus est Deus & agnus, 1. propter diuinitatem, qua est immensus, infinitus, aeternus, incomprehensibilis, & ineffabilis, omnium principium, & finis; in cuius conspectu nemo est laude dignus, nisi in ipso & per ipsum; & ipse infinite maior est omni laude. Deinde laudandus est propter sapientiam, qua omnia comprehendit, disponit, regit, prouidet, & gubernat, quam nihil later, ex qua in alios omnis sapientia & scientia promanat. Tertio laudandus est propter fortitudinem & inuictam robur, ac omnipotentiam, cui nullus valet resistere, sed quaecumque vult facillimè perficit in caelo & in terra. Deinde etiam propter virtutem, probitatem, & integritatem, qua est sanctus, iustus, misericors, benignus, liberalis, patiens, & longanimis. Est

Quid sit Canticum.

Apoc. 5. v. 12.

Apoc. 7. v. 12. Dicitio Amè potest referri ad praecedentia, & conuenit sequentibus.

Psal. 67. v. 26.

Psal. 118.

Eccl. 43. v. 32.

Lucæ 20. 21.

Matthæi 21. v. 25.

Iacobi 2. v. 15.

Cur appellatur Canticum Canticorum.

3. Regum 4. v. 26.

item summe excolendus, propter benedictionem, id est, propter eximium illum affectum beneuolentiae, & amoris, quo benedicit nobis omni benedictione spiritali electoque suos praenit in benedictionibus dulcedinis: imò aperit manum suam, & implet omne animal benedictione. Laudandus praeterea est propter eius honorem, & gloriam, id est, propter immensam eius maiestatem, & auctoritatem, supremamque dominium super omnes creaturas, tanquam Rex Regum, & Dominus dominantium, cui debetur omnis honor, & gloria, omnis laus, & benedictio, omnis cultus & adoratio. Et in super omnis gratiarum actio, adeo enim stupenda est bonitas & benignitas Dei nostri, vt sicut propensius est ad conferenda beneficia; sic etiam sit propensius ad reddendas gratias propter obsequia illi exhibita, ac si non essent ipsius dona, nullisque titulis ei debita.

Propter quae omnia quidquid sumus & habemus, & quidquid est in nobis sapientiae, fortitudinis, & virtutis, in eius laudibus impendere debemus, totis viribus eum benedicentes, glorificantes, & gratias agentes pro inenarrabilibus eius donis, iuxta consilium Ecclesiastici, qui trina admonitione hunc conatum commendat (quia iuxta phrasim Scripturae, quod ter fit, multoties & summo conatu fieri significat) nam primò ait; glorificantes Dominum quantumcumque potueritis, superuolebit enim adhuc. Et iterum, Benedicentes Dominum exaltate illum quantum potestis, maior enim est omni laude. Rursus tertio; Exaltantes eum replemini, ne laboretis, non enim comprehendetis. Huiusmodi autem laudes praestanda: etiam sunt cum ingenti gaudio & commendatione diuinae potentiae, pro omnibus operibus quomodo cumque ab ipso procedentibus; sicut D. Lucas testatur fecisse Christum Dominum cum exultans in Spiritu sancto dixit: Confiteor tibi pater, Domine caeli & terrae, quia abscondisti haec a sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Vbi praecipue laudat patrem, quia tanquam supremus Dominus caeli & terrae arcana fidei gratis reuelauit paruulis, & iuste abscondit a sapientibus superbis; quoniam tam opera misericordiae, quam iustitiae, vt a Deo procedunt, sunt digna laude. Inchoauit autem laudem ab operibus iustitiae, vt a minoribus ascenderet ad maiora. Laudans opera misericordiae, quae, vt inquit D. Iacobus, super exaltat iudicium, & cunctatur super iustitiam.

Hinc constat cur praefens drama Canticum Canticorum Salomonis, inscribatur: Nimirum quia, iuxta Hebraeorum phrasim, qui huiusmodi reductione maximam alicuius rei super alias praestantiam designant, Canticorum omnium est eminentissimum, non solum inter carmina quae composuit Salomon (quae quinque millia fuisse dicuntur.) Sed etiam inter cuncta alia quae reliqui vates, sanctique veteris testamenti ediderunt; eo quod canit suprema Dei opera, super eminentissimaque Messiae seu Christi mysteria, in quibus praecellentissima ratione septem commemorata laudes continentur; quoniam in illis maxime splendet & manifestatur diuinitas, & claritas Dei, eius sapientia, fortitudo, & virtus; honor, gloria, & benedictio, ad benedicendumque hominibus infinita propensio. Vnde Angeli haec Christi mysteria respicientes, has decan-

tarunt laudes, dicentes: Dignus est agnus qui occisus est accipere virtutem, & diuinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam & benedictionem. Id est, dignissimus est agnus propter merita suae passionis, & mortis accipere manifestationem eorum quae in ipso occiso latuerunt; vt scilicet vniuerso mundo fiat manifesta eius diuinitas, sapientia, fortitudo, & virtus, honor, gloria & benedictio; & dignus insuper est, quod ab angelis, & hominibus propter haec omnia immentas accipiat laudes, honorem, gloriam, & benedictionem maxime illi debitam. Merito ergo Canticum Canticorum nuncupatur, quod Regis Regum, & Domini dominantium canit opus operum, quod est opus incarnationis, ac redemptionis mundi; ac supremis, mellifluisque amoris affectibus decantat supremam amoris unionem inter Deum & creaturam; qualis est inter sponsum & sponsam, inter Verbum diuinum, & naturam humanam, inter Christum & Ecclesiam, vel piam animam: Vnde reciproci amoris affectus, & mutuae oriuntur laudes: adeo praelare; vt nequeant excogitari maiores: quare per quamdam antonomasiam Canticum Canticorum, etiam canticum diuini amoris, & laudis potest appellari.

Rationes quae mouent ad canendas Dei laudes. §. 2.

EX his deduci possunt plures, vrgentesque rationes, quae nos moueant ad Dei laudes dignè decantandas, desumptae quidem à necessitate operis, à magnitudine, ab utilitate, ab exemplo, à gratitudine, & ab ipso nostre creationis fine, tam enim Angeli, quae homines, qui inter creaturas omnes mente, liberoque pollent arbitrio, à Deo creati sunt, vt ipsi ex toto corde diligant, perpetuisque eius laudibus decantandis incumbant. Sicut insinuat ipse Dominus dicens ad Iob; Vbi eras, cum me laudarent simul astra matutina, & inuolarent omnes filij Dei? quos filios Dei vocat nempe Angelos, quia in Dei gratia creati sunt, astra nuncupat matutina, vt Diuus Hieronymus, Gregorius, & Beda interpretantur: eo quod in ipso primo mane mundi, in exordioque Creationis rerum ante astra corporea, resque sublunares simul cum caelo Empyreo, ex nihilo facti sunt, tanquam spiritalia & splendidissima illius orbis astra, quae gloriam Dei mirifice enarrarent. Merito autem iuxta hanc metaphoram, homines vocare possumus astra vespertina, & filios Dei, quoniam in postremo sex dierum, quibus mundi opificium peractum est, post animalium terrestrium formationem, ad vespertinam diem sextae Aedam, & Heua efformati sunt; magno gratiae & iustitiae splendore decorati: Vt sicut creator omnipotens astra habebat matutina; quae cum ingenti iubilo cum iugiter laudarent in caelis, ita etiam astra haberet vespertina, quae laudes ipsius similiter decantarent in terris: quorum felicitas in eo sita est, vt corde, verbo, & opere Deum suum diligant, laudent & glorificent, sicut Angelorum chori, caelorumque virtutes, ac beata Seraphim, quae vt dicit Ecclesia, diuinas laudes socia exultatione concelebrant; seipfos exhortantes ad canendum illum hymnum gloriae Dei. Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus, Deus Sabaoth.

Apoc. 5. v. 12.

Iob. 38. v. 7.

In eum locum.

In praefatione Mis.

Isai. 6. v. 3.

Matt. 6. v. 10.

Hom. 14. imperfecti in Matth.

In Isai. 51. v. 3.

Serm. 11. in cant.

Psal. 83. v. 1.

Ad fratres de monte Dei.

Psal. 33. v. 1.

Constat ex toto cap. 4. & 6. & 7.

In Psal. 39.

Cum quibus & nostras voces sociari, & ad- mitti suppliciter deprecatur: quas optat illis non esse dissimiles, memor Dominici præcepti dicentis, Fiat voluntas tua sicut in celo & in terra: Quæ verba, vt testatur D. Chryso- stomus, ad præcedentes petitiones etiam extenduntur: nempe: sanctificetur nomen tuum sicut in celo & in terra. Volens nos eius nomen laudare, benedicere, ac sanctificare in terra, eo modo quo ab angelis laudatur, benedicitur, ac sanctificatur in celo: vt vtraque astra matutina, & vespertina, & vtrique filij Dei, ac vtraque Seraphim, quæ Dei amore in superis & infimis ardent, consimi- li spiritus feruore hymnos gloriae Dei concin- nant: ac ita terra conuertatur in cælum dum ter- rigentæ imitantur, quod cælicolæ iugiter faciunt: propter quod inquit. D. Hieronymus apud B

Isaiam: Syon id est, ecclesia comparatur para- diso Domini, in qua aliud esse non debet, nisi gaudium, læticia, confessio, & vox laudis: vt quod in cælis facturi sunt sancti cū Angelis Dei, hoc etiam in terra iugiter in Domini laude me- ditentur. Cui assentitur D. Bernardus dicens: Nihil ita proprie quemdam terris repræsentat celestis habitationis statum, sicut alacritas lau- dantium Deum; Scriptura testante: Beati qui ha- bitant in domo tua Domine, in secula seculorum lau- dabunt te. Quod maxime inquit competere mo- nachis, quibus cella debet esse, quasi cælum, vt quod geritur in cælo, hoc & in cella, nempe va- care Deo, frui Deo, laudare Deum, & iugiter acitare celestia.

Ex eo autem quod homo ita Deum laudet, magna sibi lucratur bona, fitque ipse maxime laude dignus, cum id sponte, & ex amore præ- fet, quo nihil excellentius, & ipsi Deo gratius præstare valeat. Quod clare testatur Psalmista dicens: Benedicam Dominum in omni tempore, sem- per laus eius in ore meo. Sed quid inde? In Domi- no laudabitur anima mea. Ac si diceret, quia vni- uersum meum studium est, Deum semper be- nedicere, & laudare, inde fiet, quod anima mea etiam laudetur, & exaltetur, non quidem in se, sed in Domino, à quo recipit quidquid est laude dignum: nec etiam tantum lauda- bitur in Domino, sed quod amplius est, ab ip- so Domino, qui sicut se diligentes diligit, ita laudantes laudat, vt vbi mutua est dilectio, re- ciproca etiam sit laudatio. Cum autem sit mun-ificentissimus, vicem rependit laudatoribus suis cum maiore multo feruore gratiarum, & laudum. Quod nullibi melius quam in hoc cantico manifestatur, vbi multo fufius laudes suæ sponfæ canit, quam ipsa illius.

Sed quæ vtilitas ex eo quod à Deo laudemur? Multa & maxima. Hoc enim interest inter no- stras, & Dei laudes, quod nostræ nihil confe- runt Deo, qui ex seipso ab aeterno omne bo- num secum habet, nec ex creaturarum laudibus aliquid ei boni intra se accrescit: at Dei laudes multum nobis profunt, cum ea Deus conferat bona, de quibus ab eo laudamur. Quando Deus (inquit Diuus Augustinus) nos benedicit, fa- cit nos sanctiores, & feliciores: quando nos glo- rificat, facit gloriosiores & honoratios: quando autem eum glorificamus, nobis prodest, non illi. Quomodo enim eum glorificamus? glo- riosum dicendo, non faciendo, & ideo cum

dixit: Sacrificium laudis honorificabit me, ne pu- tares te aliquid præstare Deo offerendo illi sa- crificium laudis, subdit: & illiciter, quo ostendit illi salutare Dei. Vides quomodo tibi prodest laudare Deum, non Deo. Prodest quidem ad meritum, prodest ad incrementum iustitiæ, pro- dest ad consecutionem vitæ aternæ: quia sic laudare Deum, est iter quo peruenitur ad con- spectum ipsius, in hoc quidem sæculo per con- templationem, in futuro vero per claram visio- nem: & (sicut docet D. Gregorius) cum vox psalmodiæ per intentionem cordis agitur, per hanc omnipotenti Domino ad cor iter paratur, vt intentæ menti, vel prophetiæ mysteria, vel compunctionis gratiam infundat, sicut Elifæus psaltem applicuit, vt eum prophetiæ spiritus re- pereret.

Hinc fit proficuum valde esse huius cantici lectionem ac meditationem. Nam cum spon- sa multa sit in Dei laudibus canendis, sponsus- que in sponfæ laudibus decantandis, vtrumque valde nobis prodest. Nam dum illa Deum lau- dat, eius immensas narrat perfectiones, ob quas maior est omni laude: dum autem Deus laudat ipsam, innumera & immensa beneficia ac dona, quæ ei contulit, nobis manifestat. Vtrumque autem potenter nos excitat, vrget, ac impellit, vt vehementius eum diligamus, & laudemus: quia excellentissimus in se, & magnificentissi- mus nobis, & quot sunt eius præcellentissima attributa, vel in nos collata beneficia, tot sunt amoris & laudis incentiua, quæ nobis suadent Apostoli seruare consilium dicentis: Implemini Spiritu sancto, loquentes vobismetipsi in psalmis, & in hymnis & canticis spiritualibus; Cantantes, & psallentes in cordibus vestris Domino gratias agentes pro omnibus in nomine Domini Iesu Christi, Deo & Patri. Cum enim Spiritus sanctus psalmos & can- tica dictauerit tot mysterijs, & affectibus afflu- entia, & sine eius numine nihil sit in homine, oportet ipso impleri, vt ea digne canere valea- mus, non quidem solis externis vocibus, sed po- tissime in cordibus nostris inflammatis affecti- bus: loquentes quidem intus: iam nobismetip- sis, tanquam nos commouentes & exhortantes ad alacriter Deum laudandum. Iam vero ipsi Deo & patri tanquam filij, vel enarrando & ma- gnificando eius magna, quæ in psalmis refe- runtur, vel canendo hymnos in ipsius gloriam, vel concinendo cantica spiritualia, quæ spiri- tum nostrum per vnionem amoris in diuinum transferant, vel denique gratias agendo pro omnibus donis & beneficijs ab eo accep- tis.

Quæ sint necessaria ad digne Dei laudes canendas. §. 3.

MAGNA quidem & ardua sunt hæc omnia, quæ Dei laudatio complectitur. Propter quod rectè Diuus Paulus præmisit, Implemini Spiritu sancto, quia necessaria erat tanti spiritus plenitudo, quæ vehementem accenderet chari- tatis ardorem, vt hæc plene præstare valeremus. Non est res parui momenti, aut exigui laboris Deum, vt par est, ex charitate laudare, sed si quid Deo offerre voluerimus, nihil habemus lauda-

Psal. 49. v. 23.

Hom. 1. in Ezech.

4. Reg. 3. v. 15.

Ad Ephe. 5. v. 19.

Plura de hoc D. Chryso- stomus Hom. in Psal. 112.

Job 17. v. 11.

Ita Philo Carpathius

Landatio indiget precæ & mortificatione.

Psal. 49. v. 33.

Refert Tielmanus annot. in ea.

Apoc. 5. v. 8.

Psal. 150. v. 3. Psal. 42. v. 1. Psal. 32. v. 1.

In Psal. 42. & D. Greg. lib. 3. Moral. c. 3.

Ita Drima- sius in Apoc. Vbi Vicgas.

Psal. 46. v. 8.

tionè maius, nihil laudatione difficilius. Sed cur nihil difficilius? quia nihil magis nostras exupe- rans vires: nihil hostibus infestius, nihil mole- stius carni, quæ spiritui rebellis est, & vim ima- ginantem exagitat: cuius dissipatæ cogitationes torquentes cor nostrum à diuinis laudibus illud auerunt. Exigunt enim cor mundum, tranquil- lum, hostibusque deuictis iam pacatum.

Quare Canticum istud merito inscribitur Sa- lomoni seu vt LXX. vertunt, Canticum Cantico- rum, quod est Salomoni, vel quod est Salomoni. Non tantum quia à Salomone est conscriptum, vel à Spiritu sancto Salomoni dictatum; sed etiam quoniam Salomoni, id est, pacifico viro dicitur, à quo solo dignè valet decantari, postquam do- mesticis profligatis hostibus, propriisque mor- tificatis affectibus, & diuisis cogitationibus, in intima pacis serenitate conuiescit, quare lau- datio indiget precis, & abnegationis propriæ prædicio: illa vt auxilium impetret, hæc vt im- pediamenta obuiantia præcindat. Vnde non sine mysterio eam vocauit Dominus sacrificium lau- dis honorificans ipsum: & quare sacrificium? nisi quia dum Deum laudamus, oportet simul nos ipsos sacrificare ac mactare, cunctaque iugu- lare, quæ Dei laudibus obstant, & à deprauato fomite importunè proueniunt? Ad quod respe- xisse videtur paraphrasis Chaldaica, quæ verba psalmi, Sacrificium laudis honorificabit me, sic ver- tit, domini fomitem veluti sacrificium laudis impu- rabitur ei, quoniam edomito isto fomite, & car- nis concupiscentia, facilis manet laudatio Dei.

Hoc egregie significat. Quod de viginti qua- tuor senioribus refert D. Ioannes dicens: Quod ceciderunt coram agno habentes cytharas & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes san- ctorum. Et cantabant Canticum nouum dicentes, di- gnus es Domine accipere librum, & aperire, &c. En totius sanctitatis hieroglyphicum, & admirabile breuiarium; in quo depingitur humilitas, & reuerentia, laus & abnegatio, charitas & oratio fragrans, & nouum Canticum Deo exhibitum. Cythara instrumentum est musicum ad diuinas laudes cum exultatione canendas: iuxta illud: Laudate Dominum in psalterio & cythara, constitebor tibi in cythara Deus Deus meus, rursus exultate in- sti in Domino, rictos decet collaudatio, Constremi- Domino in cythara. Sed quia cythara chordis ex- tentis constat, & ex inferiori parte sonat, ideo, teste Diuo Augustino, Symbolum etiam est mortificationis, quæ ad inferiores animæ vires in frenandas, carni que rebellionem comprimen- dam pertinet. Quæque per se ipsam Deum lau- dare dicitur, dum in eius gloriam maximè cedit, & spiritum nostrum ad Deum melius & fortius laudandum expeditum reddit. Quidam nomen aureas quod post phialas tantum apposuit D. Ioannes, ad cytharas referendum etiam putant, vt etiam fuerint aureæ, & cum aurum symbolum sit charitatis & sapientiæ, indicat laudes Dei, & sui abnegationem charitati, ac diuinæ dilectioni esse sociandas, caelestique sapientiæ condiendas, & exercendas. Nam scriptum est, psallite sapien- ter. Phialæ autem aureæ corda sunt Sanctorum eadem charitate & sapientia fulgentia, & quia aurea, vacua esse non poterant: nam cor amore flagrans nunquam potest esse ociosum, sed plen- tum suauissimis odoramentis: cuiusmodi sunt

piæ & feruor orationes, (sub quibus compre- henduntur postulationes, gratiarum actiones, & plures alij affectus) quæ instar esslati odoris in- centi sursum tendunt, ad cælos euolant, Deo- que sunt valde gratæ, ac ipsum pacatum & propi- tium nobis constitunt. Viginti ergo quatuor seniores, qui insignium iustorum personas ger- runt, cytharas & phialas aureas habent, quia Dei laudibus & orationibus continuo incumbunt, & cum magna exultatione animique submissione & reuerentia profunda coram Deo & agno pro- cumbunt, cunctaque orandi & laudandi Deum obstacula valenter repellunt. Habent autem vtraque in manu, quoniam Dei laudes & pre- ces operibus iungunt, Sancti enim opera mirificè Deum laudant, & glorificant Patrem qui in cæ- lis est, & pro nobis etiam orant, ad laudesque & preces preciosiores emittendas iuuant, sed spe- cialiter cantant Canticum Nouum quia noua mente, nouo spiritus feruore, noua Dei benefi- cia aut ipsius magna de nouo ipsi in contem- platione manifestata, nouis hymnis & canticis spiritualibus canere non cessant.

Mutuo tamen cuncta ista se iuuant, & lauda- tio, reliquis vicem rependit auxilium præstans eis à quibus illud receperat. Nam ipsa etiam ad omnia valet, hostesque longè profligat dicente psalmographo; Laudans inuocabo Dominum, & ab inimicis meis saluus ero, nam, vt inquit D. Ephrem, quemadmodum puluis à vehementia venti spar- gitur, & impugnatur, sic aduersarius noster ad nihilum redigitur, quando vox nostra in Dei lau- dibus personat. Quomodo etiam spiritus malus vexans Saül psallente Dauid, & percutiente cy- thara recedebat, quasi psallens & percutiens cy- tharam, spiritum malum percuteret, & fugaret, nam Dei laus, oratio, & abnegatio, seu ieiunium omne dæmoniorum genus expellit.

Laus etiam ipsam precem iuuat, eique vim & fiduciam impetrandi tribuit. Vnde cum Diuus Basilii duplicem orandi modum constituat, al- terum in glorificatione, adhibita animi submis- sione, alterum in petitione, qui priori subiicitur, docet ab illo esse inchoandum, ne indicio sit quod necessitate vrgeremur Deo preces adhibere; & quia ipsa laudatio & gratiarum actio disponit ad petitionem, titulusque est ad impetrandum. Iuuatur ergo laudatio ab aliarum virtutum acti- bus, sed ipsa vicissim iuuat illas, vnde mutuum cum eis habet concatenationem.

Qui ab huiusmodi laudibus & canticis repellantur. §. 4.

HINC fit ab his Dei laudibus decantandis merito repelli peccatores contumaces qui in suis sibi complacent peccatis. Quoniam teste Ecclesiastico; Non est speciosus salus in ore peccatoris, peccatorem vocat, non qui peccauit, si peccasse penitet, sed qui peccare non desinit, & in pecca- to complacet: cuius laus cum à corde immundo, ore polluto, ex sine terreno, progrediatur, non speciosa, sed facta reputatur apud Deum. Obser- uat egregiè D. Chryso- stomus, quod cum regius vates in psalmo 148. inuitet, ad laudandum Deum omnes creaturas cæli & terræ, nempe Angelos, & astra, montes & colles, ignem & grandinam, li- gna fructifera, & omnes cedros, Reges ac prin-

Psal. 17. v. 4.

Lib. de cõpunct.

1. Reg. 16. v. 16. & 23.

Mathæi 17. v. 20.

De const. monast. c. 2.

D. Thom. 2. 2. 2. q. 83. ar. 17.

Ecl. 15. v. 9.

In serm. cõ presby. ter effect. d. signatus. to. 5. vbi psal. 148. explanas.

Pl. 148. v. 7. & 10. cipes; iuuenes, ac virgines & senes cum iunioribus; nequaquam tamen inuitant peccatores, sed illis fores occlusit. Audio dicentem: Laudate Dominum de terra dracones, & omnes abyssi, bestia, & cuncta pecora, serpentes & volucres pennatae. Dum haec loquitur (inquit ille) non frustra, nec temere inter silui, quia & mentis cogitatio metu confusa est ad amaras vsque lachrymas, grauiemque eiulatum perducta. Quid enim obsecro possit esse miserabilius? scorpj, serpentes, ac dracones inuitantur ad laudandum eum, a quo conditi sunt, solus peccator ab hac sacra chorea subdutus est, idque iure optimo, mala bestia est peccatum, non quidem in corpora malum proferens, sed in ipsam Domini gloriam effundens malitiam. Propter nos (inquit) nomen meum blasphematur inter gentes, eoque peccatorem tanquam de sacra patria abegit. Propheta vt Musicus optimus de cythara bene modulata chordam dissonam refecit, ne reliquarum vocum harmonia vitietur. Sic & peritus artis medicus membrum putrefactum amputat, ne haec lues ad caetera sana membra transfiliat; eundem ad modum propheta facit, dum peccatorem veluti chordam dissonam, & membrum aegrum ab vniuerso corpore creaturam refecat. Haec os aureum, & apud quidem, quia de laudibus Deo dignè, & speciosè decantandis loquitur, nam quidquid caeli & terrae ambitu continetur, cum sit opus Dei, aliquid habet pulchritudinis, & vtilitatis, quod in eius gloriam recidit. Et ideo Deum laudare dicitur. Solus peccator vt peccator, non est opus Dei, sed Diaboli; peccatum enim non est à Deo, sed à libero arbitrio deprauato, ideo Deum laudare nequit. Cum Isaias audiret Seraphinos Deum laudantes, dixit, sicut D. Hieronymus & Cyrillus interpretantur, & mihi qui a tacui, id est, quia non laudauit Deum sicuti hi Angeli laudant; & causam huius reddens subiicit: quia vir pollutus labijs ego sum; nec me ita pollutum decebat Deum laudare, quoniam scio non esse speciosam laudem in ore peccatoris polluta labia habentis; nec gratam esse vocem, Sanctus, Sanctus, Sanctus, si ab infecto ore procedat. Quoniam (vt idem Chrysostomus dicit) sicut in coronis non fat est flores esse puros, nisi pura sit & manus eas contexens, sic & in sacris hymnis oportet, non verba tantum esse pia, verum etiam animum hymnum concinentem. Vnde idem Ecclesiasticus mox subiicit, Sapientia Dei asperabit laus, & in ore fideli abundabit; & dominator dabit eam illi. Munda ergo cor tuum, & purifica labia tua, si hymnos & spiritualia cantica dignè cupis decantare, ne dicat tibi Dominus, Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est à me. Quod Christus Dominus hypocritis attribuit, quorum laudes execratur. Quia dum laudant Deum, suas laudes in hoc quaerunt. Peculiariter autem ad Canticum Canticorum mente perferendum; huiusmodi cordis munditia necessaria est, quoniam licet purissimos Dei amores, & castissimas laudes concinat, sunt tamen carnis metaphoris inuoluta, à quibus ne quis laedatur, oportet. (vt inquit Diuus Gregorius Nyssenus) vehementiores carnis passiones exulfese: Vel, vt dicit Richardus de sancto Victore, bestiales depouisse merus; ne si bestia ad hunc sacrum montem accedat, lapidibus obruatur. Sed amplius vrget Diuus Bernardus dicens: cantare

Isai. 51. v. 5.

Isai. 6. v. 5. Ibidem.

Vbi supra simile.

Ecc. 15. v. 9.

Math. 15. v. 8.

Hom. 1. in Cant. 11. in prefat. ad Gat. Exod. 19. v. 13. Scrit. 5. in Cant. ad finem.

huiusmodi canticum; vel audire non esse animae puerilis, & neophytae adhuc & recenter conuersae de saeculo, sed prouectae iam & eruditae mentis; quae suis nimirum profectibus Deo promouente in tantum iam creuerit, vt ad perfectos pertinerit annos, non temporum sed meritorum. Quod quidem verum est, si ad vniuersa quae hoc Canticum continet attendamus. At ore diderim in eo, imo in singulis illius sententijs, multa latere quae tyronibus & neophytis non sine magno fructu possunt propalari, vt gradatim ad maiora ascendant, sicut in commentarijs patebit. Quare idem D. Bernardus insinuat in Cantico Canticorum canticum graduum includi, quod ita appellatur, quia virtute plura continet cantica, vel plures perfectionis gradus à iustis, incipientibus, proficientibus, & perfectis suo ordine decantandis: vt merito hinc libro aptemus quod de alio dixerat Iob: per singulos gradus meos pronuntiabo illum. Et licet quidam interpretes gradus constituent in eo iuxta diuersa capita, vel colloquia, vt prima sunt à tyronibus pronuntianda, alia à prouectioribus; at Iob non tam constituit gradus in ipso libro, quam in pronuntiantia illum: quare in singulis capitibus, & eorum sententijs plures inueniuntur sensus alij, alijs subtiliores, & excellentiores singulis accommodatis; vt tam incipientes quam proficientes & perfecti eadem possint decantare verba, vniuersique tamen in suo gradu iuxta sensum à Spiritu sancto pro illo intratum vt in hac sententia, Osculetur me osculo oris sui, mox videbitur. Illud denique obseruandum est, quod ipse titulus libri, Canticum Canticorum Salomonis, praefert. Non enim sine causa Salomon non addidit sicut fuerat in exordio Prouerborum, & Ecclesiasticae, Filij David Regis Israel seu regis Ierusalem; sed tanquam simpliciter ait; Salomonis, id est, pacifici: vt significaret ad Dei laudes canendas, & affectus amoris & precis exercendos exuendam esse regiam maiestatem, humanam pompam, & omnem mundi iactantiam; deponendumque esse non solum peccatum quod pacem internam dissipat, sed etiam inutiles cogitationes & affectiones, & quidquid mentem commaculat, & disturbat, vt homo coram Deo nihil aliud appetat, nec de alio gloriatur, nisi apud ipsum esse Salomonem, hoc est, pacificum & tranquillum, illam possidentem pacem, non quam mundus dat, sed quam Christus elargitur. Sed magis adhuc reconditum mysterium latet in alia lectione LXX. S. Canticum Canticorum quod est Salomon. Etenim cum Rex Salomon ad calcem praecedentis libri Ecclesiastes dixisset: Deum time & mandata eius observa; hoc est enim omnis homo, id est, absque hoc nihil est omnis homo; & qui hoc non est, nihil est: qui hoc non agit, nihil agit. Quoniam in vanum recipit animam suam, cum propter hoc solum creatus sit. Modò autem in exordio & inscriptione huius libri quid inquit? Canticum Canticorum, quod est Salomon. Id est, ama, lauda, & quantum potes, Deum glorifica; quia hoc est Salomon; hoc est esse verè pacificum, & beatum; & sine hoc non est Salomon, nihil est pacificum, & tranquillum, sed turbatum, & miserum. Vera enim pax, tranquillitas, & felicitas animae in eo sita est, vt Deus suu ex toto corde perpetuè diligit, laudet, & illi adhaereat.

Iob 31. v. 37. D. Greg. lib. 22. mor. c. 13. intelligit per hunc librum nouum testamentum.

Ioan. 14. v. 27.

Ecclesiastes 12. v. 13.

Sed quis est hic, & laudabimus eum? possent quidem omnes id facile praestare, si Adam in Paradiso cum iustitia permanisset. At postquam in exilium actus est, & nos cum illo, Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? maxime insurgentibus hostibus contra nos, & dicentibus: Exinanite, exinanite usque ad fundamentum in ea. At non est cur animo cadamus: nam Canticum istud Salomonis est, & Salomoni dicitur, non illius praecipue qui filius fuit David, & Rex Ierusalem terrenae, sed illius qui per antonomasiam, est verus Salomon, Rex pacificus, Pater futuri saeculi, & princeps pacis, filius Dei, & Rex Regum, qui potens est pacem praestare, virisque conferre ad debellandos hostes, vt pacifice canticum amoris & laudis illi decantemus, quid enim perturbabit animam, si pacifici Salomonis sit filia, vel sponsa? Ego, inquit ille ad finem Cantici, murus, & vbera mea quasi turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens. Fecit enim mentem meam, quasi murum aeneum, & vires meas quasi turres ebumeas, & inexpugnabiles, vt pacem quam apud ipsum reperi, non amittam. Felix qui inuenit pacem & gratiam coram Domino, quia fortis erit sicut murus, praecelsus sicut turris, & ab ipso vndique protectus, donec ascendat in caelestem Ierusalem, vbi non reperiet quasi pacem, sed integram & omnimodam pacem, laudans & glorificans Deum in saecula saeculorum Amen.

Psalm. 136. v. 4.

Cant. 8. v. 10.

PRIOR PARS LIBRI I.

De septem mysterijs & beneficijs, quae sunt velut Dei oscula, & diuini amoris suprema signa.

EXHORTATIO II.

De vehementi desiderio, & petitione diuinae eruditionis, & amoris, à qua semper est inchoandum de forma perfectae orationis, & quam celeriter exaudiat.

Osculetur me osculo oris sui: quia meliora sunt vbera tua vino.

PRO ORATIONIBUS ET DO. POST PASCHA.

ONSERVIT Salomon in primis verbis cuiusque libri à se editi argumentum, & quasi scopum proponere, quo deducenda sunt caetera quae sequuntur. In Prouerbijs quidem iuuenes erudit, vt mores componant & ideo sic exorditur: Parabola Salomonis ad sciendam sapientiam, & disciplinam, vt detur paruulis astutia, adolenti scientia, & intellectus: in Ecclesiaste verò homines instruit vt vana mundi agnoscant, & despiciant, ideoque ita incipit, Vanitas vanitatum, & omnia vanitas, id est cuncta quae sunt in mundo vanissima sunt, & ipsamet vanitas; at in hoc Cantico Canticorum scopum delineans sub metaphora carnis ad supra Spiritus euolat, & quasi secum animam rapit, vt per intinam cognitionis & amoris vniorem se Deo coniungat, illique fir-

miter adhaereat, & ideo non inchoat canticum hominibus loquens, sed ad ipsum Deum feruentissimo affectu clamans: Osculetur me osculo oris sui. Haec autem eiusdem rei quasi trina repetitio, nempe osculetur, & osculo, & oris sui, magnificentissimum indicat cordis affectum, & excellentissimam esse rem, quam optat, & petit, ad quam etiam obtinendam vniuersum Canticum destinat, eam tamen necita postulare sciret, aut posset, vel auderet, nisi à diuino Spiritu edocta esset, & praemota; nam teste D. Paulo, Quid oremus, sicut oportet nescimus: at ipse Spiritus sanctus vt trumque spectat, dum rem petendam petendique modum & affectum docet, & inspirat: cuius fauente numine, quid sub his verbis sponsam docuerit, & inspirauerit, perferuari aggredimur.

Diuinam eruditionem & amorem sub tropo osculi oris Dei postulari. S. 1.

SCOPVS igitur Cantici qui in primis eius verbis insinuat, illa supereminens scientia est, quae à quibusdam Theologia mystica, vel scientia Dei affectiua, seu supernaturali sapientia, nuncupatur. quam petebat Psaltes dicens: Bonitatem, & disciplinam, & scientiam doce me. Bonitas virtutes omnes complectens, mores componit, prout traditur in Prouerbijs; disciplina à malis mundi coerct, quod docetur in Ecclesiaste. At Canticum Canticorum ad scientiam spiritus eleuat, quae Dei praecelaram cognitionem & amorem comprehendit: quam Deus ipse docet, & infundit, vt animam sibi dilectam, perfectam, & beatam reddat, sicut scriptum est: Beatus homo quem tu erudieris, Domine, & de lege tua docueris eum. Et quare beatus, nisi quia sua eruditio animam ab omni errore & labe purgat, & diuino lumine circumfusam, summo bono per cognitionem & amorem vniti; in quo vita nostrae sita est suprema felicitas? Hanc sibi vehementer optans sponsa, inquit, Osculetur me osculo oris sui, dirigit autem orationem non ad aliquem Angelorum, sed ad Deum ipsum, tanquam ad magistrum simul & sponsum, vt vt trumque erga ipsam munus gerat, caelestem illi praestans eruditionem, & amorem, ab ipso suo diuino ore progredientem. Quod apprimè deducitur ex verbo Hebraeo, nisi, quo vltus est Salomon; quod ambiguum est, & non tantum osculari significat, sed etiam erudire; vt vel ex prima voce huius dramatis, intelligeremus vt trumque simul efflagitandum esse à diuino Spiritu, cui proprium est osculando erudire, & erudiendo osculari. Est enim vnctio quae docet nos omnia, & lumine fidei illustrando intellectum, oleo dilectionis vngit voluntatem; & dum hanc suauis vngit, illum amplius illuminat. Caeterum non sine Dei instinctu interpres vertens verbum ambiguum, maluit dicere, osculetur me, quam erudiat me; quia eruditio poterat aliquando esse sine osculatione, sicut & cognitio sine amore, & scientia sine charitate, qui autem Deum amat, non quaerit solam scientiam, quae inflat, sed charitatem, quae pellens inflationem, aedificat; nec cupit erudiri, nisi vt vehementius possit amare: & quam scientiam ardentius sicut, est scientia amoris. Quia sicut scriptum est: Qui non diligit, non nouit Deum. Et si habuerit 1. Io. 4. v. 8.

Ad Rom. 8. v. 26.

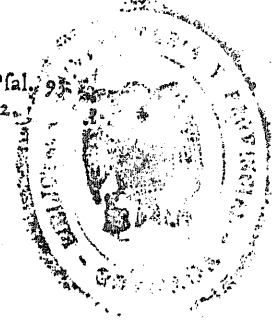
Psalm. 118. v. 66.

Psalm. 93.

Vide Martinum Del Rio.

1. Ioan. 2. v. 23.

1. Cor. 8. v. 1.

1. Cor. 13. v. omnem scientiam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Et sicut supremi Angeli, qui alios scientia & charitate superant, non denominantur Cherubim à plenitudine scientiæ, sed Seraphim ab ardore charitatis, quam maximè nobis optant: ita licet sponsa eruditionem simul petat & amorem, ab amore tamen interpretis vertit, *Osculetur me osculo oris sui.*

Sed ut quid diuinus Spiritus, cui nihil superfluum placet, addidit, *Osculo oris sui*; cum sufficeret dixisse, ut communis habet sermo, oscularet me, vel damih osculum, nemòque addat ore suo, vel osculo oris sui? sed consulto id fecit, ut quod diximus ampliùs indicaret. os enim instrumentum est ad vtrumque actum. siquidem ore loquimur ad erudiendum alios, & ore in signum amoris osculamur illos. Ait ergo: *Osculetur me osculo oris sui*: ac si diceret: Vtinà magister & spòsus meus dignetur me erudire, & osculari verbis & oculis oris sui. Vtinà aperiat os suum, ut me doceat, & iugat os suum ori meo, ut me sibi per amorem iungat. Vtinam ex ore eius ad me prodeat sapientia illa, quæ de se dixit: *Ego ex ore Altissimi prodii*: Ut per illam quid ei acceptum sit, sciam, & dulciter amem: est enim hæc sapientia donum Spiritus sancti, quod teste D. Thoma, sapientia scientia appellatur, & circa diuina eruditionem præstat, & saporem. Vtrumque autem (inquit Diuus Bernardus) affert etiam Dei osculum, & cognitionis lucem, & deuotionis pinguedinem. est quippe spiritus sapientiæ & intellectus, qui instar apis ceram portantis, & mel, habet omnino, & vnde accendat, lumen scientiæ, & vnde infundat saporem gratiæ. Neuter ergo se osculum percepisse putet, siue qui veritatem intelligit, nec diligit, siue qui diligit, nec intelligit certè in osculo isto nec error locum habet, nec tepor.

ita Bernardus, quod eleganter sic docuerat D. Ambrosius: Osculatur nos Deus, quando cor nostrum spiritu diuinæ cognitionis illuminat, quo anima donatur charitatis pignore nuptiali, & læta dicit: *Os meum aperui, & attraxi spiritum.*

Iuxta hos ergo Patres, tunc Deus osculatur animam, osculo oris sui, quando infundit illi supernaturale lumen, quo diuina mysteria penetrat, sacras scripturas intelligit, veritates fidei percipit, & affectum simul amoris, vel deuotionis, aut spiritualis dulcedinis, quo ipsas amplectatur, & Deo arctius maneat copulata.

Inchoandum esse ab oratione ex magno affectu progrediente. §. 2.

Hac ergo breui osculi declaratione præmissa, attendas velim in his verbis, sedulam sponse in orando sollicitudinem & feruorem quem imiteris; & celerem sponsi promptitudinem in exaudiendo, quam mireris, & pro qua immensas illi gratias agas. & quidem si ad sponsam respicias, dum canticum suum feliciter à feruentissima prece inchoat, hoc primùm nos docet, nullum esse felicis nostrorum operum exordium, quàm orationem ignea charitate flagrantem. Quod magnus testatur Dionysius Areopagita, dicens ante omnem actum præcipuè theologikum ab oratione nobis inchoandum esse; ut diuinis commemorationibus nos Deo tradamus, & vnione iungamur, cum eam sine

e. 3. de diuinis nominibus,

Eccl. 24. v. 5. 1. p. q. 43. a. 5. ad 2. ex Eccl. 6. Et 22. q. 45. ar. 2. & q. 2. in Cant. Libro de Isaac & anima c. 2.

D. Ber. ser. 79. in Cant.

Mat. 6. v. 7.

A Deo nihil agere valeamus, opere pretium est ante omnia illud implorare, ipsique Deo oratione coniungi, ut simul vniti, feliciter simul in opus prodeamus. adstandum tamen (inquit Dionysius) est Deo castissimis precibus, animo purgato, ac tranquillo, & affectu ad vnionem apto. Vocatur autem castissima prex, quam diuinæ gloriæ parit pura & defæcata intentio, conscientia ab omni labe purgata, intellectus semotis curis tranquillitas, & affectus ad vnionem cum cælesti sponso præparatus: nam ante orationem (ut inquit Ecclesiasticus) præparanda est anima: ut eius, quod postulat, capax & digna fiat; ita præparata adibat sponsa cum orabat dicens, *Osculetur me osculo oris sui.* Sic enim erat intenta orationi, amori, ac vnioni diuinæ, quam petebat, ut nihil aliud cogitaret, nihil aliud concupisceret, & quasi amore ebria, quod mente conceperat vix voce explicaret.

Sed ad hæc quis idoneus? certè nec ipsa sponsa, nisi ad sit Dei gratia excitans, & præmouens ad orandum, quæ cuncta ista præstat, id est, inspiratio Spiritus sancti, qui, ut D. Paulus ait, *Postulat pro nobis gemitis inenarrabilibus*, id est efficaciter nos ad postulandum mouet, imprimens varios, & ardentes orandi affectus, qui incarnabiles nuncupantur, quia lingua verbis enarrare non sufficit, quod mens Deo inspirante concepit. Vnde non tam orat voce, quam mente: pauca enim verbis exprimit, sed mente plurima comprehendit; & vix loquente lingua corporis copiosè loquitur lingua amoris. Habet enim spiritus suam propriam ac natiuam linguam, quæ est vis cognoscitiua, & affectiua, cuius verba sunt conceptus & affectus ad Deum, vel Angelos, aut ad Sanctos directi, quæ lingua in nobis multoties est quasi muta, balbutiens, & nesciens loqui cum Deo, nec de Deo, nisi Spiritus sanctus illum erudit, & accendat, ignitque cogitationibus & affectibus facundam reddat, & facundam ad loquendum Deo, ut monet D. Paulus, in psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus, intra se cantans lingua ignea, quæ iuxta D. Bernardum, est feruor deuotionis; & anima quæ hanc non habet, elinguis est, atque infans, nullatenusque potest ei esse fermocinatio cum Deo, si autem habet, & exteriùs loquatur, præ amoris magnitudine crebro dimidiata, & intercepta profert verba, arbitrans omnes intelligere, quæ ipsa non cessat mente reuoluere. Quemadmodum Magdalena dum Christum querit à sepulchro sublato, suppresso eius nomine, eum, quem hortulanum putabat, sic affatur: *Si tu sustulisti eum dicito mihi, & ego eum tollam.*

Ad hunc igitur modum anima cælestis sponsi amore capta, nihil præter ipsum amans, nihil aliud cogitans, aut desiderans, quasi omnes scient de quo loquatur, suppresso nomine inquit: *Osculetur me osculo oris sui.* Et quem rogas, o dilecta, quod osculetur? Ipse scit, inquit, cui loquitur lingua amoris, & si non exprimat lingua corporis. Si quis amat, ipse me capiet, quia vox amoris amantibus est manifesta, non amantibus ignota: sicut Græcè loquentè non intelligit, qui Græcum non nouit. Deo loquor, cui manifesta sunt abscondita cordis, & quem scio redamare sui amantes. Amantem autem non est necessarium multiloquium, ut exaudiat, sicut Ethnici putant, sed fac

Eccl. 28. v. 21. Ad Rom. 8. v. 26. Quis dicatur affectus orandi inenarrabilis. Ad Ephes. 5. v. 18. Serm. 45. in Cant. Ioan. 20. v. 15. D. Bern. serm. 7. in Cant.

D. Ber. ser. 79. in Cant.

Mat. 6. v. 7.

ei est verbum, quod propriam indigentiam & desiderium exprimat.

Hic modus orandi, qui ex magnitudine fidei & amore procedit, frequens est in Scriptura, & Christo Domino valdè acceptus: cui beatissima Virgo in nuptiis solum dixit, *Vinum non habemus*: & sorores Lazari, *Ecce quem amas infirmatur*. Vtrobique autem reticetur nomen eorum quibus vinum decrat, aut salus: quia Deus amicos nouit ex nomine; est nomen suppressum: sic & sponsa: *Osculetur me* (inquit) *osculo oris sui*. Quis? Ille quem amo, & qui me amat: nec est necesse nomen exprimere, quia inter amantes vicem nominis supplet ipsa vis amoris. O amor dulcis, & vehemens! felix qui te possidet, vel à te possidetur. quem ad orandum impellit plus affectibus, quam sermonibus. Vtinam tuo flagrem igne, ut mea apud Deum per te oratio flagret.

Hinc etiam deducere debes potissimam vim orationis ad impetrandum, in vehementia desiderij & dilectionis sitam esse. Vnde signanter sponsa non expressè petit osculum, dicens, *Oscularetur me*; sed *osculetur me*: desiderium suum humiliter hoc modo ardentius manifestans: quoniam (ut inquit Diuus Augustinus, cui etiam ad stipulatur Diuus Gregorius) desiderium tuum oratio tua est, & continuum desiderium tuum continua vox tua est, tacebis si amare destiteris. Frigus charitatis est silentium cordis. Flagrantia charitatis, clamor cordis est, & dignus sequetur effectus, quem feruentior præcedit affectus: & quanto maiora petis, tanto vehementius desiderare debes: & quo ardentius desideraueris, eo excellentiorem effectum obtinebis, & citius exaudieris. Promissio enim exauditionis potissimè facta est perfectè amantibus, dicente Domino, *Si miseris in me, & verba mea in vobis manserint* (quod per dilectionem & obedientiam præstat) *quodcumque volueritis, petetis, & fiet vobis*. Tunc enim non tam estis vos, qui postularis, quàm ipse Spiritus sanctus, qui postulat pro vobis. si autem ipse postulat, quid mirum quod nos exaudiat, quia seipsum exaudit. Et quid est (inquit idem Augustinus) quod ipse Spiritus sanctus interpellat pro Sanctis, nisi ipsa charitas, quæ in te per Spiritum sanctum diffusa est? Charitas ipsa gemit, charitas ipsa orat, contra hanc aures claudere non nouit, qui illam dedit. Securus esto, charitas roget, & ibi sunt aures Dei.

Ingenia dona magna fide, & animi submissione petenda esse à Deo. §. 3.

Sed adhuc in hac sponsa deprecatione maxime resplendet, quod magna dona, magna fide, & magna animi submissione postulauit. Etenim nihil vile aut terrenum, temporaleve petiuit, sed Dei eruditionem & amorem, & non quamcumque, sed supremam, quæ ab ipsomet ore Dei progrediret, & ad intimam cum ipso Deo vnionem pertingeret: Nam, ut inquit Diuus Basilus, munificentissimus, & augustissimus est Rex noster, & indignè fert quandocumque quis exiguum à se aliquid petit, & quandocumque quis nostrum de rebus ipsi minimè conuenientibus rogat. Noli ergo illum tua oratione iratum facere: sed ea petito tibi, quæ digna sunt & Rege, & Deo. Loquitur autem Diuus Basilius

De const. Monasticis cap. 2.

Alia tres excellentia huius deprecationis.

De hac infra lib. 3. exhortat. 3. De hac infra lib. 3. exhortat. 3. Ser. 32 in Cant. Deut. 11. v. 24. Vide etiam infra lib. 3. exhort. 3. Marc. 9. v. 1. ad Cor. 13. v. 2.

lius contra eos, qui terrena, qua terrena sunt, sicut petunt à Deo æternorum abiecta cura: præ quibus temporalia quamuis ingètia videantur, omnino vilescunt, nec postulanda sunt, nisi propter æterna. Quod sic confirmat Diuus Ambrosius: Et tu cum oras, magna ora, id est, ea, quæ æterna sunt, non caduca; ora quæ diuina sunt, atque cælestia, ut sis sicut Angeli in caelo. Non audit Deus, nisi quod dignum suis ducit esse beneficiis: sed audit piam vocem plenam deuotionis, & gratiæ. Vnde petentibus Discipulis à Christo Domino, quæ essent in oratione postulanda, non nisi magna, & Deo digna proposuit septem petitionibus distributa, *Sanctificetur, inquit, nomen tuum*, quid sublimius? *adueniat regnum tuum*, quid magnificentius? *fiat voluntas tua, sicut in caelo & in terra*, quid perfectius? *panem nostrum quotidianum*, & *superfluentialem da nobis hodie*, quid preciosius? Hæc & cætera, quæ proponit petenda, maximo sunt, & munificentissimo largitore digna beneficia: quæ tamen ad diuinam eruditionem, & amorem congruè reducuntur: Nam ut prædiximus ex Psalmita, *Beatus quem tu erudieris Domine, & de lege tua doceris eum, ut mittes eum à diebus malis*: Tu enim eruditio liberabit eum ab omnibus malis, replebitque cunctis bonis.

Sed ingentia dona ingenti fide sunt petenda, non propriis meritis nitendo, sed promisso munifici largitoris, *Si quis* (inquit Diuus Iacobus) *indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non impropere, & dabitur ei: postulet autem in fide nihil hesitans*. Hæsitatio enim Deum inhonorat, quem vel impotentem, aut parvum, vel durum, aut infidum putat. Qui autem in fide est firmus, valdè illum glorificat, quia de eius potentia, bonitate ac veritate magnificè sentit, ideòque dignus est, qui obtineat quod postulat. Indigebat sponsa sapientia, quæ Dei est eruditio, & dilectio, non hæsitauit, sed audacter inquit, *Osculetur me osculo oris sui*, quia non meis meritis, sed eius benignitati fido. Et paulò post eadem fidei magnitudine in tertia deprecatione inquit, *Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie*. Vtraque oratio digna Deo, & eius sponsa, quæ excelsò animo, ab excelsò Deo, excelsa dona fidenter postulat. Magna enim fides magna creat animum; & qui illam habent, ut dicit Diuus Bernardus, quoniam magni sunt, magna audent, & quæ audent, obtinent, iuxta verbum promissionis ad ipsos, *Quemcumque locum calcauerit pes vester, vester erit*: siquidem magna fides magna meretur, & quatenus in bonis Domini fiducia pedem porrexeris, eatenus obtinebis.

Quod ad eò verum est, ut si magna fides inueniatur fortè sine charitate, etiam ex Dei benigna liberalitate, si cætera adsint, ingenia dona obtineat: quia *si potes credere, ait Saluator, omnia possibilia sunt credenti*. Vnde Paulus id confirmans inquit, *Si habuerò omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum*; insinuans sine charitate haberi posse eam fidem, quæ orando montis prodigiosam translationem obtinere valeat. Sed si hoc potest nuda fides, quid non poterit eadem sociata charitate, quæ omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet, & ipsi fidei, ac spei, vitam præbet?

Sed magnitudine fidei in petendis magnis do-

Serm. 19. in Pl. 118. v. 7.

Mat. 6. v. 11. Lucæ 11. v. 2.

Psal. 92. v. 12.

Iacobi. v. 5.

De hac infra lib. 3. exhortat. 3.

Ser. 32 in Cant.

Deut. 11. v. 24.

Vide etiam infra lib. 3. exhort. 3.

Marc. 9. v. 1.

1. ad Cor. 13. v. 2.

nis, iungenda est animi etiam magna submissio, & que nihil de se præsumat, nec sibi, sed soli Deo, adscribat: profundaque reuerentia & humilitate dona petat. Ex hoc enim affectu sponsa non dixit Deo, *Osculare me osculo oris tui*, sed modestiam, & animi demissionem insinuans, ait, *Osculetur me osculo oris sui*. Ex eodem etiam reuerentiæ & humilitatis affectu, beatissima Virgo non dixit Filio, *Dabis vinum*; sed tantum, *Vinum non habent*; & sorores Lazari non dixerunt Christo, *Veni*, & sana quem amas, sed, *Ecce quæ anas infirmatur*. Perfecta enim charitas, sicut respiciens Dei munificentiam, parit fiduciam; ita intuens propriam exiguitatem, parit submissiorem, nec aduersatur humilitati, ingentia dona à Deo petere, quia humilitas non merienda est exiguitate rei petite, sed ex cognitione propriæ paruitatis, & inopiæ, cui non subuenitur nisi per eximia Dei dona, quæ ipse pollicitus est nobis largiri, & verè humilis non tam cogitat, quæ homo mereatur accipere, quam quid Deus promiserit, & quid possit & velit dare. Ideoque magna fides iuxta sententiam Saluatoris, est velut granum sinapis quantitate minimum, sed virtute maximum; nam quanto minus de se præsumit, tanto maiora in Deo audit, petit, & recipit; quia (vt inquit Ecclesiasticus) *Oratio humiliantis senubes penetrabit, & donec ad Dei thronum propinquet, non consolabitur, nec discidet, donec Altissimus aspiciat*.

Disce ergo ab hac sponsa deprecatione, perfectam formam orandi, & petendi magna Dei dona: vt oratio tua non sit tepida, sed feruens: quia magna remissè petere, est magna parui facere: nec sit timida, sed fidelis, nec in terra iaceat, & maneat sine fructu: nec sit temeraria, sed humilis, ne ob superbiam fiat tibi in peccatū. Timida oratio (inquit idem Diuus Bernardus) cœlum non penetrat, tepida in ascensu languescit, temeraria ascendit, sed resilit, quia ei resistitur, quæ verò fidelis, humilis & feruens fuerit oratio, cœlum sine dubio penetrabit; vnde certum est quod vacua redire non poterit. Appetenda sunt ergo præfida sedula, & longanimis orationis, in qua tanta sit fides, vt omnia speret: tanta deuotio vt Deum videatur cogere; tantus amor, vt ea quæ petit in ipsa oratione, se sentiat obtinere; tam benigna humilitas, vt in omnibus non suam, sed Dei voluntatem fieri exoptet. Felix precatio, quæ his quatuor fulcitur columnis, & quæ quatuor his subleuatur pennis: quam fortè Scriptura vocat, orationem Dei, id est, dignam Deo præsentari; vt ab ipso exaudiatur, quæ nunquam parietur repulsam, quia ab ipso spiritu procedit, & præscriptas ab ipso leges præcellenter seruat.

Quam celeriter exaudiatur perfecta oratio. §. 4.

AVDIS TI feruorem sponse instantè orantis, attende modò benignitatem sponsæ celeriter exaudientis: quod Patres deducunt ex subiunctis verbis, *Quia meliora sunt vbera tua vino*; dixerat quasi loquens ad absentem, *Osculetur me osculo oris sui*: debuisset item dicere, *Quia meliora sunt vbera tua vino*: non ita, sed *quia meliora sunt vbera tua vino*, fragrantia vnguentis optimis. Mutat modum loquendi, & præsentem alloquitur, cuius vberum fragrantiam senserat, quemque ad osculandum iam venisse nouerat. O ingens

Joan. 2. v. 3.
10. 11. v. 3.
Matt. 13. v. 9.
Luc. 17. v. 6.
Matt. 13.
Ecc. 35. v. 28.
Ser. 4. in quadrag.
Lib. de natura & dignitate animi c. 7.
Luc. 6. v. 12.
D. Greg. hic & Bern. ferm. 9 in Cant. & alij.

vis perfectæ orationis! vix sunt finita verba, & iam oratio est exaudita: tanto enim amore precata est, vt se mox senserit inpetrasse. Pius sponsus (inquit Diuus Gregorius) anxietatem animæ sentiens, amorem diligens, votum exaudiens, osculum porrigit. Et ne desiderio fatiscat, gustu suæ suauitatis tenet. Et dum suam præsentiam exhibet, ad maius dilectionis osculum accendit. Vnde hæc illum sentiens ad eum se conuertit, & quem præsentem habet, voce mutata alloquitur, & dicit, *Quia meliora sunt vbera tua vino*. Fidus enim est sponsus & munificus, & cui dederat fiduciam petendi, dedit efficaciam inpetrandi, simul infundens orationis donum, & exauditionis gratiam, iuxta quod per Isaiam promiserat inquit, *Tunc inuocabis, & Dominus exaudiet clamabis, & dicit, adsum*. Inuocauit sponsa, & exaudita est; clamauit, & dixit illi: Ecce adsum, quid à me vis? quid petis? Petis erudiri? ecce adsum, vt erudiam; petis à me osculum, ecce adsum, vt osculer: quia non petisti frigidè, sed ardentè; non voce remissa, sed clamore magno; magnus enim fuit tuus affectus, vehemens desiderium, & ardens amor. Eodem feruore orauit Salomon huius precatiois, & Epithalamij conscriptor, & illico exauditum se esse testatur, dicens, *Optauit, & datus est mihi sensus; inuocauit, & venit in me spiritus sapientia*. Vix orans dixit Deo: Da mihi sapientiam, & intelligentiam, cum annuens Dominus ait, *Ecce feci tibi secundum sermones tuos, & dedi tibi cor sapientis, & intelligens in tantum, vt nullus ante te similis tui fuerit, nec postea surrecturus sit*. Quid munificentius Deo nostro, qui potens esse, citò omnia facere superabundanter quam petimus, aut intelligimus? Si quidem Salomon nec tantam sapientiam ausus esset petere, nec tandem sibi putauit, quantam ex Dei munificentia recepit. Imò munificentissimus Dominus multa alia ei dona largitus est, quæ non petierat: Nec enim semper necesse est ab illo petisse, fat est optasse: si quidem scriptum est, *Desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eum*; & rursum, *Desiderium pauperum exaudivit Dominus: præparationem cordis eorum audivit auris tua*. Et quæ est præparatio cordis eorum, nisi supradictus affectus vehemens, ad diuinam eruditionem, & amorem aptus, Deique voluntati cum plena resignatione conformis?

Sed ne dixeris; spōsam, & Salomonem celeriter exaudiuit Dominus, quoniam sancti erant, & singulariter diligebat eos: me autem miserum peccatorem quomodo citò exaudiet, qui non ita sum dilectus? Etenim David non inquit, desiderium sanctorum, aut dilectorum exaudiuit Dominus, sed desiderium pauperum: nec vnus vel alterius, sed omnium qui se pauperes esse agnoscunt, & nihil à se boni habere credunt, ideoque ad Deum tanquam mendici accedunt, corde tamen præparato, ad mendicandum, ea reuerentia, submissione & fide, quam pauperes erga tam benignum largitorem habere decet. Etenim insignis illa promissio; *Tunc inuocabis, & Dominus exaudiet; clamabis, & dicit, adsum*. Ad illos facta est qui conquerebantur de Deo, dicentes, *Quare icinnavimus, & non aspexisti? humiliavimus animas nostras, & nescisti? id est; quare cum tam liberalis sis, preces nostras, ieiunio, & humilitationi societas non exaudis? quibus Dominus, cum pec-*

In hæc verba.
Iga. 2. v. 3.
Iga. 3. v. 2.
Sap. 7. v. 7.
3. Par. 1. v. 30.
3. Reg. 3. v. 12.
Ad Ephes. 3. v. 20.
Ps. 20. v. 3.
Ps. 9. v. 27.
Iga. 58. v. 2.

eata eorum causam fuisse responderet, iterum A promittit, quod si corrigantur, & quæ iubet præstiterit, mox vt clamauerint, dicet, adsum.

Nonne Ionas inobediens Deo, dum fugeret à facie ipsius, è nauì in mare proiectus est? & tamen, quid inquit: *Clamavi de tribulatione mea ad Dominum, & exaudivit me; de ventre inferi clamavi, & exaudivisti vocem meam*. Bis se clamasse dicit, & statim exauditum. Primò cum proiectus est in vadas maris, deprecans vt à fluctibus eriperetur. Moxque exauditus est; præparans Deus piscem grandem, qui eum deuoraret, in cuius ventriculo à procellis tutus esset. Sed cum intra belluæ ventrem valde angustiaretur, & periclitaretur, iterum clamavit ad Dominum, & exauditus est etiam; præcipiens Dominus pisci, vt eum vomeret in aridam. Clamor autem iste non tam erat voce corporea, quæ intra abyssum aquarum, & ventrem piscis vix efformari poterat, quam vehementi cordis affectu diuinam implorans misericordiam. Vnde subdit, *Dum angustiaretur in me anima mea, Domini recordatus sum, & venit ad te oratio mea, ad templum sanctum tuum; id est, ad te qui habitas in templo sancto tuo*.

Sed vnde Ionæ tanta fiducia, quod bis ita feruenter oraret, vt mox Deus exaudiret illum? Fortè quoniam (vt Diuus Augustinus refert ex Hebræorum traditione) Ionas fuit filius viduæ, quem suscitauit Elias. Cum ergo recordaretur, Deum exaudivisse orationem Eliæ, per eamque à morte, quæ iam deuorauerat eum, ereptum fuisse, magnam concepit spem, quod si preces ad Dominum funderet, tum in corde profundi maris, tum in ventre illius belluæ, à qua deuoratus erat, ab utroque Dei benignitate liberaretur. Nec fefellit spes, quia nullus sperauit in Domino, & confusus est. Si ergo Ionam fugientem à facie Domini, ne ei obediret, ita celeriter Deus exaudiuit, orantem non in templo, sed in medio maris; non in cubiculo, sed in ventre piscis: Cur non exaudiet te citò si accesseris ad illum? Nam qui exaudiuit fugientem, magis exaudiet appropinquantem. Etiã Ionas triduo manserit intra cete, adhuc tamen statim exauditus est: quoniam igneus calor ventriculi accensus sicut fornax, illico est impeditus, ne corpus Prophetæ, sicut alios cibos absumeret, & in se conuerteret: animam verò illo triduo à culpa purgavit, mundauitque velut fornax purgat aurum & argentum; vt inde scias celerem Dei exauditionem tam corpori, quam animæ opportunum asserere remedium.

Ne ergo animum despondeas, non sola sponsa, sed quicumque homo quouis loco & tempore orauerit, vt decet, celeriter exaudietur. Benignissimus enim Dominus nullum excludit hominem, qui se ad orandum, vt debet, præparauerit, sed generaliter inquit, *Omnis qui petit, accipit*. Nullum excipit locum, quia vbique orantibus adest (vt Apostolus ait) *Volo viros orare in omni loco*. Nullum respicit tempus tanquam intempore orantes. O munificentissima Domini liberalitas! quæ sine vilo limite omnibus omnia, quæ eis expediunt, bona promittit, & affluenter largitur.

Lib. 1. de mirabilibus S. Scripturæ c. 17. to. 3.
Ecc. 2. v. 11.
Math. 7. v. 7.
1. ad Tim. 2. v. 8.
Lu. 21. v. 36.
De hoc fufius agit lib. 5. exhort. §. 4. & tota exhort. 2.

Peroratio. §. 5.

HA c igitur spe erectus, cum sponsa Ecclesia, cuius membrum es, dicitis cœlesti sponso & magistro, *Osculetur me osculo oris sui*, petens ab illo spiritum eruditionis & amoris. Hic est enim duplex ille spiritus, quem Eliseus postulauit ab Eliâ, & respondit ei, *Rem difficilem postulasti*; sed Deo nihil est difficile, & precanti cum fide & humilitate, nihil est impossibile. Pere ergo hunc duplicem spiritum, non ab Eliâ, sed à Christo: qui, vt pius pater, dat spiritum bonum petentibus se: opta vt Salomon, & dabitur tibi sensus: inuoca, & veniet in te spiritus sapientiæ, quæ te circa diuina erudiat, & inflamet. Et quia, iuxta Diui Dionysij sententiam, ab oratione inchoandum diximus omnem actum & sermonem nostrum, præcipue theologicum, illum mirum qui est de Deo, vel cum Deo, vel circa ea quæ Dei sunt. Ideò quoties accesseris ad legendum, vel scrutandum Scripturas sacras, & hanc maxime quæ secretissima Dei continet mysteria: mentem ad Deum eleua, tanquam ad magistrum & patrem amantissimum, dicens illi, *Osculetur me osculo oris sui*. Vtinam in hoc actu Deus ipse proprio ore me intus instruat, & erudiat, ac in sui amorem inflammet; quia sine ipso nihil dicere, nihilque boni valeo diligere. Eia, Domine, osculare me nunc osculo oris tui, vt te, tuâque mysteria perfectè noscere, & amare queam. Hoc egregiè sic explicat Origenes: *Quoties in corde nostro aliquid, quod de diuinis dogmatibus queritur, inuenitur, toties oscula nobis data esse à sponso Dei Verbo credamus. Vbi verò quærentes inuenire non possumus, tunc affectu huius orationis assumpto, petamus à Deo visitationem eius, dicentes, Osculetur me osculo oris sui*.

Debes autem hanc precem fundere animo ad eruditionem Dei recipendam bene præparato; iuxta illud Psalmistæ, *Apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus, & pereatis de viarum vestra*. Vbi eodem verbo *nasak*, vitur; quod est, *Osculamini disciplinam*: vel vt alij vertunt, *Osculamini puritatem*: vt sensus sit; Si cupitis Deum habere propitium, mente percipite doctrinam, quam vos docet, osculamini, amplectimini, & diligite illam; amatæque puritatem, & sanctimoniam, quam sua fuggerit eruditione. Sed quoniam oportet etiam ipsum magistrum amare, & reuereri, hoc insinuant alie versiones. Nam Aquila vertit, *Osculamini filium*: & Diuus Hieronymus, *Adorate filium, vel adorate purè*; dicens Prophetiam esse de Christo, & de adoratione eius; quæ vocabulo osculandi explicatur, eo quod ab anti-lob 31 v. 27 quis adoratio osculo fieri solebat. Oportet ergo quod ames, & osculeris filium Dei sapientiam Patris, qui proprio ore te erudiuit, & etiam reueraris, & adores illum quoties ad orandum, vel audiendum verba illius accesseris, vt ipse te dignetur osculari osculo oris sui, & in suam recipere amicitiam, in sæcula sæculorum. Amen.

4. Reg. 2. v. 2.
Luc. 11. v. 13.
Hom. 1. in Cant.
Ps. 2. v. 22.
De hoc plura in exhort. 7.
Vide Pine-dam in id lob 31 v. 27 Si osculatus sibi manum meam & infra exhort. 14. §. 1.

EXHORTATIO III.

De septem præclarioribus beneficijs, quæ ex diuina erga nos charitate procedunt: quàm ingens bonum sit amari à Deo: qua instansia, & quo titulo sit petendum.

Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino.

Lib. de mystica Theologia cap. 1.

IVINVS Bartholomæus, teste magno Dionysio, Theologiam, id est doctrinã de Deo à Deo traditam, plurimã esse afferebat, & minimam; Euangeliumque & latum & magnum, rursusque concisum: hac forte de causa inter alias, quod sub minimis, & submissis parabolis & metaphoris, breuissimisque verbis plurima, & augustissima celat mysteria. Quod in huius Cantici exordio videre licet. Si enim quod foris sonat, attendas, quid tam minimum, & submissum; quam osculetur me osculo oris sui? Sed quid tam plurimum, & augustum, si quod intus latet, contempleris? Hac enim breuissima prece humilis & magnanima Dei sponsa tam ingentia sibi beneficia, dona, & diuina amoris signa petit, vt maiora, nec homo vel Angelus valeat cogitare, nec Deus promittere, vel elargiri; quæ totius Cantici Canticorum, imo vniuersæ Scripturæ sacræ sunt argumentum; & omnis sanctitatis felix initium, progressus mirabilis, & consummata perfectio. Quæ ad septem capita reducemus, tanquam septem oscula oris Dei. Nam si vocem Hebræam attendas, sponsa non vnum osculum petit, sed plura: Et osculetur me, ait, osculis oris sui.

Explicanda sunt autem per metaphoram osculi corporci, quo se homines osculantur in signum beneuolentiæ, & amicitia: cuius frequens erat vsus etiam apud fideles in primitiua Ecclesia, & ab Apostolis vocabatur osculum sanctum: ad cuius similitudinem concipiendum est osculũ spirituale, quasi quidam spiritualis contactus & cõiunctio vnius ad alterũ, per amorẽ erga illum aliqua sui erga eum amoris signa præbens: & quando amor est mutuus, mutuum erit & osculum. Cum ergo inter Deum & homines mutua sit amicitia, & reciproca charitas, duplex etiam erit osculum: Vnum quo nos osculamur Deum, de quo sponsa ad finem Cantici ait: Quis mihi det te fratrem meum, &c. vt de osculer te. Alterum quo Deus osculatur nos, de quo nunc potissime inquit Osculetur me osculo oris sui, id est, vniat se mecum, meque cum ipso, vnione amoris sui. In vtroque autem inueniuntur vera amoris signa; quia nec Deus iustos, nec iusti Deum diligunt tantum verbo & lingua, sed opere & veritate: & qui abscondit ignem in sinu suo, necesse est vt vestimenta illius ardeant. Hoc tamen interest inter vtrumque, quod nos per amoris signa, quæ sunt obedientiæ & sanctitatis opera, nihil ipsi Deo præstamus, quo in se melior aut beator fiat: Ego enim dixi: (ait Da-

1. Petri 1. v. 14.

Ad Rom. 116. v. 6.

Cant. 8. v. 1.

1. Ioa. 3. v. 18.

Prou. 6. v. 27.

A uid) Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Cæterum signa amoris Dei non sunt inania & vacua, sed plena & efficaciac, quæ ingentia nobis imprimunt bona pro amoris qualitate. Vnde fit tot esse oscula Deinostri, quot sunt dona ipsius, quibus per hunc amatorum contactum nobis coniungitur, vel ipsam perficit coniunctionem: & licet omnia oscula ore fiant, congrue tamen dicuntur oscula oris Dei, quoniam Deus ore suo dona isthæc efficit: Verbo enim Domini (ait Psalmista) cæli firmati sunt, & spiritus oris eius omnis virtus eorum.

Septem esse suprema Dei dona. §. 1.

CUM ergo septem sint præclariora Dei dona, septem præcipuè assignamus oscula in hunc modum. Primum est osculum incarnationis, quo Verbum diuinum per vnionem hypostaticam naturam sibi iunxit humanam, in qua pro nobis mira egit, docuit, & passus est, cæteraque vniones, & Dei dona hominibus promeruit. Secundum huic proximum est, quo ipsa persona Spiritus sancti nobis datur, vt in nobis sit, & maneat intimè vnitus, suæque nobis dona diffundat. Ex vtroque autem reliqua dona procedunt, quibus anima reconciliatur, eruditur, & perficitur: quorum primum in genere est lex euangelica, quæ lex est gratiæ & charitatis, quam Christus Dominus ore proprio docuit, Spiritus sanctus cordibus impressit, & Apostoli prædicauerunt vniuerso mundo: vt recipientes illam Deo manerent vniti, ac reconciliati. Hinc variæ procedunt vniones, & oscula, quæ ad triplicem statum spectant: eorum scilicet qui dicuntur incipientes, proficientes, & perfecti. Peccatoribus enim pœnitentibus tribuitur osculum reconciliationis per gratiam iustificantem, qua Deus sibi animam coniungit. Et quidem infidelibus ac infantibus exhibetur per Sacramentum Baptismi, reliquis per Sacramentum Pœnitentiæ. Post accedunt oscula amicitia iam inita, siue fundendo incrementa gratiæ, siue peculiaritã auxilia præbendo ad præclara virtutis opera, maxime verò vitæ contemplatiuæ, quæ ad iucundiorẽ cum Deo eleuant vnionem per osculum intimæ familiaritatis cum ipso. Ad hæc præ alijs conducit diuinissimum Eucharistiæ Sacramentũ preciosissimique corporis & sanguinis Christi communio, qua ipse in nobis, & nos sumus in ipso. Et tandem osculum felicitatis æternæ, quo diuina essentia vnitur beatis in patria, vt ea clare visa perpetuò fruatur.

En septem dona munificentissima, vel infinita vel suprema dignitatis, & excellentiæ cuncta alia dona incomparabiliter superexcedentia, quæ spectant ad perfectas & consumatas nuptias spirituales inter Deum & Ecclesiam, vel pias animas: in quibus vniuersum hoc Canticum versatur. Quæ quidem olim promissa fuere antiquæ ecclesiæ, & reuelata sub multis figuris, anigmatibus, & corporeis similitudinibus, quibus scaturit liber iste, quem proinde non immerito comparauerim libro, quem Ioannes vidit sep-

Apoc. 5. v. 1.

mysteria ita obsignata vmbrarum sigillis occludebat, vt vix legi, vix posse intelligi: Nam quæ sigilla obscuriora esse possunt, quàm capnalis amoris, & connubij proprietates, quibus signatur, & inuoluitur purissimus Dei amor, & spirituale connubium carni aduersum? Hæc tamen aperuit innocentissimus Agnus: postquam Deus factus est homo, & cuncta hæc mysteria opere perfecit, & sensum aperuit vt Scripturas, & hæc præ alijs obscuriorem possemus penetrare.

Sub hac igitur osculi metaphora, Ecclesia hæc primam & sublimem profert precepcionem, hæc septem dona petens, cum ait: Osculetur me osculo oris sui. Ac si diceret; Vtinam mihi & omnibus tribuat osculum Incarnationis Filij sui: singulis verò peccatoribus osculum reconciliationis & gratiæ qua iustificentur; Iustificatis autem osculum insignis amicitia, quo illos magnificet, & perfectos faciat; Vtinam Spiritus sanctus adueniat, & cunctos repleat, legem cordibus imprimat; & Christus suo corpore & sanguine nos saginet; ac tandem ad osculum felicitatis æternæ perducat. O mira & stupenda oratio! ò verbum breue! sed fidele, sed plenum sapientia, & gratia, ac omni acceptione dignum. Verè Domine Verbum breuiatum fuisti super terram, dum sub breui Scripturæ verbo tot includis mysteria adeò præcella; de quibus Propheta ait: Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ preparauit Deus ijs qui diligunt illum. Nobis autem, inquit Paulus, reuelauit per Spiritum sanctum. Cui immensas debemus gratias agere, quia reuelauit, & participes posse fieri concessit. Cuncta ergo mente complectens, eorumque participem esse desiderans, dico illi: Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino.

Ad Rom. 8. v. 28.

Ex Isa. 10. v. 21.

1. Cor. 2. v. 9.

Ex Isa. 62. v. 2.

In his donis Dei amorem quasi maternum splendescere, & ab eo progredi. §. 2.

SEd cur quæso petens osculum, quod ore fit, non ait, quia meliora sunt labia tua vino, sed vbera tua? Quid vbera ad osculũ? Multum quidem, si quid significant attendas. Loco vberum multi legunt, Amores tui; Nam vox Hebræa Dog, anceps est; & tam vbera quàm amorem, significat: Et quia vbera circumsepunt pectus, quod est amoris sedes, pro amore etiam vsurpantur. Hæc igitur oscula, & Dei dona merito vbera, & amores Dei vocantur omnibus rebus mundi, cunctisque alijs amoribus meliores, & præciosiores, quia in illis nihil aliud splendet, & flagrat, nisi diuinus amor. Et quid est incarnatio Verbi, nisi amor Dei? quid aduentus Spiritus sancti, nisi Dei amor? Quid lex Euangelica? quid Baptismus? quid Pœnitentia? quid sacratissima Eucharistia, nisi amores Dei? Quid iustificationis gratia, incrementum eius, & perfectio, & gratia consummata, quæ est gloria? Amores quidem sunt Dei; quia cuncta hæc amorem spirant, amorem accendunt, nutriunt, augent, & perficiunt. Lapides sunt igniti, carbones ignis super caput nostrum congesti, vt illis igniamur ad redamandum Deum ita nos amantem: non enim potuit Deus maiora sui erga nos amoris signa præbere, quàm per hæc dona præbuit: Nam sicut Saluator noster dixit,

Sic Deus dilexit mundũ, vt filium suum unigenitum daret. Ita etiam dicere possumus: Sic Deus dilexit mundum, vt Spiritum sanctum suum ad illum mitteret, vt legem Euangelicam ei tulerit, vt osculum reconciliationis offerret, vt pretiosissimo corpore & sanguine suo nutrirer, vt ad summam amicitiam, & æternam felicitatem vellet eleuare. Quid his magnificentius? quid iucundius, & amabilius? Cur ergo non redamas ita te amantem, ingentia pro viribus tui in eum amoris signa præstans?

Sed adhuc aliquid dulcius in hoc diuino amore considera, vt amplius & mireris, & inflammemur ad redamandum. Sic enim excreuit, vt non solum Deus Patrem nostrum, sed etiam matrem se vocet, & materna nos dilectione prosequatur: quod verba ista sponsæ clarè indicant; propter hoc enim vbera, quæ ad matres spectant, ei attribuit, vt intelligamus qualitatem amoris eius; à quo osculum petit, non solum tanquam à sponso, sed tanquam à piissima matre erga filiam quam genuit, fouet, nutrit, & lactat, quibusdã suæ ineffabilis & maternæ charitatis vberibus, quæ vehementer desiderans, ait: Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino.

Hunc erga nos maternum amorem expressit ipse Dominus per Isaiam dicens: Numquid oblitisci potest mater infantem suum, vt non misereatur filio reueri sui? Et si illa oblitiscuerit, ego tamen non oblitiscar tui: Quasi dicat; Maiori te prosequor amore, quàm mater filium paruulum qui ab eius pender vberibus. Amant quidem pater & mater filios suos, sed pater nomen est honoris, & reuerentiæ, amorisque, grauitate tamen ac seueritate coniuncti. At mater nomen quidem est reuerentiæ, sed magis affert prouidentia, indulgentia, ac amoris intentioris. Vnde Aristoteles dixit, Matres magis esse amantes filiorum, quia laboriosior est generatio matrum; & magis sciunt suos esse filios, quàm patres. Deus autem vtrumque simul nomen amplectitur, & munus plenissime obit. Vnde quidam sapiens (vt refert Clemens Alexandrinus) Deum vocabat; Menoparora, id est, Matriparem, quia matris & patris officium gerit, dum creaturas efficit, generat, feruat, nutrit, & ad incrementum perfectionemque deducit. Quod sic explicuit Philo: Rerum opificem patrem suæ creaturæ iustè possumus dicere, matrem autem scientiam, seu sapientiam ipsius, cum qua congressus Deus non humano amore præseminauit creaturam. Illa verò Dei semine concepto enixa est iusto partu vnicum illum dilectum sensibilem filium, mundum hunc, & ad has mysticas allegoricasque nuptias sapientiæ diuinæ, & ipsius Dei reuocare nititur Philo Canticũ istud Salomonis. Sed relictis his allegoriis, nobis fat sit, quod Deus omnium opifex, qui, teste Salomone, sapientia fundauit terram, & stabiliiuit cælos prudentia; gerit erga nos munus patris & matris, longè excellentius quàm terreni parentes, Pater enim meus (ait Dauid) & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me: quia ardentius, quàm pater, & mater, me diligebat. Si enim pater est, & mater creaturarum insensibilium; Nam quis, inquit, est pluuia pater, aut quis genuit stilas roris; de cuius vtero egressa est glacies, & gelu de celo quis genuit? Multo magis erit pater & mater

Io. 3. v. 16.

Isa. 49. v. 15.

9. Ethic. 6.

7.

Lib. 5. Stromatum de Orphico.

Lib. de Temulentia. Vide Pinedam in Iob 38. v. 28; qui plurimè facere;

Prou. 3. v. 19.

Pf. 26. v. 10.

Iob 38. v. 28.

1. Sa. 46. v. 3.

hominum, maximè autem iustorum? Quod A dulcius expressit iterum per Isaiam, dicens, *Audite domus Iacob, & omne residuum Israel, qui portabimini à meo utero, & gestamini à mea vulva. Usque ad senectam ego ipse, & usque ad canos ego portabo, ego feci, & ego feram, ego portabo, & sanabo.* O amor incomprehensibilis, & verè inominabilis, omnium patrum & matrum amorem in infinitum excedens! Cæteræ matres tantum nouem mensibus fœtum intra uterum gestant, fouent, & ad debitum incrementum perducunt, suntque illi lecti, oris, oculorum, pedum, & manuum, & instar lecticæ, qua huc illucque vehitur, & quasi murus, ac præsidium, quo ab omnibus periculis præferatur; post partum verò tribus tantum annis suis vberibus lactant, fasciis inuoluunt, portant brachiis, B eiusque in omnibus curam gerunt. Cum filio ludent, fabulantur, & delectantur millies osculantes illum, & præ amoris magnitudine nihil ducunt labores omnes. At postquam filius adolefcit, multa istorum cessant, quianec matres decent, nec filij indigent. Non sic Deus noster, sed tanquam piissima mater hæc munia nobiscum multo excellentius exercet: ex quo cœpimus esse, & nati sumus per omnem ætatem, vsque ad senectam & senium, & vsque in finem; quia cum immensus sit, ubique existens, omnia sciens, potens, & operans; etiam omnes nos quasi intra uterum inclusos continet, id est, intra suam diuinitatem, sapientiam, omnipotentiam, & charitatem, quæ sunt ipsemet Deus, in quo viuimus, mouemur, & sumus, in quem proicimur, cum ex utero matris progredimur, ipseque continuo nos alit, nutrit, vestit, & ornat. Ipse nos suis brachiis portat, & velut aquila extendens alas, super eas assumit nos, miram solitudinem, ac curam nostri gerens. Estque nobis instar domus, lecti, ac lecticæ, & muri ignei omni ex parte nos circumcingentis, ut ab omnibus malis eruat; tantoque id præstat matris affectu, ut dixerit, Zach. 2. v. 8. *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei; quia sicut oculi pupillam, ita ego vos intra me contineo.* Vnde Sapientia eius increata (quæ ipse est, aut filius ab eo genitus) à qua hæc prouidentia materna oritur, matrem omnium se vocat, & quasi mater cum iustis conuersatur, Cum eo (inquit) *eram cuncta componens, & delectabar per singulos dies, ludens in orbem terrarum, & delicia mee esse cum filiis hominum: Quos meæ amicitia, & familiaritatis capaces feci, & consolationibus replere non desino: Nam, Ecce ego (ait Dominus ad Ierusalem, & filios eius) declinabo super eam quasi fluium, & quasi torrentem inundantem gloriam Gentium, quam sugetis ad vbera portabimini, & super genua blandientur vobis: quomodo sicut mater blandiatur, ita ego consolabor vos, & in Ierusalem consolabimini.*

Quid ergo mirum quod Ierusalem, quæ est Ecclesia, vel anima iusta, inspiciens Deum non solum patrem, sed matrem esse hominum & iustorum; cupiat hunc amorem maternum experiri, & dicat, *Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino.* Id est, Vtinam iam amorem matris erga me ostendat, matrisque munia in me exequatur: quia tua, ô Domine,

Act. 17. v. 28. Ps. 21. v. 11. Deut. 32. c. 2.

Sap. 7. v. 12. Prou. 8. v. 30.

Isa. 66. v. 12. In exhort. 17 fusè explicatur lo. eius iste.

materna vbera omnibus aliis amoribus & delectationibus sunt meliora, & pretiosiora. Sialtum sapere videor, tu fecisti, ô sponse, qui matrem te esse profiteris, vberaque te ostendis habere: audeo sanè pietatis memor, immemor maiestatis. Vtinam & tu hunc amorem maternum Dei agnoscas, eiusque miros effectus experiaris, ut te amantem, redames, & ita te charitate & obedientia præstes filium, sicut ipse præbet se patrem & matrem.

De amore Dei benevolentia, & amicitia, & quam magnum bonum sit amari à Deo, amore amicitia. §. 3.

ASSIGNEMVS iam huius diuini & materni amoris duo vbera, quæ fontes sunt omnium donorum, quæ à Deo procedunt; nam præter amorem necessarium, quo Deus seipsum amat, duos in ipso constitutum amorem liberos erga creaturas, maximè erga homines. Alter est benevolentia generalis erga omnes, alter specialis amicitia, & charitatis erga iustos, & electos. Vterque autem instar duorum vberum producentium lac, fons est omnium bonorum, quæ hominibus communicantur. Nam (ut magnus testatur Dionysius) ipse auctor beneficis, entium amor, cum in bono excellenter esset, nequaquam ipsum in seipso manere infecundum permisit, sed ipsum ad operandum mouit per excellentiam cuncta gigientem; & pro amatorie bonitatis magnitudine extra se, fit, ut omnia producat, ac gubernet: & rursus ad se omnia reducit; in quo diuinus amor sine caret, atque principio, veluti circulus quidam sempiternus propter bonum, ex bono in bonum certa & nunquam oberrante glomeratione circuiens, & in eodem ac secundum idem, & procedens semper, & manens, ac remeans. Hæc Areopagita, docens amorem Dei, sicut & ipsum Deum A & n, principium esse & finem creaturarum & donorum, quæ ab ipso fluunt: Et sicut in perfecto circulo, qui in seipso sine caret & principio, assignamus vnum & idem punctum, à quo circuitio ipsa quasi inchoet, & in quo finiatur: sic à Dei amore omnia initium sumunt, & in ipsum refluunt, quia omnia Deus ad sui amorem conuertit, qui cuncta propter se operatur.

c. 4. De diuinis nominibus.

Apoc. 1. v. 2.

1. Ioan. 4. v. 20.

Ier. 31. v. 3.

Hunc circulum perficit diuinus amor septem donis commemoratis. Nam (teste Diuo Ioanne) *In hoc est charitas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, & misit filium suum propitiorem pro peccatis nostris.* Charitas ergo Dei nos amore præueniens, dedit nobis Filium; & propter Filium tribuit Spiritum sanctum; & per vtrumque reliqua celestia dona vsque ad vltimum vitæ æternæ, quo nos ad seipsum deducit, & suo amori æterno vnit: iuxta illud Ieremias, *In charitate perpetua dilexisti te, idè attraxisti te miserans;* id est, Quia te ab æterno dilexi, te vocaui, iustificauit, magnificauit, post me, & ad me attraxi.

Hinc fit nullum esse maius aut optabilius bonum, quam à Deo amari eo amore, quo in nobis sua supernaturalia efficit dona, ni-

22. q. 27. ar. 1. ex Arist. 8. Ethic. c. 8. 1. Io. 4. v. 20.

Prou. 28. v. 27. Ioan. 14. v. 21. Lib. de car. techizandis rudibus c. 4. to. 4.

hilque instantius, & ardentius ab eo petendum, quam quod nos ex charitate amet, & huius amoris interna signa seu effectus præbeat. Vtrumque autem complexa est hæc prima sponsæ oratio, *Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino.* Cuius clarior sensus est: Vtinam Deus amore quo amat amicos suos, me amet: quia amor iste suus & effectus eius sunt mihi multo meliores, vtiliores, & iucundiores, quam quicumque alij amores: quo spiritu crebro repetenda est huiusmodi iaculatoria deprecatio.

Et hæc est causa valde notanda; cur sponsa Dei amatricem non exordiat canticum à desiderio amandi, & osculandi Deum: Non enim dicit, osculer illum osculo oris mei, sed potius, *Osculetur me osculo oris sui.* Desiderans & petens amari ab illo, amabat quidem Deum, alioqui non peteret ipsius osculum, quia nos non petimus oscula ab inimicis vel extraneis, sed ab amicis, & consanguineis: & charitas, quæ amicitia vera est, magis inclinat (sicut dicit Angelicus Doctor) & magis petit proprium actum, qui est amare amicum, quam alienum, qui est amari ab amico. Cæterum quia scit se non posse amare Deum, nisi prius ametur ab ipso, idè amari desiderat, & à Deo petit quod ipse præueniat amando, ut ipsa possit osculari eum. Vnde in fine Cantici desiderat iam aduentum sponsi, *Ut osculetur te.* Est enim mirabilis quidam circulus in his amoribus; cupio amari, ut amem; amo, ut amer; & ut iterum amplius amem. Si vis amari, ama: Nam ego (inquit Dominus) *diligentes me diligo: & si quis diligit me, diligeret à Patre meo, & ego diligam eum.* Eo quod (teste Diuo Augustino) nihil sic prouocat, ut ameris, quam præuenire amando; Nam sicut ignis generat ignem, ita amor amorem. Sed quia propter nostram summam fragilitatem, & excellentiam supernaturalis dilectionis, non possumus Deum amando præuenire, ipse præuenit nos tot tantisque beneficiis, ut si amare piguit, saltem redamare non pigeat.

Amorem Dei erga nos esse titulum efficacem ad impetrandum. §. 4.

VND E ulterius fit nullam efficaciorẽ ad impetranda Dei dona, rationem posse offerri, quam quæ ab amore quo Deus nos amat, desumitur: quod probè nouerant sorores Lazari, quæ Christum ardentè amabant, & cum salutem fratri infirmam impetrare desiderarent, hoc solum Christo Domino dixerunt: *Ecce quem amas infirmatur.* Cum enim multas causas haberent, quibus animum Christi Domini ad sanitatem præstandam inducere possent, potissimam elegerunt, quæ ex amore deducitur: Et quamuis allegare possent amorem infirmi erga Christum, dicentes, *Ecce qui te amat infirmatur;* quia hoc videbatur sufficere, ut illum sanare veller, & amanti beneficeret: Sicut Iudæi intercedentes pro Centurione dixerunt illi, *Dignus est ut*

Io. 11. v. 33.

Luc. 7. v. 4.

hoc illi præstes: diligit enim gentem nostram. Cæterum aptius motiuum, & efficacius induerunt; scilicet ipsum Christi amorem erga infirmum: quia preces, & cætera omnia ad hoc tendunt, ut voluntatem subuenientis inclinent erga eum cui subueniendum est: propter quod tantum dixerunt, *Ecce quem amas infirmatur.* Nam (ut dicit Diuus Augustinus) amanti sat est nunciasse: Et amor (inquit Diuus Gregorius) etiam pigras mentes ad opus excitat, nec calcaribus indiget; quanto ergo magis amor Dei excitabit ipsum, qui impiger est, & nostri boni sollicitus? Si igitur Ecclesia, quam Deus diligit, videns se oppugnatam, & afflictam, ac in multis suis membris infirmam, Christo diceret, *Ecce quam amas, impugnatur, & infirmatur;* Nonne efficacissimam omnium ad impetrandum causam adduceret? Nam sub hoc verbo, quem amas, includuntur omnes diuini amoris erga ipsam effectus, & signa: Ac si diceret, ecce propter quam factus es homo, propter quam natus, circumcissus, passus, crucifixus, & mortuus es; hæc infirmatur: amor ergo tuus subueniat dilectæ, quia potentissimus est ad subueniendum illi.

Ad hunc ergo modum in hoc loco, cum tot tantæque dona peteret à Deo sub his verbis; *Osculetur me osculo oris sui:* efficacissimam rationem subiungit, *Quia meliora sunt vbera tua vino;* id est, quia scio te erga me habere materna vbera amoris, & dilectionis plena: & iste amor tuus melior & potentior est, quam quicquid amor alius; infinite enim tuus amor excedit nostrum: & idè non nostrum allego, sed tuum.

Congruentissime autem Salomon diuinum amorem comparat vberibus, quæ sunt quid viuum, & lactis productiuum: nostrum verò, vino iam ab vuis expresso, quod est quid mortuum, nec excrefcit, nisi ab extrinseco agente aliquid addatur. Non enim dixit meliora sunt vbera tua quam botri, vel melius est lac tuum quam vinum: sed tua vbera vino sunt meliora; ut significaret quod diuinus amor est viuificus à seipso, & omnis boni productiuus. At amor noster ex se vim non habet crescendi, nisi à Deo ipso adiuetur & perficiatur; quia non sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis, quasi à nobis, sed omnis nostra sufficientia ad bene cogitandum & amandum ex Deo est, sine quo nihil valemus facere. Cuncta etiam nostri amoris fortitudo, constantia, & inuisita potentia, si quam habet, ex diuino amore procedit, & ab illo recipit. Vnde celeberrimum illud charitatis encomium, quod Paulus prædicat, dicens, *Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio? an angustia? &c. Certus sum quod neque mors, neque vita, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu.* Licet intelligatur de charitate, quam Ecclesia & Sancti habent erga Deum, & Christum; tamen etiam intelligendum est de charitate quam Deus & Christus habet erga illos, à qua inseparabilis virtus nostræ charitatis procedit. Ideo enim nulla creatura Ecclesiam à charitate quam habet, separare potest; quia nequit separare illam à charitate, qua Deus eam prosequitur: & idè hanc primo loco petit, cum

Tra. 4. in Ioan. Lib. 6. Mor. c. 17.

2. Cor. 3. v. 5.

Ad Rom. 8. 35.

ait, Osculetur me osculo oris sui. Sed ne veritas fidei, quae traditur ut nutriat humilitatem, ignauiam pariat, simul haec duo obseruare debes; ut ita firmiter credas necessarium esse quod diuinus amor tuum praeueniat, excitet, & continuo adiuuet, ne languescat, deficiat, & pereat: quod tamen coneris ad diuinum amorem inquirendum, ac si tu debuisses illum praeuenire, & excitare. Quo sensu dixit Diuus Ambrosius, Non expectes te Christus, sed potius excita tu Christum. Vnde mirum splendet artificium diuini Spiritus in hoc Cantico; in quo priusquam sponsum, vel semel loquatur, sponsa non tantum semel, sed bis, & ter orat, dicens, Osculetur me: rube me: indica mihi: Sub trina autem oratione frequens, & importuna oratio intelligitur, iuxta illud Pauli, Ter Dominum rogauit. Vt quid autem hoc? nisi ut intelligas, quod etsi nihil possis, nisi à Deo praeuentus, & excitatus; tamen tibi omnino incumbere, Dei amorem omni conatu inquirere, & quasi illum excitare, orationibus, gemitibus, suspiriis, ieiuniis, & aliis piis operibus, ingentia signa amoris Deo praebens, ut illum ad te redamandum prouocet. Vnde Diuus Augustinus notat, quod illa trina repetitio precis, quam Christus Dominus commendauit, dicens, Petite, quae uis, & pulsate: non tam diuersam rem indicat, quam eandem instantissimam petitionem, importunum conatum, & sedulam diligentiam ad id quod desideramus obtinendum. His praeractis fundamentis ad singula Dei oscula, & ingentia eius beneficia declaranda accedamus: ut per ea in ipsius amorem rapiamur, praestante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto uiuit, & regnat in saecula saeculorum. Amen.

Retrad. c. 19. Matt. 7. v. 19. Luc. 11. v. 9.

EXHORTATIO IV.

De promissione Incarnationis Dominica, & desiderio ipsius, quo flagrabat antiqua Ecclesia propter ingentia bona, quae ex illa proueniunt uniuerso mundo, & quae fuerint ista bona.

Osculetur me osculo oris sui.

PRO FESTO ANNUNCIATIONIS.

PREMIUM diuinae erga nos charitatis indicium fuit sacrosanctum Dominicae Incarnationis mysterium, cuius desiderium propheticum afflatus spiritu expressit Salomon nomine antiquae Ecclesiae, dicens, Osculetur me osculo oris sui: quibus uerbis etiam beatissimae ac indiuiduae Trinitatis innuit arcanum, sine quo incarnatio Dominica non posset intelligi. Vtrumque autem sub osculi metaphora explicatur; Nam cum duo amici nimio amore se osculantur, non solum os ori iungunt, sed illum externum contactum eo affectu efficiunt, ut cor cordi, animum animo agglutinare cupiant, ut, quemad-

modum dixerunt antiqui Philosophi, ex duobus unum fiant. Cupiunt quidem, sed non efficiunt. At Pater aeternus suam diuinam essentiam comprehendens, & proprio ore loquens, ac dicens, generat Verbum, quod est filius unigenitus, valde dilectus in quo sibi complacet; quemque eadem generatione altissimo osculatur modo, communicans ei suamet essentiam, charitatem, & amorem, ita ut sint vnus Deus, vna charitas, & vnus essentialis amor. Vnde Filius nuncupatur osculum oris Dei, osculum inquam infinitum, aeternum, ac increatum, sed à Patre genitum: est enim illa sapientia increata, quae ait, Ego ex ore Altissimi prodixi. Hoc osculum decreuit Deus humanae naturae communicare, eam uniendo personae filij sui, quadam mirabili unione, quam hypostatice vocamus: quia filius vnus vnigenitus, ut vnus & idem sit Deus, & homo, vnus Christus. Ideoque Ecclesia tantum mysterium desiderans, osculetur me non quidem ore suo, quod est ipse Pater, sciebat enim Patrem non fore incarnandum; Sed osculetur osculo oris sui: quod est Filius ab ore Patris progenitus, qui se nostrae uniuert naturae: Felix osculum (ait Diuus Bernardus) ac stupenda dignatione mirabile, in quo non os ori imprimitur, sed Deus homini vnitur, & ibi quidem contactus labiorum complexum significat animorum: Hic uero vnio naturarum diuinis humana componit, quae in caelis sunt, & quae in terris pacificans. Est enim pax nostra qui fecit utraque unum. Sed quoniam Ecclesia nunquam posset, nec aunderet tam ineffabile ac stupendum osculum desiderare, vel petere, nisi prius sibi à Deo reuelatum esset, & promissum, ac fiduciam illud postulandi obtinuisset, oportet prius explicare quando, qua occasione, quo fine, & quomodo id Deus manifestauit, ut sciamus ex quo tempore Ecclesia hoc mellissimum eructauit uerbum, Osculetur me osculo oris sui.

De reuelatione Incarnationis futura bis facta A. d. e. §. 1.

Vix creatus fuerat Adam quando ipso dormiente, ex costa eius fabricata est Eua: euigilans autem à somno, id quod dormiens ex diuina illustratione cognouerat, propheticum spiritu manifestauit, dicens: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: quamobrem relinquet homo patrem & matrem, & adhaerebit uxori suae, & erunt duo in carne una. Quae uerba Diuus Paulus de Christo & Ecclesia interpretatur. In illo enim mystico sopore Adam, qui teste D. Hieronymo, incarnationis futurae primus fuit vates, fidem, ut docet D. Thomas, ac reuelationem huius mysterij accepit; credens quod aliquando Verbum Dei fieret caro eiusdem naturae cum carne Ecclesiae, id est, congregationis hominum ab ipso deriuandae; vnde Deus & homo hypostatice unione esset vnus Christus, Christus uero & Ecclesia vna caro, & vnus spiritus per spirituales nuptias, inter utrumque celebran-

Das. Praesciuit quidem Adam Christum futurum, sed non tanquam Redemptorem, quia nondum se fecerat Diaboli seruum: Nec decebat (ut inquit Diuus Augustinus) illum sui casus praescium fieri. Solum ergo praesciuit Christum venturum ad illas magnificas nuptias celebrandas, ut homo qui per naturam est paulominus ab Angelis minoratus, per eandem ut à Deo assumptam, super omnes Angelos esset euectus. Quo sine nomine Ecclesiae futurae, si non uerbo, saltem affectu, & desiderio coepit dicere, Osculetur me osculo oris sui: desiderans opportuno tempore tanti mysterij participem fieri. At diabolus callidissimus serpens, qui cum in caelo esset, eiusdem mysterij, ut insinuat Diuus Thomas, nonnullam reuelationem & fidem acceperat, inuidia & luore percitus, sciens promissionem futurarum nuptiarum, quae sponsalia dicuntur, rescindi posse si sponsa sit adultera, & infida, suspicansque forte Deum tantum fore incarnandum ex pacto, quod homo ex prohibito cibo non comederet: statuit hominem aggredi, ut illum deciperet, & perimeret, ac hoc ingenti bono priuaret. Ideoque dixit eis, In quacumque die comederitis, eritis sicut Diabolus, scientes bonum & malum. Ac si diceret, non moriemini, sed diuinam consequemini dignitatem. Res successit ex voto. Conuenit Adam, & perit: sed Diabolus cuncta quae desiderauerat non obtinuit. Nam Deus misericors, de quo scriptum est, Cum iratus fueris, misericordiae recordaberis. Etsi iratus contra hominem, promissionem non rescidit, sed firmavit; nouamque tunc de Christo futuro, ut Redemptore, reuelationem contulit, ut supremam suam ac immensam etiam erga peccatores charitatem commendaret: Sic enim Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat uitam aeternam. O stupenda diuinae charitatis dignatio! Quem mundum dilexit? illum qui in protoparente perierat. Ad quid dilexit? ut non periret, sed in aeternum uiueret. Et quantum dilexit? summum quod potuit, dando scilicet gratis ei filium suum unigenitum, ut homo factus mundum redimeret, & à Diaboli tyrannide liberaret. Nec occultauit dilectionem, sed in medio irae patefecit amplius illam. Vix enim peccauerat Adam, quando venit ad illum spirans minas & maledictiones, sed miscens ingentes misericordias, & miserationes. Nam conuersus ad serpentem inquit, Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum, & semen illius: ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius. Tu enim seminasti inimicitias inter me & mulierem, ac virum eius; ego ponam inimicitias inter te & mulierem, ac semen ipsius: ut qui uicisti virum per mulierem, vincaris à muliere per eius semen. Et quod est (inquit Rupertus) semen mulieris, nisi solus Christus? Nam reliqui homines semen sunt uiri, & mulieris; solus autem Christus solius feminae semen est, quia non ex viro genitus. Ipsa ergo per hoc semen conteret caput tuum, comminuet tuum regnum, auferet sceptrum, & potestatem; tuam astutiam, & calliditatem confundet; tollet pecca-

Abacuch 3. v. 4. Deuictoria Verbi Dei c. 16.

tum mundi, nempe originale peccatum, quod est venenosum caput tuum, quo uniuersam inficis naturam humanam; conteret etiam omne caput feminis tui, eorum, scilicet, qui tuo parent imperio. Nam esto ut draco rufus, septem habeas capita ad deuorandum semen mulieris, cuncta confringentur ab illo, tu tamen insidiaberis calcaneo eius, quia ingeres te in extremis vitae huius feminis mulieris, quod est Christus, & persequeris illum, ac cruci affiges, sed non uinces. Quin potius hoc calcaneo conculcaberis, & conteretur caput tuum, quia ibi Abscondita est fortitudo eius, & egredietur Diabolus ante pedes eius.

Hac fuit incarnationis promissio, quam praesentibus Adam & Eua Deus manifestauit serpenti, non propter ipsum deceptorem, sed propter peccatores deceptos. At sermonem dirigit ad serpentem (sicut notat Rupertus) ut illum confundat; non ad Adam & Eua, qui adhuc erant rebelles, ut eos humiliet. Loquitur tamen audientibus illis, ne desperent, quia in medio irae recordatus est suae immensaer misericordiae; infundens illis fidem Saluatoris & Messiae venturi, per quem, poenitentiam agentes, indulgentiam consequerentur & gratiam.

De exaltatione generis humani in Christo Domino. §. 2.

EX tunc Ecclesia, quae fuit in lege naturae, & scripta, huius Saluatoris aduentum coepit desiderare, dicens, Osculetur me osculo oris sui. Triplici ad hoc optandum excitata motiuo: scilicet infinita praecellencia Christi venturi, multitudinem ac magnitudine bonorum quae uniuerso mundo allaturus erat, & tandem nostra propria indigentia, & inopia, malisque, quibus ipso absente eramus oppressi. Haec tria vehemenssimum excitabant tanti mysterij desiderium: quod tanto solet esse uehementius, quantum bonum quod speratur est maius & uilius, & malum quo premimur, perniciosius est & uigentius. Ad quod excitandum in nobis, haec omnia complectens Christus Dominus dixit, Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat uitam aeternam; Ecce repletionem in supremis bonis, quod sic perpendit Diuus Chrysostomus: Stupescens, inquit, tonitruus filius, consideransque charitatis diuinae excellentiam, clamabat, & dicebat, Sic Deus dilexit mundum: Vide quanto miraculo plena sit haec dictio, Sic: Dicigitur nobis, beate Ioannes, quomodo sic? dic mensuram, dic magnitudinem, docenos excellentiam, Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis, &c. Vidisti causam aduentus filij Dei hanc esse, ut per fidem in illum qui perituri erant salutis occasionem inuenirent. Sic Chrysostomus: sed non amplius perpendamus. Nam quid rogo sublimius, uilius, aut iucundius nobis potuit accidere, quam unum hominem eleuari ad infinitam dignitatem unigeniti filij Dei? & humanam naturam gloriosissimas nuptias (si ita licet loqui) cum ipso Verbo aeterni Patris celebrare? Quam-

Abacuch 3. v. 4. Deuictoria Verbi Dei c. 16.

B iij

uis enim Verbum diuinum vnica assumpserit humanitatem, eamque solam hoc singulari osculo oris sui osculata sit, in ea tamen omnes quodam modo assumpserit humanitates, & osculatus est homines, qui vnica cum ipso eorum capite mysticum corpus constituunt: Vnde vniuersa Ecclesia audeat dicere, *Osculetur me*. Summum donum perit; quia, teste Diuo Damasceno, nihil est maius quam Deum fieri hominem. Petit autem sibi & vniuerso mundo; quia dignitas Dei hominis dignitas mundi est, & humanitatis in Christo exaltatio, est nostra prouectio. Sicut enim Apostolus ait cum Christo mortuo, omnes nos mortuos esse; cum ipso resurgente, resurrexisset; & cum ascendente in caelos, ascendisset, confederatque nos fecisset in caelestibus cum ipso. Sic etiam cum ipso quodam modo vniti sumus personae diuinae, vt participes efficiamur dignitatis Dei, & Filij ipsius, quibus iam aptius hoc conueniat illud Dauidicum encomium, *Ego dixi Deus es, & filij Excelsi omnes*; quatenus quae dicuntur de capite, accommodantur corpori; sicut quae praedicantur de corpore, vsurpat sibi nostrum caput. Quid inquis, o serpens veterose, vt primos parentes deciperes? *Eritis sicut Dij*. Decepti quidem sunt credentes tibi, superbe appetentes diuinitatis excellentiam, propter quod expoliati sunt omnibus donis Dei gratuitis, & vulnerati in naturalibus. Sed tu qui praedaris, nonne praedaberis? tu qui spernis, & decipis, nonne sperneris, & decipieris? Ecce Deus noster veniet, & saluabit nos; ipse decipiet te, restituet nobis quod abstulisti, & dabit excellentiori modo quod fraudulenter promissisti. Ipse osculabitur naturam humanam, & suae diuinae coniunget personae, vt idem sit filius Dei, & filius mulieris; per quem etiam nos erimus sicut Dij, & filij Excelsi omnes; tot tantisque nos replebit caelestibus donis, quot quantaque decet habere tam gloriosi & munifici Regis propinquos & affines. Sicut enim cum humilis & pauper virgo potentissimo ac locupletissimo nubat Regi, cuncti eius cognati propter hoc connubium, maximum consequuntur honorem, dignitatem & diuitias, & tanquam Regis affines a regni proceribus honorantur: Sic cum vnica humanitas Deo per vnionem hypostaticam est copulata, omnes homines ad maximam sunt dignitatem euecti, & vberissimis caeli donis locupletati, ita vt ipsi caelestes spiritus non dedignentur illis ministrare.

Hac ergo intuens antiqua Ecclesia, promissum Messiam desiderans, clamabat, *Osculetur me osculo oris sui*: Ac si diceret; Vtinam dirumperet caelos, & veniret, & nostrae humanae naturae per osculum oris sui se coniungeret, fieretque emanuel, id est, nobiscum Deus, per quem omnes nos omnes illi maneremus coniuncti, & hac coniunctione deificati. Idem desiderium vehementius & expressius geminavit, cum dixit: *Quis mihi det te fratrem meum sugentem vbera matris meae, vt inueniam te foris, & osculetur te, & iam nemo me despiciat*? Etenim ante incarnationem Deus non dicebatur frater, quod nomen est aequalitatis, sed Pater qui fecit & creauit nos; per incarnationem autem factus est frater noster eiusdem naturae nobiscum, & ideò germanus, & insuper factus est infantulus sugens vbera matris; sed non ait matris suae, sed matris; quia ma-

1. Th. 2. or. thodora c. 1.

Ad Rom. 6. v. 3.

Ad Ephes. 3. v. 23.

Ps. 81. v. 6.

Gen. 3. v. 5.

Luc. 10. v. 30.

1. Sa. 33. v. 1.

1. Sa. 64. v. 1.

Cant. 8. v. 1.

Ad Heb. 2. v. 11.

ter ipsius, nempe beatissima Virgo Maria, mater est totius generis humani, mater omnis Ecclesiae, quae fuit, est, & erit in terris, & quae triumphat in caelis. Et quia frater iste latebat, & absconditus erat intra caelos, in mente, & decreto Dei, qui promiserat illum venturum, nec apparebat nisi vmbrosis figuris obiectus, vel per internuncios Angelos; tunc inuentus est foris, cum de caelo descendens visus est, & cum hominibus conuersatus est. Hoc ergo desiderans sponsa dicebat: *Quis mihi det te esse iam sicut fratrem meum, & fieri tanquam infantulum sugentem vbera matris meae? Quis mihi tribuat, vt inueniam te foris extra caelum in terra mecum conuersantem, vt possim te ore meo osculari & signa amoris praebere, sicut tu promissisti osculari me osculo oris tui? tunc enim nemo eorum qui sunt in caelo, vel in terra, aut subtus illam, me despiciet, videns te, hominem verum super omnes etiam Angelos eleuatum. Hanc dicebat olim antiqua sponsa. Quid putas diceret, si Deum iam factum hominem vidisset? si ingentem hanc dignitatem assecuta esset? Numquid fœdis osculis auderet maculare illam? Agnosce ergo (inquit Diuus Leo) o Christiane, dignitatem tuam, & diuinam consors factus naturae, noli in pristinam vilitatem degeneri conuersatione redire. Memento cuius gloriae per Christum factus sis particeps, cuius osculi impressionem susceperis, cum quo Rege affinitatem contraxeris, & vitam eo dignam degere non desistas.*

De vniuersificatione mundi facta per Christum. §. 3.

AVDISTI primam rationem excitantem incarnationis desiderium, audi secundam & tertiam, *Vt omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam aeternam*. Intuebatur Ecclesia vniuersum mundum per Adae peccatum peruentem: cunctos homines morti animae, non minus quam corporis addictos, nec esse in terris qui huic malo remedium afferret; de caelo euocandus erat Saluator, in cuius fide data erat spes salutis: clamabat ad illum vt properaret ad saluandum, dicens, *Osculetur me osculo oris sui*: quia osculum oris eius salus erit infirmis, miseris remedium, & vita mortuis: & quicumque receperit illud, non peribit, sed vitam aeternam habebit: tandiuque in suo clamore persistit, vt osculum obtinuerit. Mirabilis huius rei typus praecessit in muliere illa, cuius filius mortuus est in domo sua, vbi aliquando Eliseus commorari consueuerat, currens festina ad domum Elisei in montem Carmeli, & apprehendens pedes eius, enixè deprecabatur, vt mortuum filium ad vitam reuocaret. Mittit Eliseus puerum suum Giezi cum baculo suo, vt illum super faciem pueri defuncti collocaret, sed non reuixit. Instat mater vt ipsemet Propheta veniat: tandemque secutus eam, venit in domum eius, & incumbens super puerum, posuit os suum super os eius, quasi osculans illum: & oculos suos super oculos eius, & manus suas super manus illius, incuruauitque se super eum: calefacta est caro pueri, & tandem oscitauit septies puer, oculos aperuit, & reuixit.

Ecce duplex typus, alter malorum quae contraximus per peccatum Adae; alter bonorum,

Baruch 3. v. 38.

Ser. 1. de Nariuit.

De vniuersificatione mundi facta per Christum. §. 3.

4. Reg. 4. v. 20.

Ad Rom. 5. v. 12.

Ad Galat. 3. v. 11.

Ad Heb. 7. v. 19.

Ioan. 1. v. 17.

Ad Phil. 2. v. 6.

Serm. 16. in Cant. & ad finem sermonis 15.

Ad Rom. 5. v. 10.

Genes. 2. v. 7.

quae attulit nobis Christus; nam sicut per primum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & cetera mala; ita multo magis per Christum collata est gratia & vita & cetera spiritalia dona: nam vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia. Iacet puer mortuus in domo parentum, iacet genus humanum & quilibet peccator mortuus per culpam in hoc misero mundo. Habet puer os & labia compressa, oculos clausos, manus demissas, carnem frigidam, & totum corpus in lecto prostratum: quia peccator ex se nihil potest vel loqui aut cogitare, vel operari vt amissam vitam gratiae valeat reparare, & per absentiam charitatis caro torpet in bono, & spiritus haeret humo. Quid hoc infelicis, nisi sit qui misero subueniat? Data est tamen spes Ecclesiae quod per fidem & merita magni Prophetae, & Christi venturi, mortuus reuocari posset ad vitam. Quae vt pia mater orationibus, gemitibus, & sanctis desiderijs caelum penetrat, Deum humiliter rogans, vt ipse veniat, & a morte, omni que miseria eripiat. Quid interim Deus? Praemitit Moysem & Prophetas cum baculo legis veteris ab ipso latae, *Sed non erat vox neque sensus*, quia non poterat vitam gratiae conferre obseruantibus illam. Quoniam in lege, (ait Paulus) nemo iustificatur apud Deum. Et nihil ad perfectum adduxit lex. Eius enim sacramenta erant vacua, & sacrificia inania, solumque significabant eum, qui venturus erat, qui gratiam & vitam dabat: nam lex per Moysem data est, *Gratia & veritas per Iesum Christum facta est*. Instabat autem vehementius Ecclesia, vt veniret ille ipse, qui Prophetas & Moysem cum baculo miserat; in clamabat dicens: *Osculetur me*, & filios meos mortuos osculo proprio oris sui, vt statim reuiuiscant, vocem, sensum, & spiritum recipiant. Nam quod tactus baculi non efficit, tactus carnis eius mirabiliter perficit. Annuit tandem petitioni. Venit filius Dei in mundum, vbi mortui iacebant, & vt viuificaret illos, incuruauit se, quia cum in forma Dei esset *Exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo*, & ad mensuram (inquit Diuus Bernardus) puerilis corporis sese contraxit, os suum ori illius coniunxit, oculisque oculos, & manus manus, vt os mutum oris proprii osculo solueret, caeco pariter lumen oculorum suorum praebere, debilesque manus suarum roboraret contactu. Os ori coniungens, mortuo osculum reconciliationis, & gratiae, ac signum pacis impressit, quoniam cum adhuc inimici essemus, reconciliauit nos Deo, vt iustitiae viuamus. Os ori applicuit, iterum inspirans in faciem nostram spiraculum vitae, sed sanctioris quam primae: nam primo quidem in animam viuentem creauit nos, secundo in spiritum viuificantem reformauit nos, oculis suis tetigit nostros, interioris hominis frontem claris luminaribus ornans, fide & intellectu. Manus suas nostris superposuit, exemplum praebens bonorum operum, formam obedientiae.

Denique quia Verbum caro factum est contactu huius sanctissimae carnis Verbo Dei vnicae, calefacta est caro calore viuifico dilectionis, vt recipiat spiritum gratiae & charitatis: & mox

puer septies oscitat aperiendo os suum, vt noxium aërem expellat, & nouum ac refrigerantem attrahat: quia septem dona Spiritus sancti recipit; & extunc os aperit ad haec septem; nempe ad confitendum peccata vt illa foras expellat; ad profitendum fidem, quia ore confessio fit ad salutem; ad orandum & loquendum Deo, vt veniam, & dona ipsius impetret; ad laudandum Deum etiam septies in die, & gratias agendum pro acceptis beneficiis; ad praedicandum verbum eius, & narrandum mirabilia ipsius; ad fumendos spirituales cibos animae, quibus in dies nutritur, & perficitur, & denique ad reosculandum summo amore eum qui ita ipsum osculari dignatus est. Ecce quot ingentia bona proueniunt ex aduentu Christi & ex osculo oris illius, quo nos tangit. Neque enim sine mysterio Scriptura ait, *Propheta posuisset os suum super os pueri*, prius quam oculos, manus, & carnem super similes partes pueri composuerit: ad significandum nimirum, quod ex osculo & tactu oris Christi, cuncta bona procederent. Per ipsum enim communicatur nobis omne datum optimum, & omne donum perfectum, quod defersum est, & omnis benedictio spiritalis, quae de caelis descendit & ad vitam aeternam adducit. Et tu ergo, qui haec audis, etsi somno culpae, vel pigritiae haecenus oppressus fueris, ne cadas animo, prope te enim est Propheta magnus, qui in ictu oculi te potest viuificare. Nam quod Eliseus tot incuruationibus, & contactibus fecit, hoc Christus Dominus vnico saepius praestitit verbo, dicens: *Puelha, vel adulescens, surge. Lazare veni foras*. Accede igitur ad ipsum, eiusque pedes humiliter apprehende, nec recedas donec osculetur te osculo oris sui: os suum ori tuo coniungens, sibi que te reconcilians vt non pereas, sed habeas vitam aeternam. Oscita ergo septies, aperiens os tuum ad septem illa quae praefati sumus, & septies imò milies laudem dicit Deo, magnificans illum, quia iam Propheta magnus surrexit in nobis, & quia iam Deus visitaui plebem suam.

De sedere inter diuinam iustitiam & misericordiam, per Christum inuito ad reconciliationem mundi. §. 4.

PRAECLARA quidem sunt bona, quae Christus attulit nobis, sed praeclearior modus quo contulit illa, soluendo ex iustitia mundi debitum vt illum reconciliaret Deo. *Deus enim (vt inquit Diuus Paulus) erat in Christo, mundum reconcilians sibi*, illo mirabili modo quem praenunciavit Dauid, dicens: *Misericordia & veritas obuauerunt sibi; iustitia, & pax osculata sunt. Veritas de terra orta est, & iustitia de caelo prospexit*. Vbinam o sacer Vates, misericordia & veritas obuauerunt sibi? & quo tempore iustitia & pax per mutuum osculum sedere coniunctae sunt? Quando veritas, inquit, de terra orta est, quando ille, scilicet, qui est prima veritas, Verbum aeterni Patris, ab aeterno ab ipso genitus, ortus est in terra nostra, ac in virgineo vtero carne sibi sociavit humanam, osculans eam osculo oris sui: tunc etiam misericordia & veritas, iustitia & pax se inuicem osculatae sunt, & in amicitiam ac concordiam redactae. Diuina enim misericordia gratis summum quod potuit remedium obtulit miseris,

Ad septem aperiendum os.

Iacobi 1. v. 17. Ad Ephes. 1. v. 3.

Lucae 8. v. 54. & c. 7. v. 14. Ioan. 11. v. 43.

Lucae 7. v. 16.

2. Cor. 5. v. 19. Psal. 84. v. 11.

peccatoribus: diuina verò iustitia supremam A quam poterat exegit satisfactionem, pro quibuscumque peccatis: datumque est osculum pacis inter illas, cuius homines possent esse participes, ut inuenirent copiosam misericordiam sibi, & iustamdebiti solutionem Deo. Quando ergo veritas de terra orta est, iustitia de cœlo prospexit. Quid prospexit? quam scilicet veritas de terra orta, & Deus homo factus afferret satisfactio-

Psal. 84. v. 13.

nem pro iniuria à peccatoribus Deo illata, & quæ merita induceret ad impetrandam eis gratiam, sanctitatem, & bona amissa: prospexit, & vidit satisfactionem non solum æqualem esse, sed superabundantem, & supereffluentem, meritæque adeo esse valoris infiniti, ut cuncta ea bona possent mereri & impetrare, quæ Deus omnipotens B posset pro meritis elargiri. Deus enim est, qui per hominem satisfaciebat, & offerebat merita; & quid non daret omnipotens, & iustissimus Pater dilectissimo ac sibi æquali filio, qui talia munera præsentabat? Quod si huius rationem clarius videre cupitis: *Etenim* (inquit David) *Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum.* Benignitas est Deitas nobis comunicata cum filio, fructus terræ nostræ est humanitas, quam genuit purissima Virgo; ex utraque natura diuina & humana: in eadem persona fit vnus Christus, qui est ipsa misericordia & veritas, ipsa iustitia & pax osculo sibi sociatæ, ut Deo exhibeat solutionem, & nobis indulgentiam. Interpretetur Apostolus quod prænuñciavit vates: *Apparuit benignitas, & humanitas Saluatoris nostri Dei; non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus, sed secundum suam magnam misericordiam saluos nos fecit.* Et quæ maior benignitas aut clementior humanitas quam benignissimum Deum, habitum veræ humanitatis induere, ut nos saluos faceret, non quidem ex operibus iustitiæ, quæ nos fecerimus, sed ex his quæ ipse fecit, & nobis per suam piissimam misericordiam gratis applicuit? Sed quem fructum proferet terra nostra tali benignitate Dei præuenta? *Iustitia* (inquit) *ante eum ambulabit, & ponet in via gressus suos.* Ante Christum, & coram ipso ambulabit omnis iustitia, omnis sanctitas, & perfectio; ipse illam secum adducet, & ipse aliis impartietur eam, *Apparuit enim* (ait idem Paulus) *gratia Dei Saluatoris nostri omnibus hominibus erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & secularia desideria, sobriè & iuste, & pie viuamus in hoc seculo.* En terra quæ spinas, & tribulos germinabat, postquam germen Christi natum est in ea, abnegat impietatem & desideria secularia, sobrietatem germinat, iustitiam, & pietatem. Iam potest dicere sponsa: *Sub umbra illius quem desideraueram sedi, & fructus illius dulcis gutturi meo.* quia nulli istis dulciores fructus possunt excogitari. Sed antiqua sponsa potius clamabat. *Osculetur me osculo oris sui.* Vt nam iam appareat mihi benignitas & humanitas Saluatoris; per quam misericordia & veritas obuiet sibi, iustitia & pax osculentur se, & mihi detur reconciliationis osculum, ut omnes abnegent impietatem, & iuste ac piè uiuant, & ambulent coram ipso omnibus diebus vitæ suæ. Nos autem quibus iam apparuit hæc benignitas, & humanitas, gratiæque Saluatoris nostri Dei, abnegemus viriliter secularia desideria, quæ scdus misericordie

Ad Titum. 3. v. 4.

& veritatis, ac osculum iustitiæ & pacis dissoluant; viuamus sobriè erga nosmetipsos, iuste erga proximos, piè erga Deum: ut fructus huius primi aduentus Christi percipientes, expectemus hilares beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi, cum veniet reddere vnicuique iuxta opera sua & electos in suo regno collocare.

Psal. 84. v. 13.

Ex his deducere potes causam, ob quam Ecclesia in vigilia Natiuitatis in Calenda numeret annos aduentus Christi ab initio Mundi vsque tunc: ut nimirum sciremus ex tunc illum aduentum, & natiuitatem esse promissam, & expectatam in omni lege, & in omni statu naturæ; vnde etiam qui in lege gratiæ degimus, nostram agnoscamus felicitatem, qui tam precioso aduentu fruimur, per quem facilius vitam æternam expectamus præstante eodem Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto in secula seculorum Amen.

Cant. 2. v. 3.

EXHORTATIO V.
De mirabili desponsatione, & vnione Verbi diuini, cum natura humana: de variis pulchrisque similitudinibus, quibus à Prophetis est patrefacta, & expectata; & de eius fragrantia instar agri pleni.

EXHORTATIO V.
De mirabili desponsatione, & vnione Verbi diuini, cum natura humana: de variis pulchrisque similitudinibus, quibus à Prophetis est patrefacta, & expectata; & de eius fragrantia instar agri pleni.

EXHORTATIO V.

De mirabili desponsatione, & vnione Verbi diuini, cum natura humana: de variis pulchrisque similitudinibus, quibus à Prophetis est patrefacta, & expectata; & de eius fragrantia instar agri pleni.

Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis.

DECREVERAT Rex æternæ gloriæ nuptias inter homines celebrare vnico filio suo, noua illis exhibens oscula suæ dilectionis certissima signa. Notum enim est inter amantes, maximè coniuges, præcipuum amoris signum esse sincerum osculum. Vnde antiqui sapientes eiusdem amoris hieroglyphicum per columbas sese inuicem osculantes expresserunt. Pulchrè autem columba ad spirituales nuptias representandas assumitur: quæ teste, Dino Cypriano, simplex & lætùm animal est, vnus domus consortium diligit; cum generant, simul filios alunt; cum comitantur volatilibus inuicem cohærent; oris osculo concordiam pacis agnoscunt, & legem circa omnia vnanimittatis implent. At quis non hæc in spiritualibus nuptiis videat, in quibus cum fecunditate prolis est integra puritas; & sinceritas mentis, summus mutuusque amor; & vnanimittas in omnibus concordia? Vnde & Salomon in hoc Epithalamio nuptiali crebrò vsurpat nomen columbæ.

Math. 22. v. 2. ex B. Greg hom. 3. 8. in Euang.

Pierius lib. 22. c. de columba. D. Amb. citatus in exhort. 10. de vnitate Ecclesiæ Catholicæ.

Quid ergo sunt columbus & columba se inuicem osculantes, nisi Verbum diuinum, & humana eius natura, Christus & Ecclesia, Spiritus ipseus Christi, & quælibet pia anima? Quid igitur inquit triplex hæc columba ad suum diuinum consortem, cælestemque sponsum? *Osculetur me osculo oris sui*: idem omnes inclamant, sed non eodem modo. Quid ait humana natura? *Osculetur me filius Dei*, assumens se sibi in vnitate personæ. Quid Ecclesia? *osculetur me*

Christus, sibi intima vnione amoris coniungens, A ut sim illi fida, vnica, & perpetua sponsa. Quid pia anima? *Osculetur me Spiritus ipseus Christi*, infundens mihi amorem suum, ut vnus cum illo spiritus fiam. Has desponsationes vehementer desiderabat antiqua Ecclesia; & quidem de secunda & tertia longior postea erit sermo, primam verò, ut aliarum fontem, vehementius sitiebat, quam sub variis pulchrisque similitudinibus & metaphoris Prophetæ illam declarabant, & poscebant.

In Exhort. II.

Psal. 67. v. 14.

Comunçtio Verbi diuini cum natura humana declaratur. §. 1.

Prim. similitudo.

SED vt ceptam similitudinem prosequamur, Saudi regium vatem, regis dilecti nuptias canentem. *Si dormitis inter medios cleros* (subaudi orientur vobis) *penna columbæ deargentata, & posteriora dorsi eius in pallore auri.* Ac si dicat, ô viri Israëlita, permanete inter medias sortes hæreditatis vobis à Deo præfixas vnusquisque vt decet, munus suum obiens, tunc enim erit apud vos Dei Ecclesia tanquam pulchra columba, cuius duæ pennæ, fidei & spci argenteo candore micent, dorsum verò charitatis eas necent, & omnia sustinens, flauo auri splendore fulgeat: cuius pulchritudinis amor captus summi regis dilectus filius orientur in terris, tanquam pulcherrimus pullus columbæ, allumens duas naturæ humanæ argenteas pennas, carnem scilicet, & animam, splendidissimo sanctitatis candore micantes, aureo dorso diuini suppositi, quod portat omnia verbo virtutis suæ, mirabiliter coniunctas.

Ezech. 1. v. 7. 2. Similitudo.

Plinius lib. 33. c. 4.

Hom. 1. & 3. in Ezech.

Vbi supra.

3. Similitudo.

Genes. 9. v. 13.

diuinitatis, illique vnitus est, in qua instar triplicis coloris simul est diuinitas, anima & caro, vnus Christus speciosus forma præ filiis hominum, per quem reconciliati sumus Deo, nostræque reconciliationis & pacis factus est indelebile signum & pignus preciosissimum.

Lucæ 12. v. 49.

Sed quis est ignis electrum circundans, nisi ille quem ipse venit mittere in terram, & voluit vehementer accendi? accenditur autem tanti mysterij & beneficij profunda consideratione. Nam si pulchrum sui amorem excitat, quid pulchrius hoc diuino columbo? quid speciosius hoc nouo & stupendo electro? Quid formosius hoc cælesti arcu? & quid amabilius Christo? Obseruat autem Diuus Gregorius, quod Ezechiel inquit, effigiem hominis à lumbis sursum continuille ignem intrinsecus tantum, retinendo videlicet fulgorem intra se: à lumbis verò deorsum, ignem extrinsecus etiam per circuitum radios suos emisisse; & quia per lumbos propago & generatio humana describitur, pars corporis desuper lumbos significabat Christum nondum genitum; cuius ignis spiritualis continebatur intrinsecus in ea duntaxat sui corporis mystica parte quæ ipse aduentum præcessit, videlicet intra synagogam, vnde oriundus erat: nec extra eam foras emittebat radios; quia ferè solis Iudæis inerat verum lumen fidei, & charitatis ardor: *Natus enim in Iudæa Deus, & in Israel magnum nomen eius.* Extra Iudæam verò inter gentes vix erat notitia Christi, fides & amor illius. At postquam genitus est, & in mundo natus, ignis iste per vnuerfum diffusus est orbem, nec solum Hebræos, sed & gentiles illuminauit, & accendit, miròsque sui splendidissimos radios emisit, emitteretque quotidie non cessat. Vtinam per quietam contemplationem dormiamus inter hos medios cleros, & inter has medias sortes; hoc est, inter duo testamenta vetus & nouum, sibi consentientia; vel inter sortes sanctorum qui Christum præcesserunt, & illum sequuti sunt, considerantes magnalia quæ testamentum vetus prænuñciat de Christo, quem venturum sperabat; nouum verò, iam eminentissima ratione impleta esse testatur: contemplantes item igneos affectus quibus antiqui Patriarchæ & Prophetæ Messia aduentum desiderabant & pecebant, & vehementem Spiritus ardorem quo Apostoli, eorùmque posteri Christi vestigia secuti sunt. Si enim hæc profundè meditati fuerimus, orientur nobis *penna columbæ deargentata, & posteriora dorsi eius in pallore auri.* Id est, obtinebimus inflammata desideria, ardentes affectus, splendentesque virtutes, quibus columba Dei Ecclesia tam vetus quam noua mirè resulgebat. Vtræque enim splendida Christi noticia, & contemplatione quam pennæ deargentatæ significant, & ardenti fortique charitate ad legis onera, & virtutis labores perferendos, quam dorsum aureum representat, mirabiliter effulfit; sed mirabilius noua quæ electro ignito iam potitur.

Hom. 8. in Ezechiel.

Psal. 75. v. 2.

D. August. in Psal. 67. v. 14.

PROFE-
STO EX-
PECTA-
TIONIS
PARTVS.

Isai. 64.
v. 1.

Isa. 45. v. 8.
4. Similitudo.

Quo seruore Propheta desiderauerint aduentum Dei in carne. §. 2.

SE D contemplerur inflammata desideria squibus antiqui Prophetae, illo electri igne intrinsecus accenti, illius manifestationem in carne desiderabant, vt etiam ignis iste in omnes diffunderetur nationes. Vnde vox illa Isaiæ: *Vtinam dirumperes caelos, & descenderes, à facie tua montes disfluere, sicut excussio ignis tabescerent, aqua arderent igni, vt notum fieret nomen tuum inimicis tuis; à facie tua gentes turbarentur.* Id est, Vtinam iam de caelis ad terras carne indutus descenderes, vt tua praesentia diuini amoris ignis ita exardesceret. Quod etiam homines elati ac superbi velut montes disfluere humiliarentur, & tibi cederent; segnes autem, & molles sicut aqua, ardere & feruere inciperent, gentesque omnes ad penitentiam commouerentur: vt nomen tuum, quod modo in sola fere Iudaea notum est, innotesceret etiam Gentibus inimicis tuis.

Sed cur Propheta dirumpi caelos petit vt Deus descendat, cum spiritus caelos sine eorum ruptione penetrare valeat, & Deus vbique sit, & omnia compleat? Sed phrasia est vt humano loquendi mori se accommodet, quasi caeli vbi Deus absconditus latet, ipsius manifestationem impedirent: cum autem se nobis manifestat, tunc caeli dicuntur rumpi, & aperiri. Quando etiam coruscant fulgura, ingenia sonant tonitrua, decidunt vehementes pluuia, aut ignea fulmina, dicimus caelos dirumpi: in aduentu autem Christi, spiritualiter rumpendi erant caeli, ob coruscantia miraculorum fulgura, stupendam praedicationis tonitrua, pluuiaque caelestis doctrinae, & ingenes exultationes ignis, ita vt montes liquefierent, & aquae ipse modo iam explicato arderent. Deinde phrasia haec, quam arduum opus istud sit, indicat quod caelorum ruptione indigeat. Quod enim dirumpitur si forte sit & solidum, magnam vim pati necesse est. Caelos ergo dirumpi, vt Deus descendat, est ruptis difficultatibus huius descensus, ipsum carnem assumere, in qua dirumpendus & lacerandus erat ab hominibus: vt hoc immenso charitatis igne, quo se in passione sua propter nos flagellis, spinis, clauis, & lancea dirumpi, dilacerari, & aperiri permitteret, montes liqueferent & feruenter aquae, & humana corda quantumuis elatione insolentia, vel mollitie segnia in ipsius amore manerent transfusa. Haec prauidit & praedixit Isaias, & impleta credimus. Vt tamen illis quorum lapidea corda, motibus duriora & frigidiora aquis hoc immenso amoris igne non liquefiunt, nec ardent, & Deo vsque ad carnis assumptionem, & crucem humiliato, credere adhuc renunt. Sed vterius progrediamur.

Nam rursus idem Isaias, cui huius mysterij clarius lumen affulsit, instantius orabat triplici vtens metaphora: petens illud à caelis, à nubibus, & à terra. A caelis rorem, à nubibus pluuiam, & à terra germen, dicens: *Rorate caeli de super, & nubes pluant iustum, aperiat terra, & germinet Saluatorem, & iustitia oriatur simul.* Ros caeli desuper est suprema diuinitas, aut ipsa persona filij Dei, quae à Patre mittenda erat in

A mundum, vt vniretur natura humanae: quae vt diximus anima & carne constat, anima desuper venit, & ideo à nubibus petitur: caro in imis generatur, & ideo postulat à terra. Anima autem vnenda diuinitati, ornanda erat omni genere gratiarum, & virtutum: vt Christus non solum, qua Deus, sed etiam qua homo esset eminentissime iustus. Caro autem generanda erat non ex virili femine, sed ex virtute Spiritus sancti, & caelestis roris virgineam terram fecundantis; vt sicut filius Dei per aeternam generationem oritur ab incorruptibili patre, sic per incarnationem nasceretur ex incorrupta matre: vnde vtriusque generationis eminentiam declarans David, inquit: *Ex vtero ante luciferum genui deum.* Vbi Hebraeus textus sic habet: *Ex vtero au-*

natiuitas tua erit tibi, sicut ros ex aurora, quia non generaberis ex vtero matris virili cooperatione, sed sicut ros ex aurora nascitur caelesti virtute: & quemadmodum ros, quem aurora dimittit, mundo est gratus & propitius, terramque aridam refrigerat, & fecundat; ita incarnatio tua mundo erit gratissima, & ingentium bonorum origo & radix. Haec igitur prauidens Isaias ait: *Vtinam descendat de caelis Deus, tanquam ros, & à nubibus fluat iustus tanquam pluuia, coniungaturque terrae, & inebriet ac fecundet eam vt germinet Saluatorem, qui sit nobis sanctificatio, iustitia & redemptio, per quem simul in nobis oriatur iustitia, & omnigena sanctitatis perfectio.* Vtinam sicut promissit descendatiam sicut pluuia in vellus, & sicut stillicidia stillantia super terram, vt oriatur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis. Sed quia adhuc differebatur aduentus, & spes quae differtur affligit animam, in clamabat gemens, *Attende de caelo, & vide de habitaculo sancto tuo, & gloria tua. Vbi est zelus tuus, & fortitudo tua, multitudo viscerum tuorum, & miseracionum tuarum: super me continuerunt se.* Id est; Adhuc intra caelos sunt miseraciones tuae conclusae, non descendis vt à miseris quas patior, eruas me. Adhuc intra caelum latet ros diuinitatis tuae, intra nubes caelestis germen carnis à te assumenda; prodeant quae so, haec omnia foras, quia facti sumus sicut terra sine aqua tibi; velociter exaudi nos.

Similibus desideriis flagrabant reliqui Prophetae, quos Deus nouis reuelationibus consolabatur, dum se citissime venturum promittebat. Sicuti Danieli, qui vir desideriorum est nuncupatus ab Angelo, abbreviatio Hebdomadarum est manifestata. Vnde Patres illi, & viri grandaeui, Zacharias, Simeon, Natanael, Anna Prophetissa, & alij qui expectabant redemptionem Israel, quo tempore natus est Christus, vehementius Spiritu sancto inspirante, illius aduentum desiderabant, & petebant: vnde factum est quod Simeon responsum acceperit ab eodem Spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini. Vidit & gaudius est.

De fragrantissima Christi plenitudine à Prophetis praenunciata. §. 3.

SE D iam ad dulcem nostri Cantici metaphoram reuertentes, quae diximus egregie pro-

Genes. 27.
v. 26.

Ad Phil. 2.
v. 6.

Marci 6.
v. 56. c. 5.
v. 30.
Lucæ. 6. v.
19.

4. Similitudo.

Ioan. 1. v.
14.

Ad Col. 1.
v. 19. & c.
2. v. 7.

Psal. 49. v.
11.

Eccles. 14.
v. 17.

palat mysticum illud gestum Isaac senis iam & morti proximi, cum dixit Iacob filio suo: *Accede ad me, & da mihi osculum filij mei.* Accessit, & osculatus est eum: statimque vt sensit vestimentorum ipsius fragrantiam, benedicens illi ait: *Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.* Isaac senex & moribundus Ecclesiam repraesentat antiquorum Christi progenitorum secundum carnem. Cumque iam eius aduentus appropinquasset, synagoga senescens & fini valde proxima clamabat ad Messiam venturum, *Accede ad me, & da mihi osculum filij mei*, petens, (vt notat interlinearis) idem quod hic postulat sponsa, nempe aduentus eius accelerationem. Accessit Christus cum tempore praedefinito, venit in mundum & osculatus est Ecclesiam parentum suorum, cum naturam sibi coniunxit humanam. Accepto autem hoc osculo, statim praesensit fragrantiam vestimentorum illius. Et quae sunt vestimenta filij Dei, qui est habitu inuentus vt homo, nisi eius corpus & anima, ex quibus constat humana natura? Nam sicut homo tegitur veste, sic diuinitas sua humanitate. Fragrabant autem haec vestimenta odoribus omnium virtutum & gratiarum, ac bonorum operum, quae ad cunctos homines deriuabantur. Vnde quotquot tangebant vestimenta Christi, salui fiebant: quia virtus de illo exibat & sanabat omnes: virtus autem haec fragrantia erat, & odor viuificans, confortans, alliciens, delectans, sanans, & saluans omnes qui percipiebant illum. Cum ergo Isaac spiritu prophético praesentit hanc Christi fragrantiam, stupens ait: *Ecce odor agri mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus:* & quis ille odor pleni agri, qui cum osculo sentitur, nisi quem praesensit sponsa cum dixit: *Osculetur me osculo oris sui; quia meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis?* Duo vbera, sponsum vnico eius pectore existentia, sunt duae naturae, diuina & humana, quae per incarnationem in eadem Verbi persona sunt coniunctae: quas paulò ante vocauimus rorem caeli, & germen vel fructum terrae. Non sunt autem vbera aereantia & inania, sed plena diuino lacte, rore caelesti, & omni gratiarum plenitudine. Vidimus (inquit Ioannes) *gloriam eius gloriam quasi vnguenti à patre, plenum gratia & veritate.* Vis autem scire quam plenus fuerit? audi Paulum dicentem: *In ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare.* Et rursus; *In ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.* Et quomodo non est plenus, in quo non est haec, aut illa plenitudo boni, sed omnis plenitudo totius boni? Et quid potest deesse ei in quo corporaliter, id est, per incarnationem est ipsa diuinitatis plenitudo? Nullum est bonum in Deo sine sapientiae & scientiae, siue gratiae & virtutis, siue potentiae & maiestatis, quod non sit in Christo, vt omnimodani omnium bonorum contineat plenitudinem. Quare merito comparatur agro pleno, qui dicere potest, *Pulchritudo agri mecum est.* Pulchritudo autem agri est ipsius plenitudo ex tribus arborum generibus, fructiferis, odoriferis, & speciosis, mira varietate dispositis: vnde ipse, qui increata sapientia est, omnibus istis se comparat: modo quidem altis & speciosis; vt cum ait: *Quasi cedrus exaltata sum in Libano, quasi cypressus in monte Syon.*

A Modo autem fructiferis se assimilatur dicens, *Quasi oliua speciosa in campis, & quasi vitis fructificans suauitatem odoris.* Modo denique se confert odoriferis, et si reliqui etiam spirent suum odorem, veluti cum ait, *Quasi plantatio rose in Hierico, sicut cinnamomum & balsamum aromatizans odorem dedit.* Fuerunt ergo in Christo, tanquam in agro pleno omnes gratiarum & donorum arbores, quae sua pulchritudine fidei visum, sua fragrantia spei odoratum, suo verò fructu charitatis gustum valde recreant & delectant. Sed, quem agrum plenum & odoriferum Isaac vocat, dulcius sponsa laudat ab vberibus plenis, quae dicit meliora esse quam vinum: intelligens per vinum quod è terra nascitur, quodcumque bonum terrenum & creatum: quo infinite sunt meliora Christi vbera; id est, ambae eius naturae, diuina ac humana, in eadem coniunctae persona. Sunt autem *fragrantia vnguentis optimis*: quidquid est in Christo, optimum est, fragrantissimum est, optima eius sapientia, & prudentia; optima eius charitas & misericordia; optima eius potentia & fortitudo; optima eius humilitas, patientia & mansuetudo: nec aliquid melius illo potest inueniri. Omnia sunt velut vnguenta optima. Nam vnguentum non est simplex aroma, sed compositum ex multis aromatibus in puluerem reductis & commixtis, omniumque odorem praecellentius inspirans. Sic omnia gratiarum genera in Christo coadunata sunt, & odorem mirabilium operum per vniuersum mundum spirant omnium odorum fragrantissimum: vnde i. xx. interpretis sic vertunt: *Et odor vnguentorum tuorum super omnia aromata.* Aliqui Sancti simplex producebant aroma, vnumquodque proprium spirans odorem. Bonus odor Patriarcharum & Prophetarum; fragrans aroma Apostolorum, Martyrum, Doctorum, Virginum, ac Confessorum; mira fragrantia Angelorum, & Principatum, Cherubim quoque & Seraphim; sed odor vnguentorum Christi super omnia aromata; vbera eius fragrantia vnguentis optimis; quia ipse fons est totius sanctitatis, & virtutis: *De cuius plenitudine omnes accipimus, & gratiam pro gratia,* id est, de eius natura tam humana quam diuina, quae vbera sunt diuino & suauissimo ac fragrantissimo lacte plena, reliqui Sancti accipiunt, & quidquid accipiunt, quasi gutta est, si eius plenitudini comparatur. Et tu ergo ex hoc agro pleno, ex his plenis vberibus quae fragrant vnguentis optimis, cura etiam accipere gratiam pro gratia, & quam maiorem poteris, gratiam, vt tu etiam maneas plenus: accipe humilitatem, accipe mansuetudinem, & non quamlibet, sed optimam & valde perfectam: accipe virtutes omnes, vt non vno vnguento, sed pluribus & optimis fragres & replearis. Duae enim istae Christi naturae non vocantur vbera plena propter se, sed propter te: vt te nutriant & repleant bonis, si ad illa humiliatus & bene preparatus accesseris. Et quemadmodum mater, quae plena lactis habet vbera, gratatur valde nisi adit infans qui fugat illud: sic Christus Dominus, cuius vbera diuino lacte sunt plenissima, & speciosis, quodammodo grauat & aegre fert, si tanquam paruuli non accedamus ad sugendum & accipiendum nobis de plenitudine eius gratiam aliquam: quia nihil ita cupit, ac ea bona elargiri, propter quae elargienda est factus homo.

Nyllehtis
tom. 1. in
cant.

Ioan. 1. v. 16.
Plura de
his vnguentis
optimis
dicuntur in
id Oleum
essum non
men iusti:

Similitudo.

Genes. 17. Præuidit hoc Isaac spiritu prophetico postquam dixit: Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni; subdit enim, Det tibi Deus de rore cæli & de pinguedine terræ, abundantiam frumenti & vini. Seruiant tibi populi, & adorent te tribus, esto Dominus fructuum tuorum, & incurrentur ante te filij matris tuæ. Qui maledixerit tibi, maledictus erit; & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur. Quæ verba non tantum sunt optantis, sed etiam annunciantis id quod futurum erat, & euenturum filio suo Iacob, & multo magis Christo Domino. Ac si diceret; De rore cæli, qui est tua diuinitas, & de pinguedine terræ, quæ tua est natura humana; orietur fructus vberum frumenti, & vini, id est, cibi & potus spiritualis pro refectioe totius mundi, & quidquid illum lætificare, ac locupletare valet: multæ nationes & populi tibi seruient, te adorabunt, & tanquam Deum & hominem recognoscunt. Vnde qui tibi maledixerint, æternæ addicentur maledictioni. Qui autem tibi benedixerint, spiritualibus benedictionibus replebuntur; quæ à tuis vberibus proueniunt. Hæc dixit Isaac senex præsentens filij sui fragrantiam: quam propius præsentit Simeon senex, cum accepit Christum infantulum in vlnis, & mox benedicens Deum dixit: Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundum verbum tuum in pace; quia viderunt oculi mei salutare tuum, id est, quia exaudisti orationem meam, & implesti desiderium meum. Præsentit item & Anna longæua, quæ & ipsa confitebatur Domino & loquebatur de eo, omnibus qui expectabant redemptionem Israël. Præsentit etiam Zacharias aduentum Christi, qui tot mirabilia in filiolo suo operatus erat, & os eius aperuit vt loqueretur benedicens Deum, quia visitauit & fecit redemptionem plebis suæ. Curemus ergo & nos eandem fragrantiam Domini percipere, eius incarnationem contemplantes, vt ad illum benedicendum excitemur: totis virtibus benedicamus illum, vt per ipsum in æternum benedictionibus cœlestibus repleamur. Amen.

PRO FESTO AN-
NUNCIA-
TIONIS,
CIRCA ID,
INVENI-
STI GRA-
TIAM
APVD
DEVM.

EXHORTATIO VI.

De nouo & stupendo modo, quo Verbum carnem assumpsit in utero Virginis, quæ apud Deum hanc inuenit gratiam, quam ingens bonum sit inuenire gratiam apud Deum, & quo studio querendum.

Osculetur me osculo oris sui.

OVAM tanti mysterij aggrediamur iucundiores declaratione ex modo quo perfectus est, in purissime virginis thalamo; de quo Ieremias prædixit: Quia nouum creauit Dominus super terram, femina circumdabit virum. Noua femina, nouus vir, noua vtriusque dignitas & sanctitas, nouus concipiendi & circumdandi modus, nouus partus, & nouus eius fructus. Noua femina, quia grauida & intacta, mater & virgo. Nouus vir, quia Deus & homo, infans, & omnia sciens, paruulus & cuncta potens. Noua vtriusque sanctitas ac dignitas, quia in viro, est Deo æqualis, in femina vero,

Ierem. 31. v. 22.

qua nulla maior sub Deo potest intelligi. Nouus concipiendi modus, quia ex Spiritu sancto virtute Altissimi obumbrante fecimam; vnde nouus modus circumdandi virum, quia ita circumdatus, quod nullus esset naturalis egrediendi apertus locus: quia sicut claustrum virgineum non est resecratum vt intraret, sic nec resecratum mansit vt naturaliter exiret. Inde & nouus partus, quia diuina virtute ianuis clausis egreditur, sine vilo dolore, aut matris corruptione. Nouus denique fructus, quia per illum tollitur peccatum mundi, datur gratia, & aperitur regnum cælorum. Vnde Propheta præmiserat: Vsq; quo delitius dissolueris filia vraga? quia nouum creauit Dominus super terram. Ac si diceret, Recedant peccata, abeant carnis delitiæ, cesset vita dissoluta & vaga, quia nullis nostris meritis creauit Dominus nouum & inauditum prodigium in terra, quod femina circumdet virum, per quem hæc omnia reformanda sunt. Sed, inquit, Creauit, de præterito, ad significandum quod certissime & infallibiliter erit in futuro. Sed cur non dixit virgo circumdabit virum, sicut Isaias dixerat, Ecce virgo concipiet & pariet filium? Sed ratio est in promptu, quia præmiserat, Nouum fecit Dominus super terram; nisi autem esset virgo, quæ virum circumdabat, nouum non esset virum in vtero gestare.

Quo affectu Beata Virgo desiderauerit aduentum Messia. §. 1.

CUNCTA hæc probè nouerat purissima & sapientissima Virgo Maria, ab ipso Deo clariori lumine præ omnibus Prophetis edocta, quæ cum plus illis diuino amore flagraret, ardentius desiderabat propriis oculis ante mortem intueri nouum istud, quod Dominus facturus erat in mundo. Intueri inquam, felicissimam illam feminam, ac sanctissimam virginem, quæ tantum virum tam nouo modo cõceptura erat, vt instar humilis ancillæ posset illi ministrare. Sed ardentius cupiebat intueri virum ipsum plusquam virum, Deum hominem factum, qui desideratus cunctis gentibus, & totus desiderabilis nuncupabatur: à quo omnium gentium & totius mundi salus & vita pendebat, quam ipsa etiam ardentissime peroptabat. Vnde eodem spiritu, quo antiqui Patres & Prophetæ, sed ardentius illis, nomine totius Ecclesiæ, & vniuersi mundi clamabat ad Deum, dicens: Osculetur me osculo oris sui. Tam potensque fuit eius deprecatio vt meruerit incarnationis accelerationem: imo & crediderim, quod instar Simeonis, accepit responsum à Spiritu sancto, non visuram se mortem, donec videret Christum Domini, & feminam illius futuram matrem. Hac autem spe amplius erecta, instantius orabat, & nouis sanctitatis studiis seipsam præparabat, vt regi venturo eiusque matri digne posset occurrere.

Hæc ipsa cogitante, ecce Angelus Gabriel ingressus ad eam, dixit. Ave gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus. Et rursus, Ne timeas Maria, inuenisti enim gratiam apud Deum. Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum. Hic erit magnus, & filius Altissimi vocabitur. Quibus verbis describit Angelus insignem Virginis sanctitatem, præcellentissimum munus Dei paræ, ad quod est euecta, & vtriusque

Isai. 7. v. 14.

Agge. 2. v. 2. Cant. 5. v. 16.

Lucæ 1. v. 26.

vtriusque radicem, quæ est, inuenisse gratiam apud Deum.

Etenim beatissima Virgo ab infantia sua Spiritus sancti inspiratione præmota, duo ardentè desiderabat & poscebat à Deo, vnum sibi, alterum vniuerso etiam mundo: sibi quidem singularem gratiam diuinæ dilectionis, vt scilicet vnicè diligeretur à Deo, & vnicè ipsa posset diligere illum: vniuerso vero mundo, supremum diuinæ dilectionis signum, quod est incarnatio diuini Verbi. Vtrumque simul petebat hac breuissima prece, Osculetur me osculo oris sui, iuxta duplicem sensum hæctenus relatum; vtrumque etiam obtinuit, & obtinuisse declarat Angelus cum ait: Inuenisti gratiam apud Deum: illam scilicet gratiam quam poposceras.

Quid sit inuenire gratiam apud Deum. §. 2.

AD huius autem plenioris intelligentiam, notare oportet, inuenire gratiam apud Deum idem omnino esse quod singulari, & eximia dilectione ab illo diligi: eo modo quo apud Reges, & principes, quidam dicuntur inuenire gratiam, quod Hispano sermone dicimus. Caer en gracia, o prinaz con el Rey. Quo modo Aman gratiam inuenit coram Rege Assuero. Cum enim gratia primus sit, ac præcipuus diuinæ erga nos dilectionis effectus, qua illi reddimur grati, chari, & dilecti: hinc factum est vt in Scriptura singulariter dicantur, inuenisse gratiam apud Deum, qui singularia gratiæ dona, ac insignia beneficia, & diuini amoris indicia receperunt; ad eum modum quo Ruth contemplan magnificam Boozii erga ipsam beneuolentiam, ac munificentiam, dixit: Inueni gratiam coram oculis tuis domine mi.

Hester 3. v. 1.

Ruth. 2. v. 10. & 13.

Ad Titum 1. v. 4.

Habetur 1. Petri.

Genes. 6. v. 8.

Exod. 33. v. 13.

Matth. 13. v. 45.

fecisti agnosco in his verbis sponsæ, Osculetur me osculo oris sui. Quid petis, o dilecta à dilecto? quid ab illo obtinere desideras? Hoc vnum tantum, vt inueniam gratiam apud ipsum. Quam gratiam? Vnam quæ virtute sit omnes, Vt osculetur me osculo oris sui, & vniat se ipsum mihi omnibus modis quibus decet diligentem vniat rei dilectæ. Non quero gratiam inuenire apud homines, quia fallax est, & citò transiens, sed apud ipsum cuius gratia est verax & non deficiens. Non negamus omnes iustos generali ratione inuenire gratiam apud Deum, sicut & omnes prædestinatos; quia magna gratia est gratia sanctificans, & longè maior ipsa gloria: sed affectu ueramus cum Diuo Hieronymo hac phrasi denotare plenitudinem omnium gratiarum pro cuiusque statu ad maximam cum Deo vnionem pertingentem. Ex qua oritur alia gratia, vt assumatur ad aliqua præcellentissima munia, & opera diuinæ gratiæ perficienda.

Hoc egregiè explicuit Scriptura cum de Noe dixit: Noe inuenit gratiam coram Domino, & mox subiungit: Noe vir iustus acque perfectus fuit, in generationibus suis cum Deo ambulauit. Ex eo enim quod inuenit gratiam coram Domino, perfectus fuit iuxta proprium statum, & ambulauit semper in præsentia ipsius. At quia sic perfectus fuit, iterum secundo inuenit gratiam coram Domino, vt eum ab vniuersali diluuiio in arca præseruaret, & per semè eius propagaretur humanum genus.

Vnde etiam est, quod qui semel inuenit gratiam apud Deum, non satietur ea gratia, sed in dies maiorem desideret, & crebrius repetat, Osculetur me osculo oris sui, noua mihi & maiora sui erga me amoris signa præbens. Sicut Moyses, cui dixit Dominus, Inuenisti gratiam coram me: vnde tantam concepit fiduciam, vt diceret: Si inueni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam, vt sciam te, & inueniam gratiam ante oculos tuos. Ac si diceret; Non quam expeto gratiam inuenire ante te, & nulla satiabor, donec clarè videam te. Hæc autem omnia proueniunt nobis à Christo, de cuius plenitudine (inquit Baptista) omnes accepimus, & gratiam pro gratia; vt qui primò inuenit gratiam, per hanc iterum quaerat inuenire aliam, donec plenus fiat.

Beatissimam virginem singulariter præ omnibus inuenisse gratiam apud Deum. §. 3.

HINC clare constat quod Angelus Gabriel Virgini dixit: Inuenisti gratiam apud Deum. Quæ verba ad præcedentia & ad sequentia referenda sunt. Salutauerat eam Angelus dicens: Ave gratia plena, Dominus tecum; benedicta tu in mulieribus; insolita autem salutatione turbata sic affatur Angelus. Quid times Maria? quid turbaris? Non est quod timeas, quia te vocauerim gratia plenam, & inter mulieres benedictam, quia inuenisti gratiam apud Deum; nõ quomòdum que sed singulariter & vnicè, & præ omnibus puris creaturis, per antonomasiam, tu inuenisti gratiam apud ipsum, vt plena sis omni gratia. Osculatus est te osculo oris sui, & præcellentissima tibi suæ gratiæ donæ concessit. Nam teste Diuo Anselmo, decuit virginem ea puritate nitere, qua maior sub Deo nequit intelligi, decuit etiam ea sanctitate ac plenitudine gratiæ fulgere, qua maior sub Christo non valet inueniri.

Genes. 22. v. 8.

Optimum vide locum D. Chrysostomi in exhort. 14.

Exod. 33. v. 13.

Toan. 1. v. 16.

Lib. de ceptu virt. g. 1. c. 28.

Serm. de Assumptio. ne. Vide D. Tho. 3. p. 9. 27. ar. 5. Ex Petro Damiano. Serm. de nativitate Virginis. Andreas Cretensis. Serm. de Assumptio. Matth. 13. v. 43.

Nam ut dixit Divus Hieronymus, bene gratia plena, quia ceteris per partes praestatur, Maria vero se totam simul infudit gratiae plenitudo. Pleni quidem fuerunt Patriarchae, pleni Apostoli, & Martyres, pleni Cherubim & Seraphim; at omnium plenitudo inuenta est in illa. Attendite (ait Petrus Damianus) Seraphim, & videbitis quidquid maius est, quidquid plenius est, minus est Virgine. Solus opifex super egreditur opus istud. Non habet eum alius comparabilem appellationem, quae excepto solo Deo est omnibus altior. Alij sancti tanquam boni negotiatores quaesierunt bonas margaritas, vnamque preciosam inuenerunt, quia inuenerunt plenitudinem sapientiae & charitatis suo statui & muneri proportionatam; at beatissima Virgo hanc vnam preciosam margaritam excellentius quam illi reperit, nam plenitudinem sapientiae & gratiae copiosorem obtinuit. Margarita vna & preciosa, quam sancti quaerunt, & inveniunt, & venditis omnibus emerunt, Christus est, ut testatur Divus Ambrosius; & illam per charitatem possident eaque mirifice ornantur, & ditescunt. At beatissima Virgo non solum hanc vnam preciosam margaritam inuenit, sed & genuit, & ideo excellentius possedit.

Fertur conchas maris margaritam generare non per commixtionem vnus cum alia, sed pro materia seminali est ros caeli cum humore concha coniunctus; efficiens autem causa est ipsum solis vel lunae lumen. Sic beatissima Virgo velut caelestis concha non ex virili femine, sed ex virtute Altissimi concepit ac genuit Christum Deum & hominem: cuius diuinitas per rorem caeli denotatur, dicente Isaias, *Rorate caeli desuper*, ut iam superius explicuimus: humanitas autem desumpta est a matre. Sicut ergo in sinu concha velut in matrice generatur, candida, splendida, & decora margarita: ita intra virginis uterum generatus est Christus candidus & rubicundus electus ex millibus, speciosus forma praefiliis hominum, qui cum vnica sit preciosa margarita, in se omnes continet; sine qua nihil proderit, quidquid haberis, quam si solam habeas, sufficit tibi, quia in ea omnia habes.

Hoc igitur est, quod dixit Angelus stupenti Virgini; *Ne timeas Maria, inuenisti gratiam apud Deum*. Magna sunt quae dixi, cum te gratia plena & benedictam compellauit; audi longè maiora, vnde tua crescet gratiae plenitudo: imo exinde colliges te rectè appellatam gratia plenam, & benedictam, quia *Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum*. Quid desiderabas, o virgo benedicta? Quid tam ardentè à Deo postulabas? Ut Verbum diuinum carnem assumeret, & filius Dei filius fieret alicuius virginis. Exaudita est oratio tua. Obtinuisti quod petebas; mox Verbum caro fiet: sed ulterius obtinuisti quod non desiderabas, nec auderes postulare: ecce inuenisti singularem gratiam apud Deum, ut tu ipsa sis virgo illa quam praenunciavit Isaias dicens: *Ecce virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel*, id est nobiscum Deus. Tu ipsa es femina illa, de qua dixerat Ieremias, *Novum creauit Dominus super terram, femina circumdabit virum*. Ecce tu concipies & paries Emanuel, filium Dei altissimi, quem Patriarchae tui progenitores expectabant:

Serm. 6. to. 3. proprie finem. Nota. Plinius lib. 9. c. 35.

Isai. 7. v. 14.

Ierem. 31. v. 21.

Ecce concipies vnam illam preciosam margaritam, quam Prophetae quaesierunt, & non potuerunt inuenire. Nihil tibi timeas virginis voto, quod fecisti, *Quoniam virum* (inquit) *non cognosco*, quia hanc gratiam inuenisti apud Deum, ut simul sis mater & virgo. Hec enim margarita non concipitur ex humano & virili femine; sed ex rore caelesti; *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi*. Cuius umbra protegente generabis Saluatorem mundi; & hanc sublimem consequeris dignitatem, ut sis *Theotocos* Dei genitrix, Deipara, mater Dei, & mater Christi à cunctis gentibus desiderati.

Hinc ferè in immensum plenitudo gratiae creuit in Deipara; nam ut dicit Angelicus doctor, eo haec est maior, quo praecellentius est munus & officium, ad quod electus est quisque à Deo; nullum autem est excellentius post Christum, nec Christo propinquius munus, quam esse matrem eius praeclectam, ut eum generaret, proprio lacte nutrirer, curam illius gereret, foretque ipsius ad opus nostrae redemptionis quasi coadiutrix, ut multi sanctorum Patrum testantur. Nulla ergo maior sub Christo potuit intelligi plenitudo gratiae, quam quae data est matri ipsius Christi, authoris & largitoris gratiae. Vnde cum angelus in salutatione dixisset: *Aue gratia plena*, & postea, *Inuenisti gratiam apud Deum*; adhuc addit; *Spiritus sanctus superueniet in te*. Ac si diceret. Tam quidem venit in te, quae gratia es plena; iterum desuperueniet, ut noua plenitudine fiat plena cum conceperis filium Dei, de cuius plenitudine recipies gratiam pro gratia: plenitudinem pro plenitudine, pro praecedenti aliam nouam, quia in te nouo modo recipies ipsum Verbum carnem factum, plenum gratiae & veritatis, à quo est omnis alia plenitudo. Et quid mirum quod tantam recipiat gratiae plenitudinem quae ipsum concepit plenitudinis fontem? Nam ut dicit Euthymius: si quid quod nos superat in Virgine Maria, diuina operata est gratia, nemo miretur intuens ad nouum, & ineffabile, quod in ea peractum est mysterium omni infinitate infinitis infinite exemptum.

Per humilitatem Virginem Mariam inuenisse gratiam apud Deum. §. 4.

SED quid ad haec respondit Angelo beatissima Virgo? *Ecce ancilla Domini fiat mihi secundum verbum tuum*. Confirmat exemplo quod Angelus praedicauerat verbo. Quomodo non plena omni gratia quae adeo humilis est, ut electam in matrem se vocet ancillam? Quid non inueniret gratiam apud Deum, quae ita amplexata est humilitatem, cui promissio facta est inueniendi gratiam? *Quanto magnus es* (inquit Eccl. 3. v. 20.) *humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam; quia magna potentia Dei solus, & ab humilibus honoratur*. Magna es, o Deipara, quae ad tam praecelsam dignitatem es euecta: sed quia humiliasti te in omnibus, inuenisti nouam gratiam apud Deum, & in dies nouam consequeris gratiae plenitudinem. Et quia Deum tua summisione honorasti, magna operatus est in te, qui magnus est in sua potentia, *Quia respexit*

3 p. q. 7 ar. 10. ad r. & q. 27. ar. 3.

Ioã. i. v. 16.

Serm. de Zona Virginis. Et Andreas Cretensis. Serm. de dormitione Deiparae.

Eccl. 3. v. 20.

Luc. 1. v. 48.

(inquit) *humilitatem ancilla sua, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen eius*. Verè respexit humilitatem ancilla suae, qui in ea sibi valde complacuit, & innumeris ac immentis est profecutus beneficiis: ut quae se ancillam praedicat, ab omnibus generationibus praedicetur beata. Quia magna fecit in ea Omnipotens, super omnes creaturas illam exaltans; nam omnis qui se humiliat exaltabitur: & eo maior erit exaltatio, quo humiliatio fuerit profundior. In domo autem nihil vilius ancilla, & nihil dignius matre. Beata Virgo respexit in vilitationem ancillae; quia (ut dicit Divus Gregorius) humilis oculos figit, non in eo quod excellentius est, sed in eo quod vilis & abiecius; Deus autem respiciens submissiorem ancillae eleuauit eam ad supremam dignitatem matris suae.

Et tu ergo, si desideras gratiam inuenire apud Deum, stude humiliati, quae ex verissima cognitione sui sibi ipsi vilescit: in tuam propriam vilitationem oculos conice, & quanto magnus es, humiliata te in omnibus: noli magnus haberi, sed vilis reputari; *Magna quippe est potentia Dei solus*: ille enim solus est magnus, solus potens, solus sapiens, & solus bonus; qui solus à seipso omne bonum habet, ceteri non à se, sed ab illo, & ideo *ab humilibus honoratur*: quia cum nihil habeat à se sciunt, omnium quae habent soli Deo tribuunt gloriam & honorem; qui honorantes se honorat, & glorificantes glorificat.

Præterea, perfecta humilitas inseparabilis comites orationem & obedientiam secum habet. Nam omnis vir humilis est Dei mendicus: cum enim nihil boni à se habere sciat, illud à Deo emendicat: & ut impetret Deo subicitur, & quidquid iubet, libenter exequitur. Si ergo vis gratiam coram Deo inuenire, quaere humilitatem, quaere obedientiam, vaca orationi, & hoc instanter ora, ut apud ipsum inuenias gratiam. *Ecce* (inquit) *ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum*. Sicut ancilla nomen est humilitatis se, ita verbum *fiat*, est optantis & orantis, ut fieret quod Angelus annunciauerat; sicut affirmat Divus Ambrosius, & Bernardus, vel sicut dicit Divus Augustinus, Verbum est consentientis, ut voluntas Dei in illa fiat, iuxta id quod Angelus praedixerat, *Fiat* (inquit) *ut dixisti, quod filium Altissimi concipiam: fiat quod Spiritus sanctus superueniat in me, & virtus Altissimi obumbrabit mihi: fiat non secundum verbum meum, quia ancilla sum, & propria careo voluntate, sed secundum verbum tuum, quod est verbum Dei, cuius tu nuncius es, & personam geris*. Intuere prudentiam Virginis non humanam, sed diuinam. Prius orauerat: *Osculetur me osculo oris sui*. Id est, Utinam inueniam gratiam coram ipso, ut diligat me, & ego diligam illum; & utinam nobis tribuat tuam dilectionis supremum signum veniens ad saluandum nos; sed modo accepta reuelatione stimulum mutat. Non orat ut sponfa, sed ut ancilla, sed eo sponsa dignior, quo ancilla humilior. Id autem orat, id optat, ut in ea fiat osculum incarnationis Dominicae, quod tam ardentè desiderauerat.

Lib. 14. moral. c. 7.

Eccl. 3. v. 20.

1. Reg. 2. v. 30.

In eum locum hom. 4. in missis. Serm. 17. de Sanctis.

De incarnationis executione in utero Virginis. §. 5.

SED vix dixit, *Fiat mihi secundum verbum tuum*. Quando exaudita est eius obsecratio, impetum desiderium, acceptum vorum. In eodem enim instanti superueniente Spiritu sancto, & virtute Altissimi obumbrante, Verbum caro factum est, & habitauit in ea, & per eam in nobis. Tunc enim Deus propter nimiam charitatem suam in virgineo thalamo preciosissimo osculo oris sui osculatus est humanam naturam suae coniungens diuinae personae, & Deus & homo factus est vnus Christus; Virgo & mater facta est vna Maria. *Venite & videte opera Domini, quae posuit prodigia super terram*. Venite Angeli, accedite iusti, appropinquate peccatores: intuemini, contemplantini noua prodigia, quae hodie propter vos creauit Dominus in terra. Videte feminam circumdantem virum: feminam prodigiosam, quae sit virgo & mater intacta: prodigiosum virum, qui sit Deus simul & homo: mulierem eleuatam, ut sit amicta sole, solem humiliatum, ut amiciat mulierem, & tamen nec laedat aut comburat illam. *Vadam* (inquit Moyses) *& videbo visionem magnam, qua rubus ardeat, & non comburatur*. Accedam, appropiabo, ut videam hoc prodigium nouum in terra, hoc signum magnum in caelo; quomodo rubus feminae concipiat in se igneam virum Deum & hominem, & tamen intacta & intacta permaneat. Quomodo ignis deitatis vnatur rubo humanae naturae, & tamen incorrupta & integra perseueret. Accedam ad ignem; appropinquo matri Virgini, appropiabo homini Deo, contemplantor mysterium ipsius; & qui non combussit rubum, non comburet, nec destruet me; sed potius suo lumine illuminabit ad fidem, & suo ardore accendet ad charitatem, ut illi vnari, & ab ipso perficiar. Sed siste gradum, o Moyses: *Solue calcamentum de pedibus tuis, si accedere concupiscis*. Dissolue, o homo, prius colligationes impietatis, rumpe delictorum fasciculos deprimentes, tolle morticina affectionum terrenarum, pone inuolucra carnalium cogitationum; quia terra in qua stas sancta est. Mysteria sancta à sanctis & puris mentibus sunt contemplanda, nam *Beati mundus corde, quoniam ipsi Deum videbunt*. Quia etsi Deus in rubo sit, à mundo tamen corde videndus est. Depone superbiam, & indue humilitatem, & inuenies gratiam coram Deo, ut ignem in rubo, & Verbum in carne possis intueri. Quia etsi non audebunt contempleri eum qui sibi videntur esse sapientes, bene tamen humiles: nam scriptum est: *Abfcondisti haec à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis*. Si paruulus es in oculis tuis, ne diffidas; quia ipse Deus te inuitat, ut intuearis prodigia, quae posuit super terram; sic enim ait in eodem Psalmo: *Vacate & videte quoniam ego sum Deus, exultabor in gentibus, & exultabor in terra*. Id est, deponite superfluas curas, vacate à negotiis, videte & contemplantini, quoniam ego ipse sum Deus

Psal. 45. v. 9.

Ierem. 31. v. 22.

Apoc. 12. v. 1.

Exod. 3. v. 3.

D. Bern. Serm. de B. Maria & Ecclesia in antiph. D. Cyrillus & alij apud Lipomanum.

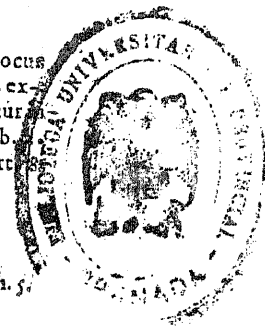
Hic locus fufius explicatur fra. lib. exhort.

Matth. 5. v. 8.

Iob. 37. v. 24.

Matth. 11. v. 25.

Psal. 45. v. 21.

omnipotens, qui in rubo apparui, qui carnem indui: ego exinanivi me in terra, & humiliavi me propter vos inter gentes; sed eo ipso quod me humiliavi, exaltabor in gentibus, & exaltabor in terra, quia mea ista exinanitio est; in ea enim splendet mea omnipotentia, sapientia refulget, apparet benignitas, misericordia & caritas. Humiliamini ergo sub potenti manu Dei, ut exaltet vos in tempore visitationis; imò humiliamini sub benigna manu Dei, qui humiliatus est propter vos, ut discatis ab illo, quoniam mitis est, & humilis corde: humilis profecto qui cum esset vir, non horruit circumdari in vtero à femina, qui cum esset splendidissimus ignis, humiliter ubi coniungi non est designatus: sed si imitati fueritis eius humilitatem, consequemini per ipsum exaltationem in sæcula sæculorum. Amen.

1. Petri, v. 6.

EXHORTATIO VII.

De lege gratia ac doctrina Evangelica, quam proprio ore docuit Christus Dominus, de eius fontibus, & mira fragrantia in singulis mysteriis, præceptis, & consiliis.

Osculetur me osculo oris sui.

Isa. 55. v. 4. Ioc. 2. v. 13.

Psal. 102. v. 7.

Ad Hebr. 1. v. 2.

Isa. 30. v. 20.

Ioc. 2. v. 13.

In exhortat. 2. ad Anem.

Psal. 2. v. 12. Aquila vertit ita.

ROMISSVS erat olim Ecclesie antiquæ Messias Deus & homo, non tantum ut mundi esset redemptor, sed etiam magister, & doctor, qui salutem afferret, docendo viam & modum illam obtinendi. Et quamvis per Moysen legem Israelitis dederit, & iudicia sua eos docuerit; iuxta illud; *Notas fecit vias suas Moysi, filiis Israel voluntates suas*, idque sæpius etiam fecerit per reliquos Prophetas, multifariam, multisque modis, ut dicit Paulus, loquens patribus per illos, tamen decreuerat novissime loqui nobis per filium, ut ipse ore ad os homines doceret, ut legem, quæ imperfecta erat, perficeret, aliorumque præcepta, & perfectionis consilia traderet, doctrinamque fidei clarius & distinctius manifestaret: ita ut ipsi homines (sicut inquit Isaias) propriis oculis viderent præceptorem suum, & propriis auribus audirent eum dicentem, *Hæc est via, ambulate in ea, non declinantes ad dexteram neque ad sinistram*. Quod magnam illis allaturum erat lætitiâ, & exultationem; sicut prædixerat Ioel respiciens ad tempus prædicationis Christi. *Filij Sion* (inquit) *exultate & letamini in Domino Deo vestro, quia dedit vobis doctorem iustitiæ*. Hac igitur promissione alleccta sponsa desiderans magistrum hunc videre, & proprio ore loquentem eum audire, dicebat, *Osculetur me osculo oris sui*. Diximus superius quod verbum Hebræum *nafak* non solum significat osculari, sed erudire, & exhibere doctrinam, quod pertinet ad docentem, ac etiam apprehendere & recipere, quod attinet ad discipulum; unde eodem verbo in Psalmo 2. dicitur, *Apprehendite disciplinam*, quod alij vertunt, *Osculamini filium*, scilicet docentem;

placide recipientes doctrinam eius: quod maxime verum est quando doctrina qua fit eruditio, est suavis, dulcis, & amore plena. Ait igitur sponsa; *Vtinam veniat iam magister & doctor iustitiæ mihi promissus, & erudiat & osculetur me ipsum, & osculo oris sui*. Vtinam sapientia increata à sede Patris descenderet, & accepto ore corporeo, per illud loqueretur mihi, & auribus meis suam doctrinam infunderet. Vtinam qui nunc aperit ora Prophetarum, veniat & aperiat os suum, ut me doceat, tribuens mihi doctrinam suam, quæ sit mihi osculum, & amoris signum. Nolo iam dicere illi, sicut antiquiores patres Moysi: *Loquere tu nobis, & audiemus; ne loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur*. Imò potius dicitur loquatur mihi iam Moyses ne forte moriar, sed loquatur mihi Dominus ipse proprio ore ut viam; nam quod loquitur Moyses non ducit ad perfectionem, & lex eius iram operatur, dum præceptum ponit, & vires gratiæ non tribuit: at quod Christus loquetur, perfectissimum erit, vitam operabitur, nam tribuet gratiam, ut impleam legem. Nec mirum quod Israelitæ dixerint: *Non loquatur nobis Dominus, quia descenderat in montem Sinai, ut loqueretur non per se, sed per Angelum, sonos terrificos edens, & horribiles visiones ostentans vocum, tonitruum, fulgur, lampadum, ignis & montis fumantis, ita ut mons esset visu terribilis, diceretque Moyses; Vt probaret vos venit Deus, & ut terror illius esset in vobis*: venit quippe ut terreret, quia legem præbebat non amoris, sed terroris; at sponsa illam optabat charitatem, quæ foras pellit timorem, & ideo desiderabat etiam quod non Moyses, sed filius ipse Dei proprio ore loqueretur illi, non in tonitruis, sed in oculis adueniens, & legem amoris præbens: nam lex quidem per Moysen data erat, at gratia & veritas concedenda Christo fuit reservata.

Exodi 20. v. 19.

Exod. 19. v. 16 & 18 & c. 20. v. 20.

Ioc. 5. v. 17.

De suavitate & efficacia doctrina & legis Christi ab ore ipsius procedentis. §. 1.

PRO VOTIS rem accidisse egregie narrat Evangelica historia, dum inquit Divus Matthæus; *Cum vidisset Iesus turbas ascendit in montem, & cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius, & aperiens os suum docebat eos*. Venerat filius Dei ut sponsam Ecclesiam erudiret, & oscularetur osculo oris sui. Locum eruditioni aptum elegit, in montem ascendit. Quid est quod ascendit? Nam cum primam legem daturus erat, Moyses ascendisse dicitur, Deus vero descendisse: ut significaret, quod hominum agresti ingenio & conditioni se attemperabat legem præbens terrificam, vmbri fumigantem, atque imperfectam: at postquam Deus à caelis descendit, & factus est homo, docturus homines, & legem daturus, ascendisse dicitur in montem: quia eos eleuare disponebat ad legem & doctrinam celestem, vitamque omni sanctitate consummatam. Vnde ad montem Sinai solus legislator Moyses ascendit, ut prope Deum esset, reliquum autem vulgus populi, imò & seniores, non ascenderunt, sed steterunt à longè: quoniam per legem illam nullus ad perfectionis verticem potuit ascendere. At cum Christus ascendit in montem, non ascendit solus, nec vnus,

Exod. 19. v. 20.

Matth. 5. v. 1.

vel alter Apostolus, cum illo, sed omnes Apostoli, & discipuli eius; imò & turba ad planitiem quandam in latere montis ascendit: quoniam per Christi legem & doctrinam ad verticem perfectionis plurimi erant peruenturi; illi tamen præcellentius qui illi accessissent propius. Sedit autem ad docendum, ut indicaret legis & doctrinæ tranquillitatem, quam non commitantur tonitrua & micantia fulgura, sed placida & suavia verba, *Et aperiens os suum docebat eos*. Qui enim ora Prophetarum olim aperuerat, iam os suum aperuit, ut erudiret nos: & qui triginta annis summo silentio quasi obscuratum habuerat os corporis, tunc referavit illud, & aperuit, ut occulta mysteria nobis propalaret. Quid inquit, ô sponsa? *Osculetur me osculo oris sui*. Ecce adest sponsus & magister erudiens, & osculans te ipso sui oris amabili osculo; nam doctrinam quam ab ore patris audit, hanc ipse tibi præbet, & proprium os aperit, ut te illam doceat, & osculo isto se tibi vniet. Dicebat olim Socrates, sapientis os quasi ostium templi esse, quod cum aperitur, apparent sanctorum rerum simulachra: & ita in Scriptura cum refertur Sanctos aperuisse os, aliquid magnum & sanctum spectare monemur: ut cum Iob aperuit os suum, & David ad loquendum in parabolis arcana seculi. Quid ergo spectandum cum Christus aperit os suum, quod ianua est templi, ubi diuinitas habitat corporaliter, & ostium arcæ, ubi sunt reconditi thesauri sapientiæ & scientiæ Dei? Merito sponsa osculum oris Christi desiderat, quia secura est, quod cum aperuerit illud, verba vitæ æternæ proferet: Et sicut, inquit Origenes, quot præcepta & consilia, quot monita & sententias protulit, tot oscula nobis dedit. Sed quid est, ô dilecta, quod petis? An nescis quod ex ore Christi procedit gladius vtraque parte acutus? quomodo ergo tali ore appetis osculum recipere? Sed id ipsum, inquit, postulo. Nam gladius iste non mortem efficit, sed vitam, & ipsum osculum oris Dei cordi imprimi. Gladius spiritus verbum Dei est (inquit Paulus.) *Vtius autem est sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, perungens resque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum, ac intentionum cordis*. Verbum itaque ab ore Christi procedens, & osculum est oris eius, & gladius anceps & penetrabilis: osculum oris, quia animam erudit, & allicit per amorem; gladius penetrabilis, quia non in superficie manet, sicut osculum os tangens, sed ad interiora cordis penetrat, & ibi mirabiles diuisiones efficit, à corde expellens omnem amorem noxium, & imprimens salutarem. Osculum oris est, quia doctrinam amoris proponit, quia dulcia præmia promittit; gladius est acutus, quia cuncta diuidit, & separat, quæ diuinum amorem & osculam possunt impedire. Denique osculum est propter suauitatem, gladius propter efficacitatem, quia sapientia omnia attingit fortiter, & disponit suauiter, ut iugum eius sit leue, & onus suauis. Cum ergo dicitur; *Aperiens os suum docebat eos*, simul aperuit os ad osculandum, & ad emittendum gladium, quia verba ipsius vtrumque præstant. Sed audi quid dicat. *Beati pauperes spiritu,*

D. Aug. lib. 1. de Sermon. Domini in monte.

Iob. 3. v. 1. Psal. 77. v. 2.

Hom. 1. ex quatuor, & alij. Apoc. 1. v. 13.

Ad Ephes. 6. v. 18. Ad Hebr. 4. v. 12.

Doctrina Christi simul osculum & gladius. Penetrabilis sumitur active non passive.

Matth. 5. v. 3.

quoniam ipsorum est regnum caelorum; Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram, Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Hæc & familia oscula sunt oris Dei, suauissima, & summi amoris signa, & quis nisi Deus, posset beatos vocare & efficere pauperes & mites, ac regnum caelorum terramque viuentium illis adiudicare? Quis nisi os Dei potens esset, paupertatem, mansuetudinem, reliquasque virtutes ita amabiles reddere, ut quasi oscula desideremus, & amplectamur illa? Vtinam osculetur me osculo, imo; *osculis oris sui*, non vno osculo, sed pluribus, non vna virtute, sed omnibus, quas docuit. Osculetur me osculo paupertatis, osculo mansuetudinis, & misericordiæ, osculo pacis & puritatis, & crebrò osculetur me his osculis oris sui; his virtutum affectibus cordi meo vehementer impressis. Nec sine mysterio non ait, osculetur me ore suo, sed osculo oris sui; vocans osculum ipsam doctrinam & verbum erudiens ab ore Christi procedens, quod cupit ut illam intime tangat & penetret; ac si diceret, erudiat me amabili doctrina oris sui.

Sed hæc ipsa oscula, gladius sunt acutus, & penetrabilis; & quid est doctrina paupertatis ab ore Christi procedens, nisi gladius ipse, quo diuidit & separat à corde omnem inordinatum affectum diuitiarum, & cupiditatem, quæ radix est omnium malorum; ut regnum caelorum, & caelestia bona possint obtineri? Et quid aliud est mansuetudinis doctrina, nisi gladius præcincdens omnem impetum iræ, ut solida sit possessio animæ, & hereditatis æternæ? Denique magna est virtus huius diuini osculi, ingens vis huius caelestis gladij, quam ab ipso Christi ore recipit: nam *Verbum* (inquit) *quod egredietur ab ore meo non uentretur ad me vacuum, sed faciet quacumque uolui, & prosperabitur in his ad quæ misi illud*. Vt ergo in te sit efficax, attende quod cum Christus aperit os suum ad docendum, tu aperias aures tuas ad audiendum, & cor tuum ad recipiendum doctrinam eius, iungens os tuum ori ipsius, ut idem sit vtriusque sensus, idem amor, eadem loquela, eadem conformitas vitæ. Memento quod dixerit Dominus per Ieremiam, *Si separaueris preciosum à vili, quasi os memineris*, Si vis esse quasi os Dei, intime illi per amorem & osculum coniunctum, cui ipse Deus ut amico os ad os loquatur, separa preciosum à vili, virtutem à vitio, amorem Dei, ab amore tui, desiderium æternorum à desiderio temporalium. Accipe in doctrina & verbis Christi simul gladium mortificationis quam præcipit, & osculum amoris, & præmij, quod illi adiungit. Hæc duo separare non debes, quia vtrumque est preciosum, neutrum vile; & quæ Christus coniunxit, homo non separet. Ipse coniunxit semper virtutem & præmium, abnegationem & mercedem, non temporalem, sed spirituales, & æternam, omni suauitate refertam: *Pœnitentiam* (inquit) *agrite, quia appropinquabis in vos regnum Dei*. Beati pauperes quoniam vestrum est regnum caelorum. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur, & qui reliquerit patrem & matrem propter me, centuplum accipiet & vitam æternam possidebit. *Aperitatem gladij temperat suauitas osculi, virtutis dulcedo, & præmij magnitudo; ideoque merito sponsa ait, Osculetur me osculo oris sui,*

Isa. 55. v. 12

Ierem. 17. v. 19.

Matth. 4. v. 17.

Amorem Dei & proximi esse duo vbera Christi & legis gratia omnium optima & fragrantissima. §. 2.

SEU amplius id ipsum explicat, cum rationem scius quod petit, reddit dicens: Quia meliora sunt vbera tua vino, fragrantia unguentis optimis. Vbera vt superius diximus, idem significant, quod amores, & vsurpantur vel pro lacte, vel pro fontibus lactis. Christus autem Dominus, vt legislator & magister, vbera habet & lac doctrinae, quia electos nutrit, reficit, recreat, exhilarat, & confortat. Duo autem vbera eius, secundum Diuum Gregorium, duo sunt amores Dei, & proximi, quibus ipse flagrauit in quantum homo, & quos maximè nobis commendauit in lege Euangelica. De illis enim dixit: Primum & maximum mandatum est, diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & in tota mente tua. Secundum huic simile, diliges proximum sicut te ipsum. In his duobus mandatis vniuersa lex pendet, & Propheta. En duo vbera Christi, & legis gratia, ac charitatis ab ipso lacta: quia sicut ab vberibus profluit lac, ita ab his duobus præceptis, & amoribus, vniuersa procedunt & pendunt, quæ lex præcipit, & Propheta docuerunt, ac ipse Christus tradidit nobis: cuncta enim eius doctrina, vniuersa præcepta, & consilia, ab amore Dei & proximi procedunt, ad illum seruandum, nutriendum, vel augendum, tendunt; omnia amorem spirant; imò amor spirat, & ex se emittit hæc omnia. Charitas enim omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet: qui diligit Deum & proximum, legem impleuit; nam plenitudo legis est dilectio: vbera sunt non inania, sed plena, quia amor Dei & proximi vacuus esse non potest, nec ociosus. Vbera sunt plena lactis candidissimi, dulcissimi, & suauissimi: quo opera cuncta et si aspera, per amorem sunt suauia, paupertas spiritus, castitas, obedientia, patientia, & alia huiusmodi, nonnullam ex se habent asperitatem & amaritudinem; at cum à duobus vberibus charitatis procedunt, in lac conuertuntur, amaritudinem deponunt, & dulcescunt. Dicit ergo sponsa & sancta anima Christo Domino: Osculetur me osculo oris sui. Erudiat me lege sua, & doctrina sua: Quia meliora sunt vbera tua vino. Nam oscula tua, vbera etiam tua sunt, doctrina tua, & lex tua, amores tui sunt & lac dulcissimum; melioraque sunt mihi quam vinum amoris carnalis: quia hoc (inquit Diuus Gregorius) necat, illa nutriunt; hoc mentis oculos turbat, illa acuiunt, hoc apostatate facit etiam sapientes, illa ipsos idiotas etiam sapientissimos faciunt; meliora etiam sunt mihi quam vinum mordax legis antiquæ, & quam asperæ illa increpationes & minæ, quibus me terebas; malo amore duci, quam timore; spe præmiorum, quam metu suppliciorum. Lex tua amor est, & lac vberum; lex verò antiqua timor est, & actè vinum. Veniat iam lex charitatis, quæ foras mittat legem timoris. Hæc est ingens prerogatiua legis nouæ, quam Diuus Paulus assignat præferens antiquæ, cum ait: Non accessistis ad tractabilem montem & accensibilem ignem, & turbinem, & caliginem, & procel-

Matth. 22. v. 37.

1. ad Cor. 13. v. 7. Ad Rom. 13. v. 8. & 10.

Ad Hebr. 12. v. 18.

Am, & tubæ sonum, & vocem verborum, quam qui audierunt, excusauerunt se ne eis fieret verbum. Non enim portabant quod dicebatur, & terribile erat, quod videbatur. Et Moyses dixit; Extremus sum & tremebundus. Ecce legem Moysis & eius horrificam promulgationem. Sed accessistis (inquit) ad Sion montem & civitatem Dei viventis, Hierusalem celestem, & multorum millium Angelorum frequentiam, & Ecclesiam primitiuorum, qui conscripti sunt in caelis, & iudicem omnium Deum, & spiritus iustorum perfectorum, & testamenti noui mediatorum Iesum, & sanguinis aspersionem melius loquentem, quam Abel. Ecce præcellentias legis nouæ, gratiæ & charitatis, quam Ecclesiæ nostræ tradidit Christus, & suo sanguine confirmavit clamans, non vindictam, sed indulgentiam, non iram, sed pacem, non terrores, sed amores. Ideoque meritò dicit sponsa, Quia meliora sunt vbera tua vino. Nec solum sunt meliora, sed etiam vtiliora, dulciora, & delectabiliora: vocat tamen ea meliora, quia vbera charitatis meliores non reddunt quam vinum terroris. Imò sine ipsis nihil est perfectè bonum, & sanctum. Ideoque de illis ait Paulus: æmulamini charismata meliora, id est, meliora vbera charitatis; amorem Dei & amorem proximi, qui omnibus aliis charismatibus sunt meliores.

Hoc expressius significant sequentia verba, Fragrantia unguentis optimis. Et quæ sunt vnguenta optima, & nimis fragrantia inter omnes virtutes, nisi affectus, actus, & opera amoris Dei, & proximi? Quia omnium virtutum optima charitas; & fragrantia ipsius super omnia aromata. Aperiens Christus os suum docebat discipulos id quòd optimum est: vbera eius emittabant optimum lac, fragrabant optimis omnium vnguentis, quæ & vulneribus mederentur, & corda confortarent, & mundum vniuersam sui odoris bona fama replerent. Optimum vnguentum, Beati pauperes spiritus. Nam paupertas spiritus, & diuitiarum contemptus cupiditatis vulnera sanat, in admirationem rapit, & suo odore cunctos ædificat. Optima item vnguenta sunt, beati misericordes, beati mundo corde, beati pacifici, quibus nihil est fragrantius. Quod si quid in lege veteri erat imperfectum, aut minus bonum, perfectit illud vt esset optimum, Audistis (inquit)

quia dictum est antiquis, diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis; diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro persequentibus, & calumniantibus vos. Quid ita optimum? quid ita fragrans? Vnguentum est; non ex vno aromate, sed ex pluribus confectum, plures affectus, & actus amoris complectitur, quibus nihil præstantius inueniri potest. Eodem modo cætera præcepta ad optimum gradum reduxit, ita vt supremum perfectionis gradum in omnibus virtutibus commendans optimum & supremum illarum exemplar nobis imitandum proposuerit, cum ait: Estote perfecti, sicut pater vester caelestis perfectus est: estote misericordes sicut & pater vester misericors est. Et hoc est præceptum meum, vt diligatis inimicem, sicut ego dilexi vos. Sicut ergo omnia quæ sunt in Deo, & in Christo, optima sunt, & fragrant vnguentis optimis, ita

Exodi 19. vt supra.

1. Cor. 13. v. 31.

Matth. 5.

Matth. 5. v. 33.

Matth. 5. v. 4. 8.

Lucæ 6. v. 36.

Ioan. 15. v. 12.

omnes virtutes quas docet, optima sunt & fragrantissima. æmulamini ergo charismata meliora, sequimini virtutes optimas, accedite ad Christum vbera, fugite ab illis optimis lac perfectionis Euangelicæ, querite optimam fragrantiam, vt Christi bonus & optimus odor sitis in omni loco. Optimum enim est gratia stabilire cor, & optimis legis vnguentis vos confortare; Scriptum enim est, Vnguentis & bonis odoribus delectatur cor; & bonis amici consiliis dulcoratur anima. Quis autem melior amicus quam Christus? cuius consilia non sunt bona, sed optima, & omni odore fragrantiora, quæ cor delectant, dulcorant animam, & ad vitam optimam & beatam perducunt.

Sapientiam incretam & creatam Christi fontes esse doctrina Euangelicæ, & de Testamento nouo & veteri. §. 3.

IAM ad primos fontes doctrina Euangelicæ, quos duo vbera Christi vocare etiam possumus, deueniamus. Hi sunt sapientia illius increta, qua Deus est, & sapientia creata, qua homo. In eo enim, teste Diuo Paulo, sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi. Et quia ex abundantia cordis os loquitur, & bonus homo de bono thesauro profert bona: Christus qui homo est & Deus, & solus per essentiam bonus, ex illo infinito thesauro sapientiæ suæ tam increta, quam creata, protulit doctrinam bonam, doctrinam Euangelicam: qua nulla melior, nulla sapientior reperiri poterit; in qua reuelantur altissima fidei mysteria, immensa Dei beneficia, egregia opera, ineffabilia præmia, & sublimes virtutes, ac exercitia, quibus perueniendum est ad illa. Ex sapientia increta prodiit olim vetus Testamentum; & ex eadem & creata prodiit nouum. Et aperiens Christus os suum ad docendum, hoc de nouo tradidit; illud clariùs explicuit, tanquam scriba doctus in regno caelorum Qui profert de thesauro suo noua & vetera. Primò protulit noua, quia sibi magis propria, & quia sublimentiora, deinde vetera, vt explanaret illa ad confirmanda noua. Hæc duo Testamenta, vt testantur Diuus Hieronymus, & Diuus Ambrosius, sunt duo vbera diuinæ sapientiæ, & sponsi Christi, in quorum altero annunciatus, in altero demonstratus. Vtriusque lacte nutrimur, vt cognoscamus & amemus Deum verum, & quem misit Iesum Christum. Ab utroque fugimus verba vitæ & veritatis, quæ nos ad plenam ætatem, vitamque æternam perducunt. De his dicitur: Quia meliora sunt vbera tua vino. Nam doctrina sacra præstat cuiuscumque doctrinae humanæ: illa procedit à sapientia quæ de sursum est, velut lac ab vberibus Dei fluens, aut sicut dixit Moyses, Velut ros & pluuia à caelo descendens. Hæc vero ex imo est terrænæ sapientiæ, & secularis literaturæ; instar vini quod è terra nascitur, mentem exturbat, indignationem excitat, noxios vapores in capite efficit, & in absurda præcipitat deliramenta: quod in sapientibus & Philosophis sæculi videre licuit, qui dicentes se esse sapientes stulti facti sunt, & in absurdos prolapsi sunt errores, in ignominiosa scelera, & superbas intentiones. Meliora ergo (inquit Diuus Bernardus) sunt Dei vbera vino scientiæ secularis, quæ quidem inebriat, sed curiositate, non charitate; implens, non nutriens,

2. Cor. 8. v. 23.

Ad Heb. 13. v. 9.

Prou. 27. v. 9.

Ad Col. 2. v. 3.

Matth. 12. v. 39.

Matth. 5. v. 1.

Matth. 13. v. 52.

In Isa. 66. lib. de Bernardi. Patriarcharum c. 11.

Ita Philo Carpathius auctor Grecus. Deut. 32. v. 2.

Ad Rom. 1. v. 22.

Serm. 9. in Cant.

inflans, non ædificans, ingurgitans, non confortans: lac verò doctrinae caelestis è conuerso inebriat charitate, sine curiositate; nutrit sine fastidiosa repletionem, sine inflatione ædificat; & sine ingurgitatione confortat, nosque suauis sua dulcedine valde exhilarat. Nam, vt dixit Diuus Paulus, Quæcumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: vt per patientiam & consolationem scripturarum, spem habeamus. Sicuti Machabæi, qui sanctos libros solatio habentes, nullo alio se indigere fatebantur. Denique omnis Scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, ad erudiendum in iusticia, vt perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus.

Sed quoniam de doctrina Euangelica, quæ in nouo Testamento habetur, modo est sermo, melius nunc duo Christi vbera duas partes eiusdem noui Testamenti assignabimus; quarum vna continet Euangeliorum libros, in quibus doctrina traditur ab ore Christi prolata; altera reliquos libros & Epistolas, in quibus continetur Apostolorum doctrina, quam ab ore Christi didicerit. Vtraque comparatur lacti, & melius dicitur quam vinum veteris Testamenti. Nam licet hoc bonum, illud tamen excellentius, & perfectius, quia clariùs explicat mysteria fidei, & ad altiorum cuehit sanctitatem. Vnde sicut vinum solet temperari aqua, vt salubrius sit; ita vinum veteris Testamenti temperandum est aqua sapientiæ salutaris, id est, sapientia, quam Saluator nolter docuit, & lacte quod ab eius vberibus profluit: sic enim bibitur suauis, & gustatur vtilis, iuxta illud Isaia, Omnes sitientes venite ad aquas, Isa. 55. v. 1. emite vinum & lac, &c. Vnde meritò etiam dicuntur Fragrantia unguentis optimis; quia optima sunt, saluberrima, & fragrantissima mysteria, quæ reuelant veritates quas docent, gesta Christi & Apostolorum quæ narrat, & cætera quæ nobis proponunt. Nonne vnguenta optima & fragrantia Natiuitas Christi? Passio eius, & Resurrectio? Ingentia ipsius prodigia, miraculosa iniquorum conuersiones, parabole, & sermones perfectionis altissima? Denique quot sententiæ, tot sunt vnguenta optima, & suauiter olentia.

Tria monita ad sugendum lac ex Christi vberibus. §. 4.

AD hæc igitur Dei & Christi vbera accedere debes, vt fugas ex illis lac doctrinae salutaris, & pinguis deuotionis. Sugas autem illud lectione, meditatione ac contemplatione; Nam quotiescumque ad legendas vel meditandas diuinas Scripturas accelleris, cogitare debes ad vbera Dei te accedere, vt ex illis fugas lac doctrinae & sapientiæ, lac deuotionis, & amoris, lac etiam dulcedinis spiritualis; quo erudiaris ad fidem, nutrias deuotionem, & augeas charitatem. Sed fortè oppones nobis Paulum dicentem lac esse paruulorum nutrimentum, perfectis verò solidiorem cibum assignandum esse: Vnde quibusdam sic exprobrat: Quia cum magistri deberetis esse propter tempus, facti estis quibus lacte opus sit, non silido cibo: Quorum ergo sponsa, quæ iam prouectæ est ætatis & virtutis, vbera laudat, & lac appetit? Sed in hoc magni nobis præbet humilitatis exemplum, dum suam agnoscit par-

Ad Rom. 13. v. 4.

1. Mach. 12. v. 9.

2. Ad Tim. 3. v. 16.

Eccl. 15. v. 3.

Isa. 55. v. 1.

Quomodo accedamus ad sugendum lac ex vberibus Dei.

1. Cor. 13. v. 2.

Ad Heb. 5. v. 12.

uitatem & infantiam, & tanquam paruula ad fugendium lac accedit. Lac ergo ex vberibus Dei lugendum vocatur caelestis eruditio, & deuotio: vt facis quod non poteris illam sugere & gustare, nisi efficiaris paruulus in oculis tuis. Vnde iustus etiam grandaeus, inquit Diuus Petrus, Sicut modo genui infantes rationabiles sine dolo lac concupiscite, ut in eo crescat in salutem. Infantes vocat propter innocentiam & humilitatem, sed rationabiles; id est, ratione vtentes, propter discretionem, & scientiam. Quod clarius expressit Paulus, cum dixit: Nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote; sensibus autem perfecti estote: Id est, grandaeui & consummati viri, in quantum paruuli autem ad vbera Dei accedite; lac enim illorum erit vobis solidus cibus. Eadem enim doctrina, idemque cibus spiritualis modo vocatur lac, propter suauitatem & dulcedinem, modo vero panis & cibus solidus propter firmitatem. Nam si Maana, cum esset vnicus cibus, a Deo Israëlitis concessus, omne delectamentum continens, & omnis saporis suauitatem, paruulos, & grandaeuos omnesque vtriusque; sexus, & cuiusvis aetatis homines nutrebat; cur non cibus sacrae Scripturae caelitus missus, omnis saporis suauitate refertus, poterit etiam nutrire omnes, & dulcissimum lactis mundum exercere? Grandaeus enim & perfectus dictum est, Ad vbera portamini, & super genua blandientur vobis. Diuus autem Paulus eis exprobrat, qui cum deberent esse perfecti sensibus, erant adhuc paruuli, nec diuina mysteria satis poterant ob suam ignauiam percipere: quos ait indigere lacte sumendo, ibi lac pro nutrimento illis accommodato.

Hinc fit superbus, inflatus, & qui sibi videtur esse sapientes, non admitti ad haec diuina vbera, vt participes sint caelestis doctrinae, & sapientiae, sed repellit longe ab illis: comprehendit enim illos maledictio illa, quam sibi Dauid imprecabatur, si superbia vitio se subdidisset, dicens: Si non humiliter sentiebam, sed exaltavi animam meam: sicut ablactatus est super matre sua, ita retributio in anima mea. Id est, sicut puer ablactatus ante tempus a maternis vberibus, infeliciter perit; ita ego si superbus fuerim, ablactabor ab vberibus Dei, & in aeternum peribo. At verè humilis semper haeret vberibus, sine quibus viuere se posse diffidit.

Sed emphasim habet quod ait, Vbera tua; ac si diceret; Tua tantum diuina vbera cupio, nam terrena & mundana respuo, tua autem esse agnosco ex eo quod sunt Fragrantia vnguentis optimis. Certa enim vberum Dei signa sunt veritates, & virtutes optimae, optimaeque exempla, quae commendant & praedicant Scripturae sacrae, quae in aliis Philosophorum libris nequeunt inueniri. Vbera etiam mundi & carnis, sicut & oscula, falsa sunt, & mortifera, non fragrant optimis vnguentis, sed foetent pessimis vitiiis. Audi quid agat caro, Apprehensum deosculatur iuuenem, dicens illi, Veni, inebriemur vberibus, & fruamur concupitis amplexibus. Inebriemur, inquit, quia vbera plena habet, non lacte, sed vino inebriante, & iudicium euertente. Vtque quo autem inebriat? Donec, inquit, illucescat dies. Nam qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucem, ne arguantur opera eius: & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt. At transecta nocte huius miseræ, & caliginosæ vitæ, il-

r. Pet. 2. v. 2. Rationabiles legunt antiqui, modo in Vulgata, rationabiles. 1. Cor. 14. v. 20.

1. Sa. 66. v. 12.

1. Pet. 1. v. 18. & 18.

1. Pet. 7. v. 13. & 23.

1. Io. 1. v. 20. 1. Ad Th. 1. v. 7.

lucet dies aeternitatis, quando illuminabuntur abscondita tenebrarum, & manifestabuntur opera quae noctu facta sunt: & tunc miser, cognosces quod illa vberum inebriatio, tua fuit pestifera deceptio; quia de periculo animæ tuæ agit caro, deducens te per vias inferi, vsque ad interiora mortis aeternæ. Propter quod dixit idem Salomon; Fili; si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis: Lac enim ipsorum, vertetur tibi in sanguinem peccatorum.

Si ergo concupiscis frui diuinis vberibus, & donorum Christi particeps fieri, ab his mundi & carnis vberibus te oportet auelli; sic enim scriptum est, Quem docetis scientiam; & quem intelligere faciet auditum? ablactatos a lacte, auulsos ab vberibus. Nam sicut interpretatur Diuus Hieronymus, tunc dignus eris, quem Deus doceat, & intelligere faciat sua diuina mysteria, & arcana legis Evangelicæ, cum ablactatus fueris a lacte carnalis, & mundanae delectationis, & auulsus ab vberibus carnis & mundi. Vtitur autem nomine auulsionis, quæ cum quadam violentia fit, quia nimia est adhesio carnis ad hæc noxia vbera, vehementisque eorum lactis concupiscentia, a qua nisi vi magnæ abnegationis auelli non poteris, cum autem ab illis auulsus fueris, repleberis diuinis consolationibus: Nam & Abraham grande fecit conuiuium in signum magnæ lætitiæ, cum ablactatus est filius eius Isaac, quia tunc carnalis delectatio conuertitur in caelestem, quam præbent vbera Dei in hoc exilio, sed vberius in patriam sacula seculorum. Amen.

Prou. 1. v. 10.

1. Sa. 28. v. 9.

Gen. 27. v. 8.

EXHORTATIO VIII.

De desiderato osculo oris Dei, quod est Spiritus sanctus: quomodo sit spiritus viuificans, ignis illuminans, & inflammans corda, permanens, & sursum mouens, omnibusque hominibus offeratur.

Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino.

ERIT sponsa sub metaphora osculi aduentum Filij Dei in carne, sub eadem etiam petit aduentum Spiritus sancti, quem Christus ipse promeruit. Et quadrat optimè in Spiritum sanctum similitudo ista; Nam Pater æternus & Filius se mutuo amore diligentes, imo vno eodèque amore infinito & essentiali per eandem vtriusque voluntatem, spirant & producant Spiritum sanctum: qui (vt explicat Angelicus Doctor ex sententia Patrum) appellatur amor Patris & Filij ab vtroque, vt ab vno principio procedens, & vtriusque nexus in quantum per mutuam vtriusque dilectionem est productus. Ac proinde (vt dicit Diuus Bernardus) etiam iure optimo Patris & Filij vocatur osculum, quo se inuicem osculantur, & quasi signum illius æterni amoris, quo se inuicem semper amant; ideoque etiam osculum oris Dei dicitur, quia procedit a Deo

1. Pet. 1. v. 11. & 12.

Serm. 8. in Cant.

Patre per os eius, id est, per Filium, qui est Verbum, quo intra se & extra se cuncta loquitur. Vnde à Psalmista vocatur, Spiritus oris eius; & à Christo Domino Spiritus veritatis; qui à Patre procedit. Nam etiam est Spiritus Filij, qui est veritas, per intellectum Patris procedens. Hæc ergo fide credens sponsa, ab ipso Spiritu sancto instructa, clamat & dicit: Osculetur me osculo oris sui. Ad quem clamat? ad Patrem & Filium vnum Deum. Quid petit ab illis? vt eam osculentur & diligant, itaque dilectionis signa præbent. Sed quo osculo? ipsomet osculo oris sui; quo se ipsos amant, & osculantur, præbentes illi personam Spiritus sancti, qui est amor, & osculum ab ipsis intra se productum. O mira Dei infinitæque dignatio, quæ creaturæ audaciam tribuit tantum osculum petendi, & insuper fiduciam obtinendi.

Promissio Spiritus sancti & collatio ipsius. §. 1.

SEd vnde hæc audacia? Vnde ista fiducia? nisi quia sæpius per Prophetas promiserat, se daturum donum illud: Per Ioëlem inquit, Effundam Spiritum meum super omnem carnem. Per Isaiam verò, Effundam Spiritum meum super semen tuum, & benedictionem meam super stirpem tuam. Per Ezechielem verò, Dabo vobis cor nouum, & Spiritum meum ponam in medio vestri. Huiusmodi autem promissio complenda non erat, donec Filius Dei veniret in mundum, & opus redemptionis perficeret; venit, perfecit; & tunc clarius aduentum Spiritus sancti Ecclesie suæ promisit: Ego, inquit, rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabo vobis, vt maneat vobiscum in aeternum. Hæc dicit vt homo; nam vt Deus, ipse etiam dat, & mittit; Paraclitus (inquit) Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo. Et rursus, Cum venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre. Promisit ergo Spiritum sanctum, sed non dedit plenè, quamdudum fuit in mundo: Nondum enim, inquit Ioannes, erat Spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus. Promisit ergo se daturum, postquam in cælos ascenderet; quia non expediebat vtrumque simul sub illa forma visibili in terris adesse: Expediit, inquit, vobis vt ego vadāsi non abiero, Paraclitus non veniet ad vos; si autem abiero, mittam eum ad vos. Abiit ergo in cælum, interim Ecclesia, quæ mansit in terra, in cœnaculo Apostolorum cum beatissima Deipara congregata, vnamini omnium oratione clamabat; Osculetur me osculo oris sui. Id est, Vtinam Pater & Filius mittat ad me osculum oris sui, quod est Spiritus sanctus, vt ipsemet osculetur me, & vniat me sibi ipsi: Vtinam ipse Spiritus sanctus veniat ad me, & osculetur me osculo oris sui, quod est ipsemet, præbens mihi seipsum, vt vnus cum eo Spiritus fiat. Et rationem reddens eius quod petit, subiungit, Quia meliora sunt vbera tua vino. Sunt Filius & Spiritus sanctus quasi duo vbera æterni Patris. Nā quemadmodum materna vbera sunt duo fontes lactis: ita Filius ac Spiritus sanctus missi in mundum sunt duo fontes omnium cœlestium donorum, quæ hominibus communicantur. Dederat Pater æternus primum vber; desiderat sponsa secundum etiam; & ideo dum petit oscula oris Dei increata, simul petit ambo vbera, & tandem concessit, cum Spiritum sanctum in Apostolos misit.

Ps. 51. v. 6. 10. 15. v. 26.

1. Ioel. 2. v. 28. Act. 2. v. 17. 1. Sa. 44. v. 3. Ezech. 36. v. 26.

1. Io. 14. v. 16.

1. Io. 14. v. 26.

1. Io. 15. v. 26.

1. Io. 7. v. 39.

1. Io. 16. v. 7.

Act. 1. v. 14.

simile.

Sed attende infinitam Dei Patris maternam charitatem. Cùm enim mater lactans filiolu vno vberè, si ipse gemenis ac fastidienis illud respuat, detrectet, & quasi dilaceret, non indignatur, nec infantulum deserit, sed potius mulcet, fouet, & iterum osculatur, ac vt placet illum, abscondit illud vber, & alterum præfert leniter iniiciens vt fugat: sic etiam Deus Pater, cùm in mundum miserit Filium suum vnigenitum, vt lacte suæ doctrinae, ac legis Euangelicæ eum lactaret, & nutrirèt, Iudæi, ad quos tunc missus est, tanquam sensu infantes, animo liuidi, & hostes saui, eius doctrinam & vitam fastidientes, eum omnino respuerunt, ac dilacerauerunt, donec cruci affigeret: propter quod digni erant, quos à se in aeternum repelleret, & sempiternis flammis addiceret: misericordia tamèn motus, tanquam pia mater, hoc vber, nempe Filium, abscondit, dum in ipso die Ascensionis intra cælum empyreum recepit; & decimo post die sancto Pentecostes, protulit alterum vber, mittens ad illos Spiritum sanctum, vt illius doctrinae & donorum lacte ingratos nutrirèt. Constitute tibi Domine misericordiae tuæ, & mirabilia tua filiis hominum, quibus estis ingratis, & indignis tanquam clementissima mater talia vbera protulisti, nec vnquam etiam proferre cessas, vel cessabis.

Sed quomodo iam Spiritum sanctum dederit audiamus, perseverante enim sponsa Ecclesia per decem dies in sua feruente deprecatione, Cum complerentur dies Pentecostes, factus est repente de cælo sonus, tanquam aduentus Spiritus vehemens, & repleuit totum domum ubi erant sedentes, & appaerunt illis dispersa lingua tanquam ignis, sedisque supra singulos eos, & repleti sunt omnes Spiritu sancto: Tunc autem osculatus est singulos osculo oris sui, & lactauit lacte vberu suorum, præbens illis suum igneum amorem, & cætera dona quæ per illa externa signa representabantur. Sed quæ, rogo, proportio osculo oris Dei, vel Dei vberum cum spiritu vehementi, vel cum linguis quasi ignis? Multa quidem & mirabilis, siad ea quæ diximus attendamus.

Spiritum sanctum esse spiritum viuificantem animas. §. 2.

ADhortum autem pleniorè intelligentiam quæ impellebant Ecclesiam, vt aduentum Filij Dei in carne desideraret propter mundi redemptionem, impulsisse etiam vt optaret Spiritus sancti aduentum: qui ad hoc destinabatur, vt eiusdem redemptionis fructum singulis hominibus applicaret: & quæ Christus docuerat, ipse intus fugeretur; legem quartæ prædicauerat, mentibus imprimeret; & vitam denique spiritualem, quam mudo attulit: iuxta illud, Ego veni, vt vitam habeat, & abundantius habeant: ipse copiosissimè largiretur; atq; ita miris modis Ecclesie satiaret desiderium dicentis, Osculetur me osculo oris sui. Nam peccatores osculatur, vt osculo suo eos ad vitam renouet; osculatur iustos, vt eos in gratia confirmet, augeat, & perficiat: osculatur perfectos, vt eos sibi vniat, & sanctitate consummatos reddat: osculatur denique omnes istos, vt eos iuxta cuiusque captum erudiat, illuminet, & diuino amore inflamet. Hæc autem omnia egregiè indicant duo

Act. 2. v. 35.

C

D

1. Io. 10. v. 10.

illa signa Spiritus sancti aduenientis, nempe Spiritus vehemens, & lingua quasi ignis.

Etenim spiritus, id est ventus vel concitatus aer, quo respiramus, symbolum est vitæ, quæ respiratio conferatur. Vnde & animam significat, quæ principium est vitæ naturalis. Hincque transfertur ad significandum etiam Spiritum sanctum, qui spiritualis & supernaturalis vitæ fons est & origo; quæ satis insinuant verba Moysis, quibus hominis creationem explicuit, dicens: Formauit Deus hominem de limo terræ, & spirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentem. Habet se Deus, inquit Moyses, ad modum hominis insufflantis, & flatum seu aërem tenuem per os emittentis, & cum corpore de limo formatum, vt in libro Eladræ dicitur, iaceret inanime, illo flatu inspirauit, & communicauit illi spiraculum vitæ, seu (vt habet lectio Hebræa) Spiraculum vitarum; quia duplicem ei contulit vitam; alteram naturalem infundendo animam, quæ spiraculum est trium vitarum, vegetantis, scilicet, sentientis, & rationalis; à qua mirabiles progrediuntur facultates ad insignia opera præstanda, & maximè loquendi articulata voce, quæ mentis conceptus exprimit & propria est solius hominis. Vnde vbi nos legimus, Factus est homo in animam viuentem: Paraphrasis Chaldaica vertit, In spiritum loquentem. Quo etiam significabatur Adam, non in atate infantili, quæ expers est loquelæ, sed matura creatum fuisse.

Alteram verò vitam simul ei inspirauit, nimirum supernaturalem, communicando etiam ipsi animæ, vt Diuus Basilii, & Ambrosius obseruant, Spiritum sanctum, qui eminentiori quadam ratione dicitur spiraculum vitarum, gratia, scilicet & charitatis, virtutum & donorum, quibus mirabiles effectus in anima & per animam operatur, quæ ad triplicem vitam pertinent, actiuam, & contemplatiuam; ac ex vtraque mixtam, per quod etiam spiraculum factus est homo in spiritum loquentem; eo videlicet locutionis genere, quod tam nobili vitæ congruebat. Nam qui de terra est, de terra loquitur; at qui de Spiritu sancto est, de Spiritu sancto loquitur.

Ad hanc autem primam vitæ infusionem respexisse videtur Dominus, cum post Resurrectionem apparet Apostolis in cœnaculo, clausis ianuis, Insufflauit, & dixit eis, Accipite Spiritum sanctum: quorum remisistis peccata, remittuntur eis. Per illum enim flatum, seu tenuem aërem ex ore suo emissum, significauit ipsum Spiritum sanctum ex Dei ore procedentem, quem illis communicabat, vt dignè exercerent potestatem dandi in Sacramento Pœnitentiæ ipsum Spiritum sanctum, qui est remissio peccatorum, & mortuorum viuificatio. In die autem Pentecostes venit tanquam spiritus vehemens; siue vt legit Diuus Cyprianus, Quasi ferretur flatus vehemens: ad significandum abundantiorē & præcellentiorē vitam gratiæ quam afferebat, ac vehementem, celeremque efficacitatem, qua illam præstabat.

Sed quis poterit enarrare innumera & eximia bona, quibus hoc diuinum vitæ spiraculum, & hic spiritus vehemens, qui totam repleuit domum, repleat eos quibus spiritualem vitam clarigit? Spiritus enim Domini repleuit orbem terrarum, dum plantis, volucribus, & omnigenis viuentibus, ornaui hunc inferiorem orbem, qui sine ipso terra esset inanis & vacua: ita etiam Spiritus sanctus hominem qui microcosmus est, paruus mundus, & orbis terræ abbreviatus, omnigenis gratis, virtutibus, donis, & operibus viuus ornat, & replet, sine quo nihil haberet viuendum, nihil sanctum, & Deo dignum: quia sine tuo numine (inquit Ecclesia) nihil est in homine, nihil est innoxium. Propter quod in Symbolo Nisiceno fatemur credere in Spiritum sanctum Dominum, & viuificantem. Et Christus Dominus ait, Spiritus sanctus est qui viuificat, caro non prodest quicquam. Nam quid est caro sine spiritu, nisi corpus mortuum, fetidum, & corruptioni obnoxium? Et quid est anima sine Spiritu sancto, nisi misera caro, id est, tota carnalis effecta, mortua peccatis, scandalis fœtida, & æternæ corruptioni addicta? At cum Deus effundit Spiritum suum super omnem carnem, mox viuificatur, fragrat odore virtutum, & eripitur à corruptione vitiorum, tam efficacique est vis ipsius, & tam vehemens, vt corpus mortuum etiam in ossa arida resolutum, in ictu oculi viuificare valeat: sicut scriptum est, Ossa arida audite verbum Domini. Hæc dicit Dominus: Ecce ego intromittam in vos spiritum, & uiuetis. Vnde cum Propheta Domini clamaret, Veni spiritus, & insuffla super interfectos istos, & reuifcant. Subito venit, insufflauit: Et ingressus est in ea spiritus, & uixerunt, steteruntque super pedes suos exercitus grandis nimis ualde. Quid ergo agis, o miser peccator! corpus inanimatum, & anima inanimis, terra inanis, & vacua? Quomodo vel ad momentum esse audes sine hoc spiraculo vitarum, à quo pedit omnis vita tua temporalis, & sempiterna? Cur non audis uerbum Domini interfectis, & ossibus etiam aridis spiritum uitæ promittentis? Clama instar Prophete, dicens: Veni, o sancte Spiritus, insuffla in animam meam à Dæmonibus interfectam; inspira in ea spiraculum vitæ, quod tu ipse es; vt per te reuifcat, & nouam gratiæ uitam accipiat. Si enim, vt decet, petieris, ueniet repente spiritus iste vehemens, insufflabit in faciem tuam, imo osculabitur te osculo oris sui; & hoc oris flatu & osculo, fiet nouus homo, sicut nouus Adam, habens nobiliori modo quam uetus animam viuentem, & Spiritum sanctificantem, & loquentem. Nam Spiritus iste vehemens attulit etiam Apostolis Linguas dispersitas tanquam ignis, & repleti sunt omnes Spiritu sancto, & ceperunt loqui uariis linguis.

Spiritum sanctum esse ignem illuminantem, & inflammantem corda. S. 3.

SEDE ecce iam in secundum aduenientis Spiritus sancti signum incidimus, quod multo amplius quam præcedens aduentus eius rationem illustrat.

Nihil enim frequentius est in sacra pagina, vt D. Dionysius testatur, quam ignem per plures ac præclaras sibi ingenitas proprietates Deitatis symbolum esse. Deus enim noster ignis consumens est: Peculiariter uero accommodatur Spiritui sancto, qui diuinus est, & increatus amor. Vnde Præcursor Christi de ipso dixit: Ille uos baptizauit in Spiritu sancto & igne. Id est, vt explicat Beda, in Spiritu sancto, qui ignis est, & per ignis uirtutes

Plato in Cratilo.

Gen. 2. v. 7.

4. Eladr. 3. v. 9.

Ita Card. Caietanus. Vide Peziram. ib.

Lib. de Spiritu sancto c. 16. Serm. 20. in Psal. 118.

Ioan. 3. v. 37.

Io. 20. v. 22.

Act. 2. v. 2.

Lib. 3. Testim. n. 101.

Sap. 1. v. 1.

In Sequenti Missæ.

Io. 6. v. 63.

Ioel. 2. v. 28.

Ezech. 37. v. 5. & 9.

Ioan. 3. v. 6.

Io. 5. v. 35.

Cap. de Cœlesti Hierarc.

Deut. 4. v. 24.

Mat. 3. v. 11. Luc. 3. v. 16.

ignoscitur. Et ipse Christus etiam dixit: Ignem ueni mittere in terram, & quid uolo nisi ut accendantur? Quem locum Diuus Athanasius, Cyrillus, Gregorius, & alij Patres de Spiritu sancto interpretantur. Etiam autem hunc ignem meruerit nobis Christus dum esset in terris, non misit tamen illum donec ascenderet in cœlum, vt intellexeremus eum non de terra esse, sed de cœlo, & à solo Deo expectandum ac petendum. Et idè Diuus Lucas notanter dixit; Factus est de cœlo sonus, tanquam aduenientis spiritus uehementis. Id est, E' cœlo ubi iam Christus sedebat ab dexteram Patris; subito nullis exigentibus hominum meritis, factus est sonus uenti uehementis, non sicut efflat frigidus Aquilo, sed uelut calidus Aufer; quia secum afferbat spiritum igneum, imo ipsum qui per essentiam spiritus est, & ignis splendidissimus, ab ardentissimo Patris & Filij amore procedens, vt inter homines ignis obiret munus.

Est autem ignis, teste Diuo Dionysio, lucidissimus; omnia superat, ea in quibus insedit in suum traducit officium, omnibus sibi appropinquatibus sui cœsorium tradit, renouat omnia caliditate uitali, & fulgoribus apertis illuminat: in qualibet suscipiente materia suæ maiestatis potentiam indicat, efficaciter, semper mobilis, ad futura tendens; cumque affatum omnibus sui participationem locupletissimam præbeat, nunquam per hoc ipse minuitur. Hæc autem potissimè operatur per duas ingenitas uirtutes, lumen, & calorem, vimque illuminandi, & calefaciendi alia, quæ per calorem in seipsum transfunditur, & ignea reddit. Quæ omnia mirè Spiritui sancto aptantur, qui iustus elargitur lumen fidei & sapientiæ, ardoremque charitatis, & dilectionis, & cum ea seipsum qui ignis immensus est, vt uerè sit intra animam illud lumen & ardorem iugiter efficiens, seruans, ac perficiens, càmque in spiritualem ignem transfundens: Nam qui natus est ex spiritu, spiritus est; & qui natus est ex Spiritu sancto & igni, ignis erit per similitudinem eius à quo genitus est: Vt sit etiam sicut de Baptista legitur, Lucerna ardens & lucens: Ardens per dilectionis feruorem, lucens per cognitionis lumen, in aliòque instar ignis eandem lucem & dilectionem distendens.

Inest ergo Spiritui sancto duplex hæc omnipotens uirtus, illuminandi, & accendendi splendidas illustrationes, instar fulguris & ardentes inspirationes uelut scintillas emittens, quæ intellectum illuminant, erudiant, & doceant fidei mysteria: Voluntatem uero accendant, & inflamment, vt Deum amet, animamque rationet, & præparet ad noua gratiæ incrementa recipienda, donec illi perfectè assimiletur, & tota quasi ignis fiat. Ideoque apparuit in linguis igneis; vt per linguam significaretur vis erudiendi, & docendi alios; per ignem uero vis illuminandi simul & accendendi. Quod sic explicat Diuus Leo Papa; O quam uelox est sermo sapientiæ! Et ubi Deus magister est, quam citò discitur quod docetur. Et paulò post. Ad ueteres tenebras abigendas nouæ lucis fulgura coruscabant, cum micantium splendore linguarum, & uerbum Domini lucidum, & eloquium conciperetur ignitum: cui ad creandum intellectum, consumendumque peccatum, & efficacia illuminandi, & uis inest uendi. Vrit autem quiddam carneum est, & molle,

Lib. 12. v. 49. Lib. de cœlesti Hierarc. c. 16. Lib. 5. in Leuit. Hom. 5. in Ezech. & Hom. 30. in Euang. Act. 2. v. 5.

Act. 4. v. 16.

Vbi supra. Pra.

Ioan. 3. v. 6.

Io. 5. v. 35.

Ser. 1. de Pentecost.

carumque suaue, & penetrat usque ad ossa, & fortiores hominis facultates, in quibus refidet; & sic munus suum erudiendi exercet; iuxta illud Ieremiæ, De excelsis misit ignem in ossibus meis, & erudit me. Et rursus de sermone Domini præconcepto ait: Factus est in corde meo, excelsus claususque in ossibus meis. Qui scilicet uehementer foras prodire gestit, vt alios illuminet & inflamet. Nec timet mortem, nec pericula, sed omnia superat: Quis foris est ut mors dilectio, dura sicut infernus annulatio. Et quomodo fortis ad agendum, & dura ad tolerandum? Quoniam, Lampades eius, lampades ignis, atque flammarum; id est ignis inflammabilis, cuius incredibilem vim, nec aquæ multæ ualebunt extinguere, nec uilla flumina obuere.

Quod clarius expressit Christus Dominus dicens: Dabo uobis os, & sapientiam, cui non poterunt resistere, & contradicere aduersarij uestri. Sed quod est huiusmodi os? quæ oris lingua, & tam potens sapientia? Alibi explicat subiiciens causam: Non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus Patris uestri, qui loquitur in uobis. Ac si diceret; Quia uestrum os, uestra lingua, uestraque sapientia Spiritus sanctus erit qui loquitur in uobis, seu intra uos, ignea uerba interna, à quibus prodibunt externa tanto ardore, & sapientia micantia, vt nullus resistere ualeat. Vnde cum D. Lucas non expresserit super quam corporis partem lingua igneæ resederint, etsi communior Sanctorum Patrum sententia sit, supra capita Discipulorum sedisse, tamen quidam infidèle asserunt super os, seu labia, quasi lingua igneæ intra os & linguam Apostolorum se insinuarent, & penetrare uellent usque ad cor, totumque intus peccus & linguam incendere, ac ignita reddere; uel quasi Spiritus sanctus per illum contactum ignis ad os indicaret osculum oris sui, quo Discipulos osculabatur, erudiebat, ac in se transformabat.

Quæ omnia Ecclesia mente reuoluens, sibi que cõcupiscens aiebat: Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt uerba sua uino, fragrantia conguentis optimis. Ac si diceret; Vtinam ueniat iam Spiritus sanctus, qui me erudiat, accendat & osculetur; & tanquam lingua ignis tangat os meum, ac me penetret, ac in se transformet, detque mihi illud os & sapientiam, cui nullus inimicorum meorum contradicere ualeat. Quoniam uerba illius, hoc est uirtutes illæ erudiendi & inflammandi, unde manat cœlestis doctrinæ, ac ardentis dilectionis, & deuotionis; dulce lac, meliores sunt mihi, quam omne uinum carnalis sapientiæ, & mundani amoris: Fragrant enim spiritualium donorum uinguentis optimis; imo ipse est ipsummet uinguentum optimum per essentiam, unde alia profluunt. Vnde etiam ipsa uictio uocatur à Diuo Ioanne, cum inquit: Vos uictioem habetis à Sancto; nostris omnia; & uictio docet uos de omnibus. Ex eo enim quod Spiritus sanctus dat nobis se ipsum, non solum dat lac donorum, sed uerba & fontes eorum; nec solum confert optima uirtutum uinguenta, sed ipsam increatam uictioem, per quam anima intus eruditur, & docetur, discitque omnia quæ sibi expediunt, & quadam dilectionis ac deuotionis pinguedine ad illa afficitur. O ter quaterque beatus quem Spiritus sanctus replet, suo osculo mulcet, suis ueribus lactat, suisque optimis uinguentis recreat,

Thren. 1. v. 13. Ier. 20. v. 9.

Cant. 8. v. 6.

Luc. 21. v. 15.

Matt. 10. v. 20.

Act. 2. v. 3.

Referr. Ioh. 1. v. 14. Act. 1. v. 1.

1. Ioan. 2. v. 27.

Ad Eph. 1. v. 18.

Nolite ergo (vt ait Apostolus) inebriari uino in quo est luxuria, sed implemini Spiritu sancto; qui inebriabit vos alio multo, non tereno, sed caelesti; in quo non est luxuria, sed omnimoda sanctimonia: facietque vos loqui linguis igneis, sicut quidem cum Deo in canticis spiritualibus, foris uero cum hominibus de ipso Deo magnalia illius.

Spiritum sanctum iugem in anima appetere per mansionem, & celerem motum ad caelestia. S. 4.

SEd quia non sat semel est recepisse Spiritum sanctum, nisi firmiter retineamus illum: hoc ipsum efflagitare debemus cum sponsa, quae ideo non inquit tantum osculetur me, nam osculatio cito transire solet, sed addit, Osculo oris sui: Illo, scilicet, quod de se aeternum est, & aeternam, cum eo quem osculatur appetit coniunctionem; sed cumque affert non tantum lac, sed uera quae semper manent, & unguenta optima, quae non pereunt, si anima ea velit conseruare. Id etiam indicat modus quo Spiritus sanctus aduenisse dicitur; Ignis (inquit) sedit supra singulos eorum. Nec enim sine causa sedisse dicitur. Duplicem uero assignat Diuus Gregorius Nazianzenus; prior est, ut sessio haec regiat in Spiritu sancto dignitatis excellentiam designaret. Et ideo crediderim sedisse ignem supra verticem capitis Apostolorum, ad denotandam supremam eius maiestatem, cunctis rebus mundi praeponebam: super caput enim collocamus, quae summè ueneramur. Unde & inferius dicit sponsa iuxta Septuaginta, Vexillum eius super me charitas, quod suo loco declarabitur. Posterior causa est, ut huiusmodi sessio Spiritus sancti super Apostolos, indicaret requiem, quam aeternam ipse esse cuperet: iuxta Christi Domini promissum dicentis: Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit uobis, ut maneat uobiscum in aeternum: quia nunquam vos deseret, nisi deseratur a uobis. Unde sicut in trina dedicatione, scilicet tabernaculi Moysis, & templi Salomonis, ac postea, Nehemiae, descendit ignis de caelo, qui deuorauit holocaustum, ut etiam in tabernaculo & in templo perpetuo maneret ardens super altare holocausti ad offerenda sacrificia. Ex quo uidetur ortum, quod Deus tantquam cuius Ierusalem diceretur habere focum in ea; iuxta illud Isaiae: Dominus cuius ignis est in Sion, & caminus ignis in Ierusalem: quia ibi perpetuo habitare decreuerat. Ea phrafi qua illi qui in urbe aliqua perpetuum constituunt domicilium, ibi focum habere dicuntur. Sic igitur cum Christus Deus uerus decreuisset perpetuam mansionem facere in mystica Ierusalem, quae est Ecclesia, & singulae pie animae illius membra, misit in die Pentecostes ignem Spiritus sancti super Discipulos, in illa domo congregatos, ut inuisibiliter cum illis perpetuo maneret. Per quem cuiusque eum recipit, conscriptus manet cuius Sanctorum, & domesticus Dei ad caelestem Dei Ierusalem incolendam, nisi per ipsum steterit, perpetuo destinatus.

Act. 2. v. 3.

Orat. 44. de Pentec.

Cant. 2. v. 4. Videlib. 4. exhort. 31.

Io. 14. v. 16.

Leuic. 9. v. 24. 2. Par. 7. v. 1. 2. Mach. 1. v. 18. & c. 2. v. 10.

Isa. 31. v. 9.

Cap. 19. de caelesti Hierarch.

Sed mirum est quod de igne sedisse dicatur, cum eius proprietates, ut ex Diuo Dionysio retulimus, sit semper moueri, celeriter cieri, & sursum tendere, quasi a terra fugiens, & ad sphaeram suam prope caelum uadens. Quomodo ergo sedet,

& est mobilis? Quomodo quiescit, & tendit ad supra? Imo quia cupit sedere, semper mouetur, & semper ad supra tendit, quia ualde exoptat quiescere. Amor enim Dei nunquam potest esse ociosus, & Spiritus sanctus ociositatem, quae multam docet malitiam, detestatur. Ut ergo permaneat in anima, semper eam mouet ut operetur; ut bonis operibus ignem amoris nutriat, auget, & perficiat; semper mentem eleuat, ut ad caelestia tendat, per puram intentionem, ut aeterna contempletur: ut solum Deum appetat, quaeratur, & in eo quiescat; & in his omnibus celer est instar ignis, velocissimo enim motu ad supra tendit, nisi impediatur. Unde diuinus amor alatus pingitur, & Seraphini, qui ab ardore amoris ita nominantur, plures alas habere dicuntur; quibus celeriter ad exequenda quae Deo placent, volant: & in charitatis encomio, ubi Vulgata legit; Lampades eius, lampades ignis atque flammarum: Septuaginta sic uertunt, Ale eius ale ignis, atque flamma eius. Subaudi sunt alae eius, ad significandum quod ardens charitas habet alas igneas velocissimas instar ignis, ut per affectus & actus amoris ad Deum uolet, ardeat, & alios etiam accendat. Alae autem ignis sunt alae Spiritus sancti, & alae planè diuinae, alae scilicet illustrationum & affectionum ignitarum, quas ipse praebet electis, ut ad aeterna meditanda ascendant, & ad Dei uoluntatem implendam celeriter properent. Unde loco illius nominis Flamma eius, habetur iuxta phrasim Hebraeorum, Flamma Dei; id est, flammam ingentes & uehementissimae: quomodo montes Dei dicuntur montes ualde sublimes, uel forte quia alae & flammam charitatis sunt flammam Dei, qui charitas & ignis est. Has alas desiderabat Dauid, cum dicebat: Quis dabit mihi pennas sicut columbae: & uolabo, & requiescam. Ad hoc desiderat uolare, ut quietè in Deo possit inuenire. Desiderat autem pennas columbae; id est, alas ignis, alas Spiritus sancti, qui etiam per columbam representatur; siquidem ad modum columbae descendit, & mansit super Iesum.

Eccl. 33. v. 29.

Isa. 6. v. 2.

Cant. 8. v. 6. Ibi de hoc loco plura dicuntur.

Psal. 54. v. 7.

Io. 1. v. 32.

Ex Pierio lib. 21. Verbo uictoria perpetua fol. 155.

Sap. 1. v. 5.

Isa. 60. v. 8.

Vbi

Ps. 119. v. 4.

Act. 2. v. 43.

Ezech. 1. v. 13.

Ioel. 2. v. 18. Act. 1. v. 17. Gen. 6. v. 3.

Lib. de Noë & Arca c. 3.

Io. 14. v. 17.

Act. 10. v. 45.

Isa. 31. v. 9.

Vbi nos legimus, Lampades eius, lampades ignis: alij uertunt, Sagittae eius, sagittae ignis, atque flamma eius: Quia uerba amantium Deum, celeriter uolant ad transigendum corda inimicorum sicut sagittae potètis acutè cum carbonibus desolatoriis, sagittae alatae, volantes celeriter instar ignis, ut peccatores feriant, & peccata adurant, & confumant. Nonne Petrus loquebatur linguis ignis, & uerba eius ignea erant, qui ipso die Pentecostes tria millia corda, unico sermone transiit, & uicia cõburès peccatores cõuertit, ut ignem reciperet, quo ipse ignitus erat? Alas igneas habebat, qui ita celeriter cucurrit, ut tot hominum millia perillustret, mentes instrueret ad fidem, & corda ad charitatem inflamaret. Nonne alas igneas habebant reliqui Apostoli & Euangelistae, Spiritu sancto repleti, qui per quatuor animalia alata representabatur; de quibus Ezechiel inquit: Haec erat uisio diuinae: in medio animalium splendor ignis, & de igne sicut egrediens, & animalia ibant & reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis. O uirtus omnipotens ignis diuini! qui terrena animalia conuertit in caelestia, obscura in splendida, frigida in ardientia, tarda in celerrima; alas igneas praebet ad obediendum, & discurrèdum per uniuersum orbem, pennas ignitas ad ascendendum usque ad supremum caelum: omnia impedimenta vincit, omnes difficultates superat, consumit omnes imperfectiones, purificat mentes, & in seipsum transformat animas. Esto ergo munda lampas, in quo ardeat & luceat diuinus iste ignis; Nutri illum quotidie suis propriis actibus; nam amando amaberis, & in amore cresces, at Spiritus sanctus manebit in te semper immutabilis.

Spiritum sanctum dari & offerri omnibus hominibus uolentibus illum dignè recipere. S. 5.

SEd hoc unum ad maius nostrum solatium explicandum supersert, in quo adhuc splendet amplius infinita Dei charitas & munificètia, cum donum tam pretiosum omnibus hominibus offerret, nullum excipiens, qui se ad illud recipendū dignè praeparare uoluerit, ut satis indicat magnificentissima illa promissio; Effundam Spiritum meum super omnem carnem. Dixerat olim Deus, Non permanebit Spiritus meus in homine in aeternum, quia caro est; quod de Spiritu sancto interpretatur D. Ambrosius, quia Spiritus sanctus in carnalibus hominibus permanere non potest; Sicut dictum est, quod mundus non potest accipere; scilicet quandiū mundus est, & mundanā retinet malitiam. At postquam Verbum caro factū est, & habitauit in nobis, uirtute deificae carnis, noua facta est promissio effundendi Spiritum sanctum in omnem carnem: in omnem, inquam, quae uoluerit Spiritum Domini recipere, per quem caro cõditiones induet diuini spiritus; sicut ferrum igni cõiunctum proprietates induit ipsius ignis. Putabant ex circuncisione fideles, quod illis solis promissio Spiritus sancti facta erat, quia ab illis solis progenitus est Christus secundum carnem. At non sic Propheta Ioël; sed, Effundam, dicit Dominus, Spiritum meum, non solum super eos, qui sunt ex carne Abrahae, uel super omnem solum Iudaeorum carnem, sed absolute super omnem carnem, cuiuscumque generis & nationis hominum, ut omnes huius diuini ignis possent esse participes.

Antea ardebat hic ignis in sola Iudaea; unde

Isaías Deum uocat, Dominum, cuius ignis est in Sion, & caminus eius in Ierusalem. At quid ait Christus Dominus? Ignem ueni mittere in terram. In quam terram? num in Iudaeam solum, uel tantum in Ierusalem? Minime, sed in oem terram; ut iam Deus sit Dominus, cuius ignis sit, non in sola Sion, uel Ierusalem, sed in omni loco terrae. Et quid, inquit, uolo nisi ut accendatur? ita ut uniuersam inflamet terram. Ignis enim iste diuinus nunquam dicit, sufficit, nec si omnem accenderet Iudaeam diceret sat est; quia adhuc amplius accendi potest, & desiderat. In die Pentecostes solum factus est sonus spiritus uehementis in Ierusalem, & post sonum apparuerunt linguae quasi ignis; ac postea sonus, & lingue illae per uniuersum orbem dispersitae sunt: nam in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terrae uerba eorum; ubique autem fuit Apostolorum sonus, aderat etiam ille ignis, ut audientium inflamaret corda.

Clamauerat Ecclesia ex Hebraeis ad Dominum dicens, Osculetur me osculo oris sui; & exaudita est in die Pentecostes dans illis Spiritum sanctum. Clamabat similiter cõgregatio ex Gentibus, ac si dixisset; Ille qui osculatus est populum Hebraeum, osculetur me eodem osculo oris sui, praebes mihi eundem Spiritum, eademque amoris signa, quae praebuit illi. Peruenit ad aures Dei eius deprecatio. Sed ubi, & quando exaudita est? Tunc scilicet quando, teste D. Luca, Cornelius centurio ex

Gentibus uir religiosus, cum omni domo sua, orabat ad Dominum: cui Angelus dixit; Orationes tuae, & elemosinae tuae, ascenderunt in memoriam in conspectu Dei: & nunc mitte uirum in Toppem, & accersit Simonem quendam, qui cognominatur Petrus, hic dicit tibi quid te oporteat facere: Accersit, uenit Petrus à Deo ante praemonitus, & instructus quadam mirabili uisione limet, in quo erant omnia quadrupedia, serpentina, & uolantia caeli; praecipiens illi, ut occideret, & manducaret, nec iudicaret mundum quod Deus sanctificauerat. Quid ergo dixit Cornelio? Vos scitis quomodo abominati sit uir Iudaeo coniungi, aut accedere ad alienigenam, sed mihi ostendit Deus neminem cõmunicum aut immundum dicere hominem. Rursus; In ueritate cõperi, quia non est acceptor personarum Deus, sed in omni gente, qui timet eum, & operatur iustitiam acceptus est illi. Veritatem probauit euentus. Nam adhuc loquente Petro, cecidit Spiritus sanctus super omnes qui audiebant uerbum; Et obstupuerunt ex circuncisione fideles qui uenerat cum Petro, quia & in nationes gratis Spiritus sancti effusa est. Obstupuerunt quidem, quia nihil tale putarant; crediderunt tamen ex uiso signo linguarum ignearum, quia etiam ex Gentibus Christus Ecclesiam aggregabat, & osculabatur eam osculo oris sui, infundens Spiritum sanctum sic ut & ipsis. Propter quod Petrus iussit eos baptizari in nomine Domini Iesu. O uerè stupèda Dei clementia! o immensa munificètia Saluatoris! quos paulò antea uocauerat quadrupedia, serpentina, & uolantia, non dedignatur osculari, cum illis pacem inire, Spiritumque sanctum eis effundere, ut uerum appareat quod promissit; Effundam Spiritum meum super omnem carnem.

Sed quid ait Petro? Occide, & manduca: Occide gladio oris mei, uerbo praedicationis destrues eorum infidelitatem & malitiam; & manduca eos aggregans Ecclesiae, cuius tu es Cephas, & Caput; sic osculabor eos osculo oris mei, infundens illis vitam, & Spiritum meum, quo in aeternum uiuāt.

Lu. 22. v. 49

Psal. 30. v. 16.

Psal. 18. v. 5.

Act. 10.

v. 28. & 31

D

EXHORTATIO IX.

PRO FE- De missione inuisibili Spiritus sancti ad ani- STO PEN- mam, de duplici sapientia, & charitate in- TEE. creata, & creata, que illi communicatur: & qua ratione dicantur donum Dei, & aqua uia; & de modo petendi hac dona.

Osculetur me, &c.

BS TVPESCIT animus vehe- menter dum contemplatur infinitum Dei amorem erga homines ad hoc peruenisse, vt non solum illis alia extra se dona creata con- ferat, sed etiam seipsum, donaque increata, immensa, incomprehensibilia, & ineffabilia, modo etiam ineffabili elargitur. Etenim Pater aternus, qui visibiliter mitit in mundum Filium & Spiritum sanctum, eo modo quo hactenus explanatum est, inuisibiliter eos quotidie mittit in animas, vt re vera sint & habitent in illis. Et quauis solus Pater dicatur mittere Filium, quia a solo illo generatur; & Pater simul ac Filius dicatur mittere Spiritum sanctum, quia ab vtroque procedit; tamen cum sint vnus Deus, omnes tres personae simul dicuntur venire ad animam, & se dare illi, in eaque habitare; iuxta illud, Si quis diligit me, Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansorem apud eum faciemus: Vnde etiam omnes tres osculantur animam Osculo oris sui; & vniuntur illi, erudiunt & inflammant eam modo quodam ineffabili, quem iucundum & perutile erit amplius explanare.

Filium & Spiritum sanctum, esse sapientiam & charitatem increatam, qua datur iustis. §. 1.

FATENDUM igitur est duplicem a Patre aeterno iustis communicari sapientiam, & duplicem charitatem, vnam increatam, & creatam alteram. Sapientia increata est Filius Dei vni- genitus, a quo procedit sapientia creata, quae anima infunditur, & inhaeret. Charitas vero increata est Spiritus sanctus, a quo profuit creata charitas anima inhaeret; iuxta illud Pauli, Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Et quamuis tam Filius quam Spiritus sanctus eade dona creata in anima operetur; tamen iuxta sententiam Diui Augustini quam explicat Angelicus Doctor, missio Filij magis respicit dona intellectus, quem erudit & illuminat per fidem, & sapientiam, caeterasque diuinas illustrationes, eo tamen sine vt voluntatem per amorem accendat; at missio Spiritus sancti magis consideratur secundum dona voluntatis, quam per charitatem, deuotionem, aliasque igneas inspirationes inflammat. Vnde prouenit quod etiam intellectus illustratur per sapientiam. Quid ergo felicius? quid vtilius? & quid iucundius potest anima euenire, quam mitti ad illam Filium & Spiritum sanctum, & ipsammet increatam charitatem & sapientiam? Nam propter hoc solum Christus venit in mundum, vt ipse cum Spiritu sancto inuisibiliter veniret ad quilibet animam. Docet hoc suauissimis verbis ipsemet Salua-

Ad Rom. 5. v. 5. 4. de Trinit. c. 20. to. 3. r. p. q. 43. ar. 5.

A tor, in ea oratione quam pro Discipulis effudit ad Patrem, dicens; Notum feci eis nomen tuum, & notum faciam, vt dilectio qua dilexisti me in ipsis sit, & ego in ipsis. Qua breui & praecleara sententia docet scopum doctrinae quam praedicauit, ac miraculorum, caeterorumque; omnium quae gessit & passus est, ad manifestandum Dei nomen & diuinitatem, eospectasse; Vt dilectio, inquit, qua me dilexisti sit in eis, & ego in eis; id est, Vt Spiritus sanctus, & ego, simus & habitemus in illis. Quod sic explicatur: Non dixit, vt simili dilectione qua dilexisti me diligas eos, quauis & hoc verum esset; sed amplius extollit dicens, vt ipsamet dilectio increata qua ab aeterno me dilexisti, sit in eis. Qua forma loquendi docet amorem quo prosequitur iustos, diuersum esse ab eo amore generali, quo diligit oes homines, & solem suum ori facit super bonos & malos; ita enim peccatores diligit, vt tamē amorē quo eos diligit, non communicet eis. Ex amore quidem benefacit illis; non tamen sic benefacit vt det eis suum amorem. At iustos ita singulari amore prosequitur, vt non solum magna eis conferat beneficia & dona creata, sed etiam ipsamet suam dilectionem & amorem aeternum & increatum eis donet, vt sit in eis. Quod admirans D. Ioannes, ait, Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur & simus. Non ait, Videte quali charitate nos dilexit Pater, sed qualem charitatem dedit nobis, talem profecto qualis ipse est; nam, Deus, inquit, charitas est; & hanc dedit nobis, vt per illam constituamur eius filij, & sit nobis vice pignoris ad caelestem hereditatem consequendam; Deus, inquit Paulus, signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris. Et credentes ait signatos esse Spiritu promissionis sancto. Haec autem signatio & sigillatio, non est aliud quam vnio Spiritus sancti cum anima, & sicut sigillum coniunctum cerae imprimi illi suam figuram, ita Spiritus sanctus, qui charitas increata est, dum animam coniungitur, & eam osculatur, imprimit gratiam & charitatem creatam, quae ad similitudinem ipsius est. Et vtraque charitate signata & sigillata anima constituitur inter oues Christi separata ab haedis, & ad caelestem hereditatem destinata. Videte igitur & considerate hanc Dei charitatem erga nos, vt eam petatis ab eo qui dat spiritum bonum petentibus se; dicentes cum sponsa, Osculetur me osculo oris sui: ita vt ipsa Dei osculatio & dilectio sit in me, & imprimatur mihi. Videte iterum hanc charitatem, qui Deus est, & datur vobis, quia nihil maius vobis potuit dare. Nescio (inquit D. Augustinus) vtrum magnificentius nobis charitas commendari possit; quam vt diceretur, Deus charitas est, breuis laus, magna laus, breuis in sermone, & magna in intellectu, quam citò dicitur, Deus dilectio est: si numeres vnum est, si appendas quantum est. Appende si potes, cuncta quae Deus fecit pro amicis suis, & tunc intelliges quam immensum bonum sit, charitas est. En primum quod dixit Christus Dominus; audi secundum illi aequale, Et ego in eis; significat quidem vnitatem quam ipse habet, cum illa dilectione Patris, quae est Spiritus sanctus & charitas increata. Vnde fit, quod vbi cumque est illa dilectio, ibi fit ipse Filius; Ego, inquit, in eis, ego sapientia increata, ego lumen de lumine, ego lux vera, illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum; ego, qui sum via, veritas, & vi-

Io. 17. v. 26.

1. Io. 3. v. 1.

1. Ioan. 4. v. 16.

2. Cor. 1. v. 22.

Lu. 11. v. 13.

ta; ego ipse etiam sum, & maneo in illis, vt eis etiam infundam sapientiam creatam, & lumen vnicuique proprium, quo simul cum dilectione nobis firmiter adhaereant. Et hoc modo verificatur promissum illud Saluatoris dicentis; Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi. O ter quaterque beata, & millies beata pia anima, in qua Filius & Spiritus sanctus, sapientia & charitas increata continuè assistunt, & osculantur illam osculo oris sui! Quid enim boni illi deesse poterit? Nam qui dat nobis proprium Filium & Spiritum sanctum suum, quomodo non etiam cum illis omnia nobis donabit? Nam, vt dicit Gregorius Nazianzenus, incredibilis est vis amoris, si potentia coniungatur. Cum ergo sapientia & charitas increata Dei coniuncta sit cum omnipotentia, ineffabilia sunt dona quae ab vtraque prodeunt, vt dilectis benefaciant.

Matth. 28. v. 20.

Ad Rom. 8. v. 32.

In vita sua quam scripsit Meuse.

Dona creata qua nos coniungunt Deo, praeposenda esse alijs. §. 2.

HINC fit primum & ante omnia petendum esse a Deo dona increata, scilicet, Filium, & Spiritum sanctum, vt habitent in nobis: deinde vero dona illa increata, quae nos ipsis coniungunt, & sine quibus in nobis permanere non possunt, praeposenda ea omnibus donis, quae ab illis separata inueniri queunt, & contemnendo cuncta illa, quae ad hanc cum ipsis coniunctionem non conducunt. Hunc mirum ordinem petendi seruauit sponsa in his verbis, quia protulit illa postquam introducta est in cellam vinariam, vbi ipse sponsus ordinauit in ea charitatem, & ideo dixit, Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino. Vbera sunt, vt diximus, sapientia & charitas increata, lac coniunctum vberibus est gratia, charitas, sapientia infusa, reliquae supernaturales virtutes, & Spiritus sancti septem dona, quibus adiungenda sunt fides & spes, sine quibus praedicta dona esse non possunt, licet ipsae aliquando sint sine illis. Lac ab vberibus separatum, & velut in vasculo repositum, sunt dona spiritalia, quae sine vnione ad Filium & Spiritum sanctum per gratiam inueniri possunt; vt quae vocantur gratiae gratis datae: scilicet, donum linguarum & miraculorum, scientiae, & consolationes spirituales sensibiles, & dulces lachrymae. Vinum autem caetera bona terrena hic comprehendit. Sponsa igitur non sine magno mysterio, cum dicere debuisset; Melius est lac vberum tuorum, quam vinum; vt inter vinum & lac seruaretur proportio: dixit tamen, quia meliora sunt vbera tua quam vinum, vt quatuor nobis altissime perfectionis monita preberet.

Cant. 2. v. 4.

Primum quidem vt significaret quod non amat, nec petit lac ab vberibus separatum, sed ipsis coniunctum. Constat enim lac meliorem in ipsis vberibus sortiri conditionem, illudque esse melius quod ab ipsis vberibus fugitur, quam quod separatum ab illis in vase continetur; facile enim extra vbera accescit, & corrumpitur. Etenim Deus noster qui ex abundantia bonitatis suae pluit super iustos & iniustos, etiam malis & iniustis tribuit aliquod lac, sed ab vberibus separatum. Elargitur enim illis aliquando quaedam dona caelestia, nimirum prophetiae donum, vel gratiam intelligendi, aut interpretandi Scripturas, aut ali-

quas spirituales consolationes, quibus forte remuneret nonnulla eorum opera bona, vel a malis auertat: at quamdiu in peccato manent, & Filium ac Spiritum sanctum per gratiam inhabitantem non habent, lac gustant, sed vberibus non iunguntur, nec ab illis per spirituales contactum illud sugunt, sed quali a longè proiectum assumunt, quod nisi resipiscant tandem accescet, & erit illis in ruinam. At Christi sponsa ideo commendat vbera; quia sicut desiderat coniungi Deo per osculum, ita etiam cupit ipsi fonti donorum vniri: nec lac seu dona concupiscit, nisi quae Deo coniungitur: quae suo perenni fonti, nempe Spiritui sancto coniungitur; vt mox dicemus.

Caeteras vero gratias gratis datas, ac sensibiles consolationes, quae sine vnione ad Deum esse possunt, non magnificat, nisi quatenus ad hunc amorem possunt conferre. Imo nec audet expressè petere, sed diuinae prouidentiae committit, ne forte quod datur illi ob aliorum commodum, vertatur in proprium damnum, & delectatio spiritalis, vel deuotio sensibilibus nutrimentum sit vanitatis, aut proprii amoris. Vnde etiam non ait; quia melius est mihi lac, sed vbera; quia forte hoc lac non erit illi melius, sed deterius. Vbera vero & dona gratiae, quae Deo iungunt, semper sunt vtilia, & nunquam noxia.

Sed adhuc altius quid innuit dum commendat vbera potius quam lac, ad significandum quod pluris aestimat benefactorem, quam beneficium, & datorem, quam ipsius donum; nec propter lac amat vbera, sed propter se ipsa, nec amat Deum propter dona ipsius, sed dona propter ipsum Deum: nec cupit seruire Deo quasi mercenaria propter refectionem alicuius lactis vel dulcedinis, quam expectet, sed propter ipsa vbera, & propter infinitam Dei charitatem & amorem quo est praeuenta. Nec delectatur in donis Dei propter ipsorum dulcedinem, sed in ipso Deo, qui dat illa; iuxta illud Pauli, Gaudete in Domino semper: & Dauidis, Delectare in Domino. Hoc autem gaudium quod non de creatura habetur, sed de Creatore, est omnium gaudiorum supremum; quoniam, vt probat D. Thomas, sicut nullum est maius bonum quam diuinum; ita nullum est maius gaudium, quam quod procedit a Deo, & est de ipso bono diuino, quod amatur, & per amorem quodam modo possidetur; & sicut nullus potest a nobis tollere diuinum amorem, ita nec istud verum gaudium. Gaudium vero, & delectatio sensibilibus multoties abest; & vtiliter (inquit D. Bernardus) aliquando negatur: vt virtutes ipsas non pro delectatione quam experimur, sed pro virtutibus ipsis, & pro solo beneplacito Dei tota intentione, etsi non tota affectione sequeamur. Vnde si quas Deus tribuit consolationes electis suis, ideo est vt melius praeparantur ad recipienda dona ipsius, & virtutum opera perficiant; iuxta illud quod dixit per Oseam Prophetam; Ecce ego lactabo eam, & ducam in solitudinem, & loquar ad cor eius. Non ait ego praebabo lac, sed lactabo eam, vt ipsa illud sugat ex vberibus meis: post haec ducam in solitudinem, separando eam ab omnibus terrenis ac mundanis, quae illam possent maculare, vel vnionem diuini amoris impedire; tunc autem loquar ad cor, & consolabor illam, vt in solitudine diu persistere possit, & bonis operibus abundare.

Ad Philip. 4. v. 4.

PL 36. v. 4.

22. q. 180. art. 7. & 12. q. 37. ar. 2.

Io. 16. v. 22. Serm. 5. in Quadrag.

Osee 2. v. 14.

Hinc desumitur tertia ratio ob quam vberum potius quam lactis meminit, vt indicaret perpetuam durationem bonorum, quae potissimè desiderat. Vbera enim Dei sunt perennes fontes caelestium donorum; nec vnquam marcescent, quia aeterna sunt, & infinita; nec cessabunt emittere lac volentibus sugere illud, siue tyrones sint, siue proficientes, aut perfecti; nec vnquam clauduntur, nisi respicientibus ea. Illa ergo dona gratiae quae ex se perpetua sunt, & à sponâ vberibus perpetuò manant, appetit vehementer: cetera verò, etsi caelestia sint, quae tamen non semper effluunt, non ita exoptat. Vtraque complexus est Diuus Paulus, cum dixit: *Charitas nunquam excidit, siue prophetia euacuabitur, siue lingua cessabit, siue scientia destruetur.*

1. Cor. 13. v. 8.

D. Bern. ferm. 9. in Cant.

Isa. 40. v. 6.

Ps. 16. v. 10.

Iob 10. v. 7.

In Solilo. quii c. 2.

Punctum carnis quatuor dicitur solum, demerit 4. proprietates carnales consolatio nis.

Pro. 14. v. 13.

Vnde & multo magis illa praeponeat temporalibus ac corporalibus bonis, & omni carnis delectationi ac amori, quae, vt inquit D. Bernardus, sunt instar vini ab vuis expressi, quod non amplius crescit, & vna manet arida, nec habent quod denud exprimatur: teste enim Isaia, Omnis caro foenum est, & omnis eius gloria sicut flos foeni, quod cito excidatur; & tamen verbum Domini manet in aeternum. Merito ergo ait sponsa, *Meliora sunt vbera tua vino*; quia diuturniora, imò tu solus inter amantes, vbera habes; reliqui sunt velut vna, quae semel profert vinum amoris, quod habet, & statim arefcit: aruit pater, aruit mater, aruerunt domestici, & amici; *Quia pater meus, & mater mea, dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me.*

Denique non ait dulciora sunt vbera tua vino, sed *meliora*; vt significaret per solum eius amorem, & donâ illi connexa, nos fieri meliores & sanctiores. Nam gratiae gratis datae, bonaque temporalia nullam conferunt bonitatem, & sanctimoniam. Vnde vbera tua fragrant vnguentis, non quibuslibet, sed optimis, quae optimos reddunt eos, qui illis vniuersi fuerint; nec tamen appeto illa, quia fragrant, sed quia optima sunt. Virtutes enim non desidero, propter odorem boni nominis apud homines, sed quia optima sunt coram Deo; inde fiet quod fragrent aera hominibus: ego tamen fragrantiae praefero sanctitatem, & famam bonam conscientiam; quia non erit solida nec diuturna fragrantia, si desint vnguenta optima; *Nam gaudium hypocritae instar puncti.* Hypocrita est, qui fingit habere optimam virtutem vnguentam; vt coram hominibus fragret opinione sanctitatis, cuius gaudium est, instar puncti, quod vt notat Diuus Bonaventura, non est longum, nec altum, latum vel profundum; non longum, quia ferè nullam habet durationem, & vix esse incipit, cum iam definit; non latum, quia non verè dilatat cor, sed multis amaritudinibus & perturbationibus est permixtum; non altum, quia non est de caelestibus & diuinis, sed de terrenis, ac abiectis rebus; non profundum, quia nullas habet intus radices, sed totum ferè est exterius, vnde celeriter euanescit. Nam, vt inquit Diuus Augustinus, latitiae saeculi vanitas est, quae cum magno desiderio speratur, vt veniat; & cum venient tenebris non valet: Et tandem extremam gaudij mundani luctus occupat. Et inde Septuaginta loco illius, *Gaudium hypocritae instar puncti*; sic vertunt, *Latitiae impiorum vana insignis, & gaudium iniquorum perditio.*

At gaudium Sanctorum non instar puncti, sed

instar aeternitatis est; habet longitudinem sine fine, quia sempiternum erit: altitudinem vsque ad summum, quia de summi boni possessione latatur: latitudinem immensam, quia in Deo qui omne bonum comprehendit, cor dilatat; profundas denique radices, quia in Deo fundatur: *Et ideo gaudium vestrum nemo tollet à vobis*, inquit Dominus. Meliora ergo sunt vbera tua, & gaudia tua, quam terrenorum gaudiorum vinum; ideo illa appetenda, haec respicienda, vt fusiùs infra dicetur.

Paucos haec dona petere, quia nec sciunt, nec estimant illa. §. 3.

SED cum dona ista tam preciosa sint & prae-cellentia, imò tam infinita & immensa, quid est quod tam pauci auidè appetant illa? Cur rari sunt qui Deo dicant cum sponsa, *Osculetur me bis osculis oris sui*: cum tamen plurimi sciant, quae rant, & petant, alia carnis, & mundi oscula? Et quae alia potest esse caussa, nisi tantorum donorum inficitia, vel tenuis cognitio, vnde stupenda procedit paruipensio, vel animi remissio? Placet hoc praeclearissimis Christi Domini verbis explanare, in quibus cuncta quae in hac Exhortatione diximus, multo clariùs conspiciuntur. Sic enim dixit ad Samaritanam; *Si scires donum Dei, & quis est qui dicit tibi, da mihi bibere, tu forsitan petisses ab illo, & dedisset tibi aquam viuam.* Et quidem per donum Dei vniuersa dona relatata diuersi Patres intelligunt. Diuus quidem Cyrillus intelligit dona Spiritus sancti; at verò Diuus Athanasius, & Augustinus dicunt esse ipsi Spiritum sanctum, cui attribuitur nomen doni, vt probat Angelicus Doctor, eo quod amor sit primum quod alicui datur, vnde prouenit quod cetera ei dentur dona. Alij verò affirmant in hoc loco donum significare ipsum Christum nobis datum à Patre, vt omnis qui credit in ipsum non pereat. Ego verò crediderim cuncta haec dona Christum Dominum comprehendisse sub hoc nomine, cum non sint sibi abiecta, nec suo proposito pugnantia, vt sensus sit; Si certa fide crederes, & bene scires, cognosceres quae donum Dei, donum, inquam, quod iam Deus dedit hominibus, nempe me ipsum, & donum quod decreuit dare, scilicet Spiritum sanctum, & cetera ipsius dona, & etiam scires me, qui à te bibere peto, esse illum, per quem donum, quod est aqua viua, hominibus communicandum est, tu forsitan petisses illud, & dedisset tibi. Sed cur ait, *Tu forsitan petisses*? Vt nimirum indicet causas cur homines haec donum non petunt, vel quia nesciunt illa, & nemo petit quod non sciunt; vel etiam si sciant, & fide credant, libero tamen polent arbitrio, quod aliquando tot est peccatis obduratum, quae fidem obnubilant, mentemque excacat, vt ingentia Dei dona paruipendat; vel quia ad terrena valde animus est propensus, parùm curat petere caelestia, etsi multo sint illis excellentiora. Si autè viua fide, & profunda consideratione illorum ingentem magnitudinem perscrutarentur, profectò ardentè illa sitirent, exoptarent, ac peterent; petentibusque elargiretur Christus Dominus, qui ait, *Dedisset tibi*; non inquit forsitan dedisset tibi, sed absolute dedisset, quia Deus firmiter decreuit, & summe desiderat haec dona nobis dare,

PRO FERIA HEBCDOMAE 3. QUADRAGES.

Io. 4. v. 10. Lib. 2. in Ioan c. 82. lib. de Incarn. Christi, tract. 15. in Ioan.

1. P. q. 38. art. 2.

Ita Card. Toletus qui optimè probat.

Lu. 11. v. 13.

si nos velimus recipere, ad illaque recipienda nos dignè preparare: Nam, *Si vos*, inquit, *cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Pater vester de caelo dabit spiritum bonum petentibus se?* Et perpende quod non dixit, filiis petentibus se, sed absolute, petentibus se, siue filij sint, siue serui, siue mercenarij, vel grauissimi quique peccatores, dummodo verè poeniteant; & ex corde petant. Indicat hoc pronomen illud, tibi, quod emphasim habet, cum dicit Christus, dabit tibi, id est, tibi alienigenae, & Samaritanae, tibi quam execratur populus Hebraeorum, tibi quae ita carnalis es, vt habueris quinque viros, & quem habes modò, non est tuus, tibi quae adeò vilis es & pauper, vt indigeas huc venire, vt haurias tibi aquam, & tamen si hoc donum à me petieris, citra dubium dabo illud tibi. O mira Dei munificentia, qui hominibus cuiuscumque sint conditionis, tam ingentia dona paratus est dare, quae ipsi non audent petere. Vtinam omnes magnitudinem horum donorum, & hanc Christi munificentiam agnoscerent, vt caperent, & acciperent.

Si autem vis scire tanti doni magnitudinem; vt illud sitias, & petas, ipse Dominus satis explicuit, cum illud *aquam viuam* appellauit. Vocatur autem aqua viua, vel ipse Spiritus sanctus, qui est fons viuus, & origo gratiae, & donorum sanctificantium animam, vel ipsamet gratia, & charitas Spiritui sancto coniuncta. Nam (vt notat Diuus Augustinus) aquae naturales dicuntur viuae, quando suo perenni fonti coniunguntur, vnde continuò fluunt, & quasi renouantur. Nam quae congregantur in cisternis à fonte segregatae, aquae sunt velut mortuae. Omnes ergo gratiae & dona quae sine Spiritu sancto in cisterna cordis humani aggregantur, vt fides, prophetia, & cetera huiusmodi, non sunt aquae viuae, quae viuunt, Deo gratum, & à peccato mundum reddant habentem. Cum autem datur gratia iustificans, & charitas, simul datur ipse fons viuus vnde emanant, qui est Spiritus sanctus, & ideo aquae viuae nuncupantur. Quod clariùs insinuat Christus Dominus, cum eadem Samaritana dixit: *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquae salientis in vitam aeternam.* O stupenda Dei benignitas! cui sicut placuit dare lac diuinis vberibus coniunctum, vel ipsa vbera cum lacte, sicut praediximus; ita parum visum est dare aquam gratiae, nisi etiam simul daret ipsum fontem viuum, & infinitum, vnde illa emanat, vt sit aqua viua saliens in vitam aeternam: quia animam salientem facit, & ascendentem vsque ad ipsum Deum, vnde manauit. Aqua enim tantum ascendit, quanta est altitudo principij, vnde profluit. Cum ergo profluit à Deo, etsi hic per fidem cognito, facit animam ascendere vsque ad Deum clarè visum in gloria. Vt autem sciremus quanta sit huius aquae viuae abundantia, dixit iterum; *Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent.* Flumina vocat, vt inquit D. Chrysostomus, & D. Gregorius, reliquas virtutes supernaturales, & dona affluenter promanantia à suo fonte, qui est Spiritus sanctus: *Hoc enim* (inquit Euangelista) *dixit de Spiritu quem accepturi erant credentes in eum.*

Io. 4. v. 14.

Io. 7. v. 38. Hom. 50. in Io. lib. 15. Mor. c. 25.

Hinc ergo satis liquet quanti sint faciènda haec dona, quae aqua viua appellatur, & fons aquae salientis vsque ad vitam aeternam, quo nihil maius,

nihil iucundius, nihilque potest excogitari vtilius. Quod clariùs pateret, si mirabiles huius aquae viuae effectus indagaremus, qui in immensum superant eos qui à naturali aqua nobis proueniunt. Ceterum, ne longior sit haec digressio, melius de hoc agatur infra circa id capituli 4. *Fons hirtorum, puteus aquarum viuentium.*

Cant. 4. v. 15 in lib. 7. Exhort.

Vltimum discrimen inter Dei dona infusa, & acquisita. §. 4.

ADAMVS tandem vltimum discrimen inter ipsa Dei dona, quae per vbera Dei, seu lac vberibus coniunctum, vel aquam viuam suo contiguam fonti, & per vinum significantur. Etenim Deus non creat vinum per se, & ab vuis expressum sicut creauit aquam; sed tantum creat illud in vuis contentum; hominum verò industria & labore ab illis exprimitur, & fit vinum: ideoque conuenienter significat sapientiam, scientiam, virtutem, precem, & cetera dona, quae Theologi vocant aequisita; quia proprio labore & industria cooperantes diuino auxilio, ea homines acquirunt. Sunt quidem bona, iucunda, & vtilia valde, sicut vinum; etsi aliquando inebriant, & rectum iudicium rationis euertant, dum superbia elati quod proprio labore acquirunt, iuis meritis, & viribus, & non Deo, attribuant, dicentes: *Manus nostra excelsa, & non Dominus fecit haec omnia.* Quod summa ignorantia est; velut si homo diceret: Ego & non Deus creauit vinum, quia ego ex vuis expressi. Sed quid inquis, o insipiens? si Deus non creasset vvas, vnde tu posses vinum exprimere? & si non dedisset tibi vires, auxilia, & media congrua, ad acquirendam sapientiam, vel scientiam, aut virtutem, numquid posses acquirere illam? Si bene disceris, si rectè oras, si strenue te abnegas, bonum quidè vinum tibi paras, & labor tuus gratis est Deo, tamen totum hoc ipsi Deo debes tribuere: & qua parte tuo labore acquiritur, limitationem quandam recipit, quia semper debilis es ad laborandum, nec totum que potes, & deberes diuino cooperaris auxilio; propter quod merito ait sponsa; *Meliora sunt vbera tua vino*; id est; Illa sapientia, & scientia, illa virtus, oratio, & consolatio, & cetera dona, quae ab ipso Deo infundantur immediatè, & dona infusa dicuntur, & supernaturalia; multo sunt meliora, iucundiora, & vberiora, quam quae mea industria acquisiui; quia ex infinita ipsius Dei bonitate, & gratuita voluntate procedunt, & quibusdam electis vberimè communicat illa, ita vt ipsi videant, experimentoque sentiant, non suis viribus, non suo labore & industria parta, sed gratis & sine meritis infusa; multoties enim subitò, & cum minus putabat, ea recipiunt. Compara quae Apostoli acquirerunt triennio, quo cum Christo Domino in eius schola versati sunt, cum his quae in die Pentecostes subitò receperunt per Spiritum sanctum sibi infusum; & inde satis percipies quantum distet bona nostro labore parta, etsi non sine Dei auxilio, ab his qui ipse liberaliter infundere dignatur dilectis suis. Quare illa quidem tibi totis viribus preparanda sunt, quia preparant animam ad ista vberius recipienda; quae tamen tanquam meliora ad nostram perfectionis culmen obtinendum electa Dei sponsa exoptat, cum ait: ipsemet osculetur me osculo oris sui, quia vbera sua;

Deut. 32. v. 27.

& lac donorum quod ab illis effunditur, meliora mihi erunt, quam vinum, quod ego magno labore exprimo; Vtinam vrorumque donorum participes simus, ut ipsi Deo amplius, & iucundius placeamus, nunc, & semper, & in saecula saeculorum Amen.

EXHORTATIO X.

De Sacramento Baptismi, in quo primo fit reconciliatio cum Deo, desponsatio Christi cum Ecclesia, ex Gentibus praecipue adunata, tribuitur etiam dignitas filij Dei adoptiui, & alia dona quae per Dei osculum adumbrantur.

Osculetur me osculo oris sui.

Ioan. 3. v. 5.

REIMVM nostrae salutis instrumentum, & medium quod Saluator noster instituit, ut redemptionis suae fructum nobis applicaret, Sacramentum est Baptismi, de quo testatur se, Quod nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Oportet enim iterum generari, & nasci non ex matre & patre carnalibus, sed ex aqua, & Spiritu sancto vice matris & patris. Cum enim quis immergitur intra aquam, quasi intra matris vterum absconditur, ibi virtute Spiritus sancti fecundantur aquam, renascitur nouus homo, nouam spiritualem vitam gratiae recipiens. Sine hac autem regeneratione, nullus potest introire in regnum Dei, quod est Ecclesia, tam militans in hoc saeculo, quam regnans & triumphans in altero. Vtraque enim appellatur regnum Dei, & in vtramque intratur per Baptismum: qui si ad effectus internos respicias, osculum est oris Dei exhibitum per lauacrum aquae in verbo vitae, quod a Christi ore procedit, cuius nomine dicitur, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Quo osculo primo fit remissio peccati originalis, reconciliatio animae cum Deo, desponsatio spiritualis Christi cum illa; imo cum ipsa Ecclesia ex Gentibus maxime collecta; tribuitur etiam fecunditas ad merita, & bona opera; dignitas filij Dei adoptiui, ius ad aeternam hereditatem, & suo tempore possessio illius. Quae omnia desiderabat, & petebat antiqua Ecclesia sub hac metaphora osculi, dicens; Osculetur me osculo oris sui. Sunt autem nobis concessa per Christum, in cuius baptismo facta in Iordane, caeli aperti sunt, & Spiritus sanctus descendit super eum tanquam columba, & vox Patris intonuit, dicens; Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Vbi mirifice adumbrantur cuncta quae Baptismus praestat.

Mat. 3. v. 16

Io. 1. v. 32

Per Baptismum tribuitur Spiritum sanctum, & osculum reconciliationis. §. 1.

Exhort. 5.

COEPIVS dicere supra columbam, cui innatum est comparem crebro osculari, hieroglyphicam fuisse amoris, pacis, concordiae, & charitatis maxime, quae inter coniuges inuenitur.

A Quod eleganter Diuus Ambrosius his verbis explicuit. Osculum oris, pietatis & charitatis, est pignus, osculantur se & columba: sed quid ad humani osculi venustatem, quo amicitiae insigne humanitatisque praefulget; in quo plena charitatis fidelis exprimitur affectus. Vnde & Dominus velut prodigij genus in proditore condemnans, ait; Inda, osculo filium hominis tradis: Hoc est; charitatis insigne conuertis ad signum proditoris, & infidelitatis indicium? pacis hoc pignore vteris ad officium crudelitatis? Apparuit ergo Spiritus sanctus in Baptismo sub forma columbae, quia baptizatis tribuit osculum non fictum, & fraudulentum, sicut oscula odientium & proditorum; nec osculum inane & vacuum, sicut tribuebatur in Sacramentis antiquae legis, sed osculum columbinum, verum, simplex, solidum, & effica signum gratiae, & charitatis, per quam anima remissis peccatis reconciliatur Deo, & in eius amicitiam admittatur. Vnde, ut notat Diuus Chrysostomus, coluba reuerfa est ad arcam post diluuium, portans ramum oliuae virentibus foliis in ore suo, commune in orbis terrarum tranquillitatem, & pacem annuncians. Arca autem, ut expressit testatur Diuus Petrus, figura erat Baptismi. Nam sicut in arca octo animae saluae factae sunt ad diluuium mundum inundate, ita modo, Nos saluos facit Baptismi, non carnis depositio sordium, sed conscientiae bonae interrogatio in Deum. Columba ergo accedens ad arcam cum ramo viridi oliuae in ore, est Spiritus sanctus assistens in Baptismo, conferens gratiam reconciliationis, & pacis, ac signum ineffabilis suae erga nos pietatis & misericordiae. Afferit autem illum ramum in ore, quia per verbum virtute ipsius prolatum haec confertur reconciliatio; iuxta illud Pauli, Mundans eam, scilicet Ecclesiam, lauacro aquae in verbo vitae. Afferit etiam columba ramum in ore, quo osculatur comparem, quia eodem verbo implet desiderium Ecclesiae dicentis, Osculetur me osculo oris sui, tribuens illi intus osculum reconciliationis, quo Deo sit valde grata.

Lib. 6. Exam. c. 9.

Luc. 22. v. 48.

Hom. 12 in Matt. 10. 2. & D. Tho. 3. p. q. 39. ar. 6. ad 4. Gen. 8. v. 12. In Pet. 3. v. 20.

Idem D. Ambrosius lib. 2. in Luc. c. vlt.

C Ex hoc autem dono omnium maximo plurima, & preciosissima dona proueniunt, quae abunde in Baptismo conferuntur; propter quod dicuntur tunc caeli aperti esse. Nam sicut tempore diluuij cataractae caeli apertae sunt, quia copiosissima pluuia descendit, quae mundum inundaret; sic per Christum in Baptismo caeli aperti dicuntur; non tantum ut baptizati illuc suo tempore ascendant, & intrent, sed quia mox ex ipsis descendit abundantissima gratiae pluuia, quae omnia eius qui baptizatur; scelera, etsi innumera, & grauissima, suffocet, & penitus extinguat. Nec dicitur cataractas, seu portas caeli apertas esse, sed ipsos caelos, ad significandum per Christum, omnia obstacula funditus ablata esse. Vnde sicut notat Chrysostomus; Postquam Christus tyrannum vicit per crucem, quia non erant necessariae portae caelo, nunquam claudendo, non dicunt Angeli, aperite portas: iam enim erant apertae, sed Tollite portas: quasi significarent quod semper mansuri erant caeli aperti, ut iusti introirent, & caelestia dona Spiritus sancti largiter diffluerent, quibus animae munda, pulchraeque fierent & ornat, sicut decebat eas, quae Christo tunc erant desponsandae.

Ad Ephes. 5. v. 26.

Gen. 7. v. 11

In imperfecto Ho. 4. a medio illius.

Pf. 23. v. 7.

Per Baptismum Ecclesiam mundari & desponsari Christo. §. 2.

Osce 2. v. 19. Fufius explicatur in lib. 5. exhort. 33.

PROMISERAT Deus olim assumpturum se Ecclesiam in sponsam, eo, scilicet, tempore, quo ipse carnem assumeret. Sic enim inquit per Oseam Prophetam: Sponsabo te mihi semperternum, & sponsabo te mihi in iustitia, & iudicio, & in misericordia, & miserationibus: & sponsabo te mihi in fide, & scies quia ego Dominus. Tot enim tam ingentiaque dona per hanc desponsationem conferam, ut per illa optime dignoscas esse sponsum omnipotentem, infinite diuitem, & munificum, qui talibus donis meas locuplete, & adorno sponsas. Sed quid est, sponsabo te mihi in fide? in qua fide sponsum pollicetur? In fide nimirum Christi, qui venturus erat in mundum, ut illum Deo patri reconciliaret, ex mundo sibi sponsam Ecclesiam assumeret: mundans prius illam ab omnibus immunditiis eius per aquam mundissimam gratiae a fonte Spiritus sancti promanante, prout promiserat per Ezechielem, dicens: Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus iniquitatibus vestris, & ab vniuersis idolis vestris mundabovos; & dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio vestri. Necesse enim erat, ut noui sponsi, qui nouus homo erat, noua esset sponsa, munda & pulchra, ut tanto esset sponso digna. Haec autem praestitit nobis sacramentum baptismi, quod Diuus Paulus vocat Lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus sancti, quem Deus abunde effudit in nos per Iesum Christum Salvatorem nostrum. Sublato enim circumcisionis signaculo, quod solis Iudaeis institutum erat, ordinavit lauacrum baptismi Iudaeis & Gentibus imperitendum, & praecipue Gentibus, ex quibus fere Ecclesia Christi sponsa colligenda erat, & per Baptismum eam sibi copulauit, ut vnum corpus mysticum cum ipso capite illius constitueret: mundans eam (ut idem Paulus inquit) ab omni labe culpae originalis, vel actualis: ut sit coram ipso pulchra & gloriosa, non habens maculam aut rugam, vel aliam similem maculae imperfectiorem. Vnde tandem eam sibi assumit in sponsam, spirituales cum ea celebrans nuptias per vniorem gratiae, & charitatis. Quae tria bona singulis fidelibus praebet Baptismus: Nam simul est ianua, per quam intratur in Ecclesiam, & anima aggregatur ouili Christi, & lauacrum, per quod mundatur ab omni peccato. Est denique thalamus, in quo per fidem & charitatem Deo tanquam sponsa coniungitur. Vnde non sine mysterio eundem diem Epiphaniae tribus praclaris miraculis ornatum fuisse testatur Ecclesia sic canens: Hodie caelesti sponso iuncta est Ecclesia, quoniam in Iordane Christus lauit eius crimina. Currunt cum muneribus magi ad regales nuptias, & ex aqua facta vino latantur conuiuia. Magi enim, qui primitiae erant Gentium, duce stella venerunt ad Christum in Bethlehem natum; & collocatum in praesepe, eiusque Ecclesiae sunt ascripti: eodemque die institutum est Baptisma, quo peccata in profundum maris demerguntur, & sponsa dealbatur: ipso etiam die inuolente anno, in nuptias Cana Galilaeae, aqua in vinum conuertitur, ut designentur spiri-

Ezech. 36. v. 25.

Ad Titum 3. v. 5.

Ad Ephes. 5. v. 26.

In Antiphona ad laudes & ad vesp.

Ioan. 2. v. 2.

A tuales nuptiae in ipso Baptismatis die celebratae, non per carnis, sed spiritus coniunctionem: quia aqua in vinum, & caro in spiritum per Christi potentiam commutata est.

Has ergo spirituales nuptias desiderans Ecclesia, dicebat: Osculetur me osculo oris sui. per osculum adumbrans ac perens hoc spirituale connubium, in quo summus refulget amor, qui amantes vnum efficit. Nam ut dicebat Plato, per osculum anima quasi in aliena corpora transfunditur: refertque parum abuisse, quin quidam in osculo moreretur, cum anima proprium penes deserens corpus, ad aliud transmigraret, scilicet, in corpus eius, quem amabat. Nam & in hoc cantico dicitur, Quod fortis est mors dilectio. Quia scilicet animam nobis eripit, ut aliud transferat, sicut transtulit in Paulo qui dicebat: Vno, non ego, vivit vero in me Christus. Sed melius Platone explicat metaphoram osculi Diuus Ambrosius: Per osculum (inquit) adheret anima Deo, per quod sibi transfunditur spiritus osculantis; sicut etiam ij qui se osculantur, non sunt labiorum praebitione contenti, sed spiritum suum sibi inuicem videntur infundere. Illa osculum poposcit, Deus se ei totus infudit. Et anima etiam se totam infundit Deo, & ita per mutuum osculum & amorem sunt vnus spiritus & perficitur spiritualis desponsatio.

Apud Gelium lib. 19. c. 11.

Cant. 8. v. 6

Ad Gal. 2. v. 20.

Lib. de Isaac & anima c. 3.

Nota.

Sed mirum & nouum est; si per osculum connubium intelligitur, sponsa hoc nuptiale carmen a petitione osculi inchoare. Nam in coniugiis inuendis mos receptus est, ut vir foeminam roget, non foemina virum. Et prodigij instar sit, si virgo viri coniugium ambiat. Quomodo ergo sub metaphora carnalis connubij Ecclesia introducit, virum rogans, & dicens: Osculetur me osculo oris sui? Hac forte ratione motus Diuus Ambrosius haec verba etiam sponso tribuit: ut sponsa, quam ornauerat, amore captus ei dicat; osculetur me osculo oris sui. Sed quia ipse Ambrosius cum reliquis patribus, Ecclesiae attribuenda censent, dicendum est, si ad rem ipsam spectes, sponsum prius excitasse, vocasse, ac rogasse sponsam, ac sollicitasse ipsam, ut eum vellet in sponsum assumere. Nisi enim ipsa praesentia esset, & excitata a Deo, dicere non posset, Osculetur me osculo oris sui: & nisi vocata esset ad nuptias, venire nequirit; & ideo sponsus dixit; Inuentus sum a non quaerentibus me, & palam apparui iis, qui me non interrogabant. Vnde in capite secundo, & quinto huius cantici refertur vox sponsi euocantis illam, & post vocationem inquisitio sponsae narratur. Ceterum ideo Salomon, imò Spiritus sanctus per ipsum, voluit carmen istud ab sponsa orante, & postulante desponsationem inchoari: ut nos quae sunt nostri muneris propria admoneat, nempe Deum orare, rogare, instanter obsecrare, & toto conatu has purissimas cum ipso nuptias quaerere. Hoc autem magnum etiam Dei donum est, & insigne ac nouum prodigium: De quo etiam potest intelligi illud Ieremiae, 22. quod de incarnatione supra explicuimus; Vsq; quo delicias dissolueris, filia vaga? quia creauit Dominus nouum super terram, foemina circumdabit virum. Id est, Ierusalem & vetus Ecclesia, rogabit, quaeret ad nuptias, & ad thalamum redu-

Vbi supra

Isa. 65. v. 1. Ad Rom. 10. v. 20.

Iere. 22. v. 22.

Isa. 4. v. 3.

vet Christum, quem antea deseruerat, & spreuerat, vt iterum cum eo spirituale ineat connubium. Quae ratione Isaias hoc tempus insinuans saltem in sensu mystico, praedixit: Et apprehendent septem mulieres virum vnum, dicentes, Inuocetur nomen tuum super nos, aufer opprobrium nostrum. Quod de viro Christo, cui multitudo fidelium animarum spondetur, potest intelligi.

5ap. 8. v. 2.

Sed subtilius, (vtinam ita proprie, sicut vtiliter) dici potest Salomonem hic velle nos assumere personam viri, sponsam anxie quaerentis, eo loquendi genere quo ipse dicit diuinam sapientiam tanquam sponsam sibi quaesuisse, & asciuisse, Hanc, inquit, amavi, & exquisiui diuinitate mea, & quaesivi sponsam mihi eam assumere, & amator factus sum formae illius. Ipsa enim increata Dei sapientia tanquam sponsa cupit rogari, & quaeri, & pro-uocari, ideoque ait; Ego diligentes me diligo. Et qui mane vigilauerim ad me, inuenient me. Et infra: Beatus homo qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei. Hoc ergo affectu ad eandem sapientiam increatam quam sponsam optabat, dixit: Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino. Nec nouum hoc apparere debet, quia noua, stupenda, & immensa charitas Dei nostri has varias compellationes assumit: vt apud Isaiam iam sponsus dicatur, iam sponsa, vt amorem nostrum ex vtraque ratione extorqueat, & nos eum redamare compellat, quia semper ab ipso amor inchoat, vt nostrum ad se trahat. Sed iam ad nuptiarum thalamum reuertamur.

Prou. 8. v. 27. & 34. Idem Psal. 6. & Eccl. 4. & 14.

Isai. 61. v. 10.

Declaratur quae diximus ex historia Iacob quaerentis sibi uxorem. §. 3.

Serm. 80. de tempore. 10. Genes. 29. v. 9.

HANC Christi cum Ecclesia ex vtroque populo desponsationem factam in Baptismo, eleganter explicat Diuus Augustinus ex celebri historia Iacob tendentis in Mesopotamiam Syriae, vt sibi uxorem acciperet: peruenit autem ad puteum quendam, vbi erant tres greges ouium accubantes iuxta eum, cuius os grandi lapide claudebatur: cumque omnes congregarentur greges, deuoluebatur lapis, & adaquabantur omnes: Et ecce (inquit Scriptura) Rachel veniebat cum ovis suis, quam cum vidisset Iacob, & sciret consobrinam suam, ouesque Laban a- uunculi sui, amouit lapidem, quo puteus claudebatur, & adaquato grege osculatus est eam. Non enim (ait Augustinus) sine causa tres magni Patriarchae, Isaac, Iacob, & Moyses uxores iuxta puteos, aut fontes inuenerunt, nisi quia Christus, cuius typum gerebant, ad aquam baptismi inuenturus erat Ecclesiam: & sicut Iacob veniens ad puteum prius gregem Rachelis adaquauit, deinde osculatus est eam; ita similiter nisi prius per aquam baptismi Christianus populus a peccatis omnibus abluatur, osculum a Christo accipere, id est, pacem, & amicitiam eius habere non meretur. Poterat quidem Iacob prius osculari Rachel, quam potare gregem: sed id factum non est; vt locus daretur mysterio. Oportebat enim prius a peccatis abluere Ecclesiam per baptismum, & deinde pacem & amicitiam & quasi coniugium quoddam spirituale cum Deo inire. Haec tenet ex Diuo Augustino.

Genes. 24. v. 16. Exod. 2. v. 16.

Sed amplius hoc explicemus ex eo, quod pu-

teus ille praefigurabat doctrinam & gratiam Christi, & eius sacramenta, praecipue tamen baptismum, vnde hauritur aqua illa viua: quam Saluator sedens iuxta puteum Iacob Samaritanus promisit, ad refrigerandum ardorem concupiscentiae, & explendam sitim vitae aeternae. Erat tamen puteus grandi lapide clausus quando venit Iacob, & ille lapidem amouit, vt gregem Rachelis adaquaret: quia ante aduentum Christi doctrina Euangelica perfectionis, gratia & peccatorum remissio clausa erat figuris, & vmbribus ac variis baptismatibus & lotionibus, ac sacramentis antiquae legis, quae gratiam significabant, sed non conferebant. At nobis Saluator aduenit, hunc lapidem amouit, & cuncta haec hominibus palam aperuit, dum publice baptismum in Iordane instituit, promulgauit legem nouam, & clamans dicebat: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Et sicut Iacob per seipsum duntaxat adaquauit gregem Rachelis, & interim expectabant tres greges, quos iuxta puteum clausum accubantes inuenerat: ita Christus Dominus per se ipsum, & per Apostolos suos, quando in terris degerebat, solum baptizauit, & reconciliauit populum Hebraeorum, Quia non sum missus, (inquit) nisi ad omnes, quae perierunt domus Israel; & ad Apostolos dixit: In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis. Interim autem erant expectantes iuxta puteum clausum tres greges, populi gentium, id est, omnes nationes, quae in tribus mundi partibus Asiae, Africae, & Europae egebant. At postquam Christus Dominus in caelos ascendit, voluit puteum omnibus aperire, & baptismum, ac legem Euangelicam cunctis gentibus promulgari. Euntes (inquit) docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti, docentes eos seruare omnia quaecumque mandaui vobis: Vt impleretur quod praedixerat per Isaiam: Parum est vobis mihi seruis ad suscitandas tribus Iacob, & feces Israel conuertendas; ecce dedi te in lucem gentium; & vobis salus mea usque ad extremum terrae. In cuius signum ad adorandum Christum natum in Bethlem venerunt Magi, primitiae gentium, quos Ecclesiae traditio habet fuisse tres, & reges, trium, (vt credibile est) regionum Orientis, vt vice trium gregum gentium, Ecclesiae Christi adunarentur.

Matth. 28. v. 19. Marc. 16. v. 15. Act. 1. v. 8. Isa. 49. v. 6.

De sacunditate Ecclesiae, & anime pie per Baptismum. §. 4.

Sed nunquid desponsatio, & coniugium istud spirituale sterile est, & infaecundum? Minime quidem, quia ipse caelestis sponsus ait: Numquid ego qui alios parere facio, ipse non pariam? & qui alios generationem tribuo, sterilis ero? Imo vtrumque ego praesto, & concipere, & parere, qui munus patris, & matris gero, & ad hoc spirituale connubium eligo, vt plures spirituales filios faciam generari. Ideoque sponsa cum dixisset: Osculetur me osculo oris sui, mox subdit, quia meliora sunt vbera tua vino. Vbera autem quae ad matres spectant, fecunditatem indicant: nam ideo lacte sunt plena, vt filios, quos genuerunt, lactent, & nutriant; & cui Deus imprimit osculum oris sui, etiam admouet vbera, & fecunditatem, quae per illa indicantur. Propter quod

Matth. 28. v. 19. Marc. 16. v. 15. Act. 1. v. 8. Isa. 49. v. 6. Matth. 28. v. 19.

etiam Spiritus sanctus in Baptismo Christi apparuit in specie columbae, quae auium est fecundissima, & singulis fere mensibus foetus procreat. Ad significandum quod Ecclesia per aquam Baptismi virtute Spiritus sancti, qui eius est inuisibilis sponus, multos filios erat paritura Christo. Quod mire praefiguratum est in prima mundi generatione cum dicitur, quod Spiritus Domini ferebatur super aquas. Vbi Diuus Hieronymus ait verbum Hebraeorum proprie significare incubare, siue confouere, similitudine volucrum, quae oua suo calore fouent, & animant, pullosque educunt. Vnde infert, spiritum ibi sumi pro Spiritu sancto, qui est spiritus omnia viuificans, foecans, & perficiens. Sicut ergo Spiritus sanctus ferebatur super aquas foecundans eas, vt plantas, volucres, & pisces producerent, quae terram, aërem, & mare implerent: ita modo fertur super aquas Baptismi, vt ex omni genere, ac natione hominum filios spirituales generet, Ecclesia aggreget, & in bono perficiat. Ipsaque Ecclesia tanquam Spiritus sancti sponsa nouos filios per aquam generare non cessat, quosdam velut arbores & plantas terrae, qui fructum bonorum operum referant in tempore suo: alios, vt volucres caeli, qui ad caelestia meditanda & contemplanda volent: alios vero qui, velut pisces maris, profunda Dei scrutentur, & experiantur, dum mundi tempestatibus & variis tribulationibus conuertiuntur.

Vnde non tantum Ecclesia hanc fortiter fecunditatem, sed quaelibet pia anima, quae in baptismum facta est Dei sponsa, & columba; cuius spirituales foetus esse debent; sanctae cogitationes, praecleara merita, & vtriusque vitae, actiuae & contemplatiuae bona opera; & quandoque studio praedicationis seculit, alios sui imitatores Christi filios pariat. Et sicut in lege veteri sterili maledictionis & opprobrij nota inurebatur; ita modo quae huiusmodi fructibus est infaecunda, diuina maledictioni subiacebit (quod aures horrent audire) a caelesti sponso repudiabitur; nam & aeterna maledictio in vltimo iudicio infligenda refertur, non pro delictis commissis, sed pro bonis omissis; Esurui, inquit, & non dedistis mihi manducare. Vt dicas non solum a malo cessare, sed etiam fructus iustitiae, & misericordiae ferre. A principio quidem particeps erit illius maledictionis primae mulieri inflictae: In dolore paries filios tuos, quia propter vehementem luctum inter carnem & spiritum, spiritus reluctante carne in dolore parit bona opera, quae ducta a Deo solent crescere, tam ingentemque timorem incutere, vt spiritus instar Rebeckae, quae filios in ventre collidentes se, & colluctantes sentiebat gemens dicat; Si sic mihi futurum erat, quid necesse fuit concipere? quasi poenitens concepisse propositum illorum operum, quibus caro ita aduersatur, & quae non nisi cum ingenti dolore foras possunt prodire. Caeterum timor maledictionis aeternae hunc timorem, & dolorem debet comprimere; incredibilior enim dolor reseruetur infaecundis, quam is qui cruciat fecundos, etsi cum dolore pariant filios suos; necesse enim est aut animam & vitam gratiae perire, aut filios spirituales procreare. Quod enim Rachel anxia dixit marito; Da mihi liberos, alioquin moriar: hoc vere, & anxie charitas dicit iusto, sed tepido: da

Genes. 1. v. 2. In quaestio- nibus Hebraicis super Gene- sim Idem Basilius in eunt locis.

mihi filios, nempe bona opera & merita, alio- qui certa erit mihi mors, & miser interitus: charitas enim ociosa, & sterilis esse non valet, & ipsa sterilitate extinguitur, cum a fructu bonorum operum, quae praecipua iniungunt, priuatur. Extincta autem charitate, quasi extinguitur sponsi praesentia, & desponsatio, ideoque Paulus ait; Spiritum nolite extinguere. Quod si charitati desideratos liberos tribueris, ipsi lactificabunt te, partus dolorem auferent, pellent tristitiam, vincunt luctum, & tribuent pacem. Nam mulier cum parit tristitiam habet, cum autem peperit iam non meminit praesentis propter gaudium, quia natus est homo in mundum. Imo id obtinebis, quod deinceps in gaudio parias filios tuos; nam fructus spiritus sunt charitas, gaudium, pax. Spiritus enim sanctus dum opera charitatis in nobis efficit, simul gaudium & pacem largitur. Memento quod aqua baptismi hanc fecunditatem tibi tribuit, a qua te degenerare non decet. Fidelium enim congregatio, vt in hoc Canticum dicitur, est sicut grex conseruatus, quae ascendunt de lauacro, omnes gemellis foetibus, & sterilis non est inter eas. Iusti quidem in lauacro baptismi sunt sicut oves tonsae, quia terrena veteris hominis indumenta euunt, & caelestis Adam candorem induunt; inde vero ascendunt, quia semper ascensiones in corde suo disponunt, & ad maiora tendunt incrementa virtutum; semperque gaudent gemellis foetibus, quia continuo binis gaudent operibus, vel amoris Dei, & proximi, vel iustitiae, & misericordiae; nec vllus inter eos inuenitur sterilis, quia lauacrum tribuit illis gratiam fecunditatis. Dicat igitur Christi sponsa: Osculetur me osculo oris sui; quia meliora sunt vbera tua vino: Id est tribuat mihi gratiam caelestis desponsationis, per quam gemellos foetus sanctorum operum parturiam; quos duobus charitatis vberibus lactabo, quibus nihil mihi in mundo suauius erit.

Matth. 25. v. 41. Genes. 3. v. 13. Genes. 25. v. 22. Genes. 30. v. 1.

De dignitate filij Dei adoptiui in Baptismo collata. §. 5.

Sed quoniam sponsae nomenclatura non nihil saffer singularis praerogatiuae, quam omnes baptizati sibi arrogare non audent, loco eius a- liam praecellentissimam referamus, quae etiam in baptismo confertur: de qua omnes gloriari possumus, nempe dignitatem filij Dei adoptiui per participationem illius cui in baptismum dictum est: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Quae verba si ad Christum referantur, vt vere referri debent, de naturali filiatione; si vero ad corpus eius mysticum applicentur, de adoptiua tantum sunt accipienda. Vt sensus sit de Christo. Hic est filius meus, non adoptiuus, sed naturalis, & vnigenitus, & ante saecula natus, nunc vero factus hominis filius, vt per ipsum homo fieret filius Dei, non naturalis; sed adoptiuus per gratiam regenerationis, & renouationis, quae in hoc lauacro hominibus confertur. Deus enim dedit potestatem filios Dei fieri, iis qui non ex sanguinibus, nec ex voluntate carnis, nec ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Et Verbum caro factum est. Id est, quia Verbum caro factum est, homines acceperunt potestatem, vt pos-

1. ad Thess. 5. v. 19. Ioan. 16. v. 21. Ad Gal. 3. v. 2.

Cant. 4. de lauacro, omnes gemellis foetibus, & sterilis non est inter eas. Iusti quidem in lauacro baptismi sunt sicut oves tonsae, quia terrena veteris hominis indumenta euunt, & caelestis Adam candorem induunt; inde vero ascendunt, quia semper ascensiones in corde suo disponunt, & ad maiora tendunt incrementa virtutum; semperque gaudent gemellis foetibus, quia continuo binis gaudent operibus, vel amoris Dei, & proximi, vel iustitiae, & misericordiae; nec vllus inter eos inuenitur sterilis, quia lauacrum tribuit illis gratiam fecunditatis. Dicat igitur Christi sponsa: Osculetur me osculo oris sui; quia meliora sunt vbera tua vino: Id est tribuat mihi gratiam caelestis desponsationis, per quam gemellos foetus sanctorum operum parturiam; quos duobus charitatis vberibus lactabo, quibus nihil mihi in mundo suauius erit.

Matth. 25. v. 41. Genes. 3. v. 13. Genes. 25. v. 22. Genes. 30. v. 1.

De dignitate filij Dei adoptiui in Baptismo collata. §. 5.

Sed quoniam sponsae nomenclatura non nihil saffer singularis praerogatiuae, quam omnes baptizati sibi arrogare non audent, loco eius a- liam praecellentissimam referamus, quae etiam in baptismo confertur: de qua omnes gloriari possumus, nempe dignitatem filij Dei adoptiui per participationem illius cui in baptismum dictum est: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Quae verba si ad Christum referantur, vt vere referri debent, de naturali filiatione; si vero ad corpus eius mysticum applicentur, de adoptiua tantum sunt accipienda. Vt sensus sit de Christo. Hic est filius meus, non adoptiuus, sed naturalis, & vnigenitus, & ante saecula natus, nunc vero factus hominis filius, vt per ipsum homo fieret filius Dei, non naturalis; sed adoptiuus per gratiam regenerationis, & renouationis, quae in hoc lauacro hominibus confertur. Deus enim dedit potestatem filios Dei fieri, iis qui non ex sanguinibus, nec ex voluntate carnis, nec ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Et Verbum caro factum est. Id est, quia Verbum caro factum est, homines acceperunt potestatem, vt pos-

Matth. 25. v. 41. Genes. 3. v. 13. Genes. 25. v. 22. Genes. 30. v. 1.

1. Ioan. 3. v. 1.
Petr. 1. v. 4.
Ioan. 3. v. 6.

Ad Rom. 8. v. 17.

Serm. 6. de nativitate.

Psal. 44. v. 10.

Exhortat. 12. Lucæ. 15. v. 21.

Ezech. 16. v. 4.

fent filij Dei fieri. Quanta autem sit hæc dignitas, nemo melius expressit quam idem Ioannes, cum dixit: Videte qualem charitatem dedit nobis pater, ut filij Dei nominemur, & simus. Diximus supra charitatem ibi pro increata charitate vsurpari, quam nobis Deus pater præbet in baptismo, cum præbet Spiritum sanctum, simul cum gratia & charitate creata. Hæc autem charitas increata, qui est Spiritus sanctus, dum in nobis efficit gratiam, per quam diuinæ sumus consortes naturæ, simul nos constituit filios adoptiuos Dei ab ipso Spiritu sancto progenitos. Nam sicut quod natum est ex carne caro est, ita quod natum est ex spiritu spiritus est: & quod natum est ex Deo filius Dei est. Videte ergo quam infinitam, immensam, & incomprehensibilem charitatem, dedit nobis Pater: per quam hanc adepti sumus dignitatem, ut filij Dei nominemur, & simus, ut filiatio ista non sit nomen inane, sed vera participatio diuinæ naturæ, & filiationis æternæ, qua verum ius acquirimus ad cælestem hæreditatem. Nam si filij, ergo hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. O magnum donum, à magna Dei charitate progrediens, magna in se includens dona. Magnum est, dilectissimi (inquit Diuus Leo) huius muneris sacramentum, & omnia dona excedit hoc donum; vt Deus hominem vocet filium, & homo Deum nominet patrem.

Hanc dignitatem agnouit etiam in se, quæ dicebat: Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino. Filiam se profiteretur Dei ab ipso materna benignitate progenitam, & eius vberibus nutritam, & ideo audeat ab illo crebriora oscula petere, & vberum eius dulcedinem de nouo, & sapius experiri. Vtraque autem dignitas & sponsæ, & filia coniungit, vt in psalmo 44. qui Christi nuptias cum Ecclesia canit: dum prius vocat eam reginam assistentem tanquam sponsam à dextris eius, in vestitu deaurato circumdatam varietate; postea vero nominat eam filiam, cum inquit, Audi filia & vide, & inclina aurem tuam. Vtraque autem per internum osculum præstatur, sicut in filio prodigo mox videbimus.

Sed quis sufficere enarrare ingentia dona gratiæ, quæ Deus suis sponsis & filiis hoc amabili osculo confert in baptismo? Decet enim tanti regis, & patris sponsas, & filias miris donis esse ornatas. Conferto mala quæ patiuntur infideles, quos non lauit vnda baptismatis, & bona quibus iusti, post illud susceptum, in Ecclesia potiuntur, & ex vtrorumque collatione præclarissimum hoc Dei beneficium nosces magnificare, quod præstitit Ezechiel Ierosolymitanam alloquens synagogam sub typo miseræ puellæ, ex vili stirpe, à parentibus proditoribus, & infamibus natæ, quæ in die ortus sui non est aqua lota in salutem, nec sale salita, nec inuoluta pannis, sed in terram proiecta, vmbilicali vena soluta, proprio sanguine fœdata, & conculcata, horrendæ morti proxima erat. En miseriam animæ baptismi destituta, cui certissima est innumerabilem peccatorum perpetratio, & damnatio mortis æternæ, cum nihil habeat, quo diluuium sanguinis coërceat. Sed audi infinitam Dei misericordiam, quæ hanc puellam à terra eleuat, aqua baptismi in salutem lauat, sale sa-

pietia salit, impetum noxij sanguinis coërceat, & tandem in toto pacto, & iuramento exhibito, eam sibi in dilectam sponsam assumit, & miris donis exornat. Visti, inquit, te discoloribus, calceauit te hyacinthis, cinxit te bisso, & induit te subtilibus, & ornauit te ornamento, & dedit armillas in manibus tuis, & torquem circa collum tuum; & dedit in aurem super os tuum, & circulos auribus tuis, & coronam decoris in capite tuo. Hæc & alia preciosa dona contulisse testatur, quæ in alio loco fusè explicuimus, & in hoc Canticum fusius explicabuntur, quia similia sponsæ donata esse narrantur. Hæc ergo conferens in corde tuo, gratias agito ei, qui te ad tam præclaram dignitatem nullis tuis meritis exigentibus euehere dignatus est: & ita vitam institue, sicut decet tanti Regis sponsam, tantique patris filiam: si enim hoc feceris non obliuiscetur Deus huius doni tibi collati, vt in dies illud ageat & perficiat: Recordatus (inquit) sum tui, miserans adolescentiam, & charitatem desponsationis tuæ, quando secuta es me in deserto. Et qui tibi tunc ingentia contuli beneficia, si fidelis mihi fueris, multo maiora præstabo, hic copiosam largiens gratiam, & postea æternam gloriam. Amen.

EXHORTATIO XI.

De singulari modo quo Deus, qui in sacramento tribuit osculum reconciliationis, & gratiæ infantibus, qui illud non petunt: & osculatus est beatissimam virginem in primo instanti suæ conceptionis.

Osculetur me osculo oris sui.

VM beatissima Deipara princeps sit Dei sponsa, omnium quæ in Ecclesia sunt nobilissima, columba vnica cælesti spòso maxime chara, operæ præcti duxi in huius epithalamij exordio explanare quo loco, quo tempore, & quomodo hanc suæ desponsationis præclarissimam obtinuerit dignitatem. Si locum spectes, thalamus fuit vterus beatissimæ Annæ matris eius: si tempus, primum instans suæ conceptionis immaculatæ: si modum, quo nullus melior, aut maior post Christum inueniri poterit, vt merito de ipsa canat Ecclesia quod sit electa, vt sol: quoniam sicut sol electus est, vt à suæ creationis primo instanti semper esset lucidus, omnium lucidorum incomparabiliter superans splendorem: Ita beatissima virgo electa est; vt à primo suæ conceptionis instanti semper esset pura, & sancta, & omnium sanctorum dignissima.

Sed vt hoc radiciter explicetur, nec omnino ab instituto deuiemus, liber prius mitis laudibus extollere infinitam Dei charitatem, osculantis osculo reconciliationis, & gratiæ, non solum eos, qui id desiderant, & petunt, dicentes: Osculetur me osculo oris sui. Sed etiam plures alios, qui nec cupiunt, nec postulant, imò nec agnoscunt donum, quod recipiunt. Videns enim Deus paruulos in peccato originali conceptos, &

Tomo 1 de perfectione tract. 5. c. 10.

Ierc. 1. v. 17.

PRO FE- STO CON- CEPTIO- NIS B- VIRGI- NIS.

Cant. 6. v. 9.

De sancti- ficatione infantium per sacra- mentum.

Ex D. rho. 3. p. q. 68. art. 9. Ad Rom. 5. v. 15.

Epist. 23. ad Bonifa- cium.

Lucæ. 7. v. 23.

Lucæ. 1. v. 15.

In exhor- tat. 23.

Serm. de Assump- tione. 10.

natos, multoties mori, antequam ad vsu rationis perueniant, ne in æternum perirent, benignè decreuit, his etiam osculum reconcilia- tionis impertire, instituens in singulis legibus, naturali, scripta, & noua, congrua remedia, & sa- cramenta, quibus applicatis, Deo per gratiam reconciliarentur, idque conuenientissimè propter Christi Domini merita institutum est. Nam, vt dicit Diuus Paulus, Si vnus delicto multi mor- tui sunt, multo magis gratia Dei, & donum in gra- tia vnus hominis Christi in plures abundabit. Si ergo propter peccatum Adæ, qui caput erat generis humani, pueri cum generatur constituntur peccatores, iustissimum erat, quod propter infinita merita Redemptoris, qui excellentius caput est generis humani, in bonis gratiæ pueri etiam possent regenerari, & à peccato mundari. Quamuis autem id ipsi non petant, nec deside- rent, fat est, id præstent parentes, vel qui sa- cramentum applicant: vel (vt dixit Diuus Au- gustinus) quod mater Ecclesia sponsa Christi id desideret, & petat, viceque eorum dicat: Osculetur me osculo oris sui: ac si diceret; Eia Domine non solum me iam adultam, sed etiam paruulos istos osculare osculo oris tui, & gratiam iustifi- cationis illis concede. Plorabat mater filium ad- lescenscentem mortuum, & quamuis nihil expressè peteret; quia vidit eam Christum plorantem, misericordia motus suscitauit filium eius. Quid ergo mirum quod videns Ecclesiam plorantem mortem spirituale paruulorum velit eos ad vi- tam reuocare? Sed quia hæc manifesta sunt, cer- taque fide à Catholica Ecclesia tenentur, prope- remus ad alia etiam certa. Etenim Saluator nos- ter non ita reconciliationem paruulorum sacra- mento externo astrinxit, quin ex speciali priuile- gio aliquos sanctificauerit, etiam antequam ex materno vtero prodierint. Quomodo sanctifi- cauit Ioannem Baptistam, de quo Angelus dixit: Et Spiritu sancto replebitur adhuc, ex vtero matris suæ. Sed quis pro ipso petiit, vt à peccato tunc mundaretur? quis vice ipsius dixit: Osculetur me osculo oris sui? O immensa Redemptoris clemen- tia! o singularis beatissimæ Virginis prærogati- ua! ille petiit, imò iussit; hæc vt instrumentum Christi, perfecit, vt postea fusius dicemus. Iam ad ipsam Deiparam reuertamur, cuius gra- tia hæc omnia retulimus.

De sanctificatione Beatissimæ Virginis in primo instanti conceptionis. §. 1.

SE D numquid Redemptor noster dilectæ matris suæ maius priuilegium concessit quam Ioanni? Concessit quidem summum quod poterat, & decebat. Hoc enim argumento pro- bat Diuus Augustinus corpus Deiparæ non fuisse in cineres redactum; Quoniam Iesus, inquit, potuit hoc facere, cur ergo dicemus quod non voluit? Potuit sanctitatis priuilegium in primo instanti conceptionis ei tribuere, vt ab omni peccato maneret immunis, tribuit igitur; & tunc osculatus est illam osculo oris sui, gra- tiam reconciliationis illi impertiens. Quis pro ea hoc postulauit? quis vice eius dixit: Osculetur me osculo oris sui? Numquid defuerunt interces- sores? non defuerunt multi, sed vnus pro mille; & ille primus qui potens erat, hoc priuilegium

elargiri, qui illam in matrem elegerat, qui ante matrem ab æterno erat, cuius merita futura, & præuisa antequam essent clamabant pro totius mundi salute, & antiquis patribus oscula recon- ciliationis impetrarunt. Ille igitur filius Dei in vtero virginis concipiendus, ille desiderabat, il- le petebat, vt mater ipsius nec per vnum instans macula peccati inficeretur.

Et quia facile potuit id præstare, libentissi- me voluit, & præstitit. Sed vnde scis quod præ- stitit? quia rationi erat consentaneum, vt præ- staret. Nam, vt docet idem Diuus Augustinus, quidquid tibi vera ratione melius occurrerit, id scias fecisse Deum. Occurrit autem modo ve- rissima ratio, imò plures, fortissimæque rationes cur id fecerit, siue potuit facere. Sed quomodo occurrunt modo, si antea non occurrerit? Quo- niam, vt docet Diuus Gregorius, per incrementa temporum, creuit scientia spiritualis patrum, iuxta id quod prædixerat Daniel: Signa librum vsque ad tempus statutum, plurimi perirant, & multiplex erit scientia. Licet enim Apostoli omnes Prophetas præcedentes, cunctosque fu- turos Sanctos in Dei scientia superauerint, post illos tamen voluit Deus reliquis signatum fuisse aliquo tempore librum de immaculata Virginis conceptione, donec veniret tempus statutum, & præordinatum, vt aperiretur, & soluerentur signacula eius. Pertransierunt plurimi, & Dei numine fauente obtenta est multiplex scientia. Plures enim & graues doctores suscitauit, qui res fidei diligentissimè inuestigarent, & perscruta- rentur; ita vt possimus iam dicere cum beato Leone Papa; Indulgentius nobiscum egit doctri- na cælestis, quos in hæc mundi tempora distu- lit, ad intelligentiæ facultatem, vt multo plu- ribus, quam priores, & vobis vteremur, & tes- tibus. Meritis ergo beatissimæ Virginis plurimos Christus Dominus illustrauit doctores, qui for- tissimis argumentis, & validissimis rationibus matris suæ purissimam illustrarent conceptio- nem. Ex quibus potissimas seligemus.

Prima ratio ex dignitate Matris Dei. §. 2.

ET quidem fere omnes in hoc breuissimo ver- bo insinuantur; De qua natus est Iesus, qui vocatur Christus. Dignitas enim matris Iesu, qui Deus est & homo, munus Iesu quod est, esse Saluator mundi, & expuguator diaboli; ac vn- deo Christi qui sanctus est per diuinitatem, suf- ficientissimè testantur beatissimam Deiparam ab omni labe etiam originali præseruatam. Ete- nim si in potestate hominis esset eligere filios na- turales, sicut elegit adoptiuos, profectò elige- ret meliores quos posset. Nam, (vt inquit Di- uis Ambrosius) aut natura filios suscipimus, aut electione. In natura casus est, in electione iudi- cium. Magisque in adoptatis offendimus, quam in genitilibus filiis; quia hos esse degeneres ad naturam refertur; illos esse dedecores, non nisi errori ascribitur. Ad hunc igitur modum, si li- berum fuisset cuique eligere parentes, citra du- bium eligeret nobilissimos, nulla macula, & la- be infectos. Cum ergo Christus Dominus, Deus omnipotens, & sapientia æterna elegerit & fecerit sibi matrem, quis dicet non fecisse il- lam ab instanti suæ conceptionis, puram, san-

Lib. 3. de lib. arbit.

Hom. 16. in Ezech. Dan. 12. v. 4.

Serm. 18. de paci- fione.

Matth. 26. v. 26.

Simile.

Epist. 43. ad Syci- nium.

etiam, & omnigena sanctitate plenam? Nam; vt A inquit Sapiens; Gloria filiorum patris eorum. Et rursus, Gloria hominis ex honore patris sui: & dedecus filij pater sine honore. Dedecus autem esset Christi mater in peccatis concepta, quia nihil magis in gloriam quam peccatum. Dicit, (inquit diuus Augustinus) qui cognouit sensum Domini: numquid non pertinet ad benignitatem Domini, matris seruare honorem, qui legem non soluere uenerat, sed adimplere. Lex enim sicut honorem matris precipit, ita inhonorationem damnat. Rursus ait, non immerito à quibusdam excipitur generalibus regulis uera estimatione: quam tanta seruat gratia, & attollit dignitatis prerogatiua, ut scilicet esset Dei mater. Quantum enim Christi potestas possit, mundi ostendit uniuersitas: quantum gratia, Mariæ monstrat integritas. Hæc ille. Sed addamus: quantum possit gratia, Mariæ monstrat non solum integritas corporis, sed multo magis integritas mentis, quæ omnem excludit culpæ corruptionem. Quis ergo tantam matrem à labe non vindicabit, quæ à tam potenti filio electa est, & fabricata, vt esset ipsius mater? Vnde idem pater Augustinus Christum Dominum introducit, ita Manichæis exprobrantem; ego matrem, de qua nascerer, feci. Ego uiam meo itineri præparauit, atque mundaui. Hæc, quam tu despicias Manichææ, mater est mea, & manu est fabricata mea, si potui inquinari cum eam facerem, potui in illa inquinari cum ex ea nascerer. Quomodo ergo filius incoquinatus matrem faceret, & simul tunc inquinari permetteret? Simul ergo fecit, præparauit, & mundaui, non à culpa contracta, sed quam contraheret, nisi tunc mundaui. Lex quidem est communis in omnes filios Adæ naturali ordine propagatos, comprehendens; vt ipsius inquinamento maculentur; ita vt eodem temporis momento incipiant uiuere mundo, & moriantur Deo; decuit tamen Dei filium ab hac communi lege speciali priuilegio eximere matrem. De illo enim prædictum erat: Consummatio abbreviata inuadit iustitiam, id est producet inundationem iustitiæ. Consummatio abbreviata, vt interpretantur Diuus Anacletus Papa, Cyprrianus, & Hieronymus, est diuinum Verbum in uirgineo utero, carne abbreviatum. Inundatio uero iustitiæ est copiosissima gratia, & sanctitas, quæ aliquando communes leges transcendit, sicut fluminis inundatio fit, cum præscriptos terminos & ordinatos transgreditur. Verbum autem diuinum plures huiusmodi fecit inundationes, circa Baptistam, Apostolos, & alios præelectos uiros. Oportebat autem, vt erga matrem suam omnium copiosissimas faceret, quæ omnes communes leges transcederent: maxime uero hanc, quæ omnium est prima, & quasi radix, vt à communi morte culpæ originalis eam præseruaret. Ita vt uerissimè tunc dixerit illi, quod olim rex Assur reginæ Hester. Ego sum frater tuus. Non morieris. Non enim pro te, sed pro omnibus, (subaudi reliquis) hæc lex constituta est. Textus Græcus ita habet: Non morieris. Quoniam commune nostrum præceptum est. Id est, ad communes homines spectat, non ad te quæ regina es, soror, & sponsa, quam singulari priuilegio exemptam esse uolo. Credendum igitur est, regem Christum Assuero infinite clementiorem, reginam cælorum, quam super

Proa. 17. v. 16. Eccl. 3. v. 13. Serm. de Assump. 20. 9. Oratione de quinque hereticis c. 5. contra Manichæos, to. 6. Isa. 10. v. 22. Epist. 2. Lib. 2. contra Iudeos epist. ad Algasiam. 9. 10. Hester. 15. v. 13. In L. Princeps dignitas de legibus. & feruatur. conu. sult.

omnes adamauerat creaturas, à communi lege mortis culpæ originalis excipere uoluisset, cum non tantum regina, & sponsa, sed quod singulare est illi, etiam sit & mater. Inter homines quidem decens est, vt filius præpotens & sapiens nihil iustum denegeret matri suæ, iuxta illud Salomonis; Pete mater mea, nec enim fas est, ut auertam faciem tuam. At filius Dei, qui omnipotens, & omnia sciens est, multo amplius matri suæ præstare debuit, nimirum non tantum id quod petit, & desiderat, sed id, quod si nosset uehementissimè desiderasset, & petisset; vel id quod nouit illi fore gratissimum & honorificentissimum. At quis dubitat purissimam Virginem sic munditiam, & integritatem corporis, & animæ dilexisse, quod gratissimum ei esset maculam originalem non contraxisse, idque si in eius fuisset arbitrio positum, uehementissime exposulasset? De Armenio mire legitur sic spurcitiam abominari, quod limo ante ostium caui illico capi potius à uenatoribus, quam eo scadari paguram. Vnde prouerbiū; Molo mori quam scadari. Mundissima ergo Virgo, si in eius electione esset, mallet quæcumque acerbissimam penam pati, quam illo peccato scadari, & Dei inimica esse. Quare omnipotens filius id præsciens, ab hac immunditia eam præseruauit. El armino. Vide Pieriū lib. 13. c. de mire. dicit esse quæ murem album uocat Plinius lib. 8. c. 37. 2. Ratio ex victoria Christi per matrem contra Diabolum. §. 3. Hæc accedit quod filius Dei ad hoc decreuit ex muliere nasci, ut destrueret opera diaboli, & maxime peccatum mundi, quod eius malitia, dum Euam decepit, introductū est: iuxta id quod serpenti prædixerat; In micibus ponam inter te, & mulierem, & seminem tuum, & semen ipsius: ipsa conteret caput tuum. Si ergo Christus semen mulieris per mulierem matrem suam contritus erat caput serpentis, quod est peccatum originale reliquorū peccatorum caput; equum erat ut mulier ista benedicta, illa macula non contaminaretur, nec ad punctam temporis momento contritus haberet, & ab eo uicta, & conculcata diceretur, insidiarius quidem est calcaneo ipsius, sed mordere non potuit. Quia non nudum inuenit, quæ in aliis mulieribus, sed gratia Dei, quæ illam præuenit, uestitum, & mire protectum; unde admirans sponsus ait: Quam pulchri sunt gressus tui, filia principis in calcamentis. Calcamenta uirginis fuerunt gratia, & uirtutes, quibus caro eius munita est, ne terram tangeret, nec à serpente, qui per terram repit, læderetur. Primus ergo gressus ipsius, quo in hunc mundum intrauit, pulcherrimus fuit, quia speciosissimo gratiæ sanctificantis calcamento præmunitus, quo serpentem conculcans gloriosum de illo duxit triumphum. Vis huius triumphus pulchrum uidere symbolum? Ecce, inquit Ioannes, signum magnum apparuit in celo, mulier amicta Sole, & Luna sub pedibus eius, & corona duodecim stellarum in capite eius. Cui mulieri insidiabatur Draco rufus & leuis septem habes capita diadematis coronata. Profecto signum magnum est Dei genitrix Virgo, quæ Diuus Ignatius Martyr uocat cælesti prodigium, & sanctissimū spectaculū. Et Diuus Epiphanius, cæli terræque mysterium, & stupendum miraculū. Et Diuus Damascenus, miraculum omnium miracu-

Trid. sess. 3. can. 2. Peccatum originis uocat mortem animæ. 3. Regum 1. v. 20. El armino. Vide Pieriū lib. 13. c. de mire. dicit esse quæ murem album uocat Plinius lib. 8. c. 37. Genes. 3. v. 13. Hom. su. per hunc locum Apoc. Gemma Sceleris. Lib. 37. c. 10. ad fin. Psal. 103. v. 2. Thren. 2. v. 5. Apoc. 12. v. 1. In Epist. ad Ioanuem serm. de laudibus Deipare.

raculorum maxime nouum, Quia nouum creauit Dominus super terram: sanna circumdabit uirum. Nouus, & miraculis stupendus homo Christus, simul & Deus, conceptus in utero Virginis, nescientis uirum. Sed noua, & miraculis stupenda femina in utero matris sterili concepta, nescientis peccatum. Prodigiosa conceptio, qua Virgo simul apparuit in mundo, & in celo, amicta sole, à dracone obfessa, sed non læsa, imò de illo triumphans. Reliqui homines, cum primum concipiuntur, terræ hærent, & serpens super pectus suum gradiens, terram semper comedens omnium terrogenarum primordia deuorat, & in uentrem suum traicit. At beatissima Virgo est nouum quod fecit Dominus super terram: apte non in terra, sed super terram factum dicitur: quia cum concepta est apparuit à terra eleuata, & in celo posita, ne serpens tangeret eam. Apparuit autem non nuda, nec tenebris circumuoluta, sicut reliqui filij Adæ, sed circumamicta sole iustitiæ, & lumine gratiæ ipsius, ac charitatis ardore ualde fulgens, & flagrans. Candidissimus (ait Diuus Bernardus) sed & calidissimus huius mulieris amictus, cuius omnia tam excellenter irradiata noscuntur, vt nihil in ea non dico tenebrosum, sed obscurum saltem, vel minus lucidū, sed ne tepidum quidem aliquid aut non feruentissimū liceat suspicari: bene amicta sole, quæ semper in sapientia, & gratia mansit, sicut sol; nam stultus ut Luna mutatur, at beata Virgo nouo modo apparet in mundo Lunam sub pedibus habens, & cuncta mutabilia conculcans. Non ait, Luna calcamentum pedum eius; nam hoc stultorum est, quorum affectus mutabiles sunt ex bono in malum, nunquam in eodem statu permanentes; sed infra pedes eam habet, quia omni mutabilitate semper fuit superior. Principes seculi sunt uelut gemma selenites dicta, quæ teste Plinio, in se imaginem Lunæ continet, redditeque eam in singulos dies crescentis minutisque numero. At Deipara hanc gemmam conculcat, gemmaque est preciosissima, imaginem referens non Lunæ, sed Solis, cui ab initio indita fuit lux, nec unquam defecit, sed ea amicta iugiter permansit. Apparet denique duodecim stellis coronata, id est omnium uirtutum decorata fulgore. Reliqui homines ingreditur mundū uicti à dracone, & in capite vulnerati, quia in primo capite Adam omnes vulnerati sunt. Vnde etiam caput, & initium uitæ cuiusque faucium, & ueneno serpentis corruptum est, vt de singulis dici possit: Facti sunt bestes eius in capite. At gloriosa Virgo mundū ingreditur, uincens; & per cunctarum uirtutum fertum peccatum originis expulit, fomitē omnino extinxit, & de internis hostibus tropheū duxit. Signum ergo magnum apparuit in celo Ecclesiæ militantis, paruula femina, sed fortissima, militans contra draconem, quæ primo impetu septē eius amputauit capita, & coronam accepit non ex septem, sed ex duodecim stellis fabricatā, quia nō tantum eas uirtutes accepit, quæ uitia expellunt, sed omnigenas gratias, quæ mentem condecorat; draconem ruffum deridens non propria uirtute, sed filij, quem paritura erat, qui reclusus erat omnes gentes in uaga ferrea, & regnum diaboli destructurus. Vnde talem decebat habere ornatum, quæ talem editura erat filium, vt quæcumque uult, faciat in celo & in terra. Sed forte dices: hoc signum magnum nō appa-

Orat. 1. de Natiuit. Mariæ. Ierem. 31. v. 22. Genes. 3. v. 13. Hom. su. per hunc locum Apoc. Gemma Sceleris. Lib. 37. c. 10. ad fin. Psal. 103. v. 2. Thren. 2. v. 5. Apoc. 12. v. 1. In Epist. ad Ioanuem serm. de laudibus Deipare.

ruisse in celo militantis Ecclesiæ, cum Virgo concepta est in utero, sed cū nata est, & foras egressa; sat ergo fuit tunc cum hoc stupendo apparuisse ornatu. Sed non audisti Psalmistam dicentē: Omnis gloria eius, filie regis ab intus. Quid est ab intus, nisi uniuersam suam gloriam, decorem, & ornatum habebit etiam in abditiis, & occultis locis, in interiori parte domus, ubi cū solo rege uersatur? Nec etiam solo splendat externo ornatu, sed potissimè interno, qui est in anima. Licet ergo Virgo beata in natiuitate primò apparuit hominibus, at etiam dum intus erat materno conclusa utero, in ipso conceptionis momento apparuit primo Deo, & ipsis Angelis. Sed numquid apparere debuit in gloria, fœda, denigrata, tenebris amicta & draconi subiecta? Absit, vt quæ spectaculum stupendum facta est Deo, Angelis, & hominibus, unquam apparuerit, nisi cum omni gloria, quæ tanti regis decebat sponfam, simul & matrem. 3. Ratio ex Redemptione Christi modo præcellentissima applicanda suæ matri. §. 4. SED iam quàm aptè cōgruat immaculata conceptio ei, De qua natus est Iesus, explanemus ex ipsa nominis Iesu ratione ab Angelo præscripta: quia Saluum (inquit) faciet populum suum à peccatis eorum. Oportebat autē Iesū, eam de qua nasciturus erat, saluā facere, & redimere excellentiori modo, quo posset fieri, vt singularissima, & præcellentissima ratione illius esset Saluator, & Redemptor. Et enim duplex est Redēptionis modus, quo tribuitur osculū reconciliationis. Alter cōmunis omnibus hominibus, qui post lapsū in culpā, ab illa eruuntur per Christū, & à diaboli tyrānide, qui eos iam captiuos tenebat, redimuntur. Alter lōge preciosior præseruatio aliquē, ne in culpā uel captiuitatē corruat, in quam sine dubio incidere, nisi beneficio Redēptoris liberaretur. Quo sensu redemptum se fatetur Dauid cū ait: Redemisti Dauid seruum tuū de gladio maligno. Et magna est super me misericordia tua, quia eruisti me de inferno inferiori. Et hoc singulari modo sola beatissima Virgo ab originali peccato est redēpta. Nā quæ ex ui suæ conceptionis cōtractura erat culpā, ex Dei misericordia propter Christi merita præseruata est, ne macularetur illa: ut in illo primo instanti suæ conceptionis esset ita Deo grata, quod merito diceret illi: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Reuelauit hoc Deus, & declarauit cuidā deuote animæ, hac fere ratione. Si Rex dilectissimā filiam preciosis uerbis exornasset, quæ in uia offendēs in lutū decideret, & uestes macularet; mox autē stentē filiā consolaretur, dicens; ne lugeas, nam has uestes sordidas auferā, & alias preciosiores te induā: quod & faceret; profecto magnum ei beneficium, ac amoris signū præstitisset. At si præuidēs filiarum periculū, eo tēporis momēto quo ruitura erat in lutū, eam manu teneret, ne caderet, citra dubiū maiori illā cumulasset beneficio. Hoc ergo Deus præstitit dilectissimæ Virgini filie suæ, quam ab æterno decreuit preciosissimis gratiæ, & uirtutum uestibus exornare: eamque creauit miris naturæ dotibus decoratam: cum autem iuxta communem legem filiorum Adam in primo instanti, quo mundum ingrediebatur, ruitura esset in peccati originalis lutum, quo eius macularetur anima, & uerè de ea dici posset, perdidisse uestem preciosam gratiæ, quam nisi Adam

Psal. 44. v. 16. Vtramque expositionem afferit Iansenius. Matth. 23. v. 21. Psal. 143. v. 10. Psal. 85. v. 13. Cant. 4. v. 7.

peccaret, obtinisset, voluit Deus maiorem illam amore consequens a lapsu praeferuare, & deauratum vestitum gratiae conferre, ut non iam solaretur lugentem, quia cecidit, sed iustificaret, & gratularetur, quia praeferuata est ne caderet.

Preciosa quidem vestis est gratia, quae peccatorem iustificat, sed preciosior quae innocentem semper, & sanctum hominem seruat: nam innocentia maius donum est, quam poenitentia. Vnde si in Angelis simul fuit Deus condens naturam, & largiens gratiam, ut electi innocentiam perpetuo retinerent, cur non id dicemus de Angelorum Regina? Si Adam & Eua conditi etiam sunt in gratia, quam amissuri erant, multo magis decuit beatissimam Virginem in gratia creari, & innocentiam donum retinere, ut in hoc mater similis esset filio. Vtrique enim non incongrue accommodari potest quod apud

Abacuch 3. v. 11.

Psal. 45. v. 5.

1. Cor. 7. v. 34.

Ezech. 42. v. 2. Apologia ad Pamphiliu in sine.

Psal. 77. v. 69.

Abacuch legitur: Sol & Luna steterunt in habitaculo suo, ut sensus mysticus sit: Omnes homines quotquot fuerunt, & erunt, in primo suo habitaculo, quod est maternus uterus, non steterunt, sed ceciderunt, quia in peccatis concipiuntur, & sub pedibus inimici victi cadunt; similiterque omnes animae cum primum ingrediuntur habitaculum sui corporis, in illo stare non poterunt, quin prius caderent; at Sol & Luna, id est Christus, & Maria dumtaxat in hoc primo habitaculo non ceciderunt, sed iniuncti steterunt ab omni peccato immunes, hostem pedibus suis conculcantes. Sol quidem propria virtute, quia à seipso lucem sanctitatis habet: Luna verò ex privilegio, quia placuit soli iustitiae, eam in primo sui exordio illuminare; eo quod elegerat ex ea carnem assumere, in eaque tanquam in proprio tabernaculo commorari. Sanctificans enim, ait David, tabernaculum suum Altissimi. Nec distulit sanctificare. Sed cum primum illud erexit; ideo enim subdit: Et adiuuabit eam Deus mane dilu: nullo, id est summo mane cum primum in mundum ingressa est per conceptionem, adiunxit eam, ne macularetur per culpam. Tabernaculum enim Virgineum debebat esse sanctum corpore & spiritu, sicut & filius eius. Et sicut corpore fuit semper sanctum, integrum, & incorruptum, ut huius tabernaculi porta (sicut praedixerat Ezechiel, & interpretatur Diuus Hieronymus) semper esset clausa principi, nec vllus vir ingredere tur per eam: quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per illam; ita & multo magis oportebat, ut semper esset mente integrum, spiritu incorruptum & immaculatum, in quo nunquam princeps huius mundi habitauerit, vel quicquam suum inuenerit, de quo contra ipsum Christum, vel matrem eius gloriari posset; dicens: Ecce haec, quam ita diligis, prius fuit mea, quam tua; prius ego in eam sum ingressus quam tu. Absit, ut diabolus tali eos posset nota inurere: quin potius sicut nec in filio, ita nec in matre quidpiam veneni sui potuit effundere.

Scriptum enim est: Aedificauit sicut vnicornium sanctificum suum in terra. Id est, aedificauit templum praecellens, vnicum in tota terra Iuda, in quo ipse solus, & non alius Deus coleretur, zelans etiam velut vnicornis munditiam, & custodiam illius. Sed quod templum praecellens, & sacratius, quam Virginis uterus, in quo non arca foederis cum propitiatorio, quae umbra erant futurorum; sed ipse Christus Deus & homo diuini habitare dignatus est: Hoc templum voluit esse vnicum in vniuersa Ecclesia, cui nec simile vnquam fuit, nec de-

inceps erit; in quo ipse solus aram semper erectam haberet, iugiterque coleretur tanquam verus deus, zelans, quod nec ad momentum diabolus ibi altare suum erigeret, cui ipsa sicut reliqua filiae Euae genu flecteret: Quae enim societas luci ad tenebras? aut quae conuentio Christi ad Belial? aut quis consensus templo Dei cum idolis? Absit, absit ab hoc templo Virgineo obscuritas culpe, absit vlla subiectio ad Belial: absit consensus aliquis cum idolis, nec à propterea sibi imputatus, non dicat Deipara; Ecce in iniquitatibus concepta sum, & in peccatis concepit me mater mea. Dicitur erat, nisi filius impediret, impediuisset autem ne id diceret. Non dicat purissima haec sponsa sicut Iob: Peccat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, conceptus est homo. Dies ille vertatur in tenebras, non requirat eum Deus desuper. Noctem illam tenebras turbo possideat, nec computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus. Sit nox illa solitaria, nec laude digna. Dicant haec reliqui filij Adae, & filiae Euae. At quid beatissima Virgo? aut quid nos ipsius nomine dicemus: Floreat dies in qua nata es, & nox in qua dictum est, concepta est Maria. Dies ille vertatur in lucem, & in gaudium, & requirat eum Deus desuper in toto orbe terrarum magnificans illum, noctem illam in qua concepta est, suauissimus ventus Spiritus sancti possideat: computetur in diebus anni, & numeretur in mensibus: sicut modo computatur ab Ecclesia, dum octauo die Decembris singulis annis suam purissimam celebrat conceptionem, & summo gaudio affecta cantat: Conceptio tua Dei genitrix Virgo, sicut & Natiuitas tua, gaudium annunciauit vniuerso mundo. Vtraque ab omnibus praedicetur sancta, & laude digna: quia in vtraque fecit tibi magna, qui potens est, & sanctum nomen eius; siquidem in ipso puncto conceptionis factus est tibi Iesus singularis Saluator, singulari modo te saluans, & ab omni labe praeseruans, vnde & tu speciali titulo praeter alios vocas illum Saluatorem tuum, cum inquis: Magnificat anima mea Dominum; & exultauit spiritus meus in Deo salutari meo.

De eodem privilegio cum aliis duobus simul concessis Virgini. §. 5. SED dic nobis o beata, quando primò cepit spiritus tuus exultare in Deo Salvatore tuo? De Ioanne Baptista legimus, quod sexto mense post conceptionem adhuc vtero matris inclusus exultauit in gaudio sentiens vocem saluationis tuae, & aduentum filij tui, quem gestabas in vtero, ut per te sanctificaret illum. Quis ergo dicit negatum tibi quod Ioanni est concessum? Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista, sed inter natos, & viros dicit, non inter foeminas. Vnde tu maior es illo. Ille surrexit, quia prius in peccatum cecidit; tu non surrexisti, quia nunquam cecidisti; sed semper stans permansisti immobilis sine lapsu. Quia scriptum est, Deus in medio eius, non commouebitur. Sit ergo ille maior inter eos, qui surrexerunt, tu maior illo singularem thronum habens, quia in hoc nec primam similem visam es, nec habere sequentem. Quod si dicendum est, quod surrexeris, non fuit à peccato in quod cecideris, sed in quod caderes, nisi gratia Dei stares. Si ergo Ioannes quando surrexit à peccato, exultauit in gaudio, quia ingenti privilegio acceleratus illi est rationis vsus, ut suum cognosceret sanctificatorem, libenter cōfiteor quod in primo instanti conceptionis tuae cum sanctificata es per gratiam, exultauit spiritus tuus in Deo salutari tuo, quia

De eodem privilegio cum aliis duobus simul concessis Virgini. §. 5.

SED dic nobis o beata, quando primò cepit spiritus tuus exultare in Deo Salvatore tuo? De Ioanne Baptista legimus, quod sexto mense post conceptionem adhuc vtero matris inclusus exultauit in gaudio sentiens vocem saluationis tuae, & aduentum filij tui, quem gestabas in vtero, ut per te sanctificaret illum. Quis ergo dicit negatum tibi quod Ioanni est concessum? Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista, sed inter natos, & viros dicit, non inter foeminas. Vnde tu maior es illo. Ille surrexit, quia prius in peccatum cecidit; tu non surrexisti, quia nunquam cecidisti; sed semper stans permansisti immobilis sine lapsu. Quia scriptum est, Deus in medio eius, non commouebitur. Sit ergo ille maior inter eos, qui surrexerunt, tu maior illo singularem thronum habens, quia in hoc nec primam similem visam es, nec habere sequentem. Quod si dicendum est, quod surrexeris, non fuit à peccato in quod cecideris, sed in quod caderes, nisi gratia Dei stares. Si ergo Ioannes quando surrexit à peccato, exultauit in gaudio, quia ingenti privilegio acceleratus illi est rationis vsus, ut suum cognosceret sanctificatorem, libenter cōfiteor quod in primo instanti conceptionis tuae cum sanctificata es per gratiam, exultauit spiritus tuus in Deo salutari tuo, quia

Scriptum enim est: Aedificauit sicut vnicornium sanctificum suum in terra. Id est, aedificauit templum praecellens, vnicum in tota terra Iuda, in quo ipse solus, & non alius Deus coleretur, zelans etiam velut vnicornis munditiam, & custodiam illius. Sed quod templum praecellens, & sacratius, quam Virginis uterus, in quo non arca foederis cum propitiatorio, quae umbra erant futurorum; sed ipse Christus Deus & homo diuini habitare dignatus est: Hoc templum voluit esse vnicum in vniuersa Ecclesia, cui nec simile vnquam fuit, nec de-

Scriptum enim est: Aedificauit sicut vnicornium sanctificum suum in terra. Id est, aedificauit templum praecellens, vnicum in tota terra Iuda, in quo ipse solus, & non alius Deus coleretur, zelans etiam velut vnicornis munditiam, & custodiam illius. Sed quod templum praecellens, & sacratius, quam Virginis uterus, in quo non arca foederis cum propitiatorio, quae umbra erant futurorum; sed ipse Christus Deus & homo diuini habitare dignatus est: Hoc templum voluit esse vnicum in vniuersa Ecclesia, cui nec simile vnquam fuit, nec de-

2. Cor. 6. v. 15.

Psal. 50. v. 7.

Iob 3. v. 3.

Lucæ 1. v. 47.

Lucæ 1. v. 41.

Matth. 11. v. 11.

Psal. 45. v. 5.

accelerato rationis vsu, agnouisti Deum sanctificatorem tuum, qui singulari dilectione tunc Osculatus est te osculo oris sui. Accepisti osculura gratiae cum cordis iubilo, osculante osculans, & amantem redamans. Si enim quod vera ratio docet, (ut diximus) credendum est fecisse Deum, vera ratio dicitur Deum largitum esse matri quod praestitit praecursori: nouum & mirabile creans super terram, ut foemina circumdaret perfectam in vsu rationis foeminam: nempe Anna Mariam. Sicut paulò post facturus erat aliud nouum prodigium, ut haec foemina circumdaret virum Christum omnimoda scientia, & sapientia plenum.

Sed anti tertium privilegium aliis non inferius; cum enim inter Angelos, sicut D. Thomas docet, hic seruatus sit ordo, ut in sui creatione quisque quo excellentior erat in natura, eo excellentiori perfusus sit gratia, beatissima Virgo in sua prima sanctificatione vniuersos est supergressa; ut etiam tunc potuerit vocari gratia plena. Imo ideo Angelus Gabriel nullum addidit verbum, suam connectens salutationem, ut sciremus, quod virgo omni tempore fuit gratia plena, etiam cum primum concepta est, ea plenitudine, quae in tali aetate conueniebat ei, quae electa erat, ut esset mater Dei. In quo patronum habemus Anglicum doctorem. Nam quae, inquit, coniunctio erat fonti gratiae, ampliore ab eo gratiam haurire debuit. Fuit autem beatissima virgo Deo propinquior, quam Angeli, si non natura, saltem quod excellentius est, dignitate matris Dei, cuius Angeli sunt ministri. At hinc ergo semper regina haec à dextris sui sponsi in vestitu deaurato, circumdata varietate: quia omnia gratiarum genera sunt illi tunc temporis communicata tanta praecellencia; ut dicere de ea possimus: Fundamenta eius in montibus sanctis. Id est, initia ipsius altiora fecit, quam omnes montes etiam angelicos: quia altissimus, qui fundauit illam, homo natus est in ea, ut qualis filius, talis sit & mater proportione seruata. Nam mater altissimi filij altissima debuit esse, & à principio super choros Angelorum exaltata, ut processu temporis ad eam sanctimoniam magnitudinem perueniret, quam solus eius filius superaret. Vtrique enim maxime cognuit, quod scriptum est: Fecit Deus duo luminaria magna, luminare maius, ut praeseret diei, & luminare minus, ut praeseret nocti. Luminare maius Christus est, sol iustitiae, quia omnibus modis etiam matrem suam infinita excedit dignitate: praesert que diei. Quia sicut sol sua luce efficit diem, ita Christus Dominus sua virtute constituit sanctos, fonsque est totius sanctitatis, quae ornat illos; at vero Luna id est Deipara, licet respectu Solis sit luminare minus, tamen respectu aliorum sanctorum luminare est maius, cuius munus est praesere nocti instar Lunae. Luna autem non praesert nocti, eo quod faciat noctem, sicut Sol facit diem, sed quia nocte illuminat, ut eius luce homines dirigantur: sic beatissima Virgo praesert peccatoribus tanquam aduocata, & dux illis lucem implorans, ut in filios lucis conuertantur. Si ergo facta est, ut praeseret nocti, nunquam fuit nox, nec passa est peccati tenebras, sed semper fuit lux, & adeo splendida, ut eos qui in nocte, & tenebris peccatorum sedent, illuminare valerent. Cui congruit & nomen, quia iuxta D. Bonauenturam Maria interpretatur illuminata, vel illuminatrix. Tu ergo, qui in peccatis conceptus, & natus es totus, imò & nutritus, ambulans in te-

Ex Diuo Augustino supra citato.

1. p. q. 62. ar. 6.

Lucæ 1. v. 28.

3. p. q. 27. ar. 5. Vide Suarez ibidem.

Psal. 44. v. 10. Ita D. Th. vbi supra. Psal. 86. v. 1. & 5.

Genes. 1. v. 16.

In speculo Virginis. c. 3.

nebris, & in regione mortis, ad hoc luminare accede, quod nocti praesert, ut precibus eius tenebras depellas, & filius lucis fias.

En triplex virginis privilegium, quod ei Sol iustitiae concessit. De eo enim scriptum est, Tripliciter Sol exurens montes, radios igneos exsufflans, & resurgens radios suos. Sicut enim Sol iste corporeus montes altos, qui sibi sunt propinquiores vehementius exurit, & radiis suis illustrat: ita Sol iustitiae eos quos ad sublimiora Ecclesie munia elegerit, & praestitit beatam Virginem; quae (vt inquit Diuus Gregorius) mons est domus Domini praeparatus in vertice montium, vehementius, & ardentius illuminatur, & inflammat, triplici illam ornans praecellencia commemorata: ut tres diuinae personae quibus attribuantur potentia, sapientia, & bonitas, has erga illam excellentissimè manifestauerint perfectiones. Pater quidem qui omnipotentiam suam parcendo, & miserando manifestat, praeseruauit eam ab omni culpa, & miseria: filius, qui est lux vera illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum, quod scilicet per vsu rationis ingreditur, sicut homo; sua luce illuminauit Virginem, ut in eodem instanti & ingrederetur mundum, & lucem gratiae reciperet, & largitorem agnosceret. At Spiritus sanctus, qui charitas est increata, effudit tunc charitatem in illam, ut illum redamaret. Tota ergo beata Trinitas hoc trinum privilegium Virgini in conceptione praebuit, ut ad imaginem & similitudinem suam perfectius quam homines, & Angelos efformaret, non solum propter gloriam suam, sed peculiariter propter gloriam triplicis personae, scilicet Christi, Virginis, & Ecclesiae. Honor enim Virginis, honor est Christi in quae illius sanctitas refunditur. Nam vt dixit D. August. caro Iesu caro Mariae est, & propter honoris carnis Christi non decuit carnem Mariae vel corrumpi, vel aliqua labe maculari. Honor etiam Virginis est totius Ecclesiae, quae eiusdem carnis participem tam puram & immaculatam adeptam est matrem & patronam, quae etiam soror, & caro nostra est. Vnde merito letatur, & canit: Conceptio est hodie sancta: Mariae Virginis, cuius vita incluta cunctas illustrat Ecclesias, & omnes illustrabit animas, praesente eius filio Domino nostro Iesu Christo, qui viuuit & regnat in secula seculorum. Amen.

Eccles. 43. v. 4.

In exponit. super c. Regum. 1. 2. v. 2.

Serm. de Assump. 10. 9.

Allusio ad Genes. 37. v. 27. &

EXHORTATIO XII.

De sacramento Poenitentiae; & perfecta reconciliatione peccatoris cum Deo instar filij prodigi, & de vberibus diuinae misericordiae. eurga peccatores, quae meliora sunt quam vnum rigoris.

Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino.

RESCIERAT Christus Dominus ingentia dona in baptismo collata dissipata fore per peccata mortifera, ideoque aliud instituit sacramentum Confessionis, & Poenitentiae, quo huiusmodi bona reparantur, & peccatoribus iterum gratia, & osculorum reconciliationis, & pacis tribueretur virtute verborum, quae ex Christi ore processerunt, cum dixit; Quorum remisistis peccata, remittuntur eis. In quo non minus manifestatur horreda misericordiae.

PRO SAB BATO HEBDO MAD. SE CVND. QVADRA. GESIMAE. ET ETIAM PRO FEBR. HEBDO. MAD. PASSIO. NIS DV. CONVER. SIONE. MAGDA. LENAE. IOAN. 1. c. v. 23.

De horrenda malitia peccatoris.

Ierem. 2. v. 12.

litia peccatoris, quam immensa Dei misericordia, A benigne illum osculantis. Malitia quidem peccatoris ex eo apparet horribilis, quod dona tam ingentia in baptismo ei gratis collata pro vilissima creatura cito dilapidat, iniuriam pene infinitam arrogans largitori. Ohspeſcite cali, & porte eius desolamini, dicit Dominus. Duo enim mala fecit populus meus: me dereliquerunt fontem aquae vitae, & sederunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quae continere non valent aquas. Horrenda profecto mala, quae caelis stuporem, & portis caelestibus afferunt desolationem. Quis enim caelorum cuius non stupeat aut quae caelestis potestas non deloletur, & mœrore afficiatur intuentis peccatorem gratis derelinquentem Deum fontem aquae vitae? Quid enim est peccatum, nisi auersio ab incommutabili bono, & recessus à Deo omnium bonorum fonte? Et propter quid auertitur ab illo? Nisi quia conuertitur ad bona commutabilia & caduca, quasi qui fodit sibi cisternas perforatas, & dissipatas, quae nec ex se habent aquam ad extinguedam sitim, nec illam firmiter retinere valent. Sed admiranda Dei misericordia, quae peccantium misereretur, fontemque aquae vitae illis restituit, & dissipatas cisternas in alias integras & caelestes conuertit. Admiramini caeli, & portae eius consolamini vehementer; duo enim bona fecit Dominus Deus noster, vincens in bono malum, vt peccatorem in pristinam amicitiam, & dignitatem restituat, & inimico osculum pacis offerat.

De recessu peccatoris à Deo, & quot mala afferat. §. 1.

Lucæ 15. v. 12.

PECCASTI instar filij prodigi, accepisti à patre tuo portionem substantiae, quae te contingebat, recessisti à domo paterna, & profectus es in regionem longinquam. Dissipasti ibi bona tua viuendo luxuriose: adhaesisti vni civium illius regionis, cuius imperio pavisti porcos. Et fame pressus desiderabas implere venterem tuum de filiquis porcorum, & nemo tibi dabat. Quid facies, o miser? Agnosce duo mala, quae fecisti relinquendo fontem aquae vitae, & fodiendo tibi cisternas dissipatas, quae non valent continere aquam. Inerassatus es dilectus (inquit Moyses) & recalcitravit. Dereliquit Deum factorem suum. Et recessit à Deo salutari suo. Deum qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Dei Creatoris tui. Considera attentè miserum peccatoris statum, qui à minoribus inchoans in peiora prolabitur. Nam vt inquit Apostolus, Mali, & seductores proficiunt in peius. Septem autem gradibus in tam profundam miseriarum abyssum demersus est: quia abyssus abyssum inuocat, minor maiorem; & sanguis sanguinem tetigit, velut feruentis maris vnde seipsas vnam post alteram contingentes. Primo enim voluit sui esse iuris, suoque iudicio regi, nec sub regimine esse, & tutela patris. A seculo (inquit Dominus) confregisti iugum meum, rupisti vincula mea, & dixisti non seruiam. Dedignatur enim alteri seruire, subesse, & parere, quia mallet aliis imperare. Ideoque secundum adiecit malum, recedens à Deo, non gressibus corporis, sed mentis, non loci distantia, sed dissimilitudine vitae; elógans se à domo paterna, à consortio fratrum, & domesticorum, ac sanctorum, quorum exemplis, & increpationibus cohiberetur à malis. Odit enim domum disciplinae, & conuersationem iustorum, quia graues sunt illi ad videndam: est-

Deut. 32. v. 15.

2. Ad Tim. 3. v. 13. Septem peccatoris nequitiae.

Plal. 41. v. 8. Osee 4. v. 2.

Ierem. 2. v. 20.

Sap. 2. v. 15.

que sicut onager, qui vt scriptum est in libro Iobi cum liber dimittitur, contemnit multitudinem ciuitatis, & vocem exactoris non audit, quia omnem odit exactorem, & correctorem.

Vnde fit quod peregrè proficiscatur in regionem longinquam, quae cum longe distet à Deo, iustitiae sole, necesse est, vt sit regio frigida, tenebrosa, & horribilis tanquam umbra mortis. Longinqua etiã est, quia longe distat à iustis, in qua dumtaxat degunt peccatores, quibus libenter sociatur, mores sequitur, & voces audit dicentium: Venite, fruamur bonis, quae sunt, & utamur creatura tanquam in iuuentute celeriter: nemo nostrum exors sit luxuria nostra. Quibus libenter parens miser hic adolescens consumpsit omnem substantiam suam. Quia dissipauit gratiam, & charitatem, ac Spiritus sancti dona, viuendo luxuriose, abeundo post proprias concupiscentias, & tribuendo sensibus quidquid hianter desiderabant. Nam velut onager liber, circumspiciebat montes pascuae suae, & virentia quaeque perquirebat: nec vllam pratū fuit quod non pertransiret luxuria eius, in hocque infumebat omnes vires, & diuitias suas; dicens; haec est pars nostra, haec sors, & felicitas vitae nostrae.

Sed quid inde? Adhaesit vni civi regionis illius. Adhaesit diabolo percussus cum morte, & faciens pactum cum inferno. Qui haeret (ait Diuus Ambrosius) in laqueo est. Captus est enim. Haeret vni ex vitis in malitia peiori. Quilibet enim peccator tenaciùs adhaeret vni vitio praedominanti, quod quasi rex aut potius tyrannus, ei tanquam vili mancipio imperat, & quasi vna quadam ex praua consuetudine proueniente impellit, vt ei obediat, & seruiat diligenter. Propter quod dicitur: Emitte eum in villam suam, vt pasceret porcos. Cuius imperio protinus obediuit. Et hoc est sextum, horrendumque illius malum, nimirum pascere porcos, non tantum proprios, sed alienos, id est, non solum proprios sensus, & appetitus, qui in porcorum spurcitiã degenerarunt, sed etiam aliorum iniquorum, quorum efficitur pastor, dux, & magister. Hoc praecipit vnus ille insignis civis, cui adhaesit. Nempe superbia, quae omnium vitiolorum dux est, & caput; ac superbissimus Leuiathan, qui omne sublime videt, & ipse est rex super omnes filios superbiae. Inlignat enim peccatorem, dum in profundum malorum venerit, vt peccatum suum sicut Sodoma praedicet, & alios ad se trahat, pascat, & regat. Errantes (inquit Paulus) & alios in errorem mittentes, & hoc modo dicuntur in peius proficere. Nam superbia eorum qui oderunt Deum, ascendit semper.

Tunc autem peruenit ad pessimum peccandi gradum, cum tam insatiabilis inest ei peccandi cupiditas, vt repleri nequeat. Et hoc est quod dicitur: Cupiebat implere venterem suum de filiquis, quas porci manducabant, & nemo illi dabat. Apte terrena bona quae peccatores appetunt, filiquae vocantur, quia (vt inquit Diuus Ambrosius) sunt intus inania, foris mollia, quibus non reficitur, sed impletur, vt magis sint oneri, quam vsui. Sed si pastor porcorum erat, quis prohibebat illi, ne filiquas acciperet? cur expectabat, vt alij ei eas traderent? Hoc profecto indicat multoties peccatorem in eam incidere miseriam, vt plus cupiat peccare, quam possit opere perficere; & dum alios videt comellationibus, ebrietatibus, & impudicitis deditos, diuitiis & honoribus inqui-

Iob. 39. v. 5.

Sap. 2. v. 6.

Iob. 39. v. 5. Sap. 1. v. 7.

Isa. 28. v. 15.

Lib. 7. in Luc.

Vide infra in illud, v. 1. Iob. 41. v. 25.

2. Ad Tim. 3. v. 13. Plal. 73. v. 23.

Osee 2. v. 6.

rendis per fas, vel nefas inhiantes, liuore tabescit, & angitur corde, veller enim huiusmodi filiquis ventrem suum implere. Sed sapius vires, & opportunitas desunt, id Dominum misericorditer disponente, iuxta id quod per Oseam ciuitati peccatrici dixit: Sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam maceria, & semitas non inueniet; sequetur amatores suos, & non apprehendet eos, & quareat eos, & non inueniet: vt iis scilicet ærumnis oppressa, ad priorem virum, à quo discesserat, reuertatur.

De reuersione peccatoris ad Deum, & quot illi afferat bona per osculum reconciliationis. §. 2.

Lucæ 15. v. 17.

Isa. 46. v. 8.

Si in hoc barathrum incidisti, numquid desperabis? Numquid non adicies, vt resurgas? Quid ergo facies, o miser? si secutus es errantem, tequere poenitentem, qui in se reuersus dixit: Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame perco. Reuertere igitur ad te, qui elongatus es non solum à Deo, sed etiam à te ipso, à corde tuo, & à spiritu tuo, curam faciens solius carnis, oblitus omnino tui spiritus. Redi ergo praeparator ad cor tuum, & considera duo mala, quae fecisti, innumerasque miseras, in qua propter illa praecipitatus es: & saltem vel horrore malorum, quae pateris, incipe velle redire in domum patris tui, in qua non solum filij, sed etiam mercenarij abundant panibus, & opiparis lætantur conuiujs. Nam perfectos, & imperfectos reficit, & consolatur dominus. Ne pigrescas, inchoa iter, & statue in corde tuo dicere patri tuo: Pater, peccavi in caelum, & coram te, peccavi contra caelum, quod meis horrendis sceleribus stupere feci; & contra eius portas, & potestates, quas desolauit: peccavi contra te, à quo recessi, & in cuius conspectu tot delicta patraui, fac me saltem vel sicut vnum de mercenarijs tuis, qui non sum dignus vocari filius tuus, quia sublimem dignitatem filij meis spurcitijs inquinavi: non peto hereditatem, vel panem filiorum, sed laborare in domo tua, sicut mercenarij, vt in sudore vultus mei vescar pane meo: qui adhuc nutrebar cibo porcino.

Si secutus fueris filium poenitentem, experieris infinitam patris misericordiam, te benigne suscipientem. Cum enim adhuc longe esset, vidit illum pater ipsius, & misericordia matris est, & accurrens cecidit super collum eius. Et osculatus est eum. Et quid post osculum? Cies (inquit ad seruos suos) afferte stolam primam. Et induite illum, & date annulum in manu eius, & calcamenta in pedibus, & adducite vitulum saginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur, quia hic filius meus mortuus fuerat, & reuixit, perierat, & inuentus est. Admiramini caeli, & portae eius consolamini, intuentes tam immensam Dei misericordiam erga peccatorem, tam infinita repletum miseria; septem nequitias illius retulimus, & septem illi praebet signa ingentis amoris. Primo vidit illum à longè cum oculis posset claudere, vel auertere, quia ita mundi sunt, vt iniquitatem respicere non valeant, approbando eam; sed si peccatores benigne non respiceret, quomodo eos ad se traheret? Videns autem eum non irascitur, non irerit propter delicta praeterita, sed magna cõpatitur misericordia, quomodo miseretur pater filiorum; quia cognouit signum nostrum. Deinde non expectat, vt ad se accedat, sed ipse currit ad illum, ne forte ru-

Septem beneficia Dei erga peccatores.

Abacuch. 1. v. 13. De hoc videtur in libro 2. exhort. 11. §. 2.

Plal. 102. v. 13.

bore perfusus retrocedat, & vt citius ei appropinquet. Nec tantum stat propè, sed ei intime coniungitur, cecidit super collum eius, ruit in amplexus, & osculatus est illum. Vterius, quòtò iubet sordidis exuuestibus, ac nouis, & preciosis indui; & insuper ex vitulo saginato conuiuium parare, vt cum illo in eadem epuletur mensa. Et tandem seniores filium contra iuniorem iratum placat, & vt fratri societur, monet. Confitentur tibi Domine misericordiae tuae, & mirabilia, quae operaris erga filios hominum.

Ne ergo desperes o peccator, sed bono animo esto. Contemplantur tantam caelestis patris dignationem, quoniam non fugit à lasciuo filio ad se veniente, sed festinè currit ad illum; non auertit ab eo faciem suam, sed ita conuertit, ac coniungit, vt osculatus sit eum. Attende quis praebet hoc osculum, quis recipit, quo tempore, qua occasione, quo affectu praestatur, & quae bona post illud secuta sint. Forte enim, si haec perpexeris, & mente pertractaueris, si non voce, saltem corde & desiderio dices: Osculatur me osculo oris sui, osculum reconciliationis humiliter ab eo petens, vt saluus fias. Etenim pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, filium degenerem, ingratum, & vilissimo mancipatum officio, in eo temporis momento, quo ad ipsum reuertitur, benigne illum recipit, & osculatur, atque osculo illo, ingentia bona, quae seruis iubet, vt afferant, ipse per se ipsum illi praestat. Nam licet vtatur ministerio Sacerdotum, ad iustificandum per sacramentum poenitentiae peccatorem; tamen ipse cum eum osculatur, praecipue confert stolam primam gratiae, & induit vestem nuptialem charitatis, quae operit multitudinem peccatorum, non tegedo sicut vestis preciosa tegit corpus leprosum, sed mundando lepram, & intus ornando animam. Ipse etiam ponit in manu annulum vitae fidei, quia animam assumit in sponsam, quam cupit esse illi fidelem; & quia vires praestat ad operandum ea quae decent Dei filium, & amicum, ipse item praebet calcamenta virtutum insularum, quibus affectionum pedes dirigantur ad Deum, vt in via matorum eius sine laesione progrediantur. Ipse adducit, & occidit vitulum saginatum, quia applicat illi copiosos fructus passionis, & mortis Christi pro peccatoribus occisi, & in ara crucis oblati: ex purissimaque carne, & preciosissimo sanguine huius diuini vituli, ei conuiuium facit, ingentemque ostendit animo laetitiam, omnibus angelis, & hominibus praecipiens, vt gaudeant & lætentur, quia filius qui erat mortuus reuixit, perierat, & inuentus est. O magna diuinæ pietatis dignatio! o summa diuini osculi potentia! Osculare Domine animam meam osculo oris tui.

Osculare mortuam, vt osculo tuo reddas vitam; Osculare sordidam, vt facias mundam. Osculare foedam, vt constituas pulchram. Osculare inimicam vt facias amicam. Imò osculare adulteram, vt iterum assumas in sponfam. Audiui enim te dicentem per Prophetam; Vt ergo dicitur: si dimiserit vir uxorem suam, & recedens ab eo duxerit virum alterum, nunquid reuertetur ad eam ultra? nunquid non contaminata erit, & polluta mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen reuertere ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te. En Domine ad te reuertor, quamuis contaminata & polluta, vt purissimo osculo oris tui reddas me immaculatam, & ab omnibus meis maculis plenè mundam.

1. Petr. 4. v. 8.

Ierem. 3. v. 1.

De fiducia obtinendi reconciliationis gratiam. §. 3.

Sed forte dices, quid est quod peccatori suades, vt Dei osculum petat? Nunquid filius iste prodigus ausus est illud à patre suo postulare? & mulier illa quæ erat in ciuitate peccatrix, quâuis ardentem amaret medicum, quem quærebat, nûquid non erubuit apparere ante faciem eius, & stans retro secus pedes ipsius cæpit illos osculari? Pedes osculata est, non manum, non faciem, quomodo ergo audebis dicere: Osculetur me osculo oris sui? Sed aliud est quod suggerit spiritus timoris, reuerentiæ & humilitatis, & aliud ad quod inclinat spiritus charitatis, & dilectionis: timor enim reuerentialis Dei, & vera humilitas cordis, cum diuinâ maiestatem, & propriam vilitatem considerat, quasi retrahit se à Deo, nec audet esse prope illum: sed exclamat cum Petro: Exi à me, quia homo peccator sum Domine. Stupor enim (ait Euangelista) circumdederat eum pro captura piscium. Id est, propter immensam maiestatem, & potentiam Domini, quæ in tanto splendebat prodigio. Non tamen propter hoc Christus Dominus exiit ab illo, quin potius magis sibi coniunxit. Nam ex tunc vocauit eum, vt relictis omnibus veniret post eum, essetque perpetuus eius socius, & Apostolus. Videte (inquit Diuus Augustinus) miraculum grande, altus est Deus. Erigis te, & fugit à te: humilias te & descendit ad te. Quare hoc? Quia excelsus est, & humilia respicit, & alta de longè cognoscit. Humilia de proximo respicit, vt attollat, alta, id est, superba de longè cognoscit, vt deprimat. Sic descendit ad publicanum, qui in templo à longè stabat, nec audebat oculos ad cælum leuare: fugit vero à Pharisæo, qui prope Deum esse præsumebat. Sed quod in humilibus propter nimiam reuerentiam refugit spiritus timoris, aliquando per filialem confidentiam desiderat, & audet spiritus charitatis, & dilectionis. Nam amans vehementer desiderat adherere rei, quam amat, & ex amore vires resumit: propter quod, quamuis non petat osculum lingua corporis, ipsa tacente petit illud lingua amoris: nam & filius iste prodigus cum stansisset apud se dicere patri suo: Non sum dignus vocari filius tuus, fac me sicut unum de mercenariis tuis: cum tamen vidit patrem ad se currentem, extensis brachiis ad amplectendum, & paratum ad osculandum, tantam concepit animi fiduciam, vt solum diceret: Pater, peccasti in cælum & coram te. Iam non sum dignus vocari filius tuus, cætera reticendo, sperans se non inter mercenarios, sed inter filios adscribendum. Nec sefellit spes, quia præcessit humilitas: humiliatus est enim pater, vt filium humiliatum, & de patris misericordia confidentem benignè osculetur osculo oris sui. Et hoc est quod ait parabola, Accurrens pater cecidit super collum eius, & osculatus est eum. Id est, cecidit, vt osculetur. Cecidit enim Christus, vt eum qui ceciderat, eleuaret. Et cecidit super collum eius, vt contactu suo ad diuinæ legis iugum ferendum aptum & fortem redderet: osculatusque est faciem eius, vt vitam inspiraret, & pulchritudinem amissam restitueret, eo modo quo Eliseus vt superius diximus, incuruatus & humiliatus est super puerum mortuum, & os

Lucæ 7. v. 39.

Lucæ 5. v. 8.

Sermone 117. de temp. Psal. 137. v. 6. Lucæ 18. v. 13.

Lucæ 15. v. 20.

4. Reg. 4. v. 34.

A suum ori illius iunxit, quasi osculatus illum, vt eum viuificaret, ad rectè loquendum, & resculandum aptum redderet. Non refugit Deus os suum ori peccatoris immundi coniungere, si aperuit illud ad confitendum peccata. Pater (inquit Chryostomus) osculatur os per quod emissa de corde confessio penitentis exierat, quam ipse latus excepit. Aperi ergo os tuum ad humilem peccatorum confessionem, & fidenter expectare potes osculum pacis per indulgentiam.

Hom. de patre & duobus filiis 10. 2.

De vberibus diuinæ misericordie erga peccatores. §. 4.

At quid mirum quod filius prodigus, sed Deum non solum patrem, sed etiam matrem agnoscat: vt merito intra se dicat: Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. Cur non postulet osculum, qui materna in Deo confitetur vbera? Sed quæ vbera? Duo quidem erga peccatores lacte dulcissimo plena, quæ iuxta D. Bernardum, sunt longanimitas in expectando, & in condonando facilitas: de quibus sic inquit Ecclesiasticus: Propter quod Deus patiens est in illis, scilicet peccatoribus, & effundit super eos misericordiam suam. Hæc sunt duo ingenita in Deo mansuetudinis argumenta: hæc gemina dulcedo suauitatis, exuberans in pectore Domini Iesu, quod patienter expectat delinquentem, & clementer penitentem recipit. Non exuberans longanimitas in expectando, cum dicat Apostolus: An diuinitas bonitatis eius, & patientie, & longanimitatis contemnis? ignoras quod benignitas Dei ad penitentiam te adducit? Et quæ sunt diuitiæ bonitatis, nisi peccatores sustinere, nec desinere illis benefacere? quæ diuitiæ patientiæ, nisi tot, tam grauesque iniurias perferre, non statim se vlcisces cum facile possit? & quæ diuitiæ longanimitatis, nisi plures annos peccates expectare, differere sententiam vltionis, vt aliquando gratiam exhibeat remissionis? Non enim vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat. At dum cõuertit vult, quàm mira in condonando facilitas! In quacûque enim hora ingemuerit peccator, peccatum eius remittetur ei. Derelinquat impius viam suam (ait Isaïas) & viri iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad Dominum, & miserabitur eius, & ad Deum nostrum, quoniam multus est ad ignoscendum. Id est, multiplex, in condonando, sapius repetita delicta, nimisque propèsus ad remittendû debita. Perpetrauit Dauid adulteriû & homicidiû, magnum præbuit scandalum vniuerso populo. Pertulit Deus patienter, & longanimitè per decem menses expectans eius cõuersionem: donec puer ex adulterio conceptus nasceretur: tunc mittit ad eum Natham Prophetam, vt eum corripiat: corripit: respicit Dauid: & vix dixit, Peccasti Dominus: cum mox audit: Dominus quoque transiit peccatum tuum. Ecce tam celerem facilitatem in condonando, quàm patiens fuerat longanimitas in expectando. Et vtrâque expertus inquit: Misericors, & miserator Dominus, longanimis, & multum misericors. Nonne longanimis pater, qui sustinuit filium prodigum in regione longinqua tandiu commorantè, longo tempore luxuriis dedit, donec omnia paterna bona dissipauit? Sed qui tam patienter expectauit eius contumaciam, facilè se præbuit in

De vberibus diuinæ misericordie erga peccatores.

Serm. 9. in Cant.

Ecc. 18. v. 9.

Ad Rom. 2. v. 4.

Ezech. 18. v. 23.

Isaï. 55. v. 7.

2. Reg. 12. v. 13.

Psal. 102. v. 8.

Lucæ 15. v. 15.

Gen. 3. v. 8.

Fac. 2. v. 13. Pl. 144. v. 9.

Luc. 15. v. 2.

Matt. 9. v. 12.

Lu. 15. v. 22.

condonando iniuriam. Nondum enim præconcepta verba dimidiauerat, cum celeriter currens osculatus est eum, non tedit pedetètim deambulans, sicut cum venit ad corripiendum Adam, qui adhuc contumax culpa hærebat: sed venit currens velociter, quia penitentibus valdè indulgere desiderat. Merito ergo qui corde cõtrito & humiliato accedit ad Deum, osculum reconciliationis fidenter petit, rationem reddens, Quia meliora sunt vbera tua vino. Ac si dicat: Ided indulgentiam peto, quia scio tuam immensam misericordiam duo preciosissima vbera habere, vnde lac indulgentiæ promanat; es enim longanimis in expectando, & facilis in condonando. Hæc autem vbera meliora, vtiliora, & dulciora sunt mihi quàm vinum. Quod vinum? Vinum mordax legis veteris, quod erat vinum timoris, reprehensionis, & minarum, quæ terrent, & tremorem incutiunt, Misericordia enim superexaltat iudicium, & miserationes Domini super omnia opera eius. Nam licet timor pœnæ bonus sit stimulus penitentiae, melior tamen est & potentior ad excitandum dolorem de peccatis amor diuinæ bonitatis, & clementiæ. Bonus quidem metus diuinæ iustitiæ & vindictæ, sed perfectior spes diuinæ misericordie, & dilectio ex charitate; ideò que meliora sunt mihi vbera tua matrem pietatis, quàm vinum huiusmodi rigoris. Et quis potare poterit vinum Pharisæorum, contra quos parabola hæc ordinabatur? qui murmurabant contra materna vbera Saluatoris, dicentes: Quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis. Ideò que comparat illos huius patrifamilias filio seniori, qui contra patrem indignatur, eo quod tam benignè receperit filium prodigum; Et postquam (inquit) deuorauit substantiam suam cum meretricibus, occidisti illi vitulum saginatum. O vinum mordax! ô zelus liuidus! ô frater non frater, sed hostis. Meliora sunt, Domine, vbera tua quàm vinum istud: Nam vbera tua dulcissimum lac doctrinæ salutaris emittunt, vt de peccatoris penitentia, & conuersione gaudeamus, & lætemur; Epulari, inquit, & gaudere te oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, & reuixit, perierat, & inuenitus est. Ecce hoc lac volo, non veltrum vinum probò: Euntes discite, quid est, misericordiam volo, & non sacrificium: non enim veni vocare iustos, sed peccatores ad penitentiam, nec opus est valentibus medico, sed malè habentibus: Malè autem habentes melius curantur lacte misericordie, & charitatis, quàm vestro vino indiscreti zeli, & rigoris. Vbera mea sunt fragrantia vnguentis optimis; quorum odore efficacius trahantur peccatores ad penitentiam, quàm si flagrarent zelo iræ, & vindictæ. Et quæ sunt hæc vnguenta optima, quibus fragrant Christi vbera, nisi hæc ipsa quæ ex Euangelica apotheca hæcenus protulimus? Nempe Christi Domini verba, sententiæ, monita, & parabolæ, quæ misericordiam commendant, pietatem spirant, indulgentiam, & remissionem iniuriarum ex amore prædicant, & reliquis omnibus præferunt fratrem charitatem. Vnguenta optima sunt mirabilia exempla, & præclaræ peccatorum conuersiones, quas peperit diuina misericordia, & nutrierunt eius vbera, dum patiens est in expectando, & in condonando facilis; quorum fragrantia ad peccatores, quantumcumque à Deo distent, nisi nares spiritus obstruere ve-

Lint, citò perueniet, & fortiter, ac suauiter illos trahet; vt osculum reconciliationis humiliter petant, & tandem obtineant. Nonne vsque hodie fragrat penitentia Dauid, lachrymæ Magdalene, conuersio latronis in cruce pendentis, quos Deus longanimitè plures annos expectauit, & cum primùm ad ipsum reuerfi sunt, benignè suscepit, & veniam concessit? Sed de Magdalena mox scribimus.

Considerationes ad impetrandum osculum reconciliationis. §. 5.

NON negamus per ea quæ diximus, vinum iusti timoris, & zeli, metusque diuinæ iustitiæ bonum esse, etsi meliora sint charitatis vbera; vnde & vinum illud etiam confert ad salutem; sicut & Samaritanus curans ægroti vulnera, infudit oleum, & vinum; sed prius oleum, deinde vinum: vtrumque tamen adhibuit, vt quos non trahit lac diuinæ dulcedinis, trahat vinum diuinæ feueritatis. Tu autem ex vtroque argumenta defume ad instantè petendum à Deo osculum reconciliationis, & pacis. Quæ pius quidam Doctor non indoctè in vnum collegit his verbis; Fidelis anima cogitans, vbi fuerit, vbi erit, vbi sit, vbi non sit; scilicet, quod in originali & actuali peccato fuerit, quod in iudicio tremendo Dei erit, quod in vanitatibus sæculi sit, quod in æterna beatitudine adhuc non sit, gemens, ac tremens dicit, Osculetur me osculo oris sui. Ac si dicat ille, Qui in mea carne ad dexteram Patris sedet, meus aduocatus, iustus iudex, me de peccatis dolentem, & de suo iudicio timentem visitando osculetur, & pace signo amicitia, quam proprio ore penitentibus promissit, me consoletur. En quatuor considerationes valdè efficaces ad huius diuini osculi excitandum desiderium. Conferto denique miserum statum filij prodigi, qui tot bona amisit, dum à domo paterna discessit, cum felici sorte, quæ ei contigit, quando iterum ad patrem reuersus est, & obtupesces ob ignauiam ac cæcitatem peccatoris, qui adhuc reuertit ad Deum reuerti. Vtinam qui huiusmodi sunt, vocem audirent Isaïæ eos ad penitentiam exhortantis, cum ait; Obstupesce opulente, conturbamini confidentes, exuite vos, & confundemini, accingite lumbos, plangite super vbera, super regione desiderabili, super vinea fertili. Quid est, plangite super vbera, nisi plangite, quia propter peccata vestra auulsi estis à diuinis vberibus, nec fugitis lac diuinæ consolationis? Plangite super regione desiderabili, quia exules facti estis à regione beatorum; vbi possidetur Deus, quem etiam Angeli desiderant prospicere. Plangite super vinea fertili, quia portiores Ecclesiæ fructus non participatis, quando membra mortua ipsius estis. Plangite ergo, & penitentiam agite. Exuite vestimenta iucunditatis vestræ. Induite vos faccis, cilicio, & cinere, vt propitietur vobis Dominus, & osculetur vos osculo oris sui. Præbeat vobis vbera sua, & restituat ius ad ingrediendum in regionem desiderabilem; vbi cum iplo regnabitis in sæcula sæculorum. Amen.

Lu. 10. v. 34.

Honorius Augustinensis apud Martinum del Rio hic.

Isa. 32. v. 11.

EXHORTATIO XIII.

PRO FE-
STO SAN-
CTÆ MA-
RIÆ MAG-
DALENÆ,
ET PRO
FRAT. S.
HEB. D.
PASS.

De eadem conuersione, & iustificatione pec-
catoris instar Mariæ Magdalene osculantis
pedes Domini: & quantum superet lac di-
uine consolationis vinum carnalis volu-
ptatis.

Osculetur me osculo oris sui, quia meliora
sunt vbera tua vino.

parabola filij prodigi osten-
dimus peccatoris perfectam
conuersionem, & immensam
Dei benignitatem, quæ in pri-
stinam eum reduxit amicitiam.

Lu. 7. v. 38.

Utramque amplius ostende-
mus ex mirabili conuersione Mariæ Magdale-
næ; cuius tot, tam ingentiaque fuerunt crimina,
& tam diu prolongata, vt ab omnibus quasi per
antoniam vocitaretur in ciuitate pecca-
trix. Sed manifestauit Christus Dominus in illa
vbera misericordie suæ, quæ cum Diuo Bernar-
do nuncupauimus longanimitatem in expectan-
do, & in condonando facilitatem: Nam diu il-
lam expectauit in multa patientia; & cum pri-
mum venit ad ipsum, benignè eam suscepit, &
cuncta eius peccata dimisit. Traxit illam ad se in
funiculis Adam, & in vinculis charitatis; qui-
bus tracta, vt cognouit quod Iesus accubisset
in domo Pharisæi, attulit alabastrum unguenti,
& stans retro secus pedes eius, lacrymis cepit
rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat,
& osculabatur pedes eius, & unguento ungebat.
Hæc autem omnia signa erant amoris, qui in
eius pectore ardebat, & clamores, qui osculum
reconciliationis implorabant, & quasi extorque-
bant; dicentes, osculetur me osculo oris sui, quia
meliora sunt vbera tua vino, fragrantia unguen-
tis optimis.

Osc. II. v.
14.

Quam seruens fuerit Magdalena conuersio. §. 1.

In hunc lo-
cum Cant.

Ad cuius explanationem aduertere oportet,
cum D. Gregorio, quod os sponi est
inspiratio Christi; & osculum oris, dulcis amor
in spirationis. Tunc ergo primum Christus inci-
pit osculari peccatorem, cum immittit in cor
eius igneam inspirationem efficaciter illum exci-
tantem, & mouentem ad dolorem de peccatis,
propter Deum summè dilectum, qui contritio
dicitur, ad quam statim sequitur perfectum os-
culum reconciliationis, & gratiæ. Tetigit cor
Mariæ ignita Dei inspiratio, quo intus cepit os-
culari eam; arsit ignis amoris, & doloris, qui ve-
hemèter flamas foras euomuit. Inde profluuium
illud lacrymarum per duos oculorum fontes
emanantium: inde noua illa, & inaudita irrigatio,
& lotio pedum, eorumque extersio capillis ca-
pitis sui, quos mirè nutrierat, atque dilexerat: in-
de adductio alabastrum preciosi unguenti, eiusque
in eorumdem vntione deuota consumptio: inde
tam vehemens osculatio pedum, vt nunquam ab
ipsis separari vellet, vel semper eorum sequendo

A vestigia, vel sedens secus ipsos, Verbi audiendo
verba quod eam erudiret, & oscularetur osculo
oris sui. Hæc autem dilectionis signa idè exhibuit;
quoniam iuxta sententiam Saluatoris dilexisti multum.
Et quare dilexit multum? nisi quia
Deus prior multum dilexit eam, & fortiter sua
gratia excitauit, vt alia amoris signa exhiberet:
quæ ita erant signa dilectionis Mariæ erga Chri-
stum, quod magis essent signa dilectionis Christi
erga Mariam. Nam quæ illa præ amoris magni-
tudine operabatur exterius circa pedes Domini,
Dominus operabatur interiùs circa spiritum ip-
sius. Irrigabat enim cor quod priùs fuerat aridum;
lauabat, & exergebat quod fuerat sordidum;
vntebat quod antea erat saucium, debile
& infirmum; vt quæ carnalibus vitiis priùs scete-
bat, exemplaribus virtutibus fragraret; & quæ
multis fuerat odor mortis in mortem, deinceps
esset omnibus odor vitæ in vitam.

Felix mulier, quæ cum esset in ciuitate pecca-
trix, veniens ad pedes Domini sic est ab ipso irri-
gata, lota, extersa, & vnta, quia osculatus est
eam osculo oris sui, osculum reconciliationis, &
indulgentiæ impertiens; Remissaque sunt ei peccata
multa, quoniam dilexit multum. Et quem dilexit
multum? Eum nimirum cuius pedes osculaba-
tur: Sed quæ pedes Christi osculabatur ore cor-
poris, eleuata est, vt spiritali oscularetur diuini-
tatem Christi illis pedibus coniunctam. Non
enim osculari se cogitabat pedes puri hominis,
sed pedes hominis Dei, quibus intimè erat vnita.
Hoc est osculum quod Christus Dominus desi-
derabat recipere ab illo Pharisæo, qui inuitaue-
rat eum; sed minus eum amabat, quam peccatrix
mulier. Propter quod exprobrans eius in amore
frigiditatem, ait; Osculum mihi non dedisti, hæc au-
tem ex quo intrauit, non cessauit osculari pedes meos.
Ac si diceret; Non præbui mihi vera signa
amoris, hæc autem ex quo intrauit huc, non desi-
stitit illa præbere; non semel, aut bis osculata est
pedes meos, sed crebro, & sæpiùs osculata est
illos. Millies osculabatur pedes Christi, & diuini-
tatem ipsius, tot feruentissimos exercens actus
amoris, quot erant scelera; Remittuntur ei peccata
multa, quoniam dilexit multum; vt multiplicata
peccata condonarentur, per multiplices actus
dilectionis. Non quod necessarium sit pro singulis
peccatis lethalibus remittendis singulos exer-
cere actus contritionis, vnus enim pro omnibus
sufficit; nam qui dolet de vno peccato, quia of-
fensa est Dei summè dilecti, eo ipso etiam dolet
de omnibus in quibus eadem inuenitur doloris
ratio. Sed quia charitas non continetur intra
metas necessitatis, sed multa peragat, quæ sunt
supererogationis; idè pro singulis peccatis mille
cuperet offerre satisfactiones; vt vbi abundauit
delictum, superabundet & gratia: sequens con-
siliu Baruch Prophetæ, qui Israëlitis dicebat,
Sicut fuit sensus vester vt erraretis à Deo, decies tan-
tùm, iterum conuertentes requiritis eum. Et quid est
decies tantùm conuerti, & requirere Deum, nisi
multo plura & maiora sine limite vilo operari in
via iustitiæ, quam operati estis in via iniquitatis?
Nec sat sit vobis semel requisisse Deum, sed sine
fine requirite; quia sine fine, inquit D. August. est
quærendus, qui sine fine est amandus. Semel aut
bis, cantante gallo, ter Petrus Dominum nega-
uit, & statim fleuit amarè: sed numquid semel

Ad Ro. 5. v.
20.

Baruch 4.
v. 28.

In Psal. 104
v. 4.

Matt. 26. v.
75.

amarè fleuit? aut ter, vel decies? imo per totum
vitæ curriculum, quoties audiuit gallum cantan-
tem, audisset eum amarè flentem. Sic Maria ex
quo se proiecit ad pedes Christi, non cessauit sæ-
pius osculari pedes eius; & dum ore eos tange-
bat, maxima oculorum pluuia eos rigabat. Ex-
tergebat capillis, sed adhuc erumpentes lachry-
mæ exteros iterum rigabant. Vntebat unguen-
to, sed unguentum lacrymis miscebat, & hac
mixture vngere non cessabat. Denique (vt in-
quit Diuus Gregorius) Maria considerauit quod
fecit, & idè noluit moderari quid faceret; vt si-
cut exhibuerat membra sua seruire immunditi-
æ, & iniquitati ad iniquitatem, ita tunc multo
abundantiùs exhiberet illa seruire iustitiæ in
sanctificationem.

Hom. 33. in
Euang.

Ad Rom. 6.
v. 19.

Inceptio Pharisæi contemntis pecca-
tricem. §. 2.

Hærebatur ergo pedibus Christi, osculis
inhians, vt desideratum indulgentiæ oscu-
lum recipere mereretur. Et considerans Salua-
toris ineffabilem benignitatem, clamabat, Oscu-
letur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua
vino. Timebat vinum Pharisæi, qui inuitauerat
Christum, sed confugit ad vbera Christi præpo-
nens illa vino. Quod erat Pharisæi vinum? acre,
mordax, & veri amoris expers, zelo indiscerto in-
feruens. Dicebat enim intra se; Hic se esset Prophe-
ta, sciret utique quæ & qualis est mulier quæ tangit
eum, quia peccatrix est. O vinum mordax, Chri-
stum inordens, & peccatricem dilacerans! Quid
inquis, ô miser? quod vinum profers, non homi-
nibus, quia non audes illud manifestare, sed
Christo, cui manifesta sunt abscondita cordis
tui? Hic, inquit, si esset Propheta, sciret utique
quæ & qualis esset mulier quæ tangit eum; imo
quia est Propheta, scit optime quæ, & qualis est
mulier ista. Et quia peccatrix est, & vult à pecca-
to recedere, permittit quod tangat eum, & oscu-
letur pedes eius, quia meliora sunt vbera eius,
quàm vinum tuum: tu superbia elatus dicis, pec-
catores non esse recipiendos, sed pellendos pro-
cul; Recede à me, inquis, ne appropinques mihi,
quia immundus es. At quid inquit Christus, Duo
debitores erant euidam feneratori; vnus debebat de-
narios quingentos, alius quinquaginta, non habentibus
illis unde redderent, donauit vtriusque. En materna
vbera Christi, qui patiens est in expectando, & in
condonando facilis. O benignus & munificus fe-
nerator! qui non solum non exigit vstram, sed
gratis condonat ingens debitum. Quis est hic, &
laudabimus eum? Non inuenitur inter puros ho-
mines; solus Christus Deus & homo, fecit hæc
mirabilia in vita sua. Contulit nobis infinita be-
neficia, vt pro fœnore redderemus obedientiam
ad eius præcepta; sed nos ingrati pro bonis red-
didimus mala, & innumera contraximus pecca-
torum debita. De quodam fertur quod debebat
ei decem millia talenta. Et cum non haberet vn-
derederet, iussum est quod venundaretur tant
ipse, quàm vxor eius, & filij, & cuncta quæ ha-
bebat. At ille procidens orabat, dicens; Patien-
tiam habea in me, & omnia reddam tibi. Optimum
propositum, sed quod implere non poterat, quia
nemo potest Deo reddere nec vnum pro mille;
sed misericors Dominus vbera misericordie suæ

Luc. 7. v. 59

Isa. 65. v. 5.

Matt. 18. v.
24.

A profert seruo, & omne debitum dimittit ei. Verè
Domine, Meliora sunt vbera tua vino. Vbera tua
proferunt lac indulgentiæ, sed vnus homo pro-
pinat alteri vinum rigoris, & vindictæ. Ecce ser-
uus iste cui Dominus condonauit decem millia
talenta, obuuium habuit conseruum, qui debebat
illi centum denarios, & tenens suffocabat eum
dicens, Redde quod debes; in carceremque misit
eum donec redderet debitum. Hoc est vinum
mordax, quod homo homini propinat; sed pro-
pinantem furore corripit, vt in proximum se-
uiens, non ei ignoscat; etsi Dominus ignouerit
illi. Meliora ergo sunt vbera Christi, quàm vi-
num; quia hoc afflictionem, tremorem, & vin-
dictam excitat, illa verò ad amorem prouocant;
idè que subdit, Quis ergo eum plus diligit? Re-
spondit Simon; Æstimo quia is cui plus donauit.
B Rectè, inquit Dominus, iudicasti. Cur ergo non
diliges illum, qui non solum decem millia talen-
ta, sed infinitum debitum tibi gratis remisit?
Imo quod amplius est, ipse proprii sanguinis pre-
tio soluit, vt te gratis à debito liberaret. Si autem
diligis dilectionis tuæ signa exhibe. Ne diligas si-
cut Simon, verbo & lingua, sed sicut Magdale-
na, opere & veritate. Inter quos ita disseruit, &
diudicat Christus; qui conuersus ad Simonem
ait; Vides hanc mulierem? Hanc, inquam, quam
iudicas peccatricem? Vide iterum illam, quia
nondum benè cognouisti eam à fructibus autem
eius cognosces illam. Vide etiam te ipsum, & à
fructibus tuis dignosces te. Si autem vis nosse
vtriusque fructus, Ecce intravi in domum tuam,
aquam pedibus meis non distixi, hæc autem lacrymis
rigauit pedes meos, & capillis suis terxit. Osculum mihi
non dedisti; hæc autem ex quo intrauit, non cessauit os-
culari pedes meos. Oleo caput meum non unxisti, hæc
autem unguento unxit pedes meos. Ac si diceret; Tu
diligis me verbo, ista opere, tu nec vnum præsti-
tisti dilectionis verum signum, hæc multa. Hæc
credidit se debere denarios quingentos, & con-
donationem postulans, diligit, vt obtineat: tu pu-
tas nec quinquaginta debere, & diligere non cu-
ras; propter quod dico tibi, Remittuntur ei peccata
multa, quoniam dilexit multum: Scito multa esse ei
remissa peccata, plurima debita condonata; cuius
tibi signum sit, quoniam dilexit multum; mul-
tamque dilectionem, ex multis dilectionis signis
probè coniciet.

1. Io. 3. v. 18.

Tunc inquit mulieri, Remittuntur tibi peccata, ip-
soque temporis momento perfectissimè oscula-
tus est animam illius osculo oris sui; verbo scili-
cet, quod ab eius ore processit, imprimens illi in-
gentia dona gratiæ, & charitatis, quibus illa sibi
vniuit; pacemque perfectam cum ea inuit. Vnde
subdit statim, Fides tua te saluam fecit, vade in pace.
Esto quieto & tranquillo animo. Obtinisti quod
desiderabas, ablata sunt peccata, quæ inter te &
Deum diuisionem, & discordiam efficiebant. Fi-
des tua ex qua originem duxit tua penitentia,
hoc impetrauit. Vade in pace. Non addidit au-
tem, sicut dixit mulieri adulteræ; Vade, & iam am-
plius noli peccare: Vel sicut dixit alteri languido;
Ecce sanus factus es, iam noli peccare; ne deterius tibi
aliquid contingat; quoniam hæc non indigebat ad-
monitione, quæ non coacta, sed spontanea ex
feruentissimo Dei amore, odoreque peccati, ad
ipsum accedebat.

Ioã. 8. v. 14.

Io. 5. v. 14.

Quam noxia sit carnalis voluptas. §. 3.

SEd postquam vbera Christi Pharisaeo vino comparauimus, quo ebrius erat Simon iste, iam comparemus illa vino carnalium voluptatum, quo aliquando peccatrix haec inebriata fuerat; sed iam Dei gratia experta est, quoniam Meliora sunt vbera tua vino. Melliora, inquam, non tantum quia honestiora, sed quia magis utilia, iucunda, gloriosa, honorifica, & diuturna, vt iam supra dicere cepimus. Licet enim vinum carnalis voluptatis dum bibitur, bonum appareat, ac suaue; tamen re vera pessimum est, & amarissimum: propter quod Salomon ait; Ne muticaris vinum quando flauescit, cum splenderit in vitro color eius: ingreditur blandè, sed in nouissimo mordebè vt coluber, & sicut regulus venena diffundet: Triplicem innuit vini statum; primus cum splendet in vitro, antequam gustetur; secundus, cum bibitur, & per guttur transit; tertius, in nouissimo, postquam iam epotatum est. Sic triplex est terrenæ ac carnalis voluptatis consideratio: prima, cum res istæ delectabiles, & honorificæ nondum habentur: & tunc omnibus videntur splendide, & iucunda; ideoque maximam sui excitant sitim; sed omnis earum splendor est in vase vitreo, fragili, & citò perituro. Vnde necesse est, quod vinum effundatur, & pereat; Homo enim natus de muliere, breuis vniuersi temporis, quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut umbra. Post visum autem splendentis vini, sequitur primus gustus suaui; ingreditur enim blandè; nam cuncta hæc voluptuosa, dulcia sunt sensibus, qui ab adolescentia proni sunt in illa. At in nouissimo vinum istud mordet vt coluber. Nam transacto primo gustu, conscientiam valdè torquet, animam & corpus vulnerat, multisque doloribus replet, & morsus eius aliquando est æternus, in hoc sæculo & in futuro amarè torquens: & sicut regulus venena diffundit, quia vbique, ac per vniuersum corpus, & animam plurima disseminat mala venena mortifera. Meminit autem basilisci, qui visum venenum diffundit, vt intelligas à visu cuncta hæc damna inchoatis; & ideo ait, Ne muticaris vinum, quando flauescit: Id est, ne impudicos, & lasciuos coniciias oculos in hæc voluptuosa carnis: nam læderis ab illis. Basiliscus etiam apud Aegyptios symbolum erat æternitatis, eo fortè quod interfici vi non potest: cui congruit id quod Saluator ait; Vermis eorum non moritur, & ignis non exinguitur.

Exhort. 9.

Prou. 23. v. 31.

Job 14. v. 17.

Vide Piazium li. 13.

Marc. 9. v. 44.

Prou. 23. v. 30.

1.

Lu. 6. v. 14.

Sed quot & quam læua sint hæc vulnera, & morsus isti, ipse Salomon in verbis precedentibus explicauerat dicens; Cui vbera cuius patri vbera? cui rixæ cuius fontæ? cui suffiso oculorum? nonne iis qui commemorantur in vino, & student calicibus epotandis? Vbi sex commemorat mala, quæ ex huiusmodi camali vino promanant. Primum, eum ait, Cui vbera, quoniam seminarium est malorum, quæ carnalibus minatur Deus in hoc sæculo, & in futuro. In illos enim pronuntiatur illa vbera, quæ Christus Dominus refert in Euangelio; Vbera dicitur vobis quia habetis hic consolationem vestram, vbera vobis qui saturati estis, quia esurietis, vbera vobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis & stebitis, vbera cum benedixerint vobis homines. Hæc enim vbera, æternum minantur malum, quod sequetur post præsens, quod inordinato affectu concupierunt.

A Deinde, Cuius patri vbera; quoniam tale est ingenium peccati, & cordis ad voluptuosa procliuus, vt parentes, fratres, & domesticos contristet, torqueat, & confundat. Cum multoties etiam in eorum ignominiam vergat; iuxta illud, Qui comessatores pascit, confundit patrem suum. Ille autem comessatores pascit, qui suas insatiabiles concupiscentias nutrit. Vnde in tot decidit scelera, quod parentes ignominia afficiat; rursus tertio addit, Cui rixæ? quoniam inde oriuntur plures rixæ, & contentiones, tum inter domesticos, tum inter ciues, iuxta illud Diui Iacobi; Vnde bella, & lites in vobis; nonne hinc ex concupiscentiis vestris, quæ militant in membris vestris. Imo etiam iustorum pacem perturbant, dum contra eos rixantur, vt eorum bona diripiant; sicut pastores Philistinorum rixati sunt cum pastoribus Isaac propter puteos aquarum viuarum, quos foderant, volentes vsurpare eos sibi, quia omne vile, & delectabile, est alienum, sibi appetunt, & ideo iurgantur.

Hinc aliud damnum oritur, cui fontæ? quoniam dolos, & fraudes inueniunt, vt alios decipiant. In magna pericula, tentationes & laqueos se coniciunt, quibus irretiti in profunda corruunt delicta, ex vno in aliud miserè prolabentes; maxime verò in obscœna, & carnis illecebras, quæ merito fontæ etiam nominantur; Nam fontæ profunda est meretrix, & puteus angustus aliena. Et iterum, Fovea profunda os aliena, cui iratus est Dominus, incidet in eam; sed etiam in corpus hæc damna redundant. Nam, cui sine causa vulnerat? Siquidem ex huiusmodi vitii innumerae proueniunt infirmitates, lægures, lassitudines, & molestiæ, maxime ex gula, ebrietate, & luxuria, sicut cuida meretrici dictum est, Ecce mittam eam in lectum: & qui macchabantur cum ea in tribulatione maxima erunt, nisi penitentiam ab operibus suis egerint. Denique, cui suffiso oculorum? quia in magnam mentis cæcitate decidunt, in maximamque honoris iacturam, vrgentemque confusionem, & erubescenciam patiuntur ex ipsismet vitii, de quibus antea gloriabantur; iuxta illud, Amatores tui in captiuitatem ibunt, & tunc confunderis, & erubesces ab omni milita tua. Et iterum, Confundetur ab idolis, quibus sacrificauerunt, & erubescetis super hortos quos elegeratis. Maxima enim confusionis causa est, hominem qui ad summum honorem à Deo deuectus erat, in tantam degenerasse vilitatem, vt similibus sit iumentis insipientibus, & qui Deo viuo, & vero sacrificare tenebatur, vilissimo idolo operi manuum suarum, turpissimæque creaturæ se subiiciat. Quod confirmat Apostolus dum inquit, Quem fructum habuistis in illis, in quibus nunc erubescitis? Ecce ingentes miseriæ, quæ obueniunt iis qui commemorantur in vino: Commorantur, inquit, quoniam non ob vnum, vel alterum peccatum in tot mala corruunt, si statim resurgant, sed si commorentur, & diu in peccatis suis permaneant, & computrescant vt iumenta in itinere suo.

Qui ergo hæc mala profundè considerat, non potest non hoc vinum respuere, & hanc ebrietatem abominari, quæ non est à vino vitis, sed à vino immunda cupiditatis, & carnalis concupiscentiæ, quæ nisi lethargum menti incuteret, ab omnibus contemneretur. Et ideo Ioël Propheta ad excitandos eos, qui hoc lethargo laborant, Ioel. 1. v. 5.

Quod confirmat Apostolus dum inquit, Quem fructum habuistis in illis, in quibus nunc erubescitis? Ecce ingentes miseriæ, quæ obueniunt iis qui commemorantur in vino: Commorantur, inquit, quoniam non ob vnum, vel alterum peccatum in tot mala corruunt, si statim resurgant, sed si commorentur, & diu in peccatis suis permaneant, & computrescant vt iumenta in itinere suo.

Lib. 33. Morc. 27.

Prou. 28. v. 7.

3.

Iac. 4. v. 11.

Gen. 26. v. 13.

4.

Prou. 23. v. 27.

Prou. 21. v. 14.

5.

Apoc. 2. v. 22.

6.

Ier. 22. v. 22.

Isa. 1. v. 19.

Pf. 48. v. 27.

Ad Rom. 6. v. 11.

Ioel. 1. v. 17.

Isa. 29. v. 9.

Ioel. 1. v. 5.

ait, Expergiscimini ebrj, & flete, & vlulate omnes qui bibitis vinum in dulcedine, quoniam peccati ore vestro. Ebrij (inquit Diuus Gregorius) vocati sunt, qui mundi huius amore confusi mala non sentiunt, quæ patiuntur. Quid ergo est dicere expergiscimini ebrj, & flete, nisi somnum vestræ insensibilitatis excutite, & in deustatione cordis tot sibi succedentibus vitiis pestibus, vigilantibus lamentis obuiate? Huius vini lethargica ebrietate laborauit filius prodigus, dâ omnia sua bona consumpsit luxuriosè viuendo cum meretricibus, donec cælestis inspirationis tonitruo & fulgore expergefactus in seipsum rediit, & ad patrem reuersus est. Eamdem patiebatur Magdalena, quamdiu vino concupiscentiæ, ceu ebria, nihil aliud quam spurcicias meditabatur, donec Christus Dominus à lethargo suo excitauit.

Quam præcellens sit diuina consolatio. §. 4.

SEd quomodo excitauit? præbendo lac ex vberibus suis, quod carnalis vini fastidium, & odium generaret; Quia meliora sunt, inquit, vbera tua vino. Tam pretiosa enim sunt cælestis sponsi vbera, & tam dulce lac diuinæ consolationis, vt si vel gutta peccatori misericorditer infundatur, omnium carnalium voluptatum ingeneret contemptum, & obliuionem. Insinuat hoc Dominus per Oseam, cum videns Ierusalem tanquam ebriam ire post amatores suos, & oblitam Dei Creatoris sui, illius phreneticæ ebrietatis miseratus ait; Propter hoc ecce ego lactabo eam, & ducam in solitudinem. Propter hoc, inquit, modo non puniam illum vt iudex, sed compatiar vt misericors pater, & astutè lactabo eam. Hic lactare secundum multos Doctores non significat, lac præbere, sed decipere: & non incongruum erit, vt tramque ex parte significationem amplecti, vt significet lac præbere, ad decipiendum, quod in malum & in bonum fieri potest. In malum quidem cum peccatores lac terrenum & carnale præbent, vt deliciis & voluptatibus alios decipiant, & in errorem pertrahant, de quibus inquit Salomon; Fili mi, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis: Id est, si te blanditiis, & falsis promissis allexerint, ac decipere vulerint, ne consentias illis; Sicut enim velut Iahel, quæ lac præbuit Sifarae, & statim cum silentio positum clauum super tempus capitis eius, malleo defixit in cerebrum; qui soporem morti faciens defecit, & mortuus est. Et meritò quidem; nam sicut vinum cum flauescit in vitro decipit hominem, & allicit, vt bibat, postea verò mordet vt coluber, & inficit, vt basiliscus; sic lac peccatorum, & eorum blanditiæ decipiunt, & alliciunt, vt eis fruamur; sed mox dum lethargo percutiunt, interitum animæ simul efficiunt.

Aliter tamen Deus lac præbens astutè animam decipit; nam dum lac diuinæ consolationis, ac dulcedinis spiritualis infundit, cuncta mundi delectabilia insipida, & amara reddit, quæ proinde tam alacri animo contemnit, reiicit, & pessundat, arbitrans ea tanquam stercorea & detrimenda, vt mundani homineseam deceptam putent; & hoc est quod ait; Ego lactabo eam, & ducam in solitudinem, & loquar ad cor eius; quia exhibens illi intus lac diuinæ dulcedinis, faciam vt relinquat amatores suos, & cuncta quæ illi antea dulcia erant;

ponamque eam in tali mentis solitudine, vt nullum habeat amatorem sibi charum, nisi Deum; nec vlla æstimet bona, nisi cælestia, & æterna, nec vllam appetat consolationem, nisi quæ à Deo vberibus procedit, quam experta est incomparabiliter meliorem esse quàm vinum. Nec tamen in solitudine sola erit, quia ego ipse cum illa ero, & loquar ad cor eius verba blanda, & suaui, vt consolet, & confortem eam.

Hoc modo Christus Dominus lactauit, vt piè creditur, Magdalenam, cum ei lac cælestis dulcedinis & amoris infudit, siue audiendo aliquem eius sermonem, siue cum à septem demonibus, quibus ob sua crimina tradita fuerat, & obfessa, liberauit; tanto enim Christi beneficio alleccta, eiusque dulcem & affabilem erga peccatores benignitatem admirans, cœpit cuncta carnalia & mundana fastidire, & de præteritis illecebris erubescere, tanto animi feruore, vt hominum despectus nihil faceret, dummodo salutem inueniret.

Cum enim (inquit D. Gregorius) turpitudinis suæ maculas aspexit, lauanda ad fontem misericordiae cucurrit, conuiuantes non erubuit; nam quia semetipsam grauiter erubescerat intus, nihil esse credidit, quod verecundaretur foris. Se cunctaque sua ad Christi pedes proiecit, quem solum in corde suo aliis spretis, retinebat purissimum amatorem, qui duxerat illam in solitudinem; quia in medio conuiuiarum ita erat sicut in deserto, nec curabat præsentiam hominum, sed solius Christi, qui loquebatur ad cor eius verba salutis, spei, & consolationis: & quæ exterius locutus fuit coram Pharisæo, dulcius loquutus est in corde illius, vt intus sentiret peccatorum remissionem, pacem, læticiam, & gaudium; quod omnem superat sensum, vt cælestis dulcedinis lacte reficeretur, quæ vinum carnalis dulcedinis contempserat: ipsoque experimento disceret, quia meliora sunt vbera Dei vino, fragrantia vniuersis optimis.

Fragrauit valdè alabastrum vnguenti, quo pedes Domini vnguebat; pretiosum enim citra dubium erat, sicut quod postea effudit in Bethania; sed multo magis fragrauit noua eius, & stupenda conuersio, ac conuersionis modus. Fragrabat lachrymæ inter conuiuias, fragrabat irigatio pedum, & tersio, non linteo, sed crinibus; fragrabat osculatio, taciturnitas oris, & clamor cordis, veniam petens, & pedibus inhærens, vnde illam obtinere confidebat. Sed vnde tanta fragrantia? nisi quia Christi vbera fragrabant vnguentis optimis, quorum participem fecit peccatricem, vt præteritum factorem pellens, fragrantissimam eam Deo, Angelis, & hominibus redderet. Factaque est peccatrix hæc bonus Christi odor, per quem fragrantiam vberum, misericordiae, & benignitatis eius, reliquæ meretrices, ac publicani, vniuersique peccatores agnoscant, & ad ipsum pro venia impetranda fidenter accurrant, quam sicut ipsa obtinebunt. De sponso enim dictum est; Come capitis eius sicut clare palmiarum, nigra sicut coruus: Vbi per comas intelliguntur iustorum animæ, quæ à peccatis resurgentes Christo adhæserunt; quarum vna, inquit Beda, fuit Magdalena: nec dedignatur cælestis sponso his nigris comis caput suum ornare, cum præcedens nigredo propter penitentiam maiorem conferat splendorem.

Hom. 33. in Euang.

Io. 12. v. 3.

Cant. 5. v. 12.

Ibidem.

Quid descendum sit ab hoc Magdalene exemplo. §. 5.

EN tibi proposui præclarissimum exemplar penitentia, quo Christus Dominus non solum confundit huius Pharisei superbiam & ignaviam, sed multorum etiam fidelium illi similitudinem; propter quos dictum est, Amen dico vobis, quia publicani, & meretrices præcedent vos in regnum Dei: eo quod decies tantum conuersi sunt ad Dominum à quo longè recesserant. Idè autem præcedunt, ut quorum sequutus es malitiam, sequaris & penitentiam, ut similem etiam consequaris reconciliationis gratiam. Tibi ergo etiam dicitur; Vides hanc mulierem? quæ quondam fuit in ciuitate peccatrix, vide modo eius mirabilem mutationem, quæ verè est dexteræ Excelsi. Vide eius deuotionem, eius feruorem, & nouos modos Deum colendi, quos inuenit feruens amor; & dicit illi, Quoniam benè, quoniam fructus adinventionum suarum comedit. Phariseus parabat conuiuium Christo homini, Maria parat conuiuium Christo Deo: sed Christus facit illi suauis conuiuium, ut adinventionum suarum fructus desideratos comedat. Non minus deuotè, quàm eloquenter cuncta hæc describit Diuus Cyprianus, cum Christo Domino ita loquens: Non indignatus es in mensa solemnè multis conuolentibus infamis personæ suscipere famulatum; cuius deuotio vsa est ibi capillis pro linteo, oculis pro catino, lachrymis pro Baptismo, tetigit, lauit, & vnxit vnguento. Macerata intrinsecus anima proprium in sancta sanguinem intulit; singula suum præbuere ministerium. Cor contritum erupit in lachrymis, fides lauit, charitas vnxit. Hæc multa in conspectu tuo congerens holocausta, de fonte cordis fletus hausit, quos protulit: de penitentia pixide vnguenta quæ obtulit; caputque pro suppedaneo strauit, crinibus circumfusus pedes sacros inuoluit: & tu affectum potius quàm factum attendens, vngebas vnguentem, abluebas lauante, tergebas intrinsecus penitentem. Superbo oculo Simon Leprosus hanc clementia suæ diligentiam non poterat intueri, sed molestè ferebat, quod tangi se ab huiusmodi persona Dominus sustinebat. Qui si lepræ suæ te attenderet mundatorem, non dedignaretur, si de plenitudine gratiæ tuæ alij accipiunt. Si lauas immundos, si iustificas impios, si reuocas exules & abiectos. Hæc Cyprianus. Quæ si attentè legas, & mediteris, inigne reperies exemplum dilectionis in Maria erga Christum, & in Christo erga Mariam. Hæc osculabatur pedes eius, & vnguento vngobat, ille osculabatur spiritum illius, & vberibus suis dulcissimè lactabat. Illa te excitat, ut eius sequaris exemplum, hic ut eius fruaris beniguitate, qui te consimili afficiet beneficio.

Matt. 21. v. 31. Baruch 4. v. 28.

Isa. 3. v. 10.

Serm. de ablutione pedum.

Nota.

Oportet tamen, ut etiam ab hac peccatrice, Quæ accessit secus pedes Domini, discas humilitatem quam parit veritas, & comitatur charitas. Nam ex verissima cognitione sui, seipsam despexit, & indignam putauit, quæ coram Christo appareret, & idè retrò accessit; quia tamen charitate flagrabat, non à longè stetit, sed secus pedes se protraxit. Hinc cōsiderabat sua scelera, ac debita omni numero & pondere maiora; illinc immentiam Christi benignitatem, quæ sciebat

A paratum ad condonandum illa; Illud eam humiliabat, ut in cinere & fauilla penitentiam ageret; hoc eam inflammabat, ut condonatore ex toto corde diligeret; ut dicere posset cum sponsa; Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. Nardus, ut suo loco dicemus, est humilitas charitate sociata, quæ in Maria, cum esset Christus in suo accubitu apud Simonem, dedit odorem suum. Et quis odor eius nisi externa humilitatis, & dilectionis signa? Nardi odor fuit, lachrymarum profusio, irrigatio pedum, extersio capillis, vnctio & crebra osculatio, quorum fragrantia vniuersum replet, & lætificat orbem. Det ergo nardus tua similem odorem suum, & accedens ad Christi pedes, osculare illos, ut osculum reconciliationis ab ipso impetrare valeas.

Cant. 1. v. 12 Lib. 4. Exhort.

Quomodo Spiritualiter osculemur pedes Christi. §. 6.

CV M autem (ut inquit Diuus Bernardus) triplex sit osculum, scilicet pedum, manuum, & oris; Maria non supremum elegit, nec medium, sed sedens in nouissimo loco, contenta est infimo: à quo tibi inchoandum est, ut cum dilectione simul serues humilem submissionem.

Serm. 3. in Cant.

Sed qui sunt ij spirituales Christi pedes, ad quos accedendum est, ut osculemur illos? Respondet idem Diuus Bernardus, illos esse, de quibus Psalmista inquit; Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. Cum enim Deus simul sit & pater misericordiarum, & Deus vltionum, duos habet spirituales pedes, quibus ad peccatores venit, & appropinquat, misericordiam, scilicet, & iustitiam. Per misericordiam quidem compatitur eorum miseris, per iustitiam verò aliquam satisfactionem, & recompensationem exigit, pro illatis sibi iniuriis, & aliquam etiam dispositionem præuiam, ut remittat illas. Iustum enim est, ut qui propria voluntate à peccato recessit, propria etiam voluntate à peccato recedas, & qui tuis operibus malis Deo iniuriam irrogasti, operibus bonis facias quod potes, ut ei satisfacias, & indulgentiam obtineas. Eisdem pedibus etiam accedit Dominus ad eos, quos variis tribulationibus agitari permittit, quæ ex eius misericordia simul & iustitia procedunt, dum per illas, & peccata punit, & ab illis purgat. Hos autem pedes vidit Ioannes similes esse aurichalco, in camino ardenti; ardent enim illo igne, quem ipse Christus venit mittere in terram, Nam quidquid agit siue ex iustitia, siue ex misericordia, totū id ex charitate, & amore operatur; iuxta illud, Parcis omnibus, quia tua sunt Domine, qui amas animas. Et quos amo, arguo, & castigo. Cum enim sit summa bonitas, & charitas, si parcit, ex amore parcit; & si castigat, ex amore castigat, ne peccata dissimulet, sed emendet. Ardent enim pedes illius igne zeli, iræ & vindictæ, non quidem in peccatores penitentes, sed in eorum peccata, ut illa absumat; in contumaces autem ut illos destruat.

Serm. 6. in Cant. Ps. 110. v. 1.

Apoc. 1. v. 15

Lu. 12. v. 44 Cap. 11. v. 27.

Apoc. 3. v. 19. Prou. 3. v. 12

Ad hos autem Christi pedes accedere debes, tuis etiam propriis pedibus, non corporis, sed animæ, qui sunt eius affectus; potissime verò spes & timor. Spes quidem misericordiam respicit, timor iustitiam. Et sicut in Deo misericordia sociatur iustitiæ, ne sola misericordia nos faciat se-gnes, aut sola iustitia pusillanimes, sic etiam

socianda

EXHORTATIO XIV.

De inspirationibus ad obtinenda noua incrementa gratiæ, & singularè cum Deo vniōnē, quæ oscula oris Dei dicuntur: & de affectu, quo nos Dei manus, & os osculari debemus.

Osculetur me osculo oris sui.

OST primum reconciliationis osculum, quo vitæ spiritualis primordia deducantur, cuius effectus hæcenus ex planauimus, osculum aliud maioris amicitia per noua incrementa gratiæ proficientibus indulgetur; cui succedit aliud singularis, & eximia cum Deo vniōnis, quod sola, rarè; experitur perfectio. Non enim tantum Christus Dominus venit ut homines per ipsum vitam habeant, sed etiam ut abundantiùs habeant per noua gratiæ & charitatis incrementa, quæ noua oscula oris Dei dicuntur; quatenus per quemlibet gradum gratiæ, & charitatis superadditum animam magis sibi vnit, sanctiorem reddit, clarificat amplius, filij Dei adoptiui dignitatem, & nouum ius ad ampliorem hereditatem capessendam conferit; nouoq; titulo spirituales desponsationem fortius confirmat: quæ omnia signa sunt illius æterni amoris, quo iustos persequitur, ut quos iustificauit, magnificare, & glorificare persistat.

Io. io. v. 16

Etenim licet ad huiusmodi augmentum promerendum, & consequendum necessaria sint nostra opera bona, dicente Paulo, Veritatem facientes in charitate, crescimus in illo per omnia. Non enim crescemus in Christo, nisi vera opera & sancta ex charitate procedentia faciamus; tamen nihil efficiunt hæc opera, aut potius non erunt, nisi præcedant Dei auxilia, à quibus potissimè vniuersum prouenit augmentum; sicut idem Apostolus testatur, cum ait; Nec qui plantat est aliquid, nec qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Et, Deus est qui operatur in vobis, & velle, & perficere pro bona voluntate. Sed quomodo operatur; immittendo subitò dulces, & fortes illustrationes, & inspirationes, seu cogitationes pias, ignitaque affectiones, quibus nos excitat, & iuuat ad eum perfectiùs cognoscendum, & ardentius amandum, operaque insignia virtutis & sanctitatis peragenda, tam vitæ actiua, quàm contemplatiua. Et quia huiusmodi affectus à Deo repentiè emitti signa sunt maximi amoris electis amicis præstiti; nam, Qui spiritum Dei aguntur, hi sunt filij Dei. Idè conuenientissimè à Diuo Gregorio, & aliis Patribus, oscula oris Dei nominantur, quæ sanctè desiderantur à sanctis, ut in dies sanctiores fiant, & ipsi Deo chariores; ideoq; non temerè, sed piè cum sponsa dicunt, Osculetur me osculo, vel osculis oris sui: Id est; Veni Domine, & iunge mihi per auxilia gratiæ tuæ, visita me inspirationibus tuis, ut hoc tuo contactu te ardentius amem, & quæ tibi placent, melius perficiam. Vel ut explicat Diuus Gregorius; Vtinam ille, quem super omnia, imò quem solū diligo, veniat qui dulcedine suæ inspirationis me tangat: quia cum eius osculum sentio, subita mutatione me derelinquo, & in eius similitudinem illico liquefacta transformor. Fastidit quippe sancta mens omnia quæ per corpus sentit, & in illa spiritalia

Ad Eph. 4. v. 15.

1 Ad Cor. 3. v. 7. Ad Philip. 2. v. 13.

Ad Rom. 8. v. 4. In hunc locum.

Pf. 12. v. 4.

Ex Ber. ser. 4. in Cant.

Pf. 84. v. 11.

Gen. 9. v. 12

focianda sunt spes, & timor, ne sola spes falsam pariat securitatem, aut solus timor præcipiter in desperationem. Ambo autem hi pedes, sicut & Christi, ardere debent igne charitatis; ut ex charitate spes consequi Dei misericordiam, & ex eadem timeas iustitiam; cum vtraque sit valdè amabilis, iuxta illud Psalmi; Virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata sunt. Amandus est enim baculus misericordiae, qui sustentat debiles, ne corruant, & virga iustitiæ, quæ percutit errantes, ut respiciant. Tunc ergo oscularis Iesu pedes, quando ex affectu spei & timoris charitate inflammatus amas, & amplecteris diuinam misericordiam & iustitiam; à misericordia quidem confidenter petendo indulgentiam, iustitiæ verò humilem & verecundam offerendo satisfactionem. Humilis quippe debet esse satisfactio, ut emendetur superba transgressio. Osculare Christi ardentem pedes, ut tui eodem igne amplius ardeant. Ardeant amplius igne amoris erga Deum, zeli verò, ac vindictæ contra teipsum, qui peccasti; & contra peccata, quæ commisit, ut quidquid possis, praestes ad Dei iniuriam in te vindicandam, & maculam propellendam. Osculabatur Magdalena pedes Domini, & ardebat, & quanto plus osculabatur, tanto plus ardebat, & totis viribus satisfacere pro iniuria conabatur. Satisfaciebat lachrymis, rigando pedes, extergendo, vngendo, totamque se illius seruitio deuouendo; tantumque his osculationibus profecit; ut perfectæ reconciliationis osculum recipere mereretur, & illam dulcem audiret vocem, Remittuntur tibi peccata; vade in pace. Quandocumque enim ex affectu contritionis Deum placare studes, & pedes eius oscularis, prouocas diuinam misericordiam, & iustitiam, ut tibi osculum reconciliationis impetiantur. Fit enim in corde tuo, quod Pfaltes prædixerat; Misericordia, & veritas obtulerunt sibi, iustitia & pax osculate sunt. Nam iustitia reperit satisfactionem, vel cordis dispositionem, quam à peccatore exigebat, & misericordia inuenit, cui meritò indulgentiam præstaret, & osculum reconciliationis & pacis libenter tribueret: Quod signum est diluuij peccatorum transacti, & contumacitatis cum Deo inita, instar arcus celestis triplici ornati colore, scilicet, fide, spe, & charitate, seu gratia, virtutibus infusis, & donis, quibus anima speciosa, & amabilis per Christum Deo redditur. Cui sit honor, & gloria, in sæcula sæculorum. Amen.

D

F

tota transmutari concupiscit; ideoque osculum sponſi querit: quia si ille gratissimi amoris vinculo non trahit, hæc vi sua molestissima grauedinis detenta, quomodo se ad illum conferat non inuenit.

Infrà lib. 5. Exhort. 7. agitur de hoc.

Sunt autem huiusmodi inspirationes multiplicēs. Nam quædam sunt horriſicæ, quæ timorem incutiunt, tremorem, vel pauorem, aut profundam reuerentiam, & animi submissionem, vel alios eiusmodi affectus, & huiusmodi non dicuntur oscula; magisque pertinent ad sequentem precationem, cum dicitur; *Trabe me post te.* Aliæ verò sunt dulces, & suaves, quæ cor molliunt, & faciunt, dilatant, & in Dei amore vehementer accendunt. Quas fortè D. Dionysius vocauit stimulos dulces diuini erga bonitatem suam amoris, & de huiusmodi intelligitur presens precatio, diligentibus Deum valde propria: quoniam cum iam gustauerint, quam suavis est Dominus, & quam dulcis, & efficax sit osculatio eius, vellent sapienter illam participare, vt in eadem dilectione valeant proficere.

Cap. 10. de diuin. nom. iuxta quandam versionem.

De osculis manuum Dei per virtutis opera insignia. §. 1.

SEd qui dona Dei petit, paratus esse debet ad cooperandum cum illis. Idèd si vis ad culmen perfectionis ascendere, quotiescumque osculum huiusmodi diuinæ inspirationis perſeſeris, osculante te de osculari debes: quod tunc fit, quædo diuinæ inspirationi consensum præstas, & cum ea cooperaris. Præclara enim opera quæ ex Dei impulsu procedunt, vt sunt à nostro libero arbitrio consentiente, dicuntur oscula nostra erga Deum in signum amoris, & amicitia, quam cum eo iniuimus: Nam probatio dilectionis exhibitio est operis. Vnde mutuo Deus, & anima se redamant, & osculantur: ille per igneas inspirationes quas immittit, hæc per obedientiam & cooperationem, quam præstat.

Ex D. Gregor. ho. 30. in Euang.

PRO DO. 13. POST PENTEC.

Sed vltimis oportet sedulo curare, vt ab osculo pedis, quod ad tyrones spectat, vt iam vidimus, ascendas ad osculum manuum Dei, quod pertinet ad proficientes. Sicut autem osculari pedes Domini, est aliquid operari ex affectu penitentiæ, vel humilitatis, aut adorationis, & subiectionis ad Deum, ad impetrandam veniam; ita osculari Dei manus, est ex affectu gratitudinis, & gratiarum actionis pro acceptis beneficiis aliquid operari, adtribuendum aliquid Deo iuxta propriam facultatem, vnde augmentum gratiæ ipsius mereamur accipere. Huiusmodi autem opus ad gratias agendas, tanto solet esse gratius, quanto aliis titulis minus est debitum. Nam seruare præcepta, est quasi tributa & vestigalia ex iustitia debita reddere, quæ necessario seruanda essent, etsi beneficia non præcessissent; at seruare etiam consilia, & præclara opera supererogationis facere, est quasi gratuita dona, & munera offerre, quibus eo modo quo possumus, pro acceptis beneficiis aliquid amplius Deo donamus.

Ex D. Th. 22. q. 117. art. 2.

Ex D. Dorotheo.

Iob 31. v. 27

Sicut autem hæc, siue illa operemur, manus Dei osculari dicimur, si illa ad solius Dei gloriam dirigimus; illius liberali misericordiam, & gratiam, & non nostris meritis, & industria huiusmodi beneficia attribuentes: alioqui non Dei, sed nostras manus diceremur osculari. Quod valde ex-

crandum est, dicente beato Iob; *Si osculatus sum manum meam ore meo, quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum.* Ille proprio ore osculatur manum suam, qui in suis operibus sibi ipsi complacet, sibi ea arrogat, propriam gloriam querit, vel ab aliis laudari inaniter appetit. Manu suam, inquit D. Gregorius, osculatur ore suo, qui laudat quod facit, & testimonium propriæ locutionis sibi virtutem tribuit operationis. Quia in re quis despicitur, nisi is, qui ipsa operandi munera largitur? Vnde bene per Paulum dicitur; *Quid habes quod non accepisti? quod si accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Quæ negatio dicitur in Deum altissimum, quia illum negat, cuius despecta gratia sibi vires boni operis arrogat, rectè quoque iniquitas maxima vocatur: quoniam omne peccatum, quod ex infirmitate est, spem nequaquam perdit, qui à superno iudice veniam requirit. Presumptio autem virtutis propriæ tanto grauius in desperatione est, quanto longius ab humilitate, cumque vires sibi tribuit operis, ad iuuamen non recurrit authoris: fitque, vt eo grauius peccator pereat, quo hoc ipsum, quia est peccator, ignorat. Hæc D. Gregorius, in eos qui superbia elati manum propriam osculantur, dicentes; *Manus nostra excelsa, & non Dominus, fecit hæc omnia: linguam nostram magnificabimus. Labia nostra à nobis sunt, quis noster dominus est? & in fortitudine manus mee feci hæc.* Quibus respondet Dominus, non posse gloriari securum, ferram, aut virgam, contra eum qui operatur per eam. Quasi dixerit; Manus tua securus est Dei, ferra, aut virga illius; manus autem Dei est, quæ te traxit, eleuat, scindit, secat, & per te cuncta operatur. Osculare ergo non manum tuam, sed manum Dei, eique gloriam tribue; nec velis esse sicut Deus, cum sis vilissima creatura.

Lib. 22. Mor. c. 19. Bern. serm. 4. in Cant. 1. Cor. 4. v. 7.

Deut. 32. v. 27.

Pf. 11. v. 5. Isa. 10. v. 13.

Vide Pine. da ibid. Iob 31. v. 26

Et hoc est aliud turpius osculi manus propriæ, cuius iuxta literalem sensum meminit Iob, quod signum erat venerationis, & cultus, quo à Gentilibus adorabatur sol cum splēdebat, aut luna cum incendebat clarè; quia enim idololatra non poterant osculari solem, aut lunam à se distantes, osculabantur manum suam, & versus illos eam eleuantem protestabatur eos osculari, amare, ac adorare tanquam Deos. Quo signo modo veneramur illos, cui aliquid porrigimus. Manum ergo tuam proprio ore oscularis, quoties respicis creaturas, in quibus vltimum finem constituens, peccatum lethale perpetras, vt illis placeas, vel illis inordinatè fruaris. Sed absit à te osculum tam execrabile, quod est negatio Dei altissimi; factis enim negas Creatorem, præponens illi vilissimam creaturam. Quod si aliquando osculaberis manum tuam, sit versus solem iustitiæ, diuinam eius gloriam, & splendorem intuendo, illique cuncta attribuendo opera, eique semper gratias agendo. Et cum ipse vbique sit presens, ipsius manus osculare, à quibus manus tuæ pendent, vt sua opera exequantur. Verè enim manus Dei excelsa facit omnia, & nō nostra, nisi quatenus iubetur ab illa.

Est autem duplex Dei manus, & vtraque merito posset dici dextera, quia in Deo nihil est sinistrum: nisi fortè dexteram voces, qua operatur, & largitur spiritualia, & cœlestia dona: sinistram verò, qua terrena & temporalia; *Nam longitudo dierum in dextera eius, & in sinistra ipsius diuitia, & gloria.* Longitudo verò dierum æternitatem indicat, quæ spiritualibus, & cœlestibus bonis adapta-

Prou. 1. v. 16

Serm. 7. in Can.

tur, vel dextera erit amabilis beneficentia, qua largitur bona; sinistra verò liberalis misericordia, qua longè pellit mala, & noxia. Diuus Bernardus aliter has duas manus Dei nuncupat; vt vna dicatur latitudo, fortitudo altera; quod & tribuat affluenter, & defendat potenter, quod dederit. Et vtramque profecto osculabitur, qui ingratus non fuerit, Deum utique bonorum omnium, & largitorem, & conseruatorem recognoscens, & confitens. Vtraque autem manus omnipotentia coniungitur, quia omnipotens est diuina largitas; vt plurima, ac pretiosa dona præstet, & præstita conseruet, & per illa cum operantibus operetur, vt in dies crescant, & perficiantur. Si ergo non manus tuas, sed Dei ex animo grato ore tuo osculatus fueris, eodem ore confidenter dicere poteris, *Osculetur me osculo oris sui:* Illo, scilicet osculo, quod inter amicos est frequens, quo amicitia inita stabilitur, & beneficiis fouetur. Certus autem esto, quod Deus ita te osculabitur: Nam sicut ingratus aufertur gratia, ita copiosior tribuitur is, qui sunt grati. Experire etiam quod sequitur; *Quia meliora sunt vbera tua vino.* Duo vbera idem sunt quod duæ Dei manus, hoc excepto, quod manus ad benefaciendum omnibus extenduntur; *Aperis* (inquit) *manum tuam, & implet omne animal benedictione.* Vbera verò solis filii, & sponſis applicatur; quibus ex amore charitatis benefacit, & lac cœlestium donorum elargitur. Vnde quibus tribuit osculum, præbet & vbera, dicens; *Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, & paui te manna in deserto, Dilata os tuum, & implebo illud;* lacte, scilicet, à meis vberibus profuente, vt tua expleam desideria.

Pf. 144. v. 16

Pf. 80. v. 11

Ecc. 12. v. 5

Lu. 11. v. 5

Cat. 5. v. 14

Lu. 17. v. 15

humilitatis, quia leprosus fuerat, & affectum gratitudinis, quia mundatus est.

De supremis osculis oris Dei in contemplatione. §. 2.

POSTquam manus Dei, vt decet, diu osculatus fueris, & hyacinthinis, cœlestibusque affectibus repletus, ad supremum osculum oris Dei poteris anhelare: quod non vnum est, sed multiplex. Illud autem quod omnia superat, non nisi raro, & paucis filiis, vel sponſis, qui specialem gratiam apud Deum inuenerunt, solet exhiberi. Transcendit enim communes leges, quibus amantissimus sponſus non est alligatus, ad sublimem contemplationem, & amorem, ad actus anagogicos, mirabilisque quosdam affectus, & effectus omnino supernaturales, cuiusmodi sunt reuelationes, apparitiones miraculose, ecstasis, suspensio, iubilus, & raptus, quo percipiuntur arcana Dei, quæ non licet homini loqui. In huiusmodi autem mentis excessibus præbetur summum osculum singularis amicitia, & intimæ vnionis, quo ita sibi Deus totam animam, eiusque omnes vires coniungit, vt eum solum perspicacissimè contempletur, eo solo fruatur, in eo solo, omnium rerum temporalium oblita, conquiescat: quoniam (vt prædixerat Pfaltes)

Abcondit eam in abscondito faciei sue, à conturbatione hominum: id est, in suæ diuinitatis tranquilla contemplatione, ac si faciem eius intueretur ea claritate, quæ viatori conuenire possit, ea tranquillitate, quam nihil humanum perturbet, ea spiritali lætitia, vt vix concipi valeat: Nam ideò præmiserat: *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, quam abscondisti timentibus te!* Ea denique plenitudine ac satietate, vt tota possideatur à Deo, & possideat ipsum Deum; cui lubens dicat; *Quid mihi est in cælo, & à te quid volui super terram?* Et rurſus. *Vino non ego, vniui verè in me Christus.* Nam Christus viuuit in eius memoria, præmouendo eam, ne ipsius obliuiscatur: viuuit in intellectu, illum illustrando: vt secreta cœlestia, & abscondita mysteria penetret, & cum inuisibili tanquam videns conuerſetur; viuuit in voluntate, eam inflammando, vt tota quasi ignis fiat, fursum tendat, & in Deum ipsum se immergat; viuuit in imaginatione, illam dirigendo, & miris imaginibus, quæ diuina arcana representent, eam decorando. In toto denique viuuit spiritu, ita eum in se transformando, vt vnum fiant.

Pf. 30. v. 25

Pf. 72. v. 25. Ad Gal. 2. v. 2.

Vnde quidquid tunc temporis vires animæ operantur, magis operatur ipse Christus. Quia anima (vt de Diuo Ierotheo testatur magnus Dionysius) magis est patiens diuina, & Deus velut agens: & qui ita spiritu Dei aguntur, sunt præ aliis charissimi filij Dei. Et quæ huiusmodi est anima, per quandam antonomasiam, vocatur in hoc Cantico amica, soror, columba, sponſa, & vnica perfecta: Quæ vnica, & non nisi à sponſo vehementer præmota, & quasi extra se rapta, audeat dicere; *Osculetur me osculo oris sui:* illo scilicet osculo, quo me ad supremam cum ipſo vnionem euehat, vt vnus cum eo spiritus efficiat.

Ad Rom. 8. v. 14.

Hæc autem omnia sunt signa reciproci amoris inter Deum & animam singularis, & ve-

hementissimi. Vnde Richardus de S. Victore de A
iis agens, sic ait. Certum signum tibi fit, quarecum-
que es anima, quod dilectum tuum minus dili-
gis, vel ab illo minus diligis, si ad theoreticos il-
los excessus nondum vocari, vel vocantem se-
qui nondum merueris. Nam ex magnitudine di-
uinæ dilectionis pendet modus diuinæ reuelatio-
nis, & communicationis, iuxta illud, *Comedite ami-
ci, bibite, & inebriamini charissimi. Qui come-
dunt, dum sumptum cibum masticant, non
sine mora, vel aliquo labore illud in quo de-
lectantur, traiciunt: qui verò bibunt, cum
summa velocitate, vel facilitate illud, quod
sitiunt, traducunt. Amici ergo & chari com-
edunt, quia cum multo studio, & longa me-
ditatione vix possunt ad veritatis delicias pertin-
gere. Charissimi autem bibunt, quia ex diui-
nis reuelationibus summa cum facilitate, &
iocunditate hauriunt, quod de intima verita-
tis suauitate ardentur concupiscunt: Inebrian-
tur verò, quia diuinæ reuelationis infusio eos
dumtaxat, qui charissimi sunt, in mentis ex-
cessum abducit. Hæc carptim ex Richardo. Et
ita communiter accidere ex historiis, & gestis
Sanctorum satis constat: non quòd perfecta
sanctitas in his anagogicis affectibus sita sit, sed
quia insigniter sanctis conceduntur, imperfectis
verò communiter negantur. De quo alibi fusius
agemus.*

De ordinariis osculis contemplationis. §. 3.

HI s igitur, quæ extraordinaria sunt, relictis,
quia nec decet ea petere, nec securum est
ea inquirere, nisi diuina, vehementerque inspira-
tio in id ipsum rapiat, licitum tamen, securum &
sanctum est his, qui in osculis pedum, & ma-
num, quæ propria sunt tyronum, & proficien-
tium, diutius, & fructuosius versati sunt, ad ea
quæ sunt perfectorum ascendere, & ad subli-
mum osculum oris Dei aspirare, ipsius veneran-
dam & amabilem faciem, prout concessum fue-
rit, intueri, illique appropinquare, & per puris-
simum amorem ei viri, dicentes; *Mihi autem
adhære Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem
meam.* Hoc est mihi bonum, honestum, delecta-
bile & vtile, omne in se continens bonum, ex-
tra quod nihil mihi potest esse bonum, vt Deo
glutine cognitionis, & amoris perpetuo adhæ-
ream, & in eo solo omnem meam fiduciam con-
stituiam, quarens faciem eius semper, non pro-
pter meum commodum, sed propter eius ob-
sequium, & gloriam: non iam quia redemptor
est à peccatis, aut quia benefactor tantum (in his
enim attributis aliquid proprii commodi inueni-
tur) sed quia summum bonum est, & propter
seipsum infinitè amabile. Ad hoc osculum an-
helabat qui dicebat, *Tibi dixit cor meum, exquirit
te facies mea, faciem tuam Domine requiram:* Hoc
est; O Domine, tibi qui vides cordis mei intima,
testificatur ipsum cor meum, quod te desiderem,
de te semper cogitem, sollicitus quod tibi pla-
ceam; facies mea te exquirit semper, ad te in-
tenta, directa, & eleuata, te solum cognoscere, &
amare, tibi que soli propter te placere concupis-
cens: nec vnquam ab hoc desistam, donec mihi
ostendas faciem tuam, & illi summo amore con-
iungas. Felices, qui ita Dei præsentiam quærunt,

Pl. 72. v. 28.

Pl. 16. v. 8.

vt eum sic osculentur, eique amore inhæreant.
Hæc est enim generatio quærentium Domi-
num, quærentium faciem Dei Iacob; quibus
nihil sic est in corde, ac quod dictum est Abra-
hæ, *Ambula coram me, & esto perfectus.* Hæc,
inquam, est generatio eorum qui inueniunt
gratiam apud Deum, vt superius diximus, sicut
de Noë dicitur; *Quod inuenit gratiam coram Do-
mino, & cum Deo ambulauit.* Ambulare autem cum
Deo est, cum Deo ambulante ambulare, cum
operante cooperari, cum excitante consentire,
in eius præsentia cuncta agere, eique soli, & non
hominibus velle placere. Quod sic explicat D.
Chrysoctomus; Signatè dicitur Noë inuenisse
gratiam coram Domino, non coram hominibus:
quia hunc vnum scopum ille habuit, quem spe-
ctabat semper, & ad quem se sua que omnia diri-
gebat, vt ab illo Dei oculo laudaretur, qui nun-
quam dormitat, qui nihil non videt, cui placuisse
summa gratia & felicitas est; hominum autem
gratiam aut contemptum, vel odium, vel bene-
uolentiam iuxta parupendat. Quæ ergo sic est
anima quantum crescit in gratia, tantum in fidu-
cia dilatatur. Vnde fit, vt & amet ardentius, &
pulet fidentiùs, pro eo quod sibi deesse sentit,
donec illud consequatur. Ideò que supremum
osculum Dei, quo ei intimè vnatur, concupiscit,
& poscit dicens; *Osculetur me osculo oris sui.* Non
peto oscula hominum, vel Angelorum, sed solius
Dei: non quæro dona ipsius, sed ipsum: non pos-
tulo præsentiam eius, vt me dicit diuitiis, sed vt
fruar ipsomet, qui est mea diuitia. Se mihi inge-
rat, imprimat, & vnatur, hoc solo contenta ero;
nam, *Quid mihi est in celo, & à te quid volui super
terram?*
Nec dubium quin pius pater & amantissimus
sponsus hanc animam osculetur osculo oris sui,
prout ipsa desiderat; & quidni osculetur eam
ore suo, quæ ita separauit pretiosum à vili, vt
quasi os eius esset? ita suo dilecto coniuncta, vt
ambo idem sentirent, vellent, dicerent, & perficerent:
Nam si voluntatem timentium se faciet, quomodo
non faciet voluntatem vehementer diligentium se,
qui tanto amoris impetu eius osculum concupiscunt?
Quæ verò bona, quæ diuitiæ, imò quæ delicia ex hoc
osculo proueniant; nemo nouit, nisi qui expertus est;
manna est absconditum, quod nemo scit, nisi qui accipit:
qui autè accipit, exclamat iterum, *Quia meliora sunt vbera
tua vino, si fragrantia vnguentis optimis:* Iam tetigi
vbera, iam luxi lac, dulcedinem eius quis enarra-
re poterit? Fragrantiam vberum quis explicare
valebit? Omne dulce, & odoriferum nihil est
in comparatione illius. Gustate, & odorate, &
videbitis quàm suavis & fragrans est Dominus.
Delicia eius (inquit Diuus Gregorius) cum
non gustantur in fastidio sunt, cum comedun-
tur in desiderio; & quo amplius comedun-
tur, eo esuriuntur amplius; & quanto magis
earum sapor percipitur, tanto amplius cog-
noscutur, quod auidiùs ametur. Et idè non
habita amari nequeunt, quia earum sapor igno-
ratur. Si gustaueris diuinum lac, statim accescet
tibi terrenum vinum, quia vbera Dei melio-
ra sunt, & dulciora quouis mundi vino; &
gustata suauitate spiritus desipit omnis caro.
Si adhæseris vberibus Dei, quæ fragrant vn-
guentis optimis, adhærebunt tibi vnguenta

Pl. 23. v. 62

Gen. 17. v. 1

Exhort. 6.

Gen. 6. v. 8.

Hom. 23. in Genes.

Bern. ser. 3. in Cant.

Pl. 72. v. 25

Pl. 33. v. 6. Ex D. Gregor. ho. 36. in Euang.

Ex D. Bernardo.

optima, & eorum fragrantia. Nam si qui tan-
git picem, inquinatur ab ea, qui tangit pretio-
sum vnguentum, particeps erit illius. Adhære-
bit itaque tibi optima obedientia, profunda
humilitas, fortis patientia, ingens spes, & ar-
dens charitas: his optimis, vnguentis fragrabis,
quia per osculum Dei, ori, & vberibus coniun-
ctus, similis illi fies.

De ordine seruando inter tria oscula. §. 4.

EN tibi proposui tria oscula animæ erga
Deum, quibus respondent alia tria Dei erga
animam, & accommodantur triplici statui
eorum, qui incipientes dicuntur, proficientes,
& perfecti, per quæ debito ordine ascendere
debes: quia etsi charitas semper desiderio, &
emulatione tendat ad summum, tamen actu,
& exercitio non nisi ascendendo ordinatè per
gradus peruenit ad illud. Nolo (inquit Diuus
Bernardus) repentè fieri summus; paulatim pro-
ficere volo, quantum displicet Deo impuden-
tia peccatoris, tanto penitentis verecundia pla-
cer. Citius placas eum, si mensuram tuam ser-
uaueris, & altiora te non quæsieris: longus
salsus & arduus est, de pede ad os, sed neque
accessus conueniens: recenti adhuc resperus pul-
uere ora sacra continges? Heri de luto tractus,
hodie vultui gloriæ præsentaris? per manum
tibi transitus sit. Illa prius te erigat, dando vn-
de præsumas. Quid istud? decor continentia,
& digni continentia fructus, qui sunt opera
pietatis. Hæc te de stercore erigant in spem
audendi potiora. Sanè accipiendo donum, oscu-
lare manum: hoc est, non tibi, sed nomini eius
da gloriam; tunc demùm audebis forsitan ad
ipsum os gloriæ caput attollere (pauens & tre-
mens dico) non solum speculandum, sed etiam
osculandum; quia spiritus ante faciem suam
Christus Dominus, cui adhærens in osculo san-
cto, vnus spiritus eius dignatione efficeris. Ita
Bernardus, & simile quod insinuat, id satis con-
firmat. Nam qui ab vna ripa fluminis in alte-
ram longè distantem, vnico saltu temerè tran-
sire intentat, locum in quo erat, amittit, &
alium non acquirit, sed in medio corruit, &
perit: sic saltus ab exercitiis tyronum ad ea quæ
sunt perfectorum est temerarius, & periculo-
sus; quia ex indiscreta, vel superba præsum-
ptione oritur; idè quæ in neutro statu profici-
unt, qui ita salire præsumunt. Qui ergo in-
uitatur ad spirituales cenam, in qua secula
sanctitatis proponuntur, sedeat in nouissimo lo-
co, & purgatiuæ vitæ exercitiis humiliter ad
pedes Christi accumbat, donec ipse, qui inui-
tauit eum, dicat illi, *Amice, ascende superius.*
Dicit autem tanto citius, quanto te humilia-

Serm. 3. in Cant.

Lu. 14. v. 10

ueris profundius; quia omnis qui se exaltat
humiliabitur. Magdalena enim ad pedes Domi-
ni se proiecit, vt veniam peccatorum impe-
traret, illò que nunquam reliquit: sed quæ pe-
des vnguento vnxit, confortata est, vt etiam vn-
geret caput. Et filius prodigus qui in sorte mer-
cenariorum se humiliter posuit, ad sortem fi-
liorum euectus, quem pater osculans tam ingen-
tia dona concessit, vt filius senior inuidia tactus
murmurauerit.
Hinc fit cauendum esse, ne incidas in Scyllam,
cupiens vitare Charybdim: vt fugiens præsum-
ptionis vitium, cadas in pusillanimitatis bara-
thrum. Etenim cum te Deus ad altiora præ-
mouet, illum sequi oportet, quia vehemen-
tia diuini amoris non coarctatur limitibus hu-
manæ rationis, & ita agnoscere debes pro-
priam paruitatem, vt tamen non fatieris mi-
noribus osculis, sed pretiosiora petas, si diui-
na inspiratione te senseris excitari. Quod sic ex-
plicat idem Diuus Bernardus de sponsa loquens:
Gratias ago de osculo pedum, gratias ago &
de osculo manus; sed si cura est illi de me,
Osculetur me osculo oris sui: Non sum ingrata,
sed amo. Accepi, fateor, meritis potiora, sed
inferiora votis, desiderio feror, non ratione.
Ne quæso causèmini præsumptionem, vbi af-
fectio viget, pudor sanè reclamation, sed superat
amor; nec ignoro quod honor Regis iudiciu
diligit, sed præceptus amor nec iudicium præ-
stolatur, nec consilio temperatur, nec pudore
frænatur, nec rationi subiicitur. Hæc Ber-
nardus. Vt declaret ardentem Dei amorem ab
ipso excitatum insatiabilem esse, nec vllis con-
tineri terminis, nec posse fatiari, donec id ob-
tineat, ad quod promouetur. Nam qui mo-
uet ad tam insignia dona petenda, vult etiam
elargiri illa, & nonnunquam ita munificum se
præbet iis, qui fuerunt prodigi, & rebelles,
vt inuideant qui semper fuerunt humiles, &
obedientes; & illis singulare præstat oscu-
lum, & conuiuium parat, quod istis negat;
non tamen sine consilio, & ratione, nec sine
utilitate; quia licet Dominus sit, & ex pro-
priis bonis facere possit quod libuerit; tamen
omnia cum sapientia iudicat, & vnicique
iustorum tribuit, quod illi nouit fore vtilius, vel
ad diuinam gloriam manifestandam conuenien-
tius; quam tamen tuis commodis debes præ-
ferre: propter illam tamen semper debes ma-
iora appetere, & meliora charismata æmulari,
& in pretiosiora Dei oscula mentis aciem diri-
gere; nam qui dedit maius, si expedit, non ne-
gabit minus; & qui dat seipsum in Sacramen-
to, non negabit supremum osculum; propter
quod datur Sacramentum, vt sequens Exhorta-
tio manifestabit.

Io. 12. v. 6. Math. 26. v. 7. Lu. 15. v. 22.

Serm. 9. in Cant.

Cant.

D

EXHORTATIO XV.

PRO FE- De sanctissimo Sacramento Eucharistia, & STO COR- osculo diuine vnionis, quod prestat: de PORIS duabus speciebus sacramentalibus, que CHRISTI. sunt velut duo vbera Christi ad lactandos fideles; & de fragrantia eorum.

Osuletur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino.

MIRA sunt & stupenda quae de diuinis mysteriis, & beneficiis sub triplici metaphora, osculi, vberum, & vnguentorum fragrantium, haecenus diximus; sed omnipotens Deus, de quo Psaltes

canit, Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus, & escam dedit timentibus sancta illa in sacrosancto Eucharistiae Sacramento in summam redegit, quae tamen eisdem metaphoris sunt nobis enucleata. Comprehendit enim Eucharistia osculum, quo Deo vnimur, vbera quibus nutrimur, & vnguenta fragrantia, quibus vngimur, & roboramur: quae omnia expetit ipsa, cum inquit; Osuletur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis.

De immensa Christi charitate, quae splendet in Eucharistia. §. 1.

MAGNUM quidem, & mirabile osculum, quo Verbum Dei carnem assumpsit, sed vni singulari naturae dumtaxat concessum est; nec enim decebat Deum plures sibi in vnitatem personae naturas assumere. Sed sicut est Dei Filius ante saecula genitus, ita vnus debuit esse filius Virginis in saeculo natus. Sed cum charitas Dei ignis sit infinitus, qui nunquam dicit, sufficit; non facta est hoc osculo vni homini Christo concessio, nisi etiam, vt perpendit D. Thomas, in omnes homines deflueret tanti amoris signum, & singulare beneficium. Ideoque eius summa sapientia nouum inuenit modum, quo Verbum diuinum caro factum mirabili ratione sub accidentibus panis & vini, eorum destructa substantia, se occultaret; & mediis illis os, & labia accipientium ipsum per modum cibi, & potus, re ipsa tangeret, & quasi oscularetur, in signum suae erga nos supremae dilectionis, & penetrans per fauces, vsque ad viscera, ipsos mirabili quadam vnione sibi coniungeret, caelestibusq; bonis repletet.

Opusc. 58. c. 5.

Sess. 13. c. 2.

A pro mundi redemptione effusus est: Merita denique infiniti valoris ad impetrandas gratiae diuitias, quas Deus, qui diues est in misericordia, potest nobis elargiri.

Haec sunt diuitiae diuini erga nos amoris in hoc reconditae mirabili Sacramento, quod velut sacculum diuitiarum Dei dici potest. De eo quidem ascendente in caelum dictum est; Abiit via longissima, sacculum pecuniae (id est corpus suum gloriosum) secum tulit, in die plena luna (id est in die iudicii) reuersurus est in domum suam. At quotidie nobis de caelo occulte mittit hoc sacculum, quanta ita quidem paruum, sed virtute, & re contenta immensum. Nam quid magis paruum, quam buccella panis, & gutta vini? Et quid magis immensum, quam tam ingentes diuitiarum thesauri sub eis absconditi? Dabit (inquit Isaias) vobis Dominus panem arctum, & aquam breuem, & non faciet auolare a te ultra doctorem tuum. Et quis panis arctus nisi Sacramentum istud, in quo ipse doctor, & magister noster continetur? Auolauit quidem in caelum secundum formam visibilem, sed manet inuisibiliter in Sacramento erudiens, & docens nos aquam breuem Euangelicae doctrinae in dilectionis praecipis abbreviatam; cuius viua lectio est Eucharistia, in qua dilectio Dei erga nos creuit vsque ad summum. Nam, Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret: non tantum semel per incarnationem, sed millies quotidie per Eucharistiam; vt omnis qui dignè recipit ipsum non pereat, sed habeat vitam aeternam. Et sic etiam Christus dilexit nos, vt seipsum, omniaque sua nobis donaret, vt diuitias sui erga nos amoris quotidie ostenderet, tantaque submissione, & liberalitate, ac si nihil daret. Ipse enim est homo ille plus quam homo; de quo in hoc Cantico dicitur, Si dederit homo omnem substantiam domus suae pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. Nonne dedit pro sibi dilectis omnem substantiam suam, qui dedit nobis carnem & sanguinem, animam & diuinitatem, & omnes diuitias gratiae suae? Nonne quasi nihil despexit eam, cum sub vili tegumento accidentium panis & vini illam occultauit, vt nobis manducandam & potandam traderet? Vtinam & nos pro hac Christi dilectione sequenda omnem substantiam domus nostrae profundamus, & quasi nihil despiciamus eam.

Pro. 7. v. 19.

Isa. 30. v. 20.

Io. 3. v. 16.

Cant. 8. v. 2.

Ad Ephes. 3. v. 18.

Ad Hebr. 1. v. 3.

Contemplare igitur cum Apostolo, vt id affequeris, quae sit latitudo, & longitudo, sublimitas, & profundum charitatis Christi, quae supereminet omnem scientiam, non solum humanae, sed Angelicam. Altissima quidem sublimitas amoris, quae pertingit ad includendum in minimo sacculo, vasculo, & Sacramento, eum qui nullibi includi valet; vtpote qui est Dei altissimi Filius, splendor patris gloriae, & figura substantiae eius; homo quidem, sed excelsior caelis factus, sedens ad dexteram Patris, tanto melior Angelis effectus, quanto differentius praer illius nomen hereditauit. Illi enim sunt ministri, ipse vero Princeps, Rex Regum, & Dominus dominantium. Audisti altitudinem, sed vide profunditatem. Idem enim qui in forma Dei est, Patrique per omnia coaequalis, exinanit se semetipsum, non tantum vt caro fieret, formamque serui acciperet, sed etiam vt humili tegumento accidentium panis & vini se tegeret, fieretque

noster cibus, & potus. O profunda sublimitas! o sublimis profunditas charitatis Christi, quae nec sublimius potuit efferi, nec profundius submitti. Sed quid dicam de latitudine, quae omnes capit homines? Omnibus enim offert hoc conuiuium, hoc osculum charitatis, & pacis, non tantum principibus, & magnatibus, sed etiam quibusque vilibus mancipiis. Ad hanc enim cenam magnam vocari iubet pauperes, ac debiles, carcos, ac claudos, & quosuis transeuntes per vias, & sepes, omnesque satiari cupit, dicens: Dilata os tuum, & implebo illud, non alio cibo, quam me ipso, qui sum omnium plenitudo, & satietas Angelorum, nec quia conuiuium est preciosum, est etiam rarum, sed frequens, & longum. Vis scire longitudinem? Quamdiu durauerit vnusquisquequeque vita, imò quamdiu permanferit mundus, permanebit nobiscum. Ecce (inquit) vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem saeculi. Panis est quotidianus, quamdiu hodie nominatur in nobis, non deficiet: o mira longitudo diuinae charitatis, o immensa latitudo. Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in saeculum misericordia eius. Diligite illum ex toto corde propter charitatem eius sublimitatem, & ex tota anima propter illius profunditatem; amate ex tota mente propter immensam latitudinem, & ex omnibus viribus, propter aeternam longitudinem; clamateque ad ipsum magno cordis affectu, Osuletur me osculo oris sui. Illo scilicet, quod oris sui verbis confecit, cum dixit; Accipite, & comedite, hoc est corpus meum. Vtinam veniat, & accedat ad me Verbum Dei Patris cum illo preciosissimo osculo, quo suam est osculatus humanitatem, eam sibi coniungens in vnitatem personae, & praebet mihi hoc ipsum osculum huius sacramenti velamine obiectum; aperiam os meum, & accipiam illud, vt intus osculetur animam meam, eamque sibi per amorem vniet, & diuitias sui amoris in me ostendat, & effundat. Vtinam hoc ipso osculo me erudiat vt comprehendam cum omnibus sanctis, quae sit latitudo, & longitudo, sublimitas, & profundum amoris ipsius, qui in hoc latet sacramento, quod nemo scit, nisi qui accipit; accipiam autem vt sciam, & ideo osculum peto, vt erudiar, & inflammer.

Luc. 14. v. 21.

Psal. 80. v. 1.

Math. 28. v. 20.

Math. 22. v. 17.

Luc. 10. v. 27.

Qua ratione Christus per Eucharistiam anima vnietur. §. 2.

SED cum osculum vnionem amoris importet, iam eam explicemus, quam Christus Dominus operatur per hoc sacramentum in recipientibus illud, cum quibus fit non tantum vnus spiritus, sed quodammodo vna caro. Propter quod testatur Apostolus Christum dilexisse Ecclesiam, Quia membra sumus corporis eius, de carne eius, & ossibus eius. Sicut dictum est de viro, & vxore, Quod erunt duo in carne vna. Quod quidem, vt notat D. Irenaeus, in Eucharistiae participatione completur. Sumentes intra nos ipsammet Christi carnem, & (vt inquit D. Leo de consecr. D. 2. in quibus) limonia, hoc sumitur, vt accipientes virtutem caelestis cibi, in carnem ipsius qui caro nostra factus est, transeamus. Quod etiam testatur D. Chrysostomus dicens: Vt autem non solum per

Ad Ephes. 5. v. 30.

Lib. 5. contra haereses c. 2.

Epist. 25. refertur de consecr. D. 2. in quibus.

Hom. 45. in Ioann.

dilectionem, sed re ipsa in illam carnem conuertatur, per cibum id efficitur, quem nobis largitus est. Cum enim suum in nos amorem indicare vellet, per corpus suum se nobis commisit, & in vnum nobiscum redegit, vt corpus cum capite vniretur. Hoc enim amantium maximè est.

Mirabilia quidem ista, sed intellectu difficilia: facilia tamen credenti quae de Spiritu sancto iustis dato dicta sunt. Sicut enim inquit Diuus Ioannes: Deus charitas est, & qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo: ita Christus Dominus ait: Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in eo. Sicut ergo Spiritus sanctus qui charitas est, re ipsa est intra animam, ad quam dicitur de nouo venire, cum in illa nouos gratiae, & charitatis operatur effectus: sic Christus eiusque preciosissima caro, & sanguis per communionem sumpta, est intra nos: non in figura vel vmbra, nec solum virtute, sed verè, & re ipsa corporaliter sub illis accidentibus panis, & vini existens. Ita vt sicut iustus templum est Spiritus sancti in eo habitantis, sic etiam sit templum Christi intra ipsum vere existentis. Vt propterea merito, sicut notat D. Cyril. Hierosolym. verè simus Christophori, id est, Christum ferentes: qui dum intra nos est, mirabiles effectus gratiae operatur, quibus magis nobis spiritualiter vnitur. Verbum enim diuinum per carnem viuificam illi vnitam, quam praebet nobis, dat etiam Spiritum sanctum, & dona ipse, animamque illustrationibus, & aliis opportunis auxiliis excitat ad dignè & laudabiliter operandum, maximèque mouet ad ferentes deuotionis, & amoris actus. Vt hic etiam verum sit quod dixerat, Quamdiu sum in mundo, lux sum mundi. Et quamdiu sum in breui mundo hominis, lux sum illius, mirabiliter eum illuminans, vt lucis opera perficiat.

1. Ioan. 4. v. 16.

Ioan. 6. v. 55.

De hoc Suarez te: 3. in 3. p. disp. 64. sect. 3.

Catechesi 4.

Ioan. 9. v. 5.

Lib. 4. in Ioan. c. 27.

1. Cor. 5. v. 8.

Math. 13. v. 33.

In Matth. 13. to. 9.

Ioan. 15. v. 5.

Haec Sancti Patres egregijs declarant similitudinibus. Quemadmodum (inquit D. Cyrillus Alexandrinus) modicum fermentum, iuxta Pauli sententiam, totam massam, cui coniungitur, fermentat, & lapidari reddit, nostroque gustui, & nutritioni aptam, sic paruula benedictio Eucharistiae totum hominem ad seipsum trahit, & gratia replet, Deoque gratum facit. Vnde Saluator ipse simile esse dixit Regnum caelorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinae satis tribus, donec fermentatum est totum.

Fermentum quidem Eucharistia est, quam anima dignè recipientis illam, abscondit intra se, quae illa tria contingit, vt notat D. Hieronymus, quae D. Paulus vocat, spiritum, animam, & corpus, vel quae dicebat Plato, rationale, concupiscibile, & irascibile: quae per carnis Christi praesentiam redduntur fermentata, sanctificata, & inter se vnita.

Rursus inquit idem Cyrillus, sicut vitis palmiti sibi vnito virtutem praebet germinandi, & folia, flores, fructusque producendi, ita & Christus Dominus, qui eiusdem est naturae nobiscum velut vitis, & palmites. Et sicut palmes non potest ferre fructum nisi manserit in vite, sic nec nos nisi in illo manserimus. Cum igitur per Eucharisticam communionem iustis ipsis per gratiam vnitis adest intimè praesens, vigo-

Serni 25 de verbis Domini.

rem peculiarem tribuit, quo sanctis desideriis floreat, & geminent fructus bonorum operum, in ipsoque iugiter permaneant. Quod clarus sic explicat D. Augustinus: Humana (inquit) caro quae erat peccato obnoxia, & ideo mortua; carni Christi mundae vnita, & incorporata, vnumque cum illo effecta, viuunt de Spiritu eius, sicut viuunt corpus de spiritu suo. Vnde sicut anima corpori coniuncta spiritus quosdam excitat, quos vitales, vel animales vocant, quibus ipsum corpus, sensus, & cuncta membra debilitata reuiuiscunt, & vires resumunt ad operandum; sic caro Christi Domini animae nostrae coniuncta excitat in illa spiritus verè vitales, quos illustraciones, & inspiraciones nominamus, quibus anima actu viuificatur, & roboratur, vt quae Dei sunt magno exequatur feruore.

Ioan. 6. v. 58.

Et hoc est quod ipse Dominus dixit summè amplificans hoc donum, *Sicut misit me vinens pater, & ego vino propter patrem.* Quoniam vt filius Dei vnigenitus à Patre recepti vitam per aeternam generationem, & ab eo missus in mundum, factusque homo etiam viuo propter patrem, quia ab ipso recipio cuncta quae habeo, & ipse in me, & per me omnia operatur, sic etiam; *Et qui manducat me, viuunt propter me:* quia virtute huius caelestis cibi viuunt vitam gratiae, vitam diuinam, & Deo dignam, operaque viua, & mira faciet, vitamque beatam consequetur.

Eucharistiam triplici modo carni nostra prodesse. §. 3.

Hæc quidem operatur caro Christi in anima, sed quid in carne nostra? vt sint quodam modo vna caro. Sacramentum enim hoc, vt patres testantur, corpus, & animam sanctificat, & in vtriusque cedit præsidium, & emolumentum, omnes enim intra nos vermes serpentisque (passiones scilicet inordinatas) mortificat, sedat membrorum nostrorum legem, pietatem corroborat, perturbationem animi extinguit, salutareque est medicamentum, prauas nostri corporis affectiones corrigens; vel quia ex abundantia deuotionis, quam in animam diffundit, hæc bona in carnem redundant, vt simul cor nostrum, & caro nostra exultent in Deum viuum; cuius præsentia cor, & lingua exultet, caroque in spe requiescat: vel quia caro diuino Verbo vnita fomitem moderetur, & reprimat; piæ cogitationes, & meditationes in phantasia excitet, bonosque affectus immittat in appetitu sentiente, vt promptius & iucundius obediatur spiritui, & quæ decent, coëfficiat: vel tandem quia humores componit, qui furentium passionum motus excitant, ne rationem obruant, spiritumque extinguant. Si enim simbria vestimenti Christi sanabat infirmos, & fluxum sanguinis patientes, qui illam tangebant, quid mirum quod tegumentum sacramentale continens ipsamet Christi carnem etiam sanet, & moderetur corporis humores, qui animam à virtute retardant? Quod si sacra vnctio, quæ modicum oleum benedictum est, sanitatem corpori cum expedit, conferre solet, quidni Christus diuino oleo vnctus id excellentius præstabit, cum carne sua carnem tangit, vt illam ad bene operandum corroboret?

D. Cyrillus vbi supra.

Psal. 83. v. 3. Psal. 135. v. 9.

Marci 6. v. 56. Matth. 9. v. 11.

A Sed id mirabilius, quod illi tandem vitam conferet aeternam; iuxta illud; *Qui manducat hunc panem, viuunt in aeternum; & ego resuscitabo eum in nouissimo die.* Dignum enim sit corpus nostrum ex eo quod dignè coniunctum fuit corpori Christi Domini, vt resuscitetur in nouissimo die ad vitam immortalem, impatibilem, & gloriosam. Propter quod, hoc diuinum sacramentum à consiliis & sanctis patribus vocatur symbolum resurrectionis, pharmacum immortalitatis, cibus nutritiens ad vitam immortalem & aeternam; ac pinguis futurae gloriæ tam animæ quam corpori tribuendæ.

Ioan. 6. v. 52. & 55.

Conc. Nicenum. D. Ignatius epist. 2. D. Cyrillus lib. 4. in Ioannem c. 16. & lib. 11. c. 17. Vide Suarez vbi supra sect. 2.

Ecclesia igitur bona hæc cunctis suis membris appetens, inquit: *Osculetur me osculo oris sui.* Id est vitam Verbum caro factum me, quæ plures animas per fidem vnitas aggrego, osculetur vnicuique osculo oris sui, quod est Eucharistia, quo omnes etiam per amorem vnum sumus; & sicut vbi que terrarum in omnibus speciebus sacramentalibus est idem numero Christus, qui ab omnibus fidelibus suscipitur, veluti vna anima pluribus iungeretur corporibus, sic per vnâ deificam eius carnem omnes in vnum eiusdem spiritum commutemur. Hoc enim est quod dixit Apostolus, *Vnus panis, vnum corpus multi sumus, omnes qui de vno pane participamus.* Quia enim vnus est omnium nostrum panis viuus viuificans edentes illum, ideo omnes qui de hoc vno pane viuimus, efficiuntur vnum corpus, vno illo osculo agglutinatum. Vnde in primitiua Ecclesia, vt refert D. Dionysius, ante Eucharistiæ sumptionem præcedebat mutua osculatio fidelium in osculo sancto, ad significandam vnionem, pacem, & concordiam quam comestio illius pacis sanciebat. Et ideo vocabatur communio, id est, multorum vnio. Et licet huiusmodi osculatio iam cessauerit, eius loco ante communionem quæ fit in missa solemnè viget vsus in aliquibus Ecclesiis fideles osculentur signum sacram, quod vocant portans pacem. Propter quæ omnia oportet nos summo amore, & reuerentia Christum Dominum hinc osculari, adorare, & benedicere; memores eius, quod supra retulimus ex Psalmo 2. *Osculamini filium seu adorare filium.* Vbi quidam legunt, *adorate panem.* Nam filius Dei futurus erat noster panis omni adoratione dignus. Iuxta illud Psalms: *Manducauerunt, & adorauerunt omnes pinguis terre;* quod Eusebius Cæsariensis de sacra explicat Eucharistia.

1. Cor. 10. v. 17.

De Ecclesiast. Hierarch. c. 3. parte 2. vbi dicant omnes interpretes illius.

Vide Viagas in Apoc. c. 2. sect. 4. Psal. 21. v. 27. Lib. 10. demonstrat. Euangelicæ c. 3.

Duas partes Eucharistiæ esse quasi duo Christi vbera. §. 4.

Sed ardentius adhuc flagrare conspicitur Christi charitas maternos inspirans affectus, & ad nutriendos paruulos dulces lactis emittens radios. Quod sequentia sponsæ verba satis indicant, cum ait, *Quia meliora sunt vbera tua vino.* Quid enim sunt duæ partes Eucharistiæ, carnem, & sanguinem Domini sub accidentibus panis, & vini continentes, nisi duo vberissima Christi vbera, duoque perennes fontes caelestis lactis gratiæ, & charitatis, deuotionis, ac spiritualis dulcedinis? Nam sicut pectus matris vberibus circumseptum, calore proprio sanguinem conuertit in lac, vt filiolum nutriet: ita amor

Hom. 60. ad pop. & hom. 83. in Math.

Christi matertius panem conuertit in suam carnem, & vinum in proprium sanguinem, occultans ea sub accidentibus, vt ex illis tanquam ex duobus vberibus caeleste lac sugamus, quo nutriamur. O immensus Christi amor, infinites maior & melior omnium matrum amore! Quis (inquit Chrysostronus) loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius? Quis pastor oues proprio pascit cruore? Et quid dico pastor? Multæ matres post partus dolores aliis nutritibus infantes dederunt: quod ipse facere noluit, sed quos peperit, non aliis nutriendos tradidit, sed ipse studiosissimè proprio corpore alit, & sibi coniungit, atque conglutinat. Tanta igitur charitate, & honore affecti non torpeamus. Non videtur quæta infantes animi alacritate mammillas arripit: qua pressione papillis insigunt labia? Non minore cupiditate nos quoque ad hanc mensam, & ad huius calicis accedamus papillam. Imò maiori desiderio, quasi lactentes gratiam spiritus sugamus. Hæc Chrysostr. simul coniungens amorem Christi maternum sua nobis vbera promittit, & affectum filialem, quo dona gratiæ ex illis nos sugere debemus. Siquidem huius sacramenti suauitatem, vt inquit Angelicus doctor, nullus dignè exprimit sufficit, per quod spiritualis dulcedo in suo fonte gustatur. Quid est in suo fonte, nisi in ipsis vberibus, & ex ipsis? Quare multo melius in hunc cibum quadrat quod dicitur de manna omnis saporis suauitatem continente; *Substantia tua dulcedinem tuam, quam in filios habes, ostendebat; & deseruiens vnusquisque voluntati, ad quod quis volebat, conuertebatur.*

Opusc. 57.

Sap. 16. v. 21.

4. Reg. 4. v. 5.

A vtillior omnia alia, quæ in terris haberi potest: hæc meliora, quia nos vndique meliores reddunt, & pulchriores omni virtute, & sanctitate repletos. Nam *Quid* (inquit Zacharias) *bonum eius est, & quid pulchrum eius, nisi frumentum electorum, & vinum germians virginis?* Frumentum hoc non est de humo ortum, sed de caelo descendens: vinum hoc non est de gemimine vitis terrenæ, sed de vite illa caelesti, quæ dixit: *Ego sum vitis vera, & quæ verum profero vinum, non in quo est luxuria, sed in quo est virginitatis flos, & totius decus sanctitatis.* De quo Propheta Iacob: *Det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terra frumentum, & vinum.* Nam sub hoc frumento, & vino latet ros cæli, qui est diuinitas Christi, & pinguedo terræ, quæ est eius humanitas. Vnde vsque hodie propter illius vehemens desiderium clamat Ecclesia: *Rorate cæli desuper, & nubes pluant in sum, aperiat terra & geminet Saluatorem.* Sacerdos enim qui è terra est, os aperit ad vocem consecrationis proferendam, & tunc cælum mittit rorem, & nubes pluuiam, quæ continentur in sacramento. Accede ergo, comede, & gusta, vt tu etiam dicere possis: *Comedi factum cum melle meo.* Id est (vt explicat Diuus Thomas) dulcedinem carnis Christi, cum dulcedine diuinitatis eius: *Bibi vinum meum cum lacte meo.* Id est dulcedinem sanguinis cum dulcedine spiritualis consolationis, & gratiæ; hæc enim omnia tua sunt, quia tibi dantur, vt sint tuum nutrimentum, tuum solamen, & te vnum cum ipso Christo efficiant.

Zach. 9. v. 17.

Genes. 27. v. 3.

Cant. 5. v. 1. Opus. 58. & 24.

Isa. 55. v. 1.

C *Omnes sitientes* (ait Isaias) *venite ad aquas, & qui non habetis argentum, properate, emite, & comedite. Venite, emite absque argento, & absque vlla commutatione vinum & lac. Quare appenditis argentum & non in panibus? & laborem vestrum, & non in saturitate? Audite audientes me, & comedite bonum, & delectabitur in crassitudine anima vestra.* Ecce ad quinque ingentia bona te Propheta inuitat. Scilicet, ad aquas, vinum, lac, panem vsque ad saturitatem; & ad bonum cum delectatione in crassitudine animæ. Quæ omnia in Eucharistia inueniuntur: in qua sunt aquæ viæ gratiarum, & virtutum, imò est quasi fons, & puteus aquarum viuientium ad extinguendam & satiamdam sitim animæ. Est vinum supercaeleste, quod verè latificat cor hominis, & frigiditatem spiritus expellit, in Deoque amorem & obsequium accendit: imò vt inferius dicemus, est cella vinaria, vbi huiusmodi Spiritus sancti mustum est reconditum. Est insuper quasi vbera lactis, quod vini acrimoniam sua dulcedine temperat, & dulciter nutrit, ac refouet: Est præterea panis viuus de caelo descendens, & cor hominis confortans. Et quamuis sit vnus, vocatur panes, quia tres continet, quos amicus sibi commodari petebat: nempe diuinitatem Christi, eius carnem, & sanguinem, & animam: à quibus proueniunt panis sapientiæ reficiens intellectum, panis obedientiæ nutritiens voluntatem, & panis fortitudinis corroborans corpus. Denique ibi bonum est omne continens bonum, honestum, vtile, & delectabile, quo spiritus noster incrassatur, impinguatur, dilataetur, nunquam recalcitans, sed semper in dies proficiens. Venite ergo, & emite hoc præcellentissimum bonum, quod gratis sine vlla commutatione, &

Lib. 4. exhort. 30.

Lucæ 11. v. 5.

pretio exhibetur. Nam quidquid pretio datur, quasi pro nihilo reputatur. Haurite aquas viuas ex his fontibus Saluatoris : educite supercelestem vinum ex hac cella vinaria summi Regis : fugite diuinum lac ex his vberibus Redemptoris : comedite panem qui de caelo mittitur vobis ad faturitatem : possidete bonum quod vos verè faciet bonos, cuius adipe, & pinguedine repleatur anima vestra, & labijs exultationis exultet cor vestrum. Quare consumitis diuitias, & vires, & non in hoc bono conquirendo, in quo tot sunt recondita bona ? Ecce qui inuitat Deus est, ipse gratis offert, & summè dare desiderat, quia ita amat nos, sicut mater filios suos.

Matth. 23. v. 37. Lib. 1. quæst. E. uang. c. 36. to. 4.

Quoties (inquit ad Ierusalem) volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos sub alis. Matrem se fatetur, & matrem vehementer amantem, sicut gallina, quæ, vt inquit D. Augustinus, magnum affectum in filios habet, quorum infirmitate affecta, infirmatur & ipsa: quod difficile in alijs animantibus inuenies : vnde etiam alis suis pullos protegens contra miluum pugnat : sic & mater nostra Dei sapientia per carnis susceptionem infirmata quodammodo, protegit infirmitatem nostram, & resistit diabolo, ne nos rapiat. Et sicut gallina peculiari cantu pullos vocat, vt granula comedant, quæ scalpenis inuenit, & vt congregentur, congregatorumque alis circumcingit, defendit, & fouet: sic Christus speciali sua vocatione tam interna, quam etiam externa, filios per vniuersum mundum dispersos congregat in vnam Ecclesiam: vt hoc sacramento velantur, & duabus eius partibus, quasi duabus alis, eos in hac congregatione, & vniione conseruat, fouet, & protegit. Nam ad hoc Eucharistia est instituta, vt fideles per amorem in vnum congreget.

De fragrantia Eucharistia, & sacrificij missæ. §. 5.

PERGIT sponsa horum vberum sublimitatem commendare, dicens: Fragrantia vnguentis optimis. Omnia enim aromata, & vnguenta odorifera & superoptima, quæ in terris inueniri possunt, & in caelis, in hoc sacramento sunt recondita, iuxta illud Psalmi: Vixit te Deus, Deus tuus, oleo letitiae praeforsibus tuis. Myrrha, & gutta, & castia à vestimentis tuis, à domibus eburneis, ex quibus deleuerunt te filia regum in honore suo. Ac si dicat Psalmista: O Deus Fili, Deus tuus, æternus Pater vixit te vñctione Spiritus sancti, & omni plenitudine gratiarum longè superante omnes electos, & coheredes tecum futuros. Vnde fit, quod myrrha, gutta, castia, & omnis generis aromata, & vnguenta optima, quæ intus te sunt, defluant & spirent odorem per vestimenta tua: hoc est per sacramentalia accidentia panis & vini, quæ ad modum vestimenti te circumdant, & contegunt, per illaque omnes gratias, & virtutes nobis impertiris; quibus sobriè, iustè, & piè viuamus in hoc seculo, ab hoc inquinamento carnis, & spiritus expurgati. Vnguenta enim hæc optima, non solum sunt odorifera, sed salubria, & medicinalia, ad omnesque morbos animæ pellendos valde proficua. Vnde inter ea numerantur myrrha, gutta, & castia, quorum vsus est in medicinis: nam humores descic-

Psal. 44. v. 8.

Ad Titum 2. v. 12. tria hæc defragrantur per myrrham, guttam, & castiam.

cant, impediunt corruptionem & putredinem, vermibus resistunt, aliasque plures afferunt utilitates, quæ omnia, vt iam vidimus, spiritualiter efficit Eucharistia.

Myrrha quidem est humilitas profunda, qua Christus gloriosissimus sub vili tegumeto suum immensum occultat splendorem, vnde fit quod à multis purus panis habeatur, nostraque elatio & superbia curetur. Gutta verò est præopta obedientia, qua in icthi oculi ad vocem Sacerdotis consecrantis panem & vinum, descendit de caelo, & adest in sacramento; vt propriam rebellemque nostram comprimat voluntatem, & diuinæ subiciat. Castia autem pia eius misericordia est, qua seipsum cibum fecit, & potum, vt esurientes & sitientes satiet, & celestibus bonis repleat, quæ ad pietatem, & misericordiam corroboret. Denique fragrantia vestimentorum Christi, vt supra diximus, est quasi odor agri pleni in hoc breui sacramento inclusi, de cuius plenitudine recipias, quo in æternum facieris.

Exhortat. 5. Genes. 27.

Sed vbi inuenientur hæc vestimenta, aut vnde educeantur? Psalmes respondet dum ait: A domibus eburneis. Id est, in palatijs & templis Ecclesie Catholice, vbi in altari consecrantur à Sacerdotibus, & in sacrario custodiuntur, & etiam intra animas communicantium, quæ sunt Christi templa viua, & velut domus eburneæ, candidæ, terribes, & fortes: ex quibus filia Regum, id est illæ quæ perfectiores sunt, quæque illius fragrantiam magis percipiunt, maximè eum oblectant, orationes, cantica, hymnos, & munera illi offerentes, ad sui præclari nominis gloriam, & honorem. Vtinam, o anima mea, vna esses ex his filiabus regis, quæ Deo valde placere student, vt hanc Christi fragrantiam perciperes; mox enim ad ipsum curreres; quia Vbi cumque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquile. Id est vbi cumque adest corpus Christi in sacramento, accurrunt spirituales animæ, tractæ ipsius odore, vt ipsum depascantur, & lacte vberum suorum dulciter reficiantur.

Matth. 24. v. 28.

De hoc in lib. 2. exhort. §. 4.

Sed quoniam Eucharistia etiam est sacrificium, quod Deo quotidie offertur in Ecclesia, sub hac item ratione ita fragrat vnguentis optimis, quod odor eius ad caelos vsque ascendit, Deum quantumuis fuerit iratus, placat, & quæ per ipsum detantur dona, citò impetrat. Obtulit post diluuium Noë sacrificium Deo; Et odoratus est Dominus odorem suauitatis, id est, acceptauit tantam odorem suauissimum; seu vt habet textus Hebræus; Odorem quietis, hoc est, quietum illud, & pacatum reddentem. Quod multo melius Eucharistico sacrificio aptatur, quod Deus odoratur in odorem suauitatis, & quietis; nam summè delectatus eius suauissimo odore omni indignatione depulsa placatus manet, & quietus. Odores rerum sensibilem, vt notat Cardinalis Caietanus, nunquam sunt odores quietis: quia quantumcumque sint grati, si diu perseuerant, fastidio sunt. At odor huius sacrificij, verè est odor quietis, & quietem sine fastidio pariens: quia nunquam Deus potest fastidire illum, nec illum non acceptare. Nam etsi Sacerdos, qui vt minister offert, in peccatis sit, & apud Deum fœteat, sacrificium hoc odoratissimum manet: quia Christus Dominus, qui est præcipuus Sacerdos, offerens semper & vbique

Genes. 8. v. 21.

Vide Peireiram. lib. 10. 2. disp. 13.

Ibidem.

Malach. 1. v. 11. summè fragrat & ideo inquit: In omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda, grata, & odorata.

Eademque ratione fragrantia istorum vberum potest dici fragrantia quietis, quæ etsi multum duret, non generat fastidium; sed qui melius gustat dulcedinem lactis eorum, amplius esurit; & qui suauius odoratur, amplius odorari desiderat, & semper clamat cum Psalmista: Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me. Impinguasti in oleo (valde odorifero) caput meum, & calix meus inebrians quàm præclarus est, id est, quàm summè semper expetendus. Hebræi olim comedentes manna, etsi dulce valdè, fastidierunt illud, dicentes, Anima nostra arida est. Nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi manna. Et iterum, Anima nostra iam nauseat super cibo isto lenissimo. Sed hoc euenit tantum peccatoribus, qui carnaliter tantum cibum fumentes Ægypti ollas appetebant; non verò iustis, quibus, vt diximus, dulcis erat, & vniuersumque desiderabat voluntati. Vnde de illis inquit Paulus: Omnes eandem escam spiritalem manducauerunt, & omnes eundem potum spiritalem biberunt. Sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo, quia scilicet non spiritualiter sincera fide, & humili obedientia hæc escam spirituali vtebantur: sic & modo multi sunt, qui Eucharistiam fastidiant, quia terrenis cibis, & voluptuosis amplius delectantur; Nec mirum quod nauseent super cibo dulcissimo, cuius dulcedinem non gustant, quia carnalium ciborum sapore gustum infectum habent. Pinguescit corpus, sed anima est arida, quia celeste manna respuit, quo nutrienda erat. Aruit, inquit, cor meum, quia obliuiscor comedere panem meum: non tamen obliuisceret, nisi fastidiret: & quia non comedit proprium panem cor arefcit, & morti approximatur. Sicut scriptum est: Ommem escam abominata est anima eorum, & appropinquauerunt usque ad portas mortis. Et quomodo non appropinquabunt etiam vsque ad portas inferni, qui abominantur hunc cibum, qui est omnis esca, & omnis refectio mentis: at iusti qui dignè illum gustant & odorantur, nulla tanguntur nausea, sed vehementi potius vrgentur appetentia; quia ipso experimento didicerunt, quoniam meliora sunt Domine Iesu, vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis.

Psal. 23. v. 5.

Num. 11 v. 6. & c. 21. v. 5.

I. Cor. 10. v. 4.

Psal. 101. v. 5.

Psal. 106. v. 28.

De munditia necessaria ad sumptionem Eucharistie, & que per illam communicatur. §. 6.

OPORRET tamen ad hoc celeste conuiuium accedere veste indutum nuptiali munda & fragranti, vt etiam myrrha, gutta, & castia profluant à vestimentis tuis, tuaque opera sint his virtutibus fragrantia.

Dixit quondam Ecclesiastes. Vade, & comede in letitia panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuum, quia placent opera tua, sed mox addit: Omni tempore sint vestimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat. Quem locum mysticè D. Cyrillus Hierosolymitanus de corpore & sanguine Christi, quæ sub specie panis, & vini latent; interpretatur, de quibus diuina sapientia ait: Venite, comedite panem meum, & bibite vinum, quod misit vobis. Nec mirandum est quod diuina sapientia panem, & vinum, suum vobis

Catech. 4. Ita Titelmanus c. 11. Sap. 9. v. 5.

comede, & tandem quod nobis etiam dicat, comedere panem tuum, & bibe vinum tuum. Verissimum enim est vtrumque, cum panis iste & Christi sit, & noster: & quia Christi est, ab ipsoque portigendus, & nobis etiam necessarius, vt eo vitam seruemus, quotidie ei dicimus, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Comedendus autem est cum letitia, & gaudio, quod ex bona & munda conscientia profuit: & ideo dixit; quia Deo placent opera tua, quibus te ad hunc cibum sumendum præparasti. Oportet tamen quod omni tempore geras vestimenta candida, id est, corpus, sensus, & cuncta etiam externa sint munda, preciosa, & splendens; & insuper caput tuum oleo, & vnguento odorifero sit delibutum, quod descendat à capite in oram vestimenti, vt etiam ipsum odore fragret. Ex eo autem quod cibus iste & potus quotidianus esse debet, rectè infert, quod vestimenta candida sint omni tempore, nullaque macula coinquinata, & quod vnguentum à capite non deficiat. Iugis enim debet esse munditia, pinguis deuotio, & odor bonæ famæ, si frequens esse debet huius celestis mensæ participatio. Nec tamen quotidiani defectus leues nos terere debent, cum ipsa Eucharistia ab eis mundandi vim habeat, dummodo nobis displiceant. Audisti Isaiam coram Deo stantem, & gementem; quia polluta habebat labia, qui autem pollutus est labijs, quomodo contingere audebit mundissimum Christi corpus in sacramento contentum? Sed attende quid fecerit vnus Seraphinorum: Volauit (inquit) ad me vnus de Seraphim, & in manu eius calculus, quem forcipe tulerat de altari, & tetigit os meum. Et dixit: Ecce tetigit hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum mundabitur. Sine autem calculus iste fuerit pruna, & carbo ignitus, siue lapillus preciosus, qui carbunculus dicitur, vt ininuat D. Hieronymus, & vertunt LXX. quia carbunculus quasi ignitus lapis est, calorem & splendorem ignis referens; vtroque tamen modo mirè Eucharistiam representat, quæ in altari à Christi ministris, qui eius Seraphini sunt in terra, ipsius amore ardentes, quotidie offertur, & in sacrario seruat fidelibus impertienda. Est autem carbo ignitus vt testatur D. Damascenus; quia carnem continet diuinitati vnitam ardentissimo amoris igne flagrantem, vt eius participatione igniamur & ipsi. Est etiam calculus gemmeus, seu carbunculus, quia preciosissimus est, & splendidissimus, & ignis formam, & vim refert, non ad lædendum, sed ad illuminandum, & in Dei amorem accendendum cor. Quod si vim habet comburendi, & consumendi, in peccata & maculas exerit illam. Applicuit ergo Seraphim calculum ori Isaiæ, vt illum exoscularetur, quo tactu mundatus est, & ablata iniquitas eius: quoniam dum Sacerdos animæ leuibis maculis coinquinatæ, sacramentum applicat, virtute ipsius munda manet. Et quia non est Sacerdos qui mundat, sed Christus, qui in sacramento continetur, non dixit Seraphim: Ecce tetigi hoc labia tua, & mundaui iniquitatem tuam; sed potius, Ecce hoc tetigit. Nam calculus tetigit, & calculus mundauit, & abstulit peccatum, & ad tactum eius dissipata est iniquitas. Si ergo calculum istum diuinum ab altari acceptum deuota mente osculatus fueris, id est,

Isa. 6. v. 5.

Lib. 4. fidel. c. 14.

Sic legit Vulgata correctæ, ita Sixti V. Ecce tetigit hoc.

ore proprio adoraueris, tetigeris, & manducaueris, ab illo etiam mundaberis. Quia carbo iste ignitus omnes has immunditias adurit, & consumit.

Sed quid est quod Seraphim non est ausus ex altari calculum manu accipere, sed forcipe, postmodum vero relicta forcipe eum in manu retinuit, ut os Prophetæ tangeret? Hoc enim indicant verba Prophetæ; *In manu eius calculus, quem forcipe tulerat de altari*. Nūquid agebat perlonam hominis, qui calculos quos prius putabat esse carbones accensos, postea vidit esse carbunculos? an quia insinuat Christum Dominum duplicem nobis incutere affectum? primum reuerentiæ, timoris, ac tremoris; quia non solum est pater misericors, sed iustus iudex. Et qui in sacramento vita est bonis, mors est malis; *Qui enim manducat corpus Domini indigne, iudicium sibi manducat, non dijudicatur corpus Domini*. Et hic affectus non vnit nos immediate Christo, nec a culpis mundat, licet ad vtrumque præparet: & hoc indicat sumptisse calculum de altari, non manu, sed forcipe. Sed postea secundum influit affectum amoris, & dilectionis, quo immediate vni-mur illi, propter eius immensam pulchritudinem, & preciositatem; & hunc affectum indicat sumptio calculi in manu, cuius osculo, & tactu mundata sunt labia Isaïæ: quia affectus iste amoris erga Christum valde nos purificat ab omnibus immunditiis, & imperfectionibus, accenditque animam, ut alios etiam mundare, & purgare concupiscat.

Vnde sicut Isaïas cum primum tactu calculi mundatus est, audiens Deum dicentem, *Quem mittam? & quis ibit nobis?* mox respondit: *Ecce ego, mitte me, paratum se præbens ad obediendum illi in omnibus, quæ iussisset, & ad eundem quocumque mitteret illum*. Sic qui digne sumit Eucharistiam, ab eaque mundatur, & inflammatur, statim se, omniaque sua Deo offert, cum magnanimitate promptitudine ad agendum quicquid præceperit, & ad exequendum quicquid ordinauerit. Comede igitur cum lætitia panem istum Angelorum, cuius virtute placebunt semper Deo opera tua, & omni tempore vestimenta tua erunt candida, nec oleum deficiet de capite tuo, quoniam panis iste, cum hæc conferret, & conseruabit in secula seculorum Amen.

EXHORTATIO XVI.

De osculo felicitatis æternæ, quo Deus vnitur beatis in gloria: de affectu quo desiderabatur à Patribus in Limbo, & quo nunc desiderandum est, & postulandum à iustis.

Osculetur me osculo oris sui.

ASCENDAMVS iam ad supremum osculum, quod Deus tribuit beatis in gloria, cuius gratia cætera conceduntur in terra: ut illius amore inflammati audiamus dicere, *Osculetur me osculo oris sui*. Vox est in primis Ecclesiæ antiquæ desiderantis apertionem

Dedecestu Christi ad inferos.

regni cælorum, quæ per Christum facienda erat: sed vehementior vox Ecclesiæ antiquorum patrum, qui in limbo detinebantur captiui, & aduentum Saluatoris desiderabant, vt ab illo carcere eos educeret, & in regnum cælorum transferret. Deus enim de quo Dauid canit: *Gratiam & gloriam dabit Dominus*: et si antiquis patribus statim dederit gratiam propter merita Christi venturi, vt postea dicemus, tamen decreuit nulli hominum dare gloriam, donec veniret in mundum, & tanquam primogenitus electorum, & caput omnium hominum hereditatem regni cælestis primus acciperet. Interim tamen portæ huius regni clausæ erant: omnesque iusti, qui tunc temporis moriebantur, in carcere quodam subterraneo, qui dicebatur limbus patrum, detinebantur captiui, expectantes Saluatorem; qui illos in paradysum traduceret: vnde & Iacob morti proximus dicebat: *Salutare tuum expectabo Domine*. Vniuersaque illa Ecclesia seu iustorum congregatio magnis clamoribus, desideris, ac suspiriis dicebat: *Osculetur me osculo oris sui*. Vt nam iam Saluator adueniat, vt sicut nos liberauit à culpa largiens gratiam; ita nos eruat ab hoc carcere, & osculum felicitatis æternæ præbeat, & quia spes, quæ differtur affligit animam, non poterant, non tristari, vt docet Diuus Thomas, de tantæ felicitatis dilatione. Nam, vt inquit D. Gregorius, graue illis tedium fuit post solutionem carnis, adhuc speciem non videre Creatoris.

Veni tamen Christus Dominus, & in ipso suæ conceptionis momento hereditatem cælestem accepit, & anima eius æternam obtinuit felicitatem. Sed non tunc apertum est reliquis nominibus paradisi ostium, quia opus Redemptionis erat consummandum per passionem eius; cuius sanguis foret ciuis ad aperiendum regnum cælorum: vnde & in cruce aperuit illud, cum latroni dixit: *Hodie mecum eris in paradiso*, id est, hodie paradisi portas aperiam, vt mecum intres in illum. Quæ verba, vt notat Origenes, non soli latroni dicta putantur, sed omnibus sanctis, pro quibus in infernum descendit. Etenim quia de Christo Domino prædictum erat; *Spiritus Domini super me eo quod unxerit me, ad annunciandum mansuetis misit me, vt mederer contritis corde, & predicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionem, vt predicarem animum placabilem Domino, & diem ultionis* (scilicet contra peccata) *Deo nostro*. Impleuit hæc Christus Dominus, cum in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est, pertransiens beneficiendo, & sanando omnes oppressos à diabolo. Sed quia in aduentu eius misericordia Domini plena erat omnis terra, vt etiam perueniret ad infernum, vbi sola Dei vige-bat iustitia: decretum est vt Christus etiam descenderet in inferiores partes terræ, vt mederetur contritis corde, qui ibi erant, & captiuis prædicaret indulgentiam, ac clausis desideratam apertionem: dicens, vt inquit idem Isaïas, *His qui vincisti sunt, exite, & his qui in tenebris, reuelamini*. Hoc autem fecit post mortem suam; non in carne, sed in spiritu, cum anima ipsius diuinitati coniuncta descendit ad inferos, vt ibi prædicaret animum placabilem, & mortuis etiam euangelizaret; sicut expressè testatur Diuus Petrus iuxta multorum patrum interpretationem cum ait: *Christus semel pro peccatis nostris mortuus est*.

Iustus

Iustus pro iniustus, et nos offerret Deo mortificatus quide carne, uiuificatus autem spiritu, in quo (scilicet spiritu) *& his qui in carcere erant spiritibus ueniens predicauit*. Vt sicut homo hominibus euangelizauit, ita spiritus eius spiritibus euangelizaret, & munus Saluatoris erga illos exerceret, dans illis gloriam, sicut dederat gratiam. Quod & factum est, nam cum primum limbum ingressus est, illum conuertit in paradysum, & omnes illic existetes osculatus est osculo oris sui, tribuens eis dulcissimum osculum felicitatis æternæ, impertiens illis lumen gloria, quo clarè viderent diuinam essentiam iuxta id quod prædictum fuerat: *Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inspiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes sperantes in Domino*. Vnde tandem ex illo tenebroso carcere educens, tanquam potens triumphator, statuto tempore ascendens in altum, captiuam secum duxit hanc captiuitatem, & in cælum empyreum introduxit. Hoc de antiqua Ecclesiâ attigisse sufficiat: sed quanta sint, intelligemus ex his quæ subiiciemus statim de noua.

Quam immensum bonum sit æterna felicitas. §. 1.

PRÆCATIO hæc, *Osculetur me osculo oris sui*, vox est potissimè nostræ Ecclesiæ militantis quæ vehementer appetit æternam pacem, & felicitatē Ecclesiæ triumphantis. Vox est etiam iustorum, quæ degunt in terris appetentium beatitudinem, quæ sancti fruuntur in cælis. Vox item sit omnium nostrum clamantium ad Deum, vt osculetur nos illo supremo osculo, in quo omnes sui erga homines diuitias amoris effundit, non signis obseratas, sed palam referatas, non minutatim, & diuisim, sed coniunctim, totas simul tanta plenitudine, quantā quique pro suis meritis potest capere, vt maneat plenus sine defectu, & satius sine fastidio. Deus enim, qui est infinita sapientia, immensa bonitas, admirabilis pulchritudo, incomprehensibilis omnipotentia, inuincibilis fortitudo, & summa liberalitas diuitias affluens, quæ exhauriri nequeunt, fons omnium bonorum, quæ desiderari valent, vt ostenderet diuitias gloriæ regni sui, & magnitudinem potentia suæ decreuit palam facere seruis suis omnia quæ in ipso erant recondita, soloque fidei lumine illis fuerant manifestata, infundens illis nouum, & admirabile lumen gloriæ, vniensque se ipsam intellectui eorum, non per creatas imagines, & figuras, sed per suammet diuinam essentiam, vt eam intueantur, non iam per speculum in enigmate, sed clarè, & facie ad faciem. Hic semper *Stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, & prospiciens per cancellos*; quia non se præbet videndum, nisi per fidem obscuram, vel imagines, aut repræsentationes corporeas: at in cælo sublato pariete, & cancellis omnibus, palam ostendit faciem suam. Facies autem Dei est ipsamet diuinitas, sapientia, pulchritudo, & omnigena eius perfectio, qua ab aliis, quæ non Deus sunt, secernitur, sicut vnus homo per faciem dignoscitur, & distinguitur ab alio. Hæc immediatè coniungitur animæ per hoc felicissimum ipsiusmet oris Dei osculum, ita vt nihil intercedat inter eum, & animam, sicut nihil interponitur inter osculantem & osculatum. Tam immensa autem est eius diuinæ faciei pulchritudo, vt clarè visâ, suauitatem necessitate, & dulci violentia rapiat voluntatem, vt eam diligat toto corde, tota mente, tota

fortitudine, & omnibus viribus suis, quæ dilectione, & amore beatifico perficitur mutuum osculum, & mutua vniō inter Deum & animam per charitatem omnem scientiam superexcedentem. Deus enim, qui charitas est, palam illi apparet, & seipsum illi dat, vt ipsa per charitatem summè redamet, & in Deo maneat, ac Deus in ea, non amissibiliter, vt in hac mortali vita, sed inamissibiliter, & omnimoda, ac perpetua securitate. Vnde manat fluuius pacis, & torrens voluptatis, gaudium ac lætitia, quæ omnem sensum superat, animam omnino replens, ac plenè satians, quia in vno bono possidet omnia bona, & videt clarè quæcumque credit obsecrè. Nam *Sicut audimus* (ait Páltes) *sic vidimus in ciuitate Dei nostri*; quæ visio ne summa admiratione, ac stupore capta instar reginæ Saba clamat ad regem gloriæ: *Verus est sermo quem audiui in terra mea, super sermōibus tuis, & super sapientia tua; & non credebam narrantibus mihi*. Id est non satis percipiebam quæ mihi narrabantur. *Donec ipsa ueni, & uidi oculis meis, & probaui, quod media pars mihi nunciata non fuerit: maior est sapientia, & opera tua quam rumor quem audiui. Beati viri tui, & beati serui tui, qui stant coram te semper, & audiunt sapientiam tuam*. O ter quaterque beati, & millies beati, qui Deo fruuntur, quia semper & in æternū stant, & stabunt coram ipso audientes eius sapientiæ, & arcana, quæ non licet homini loqui, videtes eum qui omnia videt, & in eo omnia quæ ipsi cupiunt; uisione sua illū possidentes cum summa delectatione, intrantes velut intra mare immensum in gaudii domini sui, vt vndique referti sint gaudio, & repleti ineffabili consolatione.

Hoc est quod dilectus Dei discipulus nos monet, vt soletur afflictos, dicens: Charissimi, nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus, quoniam cum apparuerit similes ei erimus. Quoniam uidebimus eum sicuti est: Ac si dicat: Erigite animum, estote spe gaudentes, contemplamini non quæ videntur, sed quæ non videntur, non quæ apparent, sed quæ aliquando apparebunt. Nunc quidem filij Dei sumus per gratiam, ius habemus ad hereditatem paternam: sumus quidem spe diuites, sed re pauperes, quia nondum possidemus quæ speramus. Habemus intra nos Spiritum sanctum, qui datus est nobis, sed nondum intuemur illum. Percipimus aliquos eius fructus, sed omnes sunt velut stillæ roris, & guttæ aquæ respectu maris. Aliquid gustamus, sed nondum perfectè fruimur. Plurima sunt nobis concessa gratiarū genera, & cælestia dona, quæ nobis Dei indicant præsentiam, ostendunt maiestatem, sed per fidem nube, & caligine circumfusam. Credimus ergo esse filios dei, sed nondum apparuit mundo quid erimus, nec quæ filii Dei præparata sunt bona. Nondum apparuit nobis infinita Dei sapientia, immensa pulchritudo, & suprema potestas: adhuc latet hereditas promissa, felicitas æterna, fructus laborū nostrorū, & bonorum operum insignia præmia, scimus autè maiori certitudine fidei, quam si oculis corporis uideremus, aut scientiis euidentibus cognosceremus: scimus, inquam, quod cum apparuerit similes ei erimus alia excellentiori similitudine quam modò, ex eo quod uidebimus eum sicuti est. Modò nostra similitudo est velut imago folis lineamentis absque perfectis coloribus efformata, multis maculata defectibus, passionibus turbata, angustata

Iustus

Iustus

Iustus

Iustus

Iustus

Psalm. 83. v. 2.

Genes. 49. v. 18.

Prou. 13. v. 12. 3. p. q. 32. ar. 2. ad 2. Vide Suarez ibi. disp. 42. sect. 1. Lib. 12. Mor. c. 16.

Lucæ 23. 4. 42. Hom. 15. in Genesim.

Isa. 61. v. 1.

Baruch. 3. v. 38. Act. 10. v. 38.

Ad Ephes. 4. v. 5. Eccl. 24. v. 45. Isa. 49. v. 9.

1. Petri 3. v. 18. & c. 4. v. 6.

Psalm. 47. v. 9. 3. Reg. 10. v. 6.

1. Ioan. 3. v. 2.

Ad Rom. 12. v. 12. 2. Cor. 4. v. 18.

G

serupulis, agitata tentationibus, solitudinibus, A infirmitatibus, & variis corporis pressuris, & infuper pluribus metis ignorantibus, dubiis, & anxietatibus referta: at cum apparuerit, quod erimus, erimus ei similes diuina quadam similitudine sine vlla noxia dissimilitudine, sine vlla macula, aut ruga, vel imperfectione qua illa vlla ratione deturpet. Similes erimus in sanctitate sine peccato, in sapientia sine errore, in bonitate sine malitia, in pulchritudine sine foeditate, in potentia sine imbecillitate, in diuitiis sine indigentia, & in plenitudine totius boni sine vlla admixtione vel minimi mali.

Lib. 4 de anima c. 26.

In ma- nuali. c. 7.

Plures sanctos ad hoc refert Canisius in Cate. chismo c. de qua- tuor no- uissimis §. 5.

Pfal. 16. v. 15.

1. Petri. 1. v. 2.

Apoc. 22. v.

Pfal. 35. v. 9.

1. Ioan. 3. v. 2.

Pfal. 134. v. 6.

Epist. 2. ad Hugonem.

In illa caelesti patria (ait Hugo de S. Victore) est vita sine morte, iuuetus sine senectute, sanitas sine infirmitate, requies sine labore, gaudium sine tristitia, pax sine discordia, delectatio sine fastidio, lux sine tenebris, pulchritudo sine turpitudine, agilitas sine ponderositate, fortitudo sine imbecillitate, libertas sine seruitute, voluptas sine anxietate, longuitas sine vite termino, sapientia sine insipientia, amicitia sine inimicitia, concordia sine discordia, honor sine dedecore, & securitas sine timore. O vita vitalis (ait D. Aug.) vita seipiterna, & seipiternè beata, vbi gaudium sine dolore, dignitas sine tremore, opes sine amissione, sanitas sine languore, abundantia sine defectu, perpetuitas sine corruptione, beatitudo sine calamitate; vbi omnia bona in charitate perfecta, vbi species & visio facie ad facie, vbi plena scientia in omnibus & per omnia, vbi presens maiestas Dei conspicitur, & hoc vite cic. de qua. & videre desiderat, sine anxietate desiderat, & sine fastidio satiatur. Satiabor (inquit Pfaltes) cu ap- paruerit gloria tua; & bonitas, sapientia, ac pulchritudo tua. Hæc fatietas pellit famem, non desiderium, quod delectat, sed fastidium quod cruciat. Adhuc desiderat Argeli videre, quem per multa annorum millia conspexerunt, nec eorum desiderium tepescit, quia arbores paradisi singulis mensibus nouos proferunt fructus, qui nouis modis satiano delectant, & delectando satiant.

Estum similis comitatur potus, qui inebriat, sed recreat. Inebriabuntur (ait David) ab ubertate domus tue, & torrente voluptatis tue potabis eos, quomoda apud te est fons vite, & in lumine tuo videbimus lumen. Mira potatio vsque ad satietatem, quæ ebrietas meruit nuncupari, sed torrenti comparatur, in quo magna fluit abundantia aquarum de nouo sine vehementi impetu succedentium; quia voluptas beatorum, cum eadem immutabiliter perseueret, semper est quasi noua, saporem in sua primæua nouitate conseruans. Ita quotidie recreat, ac si quotidie inchoasset, quia fluit ab eo qui est fons vite, non signatus, vt est modo, sed reueras & patens, vnde manat omne bonum pellens omne fastidium. Et vnde hoc, nisi quia in lumine tuo, scilicet, lumine gloriæ quod nobis infundes, videbimus te lumen increatum, & similes tibi erimus, qui videbimus te sicuties? O similitudo admirabilis, o unitas ineffabilis! similes Deo erimus, quia videndo Deum sicuti est, erimus beati sicuti ipse est. Videbimus eum sicut se videt, amabimus sicut se amat, gaudebimus, sicut ipse gaudet, carebimus omni malo, sicut ipse caret, & affluemus omni bono, sicut ipse affluit. Omnia quæcumque voluit Dominus, fecit in caelo, & in terra, in mari, & in omnibus abyssis. Sic etiam beatus (ait D. Anselmus) quidquid volet, hoc erit in caelo, & in terra; &

quidquid nolet, non erit in caelo, nec in terra, quia idem velle, & nolle habet cum ipso Deo. Nam vt inquit D. August. beatus est qui habet omnia quæ vult, & nihil malè vult. Intra ergo in gaudium Domini tui, vbi erit quidquid voles, & non erit quidquid noles, non erit hostis impugnans, nec vlla illecebra, sed summa, & certa securitas, secura tranquillitas, & tranquilla iucunditas, iucunda felicitas, foelix æternitas, & æterna beatitudo, ac deitatis beata visio, quæ est gaudium Domini Dei tui. O gaudium super omne gaudium, gaudium vincens omne gaudium, extra quod non est gaudium: quando intrabo in te, vt videam Deum meum qui habitat in te?

Æternam felicitatem anxie desiderari à mûdis cordes ad fugienda peccata. §. 2.

Hæc omnia quasi à longè intuens Ecclesia quæ per fidem peregrinatur à Domino, clamat ad ipsum, Osculetur me osculo oris sui, illo scilicet osculo, quo osculatur Ecclesiã quæ est in caelis, cum qua spirituales iam celebrant nuptias, & in quam diuitias, & delicias sui amoris effudit, vniens illam sibi ipsi, vt videat eum sicuti est, & amet, gaudeat, ac fruatur quantum est capax. Sed non omnibus Ecclesiæ membris concessum est eodem modo hoc osculum postulare. Omnibus quidem iniunctum est, vt oculos intentionis ad illam eleuent, fide credant, spe ex Dei gratia, & per bona opera se obtinere posse confidant, totisque viribus nitantur, vt illam suo tempore consequantur, dicentes cum regio Pfalte. Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vite meæ. Vt videam voluptatem Domini, & visitem templum eius. Voluptatè Dei vocat ipsum Deum, qui est ipsamet essentialis voluptas, & sui visione immensam communicat voluptatè. Hæc vna est se desideranda, & petenda, cætera non nisi propter ipsam. Quidquid illi aduersatur, respondendum est, quidquid propter illam præcipitur, obseruandum, & quodcumque tormentum tolerandum, ne amittas illam. Nam, vt inquit Beda, si quotidie oporteret nos tormenta perferre, si ipsam gehennam paruo tempore tolerare, vt Christum videre possemus in gloria venientem, & Sanctorum eius numero sociari, nonne erat dignum pati omne quod mæstum est, vt tanti boni, tantæque gloriæ participes haberemur? Propter hoc bonum consequendum (inquit Chrysostr.) si quotidie foret infinitis moriendum, ferendum tamè esset. Gehennam, tormenta que omnia conuenit sustinere, vt videre queas Christum venientem in gloria, & conscribi ordini Sanctorum. Nulli ergo parcas labori, vt hanc vnam felicitatè consequaris; quia sicut docet D. Gregorius, ad magna præmia perueniri non potest nisi per magnos labores, & quem delectat magnitudo præmiorum, non deterreat certamen laborum. Siquidem non sunt condigna passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis; est enim tam immensum, & æternum huius gloriæ pondus, vt quidquid est tribulationis, & doloris, comparatione illius leuissimum sit, & momentaneum: & quamuis per Dei gratiam fiat condignum, ex se est adeo paruum, vt quasi pro nihilo reputetur, & gratis gloria dari censetur. Iuxta illud: Ego scienti dabo bibere de fonte aqua vite gratis.

Pfal. 26. v. 4.

Exod. 24. v. 10. Septuaginta vertunt lateris.

1. Petri. 1. v. 10.

Serm. 18. de Sanctis Idem est apud D. August. serm. 33. de Sanctis.

Epist. 5. ad Theodorum lapsum.

Hom. 37. in Euang. Ad Rom. 8. v. 18.

1. Cor. 4. v. 17.

Apoc. 21. v. 6.

Caue tamen ne nimium credas cuiuscumque af-

Lib. 13. de Trinit. c. 3. In solilo. quibus c. 35.

Lucæ 9. v. 33.

Marci 9. v. 6.

2. Ad Timoth. 2. v. 5.

D. Bern. serm. 3. in Cant.

Eccl. 3. v. 1.

Matth. 20. v. 22.

Pfal. 22. v. 5.

Exod. 24. v. 10.

Septuaginta vertunt lateris.

1. Petri. 1. v. 10.

Serm. 18. de Sanctis Idem est apud D. August. serm. 33. de Sanctis.

Epist. 5. ad Theodorum lapsum.

Hom. 37. in Euang. Ad Rom. 8. v. 18.

1. Cor. 4. v. 17.

Apoc. 21. v. 6.

fectui, qui apparet bonus: sape enim indiscretus A feruor, & nimia præsumptio altiora quam decet, parit desideria, & præmaturas petitiones sicut D. Petrus cum primum vidit Christum in monte transfiguratum & summo splendore fulgentem, ardens desiderio illic permanendi, inquit, Domine bonum est nos hîc esse. Et tamè nesciebat quid diceret, quia non erat petenda transfigurationis gloria ante ignominiam passionis, & tormentum crucis: nec postulanda est merces ante laborem, nec corona nisi post certam: quia non coronabitur nisi qui legitime certauerit. Qua ergo fronte audebis dicere iponso: Osculetur me osculo oris sui, petens osculum felicitatis æternæ, qui vix recessisti à peccato, & capiti seruire Deo? Hæc de luto tractus, hodie vultui gloriæ præsentari præsumis. Pete vires ad certandum, vt vincas, non coronam ante perfectam victoriã. Omnia tempus habet. Tempus belli, & tempus pacis. modo est tempus belli, contra vitia, & prauas affectiones, postea erit tempus pacis, cum viceris illas. Memento filiorum Zebedæi, qui immaturè petierunt regni caelestis sedes, quibus responsum est: Nescitis quid petatis. Postestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Ac si dicere: Prius debetis bibere calicem passionis, quam obtineatis sedes regni caelestis. Nescitis ergo quid petatis, quia ordine præposito istud petitis. Pete igitur robur animi, vt amarum passionis calicem bibas, & tunc fidenter petes quod torrente voluptatis Domini poteris, illòque inebrieris calicem, de quo Pfalmista ait: Et calix meus inebrians quàm præclarus est. Nec sine mysterio idem nomè calix vtrumque in Scriptura significat, vt cum vnum gustaueris, alterius memineris, sciasque canalicem ignominia commutandum in calicem gloriæ: sicut cum Dominus apparuit senioribus Israel, habebat sub pedibus tanquam pavimentum, opus lapidis, seu lateris saphirini: vt significaret lateres luteos, quos in Ægypto oppressi à Pharaone fecerant, versos fuisse in saphiros, & terrenos labores, in præmia caelestia commutatos. Nam teste D. Petro, spiritus Domini prænuat eas que in Christo sunt passionis, & posteriores gloriæ. Posteriori vocat, vt scias per tolerantiam passionum instar Christi Domini perueniendum tibi esse ad consequendum gloriæ quæ sunt passionibus posteriori. Primò igitur pete osculum reconciliationis, ad cæteraque oscula impetranda te accinge, & tunc osculum felicitatis æternæ implorabis, & adipisceris. Nam si imperfectus adhuc ex hac vita migraueris, non peruenies ad osculum, nisi transiens per ignem, in quo purgeris: quia nihil coinquatum intrabit in caelum; nec ascendet in montè Domini, nisi qui innocens est manibus, & mundo corde, cui soli promissa est Dei visio.

Lucæ 9. v. 33.

Marci 9. v. 6.

2. Ad Timoth. 2. v. 5.

D. Bern. serm. 3. in Cant.

Eccl. 3. v. 1.

Matth. 20. v. 22.

Pfal. 22. v. 5.

Exod. 24. v. 10.

Septuaginta vertunt lateris.

1. Petri. 1. v. 10.

Serm. 18. de Sanctis Idem est apud D. August. serm. 33. de Sanctis.

Epist. 5. ad Theodorum lapsum.

Hom. 37. in Euang. Ad Rom. 8. v. 18.

1. Cor. 4. v. 17.

Apoc. 21. v. 6.

tudo infidelium, & aliorum peccatorum, qui per Cedar intelligitur, & suis blasphemis, ac grauisimis delictis Deum inhonorant, perturbant Ecclesiam, diuinam legem conculcant, & paruulos scandalizant: quibus cum non possit iustus resistere, cupit ab illis longè esse, & ad patriam caelestem deduci. Non petit à Deo velut Elias, quod tollat animam eius, vt fugiat persecutiones, (imperfecti enim animi est, & nimio mærore confecti velle mori quia nihil vult pati) sed ne videat tot scelera, quæ animam eius cruciant, sicut Sodomitæ iustum Loth cruciabant. Sed vehementius crescit desiderium quædo vriget proprii peccati periculum ob vehementiam tentationum, & carnis imbecillitatem; vnde cogitur dicere cum eodem Pfalmista; Sicut desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitinit anima mea ad Deum fortem viuum, quando veniam, & apparebo ante faciem Dei? Fecerunt mihi lachrymæ meæ panes die, ac nocte, dum dicitur mihi quotidie: tibi est Deus tuus? Ac si diceret: Dego in deserto huius mundi velut cervus à venatoribus agitatus, infectatusque à canibus, qui vehemènti desiderio, & veloci cursu properat ad fontes aquarum, vt in eis se tueatur, ac refrigeret: sic anima mea multiplicibus tentationibus fatigata, tamen illis obrui, ad te qui es adiutor fortis, & fons viuus, sicut peruenire, & apparere ante faciem tuam, vt illam clarè intueatur, sub cuius protectione tutus ero, meusque quotidianus cibus erunt lachrymæ, & suspiria, quæ diu hoc non obtinero, & quoties cogitationes meæ mihi molestè suggerunt, & quasi exprobrantes dicunt: vbi est Deus tuus, quem sic desideras? pro quo ploras? cuius conspectum concupiscis? vehementius desiderabo, & plorabo donec deducat me in caelestem Ierusalem; vbi absterget Deus omnè lachrymam ab oculis beatorum, & mors ultra non erit, nec luctus, nec clamor, nec vllus dolor. Valde autem aptè Dauid exprimit suum desiderium comparando se ingenuis animalibus, quæ montium cacumina petunt, de quibus ipse dixit: Montes excelsi cervus, petra refugium herinacis. Quia refugium tyronum, qui velut herinacii adhuc fuorum vitiorum, ac passionum spinis premitur, est petra Christus, in cuius vulneribus absconditur. Qui verò instar ceruorum altiora exercitia petunt, abscondi desiderant in abscondito faciei Domini à conturbatione hominum.

Exod. 24. v. 10.

Septuaginta vertunt lateris.

1. Petri. 1. v. 10.

Serm. 18. de Sanctis Idem est apud D. August. serm. 33. de Sanctis.

Epist. 5. ad Theodorum lapsum.

Hom. 37. in Euang. Ad Rom. 8. v. 18.

1. Cor. 4. v. 17.

Apoc. 21. v. 6.

Apoc. 21. v. 6.

Apoc. 21. v. 6.

Apoc. 21. v. 6.

Apoc. 21. v. 6.

G ij

Ad Philip. 2. v. 3.

ui, & esse cum Christo tanquam quid sibi melius, vitilius, & iucundius: viris enim perfectis amara mors, & dissolutio vnionis, quam anima habet cum corpore est valde amabilis, vt vnionem cum Deo perpetuam consequantur. Per illam enim alligatur anima in ergastulo mundi, per hanc collocatur in atris cœli empyrei, per illam ex parte assimilatur bestiis, per hanc fit omnino Angelis æqualis, per illam subiicitur innumeris miseris, per hanc locupletatur immensis diuitiis, per illam denique dissoluitur societas contracta cum corpore terreno, per hanc renouatur, & perficitur æterna amicitia cum Christo. Merito ergo Paulus dicebat, *Mihi viuere Christus est, & mori lucrum.*

Verſu 21.

Quia per mortem hoc supremum adquirebat lucrum, vt perpetuo multoque excellentius viueret cū Christo, imò ipsius viuere excellētum vnus foret. Si tibi viuere tantum est querere temporale lucrum, mori erit graue detrimentum. At si viuere tibi sit Christus, tunc senties quod mori est immensum lucrum, incipiens viuere in Deo, & cum Deo, nam, vt meditat̄ D. Bernardus, prœmium est videre Deum, viuere cum Deo, viuere de Deo, esse in Deo qui est omnia in omnibus, & habere Deum, qui est summum bonum. Est summa felicitas, summa iucunditas, vera libertas, æterna felicitas, & secunda æternitas. Delectabilis est Deus ad videndum, suauis ad habendum, dulcis ad perfruendum. Ipse per se placet, & per se sufficit ad prœmium, nec extra illud quidquam queritur, quia totū in illo inuenitur, quidquid desideratur. O beata visio videre Deum in se ipso, videre in nobis, & nos in eo felice iucunditate, & iucunda felicitate. Quidquid desiderabimus, totum habebimus, nihil amplius desiderantes: & quod videbimus, amabimus: ipso amore beati dulcedine amoris, & suauitate contemplationis.

Pfal. 83. v. 1.

Hæc contemplans David dicebat: *Quam dilectam tabernaculam tuam Domine virtutum, concupiscit, & defecit anima mea in atria Domini.* Tua enim superna tabernacula, vbi est militia cœlestis innumerabilis exercitus, Angelorum, & spirituum humanorum copiosissima multitudo, sunt mihi valde amabilia; & illa tua atria cœlestia, vbi plurimas mansiones habes pro singulis beatis, sunt mihi adeo charissima, vt anima mea vehemētissimè illo teneatur desiderio, & quasi moræ impatiens deficiat præ nimio desiderij ardore: tam ingensque est mihi lætitia ex spe adeundi illa, quod *Cor meū, & caro mea exultauerunt in Deum vinum.* Omnes enim animæ, & corporis mei vires oblectantur ob hanc spem in Deo meo viuo & vero, qui est fons omnis lætitiæ. Etenim *Passer inuenit sibi domū, & turtures naturali instinctu fabricant domum, & nidum suę propensionis, ac necessitati accommodatum, vbi securè quiescant; quanto magis ego, Deus meus, quæram mihi domū æternam, & cœlestem nidum, vbi in te conuiescam, & tua iucundissima societate fruam: Fecisti enim nos Domine, ad te, & inquietum est cor nostrum, donec perueniat ad te, qui es cœtrum, & naturalis locus animæ meæ, extra quem non quiescet, & in quo requiem sempiternam obtinebit. O quam amabilia sunt mihi *Altaria tua Domine virtutum, rex meus & Deus meus.* In quibus intra illud cœlestis Ierusalem templum, iugiter tibi offertur sacrifici-*

Ex. D. Augustino lib. 1. confess. c. 1.

ciū laudis: verè sunt felices, & Beati, qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te. Quia per te habet omnium bonorum affluentiam, & fruuntur tua amabili deitate omni laude digna.

Pfal. 141. v. 10.

Educ ergo de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo, me expectant insi donec retribuas mihi. Grauis est mihi Domine carcer iste corporis, in quo anima mea detinetur compedita, nō tam ob miseriam, quas patior, quam ob impedimētum te laudandi, & amandi sicut opto; educ illam ab ista custodia, ab hoc ergastulo carnis, vt sine vilo obstaculo possim perpetui tuas laudes decantare, simul cum reliquis beatis, qui me expectant donec retribuas mihi felicitatem, quam promisisti, vt simul mecū prædicent nomē tuum, & laudent magnificentiam tuā. Hæc David desideras ab hoc carcere exire, vt oscularetur deus illū osculo oris sui; quia hoc osculū nō tribuitur animæ, donec à corpore separetur: *Nō enim videbit me homo, & viuet.*

Oportet tamen quod crebro cuncta hæc mēte reuoluas, & contempleris, vt facile te ab omnibus terrenis expedias, & compedes passionū dissipes, tristitia seculi coërceas, & solum anheles ad cœlestia. Nam vt inquit D. Gregorius, si consideramus quæ & quanta nobis promittuntur in cœlis, vilescunt animo omnia quæ habentur in terris. Quod eleganter suo aureo ore sic explicat D. Chrysost. Dic oro, si quis te ad regnū terreſtre, & imperium vocaret, atque ante ingressum eius ciuitatis in qua coronandus esses, in stabulum diuertere necesse esset, vbi iuti, ac fimi plurimum, viatorumque tumultus esset, & latronum perturbatio, summaque pressura, & angustia, num ad illa tristitia cogitatione cōuertereris? an illa omnia quasi nihil essent, gaudio & spe regni cōtemneres? Perquam igitur ineptū, & indignum est hominem æterni regni spe erectū, atque ad cœlos accersitum per singula, quæ in diuersorio seculi contingunt tristitia, decidere, atque perturbari? Hæc igitur omnia contemne, & nihil facito, vt æterna lætus possidere valeas. Est, inquit Eldras, ciuitas plena omnium bonorum, introitus eius angustus, ita vt à dextris quidem sit ignis, à sinistris aqua alta. Si dabitur ciuitas homini in hereditatem, si nunquam ante positum periculum pertransierit, quomodo accipiet hereditatem suam? Anteposita ergo audacter transi pericula, vt huius ciuitatis tam præclara obtineas bona. O ciuitas magni Dei, quam gloriosa, quam magnifica, & quam sublimia dicta sunt de te! sed multo minorā sunt quæ dicuntur, quam quæ à tuis ciuibus perspiciuntur. Sicut lætantiū omnium habitatio est in te. Quia omnes qui intra portas tuas habitabūt, summa & sempiterna afficientur lætitia, tu sola inter omnes ciuitates congregatio es exultantiū & tripudiantium propter abundantiam bonorū, quibus omnes perfruuntur. Et cantabunt quasi in choris, omnes fortes mei in te. Sic vertit D. Hieron. ex Hebræo. Omnes enim beati summo gaudio canēt Dei laudes, & gratiarum actiones in diuersos choros & ordines distributi, summa tamen cōcordia & mirabili harmonia, ac cœlesti dulcedine. Omnes fortes mei erunt in te. Quia omnes (inquit Ecclesia militans) qui apud me fuerunt fortes & magnanimi vincentes peccata, & spirituales nequitias, in te perpetuè erunt summa pace fruētes. Nam regnum cœlorum, quod tu ipsa es, vim patitur, & violenti, ac fortes rapiunt illud, in illoque perpetuam

Pfal. 141. v. 10.

Exodi 33. v. 20.

Hom. 37. in Cant.

Lib. 3. de provisione in initio.

4. Esdrae 7. v. 6.

Pfal. 86. v. 7.

Ita vertit. D. Hieronymus ex Hebræo.

Matth 12. v. 12.

Apoc 3. v. 12.

habent mansionem. Scriptum enim est: *Qui uerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius:* id est efficiam vt sit firmus, rectus, & sublimis, adeoque inuictus, vt nulla iam vis à loco suo possit illum extrahere. Quid ergo de te dicam gloriosa ciuitas Dei? *Omnes fontes mei in te, vel omnes contemplationes meæ in te.* Ita vertit Felix. Alij vero vertunt; *Omnes oculi mei in te,* quia idem nomen apud Hebræos oculus significat & fontem. Tanta igitur est, o cœlestis ciuitas, tua gloria, maiestas, & omnium bonorum affluentia, vt omnes scaturigines cordis mei, omnes contemplationes, affectiones, & laudationes, quæ in modum fontium scaten de corde meo, in te tendant, omnes oculi mei in te sint fixi, & tanquam duo sunt fontes lacrymarum, quæ in terram decidunt; sed ad cœlum ascendunt, quia à cœlo descendunt, cum ex tui ingenii amore dimanauerint. Quamdiu uiuam in hoc seculo oculi mei erunt in te, & conuersatio mea in cœlis erit, cum habitatoribus tuis donec illis merear associari in secula seculorum. Amen.

Vide Tielmanum in annot. super Psal. 86 ad finem.

PRO FES- STO RE- SVRRE- CTIONIS VEL OM- NIVM SANCTO- RVM.

EXHORTATIO XVII.

De duplici beatitudine essentiali, & accidentali animæ & corporis, duplicique visione deitatis, & humanitatis Christi, quæ sunt uelut duo Dei uera ad satandam beatos, & de beatitudine participata in hac uita.

Quia meliora sunt uera tua uino, fragrantia uinguentis optimis.

EXIMVS de superna felicitate sub metaphora osculi oris Dei, nunciucūdus declaremus eandem sub altera similitudine uerberum. Duo autem præcipua sunt: ipsa scilicet diuinitas, & Christi Saluatoris humanitas. Iuxta id quod ipse ait: *Hæc est uita æterna, ut cognoscant te solum Deum uerum, & quem misisti Iesum Christum.* Visio ergo clara Dei, uisioque Christi hominis, uera sunt sponsi, & etiam uera nuncupantur cœlestis Ierusalem, quæ est mater nostra: unde immensum lac diuinæ dulcedinis, & omnium bonorum affluentia ipse beatos promanant. Hinc etiam tanquam duo uera Dei computari possunt duæ beatitudinis partes, quæ à Theologis uocantur gloriæ essentialis, & accidentalis: illa est uisio clara Dei & diuinarum personarum, ac perfectionum cum summo amore, & fruitione coniuncta: de qua dicitur: *Satiabor cum apparuerit gloria tua:* hæc autem quæ superadditur alteri, complectitur varias uisiones, & reuelationes de aliquibus mysteriis, uel arcanis, aut rebus futuris cum ingenti gaudio. Et aliquando datur simul cum gloria essentiali, sicut quæ dicuntur laureolæ martyrum, Doctorum, & Virginiū. Aliquando uerò successu temporis cōmunicatur, & in dies innouatur. Unde tandem fit, quod duplex etiam pro hominibus assignetur beatitudo, altera animæ, quæ communis est cum angelis; altera corporis, quod die iudicij resurget immortale, gloriosum, impassibile, agile, & spirituale, summo splendore coruscum: cuius potissima felicitas præter dicta consistit in uisione

Ioā. 7. v. 2.

Pfal. 16. v. 5.

De his etiā agit ali- quid lib. 3. exhort. 29. § 6. in id Murenu- las aureas faciemus tibi uer-

humanitatis Christi oculis corporeis, qui intuitu sacratissimi eius corporis mirè satiabuntur. Hæc autem omnia pertinent ualde ad integram & plenam sanctorum felicitatē; quia ut dixit Boëtius, beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus. Unde cuncta hæc sponsa desiderat, cum ait: *Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt uera tua uino, fragrantia uinguentis optimis.* Uera enim tua, quibus in cœlo lactas beatos, quos oscularis, & bona quæ illis præstas, meliora multo sunt, non solum uino bonorum temporalium, sed etiam quocumque uino spiritali, quod iustus in cella uinaria militantis Ecclesię propinas, hoc enim est instar guttulæ aquæ comparatione torrentis, & fluuij copiosissimi: & insuper hæc uera fragrant uinguentis optimis, quia quidquid est in beatis siue ad animam, siue ad corpus spectans, optimum est, & fragrantissimum. In hoc quidem seculo non omnia quæ sunt apud Ecclesiā iustorum, optima sunt; nam multi sequuntur bonum minus perfectum; cum nuptiis carnalibus, & negotiis terrenis incumbunt: at in Ecclesia triumphanti omnia sunt optima, & in suo genere suprema, ut nihil melius, aut preciosius à singulis beatis sibi desiderari queat; ut illis possis dicere, quod Samuel quondam dixit Sauli: *Et cuius erunt optima quæque Israel? nonne tibi, & omni domui patris tui?* Optima quæque Israel, id est, eorum qui uident Deum, beatis referuntur, quia duo cœlestis beatitudinis uera fragrant uinguentis optimis, & nihil nisi optimum ab illis potest promanare.

miculatus argento.

Lib. 3. de consolatio- ne profa 3.

1. Reg 3. v. 20.

Explicatur hæc beatitudines per uaticinium Isaie. §. 1.

HÆC iuxta D. Augustini interpretationē sub hac metaphora uaticinatus est Isaïas de cœlesti Ierusalem, in hunc modum loquens: *Lætami cum Ierusalem, & exultate in ea omnes, qui diligitis eam; gaudete cū gaudio uniuersi qui iugētis super eam, ut fugatis, & repleamini ab uere consolationis eius, ut mulgeatis, & deliciis affluatis ab omnimoda gloria eius.* Ac si dicat; O uos omnes qui diligitis Ierusalem cœlestem, & uniuersi qui iugētis desiderantes habitare in ea, uel fletis quia pauci sint, qui inquirant eam, lætamini, & exultate, & gaudete gaudio magno ob spem quod aliquando iugētis, & replemini ab uerbis cōsolationis, quæ ipsa est repleta, & affluetis deliciis illius, participetque eritis omnimodæ gloriæ eius; quia nullus est modus gloriæ, & delectationis, quam non inuenietis in ea. Quia hæc dicit Dominus: *Ecce ego declinabo super eam quasi flumē pacis, & quasi torrentem inundantem gloriam gentium, quam iugētis; ad uera portabimini, & super genna blandientur uobis. Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego consolabor uos, & in Ierusalem cōsolabimini. Videbitis, & gaudebit cor uestrum, & ossa uestra quasi herba germinabunt, & cognoscetur manus Domini seruis suis.* promissio ista, inquit Diuus Augustinus, plene completa est in Ecclesia triumphate, vbi duplex beatitudo supra commemorata conceditur, tanquam duo uera testamentia maternum Dei amorem erga beatos ad recreandū illos, beatitudo animę promittitur illis uerbis: *Videbitis, & gaudebit cor uestrum.* Non expressit quid uidebimus, sed quid nisi deū, & quidquid in hac uita credimus: propter quod inestabili gaudio perfundetur cor nostrū. Sed ne putaremus hæc bona ad solum cor, & spiritum pertinere

Lib. 20. de ciuit. Dei. c. 21. Isaia 66. v. 10.

re, subiicit corporeæ beatitudinis promissionem, A dicens: *Et ossa vestra quasi herba germinabunt.* Quod tunc fiet quando ossa, quæ antea erant arida, à terra resurgent incorrupta, & magnum induent splendorem, & decorem, qui amplius non marcescet: & non solum oculis spiritalibus, sed carnalibus etiam, vt dicebat sanctus Iob, videbunt Deum Salvatorem Christum, verum etiam hominem, vt non tantum cor, sed & caro gaudet: & vtrumque exultet in Deum viuum. Tunc autem inclinabit super eam fluium pacis, & cõsolationis, & torrentem inundantis gloriæ gentium, id est, quidquid delectabile, suauis, honorificum, vtile, & iucundum inuenitur in gentibus & regnis terræ. Vtitur autem hoc verbo, *declinabit*, vt notat D. Augustinus, ad indicandum, quod Deus sua altissima dona quasi humiliabit, vt animam, corpus, ac inferiora perfundat, & humiles homines eleuet, vt sint Angelis æquales. Tam ingens denique erit vbertas cœlestium donorum, quod per illam, *Manus Domini cognoscatur à seruis suis*: & omnipotens eius virtus, ac maiestas nota fiat illis; à solo enim munificentissimo, & potentissimo Domino talis affluentia potuit promanare.

Vt autem hæc omnimoda gloria, & felicitas Ierusalem cœlestis percipiatur ab hominibus, oportet (inquit D. Anselmus) more puerorum cibare eos, quando grande pomum illis comedendum exhibetur, quod ob dentium teneritudinem, & oris angustiam assumere nequeunt, nisi particulatim diuidatur. Ipse autem in quatuordecim partes beatitudinem partitur. Septem quæ ad corpus, & totidem quæ spectant ad animam. Illæ sunt: pulchritudo, agilitas, fortitudo, libertas, sanitas, voluptas, & longuïtas. Hæc verò: sapientia, amicitia, concordia, honor, potestas, securitas, gaudium. Et quia opposita iuxta se posita amplius elucescunt, assignat simul quatuordecim miseras illis correspondentes, à quibus liberi sunt beati, septem ad corpus attinentes, scilicet turpitudine, ponderositas, imbecillitas, seruitus, infirmitas, anxietas, & vitæ breuitas. Septem vero animæ, quæ sunt insipientia, inimicitia, discordia, dedecus, impotentia, timor, & tristitia, quæ damnatos maximè torquebunt: hoc superaddito quod erunt æternæ. Hæc fusè profequitur D. Anselmus.

Nobis sat sit vnico verbo hæc omnimodam gloriam, & omnimodum gaudium beatorum explanare, per hoc quod quidquid gloriæ, & gaudij erit in omnibus simul, vnietur in singulis. Quoniam (inquit) quisque sic vt se, alterum amabit, sic de illius felicitate, vt de sua gaudebit. O quot, & quanta gaudia quisque obtinebit, qui de tot, & tantis beatitudinibus iubilabit! Quod si tantum de aliis, quos vt se diligit, gaudebit, quantum de Deo, quem supra se diligit, exultabit? Gaudium erit ei intus & extra, gaudium sursum, atque deorsum, gaudium circumcirca, vbique gaudium plenum. Meritò ergo ait sponsa, *Quia meliora sunt vbera tua vino*: quia nullum gaudium cum isto potest comparari. Si ergo ita impensè diligis carnem tuam in hoc mundo, cur non vis illi tam immensum bonum, tam ineffabile gaudium, & emolumentum ita æternum? Si ita ardèter infectaris gloriam hominum, cur non in selectaberis hæc omnimodam gloriam, in qua emi-

Iob. 19. v. 25.

Psal. 83. v. 3.

Lib de similitudini- bus c. 47. & sequentibus.

Cap. 71.

Quoniam (inquit) quisque sic vt se, alterum amabit, sic de illius felicitate, vt de sua gaudebit. O quot, & quanta gaudia quisque obtinebit, qui de tot, & tantis beatitudinibus iubilabit! Quod si tantum de aliis, quos vt se diligit, gaudebit, quantum de Deo, quem supra se diligit, exultabit? Gaudium erit ei intus & extra, gaudium sursum, atque deorsum, gaudium circumcirca, vbique gaudium plenum. Meritò ergo ait sponsa, Quia meliora sunt vbera tua vino: quia nullum gaudium cum isto potest comparari. Si ergo ita impensè diligis carnem tuam in hoc mundo, cur non vis illi tam immensum bonum, tam ineffabile gaudium, & emolumentum ita æternum? Si ita ardèter infectaris gloriam hominum, cur non in selectaberis hæc omnimodam gloriam, in qua emi-

nentissimo modo est gloria omnium gentium?

Explicatur hæc beatitudo amplius per locum Apocalypsis. §. 2.

Sed amplius explicare libet, quæ ad hæc beatitudines spectant, per ea quæ D. Ioannes docet in Apocalypsi de ciuitate Ierusalem cœlesti descendente de cœlo à Deo; vt scilicet manifestaretur hominibus. *Et lumen eius (inquit) simile lapidi precioso tanquam lapidi iaspidis sicut crystallum. Et ciuitas non eget sole, neque Luna, quia claritas Dei illuminauit eam, & lucerna eius est agnus.* Quibus verbis duplex sanctorum beatitudo miris similitudinibus depingitur; nam arcana illius supernæ ciuitatis non possunt à nobis concipi, nec declarari nisi per similitudines ab his visibilibus desumptas. Claritas ergo Dei est ipsa diuinitas communis tribus personis, ac proinde agno, qua Deus est: hæc inquit solis illuminat ciuitatem ex angelis, & animabus congregatam, infundens eis lumen gloriæ, quo Deum clarè intueantur, & sint beati. Hoc autem lumen, aut luminare maius dicitur simile lapidi precioso, vel preciosissimo (vt est in Græco) quia mirabilem lucem, quauis alia luce præstantiorem, & iucundiorē emittit. Etenim quamuis solis lux iucunda sit, tamen aliquando oculos lædit, & nubibus, vel nebulis obscuratur: at lux, quam lapis preciosus emittit, nec intuentem lædit, nec vllis nebulis vel vlla caligine impeditur. Ita Deus in omnibus beatis, vt lapis preciosissimus fulget, quia sine vilo impedimento, vel timore amittendi, lucem percipiunt inaccessibilem, & sua beatitudine perfruuntur. Ideo enim prædixerat paulò antè Ioannes: *Quod ubi non erit vltra mors, neque luctus, neque clamor, neque dolor, quæ prima abierunt.*

De beatitudine cœlesti a-nimatum.

Vide Ribetram ibi.

Verfu 4.

Dioscorides lib. 5. c. 43. Plinius lib. 37. c. 8. referunt iaspide plurimum colorum. Ad Rom. 8. v. 24.

Lapis autem iste preciosus vocatur iaspis, sicut crystallum: id est, non iaspis viridis, aut purpurei coloris, sed crystallantis, fulgens, purus, ac perlucidus, sicut crystallum: quoniam iam cessauit spes, quæ per viridem colorem denotatur, & labor querendi beatitudinem, qui per purpureum: cui successit clara visio sicut crystallum. Nā vt inquit Paulus; quod *Videt quis, quid sperat?* Rursus hoc interest inter has iaspides, quod viridis, aut purpurea, licet grata sit oculis, tamen colorem suum transfert in res quæ eius luce videntur, nec ita omnino vt sunt, videre sinit; quæ autem similis crystallo est, puram & integram visionem rei, vt est, exhibet, nihil detrahendo, vel immutando. Lumen ergo gloriæ splendidum est, & pericundum, ac gratissimum sicut iaspis; at simul est purissimum, ac perlucidum, & diaphanum sicut crystallum, & sicut speculum clarissimum, quia omnia refert, atque demonstrat, vt reuera sunt, & veram ac integram eorum, quæ in Deo videntur, præbet notitiam; quare ignorantia, error, dubium, opinio & huiusmodi imperfectiones procul valdè sunt à beatis.

Hæc autem omnia (vt Theologi docent) videntur à beatis in Verbo diuino per quamdam accommodationem; qua ei attribuuntur cuncta, quæ ad cognitionem spectant, eo quod procedit per intellectum, estque ipsa Dei sapientia, & lumen indeficiens. Et sub hac ratione Agnus, qui Verbum diuinum est, vniuersam cœlestem ciui-

Apoc. 21. v. 11.

Verfu 23.

De beatitudine cœlesti a-nimatum.

Vide Ribetram ibi.

Verfu 4.

Dioscorides lib. 5. c. 43. Plinius lib. 37. c. 8. referunt iaspide plurimum colorum. Ad Rom. 8. v. 24.

tatem illuminat. At verò, vt est Deus & homo, lucerna vocatur: quia sicut lucerna lucet per oleum coniunctum lychno, in quo lumen conseruatur: sic Christi fulgor resultat ex persona diuina coniuncta humanitati, cui instar olei est diuinitas, illam vngens, & sanctificans, vt postea dicemus. Est ergo Agnus lucerna beatorum, eorum beatitudinem perficiens, manifestando illis seipsum, vt promiserat. Ostendit enim eis clarè ineffabilem vnionem suæ personæ cum natura humana, & admirabiles rationes, propter quas facta est: thesaurum etiam infinitum sapientiæ, scientiæ, gratiæ, ac virtutum in eo reconditum, & stupendum modum, quo in venerabili Sacramento Eucharistiæ continetur, & alia mysteria ex his quæ pro nobis in hac mortali vita gessit. Et quidquid beati scire, prudenter desiderare possunt, clarè percipient Deo & Agno illis reuelante; vt impleatur quod Ieremias dixerat, *Non docebit vltra proximum suum, & vltra fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: omnes enim cognoscent me à minimo eorum vsque ad maximum, ait Dominus.* Omnes itaque beati à minimo vsque ad maximum erunt sapientissimi, & doctissimi, nec deerit illis scientia rerum naturalium ita clara, vt omnium Philosophorum cognitio illi collata, potius dicatur ignorantia. Et meritò, quia in hoc mundo facti sunt, sicut ait Paulus, tanquam stulti, vt fierent verè sapientes. Et tu ergo hanc amplectere prudentè stultitiam, humiliter subiiciens te Deo per fidem, & cæcæ obedientiam, vt hanc ineffabilem beatorum sapientiam valeas possidere.

Sed alio modo peculiari Agnus est cœli lucerna: cum enim animæ in resurrectione generali assumpturæ sint corpora gloriofa, sicut modo habet Deipara, & illi fortè qui cum Christo resurrexerunt, oportebat illis lucernam illuminantem assignare, quia corpora diuerso lumine vtuntur, ac spiritus. Hæc autem lucerna est Agnus, qui lunæ comparatur expressè, cum dicitur: *Ciuitas non eget sole, neque luna*; quia claritas Dei est instar solis, & agnus est lucerna; id est, instar lunæ, quæ est luminare minus illuminans in nocte, quæ ex absentia solis efficitur. Cum igitur beati oculis corporis nequeant videre solem diuinitatis, qui illis est omnino inuisibilis, ne manerent quasi in nocte, agnus est lucerna, & quasi luna illuminans illos, præbens eis lumen, quo clarè intueantur suam pulcherrimam, & speciosissimam humanitatem, & carnem omni sole millies splendidiorē, imaginem quamdam diuinitatis referentem, quo intuitu omne corporum beatorum desiderium satiatum manet, & summo gaudio perfusum, vniuersaque ciuitas omni ex parte illuminata. Corpora enim beatorum etiam erunt perlucida, & diaphana, sicut crystallum, & foris, ac intus perspicua, miro decore oculis gratissima. O felicissimi ciues, qui tali luce & gloria potiuntur! O quam *beatus populus est qui scit iubilationem*: quia in illo est iubilatio æterna, & iubilationis scientia iucunda, dum videtur voluptas Domini, & à singulis possidetur.

Explicatur huius vitæ beatitudo inchoata & in spe. §. 3.

Sed nunquid nos degentes in terris expertes omnino erimus huius cœlestis beatitudinis?

An potius nobis etiam lucerna est agnus illuminans terram nostram, quam non attingit claritas solis; quia per fidem ambulamus, & non per speciem? Est vique lucerna, sed non omnium, sed quorundam electorum, quibus lumen quoddam splendidius infundit, quo caliginosam fidem illuminat, vt eius mysteria noua quadam claritate percipiat; iuxta illud Pauli, *Nos verò reuelata facie gloriæ Domini specularantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tanquam à Domini spiritu.* Lumen autem istud simile est lapidi pretioso iaspidi; non quidem crystallanti, quia hoc ad lumen gloriæ spectat, sed viridis instar smaragdi, quia non clarè Deum & agnum manifestat, sed adhuc fundatur in fide, & magnam spem, ac fiduciam præstat videndi quod modo sperat; interim autem spe gaudentes reddit, & suo pretioso splendore recreat, & corroborat; & ad tam sublimem Dei contemplationem eleuare solet; vt sicut respiciens per lapidem pretiosum viridem, aut rubeum, cuncta ei apparent viridia aut rubra, quasi lapis suum eis communicasset colorem: sic qui hoc diuino lumine illustratur, in omnibus creaturis Deum percipit, & contemplatur, in eiusque amore inardescunt, sitque illis Deus omnia in omnibus, dicentibus; *Quid mihi est in cælo, & à te quid volui super terram?* Et, *Mihi adharere Deo bonum est, & ponere in Deo meo spem meam.* Et in hoc consistit beatitudo huius vitæ, quæ inchoata vocatur, & beatitudo in spe; estque participatio quædam cœlestis beatitudinis. Cui duo etiam vbera assignare possumus ad duplicem vitam, actiuam & contemplatiuam, spectantia. Vtraque enim necessaria est ad hanc beatitudinem obtinendam, & ab vtroque profluit lac spiritualis dulcedinis, quæ animam satiat. Actiua virtutes morales congregat, vt omnia beatitudinis impedimenta auerat, & animam pacatam reddit, & ornatam: contemplatiua verò lumen attrahit, quo diuina intueatur, & quæ intuetur amet. Vnde Christus Dominus in ter-

Gen. 28. v. 12. Scala à terra in cœlum erecta, per quam vidit Iacob Angelos descēdentes & ascendentes, quamque ipse vocauit domum Dei, & portam cœlij; Sapiens verò dixit esse regnum Dei. Etenim beatitudo consummata comparatur in Scriptura thronis, & sedibus, quæ sunt ad quietem deputata; quia est vltimus terminus, & quies beatorum, cessauit enim iam via, peregrinatio, ascēsus, & progressus vterior: & solum est fructio bonis per merita acquisitis. At beatitudo huius vitæ iure optinio assimilatur scalæ, quæ non fit ad sedendum, & quiescendum, sed ad ascendendum vel descendendum per illam. Infelix enim est, qui in via Domini stat, quiescit, vltra non

2. Cor. 3. v. 7.

2. Cor. 3. v. 18.

Pl. 72. v. 25.

Matt. 5. v. 2. Scala octo beatitudinum & priorum.

Gen. 28. v. 12.

Sap. 10. v. 10. Ostendit illi regnum Dei. Lu. 22. v. 30. Apoc. 4. v. 4.

Epist. 23. Bernardus) Angeli, qui in celo stant, & assistunt coram Deo, in scala non stabant, sed ascendebat, & descendebat; quia ille est beatus qui per scalam perfectionis euangelicae ascendit pertransiens omnes gradus vite contemplatiue, legendo, meditando, orando, & contemplando vsque ad perfectam vnionem cum ipso Deo; & pariter descendit per gradus virtutum, & operum vite actiue, vsque ad omnimodam abnegationem sui ipsius, & ad commodum proximorum. Hec est scala quam Christus Dominus in predicto sermone erexit, a terra vsque in celum, octo continens gradus virtutum, & totidem premiorum; nostra autem interest per virtutum gradum ascendere, & descendere; Dei vero erit per gradus premiorum nos vsque ad se ipsum eleuare. Ascende ergo, & descende per illos octo gradus vsque ad verticem virtutis, & vsque ad profundam tui ipsius abnegationem. Nam paupertas spiritus abnegat diuitiarum cupiditatem, & mentis elationem; mansuetudo infranat iram, & impatientiam: luctus vanum risum, & carnis voluptatem: esuries iusticie segnitiam, & accediam spiritus: misericordia duritiam cordis: mundities omnem auferunt iniquitatem: pax, vel pacificatio discordiam animorum; persecutionis amor tollit inordinatum sui amorem, & proprie vite, que est perfectissima abnegatio, & odium sui ipsius: de quo scriptum est; Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam aeternam custodit eam. Ablatis autem his impedimentis, eleuatur anima per gradus premiorum, vt possideat etiam in hac vita saltem eorum partem, vt Diuus Augustinus testatur. Datur enim illi regnum celorum, quod est iustitia, pax & gaudium in Spiritu sancto, possessio terre proprij cordis: consolatio spiritualis, que desiderium repleat, saturitas que tollat fastidium, & donis celestibus satiet; inuenire misericordiam, & gratiam apud Deum; videre illum per contemplationem; & ingentem filij Dei dignitatem, obtinere cum maxima spe consequendi celestem hereditate. Hec est nostra beatitudo, & felicitas in hac vita, hac scala est nobis domus Dei, & porta celi; beatus eris si ascenderis per illam, non tuis viribus fretus, sed diuinis; quia scriptum est, Beatus vir, cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit: ibunt de virtute in virtutem: videbitur Deus deorum in Sion. En tibi duo Dei vbera, ex quibus manant virtutum exercitia, & ingentia premia, & fragrant vnguentis optimis: quia quidquid in vtriusque inuenitur, optimum est, & fragrantissimum, & per vniuersum mundum mirum bonae edificationis spargit odorem. Accede ad haec Christi vbera, vt ab illis fugas vtrumque lac, quo satieris. Inspice premia, vt vires resumias ad labores; nec lassetur caro tanquam premij expers; propria enim etiam illi erit beatitudo, quia cum spiritu simul exultabit in Deum viuum. Non enim sine causa in templo illo mystico, quod vidit Ezechiel, erant fabrefacta Cherubim, & palmae, & Cherub habebat duas facies, faciem hominis iuxta palmam ex vna parte, & faciem leonis iuxta palmam ex altera parte expressam per omnem domum in circuitu; vt intelligas vtramque hominis partem, scilicet animam, & corpus, rationalem qua assimilatur

Angelis, & irascibilem, qua brutis, habituram propriam palmam, & coronam, si legitime certaueris; ad quam inspicere debet vtraque tua facies, ne deficias. Oportet tamen quod in hoc certamine & ascensu per scalam perfectionis sis prudens, vt homo, & fortis vt leo; vt prudentia dirigat fortitudinem, ne te precipitet; & fortitudo robur addat prudentiae, ne torpescat: & ita secure vtramque palmam possidebis, sicut promissum est per Isaiam; Propter hoc in terra sua duplicita possidebunt; letitia sempiterna erit eis. Habitabitque cum illis celorum incolis, quos vidit Ioannes stantes ante thronum Dei, & in conspectu Agni amictos stolis albis, & palmas gestantes in manibus suis, laudantes & glorificantes Deum in saecula saeculorum. Amen.

EXHORTATIO XVIII.

De prouidentia Dei, & vberibus eius ad nutriendos homines maxime electos, praebe- do illis bona temporalia, ad vitae conseruationem necessaria.

Meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis.

Hactenus egimus de donis spiritualibus, quae a Dei vberibus ad nutriendas animas hoc diuino lacte procedunt; sed quoniam prouidentia Dei temporalium bonorum curam non abiicit, imo quaerentibus primum regnum Dei, & iustitiam eius, ea adicienda esse promisit: operae pretium erit explanare qua ratione haec bona ex eisdem Dei vberibus profluant, vt iustorum corpora nutriant, vnde etiam in Dei cognitionem, & amorem proficiant. Insinuauimus in Exhortatione tertia, Deum, qua natura est auctor, esse quasi matrem omnium creaturarum, quas sua omnipotentia creat, & generat, earum gerens prouidentiam, & curam quasi paternam simul & maternam. Vnde metropator, seu matripater est nuncupatus, quatenus per suum diuinum intellectum, & sapientiam disponit, & ordinat omnia media ad vniuersum cuiusque conseruationem, vel nutritionem conuenientia, vt suum etiam consequantur finem: & per voluntatem & beneuolentiam erga illas, haec media approbat, & singulis haec, vel illa applicat, vt suum sortiantur effectum. Duae igitur huiusmodi prouidentiae diuinae partes, vel munia sunt quasi duo vbera ipsius auctoris naturae, quibus creaturas omnes conseruat, nutrit, ac laetificat, praebens illis non solum congrua alimenta, sed lac cuiusdam ingenitae sapientiae, aut prudentiae, vel naturalis instinctus, seu sagacitatis ad se defendendum, & nutriendum, & in super lac quoddam delectationis, ac laetitiae innatae in suis operibus, qualem conspicimus in aibus, hinnulis, agniculis, & quod magis mirandum est, in asinorum pullis qui praer laetitia currunt, saltant, & mirer ludunt.

De prouidentia generali erga homines, & iustos maxime. §. 1.

EX hac autem prouidentia Dei erga creaturas etiam insensibiles, infert, & commendat nobis sacra vtriusque Testamenti pagina amabilissimam Dei prouidentiam erga homines, praecipue vero erga iustos & electos. Nam (vt inquit D. Chrysostomus) si propter te mundus tanta fruitur prouidentia, quanto magis tu ipse? Imo tanta est Dei erga homines cura, quod dixerit Paulus, Numquid de bobus cura est Deo? Non quod bouum prouidentiam non habeat, sed quod ferè nulla sit respectu eius, quam habet hominis, propter quem illorum etiam curam gerit. Inde Diuus Hieronymus hanc amplificans prouidentiam, ait, Non sumus tam fatui adulatores Dei, vt dum potentiam eius etiam ad ima detrahimus, in nos ipsos iniuriosi simus, eandem rationabiliu, quam irrationabiliu prouidentiam esse dicentes. Hominum enim constat longè esse maiorem. Delectabatur quidem diuina sapientia & prouidentia cum ipso Deo ludens coram eo in orbe terrarum, quia cum eo erat cuncta componens; sed, Deliciae meae (inquit) esse cum filiis hominum; quia hos potissimum diligo, & propter illos caeterorum curam gero. Vbi nos legimus, cuncta componens; in Hebraeo est, eram apud eum nutritius, vel nutritrix, alens haec inferiora, Hispanè, Como ama que da el pecho. Nam quemadmodum proceres procreatos liberos solent nutritibus, atque nutritiis educandos, & instituendos tradere; ita Deus omnipotens res creatas tanquam progenitos filios, suae sapientiae atque prouidentiae educandas, instituendas, & in suos fines per conuenientia media dirigendas commisit: at delicias suas hominibus praestare dicit, quia illorum matrem multo dulcius se esse fateatur. Vnde haec agnoscens sponsa, inquit; Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino. Ac si diceret; Vtinam Deus meus magno me prosequatur amore, & ego etiam illum; quia prouidentia instar matris, quam habet nutriendi, & fouendi eos quos diligit, est mihi melior, vtilior, & iucundior quacunque alia re delectabili, & iucunda, sicut vinum: nihil enim pretiosius potest excogitari, quam gustare semper suauissimum diuinae prouidentiae lac, & continuè eius effectus experiri: Nam (vt inquit D. Dorotheus) vbi prouidentia Dei est, ibi omne bonum est: Sed melius Psalmita, Dominus regit me, & nihil mihi deerit. Si solus homo me regat & pascat, multa mihi deerunt; quia humanum regimen est fallax, prouidentia incerta, & molesta cura: at si Deus regat, & ipse pastor meus sit, nihil boni mihi deerit, & omne malum procul aberit; quia regimen eius sapientissimum, certissima prouidentia, & cura ab omni molestia libera. Cuncta haec Christus Dominus non minus suauiter quam fortiter persuadere nobis conatur in his sermonibus, quos ad Discipulos & ad turbas habuit, argumentum sumens a volatilibus, praecipueque a coruis, vt à minori, sicut dicunt rhetores, ad maius procedens concludat fortius. Non enim (inquit Diuus Chrysostomus) proponit nobis exempla Moysis, Eliae, Ioannis, caeterorumque qui sine sollicitudine sibi fuerunt,

ne dicerent discipuli; nos non sumus his similes sed inferiores. Sumit ergo exemplum à coruis, à volucribus, vt omnem praetextum auferat. Si enim illorum quae propter hominem creauit Deus, quaeque eo sunt inferiora, tantam gerit curam, multo magis geret hominis, ac discipulorum suorum. Dixerat, sicut refert Diuus Matthaeus, Respiciite volatilia caeli. Amplificat magis apud Lucam, dicens; Considerate coruos, quia non seminant, neque metunt: quibus non est cellarium, neque horreum, & Deus pascit illos, quanto magis vos pluris estis illis? Sunt corui (vt inquit Aristoteles) voracissimi, multiplicique vtuntur escarum genere. Nam vescuntur carnibus, fructibus arborum, feminibus, vermibus, & aliis multis: & tamen cum non habeant cellarium seu promptuarium in quo recondant carnes, nec horreum in quo semina, & fructus terrae congregent, Deus abundanter pascit illos, eiusque materna prouidentia habet vbera nutrimentis plena; estque illis instar promptuarij & horrei. Multo ergo abundantius haec hominibus praestabit, ac suis charissimis filiis indulgebit. Sed amplius nobis commendat hanc suauissimam prouidentiam circa coruos, in ea disputatione, quam instituit cum seruo suo Iob, dicens; Quis preparauit coruo escam suam, quando pulli eius clamant ad Deum, & rogantes eo quod non habeant cibos? Et quis praestat hoc nisi prouidentia Dei, qui teste Dauid, Dat sumentis escam ipsorum, & pullis coruorum inuocantibus eum; Fertur coruos derelinquere pullos suos; eo quod (vt notant D. Gregorius, Hieronymus, Thomas, & alij plures Patres) recenter exclusi ex ouis albefcere videantur, & donec nigrescant sicut ipsi, non eos filios agnoscunt. Tunc autem pascit eos diuina prouidentia, vel rore caelesti, sicut inquit D. Hieronymus, vel paruis quibusdam bestiolis, quae intra nidum procreantur, vt dicit Diuus Chrysostomus. Aut fortè quia corui naturali quadam impietate, vt scribit Aristoteles, cum degunt in locis arctioribus, vbi non satis cibi est pluribus eorum, pullos cum volare possunt, primum nido eiiciunt, dein de tota regione pellunt. Tunc autem diuina prouidentia eos vagantes alit, & escas congruentes praeparat. Qui ergo mater est coruiculorum, & eorum inamoenas crocitationes audit, cum fame oppressi ad Deum clamant, & ex suis vberibus cibum suauem, ac deliciarum praebet, quanto magis mater erit hominum, eorumque clamores, & orationes exaudiet, suisque vberibus abundanter reficiet? Sed adhuc multo excellentius suam prouidentiam extollit Deus, cum non solum materna pietate desertos pullos nutrit, sed etiam parentibus desertoribus escam praebere non desinit, idque longissimo tempore; sunt enim multum viuaces corui, suaeque voracitati aded intenti, vt merito benefactores obliuiosos, & ingratos, in alioque crudeles & impios, & denique cunctos auaros, teste D. Basilio, repraesentent: & quid magis obliuiosum ac ingratum, quam digressum ex arca, vbi liberaliter alitus fuerat; & hospitis, & hospitiij, ac hospitalis victus oblitum, non illuc reuertisse, vt carniuoram auidentiam ex cadaueribus expereret? Si ergo aded ingens est Dei prouidentia quod tales coruos pascat, cur non pascet homines, etiam qui coruinos imitantur mores? Ideo enim suam

Epist. 23.

Matt. 5. v. 1.

Io. 12. v. 25.

Lib. 1. de ser. Do. in monte à princip. & c. 9 to. 9. D. Th. 1. 2. q. 69. ar. 2.

Pf. 83. v. 6.

Ezech. 41. v. 18.

Isa. 61. v. 7. Apoc. 7. v. 9

PRO DO. 6. VEL 14. POST PENTEC.

Mar. 6. v. 33

Eu. c. 38. Iob

1. Cor. 9. v. 9.

In id Abacuc c. 1. Facies hominis quasi pisces maris.

Prou. 8. v. 30.

Vide Pinedam in Iob 22. v. 14. Serm. 13.

Pf. 21. v. 1.

Mat. 6. v. 21 Lu. 12. v. 22

Ho. 22. in M. att. 22

Lib. 6. de hist. anima. lium c. 6.

Iob 38. v. 41

Pf. 146. v. 9.

Li. 30. Mor. c. 1. super Pf. 146.

Plures refert Pineda in dictulo. cum. Ho. de Elia.

Lib. 9. de hist. anim. c. 31. Plin. lib. 10. c. 20.

Ho. in diuites auaros.

Gen. 8. v. 6.

Mat. 1. v. 45 Luc. 6. v. 35 nobis commendat immensam misericordiam, quod solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos, & benignus est super ingratos & malos. Quare ergo non diligis tam beneficium parentem? Cur non satagis filium te erga ipsum præbere, vt maternam eius experiaris prouidentiam, & ex vberibus eius fugas lac tibi ab ipso præparatum? An idèd tu malus, quia ipse bonus, vt coruus esse velis, quia non desinit pascere coruos? Vt illis, qui Deo matrici ingrati coruo nigriores in peccatis persultunt, & coruina voce cras cras poenitentiam procastinant; futurum est enim vt tandem à paterna prouidentia deserti, iustitiæ tradantur vindicatiæ, vt suæ ingrati tudinis luanct pœnas. Exemplum sint ipsi corui filiorum desertores, qui, vt scribit Ælianus, in senectute tandem à filiis deuorantur. Vnde pro uerbium natum; mali corui, malum ouum. Sic enim scriptum est, *Vt qui prædatis, nonne & ipse prædaberis? & qui spernis, nonne sperneris? cum consummaueris depredationem, depredaberis; & cum fatigatus deseris, contemneris.* Sed iam ad Dei vbera reuertamur.

De prouidentia Dei speciali & gratuita. §. 2.

Sap. 16. v. 7. S D ex hac generali prouidentia, & quasi naturæ debita iuxta leges à diuina sapientia præstitutas, ad aliã ascendamus magis peculiarem, & nature leges superexcedentẽ, vt alterius suppleat defectum, quam Sapiens omnium nutricem gratiam appellat: id est, gratuitam & amabilem prouidentiam ex gratia & dilectione erga electos procedentem. Cuius mirabiles effectus erga Hebræum populum ibi fusè commemorat. Deficientibus enim in deserto omnibus quæ ad huius populi sustentationem generalis prouidentia præordinauit, aliam gratuitam & mirabilem manifestauit, vt sui materni amoris diuitiæ, suorumque vberum copiosissima vbertas omnibus innotescerent. Paut enim illos quadraginta annis manna de cœlo pluens, aquam amarâ ligni tactu in dulcem conuertens, educensque ex petra virga percussa fontem perennis aquæ, quam etiam ipsorum iumenta bibere possent: aliquãdoq; aues per aëra volitantes adducens, vt earum carnibus saturarentur. Circa hæc autem prodigiosa efficiebat transmutationes, vt suauis nutriet eos. Nam manna quod orto sole liquebat, si ante solis ortum colligebatur, non liquebat calore ignis, sed decoquebatur, vt quasi torta panis fieret, & iustorum voluntati deseruiens instar cuiuscumque cibi pro libito sapiebat. Et quod in alterum diem seruatum mox corrumpebatur, seruatum tamen in die sabbati incorruptum manebat. His ergo recensitis concludit Sapiens; *Propter hoc, & tunc in omnia transfigurata omnium nutrici gratia tue deserviebant ad voluntatem horum qui à te desiderabant; vt scirent filij tui, quos dilexisti Domine, quoniam non natiuitatis fructus pascunt homines, sed sermo tuus hos qui in te crediderunt, conseruat.* Ecce vbi duplicem modum sustentandi homines præscribit; alterum per fructus natiuitatis, id est, per fructus à natura temporibus debitus progenitos: alterum gloriosiorẽ, per gratiam Dei nutricem omnium, seu per sermonem & verbum omnipotentis Dei, qui omnia supplet, & prout

A vult præstat: quod & Moyses prædixerat, in quibus; *Dedit tibi cibum manna, quod ignorabas tu & patres tui: vt scires quod non in solo pane viuunt homo, sed in omni verbo quod progreditur ex ore Dei.* Qua sententia vsus est Christus Dominus contra diabolum suggerentem ei vt lapides in panem ad comedendum conuerteret, asseuerans quod deficiente pane in deserto, potest gratuita Dei prouidentia multis aliis modis vitam conseruare. Omnes enim creaturæ (inquit Sapiens) seruiunt omnium nutrici gratiæ tuæ, vt amicos tuos lactet, & nutriat. Nonne parum olei in lecytho, & pugillus farinæ in hydria seruiuit huic nutrici gratiæ, vt Eliam, & viduam, ac filium eius per plures dies sine vlla diminutione reficeret? Imo quod magis mirandum est (vt notat Diuus Bassilius) corui carnis voracissimi diuinæ prouidentia deseruiunt, vt multo tempore manè & vesperè carnes & panem ad Eliam deferrent. Qua de causa etiam crediderim Christum Dominum, dum diuinam prouidentiam commendat, meminisse coruorum, vt in memoriam Discipulorum reduceret hanc singularem curam, qua seruuum suum Eliam sine vlla eius sollicitudine per coruos paut, vt crederent quod sine anxia eorum cura prestiturus erat illis ad victum necessaria. Sic & Paulo Heremitarum principi, quotidie sexaginta annis in deserto dimidium panem coruus attulit, & integrum cum eum visitauit Antonius. Similia exempla non pauca ex Sanctorum vitis depromere liceret, sed breuitati parco.

Sat sit ipsum Dominum qui hanc nobis prouidentiam commendauit mirabili exemplo bis demonstrasse in deserto, cum deficientibus cibis paut quinque vel septem panibus, & duobus piscibus, quinque aut quatuor millia hominum, & plurimam mulierum, ac puerorum multitudinem; causamque reddens talis prouidentia, sic ait; *Misereor super turbam, quia iam ecce triduo sustinent me, neq; habent quod manducent; & si dimisero eos inermes in domum suam, deficient in via, quidam enim de longè venerunt.* Ecce viscera materna Domini Iesu. Quæ fierat illum multa turba hominum, vt eius palcerentur doctrina, vrgebat fames, defecerant panes, nec erat facultas emendi illos: ne ergo deficient in via, supplet hos defectus nutrix omnium diuina gratia, multiplicans miraculose panes & pisces, vt reficiat esurientes. Quis congregauit frumentum in horreo? quis grana triuit in mola? quis massam subegit, & coxit in furno? quis genuit hos pisces, aut quibus in aquis sunt nutriti, & multiplicati? Nonne gratia omnium nutrix hæc omnia fecit? Nonne gratuita Dei prouidentia cuncta hæc naturæ munia breuissimo peregit tempore, vt seruos suos aleret? Manus Christi, voluntasque ac potestas eius velut duo vbera erant, vnde immensum nutrimenti lac tot hominibus sufficiens promanauit. *Meliora ergo sunt, Domine Iesu, vbera tua vino.* Quia tuæ istæ prouidentia melius & copiosius lactant, nutriunt, & lactificant, quam vinum quodcumque ab hominibus præparatum; imò deficiente vino tanta est vbetas nutricis gratiæ tuæ, vt aquam etiam in vinum cœuertat, tanto præcellentius eo quod antea potatum erat in nuptiis, vt Archiriclinus sponso dixerat; *Omnis homo primum bonum vinum bibit; & cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius*

Deur. 8. v. 3. Mat. 4. v. 4. 3. Reg. 17. v. 12. Vbi suprâ. 3. Reg. 17. v. 14. Lu. 12. v. 24. D. Hier. in eius vita. Ioan. 6. v. 9. Marc. 8. v. 2. Vide infrâ. lib. 2. Exhor. 10. §. 4. Ioan. 2. v. 5.

est; tu autem seruasti bonum vinum vsque adhuc. Vnde vinum adeo pretiosum, cuius comparatione omne aliud à natura progenitum deterius est? non nisi ex nutrice gratia Christi, & ex vberibus diuinæ prouidentia, quæ meliora sunt quam vinum. Quidquid enim ab ea procedit, præstat multo iis quæ natura solet procreare. *Lacta ergo, vt inquit Dauid, curam tuam in Domino, & ipse te enutriet;* quia gratia eius erit nutrix tua, & vbera habet semper plena, & ad nutriendos filios suos præparata. Inquire Christum, & nihil tibi deficiet. Nam diuites mundi eguerunt, & esurierunt; inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono, quia eius vbera continent omne bonum sufficiens ad tollendũ omnem indigentiam, & esurientem, neq; vnquã deficere possunt, aut diminui; *Querite ergo, iuxta sententiam Saluatoris, primum regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia, scilicet quibus indigetis, adiciuntur vobis.* Et à quo adiciuntur, nisi à duplici Dei vberẽ, quod est duplex eius prouidentia, siue quæ leges naturæ seruat, siue quæ eas cum necesse est, superegreditur, ne quis videat iustum derelictum, aut semen eius quærens panem? Caue autem ne inquiras regnum peccati, & apprehendas iniustitiam eius. Nam etsi potiaris aliquibus bonis huius prouidentia propter iustos Ecclesiæ, cuius es membrum, non tamen tibi proderunt ad salutem, sed in damnationis augmentum, eo quod tam piuni neglexeris benefactorem. Sicuti multi Hebræorum increduli, comedebant manna de cœlo, & biberunt aquam de petra, in quibus tamen, vt inquit Paulus, non beneplacitum est Deo, quia corde reuersi sunt in Ægyptum, & ollas Ægypti prætulerunt manna cœlesti, vinumque carnalis concupiscentiæ melius esse dixerunt, quam Dei vbera; propter quod perierunt ab exterminatore. Nam prouidentia Dei, quæ vbera habet ad nutriendos filios, etiam continet gladium ad exterminandum rebelles. Sed hoc sibi imputent non Deo, quia omnes vult saluos fieri; propter quod vbera eius dicuntur *Fragrantia vnguentis optimis.*

De fragrantia diuinæ prouidentia, & modis ad fruendum illa. §. 3.

S V N T autem vnguenta optimã quibus vbera Dei fragrant, illa virtutes ac perfectiones quæ diuinam prouidentiam comitantur, præcipue autem hæc tres; sapientia qua omnia nobis proficua vel noxia probè nouit; omnipotentia, qua facillimè potest proficua elargiri, & remouere noxia; & tandem bonitas & charitas seu misericordia, quæ illum vehementer inclinant, vt euncta hæc bona nobis velit, ac liberaliter elargiatur. Hæc autem optima vnguenta, quibus Dei vbera sunt delibuta, spirant mirabiles odores plurium effectuum, quos à diuina prouidentia emanare conspicimus. Vnde omnes huiusmodi effectus & lac dicuntur & odor: lac quidem quatenus nos dulciter reficiat; odor verò, quatenus nos confortant, & in Dei cognitionem & amorem deducunt. Nam per odorem perceptum tendimus in cognitionem rei odoriferæ vnde processit, eo modo quo venatici canes seu vertagi lepores & cuniculos per odorem quærunr, & inueniunt.

A Hinc fit ad fruendum diuina prouidentia tres potissimè virtutes conducere, quæ tribus supra dictis Dei perfectionibus respondent, nimirum fidem, spem, & charitatem. Et in primis fide certissima credere te oportet, Deum tui, omniumque tuorum prouidentiam Deo dignam habere, sicut & te ipsum creare dignatus est. Nam (vt re- cte argumentatur Diuus Ambrosius contra Philo- sophos qui prouidentiam negarunt) quis operator negligit operis sui curam? quis deserat & delituet quod ipse condendum putauit? si iniuria est regere, nonne maior iniuria est fecisse? cum aliquid non fecisse nulla iniustitia sit, non curare quod feceris, summa inclementia. Cum autè D. Paulus dixerit; *Si quis fuerit, maximè domesticorum curam non habet, fidem negant, & est infideli deterior;* quis audebit Deo denegare curam hominum, maximè eorum qui sunt ciues sanctorum, & domestici Dei? Abiit à Deo infidelis, in quo viget paterna charitas; propter quod ait Sapiens, *Tua, Pater, prouidentia cuncta gubernat.*

Fidei autem iungenda est spes firma, quod non deerit nobis diuina prouidentia, etiam cum media salutis sunt nobis occulta; tunc enim magis vigere debet spes; nam, vt inquit D. Paulus, *Spes quæ videtur non est spes, nã quod videt quis, quid sperat?* Speremus ergo etiam cum non videmus, & tempore opportuno Dei prouidentiam experiemur, sicut & patres nostri experti sunt. Nam, *In te* (inquit Dauid) *sperauerunt patres nostri, sperauerunt, & salui facti sunt: in te sperauerunt, & non sunt confusi.* Et Sapiens etiam idem testatur, *dicens; Respiciite filij nationes hominum, & scitote quia nullus sperauit in Domino, & confusus est. Quis enim permansit in mandatis eius, & derelictus est; aut quis innocauit eum, & desepit illum? quoniam pius & misericors Deus, & remittet in die tribulationis peccata, & protector est omnibus exquirentibus se in veritate.* Ecce omnes nationes hominum adducit in testes huius certissimæ veritatis, quod spes in Deum non confundit. Nam ex Dei benignitate ab incubulis tibi instam esse voluit, dicente Dauid, *Tu es, Domine, qui extraxisti me de ventre, spes mea ab vberibus matris mee; in te proiectus sum ex utero.* Quid est, in te proiectus sum ex utero, nisi ab infantia proiectus sum, non tam in manus parentum meorum, quam in manus tuæ amabilis prouidentia, & nutricis gratiæ tuæ; quæ instar matris ac nutricis me semper nutriet, proteget, & defendet. Et hac spe gaudebo semper, & confido quod saluus ero; *Quia meliora sunt vbera tua vino.* Audi nouam rationem mysticam, cur non comparet vbera botris, vel lac vino, sed vbera vino; quia in vberẽ & botro solum est lac, & vinum in spe; extra verò est in re & possessione. Dicit ergo meliora esse vbera, quam vinum; quia melior est spes diuinæ prouidentia & lactis eius, quam possessio quarumcumque rerum terrenarum. Est pro uerbium apud Hispanos, *Melior es paxaro en mano, que luyre volando;* melior est possessio passeris, quam spes volantis vulturis: ad significandum meliorem esse possessionem rei parua, quam spem incertam rei magna. Quod etsi verum esset in rebus terrenis, quæ vilescunt, incertæ, & mutabiles, & dum possidentur, subitò nobis inuitis è manibus elabuntur, quanto magis dum non habentur: at in rebus cœlestibus, & in his quæ à Deo nobis sunt

Lib. 1. Offic. c. 13. Ad Tim. 2. v. 8. Sap. 14. v. 3. Ad Rom. 8. v. 22. Pf. 21. v. 5. Eccl. 11. Ad Rom. 5. v. 5. Pf. 21. v. 10. Ad Ro. 12. v. 12. Nota.

promissa, melior est spes eorum, quam possessio bonorum huius mundi, quantumvis pretiosa videantur: Vnde merito à religiosis contemnuntur propter solam spem futurorum, quæ diuinæ prouidentia, & promissioni nituntur. Et tu ergo tuto abiicito vinum propter spem vberum, nam spes diuinæ prouidentia erit tibi instar omnium.

Propter quæ Christus Dominus vehementer admonuit, vt anxiam sollicitudinem harum rerum abiiciamus, quæ ex defectu fidei, & spei orti solent; Nolite, inquit, solliciti esse dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur: hæc enim omnia gentes inquirunt. Gentes, inquam, quæ fidem non habent diuinæ prouidentia, nec suam spem in illa collocant; vos autem qui fidem habetis, cur solliciti estis? Scit enim Pater vester quod vobis omnibus indigetis. Pater, inquam, non gentium, quæ ab illo degenerarunt, sed vester, qui vos diligit, & quem vos diligitis, iste scit indigentiam vestram; & hoc sufficit vt remedium præstet, qui omnia potest, non enim pater deseret filium. Tu ergo ne vnquam neges illum, & ille nunquam negabit te. Ama ergo ardentem patrem tuum, nam amor ardens foras pellit diffidentiam, & anxiam cordis sollicitudinem: Vt supans sibi illud D. Petri, *Omni sollicitudinem vestram prouidentes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis.* Ac si diceret; Non vniuersam sollicitudinem vestri reprobo, sed vestram in aliam meliorem, & vigilantiosem commuto; humanam in diuinam, fragilem in omnipotentem, incertam in infallibilem: secure ergo prouicite omnem vestram sollicitudinem in Deum, quia ipse aliam infinitè meliorem de vobis assumet.

Nec tamen per hoc negamus moderatam sollicitudinem à nobis assumendam esse, quæ diuinæ prouidentia subordinetur; quia nec Deus vult nos esse nimis anxios, nec tamen segnes & desidios. Sicut etiam diuina prouidentia non excludit orandi necessitatem, vt id prece impetremus, quod ipse dare disposuit; imò multoties oratio medium est assumptum à Deo ad executionem mandatum æternum suæ prouidentia decretum. Quod Diuus Gregorius confirmat ex eo quod Deus decreuerat semen Abraham per Isaac multiplicandum fore, & tamen precibus Isaac, ablata est sterilitas Rebecæ, vt promissio sortiretur effectum. Propter quod Christus Dominus, postquam exhortatus est Discipulos ad excludendam omnem sollicitudinem per fidem & spem in diuinam prouidentiam, exhortatur etiam illos ad orationem, dicens; *Petite, & accipietis, quærite, & inuenietis.* Exemploque confirmat patris, à quo filius petit panem, aut ouum, vel piscem, nec illa ei negat: intelligens per hæc tria vniuersa bona temporalia, quæ ad congruam spectant corporum sustentationem, & etiam spiritalia quæ sunt animarum nutrimenta; nempe tria quæ diximus diuinæ prouidentia nos coniungere, quæ per orationem sunt impetranda. Nam, vt interpretatur D. Augustinus in pisce, qui de inuisibilibus trahitur, intelligitur fides inuisibilium: in ouo spes, quia ouum nondum est factus perfectus, sed fouendo speratur: in pane autem charitas, quia sicut sine pane mensa est inops, ita cætera nihil sunt sine charitate. De his ergo inquit apud Matthæum, *Si vos cum sitis malis, vestris bona data dare filijs vestris, quanto magis*

Mat. 6. v. 31.

r. Pet. 5. v. 7.

Lib. 1. Dial. c. 8. D. Th. 1. p. q. 23. ar. 8. Gen. 25. v. 21.

Mat. 7. v. 7. Luc. 11. v. 9.

Lib. 2. de quaest. Euã. gel. c. 22. to. 4.

Pater vester qui in celis est dabit bona petentibus suis Per bona intelligens tam spiritalia quam corporalia, & tam temporalia, quam æterna. Ceterum apud Lucam inquit, *Dabit spiritum bonum petentibus suis*; vt insinuet ipsum esse præcipuè petendum, in quo panis, ouum, & piscis, & omne bonum à nobis desiderabile continetur; quo præfinito, cætera censentur data. Quidquid ergo à diuina prouidentia, & nutrice Dei gratia expectamus, ad hoc tendere debet, vt spiritum Dei bonum obtineamus, per quem digni reddemur, vt osculetur nos Deus osculo oris sui, & vberibus suis nos lactet, ac suis fragrantibus vnguentis optimis confortet, donec ipsum in regno suo possidere mereamur in sæcula sæculorum. Amen.

EXHORTATIO XIX.

De corpore mystico Christi, quod est Ecclesia, & vberibus eius quæ sunt fideles, maxime doctores, amore materno prosequentes proximis; & de virtute misericordie, & de operibus illius.

Meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis.

EXPLICAVIMVS hætenus mutua oscula inter Deum & homines, vt par pari prout licet redderemus osculando, & redamando osculantes, & amantem nos; numquid idem contingeret in vberibus, vt sicut Deus nobis sua præbet vbera, nos gratitudinis ergo possimus præbere illi vbera nostra? Respondeat sponsa, quæ vtrumque agnouit: nam inuitans sponsum vt ad vineas eant, *Ibi dabo tibi vbera mea.* Et rursus, *Quis mihi det te fratrem meum fugientem vbera matris meæ, vt inueniam te foris, & deosculer te.* Licet ergo & in vberibus vicem Deo rependere, sed quæ sint nostra vbera oportet explicare; vt tamen à proposito nostro non recedamus, inuenimus enim illa collaudata; cum dicitur hic, *Quia meliora sunt vbera tua vino.* Nouum ergo aggrediamur modum interpretandi hæc sponsi vbera à sanctis Patribus approbatum, iuxta phrasim crebro à Salomone in isto Canticò obseruatam, de corpore mystico quod est Ecclesia, cuius caput est Christus Dominus; cætera verò membra sunt reliqui fideles in diuersis statibus, officiis, & ministeriis constituti: quod egregie explicat D. Paulus per similitudinem ad corpus humanum; *Sicut* (inquit) *omnia membra corporis cum sint multa, vnum tamen corpus sunt, ita & Christus.* Quid est, ita & Christus? nisi affirmare quod sicut Christus qua homo est, habet in corpore suo naturali, caput, oculos, manus, pedes, & multa alia membra eadem anima informata, eidemque diuinitati vnita, quæ omnia sunt vnus homo, & vnus Christus; ita etiam congregatio omnium fidelium, qui per eandem fidem & Baptismum Christo capiti vniuntur, in qua quidam sunt velut oculi, alij velut os, aut manus, vel pedes, iuxta

PRO FERIA 2. POST I. DO. QVA DRAG. VEL PRO FERIA 6. POST CINERES.

Cant. 7. v. 12. Cant. 8. v. 1.

I Cor. 12. v. 12.

varia officia & munia quæ exercent, sunt vnus corpus mysticum quod vocatur Ecclesia; & hoc idem corpus dicitur, & est mysticè Christus, quatenus omnia & singula membra sunt vnita illi; & ipse est in omnibus & singulis, tribuens vniciquæ propriam virtutem & operationem sibi & toti corpori congruentem. Vnde sicut vnus homo à diuinis membris diuersas accepit denominationes; dicitur enim crispus capillis, videns oculis, & à pedibus ambulans: similiterque nominatur cæcus aut claudus, à defectibus, quos hæc membra patiuntur: sic etiam Ecclesia nuncupatur sapiens & sancta, gubernans, prædicans, & peccata remittens, & similia, quia cuncta hæc continet vel exercet per sua mystica membra; non omnia per singulos fideles, sed per varios ad varia munia deputatos. Eademque ratione ipse Christus Dominus modo etiam dicitur pugnare, vincere, persecutiones pati, & crucifigi, quia in suis membris, & per illa hæc patitur & operatur. Quo sensu dixit Saulo, *Cur me persequeris?* quia persequebatur fideles & Ecclesias. Et Petro, *Vado Romam iterum crucifigi*, quia ipse Petrus Romæ erat crucifigendus. Propter quæ D. Paulus ausus est dicere, *Gaudeo in passionibus meis pro vobis, & impleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia.* Vbi passiones Christi vocat, non quas ipse Christus passus est in hoc mundo, quibus nihil implendum defuit, cum infiniti fuerint valoris; sed passiones quas in suis membris pati decreuit vique ad finem mundi, vt electi salutem æternam per has passiones consequantur. Quibus D. Paulus addebat suarum passionum mensuram, vt illæ tandem in vniuerso Ecclesiarum corpore adimplerentur.

Huius corporis & Christi mystici figuram depinxit ipse Dominus in Apocalypsi; cum apparuit habens capillos cædidos sicut niuem, oculos tanquam flammam ignis, pectus ad mammillas præcinctum zona aurea, pedes similes aurichalco ignitor, faciem lucentem sicut sol lucet in virtute sua, os emittens gladium vtraque parte acutum, vocem tanquam aquarum multarum, & dexteram septem stellis ornatam; hæc autem omnia delineamenta erant & symbola proprietatum eorum fidelium qui membra sunt ipsius Christi, & eorum capilli, oculi, pedes & manus, mammillæ aut os nuncupantur. Eisdem autem similitudinibus vitur Salomon in isto Canticò per quatuor capita, dum sponsus & sponsa laudibus certant, partes corporis multo laudantes: quæ tamen sponi dicantur, siue sponsæ, multoties in idem recidunt: nam idem iustus os est Ecclesia, quo loquente ipsa loquitur, & os etiam Christi, per quod ipse loqui dignatur, & idem ferè est in reliquis.

De affectu materno fidelium erga proximos. §. 1.

His pro intelligentia totius Cantici prælibatis, accedamus ad nouum vberum Christi interpretationem, sub his verbis inclusam, *Meliora sunt vbera tua vino*; non quod crediderim mutari personam loquentem, vt quidam autumant, dicentes verba esse sponsi laudantis sponsæ vbera, sed potius sunt sponsæ quæ perierat osculum oris Dei, & multoties obtinet medio ore eorum qui verbum Dei prædicant, vel sacramenta administrant, vt supra est prænotatum. Causam autè huius reddens laudat mystica sponsi vbera, dicens; *Quia meliora sunt vbera tua vino*: id est; Apostoli tui, &

Act. 9. v. 2.

Ad Colos. 1. v. 24.

Apoc. 1. v. 13.

Cap. 4. & 5. & 6 & 7.

D. Hier. prosequitur hunc sensum sequitur D. Ambr.

Euangeliste, pastores & doctores, quos à te instructos vice tui substituis, multo sunt meliores & præcellentes, quam antiqui Prophetæ legis veteris. Quorum spiritus erat acris & mordax sicut vinum, quia ita exigebat lex illa seruitutis & timoris: at spiritus tuorum Apostolorum & doctorum est spiritus mansuetudinis & amoris, instar matrum quæ vberibus lactant infantulos suos.

Hanc diuersitatē spirituum patefecit ipse Christus duobus discipulis Iacobo & Ioanni, cum nolentibus Samaritanis eos recipere in hospitium, dixerunt, *Domine, vis dicamus*, sicut Elias fecit, *ut ignis descendat de celo, & consumat illos*. At Dominus conuersus increpauit illos, dicens, *Nescitis cuius spiritus sitis; filius hominis non venit animas perdere, sed saluare.* Sit ergo spiritus vester sicut spiritus filij hominis, de quo scriptum est; *Ece puer meus quem elegi, dilectus meus in quo complacuit anime mee; ponam spiritum meum super eum, & iudicium gentibus nuntiabit: non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius, arundinem quasi stricem non confringet, & lignum fumigans non extinguet, donec eiciat ad victoriam iudicium, & in eum gentes sperabunt.* En spiritum Christi & discipulorum eius, qui ipsius vbera nuncupantur: per quos non spirabat ignem ad occidendum, sed lac ad nutriendum & confortandum: non contendit clamoribus, sed suadet blandis rationibus: non confringit peccatoris arundinem quassatam, sed quassatam reintegrat ne pereat; nec extinguit lignum fumigans, sed accendit illud ne amplius fumiget: peccantibus enim & errantibus compatitur, vt viam salutis & veritatis inueniant, & victoriam consequantur. Tam eximiaque erit eius mansuetudo, vt omnes gentes in eo spem suam collocent, omnium suorum malorum ab eo remedium sperantes.

Hunc ergo spiritum oēs nos assumere oportet, *Induentes, vt ait Apostolus, sicut electi Dei sancti, & dilecti, viscera misericordie, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, supportantes inimicem, & donantes vobis sicut ipsi, si quis aduersus aliquem habet querelam: sicut & Dominus donauit vobis, ita & vos: super omnia autem hæc charitatem habete, quod est vinculum perfectionis.* Ac si diceret; Si cupitis annuere inter insigniter electos ad gloriam, & inter sanctos, & vnice dilectos à Deo, induite vos misericordie viscera, quæ sunt humilitas & patientia, & cætera virtutes charitate colligatæ; quæ vos etiam constituent digna Christi vbera, per quæ lactet, nutriat, ac pascat reliquos fideles; & ex consequenti vos etiam eritis eorum quasi matres, materno affectu illos prosequentes, habentes vbera materna misericordie lacte plena ad benefaciendum illis; imo quod honorificentius est, eritis quasi matres ipsius Christi, vbera vestra præbentes illi: nam quod præstatis corpori eius mystico, sibi præstitum reputat, iuxta illud, *Quod fecistis vni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis*: diligentes illos vt matres eorum, meamquam matres diligitis; vbera quæ illis præbetis, mihi præstatis: nam qui in hoc fecerit voluntatem Patris mei, non solum frater & soror, sed etiam mater mea est; quia me ipsum in membris meis, seu meis fidelibus amore materno diligit, ac beneficiis nutrire satagit. Hæc agnoscens sponsa, & gratam se illi exhibere cupiens; dum inter vineas, quæ sunt particulares Ecclesie, vel fideles animæ, commoratur, ait illi, *Ibi dabo tibi vbera mea*; tibi, inquam, hoc est, paruulis tuis, quos

Lu. 9. v. 54.

Mat. 11. v. 18. Ex Isa. 42. v. 1.

Ad Colos. 3. v. 12.

Mat. 23. v. 40.

Mat. 12. v. 50.

Cant. 7. v. 12.

tu loco posuisti, & mihi commendaſti vt eos nutriam, & vt mater diligam, ac curā illorum geram.

Ad hunc maternum ſpiritum exhortatur nos idem Saluator variis exemplis & rationibus, poſitiſſimè autem cūm inquit, *Eſſe miſericordes, ſicut & Pater veſter miſericors eſt*: qui ſcilicet materna vbera habet ad nutriēdos omnes homines etiam ingratos, vt iam vidimus. Idipſumque confirmat, cūm inquit, *Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem, ſicut ego dilexi vos*. Non ait, velut in lege antiqua, vt diligatis inuicem, ſicut diligitis voſmetipſos, ſed ſicut dilexi vos: ego autem dilexi vos, vt mater diligit filios ſuos; ita enim veſtri curam geſſi, ita de cibo & potu prouidi, imò meo corpore & ſanguine paui, ac ſi vniuſcuuſque veſtrum mater eſſem. Ita ergo & vos alterutrum debetis diligere, ac ſi alter alterius eſſetis matres.

Hoc à vobis exigit lex euangelica, quæ eſt lex gratiæ & charitatis: perfecta autem charitas omnia aſſumit officia, omnium induit affectus, & omnibus fit omnia, ſicut ait Paulus, vt omnes lucriſfaciat, & ſaluos efficiat: iam gerit munus patris vel magiſtri, iam medicus vel paſtoris, aut etiam iudicis quando eſt neceſſe. Cæterum in his omnibus nunquam exiit affectum matris. O bona mater charitas (inquit Bernardus) quæ ſiue foueat inſanos, ſiue exercent proſectos, ſiue arguat inquietos, diuerſis diuerſa exhibens, ſicut filios diligit vniuerſos. Cūm te arguit, mitis eſt; cūm blanditur, ſimplex eſt; piè ſolet ſeruire, ſine dolore mulcere; patienter nouit irarſci, humiliter indignari. Ipſa eſt quæ hominum mater & Angelorum, non ſolum quæ in terris, ſed etiam quæ in cælo ſunt, pacificauit. Ipſa eſt quæ Deum homini placans, hominem Deo reconciliauit. Hęc Bernardus, optime depingens maternum amoris affectū in omnibus, quæ iuſtus per charitatem operatur.

De duobus vberibus charitatis & miſericordiæ erga proximos. §. 2.

Sed ſi mater eſt, quæ ſunt eius vbera aſſignemus. Idem D. Bernardus duo aſſignat ex D. Paulo deſumpta, cūm ait, *Gaudete cum gaudentibus, flere cum flentibus*. Nempe ſpiritum cōgratulationis & gaudij de bonis proximi ac ſi propria eſſent, & ſpiritum compaſſionis & triſtitiæ de malis & miſeriis illius tanquam de propriis. Ex vtroque autem vbere lac proſluit accommodatum, vt confirmet gaudentes, & flentes conſoletur; adiuuans illos vt in bono proficiant, ne corruant per ſuperbiam: hos verò, vt in malis non deſperent, ſed eripiantur ab illis. Nonne materna vbera habebat Iob qui dicebat, *Elebam quondam ſuper eo, qui aſſilius erat, & compatiēbatur anima mea pauperi: ſi negaui quod volebant, pauperibus, & oculis viduæ expectare feci: ſi comedi buccellam meam ſolus, & non comedit pupillum ex ea*? O bona & pia mater, quæ pupillum & deſolatum ad menſam ſuam ſecum ſedere facit, & ex proprio cibo, quo ipſa veſcitur, eos reficit; imo in ſignū dulcis amoris buccellam partitur, & dimidiam illi partem tribuit. Sed vnde hoc? *Quia ab infantiā creuit mecum miſeratio, & de vtero matris meæ egreſſa eſt mecum*. Id eſt; Ab infantiā mea educatus ſum vberibus, & lacte miſericordiæ, quæ fuit mihi tãquam mater & nutritrix, & mecum creuit ſemper, & me creſcere fecit præclaris facinoribus pietatis. Et præterea de vtero matris carnalis egreſſa eſt mecum iſta miſera-

Iob 30. v. 25
c. 31. v. 16
Vide Pine-
dam in v. 18
c. 31.

Agio, vt quocumq; pergerem, illam mecum deducerem itineris, ac mearum actionū comitem. Sed adhuc ampliùs hoc dilucidat Septuaginta Interpretum verſio, quæ ſic habet, *Quoniam diuidentur meæ enutriebam vt pater, & de vtero matris meæ dux eiſ fui*. Ac ſi diceret; Infantes expoſitos & orphanos enutriebā vt pater, & officium matris gerebam, buccellas illis minutas tãquam filiis dilectis præbens. Et ſicut dux & patronus illos deducebam mecum, vt mea veſtigia ſequentes, à me miſericordiæ mores edicerēt. Hęc Iob princeps & rex inter Orientales: vt diſcāt proceres ſæculi, quem affectum habere debeant erga proximos, maternum videlicet, vt vaticinatus fuerat Iſaias de Eccleſia Chriſti, dicens, *Suges lac genium, & mammilla regum lactaberis*: quia nimirum futurum erat quod gentium magnates, ac mundi reges tam ingenti amore eam, fidelēq; illius proſequerentur, ac ſi matres vniuſcuuſq; eſſent, & ex ſuis diuitiis ac poteſtatibus, quæ erant velut eorū duæ mammillæ, adſcificari erant templa, erecturi monaſteria, & hoſpitalia, alituri pauperes, & omnibus affluenter benefacturi, quod vtinam & modo præſtent, & mammillis ſuis inopes lactent.

Vt autem hoc meliùs percipiamus, aſſignemus duo vbera Chriſti: vni pectoris, vbi charitas ſedem habet; eſſe duas ipſius propenſiones ad duplicia opera miſericordiæ, quæ dicuntur corporalia & ſpiritualia: corporalia quidem ad nutriēda & fouēda corpora pauperum & egenorum, præſtando illis victum, veſtitum, hoſpitiū, & huiuſmodi charitatis officia: ſpiritualia verò ad nutriēdas & fouēdas animas, docēdo rudes, cōſolando mœſtos, corrigēdo delinquentes, aut parcendo; & cætera id gen' miniſteria ſpiritui proficua exhibēdo.

Hæc autē non ſolum ſunt exhibēda amicis, ſed etiam inimicis & ingratis, iuxta illud præceptum Chriſti Domini, *Ego autem dico vobis, diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos, orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos*. Diligite, præbendo illis cor veſtrū: deinde porrigite vbera, benefacite, tribuendo tēporalia: orate, ſpiritualia communicando. Nam cūm homo, inquit D. Baſil. conſtet ex animo & corpore: quoad animū attinget, eos qui huiuſmodi ſunt (nēpe inimicos) diligimus caſtigando, admonēdo, & omnibus modis ad ſanitatē reuocando. Quod verò ad corpus attinet, beneficiis ipſos ſubleuādo, cūm aliqua re egeant earum quæ ſunt ad vitam neceſſariæ: *Veſtis*, inquit Saluator, *ſilij Patris veſtri qui in cælis eſt, qui ſolem ſuum moriri facit ſuper bonos & malos, & pluuiam ſuper iuſtos & iniuſtos*. Id eſt; vt ſitis ſimiles ipſi Patri veſtro, qui vbera miſericordiæ adeò ampla habet, vt lac ſuum effundat in bonos, & malos, & ingratos; lucem & pluuiam largiens illis. Decet enim filios ſuis aſſimilari parentibus: mater quidem carnalis ſolum porrigit vbera proprio filio quem diligit, non extraneis, quos non eodem amore proſequitur: at bona mater charitas, quæ omnes homines lactat, quoniam oēs tanquā filios reputat, quatenus omnes filij ſunt Dei, ad eius imaginem eſſormati, & pretioſo Chriſti ſanguine redēpti; ſicut ſcriptum eſt, *Si eſurierit inimicus tuus, cibum illum; ſi ſitierit, da ei aquam bibere*: Id eſt; aperi ei vbera miſericordiæ tuæ, & ex eis præbe illi cibum & potum, ſicut & Pater cæleſtis miſereret illius. Nam, vt inquit Seneca, euangelicis verbis conſonus, more opti-

ſa. 60. v. 16

Matt 5. v. 44.

In reg. breuioribus interrog. 176.

Pro. 25. v. 21.
Ad Ro. 12. v. 20.
Li 8. de benefic. c. 22.
Seneca in. quit D.

morum parentum, qui maledictis ſuorum infantium arident, non ceſſat Deus beneficia cōgere de beneficiorum auctore dubitantibus, ſed equali tenore bona ſua per gentes, populōſq; diſtribuit. Ita etiam etſi te aliquis maledictis & opprobriis laceſſat, non claudas illi vbera miſericordiæ, nec ceſſes illi benefacere; *Prunas enim tibi, congregabis ſuper caput eius, & Dominus reddet tibi panem inimico præſtitus, conuertetur in prunam, & aqua (quod magis mirum eſt) in ignem, totque coaceruabis prunas, & ignitos carbones, vt pia quadam vltione inimicū tuum aduras, à pedibus vltique ad caput conſumas, & in cinerem redigas; non quidem conſumendo, & deltruendo inimicum, ſed inimicitiam, cum in alterum hominem cōmutando, nempe in amicū; incendendo cor, quod antea erat frigidum, vt diligit te quem antea odio habuerat; ita enim inimicū vincis, ſicut dicere ſolebat Cicero; ſpecioſius aliquanto iniuriæ beneficiis vincuntur, quàm mutui odij pertinacia peſantur. Et, *tandem, Dominus, inquit, reddet tibi*. Magnum ſcilicet præmium pro beneficio iſto exhibito illi: nam beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur: imò ipſe inimicus à te conuictus, orabit pro te, vt miſericordiam à Deo cōſequeris; ſicut Saul poſtquam à Dauide quem perſequebatur, magnum accepit beneficium, dixit; *Inſhor tu eſ quam ego, tu enim tribuſti mihi bona, ego autē reddidi tibi mala: ſed tu vindicaſti hodie quæ feceris mihi bona, & c. Dominus reddat tibi viciſſitudinem hanc pro eo quod hodie operatus eſ in me*. Proprietates autem horum vberum eleganter depingit ſponſus in capite quarto, cūm inquit, *Duo vbera tua ſicut duo huiuſmodi capræ gemelli, qui paſcuntur in libis*: vbi ſerè ſeptem inſignia inſinuuntur, quæ ſuo loco enucleabimus.*

Valerius in Cic. 4 c. 2.

1. Reg. 24. v. 18.

Cant. 4. v. 5.
In lib. 7.
Exhort. 17.

De prælatorum & doctorem vberibus charitatis erga ſubditos. §. 2.

Quæ de cunctis fidelibus diximus, multo præcellentiùs conuenire debent Episcopis & prælatis, doctoribus ac concionatoribus, ceterisque quibus animarū cura eſt demandata, quos cōmuniter ſancti Patres vbera Chriſti & Eccleſiæ nuncupant. Chriſti quidem in hoc loco, cūm dicitur, *Meliora ſunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis*. Eccleſiæ verò, cūm eadem verba ſponſus repetit ſpōſam laudans, & cum quadam admiratione inquit; *Quam pulchra ſunt mammae tuæ ſoror mea ſponſa, pulchriora ſunt vbera tua vino: & odor vnguentorum tuorum ſuper omnia aromata*. Vtriuſque autem ſimilis eſt ratio: nam tam Chriſtus, quàm Eccleſia vniuerſalis per prælatos & doctores lactat reliquos fideles, & illis tribuit lac ſalutaris doctrinæ & pietatis, ſcientiæ & virtutis, in quo ſingulares habent excellentias.

D. Gregor. Beda, Anfcl. Caſiod. & alij.

Cant. 4. v. 10.

1. Reg. 10. v. 23.
Mat. 5 v. 19

Ado quidquid iubet; & ſapientiæ ac dilectionis erga proximos docendo eos eadem facere, & ſimili ſanctitate potiri. Et hanc magnitudinem miratur ſponſus, cūm ait, *Quam pulchra ſunt mammae tuæ, pulchriora ſunt vbera tua vino*: pulchriora dicuntur in ordine ad viſum, ſicut meliora propter lactis guſtum. Ac ſi diceret; Verbis explicari nequit tuorum prælatorum & doctorum pulchritudo; quia ſicut vinum non ſolum lactificat cor hominis cum potatur, ſed etiam delectat viſum, quando conſpicitur in vitro ſplendidus & flauelſcens color eius: ita vbera tua non ſolum grata ſunt paruulis quos verbo lactas, ſed cunctis hominibus viſu apparent pulcherrima propter eximiam ſanctitatem, qua in tuo iſto miniſterio erga proximos ſplendet. In quo incomparabiliter excedis vinum, quod quidem etſi ingreditur blandè, in nouiſſimo tamen mordet vt coluber, & ſicut regulus venena diffundit: at vbera tua omni tempore ſunt blanda, non mordent, ſed mulcent; non diſſundunt venena, ſed antidotum contra illa: vnde non ſolum ſunt pulchriora, ſed etiam meliora quàm vinum; quia & pulchritudine ac bonitate aliis præſtant. Quare non ineptè propria prælatorum & doctorum vbera vocabimus ſanctitatem & ſapientiam, vnde proſluit lac pietatis & doctrinæ quo fideles lactant. Et qui hæc vbera habēt magni vocantur in regno cælorum. Reliqui verò qui eis carent, parui nuncupantur; ſicut ſponſa ſoror, id eſt, imperfecta anima; de qua ipſa dixit, *Soror noſtra parua, vbera non habet*. At de ſe ipſa quid inquit? *Ego murus, & vbera mea ſicut turris*. Ac ſi diceret; Pectus meum eſt velut murus cingens, & cuſtodiens cor; vbera autem mea ſunt ſicut turres & propugnacula ſuper pectus eleuata, & ſuper eminentia. Prælati ergo & doctores ita exercent vberum munus, vt ſimul ſint altiffime turres, tum ob ſublimitatem vitæ, ſanctitatis, & ſapientiæ, tum quia muniunt & defendunt Eccleſiam, & cor ipſius, quod eſt charitas, & ſpiritus, quo viuificatur, & à quo etiam ipſa vbera virtutem, & natium, ſeu viuificum calorem ſpiritualium accipiunt.

Prou. 23. v. 31.

Cant. 8. v. 8.

Hinc conuicere licet, cur ſponſa, quæ tam multa eſt in hoc Cantico in commendandis partibus corporis myſtici ſui ſponſi, à commendatione vberum exordiat: nimirum quia potiores partes ſunt illius maiori amore flagrantes. Quis enim ardentiùs Chriſtum amat, quàm qui materno affectu erga proximos afficitur, & propter ipſum eos paſcit, & lactat? Sic enim dixit Petro; *Si amas me, paſce agnos meos, paſce oues meas*. Signum ergo intenſioris amoris erga Chriſtum eſt vbera habere ad nutriēdos proximos; & ad tantam ceſtitudinem perueniſſe, quod eorum patres & matres eſſe poſſint. Cuius typus præceſſit in primo Hebræorum Patriarcha, qui fuit binomius; priùs enim vocatus eſt Abram, id eſt, pater excelfus; cūm verò dictum eſt illi, *Ambula coram me, & eſto perfectus*; mutatum eſt nomen Abram in Abraham, quod eſt pater multarum gentium, vt perfectior fieret, quàm antea erat. Nomen Abram accipis, cūm Dei oſculum recipis; quia verè efficeris pater excelfus, dum excelfus in te procreas cogitationes, & affectiones, quibus Deo adhaereas: ſed ad huc aliquid tibi deſt, vt ſis perfectus; quod tunc adipiſceris, cūm vbera obtines, & efficeris Abraham, id eſt, pater multarum gentium.

Io. 21. v. 16.

Gen. 17. v. 1 & 5.

tium, quas in Christo generas, & paris, eiusque virtute nutris. Munus enim patris simul cum matris munere in spiritualibus coniungi oportet, vbi non est distinctio maris & feminae, sed vna virtus Christi praestans vtrumque.

Ad Gal. v. 19. Huius affectus formam explicuit Paulus, qui ad Galatas scribens, ait, *Filioli mei, quos iterum parturio; donec formetur Christus in vobis.* Nam finis huius generationis, & partus spiritualis, est quod Christus per fidem & charitatem coniungatur animae, & sit quasi forma & vita ipsius. Ait autem, quos iterum parturio: quia iam semel illos pepererat, cum primum eis Euangelium praedicauit, & ad fidem traduxit; sed quia ab illa naufragauerant, iterum eos nitebatur parere. Et si enim carnales matres semel tantum pariant filios suos, spirituales tamen, quamuis semel pariant per Baptismum, quia tamen multoties filij moriuntur per lethale peccatum, oportet quod iterum, & iterum cum magno cruciatu parturiant, illum ad vitam per poenitentiam reuocando. Post partum autem gerunt nutricis munus, vt eos alant, & in virtute confirmant: sicut idem

1. Ad Thess. 2. v. 7. Apostolus testatur, dicens; *Facti sumus paruuli in medio vestrum tanquam si nutrix foueat filios suos: ita desiderantes vos cupide volebamus tradere vobis, non solum Euangelium Dei, sed etiam animas vestras, quoniam charissimi nobis facti estis.* En spiritu praetorum Ecclesiae, quibus charissimi & amabilissimi debent esse subditi, vt in medio eorum per humilitatem fiant paruuli filiolis paruulis se atemperantes; & tanquam nutrices sollicitae curam gerant lactandi illos, tribuendo eis non solum lac euangelicae doctrinae, sed etiam propriam animam, eam in ipsos per amorem & sollicitudinem transferendo, vt magis sit in subditis, quam in seipsis. Imo si opus fuerit, etiam animam & vitam pro eorum salute superimpendant: nam iuxta Saluatoris sententiam, *Bonus pastor animam suam dat pro omnibus suis: & maiorem hanc dilectionem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis.* Induant ergo pastores viscera misericordiae, ebibant spiritum charitatis, quae bona mater est, & bonas ac sollicitas facit matres, assumant vbera

10. 10. v. 17. & c. 15. v. 13. Ex D. Ber. serm. 10. in Cant. congrulationis, & compassionis, vbera misericordiae in vtrisque eius operibus, corporalibus & spiritualibus: vbera item sanctitatis & sapientiae, omnibus salutis monita, & congrua remedia praestantes; quia si haec vbera non habent, inepti sunt ad regimen animarum; nec erunt gregis pastores, sed dissipatores; non amorem sibi conciliabunt, sed odium, sed iram, sed querelas, sed timorem, qui foras mittat charitatem. Audiant hoc praetati (inquit Diuus Bernardus) qui sibi

Serm. 23. in Cant. " commissis semper volunt esse formidini, vtilitati rarò. Erudimini, qui iudicatis terram; discite subditorum vos matres esse debere, non dominos. " Studete magis amari, quam metui: quod si interdum seueritate opus est, paterna sit, non tyrannica. Matres fouendo, patres vos corripiendo exhibeatis, mansuescite, ponite feritatem: suspendite verbera, producite vbera, pectora lacte pinguescant, non typho turgeant; quid iugum vestrum super eos aggrauatis, quorum onera portare debetis? Cur morsus à serpente paruulus fugit conscientiam sacerdotis, ad quem cum oportuerat tanquam ad sinum recurrere matris? Si

Ad Gal. 6. v. 1. " spirituales estis huiusmodi, instruite in spiritu le-

nitatis, considerans vnusquisque seipsum, ne & ipse tentetur. Haec Bernardus.

Quibus addo: Audiant etiam praetati, quae de ipsis dicuntur, *Meliora sunt vbera tua vino;* si vino meliora, cur dimisso lacte, subditos puro potatis vino? Non quidem vino, quod cor eorum laetificet, sed quod bilem accendat, & iram excitet. *Et vos patres (ait Paulus) nolite ad iracundiam & indignationem prouocare filios vestros, vt non pusillo animo fiant; sed educate illos in disciplina, & correptione Domini.* Necessaria quidem est disciplina & correptio, sit tamen tanto amore exhibita, vt non prouocet ad iracundiam, nec incutiat pusillanimitatem, sed potius solatium, & emendationem pariat. Ita enim diligitur à subditis, qui de eius materno affectu latantes, dicent, *Exultabimus, & letabimur in te, memores vberum tuorum super vinum.* Non quod vinum sit malum, sed quod vbera sint meliora & rigorem vini temperent, vt vulnera sanent.

Ad hoc autem obtinendum seruandus est ordo ab sponsa praescriptus, quae prius dixit; *Osculetur me osculo oris sui;* deinde subiungit, *quia meliora sunt vbera tua vino:* vt intelligant praetati, sicut idem Bernardus notat, nullibi melius quam in osculis oris Dei obtineri materna pietatis vbera. Inhiat oculis appetendis, incumbant affectibus diuini amoris, colloquantur cum ipso in oratione frequenter, & eius immensa contemplantur beneficia, cumque receperint oscula, accipiant & vbera; & cum increuerit amor Dei, pinguescet maternus amor proximi.

C De mensura in modo lactandi subditos. §. 4.

O P O R T E T tamen admonere praetatos, vt opportunè praecaveant huius materni amoris pericula. Non enim sine causa Christus Dominus in Apocalypsi manifestauit se praecinctum ad mammillas zona aurea. Pulchra quidem vbera, sed non secura si sint disincta; pulchriora tamen si praecincta sint zona pellicea; pulcherrima verò si praecingantur zona aurea. Cum enim ab amore spirituali facile declinet animus in carnalem, & frequens cum proximis communicatio etiam circa spiritualia dilabi solet in noxia, vel inutilia, oportet pectus, vbi amor viget, praecingere, & mammillas semper constrictas habere studio continuae mortificationis, & abnegationis propriae, quae omnia superflua tollat, & ad ea quae necessaria sunt, & vtilia se astringat. Quia verò isthac abnegatio ex duplici radice germinare solet, vel ex sancto odio sui ipsius carnisque ac propriae voluntatis, vel ex ardenti Dei amore, qui fortis est vt mors ad haec noxia mortificanda. Pulchra quidem prima zona, quae pellicea dicitur, quae Elias & Ioannes acerrimi legis propugnatores, ad renes praecingebantur; sed pulchrior secunda, quae aurea est, quae praecinctus erat Christus, quia abnegatio quae ex puriori Dei amore promanat, aliis praeminet. Vnde haec zona non ad renes, sed supra illos ad pectus apponitur; quia non solum opera praua mortificat, sed appetitus infranat, cogitationes & affectiones praecingit, vt cuncta iuxta legis euangelicae normam dirigantur. Caueat ergo doctor, non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem; & item non plus amare, quam oportet amare, sed amare ad sobrietatem: nec plus loqui, docere, praedicare,

D 4. Reg. 1. v. 8. Mat. 3. v. 4. Ad Ro. 12. v. 3. *De mensura in modo lactandi subditos. §. 4.*

& conuersari, quam oportet; sed haec omnia a sobrie peragere, vt aliis profint, & sibi non obfint; nam, *quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, animam vero suam detrimentum patiatur?*

Matt. 16. v. 26. Sicut enim indecorum est doctorem vbera audentia habere, & lacte vacua, cum potius semper deberent esse plena; ita indecens, imò imprudens est totum lac ita fundere, vt nihil sibi referuet, & ita effrenatè alios docere, vt ipse nequeat sibi attendere. Scriptum est enim, *quod Stultus praefert totum spiritum suum, sapiens autem reseruat in posterum.* Stulta enim esset nutrix, quae vt paruulos nutriat, seipsam occidat: nam mors nutricis mortem tandem afferet paruulis. Ideoque Diuus Paulus Timotheum monet, vt sibi & doctrinae attendat; nam, *Hoc, inquit, faciens, & teipsum saluum facies, & eos qui te audiunt.* Ac si diceret; Si tibi non attendis, nec attendes doctrinae, vnde nec te saluum facies, nec alij per te salui fient, quia prauis exemplis lac à te infectum accipient. Non caret mysterio quod inter vxores Patriarcharum Saram, Rebeccam, Liam fecundam, sola Rachel periclitata sit in partu: fortè quia plus nimio filios desiderauit: dixit enim marito insipienter, & inuidens sororis fecunditati, *Da mihi liberum, alioqui moriar.* Dati autem sunt ei liberi, qui non à morte liberarent, sed mortem afferrent: nam cum secundum peperit, mox mortem obiit: nam qui inordinatè, & imprudenter, aut ex inuidia filios spirituales gignere cupit, eorum occasione sibi animae mortem asciscit. At qui prudenter eos procreat & nutrit, non periclitatur, sed gloriosam sibi & illis vitam adipiscetur in saecula saeculorum. Amen.

Ad Caleem Exhortationis sequentis amplius hoc explicatur. Gen. 30. v. 1. Gen. 35. v. 17. *Ad Caleem Exhortationis sequentis amplius hoc explicatur.*

EXHORTATIO XX.

De Ecclesiae, & doctorumque fragrantia, & de fragrantissimis Despare vberibus erga omnes fideles, maxime ei deuotos.

Meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis.

Q U I P E R E S T declarare vltima quae ad commendationem vberum adduntur verba, cum dicitur *Fragrantia vnguentis optimis;* quorum loco Septuaginta Interpretes vertunt, *Et odor vnguentorum tuorum super omnia aromata.* Quam versionem secutus est noster interpres inferius in capite quarto, vbi eadem sententia resumitur: & quamuis de vberibus videatur praecipue dicta, tamen non incongruè vniuerso corpori mystico etiam adaptatur; in quo diuersi fideles per varios status, gradus & officia distributi, fragrant variis virtutum vnguentis; quae odore suo longè superant omnia aromata, quae in mundo redolent; scientiae saeculares, diuitiae, honores, dignitates: & si quae alia sunt, quae odorifera reputantur, à iustis verò contemnuntur, nihilque odoris optimi apud illos habent.

§. 1.

O D O R E M istum Ecclesiae rectè comparare possumus, sicut olim dixerat Isaac de filio suo Jacob; *Odori agri pleni, cui benedixit Dominus;* quia, vt egregiè ponderat Diuus Gregorius, aliter in agro Ecclesiae redoleret flos vnae, quia magna est vis & doctrina praedicatorum, qui inebriant mentes audientium. Aliter olet flos oliuae, quia suauis est opus misericordiae. Aliter olet flos rosae, mira namque est fragrantia quae redolet ex martyrum cruore. Aliter flos lilij, quia candida vita carnis est de incorruptione virginitatis. Aliter flos violae, quia est virtus humilium, qui ex desiderio loca ima tenentes se per humilitatem à terra in altum non subleuant, & caelestis regni purpuram in mente seruant. Aliter redolet spica, cum ad maturitatem perducitur, quia bonorum operum perfectio ad satietatem eorum qui iustitiam esuriunt, praeparatur. Sed quia virtutes istas non ex seipsa habet, sed ex Deo, propterea illud adiungitur, *Cui benedixit Dominus.* Et quoniam per quosdam etiam in contemplationem furgit, per quosdam verò in actiuae vitae solummodo opera pinguescit, rectè additur, *Det tibi Deus de rore caeli, & de pinguedine terrae:* ros enim desuper, & subtiliter cadit, & toties de rore caeli accipimus, quoties per infusionem contemplationis intimae, de supernis aliquid tenuiter videmus. Cum verò bona opera etiam per corpus agimus, de pinguedine terrae ditamur. Haec Diuus Gregorius mirè depingens singularum virtutum fragrantiam, quibus redoleret Ecclesia, & corpus Christi mysticum, cuius odor super omnia aromata diffunditur, per vniuersum mundum gloriam ipsius Christi manifestans; sicut testatur Diuus Paulus dum inquit, *Gratias Deo qui semper triumphat nos;* id est, triumphare nos facit, in Christo Iesu, & odorem notitiae suae (id est notitiam & scientiam sui suauiter olentem) manifestat per nos in omni loco, quia Christi bonus odor sumus Deo in iis qui salui sunt, & in iis qui pereunt: aliis quidem odor mortis in mortem, aliis odor vitae in vitam. Quasi dicat; Nostra vita & doctrina, nostra praedicatione, & quidquid agimus, aut patimur, est quasi quidam bonus odor Christi ab ipso in nos exhalatus, ipsius diuinitatem, & sanctitatem ad Dei gloriam manifestans. Iste autem odor electis est odor vitae confortans eos, vt vitam aeternam bonis operibus quaerant, & consequantur; reprobis verò sua culpa fit odor mortis, quia reiiciendo hunc odorem, moriuntur per culpam, & corruunt in damnationem aeternam.

§. 2.

P A S T O R E S autem & Doctores ac Praedicatorum Ecclesiae, qui primas in hoc corpore mystico partes tenent, & vbera Christi dicuntur, fragrare debent vnguentis optimis; non vna virtute, aut alia, sed omnibus, nec bonis, aut melioribus, sed optimis, & in optimo gradu constitutis, vt potè qui in statu sunt perfectionis, & odor vnguentorum suorum sit super omnia aromata, quia omnium fidelium debent esse fragrantissimi; instar agri pleni, cui benedixit Dominus, H iij

quemq; omni benedictione spiritualium gratiarum repleuit; quibus iam dedit de rore cœli contemplationem, & de pinguedine terræ, strenuam actionem, vt in vtraque vita contemplatiua, & actiua inueniantur perfecti; quibus etiam non desit odor vuz, & oliuæ, violæ, lilij, & rosæ: quia omnes exercere virtutes oportet, cum omnes teneantur docere, vt in regno cœlorum habeantur magni, Christi que sunt bonus odor in omni loco, notitiam diuinitatis suæ per eos manifestantis: vt tanquam fragrans balsamus in corpore sit quilibet prælatus & doctor in sua congregatione. Vnde licet quod vbera semper habeat non vacua, nec arida, sed plena; vt iuxta sententiam Apostoli, opus faciat Euangelistæ, doctrinam sanam prædicando, & ministerium suum impleat, cuncta plenè peragens quæ ad eius spectant perfectionem. Hæc ad prælatos & doctores, de quibus tamen plura dicemus in id, *Duo vbera tua sunt duo bimuli, &c. qui pascuntur in lilis.*

e. Ad Tim. 4. v. 5.

Cant. 4. v. 5.

Gen. 27. v. 27.

Lib. de Iacob & vita beata, c. 1.

Pf. 49. v. 11.

Serm. 12. in Cant.

Sed omnes etiam Christicolæ, qui huius mystici corporis sunt partes, oportet similiter redolere, vt vnusquisque sit Christi bonus odor, de quo ipse Christus vel Ecclesia possit dicere, *Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.* Non enim sunt iam de agro mudi, sed de agro Christi, & Ecclesiæ: illi maledixit Dominus, huic benedixit. Ille (inquit Diuus Ambrosius) est ager terrenus, qui sæpe horridus est syluis, aut fragrosus torrentibus, aut palustris pigrioribus aquis, aut ieiunus frumentis, aut inutilis vitibus, aut infœcunda glareæ saxosus, aut hiulus & aridus siccitate, aut nimium aquis madidus, aut sentibus incultus (hoc est omnibus virtutibus destitutus, cunctisque vitiiis & periculis plenus.) At hic, id est ager Ecclesiæ, est de quo dixit Dominus, *Et species agri mecum est.* In hoc agro vna illa reperitur, quæ expressa sanguinem fundit, & mundum diluit. In hoc agro est ficus illa sub qua sancti requiescunt spiritualis gratiæ suauitate recreati. In hoc agro est oliua illa fructifera Dominicæ fluens pacis vnguento. In hoc florent mala granata, quæ plurimos fructus vno fidei munimine tegunt, & quodam fouent charitatis amplexu. Hos igitur fructus redolere debes, qui filius es Ecclesiæ, & Christi alumnus, vt eius benedictionibus replearis. Hos fructus, inquit idem Ambrosius, redolebat Iacob, de quo hæc verba sunt dicta, qui Deum per pericula sequebatur, & tutum se eius vbique deductione credebat. Nam licet dulcis & suauis sit odor agri, quia est odor naturæ, tamen in sancto Patriarcha virtutum spirabat gratia. Quam religiosus erat, vt fratrem recusaret lædere? quam verecundus vt patrem timeret fallere? quam reuerens parentum, & honorificus, vt matri quod iubeat, non posset negare? Hæc autem multo magis quadrant in religiosæ perfectionis studiosos, qui seiplos non solum vt fratres, sed vt matres diligunt; & materna inuicem vbera, iuxta dicta in Exhortatione præcedenti, plena habent: quæ vnguētis trium vtorū paupertatis, castitatis, & obedientiæ fragrant, & aliis etiam optimis consiliis euangelicis valdè redolent. Quod eleganter sic docet D. Bernardus; Quisquis in vobis fraternas necessitates tam corporum quam animorum, non solum patien-

ter supportat, sed insuper, si valet, iuuat obsequiis, confortat alloquiis, consiliis informat: vel si non valet, sollicitis saltem orationibus solari non cessat infirmos: omnis, inquam, qui talia operatur in bonis, bonum omnino spargit odorem inter fratres; & odorem de vnguētis optimis; balsamum in ore, huiusmodi frater in congregatione; monstratur digito, & dicunt de eo omnes; *Hic est fratrum amator, & populi Israel; hic est qui multum orat pro populo, & pro sancta ciuitate Ierusalem.* De Ieremia dictum est hoc. Vtinam omnes in suo statu virtutibus fragrant, vt totum Ecclesiæ corpus fragrantissimum redderetur vnguētis optimis.

§. 3.

SEd nunquid obliuiscemur vberum matris nostræ genitricis Dei, quorum lacte nutrimur, quorum fragrantia confortamur, quæque omnium aliorum fons sunt, & exemplar præclarissimum? Cuncta enim quæ hæcenus dicta sunt, eminentissimè in Deiparæ vbera quadrant. Quare meritò mulier illa, quæ totius Ecclesiæ typum gerebat, loquente Iesu ad turbas, exclamauit dicens; *Beatus venter qui te portauit, & vbera que suxisti:* quam laudem meritò Ecclesia celebrat, cum Dei genitricis festa agit. Sed hoc mirum est, quod mulier ista volens laudare Christum, non illum, sed matrem laudat. Fortè quia eadem est vtriusque laus, eadem laudandi ratio, eadem pulchritudo, non quidem à matre in filium, sed potiùs à filio in matrem deriuata; nam idè illa beata, quia beatus ille quem portauit, & lactauit: idè illa pulchra, quia ille pulcher. Vnde cum sponsus inferius laudans sponfam, dixerit; *Ecce tu pulchra es, amica mea, ecce tu pulchra es.* Illa mox in ipsum refundit laudem, dicens; imò; *Ecce tu pulcheres, dilecte mi, & decorus.* De quo suo loco. Prædicatur ergo beatus venter qui Christum portauit, & vbera quæ suxit: quoniam omnipotens filius omnigena sapientia, virtute, & gratia, repleuit matrem. Beatus quidem venter, quia lætulus fuit floridus flore Iesse, Iesu Nazareno, qui omnium virtutum & gratiarum floribus ornaui illum.

2. Mat. 15. v. 14.

Lu. 11. v. 27.

Cant. 1. v. 14.

De hoc agitur lib. 4. Exhort. 16. & 17.

Hippocrates & Galenus esse quandam coaptationem inter ventrem, & vbera, venasque & arterias ab vtero in mammas protendi, & pro qualitate fœtus mammas, aut intumescere, aut languere, & deiici: temporèque conceptionis venas vberum oppleri, & turgere. Cum ergo fœtus vteri Virginei diuinus fuerit, ipsaque conceptio de Spiritu sancto, virtute Altissimi obumbrante illi, quid quod vbera Virginis cœlesti quodam lacte pro qualitate talis fœtus repleta fuerint? Nam & Ecclesia canit, *Virgo cum lactabat vbera de cœlo pleno.* Vnde factum est, vt vberibus etiam lacte, non corporeo, sed spiritali replerentur: non ad lactandum filium vniuentum, sed filios adoptiuos, quorum constituta est mater: quosque tam immenso amore materno prosequitur, vt nulla mater ita diligat filios naturales, sicut Deipara adoptatos. Et quilibet dicere potest: Pater meus,

& mater mea dereliquerunt me: Maria autem assumpsit me. Multò autem præcellentius quàm Eua, mater viucentium appellari potest: quoniam per eam peccatores vitam recuperant gratiæ, iusti conseruationem, & incrementum, & tandem vitam consequuntur æternam. Profertur quidem Christus non amore materno vt supra vidimus. Cæterùm vt D. Anselmus perpendit, quia simul iudex est, munusque istud obire decet, aliquando quasi suspendit munus matris, dum quosdam punit & iuste deserit tanquam iudex: at piissima virgo non iudex est, sed mater, sed patrona, sed aduocata coram iudice: de illa semper munus matris obire desiderat, & ideo meritò dicimus: *Meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguētis optimis.* Vbera tua solum scitent dulcissimo lacte, nihil habent mordacis vini. Fragrant vnguētis optimis misericordiæ, nihil ad te de iustitia vindicatiua. *Misericordia enim superexalta iudicium,* lac superat vinum: quod melius & dulcius est, habes tanquam pia mater vt rescias filios tuos, quos à iustitia & ira Dei protegis, & sub eius constituis misericordia: nam mater diceris gratiæ, & mater misericordiæ, mater dilectionis ac sanctæ spei.

Genes. 3. v. 20.

Lib. de excellentia Virginis c. 6.

Jacobi 1. v. 18.

Cant. 7. v. 8.

Cant. 8. v. 10.

te portauit, & vbera que suxisti. Quare beata vbera? Quia beatos reddunt homines sugentes lac ex illis. Virgineum enim lac beatificat animas, nam ab eius vberibus procedit lac sapientiæ, quo cœlestia gustamus: lac deuotionis, quo dulciter afficimur erga diuina: lac misericordiæ, quo miseris compatimur, & benefacimus. Lac pietatis, quæ ad omnia est utilis: lac diuinæ consolationis, quæ cor dilatat, corroborat, & ad omne bonum opus promptum reddit. Hæc autem omnia intercessione Deiparæ, & eius vberum oblatione à Deo impetramus. Nam sicut Deo patri offerimus vulnera dilecti filij sui, ita Deo filio offerimus vbera dilectæ matris suæ, vt propter illa quod desideramus & petimus, elargiatur nobis. Elargitur autem affluenter, vt merito de Virginis vberibus dicamus: *Duo vbera tua sicut duo bimuli capre gemelli qui pascuntur in lilis.* Caprea propter perspicuitatem visus hic diuinitatis symbolum est. Sicut ergo duo bimuli gemelli continuo sugunt lac ab vberibus matris: ita à diuinitatis vberibus duo Virginis vbera, nèpè intellectus, & affectus iugiter per impetrationem sugunt lac sapientiæ, & gratiæ, charitatis ac omnigenæ virtutis, quod impariatur dilectis suis: & ideo dicitur quod pascuntur in lilis, quia maximè versatur inter iustos, & puros, ac cum illis valdè delectatur. Nam de ea scriptum est: *In electis meis mitte radices. Et in plenitudine Sanctorum detentio mea.* Esto ergo lilium candidum, purum, & odoriferum, vt tecum delectetur Deipara, & eius vberum particeps esse valeas.

Cant. 4. v. 5. & c. 7. v. 3.

Ecc. 24. v. 15. & 16.

§. 4.

Quod si vbera tua vinum habent, non mordax est, sed suauis vinum amoris, quod dulcedinem continet lactis. Vnde etiam de illis dicitur, *Erunt vbera tua sicut botri vineæ.* Quia quidquid est in illis, dulce est dilectis tuis, & in eorum vberibus nutrimentum, consolationem, & utilitatem. Egregiè quidem comparantur vbera botris vineæ, in quibus vinum seu mustum non est acre, sed dulce valdè. Nam amor quem Deipara nobis propinat, materno dulcescit affectu, & cœlesti replet gaudio, nec comparatur botris à vinea, & vite præcisus, sed qui in ipsa vite sunt, quia huiusmodi continuo gignunt humorem, quem postea effundant. Beatissima autem virgo, quæ semper coniuncta est viti, qui Christus est, semper etiam dulce hoc mustum amoris in se continet, vt continuo in nos distillet, & ab illo fatiemur, & inebriemur. Denique quod in Christo præstant vulnera, in Maria exhibent vbera: à Christi vulneribus sugimus liquorem diuinæ gratiæ, & copiosæ misericordiæ, quam per illa vulnera nobis promeruit in cruce, dum per ea sanguinem fudit, qui remissionem peccatorum obtineret, & efficeret: quæ vulnera modo in cœlo tanquam aduocatus offert patri, vt propter illa placatus parcat mundo. At à Deiparæ vberibus sugimus etiam lac misericordiæ & gratiæ, quam nobis impetrat potentissimè, dum ea vbera in cœlo præsentat filio, vt eum placet, & nobis veniam obtineat. Sicut pater non potest reicere vulnera filij, sic nec filius potest despiciere vbera matris: quare vbera ista sunt nostra protectio, salus, spes, & consolatio nostra, *Ego (inquit illa) murus, & vbera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens.* Nam ex quo coram eo hanc inueni gratiam, vt eum portarem in ventre meo, & vberibus meis de cœlo plenam lactarem, facta sum tanquam murus ad protegendum meos amicos, & vbera mea quasi duæ turres, & duo propugnacula fortissima, quibus coram ipso Deo tueor illos. Bene ergo clamat Ecclesia: *Beatus venter qui*

SEd habes etiam ab ea vnde id discas. Nam vbera eius sunt *Fragrantia vnguētis optimis.* De ipsa enim, quæ omni gratia fuit plena, dicere possumus odorem eius fuisse sicut odorem agri pleni, cui benedixit Dominus. Quia omne odoriferum quod fuit in aliis Sanctis, multo præcellentius fragrabat in illa. Vnde per quandam excellentiam quidquid in Virgine est, optimum vnguētum est, & fragrantissimum, optima humilitas, optima obedientia, optima virginitas, modestia, misericordia, fortitudo, & patientia optima: quia in ventre suo superoptimum portauit filium. Et quid mirum quod superoptimum & omnipotens filius vbera, quæ succurrit erat, optimis & fragrantissimis liniret vnguētis, & præcellentissimis ornaret virtutibus? Semper Deipara oculos coniciebat in id quod erat optimum, æmulans charismata meliora, potiora probans; vt esset perfecta, sicut pater eius cœlestis perfectus est. Fragrabant ergo vbera eius vnguētis ita optimis, vt meliora, & fragrantiora inter puras creaturas non inueniantur: nobisque proponuntur in exemplum, vt in odorem vnguētorum eius curramus post ipsam, optima illius sequendo vestigia, imitando virtutes, imbuendo mores. Oportet enim filios similes esse parentibus: vt sicut in filiis suis agnoscitur vir, ita in electis agnoscatur præcellentia Deiparæ; quæ tanquam optima mater optimos generat filios, & optimo lacte nutrit eos. Sed quoniam sæuitia & astutia hostium, ac tentationum, & tribulationum iugis vexatio val-

Ecc. 11. v. 30.

dē nostrum iter retardat, contra hæc præsidium habes in vberibus Virginis, quæ tibi erunt instar turris, ex quo pacem coram Deo inuenit, non tantum sibi, sed nobis; cum facta est mediatrix, & recōciliatrix nostra, vt nos filio suo pacificaret, & ab hostiū insidiis protegeret. Beatos ergo iure vocamus eos qui Virginis vbera spiritualiter sugunt, vnde tot, tantaque bona sibi proueniunt. Curigitur non diligis hanc matrem? cur non ad eius accedis vbera? Vtinam tibi applicares quod ait Salomon: *Vbera eius inebriant te omni tempore, in amore eius delectare iugiter.* Sic enim illam beatitudinem adipisceris, quam Christus Dominus commendauit, huic mulieri respondens: *Quinimo beati qui audiunt uerbum Dei, & custodiunt illud.* Ac si diceret; Beatus quidem est uenter qui me portauit, & vbera quæ ego suxi: sed inde ille beatus, & omnes erunt beati, si in ventre animæ portent per fidem me ipsum, qui sum Verbum Dei, & custodiant, ac lacte bonorum operum me intra seipos nutriant; quod perfectissimè præstitit Deipara, & electis suis instanter impetrat, præstante propter ipsam eodem Domino nostro Iesu Christo, qui est Deus benedictus in secula. Amen.

Prou. 5. v. 19.

POSTERIOR PARS LIBRI PRIMI.

De nominibus Dei, & Christi Iesu significantibus eius immensas gratias & quas effundit in homines; & de nostra dilectione erga ipsum propter illas.

Cant. I. v. 2.

TEXTVS

Oleum effusum nomen tuum; ideo adolescentulæ dilexerunt te.

EXHORTATIO XXI.

De nomine olei effusi vt conuenit Deo, de duplici eius effusione per creationem, & per sanctificationem: & de modo quo nos oleum effusum per misericordiam esse debemus.

Oleum effusum nomen tuum.

IVCVNDOS inchoamus sermones de mellisquis nominibus spōsi, tum vt Deus est in essentia vnus, & trinus in personis, tum vt est Deus homo factus. Vnde ergo dulcius exordiemur quam ab eius genitrice, cuius tanta est cum filio similitudo, vt nomina filij aptè quadrent matri? De illo dicitur; *Oleum effusum nomen tuum;* cur non de hac etiam dicemus, nomen tuum oleum effusum est? Solet in Scriptura nomen pro gloria & fama vsurpari, quæ bonus odor est ex præclaris operibus profectus, licet omnibus naturæ o-

PRO DOCTORIBVS ETIAM ET PRO FERIA 6. CINERVM DE MISERICORDIÆ OPERIBVS, ET PVRA INTENTIO-NE. Deprecatio ad B. Virginem.

doribus antelatus, iuxta illud Salomonis: *Mellus est nomen bonum quam vnguenta preciosa.* Adhuc tamen eleganter Deiparæ nomen oleo comparatur: nam sicut oleum reficit esurientem, ægro-tantem sanat, membra lasa fouet, nutrit flammam & parit odorem: ita & nos laudibus Virginis reficimur; cuius exemplis ad virtutum medicamina quærenda inuitamur, recreamur in aduersitatibus, accendimur ad amorem, & bonum spargimus ædificationis odorem. Nominis eius gloria vbique diffunditur, & sicut oleum effusum magis redolet; sic quo magis gloria Virginis dilatatur; eo amplius augetur ipsius gloria, & per ipsam nobis maior confertur gratia. Reliqui iusti vocantur à Zacharia Propheta, *Filij olei,* quia filij sunt gratiæ, & filij Christi, cuius nomen proprium est oleum effusum, vt mox videbimus. At beatissima Virgo Maria optimè dici potest *Mater olei.* Est enim mater gratiæ, mater misericordiæ, & mater Christi, qui est ipsum oleum. Vnde quot sunt filij olei, filij etiam Deiparæ nuncupantur. Vtinam eius precibus, filij eius esse mereamur, vt etiam filij olei nomine & simus. Eia ergo, duce nomine mariæ, quæ stella maris interpretatur, oleoque sui splendoris fidei lampadem nutriente, tanti olei effusi insignia declarare aggrediamur.

Ecc. 7. v. 2.

Zach. 4. v. 14.

Qua ratione nomen sit Dei, oleum effusum. §. 1.

QUONIAM Deum diligit, amplificat laudes eius quantum valet; Scriptum est enim: *Benedicentes Dominum exalate eum quantum potestis, maior est enim omni laude.* Laudauerat spōsa fragrantiam vnguentorum optimorum, quibus delibuta erant spōsi vbera, auget laudes, dum ait: *Oleum effusum nomen tuum,* ac si diceret: Sponsus meus non solum est vnguento vel oleo odorifero delinitus, sed est ipsummet vnguentum, & ipsummet oleum, ipseque odor: quo nihil excellentius de illo potuit prædicare. Cum enim aliquem summè laudare cupimus, ita dicimus: non solum est pius, sed ipsa pietas: nec tantum est iustus, sed ipsa iustitia: sicut è contrario vt aliquem maximè vituperemus, consueuimus dicere, est ipsa iniquitas, & ipsa crudelitas. Hæc quidem per hyperbolem de hominibus, sed cum maxima proprietate de Deo, imo de solo Deo prædicantur, vt docuit D. Dionysius. Deus enim est suamet Deitas: & non solum est bonus, sapiens, & misericors, sed ipsa bonitas sapientia & misericordia, ipsa veritas, charitas, & vita. Erit igitur ipsummet oleum, quia ipse est omnis sua perfectio, & sanctitas, & ipsamet fragrantia sanctitatis. Omnibus hominibus, & Angelis accidit sapientia, sanctitas, & virtus, de foris enim aduenit illis à Deo, ideoque certis limitibus est conclusa: at Deo per suam essentiam cuncta hæc conueniunt, & sine vilo prorsus limite: ita vt Christus Dominus dixerit cuidam Scribæ, *Quid me interrogas de bono? Nemo bonus nisi solus Deus.* Quoniam ipsius collatione, nullus reputatur bonus, aut sapiens, nec ipsa bonitas, aut sapientia potest nuncupari. Propter quod solius Dei nomen proprium, quo ab Angelis & hominibus se-cernitur, est esse ipsam sapientiam, & bonitatem ac oleum effusum.

Ecc. 43. v. 32.

c. 2. de diuinis nomi. c. 6. Theologi cum D. Tho. 1. p. q. 3. ar. 3.

Matth. 19. v. 17.

Satis autem opportune sponsa hoc nomen olei effusi imposuit, vel tribuit Deo: etenim solemus nos imponere nomina, vel illis vt iuxta vehementiorem affectum tunc temporis cordi præ-dominantem: ad modum quo Rachel cum vltimum peperit filium, præ magnitudine doloris vocauit eum *Benoni, id est, filium doloris.* Iacob autem magnam concipiens spem infantuli, vocauit eum *Beniamin, id est, filium dexteræ.* Sic nos cum opprimimur affectu tristitiæ de peccatis, vel aliis miteris, Deum vocamus nominibus huic affectui congruentibus, scilicet, tu Domine es spes mea, salus, sapientia, refugium, consolatio, & perfectio mea. Si ignorantia laboramus, à qua cupimus liberari, dicimus, tu es Domine lux vera, lumen meum, lucerna, illuminatio & sapientia mea. Cum autem affectu lætitiæ dilatamur; inuocamus Deum, amor meus, gaudium, vita, corona, & gloria mea. Cum igitur sponsa tota esset intenta petendis osculis, fugendis vberibus, & sentiendis Dei fragrantis, exclamat; *Oleum effusum nomen tuum.* Tu Domine es oleum meum, vnguentum meum preciosissimum, à quo procedunt odores omnes, quos percipio; tu es ipsa suauitas, & misericordia effusa in cuncta bona, quæ à te percipio: ideoque nunc hoc solo tuo nomine gaudeo, quod oleum effusum es mihi.

Genes. 15. v. 18.

Exod. 30. v. 23.

1. p. q. 1. maximè art. 7.

Iudicium 33. v. 18. Cap. 1. de diuin. nominibus ad medium.

Aplicissimum oleum est, omnia vnguentorum genera continens; vnica virtus, vnica sanctitas, vnica perfectio complectens omnes perfectiones, & nomina per creaturas dispersa; seclusis tamen imperfectionibus, quas habent admixtas. Est autem oleum effusum, quia ab hoc infinito Dei oleo, & perfectione, omnia quæ in creaturis inueniuntur, bona pronant. Oportet enim aduertere in Scriptura nomen crebrò pro re nominata vsurpari. Vt idem sit oleum effusum nomen tuum, quod, tu ipse es oleum effusum.

De duplici effusione Dei in omnes creaturas, & in solos iustos. §. 2.

VT autem hæc meliùs percipiantur, duplicem in Deo consideremus effusionem, propter quam dicitur *Oleum effusum nomen tuum.* Nam, vt docet D. Dionysius, ex diuinorum eloquiorum fontibus haurimus omnè ferme Theologorum laudationem ad beneficos diuinitatis progressus exponendos, atque laudandos, diuina esingere nomina. Secundum ergo diuersos modos, quibus Deus suam creaturis communicat bonitatem, & perfectionem, sic diuersa nomina illis imponimus, vt fufius interpretatur Angeicus Doctor. Bonum enim (inquit idem Dionysius) est diffusum sui, & sicut Sol illuminat omnia, quæ pro captu suo lucis partem admittunt: ita summum bonum solem iuperans, omnibus, quæ sunt, pro captu cuiusque totius bonitatis iniicit radios. Hæc igitur est prima ratio, creationis, effusio Dei in vniuersum mundum & in omnes creaturas. Nam ab æterno antequam quidquam faceret à principio erat summum bonum, & oleum preciosissimum diffusum quidem, & effusum sui. Non tamen diffusum, nec effusum, donec in principio temporis creauit cælum & terram, & omnia quæ in terra vel supra ipsa continentur. Tunc enim se effudit, & quot creaturas fecit, tot odores exhalauit, & tot radios suæ bonitatis emisit: *Vidit enim Deus cuncta que fecerat, & erat valde bona.* Ita vt per hæc bona, & per hos odores infinitam bonitatem & fragrantiam Creatoris cognoscere possimus, quæ tamen antea erat occulta, & sibi soli nota.

c. 1. de diuin. nom.

1. p. q. 13. per totam c. 4. de diuin. nom. à principio.

Vide Ludouicum Le-gionensem. Genes. 1. v. 31.

Sed hoc est mirabilis & dulcius in hac effusione, quod res aliæ odoriferæ emittunt ex se odorem etiam ad locum distantem, non tamen ipsamet tendunt cum odore; vt balsamum in picide disco operta manens, per totum cubiculum spargit odorem; & Sol manens in cælo per vniuersum orbem lucis spargit radios: non sic Deus, sed quotiescumque se diffundit in creaturas, simul adest illis; & vbicumque est odor Dei, est ipse Deus ob suam immensitatem, & propter omnimodam dependentiam, qua cuncta creata habent ab ipso vt sint, & conferuntur, suæque operationes & motus peragant: iuxta illud Pauli: *Non longè est ab vnoquoque nostrum, in ipso enim vivimus, mouemur, & sumus.* Idque indicauit sponsa, vt supra est prænotatum, dum sentiens sponsi fragrantiam tanquam præsentem eum alloquitur dum ait, *Meliora sunt vbera tua vino; & oleum effusum nomen tuum.* Non signat autem locum vbi sit effusum, quia vbique effusum est; nec vilus est locus, vel creatura, quæ hanc effusionem non recipiat, & cum qua non sit ipse Deus.

Act. 7. 27.

Vbiq; ergo reuereri debes tanti largitoris præsentiam, & maiestatem: vbiq; laudare eius munificentiam, & pro copiosa in te effusione gratias agere: vbiq; effundentem diligere, obedientiam præstare, & coram ipso piis precationibus & meditationibus animam tuam effundere, vt ad sublimiorem te præpares effusionem recipendam.

Hæc autem est secundum gratiam & affectus eius in vniuersam Ecclesiam, præcipuè verò in animas iustas, quæ sunt membra viua ipsius. Quæ quidem effusio, licet procedat à Deo summo bono, tribuque diuinis personis, peculiari tamen ratione tribuitur Spiritui sancto, cui etiam accommodatur nomen olei effusi: Siquidem D. Ioannes crebro vocat illum vñctionem: non tantum quia effundit in animas gratiam & charitatē, quantum spirituali oleo creato vnguntur & sanctificantur, sed etiam quia cum eadem gratia ipsemet effunditur, vt supra vidimus: vnde ipse etiam dicimur vngi, & oleum est à quo denominamur vñcti: iuxta illud Pauli, *Qui vñctus Deus, & signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris*. Et sacramentum confirmationis fit per externam vñctionem chrismate ex oleo, balsamoque confecto, ad significandam plenitudinem Spiritus sancti, quæ in eo datur. Vnde iusti omnes per gratiam quam habent, sunt quasi odores à Spiritu sancto in eis habitante profuentes qui etiam in eis spirant radios odoriferos sanctarum cogitationum & affectionum ac bonorum operum, quæ ipsius Spiritus sancti præsentiam intra animam attestantur. Sed quia etiam Pater & Filius cum sancto Spiritu hanc vñctionem indiuisibiliter operantur, ideo Deo vni & trino ait sponsa, *Oleum effusum nomen tuum*, id est multa, ô Domine, habes nomina ab his, quæ in nobis operaris desumpta; hoc tamen præ aliis mihi nunc arridet, quia tuorum vnguentorum fragrantiam experior. Vocaris quidem sapientia, bonitas, pulchritudo, & pluribus aliis nominibus, quæ tamen omnia sunt mihi oleum effusum. Es quidem sapientia, sed sapientia effusa, quia effudit illam super omnia opera tua, & super omnem carnem, dum illa creas; & plenius, super eos, qui diligunt te, cum eos sanctificas. Diceris etiam misericordia, sed misericordia effusa, quoniam effundis illam super cunctos miseros, & misericordia tua plena est terra: sicut etiam plena est pulchritudine tua, & prouidentia tua, quæ cuncta gubernat. Quia omnes tuæ diuinæ perfectiones sunt oleum effusum in creaturas, maximè autem in amicos tuos. Propter quod nomen tuum Domine, fama, & gloria tua etiam est oleum effusum, quia in vniuerso mundo mirè fragras, & dignus es qui ab omnibus lauderis, & quod nomen tuum ab omnibus glorificetur; quia plena etiam est omnis terra gloria tua; & tuum est quicquid splendet in ea laude dignum, propter quod tibi soli debetur omnis honor, & gloria in secula.

1. Ioan. 2. v. 20. & 27. Ecclesia in hymno dicit Spiritus huius vñctio. Exhortat. 8. 2. Cor. 1. v. 21. & Act. 10. v. 38.

Ecc. 1. v. 11. En duplicem effusionem tuam caecæ. Ecc. 18. v. 9.

De dilectione Dei hinc deducenda agitur in versu sequenti, Ideo adolescentula dilexerunt te.

VID ergo dices ad hæc qui odoribus Domini, & donis eius repletus es? Nunquid gloriabitur aer luce & radiis solaribus perfusus

contra solem qui illuminat illum? recedet sol, & manebit tenebrosus. Vnde ergo gloriatur illius? Nunquid iactabit se aer odoribus balsami repletus contra balsamum, qui exhalauit illos? Toleretur balsamum, & cessabit odor. Vnde igitur iactantia ipsius? Et quid habes, ait Apostolus, quod non accepisti? quod si accepisti, quid gloriaris, quasi non accepisti? Iam diuites facti estis? iam saturati estis? Putatisne ita esse bonis plenos, vt nihil vobis desit? aut non amplius indigere Dei conseruatione, & protectione, vt possitis in vobis, & non in Domino gloriari? Dices: *Diues sum, & locupletatus; & nullus ego; & iustus, quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus*: Hæc habes ex te. Quoniam perditio tua: tantummodo (ait Dominus) in me auxilium tuum. Suadeo ergo tibi iungere collyrio oculos tuos, vt videas miseriam, paupertatem, & nuditatem tuam, quo humilis fias, & saneris. Sed quod est collyrium istud quo vngendus sum, vt videam? Respondet sponsa: *Oleum effusum nomen tuum*. Ecce vñctionem quæ pellit superbiam, & aufert mentis cæcitatem. Viderat vbera sui corporis mystici cælesti lacte plena, & optimis virtutum vnguentis fragrantia; ne autem inquit D. Bernardus) fragrantiam istam sibi arroget, nec beneficia & dona vnguentorum quibus est delibuta, sibi attribuat, de sponsi largitate se ea accepisse fatetur, dicens: Tu Domine es ipsum oleum, cuius vnguentum fragrans à quo profluunt odores mei, tibi laus & gloria qui largitus es dona.

Ita ergo debes meditari Deum esse ipsum oleum, & bonum per essentiam, quod reputes te ipsum tanquam vas omnino vacuum, quod ex se nihil olei, & nihil boni habet, nisi à Deo superfundatur; siquidem (vt docet D. Paulus) *Non sumus sufficientes cogitare (ne dum operari) aliquid à nobis quasi ex nobis, sed omnis nostra sufficientia ex Deo est, qui operatur in nobis & velle & perseuere pro bona sua voluntate*, cui tenemur dicere cum Psalmista; *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam*: nomini inquam tuo, quod est oleum effusum, à cuius effusione profluit cuncta nostra gratia, virtus, & insignis operatio. Oleum enim tuæ diuinæ misericordie nos præuenit, & subsequitur in omni opere bono, omnibus diebus vitæ nostræ.

Præcipuè autem hoc diuino oleo vngere curabis caput tuum, & caput operum tuorum, scilicet intentionem qua soli Deo placere studeas, eius gloriam, non tuam querens. Hoc enim est quod Christus Dominus præcepit, dicens: *Cum ieiunas, unge caput tuum*. Vñctio hæc caput & spiritum roborat, & instar galeæ protegit à tentibus inimicorum, qui ea contra caput operis iaciunt, vt totum opus disperdant: iuxta id quod dixerat Ieremias: *Facti sunt hostes eius in capite, inimici locupletati sunt*. Tunc enim locupletatur diabolus cum in capite ferit, & contra intentionem præuallet. Tu autem vt strenuus luctator contra inimicum unge caput tuum oleo diuinæ gloriæ, ne succumbas, confitens quod ieiunium tuum, & quoduis bonum opus à Deo procedit, propter quem faciendum est, vt illi sit gloria, qui tribuit posse & operari. Sit autem hoc oleum, sicut vnguentum in capite Aaron, quod descendit in barbam vsque ad oram vesti-

Ad Cor. 7. rinth. 4. v. 7.

Apoc. 3. v. 17.

Osee 13. v. 9.

Apoc. 3. v. 18.

Serm. 1. in Cant. ad finem.

2. Cor. 3. v. 5.

Ad Philip. 2. v. 13.

Psal. 113. v. 9.

Psal. 58. v. 11. & Psal. 22. v. 6.

Matth. 6. v. 27.

Thren. 3. v. 5.

Psal. 132. v. 2.

menti; vitæ intentionem ac principium operis vngat, quod etiam vñctio perueniat ad mentium & finem, & quascumque minutissimas partes, velut pilos ipsius, & quas vocant circumstantias actus, vt omnia & singula fiant ad gloriam Dei, sicutque oleo deuotionis & amoris impingua, iuxta illud Psalmi: *Impinguaui in oleo caput meum*. Dei enim est oleum pingue deuotionis, ac puræ intentionis infundere, vnde cætera membra, & partes operum maneat etiam impingua & roborata. Caue autem, sicut David monet, ne oleum peccatoris impinguet caput tuum, suis adulationibus, te ad inanem gloriam pertrahens, & fictam imprimens deuotionem, quæ non ex charitate pullulat, sed ex inani gloria, & vana sui ipsius complacentia: sic enim diabolus ex tuis operibus ditabitur dum furatur ea; tu autem in maximam deuenies egestatem, quia recepisti mercedem tuam, sed inanem, & futilem, amissa æterna, quam ab ipso Deo acciperes, si diuino oleo caput vngeres. Meritò ergo sponsa in huius dramatis exordio, quod totum resonat suaueolentiam & fragrantiam thuris, myrrhæ, storum, & vnguentorum diuersi generis, nomen sponsi inuocat, dicens esse ipsum oleum effusum: vt doceat nos, quidquid luminis, quidquid deuotionis, amoris, & gratiæ in hoc Cantico traditur, & à Deo nobis infunditur, ab eius nomine, virtute, & maiestate provenire.

Denique sicut sponsus non vnguentum, sed oleum nominatur propter eius omnimodam simplicitatem, ita intentionem nostram in cunctis nostris operibus oporteret esse simplicissimam, omnino terrenæ, & imperfectæ mixtionis expertem, in ipsum vñctum simplicissimumque Deum, tanquam in scopum, cuncta dirigentem. Sed de hoc plura commodius dicemus inferiù: nunc alium affectum hinc etiam deducendum perpendamus.

Psal. 22. v. 5.

Psal. 140. v. 5.

Circa illud: *Recti diligunt te*.

De alio affectu profuse misericordie ex eodem Dei nomine deducendo. §. 4.

ET ENIM propter hanc duplicem Dei in te effusionem summo eum amore prosequi debes, assumens propter ipsum, nomen olei effusi in alios. Qui enim se nimium diligunt, eiant nomina & munia communia habere solent; sicuti vxores nomen claturam à maritis desumunt. Cum ergo Deus ob magnitudinē amoris fiat in te oleum effusum, tot tamque magna effundens dona, tu vicissim redamans illum debes etiam fieri oleum effusum in corpus mysticum eius, nam sibi imputat quæ in membra eius effundis. Et cum ieiunas, unge caput tuum, id est, Christum qui caput tuum est. Unge autem eum non in se, sed in membris suis oleo misericordie, coniungens illum ieiunio. Ideo enim mox subiecit Christus Dominus, *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, &c. Thesaurizate autem vobis thesauros in celo*. Quod per elargitionem elemosynarum fit. Nam dum diuitiæ effunduntur in pauperes, reconduntur in cælis. Debet autem esse misericordia, copiosum oleum effusum, vt omnino assimiletur diuinæ, quæ tibi & omnibus proponitur in exemplar, cum dicitur: *Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est*. Ad cuius similitudinem, iuxta Thobie consilium; Quo-

Lucæ 6. v. 36.

modo poteris, ita esto misericors; sicutum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude. Nec timeas, quod largiendo perdes. Tanta est enim virtus olei charitatis, & misericordie, vt cum pro Deo in proximos effunditur, non amittatur, sed multiplicetur, & ingentia bona ipsi afferat effundenti, sicut scriptum est, *Dare, & dabitur vobis*. Quod egregie explicat D. Augustinus ex historia vidua, quæ ingentia contraxerat debita, propter quæ creditor volebat tollere filios eius ad seruendum sibi, nec domi habebat, nisi parum olei, quo vngeretur; cui dixit Elifæus: Pete à vicinis tuis vasa vacua non pauca, & clauso ostio, mitte ex illo oleo in vasa, & cum plena fuerint vende, & redde creditoribus tuis; nec cessauit olei effusio, donec vas defuit, in quod effunderetur. Vidua hæc (inquit Augustinus) typum Ecclesiæ præ se ferebat; quæ debitum graue contraxerat, non solidorum, sed peccatorum, & crudelissimum sustinebat creditorem diabolus, cui se multis peccatis obnoxiam fecerat, iuxta illud Isaia: *In iniquitatibus vestris vendisti te, & in sceleribus vestris dimisistis te vestram*. Vnde ergo vidua liberata est, & debita soluit, nisi de augmento olei, id est, misericordie? Eius debitum creuerat, quia oleum misericordie peccando perdidit, creuit oleum, & periit debitum. Creuerat cupiditas, & periit charitas; redit charitas, & periit cupiditas. Dicit ergo Elifæus, id est, Christus Dominus; Pete vasa vacua ab omnibus vicinis tuis. Vicini sunt populi gentium, qui ante Baptismum fide, charitate & bonis vacua esse probantur, & ad baptismum veniunt, vt oleo benedictionis & gratiæ repleantur. Quamdiu ergo vidua oleum in vasculo proprio habuit, nec sibi sufficiebat, nec debitum reddere poterat; quia qui se solum diligit, nec sibi sufficit, nec suorum peccatorum debitum soluit: cum verò in alienis vasculis, id est, omnibus vicinis, propinquis, & egenis coeperit oleum charitatis infundere, tunc & sibi sufficere, & ab omnibus se debitis poterit liberare. Quia talis est natura sanctæ charitatis, & misericordie, vt erogando crescat: & quantum in aliis plus expenditur, tantum in se abundantius cumuletur. Quamdiu mulier habuit vasa vbi oleum infunderet, tamdiu oleum creuit: nam tamdiu charitas augetur, quamdiu tribuitur. Vnde ex industria debemus vasa querere, vbi oleum possimus infundere; vt probemus, quia dum aliis infundimus plus habemus: & si charitatis oleo cupimus abundare, plurima vasa eligentes non solum homines bonos, sed etiam malos, debemus diligere, & illis benefacere. Denique vidua clauso ostio oleum in vasa effundebat, vt vnusquisque elemosynam clauso ostio faciat, id est, non vt laudetur ab hominibus, sed vt apud Deum gratiam inuenire mereatur. Nam qui pro laude humana, elemosynam facit, apertum ostio facit, quia apertum omnibus patet: si vero pro solo Dei amore, etiam publicè faciat, clauso ostio facit, quia de elemosyna non quærit quod videtur, sed quod non videtur. Nam quæ videntur sunt temporalia, quæ non videntur æterna. Hæc ex Augustino perstrinxit. Quæ in elemosyna & largitione temporalium bonorum fuscè probat: sed ad spiritualem maximè pertinere videtur.

Thobie 4. v. 8.

Serm. 206. de temp. 10. 4. Reg. 4. v. 5.

Isa. 59. v. 1.

Matth. 6. v. 3.

2. Cor. 4. v. 18.

Si qua ergo sapientia & doctrina, si qua virtus & sanctitas, & si quid spiritualis olei in te à Deo est infusum, hoc sarage, vt pro viribus aliquid in proximos effundas, aptumque sis instrumentum, per quod Deus sit oleum effusum in plures homines, & nomen ac fama & gloria eius amplius crescat inter illos: ad hoc enim effundit in nos dona sua, vt per nos illa effundat in alios. Sicut dictum est de Paulo: *Vas electionis est mihi istud, vt portet nomen meum coram gentibus.* Vas quidem est, non vacuum, sed plenum oleo sapientiae & gratiae, vt portet nomen meum, quod est oleum effusum, vt gratia mea in omnes gentes effundatur. Si ergo electus & vocatus es à Deo, vt munus vasis portantis nomen Domini exerceas, cura esse vas plenum diuino oleo quod portare debes. Deus enim vasa quae ad hoc munus eligit, ea implet plenitudine quae sibi & aliis sufficiat. Ceteris autem, quos non vocauit, vt pote adhuc imperfectis, solum tribuit oleum pro se ipsis; qui perentibus illud ab eis respondere debent, vt virgines prudentes: *Ne forte non sufficiat nobis & vobis, ite potius ad vendentes, & emite vobis;* quasi remittentes eos ad Doctores, qui ad hoc munus vocati sunt: & securè ex oleo quod acceperunt, effundere in alios poterunt; quia oleum intra ipsos effusum, non deficit. Nam si parum olei, quod erat in lecytho, sufficiens fuit ad imperium Prophetae plurimos multo tempore nutrire, & item implere plurima vasa vacua, absque eo quod diminutionis detrimentum pateretur; quid mirum quod ex oleo quo fueris plenus, siue multum sit, siue parum, ad imperium Christi effusum sufficiat tibi & multis aliis, absque eo quod detrimentum patiaris, dum tamen prudenter effundas, iuxta regulam à Salomone praescriptam: *Bibe aquam de cisterna tua, & fluentia pueri tui. Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide.* Ac si diceret: *Præus bibe aquam viam gratiae, & sapientiae, & fruere tu bonis tibi à Deo praestitis.* Nec tamen aqua intra te dumtaxat retineatur, sed effunde foras, & comunica aliis, vt etiam fatientur illis. Subiungit autem, *Habeto eas solus, neque alieni sint participes tui,* id est, Cura quod in hac effusione nihil sit carnale & mundanum, nihil ambitionis, aut inanis gloriae, quod alieni, id est, inimici tuis laboribus ditentur, eripientes tibi aeternam retributionem. Ita ergo effunde & labora, vt tu solus diteris, & integram mercedem accipias in secula seculorum. Amen.

Act. 9. v. 15.

Matth. 23. v. 5.

3. Reg. 17. v. 14. 4. Reg. 4. v. 5.

Pro. 5. v. 15.

EXHORTATIO XXII.

De insigni nomine Messiae & Christi, desumpto à spirituali oleo diuinitatis & gratiae, quo vnctus est tanquam supremus Sacerdos, Rex & Propheta & Sanctus Sanctorum, & de nomine Christiani quod ab illo derivatur, eiusque excellentia.

PRO FE- STO EPI- PHANIE.

Oleum effusum nomen tuum.

ET IERAT antiqua Ecclesia Verbi diuini cum humana natura coniunctionem, nunc spiritu prophético imponit illi nomen, aut potius declarat illud, quod ab ipso Deo impostum est illi, dicens: *Oleum effusum nomen tuum,* id est: nomen quo vocaberis à me, & ab aliis, qui te expectant, est oleum effusum. Qua voce iuxta communem ferè omnium Patrum interpretationem declaratur nomen Messiae: quod, vt inquit D. Ioannes, interpretatum est *Christus.* Nam quod Hebraicè est *Messias,* Græcè est *Christus,* & Latinè *vnctus.* Et iuxta D. Hieronymi placitum, dignitatis est nomen, quod propter insignem aliquam præcellentiam conferebatur. Tamen esto in lege veteri multi dicerentur Messia, aut Christi, omnes scilicet, qui sacro oleo vngebantur: per quamdam tamen antonomasiam nomen istud accommodatur summo Christo in lege promisso, qui à Iudæis expectabatur, in quo benedicendæ erant omnes gentes; eo quod Christus noster in se vno contineret omnes vnctionis causas, propter quas alij, Christi dicebantur. Triplicis enim generis personæ vnctione sacra vngi solebant: nempe, summi Sacerdotes, Reges, ac insignes Prophetae; quia hi erant præcipua capita & gubernatores populi: Sacerdotes quidem in spiritualibus quæ sunt ad Deum; Reges, in iis quæ ad mores politicos, & circa temporalia: Prophetae verò in iis quæ ad legem, doctrinam, & sapientiam, quæ vtroque dirigit. At in Christo Domino cuncta hæc eminentissimè coniuncta fuere: ipse enim est Rex potentissimus constitutus à Deo Patre super Sion montem sanctum eius: de quo dictum est: *Ipse regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis.* Ipse etiam est Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, offerens non vitulos, aut hircos, sed semetipsum pro redemptione mundi, nec purum panem aut vinum, sed proprium corpus & sanguinem sub accidentibus panis & vini. Ipse etiam est insignis ille Propheta in lege promissus, de quo Moyses, *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus; ipsum audies.* Nullus autem fuit præter nostrum Christum, qui simul has tres haberet dignitates. Fuerunt quidem Reges & Prophetae, sicut Dauid: fuerunt Sacerdotes & Reges sicut Melchisedech, fuerunt Sacerdotes & Prophetae sicut Samuel: nemo tamen simul Sacerdos, Rex, & Propheta præter Christum Saluatorem nostrum.

Ioan. 1. v. 41. In Matth. 16.

Psal. 2. v. 2.

Vide Tolerum in Ioan. annot. 7. 5. Exodi 29. 1. Reg. 10. & 16. 3. Reg. 10.

Psal. 2. v. 6. Lucæ 1. v. 31.

Psal. 109. v. 4.

Deut. 18. v. 15.

D Patre super Sion montem sanctum eius: de quo dictum est: *Ipse regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis.* Ipse etiam est Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, offerens non vitulos, aut hircos, sed semetipsum pro redemptione mundi, nec purum panem aut vinum, sed proprium corpus & sanguinem sub accidentibus panis & vini. Ipse etiam est insignis ille Propheta in lege promissus, de quo Moyses, *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus; ipsum audies.* Nullus autem fuit præter nostrum Christum, qui simul has tres haberet dignitates. Fuerunt quidem Reges & Prophetae, sicut Dauid: fuerunt Sacerdotes & Reges sicut Melchisedech, fuerunt Sacerdotes & Prophetae sicut Samuel: nemo tamen simul Sacerdos, Rex, & Propheta præter Christum Saluatorem nostrum.

Sed

Sed præter vnctionem corporeo oleo factam fuit alia longè preciosior vnctio spirituali oleo, à quo, (vt D. Basiliius, ac D. Hier. testantur) etiam iusti omnes antiquæ legis Christi seu vncti dicti sunt à Psalmita, cum ait: *Nolite tangere Christos meos.* Est autem hoc spirituale oleum; supernaturale gratia & charitas creata, quæ qualitas quædam est pulcherrima & splendidissima, animæ inhærens, velut albedo inhæret corpori, per quam homo redditur iustus & acceptus Deo, amicus, ac filius eius adoptiuus, & diuinæ naturæ participes. Quæ spiritualiter vocatur oleum. In sacra enim Scriptura (vt docet Eusebius) nature virtus, quæ omnia valet, omne bonum præstat, omnem pulchritudinem subministrat, oleum vocatur, quoniam oleum auget lumen, fessos subleuat, vulnera curat, aufert labores, hilares facit eo inunctos, instar luminis de seipso vibrat splendores, nitidum ac micantem eorum reddit vultum, qui ipso vtuntur, omnia subit, & penetrat, & cibos vt melius sapiant, condit. Hæc autem omnia animæ præstat Dei gratia. Est enim oleum salutis, quo sanantur interna vulnera. Oleum fortitudinis, quo debilitas eius roboratur, & ad luctandum contra diabolum tanquam fortis athleta vngitur. Est oleum pacis, quo parta victoria reconciliatur Deo. Oleum luminis, quo tenebræ peccati, & ignorantia pelluntur, & fidei veritas elucescit. Oleum splendoris, quo facies eius pulchra, & splendida coram Deo apparet. Oleum lætitiæ, quo vultus interior exhilaratur. Oleum nutritionis, quo in deuotione impingatur Spiritus. Et tandem sicut oleum omnibus supereminet liquoribus, ita gratia omnibus supereminet Dei donis, quæ viatoribus conceduntur. Et quid mirum quod illis præemineat, quæ secum affert ipsam personam Spiritus sancti, qui, vt prædiximus, etiam oleum, & vnctio dicitur: & infundendo hanc gratiam, suam perficit vnctionem. Nec tamen gratia cuncta hæc per se sola præstat, sed sicut vnguentum, quod Græcè *chrîma* dicitur, ex multis perficitur aromaticis liquoribus oleo mixtis: ita vnguentum hoc spirituale fit ex septem donis Spiritus sancti, aliisque super naturalibus virtutibus ipsi gratiæ, & charitati vnctis, quæ instar olei etiam vsque ad intima ossa intrat, & penetrat, vngens omnes animæ vires & confortans eas.

Psal. 104. v. 5. Quid sit gratia Dei.

Lib. 4. demon. strat. c. 15.

Psal. 103. v. 3.

Psal. 108. v. 18.

De duplici Christi vnctione per diuinitatem & gratiam creatam. §. 1.

2. **A**n hoc igitur oleo iusti omnes dicebantur Christi, & vncti, ac verè Sancti: Christus autem Dominus, et si hanc gratiam habuerit, ea tamen non indiguit, vt Christus & Sanctus diceretur, sed singulari, nouo, & stupendo modo, quod gratia creata præstat aliis, præstitit ipsi diuinitas, ac persona Verbi, quando eius humanitati est vnita. Vnde potissimè vocatur Christus, & vnctus, & infinite Sanctus: iuxta illud Psalmitæ: *Vnctus te Deus oleo lætitiæ præ confortibus tuis.* Et quid est hoc (inquit Origenes) nisi repleti ipso Spiritu Dei sancto, non eo modo quo Propheta, sed quia ipsius Verbi Dei substantialis ei inerat plenitudo: quia in eo (teste Apostolo) *Inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.* Quid aliud

Psal. 44. v. 8.

Lib. 2. Pe. riarch. c. 6. Ad Col. 2. v. 9.

(ait Augustinus) intelligendus est Christus, nisi ille qui oleo lætitiæ vnctus refertur, id est substantialiter Deo repletus est: Et D. Cyrillus, cum Verbum ante non esset Christus, in ipsa carnis assumptione dictus est Christus. Ipse (inquit Dionysius Alexandrinus) seipsum vnxit: diuinitas enim humanitatis vnctio est, nec indiguit vnctione externa, quia per se vnctus est, & sibi ipsi ipse est vnctio: vnde per antonomasiam ait Daniel, omnes prophetias & visiones duraturas vsque dum *Vngatur Sanctus Sanctorum,* id est, Christus noster, qui inter omnes Sanctos singulari & ineffabili gaudet sanctitatis vnctione. Et hæc est causa, cur sponsa declarans hic nomen sponsi, quem expectabat; non dixit: *Messias,* aut *Christus nomen tuum,* sed *oleum effusum nomen tuum,* vt indicaret esse Deum, & ipsi summet forè sibi oleum, quo vngeretur, & ita singulariter vngendum, vt vocari posset ipsi summet oleum, & ipsamet vnctio, ipsaque sapientia, & sanctitas, quod solius Dei est proprium, vt in præcedenti exhortatione monstratum est. Ad quod significandum summus Sacerdos olim afferebat auream laminam super frontem, in qua sculptum erat: *Sanctum Domino, vel sanctitas Domini.* Quod iuxta Diuum Hieronymum & alios interpretes, erat nomen ineffabile Iehoua: quia nimirum verus Sacerdos Christus per illum representatus, est verus Deus, & Sanctus, ac sanctitas ipsa: de quo Dauid ad hanc laminam alludens, ait: *Super ipsum efflorescit sanctificatio mea,* id est, lamina, cui insculpta sit, sanctitas mea, in ipso præ aliis efflorescit.

Lib. 2. de Incarnat. Verbi ad medium. Lib. 4. in Ioan. c. 29. In epist. contra Paulum Samosatensem. Daniel. 9. v. 24.

Exod. 28. v. 36. Vide Lipo-manu ibi.

Psal. 131. v. 18.

Ex hac autem Christi vnctione increata & infinita orta est secunda, qua eius humanitas & anima vncta est & sanctificata per gratiam & virtutes, ac dona eam comitantia: vt etiam ab hoc sacro oleo dicatur Christus & vnctus præ participibus suis. Nam esto hæc gratia creata sit, tamen perfectionem & intentionem habet propè infinitam, immense omnium hominum & Angelorum gratias superexcedentem. Vtramque autem vnctionem coniunxit Diuus Petrus, cum dixit Christum Dominum vnctum fuisse Spiritu sancto, & virtute, virtutem vocans omnia dona sapientiae, gratiæ ac potentiae ad mirabilia & prodigiosa opera peragenda. Et clariùs Isaias: *Et requiescet super eum Spiritus Domini.* Ille scilicet, de quo ipse dixit: *Spiritus Domini super me; eo quod vnxit me.* Et mox de singulis spiritibus subdit, *Spiritus sapientiae & intellectus, Spiritus consilij, & fortitudinis, Spiritus scientiae, & pietatis: & replebit eum Spiritus timoris Domini.* Verbum replebit ad ceteros spiritus extendendum puto: quibus repletus citra dubium est, summa plenitudine: de qua Ioannes dixit: *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis.*

Act. 10. v. 38.

Isai. 11. v. 2. Isa. 61. v. 1. Lucæ 4. v. 18.

Ioan. 1. v. 14.

Sed si prima vnctio sufficiebat ad plenè sanctificandam Christi animam, vt quid superaddita est secunda? Quia nimirum valde expediebat, vt infinita diuinitatis virtus in iis creatis donis splenderet: & præterea vt anima modo suæ naturæ consono grata redderetur, & ad operandum idonea: deinde cum esset vas, in quo preciosissimum diuinitatis vnguentum reconde-

I

hatur, oportebat in seipso etiam preciosissimum esse tanquam candidum alabastrum miris virtutum coloribus decoratum. Cum denique tunc humanitas Verbo diuino desponsaretur, ut superius diximus, æquum erat sponfam vestibus d'auratis, monilibus, & lapidibus preciosis cœlestium donorum exornari: ut tunc etiam sponso diuino diceret, *Oleum effusum nomen tuum.* Quia in me tot effudisti dona, & preciosissimis vnguentis vnixisti vires meas, ut tibi omnino grata sim, & ad operandum quæ tibi placent satis apta.

Hinc fit hanc sanctitatem ita fuisse Christo ingenitam, ut impossibile fuerit eam amittere, aut aliquid indecens operari: quod præclare canit P'saltes cum ait: *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem propterea vnixit te Deus.* Cuius sensus non est, quia tu prius dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, ideo te Deus vnixit oleo diuinitatis, & gratiæ; non enim hoc oleum datum est humanitati ex aliquo merito præcedenti, sed omnino gratis. Sensus igitur est: Propterea vnixit te Deus, ut semper diligeres iustitiam, & odio haberes iniquitatem. Est enim phrasis Prophetarum, ad denotandam infallibilem certitudinem rei futuræ, quasi præteritam recensere. Et quia certissimum erat Christum semper, & perpetuo dilecturum iustitiam, dilexisse commemorat. Quod egregie duabus appositis similitudinibus declarat Origenes: *Strenim massa ferri semper in igne sit posita, omnibus suis poris & venis ignem recipiens, à quo nequeat separari, non poterit aliquando frigus recipere, totamque ignem effectam dicimus, quia nihil in ea nisi ignem cernimus. Ita Christi anima, quæ quasi ferrum in igne, sic semper in Verbo est posita, omne quod agit, omne quod sentit, & intelligit, Deus est, nec mutabilis esse potest, quæ immutabilitatem ex Verbi Dei vnitate indefinenter ignita possedit: ad reliquos vero Sanctos aliquis calor Verbi Dei putandus est peruenisse ex igne diuino in ipsa Christi anima substantialiter requiescente: & hinc fit Christum incapacem esse frigoris quod est peccatum: non sic reliqui Sancti in via, qui non sunt vniti ipsi igni per essentiam, sicut Christus; sed partem caloris ab eo recipiunt, & amittere possunt. Similiter (inquit) vas quod inseparabiliter substantiam vnguenti continet, non potest aliquid recipere fœtoris; quæ vero ex odore eius participat, si se paulò longius ab eo remouerint, possibile est vt incidentem fœtorem recipiant. Ita Christus Dominus vas, in quo erat vnguenti substantia, id est, diuinitas ipsa, impossibile erat vt contrarium reciperet odorem. Participes vero eius, quanto ei fuerint propinquiores, tanto magis odoris erunt capaces, & à peccato immunes: sed cum ab eo possint elongari, poterant fœtorem peccati alicuius admittere. Eandem similitudinem eleganter etiam prosequitur Diuus Augustinus: sed intelligenda est seclusis priuilegiis: nam solus Christus ex proprio iure, virtute diuinitatis sanctus est, & impeccabilis, ita vt nullus hominum nec dæmonum potuerit eum arguere vel notare de peccato, aut à se patrato, aut aliunde contracto: quia vt dixit Angelus ad Mariam; *Quod nascetur ex te sanctum, voca-**

P'sal. 44. v. 8. D. Tho. 3. p. q. 15. ar. 1. & q. 19. ar. 3.

Vbi fit similitudo.

Ioan. 8. v. 46.

Vbi supra.

Ioan. 8. v. 46. Lucæ 1. v. 35.

bitur Filius Dei. Carteri vero ex se non sancti sed mutabiles, & peccati capaces. At ex priuilegio beatissima Deipara, vt pote mater futura Christi olei effusi, in primo suæ conceptionis instanti oleo gratiæ est vncta, & ab omni labe perpetuo præseruata. Nam quæ propinquior erat fonti olei, præcellentius ei debuit assimilari. Nobis autem incumbit Christo per amorem semper adherere, vt ab ipsius igne perpetuum recipiamus calorem, & ab eius oleo talem odorem, qui omnem peccati fœtorem longius propellat.

Conceptio immaculata Deiparæ.

De infinita excellentia triplicis Christi dignitatis ab eius vnctione desumpta. §. 2.

HINC deducere licet singularem & infinitam excellentiam triplicis dignitatis, aut quadruplicis propter quam Saluator noster nominatur Christus, & vnctus: infinite excedens omnes Sacerdotes, Reges, Prophetas, & Sanctos, qui illum præcesserunt, vel aliquando erunt. Etenim illi multoties denominabantur vncti à sola vnctione corporea, sine spirituali, quia suas præcellentes dignitates turpissimis peccatorum maculis defœdarunt, vt videre licuit in Heli summo Sacerdote, in Saule Rege, in Balaam Propheta, & aliis. Quibus aptè conuenit, quod dixit Salomon: *Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua;* quia anulum aureum tam insignis dignitatis pro nihilo ducentes velut sues turpium vitiorum cæno fœdauere. At Christus Dominus, cum non vnctus dicatur ab vnctione corporea, sed spirituali, quam nunquam potuit maculare, semper has dignitates summa munditie, pulchritudine & honore retinuit: imò si sic loqui licet, ipsæmet dignitates Christi aduentum vehementer desiderabant, vt iuxta mysticum Isaïæ vaticinium, apprehenderent hunc virum vnum, & in mundo vnicum, qui ab eis auferret opprobrium, quod in aliis viris patiebantur. Abstulit autem ita præcellenter, vt infinite deificaret dignitatem Sacerdotalem, Regiam, & Propheticam; essetque diuinus Sacerdos, diuinus Rex, diuinus Propheta, imò Deus verus, & Sanctorum Sanctus, quem pater vnxit oleo lætitiæ *Præ consortibus suis*, id est, præ omnibus illis qui sui nominis, & officij dicuntur consortes: nempe præ Sacerdotibus, præ Regibus, & Prophetis, & præ omnibus sanctis: ac sapientibus: nam isti creaturæ, ille Creator; isti terreni, ille cœlestis, & de cœlo descendens, vt quæ in terra erant dignitates sanctificaret, ac cœlestes redderet.

Prou. 11. v. 22.

Isa. 4. v. 1. de hoc in fra lib. 2. exhortat. 16.

Prodigiis Christi natiuitate.

3. p. 9. 3. ar. 3. ad 3. Iulius obsequens lib. de prodigiis c. 128. Plinius lib. 2. hist. c. 31.

Vnde cœli ipsi prodigia magna prodiderunt in die quo Christus ortus est, vt hanc eius triplicem diuinamque dignitatem indicarent. Etenim, vt referunt Diuus Thomas, alique graues Doctores, imperante Cæsare Augusto, (cuius tempore natus est Christus) apparuerunt in Hispania tres soles paulatim in vnum coeuntes; quasi testantes natum esse in terra vnicum solem iustitiæ, in quo coierunt tres supremæ dignitates, quæ soles mundi merito dici possunt. Sacerdotalis enim dignitas Sol est Ecclésiasticæ reipublicæ, regia vero secularis, pro-

phetica autem vtriusque. Sacerdotes enim, Reges & Prophetæ seu sapientes lucent vt Sol in mundo, alios illuminant, & gubernant: at Sol iustitiæ excellentius præ aliis, quia simul est homo & Deus: de quo dicitur in P'salmo: *In solio posuit tabernaculum suum.* Quia in Christo fixit Deus suam permanentem habitationem; in quo iuxta sententiam D. Pauli, placuit habitare omnem plenitudinem diuinitatis corporaliter, & sub hoc nomine renunciat eius natiuitas à Prophetis, dum vocatur vir oriens, id est, sol oriens in mundo, de quo Malachias ait: *Orietur vobis timentibus nomen meum sol iustitiæ, & sanitas in pennis eius.* Id est in radiis lucis, & ardoris, quos effundet in homines, vt fide luceant, & ardeant charitate. Nec sine mysterio, hoc prodigium apparuit in Hispania, quæ tunc temporis ab omnibus finis terræ vocabatur, vt innotesceret, tunc nasci illum de quo scriptum erat: *Dedi te in lucem gentium, vt sis salus mea usque ad extremum terre:* maximè cum præuiderit Deus ex Hispania solem iustitiæ deferendum aliquando ad nationes gentium, quæ verè fines sunt terræ, vt suis radiis fidem, lucem & gratiam impertiret.

P'sal. 18. v. 6. Ad Col. 1. v. 19. Ad Col. 2. v. 9.

Malach. 4. v. 2.

Isa. 44. v. 6.

Lib. 6. hist. c. 20. Baronius to. 1. in apparatu.

Genes. 9. v. 13. vbi Percira fuscè q. 8.

Apoc. 4. v. 3.

P'sal. 71. v. 7.

Genes. 8. v. 10.

Sed adhuc alio prodigio testatum est cœlum hanc triplicem Christi dignitatem. Cum idem Augustus Imperium iam pacificè possidens o-uans ingrederetur Romam sexto die Ianuarij, quo die nos Epiphaniam, id est, apparitionem, seu manifestationem Dominicæ Natiuitatis celebramus, hora tertia, vt refert Paulus Orosius, repente puro serenoque cœlo circulus ad speciem arcus cœlestis orbem solis ambiit, quasi eum Cæsarem vnum ac potentissimum in hoc mundo, solumque clarissimum in orbe monstraret, cuius tempore venturus erat Christus, qui ipsum solem mundumque vniuersum solus effecisset, & regeret. Hæc Orosius. Sed altiora mysteria prodigium præsignabat. Etenim arcus cœli signum fuit fœderis quod Deus pepigit cum Noè, postquam inundans diluuium cessauit. Symbolumque est (vt iam supra insinuauimus) reconciliationis, ac pacis Dei cum hominibus initæ; triplicique constat colore, viridi, rubeo, & cæruleo: vnde aptè Christum in terris natum indicat, per quem peccatorum diluuium absorbendum erat, & pax mundi cum Deo stabilienda, ad quod præstandum triplici fulgebat cœlesti dignitate illo trino colore repræsentata: Sacerdos enim est homines cum Deo pacificare, Regis autem ciues inter se, Prophetæ vero & Doctoris vnumquemque cum semetipso, dum carnem subiicit spiritui, & appetitum rationi. At hæc puri homines præstare nequirent, nisi virtute Christi, qui cœlestis iris est, hanc trinam infinitam præcellentiam continens dignitatem. Et quamuis naturalis iris dimidium tantum faciat circumlum, & nunquam integrum; illa tamen iris, quæ solem circumdabat, circumlum perficiebat, ad significandum quod pax Christi perfecta est vndequeque & æterna, numquam finem habitura. Scriptum est enim; *Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis, donec auferatur Luna;* id est, in æternum. Idque indicat ipsum nomen Christi, seu vncti oleo diuinitatis, quia oleum sicut & iris, symbolum est pacis. Vnde columba ex arca à Noè emissâ, reuerâ est ad

ipsum portans ramum oliuæ, in signum quod euauerant aquæ diluuij. Quod clarius vaticinatus est Isaïas, dicens: *In illa die auferetur onus eius, de humero tuo, & iugum eius de collo tuo: & computrescet iugum à facie olei,* id est ad præsentiam Christi vncti, qui tam copiosam auferet spirituale oleum, vt onus, & iugum diaboli computrescat, & facillime excutiat, abigaturque procul, vt sit perfecta pax, tranquillitas, & lætitia, quam in eius natiuitate militia cœlestis decantabat. Quod si adhuc onus & iugum diaboli humerum, & collum tuum premit, ideo est, quia ob tuam ignauiam Christi præsentia non frueris, ac si tibi natus non fuisset, nec obedi-dis dicenti: *Tollite iugum meum super vos, iugum enim meum suauis est, & onus meum leue,* ob abundantiam olei & gratiæ quo liniui illud. Sed de hoc mox plura.

Isa. 10. v. 27.

Lucæ 2. v. 12.

Matth. 11. v. 29.

Tres magos agnouisse hanc triplicem Christi dignitatem. §. 3.

Næc sine mysterio tricolor arcus in die Epiphaniæ apparuit in cœlo, siquidem hæc triplex Christi dignitas hoc die manifestata est mundo. Magi enim primitiæ gentium illam agnouerunt, ac muneribus sunt testati. Cum enim Reges essent, ac sapientes inter Orientales, morem suæ gentis nouerant, quæ huiusmodi heroes, muncupabat *trismegistos*, id est, ter maximos, à magnitudine Sacerdotali, & Regia, & ab eminentia sapientiæ, virtutisque, quam aliis honoribus præferabant: de quorum numero magos fuisse crediderim, nec timeo trismegistos eos vocare. Vnde non mirum est quod Regem Iudæorum, quem quærebant, trismegistum existimarent. Vel fortè quod verius est, qui per stellam eos foris ducebat, intus illuminauit, vt puerum natum verè, & per antonomasiam trismegistum crederent Sacerdotum, Regum, ac Prophetarum Sapientumque omnium excellentissimum, ac supremum. Quamuis solum Regia dignitatis meminerint, cum interrogabant; *Vbi est qui natus est Rex Iudæorum?* eò quod Regia potestas notior est mundo, & sub hoc nomine illum agnouerant ex vaticinio Balaam qui dixerat: *Orietur stella ex Iacob, & consurget virga de Israel.* Virgam vocat Regem ac ducem, qui regnaturus erat in Israel.

Matth. 2. v. 1.

Num. 24. v. 17.

Isa. 11. v. 1. ibidem.

Cant. 1. v. 1. plura de hoc.

Cum ergo Bethleem stella duce peruenissent, virgam inuenerunt, ortam de radice Iesse, & florem de radice eius ascendentem, id est; *Puerum cum Maria matre eius* Nam vt interpretatur D. Hieronymus, puer cum matre est flos cum virga, quæ sine detrimento pudoris virgo perpetuo manens protulit florem Saluatoris. Qui etiam simul est virga & flos, quia Rex, & Sacerdos, ac Sanctus; non enim est virga arida, sed florida sicut virga Aaron: quia cum Regia potestate, etiam Sacerdotis, & Prophetæ insignia coniungit. Videntes ergo magi puerum, *Procedentes adorauerunt eum,* Sacerdotes Sacerdotem, Reges Regem, imò Prophetæ Prophetam magnum. Vt quid non Prophetas dixerim eos, qui in Oriente videntes stellam longè distantem, Regem natū agnoscent, & tanti mysterij in-

ternam reuelationē accipiunt, muneraque defertur quibus id exterius testetur. Vnde, Apertis thesauris suis obtulerunt ei munera aurum, thus & myrrham. Aurum quidem tanquam Regi potentissimo, cui omne regnum acceptum referebant; thus vero tanquam summo Sacerdoti, à quo omnis Sacerdotalis dignitas deriuatur. Myrrham, tanquam Prophetæ sapientissimo, ac sanctissimo, corpore quidem mortali, sed mente integro & incorrupto. Vnde omnis prophetia, sapientia, & sanctimonia procedit. Quapropter perfecta adoratione surgentes magi, multo excellentius quàm antea nomine trinegisti decorati sunt: dum illos constituit spirituales Reges, Sacerdotes, ac sapientes, vt munia hæc diuino quodam modo deinceps obirent. Ad quorum imitationem, ad Christi Domini pedes prosternens, offero ei aurum dilectionis, tanquam Regi Regum, ac Domino dominantium: thus orationis, tanquam summo Sacerdoti, qui se obtulit pro nobis Deo Patri: & myrrham proprie abnegationis, tanquam Prophetæ, ac integerrimo Doctore perfectionis Euangelicæ. Vnde fiet, quod ab eius pedibus surgas trinegistus, & ter maximus, triplici illa dignitate condecoratus, quam Christi nomen significat, & impartitur iis, qui ab ipso digne denominantur Christiani.

A Christo deriuari nomen Christiani, quod eandem triplicem dignitatem spiritualiter importat. §. 4.

Hæc est enim supereminentia Christi Domini, qua cunctos alios, qui Christi dicti sunt, infinite antecellit; quos certum est non posse pro libito alios similes Christos, Sacerdotes, Reges, vel Prophetas facere, & oleum suæ vnctionis aliis communicare. De solo Elia, idque ex Dei præcepto, dictum est: Qui unguis Reges ad penitentiam, id est, ad penam infligendam malis, & Prophetas facis successores post te. At Christus Deus, & homo proprio iure & auctoritate cuncta hæc valet præstare, ideoque de illo inquit sponsa: Oleum effusum nomen tuum: ac si dicat. Tu Domine, non solum es Christus, & vnctus, sed nomen tuum, virtus ac potestas tua, adeo est magna, vt oleum sis effusum in alios: tu solus potes vngere Reges, Sacerdotes, & Prophetas, & à te fideles tui dicuntur Christiani à Christo, vncti ab vncto, qui que per te spirituales Sacerdotes, Reges & Prophetæ sunt constituti, & vbique terrarum sunt diffusi. Ipse (inquit Ioannes) fecit nos Regnum & Sacerdotes Deo & Patri suo. Vos autem (ait D. Petrus) gens electum, regale Sacerdotium, gens sancta. Et infra: Offerre spirituales hostias acceptabiles Deo per Iesum Christum. Quod sic explicat D. Cyprianus: Non solum in Regibus & Sacerdotibus vnctionis honor permansit, sed in omnem populum Catholicum effusa est huius gratiæ plenitudo. Et sicut Christus à chrismate dictus est, eo quod singularis excellentiæ oleo vnxit eum Dominus; ita & participes eius, quotquot sunt, confortes sunt tam vnctionis quàm nominis, vt dicantur à Christo Christiani, vt sint sui, duce Christo, rectores, & duces, & offerant Deo quotidianum sacrificium ordinati à Deo sanctimonie Sacerdotes. Hæc Cyprianus.

Ecc. 48. v. 3. Reg. 19. v. 16.

Apoc. 1. v. 6. Petri 2. v. 9. Serm. de vnctione christiana.

Memento ergo, ô Christiane, quod iuxta tui nominis proprietatem à Christo denominaris, vnctus tanquam spiritualis Sacerdos, vt in ara cordis tui offeras illi varia sacrificia contritionis, laudis, gratiarum actionis, thus orationis, & sacrificium iustitiæ bonis operibus contestatæ. Es etiã spiritualis Rex constitutus, vt tuas potentias regas, appetitibus dominaris, coerceas sensus, dirigas actus, & aliis benefacias. Et insuper vnctus tanquam spiritualis Propheta, vt fidei & contemplationis lumine ad cœlestia, & futura intuenda mentis oculos eleues, & defixos habeas. Per hanc autem tui nominis vnctionem triplicem illam pacem consequeris, quam iris solem iustitiæ ambiens præstare solet; pacem videlicet cum Deo, cum proximis, & cum teipso, computrescet enim tibi diaboli & mundi iugum à facie olei spiritualis, quod in te effundet ille cui oleum effusum nomen est, nihilque ita desiderat, quam vasa vacua & apta inuenire, in quæ illud effundat.

Hinc est quod in Sacramento Baptismi vtrumque præstat; effundit enim magnam olei gratiæ plenitudinem in baptizatum; in cuius signum etiam materiali oleo benedictio vnctur in pectore: & in scapulis tanquam Dei athleta, vt corde & opere legem & onus Christi portet: in vertice autem capitis vnctur sacro chrismate in signum quod constituitur Christianus, illique à Christo nomen imponitur Christiani: quod super omnia alia debet æstimare tanquam nominum honorificentissimum, quod ipse Deus proprio ore suæ sponsæ communicauit. De hoc enim, vt D. Ignatius Martyr, ac D. Cyrillus interpretantur; loquitur Isaias cum ait, Videbunt gentes iustum tuum, & cuncti Reges inclentur tui: & vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominauit. Id est. Gentes & Reges, ô Ecclesia, videbunt in terra natum Christum, qui tuus iustus, & inclentus est: nam propter te natus est, vt te iustam & inclentam constitueret. Et tunc imponetur tibi nomen nouum, vt omnes filij tui dicantur Christiani à Christo, quod est nouum nomen. Quia licet multi præcesserint Christi, tamen Saluator noster est nouus Christus, ante quem nullus talis fuit, qui singulari eius vnctione vnctus esset. Vnde non sine magno mysterio hæc prophetia quoad vtramque partem impleta est eodem die, & adorandum iustum & inclentum nostrum Christum; & ipse postea baptizatus est, tribuens aquis vim nos regenerandi per baptismum, quem tunc instituit, in quo & nomen Christi & eius vnctio nobis applicatur, vt Christiani dicamur, & sanctificati maneamus per gratiam.

Nec sine causa factum est, vt quamuis Iudæi anxie desiderarent Messiam, in quo totam suam spem collocabant, non tamen denominarentur à Messia (vt ita dicam) Messiani, nec à Christo Christiani, sed ab Heber Hebræi, vel Israëlites ab Israel; fortè quia apud illum populum confusa valde erat notitia immanis dignitatis, ac divinitatis Christi; & quia propter legis imperfectionem modica erat effusio olei gratiæ, nomen Christi vel Christiani non decuit illis communicari; at postquam Christus natus est, eiusque gratia & notitia in nos est effusa, suam Ecclesiam nouo nomine, & legem gratiæ noua vnctionis

In baptismo imponitur nomen Christiani. Vide D. Thom. qui optime hæc docet 3. p. q. 66. ar. 10. ad 2.

Epist. ad Mag. ca. techesi 17. Isa. 62. v. 2.

nomenclatura decorare voluit, nobisque referuauit Christiani nomen, vt recordemur nos nos esse homines, nouum hominem Christum imituros, vitam tanto nomine dignam agentes, vt honorificetur in nobis ipse, qui sui nominis nos fecit esse participes. Præclare satis declarauit hoc idem Isaias contra rebelles Iudæos, sic dicens: Dimittetis nomen vestrum in iuramentum seruis meis; & interficiet te Dominus Deus, & seruos suos vocabit nomine alio, in quo qui benedictus est super terram, benedicetur in Deo amen. Et qui iurauit in terra, iurauit in Deo amen. Id est. Nomen quo hæcenus vocati estis, nempe Hebræi, Iudæi, & huiusmodi, seruis meis futuris in lege noua dimittetis in iuramentum execratorium. Erit enim tuum nomen tam execrandum, vt dicant per adulationem execrando: ita mihi contingat, sicut contigit Iudæis. At vero te intersecto & destructo, vocabo seruos meos alio nomine, scilicet nomine Christiano à Christo deducto: in quo nomine, qui sibi vel aliis benedixerit, vel iurauerit, perinde erit, ac si benedicatur, vel iuret in Deo amen, hoc est in Deo vero & fidei: quia Christus est Deus verus, qui omnia quæ promittit, implet, & quæ ab eo tali nomine petuntur, affluenter elargitur. O mira nominis Christi gloria, admiranda potestas, & infinita virtus! O gloriosum & benedictum nomen Christianorum à tanto Christo desumptum! Latamini in Domino, & exultate iusti, & gloriamini omnes qui vocamini Christiani: quia in vestro nomine gestatis authorem benedictionis, qui sua implet promissa, & vestras exaudiet deprecationes.

Isa. 65. v. 5.

Ita D. Hieronymus.

Contra eos qui degenerant à nomine Christiano. §. 5.

OPORTET tamen quod nomen Christiani honorificetis, vitam degentes tali nomine dignam; sicut feruentissimus Ignatius Martyr dicebat scribens ad Romanos: Ex omni virtute optate mihi, vt non solum dicat, sed etiam inueniar Christianus. Christianitas enim est que oditur à mundo, amatur à Christo, quia non est ab hominibus, sed à Deo. Sicut ergo nomen Christi nunquam fuit in eo inane, sed plenum diuino oleo, & omnimoda gratia à qua dicebatur vnctus; ita nomen Christiani nunquam inueniatur in te vacuum vnctione gratiæ quam significat, & quam baptismus tibi per Christum contulit. Quod eleganter ita declarat D. Leo Papa: Factus est Deus homo nostri generis, vt nos diuinæ naturæ possimus esse confortes, originem, quam sumpsit in vtero Virginis, posuit in fonte baptismatis. Dedit aquæ, quod dedit matris: virtus enim Altissimi, & obumbratio Spiritus sancti, quæ fecit vt Maria pareret Saluatorem, eadem fecit, vt regeneret vnda credentem. Frustra tamen appellamur Christiani, si imitatores non sumus Christi: qui ideo se viam esse dixit, vt conuersatio magistris forma esset discipuli, & illam humilitatem eligeret seruus, quam scētatus est Dominus. Hæc D. Leo. Sed audi aureum os, quod mira eloquentia recensitis multis nominibus, viris sanctis impositis, sic ait: Nunc verò omnes appellamur nomine Christiano, scilicet, omnium maximo, atque præstantis-

Chryso. hom. 18. in Ioan.

simo, cum quo & filij Dei, & amici, & corpus ipsius dicti sumus. Quæ appellatione cæteris omnibus vehementius excitari, & promptiores ad virtutem complectendam fieri, neque ea quicquam indignum facere, conari debemus, cum eodem, quo Christus, nomine vocemur. Id statim confirmat comparatione eius, qui principis nomen gerens, cauet ne quid eo nomine indignum gerat. Sicut enim Alexander Magnus arcem expugnare adortus, militem cui Alexandri erat nomen, appellans: Te (inquit) ob huiusmodi nomen strenuè dimicare opus est. Idem autem militi ignauo sibi item cognomine exprobrauit, quod nomen suum infamie nota iniret: ita Christus Dominus suo isto nomine, nos ad dimicandum viriliter contra diabolum exhortatur, vehementerque exprobrabit ei qui nomen suum inhonoret, propter quem etiam nomen suum inter gentes blasphematur.

Similem istum dixerim Cyro Persarum Regi, cui Deus nomen Christi attribuit, quia elegerat eum vt Iudæos à captiuitate Babylonica eriperet, & patriæ suæ restitueret, templumque edificaret. Hæc (inquit Isaias) dicit Dominus Christo meo Cyro, cuius apprehendi dexteram, vt subiciam ei gentes. Cumque plura alia eius encomia retulisset, concludit: Vocauit te nomine tuo, assimilaui te, & non cognouisti me: accinxi te, & non cognouisti me. Ac si diceret, vt explicat D. Hieronymus; Assimilaui te mihi in nomine, quod imposui tibi: & tamen conuersus es vt adorares idola tua me relicto: accinxi te fortitudine magna ad præliandum contra hostes tuos, & non cognouisti me, dans mihi gloriam victoriæ tuæ. Quid ergo est peccator Christianus nisi alter Cyrus? De quo Saluator noster merito conqueritur dicens: Assimilaui te mihi, nomen meum Christi imponens tibi, & tamen non cognouisti me: quia et si dicat te nosse Deum, factis tamen negas, & ad idola vitiorum me relicto conuerteris. Accinxi te in baptisate, vnxi te oleo gratiæ, vt tãquam fortis athleta contra diabolum luctareris, & inimicos deuinceris, & tamen non me cognouisti: quia non mihi, sed tibi gloriam bonorum quæ habes, ascribis, & de iis gloriaris, quasi non acciperis. Scio opera tua; quia nomen habes, quod vinas, & mortuus es. Nomen Christiani, nomen est eius, qui viuunt Christo: & tamen mortuus es, quia vita non congruit nomini. Non enim inuenio opera tua plena coram Deo. Plena inquam gratia, & sanctitate, quam vita nominis exigebat. Imple ergo illa, imple nomen tuum oleo sacro, à quo Christianus diceris. En Christus, paratus est esse in te oleum effusum, vt te gratia sua repleat, vt & nomen suum Christi glorificetur inter gentes, dum vita Christi manifestatur in homine Christiano: cuius opera congruunt nomini ad gloriam ipsius Christi in secula seculorum, Amen.

Refert Ioannes Monachus in vita Alexandri Magni. Refert Loderius in Act. 11. v. 26.

Isa. 52. v. 5.

Isa. 45. v. 1.

Ad Titum 2. v. 16.

Vide infra Exhort. 17.

Apoc. 3. v. 1.

EXHORTATIO XXIII.

PRO FENUNCIA-TIONIS. De admirabili modo quo Christus Dominus ab origine mundi fuit oleum effusum gratia...

Oleum effusum nomen tuum.

D. Tho. 3. P. 4. 8. art. 1.

Inter immensas Christi Domini gratias, illa celebris habetur apud Theologos, quam vocant gratiam capitis...

Ad Ephes. v. 13.

Oleum effusum nomen tuum. Quia solus Christus gratiam accepit ad infundendum tanquam caput spirituale gratia...

De oleo gratia effuso in iustos legis naturalis scripta propter Christi merita.

In primis autem certum est omnes iustos post peccatum Adae, in lege naturali vel scripta degentes, oleum gratia, quo vincti, & iustificati sunt...

A creatura finitam habeat virtutem, non potuit sortiri pretium infiniti valoris, quale necessarium erat ad tam ingens damnum reparandum. Placuit igitur Deo, ut Verbum diuinum naturam humanam assumeret...

Facta igitur hac futuri Christi promissione, Ecclesia quae ab Adam poenitente, vel ab Abel iusto coepit, fide testabatur; Oleum effusum nomen tuum. Quia ex tunc coepit in omnes fidei...

Huius veritatis insignis testis fuit Iob ante legem scriptam: cum dixit: Scio quod Redemptor meus vivit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum...

Huius veritatis insignis testis fuit Iob ante legem scriptam: cum dixit: Scio quod Redemptor meus vivit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum...

Zach. 4. v. 7.

Psal. 117. v. 22. Matth. 21. v. 42.

Iohan. 1. v. 16.

Apoc. 13. v. 8. Vide Virgas ibi. scilicet. 4.

Ad Ephes. 1. v. 4. 1. Petr. 1. v. 18.

Epist. 51. ad Pammachium. Et D. Greg. lib. 4. Mor. c. 16.

Nota sensum illorum verborum in carne mea videbo Deum.

p. q. 8. a. 1.

De mysterio incarnationis visio.

Gen. 28. v. 12.

Lib. 16. de ciuit. Dei c. 38. & lib. 12. contra Faustum c. 36.

Matt. 1. v. 1. Luc. 3. v. 23.

decreto. Viuit item vt Redemptor in eius acceptatione, apud quem ab aeterno viuunt eius merita; viuit eius sanguis in pretii redemptionis effundendus...

Et autem fides ista, quae in eius sinu erat, in aliorum etiam memoria non reperitur, placuit Deo, quod sicut Christus Dominus (vt D. Thomas explicat) fuit agnus occisus ab origine mundi in representatione...

Quis autem intellectus percipere, aut quae lingua poterit explicare abundantiam spiritualis olei, quae propter Christi merita in eam, quae electa erat in matrem ipsius, effusa est in ipso primo suae conceptionis instanti?

A At ipse Iacob, vt pro tanto beneficio sibi ostendo gratias ageret, ipsius Dei instinctu, & illustratione edocuit, aliam eiusdem mysterij imaginem delineauit. Dum enim lapidem, cui caput superposuerat, erexit, & oleo inunxit, naturam humanam erigendam, & oleo diuinitatis inungendam prophetauit...

De oleo gratia effuso in beatam Virginem ante incarnationem. §. 2.

PRO COMCEPTIO-NE B. M. VIRGINIS, ET NATIUITATE. Mat. 1. v. 16

Cant. 1. in Mat. lib. 2. de consensu Euag. c. 34. Optime de his Baronius in Apparatu 1. 10.

In orat. de laud. Mariae. Virginitatis. Apud Baron. in Apparatu. tu.

Vide supra in Exhort. 21.

patientia in Isaac, si quid longanimitatis, & laborum tolerantia in Jacob; si quid mansuetudinis, & misericordiae in Dauid, & si quid denique sanctitatis oleum fuit in progenitoribus eius, totum id praecellentiore, & vberiori modo infusum est illi: quoniam omnes propter affectum illa propter Christum, & sicut omnia flumina in mare, ita (inquit Diuus Bonauentura) omnes congregationes gratiarum sunt in Maria.

Opusc. de laud. Virg. c. 7. Pro FESTA MARIAE. Esther 2. v. 22.

Vt autem haec vnctio gratiae amplius cresceret, ex voto parentum trimula adducta est in templum Domini, in domoque foeminarum cum ancipiti virginibus diuino obsequio participata diu permansit. Olim virgines regi Assuero offerenda, in regiam domum foeminarum adducebantur, ubi integrum annum se praeparabant; Vt sex mensibus oleo congerentur myrrino, & aliis sex quibusdam pigmentis & aromatibus vrentur. Inter plurimas autem virgines adducta est Esther virgo, quae erat formosa valde, & incredibili pulchritudine: omnium oculis gratiosa, & amabilis videbatur. Postquam autem oleo myrrino, pigmentis, & aromatibus vsa est, cum introduceretur ad regem; Admansit eam rex plusquam omnes mulieres, habuitque gratiam, & misericordiam coram eo super omnes mulieres, & posuit diadema regni in capite eius. Nunquid non Esther virgo beatissimam Virginem in hoc ornatu egregie repraesentat? Deceuerat Deus Rex Regum, & Dominus dominantium, ut in templo Ierosolymitano dominus esset separata, in qua commemorarentur virgines & viduae, quae eius obsequio se deuonebant, ut antiqua traditio habet. Idque crediderim potissimum à Deo decretum, ut hac occasione Virgo sibi electa in matrem, in templo sacro ab infantia permaneret, ut etiam futuris in Ecclesia Christi virginibus pudicitiae, & reclusionis praerberet exemplum. Vtraque de causa dictum videtur à Regio yate; Adducentur regi virgines post eam, proxima eius afferentur tibi: afferentur in letitia & exultatione, adducentur in templum regis: Omnes enim virgines, tam quae praecesserunt illam, quam quae sequuntur sunt, in gloriam & honorem huius Virginis, ac Reginae virginum destinatae sunt, & in templum Dei adductae.

Colligitur ex Scriptura Exod. 38. v. 8. 4. Reg. 11. v. 3. 2. Mach. 3. v. 19. Pl. 44. v. 16.

Manfit autem haec purissima Virgo in templo non vno anno, sed (vt Nicephorus refert ex Euodio Episcopo Antiocheno) vndecim annis; nam magno regi, supremaeque omnium dignitati praeparabatur. Vngebatur autem continuo oleo myrrino, quod ab omni corruptione, & fetore, ac sudore praeruat; id est, oleo diuinae gratiae specialis, quae non solum à labe originalis culpae eam praeruat, sed per vniuersam vitam tempus etiam ab omni macula actuali, & ab omni imperfectione, ut nihil vnquam in ea defectuosum, nihil imperfectum, aut superfluum inuentum sit: miris etiam condecorabatur omnium virtutum pigmentis, & fragrantissimis sanctorum actuum aromatibus, ut nihil ea pulchrius, nihil fragrantius posset reperiri: ita ut esset plus quam Esther, corpore & animo Formosa valde, & incredibili pulchritudine: omnium oculis gratiosa, & amabilis videbatur. Sicut enim crescebat aetate, ita & proficiebat vnctione sapientiae, & gratiae; ascensionibus ingiter in corde suo disponens, ut in dies gratior inueniretur. Fuit enim velut scala Iacob mi-

ris gradibus constituta, per quos gradiebatur scandens de virtute in virtutem, ab vno gradu in alium sublimiorem, donec perueniret ad summum quem decebat habere genitricem Dei. Si autem Angeli per scalam descendeant, nouas huius mysterij reuelationes praeferant afferentes, & iterum ascendeant eorum desideria Deo praesentantes: quot Angelos putas per hanc scalam ad Virginem descendisse, mirabiles eianunciantes reuelationes Messiae iamiam terrae appropinquantis: qua etiam alacritate iterum ascendebant ad Deum tantae virginis ardentia desideria reportantes?

Descenderat olim Gabriel vt reuelaret Danieli quod post septuaginta annorum hebdomadas, vngendus erat Sanctus Sanctorum Christus: at completis his hebdomadibus, vt vnctio perficeretur, descendit idem Gabriel ad hanc praecellentissimam Virginem, Missus est (inquit Diuus Lucas) Gabriel à Deo in ciuitatem Galilaeae, ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph, & nomen Virginis Maria. Et quid illi reuelauit? non aduentum Messiae longè futurum, sed iam esse in ianuis, iam peruentum esse ad vltimum scilicet gradum, quae ipsa erat, vt in eius vtero sacrae humanitatis petra oleo diuinitatis inuncta fieret Christus Deus & homo. Et quia omnium oculis, vt diximus, erat gratiosa & amabilis, salutauit eam, dicens, Ave gratia plena; id est, verè gratiosa, & amabilis Deo, Angelis, & hominibus, totiusque sanctitatis oleo plena, cuius comparatione omnes praedecessores tui erant quasi vacui: vnde tu sola inter omnes foeminas, Inuenisti gratiam apud Deum; vt te in matrem suam, & Reginam nostram velit assumere, Admansit enim te rex plusquam omnes mulieres, & habuisti gratiam & misericordiam coram eo super omnes mulieres: & posuit diadema regni in capite tuo. Respondet humilis virgo; Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Quo verbo mira humilitate & obedientia fragrantem tantam adeptam est olei gratiae copiosissimam infusionem, vt ipsum olei fontem in vtero suo concipere mereretur.

De effusioibus olei factis in ipsa Incarnatione. §. 3.

De effusioibus olei factis in ipsa Incarnatione. §. 3. CVM primum Virgo responsum dedit, discessit ab illa Angelus, & ascendit in caelum, & in momento temporis, Deus descendit de caelo in vterum eius, & efformatum à virtute Spiritus sancti, ex Virgineo sanguine corpus humanum, animaque informatum, & oleo diuinitatis inunctum, sortitum est nomen Christi; & impletum est desiderium sponsae, dicentis; Oleum effusum nomen tuum. Alia lectio quam Origenes sequitur, sic habet, Vnguentum exinanitum nomen letitia in tuum: quoniam ille qui in forma Dei erat, semetipsum (vt Apostolus ait) exinanuit, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus. Haec autem exinanitio sui fragrantissimi vnguenti fuit stupenda effusio. Et quis intellectus poterit capere, vel quae lingua verbis explicare effusionem gratiae & laetitiae, quae Christi humanitati tunc temporis concessa est? Vt merito Psalmista dixerit, Vniuit te Deus Deus tuus, oleo letitiae: ac si diceret; O Deus Fili, qui pro nobis factus es homo, Deus Pater, qui est Deus tuus, imò vnus

PRO ANNUNCIATIONE. Dan. 9. v. 24. Luc 1. v. 26.

Abacuch 3. v. 2. Ps. 18. v. 16. Cat. 3. v. 11. 3. Reg. 1. v. 45. Gen. 28. v. 17. Cat. 3. v. 11. Io. 8. v. 56. Lu. 1. v. 47.

Deus tecum; vnxit te oleo quod per quamdam excellentiam, oleum letitiae nominatur; nam diuinitas, quae est ipsa essentialis laetitia, tuam inuinxit humanitatem, & immensa repleuit laetitia, ac ineffabili exultatione; Si Deus, vt ait Psalmista, letetur in operibus suis; & eo magis laetatur, quo illustriora sunt eius opera, quanta putas exultauit laetitia, cum omnium maximum incarnationis perfecit, quod per excellentiam opus eius nominatur? Et quae in Christi humanitatem effusa est laetitia, cum se intuebatur deitatis oleo perunctam, tam immensis gratias ornata, & tanto lumine diuinae claritatis circumfusam? Verè tunc Christus sol iustitiae, tanquam sponsum procedens de thalamo suo, exultauit vt gigas ad currendam viam: à summo caelo, id est, à sinu Patris egressio eius; & occursum eius vsque ad summum eius, id est, vsque ad sinum matris, quae inter res creatas summum caeli potest nuncupari. Dies autem, quem hoc occursum sol iste peregit, vocatur in hoc Cantico dies desponsationis, coronationis, & laetitiae cordis eius; Egre dimini (inquit) filia Sion, & videte Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua in die desponsationis illius, & in die letitiae cordis eius. Coronauerat illum Pater eius (si ita licet loqui in ore humano) diademate deitatis, quam per aeternam generationem illi communicauit. Caterum mater eius beata Virgo coronauit eum diademate humanitatis, quam ex suis sanguinibus efformata, illi tribuit; & ipse sibi eam desponsauit, cum suae diuinae personae coniunxit. Et quia cum coronatur oleo etiam vnguntur, sicut de Salomone dicitur, Vnxiunt eum regem in Gibon; diuinus Salomon, qui hoc die etiam constitutus est rex à Patre in monte sancto eius, vnctus est tanto laetitiae oleo, vt haec dies laetitiae cordis sui merito nuncupetur. Sed de hac coronatione fufius suo loco agendum est, ad matrem quae eum coronauit, transeamus.

Abacuch 3. v. 2. Ps. 18. v. 16. Cat. 3. v. 11. 3. Reg. 1. v. 45. Gen. 28. v. 17. Cat. 3. v. 11. Io. 8. v. 56. Lu. 1. v. 47.

quae ipsa anima mea Dominum, & exultauit spiritus meus in Deo saluatore meo: quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen eius. Quod est sanctum nomen eius, nisi quod hic dicitur; oleum effusum nomen tuum, quo vnctus est tanquam Sanctus Sanctorum ad sanctificandum alios? Et quae fecit illi magna, qui potens est, nisi vt repleret eam oleo gratiae & laetitiae, non tantum sibi, sed nobis; ipsumque nomen olei effusi ex parte etiam illi communicaret. Ita enim fateatur Ecclesia in quodam responso, dicens; Videntes eam filiae Sion, beatissimam praedicauerunt, dicentes; Vnguentum effusum nomen tuum. Voluit enim Christus Dominus eam allumere in mediatricem inter ipsum & homines, cuius precibus oleum gratiae in illos effunderet: vt hac via de plenitudine Christi, mediante plenitudine matris suae, omnes repleremur. Hoc enim honorifico nomine mediatricis à sanctis Patribus decoratur; Quomodo, inquit Diuus Laurentius Iustinianus, non est Maria gratia plena, quae effecta est mater Dei, paradisi scala, caeli ianua, interuentrix mundi, demonum fuga, peccatorum spes, Dei & hominum verissima mediatrice. Intuere, o homo, (ait D. Bernardus) confilium Dei, caelesti rore arcem rigaturus, totum vellus prius infudit, redempturus humanum genus, pretium vniuersum contulit in Mariam. Opus est mediatrice ad mediatorium istum, nec alter vtilior est nobis quam Maria, de cuius plenitudine accipiunt vniuersi; captiuus redemptionem, aeger curationem, tristes consolationem, peccator veniam, iustus gratiam, Angelus laetitiam: denique tota Trinitas gloriam, Filij persona carnis humanae substantiam, vt non sit qui se abscondat à calore eius. Haec Bernardus optimè describens modum, quo Christus factus est nobis per Virginem oleum effusum, & per ipsum eam Virgo est nobis fons salutis, & laetitiae, misericordiae & gratiae. Vnde merito, inquit, in te respiciunt oculi totius creaturae, quia in te, & per te, & de te benigna manus Omnipotentis quidquid creauerat, recreauit. Nam hominè à Deo creati, & propria culpa perditum per Virginem reparauit, vniuersumque mundum laetitia repleuit. Et cuncta haec operatus est hodie in medio terrae; id est, in vtero Virginis; ad quam tanquam ad medium omnes confugere debemus.

Haec est ergo dies quam fecit Dominus, exultemus, & laetemur in ea; exultemus de laetitia filij, laetemur de exultatione matris; gaudeamus de spe olei per ipsos in nos effundendi, gratias agentes Deo, à quo tot bona recipere speramus; sed oportet nos praeparare, vt huius diuinae vnctionis possit esse participes. Munda ergo vas cordis, in quo est effundendum oleum gratiae & laetitiae. Egrede à peccandi periculis, conremplare Regis tui humile, simul & pretiosum diadema, quo coronatus ingreditur, vt humilitatem eius secteris, & spe victoriae ipsius erigaris. Inuoca matrem mediatricem, quae illum hoc diademate coronauit, vt eius precibus vitia, & tentationes superans, corona gloriae mercaris coronari in saecula saeculorum. Amen.

Maria no- men oleum effusum. IN FESTO NIVIS. Vide Suz- rez to. 2. in 3. p. disp. 18. sect. 4. Ser. de An- nuntiatio- ne. Ser. de Natiuit. Iudic. 6. v. 37. Ser. in id. Sigoum magnum apparuit. Ser. 2. de Pentec.

EXHORTATIO XXIV.

PRO FES- TIO VI- SITATIO- NIS B. VIRGI- NIS, AD S. ELIZA- BETH.

De mira effusione gratia facta à Christo in Ioannem, per vocem Deipara salutantis Elizabeth, ad capiendam possessionem muneris pro nobis assumpti, & matris suae etiam communicati: & de affectu deuotionis erga Virginem.

IX Verbum diuinum in Virgineo vtero opus incarnationis peregerat, Christique nomen & munus sortitum fuit, cum illud exercere voluit, & hominibus manifestare. Consecuerunt enim qui ad aliquam insignem promouentur dignitatem, officium, aut magistrum, cum primū licet, possessionem capere, aliquem illius muneris exercere proprium actum. Cum ergo Dei Filius factus homo Saluatoris, & olei effusi munus assumpserit, & beatissimam Virginem in adiutricem, & mediatricem ad ideam praestandum elegerit, decreuit per illam statim mirabiles & varias olei effusiones efficeret: mox ergo ut conceptus est, inspirauit illi, ut surgens abeat cum festinatione in montana Iudaea, in domum Zachariae. Et quare cum tam celeri festinatione? quia agitabatur à Filio, de quo scriptum erat, *Voca nomen eius, accelera, spolia detrahe, festina praedari, quia antequam sciat puer vocare patrem suum, & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samaria coram rege Assyriorum*: id est, Adhuc in infantili aetate diabolus vincet, & spolia detrahet, accipiendo sibi animas, quas ille captiuas tenebat: sed tam velox est eius festinatio, ut etiam antequam è ventre matris exeat, id agere incipiat. Pergit ergo Virgo mater cum festinatione impulsā à filio festinante eripere praedam. Visitat Elizabeth, in cuius vtero iacebat filiolus diaboli captiuus, in peccato conceptus, sed à Deo praecedens, ut praecursor esset ipsius. Salutat Virgo cognatam, & per salutationis vocem, Christus in ventre salutantis existens effundit oleum laetitiae spiritualis in Ioannem, *Et factum est, inquit Euangelista, ut audiret salutationem Maria Elizabeth, exultauit infans in vtero eius*. Et ipsa Elizabeth exclamās, ait, *Ecce est ut facta vox salutationis tuae in auribus meis, exultauit infans in gremium in vtero meo*. Exultauit infans ad praesentiam Christi, qui fortitudinem Damasci; id est, peccatum originale in eo contriuit, & à diaboli eripuit captiuitate, vngens illum gratia & charitate, Spiritu sancto & virtute modo mirabili.

Ioannem fuisse primogenitum inter adoptiuos Christi, & Deiparae. §. 1.

EN qua ratione Christus in Ioanne muneris sui possessionem capessit. Ille enim qui à Prophetis vocatur Pater futuri saeculi, scilicet Christianorum, & fons olei, à quo Christiani, & vincti erant denominandi; hodie primum genuit filium adoptiuum, qui initium esset huius saeculi futuri, & primus filius legis gratiae, cui & consonat, quod interpretatur gratia. Vnde merito hanc sibi arrogat praerogatiuam, ut primogenitus

Luc. 1. v. 39.

Il. 8. v. 3.

Il. 9. v. 6.

A fit Christi, maior natu Apostolis, & omnium Christianorum primus; quippe qui ab ipso Christo, ut multi Sanctorum testantur, in Iordane baptizatus sit, eo Baptismo qui est Christianorum propriū symbolum; ibique de nouo à Christo vinctus copiosissimo olei diuinæ gratiae incremento. Sed si Ioannes fuit primogenitus Christi, cur non etiam vocabimus illum primogenitum Virginis inter adoptatos? Beatissima enim Virgo, ex quo mater facta est Christi, constituta est cum ipso mater futuri saeculi, mater scilicet omnium Christianorum, quorum Christus est pater. Vnde merito vocatur Dei genitrix, Deipara, & Christifera duplici titulo: altero veræ generationis, & partus corporalis, quia in vtero eum concepit, nouem mensibus gestauit, ac tandem peperit: altero verò generationis, & partus spiritualis, quia verè nobis est Christifera; id est, deferens ad nos Christum, & in nobis illum per gratiam pariens, & oleo eius nos vngens. Voluit ergo Christus, quod beatissima Virgo huius muneris etiam possessionem capesseret in Ioanne media illius salutatione eum sanctificando: ut intelligeremus, quotquot futuri erant filij eius per gratiam, pariter fore filios matris suae per adoptionem; ut sicut Eua vocata est mater viuientium secundum naturam; ita Maria diceretur mater viuientium secundum gratiam. Quia, inquit Diuus Irenaeus, sicut Eua per inobedientiam omnibus fuit causa mortis, sic Maria obediens Deo facta est generi humano causa salutis. Mater generis nostri (ait Diuus Augustinus) pœnam intulit mundo, genitrix Domini nostri salutem edidit mundo. Eua occidendo obfuit, Maria viuificando profuit. Elizabeth ergo vt filia Euae genuit Ioannem mortuum per culpam, Maria verò obediendo inspirationi Christi viuificauit illum per gratiam. Bona mater Ioannis Elizabeth, sed multo melior Maria: illa generauit Ioannem, hæc regenerauit, quia statuit Deus puerillum, quidquid creauerat, recreare. Hanc igitur beatissimam summo opere veneremur, ut munus matris erga nos sollicitè gerat. Et vt se nobis monstrat matrem impetrando indulgentiam, monstemus nos ei filios exhibendo obedientiam.

De perfecto modo sanctificationis Ioannis Baptista. §. 2.

SED quoniam Christi opera perfecta sunt, voluit perfecto modo sanctificare Ioannem, non solum infundendo gratiam sicut ceteris infantibus conferebatur in circumcisione, & modo datur in Baptismo, sed accelerando illi rationis vsu, & liberi arbitrij exercitium, præbens ei lumen fidei, quo suum cognosceret sanctificationem, & de cuius aduentu magno gaudio exultaret. Habebat (inquit Diuus Ambrosius) intelligendi sensum, qui exultandi habebat affectum. Et quia sine penitentia sunt dona Dei, donum quod semel accepit, nunquam amisit: imò (vt notat idem Ambrosius) ideò beata Virgo permansit tribus mensibus cum Elizabeth, vt maior esset Ioannis profectus. Vngebatur, inquit, & quasi nouus athleta exercebatur in vtero matris, amplissimo enim virtus eius certamini parabatur. Quasi velit dicere; Quod sicut Christus Dominus per primam vocem matris suae, Ioannem

Nazianz. orat. 39. Chryso. hom. 4. im. per. Diuus Hier. in id Matth. 3. Sine modo. D. Th. 3. p. q. 18. art. 6. ad 3. & qu. 66. art. 2.

Lib. 3. con. Haeret. c. 33

Serm. 35. de Sanctis.

Ex D. Ber. vbi supra.

Ita ferè cuncti Patres, quos refert Suarez vbi supra disp. 3. sect. 7. li. in Lucam, & li. 1.

Ter 31. v. 22

Prou. 8. v. 31

Ecc. 13. v. 10.

Matt. 10. v. 10.

Vide Suarez supra disp. 24. sect. 4.

Lib. 2. in Lucam.

In hom. de abdicat. rerum.

Ad Fratres de monte Dei.

Ecc. 48. v. 8.

vnxit oleo gratiae, sic per alias multoties oleum idem augebat, quia ad fortia certamina illum praeparabarita vt venter maternus esset illi quasi antrum ad ea exercitia, quae postea peracturus erat in eremo. O mira Dei omnipotentia, quod de Virgine prophetauerat Ieremias, dicens, *Novum creauit Dominus super terram, femina circumdabit virum*: id est, Christum aetate infantem, sed sapientia virum perfectum. Hoc extendit nouo modo ad Elizabeth, quae virum portaret perfecta cognitione pollentem; & sicut ambæ matres dulcia miscabant colloquia, sic etiam & spiritualiter ipsi filij. Etenim Christus Dominus sapientia increata, cuius deliciae sunt esse cum filiis hominum, cum esset infantulus in vtero materno, infantulus quæsiuit cum quo delicias suas haberet, quia omnis homo simili sui sociabitur. Inuenit Ioannem in ventre etiam matris degentem, quem vt magister instruebat, & cum eo dulciter colloquebatur, vt ab ipso instructus ad eremum adhuc puer abiret securus. Redè ergo Ioannes Angelus est vocatus à Domino, quia in vtero matris adhuc vitam debebat angelicam, & nesciens loqui lingua corporis vt homo, loquebatur cum Christo lingua spiritus. Merito etiam Angelus nuncupatur, qui tantam gratiam accepit in hac prima sanctificatione, vt in illa instar Angeli immutabilis permaneret, & oleum quod semel accepit, nunquam disperdidit. Nam propter hoc Gabriel Angelus Zachariae dixit, *Et Spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suae*. Quid est adhuc? nisi affirmare quod semper repletus erit Spiritu sancto. Et quod huiusmodi repletio incipiet ex vtero materno inchoans suum tyrocinium ab ea perfectione in qua alij consummantur. Nam, teste Diuo Ambrosio, à mensura coepit aetatis plenitudinis Christi. Dicce ergo à Ioanne non tepide, & remissè, sed feruenter, & viriliter viam Domini ingredi, & perfectionis studium inchoare; nam dominum facti habet qui benè coepit, & felix initium felixque ad gloriam. Ideò Diuus Basiliius tyronem monebat, vt in initio conuersionis praerberet non infantem, sed virum ea aetate perfectum. Diuus Bernardus; Si incipis, (inquit) incipe perfecte; nam si perfecte incipis, ad perfectionis culmen cito peruenies. Sed adhuc amplius splendet potentia Christi, & virtus sui nominis quod est oleum effusum, in eo quod tres vno momento vnxit Prophetas antiquis multo praecellentes. Singulare fuit Eliae privilegium (vt Ecclesiasticus dixit) facere Prophetas successores post se, quia vnum elegit Eliseum; ac Christus Dominus adhuc infantulus, sed Propheta magnus qui surrexit in nobis, Ioannem elegit in Prophetam; non vt sibi succederet, sed vt se praerit in spiritu & virtute ipsius Eliae: id est, tanquam alter Elias in officio, sed excellentior in sanctitate, & eminentior in prophetia; quia Messiam praesentem, sed incognitum demonstrauit: nam si non verbis, signis tamen & salubribus matris dicebat; Ecce adest Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, & sultulit peccatum meum; & per vocem matris suae auditui meo dedit gaudium & laetitiam, & exultaerunt ossa mea, quae in hoc ergastulo iacebant humiliata, Percipit Elizabeth, quae filius suggerit;

A nam & Christus Dominus per eandem matris suae vocem, vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum, eam vnxit in Prophetissam, & gratiae oleo ac Spiritu sancto repleuit, vt eundem Christum intra Virginis vterum existentem agnosceret, & Mariae futura praediceret; vnde exclamans, ait, *Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui*. Et, *Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me?* Et, *Beata quae credidisti, quoniam perficietur quae dicta sunt tibi à Domino*. Verè beata Virgo, quae pra omnibus etiam tunc excellentissima facta est prophetissa. Nam, vt fatetur Diuus Basiliius, prophetiae lumine perfusa canticum illud intonuit; *Magnificat anima mea Dominum*; & sibi futura prauidit, dum ait, *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes*. Et, sicut notat Diuus Ambrosius, quo maior est persona, eo plenior est prophetia. Imò & Rupertus satis egregè eam vocat Prophetarum Prophetissam, quia & Prophetas docuit, & de ea Prophetæ alij sunt vaticinati. Felices matres, quae tales filios in vteris gestare meruerunt: nam, teste Diuo Ambrosio, duplici miraculo prophetauit matres spiritu paruulorum. Audeo dicere non fuisse, nec fore praecellentes matres; si materna dignitas comparatione ad filios genitos perpendatur: quae enim excellentior mater mente concipi potest, quam quae mater est Dei? Nam sicut nullus potest esse melior filius, quam filius Dei, ita (inquit Angelicus Doctor) nulla potest esse dignior in ratione matris, quam quae Theotocos, & Dei genitrix appellatur, nec nobilior concipiendi modus, quam ex Spiritu sancto, qui tribuit fecunditatem matris sine detrimento virginitatis. Vnde merito exclamans Elizabeth, inquit, *Vnde hoc mihi ut veniat mater Domini mei ad me?* Ego enim sum mater seruuli, tu Domini, qui est Rex Regum, & dominus dominantium. Ego vilis ancilla, tu domina, quia mater Domini meies; ideoque Maria, id est, Domina & dominatrix nuncuparis. Hæc Elizabeth. Sed ipsa etiam felix, quae talem habuit filium, de quo Saluator diceret, *Inter nostros mulierum, non surrexit maior Ioanne Baptista*. Ergo si dignitatem matris respectu filiorum consideres, nulla maior quam Elizabeth, quae digniorem omnibus filium habere meruit, inter matres dico filiorum, non filiarum; Beata Anna nam beatissima Anna tanto est excellentior matris quam Elizabeth, quanto gloriosissima filia eius Deipara maior est Ioanne. Hanc si demas, ter quàm quae digniores matres, his duabus, quae filios gestarunt in vtero miraculosè, licet diuerso modo conceptos, ab eodem Angelo Gabriele praenunciatos, & Spiritu sancto repletos? Contigit autem tam illis, quam paruulis, quos in ventre gerebant, quod duabus lyris quarum fides sunt concordēs: nam si propè sunt, vnus pulsu recinit alia: sic cum beatissima Virgo spiritu filij sui pulsata, vocem salutationis emisit, statim Ioannes resiliit in vtero. Et Elizabeth recinit, dicens, *Vnde hoc mihi ut veniat mater Domini mei ad me?* cui iterum consonat Maria, inquiens; *Magnificat anima mea Dominum, & exultauit spiritus meus in Deo salutari meo*: Vtinam & nos consonemus, & illius humilitati, & huius gratitudini; vt nos indignos existimemus beneficiis acceptis, & pro illis immensas Deo gratias agamus.

In c. 8. l. 1a.

Lib. 2. in Lucam. Vide Suarez disp. 26. sect. 1. Li. 1. in Lucam.

1. p. q. 25. ad 6. ad 4.

Mat. 23. v. 11

Beata Anna praecellens matris ter quàm Elizabeth.

Simile.

De ingenti deuotionis affectu erga beatissimam Virginem. §. 3.

INTVERE ergo, humilique & grato animo contemplare quomodo beatissima Virgo officium gerit Christifera, & intrante per ipsam Christo, in domum Zachariae, cuncti repleti sunt oleo gratiae, laetitiae, & exultationis. Prædixerat Angelus de Ioanne, Multi in natiuitate eius gaudebunt. Sed Christus Angelorum Dominus, etiam ante natiuitatem multos fecit gaudentes. Latatus est Obededon, & cuncta eius familia, cū arca Dei, in qua erat aurum propitiatorium, ingressa est in illam, ibique permansit mensibus tribus; eo quod benedixit Dominus illi, & omni domui eius, replens singulos magnis bonis, quæ ingentis fuere causâ gaudij; quanto ergo magis lætatus est Zacharias etiam mutus, Elizabethque & vniuersa eius familia, cum arca uiua, in qua Christus propitiator noster erat, ingressa est domum eius, & benedictionibus cœlestibus repleuit illos. Sed quid ait Dauid cū audiuit Dominum benedixisse Obededon, & omnia eius propter arcam? Ibo, & reducam arcam Dei cum benedictione in domum meam, & reduxit illam cum gaudio magno. Sic ergo cū audis quæ gesta sunt in domo Zachariae pia quadam æmulatione desiderans particeps fieri donorum quæ Ioanni, & Elizabeth collata sunt, dicito ex toto corde tuo: Ibo, & reducam in domum cordis mei arcam Dei uiui beatissimam eius matrem, vtambo ibi commorentur, non tantum tribus mensibus, sed omnibus diebus vitæ meæ; quorum obsequio & cultui me perpetuo consecrabo. Certus enim sum quod Christus propter amorem erga eius matrem, vnget me oleo misericordiæ & laetitiae, & omnigena me cumulabit cœlesti benedictione. Illa melius quàm Rebecca, induet me vestimentis valde bonis, & fragrantibus primogeniti filij sui; propter quorum fragrantiam Pater æternus suam mihi impartietur benedictionem.

Luc. xv. 14.

2. Reg. 6. v. 11.

Hæc verba habentur in Bibliis antiquis.

Gen. 27. v. 15.

Ecc. 24. v. 12.

A ctisque ad gloriam radices charitatis, & deuotionis mittit, vt electionem suam sanctis operibus certam faciant. Vnde non leue huius electionis indicium est; ita affectum esse ad beatissimam Virginem: quod D. Anselmus testatur, dicens, Cuius concessum fuerit dulci studio sæpe cogitare posse de illa, magnum promerenda salutis indicium esse coniecto.

Li 3. de excellētia Virginis c. 4. ad finem.

His accedit pietas huius clementissimæ matris, quæ dum nostras intuetur necessitates, etiam nihil nobis postulantibus, pro earum remedio potentissimè interpellat. Intravit quondam cum filio eius in domum nuptiarum in Cana Galilææ, & deficiente vino, intercessit pro conuiuium nihil ipsis petentibus, dicens ad filium, Vinum non habent. Propter quam filius domui benedicens sex hydrias aquæ repleuit optimo vino, nec ipsa obliuiscetur orare pro nobis, quia non potest vlla intercedere obliuio, vbi ingens viget dilectio. Deipara autem diligentes se diligit, & in manibus suis inscriptos habet; & quæ omnibus Sanctis est potior, præ omnibus etiam est sollicitior. Et esto ipsa nihil peteret, filius propter ipsam sollicitus erit de nobis, quia gloria matris est gloria filij; & cū optet eam ab omnibus honorari, omnibus propter illam benefaciet, vt ab illis amplius honoretur. Vnde & Diuus Bernardus audeat dicere; Sileat misericordiam tuam, Virgo beata, si quis est qui in necessitatibus suis sibi meminere defuisse. Ac si diceret; Nullus est qui possit filere, quia nullus est qui deserit misericordiam tuam experiri. Si ergo vis experiri eius misericordiam, sequere vestigia illius; quæ ex misericordia ascendit in montana cum festinatione, vt congratulationis ergo gauderet cum gaudente cognata, & misero subueniret infanti. Conare igitur, vt semper ad superiora festinus ascendas, æmulans semper meliora charismata; & vt proximis subuenias in aduersis, & gratuleris in prosperis; ita enim fiet, vt intercessione Virginis, Christus sit in te oleum effusum copiosa te replens læticia & gratia.

Ioan. 2. v. 1.

Serm. 4. Assumpt.

Sed illud tandè Virginis pietatem auget, quod cum sat esset octo vel quindecim diebus cum cognata cōmorari, mansit tamen quatuordecim mensibus vsq; ad partum Elizabeth, vt ei etiam tunc astaret, & opus Dei perfectum, & cōsummatum videret. Quod testantur Origenes, D. Ambrosius, Beda, & alij; nec desunt plures congruentisque rationes; sed nobis sufficiat illa mystica, vt sciamus beatam Deiparam non cursim tantum suos inuisere deuotos, sed permanenter, donec plenè illos à cunctis eripiat periculis, & opus redemptionis in ipsis consummatum videat; & hoc denotat numerus trium mensium; nam ternarius numerus multitudinem perfectam in Scriptura sæpe significat; sic arca Testamenti, quæ symbolum fuit Virginis, vt diximus, tribus mensibus mansit in domo Obededon Gethæi, qui fideles eius seruos repræsentat. Obededon enim interpretatur seruus hominis, Geth torcular. Illi igitur qui serui sunt Christi filij hominis, qui in torculari crucis pro nobis sanguinem fudit, serui etiam sunt Virginis matris eius; in quibus per affectum diu permanet, quos cœlestibus benedictionibus replet ipse qui ex ea carnem sumere dignatus est. Esto ergo humilis, & abiectus in oculis tuis, tanquam omnium seruus, nec de aliquo

Hom. 10. in Lucam, alij in Luc. Vi. de Tolerū Card. in 1. Lucæ, annot. 134.

2. Reg. 6. v. 11.

Ita Glossa ordinaria.

aliquo ita gloriaris, ac de Christi seruitute, & cruce ipsius, & tunc permanebit in te hæc diuina fœderis arca, & cum ea cœlestis benedictio, qua fructus in sæcula sæculorum. Amen.

EXHORTATIO XXV.

De mirabilibus effusionibus olei gratia & lætitiæ, in natiuitate Christi factis in Deiparam, & S. Ioseph, in pastores & Magos, qui populum Hebræorum & Gentium, ex quibus Ecclesia congreganda erat, representabant.

Oleum effusum nomen tuum.

VM Isaias Propheta vehementius desideraret Messia aduentum, tum ob eius immensam maiestatem, tum ob extremam hominum indigentiam, sic ait; Propter Sion non tacebo, & propter Ierusalem non quiescam, donec egrediatur ex splendore iustus eius, & Saluator eius vt lampas accendatur. Ac si diceret; Et si vita mihi ad tempus vsque Messia produceretur, non cessarem orationibus, & bonis operibus eius aduentum efflagitare, donec viderem illum iam ortum tanquam solis splendorem, & accensum tanquam lampadem, quia id valde nostrum interest, cum sine ipso, in tenebris sumus, velut quando abest sol, qui illuminet diem, vel lampas quæ lucet in nocte. In solis splendore claritas diuinitatis Messia, & immentia eius maiestas designatur; sed in lampade omnia clariùs comprehenduntur, quæ ad munus Saluatoris, id est Iesu, spectare videntur. In lampade enim sunt hæc tria, vas, ignis, & oleum. Vas, est humanitas assumpta: ignis persona Verbi diuini, cui est vnica; oleum autem diuinitas & gratia, à qua vnctio dicitur, & sanctificata: cuius tam immensa fuit olei plenitudo, vt non solum sibi sufficeret, sed etiam implere posset omnes lampades, & lucernas ac vasa, quæ oleo indigerent, vel illius capacia essent. Quod admirabili visione Angelus manifestauit Zachariae Propheta, ostendens illi candelabrum aureum, in cuius capite, & summo vertice erat lampas magna duo habens rostra, à quibus pendebant septem infusoria aurea ad infundendum oleum in septem lucernas, seu lampades paruas, quæ infra lampadem magnam in eodem erant candelabro. Lampas magna erat Iesus Saluator caput Ecclesia, quæ per candelabrum representabatur: influens oleum gratiæ in omnes lampades paruas, & lucernas, id est, in omnes particulares Ecclesias, & animas, quæ partes sunt Ecclesie vniuersalis, & sub numero septenario comprehenduntur. Ab illius autem duplici rostro, id est, duplici natura diuina & humana pendent septem infusoria aurea, hoc est omnia vasa continentia oleum gratiæ, nempe sacramenta, & sacrificia, & cætera media à Christo instituta, vt per illa in singulos gratiam effundat, quæ oleum est adeo pretiosum, vt

Isa. 62. v. 1.

Zach. 4. v. 2. Vide Ribesam ibi.

alia versio dicat, quod infusoria euacuabant aurum; id est, oleum purum splendidum, & pretiosum instar auri. Sed notat Diuus Cyrillus, hæc vasa olei posita intra lampadem magnam, & iuxta paruas, quia his deferuebant, non illi: Christus enim à se ipso oleum luminis & gratiæ habet, nec indiget infusorio alio, cum tamen omnes indigeamus illo, & ab eo dumtaxat recipere valeamus. Et cum sit sol iustitiæ, splendor immensæ gloriæ, & totius olei fons; assimilatur tamen ab vtroque Propheta, lampadi; quia propter nimiam charitatem suam factus est eiusdem nobiscum consors naturæ, vt tanquam lampas lucens & ardens, lucendi & ardendi nobis præberet exemplum. Ideoque Isaias vehementer desiderabat Iesum, & Saluatorem, vt lampadem accendi, & manifestari mundo, cui erat promissa, erat enim tunc temporis instar illius, de qua scriptum est in Iob; Lampas contempra apud cogitationes diuinitum, parata ad tempus statutum. Apud Gentes enim despectus & incognitus iacebat Christus, sed in decreto Dei paratus reuelari, & manifestari tempore nouissimo in vltima mundi ætate.

De manifestatione Christi vt oleum effusum. §. 1.

CV ergo venit plenitudo temporis prædefiniti ortus est iustus, vt splendor, & accensus, ac manifestatus est Saluator, vt lampas oleo plena, lucens & ardens parata infundere oleum in omnes homines quo ipsi etiam lucerent, & arderent; quod præstitum est ipso die natiuitatis Christi, quo innotescere cepit mundo nomen Christi, & Iesu, ac Saluatoris, de quo dictum est, Oleum effusum nomen tuum. Oleum quidem in lampade contentum, sed effusum in omnem populum Hebræorum, & Gentium, & in vniuersum mundum, vt de plenitudine eius omnes reciperent.

In huius autem signum, ipso die natiuitatis Dominice, aut circiter illam Romæ, teste Eusebio, è taberna meritoria trans Tyberim oleum terra erupit, fluxitque tota die. Quo signo, vt optimè perpendit Paulus Orosius, quid euidentius quàm quod in diebus Cæsaris Augusti toto orbe regnantis, futura Christi natiuitas declarata est? Christus enim vnctus interpretatur. Fons ergo olei Romæ, sub principatu Cæsaris fluens indicabat per totum diem: id est, per omne Romani tempus Imperij Christum, & ex eo Christianos, vnctum, & ex eo vnctos de meritoria taberna, hoc est, de hospita largaque Ecclesia affluenter, atq; incessabiliter processuros. Hæc ferè Orosius. Placuit autem Deo, vt hic prodigiosus fons olei non in Iudæa nasceretur; sed inter gentes, & Romæ, quæ caput erat Imperij, & ferè totius orbis, vt manifestaret nobis Christum & Saluatorem tunc natum, & oleum fidei & gratiæ quod afferrebat, potissimè effundendum esse inter Gentes, præcipueque in Romanam Ecclesiam, quæ caput futura erat omnium Ecclesiarum, & sedes Petri Christi Vicarij, eiusque successorum; vbi semper maneret fons olei veræ fidei, doctrinæ, & gratiæ per sacramenta conferendæ, quod ad alias Ecclesias inde deferretur. Obseruat autem Cardinalis Cæsar Baronius, non sine diuino numine

Iob 12. v. 3.

In clro. Refert item D. Th. 3. p. q. 36. art. 3. ad 3. Lib. 6. histor. 6. 20.

Tom 3. in Apparatu.

Lib. de le- Tyberim habitasse, vt author est Philo Iudæus, eamque regionem tanto illustratam fuisse miraculo, vt significaretur quod ex Iudæis quidem ventura erat salus, Saluator, & Christus Dominus, quem quidam eorum etsi pauci, etiam erant recepturi. Vt autem figura congrueret veritati, fons olei effluxit in taberna meritoria, seu diuersorio, quod ferè idem est, sicut Christus natus est in eo. Vtrumque autem representabat Ecclesiam Christi, in qua dumtaxat huiusmodi oleum à quo Christiani dicimur, inuenitur; quæ multo excellentius quàm antiqua, *Facta est dilectio, in cornu filij olei*: id est potentissima ac fertilissima, plena diuina pinguedine gratiæ, vnde filij eius meritò filij olei possunt nuncupari. Gaudeamus ergo quod membra sumus Ecclesiæ, cuius caput est Christus. Lætetur de fonte olei perenni & patenti, qui est in hac taberna meritoria, per septem canales oleum in paruulas lucernas effundens. Hauriamus inde oleum, vt simus etiam sicut lucernæ ardentes super candelabrum Ecclesiæ, vt qui viderint opera nostra bona, glorificent Patrem qui in cœlis est. Fugiamus virginum fatuarum periculosam ignauiam, quæ acceptis lampadibus non sumpserunt oleum secum, & idè exclusæ sunt à regno cœlorum, in quod sine oleo gratiæ nullus ingreditur, etsi cæteris bonis fulgeat. Imitemur potius virgines prudentes, quæ acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus, præ manibus habentes sacramentorum vasa, & infusoria, vt lampas nostra nunquam inueniatur oleo vacua. Sed ad hæc quis idoneus?

Contemplare igitur Christum natum in diuersorio tanquam fontem olei gratiæ, & lætitiæ spiritualis, paratum effundere illud in omnes tribus, nationes, & populos Iudæorum, & Gentium, ex quibus Ecclesia ipsius congreganda erat. Et quamuis fons paruulus tibi videatur, scito tamen scriptum esse, *Quod paruus fons creuit in flumini, & in lucem, sole magne conuersus est, & in aquas plurimas redundauit*: paruulus iste olei fons, ita crescit, vt suum splendorem & lumen in vniuersum mundum effundat, & plurimos filios olei gignat: tres tamen effusiones verè mirabiles contemplari poteris in diuersorio, & præsepio factas.

De beata Maria & Ioseph assistentibus coram Christo in præsepio. §. 2.

PRIMA effusio, & potissima fuit in Mariam, & Ioseph, qui paruulo fonti propinquiores erant, & Christo magis dilecti, & tunc abundantiori oleo luminis & gratiæ peruncti: & quis enarrare sufficiat gratias, virtutes, & dona in vtrumque tunc temporis effusa? Quàm præclarum fidei lumen! quàm sublimis contemplatio! quàm profunda humilitas, quàm ingens reuerentia, & quam ardens fulgebat in vitro que dilectio! Vidit quondam Isaias gloriam Christi sedentis in templo super folium excelsum, & eleuatum, & duos Seraphinos stantes iuxta illud, clamantes ad inuicem; *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus exercituum, plena est omnis terra gloria eius*. Sed ecce nunc diuersorium templum, præsepe thronus, in quo tacet Christus paruulus. Duo Seraphim iuxta illum stantes, Maria, & Ioseph, alter ad alterum clamantes, Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus exercituum; quem etiam in præsepio iacentem exercitus militia cœlestis adorat, & laudat, dicens, *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax*. Ardebant Angeli & Seraphini charitatem paruuli intuentes, sed non minus ardebant Maria & Ioseph, qui continuo astabant coram ipso, à quo miris modis inflammabantur.

Ostendit Angelus Zachariæ Propheta ad latera candelabri, & lampadis, cuius mentionem fecimus, duas oliuas existentes vnâ ad dexteram, & alteram ad sinistram, in quarum vertice, qui lampadem attingebat, erant duæ spicæ oleis plenæ, & cum Propeta interrogasset, quanam essent istæ spicæ oliuarum, respondit Angelus; *Hi sum duo filij olei splendoris, qui assistunt coram dominatore vniuersæ terræ*. En lampadem in candelabro, Christum in præsepio & diuersorio. Sed Maria & Ioseph duæ oliuæ pretiosæ, & fructiferæ, duoque filij olei splendidissimi assistentes coram dominatore vniuersæ terræ in incunabulis reclinato, à quo ineffabilem olei recipiunt splendorem.

Ad dexteram lampadis, id est, Christi, adest beatissima Virgo, de qua dicitur, *Assitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate*. Varietate quidem, quia spica erat oliuarum, non inanis, sed variis virtutum & gratiarum oleis plena. Respice colloquium eius cum Angelo, & canticum coram Elizabetha, & tot inuenies virtutum oleas, quot sententias, imò longè plures. Olea suauissima virginittatis fuit, *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Olea humilitatis & obedientiæ, *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum*. Olea laudis & gratiarum actionis, *Magnificat anima mea Dominum*. Verè oleis gratiæ plena, cuius detentio, vt dicit Diuus Bernardus, in plenitudine Sanctorum fuit; quia in sua mirabili perfectione, plenitudo perfectionis omnium Sanctorum non desuit illi; vniuersamque exeruit coram dominatore cœli & terræ in præsepio iacenti; qui in illam effudit abundantissimum oleum lætitiæ & gratiæ: sed nec tunc solum, sed semper assistit illi, vel in vlnis portans, vel peregrinantem, ac prædicantem sequens, imò etiam iuxta crucem illius stans, quia nunquam ab eo potuit separari. O Virgo dulcissima præ omnibus Sanctis filia olei splendoris, omnium splendidissima, quocumque ibas filia splendoris eras, quia vbique virtutibus splendebas. Splendebas in diuersorio iuxta præsepe, cuius splendorem mirabantur pastores, stupebant Magi, & Angeli venerabantur. Tu oliua & spica plena ad verticem vsque lampadis ascendens, & pertingens, quia te nulla alia similior Christo, nulla sublimior. Iuxta crucem stabas corpore, sed ad verticem lampadis, quæ super crucis candelabrum erat, pertingebas mente. Multæ filia iuxta præsepe, & iuxta crucem existentes per contemplationem, congregauerunt sibi diuitias, at tu supergressa es vniuersas; & sicut oleum supereminet omnibus liquoribus, tu supereminet omnibus Sanctis. Tu (inquit Andreas Cretensis) habes cum aliis non comparabilem appellationem, quæ, excepto solo Deo, es omnibus altior. O sancta, & San-

Luc 2. v. 13

Zach. 4. v. 3. & 12.

Elpigas de azeitunas. Sicut spica tritici gratia plena.

Laudes B. Virginis Mariæ.

Pl 44. v. 10.

Eccl. 24. v. 16.

Serm. de dormit. Deiparæ.

Ser. de Assumpt. Etis sanctior, & omnis sanctitatis sanctissime thesauro. Attende Seraphim (ait Petrus Damianus) & videbis, quidquid maius est, minus est Virgine, solumque opificem opus istud supergredi. Fac ergo nos, Virgo purissima, precibus tuis, oliuas fructiferas in domo Domini, & filios olei gratiæ ipsius, vt coram ipso semper mereamur assistere.

Laudes B. Ioseph. Sed quid dicam de altera oliua ad sinistram præsepis existenti, beatissimo, scilicet, Iosepho, Deiparæ sponso, ideoque illi simillimo? Oliua fuit & ipse, cum spica oleis plena. Plenus fuit iustitia, quia cum esset vir iustus, voluit occultè dimittere vxorem prægnantem, ne admitteret à se non cognitam. Plenus etiam fide, qui Angelò miraculosam reuelanti conceptionem fidem adhibuit. Plenus virginitate, cui sponsa, & Dei matris tuto potuit virginitas commendari. Plenus etiam obedientia, cum ad præceptum Angeli nocte accepit puerum, & matrem eius fugiens in Ægyptum, tempus reuerisionis ignorans.

Verè plenus Ioseph, & iuxta sui nominis etymologiam, filius accrescens, qui adeo creuit, vt sicut oliua ad lampadis Christi caput attingeret post Deiparam, summam cum illo haberet similitudinem, vt qui eius pater meruit nuncupari. Ceteri iusti sunt filij Dei adoptiui; at ipse Deus (vt inquit D. Augustinus) cum factus est homo, filius fuit adoptiuus Iosephi; qui Christum, ex Virgine & Spiritu sancto conceptum, sibi in filium, Deo præstante, adoptauit, vt cætera patris munia erga illum exerceret. At qui ita fuit pater Christi vt hominis, filius fuit ipsius Christi, vt Dei hominis; filius olei splendoris, & inter Sanctos splendidissimus, summa olei plenitudine vnctus; vt tantæ Virginis sponsum, & tanti filij patrem nuncupatum, vngi decebat. Dignus filius olei assistens coram dominatore vniuersæ terræ, illi parans hospitium, & in præsepio præstans obsequium, deducens in Ægyptum, & reducens, vbique eum protegens, & ab eius pingui contemplatione nunquam recedens, quæ adeo fuit sublimis in diuersorio, vt versum sit illi in cœlum, vngente eum Christo ingenti oleo lætitiæ præconiortibus suis.

Felices Maria & Ioseph Christo in præsepio assistentes, eum protegentes in sua infantia, & ab illo amplius protecti: hi sunt velut duo Cherubim aurei, qui propitiatorium suis alis operiebant, & etiam velut alij duo Cherubim de lignis oliuarum deauratis, qui alis extensis protegebant interius templi oraculum. Et quid Maria & Ioseph, nisi Cherubim à plenitudine scientiæ? Aurei propter eminentiam charitatis. De lignis oliuarum propter insigne oleum misericordiæ, Christum propitiatorem nostrum in præsepio protegentes, quorum precibus templum eius, quod est Ecclesia, etiam custoditur, & defenditur, recipientes omnes qui ad eorum extensas alas confugiunt. Confugiamus ergo ad hos patronos, vt per illos à Christo Domino in æternum protegamur.

Sed oportet etiam quod ad eorum imitationem, assistas Christo in diuersorio nato, & reclinato in præsepio, ita contemplans hunc viuum fontem olei, misericordiæ, lætitiæ, & gratiæ, vt ab illo filius olei & splendoris, id est, filius gratiæ, & filius Christi vncti, filiusque vnctionis eius dici

merearis. Est enim phrasis hæc Scripturæ ad aliquid maximè extollendum: vt cum vocat filium dilectionis, eum qui est dilectissimus, virum misericordiæ, eum qui est misericordiosissimus: sic filius olei dicitur, filius pinguis, filius splendoris, filius splendidissimus, qui olei gratiæ præcellentias obtineat: nempe vt sis deuotione pinguis, fide lucens, splendens contemplatione, in charitate ardens, conscientia hilaris, athleta fortis in certamine, vt sicut oleum supereminet aliis liquoribus, sic superior sis cunctis sæculi adueritatibus. Vnde etiam fiet, quod sis sicut oliua plantata in domo Domini, non solum virentibus folijs, sed pinguis fructibus referta in modum spicæ oleis plenæ. Olea autem, ex quibus contritis fit oleum, sunt opera iusta & sancta, quæ dum attrita & molita dicuntur, vel sui ipsius abnegatione, vel sedula eius quod faciendum est consideratione, oleum gratiæ emittunt, illam augent, & vitam æternam promerentur. Ad tam ingens incrementum conandum est peruenire, vt ad verticem lampadis, id est, ad Christi Domini perfectam imitationem, iuxta tuas vires pertingas; Quia (sicut inquit Gregorius Nyssenus) Christianus alter Christus dici debet, non a qualitate, sed imitatione. Vnde tandem fiet quod dignus sis, qui continuo assistas coram dominatore vniuersæ terræ, intimam cum ipso iniens amicitiam, & familiarum communicationem, ambulans coram ipso sicut Abraham, vt sis perfectus.

De pastoribus & Magis, qui venerunt ad Christum in præsepio iacentem. §. 3.

Hæc amplius dignoscere si alias duas effusiones contempleris in pastores, & Magos, Hebræorum, & Gentium primitias, qui ad diuersorium vbi Christus erat, Ecclesiam suam representans, tracti sunt. Cum enim Christus Dominus caput esset hominum & Angelorum sui nominis fragrantiam vsque ad Angelos extendit, effundens in illos ingens oleum lætitiæ, & exultationis, quo vncta cœlestis militia ad terras descendit, vt Christi natiuitatem, eiusque fructus hominibus manifestaret, & pro tanto dono laudes Deo caneret. Venit ergo Angelus ad pastores, qui in Bethleemica regione greges suos custodiebant, dicens illis, *Ecce euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus est vobis Saluator, qui est Christus Dominus, in ciuitate David*. Ecce nomen Christi prædicatur, & oleum lætitiæ, & salutis tribuendum omni populo, non solum Hebræo, sed etiam Gentili. Confirmat nuncium cœlestis militia, hoc canticum laudis intonans, *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*: Non inquit hominibus Hebræis tantum, sed cunctis hominibus etiam ex Gentilibus: qui si bonam velint habere voluntatem, Deus ex bona ac gratuita sua voluntate pacem illis per Christum conferet, & reconciliationem. Hoc audito nuncio tendunt pastores ad diuersorium, inueniunt infantem pannis inuolutum, & positum in præsepio; reperiunt fontem olei in taberna meritoria ebullientem, qui statim in illos effudit vtrumque oleum, replens eos gaudio magno, & reconcilians illos Deo, largiens illis bonam voluntatem, vt copiosorem recipere

Pl. 52. v. 10.

Homili. de perfecta forma hominis Christi stiani.

Gen 17. v. 13

Luc. 2. v. 11.

Ad Ro. 14. 17. pax, & gaudium in Spiritu sancto. Sed vnde hoc constat ex eo quod Euangelista subdit, Et venerunt sunt pastores glorificantes & laudantes Deum in omnibus que videbant, sicut dictum est ad illos. Viderunt cuncta que annunciauerat Angelus; nec solum viderunt oculis corporeis, sed multo magis oculis fidei valde illustratae, & magnitudine luminis, quod ab infantis splendore procedebat, vt illum crederent verum Messiam, & Christum Filium Dei hominem factum; propter pueri immensam maiestatem, glorificabant Deum. Laudabant autem propter eius profundam humilitatem; & ob vtramque simul repleti sunt gaudio, admiratione, & stupore; ita vt Angelo dicere possent, *tan non propter tuam loquelam credimus, spt enim audiuimus, & scimus, quia hic est verus Saluator mundi.* Intrauit in Ecclesie diuersorium populus Hebræorum, vt etiam gentes intrarent, gaudiumque diffunderetur in omnem partem, mittitur nuncius in Orientem; nempe stella ibi orta, que non verbis, sed signis, instar Angeli dicebat, *Ecce euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, etiam Gentilico, quia natus est etiam vobis hodie Saluator mundi, & Rex desideratus cunctis gentibus. Videntes autem Magi stellam, & nuncium eius fide percipientes: Gaussunt gaudio magno valde.* Triplici voce magnitudinem gaudij amplificat Euangelista dicens, quod gausi sunt gaudio, & magno, & valde; quia maxima erat ratio gaudendi, sicut maxima precesserat causa merendi. Iacobant gentes in tenebris infidelitatis, non videbant lumen cœli, nec agnoscebant solem iustitiæ; ideo non poterant verum gaudium capere, *Quale inquit Thobias cœcus) gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cœli non video?* Forti animo esto, respondet Angelus, in proximo est vt cureris à Deo. Gaudete, (ait stella) forti animo estote ad querendum Saluatorẽ. Ecce iam in Iudæa populus qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam, habitantibus in regione vmbrae mortis lux orta est eis: vobis etiam orta est, querite, & inuenietis; quia omnis qui querit inuenit. Audiunt Magi nuncium, obediunt, querunt, perueniunt ad Bethleem: intrauerunt domum, inueniunt puerum cum Maria matre eius, ad presentiam autem Christi vncti sunt oleo lætitiæ præ omnibus confortibus populi sui. Si enim visa stella gausi sunt gaudio magno valde, quanto maiori gaudio sunt gausi, videntes eum qui per stellam representabatur? qui est stella splendida, & matutina expellens ignorantie tenebras; & veram lucem annuncians, & efficiens. En vterque populus ingressus in Ecclesie diuersorium, vt vtriusque esset confœderatio per Christum, qui, vt inquit Paulus, est pax nostra, & fecit vtraque vnum; id est, vtrumque populum Hebræorum, & Gentium, in vnum redegit. Ex Hebræis venerunt pastores ignobiles & plebei, ex Gentibus vero reges & sapientes, eo quod futurum erat, quod Pharisei, sacerdotes, & Iudæorum magnates Christum non reciperent, sed solum humiles & indocti; iuxta illud quod ipsi passi sunt, dicentes, *Nunquid ex principibus aliquis credidit in eum, aut ex Phariseis, sed turba hæc que non nouit legem.* Et Christus Do-

minus hoc significans, dixit; In iudicium in hunc mundum veni, vt qui non vident, videant, & qui vident, cœci fiant. Et clarius alibi: Absconditi hæc à sapientibus, & prudentibus, & reuelati ea paruulis. At ex Gentibus non minores tantum, sed etiam reges & principes, nobiles, & sapientes conuertendi erant; iuxta illud, *Ambulabant gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui.* Nec tamen sine mysterio pastores primi venerunt ad præsepe, Magi vero sexto die à Christi circumcissione; ad significandum, quod Christus Dominus toto suæ vitæ curriculo per sex dies significato, sicut dicit Paulus, fuit minister circumcissionis, solumque traxit ad se oues que perierunt domus Israël, vngens illas oleo suæ gratiæ, & effundens in illas oleum suæ sapientiæ & doctrinæ; quod testatur Diuus Petrus, dicens de Christo; *Vixit enim Dominus Spiritu sancto, & virtute, & pertransiit benefaciendo, & sanando omnes oppressos à diabolo.* Suo enim diuino oleo ungebat & sanabat leprosos, illuminabat cœcos, erigebat claudos, suscitabat mortuos, & cunctis salutem animæ conferebat. Peracto vero sex dierum, id est, vitæ suæ curriculo, id vbi que Gentium præstitit per duodecim Apostolos & Discipulos, quos insignes filios olei splendoris, imò vasa olei elegit, vt illud deferrent per vniuersum orbem ad illuminandum, & sanctificandum magnos & paruos, nobiles & ignobiles, sapientes & indoctos, vt sic impleteret quod dixerat Angelus, *Euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo.* Sed nec etiam mysterio caret quod pastores id quod viderant, & audierant de puero, aliis multis manifestabant, vt constat ex eo quod ait Euangelista, *Et omnes qui audierunt mirati sunt, & de iis que dicta erant à pastoribus ad ipsos.* At Magi magno silentio, & secreto reuersi sunt in regionem suam, nemini annuntiantes quod audierant, & viderant. Per hoc enim significabatur, prædicationem Euangelij, & Christi manifestationem, effusionemque huius diuini olei committendam esse non principibus, aut sapientibus sæculi, sed pauperibus, & humilibus. Quod sic perpendit Diuus Cyprianus: *Electa adest personarum humilium simplicitas, vt poneretur regula, & indissolubilis daretur forma, quod non nisi pauperibus spiritus Christi pateret humanitas, nec superbos ad intuitum sui possit admittere veritas.* Et infra: *Pastorum innocentia & simplicitas electa est, vt laus Christi perficeretur, quin piscatores & pastores sequentibus spiritibus confunderent oratores, & à pauperibus & humilibus prædicatio paupertatis haberet initium.* Sed in hoc tandem tremenda Dei iudicia nobis indicantur, quod cum multi à pastoribus audierint Christi natiuitatem, & mirati sunt de iis que dicebantur ad ipsos; tamen nullus eorum in diuersorium est profectus, vt Christum videret, & eius diuini olei particeps fieret: quo significatur multos audituros fidem Christi, eiusque miracula & prodigia, qui tamen aut fidem non recipiunt, aut si recipiant, operibus illam non comprobant. Ideoque, teste Diuo Paulo, reuelabitur ira Dei de cælo in eos qui veritatem Dei iniustitia detinent; qui cum lampades habeant

Ad Ro. 14. 17.
Lu. 2. v. 20.
Viderunt, & cognouerunt de verbo quod dictum erat illis de puero.
Io. 4. v. 42.
Matt. 2. v. 1.
Pro Epiphania Domini. Plura lib. 2. circa id, Trabo me postea.
Thob. 5. v. 11.
Ila. 9. v. 2.
Apoc. 2. v. 18. & c. 22. v. 16.
Ad Ephes. 2. v. 14.
Io. 7. v. 48.
Io. 9. v. 39.

Mat. 12. v. 25.
Mat. 25. v. 2.
Isa. 60. v. 3.
Sexto Ianuarij.
Ad Ro. 15. v. 38.
Act. 10. v. 38.
Lu. 2. v. 18.
Ser. de Natiuit.
Idem D. Ambros. in Luc. & ser. 13.
Ad Ro. 1. v. 18.

aptas ad recipiendum oleum, & Christus Dominus paratus sit infundere illud, parataque sint septem infusoria ipsius, id est, sacramenta legis gratiæ ad conferendum illam; ipsi ob ignauiam lampades vacuas retinent instar virginum fatuarum. Potius ergo imitare pastores ipsos, qui magnitudine fidei græges suos noctu reliquerunt, vt Christum quaerent; sic etiam omnibus que possides, ex corde renuncia, vt Christum quaeras, & inuenias, eiusque discipulus fias, cuius oleum te tanta perfundet læticia, vt per viam mædatorum eius curas, donec ad ipsum peruenias in gloria. Amẽ.

EXHORTATIO XXVI.

De mellifluis nomine Iesu, quod est nomen nouum Christi proprium, & per reliqua eius nomina effusum, omnium præcellentias comprehendens.

Oleum effusum nomen tuum.

ROGREDIAMVR à nomine Christi ad mellifluum nomen Iesu, quod Hebræum est & Saluatorem, vel salutem significat, quod tantam habet cum nomine Christi similitudinem, vt quidquid de hoc diximus, de illo etiam dictum putandum sit. De vtroque autem dicit sponsa, *Oleum effusum nomen tuum;* quia salus, quam nomen Iesu importat, est velut oleum preciosissimum & fragrantissimum in vniuersum mundum effusum. Vnde vtrumque nomen coniunxit Angelus ad pastores, dicens; *Ecce euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus est vobis hodie Saluator, qui est Christus Dominus.* Præponit tamen nomen Saluatoris, quia magis proprium erat pueri nati. Cuius diuinitas & delicias enarrare libet, quia nihil ditius & dulcius nomine Iesu: & si millies repetantur que ad ipsum spectant, non generabunt fastidium intelligenti, quia semper inueniet aliquid nouum quod fastidium propellat: ideoque iuxta interpretationem Diui Cyrilli, ab Isaiâ dicitur *Nomen nouum quod os Domini nominauit.* Et ipse Christus in Apocalypsi, vocat nomen meum nouum; id est, nomen iucundum, & in noua natiuitate impositum, quod semper nouum animæ palato gustum præstat. Sed maxime dicitur nouum, quia sicut supra diximus, multos antiquorum fuisse nominatos Christos, nullus tamẽ sicut noster Christus; ita etiam plurimi vocati sunt saluatores, nemo tamen ea singulari excellentia qua Saluator noster.

Lu. 2. v. 18.
Lib. 5. de Trinit.
Vide Tollet. annot. 35. in c. 1. Lucæ.
Suarez circa 3. p. D. Tho. q. 37. ar. 2. ad 2.

Saluatorem nostrum infinitè excedere alios ita nominatos. §. 1.

HA NC Saluatoris excellentiam explicuit Angelus ad Ioseph, dicens, *Vocabis nomen eius Iesum, ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.* Reliqui enim qui Iesus vocati sunt, non potuerunt saluare aliquem à peccatis, sed solum saluabant populum ab aliqua seruitute tyrannica, vel temporali miseria: ideoque eorum salus erat imperfecta, quia miseriæ radicem, quæ est peccatum, non auferbat: at solus

Iesus Dominus noster à peccatis saluat, quia solus est simul Deus & homo; & nisi esset Deus, non afferret salutem, & remedium quo expelleret peccatum, quod est infinitum malum. Vnde prouenit alia præcellentia; quod alij saluatores, vnum vel alterum populum saluabant à miseria: at Saluator noster saluat omnem populum à miseria culpe, quæ post lapsum Adæ grassata est in vniuersam terram; sicut nullus est qui non peccauerit in Adam, & ex illo innumeras contraxerit miseriæ, ita nullus est qui non indigeat hoc Saluatore. Ideoque Angelus gaudium nuntiavit non solum pastoribus, sed omni populo: quia cunctis gentibus Saluator adueniebat. Et hinc etiam fit, ita esse proprium Christi nomen, vt hac ratione nulli alij potuerit conuenire; sed sicut est vnus tantum Deus, ita tantum est vnus Iesus & Saluator, sine quo nulli cõtinget salus; iuxta illud D. Petri, *Non est in aliquo alio salus, neque enim aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.* Vnde tadem in solo nomine Iesu coniunguntur omnia bona, quæ ad salutem nostram vlla ratione conferre possunt. Quare rectè Angelus dixit, *Annuntio vobis gaudium magnum;* quia annunciabat Saluatorem, in quo coadunabantur omnia bona, quæ causâ essent veri gaudij. Querit Origenes; cur, cum dicit Isaias, *Quam pulchri sunt pedes annuntiantis bonum, prædicantis salutem;* Diuus Paulus referens idem, ait, euangelizantium bona; *Quia,* inquit, non solum vnum bonum Iesus, sed omnia bona. Vita bonum est, Iesus est vita. Resurrectio bonum est, Iesus est resurrectio. Lux mundi bonum est, Iesus est lux mundi. Et ita prosequitur dicens, quod Iesus est veritas, via, ostium, sapientia, potentia, thesaurus denique omnium bonorum. Vnde euangelizare Iesum, est euangelizare omnia bona; quia multitudo bonorum est Iesus, eo quod in ipso cõplacuit omnem plenitudinem diuinitatis corporaliter habitare. Origeni consonat D. Ambrosius, dicens: *Omnia habemus in Christo, & omnia nobis Christus est.* Si vulnus curare desideras, medicus est: si febris æstuas, fons est: si grauis iniquitate, iustitia est: si auxilio indiges, virtus est: si mortem times, vita est: si cœlum desideras, via est: si tenebras fugis, lux est: si cibum queris, alimentum est. Gultate igitur, & videte, quoniam suavis est Dominus Iesus, beatus vir qui sperat in eo. Meritò ergo Ecclesia dicit, *Oleum effusum nomen tuum.* Effusum, inquam, in omnes homines quotquot habent salutem, & aliquod verè bonum, quia non nisi à Iesu nomine illud habere potuerunt. O dulcissime Iesu, verè mihi oleum effusum est nomen tuum: tuum, dicam meum? Sed vtrumque fateor, & tuum, & meum: tuum, quia tua est salus, & à te solo procedit: meum, quia totum est in me effusum, & propter me impositum. Dulce nomen Christi, à quo dicor vnctus, sed mihi magis proprium Iesus, per quem sum saluatus. Etenim nomen Christi partim est ipsius, & propter ipsum, & partim propter me: nam ipse etiam vnctus dicitur ab vnctione, quam recepit, scilicet, diuinitate, & gratia, sine qua Christus non esset, nec mihi suam vnctionem impertiret. At vocatus est Iesus, non propter se, sed dumtaxat propter me. Ipse enim non indiget saluatore, cum non potuerit peccare. Et licet magnas assumpserit temporales

miserias, ipse se saluare poterat ab illis, Saluabit (inquit) mihi brachium meum. Solum ergo nos indigebamus Salvatore; & ideo Angelus notanter dixit pastoribus, Natus est vobis hodie Saluator. Non sibi natus Saluator, nec nobis Angelis, sed vobis hominibus; quia propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de caelis, & incarnatus est. Propter me ergo ab officio saluandi, impostum est ei nomen Iesu, ut sciam Iesum totum esse meum, & propter hoc gaudeam gaudio magno, dicens cum Propheta, Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo Iesu meo. Et cum beatissima Deipara, Exultauit spiritus meus in Deo saluati meo. Si ergo nomen Iesus est propter te, & tu esto propter Iesum, ut eius salutis has particeps, & eius seruitio manciperis, sicut praedixerat Isaias, Iste dicet, domini sum, & ille vocabitur in nomine Iacob: id est, profitebitur non sui esse iuris, sed domini, cuius voluntati deseruiat, & optabit imponi sibi nomen domini, ut a Christo dicatur Christianus, a Iesu Salvatore saluatus. Vtinam Domine totus sim tuus, sicut totus es factus meus; sit mihi nomen tuum oleum effusum, infundens mihi salutem, vitam, & benedictionem, quam tuum dulce importat nomen.

De collatione nominis Iesu ad Emmanuel, & de vellere Gedeonis. §. 2.

Sed expendamus amplius praecellentias huius sacratissimi nominis; quod (sicut docet D. Bernard.) oleum dicitur, quia omnia olei insignia nostram salutem indicantia eminentissimè continent, ut ex dictis superius satis constare potest. Effusum autem vocatur, quia super omnia Christi nomina effunditur, ut in omnibus illis Iesum inuenias, & virtutem saluationis eius agnoscas; ut propterea sicut oleum aliis liquoribus supereminet, ita nomen Iesu aliis nominibus praecellat; ut etiam in hoc sensu possit intelligi quod ait Paulus, Datum est illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flexatur. Nomen super omne nomen, est nomen Iesu, quia quidquid diuinum est, & humanum in ceteris nominibus, in hoc vno includitur; & sicut vnguentum pretiosum ex multis aromatibus, odoratissime speciebus conficitur, ita & nomen Iesu, ea quae odorata sunt in rebus creatis & increatis, comprehendit.

Præclarum nomen filij à Virgine concipiendi, fuit Emmanuel, Et vocabitur (inquit Isaias) nomen eius Emmanuel, id est, nobiscum Deus. At hoc idem (ut aduertit D. Thomas) est nomen Iesus. Est enim Deus nobiscum per assumptionem carnis, ut saluet nos, & eruat ab omnibus malis. Cuius mirabilis typus praecessit in Gedeone, cui quondam dixit Angelus; Dominus tecum, virorum fortissime. Respondit Gedeon, Obsecro mi domine, si Dominus nobiscum est, cur apprehenderunt nos hac mala? ubi sunt mirabilia eius quae narrauerunt patres nostri, & dixerunt, de Aegypto eduxit nos Dominus? nunc autem dereliquit nos Dominus, & tradidit in manus Madian. En Gedeon nesciens separare nomen Emmanuelis à nomine Saluatoris. Nam si Deus, inquit, esset nobiscum, esset & Saluator eripiens nos à malis quae patimur. Non reprobatur Dominus sententiam illius, sed potius confirmat

quod dixerat, Dominus tecum, quod est Emmanuel, ostendens velle saluare populum suum: unde mox dixit illi, Vade in hac fortitudine tua, & liberabo Israel de medio Madian, & scito quod miserum te. Constituit ergo eum Dominus vice sui saluatoris Israelis, ut adumbraret salutem, quae per Emmanuelem & Iesum danda erat omni populo. Quod ex signo à Gedeone postulato, certo colligitur, Si saluum, inquit, facis per manum meam, si ros in solo vellere fuerit, & in omni terra siccitas, sciam quod per manum meam, sicut loquutus es, liberabis Israel. Factumque est ita. Ac de nocte consurgens, expresso vellere concham rore impleuit. Et quid hoc prodigiosum signum exprimit, nisi Gedeonem fore saluatorem populi sui ab oppressione Madian, non virtute propria, sed virtute Christi Saluatoris nostri, per illud signum representati? Et quid aliud est Iesus, nisi ros in vellere lanæ, Deus verus in natura humana: Quod clarius docuerat Dauid, dicens; Descendit sicut pluuia in vellus, & sicut stillicidia stillicidia super terram. Descendit ergo ros diuinitatis in vellus humanitatis, cum omnium gratiarum plenitudine, ut fieret Iesus, & perfectus Saluator. Sed nunquid ros iste descendit in vellus, ut in ipso tantum maneat, an verò ut effundatur in alios? Ecce Gedeon vellus exprimit, & concham rore implet; ut constet quod ait sponsa, Oleum effusum nomen tuum. Iesus enim oleum est, & ros effusus tanquam in cocham in Ecclesiam, & in sacramenta eius, quae gratiam Christi vel significabant tantum, ut sacramenta antiqua, vel etiam continent & efficiunt, ut noua: ad hoc quod omnes hoc rore, & oleo potiantur, si velint illud recipere. Sed diuersimodè ros gratiae Hebraeis, & Gentibus communicatus est, ut egregie declarat D. Augustinus dicens, quod locus ubi erat vellus madidum, significabat populum Hebraeorum, quibus promissus est Saluator: apud quem erat vera fides, & notitia illius, licet obscura & adumbrata, sicut ros occultabatur in vellere: sed tunc temporis reliqua terra seu area sicca erat; quia reliqua pars orbis, & gentes ferè omnes fide, & gratia Christi carebant. Ceterum postea sorte versa contrarium accidit; quod indicabit secundum signum à Gedeone postulatum; dixit enim iterum, Obsecro ut solum vellus siccum sit, & omnis terra rore madens. Quod & factum est: nam repellentibus Iudæis Christi praedicationem, mansit vellus siccum, non sibi, sed illi loco, & parti terrae ubi erat, scilicet, populo Iudæorum; ros verò gratiae Christi, & fides ac notitia eius effusa est per vniuersum orbem, & omnibus gentibus communicata explicitè, & distinctè. Vnde Ecclesia Gentium amplius cepit florescere, & fructificare: iuxta illud Prophetae, Latere sterilis, quae non parit, & clama quae non parturit, quia multi filij deserta magis quam eius quae habet virum. Laetetur ergo, & gratias agamus Saluatori, cuius nomen oleum effusum factum est nobis; & cuius ros irrorauit populum Gentium, ad quem nos spectamus: simulque timeamus stupenda iudicia Dei, terribilis in consiliis super filios hominum, qui cum prius irrorauerit Iudæos, deserens Gentiles, nunc vice versa Gentiles irrorat deserens Iudæos.

Sed & adhuc est magna stupendi occasio, dum

Serm. 15. in Cant.

Serm. 2. de Circumcisione.

Ad Philip. 2. v. 9.

Isa. 71. v. 14.

Mat. 1. v. 13. 3. p. q. 37. ar. 2. ad 1.

Iud. 6. v. 13.

Verfu 36.

Pf. 71. v. 6.

Li. de vnit. Ecclesiae c. 5. 10. 7.

Isa. 54. v. 1. Ad Gal. 4. v. 27.

intueor ariditatem maioris partis terrae variis infidelium sectis, & haeresibus infectae, etiam postquam natus est Iesus, & factus est Emmanuel, & nobiscum Deus; stupens, ac gemens cum Gedeone dicam: Obsecro mi Domine, si Dominus nobiscum est, cur apprehenderunt nos ista mala? Vbi sunt mirabilia, quae narrauerunt patres nostri, & dixerunt; Non iam sicut Hebraei, ex Aegypto eduxit nos Dominus; sed ex seruitute diaboli pretio sui sanguinis eruit nos Dominus Iesus. Nunc autem dereliquit nos Dominus, & iterum tradidit nos in manus Madian, ut inimici nos vexent, & innumeris malis afficiant. Nunquid exsiccatum est iam vellus? Absit. Quod si vellus rore plenum est, quare maior terra pars arida est? Res quidem stupenda, sed in nostram ignauitiam, & rebellionem causa est reiicienda. Iesus enim vellus est Gedeonis volentes saluans, & irrorans, sed rebelles deserens: fons olei patens est ad salutem omnium gentium; oleum effusum est nomen eius, si velis illud recipere: Emmanuel est, & nobiscum Deus: non poterunt nos mala opprimere, si ad Saluatorem, ut decet, velimus accedere.

Quomodo in vnum coeunt nomina Iesu, & plura alia eius nomina in ordine ad saluandum nos. §. 3.

Sed nunquid Saluator noster tardus est in elargiendae salutem, aut molestus erit petentibus illam? Nunquid potens est ad debellandos inimicos omnes, vel est quispiam qui possit resistere voluntati illius? Nunquid scit omnia media, quae salutem pariunt, aut poterit hostis ei illudere & abscondere praedam? Num quod saluare potest in perpetuum, ut necessarius non sit Saluator alius? Sed quomodo de his vel leuis poterit esse suspicio, si quid sit Iesus intelligatur? Nomen est quod continet reliqua eius nomina, in quibus virtus, scientia, & potentia ad cuncta haec praestanda declaratur, Voca (inquit Isaias) nomen eius, accelera, spolia detrahe, festina praedari. Et vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Cuncta haec comprehendit Iesus Saluator potentissimus, & propugnator nostrae salutis accerrimus, accelerans ad detrahendum spolia inimici, & festinans ad praedandum diabolium, & animarum praedam ex faucibus eius eripiendam. Non praualebit vllus hostis contra eum, quia Deus est, & fortis, cuius fortitudini nemo potest resistere, aut eius contradicere voluntati: & antequam sciat vocare patrem, aut matrem, auferet fortitudinem Damasci, & spolia Samariae detrahet; vincetque fortem armatum, qui atrium suum custodiebat, auferet arma eius, & spolia distribuet, destruens peccata, & assumens sibi peccatores. Non decipiet eum Sathanas, quia consiliarius est omnisciens, comprehenditque sapientes in astutia eorum, & eorum deuorat sapientiam; non est, nec erit vllus alius Saluator, quia pater est futuri seculi, & princeps pacis: futurum autem seculum nunquam deficiet, & pax eius in aeternum durabit. Scriptum est enim; Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis, donec auferatur Luna. Id est, vique ad consumptionem huius seculi, quando cessabit omnis

Isa. 8. v. 3. & c. 9. v. 6.

Isa. 63. v. 1.

Isa. 8. v. 4.

Lucæ 11. v. 21.

Iob. 5. v. 13. Psal. 106. v. 27.

Psal. 71. v. 7. Psal. 88. v. 18.

mutabilitas, ignorantia, culpa, & defectus; sed adhuc etiam permanebit sicut Luna perfecta in aeternum. Propter haec autem omnia maximè coeunt nomen Iesus, & nomen admirabilis: quia ad mirabilia egit ut saluaret nos, mirabilis vna persona ex natura diuina, & humana composita. Mirabilis conceptio ex Spiritu sancto, & Virgine intacta. Mirabilis natiuitas ex integra matre, & sine dolore enixa. Et quid mirabilius quam iacere in praesepio, & fulgere in caelo? Esse inter duo animalia, & laudari ab Angelis, venerari à Pastoribus, adorari à magis? Nonne admirabile quod adhuc sit infantulus, & simul pater futuri seculi? In vlnis portatur, ad vbera matris pendet, & simul filios generat, qui in praesenti seculo nequam degentes, seculum futurum degustent, & vitam illo dignam agant? O sol iustitiae, vas admirabile, opus Excelli, & gloria Domini plenum est opus eius. Quid mirabilis opere incarnationis? Vniuersum mundum replet gloria maiestatis eius. Iesus sit tibi admirabilis, per quem mirabilia opera facere poteris. Iesus fortis propugnator, cui vnitus temper vinces. Iesus pater futuri seculi, per quem aeternam hereditatem consequeris. Iesus princeps pacis, cuius auxilio deuictis hostibus perpetua pace frueris. Verè Domine Iesu, oleum effusum nomen tuum, quia à te effusa est in nos sapientia, iustitia, sanctificatio, & redemptio: consilium, fortitudo, spes vitae aeternae, & pax quae superat omnem sensum.

Cuncta haec mirabiliter delineata sunt per aliud signum Gedeoni exhibitum, ut intelligeret se constitutum esse Saluatorem populi sui; attulit enim haedum coctum, & postquam supra petram eius desuper fudit, Angelus autem Domini virga quam manu tenebat, tetigit carnes, & mox è petra processit ignis, qui omnia consumpsit. Edificauit autem sibi Gedeon altare Domino, & vocauit illud, Domini pax. Intellexit enim quod sicut ignis consumpsit haedum, ita ille contumpturus erat Madianitas, liberans populum, & pacem illi restituens. Sed hoc ipsam symbolum erat Saluatoris nostri per petram significati, super quem positus est haedus nostrorum peccatorum, & ius carnalium cogitationum, ut pro illis satisfaceret, iuxta illud Isaiæ: Dominus posuit in eo iniquitatem omnium nostrorum, & verè dolores nostros ipse tulit, & iniquitates nostras ipse portauit. Et sicut è petra ad tactum virgae exiit ignis, qui carnes & ius consumpsit: ita Christus Dominus virtute sua omnipotentiae, & passionis quam perpassus est in ligno crucis, ignem quem venit mittere in terram, emisit, ut omnia peccata consumeret, & peccatores Deo reconciliaret, illique veram pacem tribueret. Quare illiegregie aptatur; esse altare, cuius nomen sit, Domini pax: quia Iesus est vitium altare, & ipsummet sacrificium placans Deum, ipseque est pax nostra, quam annunciant Angeli dicentes: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax. Ac si dicerent; Gloria sit Deo in altissimis, quia hodie in terra erectum est altare pacis, & offertur hominibus qui bona voluntate illam à Saluatore voluerint recipere: consumpto enim haedo corporis peccati, quod inter nos & Deum diuisionem efficiebat, summa pax perfecta est: cuius si particeps esse volueris, mysticum hoc sacrificium Gedeonis imitare, ut

Ecc. 43. v. 1. Ecc. 42. v. 22.

1. Cor. 1. v. 30.

Iud. 6. v. 20.

Isa. 53. v. 4. & 6. & 12.

Lucæ 2. v. 24.

Isa. 59. v. 27.

Lib. 3. Moys. 1. c. 17.

à D. Gregorio explicatur. Carnes super petram ponis, cum corpus tuum in Christi imitatione crucias. Ius carnis desuper fundis, cum in conuersatione Christi ipsas etiam à te carnales cogitationes euacuas. Quæ tamen mox Angelus virga tanget, quia intentionem tuam potestas diuini adiutorij nequaquam deseret: de petraque ignis exibat, qui carnes & ius consumat, quia afflatus à Redemptore Spiritus, tanta cor tuum compunctionis flamma concremabit, vt omne quod in eo illicitum est, & operis & cogitationis exurat.

De mirabili modo quo perfecta est saluatio mundi per Iesum. §. 4.

MIRABILIA sunt prodigia quæ retulimus, sed non minus mirabilis consiliarius Iesus in modo quem elegit ad perficiendam saluationem, & restaurandam pacem, quem expressit Angelus Gedeoni, docens eum modum quo inchoanda erat salus populi sui. Desynes (inquit) aram Baal, quæ est patris tui, & nemus, quod circa aram est succide. Et adificabis altare Domino Deo tuo in summitate petre huius super quam ante sacrificium posuisti. Ac si dixisset: Si vis saluare populum ab hostibus oppressum, destrue delictum maximum idololatricæ, propter quod iuste oppressus iacet. Euertere aram Baal etiam si sit in domo patris tui, ne timeas eius iram, nec in hoc reueraris canitiem illius, nihili facito indignationem populi adorantis idolum, nam tandem cessabit indignatio, & omnibus adueniet salus. Succide etiam nemus quod aram obumbrat, & ornat, vt idololatria radicitus euertatur. Tunc placabis Deum, offerens in altari taurum septem annorum super struem lignorum, quæ de nemore succidisti. Hæc Angelus Gedeoni, sed magis propter Iesum Saluatorem nostrum, cuius vera salus in hoc sita est, quod vniuersum mundum ab idololatria, & ab aliis vitiis quæ idolorum seruitus dicuntur, liberauit. Aras eorum destruxit, cordium immanes affectiones ad hæc idola dissipans; & insuper nemus quod circa ipsas erat succidit, destruens quidquid mundo & carni delectabile est & amicum: quod D. Ioannes vocat, concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, & superbiam vitæ. Hæc omnia cepit Iesus euertere & succidere cum primus natus est in diuersorio, reclinatus in præsepio & pannis inuolutus. Non nascitur Iesus in amæno nemore, sed in vili stabulo omni amænitate destituito, vt doceret humanam amænitate contemnere, & viam saluationis inquirere. Quia in deliciis non est salus, sed languor; in diuitiis non est pax, sed cruentum bellum; in vanis honoribus non est vera sublimitas, sed profunda despectio. Succidenda sunt hæc omnia securi mortificationis, & ad Christi imitationem occidendus est taurus septem annorum, id est, maximum vitium superbiæ cum septem vitiis capitalibus sibi adiunctis: de quo dicitur: *Ne se extollas in cogitatione anima tua sicut taurus*: & cum lignis nemoris mundani, id est, voluptatibus & vanis honoribus cremanda sunt omnia igne diuini amoris, & in holocaustum Deo offerenda; nam vt dicebat Moyse, abominationes Ægyptiorum immolandæ sunt Deo nostro, sicut immolauit eas

Judic. 6. v. 25.

1. Ioan. 2. v. 16.

Ecccl. 6. v. 2.

Exod. 8. v. 26.

A Iesus in diuersorio, & in Caluario. Et quamuis succenseat pater, & mater gemat, irascantur fratres, inardescant domestici, & totus populus furore ferueat contra te, sicut contra Gedeonem, nihil horum timeas; obediendum est potius Deo, quam hominibus, vt sequaris Iesum, qui dixit: *Qui non odit patrem & matrem, uxorem & filios, & fratres, & insuper animam suam, non potest meus esse discipulus*. Imò sicut Gedeon gloriosior euasit, ex quo hæc peregit, sic sublimior eris apud Deum & homines dum hæc pro Christi amore perfeceris.

Luc. 14. v. 26.

Mutauit Deus Gedeoni nomen cum primum aram Baal destruxit; & qui antea vocabatur Gedeon, id est, *circumciens in vtero*; vocatus est Ieroboal, id est, *fortis contra Baal*, vel impugnans Baal, qui non potuit se vlcisci deo, qui eum destruxit. Vt hoc symbolo, sicut notat D. Idodorus, significaretur virtus Filij Dei in vtero Virginis concepti, qui intra vterum fuit, per substantiam infirmitatis, & extra mundum per potentiam maiestatis. Et adhuc intra vterum inclusus erat, cum per meritum primæ oblationis qua se sibi Deo Patri obtulit, victoriam contra diabolum obtinuit, & nostram salutem promeruit. Cuius virtute etiam spiritus tuus licet debili carne, velut vtero circumdatus, contra diabolum fortis erit, eiusque aras in corde tuo destrues, nec ipse de te vltionem sumere poterit: quia virtus Saluatoris nostri reprimet illum, tam ingentesque tibi præstabit vires, vt facile vitia omnia subuertas. Ego (inquit) *tecum ero, & percunies Madian quasi virum vnum*. Aptissime dicit, quasi virum vnum: quia etsi hostes nostri innumeri sint, & fortissimi, tamen velut vnus reputantur, si Iesus nobiscum sit saluans nos. Vnicum enim inimicum habemus, quod est peccatum, à quo reliqui vires sumunt; quo deuicto facile de reliquis triumphabimus. Cum ergo Iesus à peccatis saluat, omnes hostes prosternit.

Iud. 6. v. 32.

Apud interlinearem idem fuit D. Greg. lib. 30. moral. c. 17. Ad Heb. 10. v. 10.

Iud. 6. v. 25.

Propter hæc autem omnia conuenienter de Iesu dicitur: *Oleum effusum nomen tuum*. Oleum est non inclusum in vtero, seu in vase, sed effusum extra pro salute multorum. Oleum est quo vngimur tanquam athletæ; & corroboramur ad Inctandum cum diabolo. Oleum est quo accenditur & nutritur diuini amoris ignis ad comburenda idolorum vitia, & seculi voluptates: cuius lumen & splendor terret diabolum, fugat demones, & omnes profligat inimicos. Confirmat hoc vltimum Gedeonis prodigium, qui cum militibus suis, lagenam sumpsit, intra quam lampas erat accensa, fracta autem lagena, & lampadis luce per campum diffusa, Madianitas fugauit. Diximus autem supra ex Isaiâ Propheta, per lampadem accensam Saluatorem Iesum designari, cuius diuinitas animæ coniuncta intra carnem tanquam intra lagenam erat abscondita; fracta autem carnis lagena in passione, virtus & potentia diuinitatis manifestata est mundo, & per vniuersum orbem diffusa, vincens diabolum, destruens idololatricam, & omnia sibi subiiciens. Vtinam & nos sicut veri milites Gedeonis intra lagenam corporis nostri hanc Saluatoris accensam lampadem per fidem & amorem retineamus, vt dum corpus laboribus, & mortificationibus frangitur, & atteritur, virtus Saluatoris in nos & per nos manifestetur, vt fragrantia eius

Judic. 7. v. 2.

Isa. 61. v. 2.

2. Cor. 4. v. 10. Lib. 30. Mor. c. 17.

vbiq; diffundatur: iuxta illud Pauli, *Semper mortificationem Iesu in corpore nostro circumferentes, vt & vita Iesu manifestetur in corporibus nostris*. Obseruat autem D. Gregorius hoc gestum moralizans milites Gedeonis fuisse trecentos, qui numerus à littera T. inchoat, quæ symbolum est crucis, ad significandum illos tantum hostes deuincere, & salutem consequi, qui crucem Christi tollunt, & illum sequuntur, quod & ipsum nomen Iesus manifestat, vt in exhortatione sequenti mox dicemus.

A per sanguinis effusionem, ignominia, & dolore refertam, vt significaretur perfectum munus saluandi homines, quod proprium est solius Christi, cum his doloribus, & cruciatibus exerceri.

Hoc etiam insinuat Isaiâs, cum iuxta interpretationem D. Cyrilli supra relatam: de nomine Iesu dixit: *Vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominabit*. Veliuxta proprietatem vocis Hebrææ; *perforabit*, id est perforando, aut sculpendo incidet. Ad eum modum quo fieri solet quando litteras, vel notas perpetuas esse cupimus in materia molli, qualis est humana caro; illas enim incidimus punctas, aut perforatas carni; qualia gestant in facie coempta mancipia, quæ coitignate fatentur non esse sui iuris, sed alterius. Ita ergo nomen Iesus vocatum, ac perforatum est Christo per vulnera carni inflicta, tum in circuncisione, tum in passione; vt inde deducas salutem, quam à Iesu expectas, eidem cruciatibus tibi applicandam, & notam crucis tibi etiam perforandam, & sculpendam, vt in carne tua portes, sicut Paulus, stigmata Iesu, qui bus fatearis, iam non esse tui iuris, sed Christi Iesu, qui te saluauit, & sanguine suo emit, vt illi esses seruus sempiternus. Sed iam ad impositionem nominis Iesu reuertamur.

Isa. 62. az. 2.

Ad Gal. 6. v. 17.

EXHORTATIO XXVII.

De impositione nominis Iesu in Circuncisione facta, eiusque mysterijs, & de coniunctione vtriusque nominis Iesu & Christi, & causis eius.

Oleum effusum nomen tuum.

QVAMVIS munus saluandi commune sit tribus diuinis personis, quæ vnica ac præcipua causa sunt nostræ salutis, nomen tamen Iesus proprium est solius Verbi diuini hominis facti, eò quod ipse solus in carne assumpta munus peregit Saluatoris, satisfaciendo diuinæ iustitiæ, & soluendo nostra debita per sanguinem suum, quem pro nobis fudit: vnde tam impositio nominis, quam eius exaltatio facta est per sanguinis effusionem, illa in circuncisione, hæc in passione. Qua de causa forte (vt notant qui linguam norunt Hebræam) nomen Iesus in Scriptura scriptum inuenitur cum littera Tau, quæ teste D. Hieronymo, ac Gregorio, mysterium crucis significat, sicque interpretatur locum Ezechielis, vbi illos dicit saluos factos fuisse, qui in frontibus litteram Tau inscriptam habebant. Obseruant autem aliquando litteram T. postam esse in principio nominis; ac si diceret Iesua, vt in illo Psalmi: *Salus autem nostrorum à Domino*: aliquando vero in fine, ac si dicas, Iesuat: vt cum Iacob dixit: *Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita; salutare tuum expectabo Domine*: & cum inquit Isaiâs: *Videbunt omnes fines terre salutare Dei nostri*. Quo denotatur tam initium nostræ salutis, quam eius perfectam consummationem, esse à Iesu per virtutem crucis, ac passionis ipsius. Vnde & in secundo eius aduentu ad perficiendum omni ex parte opus nostræ salutis, apparebit in cælo signum filij hominis, quod D. Chrysostronus signum crucis interpretatur. Vnde & Iacob contra diabolum, qui instar colubri, & cerastæ hominibus insidiatur, expectabat Iesum, qui per crucem illum debellaturus erat: & nos etiam contra diabolum, & antichristum, qui teste D. Gregorio, per Dan significatur; expectamus secundum aduentum Christi Domini, qui per virtutem crucis de illis triumphabit. Merito ergo prima impositio nominis Iesu, quæ facta est in initio vitæ ipsius, & exaltatio eiusdem nominis, quæ facta est in fine; vtraque perfecta est

Refert Card. Toletus in Lucæ 1. annot. 85. in Ezech. 33. Lib. 30. Mor. c. 17.

Psal. 36. v. 39.

Genes. 49. v. 16. Isa. 51. v. 10.

Matth. 24. v. 30. Hom. 77. in Matth.

Lib. 31. Mor. c. 10.

MIRABILIS fuit impositio nominis Iesu, quam ita describit Euangelista: *Postquam consummati sunt dies octo, vt circumcideretur puer, vocatum est nomen eius Iesus, quod vocatum est ab Angelo priusquam in vtero conciperetur*. Breue verbum, quia nomen indicat diuini Verbi abbreviatum; ti propter nos. Sed sicut verbum abbreviatum infinitis fulget perfectionibus, ita abbreviata eius nominis impositio innumeris est plena mysterijs, quorum tam mira est fragrantia, vt possimus dicere: *Oleum effusum nomen tuum*. Ita enim redolet cum imponitur, & manifestatur, sicut redoletur solet preciosum vnguentum cum effunditur.

Lucæ 2. v. 21.

Sed perpendamus quis nomen imponit, quo tempore, qua occasione, & quale nomen. Proprium est parentum nomina imponere filiis suis, vt satis ex Scriptura, & experientia constat. Docet enim D. Chrysostronus dominos seruis emptis in signum sui dominij noua imponere nomina. Quod ex eo colligit, quia volens Deus docere Adamum, quod eum principem & dominum fecisset omnium animantium, adduxit ea ad eum, vt videret quid vocaret ea: monstrans quod nominum impositio dominium testetur. Rex etiam Babylonis cum captiuos duxit Daniaelem, Ananiam, Azariam & Misaelem, eorum nomina mutauit. Ideoque dicit Christum Dominum cum Saulum captiuum sibi fecit, mutasse nomen eius in Paulum, vt sciret se iam alium habere dominum. Et hæc de causa impositio nominis olim fiebat octauo die in circuncisione, sicut modo fit in baptismo, quia per sacramentum puer efficiebatur pars populi Dei, & mancipabatur diuino seruitio.

Hom. de conuersione Pauli 10. 3. idem D. Damascenus lib. 3. de fide c. 30.

Genes. 2. v. 19.

Dan. 1. v. 7.

Hinc igitur deducimus Patrem æternum duplici titulo hoc nomen Iesus, imposuisse Christo Domino, qui verus erat Deus & homo. Quia

Matth. 21. v. 27.

enim nemo nouit Filium nisi Pater, & cui uoluerit Pater reuelare: ita nemo potuit illi nomen imponere nisi ipse. Reuelauit autem Angelo, ut ipse nomen à Patre impostum manifestaret matri. A matre enim sola non potuit fortiri nomen Iesus & Saluatoris, quia tantum ab illa habuit, quod esset hominialis, capax circumcissionis, & doloris, unde si ab illa esset nomen sortiturus, potuisset eum vocare ueluti Rachel; Benoni, id est, filium doloris mei, propter eximium dolorē quem illi afferebat circumcisio, & cruenta illa sanguinis effusio. At uero pater qui Christum nouerat esse filium Dei altissimi, uocauit illum Iesum, filium dexterae, id est, potentissimum ad saluandum genus humanum, & mirabilia inter homines operandum.

Sed cum Saluator noster qua homo, seruus fit Patris, & sub eius dominio, hoc etiam titulo imponit ei nomen, officium Saluatoris illi iniungens, in quo ei deseruire posset: quod expressit testatur per Isaiam Prophetam, dicens: Paruum est ut sis mihi seruus ad suscitandas tribus Jacob. Dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terrae. Id est, ut exerceas munus Saluatoris erga omnes gentes. Et sicut Abraham, cum accepit praeceptum circumcissionis, per quam inchoatio mancipabatur, impostum esse ei nomen Abraham, quod est pater multorum gentium procedentium ab ipso, ut eam ipse fide Deo seruirent: ita Christus Dominus in circumcissione, qua ut homo pars fiebat populi Dei, & eius cultui dedicabatur, accepit insigne nomen Iesus, quod est Saluator omnium gentium, quae in eum erant crediturae, & pater futuri seculi, id est, omnium hominum, qui in futuro seculo legis Euangelicae nouam uiuendi rationem erant instituturi.

Et quia consuevit Deus eos qui se humiliant exaltare, & eo amplius exaltare quo se profundius humiliauerint, cum Christus in circumcissione deprefferit se summum quod poterat, imaginem assumens, & cauterium peccatoris, uoluit pater in eadem circumcissione honorificentissimum illi nomen imponere, quod esset super omne nomen: nempe nomen Iesus, non eo modo quo aliis hominibus antea impostum fuerat, sed singulari quadam ratione, quae in immensum alios excederet. Et hoc est quod ait Euangelista; Vocatum est nomen eius Iesus, quod uocatum est ab Angelo priusquam in uero conciperetur. Ac si diceret: Vocatum est nomen Iesus, non quodcumque, sed quale descriptum est ab Angelo, cum dixit Virgini: Vocabis nomen eius Iesum; hic erit magnus, & filius Altissimi uocabitur. Dabit illi Dominus sedem David patris eius, & regnabit in domo Iacob in aeternum, & regni eius non erit finis. Quibus uerbis tres insignes assignat praecellentias nominis Iesus. Prima, quod erit magnus, non tantum coram Domino, sicut praedictum fuerat de Baptista, qui seruus fuit, licet dilectus; sed absolute magnus, tanquam dominus dominantium, coram quo alij optant esse magni. De alio Iesu dixit Zacharias, Ostendit mihi Dominus Iesum Sacerdotem magnum stantem coram Angelo Domini, & Iesus erat indutus uestibus sordidus. Et stabat ante faciem Angeli. At Iesus noster est Sacerdos magnus, non quidem stans coram Angelo, sed sedens in throno, co-

Genes. 35. v. 18.

Isa. 49. v. 6.

Genes. 17. v. 5.

Isa. 9. v. 8.

Lucas. 1. v. 31.

Lucas. 1. v. 25.

Zach. 3. v. 1.

ram quo Angeli stant tanquam ministri, ut faciant uerbum eius. Indutus apparet uestibus sordidis, quia tincta est caro eius sanguine circumcissionis, sed intus est mutatoris & preciosi uestibus ornatus, quia Deus est magnus super omnes deos. Ipse humilitatis ergo uocat se filium hominis, quod satis circumcisio demonstrat: at uere est etiam filius Altissimi, non adoptiuus, sed naturalis, cuius tanta est potestas, ut possit multos alios filios facere, per gratiam adoptionis, qui eiusdem hereditatis possunt esse participes. Denique hic Iesus simul erit ille Messias & Christus antiquis patribus promissus ex semine Abraham, & David qui in regno eius succedet, ut regnum non erit temporale, sed aeternum. Est enim lapis ille excisus à monte sine manibus, natus ex uirgine sine opera uirilium, qui conteret omnia regna mundi, quoad idololatriam, & subiciet illa sibi, crescetque in montem magnum qui impleat uniuersam terram: paruit enim eius apud homines flet maxima inftar magni montis, replens terram gloria, misericordia, doctrina, & sanctitate ipsius. Unde apertissime dicitur, Oleum effusum nomen tuum. Quia uirtus maiestatis eius in uniuersum orbem diffunditur. Paruulus quidem est cui nomen Iesus imponitur; quia paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis. Ceterum factus est principatus eius super humerum eius, humeros enim habet quia Deus est, ut totius orbis sustineat principatum. Et tu ergo id cura, ut nomen Iesus sit tibi oleum effusum, effundens in te tria sui nominis insignia: ut tu etiam per ipsum sis magnus coram Domino, filius eius per adoptionem, & rex qui tuas regas potentias, & affectus, ut postea simul cum eo in aeternum regnes. Quod si te humiliaueris sicut ipse, hanc exaltationem consequeris ab ipso: quia omnis qui se humiliat, exaltabitur.

Dan. 2. v. 34.

Isa. 9. v. 6.

De coniunctione nominis Iesu & Christi. § 2.

Hinc perpendere licet causas mysticas ob quas, Angeli, Euangelistae, & Apostoli crebrius coniunxerint nomen Iesu cum nomine Christi: ut scilicet indicarent (sicut notat D. Ambrosius) hunc Iesum, quem natum confitemur in Bethleem, & passum in monte Caluario, non quemuis esse, sed illum qui Christus est in lege patribus promissus, unde fit Messias aduentum peractum esse. Sic Angelus pastoribus dixit: Natus est uobis hodie Saluator qui est Christus Dominus, id est, non quiuis Saluator, sed ille qui est Christus, & Dominus omnium à uobis expectatus. Et D. Matthaeus sic exorditur Euangelium. Liber generationis Iesu Christi, & genealogiam concludit dicens: De qua natus est Iesus qui uocatur Christus. D. Paulus etiam saepe eadem nomina iungit. Vt omnis lingua confiteatur, quod Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris. Unde & Ecclesia Catholica hanc nominationem coniunctionem ueneratur, propter perfidos Iudaeos, qui Iesum confitentur, negant tamen esse Christum. Contra quos D. Ioannes acerrime pugnat dicens: Qui credit quoniam Iesus est Christus, id est, Messias promissus, ex Deo natus est, & omnis qui confitetur Iesum Christum in carne uenisse ex Deo est. Et omnis spiritus qui soluit Iesum ex Deo non est. Sol-

In epist. ad Philip. 2.

Lucas. 2. v. 11.

Matth. 1. v. 1. & 16. Ad Philip. 2. v. 12.

1. Ioan. 5. v. 1. & c. 4. v. 3. Vide Toletū annot. 75 in 1. c. Ioannis.

uere Iesum est separare ea quae in eo coniuncta sunt, negando uel esse uerum Messiam, uel Deum uerum, aut uerum hominem, aut uerè circumcisum, & passum pro nobis, & alia huiusmodi, quae haeretici somniant: nos autem ne solamus Iesum, confitemur ingenuè illum esse Iesum Christum: in quo simul coeunt omnes praecellentiae ueri Christi quas supra commemorauimus, scilicet, Regis, Sacerdotis, Prophetæ, & supremi uncti, & quae necessariae sunt ad perfectissimè saluandum. Unde in Iesu praecipue confitemur diuinitatem; quia, ut dicit D. Leo, nisi esset Deus, saluare non posset in Christo autem, humanitatem, quia ut dicit D. Hilarius, nisi esset homo non posset ungi. Vtrumque tamen necesse fuit in eodem coniungi, quoniam purus homo (ait D. Augustinus) satisfacere non poterat: Deus autem satisfacere non debebat, unde oportebat Deum & hominem esse Iesum Christum, in quo est uniuersa nostra salus testante ipso Domino, cum ait; Haec est uita aeterna, ut cognoscant te Deum uerum, & quem misisti Iesum Christum.

Serm. 1. de Natiuit. lib. 11. de Trinitate.

Lib. 13. de Trinit. c. 3.

Ioan. 7. v. 1.

Ioan. 19. v. 20.

Cur Iesus Christus Hebraeo & Graeco nomine uocatur.

Vide Toletum ubi supra. Matth. 21. v. 23. lib. de spiritu & littera c. 32. & serm. 13. de uerbis Apostoli. Ad Rom. 8. v. 15. Ad Gal. 4. v. 6. Marci 14. v. 36.

nomen? Nomen Iesu Christi, quod unum integrat nomen, cuius fragrantia per omnes nationes orbis diffunditur, trahens illas ad se, ut in ipso sint unum: quia iam non est distinctio Iudaei & Graeci, sed idem Dominus omnium diues in omnes qui inuocant illum. In quo non est Iudaeus, neque Graecus, non est seruus, neque liber, sed omnes uos unum estis in Christo Iesu.

Ad Rom. 20. v. 12.

Ad Gal. 3. v. 36.

Quoties ergo nomen dulcissimum Iesu Christi audieris, uel protuleris, aut legeris, memento ut hanc unionem fidei, amoris, & concordiae intra te, & cum omnibus serues. Et caue ne ullo modo soluas Iesum Christum, nam omnis spiritus qui soluit Iesum, non est ex Deo, sed ex diabolo. Numquid diuisus est Christus? Ablic. Vnus est indiuisus omnino, ne diuidas illum, aut soluas, seu separes quae in illo coniuncta sunt: nec solum non separes Iesum à Christo, sicut ethnici, qui fide errant, sed nec etiam soluas Iesum sicut peccatores, qui dicunt se nosse illum, factis autem negant: dum separant ab illo aut misericordiam, aut iustitiam, aut munus Saluatoris, uel munus iudicis, aut sacerdotis, & regis. Vtrumque enim praestat: ut in Iesu Christo inuenias quid speres, & quid timeas, quid sequaris, & quid fugias, ne sola misericordia Saluatoris te faciat segnem, & torpentem, aut sola iustitia iudicis te reddat nimis pusillanimum, utrumque simul amplectere: quia utrumque spectat, & utrumque munus Iesu, ut saluum te faciat in aeternum.

1. Cor. 1. v. 12.

Sed hinc non inuicendam quaestiuiculam decides: cur nomen Iesus ita est Domino impostum, tanquam illi proprium, ut discipulis illud noluerit impertire. Credentes enim non denominati sunt à Iesu, Iesuitae, uel Iesuati, sed à Christo Christiani. Sed ratio est in promptu. Quia Christus nomen erat dignitatis, sub quo expectabatur à Iudaeis, & desiderabatur à Gentibus, ideoque oportuit eos qui legem nouam proficebantur, ut ab aliis distinguerentur, à Christo Christianos dici, & hoc praeclearo nomine insigniri. Rursus Iesus non nomen est eius qui saluatur, sed qui saluat, & est saluator. Christus uero e contra non tam est nomen uigentis, quam uncti. Conuenienter ergo à Christo dicuntur Christiani, id est, uncti per oleum gratiae; quod omnibus conuenire posse certum est. At licet omnes saluati sint per Iesum, non tamen omnes participes sunt muneris, & officij Saluatoris, ideo non decuit omnes à Iesu Iesuitas, uel Iesuatos nominari. Hoc tamen non obstat, quin huiusmodi nomen alicui assignetur familiae, quae se totam deuouit specialiratione Iesu uestigia sequi in munere saluandi alios tanquam coadiutores, & co-operatores ipsius, uasque electionis ut portent nomen eius per omnes gentes, & mundi nationes. Propter quod S. Ignatius nostrae religionis Patriarcha hoc nomine eam insigniri uoluit, non sine Dei instinctu, ut societas Iesu uocaretur: non quidem ut socij Iesuitae uel Iesuati appellentur (licet aliae nationes hoc nobis nomen imponant) sed tantum ut dicantur socij Iesu, id est, milites in eius societatem, & militiam ascripti, & pugnandum contra eius hostes & animarum salutem procurandam. Refert etiam D. Epiphanius in Aegypto primitiuos Christianos appellatos fuisse à Iesu Iesecos, propterea quod à Iesu procederent, & eum omnibus praeponebant sequerentur;

Cur fideles non sint nominati à Iesu Iesuitae, sed à Christo Christiani.

De nomine societatis Iesu.

Haereti. 25.

Quid ab utroque nomine nobis desumere debeamus §. 3.

Ita 62. v. 2. T v autem tibi dictum existima quod à principio adduximus ex Isaia, Vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominabit, seu perforabit. Ut scias hoc nomen (sive sit nomen Christiani, sive Iesuitæ, sive filij Dei adoptivi) ab ipso Deo te cooperante tibi insculpendum esse, & perforandum, vt perpetuo fixum maneat in corde, in fronte, & in manibus, vt quidquid dicas, cogites, vel agas non tibi sit, sed Christo Iesu, cuius seruus es, & miles. Iuxta illud eiusdem Prophetæ, Iste scribet manu sua, Domino. Id est sicut serui inuiti patiuntur aliquo signo, vel litera, quæ personam dominorum suorum repræsentet, vnde inscripti, vel literati serui dicuntur: & milites etiam olim in manu sua signum vel stigmata suæ militiæ ferebant: ita qui Christi mancipatur seruitio, & militiæ, in tua manu scribet, & inuret hoc signum, Domino: id est, quidquid sum, viuo, sapio, loquor, & ago, solum est dictatum Domino, ad cultum, & gloriam eius; quia nolo esse mei iuris, sed ipsius, dicens cum Psal. 21. v. 31. Anima mea illi vivet, omnes potentia meæ seruient ipsi. Et ipse Christus vivet in me, quia ego sum ipsius.

Et hinc deduces egregiam rationem, cur nomen Iesu Christi dicatur, Oleum effusum, ad modum, quo oleum, vel vnguentum, quod in vno vase continetur, effunditur in plura vasa: quia nomen Christi Iesu non manet in ipso solo, sed effunditur in alios fideles, quibus communicatur salus, vntio, & virtus ipsius: vt quilibet iustus per participationem & imitationem sit alter Iesus Christus. Hoc autem proprium est solius Dei, & Saluatoris nostri, vt possit nomina sua in alios effundere, infundendo illis dona quibus nomina aptantur. Nam infundens sapientiam, communicat nomen sapientis: infundens gratiam qua homo sit consors naturæ diuinæ, communicat nomen filij Dei, imò Dei etiam per similitudinem: infundens etiam oleum vntionis spiritualis, & salutis, communicat nomen Christiani & saluati per ipsum.

Vnde sit nomina imposita à Deo nunquam esse inania, & vacua, sed plena eius rei, quam significant, & ideo non solum dicitur ea nominare, sed perforare, quia intus illa imprimit, imprimendo ipsam rem per illud significatam: vnde subdit Isaia: Et vocaberis voluntas mea in ea. Id est nomen nouum quod tibi imponam, hoc secum afferet: quod ego in te complaceam, & tu obsequens sis voluntati meæ. Quæ phrasia frequens est in sacra Scriptura; sicut enim inquit Ezech. 48. Et nomen ciuitatis ex illa die, Dominus ibidem. Et Baruch Propheta; Nominabitur tibi nomen tuum à Deo in sempiternum, pax insitit, & honor pietatis. Hoc ergo curare debes vehementer, vt nomina quæ tibi Deus plena communicat, tua ignauia non facias inania, & vacua. Ne tibi exprobrèt, sicut supra dicebamus; Quia Nomen habes quod vnius, & mortuus es: quia non inuenio opera tua plena coram Deo meo. Imple ergo nomen Christiani, & filij Dei, imple nomen discipuli, & ministri Iesu; satagens illi assimilari, non solum in nomine, sed in re significata, vt eam

Vegetius lib. 2. c. 5. indicat D. Greg. lib. 1. registri epist. 100. & 103.

Psal. 21. v. 31.

Ita 62. v. 4.

Ezech. 48. v. 35. Baruch 5. v. 4.

Apoc. 3. v. 1.

Vide supra exhortatione 23.

A internam vntionem, sanctitatem, & salutem habetas quàm nomen significat. Iuxta illud Isaia, Et in nomine Israel assimilabitur. Id est, curabit assimilare se ad nomen Dei Israel, ad nomen Christi Iesu; ad cuius similitudinem studia, & mores suos componet, vt simul cum nomine promissam recipias hereditatem, si integrum seruaueris vsque in finem. Ideo enim (inquit D. Cyprianus) iussu est in lege octauo die puerum circumcidi, & nomen circumciso aptari, vt intimeretur his qui digni consortio sanctorum censentur, quod eorum nomina scriberentur in cælis, & æternæ beatitudinis, quam post vitæ huius septimanam octaua consequitur, hæredes fierent, & consortes, quicumque vitæ innocentia, & cælibatus sanctimonia sese Domino consecrassent. Vtinam & nos ita circumcisis cordibus viuamus in huius seculi septimana, vt nomina nostra scribantur in cælis, & promissam hereditatem consequamur, in qua huius diuini nominis inscriptio nouo, & mirabili modo nobis est promissa. Qui vixerit (inquit) faciam eum columnam in templo Dei mei, & scribam super eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis Ierusalem Dei mei, & nomen meum nouum, id est honorificentissimum & perpetuum nomen obtinebit, nempe nomen filij Dei, qui hereditatem iam cepit, nomen item ciuis ciuitatis Ierusalem cælestis, à qua nunquam exibat; & nomen meum nouum, quod est Iesus; deinceps enim pleno ore vocabitur Iesuita, quia perfectissimam per me salutem obtinebit, & totus erit meus, & ego totus suus, in secula seculorum. Amen.

EXHORTATIO XXVIII.

De effusione sanguinis facta in circumcissione, & miranda gratia virtutum Christi Iesu in illa: propter quæ nomen istud oleo effuso comparatur.

IMPOSITIONEM sacratissimi nominis Iesu in circumcissione factam duo stupèda comitata sunt, propter quæ merito Ecclesia proclamatur: Oleum effusum nomen tuum, vel, vnguentum exinanitum nomen tuum: nam sicut duplex est effusio olei, & vnguenti. Prima cum substantia eius in aliud vas effunditur; altera, quæ hanc consequitur, cum eius odor & fragrantia longius spargitur: ita in Christi circumcissione duplex fuit effusio, & vtraque admirabilis valde. Prior quæ ad substantiam spectat, cum proprium sanguinem diuinitati unitum, per vulnus circumcissionis effudit, posterior cum insignium virtutum fragrantiam per vniuersum mundum sparsit. Illa ad salutem conferebat, hæc ad exemplum. Vtraque ad nomen Iesu attinet: quia per effusionem sanguinis saluationem omnium promeruit, & per exempla virtutum, ad illius consecutionem excitauit. Et quia phrasia est Scripturæ satis vsitata, vt supra diximus, nomen pro re nominata vsurpare; ita nomen Iesus pro ipso Iesu, quem nomen significat, sapius accipiemus.

Effusionem

Effusionem sanguinis quantitate paruum, & valore fuisse immensam pro omnium salute. §. 2.

Ad Hebr. 9. v. 21. Si sanguinis effusionem contempler, non possum non grato animo clamare; Oleum effusum nomen tuum Domine Iesu: quia sanguis tuus effusus pro me oleum est effusum in me, vt mea lethalia vulnera sanes, & peccata remittas; quia sine sanguinis effusione (inquit Paulus) non fit remissio. Effundebatur olim sanguis hircorum, & taurorum, aliorumque animalium, & altarium, quæ Deo in sacrificio offerebantur, sed nullius valoris erat sanguis iste, solumque repræsentabat sanguinem agni Dei, qui venturus erat, vt auferret peccatum mundi. Venit, & natus est in Berlehem, & cum adhuc esset agniculus octo dierum sanguinem fudit; quantitate paruum, sed dignitate maximum, virtute immensum, & valore infinitum: quia fusus est à Iesu corpore paruulo, sed diuinitate immenso. Qualis vnusquisque est, talia offert dona. Iesus intans guttulas sanguinis quasi duo æra minuta mittit in Gazophylacium, & ararium Ecclesiæ, quæ tamen thesaurus sunt infiniti precij, & valoris, qui exhauriri non potest: minuta apparent, sed diuitias inestimabiles continent, vnde vniuersus mundus soluere peccatorum debita, ditescere, saluari, & viuere in æternum valeat. Parum olei videtur, sed quia oleum est Prophetæ magni qui surrexit in nobis, tam immense est virtutis, vt omnia vasa vacua totius mundi implere queat. Vnde sicut Eliseus dixit viduæ, Vnde oleum, & redde creditori tuo, tu autem & filij tui vniue de reliquo. Ita Ecclesia & omnes filij eius in hoc paruo oleo seu sanguine effuso, pretium habent sufficiens, & superabundans quo peccata soluant, Deoque creditores faciant, quo etiam viuant, & in æternum habitent. Refert Paulus Orosius, quod cum tempore Augusti Cæsaris Romæ in taberna meritoria fons olei erupit, qui Christi natiuitatem præsignabat, vt superius diximus; Idem Cæsar dum ouans vrbe ingresseretur, omnia superiora populi Romani debita donanda, literarum etiam monumentis abolitis censuisse; vt significaretur, remittenda fore debita peccatorum in ea vrbe, in qua spontaneum fluxisset oleum; per sanguinem Christi Iesu deleti, vt inquit Paulus, quod aduersum nos erat chirographo decreti. Si debeam decem millia talenta, & non habeam vnde reddam creditori meo, propter quod creditor Rex cæli, & terræ iubeat me venundari & torqueri, vt soluam, ad te Domine Iesu, confugiam, qui oleum effusum es: sanguis tuus effusus, in arario publico repositus, valet ad reddendum omnia: oleum est continuo fluens, vt inde sumam precium quo cuncta debita soluam. Non timeo debitorum multitudinem, non expanescio grauitatem, quia plus potes dimittere, quàm ego peccare; maius est oleum misericordiæ tuæ, quàm grauitas misericordiæ nostræ. Addam ego mea duo minuta, nempe oris humilem & contritam confessionem, & satisfactionem operis: quæ licet sint minuta, & diminuta valde, tamen tuo preciosissimo sanguini coniuncta, omnia peccata delebunt.

Lucæ 22. v. 2.

4. Reg. 4. v. 7.

Lib. 6. historiæ c. 20.

Ad Col. 2. v. 14. Marth. 18. v. 24.

A & vulnera mea sanabunt. Sed quid proderet debita soluisse, si non haberem deinceps vnde viuere? Famelicus sum, & sitibundus, nudus, pauper, debilis, & multis necessitatibus oppressus, ideo que pluribus vt viam indigeo. Quis mihi hæc prestabit? Tu Domine Iesu, & sanctum nomen tuum hæc omnia præstat. Sanguis tuus pretium est quo hæc omnia emam: nutrimentum est mihi quo viam: oleum est, quo cunctis meis necessitatibus prouideam: quia melior est mihi misericordia tua super vitas. Tu confortas debilitatem meam, quia sine te genua mea infirmata sunt à ieiunio, Et facies meam immuniatam est propter oleum; id est ob defectum nutrimenti, & olei. Sine te omnes facultates & potentia animæ meæ sunt velut vasa vacua & omni bono destituta; sed nomen & virtus tua oleum est effusum replensilla: nam quidquid boni petierimus in nomine tuo, datur nobis; & tu es qui reple in bonis desiderium nostrum, & coronas nos in misericordia & miserationibus. Quid ergo retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Calicem inquam Saluatoris mei, & sanguinis, quem pro me effudit, hunc accipiam & applicabo mihi, vt iterum illum ei offeram: & simul nomen Domini, quod est nomen Iesu, inuocabo, & glorificabo semper pro bonis, quæ suo sanguine mihi comparauit.

Disce tamen ab ipso in hac circumcissione, quid illi retribuas, & offeras pro salute tua, & pro remissione delictorum tuorum. Iesus enim nunc pro salute omnium obtulit patri parum sanguinis iuxta ætatè paruuli, sed affectu fudit totum, quem habebat, sicuti fudit in passione. Scit enim quod apud Deum, (sicut notat D. Gregorius) non tantum valet sentius, quantum affectus; nec tam respicit quantitatem doni, quàm dantis amorem. Magnus amor semper dat Deo magna, quoniam licet aliquando det paruum donum, vel quia non valet dare maius, aut tunc non expedit; tamen eo affectu dat, vt velit dare multa & magna, si posset, vel expediret: sic Iesus immensa flagrans charitate parum sanguinis puerulus effudit, quia plus tunc effundere non expediebat, eo tamen fudit affectu, vt si expediret, nihil sibi sanguinis retineret. Fuit ergo Iesus etiam in circumcissione, Oleum effusum: quia etsi non effectu, affectu tamen totum sanguinem effudit pro salute nostra. Vtinam & nos censum, honorem, vitam & sanguinem proprium pro gloria ipsius effundamus, agentes quidquid iuxta vires valeamus, etsi parum sit, eo tamen affectu, vt multo plus agere conaremur, si vires suppetere, & expediret.

De vntione mystica, quæ fit per sanguinem Christi effusum pro nobis. §. 2.

Sed ecce in nouam incidimus vntionem, à qua Christus Dominus dicatur vntus, & nos ab illo, propter quam etiam merito dicimus; Oleum effusum nomen tuum. Etenim sanguis eius munus gerit olei, quo vnta & tincta est caro ipsius, vt dicere iam possimus ei: Quis est iste qui venit de Edom tinctis vestimentis de Bosra? Ille formosus in sola sua, gradens in multitudine virtutis sue, ego qui loquor insipientiam, & propugnator sum ad saluandum. Ecce Saluator noster in ipso

Psal. 62. v. 4. Psal. 108. v. 24.

Ioan. 14. v. 14. & c. 15. v. 23. Psal. 102. v. 3. Psal. 115. v. 2.

Hom. 5. in Euang.

Ita 63. v. 11.

natiuitatis die tãquam spõsus processit thalamo suo, formosus in stola sua, id est, in humanitate, qua exiit indutus, gradiens magna cum pompa & maiestate cœlestis exercitus, vt tantum Regem decebat. At in circuncisione tincta est hæc stola, rubrum factum est hoc indumentum sanguine ipso, quem tunc effudit propter nos: tunc enim cœpit loqui iustitiam, id est, illam exercere, diuinæ iustitiæ satisfaciendo pro delictis nostris, & propugnator factus est ad saluandum nos, dum Iesus id est, Saluatoris nomen, & munus accepit. Mâsit autem Iesu caro sanguine suo vncta & tincta, sed non coinquinata, quin potius multo magis formosa, vt possit sponsa dicere; *Dilectus meus candidus, & rubicundus*. Candidus, (inquit Nylleus) propter carnem ipsam; rubicundus propter sanguinem quo est tincta. At sanguis iste, quia est sanguis est Saluatoris, ad hoc effunditur, vt per illum nos vngamur, & tingamur: & hæc vnctio nostræ salutis signum sit, & effica causa. Voluit olim Dominus occidere Moysen propter transgressionem legis, quia filium non circunciderat: circuncidit eum in diuersorio Sephora vxor eius, & sanguis tetigit ac tinxit pedes pueri, vel pedes Moylis, qui propè erat, vel ad cuius pedes præputium iecerat sanguine madidum: dixitque ei, *Sponsus sanguinum tu mihi es*, id est, tu qui sponsus es meus, occidendus eras, & sanguis tuus fundendus propter transgressionem legis, nisi ego puerum circuncidissim: aut verba hæc ad ipsum puerum direxit, vt sensus sit: O filiote, sponsus es mihi tinctus sanguine non carnis, sed circuncisionis. Matres enim teneri amoris ergo etiam filios sponfos vocant. Tunc autem Dominus dimisit Moysen liberum, nec amplius voluit eum occidere. Ad hunc igitur modum intelligere possumus, quod cum humanum genus propter transgressionem diuinæ legis in protoparente perpetrata; (omnes enim in Adam peccauerunt) dignum esset morte æterna, beatissima Virgo in diuersorio Bethleemico filium suum Iesum circuncidi voluit; cuius sanguis carnem ipsius infantis corporaliter tinxit, spiritualiter vero vniuersum genus humanum vngit. Propter quod Deus hoc sanguine placatus homines liberos dimisit, & a morte quam eis minabatur abstulit. Vnde & beatissima Deipara potuit dicere sicut Sephora: Tu, ô fili mi, es mihi hodie sponsus sanguinum, quia ne omnes homines perirent, oportuit, vt sanguinem tuum per circuncisionem funderemus, quo tincti omnes ab interitu illâsi permanerent.

Exodi 12. v. 7.

Sed clarius hoc ipsum significauit quod Dominus præcepit Hebræis cum eos ab Ægypto educere decreuit: vt scilicet immolarent agnum & hædum, sed sanguine agni vngerent ac linirent vtrumque postem & superliminare domus vbi essent: vt cum Dominus transfret occidens omnes primogenitos Ægyptiorum, viso isto signo, domum illam saluam, & intactam relinqueret. Et quid agnus & hædus iste nisi Iesum repræsentabat? Est enim agnus propter innocentiam, hædus propter carnis peccati similitudinem. Agnus Dei, quia Iesus, & Saluator tollens peccata mundi: hædus quia circuncisus est tanquam peccator, & cum sceleratis reputatus est. Oblatus est agnus & hædus, vterque sanguinem fudit, sed solo sanguine agni tincti sunt postes domus; quia licet idem sit

Christus Deus & homo, innocens, & imaginem peccatoris gerens, tamen propter eius diuinitatem, & innocentiam sanguis eius saluauit nos. Sanguis illius agni saluauit Hebræos, vt notat D. Chrysostomus, propter sanguinem agni Dei Christi Iesu quem repræsentabat. Nam quemadmodum regie statuæ quamuis inanimatae sint, eos tamen qui ad se confugiunt, seruare solent, non quia statuæ sunt, sed quia regem representant: similiter & sanguis agni homines à morte liberabat, non quia sanguis erat, sed quia sanguinem Christi adumbrabat. In omni ergo domo, quæ non fuerit hoc sanguine tincta, & in omni anima quæ isto sanguine Christi aspersa & vncta non fuerit, mors dominabitur; idque quod in ea est preciosum & quasi primogenitum, nempe spiritus, morte morietur. At vero quæ tincta fuerit, vel vncta illo per baptismum vel alia sacramenta applicato, à morte eruetur, & salua erit. Propter hoc igitur Iesus dum Saluatoris sibi nomen assumpsit, *Fit oleum effusum*, fundens sanguinem suum vt per illum tingamur & vngamur, & saluationis eius possimus esse participes. Oportet tamen, quod hoc sanguine vtrumque postem & superliminare animæ linias, & vngas: id est duplicem eius præcipuam potentiam; intellectum, & voluntatem, illum fidei lumine, hanc charitatis ardore; intentio vero, quæ instar superliminaris est, vtramque potentiam in suis actibus coniungens, vngenda est zelo gloriæ Dei, & Christi sanguinem suum fundentis, vt à te, & ab omnibus summè glorificetur in secula. Hac vnctio tinctus manebis, sed non coinquinatus: quia sanguis iste tingens stolam, mundat, & dealbat illam; sicut de martyribus dicitur: *Hi sunt qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine agni*. Sicut ergo agnus Dei Christus, candidus est, & rubicundus candidus, ob innocentiam, munditiam, & puritatem, sicut docet D. Hieronymus; & rubicundus propter sanguinis effusionem, & charitatis ardorem, vnde alij vertunt *igneus*: ita & tu simili pulchritudine decoratus eundem puritatis candorem, & dilectionis ruborem obtineas, resistens peccato vsque ad sanguinis effusionem, si opus fuerit, vt Christo Iesu similis esse merearis.

Ad Lipo: manum ibi;

Simile.

Ex D. Greg. hom. 22. in Euang.

Apoc. 7. v. 14.

Cant. 5. v. 10. Lib. 14. in Isa. c. 53. & lib. 1. contra Iovinianum. D. Greg. in Cant. 5.

De præclaris virtutibus que fragrant in circuncisione. §. 3.

HINC ad secundam effusionem fragrantissimi odoris, quæ facta est in circuncisione, ascendamus: propter quam verissimè dicitur; *Oleum effusum nomen tuum*. Nam sicut oleum vnguentumque cum effunditur plus fragrat. Sic Iesus in hac sanguinis effusione miram virtutum fragrantiam emisit. Fragrat humilitas dum voluit fratribus etiam peccatoribus in circuncisione assimilari. Redolet obedientia, subiciens se legi, quæ illum nõ ligabat. Floret misericordia permittens se vulnerari, vt nostra vulnera sanet. Splendet mansuetudo, non refugies gladij ictum, quem et si infans, præuidebat mox futurum: ardet charitas, ita nos amans, quod proprium sanguinem pro nobis fundat. Hi sunt primi flores Saluatoris, quibus nulli pulchriores & fragrantiores poterunt inueniri, clamantis exemplo quod postea

prædicaturus est verbo, vt amplectantur membra, quod prefulgere intuentur in suo capite, de quo inter laudes sponse dicitur: *Caput tuum vt Carmelus, & coma capitis tui, sicut purpura regis vncta canalibus*. Carmelus mons est sublimis, fertilis & amœnus, nomenque interpretatum, teste Diuo Hieronymo, est cognitio vel scientia circuncisionis, vel vt alij dicunt, agnus circuncisus. Caput autem sponse est Christus Dominus, caput Ecclesiæ, qui est mons diuinitate sublimis, fertilis præclaris operibus, & insignibus virtutibus amœnus. Et in ipso vitæ suæ exordio scientiam habuit circuncisionis; scientiam inquam experimentalem; vir enim est dolorum, & sciens infirmitatem, passusque est circuncidi, vt hos dolores experiretur: vnde merito vocatur agnus circuncisus, licet immaculatus; nam & coram tondente se obmutuit. Nec circunciditur, quia ipse indigeat, sed vt exemplum præberet spiritualis circuncisionis, de qua dicitur: *Circumcidimini Domino in cordibus vestris*. Propter quod illas maximè exercuit virtutes, quæ hanc perficiunt circuncisionem; illas scilicet quas iam commemorauimus. Et hæ dicuntur coma huius capitis, sicut purpura Regis, quia tinctæ sunt sanguine regio, in dō diuino, ex iuis venis deducto: vnde regie dicuntur virtutes omnī dignæ veneratione, & summo amore complectendæ. Dicuntur autem esse sicut purpura vncta canalibus, quia inter se sunt connexæ, & mirè complicatæ; eoque gratiores & rubicundiores, sicut purpura recenter tincta, & canalibus vt lauetur continctæ; quia primæ uæ sunt Christi virtutes, in infantili sanguinis effusione primitus demonstratæ. Hæc est regia purpura qua circuncidatur nouus iste Rex, et si paruulus, cuius imperium est super humerum eius; etiam induere debes, si salutis eius particeps esse uis. Nihil enim tibi proderit nomen Iesus, si non indueris circuncisionis corde, amplectere, & inquam circuncisionis, vt induas Christi regiam purpuram ex humilitate, & obedientia, ex mansuetudine, & patientia, ac ex misericordia, charitateque contentam. Circumcide superbia, vt induas Christi humilitatem; circumcide voluntatem propriam, vt induas eius obedientiam; circumcide iram, vt induas mansuetudinem; circumcide cupiditatem, & amorem tui, vt induas misericordiam & amorem Dei.

Cant. 7. v. 5. De nominibus Hebraicis.

Isa. 53. v. 3.

Ierem. 4. v. 4.

sicut purpura Regis vncta canalibus, quia imitatores sunt passionis Christi, in eiusque vulneribus commorantur, vt ab illis gratiam, vitam, & omnes virtutes hauiant. Hæc ergo si feceris, caput tuum, hoc est, spiritus tuus, etiam erit vt Carmelus sanctitate sublimis, & bonis operibus fecundus; scientiam habens circuncisionis, per experientiam, & exercitiam ipsius, per quam omnes coma capitis tui, id est, pie tuæ cogitationes, & affectus componentur ad similitudinem Regie purpuree Christi, & passionis ipsius; in dō animum indues regium, & Christi discipulo dignam. Nam, vt inquit Diuus Ambrosius hunc locum interpretans; anima tanquam bene merita Regina, Christi sanguine coronatur: sicut scriptum est: *Coma capitis tui sicut purpura regis*. Sanguis Christi purpura est, quæ inficit sanctorum animas non solum colore resplendens, sed etiam potestate: quia reges facit, & meliores reges, quibus regnum donet æternum. Merito que ad tantum Ecclesiæ decorem, cui Christi sanguis irrutilat, Spiritus sanctus exclamat: *Quam pulchra es, & quam decorata charissimam delictis*. En delicias coniungit cum regio purpureæ ornamento, ne horreas sanguinis effusionem, cui nouit Dominus spirituales delicias adiungere, vt sua uis sit spiritualis circuncisio, quæ carni videtur horribilis.

Non enim sine causa cum Christus circunciditur, imponitur illi nomen Iesus: de quo dicitur, *Oleum effusum nomen tuum*, vt scias circuncisus infundi oleum deuotionis, & lætitiæ spiritualis, quæ suauem reddit cordis circuncisionem. Et quo amplius fueris circuncisus, superfluis omnibus amputatis, eo capax efficietis, vt abundantius dititiæ gratiæ oleum recipias: intolerabilis est circuncisio, si à nomine Iesu, & eius oleo separetur: illa cruciat, hoc lenit; illa vulnerat, hoc sanat. Tu Domine Iesu es Saluator & salus mea: *Dic anima mea, salus tua ego sum*, & mox reddetur sana. *Sana me Domine, & sanabor, saluum me fac & saluus ero; quoniam laus mea tu es*. Benedic ergo anima mea Domino, & omnia quæ intra me sunt nomini sancto eius, quod est nomen Iesus, qui tanquam Saluator propiciatur omnibus iniquitatibus tuis, & sanat omnes infirmitates tuas; redimit de interitu vitam tuam, & coronat te in misericordia, & miserationibus: & insuper confido quod per nomen Iesus quod est nomen nouum, renouabitur, vt aquila, iuuentus mea, vt pristina ueritate deposita, nouos eius mores induam. Hoc nomen mihi proponam tanquam nouæ uitæ meæ exemplar quod imiter & lequar: nam vt verbis Diui Bernardi utar, cum nomino Iesum, hominem mihi propono mitem, & humilem corde, benignum, sobrium, castum, misericordem, & omni denique honestate, ac sanctitate conspicuum, eumque ipsum Deum omnipotentem, qui suo me & exemplo sanet, & roborat adiutorio. Hæc omnia mihi sonant, cum insonuerit Iesus. Sumo itaque mihi exemplar de homine, & auxilium à potente. Iesus ergo erit mihi iugiter oleum effusum in intellectu, vt de illo semper cogitem: effusum in corde, vt illum semper diligam, effusum in ore, vt continuo de ipso loquar: effusum in manibus, vt quæ illi placent efficiam operari: effusum in pedibus vt eius sequar ue-

Motali

Psal. 34. v. 3. Ierem. 27. v. 14. Psal. 102. v. 1.

Serm. 15. in Cant.

stigia, effusum in toto corpore, ut stigmata eius in iplo portem; effusum in tota anima mea, ut cum illo vnus spiritus siam, donec tandem effundat semetipsum totum in gloria in secula seculorum. Amen.

EXHORTATIO XXIX.

PRO FE- De omnimoda sanguinis effusione facta: & STO IN- de noua impositione, & exaltatione nominis VENTIO- Iesu super omne genus caelestium, terre- NIS VEL- strium, & infernorum; & de miris modis EXAL- quibus illis fuit oleum effusum. TATIO- NIS SAN- CTÆ CRV- Oleum effusum nomen tuum. CIS.

NOMEN & munus Saluatoris peracta circumcisione per modicam sanguinis effusionem cepit mundo manifestari, ut iam vidimus; nouo tamen modo impositum est, exaltatum, & propalatum homini-

bus in passione per omnimodam sanguinis effusionem, sicut testatur Diuus Paulus dicens. *Humiliauit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur caelestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris.* En Diuus Paulus vtrumque coniunxit; & humiliationem vsque ad mortem crucis, vbi omni sanguine suo expirauit; & exaltationem, ac nouam nominis donationem propter illam. Sed oportet pramittere Christum Dominum in Euangelio mortem crucis vocasse crebro exaltationem, duplici titulo, vel quia eleuatio in cruce, licet apud homines esset ignominiosa, apud ipsum tamen, & apud patrem erat summe gloriosa: vel quia per eam supremam meruit exaltationem apud Deum, & homines, & inter omnes creaturas. De vtraque dicemus, quoniam vtriusque ratione merito sponsa clamat de Iesu sponso suo: *Oleum effusum nomen tuum.*

De effusione sanguinis, & exaltatione nominis Iesu in ipsa cruce. §. 1.

Et quidem in circumcisione Christus paruulus modicum sanguinis fudit, affectu fundens totum, si expediret: vehementer enim id desiderabat, ut opus nostrae redemptionis perficeret, sicut testantur illa verba: *Baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor vsque dum perficiatur?* Baptismus vocat totius sanguinis proprii effusionem, quo tingendus erat, & quasi immergendus in illum. Perfecit tempore passionis, & factus est pro nobis *Oleum effusum*: quia dum omnem sanguinem pro nobis fudit, copiosissimum in nos effudit oleum gratiae, misericordiae, reconciliationis, & pa-

Ad Phil. 2. v. 8.

Luc. 22. v. 50.

cis. Qualis autem fuerit haec effusio, ipse explicuit in Psalmo, dicens: *Sicut aqua effusus sum, dispersa sunt omnia ossa mea; factum est cor meum ut cera liquefcaens in medio ventris mei, aruit tanquam testa virtus mea.* Ecce duplicem Christi effusionem in passione sua. Alteram externam instar aquae in terram effuse: internam alteram sicut cera liquefactae ab igne. Haec prior fuit: quia ipse primum assumpsit spontaneam cordis afflictionem, quod a vehementi igne charitatis suae totum praer angustia intus est liquefactum, & diffusum; adeoque interior affectus creuit, ut facta sit effusio sanguinis per poros vsque ad humum. Nam ut inquit Euangelista; *Factus in agonia prolixius orabat, & factus est sudor eius sicut guttae sanguinis currentis in terram.* Mira & noua effusio sanguinis, quia mira & noua fuit angustia cordis, & ardor charitatis. Sed effusio altera facta est, non instar sudoris, cum corpus guttas paulatim distillat, sed velut aqua quae magno impetu in terram proicitur, & effunditur. Cum enim Christus a persecutoribus est flagellatus, spinis coronatus, & cruce clauis affixus, riuus sanguinis per vulnera profluerebant, & totus sanguis effusus est, sicut aqua super terram; manentibus ossibus ita dilaceratis & dispersis, ut numerari possent, & virtus corporis arefacta, sicut testa, quae vehementi igne est decocta: quia decoctus est igne fortissimae tribulationis, sed multo magis igne suae ardentissimae charitatis. Quia maiori pro nostra salute ardebat patienti desiderio, quam eius persecutores contra ipsum astuabant odio. Totus ergo Iesus in passione effusus: ut ibi plenius constet quod *Oleum effusum nomen tuum.* Quinque enim vulnera tua Domine, quinque fontes olei sunt, fundentes totum redemptiois nostrae, quo soluamur a nostra debita, & emamus dona gratiae, quo vincta curentur nostra vulnera, & abluantur nostra peccata, quantumuis sint multiplicia, & grauiora. Si a planta pedis vsque ad verticem capitis non fuerit in me fanitas, sed liuor & plaga tumens, non diffido, quia praesto est mihi medicamen, prope adest oleum; tu enim a planta pedis vsque ad verticem capitis repletus es liuoribus & vuneribus, vnde manaret oleum, quo me sanares. In natiuitate tua annunciata est per Angelos pax hominibus bonae voluntatis, sed nondum est perfecta: in circumcisione inchoasti munus Saluatoris per modicam sanguinis effusionem, sed nondum consummasti. At in passione cum totum fudisti sanguinem, omnia haec consummata sunt. Vnde & ipse iam moribundus dixisti: *Consummatum est.* Quia pax, reconciliatio, redemptio, & salus perfectam acceperunt consummationem.

Hoc est quod docuit nos Apostolus dicens; *Per enim placuit reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis eius sine qua in terris, sine qua in caelis sunt.* Omnia enim creata bellum gerebant contra hominem propter peccatum. Pugnabit (inquit Sapiens) pro eo orbis terrarum contra insensatos. Angeli etiam diuisi erant ab hominibus, nec vniam cum illis reipublicam, & societatem constituere valebant, cum nullus hominum regnum caelorum posset intrare. Imò

Psal. 21. v. 15.

Luc. 22. v. 43.

4. Reg. 4. v. 7.

Isa. i. v. 6.

Ioan. 19. v. 30.

Ad Colo. 1. v. 20.

Sap. 5. v. 11.

ipsi homines valde inter se distidebant, dum populus Hebraeus, & Gentilis in vniam non conuenirent legem, & gentes horrerent maceriam transfire circumcisionis. Denique Deus ipse inimicitias gerebat cum hominibus, quia peccata nostra diuiserunt inter nos & illum. Haec autem omnia pacificauit Iesus per suum sanguinem in cruce fusum: nam facta reconciliatione cum creatore, peracta est reconciliatio cum omnibus creaturis caeli & terrae, quae pro ipso pugnabant. Deletum est enim chirographum decreti, & sublatum de medio affixum est cruce, dum per sanguinem in ea fusum satisfactum est Deo: & quasi rupta scriptura est, quae nostrae damnationis decretum continebat. Praeterea in cruce apertum est ostium regni caelestis: in cuius testimonium Christus Dominus latroni misericordiam imploranti, respondit: *Hodie mecum eris in paradiso.* Id est, hodie aperiam portas paradisi, & mecum intrabis in illum. Nam teste D. Hieronymo, sanguis Christi clauis fuit paradisi. Terram enim viuientium, quam primus Adam perdidit, iste secundus inuenit, imò ab illo perditam iste restituit: vnde ex tunc homines intrare possunt in regnum Dei, & simul cum Angelis vniam reipublicam caelestem efficere. Deinde in cruce abolita est lex circumcisionis, & ablata occasio dissensionis inter vtrumque populum: nam ut ait D. Paulus, *Ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnium, & medium parietem maceria soluens inimicitiam in carne sua.* Id est, abrogans legem veterem, quae erat velut paries medius inter vtrumque populum, & inimicitias inter eos seminabat: ut ambo essent velut vnus nouus homo in vno mystico corpore sub vno Christo capite.

Ad Col. 1. v. 14.

Luc. 23. v. 4. Ex D. Paul. Ioan. v. 19.

Ad Ephes. 2. v. 14.

Ioan. 19. v. 30.

Psal. 95. v. 10. iuxta Septuaginta.

Matth. 27. v. 51.

Saluatori ad nutum obediunt. Ibi etiam Iesus sit oleum effusum in omnes qui illi genua flectunt, adest latro in altera cruce, crura habens ligata clauis, & tamen velut alter Rex Manasses, flectit genua cordis sui ante Iesum, adorans eum & confitens nihil mali fecisse, sed verum Regem, & Deum esse; & mox effudit in illum oleum gratiae, & indulgentiae, cuncta ei peccata dimittens, & promittens paradysum, omnibusque peccatoribus spem certam tribuens. Quod si ita ante eum genua flectant, eandem consequentur indulgentiam. Et quis dubitet, quod effudit oleum misericordiae suae in centurionem, & alios qui cum eo erant, dum etiam genua cordis flectentes timore correpti dicebant, *Verè filius Dei erat iste?* Duplici ergo titulo nomen Iesus est oleum effusum in cruce; & quia totum suum sanguinem pro nobis fudit, & quia sanguis ille oleum est gratiae & misericordiae ad sananda peccatorum vulnera, dummodo ante ipsum humiliter genua flectant, iuxta illud; *Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis: ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam aeternam.* Credere autem in ipsum, est humiliter genua flexo ei omnino subiici. Si ergo omne genu caelestium, terrestrium & infernorum ante Iesum crucifixum flectitur, cur tu faxis & sepulchris durior, & ipsis elementis insensibilior, non flectes genua cordis tui, ut ab illo instar boni latronis indulgentiam petas, & oleum reconciliationis obtineas? Quod si in cruce tribulationum fixus manes, disce a Iesu, qua ratione te gerere debeas: cum ibi de ipso dicatur: *Oleum effusum nomen tuum.* Vel, *Vnguentum exinanitum esse effundatur, non amittit odorem, sed latius spargit illum: oleum si in aquam, vel alios liquores impetu quodam iniicitur, licet descendat infra ipsos, tamen statim ascendit, & super omnes firmiter eminet: sic Iesus et si tribulationibus concussus sit & oppressus, ita vt diceret: *Infixus sum in limo profundi, & non est substantia, veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me:* tamen non fuit ab illis superatus, sed omnibus tribulationibus, & ignominis superior stetit: ambulans super aquas maris, & super omnes persecutionum vndas, nihil laesionis patiens ab illis: sed mirabili odore fragrans; cuius mira fragrantia in cruce, omnes post se trahit, vt ad ipsum currant. Curte ergo ad ipsum, vt eius odore confortatus, in tribulationibus sis instar olei supereminens illis, patientiae odorem vbique spargens.*

Referunt in oratione illius.

Luc. 23. v. 42.

Matth. 27. v. 54.

Ioan. 3. v. 14.

In tribulationibus debemus esse instar vnguenti, & olei effusi.

Psal. 86. v. 2.

Matth. 14. v. 5. Job. 9. v. 8.

De exaltatione nominis Iesu post passionem trahendo ad se caelestia, terrestria & infera, vt eum reuerentur. §. 2.

SED aliam exaltationem nominis Iesu, quam in passione promeruit, declaremus: de qua Paulus; *Propter quod Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen.* Quid est, o Paule, quod ais, donauit illi nomen? Numquid non iam donatum erat octauo die post ortum in circumcisione? Quomodo ergo donatum dicitur, quia humiliavit se in passione: sed mira

Ad Phil. 2. v. 8.

artificio hac phrasi nouam Christi natiuitatem, seu generationem indicat prater illam qua à Patre est ante luciferum genitus, & à matre de Spiritu sancto conceptus, & in seculo natus: eam scilicet qua post passionem & mortem suam iterum est reuocatus ad vitam, & quasi nouus homo natus est in mundo. Hac enim phrasi eam circumscriptis ipse Dominus, cum Apostolos de sua morte tristes consolabatur. Et clarius loquens ait: *Hanc adimpleuit Deus filiis nostris resuscitans Iesum, sicut in Psalmo secundo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Hodie inquit, id est, in die resurrectionis, cum te iterum genui, & ad vitam reduxi. Cum ergo nomina soleant imponi hominibus recenter natis, sicut Christo impostum est nomen Iesus octauo die post natiuitatem ex Virgine; sic cum secundo est regeneratus per resurrectionem, nomen Iesus quod per mortem videbatur obliteratum, tunc denuo maiori cum gloria donatum est, & exaltatum in præmium humiliationis vsque ad mortem crucis: ita ut omne genu celestium, terrestrium, & inferorum flectatur ante ipsum adorans eum, tanquam verum Deum, & Iesum Saluatorem mundi, & omnis lingua tam humana quam angelica confiteatur, quia Dominus Iesus Christus dignus est sedere in gloria Patris, in cuius testimonium omnes Angeli, & viginti quatuor seniores, & quatuor animalia ante thronum Dei cantabant. *Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & diuinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.* Quid dicitis ò Angeli? quid clama tis ò seniores? Numquid agnus antequam occisus esset carebat virtute, & diuinitate, sapientia, & fortitudine? Absit. Cur ergo dicitis, quia dignus est accipere ista, eò quòd occisus est, quasi antea non habuisset? Habuit quidem, sed non erant hominibus nota, nec exaltatus apud homines tanquam habens illa. Dignus ergo fuit, quia se humiliavit vsque ad mortem crucis, quòd ab omnibus cognoscatur, adoretur, & laudetur eius virtus, diuinitas, sapientia, & fortitudo: & quod omnis lingua tribuat ei honorem, benedictionem, & gloriam.

Propter hæc ipse Christus Dominus loquens de sua exaltatione in cruce, qua apud homines erat ignominiosa, & horribilis, aliam exaltationem gloriosissimam, quam promeruit insinuans, dicit: *Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.* Quid est omnia? Omnia genera creaturarum celestium, terrestrium, & inferorum; vt omnes ante ipsum genu flectant; & ab ipso oleum gratiæ, & lætitiæ accipiant, & pro oleo accepto, vel effuso omnis lingua humana & Angelica, gratias agat, & laudes illi decantet.

Traxit quidem celestia, cum merito sui sanguinis effusi in cruce, omnes Angelicas Hierarchias è cælo descendere fecit, vt genu flexo ipsum adorarent. Quod testatur D. Paulus dum ait; *Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit; Et adorent eum omnes Angeli Dei.* Vox illa, iterum, insinuat bis Christum Dominum in orbem terræ introductum esse. Primo quando in carne assumpta est natus in Bethleem. Et tunc temporis vitam diximus, de-

Ioan. 16. v. 21.

Act. 13. v. 13.

Psal. 2. v. 7.

Apoc. 5. v. 12.

Ioan. 12. v. 32.

Ad Heb. 1. v. 6.

Psal. 95. v. 8.

Luce 2.

scendit militia cœlestis exercitus, eius gloriam annunciantes, quos omnes perfudit magno oleo lætitiæ, & gaudij. At cum per mortem exiit è mundo, iterum per resurrectionem introductus est in orbem terræ, & tunc etiam descenderunt Angelici chori vt illum adorarent, & de victoria congratularentur, eique se offerrent ministros ad salutem hominum procurandam. Tunc que (inquit D. Chrysostomus) impletum est quod ipse Dominus Nathanaeli dixerat: *Videbitis cœlum apertum, & angelos Dei ascendentes, & descendentes super filium hominis,* id est, ad ipsius ministerium, & iuxta ipsius beneplacitum. Vnde Apostolis & mulieribus annunciabant Christi resurrectionem magna ab ipso fletu lætitiæ: in cuius signum, vt notat Diuus Gregorius, apparebant in vestibus albis, tanquam de Christi gloria, & de nostra, ac sua festiuitate lætantes.

Traxit præterea Christus Dominus ad se omnia terrestria; quoniam, vt Diuus Augustinus interpretatur, ex omni natione, qua sub cælo est, & ex omnibus linguis, ac tribus traxit ad se homines, qui ante ipsium genu flecterent, & quibus oleum suæ gratiæ, & veræ fidei cognitionem infunderet; ita vt omnes canere possint hoc Canticum nouum in vna Ecclesia sanctorum ex omnibus nationibus hominum congregata: *Oleum effusum nomen tuum:* quia tuum dulcissimum nomen Iesus, tanquam oleum & fragrantissimum vnguentum, quod à circumcissione vsque ad passionem inclusum erat intra solam Iudæam, fracto alabastro corporis in cruce, effusum est per vniuersum orbem, fragrat in omnibus nationibus, laudatur ab omnibus linguis, participatur ab omnibus Ecclesiis. Vbi que diffusa, & effusa est salus, qua tuo nomine significatur; vbi que splendet noticia illius, vbi que det ignis, qui propter illum missus est in terram, & que floret spes videndi, & fruendi te in gloria paradisi.

Sed non est mysterio vsus est D. Paulus singulari numero cum dixit, *In nomine Iesu omne genu flectatur.* Duplex enim est spirituale genu, scilicet, intellectus, & voluntas, seu fides & amor. Ante Iesum omnes homines, & nationes, velint, nolint, flectent primum genu, quia saltem in die iudicij illum cognoscent, & credent filium Dei, omnium supremum iudicem, & adorabunt eum, imò etiam dæmones, & damnati: nam & dæmones credunt, & contremiscunt, vt dicit D. Iacobus Apostolus; & Euangelista ait, quod exibant dæmonia clamantia, quoniam tu es filius Dei, quia sciebant ipsum esse Christum. Quo sensu idem dixerat Isaias, sicut D. Paulus testatur eum allegans: *Omnes stabimus ante tribunal Christi, quia scriptum est: Vno ego, dicit Dominus, quia mihi curuabitur omne genu, & omnis lingua confitebitur Domino.* Cæterum iusti vtrumque genu flectent ante nomen Iesu, quia fide & amore eum venerabuntur, & adorabunt; iuxta illud, *Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu, & veritate.* Id est, in amore, qui est à Spiritu sancto, & in vera fide, qua omnem excludit errorem. Hanc autem adorationem promeruit Christus crucifixus, & exaltatus in cruce traxit ad se omnium electorum corda, vt coram illo genua flecterent, & in spiritu, & veritate adorarent: confitentes in Christo crucifixo sitam esse salu-

Hom. 20. in Ioan.

Ioan. 1. v. 51.

Hom. 27. in Euang.

Tract. 52. in Ioan. 12. v. 32.

Iacobi 2. v. 19.

Luce 4. v. 41.

Isa. 45. v. 24.

Ad Rom. 14. v. 14.

Ioan. 4. v. 23.

1. Cor. 1. v. 24.

Apoc. 14. v. 2.

In exposit. Symboli, in art. Resurrectionis.

Zach. 9. v. 11.

In exhort. 16.

Refert hos Suarez to. 2. in 3. p. disput. 43. sect. 3.

Ecl. 24. v. 25.

Pf. 67. v. 19.

Ad Ephes. 4. v. 8.

Ad Heb. 1. v. 4.

Matt. 24. v. 28.

Io. 12. v. 26.

Ad Rom. 8. v. 17.

2. ad Tim. 2. v. 12.

tem, & spem vitæ æternæ, & illum intimo amore propter hoc diligentes. Christus enim crucifixus, qui Iudæis est scandalum, & Gentibus stultitia, vocatus est Dei virtus, & Dei sapientia. Hunc ergo Iesum venerari debes, non vno genou, sed vtroque, eum adorans, omnibus rebus mundi illum præponens, vt in corde tuo sit tibi nomen super omne nomen, nullum aliud nomen ita æstimans sicut istud, non querens gloriam nominis tui, sed nominis Iesu, illud scribens in fronte tua, vt de illo publicè, & coram omnibus glorieris, & sine erubescencia ignominias crucis eius amplectaris.

Tandem Christus Dominus traxit etiam ad se ea quæ in inferis erant, vt interpretatur Diuus Cyprianus, quando descendens in infernum, & resurgens, ac rediens victor, spolia eius secum eduxit; iustos, scilicet, qui in limbo tenebantur captiui, qui omnes ante ipsum genu flectentes eum tanquam Saluatorem adorauerunt, sanguinifuso pro ipsis suam libertatem attribuentes; iuxta illud Prophetæ, *Tu autem in sanguine testamenti eduxisti vinctos de lacu, in quo non erat aqua.* Exierunt autem omnes canentes Christo Iesu, *Oleum effusum nomen tuum;* quia in illo tenebroso lacu estudit in illos copiosissimam misericordiam suam, illuminauit eos lumine gloriæ, & visionis claræ diuinæ essentia, vnxitque eos oleo lætitiæ sempiternæ, vt iam supra dictum est. Imò crediderim (quod multis doctoribus etiam placuit) in animas quæ tunc temporis erant in purgatorio, effudisse oleum misericordiæ suæ, quo omnia earum debita extinxit, ac de lacu illo etiam eduxit, vt coram ipso similiter genu flecterent. De ipso enim scriptum est, *Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inspiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes sperantes in Domino.* Cum ergo hi qui in purgatorio erant, verè sperarent in Domino, cur non etiam inspiceret illos, & oleo lætitiæ eos vngeret, lumineque suo gloriæ illuminaret? His ergo omnibus circumspiciendis ascendens in altum, & captiuam secum ducens captiuitatem, penetravit omnes cælos, & sedit ad dexteram Patris, tanto gloriosior omnibus hominibus, & Angelis effectus, quanto excellentius præ illis nomen hereditauit, nomen, inquam, quod est super omne nomen, vt omnis lingua confiteatur, quod Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris, non stans sicut Angeli, sed sedens in throno tanquam Dominus, & Filius Dei naturalis. Exultemus ergo nos, & iubilemus de hac Saluatoris nostri exaltatione, in qua nos etiam exaltati sumus; quia vbi fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ; & vbi ego sum, illic & minister meus erit: ita tamen vt amplectamur eius humiliationem, quia si compatimur, conglorificabimur, si sustinemus, conregnabimus.

Christum esse modo oleum effusum in celestia & terrestria. S. 3.

SE d nunquid Christus exaltatus in cælo desinit esse oleum effusum sicut antea? minime. Imò etiam in celestia, & terrestria continud effundit oleum illud; de quo inquit Isaias, Christi referens insignia, *Vt darem eis coronam, oleum gaudij pro lacrimis, pallium laudis pro spiritu maroris.* Cum enim caput sit non solum hominum, sed

etiam principatum & potestatum, cæterorumque Angelorum: de ratione autem capitis sit aliquid influere in membra, vt supra diximus ex Diuo Thoma; hinc fit etiam in omnes beatos aliquid influere: in animas quidem hominum beatitudinem essentialem, in Angelos verò salutem, eam, quam vocant accidentalem gloriam; nempe innumeros modos gaudiorum, reuelationum, & fauorum, quos illis communicat: vt ibi etiam nomen ipsius sit super omne nomen, sicut dicit Diuus Paulus, *Constituens eum ad dexteram suam in celestibus supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem: & omne nomen quod nominatur non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro.* Hoc autem nomen præcellentius ibi esto oleum effusum, quia vasa inuenit præclariora, & magis ad recipiendum apta. Sed de beatissimis pluris superius dicta sunt. Est etiam nomen Iesus oleum effusum erga nos qui degimus in terris, quoniam in cælis assistit tanquam aduocatus, & propitiator noster apud Patrem, effundens coram illo sua merita, & satisfactiones, vt propitiatur nobis, & nostras preces exaudiat: vnde quidquid gratiæ & virtutis à cælo descendit, siue per sacramenta & sacrificia, siue per bona opera & merita; & quidquid benedictionis spiritualis gratis tribuitur, aut per orationes impetratur, totum hoc ab ipso Christo effunditur, & in nomine ipsius exhibetur, propter quod etiam nunc merito clamamus, *Oleum effusum nomen tuum;* quia semper nomen Iesus odorem spirat Saluatoris. Et omnibus inuocantibus illum præsto est, vt saluet & auxilietur in tẽpore opportuno. Stat Stephanus tanquam fortis athleta pugnans contra impetum Iudæorum lapidantium illum, vidit cælos apertos, & Iesum stantem à dextris Dei: stabat autem oleum effundens, quo athletam suum vngebat, & vires suppediebat, vt de hostibus triumphum reportaret: quia nisi ita Iesus adfuisset, Stephanus non vicisset. Eodemque modo etiam pro nobis stat, et si post parietem nostrum, respiciens per fenestras, & prospiciens per cancellos, vt oleum gaudij, roboris, & gratiæ effundat, & auxilietur nobis. Nam D. Protomartyr, non tam pro se quam pro nobis, quod viderat, manifestauit, vt quod ipse prospexit, nouo & ineffabili modo, nos perspiceremus oculis fidei, eademque roboraremur spe.

Ad Ephes. 1. v. 20.

Ad Ephes. 1. v. 20.

Exhort. 16. & 17.

1. Io. 2. v. 12.

Act. 7. v. 55.

Cant. 2. v. 9.

Io. 15. v. 27. & c. 14. v. 14.

Præterea insignis illa & celeberrima Christi promissio, *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis;* Et, *Quod cum petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam, vt glorificetur Pater in Filio; & si quid petieritis me in nomine meo hoc faciam.* Quid aliud clamat, quam *Oleum effusum est nomen tuum?* Siquidem à nomine tuo propter quod cuncta petimus, omnia bona profluunt, quæ impetramus. Modo nomen tuum perennis fons olei est, qui nunquam cessabit manare, donec fuerit, qui velle dignè postulare, vt nomen tuum ab omnibus superexaltetur, quod ita vident exaltari à Patre. Sed quid dicam de aliis effusionibus, quæ continuè fiunt per sacramenta nomine Christi collata; maxime per Eucharistiam, quæ cætera antecellit; Sed de hoc commodius in sequenti Exhortatione.

Modo huic coronidem imponamus, monendo propter has omnes effusiones Iesum esse summè ab omnibus diligendum; vt sicut ante ipsum flectitur omne genu, celestium, terrestrium, &

inferorum; ita omne cor in eius ardeat dilectione, qua maximè homines, pro quibus sanguis eius effusus est, inflammantur: unde nomen Iesus, nomen amoris sit nobis, ipse sit amor noster; sicut dicebat sponsa, Ipse est amicus meus; vel ut habet alia lectio, Ipse est amor meus. Et ignifer Ignatius Martyr, teste Areopagita, hoc nomine eum compepellabat, dicens; Amor meus crucifixus est. Ecclesia etiam in hymnis ait; Iesu nostra redemptio, amor, & desiderium. Amor Iesu dulcissime, quando cor nostrum visitas. Dignissimus enim est, qui ab omnibus summè diligitur. Et idèò subdit sponsa, ut mox videbimus, Idèò adolescentula dilexerunt te. Sed vè illi, qui tot effusionibus spreto, non diligunt Iesum, nec amat ipsum amorem, qui est Iesus. Nam (ut inquit Apostolus) Si quis non amat Dominum nostrum Iesum Christum, sit anathema, maranatha: Id est, sit maledictus, execratus, & separatus in adventu Domini. Cùm enim Iesus venerit ad iudicandum homines, ut illi flectatur omne genu, separabit eos ab ouibus suis, quæ sunt inscriptæ suo nomine, qui est Iesus, & insignitæ suo caractere, qui est amor, & ponet eos inter hædos, fulminans cõtra illos horrendam maledictionem, & separationem, ac æternum anathema, dicendo; Ite maledicti in ignem æternum, qui parati estis diabolo, & angelis eius; E contrario autem, qui amat Dominum Iesum, erit benedictus nunc, & in adventu eius; separatus enim ab hædis, & ad dexteram ipsius collocatus audiet dulcissimam, & æternam benedictionem, qua cœlestibus civibus aggregetur; scilicet, Venite benedicti Patris mei, & possidete paratum vobis regnum. Tunc Iesus erit perfectè illis Iesus, Saluator simul & glorificator: aperiet enim eis paradisi ianuas, ut corpore, & anima glorificatis eo fruantur in æternum.

Quid ergo retribuam Domino Iesu pro omnibus quæ retribuit mihi? quid exhibebo illi pro cunctis effusionibus sanguinis, & pro bonis, quæ per illas promeritus est mihi? Ipse (inquit D. Chrysostomus) Draconem mihi inimicum occidit, portas æneas mortis descendens in infernum confregit, ex deliciis paradisi me eiectum reduxit, non mea iustitia, sed sua gratia cœli portas mihi aperuit, regnum cœlorum promisit, scalam à terra in cœlum fidem & charitatem mihi esse voluit, & erexit. Propter me sustinuit sputa, & alapas: propter me spineam coronam in capite suo portavit, fel acetum mixtum bibit; propter me multa passus est, ut preparatam mihi mortis amaritudinem, malitiãque exhauriret. Quid retribuam Domino Iesu pro omnibus quæ retribuit mihi? Scio quid retribuam. Amabo illum sicut amavit me, & operibus ostendam amorem meum, sicut ipse manifestavit amorem suum. Calicem salutaris accipiam, eius passionem imitando; ut patiens cum ipso, regnem simul cum illo in secula seculorum. Amen.

Cat. v. 16. In epist. ad Ro. c. 4. nom. In hymno A. C. E. S. I. O. N. I. S. & Transfigurationis.

1. Cor. 13. v. 22.

Matt. 23. v. 41.

Homil. in Psal. 117.

EXHORTATIO XXX.

De admirabili modo quo Christus Dominus in Eucharia effudit oleum spirituale in omnes dignè offerentes, & communicantes, vel etiam adorantes; & Eucharia nomen esse oleum effusum.

Oleum effusum nomen tuum.

DE ST vltima & stupenda Saluatoris effusio, qua nulla maior & profundior potuit excogitari. Propter quam Ecclesia merito clamat, Oleum effusum nomen tuum; quia nomen Iesu, eius maiestas, virtus, potentia, fama, & redemptio per venerandum Eucharia sacramentum & sacrificium vbiq; terrarum effunditur: & ipsemet Iesus Deus & homo per vniuersum orbem defertur. Vbiq; gentium celebratur conuiuium istud, omnes homines vocantur ad illud, omnibus paratur, & offertur effusio sanguinis Christi, & gratiæ eius, & nemo est qui excludatur à participatione ipsius. Facit quidem Christus Dominus in cœlo conuiuium beatis; at secundum quod homo in vnico residet loco omnium supremo; & exinde omnes adimplet læticia cum vultu suo, in omnes effundit oleum gaudij & exultationis, satians illos gloria sua: at in terra non ita conuiuium parat, non vni astringitur loco, sed idem ipse qui est in cœlo, cùm primùm dicuntur verba consecrationis super panem & vinum, vbiq; terrarum offerantur, sit sicut oleum effusum, quod effunditur in vniuersam terram, in omnes regiones Orientis & Occidentis, per Meridiem vsq; ad Aquilonem, in omnes prouincias, ciuitates, & vicos, ac Ecclesias totius orbis; alius panis, & aliud vinum apponitur in Hispania, vel Germania, aut India; sed peracta consecratione, ibi infunditur idem Christus, non similitudine tantum, non secundum effectus solum, sed idem re ipsa, eadem eius caro, & sanguis, & anima deitati vnita; ut omnes cuiuscumque nationis gentes comedentes eundem numero cœlestem cibum, eundem habeant spiritum, & vnum fiant corpus mysticum, hoc diuino oleo, & glutine compactum; iuxta illud Pauli, Vnus panis, vnum corpus multi sumus, omnes qui de vno pane participamus. O miraculum miraculorum! ò prodigium prodigiorum! De Spiritu sancti missione dictum est, Effundam spiritum meum super omnem carnem; vt omnis caro habeat reuera eundem Spiritum sanctum inhabitantem intra se ipsam. At de hoc sacramento quid dicit Christus? Effundam carnem meam, & sanguinem meum super omnem carnem; ita vt omnis caro per vniuersum orbem dispersa, habeat intra se meam carnem, & meum sanguinem, qui effundat in illum oleum meæ charitatis, & gratiæ; Nam caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo; Et quasi oleum effusum

in Exhort. 25. Genes. 28. v. 18.

Lib. 1. de Institut. clerico. rum c. 55. Ita habetur in Festo Dedicationis Ecclesie 9. Nouembris Sem. 79. de Tempore. Sermon. de Vnctione Chriftimatis

Luc. 22. v. 19. 1. Cor. 11. v. 26.

1. Cor. 10. v. 17. Nota. Ioel. 1. v. 28. Act. 1. v. 27. Ioã. 6. v. 55.

sum in eo, & quomodo oleum quod effunditur in lintheum, penetrat illum, & quasi vnum fit cum eo; ita ego intimè adharreo ei qui manducat me, & totus effūdor in illum, vt totus maneat in me, vnitus semper mihi. Sed quia Eucharia triplicem habet denominationem, scilicet sacrificij, sacramenti, & throni gratiæ in Ecclesia constituti, omnibus his modis esse oleum effusum in offerentes, communicantes, & adorantes explicandum est modò.

De sacrificio Altaris, seu Missæ. §. 1.

CVM Christus Dominus cruentum suipius obrulisset sacrificium in cruce, effundens totum suum sanguinem pro nobis, ita vt maneret à corpore exangui separatus, in memoriam huius effusionis in passione factæ, instituit sacrosanctum sacrificium Eucharia: in quo sub accidentibus panis corpus specialiter contineretur, & sub accidentibus vini sanguis, & vtrumque hanc separationem representans in sacrificium offerretur; per quod suæ redemptionis, & mortis nobis fructus applicaret, & oleum gratiæ & misericordiæ suæ in nos copiosissimè effunderet, adeo vt iure optimo illi dicere possimus, Oleum effusum nomen tuum.

Quod vt clarè perspicias, memento Iacob, vt supra retulimus, cùm vidit scalam, cui Deus erat inmixtus, lapidem erexisse in titulum seu memoriam illius, effundens oleum desuper. Erat autem lapis iste altare quoddam erectum in memoriam & cultum Dei, pro beneficio sibi in scala ostenso, ac promisso, quod olei perfusione dedicauit.

Vnde Catholica Ecclesia (vt refert Rabbanus) morem suum desumpsit, altare (quomodo aram vocamus) solum ex lapide erigere, & oleo vngere, ac sacrare. Quod altare oleo delibutum, Domini nostri Iesu Christi, qui altare, hostia, & sacerdos noster est, figuram exprimit; & teste D. Cypriano, sacris mysterijs designat inesse pinguedinem. Cùm autem scala illa symbolum sit diuinæ incarnationis, vel secundum Diuum Augustinum, crucis ac passionis Christi; Nam quid (inquit) est Deum in scalam incumbere, nisi in ligno crucis pendere? Hinc est quod lapis erectus in memoriam scalæ oleo perfusus, sit sacrosanctum sacrificium Eucharia: erectum, & institutum in memoriam Domini: ac passionis; iuxta illud, Hac quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis: Et, Mortem Domini annuntiabitis, donec veniat. Vnde sicut Iacob super illo altari non obtulit holocaustum ex agnis, vitulis, aut hircis, sed vice eorum fudit oleum, quod etiam in sacrificijs offerri consueuerat; sic spiritu prophético indicabat super hoc altari Ecclesie non fore offerenda holocaustomata ex animalibus imperfectis, sed dumtaxat aliud sacrificium, quod erat ipse Christus per lapidem oleo perfusus representatus. Ipse est altare, christum delibutum, tanquam verus Christus, & Sacerdos, ac hostia Deo oblata in odorem suauitatis: cuius nomen, & virtus sit oleum effusum, & per vniuersum mundum sparsum. Olim enim solum immolabatur agnus Hierosolymis, & à singulis diuersus: at modo idem omnino agnus vbiq; terrarum, immolatur ab omnibus fidelibus; iuxta illud Malachie Prophetæ, Ab ortu solis vsq;que ad occasum

Malach. 1. v. 11.

A magnum est nomen meum in Gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur mihi oblatio munda: Id est, hæc Eucharia hostia, quæ oblatio est munda, & immaculata, in omni loco oblata Deo, cui ita est grata propter immensam sacerdotis & hostiæ præcellentiam, vt nihil sit spiritualis benedictionis, quod per illam nequeat non impetrari: cuius non solum sunt participes sacerdotes Missam celebrantes, sed omnes qui ei assistunt, vel per illum offerunt, imò omnes qui Ecclesie sunt vna membra. Clament ergo omnes Chrifticolæ, & Christo Domino decantent, Oleum effusum nomen tuum. Quod nomen? nouum quod pro nobis assumpti cùm Euchariam instituire dignatus es, nomen tuum est altare nostrum, sacerdos noster, hostia nostra: totum hoc est oleum effusum in nos, quia de plenitudine tua in hoc diuino sacrificio omnes accipimus. Pignus est nobis datum, vt quidquid propter illud petierimus, impetremus. Pretiosius multo est pignus, quam res postulata, non est cur de illius impetratione fluctuemus. Non sumus nos qui petimus, sed Christus summus Sacerdos orat, & offert se pro nobis; certum est quod exaudiemur: nam de hoc altari mysticè dictum est, Ibi præcipiam filiis Israel, & sanctificabitur altare in gloria mea. Vbi Hebræus textus, vt Caietanus notat, sic habet; Ibi paratus ero filiis Israel. Proculdubio ad exaudienda vota eorum. Vnde propter hoc altare magnus mihi honor accrescet & gloria.

Sed hoc præcellentissimum est in hoc sacrificio, vt Tridentinum Concilium testatur, quod remissionem peccatorum, & ingentium etiam criminum impertitur, oleum reconciliationis & gratiæ, & donum pœnitentiæ impetrat, & infundit. Vnde in consecratione calicis dicitur, Hic est calix sanguinis mei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Verbum autem, effundetur, potest referri, vel ad effusionem, quæ facta est in passione, vel quæ fit in Sacrameto cùm sanguis sumitur à sacerdote. Vtraque autem per modum sacrificij prodest ad remissionem peccatorum: vnde per antiqua sacrificia, quæ expiationis dicebantur, præfiguratum est, largiens eam expiationem, quam ipsa significabant, sed non dabant. Quæ egregiè depingitur in oblatione vituli, qui per singulos dies offerebatur pro peccato ad expiandum illud, & subiicitur, Mundabitur altare cùm immolaueris hostiam, & unges illud in sanctificationem, & erit Sanctum Sanctorum: omnis qui tetigerit illud, sanctificabitur. Vitulus in expiationem oblatus Christus Dominus est, qui pro nostris peccatis expiãdis oblatus est in altari crucis, & modo offertur in altari Ecclesie. Mundare autem altare, est offerre super illud hostiam mundam, & sanctã, quæ causa sit expiationis, remissionis peccatorum, vt hac ablata immunditia, mundi maneant qui expiantur. Ideoque altare vngitur oleo in sanctificationem, & nuncupatur Sanctum Sanctorum; seu iuxta Hebræum textum, Sanctitas sanctitatum; eo quod Christus Dominus, qui in illo offertur, est vnctus tãquam Sanctus Sanctorum ad vngendum alios oleo suæ gratiæ. Propter quod dicitur, Omnis qui altare tetigerit, sanctificabitur; quia si dignè offert, & sacrificio assistit, ab illo sanctitatem recipiet. Vtinam sacerdotes huius venerandi sacrificij ministri, oleum suæ consecrationis agnoscerent, &

Exod. 29. v. 36.

Ira Triden. Sess. 22. c. 13.

Exod. 29. v. 43. Ibi vide Lib. pomani in catena.

Tridentin. Sess. 22. c. 2.

Serm. de chrismate.

Exod. 29. v. 43.

Zach. 4. v. 2. Exhort. 25.

Eucharistia oleum medicinale.

Lu. 10. v. 34

Ecl. 38. v. 9

sanctitatem quam ministerio profitentur, habere curarent, vt hac quotidiana oblatione tam ingēs gratiæ incrementum obtinerent: vt quemadmodum (sicut inquit Diuus Cyprianus) oleum fluitat, & in omnibus humidis superfertur, ita excellentia sacerdotalis, & regiæ dignitatis, secundum formam Dei & Christi sub se omnia continens, regimen, tam actiua, quam contemplatiua vitæ obtineret. Vtinam & reliqui fideles, qui huius sacerdotalis, & regiæ dignitatis sunt aliquomodo participes, ita diuino assisterent sacrificio, vt ex illo eandem reciperent animi magnitudinem, quæ omnia terrena pedibus conculcarent. Ad hoc enim erectus est lapis, & altare quod est Christus, vt per ipsum omnes erigamur, & nostrarum virtutum splendore gloria eius exaltetur; sicut scriptum esse diximus, Sanctificabitur altare in gloria mea; vt ex illo glorificetur in omnibus nomen meum.

De sacramento Eucharistiæ & communionis. §. 2.

SEd quia peracto sacrificio, permanet sacramentum à fidelibus sumendum, de hoc etiam aliquid dicamus, recolentes quæ supra diximus ex Zacharia Propheta, quod ex magna lampade in candelabri vertice existente, quæ Christi Domini figurâ gerebat, septem pendebant infusoria aurea oleo plena, quæ septem sacramenta Ecclesiæ significabant, ad oleum gratiæ in fideles infundendum destinata. Horum autem maximum est Eucharistiæ sacramentum; alia enim solum continent gratiam, quasi in transitu, velut canales; nam cum primùm fiunt, gratiam conferunt, & statim euanescent: at Eucharistia permanenter continet ipsum authorem gratiæ Christum, paratum ad effundendum eam in omnes, qui dignè receperint illum; in sacrariisque detinetur, vt ipsum adorantibus, suam etiam largiatur benedictionem: vt si à me quæreres quod est nomen Christi contenti in Eucharistia, aptissimè responderem, Oleum effusum nomen eius; quia insignia olei singulariter ibi continet, & exercet.

Etenim ibidem oleum est medicinale, vulnera & languores animæ curans & sanans. Adest enim intra illas species sacramentales panis & vini, verus ille Samaritanus, qui custos interpretatur, Ecclesiam & filios eius custodiens, suumque afferens oleum & vinum, vt si infirmum inueniat, alliget vulnera, oleoque & vino superinfuso eis medeatur. Quoniam nihil ita iræ impetum cohibet, superbiæ tremorem dissipat, extinguit libidinis flammam, sitim temperat avaritiæ, actotius immunditiæ fugat pruriginem, sicut Christus humiliter in domo cordis hospitiis receptus, Filius (inquit Ecclesiasticus) in infirmitate tuæ despicias te ipsum, nec desperes, sed da locum medico; nempe Christo, qui in hoc sacramento medicus est, & medicina, non vrens ardenti cauterio, vel purgans potionem amara; sed, Curans (ait) mitigabit dolorem, & pigmentarius faciet pigmenta suauitatis, & unctioes conficiet sanitatis: oleo enim spiritualis dulcedinis & deuotionis sanat animæ languores, & non consummabuntur opera eius: quoniam medicina hæc iugis est, & perpetua, nec vnquam habebit finem. Cæterum oportet te cooperatorem esse Dei, vt hoc sacramento sanitatem

A perficiat; ideoque, Da suauitatem, & memoriam similaginis, & impingua oblationem. Similago est panis ex medulla farinæ triticeæ, quæ oleo desuper infuso Deo offerebatur, simul cum thure odorifero, & Eucharistiæ sacramentum apprimè præsentat; in quo Christus oleo diuinitatis vinctus continetur, quod offerre debes Deo in memoriam beneficiorum, quæ ab eo recepisti cum suauis odore, ex thure incensæ orationis, & corde pingui, ac deuoto, per quod Deo holocaustum tuum pingue fiat.

Sed vltius hoc sacramentum post restitutam sanitatem, oleum est nutriens animam, salutem seruans, & augens vires, vt in bono proficiat. De eo enim scriptum est, A fructu frumenti, vini, & olei sui multiplicati sunt. Frumentum & vinum species sunt sacramentales panis & vini, quibus Scriptura crebrò adiungit oleum, vt significet, quod sunt pingue nutrimentum, impingua non carnem, sed spiritum, cuncta interiora deuotionis pinguedine replens, & ad multiplices virtutum actus corroborans, vt virtute eius progrediantur, velut alter Elias, vsque ad montem Dei Oreb, pulsa mæstitia, quæ fastidium generabat, & lassabat animum. Huic enim sacramento aptatur, quod ait P saltes, Vt educas panem de terra, & vinum latifcet cor hominis: vt exhilaret faciem in oleo, & panis cor hominis confirmet. Habet enim Eucharistia lætificare, & confirmare cor, & internum spiritum, & insuper exhilarare cōscientiam, vt sit quasi iuge conuiuium, vnde etiam externa splendat facies. Quod si in via infurgant hostes iter nostrum impediens, sacramentum hoc vngit nos tanquam pugiles & athletas fortes, vt dimicantes contra eos victores euadamus, Parasiti (inquit Dauid) mensam aduersus eos qui tribulant me; impinguas in oleo caput meum; & calix meus inebrians quam præclarus est. En mensa vbi tria hæc abundantissimè suppeditantur, panis cor hominis confirmans, calix vini præclarus vsq; ad ebrietatem satians; & oleum caput vngens, ac insular galeæ fortissimè muniens. Hæc mensa apposita est aduersus inimicos, qui persequuntur nos tum interiùs, tum exterùs: nam (vt inquit D. Chryl. stomus) tanquam leones flammam spirantes ab hac mensa recedimus, terribiles effecti diabolo. Eadem etiam mensa corroboramur ad affectus propriæ carnis iugulandos, vt eius dulcedine copiosius perfruatur spiritus: sic enim potest intelligi quod ait Salomon; Cum sederis, vt comedas cum principe, diligenter attende quæ apposita sunt ante faciem tuam, & statue cultum in gutture tuo. Nam dum attentè consideras carnem & sanguinem ipsius sub diuersis accidentibus panis & vini contenta, ad significandam separationem, quam sæui milites & tortores fecerunt in cruce, vires non modicas assumes ad iugulandum in te cultro mortificationis, quidquid carni est delectabile, separando pretiosum à vili, vt Christum valeas imitari.

Denique mos erat antiquis in conuiuuiis, capita conuiuiarum oleo, seu vnguento pretioso vngere in signum amoris, & lætitiæ, quæ excipiebantur; Vnde Christus Dominus de Pharisæo, qui ipsum inuitauerat, conqueritur, dicens, Oleo caput meum non unxisti. Maria autem quæ tunc ex humili reuerentia tantum vnxit pedes Domini, postea in cœna facta in Bethania, non solum

Lu. 7. v. 46; Io. 12. v. 3.

Marci 14. v. 3. pedes vnxit, sed etiam caput. Quando autem conuiuæ fatigati erant ex longo itinere peracto, etiam vngebant ad confortandum eos: sicut de quibusdam militibus fatigatis ait Scriptura, quod Samaritæ refecerunt eos cibo, ac potu, & vnixerunt propter laborem. Cum igitur Christus Dominus inuitet nos ad hanc cœnam magnâ, quam nobis præparauit, conuiuas omnes, non solum cibo & potu sui pretiosissimi corporis & sanguinis reficit, sed etiam oleo, & vnguento fragrantissimo gratiæ, deuotionis, ac lætitiæ spiritualis vngit, vt ad illam mensam crebrò, & dignè sedentes spirant affectum, & operum miram fragrantiam, quæ Deum oblectet, lætificet Angelos, ædificet Ecclesiam, proprium spiritum impinguet, & videntes excitet, vt glorificent Christum, à quo tanquam à fonte cuncta ista procedunt: quod si lassati sunt in via mandatorum Dei, etiam propter laborem vngit eos, vt iuxta prophetiam Isaiæ currant, & non laborent, ambulent, & non deficiant.

Vnde intra hoc sacramentum inclusus occultè clamat, Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos: tollite iugum meum super vos; Ego leuabo laborem vestrum refectione corporis mei, quam præstabo vobis; leue faciam vestrum onus, & iugum meum reddam vobis suaue: Ego (inquit) quasi nutritus Ephraim portabam eos in brachiis meis, & ero exaltans iugum super maxillas eorum; & declinaui ad eos, vt viderentur. Hoc enim cibo, quem humilians me ipsum eis præbeo, exalto, & leuo iugum quod super collum habet, vt grauamen non sentiant, & oleo copiosæ gratiæ computrescere illud facio, vt sit quali non esset; libentissimè enim illud portare faciam. Omnes ergo qui in operibus studiosis laboratis, & ministeriorum vestrorum pondere onerati estis, venite ad hoc conuiuium in quo Christus vos reficiet, & vnget, & requiem dabit animabus vestris. Quare appenditis argentum vestrum, & non in panibus, & laborem vestrum, & non in futuritatem? Cur quæritis tam anxie panes qui non satiant, & hunc cœlestem panem negligitis?

Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem filius hominis dabit vobis. Sed quid est operamini cibum? nunquid non Deus est qui operatur illum, & filius hominis impertitur? Quid ergo nos operamur? Sacerdotes quidem operantur hunc cibum, quando virtute verborum consecrationis, quæ Christi nomine proferunt, panem in carnem, & vinum in sanguinem conuertunt: at reliqui fideles operari præcipiuntur, summum studium & laborem adhibentes, vt hunc cibum quærant, & ad illum dignè gustandum se præparent. Hoc igitur vsus est verbo, vt intelligas operibus bonis, & præclaris virtutum exercitiis hunc cibum tibi esse quærendum. Vnde in loco supra ex Salomone allegato, sic legunt LXX Interpretes, Si sederis cœnare ad mensam potentis, considera intellige quæ apponuntur tibi, & sic mitte manum tuam, sciens quia te talia oportet præparare. Quæ verba D. Augustinus de Eucharistia interpretatur; quia qui fruitor, præparare debet similia opera charitatis, & dilectionis, quæ pro ipso Christo, eiusque imitatione efficiat, vt Christum diligat, sicut dilectus est ab eo; vt animam suam ponat pro ipso, sicut ipse posuit pro nobis: vt humiliemus nos, sicut se

humiliauit factus obediens vsque ad mortem, quam hoc sacramentum representat.

De reuerentia Eucharistiæ, quæ est thronus gratiæ. §. 3.

SEd iam vltimam huius sacramenti præcellentiam deducamus ex ipso nomine Eucharistia, quæ bona gratia interpretatur. Vnde optimè infertur de hoc sacramento, Oleum effusum nomen tuum; tuum nomen, tuæque virtus, est bona gratia in omnes effusa, quia est fons omnis gratiæ, cuius participes fiunt omnes dignè te recipiētes, à qua vncti dicuntur, & sanctificati. Bona gratia humilitas, & patientia; bona gratia obedientia, & castitas; bona gratia omnis virtus, quæ bonum facit habentem; si has omnes obtinere desideras, accede ad Eucharistiam, quæ per antonomasiam est bona gratia, omnes comprehendens, & in alios effundens. De hac optimè potest intelligi quod dicit D. Paulus: Adamas cum fiducia ad thronum gratiæ eius, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in tempore opportuno. Habet Christus thronum fixum in cœlo ad dexteram Patris, ad quem ascendunt orationes nostræ per manus Angelorum delatæ, vt præsentent illas ante altare aureum, quod est ante thronum Dei, qui propter merita, & sacrificia Christi illas exaudit, & effudit in nos fluuium aquæ viuæ, qui à sede Dei, & agni procedere dicitur. At thronus iste eleuatus est, quis poterit ad illum ascendere? Constituit ergo Christus in terra thronum gratiæ eius in veneranda, & sacrosancta Eucharistia; quæ semper manet in Ecclesia, vt in conspectu ipsius effundamus orationes nostras, & ipse effundet in nos oleum misericordiæ suæ, & aquam viuam gratiæ, quæ ab hoc throno procedit; non solum in recipientes sacramentum, sed etiam, quia virtus eius omnipotens receptioni sacramentali non est alligata, copiosam effundit benedictionem in credentes, & humiliter, ac deuotè adorantes illum, vt in eos qui in cōspectu eius assunt magna ipsius meditantés, viuæque fide illum inspicientes. Inspicit enim inspicientes se, & hoc aspectu magna illis infundit dona; nam, Rex qui sedet in solio iudicij dissipat omne malum intuitu suo. Idem qui est thronus gratiæ & misericordiæ erga peccatores, est solium iudicij & iustitiæ contra peccata: illos viuificat, hæc dissipat, & disperdit, cum oculis pietatis nos respicit.

Cum igitur Christus eleuatur in sacrificio Missæ, inspicit illum reuerenter, & ipse te inspiciet, & effudet in te misericordiam suam. Si enim serpens æneus super lignum exaltatus effundebat salutem in omnes percussos à serpentibus, qui inspiciebant illum, eo quod Christum crucifixum representabat; multo magis Christus in sacrificio isto eleuatus, qui seipsum, vt in cruce eleuatum representat, salutem & benedictionem inspicientibus ipsum elargitur. Cum item magna pompa in processionibus defertur, inspicit, reuerere, & adora eum in spiritu, & veritate, & ipse te inspiciet, & suo amore inflammat. Est enim verus Rex Salomon, qui in pretioso ferulo, quod sibi fecit, vehitur per Ecclesiam accensus charitate, & amore quasi combustus propter filias Ierusalem, vt eadem sui amoris igne ardere faciat, Egredimini ergo filie Sion, & videte Regem Cæ. 3. v. 11.

Ad Heb. 4. v. 12. Apoc. 8. v. 3. Apoc. 22. v. 1. Prou. 20. v. 8. Num. 21. v. 9. Io. 3. v. 14. Cant. 3. v. 9. Io. 12. v. 11.

Leuit. 2. v. 1. Psal. 19. v. 4. Est oleum nutrimentum. Psal. 4. v. 8. Psal. 103. v. 16. Est oleum confortans ad pugna. Psal. 22. v. 5. Ho. 6. ad popul. Prou. 23. v. 1. Prou. 23. v. 1. Tract. 47. & 24. super Ioan.

De his duobus locis habetur in lib. 6. Exhortatio nes in gratia de hoc mysterio. Salomonem, in diademate quo coronavit eum mater sua in die desponsationis illius, & letitia cordis eius. Egredimini, o animae contemplativae, a cognitione quae habetur per sensus carnis, & transite ad cognitionem quae est per lumen fidei. Quo illustrata videte, & contemplamini Christum regem pacificum, in diademate, & ornatu specierum sacramentalium, quae ad modum coronae cingunt illum, ut coronet vos in misericordia, & miserationibus, & vngat vinctio gratiae, & latitiae in secula seculorum. Amen.

EXHORTATIO XXXI.

De dilectione Dei propter divina beneficia naturalia & supernaturalia, quae hactenus sunt commemorata.

Oleum effusum nomen tuum, id est adolescentula dilexerunt te.

Salutatio ad Deiparam de eius dilectione.

CONCLVIT Salomon periculum huius primae sponsae deprecationis, dicens: Ideo adolescentula dilexerunt te. Ac si diceret; Propterea quod osculatus es me osculo oris tui, & praebuisti mihi vbera tua fragrantia vnguentis optimis, & insuper oleum effusum factum est nomen tuum, id est adolescentula dilexerunt te super omnia. Per adolescentulas autem quidam iuxta proprietatem vocis Hebraeae, intelligunt virgines absconditas ab hominum conspectu; D. Ambrosius & Gregorius animas per Baptismum renouatas; D. Anselmus, animas imperfectas; D. Bernardus, animas adhuc incipientes; Gregorius Magnus, & Nyssenus, animas proficientes, aut virili vigore, & perfecto sensu praeditas. Consulto tamen hoc nomen ponitur hic, ut intelligamus hanc dilectionem ad omnis generis animas pertinere. Licet adolescentulis Salomon vltimum locum in domo sua post reginas & concubinas tribuerit. Si ergo istae propter commemorata beneficia sponsum ita diligunt, quanta putas dilectione illum prosequetur reginarum regina, & omnium adolescentularum domina, Virgo virginum, vnica columba, & perfecta, quae vnica est simul sponsa, & mater ipsius Dei? Etiam caeli incolae adolescentulas, Angelicas dico Hierarchias superat dilectione, sicut superat matris dignitate. Sileant in conspectu eius Cherubim, taceant Seraphim, qui ab ardore amoris ita nuncupantur; quia comparatione eius scintillam amoris habent. Nam, ut inquit beatus Ephrem, sanctior est quam Seraphim, & nulla comparatione carteris omnibus superis exercitiibus gloriosior: praestantissimum orbis terrae miraculum, omnium Sanctorum corona ob fulgorem inaccensa. Maria (inquit D. Bernardus) mulier amicta sole, mira vicinitas solis & mulieris. Quomodo in tam vehementi seruire, tam fragilis natura subsistit? O Virgo amantissima, adolescentularum dux & magistra, praee omnibusque & erga omnes charitate flagrans, ostende nobis charitatem tuam, & vel scintillas diuini amoris benignè nobis implora, ut de illo nunc non tepide, sed ardentè effari valeamus.

De Isaac & anima c. 3. & lib. 5. de Sacra. c. 2. lib. 24. Moral. c. 4. & lib. 19. c. 9. Ber. ser. 19. in Cant. Nyss. hom. 1. Cant. Cant. 6. v. 7.

Serm. de laud. Virgini.

Serm. in Apoc. 22. Signum.

Diuina beneficia esse oleum nutriens ignem diuini amoris. S. 1.

INchoemus ergo adolescentularum dilectionis encomium, a connexione verborum Salomonis, dum ait, Oleum effusum nomen tuum, id est adolescentula dilexerunt te. Diximus supra duplicem esse diuini olei effusionem, alteram per creationem, per sanctificationem alteram: ad haec duo capita omnia Dei beneficia reducuntur, quae naturalia appellamus, & supernaturalia; innumeraeque sunt, & immensa, ac efficacissima ad excitandum in nobis amorem summi benefactoris Dei, a cuius summo amore procedunt: Ideoque merito oleo effuso comparantur. Nam sicut oleum lampadi infusum ignem nutrit, & fouet; sic huiusmodi beneficia ignem diuini amoris in cordibus nostris accendunt, nutriunt, & augent. Quia ergo nomen, ac virtus Dei, & Christi Iesu est oleum effusum, dum haec in nos effundit beneficia; id est adolescentula, id est animae, quae ad eius domum, & famulatum attinent, diligunt ipsum propter illa. Consulto autem non dicitur, id est vnueri diligunt te, sed adolescentulae, quia infideles, & excaeci, ac indurati peccatores non diligunt illum, cum eum in ratione olei effusi non agnoscat; solum ergo diligunt, qui eum supremum benefactorem credunt, & eius beneficia meditantur ac persequuntur. Sunt enim huiusmodi beneficia in similitudinem siliicis, qui si annulo ferreo percutitur, scintillas ignis emittit; quae dum in escam siccam decidunt, materiam praebent accendendi ingentem flammam: sic dum per meditationem profundam haec Christi mysteria tangis, ex illis scintillas diuini amoris concipies; ignemque magnum accendes, si oleum addideris, ipsa rursus vehementius considerans & persequens. Continent enim intra se viuum lapidem, & igneam siliicem Christum Iesum, de quo mystice dicitur; *Ut sugeret mel de perra, oleum, que de sico durissimo*: quoniam ex illo procedit mel diuinae dulcedinis, quae mentem illustrat, reficit, & delectat; ac oleum caelestium donorum, quod ignem dilectionis auget, & animam valde impinguat, si tamen illa instanter mente reuoluat. Nam (inquit D. Chrysostomus) memoria beneficiorum Dei sufficiens est, quae ad virtutum labores nos adhortetur, & praeparet, ut praesentia omnia despiciamus, & ut ei, qui tanta in nobis beneficia contulit, adhaeremus, amorem illius singulis diebus augere declarantes.

Amplius declarat hoc D. Basiliscus, postquam docuit bonam animi affectionem esse, cupiditatem vehementem placendi Deo, eamque insatiabilem, instabilem, & constantem; subiicit: Statim comparatur haec ex solerti & continenti contemplatione magnitudinis gloriae Dei, & grata repetitione, & recordatione assidua datorum nobis beneficiorum a Deo, ex quibus in anima illud generatur. *Diliges Dominum tuum ex toto corde tuo, & ex tota fortitudine tua, & ex tota mente tua*. Si ergo desideras ita Deum diligere, ut ipse Deus praescripsit, & ut D. Basiliscus monet, dilectione vehementi, insatiabili & constanti, oportet quod crebro mediteris magnitudinem beneficentiae, & beneficiorum, quae tibi elargitur. Vnde tam ardens desiderium Dei proueniet (inquit Basiliscus) ut dicas sicut Dauid; *Quemadmodum desiderat*

In Exhort. 20.

Deut. 32. v. 13.

Hom. 27. in Gen.

Reg. 157. ex breuioribus.

Ex Mat. 22. v. 37. & aliis.

ceruus ad fontes aquarum; ita desiderat anima mea ad te Deus: tam constantique erit tua dilectio, ut possis dicere cum Apostolo, *Quis nos separabit a charitate Christi? tribulatio, an angustia?* &c. Ut hunc ergo amorem assequamur, praecipua beneficia, quatenus oleum sunt hunc ignem accendens, contemplemur.

De dilectione Dei propter beneficia naturalia creationis, & prouidentiae. S. 2.

NATURALIA beneficia ad duo praecipua reducuntur. Primum est beneficium creationis, quo Deus trinus & vnus instar olei effusi suam effundit bonitatem per vniversum mundum, visibilem, & inuisibilem, cuncta creans, & ordinans in nostrum commodum; non solum hac infima, sed etiam caelos, solem, lunam, & stellas, quae creauit Deus, ut ait Moyses, in ministerium cunctis gentibus, imò Angelos etiam propter nos fecit caelorum motores, ad nostramque custodiam benignè destinauit. Quot ergo sunt in mundo creaturae, tot agnosce Dei beneficia, magna voce clamantia, ut diligas Deum, qui fecit illas propter te. Et cum tu ipse sis etiam creatura Dei, tam corpus, quam anima, & omnia quae intra te sunt, similiter clamant ut eum diligas, a quo haec omnia recepisti: quia ergo Domine, *Oleum effusum est nomen tuum, id est adolescentula dilexerunt te*. Et quid mirum quod diligant te, cum omnia quae in se & extra se in mundo possident, benignissimè receperint a te? Fecisti illas ex nihilo, vel ex luto, quod est omnium minimum. Creasti eas ad imaginem & similitudinem tuam, quod est omnium maximum. Consultuisti eas super opera manuum tuarum, & sub earum pedibus cuncta subiecisti: cur ergo non diligant te plusquam se, & omnia alia, ut tam munifico largitori non ingrata videantur? *Quid retribuam Domino pro omnibus quae retribuit mihi, nisi ex toto corde diligere illum, qui me, & cuncta mea mihi gratis tribuit?* Caelum (inquit D. Chrysostomus) propter me expandit, fulgidis stellis illud ornavit; propter me caelo affixit solem aureis splendens fulgoribus, propter me lunam fecit noctiuagam, ut obscura noctis illustret, nautisque ac viatoribus dux sit itinerum. Propter me terram coagulauit, eamque multigenis arboribus tam fructiferis, quam sterilibus ornavit, & impleuit herbis, ac floribus: aquarum, quae pisces proferunt, multitudines in vnam concludit congregationem. Fontes aquarum salutarum, ac dulcium, ut de scatebris suis prouiderent, ad sedandam hominum sitim praeparauit: de puluere de terra excepto formauit me, & cum non essem, ut essem prodire me fecit, imagine propria honestauit, Angelorum gloria vestiuit, aliaque innumera bona concessit. Quo ergo amore prosequar illum, qui tanto amore profecutus est me? Cur non audiam creaturarum clamores, quae sicut praedicant, *Ipse fecit nos, & non ipsi nos*, ita etiam clamant, Dilige non nos propter nos, sed eum qui propter te fecit nos. Diligam te, Domine creator meus, in quo omnes viuimus, mouemur, & sumus, sine quo in nihil redigemur. Sed quid profuisset creatio, si non succederet beneficium prouidentiae, quae creata seruaret, re-

Deut. 4. v. 19.

Gen. 2. v. 6. Psal. 8. v. 7.

Psal. 115. v. 2.

Ho. in dictum Psal.

geret, tueretur, & necessaria ad vitam, ad voluptatem, ad honorem praestaret? Quis affluenter tribuit cibum & potum, vestitum, & ornatum, domum & suppellectilia, praedia & patrimonia, & alia quam plurima tibi tam apta, tam pretiosa, & tam iucunda? Nonne diuina prouidentia, quae, ut supra diximus, instar matris te in manibus gestat, lactat vberibus, recreat vnguentis fragrantibus, & velut oleum effusum per creaturas tuis illas commodis facit deseruire? Neque enim, ait Seneca, in necessitatibus tantummodo nostris prouisum est; vsque in delicias amamur. Propter haec ergo, Domine, adolescentulae diligunt te, tanquam filiae matrem, sicut paruula nutricem, & sicut egentes diuitem, per quem locupletantur, & omnibus bonis replentur. Et hac fortè de causa vsus est Salomon hic vocabulo, *adolescentula*, nihil enim est egentius illis, quae per se ipsas, nec sciunt, nec valent sibi necessaria prouidere, nec à periculis erueri, vel se tueri, nisi matrum patrocinio protegantur. Huiusmodi ergo adolescentulae, quae propriam agnoscunt inopiam, & indigentiam, & dependentiam, quam habent ab omnium matre, & nutrice diuina prouidentia, vehementer illi per amorem inhaerent. Duo igitur hanc dilectionem excitant, nempe cognitio propriae necessitatis, & miseriae, cuius remedium à solius Dei pendet misericordia, & notitia diuinæ munificentiae, quae summa sollicitudine & affluentia omnium prouidet salutem. Primum indicat vox *adolescentula*: secundum vox altera, *id est*; quae commemorata refert beneficia, & dilectionis reddit causam. Vtitur autem Salomon, ut mos est frequens apud Prophetas, verbo praeterito *dilexerunt*, pro futuro, diligenti; ad significandam certam vim & efficacitatem diuinorum beneficiorum, ad extorquendam hanc dilectionem, si enim profundè te ipsum agnoscas, & Deum, & à te nihil boni habere, omnia autem bona Dei esse gratuita beneficia, non poteris non diligere illum, nisi brutus, & lapidibus durior fias; est enim hic amor Dei à Deo infusus naturae, tum angelicae, tum humanae (ut optimè probat Diuus Thomas) quod si natura esset integra ex sua propria inclinatione, omnes Deum plusquam nos ipsos diligeremus; quia Deus est vniversale bonum omnis creaturae, a quo pendet, & sine quo in nihilum recideret. Quae ratione pars naturali pondere, plus totum corpus & caput amat quam se; & seipsam iceni exponit, ut corpus indemne seruet, sine quo subsistere nequit: quae contemplans Dauid, dicebat, *Diligam te Domine fortitudo mea: Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus; protector meus, & cornu salutis meae*. Si enim tibi diligis vitam, salutem, diuitias, honores, & cetera bona, consequens est, si iuxta rationem viuas, quod Deum diligas; quia Deus est qui haec praestat. Deus est fortitudo, firmamentum, salus, & vita tua.

Exhort. 183

Lib. 4. de beneficiis c. 5.

Prima acceptio vocis, Adolescentula.

t. p. q. 60. art. 5.

Psal. 17. v. 2.

De dilectione Dei propter septem beneficia supernaturalia. S. 3.

EX naturalibus ascendamus ad supernaturalia beneficia, quae licet innumera sint, ad septem capita sub metaphora osculi supra reduximus; & quanto sunt preclariora diuini erga nos

amoris indicia, tanto vehementius clamant, prædicant, & compellunt nos, ut eum amemus, à quo tam immensa dona recepimus. Singula sunt oleum effusum in nos, aut potius velut septem infusoria aurea instar eorum quæ Zacharias vidit, sed non è candelabro pendentia, sed de sursum à Deo patre misericordiarum ad nos missa, plena oleo pretioso, & pingui ad ignem charitatis accendendum, & nutriendum. Quinimo vocare libet ignea Dei tela, aut ignitas prunas, quæ dum cor humanum tangunt, vehementer vrunt, & in Dei amorem totum incendunt. Olim missæ sunt è cælo prunæ ignis in Ierusalem, ut eam vel punirent, vel purgarent: at modo è cælo mittuntur super Ecclesiam, aut animas pias cœlestis ignis prunæ, ut diuini amoris flammam in cordibus accendant, à peccatis purgent, & ad virtutis culmen deducant. Et quid enim est diuini Verbi incarnatio nisi ignea pruna, in qua Deus qui ignis est, humanitati, vt carboni, est vnitus, eam splendidam reddens, nos in sui amorem rapit? Et quid est aduentus Spiritus sancti nisi flamma linguis igneis coruscans, vt nos ignitos constituat? Lex Christi tota ignea; doctrina & verba eius quasi ignis; sacramenta ignem spirant; Eucharistia, ignea pruna, licet accidentibus panis obiecta, vt inflammet corda. Hæc & cætera beneficia ita ardent, vt eameditantes ardere faciant: de quibus intelligatur illud Dauidicum, In meditatione mea exardescet ignis. Propter quod merito Salomon his recensitis beneficiis subdit, Ideò adolescentulæ dilexerunt te. Et quæ adolescentulæ (inquit Diuus Gregorius) nisi animæ in lege noua degentes, quæ per Christum sunt renouatæ, & in adolescentiam, & vigorem spiritus reductæ? quibus dictum est, Beati oculi qui vident quæ vos videntis; dico enim vobis, quod multi Propheta & Reges voluerunt videre quæ vos videntis, & non viderunt. Antiqui enim patres desiderarunt septem hæc beneficia videre, & eis potiri, sed non obtinuerunt: spe tamen & fide contemplantes ea, exardescabant amore illius qui tam ingentia illis promiserat dona: at cum iam sint re ipsa exhibita, vehementius in Dei amorem inflammant; propter quod merito dicitur, Ideò adolescentulæ dilexerunt te. Quid est ideò? quia scilicet propter ipsas factus es homo, quia dediisti illis Spiritum sanctum tuum, quia talem docuisti legem, & doctrinam, & tam gloriosa sacramenta illis præparasti, regniq; cœlorum ianuas aperuisti; propter hæc te diligunt, tibi inhærent, nec à te volunt separari. Sed vt citius, & vehementius inflammeris, considera propriam inopiam, & qualis esses his beneficiis destitutus, similis sine dubio descenditibus in infernum, omnium miseriarum sentina fœdatus, à quibus tamen benignè te Deus eripuit, cum hæc dona largitus est. Audi hyperbolem, sed veram ex voce adolescentularum desumptâ: cogita adolescentulas pro ætatis conditione sicut egentiores, ita ex natura corrupta, lasciuiores, & petulantiores, aliquandoque ex Dei permissione mundo, mundanisque pompis, & illecebris immerfas, & carnis spurcitiis absorptas, quæ tamen ex Dei misericordia oculos mentis aperiuunt, vt suam miseriam agnoscant, & hæc Dei beneficia intueantur, à quibus suam salutem pendere vident, vehementer in tanti benefa-

Zach. 4. v. 2. & 10.

Ezec. 10. v. 2. & 7.

Deut. 32. v. 3. & 23. v. 29

Pf. 3. v. 4.

Hic, & 24. Moral. c. 4. Alia accipio vocis Adolescentulæ. Lu. 10. 2. 23.

Alia accipio vocis Adolescentulæ.

ctoris amorem inflammentur. Id ergo sonat vox, Ideò adolescentulæ dilexerunt te: id est, tam immensa est suauitas nominis tui, vt etiam deperditæ adolescentulæ relicti illecebris te purè diligere incipiant, & amorem carnis in vehementiorem spiritus amorem conuertant. Vna ex his adolescentulis erat mulier illa in ciuitate peccatrix, quæ dum antea vitam recoluit, & Christum oleum effusum esse experiri cœpit; ita ardentem eum amauit, vt dictum sit de illa, Remittentur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Nam quanto maiora sibi agnouit data beneficia, tanto ardentius dilexit eorum largitorem. Mente igitur recole, & millies reuolue hæc præclara Dei beneficia, vt exuas veterem hominem cum actibus suis, & induas nouum, qui secundum Deum creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis; vt inter illas computeris, de quibus dictum est, Ideò adolescentulæ dilexerunt te. Adolescentulæ (inquit Diuus Ambrosius) sunt animæ quæ deposuerunt istius corporis senectutem, & renouatæ sunt per Spiritum sanctum, quibus dicitur in Psalmo, Renouabitur cor aquilæ iuuentus tua. Hæc, quia ad nouum Testamentum non tantum nomine, sed etiam opere pertinent, dilectionem amplectuntur; quam Christus Dominus notam voluit esse nouæ legis; qua (vt docet Diuus Augustinus) secernitur à veteri; quia in hac timor, in illa præualet amor; eo quod præualuerunt insigniora beneficia, quæ sunt amoris incentiua; vt si te Deum amare pigeat, iam redamare sic te amantem non pigeat: iuxta illud Diui Ioannis, Nos ergo diligamus Deum, quoniam ipse prior dilexit nos. Ipse pro te prius factus est quasi oleum effusum, vt tu instar adolescentularum intimè diligas illum; & quo plus dilexeris, eo copiosiore olei effusione in te senties. Nam cum ipse dixerit, Ego diligentes me diligo, iuxta mensuram nostræ dilectionis, erit diuina effusio, quæ ex eius erga nos dilectione manat. Hoc etiam denotant verba ista, Oleum effusum nomen tuum, ideò adolescentulæ dilexerunt te: si vim particulæ, ideò, vel, propterea, qua Septuaginta vtuntur, perpendas: quæ licet frequentius significet id quod sequitur, effectum esse eius quod præcessit; seu (quod idem est) id quod præcessit causam esse eius quod sequitur, ad modum iam expositum. Nam quia Deus est oleum effusum, ideò effectum est vt adolescentulæ diligant illum; tamen aliquando vice versâ solet importare rationem causæ respectu eius quod præcessit, sicut supra explicuimus locum Psalmi, Dilixisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus; id est, dilexisti iustitiam, ex eo quod Deus vnxit te: & iterum, Diffusa est gratia in labiis tuis, propterea; id est, ex eo quod, benedixit te Deus in æternum. Sic etiam in hoc loco; potest sensus esse, nomen tuum est oleum effusum; ex eo quod adolescentulæ dilexerunt te; quia enim valde te diligebant, perceperunt fragrantiam nominis tui instar olei effusi in illas. Est enim quædam quasi reciproca moris inter nostrum amorem, & diuinum, eiusque beneficia. Nam licet amor Dei nos præueniat, & prius effundat in nos dona sua; tamen ex eo quod amplius eum amamus, & operibus nostris hunc testatur amorem, sit

Lu. 7. v. 47.

Ad Col. 3. v. 9. Ad Ephes. 4. v. 24. Lib. 5. de Sacra. c. 2. & de Isaac & anim. c. 3. Pf. 102. v. 5.

Lib. aduer. Admantū, c. 17. & de moribus Eccl. c. 28.

Ita idem Aug. lib. de Catechisandis rudibus c. 4. 10. 4. 1. Io. 4. v. 19. Prou. 3. v. 17.

Pf. 44. v. 8.

quod iterum nos Deus maiori profequatur amore, & effundat in nos maiora dona. Ideoque iusti vehementer desiderant Deum in dies vehementius amare, & pro collatis beneficiis amoris signa impendere, vt amplius redamantur, & plurium beneficiorum capaciores, & digniores reddantur. Hoc affectu dicebat Dauid, Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Vtrobique ponit verbum, retribuit, quod est iterum tribuere, & quasi remunerare, & recompensare; quia cum nos quidpiam ex amore retribuimus Deo, etiam Deus ex amore multa retribuit nobis. Vnde omnia complectens Dauid ait, Quid ego retribuam Domino pro omnibus, non tantum quæ tribuit, sed etiam quæ retribuit mihi? Ea autem debes retribuere, quæ tuum erga Deum amorem testentur, nutrant, & vehementer augeant: quæ autem sunt ista, sequens Exhortatio amplius declarabit.

Pf. 117. v. 2.

EXHORTATIO XXXII.

PRO CONFESSORE NONPONTIF. VEL PRO VIRGINE ET MART. CIRCA EVANGELIA. De modo nutriendi, & augendi diuinam dilectionem per opera deuotionis erga Deum; & misericordie erga proximos; & ab adolescentia dilectionem Dei inchoandam esse. Oleum effusum nomen tuum, ideò adolescentulæ dilexerunt te.

VM amor Dei in hac vita, sit quasi ignis extra suam spheram, & locum naturalem, indiget continuo nutrimento, ne deficiat, & vt conferuetur, & increseat. Qua de causa in lege veteri duplex sacro igni assignabatur nutrimentum. De igne enim quod super altare semper ardebat, dicitur, Quem nutriet sacerdos subiciens ligna manè per singulos dies. At de septem lucernis, quæ erant super candelabrum (& mysticè significabant omnes pias animas Ecclesiæ) scriptum est; Præcipe filiis Israel, vt afferant tibi oleum de arboribus oliuarum purissimum, piloque contusum, vt ardeat lucerna semper in tabernaculo testimonij. Vterque ignis semper ardere præcipitur, tam die, quam nocte; quia omni tempore siue prospero, siue aduerso ignem diuini amoris in corde ardere necesse est; & ita vtroque tempore est nutriendus: sed nutrimentum olei, quod lampadibus seu lucernis apponitur, est pinguis, suauis, & facilius. Et hoc sæpius commendatur nobis in Euangelio, cum Saluator noster comparat regnum cœlorum virginibus, quæ obuiam exeunt sponso cum lampadibus, & oleo in vasis præparato, ne lampades extinguantur. Et iterum iubet habere nos lucernas ardentes in manibus nostris. Non ait ardentes, & lucentes, sicut dixerat de Ioanne Baptista; sed tantum ardentes, quia omnibus necesse est ardere per charitatem, licet non luceant per doctrinam: hoc enim ad solos doctores & pastores spectat, qualis erat Ioannes: at qui ardet per amorem, lucebit per bonæ operationis exemplum, quod cum ardore coniungitur.

Leuit. 6. v. 12. Exod. 25. v. 37. Exod. 27. v. 20.

Mat. 25. v. 7.

Lu. 12. v. 35.

Io. 5. v. 35.

Ad hunc autem ignem diuini amoris nutriendum, duplex oleum adhiberi potest, alterum ab ipso Deo, alterum verò etiam à nobis. A Deo quidem effunditur in animas tanquam in lucernas oleum beneficiorum, quæ vehementer amorem accendunt, & augent; propter quod dicitur, Oleum effusum nomen tuum, ideò adolescentulæ dilexerunt te; sicut iam explicatum est. A nobis autem quamuis non sine adiutorio ipsius Dei, qui est oleum effusum in operibus nostris, adhibendum est oleum bonorum operum, quæ vim habent hunc ignem nutriendi, & augendi. Ad hoc enim insinuandum præcipitur, vt lucernæ ardentes sint in manibus, quæ operum sunt instrumenta; quanto autem vehementior est ignis lucernæ, tanto maiori indiget nutrimento: at ignis diuini amoris vehemens est; de quo dicitur, Lampades eius, lampades ignis, & que flammarum: id est, erumpentes in vehementes flammæ: ad quas nutriendas, oportet crebrò infundere oleum bonorum operum; quæ sint vel deuotionis, cultus, & religionis erga Deum; cuiusmodi sunt oratio, contemplatio, laudatio, oblatio sacrificij, & cætera huiusmodi; vel beneficentiæ, & misericordiæ erga proximos, curando infirmos, subleuando inopes, consolando tristes, & reliqua huius generis. Hæc si debite fiant, oleum sunt pingue, & efficax ad Dei amorem nutriendum, vt instar lucernæ & lampadis vehementer in corde ardeat.

Lu. 12. 7. 35.

Cant. 3. v. 6.

Qualia opera nutrant diuinum amorem. §. 1.

SE d quale debeat esse hoc oleum, eleganter descripsit diuinus Spiritus in loco citato, cum præcepit, quod esset, Oliuarum purissimum, & pilo contusum; tres præcellentes in hoc oleo exigens proprietates. Prima, quod sit de arboribus oliuarum, id significat, quod sit verum oleum. Multa enim nuncupantur olea, quæ sunt de nucæ, vel lino, vel nardo, aliisque diuersis rebus; sed hæc non sunt vera olea, sed conficta, & per quandam similitudinem ita nuncupata. Voluit autem Deus (vt aduertit Beda) quod in eius tabernaculo offerretur, & infunderetur lucernis oleum dumtaxat verum de lignis oliuarum; sicut etiam præcepit, quod nullus alius ignis, nisi qui de cælo descendit, in lucernis, vel in altari accenderetur: ad significandum, quod Deus exigit à nobis vera & propria charitatis, & virtutis opera, non ficta, & apparentia; vt diligamus (sicut ait Diuus Ioannes) Non verbo, & lingua, sed opere, & veritate: id est, operibus quæ vera sunt, & solidæ dilectionis signa; Spiritus enim sanctus disciplinæ effugit fictum, & abominatur populum, qui labijs eum honorat, cor autem longè est ab iplo. Nam sicut necesse est vt ignis, qui in lucerna cordis ardere debet, sit ignis cœlestis, & verus charitatis amor de sursum descendens, & in cordibus nostris diffusus, abominatur autem Deus ignem alienum, & apparentem, qualis est ignis amoris proprii, & fallacis concupiscentiæ sub titulo pietatis; ita etiam necesse est oleum, quo hic charitatis ignis nutritur, esse opus verè bonum, gratum, & Deo acceptum, de veris oliuis virtutum decerptum; vt placeamus ipsi in charitate non ficta.

Exod. 27. v. 20.

In Exod. 27.

1. Io. 3. v. 18.

Sap. 1. v. 5. Isa. 29. v. 13. Mat. 15. v. 8.

Leuit. 10. v. 1.

2. ad Cor. 6. v. 6.

2. Sed superaddenda est altera conditio, vt sit oleum purissimum, & omnino defæcatum. Nam (vt docet D. Paulus) Finis præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Vnde sicut vera charitas omnem horret fictionem, ita omnem fugit impuritatem, nolens misceri peccatis, vel terrenis, aut carnalibus affectibus, vel intentionibus deprauatis. Quare per opera ab his omnibus depurata nutrirî desiderat; vt etiam flamma eius ascendat pura & splendida, & non aliquo fumo vanitatis, vel terrenæ cupiditatis obfcurata.

3. Ad hoc autem maximè confert tertium quod exigitur, vt scilicet oleum sit pilo contusum. Prohibebat enim Deus oleas mola moli, sed tantum mortario conterî, vt oleum ex carne seu pulpa oleæ, & non ex ossè eiusdem fieret. Duplex enim oleum in templo asseruabatur: alterum pretiosum, & purum, expressum ex oleis contritis in pilo, seu mortario, ne vllæ essent in eo farces: & hoc maximè applicabatur lucernis ad nutriendum ignem sacrum: alterum, quod educabatur ex oleis eas molendo in molis, vbi etiam franguntur ossa, & hoc deferuiebat pro sacrificiis. Sic duo sunt honorum operum genera ex charitate profluentia. Quædam omnino pura, & defæcata, non solum à culpis, sed etiam à sollicitudinibus rerum temporalium, & seculi anxietatibus; cuiusmodi sunt opera vitæ contemplatiue, in quibus maximè deuotio, & cultus erga Deum splendet; de quibus dicitur, Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea, & labiis exultationis laudabit os meum: Et, Vacate, & videte, quoniam ego sum Deus. Et hæc maximè nutriunt charitatis ignem, eiusque lumen, splendorem, & ardorem accendunt. Nec ab hoc oleo aliena putamus opera, quæ in animarum commodum destinantur, quando ex pura intentione, & zelo gloriæ Dei, corde quieto, & pacifico proficiuntur. Nam (teste Diuo Gregorio) contemplatiua vita est, charitatem Dei & proximi tota mente retinere. Vnde ex ipsa contemplatione, in qua Deum ardentè diligimus, ad charitatem proximis exhibendam, contemplata illis tradentes, eodem animi feruore progredimur. Alia verò opera sunt minus defæcata, quæ curis & turbationibus sunt admixta; qualia sunt opera externa vitæ actiue, maximè circa temporalia proximis misericorditer administranda, quæ Marthæ assimilantur; cui dictum est, Sollicita es, & turbaris erga plurima. Et hæc quidem exercitia valdè deseruiunt pro sacrificiis, quæ dicuntur vel cordis contriti, vel quibus corpora offeruntur in hostiam viuam, vel subuenitur pauperibus per hostiam, quam Apostolus vocat beneficentiæ. Hæc etiam plurimum iuuant, vt spiritualem ignem charitatis in lucernis, & lampadibus nutriant. Neque enim ab omnibus æqualis perfectio exigitur.

Refert Lipomanus in catena in Exod 27

Pl. 62. v. 6. Pl. 45. v. 7.

Hom. 14. in Ezech. & 6. Mor. c. 18.

Lu. 10. v. 41

Ad Heb. 13. v. 16.

A minus purè ardeant, & splendeant. Farces enim solent ad ima descendere, quæ igne purgatorij excoquantur, si in hac vita non fuerint expurgatæ. Et tunc ad cœlestes nuptias omnes qui vigilarunt, admittentur, quoniam lampades, & lucernas ardentes vsque ad finem vitæ retinuerunt. Et hoc est quod dicit Scriptura de lucerna, Vsque ad manè luceat coram Domino: id est, (sicut interpretantur Beda, & Rupertus) ardeant lucernæ vestræ tota nocte huius seculi, vsquequod manefuturi seculi clarescat; nam tunc orietur vobis sol iustitiæ, qui vos illuminet: & ciuitas Ierusalem non eget sole, & luna; sed claritas Dei illuminat illam, & lucerna eius est Agnus. Non quod iustorum lucernæ non ardeant, & luceant in cœlo, sicut & lucernæ templi etiam ardebant in die, sicut & in nocte, vt ex Scriptura colligitur; sed quoniam necessitas, & præceptum arden- di per bona opera, vt ignis charitatis non pereat, viget in hac vita; in alia autem æterna fulgebunt iusti sicut sol, & ardebunt sicut ignis, Dei visione & amore accensi; & cum ignis ibi sit in propria sphaera, & in loco sibi conaturali, non indiget extrinseco nutrimento, nec oleo operum huius vitæ: ipsa enim Dei visio, & amor perpetua sunt, nec vnquam deficient.

B En tibi tres proprietates sacri olei ad nutriendam charitatem, quas coniunxit Paulus cum dixit debere esse in fide non ficta, de corde puro, & conscientia bona. Cæterum, sicut oleum non exprimitur, nisi molantur oleæ, siue pilo, siue mola; sic bona opera non habebunt perfectionem debitam ad nutriendam charitatem, nisi adsit vera cordis contritio, & abnegatio, quæ separet pretiosum à vili, bonum à malo. Vnde prius dictum est, Fortis est vt mors dilectio: postea verò; Lampades eius, lampades ignis, atque flammæ: nam cum dilectio mortificat vitia, oleum exprimit, vt suam lampadem nutriat. Rursus sicut oleum non continè effunditur in lampadem, sed statis temporibus; oportet tamen illud præ manibus habere, vt cum opus fuerit, infundatur. Vnde de prudentibus virginibus dicitur, quod Acceperunt oleum in vasis cum lampadibus: ita etiam bona opera congruis & opportunis temporibus sunt exercenda; oportet tamen potentias & vires animæ semper esse promptas, & paratas ad ea præstanda, & hoc est oleum habere in vasis suis. Quo fiet, vt charitas id obtineat quod summè appetit: nempe vt (sicut docet Diuus Augustinus) cum nata fuerit, nutriatur; & cum nutrita fuerit, roboretur; & cum fuerit roborata, perficiatur: quæ tria huiusmodi bona opera abundè illi præstant.

Quomodo sit diligendum corpus Christi mysticum. §. 2.

Sed adhuc mysterium latet in verbis istis, Ideò adolescentula dilexerunt te. Quid amabo significat nomen te? Nam licet breue, multa comprehendit. Animæ enim piæ diligunt non solum te, hoc est, tuam propriam personam, qui es Iesus, Deus & homo, sed etiam te, id est, corpus tuum mysticum, qui es tu ipse, per amoris vnionem: & omnis dilectio, quæ fidelibus membris tuis præstatur, tibi præstatur: propter quod Apostolus ausus est dicere, Qui diligit proximum,

Exod. 27. v. 21.

Apoc. 21. v. 23.

Exod. 30. v. 7. Vide Lipomanum in Exod. 27. v. 25.

r. ad Tim. 1. v. 5.

Cant. 8. v. 6.

Mat. 25. v. 4.

Tract. 5. in ep. Ioan ad finem.

Ad Ro. 13. v. 8. Matr. 22. v. 39.

I. Ioã. 4. v. 21.

Lu. 7. v. 38. Io. 12. v. 3. Matr. 26. v. 7. Marci 14.

In Mat. 26.

Ex D. Aug. tract. 50. in Ioan. & D. Greg. hom. 33. in Euan. gelia. Matr. 25. v. 40.

Lu. 10. v. 16.

Tract. in 1. ep. Ioan.

A imitationem oleum effusum eris; cuius odore domus Ecclesiæ implebitur, Christi que bonus odor eris vbique, quia nihil ita Christi gloriam dilatat, ac Ecclesiam ædificat, quam horum operum splendor & fragrantia.

Hæc tandem opera te in statu spiritualis adolescentiæ seruabunt, & in dies crescere facient, vt nunquam veterascat, nec à iuuentutis vigore decidas; quoniam per illa augetur oleum diuinæ gratiæ, quod faciem internam exhilarat, & iugum Domini facit suaue, vt per viam mandatorum eius sine offendiculo velociter curras. Hunc statum desiderasse videtur Iob, quando dicebat, Quis mihi tribuat, vt sim iuxta menses pristinos, &c. Sicut sui in diebus adolescentiæ meæ, quando perra fundebat mihi riuos olei. Dies adolescentiæ vocat, secundum Diuum Gregorium, dies primæui feruoris, & vigoris; in quibus perra, qui est Christus, cuius nomen est oleum effusum, effundebat in illum riuos olei, & magnam abundantiam gratiæ, ac dulcedinis spiritualis, quæ dies illos iucundos reddebat, & festiuos. Propter quod meritò de hac perra dicitur, Ideò adolescentula dilexerunt te; quia ex olei riuo per te in illas effuso, factæ sunt adolescentulæ, & ad pristinam iuuentutem renouatæ.

Ioã. 12. v. 3. 2. Cor. 2. v. 15.

Iob 29. v. 4.

Lib. 19. c. 2. & 11.

Thren. 3. v. 27.

Cant. 2. v. 3.

Ab adolescentia diligendum esse Deum. §. 3.

TANDEM si vim huius nominis spectes; cum adolescentulus, & adolescentula indident viros & mulieres non grandæuos, sed adhuc paruulos, qui post pueritiam adolescentere incipiunt, non immeritò dices commendari hic exercitium diuinæ dilectionis ab adolescentia inchoandum esse: & ex benigna Christi Domini effusione prouenire, vt primùm etiam adolescentulæ incipiant eum diligere, colere, & inferuire; quia scriptum est, Bonum est viro cum portauerit iugum ab adolescentia sua, sedebit solitarius & tacebit, quia leuabit se super se. Est enim valdè honestum, vtile, & iucundum; ab ineunte ætate portare iugum diuinæ legis, & dulce iugum amoris, vt simul adolescat amor cum adolescente: nam per amorem leuat se super se, siquidem dum amat cœlestia, ad cœlestia, quibus coniungitur, eleuatur. Cum igitur sponsa laudauerit sponsum vbera, quæ ad lactandos paruulos deputantur; cum commendauerit nominis fragrantiam instar olei infusi in alios, infert paruulas animas, & adolescentulas inardescere in amorem illius; quasi dicat; Hic est primus partus, hic primus fructus diuinæ & maternæ erga nos dilectionis, vt adolescentuli, & adolescentulæ eum diligant, & amplectantur; quibus postea maiora dona largiatur, vt in amore proficiant. Vnde paulò post iterum ait, Recti diligunt te; quibus verbis indicat multo excellentiorem dilectionis gradum ex parte intentionis puræ, rectæ, ac simplicis, qua diligendus est Deus. Particula enim illa, ideò, nonnullam videtur inuoluere imperfectiorem amoris propter suauitatem, & dulcedinem vberum, & vnguentorum; quæ tamen à tyronibus & paruulis non est omnino aliena; prouectiores autem, qui recti nun-

cupantur, ad nobiliorem amoris formam aspirant, quæ infra circa prædicta verba commodius explicabitur. Nobis autem fat sit modo à quouis gradu diuini amoris, vero tamen, inchoare; licet semper ad vltiorem sit aspirandum. Idè enim in ipso exordio legis, ante alia præcepta proponitur hoc primum & maximum mandatum, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua, & ex tota fortitudine tua*: vt sciatur tyrones ab hoc sibi incipiendum, quia primum; & ad eius culmen aspirandum, quia maximum; turpèque valdè esse hanc perfectam dilectionem in finem vsque vitæ reicere, & non ab ipsa adolescentia inchoare. Obseruat egregiè D. Chrysostronus, dum psalmum 14. qui incipit, *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo?* aut *quis requiescet in monte sancto tuo?* commentatur; quod cum Dauid pluribus præcedentibus psalmis hunc præfixerit titulum, *In finem Psalmus Dauid*; in hoc tamen reticuit vocem illam, in finem; quoniam docet (inquit) de iustitia, & de reliquis virtutibus: qui autem de his docet, non debet in finem vitæ suadere hæc acquirere, sed ab initio, ab ipsis incunabulis, & à teneris vnguiculis cum eis versari. Nemo enim puero suadès, & eum admonens, dicit, *Sis temperans ad finem*; sed ab initio eum instituit ad vitam modestam, & ab ineunte ætate, ei iacit fundamentum, Dei timorem. Sicut de Thobia legitur, quod filium ab infantia timere Deum docuit. Idque triplici confirmat ratione. Prima, infans adhuc vbera sugens adducitur, vt baptizetur, & statim sacerdos exigit ab infirma ætate, pacta, conuenta, & assensiones, & minoris ætate fideiussores accipit susceptorem, & interrogat: *Renunciat Satanæ?* Et non dicit in finem, vel cum Christo coniungitur in finem, sed statim in principio vitæ petit renunciationes, & cõiunctiones. Deinde omnis vir orat, vt filius eius non in finem ditetur; nec vt quando fuerit senex, prudens euadat: sed vt diuitiæ, & prudentia, & autoritas cum eo ab initio, verantes, ei comites sint vsque ad senectutem. Item si nullus nostrum vult possidere seruum senem, neque qui habet delectum exercitus, senes refert in numerum, nisi fortè imperante necessitate, & vi impellente; multo magis regnans virtus multat adolescentiam, quam senectutem, & tanquam intactam virginem, & nihil propriam passam adolescentiam secum iungit necessitudine, vt

Lib. 2. Exhort. 17.

Deut. 6. v. 5. Matt. 22. v. 36.

Hom. in Psal. 14.

Thob. 1. v. 10.

A eius vitæ primitias ambiat. Vnde Christus dicebat, *Sinite paruulos, & nolite prohibere eos venire ad me, talium est enim regnum cælorum*. Et D. Marcus addit, *Et complexans eos, & imponens manus super illos benedicebat eos*. Complexatur in signum dilectionis; & vt notat idem Chrysostronus, quasi in sinum suum eos eleuat; nam qui à pueritia Deum diligit, in magnam eleuatur familiaritatem cum ipso. Imponit autem manus super eos, quia speciali cura eos protegit, & auxiliatur ad ingentia opera patranda, benedictionibusque cælestibus replet illos. Vnde mox refert idem Euangelista: quod cum quidam ei dixisset cuncta præcepta à iuuetute sua seruasse; intuens eum dilexit illum. Valdè enim diligit eos qui ab adolescentia sua seruiunt ei. Propter hæc igitur sponsa quasi sponso congratulans, ait, *Idè adolescentula dilexerunt te*: quia etiam ab ineunte ætate perceperunt fragrantiam nominis tui. Nec mysterio caret, quod Salomon, qui in ipso Prouerborum exordio adolescentium mentionem facit, dum ait parabolas conscribere, *Vt detur paruulis astutia, adolescenti scientia, & intellectus*: nunc in canticum initio memoratur adolescentularum diligentium Deum, vt in finem à iuuetute discendam esse sapientiam, & exercendam Dei dilectionem: sicut de se testatur, cum ait, *Hanc amauit, & exquisiuit à iuuetute mea, & quasi sponsam mihi eam assumere, & amator factus sum formæ illius*, cum ait hanc, eam sapientiam intelligit, de qua paulò ante dixerat, *Amicos Dei ipsa constituit: neminem enim diligit Deus, nisi eum qui cum sapientia inhabitat*. Cum autem increata Sapientia sit ipsum Dei Verbum, iam sponsa, iam sponsus nominatur sicut apud Isaiam satis constat. Hinc fit vt adolescentes diligant illam tanquam sponsam, adolescentula verò tanquam sponsum.

Vnde quod hic dicitur, *Idè adolescentula dilexerunt te*, si præteritum pro futuro ponatur, iuxta supra dicta, vaticinium est de eo quod futurum erat post Christi aduentum in lege Euangelica, in qua innumeri adolescentes, & adolescentula ita Christum Dominum diligit, vt spretis carnalibus nuptiis, virginitatem colant, vitam profiteantur monasticam, & solius Christi dilectioni, obsequioque incumbant. Vtinam sicut multiplicauit gentem, ita magnificet de profectu latinitiam ad laudem & gloriam ipsius cælestis sponsi in secula seculorum. Amen.

Mat. 19. v. 14. Marci 10. v. 16.

Apud D. Tho. in c. 10.

Prou. 1. v. 4.

Sap. 8. v. 2.

Sap. 7. v. 28.

Isa. 61. v. 10.

EXPOSITIONIS
MORALIS
IN CANTICVM
CANTICORVM
LIBER SECVNDVS.

DE GRATIA DEI NECESSARIA AD
sequendum Christum, ad contemplanda diuina mysteria, &
ad mala huius vitæ superanda, & de nostra
cooperatione cum ipsa.

TEXTVS.

VERSVS 3. Trahe me: post te curremus in odorem vnguentorum tuorum. Introduxit me Rex in cellaria sua: exultabimus, & latabimus in te, memores vberum tuorum super vinum. Recti diligunt te. Nigra sum, sed formosa, filie Ierusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. Nolite me considerare quod fusca sim, quia decolorauit me Sol. Filij matris meæ pugnaverunt contra me. Posuerunt me eustodem in vineis, vineam meam non custodiui.

A cum ait: *Recti diligunt te*. Sed fusus id per frequentia verba declarat, quæ suo loco plenius præcedentibus connectemus. Iuxta hæc tripartitus erit liber iste secundus, sicut titulus præ fert, & textus in quo fundatur. Prima enim pars, seu primus tractatus erit de gratia Dei & Christi trahentis nos ad currendum post ipsum, & sequendum eius vestigia, & de nostra cooperatione cum ipsa, quod maximè spectat ad incipientes, & ad eos qui inhiant operibus vitæ actiue. Secunda verò de gratia Dei introducens nos in eius mystica cellaria ad contemplandum diuina mysteria. Quod præcipuè ad eos attinet qui vitæ vacant contemplatiue. Tertia demum, de miseris huius vitæ tum culpæ, tum pœnæ, propter quas indigemus gratia Dei trahente; & auxiliante, quoniam per ipsam auferuntur, vel tolerantur, & sine ipsa nos opprimunt.

ECVNDA deprecatio sponsæ breuis, sed mysticis affluens, est, *Trahe me*. Mox rationem adhibet vt exaudiatur, non quidem ex parte solius Dei, vt in præcedenti precatioe, sed etiam ex parte sui dicens: quia si me traxeris; *Post te curremus in odorem vnguentorum tuorum*. Deinde se exauditam & tractam testatur cum subiungit: *Introduxit me Rex in cellaria sua*. Et vtriusque tam tractionis, quam introductionis fructum apponit,

Sed ne multiplex significatio nominis, *gratia*, aliquem pariat errorem, aduertendum est hic vsurpari non tantum pro habitu supernaturali, qui animæ inhæret, & eam iustam, ac sanctam reddit, sed etiam pro gratuitis auxiliis, quæ animæ tribuuntur ad iustitiam & sanctitatem acquirendam, vel augendam, vel ad insignia sanctitatis opera patranda. Quam gratiam Theologi vocant excitantem, præuenientem, trahentem, vel operantem. Quia vero cuncta hæc ex Christi Domini meritis nobis conceduntur, generali nomine, gratia Christi nuncupantur.

PARS PRIMA

LIBRI SECUNDI.

De gratia Dei & Christi trahentis nos ad currendum post ipsum, & de nostra cooperatione cum illa.

EXHORTATIO I.

PRO FESTO ANNUNCIATIONIS VEL NATIVITATIS DOMINI.

De iis qua Deum traxerunt ad nos ut homo fieret, & qua ratione dilectio Dei trahat ipsum ad animam, vel potius anima trahatur ad Deum.

TEXTVS Iuxta LXX.

Propterea adolescentulæ dilexerunt te, traxerunt te.

Textus iuxta vulgatam lectionem, quam aliis præferendam censemus, noua inchoetur precatio illis verbis, Trabe me: tamen septuaginta interpretes ea aliter vertunt, præcedentique connectunt narrationi, in hunc modum: Propterea adolescentula dilexerunt te, traxerunt te, scilicet, ad se ipsas. Quam lectionem Origenes, Theodoretus, D. Gregorius Nyssenus, ac D. Ambrosius, alique multi patres sequuntur, etsi alij negant; Traxerunt me. Quæ verba referri possunt, vel ad sponfam ita sponsum alloquentem; Quia adolescentulæ dilexerunt te, ideo me traxerunt, iuueruntque me amore languentem, ut venire ad te: vel ad ipsum sponsum sic ad præcedentia respondentem: Itæ adolescentulæ quæ, ut dicis, dilexerunt me, etiam traxerunt me ad se. In his autem lectionibus nonnulla latent mysteria, quæ breuiter oportet detegere, quoniam viam etiam aperiunt ad reliqua, quæ ex vulgata lectione iuxta huius libri propositum, deducenda sunt.

Miserias hominum & orationes sanctorum traxisse Deum ut fieret homo. §. 1.

PETIERAT sponfa, ut vidimus, osculum oris Dei, nempe aduentum Verbi diuini in carne, & Spiritus sancti ad sanctificandum Apostolos, & reliquos fideles, aliaque plurima dona gratiæ; experta etiam est nomen & virtutem eius esse velut oleum effusum, se ipsum effundens & communicans creaturis, propter quæ omnia (inquit) Adolescentula dilexerunt te. Amplificat modo quod dixerat subiungens etiam; Traxerunt te. Hoc est, traxerunt te Filium Dei vnigenitum, ut de cælo descenderes ad terras, & fieres homo propter nos; traxerunt te spiritum Paracletum, ut effundereris in Apostolos & discipulos & maneres cum illis; traxerunt te Deum

Ita habetur in codice Complutensi & Regio.

viuum, & Christum Saluatorem nostrum, ut in dilectis tuis sis, & habites per fidem, gratiam, & charitatem. Sed quomodo traxerunt, & trahant explicandum est.

Et quidem si de incarnationis decreto & promisso sermo sit; duo traxerunt Deum ut vellet pro nobis homo fieri: nempe eius immensa bonitas, & nostra summa miseria. Trahi enim dicitur quis quando vi aliqua mouetur, & impellitur ad aliquid agendum; etsi vis sit interna. Quo sensu dicitur, trahit sua quemque voluptas: & res delectabiles appetitum trahunt ad se ipsas. Contemplans ergo anima Filij Dei aduentum in carne, ait; Traxerunt te, ô Domine, ad nos, tua infinita bonitas, tua charitas immensa, tua summa benignitas, & clementia, tua ineffabilis misericordia; & tuæ deitatis vehemens inclinatio ad compatiendum miseris, ad communicandum te creaturis, ad benefaciendum hominibus etiam inimicis & ingratis; quia delicta tuæ sunt esse cum filiis hominum, & miserorum compati, manifestando illis omnimodam misericordiam tuam: amor enim tuus se ipsum extra se exire compulit, ut aliis beneficeret, iis maxime qui maioribus premebantur miseris.

Hinc fit quod non traxerint Filium Dei merita hominum, aut preces, aut eorum virtutes, cum potius peccante Adamo omnes essent peccatores, & Deo inuisi, & nihil minus quam de hoc aduentu possent cogitare. Traxerunt ergo illum ipsorum hominum ingentia peccata, miseria, & æternus interitus, eo locutionis genere quo diceremus patrem aliquem trahi à filio periclitante in domo igne circumfusa, vel vndarum procellis agitata, ut illum à periculo liberaret; ita Deus propter nimiam suam charitatem, cum videret homines grauissimis peccatis oppressos in æternum perire, tractus est ab illis ut eos erueret & saluaret. Hoc est quod testatur ipse Dominus per Isaiam, dicens: Non me inuocasti Iacob, neque laborasti in me Israel. Verum tamen seruire me fecisti in peccatis tuis, & præbuiisti laborem mihi in iniquitatibus tuis. Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me. Ac si diceret; Ne existimes me in mundum venturum tuis attractum precibus, aut bonis operibus, vel dignis meritis: nihil enim boni in te erat quod me attraheret: sed peccata tua & iniquitates tuæ me traxerunt, & compulerunt ut formam serui acciperem, & innumeros labores & angustias propter te redimendum sustinerem. Ego ipse solus sum, qui deleo iniquitates tuas, non propter te, nec propter opera iustitiæ quæ feceris, sed propter me; & propter meam magnam misericordiam, quæ mouit me ut saluum te facerem. Cum peccarunt protoparentes in paradiso, venit Deus statim ad illos. Sed quis traxit illum? Numquid iustitia sua, ut serpenti malediceret, & peccatores puniret, à paradiso eiciendo illos? Vtique. Sed audeo dicere, magis traxit eum sua ipsius misericordia ut tam graui malo mederetur, spei veniam præberet, & semen mulieris futurum promitteret, quod caput serpentis contereret, & in meliorem homines reduceret paradysum. Hæc ergo peccata te Domine à cælo traxerunt in mundum, quia nisi illa præcessissent, carnem non assumpsisses, in qua pro nostra salute mori posses.

Isa. 42. v. 22.

Ad Tit. 3. v. 4. Genes. 3. v. 8.

3 p. q. 2. art. 11. Vide Suarez disp. 10. lect. 6. Gen. 22. v. 16.

Psalm. 117. v. 6.

Matth. 23. v. 1.

Libro 2. de virginibus ferè à principio. Serm. 4. de Assumpt.

At si de ipsa incarnationis executione loquatur, non incongruè dici potest, merita Sanctorum Patrum, bona eorum opera, preces & gemitus traxisse Deum ut decretum suum exereretur, & homo fieret. Nam ut docet D. Thomas; Sancti patres ex congruo meruerunt incarnationem, desiderando & petendo; congruum enim erat ut Deus exaudiret eos qui ei obediebant. Inde Abrahamo dictum est: Quia fecisti hanc rem & non peperisti filio tuo vnigenito propter me, benedicam tibi &c, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terre, quia obedisti voci meæ. Idemque dicitur de reliquis Patriarchis, & Prophetis, ac iustis qui vehementer Messiam aduentum desiderabant, & poscebant. Vnde ipse Dominus in Psalmo ait: Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus: posnam in salutare, fiducialiter agam in eo. Id est propter mala, ac miseria quas inopes patiuntur, & propter pauperum preces, suspiria, & gemitus exurgam nunc quando iam est tempus acceptabile, & dies salutis, & mittam filium meum ut illos redimat; salutem eorum in Iesu Salvatore constitui, per quem fortiter operabor quidquid est necesse, ut liberem eos.

Hocigitur est quod nunc ait sponfa postquam huius Saluatoris, cuius nomen est oleum effusum, aduentum petierat; Ideo adolescentula dilexerunt te, traxerunt te. Ac si diceret; Tu effudisti in animas Sanctorum Patrum oleum gratiæ tuæ ob tua merita futura, propter hoc valde dilexerunt te, & tandem suis orationibus, gemitibus, & bonis operibus traxerunt te ut osculareris illas osculo oris tui. Libet per has adolescentulas feriem illorum patrum ac mulierum intelligere, quam refert Mattheus in genealogia Saluatoris ab Abraham vsque ad Ioseph Virum Mariæ, de qua natus est Iesus qui vocatur Christus. Hi omnes aut verè & ex corde dilexerunt Christum ut qui iustierant; aut diligebant, & desiderabant aduentum eius, qui illis erat promissus. Traxerunt ergo Christum, & fecerunt illum venire Abraham, Isaac, Iacob, Dauid, & reliqui ipsius progenitores.

Virgo beatissima traxit ad nos Filium Dei. §. 2.

SED præ omnibus traxit illum beatissima Virgo adolescentularum, & Virginum Regina, de qua natus est Iesus. Qui iure optimo potuit dicere: Multæ virgines & adolescentulæ dilexerunt me, & traxerunt, sed tu Virgo virginum præ omnibus dilexisti, & traxisti me. Tua ardentissima charitas, purissima tua virginitas, immaculata innocentia, & omnimoda perfectio traxerunt me, ut sumerem carnem ex te, quia te inueni, & feci dignam ut esses mater mea.

Ex eo enim excellentissima hæc Virgo traxit ad nos Filium Dei, & ad vterum suum, ut in eo fieret homo, quod condigne est ab ipso disposita ad hoc munus præstandum, sicut passim testantur Sancti Patres. D. enim Ambrosius, cum præclaras illius virtutes retulisset, tandem concludit: Quid in singulis moror, quæ digna fuit, ex qua Filius Dei nasceretur? Ad stipulatur D. Bernardus dicens: Quæ vel Angelica puritas virginitati illi audeat comparari, quæ digna fuit Spiritu

sancti sacrarium fieri, & habitaculum Filij Dei. Idem D. Epiphanius: Electa est, inquit, ex multis millibus, quo vas, & habitaculum dignum esset diuini Verbi. A virginis ergo eximia pulchritudine, & puritate captus, & tractus est Filius Dei, ut in eius vtero requiescere dignaretur. Testatur D. Basilius in Scriptura vniconem, vel Rhinocerotem; figuram esse Filij Dei: de quo dicitur: Et dilectus quemadmodum filius vniconum. Est, inquit, vniconis animal imperiosum, homini non iudicatum, nullis viribus domabile, perpetuo in solitudinibus agens, vno cornu securum. De quo Dominus ad Iob: Numquid vult Rhinoceros seruire tibi, aut morabitur ad præseppe tuum? Quapropter & insuperabilis Domini natura vniconi assimilata est, cum propterea quod omnibus dominatur, tum quod vni habeat sui ipsius principium, nempe Patrem. Caput namque Christi Deus est. De hoc refert Pierius inter hieroglyphica, ita amantem pudicitia esse, ut deposita feritate cum ad fontem tendit, in virginis gremium inclinatum caput collocet, ibique dormiat: & ita à venatoribus capiatur. Quod si ita est, etiam in hoc hieroglyphicum erit eiusdem vnigeniti Filij Dei, qui sacratissima virginis pudicitia delectatus, in eius vtero requieuit, cum ex ea carnem sumpsit; ipsaque eum nobis cepit, alligauit fasciis, & in præsepio commorari fecit; ac sibi seruire: scriptum est enim, Quod erat subditus illis: imò nobis etiam ministravit, & tandem à venatoribus & inimicis captus morti addictus est.

Propter hæc ergo sponfa, quasi respondens omnibus quæ sponfa de illo prædicauerat ait: Traxerunt me. Qui Domine traxerunt te? Et quod traxerunt te? Traxerunt me (inquit) homines, & eorum peccata, ac miseria, à cælo in terram, à sede patris in matris gremium; à gremio in præsepium. Traxerunt me inimici mei vincuntur ab horro in domum Cayphæ, inde in prætorium Pilati, & à prætorio in crucem. Sed quis Domine posset trahere te, nisi tu voluisses trahi? Traxerunt te quidem homines, sed magis traxerunt te tuæ immensa charitatis virtutes: traditus es, quia voluisti; tractus es, quia ipse venire desiderasti. Quid retribuemus tibi pro iis quæ retribuisti nobis, nisi ut omnes Cui ramus post te in odorem unguentorum tuorum. Vtinam singulis auxiliaris, ut ad nos te trahere valeamus.

Quæ ratione nostra dilectio trahat Deum ad animam. §. 3.

HIC est potissimus fructus Dominici aduentus; & secundus sensus tropologicus valdeque proficuus horum verborum, Ideo adolescentula dilexerunt te, traxerunt te. Ad cuius intelligentiam aduertere oportet ordinem iustificationis, & sanctificationis ita se habere, quod ipsa Dei charitas & dilectio præuenit peccatores, qua ipse trahitur, ut illorum miseris & languoribus medetur: peccatores autem à Deo excitati, & adiuti, diuinæ gratiæ consentientes, ad iustificationem se vltimò disponunt per actum contritionis & dilectionis Dei super omnia; in eodemque momento infunditur illis gratia & charitas, ac datur illis Spiritus sanctus: persequentes vero actus dilectionis Dei, merentur noua gratiæ &

Hæres. 78.

Hom. in Psal. 23. circa versum 6. Idem in hom. 2. super eundem Psal. Iob. 39. v. 9.

Lib. 2. ad finem.

Lucæ 4. v. 5.

Iuxta aliam lectionem.

Modus iustificationis & dilectionis præuenit peccatores, qua ipse trahitur, ut illorum miseris & languoribus medetur.

charitatis incrementa, quæ illis etiam simul cum Spiritu sancto quasi nouo modo statim communicantur. Vtrumque ergo statum complectuntur hæc verba: vt sensus sit; Adoleſcentulæ sunt animæ quæ aliquando licentioſe viuentes à te receſſerant, modo verò in virtute proficiunt, & dilexerunt te, & prima ſua dilectione diſpoſitæ, traxerunt te, vt in ipſis per gratiam & charitatem habitares; deinde verò continuo diligentes te, traxerunt te, vt in illis libentius commoreris & adhareas. Inde D. Gregorius Nyſſenus ait, trahi Deum ab animabus diligentibus ipſum, per ipſammet earum dilectionem, per quam illum ad ſe conuertunt, prout ipſe fateatur cum ait:

Hom. 1. in Cantic.

P. 8. v. 27. Ioan. 14. v. 21. & 23.

Cant. 7. v. 10.

Pſal. 118. v. 137.

De efficaci orationis eius qui Deum diligunt.

Genef. 32. v. 26.

Exod. 32. v. 10. D. Hieronymus epist. ad Gaudentium.

Pſal. 23. v. 6.

Exodi 32. v. 10.

Act. 9.

A passionem, hæc imprecatæ est veniam, & Sauli conuerſionem, vt liceat etiam hic dicere: Propter miſeriam inopum, & gemitum pauperum nunc exurgam dicit Dominus. Nam miſeria peccatorum, & gemitus ac oratio iuſtorum excitant diuinam clementiam vt miſeris modo beneficiam. Imo quod maius eſt, etiam iuſti & ſancti à minoribus adiuuantur. Quorum preces etiam multoties Deum trahunt vt maioribus auxilietur. Propter quod Paulus iam in Apoſtolatus apice conſtitutus, à fidelibus petebat, vt orationibus eum apud Deum adiuuarent. Et hoc etiam videtur ſenſiſſe ſponſa, cum ſponſo, cuius præſentiam poſtularat, & oſculum concupierat, inquit: Adoleſcentula dilexerunt te, traxerunt te. Ipſæ adoleſcentulæ pedifequæ domus tuæ, quæ nimis diligebant, traxerunt te ad me, vt tua ego præſentia fruere, vt ego etiam illis beneficiam: vt ego cum illis, & illæ mecum ſimul, Poſt te curramus in odorem vnguentorum tuorum. Sed de hoc poſtea.

Ad Rom. 5. v. 30. 2. Cor. 1. v. 11.

§. 4.

Hoc tamen aduertere oportet, quod quando animæ diligentes Deum ſuis dilectionibus & precibus dicuntur trahere ipſum, reuera non tam Deum trahunt ad ſe, quam Deus trahit illas, vel ipſæ trahuntur ad Deum. Quoniam ille trahitur propriè qui mouetur ad alium locum. Deus autem cum ſit vbique & immutabilis, non trahitur, ſed trahit alios vt adhareant illi, quando de nouo ſua illis communicat donaj vnde ſit vt ipſe de nouo denominetur venire, aut trahi, quoniam in illis aliquid de nouo operatur. Quod exemplis declarat D. Dionyſius his ſerè verbis. Si lucidiſſima cathenà cæli ſummitate eſſet ſuſpenſa vſque ad terram, & nos ſemper eam alternis manibus in anteriora porrectis capiamus, videremur quidem ipſam ad nos trahere, ſed reuera potius nos traheremur, & ad ſublimiores illius radios ſeu annulos promoueremur. Rurſus ſi ingreſſi nauim funes è rupe vel ſaxo quodam ad nos vſque porrectos teneamus, dum funes trahimus, videmur ſaxum trahere, & tamen è contrario nos ipſos & nauim ad ſaxum, quod immobile eſt trahimus & reducimus. Ad hunc igitur modum animæ per orationem miſſam ad cælum, tanquam per cathenam, & per preces ſuſas petram qui Chriſtus eſt, tanquam per funes, videntur ad ſe trahere Deum, qui tamen immobilis vbique manet: ceterum potius nos trahimur ad illum vt ei vniamur & adhareamus, & hoc quod ſubditur eſt; Poſt te curremus: tracti à te & à virtute tuorum cæleſtium vnguentorum ſequemur veſtigia tua. Quare magis propria eſt vulgata verſio quæ dicit, Trahe nos. Quam in ſequentibus explicabimus, ita tamen vt hanc orationis catenam, & hos precum funes crebro mittamus ad cælum; vt vel Deum trahamus ad nos, vel vt ipſe nos ad ſe trahat: ſuper omnia autem inſiſtentes dilectioni Dei ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, & ex omnibus viribus noſtris, vt trahamus Deum ad cor, animam, mentem, & vires, vt in illis, ſemper ſit, & permaneat.

c. 3. de diuina nom.

Etenim cum Deus charitas ſit, & amor increatus creatumque amorem quem ipſe infundit, inſeparabiliter comitetur, quicumque hunc ef-

ficat, etiam illum ad ſe trahit. Si diligis Deum ex toto corde tuo, trahis Deum ad cor tuum. Si diligis ex tota anima & mente, trahis ad animam & mentem tuam. Si diligis ex omnibus viribus tuis, trahis eum ad omnes vires tuas vt cum illis ſit & operetur. Quamuis enim proprium amoris ſit amantem in rem quam amat, transferre, vt quaſi alienatus à ſe, ibi ſit cor, vbi eſt theſaurus, & res dilecta, cuius bonitas, & pulchritudo trahit ad ſe diligenter vt ſit in ipſa: tamen tanta eſt bonitas, & pulchritudo dilectionis, quam Deus animæ communicat vt trahat ipſum Deum ad illam: ob quod dicitur manentem in charitate in Deo manere, & Deum in illo. Et quid mirum quod anima diligens trahat ad ſe Deum, quæ potens eſt vulnerare ipſum? Ipſe enim ait, Vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa. Vbi Septuaginta legunt iuxta textum Hebræum; Cor abſtulisti nobis ſoror mea ſponſa. Et quomodo à me abſtulisti, niſi quia ad te illud traxiſti? Et iterum ait: Auerte oculos tuos à me, quia ipſi me auolare fecerunt. Hoc eſt, tege parum per oculos tuos; tanta eſt enim eorum pulchritudo, quod me auolare fecerunt extra me, & egredi à me ipſo, vt in te ſim. Hoc autem idem eſt, ac ſi diceret; Ipſi me traxerunt ad te. Quamuis autem anima dicatur trahere ad ſe Deum, quia tamen ipſe Deus dat illi pulchritudinem, virtutem & dilectionem, per quam trahit illum, potius ipſe Deus trahit illam ad ſe, vt illam vniat ſibi.

Cant. 4. v. 9.

Cant. 6. v. 4.

Denique quamuis charitas præcipuè Deum ad ſe trahat, idem etiam dicendum eſt de virtutibus ſupernaturalibus, quæ illam comitantur in adoleſcentulis. Humilitas enim, manſuetudo, patientia, obedientia, miſericordia, caſtitas, & aliæ huiuſmodi trahunt ad ſe Deum, vt ſit in anima quæ illis virtutibus eſt condecorata. Quo ſenſu dicimus quod humilitas, & virginitas traxerunt Filium Dei ad beatiffimam Deiparam. Sed hæc melius intelligentur per ea quæ dicemus, de modo quo nos ad ſe trahit Deus, cui ſit honor & gloria in ſecula ſeculorum.

EXHORTATIO II.

De munere vocandi, & trahendi homines ad ſe, quod fuit proprium Chriſti Domini; & de efficaciâ qua traherat eos prodigioſis beneficiis, doctrinæ verbis, & ſanctitatis exemplis.

Trahe me; poſt te curremus in odorem vnguentorum tuorum.

PRO DOMIN. 4. QUADRAGESIMÆ. ET PRO COMMUNI MARTYRUM CIRCA EVANGELIUM.

EST ſecunda precatio Ecclēſiæ, quæ vel ad antiquam referri poteſt, vel ad nouam, & ad ſingulas animas quæ in ipſa ſunt, & vtroque modo magnis ſcatet myſteriis. Et ab antiqua exordientes, cum ardentem exoptaſſet, & petiſſet Saluatoris aduentum, nunc petit primum fructum aduentus.

illius ſub his verbis, Trahe me; poſt te curremus in odorem vnguentorum tuorum. Deſiderans ab ipſo Deſcendēs Chriſto excitari, vocari & trahi, ad fidem, cognitionem, & amorem ipſius, eo ſine vt curat vniuerſum poſt ipſum, eius imitando & ſequendo veſtigia. Martyr Petrus autem Ecclēſia ex populo Hebræo collecta, quod trahat primum ipſam, offerens, quod ſi trahit illam, non ſolum ipſa curret, ſed etiam cum ea populus gentium, ſimili vocatione trahitur; & hoc indicant illa verba: Poſt te curremus. qui laboramus.

Ad cuius intelligentiam aduertendum eſt, præcipuum Saluatoris munus fuiſſe, poſtquam prædicare cœpit, vocare, & inuitare homines, maximè ex populo Iſrael, ad veram fidem & cognitionem ipſius habendam, & amplectendam legem quam promulgabat: nec quomodocumque vocare, ſed etiam trahere, id eſt, vi quadam interna dulci, ſuaui, ſed efficaci eos mouere, & quaſi compellere, vt ad ipſum venirent, vel poſt ipſum currerent: infundebat enim illis lumen quoddam internum, quod ita intellectum illuſtrabat, & inflammabat voluntatem erga bonum quod illis proponebat, vt mox relicti omnibus ad illum confluere, ſicut Prophetæ prædixerant, ſed maximè Oſeas, qui poſtquam dixerat, Ex Agypto vocavi filium meum. Quod D. Mattheus interpretatur de reditu Chriſti Domini ex Agypto: ſubiicit modum, quo cum cœpiſſet prædicare, tracturus erat poſt ſe populum, dicens: Traham eos in funiculis Adam, & in vinculis charitatis. Ac ſi diceret; Non traham eos in funiculis timoris & minarum, nec in vinculis ferreis flagellorum; minans, ſicut olim feceram in lege veteri, horribiles maledictiones & temporales pœnas tranſgreſſoribus; ſed traham eos in funiculis, quibus homines rationis compotes & ingenui trahi ſolent, & in vinculis charitatis & dilectionis, vt amore trahantur ad id quod volo amplectendum. Et Quia funiculus triplex diſſicile rumpitur, eo quod fortis eſt ad ligandum, triplici funiculo, trinoque charitatis vinculo Chriſtus Dominus ſuum munus trahendi erga homines exercuit, vt mirandum, aut ſtupendum ſit, quod non traxerit omnes, ſed plurimi reſtiterint, nec trahenti conſenſerint.

Gratia excitans & trahens. Iſai. 2. v. 2. Michææ 4. v. 2. Oſeæ 11. v. 1. & 4. Matth. 2. v. 15.

Eccleſiaſt. 4. v. 12. Vide infra lib. 2. exhort. 7. & lib. 5. exhort. 4.

De tractione per prodigia & beneficia. §. 1.

PRIMO quidem cœpit Chriſtus Dominus homines ad ſe trahere ingentibus miraculis & prodigiis in eorum vtilitatem exhibitis, beneficiando & ſanando omnes oppreſſos à diabolo, innumera ac prodigioſa ſingulis beneficia impertiendo; quæ funiculi erant Adam, & vincula charitatis, quibus traherentur ad fidem, & doctrinam eius recipiendam. Conuertit primum aquam in vinum, & crediderunt in eum diſcipuli eius. Sanauit filium reguli, & credidit ipſe, & domus eius tota. Curabat infirmos, mundabat leproſos, cæcos illuminabat, & ſuſcitabat mortuos, & his beneficiis ligatum traherat ad ſe vniuerſum populum. Sic enim ait D. Ioannes; Sequebatur eum multitudo magna, quæ videbant ſigna quæ fiebant ſuper his qui infirmabantur. Et D. Lucas ait, quod Multitudo copioſa plebis ab omnibus Iudeæ & c. venerant vt audirent eum, & ſanarentur à languoribus ſuis. Et omnis turba querebat eum tangere, quia virtus de illo exibat, & ſanabat om-

Act. 10. v. 38.

Ioan. 2. v. 11. & 53.

Ioan. 6. v. 2. Luca 6. v. 17.

ner. Duplex quidem exibat ab eo virtus, quæ sanabat, & trahebat ad se omnes: altera sanitatis corporalis, altera spiritualis salutis: per priorem trahebat ad se corpora, per posteriorem animas: nam quorum medebatur corporibus, sanabat etiam mentes. Imo ideo trahebat eos ad se in funiculis Adam, quæ sunt beneficia corporalia hominibus magis nota, & accommodata, ut traheret animas in vinculis charitatis per interiores illustrationes & affectiones immixtas, & admixtas occasione impertitæ sanitatis. Quod egregie confirmat Angelicus Doctor hac ratione. Quoniam Christus Dominus miracula patrabat diuina virtute: Dei autem perfecta sunt opera, nihil vero est perfectum nisi finē consequatur, at externarum curationum per Christum præstatarū, finis præcipuus erat curatio animæ. Non ergo decebat ipsum alicuius corpus curare, nisi simul eius curaret animam. Vnde ut Saluatoris expleret officium, languidos quos curabat, monebat, ne amplius peccarent, indicans à peccatis etiam fuisse sanatos. Et cuiusdam Paralytico dixit. *Ecce sanus factus es, iam noli peccare.* De quo postea testificatus est: *Quod totum hominem sanum feci in Sabbato.* Totum (inquit D. Augustinus) sanum fecit, quia curatus est ut sanus maneret in corpore, & credidit ut sanus esset in anima, & iterum curaturus in Sabbato hominem habentem manum aridam, interrogauit Scribas & Phariseos circumstantes; *Si licet Sabbatis benefacere, an male? animam sanam facere, an perdere?* Et statim sanauit manum. Qua interrogatione, ut idem Augustinus notat, vñus est Dominus, quia sanitas manus dexteræ, collatam animæ salutem significabat.

Nec solum sanabat infirmos, sed etiam sanabat famelicos, & penè deficientes reficiebat, nam paucis panibus & piscibus quatuor & quinque millia hominum qui eum sequebantur, satiavit, quo beneficio eos fortius ad se trahere conabatur, ut in se crederent. Quam ob rem cum multi eorum, non spiritu traherentur, sed carne, nec eum ad salutem animæ, sed ad satietatem corporum iterum quærerent, obiurgauit eos dicens. *Queritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducauistis ex panibus, & saturati estis. Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam.* Quo monet nos omnia beneficia temporalia, & miracula ab ipso patrata, ita à nobis accipienda tanquam funes & vincula quibus trahamur ad ipsum quærendum, & per fidem ac dilectionem adhaerendum illi. Indecens enim est in ipsis beneficiis sistere, ut tibi tantum utilia sunt; hoc enim est se ipsum quærere, non Christum; & commodum tuum benefactori præferre: quin potius ex illis funiculos debes texere, & dulcia vincula facere quibus à Deo traharis, post ipsum curras, illique hæreas: ascendens à cibo qui perit ad quærendum eum qui in æternum manet; tractus per temporalia bona, ut inquiras & obtineas sempiterna.

Sed contemplare quæso admirabilem prouidentiam Dei ad trahendos ad se homines. Duplicia enim Dei beneficia supra retulimus, quædam naturalia, quædam vero supernaturalia: illa quæ ad creationem, & conseruationem spectant, funiculi Adam, conuenienter vocantur. (Sumitur autem hic Adam non ut nomen pro-

3. p. q. 44. art. 3. ad 3.
Deut. 32. v. 2.
Ioan. 5. v. 14.
Ioan. 7. v. 23.
Tract. 30. in Ioan.
Lucæ 6. v. 9.
Lib. de questio- nib. Euang. q. 7. tom. 4.
Ioan. 6. v. 26.

prium, sed commune hominis) quia per illa homo, si hominis rationem non exiit, vehementer alligatur & astringitur Deo benefactori suo, ut illi seruiat. Vnde cum Rex David audiisset Dei insignia beneficia à Natham Propheta sibi nunciata exclamans ait: *Quis sum ego Domine Deus, & quæ domus mea, quia adduxisti me hucusque?* (id est vsque ad sceptrum regni) *Sed & hoc parum est in conspectu tuo Domine Deus, nisi loquereris etiam de domo serui tui in longinquum: ista est enim lex Adam Domine Deus.* Ac si dicat: Collatio tantorum beneficiorum est lex qua Adam, & cunctos homines ligas, ac trahis ut seruiat tibi. His funiculis Adam Patriarcha Ioseph ita se astricuum sensit tum Deo, tum Putiphari hero suo, ut eius vxori quæ ad peccatum eum instigabat, responderet, *Dominus meus omnia mihi tradidit præter te, quæ es uxor eius: quomodo ergo possum hoc malum facere & peccare in Deum meum?* Quid est, quomodo possum? Nunquid non liber erat ad faciendum quod uellet? Vtique. Sed ita erat beneficiorum catenis ligatus, ut quasi impossibile sibi putaret à tanto benefactore Deo, & homine per peccatum diuelli. Vnde vim vi repulit: vim importunæ mulieris, ut quam illi inferebat munificentia benefactoris.

Sed licet hi funiculi Adam fortissimi sint ad trahendum homines, placuit tamen Deo addere vincula charitatis, id est beneficia supernaturalia, quæ ab ipso Deo qui charitas est, procedunt; cuiusmodi sunt incarnatio Verbi diuini, promissio regni cælestis, & cætera quæ supra commemorauimus: quæ si agnoscantur uehementius ligant, & trahunt homines ad Deum, vnde Saluator testatus est quod, *A diebus Ioannis Baptiste regnum cælorum vim patitur, & uolenti rapiunt illud.* Ipse enim primus cepit manifestare ingen-tem regni cælestis promissionem, dicens: *Penitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum.* Hæc autem tam præclari beneficij promissio talem vim intulit hominum cordibus ut eos quasi vinculis quibusdam ligatos ad baptismum traheret. Nam ut refert D. Matthæus, *Exibat ad eum Ierosolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem, & baptizabantur ab eo in Iordane confitentes peccata sua.* Sed multo clarius Redemptor ipse de singularissimo suæ passionis & mortis beneficio loquens, ait: *Ego si exaltatus fueri in terra, omnia traham ad me ipsum.* Sed de hoc paulò post.

Cum igitur hæc omnia quasi à longè intueretur antiqua Ecclesia, quæ Messiam expectabat, merito dicebat: *Trabe me, post te curremus in odorem unguentorum tuorum.* Ac si diceret; Vtinam iam in carne appareres, & traheres me in funiculis Adam, & in vinculis charitatis, per ea beneficia quæ mundo es exhibiturus; tunc enim omnes curremus in odorem unguentorum tuorum; id est tracti fragrantia beneficiorum istorum. Beneficia enim tua odores sunt, à tuis virtutibus ac perfectionibus efflati, quinos alliciunt, & trahunt ut sequamur te. Tu ergo qui hæc beneficia recepisti, & hos odores percepisti, si tamen percepisti, cur non curres post Christum tractus ab illo? Contemplare igitur huiusmodi Saluatoris tui beneficia, & ipsa trahent te ut sequaris illum.

Alius sensus est de posteritate habenda per generationem. Genes. 39. v. 2.
D. Grego. lib. 30. Mor. c. 12.

Matth. 12. v. 12.
Matth. 3. v. 5.
Ioan. 12. v. 32.

De trahione

De trahione per efficaciam prædicationis, & magnitudinem doctrinæ. §. 2.

PRÆTER miracula, & beneficia, ipsa etiam Christi verba homines ad se trahebant in funiculis Adam, & in vinculis charitatis. Erant enim verba diuina, & verba vitæ æternæ. Vnde ipsi dicenti ad Apostolos; *Et vos uultis abire?* Respondet Petrus nomine omnium Apostolorum; *Domine, ad quem ibimus? uerba uitæ æternæ habes.* Ac si diceret; Quomodo à te recedere possumus, qui nos tibi ligatos habes uerbis tuis, in quibus nostra salus, felicitas, & vitæ æternæ consiliū? Doctrina enim Christi altissima erat, ac planè diuina, quam tradebat ipse talibus uerbis, rationibus, ac persuasionibus, ut quasi quibusdam funiculis Adam ligaret homines: hi enim qui secundum rationem uiuunt, ratione ligari solent: & quia in his uerbis mira splendebat charitas, affabilitas, & mansuetudo, etiam erant vincula charitatis, quæ est vinculum perfectionis, quibus uinctos ad se trahebat omnes: ideoque de illo dicitur: *Quod erat docens tanquam potestatem habens,* scilicet super corda audientium, ut illos illuminaret, inclinaret, & traheret quocumque uellet. Trahebat autem innumeram populi multitudinem qui cum audiebant credebant, ac admirantes dicebant: *Nunquam sic locutus est homo, sicut hic homo.*

Et hoc ipsum est quod testatur D. Lucas cum ait, quod multitudo copiosa sequebatur Deum, qui uenerant *Ut audirent eum, & sanarentur à languoribus suis.* Non enim ueniebant tantum ut sanarentur à languoribus, siquidem multo plures sani concurrebant ad ipsum; sed ut audirent eum diuinis uerbis diuinam doctrinam edocentem, *Quia uirtus de illo exibat, & sanabat omnes.* Ex ore enim eius procedebat uirtus, quæ miraculosè sanabat infirmos: nam dicens cæco, respice, præstabat ei uisum: dicens mortuo, surge, ad uitam reuocabat. Nam (ut ait Sapiens) *Neque herba, neque malagma, sanauit eos, sed tuus Domine sermo qui sanat omnia.* Cæterum præter hoc, ex ore ipsius procedebat sermo doctrinæ cælestis, tam miræ & prodigiæ uirtutis, ut illuminaret, & sanaret corda, & ea sibi deuinciret. Vnde ad manifestadam hanc omnipotentem uirtutem unico uerbo plures ad se trahit; hac enim uoce *sequere me,* attraxit Petrum & Andream, Iacobum & Ioannem, Philippum & Matthæum publicanum; qui relictis parentibus, & omnibus quæ possidebāt, etiam Matthæus multis polleret diuitiis, mox hilariter secuti sunt eum; non imprudenter uel ineptè, aut animi leuitate moti, sed ab interno lumine, & affectu, fortissimè, que rationibus subito eis impressis allecti, & tracti, & vi quadam diuina ad id compulsi. Et quamuis Scribæ & Pharisei propter inuimiam eorum superbiam, & auaritiā ei resisterint, tamen sapius ita eos rationibus conuincebat, ut obmutescere faceret, nec haberent quid responderēt ei, traherenturque ab illo, nisi malitia sua excæcarent eos. Vocatio enim & gratia trahēs (ut mox dicemus) nemini aufert libertatem, sed uolentem trahit, & liberè consentientem ad Christum perducit. Inde sponfa paratam se præbens ad ipsum audiendum, & sequendum ait: *Trabe me, post te curremus in odorem unguentorum tuorum.* Ac si dicat; Veni Domine, ut uerbis tuis nos doceas, & trahas, quia ego & filij mei trahi cupimus, & promptè post te curremus post mirificos odores, qui ab ore tuo, & uer-

Ioan. 6. v. 68.
Ad Colof. 3. v. 14.
Matth. 7. v. 29.
Ioan. 7. v. 46.
Lucæ 6. v. 17.
Sap. 16. v. 12.
Matth. 9. v. 9.

bis tuis ad nos usque procedunt; *Labia enim tua lilia sunt distillantia myrrham primam.* Lilia præ omnibus floribus sunt cædissima, pulcherrima, & odoratissima. Myrrha uero non quauis, sed prima, & electa, quæ sponte ab arbore prodit, etiam est valdè fragrans, incorruptioneque impertiens; cum autem Christus Deus sit, homoque, uerba, sermones, ac doctrina ipsius à diuinitate habet quod sint purissima, & præcellētissima, diuinæque fragrantie sicut lilia; ab humanitate autem quod à corruptione uitorū per abnegationem, ac mortificationem sui ipsius præseruet, instar myrrhæ. Doctrinā ergo sublimis perfectionis, & abnegationis distillant, id est, suauis, & iucundo modo proponit, & cordibus infundit: propter hoc enim de ipso dicitur; *Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labijs tuis.* Per labia autem diffundebatur hæc gratia in audientes illum, ut eos in admirationem raperet. Nam ut ait D. Lucas: *Omnes mirabantur in uerbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius.* Et hæc etiam gratia trahebat eos, ut uerbis adhiberent fidem, & magistri sequerentur uestigia. Vtinam modo hæc uerba profunde considerares, nam adhuc inest illis uis ista, ut ab eis traharis.

De trahione per heroica sanctitatis exempla. §. 3.

MAXIMAM uerbi & doctrinæ ad trahendum homines efficaciam præbet heroica sanctitatis exempla, quæ in Christo Domino omnimodam, & infinitam præ se ferebant gratiā, & pulchritudinem plus diuinam, quam humanā, quæ omnium intuentium raperent oculos, si aliqua non essent lippitudine infecti. Insultabat Iulianus Apostata in filios Zebedæi, & Matthæū, quod ad uicam uocantis uocem sequerentur Christum; respondet D. Hiero. Certè fulgor ipse, & maiestas diuinitatis occultæ, quæ etiā in humana facie re- lucebat, ex primo ad se uidentes trahere poterat aspectu. Si enim in magnere lapide, & succinis hæc uis esse dicitur, ut annulos, & stipulas, & festucas sibi copulent, quanto magis Dominus omnium creaturarum ad se trahere poterat, quos uolebat? Hæc Hieron. Iste autem diuinitatis fulgor nō solum splendebat in facie Christi, sed in omnibus eius partibus, quas sigillatim numerat & commendat sponfa à summa pulchritudine, qua tracta est ut eum diligenter & anxie quæreret. Refulgebat etiam hæc diuinitas in cunctis eius operibus & uirtutibus, in modestia, mansuetudine, humilitate, misericordia, charitate, & reliquis. Vnde sicut magnes ferrum ad se trahit, per hoc quod imprimit illi qualitatem quamdam, & impulsus, quo affectum ferrum trahitur, & adducitur ad illum: sic diuinitatis fulgor in Christo, emittebat cælestem quemdam splendorem in eos quos efficaciter uocabat, quo illustrati & inflammati interius, uic quædam diuina attracti ad ipsum currebant.

Hic eius fulgor mire describitur in Psalmo, qui de ipso decantatur, cum dicitur: *Accingere gladio tuo* (scilicet uerbo prædicationis) *super femur tuum, potentissime. Specie tua, & pulchritudine tua intende, prospere procede & regna. Propter ueritatem & mansuetudinem, & iustitiā, & deducet te mirabiliter dextera tua. Sagitte tue acutæ: populi sub te cadent; in corda inimicorum Regis. Ideo enim uerba Christi prædicantis, erant uelut gladius potentissimus, & sicut sagittæ acutæ, quæ inimicorum corda penetrabant, & sibi subiciebāt, quoniam profluebāt ab illo cui inerāt, sumus fulgor, species & pulchritudo,*

Cant. 5. v. 13.
Psal. 44. v. 3.
Psal. 44. v. 3.
Lucæ 4. v. 21.
In Matth. 9.
Idem D. Tho. 3. p. q. 44. art. 3. ad 1.
Cant. 5. v. 10.

N

Math. 11. Dispositio integra exhortationis circa hæc verba.

suprema veritas, mansuetudo, & iustitia, ac omni- gena virtus, quæ cuncta diuinitatē præ se ferebat. His igitur tribus funiculis, & vinculis charita- tis volens Christus Dominus omnes ad se trahere, sic vocabat eos: Venite ad me omnes, qui labo- ratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris: iugum enim meum suauē est, & onus meum leue. En tibi tria vincula charitatis, quibus traharis. Primum promissio ingentium beneficiorum, dum ait: Ego reficiam vos, & inuenietis requiem animabus vestris. Secundum, præclarum sancti- tatis exemplum quod sequaris, dum inquit: Dis- cite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Tertium, vero, præcellentia ac suauitas legis, ac doctrinæ quæ dicitur iugum suauē, & onus leue. Cuncta- que verba trahunt, quia diffusa est mira gratia in illis, & sunt velut lilia destillantia myrrham primam legis Euangelicæ, quæ omnium pecca- torum vulnera sanat, & summè fragrat. Hanc vocationem audire desiderabat, quæ dicebat: Trahe me, post te curremus in odorem vnguentorum tuorum. Vnguenta tua Domine sunt deitatis tuæ infinitæ perfectiones, maximè autem hæ tres. Tua omnipotens misericordia, & charitas, à qua tanquam odores profluunt innumera in nos collata beneficia, & conferenda: tua immensa sapientia, vnde fluit odorifera tua doctrina, & verba, quæ sunt spiritus & vita; ac tandem diuina tua bonitas & sanctitas, vnde tot exhalantur odo- res, quot exercuisti virtutum actus. His ergo o- doribus attracti post te curremus, si nos traxe- ris. Trahe ergo nos Domine ad te, vt sequamur te. O magnæ diuine, ferrea nostra corda ad te benigne trahere: vt tibi semper adherentes per a- morem, curramus post te per imitationem. Et sicut non tantum magnes, sed ferrum ab ipso ta- ctum aliud trahit ferrum; ita nos tua virtute tracti, & corroborati, alios etiam trahamus, vt plures simul curramus post te in odorem exem- plorum tuorum. Sed aduertas oportet, quod quamuis ferrum natura sua graue sit, & proprio pondere feratur deorsum, tamen tractum virtute magnetis ascen- dit sursum vt hæreat illi: sic etiam et si sensus ho- minis, & cogitatio prona sit ad malum ab ado- lescentia sua, & ex corruptione naturæ propen- sus sit homo ad terrena, & voluptuosa; tamen cum trahitur à Christo virtute gratiæ trahentis, hanc superat inclinationem, & contra propen- sionem deprauatæ naturæ ascendit ad superiora, vt Christo per amorem inhæreat, & post ipsum currat: idque non coactus, sed valdè spontaneus, summaque facilitate, & suauitate, quoniam gra- tia trahens facit iugum suauē, & onus leue. Est enim instar trochleæ, per quam saxum, vel li- gnum magni ponderis, quod multi homines manibus leuare nequirent, pauci facilè leuant & in sublime quocumque volunt, illud trahunt: ita etiam contingit animæ, quæ multoties est peccatis onerata, & rerum terrenarum affectio- ne oppressa, vt nullæ hominum suasiones, con- silia, & promissa illam valeant inde amouere, vel leuare: cæterum cum gratia Christi trahens tangit cor eius, tanquam quadam cœlesti tro- chleâ, eleuatur à terra, peccata deserit, diuitias contemnit, voluptates respuit, & ad Christum tendit, currit, volat, vt illum sequatur, & illi ad-

Simile.

hæreat. Quis posset Matthæum à telonio auel- lere: aut quis Saulum furibundum à persecutio- ne quam minabatur, detinere valeret? Accessit gratia trahens, lumen Dei illuminans mentem, & eam inflammas: & mox tracti sunt, vt relictis omnibus post Christum currebant. Et quis modo innumeram adolescentium, & virginum turbam à seculo in religionem facillimè transfert relictis parentibus, connubiis, patrimonii, & ingentibus diuitiis, ac honoribus? Nonne gratia Christi tra- hens, quæ in funiculis Adam, & vinculis chari- tatis impellit eos à seculo fugere, & post Chri- stum currere? cuius iugum, & onus quod antea incomportabile apparebat, modo leue apparet, & suauē. Vnde postquam dixerat: Traham eos in fu- niculis etc. subdit: & ero eis quasi exaltans iugum super maxillas eorum. Nam gratia Christi suauiter trahens, iugum & onus, quod antea premebat, ita exaltat, & eleuat, vt nulla molestia sentiantur. Confirmat quod diximus modus loquendi Prophetarum dicentium, quod ad Christum montem eleuatum super verticem montium fluent populi, & gentes vt doceantur ab illo: fluere autem proprium est aquæ, & fluminum, qui potius à montibus in præceps & decliue ten- dunt, nunquam vero sursum ascendunt & ad montes fluunt, cum id sit contra eorum natu- ralem propensionem. At hanc vincit Christi gra- tia trahens, vt etiam repugnante carne contra spi- ritum ad Christum qui sursum est, & ad superna faciat homines fluere & gaudenter ascendere. Cur non multi tracti sint post Christum vt sequerentur eius exempla & vestigia. §. 4. Sed non possum non stupere horrenda Dei iu- dicia, dum considero quàm pauci ex Iudæis, saltem ex primoribus, tracti sunt à Christo vt ei- us doctrinam reciperent, & vitam imitarentur. Currebant quidem plures vt eum audirent, sed tamen pauci postea currebant post ipsum, vt eius sequerentur vestigia. Insinuauit hoc ipse Domi- nus in parabola, quam turbis multis proposuit, sicut testatur D. Lucas, dicens: Cum turba pluri- ma conuenirent, & de ciuitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinem: Exiit qui seminat semina- re semen suum. Se ipsum indicat, cum ait, Exiit qui seminat. Nam Deus exire dicitur cum se hominibus aliquo modo manifestat; exiit au- tem à cœlo cum se per assumptionem carnis manifestauit in mundo, vt munus gereret semi- nantis. Tempore autem prædefinito exiit se- minare & prædicare legem, ac doctrinam suam, quam vocat verbum Dei, ab ipso æterno Dei verbo procedens: Vnde immensam sortitur vir- tutem & efficaciam. Seminauit autem hoc se- men in vniuersa Iudæa, & Galilæa, concurrentibus, & properantibus omnibus, non quidem post eum, sed vt dicit Euangelista, ad eum, vt audirent illum. Videns autem Dominus pau- cos esse, in quibus hoc semen fructum ferret, in pluribus autem sine fructu manere, explicauit illis causam huius, dicens: Dum seminat, aliud cecidit secus viam, & conculcatum est; & volucres cœli comederunt illud. Et aliud cecidit supra petram, & natum aruit, quia non habebat humorem. Et aliud cecidit inter spinas, & simul exortæ spine suffoca- uerunt illud. Et aliud cecidit in terram bonam, & or- tum fecit fructum centuplum. Hæc autem dicens clama- bat: Qui habet aures audiendi, audiat. Clamabat autē

Math 9. v. 9. Act. 9. v. 3.

Osee 11. v. 4. super maxillas eorum.

Isai. 2. v. 2. Micheæ 4. v. 2.

Lucæ 8. v. 4.

De hoc vi- de infra lib. 4. ex- hort. 23. §. 5.

Math. 13. v. 23.

Osee 13. v. 9.

quasi dolens, & stupens quomodo cum semen A esset tam efficax, tres eius partes non tulerit fru- ctum; non quidem defectu virtutis eius, sed de- fectu terræ, in qua seminatum est: aut potius cla- mauit, vt nos dolentes, & stupentes redderet, au- resque aperiremus ad audiendum, vt decet, ver- bum Dei: ac si turbis diceret; multorum corda, quibus ego verbum Dei prædico, sunt velut ter- ra ab itinerantibus conculcata; quia inculti sunt, & indociles ad diuina, solumque admittunt hu- mana, & terrena, vnde facile diabolus rapit ver- bum à memoria, & corde eorum; alij vero sunt quasi terra petrosa, corde duro, & indomito, pro- prioque iudicio pertinaciter inhaerentes, cum ta- men leuiter iis que fidei sunt, assentiantur, vnde radices in ea non mittunt; alij denique vt terra spinis referta, quia auaritie, voluptati, & ambicio- ni student, vnde fit à diuitiis, deliciis, & honoribus semen Dei in corde suffocari. At quidam sunt tā- quam terra optima, quia cor habent docile, mol- le, & ad diuina bene affectum, & hi fructum affe- rūt copiosum tripliciter, qui pro defectu aliarum trium partium fatorem consolaretur: nam quidam ferunt fructum trigessimum, alij sexagesimum, alij centesimum, in diuersis statibus & gradibus vir- tutis ac perfectionis mirè fulgentem. Edisserens autem hanc parabolam discipulis, amplius hoc explicauit, dicens: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, ceteris autem in parabolis, vt videntes non videant, & audientes non intelligant. Ac si dicat; Vo- bis qui estis terra optima, data est Dei gratia, vt cognoscatis mysteria in semine verbi diuini in- clusa, vt fructum centesimum afferatis in patien- tia: ceteris autem, qui sunt velut terra inculta, petrosa, & spinosa, solum datur vt audiant in pa- rabolis obscuris, quas ob suam duritiem, & cæci- tatem, ac prauam dispositionem non intelligant, nec penetrerent, nec eis proficiant. Hoc autem in- terest inter has terræ partes, quod terra humani cordis à se habet petras & spinas, duritiem, & pas- siones, cæteraque impedimenta ob quæ semen non fert fructum: at vim fructificandi non habet à se sed ab ipso semine verbi Dei, interius in illo se- minato, scilicet ab illustratione & inspiratione Spiritus sancti, quæ verbum etiam Dei est; cuius virtute humani cor fit docile, molle, aptum, & potes ad fructus sanctitatis germinandum. Nam scriptum est: Perditio tua Israel: tantummodo ex me auxilium tuum. Hoc autem auxilium quod Chri- stus vocat semen Dei, cum omnem tuam exierit vim, vocatur gratia trahens, quia cuncta vincit & aufert impedimenta, corque expeditum reddit & propensum, vt post ipsum Christum currat, & fructus iustitiæ Christo sanctitati similes ferat. Hoc igitur est quod sponsa petebat, cum ait, Trahe me, post te curremus. Ac si dicat; O fator cœ- lestis, qui à cœlo venisti seminare semen tuum, quod tibi est proprium, & à te solo procedit; cum exteris seminare illud in terram nostram, trahe me non tantum ad te, vt audiam vocem, & præ- dicationem tuam, sed etiam vt curram post te, fa- ciendo quod prædicas, & opere exequendo quod tuo exemplo nos doces. Abige cœli volucres, re- moue petras, euelle spinas, vt terra cordis nostri tum recipiens semen, copiosum referat fructum qui permaneat in vitam æternam. Amen.

EXHORTATIO III.

De modo quo Christus Dominus exaltatus in cruce virtute sue passionis traxit ad se nationes gentium, & in omnibus mysteriis suis vim habet trahendi omnia & maximè in Eucharistia.

PRO FE- STO E- XALTA- TIONIS S. CIRCA S. EVANGE- LIUM.

Trahe me, post te curremus in odorem vnguentorum tuorum.

Christus Dominus cum Euangelium suum prædicauit, plurimos ad se traxerit in funi- culis Adam, & in vinculis cha- ritatis, modo iam explicato, om- nes tamen isti duntaxat erant ex Hebræis: Quia non sum (inquit) missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israel. Oportebat au- tem quod etiam gentes ad se traheret, nam & populus gentium etiam hanc precem, & cla- morem emittebat; Trahe me, post te curremus. Sed quomodo, inquires, petebant trahi ab eo, quem nesciebant? Sed & ego quæram, quo- modo desiderabant eum quem ignorabant? & tamen quod desiderarent, Propheta testatur, qui ait: Veniet desideratus cunctis gentibus, seu veniet desiderium cunctarum gentium. Et à Ia- cob vocatur Expectatio gentium. Verum igitur est, quod gentium populus & congregatio (in qua tamen fortè non defuerunt aliqui iusti, si- cut Job & amici eius) & desiderabat, & pete- bat Saluatoris aduentum, quoniam nimis illo indigebat, eo genere locutionis quo dicimus, vnamquamque rem quasi pondere, & propen- sione naturæ appetere & postulare id, quo ma- ximè indiget. Quo sensu Euripides, referente Aristotele, dicebat terram cum arefacta est, a- mare imbrem: & cælum imbre plenum cupere cadere in terram. Quæ etiam phrasis frequens est in Scriptura. Nam apud Oseam dixit Dominus, Exaudiam cælus, scilicet optantes, & petentes im- bribus terram perfundere. Et illi exaudient terram, quasi desiderantem, & petentem ab illis irrigari. Et terra exaudiet triticum, nimirum quod copiose nasci, & crescere cupit. Eodem sensu ait Dauid pullos coruorum inuocare Deum, onagros ex- pectare in siti sua, & catulos leonum quærere à Deo escam sibi. Et Paulus inquit omnem crea- turam ingemiscere, & parturire vsque adhuc &c. Multoties etiam in Scriptura homines nihil tale cogitantes, eum affectum habere dicuntur, quem vulgus eos habere indicaret, si id quod futurum erat, cognoscerent. Cum igitur Christi aduentus, prædicatio, vocatio, & gratia trahens summè ne- cessaria esset cunctis gentibus, ideo illam dicun- tur desiderare, & petere; quam item si cognou- issent, ardentè cuperent, & postulerent. Ideo- que illis etiam accommodare possumus præca- tionem istam, Trahe me: & propositum sequens, post te curremus.

Matth. 15. v. 24.

Aggei 2. v. 8.

Genes. 49. v. 10.

8. Ethic. c. 1.

Osee 1. v. 12.

Psal. 103.

v. 17. & 21. ad Rom. 8. v. 22.

Gratia trahens per stellam trahentem magis ad praesepium.

De trahitione gentium virtute Christi exaltrati in cruce. §. 1.

EXAUDIUIT Dominus orationem istam, Etiam vt ab illis fusam; & cum primum natus est in Betlehem, voluit trahere ad se primitias gentium; traxit per stellam tres Reges ab Oriente. Nec tamen traxit eos sola stella illa corporea...

PRO FRESISTO CREVICIS CIRCA EVANGELIVM.

Vnde cum instante passionis tempore quidam Gentiles desiderarent videre Christum, ad quem, cum eorum desiderium Philippus & Andreas detulissent, sumpta hinc occasione, quod futurum erat praedicans, ait: Ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum.

Id est non solum Hebraeos, sed etiam nationes gentium ad me traham, & eorum desiderium exaudiam, quod & mirè perfecit. Traxit enim eos in funiculis Adam, & in vinculis charitatis. Id est summis beneficiis & praeclarissimis sanctitatis exemplis.

Serpens aeneus exaltatus in ligno trahentem ad se omnes vulneratos a serpentibus, quia ad aspectum illius salutem sperabant, ex promissione Dei, eo quod Christum crucifixum representabat.

Christus enim crucifixus, vt ait Paulus, vocatis siue Iudaeis, siue Graecis est Dei virtus, & sapientia.

Vbi quæso ita effulset infinita Dei sapientia, ac in cruce? Vbi plus flagrauit immensa eius charitas? Vbi vehementiores spirauit odores omnipotentis eius virtus,

& misericordia? Vbi resplenduit magis eius sanctitas, mansuetudo, patientia, obedientia, paupertas, & omnigena perfectio? Quid ergo mirum quod omnes ad se trahat, & quod omnes post illum currant in odorem talium vnguentorum?

Hæc traxerunt latronem in cruce pendentem, & quamuis corpore ligatus clavis, & cruci affixus, spiritu tamen liber ita velociter cucurrit post Christum, vt breuissimo tempore accepit brauium, persensit odorem virtutum Christi in cruce, stupuit ad tam heroicam patientiam & mansuetudinem, ac dilectionem, quod pro persequentibus exoraret, credidit esse Filium Dei, & cæli regem, & credens ait, Meminto mei Domine, dum veneris in regnum tuum.

Cui Dominus vt plenius ad se traheret nouis funiculis Adam, & fortioribus vinculis charitatis, respondit; Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Id est tu ipse qui mecum es in cruce, hoc ipso die eris mecum in paradiso: quia exaltatus a terra omnia traham ad me ipsum, vt vbi ego sum, illic sit & minister meus, & quicumque secuti fuerint me. Ego sum in cruce secundum corpus, & infimam portionem animæ, quæ afflictionibus premitur, sum tamen in paradiso secundum partem spiritus quæ Deo fruatur.

Vtrobique erit mecum ille quem ego traxero, quia in cruce quidem erit, sed de cruce gloriabitur, gaudebit, & exultabit, nam crux simul etiam est paradisi, qui in cruce gustatur, & per illam tandem plenè possidetur. Hodie, id est ex hoc die, quicumque me trahentem secutus fuerit, erit mecum & sub mea protectione in paradiso Dei, quem nunc aperio, & promitto, & vt mecum introeat, benignè traho. Traho quidem vt currat post me crucifixum, mea crucis sequens vestigia, sed traho vt perueniat ad me in paradysum, vt regnet mecum, sicut passus est mecum. Ibi sunt funiculi Adam, & vincula charitatis, quibus oportet eos trahi, vt mecum sint funiculis tribulationum coniuncti, & vinculis dilectionis, & gaudij astricti.

Merito ergo omnis Ecclesia clamat: Trahe me, post te curremus. Vtinam Domine, exaltatus in cruce trahas nos ad te ipsum, vt post te curramus, & vbi tu es nos simus. Vtinam & tu perpenderes hæc beneficia, & exempla Christi in cruce pro te exaltati; traheret enim ad se te ipsum, & omnia tua: sic enim interpretatur hæc verba D. Augustinus: Omnia traham ad me ipsum. Id est carnem, animam, spiritum, & mentem, nihilque hominis erit, quod ad me non traham, vt omnia eius seruiant mihi: vt etiam post me currant, corpus, & spiritus, memoria, intellectus, voluntas, appetitus, & sensus; imo traham etiam ad me diuitias, honores, dignitates, & quasuis delicias, vt omnia hæc meo mancipentur seruitio, vel propter me relinquuntur, vt expeditius liceat post me currere, & Euangelicam perfectionem profiteri.

De uocatione & trahitione gentium medijs Apostolis & discipulis. §. 2.

CATERVM hanc prophetica Christi predicationem: Omnia traham ad me ipsum, post passionem eius, & aduentum Spiritus sancti impletam esse constat, quando Apostoli, &

XV.

Lucæ 23. v. 42.

Ioan. 12. v. 26.

Tract. 52. in Ioan.

XVI.

Aet. 10. v. 11.

Primum sensum sequitur D. Aug. 1. 50. Hom. in Hom. 45. D. Ambr. Hier. & Greg. 30. Mor. c. 7. secundum glossam interlinearis: tertium. Item Cass. lib. 3. de instit. re. nunc. c. 3.

Ioan. 1. v. 17.

discipuli per vniuersum orbem dispersi Euangelium vbique prædicarunt, & Christo nationes gentium subiecerunt, dixit tamen Ego traham, quoniam Apostoli solum fuerunt eius instrumenta. Ipse vero per illos præcipuè omnia trahentem, infundens gratiam trahentem, quæ intus corda immutabat, & ad ipsum ire vi quadam diuina compellebat. Huius autem gratiæ vim, & efficaciam ad gentes attrahendas manifestauit Dominus Diuo Petro in ecclasi quadam; vidit enim Vas quoddam velut linteum magnum quatuor initiis submitti de caelo in terram, in quo erant omnia quadrupedia, & serpentina terræ, & volatilia cæli. Et cum vox de caelo ter dixisset Petro, Occide & manduca, postea, receptum est vas in cælum. Vas istud quasi linteum representabat, vel Ecclesiam, cui aggreganda erat multitudo gentium, vel corpus Christi in cruce extensum & mortuum; linteum enim est mortificationis indicium; vel Euangelium Christi vbique prædicatum; quod virtute passionis ipsius omnes gentes amplexatæ sunt; vt verifictur quod dixit, Omnia traham ad me, id est; omnia quadrupedia, serpentina terræ, & volatilia cæli, & omnium gentium nationes diuersis vitiis infectas traham ad meam Ecclesiam, & ad me ipsum in cruce, vt eas mihi vniam per fidem, & amorem; & ad meum Euangelium, vt illud amplectentur, & legi meæ subiiciantur. Quatuor autem initia linteæ, seu quatuor anguli vinculi funibus, quibus a caelo descendit in terram, & a terra iterum ascendit in cælum, sunt eadem quæ vocat funiculos Adam, & vincula charitatis, quibus nos ad se trahit; initia videlicet nostræ salutis, & conuersionis ad ipsum; quæ omnia a caelo descendunt: quia Omne datum optimum, & omne donum perfectum de suis sum est; & tandem in cælum nos deducunt vbi vita æterna consummatur. Quatuor ergo initia erunt beneficia nobis a Christo collata, ex quo factus est homo, miracula quibus prædicationem, & doctrinam confirmauit, heroica eius sanctitatis exempla, & sacramenta pro omnium salute ab ipso instituta. Cognitio ergo horum quatuor, seu quatuor hæc notitiæ a Deo insusæ, sunt quatuor initia fidei, & conuersionis gentium, quæ tradiderunt quatuor Euangelistæ, & prædicauerunt Apostoli, quibus gentes conuictæ legem Euangelicam receperunt, & Christo Domino, eiusque Ecclesiæ aggregatæ sunt. Vox autem de caelo dicens Petro; Occide & manduca; admonitio est prædicatoribus ac ministris Euangelij facta, vt sint cooperatores Christi, & gratiæ eius in reductione animarum ad ipsum: trahit enim Deus peccatores ad ministrorum pedes, vt ipsi in eis occidant peccata, & Christo capiti, eiusque Ecclesiæ vicario vniant per veram fidem & charitatem, sacramentorumque administrationem. Quibus peractis vas in cælum recipitur, quia ad vitam cælestem admittuntur, per quam in regnum cælorum, quod sanguine Christi apertum est, tandem recipiantur.

Quomodo Christus Dominus modò omnia trahas ad se. §. 3.

Hæc pro gentium conuersione depicta: Had ea quæ modò in Ecclesia contingunt facillè est accommodare. Prophetica enim illa prædictio Saluatoris continuo vsque ad finem mundi implenda est: quouis enim tempore, & ætate trahit omnia ad se, & vas illud linteum nondum plenum est omnibus animantibus, quæ capere potest, sed in dies noua recipit animantia, quæ occidenda, & manducanda Petro demandantur. Vndenon sine mysterio relata hac visione, subdit Diuus Lucas, Hoc autem factum est per ter, nam semel, iterum, & tertio demissum est linteum de caelo, totiesque retractum, & ad singulas demissiones vox de caelo emissa, & a Petro responso reddita, post tertiam vero receptum est vas in cælum: quod ita factum affirmant Diuus Augustinus, & Cyrillus Alexandrinus, aliique Doctores: causaque fuit vt significaretur, sicut diximus, successu temporis Ecclesiam colligendam esse ex omnibus gentibus, Euangeliumque per varias mundi partes deferendum, & peccatores ad Christum Dominum trahendos, vt illi vniantur, donec tandem omnes iusti in fine mundi cum ipso Christo triumphali pompam glorificati in cælum Emphyreum ingrediantur. Et sicut animantia ista non propriis viribus, nec suis pedibus, aut aliis in cælum ascenderunt, sed in linteo a caelo per quatuor initia demisso: sic peccatores non suis viribus iustitiam, gratiam, & gloriam possunt adipisci, nisi trahantur ab ipso Deo, & eius auxilio præueniantur, excitentur & deducantur. Vnde tandem infert Diuus Augustinus, non pertinere ad Ecclesiam nisi qui continentur intra hoc linteum, nec recipiuntur in cælum, sicut nec animantia erepta sunt a diluuiio nisi quæ in arca cum Noë introierunt. Oporter ergo in hoc linteum primò intrare, occidi, & manducari, id est peccatis mori, & intra Christi & Ecclesiæ viscera assumi, vt in cælum pateat introitus. Qui ergo iam ex Dei misericordia semel intra hoc linteum per baptismum receptus es, hoc curare debes, vt in te peccata non viuant amplius, sed gladio penitentiae occidantur, vt Christo tanquam viuum ipsius membrum reuiniaris. Et quia ad hoc etiam indiges gratia Dei trahente, hanc sollicitè debes expostulare, dicens cum sponsa, Trahe me, post te curremus.

At sicut Christus Dominus paratus est te trahere, ita tu paratus esse debes trahenti & vocanti consentire, & post ipsum currere. Quod facillè obtinebis, si perpendas ineffabilia bona quæ latent in voce illa, Ad me, cum ait; Omnia traham ad me ipsum; & Venite ad me omnes. Ad me inquam tanquam ad propitiatorum, qui vestra remittit peccata; tanquam ad medicum qui sanat vestra vulnera; tanquam ad magistrum, qui docet vos viam salutis; tanquam ad regem & protectorem, qui vos regit, & ab hostibus tuetur; tanquam ad patrem, qui vestri curam gerit; tanquam ad pastorem, imò & nutrimum, qui vos pascit, & suo corpore,

Ternarius numerus plenitudinem indicat. Arist. 1. de celo c. 2. ait, tria sunt omnia in Psal. 104. conc. 3. lib. 7. in leuit. 1. dicit magister historiae scholasticæ in actu & Caietanus. Vide Lottinum.

Serm. 26. de diuersis.

Matth. 11. v. 28.

ac sanguine nutrit; tanquam ad ideam, & exemplar sanctitatis, quam imitari debetis; & tandem tanquam ad vltimum finem vestrae felicitatis aeternae, quam summè desideratis, & neputetis me ad spiritualia ita vos inuitare, quòd temporalia vobis impertiri negligam: scitote, quòd ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum; omnia inquam creata, vt sub meo dominio sint & potestate, vt illa ad nutum meis possim electis elargiri, iuxta promissum quod illis praestiti, cum dixi: Primum querite regnum Dei, & iustitiam eius, & haec omnia adiuuentur vobis. Trahe me ergo Domine ad te, siquidem in te vno cuncta simul inuenio bona, quae in cruce exaltatus meruisti, & traxisti propter me.

Matth. 6. v. 33.

XVII. Sed edificè a magistro modum trahendi ad te cuncta bona. Iplè enim, quia exaltatus fuit in cruce, traxit ad se omnia, & tu similiter si pro amore ipsius crucem amplexatus fueris, & obediens voci eius dicentis; Qui vult venire post me, abneget semetipsum & tollat crucem suam, & sequatur me: citra dubium virtute Christi trahas ad te omnia, nimirum omnia spiritualia, quae tibi expedierint ad salutem, & etiam temporalia, quae ad illa consequenda necessaria fuerint. Vnde Diuus Bernardus vsurpans sibi vocem sui capitis Christi, audacter dicit; Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum, neque enim temerariè vsurpo mihi, fratres mei, vocem cuius me induo similitudinem. Quod si ita est, non putent diuites huius seculi fratres Christi sola possidere caelestia, quia audiunt dicentem, Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum: possident & terrena. Et quidem tanquam nihil habentes, & omnia possidentes, non mendicantes vt miseri, sed possidentes vt domini, eo pro certo magis Domini, quo minus cupidi. Etenim fideli homini totus mundus diuitiarum est; totus planè, quia tam aduersa, quam prospera ipsius, aequè omnia seruiunt ei, & cooperantur in bonum.

Matth. 16. v. 24.

Serm. 21. in Cant.

Matth. 5. v. 3.

1. Ad Cor. 6. v. 10.

Denique hoc praer omnibus considerare debes, quòd Christus Dominus vbique eandem vim habet trahendi ad se omnes, qui illum meditari & intueri desiderant: siue illum consideres in diuersorio natum, & positum in praesepio, siue fugientem in Aegyptum, siue in Iordane baptizatum, siue transfiguratum in monte, siue praedicantem in synagogis, siue orantem in deserto, & in horto, siue ligatum ad columnam, siue baiulantem sibi crucem, aut in ea fixum, siue ab inferis resurgentem, vel ascendentem super omnes caelos, trahet ad se cor tuum, & animam tuam, & omnia quae tua sunt: quia vbique vim habet infundendi gratiam trahentem, quae mentem illuminat, cor liquefacit, & ad caelestia eleuat & deducit, vimque imprimi vt post ipsum curras, donec assequaris. Semper ergo stude illum meditari, & semper traheris ab illo. Similis esto herbae solari quae heliotropium dicitur, quod se cum sole circumagat die ac nocte etiam die nubilo. Solis ortum mane spectat, & eius iter ita sequitur, ut illi respiciens, quòd cum eo conuertatur spectans occasum. Crediderim autem ita esse natura comparatum, vt virtus solis trahat

Simile. Torna sol.

herbam versus se, & herba naturali impulsu feratur versus solem: ita Christus Dominus sol iustitiae, qui ab ortu suo in diuersorio Bethlehemitico cursum suum peregit vsque ad occasum mortis in monte Caluario, & postea ascendit in caelum; vnde prius descenderat, semper tamen, & vbique omnes ad se trahendi virtutem habet, gratiam, impulsu, & odores inspirat, qui trahere valeant. Tu igitur tanquam spirituale quoddam heliotropium, ipsum vbique intueri, iam vt iacet in praesepio, iam vt est fixus in cruce, iam vt ad dexteram Patris sedet; vnde & Ecclesia hunc Christi circulum quotannis celebrat, vt illum in omnibus mysteriis intueamur, cuius virtute trahamur, vt donorum ipsius fiamus participes. Debes autem illum intueri die ac nocte, & die etiam nubilo; id est tam in prosperis, quam in aduersis, tam in die consolationis spiritualis, quam in nocte desolationis, vel in nebula obscuritatis & caliginis; oculus enim fidei, & pura intentionis vbique & semper ad Christum dirigendus est; Nam oculi mei semper ad Dominum. Quare semper? Quoniam ipse euellit de laqueo pedes meos. Vbiq; sunt laquei nos detinentes, ne post Christum curramus. Vbiq; ergo semper oculi nostri dirigantur ad Christum, qui gratia sua laqueos dirumpet, & nos ad se trahet.

De trahione per diuinissimam Eucharistiam. §. 4.

SEd praer omnibus mysteriis vis ista trahendi maximè inest diuinissimae Eucharistiae: vt enim perpetuo vsque ad consummationem seculi veritas staret promissionis: Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum, instituit in memoriale perpetuum suae in cruce exaltationis, hoc venerandum sacramentum & sacrificium, in quo ipse Christus sub speciebus panis, & vini quotidie exaltatur in Ecclesia, vt omnium fidelium corda trahat, & rapiat ad se ipsum. Est enim etiam memoriale omnium quae fecit, vt homines ad se traheret: ad quae respiciens Ecclesia, modò illi dicit, Trahe me, post te curremus in odorem vnguentorum tuorum.

Etenim Eucharistia est funiculus noui, & caelestis Adam, quo ipse ligatur speciebus sacramentalibus panis & vini, quamdiu illae durant: quo summo beneficio ligat, & vehementer trahit filios veteris Adam; vt exuantes eius actus, post nouum celeriter currant, & illum per imitationem induant. Est etiam vinculum charitatis inter Deum, qui charitas est; & Ecclesiam eius sponsam, omnemque credentes in illum, plurima continens vincula, & ingentia amoris beneficia, quibus illos trahit ad se, vt illum similiter eadem profsequantur charitate, quae est vinculum perfectionis, & per hanc dilectionis excellentiorem viam, ad vniionem cum ipso perueniant. Vnde postquam Propheta dixit: In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis: subiicit, Et declinaui ad eum, vt vesceretur. Nam sicut in deserto dedit Israelitis manna de caelo, de quo ibi

XIX. PRO FE- STO COR- P O R I S CHRISTI. Ioan. 12. v. 16.

I. Epilogus eorum quae dicta sunt, pro Eucharistia. Ex Osee 11. v. 4.

est sermo, ita nunc declinauit, & humiliatus est, praebens panem viuum de caelo, suum corpus, & sanguinem, vt vesceremur; quo victu nos ad se alliceret, & vehementer traheret.

2. Ex Luca 6. v. 17. & c. 8. v. 46.

Mat. 9. v. 21

3. Apoc. 22. v. 16.

Rursus Eucharistia est vestimentum Christi, à quo prodit virtus ad sanandum totum hominem ab omnibus languoribus suis; qua spe trahitur omnis turba fidelium, queritque illum tangere, quia virtus de illo exit, & sanat omnes; & qui viua fide dixerit, sicut mulier quae fluxum sanguinis patiebatur, Si tetigero tantum vestimentum eius, saluus ero; perfectam consequetur sanitatem, virtute ipsius qui dixit, Quis me tetigerit? nam & ego non virtutem à me exiisse. Exit enim virtus ab illo, vt sanet omnes qui sacramentum hoc dignè tangunt, & recipiunt.

Eucharistia item est stella splendida, & matutina, licet nube accidentium sacramentalium contecta, quae vim habet trahendi non solum reges ex Oriente, sed omnes homines ex quauis mundi plaga, currentes ad diuersorium Ecclesiae, vbi in altari velut in sacro quodam praesepio, est Christus pabulum & panis vitae: cuius fame, & desiderio trahuntur, vt eo spiritualiter reficiantur. Est praeterea diuinus sol per hunc mundum cursum peragens; & quamuis sit in nubilo, trahit ad se homines, vt tanquam spiritualia quaedam heliotropia post illum ferantur, & vbicumque est, oculos in illum conuertant; quod facile in Ecclesiis, & processionibus cernitur: nam vbicumque est hoc diuinum sacramentum, ad se oculos fidelium trahit, relictis aliis quae caro videre concupiscit.

4.

Vnde non immeritò illud etiam vocauerim diuinum quendam magnetem trahentem ad se ferrea corda hominum, vt illi inhareant: at sicut magnes non trahit ad se aurum, vel argentum, sed ferrum, eo quod ei in quibusdam proprietatibus naturae magis assimilatur: ita Christus Dominus in hoc sacramento non trahit nobiles, diuites, vel potentes, sed humiles, & mites, & eos, qui in iustitia, & sanctitate ei assimilantur. Est enim cibus iustorum, propter iustos exhibitus; est in sacrificio etiam offeratur pro peccatoribus, eosque trahat, vt à vulneribus sanet.

5. In Exhort. 15. l. 1. di. Etum est de his vnguentis.

Denique Eucharistia est pretiosissimum Christi vas, in quo recondita sunt omnia quae in ipso sunt fragrantissima, cum contineat Dei, & hominis immensas perfectiones, & virtutes: inter Dei beneficia supremum, inter Christi sanctitatis exempla summum, & vtraque ratione ad trahendum omnia post se potentissimum. O diuinissima Eucharistia, Trahe me post te, curremus in odorem vnguentorum tuorum. In te fragrat humilitas, & obedientia; exhalat odorem charitas, & patientia; redolet misericordia, & liberalitas: trahe me, vt ego & vires meae curramus in odorem horum vnguentorum, donec eorum mereamur esse participes.

x x.

Sed quid est quod sponsa non dixit, curremus in odore vnguentorum tuorum, sed in odorem; cum tamen plura vnguenta, plures etiam emittant odores? Sed hoc vnitate quamdam indicat in odoribus profluentibus ab vnguentis. Quamuis enim in Christo Domino plures fuerint virtutes, & perfectiones tanquam vnguenta optima, plures etiam habeat naturas, diuinam, & humanam; & in humana plures partes, ac facultates mirifice

fragrantes; cuncta tamen haec vnum spirant odorem diuinitatis, cum vnus tantum sit Christus, vnicus tantum Dei Filius singulis partibus, & facultatibus humanitatis vnitus, & eundem infinitatis valorem cunctis operibus praestans. Propter quod omnis Christi operatio humana, licet diuersa sit à diuina, vnico nomine vocatur à Diuo Dionysio, Theandrica; id est Deiuirilis. Sic etiam Eucharistia etiam plures contineat partes omnigenum odorem spirantes, vnum tamen praecipuum diuinitatis spirant odorem: & hic est qui potissimè nos trahit ad Christum: nam à diuinitate inest virtutibus, ac operibus humanis, & sacramentis trahendi vis, & potentia. Propter quod licet thymiaa ex multis aromatibus conficeretur, inter quae maximè commendatur thus lucidissimum, id est mundissimum, ab omni re sine expurgatum; tamen super panes propositionis hoc solum thus lucidissimum apponebatur: & panes quidem cedebant in vsum sacerdotum, thus verò cremabatur in sacrificium. Erat autem thus symbolum diuinitatis, vnde Magi Regi nato obtulerunt thus tanquam Deo vero, quia soli Deo offertur. Cum ergo panes illi sacramentum Eucharistiae significarent, quo vescuntur omnes fideles, qui Christi sunt spirituales sacerdotes, thus super illos appositum, diuinitatem eius indicat, quia panis est diuinus, verum Deum in se continens, & fragrantiam thuris seu diuinitatis emittens. Ideoque cum in sacrificio offerretur, odor ipsius, quia thuris est, summè Deo placet. Vnde cum de sponsa dictum esset, Odor vnguentorum tuorum super omnia aromata, paulò post subditur, Et odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris; quasi id quod praedictum erat, valde amplificare volens: ex eo quod (vt interpretatur Nyssen, & Theodoretus) thus diuinitatem indicat. Vestimenta autem sponsae, (ait Theodoretus) est ipse Christus iuxta illud Pauli, Induimini Dominum nostrum Iesum Christum. Christus autem diuinitatis efflat odorem. Nyssen autem, qui per vestimenta virtutes intelligit, eas odorem efflare dicit sicut thuris, quia ipsam Christi diuinitatem imitantur. Vnde & qui Eucharistiae diuino odore tracti, ea saepius vescuntur, eundem diuinitatis odorem induunt, dum diuina eius opera conantur imitari. Praedixerat hoc Osee Propheta, cum dixit, Ero quasi ros Israel, germinabit sicut libanum, & erumpet radix eius, vt Libani, libani rami eius, & erit quasi oliua gloria eius, & odor eius vt Libani. Conuertentur sedentes sub umbra eius, & vident tritico. Quae verba de Eucharistia interpretatur D. Cyrillus Alexandrinus, vt fusiùs dicitur infra in id, Sub umbra illius quem desideraueram sedi, & fructus illius dulcis gutturi meo. Qui ergo viuet, seu inebriabitur hoc diuino tritico Eucharistiae, caelestem percipiet gratiae rorem, germinabit vt pulchrum lilium, omni semota temporali sollicitudine, altas figet humilitatis radices, vt cedrus, crescentque rami bonorum operum in altum tendentes, & instar oliuae gloriosa misericordiae opera producet. Et denique odor eius erit vt Libani, quimons multis arboribus aromaticis; redundabat, maximè verò thuriferis: vnde & Diuus Hieronymus sic explicat, Erit odor eius vt thuris; quoniam nomen Hebraeum & Graecum, tam montem Libani, quam thus signifi- cat. Qui ergo Eucharistia fruitur, & post Christum

Cap. 2. d. diuin. no. minib. post medium. D. Th. 3. p. q. 19. art. 1.

Exod. 30. v. 34.

Leuit. 24. v. 7.

Vide Ribesam in Osee 14. v. 6. inf. citand.

Cant. 4. v. 10. & 1.

In hunc locum Cant. 4.

Osee 14. v. 6.

Lib. 4. Ez. hort. 27.

In id Cant. 4. Odor vnguentorum eius vt thuris, etiam dicitur, sicut Libani.

currit, sic bonis operibus fragrabit, vt odor eius...

EXHORTATIO IV.

PRO FERIA 4. PENTEC. CIRCA EVANGELIUM. ET PRO COM- MVNI MART. TEMP. PA SCHALI, in id, Sime me nihil potestis facere.

De necessitate gratiae Dei trahentis nos ad se, de superbia erigente se contra illam; & de triplici gradu humilitatis illi opposito, & de subiiciendo intellectus oculis Dei iudicis, circa eos quos trahit, vel non trahit.

Trahe me.

AM de Ecclesia nostra, & singularis animabus in particulari, praedicta verba sponsae declaremus; in quibus duo potissima traduntur salutis nostrae, ac edificij spiritualis fundamenta. Alterum est necessitas diuinæ gratiae excitantis, & adiuuantis nos ad virtutis, sanctitatis, & perfectionis opera exequenda: alterum verò libertas arbitrij nostri diuinæ gratiae consentientis, & cum ea cooperantis, vt id assequatur, quod intendit. Primum indicat oratio illa, trahe me; secundum verò sequens propositum, post te curremus: ytrumque euertere moluntur falsi fratres, quos nos vocamus haereticos, sponsa verò filios matris suae qui eam oppugnabant; Dauid autem ciues Babylonis, & filios Edom; id est, filios confusionis, & tenebrarum, qui contra Ecclesiam clamant, Exinamite, exinamite vsque ad fundamentum in eas; hoc est, omnia demolimini, cuncta destruite, vires se relinquatur lapis super lapidem, etiam fundamenta eradicat, vt quod aedificatum erat, amplius reaedificari nequeat. Hoc verbis dixerunt haeresiarchae, hoc operibus testantur superbi, & carnales homines.

De superbia erigente se contra gratiam Dei trahentem nos. §. I.

Pelagius & sequaces.

QUIDA M enim, vt liberum arbitrium, eiusque vires extollant, & magnificent, gratiam Dei destruerent conantur; negantes necessarium esse quod à Deo trahamur, vel petere ab eo quod trahat nos; sed postquam nos creauit, legemque euangelicam dedit, nostris viribus posse ad illum ire, post illum currere, & cetera bona peragere; superbè, & blaspheme contra Deum gloriantes, & dicentes, Manus nostra excelsa, & non Dominus fecit haec omnia. Et iterum, In fortitudine manus meae feci; & in sapientia mea intellexi, & abstuli terminos populorum; in hoc instar

Deut. 32. v. 37. Isa. 10. v. 13.

diaboli se ipsos Altissimo similes esse credentes. Est autem haec superbia (vt notat Diuus Bernardus) aut caeca, aut vana: caeca cum errans contra fidem, haec ita esse credit, vt praesumat: vana cum ita de suis viribus se iactat, ac si à seipsis illas haberet. Contra vtramque insurgit Apostolus, dicens, Quid habes quod non accepisti? quod si accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Ac si diceret; O superbia caeca, quid habes quod non receperis à Deo creatore tuo, sine quo nihil fuisses, neque esses? Et quid boni agis, quod non per virtutem à Deo receptam agas? Quod si fateris recepisse à Deo, quid, o superbia vana gloriaris, ac si non recepisses ab illo, cui gratias agere, & gloriam dare debuisses? Verè vtraque superbia caeca, & vtraque vana; quia putat se non errare, nec delinquere, cum tamen verè erret & delinquat; sicut superbus ille, qui dicebat, Dives sum, & nullius ego; ego mihi in omnibus sufficio. Cui Dominus respondit, Nescis quia miser es, pauper, caecus, & nudus. Vnde ergo superbis terra & cinis? vnde contra Deum alas erigis monstrofa fera? Aufereat te Deus dona sua, vt cum te videris nudum, ipsa experientia cognoscas non fuisse tua. Vidit quondam Daniel ferocem bestiam ascendentem de mari, Erat autem quasi leaena alas habens aquila; & aspicebam (inquit) donec auulsa sunt ala eius, & sublata est de terra, & super pedes quasi homo stetit, & cor hominis datum est ei. En hieroglyphicum superbiae, supplicij, & remedij ipsius, delumptum à leaena, & aquila, quae inter animantia terrena, & volatilia tenent principatum. Leaena saeuissima est, & ita (teste Plinio) coitum gestiens, vt non vnus leonis contenta congressu, cum pardò, & hyæna misceatur. Aquila verò altissimè volat, nec reuerita solem, contumaci in ipsum acie inuictetur. Quadrant hæc in superbos seculi sapientes, qui (vt refert Diuus Paulus) euauerunt in cogitationibus suis, & obscurarum est insipiens cor eorum, & dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, in passionem ignominiae, &c. Vnde ex hac parte leaenis fuere turpiores, qui se iactabant reliquis sapientiores. Sed missos modo faciamus antiquos: nunquid non leaena habens alas aquilæ, superbus, qui cum homo sit terrenus, & terrenis affectus, vires se praesumat habere supra id quod hominis est, vt se solo ad caelestia volet, & se Deo æquare velit, quasi Deo non egeat? Vt leaena quadrupes, manibus, ac pedibus per terram ambulat, terræ inhæret, & tamen ex diuitiis, honoribus, scientiis, aliisque donis sibi alas constituit, vt supra se suasque vires se attollat, aliis se praeferat, & sicut dicit Diuus Gregorius, dum accepta dona sibi arrogat, suis contra Deum armis pugnat. Iustum ergo superbi supplicium erit, quod auellantur eialæ, Aspicebam (inquit) donec auulsa sunt ei ala. Auferuntur enim illi diuitiæ, potestas, regnum, & dona etiam spiritalia; vnde occasionem sumebat superbiendi, vt ipsa cognoscat, quam ineptè de illis tanquam de propriis bonis gloriabatur.

Hoc est quod per Isaiam minatur Dominus cuidam superbo, dum prius ei suam arrogantiam exprobrasset, Nunquid ait, gloriabitur securus contra eum, qui fecit in ea? aut exultabitur serra contra eum à quo trahitur? quomodo si eleuetur virga contra eleuantem se, & exaltetur baculus qui trahit lignum

Epist. 41. ad medium. Isa. 14. v. 14.

1. Cor. 4. v. 7.

Apoc. 3. v. 17.

Dan. 7. v. 4.

Ita Plinius lib. 8. c. 16.

Ad Rom. 1. v. 21.

Lib. 3. mor. c. 2.

Isa. 10. v. 13.

est. En quatuor egregiae similitudines ad confundendam superborum arrogantiam. Nihil enim miser homo magis potest sine diuino adiutorio, quam securis, aut serra, virga, vel baculus sine artifice, vel homine qui operatur, aut trahit, vel mouet illa. Et sicut hæc instrumenta ineptè gloriarentur de motu & artificio factò, sibi illud arrogantia; ita impiè gloriatur homo ea sibi attribuens, quæ sine Deo auxiliante agere non potest. Propter hoc ergo, id est, propter hanc vestram inanem gloriam & iactantiam, mittet dominator Dominus exercituum in pinguibus eius tenuitatem, & subtus gloriam eius succensu ardebit quasi combustio ignis. Hoc est; auferet à pinguibus pinguedinem, à fortibus fortitudinem, & à gloriosis gloriam; & subtus arma gloriæ eorum incendetur ignis, qui omnia absumat, ne ulterius in iis fidant, & contra Deum suis armis pugnent. Simili supplicio puniuit Dominus superbam Babylonem, quæ de sua potentia contra Deum gloriabatur, cui dixit per eundem Prophetam, Descende, sede in puluere virgo filia Babylon: sede in terra, non est solum filia Chaldaeorum: quia ultra non vocaberis mollis, & tenera: tolle molam, & mole sarinam. Id est, propter superbiam tuam cades à statu reginæ, & virginis teneræ, & delicatæ, in miseram conditionem ancillæ alligatæ molæ ad molendam farinam: tunc autem Reuclabitur ignominia tua, & videbitur opprobrium tuum. Vtrionem capiam, & non resistet mihi homo: nam qui patienter tolerat superbos, cum vindictam de eis sumit, nemo est qui resistere ei valeat.

Isa 47. v. 1. D. Gregorius lib. 6. Mor. c. 11.

Lib. 2. Machab. c. 9. v. 8. & 12.

Sed quia huiusmodi supplicium sæpè est languoris remedium, sicut contigit superbo Nabuchodonosor Babylonis regi; de quo Daniel loquitur sub specie leaenæ habentis alas aquilæ, idè subdit, & cor auulsis alis, Stetit super pedes quasi homo, quod hominis datum est ei. Nam qui antea, vel quatuor pedibus ambulabat super terram, tanquam leaena terrenis inhians, vel alis aquilæ volabat super se altiora quam poterat, inquires; iam vel vt homo rationis compositum medium tenet, super duos pedes erectus stat, caput & oculos ad eum leuat, quia cor homini dignum datum est ei, vt se ipsum agnoscat, & Deum, ei; se penitus humiliet, & subiiciat. Quod stupendo exemplo confirmat Scriptura de superbissimo rege Antiocho, cuius superbiam, & humiliationem ita describit, Is qui sibi videbatur fluctibus maris imperare, & altitudines montium in statera appendere, & sidera caeli contingere, nunc humiliatus ad terram in gestatorio portabatur. Et paulò post. Hinc igitur cepit ex graui superbia deductus in sui agnitionem venire diuina admonitus plaga. Tunc autem protulit mirabilem & proficuum valdè sententiam, quam velut margaritam ex luto decerptam, (quia impius iste perfectam non egit poenitentiam) sic accipe, Iustum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire. Iustissimum quippe est hominem Deo subiici, à quo quidquid est, quidquid habet, & quidquid agit, benigne recipit.

De necessitate gratiae Dei trahentis nos. §. 2.

Hæc igitur omnia contemplan's Christi sponsa, vtramque superbiam caecam, & vanam omnino respiciens, dum ait, Trahe me, tria nobis salutaria monita tradit. Primum enim fateatur se egere continuò gratia Dei praemouente, excitante, & trahente ipsam, quam non à se, sed à gratuita Dei benignitate debet recipere; prout edocta est à suo sponso, dicente, Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum. Et paulò post. Nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum desuper. Quod prius dixit, nisi traxerit, postea repetens, ait, nisi fuerit datum; vt intelligamus quod trahi est donum Dei, de caelo descendens, vnde non est donum solius Patris, sed trium personarum, licet Patri attribuat; quia in gratia trahente maximè omnipotentia, quæ ei accommodatur, splendet; dum subito voluntati imprimit impetum ad eò vehementem, vt eam immutet, & incipiat velle, quod antea nolebat. Filius autem etiam trahit, suam ostendens sapientiam, dum miris modis subito illustrat intellectum, & illi suadet vt approbet quod antea reprobarat. Spiritus sanctus etiam trahit suam manifestans charitatem, dum impulsus imprimit diuini amoris, quo nullus est ad trahendum fortior. Cæterum Christus Dominus cum etiam esset verus homo, noluit vim trahendi sibi arrogare, sed Patri, à quo procedebat, & missus est, vt sciremus, sicut notat Diuus Cyrillus, gratiam trahentem esse quid caeleste, & diuinum à Deo procedens, ab eoque petendam esse, & expectandam.

Ioan. 6. v. 44. & 65.

Lib. 3. in Ioan. c. 39.

Vnde sponsa, & humilis anima hac fide munita, omnem pellit inflationem, & inanem iactantiam, recolens supra memoratam Dei querelam, Nunquid exaltabitur serra contra eum à quo trahitur? Et quid ego sum meis viribus relicta nisi serra humi iacens, quæ inde eleuare se nequit, nec scindere, vel quidpiam operis facere, nisi ab artifice eleuetur, & trahatur? Non ergo gloriabor contra Dominum; nec mihi, sed illi opera bona tribuam, quæ non perficerem, nisi ipse traheret, & adiuuaret: ideoque (ait Diuus Cyprianus) in nullo esse gloriandum, quando nostrum nihil est. Hanc tandem agnoscens propriam inopiam & indigentiam, tanquam mendica orat, & petit à Deo quod sibi deest, dicens, trahe me. Ac si dicat; Desidero venire ad te, & post te currere, sed non valeo, nisi tu traxeris me; trahe ergo me, Domine, vt faciliè vadam ad te.

Isa. 10. v. 13.

Lib. 3. ad Quirin. c. 4.

Sed nunquid expectat Deus, vt petas ab illo, quod te trahat, & oratio tua, trahe me, praue nit illum, vt traharis? Absit. Alioqui iam initium salutis nostræ à nobis esset, vt fautores Pelagij dixerunt, & de hoc gloriari possemus, non in Deo, sed in nobis, quod impium est. Initium enim salutis, non à solo libero arbitrio est, sed à Dei gratia illud praue niente & excitante, vt oret, petat, & desideret, quod sibi expedit, prout oportet, & prima subita cogitatio bona, & affectio, quæ nos excitat, non à nobis est, sed à Deo caelitus emissâ: vnde per Isaiam inquit, Inuentus sum à non querentibus me, & palam apparui iis qui me non interrogabant. Et, Deus est (inquit Paulus) qui operatur in nobis, & velle, & perficere pro bona voluntate,

Hic finit error Semi-pelagianorum.

Ira definitur in Concilio Arausicano.

Cæt. 3. & 4.

Isa. 65. v. 7. Ad Rom. 1. v. 20. Ad Philip. 2. v. 13.

Mat. 23. v. 41. Mat. 23. v. 21. Tib. con. 19. co. 7. Pelag. c. 19. co. 7. Prou. 25. v. 27. Isa. 6. v. 1. Pf. 72. v. 23. Ad Ro. 11. v. 33. Traet. 16. in Io. 10. 9. Lu. 4. v. 14. 3. Reg. 17. v. 9. 4. Reg. 5. v. 1.

tibus, in quibus praedicauit, dicens, *Va tibi Cozaim, va tibi Bethsaida, quia sita in Tyro & Sidone factae essent virtutes quae factae sunt in vobis, olim in cilicio & cinere poenitentiam egisset.* Non negamus eos qui trahuntur a Deo, his beneficiis, & donis praecurari eo loco, tempore, & opportunitate prout oportet, vt velint venire, & trahi; & hoc est maximum donum Dei, & supremum beneficium, quod ita exaggerat Diuus Augustinus; Nemo venit, nisi velit; trahitur autem miris modis, vt velit ab illo qui nouit intus in ipsis hominum cordibus operari, non vt homines (quod fieri non potest) nolentes credant, & conuertantur, sed vt volentes ex nolentibus fiant. Reliquis autem hominibus auxilium praebet sufficiens etiam, vt ex nolentibus fiant volentes, sed ipsi nolunt mutare consilium; & ideo sibi impudent, quod non veniant, & trahantur. Hoc autem ita disposuit Deus, vt manifesta fiat, tum omnipotens virtus gratiae ipsius, tum liberum arbitrium hominis; vt laudem quidem bonorum, qui potuerunt transgredi, & non sunt transgressi; refulgere Deo, & non resistere; in confusione vero malorum, qui potuerunt consentire vocanti, & noluerunt, potuerunt non resistere, & resistenterunt. Quod si ultra haec vrgere velis, cur Deus non omnes ita trahat vt veniant, vel hos potius trahat, quam illos, superbe, & temerarie in Dei arcana ingredi praesumis; & scrutator maiestatis opprimeretur a gloria; tunc heroica humilitas suum munus obeat captiuando intellectum in obsequium diuinae ordinationis; vela oculos tuos sicut Seraphim, ne scruteris occulta Dei iudicia, credens esse iusta, & illum ter sanctum in omnibus circa vocationem, & derelictionem hominum; esto sicut Dauid vt iumentum apud Deum, donec intres in eius sanctuarium, vbi clare videbis, quod hic nescis. Exclama cum Apotolo; O altitudo diuitiarum sapientiae, & scientiae Dei! quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viae eius! Quis cognouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit?

Accipe denique breue & salutare consilium Diui Augustini: quare hunc trahat, & illum non trahat, noli velle iudicare, si non vis errare. Semel accipe, & intellige; non traheris, ora vt traharis: hoc est, dicito instanter cum sponsa, *Trabe me post te*: nam forsitan disposuit Deus propter hanc orationem, ex eius praemotione ortam ita tibi auxiliari, vt traharis post ipsum, ad hoc vt ita curras, quod ipsum in aeternum consequaris.

Sed ultra hoc fuge incredulitatem, & duritiam cordis, quae maximè impediunt, ne Deus media applicet, quibus trahendus es, sicut è contra ingens fides, & pietas, ac misericordia maximè Deum allicient, vt te trahat. Insinuauit hoc Christus Dominus, reddens rationem cur in Capharnaum multa signa fecerit, nulla tamen in patria sua, causam in suos conciuies refundit; quia increduli erant, & sinistrae de ipso loquebantur; idque ex inuidia, *Quia nemo propheta acceptus est in patria sua*; Id est apud suos, quibuscum conuersatus est, qui aegre ferunt illum eis praepari; sed vltius inquit; Multae viduae erant in Israel in diebus Eliae, quando fames magna erat in omni terra, & tamen non est ad vllam earum missus, nisi ad eam quae erat in Sarepta Sidoniae: multi etiam leprosi erant in Israel sub Eliaeo propheta, &

A nemo illorum mundatus est nisi Naaman Syrus; vbi simul perpende varia & secreta media trahentis gratiae; nam Elias missus est ad viduam, non viduam ad Eliam. E' conuerso autem Naaman venit ad Eliaem, non Eliaeus ad Naaman; quia aliquando Deus inspirat praedicatoribus, vt eant ad locum, vbi peccatores sunt, & trahant illos; aliquando è contra ipsis peccatoribus suggerit, vt eant ad praedicatoribus & medicos, a quibus sunt sanandi: sed cur relictae sunt viduae Israeliticæ, & missus est Elias ad viduam Sidoniam? Quia ille nimirum erant incredulae, paruificabantq; Dei Prophetam; vnde iuste repulsa sunt. Hec autem pauper erat, pia, & misericors, ac ita docilis & obediens Prophetae, vt petenti buccellam panis ex farina quam habebat, libenter porrigeret, propter quod voluit Deus ex gratia benignum se praebere illi. Nam, *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequuntur*; & infelices duri corde, quia iram potius inuenient. Rursus Naaman adeo fuit fide praestans, vt puellae Hebraeae narranti virtutem, ac potentiam Eliaei Prophetae mox crederet, & egressus è domo sua ad illum quaerendum festinaret; leprosi vero Israelitae adeo increduli, & segnes vt Prophetam nihili facerent. Et quamuis Naaman superbia elatus medium salutis ab Eliaeo praestitutum respueret, vt mox dicemus, tamen postea saniori mente se illi subiicit, & salutem obtinuit. En vbi occulta Dei iudicia semper sunt iusta, dum quosdam peccatores reprobant, & deserunt, misericordia tamen, & benignitate plena dum alios trahit; & licet aliquando etiam trahat infideles rebelles, vt Saulum, tamen exhortandi sunt, vt incredulitatem, & duritiam cordis deponant, ne diuinae gratiae obicem ponant, sed fide & pietate, ac misericordia aliquo modo Deum moueant, vt illos trahat. Sed de his plura in Exhortatione sequenti.

De hœc in lib. 1. Exhort. 18. & 21. §. 4. Mat. 5. v. 7.

Exhort. 5. §. 1.

EXHORTATIO V.

De is qui variis ex causis resistunt Deo vocanti; & de miris modis, quibus alios vocat, trahit, introducit, & compellit ad se venire, aliquando etiam per flagella.

Trahe me, post te curremus.

VIM regnum caelorum ex sententia Saluatoris, vim patitur propter multa quae illius impediunt consecutionem, oportuit vim vi repellere: vim quidem iniustam & diabolicam, vi iusta & diuina repellendo. Neutra coactionem infert voluntati, quae libera manet (alioquin nec etiam peccatum haberet, aut meritum, nec vllus dignus esset laude, vel vituperio, premio, aut supplicio) sed vehementi impetu illam trahit, vt in rem concupitam feratur. Viciofa autem vis, & diabolica triplex est, quae nuncupari potest, carnalis, terrena, mundana, iuxta illa tria quae connumerat D. Ioannes, dicens, *Quidquid est in mundo est concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia vitæ.* Trahuntur enim homines prauis in funiculis

Mat. 11. v. 12

1. Io. 2. v. 6.

Lu. 14. v. 18. Mat. 22. v. 2. Ofca. 11. v. 14.

Serm. 33. de verbis Domini.

In Mat. 22. hoc vocatur negotiatio.

Mat. 19. v. 24.

Mat. 7. v. 14.

Exod. 33. v. 19. Ad Rom. 9. v. 15.

funiculis Adam terreni, & in vinculis amoris proprii, a rebus visibilibus quas vehementer concupiscunt: videlicet vel a carnalibus voluptatibus, vel a terrenis diuitiis & possessionibus, vel a mundanis honoribus & dignitatibus, aut potius ab harum rerum inordinatis concupiscentiis, & affectibus, quae funes sunt, compedes, & vincula, quibus ligati trahuntur ad innumera & grauissima scelera perpetranda, quibus etiam compediti & vinciti detinentur, ne Deo vocanti obediunt, trahantur ab ipso, & post illum currant.

De tribus hominum generibus qui Deo vocanti resistunt. §. 1.

HANC vim patiebantur tres illi miseri, qui inuitati ad cenam venire noluerunt, volebat Deus trahere eos ad se, *In funiculis Adam, & in vinculis charitatis*, modo supra exposito; nam maximum erat beneficium contulisse illis bona temporalia, quibus abundabant, & insuper inuitare eos ad cenam magnam, & nuptialem, suauissimis ferulis refertam: sed quid illi inuitanti respondent? *Caepunt omnes simul se excusare. Primus dixit villam emi, & necesse habeo exire, & videre illam, rogo te, habe me excusatum.* Et quis, o miser, in hac te adegit necessitatem excusandi ad videndum villam quam emisti? Proculdubio (inquit D. Augustinus) superbia vitæ, & ambitio seculi, quae pascitur visu sublimium, & appetitus dominandi te compellit, vt dicas, necesse habeo exire. Vm pateris a villa quam emisti, & a dignitate quam assecutus es, a qua vix auelli potes, imò non vis, & ideo ad Dei cenam ire detrectas. Secundus dixit, *Iuga bouum emi quinque, eo probare illa, rogo te, habe me excusatum.* O cupide negotiator, qui quinq; iuga bouum super tuum collu coaceruasti! & quid sunt diuitiarum cupiditates, nisi quaedam iuga super ceruices diuitum, quae illos cogunt arare terram, vt ex eius visceribus aurum & argentum extrahant? Propter quod ad Dei conuiuium ire nolunt; quia facilius est camelum per foramen acus intrare, quam diuitem avarum iuga diuitiarum a se proicere, vt intret in caelorum regnum, cuius porta est angusta, nec tot iugis oneratos potest capere. Sed quid ait tertius? *Vxorem duxi, & ideo non possum venire.* O infelix vir! quis tantam tibi intulit vim, vt eundi ad Dei cenam abstulerit potestatem? Non possum venire (inquit) quia vinculis alligatus sum: non quidem vinculo iusto matrimonij, sed vinculis carnalis concupiscentiae erga propriam vxorem, quam non amabas, sed deperibas. O caeca concupiscentia! o stupenda hominum malitia! non precipiebatur illis villa, & bouum dominium abdicare, nec vxorem dimittere; & tamen ita affectu illis inharebant, vt nec ad modicum temporis vsum vellent interrompere, vt ad caeleste conuiuium properarent. Vincula etenim nostra non sunt res iuste possessae, sed inordinatae earum affectiones, & malus vsus ex illis ortus.

Poterat quidem Deus secundo eos vocare, & fortius trahere, sed noluit: nam sicut dixit Moysi, *Miserere cui volueris, & clemens ero in quem mihi placuerit.* Iustissimè tamen noluit; nam cum voluisset eos trahere in funiculis Adam, & in vinculis charitatis, ipsi ruperunt hos funiculos, & vincula; id est, legem grati-

A tudinis, quae obligabat ad diligendum & obediendum benefactori, a quo bona illa receperant; quin potius ex receptis beneficiis aniam nacti sunt ad illi resistendum; sicut populus ille, de quo Moyses, *Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit; incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, & recessit a Deo saluatore suo.* Cui concinit Ieremias, dicens, *A seculo confregisti iugum meum, rupisti vincula mea, & dixisti non seruiam.* Optimates autem, qui viam Domini agnouerant, id tenacius dixerunt, & fecerunt. Iusto ergo iudicio iratus Dominus sententiam tremendam contra eos protulit, dicens, *Amen dico vobis, quod nemo virorum illorum, qui vocati sunt, gustabit cenam meam.* Ipsi maluerunt suas gustare cenas, carnibus, caepis, & allis Aegypti se satiendo, indigni sunt qui ad menlam meam sedeant, in qua manna de caelo apponitur, quod non datur remanentibus in Aegypto.

Peribit villa, & deficient boues, morietur vxor, & omnis eorum transibit guttus, ac delectatio; si venerint sicut virgines fatuae, dicentes, *Domine, Domine aperi nobis*; Respondebo eis, *Clausa est ianua, nescio vos*: Aliquando vos noui, & introducere volui in domum meam, & in regnum meum, apertamque vobis praebam ianuam, inuitans vt intraretis & noluitis, clausa est iam ianua impoenitentibus, nescio nescientes me, nec eorum facta proba, *quia vocati, & remissis, ego quoque in merito vestro ridebo, & subfannabo, cum vobis id quod timebatis aduenerit.* Alieno ergo periculo sapiens esto, & cum vocaris, ne te excuses, ne forte cum volueris, ianuam qua intres apertam non inuenias. Diuitiae si affluant, si villa, si boues, si vxor, fratres, aut amici, noli cor apponere ne plus nimio illis amore inharea, sed paratus esto ea relinquere, cum oportuerit, vt Deo vocanti obediatis. Cur pedibus tuis compedes inicias? cur manibus vincula? Pone aurea esse, vel argentea, nonne melius est illa soluere, & sine illis ad Deum currere, & saluari, quam cum illis Deo resistere, & ad inferos properare, vbligatis manibus & pedibus, igneis, & aeternis vinculis cruciaberis? Tunc gemens & vlulans dices cum reliquis damnatis, *Quid nobis profuit superbia, & iactantia diuitiarum, quid contulit nobis?* Quid mihi profuit villa? quid iuga bouum, aut chara vxor? transferunt omnia ista sicut umbra, & ego perpetuo crucior in hac flamma. Scito ergo Deum vocare te, non quia te indigeat, sed quia tu indiges illo: quod si restiteris, etiam magnam ei iniuriam irrogas, nullum tamen damnium inferis, tibi autem maximum. Ipse enim cum sit omnipotens, pro nihilo ducit conterere multos, & innumerabiles, cum sunt ei rebelles, facilèq; stare facit alios pro eis. Quod & praesens parabola manifestè demonstrat, dum reiectis Iudaeis innumerae Gentium nationes vocantur ad cenam.

De aliis qui efficacius vocantur & trahuntur. §. 2.

DIXIT igitur paterfamilias seruo, *Exi cito in plateas, & vicos ciuitatis, & pauperes, ac debiles, caecos & claudos introduc huc.* Quid est introduc, nisi voca, & duc tecum, nec dimittas donec intrerit in domum, vt gustent cenam meam? Quo peracto, dicit iterum, *Exi in vias, & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea.* Quid est com-

Deut. 32. v. 15.

1. Cr. 2. v. 20. & c. 5. v. 5.

Num. 11. v. 4.

Mat. 12. v. 12.

Prou. 1. v. 24.

Ex D. Greg. gor. ho. 36. in Euang.

Pf. 61. v. 11.

Mat. 22. v. 7.

Sap. 5. v. 8.

Iob 34. v. 24.

Lu. 14. v. 27. Mat. 22. v. 9.

pelle, nisi non admittas excusationes eorum, sed vehementi vi impelle, & fac vt ingrediantur domum meam. O altitudo diuitiarum sapientiae, & scientiae Dei! quam terribilis est, & admirabilis in deferendo vel trahendo filios hominum! En tibi duplex mira est: & quae Dei vocatio, quae gratia trahens dicitur, vna quae vocari potest gratia introducens, altera compellens; de quibus sponsa ait, *Trahe me post te*. Et, *Introduxit me rex in cellaria sua*. Exhibetur autem diuersis hominum generibus, prout eorum expostulat ingenium & conditio, vt ad Deum perueniant.

Quidam enim sunt miseris temporalibus oppressi, quos Christus Dominus vocat hic pauperes, debiles, caecos, & claudos, qui ob suam inopiam non habent quo se excusent; dicentes, villam emi, & quinque iuga bouum, & uxorem diuitem magna cum pōpa duxi, & ideo facilius obediunt diuinæ vocatiōis quia rerum temporalium vinculis non sunt cōpediti: quod si ligati sint desiderijs habendi illas, facilius rumpuntur ista vincula, nec tam vehemēti & acri indigent vocatione, sed suauiori trahuntur, quae eos ducit ac intro ducit in locum Domini: cōtra, vt in Deum credant, & sperent, vt ad ipsum conuertantur, eumque super omnia diligant, & mandata eius seruent. Nam cum primū radius diuinæ lucis eorū tangit corda, suam agnoscunt pauperiem, & indigentiam, indignōsq; se iudicāt, qui ad Dei cōnam inuitentur; sed hac submissiōe aptiores reddūtur, vt suauis trahantur. Quia sicut Deus superbis resistit, ita humilibus dat gratiam, & ita hos potissimē diuina Sapientia inuitat, dicens, *Si quis est paruulus, veniat ad me*. Et insipientibus locuta est, *Venite, comedite panem meum, & bibite vinum quod misui vobis*: nam qui se reputant paruulos & insipientes, faciliē illi acquiescunt; qui autem in oculis suis magni sunt & sapientes, acriori indigent vocatione, vt trahantur.

Sed quia Deus potētes non abiicit, cum ipse sit potens, nec sapientes, nobiles, & diuites contēnit, sed benignē etiam eos vocat, & fortioribus vinculis trahit; ideo ait, *Exi in vias, & sepes, & cōpelle eos intrare*. Non inquit, voca pauperes & caecos, sed potius, vt dicit alia parabola, *Quoscumque inuenieritis in exitibus viarum, eum potētes ac diuites, vel coniugati sint*. Quod si dixerint, villā emi, aut iuga bouum, & eo videre, aut probare illa, aut uxorem duxi, & ideo non possum venire, non cedas, nec permittas manere, in sta fortius, & compelle eos vt intrent. Triplex autem est modus compellendi. Primus, per superabundantem & extraordinariam illustrationem mentis, & impulsū vehementem voluntatis, quae ita cor immutet, vt quadam vi cōlecti, ac diuina repellat oēm vim carnalem, terrenam & mundanam, quam à vitijs & passionibus, & à possessione rerum temporalium patiebatur, incipiātq; alacriter post Christū currere. Hac mira vi traxit ad se Christus tres insignes peccatores, scilicet, Magdalenam, Mattheum, & Saulū, in quibus p̄dominabatur concupiscentia carnis, diuitiarum cupiditas, & superbia vitæ, qui facillimē ruperunt hæc vincula per copiosam illis infusam gratiā, quæ illos ad Christum duxit, & introduxit, traxit, & intrare compulit. Raro quidem hæc contingunt, & miraculosa sunt; sed vt egregiē docet D. Paulinus, in omni loco plura quotidie mirabilia solito si-

Ad Rom. II. v. 33.
Duplex vocatio & gratia introducens & compellens.
Iac. 4. v. 6.
Pro. 9. v. 4.
Iob 36. v. 5.
Mat. 22. v. 9.
Lu. 7. v. 37.
Mat. 9. v. 9.
Act. 9. v. 1.
D. Pauli. in nasep. 1.

gna crebrescunt, vt omnem quantum in ipso est hominem saluum faciat: ostendit in raris, quod omnibus, si velint, profit. Sufficit enim vniuersorum institutioni forma paucorum, quæ in vtrumque proponitur, vt credentibus exemplo sit, indurantibus testimonio.

Duplicem esse trahentem, vel beneficiis, vel flagellis. §. 3.

Sed quoniam variis medijs externis etiam, homines ad se venire compellit; & vt diximus ex D. August. miris modis trahit, duo tangamus potentiora. Primum est multiplicando beneficia, & dona, nouos funiculos Adam texendo, & noua vincula charitatis iniiciendo, quibus trahit illos; ad modum quo traxit ad se regem Dauid post patratum adulterium; quem sic affatus est Natham Propheta, *Hæc dicit Dominus: Ego vixi te in regem super Israel, & ego erui te de manu Saul: dedi tibi domum domini tui, & uxores domini tui in sinu tuo: dedi que tibi domum Israel & Iuda: & sp̄parua sunt ista, aduiciam tibi multo maiora: quare ergo contempsisti verbum Domini, ut faceres malum in conspectu meo? O mira & fortis vocatio! Ordinavit in illum aciem beneficiorum, retulit manifesta, insinuauit occulta, textit ex vtriusque funiculos adeo fortes, vt his constrictus Dauid, & intus à Deo tractus ac compulsius, diceret, *Peccasti Domino*, qui tot tantaque in me contulit beneficia. Vnde mox dissoluit funiculos iniquitatis, & perfectè est ad Deum conuersus. Etenim ergo qui maiora longè quàm Dauid, recepisti à Deo Patre beneficia, cum Filium suum propter te misit in mundum, recole omnia illa sigillatim; quæ pro te Christus Dominus gessit, & passus est, & quæ quotidie applicantur tibi per eius prouidentiam, vt tam corpus, quàm animam seruet, tueatur, & reficiat, vt ex illis tibi funiculos Adam, & vincula facias charitatis, quibus traharis, vt post ipsum curras, iuxta ea quæ in Exhortatione secunda dicta sunt.*

Sed quoniam multi diuites, nobiles ac potētes, non trahuntur receptis beneficiis, quin potius abutuntur illis, vt licētiosius viuant, & in grauiora labantur crimina, ne isti pereant, trahit Deus eos alio modo illis accommodato, non in funiculis Adam, & in vinculis charitatis, sed funiculis, vt ita dicam, belluarum, & bestiarum, ferreis vinculis. Nam qui comparantur iumentis insipientibus, quid mirum quod more iumentorum trahantur, vt seruiant Domino suo? Monuerat eos Dauid, vt respicerent, cum dixit, *Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus*. Sed vidēs hanc admonitionem nihil illis profuisse, addit, *In chamo & frano maxillas eorum constringe, qui non approximat ad te*. Ac si diceret; Hos, Domine, qui fiunt sicut equus & mulus, & à te dissimilitudine vitæ se elongant, constringe chamo & frano, velut iumenta, vt compellas eos venire ad te. Hoc enim est eorum ingenium, quia duri sunt corde, & terrenis valdè agglutinati, vt non nisi verberibus afflicti illa deserant, & ad te veniant, sicut de Hebræis dicit idem Psalmista, *Cum occideres eos querebant eum, & remeabantur, & diluculo remebant ad eum: & rememorati sunt, quia Deus adiutor est eorum, & Deus excelsus redemptor eorum est*. Vexatio enim dabat intellectum auditui, vt voci vocantis obtemperarent. Propter quod Dauid

ad Apis. Plura a. pud Bel. lar. l. 2. de gratia, & lib. ar. bit. c. 5. to. 3.
Lib. 1. con. duas epist. Pelag. c. 19. Plura supra in Exhort. 2. Reg. 15. v. 7.
Tom. 1. de perfectione Christiana, tract. 1. c. 13. & to. 3. tractatu 4. c. 6.
Pl. 44. v. 15.
Pl. 31. v. 9.
Pl. 77. v. 34.
Isa. 28. v. 19.

ita pro eis Deum deprecabatur, *Imple faties eorum ignominia, & querent nomen tuum Domine*. Hi enim contumaces sunt, & ad cōnam vocati venire renuunt: quia potentes sunt, nobiles, diuites, & fortes, fac eos, Domine, pauperes, debiles, caecos, & claudos, vt cum eos voces, statim annuant, & ad te veniant. Sæpè enim (inquit Diuus Gregorius) hos elegit Deus, quos despicit mundus; quia plerumque ipsa despectio, hominem reuocat ad semetipsum; & tanto celerius vocem Dei aliqui audiunt, quanto in hoc mundo non habent vnde delectentur. Sicut filius prodigus, cum in tantam miseriam ac famem incidit, vt nec filiquis porcorum satiari permitteretur, in se reuertitur, & in domum patris redire decreuit. Longè erat à patre, sed chamo & frano cōstrictus est, vt appropinquaret ad illum. Gloriabatur Israel quod benè erat illi; cum recessisset à Deo, & idolis seruiebat, sepiuit Deus vias eius spinis, & tribulationibus, quibus puncta, & dilacerata, dixit, *Reuertar ad virum meum priorem, quia melius erat mihi tunc, quàm nunc*; vt fusè alio loco explicuimus.

Magnam misericordiam Dei esse trahi flagellis, & magnam iram parcere illis. §. 4.

Has omnes vocationes, aut vocandi modos complexa est sponsa; id est, Ecclesia Christi, cum orat, & ait, *Trahe me, post te curremus*. Petit enim cuncta eius mēbra, imò oēs homines ad Christum trahi, infideles ad fidem, peccatores ad pœnitentiam, tepidos ad feruorem, sæculares ad religionē, imperfectos ad perfectionis viam; non tantum vocatione sufficienti, sed efficaci, quæ trahat, introducat, & compellat, siue per prospera, siue per aduersa, siue per beneficia, siue per flagella, siue funiculos Adam, & vinculis charitatis, siue chamo & frano, ac vinculis ferreis; sicut in collectis sæpè orat, *Ad te nostras propius rebelles compelle voluntates*. Certissimum enim est omnia hæc vocari debere vincula charitatis, quatenus ex immēsa Dei charitate, & misericordia procedūt, et si ferrea & dura videantur. Parcere enim flagellis, & relinquere peccatores impunitos, frui prosperitatibus, sicut tres illos qui vocati ad cōnam, venire recusarunt, non est signum amoris, sed indignationis; non indicat misericordiam, sed tremendam iram: quia dissimulat punire in hoc seculo, vt in æternum puniat in futuro. Vtrumq; sic explicat D. August. Seculi læticia est impunita nequitia: magna misericordiae est, nequitiae impunitatem non relinquere: ne Deus cogatur in extremo damnare, modo flagello dignatur castigare. Vis nosse, nulla pœna quanta sit pœna, non iusto, sed peccatori; cui est temporalis pœna, ne succedat æterna. Psalmum interroga, *Exacerbati Dominum peccator, secundum multitudinem ira sua non quæret*. Ideo non exquirat Deus, quia multum irascitur, parcendo sœuit, sed iuste sœuit. Est enim seueritas, quasi sœua veritas. Si ergo aliquando seuit parcendo, bonum est nobis vt subueniat castigando. Hæc Augustinus. Quæ confirmantur ex leuera illa sententia Isaia, *Misereamur impio, & non discet facere iustitiam, in terra sanctorum iniqua gessit, & non videbit gloriam Domini*. O misericordia horrenda, ex qua oritur triplex grauis pœna; quia nec discet facere iustitiam, pœnitendo, & sa-

Pl. 31. v. 17.
Hom. 36. in Euang.
Lu. 15. v. 17.
Osee 2. v. 12.
Tom. 1. de perfectione Christiana, tract. 1. c. 13. & to. 3. tractatu 4. c. 6.
Serm. 37. de verbis Domini.
Psal. 9. v. 25.
Isa. 26. v. 10.

tisfaciendo pro delictis, nec in Ecclesia, quæ est terra Sanctorum, ab illis discet sanctitatem, sed potius à diabolo iniquitatem; vnde non videbit gloriam Domini, quia in infernum detrudetur. Nolo hanc misericordiam, ait D. Bernardus, quia super omnem iram miseratio ista. Volo irascaris mihi, pater misericordiarum, sed illa ira, qua corrigis deum, non qua extrudis de via: illud tua nobis benigna animaduersio parit, hoc formidolosa nutrit dissimulatio.

Ideo, Domine, humiliter à te posco, vt trahas me quocumque modo volueris, et si in chamo & frano, & in vinculis ferreis, quia vilius mihi est, vt punitus appropinquem tibi; quàm quod impunitus longè sim à te. Satius (inquit idem Bernardus) est mihi vt trahas me qualemcumq; vim mihi, aut terrendo minis, aut exercendo flagellis, inferas; quàm parcens in meo me torpore malè securum derelinquas. Trahe me quodam modo inuitum, vt facias voluntarium, trahe torpentem, vt reddas currentem. Væ autem illi; qui nec ducitur beneficiis, nec flagellis flectitur, vt trahi velit. Tunc enim tanquam ægrotum, de cuius valetudine medicus desperat; permittit Deus, vt lubet viuere, & quibusdam bonis temporalibus frui, vt si quæ bona fecit, remuneret: iuxta illud Ezechielis, *Auferetur zelus meus à te, & quiescam, & non irascar amplius*. Id est, hæc zelus tuæ salutis irascēbar, vt te flagellis traherem; sed quia nec beneficiis, nec verberibus flecteris, permittam te post concupiscentias tuas nunc abire impunitam, in æternum postea sœuius puniendam.

Hinc deduci potest, quis sit seruus ille; de quo dicitur, quod trahit, introducit, & compellit intrare. Quidam enim Patres affirmant esse Christum Dominum, quia homo est: alij Apostolos, & Euāgelistas, alij prædicatores omnes: ego verò crediderim in vniuersum dici seruū, quidquid instrumentum est Dei ad vocandum, vel trahendum ad se homines, siue sit Angelus, siue homo, qui concionatur, vel bonum præbet exēplum, siue pius liber, siue creatura aliqua insensibilis, quæ vice Dei foueat, aut flagellet, delectet, aut torqueat eo sine vt respiscant. Cum ergo dicis, *Trahe me post te*, idem est ac si Deo diceret; Domine, dic, obsecro, seruo tuo, vt compellat me intrare; dicito paupertati, dicito ægritudini, dicito ignominie, dicito tribulationi, & persecutioni; compelle hunc venire ad cōnam meam, & currere post me ipsum; malo enim ita compulsius intrare, quàm plenus diuitijs, honoribus, & voluptatibus foris remanere: hic vre, hic seca, dummodo ad te me trahas, & in æternum pareas.

Quotiescumque ergo senseris vehementem carnis rebellionem, vel torporem, aut ignauiam, vel animi debilitatem, vt Dei inspirationi consentias, siue cum te vocat ad pœnitentiam, vel ad maiorem vitæ feruorem, vel ad religionis statum, seu ad quoduis aliud insigne perfectionis opus, hanc pœcationem ardentè fundere debes, *Trahe me, post te curremus*. Desiderans trahi ad id quod Deus præcipit, si necesse est, etiam per tribulationum spinas, aut velut alter Ionas, per ventrem cete, & furibundum mare, vsque ad salutis portum. Nec debes expectare otiosus, quod Deus te trahat, sed iuxta consilium D. Augustini; si non traheris, ora vt traharis; vel vt dixerat D. Ambrosius, excita tu

ser. 4. in Cant.
Serm. 28. in Cant. post me dium.
Ezech. 96. v. 42.
Lu. 14. v. 23. Apud D. Thomā in Catena.
Suprà sunt alia loca.
O ij

Christum ut trahat te; quia si rogari nolet sponsa ab ipso praemota, non diceret trahere me.

Nec item causeris quod pauper sis, debilis, caecus, aut claudus spiritu; quia ipsa gratia trahens, hos supplet defectus: nam pauperes bonis actibus ditat, ut se ad introeundum disponant, debiles fortitudine roborat, illuminat caecos, & erigit claudos, ut quid agendum sit videant, & rectis gressibus tendant, ut id assequantur. Quatuor itaque praestat haec gratia, ac secum affert; nempè congruentem dispositionem ad Dei amicitiam, vel ad munus ad quod vocat; robor animi ad currendum post Christum, lumen quod errorem & ignorantiam pellat, & rectam intentionem quae puro affectu ad Deum deducat. Denique etiam qui trahitur, flagellis & aduersitatibus, calcantibus incipiat currere velut equus; tamen postquam tractus est semel, calcantibus non indiget; sed summa voluptate currit, eo modo quo ait sponsa, Curremus in odorem unguentorum tuorum. Canes enim venatici non aliis stimulis agitantur, ut currant ad inquirendos caniculos, vel lepores, quam odore eorum. Flagella quidem deseruiunt ut auferant impedimenta, & rumpant interna vincula, quibus cor alligatum erat, sed his ablatis, sponte currit post Christum, cuius percipit odorem. Nam, ut dixit Diuus Bernardus, qui tractus est quodam modo inuitus, factus est iam voluntarius. Nec modus ille tractionis impedit, quin obedientia & cursus postea possit esse valde perfectus. Nam quid (inquit Cassianus) obfuit Paulo, quod repente caecatus ad viam salutis velut inuitus videtur attractus, qui postea Dominum toto animi feruore sectatus initium necessitatis voluntaria deuotione consummans gloriosam tantis virtutibus vitam inimitabili sine conclusit? Filius etiam prodigus inopia, & fame pressus compulsus est ad patrem redire; at libens rediit tractus odore paternae benignitatis, ac affluentiae bonorum quibus affluebat domus eius.

Non negamus eos qui huiusmodi minis, & terroribus, aut flagellis trahuntur, etiam magnum à Deo recipiant beneficium, aliquando tamen non omnino interna recepisse vincula, & affectiones ad res quas possidebant: unde minus spontaneè quam par erat obediunt, ideoque segnes currunt & deficiunt, quia suauissimos Christi odores non percipiunt. Misit quidem Dominus duos Angelos ut Loth, uxoremque eius, ac filias à Sodomis educerent, eo quod delenda esset ciuitas. Dissimulantibus autem illis, aut non nihil repugnantibus, apprehenderunt Angeli manus eorum, & eduxerunt eos extra ciuitatem, quae tandem subuersa est: at vxor Loth, contra domini praecipitum retrò aspiciens, versa est in statuum salis. Sed cur retrò aspexit, nisi quia quodammodo inuita exiit, & adhuc erga bona quae in Sodomis reliquerat, cor inordinatè affectum retinebat? Et quia lento gressu progrediebatur ad destinatum locum, suam segnitatem, & repugnantiam manifestans; ideo cum iam maritus eius ingressus esset in Segor, ipsa adhuc longè erat, & tunc in itinere adhuc posita retrò aspexit, cum strepitum vehementem ignis & fulguris decidentis super Sodomam perleserit: si autem cum marito properasset, hoc periculum euasisset. Miseri etiam euentus Loth in monte, in eius

Serm. 21. in Cant.

Collat. 3. cap. 5.

Lu. 15. v. 17.

Gen. 19. v. 16.

paruam credulitatem & confidentiam refundendi sunt. Ideo enim permisit eum Dominus in ebrietatem, & incestum labi, quia non satis promptè, & confidenter diuinae obediuit vocationi, nec dictis Angelorum se subiecit; sed de hoc alibi. Istorum tamen periculo cautus esse debes, ut diuinæ vocationi, & gratiae Dei trahenti mox consentias, nec segniter, sed alacriter post vocantem curras ad modum quo in sequentibus Exhortationibus exponetur.

Vide Perieram in dicto locum Genesis.

EXHORTATIO VI.

De nostra libera cooperatione cum gratia Dei trahente, & de modo currendi cum ea per affectus internos amoris & spei, & per opera externa pigritia reiecta.

PRO FER. 4. POST PENTEC.

Trahe me, post te curremus.

MISERA, stupenda, & horrenda nimis conditio hominis vera fide destituti; qui cum à veritatis tramite recedit, incidit in Scyllam cupiens vitare Carybdim; & sicut quidam, ut liberum hominis arbitrium tuerentur, gratiam Dei destrucere moliti sunt, ita è conuerso alij, ut gratiam Dei magnificerent, liberum arbitrium extenuarunt, aut sustulerunt; dicentes gratiam Dei ideo dici trahere homines, quia illos cogit, & necessariò mouet, eo profusus modo, quo artifex ferram, & pictor penicillum; ita ut non sit in nostra potestate illi resistere: nam hoc (inquiunt) significat verbum trahere, quo Christus Dominus vititur; iuxta illud facta volentem ducunt, nolentem trahunt. Alij autem peius errantes, ut licentiosius viuunt, se bestiis exaequant, dicentes liberum arbitrium per peccatum Adæ omnino extinctum, nec necessaria esse alia bona opera praeter ea, quae ipse Christus fecit nobis imputata. Sed abest miseris, quia contra bestias non est rationibus agendum, & velint nolint, propter opera quae suo arbitrio faciunt, iustissime aeternis flammis addicentur.

Manichaei, ut refert D. Aug. tract. 26. in Ioan. Chrysof. hom. 45. Caluinus idem tenuit.

Io. 6. v. 44.

Lutherus.

Gratiam Dei trahentem exigere liberi arbitrii cooperationem. §. 1.

SAT nobis sit precatio sponsae, Trahe me, post te curremus; ut liberum hominis arbitrium, quod oēs experimur, fide certa teneamus, nec per gratiam laedi, etiam dicatur trahere: non enim peteret trahi, nisi id vellet, & summè desideraret, nec se paratam offerret ad currendum, nisi cum gratia trahente, liberè ipsa consentiens, cursuram se sciret. Cum ergo petit trahi, non petit cogi; non vim, quae libertatem tollat, sibi inferri, sed vehementem sibi inclinationem supernaturalem imprimi, à qua fortiter & suauiter trahatur; nam etiam trahit sua quemque voluptas, & vehemens inclinatio. Quemadmodum (inquit D. Aug.) ostendens puero nucem, aut oui ramum viridem, illum ad te trahis; ita Deus dum lumine suo ostendit nobis seipsum, aut Christum & eius bona, trahit nos ad se, non coactione, nec necessitate, sed summa voluntate: quod si aliqua est ibi violentia, & coactio, non fit voluntati à Deo praemota, sed vitii, sed diabolo, sed mundo, sed carni, & omnibus, quae nos à

Virgilius Egl. 2.

Tract. 26. in Ioan.

Deo auertere, & cursum nostrum post Christum impedire conantur. Propter quod dicitur, Quod regnum caelorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Non enim dicuntur violenti, quia inuiti violentiam parantur; sed quia volentes, & cupidi violentiam inferunt iis quae quomodo-cumque detinent, ne regnum caelorum sibi rapiant.

Quia autem Deus est, qui hanc suauissimam vim, & impetum imprimit, eleuans hominem ad ea quae suas vires excedunt; ideo dicitur homo quasi ferra, vel penicillus, aut instrumentum Dei, liberè tamen Deo assentiens, & cum Deo operante cooperans. Et hoc fortè est quod ait sponsa, Trahe me, post te curremus; id est, non ego sola curram, sed tu, Domine, curres mecum, ambo simul curremus; tu mihi praebens vires ad cursum, & mouens, ac dirigens gressus meos, ego tibi consentiens, & simul tecum operans. Ita expressè Diuus Paulus testatur, cum ait, Gratia Dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboraui; non ego, sed gratia Dei mecum. Ac si diceret; Gratia Dei traxit me, non inuitum, sed spontaneum, quia ex nolente fecit volentem; ita ut dicerem, Domine, quid me vis facere? Haec autem gratia non fuit in me vacua, sed statim cepi laborare, & currere cum illa vehementius, & abundantius quam ceteris: sed non laborabam, nec currebam solus, sed ipse Deus, & gratia eius mecum: ipse me excitabat, ego sequebar; ambo simul eundem cursum, & idem opus perficientes, sicut de quatuor animalibus dicit Ezechiel, quod Vbi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur. Et de rotis ait, Quocumque ibat spiritus, illuc eunte spiritu rotae pariter eleuabantur sequentes eum: spiritus enim vita erat in rotis.

Mat. 11. v. 12.

Alia noua expositio.

1. Cor. 15. v. 10.

Ad. 9. v. 6.

Ezech. 1. v. 12. & 20.

Isa. 40. v. 31.

Nota.

Eccl. 11. v. 14.

Afectus, quem voluntas sic excitata vehementius profequitur, & exercet, ita ut ab illa scintilla magnus augeatur ignis, si homo cum immissa inspiratione velit cooperari; sicut enim magister, & dux canentium solet psalmos & cantica inchoare, quae ipso dirigente, alij cantores profequuntur: sic etiam cum nos (sicut docet Diuus Paulus) Deo cantamus, & psallimus in cordibus nostris hymnos, psalmos, & cantica spiritualia, ipse Deus per has illustrationes & inspirationes inchoat in nobis huiusmodi cantica, & internos actus, eo sine, ut nos, ipso dirigente & adiuuante, eos profequamur. Quae fortè de causa dixit Psalter Deum immisisse in os eius canticum nouum. Et quomodo immisit, nisi inchoando canticum, & imprimendo illi nouum affectum, & feruorem Deum laudandi; quo adiuutus usque ad finem canticum perduxit? Hoc igitur ipsum est quod inquit sponsa, Trahe me. Et quid est trahere, nisi, tu Domine inchoa in me bonum opus, fortiter & suauiter me impellens ad illud; ego verò tua gratia adiuua illud perficiam, & omnes vires meae, curremus post te, ut inchoatum à te opus peragamus; non quidem ego sola, sed tu etiam mecum misericordia tua subsequente me; nam qui cepit opus bonum, ipse (inquit Apollolus) perficiet, confirmabit, solidabitque. Quare summo studio tibi curandum est, ut huiusmodi gratiae Dei fidelis sis cooperator; quacumque diei hora vel momento senseris illum, ut iuxta consilium Ecclesiastici, Non defraudabis à die bono, nec particula boni doni te praetereat. Particula enim boni doni est gratia excitans & trahens, quae initium est magni doni in te perficiendi si illam admiseris: ne ergo illam vacuum abire finas, nec diem hunc bonum in quo te Deus visitat, defraudatum transire permittas, ne tanto bono priuatus iram Dei prouoces, illumque reuocare nequeas.

Simile.

Ad Eph. 5. v. 19. Ad Col. 3. v. 16.

Pf. 39. v. 4.

Alius sensus horum verborum.

Pf. 12. v. 6.

Ad Phil. 1. v. 6.

Eccl. 14. v. 14.

Contra eos qui omnia relinquunt Deo & Christo, nihil operari volentes. §. 2.

HINC deducere primò potes quam turpiter errent nam nostrae aetatis haeretici, quam alij peccatores pigri, segnes, & voluptuosi, qui omnia gratiae Dei relinquentes, quasi Deus solus, & Christus Dominus cuncta quae ad eorum salutem spectant, sit perfecturus, ipsi nullam propriae salutis curam gerunt, nec vllis bonis operibus incumbunt. Dicunt quidem cum sponsa, Trahe me, sed nolunt addere, post te curremus; quin potius cursus laborem respiciunt, sedere eligunt, vel iacere in lectulo, otium amantes, solùmque carnis illecebras sitientes. Et tamen infelices ita securi sunt ac si facta iustorum habeant, quia proprio iudicio ducuntur, sanctorum Patrum neglecta sententia, de quibus optimè Salomon sic ait, Sapientior sibi piger videtur septem viris loquentibus sententias. Et qui sunt hi septem viri fortes ad laborandum, & sapientes ad profereendum sententias non vanas, sed omni laude dignas? Hi profecto sunt Prophetae, Apostoli, Euangelistae, Ecclesiae Doctores & Pastores, Martyres, & insignes Confessores, qui septem vnanimiter testantur hominem teneri cooperari gratiae Dei, & otio reiecto se ad laborandum applicare, & post Christum currere eius sequendo vestigia. At piger

Prou. 26. v. 16.

fapietior sibi videtur his septem viris, quorū sententiam reicit, suam illis praeferendo, dicens salutem à solo Deo & Christo dandam, & datam fuisse, nec oportere amplius bonis operibus gratuari, unde duplicem sibi conciliat pigritiam; alteram quae aecidia dicitur, & est tedium de bonis operibus, quae Christus ad salutem necessaria praefixit, fugit enim sacramentalem confessionem, horret satisfactionem, ieiunium respuit, & caetera quae aspera sunt, & insuauia: alteram vero, quae carnis libertas vocatur, qua libenter amplectitur cuncta quae carni arident; ad haec strenuus, ad caetera timidus. O filia Babylonis misera, beatus qui retribuet tibi retributionem, quam intendis retribuere nobis. Felix qui tibi dicit sicut tu nobis, Exinanite, exinanite usque ad fundamentum in ea. O execranda Ecclesia malignantium,

Pf. 136. v. 7.

Iudas in ep. v. 13.

Ad Titum 3. v. 12.

4. Reg. 5. v. 3. & 10.

Ex D. Ber. serm. 3. de Refur. c. 2.

A qui semel errant, vt mutato consilio rescipiscant. Nam cum recedere vellet ab Elisaeo suam seculum portans lepram, accesserunt famuli, qui prudenter consilium Elisaei approbantes, dixerunt ei, *Etsi rem grandem dixisset tibi Propheta, facere debueras, quanto magis quia nunc dixit tibi, laua-re, & mundaberis?* Assensit, abnegato iudicio proprio, & pigritia pulsa, descendit in Iordanem, nudauit corpus, lauit septies, & mundatus est. Haec est via salutis, haec semita sanctitatis, Deo subici, ministris eius obedire, & cuncta praecpta libenter implere; quia etsi grandiora essent, & duriora, propter salutem tamen animae alacriter essent implenda: ideoque sponsa ait, *Trabe me, Domine, non vt otiosa sedeam, sed vt post te curram.*

B De seruire spiritus quo est currendum & cooperandum cum Deo. §. 3.

Sed magnam emphasim habet, non dixisse sponsam post te ibimus, vel ambulabimus, sed post te curremus: quoniam gratia trahens non solum respicit pigros qui iacent, sedent, vel stant otiosi nihil operantes, sed etiam qui tepide & remisse operantur. Nam (vt ait Diuus Ambrosius) nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia. Et quoniam huiusmodi remisso proxima non acquirit, sed etiam parta destruit iuxta illud Salomonis, *Qui mollis est, & dissolutus in opere suo, frater est sua opera dissipantis.* Id est, (sicut explicat D. Gregorius) qui caetera bona districte non exequitur, dissolutione negligentiae manum destruentis imitatur. Ad declarandum ergo feruorem spiritus, qui ex gratia Dei impellente concipitur, ait sponsa, post te curremus: non pedibus corporis, sed animae, qui sunt affectus eius interni, quibus ad Dei mandata & consilia implenda progreditur. Nam (vt docet D. Augustinus) in rebus corporalibus aliud sunt pedes, aliud scalae, aliud pennae; intus autem, & pedes, & scalae, & pennae affectus sunt. His ambulemus, his ascendamus, his uolemus. His affectibus dicuntur ambulare, qui pressius pedes figunt in terra, dum terrenis rebus amore inhaerent, & tanto tardius ambulant, quanto maiori affectu in illis detinentur. Currunt vero qui minus rebus terrenis inhaerent, & dum solum necessariis contenti sunt, vtunturque hoc mundo quasi non vtantur, velocissimè currunt. Ascendunt autè per scalam cum gradiuntur de virtute in virtutem, oēs virtutū gradus vsq; ad summum percurrentes: volant autem cum à terrenis eleuantur, vt caelestia contemplantur, eorumque sit in caelis conuersatio. At sponsa ad hoc desiderat trahi, vt non tantum ambulet, sed etiam currat in via Domini, magno spiritus feruore in virtutum gradibus proficiens; quia Deus est, qui hos pedes excitat, monet, deducit, & perducit ad perfectionis culmen quod desiderat: iuxta illud Psalmistae, *Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum, super excelsa statuens me.* Et, *Statuit supra petram pedes meos, & direxit gressus meos.*

Lib. 1. in Lucam.

Prou. 18. v. 9.

3. p. post admon. 35.

In Psal. 38. Isa. 40. v. 31. haec est cōplexus.

Pf. 17. v. 34. Psal. 39. v. 3.

1. 2. q. 25. ar. 2. & 3.

Inter affectus autem duo sunt omnium praestantissimi, ad quos caeteri reducuntur, qui duo spiritus pedes aptissimè dicuntur. In naturalibus enim, vt docet D. Thomas, amor & spes sunt

duae primae affectiones duplicis appetitus animae sentientes, quae caeteras post se trahunt. Nam ex amore oritur desiderium rei amatae quando abest; delectatio & gaudium quando iam possidetur; odium mali ei oppositi, timor cum appropinquat, tristitia rationis iam est praesens. Spes autem quae propinquior est amori, & quasi alter pes sinister, affectus quidam est ad bonum futurum arduum quod potest adipisci. Vnde nascitur audacia ad insequendum illud; fiducia, fortitudo, magnanimitas, & constantia donec obtineat, ira, vel zelus, vt quidquid obstat repellatur. Hos autem affectus tribuit nobis Deus, vt auctor est naturae rationalis, vt illis ambulare & currere possemus secundum regulas rationis. Caeterum vt auctor est gratiae, nobiliores & fortiores pedes largitur est; nempe amorem diuinum, quo ex charitate Deum propter se, & proximum propter ipsum diligimus: ac supernaturalem spem, qua Deo eiulque auxilio nixi ardua, caelestia, & aeterna bona adipisci conamur. Hi sunt pedes quasi ceruorum, quibus ad excelsa currimus, & vt praedixit Isaias, currimus sine labore, imo & volamus sicut aquilae cum operibus vitae contemplatiuae, & actiuae feruenter incumbimus. Praemouet quidem Deus hos pedes, sed nos Deo cooperantes illis celeriter currimus per viam mandatorum eius. Quia etsi dura sint & aspera, per hunc amorem, & spem sunt leuia, & suauia; abnegatio dulcescit, poenitentia fit leuis, obedientia iucunda: patientia in laboribus constans, humilitas in ignominia gloriosa, lectio proficua, meditatio profunda, oratio feruens, contemplatio quiesca, & ipsa quies in Deo delectatione plena. Si ergo vis currere sine labore, si cupis, vt Ecclesiasticus monet, in omnibus operibus tuis praecellens esse, & velox, ama, & spera; dilige & confide, deprecans Deum vt pedes amoris & spei stimulet, perficiat, & ad superna eleuet, vt post ipsum curras, donec ad ipsum peruenias. Magis autem niti debes amore; qui pes dexter est, & vires addit spei, illamque corroborat, ne deficiat: quoniam iuxta D. Pauli sententiam, *Spes ideo non confundit, quoniam charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis;* cuius munus est, hos pedes praemouere intra iustorum corda; de quibus dicitur: *Qui Spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei.* Idem autem est agi, & trahi. Vnde sensus est, qui à Spiritu sancto trahuntur & magna vi impelluntur, vt post Christum currant, hi sunt dilecti eius filij, quorum foelicem sortem cupiebat sponsa cum dixit; *Trabe me, post te curremus.*

Isa. 40. v. 31.

Col. 33. v. 23. & c. 31. v. 27.

Ad Rom. 5. v. 5.

Ad Rom. 8. v. 14.

Cant. 7. v. 1.

Opera externa coniungenda esse internis ad bene currendum. §. 4.

Hinc fit ad perfectum, & feruidam cursum etiam pertinere opera externa à Deo praecpta, vel quomodolibet iniuncta, & inspirata; nam verus amor, & spes haec opera pariunt, & indicia sunt interni feruoris. Quod egregie demonstrat encomium illud sponsae, *Quam pulchri sunt gressus tui, filia principis, in calcamentis.* Per calcamenta autem, quae regunt & ornant pedes corporis, aptè intelligimus externa opera quae comitantur internos pedes, & affectus mentis. At sicut cal-

ceamenta hic non laudantur cum sunt à pedibus separata, sed cum illos induunt, & ideo gressus pedibus calceatis extolluntur: ita huiusmodi opera externa non sunt laude digna, si ab effectibus internis seiungantur; essent enim opera vana & inania, imaginem habentia virtutis, non veram speciem sanctitatis: quia omnis gloria filiae Regis est ab intus. At cum internis affectibus coniunguntur, & ex illis prodeunt, adeo sunt mirabiles vt dicatur *Quam pulchri sunt gressus tui, o filia principis,* calcamenta & opera externa virtutis, quibus pedes tuos ornatos gestas. Et quia calcamenta ex pellibus animalium mortuorum fieri solent, potissimè designantur externa opera quibus caro mortificatur, & castigatur, carnalisque concupiscentiae reprimuntur, cuiusmodi sunt quae ad temperantiam, castitatem & pudicitiam tuendam spectant. Huiusmodi enim opera has internas virtutes tuentur, sicut calcamenta pedes, ne laedantur. Et praeterea sicut qui pedibus nudis graditur, lassatur citò, nec diu currere potest, quin spinis & faxis vulneretur, indecensque est & indecorum filiae principis, ingenuaeque puellae pedes nudos gestare: ita qui solis internis affectibus currere vellet, operibus externis neglectis diu perseverare non possit, quin à multis terrenis rebus laederetur; indecorumque est animae haec externa contemnere & quasi discalceata procedere, cum dicat Paulus: *Providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus.* Homines enim non intuentur internos affectus, nisi per externa opera, sicut nec vident pulchritudinem pedum, nisi per calcamenta. Et ideo necesse est externa etiam exercere, vt spiritum & corpore sancti simus, & Deo placeamus. Vnde D. Ambrosius haec verba Cantici interpretans sic ait; Speciosam hic significat animae pulchritudinem, quae carne tanquam calcamento vitur, & in ipso impedimento non patitur, sed incessus decore praecellit. Quod fit si calcamentum suum non inquinat luto corporali, nec in vitiorum mergat voragine; si castiget carnem suam ne moretur ad cursum, & aruinam pinguis pondere praerauetur. Bonum calcamentum animae pudicitia est: bonus gressus vestigium est castitatis. Vtatur ergo corpore tanquam calcamento ad inferioris opera virtutis, ad ministerium, non ad praecipitium; ab obsequium, non ad delectationem, ad obedientiam, non ad dissensionem &c. Haec Ambrosius. Et de his affectibus qui comitantur opera dixit Paulus: *Calceati pedes in preparationem Evangelij pacis.* Ac si dicat; Preparatio ad praedicandum Euangelium est pedes habere aptè calceatos: id est insignes, & feruentes habere affectus operibus studiosis manitos; quod vnico verbo D. Chrysostomus dixit esse vitam optimam. Vita autem optima ex actibus interioribus, & exterioribus constat. Vtrosque autem sponsa, quae sancta corpore & spiritu esse cupit, Christo offert, cum ait: *Trabe me, post te curremus,* pedibus scilicet calceatis, vt te assequamur, intus & foris te imitantes. Cum autem tempus currendi breue sit & incertum, oportet per huiusmodi bona opera velociter currere; iuxta Sapientis consilium, qui ait; *Quodcumque potest facere manus tua, instanter operare. Quia nec opus, nec ratio nec sapientia, nec scientia est apud inferos,*

Pfal. 44. v. 19.

Rom. 12. v. 17. 2. Cor. 8. v. 21.

Serm. 17. in Psal. 118.

Verbu 3.

Araina est dura pingue do inter cutem.

Ad Ephes. 6. v. 15.

Hom. 24. in Epist. ad Ephes.

Ecclesiastes 9. v. 10.

Apoec. 14. v. 13.

quo tu properas. Post mortem enim non est tempus...

P R O DOM. 3. POSTPEN-

TECOST. Matth. 18. v. 12. Lucae 25. v. 4.

Qua ratione Deus dicatur portare super humeros...

Isa. 53. v. 4. 1. Petri 2. v. 24.

Isa. 9. v. 6.

ne in re tam graui aliquid indiscussum...

Lucae 10. v. 34.

Qua ratione Deus dicatur portare super humeros...

Iumentum autem, quod a iuuando dicitur quasi...

Mumia gratia trahentis & portantis.

Sic igitur Pastor ouem errantem inueniens...

Dent. 32. v. 16.

Hac clarius in Deuteronomio sub alia meta-

Dent. 32. v. 11.

phora explicuit Moyses, dicens: Sicut aquila pro-

Isa. 40. v. 11.

Quod & Isaias insinuat metaphoram Pastoris...

1. Cor. 6. v. 20. & c. 15. v. 49.

Illud denique valde perpendendum est, quod...

EXHORTATIO VII.

De modo currendi post Christum sequendo...

Post te curremus in odorem vnguentorum tuorum.

AM ingenium & heroicum sponse animi aperiamus...

PRO EVANGELIIS IN QUIBUS HABETUR HOC VERBUM; Sequatur me. Discite a me; Exemplum dedi vobis.

Serm. 21. in Cant.

De vita Moysi.

Exod. 33. v. 23.

Isa. 59. v. 23.

gelica, quæ signa sunt gressuum eius, aut ipsi Christi gressus, exempla, & heroica opera quæ fecit implendo huiusmodi præcepta, & consilia. Et quamvis utrumque in idem ferè recidat, seorsum de vnoquoque agemus, quia primum ad Dei imitationem etiam spectat. Vtrumque etiam Christus Dominus complexus est, quoties discipulis & turbis dicebat hæc verba, *Et sequamur me.*

Matth. 16. v. 24. Luc. 14. v. 27. Ioan. 2. v. 26.

De imitatione Dei & Christi seruando præcepta & consilia Euangelica. S. 1.

ILE igitur post cælestem sponsum perfectè currit; qui cuncta eius seruat præcepta, & insuper iuxta propriam vocationem etiam consilia Euangelica quæ vestigia sunt sanctitatis, & perfectionis Dei & Christi, quam suis operibus testati sunt. De quorum obseruantia gloriabatur sanctus Iob, dicens: *Vestigia eius secutus est pes meus: viam eius custodiu, & non declinaui ex ea: à mandatis labiorum eius non recessi, & in sinu meo abscondi verba oris eius.* Quæ vocauerat vestigia, postea vocat viam eius, mandata, atque verba oris illius, quæ se custodisse profiteretur, & in sinu suo tanquam rem preciosam & summè dilectam abscondisse. Et quintuplici phrasi eandem sententiam exprimit, replicat & inculcat, vt ostendat se obseruasse non vnum, vel alterum Dei mandatum, sed omnia, non remisisse, sed plenè & perfectè, nec solum exterius, sed interius & ex toto corde; quia in hoc consistit nostra vera quies, delectatio & summa felicitas. Vnde non sine mysterio vox Hebræa cui respondet nomen, vestigia, significat etiam, vt notat Cardinalis Caietanus, beare, seu beatitudinem, vt sensus sit: *Beare tuum secutus est pes meus;* quo denotatur beatitudinem nostram in eo sitam esse, vt Dei vestigia sequamur & vias ac semitas eius custodiamus. Vnde Dauid Psalms ab hac beatitudine inchoauit dicens: *Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum,* &c. *Sed in lege Domini voluntas eius.* Et Psalmum 118. qui totus est de diuina lege sic exorditur; *Beati immaculati in via, qui ambulantes in lege Domini.* Et Christus Dominus etiam insignem sermonem in monte habitum ita exorsus est, vt nomen beatitudinis adiungeret actibus virtutum, quibus præcepta, & consilia Euangelica adimplentur: vt cum dixit: *Beati pauperes, Beati miseres,* &c. Hæc enim si rectè meditemur, & obseruemus, nos facient beatos, plenè quidem in futuro seculo, ex parte etiam in præsentem. Nam qui post Agnum currit in hac vita eius cuncta sequens vestigia, sequetur etiam in altera quocumque ierit omnimoda eius fruens gloria. Caietanus prædictum locum ita vertit: *In beare tuo vidit pes meus.* Nam licet videre pertineat ad oculos, non ad pedes, tamen pedes dicuntur videre, quia non mouentur nisi videndo, & inueniendo præcepta: iuxta illud Salomonis: *Oculi tui rectè videant, & palpebræ tuæ præcedant gressus tuos.* Ita autem inspicere mandata, vt pes moueatur ad exequendum illa, vere beat nos: quia vt dixit Ecclesiasticus; *Nihil dulcius quàm respicere in mandatis Domini.*

Tob. 13. v. 22.

Vide Pine-dam ibi.

Psal. 1. v. 1.

Apoc. 14. v. 4.

Prou. 4. v. 25.

Ecclef. 23. v. 37.

Sed quid est quod Iob non dixit vestigia eius secuti sunt pedes mei, sed pes meus? nunquid vnicò tantum pede sequebatur Dei vestigia? Ab-

fit. Sic enim difficillimè ambularet, vel claudicaret in duas partes, sicut quondam Israelita. Sed cum pedes animæ, vt iam diximus, sint eius affectus, animæ autem duplex fit pars affectiua; altera inferior, quæ carnem, altera superior quæ mentem vel spiritum attingit: ita duplex est pes vel affectus, alter partis sentientis, alter vero partis rationalis, in qua liberum est arbitrium; & hic pes sufficiens est ad sequenda Dei vestigia, etsi alter repugnet, vel contradicat; ita enim testatur D. Paulus dicens: *Condelector legi Dei secundum interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati.* Et paulò post: *Ego ipse mente serui legi Dei, carne autem legi peccati.* Sed vt ostendat hæc sine culpa posse contingere subiicit: *Nihil ergo nunc damnationis est iis qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem ambulauit.* Ideo ergo sanctus Iob vnus duntaxat pedis mentionem fecit, quia iste, qui ad mentem spectat, necessarius est & sufficiens ad Christi vestigia sequenda, quamuis vigente hac carnis repugnantia, sequela non erit tam iucunda, nec tam velox, sicut quando ex Dei gratia caro subicitur spiritui, & homo interior & exterior illa gaudent concordia de qua Psaltes ait: *Tu vero homo vnanimis, dux meus, & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos, in domo Dei ambulauimus cum consensu.* Fortè hanc concordiam obtinuerat Iob; & ideo solum dixit: *Vestigia eius secutus est pes meus;* vt indicaret omnes eius affectus carnis, & spiritus in vnionem redactos, ac si essent vnus pes, summo consensu Dei legem esse secutos. Nec inusitatum est in Scriptura singulari vti pro plurali, ad denotandam plurium vnionem & concordiam.

3. Reg. 18. v. 11.

Ad Rom. 7. v. 22.

Ad Rom. 8. v. 1.

Psal. 54. v. 14.

Alia expositiones.

1. Esdræ. 2. v. 64. Omnis multitudo quasi vnus.

Psal. 118. v. 32.

Psal. 83. v. 3.

Hanc expectabat sponsa cum dixit: *Trabe me, post te curremus,* ac si diceret, Trahe me totam; trahe spiritum, trahe carnem; trahe omnes vires, vt omnes simul curramus post te. Nam si caro repugnet, non finet spiritum alacriter, & velociter currere; cum alter pes langueat: nam & per viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum; quando scilicet cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. At si cor à carne opprimitur, quis poterit currere post te? Sed nec tunc cadam animo, nam gratia tua trahens, vel carnem subiciet spiritui, vt prompte cum eo currat vel spiritui præstabit robur, vt secum quocumque liberit carnem trahat, & cum eo simul currat *In odorem vnguentorum tuorum.* Id est propter dulcedinem & fragrantiam quam habent tua præcepta quæ dicuntur odores vnguentorum Dei & Christi: quoniam sicut odores effectus sunt qui exhalantur ab vnguentis, ita præcepta & consilia procedunt à diuinis virtutibus, & perfectionibus: & ideo diuinam redolent sanctitatem.

De currendo post Christum Dominum imitando eius exempla. S. 2.

HÆc, melius percipientur si perpendas modum sequendi Dei & Christi vestigia id est eorum gressus, opera, & exempla. Et quidem sapius inuitamur ad Dei sanctitatem, misericordiam, charitatem, & perfectionem imitandam, vt cum monemur diligere inimicos, benefacere

Matth. 5. v. 45.

Matth. 11. v. 29.

Ioan. 13. v. 15.

1. Petri. 2. v. 21.

Matth. 16. v. 22.

Matth. 16. v. 24.

Iudic. 9. v. 48.

ingratis, sicut Deus solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos, vnde intulit Christus Dominus; *Estote perfecti, sicut pater vester cælestis perfectus est.* Sed quoniam huiusmodi exempla non tam conspicua sunt omnibus ad imitandum, Christi Domini clarissima gesta, & opera, proponuntur cunctis: sicut ipse lapsus testatur cum ait: *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Quod D. Petrus magis expressit dicens: *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius, qui peccatum non fecit nec inuentus est dolus in ore eius. Qui cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur non comminabatur. Tradebat autem iudicanti se inuictum. Hæc & alia huiusmodi fuerunt vestigia Christi & gressus eius per præcepta, & consilia Euangelica: post quos gressus debemus omnes gradi ac currere sequentes ipsum: vnde cum aliquando diceret se multa Hierosolymis passurum; Petrusque responderet ei; *Abstine à te Domine, non erit tibi hoc,* Christus eum vehementer increpans ait: *Vade post me, Sathana, scandalum mihi es, quia non sapiis quæ Dei sunt, sed quæ hominum;* ac si diceret: *aduersarie, quare curium meum retardare satagis & alio diuertere? non ego cursurus sum post te, sed tu post me, non te sequar ego, sed tu me sequere.* Nam currere post me est sapere quæ Dei sunt, huic obstare est sapere quæ sunt hominum & mihi, id est Ecclesiæ meæ scandalum ponere. Memento quod te vocans & fratrem tuum in mari dixerim: *Venite post me.* Vade ergo post me, & non errabis, sed securus curre.*

Hinc autem occasione arrepta docuit discipulos modum eundi & currendi post ipsum, dicens illis; *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, tollat crucem suam & sequatur me.* Quibus verbis tria docet necessaria ad veniendum & currendum post ipsum, nempe abnegare se, tollere crucem suam, & eius sequi vestigia moreseque imitari, terribilis quidem sententia, & menti sponæ, vt apparet, aduersa. Illa cupit expedite currere post Christum, ad currendum autem celeriter deponendum est omne pondus, non vero aliud nouum assumendum. At quid ponderosius cruce? quid illa molestius? quoinodo currere, & simul poterit crucem portare? Sed esto crux pondus graue sit carni, aufert tamen omne pondus ab spiritu. Iugum est, sed suauis, onus est, sed leue, si portatur post Christum eius intuendo exemplum. Quomodo non milites alacriter currunt post ducem idem ferentes pondus, quod ipsum ferre conspiciunt? Ascendit olim Abimelech cum exercitu suo in montem Selmon, & arrepta securè præcidit arboris ramum, impositumque ferens humero dixit ad socios: *Quod me videtis facere, cito facite.* Igitur certatim ramos de arboribus præcidentes sequebantur ducem. Ad hunc igitur modum ascendens Christus in montem Caluarium, baiulans sibi crucem, militibus suis dicit: quod me videtis facere, cito facite. Si vultis venire post me, tollite crucem vestram sicut ego tuli meam, & sequimini me. Sed quia supra vires nostras est crucem ferre, dicimus nos ipsi, *Trabe me, post te curremus.* Trahe nos tu Domine gratia tua, cuius virtute baiulantes crucem curremus post te.

Sed præmisit, *Abneget semetipsum,* quia strenuè se abnegare est expeditum se ad currendum reddere. Abnegatio enim omnia impedimenta celeris cursus penitus aufert, præcipuè tria illa, quæ diuina obstant vocationi, nimirum concupiscentiam carnis, cupiditatem diuitiarum, ambitionem & superbiam vitæ: iis enim per mortificationem ablati, facile ac suauis erit crucem ferre, & cum ea simul post Christum currere. Quod egregiè fati docuit D. Paulus quasi Christi præfatam sententiam nobis explanans: *Deponentes (inquit) omne pondus, & circumstantes nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctorem fidei, & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta.* Quod Christus Dominus dixit; abneget semetipsum, interpretatur Paulus per hoc quod est deponere omne pondus, & circumstantes peccatum, abnegando & proiciendo à nobis omnem inordinatam affectionem ad res terrenas, quæ velut graue pondus opprimit animam, & omnem affectum carnis, quæ spiritum circumdat, & in peccatum pertrahit, cuncta denique alia quæ quomodocumque nos circumstant & animum delinquenti præbent. Hoc autem pondere deposito facile est crucem ferre, & per patientiam currere ad propositum nobis certamen, patienter ferendo tribulationes, ignominias, dolores, & reliqua quæ contra nos certant & vehementer pugnant, vt sanctitatem deferamus. Habet autem emphasim modus loquendi D. Pauli; quia parum est non fugere certamen istud, multo autem illustrius armatum patientia currere ad illud, & se laboribus, ac tribulationibus paratum offerre. Hoc enim est currere post Christum, qui ad simile certamen alacer cucurrit, eius exemplum intuendo, qui proposito sibi gaudio, scilicet huius vitæ, quod facile obtinere potuisset, illud respuit: & maluit sustinere acerbam, & contempibilem mortem crucis, nihil faciens confundi coram hominibus, vt voluntatem patris expleret, & mundi redemptionem perficeret: propter quod factus est nobis auctor, & cõsummator fidei. Auctor quidem, nam per passionem suam fundauit Ecclesiam, stabiluit fidem, & meruit nobis omnia salutis nostræ media; cõsummator autem, quia hæc omnia perfecit, & obtemperantibus sibi æternum præmium largitur. Nam sicut ipse per crucem intravit in regnum, ita currentes post illum ad eundem in suo regno existentem peruenient.

Ad Heb. 12. v. 2.

1. Cor. 9. v. 25.

Ecclef. 4. v. 13.

2. Ad Tim. 2. v. 5.

Aspiciamus igitur in auctorem & consummatorem fidei Christum Iesum: curramus post illum alacriter; nam vt auctor fidei trahet nos & auxiliabitur nobis: vt consummator vero eiusdem, deducet nos ad se ipsum, vt vbi ille est modo, simus omnes sequentes illum. Si omnis qui in agone contendit; (inquit Paulus) ab omnibus se abstinet vt corruptibilem coronam accipiat; tu cui necesse est, sicut docuit Ecclesiasticus; agonizare pro salute animæ tuæ, & certare vsque ad mortem pro iustitia, cur non abstinebis te ab omnibus, & omne noxium pondus depones, vt recipias coronam incorruptam? quoniam non coronabitur, nisi qui legitime certauerit, & frustra tendes ad Christum in gloria patris existentem, nisi per abnegationem & baiulationem crucis, quam præcepit, curras post illum.

Simile e- cupandi columbas. Vbi enim vnam cæperit qui legans D. illis capiendis student, cireum illam reddunt & Basilij E. ad humanum conuictum asuesciant, deinde vnguento odorifero alas illius perungunt, sinuntque gustu odorifero alas illius perungunt, sinuntque coniungi agrestibus. Illa vero per vnguenti fragrantiam agrestem illum gregem ad possessionem transfert eius, cuius ipsa est domestica; bene olentem namque sequitur & reliqua, atque ita in potestatem columbarij veniunt. Hanc diuinam artem inuenit Christus sapientia æterni Patris, vt ad Ecclesiã & ad cunctos religiosos cætus quos fundabat innumeros traheret homines ex agresti mundo deducere. Primo enim efficaci vocatione paucos sibi viros elegit, quos ex agrestibus ciores fecit, & domesticos, diuinique virtutibus ac gratis exornauit, fragrantissimoque odore gratiæ ac deuotionis alas intellectus & affectus delinuit, & Spiritu sancto vnxit, ac repleuit; postea vero eos in mundum ipsum agrestem misit: ac si diceret eis; Surge, propera amica mea, coluiba mea; ibique inter mundanos iussit degere, vt fulgentes in medio nationis prauæ, tum efficacia doctrinæ, tum præcellentis vitæ fragrantia alios secum traherent, & domicilio ac columbario Ecclesiæ, seu religionum adiungerent; hac arte vsus, ex agresti Iudæorū grege paucos selegit Apostolos, dicens: Venite post me faciam vos fieri piscatores, & venatores hominū, triennioq; cicures, domesticos, mites ac bonis moribus imbutos reddidit. In die autem Pentecostes eorum alas preciosissimo & fragrantissimo vnguento Spiritus sancti & gratiæ ipsius perunxit, tunc per vniuersum agrestem orbem misit, ac plurimos ad sequendum Christum traxerunt, eiusque fidem, & Ecclesiam dilatarunt. Eadem arte aucupatus est Saulum acerrimū Ecclesiæ persecutorē, & in istu oculi cicurem fecit, alas vnxit, misit ad omnes gentes, & vbiq; fuit bonus Christi odor, trahens ad illum plures gentium nationes. Simile quid contemplari licet in D. Francisco, Dominico, Ignatio aliiq; religionum Patriarchis, primariūque eorum locis: quotidieque similes columbas à Christo cicuratas videmus, quarum virtutum fragrantia alias agrestes animas suis cætibus accumulatur.

Hanc igitur artem Saluatoris præsciens Ecclesia sponsa eius orabat ipsum vt ea in bonū totius orbis vteretur dicens; *Trabe me post te, curremus in odorem vnguentorum.* Nam licet odor vnguentorum meorum alios alliciat, tamen vnguenta mea tua sunt & ex meis ad odorandum tua perueniēt, quorum fragrantia post te current. Dicent enim sicut Samaritæ: *Lam non propter tuam loquelam credimus, sed quia nos ipsi audimus & vidimus, ac odorati sumus, quod hic est Filius Dei,* quem sequi tenemur. Caueant tamen qui alios ad Christum & ad religiosum statum vocant, vel se vocatos sentiant, ne leuiter ferantur ex solo odore exemplorum quæ in vicis modestis intuentur, vt eorū vitam & professionē arripiant, nisi etiam intus penetrent virtutē Christi & fragrantiam eius, quam sancti imitantur; alioqui cito cursum lassati intermittent, imo & retrocedent. Erunt enim velut catuli, qui dum vident venaticos canes currere sequentes cuniculorum odores, currunt & ipsi post illos, sed quia eundem odorem non percipiunt, mox subsistunt. Ad eundē modum qui religiosam vitam aggrediuntur, eo solum quod socios religionē ingredi intuentur, vel inducti tantū persuasibilibus & odoriferis humane sapiētīe verbis,

Forma vocationis ad fundandam Ecclesiam, & religiosorum. Cant. 2. v. 10. Vide infra lib. 5. exhortatione 14. Vocatio Apostolorum & Sauli. Matth. 4. v. 19.

Act. 9. v. 1. Ad Rom. 15. v. 19. Ioan. 4. v. 42.

Simile ex Gerfon.

cito ad seculū reuertuntur, quia nō currebāt in odorē vnguentorū Christi, nec ab ipso verē attracti. Vnde tandem concludendum eos omnes iudicandos pseudo-Christos, falsos Prophetas, vel prædicatores superbos & prophanos, qui dum querunt quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi, trahere conātur alios vt currant, nō post Christum, sed post se ipsos, non in odorem vnguentorum Christi, sed vnguentorum suorum, nouas introductas sectas, & peregrinos viuēdi modos, aut se ipsos prædicantes potius quam Christū, vt ab hominibus honorentur & magnificent; non vt auditores iustos reddāt, sed vt ex illis laudes vel lucra extrahant, existimantes quæstum esse pietatem, & docētes quæ non oportet, turpis lucri gratia. Hos autem omnes vt inquit D. August. non trahit pater ad filium, nec audiendi sunt, sed repellendi: ipsum cœlestē sponsum deprecantes, ne nos seduci permittat, sed quod trahat nos ad seipsum, vt curramus post illum, donec tandem perueniamus ad eum in regno suo in secula seculorum. Amen.

SECUNDA PARS LIBRI SECUNDI.

De gratia Dei introducente nos ad contemplanda diuina mysteria, & de rectitudine dilectionis ac virtutis quæ comitatur illam.

TEXTVS.

Introduxit me rex in cellaria sua. Exultabimus, & lætabitur in te, memores verberū tuorū super vinū. Recti diligunt te.

QVæ trahi petiit, exaudita se esse fatetur, & ita tractā vt introduceretur in sponsi ædes, in eius cellaria & abdita cubicula; deinde quam ibi voluptatem cepit, & quid egerit declarat, rationem reddens, à quibus, cur & quomodo sponsum sit diligēdus. Notaūda est autē versio lxx. apud plures patres valdē recepta, quam etiā interpretabimur, nam plura subindicat mysteria: ea est: *Introduxit me Rex in cubiculū suum. Exultemus & lætemur in te. Diligimus vbera tua super vinū. Rectitudo dilexit te.*

EXHORTATIO VIII.

De gratia Dei introducente in contemplationē diuinorū mysteriorum; eamque tribuētis qui strenue post Christum currunt, & ad eius similitudinem perueniant abnegatis omnibus quæ illam impediunt.

Introduxit me Rex in cellaria sua.

I sponsa gloriatur introductam fuisse in cellaria, & recondita loca domus Dei, & non ab alio quam ab ipso rege, quid putandū de Deipara dilectissima omnium ipsius regis sponsa? Nunquid rex regum non introduxit secum hanc sibi charissi-

mam reginam in secretiora cellaria, vt altissima ei plusquam aliis reuelaret mysteria? Audet Dauid dicere, *Incerta & occulta sapientia tua manifesta mihi.* Audet & Virgo, quia Dauid sanctior & occultior Deus manifestauit illi. Raptus est Paulus in tertium cælum & in paradysum, & audiuit arcana verba quæ nō licet homini loqui; raptus est & Deipara in tertium cælum, altissima Triadis, & in paradisi cellaria, vbi summa voluptate repleta, audiuit arcana verba, quæ tunc forte nec Paulus audiuit: qui si diuinam essentiam est intuitus, intuita est multo clarius ipsa: quæ denique optimā Mariæ partem semper elegit quæ non auferetur ab eam æternum. Nō enim in quæuis cellaria introducta est, sed in omnium optima, opulētissima & iucundissima, in quibus præ omnibus creaturis mirē est resecta & locupletata, cœlestibus affluēs deliciis, & diuitiis. O gloriosa Regina & mater nostra, nos velut adolescentule non inuidentes gloriæ tuæ, sed potius gratulantes, *Exultabimus, & lætabitur in te:* quia in te est spes nostra, & post Christum tu es salus, gloria, & læticia nostra. Et memores vberum tuorum, quæ cœlestis sapiētīe & dulcedinis lacte scatent, vt lactes nos filios tuos, te humiliter deprecamur, vt introduci nos facias in hæc cœlestia cellaria, eorumque mysteria cognoscere, vt ea etiā aliis digne propalare mereamur.

Domum contemplationis describi per introductionem in Dei cellaria. §. 1.

PETIERAT sponsa trahi à Domino, desiderans vehemētē post ipsum currere in odorem vnguentorum eius, exaudiuit sponsum hanc deprecationē, remunerauitque laborem cursus; quod agnoscentes sponsa inquit; *Introduxit me Rex in cellaria sua.* Vñ dicit, & plura supponit, nempe ille me traxit, & ego cucurri post ipsum, ideoque introduxit me in domum suam, nisi enim constāter succurrisset, introducta nō esset: & qui traxit eam vt curreret, apprehēdit vt introduceret; nam gratia trahēs, vt supra vidimus, etiam vocatur introducens. Sicut de vocatis ad cœnam dicitur, *Introduc eos huc.* Quid est huc? in domum meam intra quam seorsum sunt cellaria, id est loca quædā abdita quietis & refectionis, ac brauij cœlestis, quod hic datur currentibus, vt animosiores reddantur ad iterum pernicitius currendum: & reprecantur recondita fidei nostræ mysteria, vel ea in quibus hæc mysteria continentur, siue sint sacre Scripture, siue creature, in quibus sunt perfectiones creatoris; siue aliæ res occultæ, quæ nos eleuant ad cōtemplanda tam Christi quam Dei, Trinitatiq; que arcana, in quæ ille dicitur introductus, qui Dei gratia, & diuino lumine præuētus & adiutus illa meditatur, contēplatur, amat, & amplexatur. Sub hac igitur metaphora sponsa gratiam, & domum contemplationis sibi concessum esse confitetur: quamuis quidam, verbum de præterito, *Introduxit,* positum esse dicāt pro futuro iuxta phrasim Hebræorum, qui futura per verbum de præterito annuntiant ad certitudinem euentus indicandam: ac si diceret; certissimè introducet, me Rex in cellaria sua. Duplex enim est modus, quo Deus sanctorum preces exaudit, vel statim præstando quod petunt, vel certam spem præbendo, quod opportuno tempore præstabit. Quem modum exauditionis perpendit egregiè Cassianus, & confirmari potest ex eplis Annæ matris Samuelis,

Duplex modus exauditionis. Collat. 9. c. 31.

Arthobæ, Saræ, Iudith, d. Virginis in nuptiis Cana, & aliorū qui hac interna fiducia se exauditores fuisse crediderint: & vterq; modus aptari potest verbis sponsæ, sed priorē prosequemur. In quo summa Dei splendet munificentia, qui potens est omnia facere superabundāter quam petimus, aut intelligimus & mensuram supereffluentem dat in finem nostrum. Cum enim sponsa tantum proposuisset currere in odorē vnguentorum eius, ipse introductit eam in cellaria vbi sunt diuina vnguenta, vt nō tantum à longe, sed prope odoretur ea, imo vngatur eis, virtutumque cœlestiū particeps fiat. Nec solum odore recreat, sed visu, gustu, tactu & possessione. Cellaria enim vocari solent promptuaria vel penuriarū cellæ vbi annona, & quidquid ad refectionem confert, reconditur, & inservio per thesaurorum, & quarumlibet rerum preciosarum repositoria loca, vt constat ex illo quod de Rege Ezechia dicitur: *Ostendit eis cellam aromati, & argenti, & aurī, & odoramentorum, & vnguenti optimi, & omnes apothecas supellectilis suæ, & vniuersa quæ inuenta sunt in thesauris suis.* Sed vterius si vinū vocis Hebrææ *Hadur* attendas, significat etiā penetrabilia domus secretiora, ideoque amantium lectulnaptoria, vnde lxx. verterunt: *Introduxit me Rex in cubiculum suum.* Cuncta autem hæc in mysticis Dei cellariis excellentissimè inueniuntur & conferuntur digne contēplantibus diuina mysteria, quæ sunt vel promptuaria, in quibus cōtinētur dulcissimi ac exquisitissimi cibi spirituales ad animæ nutritionem, & voluptatem conducētes: sunt item repositoria, vbi reconditi sunt omnes thesauri sapiētīe & scientiæ Dei, cœlestiumque virtutum, quibus animæ durescunt: sunt denique secreta cubicula, vbi Deus & anima se mutuo amantes dulcia miscent colloquia & affectus, effectusq; reciproci amoris continuo eructant. Vocantur autē in singulari, *cubiculum:* quia licet plura sint cellaria, tyronibus, proficientibus, & perfectis accommodata, cuncta tamen ad vnum reducuntur; vnumque est præ aliis à turba remotius in quo Deus dilectos abscondit in abscondito vultus sui à conturbatione hominum.

Nec tamen sine mysterio vocat sponsa regem eum qui illam introduxit, ad significandam eximiam abundantiam & plenitudinem horum cellariorum. Nam, vt dixit Pfalter, diuitem ac procerum, maximè regum, promptuaria solent esse plena, eructantia ex hoc in illud, repositoria ditissima immensis pene thesauris resecta, cubicula vero vt regiam decent maiestatem ornatissima. Reges item munifici valdē solent esse in distribuendis portionibus, vel donis ex iis quæ in cellariis continentur, secretaque habent consilia, & recondita negotia, de quibus cum amicis confabulantur in cubiculis. Hæc autem tanto præcellentius reperies in diuinis cellariis, & cubiculis, quanto Rex cœlestis terrenos superexcedit: vt omnia quæ in contemplatione experiuntur Sancti, diuina prorsus sint, immensamque Dei sapientiam, diuitias, ac delicias sapiant, felicissimisque habeatur labor currēdi post Christum, cuius finis & brauium fit in huiusmodi introduci cellaria, eorumque bonis abundanter frui. Hæc in genere de illis dicta sint. Sed antequam ad singula descendamus, quæ communia sunt cuius contemplationi, & ex his verbis deducuntur, explananda sunt.

De hoc agitur in lib. 3. exhort. 10. Ad Ephes. 5. v. 10. Luc. 6. v. 38. Vide Martini Del. v. 10. hie. Isa. 39. v. 2. Psa. 30. v. 21. Cur vocetur sponsa hic Rex. Ex Origene hom. 1. ex quatuor. Psa. 143. v. 13.

Necessariam esse gratiam Dei introducentem ad contemplationem, & petendam esse ab ipso. §. 2.

PRIMO igitur statuendum est ad intrandum in Dei cellaria, & digne contemplanda diuina mysteria, necessariam esse ipsius Dei uocationem & gratiam trahentem, auxiliantem, & introducentem animam in illam, ob propriam infirmitatem, & operis excellentiam, quae nostras omnino exiles superat vires. Quia si non sumus sufficientes cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, quanto minus arcana Dei mysteria contemplari? Si ad opera vitae actiua, quibus currimus post Christum, indigemus trahi a Deo, multo magis ad opera contemplatiua, quibus nos super nos ipsos eleuamus, ut cum ipso quiete commoremur, caelestia ab ipso audientes, & ediscentes mysteria.

1. Cor. 3. v. 5.

Ioan. 6. v. 44. & 66.

Ioan. 10. v. 9.

Apoc. 4. v. 2.

Luc. 10. v. 42.

Ioan. 15. v. 16.

2. causa cur dicitur Rex.

Psal. 42. v. 3.

Vnde etiam de his intelligitur quod dixit: *Nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum, & nisi datum ei fuerit a patre meo.* Idem autem est venire ad me, quod intrare in cellaria, & mysteria mea, *Ego enim, inquit, sum ostium, per me si quis introierit saluabitur, & ingredietur, & egredietur, & pascha inueniet.* Id est inueniet refectionem quam intra cellaria mea praebere soleo. Ad hoc autem ostium nullus accedere potest, nisi trahatur a patre, nullus introire per illud, nisi introducatur a Rege. Vidit Ioannes ostium apertum in caelo, & audiuit vocem dicentem sibi, *Ascende huc, & ostendam tibi quae oportet fieri cito.* Sed quomodo mortalis homo corporis grauedine pressus ascendere posset in caelum, & per ostium etiam apertum intrare, nisi prius uocatus, & adiutus ab eo qui ostium aperuit, qui dum uocat, alas & vires ascendi praebet, potentiq; auxilio illum introducit? Quamuis enim Christus dixerit: *Maria optimam partem elegit, tamen non ipsa a se, sed a Christo uocata & praemota eam elegit: cum ipse dicat, Non uos me elegistis, sed ego elegi uos.* Ipse enim elegit, quos in sua cellaria introducere decreuit. Ad dominum enim domus ac cellariorum spectat uocare eos, qui in ea ingredi & cum ipso ibi commorari debent. Et quia locus est sublimis & arduus, plurimique sunt hostes insidiantes in uia, ut iter impediunt, manu ducant eos oportet, suaq; potentia defendat, & protegat. Ideoque notanter sponsa inquit, *Introduxit me Rex in cellaria sua.* Rex nomen est potentiae & maiestatis ad subditos regendos, & protegendos ab hostibus. Sponsus ergo, cum me deduxit in cellaria sua, ostendit se regem praepotentem, qui me infirmam ab inimicis oppugnantibus protexit, & in sublimia domus suae cubacula introduxit, alioqui foris perpetuo manere. Inde fit summis precibus implorandum esse huiusmodi Dei auxilium, quo in haec cellaria ingrediamur, dicens cum Psalmista: *Emitte lucem tuam, & ueritatem tuam. Ipsa me deduxerunt & adduxerunt in montem sanctum tuum, & in tabernacula tua.* Id est, emitte Domine de caelo radios lucis & sapientiae tuae: ipsi enim manu ducent me, & insuper adducent, seu (ut uerit. D. Hieron.) introducent me in tua tabernacula & cellaria, quae sita sunt in monte sublimi & eleuato, ad quem ego meis viribus nequirem ascendere. Utitur autem Dauid uerbis de praeterito pro futuris, ad significandam, ut diximus, euentus certitudinem; quia qui ardentem & fide-

ter orat, hos radios impetrat: radij uero hanc introductionem efficiunt, testante Domino cum inquit; *Petite & accipietis; quae uis & inuenietis; pulsate & aperietur uobis.* Vbi tres potissimos adus vitae contemplatiuae comprehendit, qui dicuntur oratio, meditatio, & contemplatio: & insuper operationes quae ad eam praeparant.

Etenim petimus quod nobis deest, quarimus cum labore quod non habemus, aut absconditum est vel distans, pulsamus autem manu, cum sumus prope ostium, ut aperiat nobis. Petite ergo, ait Dominus, importunis precibus gratiam Dei, & auxilium efficax, ad querendum & pulsandum ac operandum, prout oportet, & accipietis illud; quia omnis qui bene petit accipit. Et cum auxilium hoc acceperitis, cooperamini cum illo, & querite per profundam meditationem mysteria fidei intelligere, & per strenuam imitationem Christi uirtutes apprehendere, & inuenietis eas, quia omnis qui querit inuenit. Postquam autem haec inuenieritis, iam estis prope ostium domus Dei, & cellariorum eius, tunc pulsate uehementioribus desideriis, suspiriis, ieiuniis, & aliis supererogationis operibus, & aperietur uobis ostium ut introeatis, & introducamini in Dei cellaria, & bonis quae ibi sunt perfruamini: nam ita pulsanti, benignè aperietur.

Sed cur sponsa non petiit introduci in haec cellaria? Non enim dixit, introduce me, sicut dixerat, *trahe me.* Symmachus quidem ita uertit, *Introducat me Rex in cellaria sua, ut noua sit precatio.* Sed sequenda est Vulgate, & lxx. editio: & dicendum, mira prudentia sponsam tantum asseruisse, trahe me, quia certo sciebat quod si fideliter cooperaretur gratiae Dei trahenti, & strenuè post Christum curreret, statim introducenda foret. Mos enim sponsi est currentes post se, tempore opportuno reficere, ne deficiant in uia, & laborantibus in uia actiua quietem contemplationis cum expedit elargiri. Voluit etiam suo exemplo adulescentulas & tyrunculos monere, ne praeproperè quid simile peterent. Illos enim adhuc oportet currere, & laborare, non cellaria & quietem appetere, nec ad supremum contemplationis donum praemature aspirare. Et praeterea inter cellaria diuina quaedam adeo sublimia sunt, & recondita, ut in ea non nisi raro paucis ualde dilectis ingressus pateat. Sunt enim quaedam extraordinaria contemplationis dona, quae computantur inter gratias gratis datas, quas Spiritus sanctus diuidit inter electos prout uult: & sicut quibusdam multum profunt, qui in humilitatem altas iecerunt radices: ita aliis obesse solent, superbiendi occasionem inde arripiuntibus. Quare prudenter sponsa noluit hanc introductionem efflagitare, sed sponsi prouidentiae committere, qui nouit, quid unicuique utile futurum sit.

Abnegationem sui & Christi imitationem dispositiones esse ad obtinendum contemplationis donum. §. 3.

HINC fit ordinem ab sponsa praescriptum seruandū esse. Nostra enim interest post Christum currere, eius mores imitando, & sic nos dignos efficere qui in eius cellaria introducamur. Christi enim imitatio praecellentissima omnium dispositio est ad contemplationis donum obtinendum ex duplici capite. Primo quidem, quia per opera vitae actiuae & sui abnegationem, quam

Matth. 7. v. 7. Luc. 11. v. 9.

Ex Chrysof. hom. 18. imperfecti.

suggestis, cuncta aufert contemplationis impedimenta dum uita mortificat, carnis impetus coercet, infranat sensus, appetitus ac passionis deuincit & per uirtutes morales cunctas hominis actiones componit. Et hac ratione, ut probat Angelicus Doctor ex D. Gregorij sententia, spiritum ad contemplationem aptum reddit. Deinde Christi imitatio magnam cum ipso confert similitudinem, similitudo autem haec ad diuinam eleuat communicationem. Nam sicut omnis caro ad similem sibi coniungitur, & omnis homo simili sui sociatur sicut dixit Ecclesiasticus: ita Deus cum sibi similibus conuersari gaudet. Inde D. Dionysius testatur Moysen ad tam eximiam cum Deo familiaritatem eleuatum fuisse, quia maximam cum ipso contraxerat morum similitudinem. Nouerat (inquit) oportere eum qui Deo bono familiariter iungitur, quam maximè conari ei pro uiribus simillimum fieri, ac propterea sibi esse bonorum operum consciuum. Et de Dauidè pariter affirmat id eum efficere hac diuina amicitia dignum, quod inuenit illum hominem secundum cor suum, id est gerentem cor in omnibus Dei cordi simile, diuinaque uoluntati conforme. Propter quod beatos uocat eos qui mundo sunt corde, quoniam ipsi Deum uidebunt: nam cordis munditia quae eos facit Dei similes, reddit etiam & contemplatores.

22. q. 182. ar. 4. hom. 1. & 14 in Ezech. & 6. Mor. c. 18.

Ecclef. 13. v. 19. Epist. 8. ad Demophilum.

Aq. 13. v. 12.

Matth. 5. v. 8.

Utrumque comprehendit quod dicit sponsa; *Post te curremus in odorem unguentorum tuorum.* Nam sicut ille qui currit ab uno loco celeriter recedit, ut accedat ad alium, ita currere post Christum, est recedere ab eius dissimilitudine, id est ab omnibus uitiis, passionibus, concupiscentiis, & imperfectionibus, quibus illi dissimiles sumus, & festine properare ad eius similitudinem obtinendam, qua obiecta in eius cellaria introducemus; ut post laborem currendi succedat fructus, & praemium illius, quietis contemplationis, & refectionis mentis. Nam sicut currens continuo motu laborat, qui autem intra cellaria est, stat & quiescit, & bonis quae in ea sunt fruitur: ita qui operibus uiae actiuae inhiat, circa multa laborat, & fatigatur. Vnde Lia quae illam representat nomine suo laborem indicat. Idem enim est quod laboriosa: & Martha similiter sollicita est, & turbatur erga plurima. At qui contemplatiua uacat, quiescit sicut Maria, quae ad pedes Domini sedens, uerbis eius palcebat; & sicut Rachel, quae uisum principium significat, soli Deo qui summum principium est, uidentem & contemplando est intenta. Quemadmodum etiam animalia illa quae Ezechielis sunt ostensa, prius extensis alis ibant, & reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis, huc illucque celeriter discurrendo; *At cum uox fieret super firmamentum, stabant & submittiebant alas suas.* Primum indicabat celerem cursum per exercitia multiplicia uiae actiuae; secundum uero quietem contemplatiuae, cessando à motu & tumultu, ut uerba Dei audire, & contemplari ualere. Hinc fit ad fruendum bono contemplationis necessariam esse tranquillitatem cordis sine sollicitudine & anxietate, quae illud in diuersa rapiat & post illa ire compellat: iuxta illud quod dixit Abacuch Propheta: *Super custodiam meam stabo, & figam gradum: super munitionem, & contemplanor, ut uideam quid dicatur mihi.* Custodia nostra potissima, seu arx nostrae custodiae commissa est cor nostrum, de quo scriptum est: *Omni custodia serua cor tuum, quoniam*

Genes. 29. v. 16.

Luc. 10. v. 39.

D. Gregorius ubi supra ita haec nomina interpretatur.

Ezech. 1. v. 14. & 25.

Abacuch 2. v. 1.

Prou. 4. v. 23.

ex ipso uita procedit. Munitio uero, ut inquit Rupertus, est profunda humilitas, quae omnes munit uirtutes. Stabo igitur firmiter super cor meum uigilans ut custodiam illud, & figam gradum super humilitatis uirtutem, ut Deo assistam & contempler quid dicat mihi, & quid à me fieri uelit. Indecens enim est cum tanto rege loqui, quasi aliud agens & non attentus & fixè coram eo assistere.

Et haec est alia causa, ob quam sponsa hic uia nomine regis, quod nomen est dignitatis, reuerentiae ac timoris; quem affectum induit, statim ac se introducenda uidit. Valde enim placet Deo humiliter modi reuerentia innumeris titulis illi debita. Et quo est profundior, eo animam digniorè reddit, quae in magis interna cellaria introducatur, & secreta mysteria percipiat. Vnde cum Abraham confabularetur cum Domino, de secreto illo iudicio euentendi Sodomam, semper reuerentia, ac humilitatem profundam retinuit ne à colloquio repellere tur diuino, dicens; *Quia semel cepi loqui*

Lib. 5. exhort. 13. amplius hic locus explicatur.

3. causa cur dicitur Rex. De reuerentia erga Deum.

Genes. 18. v. 27.

Matth. 19. v. 16. Luc. 18. v. 18.

Marc. 10. v. 17.

Esther. 15. v. 10.

ad Dominum meum cum sem puluis, & cinis. Adcoq; placuit haec eius submissio & humilis reuerentia, ut quamuis septies importunus intercelleret, & interrogauerit, toties exauditus fuerit, & responsum acceperit. Superborum autem, qui minus Deum reuerentur, uel uinica interrogatio displicet, eiusque indignationem excitat; ut uideret licuit in illo principe, quem D. Hieron. superbum & elatum uocat, qui accedens ad Iesum interrogauit eum: *Magister bone, quid boni facia, ut habeam uitam aeternam?*

Nonnullam quidem habuit reuerentiam, sed non plenam. Ait enim D. Marcus quod procurrit ante eum genu flexo, alterum tantum genu flexit, quia purum hominem Christum credidit. Deuiflet autem utrumque genu flectere, hominem & Deum simul confitendo. Vnde illum redarguens Dominus, & quasi indignans respondit ei, *Quid me interrogas de bono? Unus est bonus Deus, uel nemo bonus nisi Deus.* Ac si diceret; Non placet mihi haec tua confessio ac reuerentia, quia diuinitas est & semiplena. Flecte utrumque genu coram me, credens hominem me esse & Deum, summa ueneratione colendum, iatriaue adorandum. Cum igitur Dei cellaria ingressus fueris, summa reuerentia ipsum uenerare, nominibusque eum compella, quae eius maiestatem indicent, & te ad reuerentiam excitent. Sic enim fiet, ut magis propitium inuenias caelestem regem, sicuti & regina Esther ingressa coram rege Assuero, cum primum illum conspexit, corruit in pallorem colore mutato, quia *Vidi te (inquit) sicut Angelum Dei, & conturbatum est cor meum praetimore gloriae tuae.* At rex festinus exiliuit de solio ut eam consolaretur, timorem pelleret, & blandiens osculatus est eam. Fecit hoc terrenus rex erga terrenam sponsam, cur ergo non faciet idem caelestis erga caelestem? Nam quo ille excellior, eo magis timendus, sed eo ipse affabilior erga timentes eum.

Hinc igitur habes quatuor dispositiones praecipuas ad obtinendum contemplationis donum intrandumque in Dei cellaria, ut potiaris eo, scilicet abnegationem tui ipsius, omniumque terrenorum, quae Dei amicitiam impediunt; strenuam Christi imitationem, quae ad eius similitudinem perueniat; cordis tranquillitatem, quae aliis omnibus tunc temporis ualeat; & profundam cordis reuerentiam, & submissiorem diuinam timens maiestatem.

Declarantur hæc amplius ex sacro Moyſis tendentis ad videndum rubum. §. 4.

Exodi 3. v. 3. SED iucundum, & proficuum erit hæc amplius declarare per id quod Moyſi contigit, cum vidit rubum ardentem, qui non comburebatur: volens enim cauſam tanti myſteriſ indagare, & cominus inſpicere, dixit; Vadam, & videbo viſionem hanc magnam, quare non comburatur rubus. Certe autem Dominus, quod pergeret ad videndum, ait illi, ne appropies huic, ſolue calcamenta de pedibus tuis: locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt. Locuſ iſte vnus erat ex Dei cellariis, in quo ingentia Chriſti continebantur myſteria per illum rubum, & ignem repræſentata: ad quæ intuentia tam vehementi impulſu trahebatur Moyſes, vt neglecto grege quem paſcebat, diceret intra ſe; Vadam, ab hoc loco recedam, cuncta deſeram, vt viſionem hanc magnam intuear, cauſaque eius exquiram. Generoſa quidem reſolutio, ſed non plena. Non ſatis erat relinquere externa, niſi etiam relinqueret interna, eique magis coniuncta, & magna cum reuerentia ad Dei præſentiam accederet. Vtriuſque autem admonetur Moyſes cum dicitur illi, Ne appropies huic, ſcilicet cum ea diſpoſitione, quam modo habes, nondum aptus es, nec dignus appropinquare. Viſ accedere calceatus, reuerere diuinam inaietatem; recognoſce tremendam Dei præſentiam. Nuda pedes tuos, quia terra ſancta in qua ſtas, nudis pedibus eſt tangenda. Hæc eſt prima cauſa huius præcepti Moyſi exhibitæ, vt dicamus valdè reuereri locum vbi Deus eſt, & vbi nobiſcum loqui decreuit, nempe templum, oratorium, orationis domum, & multo magis ipſum Deum qui ſanctificat locum. Reuerentia autem debet eſſe non ſolum interna, ſed externa, illis ſignis teſtata quæ ab ipſo inſtituta fuerint: ſive ſit nudatio capitiſ, aut pedum, genuflexio aut humi proſtratio, & alia huiuſmodi. Interna autem reuerentia non ſit ſeruiliſ, quia poteſt nos punire, ſed potius filialiſ, quia cum punire poſſit vt iudex, mauult benefacere vt pater miſericors, qui velut ignis rubum ambit quem facile poſſet comburere, & tamen non comburit, ſed benignè protegit ac defendit. Hoc ergo exemplo Moyſem & nos ad reuerentiam excitat, vt cuncta quæ eius ſunt, ſummo cultu veneremur, & coram ipſo reuerenter aſſiſtamus. Quia Ego (inquit Eccleſiaſtes) cognoui quod erit bonum timentibus Deum, qui reuerentur faciem eius.

Ex Theodoro & Cſicetano apud Lipo-manum in Cateſa.

Eccleſ. 8. v. 12.

Apud Lipo-manum habentur. Ex D. Ambr. lib. 7. in Lucã c. 10. D. Bernar. ſerm. de Beata Virgine.

Lib. de celeſti hierarchia c. 15.

A erga Deum fortiturum affectus ab omni exutos inordinato amore creaturarum, & loco terreſtrium calceamentorum regendos eſſe hos pedes aliſ cœleſtium virtutum, quæ eos ad ſuperna eleuent, & non ad infima deprimant. Hoc ipſum deducunt patres ex myſtico ſenſu verbi, quo Septuaginta vtuntur, vertentes; Tranſibo, & videbo viſionem hanc. Qui enim (inquit Diuus Hieronymus) non tranſierit omnia vitia, non poteſt videre hanc magnam viſionem. Moyſes ſolutis vinculis pedum tranſiit videre rubum; & tu ſi apponas animam vt tranſeas à morte ad vitam, non pedum grefſibus, ſed animi virtute, dirigentur à Domino grefſus tui. Moyſes (inquit Diuus Ambroſius) tranſiens ſecularia flumina, vidit viſum magnum. Si enim fuiſſet in corporis vitiiſ, & ſeculi iſtius lubriciſ voluptatibus, tanta non vidiffet myſteria. Moyſes (ait Diuus Gregorius) cum ſupernæ contemplationis gloriam quæreret, dixit, tranſiens videbo viſionem, quia niſi grefſum cordiſ à ſeculo amore remouiſſet, nequaquam intelligere ſuperna potuiſſet.

Sed profundius Rupertus Abbas hinc deducit ingentem pœnam, quam minabatur Dominus Moyſi, ſi calceatus accederet; nempe quod combureretur ab igne qui non comburebat rubum. Nam Deus noſter (inquit) qui igniſ conſumens dicitur, multum diſſimiliſ eſt igni elementari, qui quidem reſ abſumit quibus continetur; procul autem poſitiſ innoxiiſ eſt; Deus autem ſuam è contrariò potentiam exerit: nam illiſ intra quos eſt, non ſolum innoxiiſ, verum ſalutaris & clementiſſimuiſ eſt, velut igniſ rubo. Longe autem poſitiſ, & indignè appropinquare volentibus nimis damnofuſ exiſtit, de quibus P ſalmiſta inquit; Sicut fluit cera à facie igniſ, ſic pereant peccatores à facie Dei. Ne ergo in Dei præſentia liqueſciamus, ſi appropinquare volumus, in pedibus non portemus calceamenta, quæ de animalium mortuorum pellibus ſiunt, id eſt, mortuorum mortifera, & in peccatiſ ſiſ morientium exempla non imitemur. Hæc ſerè ex Ruperto. Conſtat igitur quod ſi digne acceſſeris ad Deum illuminaberis ſicut rubuſ & non confunderiſ, iuxta illud P ſalmiſta: Accedite ad Deum & illuminamini, & facieſ veſtraſ non confundentur. Si vero indignè appropies, vice verſa non illuminaberis, ſed combureriſ, tuæ præſumptioniſ dignaſ luens pœnaſ.

Hinc inferitur alia cauſa cur dixerit Deus Moyſi, Solue calcamenta de pedibus tuiſ; quia ſcilicet volo te deinceps ad me aſſumere, vt meo ſeruitio manciperis: cede ergo iuri tuo, & renuncia paſtorale officium quod exerceſ paſcens greges Ietro ſoceri tui. In huiuſmodi autem teſtimonium, ſicut moſ futuruſ eſt in Iſrael, ſolue calcamenta de pedibus tuiſ, vt tu & domuſ tua vocetur domuſ diſcalceati, qui reliquit iuſ ſuum, vt Deo aggregaretur. Quo ſignificatur optimã diſpoſitionem ad contemplandum Deum, eſſe renunciationem omniſ iuriſ, quod circa negotia ſecularia habere poſſumus, vt ab illiſ expediti tranquilluſ Deo vacemus. Iuxta illud Pauli, Nemo militans Deo, implicat ſe negotiſ ſeculariſ, vt placeat ei, cui ſe probauit. Qui ergo familiaria cum Deo colloquia crebro inire cupit, ſoluat calcamenta ligata pedibus ſiſ, aut relinquendo omnia terrena,

In Pſal. 141. 14. Lib. 1. de pœnit. 1. 14. Lib. 15. Mor. 6. 35.

Nota.

Deut. 4. v. 24.

Pſal. 67. v. 3.

Pſal. 33. v. 6.

Ex D. Iſidoro ex parte.

Ruth. 4. v. 7.

2. ad Timoth. 2. v. 4.

vt relinquunt religioſi, aut earum affectioneſ vt liberum maneat cor, nulliſ ligatum creaturæ ſed ſoli Deo mancipatum, vt dicere poſſit cum Dauide. Quid mihi eſt in cœlo & à te quid volui ſuper terram? Id eſt nihil præter te volo, nihil amo, ſed tibi ſoli inhære deſidero.

Vnde tandem vltima procedit ratio cur dicitur, Solue calcamenta de pedibus tuiſ; quoniam nimirum modò non vocariſ ad currendum, vel ambulandum, ſed ad ſtandum coram Deo, ad quod non indigeſ calceamentiſ. Filij quidem Iſrael comedant agnum pedibus calceatiſ, quia comedunt ad iter agendum & fugiendum ex Ægypto; tu autem qui eligeriſ ad conuerſandum cum Deo, eſto pedibus nuduſ, ne appetaſ tunc ambulare, ſed quieſcere, vt hinc ſciaſ eſſe tempuſ cur rendi, & tempuſ ſtandi, tempuſ ad opera vitæ actiuæ, & tempuſ ad exercitia vitæ contemplatiuæ. Quando illiſ inſtendum eſt, oportet calceare pedes virtutibuſ moralibuſ, quæ paſſioneſ moderantur, & grefſuſ in negotiſ externiſ dirigunt, ne pedes animæ lædantur. Quando autem contemplationi vacandum eſt, oportet pedibus nuduſ eſſe, & tunc exercitia ac negotia externa etiam pia relinquere; & non obiter, ſed ſicut ex Propheta diximus, diutiſ ſuper cuſtodiam ſtare, & gradum figere, vt quid Deus in rubo exiſtens, loquatur nobiſ, percipiamuſ. Et in hunc ſenſum cedunt etiam verba illa, Tranſibo, & videbo viſionem hanc; cui reſpondit Dominuſ. Siſte gradum Moyſeſ, non eſt modo tempuſ tranſeundi, ſed ſtandi, & audiendi quod loquor ad te, & ne tranſire appetaſ, ſolue calcamenta de pedibus tuiſ.

Denique nuduſ pedibus ambulare, ſignuſ eſt humilitatiſ & pœnitentiæ, ſicut dicitur de Dauide cum fugeret ab Abſalon, quod nuduſ pedibuſ incedebar. Iſaiã etiam iuſſu Dei ad ostendendum animi doloreſ, & terrendum populuſ pedibus diſcalceatiſ ambulauit. Moyſi igitur idem præcipitur, quoniam oportet humileſ eſſe, Deo ſibi verò aſperum & hirtutum eum qui accedit ad contemplandam diuinam maietaſtem rubo, qui ſymboluſ erat humanitatiſ, coniunctam, in qua humiliſ fuiſ & mitiſ, & omnibuſ carniſ valedixit voluptatibuſ. At ſicut Moyſeſ calceatiſ pedibuſ potuit eminus videre ignem in rubo, non tamen cominuſ, niſi diſcalceatuſ; ita peccatores ſuperbi & carnaleſ, poſſunt quidem quaſi à longè per luſpen ſcientiæ, vel fidei Deum cognolcere; nam, Omneſ homineſ vident eum, vnuiſ quiſque autem intuetur procul: manent tamen frigiduſ, nec à diuino igne ardoreſ recipiunt charitatiſ, recipient autem ſi propè accédant, dignè ſe per ea quæ dicta ſunt ad huiuſmodi acceſſum præparanteſ. Quæ tamen ex hiſ quæ mox ſubiiciemur, ampliſ patebunt.

Abacuch. 2. v. 1.

2. Reg. 15. v. 30.

Iſa. 20. v. 2.

Iob 36. v. 26.

EXHORTATIO IX.

De cauſiſ ob quãſ multi non introducuntur in cellarium contemplationiſ, vel introducti iam expelluntur, aut diuiniſ commorari non poſſunt; & de fiducia obtinendi huiuſmodi donuſ.

PRO FE- S T O TRAN- SFIGUR- A- TIONIS.

Introduxit me rex in cellaria ſua.

ON ſine myſterio cum ſponſa dixiſſet, Poſt te curremuſ, non dixit, introduxit noſ, ſed tantum, Introduxit me rex in cellaria ſua. Inſinuans non omneſ qui poſt Chriſtum currunt, in recondita eiſ cellaria, & cubicula introduci; ſicut nec omneſ qui in ſtadio currunt, accipiunt brauium, ſed vnuiſ tantum; ille, ſcilicet, qui cuncta reducit ad vnionem, ſeu ad vnum illud de quo dictuſ eſt, Porro vnuiſ eſt neceſſariuſ; Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Ad quam partem non eſt admiffa Martha, licet poſt Chriſtum curreret, quia ſolicita erat, & turbabatur erga plurima. Et quamvis ex dictiſ in præcedente Exhortatione multæ deducantur cauſæ, cur pauci in donuſ contemplationiſ admittantur, vel hanc optimam partem eligant, vel ita in ea permaneant, quod non auferatur ab illiſ. Oportet tamen omneſ cauſaſ breuiter attingere, vt quid intereſt inter ſtrenuoſ, & puſillanimeſ dignoſcatur; nec ſuperbiant qui introducuntur, aut qui relinquuntur, ſiant puſillo animo, quando id ſit ſine propria culpa.

1. Cor. 9. v. 24.

Lu. 10. v. 42.

Ex Dei ordinatione quofdam non introduci in donuſ contemplationiſ. §. 1.

ET ENIM cum omnibuſ hominibuſ neceſſarium ſit ad ſalutem poſt Chriſtum currere eiſ ſequendo veſtigia; idè omneſ ad hoc vocantur, & ſufficiens habent Dei auxiliuſ, vt præſtare poſſint. Secuſ autem in dono contemplationiſ, quod ad ſalutem æternam conſequendam neceſſariuſ non eſt. Quare nec etiam eſt mirandum, quod iſ tantum Deuſ illud largiatur quibuſ vult, & prout vult. Nam in huiuſmodi doniſ, Spirituſ ubi vult ſpirat, & ſinguliſ diuidit prout vult, & ſicut illi placet. Sicut omnibuſ Apoſtoliſ & diſcipuliſ datum eſt poſt Chriſtum ire, & illum ſequi; at ſoloſ treſ aſſumpſit, Et duxit eoſ in montem excelſum ſecurſum, & tranſfiguratuſ eſt ante eoſ. Fuit moſ iſte velut quoddam Dei cellarium, in quo manifeſtanda erat Chriſti Domini maietaſ & diuinitaſ per ſplendorem faciei, & veſtimentorum atque per vocem de cœlo allatam. Non duxit autem ad illum montem omneſ Apoſtoloſ, ſed tantum treſ, quia noluit, nec expediebat: vt ſciremuſ huiuſmodi dona non paſſim omnibuſ, ſed pauciſ raroſ concedi. Aſſumpſit autem Petruſ & Iacobuſ, & Ioannem, potiuſ quam alioſ, quia ita voluit, & ei placuit. Qui enim cognouit ſenſum Domini? aut quiſ conſiliariuſ eiſ fuit? Fortè enim Diuſ

Ioan. 3. v. 8. 1. Cor. 12. v. 11. Mat. 17. v. 1.

Andreas, qui non erat inferior illis, non est assumptus, ut etiam constaret hæc dona non semper tribui sanctioribus. Solet enim Deus suo occulto iudicio vitulum saginatum præbere filio prodigo, quem tamen nunquam præbuit filio obedienti, qui multis annis feruens ipsi mandatum eius nunquam præterit. Si ergo introduceris in Dei cellaria, ne præsumas vel gloriaris contemnens alios non introductos quasi minus dilectos, nec si non introduceris, tristeris valde, vel despondeas animum quasi minus Deo placeas; sed venerare Dei iudicia, & pro donis tibi, vel aliis distributis, gratias age; & proximi bonum quo cares, per dilectionem, & gaudium charitatis fac tibi proprium: quod forte si haberes tibi occasio ruinæ esset, ex eo autem quod alius habet, potes non modicum proficere. Nam & adolescentulæ ex eo quod sponsa introducta est in cellaria, non modicum profecerunt, ut constat ex subiunctis verbis, *Exultabimus, & letabimur in te*: de quibus postea. Et sicut Christus Dominus tres tantum adduxit in montem, per quos suam transfigurationem postea manifestavit reliquis Apostolis, qui forte ex magnitudine fidei non minus profecerunt audientes mysterium, quam alij illud speculantes; imò nunc plurimi multo magis proficiunt audientes mirabilia, quæ Deus fecit in Ægypto, & in deserto, quam ipsi Hebræi, qui ea oculis perspexerunt: ita etiam ex Dei suavi providentia, quæ diuersis viis eundem spirituales fructum conferre no-uit, quidam ad ostia cellariorum Dei permanentes, quibus non datur per diurnam contemplationem cœlestibus potiri deliciis, ex eo tamen quod humiles, resignati, & patientes sunt, non minus proficiunt, quam si introducti essent, nec sua priuantur portione, quam inter ipsa externa opera, vel ad breuem orationem iaculatoriam recipiunt, dum tanta animi alacritate ac fortitudine, ad bona opera exercenda replentur, ac si intra cellaria diutius morati fuissent. Hæc dixerim pro consolatione pusillanimum & infirmorum, vel eorum qui negotiis vite actiue vacare coguntur: quibus nihil deberet esse optabilius, nec esset vilius, quam propriam ad diuinam conformare voluntatem; quoniam sicut ait Pfaltes, *Voluntate eius*; & qui fecerit Dei voluntatem in terra sicut in cœlo, quoniam nihil pretiosius inueniet in terra.

Sed quoniam ordinatio Dei, etsi occulta, semper tamen est iusta, nec rationi dissona, reddenda est ratio cur noluerit omnes potiri contemplationis dono. Etenim in corpore mystico Ecclesiæ, sicut in corpore naturali, iuxta Pauli sententiam, multa oportet esse membra diuersis munis deputata. Nam si totum corpus esset oculus, aut auditus, ubi manus aut pes? Pertinet igitur ad decorem Ecclesiæ, quosdam esse contemplationi deditos, qui sint instar oculi vel auditus, dum vacant videndis Dei mysteriis, vel eius verbis audiendis, alios vero esse actioni mancipatos instar manus vel pedis aliis deseruientes. Deus autem vniuersalis Ecclesiæ gubernator, has gratias, istaque talenta inter fideles distribuit, diuidens singulis prout libet; & quia natura fundamentum est gratiæ, cui deseruiit; diuina providentia ita naturales complexiones distribuit,

Lu 15 v. 23.
1. Cor. 12. v. 12.
Pf. 19. v. 6.
Mat. 6. v. 10.
1. Cor. 12. v. 12.

(sicut D. Gregorius notat) ut quibusdam tribuerit insitam mentis tranquillitatem, per quam ad contemplationem sunt apti, & ad actionem inepti; aliis è conuicio ad externa negotia talem propensionem, ut contemplationis quieti inepti videantur, *Et vnusquisque proprium donum habet ex Deo vnus sic, alius vero sic*. Sit igitur quisque sua sorte contentus, & in sua permancat vocatione, sollicitus in ea Deo placere. Sed quia multoties gratia naturam moderatur, & perficit, ac supra se ipsam eleuat, nemo à gratia contemplationis se alienum putet, nec omnino actioni ineptum credat. Nam sepe (inquit Diuus Gregorius) pigras mentes amor Dei ad opus excitat; & in quietas in contemplatione Dei timor infranat. Vnde (ait Angelicus Doctor) isti per exercitia actiue vite possunt ad contemplationem præparari, illi vero per similia opera ad contemplationem amplius promoueri.

Vnde sicut Scriptura refert, quod manus Moyfi erant graues, lassabanturque in oratione; propter quod Aaron, & Hur sustentabant illas ex vtraque parte, vnde factum est quod non lassarentur vsque ad occasum solis: ita similiter qui corpus & complexionem habet minus aptam orationis, & contemplationis exercitiis; ideoque citò lassatur, & deficit in illis, non despondeat animum, sed adiutores quærat Aaron & Hur: Aaron (inquit Gregorius) interpretatur mons fortitudinis, & Hur ignis, & repræsentant Christum mediatorem, & Spiritum sanctum paraclitum, quorum patrocinio poterit nouam induere fortitudinem, & in oratione & contemplatione diu stare. Idem Pater affirmat quod Aaron & Hur significant considerationem, & spem præmij cœlestis, & ardorem charitatis, quæ magnas addunt vires ad standum in oratione, & contemplationi vacandum, etsi natura repugnet, & grauetur. Denique Christus Dominus ascendebat in montem ad orandum solus, quia adiutorio non indigebat alieno; at Moyses ascendit cum Aaron & Hur, quia aliorum confortium nos valde iuuat, ut oremus; nam cum duo vel tres consentiant ad orandum, Christus est in medio eorum.

Quosdam propria culpa non assequi donum contemplationis. §. 2.

SED magis dolendum est cum plures videas meditationi & contemplationi non ineptos, imò ratione status, & officij quasi obligatos, sua tamen malitia & negligentia non introduci in Dei cellaria, quia dispositiones ad id requisitas, quas supra retulimus, præparare negligunt. Quibusdam negatur propter superbiam, & animi elationem, quæ est velut trabs in oculo, illum excæcans, ne Deum valeat contemplari: nam Deus qui mysteria sua reuelat paruulis, abscondit superbis sapientibus & prudentibus præsumptione excæcatis, sicut in ipso Iob scriptum est, *Neque audebant eum contemplari, qui sibi videntur esse sapientes*; quia ob eorum superbiam dum contemplationem inchoant, repellentur ignominiosè. Nam (vt dixit Salomon) *Vbi superbia, ibi contumelia, vbi autem est humilitas, ibi & sapientia*.

Aliis negatur ob vehementiam passionum, quibus opprimuntur, nolentes eas mortificare.

Lib. 6. Mor. c. 17.
1. Cor. 7. v. 7.
22. q. 183. a. 4. ad 3.
Exod. 17. v. 12.
Hom. 33. in Euang.
In 1. Reg. e. 15.
Mat. 18. v. 19.
Mat. 11. v. 25.
Iob 37. v. 24.
2.

Vnde cum huiusmodi calcementis animalium mortuorum accedere velint ad contemplandum Deum in rubo, repelluntur ab illo, vt iam diximus. Propter quod etiam descendente Domino in montem Syna, quo Moyses ascensus erat, præceptum est quod nullus de populo, neque iumentum, seu bestia tangeret montem, alioquin lapidibus obrueretur. Bestia (inquit Diuus Gregorius) montem tangit, cum mens irrationabilibus desideriis subdita ad contemplationis alta se erigit, sed lapidibus percutitur, quia summa non sustinens, ipsis superni ponderis ictibus necatur. Pulchrè tamen pluribus exemplis amplificat hoc Diuus Gregorius Nazianzenus, his verbis; Qui fuerit bestia immanis & fera, ad disciplinam contemplationis, & Theologiæ profus inutilis, longè maneat, proculque à monte secedat, aliter enim lapidibus obruetur. Veri namque & firmi sermones sunt lapides, his qui feris moribus imbuti sunt. Siue igitur pãthera fuerit cum multiplici varietate macularum, morietur; siue leo rapiens & rugiens, & quærens quam animam, siue sermonem in cibum rapiat; siue sus speciosas splendentesque veritatis margaritas conculcans; siue lupus Arabicus, & alienigena ad tendendas fallacias acutior; siue illa sit vulpes, id est, anima dolis instructa, & sine fide; aliis in aliam formam pro temporis, aut necessitatis ratione commutata, velcens mortuis corporibus, terrum odorati afflãtibus, breuesque vites carpens, altiores non attingens; siue postremo aliud quoduis animal crudis caribus pasci solitum, & à lege damnatum comedentes inquinans: ab omnibus istis vult diuini verbi ratio seiungi, vt sic tandem valeat firmis & lapideis tabulis inscribi. Hæc Nazianzenus. Sicut igitur omnes isti indigni sunt diuinam legem accipere, cum illam respiciant: ita & repelluntur, ne Dei magna contemplentur, aut ad ipsum accedant. Qua etiam de causa non ascendit cum Christo in montem Thabor multitudo quæ sequebatur illum, quia in turba multi sunt huiusmodi donis indigni.

Aliis præterea negatur contemplationis donum, quia pigre & remisse post Christum currunt, & quasi à longè sequuntur. Vnde mirum non est, quod ad cellaria non appropinquant, ne dum introducantur. Solùm enim introducuntur, qui currere satagunt post ipsum, *In odorem vnguentorum eius*, quem perceperunt. Illos autem non ad cellaria, sed ad formicas mittere oportet, cum Salomone dicente, *Vade ad formicam, ô piger, & considera vias eius, & discite sapientiam*. Et quæ sunt formicarum viæ? Nonne vides odore vnguentorum dulciumque confectio- num tractas turmatim ex hortis, in vnguentariorum apothecas ascendere, vt ipsis confectio- nibus, quarum odorem à longè perceperunt, pascantur? Discite ergo à formica hanc sapientiam, vel saltem ob tuum commodum, & spiritus iucunditatem, vt in odorem vnguentorum Christi, eius sequens vestigia, curras, tanta cum alacritate & promptitudine, vt in eius cellaria introduci merearis, alioquin tua te pigritia ab illis longè peltet, *Et veniet tibi quasi vinator egestas & pauperias quasi vir armatus*; cui resistere non valeas: *Si autem impiger fueris, veniet vt fons melsis tua, & egestas longè fugiet à te*.

Sed addere oportet, non omnes impigros fe-

stinèq; currentes mox introduci in hæc cellaria, si tyrones adhuc sunt, quibus expediat in via purgatiua amplius demorari. Substantia enim festinata mimetur, & promotio per saltum non est secuta, vt supra visum est: vnde sponsa introductam se dicit, & non adolecētulas; quia etsi festinè curret, tamen quia adolecētulæ erant, intra terminos suos humiliter se continere oportebat. Cuius egregium symbolum fuit, quod Moyfi præcepit Dominus descendens in montem Syna, cuius mentionem fecimus, *Vade, inquit, ad populum, & sanctifica illos hodie, & cras, lauentque vestimenta sua, & sint parati in diem tertium*. Esto autem ita essent parati; adhuc secundo præcepit, vt constitueret populo terminos per circuitum, quos nullus auderet transgredere, vt monti appropinquaret: *Consestare, inquit, populos, ne velint transgredere terminos ad videndũ Deum, & percat ex eis plurima multitudo*. Vides igitur non satis fuisse quod essent loti, & parati ad recipiendã Dei legem per manum Moylis, vt etiam digni reputarentur, qui accederent ad montem ad videndũ Deum: & ne illis curiosum desiderium videndi Deum plus nimio vrgeret, comminatus est illis penam mortis, nisi se intra præfixos terminos continerent, quia vulgus populi, & tyrones in Dei seruitio, etsi benè apti sunt, vt Dei legem & voluntatem expleant, non tamen vt eius maiestatem contemplerentur; nec ad hoc vocati sunt. Quod si immaturè se ingerant, ex curiositatis attechu patientur repellam.

Sed quia non omnino à contemplatiua vite exercitiis amouendi sunt, audi quid dicat sacerdos, *Cum cœperit clangere buccina, tunc ascendant in montem*. Cuius sensus (quia difficilis est locus) ne videatur contradicere præcepto non accedendi ad montem, hic est secundum Richardum de sancto Victore; Vt clangente buccina ascendat populus, non quidem ad verticem montis, sed ad radicem, & latus eius intra terminos præscriptos. Quo significabatur huiusmodi incipientes, vulgique populi licet non possint ascendere ad cacumen montis, vbi perfectum est contemplationis donum: debere tamen ex Dei iussu maiorumque monitu ad radicem ascendere per exercitia lectionis, orationis vocalis, vel mentalis, aut meditationis circa Christi mysteria, quibus aptiores fiant, vt tandem à Deo vocari valeant, vt ad cacumen montis, & ad supernam, ac quietam contemplationem ascendat. In vtroque autem semper inspicienda est tanquam regula ordinatio diuina, sicut eleganter ponderat Archiepiscopus Rabbanus, his verbis: *Quid est quod prius prohibet populum ne ascendat in montem, minaturque transgressoribus mortem, nunc autem iubet vt cum cœperit clangere buccina, tunc ascendant in montem, nisi quod humanam audaciam compescens premit, & ad obediendum diuinæ iussioni mentem erigit? Neque enim inordinatè ad inuestigationem sacramentorum cœlestium animus pertinax se immittere debet, irrationabili motu præsumptionis suæ instigatus, sed ad vocationem diuinam promptus ac deuotus subsequi, quo prouocet gratia largitoris. Hæc optimè Rabbanus; quia sicut ante vocationem Dei nemo præsumere debet in contemplationis montem ascendere, ita cum à Deo vocatus fuerit, obedire voci eius*

Prou. 13. v. 11.
Lib. Exhort. 14.
Exod. 19. v. 10.
Versu 21.
Versu 13.
Lipoma- nus plures adfert expositiones.
In Exod. 19.

statim teneretur. Nam ipse qui vocat, & nostros defectus supplebit, & vires ad ascendendum præstabit. Parque fuit obedientia trium Apostolorum, qui cum Christo Domino ascenderunt in montem, & reliquorum qui infra remanserunt.

Cur quidam diutius non retineant domum contemplationis. §. 3.

1. AM causas indagemus cur aliqui introducti in cellaria Dei post adeptum contemplationis donum, foras expellantur, & dono accepto priuentur. Nam licet sine penitentia sint dona Dei & vocatio, tamen multoties nostra iniuria rescinduntur, & cum dona sunt gratuita, nec ad salutem necessaria ex oculis causis suspenduntur. Propter quod, ut notat Richardus, exclamabat Dauid, *Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius?* In stando, inquit, labor, sed in ascendendo maior, multi in ipsa ascensione defecerunt propter laborem ascendendi, & multi ab arduo eius vertice descenderunt propter laborem standi. Inde iterum exclamat Dauid, *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo?* Admirationis enim est exclamatio ista propter ingruentes difficultates; eo quod, ut dixit Samuel, in colle Dei statio est Philistinorum, id est, hostium inuisibilem, qui ascensum impedire conantur, & quietam in illo per seuerantiam iaculis multiplicium tentationum utrumque perturbant. Conturbat enim (ut ait Diuus Bernardus) peccatorum memoria, quæ conscientiam mordet, curarum multitudo quæ mentem pungit, occurrunt sensus egentes, qui corpus inquietant, & irruunt importuna phantasmata, dissipataque cogitationes, quæ cor torquent, & extra se vagari compellunt, vnde cuncta hæc sæpius extra cellaria nos exire cogunt.

2. Sed illi hostes magis timendi sunt, qui intus grassantur, & recepto dono contemplationis abuti nos faciunt. Cuiusmodi sunt elatio animi sibi, propriisque meritis, aut industriis donum arrogans, aut ingratitudo fontem diuinæ misericordie exsiccans, aut vana & intempestiva donorum Dei, quæ secreta esse oportebat, manifestatio. Nam & Apostolis, quos secum Christus duxit in montem præcipit, ne cui visionem dicerent, donec ipse à mortuis resurgeret. Periculosum enim est ea quæ intra cellaria geruntur, sine causa aliis proflare. Meminisse enim oportet regis Ezechia, qui alienigenis ostendit cellam aromatum & argenti, & auri, & odoramentorum, & vnguenti optimi, & omnes apothecas suppellectilis suæ; & quia huiusmodi proparatio ex nonnulla iactantia processit, durum accepit vaticinium, cuncta illa asportanda fore in Babylonem, vnde erant illi quibus ea proparauit: sic etiam qui virtutes, gratias, & dona accepta à Deo iactanter manifestat, & cellam cordis, vbi hæc reconduntur, mundanis aperit, amittet illa, ut dicat non inaniter in Dei donis gloriari, sed secretum suum seruare sibi.

3. Sed subtiliores hostes sunt qui intellectum & voluntatem, quorum est in iis cellariis versari, decipiunt, ut terminos sibi constitutos transgrediantur, ex eo quod intellectus nimia auuiditate sciendi curiosius scrutatur Dei maiestatem, & plusquam oportet sapere fatagit, vel ita delectatur veritatibus quas intuetur, ut illas non comunicet voluntati; nec eam alliciat, ut quod contemplatus est, amet, & amplectetur, quasi nihil amplius quam scire concupisceret: in quod vitium sæpius labuntur literati; qui plus appetunt scientiam, quam charitatis affectum, & ideo plus nimio Dei secreta scrutantur. Quibus euenit quod prædixit Salomon, *Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum: sic qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria.* Est autem insignis hæc similitudo; nam intellectus dum contemplatur veritates æternas, ipso melle dulciores, quasi comedit eas. Sicut ergo mel rem per se optimam & suauissimam sumere bonum est; si autem in sumendo modus non seruetur, perniciem affert & cruciatum, ac vomitum; ita quamuis per se bonum sit ac iucundum maiestatis diuinæ cognitionem degustare; tamen ea supra modum captiui nostro conuenientem perscrutari periculosum est, quia sua eximia claritate superbum ac curiosum opprimit, & in errores labi permittit, non secus quam solis claritas directè eam aspicientes excæcat, quæ alioquin lætificat, & illuminat. Ideoque monet Ecclesiasticus, ne nobis altiora quaramus nec fortiora nobis scrutemur. Cui concinit Paulus, dicens, *Non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: & unicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei.* Sobrietas autem, quæ medium rationis seruat, in eo est sita, ut mensuretur per mensuram gratiæ luminis, & donorum sibi à Deo exhibitam; nec ultra vires ascendere præsumat. Sicut & ipse Paulus, antequam reuelationes sibi factas narraret, sic ait, *Nos autem non in immensum gloriamur, sed secundum mensuram regule, quam mensus est nobis Deus; id est, secundum quantitatem gratiæ & auxiliij, quod nobis impertitur.*

Contineat se ergo intellectus intra suos terminos, & lumen scientiæ quod receperit, non sibi soli vsurpet, sed voluntati rem cognitam proponat eo modo, ut ad illius amorem alliciat. Nam vera contemplatio, ut docet sanctus Thomas, sicut oritur ex charitate applicante intellectum, ut Deum profundius contempletur; ita ad hoc tendit, ut voluntas amplius inardescat in amore immensæ pulchritudinis, quam intellectus fuerit contemplatus. Cum ergo intellectus fuerit in Dei cellaria introductus, sit instar nutricia quæ cibum accipit, mandit, conterit, & mox immittit in os infantis quem nutrit; aut instar canis venatici qui prædam capit, & ad dominum deferit. Vnde non incongruè aptatur illi quod scriptum est de Benjamin, quem Richardus de sancto Victore figuram esse contemplatoris testatur ex illo Psalmi, *Ibi Benjamin adolescentulus in mentis excessu.* De eo autem prædixit Iacob pater eius, *Benjamin lupus rapax manè comedit prædam, & vesperè diuidit spolia.* Manè & vesperè idem est quod prius & posterius. Intellectus igitur contemplatiuus prius inquirat veritatem, inuenit, & pascitur illa; postea verò diuidit illam, & impartitur voluntati, ut etiam pascatur ea, alioqui auferetur ab eo contemplationis donum, quia inordinatè utitur eo.

Sed & voluntas cauere debet, ne plus nimio contemplationis delectationi inhæreat, & à dulcedine mellis ita rapiatur, quod vel cogatur illud euomere, vel difficile diuellatur ab illo gustu

Ad Rom. II. v. 29.

Lib. de gratia contemp. plat. p. 1. c. 76.

Psal. 23. v. 3.

Psal. 14. v. 1.

1. Reg. 10. v. 5.

Serm. 23. in Cant. Fusè de hoc in libro Ducis spiritualis tract. 1. c. 3.

Mar. 17. v. 9.

Isa. 39. v. 2.

Isa. 24. v. 16.

Pro. 25. v. 27.

Mat. 17. v. 3. Ita Richardus lib. de præparat. ad contemp. c. 81.

2. Cor. II. v. 14.

Eccel. 3. v. 21. Ad Ro. 12. v. 3.

2. Cor. 10. v. 13.

2. 1. q. 180. 1. 1. & 8. ad 1.

Lib. de contemp. qui est Benjamin minor. Pl. 67. v. 29. Gen. 49. v. 27.

spirituali, etiam cum necesse est ut proximorum necessitatibus subueniat, propter quod solet Deus gratiam contemplationis auferre, ut iustus discat Deum propter se, & non propter delectationem querere, & paratum esse proprio gustui animarum commoda anteferre, de quo crebrè in sequentibus incidet sermo. Sic ergo etiam voluntas sicut Benjamin lupus rapax, quæ prius comedit prædam, ut seipsam reficiat; postea verò diuidat aliis spolia, ut eis proficit, & ita diutius dono contemplationis potietur, dum illo iuxta largientis voluntatem legitime utetur.

Denique, quicumque ad montem contemplationis ascenderit, si cupit diutius ibi permanere, duos necesse est habeat testes omnium quæ in eo geruntur, quos Christus Dominus secum habere voluit cum transfiguratus est, nempe Moysen & Eliam, id est, testimonia legis, & Prophetarum, quæ illa approbent. Nam sicut Christus Dominus in monte verè transfiguratur, & facies eius splendet sicut sol, ita etiam in eodem monte angelus Sathanæ se transfiguratur in Angelum lucis, sicut dixit Diuus Paulus: sed transfiguratio eius ficta est, & apparens, non ad docendum cælestia, sed terrena & carnalia, sub ficto splendore cælestium. Inter has autem duas transfigurationes discernit Moyses & Elias; nam quicquid Christus reuelat & manifestat, conforme est diuinæ legi, & Prophetis, ac Scripturæ sacre, nihilque dicere potest quod villo modo ei aduersetur, aut à veritate, vel virtute vera alienum sit. Quod si ab hoc vel in minimo deficit, non à Christo, sed ab angelo Sathanæ fiet transfiguratio procedit; cui si fidem adhibeas, à monte præcipitaberis: nam & multos inde præcipitauerunt hostis iste occultus, eo quod nimium proprio iudicio adhæserunt; de quo scriptum est, *Præcipitabit eum consiliu suum.* Possunt etiam per Moysen & Eliam intelligi discretio & zelus; & utrumque necessarium est ei qui in Dei cellaria introducit, & maxime in cellam vinariam, de qua sua loco; nam discretio regit zelum, zelus stimulat discretionem, utrumque comitatur Christum, & veram eius contemplationem; & quouis deficiente citò perit, quia facillè bonum deperditur, quod indiscretè aut ignauè possidetur.

De spe obtinendi donum contemplationis. §. 4.

Hæc summam dicta sunt de impedimentis introeundi in Dei cellaria, aut in eis diutius permanendi, non ad terrendum volentes introire, sed admonendum, ne desiderio suo frustrentur. Procul enim abesse oportet oëm pusillanimitatem, & cordis diffidentiam; nam si in colle Dei statio est Philistinorum nos oppugnatum, etiam est statio Angelorum nos protegentium, & plures ac fortiores sunt pro nobis, quam contra nos. Adest etiam ipse Christus rex omnipotens, qui ad montem ducit, & introducit in cellaria, introductumque stabiliet, proteget, & auxiliabitur, ut tandem securus permaneat, quamdiu expediat, dum tamen ordine à nobis hæctenus præscripto tractus à Deo post debitum cursum sequens Christi vestigia, introduci ac permanere curet. Sed ut hæc clariùs intuearis, sit tibi dilucidum speculum Patriarcha Iacob, vir quidem, ut Scri-

ptura testatur, *Simplex & habitans in tabernaculis* Gen. 28. v. 2. id est, non curiosus, nec malitiosus, aut vagus, 27.

Gen. 28. v. 2. Li. de proret; quod allegorizans Philo, sic ait; Quid est fugis. Vide Pine. dam in Iob 36. v. 26. Ordo vitæ actiue & contemplan. tiuæ.

Rachel est visum principium.

Gen. 32. v. 2.

Psal 33. v. 2.

Lib. 8. in Gen. c. 2. & 3.

Gen. 32. v. 2.

Lib. 8. in Gen. c. 2. & 3.

Gen. 32. v. 2.

Osc. 12. v. 4. In Duce spirituali tract. 1. c. 3.

Gen. 32. v. 2.

Osc. 12. v. 4. In Duce spirituali tract. 1. c. 3.

Osc. 12. v. 4. In Duce spirituali tract. 1. c. 3.

Osc. 12. v. 4. In Duce spirituali tract. 1. c. 3.

Osc. 12. v. 4. In Duce spirituali tract. 1. c. 3.

Osc. 12. v. 4. In Duce spirituali tract. 1. c. 3.

Osc. 12. v. 4. In Duce spirituali tract. 1. c. 3.

Osc. 12. v. 4. In Duce spirituali tract. 1. c. 3.

Osc. 12. v. 4. In Duce spirituali tract. 1. c. 3.

Sap. 10. v. 12. est de eodem Iacob, Certamen forte dedit illi, ut vinceret, & sciret quoniam omnium potentior est sapientia. Magna igitur spe fretus, dicitur cum sponsa, Introduxit, id est, certò introducet me rex in cellaria sua: exultabimus & letabimur in te. Cur enim non introducet me, si ego currere post ipsum currem? imò occurret mihi vt introducat me, sic enim scriptum est, Occurrissi letanti & facienti iustitiam: in viis tuis recordabatur tui. Tu Domine sapiens occurris eis, qui hilariter faciunt iustitiam, & letantur cum tibi seruiunt; vnde fit quod dum ambulant per vias tuas, seruando præcepta tua, recordentur tui, & exultent ac letentur in te, Memores vberum tuorum super vinum. Ita occurristi Abrahamo, Iacobo, Moyse, & aliis Patriarchis: speroque quod occurreris mihi, quia tu dixisti, In viis iustitiæ ambulo, & in medio semitarum iudicij, vt ditem diligentes me, & thesauros eorum repleam. Ex pretiosissimis ergo thesauris, quos reconditos habes in cellariis tuis, replebis in bonis desiderium meum, introducens me in cellaria ista, vt tu glorificeris in me, & per me, in secula seculorum. Amen.

EXHORTATIO X.

De modo quo omnes mundi creature sunt Dei cellaria, ad corporis & anime iucundam refectionem, & ad contemplandam Dei erga nos providentiam; & de iugi Dei memoria cum affectu gratitudinis.

Introduxit me rex in cellaria sua, exultabimus, & letabimur in te, memores vberum tuorum super vinum.

ONTEMPLATIO conuiuium quoddam est spirituale, quod cælestis rex in suis mysticis cellariis facit iis qui strenuè post ipsum cucurrerunt, vt illos reficiat, & requiem, ac cordis lætitiã præbeat, non immemor corporis, cui etiam suum conuiuium parat, vt spiritui deseruiat, sed primùm multo præcellentius, & primo loco appetendum; iuxta illud, Primum querite regnum Dei, & iustitiã eius, & hæc omnia adicientur vobis. Vtrumque præstat in regijs cellariis, quæ sunt creaturæ huius mundi visibilis, in quibus reconditæ sunt admirabiles diuinitatis perfectiones, scilicet, sapientia, bonitas, pulchritudo, omnipotentia, misericordia, & iustitia, & aliæ huiusmodi; sed quoniam Deus (vt inquit Diuus Gregorius) in superficie non iacet, sed in interioribus est absconditus, oportet cum Dauide introire in potentias Domini, id est, in opera Dei, & quæ intra illa sunt profundè perscrutari; quamuis autem David dixerit, Introibo in potentias Domini; consultò dixit sponsa, Introduxit me rex in cellaria sua. Nam licet homò introeat liberè cooperando, & applicando se ad contemplanda Dei opera; indiget tamen Dei auxilio introducente ipsum. Vterque tamen vtitur numero plurali dicens, in potentias & in cellaria; quia vnica

In t. c. Cant. Pl 70. v. 16.

Mat. 6. v. 33.

Pro Do. 14. post Pentec.

A creatura non sufficit manifestare cuncta quæ sunt in Creatore, & idè oportet in plures introire. Intremus ergo modo in eas, ea solùm ratione qua cellaria sunt Dei, ad faciendum nobis iuge, & continuu conuiuium tum corporibus, tum maximè animabus, in quo splendet summa eius erga nos prouidentia, & beneficentia. Sub hac enim ratione videtur sponsa horum cellariorum meminisse, vt colligitur ex eo quod subiungit, Exultabimus, & letabimur in te memores vberum tuorum super vinum. Diximus superius per hæc verba, significari amorem Dei quasi maternum, & curam ac prouidentiam quam habet nutriendi, & conseruandi nos; ex quo amore procedit cellaria habere præparata, ac referta iis quæ ad hanc nutritionem & conseruationem necessaria sunt, & conuenientia. Cùm igitur in hæc amplissima cellaria sponsa se introductam vidit, lætata est supra modum, & recordata vberum Dei, ac immensæ eius charitatis quæ hæc cellaria instituit, & tam opiparum conuiuium præparauit.

Modus contemplandi in creaturis prouidentiam Dei erga nos. §. 1.

SI contemplaris igitur mundum hunc vniuersum, inuenies Deum omnibus creaturis adesse, vt te per solem illuminet, per ignem calefaciat, refrigeret per aquam, sustentet per terram, per aues, pisces, & animalia te nutriat, aut ornet, aut delectet, aut iuuam aliquod tibi præbet. Et quid sunt maria & flumina piscibus referta, nisi quædam Dei cellaria ad reficiendum? Quid acër volatilibus, aut terra animalibus, arboribus & plantis abundans, nisi quædam Dei promptuarum ad tuam nutritionem, & iucundam conseruationem? Quid mineralia, vbi aurum, argentum, aliaque metalla recondita latent, nisi depositaria Dei & thesauri ad te locupletandum? Fideli enim homini totus mundus diuitiarum thesaurus est, singula etiam animalia, quorum vel carnibus nutritis, vel lanis aut pelilibus vestiris, aut lapidibus pretiosis intra ipsa inuentis ornaris, cellaria sunt Dei ad tui conseruationem deputata, nec solùm ad refectionem corporis, sed multo magis ad animæ refectionem, & instructionem illa ordinauit, Interroga, inquit Iob, inuenta, & docebunt te, & volatilia cæli, & indicabunt tibi: Loquere terra, & respondebit tibi, & narrabunt pisces maris: quis ignorat quod omnia hæc manus Domini fecerit? Nunquid rationabilia animantia docere possunt hominem ratione præditum? At non ipsa, sed Deus per illa docet nos, & cibat pane vitæ & intellectus, & aqua sapientiæ salutaris potat nos, vinoque charitatis nos inebriat. Nam per formicam docet te sollicitudinem, quæ pigritiam depellat: per columbam, simplicitatem, per agnum, mansuetudinem, per serpentem, prudentiam, qui caput plusquam corpus seruat; per iumenta, submissionem, per volatilia, fiduciam in prouidentia Dei qui pascit illa, absque eo quod habeant horrea, vel cellaria. Denique ipse Deus longam habuit cum Iob disputationem, per huiusmodi animantia multa illum docens, quæ ad diuinam commendandam prouidentiam, & ad ipsius Iobi instructionem spectabant.

See

Hoc profertur Ludovicus Legionensis.

Lib. 1. Exhort. 18.

De homine vt est cellarium Dei potissimum inter creatura sensibilia ad cognoscendam Dei maiestatem melius age mus infra lib. 3. Exhort. 15.

Sed quid, inquires, de creaturis noxiis sentiendum est? nunquid hæc ad Dei cellaria pertinere possunt? imò multis modis pertinēt. Nulla enim adeò sunt noxia, quin plures afferant vtilitates, vel corporibus medendis, vel aliis creaturis quæ nobis sunt vtilis; nam & venenum aliis rebus mixtum salubre constituit antidotum. Sed & per illas magnam nobis docet sapientiam, quam quidam Iobi amicus vocauit timorem Dei, & recessum à peccato. Vnde cùm ipse quæreret, Sapientia ubi inuenitur, & quis est locus intelligentie? Respondere ei possemus in cellariis Dei inueniri: in iis enim quæ tibi sunt terribilia, & noxia reperies, quomodo Deum timeas, & ab omni peccato recedas, ne ab illis Dei iniuriæ vlcisceribus lædaris. Sed ex te ipso innumeris necessitatibus & periculis tum corporis, tum animæ immerito, scalam facito, vt introeas in potentias Domini, & in cellaria æterni regis, in quibus recondita inuenies cuncta quæ tibi necessaria vel vtilia esse possunt, vt à miseris quas pateris te incolumem serues; imò ipsa mala quibus irretitus es, te excitant, vt vehementius Deum quæras, & de eius cellariis remedium expectes. Dixit quidam sapiens, Omnes homines vident eum; vnusquisque intuetur procul. Sed lxx. Interpretes ita vertunt ea quæ diximus, clariùs explicantes, Omnis homo videt in ipso, quicumque vulnerati sunt mortales. Cuius sensus est; omnes quidem homines in seipsis, vel ex sibi instita vi naturali, possunt videre, & contemplari Creatorem, à quo vitam & omnia bona recipiunt: maximè autem hoc assequuntur quicumque vulnerati sunt mortales. Ex eo enim quod in se intuentur tot vulnera, totq; miserias in mortem eos pertrahentes, fortius aperiuunt oculos mentis, vt Deum omnium prouidentissimum liberatorem intueantur. Si pauper es, ipsa pauperies te excitat, vt Deum quæras, cui facile est subito honestare pauperem. Si famelicus es, ipsa te famem vrget, vt ad Deum tendas, qui dum aperit manum suam, dat omnibus escam in tẽpore opportuno, & implet omne animal benedictione. Si infirmus es, aut vulneratus, ipsa te vulnera prouocant, vt mentem eleues ad Deum, qui percutit, & sanat, vulnerat, & medetur, mortificat, & viuificat, deducit ad inferos & reducit. Adeo que immensa est eius charitas, vt prouiderit cellaria, & apothecas, in quibus reperias congrua remedia & antidota, ad curanda tum corporis, tum animi vulnera. Sed adhuc magis splendet charitas ac prouidentia ipsius, dum ad tuam ignauiam excitandã, alio te dulciori vulnere præuenit, & percutit quo ad sua cellaria te trahat, illo, scilicet, de quo dicebat sponsa, Vulnerata charitate ego sum. De iis autem vulneratis melius intelligitur quod dixit Iob, Videns eum quicumque vulnerati sunt mortales. Qui enim vulnerati sunt charitate, ardent desiderio videndi Deum, ipsumque charitatis vulnus eos stimulat, & impellit, vt Deum contemplantur, & in eius cellaria introeant, vbi iucundè spiritu reficiantur, considerantes munificentissimum Dei amorem erga ipsos in tot cellariis cõdendis, vt eos reficeret; quare non se capientes præ læticia, clamant, Exultabimus, & letabimur in te, memores vberum tuorum super vinum. Exultabimus ego & omnia quæ in me sunt, corpus, anima, sensus, cunctæque internæ vires, quia omnes in tuis cellariis inuenimus refectionem, & lætitiæ causam. Tu præbes

Iob 18. c. 11. v. 22.

2.

Iob 36. v. 25

Vide Pinedam ibi.

Ecc. 11. v. 28.

Pl 14. v. 16

Iob 12. v. 7.

3.

Ecc. 15. v. 3

Cant. 2. v. 5. iuxta Septuaginta.

1. Expositio.

A oculis pulchros colores, auribus suauitates voces, naribus gratos odores, dulces cibos gustui, & mollia, ac blanda tactui. Tu animæ præstas præfidentiam super creaturas corporeas, induitiam qua illas capiat, & sibi subiiciat, intelligentiam & rationem quæ ad omnia illi deseruiat, & per quam mira opera artis faciat. Et quamuis ego sola (inquit sponsa) introducta sum in hæc cellaria, tamen cùm ea quæ ibi intuita sum, non mihi soli, sed omnibus parata esse nouerim; pusillum enim & magnum tu fecisti, & æqualiter est tibi cura de omnibus; non ego sola exulto, & lætor, sed vice omnium dico, omnes Exultabimus, & letabimur in te, gaudentes de beneficiis à te nobis collatis, ito. laudantes & glorificantes te tot bonorum largitorem, Memores vberum tuorum, quæ non mihi soli, sed omnibus hominibus lac refectionis præbent, & in eis cellariis nutriunt; & hoc ipsum maximum beneficium mihi præstitum existimo; multo enim mihi vtilius est cellaria ista condita esse propter omnes; nam quæ inde omnes accipiunt, mihi etiam valdè profiunt. Quidquid enim pisces, aues, & animantia terræ ex tuis cellariis accipiunt sibi, in meum refunditur commodum, tu enim Producis fœnum iumentis, & herbam seruituti hominum. Nam esto homines non pascant herbam; pascuntur tamen ea pecora quæ seruiunt hominibus, & vescuntur illis. Ex eisdem etiam cellariis reficiuntur medici qui me curant, magistri qui me docent, reges qui gubernant, & artifices omnes quorum opera indigeo, vt viuam, pro quibus gratias ago, & vellem quod omnes similiter gratias agerēt. Vtinam omnes exultemus & lætemur in te, sicut bona hæc recipimus à te. Quotiescumque ergo in hæc cellaria intraueris, tria verba audire curato, quæ, vt testatur Hugo de S. Victore, omnes creaturæ tibi loquuntur tibi, aut (quod verius est) Deus per illas, dicēs, Accipe, reddet, caue; accipe beneficium quod tibi gratis do; reddet amorem, gratitudinem, & seruitium quod debes, & à te eslagito; & caue supplicium tibi infligendum si abutaris beneficio, aut non reddas debitum obsequium. Creaturæ enim, quæ tibi modò sunt cellaria ad nutritionem, & voluptatem, erunt armaria ad destructionem & tormentum: illis enim vtetur Deus ad vindictam sumendam de ingratis, & iniustis, vt ignis qui te modò calefacit, postea vrat, aqua quæ te refrigerat, te torquet & suffocet, Accipiet enim, vt inquit Sapientis, armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad vltionem inimicorum, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos.

Sap. 6. v. 3.

2. Expositio.

Pl 103. v. 4

Lib. 6. de Arca morali c. 4.

Sap. 5. v. 18.

De presentia & memoria solius Dei in hac contemplatione habenda. §. 2.

SEd secretiora mysteria in his verbis sponsæ scrutari oportet; habet enim magnam emphasim vox illa, In te, qua denotatur eos qui in cellaria introducuntur, & ex illis ingentia hauriunt beneficia, debere exultare & lætari non beneficiis acceptis, sed in ipso Deo largitore eorum, qui amandus & colendus est à nobis, non tam propter hæc bona naturalia quæ nobis largitur, quam propter eximiam eius bonitatem quæ in his donis splendet, quod fusiùs explanabimus paulò post cùm de recta intensione diligendi Deum egerimus. Circa illud Sed cur sponsa non dixit; vt dicere debuisset, resti dibus exultabimus in illo, scilicet, rege qui me introduxit te.

Q

xit, sed mutata forma loquendi, à tertia persona tranfit ad fecundam, & ab abfenti ad præfentem, dicens, *Exultabimus, & letabimur in te*, ficut fuprà cum dixiffet, *Oſculetur me oſculo oris fui*; ſtatim ad præfentem loquitur, *Quia meliora ſunt vbera tua vino*. Nunquid myſterio carere putandum eſt ſubitam hanc locutionis mutationem? Aduertendum igitur eſt, multum intereſſe inter philoſophos, & mundi ſapientes, ac Sanctos qui Deum contemplantur. De illis enim intelligitur quod diximus ſcriptum in Job, *Omnes homines vident eum, & cuiuſque intuentur procul*. Quoniam ex effectibus indagant exiſtentiam primæ cauſæ, quæ ob immenſam excellentiam procul eſt ab illis, nec illam intuentur tanquam iſtis creaturis præfentem, ſed quaſi diſtantem, ac ſi circa cardines cæli perambularet, & ibi thronum ſuum fixum haberet. Quantumuis autem res ſit maxima, ſi à longè & in ſublimiſſimo loco poſita conſpiciatur, parua videtur, & ſi calidiſſima ſit, parum calefacit, vt videre licet in ſole & ſtellis firmamenti, quæ incomparabili magnitudine terram excedunt, & quia longiſſimè à nobis diſtant paruulæ apparent; & cum ſol ſit potentiſſimus ad calefaciendum, cum diſtans eſt parum calefacit. Cum igitur philoſophi à longè videant Deum ex creaturis, ſolo lumine naturæ duce, parum eſt quidquid de illo agnoſcunt, & parum amoris ac ſpiritualis caloris ex hac cognitione percipiunt; imò, ſicut inquit Diuus Paulus, cum cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, ſed frigido Aquilone ſuperbiæ elati, euauerunt in cognitionibus ſuis.

At ſancti viri, qui in Dei cellaria ab ipſo introducuntur, & ſupernaturali lumine illuſtrantur, ex iis quæ in creaturis conſpiciunt, aſcendunt ad contemplantum Creatorem, & regem qui illos introduxit, non quaſi procul diſtantem, ſed quaſi in iſtis propè exiſtentem; & de eius præſentia exultant, & lætatur. Nam (vt dixerat Diuus Paulus) cum creati ſint quærere Deum ſi forte eum attraherent, attrahere curant, & quaſi manibus palpare, & amore amplecti; cum eo que tanquam cum præſenti loquuntur, quia non longè eſt ab vnoquoque noſtrum; ſed intra nos, & dans nobis eſſe, viuere, & moueri. Quod cum ſponſa in cellaria introducta perſenſiſſet, exclamauit, dicens, *Exultabimus, & letabimur in te*; in te, inquam, qui hæc cellaria replas, in te qui nobiſcum hic ades, & tuis bonis reficis, in te qui nos vt matrem diligis, & tuis vberibus lactas, quorum nunquam obliuiſcemur, ſed ſemper erimus *Memores vberum tuorum ſuper vinum*; dictio, *ſuper vinum*, referri poteſt, vel ad vbera, quæ dicit eſſe meliora quam vinum; vel (quod propoſito noſtro magis aptatur) ad, memores erimus multo magis tuorum vberum, quam vini: obliuiſcemur enim vini, & cuiuſcumque rei temporalis nobis perituncundæ, tui autem amoris nunquam obliuiſcemur, ſicut nec tu obliuiſceris noſtri.

Ex hac enim contemplatione ſic fixa manet, aut manere debet Dei memoria in cordibus noſtris, vt ab ea vix diuelli poſſint, cætera inde repellendo, vt tantam Dei & beneficiorum eius recordentur. Quod magis expreſſit Pſaltes, dicens, *Introibo in potentias Domini, Domine memorabor in-*

Job 36. v. 25
Ad Rom. 1. v. 11.
A& 17. v. 27. ita exponit Gloſſa, & Lyranus.
Dan. 9. v. 18
Ad Philip. 3. v. 13.
Apud Caſſian. collat. 9. c. 30.
Pl. 70. v. 16.

ſtitiarum ſolius. Ac ſi dicat; Quando à te adiutus introiero ad contemplantum opera tua, in quibus tuam manifeſtas omnipotentiam & maiestatem, nihil aliud deſiderabo niſi te, nullius rei recordabor, niſi tuæ iuſtitie & ſanctitatis, quæ mihi præ omnibus placet, & cordi meo inſigi cupio; de hac ſemper cogitabo, & loquar, & hanc aliis annuntiabo. Cõgruit etiam quod præmiſerat, *Quoniam non cognoui literaturam*, & iuxta vocem Hebræam verti poſſet, *Quoniam non cognoui numerum*; ſcilicet, beneficiorum tuorum, quæ innumerabilia ſunt, nec ea poſſum numerare, decreui recordari tuæ ſolius iuſtitie, quæ promiſſa fideliter implet, & tuæ ſanctitatis, vnde hæc beneficia ad nos proueniunt. Sed D. Auguſt. iuxta Græcam vocem quæ ambigua eſt, legit, *Quoniam non cognoui negotiationem*; id eſt, tuæ iuſtitie tantum memorabor, ex eo quod non meipſum inuolui negotiationibus ſeculi, & externis diſtractionibus, ac ſecularibus tumultibus, qui & mentem à diuinorum conſideratione abſtrahunt, & ſæpè in peccata multa pertrahunt. Inde merito inquit D. Auguſt. negotium dicitur quaſi negans otium, illud, ſcilicet, de quo Dauid ait, *Vacate, & videte, quoniam ego ſum Deus*. Si ergo in Dei cellaria, vt potentias introiens vis ſolius Dei memorari, prius à te proiice negotiationem quæ mentem diſturbat, nec ſoli Deo inhærere ſinit. Et forte ſi Vulgatæ lectionem ſequamur, literatos, & doctos viros tacitè carpit, qui aliquando ex nimio appetitu ſcindi, ita diſcurſibus ſuis, ac ſtudiis inhiant, vt in potentias Domini intrare nequeant, neque eius iuſtitie tantum memorant. Quod facilius adipiſcuntur ſimplices, & minus curioſi; nam & cum ſimplicibus eſt ſermocinatio Domini. Ideoque ait Dauid, quia ego non cognoui literas, nec humana eruditione ſum inſtitutus, facilius intrabo in potentias Domini, ad eius magnifica opera contemplantum, & eius iuſtitie memorandum.

Sed ſubtilius adhuc vrget D. Auguſtinus; Quid eſt, inquit, memorabor iuſtitie tuæ ſolius? nonne ſufficiebat dicere, iuſtitie tuæ? ad quid addit, ſolius? Nimirum vt profundam exerceret humilitatem, fatendo iuſtitiam ſolius Dei, non ſuam, nec ſuis meritis acquiſitam, nec in Dei potetias intraffe ex propriis meritis, aut viribus, ſed ex Dei miſericordia & gratia, omnemque fiducia in ſola Dei iuſtitia, à qua noſtra oritur, ſitam eſſe, cum nihil habeamus quod ab ipſo non receperimus. Magnum profecto perfectionis argumentum eſt, eſſi coram Deo iuſtitiam habeas, & merita, & aliquid pro contemplatione obtinenda inſudaueris, nihil horum meminiffe niſi iuſtitie Dei ſolius; dicens cum Daniele, *Non in iuſtificationibus noſtris proſtermimus preces ante faciem tuam, ſed in miſerationibus tuis multis*. Vnde quæ retrò ſunt obliuiſcens, ad vltiora te ipſum extendere cura. Præterea ſublimes orationis & contemplationis indicium eſt in ea ſui ipſius, & eius quod agit obliuiſci: nam (vt dicebat magis Antonius) non eſt perfecta oratio in qua ſe monachus, vel id quod orat intelligit. In perfecta enim oratione & contemplatione ita mens eſt Deo intentam, vt non reflectatur ſuper id quod agit, nec aduertat vbi ſit, quo tempore & circumſtantibus oret, eſt enim tunc velut Benjamin adoleſcentulus in mentis exceſſu.

In dictum Pſalmum.
Pſ. 145. v. 1.
Pſal. 35. v. 1.
Ad Philip. 4. v. 4.
Pſ. 75. v. 10.
Pſ. 45. v. 11.
Prou. 3. v. 32.
Dan. 9. v. 18
Ad Philip. 3. v. 13.
Apud Caſſian. collat. 9. c. 30.
Pl. 67. v. 8.

De ingi affectu gratitudinis, cum memoria beneficiorum Dei. §. 3.

Modus faciendi propoſita in futurum.

Sed ne putes hanc in Deo læticiam, Deique memoriam dumtaxat habendam in ipſo contemplationis tempore, quando eſt intra ipſa cellaria, aut intra potentias Domini; non dixit ſponſa, exultamus, & lætamur in te, ſed in futurum protendit dicens, *Exultabimus, & letabimur in te*. Et ſimiliter Dauid, *Memorabor iuſtitie tuæ ſolius*; id eſt, firmo conſtantique animo apud me ſtatuo toto hoc die, imò totius vitæ decurſu, exultare, & lætari non in me, aut in creaturis, ſed in te ſolo Deo viuo, & vero, & hoc in omni loco, in omni tempore, & in omni opere vel exercitio, quarens tibi ſoli placere, & in te gloriari; ad modum quo dicebat Pſalmiſta, *Lauda anima mea Dominum, laudabo Dominum in vita mea, pſallam Deo meo quando ſuero*. Et iterum, *Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo*. Idemque conſulit Apoſtolus, cum ait, *Gaudete in Domino ſemper, & iterum dico gaudete*. Ita enim fiet, vt ſicut dixit idem Pſaltes, *Reliquiæ cogitationis diem feſtum agant tibi*. Reliquæ autem cogitationes vocantur affectus & cogitatus, qui ex præcedenti contemplatione oriuntur, & animam tota die Dei laudibus vacantem reddunt. Similem ſenſum, ſed cum maiori amplificatione & gratitudinis nota, habent ſequentia verba, *Memores vberum tuorum*. Hoc eſt, perpetuo memores erimus amoris quo nos proſequeris, & beneficiorum quæ nobis confers, nunquam obliuiſcemur tui, nec donorum tuorum. Nam (vt inquit D. Auguſtinus) ſicut nullum eſt momentum quo homo non fruatur, vel vtatur pietate diuina, ſic nullum debet eſſe momentum quo eum præſentem non habeat in memoria: debet autem hæc memoria eſſe cum magna animi gratitudine, laude, & gratiarum actione, pro beneficiis acceptis, & quæ continuo accipimus, quorum obliuiſci ſumma ingratitude eſt; nam (vt dixit Seneca) ingratus eſt qui diſſimulat, ingrator qui non reddit, ingratiſſimus qui oblitus eſt. Si ergo Deus gratis memor eſt noſtri, & introducit nos in ſua cellaria, vbera materna præbet, & inſignia beneficia iugiter confert, quid mirum quod grato animo dicamus, exultabimus in te, memores vberum tuorum, gratias tibi agentes pro tot beneficiis nobis collatis?

Sed perpende amplius ſponſæ prudentiam. In prima deprecatione experta eſt magnam Dei erga ſe dilectionem & prouidentiam, cum dixit, *Oſculetur me oſculo oris fui, quia meliora ſunt vbera tua vino*. In hac autem ſecunda cum nouum accipit beneficium, antiquum recollit, vt gratiam ſe exhibeat; & ideo ait, *Memores vberum tuorum*, quæ nobis antea detexiſti, & præbuiſti, vt ex illis lac ſugeremus dulcis conſolationis; vt hinc diſcas in hora orationis recordari beneficiorum, quæ in præcedenti recepisti; vt Deo gratias agens, amplius in eius amore inardescas, & dignus ſias, cui noua dona conferantur. Quæ de cauſa Diuus Baſilius conſulit. Cum accedimus ad orandum, inchoare orationem à glorificatione Dei, & gratiarum actione pro acceptis beneficiis. Idque conſuluiſſe Angelum teſtatur D. Ioannes Climacus, quoniam grata me-

Pſ. 145. v. 1.
Pſal. 35. v. 1.
Ad Philip. 4. v. 4.
Pſ. 75. v. 10.
Pſ. 45. v. 11.
De gratitudine.
In Manuali c. 29.
Idem D. Bernardus de interioridomo c. 9.
Lib. 3. de benefic. c. 1.
circa med.
Vide Diuū Th. 2. 2. q. 106. & 107. ar. 2.
De conſ. Monach. c. 2.
Ep. 18.

moriam, & gloriſicatio pro donis acceptis, optime præparat animam, vt dicit D. Thomas, ad exauditionem precis, vt noua obtineamus beneficia.

Sed & ſecretum ac ſubtile modum gratitudinis intueri in iis verbis ſponſæ. Dixit enim Seneca, vis reddere beneficium, accipe benignè. Debeſenim ab amico beneficium collatum accipere hilari animo, non quidem quia tibi fortè vitæ, ſed quia in eo ſplendet amici benignitas & munificètia, ob quam dignus eſt quem ſtatim redames. Cum igitur ipſa hoc maximum obtinuerit beneficium, vt in Dei cellaria ſit introducta, ſtatim hunc exultationis eructat affectum, *Exultabimus, & letabimur in te, memores vberum tuorum*; id eſt, accipio beneficium, exulto & lætor de illo, non propter me, ſed propter te, quia bonus & beneficus es mihi, & continuis donis me excitas, vt memor ſim vberum tuorum, vnde continua dona ingenti amore in me promanant. Sicut autem lætenter accipis beneficium, etiam lætenter debes offerre obſequium, non ex neceſſitate, aut ex triſticia, hilarem enim datorem diligit Deus.

Tandem aliud documentum ex eiſdem verbis deducito, vt ſi velis continua frui læticia, continuo etiam habeas Deum in memoria. Ideo enim ſponſa ſtatuens exultare & lætari in Deo ſemper, ſubiunxit, *Memores vberum tuorum*; quia ſciebat nihil efficacius eſſe ad retinendam huiuſmodi læticiam, quam retinere etiam Dei ac beneficiorum eius iugem memoriam; iuxta illud Pſalmiſta, *Requirit conſolari anima mea, memor fui Dei, & deleſtatus ſum*. Vnde etiam diſces cum deſideras virtutes, ſimul deſiderare, & prædeſignare media, quibus eas acquirere valeas; vt ſi appetis humilitatem, eligas humiliationem, vel exercitium quo acquirenda eſt humilitas.

Conſirmantur dicta ex introductione Adami in cellarium paradifi terreſtris. §. 4.

Sed ſpem obtinendi cuncta quæ diximus, pariunt hæc eadem verba ſponſæ, ſi referantur ad Ecceſiam prout fuit in ſtatu innocetie in primis partibus. Adam enim poſtquam creatus eſt, introductus legitur à Deo in paradifiſum deliciarum; ſic ait enim Scriptura, *Plantauerat autem Deus paradifiſum voluptatis, in quo poſuit hominem quem formauerat*. Erat autem paradifiſus cellarium opulentiffimum præ omnibus quæ Deus creauerat ſuper terram, vbi omnigenum erat lignum fructiferum, & maxime lignum vitæ, cuius fructus præſtabat immortalitatem; in quo paterna Dei prouidentia erga hominis ſuſtentationem maxime enituit, vt merito paradifiſus voluptatis diceretur, id eſt, voluptatis omnigenæ abundantiffimus. Nihil enim homo corpori poſſet appetere, quod in eo loco non haberet. Sed non ſolum in hoc cellarium introduxit corpus, ſed in alia præſtantiora introduxit ſpiritum, quæ etiam paradifiſi voluptates dici poſſent, non quidem corporeæ, ſed ſpirituales. Siquidem eleuatus eſt, maxime in ſopore quodam, ad ſuprema Dei myſteria contemplantum, nimirum incarnationem Filij Dei, vt ſuprà vidimus, ac ſubinde etiã myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis, cuius ſecunda perſona aſſumptura erat humanitatem, vt per eam homines in paradifiſum introducerentur, à quo expulſi fuerat ſuperbi, & rebelles Angeli. Huius igitur introductionis memor Ecceſia, inquit, *Introduxit me*

2. 2. q. 83. ad 17. ad 3.
6.
Lib. 1. de beneficiis. c. 35. in fine.
Lib. 1. Plura de hoc in Exhort. 15.
7.
2. ad Cor 9. v. 7.
Pſ. 76. v. 4.
Gen. 2. v. 8.
Lib. 1. Exhort. 2. Ex D. Tho. & D. Aug. 1. 9. De Gen. ad lit. c. 19. D. Greg. lib. 4. Dial. c. 1. D. Ber. ſer. 2. Septuag. & alius.

rex in cellaria sua; quando in Adam tanquam in totius generis humani capite continebat: propter quod, Exultabimus, & letabimur in te, memores vberum tuorum super vinum; id est, memores amoris & prouidentiae, quam nostrum omnium in illo paradiso habuisti; exultamus, & letamur in te qui idem ipse es: & quamuis propter peccatum expulisti nos ab illo paradiso, non tamen deseruisti nos, nec amouisti a nobis misericordiam & prouidentiam, cuius signum est, quod veniens ad redarguendum peccatores, illorum factus es protector prouidus. Siquidem cum ipsi propriam erubescences nuditatem, fecissent perizoniam ex ficuum foliis, tu tamen compatiens illis alia commodiora prouidisti, faciens eis tunicas pelliceas, quibus vndique manerent cooperiti; induens inimicos tuos, vt inde amici tui cognoscerent quanto maiori cura benefacies illis, Si enim seruum agri quod hodie est, & cras in cibum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vestiet homines sibi amicos? Et cum tantum dedisset eis in cibum omnes fructus arborum post diluuium, tamen etiam concessit esum carnum, & piscium, vt eorum necessitati & voluptati largius prouideret. Mitto prouidentiam circa spiritualia, quae copiosior multo fuit quam antea; nam vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia; & qui talem curam gerit corporis mortalis, multo sollicitiorem geret animi immortalis. Merito igitur Ecclesia vnico verbo vtens, quod vim praeteriti & futuri gerit, ex praeterito id quod futurum est coniciens, confidit, & ait, qui introduxit me in cellaria sua, spero quod introducet; & ideò desidero eius aduentum, vt re ipsa me introducat.

Gen. 3. v. 7. & 2.

Mat. 6. v. 30

Gen. 1. v. 29 & c. 9. v. 3.

Hæc autem omnia etiam proprio nomine quisque potest Deo dicere: nam cum Adam introductus est in paradysum, omnes etiam homines introducti sumus cum eo: paradysus enim ille non est datus soli Adamo, sed omnibus etiam posteris eius: nam si ipse non peccasset, cuncti præclarum illud sortiremur domicilium. Qui introduxit nos, quantum ex se erat, in illum paradysum, & opulentum cellarium, introducet in aliud opulentiùs, nostro tamen statui accommodatum, vt non desint necessaria corpori, suppetant verò abundantissimè cuncta quæ reficiunt, ornant, & ditant animum.

De cellariis miraculosis ad nutriendos electos. §. 5.

SEd age iam mentem eleuemus ad sublimiora, & mystica quædam cellaria contem-plemur, in quæ diuina prouidentia introducitur iustos, ad eorum corpora etiam alenda, quando cellaria hæc creata videbantur illis quasi occlusa. Nunquid defuerunt Deo cellaria, ad saturandum innumerabilem populum Hebræorum in de-

A ferto? Non apparebat panis neque caro, & tamen per Moysen dicit illis, Vesperè comedetis carnes, & mane saturabimini panibus, & scietis quod ego sum Dominus Deus vester. Vexabat terram dira & longa fames tribus annis, exhausta erant cellaria mundi: nunquid defuit cellarium, quo Deus introduceret Eliam ad reficiendum illum? Iam mittit coruos qui ex cellariis suis carnes deducant, vt mane & vespere vescatur. Iam mittit ad viduam Sareptæ, & pugillus farinæ, ac lecythus olei fuit instar cellarij, quod tribus mensibus multis tribuit nutrimentum. Vidisses quinque aut quatuor mille homines fame laborantes in deserto, accepit Iesus quinque vel septem panes in manibus suis; manus autem eius opulentissima fuerunt cellaria, vnde innumeri panes & pisces profuxerunt ad satiandos omnes, dixit quidem ad Philippum, Vnde ememus panes vt manducet hi? hoc autem dicebat tentans eum: ipse enim sciebat quid esset facturus. Non enim indigebat emere panes, quia manus eius erant velut cellaria panibus referta, & velut vbera copiosissimo lacte, & nutrimento plena. Voluntas & potestas Christi, eius misericordia & omnipotentia, cellaria & vbera eius sunt quæ exhaustari non possunt. Quando deficient creaturæ quæ nutriant electos, non deficient cellaria & vbera Creatoris, quia misericordia & omnipotentia eius nequeunt deficere, & solo suo imperio potest eos nutrire & seruare, Non enim in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Hoc dixit Moyses, quando deficientibus panibus in solitudine, dedit Deus populo manna, quod panis & carnis, ac omnis cibi continebat saporem. Eadem respondit Christus Domino diabolo suggerenti, vt lapides conuerteret in panes ad ledendam famem; sed non est (inquit) necesse hoc tuo vano vti prodigio, quia os omnipotens Dei cellarium est opulentissimum, & indeficiens, & verbum quod ab ipso procedit, vicem gerit panis & cibi ad nutriendos homines, & quocumque modo voluerit, potest eos pascere. Vnde finita omni tentatione, Accesserunt Angeli, & ministrabant ei; ex Dei cellariis congruos afferentes cibos, mensam illi præparantes in deserto. Gaudeat igitur Ecclesia Christi; cui à sponso suo præparata etiam sunt huiusmodi cellaria, in quæ multoties introducta est in Sanctis suis, qui ex illis miraculosè sunt multo tempore nutriti ab iis diuinis vberibus lac & nutrimentum sibi congruum sugentes: pro quo stupendo beneficio iucundas ei gratias reddat, dicens, Introduxit me rex in cellaria sua; quæ sua tantum sunt, & in sua omnipotentia manent abscondita. Exultabimus, & letabimur in te, memores vberum tuorum; à quibus dulciora & fortiora nutrimenta prodeunt quam vinum. Vtinam ita letemur in te, vt tibi placere valeamus in secula seculorum. Amen.

Ezod. 16. v. 12. Reg. 17. v. 6. & 14.

Ioan. 6. v. 5. Marci 8. v. 4.

Deut. 8. v. 3. Mar 4. v. 4.

EXHORTATIO XI.

PROFERA; PASCHE; De cellariis sacra Scriptura, quæ quatuor continet partes, scilicet, historicalem, naturalem, moralem, & Theologicam, quarum intelligentia prabetur ab ipso Deo: quam utilis sit earum lectio & meditatio.

Introduxit me rex in cellaria sua, exultabimus, &c.

D. Hier. ep. 142. ad Damasum, Rupertus Abbas, Theodoretus.

cellariis creaturarum huius mundi visibilis, ascendamus ad alia vberiora & pretiosiora cellaria, quæ secundum D. Gregorium, & alios Patres, sunt sacra Scriptura vtriusque Testamenti; in quibus non solum vt in creaturis inuenimus Deum, qua vnus est, & quæ ad nostros mores secundum rationem componendos iuuant, sed etiam ipsum Deum, vt trinum in personis, & in vniuersum quicquid est naturale vel supernaturalis, visibile vel inuisibile, creatum vel increatum, in iis cellariis reperiemus. Vnde doctores Ecclesiæ Basilii, Ambrosii, Augustini, Hieronymus, & alij Patres, Scripturam partiuntur in naturalem, ethicam seu moralem, & Theologiam propter rerum varietatem, quas narrat & docet; quibus Origenes quartam addit partem, quam historiam vocat; & ipsam scripturam nuncupat mundum intelligibilem quatuor partibus, velut quatuor elementis constitutum, cuius terra inquit centri est historia, eaque locupletissima, quæ dum narrat gestu, prodit mysterium, & quot viros illustres recenset, tot cedros aut palmas, vel oliuas fructiferas ad nostrum exemplum, & eruditionem profert: quod si recenset iniquorum tribulos & spinas, in magnam cedit vilitatem iustorum. Circa terram autem aquarum similitudine, abyssus circumfunditur naturalis scientiæ, quam profundè docet Scriptura, narrans rerum omnium originem, creationem, cõseruationem, ac gubernationem, & miram Dei erga omnes creaturas prouidentiam, ipsarumque creaturarum mirabiles proprietates ab authore naturæ inditas, ad earum cõseruationem, & eruditionem nostram. Super has duas veluti præfati mundi inferiores partes, aer moralis intelligentiæ circumuoluitur, quæ ethica nominatur, in qua omnia continentur, quæ scire oportet de legibus, sacramentis, sacrificiis, gratiis, & virtutibus, tam quæ propriis actibus acquiruntur, quam quæ à Deo infunduntur hominibus, vt super se, velut cœlestes aues, eleuentur, & cœlestes mores induant, omnemque sanctitatis perfectionem assequantur. Extra hæc autem, aut super omnia illa æthereus ille, & igneus ardor Empyreï cœli, hoc est, supernæ contemplationis diuinæ naturæ, quam Theologiam nominant, circumglobatur, in qua traduntur cuncta quæ spectant ad Dei personas, ac proprietates, Verbi diuini incarnatio, & quæ pro nobis egit ac passus est; Spiritus sancti missio; eiusque admirandæ gratiæ, & operationes in filios adoptionis dispersitæ, quæ licet in veteri Testamento sub multis figu-

Hanc Origenes ponit 3. loco, sed melius ponitur in 2.

rarum inuolucris arcingantur, in nouo tamen palam manifestantur. Cuius symbolum fuit virga Aaron, quæ repente floruit, & dilatatis foliis, flores deformati sunt in amygdalas, quæ sub duro cortice medullam comestibilem inclusam continent, ad significandum, quod vetus Testamentum per illam virgam figuratam fructus vitæ æternæ, quos per Christum habemus, non profert nisi obumbratos sub duro cortice figurarum, & sacrificiorum carnalium; & ideò cortex amygdalæ noxius est, medulla utilis, sic, inquit Paulus, Litera occidit, Spiritus autem viuificat. In nouo autem Testamento fracto cortice, nuda medulla comedenda proponitur, & ideò Evangelia excellentiora sunt Christi cellaria, & aptissimam præstant materiam contemplationi mysteriorum, quæ ad Deum & Christum, & ad sanctitatis perfectionem pertinent.

Num. 17. v. 8.

2. Cor. 3. v. 6.

Ad Deum spectare Scripturarum intelligentiam præbere. §. 1.

DE his ergo Scripturis sacris loquens sponsa, ait, Introduxit me rex in cellaria sua; docens primò neminem posse tuto in hæc cellaria introire, nisi ab ipso rege eorum conditore introducatur, nec vires habere sufficientes ad cognoscenda & contemplanda mysteria in sacris Scripturis conteta, nisi à Spiritu sancto illustretur, & à Christo supremo omnium magistro instruat, & dirigatur. Sed cur spõsa non ait, introduxit me magister, aut præceptor, sed rex? ad quid enim regis nomen cum de eruditione agitur? Plurimum quidem ad cõmendandam potentiam, auctoritatem, & maiestatem erudientis. Necessaria enim est diuina omnipotentia, & immensa Christi virtus, ad vincenda impedimenta huius magisterij ex parte hominum, ad illuminandum mentes eorum, ad detegenda secreta, quæ ipse Deus occulta esse voluit. Christus autem Dominus, cui hoc munus commissum est, constitutus est à Deo Patre tanquam rex potens, vt potentiam suam exercens hæc mundo manifestaret; iuxta illud Psalms, Ego autem constitutus sum rex ab eo super Syon montem sanctum eius, prædicans præceptum eius; id est, ad prædicandum, & docendū legem eius. Vnde post resurrectionem suam obtenta iam regia dignitate, & cõcessa sibi iam omni potestate in cœlo & in terra, hoc munus obiit, nam agens cum Apostolis, Aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas. Vox autem illa, sensum, referri potest vel ad discipulorum intellectum, qui est oculus animæ, vel ad sententias in Scriptura contentas. Vtrumque autem præstitit infundendo eis diuinum lumen, quo intellectus, qui antea erat velut oculus cæcus, aut clausus, apertus est, vt penetraret mysteria, & sententias quæ in Scriptura erant clausæ & absconditæ, nec satis percipiebantur. Ipse enim merito passionis suæ, obtinuit clauem Dauid regis item & Prophetæ sapientissimi, ad aperiendas Scripturas, & corda hominum, ac Ecclesiæ ostia: & cum ipse aperit, nemo potest claudere, cum verò claudit, nemo potest aperire; & cum aperit hæc cellaria, nemo ingressum impedire valet, cum verò claudit, nemo est qui introeat.

Psal. 2. v. 6.

Lu. 24. v. 45

Apoc. 3. v. 7

Aliquando quidem claudit aliquibus propter ipforum scelera excæcantiâ intellectum, ne illa mysteria intueri valeat, sicut clausit Iudæis, & modò hæreticis: de quibus apud Isaiam dicitur,

Ita. 29. v. 11. *Eterit vobis visio omnium sicut verba libri signati; quem cum dederint scienti literas dicere; legesitum; & respondet; non possum, signatus est enim.* Est itaque Scriptura sacra illis tanquam liber signatus, & complicatus ob tetras exhalationes carnalium, & terrenarum affectionum, quæ mentis oculos excæcant. Ideoque munditia cordis summè necessaria est, vt in huiusmodi scripturarum cellaria introire valeamus: sed nec hæc sufficit nisi clavis aperiat, propter altitudinem mysteriorum, quæ continent, omnem hominis captum excedentem. Sicut Apocalypsis liber obfignatus erat sigillis septem, & nemo erat neque in cælo, neque in terra, neque sub terra, qui posset aperire librum, donec flente multum Ioanne, Agnus aperuit illum, & soluit signacula eius. Et licet tunc liber ille apertus fuerit Ioanni, adhuc tamen multis modò est clausus, & obfignatus, qui mysteria eius plenè percipere nequeunt. Quod & de aliis sacris libris dicendum est. Siquidem D. Petrus de Epistolis D. Pauli, ait, esse in illis quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles, sicut & cæteras scripturas, deprauant ad suam ipsorum perditionem.

Sed esto, in Scripturis & Euægelii sunt quædam facilia intellectu illis qui vera fide sunt præditi; vt potè quæ necessaria sint illis ad salutem; tamen vt hæc per meditationem & contemplationem ita penetrare valeas, vt internum spiritualem sentum, saporem, dulcedinem ac fructum latentem percipias, Dei auxilio, & illustratione indiges. Vnde cum Isaia dictum esset, *Sume tibi librum grandem, & scribe in eo stylo hominis;* id est, qui facile ab homine percipi possit: tamen postea iussit illi, *Liga testimonium, & signa legem in discipulis meis;* vt, scilicet, pateat tantum his quos ego tanquam discipulos instruxero & docucero, quia ex mea illustratione oritur omnis veritatis intelligentia; vnde & Dauid dicebat, *Beatus vir quem tu erudieris, Domine, & de lege tua docueris eum.* Hanc autem eruditionem per Christum præstandam expectabat antiqua Ecclesia, & ita apud eundem Isaiam mox subiungit, *Expectabo Dominum, qui abscondit faciem suam à Iacob, & præstolabor eum;* id est, præstolabor aduentum Messia, & doctoris mihi promissi, vt ipse testimonium ligatum soluat, & legem signatam aperiat, & tunc *Introducet me rex in cellaria sua.*

At postquam Christus venit, miris modis illa aperit, & discipulos suos in ea introducit, quosdam in omnia, alios in vnum vel alterum, in quo tamen cuncta eis præstat, quasi in plura introduxisset. Apostolos enim & insignes Ecclesiæ doctores introduxit in omnes libros Scripturæ sacræ, impartiens eis lumen ad illos intelligendos & interpretandos; sicut D. Hieronymo, & aliis. Speciali tamen fauore & lumine, introduxisse videtur Diuum Gregorium in cellarium libri Iob, D. Bernardum in cellarium Cantici Canticorum, & alios doctores, tum antiquos, tum modernos in quosdam libros Scripturæ, vt illos penetrarent, & interpretarentur ad suam ipsorum, & totius Ecclesiæ vtilitatem. Sed quia magnam inter se habent connexionem, dum introducuntur in vnum, quodam modo censentur introduci in alios; & ideo sponsa non dixit, introduxit me rex in cellarium, sed in cellaria sua; quia & in vno sunt multa; & in singulis ferè libris conti-

Apoc. 5. v. 2
D. Aug. 1. 2
de doctrina
Christi. c. 6.
& epist. 3.
D. Gregor.
homil. 6. in
Ezechiel.
D. Hieron.
ep. ad Pau-
linum de
studio
Scripturæ.
2. Pet. 3. v.
16.

Ita 3. v. 1. &
16.

Pf. 93. v. 12.

Ita. 3. v. 17.

mentur quatuor illæ partes, quas historiam natura-
ralem, moralem, & Theologiam nominauimus. Vnde non incongruè D. Gregorius rotas illius currus, quem ducebant quatuor animalia Ezechielii ostensa, dicit esse sacras Scripturas quas Propheta vocat, iam vnam rotam, iam quatuor; nam & quatuor sunt propter dictas quatuor partes quas comprehendunt; & vna, quia in singulis libris includuntur; & quia maxima concordia & vnione omnia constant, & ad vnum finem charitatis, & vitæ æternæ diriguntur. Quæ etiam de causa quæ nunc sponsa plura cellaria vocat, in capite sequenti cellam vinariam nominat, in quam se introductam gloriatur: nam introductio in huiusmodi plura cellaria, ad illam vini & amoris cellam tendunt, cuius laudes suo loco decābimus.

Vtilitates meditando sacras Scripturas. §. 2.

SE D nunc cellariorum propalemus laudes, quæ plena inueniuntur omni genere cibi ac potus spiritualis, odoriferi vnguenti; vel medicinæ, ad quosuis animæ morbos curâdos aptissime. In quibus etiâ sunt absconditi omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei, pretiosissimæque virtutum gemæ, & quidquid diuitiarum imò & deliciarum cælestium potest desiderari. Ad hoc autem introducit Deus sponsam in ea, vt per contemplationem diuinorum mysteriorum conuiuium ei faciat, singulis eius potentiis refectionem spiritualem tribuens omni dulcedine & voluptate refertam, vnde & Scriptura sacra mensa vocari solet; de qua dixit Dauid, *Parasti in conspectu meo mensam, aduersus eos qui tribulant me.* Et Salomon inquit, *Sapientia edificauit sibi domum, misit vinum, & proposuit mensam.* Sed iucundius explicatur huius conuiuij suauitas per duo vbera diuinæ sapientiæ, quæ supra diximus esse duo Testamenta, nouum & vetus, fragrantia vnguentis optimis: quorum meminit sponsa in cellaria introducenda, & eorum suauitatem experta, dicens, *Exultabimus, & letabimur in te, memores vberum tuorum super vinum.* Iungit enim cellaria cum vberibus, ad significandū Scripturas sacras perfectas, qui solidis cibis vtuntur, esse velut cellaria, tyronibus autem quasi infantibus esse, velut vbera lac quod sugant illis præbentia. Vel melius dices, easdem scripturas omnibus esse vt cellaria, quatenus varias veritates, ac virtutes, perfectionisque gradus diuersis hominum statibus cōgruentes: vbera verò quatenus maximam dulcedinem præ se ferunt, & maternam charitatem ostendunt. Nec solum veritates aut virtutes docent, sed etiam earum fontem Deum communicant, eiusque infinitam sapientiam, bonitatem, misericordiam, cæterasque eius perfectiones degustandas præbent, quæ tantam cordis latitiam pariunt, vt sponsa exclamet in cellariis, *Exultabimus, & letabimur in te, memores vberum tuorum super vinum.* Non dicit memores cellariorum, sed vberum; quia hæc amat, hæc amplectitur, hæc magnificat; nec iis quid melius inuenitur in cellariis. Et hæc meliora sunt quàm vinum cuiusque scientiæ secularis.

Hoc autem scire oportet, quod in hæc cellaria non ingredimur tantum ad videndum quæ continent, sed ad fruendum vel vtendum illis, manducantes spirituales cibos vt virtutes nutriantur, & increpant: & sicut corporis refeccio

Lib. 4. Exhort. 29.

Pf. 23. v. 5.
Prou. 9. v. 2

Plura de his dicta sunt supra lib. 1. Exhort. 7. §. 3.

ordinatur ad hoc vt corpus vires resumat, & validius ad laborem reddatur; ita introductio in cellaria scripturarum, & refeccio spiritualis, quæ in earum lectione & meditatione præstat, ad hoc tendit, vt spiritus promptior fiat, & fortior ad cuncta virtutis exercitia; etenim currimus post Christum vt introducatur in cellaria; sed introducimur in cellaria, vt iterum vehementius curramus post Christum, eius sequendo vestigia, cuius in scripturis meditatur præclara opera. Vnde merito D. Gregorius scripturas comparat rotis, quarum mentionem fecimus: quia sicut per rotas facile voluitur currus; ita per earum meditationem magna præstatur facilitas agendi & patiendi quidquid ex Dei præscripto necessarium est ad salutem. Vnde sicut sacra illa animalia ita sibi coniunctas habebant rotas, vt quocumque irent illa, irent & rotæ iuxta ipsa. Cum enim ibant, cum stantibus stabant, & cum eleuatis à terra eleuabantur pariter, & rotæ sequentes ea, spiritus enim vitæ erat in rotis. Ita etiam sancti viri sibi per amorem sacras Scripturas vniunt, & siue ambulent exercendo opera vitæ actiuæ, siue stent firmiter sufferendo miseras, ac persecutiones huius seculi, siue eleuentur à terra per opera vitæ contemplatiuæ, semper scripturæ sequuntur eos, congruas cogitationes, & affectiones ac iuuamina ad cuncta præstantes. Quoniam spiritus vitæ, qui est ipse Spiritus sanctus, per illas hæc præstat legentibus & meditantibus eas.

Oportet tamen quod meditatio sit profunda, iuxta illud quod Christus Dominus dixit Pharisæis: *Scrutamini scripturas.* Non dixit (inquit Chrysost.) legite, sed scrutamini; quia oportet profundius effodere, vt quæ altè delitescunt inuenire possimus: non enim rem in superficie & in promptu positam effodimus, sed quæ tantum profundius effodere reconditur. Nam & de sapientia dicitur: *Si quasi thesauros effoderis illam, tunc intelliges timorem Domini, & scientiam Dei inuenies.*

Sed quæ similitudo est, vel proportio effodiendi thesauros cum cellariis, in quibus thesauri ex mineralibus effossi, & educi reconduntur? Sed aliud est quod pertinet ad nostram industriam & cooperationem; aliud vero quod ad Dei gratiam & fauorem. Si primum attendas, necessarius est magnus & continuus labor ac studium, quasi qui effodit thesaurum, vt sapientiam inuenias, & sacras intelligas Scripturas; vnde sancti Patres, orationibus, vigiliis, ieiuniis & aliis corporalibus afflictionibus superadditis, earum in rebus difficilioribus intelligentiam obtinuerunt. Si autem secundum consideres, subito Deus illuminabat eos, & introducebat in cellaria, vt quæ ignorabant, intelligerent, & veritatibus occultis fruerentur. Nostra ergo interest laborare & effodere, Dei autem erit cum placuerit in cellaria introducere.

Sed & id aduertendum est, hanc introductionem inter gratias gratis datas computari, quæ non omnibus, sed quibusdam, pro vtilitate tamen omnium, conceduntur: cuiusmodi sunt quæ dicuntur à D. Paulo, sermo sapientiæ, & scientiæ, interpretatio sermonum, & etiam intelligentia & explanatio scripturarum: & ideo sponsa de se tantum ait, *Introduxit me.* Cæterum de omnibus

Vbi supra.

Ezech. 1. v. 29. & 31.

Ioan. 5. v. 19. hom. 40. in Ioan.

Prou. 2. v. 4.

Danielis 10. v. 12.

1. Cor. 12. 7. Ad Ephes. 4. v. 11.

inquit, *Exultabimus & letabimur in te.* Quia e hac introductione omnes vtilitatem capient; neque tamen ait, exultabunt, sed exultabimus: quia vtilitas & exultatio ad ipsum qui gratiam accipit primo spectare debet; nam ita confertur pro aliis, vt etiam ipsi prodesse valeat; vt ipse in cellariis prius comedat & bibat, quam aliis cibum & potum distribuat. Tunc autem dictio illa *me,* eos significat quos D. Paulus vocat Pastores, & Doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Per hos enim Pastores & Doctores, reliquos fideles qui sunt corpus mysticum Christi docet, instruit, ædificat, vt omnes simul exultent, & lætentur in ipso. De his inquit Christus Dominus: *Omnis scriba doctus in regno cælorum similis est homini patri familias, qui profert de thesauro suo noua & vetera:* nam ex his cellariis æterni regis continuo studio & meditatione thesaurizauit sibi preciosum thesaurum veritatum & virtutum, quæ in nouo & veteri testamento continentur: ex quo modo profert noua, modo vetera & vniuique apta documenta.

Proponenda esse faciliora tyronibus vt proficiant paulatim. §. 3.

SE D cum Rex cælestis doctissimus sit inter Somnes, & summe calleat quæcumque spectat ad regnum cælorum tam vetera quam noua: modum ea docendi, & edificandi obseruari cupit, quem hæc verba sponsa tacitè insinuant, cum ait, *Introduxit me in cellaria sua.* Peritus enim magister, qui difficilem scientiam tradere & docere discipulos cupit, à facilioribus rudimentis inchoat, vt ad difficiliora perueniat. Hæc autem rudimenta & faciliora principia introductiones nuncupari solent, quia manu ducunt ad alia interiora & secreta scientiæ arcana. Quod alia metaphora explicat D. Paulus cum Corinthiis inquit; *Frates, non potui vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus. Tanquam paruulis in Christo lac potum vobis dedi non esciam, nondum enim poteratis.* Et Hebraeis iterum dixit: *Rursum indigetis, vt eos doceamini quæ sint elementa exordia sermonum Dei: & facti estis quibus lacte opus est, non solido cibo.* Elementa ergo & exordia sermonum Dei & facilis cibus instar lactis, vocari possunt introductiones de quibus sponsa loquitur, & memoria vberum delectatur. Cum enim dixisset, *Trabe me, post te curremus:* subdit, *introduxit me in cellaria scripturæ,* vt doceret me exordia sermonum eius, & modum quo inchoarem currere post ipsum, & sequi vestigia eius, vt paulatim proficerem & in interiora & profundiora cellariorum postea intrare securè possem. Quod eleganter D. Gregorius explicat his fere verbis: *Sapientia quæ bonorum operum solet esse magistra anhelanti menti per incrementa tribuitur, vt ad eam magni moderaminis gradibus ascendatur. Quod bene Ezechiel figurata narratione denunciat de viro, qui mensus mille cubitos aquæ traduxit illum vsque ad talos; deinde mensus alios mille traduxit vsque ad genua, & iterum vsque ad renes, & tandem mensus est (inquit) mille, torrentem quem non potui pertransire, quoniam intumuerant aque profundi torrentis, qui non potest transfundari: quia Redemptor noster,*

Matth. 13. v. 52.

1. Corint. 3. v. 1.

Ad Heb. 5. v. 12.

Lib. 22. Moral. c. 74.

Ezech. 47. v. 5.

Q. iij

cum nobis ad se conuerfis boni exordij plenitudinem (per millenarium numerum designatam) tribuit, dono spiritualis sapientiae prima nostri operis vestigia infundit: & hoc est aquam vsque ad talos pertingere. Deinde cum boni operis plenitudo tribuitur, ad hoc vsque nostra sapientia augetur, vt in prauis iam actibus minimè flectatur. Et hoc est aquam vsque ad genua peruenire: vsque ad renes vero, cum ita plenitudo operis excreuit, quod in nobis percepta sapientia omnem quoque in quantum est possibile, delectationem carnis extinguit. Percepta autem perfectione operis ad contemplationem venit: in qua dum mens in altum ducitur, subleuata videt in Deo, quia non potest penetrare quod videt: & quasi tangit aquam torrens quae pertransire non valet, quia & intuetur speculando quod libeat, & tamen hoc ipsum non valet aperte intueri quodlibet. Hæc carptim decerpta ex D. Gregorio: cui concinit D. Hieronymus intelligens per hunc torrentem vel fluuium Scripturam sacram quæ continet doctrinam Saluatoris, & per gradus nos ducit ad perfectionem, sed in principio metitur mille cubitos, quia ipsa initia profectuum sublimia sunt, exigit enim quod incipientes in gradu suo sunt perfecti. Nam, vt inquit D. Bernardus, ab omnibus perfectio exigitur, licet non vniformis: sed si incipis, incipe perfectè, si proficis perfectè profice, si perfectus es, hoc ipsum consummatè perage. Et ideo vir ille qualibet vice metiebatur mille cubitos, quia cuiuslibet gradui proficiendi propria est assignata perfectio, & in vltima venit ad contemplationem & supremum Dei amorem cuius non est limes vllus: sed solus Christus ad summum peruenit, reliqui non possunt transuadere.

Sicut ergo Ezechiel paulatim, & per gradus introductus est in torrentem istum, ita sponsa etiam paulatim introducta est in regis cellaria, vt primo ea quæ sunt tyronum propria legat, medietur, & operetur, perfectè tamen in gradu suo, currens post Christi vestigia ea celeritate & perfectione quæ proprio gradui apta fuerit, vt & rudimenta fidei probè nouerit, & fundamenta viæ purgatiuæ perfectè iacere non desistat, abnegando se ipsam, mortificando vitia, domando appetitus & carnem spiritui subiuciendo. Hæc enim sunt exordia sermonis Dei, & Euangelicæ perfectionis à quibus inchoandum est, eo tamen animo vt semper ad vltiora progrediamur.

Propter hoc enim propheticè dixit Iob, *Quis mihi tribuat vt desiderium meum audiat omnipotens, & librum scribat ipse qui iudicat, vt in humero meo portem illum, & circumdum illum quasi coronam mihi, per singulos gradus meos pronuntiabo illum.* Est autem liber iste in sensu mystico, vt docet D. Gregorius, nouum testamentum doctrinam continens Christi, qui iudex est viuorum & mortuorum: ceteri autem totum illud simul amplectamur, veneremur, & obseruare conemur, tamen per gradus pronuntiandum est: quia nemo infima deserens, repente fit summus, sed ad virtutum & sapientiae celsitudinem per incrementa mens ducitur. Sed quia dimidiū facti habet qui bene capit, oportet vt bene & strenuè incipias, & ea quæ sunt tyronum exacte peragas, vt ad maiora & sublimiora introduci merearis.

In Ezech. 47.
Ad fratres de monte Dei.

Iob. 31. v. 35.
Lib. 22. Moral. c. 23. & 24.

Quatuor Euangelia esse potissima quatuor Christi cellaria, in quæ omnes introduci possunt. §. 4.

EX his autem quæ diximus hoc deduci potest, Christum regem gloriæ quatuor potissima habere cellaria, in quæ omnes, siue tyrones siue perfecti, sine periculo introduci possunt, quæ vocamus quatuor Euangelia, in quibus cuncta quæ in reliquis libris sacris traduntur, abbreviata eminentissimo modo continentur: nam de illis dictum est: *Dabo vobis panem ærum & aquam breuem, & non faciet ultra auolare à te doctorem tuum: & erunt oculi tui videntes præceptorem tuum.* Scilicet Christum, qui omnem scripturæ doctrinam ad abbreviatum Euangelium reducet, quod sit panis & aqua, salutareque animæ nutrimentum, & insuper omnium opulentissimum & pinguisimum. Dicuntur autem quatuor Euangelia, quia à quatuor Euangelistis sunt conscripta, & quidam nonnulla addunt mysteria quæ alij omiserunt: tamen reuera sunt vnum Euangelium, quia eundem Christum eademque mysteria euangelizant vno ore, vno spiritu, summaque concordia, & vnione. Vnde cum Ezechiel comparauerit ea prius quatuor animalibus habentibus quatuor facies hominis, vituli, leonis, & aquilæ, postea vocat illa vnum, dicens: *Elevata sunt Cherubim, ipsum est animal quod videram iuxta flumem Chobar.* Sicut supra diximus de quatuor rotis, & vna rota. Vocantur autem Cherubim propter plenitudinem scientiæ quam præbent, illustrant enim intellectum circa omnia quæ de Deo trino & vno & Christo homine, ac de cunctis ad salutem & vitam æternam conducentibus scire debemus: quatuor enim partes scripturæ iam relatæ excellentissimè in eis comprehenduntur. Si historiam attendas, quid illustrius, quid iucundius, quid vtilius quam quod Euangelica narrat historia? Narratur enim conceptio & vita stupenda Verbi diuini dum faciem hominis assumpsit, inter homines degens, eos mira prudentia & sapientia docens: præterea passio eius horribilis, in qua tanquam vitulus se ipsum in sacrificium cruentum obtulit pro peccatis nostris. Deinde gloriosa eius resurrectio, in qua instar fortissimi leonis ex accubitu suo surrexit capta limbi præda: ac tandem admirabilis ascensio, per quam sicut aquila cælos penetrauit & ad dexteram patris thronum suum constituit. Si ad naturalem spectes; nonne multo præcellentius est opus redemptionis quam opus creationis? Per hoc enim effecta est natura, per illud reparata. Illud sex diebus à Deo solo iussu sine labore effectum est, hoc triginta tribus annis summo cum labore & tormento peractum. Illud totum naturale secundum naturæ leges, hoc totum super naturam quod ipsa natura miratur. Quid si ad moralem? Non possunt sublimiores excogitari mores, quam quos Euangelium tradit, multa docuit Moyses in Pætateuco, plura omnes Prophetæ in suis vaticiniis, plurima Salomon & Ecclesiasticus in sapientialibus; sed quid hæc ad ethicam Euangelij? In eo docetur omnimoda sui ipsius abnegatio, vt homo instar vituli perfectum de se Deo offerat holocaustum: fortitudo leonis ad agendum quidquid Deus iubet, non timendo

Isa. 30. v. 20.
Ezech. 1. v. 13.
Versu 26. & 27.
Ezech. 1. v. 5. & c. 10. v. 15.
Cant. 2. v. 4.
Lib. 4. exhort. 29. & sequentibus.
Lucæ 14. v. 16.

Quatuor facies propter quatuor Christi mysteria.

EXHORTATIO XII.

De variis cellariis virtutum pro incipientibus, proficientibus, & perfectis & de earum premiis sanctorumque heroicis exemplis.

Introduxit me Rex in cellaria sua. &c.

EX cellariis sacre Scripturæ, quam quadripartitam esse diximus, nullam facimus naturalem: nam quæ ad illam spectant, iam cum de creaturarum cellariis egimus dicta sunt: de ethica vero & historica nunc dicamus, quæ doctrinam virtutum tradit, eamque sanctorum virorum exemplis illustrat & confirmat: hoc historica, illud ethica; vtraque cellarium opiparum & opulentum; in quo conuiuium ex omnium virtutum, & graduum cuiusque aggregatione celebratur. Quod iuxta D. Gregorij placitum, aptè representatur per illud quod septem filij Iob sibi inuicem faciebant per singulos dies. Nam filij (inquit) per domos conuiuium faciunt, dum virtutes singulæ iuxta modum proprium mentem pascunt; est autem conuiuium mutuum, quia valde quelibet virtus destruitur, si non vna alteri suffragetur, omnes autem quasi ex cibo vires accipiunt dum bonis operibus fidentiores fiunt: & dum post cibum contemplationis rore infundi appetunt, quasi ex poculo inebriantur.

De virtutum cellaris. §. 1.

AD gustandam igitur huius iugis conuiuii suauitatem ait sponsa, *Introduxit me Rex in cellaria sua; exultabimus & letabimur in te.* Quis me introduxit? Ipsemet Rex virtutum, qui est earum fons, doctor, & largitor. Quo me introduxit? In cellaria Scripturæ & Euangelij, in quibus miram virtutum doctrinam docet, & docendo infundit, infundendo reficit, reficiendo impingat, recreat & ditat. Nam ditissima præmia illis annectit, vt quamlibet virtutem, aut virtutis doctrinam vnum Christi cellarium dixeris, in quo mens bonis actibus reficitur & præclaris præmiis ditatur. Et quid sunt octo illæ virtutes, quas beatitudines vocamus, quasque Christus in monte docuit, nisi octo cellaria ipsius, in quibus recondita sunt præmia, fauores, & cælestes benedictiones, quæ miris modis recreant, & locupletant? Quid est paupertas spiritus vel persecutio propter iustitiam, nisi Christi cellarium, foris quidem vile, sed intus ditissimum, in quo absconditum est regnum cælorum, quod est iustitia, pax, & gaudium in Spiritu sancto? Quid mansuetudo, nisi aliud cellarium, in quo latet possessio terræ viuientium, & cuncto um quæ sunt in ea? Quid luctus? quid esuries, & sitis iustitiæ? Quid misericordia nisi Christi promptuaria, in quibus reposita sunt

Ezech. 1. v. 13.
Versu 26. & 27.
Cant. 2. v. 4.
Lib. 4. exhort. 29. & sequentibus.
Lucæ 14. v. 16.

Lib. 1. Mor. c. 75. & 16. Iob. 1. v. 4.

Math. 5. v. 3.

consolatio, saturitas, & consecutio diuinæ misericordiae, ex qua omnia bona procedunt, quæ à nobis propellunt omnia mala? Quid pax & cordis iudicia, nisi cellæ quædam diuinæ, in quibus præstatur hominis dignitas filij Dei, & eius contemplatione satiatur? Quid ergo felicius, quam in hæc cellaria introduci? Iure vocantur beati, qui has possident virtutes, quoniam introducti sunt à Christo rege in sua magnifica cellaria, vt inebrientur ab vbertate domus eius, & potentur torrente voluptatis illius; merito præmisit sponsa: Post te curremus in odorem vnguentorum tuorum, id est, virtutum tuarum, quæ instar optimorum vnguentorum sunt fragrantissima. Sed quid post cursum istum? Introduxit me Rex in cellaria sua, id est, introduxit me in heroicas suas virtutes, vt præmiorum ac cælestium benedictionum quæ illis annectuntur essem particeps. Introduxit in paupertatem & patientiam, vt delicias regni cælorum gustarem, & eius diuitiis ditarer, & spe opulentiores obtinendi nimis gauderem. Nam Beati (inquit) eritis cum maledixerint vobis homines propter me, gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis. Hac ergo spe erecti etiam ego & omnes meæ vires: Exultabimus & letabimur in te. In te Domine qui es protector noster & merces nostra magna nimis, in te qui es Rex virtutum dilecti dilecti & speciei domus, diuidere spolia, quia es summè dilectus à patre propter tuas heroicas virtutes, & es ipsa species, pulchritudo & decor paternæ domus, ad quem spectat diuidere inter electos spolia virtutum ac præmiorum. Exultabimus ergo in te, qua spolia hæc nobis elargitus es, dum in tua cellaria nos introduxisti. Sed nostræ exultationis maior causa erit, quia, Erimus memores vberum tuorum, super vinum, dum recordamur materni amoris quo nos prosequeris, & filios tuos optimos ac beatos facere concupiscis.

De tribus cellariis pro incipientibus, proficientibus & perfectis. §. 2.

SEd esto omnes iusti introducantur in Dei cellaria, non tamen eodem modo, quia inter ipsa cellaria quædam sunt aliis secretiora, & preciosiora, & virtutes diuersos habent gradus, qui accommodantur tribus hominum statibus, qui dicuntur incipientes, proficientes, & perfecti: qui gradiuntur per triplicem viam purgatiuam, illuminatiuam, & vnitiuam. Vnicuique autem proprium est accommodatum cellarium; in quo contemplari licet mysteria, quæ gradientibus per talem viam sunt aptiora & vtiliora, prout in Scriptura sacra abundantissimè continetur.

Pro via enim purgatiua salubria præcepta, & consilia traduntur in libris sapientialibus, & Prophetarum, sed copiosius in nouo testamento de purganda conscientia à peccatis, de ressecandis vitiiis, de mortificandis passionibus, de sensibus infrenandis, de abneganda propria voluntate & iudicio, de concupiscentiæ motibus coercendis, & auferendis cunctis virtutum impedimentis, & labendi periculis. Qui autem per huiusmodi exercitia currit post Christum dicentem, Qui vult venire post me, abneget semetipsum, tollat crucem suam & sequatur me: introducit in cellaria viæ purgatiuæ, vbi contempletur ea quæ men-

Matth. 5. v. 12. Lucæ 6. v. 23. Genes. 15. v. 1. Psal. 67. v. 13.

tem ad hæc opera strenuè peragenda excitent: quæ complexus videtur Dauid cum dixit: Cogitasti dies antiquos, & annos æternos in mente habui. Meditatus sum nocte cum corde meo, & exercitabar & scopebam spiritum meum. Quibus verbis tria se contemplatum esse testatur, quorum in Scripturæ cellariis copiosam materiam inueniemus. Primo cogitando, & reuoluendo quæ in seculis præteritis Deus pro nobis egit, vt nos ad se alliceret, quæque præstiterit beneficiendo iustis, aut puniendo peccatores; maximè vero quæ pro peccatis expiandis in carne suscepta passus est. Deinde vero considerando quæ ventura sunt in seculis æternis tam iustis quam peccatoribus, quorum præmium, aut supplicium æternum erit, & misericordia Dei erga illos sine fine erit immensa, ira vero contra eos stupenda, & sempiterna.

Pulchrè autem præterita tempora, dies in quibus vero vocat annos, & æternos; quoniam præterita citè transferunt; & Mille anni coram Deo sicut dies besterna quæ præterit, & sicut custodia in nocte, quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt, futura vero sunt anni qui nunquam deficient. Ex his duabus considerationibus deducenda est tertia, perscrutando omnia quæ intra cor nostrum latent, vt nihil maneat absconditum, & quidquid malum, viciosum, superfluum, & imperfectum inuentum fuerit, scopis est verrendum, foras immunditias emittendo, vt cor maneat purgatum & mundum. Nec solum Dauid scopebat spiritum, sed elimabat & scobes abradebat, vt cor esset purius, nitidius & Deo gratius. Vnde his exercitiis vacans, resumpto spiritu & renouata fiducia impetrandæ misericordiae, dixit intra se; Nunc cæpi, hæc mutatio dextera Excelsi. Verè iam nunc incipio seruire Deo, hæc sunt viæ Domini apta mihi primordia, sed hoc non est ex me, sed à dextera Excelsi qui introduxit me in cellaria sua, & ibi mutauit cor meum: vt exuto vetere homine cum actibus suis nouum induerem cum præclaris eius virtutibus. Hinc autem vera oritur cordis lætitia; propter quod subditur; Exultabimus & letabimur in te, qui cibasti nos pane lachrymarum, & potasti nos vino compunctionis, sed conuertisti planctum nostrum in gaudium, conficidisti saccum nostrum, & circumdedisti nos lætitia quæ comes est purgatæ animæ.

Peracta purgatione introducit in secundum cellarium proficientibus deputatum; in quo tanquam in gymnasio diuinæ sapientiæ splendide illuminatur de virtutum incrementis procurandis, de æmulando charismata meliora, de sollicitudine non pigra circa opera cultus erga Deum vel misericordiae erga proximos, de perfectiori Christi imitatione in præclaris consiliis perfectionis Euangelicæ, quæ nobis tradidit & ipse obseruauit. Hi sunt qui progredi dicuntur in via illuminatiua, quam egregiè depingit Dauid dicens: Domine in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, & in iustitia tua exultabuntur: quoniam gloria virtutis eorum tu es, & in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum, quoniam Domini est assumptio nostra & sancti Israel Regis nostri. Proficientium enim est primo ambulare in lumine, quod procedit ex vultu Dei, sequendo in omnibus dictamen luminis vel naturalis rationis, vel fidei supernaturalis, vel illustrationis diuinæ ad bonum dirigentis, ita vt nunquam am-

Psal. 76. v. 7.

Psal. 39. v. 4.

Psal. 76. v. 11.

De via illuminatiua.

Psal. 88. v. 16.

bulent in tenebris nec in lumine vultus sui, quod est proprium iudicium, nec in lumine vultus hominum, quod est iudicium erroneum mundi, sed in solo lumine diuini vultus, eius beneplacitum querentes, ambulantes coram ipso, eius præsentiam intuendo & auxilium implorando: vnde fiet quod in nomine Domini exultent tota die & omni tempore, omnem suam spem, amorem & gaudium in ipso collocantes. Sed quoniam non expedit eodem gradu lento semper ambulare, sed in dies proficere, ideo secundo eis incumbit, vt in virtute & iustitia accepta exaltentur mira opera peragendo, quibus se supra se eleuent, & se ipsis superiores iugiter fiant, & digni sint quibus ab omnibus exaltentur. Hoc tamen non suis viribus assequi conantur, sed à Deo acceptis, qui est gloria virtutis, & fortitudinis deorum, cuius beneplacito exaltatur, crescit, & sublimatur fortitudo, virtus, & potentia sanctorum. Neque enim in gladio suo possederunt terram, & brachium eorum non saluauit eos, sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui, quoniam complacuit in eis. Verè enim Domini est assumptio nostra, vt collocet nos sub alis suis, & sancti Israel Regis nostri, vt introducat nos Rex in cellaria sua, vbi exultabimus & letabimur in te. Hos enim ita ambulantes in lumine vultus sui introducit in abscondita mysteria Scripturarum, vt contemplantur ea quæ ipsos ad hanc in sanctitate exaltationem & incrementum deducant. Cuiusmodi sunt quæ ad Christi præclariora facinora spectant, de quibus mox age-

Psal. 43. v. 4.

Psal. 83. v. 6.

De via nitida.

dixit Paulus; in cælis est, & in cælestibus cellariis versantur à cælesti rege introducti per sublimem contemplationem eorum quæ in cælis geruntur, quorum exercitia declarat regius Psaltes dicens: Vnam petii à Domino, hæc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vite meæ. Vt videam voluptatem Domini; & visitem templum eius. Quoniam abscondit me in tabernaculo suo, in die malorum protexit me, in abscondito tabernaculi sui. Et quid est vnam petij? Vnam Dei dilectionem ex toto corde, & ex omnibus viribus meis: vnam cum Deo vniionem, & adhesionem cognitione & amore, quo vnus cum eo spiritus fiam, quia mihi adhærere Deo bonum est, ponere in Deo meo spem meam: vnam Dei voluntatem, cui in omnibus meam velim esse conformem, desiderans implere illam in terris sicut fit in cælis: vnam perfectam Christi sequelam, qua sequar agnum quocumque ierit, siue in paupertate & castitate, & aliis consiliis Euangelicis, siue etiam in morte cum eam obire oportuerit propter ipsum vnam preciosissimam margaritam, reliquis preciosiorem, Euangelicam scilicet perfectionem venditis omnibus vt acquiram eam: vnam charitatem fraternam, qua diligam proximos sicut me ipsum, & sicut Christus dilexit eos, vnum cor, & vna anima cum illis effectus: vnam denique Dei contemplationem, qua ad vnum quod necessarium est, me conuertam, Deo semper assitam, eius voluptatem, vt videri in hac vita potest, intuear, vt abscondar in abscondito tabernaculi eius, vbi in die malorum ab his malis immunis sub eius protectione maneam. Hanc igitur vnam totis viribus à Domino orationibus crebris petam, hanc continuis meditationibus requiram, nec cessabo donec inueniam, Et introducat me Rex in cellaria sua cælestia, vbi ipse bonis fruatur.

Ad Philip. 3. v. 20.

Psal. 26. v. 4.

Matth. 28. v. 37.

1 Cor. 6. v. 17.

Psal. 72. v. 28.

Apoc. 14. v. 14.

Matth. 13. v. 45.

Luc. 10. v. 40.

Matth. 5. v. 3.

Lib. 1. de serm. Domini in monte à principio & c. 9. r. 2. q. 69. art. 2.

In huiusmodi cellariis degustantur, & recipiuntur octo illa premia, quæ Christus conuinxit virtutibus supra commemoratis, quæ iuxta sententiam D. Augustini, quam sequitur D. Thomas, etiam ad hanc vitam pertinent tanquam inchoationes quadam beatitudinis perfectæ quam in altera vita expectamus. Et quamuis perfecti dicere valeant, Introduxit me rex in cellaria sua, proficientes vero solum dicent, Introducet me, propter spem ingrediendi in illa; omnes vero spe hac gaudentes addent: Exultabimus & letabimur in te, memores vberum tuorum. Vnde tot bona erga electos tuos iugiter promanant.

De inuamine ad virtutes conquirendas ex sanctorum exemplis. §. 3.

VIRTUTVM doctrinam & eius præcellentias confirmat Scriptura sacra Sanctorum exemplis & gestis, quæ narrat in vtroque Testamento. Cuius partem quam historiam vocamus, D. Bernardus comparat orto, eo quod in ea iueniantur viri virtutum tanquam ligna fructifera in orto sponsi, & in paradiso Dei, de quorum bonis actibus, & moribus, quot sumis exempla, tot carpis poma. Sed non incongruè Sanctorum vitas & historias Dei cellaria nuncupamus, in quæ rex virtutum introducit animam, vt ei spirituale, & dulce conuiuium faciat ex eorum gestis, tot apponens fercula, quot exempla.

Serm. 23. in Cant.

Serm. de D. Marti no.

Sed in huiusmodi conuiuio vt idem Sanctus testatur, discernere oportet inter cibos & vasa ciborum; illos enim iuberis tollere, sed non ista; illa ponuntur ad imitationem, hæc ad admirationem. Cibi sunt merita, & virtutes; vasa aurea & argentea sunt signa, & miracula, quæ Dei manifestant omnipotentiam, & Sancti commendant insignem virtutem. Hanc oportet imitari, sed signa & miracula admirari, & Dei in illis magnificentiam extollere. Sed hæc admiratio est etiam nonnulla spiritus refectio dum ex illa vires desumit, vt amplius Deum amet, reuereatur, ei fidat & obedire promptius concupiscat. Vnde duplex refectio & vtraque dulcissima ex Sanctorum cellariis desumitur. Altera ex mirabilibus quæ Deus operatus est in seruis suis, nam vt dixit regius vates: Mirabilis Deus in sanctis suis, & mirificauit Dominus sanctum suum. Altera vero ex mirabilibus quæ ipsi sancti gesserunt cooperantes Deo: vnusquisque enim fecit mirabilia in vita sua. Recole gesta Patriarcharum, & Prophetarum, Apostolorum, & Martyrum, ac insignium Confessorum, & inuenies conuiuia esse oppipara, & dulciora super mel & fauum, in quibus eorum virtutes apponuntur tibi vt eas comedas, & per imitationem proprias facere cures; prodigia vero & extraordinarij fauores referuntur, vt Deo laudes, & gratias agas, indeque cum fortius diligendi ansam arripas: vt cum introductus fueris in hæc cellaria, dicas: Exultabimus, & lætabor in te, non lætabor in Patriarchis & Prophetis vel Sanctis, sed potissimè in te, & in illis propter te, quia es fons omnium virtutum & donorum quibus illi decorati sunt, & à te expectamus similia bona, quando, & quomodo nobis expedire tibi visum fuerit, Memores verbum tuum, quibus lactasti illos, eadem enim parata habes vt lactes nos. Cum igitur sederis ad mensam principis, considera diligenter quæ apponuntur tibi, sciens quod talia te oportet præparare; eadem operando quæ operati sunt Sancti, vt in te glorificetur princeps, & rex cælestis, sicut est glorificatus in illis: iuxta illud: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cælis est.

Psal. 67. v. 36. Psal. 4. v. 4.

Eccles. 31. v. 9.

Prou. 23. v. 1. Iuxta lxx.

Matth. 5. v. 16.

Confirmatio exempli sancti Stephani.

Act. 6. v. 3. & c. 77. v. 35.

Stephanus Grace est corona.

Sed vt scias considerare quæ apponuntur in iis cellariis, vnum pro aliis, exempli gratia eligam, in quo dulcissimum conuiuium ex protomartyris Stephani gestis præparatum inuenies, & quidem si cibos consideres, nulli meliores, & dulciores; nam & lapides torrentis illi dulces fuerunt: si vasa aurea ciborum, nulla preciosiora, & aspectu pulchriora: in Stephano splenduit plenitudo fidei & gratiæ, facies modesta & Angelica, fortitudo inuincibilis, sapientia plusquam humana, contemplatio vsque ad cælum erecta, patientia inuisita, oratio deuota & charitas ardentissima quæ inimicos diligeret, & pro lapidantibus exoraret. In Deo autem erga illum affuit summa illius cura & protectio, tribuente vultui eius splendorem Angelicum, aperiente ei cælos, & oculos mentis ad se rapiente, vt suam gloriam intueretur & Iesum stantem à dextris Dei, qui adiutorium præberet & solamen vt inimicos non timeret, sed de illis triumphum & sui nominis Stephani coronam reportaret. Quid hoc conuiuio dulcius? Quæ mensa principis opulentior? quod cellarium regis abundantius? dicat Stephanus, Introduxit me

rex in cellaria sua. Nonne introductus in cellaria cælorum cui cæli aperti sunt? Ad quid enim aperti, nisi vt intraret saltem spiritu, quamuis corpore adhuc esset in terra? & quamuis non est alienatus à sensibus, raptus tamen est vsque ad tertium cælum & ad ipsum paradysum, vt Dei gloriam & maiestatem contempleretur ac videret, sicut viator, quam mox clare videndam sperabat. Etsi non desint patres qui asserant eo esse sublimatum vt videret Deum, quia iam migrabat ad Deum: sed saltem vidit Iesum, quem filium hominis vocat stantem à dextris Dei, quia vtriusque ipsius naturæ diuinæ & humanæ arcana contemplatus est, tantoque gaudio ex hac visione impletus vt omnes eius potentia & vires dicerent: Exultabimus & lætabor in te: tam vehementer fuit internarum virium exultatio, vt exundaret exterius, nec se posset continere, quin exclamaret: Ecce vides cælos apertos & filium hominis stantem à dextris Dei; quasi desiderans quod omnes idem viderent & in eadem cellaria intruderentur, vt exultarent & lætarentur in Iesu Salvatore suo. Præsciebat tamen ex hac sua confessione gloriæ Christi, inimicos eius irritandos vt eum morti traderent, sed maluit mori quam tacere, & gloriam Christi non prædicare. Imo ipsa contemplatio gloriæ Dei & Christi, timorem repulit patiendi, & desiderium iniecit moriendi, vt potaretur eo torrente voluptatis, cuius guttulam tunc gustabat: vnde in medio crepitantium lapidum ictus non formidabat, quin potius de illis gaudebat. En tibi cellarium Scripturæ sacræ, & conuiuium quod in eo paratum est ex hac protomartyris historia, in quo cum introductus fueris, ea quæ posita sunt ad imitationem, tibi assume, Dei autem erit dare tibi ex reliquis quod tibi profuturum viderit. Nam in huiusmodi conuiuio, tam Deus, quam homo conuiuat sunt, iuxta id quod Dominus dixit in Apocalypsi. Cænabo cum illo, & ille mecum. Deus cœnat & comedit ex virtutibus quas illi offert homo; homo autem ex gratis, consolationibus, & donis quæ illi elargitur Deus. Sed nostra interest & virtutum doctrinam ediscere, & earum exempla quæ resplenderunt in Sanctis imitari: nam ad vtrumque nos inuitat ipse Christus cum ait: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Qui ad refectioem inuitat, conuiuium paratum habet, quo reficiat. Quale vero sit istud, statim declarat dicens: Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Iugum Christi est lex, & doctrina eius, in qua omnis virtutis perfectio continetur. Sed non solum discendum est à lege, sed à legislatoris exemplo, quia mitis est & humilis corde, & quod docuit verbo confirmauit facto; vt & doctrina & vita sint quasi duo vbera eius, quibus nutriamur & reficiamur in mente: quorum memores exultemus, & lætemur in ipso, qui est Deus benedictus in secula. Amen.

D. Aug. Serm. 99. & 96. de diuersis. Nyssenus oratio de S. Stephano Hilarius Arelatensis Beda & alij quos refert Lorinus in Act. 7. v. 55.

Apoc. 3. v. 20.

Matth. 11. v. 28.

EXHORTATIO

EXHORTATIO XIII.

De contemplatione Dei vt est vnus & trinus & glorie sanctorum, & de loco mystico in quo sit, qui dicitur sinus Patris, tertium cælum, paradysus & cubiculum Dei.

Introduxit me rex in cubiculum suum, exultabimus, &c.

Cant. 3. v. 3. Iuxta lxx.

Ioan. 17. v. 2.

In Exod. 33. v. 22. est locus apud me vide Li. pomanu.

Serm. 23. in Cant.

INTER quatuor sacræ Scripturæ partes primatum tenet quæ Theologia dicitur, tradēs ea quæ ad Deum vnum & trinum & ad Christum Deum & hominem spectant: in quorum contemplatione, & amore nostra consistit beatitudo, dicente Domino, Hæc est vita æterna, vt cognoscant eum solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum. Hæc autem vita æterna in Scripturis sacris inuenitur, quæ de Deo & Christo testimonium perhibent, sed splendidius in Euangelis, quæ clarius hæc annunciant: sub hoc autem nomine comprehenduntur alia plurima, quæ Scriptura commemorat ad declarandam intimam Dei cum hominibus communicationem & sublimem hominum eleuationem ad ipsius Dei mysteria contemplanda. Gloria Dei (inquit Nyssenus) & locus vbi manifestatur hominibus, multis nuncupatur à Scriptura nominibus. Vna enim & eadem res in Exodo lapidis foramen, vel capacitas appellatur; in aliis autem paradysus, delicia, tabernaculum æternum, Patriarcharum sinus, mansio apud patrem, regio viuientium, aqua quietis, Ierusalem superior, regnum cælorum, Dei confessus, locus nominatissimus, occultum tabernaculum. Consentit D. Bernardus assignans diuersa loca, in quibus electi Dei secreta percipiunt. Vna (inquit) mulier compuncta secus pedes Domini Iesu sortita est locum, cum altera (si tamen altera) suæ deuotionis fructum ad caput inuenerit, porrò Thomas in latere, Ioannes in pectore, Petrus in sinu patris, Paulus in tertio cælo secreti huius gratiam sunt affecturi. Cuncta hæc cellariorum nomine comprehenduntur. Secretiora vero in quibus maiora ostenduntur mysteria, & ardentioris amoris produntur indicia, cubiculum dicuntur, qua voce vtuntur Septuaginta dum vtuntur: Introduxit me rex in cubiculum suum. Quid autem sit hoc cubiculum omnium eleuatissimum, & secretissimum nunc explicandum est.

A

De sinu Patris, & de iis quæ continent, & sunt materia contemplationis. §. I.

EST locus apud Deum, qui sinus Patris dicitur, in quo eius vnigenitus est testante discipulo, qui in ipsius Christi sinu requieuit, dum ait: Deum nemo vidit vnquam, vnigenitus qui est in sinu Patris ipse narravit. Vocatur autem sinus vt notat Diuus Ambrosius, intimum quoddam paternæ charitatis, naturæque secretum, seu locus abditissimus vbi occulta Dei continentur; quæ enim occultare volumus, in sinu reponimus: illi autem qui in sinu est manifestari dicimus. Est etiam locus summæ dilectionis. Nam quæ vnice diligimus etiam in sinu collocamus. Sinus etiam, seu pectus, quod pro eodem vsurpatur à D. Ioanne, sedes est amoris.

Ioan. 13. 79. 23 & 25. Ioan. 1. v. 18 Lib. de benedictionibus Patriarch. c. 11. & Serm. 18.

Intra hunc sinum per naturam, & necessitatio est vnigenitus Dei filius qui coæternus & cõsubstantialis est patri, ab ipso genitus & per generationem eandem patris diuinitatem recipiens, intra ipsum semper manet, & omnia quæ intra illius sinum sunt quantumuis secretissima perfecte comprehendit. Cuncta enim quæ scit pater, communicat filio, & in eo sibi complacet æterno, & infinito amore. Ad summam enim Dei felicitatem spectabat, vt quamuis esset in essentia vnus, non tamen esset solitarius, sed intra eandem naturam haberet personam sibi æqualem, cum qua perfectissimam & coæternam haberet amicitiam, & communicationem cum summa vnione, pace, & cordis iucunditate: vt in eo solo verissimum sit proloquium illud: amicus alter ego, & amicorum omnia communia: imò in essentialibus & absolutis omnia sunt vnum, eadem vtriusque sapientia & potestas: vt nihil lateat filium ex iis quæ nouit pater, vt ipsemet testatus est dicens: Pater diligit filium & omnia demonstrat ei, quæ ipse facit. In hoc ergo sinu audiuit, & accepit filius à patre vniuersa quæ narravit nobis de infinita Patris maiestate, potentia, & gloria; & de charitate qua sic dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum ei daret, & de cæteris, quæ pertinent ad inuestigabiles diuinitatis sacramenti abconditi à seculo à Deo, manifestati autem Apostolis per ipsum Christum qui dixit: Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcumque audiui à Patre nunc nota feci vobis. Nec ab hoc sinu excluditur Spiritus sanctus, qui à Patre Filioque procedit, vtrique coæternus & consubstantialis: nam ab vtroque recipit eandem diuinitatem & sapientiam, similemque habet cum illis amicitiam, & communicationem; vnde ab illis etiam in hoc sinu audit quæcumque Ecclesiæ & fidelibus manifestat, sicut testatur ipse filius dicens, Cum venerit Spiritus ille veritatis, docebit vos omnem veritatem, non enim loquetur à semetipso, sed quæcumque audiet loquetur. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.

Ioan. 5. v. 20.

Ad Ephes. 3. v. 9. Ad Coloss. 1. v. 26. Ioan. 15. v. 15.

Ioan. 16. v. 15.

D

In eodem sinu reposita sunt arcana omnia quæ Dei sapientia comprehendit, & quæ eius omnipotentia facere potest, & eius libera voluntas agere decreuit, quæ innumerabilia & incomprehensibilia sunt, & omnium creaturarum captum excedunt. Ex quibus quædam sunt reuelata mani-

R

Isai. 24. v. 16. *secretum* fectè, alia secretò, de quibus Isaias dixit, *Secretum meum mihi*: alia adhuc manent occulta, cuncta tamen communi trium personarum consensu decernuntur, & approbantur, vt in ore duorum, vel trium stet omne verbum. *Vnde tres sunt qui testimonium dant in celo, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, & hi tres vnum sunt.*

Hic sinus est tertium cœlum, & paradysus in quem se raptum dixit Apostolus, vbi audiuit arcana verba quæ non licet homini loqui. Nam cum hæc locutio mystica sit, primum cœlum est cognitio diuinorū operum, quæ à Deo extra Deum procedunt, in quibus inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur; vnde ipsius cognitio diuinitatis, & omnium perfectionum eius vt vnum Deum constituunt, secundum cœlum nuncupatur. Tertium autem est, in quo ineffabile Trinitatis mysterium, & cætera quæ intra Deum sunt occultantur: nam & cœlum à cælano dicitur, quia in eo occultantur nobis, quæ clare manifestantur beatis; Aliquando tamen rapiuntur viatores, vt aliqua quæ sunt intra illud lumine quodam cœlesti & splendidissimo (citra visionem tamen intuitiuam) contemplantur. Vnde tanta perfunduntur læticia, quod locus ille etiam paradysus vocetur: in quo quædam supremæ felicitatis & voluptatis participatio degustanda communicatur. Ad contemplanda igitur quæ sunt in hoc sinu patris, in hoc tertium cœlum & paradysum eleuata est, & rapta quæ dixit, *Introduxit me rex in cubiculum suum, exultabimus & letabimur in te.*

De proprietatibus considerandis in sinu & cubiculo Dei. §. 2.

Ad Ephes. 3. v. 18.

SED iam huius paterni sinus & cœlestis cubi- culi præcipuas proprietates indagemus, nimirum quæ sit eius longitudo, & sublimitas, quæ profunditas, & latitudo; nam ad hæc quatuor cuncta eius insignia reduxit Apostolus cum desiderabat *Christum* (inquit ille) *habere per fidem in cordibus vestris, in charitate radicati, & fundati, vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo & longitudo, sublimitas & profundum.* Comprehendere vocat cognitione allequi, & affectu firmiter tenere & frui: quod in patria quidem fit plene, in via autem ex parte; sed non conceditur huiusmodi contemplatio nisi viris selectis, intus corroboratis per Spiritum sanctum, in quorum cordibus habitat Christus per insignem fidem, qui & altas radices iecerunt in charitate, quia altissimum est huius contemplationis ædificium, & ideo solidissimum exigit fundamentum, non solum charitatis, sed & humilitatis, quæ propriam inscientiam, & paruitatem agnoscit, iuxta id quod scriptum est de Deo: *Excelsus cælo est, quid facies? profundior inferno, & vnde cognoscet? Longior terra mensura eius, & latior mari.* Sicut non vales conspicerè, quod est super cœlum, vel intra infernum, vel quod diffusum est per vniuersam terram, vel inclusum in abyssu maris, sic nec Dei maiestatem poteris comprehendere; licet quæ ipse reuelauit vales attingere, eius tamen lumine deductus & adductus in sinum & cubiculum ipsius.

Cuius longitudo est æternitas, quidquid e-

A nim in sinu Patris est, æternum est. Semper fuit, semper est, & semper erit, sine principio fuit, & sine carebit; immutabile, eodem modo semper existens: non est Pater antiquior Filio, vel Filius Spiritu sancto: sed semper & ab æterno immutabiliter ait Pater ad Filium, *Ego hodie genui te*: & vterque ad Spiritum sanctum: hodie spirauimus te. Illud enim hodie æternum est, omnia præterita, præsentia, & futura tempora, quæ vel imaginatio fingere potest, comprehendens. Vnde Deo nihil nouum aduenire, nihil sapientiæ, aut fortitudinis, potentia vel operationis internæ de nouo superaddi valet. Totus Deus est antiquus dierum, & cuncta eius decreta eandem cum ipso habent antiquitatem, sed nunquam senescentem, quoniam apud ipsum *Non est mutatio, nec vicissitudinis obumbratio.* Vnde quos diligit, ab æterno diligit, & cuius miseretur, ab æterno miseretur. O magna iustorum felicitas, qui se intra Dei sinum conspicerè possunt ab æterno dilectos, & in eodem sinu repositos, vt inde spem concipiant contemplantique in eodem sinu sunt Deo cœterna, vt illis frui possint. Quidquid autem extra illum sinum est, temporale est. Quia omnes creaturæ coeperunt esse in tempore, cum antea non fuerint, & postquam sunt, mutari possunt, & in nihilum redigi à Deo qui solus habet immortalitatem per essentiam; communicat autem eam spiritibus Angelicis & humanis, & post resurrectionem generalem etiam humanis corporibus, bonis quidè ad præmium, malis autem ad supplicium, vt vtrorumque retributio sit æterna, & diuina liberalitas, & iustitia in vtrisque perpetuo resplendeat. Contemplare igitur cum Apostolo non quæ videntur, sed quæ non videntur, nam quæ videntur temporalia sunt, quæ non videntur æterna. Illa contemnenda tanquam cito præteritura, aut derelinquenda; hæc vero magnificienda, quia non solum sempiterna, sed & nimis sublimia.

Sed quanta huius diuini sinus sublimitas? profecto qua nulla maior potest excogitari. Quidquid in Deo est, sublime est, quia est ipsa diuinitas & ipsemet Deus. Sublimis quidem Pater, sed non sublimior Filio, nec Spiritu sancto, sed eadem est omnium, æqualisque sublimitas, nec maior dignitas est esse Patrem, quam esse Filium, vel Spiritum sanctum, sed par excellentia in qua nullus excedit alterum. Sublimis item Dei misericordia, & iustitia, sublimis Dei sapientia, & fortitudo; *Quia magnus Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non est finis*, quia infinita est, & immensa ac omnino incomprehensibilis. Nihil in Deo paruum, nihil vile, vel humile, sed adeo sublimè, vt nulla ratione crescere aut sublimius esse valeat. Vnde in Deo respectu sui ipsius non est actus ille, qui desiderium dicitur, quasi aliquid desideret quod sibi desit. Omnia enim in se summa eminentia continet, nec bonorum nostrorum indiget: se ipso est satius, & summè beatus, nec diminutionem potest pati, sicut nec incrementum recipere. Creaturæ autem licet nonnullam ab ipso recipiant sublimitatem, quasi nihil computatur: & nulla ita est perfecta, quin aliquid ei desit, quod iure possit appetere, vt ad Dei sublimitatem propius accedat:

Psal. 2. v. 7.

Dan. 7. v. 9. Iacob. 1. v. 17.

1. ad Timoth. 6. v. 16.

2. Cor. 4. v. 18.

Psal. 144. v. 3.

Iob. 41. v. 33.

Ezech. 1. v. 24.

Ad Heb. 4. v. 12.

Psal. 35. v. 7.

Ad Rom. 11. v. 33.

Isa. 6. v. 4.

Psal. 65. v. 5.

Serm. 23. in Cant.

Psal. 118. v. 120.

Psal. 141. v. 2.

nam tanto erit sublimior, quanto Deo propinquior. Vnde superbi tantæ sublimitatis splendore excæcati, omne sublime vident, & vanè sibi appetunt; sed eo fortius repelluntur quo minus humiles inueniuntur. Tu autem intrans in Dei sinum, admirare magnitudinem, exalta sublimitatem; lauda potentiam, quia maior est omni laude, nec tamen præsumas intrare nisi vocatus, & deductus: alioqui per fidem quasi à longè tam sublimem reuerere locum; & cum audieris somnum sublimis Dei, alas submitte, quæcumque à Deo procedunt, tanquam sublimia venerando, & humiliter te illis subiiciendo.

Stupenda enim est in hoc sinu profunditas propter immensam, & inscrutabilem eius sapientiã; quæ quidem omnia scrutatur, sed ipsam nullus scrutari potest, illa omnia clarè comprehendit, nihil illam latet, nec latere potest, quantumuis in inferni penetralibus sit abditum, vel in cordibus hominum obseratum; futura antequam sint in tueretur; nec solum quæ erunt, sed quæ essent, quantumuis hypothesi, & conditione appositã. Sed omnium profundissimæ sunt iudiciorū Dei abyssi & occultissima eius decreta circa regimen hominū, ac gubernationem mundi, maximè vero circa electionem, aut reprobationem, & quæ ad eorum vitam vel interitum temporalem vel æternum spectant, de quibus, exclamans D. Paulus ait, *O altitudo diuinarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius! Quis enim cognouit sensum Domini? aut quis consiliaris eius fuit? nullum enim extra se habuit consiliarium, nec sui decreti potest habere inspectorem, nisi cui ipse voluerit reuelare. Voluit autem hæc occulta esse, vt cum timore & tremore salutem nostram operemur & discamus iudicium proprium abnegare, diuinoque subiicere.* Cubiculum enim istud ex hac parte non est splendidum, sed caligine circumfulsum, horrorem magnam incutiens & pauorè. Vnde cum Dominus iudicia hæc Isaias manifestaturus apparuit, mora sunt superliminaria cardinum & domus impleta est fumo. Terribilis enim est locus iste, quia in eo apparet Deus, terribilis in consiliis super filios hominum. Totus (inquit Bernardus) inhorruisti quando in hunc locum raptus sum, illam apud me replicans cum timore sententiam; quis scit si est dignus amore, vel odio; nihil autem vtilius tunc, quam instar Seraphinorum alis caput & pedes Dei tegere, nec immensam eius maiestatem, quia sublimis, nec occulta eius iudicia, quia profunda, scrutando, sed venerando hæc solum, magna voce clamantes, *Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus, sanctus in decretis, sanctus in verbis, sanctus in operibus suis: amplectentes salutiferum timoris affectum cum regio* Psalte, dicentes, *Confige timore tuo carnes meas: à iudiciis enim tuis timui.* Et, *Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis ueniens.*

Ad Rom. 11. v. 33. *O altitudo diuinarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius! Quis enim cognouit sensum Domini? aut quis consiliaris eius fuit? nullum enim extra se habuit consiliarium, nec sui decreti potest habere inspectorem, nisi cui ipse voluerit reuelare. Voluit autem hæc occulta esse, vt cum timore & tremore salutem nostram operemur & discamus iudicium proprium abnegare, diuinoque subiicere.* Cubiculum enim istud ex hac parte non est splendidum, sed caligine circumfulsum, horrorem magnam incutiens & pauorè. Vnde cum Dominus iudicia hæc Isaias manifestaturus apparuit, mora sunt superliminaria cardinum & domus impleta est fumo. Terribilis enim est locus iste, quia in eo apparet Deus, terribilis in consiliis super filios hominum. Totus (inquit Bernardus) inhorruisti quando in hunc locum raptus sum, illam apud me replicans cum timore sententiam; quis scit si est dignus amore, vel odio; nihil autem vtilius tunc, quam instar Seraphinorum alis caput & pedes Dei tegere, nec immensam eius maiestatem, quia sublimis, nec occulta eius iudicia, quia profunda, scrutando, sed venerando hæc solum, magna voce clamantes, *Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus, sanctus in decretis, sanctus in verbis, sanctus in operibus suis: amplectentes salutiferum timoris affectum cum regio* Psalte, dicentes, *Confige timore tuo carnes meas: à iudiciis enim tuis timui.* Et, *Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis ueniens.*

Sed non decet diutius hic morari, ne nimius timor desperationem pariat. Ideoque ad latitudinem sinus transeundum est; quæ sicut amplissima, ita & latissima; immensa enim est latitudo bonitatis, & charitatis Dei, & quidquid in illo est summè bonum est, & pulchrum, summè diligibile & dilectū, & cum summo gaudii possessum. In hoc sinu est omnis bonitatis species, omnis

virtutis decor, omnis sanctitatis pulchritudo, omnigenæ perfectionis splendor, quæ infinitum exigit amorem, quo amatur ab ipso Deo: tantum enim se amat, quantum amabilis est, & quantum est amor, tantum est gaudiū de fruitione rei amata. Vtrumque infinitum; & æquale in Patre, Filio & Spiritu sancto, qui huius sinus capacitatem explet.

Sed ultra hoc tam immensa est sinus latitudo, vt omnes creaturas capiat quas Dei omnipotentia valet efficere; omnesque illæ bonæ sunt, & amabiles, vnde & omnes amat amore quodam complacentiæ quo sibi placet in illis, gaudetque de bonitate & pulchritudine quæ in illis splendet, quas si velit, poterit extra se producere; quare ab illo sinu nihil prodit quod non sit bonum, & amabile, ideoque delectabile & gratū; nam & lætatur Deus in operibus suis, maximè autè in electis, quos decreuit in hunc sinu introducere, vt perpetuo in illo secum commorentur, & bonis illius fruantur.

Vnde fit sinum Dei esse pelagus quoddam immensum omnium deliciarum, voluptatum, & gaudiorū quæ possunt excogitari, quod nullo aptiori vocabulo explicari potest, quã paradisi voluptatis. Nam sicut terrenus ille paradysus hortus quidam erat amoenissimus omnigenis arboribus, floribus ac fructibus refertus, quæ homines summa afficerent voluptate: spiritualis paradysus, locus nuncupatur cuncta illa continens, quæ animū miris modis lætificare, & satiare possunt. Deus igitur est sibi metipso infinitus paradysus voluptatis, in se continens omnes sapores dulcedinis, & gaudij rationes, ipse sibi est essentialis beatitudo, summa felicitas, immensa fruitio, & ineffabile gaudium. Gaudet enim Deus de sui paradisi longitudine, quæ est æternitas, & in gaudio immutabilitas omne pellens fastidiū vel diminutionem. Gaudet de sublimitate, quia nihil sublimius. Videt de quo gaudere valeat, sed quod amplius est, gaudet etiam de profunditate; nam quæ terribilia hominibus apparent, Deo sunt iucunda. Et quidquid facere decreuit, materia est illi ingentis gaudij: ipsius enim voluntas, est illi summa voluptas, quia est summa rectitudo & sanctitas. Sed dulcius gaudet de paradisi latitudine, in quem innumeros Angelos & homines introducere decreuit; vnde primus qui cœlestem gloriam hoc nomine decorauit, fuit ipse Christus cum latroni in cruce dixit: *Hodie mecum eris in paradiso.* Et iterū: *Vnicenti dabo edere de ligno vite quod est in paradiso Dei mei.* Lignum vitæ est Deus trinus & vnus, eius illius in paradiso est visio clara, amor & fruitio beata, quæ in Scriptura per esum & potum sæpius explicatur. Sed sicut in paradiso terreno præter lignum vitæ quod immortalitatem præstabat, alia etiam arbores erant pulcherrimæ & dulcibus fructibus onustæ. Sic in cœlesti multa alia sunt quæ animum delectant & ad omnimodam satietatem conducunt; hæc omnia paradysus vocantur, qui promittitur non omnibus dimicantibus, sed vincens vicia, & de diabolo triumphum reportantibus. Huius autem paradisi, quem Ierusalem cœlestem vocat D. Ioannes, ait longitudinem, altitudinem, & latitudinem esse æquales, quia eadem æternitate mensurantur, & simili gaudent perfectionis infinitate.

Psal. 103. v. 31.

Luc. 23. v. Apoc. 2. v.

Apoc. 21. v. 16.

De iis qui introducuntur in huiusmodi paradisum, sinum & cubiculum Dei. S. 3.

HINC lætus accede ad verba sponsæ perpendenda, si memineras prius duplicis status Ecclesiæ, quæ militans & triumphans dicitur. Ecclesiæ militantis verba sunt: Trabe me, post te curremus in odorem unguentorum tuorum; At postquam ita cucurrit ut acciperet brauium, Ecclesia triumphans canit: Introduxit me rex in cellaria sua, vel in cubiculum suum; exultabimus, & lætabimur in te, memores vberum tuorum super vinum. Quoniam introducta est in sinum Dei, in paradisum voluptatis, in secretissimum cubiculum diuinæ essentiae, vt ea quæ sunt in Deo clarè intueretur, summè diligeret & lætanter possideret, & in illis cœlestibus cellariis æterni regis continuo, lauto, opiparo & perpetuo lætatur conuiuio, edens de increato igno vitæ dulcissimos beatitudinis fructus, & ex aliis lignis miras capiens voluptates. Nihil est in illo sinu & cubiculo quod illos terreat, nihil quod pauorem incutiat. Quia de omnibus lætantur de quibus lætatur Deus: gaudent de eo quod intuentur, & de eo quod comprehendere nequeunt etiam exultant, iudicia inscrutabilia Dei sunt illis iucunda, quia in illis splendet Dei voluntas, quæ est ipsorum voluptas. Quia fortè de causa cum Ioannes vidisset Angelum mensurantem longum, altum, & latum illius ciuitatis, reticuit profundum, quod dextrum magnam habet altitudinem: vt significaret ad beatitudinem sanctorum solum illa spectare, quæ clarè intuentur, illa vero quæ illis occultantur, nihil gaudij demere, nihil afferre mœroris: quia nihil est ibi, quod cruciet, sed omnia summe delectant. Ideoque dictum est singulis: Intra in gaudium Domini tui: intra in paradisum voluptatis Dei tui, vt vndique sis gaudio circumdatus, & voluptate perfusus. Et ideo ait, exultabimus & lætabimur in te, qui es beatitudo nostra, exultatio & lætitia nostra. Nec nostræ exultationis & lætitiæ vllus erit finis, quia tu qui es causa & fons illius, semper es nobis præfens. Nec nos poterimus vnquam obliuisci vberum tuorum, à quibus iuge manat lac consolationis sempiternæ: quæ infinitè superat temporalem. Cura igitur velociter currere post Christum, vt introducimerearis in eius paradisum, & deliciarum cubiculum, & in sinum eius recipi: non enim iusti recipiuntur iam post mortem, in sinum Abrahamæ, sicut Lazarus, sed in sinum Dei & Christi, qui portas aperuit paradisi, & vniuersum sibi ministrantibus & sequentibus dixit: Vbi ego sum illic & minister meus erit. Ego autem sum in sinu patris, in eodem sinu erit minister meus fruens eisdem bonis quibus ego fruor.

Matth. 25. v. 21.

Luc. 16. v. 22.

Ioan. 12. v. 26.

Lib. de Isaac & anima c. 3. hom. 1. in Cant.

A te Deo trino & vno, duratione æterno, maiestate sublimi, sapientia profundo, & charitate diffuso. In te qui es paradisus exultationis, & pelagus inexhaustum voluptatis, cur non exultabimus, Memores vberum tuorum, quibus sinus & pectus tuum est circumseptum? Vbera tua sunt intellectus fecundus, quo pater generat filium, & voluntas fecunda vtriusque, qua spirant Spiritum sanctum: quos in mundum miser corditer misisti, vt omnibus per illos replemur bonis. exultabimus ergo & lætabimur ego & omnes meæ vires, memoria, intellectus, & voluntas mea, in quibus est tuæ Trinitatis imago, cõtemplantes prototypum ad cuius similitudinem sunt creatæ. Tanta est autè hæc lætitia, vt instar gaudij beatorum esse videatur, vt testatur D. Bern. Qui in hunc locum est introductus aliquoties dicens: heu rara hora, & pauca mora, sed tanta mihi tunc subito est infusa lætitia, vt mihi visus sum tamquam vnus ex illis beatis esse, ò si durasset, iterum iterumque visita me Domine in salutari tuo ad videndum in bonitate electorum tuorum, ad lætandum in lætitia gentis tuæ. A deo autè excrefcit gaudium, vt iudicia illa inscrutabilia Dei quæ in alia contemplatione terrent, in hac lætificent, quia ex Deo sunt, iuxta illud Psalmistæ, Memor fui iudiciorum tuorum à seculo Domine & consolatus sum. Et cur consolatus sum, nisi quia tua sunt? quia à tua procedunt voluntate summa cum sapientia & iustitia decreta: & hoc satis est vt exultemus in te & in omnibus quæ procedunt à te.

In exhort. 6. diximus Filium & Spiritum sanctum ad nos missos esse quasi vbera Dei patris.

Scrm. 23. in Cant.

Psal. 103. v. 4.

Psal. 118. v. 22.

Maxime introduci qui aliorum sunt futuri magistrum. S. 4.

AD hanc autem tam sublimem contemplationem illi maximè eleuantur qui præ aliis sunt dilecti & aliorum sunt futuri magistrum, vt à Deo discant, & in ipso videant quæ alios doceant: sicut de illis tribus Apostolis diximus, qui assumpti sunt à Christo in motem excelsum, vt eum figuratum intuerentur: quibus etsi præceperit, vt visionem non manifestarent antequam à mortuis surgeret, ta citè iniunxit, vt postea eam propalarent. Fuit autem mons ille paradisi typus, & prælibatio quædam, postea vero Ioannes Euangelista in sinu Christi recubuit, ex illo autè sinu corporeo, eleuatus est ad spirituales sinum patris, in quo vidit quæ postea propalauit, dicens: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Nam vt inquit D. Augustinus, non sine causa narratur quod in cõuiuio super pectus Domini discumbebat. De illo enim pectore in secreto bibit quod in manifesto eructauit. Paulus etiam raptus est in tertium cœlum, & in paradysum, vbi audiuit arcana verba, quæ filius audit à Patre & Spiritus sanctus ab vtroque, eo quod futurus erat doctor gentium, & ea quæ tunc audiuit prædicaturus erat mundo. Colligitur autem hæc ratio ex eo quod legimus Dei olim Abraham apparuisse sub specie trium virorum, quæ vnum representare videbantur, & volens quædam arcana illi reuelare sic ait: Num calare potero. Abraham que gesturus sum, quem futurus sit in gētem magnam ac robustissimam, & benedicende sint in illo omnes nationes terræ: scio enim quod præceptorus sit filius suis, & domui suæ post se, vt custodiant vias Domini & faciant iudicium & iustitiam. O mira erga viros

Matth. 17. v. 1.

Ioan. 13. v. 23. & c. 21. v. 20.

Ioan. 1. v. 1.

Tract 36. in Ioan.

2. Cor. 12. v. 2.

Genes. 18. v. 1. & 17.

sanctos amoris & benignitatis exuperat? Num calare potero inquit? id est quasi obligatum me sentio ad non celandum arcana mea Abraham. Sed cur hoc? quia est futurus pater multarum gentium, & quæ docuero illum, docebit ipse alios, vt omnes mihi seruiant, & præcepta mea custodiant. Beatus qui fecerit & docuerit, nam magnus vocabitur in regno cœlorum, quia in illud introducetur & magna ibi percipiet, vt alios iterum doceat.

Matth. 5. v. 19.

Hoc insinuant etiam sponsæ verba: dixerat prius, Trabe me. Quia si me traxeris, non ego sola curram, sed ego & plures alia meo exemplo & hortatu, Curremus in odorem unguentorum tuorum. Videns sponsus hanc animi promptitudinem; introduxit eam in cellaria sua, vt ibi eam instruat & doceat, quæ possit adolescentulis tradere, vt cum ipsa currant.

Vnde etiam deduces causam cur sponsa hæc verba coram adolescentulis protulerit, vt eas scilicet ad sui æmulationem prouocaret. Sicut enim Paulus raptus suos narrauit Corinthiis ex zelo charitatis propter ipsorum bonum: sic sponsa ait adolescentulis: Introduxit me Rex in cellaria sua, vt ipsæ etiam confiderent se aliquando posse introduci; excitarenturque ad currendum, ita vt introduci mereantur, & ei etiam maiorem fidem in iis quæ eas doceret adhiberent. Vnde quasi ad ipsas conuersa ad lætandum in Deo exhortatur: Exultabimus & lætabimur in te: vt hæc audientes simul cum ipsa exultent, & lætentur in Deo, quo dignæ fiant, quæ in cellaria introducantur.

Sed quoniam Origenes, Nyssenus & alij patres hæc vltima verba tribuunt adolescentulis, attende fructum huius introductionis. Quidam enim dicunt verba esse earum congratulantium, & gaudentium de sponsæ fœlicitate. Hæc enim est lex veræ charitatis, quæ maiores inclinat, vt bona accepta non sibi tantum vsurpent, sed sine inuidia minoribus communicent, vt inde proficiant: minores vero exhortatur ne inuidia tabescant, quod sibi non fuerint communicata, sed gaudeant potius infusa fuisse maioribus, vt per hoc gaudium proficiant ex illis. Vnde sicut Moyses ministro suo Iosue, qui de quibusdam prophetantibus in castris dixit ei. Domine mi prohibe eos: respondit magno zelo, Quid æmularis pro me? quis tribuat vt omnis populus propheta, & det eis Dominus spiritum suum? Sic sponsa non tam verbo quã opere ait: Quis det vt omnis anima introducat in Dei cellaria & det illis spiritum suum, quo ei placeant in æternum? consentiunt adolescentulæ hæc audientes, & iuxta interpretationem Origenis, & aliorum hæc verba deprecative ad Deum dirigunt. Quia tu Domine (ait D. Anselmus) sponfam tuam in secreta tua iam introduxisti, ideo & nos præparabimus idoneas, vt cum ea introducatur. Si ergo cupis eleuari, vt in sinum ipsum Dei introducaris, oportet te ipsum ita præparare, vt in sinum tuum Deum introducas, nam vt egregiè docet Diuus

Num. 11. v. 28.

Hom. 1. ex duabus hom. 1. in Cant. & D. Bernardus serm. 23.

Hom. 1. ex quatuor in hunc locum.

Serm. 13.

A patre diuinitas, in Maria matre virginitas. Ibi sinus Christi est, vbi habitaculum est virtutum, ibi reclinat caput suum, vbi domicilium cœlestium inuenit præceptorum. Nam ideo peccatoribus & infidelibus dicit: Vulpes foveas habent, & aues cœli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. Hæc Ambrosius. Si ergo filius hominis in sinu tuo inueniat, vbi caput suum quod est eius diuinitas, requiescat, introducet te in sinum & cubiculum suum, vt in eo tu requiescas & bonis eius potiarius in secula seculorum. Amen.

Matth. 8. v. 20.

EXHORTATIO XIV.

De contemplatione humanitatis Christi Domini secundum ea que ad corpus & animam ipsius spectant, & ad mysteria quæ pro nobis operatus est; & de ingressu in cubiculum cordis ad orandum & contemplandum vs oportet.

Introduxit me rex in cellaria sua, vel in cubiculum suum.

NON solum vita æterna, exigit Ioan. 17. v. perfectam cognitionem Dei, vt Deus est, sed etiam Iesu Christi Dei & hominis, qui est sapientia, iustitia, sanctificatio & redemptio nostra. Vnde postquam D. Paulus flexis Ad Ephes. genibus efflagitauit gratiam ad cognoscendum v. 18. quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas & profundum Dei vt vidimus, subdit statim: Scire etiam supereminet scientia charitatem Christi, vt impleremini in omnem plenitudinem Dei. Innuens per hanc cõtemplationem Christi & charitatis eius, quæ omnem nostram superat scientiam, & quasi implere quod deerat, vt obtineremus omnem plenitudinem sapientie, sanctitatis & lætitiæ spiritualis, quam à Deo inquirimus, & expectamus. Hæc autem maiorem habet cum nostro statu proportionem. Vnde cum Moyses olim in cõuio desideraret claram Dei contemplationem, dicens: Ostende mihi faciem tuam, vt sciam te. Respondit Dominus: Ego ostendam tibi omne bonum: sed nunc non eo modo quo tu vis. Quia nunc; Non poteris (ait) videre faciem meam. Non enim videbit me homo & videret: in hac scilicet mortali vita. At volens ex parte satiare eius desiderium, contemplationem futuri Christi illi promittit dicens: Est locus apud me, & stabis supra petram, & transibit gloria mea, ponam te in foramine petre, & protegam dexteram meam, donec transcam, tollamque manum meam, & videbis postera mea, faciem autem meam videre non poteris. Parabola hæc est, & obscura, sed egregia, sicque interpretanda. Est locus apud me prædefinitus, in quo ostendam tibi non me ipsum clare, sed omne bonum meum, quod tibi videre expedit: nec videbis fixè, sed in transitu; nam huius viæ contemplatio non est permanens, sed transiens. Iste autem

Exo. 33. v. 13.

Verbu a. i.

D. Greg. lib. 33. mor. c. 6. & lib. 25. c. 14.

Lib. 4. de symbolo ad Catechu. c. 3. to. 9.

Exod. 34. v. 6.

Ad Colo. 2. v. 9. & 3.

Ioan. 20. v. 3. & 9.

locus erit petra, intra cuius foramen te constituam. (Petra autem hæc Christum significabat, & Ecclesiam fundatam ab ipso: cuius meritis, & protectione ad omnem Dei contemplationem subleuamur) cum autem fueris super hanc petram, transibit ante te, & coram facie tua gloria mea, diuinitas ac maiestas mea, sed tegam eam manu mea dextera, ne videas claritatem faciei meæ; ne à magnitudine immensa tantæ claritatis obruaris, sicut qui opponit manū soli, ne à nimio eius splendore lædantur oculi. Non nihil tamen tollam manum meam, ita ut transiens videas gloriam meam non in facie, sed à tergo. Manifestabo enim tibi hanc gloriam per insignia opera, quæ à me procedunt, in quibus tibi reuelabo perfectiones, virtutes, & cognomina mea. Inter hæc autem opera potissima ostensum est illi opus Dominicæ incarnationis. Nam ut inquit D. Augustinus, posteriora Dei dicuntur quæ pertinent ad Christum Dominum, filius autem Dei qui est splendor gloriæ ipsius, obumbratus velo carnis, est velut manus regens Dei faciem, & hanc manum vidit Moyses. Cum primum autem vidit, exclamauit referendo cognomina Dei; quæ in hoc opere maximè respicendur, dicens: *Dominator Domine, Deus misericors & clemens, pater & multæ miserationis & verax.*

Sed quæ sub his figuris reuelata sunt Moysi, clarius iam contemplari licet in loco qui apud Deum est, quem sponsa cubiculum, vel cellaria nominat, dum ait: *Introduxit me rex in cubiculum suum, vel in cellaria sua.* Vtrumque enim nomen maximè quadrat Christo homini, cuius humanitas corpore & anima constans quasi regium est cubiculum, in quo placuit omnem plenitudinem diuinitatis habitare corporaliter, & in quo repositi sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei, & inæstimabiles diuitiæ gratiæ ipsius. In quo etiã summa est communicatio Dei cum beatissima illius anima, reuelans illi omnia arcana & incomprehensibilia iudicia sapientiæ suæ. Rursus dicitur cellaria propter plurima mysteria quæ diuersis in locis operatus est propter nostram salutem: in quorum singulis maxima præstatur spiritalis refectione omnium virtutum varietate referta. Tot autem potes cellaria distinguere, quot sunt huiusmodi loca: nempe thalamus virgineus ubi incarnatio est peracta, diuersorium, ac præsepe Bethlehemiticum, ubi natus & reclinatus est Christus, templum, desertum, cœnaculum, hortus Gethsemani, domus Caiphæ, prætorium Pilati, mons Caluarie, sepulchrum, & limbus Patrum, cæteraque loca, in quibus operatus est salutem nostram in medio terræ. In hæc autem cellaria ipse Rex Christus introducit electos, non simul in omnia, sed modo in vnum, modo in aliud. Ipse enim est ostiarius, qui clauem habet, ut aperiat ostium, imo ipse etiam est ostium, per quod ingredimur ad contemplanda eius mysteria, & egredimur ad imitandum quæ viderimus intra illa, & in vitroque partum inueniemus vitæ æternæ. Sed quia de iis cellariis sigillatim aliis in locis agendum est, nunc quæ illis sunt communia sub nomine cubiculi proponamus.

De contemplatione corporis Christi mortalis & passibilis. §. 1.

CORPVS Christi Domini cubiculum animæ ipsius ac diuinitatis iure vocari potest, in quod sponsa introducit cum ea quæ in ipso & circa ipsum sunt à diuino spiritu illustrata contemplatur. Solent regia cubacula preciosis aulis, & tapetibus mira colorum varietate contextis adornari. Et quidem si Verbi diuini maiestatem & beatissimæ animæ Christi gloriam dignitatemque spectes, corpus eius statim ornandum esset gloriosis dotibus immortalitatis, splendoris, subtilitatis, & tantæ pulchritudinis, quam Sol & Luna mirarentur, vtpote quæ eorum radios suo immenso obscuraret splendore. At volens suam erga nos eximiam ostendere charitatē, ut nostræ salutis consulere, huic gloriæ pro tempore huius peregrinationis renunciauit, assumens corpus mortale, passibile, & inglorium, ornatum non sericis, vel aureis peristomatibus, sed cunctis naturæ miseris, variisque ignominiosis & doloribus. Ipsosque cubiculi parietes opere sculptorio elaborari fecit, flagellis, spinis, clauis, & lancea perforantibus corpus, ut vulneribus, liuoribus ac cicatricibus esset exculptum, foraminaque essent, velut ostia cubiculi, quibus intruderentur piæ animæ ad ea quæ intus erant, contemplanda. Hoc testati sunt Prophetæ dicentes: *Corpus aptasti mihi, id est dedisti mihi corpus aptum ut offerretur in sacrificium. Et, Ego celo sculpturam eius, ait Dominus. Et, Veni columba mea in foraminibus petre, in caverna macerie.*

Intremus ergo in hoc cubiculum & contemplerur miram hanc coniunctionem, diuinitatis cum carne mortali, & animæ gloriôsæ cum corpore passibili & inglorio. Stupēda est visio plantulæ spinosæ coniunctæ igni potentissimo ad consumendum spinas eius, qui tamen intactas eas relinquit, ita ut rubus ardeat, sed non comburatur. Vadam ergo cum Moysē & videbo visionem hanc magnam; quare non comburatur rubus? Quare caro Christi coniuncta diuinitati, adhuc retineat spinas paupertatis, doloris, ignominie, & aliarum pœnarum, quas culpa originalis introduxit in filios Adæ? Cur Deus qui ignis consumens est ardentem & splendētem reddens rubum non absumpsit illas? Si causam quæris, ea est ignis diuinæ charitatis, per quam descendit à cœlo ad liberandum populum suum, decernens illum saluare per carnem spinis, doloribus, & tormentis afflictam & igne vehemētissimæ tribulationis excōctam, sed non consumptam; quin potius mirè effulgentem tanti fulgoris ac sanctitatis radiis, ut in admirationem sui rapiat videntes. En tibi triplex ignis mysticus, cuius mentio fit crebro in Scriptura: ignis diuinitatis, qui super omnia lucet, & splendet: ignis tribulationis, qui iustos purgat & impios punit: ignis charitatis & amoris, qui eos suo affectu inflamat. Quid ergo mirabilius, quam quod ignis diuinitatis coniunctus sit cum igne tribulationis in eodem Christo? Ille enim hunc longè debuisset repellere. Et quid magis stupēdum, quam quod idem deitatis ignis, qui animā Christi lumine gloriæ splendēte & ardentē reddit, radios cōtineat ne ad corpus transeant,

Ad Heb. 10. v. 5. Ex Psal. 39. v. 7. Zach. 3. v. 9. Cant. 2. v. 14.

Exod. 3. v. 2.

Triplex ignis mysticus. De primo igne vide supra lib. 1. exhort. 8. §. 3.

Lipomanus ex Eusebio Emysseno Prou. 6. v. 22.

Pf. 28. v. 17. Isa. 43. v. 2. Iste videtur literalis sensus.

D. Laurentius.

4.

Pf. 68. v. 21.

Io. 8. v. 56.

Ser. 1. in Psal. 118. v. 7.

& illud morti obnoxium relinquit? Quis fecit hoc nisi ignis charitatis, quæ aliquando valde inter se distantia coniungit; aliquando verò quæ deberent esse coniuncta separat? Vtinam hoc igne charitatis arderes, ut ad Christi imitationem ignem tribulationis amanter amplectereris, & splendorem mundi libenter contemneres.

Sed contemplare rursus miram pugnam secundum ignis cum rubo. Nonne est mirabile quod rubus ignem habeat in sinu, & tamen non comburatur? Ignis totum occupabat rubum, & ardentem reddebat, sed vis eius repressâ est, ne eum consumeret; quia persecutores quidem poterunt vehementer carnem Christi vrere, affligere & torquere, sed non consumere. Inuicta enim & incorrupta permansit, & sole splendidiore à sepulchro surrexit: ut spem concipias ferendi tribulationes, cum augmento gloriæ, & sanctitatis, quia nouit Dominus interciderere flammam ignis, ut electos suos purget, sed non destruat, iuxta id quod Isaias dixerat, *Cum ambulaueris in igne, non comburaris, & flamma non ardebit in te.* Nam ignis tribulationis torquet, sed non nocet, imò splendidiorem reddit. Hoc autem significabat visio ista Moysi ostensa, quod scilicet, populus Hebræus, qui velut rubus ardebat igne persecutionis Pharaonicæ, consumendus non erat, sed liberandus per eum qui in illo igne apparebat, & nos liberandos per Christum crucis afflictionibus circumdatum, qui illo hieroglyphico representabatur. Exemplum modò nobis sit D. Laurentius, quem ignis vrebatur in craticula, & spiritum non consumebat, sed reddebat splendidiorem, quia plenus erat Spiritu sancto, & Christi ardebat amore, qui ignis alterum suauem fouebat, & spiritum valde roborabat.

Quoties autem introductus fueris in Christi cellaria ad contemplanda mysteria ipsius, vel in cruce aut sepulchro, in hoc cubiculum debes intrare, contemplando triplicem hunc ignem, qui circa rubum carnis Christi vires exercebat, & de hac mirabili vnione propter te facta exultans dicit, *Introduxit me rex in cubiculum suum, exultabimus, & letabimur in te.* In te, ait, non in nobis, quia in nobis potius est sumi luctus, & mœroris causa, propter delicta nostra, ad quorum redemptionem necessaria fuit tam acerba Christi passio. Vnde ex hac parte potius deberemus flere cum flente, & patiēti compati; ne dicat nobis, *Sustinui qui simul contristaretur mecum, & non fuit.* Ceterum, *Exultabimus, & letabimur in te;* propter immensam charitatem, quæ talem propter nos assumpsit tribulationem, ut ab æterna nos tribulatione eriperet: nam & Abraham exultauit & gauisus est, dum hoc ipsum contemplatus fuit. Vnde notat Diuus Ambrosius, in huiusmodi cubiculum introduci animam, ut in ea perficiatur spiritalis desponsatio, & osculum amoris tandiu expetitur accipiat. Quædo (inquit) introduxerit eam rex in cubiculum suum, passionis tempus, lateris compunctio declarat, sanguinis effusio, sepultura vnguentum, resurrectionis mysterium, ut osculum quasi sponsa acceperit in cubiculum Christi introducta est Ecclesia, non iam quasi tantummodo desponsata, sed etiam quasi nupta: nec solum thalamum sit ingressa, sed etiam legitime clauis copulæ consecuta sit: Et paulò post. Introduxit eam in omnia interiora myste-

ria. dedit ei clauem, ut aperiret sibi thesauros scientiæ sacramentorum, clausas antea fores panderet, cognosceret quiescentis gratiam, defuncti somnum, virtutem resurrectionis; in illo tubiculo iustitias Domini Iesu nupta reperit, iustificationes didicit, cognouit consilium Dei, &c. Hæc fustius profequitur D. Ambrosius. Sed illud valde obseruandum quod ait Ecclesiam moneri hic & animam quamcumque, ut in hoc cubiculum intret ad orandum; de hoc enim intelligit quod Saluator ait, *Tu autem cum oraueris, mira in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito.* Cubiculum, inquit, Ecclesiæ corpus est Christi. In hoc ergo cubiculum per vulnerum foramina intra, ut attentè & deuotè ores, & quæ intra illud mysteria gesta sunt, contempleris.

De contemplatione eorum quæ spectant ad Christi animam, & ad tres eius potentias. §. 2.

SED illa imprimis contemplanda sunt, quæ ad Christi animam spectant: cuius quasi cubiculum corpus fuit, ipsa verò pretiosius multo diuinitatis fuit cubiculum, in quo licet tres cellas excogitare, nimirum memoriam, intellectum, & voluntatem; & in singulas oportet ingredi, ut quæ in eis sunt humiliter scrutemur. Ingredere igitur primò in cellam memoriæ Christi, in qua intueri te ipsum existentem, & cuncta quæ ad te quomodocumque pertinent; ut tui curam gerat, malis medeatur, bona remuneret, à periculis eruat, & cuncta profutura provideat: quorum omnium ita memoratur; ut nulla ei obrepere possit obliuio. Nam qui minimi passeruli non obliuiscitur, non obliuiscetur tui, qui multis passeribus pluris es apud illum; & qui numeratos habet omnes capillos tuos, & huius numeri memoriam habet, etiam numeratas habebit reliquas potiores partes, tam corporis quam animæ, singularumque indigentias, ut nulla detrimentum patiat. Considera memoriam Saluatoris, siue dum erat in præsepio, siue in horto, vel cruce, tuorum peccatorum numero, & pōdere oneratam, ut pro illis offerret quidquid ibi patiebatur, ac si pro te solo pateretur; iuxta illud Apostoli, *Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.* Cogita etiam eandem memoriam tuorum bonorum operum meritis onustam, ut singulis condignam mercedem reddat, *Non enim iniustus est Deus* (ait idem Apostolus) *ut obliuiscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius.* Quid ergo iucūdius, aut quid vtilius & optabilius, quam semper ita esse in memoria redemptionis potētissimi, ditissimi, & munificentissimi? Cui innata sibi charitate insitum est velle subleuare, misérias soluere, peccatorum debita ad bona opera excitare, & quæ gesta fuerint remunerare, aliaque innumera beneficia conferre? Vtinam, Domine, ita sis tu semper in memoria mea, sicut ego semper sum in tua, & ita semper cogitem de te, sicut tu cogitas de me; introduce me in cubiculum istud, quia bonum est me hic esse.

Sed vterius ingredi in cellam intellectus Christi, quæ tota est lucidissima & splendidissima, per lumen gloriæ & visionis beatificæ; in qua sunt repositi omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei. Intuere illum septem fulgentem oculis,

quorum mentio celebris habetur apud Prophe-
 tas, & sunt septem munia eius erga homines, quae
 ex plenitudine sapientiae & potestatis ipsius pro-
 cedunt. Nempè magistri, qui intus illuminat, &
 Zach. 3. v. 9. & c. 4. v. 10. viam veritatis docet; legislatoris, qui legem cõ-
 dit, & vires ad illam seruandam præbet; consilia-
 rij, qui optima dat consilia, & auxiliatur, vt ser-
 uemus ea: medici qui cunctos nouit animi lan-
 guores, potens facillè illos curare: custodis, qui
 semper uigilat, vt ab hostium insidiis defendat; gu-
 bernatoris, qui nos dirigit per vias rectas, vt ad
 salutis portũ perueniamus: pastoris denique, qui
 nouit oves suas, & pastũ singulis aptũ, deducitq;
 eas, vt illum accipiant. Hi septem oculi dicuntur
 à Diuo Ioãne esse in Agno, propter mansuetudi-
 nem & sanctimoniam, qua hæc exercet munia;
 à Zacharia verò super lapidem vnum, propter
 fortitudinem, qua sustentat Ecclesiam. Vocantur
 autem spiritus missi, vel oculi discurrentes per
 vniuersam terram: quia etsi Christus Dominus
 corpore tantũ sit præsens in vno loco cœli Em-
 pyrei, spiritu tamen, sapientia & potestate vbique
 adest, & omnibus est præsens; discurrens tamen,
 quia modò exercet quædam munia, modò alia,
 modò in vno homine, modò in aliis. Cũ igitur
 ingressus fueris in hoc regium cubiculum Chri-
 sti, intueri hos septem eius oculos in te defixos,
 vt hæc munia Agnus circa te exercent; à quibus
 quicquid in te est luminis, sapientiae, & prudenti-
 æ, profluere non dubites, pro quo immortales
 illi gratias agere debes.

3. Sed oportet vt in tertiam cellam voluntatis
 Christi mox ingrediaris, in qua reconditi sunt
 omnes thesauri gratiæ, charitatis, & totius virtuti-
 tis, ac perfectionis, cum plena potestate disper-
 tiendi illos inter homines. Sed sicut cella in-
 tellectus tota est splendens septies, imò millies
 quàm solita cella voluntatis tota est ardens im-
 mense amoris igne: nam quanto maius fuit lu-
 men cognitionis, tanto erat ardentior flamma
 amoris; tum erga Deum, à quo tam immensa ac-
 ceperat beneficia, tum erga homines, quorum sibi
 redemptio, & cura demandata erat. Vnde &
 Ioannes in Apocalypsi, refert eius oculos esse si-
 cut flammam ignis; quia per septẽ oculos seu mu-
 nia supra cõmemorata, flammam amoris erga ho-
 mines spirabat. Cũ igitur audis animam, Chri-
 sti sponfam, dicentem, *Introduxit me rex in cella-
 riam, vel, in cubiculum suum;* ad hoc intellige esse in-
 troducendam, vt has tres cellas perlustrat, & lumi-
 nis ardoris, ac ignis, qui illas penetrat, particeps
 fiat. Intra hoc enim cubiculum gerit Christus
 per illam hæc munia, mentem illuminans, cor
 inflammans, & omnes peccatorum, ac imperfec-
 tionum spinas absumens, vt liceat hic applicare
 quod Isaias dixerat, *Erit lumen Israelis in igne, &
 sanctus eius in flamma, & succendetur, & deuorabi-
 tur spinacibus, & vepres in die vna.* Et quod inquit
 Malachias, *Ipse quasi ignis conflagrans, & sedebit con-
 flagrans, & purgans argentum.* Sedit enim in cubiculo
 suo cum anima quam introducit, tanquam ignis
 eam purificans, & inflammans, vt ardeat eo igne,
 quo ipse ardet; vnde fit, quod summa repleatur
 voluptate, & ideò subdit, *Exultabimus, & letabi-
 mur in te.*

*Ingressum in cubiculum cordis nostri esse viam
 ad ingrediendum in cubiculum Christi
 & Dei. §. 3.*

3. Sed illud valdè perpendendum est ita esse opus
 Dei introducere nos in cubiculum suum, vt
 nostram exigit industriam, & solertiam, curando
 strenuè intrare in cubiculum nostrum; iuxta re-
 gulam præscriptam à Saluatore, dicente, *Tu au-
 tem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso
 ostio, ora Patrem tuum in abscondito.* Quod multi
 Patres de cubiculo cordis nostri interpretantur.
 Nam (vt notat Diuus Hilarius) cum Paulus dicat
 se velle viros orare in omni loco, & Sancto-
 rum oratio inter feras, carceres, flammam, & de
 profundo maris, ac bestiarũ suscepta est, conse-
 quens est, quod cum clauso ostio cubiculi orare
 iubemur, non occultam domum, sed cordis no-
 stri cubiculum ingredi, & clauso mentis nostræ
 secreto orare admonemur. Idem confirmat
 Ambrosius, dicens: Potes vbique orare, & in cu-
 biculo semper orare: habes vbique cubiculum
 tuum, mens tua est, in populo licet positus, ta-
 men in interiore homine arcanum tuum, secre-
 tumque conseruas: hoc est quod dixit per Isaiam,
*Vade populus meus, intra in cubacula tua, claudes ostia
 tua super te, al scendere modicum ad momentum, do-
 nec transeat indignatio.*

Habet autem hoc cubiculum tres cellas (qua
 fortè de causa cubacula ab Isaiã vocantur) nempè
 tres potentias iam relatas, memoriam, intelle-
 ctum, & voluntatem, & in omnes oportet intra-
 re ad orandum ostio clauso, id est, non tam ore,
 quàm mente, seu oratione mentali; vt D. Gre-
 gorius, ac Cassianus interpretantur. Intra ergo
 in tuam memoriam, possidendo eam, & appli-
 cando, vt memoretur solius Dei, & eius quod
 meditandum est. Intra in intellectum, regendo
 illum, vt solum discurrat, meditetur, & contem-
 pletur quæ Dei sunt. Intra in voluntatem, exci-
 tando in ea actus, & affectus circa ipsum Deum,
 & quæ de ipso meditatũ es. Nec tamen putes,
 quod tuis viribus in hoc cubiculum intrare va-
 leas, nisi ille qui intrare præcipit, exciret, & adiu-
 uet te, vt intres. Vnde iuxta hũc sensum credide-
 rim dixisse sponfam, *Introduxit me rex in cubicu-
 lum suum;* id est, in cor meum, quod verè est cubi-
 culum suum, quia ipse fecit illud, ipse dignatur
 habitare, & requiescere in illo, & intra illud etiam
 mecum conuersatur, & mecum loquitur, & ego
 eum ibi audio, *Audiam* (inquit Dauid) *quid lo-
 quatur in me Dominus Deus.* Ad ipsum autem spe-
 dat, me introducere in hoc cubiculum, & ibi
 diutius me detinere; quia plurima sunt, quæ in-
 gressum impediunt, & moram interrumpunt;
 quæ solus impugnare non valeo, sed eius præ-
 uentus auxilio oppugnare debeo.

Debes igitur ante omnia cubiculum istud
 mundare, & purgare ab omnibus peccatis, &
 affectionibus inordinatis, quæ illud inquinant, &
 perturbant, alioqui ipsa te ingressu impediunt,
 aut citò inde te expellent. Quod egregia si-
 militudine sic explicat Diuus Augustinus; Cũ
 intras in cubiculum tuum, intras in cor tuum:
 beati qui gaudent, quando intrant in cor suum,
 & nihil mali ibi inueniunt. Qui habent rixosas
 uxores, nolunt intrare in domos suas, cumque

EXHORTATIO XV.

*De cellariis Christi, quæ sunt Sacramenta, maxi-
 xime Eucharistia, de magnifico eius conui-
 uio, & de gratiarum actione, pro hoc, &
 aliis beneficiis, ex Dei amore prouenien-
 tibus.*

Introduxit me rex in cellaria sua, exul-
 tabimus, & c.

V M Christus sapientia æterna
 æterna ædificauerit sibi domum,
 nempè Ecclesiam Catholicam
 super Petrum fundatam, oport-
 tebat intra illam etiam cellaria
 & cubacula ædificare ad eò opu-
 lenta, & splendida, sicut regiam ipsius dece-
 bant maiestatem: in quibus & pretiosissimi cibi
 ad nutriendos fideles, & copiosissimi thesauri ad
 eos locupletandos essent reconditi; quibus anti-
 qua Ecclesia sperans aliquando frui, dicebat, *In-
 troducet me rex in cellaria sua.* Hoc autem spe,
*Exultabimus, & letabimur in te, memores vberum
 tuorum super vinum.* Sacramenta nostra compa-
 rat vberibus, quia gratiam continent, & illam ef-
 ficiunt; antiqua verò vino, quia sterilia erant, nec
 aliud quàm se præstabant; nostra dulcia & faci-
 lia, antiqua verò rigida, & aspera; & ideò illa
 istis dicit esse præferenda, & spe fruendi illis gau-
 det, & exultat vehementer. Sed subtilius hoc in-
 sinuat versio aliorum, qui vbi nos legimus, *Me-
 mores vberum tuorum super vinum,* iuxta proprie-
 tatem verbi Hebræi, quod ambiguum est; ita
 vertunt, *Olfaciamus, & odorabimur vbera tua, seu
 amores tuos.* Quasi dicat; Dũm non datur nobis
 frui vberibus tuis, & sacramentis à te instituen-
 dis, confortabimur odore, & spe illorum: quem-
 admodum enim homo qui ob aegritudinem vel
 aliam causam non potest bibere vinum, recreatur
 odore ipsius; sic Ecclesia antiqua, cui nõdum
 concessum erat frui Christi præsentia, & sacra-
 mentis ab ipso institutis, odorabatur illa, & hoc
 odore, ac spe recreabatur, ac confortabatur, in-
 terim dum in mundum veniebat.

Sed felicior Ecclesia nostra, cui iam licet di-
 cere, *Introduxit me rex in cellaria sua.* Quid enim
 Baptismus & Confirmatio, ac cætera sacramen-
 ta, nisi quædam Christi cellaria, in quæ animam
 introducit, & introducendo sanat, reficit, lætifi-
 cat, ditat, in gentesque delicias & diuitias spiri-
 tuales, præclaraque amoris signa præbet? Non
 quod omnes introducantur in omnia, sed omnes
 in aliqua, & aliqui in plura: in quædam semel
 tantum in vita, in alia pluries; in singulis autem
 causa est specialis exultationis & lætitiæ, quo-
 rum memoria non potest non esse iucunda, iis,
 qui illis fruuntur: & ideò dicitur, *Exultabimus,
 & letabimur in te, memores vberum tuorum super
 vinum.*

intraudi hora est, contristantur: intraturi enim
 sunt ad tædia, ad murmura, ad amaritudines, ad
 euerfiones, quia non est domus composita, vbi
 inter virum & uxorem pax non est, & melius
 æstimant foris circuire. Multo autem his sunt
 miseres, qui ad conscientiam suam redire no-
 lunt, ne ibi licibus peccatorum euertantur. Ergo
 vt possis libens redire ad cor tuum, munda illud,
 Beati enim mundo corde, quoniam ipsi Deum vide-
 bunt. Aufer à me cupiditatum sordes, aufer la-
 bem auaritiæ, sacrilegia, & malas cogitationes,
 aufer odia etiam aduersus inimicum: tunc intra
 in cor tuum, & gaudebis ibi; ipsa mūditiã cordis
 tui delectabit te, & faciet orare, leua oculos
 tuos ad Deum, & statim te exaudiet; vbi exau-
 diet? intus; vbi dat? intus. vbi oras, ibi exaudiris,
 ibi beatificaris. Hæc Augustinus.

Sed mundato corde oportet iuxta Saluatoris
 sententiam claudere ostium, ne aliquis introeat
 in cor, quod illud inquinet, aut disturber. Ostium
 autem istud (vt docet idem Diuus Augustinus)
 est sensus carnalis, per quem temporalia quæ
 foris sunt, intrant, & vanorum phantasmatum
 irruentes turbæ orantibus obstrepunt; & ideò
 ne intrent, claudendum est ostium quinque sen-
 suum exteriorum, sed multo fortius ostium in-
 terni sensus, qui imaginatio vocatur, per quem
 externa transeunt, vt ad mentem perueniant.
 Sed difficile est prudenter hæc ostia claudere,
 magnaque Dei indiget illustratio. Nam per
 idem ostium ingreditur, & egreditur amicus,
 & hostis, bona & praua cogitatio, pius & no-
 xius affectus. Oportet autem ostium referare
 amicis, & occludere hostibus, sensibusque ac
 imaginatione vti, ad ea, quæ iuxta diuinum be-
 neplacitum sunt, ad cætera verò illos compri-
 mere, & infrænare. Quando autem omnia pa-
 cata sunt & munda, ipsa quies & munditia cor-
 dis ad orandum prouocat, & oratio lætitiã
 spiritualem gignit. Ideoque subdit sponfa, *Exul-
 tabimus, & letabimur in te;* scilicet, quia in cubi-
 culum tuum introduxisti me. Et aptè vocat,
iuuum, quoniam cum immundum est, & inquie-
 tum, potius vocatur nostrum; quando autem
 mundum est & pacificum, potius est ipsius Dei,
 cuius est puritas, quies, & pax, qua est adorna-
 tum. Sed amantium omnia sunt communia, &
 sicut Christi humanitas est eius cubiculum, &
 nostrum ad orandum, vt ex Diuo Ambrosio re-
 tulimus; ita cor iustorum cubiculum est Chri-
 sti, & ipsius iusti; intra quod lætatur in ipso, quia
 intra illud inuenit regnum Dei; sicut scriptum
 est, *Regnum Dei intra vos est.* Regnum autem
 hoc (teste Diuo Paulo) est iustitia, pax, & gau-
 dium in Spiritu sancto, quo fruuntur iusti in hoc
 seculo, sed abundantius in futuro, in secula se-
 culorum. Amen.

Ita insinuat
 Origenes
 hom. 1. ex
 quatuor, &
 Theodore-
 tus.
 Pl. 34. v. 9.
 Ita insinuat
 Origenes
 hom. 1. ex
 quatuor, &
 Theodore-
 tus.
 Pl. 34. v. 9.
 Ita insinuat
 Origenes
 hom. 1. ex
 quatuor, &
 Theodore-
 tus.
 Pl. 34. v. 9.

De cellariis Eucharistiae, & duplici modo in-
trandis in illa. §. 1.

ET ENIM inter nostra sacramenta præstantis-
simum est diuinitissima Eucharistia, quæ si-
mul est cibus & potus ad nutriendos fideles, &
sacrificium incruentum ad eorum expianda pec-
cata, & sub vtraque ratione meminit illius Salo-
mon, cum Ecclesiæ fabricam recensuit, dicens,
*Sapientia edificauit sibi domum; excidit columnas
septem; immolauit victimas suas, misit vinum, &
proposuit mensam suam.* Sponsa tamen vtriusque
mentionem facit, sub metaphora cellarij, & cu-
biculi ipsius Christi, quod habet in terra; quia in-
tra illa accidentia sacramenti reuera latet, & abs-
conditus est totus Christus; sicut rex absconditus
in cubiculo, cibus in cellario, & thesaurus in
repositorio. Vnde Diuus Ambrosius de eohæc
verba interpretatur, *Introduxit me rex in cubiculum
suum, sive in promptuarium suum.* Vbi (inquit) bona
libamina, vbi boni odores, vbi mella suauia, vbi
fructus diuersi, vbi epulæ variæ, vbi plurimis epu-
lis suum prandium condiatur; quid enim boni
desiderabis, quod in hoc omnium bonorum
promptuario non inuenias?

Sed aptius sequentes Vulgatam cellariis cõpa-
remus; nam duæ species sacramentales sunt quasi
duo Christi cellaria opulentissima, ab ipso fabri-
cata ad opiparū fidelibus conuiuium præstandum
intra illa, in quibus cuncti illi sunt thesauri, quos
in Christi humanitate esse diximus. In ea autem
introducitur nos rex Christus duplici modo, vel ad
contemplandum arcana mysteria in illis conten-
ta, vnde spiritualis communio, & refectio non
modica desumitur: vel ad participandum ipsum
sacramentū, quia dum intra cubiculum corporis
nostri illud condimus, per sacramentalem cõmu-
nionem, nos etiam intra ipsum Christum, velut
intra cubiculū ingredimur, & permanemus; iuxta
illud, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum*

sanguinem, in me manet, & ego in illo. Cum autem
prior ingressus præcedit, suauissimus & vti-
lissimus est posterior; ideoque summopere cu-
randum est, vt spiritualiter iam per huius myste-
rij contemplationem refecti; ad illud gustandum
accedamus, sic enim eius deliciis, ac diuitiis vber-
tibus perfruemur. Nemo tamen dignè intrare
poterit, nisi ipse rex eum introducat; nam pro-
pter multos qui intrare noluerunt, dixit Disci-
pulis, *Nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum
à Patre meo.* Sed qui nos inuitat, vt veniamus, au-
xiliabitur, vt introducamur, & quæ in cellariis
recondita sunt, perscrutemur.

Primo igitur contēplare ea quæ ad corpus Chri-
sti pertinere diximus, quod quāuis ibi sit glorio-
sum, ipsoque sole splendidius multo, splendo-
rem tamen suum continet, & nube densa sacra-
menti contegit, vt cibus tuus esse possit. Nam
sicut toto suæ peregrinationis tempore com-
pressa est gloria animæ, ne redundaret in corpus,
vt pati polleret, & mori; ita modò tegitur ibi gloria
carnis, vt possit esse cibus viatoris. Sed quomodo
tegitur? Intuere nouam & stupendam ignis
cum rubo coniunctionem, *Vadam, & videbo vi-
sionem hanc magnam, quare rubus non comburatur?*
Quare ignis diuinitatis, corpori & sanguini
Christi vnitus, qui omnipotente virtute in ictu

Proou. 9. v. 1.
Lib. 5. de
Sacra. c. 2.
Io. 6. v. 57.
Io. 6. v. 86.
In Exhort.
hæc sigilla-
tum.
Exod. 3. v. 3.

A oculi comburit, & consumit substantiam panis
& vini, vt eius loco intret substantia corporis &
sanguinis sui, non comburat vtriusque accidentia,
sed intacta relinquat? Cur ergo non comburitur
rubus ita fragilis, vt sine propria substantia natura-
liter existeret nequeat, sed potius ignis conferuat
eum: Vtique vt ignem tegat, ne suo nimio splen-
dore nos opprimat, vel ab accessu ad ipsum re-
trahat: solue itaque morticina calceamenta de
pedibus tuis, cunctasque terrenas affectiones de-
pone: sed quia Agnus iste calceat pedibus com-
medi præcipitur, assume calceamenta cœlestia,
diuinosque affectus induc, & tunc securus acce-
de ad rubum, tange sacramentum, recipe ipsum
ignem in eo clausum, qui te illuminabit, & in-
flamabit, in sui que similitudinem conuertet:
nam ignis diuinæ charitatis, qui hanc stupen-
dam vnionem deificæ carnis cum accidentibus
panis operatus est, aliam similem operabitur in
te, vt vnus cum illo spiritus fias.

Deinde percutte tres anime Christi cellas, quæ
corpus suum & sanguinem in sacramento comi-
tatur. Intra humiliter in cellam memoriæ, in qua
te præsentem agnosce, & tanti habitum, quod
pro te modò quotidie verè descendit de cœlo, vt
te nutriat, & sibi vniat, & vt iugem habeas me-
moriæ illius, sicut ille tui. Hac enim sui dele-
ctatur recordatione, qui dixit, *Hoc facite in meam
commemorationem; & hæc quotiescumque feceritis, in
mei memoriæ facietis.* Deinde ingredere in cella-
rium intellectus, & contemplare splendidissi-
mum eius lumen, & agnum ibi existentem, cum
septem oculis, quos habere diximus, quosque in
te habet defixos, vt tibi benignè prouideat, &
septem eius munia circa te singulariter exerceat.

Ibi enim tuus est magister, mentem tuam splen-
doribus diuinæ inspirationis illuminans: legifer
est tuus, cordi tuo legem imprimens charitatis,
medicus, gubernator & custos, ac bonus pastor,
qui propria carne, proprioque te pascit cruore,
& tui in omnibus curam gerit.

Iudè vterius progredere ad cellam cordis, &
voluntatis diuino igne flagrantem, quo te in-
flammaré desiderat: nam in sacramento existens,
clamat, non voce, sed opere, *Ignem veni mittere
in terram, & quid volo nisi ut accendatur?* Cupit
enim nos ardere eo igne, quo ipse ardet, & eo
inebriari amore, quo ipse inebriatus est, ideoque
eos in hanc cellam vinariam introducit. Sed de
hac suo loco.

Cum igitur hæc fueris contemplatus, dicere
poteris cum sponsa, *Introduxit me rex in cellaria
sua; ex vno in aliud me manu deducens, & in sin-
gulis mirè reficiēs.* Propter quod memoria mea,
intellectus meus, voluntas mea, & omnia quæ
intra me sunt, *Exultabimus, & letabimur in te,
memores vberum tuorum super vinum;* id est, me-
mores harum duarum Eucharistiarum partium, qui-
bus velut duobus vberibus nos lacte, & melli-
fluis consolationibus replet, vt lætorem in te
pastore nostro, à quo hunc pastum recipimus,
En quo modo cellaria cum vberibus coniungit.
Nam & has duas sacramenti partes duo Christi
vberima vbera esse supra fusè diximus.

Exod. 3. v. 5.
Exod. 12. v. 7.
Lu. 22. v. 19.
Apoc. 5. v. 6.
Lu. 12. v. 49.
Can. 2. v. 4.
In lib. 4.
Exhort. 30.
Lib. 1. Ex.
hort. 15.

Quam magnificum sit conuiuium Eucharis-
tiae. §. 2.

SED quoniam superiùs diximus cellaria Dei
non solum esse promptuarium deliciarum eius,
& cœlestium epularum, sed etiam repositoria di-
uitiarum, ac thesaurorum ipsius: vtrumque si-
mul eminentissimo modo reperitur in diuinitis-
sima Eucharistia, & sub vtraque ratione promitti-
tur nobis ab ipso Christo Domino, cum inquit,
*Vincenti dabo manna absconditum, & dabo calculum
candidum, & in calculo nomen nouum inscriptum,
quod nemo scit nisi qui accipit.* Per manna delicias
præstat, vt mulceat, per calculum diuitias, vt ditet,
per nomen nouum, honorem vt glorificet:
& quia omne quod est in mundo, est concupiscentia
carnis, concupiscentia oculorum, & su-
perbia vitæ; contra concupiscentiam carnis man-
na præbet, contra concupiscentiam oculorum,
calculum candidum, & contra superbiam vitæ,
nomen nouum, vt clauum clauo pellat. Hæc
tria magnificentissimum conuiuium regia Chri-
sti maiestate, & Dei cellariis dignum efficiunt.
Decebat enim Regem Regum, & Dominum
dominantium, cum Ecclesiæ suæ in cellariis suis
conuiuium parat, non solum pretiosus epulis
conuiuias reficere, sed etiam ingentibus diuitiis,
& honoribus cumulare.

Epulæ igitur, quas in cellariis exhibet, meritò
manna nuncupantur, propter eminentem dulce-
dinem, quam includunt. Erat sapor mannae (vt
ait Scriptura) quasi similis cum melle. Est au-
tem similia medulla farinæ triticeæ. Et quid est
Eucharistia, nisi similia & panis laudatissimus, di-
uina dulcedine subactus? De quo dicitur in hoc

Cantico, *Comedi fauam cum melle meo.* Septuaginta
vero vertunt, *Manducaui panem meum cum melle
meo.* Quod D. Ambrosius, & alij Patres, de hoc
mysterio interpretantur. Vocatur autè manna abs-
conditum, vel quia allusto fit ad primum manna,
quod in arca fœderis inclusum erat, vt populus
recordaretur panis Angelici, quo in solitudine
nutritus fuerat, in quo etiam tanquam in figura
absconditum erat nostrum manna, quod per il-
lud representabatur; vel dicitur absconditum,
quia in eo aliud oculis cernitur, & aliud fide cre-
ditur; quod etiam modò Hebræis & infidelibus
manet absconditum. Et ideo despicitur ab illis; nã
sicut Christus crucifixus, sic etiam in sacramen-
to inclusus, est adhuc Iudæis scandalum, Genti-
bus verò stultitia. Vnde cum Iudæi visò manna
dixerunt, *Manhu; quid est hoc?* significatum fuit
(vt docet Diuus Cyrillus) eos non cognituros
esse Christum, imò eum per contemptum reie-
cturos, dicentes, quid est hoc? Secus fideles, qui
tanti mysterij, & diuinæ dulcedinis admiratione
capti dicunt, quid est hoc? non valentes illa
comprehendere. Vnde cum eadem admiratione
inquit Dauid, *Quam magna multitudo dulcedinis
tue, Domine, quam abscondisti timensibus te?* His qui
te non timet abscondita est, quia licet fide cre-
dant, gustu non percipiunt; at is qui timet, etsi
gustu sentiant, abscondita adhuc manet in hac
vita, quia non plene capiunt: capient autem eam
ablatum fuerit velum sacramenti. Manna qui-
dem non descendebat nisi in nocte circa castra
Hebræorum, quamdiu erant in solitudine; de-

Epist. 143.
ad Dama-
sum, quæ
incipit, Se-
ptuaginta.
Ista 6. v. 6.
Lib. 1. Ex-
hor. 15. §. 5.
Vide Plin.
lib. 33. c. 7.

A fecitque cum primùm ingressi sunt in terram
promissionis: sic hoc sacramentum sola fide per-
cipitur, & in Ecclesia militanti inuenitur: quo-
niam in cœlesti patria non erit amplius manna
absconditum, sed clarè conspicietur Christus, &
erit iucundissima refectio beatis. Sed quamuis
sit absconditum, non desinit esse manna omne
delectamentum, & omnis saporis suauitatem
præstans. Quo nihil dulcius, nihil pretiosius, ni-
hilque amabilius in Dei cellariis, quæ sunt in
terra, potest inueniri. De altero manna scriptum
fuit, *Substantia tua dulcedinem tuam, quam in filiis
habes, ostendebat.* Vocatur autem substantia Dei,
quoniam Dei voluntate subsistebat, vt filios nu-
triret. At manna Eucharistiarū verissimè dici po-
test substantia Dei: est enim ipsa natura substantialis
Christi diuinitati vnita, quæ in hoc sacramento di-
uinam dulcedinē manifestat. Vnde sponsa in cel-
lariis introducta non recusat alias epulas, quàm
vbera sponsi: quæ ad substantiam ipsius pertinet,
carnem, scilicet, & sanguinem, vnde lac antiquo
manna longè dulcius & suauius profluit, in quo
quanta sit Dei erga filios suos dulcedo, nobis ma-
nifestatur. Nam quæ vnquam mater filiis suis
præbuit vbera sua, non dico ad fugendum lac ex
illis, sed ad manducandum illa, vt etiam ipsa vbera
ra cibus sint illorum, & potus. Meritò ergo ait,
*Exultabimus, & letabimur in te, memores vberum
tuorum super vinum.* Nostra enim exultatio &
læticia non est in cellariorum quibusque cibis,
sed in te, qui es cibus noster; in te, & in vberibus
tuis, quæ tu ipse sunt, & anteposimus illa omni
vino, & cuiusque dulcedini, quæ extra te va-
let reperiri.

Incrementum autem magnificentia, cum ex cella-
rio, seu ex repositoio diuinorum thesaurorum
elargitur conuiuii calculum candidum, cœle-
stium diuitiarum appositissimum symbolum.
Est enim calculus iste lapis pretiosus, & gem-
meus, quem Diuus Hieronymus carbunculum
vocat; cuius meminit Isaias, cum dixit, *Volauit
ad me vnus de Seraphim, & in manu eius calculus
quem forcipe tulerat de altari;* representatque
Christum Dominum, qui in hoc sacramento
continetur, sicut supra explanatum est. Carbun-
culus autem inter gemmas magno pretio habe-
tur, nam si perfectus est, vnus drachmæ ponde-
re, sexages mille nummis aureis (vt fertur) æsti-
matur. Datur ergo nobis cum manna calculus
candidus, splendens, igneus, & pretiosissimus
Christus Dominus, cuius possessione diuites si-
mus, possidentes in ipso, & per ipsum inæstimabi-
les diuitias gratiæ eius, quarum comparatione
terrenæ pro nihilo computantur. Sed quæ con-
iunctio manna cum calculo & panis cum lapi-
de, cum potius opponantur? Scriptum est enim,
*Quis ex vobis patrem petit panem, nisi lapis de por-
tinet illi?* At tanta est maiestas Eucharistia, vt vna
similitudine, nec pluribus exhausti valeat. Ea-
dem est manna, & panis qui nutrit, & etiam lapis
pretiosus, qui non solum ditat, sed miris proprie-
tatibus curat, roborat, & mirabiles effectus præ-
stat: vnde per lapidem candidum, & pretiosum,
non tam speciem singularem, quam omne genus
gemmarum intelligerentur, quæ sub nomine calcu-
li candidi comprehenduntur, quia in Christo
Domino omnia genera gratiarum continentur,
& per illum cum oportet impertiuntur.

Sap. 16. v. 2.
20.
Sap. 16. v. 21.
Epist. 143.
ad Dama-
sum, quæ
incipit, Se-
ptuaginta.
Ista 6. v. 6.
Lib. 1. Ex-
hor. 15. §. 5.
Vide Plin.
lib. 33. c. 7.

Lu. 11. v. 15.

Sed ulterius etiam conuiuas suos honorificat, dum simul cum calculo inscriptum præbet nomen nouum tantæ gloriæ & præcellentiæ, vt nemo æstimare valeat, nisi is qui huiusmodi dona acceperit; est autem hoc nomen nouum nomen Iesu Christi; cuius insignia fusè iam commemorauimus; & huius sacramenti virtute nobis communicantur, dum salutis & vnctionis, quam Iesus & Christus significant, per illud participes reddimur: vnde à sumptione Eucharistiæ, vt dicit D. Cyrillus, denominamur *Christofori*; non solum quia Christum intra nos gerimus, quandiu species sacramenti durat, sed etiam quia in cordibus nostris inscriptus, & impressus manet ratione gratiæ, charitatis, & donorum quæ nobis elargitur. Et quia Eucharistia simul est arca desponsationis spiritualis, pignus hereditatis æternæ, nutrimentum filiorum & Christianæ religionis proprium sacrificium, & signum: idè in hoc cellario confirmantur honorifica nomina, quibus insigniti sumus per Christum; nimirum, sponsa, filius, heres, & Christi alumnus.

Ex his ergo insignibus Eucharistiæ, si attentè illa perscrutatus fueris, magnam concipies illius æstimationem, vehementemque famem & sitim, quam vt Christus Dominus excitaret in iis, qui sequebantur illum, sic affatus est eos, *Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem filius hominis dabit vobis.* Et mox subiungit, *Hunc Pater signauit Deus.* Quæ verba de Eucharistia interpretantur D. Augustinus, ac Diuus Cyrillus, supremam quæ eius continent laudem; nam pronomen, hunc, refert vel filium hominis, vel cibum, qui tamen idem omnino sunt; nam filius hominis, qui dat cibum, est ipse cibus, de quo in eodem capite dicit, *Ego sum panis viuus qui de celo descendi; & caro mea verè est cibus.* Hunc igitur filium hominis Pater æternus signauit, & sigillauit, diuinitate sua, vt, scilicet, esset Deus, sicut ipse est. Nam quemadmodum cera sigillata retinet in se imaginem, & figuram sigilli; sic humanitas Christi per vnionem hypostaticam ad Dei filium est sigillata imagine Patris, & figura substantiæ ipsius, vt verè Christus sit Deus, & cibus noster sit Deus, cibus permanens in vitam æternam, quo nihil sublimius dici potuit. Hunc ergo sublimissimum cibum queramus piis operibus, nos ad illum recipiendum præparantes, quia eum filius hominis libentissimè dabit nobis, introducens nos in cellaria sua, vt illo nos reficiat.

De gratiarum actione pro beneficiis quæ in Dei cellariis exhibentur. §. 3.

QUOD ergo retribuemus Domino pro omnibus quæ retribuit nobis, cum nos in sua cellaria introducere dignatus est? Pro illis quidè instituta est Eucharistia, in sacrificium laudis, & gratiarum actionis. Hoc enim significant etiam verba illa, *Hoc facite in meam commemorationem; id est, Hoc offerre commemorando cuncta bona quæ vobis præstiti, & pro illis gratias agendo.* Hoc ipsum fecit sponsa, cum introducta in cellaria subdit, *Memores vberum tuorum super vinum.* Quod iuxta proprietatem vocis Hebrææ, alij sic vertunt, *Commentabimur, & in memoriam reuocabimus vbera tua super vinum.* Ac si dicat; Postquam me in tua cellaria introduxisti; hoc

Lib. I. in id. *Deum esse factum nomen tuum.* Catech. 4.

Io. 6. v. 27.

Traç. 29. in Ioan. I. 3. c. 36.

Ita D. August. traç. 25. & Cyrill. c. 2. D. Hilarius I. 3. de Trinit. nit.

Lu 22. v. 19

A valdè curo, vt commentar, & in memoriam reducam, & quasi commentarium faciam huius beneficij, & omnium bonorum, quæ ab vberibus tuis mihi prouenerunt, vt per actiones gratiarum, & iuges laudes me tibi gratam exhibeam. Nihil enim gratius Deo offerre possumus pro collatis beneficiis, quàm mox grates persolvere, ipsa dona recolendo, numerando, & insuper valdè magnificando; sed quoniam longum erat, verbis commemorare cuncta, & singula beneficia in cellariis accepta, commemorat, quod summum est, & alia comprehendit, cum ait, *Memores vberum tuorum;* alludens ad causam & fontem beneficiorum, qui est amor Dei, quasi maternus, vt supra vidimus. Aut fortè, quoniam specialiter nunc reminiscitur, & recolat ea beneficia, quæ filiis vnice dilectis conferuntur. Et quia lex gratitudinis est plus amare dantis affectum, quàm donum; affectus autem diuinus est immensus eius amor; idè non ait, memores donorum tuorum, sed vberum tuorum; id est, amorum tuorum, quibus filios tuos profeceris, nutris, & lactas. Quando ergo in contemplatione Dei beneficia recolis, vt ipsum laudes, vel ex ipsis proficias, magis perpende amorem benefactoris, quàm beneficium. Nam licet aliquando beneficium sit infinitum, vt cum seipsum dat, sicut in incarnatione & Eucharistia euenit, tamen cum donum ex se est paruum, amor semper est magnus, & paratus est maiora dare, si expediret. Vnde præstat magis in memoriam reuocare vbera, quàm lac, & amorem quàm donum, vel donum vt amori coniunctum.

C His accedit quod beneficia Dei non sunt, sicut hominum, quæ citò arescunt, & deficiunt, vel ab eorum conseruatione non pendunt. Et idè congruè, vt supra diximus, vino ex vuis iam expresso comparantur; at illa sunt perpetua, & ab ipsis Dei voluntate conseruante continuo pendunt. Ideo que ab sponsa vocantur vbera, sub quo nomine ita recolat præterita, quod etiam agnoscit præsentia, imò & sperat futura; nam ex eo quod grato animo recolat beneficia; sunt illi quasi vbera, quæ nouum emittunt lac: dignus est enim vir gratus, vt nouam accipiat gratiam. Memorabor ergo, Domine, vberum tuorum, quæ sunt super vinum, & super omne datum hominum, & super omnem eorum amorem, quia iustum est, me enarrare mirabilia tua, & commentari magnitudinem amorum tuorum.

D Sed adhuc subtiliùs hæc verba perpendamus. Duo enim sunt operum Dei genera; quædam, quæ ad eius charitatem & misericordiam spectant; quædam verò quæ eius iustitiam & vindictam indicant. Priora vocantur vbera, posteriora, vinum. In huiusmodi igitur contemplatione, ait sponsa, commentabimur, & erimus *Memores vberum tuorum super vinum.* Id est; magis recolamus tua insignia beneficia, quæ opera sunt charitatis, & misericordiæ tuæ, quàm vini quod opera tuæ iustitiæ representat; nam illa sunt super hæc: scriptum enim est, *Suauius Dominus vniuersis, & miserationes eius super omnia opera eius.* Et rursum, *Misericordia super exaltat iudicium;* id est, exaltatur se super iudicium: nam valdè Deus super exaltatur operibus misericordiæ suæ, iuxta illud *Isaiæ,*

Isa. 30. v. 18. *Isaiæ, Expectat Dominus vt misereatur vestri, & exaltabitur parcens vobis.* Vnde Diuus Paulus per quandam antonomasiam, Dei misericordiam vocat Dei gloriam, quia in ea summè glorificatur, *Omnes* (inquit) *peccauerunt, & egent gloria Dei.* Id est, egent diuina misericordia, in qua maximè splendet diuina gloria. Propter quod in oratione & contemplatione expedit memorari miserationum Domini, & eas magnificare, sicut *Isaias* docet, dicens, *Miserationum Domini recordabor, laudem Domini super omnibus quæ reddidit nobis Dominus, & super multitudinem bonorum domui Israel, quæ largitus est eis secundum indulgentiam suam, & secundum multitudinem misericordiarum suarum.*

Isa. 63. v. 7. Sed non existimes per hoc licere obliuisci diuinæ iustitiæ, imò etiam oportet in memoriam reducere opera illius, sicut & opera diuinæ misericordiæ, sed huius magis: & idè sponsa non dicit; memores vberum tuorum, & non vini, sed super vinum, seu plusquam vini; quoniam sciebat vtroque operum memores esse oportere. Iustitiæ quidem, vt timorem inculcat, contra præsumptionem; misericordiæ verò, quæ spem erigat cõtra pusillanimitatem: nam timore & spe securè in via Domini currimus, ascēdimus, & volumus. Vnde Dauid vtriusque memor, dicebat, *Misericordiam, & iudicium cantabo tibi, Domine;* sed misericordiæ prius, quia *Meliora sunt vbera tua quàm vinum.* Nam etiã diuinæ perfectiones in se ipsis æquales sunt, vbera tamen diuinæ misericordiæ nobis vtiliora & iucundiora sunt, quàm vinum iustitiæ, & ipsi Deo magis propria.

PL 100. v. 1. Vnde non sine mysterio de vberibus loquens vocat illa, *tuas;* de vino, non ita. Non enim dicit, super vinum tuum, sed absolutè, super vinum: eo quod vbera misericordiæ competunt ei; quali ex propria & natia propensione; et si nostra merita id non exigant, imò contrarium exposcant. Miseretur enim peccatorum, contra quos iuste potuisset irasci, & vindictam de eis sumere; & idè Ecclesia canit, *Deus cui proprium est miseri semper, & parcere.* At vinum iustitiæ, & vindictæ non tam oritur ex Dei propensione, quàm ex nostris meritis, Deum cogentibus, quasi inuitum, vt de peccatoribus rebellibus vlciscatur. Et idè hoc opus putat quasi à se alienum, & de eo quasi tristatur, sicut *Isaias* testatur, dicens, *Sicut in monte diuisionum stabit Dominus, sicut in valle qua est Gabon, irascetur, vt faciat opus suum, alienum opus eius, vt operetur opus suum, peregrinum est opus eius ab eo.* En vbi vindictam vocat opus suum, & opus alienum, ac peregrinum ab eo; suum quidem, quia decretum est ab ipso, aut quia iustitia etiam est proprietatis, ac perfectio diuina, sine qua Deus non esset perfectus: alienum autem & peregrinum, quia ex proprio ingenio & natura, mitis est & liberalis, & ad miserendum pronus, ad supplicium autem inferendum trahitur, velut inuitus, & gemens, propter scelera nostra, & idè dixit, *Hen! consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis.* Non enim est voluntatis mea, dicit Dominus, mors peccatoris, sed magis vt conuertatur, & viuat. Cum igitur lex Euangelica non sit lex timoris, sicut antiqua, sed amoris, & charitatis, idè sponsa introducta in cellaria Euangelicæ legis, ait, *Memores vberum tuorum super vinum;* nam lex ipsa tua nos inuitat, vt magis memoremur amoris, & misericordiæ, quàm iustitiæ & vindictæ.

Isa. 1. v. 24. **Exech 18. v. 23.**

Isa. 1. v. 24. **Exech 18. v. 23.**

A Sed placet lectionem horum verborum ponderare, cum distinctione duplicis orationis in illis, in hunc modum, *Commentabimur: vbera tua super vinum,* seu, *amores tui præ vino;* vt prima oratio per comam sistat in verbo, commentabimur; sitque sensus vniuersalis, & sine limite; reuocabimus in memoriam cuncta quæ inter te & nos gesta sunt: nempe culpas, à quibus nos liberasti; pericula à quibus eruisti; tentationes, tribulationes, molestias, ægrotudines, & cætera quæ passi sumus, & per te superauimus, & præterea cuncta, & singula beneficia, & dona tam naturæ, quàm gratiæ, quæ nobis largitus es; sed vbera tua, & amores tui super vinum: horum præ aliis memores erimus, quia hæc sunt aliis pretiosiora, & iucundiora. Nec est aliud, quod eis possit æquiparari; amor enim tuus super omnia eleuatur, omnia comprehendit, omnia ad se trahit, & reducit. Hunc præclarum sensum dilucidius habent verba sponsæ, in cap. 2. cum iterum ait, *Intruduxit me rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem, seu vexillum eius super me charitas,* quod suo loco fusius explanabitur.

§. 4.

CUNCTA quæ diximus ad hoc tendunt, vt libenti & grato animo coram Deo enumeremus, enarremus, & magnificiamus eius præclara beneficia nobis nota. Sed quoniam plurima sunt occulta, quæ narrare nequimus, pro quibus tamè etiam tenemur gratias agere, oportet etiam animù applicare ad ea aliquomodo indaganda, & magnificianda, vt grates iucundius persoluamus. Ad quod nos verba sponsæ etiam exhortantur, si sequamur versionem supra allegatam, *Olfaciamus, & odorabimus vbera tua.* Non solum fugemus lac ex vberibus tuis, sed olfaciamus illud, & odorabimus pretiosissimam vnguentam, quibus vbera sunt delibuta, emittentia suauissimum odorem ad confortandum nos: vbi alium modum contemplandi occulta Dei beneficia nobis insinuat. Cum enim per olfactum rem absentem, distantem, vel absconditam indagemus, per odorem quem relinquit, eo etiam vtendum est in contemplatione; vt qui introductus est in Dei cellaria, & Dei beneficia contemplatus est, non solum memoretur eorum, quæ sibi manifesta sunt, & nota, sed per illa odoretur alia complurima sibi occulta, quæ ex Dei vberibus procedunt, pro quibus etiam gratias agat. Diuina enim prouidentia, vt notat Diuus Chrysostronus, ita disposuit bona elargiri nobis, vt quædam sint

Ita legit Loyus Legionensis.

Cant. 2. v. 4

De beneficiis occultis.

In lib. 1. de prouidentia.

D nobis nota, prouocans nos ad persoluendas grates, non propter suum commodum, sed propter nostrum, quod est maximum. Cæterum ne suspicaremur eo sine eum elargiri beneficia, vt grates extorqueat, sed gratis, & spontaneè, quia bonus est, multa confert secretò nobis ignorantibus. At nos qui hæc in genere nouimus, debemus ea odorari; & eo quo valemus modò, gratias etiam agere, vt sicut petimus liberari à peccatis occultis, ita glorificemus Deum, pro occultis beneficiis. Sed accipe Diui Chrysostr. verba, quæ pulcherrima sunt; *Plurima & magna quotidie Deus pro salute nostra disponit, quæ sibi soli sunt nota; quia enim sola bonitatis suæ gratia mortalibus per omnia prospicit, nihil nostris indigens laudibus, nullaque alia*

remuneratione opus habens, plurima nos latere permittit: sed si aliquando hæc reuelat, & id no-

tra vililitatis causa facit, vt gratias illi semper referentes, ex hac gratitudine nostra amplius nobis attrahamus illius auxiliu. Non igitur de iis solum quæ nouimus gratias illi referamus; neque enim volentes solum, verum inuitos quoque & nolentes beneficiis consuevit afficere. Quod D. Paulus benè nouerat, cum semper, & in omnibus gratias agere monebat. Hactenus Chrysostomus. Tandem qui introductus est in cellaria Dei, vel raptus in paradysum, aut tertium cœlum, & eleuatus ad sublimem Dei contemplationem, vbi cœleste gustauit conuiuium, & lactatus est à diuinis vberibus, quia hæc breui tempore transire consueuerunt, debet olfacere, & odorari Dei vbera, & in memoriam reducere beneficia, quæ recipit: quorum recordatione veluti odore ac fragrantia suauissima roboretur, & exciterur de nouo ad gratias Deo agendas, & ardentius diligendum illum. Quod clarius indicat Septuag. versio, Diligemus vbera tua; id est, hoc erit præcipuum opus nostram in iis cellariis, diligere amores tuos, & dona tua, vt à te procedunt; quia hoc ipsum est diligere te, qui prior dilexisti nos. Idem enim est dicere, diligemus amores tuos, & diligemus te, diligentem nos; quomodo enim non redamabimus te, qui ita nos amas? Hoc enim iustum est, & summè debitum, Vnde & recti diligunt te. Sed de hoc in sequenti Exhortatione.

EXHORTATIO XVI.

PRO FES- STO NAT- TIVIT. ET OMNIUM SANCT. CIRCA EVANG. De quintuplici rectitudine virtutibus annexa, & quæ ratione dilexerint Christum, & ipse exaltauerit eas in se, & in sanctis suis, & quomodo sunt à nobis diligenda, & amplectenda.

Orig. æ- qualitas diligit te.

RESOLVIT sponsa colloquium istud cum dilecto suo, dicens, Recti diligunt te, vel, vt vertunt Septuaginta, Rectitudines diligunt te, aut, Rectitudines diligunt te. Alij autem variis modis vertunt. Et quamuis mos sit Hebræis abstractis nominibus pro concretis vti ad aliquid amplificandum; vt idem sit rectitudo, quod homo rectissimus; tamen in hoc loco vltra hoc subliorem habet sensum, præcedentibus annexum: quasi sponsa dicat, Lætābimur in te memores vberum & amorum tuorum, qui vinum cuiusvis alterius amoris excedunt; eo quod te diligunt rectitudines, id est omnes gratiæ, virtutes, lepores, & omne decus, & quidquid laude dignum esse potest: quare nihil mirum, quod ita diligamus te. Declarandum est igitur, quid potissimum sint istæ rectitudines, quomodo desiderauerint, & dilexerint Christum, & Christus vicissim dilexerit eas, & ipsæ propter eum nos diligant, vel nos eas diligere debeamus.

Virtutes dici rectitudines, quinque de causis, & per Adæ peccatum esse deperditas. §. 1.

SPRONONDENDUM igitur est virtutes ipsas merito rectitudines vocari, quoniam ipsarum essentia, & perfectio in rectitudine, & æquitate consistit, omni curuitate & iniquitate summotæ. Quintuplex autem rectitudo quamcumque virtutem comitatur, si perfecta sit. Prima est rectitudo iudicij, quæ sita est in veritate ipsius, seu in conformitate eius, ad id quod verum est, absque aliqua deuiatione in aliquid falsum, vel erroneum, vel temerariè presumptum; iuxta illud Dauidis, Iustè iudicate filij hominum. Quod magis redeptor noster expressit, dicens, Nolite secundum faciem iudicare, sed iustè iudicium iudicate. Post hanc secunda rectitudo est intentionis, quæ dirigitur ad vltimum finem, qui Deus est, & ad proprium finem, seu scopum ipsius virtutis, non distorquendo eam ad contrarios: nam, iustum, vt dixit Sapiens, Deduxit Dominus per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei; ad quod, scilicet, viæ rectæ tendunt, vt ipsam quarant, & assequantur. Hinc tertia est rectitudo affectus ad verum bonum, honestum, & Deo gratum, non incuruando illum ad bonum terrenum, vile, vel delectabile, quod virtuti aduersetur, & hæc est quam David vocat cordis rectitudinem: vnde sapiens rectos corde commendat, quia rectum erga Deum habent affectum. Et hinc manat quarta rectitudo locutionis, quæ consistit in veritate, seu conformitate, ad id, quod verè est in mente, omne excludens mendacium aut falsum vel dolosum, aut cauillatorium, dictum animo alterum decipiendi, quæ rectitudo iudicium est perfectæ virtutis, & Deo valde grata; nam, Voluntas regum labia iustæ, & qui recta loquitur, dirigitur. Et tandem vltima est rectitudo operis, non declinando ad dexteram, neque ad sinistram, nec in vitiorum extrema, per excessum, aut defectum. Et hæc est, quæ in Scriptura vocatur via, aut semita recta, cum dicitur, Rectas facite semitas eius. Cuncta hæc complectitur spiritus ille, quem sibi exoptabat Dauid, dicens, Spiritum rectum inuona in visceribus meis: & spectant ad perfectionem, quam Deus benignè primis parentibus contulit in suo felici innocentiæ statu; de quo Ecclesiastes inquit, Deus fecit hominem rectum, ipse tamen in finibus se immiscent questionibus; id est, innumeris difficultatibus, repugnantibus, & contradictionibus, quæ proueniunt ex rebellionem carnis contra spiritum, & appetituum contra rationem, & quinque has virtutum rectitudines obruant, distorquent, & dilacerant, vt vix inter homines locum habitacionis inuenerint; iuxta illud Psalmi, Dominus de celo prospexit, vt videat si est intelligens, aut requirens Deum, omnes declinauerunt; scilicet, à rectitudine veritatis, & virtutis, simul inuiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad vnum. Quod etiam lamentabatur Isaias, dicens, Conuersum est retrorsum iudicium, & iustitia longè stetit, quia corrui in plateis veritas, & æquitas non potuit ingredi, scilicet, in domos eorum. Sed clariùs Michæas, Perit sanctus de terra, & rectus in hominibus non est, & qui optimus in eis est, quasi paluirus, & qui rectus quasi spina de sepe. Paluirus autem, & spina, teste D. Hieronymo, appropinquantem sibi aduocant vngue comprehendunt, pungunt, & vulnerant.

Simile.

Ser. 24. in Cant.

Lu. 13. v. 11. & 16.

r.

Isa. 4. v. 1.

Hinc factum est, vt rectitudines seu virtutes (si humano more loquendum sit) post lapsum Adæ, non solum non diligerent homines, sed quasi fugerent, & horrerent in eorum ingredi hospitium. Sicut viator horreret intrare in diuerlorium aliquod, si sciret stabularium esse crudelem, inhumanum, & deceptorem, qui hospites fame, siti, & contumeliis vexaret, & intempestiuè è domo violenter pelleret. Sic igitur virtutes, maximè supernaturales & infusæ, fastidire, & horrere videntur hospitia, quia inhumanè, sæuè, & contumeliosè tractantur ab illis, & sæpius vix introgressas subito per lethale peccatum eas expellunt, vel cum vitiorum habitibus, & passionibus diu degere permittunt, innumeris leuioribus maculis dehonestant, fame, siti, ac nuditate vexant; nam cum virtutes suis actibus reficiantur, vestiantur, & ornentur, illas otiosas sine operibus retinent; & cum ex se sint fecunda, prolem bonorum operum concupiscant, eas sterilitatis opprobrio affligunt. Denique cum virtutes semper cœlestia & superna appetant, quidni horrent hominum corda ad terrena, & ima semper propensa, & immerga: Rectus Deus (ait D. Bernardus) rectum fecit hominem, similem sibi, & corporis staturam dedit illi rectam, forsitan, vt ista corporea exterioris, viliorisq; signamenti rectitudo hominem interiorem, qui ad imaginem Dei factus est, spiritualis suæ seruandæ rectitudinis admoneret, & decor limi deformitatem argueret animi: quid enim indecētius, quam recto corpore curuum gerere animus? Peruersa res est, & fœda, luteum vas, quod est corpus de terra, oculos habere sursum, cœlos libere suspicere, cœlorumque luminaribus oblectari aspectus, spirituale verò cœlestemque creaturam suos è contrario oculos; id est, internos sensus, & atque affectus trahere in terram deorsum: & quæ debuit nutrirî in croceis, harere in luto, tanquam vnam de suis, amplexarique stercorea. Erubescere anima mea, diuinam in pecorinam commutasse similitudinem. Hæc Bernardus. Mansit igitur homo post Adæ peccatum spiritu incuruatus, sicut mulier illa, quæ teste D. Luca, decè & octo annis erat corpore inclinata, nec poterat sursum respicere, quâ ita alligauit Sathanas, donec Christus Dominus à vinculo isto soluit.

Virtutes desiderasse aduentum Christi, vt eas ad perfectum statum reduceret. §. 2.

PROPTER hæc igitur virtutes suæ rectitudinis nimium amantes, sponsum diligebant, & Messias aduentum ardentè expectabant, vt illis pristinam, & sibi optatam perfectionem restitueret. Hoc igitur significat verba illa, Rectitudo diligit te, aut, rectitudines diligunt te; id est, nimio te amore prosequuntur, & tecum cohabitare desiderant. Primum quidem, quia sciunt in te omnem suam rectitudinem perfectissimè habituras, & honorificè à te colendas, opipare reficiendas, insignium fecundandas operum prole, nec vnam à tuo hospicio reiiciendas. Vnde cum primum Verbum caro factum est, dilexerunt illud, eique sociatæ, & summo amore coniunctæ sunt, quod prænucciassè videtur Isaias, cum dixit, Apprehendent septem mulieres virum vnum in die illa, dicentes; panem nostrum comedemus, & vestimenti nostri operiemur, & tunc modo inuocetis nomen tuum.

A super nos, aufer opprobrium nostrum. Quem locum eleganter sic explicat Diuus Hieronymus: In aduentu Saluatoris septem mulieres, id est, septem gratiæ Spiritus sancti; de quibus in consequentibus idem Propheta dicturus est, Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ, &c. Apprehendent Iesum, quem multo tempore desiderauerant, quia nullum alium poterant inuenire, in quo æterna statione requiescerent. Vnde & Ioannes Baptista refert, qui misit me, ipse mihi dixit; super quem videris spiritum descendentem, & manentem super eum, ipse est. Quod autem gratia sancti Spiritus cuncta possideat, expositione non indiget. Sed quia in hominibus semper patiebatur opprobrium, nullo viuente vt Spiritus sancti dona poscebant; propterea Iesu nomen sibi cupiunt inuocari, vt quod in lege imperfectum erat, in Euangelio compleatur. Ita D. Hieronymus. Vides omnes virtutes numero septenario comprehensas Christum Dominum diligentes, & amplectentes, quæ quamuis dicant tuo proprio pane, & vestimento viuas esse, eo quod propriis actibus, vt diximus, pascuntur, & operiuntur; tamen ad hoc etiam exoptant Christo coniungi, in quo pretiosiores passum & ornatum sortientur, omni opprobrio in maximam gloriam commutato. Atsumpsit autem omnes in primo instanti suæ conceptionis, tam immensa plenitudine perfectionis, sicut decebat vnigenitum Dei Patris: quas rectitudines ita integerrime seruauit, vt nihil toruum, nihil distortum, nihil non rectum vnquam fecerit, vel admiserit, sed semper quod rectum erat, & ipsa rectitudo dici posset.

Hinc est quod Christus Dominus cum primum natus est in mundo, cepit virtutes in seipso exaltare, & honorificare. Ideo enim elegit pauperem matrem, vile diuerforium, & humile præsepe, in quo mox vt natus reclinatus est, quia gloriabatur de paupertate, & humilitate, & eas in se glorificare cupiebat. Nam sicut reges qui de nouo regnū suum ingrediuntur, pretiosissimis induuntur vestibus, quæ regiam indicent maiestatem; ita Christus Dominus ingrediens mundum, non aliis indumentis, quam heroicis virtutibus ornare voluit, quasi sponsam decoratam corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis: vnde cum primum prædicare cepit, mirificè extulit virtutes omnes, vt illas hominibus amabiles redderet, deincepsque exoptarent eas in suo hospicio recipere, & cum illis intimam societatem habere. Propter quod aperiens os suum à commedatione virtutum, quas homines horrebant, prædicare cepit, dicens, Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum: beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram, &c. Quod miro artificio disposuit instar patris habentis filiam nubilem, prudentem quidem, & optimè morigeratam, sed exterius deformem, paruam & contemptibilem; volens autem eam viro nobili despondere, vt libenter annuat, nimium auget dotem, munera offert, ornatum, ac supellectilem pretiosam, vt pulchritudinis defectū ditissima suppleant sponsalia: sic cum Christus Dominus videret paupertatem, mansuetudinem, cæterasque virtutes, in se quidem pulcherimas, & valde concupiscibiles, sed exterius apud homines deformes, &

Ibidem.

Isa. 11. v. 1.

Io. 14. 33.

Lu. 2. v. 2.

Isa. 6. v. 10.

Mat. 5. v. 2.

Simile.

despicabiles, auxit supra modum dotem & sponsalia, vt ardentem eas concupiscant. Qui (inquit) spiritus paupertatem in sponsam acceperit, accipiet etiam pro dote regnum cœlorum, & quia dos partim datur statim ad matrimonij onera subleuanda, partim promitti solet in hæreditatis successione; vtrumque complectitur dos ista regni cœlorum, cum centuplum detur in hoc seculo, & in futuro vita æterna; & qui assumpserit mansuetudinem, dabitur illi in possessionem terra viuentium, qua iucundè modo in spe, postea in æternum potietur. Ad hunc igitur modum reliquis virtutibus præ clara adiunxit præmia, tum in hac vita, tum in futura possidenda, vt superius diximus, quæ illas redderent hominibus amabiles. Quæ phrasi vitur Salomon in hoc Canticum, dum inquit; Soror nostra parua, & vbera non habet: quid faciemus sorori nostræ in die qua alloquenda est? Si murus est, ædificemus super eum propugnacula argentea: si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis. Quæ verba iuxta tropologicum sensum, cuiuslibet virtuti aptari possunt, cuius sollicitudinem Christus gerit, vt eam hominibus despondeat; sed quia illis parua apparet, sterilis, & iniucunda, ac vilis, ait; Quid faciemus ei, cum de eius sponsatione agatur? Est quidem quasi murus firmus, & fortis contra vitia, & diaboli tentamenta. Sed quia ab illis despicitur, ædificemus super eum propugnacula argentea, pulcherrima, scilicet, ac splendidissima præmia, quæ suo splendore & candore illum condecorent, & desiderabilem faciant. Est quidem velut ostium ad introeundum in cœlum, sed quia angustum & horridum videtur, compingamus, & ornemus illud bellis tabulis cedrinis, nimirum præclaris fauoribus, & gratiis, quæ illud dilatent, & speciosum reddant, sicque fiet, vt dignum sibi inueniat sponsum.

Virtutes dilectas, & magni habitas à Sanctis, ipsasque diligere illos. §. 3.

SVCESSIT res Christo ex animo. Per illum enim præstitum est, quod virtutes exaltarentur in opinione hominum, multiq; insigniter eas diligenter, & amplecterentur eius exemplo, doctrina, ac promissis adducti. Vnde postquam Isaias dixit, Apprehendent septem mulieres virum, &c. subdit, In die illa erit germen Domini in magnificentiâ, & gloria, & fructus terra sublimis, & exultatio iis qui saluati fuerint de Israel. Eo quod ex Christo germinabunt, & pullulabunt plurimi sanctitate, & gloria magnifici, virtutum fructibus sublimes; in quibus ipsæ virtutes requiescent, & fertiles erunt, cum ingenti gloria, & exultatione. Quod videre licuit in primitiua Ecclesia, & modo in religiosis familiis, imò & inter seculares etiam cum multi sint, qui egregiè virtutes colant, & amplectuntur, ipsæ virtutes diligant illos, & gaudent commorentur in eorum cordibus. Vnde multi Patres hæc verba, Rectitudo dilexit te, vel, rectitudines diligunt te; dicunt esse adolescentularum laudantium sponsam; cuius tanta est pulchritudo, vt sponsus Christus (inquit Nyssenus) qui est ipsa rectitudo, diligat te: ipsæ etiam virtutes te summo amore prosequantur, & quidquid rectum est, in te tanquam in hospicio sibi apto esse concupiscat, vt securè ibi diu permaneat. Æquitas (ait Ambrosius) dilexit te, quia

Mat. 19. v. 29. Marc. 10. v. 30.

Ex D. Aug. l. 1. de serm. De. in mō. 7. c. 9. & D. Tho. 12. q. 69. ar. 2. Cant. 3. v. 8.

Isa. 4. v. 2.

Orig. ho. 1. ex duabus, & ho. 1. ex quatuor. D. Ambr. D. Ber. & alij.

Ser. 2. in Pf. 118. v. 2.

non flexuosa itinera te sequuntur, sed solus ad te potest iustitiæ trames peruenire. Felices viri, quos Christus rectitudo & iustitia nostra dilexit, ex cuius dilectione oritur, quod ipsa rectitudines, & virtutes diligant illos, & diligantur ab illis.

Sunt quidem aliqui specialiter à Deo præelecti; qui à natiuitate sortiti sunt animam bonam, ad virtutem propensam, & in super singulari gratia præuerti, quæ naturalem inclinationem perficeret, & eleuaret ad cœlestia veluti Iob, qui dicebat, Ab infantia creuit mecum miseria, & de utero matris meæ egressa est mecum. Id est, ab inuente ætate misericordia fuit mihi chara, & mecum amabiliter conuiuabat, quia à natura erat quasi indita mihi; ita cum aliis Sanctis quasi de utero egressa est pudicitia, & modestia, in aliis verò fortitudo, & patientia, aut liberalitas & magnificentia, & hæc virtutes quasi diligunt illum, & cum eo peculiarem habent amicitiam: sicuti ferè omnes habuerunt cum Christi Domini præcursore, qui cum Spiritu sancto omnigena virtute repletus est, adhuc ex utero matris suæ, & aliis huiusmodi, Quæ ratione Ecclesiasticus dixit, Initium sapientiæ timor Domini, & cum fidelibus in vulua concreatus est, & cum electis faminis graditur. Dicitur autem rem concreatus, quia statim à principio accipiunt hoc donum, quo sunt ad pietatem, & cultum Dei procliuēs, aut quia sic illis adheret, & est infixus Dei timor, postquam fideles sunt, vt videatur illis inesse quasi ex naturali complexione, in qua etiam optimum habet fundamentum; ita Deo disponente naturam, vt vna cum gratia suauiter progrediatur in diuino cultu. Subiicit autem, Et cum electis faminis graditur; quia in his potissimum hoc donum vigere solet.

Sed hoc sine hyperbole de beatissima Virgine feminarum electissima, dici posse verissimè credo; cum qua in vulua ab iplo primo suæ conceptionis instanti timor Domini concreatus est, & simul cum anima cōcreata est Dei gratia, & cum illa perpetuò amabiliter gradiatur. Christus enim, qui est rectitudo, dilexit te, o Virgo beata; & ideo, rectitudines dilexerunt te, & diligunt te; singulari quadam ratione: nam cum ceteri viri & femine in peccatis sint concepti, à rectitudine deuij, & in terrena propensi, ac ipsa iniquitas videatur eos dilexisse, quia in iplo conceptionis momento amplexatur illos; quibus ita inhæret, vt non nisi post multos dies per sacramentum diuelli possit; at tu, sponsa electissima æterni regis, semper fuisti recta, iustum eleuata, & directa; iniquitas fugit à te, & æquitas te dilexit, & amplexata est, cum primum esse cœpisti; omnesque virtutes vehementer esse tecum desiderabant, & gaudebant, quia in te præclarum habebant, & iucundum hospitium, à quo nunquam essent expellendæ, nec vilo modo maculandæ. O virga de radice Iesse, semper recta, & nunquam curua; quia ex te ortus est flos campi, Saluator noster, super quem requieuit semper septemflus Spiritus Domini, & per ipsum singulari priuilegio similiter requieuit in te. Gaudeo quòd rectitudines te ita dilexerint, & tu dilexeris eas, vt opprobrium quod in aliis hominibus patiuntur, singulariter abstuleris. Vinam per te etiam diligant nos, & nos eas, vt itinere recto gradiantur nobiscum; & nos cum illis.

2.

Tob 31. v. 18. Vide sup. l. 1. Exhor. 19.

Ioan. Bapt.

Eccl. 1. v. 16

De rectitudine B. Virginis ab instanti suæ conceptione.

Qualis rectitudo sit à nobis diligenda, & qui dicantur recti coram Deo. §. 4.

NOBIS autem, quibus datum non est, sicut prædictis viris, quod virtutes ab innata inclinatione suauiter prodeant, quin potius caro vehementer repugnet, & sensus ab adolescentia in malum propendat, peruersaque cogitatio in peccatum pertrahere conetur, ea virtutes rectitudo eligenda & amplectenda est, quæ recto itinere post Christum graditur, eius sequens vestigia, omnem carnis, & amoris proprii renitentiam viriliter vincens: ad modum quo scriptum est de duabus vaccis, quæ portabant arcam Dei; & licet vitulos, quos lactabant, domi relictos relinquere, Ibant tamen in directum per viam, quæ ducit Bethsanes, & in itinere vno gradiabantur, pergentes, & mugientes, & non declinabant neque ad dexteram, neque ad sinistram. Quid (inquit D. Gregor.) vacce, nisi fideles quosque designant, qui dum sacri eloquij præcepta considerant, quasi superpolitam sibi arcam Domini portant: quas factas fuisse memoratur; quia plerique in via Dei intrinsecus positi foris carnalibus affectibus ligantur. Et non declinant à recto itinere, qui arcam Dei portant in mente, sed Bethsanes pergent, quæ domus solis interpretatur. Si ergo ad æterni solis habitationem tendimus, dignum profecto est, vt de Dei itinere pro carnalibus affectibus non declinemus. Vacce autè Dei plaustris suppositæ pergunt, & gemunt, dant ab intimis mugitus, & tamen ab itinere non deflectunt gressus, amorem quidem per compassionem sentiunt, sed colla posterius non reflectunt. Sic sic necesse est vt incidere debeant fideles, quatenus per hoc quod propinquorum necessitatibus condolent, à cœpto rectitudinis itinere non declinent. Hæc D. Gregorius. Quibus adde hos gemitus & carnis renitentias nihil nobis nocere, nec veram virtutis rectitudinem tollere, si à recto itinere propter illas non deflectamus. Nam esto aliquantulum cursum retardare videantur, tamen pugna contra illos multum prodest ad meritum, dum modo iusti instar vaccarum, nec à se inuicem per discordiam separentur, nec legem Dei, quam portant, à se excutiant, nec ab affectibus prauis distorqueantur, vt iter rectum relinquar, nec ob prospera vel aduersa ab eo recedat.

1. Reg. 6. v. 12.

Ho. 37. in Euag. & lib. 7. Mor. c. 24.

2.

Gen. 4. v. 6. iuxta Sept. Lib. 5. de ciuit. c. 7.

Serm. 24. in Cant.

tum nunciet fides, & actio; rectè quidem quodcumq; horum offers, rectè autem ab alterutro non diuides. Noli esse rectus oblator, & prauus diuisor. Quid diuidis actū à fide? Iniquè diuidis, fidem perimens tuam: nam fides sine operibus mortua est. Non mirum si Cain infurrexit in fratrem, qui prius suam occiderat fidem. Quid miraris, o Cain, si ad tua non respicit munera, qui te despicit? Nec mirum si non respicit te; quia ita diuisus es in te, si manum deuotioni, quid animum das liuori? Non cōcilias Deum tecum, discors tibi; & si nec dum fraticida, iam fideicida teneris. Hæc & alia profequitur D. Bernardus contra eos, qui commemoratas rectitudines male diuidunt, & ob prauam diuisionem virtutes interimunt, & ideo verè non diligunt Deum: nam de solis rectis dicitur, Recti diligunt te. Cuius duplex est sensus.

Primus, qui te verè diligunt, hi sunt recti: nam vera Dei dilectio omnes rectitudines ad se trahit, & in diligente congregat. Illa est quæ rectè offert, & rectè diuidit, recta loquitur, & operatur; quia iuxta dilecti Dei voluntatem cuncta sua disponit. Alter sensus est, qui verè sunt recti; hi tantum diligunt te, reliqui verò qui recti non sunt, non te diligunt, nisi fortè verbo & lingua, non tamen opere & veritate; nam cor eorum longè est à te, ad seipos, & ad terrena incuruatum. Nullus ergo te Domine diligit, nisi rectus, & nullus est rectus, nisi qui te diligit. Vtrumque autem in cellariis Dei edificatur, & obtinetur; & hic est potissimus fructus, quem introductio illa seu contemplatio intra cellaria parere solet, vt videns anima dilecti sui Christi supremam rectitudinem recta esse appetat, omnesque rectitudinis gradus amplexetur, vt eum fortius & vehementius diligat; dilgat autem, vt rectior in dies euadat, & Christo in rectitudine similior, quod in sequenti Exhortatione amplius declarabitur.

Ita Diuus Greg. hic.

EXHORTATIO XVII.

De recta & simplici intentione in bonis operibus, & maxime in dilectione Dei: de gradibus eius usque ad supremum, reiectis obliquis intentionibus.

Recti diligunt te.

PRIMA deprecationem finiuit sponsa, dicens, Adolescentule dilexerunt te; id est, quia sciunt te habere vbera fragrantia vnguētis optimis, & oleum effusum esse nomē tuum. In hac verò secūda ad altiore nos prouocat dilectionem, dum ait, Recti fueris similes. Non inquit rectæ, sed recti, vt non de feminis adolescentulis eam loqui putemus, sed de viris prouectis, fortibus, & magnanimis, qui viriliter agunt, vt ad perfectum Dei amorem ascendat. Vt autem non de quibusuis rectis, sed de rectissimis ac perfectissimis se loqui insinuet, abstracto nomine in Hebræo vitur, Rectitudo, vel, rectitudines diligunt te: id est, illi qui ita sunt recti, vt ipsa rectitudo esse videatur, & oēs rectitudinis gradus sint assequuti; inter quos summè splendet apud iustos rectitudo intentionis, à qua reliqui potissimè desumūt virtutis rationē, & sanctitatē. Est

PRO FER. 4. VEL 6. CIRCA EYANG. VEL PRO FESTO S. MART.

ET CONF. PONTIF. CIRCA EYANG. Si oculus tuus diligunt te.

Ita Septuaginta.

Quid est intentio.

autem intentio actus voluntatis mouentis se ad aliquem finem præcognitum assequendum, propter quem operatur, se, & omnia sua ad illum ordinans. Hic autem finis omnium præcellentissimus est Deus; sed quia à Deo multa procedunt bona temporalia vel æterna, corporalia vel spiritualia, honesta & vitia, ac delectabilia; quæ intra cellaria Dei continentur, & conspiciuntur, & ab vberibus eius profluunt; propter quæ adolefcetula, & imperfectæ animæ non nihil deuiare solent à recta intetione intelligendi Deum, hæc præcauens sponsa, ait, Recti diligunt te. Id est, il' tantum, qui puram & rectam habent intentionem, diligunt te, propter te. Alij autem licet videatur diligere te, non te, sed se diligunt, quia in te propria bona quarunt. De hac ergo recta intentione, & simplici, de qua sæpius in hoc Cantico incidit mentio: nunc fufius agere necesse est, vt sponsi mentem assequamur, & sectemur.

Triplicem esse intentionem obliquam, & quam necessaria sit recta intentio. §. 1.

Diuus Bonauentura opusc. de 7 virtutibus æternitatis itinere 1.

1. Ioan. 2. v. 6.

Lib. 4. c. 3. prope medium to. 7.

Nota.

Pf. 79. v. 20.

SEd vt à notioribus incipiamus, præmittendum est, triplicem esse intentionem vitiosam & impuram in actionibus quæ ex se videntur bonæ, nempe vanam, sensualem, & mercenariam: prima propriam quærit honorem & gloriam, secunda propriam delectationem, & voluptatem; tertia verò propriam mercedem, & commodum: ad quas mundani homines respiciunt; nam, teste Diuo Ioanne, Quidquid est in mundo est concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Vnde opera quæ ex hac intentione procedunt, quantumuis appareant bona, tantum habent virtutis imaginem & umbram, non veritatem & essentiam. Nam virtus quasi ancilla seruire cogitur delectationi, vilitati, vel honori; vera autem virtus, non est rerum temporalium ancilla, sed domina, & libera, quæ alijs imperare debet, & sibi subiacere, vt tamen per illam Deo fideliter seruiatur. Quod sic per elegantem explicat Diuus Augustinus, contra quemdam Iulianum Pelagianum, qui virtutes vitis confundebat. Omnibus (inquit) virtutibus non solum sunt vitia manifesta discretionem contraria, sicut prudentiæ temeritas, verum etiam vicina quodam modo, nec veritate, sed quadam specie fallente similia, sicut ipsi prudentiæ astutia. Noueris itaque non officiis, sed finibus à vitis discernendas esse virtutes. Officium autem est, quod faciendum est; finis verò propter quem faciendum est. Cum itaque facit homo aliquid, vbi peccare non videtur, si non propter hoc facit, propter quod facere debet, peccare conuincitur. Et paulò post. Quales virtutes Epicurus introduxit voluptatis ancillas, quæ omnino quidquid facerent, propter illam vel adipiscendam facerent, vel tenendam. Absit autem vt virtutes veræ alicui seruiant, nisi illi, vel propter illum cui dicimus, Deus virtutum conuertit nos. Proinde virtutes, quæ carnalibus delectationibus, vel commodis temporalibus seruiunt, veræ profus esse non possunt. Quæ autem nulli rei seruire volunt, nec ipsæ veræ sunt, veræ quippe virtutes Deo seruiunt, in hominibus quidem à quo donantur hominibus: Deo seruiunt in Angelis à quo donantur Angelis. Hæc D. Augustinus, rectè

ostendens in virtutibus præcipuam rationem habendam esse intentionis rectæ, præsupposita bona materia debitis circumstantiis munita, quod ipse officium vocat.

Fufius hoc ipsum explicat Diuus Bernardus, dicens, duo esse in intentione, quam ipse faciem animæ vocat; de qua Saluator, Cum ieiunas, faciem tuam lanas; scilicet, rem & causam: seu quid intendas, & propter quid. Ex his sanè duobus animæ vel decor, vel deformitas iudicatur. Si quis enim animum intendat veritati inquitendæ, atque id solo veritatis amore, nonne is tibi videtur & rem & causam habere honestam? Quod si minimè quidem veritatis desiderio, sed aut inanis gloriæ, aut curiositatis, aut qualiscumque commodi temporalis obtentu veritatem intendit, non dubitabis iudicare ex parte deformem, quem causæ fœdat turpitudine. Si verò nullis honestis studiis intendat, sed carnis illecebris, quales illi, quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum: ex vtraque parte fœdissimus iudicabitur, in cuius intentione, res & causa reprobata inuenitur.

Propter quæ summo studio curandum est, vt omnis obliquitas ab intentione repellatur, ne vniuersum opus vitietur; sic enim interpretatur Diuus Augustinus, & alij Patres, quod Christus Dominus dixit, Lucerna corporis tui est oculus tuus; si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit; si autem fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. Oculum (inquit D. Gregorius) est suum opus præueniens cordis intentio, quæ priusquam se in actione exercent, hoc quod appetit, cõtemplatur. Corpus verò vocatur vnaquæque actio, quæ intentionem suam quasi inuentem oculum sequitur: quæ si simplex, & pura est, totum opus illustrat, & rectificat: si autem nequam est, totum fœdum, & tenebrosum reddit. Deinde intentio (vt idem Sanctus docet) est basis operis, & cuiuscumque spiritualis ædificij: nam sicut fabrica columnis, & columnæ basibus innituntur; sic vita nostra virtutibus, virtutes verò in intima intentione subsistunt. Si autem basis super arenam, vel terram mobilem collocetur, & non super petram, & firmum fundamentum, citò corruet ædificium: ita etiam si intentio nitatur temporali & apparenti bono instabili, & citò perituro, virtus subsistere non valet; imò non erit virtus: nam virtus ex propria natura stabilitatem & firmitatem petit. Fundanda est ergo intentionis basis supra bonum æternum & stabile, quod est ipsa virtus, vel Christus & Deus, cuius gloria & voluntas per ipsam quæritur, vt sic perpetuo stare valeat. Vnde non pensandum est (inquit) bases quid sustineant, sed vbi sustententur, quia nimirum quantumlibet sint summa opera, inaniter fiunt, si intentiones cordium extra æternitatis fundamentum deflectuntur.

Hinc fit aduersarium valdè satagere operis intentionem vitare, quia si semel (ait) cor in intentione corrumpitur, sequentis actionis medietas, & terminus ab hoste callido securè possidetur; quoniam totam sibi arborem fructus ferre conspiciunt, quam veneni dente in radice vitiauit. Vnde mulieri dictum est, ipsa conteret caput tuum; id est, malam, & tortuosam intentionem, qua suis operibus insidiaberis, ne villo modo contra illam præualeas, aut caput erigas. Et hæc

Ser. 40. in Cant. Mat. 6. v. 17.

Mat. 6. v. 22. Lib. 1. de ser. Do. in mote c. 22. 10. 4. lib. 18. Mor. c. 6.

Lu. 11. v. 34. Hoc etiã inf. l. 4. Exhort. 12.

Mat. 7. v. 27.

Lib. 1. Mor. c. 19.

Gen. 3. v. 15.

Matth. 10. v. 16. Hom. 34. in Matth.

Matth. 6.

Matth. 6. v. 3.

Luca 8. v. 58. Ioan. 6. v. 26.

Matth. 6. v. 33.

Sap. 8. v. 9.

Sap. 7. v. 11.

Prou. 3. v. 16.

Serm. 5. de quadragesima.

forte de causa Christus Dominus à serpētibz prudentiam discere monet, cum ait: Estote prudentes sicut serpentes: nam sicut hi (velut D. Chryostomus notat) caput suum præ omnibus obseruant, ita tu intentionem illam seruare cures, vnde totius corporis, seu actionis vita procedit.

Propter quæ Christus Dominus in sermone insigni, quo legem Euangelicam promulgauit, nihil charius habuit, quam intentionis rectitudinem commendare in oratione, ieiunio, elemosyna, & in omni opere iustitiæ, ac virtutis: secretum in omnibus præcipiens, non quia nollet opera fieri coram hominibus, sed quia oportebat intentionem esse secretam, qua soli Deo placere studeremus, ac si à nullo alio, quam à solo Deo videremur. Quod summe amplificans ait: Ne sciat sinistra tua quod facit dextera tua, id est in tua intentione nihil sit sinistrum, nihil obliquum, aut curuum, totum sit dextrum, totum rectum, & ad Deum solum directum: & eos qui sinistra aliqua intentione ipsum quærebant, repellere statim, sicut cum dixit cuidam. Vulpes soneas habent, &c. Et alijs, Quæritis me, quia manducaſti ex panibus: operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Propter hunc enim finem ego quærendus sum, non propter bona quæ pereunt, etsi quærentibus regnum Dei, & iustitiam eius etiam adiciam illa.

Sed subtilius solet hostis adolescentulas, & tyrones decipere, dum virtutes desiderant, & quærunt, aut eas exercent, non quidem propter se ipsas, sed propter bona quædam eis annexa, similia valde temporalibus in quæ natura corrupta propensa est, nimirum propter spirituales delectationes, præclaros honores, & ingentia commoda, quæ virtutibus sociantur. Audientes enim aut forte experientes, quod ait Salomon de diuina sapientia: Proposui hanc adducere mibi ad conuiuendum, sciens quoniam mibi communicabit de bonis, & erit allocutio cogitationis, & tædij mei. Habebo propter hanc claritatem ad turbas, & honorem apud seniores iuuenis, & acutus inueniar in iudicio, & in conspectu potentium admirabilis ero. Rursus venerunt mibi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius. Longitudo dierum in dextera illius, & in sinistra illius diuitiæ & gloriæ. Cum igitur hæc bona sapientiam, & virtutem comitentur; quidam quærunt illam propter bona, quæ habet in dextera, non vt virtutis propria, sed vt sibi delectabilia, commoda, & honorifica, abutentes bonis, quæ Deus annexit virtutibus, vt suauis illas quæreremus. Nam sicut delectatio annexa est cibo, non vt propter delectationem comedatur, hoc enim vitium est gula; sed vt cibum ad vitæ sustentationem necessarius debito ordine sine fastidio sumatur: sic virtus non est quærenda præcipue propter delectationem, etiam spirituales, quæ illam comitantur, sed propter se ipsam: alioqui obliqua erit intentio, & gula quædam spiritualis multarum imperfectionum radix. Propter quod sæpe Deus has aufert sensibiles consolationes, sicut notat D. Bernardus, vt virtutes ipsas non pro delectatione quam sentimus, sed pro virtutibus ipsis, & pro solo Dei beneplacito tota intentione, etsi non tota affectione sectemur. Nam qui virtutes propter consolationes quærunt,

mox tristantur, murmurant, conqueruntur de Deo; & ipsa virtutis opera aut omittunt, aut negligenter agunt: quemadmodum filius ille senior, qui luore correptus patri insultauit, quod nunquam dedisset illi hædum, vt epularetur cum amicis suis, cum tamen filio prodigo conuiuium fecerit ex vitulo saginato, & tamen iustè, & piè pater negauit, quod desiderabat, quæ ob eius obliquam intentionem consolatio illa non esset ei viculus ad nutriendam vitam, sed hædus qui est reprobationis symbolum; & in ipsius virtutis detrimentum vergeret; nam vel non esset vera virtus, quæ ob talem delectationem præcipue exercetur, vel adeo imbecillis, & imperfecta, vt parum prodesset, & cito euanesceret.

De recta & simplici intentione quæ vna est, & multiplex. §. 2.

RECTA igitur intentio circa virtutes ea dicitur, quæ eas quærunt, & exercet propter se ipsas. Quia scilicet conformes sunt regulæ rationis, & legi Dei, ac diuinæ voluntati, ipsique maximè placent, & nos ei coniungunt, & in magnam ipsius gloriam cedunt: non deflectendo animum ad quærendum illas propter bona temporalia, & terrena, vel virtute indigna: intendere autem in virtutes hoc modo, est intendere in ipsum Deum, seu ad Deum ipsum dirigere: & hæc etiam vocatur, Oculum simplex, vel simplex intentio. Nam sicut recta dicitur, quæ ad Deum tendit sine obliquitate, ita simplex quæ ad vnum tendit sine mixtione alicuius contrarij, vel Deo aduersi. Nam simplicitas, vt inquit D. Thomas, est virtus, qua animus non tendit in diuersa, sed idem intendit interius, & exterius, & quod exterius exequitur opere, consentaneum est intentioni, quam habet in corde. Vnde intentio simplex est, quæ solum quærunt Dei gloriam in operibus bonis, licet inter se varia sint; quia hoc ipsa opera bona exigunt, vt propter Deum fiant. Iuxta illud Pauli: Sine manducatis, sine bibitis, siue aliud quid facitis omnia in gloriam Dei facite. Nam vt dicit D. Basilius, vniuersalis est vita Christiana, ad vnam tendens intentionem scilicet gloriam Dei: multiformis vero & varia est, quæ de foris sunt pro libitu suo variata. Et hoc modo exponit quod Christus Dominus dixit Martha; Porro vnum est necessarium. Et D. Bernardus simplicitatem definens ait: Simplicitas est perfecta ad Deum conuersa voluntas, non ambiens multiplicari in seculo, vel est in conuersatione vera humilitas, virtutis magis conscientiam amplectens, quam famam. Iniquorum enim intentiones multiplices sunt, & multoties sibi inuicem repugnantes, nec ad vnum reducuntur, nisi forte ad amorem sui inordinatum. At iustorum intentiones, licet multiplices fines particulares inspiciant, omnes tamen ad vnum Deum vltimum finem, eiusque gloriam propagandam destinantur.

Vnde triplicem gradum intentionis simplices licet distinguere. Primus qui omnem rei contrariæ Deo, & virtuti mixtionem excludit. Et hæc communis est omnibus iustis. Sub hac autem duplicem intentionem assignat D. Bernardus: alteram eorum, qui vitæ actiue incumbunt; quæ quidem tendit in aliud, quam in Deum, sed

Luc. 15. v. 29.

Matth. 6. v. 22. Luca 11. v. 34.

22. q. 109. ar. 2. ad 4. & q. 111. ar. 3. ad 2.

1. Cor. 10. v. 31. Apud Bonau. vbi supra dist. 5.

Luca 10. v. 42. Ad fratres de monte Dei, columna 6.

Serm. 40. in Cant. d. Bonau. supra d. 3.

propter Deum. Admittit enim mixtionem a- licuius diuersi à Deo, sed non nisi propter ipsum, quæ (inquit) licet nihil dixerim habere deforme, non tamen ad perfectum affirmauerim peruenisse decoris; quippè quæ adhuc instar Marthæ sollicita est, & turbatur erga plurima, & non potest terrenorum actuum vel tenui pulvere non respergi: altera vero intentio est, quæ solum in Deum tendit, & propter ipsum solum. Et hæc est propria contemplatiuorum, & est magis simplex, quia nihil etiam diuersum in eo actu intendit. Et hoc modo explicat quod ait Sapiens, In simplicitate cordis quærit illum. Id est non aliud tanquam illum, non aliud præter illum, non aliud post illum, simplex natura Dei simplicitatem cordis exquirat, Et cum simplicibus sermone eius. Dicit autem non esse quærendum aliud tanquam illum, propter hypocritas, & illusos, qui se, suæque quærent, putantes se quærere Deum: nec aliud præter illum, propter eos qui externis negotiis mancipantur, quod alienum est ab his qui contemplationi vacant: nec aliud post illum, vt perseveranter quærant, non cito eum relinquentes, vt ad alia conuertantur.

Sap. 7. v. 1. In serm. 2. exhortatio ad fratres circa id hæc est generatio quærentium eum. Prou. 3. v. 31.

Psal. 118.

Iuxta Septuaginta.

Præcellentiæ huius simplicissima intentionis ex Sanctorum testimonio comprobantur. §. 3.

QVAM sublimis autem sit hæc intentio, quamque proficua & iucunda, miris modis sancti Patres declarant, ex quibus nonnullas illius colligemus præcellentiæ, & insignes proprietates: & prima sit, quod huiusmodi dilectio Dei se ipsa contenta est, & ideo summè recta, & simplex: quia ad aliud non deflectitur, nec illi quantum est ex se miscetur. Quod sic explicat D. Bernardus; Amor per se sufficit, ipse per se placet, & propter se. Ipse meritum, ipse præmium sibi est amor, præter se, non requirit causam, non fructum. Fructus eius vsus eius, amonia amo, amo vt amem. Et paulò post. Magna res est amor, sed sunt in eo gradus. Sponsa in summo stat. Amant enim filij, sed de hereditate cogitant, suspectus mihi est amor, cui aliud quid adipiscendi spes suffragari videtur. Infirmus est, qui fortè spe subtracta, aut extinguitur, aut minuitur. Impurus est qui & aliud cupit. Purus amor mercenarius non est, de spe vires non sumit, neque tamen diffidentia damna sentit. Sponsa hic est, quia sponsæ res, & spes vnus est amor. Idem sensus prolequitur in alio loco dicens: non sine præmio diligitur Deus, est absque præmij intuitu diligendus sit. Vacua namque vera charitas esse non potest, nec tamen mercenaria est. Amor se ipso contentus est, habet præmium, sed id quod amat. Verus amor præmium non requirit, sed meretur. Hæc & alia huiusmodi pronuntiata de perfectissimo amore intelligenda sunt: nam questio præmij suum gradum habet, sed inferiorem.

Serm. 83. in Cant.

Tractatus de diligendo Deo. §. dido provide seu non enim.

Serm. 49. de verbis Domini.

Ex D. Bernardi in tractatu citato. Petri. v. 22.

In Psalmâ 53. v. 8.

Sed audiamus D. Augustinum, qui clarius amorem istum castum vocat, & ex pura coniugum castitate illum explicat, contra eos qui annunciant Euangelium non rectè: qui est rectam rem faciant, non sunt recti, & quare (inquit) non sunt recti? quia aliud quam Deum quærunt in Ecclesia, si Deum quærerent, casti essent, quia legitimum sponsum anima Deum habet, quisquis à Deo præter Deum aliquid quærat, non castè Deum quærat. Si vxor amet maritum, quia diues est, non est casta, non enim maritum amat, sed aurum mariti, si autem vere maritum amet, etiam pauperem plus amat, quia cum misericordia amat. Deus autem noster nunquam pauper esse potest, diues est, ipse fecit omnia non tamen tibi promisit, nisi se inuenis aliquid preciosus, & hoc dabit. Hæc Augustinus, rectè vocans hanc intentionem castam, & castæ Dei sponsæ propriam quæ ad omnes actiones extendenda est, vt qui castè amat, castè ieiunet, oret, det elemosynam, & obediat, sicut scriptum est: Animas vestras castificantes in obedientia charitatis, vt castitas, ac puritas intentionis in obedientia & dilectione; castam & puram, Deoque gratam faciat animam. Hinc idem Augustinus aliam infert huius amoris, & intentionis excellentiam, quæ est spontaneè & gratis omnino diuino obsequio se mancipare, iuxta id quod dixit Dauid: Voluntarie sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo Domine, quoniam bonum est. Quid est (inquit) voluntariè sa-

crificabo tibi? Dicam. Capiat, qui potest, credit qui non potest, & oret vt possit. Sacrificium hoc est de quo ait: Sacrificium laudis honorificabit me. Quare voluntariè? quia gratis amo quod laudo. Laudo Deum & in ipsa laude gaudeo. Laudetur Dominus voluntate, ametur charitate: gratuitum sit, & quod amatur & quod laudatur, quid est gratuitum? ipse propter se non propter aliud: si enim laudas Deum, vt det tibi aliquid aliud, iam non gratis amas Deum. Erubesceres, si te vxor tua propter diuitias amaret, & forte si tibi paupertas accideret, cogitaret de adulterio. Cum ergo te à coniuge gratis amari velis, tu Deum propter aliud amabis: quod præmium accepturus es à Deo. O auare! non tibi terram, sed se ipsum seruat. Voluntariè sacrificabo tibi, non ex necessitate. Si enim propter aliud laudas Deum, ex necessitate laudas, si adferet tibi quod amas non laudares Deum. Ipsum gratis dilige, quia melius ab eo non inuenies quod det, quam seipsum, Et confitebor, ait Dauid, nomini tuo, quoniam bonum est. Ob nihil aliud nisi quia bonum est, quia nihil melius inuenio, quam nomen tuum. Ita D. Augustinus. Sed amplificat D. Bernardus declarans similem locum Psalmistæ: Confitemini Domino quoniam bonus. Est (ait) qui confitetur Domino, quia potens est, alius quia bonus sibi, alius vero simpliciter, quia bonus est: primus seruus est, & timet sibi, secundus mercenarius, & cupit sibi, tertius filius, & desert patri: itaque & qui timet, & qui cupit, & vtrique pro se agunt: solaque in filio est charitas, non quærit quæ sua sunt. Amor iste merito gratus, quia gratuitus. Amat haud secus, quam amatus est, amat quærens vicissim & ipse nõ quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi, quem admodum ille nostra, vel potius nos, & non sua quæsiuit. Hinc breuem, sed feruentem iaculatoriam orationem accipe quam sæpius repetas: Diligam te Domine, sicut diligor à te. Tu me diligis (vt scriptum est) spontaneè, & omnino gratis, nullum à me lucrum, vel emolumentum expectans, ego etiam te diligam omnino spontaneè, & gratis etiam si à te nullum aliud lucrum, aut præmium sperarem: quia te diligere est mihi lucrum, & sufficiens præmium.

Psal. 49. v. 23.

Psal. 117. v. 1. tract. de diligendo Deo. prope finem.

Nota.

Lib. de vera religione c. 47. to. 1.

Psal. 72. v. 25. & 28.

Ad Rom. 8. v. 35.

Ex hac præcellentiâ alia quarta oritur, quod hic amor est firmissimus, & quasi inuincibilis, & insuperabilis. Nam cum nihil aliud quam Deum quærat, quantumvis cætera mutantur, ipse non mutatur, quia non illis sed soli Deo adhæret. Iste (inquit D. Augustinus) qui tantum diligit Deum, & proximum propter Deum, tantum Deo indiget, cui adherendo beatus est, nemo autem illi eripit Deum. Ille ergo verissime, atque certissime inuictus homo est, qui coheret Deo, non vt ab eo aliquid boni extra mereatur, sed cui nihil aliud quam ipsum hære Deo bonum est. Qui dicit cum Psalmista: Quid mihi est in cælo, & à te quid volui super terram? Propter hoc enim dixit Paulus: quis nos separabit à charitate Christi, non tribulatio, & angustia, nec reliqua quæ commemorat, à quibus vincit non poterat, quoniam illa non amabat, imo contemnebat, dum suum amorem in solo Deo fixerat. Vnde qui huiusmodi est, tanquam strenuus ambidexter vtraque manu pro dextera vtitur, & eodem feruore amat Deum, & illi ob-

sequitur in prosperis, & in aduersis, in consolationibus, & in desolationibus, quia sicut non diligit Deum propter illas, ita non omittit diligere propter has. Histandem gradibus peruenitur ad vltimum, & supremum amoris ac rectæ & simplicis intentionis, quæ nuda est non solum ab omnibus rebus mundi, sed etiam à seipso, omnique prorsus propria utilitate præter Deum, illo solo contenta, quia nec se ipsum diligit, nisi propter Deum, vt adhærens illi vnus spiritus fiat. Plura de hoc D. Bernardus exclamans: O amor sanctus, & castus, ô pura & defæcata intentio voluntatis: eo certè defæcator & purior, quo in ea de proprio niliam admixtum relinquitur; eo iam suauior, & dulcior, quo totum diuinum est, quod sentitur. Sic affici, deificari est. In hoc gradu consistit summa spiritus paupertas, quæ omnibus creatis renunciat, solo contenta creatore: quam comitatur perfectissima quædam cordis resignatio in Dei beneplacitum, ad carentium, si ipsi placuerit, omnibus donis, ac bonis creatis, præter ipsius gratiam, & amicitiam, & virtutes, quæ nos illi charos reddunt, cuius voluntatem omnibus propriis commodis anteponit: ita vt si ad eius gloriam expediret, paratum sit perpetuo vel ad tempus eius visione carere, & inferni penas sustinere, dum tamen charitas non excideret: in huncque sensum adduci solet, quod dixit Paulus, Optabam ego anathemae esse à Christo pro fratribus meis, & quod olim dixerat Moyses, Aut dimitte eis hanc noxam; aut si non facis, dele me de libro tuo. Qui actus adeo insignes, sicut non sunt proponendi, vel consulendi tyronibus, & imperfectis, ac tepidis, ne tanto splendore excæcati succumbant, & deficiant: ita solent esse valde proficui perfectis, vt summam sui erga Deum amoris magnitudinem exerant, & testentur. Plura circa hunc gradum referunt Thomas de Chempis, & Ludouicus Bloisius plurimos citans doctores mysticos. Nobis satis sit autoritas D. Dionysij affirmantis in Scriptura Seraphinos, id est, ardentis depingi nudos, & discalceatos ad significandum eos qui vehementi Dei amore ardent liberos esse, absolutos, & expeditos, atque exterioris omnis adiectionis labe puros, vt ad diuinæ simplicitatis similitudinem pro viribus tendant. Cum vero hanc rerum creaturarum etiam secundum affectum habeant nuditatem, suis tantum aliis conteguntur, id est propriis virtutibus, quibusdam nempe moralibus, à lumbis vsque ad pedes, dum passiones & affectiones inferiorum appetituum moderantur: aliis autem contegunt vsque ad caput, dum affectus omnes erga Dei cultum componunt, & ad superna eleuant. Quod si dixeris hanc nuditatem & intentionis perfectionem propriam esse beatorum, in promptu est responsio, ideo Christum Dominum tibi, & cunctis fidelibus indixisse, vt in oratione quotidiana Deo diceret; Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terra. vt ij qui sunt in terra, ad eam intentionis perfectionem aspirant, quam habent Sancti in cælo.

Prosequitur hoc D. Bonau vbi supra dist.

Tract. de diligendo Deo. §. felix qui ad quantum.

Ad Rom. 9. v. 3. Exod. 32. v. 32.

In contemp. pru mundi lib. 2. c. 11. & 1. 3. c. 16. & 19. & 36. & 42.

Spirituali c. 2. & 7. in appendice sequenti.

De celesti hierarch. c. 15.

Matth. 6. v. 6.

§. 4.

PARS TERTIA LIBRI SECUNDI.

De miseris culpa, & pœna quæ tolluntur vel superantur per Christi gratiam, sine qua nos vincunt.

TEXTVS.

Nigra sum, sed formosa, filia Ierusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. Nolite me considerare quod fusca sim, quia decolorauit me Sol. Filij matris meæ pugnaverunt contra me, posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodiui.

RATIONEM reddit sponsa eius, quod prædixerat, petit trahi à Deo, quia ex se nigra multis miseris obnoxia. Sed quia tracta est, & introducta in cellaria regis, facta est formosa. Deinde nigredinis causas fusius nariat, & quid præsentis Dei gratia, quid vero ipsa absente, sequatur explicat, obscuris quidem, sed pulchris metaphoris, quæ tamen eiusdem gratiæ iuamine explanare conabimur.

EXHORTATIO XVIII.

De nigredine culpa, vel pœna, & de pulchritudine gratiæ omnium iustorum Ecclesie militantis; & qua ratione liceat se pulchrum, & iustum putare, & aliis id manifestare.

Nigra sum, sed formosa, filia Ierusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis.

NGREDIMUR nouam mysteriorum Dei abyssum, partim atram, partim pulchram, sed vtramque tenebris circumuolutam. Posuit enim Deus tenebras latibulum suum. Nunquid non tenebrosa est iudiciorum Dei abyssus, cur permittat quosdam homines nigros esse per culpam, alios vero formosos per gratiam? & cur quosdam sinat in nigredine sua permanere vsque ad mortem, alios vero per penitentiam, inde transferat in pulchritudinem? quare etiam velit plurimos huius vitæ miseris, & ærumnis

Plera de hoc in exhort.

Matth. 22. v. 37.

1. Cor. 10. 14.

Tract. 7. in r. Canon. non. Ioannis.

Serm. 69. in Cant.

VERSVS 4. VERSVS 5.

atros esse, ac deformes, alios vero honoribus, & prosperitatibus candidos, ac speciosos. Indica mihi (ait Dominus ad Iob) si nosti omnia, in qua via lux habitat, & tenebrarum quis sit locus, ut ducas unum quodque ad terminos suos & intelligas semitas domus eius. Ac si diceret: hoc tuam excedit intelligentiam, mihi autem est apertum, qui omnia noui, & cordium ac renium sum scrutator. Vnde certo scio, quis hominum sit habitaculum lucis, quis tabernaculum tenebrarum, quis in eo tabernaculo permanebit vsque in finem, vel quis ex vno transferetur in aliud. Homines autem hoc latet, nam multi teste Isaiæ dicunt malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, amarum in dulce, & dulce in amarum. Plerumque se putant formosos, cum sint nigri: est enim via, quæ videtur homini recta & nouissima eius ducunt ad mortem, & sunt impij qui ita securi sunt, ac si iustorum facta habeant: quod in parabola Pharisei, & Publicani Christus Dominus clarè ostendit, vt superbos homines confunderet. Nam Phariseus se putabat iustum, cum esset peccator: publicanus vero peccatorem, cum tamen iam esset iustificatus præ illo.

§. 1.

IN hanc igitur abyssum nos cogunt intrare verba sponsæ dicentis: Nigra sum sed formosa, filia Ierusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. Dirigit autem hanc nouam dramatis partem ad filias Ierusalem, siue per has intelligas sponsæ æmulas, ei nigredinem improperantes: quæ licet nomine sint Ierusalem filia, merito tamen inter filias Babylonis computantur: siue intelligas adolescentulas quæ sponsum diligebant, quas adhuc rudes in via Domini docere cupit, quod eas oportet scire, ne à veritatis ac virtutis tramite recedant: nisi fortè velis verba dirigi ad filias Ierusalem cœlestis, quæ sunt Angelicæ virtutes, quas alloquitur, sicut amici inter se confabulantur, vt solatium ex mutuo colloquio recipiant. Nam illæ nunquam fuerint fuscæ, cum eas nunquam tetigerit vllum culpæ, vel pœnæ damnus: ipsa vero fusca sit in hoc mortali corpore immersa, audet tamen cum eis loqui, & amicitiam inire, quia facta est formosa & Deo chara. Possunt autem hæc epitheta nigra, & formosa, vel ad diuersas personas eiusdem Ecclesie referri, quæ cum vnum corpus mysticum constituat, ratione prauorum hominum dicatur nigra, propter iustos vero formosa: quem sensum fusius postea prosequemur. Nunc autem respectu earundem animarum, illa interpretabimur, quæ diuersa ratione nigra, & formosa, siue in diuersis temporibus, siue eodem tempore nuncupantur. Sponsa igitur in cellariis Dei contemplans eius magnalia, duo se didicisse insinuat: alterum quod habet ex propria natura corrupta per peccatum Adæ; alterum quod obtinet ex diuina gratia. Vnum quod accidit illi ex malitia hominum, vel dæmonum: aliud quod prouenit ex benignitate conditoris. Et quia homines vident, quæ apparent foris, Deus autem intrinsecus cor, vnde illi sapè falluntur, Deus vero falli nequit,

ideo vtramque coniungens ait: Nigra sum, sed formosa. Nigram se vocat in colore, sed formosam iuxta id quod modo est: quod aptè stare potest, si textum Hebræum attendas, in quo nullum apponitur verbum; sed tantum dicitur, nigra ego, sed formosa. Septuaginta vero, & Vulgata addiderunt verbum sum, quod tamen seruandum est.

Subdit autem: Sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. Potest autem vtraque similitudo coniunctim aptari nigredini, & formositati, vt sensus sit: sum nigra, sed formosa eo modo, quo tam tabernacula Cedar, seu Arabum, quam pelles operientes tabernacula, vel tentoria Salomonis, foris quidem sunt nigra, quia ardore solis exulta, imbribus & puluere oppleta: intus autem sunt formosa, quia pulchro fulgent opificio, auro & margaritis, rebusque preciosis abundant. Arabes enim dices erant, sed ditior Salomon. Vel (quod probabilius est, & communius apud Patres) diuisim accipiendæ sunt hæc similitudines, vt dicatur nigra sicut tabernacula Cedar, quæ vndique vilia erant, & atra. Quadratque nomen Cedar, quod tenebræ interpretatur. Formosa vero sicut pelles Salomonis, eius tabernaculum operientes: quæ ex omni parte pulchræ erant, & candidæ, ac regio exornata cultu, cum eius imperium esset pacificum, & bellorum expers; vnde tentoria solent denigrari. Nisi manis per pelles intelligere aulæ, vel cortinas preciosissimas, quibus Salomonis cubile, aut lectus operiebatur. Hæc pro explicatione litteræ dicta sint. Iam ad reconditos sensus accedamus, qui multiplices sunt, eo quod multiplex est nigredo, de qua hic fit mentio: quæ scilicet contrahitur, vel ex peccato originali, vel actuali, vel ex carnis rebellionem, vel ex pœnis, & afflictionibus, aut voluntariè assumptis, aut ex complexione corporis, aut tentatione dæmonum, vel hominum persecutione prouenientibus, quæ omnia tolluntur, aut vincuntur per Dei gratiam, in qua vera anima pulchritudo consistit. Nam quantumuis homo pulcher sit corpore, vt diuitis, scientis, dignitatis, & aliis gratis gratisdatis polleat, si gratia gratum faciens desit fœdus est coram Deo & deformis, si hæc vero addit, etsi cætera desint formosus vocatur.

Hinc triplex hominum genus distinguere oportet. Quidam enim sunt omnino nigri candore diuinæ gratiæ priuati, vt peccatores qui lethali culpa sunt infecti maximè autem damnati; qui omnium sunt nigerrimi, & horrendè fœdissimi: alij è contra sunt omnino candidi & formosi, vt beati qui in Ecclesia triumphanti degunt, in qua nulla est macula, vel pœna aut miseria; sed cuncta hæc procul abiere. Alij vero medium statum sortiuntur, vt sunt omnes iusti Ecclesie militantis, qui viatores dicuntur, & in corpore peregrinantur: qui quidem partim sunt nigri, vel quia aliqua labe culpæ saltem venialis sunt infecti, vel quia aliqua pœna & miseria quamdiu viuunt in corpore sunt oppressi (vocamus autem hic pœnam, non quæ infligitur propter culpam, sed generaliter omnem miseriam, & afflictionem vnde cumque prouenientem) quare de omnibus, & solis iustis militantis Ecclesie hæc verba intelliguntur: Nigra sum, sed formosa. Aptissime autem comparatio desumitur à tabernaculis

Ita Orig. hom. 2. ex Nyssenus hom. 1. Bern. ferm. 28. in Cant.

Orig. hom. 1. ex duabus Greg. Papa Bernardus ferm. 26. Beda, Anselmus & alij.

Ita Orig. hom. 2. ex Athanas. in synopsis & Theodor. rectus. Ita Orig. hom. 1. ex duabus. Casiodorus Beda.

Aponius.

PRO DOMINICO POST PENTECOSTEN.

Psal. 17. v. 12.

Cedar, & tentoriis Salomonis, quæ sunt militum habitacula, aut per desertum peregrinantium ubi non inuenitur diuersorium, vel domus fixa: vt intelligeremus Ecclesiam loqui de seipsa, vt militans est, & viatrix. Sic enim simul nigredinem cum formositate coniungit.

Pulchritudinem gratiæ à nullo iusto certo cognosci nisi ex coniecturis. §. 2.

SED non modica nobis hinc suboritur quæstio, quam ante omnia dissoluere oportet, eritque perutilis solutio: etsi enim sponsa certo sciat, & affirmare possit se nigram fuisse, aut esse, quia peccata, & miseria omnibus sunt notæ: quomodo tamen potuit tam asseueranter affirmare, & testari se pulchram esse? Respondere enim possent ei filia Ierusalem, eius æmula; tu de te ipsa testimonium perhibes, testimonium tuum non est verum: maximè cum sit de re occulta, & soli Deo nota. Si quidē Ecclesiastes dixerat: Sunt iusti, atque sapientes, & opera eorum in manu Dei, & tamen nescit homo curram amore, an odio dignus sit. Sed omnia in futurum seruantur incerta. Loquitur autem non de quouis homine; Nam peccator certo potest scire se esse dignum odio; sed de iusto, de quibus prædixit, sunt iusti, & opera eorum in manu Dei. Quod sic interpretatur D. Hieronymus, iustos scire non posse vtrum à Deo amentur an non, sed ambiguos fluctuare, vtrum ad probationem sustineant quæ sustinent, an ad supplicium. Quod de seipso testatur Iob dicens: Si iustificare me voluero, os meum condemnabit me: si innocentiam ostendero, prauum me comprobabit, etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. Cuius rationem reddens D. Paulus ait: Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum, qui enim iudicat me Dominus est, & fortè nigredinem inuenit ubi putant homines esse pulchritudinem, propter quod constanter affirmat Salomon: Quis potest dicere mundum est cor meum, & purus sum à peccato? Non inquit vt bene notat Beda; quis habet mundum cor? nam multi habent illud, dicente Domino; Beati mundo corde, sed tantum ait; quis potest hoc dicere, & de se testari? Nam licet mundum cor habeat, non potest certo scire, certitudine fidei infallibili, vt in Tridentina synodo diffinitum est: nam etsi quis sacramentum recipiat, quod peccatum remittit, & gratiam confert, nescit tamen an dispositionem attulerit, quæ ad gratiam obtinendam necessaria erat, nisi fortè ex speciali privilegio Deus velit illud alicui reuelare, sicut reuelatum est Moyfi, beatissimæ Virgini, Magdalenæ, Paulo, & quibusdam Sanctis, vt de beato Antonio refert D. Athanasius in eius vita, de S. Galla D. Gregorius, de S. Francisco D. Bonauentura. Cæterum hæc reuelatio raro fit, nec communiter expedit hominibus certos ita esse de propria gratia: facile enim vt docent D. Augustinus, ac Gregorius, superbirent, & alios contemnerent, ac sanctitatem amitterent, sicut Pharisæus, qui se iustum putabat, omnes aspernabatur, & etiam Publicanum qui cum ipso in templum ascenderat, credebat se tantum formosum, & alios nigros, & ideo factus est niger, & humilis publicanus, formosus. Propter quod

Ioan. 8. v. 13.
Eccles. 1. v. 7.
Ibidem.
Iob. 9. v. 20.
1. Cor. 4. v. 4.
Prou. 20. v. 9.
Sessio 6. c. 9. & 16.
Exod. 33. v. 17.
Luc. 1. v. 28.
Luc. 7. v. 47.
2. Corint. 11. v. 9.
4. Dialog. c. 13.
In eius vita c. 3.
Lib. de corrept. & gratia c. 13.
Lib. 9. Moral. c. 17.
Luc. 18. v. 9.

idem D. Gregorius illustri femina, quæ per ipsum de suorum peccatorum remissione reuelationem obtinere desiderabat, respondit talem reuelationem ei non fore proficuum, sed melius esse semper trepidam culpam metueret, & quotidianis fletibus lauare, quia securitas solet esse mater negligentia, & ideo de propitiato peccato non debemus esse sine metu: sed beatus vir qui semper est pauidus. Vnde mirabili prouidentia, cum Dominus alicui reuelat esse sibi gratum, & ad gloriam electum, tanta eum prænunit humilitate, vt simul cum timore, ac tremore salutem suam operetur. Sicut Paulus cui dictum est: Sufficit tibi gratia mea: & qui sciebat repositam sibi coronam iustitiæ etiam dicebat: Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo: ne forte cum aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Reuelatio enim etsi auferat molestantem anxietatem; non tamen cautum timorem virtutibus annexum, qui magnam præbet securitatem. Sed esto tam infallibilis certitudo gratiæ haberi nequeat, læpius tamen obtineri potest alia probabilis notitia, ex quibusdam signis & coniecturis, quæ viros iustos in hac peregrinatione, & in tot procellarum periculis maximè consolantur. Iuxta illud D. Pauli, Accepistis spiritum ad Romæ adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus, Abba pater. Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filij Dei, & quomodo reddidit? Operando nimirum tales effectus intra animam, qui proprij sint diuini spiritus, per quos prudenter coniecturet adesse intra illam. Huiusmodi autem effectus & testimonia sunt, quæ hæctenus sponsa experta erat in se ipsa, nempe ardens desiderium diligendi Deum, quo flagrabat cum dixit: Osculetur me osculo oris sui. Nam teste D. Gregorio, qui vehementer desiderat Deum diligere vel ab eo diligere, profecto iam intra se habet eum, quem desiderat, & diligitur ab illo, cum scriptum sit, ego Diligentes me diligo. Deinde cito à Deo exaudiri, & crebro, sicut ipsa innuit exaudita esse, indicat, inuenisse gratiam apud ipsum scilicet. Siquidem D. Ioannes ait, quidquid petierimus accipiemus ab eo, quoniam mandata eius custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo facimus. Tertium signum est magnificere Dei gratiam, & illam præponere omnibus terrenis, ac voluptatibus huius vitæ, propter quod dixit, Meliora sunt vbera tua vino. Qui enim cuncta arbitratrur tanquam stercorea, vt Christum lucrifaciat, profecto iam lucratus est illum; nisi enim Christum iam possideret, non tam hilariter terrena cõtemneret. Et hinc sumitur quartum indicium, quod est spiritualis dulcedo, quam de vberibus Dei sugit, & copiosa effusio deuotionis, ac lætitiæ, quam recipit ab ipso Deo, cui dixit: Oleum effusum nomen tuum, quæ cum ita abundans est, vt iugum Domini faciat suauem & onus leue, amara conuertat in dulcia, & aspera in vias planas, indicat etiam animam oleo diuinæ gratiæ splendenter esse, & pulchram. Vnde certius cuncta procedit, quod est vehemens desiderium currendi post Christum sequendo eius vestigia, siue per prospera, siue per aduersa, quod indicant verba illa: Trabe me, post te curremus. Cum enim D. Ioannes moneat, quod qui dicit se manere in Christo, debet sicut ille ambulauit, ambulare. Si quis non solum gessit ambulare, sed etiam currere,

Lib. 6. epist. 22.
Eccles. 5. v. 5.
Prou. 28. v. 14.
1. Cor. 9. v. 27.
Ad Rom. 8. v. 15.
Hom. 30. in Euang.
Prou. 3. v. 17.
1. Ioan. 3. v. 22.
Ad Philip. 3. v. 7.
1. Ioan. 2. v. 6.

currere, sicut Christus cucurrit, signum est, quod in illo manet. Tandem magnum est testimonium pulchritudinis introductam esse ab ipso rege in cellaria, & in cubiculum suum, ubi secreta sua solis amicis manifestat. Nam vos (inquit) dixi amicos, quia omnia quæ audiui à patre meo nota feci vobis.

Propter hæc igitur omnia audacter dicit, Nigra sum, sed formosa. Vel quia loquitur nomine eorum, qui ex privilegio huius formositatis acceperunt reuelationem, vel quia tot præcellerant signa, & coniecturæ mutui amoris inter ipsam, & sponsum, vt prudenter crediderit, ab eo se diligi, illique gratam esse.

Ex duplici causalitatem esse dona Dei secreta manifestare aliis. §. 3.

SED hinc suboritur quæstio non minus difficilis, sed non inutilis, cur sponsa, quæ hortus conclusus, & fons signatus vocatur, aperit os suum coram filiabus Ierusalem, vt se pulchram vocet, ac seipsam de pulchritudine iactet, cum scriptum sit: Laudate os alienum, & non os tuum, extraneus, & non labia tua? Etenim quæ soli Deo placere cupit, apud ipsum, & non apud homines pulchram se esse lætatur. Si nigra apparet filiabus Ierusalem, lætetur de hoc tanquam humilis, & occultet secretam pulchritudinem, ne illam manifestando superbiat, & amittat, sicut amisit Pharisæus inaniter sua ieiunia, & cætera bona propalando. Nam vt inquit Diuus Gregorius, huiusmodi, etsi vera dicant, hæc dicendo aliena faciunt. Quia quaesitis remunerationi fauoribus ab eorum intima retributione euacuantur. Hinc per Psalmistam dicitur: Tradidit in captiuitatem virtutem eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici: virtus quippe & pulchritudo arrogantium inimici manibus traditur, quia omne bonum, quod per concupiscentiam laudis ostenditur, occulti aduersarij iuri mancipatur. Hostes namque ad rapinam prouocant, qui suas eorum notitiæ diuitias denudat. Sed procul abest à Christi sponsa huiusmodi affectio, & intentio vana, cui maximè semper fuit in corde profunda humilitas, sine cuius detrimento ex duplici causa licet dona Dei occulta aliis manifestare, vt idem Diuus Gregorius egregiè docet. Altera est utilitas eorum, quibus hæc propalantur, vt inde ad maiorem Dei gloriam in virtutibus proficiant, vel docenti quæ eos oportet scire maiorem fidem adhibeant. Aliquando (inquit) sancti viri, & coram hominibus compelluntur bona facere, aut eadem hominibus sua facta narrare, sed ad eum finem omnia referentes, vt non ipsi eisdem operibus, sed pater eorum, qui in caelis est, debeat glorificari. Dum enim sancta prædicant, ipsa prædicatio eorum fortasse despicitur, cuius vitam nescitur. Compelluntur ergo vitam suam dicere, vt auditorum suorum valeant vitam mutare. Et facta sua referunt, vt venerationi sint; venerari appetunt, vt reuerenter audiantur. Scriptum quippe est: Cum eleuauerunt animalia de terra, eleuabantur pariter & vota. Quia videlicet, cum auditorum mentes prædicantium vitam suspiciunt, necessariò vit-

Ioan. 15. v. 15.
Cant. 4. v. 12.
Prou. 27. v. 2.
Luc. 18. v. 9.
Lib. 8. Mor. c. 30.
Psal. 67. v. 6.
Lib. 19. Mor. c. 14. & hom. 9. & 19. in Ezechiel.
Ezech. 1. v. 19.

que etiam vim prædicationis admirantur. Sancti ergo viri cum coguntur bona narrare, quæ agunt, non elationi seruiunt, sed vilitati. Hæc Gregorius, superaddens hæc de causa D. Paulum ingenia Dei dona sibi communicata Corinthiis manifestasse, vt eius prædicationem auidè suscipere, & doctrinam magnificerent, nec post pseudo-Apostolos abirent. Quia tamen sancti prædicatores, & honore propter elationem fugiant, & honorari propter imitationem volunt, hinc est quod eisdem etiam propriam paruitatem, quam ex se habent, simul manifestant, sicut sapius fecit idem Apostolus.

Cum igitur sponsa magistra esset filiarum Ierusalem, dum illis loquitur ab humilitate, quæ perfectionis fundamentum est, inchoat dicens: Nigra sum. At ne fortè propter nigredinem contemnatur, addit, sed formosa, vt sic libentius audiat, & ad ipsius imitationem prouocentur. Sed prius nigredinem narrat, quam pulchritudinem, quia sancti viri libentius suas proferunt miseras, vt se demittant, quam gloriosa dona, vt exaltentur. Primum faciunt spontaneè, secundum quasi inuiti, & ab ipsa audientium utilitate coacti. Vnde & Diuus Paulus relatis suis reuelationibus, dixit eisdem Corinthiis: Factus sum insipiens, vos me cogistis. Id est dum me videor commendare insipiens appareo, sed non sum, quia non sponte, sed coactus feci, nec propter meum commodum, sed propter vestrum.

Et hinc est quod huiusmodi viri ita sua dona narrent, vt non se aliis præferant, nec alios aspernentur, nisi forte hæreticos, & falsos doctores, cæteros vero non despiciunt, etsi minus iusti videantur. Vnde apparet ingens superbia illius Pharisæi, qui mala sua reticuit, bona publicauit; non coactè, sed spontaneè, aliis se preferendo, & locium contemnendo.

Alterca causa manifestandi Dei dona est. v. gens necessitas ipsius narrantis, cum ab aduersariis affligitur, & in desperationem pertrahitur, sicut sanctus Iob ab amicis insultabatur; ne autem cogatur desperare, & pusillanimitatis barathro obrui, bona sua in memoriam reducit, & illis manifestat. Quid est hoc (inquit D. Gregorius) quod vir sanctus tot suas virtutes inter flagella enumerat? quid est quod ore suo opera, quæ fecerat, laudat: nisi quia inter vulnera, & verba, quæ tunc ad desperationem trahere poterant, ad spem animum reformat, & qui in prosperitate humilis fuit, reuocatis bonis suis ad memoriam infractus in aduersitate permansit. Et sic impletur quod dictum est, In die bonorum ne immemor sis malorum. Et in die malorum ne immemor sis bonorum. Vt scilicet nec elatione peccas, nec desperatione. Quare qui in die bonorum sine causa bona sua iactat, non Dei gloriam quærit, sed propriam. Mirum est, quod contigit regi Ezechia, qui infirmitate oppressus seipsū quasi laudans, & commendans dixit: Memento Domine quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis fecerim. Et tamen hoc non Deo displicuit, quia non ex superbia, sed ex securâ conscientia animosè ad spem erigendi procedebat: cæterum idem ipse postquam conualuit ab infirmitate, & Chaldaïs cuncta sua bona manife-

2. Cor. 11. v. 21. & c. 18.
2. Cor. 12. v. 11.
Luc. 18. v. 7.
Hom. 19. in Ezech.
Eccles. 11. v. 27.
Isa. 38. v. 3.
Isa. 39. v. 4.

stauit, iram Dei promeruit, quia non Dei, sed propriam ex iactantia quaesuit gloriam. Non sic sponsa quae dum proprias arumnas, & pugnas narrare aggreditur, propter quas a quibusdam æmulis ex filiabus Ierusalem se contemni videbat; vt se in spem erigat, & illas velut alter Job suauiter corrigat, & ad veritatis tramitem reducat ait; Nigra sum, sed formosa: quia quantumuis appaream atra, adhuc verè sum speciosa, & vos nolite me despiciere, quia fusca sum; nam sol me decorauit, sed pulchritudinem non abstulit. Dicitur igitur bona tua solum detegere, cum te proximorum vtilitas, aut certè propria vrgensque necessitas cogit: nec nisi magna cautela, ne tibi appetitus laudis, sub specie vtilitatis, aut necessitatis obrepat. Quare humilibus verbis ante præmunitus ita bona tua narrabis, ne superbiendo te illis indignum reddas.

D. Greg. hom. 9. in Ezech.

Discrimen in hoc inter Ecclesiam, & singulos homines. §. 4.

Hæc iuxta tropologicum sensum, ad cuiusque animæ instructionem sunt dicta. Nam si ad Ecclesiam Catholicam militantem hæc verba referas, certa fide credit, ac dicit: Formosa sum. Quia certum est, sanctam ac formosam esse non solum, quia sancta sunt eius sacramenta, & sacrificia, leges, & studia: sed etiam, quia in ea semper sunt aliqui sancti, & pulchri, licet nullus discernere valeat qui sint isti, vel an ipse sit inter eos; computandus; nam spirituum tantum ponderator est Dominus, & conscientiarum solus Deus est testis, & iudex rectus. Solum ergo intendit Salomon his verbis docere in Ecclesia esse sanctos, & pulchros, & hanc pulchritudinem non auferri per præcedentium peccatorum nigredinem, vel per præsentium afflictionum nigrorem, vel per coniunctionem cum atris, peruersisque hominibus, quæ omnia in sequentibus suis declaranda sunt.

Pro. 16. v. 2. Ioan. 16. v. 20.

Contra hypocrisis. Lucæ 18. v. 9.

Matth. 23. v. 27. & 28.

Sed hoc oportet aduertere, ne in barathrum Pharisæi imprudenter præcipitemur. Ex duplici enim causa deceptus est, vt se putaret iustum: quæ quidem in Ecclesia veram arguit sanctitatem, non tamen in singulis fidelibus. Prima fuit, quia externa euitabat scelera, magnaque exterius exercebat bona opera: Non sum (inquit) sicut ceteri homines raptores, iniusti, adulteri: uelut bis in sabbato, decimas de omnium quæ possideo, hæc quidem ex se bona, ac pulchra, sed superbo animo scædata: at externa hæc pulchritudo bonorum operum internam certo indicat in Ecclesia, quæ pura intentione Deo placendi ea fieri præcipit, nec multi desunt, qui ea ita operentur. Sed superbiorum, & hypocritarum congregatio è conuerso potius debet dicere, pulchra sum, sed nigra, pulchra foris, & nigra intus, pulchra coram hominibus, sed nigra coram Deo. Similes enim sunt (inquit Saluator) sepulchris dealbatis, quæ foris apparent hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcicia. Mundant quod de foris est calicis, & paropsidis, intus autem pleni sunt rapina, & immunditia, & tamen sunt adeo cæci, quod omnino se pulchros, & mundos iactent. Quia ea quæ intus sunt, non vi-

dent. Quod si vident, ea tamen tegunt, ne eorum appareat turpitudine. Et solum quæ speciosa videntur, ostentant, vt laudentur ab hominibus. Si quis tibi præberet preciosum, & suauem cibum, sed absynthio conditum, in paropside aurea decoris munda, sed intus valde obscæna, & lutulenta, nunquid comederes illum? Et quid sunt opera hæc externa hypocritarum, nisi cibi ex se preciosi, & grati: at condiuntur ab ipsis prauæ intentionis absynthio, reponunturque in anima impura, & obscæna. Propter quæ Deus abominatur illa: sicut fastidiebat Iudæorum holocausta, neomenias, & festiuitates, quia iniqui erant cætus eorum, & ab iniquo animo procedebant.

similis.

Isa. 1. v. 11.

Sed id miserabilius, quod iste Pharisæus ita sua opera probabat, quod propter illa gratias Deo agebat, & sub titulo referendi grates Deo illa narrat, vt hominibus etiam manifestet: Deus (inquit) gratias ago tibi, quia non sum sicut ceteri hominum. Vt quid hoc alta voce dicit, nisi vt circumstantes audiant, & publicanus etiam percipiat? Vt religiosus appareret, gratias Deo agebat, & tamen sine causa ex vana complacentia bona opera manifestabat, & laudans Deum, se ipsum laudat, vt hominum laudes sensim capteret. O stupenda tygridis varietas, quæ dum se pulchram prædicat, scædam se prodit, & atram: in eadem cute varij coloris intueri maculas, dum in templum ascendit, vt oret, Deo gratias agit, bona opera refert, alios contemnit, socium despicit, se laudat, & omnibus hominibus se præfert. Omnis hypocrita (inquit D. Gregorius) tygris est, quia dum mundus dissimulatione ducitur, vitiorum nigredine interruptente variatur, & cum de virtutis quibusdam actibus speciosus ostenditur, peccatorum maculis scædatur. Vnde iusto Dei iudicio dum laudes, quas non meretur, aucupari nititur, illas non consequitur. Ideo que de eo dicitur, Tygris perit, eo quod non haberet præadam. Id est vexatur, & torquetur, cum laudes alienas, hoc est sibi non debitas, rapere non præualuit. Et quia non scædam, sed pulchrum se existimat, tenacius suæ nigredini adhæret. Propter quod Ieremias inquit: Si potest Æthiops mutare pellem suam, aut pardus varietates suas, & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum. A pte eos comparat Æthiopi, & pardo: quia apud Deum vnus tantum sunt coloris, atri instar Æthiopsis, cum vndique sunt nigri & scædi, in nullo pulchri, foris tamen apparent discoloris, & variegati, sicut pardus, dum bona malis miscet, & varij sunt ac mutabiles in suis affectibus, in hoc vno solo contumaces, quod sua sibi scæditas placet, & in sua hypocrisis delectantur.

Lib. 5. Mor. c. 16.

Iob 4. v. 11.

Ierem. 13. v. 23.

Sponsa tamen Christi, quæ vniuersam Ecclesiam representat, & coram ipso assistit circumdata varietate, pulchram se ite putare potest, & de varietate virtutum in suo sponso gloriari, eique gratias agere, & bona ab ipso accepta referre, ac laudare: non enim hæc ex inani gloria, nec ex sui complacentia vel praua ignorantia continetur; sed quia ita reuelata sibi esse nouit. Continet enim multos iustos, in quibus cuncta ista mira, & pulcherrima varietate resplendent, ad gloriam sui sponsi, qui est Christus Deus benedictus in scæcula. Amen.

EXHORTATIO XIX.

PRO DOMINICO POST PENTECOSTEN.

De nigredine culpa originalis, & actualis mortifera, qua tollitur vere per gratiam in baptismo, vel penitentia collatam, & de affectu humilitatis ex peccatis anteacta vita prouenienti.

Nigra sum, sed formosa, &c.

PLEX scæda, horrendaque nigredo miserum deturpauit humanum genus: quam Theologi duplicem vocant culpam, originale, & actuale, quibus non incongruè aptatur, quod Salomon ait: Sanguisuga duo habet ora, vnum in capite, alterum in cauda, quibus ex corpore, cui hæret insatiabiliter sanguinem fugit, ita diabolus serpens antiquus, per voluntatem Adæ præuaricatoris, & per propriam vniuersiuique voluntatem insatiabiliter haurit peccatorum sanguinem, ad cuius ora obstruenda, vel saltem ad medendum vulneribus, quæ infert, & auferendum sanguinem atrum, quo animam scædat, Deus factus est homo. Cuius typum intueri licet in eo, quod referunt Euangelistæ, vno itinere simul Christum resuscitasse puellam, quæ in domo parentum mortua iacebat, & sanasse mulierem, quæ multis annis sanguinis fluxum patiebatur. Illa pueros originali peccato mortuos representabat, hæc adultos, qui actualia multiplicant, de quibus dicitur: Maledictum & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inuaduerunt, & sanguinem teigrit. Illa non quæsiuit salutem, nec Saluatorem, sed parentes petierunt pro ea: quia pueris vita gratia restituitur, est ipsi non petant, sed alij sacramentum baptismi applicent. Hæc vero ad Christum accessit, cum magna fide tetigit, & salutem obtinuit: quia adulti, qui propria voluntate peccarunt, eadem debent querere remedia. Vtrisque præstat Christus infundens illis gratiam, qua deletur macula vtriusque culpæ, & propter vtramque rationem sponsa inquit, Nigra sum, sed formosa.

Pro. 30. v. 15.

Matth. 9. v. 18.

Marci 5. v. 22.

Lucæ 8. & 41.

Osee 4. v. 2.

PRO FEUSTO CONCEPTIONIS DEIPARÆ.

Serm. 110. de verbis Domini & serm. 16 de tempore.

ET imprimis Diuus Augustinus verba hæc de nigredine culpa originalis quæ per candorem, & pulchritudinem gratiæ in baptismo collatæ, aufertur, interpretatur. Certum enim est secundum fidem vniuersam Ecclesiam, & singula eius membra (sceluso privilegio quod vni Virgini Deiparæ concessum est) peccatum

A contrahere originale, omnesque homines in peccatis esse conceptos, ac proinde nigros ac deformes nasci, quibus aptè conuenit, quod dixit Nahum Propheta. Facies omnium eorum sicut nigredo olæ. Nam sicut olla cum recens a figuli manibus progreditur, non nigra sed alba est, ex coniunctione vero ad ignem fumosum, & atrum fit nigra: sic anima prout a creatore procedit, nullam habet maculam, & immunditiam; imo Deus fecit primum hominem rectum, & pulchrum. Quia vero Eva adhæsit diabolo, igne gehennæ atro succenso, inde facta est nigra. Quoniam autem Adam igneo amore adhæsit vxori, adultus, & ater est redditus. Vnde factum est, quod omnes eius posterii nascantur nigri, & facies eorum sit velut nigredo olæ. Nam cum primum anima tangit carnem igneo illo, & atro flatu serpentis infectam, atra redditur, & tenebrosa. Propter quod sponsa ait, Nigra sum sicut tabernacula Cedar. Quia omnes nascimur in tabernaculis Cedar & tenebrarum, splendore gratiæ destituti. Propter quod Iob hanc culpam noctem vocat, cum inquit: Pereat nox in qua dictum est, conceptus est homo. Et sicut Cedar ex progenie fuit Ismaelis filij Abraham, non ex Sara libera, sed ex Agar ancilla, ac proinde ex linea paterna fuit ingenuus, ex materna vero seruus natus est, quia partus vt Ius docet sequitur ventrem: ita homines vt a Deo create animam procedunt, ingenui essent, sed quia concepti sunt tanquam ex matre ex natura propterea corrupta nascuntur in tabernaculis Cedar atris, tenebrosi, & serui, non Dei, sed diaboli, & carnis concupiscentiarum eius. Vnde consulto Dauid cum huiusmodi peccati mentionem fecit, matri attribuit, non patri, quia non Deo, sed naturæ ob Adædam per carnalem generationem propagatæ tribuendum est: In peccatis (inquit) concepit me mater mea. Quia teste Ecclesiastico, à muliere initium factum est peccati, & per illam omnes morimur. Non quod sola mulier causa fuisset huius peccati, & mortis, sed quia ab illa sumpsit initium peccatum Adæ, quod vniuersam naturam infectit.

Nahum 2. v. 10.

Iob 3. v. 3; Genes. 29. v. 13.

Psal. 50. v. 7.

Eccles. 25. v. 33.

Baptismus virius.

Ad Col. 1. v. 11.

Ad Ephes. 5. v. 8.

1. Petr. 2. v. 9.

Hom. 2. ex Serm. 27. in Cant.

Ab hac igitur culpa, & nigredine lauatur & mundatur anima per sacramentum baptismi, in quo ex meritis Christi pulchritudo gratiæ restituitur cum charitatis ac virtutum splendore. Vnde baptizati, ex tabernaculis Cedar, seu tenebrarum transferuntur ad tentoria, & pelles pulcherrimas Salomonis, quia renascuntur ex aqua, & Spiritu sancto noua pulchritudine renouati, virtute pacifici Salomonis Christi Iesu, propter quem, vt docet Apostolus Eripuit nos Deus de potestate tenebrarum, & transiit in regnum filij dilectionis suæ. Et qui aliquando eramus tenebræ, nunc sumus lux in Domino, nam de tenebris vocauit, & eduxit nos in admirabile lumen suum.

Quod si pelles Salomonis significant, vt dicit Origenes, tabernaculum non manu factum, quod expectamus in cælis: vel vt placuit Diuo Bernardo, cælos ipsos, de quibus Dauid ait, Qui extendit cælum sicut pellem, eo quod in modum cuiusdam magni tentorij Solis, Lunæ, ac

stellarum varietate pulcherrimi, vniuersam operit faciem terræ, quid aptius quam decorem animæ in Christo renatæ cœlestibus pellibus diuini Salomonis comparare? Nam sicut per carnalem generationem imprimitur nobis imago primi hominis de terra terreni, vt qualis fuit terrenus, tales sint & terreni: ita per spiritualem regenerationem imprimitur imago secundi hominis de cœlo cœlestis, vt deinceps qualis fuit cœlestis tales sint & cœlestes. Vnde per baptismum, secundum eundem Paulum, Christum induimus. Deus enim qui primos parentes post peccatum vestiuit tunicis pelliceis, ex animalium mortuorum pellibus effectis, vt memores essent mortis, tam corporis, quam animæ, cui obnoxij erant; modo in baptismo vestit baptizatos pellibus pulcherrimis de cœlo allatis, vt nouam, & cœlestem vitam inchoent, per quam ad immortalitatem perueniant. Merito autem gratia, & virtutes huiusmodi vocantur pelles Salomonis, id est, pacifici, quia per baptismum reconciliamur Deo, & pax amilla reparatur cum fenore gratiarum, quia vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia, & vbi fœda præcessit nigredo, præclarior est per Christum reddita pulchritudo. Dicit ergo sponsa Christi: *Nigra sum, sed formosa, sicut tabernacula Cedar, & sicut pelles Salomonis.* Nigra propter culpam, in qua concepta, & nata sum, sed formosa propter gratiam, in qua per Christum sum renata. Nigra sicut tabernacula Cedar, quia in tabernaculis tenebrarum concepit me mater mea. Formosa sicut pelles Salomonis, quia pulchritudine sua decorauit me Redemptor meus Christus.

Deiparam nunquam fuisse nigredine culpa originalis sedam. §. 2.

Sed non possum non hoc loco verba ista beatissimæ Virgini aptare seipsam tuenti aduersus filias nostræ Ierusalem, quæ pio zelo immaculatam eius oppugnant conceptionem, quas sic alloquitur. *Nigra sum, sed formosa, filia Ierusalem, &c.* Nigra sum quidem propter nonnullum debitum peccati, quod à primis parentibus contraxissem, nisi præseruata essem. Formosa tamen semper, quoniam ex singulari priuilegio creata sum immaculata, & sancta. Audiant hæc omnes filia Ierusalem & lætentur, quia de illa singulariter dicit sponsus, non ex parte, sed omnino: *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.* Tota formosa secundum corpus, & secundum animam, secundum partem infimam, & supremam, secundum omnem statum, tempus, & locum, in omni ætate: ex quo primum cœpisti esse, & vsque in finem, & in æternum: nulla macula, nihil nigredinis, aut fœditatis vnquam fuit, est, vel erit in te. Vt quod sancti Patres de Ecclesia triumphante dictum existimant, hoc singulari gratia de Deipara prædicemus, vt sicut filius eius ingressus dicitur in mundum, vincens vt vinceret, & ideo tunc corona data est ei: Ita virgo gloriosa introierit in hunc mundum vincens, vt inquit Diuus Augustinus, per Christi gratiam omne peccatum, conculcans serpente[m], & conterens eius caput: quod est originalis contagium, vt deinceps per

1 Cor. 15. v. 47.

Ad Gal. 3. v. 27.

Genes. 3. v. 22.

Cur dicat Nigra sum, & non nigra fui, explicatur in §. sequenti.

D. Hiero. l. 3. contra Pelag. D. Aug. 1. retract. c. 19. & lib. 2. c. 18. D. Bernardus scrm. 38. in Cant. ad finem. Beda & alij.

vniuersam vitam semper vinceret, & iuges victorias, ac triumphos reportaret. Ideoque in ipso primo instanti corona data est ei, tanquam victrici, reliquæ filia Euz ingrediuntur in mundum victæ, & conculcatæ, de illisque draco triumphat, & coronas assumit, quibus caput suum ornet. At virgo virginum sola ingressa est victrix, & diademate coronata, vt ob celeritiam tunc partam victoriam multo melius dicere posset, quam alter Imperator, Veni, vidi, vici. Confirmat hoc præclara illa sententia Diui Augustini de Deipara loquens: De qua, inquit, cum de peccatis agitur propter honorem Domini nullam prorsus volo habere quaestionem. Vnde enim scimus quod ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere, ac parere meruit eum, quem constat nullum habuisse peccatum. Insuper nullam vnquam habuisse maculam, sed omnimodam mundiciam, quam filius eius habuit ex proprio iure, ei concessam esse ab illo ex priuilegio.

Præterea reliquæ filia Euz concipiuntur & nascuntur nigra in tabernaculis Cedar, quod est tenebræ. Quia à natiuitate sunt filia iræ, filia tenebrarum, & filia Agar ancillæ, de progenie Agarenorum, & Cedaritarum. At Regina virginum speciali gratia concepta est, & nata formosa in speciosis tentoriis, & pellibus Salomonis, ornata veri Salomonis Christi preciosissimis virtutibus. Vnde merito tunc dicere potuit, quod Isaias cecinit. *Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo, quia induit me vestimentis salutis, & indumento iustitiæ circumdedit me, & quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsum ornatum monilibus suis.* Cur non gaudeat, & dicat, magnificat anima mea Dominum; & exultauit spiritus meus in Deo salutari meo, & in Deo Iesu meo? Siquidem fecit illi magna qui potens est: & quæ magna? quia induit me vestimentis salutis. Nomen salutis, vt ex Hebræo constat, commune est ad significandum Saluatorem, seu Iesum: vnde quidam vertunt, *Quia induit me vestimentis Iesu.* In eo enim instanti induta est vestimento gratiæ, & salutis per Iesum datæ: induitque ipsum Iesum, sicut modo baptizati dicuntur induere Iesum Christum. Sed ulterius fuit tunc tanquam sponsus decoratus corona, & tanquam sponsa ornata monilibus suis. Diuus Hieronymus hæc Ecclesiæ iuxta sensum literalem attribuens, dicit vocari sponsum propter eos, qui robusti sunt, & fortes virilique animo præditi, sponsam vero propter infirmos, ac debiles infantili virtute adhuc teneros. At beatissima Virgo simul fuit sponsa, & sponsus: sponsa, quia infantilem habebat ætatem: sponsus, quia fortem & magnam sortita est virtutem. Vnde vt sponsa ornata est monilibus omnium virtutum, & tanquam sponsus est diademate coronata, maxime si vt superius diximus, per liberi arbitrij vsum ex Dei auxilio præuentum contra diabolum tunc dimicauit, & gratiam iustificationis accepit tanquam sponsa, apparuit in cœlo amicta sole, & induta vestimentis Iesu, & tanquam sponsus cum corona duodecim stellarum in capite eius, quæ illam valde

August. lib. de natura & gratia c. 26.

Lib. de natura & gratia c. 36.

In Trid. sess. 6. can. 23.

Isa. 61. v. 10.

Lucæ 1. v. 47. Abacuch. 3. v. 18.

Ita Petrus Galatinus lib. 7. de arcanis Cathol. veritatis c. 5.

Lib. 1. Exhort. 11. §. 5.

Apoc. 12. v. 2.

reddebat gloriosam. Sola igitur virgo (si de culpa sit sermo) excipitur ab hac sententia: *Nigra sum, sed formosa, filia Ierusalem.* Nunquam nec ad momentum temporis fuit in tabernaculis Cedar, sed semper sub speciosis pellibus Salomonis: nunquam filia tenebrarum, sed lucis; nunquam portauit imaginem hominis terreni, sed cœlestis, in qua & creata est. *Qui creauit me (inquit) requiescit in tabernaculo meo.* Et ideo in ipso instanti, quo creauit me, dixit mihi, *In Iacob inhabitata, & in Israel hereditata, & in electis meis mitte radices.* Nos cum concipimur, inceptimus habitare in domo Esau odio habiti, & inde per sacramentum transferimur in domum Iacob dilecti, cum spe, quod hæreditabimur in Israel, quæ est visio Dei in patria. At quid filius Dei sapientia ad matrem? Tu quæ futura es tabernaculum, in quo ego requiescam, habita semper in domo Iacob, tanquam dilecta, & præ omnibus electa, & hæreditas tua sit in Israel, Dei contemplationi vacans tanquam fortis, & præualens aduersus Deum, vt inuincibile peccatum originis tu sola vincas, & ab illo per me tuta maneas: vnde multo magis contra homines præualebis, vt eos tua subiciatis potestati. Sed de hoc plura supra diximus, iam cœptum prosequamur.

Lib. 1. Exhort. 11.

Nigredinem ex peccatis actualibus mortiferis vere auferri per gratiam restitutam in penitentia. §. 2.

FORELIX esset sponsa si semel adeptam pulchritudinem per baptismum, nunquam amitteret, nec ad pristinam rediret vnquam nigredinē: lota quidem est, & pulchra facta, quia *Christus (ait Paulus) dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea, vt eam sanctificaret mundans eam lauacro aquæ in verbo vite.* In hoc autem lauacro Euzgelici Nazaræi redduntur candidiores niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, & saphiro pulchriores, sed prohi dolor! nam aliquando ipsorum iniuria, & malitia, *Demergata est facies eorum super carbones,* bene carbonibus comparantur, qui ex ignis combustionem colorem recipiunt, quia æstus vehemens concupiscentiæ per innumera peccata lethalia eos atros reddidit. Sicut ij, de quibus Isaias ait: *Facies combusta vultus eorum,* id est, veluti carnes, quæ ad ignem suspenduntur exiccandæ, & ex fumo nigrescunt. Cum igitur ij miserii constituti essent per baptismum sub pellibus Salomonis, rursus iua deprauata voluntate reuersi sunt ad tabernacula Cedar, & facti iterum filij tenebrarum: vt merito nomine eorum dixerit Isaias: *Expectamus lucem, & ecce tenebræ, splendorem, & in tenebris ambulauimus, palpauimus quasi cæci parietem, & quasi sine oculis atrectauimus.*

Isa. 3. v. 8. Nahum 2. v. 10. vbi supra. Iocel. 2. v. 6.

Isa. 59. v. 9.

Penitentis efficacia.

Isa. 1. v. 18.

buntur, & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. Color enim rubeus, subniger, aut sanguineus nimis inhæret coccino, coccoque bis tincto, sed virtus penitentia[m] mutat illum, & animam reddit albam sicut niuem. Propter quod merito sponsa ait: *Nigra sum, sed formosa, filia Ierusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis.* Nigra quidem, propter peccata anteactæ vitæ, quia instar Agarenorum, aut ferarum in desertis commorata sum, à recta ratione degenerans, & natium hominis colorem amittens: sed iam formosa, propter gratiam mihi restitutam, quia verus Salomon Christus intra me tanquam intra tabernaculum suum dignatus est habitare, & me velut domicilium suum cœlestis constituere. Vtrumque de se fatebatur Diuus Paulus, dicens: *Qui sui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus.* En Saulum nigrum, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci, superabundauit autem gratia Domini nostri Iesu Christi, cum fide & dilectione. En Paulum formosum, quia gratia Christi nigredinem expulit, & nouam in eum pulchritudinem induxit.

Sed miro artificio tam Paulus, quam sponsa, prius narrant peccatorum nigredinem, vt splendeat magis gratiæ pulchritudo. Sic Diuus Ambrosius. Sponsa præmisit nigram, vt augeat decoram, velut peritus pictor, qui tabulam nigro operiret colore, vt imaginem pingat, quæ inde venustior, & concinnior appareat. Quæ etiam de causa D. Lucas Saulum inducit adhuc spirantem minarum, & cædis in discipulos Domini, & deinde eius conuersionem narrat. Sed etiam

(inquit) adolescentulæ: *Rectitudo, id est, Christus dilexit te.* Respondet sponsa; nolite mirari quod me dilexerit rectitudo, sed quod cum nigra essem peccato, & per opera affinis essem & coniuncta tenebris, me pulchram fecit per dilectionem, sua pulchritudine commutata cum mea turpitudine. In se enim translatis sordibus meorum peccatorum, suam mihi impertuit puritatem, efficiens participem suæ pulchritudinis, qui ex deformi primus fecit amabilem. Vnde etiam hic splendet sponsi omnipotentia, cuius sola dextera hanc potest efficere mutationem.

Ad hoc enim venit Christus in mundum, vt homines atros, imo mortuos per peccatum viuos, & formosos redderet. Sed præcipue venit ad tollendum originale, quod est peccatum totius mundi. Deinde vero actualia, quæ ad singulos actinebant, in cuius signum quando Christus fecit duo miracula à principio commemorata, vocatus à principe ibat ad suscitandam puellam defunctam, in itinere vero obiter obuiam habuit mulierem, quæ sanguinis fluxum patiebatur, sed prius hanc sanauit extollens eius fidem: quia prius Deus adultis infundit fidem, quam det vitam paruulis, nam per fidem adultorum applicatur sacramentum, quo paruulis remittitur peccatum.

Sed si hæc ita sunt, mirandum est valde, cur sicut Paulus dixit, *Qui sui blasphemus,* ita non dixerit sponsa nigra fui, sed potius ait, *Nigra sum.* Ac si per baptismum, & penitentiam peccata deleta non essent, & eorum nigredo omnino abolita. Nunquid verè manet nigra, &

2. Ad Timoth. 1. v. 13.

Serm. 18. in Gal. 18.

Act. 9.

Hom. 2. in Cant.

Ex D. Thoma 3. p. q. 1. ar. 3. Match. 9. v. 18.

maculosa, solumque vocatur pulchra, quia peccata manent tecta, & illi non imputantur, velut si vere leprosus veste preciosa tegetur? Mentuntur & fingunt hoc haeretici nostri temporis, sed horrenda est, & abominanda eorum blasphemia; qui ita diligunt sua delicta, vt nec illis carere velint, sed Deum putent illa tantum dissimulare, cum tamen ita sint mundi oculi eius, vt nec ad iniquitatem respicere valeant. Non ergo Deus per baptismum & poenitentiam peccatum & nigrorem tegit quomodo cumque, sed omnino destruit, delet & annihilat, & veram pulchritudinem, & candorem animae infundit. Propter quod dixit vt vidimus, Si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabitur. Quod sic explicat D. Chryl. adducta similitudine medici, & chirurgi, qui multoties, etsi vulnera sanet, nequit tamen auferre cicatrices: At Deus (inquit) cum delet peccata, nec cicatricem relinquit, nec permittit remanere vestigium, sed cum sanitate pulchritudinem quoque restituit, cum liberatione a poena dat & iustitiam, & prauaricatum non prauaricato similem reddit. Si namque quis infinita habens vulnera poenitentiam egerit, & aliquid fecerit boni, sic ea Deus delet, vt neque cicatricem, neque vestigium, nec peccatorum ostendat indicium. Delet igitur iniquitates, sicut vehemens sol delet nubes, quarum nullum manet vestigium, & proicit eas in profundum maris, vbi nunquam compareant, sed penitus suffocentur: & quantum distat ortus ab occidente longè fecit a nobis iniquitates nostras: vt sicut lux penitus destruit tenebras, sic gratia peccatum, & candor gratiae nigrorem culpa.

Ex peccatis praeteritis humilitatis affectus continuo educendos. S. 4.

1. Nō vit igitur hoc dilecta Christi sponsa; & tamen vere ait; Nigra sum, sed formosa. Mitto modo Hebraeorum textum, qui verbum sum retinuit, sed illo iuxta Vulgatam admissio, humilitatis exercitium heroicum indicat, multis de causis. Primum quidem vt significet id, quod ex se ipsa, & ex propria natura corrupta habet. Nā sicut ex se nihil est, quia nisi a Deo conseruaretur in nihilū redigeretur, ita ex se est nigra, & peccatrix, & quod semel fuit, perpetuo esset, nisi a Deo sanaretur, & pulchra fieret. Nam perditio tua (ait Dominus) ex te: tantūmodo ex me auxilium tuū. Sicut homo qui ex iure paterno, vel materno seruus est, & ignobilis, ex gratia tamen, & benignitate principis est liber, & ingenuus, possit dicere seruus sum, sed liber primum a natura, secundum ex gratia. Sic Dominus per Ezechielem ad Ierusalē ait: Radix tua, & generatio tua de terra Chanaan, Pater tuus Amorrhaeus & mater tua Cethaea, & quando nata es, non est praecisus umbilicus tuus, & aqua non es lota in salutem, &c. Postea quid sit ex gratia addit, Lauit aqua, & mundauit sanguinem tuum ex te, &c.

2. Praeterea vere humilis cognomen quod ex peccatis praeteritis promeruit, semper sibi vsurpat. Et quia semel se vidit nigram, iussit se vocat semper nigram, ita tamen vt non respuat esse formosam. Qua ratione D. Paulus de se inquit. Ego sum minimus

Abacuch 1. v. 13.
Isa. 1. v. 8.
Ibidem scilicet re dicitur hom. 18. ad populum.
Isa. 44. v. 22.
Mich. 7. v. 19.
Psal. 102. v. 12.
Osee 13. v. 9.
Ezech. 16. v. 3.
1. Cor. 15. v. 9.

mus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei. Non ait: quin non fui dignus, sed non sum dignus: adhuc ex praeterita persecutione se indignum vocat, vt Apostolus nominetur, licet per gratiam Dei factus sit dignus, & ideo mox subdit: Sed gratia Dei sum id quod sum. Et ratio huius est, quoniam humilis in peccata praeterita, etiam remissa oculos conuicit, conuertens illos in lachrymarum flumina, iuxta illud Dauidis: Peccatum meum contra me est semper Et, Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam. Vnde non mirum quod se vocet nigram, quae oculos fixos habet in nigredinem, non vt complacatur, sed vt gemat.

Deinde cum verba haec ad aemulas dirigit, hunc etiam possunt habere sensum, Nigra sum. Id est nigra habeor, vel sum in oculis vestris, & reputor ab hominibus, quorum ingenium est, quos semel agnouerunt peccasse, semper putare peccatores esse, vel quia nesciunt, an egerint poenitentiam, vel non aduertunt, aut non credunt, vel pro nihilo ducunt. Sicut Pharisaeus mulier, quae fuerat in ciuitate peccatrix, etiam cum ad pedes Domini lachrymas profundebat, peccatricem putauit. Et alter Pharisaeus publicanū peccatum suum percipientem, adhuc tanquam peccatorem contempsit. Imo quoties aliquis humile gessit officium v. g. futuri, et illo relicto, aliud nobilius assumat, semper homines maxime aemuli contemptus causa futurum vocant. Quo modo Iudaei, etiam cum Christum praedicatorem videbant, quasi exprobrantes dicebant: Nonne hic est faber? Hanc autem phrasim libenter sibi arripiunt humiles: vt ab eo quod semel fuerunt, humilia semper cognomina sibi assumant, aut retineant. Qua de causa D. Matthaeus multo post conuersionem suam, cum se inter duodecim Apostolos numerat, Matthaeum publicanum vocat; quia publicanus fuerat. Et hac ratione diligentibus Deum etiam peccata conuertuntur in bonum. Propter quod dixit Ecclesiasticus: Melior est iniquitas viri, quam bene faciens mulier, quia vt explicat D. Gregorius, infirmus, indiscretus, & effeminatus ex eo quod bene agit, superbit & eleuatur, grauiusque in culpam cadit: at fortis, & discretus ex eo quod se male egisse intelligit, humilior fit, & cautior, & inde altius ad iustitiam proficit. Vnde ad tempus a iustitia cecidisse videbatur, & sicut ex vepribus, & spinis, quae in vinea & agro pullulant, dum euelluntur, fiunt sepes, quae illam custodiunt, & bestiarum ingressum impediunt: sic ex peccatis commissis, & per poenitentiam a corde euulsis, fit antidotum contra peccata, quod a superbia, & praesumptione praeseruat, & hoc maxime praestat sanctae meditationis, ac contemplationis exercitium. In quo (sicut Iob testatur) propriae deformitates in memoriam reducantur, vt coram Deo humiliemur, & in fauilla, & cinere poenitentiam agamus. Quare cum sponsa in Dei cellaria se introductam dixit, statim se nigram esse agnouit & vocauit, sed per gratiam Dei formosam factam testata est.

In vtroque autem humilitatem fiducia coniunctam insinuat, dum ait: Sicut tabernacula Cedar, & sicut pelles Salomonis. Nam cum tabernacula, & pelles, seu tentoria mutabilia sint, & de vno in alterum locum facile transferantur, hoc

Psal. 50. v. 7.
Psal. 118. v. 136.
Luc. 7. v. 18.
Luc. 18. v. 9.
Matth. 10. v. 3.
Eccles. 42. v. 14.
Lib. 11. 1. Mgr. c. 26.
Iob. 42. v. 6.

indicant tam nigredinem culpa, quam nitorem gratiae non esse nobis in hac peregrinatione fixae, & permanentes, sed instabiles esse ac mutabiles propter nostri arbitrii libertatem, & sicut nigredo mutata est, quod auget spem, ita mutari potest pulchritudo, quod non modicum incutit amorem: nam & de Angelis dictum est, Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles, & qui se existimat stare, videat ne cadat. Nam sicut ille qui hodie est niger sicut tabernacula Cedar, potest, Deo auxiliante, cras esse decorus, sicut pelles Salomonis; ita qui hodie est pulcher sicut pelles Salomonis, cras, sua culpa poterit esse niger sicut tabernacula Cedar: & quemadmodum Moyses manum suam mittens in sinum, protulit eam leprosam; & iterum introducens in eundem sinum extraxit sanam: sic ex eodem sinu humanae voluntatis, modo procedit opus, quod nos reddit atros, & leprosus; modo aliud per Dei fauorem, quod nos reddit formosus, & sanos. Haec ergo mutabilitas incutiens timorem, reddit animam stabilem. Alioqui, sicut dixit Sapiens, Si non in timore Domini tenueris te, cito subuertetur domus tua. Sicut subuersa est conscientia Salomonis, cuius pelles hic commendantur; quia humilis & cauti timoris oblitus est. Beatus ergo est vir, qui semper est pauidus in hoc seculo, quia semper erit iucundus, & securus in futuro, regnans cum Christo in secula seculorum. Amen.

Iob 4. v. 18.
1. Cor. 10. v. 22.
Exod. 4. v. 6.
Ecc. 27. v. 4.

EXHORTATIO XX.

De fomite peccati, & praua concupiscentia, quae radix est peccatorum actualium, & aliorum defectuum, qui aliquam nigredinem efficiunt, & quando & quomodo pulchritudinem gratiae non tollant.

Nigra sum, sed formosa, &c. Nolite me considerare quod fusca sum, quia decolorauit me sol.

D. Tho. 2. 2. q. 83. ar. 3. 3. p. q. 27. a. 3. Ita in Trid. sess. 5. decret. de peccato originali can. 5. Vbi supra. Ad Rom. 7. v. 21.

EMISSA culpa originali per Baptismum, manent reliquiae ipsius, quas doctores naturae vulnera vocant; quorum caput dicitur fomes peccati incentiuum, & nutritiuum ipsius; qui secundum Diuum Thomam est inordinata concupiscentia appetitus sentientis, inclinans ad malum, & difficultatem faciens in bono; quae etiam vocari solet rebellio carnis contra spiritum; qui quidem si ei resistat, pulchritudinem gratiae, quam recipit, non amittit. Illa enim rebellio non est culpa, sed poena, aut miseria ex peccato orta, & in peccatum propensa. Et ideo sicut ab Apostolo vocatur peccatum, ita ab sponsa iuxta Diui Augustini interpretationem, dicitur nigredo, cum ait, Nigra sum, sed formosa; nigra propter rebellem concupiscentiam carnis, formosa vero propter gratiam, quae ornat spiritum. Vtrumque saepius coniunxit D. Paulus. Nam vt formosus spiritu, ait, Condelector legi Dei, secundum interiore hominem: vt niger vero carne subiungit, Video aliam legem in

membris meis, repugnantem legi mentis meae, & captiuum me ducentem in lege peccati. Et cupiens ab hac nigredine liberari, ingemiscens inquit, Infelix ego homo; quis me liberabit de corpore mortis huius? Sed statim respondet assignans pulchritudinem, quae eam expellit, dicens, Gratia Dei per Iesum Christum. Et iterum. Caro concupiscit aduersus spiritum. Ecce vnde nigredo sicut tabernacula Cedar, militantes vexans, Et spiritus aduersus carnem. Ecce vbi est pulchritudo, sicut pelles Salomonis milites vincentes ornans, quam non auferri per hanc rebellionem testatur, cum addit, Nihil ergo damnationis est iis, qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem ambulant. Id est, qui carni non consentiunt, licet consentientibus obsit, & plene atros reddat, iuxta illud Diui Iacobi, Vniquisque tentatur a concupiscentia sua abstractus, & illecectus: concupiscentia autem eum conceperit, parit peccatum; peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem. En (inquit Diuus Augustinus) partus a pariente discernitur. Pariens est concupiscentia, partus peccatum. Concupiscentia non parit nisi conceperit, non concipit nisi illexerit; hoc est, ad malum perpetrandum obtinuerit voluntatis assensum. Quod ergo aduersus eam dimicatur, hoc agit ne concipiat, pariatque peccatum. Simile quid docet Diuus Cyrillus his verbis; Voluptas quaedam ante omne peccatum praecurrit, & feruens cupiditas ad delicta solet allicere, quae ante peccandi actum infidet, & mentis consensum arripit, persuadens facile hac via veniendum esse quo gliscimus. At vero si concupiscentiae resistitur, fortior est pugna, illustrior victoria, corona iucundior, & splendidior est animae pulchritudo, eo modo quo diximus pulchrae imaginem atro circumuolutam campo pulchriorem apparere. Propter quae Deus permittit huiusmodi rebellionem in baptizatis permanere. Anima igitur, vt dicit D. Ambrosius, est nigra exercitii sui puluere, dum praeliatur; decora vero dum victoriae suae insignibus coronatur.

Hoc ipsum eleganter expressit sponsa sub alia metaphora, subiungens statim, Nolite me considerare quod fusca sum, quia decolorauit me sol. Potest autem sol, sicut vinum, ignis, & similia, & in bonum & in malum vsurpari, quod frequens est in Scriptura, ob diuersas eiusdem rei proprietates, & effectus. Sensus igitur est; O filiae Ierusalem, nolite plus nimio considerare quod fusca sum, & ob hoc turbari, & scandalizari, vel me despiciere, & contemnere: haec enim nigredo non est militia voluntaria, nec ego elegi, aut volui eam, sed eam quasi inuita patior; decolorauit enim, & denigrauit me sol. Id est, vis illa ignea mala concupiscentiae, & fomitis a capite humani generis in me transfusa, cuius ardentibus cupiditatibus, quasi solis quodam aestu sum adusta, & denigrata. Decoloratio vero ista solum est in superficie & cute externa, hoc est in carne mea ad malum propensa, intus tamen in spiritu integra manet, & intacta pulchritudo. Sed quoniam totum hoc ex iusta Dei permissione processit, etiam per solem recte potest intelligi ipse Deus; ac si diceret; Non est cur me despiciatis, aut putetis me Deo iniusam, & deformem coram ipso; nam ipsemet sol iustitiae decolorauit. Siquidem cum posset per Baptismum auferre hanc carnis rebellionem, sicut abstulit culpam; noluit tamen, vt ego

Ad Gal. 5. v. 17.
Ad Rom. 8. v. 1.
Iac. 1. v. 14.
Lib. 6. cod. Iulianum c. 5. 10. 7.
Lib. 4. in Ioan. c. 15.
Lib. de Spiritu sancto c. 11.

Sep. 10. v. 12

Pf. 138. v. 10

Io. II. v. 44

Iac. 3. v. 7. Prou. 24. v. 16. Ecclesiast. 7. v. 21.

apparens nigra, humilior essem, & cautior, ac sollicitior, meamque salutem cum timore & tremore operari fatigerem, & securius conseruarem. Certamen mihi forte prebens, vt vincerem, & cognoscerem, quod omnium potentior est sapientia: vnde clarior esset eius gloria, copiosior meus profectus, & gloriosior corona. Ipse denique vult me habitare in tenebrosis habitaculis Cedar, secundum carnem, vt constituat spiritum meum sub speciosis pellibus Salomonis, & sub Christi Domini mei protectione, qui inter has tenebras potest me suis illustrare fulgoribus, quia scriptum est, Tenebrae non obscurabuntur a te, & nox sicut dies illuminabitur: sicut tenebrae eius, ita & lumen eius, & nox illuminatio mea in deliciis meis. O mira Dei omnipotentia! o ineffabilis sapientia! quae nigredinem & pulchritudinem, tenebras & lucem, noctem & diem coniungere valet, & ex vtriusque coniunctione caelestibus deliciis spiritum recreare.

Simile quid accidit in peccatis actualibus, quae etsi deleantur, per gratiam in poenitentia collatam, manent tamen quaedam ipsorum reliquiae, & propensiones ad malum, ex praecedentibus actibus acquisite, ratione quarum anima fenigram vocare potest, a quibus etiam decoloratur; quia vehementer eam tentant, & ad malum alliciunt, nisi illis obstitat; sed relictae sunt ad agonem, & pugnam, vt per exercitium iugis mortificationis eas expellat. Sicut enim facile fuisset Christo Domino cum Lazarum de sepulchro viuum suscitauit, etiam liberum a linteis funebribus educere; voluit tamen vt exiret ligatis manibus, & pedibus inlitis; ita etiam potest per Baptismum vel poenitentiam perfectissimam animam ab his omnibus erutam suscitare, permittit tamen ligatam manere passionibus, & affectionibus concupiscentiae, & habitum praecedentium, vt labore dissoluendo haec vincula, tum ex iuuamine sacerdotum, tum ex propria industria & abnegatione, vt sic maius sit eius meritum, & copiosius praemium.

Pessimum peccandi genus ex malitia, & contemptu, leuius ex passione, & concupiscentia. §. 2.

SED subtilius aliquid innuit sponsa in his verbis, Decolorauit me sol. Etenim ardens haec concupiscentia, & fomes radix est, & causa omnium peccatorum actualium, non solum grauium, quae praecesserunt iustificationem, sed etiam multorum venialium, quae iusti quique quotidie committunt. Nam scriptum est, In multis offendimus omnes. Et, Septies in die cadit iustus. Et, Non est homo iustus super terram, qui faciat bonum, & non peccet. Propter quae merito etiam sponsa dicit, Nigra sum, sed formosa. Nam haec quotidiana peccata, etsi pulchritudinem gratiae non auferant, tamen animam non nihil fuscant, & subnigram reddunt.

Dicit igitur, nolite mirari, aut me despiciere, quod nigra fuerim, tot antea peccata perpetrans, vel modo nigra sum in tot venialia ruens, quia Decolorauit me sol; id est, non nigra facta fui ex malitia, sicut diabolus, qui ex deprauata voluntate, nullo alio impellente factus est ater, & foedus; nec leuia admitto ex contemptu & electione, sed

A ardens concupiscentia, & vehemens cupiditatis aestus in causa fuit. Haec me impulit, & allexit: & quamuis hoc culpam non auferat, ex parte tamen excusat, & prouocat Dei misericordiam, vt nobis ignoscat, Nam quomodo miseretur pater filiorum, miserus est Dominus timentibus se, quoniam ipse cognouit signum nostrum; quod, scilicet, ab adolescentia sua pronum est ad malum, & ideo compassione dignum.

Sed quoriam haec sponsa? Nunquid inclinavit cor suum in verba malitia, ad excusandas excusationes in peccatis? An imitatur Euan, quae dixit, Serpens decepit me vel Adamum, qui ait, Mulier quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno, & comedi. Et quid hoc est, ait Diuus Gregorius, nisi peccatum aggrauare, dum volunt excusare; tacite Dominum redarguentes, in ipsumque culpam reflectentes, quia serpentem posuit in paradiso, vel mulierem dedit sociam peccanti? Quid igitur est, decolorauit me sol, nisi Deo culpam ascribere, qui talem carnem animae dedit, quae ei culpam suadeat? Sed absit talis cogitatio ab sponsa, quae non coacta, sed spontanea suam nigredinem confitetur; quod nec Adam, nec Eua fecerunt. Nec haec verba profert, vt se excuset, sed vt filias Ierusalem instruat, & plurima salutis monita praebet, quorum primum est, vt valde horreant, & fugiant illud peccati genus, quod procedit, non tam ex ignorantia, vel passionis impetu, quam ex malitia, & certa scientia, & contumacia, & solet vocari peccatum in Spiritum sanctum, quod vix remittitur in hoc seculo, vel futuro. Pessimus enim est (vt dicit Diuus Thomas) & diabolicus peccandi modus iste, qui ad impoenitentiam & condemnationem tendit: & execranda est talis nigredo, quae cum proteruitate & obstinatione ita cordi haeret, vt vix ab eo auelli queat; de qua Ieremias ait, Si potest Aethiops mutare pellem suam, & pardus varietates suas, & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum. Nigra pellis Aethiops, quae cum a natura sit, dealbari nequit, nigrorem peccati ex consuetudine, & malitia indicat, & impoenitens cor thesaurizans sibi iram in die irae.

Non sic nigredo cuius meminit sponsa, quae instar tabernaculi Cedar, variari potest facilius; non enim est a natura, nec ex malitia proterua, sed ex accidenti, ex ardore solis, & ex vehementi passione, & actu concupiscentiae, quae consensum arripit: at dum tantisper remittitur, poenitentiae dat locum; quia suam nigredinem & deformitatem agnoscit, & gemens odit. Et quid mirum, quod Aethiops nolit mutare pellem nigram, cui sua nigredo placet, & pulchritudo existimatur? At cui displicet nigredo, & deformis apparet, illam a se repellere curat, vt verum animae candorem & decorem obtineat.

Cauendum igitur est, ne per superbiam & contumeliam, concupiscentiae ardor exurat, diutius peccato inherendo, ne ita crescat malitia, vt cor penitus absumat. Sicut contigit illis, de quibus Oseas Propheta inquit, Applicuerunt quasi clibanum cor suum, cum insidiaretur eis, tota nocte dormiuit coquens eos, mane ipse succensus quasi ignis flammam. Nam sicut clibanus a coquente succenditur, ignisque intra ipsum voluitur, eumque ex omni parte calefacit, & denigrat: ita carnale cor igne male concupiscentiae, diabolo instigante, succenditur, & intus ignis iste deuoluitur, cor

Pf. 102. v. 13 Gen. 3. v. 21

2. Pf. 140. v. 4

Gen. 3. v. 12. Lib. 22. Mor. c. 13.

D. Th. 2. 2. q. 14. a. 1. & 2.

Matt. 12. v. 32.

1. 2. q. 78. a. 4.

3. Of. 7. v. 6

Ecc. 43. v. 4

1. Io. 2. v. 16

Amos 9. v. 7.

4. De peccatis venialibus.

Prou. 24. v. 16.

Ier. 8. v. 4.

Ser. 1. de conuers. S. Pauli ad Timot. v. 13

Lib. de praecip. & disp. sat.

Tract. 12. in Ioan. 1. 2. q. 88. a. 3. & 4. Ecc. 10. v. 1

adurit, & turpiter denigrat, quando tota nocte in concupiscentis demoratur, & quasi dormiens quiescit, ipse peccans se applicat tanquam fornax, & clibanus praeparatus, vt succendatur. Vnde fit, quod mane se prodat tanquam ignis flammam, quia postea peccatum suum, tanquam Sodoma praedicat, & alios suo peruerso exemplo adurit. Hi sunt montes illi superbi & execrandi, de quibus dicitur, Tripliciter sol exurens montes, radios igneos exsufflans. Nam ab hoc sole concupiscentiae triplex procedit igneus radius; nempe ille, de quo Ioannes ait, Quicquid est in mundo, est concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia vitae; quo mundani, praecipue magnates, comburantur, & foede denigrantur super carbones, & Aethiopes. Absit ergo a Christi lectoribus tam perniciofa nigredo, ne de illis conqueratur Dominus, dicens, Nunquid non est filij Aethiopum vos estis mihi filij Israel? Simus ergo vt Christi filij, qui instar sponsae, etiam quando nigri, dicere possimus, Nigra sum, sed formosa.

Quod de peccatis lethalibus diximus, de venialibus & leuibus intelligere etiam oportet, vt non perpetrentur ex malitia & contemptu, nec haerere diu cordi sinantur; sed ea sint qualia, nec Christi dilecta sponsa effugere potest in hac vita, quae a sole decolorante, & a concupiscentia, & passione consensum surripiente procedant; a quibus tamen cito se lauet; quia, teste Salomone, Septies in die cadet iustus, & resurget. Nam statim, vt cadit, exurgere conatur, ne lutum fortius haereat, & deturpet, dicaturque illi, Nunquid qui cadit, non adiciet, & resurget? Pencilosus enim est valde iste modus peccandi ex consuetudine, & contemptu, parui faciendo peccata, cum parua sunt; nam cito transit in nigredinem, quae totam destruat pulchritudinem. Cauete (inquit Diuus Bernardus explicans quod Paulus ait, Misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci) ne quis paruam reputet, qualibet parua scientia delinquere conuincatur, nemo dicat in corde suo; leuia sunt ista, non curo corrigere. Non est magnum, si in his maneam venialibus, minimisque peccatis. Haec est enim, dilectissimi, impoenitentia, haec quasi blasphemia in Spiritum sanctum, blasphemia irremissibilis. Sed iterum hoc magis explicans, ait, Venialia non criminalia reputantur, excepto cum per contemptum vertuntur in usum, & consuetudinem; quia tunc non peccati species, sed peccantis intentio pensatur. Elatio quippe contemnentis, aut impoenitentis obstinatio in minimis quippe mandatis culpam facit non minimam, & conuertit in crimen grauis rebellionis nauum satis leuem simplicis transgressionis. Haec D. Bernardus, quae potissimum ad religiofos dirigit, in quibus huiusmodi contemptus minorum vergit contra propriam vocationem, qua tenentur in perfectionem tendere per media in regulis assignata, quae sine graui peccato contemni non possunt. Et in vniuersum peccata venialia (inquit D. August.) si contemnantur, occidunt: eo quod (vt declarat Diuus Thomas) ita cor disponunt, vt facile labatur in mortalia. Huiusmodi enim sunt muscae morientes, quae perdunt suauitatem vnguenti, quia moriuntur, & diutius manent in illo, vt inferius dicemus. Propter hoc ergo ait sponsa; nolite me considerare, & contemnere, quod ex minoribus culpis fusca

sum, Quia decolorauit me sol; id est, Fuscus iste color mihi adiacens non est ex malitia, praua voluntatis illum eligentis, sed ex actu concupiscentiae, cui resistere latago; sed quantum cupio non valeo; & ideo multoties pecco, sed mox resurgere curo: contemnit aduersus me iniustitiam meam, vt tu, Domine, statim remittas illam, quia Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. Tempus autem opportunum est, cum primum culpa cognoscitur, ne sanctitas & pulchritudo a domestico hoste diu detento amplius inficiatur: at vbi feruens ardet amor Christi, peccata haec leuia sunt velut guttula aquae, quas in formicem valde accensam faber ferrarius iniicit, quae licet non nihil videantur flammam extinguere, mox vehementius inardescuntibus flammis consumuntur; quia ipse lapsus occasio fit profundioris humilitatis, & ardentioris dilectionis.

Defectus & imperfectiones vel vitae actiuae vel contemplatiuae, non tollere veram pulchritudinem. §. 3.

NON sine causa sponsa, tanquam mater, & praetorum curam gerens, dirigit commemorata documenta ad filias Ierusalem, id est, animas adhuc teneras, & paruulas in Christo, quae facile turbari solent, si in praetis aut viris perfectis minores etiam culpas, aut defectus aliquos detegant. Nam tanquam tyrones & rudes eos dumtaxat perfectos putant, qui omnilabe etiam minima carent: rursus illi, qui tanquam filiae Ierusalem (quae est visio pacis) in claustris sunt reconditi, solius Dei contemplationi vacantes, scandalizari, seu turbari etiam solent ex minoribus defectibus, quos notant in praetis, vel aliis viris perfectis, qui saluti proximorum incumbunt. Quos optime redarguit Diuus Bernardus, dicens: Temerarie obiurgat virum de praetio reuertentem mulier nens in domo: si is qui in claustro est, eum qui versatur in populo interdum minus districte & circumspecte in cibo, somno, risu, ira, vel aliquo huiusmodi sese agere deprehendat, non ad iudicandum, & contemnentum statim prosiliat; sed meminerit scriptum, Melior est iniquitas viri, quam benefacientia mulier. Nam tu quidem in tui custodia inuigilans benefacis; sed quia iuuat multos, melius facit, & virilius. Quod si implere non sufficit absque aliqua iniquitate, id est, absque aliqua inaequalitate vitae, & conuersationis suae, memento quod charitas operit multitudinem peccatorum.

Propter hos igitur praetatos, & ceteros qui negotiis externis ad Dei gloriam militant, inquit sponsa, Nigra sum, sed formosa, filia Ierusalem. Nigra propter defectus, quos patior cum ex humana fragilitate delinquo: formosa, propter insignia opera, quae in vestrum commodum perficio: nigra, sicut tabernacula Cedar; quoniam pro vestra salute cogor peregrinari, & externis occupationibus inlittere: formosa, sicut pelles Salomonis, quia intus contemplationi etiam vaco, vt vos pacifice valeam gubernare. Est enim vita perfectorum, & praetorum mixta ex contemplatione & actione, & ex actibus charitatis Dei & proximi. Propter quem in multas curas distrahitur; vnde nonnulla oritur nigredo; sed nolite me considerare, quod fusca sum, nec despiciere me, qui

Pf. 31. v. 3

PROPRÆ LATIS ET DOCTORIBVS.

Ser. 12. in Cant.

Ecc. 4. 14. 4.

huiusmodi defectibus me cernitis decoloratam. Nam, decoloravit me sol; id est, nimius splendor mei officij, & continua, vrgensq; eius sollicitudo, & operatio, vel forte plus nimio ardens zelus illius, aut forte ignea concupiscentia, quæ huiusmodi negotiis se subito ingerit: sed hæc pulchritudinem non auferunt; imò ex alia parte multum augent, quia ardens Dei amor & proximi his operibus multum excrevit.

Exod. 1.6. v. 7. & 14.

Poterit hoc non iniucundè amplius declarari ex his, quæ Dei iussu fecit Moyses ad regendâ arcæ fœderis, & cætera quæ erant in oraculo, quod dicebatur sancta sanctorum. Primò enim fecit tabernaculum ex pulcherrimis cortinis de bysso, hyacintho, purpura, & cocco bis tincto, miro artificio contextis. Ad protegendum verò hoc tabernaculum fecit alia vela, & operimenta ex pellibus arietum rubricatis, & ianthinis, quæ pluuias, ventos ac puluerem tolerarent. Totum autem hoc tabernaculum potuit nigrum, sed formosum nuncupari: nigrum secundum externas pelles, formosum secundum pretiosas cortinas, quæ erant sub illis. Sic quidem anima perfecta vtrique vitæ actiue & contemplatiue mancipata, intra quam ipse Christus habitat; formosa est, & nigra. Formosa vt cortinæ pretiosæ oraculi, & domus Salomonis, quia Dei & proximi dilectione, cælestibusque fulget affectibus: nigra verò vt pelles externæ tabernaculi, quatenus, vt proximos iunet, ac protegat variis negotiis, & sollicitudinibus premitur; vnde fit quod tentationum ventis, & pluuiis concutitur, nonnullorumque defectus contrahat. Propter quos tamen, vt notat D. Gregorius, non est temerariè contemnenda à subditis, qui soli Deo vacant, & velut cortinæ internæ tabernaculi dicuntur; quia nec ipsi possent quiete rebus spiritualibus vacare, nisi prælati eos protegerent, & eorum curas sibi assumerent.

Lib. 25. Mor. c. 16. licet ipse alio modo applicet hanc similitudinem.

Lu. 10. v. 41

Curandum igitur est cuiusque, qui in operibus vitæ actiue, & externis negotiis occupatur, & velut Martha sollicitus est, & turbatur erga plurima; ita hæc omnia disponere, vt quamuis nonnulla externa nigredine decoloretur, internam tamen gratiæ pulchritudinem non amittat. Continuis quotidie fletibus lauanis quidquid nigroris contraxerit, & nonnulla opera pulchræ Rachelis; id est, vitæ contemplatiue exercere; vt purgetur lippitudo, & fœditas Liæ, quæ tamen etiam recompensatur eius fecunditate, dum plurima misericordiæ ac pœnitentiæ opera exercet, & plures Christo generat filios, vnde non modica ei accrescit pulchritudo.

Gen. 29. v. 26.

4. Quadruplex causa nigredinis in contemplatione.

Sed nunquid ipsi contemplatiui, qui Rachelis pulchræ vitam degunt, ita nigredine carent, vt dicere non debeant, Nigra sum, sed formosa? Et quis est ita purè contemplationi vacans, vt inuitus aliquas non patiat mentis distractiones, & lassitudines, quæ licet culpæ non sint, non nihil habent nigredinis, quietem contemplationis & splendorem obscurantis? Deinde in contemplatione minimi etiam defectus qui antea latebant manifestantur, vt propter eos magis homo se humiliet in conspectu Dei; propter quod sponsa egressa è cellariis, vbi Dei magna est contemplata, dixit, Nigra sum; sicut Iob qui nihil se reprehensione dignum egisse putabat, cum ad

diuinam contemplationem eleuatus est, dixit, Nunc autem oculus meus videt te, idcirco ipse me reprehendo. Nam, vt docet D. Gregorius, quanto quis maioris gratiæ lumen percipit, tanto amplius reprehensibilem se esse cognoscit. Præterea ita immentia est diuinæ maiestatis pulchritudo, vt qui eam contemplatur, eius collatione atrum se, & deformem fateatur. Et in hunc sensum idem D. Gregorius, ac D. Bernardus interpretantur quod sponsa inquit, Nolite considerare quod fusca sum, quia decoloravit me sol. Sol (inquit Diuus Gregorius) illam decoloravit, quia quantumlibet fulgeat anima, in comparatione Christi fulgorem amittit. Sunt quippe nonnulli, qui in hac nocte mundi velut stellæ hominibus fulgent, luminaria proximis apparent, sed mox vt iustitiæ Christi se comparant, quasi sine luce sunt, qui penè incõpatibiliter prius hominibus lucebant; ita igitur ait sponsa, decoloravit me sol. Ac si stellæ in meridie dicerent; Nolite nos considerare, quod obscuræ sumus, quia obscuravit nos sol. Vnde quidam Iobi amicus ad Te contemplationem raptus, vocem se audisse testatur, dicentem, Nunquid homo Dei comparatione iustificabitur? Ac si diceret; Nemo qui se Deo comparat, iustum inuenire poterit; nam approprians Deo, ex immenso eius fulgore obscurum se, ac nigrum deprehendet. Abraham etiam, cum cœpit Deum alloqui, se nigrum putauit, dicens, Loquar ad Dominum meum, cum sim puluis & cinis. Seraphim etiam in præsentia Dei vultus suos operiunt, quasi ex rubore fædos se coram ipso videntes, & Cherubim quos vidit Ezechiel, audita voce firmamenti alas dimittunt, quia Dei comparatione, suas vilipendunt virtutes. Illa igitur est perfecta contemplatio, ex qua egredieris niger & pulcher; niger in oculis tuis, pulcher in oculis Dei; humilis & paruus apud te, sed splendidus & magnus apud Deum: nam & facies Moysis splendida valde facta est ex frequenti cum Deo communicatione; qui tamen splendor non appareret, dum infinito Dei splendore confertur.

Tob 45. v. 5. Lib. 35. Mo. c. 5.

In Cant. 1. Ser. 48. in Cant.

Iob 4. v. 17.

Gen. 18. v. 27. Isa. 6. v. 3. Ezech. 1. v. 25.

Ita D. Gregor. ho. 8. in Ezech. vbi plura ex epla adfert.

Exod. 34. v. 30.

Ecclesiast. 1. v. 18. Isa. 38. v. 17

Lu. 9. v. 31.

Tandem multoties in contemplatione ea Dominus manifestat, quæ animam timore, mœrore & horrore concutiunt, siue ob inscrutabilia Dei iudicia, siue ob peccata hominum, & supplicia eis infligenda, siue ob propriam indigentiam, & periculum, quod clarius agnoscitur; siue quia ad terribiles tentationes, & tribulationes perferendas præparatur. Hæc autem omnia nigredinem intus efficiunt, non culpæ, sed pœnæ: nam qui addit scientiam, addit & laborem; vt etiam contemplatiuus dicere possit, Ecce in pace amaritudo mea amarissima. Nam in ipsa pace contemplationis multa sunt, quæ animam amarissimam reddunt. Siquidem & Christus Dominus in monte Thabor, cum facies eius splenduit sicut sol, & Moyses, & Elias erant cum illo visi in maiestate, id est, simili fulgore, & decore fulgentes, loquebantur tamen de excessu passionis, & mortis amarissimæ, quam Christus Dominus completurus erat in Ierusalem: vt verè tunc Christi anima dicere posset, Ecce in pace amaritudo mea amarissima; & nigra sum, sed formosa, filia Ierusalem. Formosa propter splendorem, quem cernitis, sed nigra propter passionem, quam mihi annuntiatis. Sed de hac nigredine plura statim.

Quomodo anima aliquando fit tota pulchra. S. 4.

Cant. 4. v. 7

SEd quid est quod sponsa simul se nigram dicit, & pulchram ex rationibus adductis, & tamen sponsus, qui clariores habet oculos, nec falli potest, intrepidè dicit, Tota pulchra es, amica mea, & macula non est in te. Si tota pulchra, & sine macula, ergo non nigra; si autem nigra, quomodo tota pulchra? Quod si hoc tantum de Ecclesia dicatur per synecdochem, propter præcipuam eius partem, nempe gloriosissimam Deiparam, libens admitto. Reliqui autem iusti, vel dicuntur carere macula peccati lechiferi, quæ propriè macula vocari solet; vel ad breue tempus omni carent macula; maximè cum Deo feruenti adhærent contèplatione, & diuino inardescunt amore, qui instar vehementis ignis omnes maculas absumit. Ad hoc igitur tempus respiciens sponsus dilectam animam commedans, ait, Tota pulchra es, amica mea, & macula non est in te. Ascenderat enim ad montem myrrhæ, & ad collem thuris, vbi mortificatione, & oratione à cunctis se maculis perfectè mundauerat.

1. Cor. 4. v. 4.

1. Pet. 4. v. 8

2. Paral. 30. v. 19.

Psal. 14. v. 1.

Sed nunquid sponsa introducta per contemplationem in Dei cellaria, non se etiam mundauerat ab illis: Quomodo ergo inde egrediens, ait, Nigra sum, sed formosa? sed mirabilis in vtroque splendet Dei sapientia. Anima enim, vt humiliatati consular, quantumcumque in se peccatum non agnoscat; agnoscit tamen radicem eius, & labendi facilitatem, ac lapsus etiam inficitiam, quæ facile labentes obnubilat; ideoque cum Apostolo dicit, Nihil mihi conscius sum, sed in hoc non iustificatus sum. Quare submisè dicit; nigra sum, sed formosa; nec ita formosa, quin aliquantulum nigra. At Deus qui se humiliantes exaltat, & in amicis suis valde complaceat, cum illos ab omnibus peccatis mundat per charitatem, quæ operit multitudinem peccatorum, auertit oculos ab his, quæ ex se habent, & conicit illos in id, quod tunc temporis illis præstat; ideoque alacriter dicit, Tota pulchra es, amica mea, & macula non est in te. Quo etiam eam consolatur, & eius spem erigit; nam cum defectus animæ sic perfectæ sint ex subreptione, valdeque eam torqueant, & citò eos excutiat: misericors Deus quasi pronihilo ducit, eique indulgens, ait, Macula non est in te. Non est hærens, non permanens, est mihi quasi non esset, & præ splendore, & ardore amoris tui, quasi non apparet. Eo modo quo ferrum, etsi aliquam habeat maculam, cum in igne candet, totum splendidum videtur. Quo sensu dixit Ezechias rex, Dominus bonus propriabitur cunctis, qui in toto corde requirunt Dominum Deum patrum suorum, & non imputabitur eis, quod minus sanctificati sunt. Denique vtraque sententia nos docet in cellariis quidem, vbi soli contemplationi vacatur, cognosci quidquid nigredinis & imperfectionis est in anima, etsi pulchra sit: at integra pulchritudo, & omnimoda mundities non acquiritur nisi in monte myrrhæ, & colle thuris, vbi contemplationi coniungitur perfecta sui ipsius abnegatio, quæ omnem expellit culpam, & significatur per montem, qui altior est colle: quia nos propinquiores reddit supremo monti Domini, quo ascendit qui ingreditur sine ma-

cula, & operatur iustitiam, quia nihil coinquatum intrabit in cœlestem Ierusalem, ad quam nos perducatur Deus, qui viuunt in secula. Amen.

EXHORTATIO XXI.

De nigredine pœnitentiæ, luctus, & afflictionis voluntariæ, propter peccata commissa, & de ardente zelo destruendi illa, & castigandi corpus, vt spiritui subiciatur.

Nigra sum, sed formosa, &c. Decoloravit me sol.

GRIMVS hætenus de nigredine quæ culpam, vel reliquias eius repræsentat, sed oportet languori adhibere medicinam, & de alia nigredine agere. Quæ (vt plures Sancti docent) est quælibet pœna, & tribulatio huius vitæ, quomodocumque nos vexans, inchoando ab ea, quam nos spontaneè eligimus propter culpam, & illam delet, quomodo clauus clauo pellitur: cuiusmodi est interna & externa pœnitentia, quæ aptè nigredo nuncupatur, eo quod color iste sit lugubris, mœrorem luctumque significans. Dicit igitur anima culpas suas deplorans, Nigra sum, sed formosa, filia Ierusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. Quare nigra? quia summa tristitia, & dolore afficior propter mala, quæ perpetravi derelinquendo Deum fontem aquæ viuæ, & fodiendo mihi cisternas, quæ non valent continere aquam: scio enim & video, quia malum & amarum est valde reliquissè Dominum Deum meum, & non esse timorem eius apud me. Recolam ergo mala, quæ feci, & amaritudines in quas incurri, & plorabo in amaritudine animæ meæ, vt hæc potio amara pœnitentiæ pellat amaritudinem culpæ, & purget atram bilem meæ malitiæ, Faciam plantum velut draconum, & luctum velut struthionum, propter victoriam quam de me reportauit inimicus. Plangunt dracones, quia victi sunt ab elephantibus, & non plangam ego, quia victa sum à dæmonibus? Lugent struthiones, dum pulli capiuntur à venatoribus, & per cuspides ferreas se intromittunt, vt eruant eos; & non lugebo ego dum video fructus bonorum operum ab hostibus destructos, assumens flagella voluntaria vt reparem illos? Nunquid insensibilior ero draconibus, aut struthionibus durior?

PRO FER. CINE. RVM.

Ier. 2. v. 19. & 19.

Cause que mouent ad pœnitentiam.

Mich. 1. v. 8

Vide Ribet. ram ibi.

Ioel. 1. v. 8.

Ad Heb. 6. 1. ad Thes. 5. v. 19.

Plangam sicut virgo accincta sacco super virum pubertatis meæ. Eram enim sponsa cœlestis regis, sub eius protectione constituta, pretiosis monilibus ornata, deliciis affluens, diuitiis abundans, gloria & honore, & omnibus bonis per sponsum coronata. Accingam ergo me sacco pœnitentiæ, & vehementer plangam, quia ego ipsa per peccatum quasi interfeci in me sponsum virum pubertatis meæ; ego rursum crucifixi mihi filium Dei, & ostentui habui; ego extinxi in me spiritum eius, & me ipsam viduam, omnique

Ecc1. 43. v. 3
Lu. 22. v. 61

4-
Isa. 33. v. 7.

Isa. 53. v. 7.
Ex D. Hier.
c. 16.

auxilio ac tutela Dei indignam feci. Plangam
igitur quasi recens nupta, & vidua facta; quia licet
sponsus meus sit mortuus in me, est tamen
vivi in se, & est benignus ac misericors, ac præ-
stabilis super malitia; & propter plactum meum
reuertetur ad me, & iterum me in sponsam assu-
met, & cuncta quæ perdidit libenter restituet: nec
plagere desinam, donec induat me primam sto-
lam, & depositis nigris vestimentis, vestiat me
vestibus candidis, ne appareat confusio nuditatis
meæ, & der mihi aurum ignitum, & probatum
charitatis suæ, quo locuples fiam, & gloria ac
honore apud ipsum iterum coronata proce-
dam. Plangam, quoniam Angelos pacis su-
per me flere amarè feci, eo quod corum Domi-
num despexerim, pacemque cum eis initam ru-
perim; sed plantu meo lætificabo eos, & reci-
sam pacem restaurabo. Plangam denique, quia
relictis pretiosis Salomonis tentoriis, habitare
elegi in tenebrosis tabernaculis Cedar; & quæ
eram tabernaculum Christi, ubi ipse per fidem &
charitatem manebat, facta sum habitatio damo-
niorum, & custodia omnis spiritus immûdi; scio
tamen quod per fletum pœnitentiæ in cubilibus,
ubi prius dracones habitabant, oritur viror calami
& iunci, quibus in corde scribitur fides, & di-
lectio Domini, & in quibus fessâ prius membra
requiescant: & ex tabernaculis Cedar per lachry-
mas est regressus ad pelles Salomonis, quia ma-
gnificus ac pacificus rex non dedignatur habitare
in tentoriis, quæ fuerunt Cedar, expulsis per
pœnitentiã eorum tenebris.

Pœnitentiã internam & externam effficere pul-
chritudinem. §. 1.

Ioc1. 2. v. 12

Pf. 50. v. 18.

Ecc1. 4. v. 24.

Pfal. 95. v. 6
In hunc
psalm.

ECCE pœnitentiã descripsi, ad quam Do-
minus exhortatur per Ioëlem, dicens, *Conuer-
timini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, fletu, &
plactu.* En simul rationes ob quas sponsa ait, *Nigra
sum, sed formosa,* eodem nomine explicans mor-
bum & medicinam; nigrorem culpæ & pœniten-
tiæ, quæ restituit nitorem gratiæ. Nigror autem
pœnitentiæ simul internus debet esse, & exter-
nus; internus quidem per cordis contritionem,
& dolorem, qui dum cor in ære afficit, illud
mundum & formosum reddit, *Nam cor contritum
& humiliatum Deus non despicit.* Externa verò
per verecundam oris confessionem, quæ dum faci-
ciem confusione operit, candore gratiæ animam
pulchram facit. Scriptum est enim, *Pro anima tua
ne confundaris dicere verum: est enim confusio addu-
cens peccatum: & est confusio adducens gloriam &
gratiã,* & consequenter pulchritudinem. Nam
confessio & pulchritudo (vt ait Psalmista) simul
sunt in conspectu Domini. Vis esse pulcher?
(inquit D. Augustinus) confitere. Non enim
dixit Dauid, pulchritudo & confessio, sed con-
fessio & pulchritudo. Fœdus eras, confitere, vt sis
pulcher. Peccator eras, confitere, vt sis iustus.
Talis est sponsus noster, qui fœdam amauit, vt
pulchram faceret; dilexit nigram, vt faceret for-
mosam. Si amas pulchritudinem, prius elige con-
fessionem, vt sequatur pulchritudo. Sed illi adiun-
genda est operis satisfactio, quæ dū carnè ieiuniis,
ciliiciis, & flagellis macerat, spiritum splendidio-
rem & formosorem reddit: nam licet foris sit ci-
nere, & puluere conspersa caro, sicut tabernacu-

la Cedar, intus est candidus & speciosus spiritus,
sicut pelles Salomonis. Vnde Ecclesia cum iei-
unium quadragesimale indicit, in die internum
corpus cinere aspergit; puluerem, qui initium &
finis eius est, in memoriã reducit, ad fletum &
plactum exhortatur. Tamen in Euãgelio Chri-
stum introducit, dicentem, *Cum ieiunatis, nolite
fieri sicut hypocrita tristes, exterminant enim facies
suas, vt appareant hominibus ieiunantes: tu autem
cum ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam laua:* ad
significandū, quod non placet illi sola externa ni-
gredo, & coacta, vel apparens pœnitentiã & ma-
ceratio, quæ ex nigro animo procedit, qualis est
ieiunium hypocritarum, & pusillanimum; sed il-
lam dumtaxat approbat, quæ ex corde puro &
sincero procedit, & voluntariè Deo offertur;
quæ spiritum vngit splendenti oleo gratiæ, & fa-
ciem lauat purificando à culpa, vt simul sit nigra
& formosa, macerata, & hilaris, soli Deo placere
studens.

Sed vnde sponsa hanc sibi contraxit nigredi-
nem, & formositatem? profectò ex cellariis, in
quæ introducta est, vt Dei magnalia contempla-
retur. Nam (vt paulò ante diximus ex Iob) cum
primùm Deum vidit, non solum se reprehendit,
sed pœnitentiã egit in fauilla & cinere. Fauilla
& cinis reliquæ sunt ignis omnium vilissimæ:
illa vt minutissimus puluis, hic subniger, sed
aqua mixtus lixiuum fit, ad lintea lauanda, &
dealbanda idoneum; ita in Dei contemplatione
primò accenditur charitatis ignis, quæ operit per
contritionem, aut potius consumit multitudi-
nem peccatorum: sed inde prodit humilitatis
virtus, qua homo ex verissima sui cognitione sibi
ipsi vilescit, & omnium vilissimū se reputat, tan-
quam fauillam, & cinerem. Ex vtraque autem
virtute resultat pœnitentiã, & lachrymarum li-
xiuum, quo anima à peccatorum maculis munda-
tur, & dealbatur super niuem.

Pœnitentiã oriri ex eo quod sol iustitias nos
aspicit. §. 2.

EGregiè declarant hoc sequentiã verba, *No-
lite me considerare quod fusca sim, quia decolora-
uit me sol.* Sol enim iustitiæ suo lumine, & ardore
me fuscata reddidit; quia dum me illuminauit,
& accedit ad sui cognitionem & amorem, simul
mihi infudit lumen, quo me sceleraque mea co-
gnoscerem, & odio haberem, lugentique pecca-
ta, formosa fierem. Septuaginta vertunt, *Nolite
aspicere me, quia ego denigrata sum, quia despicit me
sol.* Despicere autem hic non significat contem-
nere, sed inspiciere; id est, quia sol directis radiis,
ac pleno lumine me aspiciens, denigravit me,
perculsit, & combussit. Vnde Aquila vertit, *Quia
sol combussit me;* Theodotus verò, quia *Torre-
fecit me.* Tunc autem nos aspicit Deus, quando
suos misericordes oculos ad nos conuertit, vt
mentem illuminet, & inflammet; quo aspectu
peccatores pœnitentiã agunt, iusti verò am-
plius in bono proficiunt. Vnde quotiescumque
Christus Dominus aliquos vocabat, vt filios Ze-
bedæi, Matthæum, Zacharum, & alios, semper
Euangelistæ præmittunt, quod *Vidit illos:* non
quidem sicut reliquos videbat, sed benignis ocu-
lis, vt eos ad se traheret, à malo auerteret, &
spiritualibus bonis repletet. Sed magis hoc
elucet

Mat. 6. v. 32

Iob 42. v. 7.
Ad calcem
Exhorta-
tionis præ-
cedentis.

Ecc1. 43. v. 3

Pf. 14. v. 16.

In Psal. 118.
ser. 2. v. 1. &
ser. 12. v. 1.
Hom. 2. ex
4. ia Cant.

De hoc
plura infra
l. 5. Exhort.
11. in id,
Respicis per
fenestras.

elucet in Petri conuersione, *Conuersus Dominus, A*
(ait Euangelista) *respexit Petrum,* qui ter eum
negauerat, & statim, *Egressus foras sicut amarè.*
Denigrauerat Petrum sol æstuans vehementis
tentationis, vt negaret authorem vitæ, ne per-
deret vitam; quia ardens æstus concupiscentiæ
compulit eum plus nimio propriam vitam ama-
re, & periculum mortis timere: vnde sol con-
cupiscentiæ tripliciter exurens montes, radios
igneos exufflans, hunc Apostolicum montem
tunc exuffit tripliciter, dum triplici negatio-
ne eum denigravit. Quare non incongruè dice-
ret tunc Petrus; nolite me considerare, ac vi-
lipendere quod fuscus sim, quia decolorauit
me sol tentationis vehementis, cui tanquam
debilis & incautus resistere non valui.

Ceterum sol iustitiæ Christus iterum aspe-
xit illum, illuminauit mentem, vt peccatum
agnosceret, retigit & percussit cor, inflamma-
uit, & combussit vehemèti dolore, & contri-
tione ex Dei amore procedenti, & intus deco-
lorauit, dum mœstum, amarum & afflictum
reddidit, totque lachrymarum riuulos per o-
culos vertit, vt peccata dilueret, & amissam gra-
tiæ pulchritudinem recuperaret; decolorauit
eum, vt coloraret, denigravit, vt pulchrum
faceret; percussit, vt sanaret, combussit, vt splen-
didiorem redderet. O mira diuini solis effica-
cia! non obseruat locum, quia est in omni lo-
co, non expectat tempus, quia omni præemi-
net tempori: in cellario respicitur sponsa, Pe-
trus in domo Caiphæ; illa inter filias Ierusalem,
hic inter hostes Christi, illa vt luceat antiqua
scelera; hic vt flet recenter commissa: vix pec-
catum finierat, cum aspexit eum sol, & mox pul-
lum reddidit, ac mœrentem, & simul pulchrum,
quianescit tarda molimina Spiritus sancti gra-
tia: sed vix peccatoribus quos Christus nun-
quam respicit, quia ipsi obstinatè auertunt faci-
ciem suam ab illo: certissimè enim nisi respexerit
eos, in peccatis suis morientur. Si ergo peccati-
as, agnosce eisdè inopiam tuam, & dicit cum
Psalmista, *Respice in me, & miserere mei, quia
vnicus & pauper sum ego;* & confide quod respi-
ciet, & sanabit te. Hoc insinuant verba ista
sponsæ, si admittamus versionem Symmachi,
quæ sic habet, *Quia torue inspexit me sol.* Quod
in sensu negatio accipit D. Ambrosius, sic
legens; Quia non est intuitus me sol, seu quia
non despexit me. Idem insinuat Origenes, assi-
gnans discrimen inter solem corporeum, & in-
corporeum Deum; quod ille tanto magis deni-
grat, quanto magis quempiam aspicit; hic ve-
rò tunc denigrare dicitur, cum non intuetur ali-
quem; nam quos magis respicit, magis illustrat,
& inflammat. Vnde hæc verba attribuit D. Ambrosius
Synagogæ, Origenes verò plebi
Gentiliæ, vt sentus sit; nolite me despiciere, eo
quod modo sim denigrata, & multis culpis ob-
noxia: huius enim causa est, quia sol iustitiæ non
aspexit me adhuc, meis id demeritis exigentibus;
spero autem quod me aspiciet, & tunc colorem
hunc fuscum in candidum mutabit. Vera qui-
dem est hæc doctrina, sed versio Vulgatæ, & Se-
ptuagintæ, quæ sensum affirmatiuum facit, quam
ceteri Patres sequuntur, omnino est præferenda,
& sequenda.

De zelo vindicandi propria peccata, & doman-
di corpus. §. 3.

CV M igitur Deus dignatur peccatorem
aspicere, imprimit illi ardentem suam
petratam, & contra cuncta quæ ipsi peccandi oc-
casio fuerunt. Est autem hic zelus vehemens
quædam tristitia de offensa Dei, & ardens de-
siderium eam à se propellendi, & insuper vin-
dictam sumendi de seipso; quia contra Deum
insurgere ausus est. Hic zelus animam fuscet,
& de eo interpretatur D. Bernardus quod
ait sponsa, *Nolite me considerare quod fusca sim,*
quia decolorauit me sol. Id est, ardens zelus, quem
ex Dei amore concepi contra peccatum, & con-
tra carnem, quæ ad illud me instigauit. Hic
autem zelus cum denigrat, pulchritudinem gra-
tiæ efficit, aliaque complura bona confert;
nam (vt inquit D. Paulus) *Quæ secundum
Deum tristitia est, pœnitentiã in salutem stabili-
tem operatur. Ecce enim hoc ipsum, quod secun-
dum Deum contristati estis, quantum in vobis opera-
tur sollicitudinem, sed defensionem, sed timorem,
sed desiderium, sed emulationem, sed vindictam,
in omnibus exhibuistis vos incontaminatos esse ne-
gotio.* En nouem ingentia bona, quæ pœnitenti-
a operatur; nempe salus stabilis & perseue-
rans sollicitudo ad vitanda mala, & procuran-
da bona; defensio, seu resistentia contra eos
qui nos ad malum prouocant: indignatio con-
tra seipsum, quia peccauit vt deinceps non si-
bi indulgeat, sed odio habeat: timor occasio-
nendi in eadem peccata, præcauens occasio-
nes ruinæ: desiderium consequendi Deum &
virtutes, vt cordi per amorem hæreant: æmu-
latio sanctorum & meliorum charismatum, vt
aliorum exemplo in melius proficiat: vindicta de
sceleribus perpetratis, & de quibuslibet quoti-
dianis defectibus, puniens illa vt diuina iustitiæ
satisfiat, ne ipse Deus postea seuerius puniat: &
tandem immaculatum se præbere in omni Chri-
stiano negotio ac ministerio. Cuncta hæc ope-
ratur zelus ardens contra peccatum, qui cum
decolorat, pulchritudinem nouam his virtu-
tum coloribus circumfusam in animam intro-
ducit.

Sed nec remissio peccato, zelus decolorare ces-
sat, tum vt à peccato præseruet, tum vt carnem
domet, ne iterum in peccatum pertrahat. Nonne
præcursor Christi miram abstinentiam & pœni-
tentiã egit in deserto? Vt quid hoc? ne leui sal-
tem maculare vitam fame posset. Fuscus erat,
& ater, non quia peccauit, sed ne peccaret: casti-
gabatur enim carnem, vt eius rebellionem com-
primeret, ne in vllum eum peccatum præcipita-
ret; sicut & D. Paulus qui dicebat, *Ego sic curro,
non quasi in incertum, sic pugno, non quasi ærem ver-
berans, sed castigo corpus meum, & in seruitutem re-
digo, ne forte cum aliis prædicauerim, ipse reprobus
efficiar.* Hoc est, castigo corpus meum, & fla-
gellis vsque ad liuorem contundo, vt subdi-
tum sit, & obediens imperio rationis, & legi Dei:
sed cur hoc? quia curro non in incertum, sed cum
spe accipiendi brauium; & si corpus non casti-
garem, impediretur, vel retardaretur cursus
meus. Pugno etiam, non quasi ærem verberans,

Serm. 28. in
Cant.

2. Cor. 7. v. 10.

2.

1. Cor. 9. v. 26.

Apud D. Tho sect 5 & interlinearis.

sed verè hostes meos deuincens; at si corpus non castigarem, mea pugna esset quasi aëris verberatio: nam hostis externus, interno in domito coniunctus me citò debellaret; & tandem castigo corpus meum, ne rebellio ipsius me in reproborum sortem deducat: quia negligentia spiritus in domandis carnis concupiscentiis signum est reprobationis. Ecce (inquit Diuus Augustinus) suo timore nos terret Apollolus. Quid enim faciet agnus, vbi aries timeret, & tremet? Sed, nunquid Paulus non certus erat de sua electione, & de corona iustitiæ, quam illi redditurus erat iustus iudex? Quomodo ergo timeret, & se castigat, ne reprobus efficiatur? Respondet pro illo sponsa, Nolite me considerare quod fusca sum, quia decolorauit me sol; id est, ne propter hoc me contemnatis, aut scandalizemini; sol enim iustitiæ qui elegit me, vt aliis prædicarem, & illi perpetuò ac fideliter seruirem, ipse me decolorauit, hunc mihi timorem, & tremorem inueniendi, & hunc zelum castigandi corpus in me accendendo, vt sic meam electionem certam facerem, & coronam iustitiæ non amitterem.

Simile.

Prodest etiam hoc non modicum ad vires animi acuendas contra hostes inuisibiles & visibiles, qui nos oppugnant, & ad labores Christianæ militiæ tolerandos. Sicut enim pastores gregum, & agricolæ, qui solis ardoribus, æstu, & gelu sunt adusti, & denigrati, valentiores sunt ad ærumnas, & labores perferendos, sic qui huiusmodi castigationibus corpus affligunt, & in seruitutem redigunt, potentiores sunt ad reliquas tentationes viriliter superandas, & tribulationes perferendas. Quod egregie declarat Diuus Hieronymus, circa illud verbum Amos, Nunquid non vt filia Aethiopum vos estis mihi? De illis loquens qui cum Aethiopes sunt, mutant nigram pellem, & fiunt Dei filij per penitentiam; isti (inquit) dicere possunt, Nigra sum, & speciosa, quia decolorauit me sol; Corpora enim vmbri, otioque inarcentia tentationes, & æstus seculi ferre non possunt. Quæ autem ad luctam, & ad certamina præparantur sole siccata, superant mundi iniurias, & benedictionem sancti Spiritus consequuntur, dicentes adiustum, Per diem sol non vret te, neque luna per noctem. Sol igitur tentationum illos decolorat, & deformat intus, qui concupiscentiæ se subiciunt, & illam reprimere negligunt: qui verò illam castigationibus habent edomitam, decolorantur quidem fortis, sed intus non vruntur, quin potius splendidiore & pulchriore fiunt, quia Dei benedictionem assequuntur & gratiam: in cuius signum cum Angelis luctans, cum Iacob, imposuit illi nomen Israel, quod interpretatur fortis contra Deum, & qui præualere possit contra homines, tetigit eius neruum, qui statim emarcuit: ad denotandum, quod tunc fit spiritus fortis & robustus ad obtinendum aliquid à Deo per orationes, & ad pugnandum &

In Amos 9.7.

Psal. 120. v. 6.

Gen. 32. v. 25.

A præualendum contra inimicos, quando carnalis amor, & concupiscentia per has castigationes voluntarias Dei gratia emarcuit, & exiccata est. Vnde sicut Iacob posset dicere; nolite me contemnere quod claudus sum, quia claudicare me fecit sol, dum neruum meum tetigit, & exiccavit; sic sponsa Christi inquit; ne miremini quod fusca & afflicta incedam, quia sol diuini zeli fuscauit me, vt carnem meam edomitam habeam, & Deo fortius inhæream.

Videmus quotidie quod sol & ignis duram ceram liquefacit, liquidum verò lutum exiccat, & durum facit. Sol ergo & ignis diuinus utrumque præstat: nam cor durum, ad ea quæ sunt Dei, vel proximi liquefacere solet per amoris & compassionis affectum: at cor quod instar luti fluidi per ea quæ caro & mundus suggerit, diffluit, & delabitur, exiccat per opera dura penitentia, & mortificationis, quæ omnem carnalem & mundanum humorem consumunt, durumque illud efficit ad cuncta hæc aspera perferenda, & ad graues pro virtute labores tolerandos: nam vt in hoc Canticò dicitur, Dura est sicut infernus amulatio; quia sicut infernus (inquit Diuus Ambrosius) nec suis parcat, & ipsi durissimi sunt ad pœnas ignis sufferendas, qui perpetuò licet inuitos torquet; ita amulatio & zelus Dei non parcat ei, quem possidet, sed semper quamuis spontaneum torquet, & durum constituit ad tolerandas quauisquæ pro peccatis suis pœnas, quas iustitia Dei exigit, & charitas illi suggerit, & ad omnia sufferenda tormenta à dæmonibus, vel tyrannis inflicta, vt Deo satisfaciat, & illi fidem seruet, & cumque iis tormentis valdè est denigratus, & exiccatus; tunc dicit vt sponsa, Nolite considerare quod fusca sum, quia combusit me, vel torrefecit me sol, & cuncta interiora mea desiccavit, in huncque angorem deduxit. Vtrumque huius diuini ignis effectum expertus videtur Christus Dominus, cum de seipso in passione sua dixit, Factum est cor meum tanquam cera liquefens in medio ventris mei, aruit tanquam testa virtus mea. Zelus enim diuinæ gloriæ, & nostræ salutis in causa fuit, vt cor eius instar ceræ quæ liquefcit ab ardore ignis, liquefceret, & deflueret præ angore & tristitia de peccatis nostris; & corpus eius areficeret, sicut testa ab igne decocta, & ad innumera tormenta perferenda durum esset, Posui, inquit, faciem meam vt petram durissimam; quia licet contracta sit caro velut testa, dura mansit per firmam patientiam, velut petra. Si ergo hæc Christus pro peccatis pertulit alienis, quid nos oportet pati pro propriis? Vtinam zelus gloriæ eius comburat, & torrefaciat nos, tantaque nos indignatione inflammet contra propria peccata, vt penitus absumat illa, & neruum amoris proprii arefaciat, liquefaciat nos ad diuina, & duos efficiat ad perferenda aspera, vt ei similes simus, qui pro nobis tot tantaque passus est; cui sit honor, & gloria in secula seculorum. Amen.

Cant. 8. v. 6. Li. de Isaac c. 8. & ser. 15. in Psal. 118. v. 8.

Psal. 1. v. 15.

Isa. 50. v. 7.

EXHORTATIO XXII.

PRO FESTO OMNIV SANCT. CIRCA EA BEATI QUI PERSECUTIONE PATIUNTUR.

De nigredine & pulchritudine vitæ iustorum ex rebus aduersis & prosperis per singularem Dei providentiam contextæ ad imitationem vitæ Christi Saluatoris nostri.

Nigra sum, sed formosa, &c. quia decolorauit me sol.

Hom. 8. in Math.

MISERICORS Deus (inquit D. Chrysostomus) in hac vita mœstis rebus, quædam iucunda permiscet in Sanctis omnibus, quos neque tribulationes, neque iucunditates sinit habere continuas, sed tum de aduersis, tum ex prosperis iustorum vitam quasi admirabili varietate contextit; vt modo appareant nigri cum aduersitatibus premuntur; modò verò formosi, dum prosperitatibus decorantur. Qua ratione omnibus congruit quod sponsa cecinit, dicens, Nigra sum, sed formosa, filia Ierusalem. Conuenienter enim per lugubrem nigrum colorem, huius vitæ ærumnæ intelliguntur, vt iam diximus; subdit tamen, Sicut tabernacula Cedar, & sicut pelles Salomonis; ad significandum, quod sicut hæc tabernacula & tentoria mutabilia sunt, ita nigrorem ex aduersis, & decorem ex prosperis variabile esse in hac peregrinatione, vt ex eorum varietate vita iustorum contexta, per aduersa mittat radices deorsum, & per prospera ferat fructum sursum: per nigredinem aduersam humilietur, ne superbiat, & per prosperam pulchritudinem erigatur, ne desperet, & vtraque manu sciat contra hostes dimicare, vtroque successu superiorem esse, & sponso fideliter inseruire; iuxta illud Diui Pauli, In omnibus exhibeamus nos sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis. Ecce nigredinis, & ærumnarum, quas passus est in tabernaculis Cedar, copiosum catalogum; sed pergit ulterius, In castitate, in scientia, in longanimitate, in suavitate, in spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei. Ecce pulchritudines & virtutes, quibus decoratus erat sicut pelles Salomonis. Sed audi vtrorumque successum, vicissitudinem, & coniunctionem, Per arma iustitiæ à dextris, & à sinistris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, vt seductores & veraces, sicut qui ignoti, & cogniti, &c. O vir plusquam vir inter tot procellas, rerum que vicissitudines immobilis, in Dei seruitio perseverans! Rara est hæc perfectio, & solis illis concessa, quæ instar sponsæ dicere possunt, Nigra sum, sed formosa; quia diuersis tempo-

Cassiodorus, Beda, Anselmus Bernar. serm. 25. in Cant Hugo de S. Vita lib. 1. instit. monast. serm. 84. 10. 2. Ila. 37. v. 31.

2. Cor. 6. v. 4.

ribus eadem manens in spiritu, diuersos colores recipit in corpore: sciens, vt dicit idem Apostolus, & humiliari, & abundare, satiari, & esurire, abundare, & penuriam pati, Vbi que, ait, & in omnibus institutus sum, & omnia possum in eo qui me confortat. Ipse autem Deus est qui me instituit, ac instruxit, dum introduxit me in cellaria sua, & rapuit me in tertium cœlum, ipse est qui me confortat, ne me vel nigredo terreat, vel pulchritudo inflat, sed semper in ipso fixus manens benè operari non cessem.

Ad Philip. 4. v. 12.

De quatuor ærumnarum generibus, quæ pulchritudinem internam auerunt. §. 1.

SED ærumnarum catalogum pro instructione nostra ad quatuor capita reducamus: nam quædam oriuntur ex ipsa hominis natura post Adæ peccatū, innumeris tum corporis tum animæ miseris, ægritudinibus, molestis, & tædiis onerata. Quædam verò ex ipsis causis naturalibus, elementorum scilicet contrarietate, temporum inclementia, & animalibus homini insectis proueniunt. Aliæ, & fortè grauiore, ex hominum progrediuntur malitia, qui seipfos grauius insequuntur, & vexat rapinis, calumniis, litibus, rixis, contumeliis, & variis persecutionum generibus: aliæ tandem ex malitia dæmonum humani generis hostium, qui, si à Deo sinantur, intus & foris homines vexant, tentant, & torquent, reliquaque ærumnarum causas vrgent, vt iustos opprimant. Quare non incongruè hæc quatuor ærumnarum genera comparauerim quatuor cornibus ferocium animalium, quæ vidit Zacharias Propheta; de quibus dixit ille Angelus, Hæc sunt cornua quæ ventilauerunt Iudam, & Israel, & Ierusalem; quia omnes iusti tam incipientes, qui per Iudam, quam proficientes, qui per Israel, & perfecti, qui per Ierusalem significantur, iis cornibus, & his tribulationibus concutiuntur, & denigrantur, vt spiritus mundior, & pulchrior fiat, gloriosiorque appareat confessio eorum, qui à Iuda confitentur dicuntur, dum in fornace tribulationum adhuc Deum confitentur, & fideles inueniuntur: vt etiam amplius splendeat fortitudo eorum, qui Israel vocantur, id est, fortes contra Deum & homines, imò & contra dæmones, dum in hac graui pugna victores euadunt: vt tandem illustrior sit visio pacis in iis, qui nūcupantur Ierusalem, dum irruente tanta ærumnarum procella, cor pacificum, & Deo vnitum retinent, vt merito omnes dicant, Nigra sum, sed formosa, filia Ierusalem. Id est; O filia Ierusalem, quæ pacem sectari videmini; etsi me videatis nigram, & ærumnis oppressam, scitote tamen me esse formosam; nam ærumnæ istæ, quæ carnem nigrefaciunt, dealbant spiritum. Cum igitur iis cornibus te ventilaris senseris, clama ad Deum cum Psalmista, Circumdederrunt me vituli multi, tauri pingues obsederunt me: salua me ex ore leonis, & à cornibus unicornium humilitatem meam. Scito autem quod sicut hæc animalia bina habent cornua, quibus ventilaat, & feriunt; ita hostes has ærumnas incutientes duplici modo

Iob 14. v. 1.

Zach. 1. v. 18.

Psal. 118. v. 12.

In id fal. ventilant, & ad malum petrahunt, vel a bono... In id fal. ventilant, & ad malum petrahunt, vel a bono...

die in diem, & pulchrior, sanctior, & Deo fit... die in diem, & pulchrior, sanctior, & Deo fit...

1. 2. q. 77. art. 4. Pl. 6. v. 12. Zech. i. v. 20. Ita D. Hieron. ita Dionysius Chartuf. Jer. 23. v. 29. 2. Cor. 4. v. 16.

Ad Rom. 5. v. 3. Iac. i. v. 3. Eccl. 2. v. 3. Sap. 3. v. 5. Sap. 3. v. 4. Eccl. 8. v. 14. & c. 9. v. 3. Michcz 7. v. 9. Iob 33. v. 27. Pl. 38. v. 12. Pl. 67. v. 14.

atri esse iudicemini; scitote tamen quod tunc... atri esse iudicemini; scitote tamen quod tunc...

illas, hyacinthos nobis profert, nec solum bona... illas, hyacinthos nobis profert, nec solum bona...

1. Cor. 12. v. 9. Iob 1. v. 21. I. b. 2. Mo. c. 1. 2. In Enchir. c. 11. to. 3. Iob 1. v. 12. Cat. v. 14.

Iob 2. v. 20. Iob 2. v. 1. & 2. Cor. 10. v. 13. Iob 1. v. 1. & 2. Cor. 10. v. 13. Iob 1. v. 1. & 2. Cor. 10. v. 13.

ipfe sol voluit me decolorare, non ex odio, sed potius ex amore, quia iniecit me, & benignos oculos in me fixit, vt mihi beneficeret, & vna fim ex illis, qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine agni. Magna enim tribulatio virtute sanguinis Christi dum patienter toleratur, lixiuum est animam lauans & dealbans, ac pulcherrimam reddens.

Hinc fit sanctos viros non solum non horrere tribulationes, sed multo grauiores desiderare, & quod amplius est diuinæ providentiæ seruientes, eas vt possunt, augent, voluntarias afflictiones sibi cumulantes. Vtrumque præstitit inuictus

Iob, dicens, *Quis det, vt veniat peritio mea, & quod exspecto, tribuat mihi Deus; vt qui cepit ipse me conterat, soluat manum suam, & succidat me: & hæc mihi sit consolatio, vt affligens me dolorem non parcat, nec contradicam sermonibus sancti?* O virum ineffabilem tot doloribus non victum, sed plures sitientem, desiderans quod Deus non parcat laboribus, sed novos addat; quod & ipse fecit,

Iob 2. v. 7. *Nam & testa saniem radabat.* Quod sic amplificat Lib. 2. ia Iob. *geret leniter, sed testam duram, vt raderet cum dolore saniem suam. Dic, ô beate Iob, ob quid hoc facis? cur hunc dolorem exasperas? cur exaggeras testa radendo lamentabile vulnus, & facillimam plagam, cum potius debueras lauare, fouere, vngere, vt mitiorem redderes hunc terribilem dolorem? Sed respondens iustus Iob, dixit; Ego, ô viri, non succumbo his doloribus, neque istis pœnis deficio, non debilitor, nec delasor. Non enim sunt dolores isti fortiores animæ meæ firmitate; non sunt hæc tormenta duriora cordis mei duritia: meritò exaggero, atque commoueo ipsos dolores, vt per cuncta ostendam nequissimo diabolo, quia eius malitiam irrideo, & omnes eius plagas, ac vulnera ad nihilum reputo. Hæc Origenes. Sed vnde huic viro tanta fortitudo, & durities in tolerando, nisi quia de manu Domini dolores accipiebat, & à sole diuino se credebat decoloratum, cui non contradice-re omne gaudium, & solatium existimabat?*

Per ardentem Christi amorem, & desiderium sequendi eius vestigia, omnes ærumnas libenter tolerari. §. 3.

SED iucundiorum proponamus interpretationem, quæ omnes afflictiones tam voluntariè assumptas, quam ab aliis illatas etiam iucundas reddat, quia *Decolorauit me sol;* id est, Christus Dominus, qui similes pro me afflictiones pertulit, suoque me exëplo compellit, vt eas amem, desiderem, & amplectar: vnde eius ardens amor me fuscum, & decoloratum exterius reddit; quia ita ipsum decoloratum intueor. Video ieiunantes, cur non ieiunabo? video vigilantem, cur non vigilabo? video innumera opprobria, & tormenta perferentem, cur non perferam, & ego? *Vidimus enim* (inquit Isaias) *& non erat aspectus: despectum, & nouissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem, & nos putauimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo, & humiliatum.* Si ergo ipse sol propter me sic est obscuratus, & factus velut ater, dum has ærumnas mei causa suscepit, cur ergo ei assimilari non curabo?

A *Charitas Christi* (ait Apostolus) *urget nos, astimantes hoc, quoniam si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sumus.* Simili igitur argumentatione concludam; si vnus Christus sol iustitiæ pro omnibus decoloratus est, ergo omnes decolorati sunt: ergo iustum est quod omnes propter ipsum decolorentur, afflictiones amplectantur, tribulationes patienter ferant. Charitas enim Christi urget nos, vt eum imitari, eiusque sequi vestigia velimus, vt verè dicamus, *Decolorauit me sol.* Quis te compellit ieiunatis, ciliciis, & disciplinis macerare carnem? Sol. Quis te mouet, vt abneges te metipsum, & tollas crucem tuam, ac in ea cum oporteat vitam finire? Sol. Quis te in tribulationibus hilarem, in persecutionibus fortem, & in ærumnis constantem facit? Sol est qui me fuscum ita reddit, quia illum pro me fuscum conspicio.

Intuere Christum pendentem in patibulo, & ad ciues Ierosolymitas verba sponsæ vsurpando, dicentem, *Niger sum, sed formosus, filij Ierusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis; nolite me considerare quod fuscus sum, quia decolorauit me sol.* Niger sum in corpore, sed formosus in anima; niger in oculis vultus plusquam tabernacula fœda Cedar, sed formosus in oculis Dei, plusquam cœlestes pelles Salomonis. Nolite me considerare, quod fuscus sum, eo modo quo me consideratis despiciendo me, *Ipsi*, inquit, *considerauerunt, & inspexerunt me,* cum magno, scilicet, contemptu, & opprobrio. Scitote enim quia decolorauit me sol. *Quis sol? Vester, scilicet, aduersus me ardens liuor, & furor; & meus erga vos ardentior amor, & zelus.* Hæc igitur cum audieris, considera ipsum Christum, non sicut impij Iudæi, sed sicut considerare oportet, eum, qui talem aduersus semetipsum sustinuit peccatoribus contradicentem, vt similem pati non recuses, sed glorieris: & quo pro te nigrior, eo sit tibi pulchrior; quo vilior, eo charior; vtriusque coniunctionem admirans cum Isaiâ, dicente, *Quis est iste qui venit de Edom tinctis vestibus de Bosra?* Ecce vnde fuscus ex torcularis fœcibus, quod calcauit, *Iste formosus in stola sua gradiens in multitudine fortitudinis suæ.* En vnde formosus, quia in ipsa passione fortis fuit, & inuictus, & propter ipsam gloria & honore coronatus. Propter hæc meritò sponsæ comæ, quæ eius actiones, aut iustos ei vnitos representant, dicuntur nigræ sicut coruus, & pulchræ sicut elatæ palmarum. Primum propter tribulationes, secundum propter victorias. Sed de hoc plura sua loco.

Sed oportet adhuc subtiliorem, nec minus proficuum sensum in his verbis, *Decolorauit me sol;* absconditum propalare. Tripliciter enim sol decolorat nos, quia triplex est gradus patienter tolerandi ærumnas. Primus quidem propter peccata perpetrata, sicut pius latro qui dicebat, *Digna factis recipimur.* Secundus & melior est pati sine culpa ad probationem, & virtutis exercitium, & pro gloria Dei manifestanda, sicut passus est Iob. Sed tertius excellentissimus est, persecutiones, & ignominias pati non solum sine culpa, sed etiam propter id quod summo honore & laude dignum erat; itaut id ipsum per quod quis apud Deum est pulcher, causa sit quod ab hominibus putetur ater, & persecutionibus dilaceretur: & hos singulariter dicitur decolorare

Sol, id est splendor, & claritas virtutis, & ardens amor Dei, feruensque desiderium placendi ipsi: vnde fit quod operentur bonum, etsi sciant inde persecutiones, & tribulationes, calumnias, ac innumera tormenta sibi prouentura: de quibus specialiter dictum est: *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum celorum:* hi egregie dicunt: *Nigra sum, sed formosa.* Nigra, quia persecutionem patior propter tuendam iustitiam: formosa, quia intus possideo regnum cœlorum, quod est iustitia, pax, & gaudium in Spiritu sancto, nec sum despicenda, *Quia decolorauit me sol ipse.* Scilicet splendidus, & ardens amor iustitiæ, & ipsemet Christus, pro cuius amore, & imitatione hæc patior.

Etenim Christus Dominus excellentissime præ omnibus hoc modo passus est: inde enim à Iudæis putabatur nigerimus, vnde erat speciosissimus. Doctrinam, vitam, & opera calumniabantur, denigrabant, & vocabant turpissima, cum tamen omnia essent splendidissima, & omni laude dignissima. Existimabant nigrum, tanquam tabernacula Cedaritarum, & infidelium, nam vocabant Samaritanum, & dæmoniacum, & inter reprobos annumerabant. Sed cur hoc? *Qui retribuunt mala pro bonis detrahebant mihi: quoniam sequebantur bonitatem;* ecce nulla alia fuit causa persecutionis eius, nisi quia sequebatur bonitatem: quia veritatem prædicabat, amplectebatur iustitiam & ingentia illis conferebat beneficia, propter quæ retribuunt illi ingentia opprobria, & tormenta. Vt merito dixerit D. Augustinus: quod Christus Dominus ambulauit in mundo mira faciens, & mala patiens, donec suspenderetur in ligno, & inde patiebatur mala, quia faciebat mira.

Ad hunc patiendi modum nos exhortatur sapius D. Petrus cum ait: *Nemo vestrum patitur, vt homicida, &c. Si autem vt Christianus, non erubescat, glorificet autem Deum in isto nomine.* Pati autem vt Christianum, est pati pro fide Christi, pro iustitia, pro virtute. Et hoc gloriosissimum est, & pulcherrimum. *Si exprobramini* (inquit) *in nomine Christi, beati eritis: quoniam quod est honoris gloria, & virtutis Dei, & qui est eius spiritus super vos requiescit.* Hoc modo passi sunt Apostoli, qui ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Similiter, & Martyres, & plerique Sanctorum, quos decolorauit Sol, vt pulchriores redderet, & sibi similiores. In hoc autem præ omnibus aliis splenduit beatissima Virgo, cui per antonomasiam hæc verba sponsæ conueniunt, vt Exhortatio sequens manifestabit.

EXHORTATIO XXIII.

De mira nigredine tribulationis, & humiliationis, & de pulchritudine gratiæ, & virtutis, ex qua vita Deipara est contexta, maximè in passione filij sui & de modo illam imitandi.

Nigra sum, sed formosa, &c. Quia decolorauit me Sol.

EAM hæc verba de præcellentissima Dei sponsa, & matre speciosissime de claremus, cuius vita, sicut & filij eius, ex mœstis, & iucundis euentibus admirabili quadam Dei prouidentia contexta est, vt dicere potuerit; *Nigra sum, sed formosa, filia Ierusalem.* Et ex eo nigra apud vos, quo formosa apud Deum. Ne tamen propter hoc me despiciatis: *Quia decolorauit me sol,* ipse enim filius meus sol iustitiæ causa est præcipua decolorationis meæ. Quomodo autem hoc factum sit, aliquibus exemplis ostendamus.

De gestis cum S. Ioseph voluit occultè dimittere Virginem. §. 1.

PRIMUM enim sicut narrat D. Matthæus, *Cum esset desponsata Ioseph, antequam conueniret, inuenta est in utero habens de Spiritu sancto.* Ignorabat Ioseph mysterium, ideoque putauit nigram, quæ valde erat formosa. Et vnde summam merebatur laudem, & supremam adeptam est pulchritudinem, inde maximam apud sponsum contraxit ignominiam, & nigredinis notam. Nam vterus eius aestimabatur niger *Sicut tabernacula Cedar,* in quo moraretur filius adulteri, cum tamen esset formosus *Sicut pelles Salomonis;* quia in eo continebatur filius Dei viui, qui est plus quam Salomon, & tentorium illud exornauerat ea pulchritudine, & magnificentia, quæ talem regem decebat. Propter hoc Ioseph voluit occultè dimittere eam; vt testantur D. Ambrosius, Augustinus, Chrysostomus, aliique plures patres. Tacuit humillima virgo, quia non expediebat ipsam sponso reuelare mysterium, amplexa est humiliationis nigrorem, quia summè diligebat humilitatem: quæ per humiliationes altas mittit radices, & quo profundior, eo splendidior Deo apparet. Dicebat in corde suo; nigra sum, sed formosa, at ore non proferebat, quia tempus tacendi, & tempus loquendi: tunc autem tempus erat tacendi mysterium, etsi pateretur opprobrium: sed Angelus locutus est pro ea, apprensus Ioseph, & dicens ei: *Noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est.* Ac si diceret: non est nigra vt putas, sed formosa, non est tenebrosum tabernaculum Cedar, sed speciosum tentorium Salomonis, ne despicias eam, eo quod apparet fusca, & prægnans: quia decolorauit eam ipse sol, ipse Spiritus sanctus, qui superuenit

in illam, & virtus Altissimi, quæ obumbravit ei, vt simul esset virgo, & Dei mater. Tunc nigror Virginis mutatus est apud sponsum in splendissimum candorem, & vnde visa est virgo decolorata, facta est nimis decora. Nec sine mysterio Ecclesia hoc Euangelium canit in vigilia Natiuitatis, quæ Deiparæ fuit valde festiua, vt significaret humiliaiones, & afflictiones vigiliam esse appropinquantis festi, & magnæ exaltationis per Christum nobis conferendæ, quia omnis qui se humiliat exaltabitur.

§. 2.

SEd quamuis beatus Ioseph fidem Angelo adhiberet, qui dubitare permittus est de sponsa virginitate, vt eius testis esset omni exceptione maior: adhuc tamen apud perfidos Iudæos, & hæreticos hac nota nigredinis Deipara inulta manet, cui pulchritudinem virginitatis negant, nescientes eam coniungere cum conceptione, & partu, quem nigrum sicut in aliis mulieribus putant. Quibus tamen ipsa respondet: O filia Ierusalem, quæ me putatis nigram sicut tabernacula Cedar, qualia sunt alie mulieres, quæ in tenebris peccati, & corruptionis concipiunt, & in dolore pariunt filios suos, licet appaream vobis nigra, sum tamen formosa sicut pelles Salomonis. Id est sicut cæli cælorum, qui integri sunt, & incorrupti, per quos sine diuisione, & corruptione ascendunt, & descendunt corpora beatorum, quoniam ipse sol decolorauit me, ipse ingressus est in me, & egressus est me intacta, quia omnipotens est virtus eius, & non est ei impossibile omne verbum. Si Sol corporeo influentia sua terræ viscera absque vlla eius confractiõne splendissimum generat aurum, sine ipsius auri femine, quid mirum quod Sol iustitiæ absque vlla virginalis mei claustris confractiõne, sua omnipotenti virtute intra mea viscera absque vilo femine de meis sanguinibus purissimum, & fulgētissimum suæ humanitatis produxerit aurum? Si Sol per vitream fenestrâ, aut crystallinam radios suos mittit, & introrsum penetrat absque vlla eius ruptione, quid mirum quod Sol iustitiæ radios virtutis suæ, solaribus radiis subtiliores intra me miserit, & virtus eius me obumbrans concipere virginem fecerit? An quia radius solis crystallum tangens oculos intuentium perstringit, & obfuscat, ideo crystallus ipsa fusca erit, & non magis per illum splendidior? Sic non ego nigra, sed formosa: oculi autem vestri lippi sunt, & infirmi, qui tantum non potuerunt splendorem ferre.

De virginitate cum partu.

Similia.

Lucæ 1. v. 48.

Iuxta versionem Symmachi.

Nolite me considerare, quod fusca sum, Quia despexit me Sol: Sol enim intuitus est me, & radiis suis directis respexit me, & ideo fecit in me magna, qui potens est, & sanctum nomen eius: Quia respexit humilitatem ancille suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. O virgo benedicta, nigra, sed formosa: vnde nigra? quia in oculis tuis humilis, & parua es Dei ancilla. Vnde formosa? quia beatam te dicent omnes generationes. Vnde vtriusque coniunctio? quia Sol iustitiæ respexit te radiis suis. De aliis viris, & feminis dici potest; Torus respexit me Sol: quia in peccatis concepti es, vel ipsi declinauerunt, & inutiles facti sunt, & non est qui fa-

ciat bonum, non est vsque ad vnum. Et quia ipsi torue inspexerunt Deum, torue inspecti sunt ab eo. At beatissimam Deiparam semper ab instanti conceptionis, vt iam diximus, vsque ad finem vitæ Sol iustitiæ non torue, sed directis radiis inspexit, illuminauit, inflamauit, & repleuit ea plenitudine, quæ cuilibet eius ætati congruebat, vnde quotidie formosior, & splendidior, sed semper in oculis suis humilior. Et ideo vtrumque nomen sibi arrogat, & nigræ, & formosæ, quia preciosissima inest ei coniunctio humilitatis cum innocentia, & submissiõnis cum virginitate: & ancillæ cum Dei matre. Et tu igitur si Virginem cupis imitari, nigredinem humilitatis cum pulchritudine castitatis coniungere satage. Nam licet teste D. Bernardo, rara avis in terra sit, aut sanctitatem non perdere, aut humilitatem sanctimonia non excludi, & pulcherrima sit permixtio humilitatis, & virginitatis, tamen id quod preciosum est, etiam est rarum, sed non quia rarum, ideo non est totis viribus appetendum, & inquirendum, saltem in eo gradu quo cuique desuper illi fuerit datum: vt qui non potest esse virgo, saltem castus sit, & purus, & insuper humilis, vt ita in oculis suis sit niger, in diuinis tamen pulcher & formosus.

In Exhort. 19.

Serm. 42. in Cant. Hom. in missus est.

De gestis in Purificatione Virginis. §. 3.

DE PURIFICATIONE VIRGINIS. Lucæ 2. v. 22.

SEd iam contemblemur Dei genitricis gesta. Postquam impleri sunt dies purgationis eius secundum legem Moysi: & cum filio ascendit in templum, vt se purificaret. Tunc enim apprimè quadrat illi elogium istud. Nigra sum, sed formosa, filia Ierusalem. Duplex enim tunc virgini contigit nigredo, altera sponte assumpta, altera aliunde emissa. Prior fuit nigredo ipsius purificationis, quam lex dumtaxat præcipiebat femina, quæ suscepto semine filium peperisset, & ideo immunda putabatur. Voluit autem humilis virgo hanc legem implere, veluti si immunda esset ac purificatione egens, etsi filiabus Ierusalem nigra appareret, quibus tamen ait: Nolite me considerare quod fusca sum, quia decolorauit me Sol. Id est filius quem in vlnis meis baiulo, qui Sol est iustitiæ, decolorauit me. Quæ occasio est, vt vos me fuscam putetis, quasi mulierem, quæ suscepto semine conceperim, sicut alie. Cæterum formosa sum, quia Sol iste non abstulit à me virginitatem, etsi contulerit fecunditatem. Habent singulæ res suos innatos colores sibi proprios, virginitatis autem proprius color apud homines est, non concipere, nec parere, vel filios nutrire. Hunc colorem mihi perpetuo assumendum decreui, cum virginitatem voui, & Angelo dixi: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Cæterum decolorauit me Sol auferendo à me colorem istum, & in alium commutando gloriosorem, vt verè essem simul virgo, & puerpera, concipiens, & pariens singulari & prodigioso modo, qui integritatem non læderet, sed magis condecoraret. Quare partus meus purificationem non indigebat, eam tamen humilitas postulabat, quia decolorauit me Sol iste. Scilicet filius meus suo exemplo fuscum hunc mihi colorem indidit: nam si ipse cum sit agnus innocens, voluit circumcidi, ac si peccator esset; quomodo ergo ego non me purificarem, etsi purifica-

tionis legi non subiacerem? Ardens amor imitandi filium decolorauit me, sed tunc sum formosior, cum ei fio similior. Vtinam Sol iste decoret nos, vt filij & matris exemplis accensi circumfisionem concupiscentiæ carnalis, & omnimodam spiritus purificationem sectemur: nam licet vtraque sit nigra, & fusca humilitatis nota, per eam tamen sicut eorum similitudinem, ita & pulchritudinem assequemur.

2. Aliam horribiliorem nigredinē luctus, & planctus contraxit Deipara ex iis quæ tunc illi annuntiavit Simeon dicens: Ecce postus est hic in vniuersam, & in resurrectionem multorum in Israel, & in signum cui contradicetur, & tuam ipsius animam pertransibit gladius. Pertransibit inquit, de futuro, quia tempore passionis Christi gladius ferreus, id est, crux, clauis, lancea, & cætera, quæ Christi carnem maximè cruciatura erant, donec mortem inferrent, etiam pertransitura erant ipsius Virginis animam, vehementissimo eam dolore, & afflictione cruciando: eo quod anima Virginis magis erat in corpore filij, quem vnice diligebat, quam in proprio. Et hoc secundum quosdam, significat illud pronomen ipsius. Id est suam animam, quæ etiam est ipsius Christi, quia tu es per amorem vnum cum illa. Cæterum cum primum verba hæc audiuit, gladius hic cæpit pertransire Virginis animam, & verbum Simeonis velut gladius acutissimus cor eius transuerberauit, summoque dolore affect: sicut de Patriarcha Ioseph dicitur, Ferrum pertransit animam eius, donec veniret verbum eius. Propter quod tunc aptè potuit dicere: Nigra sum, sed formosa, filia Ierusalem. Nigra, quia nimio mærore confecta ob id quod nunciatum est illi: formosa, ob insignem resignationem, quia id acceptauit, respondens Simeoni, si non verbo saltem affectu; Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Sed causam sui mæroris assignans, ait, Quia decolorauit me Sol. Nam hoc expresse pronunciauit Simeon digito signans solem Christum: Ecce hic. Scilicet filius, quem vlnis gestas, positus est in ruinam multorum: quia multi scilicet non credent ei, ideoque in æternum peribunt. Sed nunquid hoc non torfit matrem, quæ plus Israelitas diligebat, quàm Paulus, quem tamen hæc Israelitarum ruina continuo dolore, & tristitia torquebat? Rursus ecce hic positus est in signum, & vexillum cui hostes eius contradicent, oppugnantes eius doctrinam, vitam, & mores, donec eum sæuæ crucis morti tradant. Hoc enim nomine D. Paulus passionem Christi nuncupat, cum ait: Recogitate eum, qui talem aduersus semetipsum sustinuit à peccatoribus contradictionem. Hanc autem contradictionem Deipara amarè mente sua recolorere deinceps cæpit. Sicut ergo Christus Dominus filius Zebedæi loquens dixit: Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? (Vel quem ego bibo? Vtrumque enim referunt duo Euangelistæ) quia bibiturus erat illum secundum corpus in passione, continuo tamen bibebat illum secundum spiritum, & internam afflictionem. Ita de beatissima Virgine dicendum, quod gladius passionis filij continuo pertransibat animam eius, licet vehementius pertransit, cum vidit illum pati: & ita filius continuo decolorabat, & decorabat matrem, cum & passionis excitabat memoriam, & ad incrementa virtutum excitabat.

PRO DOMINICA INFRA OCTAVAM NATAVITATIS. Lucæ 2. v. 34. Ita D. Augustinus epist. 59. ad Paulinum euthymius, Beda & alij D. Bernardus in id signum magnum apparuit.

Psal. 104. v. 2.

Ad Rom. 9. v. 11.

Ad Hebr. 12. v. 3.

Matth. 20. v. 22.

Marc. 10. v. 38.

§. 4.

De gestis cum filium perdidit.

NON desunt qui hæc verba Simeonis interpretentur de gladio doloris, qui pertransit animam Virginis cum filium perdidit, dixit enim filio, Pater tuus & ego dolentes querebamus te. Sed tunc etiam decolorauit eam Sol, ipse enim filius fuit causa huius doloris. Aptius tamen congruit huic mysterio lectio quæ sequuntur D. Ambrosius, & Origenes, quia, Non inspexit me Sol. Id est, ideo fusca sum, & mærens, quia Sol, qui continuo mihi erat præfens, & me inspiciebat, hoc triduo abscondit se, & non inspexit me, reliquit me solam, & magno dolore confectam. Quid ergo mirum quod tunc diceret: Nigra sum sicut tabernacula Cedar? Id est tenebrarum: quia licet absente sole sunt tenebræ, ita per absentiam filij mei mansi quasi in tenebris, nec potero solatium habere, donec iterum oriatur, & appareat mihi.

Ita Timotheus Presbyter Hierosolymitanus in hom. de prophetia Simeonis. Lucæ 2. v. 48. Hæc versio nes supra referuntur.

Sed quid cum filius respondit eis, Quid est quod me querebatis, nesciebatis quod in iis quæ patris mei sunt oportet me esse? durum verbum, potens fuscum cor efficere: nec mirum: quia (vt dicit alia versio) Torue inspexit me Sol, quasi iratus & indignus me inspexit, & locutus est. Sed hæc pulchritudinem Virginis non denigrarunt, sed auxerunt: nam omnia verba, & facta ista conseruabat, & conferebat in corde suo, & ex illis valde proficiebat. En quo modo Deiparæ vita ex nigredine multiplici cum pulchritudine contexta fuit, sed quia longum esset cuncta recensere, ea quæ in passione Christi gesta sunt duntaxat perpendamus.

Ex Symmachi.

De mærore Deiparæ in passione. §. 5.

CONSIDEREMVS igitur verba ista à Virgine in morte filij sui prolata, sicut librum Ezechielis, in quo scriptæ erant lamentationes, cæmen, & v: Lamentatio est, Nigra sum, sicut tabernacula Cedar. Carmen: Formosa sicut pelles Salomonis. Væ autem includitur in illis verbis, Decolorauit me Sol. Stabat (inquit Ioannes) iuxta crucem Iesu Maria mater eius. Circumstant illam nonnullæ mulieres Ierosolymitanæ, & forte non longè erant aliquæ ex illis, quibus Christus dixit: Filia Ierusalem, nolite flere super me, sed super vos. Ad has omnes clamat afflicta, & mærens Virgo dicens: Nigra sum, o filia Ierusalem, quia decolorauit me Sol. Gladius enim & ignea framea dolorum, ignominiarum, cruciatuum, & tormentorum quæ filium meum denigrant, deturpant, & vrunt in cruce, penetrant etiam animam meam, & eam nigram, & adustam reddunt. Ipse Sol iustitiæ in cruce pendens me decolorat, quia radiis suis directus me respicit & respiciendo vrut, & omnes suos cruciatu in me transmittit. Ipse factus est niger, tanquam saccus cilicinus, quid mirum quod ego fusca maneam, mærore confecta? Ipse reputatur tanquam vnus ex filiis Cedar, tenebrosus, blasphemus, horrenda, & ignominiosa morte dignus, quidni ego sim nigra, sicut tabernaculum Cedar, in quo meus requieuit, & nunc etiam requiescit filius? O vos omnes qui transitis per viam, attendite & videte sicut dolor similis sicut dolor meus! Quæ vnquam mater talem amisit filium, sanctum, inno-

PRO PASSIONE. Ezech. 2. v. 9.

Ioan. 19. v. 25.

Apoc. 8. v. 12.

Thien. x. v. 12. Ad Heb. 7. v. 16.

centem, impollutum, segregatum à peccatoribus, & excelsores cœlis factum: & tamen crudelissimè cruci affixum tanquam iniustum, nocentem, pollutum, cum iniquis, & latronibus computatum, & ipsius inferioris inferni reum. Verè, ô Virgo purissima, non est dolor similis, sicut dolor tuus: Cui comparabo te filia Ierusalem? cui assimilabo te, & consolabor te Virgo filia Syon? magna est velut mare contritio tua, quis medebitur tui? ecce filius tuus qui te consolari poterat, & mederi, ipse te vulnerat, & affligit, & decolorat, omnis eius desolatio transfusa est in cor tuum: cui ergo comparari potest ingens afflictio tua? Sed quid est ô Sol iustitiæ, quod voluisti matrem tuam stare iuxta crucem, vt eam inspiceres radiis tuis, torqueres, vreres, & decolorares? nam cum Isaac immolandum erat in Monte moria, noluit Abraham id indicare matri eius Saræ, nec eam in montem adducere, ne fortè, vel holocaustum impediret, vel simul cum filio occiso mortem obiret. At non sic Deipara cuius fortitudinem nouerat, quæ parata erat tanquam Virgo virginum sequi agnum quocumque ierit: & cum it ad montem Caluarium tanquam ouis ad occisionem, & tanquam agnus ductus ad victimam, non vult domi clausa remanere, sed illum sequi, & cum eo spiritualiter immolari, pro nobis, adimplens ea, quæ defunt passioni Christi in carne sua pro corpore eius, quod est Ecclesia. Hoc enim deerat passioni Christi, vt omnigeno acerbissimo dolore esset cumulata, quod mater eius dilectissima adstaret cruci, cuiusque dolores auget, & adimpleret, & vterque simul offerretur in holocaustum. Vnum est vtriusque altare, nempe crux, in qua filius est fixus corpore, mater spiritu: idem est gladius vtrumque iugulans, nempe clauis, spinæ, & lancea, quæ transfigunt corpus filij, & matris animam. Idem etiam est ignis vtriusque holocausti consumens. Cum enim in Scriptura duplicis ignis fit mentio ad consumenda sacrificia, vnus dicebatur ignis sanctuarij, Deo sacratus, quo solo licebat sacrificia offerri. Quilibet autem alius dicebatur ignis alienus, quo qui offerebat sacrificium morte multabatur. In hoc Christi holocausto vterque ignis concurrat, sicut etiam de duplici sole dicitur, Decolorauit me Sol, alienus ignis, & pessimus Sol, fuit ardens Iudæorum liuor, furor, & rabies contra Christum, qui ignis, & æstus, licet denigrauerit corpus Christi, & Deiparæ afflixerit animam, tamen quia alienus ignis erat, reuersus est contra eos, qui eum accenderunt, eorumque animas vssit, carbonibusque nigriores reddidit. At ignis sanctuarij fuit ardens Christi amor, & nostræ salutis zelus, feruens propter ipsum diligebat, quorum etiam stitabat salutem, & redemptionem: ab vtroque facti sunt nigri exterius, sicut tabernacula tenebrosa Cedar, vnde in tempore passionis tenebræ factæ sunt super vniuersam terram, & totus orbis lugubrem, ac tenebrosam induit amictum: eò quod Christus, & eius mater inique ab iniquis inter iniquos computati sunt. Sed nunquid hæc nigredo Virginis pulchritudinem offuscavit? Absit. Nam ideo lamentationi carmen addit, dicens: Sed formosa! O Virgo prudentissima, quomodo te vocas formosam,

Thren. 2. v. 13.

Genes. 22. v. 2.

Apoc. 14. v. 4. Isa. 53. v. 7. Ad Coloss. 3. v. 24.

Lucæ 2. v. 35. Duplex ignis holocausti.

Leuit. 10. v. 1.

cum omnes te appellant nigram: vt quid afflumis carmen lætitiæ, cum tota es intenta lamentationi: nam musicam in luctu importuna narratio? At non importuna, sed opportuna est narratio, cum nigredini iungitur pulchritudo, quia in die malorum oportet memorari bonorum; Nigra, inquit, sum, sed formosa. Quia has ærumnas non propter propria peccata fero, sed propter aliena. Non tolero iniuria, sed spontanea, non impatienter & cum rancore contra persequentem, sed cum patientia & amore erga illos. Nigra est, sed non formosa, quæ tribulationes impatiens & renuens patitur: at quæ illas lubens amplectitur, potius est nuncupanda formosa. Olim dicebat quædam matrona: Ne vocetis me Noemi, id est, pulchram, sed vocate me Mara, id est, amarum, quia amaritudine valde repleuit me omnipotens, & cur vocatis me Noemi, quam Dominus humiliavit, & afflixit omnipotens? Non sic Deipara, sed potius Noëmi, id est, pulchram se vocat, vocarique iubet à filiabus Ierusalem, quia in amaritudine, & afflictione, quam sustinebat, omnipotentis providentiam agnoscens, immobilis stetit, & miris virtutibus fulsit. Stabat, inquit, iuxta crucem. Non iacebat vt pusillanimitas, non sedebat vt lassitas, sed stabat vt fortis, corpore erecto, & spiritu in cælum eleuato. Stabat mater, quia stabat & filius: iste cruci clauis ferreis affixus, illa clauis amoris. Ac ita fortis stabat, vt comites suos stare faceret. Quid dicitis ô Ieremia. Quomodo consolabor te Virgo filia Syon? Non indiget hæc Virgo consolatore. Ipsa in Deo se consolatur. Pulchritudo eius, est solatium ipsius. Nam secum mens est, quasi iuge conuiuium: & gloria nostra est testimonium conscientie nostræ. Pulchræ virtutes eius consolantur eam, & testimonium reddunt, quod est Deo grata. Consolabatur Virginem eius humilitas, & mansuetudo, fortitudo, & patientia ipsius, longanimitas, & spes, ac ardens eius charitas: adeoque repleta fuit consolatione, vt posset consolari Apostolos & discipulos, qui in omni pressura erant. Hanc in tribulationibus tuis quære consolationem, vt ipsæ virtutes sint animæ consolatrices, possitque dicere, nigra sum, sed formosa, afflicta, sed in Christo virtutibus consolata, & confortata, quia Decolorauit me Sol, & simul in spem me. Nam ipse mortificat, & viuificat, fuscum, & pulchrum facit. Sed cauendum est horrendum vix, quod hæc verba insinuant, & minantur filiabus Ierusalem, quibus etiam Christus dixit: Nolite flere super me, sed super vos ipsas flere, & super filios vestros: quia si in ligno viridi hæc faciunt, in arido quid fiet? Volebat enim ne eum plangerent, tanquam purum hominem misere, & infeliciter morientem, cum non nisi ex misericordia lubens mortem subiret. Sic piissima Virgo ad filias Ierusalem, quæ secum lamentabantur ob filij sui mortem, ait, nolite me considerare quod fusca sum; arbitrantur me propter hoc miseram & infelicem esse, quia fuscus iste color non à meis culpis, sed à sole propter vos me comburentem procedit: At vos ipsas considerate, & vestram nigredinem inspicite. Fleteque super vos, & super filios vestros vere atros, & deformes: quia si Sol ita decolorat iustos, quomodo decolorabit peccatores? Si ira Dei ita fœuit in innocentes, tam dire eos

Sub 22. v. 6. & c. 11. v. 27.

Ruth. 1. v. 20.

Thren. 2. v. 13.

Pro. 15. v. 15. 2. Cor. 1. v. 12.

2. Cor. 1. v. 3.

Lucæ 23. v. 28.

affligi permittens, quanto magis fœuierit in noxios? Signis ita exaruit in ligno viridi, quanto vehementius exardescet in sicco? Tempus est vt iudicium incipiat à domo Dei. Si autem primum à nobis, quis finis eorum, qui non credunt Dei Evangelio? Vultus enim Domini super facientes mala, vt perdat de terra memoriam eorum. Hæc Dei genitrix ad Ierosolymitas, vt tu in alieno capite periculum faciens, satagas, ærumnas huius vitæ ita patienter ferre, vt decoloratus à sole, maneat semper speciosus coram Deo, cui est honor & gloria in secula seculorum. Amen.

1. Petr. 4. v. 17.

Psal. 33. v. 7.

PROPARABOLIS DE ZIZANIA ET TRITICO ET DE SAGENA MISAM IN MARE ET PROTERRIA 2. DOMINICÆ 4. QUADRAGESIMÆ

EXHORTATIO XXIV.

De bonorum, & malorum mixtione in Ecclesia, & in quavis congregatione religiosa: de multiplici discrimine inter peccatores fideles, & infideles, & de zelo charitatis, qui torquet, & perficit iustos degentes inter illos.

Nigra sum, sed formosa, quia decolorauit me Sol.

ACCEDAMVS ad vltimam horum verborum interpretationem, Nigra sum, sed formosa, &c. quæ ad diuersas personas eiusdem Ecclesiæ refertur. Certum enim est Ecclesiam (quæ vnica congregatio est omnium eorum, qui in eadem Christi fide, eodem baptismo testata, sub vno Pontifice Romano eiusdem Christi Vicario conueniunt) continere plures malos, à quibus nigra denominatur, aliosque bonos, à quibus formosa dicitur. Propter quod in Evangelio comparatur area, in qua est triticum, & palea; agro in quo cum tritico est zizania: terra in qua semen seminatum profert multum fructum, aut nullum: sagenæ misfæ in mare bonos & malos pisces congreganti: decem virginibus, quinque prudentibus, & quinque fatuis, ac magnæ domui, in qua sunt vasa honoris, & vasa contumeliæ. Quibus addendum est, inter malos quosdam esse valde malos, & fortè ipsi infidelibus deteriores. Eo quod sciunt per fidei lumen voluntatem Dei, & non faciunt, & ideo vapulabunt acris: inter bonos etiam, quosdam esse præcellenter bonos, opere perficientes quod dictum est, fiat voluntas tua, sicut in cælo, & in terra. Vtrorumque meminit Ieremias, cum vidit in templo duos calathos plenos ficis, & vnus habebat ficus bonas, bonas valde, vt solent esse ficus primi temporis: & alter malas, malas valde, ita vt comedi non possent. Quod item sponsa subiectis similitudinibus declarare intendit: dum ait nigra sum, non vtrumque, sed sicut tabernacula Cedar. Id est sicut ipsi infideles ignorantia, & erroris tenebris obuoluti, in quibus permanenter habitant principes tenebrarum harum, quibus etiam assimilantur: formosam vero non quomodocumque, sed sicut pelles Salomonis: id est sicut cælestes Hierarchiæ angelorum, quos (inquit D. Bernardus)

Matth. 3. v. 12. Matth. 13. v. 1. & 47. Matth. 25. v. 1.

Lucæ 12. v. 47.

Ierc. 24. v. 3.

Ad Ephes. 4. v. 17. & c. 5. v. 12.

Serm. 28. in Cant.

Avocat cælos extensos, sicut pelles, non spatiis locorum, sed affectibus animorum, quibus similes sunt insignes iusti, qui in Ecclesia florent: & qui in primitiua floruerunt. In qua vtrorumque patent exempla. Nam ex duodecim Apostolis, quis nigrior Iuda, qui diabolus vocatus est, & qui pulchriores reliquis, qui primitias spiritus habuerunt? ex septem diaconis, quis atrior Nicolao, & Nicolaitis? quis vero speciosior Stephano, & sociis? & inter ceteros baptizatos, quidam ita horrende fuerunt nigri, vt Antichristi vocarentur: imò inter Corinthios, vt refert Paulus, audita est fornicatio, qualis nec inter gentes: alij vero ita sancti, vt Angelicam vitam in rerum nuditate, & animorum vnione præ se ferrent.

1. Cor. 5. v. 2.

§. I.

PROPTER quod (inquit D. Augustinus) 2. cautè laudanda est Ecclesia, & quæcumque familia, vel congregatio clericorum, aut religiosorum, quantumuis sancta videatur, quia certum est, omnem professionem habere fictas personas, quod si dixeris omnes esse bonos, cum postea videant quosdam malos, scandalizantur valde. Et ideo sponsus laudans Ecclesiam ait: Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias, & sponsa de se dicit, Nigra sum, sed formosa: ac si diceret, non tota sum formosa, sed ex parte nigra, quia non solum ad me pertinent iusti, sed etiam peccatores, qui in quolibet statu reperiuntur. Ideo enim Saluator ait, ex duobus qui sunt in molendino, vel in lecto, aut in agro, vnum assumendum, & alium relinquendum, quia inter seculares, qui negotiis terrenis attendunt, & inter religiosos, qui vitæ quietæ vacant, ac inter Sacerdotes, & Prælatos qui aliorum culturæ insudant, quidam sunt mali & nigri, quidam vero boni & formosi. Ad quamcumque igitur professionem te conuerteris, ait Augustinus, para te pari factos. Alio qui si non te paraueris, inuenies quod non sperabas, & deficies, aut perturbaberis.

Enarrat in Psal. 99.

Scitote omnem professionem in Ecclesia habere factos, &c.

Cant. 2. v. 1.

Matth. 24. v. 40. Lucæ 17. v. 34.

Enarrat. 1. in Psal. 36.

Sed quid est quod sponsa prius se dicit nigram, quam formosam? An quia plures sunt nigri, & peccatores? stultorum enim infinitus est numerus. An quia nigredo prior est, cum omnes simus natura filij iræ, & in peccatis concepti? Vel potius ad significandum (vt notat D. Ambrosius) quod nigredo non tollit eius pulchritudinem. Si enim dixisset formosa sum, sed nigra, æstimaretur decorum esse, quod est nigrum: at è conuerso, inquit: Nigra sum, sed formosa: quia quantumcumque sint plurimi peccatores, propter hos Ecclesia non desinit esse formosa, imò absolute vocanda est pulchra, sicut & in simbolo confitemur, sanctam Ecclesiam: tum quia ex eius intentione, legisque sacramentorum & doctrinæ, quam profitetur, est quod omnes sint sancti, mali vero sunt præter intentionem, & voluntatem ipsius, tum vero quia nomenclatura non à multitudine, sed à nobilitate, & potiori parte desumitur. Deus enim pluris æstimat paucos iustos, quam innumerabiles peccatores. Vnde & propter decem iustos paratus erat parcere innumeris Sodomæ, & vicinarum ciuitatum incolis.

3. Deinde Ecclesia præmittit se nigram, vt au-
geat decoram: album enim iuxta nigrum pos-
itum splendidius apparet. Maxima etiam laus iu-
storum est, inter tot nigros esse candidos, & spe-
ciosos: ac lilia esse inter tot spinas, sicut fufius di-
cemus, cum hanc similitudinem Ilij & spinarum
interpretabimur. Sed vltius addimus, non so-
lum hanc laudem inesse iustis, sed maximum ac-
crescere illis iustitiæ incrementum ex consortio
peccatorum: quos Deus permittit (sicut Diuus
Augustinus testatur) vt exercent bonos, quo
fiant meliores, & pulchriores: nam dum eos exer-
cent, non denigrant nigredine culpæ, sed tribu-
lationis, & persecutionis, per quam splendidio-
res fiunt. Vnde quos sponsa vocat nigros, sicut
tabernacula Cedar, & Ieremias ficus malas,
malas valde, ij sunt, qui non solum iniustitiam
sibi eligunt, sed iustos persequuntur, iusti vero
qui non tantum bona operantur, sed etiam pa-
tienter has sustinent perlecutiones, vocantur bo-
ni, boni valde, & pulchri sicut pelles Salomonis,
vt iam ex supra dictis satis constat.

*Triplex discrimen inter peccatores fideles, & in-
fideles. §. 2.*

SED amplius explicatur per sequentia verba:
*Nolite me considerare quod fusca sum, quia decolora-
uit me Sol.* Quæ duplicem continent sensum,
egregiè omnia, quæ in hac nixione honorum,
& malorum contingunt, explanantem. Primus
quasi moderatur rigorem præcedentis sententiæ,
triplex indicans discrimen inter peccatores fide-
les, qui membra sunt ipsius, & reliquos infide-
les, quos D. Augustinus dicit assimilari zizania,
quæ diuersam radicem habet à tritico, alij vero
qui in eadem fide mali sunt, paleis comparantur,
quæ communem cum tritico radicem fortiuntur.
Hi autem non omnino sunt atri, sed fusci: fu-
scus autem color est subniger, qui cum nigro-
re alboris aliquid retinet: ita fideles quantumuis
sint peccatores, retinent aliquid candoris, nem-
pe veras virtutes supernaturales fidei, & spei, ve-
ram etiam religionem, quæ Deo verum præstat
cultum, per sacrificia, orationes, & alias sacras
ceremonias, quæ peccatores fideles non contem-
nunt. Sunt tamen decolorati, & fædi, eò quòd
amiserunt charitatem, quæ est viuus, splendidus,
& pulcher color virtutum: sine qua sunt decolo-
rata, pallidæ & fuscæ, & reputantur quasi mor-
tuæ. Nam vt inquit D. Augustinus, charitas est
animæ pulchritudo, & amando eum qui semper
est pulcher, pulchri efficitur. Hanc autem pul-
chritudinem abstulit fomes peccati pertrahendo
ad consensum: & ideo ait, *Decolorauit me Sol.*
Ac si dicat: nolite me totam despiciere, eò quòd
ex parte fusca sum: hanc enim decolorationem
effecit in me vehemens Sol, & æstus cupiditatis,
quæ charitatis colorem abstulit, nam venenum
charitatis est cupiditas, quæ omnium malo-
rum est radix, quæ aliquando etiam ipsam fidem
destruit, & tunc reddit omnino atros sicut car-
bones, in quibus nihil lucis & ardoris mansit,
cum totum extinctum fuerit.

Nota. Hinc sumitur secundum discrimen valde no-
tandum inter fideles, & infideles, quod illos tan-
tum decolorat Sol. Id est, causâ decolorationis,
& peccati non est refundenda in Ecclesiam, nec

Cant. 2. v. 1.
In lib. 4.
Exhort. 23.
§. 2.

In Psal. 54.

Lib. 4.
Euang. in
Marth. c.
21. to. 4.

Tract. 9. in
Epist. Ioan.

1. Ad Ti-
moth. 6. v.
10.

A in legem, vel doctrinam, vel regulam viuendi,
quam tradit. Quia cuncta hæc sancta sunt, &
ad sanctitatem excitant, peccatumque abhorret:
tantum ergo refunditur in æstum ai dentem cupi-
ditatis, quæ liberum arbitrium præferant, cuiusmo-
di sunt leges se vindicandi, autoritatem pro-
priam tuendi, prodigendi diuitias partas, & in-
iustus sumptibus debita contrahere, & similia hu-
iusmodi. Hos enim non tantum decolorat æstus
concupiscentiæ, sed ipsa secta, quam pro-
ficientur, quæ magnos continet errores, peccata
approbat, & dissimulat, ac ita tacite ad ea indu-
cit. Sic Mahometanos, Iudæos, Gentiles, &
hæreticos denigrat propria secta: ita quod si fin-
geres quempiam eorum passionibus vehemen-
tibus concupiscentiæ non agitari, adhuc niger
erit. Quia falsum colit Prophetam, aut idolum,
aut fictum Christum, & dum putat se obsequium
præstare Deo, suam religionem seruando, tunc
fit atrior, & quanto religiosior, ferè tanto pe-
ior. Nam de iis dicitur: *Qui optimus in eis est,*
quasi palustris, & qui rectus, quasi spina de sepe.

Vnde prouenit tertium discrimen quod infi-
deles, cum putent se verum, & rectum sequi, de-
linquunt sine remorsu conscientiæ, & potius læ-
tantur cum malefecerint, & exultant in rebus
pessimis: ac ideo raro agunt pœnitentiam, nec
viam salutis quærunt à Deo: de quibus aptè di-
citur: *Non respexit me Sol, aut torus inspexit me,*
*sed quasi derelinquit eos ob propria tamen se-
clera, quæ ipsi rationis lumini sunt aduersa.* Ac
peccatores fideles sæpius peccant remurmurante
conscientiâ, quasi captiui ducti ab ipsa vehemen-
ti concupiscentiâ, iuxta illud Prophetæ Nahum:
*Miles captiuus abductus est, & ancilla eius minaban-
tur gementes vt columbæ, murmurantes in cordibus
suis.* Quo fit vt aliquando respiciant, & Sol ius-
titiæ inspiciat eos, vt conuertantur, & decolo-
ret per planctum, & luctum pœnitentiæ iuxta
supra dicta, vt verum colorem, & decorem gra-
tiæ illis restituat. Vnde & de huiusmodi fide-
libus prænucciavit Zacharias Prophetæ: *Et erit
qui offenderet ex eis in die illa sicut Dauid:* infide-
les enim offendunt sicut Saul, qui nunquam pœ-
nitentiam egit, sed in peiora relapsus regnum
perpetuo amisit. Ita isti nunquam per pœnitenti-
am resurgunt, æternumque regnum cælorum
semper amittunt, nisi quando raro inter christi-
colas deducuntur. At isti peccant, vt Dauid,
quia peccatum agnoscunt, pœnitentiam agunt,
& tandem regnum Dei consequuntur: etsi ali-
quando etiam ob prauam eorum voluntatem, vt
Saul delinquant, & pereant, quia æstus cupidi-
tatis plus nimio vssit eos: imo ita vrere solet, vt
ipsam fidem absumat, testante Paulo cum ait:
*Radix omnium malorum cupiditas, quam quidam ap-
petentes naufragauerunt à fide, & insinuerunt se
doloribus multis.* Quare meminisse oportet salu-
bris Ecclesiastici consilij: *Post concupiscentias
tuas non eas, & à voluntate tua auertere. Si enim
præstes animæ tuæ concupiscentiæ eius, facient te in
gaudium inimicis tuis, qui extrahent te à pulcher-
rimis tentoriis Salomonis, qui Ecclesiæ præsidet,
& transferent te ad tenebrosâ tabernacula Cea-
dar, cui præsidet diabolus infidelium princeps.*

Quæ discrimina assignauimus inter peccato-
res fideles, & infideles, faciliè applicare licet iis,
qui peccant in religio congregacione, aut in
mundo. Mundum autem voco non hunc visibili-
lem creatum à Deo, in hoc enim omnes etiam
religiosi

Micheæ 7.
v. 4.

Nahum 2.
v. 7.

Zach. 12. v.
8.

1. Ad Ti-
moth. 6. v.
10.
Eccles. 18.
v. 30.

religiosi degimus, sed illum qui quasdam leges, A
& dictamina sectatur à rectoribus mundi tene-
brarum harum instigata, vt honori, & diuitiis in-
hiant, eaque saluti animæ præferant, cuiusmo-
di sunt leges se vindicandi, autoritatem pro-
priam tuendi, prodigendi diuitias partas, & in-
iustus sumptibus debita contrahere, & similia hu-
iusmodi. Hos enim non tantum decolorat æstus
concupiscentiæ, sed ipse mundus, in quo degunt,
pertrahens eos, vt multa Christiano homine in-
digna faciant: ne iuxta mundi leges, aliquid æsti-
mationis, & honoris amittant. Quare velut
columbæ gementes, & murmurantes peccant,
vt mundo placeant. At religiosos, quos etiam
delinquere constat, decolorat Sol concupiscen-
tiæ tantum. Nec eorum culpa refundi potest in
religionem, vel regulam, & professionem suam,
quin potius cuncta hæc sanctitatem spirant, &
ad illam sectandam prouocant. Refunditur er-
go in concupiscentiam tentantem, & allicien-
tem: quæ aliquando eos ita comburit, vt in
mundum redire compellat: sed crebrius eos
decolorat per pœnitentiam, vt instar Dauidis,
respiciant, & vitam æternam obtineant. Cun-
cta igitur hæc perpendens sponsa Christi Eccle-
sia, vel religiosa familia, ait ad cæteras congre-
gaciones sibi aduersas: nolite me despiciere, eò
quòd fusca sum, quia subnigredo ita multo-
rum, qui ad me spectant, non est ex me, nec à
me lege, doctrina, & professione, sed solum à
sole concupiscentiæ decolorante. At vos debetis
contemnere vosmetipsas, quia nigrae estis,
& nigredo vestra à vobis, vestrisque iectis ap-
probantibus procedit. Hoc est quod Apostolus
docuit, cum dixit: *Lex quidem sancta, & man-
datum sanctum & iustum, & bonum. Quod ergo
bonum est, mihi factum est mors? Absit.* Nam
peccatum meum non procedit ex lege, quam
profiteor, sed ex me. Nam lex (ait) *spiritualis
est, ego autem carnalis sum venundatus sub pecca-
to.* Ego quidem carnalibus concupiscentiis tra-
hor, & allicior, & ideo seruum me facio pecca-
ti. Non ergo lex, sed Sol concupiscentiæ me
denigrat. Lex vero potius dealbat, & pulchrefa-
cit: nam lex Domini immaculata conuertens a-
nimas, testimonium Domini fidele sapientiam
præstans paruulis.

*Zelum charitatis fuscare, sed persecreare iustos de-
gentes inter iniquos. §. 3.*

SED iam ad secundum sensum horum verbo-
rum deueniamus, cum Ecclesia ait: *Nolite
me considerare quod fusca sum, quia decolorauit me
Sol.* Seu *inspexit, combussit, aut torrefecit me.* Ac
si iustorum congregatio dicat: ex eò quòd de-
gam inter nigros peccatores tanquam taberna-
cula Cedar, ego etiam fusca sum, & subnigra,
sed non propter hoc despicienda, quia decolo-
rauit me Sol iustitiæ, eiusque ardens amor, &
zelus astuans, qui me torquet, cruciat, &
vrit, ex eo quod tot me video peccatoribus cir-
cundatam qui continuo Deum offendunt, eius
legem conculcant, & hostibus dant manus, &
cum illis in æternum damnantur. Hic enim ze-
lus gloriæ Dei, & salutis animarum, secundum
D. Bernardum vocatur Sol vrens, & astuans, iu-
storum animas exurens. Nonne decoloratus

Serm. 28. in
Cant.

erat iustus *Legis*, atque combustus habitans in
Sodomis, vt dicit Diuus Petrus, apud eos qui
de die in diem animam iustam iniquis operibus
cruciabant? Nonne torrefactus, & quali exic-
catus ad ignem zeli erat Dauid, qui dicebat,
*Tabescere me fecit zelus meus, quia oblitus sum ver-
batuam inimici mei, & vidi prauaricantes, & ta-
besceram, quia eloquia tua non custodierunt?* Vidi in-
quit, quoniam ignis zeli illuminat, & vrit. Il-
luminat quidem, quia oculos aperit, vt intuea-
tur peccata eorum, qui sub eius sunt cura, vt
nullum eum lateat. Vrit vero, quia merore fa-
cit tabescere, maxime cum non valet corrigere.
Vnde gemens dicebat. *Heu mihi, quia in otatus
meus prolongatus est, habitauit cum habitantibus
Cedar.* Id est, cogor habitare cum tenebrosis, &
iniustis, qui nigri sunt, sicut tabernacula Cedar,
& ideo lugeo, & longus mihi ac molestus est
meus incolatus. Eodem zelo vrebatur Mata-
thias Machabæorum pater, qui cum Iudæus
quidam publicè idolis sacrificaret, *Vidit* (in-
quit Scriptura) *& doluit, & contremuerunt re-
nes eius, & accensus est furor eius secundum iudi-
cium legis.* Sed quid dicemus de Diuo Paulo,
quem vehementius decolorauit, & adussit Sol,
& ignis zeli? nam videns Israelitarum obstina-
tionem dicebat. Tristitia mihi est magna, &
continuus dolor cordi meo scilicet propter il-
los, & iterum: *Quis infirmatur, & ego non in-
firmor? quis scandalizatur & ego non vror?* A
quo rogo igne vrebatur, nisi ab igne zeli? Vn-
de cum esset Athenis, incitabatur spiritus eius
in ipso, videns idololatriæ deditam ciuitatem.
(Incitari autem est merore affici, in spiritu in-
candescere, & accendi non ira, sed zelo) vehe-
menter desiderans idololatriam destruere, eo
modo quo Ieremias quondam de se dixit: *Factus
est in corde meo quasi ignis exstans, claususque in
ostibus meis, & defeci, ferre non sustinens.* Cum
enim zelus in pectore ardet, nec tamen pecca-
ta impedire valet, ita vrit & tabefacit animam,
vt faciat penè deficere: sicut dicebat Dauid,
defectio tenuit me pro derelinquentibus legem
tuam.

Sed intueamur zelantium exemplar Christum
Dominum, de quo sub persona Dauidis, dictum
est: *Zelus domus tuæ comedit me.* Metaphora au-
tem comedendi hic, non tam significat actum,
quo cibus dentibus conteritur, quam quo vi ar-
dentis calor consumitur & conuertitur in sub-
stantiam aliti. Quomodo etiâ ignis, quæ combu-
rit in se conuertit, & ideo comedere ea dicitur. Vt
patet ex illo Psalmi, *Iuuenes eorum comedit ignis, &
in Numeris: Ignis Domini deuorauit extremam ca-
strorum partem.* Zelus ergo domus Dei, quæ est
Ecclesia, Christum comedit, quia instar ignis
illum quasi in se transformauit, vt nihil in ipso
maneret, quod non in commodum Ecclesiæ ce-
deret. Vnde quasi oblitus sibi insitæ mansuetu-
dinis, zelo accensus, facto flagello ex funiculis ne-
gotiatores templo eiecit: eò quòd domum Dei,
quæ domus orationis est, faciebant speluncam la-
tronum, & pulchrum tentorium Salomonis
conuertebant in tenebrosum tabernaculum Cea-
dar, & cubile Draconum. Dicentibus autem
Iudæis, quod signum ostendis nobis, quia hæc
facis? Respondit, *Soluite templum hoc, &
in tribus diebus excitabo illud.* Ille autem

2. Petr. 2. v.
8.

Psal. 118. v.
139. & 138.

Psal. 129. v.

1. Mach. 8.
v. 24.

Ad Rom. 9.
v. 5.

2. Cor. 11. v.
29.
Act. 17. v.
16.

Ierem. 20.
v. 9.

Psal. 118. v.
33.

Ioan. 2. v.
17.
Psal. 68. v.
10.

Psal. 77. v.
63.

Num. 11. v.
1.

Ioan. 2. v.
17.
Matth. 21.
v. 13.

dicebat de templo corporis sui, ac si prænunciaret quod futurum erat, dicens: ignis zeli domus Dei consumet corpus meum, permit- tens vobis, vt destruat illud, & cruce affiga- tis: ego tamen multo gloriosius, & formosius ter- tio die suscitabo illud. Hæc enim est vis huius so- lis decolorantis, & comburentis, vt pulchriores reddat iustos, quos tangit: ideoque Deus permit- tit malos in Ecclesia, vt iusti videntes illos, dum vruntur zelo, fiant pulchriores. Concipiunt enim ardentia desideria orandi pro illis, ieiunandi & plangendi peccata eorum, animantur etiam ad ingentes perferendos labores, vt illos conuertant, & à peccatis retrahant: fortes denique sunt, & constantes in ferendis tribulationibus, & per- secutionibus, dummodo lucrentur illos. Nam fortis est vt mors dilectio, dura sicut infernus emulatio, lampades eius lampades ignis atque flammarum, duo nominat nempe ignis & flammarum: nam sicut ignis corporeus ex accessu alterius fit arden- tior, & ambo vehementiores simul eleuant flam- mas, quæ cito comburant, quod illis apponitur: ita simplex ignis dilectionis Dei nimium exar- descit, cum illi adiungitur ignis zeli, vt multa fa- ciat, perferat, & toleret, propter eos quorum bonum zelat. Vnde & de Elia scriptum est, Surrexit Elias propheta tanquam ignis, & verbum ipsius tan- quam facula ardebat. Propter quod ita factus est gloriosus: vt dum zelat zelum legis, in cælum rap- tus sit curribus, & equis igneis, qui eius zelum igneum manifestarent.

Cant. 8. v. 6.

Eccles. 48. v. 1. & 9.

1 Machab. 2. v. 58. 4 Reg. 4. v. 11.

1. Cor. 15. v. 31.

Serm. 28. in Cant.

A tam præbeat rei dilectæ: dum autem moritur sibi, felicius viuet Deo in secula seculorum. Amen.

EXHORTATIO XXV.

De pugna malorum contra bonos ab initio nascens Ecclesie, vsque ad finem mundi, qua mali peiores, boni vero meliores, & pulchriores per patientiam redduntur.

Filij matris meæ pugnauerunt contra me.

COMPARAVIT Ecclesia nigredinem, & pulchritudinem suam tabernaculis Cedar, & pellibus operientibus tentoria Salomonis: quæ vt diximus, habitacula sunt militum, dum militiæ operam nauant: innuens in hac militia quosdam esse nigros & fædos, alios candidos & speciosos: qualis autem sit pugna, narrare aggreditur dicens: Filij matris meæ pugnauerunt contra me. Habent autem hæc verba multiplices sensus, propter varia pugnantium, & pugnarum genera, diuersosque euentus, tum in bonum, tum in malum. Sed vt amplius elucidemus, & perficiamus quod in præcedenti Exhortatione cæptum est, de com- modis, quæ iusti, & electi ex hac pugna repor- tant, non nihil dicamus. Parsigitur Ecclesiæ (& idem est de quavis religiosa congregatione) quæ formosa est, & bonos, ac electos continet; de altera quæ nigra est, & peccatores aggregat, con- queritur, dicens: Filij matris meæ pugnauerunt contra me. Filios matris suæ vocat peccatores, qui fratres sunt iustorum, quatenus ad eandem spe- ctant Catholicam Ecclesiam, eandem fidem, & legem profitentes: cæterum diuersum habent patrem. Nam iusti filij sunt Dei, peccatores vero diaboli: sicut Christus dixit Iudæis. Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vultis facere. Ille homicida erat ab initio. Desideria autem di- aboli sunt persequi iustos Dei filios, occidere eorum animas, auferendo ab illis gratiam, & san- ctimoniam: quæ per peccatores exequi curat: illique à diabolo agitati pugnare non cessant con- tra Ecclesiam, & sortem iustorum: vt prauis ex- plis, aut verbis contumeliosis, vel iniuriis operi- bus, eam denigrent omnino, sicut ipsi nigri sunt; sed præualere non poterunt contra illam, sem- per enim sunt multi, qui ex hac pugna formosiores, & illustriores euadent, Deo pro ipsis pug- nante, & auxiliante. Testatur hoc ipsa Ecclesia cum ait, Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea, dicat nunc Israhel. Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea, etenim non potuerunt mihi. Id est, ab ineunte ætate crebro peccatores filij matris meæ oppu- gnauerunt me, & expugnare conati sunt: expu- gnassentque, & vicissent nisi Dominus adiuuisset me. At nequiterunt præualere, nec nocere mihi. Supra dorsum quidem meum fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatem suam: nam supra dorsum imposuerunt grauissima persecutionum, & tribulationum onera, & quasi aratores arauerunt me, variis modis me affligentes; & vsque nunc affligere non

PROCOM- M V N I PLVRIMO- R V M MARTY- RVM CIR- CA EVAN- GELIVM, TRADE- MINI AY- TEM. ET PRO DOM. 5. POST E- RIPHAN. DE ZIZA- NIA.

Ioan. 4. v. 44.

Psal. 118. v. 2.

cessant, cæterum non præualebunt, quoniam Dominus iustus concidet cernices peccatorum, vt non se erigant, & præualeant. Quod exemplis confirmare libet in triplici statu, quem habuit Ecclesia post peccatum Adæ (nam in statu inno- centiæ, qui peccatum præcessit, victa est, & de- migrata, vt post videbimus.)

De Ecclesiâ in lege nature. §. 1.

ET quidem in ipso exordio nascens Eccle- siæ, in statu quem vocat legis naturæ, cæpit nigra esse, & pulchra, propter malos, & bonos: & pars iustorum clamabat: Filij matris meæ pugnauerunt contra me. Primus enim iustorum huius Ecclesiæ, vnde illa cæpit, fuit Abel, qui illam summa pulchritudine decora- uit: Cain autem frater eius primus, qui in se- ipso denigrauit illam, & statim liuore, & ira percitus acriter pugnare cæpit contra fratrem suum, & insurgens contra illum dolo occidit: quia innocentiam, & sanctitatem eius, hono- remque, quem apud Deum propter illam ha- buit, ferre non potuit, sicut expresse testatur D. Ioannes, dicens: Non sicut Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? quoniam opera eius maligna erant: fratris autem iusta. Et si autem Abelin hac pugna victus videatur secundum corpus, non tamen secundum spiritum. Imo victor euasit, pul- chrior & gloriosior. Sicut è contra Cain victus est, & nigrior, ac fædior factus, persequens fratrem suum. Imo ideo permisit Deus Caini horrendam malitiam, vt per patientiam auge- ret Abelis sanctitatem, & coronam. In quo vterque frater typum gerit eius, quod modo geritur in Ecclesia. Nam vt ponderat Diuus Gregorius, nullus perfectus est, qui inter pro- ximorum mala patiens non est. Qui enim alie- na mala æquanimiter non tolerat, ipse sibi per impatientiam testis est, quia à boni plenitudine longè distat. Abel quippe esse renuit, quem Cain malitia non exerceat. Si igitur vis magna splendescere sanctitate, sicut Abel, para te ad toleran- dam acrem pugnam, omnium te calumniian- tium & persequentium, sicut Cain: quorum malitia, & pugna verget in eorum damnum; sed in tuæ sanctitatis, & decoris augmentum.

1. Ioan. 3. v. 12.

Lib. 20. Mor. c. 19.

Apoç. 12. v. 11.

Psal. 57. v. 11.

Serm. 8. in Psal. Qui habitat.

Matth. 6. v. 44.

sicut pater tuus cælestis perfectus est.

Similem pugnam in eodem legis naturæ statu passus est beatus Iob, contra quem non solum pugnauit Sathan, sed etiam amici eius, & fra- tres contemntes ipsum: vt sicut diabolus ab- stulerat pulchritudinem corporis, ita ipsi aufer- rent decorem animæ, quem tamen in pugna creuisse certissimum est. Vnde post illam Deus benedixit nouissimis Iob magis quam principi- o eius: nam & addidit duplicia, quia duplicata vir- tus est, cum non solum in prosperis, sed etiam in aduersis Deo fidelis fuit, & inuictus perman- sit. Quia (vt notat D. Gregorius) licet commu- niter iuxta afflictionis pondus sit mensura consola- tionis, sicut scriptum est: Iuxta multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ læti- ficauerunt animam meam. Tamen aliquando tenta- tionis dispendium vincunt suffragia consola- tionum: iuxta illud: Ad punctum in modico de- reliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te, & quando pugna fuit acerrima, sicut insignis est victoria, ita superabundans est corona, & remun- ratio, quia gloriosior fuit sanctitatis acqui- sitio.

Iob 6. v. 13. & 19. v. 13. Iob 42. v. 12. & 10.

Lib. 33. mor. c. 8. Psal. 93. v. 19.

Iai 54. v. 7.

De Ecclesiâ in lege antiqua. §. 2.

SIMILIS pugna efferuit etiam ab ineunte æ- tate legis veteris, propter quod Ecclesia illius temporis similiter clamabat, Filij matris meæ pugnauerunt contra me. Cæpit lex circumcisionis in Abraham, in cuius domo inchoata est pugna inter fratres adhuc puerulos. Habuit enim duos filios Ismaelem ex ancilla Agar, & Isaac ex Sara libera. Sed primus à pueritia nigredine tinctus pugnauit contra secundum decore auctum, præfigitans quod postea futurum erat, sicut D. Paulus testatur di- cens: Quemadmodum qui secundum carnem natus est, persequatur eum, qui secundum spiritum, ita & nunc. Id est, sicut Ismael persequatur Isaac fra- trem suum, ita peccatores, & carnales homines persequuntur iustos, & viros spirituales; sed quomodo persequatur? Nam Scriptura tan- tum refert, vidisse Saram filium Agar Ægyptia ludentem cum filio suo Isaac: sed ludentem vocat illudentem ei, contemptum, & contumelio- se tractantem: & propter natiuitatis, ac circum- cisionis prærogatiuam (fuit enim prius genitus, & circumcisius quam Isaac) principatum sibi & primogenitam in domo patris vindicantem, addit D. Hieronymus, & Lyranus, ex traditione He- bræorum, lusum istum fuisse efficiendo aliqua per ludum, & iocum, quæ ad idololatriam perti- nebant, vel in ludo percutiendo Isaac, vel laseine & oblcæne cum eo iocando, ad peccatum que in- ducendo. Ecce graphicè depictam omnem ma- lorum aduersus iustos pugnam, vel prauis exem- plis eos scandalizando, vel verbis contumeliosis ferendo, aut operibus iniustus honores & diui- tias illorum sibi per vim, aut dolum vîrpendo, ij sunt quos vocauimus nigros, sicut tabernacula Cedar, filij Ismaelis, de quibus sponsa ait: Filij matris meæ (id est eiusdem domus, & familiæ) pugnauerunt contra me. Intelligens per vocem me iustos, qui sunt pulchri sicut pelles Salomonis ex linea Isaac progeniti. Qui in hac pugna victores manent, electo foras filio ancillæ, vt spiritus se- curior in sua pulchritudine perseueret.

De Ismaele & Isaac.

Ad Gal. 4. v. 29.

Genes. 27. v. 29.

In tradit. Hebræis in Geneo sim.

2. Nonne formosior euasit Iacob ex pugna, A quam contra ipsum inuit frater eius Esau: Ad- huc erant in utero matris suae, Et ibi collidebantur parvuli. Id est pugnant, luctabantur, & se quasi laedebant, & contrebant, & quandiu vi- xerunt, tandiu Esau maior natu persecutus est fratrem minorem Iacob, qui occasione huius lu- ctæ innumera, & ingentia consecutus est bona, dum fugiens iram fratris vidit regnum Dei sub specie calæ, & cum Angelo luctatus cœlestem benedictionem obtinuit, & fortitudinem; quæ tamen in figura contingebant illis. Nam Re- beccæ de huiusmodi paruulorum pugna consu- lenti Dominum responsum est: *Dux gentes sunt in utero tuo, & duo populi ex ventre tuo dividen- tur, populusque populum superabit, & maior ser- uiet minori, & qui sunt hi duo populi, nisi po- pulus peccatorum, & populus iustorum, quos mater Ecclesia in suo ventre baiulat? Inter quos perpetua est pugna, sed tandem superabit populus iustorum, nam maior seruiet minori: populus enim peccantium maior vocatur, quia in statu naturæ corruptæ antiquus est pecca- tum, & stultorum infinitus est numerus. Quod eleganter sic explicat Diuus Augustinus. Sicut ex vno semine Isaac, Esau nascitur, & Iacob: sic ex vno baptismo Christi, & ex vno utero Ec- clesie procreatur populus Christianus: qui ta- men pro morum diuersitate sicut Esau, & Ia- cob, in duas partes diuiditur, cum ex fructibus operum vna pars cognoscatur esse carnalis, al- tera spiritalis. Et quemadmodum illi duo par- uuli in utero Rebeccæ: sic & isti populi in ven- tre Ecclesie, vsque in diem iudicij colliduntur, dum improbi perpetuo intectantur, & lædere conantur bonos: improborum autem populus rectè potest dici maior, quia eorum maior est numerus. Sed quomodo mali seruiunt bonis, cum potius eis dominari videantur? Ad eundem quippe modum, quo limæ, & mallei seruiunt auro, & molæ seruiunt tritico, & panibus co- quendis, & conficiendis furalia. Et quemad- modum in fornace aurificis palea seruit auro, vbi sine dubio palea consumitur, & aurum proba- tur. Non ergo gloriantur, nec se extollant ma- li, quando bonis aliquas tribulationes immise- rint, quia cum illos persequuntur in corpore, se ipsos probantur occidere in mente, & quibus nocere volunt, profunt plurimum, sibi autem ipsi maximè nocent. Hactenus ex D. Augusti- no, qui aptissimis similitudinibus explanauit quo modo improbi persequendo iustos, fiant nigriores, & peiores: iusti vero pulchriores & sanctiores. Sunt enim mali velut lima, qua auferitur rubigo malitiæ à bonis: vel vt palea, qua in fornace probatur, & purificatur virtus, & splendidior redditur: & velut malleus quo ela- boratur & perpolitur amplius: ac sicut mola, & furnus, vbi boni tanquam triticum molun- tur, vt sint panis mundus in Dei mensa collocan- dus. Multis ergo modis mali seruiunt bonis, vt fiant meliores.*

3. Nonne filij Iacob dum persecuti sunt fratrem suum Ioseph, seruiuerunt illi? Nonne reddide- runt illum pulchriorem, & splendidiorum? Con- querebatur Ioseph plorans, & dicens: *Filij ma- tris mee pugnauerunt contra me.* Sed felix pugna, ex qua parta est tam pulchra & gloriosa victoria,

non ex merito persequentium, sed ex Dei pro- uidentia, qui hoc ita disposuit, vt ipsum Ioseph gloriosorem redderet, sicut ipse testatur dicens fratribus: *Vos cogitastis de me malum: sed Deus vertit illud in bonum, & exaltaret me, sicut in presentiarum cernitis, & saluos faceret populos multos.* Vbi etiam magnifice respicitur Dei be- nigna prouidentia, quod persecutio, quæ deni- grauit persecutores, ita pulchrefecit fratrem, vt etiam in eorum commodum cederet.

Tandem antiqua Ecclesia, quæ formosa erat, 4- propter Prophetas quos habuit, fuit acriter impug- nata à populo atro fuorum fratrum, qui non solum in deserto persecuti sunt ipsum Moy- sem, & Aaron, quos tantifaciebant, occidit- sentque, nisi Deus protexisset illos, fed etiam reliquos Prophetas, variis eos tormentis dila- cerantes. Nam teste Diuo Paulo: alij *Ludibria & verbera experti, insuper & vincula, & carce- res, lapidati sunt, scelti sunt, tentati sunt, in occi- sione gladij mortui sunt, quibus dignus non erat mundus.* Tanta enim fuit eorum pulchritudo, ac sanctitatis splendor, vt mundus ferre nequi- ret, & ideo illos persecutus est: *Quem enim Prophetarum (dixit illis Stephanus) non sunt per- secuti patres vestri? De quo etiam Christus Do- minus conquerebatur in parabolis, referens agri- colas, qui occiderunt seruos missos ad fructus vineæ recuperandos, vel eos qui eos inuita- bant ad nuptias, & tandem plorans dicebat: Ierusalem, Ierusalem qui occidis Prophetas, & lapi- das eos, qui ad te missi sunt. Nec destiterunt do- nec ipsum Christum heredem occiderent, quo ipsi vsque ad summum denigrati sunt, sed sancti afflicti, & occisi vsque ad summum condecorati.*

De pugna malorum in Ecclesia Christi. §. 3.

SE D accedamus iam ad Ecclesiam nostram, Quæ ab infantia sua clamat etiam: *Filij ma- tris mee pugnauerunt contra me.* Et, *Sæpe expugna- uerunt me à iuuentute mea: idque bis repetit, quia immaniter impugnata est ab utroque po- pulo Hebræo, & Gentilico, à principibus Iu- dæorum, & à Regibus gentium, & postea ab hæreticis, deinde à falsis fratribus, quos om- nes congregatio iustorum generali nomine vo- cat filios matris suæ, vel eiusdem naturæ hu- manæ, vel eiusdem Ecclesie vniuersalis abini- tio mundi inchoatæ, aut eiusdem Ecclesie Christi: imo quod magis horribile fuit, ab ipsis etiam fratribus secundum carnem oppu- gnata est, sicut prænuiciauit Saluator dicens: Tradet frater fratrem in mortem. Et rursus, Tra- demini autem à parentibus, & fratribus, & co- gnatis, & amicis, & morte afficient ex vobis, & eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum, & capillus de capite vestro non peribit, in patientia vestra possidebitis animas vestras.* En vbi describitur magnitudo pugne, simul & victoriæ, immanitas persequentium, & speciositas inuicta vincientium. Ad amplifi- candam enim pugnam dixit Iponfa: *Filij ma- tris mee pugnauerunt contra me.* Id est non so- lum me oppugnauerunt extranei, sed fratres

Serm. 78 de tempore. Nota.

Genes. 50. v. 20. & c. 45. v. 8.

Num. 10. v. 42.

Ad Heb. 11. v. 36.

Act. 7. v. 52. Math. 21. v. 35. & c. 22. v. 6. & c. 27. v. 37.

Psal. 128. v. 2. De hoc lib. 4. Exhort. 23. §. 3.

Marci. 15. v. 12. Lucæ 21. v. 16.

mei, nec quiuus fratres, sed fratres vterini, A filij matris mee, qui se plus solent diligere, quam qui sunt fratres eiusdem patris ex di- uersis matribus, eo quod tunc certior est fra- ternitas. Vnde illi tantum fratres persecuti sunt Ioseph, qui vterini non erant. Adhuc autem amplius exaggerat, dum ait pugnaverunt contra me, inquam mulierem fragilem: nam sorores tenerius solent diligi, & fortius protegi à fra- tribus: & tamen me persecuti sunt. Hæc autem est horribilis persecutio quando oppugnaris ab eo, qui iure te defendere, & diligere tenebatur.

D. Greg. hom. 35. in Euang.

Psal. 54. v. 13.

Lucæ 21. v. 12.

Iudic. 16. v. 29.

D. Greg. hom. 35. in Euang.

tur magnum dolorem incutiunt? Sed etiam in hoc sæculo per patientiam possidebitis animas vestras, quia ad tam præcellentem ascendetis animi magnitudinem, & sanctimoniam, vt caro, appetitus, & cuncta vestra sint vobis sub- iecta. Quid est enim (ait D. Gregorius) animas possidere, nisi perfecte in omnibus viuere, cun- ctisque mentis motibus quasi ex arce virtutis do- minari? Et dum nobismetipsis dominari disci- mus, hoc ipsum incipimus possidere quod su- mus. Iccirco autem possessio animæ in virtute patientiæ ponitur, quia radix omnium custofque virtutum patientia est. Hæc Gregorius. Quæ au- reum os ita cõfirmat & extollit exemplo D. Pau- li pro Christo carnis vinciti: Quia nihil (inquit) melius quam mala pro Christo pati. Si quis mihi mortuos suscitare dederit, non iam id sed cate- nam eligerem. Non sic Paulum dico beatum quod tertium vsque ad cœlum raptus est, quam quod in vincula sit coniectus. Eligibilis mihi est male pati pro Christo, quam honorari pro Christo, si ipse Christus propter me factus seruus, gloriam- que euacuans, non sic in gloria esse putabatur, quam cum pro me affligebatur cruci, quid me pati non oportet? Audi enim ipsum, dicentem: *Glorifica me Pater. Quid dicis Domine: ad crucem duceris cum latronibus maledicta suscipere mor- tem, conspuendus, cadendus colaphis, & hæc ap- pellas gloriam? ita inquit: pro dilectis ipse pa- tior, merito hæc eadem gloriam existimo. Hæc & plura Chrysostomus. Ex quibus deducit san- ctos persecutionibus fieri gloriosiores, & ideo qui aduritur (inquit) amore Christi, eligeret potius vincum esse pro Christo, quam cœlos in- habitare, clariusque hoc esse quam super duo- decim sedes sedere quamdiu voluntas Dei est quod patientur.*

Sed illud magis stupendum, quod per patientiã in persecutionibus non solum sancti possident animas proprias, sed multoties animas ipsorum qui persequuntur eos, & dum se, tolerando iniurias, splendiores reddunt, persecutores Christo lucrantur. Et propter hoc (vt notat idem Chrysostomus) Christus Dominus dixit Apo- stolis, *Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbe: discipulis autem dixit: Ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. Ostendite (inquit) man- suetudinem ouium, & columbæ simplicitatem in medio luporum. Sic enim ego virtutem meam magis ostendam, cum ab ouibus lupi superabun- tur, & quamuis illæ sint in medio luporum, & innumeris moribus lacerentur, non modo non consumptæ fuerint, verumetiam illos in sui na- turam transmutauerint. Et paulo post, hoc & vos gloriosiores faciet & meam declarabit virtutem. Quid quæso gloriosius? Quid mi- rabilius quam inter atros, sæuos & rabidos per- secutores instar luporum & leonum esse inno- centes, mites, simplices & pulchros, sicut oves, agnos, & columbas? Et quid ita Christi com- mendat potestatem ac sanctorum splendorem, quam dum lacerantur à lupis & leonibus, per suam tamen mansuetudinẽ ac miram innocentiã & sanctitatem illos sibi subicere, & in oves, ac a- gnos commutare? Sic enim impletur quod Iaias Isai. 11. v. 6: *Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hædo accubabit, vitulus & leo & ovis simul**

Lib. 5. Mor. c. 3. Hom. 39. in Euang. gela.

D. Chry- sost. hom. 3. de bea- to Iob. to. 1.

Ioan. 17. v. 5.

Matth. 10. v. 16. honi. 34. in Lucæ. 10. v. 3.

De admiranda vi patientiæ. §. 4.

R VRSVS in patientia vestra possidebitis ani- mas vestras. Nam etsi in persecutionibus perdatis diuitias, honores & reliqua temporalia bona, possidebitis tamen animas vestras, quæ incomparabiliter illis sunt preciosiores: illa enim tandem peribunt, anima tamen est æterna, & immensa bona quæ illi præparata sunt, cum qua etiam possidebitis corpus quod modo per- ditis. Nam si capillus qui incisus non dolet, non peribit, sed possidebitis illum, quanto magis corpus cæteraque membra, quæ dum incidun-

X iij

morabuntur, & puer paruulus minabit eos. Vitulus, & ursus pascuntur, simul requiescent catuli eorum, & leo quasi bos comedet paleas? O mutatio dexteræ Excelsi! illi qui antea erant lupi, leones, pardi, & vrsi ferinis abnegatis moribus, mansuescunt sicut oues, agni, vituli, & hædi, & vnum Christi gregem constituunt. Quis & per quos hanc mirabilem fecit mutationem? Ecce ego (inquit) mitto vos. Ecce rem nouam, & stupendam. Sed ego Deus omnipotens mitto vos ut perficiatis illam. Diabolus mittit lupos, leones, pardos, & vrsos contra me, ut Ecclesiam meam, & discipulos meos deuorent, disperdant & funditus euertant: At ego contra eius lupos & leones mitto oues & agnos, ut meam virtutem, & eorum mundo manifestem sanctitatem, dum infirma mundi eligo ut confundam fortia, & infirma facio validiora illis, & leones carniuoros muto, ut sicut boues comedant paleas, assuescant vesci vilibus cibis, ferant aratrum crucis, & seipso in victimam pro suis & aliorum delictis offerant.

Ne timeas ergo sponsa Christi, etsi filij matris tuæ pugnant contra te, illi filij, tu filia: illi viri fortes, tu scemina debilis, illi lupi, tu ouis, quoniam ego ita hanc pugnam permisi, ut per te infirmam confundam filios matris tuæ, quantumuis appareant fortes. Cæterum cum mansuetudine ouis, & simplicitate columbæ serua prudentiam serpentis, per illas vinces tormenta, & pugnas manifestas, per hanc insidias & pugnas occultas. Ab ipsis serpentibus inimicis tuis discere prudentiam, ut sicut illi astuti sunt & strenui ut te seducant, & in malum pertrahant, ita & tu sagax sis, & strenua, ut eos in bonum conuertas. Pulchrè (inquit Diuus Remigius) serpentis prudentiam monet, quia primus homo per serpentem deceptus est: ac si diceret: quia hostis callidus fuit ad decipiendum, vos prudentes sitis ad liberandum. Ille laudauit lignum, vos laudate crucis virtutem: id est amate tribulationes, gloriamini in persecutionibus, & ita superabitis illas & prosternetis hostes. Ex his tandem intelliges ingens illud promissum Christi, quo pollicetur discipulis datum in hoc seculo centies tantum cum persecutionibus: eò quòd cum persecutionibus tantum præberet abundantiam spiritualis consolationis & gaudij, tam ingensque iustitiæ, sanctitatis ac pacis incrementum, ut centies plus lucrarentur per illas, quam si illis caruissent. Persecutio enim est velut granum frumenti, quod cadens in terram dum sepelitur ut moriatur, & moritur ut iterum nascatur, & crescat, fert fructum centuplum in patientia: sic Ecclesia dum persecutionibus atteritur & à tyrannis opprimitur, fert fructum centuplum in martyribus, dum oppugnatur ab hæreticis, fert etiam centuplum in doctoribus, & dum tentatur, concutitur, & vexatur à falsis fratribus, fert illum in reliquis iustis, & propter hoc potissimè permittit Deus esse malos persecuentes iustos, ut iusti fiant centies meliores, & centuplo maiorem recipiant remunerationem.

De hoc in lib. 5. Exhort. 32. §. 2.

Apud D. Thom. in catenam Math. 10.

Marci 10. v. 30.

Iean. 12. v. 24.

Confirmantur dicta ex parabola zizaniorum. §. 5.

Quæ diximus egregiè confirmat parabola de eo qui seminauit bonum semen in agro suo, & inimicus eius superseminauit zizania, seruis autem volentibus ea euellere dixit: *Sinite vtraque crescere usque ad messim.* Explicans autem ipse Christus parabolam ait, *Ager est mundus. Bonum pite nobis semen sunt filij regni. Zizania autem filij sunt nequam*, id est, insigniter mali, & quos sponsa vocat nigros. Nam zizania ex corrupto tritico, vel hordeo dicitur generari, & cum primum nascitur, similis videtur tritico, cum vero maturefcit, & grandescit, tunc apparet quod est. Fructus autem eius est niger ac similis pulueri: vnde apud repræsentat peccatores, à quibus Ecclesia denominatur nigra, & quos vocat filios matris suæ, degeneratos tamen à vera fide, aut sanctitate quam à principio profitebantur. Bonos quidem, qui formosi filij dicuntur, seminat Deus in Ecclesia, quia sanctitas à Deo incipit, & à semine ipsius quod est gratia, cælestique sancti Spiritus inspiratio: malos autem seminat inimicus, quia ex diaboli suggestionibus inchoata est malitia, & atra sceditas culpæ. Sed quid est quod ait: *Sinite vtraque crescere usque ad messim?* Numquid non melius, & amplius cresceret tritico eradicata zizania quæ illius impedire solet incrementum? Sed esto ita sit in tritico & zizania corporeis, non tamen in spiritualibus semper ita contingit, imò dum crescit zizania tyrannorum persecutionum, crescit inuicta patientia martyrum. Et dum augetur zizania hæreticorum, augetur amplius sapientia & virtus doctorum: & crescente seditosorum malitia, charitas pacificorum maiora recipit incrementa. Permittite ergo quod zizania crescat, & quod nigredo, & malitia prauorum augetur, nam simul crescat tritico & pulchritudo, ac sanctitas bonorum, nam à se inuicem crescendi ansam arripient, mali enim ex sua deprauata voluntate ira & liuore perciti insurgent in honos vnde fient peiores: boni vero hæc tolerantantes per patientiam reddent pulchriores. Hoc autem durabit vsque ad messim, ut qui nocet noceat adhuc, & qui sanctus est sanctificetur adhuc. Sed ego venio cito: & tunc dicam

Matth. 13. v. 34. & 38. Iterum infra lib. 5. in Exhort. 33. circa id ca. pite nobis vulpes.

Vide Salmeronem to. 7. tract. 6.

B

C

D

Apoc. 22. v. 11.

1. Cor. 11. v. 19.

tiæ contra persecutores. Hos radios emittere satage, bonos in bono æmulando; ut inter eos feruens & gloriosus appareas Deo, qui nec concupiscit multitudinem filiorum inutilium & pigrorum; nec cum multiplicatur gens, magnificatur lætitia, nisi gentis magnificetur sanctitas & perfectio; tunc autem magnificatur, cum pugnis & persecutionibus exercetur, & probata inuenitur ad laudem & gloriam ipsius Dei, in secula seculorum. Amen.

Eccl. 15. v. 22. Isa. 9. v. 3.

EXHORTATIO XXVI.

De vinea status innocentie tradita primis parentibus ut custodirent illam; de pugna demonum contra ipsos, & victoria, & quomodo obedientia ad præcepta custodit vineas Dei, & inobedientia distipat.

PRO FERIA 6. HEBD. 2. QVADR. CIRCA PARABOLAM VIÑEÆ EX PARTE.

Filij matris meæ pugnaverunt contra me: posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodiui.

REGVREM, sed salubrem nobis, auspiciamus interpretationem verborum sponsæ, quæ prouulisse videtur, ut declaret suæ nigredinis originem, radicem omnium malorum quæ patitur in membris putridis, & deprauatis; propter quæ se vocauit nigram, *Filij, inquit, matris meæ pugnaverunt contra me; posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodiui.* Parabolica est tota hæc allocutio, quæ tunc facile percipietur, si expendamus quam in hac tristi lamentatione vocet matrem suam, quos eius filios, quam eorum pugnam, & quas vineas ad custodiam traditas, vel non custoditas: variis enim modis hæc à sanctis Patribus accipiuntur; ut autem res eo quo gestæ sunt ordine explicemus, inchoandum est à pugna omnium antiquissima, & æcerrima, quam Ecclesia in statu innocentie passa est, in qua sic est ab hoste deuicta, ut penitus sit euerfa, nec amplius in talem statum restituta.

Status innocentie restitutum à Deo pro omnibus. §. 1.

Hic igitur status innocentie fuit prima vinea à Deo plantata in paradiso voluptatis; cuius primæ vites fuerunt Adam & Eva: palmitum verò omnes filij ab ipsis procreandi; botri autem fructus bonorum operum quos singuli proferrent; vinum verò felicitas qua semper fruerentur ex terrestri in cælestem paradysum translati. Quamuis etiam non sit à parabola alienum, ipsum paradysum voluptatis vocare vineam, quia locus erat amœnus, & fructuosus. Imò & singulas animas in eo statu futuras vineas etiam nuncupare; cuius vites & palmitum sunt ipsæ potentia ac facultates, vnde bona opera tanquam fructus procedunt. Creatus ergo est Adam in iustitia originali, & constitutus caput

totius Ecclesiæ in illo felici statu futuræ, quatenus ipso perseverante in Dei obsequio, omnes eius posterius nascerentur cum eadem iustitia & sanctitate, & cum omnimoda subiectione carnis ad spiritum, & spiritus ad Deum si eam voluissent conseruare, *Tulit autem Dominus Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis, ut operaretur, & custodiret illum.* Et ex tunc dicere cœpit illius temporis Ecclesia, *Posuerunt me custodem in vineis;* quia si Adam factus est cultos illius status & iustitiæ ipsiusque paradisi, non solum sibi, sed omnibus posteris eius: vnde & omnes animæ futuræ in quibuscumque familiis sub eius custodia sunt etiam posita. Propter quod non ait, *posuerunt me custodem in vinea,* sed in vineis; quia singulorum etiam cura illi est demandata: vnde Deus paterfamilias in illo primo mane mundi vocans Adam, in eo vocauit multos operarios qui vineam paradisi colerent, & custodirent. Sed si Deus posuit illum custodem, quid est quod sponsa ait, *Posuerunt me?* At quid mirum? siquidem cum Deus illum creauit, etiam pluraliter locutus est, dicens, *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram,* ut, scilicet, indicaret Trinitatem personarum, ad quarum similitudinem factus est homo. Illæ ergo tres diuinae personæ, quæ Adam creauerunt, posuerunt illum custodem in vineis, & in paradiso, ut operaretur, & custodiret illum.

Gen. 2. v. 15

Vineam status innocentie, & quamuis aliam per obedientiam ad Dei mandata custodiri. §. 2.

TOTA autem huius status custodia in eo sita erat, quod Adam operaretur opera sibi iniuncta, seruando Dei præcepta; & illud maximè, *De ligno scientiæ boni & mali ne comedas, in quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris.* Adiunxit præcepto penam, ut operaretur, seu excoleret magis ad vineæ custodiam. Vnde apud Hispanos increbuit proverbium, *Mi edo guarda vinya.* Hoc ita declarat D. Augustinus, dicens, *Positus est homo in paradiso, ut operaretur, seu excoleret eundem paradysum per agriculturam, non laboriosam, sed deliciosam, & mentem prudētis magna atque vtilia commonentem, & sic custodiret eundem paradysum tibi, ne aliquid amitteret, quare inde mereretur expelli. Ideoque accepit præceptum, ut sit per quod sibi custodiat paradysum; id est, quo conseruato non inde proiciatur.* Addit Diuus Augustinus, voluisse Deum quod Adam exerceret agriculturam, ut inde disceret in seipso custodire disciplinam, ut sicut ager obtemperabat colenti se, ita & ipsi præcipienti Domino suo, ut sumpto præcepto, obedientia fructum, non spinas inobedientiæ redderet: quod valdè notandum est.

Gen. 2. v. 17.

Lib 8 de Gen. ad lit. c. 10. to. 3.

Etenim non solum vineæ illius paradisi, sed omnes aliæ vineæ à Deo postea plantatæ in statu legis naturalis, scriptæ, aut nouæ, hac sola cura custodiuntur, quod custodiantur Dei mandata. Est enim quasi quoddam pactum inter hominem & legem; quod si homo custodit legem, lex custodiet illum, & cuncta quæ sunt ipsius: iuxta illud Ecclesiastici, *Homo sensatus credit legi Dei, & lex illi fidelis;* id est, homo prudens credit iis quæ lex dicit, & præcipit, custodiendo eius præcepta; ipsa verò lex est fidelis, implens quæ promittit.

Eccl. 33. v. 3

custodiēdo, & remunerādo seruātes illam. Deus enim qui auctor est legis fit custos custodiētium eam; sicut clari⁹ expressit Moyses populo, dicens, Si audieris hęc iudicia, custodieris ea, & feceris, custodiet & Dominus Deus tuus pactum tibi, & misericordiam quam iurauit patribus eius. & diligit te, ac multiplicabit. Propter quod Christus Dominus in parabola de vinea quam plātauit, cuius meminerat Isaias, inquit, Sepem circumdedit ei, & sedit in caroucular, & adificauit turrim; intelligens per hęc tria, cuncta quę necessaria erant ad vineę custodiam, & conseruationem, quę ad legis obseruantiam rediguntur. Lex enim (vt exponit Theodoretus,) est velut sepes, & maceria custodiens populum, & separans illum ab alienigenis: vnde Diuus Paulus ait; quod priusquam veniret fides sub lege custodiebamur inclusi. Lex etiam (vt insinuat Diuus Chrysostomus, seu author imperfecti) est torcular quod cruciat carnalem naturam, quę tamen acquiescit ei contorta propter timorem iudicij, vel amorem pręmij; vel quia purum ab impuro discernit, virtutem a vitio, & bonum a malo: per quam etiam a populo obseruante exprimitur vinum suauissimum bonorum operum, quod cor hominis corroborat, & lætificat. Lex tandem, vt dicit Diuus Hilarius, propter eius eminentiam est quasi turris; & sicut turris extruitur ad custodiam vineę, & ad speculandum eos qui eam deuastare veniunt: sic lex detegit inimicorum insidias, & ab eis protegit amplectentes illam. Sola igitur obseruantia legis diuinę, ac pręceptorum eius in quouis statu, exigitur ab iis, quibus vineę Ecclesię, vel proprię animę traduntur custodiendę. Sed in statu innocentie immensā Dei benignitas, vnum, & facile mandatum posuit, quo facili⁹ esset custodia, & certior in bono perleuerantia; maximē cum omnis interna pugna procul esset relegata, totaque Ecclesia abique vlla nigredine esset formosa; nec decolorabat eam sol concupiscentię carnalis, vel ærumnarum, quas modo patimur, quia vmbra culum ei erat iustitia originalis, specialisque Dei protectio: oportebat tamen, ne deesset aliqua pugna, vt probaretur eius fides, & obedientia, essetque gloriosior perseuerantia, & corona. Quod peroptimē explicuit Ecclesiasticus de Adam, sic loquens, Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui: tradens, scilicet, liberum arbitrium, vt quod vellet eligeret, aut malum, aut bonum, sed quia legibus erat regendum; subdit, Adiecit mandata & precepta sua; si volueris mandata seruare, conseruabunt te, & in perpetuum fidem placitam facere: id est, si volueris mandata custodire, & perpetuam fidem Deo gratam seruare, ipsa mandata te custodient, & fidem perpetuam erga te seruabunt: illa enim sententia, ad hominem, & ad mandata; sed quoniam supplicium & pręmium ad custodienda mandata vehementer incitant, subiecit, Apposuit tibi aquam & ignem, ad quod volueris porrigere manum tuam, per aquam refrigerantem pręmium intelligitur; supplicium verō per ignem torquentem: quod sequentia verba amplius declarant. Sed hęc sufficiant, vt intelligas quę ad tuum etiam statum spectant; nam ad omnes in vniuersum homines verba hęc extendenda sunt.

Deut. 7. v. 11.

Mat. 27. v. 13. Isa. 5. v. 2.

In Mat. 12.

Ad Gal. 3. v. 21.

Ho. 40. in Matth.

Idem dicit Ianlenius.

Cano. 12 in Matth.

Ecc. 15. v. 14.

Ita Ianfenius.

Callidam diaboli temptationem, & Eue, ac Adę, inobedientiam, dissipasse statum innocentie. §. 3.

FVNDATA igitur Ecclesia, illius status innocentie, quę dumtaxat in Adam & Eua, intra paradysum tunc conseruabatur, oppugnari acriter cępit, sicut sponsa inquit, Filij matris mee pugnaverunt contra me. Filios matris suę vocat (vt Nyssen⁹ exponit) dęmones, quos in natura intellectuali fratres agnoscit, & quondam filios illius matris, quę in cęlo empyreo ad Dei gloriam intuendam condita fuerat; quam modō Paulus vocat Ierusalem, quę sursum est, & est mater nostra. Diabolus igitur liuore & ira accensus contra hominem, eo quod in tali vinea a Deo esset constitutus, voluit oppugnare paruulam illam, & recens ortam Ecclesiam, & cum callidissimus esset, debiliorem partem inuasit, Eua, scilicet, occasionem nactus satis aptam, quod eam solam, & prope lignum scientie boni & mali inuenisset. Appetit enim astutus hostis singulare certamen, vehementius aggreditur solitariam, & eo maximē loco & tempore quo mox ac interior vincitur, in opus exterius, & consummatum peccatum prolabatur. Assumpto ergo cuiusdam serpentis corpore, cępit contra Eua pugnare verbis mendacibus, & dolosis, ac falsis promissis suadens, vt pręceptum de non comedendo ex ligno scientie, transgrediretur. Timebat Eua comedere, ne fortē moreretur; cui serpens, Nequam meremini; scit enim Deus, quod in quacumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri; & eritis sicut dii scientes bonum & malum. Vidit sagax hostis pręceptum illud sepem esse, turrim, & torcular ad custodiam illius vineę: & ideō voluit illud euertere, suadens minas illas fictas esse ad terrorem, a Deo que ob inuidiam boni ipsorum impositas, nec amissuram felicitatem, qua potiebatur, etsi comederet; quin potius diuinam affecturam similitudinem. Hoc dolo dissipata est in mente mulieris, quę serpenti fidem adhibuit, maceria pręcepti: destructa turris diuini verbi, & dirutum torcular pęnę, quę illam premebat & reprimebat. Et videns lignum quod esset bonum ad vscendum, tulit de fructu illius, & comedit. Moxque culpa lethifera, tanquam singularis ferus, ingressa in vineam illius, id est, intra eius animam, depasta est eam, conculcans, & destruens gratiam, iustitiam, charitatem, & reliquas virtutes vsque ad fidem; & tunc Ecclesia illa posset gemens dicere cęlestibus Hierarchiis, Nigra sum, sed formosa, filia Ierusalem; nigra in Eua, formosa in Adam, qui nō dum peccauerat. Sed vnde Eua nigra & fusca? quia decolorauit eam sol, id est, ardens cupiditas diuinę similitudinis & claritatis, vt esset sicut dii scientes bonum & malum: quam vt admisit, statim exarsit concupiscentia cibi, quę penitus decolorauit eam.

r.

Hom. 2. in Cant.

Ad Gal. 4. v. 16.

Gen. 3. v. 1.

Gen. 3. v. 4.

Pf. 79. v. 14.

2.

Pf. 136. v. 7.

Ex D. Tho. 12. q. 81. a. 5.

Lib. 3. Mor. 6. 6.

ascendere. Vicina est autem viro mulier, arque subiecta. Cor igitur mulieris tenuit, & quasi scalam, qua ad cor viri ascendere potuisset, inuenit, occupauit animum coniugis scalam mariti, instigauit Eua, vt marito perluaderet esum eiusdem ligni: nam post primum peccatum facultatem accepit immittendi intus cogitationes malas. Dedit ergo mulier de fructu viro suo, qui comedit, & expugnatus mansit; moxque gratia, & iustitia originali, omnibusque donis illius status propriis expoliatus est, & tam sibi, quam nobis illa penitus dissipauit. Factum est quod sponsa deplorat, Vineam meam non custodiu: cuius sensus est; cum posita essem a Deo in vineis, dęmones tentauerunt me; quibus assentiens non custodiui vineam meam. Quam vineam? nimirum vineam status innocentie, & paradisi, & vineam animę meę, ac vineas reliquarum animarum, in quibus me custodem posuerant tres diuinę persone; quę tamen omnes vna vinea sunt, quia ad vnam Ecclesiam, & vnum statum pertinebant. Sed vnde tanta incuria & desolatio? quia Adam non custodiuit vineam vxoris, cuius caput erat. Nam vir caput est mulieris, & tenetur illam custodire, regere, a malo diuertere, & cum delinquit corrigere. Cum enim Eua narrauit illi, quę cum serpente confabulata esset, & pomum comedendum offerebat, debuisset, sicut postea fecit sanctus Iob, respondere ei, Quasi vna de mulieribus locuta es. An nescis quod per serpentem locutus est tibi aduersarius noster? cur a me recessisti? quia nisi te solam inuenisset, non te aggressus esset. Quare cum illo confabulata es, & verbis illius fallacibus credidisti? Et cur ausa es cibum veterum comedere, & me ad comedendum prouocare? Nihil horum dixit miser, ne conturbaret vxorem. Ideoque nec custodiuit animam illius, nec suam, nec nostras, sed potius cuncta populatus est; nam sicut obedientia Dei dona custodit, ita inobedientia dissipat. Et sicut vir obediens loquitur virtorias, ita inobediens loquitur ruinas; imo gemit, & lamentatur ingentes dissipationes; inobedientia enim dissipauit statum felicissimum innocentie, vineam Deo dilectissimam euulsi, a paradiso nos exules fecit, immortalitatem expulsi, & mortem, innumerasque ærumnas in hac lachrymarum valle introduxit. Sed adhuc grauior fuit eorum inobedientia, & pertinax incuria in custodienda vinea sibi commissa. Venit enim Dominus ad inquirendum de eorum transgressione, quam si humiliter Adam agnosceret, ac confiteretur, forsitan indulgentiam obtineret, vt vineam recuperaret, & a paradiso non expelleretur. Quis enim cognouit sensum Domini? Quia tamen se excusauit, & culpam in Eua retulit, irreparabiliter statum innocentie perdidit. Quod satis insinuat Diuus Bernardus his verbis: Arbitror primam, grauissimamque prauaricationem, aut non aliunde, aut inde maxime iudicatum grauissimam, hoc est ex rebellionē defensionis, quę sequuta est, quando Deo causam inquirente peccati, vt peccatores ad penitentiam prouocaret (nolebat quippe mortem eorum, sed magis, vt conuerterentur, & viuere) respici maluerunt declinare cor suum in verba malitię, ad excusandas excusationes in peccatis. Et paulo post. Antiqua illa & tam nota prauari-

Ad Ephes. 5. v. 23.

Iob 2. v. 10.

Pro. 21. v. 28.

Lib. de precept. & disp. c. 14.

catio faciem (vt creditur) indulgentiam consequeretur, dummodo confessio, & non defensio sequeretur. Hęc Bernardus, loquens de peccato Adę, quod non solum infecit personam, sed vniuersam naturam; innuens quod si statim se Deo subiecisset humiliter, vtrumque damnum repararet; quia tamen se proterue excusauit, vtriusque mansit reus, & quamuis postea penitentiam egerit, & Deus eduxerit eum a delicto suo personali, nos tamen originali reliquit obnoxios. Vnde contumax eius inobedientia totam illius Ecclesię pulchritudinem in perpetuum destruxit, & a paradiso eiecit: vbi positus est Cherubim, & flammeus gladius ad custodiendam viam ligni vitę, ne hominibus pateret ingressus, ad comedendum ex illo. Sed quid Cherubim iste, qui plenitudo scientie interpretatur, significat? quid flammeus gladius indicat? fortē quod alieno periculo fias plene sapiens, prudens & cautus, timens lapsus, & supplicium: iuxta id quod ait D. Paulus, Tu fide stas, noli altum sapere, sed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne fortē tibi non parcat; time ergo, quia verē nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam: & nisi ipse custodierit vineas, frustra laborauit custodes earum; non quia homini desit libertas, aut cum Dei gratia potestas, sed quia magna est hostis nostri astutia, nimia mutabilitas creaturę, & modo maxima nostra debilitas, nisi a Deo protegatur; quia eius protectio est nostra sepes, maceria, turris, & torcular, omnisque custodia, quam obedientibus prębet, inobedientibus autem proteruis merito non concedit.

Gen. 3. v. 24

Ad Rom. 11. v. 20.

Pf. 126. v. 2.

D. Gregor. Nyss. ho. 7. in Cant. & cat. trium Patrum.

Exod. 1. v. 14.

1. Io. 2. v. 16.

De hoc in Exhort. sequenti plura dicuntur.

Lib. 35. Moral. c. 10.

Hominem per inobedientiam introduci in omnia vitia. §. 4.

Ad Rom. 7. 19.

Ios. 1. v. 7.

Gen. 3. v. 11.

stodit; ita inobedientia vitium est, quod menti eterna vitia imprimit, impressaque seruat, & auget, vsque dum in infernum præcipitat. Et sicut per inobedientiam vnus hominis, vt D. Paulus ait, peccatores constituti sunt multi, introductaque in orbem terrarum mors, & omnium miseriarum congeries; ita per inobedientiam cuiusq; introducuntur in animam cætera vitia, & ærumnæ, quæ illam acriter vexant; nam dum expelluntur virtutes, intromittuntur vitia. Vnde merito inobedientiam comparare possumus exercitui feroci, sub nomine locustarum descripto à Ioële Propheta, dicente, *Posuit vineam meam in desertum, & ficum meam decorticauit, nudans spoliavit eam, & proiecit, albi facti sunt rami eius.* Etenim Adæ inobedientia vineam innocentie conuertit in desertum, dissipans & euellens illam & ficum dulces proferentem fructus decorticauit, auferens id quod protegebat eam: nam sicut cortex protegit, & seruat arborem, ita obedientia animam: & sicut arbor decorticata mox arefcit, nec amplius suos fert fructus; ita per inobedientiam status ille felix aruit, & fructus eius perierunt: sed id lamentabilius, quod *Nudans spoliavit eam, & proiecit*: nam inobedientia denudauit primos parentes iustitia, & sanctitate, & reliquit eos nudos, ignominiosa carnis nuditate, & vitiorum prurigne defædatos. Quod ipse Dominus testatus est, dicens Adæ, *Quis tibi indicauit quod esses nudus, nisi quod ex ligno de quo præceperam tibi, ne comederes, comedisti?* Denique, *Albi facti sunt rami eius.* Quoniam sicut albedo ramorum, qui deglabrantur, est illis noxia, statimque marcescit, & rami arefcunt, nec nisi ad ignem vtilis sunt; ita si quæ bona externa in peccatoribus inobedientibus relinquuntur, quibus mundo speciosi apparent, citò peribunt, & ipsi inutiles manent, ignique æterno adiudicati, nisi per penitentiam respiciant, & deinceps obedientiam amplectantur, quæ cuncta vitia propellat. Ideò enim per vnus hominis obedientiam (vt dicit Apostolus) iusti constituti sunt multi, vt scias per tuam obedientiam adepturum etiam te iustitiam, & ipsam gloriam in secula seculorum. Amen.

EXHORTATIO XXVII.

PRO DO. De pugna carnis contra spiritum; de damnis que inferunt cum praualet, & de modo vincendi eius tentationes.

Filij matris meæ pugnauerunt contra me, posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodiui.

Quidam

Am gemitum Ecclesiæ nostræ in statu naturæ corruptæ explanemus; gemens enim inquit, *Filij matris meæ*, &c. quibus verbis radicem nigredinis, & omnium peccatorum, ac ærûnarum graphice depingit; amplius declarans quod de sole vrente, & decolorante prædixerat. Ad cuius intelligentiam oportet aduertere hominem ex

corpore & anima, seu ex carne, & spiritu constitantem, à solo Deo tanquam à proprio, & legitimo patre recipere per creationem animam, cuiusque facultates, atque vires spirituales: ceterum carnem, cui illa vnitur, non à solo Deo, sed etiam à natura in suis progenitoribus existente, tanquam à matre recipit, simulque cum ea omnes sensus, appetitus, & facultates carni inherentes, quæ à sponsa nuncupantur filij matris suæ, quasi non sint filij patris sui; eo quod inordinatio & dissensio, quæ est inter partem hominis sentientem, & rationalem, & inter vtriusque vires & affectus, qui quasi fratres dicuntur, non est à Deo, sed à natura corrupta, peccatoque originali infecta. Deus enim fecit hominem rectum, & ipse se infinitis miscuit quæstionibus; quia verò hi sensus & appetitus ignobiliores sunt conditionis; vt potè communes etiam bestiis, sponsa aliam se ab eis vocat, cum ait, *Filij matris meæ pugnauerunt contra me.* Se enim vocat partem illam supremam & nobilissimam, quæ spiritus & mens appellatur, à qua potissima hominis denominatio desumitur, sicut testatus est D. Paulus, cum dixit, *Nec facio animam meam pretiosorem quam me*: id est, non plus æstimo hanc vitam carnalem, quam meum spiritum, qui æternus est, & ad Dei imaginem creatus. Occasio autem pugne carnis concupiscentis contra spiritum, sunt vineæ; de quibus sponsa loquitur. Etenim totus iste mundus visibilis est inftar vineæ propter homines à Deo plantatæ; cuius vites & palmites sunt, vniuersa bona sensibilia, quæ sensibus obiciuntur, & inter ipsos homines sunt diuisa, & sicut sunt plures prouinciæ; sic & plures vineæ denominantur. Botri verò dicuntur fructus, quos ad proprium vsum vnusquisque sibi applicat, vt comedat, & bibat, vt se vestiat & ornet, eum verò iste vltus malus est, & lege Dei prohibitus, botri conuertuntur in spinas, & vepres, & vinea est sicut Sodorum, cuius vites, & palmites sunt vitia, & prauæ affectiones carni animæ inherentes, erga bona sensibilia mundi, qui totus in maligno positus est. Præter hæc autem homo secundum animam, qua parte spiritus & mens dicitur, propriam habet vineam sibi peculiarem in eodem mundo visibilibus sitam, cuius vites & palmites sunt veritates, quæ ex iis creaturis mundi deducuntur, & virtutes, quæ secundum rectam rationem, & legem Dei naturalem regulantur. Botri verò dicuntur bona opera, quibus spiritus vescitur, vestitur, corroboratur, & ornatur. Sed quoniam hæc veritates ac virtutes ordinis naturæ ad æternam salutem non sufficiunt, superadditæ sunt aliæ ex Dei reuelatione & infusione, quæ in sacra Scriptura, & lege Euangelica continentur, & cuncta hæc vocat sponsa hic vineam meam, quia propria sunt solius hominis, illiusque curæ commissa, vt ex illis in bonum proficiat. Cætera autem etiam sunt communia brutis.

tur filij matris meæ. Ludouicus Legionensis hunc sensum optime profertur.

Ecclesiast. 7. v. 30.

Ad. 20. v. 24.

Que nuncupentur vineæ.

Isa. 5. v. 6. Deut. 32. v. 32.

Qualis sit pugna sensuum, & appetituum contra spiritum. §. 1.

Ad Gal. 5. v. 17.

Gen. 25. v. 22. Exhort. 25.

Ad Gal. 5. v. 17.

Gen. 25. v. 27.

Gen. 4. v. 2.

Genes. 8. v. 21. & c. 6. v. 5.

Sap. 2. v. 6.

Verfu. 21.

Iac. 4. v. 1.

1. Io. 1. v. 16.

Thren. 3. v. 11.

Ier. 9. v. 11.

Hi igitur ita constituti, tria mala deplorat hic sponsa, quæ ex peccato originali dimanarunt: quæ radix sunt nigredinis, quæ in peccatoribus deturpatur. Primum explicat illis verbis, *Filij matris meæ pugnauerunt contra me.* Id est, inferiores appetitus, & sensus carnis intestini, & acerrimum bellum indixerunt contra me, & contra spiritum meum, dum caro vehementer concupiscit, & exurgit contra spiritum. Nam et si natura sint fratres, tamen post lapsum Adæ facti sunt mihi hostes. Sicut enim Rebecca gestabat in suo utero duos filios, qui contra se luctabantur, & se collidebant, vt supra retulimus, & dictum est illi; quod maior seruiet minori, et si eum propter primogenituram sit persecutus; sic quilibet nostrum intra seipsum hos duos gerit appetitus carnis, & spiritus contra seipsum (vt ait D. Paulus) acriter pugnant: ex lege autem & ordinatione Dei, maior natus seruiet minori; id est caro quæ prius tempore concipitur, quam anima creetur, seruiet spiritui, illique subiecta esse tenetur. At ipsa ita deordinata est, vt potius contra spiritum insurgat, eo quod contrarias habeat propensiones, sicut Esau, & Jacob. Esau enim verò *uir simplex habitabat in tabernaculis*: sic homo noster exterior & carnalis deditus est venationi; vt per quinque sensus venerit, & capiat sibi bona delectabilia, ac vtilia huius mundi, illa sollicitè excolens, & quarrens sicut agrestis agricola, & furens amulato maligni Cain: spiritus verò ex se simplex est, & quietus, pacis amator, & rerum supernarum contemplationi deditus; nisi turbaret eum caro, & homo exterior, cuius sensus & cogitatio prona sunt in malum, ab adolescentia sua; id est, ab infantia, & ex utero matris suæ; quia cæco quodam furore feruntur in quæcumque voluptuosa, et si ratione & legi Dei sint aduersa: de qua, quia ferinæ sunt conditionis, nihil curant, dummodo suas his voluptariis concupiscentias expleant: vnde spiritus facultates ad se allicere conantur. Vox enim eorum est, quæ refertur in libro Sapientie, *Venite fruamur bonis, quæ sunt, & vtamur creatura, tanquam in iuuentute, celeriter vino & unguento pretioso nos impleamus, non pratercat nos flos temporis: coronemus nos rosas antequam marcescant, nullum pretium sit, quod non pertranseat luxuria nostra, ubique relinquamus signa latitæ, quia hæc est pars nostra, & hæc fors.* Sed excæcauit eos malitia eorum, quia sensus & appetitus sunt rationis expertes & concupiscentia, quæ huius pugne ducem agit, cæca est, furiosa, & ad pugnam propensa. Non enim res externæ militat aduersum nos, nisi excitando concupiscentiam, quæ bellum irget (vt testatur Diuus Iacobus) dicens, *Vnde litæ & bella inter vos? Non quidem ex diuitiis, sed, ex concupiscentiis vestris, quæ militat in membris vestris.* Vnde Diuus Ioannes hostes qui in mundo maligno sunt, nuncupat concupiscentiam carnis, & oculorum: nam per oculos & aures intrant imagines rerum sensibilibus, quæ concupiscentiam excitant, quæ per oculum deprædatur animam, & ad eò cæca est, vt ipsa vltro aperiat sensuum fenestras,

per quas ingrediatur mors, bellum, amaritudo, & spiritus depopulatio: nam frui his delectationibus, & obscænis putat esse partem, sortem ac hereditatem suam; à matre sua, nempe natura corrupta, sibi concessam; & hæc bona sunt, quæ sponsa hic vocat vineas eorum, quorum fructibus vescuntur, & suauis ac dulces putant. Sed melius dicemus cum Moyse, *De vinea Sodorum vinea eorum, & de suburbanis Gomorrhæ; vna eorum vna felis, & botri amarissimi; fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanamibile.* Nam quæ suauia sunt carni, venenum lethale sunt spiritui, & in fel amarissimum conuertuntur, sulfureoque igne peribunt, sicut ciues Sodomæ & Gomorrhæ, quos in suis deliciis imitantur. Nec incongruè vocatur fel & venenum draconum, & aspidum, quoniam demones, qui per hos serpentes significantur, has internas tentationes excitant, & fouent, & rebelles hos filios matris nostræ ad pugnam accendant.

De insolentia carnis & appetituum cum praualent contra spiritum. §. 2.

Quando igitur hi sensus & appetitus carnis in sua pugna prævalent contra spiritum, eumque sibi subiiciunt, duo grauissima mala in eo efficiunt; in quibus malitia peccati consistit, quæ Theologi vocant conuersionem ad bona commutabilia, terrena, & voluptuosa, & auersionem à bono incommutabili, æterno & honesto. Primum exprimitur per illa verba, *Posuerunt me custodem in vineis*; secundum per sequentia, *vineam meam non custodiui.* Ea enim est insolentia rebellium appetituum, vt velint dominari spiritui, eumque trahere, vt ipsis seruiat, & bona hæc commutabilia illis acquirat: & hoc est quod inquit sponsa; fratres mei, qui pugnauerunt contra me, ipsi *posuerunt me custodem in vineis*; id est, spiritum meum fecerunt custodem in vineis suis, vt eas custodiret, non sibi, nec Deo, vt par erat, sed ipsismet. Etenim custos vineæ, aut prædij custodit fructus illius ei, à quo positus est custos, cuius est seruus vel minister. Spiritus autem & mens nostra constituta est à Deo, vt vice ipsius custodiret has vineas, & bona delectabilia huius vitæ; non tanquam ancilla vel famula carnis, & appetituum, seu suumve, sed tanquam domina & legitima gubernatrix, secundum lumen & dictamen rationis, præbens illis, quæ necessaria, vel conuenientia erant ad congruam sustentationem, prout cuiusque status & conditio exigebat; cetera verò, quæ legi Dei & rationi aduersantur, omnino negaret. At caro, & appetitus eius contra spiritum & mentem prævalentes, ponunt illam suo nomine custodem in vineis, quasi committentes eam custodire hæc bona ipsis dumtaxat, & eorum gustui, & desiderio, vt tanquam ancilla & ministra eorum hæc bona siue per fas, siue per nefas inquirat, curet & defendat, miseraque mens voluntariè se huic seruituti subiiciens abstracta, & illecta à sua concupiscentia, carni, & sensibus obtemperat, & quidquid illis libet, libenter exequitur. Hæc autem permisit Deus in filiis hominum, sicut inquit Ecclesiastes, *Vt probaret eos, vt ostenderet similes esse bestiis*: id est, vt homines, quibus dedit liberum arbitrium, probaret, vtrum viuerent sicut homines decebat,

Deut. 32. v. 7.

Ex Ier. 2. v. 13. Duo manta fecit populus meus.

Eccl. 3. v. 18.

spiritu gubernante carnem; an verò similes es-

sent bestiis; nam homo suae carni omnino infer-

uentem, bestia est ad seipsum, & quasi bestia qua-

dam politica reputatur. Vtitur enim rationis sa-

Hanc pugnam precibus, & abnegationibus

Scd quid est quod sponsa referens languorem,

non adhibet medicinam? Nam quid prodest

scire pugnam, & illius damna, nisi scias modum

quod tolerat, amat, est tolerare amet, quam-

uis enim gaudeat se tolerare, tamen mauult

non esse, quod tolerat. Denique quamuis tenta-

tionem interdum sit vilis, semper tamen est pericu-

lata adest praemium, vt remuneret resistentes:

nec deerit Dei auxilium ad vincendum, si non

desit oratio ad Deum qui praestat illud; & ideo

permitit pugnam, vt prouocet nos ad orandi

exercitium, & ad meritum incrementum.

Sta ergo in foribus cordis tui tanquam domi-

nus, & iudex arbiter intrans cunctos motus ap-

Lib. 10. confess. c. 28. Mat. 6. v. 73. In cap. 6. Mat. Ibidem. Lib. 5. de Sacra. c. 4. Epist. 121. c. 11. Catech. 5. Collat. 9. c. 21. Pl. 25. v. 2. Iac. 1. de orat. b. Sermon. de orat. Dom. i. Super Mat. 6. Pl. 65. v. 15. Ad Hebr. 4. v. 15. Hom. 16. in Euang. c. 3. p. q. 47. art. 2. ad 3. Lib. 9. de ciu. c. 4. c. 4. Eccl. 33. v. 25. Job 39. v. 5. Gen. 27. v. 39.

Prou. 30. 7. 11. Eccl. 3. v. 16. Prou. 24. v. 30. Pl. 79. v. 14. Lib. de Isaac & anima c. 4.

Lib. 10. confess. c. 28. Osee 12. v. 4. Gen. 4. v. 6. Simile. Ser. 5. in Quadra. gesima.

Eccl. 8. v. 30. Ad Gal. 5. v. 24. Ad Ephes. 5. v. 30. Ad Rom. 13. v. 14. Ad Gal. 5. v. 16. Ad Rom. 8. v. 12. In id Cant. 2. Tempus putationis aduenit. Gen. 49. v. 11. Eccl. 33. v. 25. Job 39. v. 5. Gen. 27. v. 39.

Iacob, præponens illum fratri maiori: *Esse Dominus fratrum tuorum, & incurrentur ante te filij matris tuæ.* Seruos autem non decet leges ponere dominis suis, aut illis custodiam aliquam iniungere, custodia vincarum non à vobis, sed à Deo est imponenda, & mihi est iniuncta, vt ego tanquam dominus vos cohibeam, & ex fructibus earum pascam, ita enim prosperè cuncta fient mihi, & vobis, si vniuersali domino pareamus.

Infrangatis passionibus facilius vinci reliquas demonum pugnas. §. 4.

EX his deduces quomodo astutias diaboli agnoscere & superare valeas, qui tunc maximè accurrat ad tentandum & pugnandum, cum conspicit interius aliquam ebullire passionem, & affectionem appetitus vehementem, quia facilius tunc consequetur victoriam. Tunc (inquit D. Ambrosius) maximè insidiatur aduersarius, quando videt nobis passiones aliquas generari; tunc fomites mouet, laqueos parat; explorat ergo aduersarius nostra arma, & concutit sua tela. Nostræ quidem concupiscentiæ arma sunt inimici, reuera & laquei, quibus victos nullo negotio sibi subiicit. Propter quod (vt inquit D. Gregorius) scriptum est in Iob, *Abcondita est in terra pedica eius, & decipula illius super semitam.* Nam intuetur (ait) inimicus generis humani vniuersi que mores, cui vitio sint propinqui, & illa opponit ante faciem, ad quæ cognoscit facilius inclinare mentem, vt blandis ac lætis moribus sæpe luxuriam; nonnunquam vanam gloriam, asperis verò mentibus, iram, vel superbiam opponat; aliquando quidem decipit sub spe lucri, aut terreni commodi, & tunc abscondit pedicam in terra; aliquando verò per appetitum gloriæ & excellentiæ, & tunc ponit decipulam super semitam, *Vt veniat illi laqueus quem ignorat.* Si igitur vaser hostis passiones excitatas videt, amplius vrget illas: sin minus ea bona delectabilia cuique opponit, quæ apta sunt, vt eas excitent. Nam sicut dux inexpugnabilem urbem oppugnans, sollicitè curat inter ipsos ciues intestina bella generare, aut proditorem aliquem inuenire; sic cum humana vrbs inexpugnabilis sit, nisi ipse homo consentiat, vt consensum præstet, internum bellum excitare fatagat, per imatas concupiscentias, & affectiones, quarum aliqua semper est velut proditor, qui urbem tradit. Cum Israëlita quondam obsecrarent ciuitatem Bethel, viderunt hominem egredientem de ciuitate, cui suaserunt, vt ostenderet eis introitum ciuitatis; *Et faciemus,* inquit, *tecum misericordiam;* qui ingressum ostendit, & capta est ciuitas, ac in ore gladij percussa; sic cum demones, à Bethel, quæ interpretatur domus Dei, id est, ab homine iusto egredi conspiciunt concupiscentiam aliquam, quæ per mundi amœna prata diuagetur, eam sub spe implendi desiderium suum, & magna conquirendi bona decipiunt, quæ viam ostendit eis, qua totam urbem deualet, & supernaturales virtutes in ore gladij perimant.

Mat. 4. v. 2. Hac igitur de causa tentator non aggressus est Christum Dominum in deserto, donec vidit illum esurientem, existimans esurientem illum vehementem esse concupiscentiam cibi, per quam il-

Lib. 1. of. sc. c. 4.

Lib. 24. Mor. c. 7. in Iob 18. v. 10.

De 34. v. 3.

Simile.

Indicum 1. v. 24.

Alum decipere valeret: sicut Iacob tunc supplantauit fratrem Esau, cum valdè esurientem conspexit; at cum decipere nequiret, pedicam & decipulam abscondit, ostendens ei regna mundi, & hominum gloriam, vt in peccatum pertraheret. Facillimè autem vicit eum Dominus, non tantùm quia Deus omnipotens, & omnia sciens, sed etiam quia internas cupiditates omnino sibi subditas retinebat, vt à ratione, Deique voluntate nunquam discrepant. Si ergo tibi colluctatio est contra principes, & potestates tenebrarum harum, eosque faciliè vincere cupis, hoc cura diligenter, vt interni hostes filij matris tuæ, non pugnent contra te; vel si pugnauerint, mox illos prosternas, & tibi subiicias; quibus deuictis de reliquis prosperè triumphabis, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto viuunt & regnant in secula seculorum. Amen.

EXHORTATIO XXVIII.

De triplici pugna quam Ecclesia patitur ab hereticis, & schismaticis, seu seditionibus, & à scandalosis, in qua paruuli & simplices leduntur; & de pugna bonorum pro Ecclesia contra illos, vt respiciant.

Filij matris meæ, &c. Vineam meam non custodiui.

PROUENIENS à peccatoribus, propter quos dicitur nigra, qui dum pugnant contra iustos, ob quos dicebatur formosa, denigrant, & decolorant eos, & in suam nigredinem pertrahunt. Quod sub hac metaphora depingit, dicens, *Filij matris meæ pugnantur contra me, posuerunt me custodem in vineis: vineam meam non custodiui.* Nam etsi Deus hanc pugnam permittat, vt boni probentur, & speciosiores fiant (vt supra diximus) tamen multoties succumbunt, & nigris peccatoribus aggregantur. Habent autem vtrique suas vineas, quas excollunt & custodiunt; nam sicut vinea dicitur pars quædam terræ in qua multæ vites sunt plantatæ; ita generali nomine vocatur mysticè vinea quæcumque congregatio hominum sub aliqua secta, religione, vel peculiari forma viuendi constituta; quæ proprios habet ritus, & ceremonias, & mandata, ex quibus vnaquæque suum vinum colligit: vnde licet perpendere causam cur sponsa dixerit, *Posuerunt me custodem in vineis,* & non in vinea; vel cur non addidit in vineis suis, sed tantùm in vineis. Rursus etiam quare non dixerit, vineas, aut vineas meas non custodiui, sed solum vineam meam. Etenim sectæ Gentium & hereticorum plures sunt, & inter se contrariæ; fides autem Catholica, & lex Christi, quæ sola est vera, vnica est dumtaxat; vitia item plurima sunt, & inter se pugnantia, cum sæpe tendant per contraria extrema: at virtutes sibi concordant, & ad vnum finem tendunt: bona etiam temporalia, ob quæ perpetrantur peccata, plura sunt, & sepius sibi opposita; nam etiam obscenæ voluptates aduersantur honoribus,

Exhort. 25.

& diuitias consumunt: at bona spiritualia & æterna sibi conueniunt, & eundem scopum respiciunt. Propter quæ sponsa vineas vocat, quæ ad malos pertinent, vineam verò quæ ad bonos: vnde & Scriptura sacra de vinea Dei agens, ferè semper in singulari vineam vocat; quia vna est Dei Ecclesia, & vnica porta ingrediendi ad illam, cunctaque ad vniõnem charitatis reducit. Vnde paterfamilias exiit conducere operarios, non in vineas, sed in vineam suam. At de vinea mundi agens, pluraliter multoties loquitur; vt cum Amos Propheta ait, *Plantabitis vineas amantissimas, & non biberitis vinum earum.* Et iterum, *In omnibus vineis erit plantatus.* Et iuxta hoc dicitur hic, *Posuerunt me custodem in vineis.* Reticetur autem pronomen, *suis;* quoniam mali non possident vineas, sed possidentur ab eis: nam qui facit peccatum seruus est peccati, & ambitiosus, aut auarus non est dominus honoris, aut pecuniæ, sed mancipium, & honor ac pecunia dominantur illis, & trahunt post se in ipsorum damnum, & cuncta bona spiritualia in eorum cedunt vilitatem; ideoque meritò vocant vineam suam à legitimo domino illis traditam in custodiam.

Ita. 5. v. 1. Pl. 79 v. 15. Mat. 20. v. 1 & c. 21. v. 32. Amos 5. v. 11. & 17.

Io. 8. v. 34.

Habet igitur diabolus multos operarios, quos vocauit, & conduxit in vineas suas, vt eas colant; quorum mens est pugnare contra vineam Christi, & contra operarios, quos ipse mittit in villam, vt sint segnes & otiosi, & tandem non custodiant vineam suam, sed ad vineas illorum colendas transferantur. His igitur verbis ingentia damna deplorat Ecclesia, quæ ex triplici pugna, quam à malis patitur, illi proueniunt: nempe ab infidelibus & hereticis, à schismaticis, & seditionibus, & ab scandalosis, seu scandalizantibus aliis. Primi pugnant contra fidem, & Dei cultum: sequentes contra vnitatem Ecclesiæ, & vniõnem charitatis: postremi verò contra reliquas virtutes, & bonos mores. In his autem pugnis, qui maxime læduntur, sunt paruuli, & teneri in fide, simplices, & imperfecti, quos Christus Dominus vocauit puillos; quia hi facilius scandalizantur, & sequuntur errores aut peccata, quæ illis suadentur à falsis fratribus; maximè cum apparent sapientes, & bene morigerati; aut sunt cognati, amici, vel domestici; & hi potissimè intelliguntur in illa voce *me,* cum ait sponsa; pugnauerunt contra me, id est, contra meos filios teneros & paruulos, quos recenter in Christo genueram, & contra eos qui puilli erant in fide & dilectione, & ideo faciliè denigrarunt eos.

De pugna hereticorum contra Ecclesiam. §. 1.

PRIMA ergo, & omnium acerrima pugna est, quam primitiua Ecclesia passa est à proteruis & incredulis Iudæis; deinde ab hereticis, quam vsque in hodiernum diem etiam patitur; quos vocat filios matris suæ, quia quondam eandem fidem & baptismum professi sunt, & inter fideles computabantur; sed postea vero Christo relicto adulterinos patres sibi elegerunt, Arium, Macedonium, & huiusmodi; iuxta illud Ioannis, *Ex nobis processerunt, sed non erant ex nobis; nam si fuissent ex nobis, permansissent nobiscum in eadem scilicet fide & dilectione, solliciti seruare vnitatem Christi.* Hi ergo falsi fratres pugnant contra Ecclesiam Christi, conantes destruire veram fidem, peruer-

1. Io. 1. v. 19. Ad Ephes. 4. v. 5.

tere Scripturas sacras, euertere sacramenta, & sacros ritus, tollere verum Dei cultum à Christo; & Apostolis introductum & approbatum; plurimisque Ecclesiæ filios peruerterunt: de quibus ait, *Posuerunt me custodem in vineis;* subaudi *suis,* facientes hos, quos deceperunt, custodire, & obseruare suas sectas hereticas & malignas: vnde factum est, quod ego *Vineam meam non custodiui;* ego, inquam, in iis filiis desertoribus non custodiui veram & legitimam fidem, ac religionem, ob quod valdè fuscata sum.

Sed adhuc acrior apparet hæc pugna, iuxta lectionem Septuaginta, quam antiqui Patres sequuntur, *Filij matris meæ pugnauerunt in me:* vt nomen in *me,* sit in ablatiuo, id est, intra me. Nam huiusmodi heretici conantur ad se trahere fidem, & Ecclesiam Christi, dicentes, suam sectam esse veram Christi fidem, & congregationem eorum, qui eam profitentur esse veram Christi Ecclesiam; quæ tamen valdè gemens de hoc conuenitur, dicens, *Posuerunt me custodem in vineis;* id est, meum nomen, dignitatem, & insignia posuerunt tanquam custodem in suis sectis; vt hac ratione sectæ illæ colerentur, & obseruarentur, putantes continere veram fidem, & esse veram Ecclesiam: velut cum quis propriam vineam aut domum regis insignibus condecorat, vt ob regis reuerentiam omnes eam venerentur, nullusque attingere audeat. Vnde iactant se apud ipsos esse veras Scripturas, sacramenta, & sacrificia Christi, cum tamen idola sint, & vanæ eorum similitudines; de quibus tamen eadem prædicant, quæ de veris, instar Iudæorum qui de vitulo aureo in deserto erecto, & de aliis erectis in Bethel, & Dan, dixerunt; hi sunt dij tui Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti. Propter hoc Christus Dominus huius pugne præcius discipulos suos monuit, dicens, *Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces; à fructibus eorum cognoscetis eos;* id est, à fructibus, quos eorum vineæ proferunt; quia *De vinis Sodomorum vinea eorum, & vna eorum vna fellis, & horri amarissimi, & sel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile.* Nihil enim est amarius, turpius, & noxius, ac insanabilius heretica prauitate, cuius sectæ similes sunt vineis Sodomæ; de quibus refert Abulenensis ex D. Isidoro, & Solino; quos citat, quod postquam ciuitates illæ combustæ sunt, licet de nouo enascantur vites, & arbores, aspectui perpulchra habentes pomæ; tamen cum primùm à carpente tanguntur, in cinerem resoluuntur, & fetorem ac fumum exhalant in testimonium nequitie earum; ita infidelium & hereticorum fructus, quamuis aliquando pulchri, & suauis esse videantur, cum tamen tanguntur & intelliguntur, inueniuntur vani, fatidi, & amari. Ideoque D. Iudas Apostolus vocat eos querulos, murmuratores, ambulantes secundum desideria sua; in impietatibus, loquentes superba, ex quibus fructibus dignoscetur animus lupinus, ouina pelle contectus. Constatque vineas eorum non Christi esse, sed diaboli, quarum vites, & propagines vt dicit Ezechiel, tradentur in escam ignis, & in fauillam redigentur.

Exod. 32. v. 8. & 3. Reg. 12. v. 28.

Mat. 7. v. 17.

Deut. 32. v. 33.

In Deut. 32. citatum. Lib. 15. Ethic. De Iudæa.

Verfu 16.

Ezech. 15. v. 4.

De pugna schismaticorum, & scandalizantium alios. §. 2.

OST hanc pugnam est alia, quam etiam deplorat Ecclesia, cum ait, Filij matris mee pugnaverunt contra me; eo quod aliqui filij Ecclesie eandem fidem & baptismum profluentes, scindunt, & diuidunt illam, excitando inter fideles schismata, scissuras, & seditiones, quae in maximum detrimentum vergunt ipsius boni communis, ad ipsiusque destructionem tendunt; quia iuxta sententiam Saluatoris, Omne regnum in seipsum diuisum desolabitur. Nam sicut corpus in plures partes distractum viuere nequit, sic Ecclesia vel religio, in qua schisma est & seditio, diu stare non poterit, nisi aliunde ex Dei gratia conseruetur: vnde etiam nulla est atrocior, & miserior pugna, quam intestina & domestica; in qua (vt dixit Cicero) ipsa victoria non est sine miseria, cum multos ex ciuibus & domesticos perire necesse sit; vt patuit in ea pugna quam Core, Dathan & Abyron, alijque proceres Leuitici generis excitauerunt contra antiquam Ecclesiam, conantes eam scindere, & sacerdotium Aaronicum sibi usurpare, & tamen omnes miserè perierunt: & qui scindere conabantur Ecclesiam, scissi in aeternum sunt ab illa, absorbente eos viuos terra. Sed in Ecclesia Christi etiam à principio cepit hæc pugna: vt Paulus sapiens ad Corinthios scribit, apud quos videbatur Christus quasi diuisus, de quo clariùs ipse Christus conquestus est, cum beato Petro Alexandrino Episcopo apparuit, veste discissa, dicens; Arius vellem meam, quæ est Ecclesia, dilacerauit. Et de hoc etiam forte conqueritur sponsa, cum subdit, Posuerunt me custodem in vineis; vineam meam non custodiu. Schismatici enim & seditiones, vineam Christi quæ vnica est, diuidunt in plures vineas, vnam Ecclesiam in plures Ecclesias, plura capita lingulis assignando; & ideo ait, me fecerunt esse custodem plurium vinearum. Vnde factum est, quod vera & vnica vinea non possit custodire, nec ab iniustitiis præseruare, quoniam destructa vnione charitatis, omnia grassantur vitia, & diuisam congregationem depopulat. Quod vitium adeo abominatur Dominus, vt dixerit, animam suam detestari eum qui seminat inter fratres discordias, & acrius contra eum inuehitur per Prophetam Amos, dicens, Super tribus sceleribus Amos, & super quatuor non conuertam, eo quod disseuerit prægnantes Galaad, ad dilatandum terminum suum. Galaad (vt dicit Diuus Gregorius) interpretatur acerbus testimonij, & repræsentat Ecclesiam, quæ est congregatio fidelium per confessionem seruientium testimonio veritatis. Prægnantes vero Galaad sunt animæ, quæ ex timore Dei spiritum salutis conceperunt, & adhuc teneræ sunt, nec peruenerunt ad perfectum partum. Has au- tem dissecat hæretici & schismatici, cum eas in suum errorem aut seditionem, & peccatum pertrahunt ad dilatandum terminos suos; id est, suas sectas & ritus, vt plures habeant sectatores; de quibus, quia difficillè corriguntur, ait Dominus, quod non conuertet eos, sed sinet in peccatis suis mori, vt in æternum pereant. Huiusmodi disensionem etiam efficiunt falsi fratres, qui contra Ecclesiam pugnant, scandaliz-

Ex D. Ber. 29. in Cant. 3. Matt. 22. v. 25. Lu. 11. v. 17. Li. 4. epist. 9. Num. 16. I. Cor. 1. v. 1. Pro. 6. v. 16. & 19. Amos 1. v. 13. 3. p. Pastor. 2. imonitione 25. De astutia quatuor huiusmodi seditionis, agitur l. 5. Exhort. 34. §. 5. 3.

lizando pusillos, quoties verbis, aut factis, pessimisq; exemplis eos ad se trahunt, vt suos deprauatos sequantur mores. Et ideo ait, Posuerunt me custodem in vineis, sc. suis; id est, fecerunt me participem, & confortem suorum vitiorum, vt bonis terrenis & voluptuosis, etsi prohibitis, excolendis, & acquirendis insisterem: vnde factum est, quod vineam meam non custodiu; id est, legem Dei neglexi, & à bonis spiritualibus, & æternis curandis destiti. Hæc inquit Ecclesia nomine pusillorum, qui scandalum patiuntur. Sed vae miser, qui contra illam ita pugnat, & vnus ex iis pusillis scandalizat, Melus esset ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris; quam tale scandalum præbere. Hoc enim mola est asinaria, seu quam in pistrinis asinus circumagat, quia ipsum scandalizantem in plurima peccata deuoluit, similem iumentis insipientibus facit, & collo eius instat lapidis molaris alligabitur, vt per ipsum vehementi impetu in profundum inferni submergatur. En tibi proposui tres oppugnatores Ecclesie, omnes nigros sicut tabernacula Cedar, quorum mens est pugnare contra iustos, speciosos sicut pelles Salomonis, & denigrare illos, & ex his tentoriis ad sua tenebrosa tabernacula trāsferre. Sed cura iustorum in eo sita esse debet, vt ab illis recedant, & longè fugiant; iuxta id quod dictum est populo Israel, cum Dathan & Abyron seditionem excitauerunt, Recedite, inquit Dominus, à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorum. Nigredo enim istorum impiorum velut pix inquinat alios, nam qui tangit picem, inquinabitur ab ea. Quod clariùs monuit D. Paulus, dicens, Ne commisceamini fornicariis; non utiq; fornicariis huius mundi, aut auaris, &c. alioqui debueratis de hoc mundo exiisse: nunc autem scripsi vobis non commisceri: si is qui frater nominatur est fornicator, aut auarus, &c. cum huiusmodi nec cibum sumere. Ac si dicat; cum totus mundus plenus sit hominibus prauis, necesse est inter eos viuere, & in medio nationis prauæ virtutibus splendescere. Ceterum si is qui inter vos est frater, non re, sed nomine, quia veram fidem aut charitatem fraternitatis per seditionem extinxit, vos scandalizauerit, & in errorem vel peccatum pertrahere conetur; cum huiusmodi nolite communicare, nec societatem habere, sed separamini ab illis, quia modicum fermentum totam massam corrumpit. Vnde Ecclesia huiusmodi generis peccatores sententia excommunicationis à se, suisque fidelibus separat, & Christus eos secare & proicere à nobis iubet, etsi ita chari sint, ac oculus, manus aut pes, quia melius est illorum societate carere, quam per scandalum ab eorum societate acceptum perire. Propter quod dixit non venisse se ad constituendam cum iis pacem & concordiam, sed gladium & separationem. Quod si necesse sit cum huiusmodi falsis fratribus, nos oppugnātib; simul degere, curandū est, iuxta supra dicta ex eorum oppugnationibus proficere; eorū odiendo mores, sed patienter tolerādo persecutiones eo modo, quo dicebat Iob, Frater sui draconum, & socius strutionum: non quidem imitando venenosos, & stultos mores peccatorum, sed inter illos degendo tanquam frater,

Mat. 18. v. 6. Vide infra lib. 4. Exhort. 38. Num. 22. 16. Eccl. 13. v. 1. I. Cor. 5. v. 15. I. Cor. 5. v. 6. Mat. 18. v. 8. Mat. 10. v. 34. Lu. 11. v. 5. Exhort. 25. Iob 30. v. 29.

qui eos ex charitate diligit, & benefacit, ac benefacit in meliorem vitam deducere conatur, & propter quem finem contra eos iuste pugnat.

De pugna iustorum pro Ecclesia contra peccatores, vt eos ad Deum conuertant. §. 3.

SED quomodo tot malis obuiare poterit Ecclesia? Nunquid non sunt alij qui pugnent pro ea? aut oblata est sponsa huius pugnae mentionem facere? Minimè quidè, sed Spiritus sanctus ita disponit eadem verba, vt per illa referat languorem, & medicinam; & duas pugnas sibi inuicem contrarias, quæ ad id tendat, vt vna destruat quod altera seruare cupit. Interpretati sumus hæc tenus in malum hæc verba, Filij matris mee pugnaverunt contra me, posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodiu. Sed multi graueque Patres etiam interpretantur in bonum, de iusta & gloriosa pugna quam insignes, atque perfecti viri formosi sicut pelles Salomonis assumunt pro Ecclesia, contra peccatores nigros, sicut tabernacula Cedar, qui eam decolorant, eopostillimo fine, non vt personas destruant, sed vitia & sædam nigredinem, & ad pulchra tentoria Christi deducant. Et huic interpretationi faciet versio Septuaginta, quæ dicit, Pugnaverunt in me. Quod, vt iam retulimus ex Origene, in ablatiuo est, sensumque hunc habet; pugnaverunt intra me, vel pro me, vel in mei defensionem. Et ita, inquit, Angeli sancti filij caelestis Ierusalem, quæ est mater nostra, pugnant pro nobis. Aut iuxta D. Gregorium, Ambrosium & Bernardum, Apostoli, & Christi discipuli filij Ecclesie militantis, quæ etiam communis mater nostra est, verbo prædicationis contra vniuersum orbem Deo rebellem pugnarunt, vt regnum diaboli expugnantes, regnum Christi, quod est sancta Ecclesia, ampliarent. Quam pugnam proficuntur successores eorum, scilicet Pontifices, Prælati, & doctores, vt ab Ecclesia omnem auferant nigredinem. Dicit ergo Ecclesia, Filij matris mee pugnaverunt contra me. Id est, insignes fratres, & pulcherrimi sancti, ex nimio amore quo me proficuntur, pugnant contra me, qua parte nigra sum, vt hanc maculam à me auferant, & me toti fornosi reddant: pugnant pro extirpandis hæresibus, pro tollendis seditionibus, & scâdalis, & vniuersis peccatis, assumentes arma ad quæuis pugna idonea. Pugnat primò per seruētes preces ad Deum suas. Nam Moyles magis pugnat contra Amalec leuādo manus ad orandum, quam exercitus extollendo eas ad feriendum: siquidem tunc solum exercitus vincebat, dum Moyles orabat. Pugnat deinde exhortationibus, correctionibus, doctrinis, rationibus, & validis argumentis ex Scriptura sacra depromptis, vt fidem tueantur contra hereticos, vnitatem Ecclesie contra Schismaticos, vnionem animorum contra seditiones, & omnem virtutem contra oppugnantes, vel conculcantes illam. Ad omnia enim hæc profest valdè Scriptura diuinitus inspirata, quæ, vt dicit D. Paulus, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, & ad erudiendum in iustitia, quoniam ex illa ad cuncta hæc doctores fortissima desumunt argumenta. Vnde Origenes, Theodoretus, necnon & D. Ambrosius ita interpretantur sequētia verba, Posuerunt me custodem in vineis; id est, Apostoli meæ

Hom. 1. ex 4. in Cant. In hunc locum. Scrm. 2. in PC. 118. v. 1. Sc. 19. in Cant. Exod. 17. v. 11. 1. ad Tim. 3. v. 16. Vbi supra.

custodie commiserunt custodiam sacrarū Scripturarum; quæ sunt vineæ proferentes fructus veritatum, ac virtutum, quæ in eis continentur: quorum custos est Ecclesia; apud ipsam enim tantum incorruptè custodiuntur. Hoc autem proprium est munus prælatorum & doctorum, qui sub illo pronomine, me, intelliguntur. Ne hæc interpretatio distat ab hac metaphora vineæ. Nam qui custodit vineam aliquam, non solum custodit vites & fructus, sed etiam torcular, turrim, maceriam, & quidquid ad ipsam spectat, vt illa permaneat; ita qui est custos vineæ Ecclesie, etiam est custos sacrorum librorum, & legis, & sacrificiorum, ac sacramentorum ipsius. Ex sacrigitur libris, quæ sunt velut turris David, in qua est omnis armatura fortium, desumuntur argumenta ad defendendam ipsam Ecclesiam, & pugnam contra oppugnantes eam, & custodiendam ipsam Scripturam, vereque eam penetrando & declarando, custoditur vera fides & religio, charitas & vniuersa virtus.

Vnde huiusmodi pugna in magnum bonum eorum contra quos fit, vergit: Nam, vt inquit D. Bernardus, spirituales qui sunt in Ecclesia aduersus carnales fratres suos dimicant in gladio spiritus, quod est verbum Dei, vulnerantes eos ad salutem, atque ad spiritualia istiusmodi impugnationibus prouehentes; & quid mirum, quod vir bonus & fortis acriter pugnet pro tuenda re; cuius est custos? At insignes iusti verè dicunt, Posuerunt me custodem in vineis; scilicet in animabus omnium fratrum meorum. Vnicuique enim Deus mandauit de proximo suo, vt dicit Ecclesiasticus, Non enim dicunt, vt impius Cain, Nunquid custos fratris mei sum ego? Imò custos sum ex charitate, quæ ea quæ sunt fratrum facit esse communia, & eorum peccata & damna reputat tanquam propria; & ita fortiter pugnat, vt destruat ea.

Scrm. 29. in Cant. Eccl. 17. v. 12. Gen. 4. v. 9. I. ad Tim. 6. v. 12. Ho. 14. in Mat. 10.

Triplex vniuersique commendatur pugna. §. 4.

TRIPLEX igitur pugna tibi continuo incumbit pro salute animæ tuæ, & fratrum tuorum, ac totius Ecclesie, qua tria damna supra commemorata repellas. Prima pro tuenda fide integra, & illaesa: iuxta illud Diui Pauli, Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam, in qua vocatus es; quia fides ianua est & fundamentum vitæ æternæ, & salutis spiritualis, pro cuius custodia certandum est vsque ad mortem; Seruando, vt ait Diuus Chrysostromus, serpentis prudentiam, qui corpus suum icibus, ac vulneribus tradit, dummodo caput suum integrum seruet: eodem ergo modo propter fidem tuendam, cætera temporalia perdere non cures; nam omnia postea maiore cum gloria recuperabis. Custodienda est autem integra, & in maximis, & in minimis, quia omnia sunt æqualiter certa, vpotè ab eodem Deo reuelata, quæ si in quouis re etiam minima deficeret, tota periret. Deinde pugnam est tibi pro custodienda vnitatem Ecclesie, & congregationis, in qua de- gis, & pro charitate fraternam conseruanda sollicitus, vt ait D. Paulus, seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis, firmiter retinens charitatem inter fratres, quod est vinculum perfectionis, & virtutum ligamen. Vnde si recordatus fueris, quod frater habet aliquid aduersum te, relinque munus tuum ante altare, & reconciliare prius

Ad Aphet. 4. v. 3. Ad Col. 3. v. 14. Mat. 5. v. 23.

fratris tuo. Pugna contra illum, non ut personam destruas, sed inimicitiam. Pugna autem sermonibus blandis, verbis honorificis, crebris obsequiis, & beneficiis, quae sunt velut tela ignea, & prunae accensae, ac congestae super caput eius, molliens eum, & inclinans ut te diligit. Quod si alios rixantes videris, dicito ut Abraham: Non sit

Tandem pugnare debes pro custodia diuinae legis, accuiusque virtutis, ut resistas omni scandalo & peccato, & auertas illud, non tantum a te, sed prout poteris, a proximo tuo, auferens ab eo nigredinem, per fraternam saltem correctionem; iuxta illud, Si peccauerit in te frater tuus, corripere eum. Dicitur autem, si peccauerit in te, non quod sola peccata contra te facta, iniuriamque tibi irrogantia corrigere debeas, sed quia cuncta peccata contra Deum & Ecclesiam existimare debes esse contra te, & magno zelo illa corrigere debes, ut lucretis fratrem tuum. Plura de his tribus pugnis in suis locis dicenda sunt.

Sed accipe mirabilem typum illarum in campo Caluariae, vbi Christus Dominus inter duos latrones crucifixus erat. Malus latro niger sicut tabernacula Cedar, pugnabat contra Christum formosum plusquam pelles Salomonis, licet foris denigratum: pugnabat autem conuiciis, blasphemis, & irrisionibus, eum quasi ad impatientiam pertrahere cupiens. At bonus latro, qui intus iam pulcher erat, cepit pugnare contra illum, dicens, Nec tu times Deum, qui in eadem damnatione es? & nos quidem iuste, nam digna factis recipimus; hic autem nihil mali gessit. O bonus Christi miles, qui vnico spiritus impetu, tria egregia facinora aggressus est: nam socium contumacem increpauit, si forte respiceret: seipsum accusauit, ut misericordiam inueniret, & Christum a calumniis & improperiis defendit, eiusque innocentiam praedicauit. Vnde discas pugnare pro Ecclesia increpando peccatores, tuendo innocentes, tantquam custos singulorum. Hoc tamen in his pugnis aduertere necesse est; ne putantes nos pugnare pro Ecclesia, verè pugnemus contra illam, siue ignorantia, siue ex indiscreto zelo. Multi enim habent zelum Dei, sed non secundum scientiam, & putantes se zelare commune bonum Ecclesiae, aut religiosae familiae, potius dissipant illud, & arbitantes se obsequium praestare Deo, acre illi ingerunt bellum, dum innocentes persequuntur; veluti amici Iob, qui credentes se partes Dei agere, vehementissimè persecuti sunt illum; ita ut ipsis diceret, Quare me persequimini sicut Deus? Id est, putantes vos induere Dei personam, ut me insectemini. Haec autem pugna quae fit intuitu ipsius Ecclesiae, est illi maximè noxia; veluti si mater à duobus filiis inter se dissidentibus, acciperetur per brachia, & magna contentione vnusquisque ad se illam trahere vellet, profectò vterque læderet illam, ac dilaceraret; ita etiam qui indiscreto zelo boni communis contra se plus nimio pugnat, ipsam Ecclesiam ac religionem matrem suam turbant, & dilacerant; sic ergo ineunda

Pro. 15. v. 21. Ad Ro. 12. v. 20. Gen 13. v. 3. Ps. 75. v. 3. 3. Matt. 18. v. 15. Lu. 23. v. 40

est pugna inter filios Ecclesiae, ut nunquam ledatur fraternae charitas. Deus enim non est Deus dissensionis, sed pacis; & cum Deus charitas sit, nulla pugna, quae in dānum charitatis vergat, à Deo erit. Induamur ergo spiritum, & zelum verae charitatis, quo acriter pugnemus, ut eam illam & indiuisam in omnibus custodiamus. Inspice quo zelo Apostolus schisma inter Corinthios ortum sedare curauit, cum dicerent, Ego sum Pauli, ego

autem Apello, ego verò Cepha, ego autem Christi. At quid ipse? Dimissus est Christus. Ac si dicat; Ne fecitis quod diuidentes charitatem fraternam, Christum diuiditis, illumque extinguitis in cordibus singulorum, quia nullibi diuilius subsistit: quid emulamini pro me ut schisma & seditionem excitetis? Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? Si ergo solus Christus pro vobis crucifixus est, & sic vos dilexit, ut cruci affigi voluerit, ut quid dilaceratis illum? Si in eius tantum nomine & virtute baptismum receperitis, ut quid illū scinditis? Sic pugnabat Paulus pro Christo pugnant pro fidelium vnione: & paulo post iterum pugnabat, ut offensa tolleretur, ne periret frater, pro quo Christus mortuus est. Nam percutientes, inquit, conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis, & quasi ipsum percutitis, ac conculcatis. Nonne audisti ipsum dicentem Saulo, Quid me persequeris? Posset etiam ipse dicere, sicut ipse, Filij matris meae pugnauerunt contra me. Nam quos in eadem natura, & intra eandem Ecclesiam fratres habet, impugnatores sustinet. Ne ergo Christum fratrem nostrum primogenitum, à quo nostra aeterna hereditas pendet, impugnemus, pacem, concordiam, & unitatem cum omnibus proximis cōseruemus. Amen.

1. Cor. 1. v. 12. 1. Cor. 8. v. 11. Act. 9. v. 3.

EXHORTATIO XXIX.

De parabola vineae locata agricolis, qui non retulerunt fructum, & de summa vigilantia qua custodienda est ab vnoquoque vineae status, in quo est à Deo positus, maxime vnguitatis, & religionis.

Filij matris meae pugnauerunt contra me, posuerunt me custodem in vineis: vineam meam non custodiui.

HX his quae haecenus diximus, explanata manet insignis illa parabola, cuius olim meminit Isaias, & Christus Dominus in Euangelio innouauit, de eo qui plantauit vineam, quam sepe circumdedit, in qua edificauit turrim, & torcular, locauitque agricolis, qui seruos à domino vineae missos, ut fructus acciperent ab illis, occiderunt vel lapidauerunt: imò & filium heredem vineae interfecerunt, ut eam sibi vsurparent. Vineam autem haec antiqua Synagoga erat, cuius turris fuit templum. Torcular verò altare holocaustorum, & sacrificiorum, in quo animalium sanguis fundebatur: sepes autem ipsa lex Moisaica tot praecipis, ritibus, ac ceremoniis illam val-

Iob 19. v. 22

Isa. 5. 2. 1. Mat. 21. v. 33. Isa. 5. v. 7.

lans. Quae tamen omnia commutata sunt in nouam Ecclesiam à Christo Domino fundatam, cuius turris est Euangelica doctrina, & profectio; quae omnium est altissima: torcular verò passio Christi & Eucharistiae sacrificium, quae illam representat, caeteraque sacramenta, quibus sanguis Christi fidelibus applicatur: maceria autem est lex Euangelica, quae antiquam perficit, suisque praecipis nos valde munit. Vtraque plantata est, ut ait Isaias, in certum filio olei, id est, in loco sublimi, & pingui fructuum valde feraci, si agricolae velint illam custodire, & excolere. Sed vinea Euangelica multo sublimior, & pinguior, eò quod fundata est in Christo in cruce exaltato, seu in cruce Christi, qui per antonomasiam est filius olei. Quia aduentus eius fuit ex immensa Dei erga nos misericordia, & quidquid voluit, praedicauit, & gessit, oleum misericordiae fuit. Fructus autem eius sunt instar olei splendidi, pingues, suauis, mites & charitatem spirantes.

De prunis colonis. §. 1.

AGRICOLAE autem, & coloni, quibus custodienda & excolenda tradita est vinea haec, illi sunt, qui legem veterem olim, & modo nouam profiterentur. Sed ex iis plurimi fuerunt, & sunt infidi, & impij qui non solum vineam non custodierunt, sed potius conculcauerunt, & dissipauerunt: de quibus sponsa hic ait, Filij matris meae pugnauerunt contra me. Quid est contra me? id est contra seruos sponsi missos ad procurandos fructus vineae, nempe contra Prophetas, & Apostolos, contra magistros, & doctores legis, ex quibus quosdam occiderunt, alios lapidauerunt, alios variis contumeliis, ac tormentis affecerunt. Pugnauerunt etiam contra me, id est, contra fideles colonos, qui vineam fideliter custodiebant, & fructus pingues ferre conabantur, ut eos ab hac custodia auerterent, & in suas execrandas vitiorum vineas traducerent, constituerentque custodes, & cultores. Et hoc est quod inquit Propheta, Expectaui, ut faceret vinas, & fecit labruscas. Per labruscas nonnulli intelligunt vites agrestes, quod innuit Plinius, & forte sunt eadem, aut similes his, quas erraticas, vel insanas idem vocat, quae trifero luxuriant fructu, ad nullum tamen vltim idoneo. Nam eodem tempore aliae maturescunt, aliae turgent, aliae florent, sed nihil vtile, nam potius ostendunt fructum, quam porrigunt. Alij vero (quod verius videtur) interpretantur de ipso fructu. Vna enim vocatur fructus dulcis, maturus, & aptus tum ad comedendum, tum ut ex eo fiat vinum suauis ad bibendum. Labrusca vero est vna siluestris, immatura, & acerba, inepta ad esum cum dentes obstupescere faciat, nec ex ea possit vinum ad potandum suauis fieri, sed acidum. Aquila iuxta proprietatem nominis Hebraei vertit vnas pessimas, & foetentes: sunt enim vites, quae fructus recens productos putrefaciunt, quorum semper sunt vnae putridae, & foetentes. Vterque autem sensus optime quadrat parabolae adductae. Etenim increduli, haeretici, Apostatae, & alij infidi agricolae vineam Christi deuitare conati sunt, & veras vites in falsas plantas, & labruscas suarum sectarum conuertunt, quas Ecclesiae nomine insigniunt, ut supra diximus:

Isa. 5. v. 4. Virgilius Egioga 5. Siluestris vitis sparfit labrusca racemus. Lib. 21. c. 1. Lib. 16. c. 27. Ex Varro ne refert Cassius Dionysius Lib. 5. c. 39.

tamen reuera non sunt Christi, nec Dei, sed alienati sunt ab eo; iuxta illud Ieremia: Ego plantavi te vineam electam, omne semen verum, quomodo conuersa es mihi in prauum vinea aliena? Nonne vinea aliena, praua & amara, quae appellata est vinea Sodomae, cuius botri, ut supra ex Abulensi retulimus, pulchri videntur, sed dum tanguntur sunt putridi, & foetidi? Verè enim sunt vites erraticae, & inanae, triferae, sed inuiciles: quia cum in hoc vno sint tenaces, quod veram Dei Ecclesiam & fidem oppugnant, & suis cupiditatibus, & vitis inferunt, tamen in suismet seclis, & erroribus sunt inconstantes, mutabiles, & fluctuantes, ex vno errore in alium, & ex vno vitio in aliud peius prolabantur.

Sed & hoc horribilius est, quod cum tenerentur, & possent producere vnas, & fructus Deo gratos, producunt labruscas, & vnas foetidias, ac putridas, vel acerbis. Abutuntur enim sacra Scriptura, sacramentis, sacrificiis, & aliis ritibus Ecclesiasticis, & Christianis, ex quibus deducunt horrenda vitia, & errores in eorum iniuriam, & Dei offensam. Vnde merito Septuaginta vertunt Expectaui, ut faceret vinas, & fecit spinas. Quod etiā paulò post vulgata obicit, cum ait, quod ascendunt super eam vepres, & spinas: quoad clarior idem Propheta docet, cum ait: Etenim in die illa omnis locus, vni fuerunt mille vites, mille argenteis, in spinas, & in vepres erunt. Nam in illis locis, & regionibus, vbi erant plurimae vites Christi valde preciosae, quarum fructus in magno habebantur pretio, vice earum orientur spinas, & vepres errorum, & vitiorum, quae abiecta, viles sunt, & execrabiles. Sed clarior id explicat, cum inquit, Expectaui, ut faceret iudicium, & ecce iniquitas; & iniustitiam, & ecce clamor. Vnae, quas expectabat Deus, erant iudicium, & iustitia, virtus, sanctitas, & omne opus bonum, debitum tam Deo, quam hominibus, siue ex iustitia, siue ex religione, aut gratitudine, vel pietate: at labruscae, quas praua vinea, aut praua agricolae ex vinea proferunt, sunt iniquitas, iniustitia, vitium & clamor. Est autem clamor atrox crimen, quod coram Deo clamat vindictam cito exigens: sicut fratricidium Cain de quo dicitur: vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra: & peccata Sodomorum, & Gomorrhæorum, quorum clamor ascendit ad Deum, & alia huiusmodi. Clamor ergo vocatur immane scelus agriculturalium, qui ingrati fuerunt domino vineae, occiderunt seruos eius & heredem, pugnauerunt contra veram Ecclesiam, ut eam discerperent, & sibi Ecclesiae Christi nomen vsurparent, qui clamor vindictam, & vltionem contra illos exigebat. Et hoc est quod Christus Dominus inquit in parabola: Cum ergo venerit dominus vineae, quid faciet agricolis illis? Aiunt illi (nempe Iudaei) malos male perdet, & locabit vineam suam alijs agricolis, qui fructum reddant temporibus suis. Confirmat Dominus sententiam, subiungens: Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Quam vocauit vineam, modo vocat regnum Dei, quia in illa Deus regnat, viget iustitia, & sanctitas, pax & gaudium in spiritu sancto. A Iudaeis ergo incredulis ablata est Dei vinea, & regnum, & translata est ad gentes, quae non labruscas, nec spinas, sed vnas, & suauis fructus facerent, sic & modo Ecclesia vera

Ierem. 6. v. 21. Deuth. 32. v. 33. Isa. 5. v. 6. Isa. 7. v. 23.

Genes. 42. v. 10. Genes. 48. v. 20. Math. 21. v. 40.

Apoc. 12. v. 14.

Christi cum sua turri, torculari, & sepe ablata est, propter haeresim ab Anglia, Germania, & multis Prouincijs Septentrionis, & translata est ad regiones desertas Indorum. Propter hoc enim scriptum est, mulieri amictu sole, quae Ecclesiam representabat, datas esse alas aquilae, ut a loco ubi eam Draco vehementius persequebatur, fugeret in desertum. Et hoc est quod sponsa, & vera Christi Ecclesia ait in hac parabola: filij matris meae, haeretici scilicet & increduli, pugnaverunt acriter contra me: & quia voluerunt me ponere custodem in vineis suis labruscas ferentibus, ego vineam meam non custodivi in illis, seu inter illos, sed potius deserui eos, eorumque regiones, & alio me transtuli.

Iuxta hunc sensum interpretatur D. Gregorius haec verba sponsae, nam Apostoli qui tanquam boni fratres pro Ecclesia pugnaverunt, ut eam per orbem terrarum ampliarent, maxime inter gentes, eo quod Iudaei rebelles illis contradicebant: posuerunt me (inquit) custodem in piuribus vineis Ecclesiarum particularium inter gentes, eo quod vineam meam, nempe Iudaeam, quae mihi primo commissa erat, custodire non potui, quia ipsa custodiri noluit. Aut forte congruentior sensus iuxta supradicta erit iste. Ipsi Iudaei rebelles, qui pugnaverunt contra me, posuerunt me custodem in vineis, id est compulerunt, & coegerunt me, ut relicta custodia eorum, quae vinea mea erat, fierem custos vinearum inter gentes: iuxta illud D. Pauli: *Vobis oportebat primam loqui verbum Dei, sed quoniam repulisti illud, & indignos vos indicatis aeterna vita; ecce conuertimur ad gentes.* Iuste ergo Ecclesia dimisit custodiam illius vineae, sicut Prophetae praenunciaverant dicentes: *Reliqui domum meam, dimisi haereditatem meam.* Et iterum, *Iustus est Dominus in populum suum, & abominatus est haereditatem suam,* & Christus Dominus dixit: *Derelinquetur domus vestra deserta, quae omnia summum incutiunt timorem, & tremorem, ut Dei secretissima iudicia stupeamus, & opportunè provideamus quid nobis agendum sit circa vineae nostrae custodiam.*

Ad 13. v. 46.

Jerem. 12. v. 7.

Psal. 105. v. 37.

Matth. 13. v. 38.

De modo fideliter custodiendi propriam vineam. §. 2.

VDISTI malitiam horrendam agricolarum, & tremendum eorum supplicium. Perpende nunc eximiam fidelitatem, & obedientiam seruatorum, qui tanti fecerunt vineam, ac voluntatem domini sui, ut pro vineae custodia proprium sanguinem libenter fuderint, sicut fuderunt Prophetae, Apostoli, & alij insignes Martyres. Sed hoc incomparabiliter superat immensa charitas, & obedientia haeredis, qui sic dilexit vineam, & magnificavit eam, voluptatemque patris, qui misit illum, ut propter vtrumque se permiserit crudeliter occidi, ac crucifigi. Ex horum autem exemplo duo discere debes. Primum summam adhibere curam, ut propriam vineam custodias. Idem autem est custodire, & diligenter colere; nam teste Salomone, *Qui molles est, & dissolutus in opere suo, frater est sua opera dissipans.* Cura ergo custodire maceriam, torcular, & turrim, id est seruare omnino legem Dei, & quicquid praecipit, opere complere, venerari

Prou. 19. v. 9.

sacrificia, & sacramenta, illaque crebro recipere, & eorum receptione proficere: sacras Scripturas & mysteria quae continent, legere, & attente meditari, denique tanquam sidus colonus fructus reddere ex vinea in tempore suo: tum quia ita exigit ipse Deus, qui Dominus vineae est, & iustum est illi obtemperare, tum ne irascatur nobis, & auferat ingratum, quod dederat nobis gratis; tum etiam quia fructus isti non in diuinum, sed in nostrum commodum vergunt. Licet enim temporales domini vinearum eas locent agricolis, non propter agrigolarum commodum, sed potius propter suum proprium, quod ex fructibus percipiunt, qui redduntur ipsis: At non sic Deus, qui ex fructibus nostris nihil sibi vilitatis accipit, & vineam nobis tradit propter nostrum proprium commodum. Et haec causa est, propter quam sponsa hanc vineam vocat suam. Etenim vinea non est agricolae, vel coloni, sed domini qui plantauit eam: tamen sponsa iure optimo vocat suam, tum quia per desponsationem omnia bona sponsi, etiam propria sponsae reputantur, tum quia in ipsius custodiam est tradita propter ipsiusmet sponsae lucrum & commodum.

Hinc fit vterius propter nullas impugnationes, vel persecutiones, & scandala iniquorum fratrum, derelinquendam esse propriam vineam, & eius custodiam: sed oppugnantibus respondendum, quod pius Naboth, respondit impio Achab, cum ab illo petebat vineam suam: *Proprius sit mihi Dominus, ne dem haereditatem patrum meorum tibi.* Vineam meam haereditas est mihi relicta ab Apostolis, & sanctis Patribus, qui me praecesserunt, & custodierunt illam, hanc fidem, hanc legem, hanc sanctitatis normam custodiam, hanc defendam, non alienabo eam. Irascatur seruus Achab, ferueat contra me impia Iezabel, minentur opprobria, calumnias, falsa testimonia, ictus crepitantium lapidum, & diram mortem, cuncta haec despiciam, ne vineam meam deseram. Dicamque cum Paulo, quis me separabit à charitate Christi? quis ab eius fide, & religione, quis ab obedientia ad legem eius, tribulatione, & angustia? Nulla creatura me separabit à vinea Christi, quae est eius Ecclesia, nec ab obseruantia eorum, quae pertinent ad illam.

3. Reg. 21. v. 3.

Ad Rom. 8. v. 35.

De vinea proprii status ab unoquoque custodienda. §. 3.

SED quoniam sub hac generali vinea, continentur aliae particulares, quae pertinent ad diuersos status Ecclesiae, in quibus diuersi fideles positi sunt cultores, & custodes, vnusquisque magna cura hanc propriam vineam etiam custodire debet. Virginum enim propria vinea est status virginitatis: viduarum, status continentiae: religiosorum, proprium cuiusque institutum: Ecclesiasticorum vero, ordo sacer, & status diuersis ministerijs mancipatus. Quilibet ergo vineam suam custodiat, & fructus illius proprios ferat, nec demonum, aut hominum suggestionem hanc custodiam deserat, ut ad vitiorum falsas vineas, vel ad alias alienas, & non sibi proprias *De vinea custodiendas diuertatur.* De quo duo exempla *virginitatis* accipe. Primum, Virgo custodiat vineam suam, ut non desit illi torcular cōtinuae mortificationis, *inuentia.*

In Exhort. ad Virgines ante medium.

3. Reg. 20. v. 2.

De vinea religiosorum.

Isa. 5. v. 1.

Isa. 7. v. 23.

3. Reg. 21. v. 2.

carnalis concupiscentiae, nec maceria custodire sensuum, & circumspectionis sui ipsius, nec turris contemplationis diuinorum mysteriorum; proferatque fructus suo statu dignos, resistens falsis fratribus, & hostibus ab hoc ingenio proposito illam auertere conantibus. Quod eleganter D. Ambrosius, virgines exhortans sic explicat, alludens ad historiam Naboth iam relata: nemo auferat animae vestrae vineam, & vilia olera ferat. Vineam enim quidam fructus virginalis est, coniugia vero velut olerum plantaria sunt, in quibus frequens est zelus: & ideo sicut olera herbarum cito cadunt, atque marcescunt nisi sinem imponat senectus, aut ad perfectum vehat continentia, non veniat ergo in vobis Achab qui concupiscat vineam vestram delere, & extinguere: nec veniat in vobis Iezabel illum, & seculare profluuium (hoc enim significatur vocabulo, vana & vacua redundantia) sed veniat Nabuth, qui venit à patre, sicut indicat nominis ipsius interpretatio, qui vineam sanguine defendat suo, & pro ea mortem offerat. Hic est qui pro nobis lapidatus est, pro nobis mortuus, pro nobis appetitus testimonij. Hae D. Ambrosius, intelligens per Naboth Christum haeridem, & Dominum vineae, quem Iudaei occiderunt, sed mortuus est, ut eius gratia custodiremus vineam suam, quam ipse libens fecit nostram, cuius auxilio virgines custodiunt propriam vineam, quam singulari dono acceperunt ab ipso.

Simili etiam modo religiosi colere, & custodire debent vineam suam, vnusquisque eam, quam ex Dei speciali vocatione excolendam accepit: cuius vites propriae sunt paupertas, castitas, & obedientia voto obfirmata: palmites vero reliquae virtutes, quae in regula commendantur ad meliorem votorum obseruantiam, & perfectionis incrementum. Borri autem sunt omnia bona opera, & religiosa exercitia, ac propria ipsorum ministeria. Vinum autem deuotio est, ac laetitia spiritualis, quae instar centupli ex iis omnibus colligitur. Habet autem haec vinea proprium torcular, quod est abnegationis perenne exercitium, & peculiarem turrim, id est donum orationis, in qua se supra se eleuant, & maceriam quae est religiosum claustrum, quo cuncti tenentur inclusi: vnde optimè congruit illi, quod Isaías ait: *Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei.* Quia verè sita est in sublimiori loco Ecclesiae fortissimo, & pinguisimo. Hanc dilectus Dei filius tradidit tibi custodiendam, & excolendam cum te ad eam vocauit. Illa erit tibi in cornu filio olei, quia in ea adest Dei fortitudo, ut te adiuuet, Dei misericordia, ut tui compatiatur, Dei laetitia, ut te consoletur, spiritus deuotionis, ut te impinguet, crux Christi ut te ad regnum deducat, si tamen custodias, & excolas omnes vites, & palmites eius, id est cuncta quae continentur in regulis: istae enim sunt mille vites, quarum meminit Isaías, mille argenteis aestimandae, quae nunquam tibi conuertentur in vepres. Caue igitur, ne hanc vineam derelinquas, & alienes, estis Achab, & Iezabel, imò pater & mater, & omnium domesticorum & familiarium cetera te insequatur, ut eam deseras, & si dixerit Achab, *Da mihi vineam tuam, & dabo tibi vineam meliorem.* Nec credas, nec acquiescas ei, sed dicito: non derelinquam haereditatem

patrum meorum: vineae mundi non meliores sunt, sed peiores, labruscas, & spinas ferentes, stultum est in has tuam vineam commutare. Quod si filij matris tuae, id est falsi fratres, pugnent contra te ut ad aliam religionem transeas, spe maioris commodi, aut perfectioris vitae, ne eis leuiter assentiaris. Nam haec ad quam vocatus es, vinea tua est à Deo tibi tradita, & erit tibi in cornu filio olei, altera fortè erit perditionis occasio, ac ruina: Quod si parentes, aut seculares pugnent contra te, ut saltem in vineis eorum sis custos, secularia eorum negotia curans, resistito illis, ne fortè propter hoc non custodias vineam tuam, & transgrediaris regulas: sicut optimè perpendit D. Gregorius dicens: Vineae nostrae actiones sunt, quas vsu quotidiani laboris excolimus, sed custodes in vineis positi nostram vineam minimè custodimus, quia dum extraneis actionibus implicamur, ministerium actionis nostrae negligimus. Et quid magis alienum à monacho, quam ut secularium vineas custodiat, eorum negotia tractet, & quae ipsius sunt propria relinquat? Nam ut ait Diuus Paulus: *Nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus, ut placeat ei cui se probauit.* Quin potius, ait, *Regamus vos, ut vestrum negotium agatis.* Negotium meum est vinea mea, negotia secularia sunt vinea aliena, & extranea, illam custodiam, hanc suis cultoribus custodiendam relinquam, quia ne quibus fatis custodire vtramque.

Hom 17. in Euag.

Ad Timoth. 2. v. 4.

Ad Theofal. 4. v. 11.

Cum ergo Dominus expectat à te, ut facias vuas, caue ne facias labruscas religioso viro indignas, quae coram Deo vanae sint, proximis amarae, aut foetidae, propter mali exempli foetorem. Reseca etiam labruscas insanas, & triferas, nec per varia exercitia vageris, ne pluribus vagè intentus, nullum perfectionis modum assequaris. Denique ne fortè Deus auferat à te vineam, & tradat aliis facientibus fructum in ea, vigilans esto, ut copiosum fructum reddas in tempore suo, quo postea fueris in secula seculorum: Amen. Plura de hac parabola dicentur in libro decimo circa illud, *Vinea fuit pacifico, &c.*

Cant. 8. v. 11.

EXHORTATIO XXX.

De pugna malorum contra Ecclesiam promouendo indignos ad praelatas, & dignitates Ecclesiasticas, vel seculares, & de modo quo à dignis acceptandae, & administrandae sunt.

Filij matris meae, &c.

MPONAMVS iam finem his pugnis, vltimam referendo ex parte iniustam, & ex parte sanctam: iam enim diximus verba haec in malum & in bonum vsurpari, de filiis Ecclesiae, iniustis, & nigris, aut de iustis, & speciosis intra illam pugnantibus. Per custodes autem vinearum intelligimus nunc ieros qui regunt Ecclesias particulares, aut gubernant ciuitates, & populos, siue sint Episcopi, & Praelati, ac quicumque animarum

curam gerentes, siue praesides, praetores, ac iudices seculares. Qui vero dicuntur ponere custos in iis vineis, sunt qui istas dignitates Ecclesiasticas, vel seculares conferunt, & electores dicuntur: vel quicumque suadent, vrgent, vel iuvant consilio, aut opere, vt ad eas aliqui promoveantur; multoties autem indigni, & inepti ad illas promouentur, aut quia ipsi ex ambitione honoris, aut diuitiarum cupiditate eas sibi adipisci contendunt, aut aliorum hortatu decepti illas etiam indigni acceptant.

§. 1.

Hoc igitur est primum malum, quod Ecclesia deplorat, multos ad has dignitates, & munera prouehi, non a Deo, nec per ipsius vocationem, & electionem, sed a falsis fratribus oppugnantibus suis: de quibus ait, *Filij matris meae pugnaverunt contra me.* Et hac pugna magnum mihi damnum intulerunt: quia *Posuerunt me custodem in vineis*, non sponsum posuit, sed ipsi posuerunt quosdam ex meis, ex iis qui nigri erant, sicut tabernacula Cedar, vt essent custodes vinearum, & gubernarent Ecclesias, & populos: in hac autem electione non inspexerunt Dei voluntatem, & leges, sed proprias cupiditates & lucra, conuientes eis qui iniuste & vane ambiebant illas. Et quid non conqueratur de hoc sponsa, siquidem ipse Deus tandem tribuit querelam per Oseam dicens: *Ipsi regnauerunt & non ex me, principes existerunt, & non cognoui*, vel vt habet alia versio quam sequitur Origenes, & D. Cyprianus: *Fecerunt sibi regem, & non per me, & principes, & non per consilium meum.* Quibus verbis carpit tam populum qui elegit sibi reges, non consulendo Dominum, sed ex suo arbitrio, quam ipsos Reges, qui per tyrannidem, vel ambitionem regnum inuaserunt, qui dicuntur regnare non ex Deo, sed ex diabolo instigante, Deo tamen permittente: & ideo ait se non cognouisse, quia non approbavit huiusmodi electiones, ex tam viciata radice promanantes, & bene praemittit sponsa: *Pugnaverunt contra me, vel in me.* Quoniam in huiusmodi dignitatum electionibus, & petitionibus plurimae intercedunt pugnae, rixae, seditiones, lites, & discordiae, dum vnus cupit hunc eligere, alius alterum, vel vnus sibi ambit hanc dignitatem, alius vero sibi, vel alteri. Haec autem pugnae vere sunt etiam contra Ecclesiam, cuius pacem perturbant, & in qua discordias seminant, sicut cum Dathan, & Abyron ambientes sacerdotium seditionem excitarunt in populo: & Absalon ambiens vsurpare regnum, turbauit illud.

Sed alia pugna indicatur iis verbis, quando aliqui timoratae conscientiae, sed Neophyti, & Tyrones, nondumque apti ad regimen aliorum eliguntur, vel inuitantur ad huiusmodi dignitates: ipsi autem a principio, quia propriam agnoscunt paruitatem, valde resistunt, hoc enim significat verbum illud, *Pugnaverunt contra me.* Si enim aliqua ratione non resisterent, non esset pugna: merito autem resistebant, quoniam ars artium est custodia vinearum, & regimen animarum, quod solis viris perfectis concedendum est. Nam qui se nondum regere nouit, qua ratione sciet alios regere, & qui nescit praesidere domui

Osee 8. v. 4.

Hom. 4. in Leuit. Lib. 1. epist. Epist. 1. & 4.

D. Gregorius.

suar, & suar conscientiae, quomodo Ecclesiae Dei diligentiam, & sollicitudinem habebit: Caeterum in hac pugna tandem victi, & quibusdam humanis rationibus adducti accipiunt dignitatem, & officium quod non merentur. Haec autem mala iuste deplorat Ecclesia, quoniam radices sunt fœdæ nigredinis, quam in multis membris suis patitur: nam quales sunt praelati, tales solent esse subditi, qui si ab atris gubernantur, atrii sunt, iuxta id quod inquit Ecclesiasticus, *Qualis rector est ciuitatis, tales & habitantes in ea.* Si autem sunt Neophyti, non habent humeros ad tantum pondus sustinendum, vnde necesse est quod corruant, & pereant. Nam vt inquit D. Gregorius, si structuris recentibus, nondum solidatis tignorum pondus superponitur, non habitaculum, sed ruina fabricatur, & si feminae conceptas proles priusquam plenè formentur proferant, nequaquam domos, sed tumulos replent.

§. 2.

Aliud malum recenset etiam Ecclesia dum ait: *Posuerunt me custodem non vinearum, sed vinearum,* & quae vix vnam vineam custodire valebat, cogitur plures simul custodire, vt nulla bene custodita maneat. Ambitio enim, & cupiditas satuari nesciunt, semper crescere cupiunt, sublimiorem appetunt locum, aut ditio- rem dignitatem, & plura simul munia obire non refugiant, dummodo ampliores honores, vel diuitias obtineant. Ambiebant multi olim plures Episcopatus, & plura beneficia incompatibilia, quod seuerè prohibuit Tridentina synodus, cum valde inquit, foelix sit ille censendus, cui vnam Ecclesiam bene, & fructuose, & cum animarum sibi commissarum salute regere contigerit. Vtinam nullus corde reuertatur in Aegyptum, & dispensationes sine causa iusta querat, aut plura munia, & ministeria ambiat, quae vires excedant, vt ambitionem, vel cupiditatem nutriat: contra id quod scriptum est, *Fili, ne in multis sint adus tui, & aliorum te ne quaseris.*

At miserii variis, astutisque modis contra Ecclesiam pugnant, vt quod cupiunt obtineant, eum autem obtinent, exultant, & cum gemere deberent sub onere, gaudent quod portant illud, sicut insipiens, de quo ait Salomon, *Stultus homo plaudet manibus, cum sponderit pro amico suo,* bene stultus qui ignorare videtur spon- sionis onera. Quid enim amentius quam gaudio exilire, eò quod se, & omnia sua sponderit pro illis, quorum pastor, & custos efficitur, pro quibus rationem est Deo redditurus, & nisi bene custodierit, grauiter puniendus? quod certo eueniet cum ita stultus est, qui sponddit.

Vnde hoc est tertium damnum, quod Ecclesia gemit, cum subdit, *Vineam meam non custodiu.* Ac si dicat, dum custodire vellem aliorum vineas, non custodiui meam, non seruauit animam meam, quae omnibus vineis erat mihi praefenda, nec custodiui legem Dei mei, imo nec leges veri custodis, & pastoris: vnde factum est, quod nec etiam custodierim alias vineas mihi commissas, sed illae propter me, & ego propter illas in magna decidimus pericula, ingentiaque contraximus mala. Hoc eleganter docet para-

1. Ad Timoth. 3. v. 5.

Eccles. 10. v. 2.

3. p. Past. admonit. 26.

Sess. 7. de reformat. c. 2. & c. 4. & 5.

Eccles. 11. v. 10. & c. 3. v. 22.

Prou. 17. v. 12.

bola illius Prophetae, qui finxit sibi dictum a commilitone: *Custodi virum istum, qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima illius, aut talentum argenti appendes.* Dum autem turbatus (inquit) huc illucque me verterem, subito non comparuit. Cui respondit Rex. *Hoc est iudicium tuum quod ipse decreuisti.* O vir insipiens, qui acceptans custodiam alterius, & spondens pro illo sub pacto tam horribilis pœnae, ita in seipso turbatur, & huc illucque se vertit, quod alterum abire sinat. Sed qui non custodiuit proprium cor, quid quod non custodierit alienum? Erit ergo iudicium iuxta id, quod est decretum. Et anima illius peribit, quia vineas non custodiuit. Melius esset illi consilium accipere Sapientis qui ait: *Noli quaerere a Domino ducatum, neque a Rege cathedram honoris, noli quaerere ferri iudex, nisi virtute valeas irrumperè iniquitatem, ne forte eximiescas faciem potentis, & ponas scandalum in equitate tua. Non pecces in multitudine ciuitatis, nec immittas in populum, nec alliges duplicia peccata.* Id est ne te intromittas ad gubernandum populum, ne pecces contra bonum commune, & inuoluaris duplicibus peccatis, scilicet & tuis, & subditorum tuorum.

Vnde ferè semper, aut sapius haec duo mala se mutuo consequuntur: vt qui indigne factus est custos aliorum, non se custodiat, & qui nescit custodire se ipsum, nec etiam custodiat alios: nam qui sibi nequam, quo modo aliis bonus erit, & qui sibi est caecus, quomodo alios deducet? Erit sicut caecus ducens caecum, qui ambo in foueam cadunt. Miror (inquit D. Bernardus) audaciam plurimorum, quos videmus de suis vineis non colligere nisi spinas, & tribulos, vineis tamen Dominicis etiam se ingerere non vereri. Fures sunt, & latrones, non custodes, neque cultores: deuastrant ergo vineas sibi commissas, & multo peius propriam, quia pluribus & grauioribus delictis se grauant.

Eccles. 14. v. 5. Matth. 15. v. 14. Serm. 30. in Cant.

§. 3.

AVD I V I M V S pugnam malorum, audiamus insignem bonorum tum pro seipsis, tum pro Ecclesia circa huiusmodi electiones: de quibus mira & salubria monita in iis verbis continentur. Primum vt non solum non ambias fieri custos vinearum Domini, sed potius pugnantibus contra te, vt te custodem faciant, humiliter resistas, & quasi contra illos etiam pugnes, vt hanc custodiam non admittas. Sic enim pugnavit Moyses, cum a Deo electus est, vt custos esset, & dux Israeliticæ vineae: sic Ieremias, sic D. Gregorius, Ambrosius, alique plures patres. Sed pugnam Moyses attende, tres enim excusationes attulit, ac tribus vicibus, quasi pugnavit cum ipso Deo, ne eum ad id munus mitteret. Primo enim dixit: *Quis sum ego vt vadam ad Pharaonem, & educam filios Israel de Aegypto?* Nam ex humili cognitione sui ipsius imparè se ad vtrumque hoc munus iudicabat. Exaggerauit propriam imbecillitatem per illam interrogacionem, *Quis sum ego?* Et difficultatem, ac magnitudinem officij, per hoc quod est ire ad Pharaonem Regem potentissimum, & saeuissimum, & educere innumeram multitudinem populi sine armis ex Aegypto, quae curribus, & equiti-

Exod. 3. v. 11.

bus munita erat, sed quia humilis non solum adducit rationes communes omnibus, quicumque enim alius eandem excusationem posset afferre, adducit alias speciales dicens: *Obsecro Domine non sum eloquens ab heri, & nudius tertius, & ex quo locutus es ad seruum tuum, impeditionis, & tardioris linguae sum.* Ac si dicat; Obsecro Domine ne mittas me, quia non sum eloquens, & disertus, quales oportet esse eos, qui verba apud principem facturi sunt, & hoc impedimentum est mihi ab heri, & nudius tertius, id est ab antiquo, nec tamen ablatum est ex quo cepisti loqui cum seruo tuo. Sed adhuc tertio cum praecedentes excusationes reiicerentur, humiliter petit, vt alium digniorem mittat dicens: *Obsecro Domine mitte quem missurus es.* Id est mitte alium magis idoneum, qualem te decet mittere, aut mitte illum magnum Prophetam, quem missurum promissisti. Hic enim melius multo hoc munus perficiet, quam ego. His ergo tribus excusationibus ex humilitate procedentibus sancti viri pugnant cum electoribus, ne ad Ecclesiae dignitates promouantur. Nec hoc derogat perfectae obedientiae, dummodo adsit vera in Dei voluntatem resignatio: nam vt docet Diuus Gregorius, superbus esset Moyses, si ducatus plebis sine trepidatione reciperet, vel si creatoris imperio obedire recusaret. Hoc igitur est quod sponsa inuuit cum ait: *Posuerunt me custodem in vineis*, id est, non ego me posui, sed alij me posuerunt, & compulerunt, pugnantem contra me, donec assenti; quia ita sponso placere putauit.

Sed tunc secundum monitum seruandum est, vt bene inspicias qui sint a quibus constitueris vinearum custos: vt nimirum illi sint quos sponsa vocat filios matris suae, id est Apostolos, & Apostolicos viros, qui Apostolorum in eligendo morem seruent. Apostoli enim neminem cligebant nisi praemissa oratione, & consultatione, vitæque, & morum eligendi diligentia facta inquisitione, vt videre licet cum Matthiam, & septem diaconos elegerunt. Reducenda enim semper est haec electio tanquam in primam causam, & radicem in Dei vocationem, & voluntatem, vt sicut dixit Diuus Paulus, nullus sumat sibi hunc honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron, & sicut etiam ipsemet Christus non semetipsum clarificauit, vt pontifex fieret, sed qui locutus est ad illum: *filius meus es tu, ego hodie genui te.* Nam cum homo ex se vires non habeat ad tantum munus digne ob-eundum, non potest sine temeritate illud assumere, nisi vocetur a Deo, qui ei quem vocat, vires praebet, reliquias autem dare non tenetur.

Sed nec fat est electum te esse a Deo. Nam & Saul electus a Deo est, Iudas a Christo Domino, & Nicolaus advena ab Apostolis, qui tamen perierunt, ob id quod subiungit sponsa, *Vineam meam non custodiui.* Oportet igitur, vt factus vinearum custos diligentissimè munus tuum geras, & vigilanter custodias, tum vineam animæ tuæ, quia nihil prodest vniuersum mundum lucrari, & animæ suae detrimentum pati. Tum vero vineas proximorum tibi commissas, quae licet plures sint, quia semper plures animæ vnus Pastoris custodiae committuntur, tamen diligens Pastor vocat eas vineam: quia ita debet custodi-

Exod. 4. v. 10.

1. p. Past. 6.

Act. 1. v. 23. & c. 6. v. 3.

Ad Heb. 5. v. 4.

re singulas, ac si vna tantum esset, & quamuis vinea sint Christi, vocat vineam meam, quia per unionem charitatis ad Christum, & proximos, ca qua Christi sunt & proximorum, vt sua reputat, ac ita curat, vt propria quisque curare solet.

4. Sed placet nouam D. Bernardi addere interpretationem, vt intelligas ad hanc custodiam egregie prestandam, relinquenda tibi esse cuncta temporalia, qua quacumque ratione te possent impedire, & hoc est quod ait sponsa: *Posuerunt me custodem in vineis.* Et vt bene illas custodirem, *Vineam meam non custodiri*, id est negligitiam, salutem, & cuncta qua ad me pertinebant, memor illius quod dixit Dominus, *Qui perdidit animam suam propter me, inueniet eam.* Idoneus (inquit Bernardus) & plane dignus, qui ponatur custos in vineis, quem propria cura vinea, a commissarum diligentia, & sollicitudine non impedit, aut retardat. Dum non quaerit qua sua sunt, neque quod sibi vtile est, sed quod multis. Quamuis enim vinea anima, quoad bona spiritualia, nunquam non sit custodienda, nec cura illius omittenda sit propter custodiam

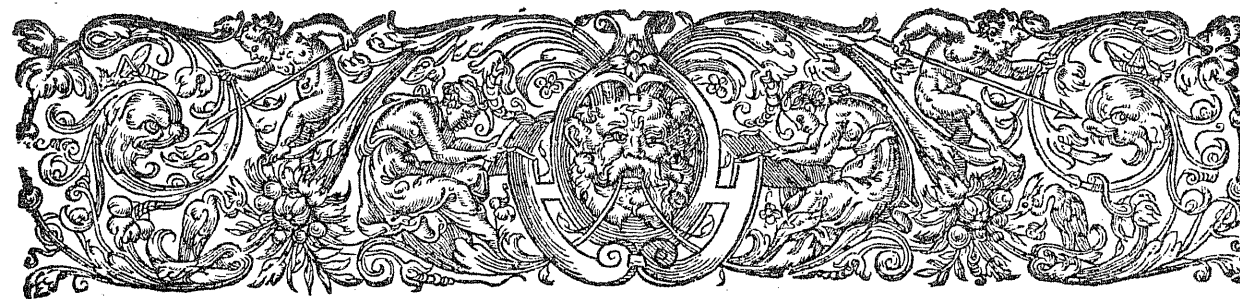
aliam, tamen quoad temporalia, iuste potest non custodiri, imo perfectissimum est vitam, & salutem corporis pro animarum lucris impendere, nam sic melius custoditur, iuxta illud: *Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam aeternam custodit eam.* Vnde sicut sponsa de Apostolis inquit, quia posuerunt me custodem in vineis gentium, non custodiu vineam meam veteris Ecclesiae, qua mihi impedimento erat: ita qui factus est custos alicuius Ecclesiae, potest, & debet non custodire vineam veteris hominis, & cuiuscumque rei, qua sibi impedimento sit, ne sibi iniunctum ministerium debite exequatur: propter quod dixit Apostolus, eum qui Deo militat non se implicare negotiis secularibus, qua a sua pro Christo, & Ecclesia militia eum auertant, vt placeat Deo, qui eum ad hanc militiam vocauit, & bene militanti coronam & copiosam mercedem tribuet in secula seculorum. Amen. Pauca haec de custodibus vinearum Ecclesiae diximus, quia plura dicta sunt in tractatu de Episcopis, & Praelatis saepiusque de illis verba facienda sunt in sequentibus.

Ioan. 12. v. 25.

1. Ad Timoth. 2. v. 4.

Lib. de perfectione spirituali part. 4. tract. 7.

EXPOSITIONIS

EXPOSITIONIS
MORALIS
IN CANTICVM
CANTICORVM
LIBER TERTIVS.

DE ARDENTI DESIDERIO SUPREMÆ
contemplationis, & dilectionis Dei: & de cognitione
sui ipsius, aliisque studiosis operibus,
quibus peruenitur ad ipsam.

TEXTVS.

Cant. 1. v. 6. *Indica mihi quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum.*
Sponsa orat.
Verf. 7. *Si ignoras te, o pulcherrima inter mulieres, egredere & abi post vestigia gregum, & pascce hados tuos iuxta tabernacula pastorum. Equitatu meo in curribus Pharaonis assimilauit te amica mea. Pulchrae sunt genae tuae sicut turturis: collum tuum sicut monilia.*
Sponsa re-
spondet.
Verf. 8. *Murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento.*
Verf. 9.
Verf. 10.

A ornamenta anima, ad Dei contemplationem anhelantis, qua cuncta sponsus variis similitudinibus tradit, dicens: *Equitatu meo, &c.*

PARS PRIMA
LIBRI TERTII.

De clariori, & ardentiori contemplatione
Dei, ac mysteriorum Christi Domini.

Indica mihi quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum.

EXHORTATIO I.

De mirabili modo quo tribulationes huius vite pariunt spiritum feruide orationis, & vehemens desiderium contemplationis Dei, que sit locus refugij.

PRO DO-
MIN. 4.
POST EPI-
PHANIAM.

Indica mihi, &c.

DEST iam tertia, caeterisque ardentior sponsae precatio innumeris plena mysteriis, & salutaribus monitis ad vitam contemplationem perfecte edificandam, & adquirendam, valde conducentibus.

In lib. 2. Exhortat. 25.

Sed antequam in iucunda eius pascua ingrediamur, connectamus eam cum his, quae de tribulationibus, ac ærumnis huius miseræ vitæ hæcenus pertractata sunt. Quas Dei providentia euenire iustus diximus, vt in virtutibus amplius proficiant, & in dies formosiores fiant: quid autem ingruentibus illis agendum nobis sit, hæc sponsæ verba satis insinuant.

Narrauerat enim plures, & graues ærumnas, quas in hoc mundo patiebatur, quibus valde erat denigrata, & quod Sol, & æstus concupiscentiæ eam decolorauerit, ac filij matris eius pugnaverint contra ipsam, adeoque præualuerint, vt eorum vineas, propria neglecta custodire fecerint: tot ergo tantisque malis oppressa, ad refugium orationis se confert, & coram dilecto sponso, à quo solo auxilium, & remedium sperat, animam suam fundit, dicens: *Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum.* Nomen autem in meridie, sicut supra diximus de sole, vsurpatur in Scriptura, & in bonum, & in malum. In bonum quidem, ad significandam magnitudinem lucis, ac ardoris, seu amoris, quem Sol iustitiæ efficit in iustis, maximè in valde perfectis. In malum vero, ad denotandam acerbiteriam, quam Sol concupiscentiæ, & æstus tribulationis, & persecutionis efficit, in hominibus. Vtroque autem modo sumi potest in hac deprecatione, sed posteriorem nunc prosequemur, quem probant

In hunc locum & lib. 30. Moralium. C. ultimo.

Castiodorus, & Beda, nec non & Diuus Gregorius, qui de ardore vitiorum meridiem interpretatur. Quemadmodum igitur pastores, à quibus hæc metaphora desumitur, in meridie, quando solis æstus valde vrget, quærunt locum vmbrosum, vbi se tueantur, & oues, nelædantur à solis ardoribus: ita pia anima tentationibus, ac persecutionibus vexata vmbra diuinæ protectionis petit, & quærit, ne ab illis opprimatur: quo affectu flagrans orat, & dicit: *Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie.* Id est; O Domine, quem summe diligo, qui scis me à meridie tantarum afflictionum vexari, indica mihi locum quietum, securum, & vmbrosum, vbi tu pascis, & cubas, cum ouibus, & iustis tuis, quando huiusmodi æstus vrget, protegens eos, ne ab illo adurantur, & consumantur; vt ego etiam illuc tendam, & simul cum eis protegar, *Ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum.* Timeo enim imbecillitatem meam: quod si id non indicaueris mihi, fortè incipiam vagari, quærens alia loca quietia, & vmbrosa sodalium tuorum, te iniuria afficiens, & me turpiter maculans. Hæc sponsa. Jam quæ hic occluduntur tribulationum antidota pandamus.

Tribulationes mouere nos ad instanter orandum. §. 1.

Hinc enim in primis habemus, tribulationes & ærumnas ex altissima Dei providentia excitare iustos, & quasi compellere eos, vt ad ipsum per feruentes orationes accedant, à quo solatium, & auxilium opportunum expectant, ita vt vexatio ipsa det eis intellectum, & quo-

dammodo imprimat spiritum orationis, doceatque modum instanter orandi, & meditandi cælestia, & æterna, quibus & oblectentur, & vires resumant. Quod præclaris exemplis confirmamus. Anna enim Samuelis mater cum esset amaro animo, eò quòd esset sterilis; & æmula eius vehementer ei sterilitatem exprobraret, orauit ad Dominum flens largiter, multiplicauit preces, & effudit animam suam in conspectu Domini: quæ omnia feruentissimam fuisse orationem indicant. Et rursus cum sic oraret, permisit Deus, quod summus Sacerdos Heli ei ebrietatem impingeret, vt hac superaddita exprobratione ad impetrandum quod petebat dignior redderetur. Sic etiam Thobias lenior cæcitate percussus, & Sara Raguelis filia improprium passa, Ionas à pisce deuoratus, Manasses Rex vinculis constrictus, & alij plurimi ipsa tribulatione eruditi didicerunt orare, & meruerunt exaudiri: vnde apud nos ortum est prouerbum, qui nescit orare, ingrediatur mare: nam ipsa tempestatum procella erit ei feruidæ orationis magistra: propter quod Dauid etiam de peccatoribus loquens dicit: *Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine.* Id est, inuocabunt te, & ad te confugient, vt eruas eos ab ignominia, quam patiuntur, eo modo quo homo qui in facie recipit fœdum vulnus, licet præ rubore fugiat aliorum hominum conspectum, non tamen fugit medicum, sed potius quærir vt ab eo medelam obtineat.

Intuere Saulum Ecclesiam Dei persequentem, quem cælestis medicus sanare cupiens, prius prosternit, vt ad tertium vsque cælum eleuet, cæcitate oculos percudit, vt ad videnda Dei arcana clarius aperiat, triduo fame, & siti vexat, vt spiritualibus paradisi cibis dulcius reficiat: & postquam medicum agnouit, primam hanc orationis vocem emisit, *Domine quid me vis facere?* Non enim solum est interrogatio, sed humilis deprecatio dicens; Obsecro Domine, indica mihi quid me velis facere, vt à tantis malis eripiar. Et hanc orationem illo triduo humiliationis profectum fuisse constat ex eo quòd Dominus dixit Ananias: *Quære Saulum nomine Tharsensem.* Ecce enim orat.

Sed in eodem Paulo mirabilis apparet vicissitudo orationis, seu contemplationis, & tribulationis, non solum vt tribulatio humiliet, sed vt feruorem orationis augeat. Sic enim ait: *Ne me agnatio reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus Sathana, qui me colaphizet, propter quod ser Dominum rogauit, vt discederet à me.* En vbi stimulus carnis, & Angelus colaphizans (siue sit carnis concupiscentia, siue Hebræorum persecutio) non solum extollentiam cohibebat, sed impellebat ad orandum ter, id est frequentius, & instantius, ac ardentius petens ab illa vexatione liberari, sed dictum est illi: *Sufficit tibi gratia mea.* Nam gratia mea erit tibi instar vmbra, quæ te protegat, ne ab ardore meridiei aduraris: nec scilicet tibi vel Sol concupiscentiæ, aut Sol superbiæ, & vana claritatis mundanæ noceat; sed potius sit maioris profectus occasio; quia virtus infirmitate perficitur.

Eandem vicissitudinem experta est sponsa. Introducta enim fuerat in cellaria regis,

1 Reg. 1. v. 10.

Thobias 3. v. 1. & 7. Ionæ 2. v. 3. 2. Paral. 33. v. 32.

Psal. 82. v. 17.

Act. 9. v. 1. D. Aug. serm. 14. De sanctis.

Act. 9. v. 11. 2. Cor. 12. v. 7.

Psal. 30. v. 3. Psal. 16. v. 8. Psal. 139. v. 8. & Psal. 90. v. 4.

1. Cor. 10. v. 13.

Thren. 1. v. 13.

Osæ 2. v. 15.

Thobias 11. v. 14.

Isai 65. v. 10.

Ad Rom. 5. v. 3. Iacobit. v.

magnamque ibi adepta contemplationem, & latitiam: sequuta est solis decoloratio, & oppugnatione fratrum, non despondent animum, sed feruentius orat dicens: *Indica mihi, o Domine, quem diligit anima mea, locum vbi pascas, & cubes in meridie: ostendens mihi vmbra sub qua protegar ab hoc tentationis ardore: vmbra autem mea & protectio mea tu es; esto ergo mihi in Deum protectorem, & in domum refugij, vt saluum me facias, à resistentibus dexteræ tuæ custodi me, vt pupillam oculi sub vmbra alarum tuarum protege me: quia tu Domine es virtus salutis meæ, obumbrasti super caput meum in die belli.*

2. Sed audi quid speciale petat nunc à sponso. Non ait, vbi sis in meridie, *Sed vbi pascas, & cubes in meridie;* desiderans recipere pastum, & quietem, quam in meridie tribulationum præstat ouibus suis. Duo enim ingentia bona iustis tribulatis elargitur diuinus pastor, quæ his duobus verbis designantur. Primo enim pascit eos, & reficit doctrina salutari & monitis, ac consilijs congruentibus, non solum, vt non deficient, sed etiam vt proficiant, faciens, vt dicit Diuus Paulus, cum tentatione prouentum. Nam licet in genere sciant rationes quibus se ad profectum exhortentur, tamen ipse Deus tunc applicat illas vnicuique prout oportet, & menti imprimit, vt illis pascatur, iuxta illud Ieremias: *Misit de excelso ignem, & erudit me;* nam per ignem tribulationis, qui etiam vsque ad cordis interiora penetrat, multipliciter nos Deus erudit, vt non solum interno lumine, sed ipsa experientia dignoscamus propriam infirmitatem, & quam pendentes sumus à Dei auxilio, sine quo perire necesse est: quamque oporteat in Deo ipso spem nostram firmiter collo care. Vnde per Osæam inquit Dominus: *Dabo ei vallem Achor ad aperendam spem.* Id est, constituam eum in profunda valle turbationis, & tribulationis, vt portæ spei quæ illi clausæ videbantur, aperiantur ei, videnti quam mirabiliter eum à cunctis malis eripio: vnde etiam in hac valle aperiuntur oculi mentis, sicut per fel piscis aperti sunt oculi Thobias cæci, vt intueantur Dei immensam bonitatem, & potentiam, magnamque de ipso spem concipiant.

Ideoque post hunc pastum, sequitur cubatio in meridie, & requies in ipsis tribulationibus, vt quæ antea causa erant turbationis, incipiant esse causa quietis, vt sub illis cubent, qui prius illis torquebantur, iuxta vaticinium Isaia: *Erunt campestria in caulis gregum, & vallis Achor in cubile armentorum.* Greges enim ouium, id est imperfecti, pascuntur in pascuis campestribus, & planis, & ibi caulas habent, vbi quiescant, nam prosperi maximè reficiuntur, & crescant: at armenta, id est perfectiores quique, etiam in ipsa valle Achor, & in medio tribulationum habent pascua, & cubilia, vbi possint requiescere: nam teste Apostolo, gloriantur in tribulationibus, & omne gaudium existimant in illas incidisse. Vbi autem gaudium est, & gloriatio, ibi quies est, & cubile, ac vmbra refrigerans, à torquente æstu. Merito ergo sponsa desiderat, & postulat indicari sibi locum, vbi æternus pastor pascat, & cubet in hoc ardenti meridie, vt

ibi secura esse possit. Locus autem iste, aut potius loca illa, sunt mysteria, in quibus solamen, refrigerium, & auxilium per eorum contemplationem inuenimus, vt tribulationes patienter, imo & gaudenter feramus, maximè autem Christi passionem & crucem, de quibus in sequentibus Exhortationibus agendum est fusc.

Quæ pericula moueant ad orandum in tribulationibus. §. 2.

Sed perpendamus iam duplicem titulum, Alter quem adducit sponsa in hac deprecatione, vt tulus potius exaudiatur. Subdit enim: *Ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum.* Nihil enim Exhortatio timent in tribulationibus, & ærumnis huius vitæ, quam occasione earum vagari quærentes. Hi autem hostes sunt duplicis generis, quidam manifesti, siue demones sunt, siue prauis homines, qui ad vitia nota, & carnis illecebras inducunt: alij occultis, qui fingunt se amicos, & sodales sponsi, eiusque obteguntur pallio, sicut qui dicuntur lupi rapaces, pelibus ouium circumamicti. Et quidem carnales, ac mundani cum tribulationibus opprimuntur, multoties vagantur etiam post hostes manifestos, quærentes remedium, & solatium per ea quæ sunt clare prohibita: sicut qui fame, & inopia pressi, furantur, vel corpus turpiter prosternunt, instar Esau, qui ita primogenita parupendit, vt scienter ea pro lentis edulio venderet, dicens: *En morior, quid mihi proderunt primogenita?* Huiusmodi autem similes sunt Iudæis idololatriis, quando in suis afflictionibus relicto vero Deo, ad idola confugiebant, & à falsis diis auxilium implorabant. Sed hos hostes non timet sponsa, nec de eis loquitur. Quia perfecti viriliter eis resistunt, & contemnunt illos: licet non omnino reiiciendus sit hic timor, siquidem & Salomon petebat à Deo nemendicitate premeretur: *Ne forè (inquit) egestate compulsus furer, & perireum nomen Dei mei.* Multo ergo amplius timent vagari post Christi fictos sodales, & ab illis decipi, vt prætextu necessitatis, vel pietatis per media illicita, sed occulta, solatium, & remedium in suis pressuris quærant, aut oblatum accipiant, velut insignis ille Propheta, cui præceperat Dominus ne comederet, aut biberet in Bethel, miserè à ficto sodali deceptus est. Cum enim fatigatus ex itinere sedisset subtus terebinthum, venit ad eum senex suadens illi, vt secum reuerteretur, & comederet, viresque refocillaret. Illo autem contradicente, ait senex; *Et ego Propheta sum similis tui, & Angelus locutus est mihi in sermone Domini, dicens: redue cum tecum in domum tuam, vt comedat panem, & bibat aquam.* Et sic fecellit eum, transgressusque Dei præceptum, à leone occisus est. Hi autem falsi Prophetæ, & sodales ideo permittuntur tentare nos sicut dixit Moyfes, vt palam fiat, vtrum diligamus Deum ex toto corde, & in tota anima, an non.

Genes. 25. v. 32.

Provi 30. v. 8.

3. Reg. 13. v. 18.

Deut. 10. v. 3.

Timens ergo anima Christi sponsa huiusmodi deceptiones, clamat dicens: Indica mihi, ubi pascas, &c. ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum. Id est, ostende mihi aperte, & manifeste locum ubi tu ipse Deus meus, & pastor meus pascis, & consolaris afflictos, ne decipiar ab Angelo Sathanæ transfigurante se in Angelum lucis, & incipiam vagari post illum, & eius sequaces, quærens ab eis leuamen, & subsidium, cum tamen à te solo Deo viuo, & vero illud velim expectare, quia re ipsa in nullo alio præter te potest inueniri. Hæc orat sponsa, duo valde proficua insinuans: alterum quod solus Deus potest has sodalium suorum fallacias detegere, & propalare, vt ab illis fugiamus: iuxta id quod de Bemoch dixit Dominus: Quis reuelabit faciem indumenti eius? id est, quis alius nisi ego poterit nudare & amouere fallax indumentum, quo faciem suam operit, ne agnoscatur? Deus igitur est orandus, vt indicet nobis qui sunt veri, quive ficti sodales ipsius: quis verus locus solatiij, & refugij in tribulationibus, aut quis tantum apparens & noxius: ne vagemur post illicita, dum licita sequi putamus.

Ad hoc autem multum iuuat alterum, quod sponsa innuit; nimirum firmiter decreuisse in nullo alio quam in Deo tribulationum nostrarum solatium, & refugium quærere per orationes, & cætera media ab ipso præstituta. Non enim deesse potest eius prouidentia, & protectio iis, qui in suis afflictionibus illum inuocant, cum ipse dixerit: Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. Oportet tamen quod illum inuoces, non præcise, vt te eruat: nam hoc est te ipsum, & proprium tuum commodum duntaxat inquirere; sed vt erutus illum honorifices, eiusque gloriam in hac ereptione quæras: eruet autem te in tempore opportuno cum tibi vile sit futurum, interim autem consolabitur te, vt strenuè valeas pugnare.

Nec enim sine mysterio petit sponsa locum refugij, Vbi cubat in meridie. Id est in eo puncto temporis, quo Sol vehementius vrit, & summum quem potest efficit æstum: vt significet iustorum tribulationes paulatim crescere: nec mox vt liberari perunt exaudiri, sed interim Deum dissimulare, vt perueniant vsque ad meridiem, & vsque ad summum, & tunc clamantes exaudit, & maiori cum profectu, & gaudio eruit eos, iuxta illud quod Sophar dixit sancto Iob, cuius calamitates vsque ad summum perueniant: Quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperam, & cum te consumptum putaueris, orietur vt lucifer, & habebis fiduciam proposita tibi spe. Id est, quemadmodum interdum contingit, quod cum dies aliquis vsque ad vesperam ferè nubilus fuerit, obscurus, & tempestate turbatus, tamen circiter vesperam fugatis atris nubibus lux splendida subito redeat, & splendens solis fulgor, qualis solet esse in meridie, repente appareat: sic post tot, tantaque calamitates, quas perpessus es, redibit tandem fœlicitas & desiderata lætitia, ac quies, & cum te iam penè obrutum putabis, orietur, velut lucifer, & stella matutina pulchrè lucens in occurfu suo, & deposita desperatione resu-

2. Cor. 11. v. 14.

Iob. 41. v. 4.

Psal. 49. v. 15.

3.

Iob. 12. v. 17.

Ames fiduciam in Domino, proposita coram oculis tuis spe bonorum, quæ tibi sunt promissa.

Sed adhuc multa in his verbis Sophar latent mysteria nostro instituto satis congrua. Etenim præposterus ordo videtur dicere, eris sicut fulgor meridianus, & orieris vt lucifer. Cum è contra dicendum esset orieris vt lucifer, & peruenies ad fulgorem meridianum. Sed nihilominus optimum seruaui ordinem. Nam cum summa tribulatio conuertitur in summam lætitiã, & meridies vrens afflictionis in meridiem fulgentem fœlicitatis: hic meridies quamdiu iusti viuunt in hac peregrinatione, in dies oritur, renouatur & crescit, quia semper in sanctitate proficiunt, sicut scriptum est: Cum consummauerit homo; tunc incipiet, & iustorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectam diem. Deinde etiam admonemur mutabilitates & vicissitudines inter prospera & aduersa, quæ vt supra diximus, in hac vita semper iustos comitantur. Sicut enim eadem stella, quæ orientem solem transcurrit, vocatur Plinius lib. lucifer, cum vero solem occidentem subsequitur, vocatur hesperus, & vesper: sic idem homo, idemque iustus modo pressus est niger, modo gaudiis est candidus, & speciosus. Promittitur ergo illi post meridiem tribulationis ingens meridianã, & præclara consolatio, in qua tamen orietur vt lucifer, vt meminertit propriæ mutabilitatis, nec abiiciat omnino timorem, qui sanctos semper comitatur.

Sed Septuaginta versio secretiora mysteria indicat, cum ait, De meridie orietur tibi vita, & oratio tua tanquam lucifer erit, cuius fortè sensus mysticus est, de meridie tribulationis æstuantis, & vrentis te, orietur tibi vita, salus, gaudium, & prosperitas, quia quando peruenerit calamitas ad summum miserie, Deus conuertet illam in vitam, exultationem, & gaudium. Nam vt verba sponsæ testantur, in hoc meridie Deus pascit & cubat, electosque suos reficit, & quietos reddit: quare semper orare debes, etsi videaris non exaudiri: nam cum putaueris te derelictum, & reiectum, oratio tua tanquam lucifer orietur, & proferet exauditionis fructum. In tribulationibus ergo tuis accede ad Deum, & illumina-beris, & facies tua non confundetur. Quod si moram fecerit, & dissimulare videatur, expecta eum, quia tandem exaudiet te, & ostendet tibi locum, ubi pascit, & cubat in meridie, conuertetque planctum tuum in gaudium, concidet saccum tribulationis, & circumdabit te lætitia.

Vide Pine-dam.

Psal. 33. v. 6.

Confirmantur dicta ex historia nauicula fluctibus maris agitate. §. 3.

CVNCTORVM quæ diximus typus præcessit, quando ascendente Domino cum discipulis in nauiculam, Motus magnus factus est in mari, vt nauicula operiretur fluctibus: Ipse vero dormiebat. Et accesserunt ad eum discipuli eius, & suscitauerunt eum dicentes: Domine salua nos perimus. Nauicula hæc Christi Ecclesia est, nigra sicut tabernacula Cedar propter procellas tribulationum, & formosa sicut pelles Salomonis, quia intra se tanquam intra tentorium continet

Ecclef. 18. v. 6. Prou. 4. v. 18.

2. c. 9.

Vide Pine-dam.

Psal. 33. v. 6.

Matth. 8. v. 25.

verum Salomonem Christum Regem pacificum, sed dormientem: quia licet videat tempestatem maris, concitationem ventorum, & fluctus nauiculam operientes, dissimulat se videre, quia expedit illis huiusmodi pressuris angere, & contra fluctus & procellas pugnare, vt fortiores fiant & fidentiores. Vnde sicut aquæ maris nauiculam sustentant, & quasi vehiculum sunt, quo à ventis secundis agitato, in portum deducitur: eadem vero à ventis contrariis, & vehementibus concitata fluctibus eam operiunt, & penè mergunt: ita Ecclesia à quibusdam hominibus, iustis nimirum Dei spiritu præmotis, defenditur, sustentatur, & in portum salutis æternæ deducitur. Ab aliis vero diabolico agitato spiritu vexatur, & oppugnatur, & fluctibus tribulationum penè submergitur, de quibus sponsa dixerat, Fily maris mea pugnauerunt contra me, vineam meam non custodiu. Quod est custos in vineis, est gubernator in nauibus. Sicut ergo propter vehementem horum fratrum oppugnationem non potui custodire vineam meam, ita nec gubernare nauiculam meam, quin multa damna pateretur à ventis, & procellis concitientibus illam. Et sicut interim dum sit hæc pugna, sponfus est quasi dormiens, sinitque eam oppugnari, vt vidimus, etsi vinea non nihil detrimenti patitur: ita similiter dum nauicula operitur magnis fluctibus, dormit intra eam permittens discipulos periculis, & timoribus torqueri, & angere. Sed propter quid hæc? vt sponsa oret, clamet, & dicat, Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie. Et vt discipuli accedant ad Iesum & dormientem suscitent, orent, & vehementer clament, Domine salua nos, perimus. Ipsæ enim pugna, procella & tribulationes compulerunt vtrosque vehementer orare, quia eorum salus & protectio in orationibus sita est. Oratio enim Deum quasi dormientem excitat, cum ait, Exurge, quare obdormis Domine? exurge, & ne repellas in finem? Quare faciem tuam aueris? obliuisceris inopia nostra, & tribulationis nostre? Quid dicis o sponsa? Indica mihi, ubi cubes in meridie. Ecce in nauicula aperta magnis fluctibus cubat. Ibi dormit, sed cor eius vigilat, quia periclitantes intuetur, & laborantes in remigando contra ventos contrarios, videt. Intra te ipsam est, cum tribulationibus concuteris, quia ipse dixit: Cum ipso sum in tribulatione, tu ipsa cum oppugnaris, es locus ubi cubat in meridie vrente, quia pœnis innocentum rider, & in eis quiescit ob magnum, quod ex illis capiunt emolumentum. Intra ergo in te ipsam, & cor tuum, ibi ora, & clama, & excita illum. Quod si id nescis, aut non vales exequi, vt cupis, ora & dic; Indica mihi Domine, locum

Psal. 43. v. 24.

Marci 6. v. 48. Psal. 90. v. 15. Iob. 9. v. 23.

istum, ubi cubas in meridie, introduce me intra cor meum, vt ibi orem, te alloquar, vt ibi tu me pascas, & tecum conquescam: quia si tu mecum es, nulla mihi nocebit aduersitas: Pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me. Ita igitur precare Dominum magna fide sine hesitatione, & fluctuatione, ne dicat tibi Dominus: Quid timidi estis, modica fidei? nec dum habetis fidem? vt intus fluctibus diffidentie operiamini? Qui orat, inquit Diuus Iacobus, debet postulare In fide nihil hæsitans, qui enim hæsitat similis est fluctui maris qui à vento mouetur, & circumfertur. Non ergo æstimet homo ille quod accipiat aliquid à Domino. Fluctuans fides non meretur exaudiri, aliquando tamen ex nimia benignitate Saluatoris, qui nouit figmentum nostrum & compatitur miserie nostræ, etsi modica sit nostra fides, exurgens imperat ventis & mari, & fit tranquillitas magna, vt hoc eius omnipotentie & benignitatis experimento incresecat fides, roboretur spes, & amor augeatur. Quis non fidet omnipotenti Domino, cui mare & venti celeriter obediunt? Vix dixit eis, Tace, obmutescite, cum mare conticuit, ventus obmutuit, & facta est tam magna tranquillitas, ac si nulla præcessisset tempestas. Indica ergo mihi Domine, ubi tu omnipotens, & benignus cubas in tribulationum meridie, cui ipse meridies obedit, & subditus est, nec potest amplius crescere, vel vrere, quam tu permiseris ei, ne vagari incipiam post sodales tuos, qui fragiles sunt, & infirmi, quibus venti, & mare non obediunt, sed potius obruunt, & mergunt.

Denique hæc deprecatio sponsæ speciem quandam querelæ habet, qua iusti conqueruntur apud suum patrem cœlestem de malis, quæ patiuntur, & de interna derelictione, quæ illa comitatur, & omnibus ærumnis est grauior, & molestior. Cuiusmodi fuit oratio illa Christi Domini in cruce: Deus Deus meus, vt quid dereliquisti me? & altera Dauid: Exurge, quare obdormis Domine? quare faciem tuam aueris? obliuisceris inopia nostra, & tribulationis nostre? Sic igitur sponsa (vt Lib. de infinnat. D. Ambr.) conqueritur hic de absentia spõsi, vnde tot illi mala prouenerunt. Ac si diceret; cur Domine recessisti à me? cur permittisti me à sole decolorari, oppugnari à fratribus, & quod vineam meam non custodirem? Si tu enim suis feces mecum, hæc mihi mala non contingerent. Indica ergo ubi pascas, & cubes in meridie, vt cuncta hæc mala recedant. Huiusmodi autem querimonia quando fit cum debita submissione & resignatione non displicet Deo: quando autem admixtum habet aliquid imperfectionis, quid sponfus respondeat in Exhortatione 14. videbitur.

Iob. 17. v. 3.

Marci 4. v. 40. Iacobi 1. v. 8.

Matth. 27. v. 46. Psal. 43. v. 24. Lib. de Isaac & anima c. 4.

In §. 4.

EXHORTATIO II.

PROBAPTISMO ET TRANSFIGURATIONE CHRISTI DOMINI.

De puro & ardenti affectu divine dilectionis orationi coniungendo, ut exaudiatur cietius: & de nomine dilecti quod proprium est Christi Domini eiusque magnis precellentiis.

Indica mihi, quem diligit anima.

N reliquis precationibus iam commemoratis sponsa nullo nomine suum inuocauerat sponsum, sed eo suppresso tantum dixit: Osculetur me, & trabe me, solum in genere dixit, oleum effusum nomen tuum. In hac autem tertia deprecatione, peculiari nomine eum nuncupat a dilectione desumpto dicens, Quem diligit anima mea, insinmans etiam titulum & rationem, ob quam exaudiri deberet. Nempè quia perfectissimè diligebat eum, ac si diceret; O Domine quem anima mea diligit ad te dirigo orationem meam, quia te diligo, & scio quod audis diligentes te. Nam tu dixisti, Si manseritis in me; scilicet per amorem, & verba mea in vobis manserint, quodcumque volueritis peteris, & fiet vobis. Nam si voluntatem amantium te, & deprecationem eorum exaudies. Nam sicut charitas omnia credit, omnia sperat, & omnia sustinet, ita etiam omnia impetrat. Sed de hoc plura superius diximus.

Idan. 15. v. 7. Psal. 144. v. 19. 1. Cor. 13. v. 7.

Qualis dilectio requiratur ad impetrandum. §. 1.

INSINVANT autem sponsa verba, qualis debeat esse dilectio ista, ut quod petit impetrat: nempè ardens, & pura: ardens in intentione, & vehementia affectus, & pura in intentione finis. Et ideo ait, Quem diligit anima mea. Id est, cui anima mea præ amoris vehementia est intimè vnita, & in te tota transfusa, ad modum quo Scriptura ait: animam Ionathæ conglutinatam esse animæ David. Hic autem diligendi modus valdè Deum commouet, ut orationes audiat, nobisque succurrat, iuxta illud Psalmi, Adhæsit anima mea post te vel (ut legit Diuus Augustinus) agglutinata est anima mea post te: me suscepit dextera tua. Dextera Dei est potestas, ac virtus eius erga nos in bonum nostrum, cum nos protegit, defendit, auxiliatur, exaudit, fouet, & mutat in melius. Tunc autem dextera Dei nos suscepit, quando anima nostra adhæret, & agglutinatur post eum, notat autem Diuus Augustinus non dixisse psalmistam, animam adhærere Deo, sed post Deum: ut ille (inquit) præcedat, tu sequaris, qui enim vult Deum antecedere suo consilio vult uere, & non vult sequi præcepta Dei. Cui dicit Dominus quod olim Petro, Vade post me Satana, quia non sapi quæ Dei sunt, sed quæ sunt

Ibidem. Matth. 16. v. 23.

A hominum. Quare quæ sunt hominum? quia antecedere me vis. Vade post me ut sequaris me. Hæc Augustinus. Debet igitur anima diligens Deum adhærere post illum, ut ita vero ac perfecto amore diligit, quod eius vestigia sequatur, & præcepta custodiat. Vnde & sponsa propter hoc ait: Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas: ut post eum vadat, quærat, & inueniat. Sed ad denotandam puritatem sui amoris, non ait (ut obseruat Diuus Bernardus) quem diligo, sed quem diligit anima mea, quia hæc mea dilectio tota est ab anima, & nihil hic carnis intercedit: totus est amor spiritualis sine mixtione alicuius, quod ad carnem pertineat. Non nego quod caro mea etiam diligit te: imo multipliciter diligit, & desiderat te. Quia multis est implexa miseris, quarum remedium a te expectat. Sicut enim ad te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea. Cæterum modo non carnis, sed animæ affectum exprimo. Anima & caro sitiunt Deum, & ad Deum clamant, ac petunt quæ sibi necessaria sunt ad vitam vnicuique propriam. Sed ut ponderat Diuus Augustinus, quando caro sitit, aquam sitit: quando anima sitit fontem sapientiæ sitit, id est caro sitit bona Dei, anima vero potissimè sitit ipsum Deum omnium bonorum fontem, quem diligit propter se, iuxta illud, Sitiuit anima mea ad Deum fontem vitæ, & ideo citius exauditur & ipsum quem petit accipit.

Serm. 33. in Cant.

Psal. 69. v. 2.

In eundem Psal.

Psal. 41. v. 3.

Lib. 1. Exhort 3 §. 3. Ioan. 11. v. 3.

Sed fortè non abs re dubitare possumus quare sponsa non alligauit dilectionem Dei erga ipsam, sed dilectionem ipsius erga Deum. Sicut enim superius diximus, sorores Lazari ut fortius exaudiri mererentur, non dixerunt Christo Domino; ecce qui te amat infirmatur, sed potius, Ecce quem amas infirmatur. Deuisset ergo sponsa dicere. Indica mihi o Domine, qui diligis animam meam, & non è conuerso, quem diligit anima mea. Sed inter iustos, & Deum reciproci sunt huiusmodi affectus, diligere Deum, & diligere Deo. Ideoque ex Spiritu sancti impulsu, modo vnum, modo alterum in oratione promunt, ut Deum alliciant: aliquando quidem sicut sorores Lazari, dum simul cum fiducia humilitati student, nihil que sibi arrogare, sed soli Deo cupiunt, amorem eius erga homines implorant, ut exaudiantur, aliquando vero ex eadem fiducia de propria conscientia interno testimonio concepta, suum erga Deum amorem proponunt, ut eis subueniat, simulque seiplos vrgent, ut ardentius Deum diligant, dum eum suum dilectum vocant, ideoque sponsa sapius in hoc Cantico hoc nomine eum compellat & nunc maximè cum maiora huius amoris efflagitat indicia, & media.

De duplici nomine Salomonis. §. 2.

IAM quid sibi velit sponsa hoc nouo nomine, Quem diligit anima mea, explicemus. Est enim quædam descriptio, & declaratio huius nominis dilecti, quo sapissimè in hoc Cantico sponsum nuncupat. Et ideo necessarium iudicauit illud radiciter explanare, quod nec inutile erit, nec iniucundum. Ad cuius intelligentiam aduertendum est, Salomonem qui celestis sponsi in hoc dramate personam gerit, binomium fuisse. Primò

Rex Salomon fuit binomius.

enim vocatus est Salomon, id est pacificus, sic enim dictum est David, Filius quis nascetur tibi, erit vir quietissimus: faciam enim eum requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum, & idcirco pacificus vocabitur. Deinde vocatus est Idediath, id est, amabilis Domino, vel dilectus à Domino: vnde de Bethsabe matre eius dicit Scriptura, Vocauit nomen eius Salomon: & mox subiungit, Et Dominus dilexit eum, misitque in manu Natham prophete, & vocauit eum amabilis Domino, eo quod Dominus diligeret eum. En vtrumque nomen, sed primum à matre impositum, licet iuxta Dei oraculum; alterum vero à propheta vice ipsius Dei. Et quamuis nonnulli dixerint, hoc fecundum non fuisse nomen proprium illius, sed appellatiuum, eo loquendi genere quo Scriptura sacra ipsas preclaras alicuius actiones, pro nominibus sumit, ut sunt illa nomina Christi Domini; accelera, sponsa detrahe, admirabilis, pater futuri seculi, princeps pacis; tamen vero similibus est quod Diuo Hieronymo, & aliis placuit; fuisse nomen proprium illius, multoque splendidius, & honorificentius, quam nomen Salomonis: nam pacis splendor, quem hoc significat, ex eo quod à Domino est dilectus, ortum habuit, vnde etiam permanauit, quod hominibus esset amabilis, ab omnibusque dilectus. Quo nomine compellauit eum mater ipsius, cum dixit, Quid dilectè mihi quid dilectè vteri mei? quid dilectè vtorum meorum? Quæ trina dilecti vocatio maternum indicat affectum erga filium exoptatissimum, in quem omnia sua tendebant vota, & desideria; & quem summis precibus à Deo impetrauit, cuique vitam, salutem, & regnum ardentè concupiuit.

1. Par. 22. v. 29.

2. Reg. 12. v. 24.

Isa. 8. v. 3. & cap. 9. v. 9.

In initio Ecclesiast. & Pl. 44. & Abulen. 2 Reg. 12. v. 27.

Prou. 31. v. 2.

Cant. 5. v. 7. & 9. & 11.

Hæc autem omnia in figura contigerunt Salomoni, quatenus vtroque nomine personam Messia Christi Domini gerebat; sed multo speciosius hoc secundo; vnde sponsa Salomonis nomine in hoc Cantico, non nisi rarius vtitur, coniungens illud cum pronomine regis, quod maiestatem indicat & excitat reuerentiam. At nomen dilecti passim vsurpat, adiungens pronomen, meum, quod tenerimum conciliat amorem: nam licet nomen dilectus, absolutè sumptum, significet potissimè dilectum à Deo; tamen quia etiam est dilectus ab hominibus, sponsa adiungit pronomen meum, propter nimum, quo cum amore prosequitur: aut etiam eo modo loquendi, quo nos hoc pronomen iungimus nominibus propriis eorum quos ardentè amamus: sicut cum dicimus, mi Petre, mi Franciscè; & sicut Salomonis sponsa amoris ergò possit eum nuncupare, mi Salomon, aut meus Salomon; ita vocat eum dilectus meus, & dilectè mi.

Christi nomen esse dilectum, & à Patre, & ab Ecclesia. §. 2.

EST igitur nomen, dilectus, proprium solius Christi Domini; ei per antonomasiam attributum sapius in Scriptura, maximè in Psalmo 44. qui totus est de Christo, & eius spiritualibus nuptiis cum Ecclesia; cuius inscriptio est, Canticum pro dilecto, in quo breuissimè David perstrinxit, quæ fusiùs Salomon in hoc Cantico Canticorum nomine eiusdem Christi decantauit. Di-

Psal. 44. Pl. 67. v. 13. & Psal. 28. v. 6.

Isa. 5. v. 1.

citur autem antonomasticè, Dilectus, eo quod conueniunt ei omnes rationes & causæ dilectionis respectu Dei, Angelorum, & hominum, quæ mente possunt comprehendì. In primis enim quæ ratione filius est vniuersus æterni Patris eminentissimè & singulariter vocatur amabilis Domino, & dilectus quem sic bis nominauit Pater. Primò in baptismo, cum præ humilitatis magnitudine formam & imaginem peccatoris induit, & sacramentum instituit, quo sanctificaret sponsam sibi assumendam; mundans eam (ut ait Paulus) lauacro aquæ in verbo vitæ; ut autem Ecclesia cognosceret quem sponsum acceptura erat, Ecce vox de calis (subaudi facta est) dicens, hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit. Dicitio, ecce, rem nouam demonstrat, & admirandam, ac inauditam, nempe nouum & præclarum nomen eius qui putabatur homo purus, qui tamen verè est dicendus filius Dei, summeque dilectus ab ipso, in quo sibi complacuit æternus eius Pater. Iterum autem sonuit eadem vox de cælo in transfiguratione, cum Christus statum representabat suæ gloriæ, ac exaltationis futuræ post passionem, ut sponsa clarius intrueretur, ac perciperet sponsi sui eximiam gloriam, ad quam ipsa per illum euehenda erat. In vtroque autem statu fuit summè dilectus à Patre, & cum traditus est pro nobis ad mortem, & cum exaltatus est in regnum. Quem amorem amplificauit Diuus Paulus, cum dixit, quod Deus Pater Transfudit nos in regnum filij dilectionis suæ: id est, filij vnice præ omnibus dilecti; imò qui non tantum sit dilectus, sed sit ipsa dilectio, ipse amor, quo nihil dilectus & amabilis dici potest; eo genere locutionis quo nos vulgari sermone amplificationis gratia diceremus, Hijo de mi amor y el mismo amor. Vnde Origenes ait; Hoc nouo nomine Christum à sponsa compellatum, quia filius est quatuor. charitatis, ipsaque dilectio.

Ad Ephes. 5. v. 26.

Matth. 3. v. 17. & c. 17. v. 5.

Mat. 17. v. 3.

Ad Colos. 1. v. 13.

Hom. 2. c. 2.

Hinc etiam est quod Christus Dominus dicitur per excellentiam dilectus, non solum à Patre, sed etiam ab Ecclesia sponsa ipsius, & à singulis animabus, quæ hoc insigni sponsæ cognomine decorantur; quia nullus vnquam fuit, nec est, aut erit, qui sic diligi mereatur, ac Christus Dominus, propter infinitas diligendi rationes, quæ in eo concurrunt, ob eius immensam pulchritudinem, sapientiam, bonitatem, mansuetudinem, & ceteras perfectiones. Nec est qui ita vnquam dilectus fuerit, ac ipse diligitur ab electis & amicis suis. Et hoc secundum magis exprimit nomen, Dilectus, quo actuale dilectionem significat, qua iusti prosequuntur Christum, diligunt enim illum in vtroque statuillo, quo à Patre vocatur dilectus, siue in statu mortalitatis, passionis, & ignominie, quæ præ se ferebat in baptismo, siue in statu immortalitatis, exaltationis & gloriæ, quam representabat transfigurationis: nam vilia ipsius sunt valdè amabilia, & per ea peruenitur ad gloriosa. Vnde sponsa paulò post nomen dilecti mei adiunxit Christo cum eum vocat fasciculum myrrhæ, ob passionem, & botrum cypri, ob resurrectionem, ut ibi latius dicemus.

Cant. 1. v. 1.

Deinde diligunt illum amore purissimo, & excellentissimo, ut respectu ipsius quasi nihil aliud videantur diligere, & ipse sit quasi vnicus dilectus. Vnde sponsa prius quam nomine dilecti

vtatur, eius vim hic describens, ait; Quem diligit anima mea. Ac si dicat; Hoc te nomine proprio nuncupo, quia nihil prorsus, ita vt te diligo; & tu per antonomasiam es que diligit anima mea. Vnde & iusti implentes, vt queunt, dilectionis preceptum, diligunt eum ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, & ex omnibus viribus suis: pro ipso libentissimè cuncta sua bona relinquunt, & profundunt; quinimo honores, delicias, salutem, & vitam negligunt, eamque incredibilibus tormentis, etiam vsque ad diram mortem alacriter offerunt: nouisque modos inuenire gestiunt, quibus suum erga illum ardentem testentur amorem: quæ omnia etiam complexa videtur sponsa, dum ait, Indica mihi quem diligit anima mea. Anima, inquam, mea, etsi tot tribulationibus denigrata, tot æstibus tentationum decolorata à sole, tot oppugnationibus impetita à filiis matris meæ, & tot laboribus fatigata, adhuc te diligere non cessat, Quia aqua multe non poterunt Prbu. 31. v. extinguere charitatem, nec flumina obruent illam. Vnde hac vehementia amoris, quasi in ecstasim raptam ait, Quid dilecte mi, quid dilecte vteri mei, Cant. 8. v. 6 quid dilecte votorum meorum? Quid loquar tibi, quid tibi faciam, quid tibi exhibeam? in quo meam erga te dilectionem ostendam? quid me vis facere? quid me vis pati? Trina enim hac repetitione suam eximiam dilectionem indicat. Primò dicit Dilecte mi, sine aliqua additione; ad significandam naturam ipsius diuinam, propter quam primò & præcipuè est summè dilectus. Secundò addit, Dilecte vteri mei; id est, dilecte vterini; quia eiusdem est naturæ nobiscum, vt homo, vel idem est dilecte vteri mei, quod dilecte viscerum meorum; sed tertio superaddit, Dilecte votorum meorum; quia aduentus eius in carne diu, multumque est desideratus, & summis precibus, ac votis impetratus à Deo, ardentibus etiam desideris modò à Sanctis concupiscitur, qui cum Isaia dicunt, Anima mea desiderauit te in nocte, & spiritu meo in precordiis meis, de mane vigilabo ad te. Ad eum etiam diriguntur omnia iustorum vota, intentiones, & actiones; vt illi vniantur. Vnde hoc nomine præ aliis libentius vtuntur, nec solum vocant dilectum, sed dilectionem; pro qua cum dederint omnem substantiam domus suæ, quasi nihil despicient eam, & ignifer martyr Aggei 2. v. Ignacius Iesum vocabat amorem meum. O amor meus, quid vocabo te? tu præcipis vt diligam te ex toto corde, anima, mente, & viribus meis: en voco te dilecte virium mearum, viscerum & præcordiorum meorum: vtinam diligam te, sicut diligor à te, vt tu sis dilectus meus, sicut ego sum dilectus tuus, quia delicia tuæ sunt esse cum filiis hominum, & ab illis diligi. Ea enim est benignitas Saluatoris, vt sponsam suam huius nominis etiam participè fecerit, quia diligentes se diligit, imò dilectione præuenit. Vnde sicut Ecclesia à pacifico vocata est pacifica, sic etiam in hoc Cantico à dilecto vocatur dilecta, quia sponsa est pacifici & dilecti; imò & per antonomasiam dilecta vocatur, quia etiam præ Angelis est dilecta, quatenus sponsus filius Dei, Nunquam Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit; & in signum dilectionis naturam assumpsit, non Angelicam, sed humanam: & sic Deus dilexit non cælum, cuius incolæ sunt Angeli, sed mundum quem incolunt homines, vt

Mat. 22. v. 37. Cant. 8. v. 6. Aggei 2. v. 8. Isa. 26. v. 9. Cant. 8. v. 7. Ia epist. ad Rom. Cant. 2. v. 7. & c. 3. v. 5. Ad Heb. 2. v. 16. Ioan. 3. v. 6.

A filium suum illis daret, & pro ipsis homo fieret. Vnde etiam fit omnes fideles qui partes sunt Ecclesiæ, sicut participes sunt nominis filij Dei per adoptionem, sic & nominis dilecti Dei, vel dilecti à Deo: sicut sapius eos nuncupat Diuus Paulus. Curandum est ergo vt nomen nostrum honorificemus, ne maneat in nobis inane, ne dicatur alicui, nomen habes quod viuas, & mortuus es, seu nomen habes dilecti, & es odio habitus; quia non diligis diligentem te, & à quo in dilectione præuentus es. Quare si vis verè vocari dilectus à Deo, esto verè diligens Deum, vt possis eum nuncupare, Quem diligit anima mea. Imitare sponsam, quæ hoc nomine gloriatur, & eo se ad ardentius diligendum vrget, vt egregiè perpendit Diuus Gregorius Nyssenus his verbis: Renuncia mihi, quem diligit anima mea; ita te nomino, quoniam nomen tuum superat omnem cogitationem, & intelligentiam, nec vniuersa natura particeps rationis effici potest, aut comprehendere. Nomen ergo tuum est mea anima ad te habitudo: quomodo enim te non diligam, qui me sic dilexisti; etiam si adeo nigra essem, vt animam tuam posueris pro ouibus tuis, quas sic pascis? Non potest cogitari hac maior dilectio, quam tua anima meam permutare salutem. Hæc Nyssenus optimè declarans dulce nomen Dei esse, quo significatur habitudo animæ ad Deum, habitudo, inquam, animæ diligentis ad Deum dilectum, & animæ dilectæ ad Deum diligentem; in quo cuncta nostra salus, perfectio, & felicitas consistit in secula seculorum. Amen.

Ad Rom. 12. v. 6. 1. ad Theff. 1. v. 4. 2. ad Theff. 2. v. 12. Ho. 2. in Cant.

EXHORTATIO III.

De perfectione vtriusque virtutis actiue & contemplatiue in quibus Christus pascit animas & pascitur ab illis, cubat & cubare eas spiritualiter facit, & de distractionibus, aliisque contemplationis impedimentis auferendis.

PRO FE- STO AS- SVMPT. CIRCA EVANG. DE MARTHA ET MARIA.

Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi cubes in meridie, ne vagari. &c.

ANIMA quæ ardentem Deum diligit, diligitur ab eo cui Deus est dilectus suus, & ipsa vicissim est dilecta illi; nihil intente cupit, quam scire locum, viam, & modum quo obtinere possit clariorem ipsius cognitionem, & ardentior dilectionem. Hoc desiderium explicat sponsa, cum ait, Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie. Emphasim autem magnam habet verbum indica mihi, quod ad sponsum tanquam ad præsentem dirigitur, cum tamen absentem supponat, siquidem locum scire desiderat vbi pascat & cubet, vt illuc eat ad quærendum illum: nam simul Deus animæ oranti, & contemplanti potest esse præsens & absens. Præsens quidem per fidem, cuius lumine licet obscuro inuatur Deum vbique astantem, omniaque sua

diuinitate replentem, sustinendo inuisibilem, ac si oculis corporeis illum videret. Est tamen abiens, quatenus clariorem ipsius cognitionem abscondit, quam anima habere desiderat, ipsius præsentia dulciores effectus cupiens experiri, vt mæstitia, vel pusillanimitas, vel mentis euagatio, aut quæuis alia ab ea auferatur imperfectio. Quo affectu inquit, Indica mihi, non ait, dic mihi, sed indica; id est, demõstra, & quasi digito ostende; nam ex auditu vellem transire ad visionem, sicut qui dicebat, Auditu auris audiuisti te, nunc autem oculus meus videt te. Si ergo vis ad Dei contemplationem ascendere, & in ea eum quasi præsentem videre, & experiri, à fide incipe, illam exerce: crede eum esse præsentem cum oras, ac ita ora, loquere, & cuncta facito ac si eum videres, quia scriptum est, Nisi credideritis non intelligetis. Hoc ipsum amplius exprimit nomen, Meridies, quod vel regionem, aut partem diei significat, in qua sol clariore & ardentiores suæ lucis radios emittit, qui non solum frigidam pellant, & obscuras tenebras, sed etiam umbras: istæ enim cessant cum sol in meridie eleuatur, & ita significat cognitionem Dei ea claritate luminis, & amoris ardere, quæ ab anima in hoc exilio desiderari, & obtineri potest. Anima enim dilectrix & dilecta semper ad maiora & suprema aspirat, donec ad meridiem, seu diem perfectam ascendat. Nam, vt supra diximus, à maximo Deo maxima donantur fide petenda sunt; sicut dicebat Moyses, Ostende mihi gloriam tuam, & Philippus, Ostende nobis Patrem. Sic sponsa supremum optat contemplationis apicem, ad quem tamen suis gradibus peruenitur, qui insinuatur duobus illis verbis, Vbi pascas, vbi cubes; id est, vbi tu pascas oues tuas, & cubare eas facias in meridie, aut vbi tu ipse pascas, & te reficias, ac cubes, & requiescas. Vtrumque enim sensum admittunt hæc verba; licet magis priorem, iuxta illud quod per Ezechielem dicit, Ego pascam oues meas, & accubare eas faciam.

Ad Heb. 11. v. 27. Iob 42. v. 5. Isa. 7. v. 9. iuxta Sept. getti. Lib. 1. Exhort. 2. § 3. Exod. 33. v. 26. Io. 14. v. 8. Eze. 34. v. 15.

De pastu spirituali, operibus vitæ actiue & contemplatiue. §. 1.

AD quorum intelligentiam meminisse oportet duplicem esse vitam, scilicet, actiuam, & contemplatiuam, quarum opera & exercitia significantur per duas sorores Martham, & Mariam; de quibus scriptum est, quod intravit Iesus in quoddam castellum, nempe Bethaniam, vbi Martha nimis sollicita Christo ministrabat, & eum ad mensam pascebat cum discipulis suis: Maria verò sedens secus pedes Domini, audiebat verbum illius, & pascebatur ab illo. Vtrique autem sorori congrua salutis monita ibi præstabat. Quid interrogas o sponsa, & quid peris locum vbi sponfus pascat, & cubet in meridie? Ecce Bethania, quæ interpretatur domus obedientiæ, vbi Martha & Maria degunt, locus est vbi sponfus tuus pascit, & cubat, ibi eum quære, & inuenies eum, in operibus nimirum vitæ actiue, & contemplatiue, & ipsius obedientia & directione patris. Sed explicemus quæ ratione id fiat sub metaphora qua sponsa vitæ pascens & cubantis in meridie. Notum est discrimen inter ouium pastum & cubitum; oues enim dum

Lu. 10. v. 40.

pascuntur, non hærent in vno loco, sed vagantur, & discurrunt ab vna parte prati in alteram, intra limites tamen à pastore præstitutos: postquam verò pascæ sunt, ad æstiuam tendunt, ad loca umbròsa deducuntur, vbi requiescunt, ruminant, & ab ardoribus solis proteguntur. Idemque contingit in operibus vitæ actiue & contemplatiue. Christus enim optimus rationalium ouium pastor, primò dirigit illas per opera vitæ actiue, quæ exercitio pascendi assimilatur. Nam per varia opera diuagatur, nunc hæc, nunc illa exercendo; sicut Martha quæ sollicita erat, & turbabatur erga plurima, huc illucque discurrens dum Christo & Apostolis inseruiebat, suisque facultatibus pastum præbebat corporalem, sed eisdem operibus pastum ipsa recipiebat spirituale. Nam dum Christus Dominus inspirat efficaciter nobis huiusmodi opera obedientiæ, & misericordiæ, verè pascit nos, & reficit his operibus virtutum, quæ cibi sunt spirituales animæ; de quibus dixit, Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem filius hominis dabit vobis, quia sicut bonus pastor hunc cibum præbere nobis cupit, quo ad vitam nutriamur æternam: quo etiam seipsum pascebat, cum dixit, Cibus meus est, vt faciam voluntatem eius qui misit me, & perficiam opus eius. Quam vberriam autem sint ista pascua, declarauit Psalmista, dicens, Dominus regit me, seu, Dominus est pastor meus, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocauit, super aquam refectiois educavit me, animam meam conuertit; deduxit me super semitas iustitiæ, propter nomen suum. Omnes igitur semitæ iustitiæ, & cuncta sanctitatis opera ad pascua, & pabula spiritus pertinent, quæ nunquam deerunt animæ, quam pastor Christus dignatur benignus regere. Ad ipsum quidem pastorem spectat oues deducere, in loco pascuæ collocare, & educare: ad oues verò, pastorem sequi, eius voci obedire, & eo tendere, quo eas deducere & pascere voluerit: ideoque sponsa ait, Indica mihi vbi pascas; id est, o pastor mi, demonstra mihi ea opera, & virtutis exercitia, quibus me pascere disponis, & cupis: ad te enim qui pastor es, pertinet hæc mihi indicare, quæ ego libenter perficiam, & illis auidè etiam pascar: quibus etiam tu ipse pascaris, quia meis bonis operibus quasi reficeris & oblectaris. Post pastum autem vitæ actiue, alium Christus Dominus ouibus suis pastum præbet operibus vitæ contemplatiue, quæ sunt, audire verbum Dei, sacros ac pios libros legere, diuina mysteria meditari, orare, laudare Deum, gratias agere, & alia huiusmodi, quæ citra dubium dulciores & deliciaiores, ac valdè vtilis sunt spirituales animæ cibi; quibus Deus iustum pascit; iuxta dictum Ecclesiastici, Cibari illumpane vitæ, Eccl. 15. v. & intellectus, & aqua sapientiæ salutaris potant illum. Et adductam metaphoram amplificans per Ezechielem, de ouibus suis ait, In pascuis vberri- Eze. 34. v. mis pascam, & in montibus excelsis Israel erant pascua earum; ibi requiescet in herbis virentibus, & in pascuis pinguibus pascuntur super montes Israel. Hi autem montes excelsi Israel sunt Scripturæ sacræ, in quibus diuina mysteria nobis reuelata continentur: excelsi quidem propter sensum & mysteriorum sublimitatem: Israel verò quia specialiter

Io. 6. v. 27. Io. 4. v. 34. Ps. 22. v. 1. Apoc. 3. v. 10.

funt pascus eorum, qui Dei contemplationi ac visioni vacant: quiescunt vero in herbis virentibus, id est, ingenti spiritali gustu remorantur in meditando sacris mysteriis, & salutaribus monitis, quae deducuntur ex illis, aut in psalmis, hymnis, & canticis spiritalibus, quae animam reficiunt: nam proprius orationis fructus est spiritum reficere, & deuotionis affectibus impinguare. Legentes autem, & meditantes in hoc etiam assimilantur ouibus pascentibus, quae non vni haerent loco, sed per pasca vagantur; quia legentes diuersas percurrunt veritates; meditantibus autem, variè discuntur circa illas indagantes causas, effectus, & circumstantias, quae ad veritatis penetrationem deducunt, & quandiu durat meditatio, durat inquisitio, quae viam parat ad quietam contemplationem; de qua Dauid ait, *Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuam Domine requiram*; id est, habetenus exquisiuit te per opera vitae actiuae, quaerens tibi placere, & non aliis, nisi propter te: deinceps autem etiam faciem tuam requiram, intendens te cognoscere, & faciem per contemplationem intueri; quaram autem meditando, vt te quiete intuear contemplando.

De cubitu, & quiete perfecta contemplationis. §. 2.

HINC fit perfectam contemplationem, quae significatur per Mariam sedentem secus pedes Domini audiendo verbum illius, magis assimilari quieti, quae est post pasum, quam sponsa desiderat, cum inquit, *Vbi cubes in meridie*. Quemadmodum enim oues in aestiu cubant ad requiescendum, & ruminandum, vel capiendum somnum; ita post opera vitae actiuae peruenitur ad exercitia contemplatiuae, tum vt anima à negotiorum externarumque actionum labore paulatim conquietetur, tum vero vt ruminet, & reflectatur super actiones quas peregit, examinando modum quo peractae sunt, vel vt ruminet, ac perscrutetur mysteria fidei, ex illisque fructum ac spirituale gustum accipiat; aut tandem, vt dulcem contemplationis somnum capiat, in quo dormientibus sensibus externis mens & cor vigilet Deo, quieto silentio ipsius intuitioni vacans; de quo somno sapius in hoc Cantico adiurantur filiae Ierusalem, ne suscitant dilectam quoadusque ipsa velit. Iste autem somnus & cubitus vocatur meridianus, seu captus in meridie, ex triplici causa. Prima propter claritatem luminis, & charitatis ardorem, quae in contemplatione communicantur à sole iustitiae animam illuminante, & inflammante instar virtutis, quam sol exeret in meridie, sicut de Christo Domino dicitur, quod facies erat sicut sol lucet in virtute sua. Et de Abraham cum illi tres Angeli apparuerunt, refertur quod sedebat ad ostium tabernaculi sui in ipso feruore diei; ad denotandum internum charitatis feruorem, quo peregrinos expectabat, & abundantiam lucis, qua fulgebat ad diuina intuenda mysteria. Quo sensu Dauid de eo qui delectatur in Domino, & sperat in eo, inquit, *Et educet quasi lumen iustitiam tuam, & iudicium tuum tanquam meridiem*. Hoc est, faciet quod tua iustitia & sanctitas splendescat sicut lumen solis, & iudicium ra-

Pf. 26. v. 8.

Cant. 5. v. 2.

Cant. 2. v. 7.

Apoc. 1. v. 16.

Gen. 18. v. 1.

Pf. 6. v. 6.

tionis, quod in te est, tanquam sol in ipso meridie resurgat. Altera causa est, quia sicut somnus meridianus non est tam longus, ac nocturnus, sed breuis ad paulatim requiescendum, vt iterum ad pasca, vel ad labores reuertatur: sic contemplatio huius vitae ob negotia, ac necessitates occurrentes, longior esse nequit. Propter quod Diuus Ioannes (vt obseruat sanctus Gregorius) factum esse dicit silentium in caelo, quasi hora dimidia: nam contemplatio etiam in viris perfectis, qui caelum Dei dici meruerunt, vix attingit dimidium perfectionis, quam habet contemplatio alterius vitae, parumque durare solet. Quod gemens Diuus Bernardus dicit; Heu rara hora! breuis mora, nam tardè venit, & citò recedit: & illi maximè, qui vitam ex vtraque mixtam profitentur, ita contemplationi vacant, sicut qui dormit in meridie, vt ad consueta erga proximos actiones redeant: quod si pernoctent, sicut Christus Dominus, in oratione Dei, adhuc eorum requies est velut pomeridiana, quia nox est illuminatio eorum in deliciis suis, vt recuperatis viribus praedicationi, & piis negotiis fortius insistant.

Adhuc superest tertia causa, cur contemplatio cubitui meridiano comparatur, videlicet quia sicut locus vmbrosus protegit oues à solis ardoribus, ne illis laedantur; ita contemplatio animam abscondit, & protegit à tentationibus & aëstibus huius vitae; iuxta illud, *Abscondes eos in abscondito faciei tuae à conturbatione hominum; proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum*. Ab hac enim conturbatione nemo melius protegitur, quam dum per contemplationem intra Deum absconditur, & ibi cum Deo pascitur, & cubat in meridie.

Habet autem emphasim verbum *Indica*, quod est, intus inspira, illumina, & ostende, quid, & quomodo legam, mediter, & contempler quae mihi expediunt, & tibi placent; nam (sicut docet Diuus Paulus) *Quid oremus sicut oportet, nescimus; sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*; quia licet in genere ex fide, ex Scriptura & scientia theologica, sciamus quae sunt petenda, & modum petendi; tamen in particulari, & in praxi id ignoramus, nisi diuinus Spiritus nos ad orandum, vt oportet, dirigat, moueat, & inflammaret. Idemque prorsus dicendum est de meditatione, ac contemplatione mysteriorum Dei: nam (vt optimè docet Diuus Bonauentura) nisi allocutio, vel inspiratio diuina mentem ad meditando exciter, & inspiret spiritui, quid, quando, & quomodo de diuinis sit meditando, humana meditatio vana & inutilis remanet, nec in ea charitatis, sed vanitatis, aut cupiditatis exardescet ignis.

De passionibus, & mentis distractionibus ex Dei adiutorio reprimendis. §. 3.

HOC satis insinuat sponsa in subiunctis verbis, dum suae postulationis causam reddit, dicens, *Ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum*. Ac si diceret; Quia nisi tu ostendas locum vbi pascis, & me in oratione & contemplatione instruas, vagabor per vanas, inutiles, & noxias cogitationes & affectiones, quas nisi tua dulcis praesentia protegat,

2.

Apoc. 8. v. 12. Lib. 30. mo. tal. c. 15 & hom. 4. in Ezech.

Serm. 32. in Cant.

Pf. 30. v. 21.

Ad Rom. 8. v. 26.

De itineribus aeternitatis tit. 2. §. 5.

reprimere nemo valet: Verè enim (inquit D. Gregorius) in quo Christus non cubat, vagatur; quia mens, quam suauisille, & ponderolus Christi spiritus non implet, multis distractionibus dissoluta circumfertur. Propter quod dicit Sapiens, *Sicut parturientis cor tuum phantasias patitur, nisi ab Altissimo fuerit emissæ visitatio*. Quemadmodum enim mulier praegrans & partui vicina, patitur animi deliria, & vana phantasmata, propter quae saepe stulta, aut indigna loquitur, & appetit, & quasi extra se rapitur; ita homo aliquo vitio, passione, vel affectione praua, quasi fetu intra ipsum existente, grauat, patitur innumeratas animi distractiones, cogitationes vanas, inutiles, & fatuas, desideria phantastica & monstruosa, circa res quas ardentè amat. Nunquid non auarus, ambitiosus, & lasciuus instar praegrans, ac parturientis machinatur, somniat, & effingunt multa, aut impossibilia, aut vana & noxia circa diuitias, honores, & voluptates acquirendas, vel conseruandas, & augendas? Interim quosdam patiuntur raptus mentis in hisce cogitandis, & appetendis, vnde in plurima prolabantur peccata: nam radix omnium malorum est cupiditas, propter quam multi (teste Diuo Paulo) *Incidunt in temptationem, & in laqueum diaboli; & in desideria multa inutilia & nocina, quae uergunt homines in interitum, & perditionem*. Apposite autem dixit Ecclesiasticus, cor pati has phantasias, quia multoties non spontaneè habetillas, sed potius patitur eas immittas à passione praedominante, vel à diabolo tentante; & idè in psalmo vocantur immisiones per angelos malos, vi quadà intra cor iniectae, quas anima mox repellere tenetur: nam si liberè admittat, iam errat, & vagatur post greges vitiorum, sicut illa cui dictum est, *Vsquequo deliciis dissolueris filia vana?* Sed hoc molestius etiam ipsis iustis, in quibus natura corrupta, quasi mulier parturientis propter fomitem & rebellionem partis sentientis, quae factus est, ac mala proles originalis peccati, phantasias patitur inutilium cogitationum, vt vix possit contineri, nisi ab Altissimo veniat visitatio. Solus enim Altissimus visitans animam, & suis illustrationibus, ac inspirationibus dirigens, has futiles vagationes comprimit, cogitationes coercet, ne sicut lamentabatur Iob, dissipentur, torquentes cor nostrum, & noctem vertant in diem, quietem in turbationem. Quare ipse Altissimus orandus est, vt veniat, & visitet nos, hasque phantasias depellat, dicentes cum Psalmista, *Cor meum dereliquit me, complaceat tibi Domine, vt eruas me, Domine ad adiuuandum me respice; visita nos Domine in salutari tuo, ad videndum in bonitate electorum tuorum*: id est, vt nobis liceat quietè contemplari, ac frui eo bono, quod electis tuis praestare soles. Visitatio enim tua custodit spiritum nostrum. Meritò ergo sponsa hanc mentis instabilitatem sentiens, orat, & dicit, *Indica mihi vbi pascas, vbi cubes, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum*: id est, ne incipiam extra pasca tua aberrare, &

vagari per cogitationes, & affectiones vitiorum, quae multoties se virtutes esse mentiantur.

Sed perpendendum est verbum illud, *Ne vagari incipiam*; cum posset dicere, ne vager: nam multoties iusti in initio precum vagationes, ac distractiones mentis patiuntur, nonnullumque tempus consumunt in reprimenda imaginatione, cordeque sedando. Propter quod inquit Ecclesiastes, meliorem esse finem orationis, quam principium; at sponsa animaeque perfecta etiam in principio orationis vagari refugit: & felix factumque orandi optat initium: nam dimidium facti habet, qui benè cœpit; & idè petit à Deo sui luminis claritatem, vt ne vagari quidem inchoet, ne fortè paruus error in principio fiat magnus in fine: & qui in exordio orationis est tepidus, crescente locordia tepescat amplius: & licet maledictus est qui opus Dei negligenter facit, ita maledictioni est proximus, qui negligenter incipit.

Sed fortè aliquid adhuc excellentius his verbis petit: non enim tantum fugere cupit distractionis initium voluntarium, & culpabile, quod ex negligentia procedit, sed si possibile esset, etiam inuoluntarium optaret à Deo impediri: aut saltem quod mox vt aduertit, valeat illud reprimere, & filios huius Babylonicæ ferae ad pertram allidere. Anima ergo Christi sponsa, quae tanquam virgo pura desiderat cogitare semper, quae Domini sunt, etiam cupit nec incipere villo modo vagari post vllam creaturam, existimans hoc esse quoddam adulteri genus sibi valdè noxium, & sponso valdè ingratum. Quod eleganter sic explicat Cassianus; Aliud est subtilius vitium fornicationis, quae in cogitationum peruagatione consistit; quia omnis cogitatio non lolum turpis, sed etiam otiosa, & à Deo quantumcumque discedens, à perfecto viro immunissima fornicatio reputatur. Fauetque non parum versio Septuaginta; nam vbi nostra legit, *Ne vagari incipiam*; ipsi Hebraei verbi vim obseruantes, sic legunt, *Ne forte efficiar sicut adopera super greges sodalium tuorum*. Fit enim allusio ad vsum antiquum meretricum, quae vagantes in viis se cooperiebant, sicut legitur fecisse Thamar, vt Iudam focerum deciperet; & idè vocabantur velatae, aut operta. Desiderat ergo Christi sponsa ab ipso visitari, & ipsum inuenire, ac apud ipsum esse, ne habitum meretricium cogatur accipere, vel in minimam fornicationis speciem decidere, per vanas & inutiles res mente peruagando. Vt autem hoc plenius assequatur, exoptat, si sibi concederetur, non incipere peruagari etiam per inuoluntarias distractiones, & idè petit cubare non in loco aurore, quae nonnullas admittit tenebras, sed in ipsa luce meridiana, quae omnes pellit vmbas; vt nec vmbra imperfectionis suae obscuret contemplationem. Magnum quidem est quod petitur, & summum; sed summa sunt desideranda, & petenda, vt saltem æmulantes suprema non hareamus in infimis, sed perueniamus ad maiora.

Ecc. 7. v. 4.

Ier. 48. v. 16.

4.

Pf. 136. v. 9. Cor. 7. v. 1.

Collat. 14. c. 11.

Gen. 38. v. 14.

In haec locum.

D. Bonaubi supra. Ecc. 34. v. 9.

1. ad Tim. 6. v. 9.

Pf. 77. v. 49.

Ier. 31. v. 22.

Iob 17. v. 11.

Pf. 39. v. 14. Pf. 105. v. 4.

Iob 10. v. 12.

PRO DO. De quatuor impedimentis contemplationis auferendis, seu quatuor prauis Spiritibus qui sunt falsi sodales. §. 4.

SEd oportet amplius explicare hos greges falsorum sodalium, post quos timet sponsa abi- re; ideoque lucem meridianam petit, ne deci- piatur ab illis, quorum meminit Dauid, dicens, Ps 90. v. 5. Scato circumdabit te veritas eius, non timebis à timore nocturno; à sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incusu, & demonio meridiano; vbi quatuor prauos spiritus numerat, qui omnium virtutum exercitiis insidiantur, maxi- mè autem orationi & contemplationi. Pri- mus vocatur timor nocturnus, qui est spiritus pusillanimitatis, timoris, acediae, & tardij, fa- ciens trepidare timore vbi non est timor, fingens laborem in præcepto, vbi est requies & lætitia; fingit enim viam orationis, & contemplationis mille difficultatibus implexam, plenam pericul- lis, circumdatam insidiis inimicorum, multis il- lusionibus expositam, saluti nocivam, & corpo- ri valdè molestatam. Hi sunt falsi sodales veluti de- centes, dicebant, Terra quam lustrauimus, deuora- rat habitatores suos, ibi vidimus monstra quadam si- liorum Enach de genere giganteo, quibus comparati quasi locustæ videbamur; imò ipse piger sibi leo- nes fingit, quos timet. Ideoque (vt inquit Sa- piens) ad operandum exire refugit. Sed aptè timor iste nocturnus dicitur, quia totus in tene- bris ignorantiae versatur, & ipsa merides con- templationis has tenebras fugat, sui que experi- entia hunc pellit timorem, & quasi fructum panis hos gigantes deuorat. Quare prudenter sponsa hunc meridiem petit, ne post ipsos falsos sodales sibi ire contingat.

Sed statim adest secundus spiritus huic omni- no oppositus, qui dicitur sagittæ volantis in die; scilicet, spiritus vanæ gloriæ, iactantiae, præsum- ptionis, ac nimiae curiositatis, qui in ipsa medita- tione & contemplatione, quæ dies appellatur, incli- nat ad volandum plus quam oportet, vel scrutando Dei occulta iudicia, vel altiora se querendo, vel propriis nitendo viribus, vel in suis discursibus cõ- placendo, aut de illis se iactando: sed huiusmodi sagitta volando vulnerat, & transfigit cor, & ip- sam dissipat contemplationem, diemque con- uertit in noctem. His falsis sodalibus congruit quod Oseas ait, Ephraim pascit ventum, & sequi- tur æstum; id est, pascit homines vento superbiæ inflatos, aut ipse pascit ipsum ventum: hoc est, pascitur non veritatibus, sed vanitatibus, & iac- tantis: & sequitur æstum, quia tendit ad meri- diem, vt semper ascendat; vanum enim ascen- sum semper appetit, sed nunquam ad verum me- ridiem perueniet, sed ad æstum ardoris concu- piscentiæ carnalis, qui finis solet esse superbiæ. Quia igitur hæc sagitta vage volat, sponsa ab illa se abscondere cupiens, meridiem verum optat, ad quem ictus sagittæ non accedat.

Tertius spiritus vocatur negotium perambu- lans in tenebris, qui est spiritus negotiationis terrenæ, & anxie sollicitudinis circa bona tempo- ralia, & honores ac dignitates sub prætextu ne- cessitatis, vel pietatis, quod negotium dicitur ambulare, & in tenebris, quia cor inquietum

Pl 90. v. 5. D. Ber. su. per hunc Pl & ler. 33. in Cât. alio modo ex- plicat.

Num. 13. v. 14.

Pro. 22. v. 13.

Num. 14. v. 9.

©ez 12. v. 1.

Ita explicat D Hier. se. qui æstum.

3.

A & instabile reddit, oculos mentis obtenebrat, curis pungit, ad vagandum per diuersa studia com- pellit; vnde ad contemplandum ineptam reddit mentem: propter quod monuit Diuus Paulus 2. ad Tim. militanti Deo, vt non se implicet negotiis sa- cularibus, à quibus se abstulit Dauid, vt Deo vacaret, cum ait, Quoniam non cognoui literaturam, seu negotiationem, introibo in potentias Domini; Sponsa autem vagari refugit, & ambulare post greges eorum quorum negotia in tenebris am- bulant, quia lucem meridianam Dei deside- rat.

2. Sed adest tunc vltimus peiorque reliquis spi- ritus, qui vocatur dæmonium meridianum, transfi- gurans se in angelum lucis, vt orantes & cõtem- plantes decipiat; sed tunc potissimè ita nuncupa- tur, cum se transfigurat in angelum, non cuiusuis lucis, sed meridianæ; id est, non tantum decipere intendens sub specie boni, sed maioris boni, & ar- dentioris Dei amoris, ac zeli; quod efficit vel in- clinando in cõtemplationem, quando non oportet, quia prælatorum obedientia, aut proximo- rum necessitas ad aliud vocabat; vel impellendo, vt plus nimio illi spiritus vacet, donec corpus de- ficiat, & spiritus ipse obruat, suadens comedere multum mel, vt euomat illud, vt tandem fin- gens se Christi sodalem, docens quædam vera & pia vt postea suggerat falsa, & abominabilia. Ab his autem quatuor hostibus non te poteris pro- tegere, nisi vt præmisit Dauid, scuto circumdet te veritas Dei, quæ intellectum illuminat, insi- dias inimicorum detegit, & dæmonium meri- dianum confundit. Ideoque sponsa petit locum, vbi Deus pascit, & cubat in meridie, ne post dæ- monia vagetur meridianæ, quæ tamen à diuino meridie statim fugantur, & in nihilum redi- guntur.

Prima mulier in paradiso seducta est à dæmo- nio meridianum, & vagari cepit post serpentem falsum Dei sodalem, dicentem sibi, Eritis sicuti dij, scientes bonum & malum. Non potuit diabolicæ suggestio ad maiorem meridiem ascendere, quam suggerendo supremam cum Deo simili- tudinem. Vnde misera mulier tanto splendore excæcata, impedit in meridie quasi in tenebris, quia luce meridianæ clarius erat, non posse ad eam similitudinem per diuini mandati trans- gressionem peruenire; sed superbia, quæ semper appetit ascensum vsque ad meridiem, & vsq; ad supremum honoris & gloriæ, tenebras putat lu- cem; & dum credit se ascendere vsque ad supre- mos cælos, demergitur vsque ad profundas inferni abyssos. At mulier amicta sole, etiam coram se haberet draconem magnum, & visum cum se- ptem capitibus speciosis coronis decoratis, non abiit, nec vagata est post ipsum, quin potius ve- locissimè fugit à facie eius, quia cognouit eum, & astutias eius: & quare agnouit: quia amicta erat sole & lumine, sicut vestimento; & quia collo- cata erat in meridie diuinæ lucis, vbi Deus pas- cit & cubat in electis suis. Reicienda ergo est superbia, quæ nos subiicit dæmonio meridianum, & amplectenda humilitas, quæ ab illo non falli- tur: nam (vt inquit Salomon) Vbi fuerit superbia, ibi erit & contumelia, vbi autem est humilitas, ibi est sapientia; quia vbi est superbia est ignorantia, im- prudentia, illusio, & multa alia quæ mentem contumelia & confusione afficiunt; at vbi est humilitas,

Apoc. 12. v. 1.

Pro. 11. v. 2.

Mat. 4. v. 2.

Cât. 5. v. 12. Ibi de hoc fusè agi- tur.

humilitas, infunditur à Deo scientia, sapientia, & lumen, quod omnem cõtumentiam & illusionem propellat. Humilitatis autem actus potissimus est proprium agnoscere periculum vagandi post fictos sodales, & ex hoc timore cum sponsa ad refugium orationis confugere. Intuere deniq; exëplare Christi Domini, qui in deserto tētatus est à dæmonio meridianum, & à ceteris spiritibus nequâ, quos retulimus; sed quia ipse erat in vero meridie, facillè profugauit eos, edu- cens arma ex sacra Scriptura, quæ nos ter meridies est, & summâ lucem continet, quam in hac peregrinatione Deus electis suis, impertitur ad omnia quæ ipsis expediunt dignoscenda. Ideoque lim- pidissimæ aquæ comparatur, iuxta quam resi- dent Dei colubæ, vt accipitrum venientium vm- bras detegant, & eos fugiant; at Christus intra se hac sapientiæ aqua plenissimus erat: vnde cum accessisset meridianum diabolus tēpore quo esu- riebat, dixit ei, Si filius Dei es, dic vt lapides isti pa- nes fiant, quibus vescaris, ne fame pereas; timere enim debes mortem, nisi ita esuriens comedas. Rursus per sagittam volantem in die voluit trā- sfigere, si posset cor eius, portans eum quasi vo- lans per aërem in pinaculum tēpli, dicensque illi, Si filius Dei es, mitte te deorsum: non enim læderis, quia Angelis suis Deus mandauit de te, & omnes te honorabunt, & in te credent. Rursus tertio accessit, & iterum volando eum deducens in mon- tem altum, ostendensque omnia regna mundi, machinatus est negotium in tenebris ambulans, cum ait, Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me: id est, hæc omnia facillè negotiaberis, hoc solo pretio, quod me adores. At Christus Dominus ex pharetra diuinæ Scripturæ sagittas ardentes eduxit, quibus hostem transfigeret, & ex fonte il- lo lucis radios desumpsit; quibus clarè eum con- fudit, & omnes eius astutias, ac machinas dissol- uit. Ad hunc igitur Scripturæ sacræ meridiem confugit, vbi Deus te salutaribus monitis pas- cet, & in te cubabit, vt sua presentia tibi auxili- letur: sed quia ipse solus potest in hunc meridiem deducere, eum humiliter precare, Indica mihi vbi pascas, vbi cubes in meridie; ne ab hostibus tuis de- cipiar, & post illos vager; sed tibi, dilecte mi, ad- hæream in secula seculorum. Amen.

EXHORTATIO IV.

PRO NA- TIVIT. DOM. ET ETIAM PRO EPI- PHANIA. De contemplatione natiuitatis Christi, & manifestatio- nis eius in præsepio, & quæratione cubet, pascat, & agnoscat in medio duorum animalium, & duarum vi- tarum diuinæ & humane, quarum opera peregris semper. Indica mihi, &c.

DMIRABILIS est diuinæ sapien- tiæ dispositio in tribus precatio- nibus, quas antiqua Ecclesia in hoc Canticum ad Deum fudit. In prima enim, cum dixit, Osculetur me osculo oris sui, petiit incarnatio- nis mysterium, quod in uero Virginis peractum est: in secunda vero, dicens, Traheme post te, curremus: postulari trahi à diuina gratia, vt Dei & Christi futuri sequeretur vestigia: in hac autem tertia vlti- rius progrediens, clamat, Indica mihi vbi pascas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum: vehementer cupiens, vt Deus homo factus

foras prodeat, & se manifestet, illiq; clarè indicet locum vbi pascit, & cubat in meridie; vt sciat quo, & post quæ debet currere, ne fortè putans se cur- rere post verum Messiam, currat post falsos eius sodales, & veros hostes. De iis igitur locis vbi di- uin' iste pastor pascit, & cubat in meridie, aut po- tius pauit & cubuit, & se nobis manifestauit, nunc agendum est; magno affectu desiderantibus, vt etiam nobis Deus illa interius indicet, vt magna lumi- nis claritate ea intueri, iisq; frui dignè valeamus.

De variis operibus Dei, quæ sunt veluti eius me- ridies. §. 1.

AD quorum declaratione aduertere oportet, cum Deus in hac vita non cognoscatur à no- bis nisi per opera ipsius, loca meridianæ spõsi dici, illa opera in quibus maximè splendet eius diuini- tas, sapientia, bonitas, omnipotentia, & charitas erga nos; per quæ etiã nos maxime excitamur ad clarius illum cognoscendum, & ardentius aman- dum. Huiusmodi autem opera multiplicia sunt: nam si ad sola naturalia & insensibilia attendas, meridiei locum tenent cæli & stellæ, sed præcipuè sol; nam, Cæli enarrant gloriam Dei; & in sole posuit tabernaculum suum; ibi cubat & quiescit, & nos pas- cit eleuando mentem ad contemplandam eius gloriam, & pulchritudinem, vt in eo cubemus, & quiescamus. Si autem respicias vniuersa opera mundi visibilia, inter illa est quasi meridies ipse homo, qui cuncta alia excedit, etiam stellas, & so- lem; quia constitutus est à Deo super opera ma- num suarum; & omnia subiecit sub pedibus eius. Intra te igitur, ô homo, Deus pascit & cubat in meridie; quia per cognitionem tui, qui ad ima- ginem ipsius factus es, te euehit ad subliorem sui contemplationem, qua te pascit vberius, & inflamat ardentius: sed ab horum operum con- tēplatione nunc super sedemus, quoniam de illis superius diximus, & amplius plura infra dicemus.

Si igitur attendas ad vniuersa Dei opera hæc- tem facta, vel faciendâ, imò & possibilis, meridiem obtinet incarnatio Verbi diuini: nam sicut sol cum ascēdit ad meridiem, non potest ulterius as- cendere, & ibi omnem suam virtutem exerit; ita Deus sol iustitiæ, nihil maius hoc opere potuit efficere, & omnia alia eius opera; sc. creatio mû- di, conseruatio, gubernatio, & cetera huiusmodi sunt infra meridiem, & velut aurora huius diuini solis; ac velut matutina lux, quæ manifestant ip- sum, sed non plenè; emittunt calorem, sed non nimis ardētem: at Deum fieri hominem, nasci, & pati pro nobis, meridies est diuinæ sapientiæ, om- nipotentie, & charitatis, ac ceterarum diuinarum perfectionum; quæ (teste D. Damasceno) vt fusè deducit D. Thomas, summè in hoc mysterio re- splenderunt. Quæ vniuo verbo collegit D. Aug. dicens: Prædestinata est naturæ humane tanta, & tam celsa, & tam summa subuectio, vt quo attol- leretur altius non haberet: sicut ipsa diuinitas quousq; se deponeret humilius, non habuit, quâ suscepta natura hominis cum infirmitate carnis vsque ad mortem crucis. In hac autem humi- liatione Dei & Christi, etiam effulsit omnis san- ctitatis & virtutis supremus meridies, qua nulla maior esse potuit; vt paulò post ostendemus.

Hoc autem Dominicæ incarnationis myste- rium operatum est secretò in vtero beatissimæ Virginis, quæ inter omnes puras creaturas, ho- mines & Angelos, merito Dei meridies nuncu-

Psal. 18. v. 11.

Psal. 8. v. 3.

De opere Incarnatio- nis.

Lib. 1. Or- thodoxæ fi- dei c. 1. 3. p. q. 1. a. 1. & 2. Lib. de prædest. Sanct. c. 15. co. 7.

patur. Omnes enim incomparabiliter excedit, & luminis splendore, & ardore charitatis: quare si ipsa hac sponſa verba vſurpans diceret, Indica mihi vbi pascas, vbi cubes in meridie; recte responderemus ei; Intra teipſam, o Virgo puriſſima, quæ verus ſanctitatis meridies es, cubat paſtor æternus Deus homo factus, ibi paſcit te, & gregem ſuum miris virtutibus, eſti occultis, quas propter nos ibi occluſus operari dignatur. Sed quoniam oportebat ſolem iſtum diuinum foras prodire, & ſe mundo manifeſtare, vt eius meridie omnes illuſtrarentur, & inflammarentur, conuenientia ad hoc elegit loca, quæ in Scriptura ſacra etiam meridiana nuncupantur: nam Bethlem vbi Chriſtus natus eſt, & Ieruſalem, vbi prædicauit, vbi paſſus eſt, reſurrexit, aſcendit ad cœlos, & vbi Spiritus ſanctus in Diſcipulos deſcendit, ad Auſtrum & Meridiem ſita dicuntur, reſpectu reliquarum orbis partium. Vnde Abacuch Propheeta de hoc myſterio agens, dixit, Deus ab auſtro veniet, & ſanctus de monte Pharyam, ſeu de monte vmbroſo, & condenſo, vt Septuaginta vertunt; vbi D. Hieronymus, Theophylaſtus, alique doctores, per auſtrum, qui ventus eſt Meridionalis, intelligunt regionem Bethlem, quæ ſita eſt ad Auſtrum, etiam reſpectu Ieruſalem; vnde dicitur Chriſtus veniſſe, quia ibi primò apparuit, exiens ex vtero Virginis, vbi erat incluſus, quæ vocatur mons Pharam, ſeu vmbroſus, vt Theophylaſtus, & Eutyminus exponunt, quoniam ſublilmior eſt omni creatura, & diuina virtute obumbrata, vt filium Dei conciperet, iuxta illud, Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiffimi obumbrabit tibi: vt, ſcilicet, ſplendidiffimum ſolem, Deum factum hominem concipias, & parias mundo. Hunc ergo partum, hanc Chriſti manifeſtationem præcipuè deſiderabat antiqua Eccleſia, cum dicebat, Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie. Ac ſi diceret; O Domine, qui te venturum in mundum promiſiſti, indica iam, & manifeſta nobis hoc opus tuum, quod tuus eſt meridies, & quod operatus es in meridiana hac regione noſtra, vt videamus iam locum vbi cubes, & pascas, & tanti operis poſſimus eſſe inſpectores, ac participes.

Consideratur manifeſtatio Chriſti in medio duorum animalium. §. 2.

Hoc deſiderio flagrabat Abacuch Propheeta, cui ali quid huius myſterij, ſed cum obſcuritate, indicatum eſt, cum dixit, Domine, audivi auditionem tuam, & timui; Domine opus tuum in medio annorum, viſifica illud, in medio annorum notum facies; cum iratus fueris, miſericordie recordaberis, Deus ab Auſtro veniet, &c. id eſt, Domine, opus incarnationis tuæ quod promiſiſti, fac vt viuat, & impleatur; manifeſtabis autem illud in medio annorum, ſeu intra tempus ſtatutum: tunc enim venies ab auſtro, & in Bethlem manifeſtaberis, vbi naſceris, & pannis inuolutus reclinaberis in præſepio. Hoc clariſſe expreſſerunt Septuag. Interpretes, qui ſic vertunt, Domine, conſideraui opera tua, & expaui, in medio duorum animalium cognosceris. Quæ verba interpretatur Eccleſia de duobus animalibus, inter quæ Chriſtus natus iacuit in præſepio, & à paſtoribus eſt agnitus: ſic enim canit in officio Natiuitatis: O magnum myſterium & admirabile ſacramentum, vt animalia viderent

Lu. 1. v. 4.

Abacuc. 3. v. 4.

Lu. 1. v. 35.

Abacuc. 3. v. 1.

Lu. 2. v. 7.

In 1. Reſp. 2. noct.

A Dominum natum iacentem in præſepio. Et in octaua, ait, Conſideraui opera tua, & expaui, iacebat in præſepio, & fulgebatur in cælo. Eodem modo explicat D. Auguſt. alique plures doctores aptates huic expoſitioni quod dixerat Iſaias, Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepio Domini ſui; quaſi hæc fuerint animantia, in quorum medio Chriſtus Dominus iacebat. Per quæ tamen myſticè deſignantur duo populi, qui Chriſtum Dominum in præſepio agnouerunt, nempe populus Hebræus, & Gentilis, quorum vices paſtores, & Magi gerebant. Illum ſignificabat bos, quia aſuerus fuit portare iugum legis Moſaicæ: hunc aſinus, quia ſtultè immerſus eſt idololatriæ. Hæc deſiderabat antiqua Eccleſia oculis inſpicere, & ſibi iam facta indicari; ſed nos qui ex fide iam peracta credimus, magnoperè deſideremus clariffima Dei luce perfundi, vt ea contēplermur, & hoc affectu dicamus, Indica mihi vbi pascas, vbi cubes in meridie; quia niſi tu ipſe indicaueris, id cognoscere non valebimus.

Si autem vis noſſe vbi cubet, contēplare infantulum iſtum, quia Deus eſt & homo, duplicem habere cubandi locum, vtrumque; in meridie: nam qua filius Dei eſt, cubat & requieſcit in ſinu Patris, qui meritò dicitur meridies, quoniam Pater tãquam diuinus & æternus quidam ſol ab æterno generat infinitum ſplendorem gloriæ ſuæ, qui eſt Filius, & producit immenſum ardorem, qui eſt Spiritus ſanctus: de hoc ſinu deſcendit Dei Filius in terram, vt homo fieret. De quo etiam intelligitur quod dixit Abacuch, Deus ab Auſtro veniet, & ſanctus de monte Pharam; quoniam inde venire dicitur vbi antea latebat, & poſtea ſe manifeſtat. Latebat autem nobis in ſinu Patris abſconditus; & ideò dicitur venire à mōte Pharam, ſeu vmbroſo; id eſt, à monte diuinitatis, in qua eſt ſinus Patris occultiffimus nobis, qui lucem habitat inaccessibilem, quem nullus mortalium vidit, aut videre poteſt; vnde & in nebula dicitur habitare. Venit etiam ab Auſtro, qui cum Meridionalis ventus ſit, & calidus, ſymbolum eſt Spiritus ſancti, qui conceptionem Chriſti operatus eſt. Compara igitur hunc locum vbi cubat in cælo empyreo, cum eo in quo cubat in diuerſorio, & præſepio; & dicit cum Propheeta, Domine, conſideraui opera tua, & timui, expaui, & obſtupui; quia excedunt meum captum, nec ab vlla poſſunt cōprehendi creatura; tu enim qui es in cælo quaſi in medio duarum diuinarum perſonarum, origine poſterior Patre, & prior Spiritu ſancto, qui à te procedit, cubas in medio duorum animalium in præſepio; tu qui olim te manifeſtabas inter duos Seraphinos, clamantes, Sanctus, Sanctus, Sæctus Dominus Deus ſabaoth; & qui reſpreſentaris per arcam fœderis, quæ in medio erat duorum Cherubim ſplendentium velut aurum; tu, inquam, iaces in vili loco inter duo bruta, & ibi te manifeſtū præbes, vt ab omnibus dignoſcaris; quia veriſſimè ait Propheeta, In medio duorum animalium cognosceris: ibi enim cognoscitur tua immenſa charitas, & miſericordia, ibi manifeſtatur tua infinita ſapientia, bonitas, & omnipotentia, quæ pro noſtra ſalute opus tam ſtupendum perficere ſciuit, voluit, potuit. Quid ſublilmius quàm ſinus Patris: quid humilms quàm ſtabulum diuerſorij; & quæ ardentior charitas, quam ex illo in hoc deſcendere propter nos? Hic, Domine, eſt tuus meridies, in quo cubas, vt nos cubare

In 3. Reſp. 2. Noct. Orat. cōtra Iudæos 2. 13. Iſa. 1. v. 3.

Abacuc. 3. v. 4.

Iſa. 6. vt. 3. Reg. 8. v. 6.

tecum, & ardere facias: nam quanto in te ſublilmior, & pro nobis humilior, tanto nobis pretioſior es & charior.

De dupliciſ vitæ operibus, per quæ Chriſtus Dominus eſt agnitus. §. 3.

Contēplare rursus in hoc infantulo duplicem vitam, alteram Dei, alteram hominis, ſed in eodem Chriſto coniunctas, qui operibus vtramque manifeſtat. Vt Deus naſcitur ex Virgine intacta; trahit è cælo militiam cœleſtis exercitus, quæ Deo gloriæ canat, & hominibus pacem annuntiet: nouam format ſtellam, quæ ſuo illum fulgore demonſtret, & corda regum alliciat. Vt homo verò pannis inuoluitur, faſciis ligatur, ponitur in ſtabulo inter animalia, vaggit, fugit vbera, circunciditur, & ſanguinem fundit. Quis ergo hæc ſimul conſiderans, non miretur, & in ecclatim raptus, dicat, Domine, conſideraui opera tua, & expaui, in medio duorum animalium cognosceris, quod Deus es & homo, & opera Dei & hominis ſtupenda peragis.

Eufebius Cæſarienſis, ac Theophylaſtus, hæc Lib. 6. de verbata vertunt, In medio duarum vitarum cognomonſtrat. Euang. c. 15. Vide Riberram in Abacuc.

Cap. 2. de diuin. nom. D. Tho. 3. p. q. 19. art. 1. ad 1.

Mat. 2. v. 11. vitarum Dominus Ieſus eſt agnitus, quod eſſet verus Chriſtus, & Meſſias Saluator mundi, vni-genitus Dei homo factus: vnde per hæc opera eſt cognitus à paſtoribus, & adoratus à Magis. In illo enim præſepio cognouerunt eum Deum & regem; ideoque obtulerunt ei thus, & aurum: cognouerunt etiam hominem mortalem, & ideò obtulerunt myrrham. Videbant infantulum vagire, lachrymari, vbera ſugere, &c. huiuſmodi infantium propria, tamen cuncta hæc agnoſcebant theandrica, & Dei-virilia. Nam ſi externa aſpicias, nihil diſcernuntur ab aliis, quæ ceteri infantantes agunt: ſi interna verò, virilia ſunt & diuina: progrediebantur enim ab infinita ſapientia, ab ardentiffima charitate, & ex immenſa erga homines miſericordia, & compaſſione.

Vnde etiam contēplari debes in Chriſto coniunctam ſemper hanc duplicem vitam externam & internam. Externa fuit qualis depingitur Pf. 87. v. 16. à David, Pauper ſum ego, & in laboribus à iuuentute meæ: exaltatus autem humilitatus ſum, & conturbatus, in me tranſierunt ira tua, & terrores tui conturbauerunt me. Interna verò luce meridiana ſplendidior & ardentior, omnigenæ virtutis actibus præcellentiſſimis decorata; quæ tamen refulgentes

A Sanctorum operum radios foras emittebat, per quos ſe manifeſtabat: & in medio etiam harum duarum vitarum agnitus eſt Chriſtus Dominus; quia non niſi homini Deo tam perfectæ vitæ conuenire potuerunt; nimirum tam profunda humilitas in cōtumeliis, tam inuicta paciētia in tormentis, tam ardens erga perſequentes charitas, & tam larga miſericordia erga famelicos & inſirmos.

Sed hoc fuit ſingulare in Chriſto Domino, in quo omnes ſuperauit Sanctos, qui ab aurora, & luce matutina cœperunt, nec peruenerunt ad ſuum perfectum meridiem vſque ad finem vitæ; nam de omnibus illis in hac peregrinatione ſcriptum eſt, Inſorum ſemita quaſi lux ſplendens, procedit & creſcit vſque ad perfectam diem. At verò Chriſtus Dominus ſemper fuit in ſuo meridie, ſemper ab initio conceptionis habuit ſummam claritatis, & charitatis ac ſancti-moniæ perfectionem, in qua intus non potuit creſcere: foris verò manifeſtabatur radios emittens in quavis ætate ſplendidiffimos & meridianos: quia nihil ſplendidius, nihil ſublilmius eſſe potuit eo ſanctitatis gradu, quem Chriſtus Dominus pro infantili ætate oſtendit in præſepio.

Vnde intelligitur myſterium illius noui nominis quod illi impoſuit Zacharias Propheeta, aut Deus per illum, dicens, Ecce vir oriens nomen eius, & ſubter eum oriatur, & adificabit templum Domino. Quid ergo magnum eſt quod homo ſit oriens? nunquid non omnis homo oritur, & naſcitur, ſicut oritur ſol, & germinat planta? Ita quidem, ſed non omnis homo dum naſcitur, eſt vir oriens; ſed ſolus Chriſtus, qui in ipſo puncto quo oritur, iam vir eſt perfectus, plenus ſapientia, gratia, & veritate. Quod prodigium annuntiauerat Ieremias, cum dixit, Fœmina circūdabis virum. Quod ſi alij cum oriuntur, fuerint viri, vt Baptiſta, & Deipara, at hoc fuit ex priuilegio, nec fuerunt viri perfecti, ſed adhuc plurimum illis deerat, vt creſcerent in virū perfecti, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti: at ipſe Chriſtus non ex priuilegio, ſed ex vi ſuæ vniouis hypſtaticæ ſimul fuit in ortu & in meridie, ſimul oriens tanquam infantulus in corpore, & ſimul in meridie tanquam vir perfectus in ſanctitate; idque ex propria virtute, & hoc eſt quod addidit Propheeta, Et ſubter eum oriatur. Quod iuxta proprietatem verbi Hebræi ita vertit aut explicat Diuus Hieronymus, De ſubter ſe oriatur: id eſt, non indigebit alienis præſidiis, ſed ex ſeipſo propria virtute oriatur, & germinabit: non naſcetur cum corruptione, & dolore matris, nec violenter ex vtero ciectus, ſed mirabili modo ipſe per Virgineam a'uum propria virtute & ſponte oriatur, & ſe manifeſtabit cuius tanta erit potentia, vt ipſe adificet templum Domini; ipſe alios iuſtos oriri & germinare faciat, Per viſceram miſericordie ſuæ, in quibus viſitauit nos oriens ex alto: illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis ſedent, ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis.

Intuere igitur in præſepio hunc infantulum & virum perfectum, hunc qui nunc oritur, & iam eſt in meridie, hunc qui circa exteriora paulatim procedit, & proficit ætate, ſapientia, & gratia apud Deum & homines: tamen circa internam habet ſummam plenitudinem, qua nulla maior poteſt excogitari. Compatere paruulo va-

genti, & gaude ac congratulare viro perfecto mirabilia hæc operanti, & ab illo hæc duo efflagita. Primum vt semper etiam tu sis vir oriens, qui quotidie oriaris & nascaris, & terenoues ac ita viuas, ac si hodie nascereris in Christo, dicens cum Psalmista: nunc cœpi, nunc orior, viam meam ab oriente inchoo. At iungere debes secundum congruentem ascendas, donec tandem peruenias ad perfectum meridiem, ad virum perfectum, & mensurâ ætatis plenitudinis Christi: eius, scilicet, plenitudinis quæ tibi est prædefinita à Christo.

Vt hæc autem omnia assequaris, oportet te inter duas Christi commemoratas vitas, temporalem & æternam, humanam & diuinam, externam & internam, iugiter & impense versari per opera duplicis vitæ contemplatiuæ & actiuæ simul; vel meditando, contemplando, & considerando huiusmodi mysteria, iuxta modum præscriptum; vel imitando & consequendo vestigia Christi Domini in operibus virtutum, quæ propter nos operatus est, vt etiam de te dici possit: in medio duarum vitarum cognosceris, id est, cognosceris esse Christi discipulus, & fidus amicus, si inter opera vitæ actiuæ & contemplatiuæ ad Dei gloriam continuò verseris.

De pastu quem Christus præbet in ijs mysterijs. §. 4.

Hinc deducere potes quomodo cælestis iste pastor qui cubat in meridie, etiam pascat suas oves, & quem pastum tribuat huiusmodi mysteria meditantibus: hoc enim primo loco petebat sponsa dicens; *vbi pascat*; loquitur enim ad sponsum tanquam ad pastorem sibi promissum, vt eam pascat; iuxta id quod dixerat per prophetam: *Suscitabo super eas pastorem vnum qui pascat eas, seruum meum Dauid, ipse pascet eas, & ipse erit eis in pastorem.* Pastor iste fuit Christus filius Dauid, qui suscitandus dicitur, quia longè ante erat promissus, & iam iam erat manifestandus, modoque iam est manifestatus. Ipse autem simul est pastor, & pabulum, pascua, & herba virens qua pascimur, quia nos pascit seipso; & ideo factus est caro, & quia omnis caro est fœnum, positus est in præsepio, vt bos, & asinus, id est homines, qui per fidem & obedientiam abnegantes proprium iudicium, & propriam voluntatem se illi subiiciunt, pascantur & reficiantur veritatibus & virtutibus, quas per meditationem & contemplationem intuentur: nam ibi clamat exemplis, quod postea prædicaturus est verbis; postea pascet verbis salutiferæ doctrinæ, nunc pascit exemplis nouæ vitæ pro nobis assumptæ. Hæc est pabulum nostrum mentem interius reficiens, spiritum deuotione impinguans, charitate accendens, & ad sui imitationem alliciens: quasi dicat: Omnes qui laboratis & onerati estis, venite ad me, licet paruulum, venite ad præsepe meum, & ego reficiam vos: discite à me quia mitis sum, & humilis corde; considerate meam mansuetudinem, & cordis humilitatem, reliquasque virtutes quas exerceo, & ego vos illis pascam; ego dabo vobis eas in pabulum tanquam herbas virentes, quæ non marcescant, in quibus requiescatis, & delectemini magis quàm in melle & fauo.

Ezech. 34. v. 13.

Matt. 11. v. 40.

Ezech. 34. v. 14.

Sed audi secretum mysterium: nascitur Christus in Bethleem, quæ interpretatur domus panis; ad significandum, vt notat D. Gregorius, quod ille qui ibi nascebatur, erat panis viuus electorum mentes interna satietate reficiens: at in præsepio non ponitur panis qui est cibus hominum, sed herba & fœnum quod est pabulum iumentorum. Quomodo igitur hæc duo cohererent? optimè quidem; quia scriptum est, *Homines & iumenta saluabis, Domine, quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus.* Tanta est enim Dei misericordia, vt non solum saluet & reficiat iustos, sed & peccatores iumentorum moribus imbutos, tribuens singulis eam congruentem. Vnde positus in præsepio quibusdam est velut fœnum, & herba virens; quibusdam verò vt panis viuus, & frumentum electum. Peccatoribus quidem, & tyronibus ac imperfectis, est velut fœnum & herba virens, quia pascit illos mysterijs carnis mortalis, vagitus & lachrymarum infantilium, ignominiarum & dolorum, quos pro eorum peccatis perpeffus est, excitans illos ad penitentiam, & morum correctionem; quia si Deus talia agit, & patitur pro peccatis alienis, quid agere & pati oportebit pro propriis? Nam si in fœno viridi sit hoc, quid fiet in sicco? Caro Christi fœnum non est siccum, sed viride & floridum, quia est diuino Verbo coniuncta. Vnde Isaias dixit, *Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius sicut flos agri; exsiccatum est fœnum, & cecidit flos; verbum autem Domini manet in æternum.* Caro quidem à verbo Dei separata fœnum siccum est, æterno igni deputatum: at illi coniuncta viriditatem retinet, quam diuini Verbi caro ei præstabit. At verò idem Christus in præsepio panis viuus est perfectis, tribuens illis solidiorem & gloriofiorum refectioem, non solum per carnem, sed etiam per diuinitatem, vtriusque mirabilem vnionem, opera, & fructus intus illis manifestans. Quibus aptari potest parabola ouis, de qua Natham Propheta dixit ad Dauid, *Pauper nihil habebat præter ouem vnâ paruulam, quam emerat, & nutrebat, & quæ creuerat apud eum cum filiis suis, simul de pane illius comedens, & de calice illius bibens, & in sinu illius dormiens; eratque illi sicut filia.* Pauper iste Christus est, pauper factus propter nos, qui relinquens nonaginta nouem oues quas habebat in cælo, vnâ tantum habet in terra, scilicet naturam humanam, quam sanguinis sui pretio emit, quamque nutrit cum filiis suis, nimirum Angelis, tribuens ei non herbam, sed panem Angelicum; nam panem Angelorum manducauit homo: hunc autem panem in præsepio collocari voluit, vt ex eius contemplatione pascerentur electi; quibus dictum est, *Et dabit vobis Dominus panem arctum, & aquam breuiem.* Quis panis arctus, nisi infantulus Deus & homo, de quo canitur, quamque nutrit cum filiis conditus præsepia? Quæ autem aqua breuis, nisi lachrymularum quas vagiens emittit? Hæc dat nobis Dominus, vt cibemur & potemur illis, mens que nostra arctam ingrediatur viam, quæ ducit ad vitam, & amaras profundat lachrymas, quæ peccatorum maculas lauent.

Arctâ illius paupertas pastus noster est, vt eam quoquo modo possimus, imitemur: etenim, *Passer inuenit sibi domum, & turtur nidum sibi vbi ponat pullos suos.* At passer Ioseph vir cælestis, &

2. Hom. 8. in Euang.

Pf. 35. v. 8.

Isa. 40. v. 6.

2. Reg. 12. v. 3.

Lu. 15. v. 4.

Isa. 30. v. 20.

Pf. 83. v. 4.

turtur Maria Virgo castissima non inuenerunt domum, nec nidum vbi ponerent hunc pullum omni re creatâ infinitè pretiosorem, vnde compulsi sunt ponere illum in præsepio, *Quia non erat locus in diuersorio.* In diuersorio, inquam, vbi omnes diuites, magnates & ciues quicumque locum inueniunt, ibi Ioseph, Maria, & Iesus pauperes, & inopes non reperirent locum hominibus deputatum, sed iumentis, vt ex tunc impleteret illud, *Vulpes foueas habent, & aues cæli nidos, filius autem hominis non habet vbi cubet suum reclinet.* Id est, peccatores astuti, & magnates, superbi, iniusti, & etiam iusti aliquod habent proprium domicilium vbi requiescant: at filius hominis adeò est pauper & inops, vt non habeat vbi cubet suum reclinet. Sed hoc vt filius hominis est; nam vt filius Dei requiescit in sinu Patris, & cælum ac terra est domicilium eius, & omnia implet tanquam omnium Dominus. Quid quaris, o sponsa, *Vbi pascat, vbi cubet in meridie?* Ecce vt filius hominis non habet locum proprium vbi cubet, sed cubat in præsepio, quia non est ei locus in diuersorio; cum tamen vniuersus mundus sit locus eius, sed hoc ipso te pascit, te reficit, & te instruit, vt eius paupertatem sequearis, eius nuditatem amplectaris, omnia renuncians, vt omnia in ipso possideas in secula seculorum. Amen.

Lu. 1. v. 7.

Lu. 9. v. 58.

PRO EPIPHANIA DOMINI.

EXHORTATIO V.

De manifestatione Christi facta tribus Magis in Bethleem; & de triplici modo quo se Christus Dominus nobis manifestat, maxime in contemplatione.

Indica mihi, &c.

Matt. 2. v. 1.

M primum Christus Dominus natus est in Bethleem Iudæ, excitauit nouellam Ecclesiam in Oriente, quæ Gentium esset primitiæ, congregatione dico trium regum & sapientum, seu Magorum, qui videntes stellam nouo miraculo subito efformatam, à Deo intus illuminati per fidem crediderunt verum Christum Saluatorem mundi natum esse in Iudæa, quæ regio erat meridiana respectu eius in qua ipsi degebant. Quamuis autem scirent natum in meridie, ignorabant tamen qua in vrbe & loco natus esset; & ideo illum videnti & adoranti desiderio inflammati, decreuerunt ab oriente versus meridiem tendere; illaque congregatio numero parua, sed fide & dilectione magna orabat, & dicebat magis affectu, quam voce, *Indica mihi, quæ diligit anima mea, vbi pascat, vbi cubet in meridie, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum:* id est, o Domine, quem diligo & videre desidero, indica mihi locum vbi tu verus pastor in hoc mundo natus, pascis oues tuas domus Israel, propter quas missus es; & vbi cum eis cubas in meridie splendidam & iucundam tui cognitionem & dilectionem eis præstans; ne forte incidam in greges sodalium tuorum qui me errare faciunt, & à te vero pastore me auertant. Exaudiuit Dominus orationem Ecclesiæ, vt hunc ei locum ostenderet, quia ad

ipsum maxime hoc spectabat, sicut seruo suo mysticè dixerat, *Nunquid post ortum tuum præcepisti diluculo, & ostendisti aurora locum suum?* subaudi, sicut ego post ortum meum id præcepi, & ostendi. Loquitur autem (vt notat Diuus Gregorius) non de ortu à Patre ante secula, in quo non est prius & posterius, ante & post, cum sit æternus; sed de ortu temporali ex matre in Bethleem: post quem, Ecclesiæ significatæ per diluculum, & auroram quæ ex tenebris ignorantia tendit ad verum lumen fidei, præcepit vt locum quæreret, in quo plenitudinem lucis inueniret, & ipsum ei locum ostendit, vt re inuenta frueretur. Quid est (ait Diuus Gregorius) locus auroræ, nisi perfecta claritas visionis internæ, ad quem cum docta venerit de tranfactâ noctis tenebris nihil habebit? locum suum aurora considerat, quando sancta anima ad contemplandam conditoris sui speciem flagrat. Hæc Gregorius, quæ nos ad contemplationem Christi iam nati applicamus; qui Ecclesiæ illius temporis præcepit vt ipsum quæreret, & locum vbi ortus est ostendit; pastoribus quidem per Angelos dum claritas Dei circumfulsit illos, Magis verò per stellam, quæ illos excitauit, & deduxit ad locum vbi natus erat; vt hic applicare liceat quod scriptum est, *Quis suscitauit istum ab Oriente, & vocauit eum vt sequeretur serid est, ego, & non alius, suscitauit congregatiunculam illam iustorum, quæ in Oriente, erat & traxi eam, vt me quæreret, & inueniret; ac me ipsum palam manifestaui, vt mea gauderet præsentia.* Vnde non immeritò hoc festum Ecclesiæ nuncupauit *Epiphaniam*, id est, manifestationem; quia Christus Dominus mirabili quodam modo se manifestauit Gentibus, tribus vtens medijs, quibus manifestari solet: quia verò (teste Diuo Paulo) omnia manifestantur à lumine, & omne quod manifestatur lumen est: hinc fit quidquid Deus indicat de seipso, præcipuè indicare per internum lumen quo mentem illuminat, vt illud intueatur, & contempleretur, sine qua interna illustratione externa media nihil proderunt; iuxta illud Psalmistæ, *In lumine tuo vidimus lumen.* Vnde D. Chrysostomus obseruat Magos venisse ab Oriente, vnde lumen nascitur, ad denotandum initium salutis esse à fide, quæ animarum est lumen.

Iob 38. v. 18.

Lib. 29. Moral. c. 27.

Lu. 2. v. 9. Mar. 2. v. 23.

Isa. 42. v. 23.

Ad Eph. 5. v. 13.

Pf. 35. v. 10.

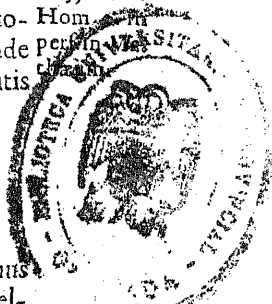
De prima manifestatione per stellam, & per æterna signa. §. 1.

Ser. 33. in Cant.

Tho. in car.

Zach. 6. v. 12.

Matt. 11. v. 27.

filium reuelare. Reuelauit autem Magis primò quidem per stellam, nam eo die quo Christus natus est in Betlehem, subito apparuit in Oriente stella de nouo efformata, cæteris altris splendidior; nam cum reliqua obscurarentur à sole, ipsa maxime splendebat etiam in ipso meridie. Repræsentabat autem tum sublimioris ordinis stellam Christum regem ortum esse; tum verò mirabiles effectus, ac lumen & splendorem internum, quem ipse Christus per illam externam stellam infundebat; nam parum prodesset oculis corporeis illam intueri, nisi Deus illustraret oculos mentis, vt id quod significabat, perspicerent; sed, vt inquit D. Leo Papa, dedit aspicientibus intellectum qui præstitit signum, & quod fecit intelligi, fecit inquiri, & se in inueniendum dicens: Secundum incarnationis mysterium Christus est stella, sua igitur luce seipsum signat. Quod autem sit stella, prænuñtiauerat Balaam Propheta, dicens: Orietur stella ex Iacob, & consurgit virga de Iacob. Sed Balaam, vt humilior Propheta, humanam tetigit generationem Christi ex genere Iacob, & natiuitatem eius vt homo est in Istaël; at Christus Dominus sublimius hoc ipsum explicat, cum ait, Ego sum radix & genus Dauid, stella splendida & matutina: id est, non solum homo & stella orta ex Iacob, & ex genere Dauid, & vnde ipsi genus deducunt, & vitam, ac omnia sua accipiunt. Sum autem stella splendida & matutina; id est, lucifer ortus in mundo, vt ab eo tenebras omnes depellam. Quod eleganter explicat D. Gregorius, interpretans de Christo nato quod dictum est ad Iob, Numquid produces luciferum in tempore suo? id est, facies quod Christus mundi lucifer oriatur in tempore à me statuto? Christus (inquit) natus ex Virgine veluti lucifer inter tenebras noctis apparuit, quia fugata obscuritate peccati, æternū nobis mane nuntiavit. Bene ergo Christus lucifer dicitur, quia lucifer solem indicat: ita Christus, vt homo, solem suæ diuinitatis mundo aduexit, & per assumptionem carnis noctem peccati fugauit. Vnde psalmus 21. qui totus de Christo est, inscribitur Propheta: susceptione, vel assumptione matutina, seu pro cæna huius Psa.

Stella igitur infinite splendida Christus, per stellam visibilem se primò Magis manifestauit, quia primus se manifestandi modus est per externa & sensibilia signa, quæ in ipsius Creatoris notitiam deducant; vnde quælibet huius mundi creatura quasi stella est, quæ nos excitat ad cognoscendum, inquirendumque Creatorem; ad quæ etiam reducimus alia externa signa, quibus ad Dei memoriam excitamur, vt sunt libri pij, Sanctorum imagines, aut exempla, & cætera huiusmodi. Elegit tamen sapientissimus Deus ea quæ vniciue sunt accommodata iuxta eius propensionem, ac ordinariam occupationem. Et

quia Magi (vt obseruat Diuus Leo) spectandum siderum arte pollebant, illique vacabant, hac arte voluit illos Deus sibi capere, ostendens nouam stellam curiosis Astrologis, quæ nouum regem natum indicaret. Nam si diabolus, vt dicit idem Pontifex, omnium discutit consuetudines, omnium ventilat curas, omnium scrutatur affectus, & ibi quærit causas nocendi, vbi quempiam viderit studiosus occupari: quanto magis Christus Dominus vbi quæpiam videt studiosus occupari; ibi causam quæret illum illuminandi, & trahendi ad se, vt ita facilius, ac suauius sequatur ipsum? Sicut ergo discipulos piscatorie arti deditos, vocauit dicens, Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum; ita Magos astrologia vacantes, per aspectum stellæ ad seipsum traxit. Audierant forte ex traditione, aut legerant varicinium Balaam, Orietur stella ex Iacob, & visa illa stella, vt notat Diuus Hieronymus, recordati sunt illius, vt stellam viam ex Iacob ortam inquirerent; nam multoties diuina providentia disponit, vt signa externa quæ intuemur, in memoriam reducant, quæ audieramus, aut legeramus, vt eis tempore opportuno proficere inchoemus.

De secundâ manifestatione per legis doctores, & Scripturas, §. 2.

Sed quia consuevit Dominus paulatim indicare quæ scire cupimus, sicut cæco cuidam imponens manus super oculos eius, restituit visum imperfectum, vt homines videret quasi arbores ambulantes, sed iterum manus imponens cepit videre clarè omnia: ita Magis per stellam solum indicauit Christum natum in Iudæa, non tamen in qua Iudæa ciuitate natus esset, vt locus daretur secundo signo quo res nobis clarius manifestat. Pergebant igitur Magi, stella duce, versus meridiem; sed dum essent propè Ierusalem, subito disparuit. Putantes autem (vt inquit Diuus Leo) humano sensu, an fortè in regia ciuitate natus esset rex, quem quærebant, ingredientes in illam, dicebant, Vbi est qui natus est rex Iudæorum? vidimus enim stellam eius in Oriente, & venimus adorare eum. Ac si dicerent; indicate nobis, vbi rex & pastor vester regat, pascat, & cubet in hac vestra meridie; quoniam venimus cum muneribus adorare illum. Sed dum verum sponsum & pastorem quærent, vagari ferè ignorantes cepissent post falsos eius sodales, nisi diuina providentia illis succurrisset: an non fictus Christi sodalis Herodes, qui ostenso loco Christi nati dolosè dixit, Ite, & interrogate diligenter de puero, & cum innocentiis, renunciate mihi, vt ego veniens adorem eum: & tamen volebat occidere illum. Nonne falsi Christi sodales Scribæ, qui nuntiantes locum vbi Messias nasciturus erat, ita illum contempserunt, vt noluerint ire ad quarendum, & adorandum eum? Imò Dei consilio factum est ne irent; nam fortè scandalizarentur videntes in præsepio tanta oppressum inopia, quem diuitem & præpotentem regem expectabant. At verò, etsi iniqui, quia tamen super cathedram Moysi legitime sedebant, & veras continebant Scripturas verum locum natiuitatis Messie indicauerunt, dicentes esse Betlehem, sic enim dictum est per Prophetam, Et tu Betlehem terra Iuda, nequaquam minima es in

principibus Iuda, ex te enim exiet dux qui regat populum meum Israel, sed non caret mysterio quod versio quam sequitur Euangelista pugitare videtur cum ea quæ habetur apud Micheam: cuius hæc sunt verba: Et tu Betlehem Ephrata paruulus es in millibus Iuda. Ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel. Et egressus eius ab initio, à diebus æternitatis eius. Nonne pugnant hæc duo, paruula es, & nequaquam minima es? Minimè, quia diuersis respectibus referuntur. Nam Propheta considerato murorum ambitu vocat eam paruulam coram oculis hominum, Euangelista vero attendens ad Christum ibi natum, vocat eam non minimam sed maximam, quod denotat particulam enim, quæ causam magnitudinis reddit ex eo quod ibi natus sit dominator, qui simul est æternus Deus. Hoc autem consulto ordinauit diuinus spiritus, vt intelligamus Christum paruulum simul esse, & maximum. Paruulus est secundum viliam quæ pro nobis assumpsit, siquidem de se ait. Ego sum vermis & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis. Maximus vero quia Deus infinitus, cuius magnitudinis non est finis. Vnde factum est quod præsepe, panni, quibus inuoluitur, paupertas, & crux Christi etiam minima sunt, & maxima: illud in oculis mundi, hoc in oculis Dei, ex eo quod à Christo Domino sunt assumpta. Vnde quod ex se obscurum erat sicut nox, propter coniunctionem ad Christum, factum est splendidum sicut meridies. Ad quod etiam significandum Christus natus est media nocte, vt canit Ecclesia, dum nox suo cursu medium iter perageret, & tamen in regione Betlehẽ vbi erant pastores fuit lux sicut meridies: quia claritas Dei circumfulsit illos: & populus qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam, & iterum orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erunt sicut meridies. Quare ad hæc attendens sponsa scire desiderat, Vbi cubet in meridie: quia paruulus ille locus, & cuncta vilia sui sponsi splendidiora sibi erant luce meridiana. Indicarunt igitur legis doctores magis locum, quem nosse desiderabant: vt sciamus ita dicendum esse Deo, Indica mihi vbi pascas: quod tamen recurramus etiam ad Ecclesiæ magistros, & doctores; per quos Deus loquitur, & indicat nobis quæ nos facere oporteat. Sicut Saulo noluit Christus per seipsum indicare quid illum oporteret facere, sed misit illum ad Ananiam, qui erat in ciuitate Damasci, vt illum doceret. Quod valdè obseruat Diuus Augustinus, & Cassianus, ne quispiam superbia elatus, velit à solo Deo edoceri contemnens ab hominibus instrui contra id, quod dixerat Moyses: Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi, maiores tuos & dicent tibi. Nec contemnendi sunt magistri eò quod mali sint, quia etiam per illos loquitur Deus, & de illis iniunctum est, Quicumque dixerint vobis facite. Diuina enim providentia fiet vt vera respondeant sicut scribæ responderunt. Sed quod magis mirandum est, ipse Herodes tyrannus & hostis Christi, etsi doloso animo, inuitus seruiuit Christo, dum concilium Sacerdotum & Scribarum coëgit, & ab illis sciscitatus est, vbi Christus nasceretur: quod alioqui Scribæ magis indicare non auderent, quoniam vt ait Salomon, Strulus seruiet sapienti, & tyrannus sanctis regibus seruiit, vt Christum quærent, & inuenirent.

Hac ergo scientia magi instruendi è Hierosolymis exiere, moxque eorum obedientiam approbavit, & remuneravit Dominus, dum iterum apparuit eis, quæ se occultauerat stella, præcedens illos tanquam dux itineris, Vsq̃ dum veniens staret vbi erat puer: Credibile autem est quod dum stetit supra diuersorium radios fulgentes emisit, quibus illum esse locum indicaret. Ac si diceret. Intrate in domum istam, & ibi inuenietis quem quæritis: vbi valdè ponderandum est discrimen inter Iudæorum doctores, & stellam quod illi ostenderunt quidem verum locum vbi Christus natus est, sed immoti Ierosolymis permanferunt. Repræsentant enim iniquos pastores, & magistros qui vera docent & non faciunt, nec exemplo subditos præeunt, at stella in oriente ortans non solum ostendit regem natum, sed antecedebat etiam toto itinere vsque dum venit ad locum vbi Rex natus erat. Dei enim vocatio perfecta est, cuius gratia nos præcedit, comitatur, & sequitur. Quemadmodum de Hebraeis in deserto scriptum est, quod Dominus precedebat eos ad ostendendam viam per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis, vt dux esset itineris, vtroque tempore. Idem autem Christus, qui per stellam significatur, vt diximus, etiam repræsentabatur per ignem, vt Deus erat, & per nubem vt homo, & vtroque modo præt nobis auxilio, & exemplo, indicatque veros doctores ab ipso instructos, qui magni vocantur in regno caelorum, quia docent, & faciunt, quorum doctrina & vita subditos ac discipulos præcedit, ostendens illis viam per quam progrediantur. Hinc constat aliud discrimen inter Herodem & Magos, nam licet vtrisque Scribæ, & Sacerdotes locum indicauerint, vbi natus est Rex, tamen Herodes Scribarum sectatus pigritiam, & cordis frigiditatem, mansit cum illis in Ierusalem, nec ad quarendum Regem egressus est, nam qualis magister talis solet esse discipulus, nisi à potentiori Dei gratia præueniatur, Magi autem quasi audiissent sententiam illam, Super cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisei, quicumque dixerint vobis facite; secundum vero opera eorum nolite facere: approbarunt eorum responsum, sed reprobarunt ignauiam, & sequentes meliorem ducem, qui præibat, nempe stellam, ad Christum peruenierunt. Fœlices oues quæ bonum sortitæ sunt pastorem qui ante eas vadit, & oues eum sequuntur. Et quis melior pastor, quam Christus, qui electos suos præcedit, tam die, quam nocte, tam in prosperis, quam in aduersis? In prosperis quidem, quasi columna nubis, roborans eos, & protegens ne sol prosperitatis humanæ eos absumat, & in fumum vanitatis resoluat. In aduersis autem tanquam columna ignis confirmans, illuminans, & inflammans, ne obscura, & frigida aduersitatis nox eos in pusillanimitatem spiritus, & in desperationem deiciat. Præterea, tanquam inuicta columna nubis tuetur eos ab ardore, & æstu meridiano tyrannorum & regum, cum manifestè persequuntur illos: tanquam columna vero ignis illustrat in nocte, ne decipiantur per ignorantiam aut astutiam falsorum sodalium, qui in tenebris ambulant, & animum occultant, vt innocentes seducant. Et vtroque modo Deus Magos protexit, ne ab

Ser. 1. de Epiph. Lib. 2. in Luc. c. 2. Num. 24. v. 17. Apoc. 22. v. 16. Iob 38. v. 32. Lib. 29. Mor c. 17. Vnde Titelmanum in anno. s. per titulum huius Psa.

Apud D. Bonau. 1. phareta c. 4. Mat. 4. v. 19. Mat. 8. v. 24. Serm. 7. de Epiph. Mat. 23. v. 2. Mat. 2. v. 5.

Michea 5. v. 2. Psal. 21. v. 7. Lucæ 2. v. 9. Ijai 9. v. 2. Ijai 8. v. 10. Aët. 9. v. 4. & 7. Lib. 1. de doct. Christi in prologo & lib. 2. qq. Euang. c. 47. Collat. 2. c. 1. Deut. 37. v. 7. Mat. 23. v. 1. Prou. 17. v. 9.

Matth. 23. v. 3. Exod. 13. v. 21. Matth. 5. v. 19. Ioan. 10. v. 4. Exod. 33. v. 21.

rode rege, sauo tyranno, & callida vulpe læ- A derentur.

De manifestatione Christi facta Magis per seipsum. §. 3.

VENERUNT igitur Magi ad locum, quem stella indicabat eis, Et intrantes domum in- uenerunt puerum cum Maria matre eius. En tertius modus quo Deus se nobis manifestat per seipsum. Quis rogo indicauit Magis illum puerum, qui erat in diuersorio, & iacebat in præsepio, vel in vlnis erat matris, esse verum Christum, Iudæorum Regem, & Saluatorem mundi? Profecto puer ipse, cuius facies fulsit tunc sicut merides, radios diuinitatis emittens, quibus illuminati agnouerunt illum esse quem querebant. Tantaque fuit diuini luminis abundantia, vt diuersorium videretur illis cœlum, præsepe sicut thronus saphyrinus, panni sicut cœlestis amictus; Maria & Ioseph sicut duo Cherubim aut Seraphim, Domino gloria assistentes, Vnde procedentes adorauerunt eum, & apertis thesauris suis obtulerunt ei munerera, aurum, thus, & myrrham. Ecce modum quo pastor iste, etsi paruulus, cœpit pascere illos; nam scriptum est, Et puer paruulus inmanit eos. Ex tribus muneribus oblati deducimus triplicem illis in ipso ingressu tribuisse pastum, & simul dum cubaret in præsepio, cubasse in cordibus eorum per insignem fidem charitate radicatum, quam operibus protectantes obtulerunt ei tria mystica munera, aurum tanquam summo Deo, & Regi potentissimo: myrrham tanquam homini passibili, & mortali; thus verò tanquam summo Sacerdoti, seipsum pro redemptione hominum in odorem suauitatis oblaturo. Vnde lux stellæ conuersa est illis in lucem meridiei, & fides quæ in Oriente erat velut aurora, in Berlehem processit & creuit vsque ad perfectum diem, obtinueruntque plenè quod petierant, Indica mihi vbi pascas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum. Suaserat illis fictus Christi sodalis, vt reuerterentur ad ipsum, cogitabant de reditu; instabat periculum vagandi post Christi hostes, Sed admoniti sunt in somnis, ne redirent ad Herodem, & per aliam viam reuersi sunt in regionem suam.

Hinc autem discere potes tertium nobiliorremque modum quo Deus se nobis manifestat pascentem, & cubantem in meridie: ipse per se hanc efficiens manifestationem, quod multis modis contingit, sub variis figuris in imaginatione efformatis: aliis verò intellectuali visione, & perfecta contemplatione ad modum quo se manifestat Angelis, sicut cum Paulus raptus est vsque ad tertium cœlum. Nobis autem paruulis & imperfectis indicat seipsum quibusdam illustrationibus instar fulgurum coruscantium, quæ nobis eius indicant præsentiam,

Mat. 2. v. 11.

Apoc. 2. v. 16.

Isa. 11. v. 6.

Ita Ecclesia in r. Resp. Epiphaniæ.

& per mirabiles effectus quos experimur, illum adesse, munusque pascentis exercere dignoscimus.

Quare semper orandus est instanter, vt indicet nobis vbi pascas, & cubet in meridie: sed cum oratione iungenda est diligens & fortis ipsius inquisitio; quia simul scriptum est, Petite, & accipietis, querite, & inuenietis. Et quoniam plurimi sunt hostes tum publici, tum occulti, qui quærentes insectantur, quos tamen oportet viriliter, & prudenter deuincere, instar Magorum, quorum fuit stupenda fortitudo, & inuicta constantia, dum aut sunt regiam ciuitatem ingredi, & à tyranno de nouo rege nato sciscitari, nec tamen destiterunt donec quod desiderabant adepti sunt. Audiuius quondam desiderium Dauidis dicentis, O si quis mihi daret potum aque de cisterna, quæ est in Berlehem iuxta portam? Erat autem tunc ibi statio Philistinorum, tres autem viri fortes & robustissimi irruentes per castra hauserunt aquas de cisterna Berlehem, & adduxerunt eam ad Dauid, qui noluit eam bibere, sed libauit eam Domino. Gerebat Dauid in hoc facto typum antiquæ Ecclesiæ, præscientis Christum nasciturum in Berlehem, in diuersorio iuxta portam ciuitatis, quod sub noua metaphora vocat cisternam; quia continebat eum qui est fons aquæ viuæ, puteus aquarum viuentium, in quo sunt reconditi omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei. Desiderabat igitur indicari sibi aduentum & natiuitatem ipsius, & bibere aquam sapientiæ salutaris, quæ est cognitio ipsius Christi, vnde nostra salus processit. Tres autem Magi, tanquam tres viri fortes & strenui, à Spiritu Dei præmoti & adiuti, rumpentes castra hostium, & superantes magnas & arduas difficultates peruenerunt ad Berlehem, vbi hauserunt cum gaudio aquas de fontibus Saluatoris, quia viderunt illum natum, & instructi sunt de his quæ ad eius diuinam & humanam naturam spectabant. Hanc autem aquam secum adducen- tes, & hanc scientiam ex præsepio reportantes, reuersi sunt in regionem suam. At Ecclesia Iudæorum, quæ erat Ierosolymis, noluit bibere aquam, sed fudit illam, quia noluit credere verum Christum esse natum, & eum, qui natus erat, persecuta est; vt deducit Diuus Hieronymus ex illis verbis, Desuncti sunt qui querebant animam pueri. Voluit ergo eum occidere sicut occidit innocentes infantes, libans eos Domino, & offerens sacrificium; nam putabat se obsequium, præstare Deo. Nos autem qui Christum natum credimus, magna animi constantia quæramus illum, de eiusque fontibus cum gaudio aquas gratiarum hauriamus; maxime autem aquam sapientiæ salutis, qua agnoscamus vbi pascas & cubas in meridie, vt ex eius pastu refectioem spiritus capientes, vitam æternam consequamur. Amen.

Mat. 7. v. 7.

2. Reg. 23. v. 15.

Lu. 2. v. 18.

Mat. 2. v. 20.

EXHORTATIO VI.

De contemplatione Christi, cum in templo inuentus est sedens in medio doctorum: de ardentissimo amore, quo Deipara eum diligebat, & querebat.

Indica mihi quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie.

AM ad mysteria gesta in Ierusalem, quæ his verbis etiam comprehenduntur, accedamus. Quorum primum est: cum puer Iesus esset iam annorum duodecim, ascendens in templum cum parentibus, ipsis nescientibus remansit in Ierusalem. Mater autem eius vehementer dolens, & illum inuenire desiderans, orabat intra se dicens: Indica mihi quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum.

Lucæ 2. v. 41.

§. I.

QVIBVS verbis, vt Deiparæ attributis, primo denotatur purissimus, & ardentissimus amor eius erga filium, dum eum inuocat sub illo nomine: Quem diligit anima mea. Habuit autem hic amor quatuor præclara insignia, quibus omnium Sanctorum amorem longè antecellit. Reliqui enim Sancti diligunt Deum, vt filij patrem: at Deipara vltra hoc diligit etiam illum, sicut mater diligit vnicum filium suum. Amor autem parentum erga filios (vt docuit Aristoteles, & probat D. Thomas) vehementior est quam amor filiorum erga parentes: hi enim respiciunt filios tanquam aliquid sui. Vnde Dauid ad declarandam magnitudinem sui amoris erga amicum suum Ionatham, dixit: Sicut mater vnicum amat filium suum, ita ego te diligebam. Quanto ergo vehementius beatissima Virgo diligeret talem filium, cuius ipsa mater erat ab ipsomet gratis prælecta & ad hanc pœnè infinità euecta dignitatem, vt esset illius mater, cuius Deus est pater? Sicut ergo pater æternus infinitè diligit vnigenitum suum, ita Deipara incomparabiliter plusquam omnes Sancti diligit Christum filium à se genitum. Et quid mirum (inquit D. Bonauentura) quod præ omnibus diligat, quæ præ omnibus est dilecta? Addit autem Diuus Anselmus, quod cum virgo sola fuerit genitrix Christi sine patre terreno, in illa coniunctus est amor matris simul, & patris erga filium, propter quod vehementius, quam alia matres, illum diligebat. Cui accedit quod ex parte ipsius filij innumeræ, & excellentissimæ occurrebant rationes, quæ hunc amorem excitabant, & augebant, quas probè nouerat mater sapientissima, & ad ardentissimum amorem præstadium se attritam existimabat. O beatissima feminarum (ait Anselmus) in quam fluxit tam copiosa, & supereminens gratia omnium gratiarum! quid

In speculo Mariæ 16. lib. de excell. Virg. c. 4.

Vbi supra.

animi quæso gerebas ad eum, qui tibi hæc magna fecit? certè quo nullus maior inter puras creaturas potuit inueniri.

Etsi autem amor iste fuerit matris ad filium, nihil carnale fuit in illo, sed totus erat spiritualis, & purus, & ideo non ait quem diligo, Sed quem diligit anima mea, quia mens & spiritus meus pure, & plenè tendit ad te. In quo beata Virgo etiam superexcedit reliquos Sanctos, qui non ita pure dilexerunt Deum, quin aliquando diligerent aliquid præter ipsum, & quod non esset secundum ipsum, cum constet eos sæpius peccasse saltem venialiter: at Deipara ita pure Deum amabat, vt nihil vnquam dilexerit præter Deum, & quod non esset secundum Deum, & propter ipsum. Et vt docet D. Bernardinus Senensis, nihil vnquam elegit, nisi quod ei sapientia diuina demonstrabat: tantumque semper dilexit Deum, quantum ad se diligendum existimauit. Deinde quod ait Diuus Paulus, In carne ambulantes non secundum carnem militamus, & spiritu viuimus, &c. nulli purius quam Deiparæ congruit, quæ ita viuebat in carne, ac si spiritus esset purus, & anima corpore exuta: vnde his vocibus delectabatur dicens: Magnificat anima mea Dominum, & exultauit spiritus meus in Deo salutari meo. Ita nunc dicit: indica mihi quem diligit anima mea, quia anima eius agglutinata erat animæ filij sui, & vnus spiritus cum illa effecta. His accedit tertium huius dilectionis insigne, quod continua erat & iugis, ideoque non ait: quem dilexit anima mea, sed Quem diligit anima mea. Id est nunc, semper, & perpetuo actu diligit. Nam quando erat in vigilia ex speciali Dei priuilegio semper illi intenta eum amabat, nec ab amore vnquam cessabat. Cum enim perfectum haberet dominium suorum actuum, nunquam operabatur nisi plenè deliberans, & ex Dei amore cuncta disponens: vt singulariter impleuerit illud Apostoli, Omnia vestra in charitate fiant. Imo multi graues doctores affirmant etiam dormiendo à contemplatione & amore Dei non cessasse, aptantes ei quod dicitur in hoc Cantico: Ego dormio & cor meum vigilat. Idque testari videtur Diuus Ambrosius, dum laudes Virginis canens ait: Dormire non prius cupiditas, quam necessitas fuit, & tamen cum quiesceret corpus, vigilaret animus, nec dubium quin sæpius sicut Patriarcha Iacob dormiens diuina viderit mysteria, & cor erga Dei amorem semper vigilabat.

Tandem B. Virgo diligebat Christum summa intentione, & conatu, quo poterat secundum omnem efficaciam gratiæ & charitatis quam habebat. Nunquã enim operabatur tepidè & remisse, sed iuxta omnes suas vires diligens Deum, eo modo quo in præcepto dilectionis viatoribus perfectis præscribitur, scilicet ex toto corde, ex tota anima, ex tota mète, & ex omnibus viribus suis, & totum hoc cõplectitur vox ista, Quem diligit anima mea. Sumitur enim hic anima pro parte præcipua hominis, quæ cor, appetitus, mentem, & vires omnes cõprehendit, de quibus Dauid: Benedic anima mea Domino, & omnia que intra me sunt nomini sancto eius. Vnde fit amorem Virginis intèssimum fuisse, tantoque excessisse amorem aliorum Sanctorum, quanto Sol in claritate excedit stellas, & mare riuiolos in immensitate aquarum.

Serm. 51. de Concept. c. 3.

2. Cor. 10. v. 3.

1. Cor. 16. v. 24.

Vide Suarez tom. 2. in 3. p. q. 17. disp. 18. sect. 2.

Cant. 5. v. 2.

Lib. 1. de virginibus.

Psal. 102. v. 1.

§. 2.

CUM igitur tam ingens esset amor Virginis erga filium, non potuit non esse maximus dolor de absentia illius nesciens ubi esset, ut constat ex illo: Pater tuus, & ego dolentes querebamus te. Quia cum maximo dolore perditur, quod cum magno amore possidetur, potissimum si in hostium potestatem deuenisse timeatur. Et quia meridie etiam significari diximus actum tribulationis vehementer prementis, hac oppressa Virgo beata, & vmbra refrigerij desiderans: dicebat, Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum. Ac si diceret, o fili dilectissime ubi te quaram? ubi inueniam? ubi cubas in meridie huius tribulationis, quae me vrit? ubi cubas in Ierusalem, quo ascendisti ad cultum patris tui? Vagata sum quarens te inter cognatos, & notos, & non inueni: ne incipiam vagari quarens te inter hostes & fictos sodales. Aptè autè obseruat Origenes, quod nec cognati, & noti potuerunt indicare Virgini, ubi Christus esset, ad significandum humanam cognitionem per se solam non posse Christum indicare. Diuini enim luminis hoc est, iuxta illud, Caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in calis est. Et praeterea quia res est solliciti plena timoris amor, timebat prudentissima Virgo, ne in manus hostium Christus paruulus decideret, à quibus vexationes pateretur: aut fortè quia sapientissima erat, suspicabatur filium magna aliqua de causa se occultasse, ut aliquid magnum, & Deo dignum efficeret, & ideo non petit. Indica mihi, ubi es, sed ubi pascas, & cubes in meridie: quia certo scio hanc mansionem ideo factam, ut aliquid spiritualis pastus aliis prestes. Vnde cum filij munus, & mores probe nosset, via recta tendit in templum, ubi post triduum inuenit illum sedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem eos. Stupebant autem omnes qui eum audiebant super prudentia, & responsis eius.

Et quid hoc est nisi pascere & cubare in meridie? Pascere autem hoc loco potest significare (ut iam diximus) actum pascendi gregem, & actum pascendi se ipsum, quo modo grex pascit herbam. Vtrumque exercebat hic Christus Dominus, etenim interrogabat, & audiebat doctores, ut pasceret ab illis, tanquam humilis discipulus, qui edoceri cupit à magistris. At vero agens personam discipuli, etiam tanquam diuinus pastor, & magister pascere & docebat ipsos doctores, indicabatque illis seipsum, verique Messiae aduentum, tanta animi modestia, & sapientia, quod doctores non tantum admirabantur, sed stupebant; considerantes in tam tenera aetate, tam eximiam splendescere prudentiam, tam profundam intelligentiam scripturarum, & sapientiam magis diuinam, quam humanam. Vnde cum sedere fecerunt inter seipsum, & hoc est quod dicit sponsa, Ubi cubes in meridie, cubare enim animi quiescentis est. Christus autem cubauit in medio doctorum, & in meridie, quia radios summæ sapientiae luce meridiana clariore, & ardentiores emittebat, quibus illorum mentes illuminabat, & accendebat, ut quæ de aduen-

tu Messiae scripta erant, intelligerent, & desiderarent. Tuncque impletum est de puerulo isto quod scriptum est, Puer paruulus minabit eos. Sed quoniam puer erat, seruauit humilem docendi & pascendi modum, dum in interrogatione ostendebat modestam humilitatem, & per illam praestabat docendi ministerium. Interrogabat (inquit Origenes) magistros, non ut aliquid disceret, sed ut interrogans erudiret. Ex vno quippe doctrinae fonte manat, & interrogare, & respondere sapienter, & eiusdem scientiae est scire quid interroges, & quid respondeas. Ait tamen quod Christus Dominus magis instruebat responsis, quæ praestabat ad ea quæ ipsi doctores querebant, & de quibus stupebant. Et quomodo non stupebant intuentes in aurora meridii, & in puero immensam sapientiam? Vidisti modum, quo Christus puer pauit doctores, attende quomodo pascat te ipsum insigni modestia, & humilitatis exemplo. Nam cum plenus esset omni sapientia, & omnium magistrorum dignissimus esset magister, & doctor, voluit tamen puerili aetate se accommodare, & inter doctores, non magistri, sed discipuli personam agere ad nostram superbiam reprimendam. Nam ut notauit idem Doctor: quia paruulus erat, inuenitur in medio doctorum, non eos docens, sed interrogans, & hoc pro aetatis officio, ut nos doceret pueris, quantumvis sapientes & eruditi sint, conuenire potius quod audiant magistros, quam docere desiderent, & se vana ostentatione non iactent. Sed melius id confirmat Diuus Gregorius sic dicens: ut non auderent homines in huius aetate praedicare, ille anno duodecimo aetatis suae interrogare homines est dignatus in terra, qui per diuinitatem suam semper Angelos docet in caelo. Quod Moyses allegoriae mysterio admonet dicens: Non arabis in primogenito bouis. Quia cum prima sunt adolefcentiae nostrae tempora, nobis adhuc à praedicatione cessandum est, ut vomer linguae nostrae profcindere non audeat terram cordis alieni.

Vltra hoc etiam suo nos Christus pascit exemplo, ut nemo quantumvis sibi sapiens videatur, verecundetur, & dedignetur interrogare quæ minus percipit, & discere ab aliis quæ ignorat: quia qui superbe erubescit esse discipulus hominis, dum seipsum docere praesumit, fiet magister erroris. Si Christus interrogat quæ scit, cur ita superbis ut nolis interrogare quæ nescis? Merito ergo D. Clemens hoc decretum tradit dicens: Nullus Episcopus propter opprobrium senectutis, vel nobilitatem generis à paruulis, vel minimis eruditus, si quid fortè est vtilitatis, aut salutis, inquirere negligat. Vnde humilis Augustinus Auxilio Episcopo scribens, ait: En, adsum senex à iuvene coepiscopo, & Episcopus tot annorum à collega nondum anniculo paratus sum discere.

§. 3.

SE D iam videamus quomodo pascit parentes, & in illis nosmetipsos, inuenit mater, quem diligebat anima eius pascentem, & cubantem inter doctores in templo, ait illi, Fili quid fecisti nobis sic? Id est, quam ob causam nobis inconsultis hic remansisti, nosque permisisse errare, te quaerendo, cum sis filius meus, & te maxime

Lucæ 2. v. 42.

Hom. 19. in Lucam.

Math. 16. v. 17.

Lucæ 2. v. 46.

Isa. 12. v. 6.

Hom. 19. in Luc.

Eadem hom. 19.

p. Past. admonitione 26. & hom. 2. in Ezech. Deut. 15 v. 19.

Epist. 3. habetur D. 38. c. ultimo. Epist. 75. habetur 24 q. 1. si habet.

Isa. 14. v. 12. Zach. 13. v. 6.

Marth. 27. v. 46. Iob. 10. v. 2.

Iob. 6. v. 20.

Lucæ 2. v. 10.

diligamus, ac nos diligas? Cur mihi non indicasti ubi pascebas, & cubabas in meridie, ne vagarer quarens te inter sodales? Huiusmodi autem interrogatione, aut procedere potest ex quadam admiratione eius quod Christus fecit: sicut est illa: Quomodo cecidisti lucifer qui mane oriebaris? & illa: Quid sunt plaga ista in medio manuum tuarum? aut ex pia quadam querimonia ab affectu materno procedente quod illam reliquerit, ex quo magno cruciati, sollicitudine, ac labore vexata est. Quo sensu Diuus Hieronymus explicat illud verbum Christi Domini: Deus meus, ut quid me dereliquisti? & illud Iob: Indica mihi cur me ita indicies?

Respondit autem Dominus, Quid est quod me quarebatis? nesciebatis quod in eis quæ patris mei sunt, oportet me esse? Ac si diceret: quarens à me cur fecisti nobis sic? Ecce cur feci, quia in iis quæ patris mei sunt oportet me esse: quia obedire oportet Deo, magis quam hominibus: quia cibus meus est, ut faciam voluntatem eius qui misit me, & perficiam opus eius: quia zelus domus Dei comedit me, & illam à tenebris purgare & illustrare volui: quia propter hominum salutem missus sum, & in illa procuranda occupari me oportet: quia etsi vobis inferior sum, & subditus, ut homo, tamen superior sum ut Deus, & in eis quæ Dei sunt præcipue oportet me esse. Dicitis: Indica mihi ubi pascas, ubi cubes in meridie. En in iis quæ patris mei sunt pascas & cubo, & hic est meus merities, voluntas eius, pascua mea est, cubitus meus, suprema mea requies & gloria, propter hanc vos reliqui, & in templo mansi: in iis quæ sunt iuxta voluntatem Dei, debetis me quarens, & ibi me inuenietis, ibi vos pascam, & requiescere faciam: hac voluntate vos pascimini, in hac cubate, hic vester sit merities, quia nihil est amabilius, nihil splendidius, & nihil fragrantius, quam Dei facere voluntatem, & illam opere in omnibus implere.

En pabulum dulcissimum, & saluberrimum, quod praestat tibi paruulus iste pastor, ut nimirum semper in iis quæ Dei sunt, vel contemplandis, vel operandis, occuperis, ea quæ Dei sunt sapias, loquaris, & exequaris, ne sis sollicitus, & turbatus erga plurima, quia hoc vnum est tibi necessarium, ut in eis quæ Dei sunt iugiter verseris, eius voluntatem perfecte exequi cupiens, per quam ad meridiem perfectionis celeriter ascendes. Quod si in meridie fueris arboris & tribulationis, ibique te à Deo derelictum sentias, hoc tibi solatium sit, quod in iis quæ patris tui sunt prout oportet, tunc existis: ea enim pateris, quæ ipse te vult pati: & hæc vnica sit tibi consolatio, sicut sancto Iob, quod non contradicac sermonibus sancti, sed eius te subiicias beneplacito, ac sanctissimæ voluntati. Vnde sicut audito hoc responso cessauit dolor, & luctus Deiparæ, diuinam in filio venerans naturam, & amplectens voluntatem, ita à te omnis recedat querela, mæstitia & planctus, hoc solo gaudens quod in iis quæ patris celestis sunt, oportet te Christum quarens, & ibi poteris inuenire, ubi etiam te oportet perpetuo esse.

Sed quid est quod subdit Euangelista? Ipsi non intellexerunt verbum quod locutus est ad eos. Si non intellexerunt verbum, quomodo pasci sunt illo? Phrasia est scripture, quod vni continet de pluri-

bus in genere affirmare, sicut dicit blasphemasse latrones pendentes cum Christo in cruce, quæ vnus eorum blasphemabat. Si ergo verba hæc non intellexit tunc beatus Ioseph, cur non intellexeret beatissima Virgo, de qua statim dicitur: Et mater eius conseruabat omnia verba hæc in corde suo? Conseruabat vtique secum conferendo, & ruminando, & penetrando, & sic verbis istis pascebatur, & in illis quiescebat, ut ait Ezechiel, sicut in herbis virentibus. Præterea etsi non statim intelligantur verba, quæ Christus dicit, aut quæ legimus in eius libris, non tamen ideo frustra dicuntur, aut leguntur, si tamen memoria retineantur, nam tempore opportuno intelligentur, & pascemur illis: nam scriptum est: Verbum, quod egreditur ab ore meo, non reuertetur in aërem, sed faciet quæcumque volui, & prosperabitur in eis ad quæ misi illud. Quod si non statim faciat, aut prosperetur, satis est ut conuenienti tempore fiat. Est enim instar seminis, quod fructum producit in tempore suo.

§. 4.

DE NIQVE ex his verbis, In iis quæ patris mei sunt oportet me esse; infert Euangelista coronidem totius pueritiæ Christi vsque ad trigessimum annum, dicens: Et Iesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum, & homines; paulò antè relata prima præsentatione Christi ad templum, ubi Symeon eum agnouit ac benedixit, ait D. Lucas: Puer autem crescebat, & confortabatur plenus sapientia, & gratia Dei erat cum illo; nullam faciens mentionem profectus eius apud homines, eò quod solum loquebatur de illo ab infantia vsque ad duodecimum annum: quo tempore suæ sapientiae & gratiae nondum hominibus specimen dederat, quia exterius tunc apparere noluit, nec suæ sapientiae & gratiae talia opera externa edere, quæ homines in eius admirationem raperent. At duodecimo anno, quando iam rationis vsus perfectus hominibus inesse solet, ait Euangelista, quod proficiebat sapientia, & gratia apud Deum, & homines: non quod intus proficeret, quia ab initio semper fuit in meridie ut iam diximus, sed exterius in ostensione sapientiae & sanctitatis diligentissimè exercens cuncta quæ spectabant ad cultum Dei, & ad ædificationem hominum, ut eos sanctis exemplis, & discretis verbis, ac responsis pasceret, & prodesset. Crescebat itaque non in interna sapientia, & sanctitate, sed in verbis, & factis quæ ab illa procedebant, quæ pro ratione aetatis crescentis etiam sapientiora & gratiora erant. Quo etiam nos monemur quandiu sumus in statu pueritiæ spiritualis, quæ propria est eorum, qui dicuntur incipientes; nostri muneris esse crescere in charitate, & sanctitate, ac mente corroborari apud Deum, abscondentes nos ab hominibus, nobis tantum attendentes. Transacto vero hoc pueritiæ tempore melius esse proficere apud Deum & homines. Quod ad verba & opera referri debet, ut curemus ea in dies esse sapientiora, gratiora, ac sanctiora: apud Deum quidem ut vera sapientia & sanctitate polleant sine fitione: apud homines vero, ut coram illis quæ decent operantes, illis prodesse possimus. Vnde fiet quod etiam intus proficiamus: nam opera nostra

Ezech. 36. v. 14.

Isa. 55. v. 12.

Lucæ 2. v. 52.

Lucæ 2. v. 40.

internam augent sanctitatem, et si in Christo Domino non auferent.

Sed dices, si Christus verè proficiebat sapientia, etate, & gratia secundum opera, quæ in humana natura exercebat, non erat tunc in meridie, sed quasi in aurora, tendens ad meridiana opera, quæ in etate perfecta operaturus erat. Quomodo ergo sponsa etiam pro ista etate inquit: Indica mihi vbi pascas in meridie? Sed quis dubitat clariorem, & ardentiorum esse meridiem in vno tempore quam in alio, in etate quam in initio veris, & tunc quam in hyeme, & tamen semper respectu illius temporis verus est meridiem. Sic Christus Dominus præclariora verba, & opera ostendit tempore suæ prædicationis, & passionis, quam toto tempore præcedenti, tamen pro quouis tempore erant velut meridiem, quia summam obtinebant perfectionem illi etati congruentem. Sic igitur curare debes ea quæ tuam decent etatem, præcellenter semper exequi, vt iuxta sapientis consilium in omnibus operibus tuis præcellens sis, Senectus enim venerabilis est non diuturna, neque annorum numero computata: cæni enim sunt sensus hominis, & ætas senectutis vitæ immaculata. Propter quod inter doctores Senes venerabilior erat Christus puer, cui sit honor, & gloria in secula. Amen.

Eccles. 33. v. 23. Sap. 4. v. 8.

EXHORTATIO VII.

De modo quo Christus pavit homines tempore suæ prædicationis, non deserens contemplationem, quem imitari debent veri pastores, & de stupenda ruina Iudeorum qui illi resistuerunt, & de evitandis falsis eius sodalibus.

Indica mihi vbi pascas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam, &c.

ACTORI de Christi prædicatione quæ mirificè describitur his verbis, Indica mihi, &c. advertendum est ea posse referri, vel ad antiquam Ecclesiam, vel ad novam, quarum eadem est fides,

1. Cor. 13. v. 12.

Exod. 19. v. 16.

obscura quidem respectu claritatis patris, nam teste D. Paulo, Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Cæterum nota fides comparatione antiquæ circa mysteria Trinitatis, & Christi, & aliorum, quæ his annectuntur, est velut meridiem respectu auroræ, quæ adhuc multis obvoluitur tenebris, & frigoris rigore premit. Ideoque cum lex antiqua data est, vt supra perpendimus, mons Syna opertus est densissima nube, & totus fumabat. Quare sicut in aurora, quando Sol oritur magnas facit umbras, & quanto magis ascendit minores, & cum pervenit ad meridiem, nullas: ita Christus Dominus antiquis patribus se primo manifestavit sub umbris multarum ceremoniarum, & sacrificiorum, quæ illius adventum præsignabant: sed omnes evanuerunt, cum primum homo factus est. Ideoque venisse dicitur De monte Pharaon, seu à monte umbrato, & condensato. Quoniam

vt interpretatur D. Gregorius, inde venit, vbi tenebatur sub promissione quasi inclusus. Erat autem inclusus in pissis allegoriarum obscuritatibus veteris testamenti, quod propter hoc monstruosus, & condensus vocatur. Vnde quod mox addit Propheta, Splendor eius ut lux erit, ad novum spectat testamentum, cum abiectis his umbris, & figuris Christus manifestè venit, & factus est quasi meridiem propter magnam lucis claritatem, qua hæc mysteria revelavit, & propter summum charitatis ardorem, qui in lege Evangelica viget. Quod discrimen agnoscit D. Paulus dum Iudeos dicit in lectione veteris testamenti retinere velamen, quo facies Moysi erat obteclata. Nos autem, inquit, revelata facie (id est dempto velamine) gloriam Domini speculantes in eadem imaginem transformamur à claritate in claritatem. Id est in magnam claritatem pervenientes.

Hanc ergo claritatem & meridiem desiderans antiqua Ecclesia dicebat: Indica mihi quem diligis animam meam, vbi pascas, vbi cubes in meridie. Ac si diceret. Diu Domine in densa caligine tot figurarum protraxi vitam, indica iam mihi te ipsum clarè, & manifestè, demonstra mihi vbi pascas & cubes, in meridie legis Evangelicæ, quam promissisti, vt vmbra ista sub quibus tamdiu vixi, longè recedant.

De triplici pastu, quem Christus præstitit tempore suæ prædicationis. §. 1.

VENIT igitur pastor iste cælestis, & triginta annorum peracto curriculo cæpit seipsum omnibus palam manifestare toto tempore prædicationis suæ, quod transegit partim pascendo oves Israel ad quas missus est, partim cubando in oratione, & contemplatione, illud in civitatibus, & plateis, ac synagogis, hoc in montibus, & desertis, & vtrumque in meridie, id est supra claritate, & charitate flagranti. Inde D. Mattheus describens exordium prædicationis Christi in terra Zabulon, & Nephtalim confirmat illud ex eo quod prænunciaverat Isaias dicens: Populus qui sedebat in tenebris vidit lucem magnam, & sedentibus in regione umbrae mortis lux orta est eis. Ex tunc enim lux quasi meridiana apparuit populis illis, quos Dominus pascere cæpit triplici diuino pastu, scilicet doctrina clarissima & præcellentissima, exemplis heroicæ & supremæ sanctitatis, & tandem beneficiis prodigiis in bonum ipsorum. Ex quibus textitur funiculus triplex, quo eos ad se trahere conabatur iuxta prophetiam Osee, Trabam eos in

Matth. 4. v. 15. Isa. 9. v. 2.

Osee 11. v. 4. Lib. 2. Exhort. 2. Et infra 1. 5. Exhortatione 4.

Ioan. 15. v. 22. & 24.

Matth. 5. v. 2.

Isa. 40. v. 9. Ezech. 34. v. 14.

funiculis Adam, in vinculis charitatis, vt supra fusè explicatum est. Hoc solum nunc addamus, cuncta hæc fuisse præstita in meridie. Id est tanta claritate, vt omnes Iudei, nisi malitia Scribarum, & Phariseorum excæcasset eos, clarè possent intueri Christum verum esse, qui triplicem hunc pastum illis præstabat, iuxta id quod dixit Dominus: Si non venissem, & locutus es fuissem, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Et si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.

Hac etiam de causa ad celebriorem sermonem habendum in quo legem Evangelicam promulgavit, montem excelsum elegit, qui altitudinem doctrinæ & sanctitatis indicaret, iuxta id quod prædictum erat: Super montem excelsum ascendetur qui enangelizet in Sion. Et iterum, in montibus excelsum Israel

Abacuch. 3. v. 3. Lib. 33. Mor. c. 2. Nota expositio præter supra relatas.

2. Cor. 3. v. 17.

Israel erunt pascua earum; ibi requiescent in herbis virentibus. Tot sunt autem herbe virentes quot sententias Christus ibi protulit, & quot virtutum exempla in seipso manifestavit: quibus discipuli pascabantur, & nos etiam quotidie spiritualiter, & inuisibiliter pascit in Ecclesia Catholica, quam meridiei comparat D. Ambrosius, sic interpretans hunc locum: In meridiano pascis, hoc est in Ecclesia loco, vbi iustitia splendet, vbi fulget iudicium sicut meridiem, vbi vmbra non cernitur, vbi maiores sunt dies, quod eis solititia tanquam æstivus mensibus diutius immoretur. Pascit autem etiam nos in hac Ecclesia per pastores ab ipsis constitutos. Nam quosdam inquit dedit pastores & Doctores. Et rursus, Dabo vobis pastores, iuxta cor meum, & pascet vos scientia, & doctrina. Hos autem pastores suo exemplo docuit modum pascendi oves sibi commissas, triplex illud pabulum eis præbens; quod ipse præbuit: vt scilicet pascant eas doctrina, vita exemplari, & beneficiis eis præstitis, nempe, aut ministrando Sacramenta, aut conferendo eleemosynas, aut quid huiusmodi præstando, propter quod Dominus ter Petrum interrogavit, amas me, & ter dixit illi, pascere agnos meos, aut oves meas. Cum enim esset caput, & princeps pastorum Ecclesiæ super ipsum fundata, per ea, quæ illi dixit, cæteros instruxit, significans pastores debere excedere alios in dilectione sicut meridiem excedit auroram, vt luce doctrinæ & charitatis ardore valde præemineant, & subditos triplici commorato pabulo pascant. Quod D. Bernardus de D. Petro loquens ita exponit: Pascere mente, pascere ore, pascere opere. Et sicut non dixit illi, pascere agnos tuos, sed meos, ita non debes pascere tua doctrina, sed mea, nec tuus pascuis, sed meis à me tibi ad hoc præstitis: nam Christus est qui per pastores loquitur, docet, & beneficit subditis, iuxta illud, Qui vos audit me audit. Et, An experimētū queritis eius qui in me loquitur Christus? Quod Ecclesiastes ante prædixerat dū ait. Verba sapientum sicut stimuli, & quasi clavi in altum defixi quæ per magistrorum consilium data sunt à pastore vno. Dicuntur stimuli, quia pigros pungunt & stimulant: clavi verò, quia cor penetrant: & iuxta vocem Græcæ sunt clavi igniti, quia penetrando cor accendunt. Hæc autem verba collecta sunt per consilium magistrorum, scilicet Prophetarum & Apostolorum, ac Evangelistarum in vtroque Testamento; sed tamen cuncta sunt ab vno pastore, ab vno Deo, ab vno Christo, qui per reliquos stimulat, penetrat, accendit, docet, & oves pascit.

Lib. 4. Exhort. c. 5.

Ad Eph. 4. v. 11.

Ierem. 3.

Ioan. 21. v. 15.

Serm. 1. de resurrect.

Lucæ 10. v. 3.

Ecclesiastes 12. v. 12.

Lucæ 6. v. 12. & c. 9. v. 19.

2. p. pa. itor. c. 5.

Ceterum non solum Christus Dominus pascerebat, sed cubabat in meridie; pernoctans in oratione Dei, id est in altissima oratione, & contemplatione, cui in montibus solus vacabat, sicut cum orans transfiguratus est, & resplenduit facies eius sicut sol, & lux meridiana. Quo etiam exemplo pascerebat Ecclesiæ pastores, docēs eos vt ita alios pascant, quod etiā ipsi cubent in meridie, & altissimæ vacent cōtemplationis, in qua discant, & accipiant id vnde alios pascant, sicut monuit D. Gregorius dicens: Sic rector singulis cōpassione proximus, per cunctis contemplatione suspensus, vt per speculationis altitudinem semetipsum quoque inuisibilia apprehendo transcendat. Quia igitur Ecclesia Christi tales sibi pastores deside-

rat, qui ab ipso supremo pastore modum sui muneri obeundi discant, ad ipsum orat dicens nomine eorum. Indica mihi vbi pascas, vbi cubes in meridie. Id est o pastorū princeps, indica mihi, & omnibus, qui pastoris exercent officium, modum quo tu pascis, & cubas in meridie, vt à te edocui, sciant pascere, & cubare, & digne suum munus ad gloriam tuam obire.

De stupenda ruina Synagoga quia recessit à vero Christo. §. 2.

SEd audiamus stupendum, & lamentabile antiquæ Synagoga casum. Nam qua parte multos continebat bonos, præcedentem fudit prædicationem subiungens; Ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum. Seu vt vertunt LXX. Ne fors efficiat sicut ad opera super greges sodalium tuorum, vel vt alii legunt: quare enim ero fors cooperta & pallio amicta apud greges sodalium tuorum? Insinuans vt iam supra dicere cœpimus, morem meretricum & adulterarum, quæ ita se cooperiebant. Cognoverat autem antiqua Synagoga sepius se fornicatam esse à vero Deo, & ad idola gentium se conuertisse, iuxta illud Ieremias: A saculo confregisti iugum, rupisti vincula mea; & dixisti non seruiam: in omni enim loco sublimi, & sub omni ligno frondoso tu prosternebaris meretricis: & iterum: Filij Memphis, & Taphnes te construxerunt osque ad verticem. Quia scilicet illam induxerunt ad idololatriam, vt fere omnes Ierosolymitæ à minori vsque ad maiore illam sectarentur. Hæc ergo sciens Synagoga clamabat: Annuncia mihi quem dilexisti anima mea, vbi pascis, vbi cubas in meridie, ne forte efficiat sicut ad opera super greges sodalium tuorum. Hoc est, veniam Domine, & manifesta te mihi clara luce meridiana, prædicans tuam fidem, & salutarem doctrinam, ne forte iterum fiam meretrix & adultera relinques te Deum viuum, & falsos Deos amplectens. Hæc orabat humilis, & pia pars Synagoga, cui pro votis successit quod petebat. Sed horrendum est quod nobiliori parti eius contigit, nempe principibus Sacerdotum, Scribis & Phariseis, & primoribus Iudeorum, qui Christum recipere noluerunt, nec eius assentiri prædicationi, sed cæcutierunt in hoc ipsius meridie, iuxta illud: Impiegitus in meridie quasi in tenebris. Quia teste D. Paulo, velamen illud Moysi positum est super cor eorum. Quo velamine Synagoga eorum cooperta tanquam meretrix, & adultera, recessit à viro suo legitimo Christo, & ad falsum Christum, seu pseudo-Christum quem venturū sperat, se tota conuertit: iuxta id quod Christus Dominus Iudeis dixit: Ego veni in nomine patris mei & non accipitis me, si alius venerit in nomine suo, illum accipietis, quod de Antichristo fere omnes panes interpretantur.

PRO DOMINICA IX. POST PENTE-COSTEN.

In Exhort. 3.

Ierem. 2. v. 20. & 16.

Ita Septuaginta legunt.

Isa. 59. v. 10.

2. Cor. 3. v. 15.

Ioan. 5. v. 43.

Refert Toletus ibid.

In exhort. ad Virg.

Serm. 2.

in Psal.

118. vers.

Contra quos ita inuehitur D. Ambrosius hunc locum interpretans: Cur Synagoga dicis, Annuncia mihi, quem dilexisti anima mea, & non dicis quem diligo? Ideo non tenes, quia dilexisti te dicis, cur non potius diligis vt possis tenere? Cur dimisisti quem tenebas? Dilixisti patrum fide, amisisti incredulitate; tenebas charitatis vinculis, & amisisti longo fune perfidia. Ideo nescis vbi pascas, vbi maneat. Dic mihi Christe, vbi pascis, vbi manes? eliquisti me, abiisti ad gētes, recessisti longè à me, & illis propior factus es, à quibus lōge eras.

Sed factus es prope, quia crediderunt sanguini tuo. A me recessisti, quia ego crucem tuam non suscepi, ut mundi redemptionem, sed ut noxii damnationem. Quia autem receperunt te, sicut salutis authorem, sunt in meridie, illis lucet, illis fulget, illis calet gratia tua sicut meridies. Hæc D. Ambrosius.

Zacha. 11. Libet hæc explanare ex celeberrimo, sed difficillimo vaticinio Zachariæ Prophetæ, de pastore pascente populum Israëliticum diuersis temporibus, ex quo ab Ægyptiaca seruitute liberatus est; sed nos ad Christum Dominum applicare conabimur, cui Pater æternus dixit: *Pasce pecora occisionis, quæ qui possederant occidebant, & non dolebant, & pastores eorum non pascebant eos.* Id est, pasce populum istum Iudæorum occisioni propter sua peccata deputatum, cuius nullam curam gerunt proprii pastores, quin potius eius perditionem moluntur. Obediens autem Dominus huic voci, & commiseratus pauperum illius populi ad eos sermonem dirigit: *Pasce pecora occisionis propter hoc, & pauperes gregis. Et assumpsit mihi duas virgas, unam vocauit decorum, & alteram vocauit funiculum, & pasci gregem.* Id est vnam mitiorem, quæ molliter regit, nec lædit gregem, quam communiter vocamus baculum, Hispani *Cayado*, qui à summo est incuruus ne proiectus percussat, & hanc vocauit, *Decorum*; Alteram verò quæ capit, trahit ac percussit pecus, quam vocant pedum, Hispani *Gancho*, & hanc vocauit *Funiculum*. Per has duas virgas, duas partes pastorales prouidentia intelligimus; vnam, quæ gregem pascat, & regit blande, & molliter, inducens homines ad virtutis studium, rationibus, exemplis, beneficiis, præmiis, & omnibus medijs, quæ amorem excitant; quæ propria sunt legis euangelicæ à Christo Domino eminenter assumpta; & ideo D. Cyrillus virgam quæ vocatur decor, dicit esse legem euangelicam, sed latius patet ut sit quiuis modus regendi suauis per ea, quæ amorem conciliant. Et merito vocatur decor, quoniam valde decorum est hominem amore virtutis duci, præmijs excitari, & auctori ac redemptori suo se subdere. Sed quoniam multi delinquant, nec satis amore ducuntur, indigent acriori virga correctionis, & castigationis, qua quasi funiculis ligati trahantur ad id quod iustum est: de qua dixit D. Paulus, *Vultis in virga veniam ad vos, an in charitate, & spiritu mansuetudinis?*

1. Cor. 4. Christus igitur cum prædicare cepit, & munus pastoris obire, has duas virgas assumpsit, sed maxime regebat populum virga decoris, spiritu mansuetudinis & amoris, benefaciendo omnibus, trahendo eos ad se vinculis charitatis; aliquando verò utebatur virga ferrea funiculi; ut cum fecit flagellum ex funiculis ad proficiendum è templo negotiantes in illo, & cum acriter inuehebatur in Scribas, & Phariseos carpens eorum vitia. Postquam autem triennio laborauit regens illos, quasi mercedem, & fructum sui laboris exigens, ait: *Si bonum est in oculis vestris, afferte mercedem meam & si non, quiescite. Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos*, nam loco mercedis pro opera in eos pascentes adhibita, dederunt triginta argenteos Iudæ proditori, quibus me emerunt, ut morti crudelissime tra-

derent. *Decorum pretium, quo appreciatus sum ab eis.* Id est, & vilissimum pretium, quo æstimaerunt me, cum ego tanti eos fecerim quod pro salute eorum de celo venerim. Cum ergo tam horrenda esset Iudæorum ingratitude, & despectio Christi; subdit quid fecerit: primo, *Tulsi virgam meam quæ vocabatur decor, & abscondi eam.* Id est fregi hanc virgam, reliqui modum suauem regendi illos, dissoluens pactum quod cum illo populo inieram; & arrepta altera virga funiculi, & fauoris, *Succidi tres pastores in mensi vno.* Hoc est breui tempore destruxi tres pastores iniquos, qui illum populum regebant, nempe reges, principes Sacerdotum, & scribas, seu legis Doctores. Nam anima mea quæ benigne eos regere ceperat, contracta est propter eorum ingratitude, & proteruiam, & permisi quod Romani eos deualtarent, & seiplos inuicem crudeliter necarent. *Et dixi, non pascam vos, quod moritur moriatur, & quod succiditur, succidatur; & reliqui denorent unusquisque carnem proximi sui: iam deinceps non vos protegā, sed omne malū permittam vobis euenire donec penitus subuertamini: tunc autem etiam regimen vestri populi profusus defeceram; Et præcidi virgam meam quæ appellabatur funiculum, ut dissoluerem germanitatem inter Iudam, & Israël.* Id est curam omnem gregis ac studium abieci, & à correctione & flagello pastoris abstinebo, ut dissoluamini sicut olim Iuda & Israël dissociata sunt tempore regis Roboam. Quia iam; *Non populus meus vos, & ego non ero vester.* Et hoc fuit extremum malorum Hebræi populi iam omnino propter eius proteruiam rebellionem deserti à Deo. Cuncta hæc mala præuidit, & annuntiavit eis Dominus, cum ascendens Hierosolymam, & videns ciuitatem, fleuit super illam, dicens: *Quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo &c. eo quod non cognoueris tempus visitationis tue.* Fleuit autem præ nimio dolore, quia (ut dicit Propheta) anima eius contracta est, afflicta, & angustiata propter illius ingratitude. Etenim quæ instanter clamabat ad Messiam; *Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum:* quando venit iam in mundum, & indicabat ei quod desiderauerat, & petierat, cepit eum odio habere gratis, & relicto pastore proprio, vagata est post greges fictorum sodalium, sequens pseudo-Chritos, & pseudo-Prophetas, hypocritas, & iniquos pastores Christi hostes.

Et quia noluit regi à virga suauis decoris eius, nec per virgam terrificam funiculi eius corrigi, derelicta est à proprio pastore, & facta est tanquam aliena, & adultera repudiata, cuius nulla est cura apud virum, qui repudiavit eam. Nos autem alieno periculo edocti dicentes cum Dauide; *Virgatus & baculus tuus ipsam me consolata sunt.* Vtramque Christi virgam osculemur, amplectamur, ne nos deserat sicut Hebræos: quod summum omnium malorum est, ut superius diximus, & qui à Christo Domino petimus, ut indicet nobis ubi pascat & cubet in meridie, quæramus illum in Ecclesia Catholica, ubi eum tantum inuenire valeamus.

Ita fere D. Hieronymus, Cyrillus, Theodoretus, & alij.

Osee. 1. v. 41.

Lucæ 19. v. 41.

Zacha. 11. v. 8.

Psal. 121. v. 4.

Ex D. Gregorio hom. 12. in Ezech. c. 15. lib. 2. Exhort. 5.

De falsis sodalibus Christi modo fugiendis. §. 3.

SEd si hæc verba ne vagari incipiam &c. ad Ecclesiam Catholicam referamus, etiam timet pro suis fidelibus saltim paruulis, & minus perfectis, ne vagari incipiant post falsos pastores, qui se fingunt Christi sodales, cum tamen contrarias sectas veræ fidei introducere conentur: cuiusmodi sunt Iudæi, gentiles, seu Mauri, & hæretici, de quibus vaticinatus videtur Ecclesiasticus cum dixit: *Dixas gentes odit anima mea, tertia autem non est gens quam oderim. Qui sedent in monte Scir, & Philistin, & stultus populus qui habitat in Sychemis.* Per habitantes in Scir qui erant idumei ex eisdem Patriarchis cum Iudæis progeniti, intelliguntur Iudæi perfidi, qui Christi sanguine quem fuderunt facti sunt rubicundi (hoc enim significat nomen Idumæi) & cum eisdem nobiscum habeant patres, quos veneramus, eisdemque scripturas, intensissimi tamen sunt Christi hostes. In Philistis verò, qui à populo Dei omnino erant alieni, idololatrias, ac Turcas intellige. Per Samaritanos autè de religione cum Iudæis concertantes, hæretici designati sunt, qui contra Christi Ecclesiam semper decertant in Apostolos suam originem falso reducere astringentes: qui bene vocantur populus stultus, quia dicentes se esse sapientes stulti facti sunt, & in stultissimos prolabantur errores. Vnde Ecclesiasticus de eis dixit; quod hæc tertia gens non est gens vna, quia ex variis sectis, & hæresibus inter se etiam contrariis à multiplicibus heresiarchis edoctis conflatur; sicut Samaritani ex multis nationibus sunt aggregati.

Has tres species gentium odio sancto profecti debemus fugiendo eorum confortia; maxime autem Iudæorum, & hæreticorum, qui specialiter ratione nuncupantur sodales Christi etiam facti, eo quod Iudæi Messiam quidem confitentur in lege promissum sicut nos, sed negant hunc esse Iesum, & ex eisdem scripturis perperam intellectis contra eum acriter pugnarunt, & pugnant. Hæretici verò Christum confitentur, illum se defendere putantes, sed vere oppugnant, cum fidem violent, & scripturas dilacerent. Hos duos Ecclesiæ hostes per allegoriã vocat Isaias duas caudas titionum fumigantium, qui pugnaverunt contra Iudam, volentes amouere ab illa proprium regem, & regem constituere *Filius Tabeel*, quod, ut inquit Diuus Hieronymus, interpretatur bonus Deus: huiusmodi enim gentes sunt titiones fumigantes, qui parum ignis & veritatis retinent, & nihil nisi fumum erroris, & molestia efflant, quorum finis erit æterna exustio. Satagunt quidem verum Christum filium Dei viuum, & eius veram fidem ab Ecclesia pellerent, & loco illius alium constituere, qui iuxta erroneum eorum iudicium sit filius Tabeel, seu filius boni Dei, cum non sit nisi idolum, & Deus fictus ac vanus Christus. Vterque enim aduersarius, (inquit D. Hieronymus) apud se veritatem, & optamam existimat esse doctrinam.

Hæc igitur præuidens sponsa Christi, timens ne homines maxime simplices fideles ab his ho-

stibus decipiantur; orat dicens: *Indica mihi, &c.* Id est, pastor bone ostende certò, & manifestè omnibus hominibus, & meis fidelibus locum, ubi est tua vera fides, vera religio, vera charitas, iustitia, & sanctitas, ubi tu verus Deus, & homo pacis oues tuas sana doctrina, & cubas per fidem in cordibus hominum: quia si tu hæc non indicas, forte vagari incipient post sectas tuorum hostium, ab ipsis decepti, qui tuos sodales se esse mentiuntur. hic autem locus, ut iam diximus cum Diuo Ambrosio, non est aliud quam Ecclesia Catholica Romana supra Petrum à Christo fundata, iuxta id quod dixit: *Super hanc petram edificabo Ecclesiam meam; & porte inferi non preualebunt aduersus eam: quia ego rogavi pro te Petre, ne deficiat fides tua.* Hæc sola est locus vberius pascat: in quo pascentur oues Christi vera doctrina, & sanctitate. Hæc est vnica caula, ubi secure possunt cubare ne lædantur à lupis rapacibus, qui induti veniunt pellibus ouium. Hæc est vnica arca Noè, intra quam tam homines, quam iumenta, docti, & indocti proprios cibos habent, & cubant, ac salui fiunt, extra eam verò omnes peccatorum diluuiò peribunt. In hac sola est verus meridies, fulgens sapientia, ardens charitas, & veri inueniuntur doctores, & sapientes: quoniam communicationem desiderare debemus, ne à fictis sodalibus decipiamur: vnde Diuus Augustinus hunc interpretans locum, sic ait: *Quid significat meridies? Magnum feruorem, magnumque splendorem. Ergo notum fac mihi Domine, qui sunt sapientes tui Spiritu feruentes, & doctrina fulgentes. Dexteram tuam notam fac mihi, & eruditos corde in sapientia, ipsi in hæream in corpore tuo, ipsis societ, cum ipsis te fruar, ne incurram in eos, qui alia de te dicunt, & prædicant, & greges suos habent, non tuos. Non enim dixisti Petro; pasce agnos tuos, sed meos. Sodales dicuntur, sed quales fuerunt sodales Sampson, non seruantes amico fidem, volentes corrumpere eius vxorem. Ergo ne incidam in illos, & sim velut operata, latens, & obscura, indica mihi, ubi pascas, ubi cubes in meridie. Hæc carptum decerpta ex Augustino, qui etiam optime confutat Donatistas, qui per meridiem intelligebant Africam ubi eorum catus vigeat; quali Ecclesia Christi non esset per totum orbem Ipsaria.*

Nos ergo sumamus consilium illud Isaiæ; *Vide ut sileas, noli timere, & cor tuum ne formidet à duabus caudis titionum fumigantium.* Sæcularibus enim expedit silere, & non miscere colloquia cum Iudæis, & hæreticis, nec disputare cum illis (hoc enim ad Doctores Ecclesiæ spectat) sed oportet non timere eos, sed despicerè, & nihil ducere eorum rationes, & minas: imò ab illis fugere sicut à titione fumigante, nisi possimus eum extinguere. Condolere autem debemus eorum infelici sorti: quoniam ut ait Oseas: *Spiritus fornicationum decepit eos, & recesserunt à Deo suo.* Attendentes ut dixit D. Paulus, spiritibus erroris & doctrinis demoniorum in hypocritis loquentium mendacium. Vtinam Deus ostendat illis ubi pascat in meridie, ut fugentur hi spiritus errorum, & respiscant, ad veramque Christi lucem conuertantur. Amen.

Matth. 18. v. 18.

Lucæ 22. v. 32.

Serm. 50. de verbis Domini. Lib. de v. nitate Ecclesiæ; cap. 18. Psal. 89. v. 12.

Isai. 7. v. 4.

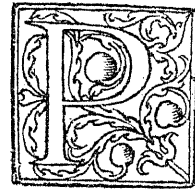
Osee. 4. v. 12.

1. Ad Tim. 4. v. 1.

Act. 20. v. 19.

EXHORTATIO VIII.

PRO FE- De multiplici passu spirituali exhibitio à Chri- STO COR- sto Domino in triduo passionis. De sanctis- FOR IS- sima Eucharistia qua nos pascit, & de mo- CHRISTI, do quo ibi cubat, & cubuit in cruce. ET PRO COENA DOMINI.

ERVENIMVS ad locum pas- cuæ Christi, per antonomasiam ita nuncupatum; quem maxime desiderabat eius sponsa cum dixit: Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie.

Magnum profecto erat sponsæ desiderium videndi hunc locum ut pasceret in illo, sed multo maius, & ardentius habuit sponsus ostendendi illi eundem locum; ut pasceret eam & simul pasceret cum illa: sicut ipse testatus est discipulis in vltima cœna, dicens: Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum antequam patiar.

Id est summo desiderio desideravi offerre nunc hoc mysticum pascha, ut vos illo pascam, & ego vobiscum simul pascar illo, antequam patiar. Sed cur expectauit passionis tempus ad illud offerendum, & præstandum, nisi ut ostenderet, quod tunc pascebat, & cubabat cum discipulis suis, In meridie: quia in supremo æstu tribulationis exhibebat supremum ardorem charitatis erga ipsos: (vtrumque enim ut sæpe diximus significat meridiem) & vtrumque coniunxit Ioannes, ut magnitudinem huius amoris extolleret, cum dixit: Sciens Iesus quia venit hora eius, retranseat ex hoc mundo ad patrem, cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.

En vtrumque Christi meridiem, quia nulla fuit Christo Domino acerbius & amarior hora, quam ea in qua per amarissimam crucis mortem transiit ad patrem: nec maius potuit amoris indicium nobis præstare, quam quod in ea hora præstitit nobis, & hoc est quod ait, In finem dilexit eos. Id est multo vehementius quam antea, ut exponit Diuus Chrysostomus, nihil omittens quod vehementer amantem deceret, ut signa sui amoris ostenderet vsque ad summum. Vel ut dicit Diuus Cyrillus, dilexit vsque in finem, ipsam mortem, & finem vitæ eligens propter illos: maiorem enim hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis, & bonus pastor summam dilectionem ostendit erga oves cum animam suam ponit pro illis. Quomodo autem hæc facta sint breuiter percurramus.

Enim primo pascit discipulos, & omnes fideles heroico exemplo profundæ humilitatis, & ardentis charitatis, dum surgens à cœna, deponens vestimenta sua, linteoque se præcingens, missa aqua in peluim, lauit pedes discipulorum suorum, non solum Petri, qui illum erat ter negaturus, sed etiam Iudæ proditoris, qui illum morti tradere machinabatur. Vnde exinaniuit semetipsum ministerium serui accipiens, ut suam eximiam charitatem etiam erga inimicum declararet, pedes illius lauans, ut carbones ignis congregaret super caput eius. Ut autem hoc vitæ pabulo omnes ut decebat, pascerentur, ait illis, Scitis quid fecerim vobis? Attendite, considerate, & pascimini, Exemplum enim dedit vobis, ut quem admodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. Ecce inuenisti ubi Christus pascit, & cubat in meridie, cubat in nouissimo loco, ad pedes Iudæ quem

De gestis in nocte vltima cœna breuis enarratio. §. 5.

ET quidem, appropinquante die azymorum, dixerunt discipuli Christo Domino: Quo vis eamus, & paremus tibi ut manduces pascha? Quod idem est, ac quod sponsa inquit, Indica mihi ubi pascas, ubi cubes in meridie. Id est ubi decreuisti pasceri, & cubare in hoc meridie, quem expectas. Nam quamuis hæc mysteria celebrata sint, In qua nocte Christus tradebatur, & merito dicatur nox, quia summam ipsi attulit tristitiam, & agoniam; tamen etiam dicuntur mystice peracta in meridie, quia vltimus non potuit ascendere, nec æstus angoris & tristitiæ, nec ardor dilectionis. Respondet autem eis Dominus indicans locum, sed per signum: quia consuevit homines per homines instruere, & abscondita manifestare: vnde misit illos ad quandam patrem familias, cui (inquit) dicetis, Vbi est diuersorium, ubi pascha cum discipulis meis manducem? Et ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratum, & ibi parate: Est autem hoc cœnaculum symbolum Ecclesiæ Catholicæ Romanæ, quam Christus Dominus fundauit, & preparauit, ut in ea pascat, cubet, & meridietur cum ouibus suis, eleuans illas ad supremum meridiem euangelicæ perfectionis, quam sponsa desiderabat. Et hoc modo eleganter exponit Origenes hanc sponsæ precationem: Si quando inquit sol iustitiæ Christus Ecclesiæ suæ excelsa, & ardua virtutum suarum secreta manifestat, amœna eam pascula, cubiliaque meridiana videbitur edocere. Nam cum adhuc initia habet discendi, & prima (vita dicam) ab eo scientiæ suscipit rudimenta, tunc dicit Propheta, Et adiuuabit eam mane diluculo. Nunc ergo, quia perfectiora iam querit & excelsiora desiderat, meridianum scientiæ lumen exposcit. Eius autem desiderio satisfaciens Christus Dominus, in hoc cœnaculo tria aut quatuor pabula meridiana præstat, quibus ad supremum luminis, & ardoris verticem ascendat, ex iis autem pabulis tria breuiter percurreremus, ut immoremur diutius in quarto.

Etenim primo pascit discipulos, & omnes fideles heroico exemplo profundæ humilitatis, & ardentis charitatis, dum surgens à cœna, deponens vestimenta sua, linteoque se præcingens, missa aqua in peluim, lauit pedes discipulorum suorum, non solum Petri, qui illum erat ter negaturus, sed etiam Iudæ proditoris, qui illum morti tradere machinabatur. Vnde exinaniuit semetipsum ministerium serui accipiens, ut suam eximiam charitatem etiam erga inimicum declararet, pedes illius lauans, ut carbones ignis congregaret super caput eius. Ut autem hoc vitæ pabulo omnes ut decebat, pascerentur, ait illis, Scitis quid fecerim vobis? Attendite, considerate, & pascimini, Exemplum enim dedit vobis, ut quem admodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. Ecce inuenisti ubi Christus pascit, & cubat in meridie, cubat in nouissimo loco, ad pedes Iudæ quem

ipse Christus diabolus nominauit. Et adhuc pascit illum ut respiciat: quo exemplo pasctus, & tu etiam sede in nouissimo loco, & bene fac male facientibus tibi, ut humilitatis, & charitatis meridiem consequaris.

Deinde finita cœna pascit discipulos doctrina, & sermone, omnium quos prædicauit excellentissimo, in quo citra dubium meridiem suæ sapientiæ & dilectionis ostendit verbis mellisui, & flagrantissimis, nam miris modis eos consolatur in tristitiis, patientia præmunit in aduersis, euentura illis prænunciat; secreta fidei mysteria palam manifestat, spem, & fiduciam corroborat, ad mutuam dilectionem exhortatur, orationes eorum pollicetur exauditurum, & missurum Spiritum sanctum, qui eius in sua absentia vices gerat, ut verissimè in hoc sermone apertur Christo Domino quod de illo dicit sponsa: Dilctus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia, seu vt vertunt lxx. pascit in liliis, nam in hoc sermone, amore inardescens pascit discipulos pascuis vberimis, & pulcherimis, candidis, & odoriferis, & omni suauitate refertis. Et quot sunt sententiæ, tot sunt lilia, quæ & odore suo confortant, & insuper miris modis reficiunt.

Ad calcem autem sermonis pascit eos oratione quam pro ipsis & pro nobis fudit summa dilectione flagrantem, postulans à patre suprema dona quæ à nobis poterant desiderari in hoc sæculo & in futuro, nempe summam vnionem cum Deo, & inter nosmetipsos, & Dei claram visionem, ac beatificam fruitionem. Dulcissima sunt hæc pabula ad spiritus refectioem, sed missa nunc facimus, ut ad sacrosanctam Eucharistiam, de quo sponsa maximè loquitur, deueniamus.

De institutione Eucharistiæ, & passu ipsius. §. 2.

UT ergo Christus Dominus ostenderet supremum meridiem dilectionis suæ, & quod diligebat suos vsque in finem non solum suæ vitæ mortalis, sed vsque ad finem mundi, decreuit sacramentum admittendum instituire, in quo cum ipsis permaneret vsque ad consummationem sæculi, & pasceret eis supremo pastu quem præbere poterat: nam accepto pane dedit discipulis dicens: Accipite, & comedite, Hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur. Quid hoc verbo fulgentius? quid flagrantius? quid hoc pabulo dulcius? quid preciosius? En tibi, Vbi pascit in meridie. Nam bonus pastor carnem & sanguinem, & animam suam dat pro ouibus suis, non solum exponens morti in pretium sed tribuens in cibum, & potum, ut oves pascat propria carne, & potet proprio sanguine: Et sicut inquit Diuus Gregorius, ut oves quas redemerat, carnis suæ alimento satiaret? Quis pastor ait Diuus Chrysostomus, vnquam membris suis oves suas nutriuit? quis pastor oues proprio pascit cruore? Hoc vnicus fecit Christus pastor infinite bonus; qui sic dilexit oves, ut non alio pabulo quam seipso voluerit pasceri, & nutrire, vel ut pauper ille qui vnicanam ouem paruulam quam emerat, proprio pane, & calice nutriebat ut supra diximus; ô

ipse Christus diabolus nominauit. Et adhuc pascit illum ut respiciat: quo exemplo pasctus, & tu etiam sede in nouissimo loco, & bene fac male facientibus tibi, ut humilitatis, & charitatis meridiem consequaris.

Deinde finita cœna pascit discipulos doctrina, & sermone, omnium quos prædicauit excellentissimo, in quo citra dubium meridiem suæ sapientiæ & dilectionis ostendit verbis mellisui, & flagrantissimis, nam miris modis eos consolatur in tristitiis, patientia præmunit in aduersis, euentura illis prænunciat; secreta fidei mysteria palam manifestat, spem, & fiduciam corroborat, ad mutuam dilectionem exhortatur, orationes eorum pollicetur exauditurum, & missurum Spiritum sanctum, qui eius in sua absentia vices gerat, ut verissimè in hoc sermone apertur Christo Domino quod de illo dicit sponsa: Dilctus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia, seu vt vertunt lxx. pascit in liliis, nam in hoc sermone, amore inardescens pascit discipulos pascuis vberimis, & pulcherimis, candidis, & odoriferis, & omni suauitate refertis. Et quot sunt sententiæ, tot sunt lilia, quæ & odore suo confortant, & insuper miris modis reficiunt.

Ad calcem autem sermonis pascit eos oratione quam pro ipsis & pro nobis fudit summa dilectione flagrantem, postulans à patre suprema dona quæ à nobis poterant desiderari in hoc sæculo & in futuro, nempe summam vnionem cum Deo, & inter nosmetipsos, & Dei claram visionem, ac beatificam fruitionem. Dulcissima sunt hæc pabula ad spiritus refectioem, sed missa nunc facimus, ut ad sacrosanctam Eucharistiam, de quo sponsa maximè loquitur, deueniamus.

Huius typus extitit duplex celebre conuiuium in meridie factum, alterum fecit Abraham in seruire diei tribus angelis, quos hospites & peregrinos putabat: apposuit autè eis sub insigni quercu Mambra panes subcinericios azymos ex tribus satis similæ (quæ flos farina est) & vitulum tenerimum, & optimum butyrum, & lac. Ad hunc igitur modum Christus Dominus in summo suæ dilectionis seruire conuiuium caeleste nobis fecit, in quo præbet panem viuum, & supersubstantialem, tres continentem substantias, nempe carnem, animam; & diuinitatem in eadem persona filij Dei vnitas, Vitulus autem tenerimus & optimus est ipse Christus, & corpus eius in ara crucis occisus, & in sacrificium pro nobis oblatum, qui in eodem sacramento continetur, cum quo etiam præstat butyrum & lac, id est pinguedo deuotionis, & dulcedo magna spiritualis. Hæc autem omnia apponuntur peregrinis, qui tamen erant Angeli: quoniam panis iste cibus est viatorum, qui per fidem peregrinantur à Domino ad patriam caelestem, & ad Dei claram visionem properantes. Vnde conuiuium factum est sub quercu Mambra quod ad visionem interpretatur Origenes, quia tribuitur sub fide crucis, & passionis Christi cum spe fruendi visione & contemplatione ipsius. Vtinam esses affectu peregrinus in hoc sæculo, puritate angelus, cruci Christi maxime deuotus, ut iuxta illam in seruire diei; magno charitatis ardore hoc fruereris conuiuium, quo nihil iucundius, vitulus, & preciosius vnquam reperire valebis.

Sed in eadè figura inuenies mirificè depictum quod ante institutionem Eucharistiæ contigit. Sic

Meminit vtriusque Origenes hom. 1. & 4. in Cant. super hunc locum.

Origenes & alij videntur querere cum vulgata habet conuulsa & arbor. lxx. vrbis in h.

Verfu 6.

A felix ouis, ex se quidem vilis, & paruula, sed à pastore maximi habita, maximo pretio empta, & maximo cibo, & potu nutrita, & ad maximum finem destinata. Ideo enim Christus nos pascat carne sua, ut constituat nos in meridie charitatis & perfectionis in hoc seculo, & postea in meridie felicitatis aeternæ. Nam qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam, & vinct in æternum. Quid ergo mirum quod sponsa hunc desiderans cibum dicat, Indica mihi, ubi pascas, ubi cubes in meridie. Quod sic egregie interpretatur Diuus Gregorius Nyssenus: Doce me ubi pascas, ut salutari suscepta passione, aeterno implear nutrimento, quod qui non comedit non potest ingredi vitam aeternam; & accurrens ad fontem diuinum, potum hauriam, quem tu tanquam ex fonte præbes scientibus, aquam profundens ex tuo latere ferro ac vena aperta, quam qui gustauerit fit fons aquæ salientis ad vitam aeternam. Si enim in his me pascis, me animo facies cubare in meridie, quando in pace simul dormiens. requiescam in luce, quæ caret umbra, sole lucente super verticem, in qua cubare facis eos quos pascisti, quando tu pueros tuos excipies tecum in cubile. Hæc Nyssenus: & apte quidem quia pasctus iste diuinus, iure optimo vocatur meridianus, quia nec sumi deberet nisi ab ijs qui magno fidei & dilectionis fulgore & ardore flagrant, sicut effulgens & flagrans erat, qui illud præstitit nobis, ut ad hunc meridiem citò peruenire possemus.

Meminit vtriusque Origenes hom. 1. & 4. in Cant. super hunc locum.

Origenes & alij videntur querere cum vulgata habet conuulsa & arbor. lxx. vrbis in h.

Verfu 6.

Origenes & alij videntur querere cum vulgata habet conuulsa & arbor. lxx. vrbis in h.

Verfu 6.

Origenes & alij videntur querere cum vulgata habet conuulsa & arbor. lxx. vrbis in h.

Verfu 6.

Origenes & alij videntur querere cum vulgata habet conuulsa & arbor. lxx. vrbis in h.

Verfu 4. enim Abraham peregrinos affatus est: Afferam paucillum aquae, & lauantur pedes vestri, & requiescite sub arbore, ponamque buccellam panis, & confortate cor vestrum. Postea transibitis. Et quid hoc charitatis, & hospitalitatis officium praefigurat, nisi quod Christus gessit in caena, afferens aquam, & mittens in peluim, lauans pedes discipulorum suorum, vt indicaret illis summam munditiam non solum a grauioribus delictis, sed a leuiorum pulueribus obtinendam esse ante sui purissimi sacramenti perceptionem. Ipse autem lauit pedes, quia ipse est qui nos mundat, & purificat: necessaria tamen est nostra cooperatio, vt nos ipsi etiam lauamus illos: vnde in Vulgata magis correcta sic legitur, Afferam paucillum aquae, & lauate pedes vestros. Christus enim Dominus dat nobis aquam gratiae & sacramentorum, ac auxilia quibus applicatur sanguis eius emundans nos: at nos ipsi lauamus pedes dum nostris actibus contritionis, & amoris haec peccata venialia expurgamus, & cor purificare amplius conamur. Rursus secundo dicit eis, requiescite sub arbore, ad significandum quod ante huius sacri cibi sumptionem procedere debet aliqua requies, & consideratio maximè mysteriorum quae in arbore crucis gesta sunt, quorum hoc sacramentum est memoriale. Vnde facta lotionem pedum Christus Dominus iterum cum discipulis suis recumbens instituit hoc venerandum sacramentum. Et hoc est tertium quod dixit Abraham, Ponam buccellam panis, & confortate cor vestrum. Aptè vocatur buccella, quia minima particula panis totum continet Christum, & sat est vnica buccella, vt per eam cor nostrum confortetur, vires recuperet, vt inchoatum iter perficiat. Vnde tandem addidit, Postea transibitis. Conuiuium enim istud ad hoc ordinatur vt resumptis viribus, vltius progrediamur, & transeamus à terrenis ad caelestia, à temporalibus ad aeterna, ambulantes instar Eliae in fortitudine cibi huius vsque ad montem Dei Oreb, vbi erit verus meridies, & requies sempiterna.

Alterum conuiuium meridianum quod huius fuit typus, fecit Ioseph fratribus suis: nam praecipit dispensatori domus suae dicens: Introduc viros domum, & occide victimas, & instrue conuiuium, quoniam mecum sunt comesturi meridie. Causa autem huius conuiuij fuit, vt quoniam dure antea tractauerat illos, persuaderet eis ex corde se eos diligere: quia conuiuium maximè principium, symbolum est, preciosumque pignus amicitiae, & honoris. Vnde Romani teste Valerio Maximo, haec instituebant conuiuia, quae charistia appellabantur, in quibus cognati & affines qui ad ea dumtaxat vocabantur, querelas, si quas inter se habebant, mutua benignitate condonabant. Sic ergo Christus Dominus in meridie suae dilectionis, hominibus, quos in lege veteri durius tractauerat, & iam per incarnationem tanquam fratres habet, conuiuium fecit in symbolum amicitiae, honoris & concordiae, in quo apposuit panem caelestem, qui summa est totius conuiuij. Vnde cum sederet Ioseph ad mensam, tantum dixit: Ponite panes. Non quod non essent alij opipari cibi, sed quia omnes sub nomine panis includebantur. Quod maximè de isto pane viuifico verum est, in quo melius quam in mæna, omnis cibi sapor, & suauitas inuenitur. Sed

hoc obseruandum est quod ante conuiuium fratres Iosephi similiter lauerunt pedes suos & insuper, Parabant munera donec ingrederetur Ioseph meridie. Audierunt enim quod ibi essent panem comesturi. Vt significetur, quod qui ad hoc conuiuium digne accedere cupit, non solum debet munditiam habere, sed aliqua munera Christo offerre in signum etiam amoris, & reuerentiae ac debitae subiectionis. Munera autem haec ipsi grauitissima affectus sunt cordis contriti, & humiliati, & amore flagrantis: vt etiam in meridie ardentis dilectionis comedat cibum, qui in ardentissimo Christi meridie est preparatus.

Denique sicut Ioseph in hoc conuiuium simul cum fratribus comedit panem: ita Christus sedens cum discipulis ad mensam prius proprium corpus & sanguinem sumpsit, & deinde dedit illis, suo exemplo illos corroborans, vt talem cibum, & potum auerent accipere. Ipse Christus (ait D. Hieron.) conuiuia, & conuiuium, ipse qui comedit, & qui comeditur, ipse pasceus seipsum, & pasceus discipulos. Vtrumque enim vt iam diximus significat verbum illud, Vbi pascis? Sed vltra hoc cum Apostolos pauit suo precioso corpore, & sanguine, quo mirè profecerunt, etiam pauit seipsum, quia cum dignè manducantibus, etiam ipse spiritualiter manducat, valde enim oblectatur, & reficitur profectu eorum. Vnde vel hac de causa deberes dignè, & deuotè ad sacramentum accedere vt reficeres, te reficientem, & pasceres te inuitantem, & exhilarares Christum, qui de fructu quem ex sacramento percipis, maximè delectatur.

De modo quo Christus per hoc sacramentum cubat in nobis, & internos. §. 3.

SEd vltius ac sublimius ascendit pastoris nostri flagrans charitas, quae sequenti verbo indicatur cum ait: Vbi cubas in meridie. Etenim cum primum Christus manducatur non statim recedit, sicut postea ordinasse, sed intra manducantem cubat, requiescit, & manet quamdiu durant species sacramentales, & illis consumptis adhuc manet, & cubat, sed alio modo vnitus per gratiam: iuxta illud, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in illo. Vnde ipsam animam etiam cubare facit, quiescere, & instar ouis ruminare pastum, quem cepit. Sic enim de idololatris dicit Oseas Propheta, quod Super triticum & vinum ruminabant, vel vt vertunt Septuaginta, Se concidebant. Hoc est vt exponit D. Cyrillus, lanceolis se concidebant proprium sanguinem libantes idolis in actionem gratiarum pro tritico, vino & oleo ab ipsis accepto: multo magis fideles decet ruminare super hoc triticum & vinum non terrenum, sed caeleste, perpendendo immensa bona, quae ex eo illis proueniunt, immensas gratias agentes largitori, eique sacrificium laudis offerentes cum animi preparatione ad offerendum etiam cum opus fuerit, proprium sanguinem, & omnimodam sui ipsorum abnegationem. Ad haec autem omnia mouet Christus Dominus intra animam cubans, nam quamdiu est in breui mundo animae, lux est illius, nec quæuis lux, sed meridiana, fulgens, & ardens, vehementesque dilectionis affectus in ea excitans.

Ex D: Tho 3. p. q. 81. ar. 1. q. 2. Ad Heluidiam refertur de consecr. D. 2. c. nec. Moyfes.

Ioan. 6. v. 57. Oseas 7. v. 14.

Ioan. 9. v. 3.

Sed adhuc amplius inardescit pastoris nostri charitas, qui dignatur cubare die ac nocte in sacrario Ecclesiae, quasi expectans oues, vt vadant ad pasendum illum. Ipseque vocat eas, inspirat, trahit, paratamque pasuam offert; propter quae merito dixit, Ego sum ostium, per me si quis introierit, saluabitur; ingreditur, & egreditur, & pasca inueniet; ingreditur, cum ab eo vocatus sacramentum intra se sumit; egreditur, cum extra in sacrario eum veneratur, & vtrobique ab eo spiritualiter reficitur. Si ergo scire desideras vbi Christus cubet in meridie, ecce velut alter Abraham in ipso seruore diei, stat in ostio tabernaculi sui, quod est Ecclesia, cubans, & expectans transeuntes hospites, eosque inuitans, vt conuiuium isto fruatur. Esti autem sit inclusus intra tabernaculum, dicitur ad ostium stare, quia omnes transeuntes inuenitur; & quos dignos inuenit, inuitat, vt per ipsum tanquam per ostium ingrediantur.

Quod si vagari refugis post greges sodalium Christi, scito ipsum cubare tantum in tabernaculo suo, quod est Ecclesia Romana super Petrum fundata, quam praefigurabat caenaculum illud, in quo institutum est hoc sacramentum, & sacrificium. Quotquot autem extra hoc caenaculum degunt, hostes sunt fidei, & huius diuini sacramenti, & falsi Christi sodales; nam de paschali agno, qui illius fuit symbolum, scriptum est, In vna domo comeditur, nec afferetur de carnibus foras; id est, in vnica Christi Ecclesia, quae est vnica eius domus, in qua eadem seruatur fides, concors omnium charitas, & religio similis: nec extra illam educi potest, vt detur infidelibus qui foris sunt, & istius sacramenti negant veritatem; velut increduli Iudaei, qui dixerunt, Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? Quos sequuntur haeretici designati per discipulos, qui abierunt retro, dicentes, Durus est hic sermo, & quis potest cum audire? Durus autem videbatur illis hic cibus, quia nondum eum viderant, nec gustauerant; vnde magis durum erat cor eorum, cuius duritia in causa fuit, vt cibus putaretur durus, qui blandus est & suauis.

Tu igitur hos sodales abhorrens, magno affectu dicito Christo Domino, Indica mihi vbi pascas, vbi cubas in meridie; enixè deposcens meridianam, & clariorem huius diuini sacramenti cognitionem; quod propter eius obscuritatem antonomastice dicitur Mysterium fidei: proprium enim est vehementer amantium desiderare eum, quem amant, intueri, maximè cum sciunt esse praesentem, sed occultum: ac si dicerent; Eia, Domine, qui absconditus intra species sacramentales lates, indica mihi te ipsum, vt te clariùs agnoscam: ostende etiam mihi qualem cordis locum, & quo ornatu dispositum requiris, vt in eo per hoc sacramentum cubes, & pastum praestes, ne vagari incipiam post greges fictorum sodalium, qui corpus & sanguinem tuum indigne sumunt; & ideo sibi iudicium manducant, & bibunt in suam ipsorum condemnationem.

Io. 10. v. 7.

Gen. 18. v. 1.

D. Tho. 3. p. q. 72. a. 1. Exod. 12. v. 46.

Io. 6. v. 55. & 61.

1. Cor. 11. v. 30.

De modo quo Christus Dominus pascit & cubat in meridie pendens in cruce. §. 4.

AD huc superest vltimus Christi locus scitu dignissimus, quem sibi demonstrari sponsa cupiebat, dicens, Indica mihi, quem diligis anima mea, vbi pascas, vbi cubas in meridie: Respiiciens ad locum crucis, ad quam Christus ascendit hora sexta, scilicet in meridie, & cubuit in ea vsque ad horam nonam: & quamuis tunc sol fuerit obtenebratus, quasi lugens mortem Creatoris, & tenebras persecutorum indicans; tamen Christo Domino hora illa fuit verus spiritualis meridies, tum quia eius tribulationum aëstus peruenit ad summum; tum quia ardor charitatis non habuit altius quo ascenderet; & ex vtraque meridie cum cognoscimus immensum Redemptorem, sapientissimum, & amantissimum Saluatorem, ac protectorem omnipotentissimum; de quo scriptum est quod iam retulimus ex Abacuch Propheta, Domine, considera opera tua, & expandi; in medio duorum animalium cognoscebis. Quod Diuus Augustinus interpretatur; in medio duorum latronum, ibi enim cognitus est tanquam iustus & filius Dei à Centurione; ab vno latronum, & à multis alijs: iuxta illud, Cum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoscebis quia ego sum. Loqui autem Abacuch de Christi passione, sequentia verba ostendunt, cum ait, Splendor eius ut lux erit, cornua in manibus eius, ibi abscondita est fortitudo eius; ante faciem eius ibit mors, & egredietur diabolus ante pedes eius. Quod Diuus Cyprianus, Hieronymus, Augustinus, & alij Patres explicant de Christi cruce, cui manus eius affixae sunt, vbi potestatem, regnum, & victoriam contra inimicos obtinuit, illosque debellauit, ac sibi subiecit; non dixit autem manus eius in cornibus crucis, sed è contra, cornua in manibus eius; ad denotandam liberam eius voluntatem qua moriebatur, & omnimodam potestatem, quam habebat crucis, clauorum, & tormentorum, vt solo nutu posset ea in nihilum redigere: propter quod dixit, Nemo tollit eam, scilicet, animam meam, à me, sed ego pono eam à meipso, & potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Tunc autem splendor eius fuit vt lux meridiana, quia omnium suarum virtutum fulgentissimos, & ardentissimos radios emisit. At ergo sponsa; O Domine, indica mihi te ipsum in meridie crucifixum, indica quomodo ibi te, & me pascas, & quomodo cubes; nam si hoc cognouerit, ad meridianam tui perueniam cognitionem.

Primò igitur contemplare modum quo Christus cubat in crucis loco. Nam si ad corpus respicias, cubile istud, non ad quiescendum fuit, sed ad omnium dolorum, & ignominiarum incrementum; pedes enim, & manus dilacerabantur à clavis, caput à spinis, totum corpus pendens, non habet vbi requiescat, sed vbi distendatur, & dilaceretur, sicque exarfit aëstus meridiei, & persécutionis, vt etiam interiora adureret, & liquefaceret praerangustia, iuxta illud, Factum est cor meum vt cere liquefceret in medio ventris mei, aruit tanquam testa virtus mea, & lingua mea adhaesit faucibus meis, & in puluerem mortis deduxisti me. Nonne horrendum cubile, in quo cubans pastor clavis

Abacuc 3. v. 1.

Iuxta Sept. Lib. 18 de ciuitate Dei ca. 32. & orat. contra Iudaeos c. 13. Io. 8. v. 28.

Ser. de passione Domini. in Abacuc 3. Lib. 18. de ciuitate c. 32.

Io. 10. v. 18.

Ps. 21. v. 15.

ligatus, impetitur vehementer à vitulis multis, à tauris pinguibus, à leonibus rugientibus, à ferocibus canibus, & vnicornibus, qui cornibus, ore, & vnguibus ita illum dilacerarunt; vt diceret, Sicut aqua effusus sum, dispersa sunt omnia ossa mea. Non ergo cubat corpus ad quiescendum, sed ad vehementius patiendum.

Prou. 13. v. 12.

Lu. 12. v. 50.

Plura de hoc inf. circa illud, L. c. 1. n. 1. sicut floridus.

Lu. 23. v. 24.

Cant. 8. v. 7.

Gen. 41. v. 7.

Ad Gal. 2. v. 19.

Ad Philip. 1. v. 18.

piunt. Horreo enim vagari post istorum vestigia quæ ducunt ad mortem, & interitum; tuaque tantum sequi volo, quæ etiam ducunt ad crucem, per crucem tamen deducunt in regnum celorum; quia si compatimur cum Christo, conregnabimus cum illo in secula seculorum. Amen.

EXHORTATIO IX.

De meridia felicitatis æternæ in qua Deus pascit beatos, & cubat cum illis, & de causis unde oritur desiderium illius.

Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie.

ALTISSIMA est postrema horum verborum interpretatio de desiderio, quo flagrat sponsa videndi meridiem æternitatis, seu felicitatis æternæ. Sed altissima prouidentia eodem tenore verborum explicatur desiderium sciendi locum Christi crucifixi in meridie passionis, & desiderium videndi ipsum clarè in meridie regni sui: quoniam, vt diximus ad calcem præcedentis Exhortationis, per crucem peruenitur ad regnum, & scientia illius meridiei qui spectat ad Christum crucifixum, excitat desiderium perueniendi ad meridiem, qui pertinet ad eundem iam gloriosum; quo etiam spiritu Psalmista psalmum 41. qui totus est de desiderio felicitatis æternæ, inscripsit, Pro filiis Core. Quem titulum mysticè declarat Diuus Augustinus pro filiis Caluarie (Core enim significat Caluitium, seu Caluariam) vt inscribatur psalmus pro filiis illius qui in Caluarie loco voluit crucifigi, qui ita illum diligunt, vt pro eius amore cuncta terrena despiciant, & toto corde ad cœlestia anhelant: in Caluarie libenter degunt, de illius cruce gloriantur, carnis consolationem propter passionis eius memoriam respuunt, in qua cum diu sunt excitati, æternam cum ipso Christo fructuonem desiderantes, clamant, Sicut desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Et cum sponsa dicunt, Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie. Indicasti iam vbi pascas, & cubas in meridie crucis, indica iam vbi pascas & cubes in meridie æternitatis.

Qualis sit meridia felicitatis æternæ. §. 1.

MERITUM autem beatorum gloria, quæ in cœlo empyreo splendidissimo præstatur, per antonomasiam vocatur meridia; quoniam vltimus terminus est, & finis omnis nostri ascensus, & profectus; cum iustorum semitæ, vt diximus ex Salomone, instar lucis auroræ procedant, & crescant vsque ad perfectum diem æternitatis, in quo cessant omnes vmbre, etiam legis Evangelicæ; nempe fides obscura, vsus sacramentorum, & sacrificiorum; & Deus videtur facie ad faciem summa claritate, qua à singulis beatis videri

Vide quæ dicitur inf. circa illud, sub vmbra illius quem desiderauerat sedi, & frat. & illius dulcis gust. iuxta meo.

PRO FERTO OMNIVM SANCTI PRO COMMVNI CONFESIONIFICVM, circa id, præcingere, & transiens.

Psal. 41. in scriptio.

Prou. 4. v. 18.

Serm. 33. in Cant.

Hom. 1. ex duabus.

Isa 30. v. 26.

Ps. 35. v. 10.

Apoc. 21. v. 23.

Lu. 14. v. 38.

Prou. 14. v. 14.

Hom. 2. in Cant.

potest, summoque amore beatifico amatur, vltra quem gradum vltius non progredientur.

Verè meridia est (inquit Diuus Bernardus) quia est plenitudo feruoris & lucis, solis statio, vmbra terminatio, deficcatio paludum, & factorum depulsio. Omne tempus huius vitæ quantacumque luce videatur perfusum, est intra istum meridiem, quem nunc sponsa desiderat. Non quare (inquit Origenes) alia tempora, quando vespere, quando diluculo, quando in solis pascis occubitu; illud tempus inquirere, quando in flore die, quando in plena luce, in maiestatis tæ splendore versaris. Nonne meridia dicenda est dies illa, in qua vt Isaias vaticinatur, Erat lux luna sicut lux solis, & lux solis erit septemplex sicut lux septem dierum in die qua alligauerit Dominus vulnus populi sui, & percussuram plagæ eius sanauerit? Dies autem iste dies est æternitatis, in quo perfecta sanitas, quæ in hoc mundo inchoatur, tribuetur beatis; & tam immensa erit lux, vt luci septem dierum in vnum collectorum comparetur; sumendo numerum septenarium ad significandam omnium lucis perfectionem vtriusque seculi: nam per sex dies seculum istud indicatur, quod sex diebus creatum est: per septimum verò, qui sabbatum fuit, requiei deputatum, æterna requies designatur, quæ omne lumen huius seculi eminentissimè continet in alio lumine septemplex maiori de quo dicitur, In lumine tuo videbimus lumen. Sed quid moror in hac luce commendanda? Ipsa diuinitas est meridia beatorum; nam de illa ciuitate scriptum est, quod Non eget sole, neque luna; nam claritas Dei illuminabit eam, & lucerna eius est agnus. Claritas autem Dei infinitis lucet plus quam sol; & lucerna agni infinitis plus quam luna: vnde toto tempore huius peregrinationis pascit nos Deus in lucis aurora aliqua obscuritate perfusa; licet respectu antiquorum Patrum dicatur meridia: at post hanc peregrinationem, plenum efficit meridiem ipsa Dei claritate fulgentem; si cupis diuitias, si honores, si voluptates, si scientias, si cuncta bona desiderabilia in supremo gradu obtinere desideras, ibi conceduntur omnia in meridie, in summo excessu, vltra quem nihil amplius desiderabis, quia mensuram bonam & conseruatam, & coagulatam, & superfluentem dabit in suum vestrum. Quid plenius hac mensura, quæ meritis adæquatur? sed adhuc superest, quia remunerat Deus vltra condignū, cum tamen citra condignū castiget: iuxta illud, Vis suis replebitur stultus, & super eum erit bonus: id est, peccator recipiet vsque ad miseram satietatem quod promeruit; at vir iustus multo magis recipiet. Iuxta Hebræum textum quidam legunt, Vir bonus à foliis suis, subaudi saturabitur magis; quia etiam pro minimis rebus, vt pro calice aquæ frigidæ maiora recipiet. Hoc ergo nobis summe desiderandum est, ita in hoc seculo degere, quod ad hanc copiosam mensuram, & meridiem perueniamus.

Nam (vt dicit D. Gregorius Nyssenus) nemo hæc requie meridia dignus censetur, qui non fuerit filius lucis, & filius Dei, qui autem se ex æquo separauit à vespertinis, & matutinis tenebris; hoc est, vbi incipit malum, & in quod definit, is in meridie, vt in eo loco cubet, collocatur à sole iustitia.

Qualis sit pascus & cubatio in gloria. §. 2.

PLURA de hac luce meridiana beatorum diximus in Exhortatione decimasepta, & decimaseptima primi libri, nunc applicemus eidem metaphoram pascendi & cubandi, per quam sæpius in Scriptura beatitudo designatur; indicando per pascum satietatem omnimodam omnium appetituum, omni fame & siti aliorum bonorum profusè expulsa, per cubationem verò æternam requiem, & securitatem, quæ omnem animi perturbationem & angorem pellat. Tunc enim fit præcellenter quod Dominus præmiserat per Ezechielem, Ego pascam oues meas, & eas accubare faciam. Et quod inquit Isaias, Sicut pastor gregem suum pascet, in brachio suo congregabit agnos, & in sinu suo leuabit: id est, in sinu suo eos accubare faciet, & requiescere, dum eis diuinitatis amplexum tribuit; vnde illis summa pax, quies, decor & securitas prouenit; iuxta illud, Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiducie, & in requie opulenta.

Breuius, sed vberius expressit hoc Christus Dominus de seruis vigilantibus loquens, de quorum remuneratione ait, Amen dico vobis, quod præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. Quo loco & alii, beatitudinè Sæctorum cõparat prandio, vel cœnæ lautissimæ, & honorificentissimæ summa securitate, & sine fastidio in æternum duraturæ: & quid honorificentius, quam quod ipse Deus, & Dominus maiestatis, præcingat se, sicut ministri solent se præcingere, vt ministrat illis? Hac enim phrasi vsus est, vt significaret seruos suos ad supremam & ineffabilem dignitatem prouehendos, quæ omnem huius seculi superat principatum. Quid autem opulentiùs & dulcius, quam quod ipse Deus, qui ministrat, seipsum tribuat in potum & cibum, non iam sub velamine sacramenti, sed palam, & facie ad faciem, vt mens clara ipsius visione, & ardentissima dilectione pascatur. Tribuit tamen se præcinctum, tum quia nemo beatorum potest illum totum comprehendere; tum quia vniuersiusque meritis se præcingit, & accommodat; & hoc est quod ait, Transiens ministrabit illis; non solum quia discurret, singulis ministrando & pascendo, sed etiam quia multiplicia vnicuique fercula porriget, & mira varietate suauissima, ceterum singulis pro singulorum meritis iuste omnia distribuens, quia in domo Patris mei, inquit, mansiones multe sunt; in quibus cum Sanctis meis diuersimode cubo, & diuersum eis pascum tribuo vt præmium adæquetur obsequio. Deniq; dicit, quod faciet illos discumbere, vt æternam quietem, & securitatem eorum indicet; nam in hac peregrinatione, non recumbendo, sed stando, recipiunt iusti contemplationis refectionem; sicut Moyse dixit, Strabis supra petram, Exod. 33. v. 2. cumque transibis gloria mea, ponam te in foramine petrae. Elia etiam Dominus ait, Egredere, & sta in monte coram Domino, & ecce Dominus transit, &c.

Sed hoc est mirabile quod non dixerit Saluator in parabola, & recumbet cum illis; sed potius quod eis recumbentibus ipse transiens ministrabit: non enim mirum fuit quod cum se manifestauit Moyse & Elia transierit coram illis, quia visio & manifestatio illa verè erat in transitu,

Ezec. 34. v. 15.

Isa. 40. v. 11.

Isa. 32. v. 18.

Lu. 12. v. 37.

Lu. 22. v. 29.

Io. 14. v. 2.

Exod. 33. v. 2.

3. Reg. 29. v. 11.

citoque finienda, at in gloria, ubi visio est immutabilis, cur dicitur quod Dominus etiam transiens ministrat illis? Ibi enim nihil transit, sed omnia perpetuo manent sine vlla vicissitudinis obumbratione. At præter causas iam redditas huius phrasos sunt alia duæ non incongruæ. Prior est ad denotandum felicitatem beatorum præcipue esse opus Dei, sine ipsorum industria, & labore; idè enim ipsi recumbunt, & Deus transiens ministrat, quia ad ipsos solum spectat recipere æternam fruitionem. Deus verò est qui largitur illam: non quod negemus beatitudinem consistere in propria & vitali operatione beatorum, quæ est visio & amor Dei, sed quia hæc ab ipso Deo infunditur, & communicatur sine vlla solitudine & labore, quo in hac vita bona operamur; vt ibi beati eminentissimo modo sint patientes diuini, & Deus agens illa. Nec potuit describi excellentius Sanctorum requies, & lætitia omni cura, solitudine, & labore vacua, quam asserendo eos recumbere in mensa: & Deum ipsum, cui infinita est sapientia, bonitas, potentia, & prouidentia, gerere munus ministri: quo ministrante impossibile est aliquid deficere, nec vllius defectus timore, aut cura angere.

Posterior causa est; quoniam licet essentialis beatitudo immutabilis sit, nec vnquam transeat, adhuc Deus transire inter beatos dicitur, quia illis nouas crebrò communicat reuelationes, & illustrationes, noua gaudia, & nouos modos exultationis & lætitiæ, qui exhauriri non poterunt; qui mira affluentia deliciarum transeunt sine vlla mæsticia, succedentibus continuo nouis gaudiis & deliciis. Vnde & de lignis vitæ plantatis ex vtraque parte fluminis progredientis à sede Dei & agni; scribitur quod afferunt fructus duodecim per menses singulos, & folia eorum conferre ad sanitatem gentium. Sunt autem huiusmodi arbores etiam iuxta literalem sensum, beati qui fruuntur visione, & gaudio beatifico per illum fluuium designato, cuius fluuij irrigatione producant singulis mensibus nouos fructus gaudiorum, quibus pascuntur & recreantur, & insuper eorum folia, id est verba, & frequens ac mutua conuersatio adeò est suauis, & salutifera, vt sufficeret omnem pellere languorem & mæsticiam. Sunt enim plurimi omnesque sapientes, prudètes sancti, affabiles, benigni, & intima amicitia coniuncti, quare licet vnus vel alter fructus transeat, permanens tamen est, & perpetua successio fructuum continuatis mensibus, & annis æternis, & vt inquit Isaias, Ibi erit mensis ex mense, sabbatum ex sabbato: id est, continua quadam, & mirabilis successio neomeniarum, sabbatorum, festiuitatum, & gaudiorum, vt nunquam non sit sabbatum, & requies sempiterna. Quid ergo mirum quod cuncta hæc contemplans sponsa clamet, & dicat, indica mihi quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie.

D. Tho. 12. q. 3 art. 1.

Apo. 22. v. 3.

Isa. 66. v. 23

Ex dilectione Dei progredi desiderium videndi ipsum. §. 3.

SEd causas huius ardentis desiderij, & precationis expendamus. Primam autem insinuant illa verba, *Quem diligit anima mea*: nempe amorem purum & vehementem ipsius Dei, qui nullo bono satiari potest, nisi ipsius clara visione & fruitione. Amans enim ardens desiderat Deum ipsum, qui verissimus est eius amicus, perfectè ex facie cognoscere, illi semper adherere, & vnitus esse, illius præsentia iugiter frui, cum illo semper colloqui, & ab eo nunquam separari: quæ omnia effectus sunt amoris, nec plenè obtinentur nisi in patria, vbi appetitus amantis satiatur ipsa possessione perpetua rei amate, dicens, *Inueni quem diligit anima mea, tenui enim, nec dimittam, donec introducam illum in domum matris mee, & in cubiculum generitricis mee*: id est, perpetuò firmissimè tenebo illum etiam in domo, & cubiculo matris meæ cælestis Ierusalem, vbi fruar eius præsentia magna lætitia, & securitate. At quamdiu non tenet illum, gemit, querit, & clamat, *Indica mihi locum vbi pascas & cubes in æterno meridie*, quia nihil mihi est amabilius illo. Hoc affectu exclamabat Psalmista, *Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum, concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini!* Quæ sponsa vocauit domum, & cubiculum matris suæ, vocat Dauid atria & tabernacula. In palatiis & domibus regum atria sunt amplissima, quæ multos capiunt homines, suntque omnibus communia, vbi omnes se vident, & colloquuntur: cubicula verò & tabernacula appropriantur singulis. Ita in cælesti patria, tam quæ sunt communia omnibus beatis, quam quæ sunt vnicuique propria, sunt valde amabilia, & ita concupiscibilia, vt anima liqueat, & deficiat præ magnitudine, & vehementia amoris.

Sed quid est quod Dauid non signat quæ sint tabernacula, & atria Domini, quæ diligit & concupiscit: nam etiam Deus in terris habet tabernacula & atria, sicut & domos in quibus habitat, & conuersatur cum hominibus? Sed fortè idè non dixit tabernaculum, sed tabernacula & atria, quia cuncta erant illi dilecta; sed illa maximè, quæ in cælestibus sunt, vbi perpetuò Deus virtutum habitat, & suas virtutes beatis manifestat. Vehementer enim amans id solum indicat quod in mente habet, licet plenè verbis non exprimat. De illis ergo tabernaculis loquitur, quæ vehementer amabat, & in quibus esse cupiebat.

Hac etiam de causa sponsa hic non ait; indica mihi vbi pascis greges tuos, sed tantum vbi pascis: cum tamen mox fecerit mentionem gregum sodalium eius; nunquid obliuiscitur aut despicit greges illos, quos Deus pascit in meridie æterno? Absit: sed adeò est absorpta ipso desiderio videndi Deum, & quo modo pascat in meridie, quod non recolat alios beatos qui pascuntur; nam solus Deus est ipsius beatitudo, ipsius pascua, & satietas plena. Non enim poterunt fatiare Angeli, non Cherubim, aut Seraphim, non Patriarchæ, vel Apostoli, vel Sancti omnes; quorum etsi conspectu & conuersatione valde lætetur; tamen solus pastor æternus pascens illam, satiatam reddit & beatam; & quia illum præ

De hoc itè supra lib. 1. Exhort. 16. §. 2.

Cant. 3. v. 4.

Psal. 83. v. 7.

Exod. 33. v. 22.

De Deipara morse.

Num. 11. v. 15. 3. Reg. 19. v. 4. Ion. 4. v. 3.

Nova expositio.

2. Reg. 15. v. 30. & c. 19. 24. Ester 6. v. 13. 1. Cor. 14. v. 4.

Ps. 41. v. 4.

cunctis amat, illum præ cunctis sitit videre, & ex amore quem experitur, ansam arripit id petendi sicut Moyses, qui hoc affectu ita loquebatur Deo, *Cum dixeris noui te ex nomine, & inuicisti gratiam coram me; si ergo inueni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam, vt sciam te*. Ac si diceret; Si diligit me, & ego diligo te, in hoc manifestetur hæc dilectio, quod te mihi manifestes, vt te ex facie cognoscam, & non iam ex fide obscura, *Vt quid enim ero cooperia post greges sodalium tuorum: degens cooperatus velamine obscuro, quod non sinit me clarè te ipsum videre? Qua ratione crediderim B. Virginem in extremis temporibus vitæ suæ, vt quæ ardentissimo sui filij flagrabat amore, hanc orationem crebrò repetiisse, desiderans vehementer eius præsentia frui.*

De desiderio videndi Deum ad fugienda peccata, & ærumnas huius vitæ. §. 4.

EX ardenti Dei amore prouenit timor perendi ipsum, errandi, & delinquendi, quod amantibus est omnium malorum grauissimum & molestissimum. Huiusmodi autem timor & periculum crescit, quando virgent tentationes demonum, persecutiones hominum, & varia tribulationum, ac ærumnarum genera, quæ animam torquent, & eius patientiam exagitant. Cum igitur sponsa retulisset vtrumque damnum, quod passa erat cum se dixit nigram, & à sole decoloratam, oppugnatam à fratribus, & vineam suam non custodiisse; has miseras grauiter pertasa orat, & clamat, *Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie*; vbi non est aliqua nox culpa, vel tenebræ persecutionum; vbi non est vmbra afflictionis interitæ, nec ignorantie, quæ in malum pertrahat. Sponsa autem non hoc appetit ex pusillanimitate spiritus, vt labores fugiat. Quomodo aliquando Moyses, Elias, & Ionas mortem desiderarunt, nec obtinuerunt; sed potius ex affectu fugiendi culpas quæ comitantur ærumnas; & idè ait, *Ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum*; id est, ne amplius vagor post vestigia peccatorum, & post seculi vanitates, nec cogar sequi greges persequentium me, & eorum moribus imbui; nec tandiu in hoc timore, periculo, & planctu degere compellar, *Quare enim ero cooperia, & pallio amicta apud greges sodalium tuorum?* id est, quare tandiu lugebo, & afflicta ero in hoc seculo propter tui absentiam, & propter mala quæ patior dum te non video? Mos enim est iis qui in luctu versantur, velo faciem caputque operire, quod sæpius in Scriptura obseruatur; vt cum Dauid cum populo fugiebat Absalon, omnes procedebant plorantes cooperio capite. Aman etiam indignationem regis Assueri fugiens, festinauit ire in domum suam lugegens operio capite. Luctum ergo suum allegat sponsa, vt Deum prouocet ad hoc quod ostendat illi faciem suam. Ac si diceret cum Psalmista qui Deum desiderabat sicut canis à canibus insecutus desiderat fontes aquarum, *Fuerunt mihi lacryma mee panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus?* Id est, me, Domine, insecantur peccata & tentationes; propterea quod absens es, & quasi me dereliquisse videris; ego tamen interim dum te non video, non cessabo la-

chrymas fundere, & illis tanquam pane me confortabo, donec te merear intueri.

Hoc amplius explicat, subdens, *Hæc recordatus sum, & effudi in me animam meam, quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei*: id est, dum cuncta hæc mente recolo, totam animam meam applico, ad desiderandum & contemplantum id quod spero, nimirum quod aliquando transibo in admirabile Dei tabernaculum, vbi illum facie ad faciem videbo. Hac autem cõtemplatione & spe pascor, & cubo in meridiano afflictionum ætate, vt hic degens corpore, illic sim præsens spiritu, & conuersatio mea in cælis sit. Explicuit autem Dauid suæ contemplationis magnitudinem, illa noua phrasi, *Effudi in me animam meam*; cum tamen alibi dixerit, *Effundite coram illo, scilicet Deo, corda vestra*. Et Ieremias, *Effunde sicut aquam cor tuum, ante conspectum Domini*. Vtrumque enim sit in contemplatione perfecta; etenim effundimus coram Domino cor & animam nostram, quando nos, & cuncta nostra ante oculos eius velut profundimus, & expandimus, ac manifestamus omnem nostram miseriam, angustiam, egestatem, tentationes, passiones animæ, & omne imperfectum nostrum, nihil omnino illi cælantes, sed cuncta illius misericordie, & prouidentie committentes, vt illis remedium prouideat. Quomodo Anna mater Samuel, cum amaro esset animo in oratione, animam suam effudisse dicitur in conspectu Domini: inquit autem Ieremias, quod effusio fiat sicut aqua, & non sicut oleum; quia cum effunditur oleum ex vase, aliquid manet hærens illi; cum verò effunditur aqua, nihil in eo manet. Ita ergo anima effundenda est coram Deo, vt nihil terrenum in illa per inordinatum amorem inhærens maneat, sed nudo corde, & puro affectu cuncta Deo præsententur, & offerantur.

At verò animam intra nos effundimus, cum omnes nostras vires intra nosmetipsos quasi profundimus, & illis habenas relaxamus, vt discurrant, meditentur, desiderant, & cunctos suos affectus erga Deum exerceant, spirituque cælesti patriæ assistant, & quæ ibi geruntur intra seipsas contemplantur, audiant, gustent, odorantur, ac lætentur valde, ac si præsentem adessent, & sentirent quod ibi sit, scilicet, *In voce exultationis & confessionis, sonus epulantis*. Facta autem collatione gaudij, quod est in gloria, & exultationis, ac laudis eorum, qui iucundè epulantur in illa, cum ærumnis, quas hic patimur, eandem animam ad seipsam conuertere debemus, & cum ea colloqui increpando, exhortando, spemque erigendo, dicentes, *Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei & Deus meus*: id est, ipse erit salus vultus mei, qui honorificabit, sublimabit, & beatificabit faciem meam, ostendens mihi faciem suam.

Sed quoniam turbatio & afflictio non cessat statim, miro modo ex ipsa scala facienda est ad firmiorem Dei memoriam, & contemplationem habendam, dicens, *Ad me ipsum anima mea conturbata est, propterea memor ero tui de terra Iordanis, & Hermonij, à monte modico*. Iordanis (vt ait Diuus Gregorius) significat descensionem, & Hermon anathema; vnde repræsentant illa duo mala culparum, & persecutionum, quæ nos

2. Pl. 41. v. 5.

Quid si effundere animam coram Domino, vel intra seipsam.

Ad Philip. 3. v. 20.

Pl. 61. v. 9. Thren. 2. v. 19.

1. Reg. 1. v. 15.

3.

Psal. 4. v. 6.

4.

Pl. 41. v. 7. Lib. 33. Moral. c. 6.

In eum lo-
cū Psalmi.

Ex titulo
Psalmi ut
supra.
Ser. 33. in
Cant.

excitant ad Dei visionem desiderandam; eadem autem interim dum non obtinetur etiam nos prouocant, ut continuò memoremur Dei, & eius contemplationi vacemus: nam per hæc ab illis malis eruemur, aut (sicut dicit Diuus Augustinus) curemus descendere ad infima per humilitatem, nosque anathematizare, odio sancto nos prosequentes, & tanquam montem modicum & minimum nos reputantes, & ita eleuabimur ad contemplationem Dei, quæ nos pascat, & reficiat vsquequo adueniat clara eius visio, ut tanquã filij Core, id est, Caluarie & cruci affixi, cum Christo ad montem gloriæ perueniamus. Festinemus (inquit Diuus Bernardus) ad locum tutiorem, ad partem suauiore, ad vberiore & fertiliorem agrum; festinemus vbi habitemus sine metu, abundemus sine defectu, epulemur sine fastidio, & pascamur à Deo, & cubemus cum ipso in meridie clarissimæ suæ visionis, in secula seculorum. Amen.

PARS SECVNDA

TERTII LIBRI.

De cognitione sui ipsius, & aliorum qua ducunt in clariorem cognitionem Dei.

TEXTVS.

Si ignoras te, ô pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum, & pasc hædos tuos iuxta tabernacula pastorum.

EXHORTATIO X.

De variis & miris modis quibus Deus exaudit preces infortunorum, semper ad eorum salutem, licet non semper ad eorum voluntatem; & qua ratione sit hoc intelligendum.

AM cœlestis sponsus, qui longam sponsæ allocutionem, tresque eius preces alto silentio auscultauerat, os suum aperit, ut ei respondeat, munus gerens magistri docentis eam viam, qua cuncta quæ desiderat obtinere valeat; eamque iam increpat, iam laudat, iam dona pollicetur, ut ea facilius obtineat. Colloquium autem suum sic inchoat, Si ignoras te, ô pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum, & pasc hædos tuos iuxta tabernacula pastorum. Quæ verba primo aspectu non modicum incutiunt terrorem, cum sapientissimus sponsus, qui verba vitæ æternæ habet, sponsæ dilectæ, & inter omnes fœminas pulcherrimæ, durè respondeat, non

annuens quod petit, sed potius minans id ipsum quod timet. Petierat indicari sibi vbi pasceret, & cubaret, ne vagaretur post greges. Respondet; quod si se ignorat, egrediatur, & vagetur post illos. Quid ergo est quod sepius diximus magnam esse vim orationis ad impetrandum quod postulamus; iuxta verbum Domini dicentis, Petite, & accipietis, quia omnis qui petit accipit? Quod ipsius sponsæ in præcedentibus preceationibus experientia valdè confirmat: nam vix dixerat, Osculetur me osculo oris sui: cum iam paratum sensit sponsum ad osculandum: & eum iterum diceret, Trahe me, mox exauditam se profiteretur, cum subdit illico introductam esse in regis cellaria, ut suo loco visum est. At nunc repullam pati videtur, nec id quod petierat, sibi indicatur. Nunquid sponsa aliquid indecens, aut indiscretè petit, sicut mater filiorum Zebedæi; quibus iustè dictum est, Nescitis quid petatis: aut fortè minus diligitur, vel minus diligit, cui negatur id quod postulat: nam si multum diligit, cur non exauditur, & impetrat cum de huiusmodi ita diligentibus scriptum sit, Quodcumque vuleritis, petitis, & fiet vobis; ab eo, scilicet, qui voluntatem timentium se ne dum diligentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet.

Iustos aliquando non exaudiri ad eorum voluntatem, sed ad salutem. §. 1.

ECCE non nihil implexam, sed perutilem mouimus quæstionem, quam nunc enodare & enucleare oportet, ut orantium animos spe & gaudio erigamus, instruamusque de modo expectandi suarum precum exauditionem. Certissimum enim esse debet omnes, qui aliquid decens, & prout decet, petunt à Deo, exaudiri ab ipso; exauditamque fuisse hanc tertiam sponsæ preceationem, sicut & reliquas. Ceterum (vt docet D. Augustinus) discernendæ sunt exauditiones Dei; non enim eodem modo omnes exaudit, & voluntates eorum complet. Imò quosdam inuenies non exauditos ad voluntatem, exauditos tamen ad salutem; quia etsi non accipiunt quod volunt, & expressè petunt, accipiunt tamen id quod magis illis prodest in ordine ad finem vitæ æternæ, quam summè volunt, & obtinere desiderant. Quod exemplo D. Pauli constat, qui cum ter Dominum rogasset, ut stimulus carnis auferretur ab eo, dictum est illi, Sufficit tibi gratia mea; nam virtus in infirmitate perficitur.

Quod sic explicat Diuus Augustinus; Rogasti, clamasti, & ter clamasti, ipsum semel, quod clamasti, audiui; non auerti aures meas à te; noui quid faciã; tu vis auferri medicamentum, quo vrenis; ego noui infirmitatem qua grauaris: exauditus es ad salutem, non ad voluntatem: petis à medico aquam frigidam: si prodest, statim dat, si non prodest, non dat: non exaudiuit infirmum; an potius ad sanitatem exaudiuit, quia voluntati contradixit. Discite ergo ita rogare Deum, quæ desideratis, vt tamen sapientissimo & amantissimo medico committatis, vt quod ipse nouit melius, id faciat. Tu morbum confitearis, ille medicamentum adhibeat, quod nouerit vtilius: si non fit quod vis, fit quod expedit. Felicissima, inquit idem Sanctus, est hæc exauditiõ, & multo magis optanda, quam illa, qua multi exaudiuntur

Mat. 7. v. 8.

Mat. 20. v. 12.

Io. 15. v. 17.

Pf. 144. v. 19.

Tra. 6. in
1. Ioannis
Epist. &
serm. 58. de
verbis Do-
mini.

2. Cor. 12.
v. 8.

Ad Ro. 1. v.
24.

Pfal. 21. v. 1.

Mat. 7. v. 9.
Lu. 11. v. 11.

ad voluntatem, & non ad sanitatem. Diemones sic sæpe exaudiuntur, vt cum petierunt tentare sanctum Iob, vel ingredi in porcos: potuisset quidem Deus id negare, sed concessit, & exaudiuit, ad voluntatem, ad damnationem, aut ad nostram eruditionem. Infelices enim sunt peccatores reprobi, qui ea quæ sibi sunt noxia petentes, exaudiuntur à Deo prout volunt; sed iusto Dei iudicio in ipsorum damnationem, tradit eos Deus (vt ait Diuus Paulus) in desideria cordis eorum. Desideras diuitias, appetis dignitates, petis à Deo, instas, clamas, & ingemiscis; multoties malo tuo accipis, & bono tuo non acciperes: melius enim tibi esset exaudiri ad salutem, & non ad voluntatem, quam exaudiri ad voluntatem, & non ad salutem: illud præstat diabolo, & reprobis qui sunt ex parte eius; hoc verò Apostolis, & iis qui sequuntur illos, quorum nomine ait Dauid, Deus meus clamabo per diem, & non exaudies, & nocte, & non ad insipientiam mihi: quia si iustus & electus es, & clamans die ac nocte, petens tibi dari prospera, aut eripi ab aduersis, non exaudiris, scito te non exaudiri non quidem ad insipientiam, sed ad sapientiam: quia conceditur tibi quod est tibi vtilius, & quod postulasses, si tua sapientia id affectus esses, & probe nosset: modò tamen non postulas, quia ignoras. At sapientissimus medicus, qui per suam sapientiam tuam insipientiam supplet, icit quod debuisses petere, & id largitur. Et quis pater (ait Christus Dominus) filio petenti panem, piscem, vel ouum, porrigit lapidem, serpentem, vel scorpionem? At si filius insipiens peteret lapidem, serpentem, vel scorpionem putans se petere panem, piscem, vel ouum, & pater negat tribuens ei id quod verè est panis, piscis, & ouum, nunquid non exaudiuit illum? Imò exaudiuit ad salutem, non ad voluntatem, & filius exauditus non est, sed non ad insipientiam suam, quia negatum est ei, quod vt insipiens petiit, & concessum, quod vt sapiens petere debuisset.

Iustos exaudiri ad voluntatem superiorem spiritus, licet non ad inferiorem carnis. §. 2.

SE d vltierius addamus etiam in huiusmodi euentibus iustos exaudiri ad voluntatem, si debito modo intelligatur. Ad quorum explanationem aduertendum est, quemcumque postulantem ea dona quæ necessaria sunt ad salutem animæ, & vitam æternam consequendam, cuiusmodi sunt gratia, charitas, virtutes, dona Spiritus sancti, & auxilia necessaria ad implenda præcepta, & vincendas tentationes & huiusmodi, si ea petat, vt oportet, exaudiri semper, & ad salutem, & ad voluntatem; quia cuncta hæc sunt iuxta voluntatem ipsius Dei, qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, Et hæc (inquit D. Ioannes) est fiducia quam habemus ad Deum, quia quodcumque petierimus secundum voluntatem eius audit nos. Nam per huiusmodi dona præcipuè ipsum Deum quarimus, qui nulli hominum se negare vult, sed omnibus paratus est seipsum dare, & dicit, Ecce adsum. Quod optimè deducit Diuus Augustinus ex illo Psalmi, Exquisiuit Dominum, & exaudiuit me, & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me; & tu, inquit,

1 ad Tim 2.
v. 4

1. Io. 5. v. 14.

Pfal. 33. v. 5.
in hunc lo-
cum.

noli aliquid à Domino extra illum querere, sed ipsum Dominum quære, & exaudiet te, & adhuc te loquente dicet, Adsum. Ecce presens sum, quid vis? quid à me quaris? quidquid tibi dederò vilius est, quam ego: me ipsum habe, me fruire, me amplectere: nondum potes totum, ex fide continge me, & inhærebis mihi. Idem testatur etiam Palmista, cum ait, Propè est Dominus inuocantibus eum; omnibus inuocantibus eum in veritate, voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & saluos faciet eos. Illi autem inuocant eum in veritate, qui illum propter seipsum quærunt, & ei placere desiderant. His adest propè, vt eos adiuuet, & vt voluntatem eorum faciat: etsi ad horam non faciat (inquit idem Augustinus) tamen faciet, nam si tu times Deum, vt facias ipsius voluntatem, ipse quodammodo ministrat tibi, & facit voluntatem tuam; ad quid? vt exaudiat deprecationem tuam, ac saluum faciat, veramque & æternam salutem impertiat.

Ceterum in aliis, sine quibus contingere potest salus, & vita æterna, siue spiritualia sint, siue corporalia; cuiusmodi sunt gratia contemplationis, & deuotionis sensibilis, gratiæ aliæ gratis datæ, ereptio à tentationibus, & molestiis, siue spiritus, siue carnis, & cetera huiusmodi, distinguenda est duplex voluntas timentium Deum: altera, quæ respicit rationem superiorem, cuius est regulare actiones, desideria, & affectus per æternas rationes, inter quas primum locum obtinet Dei beneplacitum, quod omnibus aliis est præferendum: altera, quæ respicit rationem inferiorem, cuius munus est intendere rebus temporalibus per rationes naturæ hominis accommodatas, quæ tamen ad æterna manū ducant. Deus igitur semper timentium se facit voluntatem superiorem in huiusmodi postulatis; non tamen semper facit voluntatem inferiorem; quia illa superior voluntas semper est diuinæ voluntati conformis, & quod præ omnibus vult, ac petit, semper est, vt fiat Dei voluntas, & quod ipse homo saluus fiat: vt autem saluus fiat, non semper fit voluntas eius inferior, quæ naturalem sequitur inclinationem, & rationes respicit vtilis, vel delectabiles naturæ consentaneas, non rationi aduersas (non enim hic loquimur de ea voluntate carnis, quæ concupiscit inordinatè contra spiritum.) Vnde est Sanctos multa petere iuxta hanc voluntatem, in quibus non exaudiuntur: cæterum exaudiuntur secundum voluntatem superiorem, qua verè malunt, id quod Deus vult, & nouit vtile, vt salui fiant.

Vtramque voluntatem expressit Christus Dominus in passione sua, cum orans vt calix transfret ab eo, addit, Non quod ego volo, sed quod tu; nec mea voluntas, sed tua fiat. Tua enim voluntas etiam est mea secundum rationem superiorem, quæ respicit pro regula voluntatem tuam. At mea voluntas naturalis non fiat, si tibi non placeat, quia id etiam volo. Vnde eius nomine dixit Dauid propter hanc inferiorem voluntatem, Deus meus clamabo per diem, & non exaudies, & nocte, & non ad insipientiam mihi. Similiter Diuus Paulus ter Dominum rogans, vt tolleretur afflictionem, quam patiebatur; quia hæc precatio procedebat ex voluntate inferiori, non exauditus est secundum illam, exauditus ta-

I. Sa. 28. v. 7.

Pfal. 144. v. 18.

Ibidem;

Ex D. Tho. 1. p. 9. q. 89. a. 9. cum D. Aug. 12. de Trinit. c. 4.

Vide Suarez in 3. par. 9. 19. a. 5. disp. 28. sect. 2.

Matt. 26. v. 39.

Lu. 22. v. 42.

men est secundum voluntatem superiorem, qua magis optabat abundantem Dei gratiam, vt illam molestiam perferret, & per illam saluaret. Vnde audito diuino responso, Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur; laetus de hac exauditione, ait, Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabiter in me virtus Christi, propter quod placeo mihi in infirmitatibus, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo. Si igitur in his gloriabatur, & sibi placebat, sine dubio hæc maximè volebat, & voluntas eius superior vicit inferiorem, quia diuina se adæquabat. Quotiescumque ergo de Sanctis legimus vehementer optasse, ac petiisse à Domino, immensos labores pro salute aliorum, aut martyrium, & sanguinem pro ipso fundere, aut dissolui citò, & esse cum Christo in gloria; etsi non sint exauditi tunc secundum voluntatem, quæ per rationes sibi apparentes regulabatur: exauditi tamen sunt secundum aliam superiorem voluntatem, qua Dei beneplacitum præferrebant martyrio, & propriae felicitati, & cuiuscumque alij rei à se vehementer concupitæ.

De aliis modis, quibus exaudiuntur Sancti. §. 3.

HINC deducere licet alios modos quibus Deus exaudit preces diligentium ipsum, licet non eo modo, quo ipsi postulant, sed alio vtiliori, & quem ipsi magis vellent, si nosset. Sicuti forores Lazari miserunt ad Christum Dominum nuncium, qui diceret, Ecce quem amas infirmatur. Sed quid petebant & desiderabant, licet verbis non clarè exprimerent: vtique vt Christus veniret, & ab infirmitate liberaret, ac præseruaret à morte, vt viuum & sanum fratrem ad suum haberent solatium. At quid Christus Dominus? Negauit primum, & cõcessit secundum, sed modo mirabiliori: nam permisit Lazarum mori, vt posset resuscitare; & vt resuscitatus iam viuus, & sanus cum fororibus posset permanere; vnde illis maior lætitia, copiosior gratia, vberior spiritualis profectus, & Christo cumulator gloria accessit. Audisti etiam Tobiam cæcum cum lachrymis orantem, Præcipe, Domine, in pace recipi spiritum meum; expedit enim mihi mori magis quam viuere. Putauit autem orationem suam exaudiri vt citò moreretur; imo Scriptura refert exauditas esse preces eius in conspectu summi Dei: & quomodo exauditas? quia decretum est eripere eum à cæcitate, paupertate, & afflictione, non quidem permittendo mortem, quam petebat, sed mittendo Angelum de cælis, qui miro quodam modo visum restitueret, & ingentibus diuitiis, & bonis cumularet. Melius igitur est in huiusmodi ærumnis non præscribere Deo medium, & modum quo te ab illis eripiat; sed id committere prouidentia ipsius, qui (vt ait Apostolus) Potens est omnia facere superabundanter quam petimus, aut intelligimus. Ipseque præscribet medium, quod tunc nec petis, nec intelligis; est tamen superabundanter vtilius, quam illud quod tu poscebas. Experta etiam est hoc Sara filia Raguelis, quæ eodem tempore quo Tobias contumeliam ab ancillula passa est; & cum esset valdè afflictâ, ita orauit, Peto, Domine, vt de vinculo improperij huius absoluas me, aut certe desuper terram eripias me. Duo

1. Cor. 12. v. 9.

Io 11. v. 3.

Tob 3. v. 1. & 6.

Tob 4. v. 1. & c. 3. v. 24.

Ad Eph. 3. v. 20.

Tob 3. v. 15.

A media proposuit, relinquens electionem ipsi Deo, qui elegit id quod iucundius erat. Sed longè perfectius est cuncta Deo committere, qui non solum duo, sed alia plura nouit, quibus possit nobis subuenire, nec tollendo improprium, nec vitam, sed etiam cum improprio gloriosorem, & iucundiorem vitam spiritualem elargiri.

Alius modus exauditionis est cum iustus exauditur ad voluntatem, non pro tempore, quo ipse vult & designat, sed pro alio tempore magis opportuno quod illi vtilius erit, & quod ipse eligeret, si sciret. Multa enim in hoc tempore sunt nociua, quæ in alio erunt proficua; & sæpe orans non est benè dispositus ad recipiendum Dei donum, quod petit, ex dilatione autem fit quod melius disponatur, vt illud donum abundantius & firmitus recipiat; quare melius exauditur dum differtur quod petit, vt crescente desiderio, copiosius impleatur. Quod Diuus Gregorius ita explicat: Nemo qui tardius auditur, credat quod à superna cura negligatur: sæpe enim nostra desideria, quia celeriter non implentur, exaudiuntur: & quod impleri concitè petimus, ex ipsa melius tarditate prosperatur: sæpe vox nostra exasperatur, quo differtur; & cum superficie tenus petitio negligitur, vota nostra altius in cognitionum radice complentur. Desideria itaque nostra dilatione extenduntur, vt proficiant: proficiunt, vt ad hoc quod perceptura sunt conualescant. Propter quod Dauid vocat Deum adiutorem in opportunitatibus, in tribulatione; quia non eripit à tribulatione mox vt petiatur, sed cum est tempus opportunum, vt salutifera sit eripitio: neque enim (vt dicitur in libro Iob) Deus audit frustra, cum omnipotens singulorum causas intueatur: & sciat quo tempore exauditio erit ad salutem; nam si esset in detrimentum, audiret frustra: & præterea frustra datur quod perditur mox vt accipitur. Idè autem differtur, vt solidius & diutius retineatur. Quod Diuus Augustinus sic confirmat: Cum aliquando Deus tardius dat quod petimus, commendat dona sua, non negat: diu desiderata dulciter obtinentur, citò autem data vilescunt. Amplificat hoc eleganter Diuus Basilius his verbis: Plures complectens causas dilationis, ea re fortasse differt quæ daturus est Deus, vt hoc modo magis te ad assiduitatem orandi vocet; & vt intelligas quod sit donum Dei; & vt datum diligenter custodias: si quidem vnusquisque nititur quod magno labore inuenit, id maiore etiam diligentia custodire, ne eo amisso vna etiam cum eo suos multos labores amittat: néve neglecto Dei munere æternæ vitæ indignus efficiatur: quid enim profuit Salomoni citò sapientiæ donum inuenisse, quod postea erat amissurus? Plura profequitur Diuus Basilius insinuans Salomonem, quia citò obtinuit sapientiam, & sine labore, non benè custodiisse: & idè maximè exhortatur, vt simus in oratione perseverantes, non despondentes animum, etsi non celeriter exaudiamur, quia tempore conueniente accipiemus quod postulamus.

Imò addendum est, quod in hac ipsa dilatione, oratio iusti exauditur statim ex parte, quia statim largitur illi Deus aliquod donum melius, vel quod ad sequens recipiendum disponit;

2. Cui differatur exaudiri.

Lib. 26. Mo. c. 15.

psal 9. v. 10.

Iob 35. v. 13.

Ser. 5 de verbis Dom.

De cõst. Monast. c. 2. de eodem agit in reg 61. ex breuiori. bus.

3.

nampe incrementum desiderij, fidei, & spei, quæper illam repulsam magis corroboratur, & crescit. Sicuti cum Chananææ petenti salutem filia, respondit Dominus, Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus. Et ipsa instaret, Etiam, Domine; nam & canelli edunt de micis quæ cadunt de mensis dominorum suorum. Profecto semper exaudiebat eam, quia dum videbatur exprobrare, & repellere illam, infundebat ei fortitudinem & constantiam, specialeque auxilium quo adepta est talem fidem, vt diceret ei Dominus, O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut vis. Ecce plenè exaudita est ad salutem, & ad voluntatem, nec tantum filia, sed etiam sibi meliorem salutem adepta est, Vadem pace.

Tandem alius est singularis exauditionis modus, quando in ipsa oratione communicatur certa & firma spes obtinendi rem quam petimus tempore opportuno. Non enim manet anceps animus, sicut dicebat Iob, Et cum innocentem me exaudierit, non credo quod auferit vocem meam. Sed ex speciali fauore lentit se exauditum, & obtinuisse, vel obtenturum suo tempore quod petit. Qua ratione beata Virgo cum in nuptiis dixit filio, Vinum non habent; etsi durior videtur responso, Quid mihi & tibi est mulier? nondum venit hora mea. Nam propter nostrum exemplum voluit probare matris patientiam, & resignationem; ipsa tamen certissimam concepit spem suæ exauditionis; vnde statim præcepit ministris, Quodcumque dixerit vobis, facite: quia sciebat aliquid eis dicturum, vnde vinum illis daret. Sic etiam Apostoli, Martyres, & insignes Sancti, dum miracula, præmissa oratione, facere aggrediebantur, prius speciali quodam Dei instinctu certi erant fuisse exauditos. Plura etiam exempla supra attulimus ex Cassiano, qui hunc exauditionis modum expressius docet.

Vidisti quot modis exaudiat Deus preces iustorum; quæ est ergo querela illa dicentium, Ecce clamamus, & nemo audit, & vociferabor, & non est qui iudicet? Sicut ad orationem accedimus, sic recedere videmus: nemo nobis respondet verbum; nemo quicquam donat, sed incassum laborasse cernimur. Quid dicitis, o modice fidei? quare temerariè indicatis quod nescitis? Non audistis (ait Diuus Bernardus) quod Dominus dicit in Euangelio, Nolite secundum faciem iudicare, sed iustum iudicium iudicate. Quid est autem iustum iudicium, nisi iudicium fidei? quoniam iustus ex fide viuuit. Ergo iudicium fidei sequere, & non experimentum tuum: quoniam fides quidem verax, experimentum fallax. Quid est ergo veritas fidei, nisi quod promissit ipse filius Dei? Quidquid orantes petitis, credite quod accipietis, & eueniet vobis. Nemo igitur vestrum fratres parumpendat orationem suam; dico enim vobis, quoniam ipse, ad quem oramus, non parumpendit eam, priusquam egressa sit ab ore nostro, ipse scribi eam iubet in libro suo, & vnus è duobus indubitanter sperare debemus, quoniam aut dabit quod petimus, aut quod nobis nouerit esse vtilius. Hæc Bernardus.

Noli ergo amplius dicere, vociferor, & non est, qui audiatur, nec qui iudicet; Quia (vt inquit Diuus Gregorius) omnipotens Deus, quod nobis profuturum esse valeat, sciens, dissimulat

Matt. 15. v. 26.

Iob 9. v. 16.

Io. 2. v. 4.

Lib. 2. Exhort. 8. c. 1. lat. 9. v. 31.

Iob 19. v. 7.

Ser. 5 in Quadragesima. Io. 7. v. 24.

Marcii 11. v. 24.

Lib. 14. moral. c. 14.

exaudire dolentium vocem, vt augeat vtilitatem, vt purgetur vita per poenam, & quietis tranquillitas, quæ hic inueniri non valet, alibi quæretur, nec tamen sine iudicio est, quod cum iudicio differtur. Non ergo cesses orare semper, quia oratio tua, si dignè fiat, nunquam suo fructu carebit; qui etsi non apparet modo, apparebit in tempore suo.

Denique cum Dominus dixisset nullum patrem dare filio id quod nocuum est illi, subdidit, Quanto magis pater rogetur qui in cælis est, dabit bona (aut) spiritum bonum petentibus se? Semper ergo dat ea, quæ bona sunt, & ea, quæ ad spiritum bonum pertinent, quæ te faciunt verè bonum ac beatum: nam hæc si nosset, & sapiens esset, debuisset petere, & amantissimi patris est hæc, & non alia præstare. Habeto ergo fidem Dei, id est, fidem magnam, fidem Deo dignam, qualem eius sapientia, bonitas, & omnipotentia exigit à nobis; fidem in corde radicatam, quæ omnem pellat inanem hestitationem, & tunc etiam montes ex vno in alium locum transferes, si eorum tibi vtilis futura est translatio, si minus aliud tibi dabitur donum iuxta fidem tuam, sed tibi valdè proficuum.

Confirmantur dicta ex responso ad preces filiorum Zebedæi. §. 4.

CUNCTA, quæ diximus, facilè applicari poterunt huic tertie sponse precij; cum enim petiisset, vt vidimus, supremum ac meridianum locum vbi Deus pascit, & cubat cum electis, responsum est illi, Si ignoras te, o pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum, & pascè hædos tuos, &c. Ac si dicat; Videtis ignorare te, & magnitudinem loci, quem tibi indicari petis, non te modò exaudio ad voluntatem, exaudiam tamen ad vtilitatem; non est modò tempus quiescendi & cubandi ad mensam, vel in lecto, sed surgendi, ministrandi, & laborandi, vt in sudore vultus tui vescaris pane tuo: non expedit tibi modò cubare & pasci: oportet etiam quod labores, & seruias, ac pascas alios: ostendam ergo tibi quid desiderare debes, & quid largiar tibi; egredere, vt noscas te ipsam; egredere vt labores; egredere, vt sequaris vestigia gregum, vt pascas hædos tuos: hoc enim tibi expedit; cum autem id præstiteris, exaudiam te ad voluntatem, & ad vtilitatem; & ostendam tibi locum vbi pascò, & cubo in meridie, vt simul mecum pascaris & cubes, quia tunc id expediet tibi. Sed quoniam hæc varia & profunda continent mysteria, quæ longiorem petunt tractatum, nunc confirmemus cuncta suprascripta simili quadam prece matris filiorum Zebedæi, cui simile datum est responsum.

Hæc enim accedens ad Iesum, petens aliquid ab eo pro filiis, dixit, Dic vt sedent hi duo sili mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad sinistram in regno tuo. At huiusmodi postulatio magis procedebat à filiis: & idè D. Marcus eis eam attribuit; nam accesserunt (inquit) dicentes, Magister volumus, vt quodcumque petierimus facias nobis. At ille dixit eis, quid vultis vt faciam vobis? Et dixerunt, da nobis vt vnus ad dexteram tuam, & vnus ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua. Christus autem Dominus respondit eis, Nescitis quid petatis: eorum

Mat. 6. v. 13. Lu. 11. v. 13.

Mat. 11. v. 22. Phrafsi Hebraea ut nomen Dei aliquid significet.

Mat. 20. v. 21.

Ita Diuus Chryf. ho. 66. in Matr. sed in im. perfecto ho. 35. dicitur secundum.

Lu. II. v. II.

inreparans ignorantiam, & petitionem respiciens, sed viam ostendens, quo eam assequantur. At quoniam bifariam à Patribus hæc postulatio intelligitur: nam quidam putant Apostolos primatum petere in regno Christi, quod temporale esse existimabant: alij verò non nisi in regno spirituali & æterno. Vtroque modo responsio apta est nostro intento. Etenim iuxta priorem sensum rectè Christus Dominus ait, Nescitis quid petatis; non decet exaudire vos iuxta voluntatem vestram; quia id, quod vultis, non expedit vobis; existimatis petere à me panem, ouum, & piscem; at verè non petitis nisi lapidem, serpentem, & scorpionem; quia primatus iste temporalis ex ambitione expetitus, non erit vobis panis & nutrimentum, nec spes vitæ & libertatis, sed potius lapis offensiois, & petra scandali, scorpio & serpens qui vos mordeat, & plurium peccatorum veneno inficiat, torqueat, & necet: non ergo expedit vt exaudiam vos ad voluntatem, quia non erit ad vtilitatem, sed in perniciem: ostendam autem vobis quid desiderare & postulare debetis, Potestis (inquit) bibere calicem quem ego bibiturus sum? Ac si diceret; Quod modò vobis expedit, est bibere calicem quem ego bibiturus sum; calicem doloris, ignominie, & passionis, propter gloriam Dei, & animarum salutem, ac obedientiam Patris: potestis hunc calicem bibere? At illi prompto animo responderunt ei, Possumus: siue id dixerit ex corde magnanimo, siue ex inani sui præsumptione, sicut Petrus postea dixit, Tecum paratus sum & in carcerem, & in mortem ire; siue ex ignorantia sui, suarumque virium, ac eorum, quæ calix iste continebat. At Christus Dominus ad id attendens, quod illis proficuum erat, ait illis, Calicem quidem meum bibetis. Ac si dixisset; In hoc exaudio vos ad voluntatem, & ad vtilitatem; concedo quod vultis, implebo quod offertis; nam bibetis calicem meum, & multa pro me patientini: hoc enim expedit vobis magis quam primatum habere in regno quocumque temporali; nam hac via consequemini thronos regni cœlestis. En prior sensus, primusque modus exauditionis, cum petuntur temporalia, & loco eorum Dominus elargitur spiritualia, manu ducens iustos, vt ea potius desiderent, velint, & petant; alliciens eos suo exemplo: ac si diceret, cur petitis, quæ ego respui? petite potius quæ ego mihi elegi; & hæc dabo vobis, quia hæc, non illa erunt vobis vtilia.

At iuxta posteriorem sensum, optima etiam fuit responsio, Nescitis quid petatis: non quia malam rem peterent, sed quia inordinatè & intempestiuè petebant, nec titulo, quo obtinenda erant, sed alio valdè alieno, nempe ex familiaritate, vel ex consanguinitate, vel ex solo arbitrio largientis, nullo requisito merito, vel labore. Obseruat autem Cardinalis Caietanus, non dixisse Christum, nescitis quid petatis, sed quid petatis; id est, quid modo debeatis petere. Vnde eorum arguens ignorantiam, ait, nescitis quid sit dextera & sinistra regni mei, & gloriæ meæ, quam petitis,

nec quomodo petenda sit: non est modo tempus sedendi ad dexteram, vel ad sinistram, sed pugnandi per arma iustitiæ à dextris, & à sinistris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam: non est concedenda merces ante laborem, nec corona gloriæ ante pugnam & victoriam, nec regnum meum possidendum est solo fauore & intercessione, sed labore & merito; quare non exaudio vos nunc ad voluntatem, exaudiam tamen ad vtilitatem, ostendens vobis viam, qua has sedes obtinere valeatis, Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? seu sicut D. Marcus refert: Potestis bibere calicem quem ego bibo, & baptismo quo ego baptizor baptizari? Vbi duplicem viam assignat obtinendi sedes regni cœlestis: altera est bibendo calicem, quem Christus tunc bibebat: altera, bibendo calicem quem bibiturus erat. Prior est calix confessionis, laboris, & afflictionis voluntariè assumptæ, quem bibunt iusti, dum legem Dei obseruant, seipfos abnegant, munia sua rectè obeunt, proximis subueniunt, & ea, quæ Christus in vita sua gessit, sedulo imitantur: posterior est calix persecutionis, & tribulationis ab aliis inflicte, maximè cum procedit vsque ad effusionem sanguinis & mortis, quem calicem biberunt Apostoli, & Martyres, qui pro Christo dira passi sunt tormenta: quem etiam bibunt iusti, qui persecutiones patiuntur propter iustitiam. Ait ergo Christus Dominus: potestis bibere calicem quem ego bibo, vel quæ ego bibiturus sum? Et dum hoc proponit, simul eos allicit, vt assentiantur, quia eos plenè exaudire disponebat: nam quos Deus decreuit exaudire, ita eos interius inspirationibus mollit, allicit, & disponit, vt ea faciant, per quæ digni fiant, qui exaudiantur. Sui ergo magistri exemplo illecti, dicunt ei, Possumus: vtrumque calicem bibemus, bibereque poterimus; non tamen nostris viribus, sed tuis, quas tu ipse præstabis nobis: non enim iniurares ad bibendum calicem, nisi vires præstare velles, vt illum bibere posses. Intuens autem Christus hanc animi dispositionem, ait illis, Calicem quidem meum bibetis. Ecce exaudio vos ad vtilitatem vestram, largior modo quod offertis, vt postea largiar quod desiderabatis: nam sedere ad dexteram, vel ad sinistram meam, non est meum dare vobis modo eo titulo, quo petitis, sed quibus paratum est à Patre meo. Est autem paratum à Patre meo iis, qui biberint calicem, quem ego bibo, vel, quem ego bibiturus sum; & ex consequenti, si vos biberitis illum, paratum erit vobis; imò quia bibetis, paratum est; & ego honorificas sedes in regno meo dabo vobis; nam, Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici, & sedi cum Patre meo in throno eius.

Ecce posteriorem modum exauditionis circa res spirituales, quæ ordine præpostero solent desiderari, & peti; ideoque non statim conceduntur iuxta petentis desiderium, sed iuxta commodum ipsius. Quo modo exauditam fuisse sponsam, sequentes Exhortationes patefacient.

2. Cor. 6. v. 7.

Apoc. 3. v. 21.

EXHORTATIO XII.

De triplici cognitione Dei, sui ipsius & creaturarum, in quibus consistit pulchritudo vitæ contemplatiuæ, & qua ratione qualibet sancta anima dicatur pulcherrima inter mulieres.

Si ignoras te, ô pulcherrima inter mulieres.

DIFFICILLIMA sunt verba ista sponsi, multiplicesque patiuntur sensus, & inter se longè diuersos; ait enim, Si ignoras te, ô pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum, & pascce hados suos iuxta tabernacula pastorum: seu vt vertunt Septuag. Si non cognoueris te, ô pulcherrima inter mulieres, egredere tu in vestigiis gregum, & pascce hados tuos in tabernaculis pastorum. Etenim cum inquit, Si ignoras te, multi doctores putant vocem te, tantum ornatum causa, iuxta Hebræorum phrasim esse positam, eo modo loquendi, quo nos Hispani acere solemus, Si no te lo sabes, o si no lo sabes para ti; vt sensus sit; si tibi ignoras, vbi pascos, & vbi cubo, quasi nihil attingat, de ignorantia sui ipsius. At grauiores Ecclesiæ Patres pronomen te, vt iacet, accipiendum esse volunt ex Spiritu sancti directione, volentis admonere sponsam, vt seipsam cognosceret. Rursus, cum ait, Egredere, & abi post vestigia gregum, & pascce hados tuos iuxta tabernacula pastorum: quidam greges & pastores de bonis & sanctis, alij de prauis, fictisque sponsi sodalibus vsurpant. Vnde consultò Salomon non apposuit illud pronomen, meorum, aut tuorum, vt indicaret ad vtrosque posse verba extendi, etsi diuersa ratione. In quibusdam bibliis antiquis habetur, gregum tuorum, sed iam expunctum est pronomen, nec obstat, quod etiam de bonis gregibus posset intelligi; cum D. Paulus dixerit, Omnia vestra sunt, siue Paulus, siue Apollus, siue Cephas, siue mundus; vos autem Christi. Ego verò libenter hos omnes sensus amplector, & sequor, quatenus crediderim mentem Spiritus sancti fuisse, triplicem his verbis animæ cognitionem commendare, qua omnem à se ignorantiam pellat. Prima est cognitio ipsius Dei, & operum mirabilium eius, quibus nos pascit, quam sponsa desiderabat, & de qua hactenus egimus. Ad quam obtinendam alias duas præscribit, vt secunda sit cognitio sui ipsius, tam malorum & defectuum, quos habet à propria natura corrupta, quam bonorum quæ per creationem recepit, vel superaddita sunt ex Dei gratia. Tertia tandem est cognitio quarundam rerum, quæ maximè conducunt ad vtramque sui, & Dei cognitionem perfectè habendam, & circumscribuntur per illa verba, Abi post greges, &c. In iis autem tribus cognitionibus tota itat perfectio vitæ contemplatiuæ, & radix sunt omnium bonorum affectuum, & operum. Vnde non incongruè comparare eas possumus scilicet Iacob, quæ symbolum est contemplatiuæ vitæ; cuius infimum vbi Iacob humi iacebat, est co-

Legionētes & alij qui legunt si ignoras tibi.

1. Cor. 13. v. 12.

Gen. 28. v. 12.

gnitio sui ipsius, quæ parit humilitatem, sui contemptum, & sanctum odium, quæ fundamenta sunt spiritualis ædificij: supremum verò ad cœlum pertingens, vbi Deus aderat, est cognitio ipsius Dei, quæ gignit spem & charitatem, quæ perfectionis est culmen: gradus verò intermediij cognitiones sunt aliarum rerum, quæ ad vtramque iuuant. Maximè autem insistendum est duabus notitiis sui, & Dei, quas Diuus Augustinus his verbis à Domino postulabat, Nouerim me, & nouerim te; quibus incipit ædificari cœlestis Ierusalem, cuius ciues sunt omnes iusti, illisque opponuntur ignorantia sui, & Dei: illa parit superbiam, præsumptionem, sui que amorem inordinatum: hæc infidelitatem, dissidentiam, & Dei contemptum, & ex vtraque ædificatur ciuitas Babylonis, cuius ciues sunt omnes peccatores, maximè autem infideles. Cognitio sui, & Dei, ac affectus, qui ab illis oriuntur, præcipua sunt pascua gregum, & ouium Christi, quibus pascuntur ab ipso in profundis vallibus humilitatis, & in montibus altis diuinæ dilectionis: at ignorantia sui, & Dei, & affectus prauis, quos parturiunt, pascua sunt hædorum & hircorum, qui ad sortem diaboli pertinent, & pascuntur ab eo in vallibus obscenæ voluptatis, & in montibus superbiæ. Inter hæc autem, licet modò sint permixta, verus pastor ac iudex Christus diiudicabit: ipse enim ait, Ecce ego iudico inter pecus & pecus, arictum, & hircorum. Interim tamen nos hæc pascua, & hos varios greges etiam distinguamus, proprietatesque enucleemus, vt quod bonum est & proficuum eligentes, malum & nocium reprobemus.

De his De Ber. ser. 37. in Cant.

Ezech. 34. v. 17.

Gen. 29. v. 17. Tract. 9. in Epist. Ioan.

Lu. 10. v. 42.

§. I.

SEPRIUS causas inquiramus, cur sponsus colloquium istud inchoauerit à tam præclaro encomio, Ô pulcherrima inter mulieres. Nec enim credendum est additum fuisse sine causa; proposito maximè accommodata: etenim sponsa tota erat inter contemplatiuæ, eiusque perfectioni procurandæ: in qua eius pulchritudo maximè consistit; unde sicut actiua vita per Liam Ippam, ita contemplatiua per Rachelem pulchram designatur. Cognoscendo enim, & amando Deum pulchrum, efficiuntur pulchri, vt Diuus Augustinus testatur. Cum igitur sponsus animam deiis, quæ ad hanc vitæ pulchritudinem, quam desiderabat, & ex parte obtinebat, vellet instruere; meritò eam pulcherrimam vocat, vt quæ optimam & pulcherrimam partem elegisset, quasi exhortans eam, vt à cæpto non desisteret. Qua de causa etiam Marthæ querelam eius reprimens, audiente sorore dixit, Maria optimam partem elegit, que non auferetur ab ea; vt eam in electione facta confirmaret: nam electio optimi facit animam optimam, cum id, quod elegit, opere exequitur.

Deinde, cum sponsa tertiam præcationem fudisset amaro animo, per quam se nigram, decoloratam à sole, & oppugnatam à fratribus retulisset, voluit sponsus illam consolari, ne animum desponderet, & vt sciret per tribulationes & arumnas huius vitæ non amitti internam pulchritudinem, sed augeti: ideoque cum ipsa, modestiæ causa se tantum pulchram nominaret,

CC iij

dicens, Nigra sum, sed formosa, filia Ierusalem: A sponfus amplificauit laudem, & vocauit eam formosissimam, & Pulcherrimam inter mulieres. 3. Quo etiam tacite admonet triplicem cognitionem supra commemoratam, in qua eius pulchritudo summa consistit, esse sibi sollicitè inquirendam. Quid enim est dicere, Si ignoras te, o pulcherrima inter mulieres, nisi monere, quod oportebat illà seipsam cognoscere; non solum quo ad nigredinem & decolorationem, sed etiam quoad pulchritudinem summam, quam habebat inter alias creaturas; vt ex his cognitionibus, & collatione earum, id, quod sibi indicari poposcerat, consequeretur; vnde triplex gradus pulchritudinis assignari potest. Nam pulchra est anima, quæ suos defectus & languores agnoscit, confitetur, & plorat. Pulchrior verò, cum dona & beneficia Dei in se recognoscens, in sui benefactoris exardescit amorem. Pulcherrima verò, cum supergreditur creatura dona, & ipsius summi & increati boni contemplationi, & amoris inhæret: vt sicut de sponso dicitur, speciosus forma præ filiis hominum; ita de sponsa eius dicitur, quod sit speciosa, & pulchra præ aliis mulieribus. Nos autem oportet, iuxta D. Pauli sententiam, emulari charismata meliora, vt simus pulchri, & perfecti, sicut Pater noster cælestis pulcher & perfectus est.

1. Cor. 12. v. 31.

Mat. 5. v. 48

§. 2.

1. HINC deducere licet varios sensus, quibus epitheton istud cuiuslibet piæ animæ sine falsitatis nota aptari possit. Primus communis est omnibus hominibus, propter ingenitam eorum nobilitatem, eo quod creati sunt ad imaginem & similitudinem Dei. Vnde sit quod anima rationalis pulcherrima sit inter omnes mulieres; id est, inter omnes creaturas visibiles, quanto pulchrior est imago regis vestigio ex eius pedibus arenæ impresso. Propter quod dixit regius Psal. 8. v. 6. Páltes, hominem esse à Deo, gloria, & honore coronatum, & constitutum super omnia opera manuum suarum. Quanta autem sit hæc pulchritudo inferius explicandum est.

Psal. 8. v. 6.

2. Alter sensus est solis iustis, & omnibus illis communis, propter admirabilem gratiæ, & virtutum infusarum pulchritudinem, à qua quælibet anima iusta pulcherrima dicitur inter mulieres; id est, inter peccatrices, quæ omnes sunt fædæ, & atræ coram Deo, quantumuis pulcherrimæ appareant mundo: quo sensu eadem anima inferius dicitur esse, sicut liliū inter spinas. Est igitur pulcherrima sicut liliū inter mulieres, quæ sunt velut spinæ. Nec mirum quod nomen mulieris vsurpetur hic pro peccatoribus, in quibus nihil est virile, sed totum effæminatum, cum se diabolo, & propriæ carni turpiter subiiciant.

Cant. 2. v. 1.

Ser. 38 in Cant.

3. Iuxta hunc sensum, ait D. Bernardus, Deum suam dilectissimam sponfam, quæ apperebat claræ Dei visionem, & Angelicis sociari choris, vt illam in humilitate contineret, vocasse pulcherrimam, non absolute, sed inter mulieres; id est, inter animas carnales, & sæculares, nihil in se viriles habentes, nihil forte, aut constans in suis actibus demonstrantes, sed totum remissum, totum fæmineum, & molle, quod viuunt, & agunt. Spiritualis autem anima, etsi inde pulchra, quod

non secundum carnem ambulet, sed secundum spiritum, ex eo tamen quod adhuc in corpore viuere citra perfectum adhuc pulchritudinis proficit; & idèd non pulchra omni modo, non pulchra inter Angelicas beatitudines, sed inter animas terrenas, & quæ non sunt sicut ipsa spiritualis. Qua ratione B. Ioannes Baptista vocatus est maior inter natos mulierum, non tamen tunc maior inter choros beatorum. Hæc Bernardus. Iuxta cuius mentem hæc nuncupatio attribui potest iustis spiritu feruentibus, si cum tepidis comparentur; & religiosus suæ regulæ obseruantissimus, pulcherrimus est inter sæculares; virgo pudicitæ amantissima, pulcherrima dicitur inter coniugatas.

Mat. 12. v. 11.

Hinc oritur alia ratio, cur etiam inter iustos quidam pulcherrimi dicantur: nam quilibet sanctus aliqua solet præfulgere virtute, qua alios superet, licet in aliis superetur ab illis. Qua de causa Ecclesia cuique pontifici applicat, quod de Abraham dictū est ab Ecclesiastico, Non est inuentus similis illi, qui conseruaret legem Excelsi. Hac ratione posses dicere; Beatus Franciscus fuit pulcherrimus in paupertate spiritus inter reliquos Sanctos: Diuus Paulus fuit pulcherrimus in zelo salutis animarum, inter alios Apostolos: nam & ipse dixit, Plus omnibus laboranti. Deinde aliquis potest dici pulcherrimus inter omnes eiusdem professionis viros, aut fæminas. Quæ ratione crediderim primum cuiusque familiæ religiosæ fundatorem pulcherrimum esse inter omnes suos alumnos, & quilibet religiosus ad hoc conuari deberet, vt inter omnes sui conuentus socios coram Deo pulcherrimus haberetur: quo sensu etiam quis potest appellari pulcherrimus inter omnes sibi contemporaneos, sicut de Noë testatur diuina Scriptura, quod fuit Vir iustus atque perfectus in generationibus suis; id est, præ omnibus sui sæculi hominibus.

Eccle. 44. v. 20.

Gen. 6. v. 9.

Tandem modus iste loquendi vsurpatus videtur à sponso, vt ostenderet eximium suum amorem erga animam sibi charam, quam ita diligere videtur, ac si pulcherrima esset inter omnes, & nullam præter illam haberet, quam diligeret. Quo sensu sibi vsurpat Paulus immensam Christi dilectionem vsque ad mortem, dum ait, Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. Et ipse sponfus in hoc capite bis vocat dilectam suam pulchram; vbi de hac pulchritudine fusiùs agemus. Hæc tamen prælibasse fuit necesse, vt, quæ in sequentibus dicenda sunt, clariùs perspicerentur. Cognitis autem his diuersis modis supræ pulchritudinis, inter alios, vnusquisque talem se exhibere deberet, vt iuxta illos pulcherrimus haberetur à Deo, æmulado semper charismata meliora, & pulchriora; vnde maior pulchritudo, & decor animæ adhæreat. Si enim in potestate mulierum situm esset seipsas pulchras facere, profecto non tantum pulchras, sed pulcherrimas inter cæteras se efficerent, vt suum innatum decoris appetitum explerent. Cum igitur in potestate liberi arbitrij à diuina gratia excitati, & præmoti, sit animam decoram facere, summoperè curandum est ad supremum decoris gradum illam euehere, vt placeat Deo, cui se per fidem & amorem desponsauit: imò tam ardens deberet esse desiderium Deo placendi, vt propter hoc vellet pulcherrima esse, non solum inter mulieres,

6.

7.

Ad Gal. 2. v. 20.

Cant. 1. v. 14.

Eccle. 12. v. 11.

sed etiam inter angelicas Hierarchias, & inter ipsos supremos Seraphinos, vrita propius accederet ad infinitam Dei pulchritudinem, quæ mensura est & regula reliquarum. Quibus autem gradibus ad eam peruenire possimus, in sequentibus Exhortationibus paulatim explanabimus.

Serm. 27. in Cant.

Hoc solum nunc addamus, hos omnes modos pulchritudinis, rationes esse, & causas mouentes vehementer ad tollendam ignorantiam sui, quæ primam pulchritudinem deturpat, reliquas dissipat, & fædissimam animam reddit: Ideoque notanter dixit sponfus; Si ignoras te, o pulcherrima inter mulieres, subaudi, perdes hanc eximiam pulchritudinem, & in summam corruis deformitatem. Quia ignorantia sui, teste D. Bernardo, mater est superbiæ, superbia autem mater est, & caput omnium vitiorum, & ruina omnium virtutum; omnes deformitates introducit, omnesque pulchritudines expellit. Idem ergo operatur vitiosa ignorantia sui, spiritualis pulchritudinis subtilissima tinea, contra quam cælestis sponfus prima sua tela iacit, hoc primum ille documentū præbens; quod si sponsa eius esse eupid, & pulchritudinem suam conseruare, cum eoque in eadem domo manere, seipsam agnoscat, & sui ignorantiam pellat: de quo, suppositis quæ in libro ducis spiritualis in tractatu 2. diximus, nunc fusiùs agemus ad gloriam ipsius sponsi, qui est Deus benedictus in secula. Amen.

EXHORTATIO XII.

De increpatione animarum ob ignorantiam sui, & de forma seruanda in increpandis aliorum defectibus maxime iustorum vt amplius proficiant.

Si ignoras te, o pulcherrima inter mulieres.

PROFESSORIA POST

3. DOMINICAM

QVADRAGESIMÆ

Eccle. 12. v. 11.

Serm. 30. de verbis Domini.

ERBA sponsi, pastoris, & magistri nostri, teste Ecclesiaste, stimuli sunt acuti; & clauis in altum defixi; ad increpandum, & erudiendum cor diuinæ contemplationis audium, ne à recto tramite discedat, sed via regia, ac trita ad eam peruenire festinet. Nec enim sanctorum precationibus, vt iam vidimus, suauiter blandeque semper assentitur, sed aliquando etiam respondet acri increpatione, & animi seueritate, non vt postulata neget, sed vt ad illa recipienda melius præparet. Cum ergo sponsa petierit ab sponso indicari sibi locum vbi pasceret, & cubaret in meridie, ne vagaretur post greges sodalium: respondet sponfus, vt notat D. Augustinus, non blande, sed blanditijs seueritatem miscet, corripiens, vt constringat, & seruet, aitque: Si ignoras te, o pulcherrima inter mulieres, egredere &c. Ac si diceret, adhuc tu es sine intellectu? Ad huc te ipsam ignoras, & nondum te perfecte cognoscis? Quid ergo mirum quod non cognoscas me, & locum vbi pascas, & cubo in meridie? Tolle ignorantiam tuam & tunc indicabo tibi quod scire desideras, nam quamdiu te ignoras non id perfecte obtinere valebis.

Increpationem laudibus & signis dilectionis semper vandum esse. §. 1.

SEd quoniã hæc increpatione referta est vtilissimis documentis ad prudenter increpandum alios, necessarium arbitror omnia illa pro-palare, eo quod præceptum increpandi, vel corripiendi multoties omnes liget, difficileque sit illud implere, eo modo, quo proficit & non obstat increpatis.

Matth. 18. v. 15. Si peccaueris in te fratre tuo, &c.

Primo ergo splendet diuina sapientia in iis verbis, quod reprehensus sponfam de ignorantia sui, laudem miscet vocans eam pulcherrimam inter mulieres, seueritatè increpationis leniens, vt minus feriat, & magis proficit. Etenim vt egregie obseruat D. Gregorius, verecundæ mentes, si quas fortasse culpas admiserint, leuiter arguendæ sunt: quia si asperius increpentur, franguntur potius, quam erudiuntur. Et ideo D. Paulus volens Corinthios de schismate reprehendere, à gratiarum actione, & laudibus cæpit laudans eos, quod in omnibus diuites facti sunt in Christo, ita vt nihil illis desit, postea vero corripit quos laudauerat: quia peritus medicus (inquit) vulnus secandum videns, sed ægrum timidum esse conspiciens, diu palpauit, & subito percussit, prius blanda manus laudes posuit, & postmodum ferrum increpationis fixit. Nisi enim verecundæ mentes fuerint palpando reprehensæ, ita vt ex aliis rebus audiant, quod in consolationem sumant, per increpationem protinus in desperationem cadunt. Et quia inter Corinthios erant quidam omni gratia repleti; & quidam in personarum fauoribus excissi, cæpit à laudibus perfectorum, vt modesta intentione ad reprehensionem pertingeret infirmorum. Sicut medicus prius ea membra, quæ circa vulnus sana sunt, palpat, vt post ad ea, quæ vulnerata sunt, leniter palpando perueniat. Hæc Gregorius. Eodem artificio vsus est Christus Dominus reprehendens Episcopos Asiæ in Apocalypsi; nam prius eorum virtutes, & rectè facta laudauit; & postea, ea, quæ aduersus illos habebat, blandè reprehendit. Ad hunc igitur modum sponfus laudat animam de sua maxima inter mulieres pulchritudine, vt de sui ignorance suauis eam reprehendat.

Hom. 17. In Ezechiel.

1. Cor. 13. v. 4. & 10. & cap. 11. v. 2. & 22.

Apoc. 2. v. 2. & 19.

Proverb. 14. v. 16.

Hinc fit aliter increpandos esse homines asperos, & impudentes, qui si leniter increpantur

Vbi fu-
Pia.
Ad Gal.
v. 6. & c.
3. v. 1.
Apoc. 3. v.
1. & 14.
Prouc. 17.
v. 6.
Apoc. 3. v.
19.
Ezech. 16.
v. 19.
Serm. 27.
in Cant.
De hoc fu-
Pia.
Exhort. 5.
Serm. 50.
de verbis
Domini.
Pfal. 8. v. 13.
Eccles. 19.
v. 17.

ad grauiore culpas perpetrandas ipsa lenitate prouocantur. Nam vt inquit Diuus Gregorius, minores suas culpas aestimant, quas minor inuestigio castigat, & quas vehementer obiurgari viderint maiores esse deprehendunt. Propter quod idem Apostolus reprehensus Galatas duræ mentis homines, qui à fide defecerant, acriter statim nulla præmissa laudatione redarguit dicens: Miror quod tam cito transferimini ab eo, qui vos vocauit in gratia Christi: & iterum. O insensati Galatæ quis vos fascinoit. Et Christus dominus in eadem Apocalypsi duos Episcopos Sardis & Laodicæ, qui multum ab officio degenerauerant, acriter statim reprehendit, vt eos melius sanaret. Nihil enim refert, quod huiusmodi duræ mentis homines, aut valde proterui se vili fieri videant, propter tam aperta scelera perpetrata, nam hoc potius confert, vt vehementius detestentur illa.

Rursus id valde obseruandum est in huiusmodi increpationibus, vt increpati intelligat eas non ex odio, vel rancore procedere, sed potius ex amore, & zelo salutis ipsorum. Tunc enim magni fit reprehensio, & cum animi gratitudine acceptatur. Nam, teste Salomone, Meliora sunt vulnera diligenti, quam oscula odientis. Propter quod Christus Dominus præceptum correctionis imponens, ait: Si peccauerit in te frater tuus. Non inquit, homo aliquis, sed frater tuus; vt moneret fraterno amore esse corripiendum, ita, vt ipse intelligat, non ab hoste, sed à fratre eum diligente corripit: & cum ipse Christus vehementer increpasset supradictum Episcopum Laodicæ, subiunxit, Ego quos amo, arguo, & castigo; vt sibi persuaderet tam acrem reprehensionem non ex odio, sed ex amore, quo illum prosequeretur, proficisci: sic igitur sponsus increpans sponsam, pulcherrimam vocat, ac proinde dilectam, vt sciret increpationem ex dilectione procedere, vt næuum illum ignorantia fuit, ab eius pulchritudine repelleret. Sicut enim maritus solum reprehendit defectus propriæ vxoris, quam diligit, & quæ ad se pertinet, non tamen alienæ, quæ nihil ad ipsum attinet; sic Deus arguit, & castigat vitia & lapsus animæ, quam diligit, & domi suæ retinere cupit; illas verò, quas ob earum contumaciam reprobatur, & derelinquere decreuit, non arguit, sed dissimulat, ac si extraneæ essent, & ad eum non pertinerent; iuxta id quod per Ezechielem ait, Auferetur zelus meus à te, & quiescam, nec irascar amplius. Sed ita non irasci est summè irasci; nam, quos hic non reprehendit, nec castigat, in æternum postea puniet, & torquetur: vnde, sicut ait D. Bernardus, satis nobis est ab eo corrigi & castigari, quam impunito manere; vtiliusque est ne nos deserat zelus, ne simul nos derelinquat & amor. Vnde pœna horrenda quam minatur sponsæ dicens, Si ignoras te, egredere, & abi, ex eodem procedit amore, quo illam desiderat secum domi retinere; nam ideo monet, quod se cognoscat ne vnquam ab illo egrediat, & recedat, nam vt diximus ex D. Augustino corripit vt constringat & seruet. Si enim illam egredi, & abire voluisset, nunquam correxisset, sed in sua ignorantia sineret permānere, iuxta illud, Dimisi eos secundum desideria cordis eorum, sicut in admonitionibus suis.

Sed quid est, quod Ecclesiasticus ait: Corripi

A proximum antequam commineris, & tamen sponfus hic simul corripit, & comminatur: fatius enim esset prius blande corripere, quod si non prodesset, tunc acriter comminari, & ita quidem seruandum est ab hominibus, qui comminatur ex affectu vindictæ, & propellendi à se iniuriam ab aliis illatam: vnde Ecclesiasticus statim addidit, Et da locum timori altissimi, qui scilicet te cohibeat, ne te vliscaris. At Deus minatur ex amore vt pœnas euadamus, & ideo nihil mirum, quod simul increpet & minetur, maxime, quia cognitio sui melius edificatur his munis, & increpationibus, iuxta illud Ieremiæ: Ego vir videns paupertatem meam in virga indignationis tuæ.

Minandam esse pœnam cuique accommodatam, vt respiciat. §. 2.

Sed in hoc etiam splendet mira Dei sapientia scoripientis animam, minando pœnam vnicuique accommodatam, vt respiciat; nimirum quam magis pertimescit, & quæ fortius illam coerceat, & ad emendandos mores compellat; & quia anima Dei amans nihil ita timet, ac ab eo separari, & derelinqui, vel ex eius domo & protectione egredi; ideo hanc illi minatur pœnam, nisi se agnoscat. Nihil (inquit D. Bernardus) validius & efficacius ad terrendum, poruit in eam intendere, quam vt egredi minaretur; sic etiam cum Petrus tenaciùs resisteret Christo Domino volenti eius lauare pedes, diceretque, Non lauabis mihi pedes in æternum, minatus est illi summam, quam ille horrebat pœnam, dicens, Nisi lauero te, non habebis partem mecum: quæ ita cor eius transfixit, vt mox responderet, Domine, non tantum pedes, sed & manus, & caput. Similiter Episcopis Asiæ, quos increpauit, minas incussit ad terrendum illos aptiores, dicens, Mouebo candelabrum tuum de loco suo, vel veniam tibi tanquam fur; vel incipiam te euomere de ore meo: quæ omnia pœnam inuoluunt separationis à Deo, quæ omnium maxima est, & ab insignibus viris quales oportebat Episcopos esse, valdè pertimescenda. Alios verò rudiore dum increpantur terret Deus corporalibus pœnis, quæ sensibus sunt magis horribiles, vt earum metu coerceantur. Sicut olim sapius terrorem incutiebat Hebræis, incussitque Niniuitis, minans euersionem ciuitatis, nisi agerent pœnitentiam: quanta autem sit hæc pœna, Egredere, & abi, postea explicabimus.

Sed hoc est valdè mirandum, quod pro leui culpa tam ingentè minetur pœnam. Si enim culpa vel defectus fuit in eo quod dixit, Indica mihi ubi pascat, ubi cubet in meridie, leuissimus ille fuit, ex aliqua ignorantia, vel surreptione dum præsumpsit, sicut suspicatur Diuus Bernardus, petere ingentem contemplationem, ad quam nondum erat idonea. Cur ergo tam seuerè ait, Egredere & abi? vltra condignum enim videtur tam acris minatio. Absit hoc; imò & prudentissimè est adhibita à sapientissimo medico, & magistro, qui multoties non tam attendit in reprehensionibus magnitudinem culpæ, quæ est in verbo, aut opere, quam radicis, quæ est in affectu, cui medicamentum acre apponit, vt radix ingentium malorum præcidatur; vt quia rebellio voluntatis, proteruaque proprii iudicii, etiam in re

Serm. 35 in Cant.

Ioa. 13. v. 8.

Apoc. 2. v. 2. & c. 3. v. 3. & 16.

Serm. 38 in Cant.

Ioa. 13. v. 8.

Eccles. 19. v. 1. Prou. 17. v. 15. Iuxta Septuaginta. Collat. 6. c. 17.

Ad Ephes. v. 27.

minima ex genere suo nocua est valdè, & periculosa, multorumque lapsum radix, & occasio, ideo tam seuerè est à Christo Domino reprehensa cum Petro dixit: Nisi lauero te non habebis partem mecum. Huiusmodi etiam est parua sui præsumptio, aut ignorantia sui ipsius, quæ nisi tempelue auferatur, ingentia pariet nocuenta: propter quod dilectam sponsam, quam ab omni periculo turpius labendi liberam esse volebat, acriter reprehendit, dicens, Si ignoras te, egredere & abi: quia si ignorantia hæc quæ modo parua videtur, crescat, faciet te egredi, & abire post vestigia gregum. Nam qui spernit modica, paulatim decidet. Et stillicidia eiciunt hominem in die hycemali de domo; quia, vt exponit Cassianus, causa sunt quod ingruente impugnatione dæmonum, expellatur mens de habitatione virtutum. Quo fit inter culpas leues illas esse noxiores, & magis cuitandas, quæ ex genere suo graues sunt, & contra pulchritudinem gratiæ contendunt, licet ex paruitate materiæ leues fiant. Nam si quis affuisset furari res paruas, profecto periculo se exponit furandi maiores, vnde turpiter labatur, inlar Indæ proditoris, in horrenda scelera, quæ à minima culpa, sed neglecta, sunt orta. Sed veterius etiam docet nos cælestis sponsus viros perfectos, & contemplationis audios, maxime fugituros quamuis culpam etiam minimam. Nam sicut in veste preciosissima turpior apparet quæuis macula etiam parua, sic in anima pulcherrima horribilior est parua culpa, & ideo magis odio habenda, vt non solum non habeat maculam, sed nec rugam, nec aliquid huiusmodi: quare consulto sponsus cum dixit: Si ignoras te, addidit, O pulcherrima inter mulieres: vt ex collatione ignorantia cum eximia pulchritudine næuum illum turpiorem existimaret, & præterea qui ingentia facinora pro Deo aggrediuntur, ita maiora debent appetere, vt non despiciant minora, sine quibus non peruenitur ad illa. Petebat sponsa summam Dei cognitionem, & obliuiscatur profundam sui cognitionem obtinere; quid ergo quod increpetur, vt à minoribus incipiat?

Increpationem sine culpa aliquando fieri ad virtutis profectum. §. 3.

Sed sublimius aliquid nobis indicat hæc increpatione, licet nulla sponsæ culpa precessisset, normam tribuens magistris, & prælati, vt discipulos, & subditos perfectionis cupidos acriter aliquando reprehendant, propter quidpiam quod vere culpa non sit, sed spiciem habet: in hunc finem, vt illos ad maiores in virtutibus progressus excitent, & promoueant, & vt aliis imperfectioribus insigne suæ humilitatis, & patientiæ speciem præbeant. Hoc quidem non ita licet inter æquales. Ideoque Christus Dominus dixit Si peccauerit in te frater tuus. Quia vbi non est peccatum inter fratres, non est cur sit correctio. At superiores qui patres sunt ex causis dilectis possunt corripere. Quod in vfu fuisse apud antiquos cœnobiarchas testatur D. Ioannes Climachus, referens de quodam Abbate, qui cum infontem grauitè reprehendisset, rationem facile reddidit dicens: quia seipsum & subditum

Ingradu. 4.

A læderet, nisi coronas, quantas illum obtinere posse nouit, prouidere fatageret, siue per contumelias, & ignominias, siue per abiectiones, & ludibria. Tria enim damna incurreret, primum quod increpationis mercede priuatur. Secundum quod cum aliis ex alterius virtute prodesse possit, id agere omittit. Tertium vero, quod & grauissimum est, quod ij qui videnter esse probatissimi, & laboris patientissimi, siad tempus negliguntur, atque iam vt virtutibus præditi à prælato non corripiantur, nec probris, vel iniuriis afficiantur, ea quæ in ipsis erat modestia, & tolerantia destituentur. Hæc pius ille Abbas edoctus à supremo omnium magistro, qui hisce tribus de causis suam acriter increpauit sponsam, etsi pulcherrima esset, & etiam si esset insons, solum que in apparentia deliquisset: vt ipsa per incrementum humilitatis, & patientiæ pulchrior fieret: vt adolescentulis harum virtutum exempla, vnde proficerent vt, præstaret, & ne tandem segnior fieret. Imo tanto magis voluit innocentem increpare, quanto magis humilitas, & patientia tunc niter, cum sine culpa quis reprehenditur, & tacens non se excusat. Quod & fecisse sponsam, valdeque inde profecisse suo loco videbimus, cum dictum est illi, Pulchre sunt genæ tuæ, sicut turris.

Et forte propter duas priores causas Christus Dominus bis quasi increpassè videtur beatissimam Virginem; in nuptiis quidem ac si ante tempus miraculum postulasset, cum dixit: Quid mihi & tibi est mulier? nondum venit hora mea. Non quod immaculata mater vilo modo deliquerit, sed vt ipsa illa seuera increpatione valde proficeret, & nobis insigne humilitatis, silentij & confidentiæ speciem præberet. Et rursus cum inuentus est à parentibus in medio doctorum quasi illos obiurgans ait: Quid est quod me quærebatis? nesciebatis, quod in eis quæ patris mei sunt oportet me esse? Non quod culpam, vel leuissimam contraxerint illum quarendo, sed vt illos ad altiore sapientiam, & maiores virtutum progressus eueheret, & nos illorum clarissimis exemplis erudiret.

Sed adhuc superest quod in hac obiurgatione miremur. Erat enim sponsa afflictæ, & amaro animo, eo quod decolorata esset à sole æstuantem, oppugnata à filiis matris suæ, & negligens in suæ vineæ custodia, & ideo cor afflictum ad Deum eleuans, orabat, vt locum indicaret, in quo cum ipso requiescere valeret. Cur ergo afflictæ afflictionem addit? Cur non consolatur, sed potius reprehendit: Nimirum vt fortius eam probaret, & excellentioris humilitatis, & patientiæ specimen præberet, & vt citius ad recipiendum quod petebat, perueniret. Sicut Chananzæ valde afflictæ etiam exprobrauit, vt per exhibitionem patientiæ & perseuerantiæ magnam ostenderet fidem, & quod polcebat, ceteris impetraret. Terribiliter (ait D. Bernardus) sponsus innotat in dilectam, non tanquam sponsus, sed tanquam magister, & non quasi iratus, sed vt territa purgaretur, purgata idonea redderetur, huic ipsi cuius inhiat visioni, mundis enim cordibus illa visio sequetur.

Pulchrè igitur dixit quidam sapiens in libro Iob; Beatus homo qui corripitur à Deo, increpationem ergo Domini ne reprobet. Quia ipse vulnerat, &

Mat. 15. v. 26.

Serm. 38 in Cant.

Iob. 5. v. 17.

medetur, percutit, & manus eius sanabunt. Beatum vocat, non addens verbum est, vel erit: vt significet, quod est beatus dum corripitur, & post correptionem etiam erit beatus, copiosos fructus ex illa percipiens. Vnde alii vertunt iuxta proprietatem Hebrae vocis: *Beatitudines homini qui corripitur à Deo.* Quia per correctionem ex Dei amore progredientem, multae illi beatitudines obuenient, plurimae virtutes, plura gratiarum incrementa, multae prosperitates, tum in hoc seculo, tum in futuro. Ne ergo correctionem Domini fastidias: *Quia ipse vulnerat & medetur:* hoc est, vulnerando medetur, increpando sanat, percutiendo curat. Velut chirurgus, qui vulnerat, aperiendo putridum vulnus, sed hac ipsa vulneratione medetur illi. Sic etiam (inquit D. Augustinus) vox Domini est: *Ego percutiam, & ego sanabo,* percutit putredinem facinoris, & sanat dolorem vulneris. Faciunt hoc medici, secant, percutiunt, & sanant, armanet se vt feriant, ferum gestant, & curare veniunt. Sed perpendendum est quod additur: *Percutit, & manus eius sanabunt.* Quia Deus vna manu percutit, sed duabus sanat, nam plus desiderat sanare quam percutere, & percutit ex affectu sanandi: hac enim phrasi explicare solemus quod libentissime facimus. Si ille fecerit hoc vna manu, ego faciam veraque. Rursus vna manu percutit, & duabus sanat, quia duplo maiora bona reddit per sanitatem, quam abstulerat per percussione, aut ante illam praecesserant; ad hoc enim ordinat increpationem, & correptionem, vt abundantior gratiam obtineamus. Sicut & de Iob scriptum est: *Addidit Dominus omnia quaecumque fuerunt Iob duplicia.* Quoniam, vt notat D. Gregorius, tentationis nostrae dispendium vincunt solatia consolationum: iuxta id quod dictum est afflictæ Iudææ: *Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te.* Vnde cum Sathan facultatem petiit tentandi sanctum Iob, tandem dixit: *Extende manum tuam, & tanges os eius & carnem,* non manus, sed manum inquit. Quia vnam tantum manum extendit ad percutiendum; ad sanandum vero, & remunerandum vtramque extendit, & ideo duplicatam quam antea illi tribuit benedictionem, tum in corporalibus, tum in spiritualibus bonis. Vides ergo quam recte cohæreant increpatione, & beatitudo ac pulchritudo, & quâ recte sponsus eam, quam increpat pulcherrimam vocat, nam increpando pulcherrimam reddidit, & ita post increpationem bis pulchram nominavit: quia duplicatum lucrum ex obiurgatione reportauit. Ideoque dixit Diuus Bernardus, latandum esse de huiusmodi humiliationibus, quia signa sunt appropinquantis gratiæ.

Qualis scientia defectus reprehendendi præcedere debeat reprehensionem. §. 4.

Sed adhuc perpendendam existimo particulam illam, *si*, cum dicitur, *Si ignoras te.* Non enim sine causa non dictum est, quia ignoras te;

Vide Pinetam ibi.
In Psal. 50.
Deut. 32.
Elcon vna mano, yo con dos.
Iob. 42.
Lib. 35.
Mor. c. 8.
Ista. 54.
Iob. 1.
Cant. 1.
Serm. 34.
in Cant.

quoniam, etsi apud Hebræos multoties *si* ponatur pro quia, tamen in particula, *si* quam retinet Vulgata, iuxta eius proprietatem, mysterium latere crediderim, ad explanandam scientiam delicti; vel defectus corripiendi; quam corripiens habere debet ante correptionem ex quacumque causa fiat, vt semper veritas facti sit correptionis fundamentum; certa certo, & dubia dubie referendo: maximè cum increpatione sit à prælato vel superiore, quæ molestior esset, nisi veritati rei gestæ niteretur. Vnde cum Christus Dominus dixit: *Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum,* D. Augustinus explicat particulam *in te*, id est in tui presentia, & conspectu, seu coram te, vel te sciente: siue peccatum sit contra te solum, siue contra proximum, & contra Deum: ad denotandam certitudinem peccati corrigendi, ne ex solo auditu, qui fallax esse solet, procederemus ad correptionem. Quia de causa ipse Deus, vt obseruauit Euaristus Papa, ac D. Gregorius; dixit Abraham: *Clamor Sodomorum multiplicatus est. Et descendam, & videbo vtrum clamorem qui venit ad me, opere compleuerint, an non est ita, vt sciam.* Quod ad nostram instructionem dixisse constat, vt moneret nos, ne aliquem ex solo rumore condemnemus, donec certo scelus eius cognoscamus. Hinc est homines tantum posse increpare alios de operibus externis, quæ nota sunt illis, non vero de internis, nisi prout per externa manifestantur: *Nam homo videt quæ apparent, Deus autem intuetur cor.* Quare Christus Dominus, qui corda hominum intuebatur, multoties eos de occultis cogitationibus arguebat. Sicut cū dixit Pharisæis: *Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris?* Quando autem externa opera ex recta, vel ex praua intentione interna provenire possunt, nõ est temere proferendum iudicium, quod ex praua progrediantur. Si autem adfint coniecturæ id confirmantes, sub hoc dubio licet procedere ad increpationem, quæ in boni fratris ordinatur: vt si diceret; si eleemosynas tribuis ex inani gloria, caue ne id facias, ne perdas mercedem tuam.

Ad hunc igitur modum sponsus accommodans se humano mori corrigendi, cum ignorantia sui sit quid latens & occultum, noluit absolute dicere, quia ignoras te, sed *si ignoras te, egredere, & abi.* Ac si dicat; Vide an ignores te, quia inde fiet vt egrediaris, & abeas, ac à me recedas. Non quod sponsus ignoraret, quid esset in anima, sed vt monitio esset suauior, & illi utilior, nobisque formam præscriberet interiora hominum corripiendi, quorum notitiam non nisi ex coniecturis possumus obtinere. Iste autem loquendi modus magis accommodatus est ad increpationes, quæ sunt citra culpam, vt subditi in virtutibus proficiant; nam salua veritate corripiens aliquam culpam fuisse insinuat, & correptus ad indagandam culpam, quam non nouerat, & ad se submitendum propter illam se accingit, vt purior sit coram Deo, cui sit honor & gloria in secula. Amen.

Matt. 18.
Serm. 16.
de verbis Domini.
Epist. 2.
decret lib. 19.
Mor. c. 14.
Genes. 18.
1. Reg. 16.
Matt. 9.

EXHORTATIO XIII.

PROFES-
TO CA-
THEDRÆ
S. PETRI,
ET PRO
DOMINI-
CA IX.
POST
PENTECOSTEN, VI-
DENS CI-
VITATEM
FLEUIT.
&c.

Si ignoras te, o pulcherrima inter mulieres.

HORRENDAM ingredimur diuinorum iudiciorum abyssum, in quam submerguntur, & suffocantur quotquot seipsos ignorant, & hanc ignorantiam à se repellere negligunt. Vt autem eam nos procul repellamus, terribiles minas sponsi contra ignorantes se, explanare conabimur. Possunt autem hæc verba, *Si ignoras te &c.* ad sponsam, quæ est Ecclesia Catholica referri; vel ad singulas pias animas intra illam degentes: de quibus potissime agere intendimus, sed necesse est pauca de vniuersali Ecclesia præmittere.

Ecclesiam Catholicam inter omnes sectas mundi solam esse pulcherrimam. §. 1.

Hanc autem sponsus vocat *Pulcherrimam inter mulieres*, id est, vt declarant Cassiodorus & Beda, inter omnes Synagogas, sectas, & cætus hominum, qui in hoc mundo sunt extra ipsam. Omnes enim istæ congregationes, etsi hominibus appareant pulchræ, sunt turpes, & atræ, sicut tabernacula Cedar; sectæ & dogmata earum sunt fæditissima: mille ignorantis erroribus, & vitii denigratæ, & ideo comparantur mulieribus corruptis & violatis, quæ virginitatem & integritatem perdidit adulteriis, & stupris contra legitimum sponsum Deum perpetratis. At Ecclesia Catholica tanquam virgo integra & incorrupta vni viro desponsata Christo, pulcherrima est inter omnes mulieres, quia ipsa sola seruat veram fidem, nullo errore corruptam: continet sanctissimam legem nullo vel minimo peccato vitiatam: habet scripturam sacram, in qua nullum mendacium, aut falsitas, vel peccati umbra inuenitur approbata. Habet denique sacramenta, & sacrificia sanctitate referta, velut torcularia diuinis gratis redundantia. Nonne pulcherrima inter mulieres, quam sol ipse amicit, pulchritudo stellarum coronat, & luna sustentat? Nonne splendidior meridie, quæ solis, lunæ, & astrorum tota luce refulget? Cuncta hæc speciosissima sunt, & splendidissimos reddunt iustos degentes in ea: nam licet peccatores aliquos intra se contineat, tamen peccata eorum detestatur, nec in ipsam refunduntur, sed in eorum prauam voluntatem; at in alijs cætibus cuncti Iudæi, Pagani, Turcæ & hæretici peccatores sunt fæditissimi, quorum peccata etiam in eorum dogmata, sectas, & hæreses refunduntur, quæ liberas laxant habenas, vt carnis illecebras, & mundi spurcitas sine pœna sequantur.

Apoc. 12.
v. 1.

Huic ergo Ecclesiæ sponsus Christi loquens duplicem sententiam suggerit. Prima est, *Si ignoras te, o pulcherrima inter mulieres.* Hicque sicut oratio, subaudiens: quid mirum quod ignores, vbi pascam, vbi cubem in meridie, si te ipsam ignoras? sed quia non te ignoras, cito inuenies vbi pasco, & vbi cubo. Quia tu ipsa es locus, in quo cubo, & pasco, ingredere in te ipsam, agnosce pulchritudinem tuam, quam ego contulit tibi, & ex ea cognosces quanto pulchrior sim ego, qui feci te. Cognosce passus, quibus pasceris, fidem, legem, scripturas, & sacramenta, quibus fructus, & per hæc cognosces sapientiam, sanctitatem, veracitatem, & munificentiam pastoris, qui te in suo meridie pascit. Quod si adhuc ignoras te, & vis te amplius cognoscere, *Egredere, & abi post vestigia gregum, & pasce hædos tuos iuxta tabernacula pastorum,* egredere extra te ipsam, o pulcherrima inter mulieres, vt alias tibi æmulas consideres, & inde pulchritudinem tuam agnoscas, quia opposita iuxta se posita multo magis elucescunt: egredere igitur, & abi post vestigia gregum, non imitatione, sed consideratione; non gressibus affectus & amoris, sed discursus & cogitationis. Considera, scrutare, & perpende dicta, facta, opera, & bestiales mores eorum, qui sunt extra te, infidelium scilicet & hæreticorum. Pasce hædos tuos, id est tuos sensus, cogitatus, & discursus, considerando quæ sunt in tabernaculis pastorum istorum gregum; in Synagogis Rabbiorum, in cætibus Mahometanorum, in conuentibus hæresiarum; inueniesque tot errores, ignorantias, turpitudines, & horrenda scelera, vt inde euidenter colligas, me non esse in medio eorum, nec eos pascere, aut cubare in meridie, cum omnes sint tenebrarum filii, & ipsa nocte obscuriores, odientes lucem, quia semper male agunt.

Memorare illius horrende visionis, quam ostendit Dominus Ezechiel, cum dixit ei: *Fili hominis fode parietem,* ingredere, & vide abominationes, quas isti faciunt ibi: ingressus autem vidit similitudines reptilium, & animalium abominationes, vniuersaque idola domus Israël, depicta in pariete in circuitu per totum; & septuaginta viros de senioribus, qui habentes thuribula in manibus suis thus idolis adolebant. In alia vero parte domus versus aquilonem erat cætus mulierum plangentium Adonidem; in alia vero viginti quinque viri dorsum habentes contra templum Domini, & facies ad Orientem adorantes ad ortum solis. Ecce depicta tabernacula pastorum, conuenticula hæreticorum, Synagogas infidelium, & abominationes, quæ geruntur in ipsis. Omnes sunt spiritualiter idololatræ, omnia vitia colunt, mammonæ deseruiunt, ventrè pro Deo habent, Venerè adorant, carnis illecebras sequuntur, Adonidem plangunt, voluptatibus suis priuari fugiunt, solem vanæ excellentiæ venerantur, cuncta respuunt, quæ sunt Dei, à quo se auertunt, ad terræna, & carnalia se conuertentes; adeoque turpia sunt, quæ agunt, vt latibula quærant, ne videantur, & suffundantur pudore.

Et tu ergo qui Dei gratia membrum es Ecclesiæ Catholicæ, & pars huius pulcherrimæ congregationis, vbi Christus cubat, & pascit in meridie; fode parietem, qui Ecclesiam diuidit ab his

Ezech. 8. v.

tabernaculis impiorum, & mente sola ingredi...

Matt. 16. v. 8.

Lib. 17. de ciuit. c. 1.

Apoc. 21. & 22.

Pictura Ecclesie pulcherrime.

Apoc. 21. v. 14.

Lib. 3. de symbolo ad Cate. 10. 9.

sum reddunt vniuersum edificium. Lapidem enim...

Muri ex iaspide sunt Pontifices, & Sacerdotes...

Portæ autem murorum Apostoli sunt, & Apostolici viri...

Ed age iam hanc Ecclesie pulchritudinem præ omnibus...

indicant enim duas ciuitates, quas D. Augustinus vocat...

Fluuus autem eam rigans aqua viua est diuine gratiæ...

Cuius duodecim fundamenta sunt duodecim veritates, & mysteria fidei...

D. Hier. in Isa. 54.

Isa. 17. v. 1.

tur, quia in illis nihil est lucidum, nihil pulchrum...

Triplicem panam horribilem eorum qui culpabiliter se ignorant. §. 3.

IA M ergo ad singulas animas descendamus, quæ tam insignium bonorum possunt esse participes...

I.

Cant. 1. v. 4.

1. ad Tim. 3. v. 15.

Eccle. 31. v. 31.

Io. 10. v. 1.

Psal. 21. v. 7.

Altissimi, à protectione mea, ab abscondito faciei meæ...

Abi post vestigia gregum. Incurris malum, quod timebas...

Prima igitur miseriarum est, egredi à felicissimo & pulcherrimo loco...

C.

Pl 48. v. 13. Ezec. 32. v. 19.

Ad Rom. 7. v. 18.

Isa. 57. v. 17.

D.

Serm. 35 in Cant.

3.

DD

Gen. 4. v. 14.

Serm. 35 in Cant.

Hoc optime Diuus Greg. citatur Exhort. sequenti §. 2.

2.

Pl 48. v. 13. Ezec. 32. v. 19.

Ad Rom. 7. v. 18.

Isa. 57. v. 17.

Serm. 35 in Cant.

3.

DD

In Epist. v. 12

Num. 22. v. 18. & c. 16. v. 31.

& rectores huius peruersi mundi: pasce hædos tuos; quia d sinistram sunt collocandi in extremo iudicio, vt tandem cum tabernaculis tuorum pastorum in profundum inferni demergaris. Vt illis (ait Apostolus Iudas) qui in via Cain abierunt, & in errore Balaam mercede effusi sunt, & in contradictione Core perierunt. Isti sunt pastores tui, Cain inuidus homicida fratris: Balaam avarus mercedis intuitu iniqua consilia præbens, & Core ambitiosus seditionem in populo excitans: propter quod à terra viuis deuoratus est cum locis, & tabernaculis suis.

Applicantur hæc singulis Ecclesijs, & animabus quæ defecerunt. §. 4.

IN TVERE igitur multas Ecclesias Anglicas, Germanicas, & alias in regionibus Septentrionalibus existentes, quæ olim erant pulcherrimæ inter mulieres, & inuenies in hæc tria horrenda mala incidisse, eo quod non cognouerunt se, nec pulchritudinem sibi à Deo datam, sed de se, de suoque proprio iudicio præsumentes, excæcæ sunt in hæresis barathrû submersæ. Vnde eleganter D. Augustinus Catholicas Ecclesias exhortans, sic hæc verba interpretatur. Nisi cognoueris temetipsam, ò pulchra inter mulieres, quantumlibet enim sint aliæ pulchræ donis viri sui, hæreses sunt: ornatu, non visceribus sunt pulchræ: foris extrinsecus nitent, nomine iustitiæ se dealbant; omnis autem pulchritudo filiar regis intrinsecus est. Nisi ergo cognoueris temetipsam, quia vna es, quia casta es, quia colloquio peruerso malorum sodalium corrumpi non debes, ne malis colloquiis, sicut serpens seduxit Euam astutia, sic & sensus tui corrumpantur à castitate mea. Nisi ergo talem cognoueris temetipsam, exi. Non ego te eiicio, sed tu exi, vt dicatur de te, ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis. Aliis dicitur sum, intra in gaudium Domini tui, tibi non dicam intra, sed exi in vestigijs gregum; non in vestigijs meis, sed in vestigijs gregum, non vnus gregis, sed diuersorum errantium: & pasce hædos tuos, non sicut Petro cui dicitur pasce oues meas, sed hædos tuos in tabernaculis, non pastoris, sed pastorum, non vnitatis, sed dissensionis, non ibi posita vbi est vnus grex, & vnus pastor. Si autem cognoueris temetipsam, intra in gaudium Domini tui. Hæc ex Augustino optime depingentem miserum statum illarum Ecclesiarum, quæ factæ sunt Synagoga Sathanæ, quia recesserunt à pastore vno Christo, & ab eius vnico onili, cui præest Petrus in sede Romana eius Vicarius; diuisæque sunt in plures greges, & plures pastores inter se dissidentes, quia hæreses sunt sibi cõtrariæ, nec alios greges pascent nisi hædorum, quia hæreticorum filij sunt genimina viperarum, de venenatis parentibus, venenata soboles, lasciuui, vani, & instabiles, æternis ignibus deputati.

Hinc patet diuerso modo hæc verba sponfi conuenire Ecclesiæ vniuersali, & particularibus etiam iuxta interpretationem Diui Augu-

Serm. 5. de Verbis Domini epist. 48. ad Vincetium lib. de pastoribus c. 15. l. 2. cõtra epist. Gaudetij.

Epist. 48.

stini. Nam respectu Ecclesiæ vniuersalis non est comminatio, sed consolatio, & timoris repulsio: ac si diceret: quid times ò dilecta quod vagari incipies post greges sodalium meorum? certus sum quod non vagaberis post illos: & quidem si ignoras te, quod es pulcherrima inter mulieres, egredere & vagare post illos. Sed certo scio quod non te ignoras, sed quod cognoscis te omnium esse pulcherrimam, & ideo post alios non vagaberis: ad eum modum quo si quis videret Alexandrum Magnum nonnilul trepidantem paruum exercitum hostium, diceret ei, si ignoras te esse Alexandrum Magnum, fuge hostes tuos. Cuius sensus esset, quia scio te non ignorare quod sis magnanimus Alexander, etiam scio quod hostes non fugies, sed aggredieris, & vinces. At respectu Ecclesiarum particularium, verba sunt comminatoria, quia post sunt seignorare, & in horrenda hæc decidere: & à fortiori respectu cuiuscumque animæ quantumuis sibi videatur pulchra.

Intuere igitur filium adolescentem, qui in domo patris sui plurimis abundabat bonis; & miserrime, ac stultissimè hæc tria mala ignorans se, elegit; primo enim egressus est à domo patris sui, & ab eius protectione, ac gubernatione. Deinde abiit in regionem longinquam post irracionales greges viuendo luxuriose cum meretricibus, & tandem adhærens vni pastori, & cui regionis illius, ipse pascebat porcos eius, tanta oppressus fame, vt nec ex oorum siliquis satuari esset concessum. Sed vnde illi tot mala? certe ex ignorantia illa duplici, ac valde noxia, non enim cognouit abundantiam, pacem, letitiam, & felicitatem paternæ domus, qua frui posset sub patris sui cura, & protectione degens. Et vnde hoc? nisi ex alia ignorantia, & cæca superbia, qua putauit suo se iudicio posse regere, & substantia sibi data probe vti, nec indigere patris directione, & regimine, nec domi custodia sed vbi que sibi sufficiens esse. Merito ergo in illum inuehitur comminatio ista, Si ignoras te, imo quia ignoras te, egredere, vt lubet, à domo patris tui, vbi mercenarij etiam abundant panibus: & abi post greges meretricum, consumendo cum illis substantiam tuam: & pasce hædos, & porcos obscenorum appetituum, iuxta tabernacula pastorum regionis illius, quæ est regio vmbre mortis, à vera luce remota; cuius pastores sunt principes tenebrarum; vbi perpetua fame torqueberis, quia non inuenisti locum vbi verus pastor pascat, & cubat in meridie, sed vagari voluisti post greges sodalium illius. Hæc tria mala pertulit filius prodigus, illisque consummeretur, nisi flagellis eraditus aperiret oculos, vt se cognosceret, & bona quæ amiserat, vnde in se reuersus dixit: Quam mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame perco? Agnouit abundantiam paternæ domus; cognouit & propriam inopiam; & cognitio hæc cepit illum auertere à regione, in quam venerat, & reducere domum, à qua egressus fuerat, refarciens damna, quæ ignorantia sui illi attulerat.

Vide Martinum del Rio.

PRO DOMINIO POST PENTECOSTEN. Eze. 16. v. 15 & 25.

PRO DOMINIO POST PENTECOSTEN.

De tribus his panibus, quibus punita est Synagoga & Ierusalem propter ignorantiam sui. §. 5.

Luc. 19. v. 41

Eze. 16. v. 15 & 25.

HORRENDA sunt mala commemorata, quæ oculos saluatoris in fontes lachrymarum conuerterunt: dum videns ciuitatem Ierusalem, fleuit super illam; dicens: Quia si cognouisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Id est si cognouisses tu quæ ego cognosco, plorasses, sicut ego ploro. Nunc autem non ploras quia ignoras, & abscondita sunt ab oculis tuis bona, quæ haberes, si pacem, doctrinam, & legem meam reciperes. Ideoque innumera, & horribilia te expectant mala, Eo quod non cognoueris tempus visitationis tuæ. En descripta mala, quæ Salomon vaticinatur de antiqua Synagoga Iudeorum in his verbis, vt Apponius interpretatur. Si ignoras te, ò antiqua Synagoga, quæ pulcherrima eras inter omnes mulieres; imo quia ignorasti te, & pulchritudinem, quam à me receperas; Et habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es in nomine tuo, & abominabilem fecisti decorem tuum. Ideo egredere, & abi post vestigia gregum, & pasce hædos tuos iuxta tabernacula pastorum. Egredere de regione tua & de terra promissionis, in qua te constitui; egredere de Templo Ierolymitano, & de domo mea, in qua ego habitare, & variis sacrificijs coli solebam; egredere à mea protectione, & regimine, & ab omnibus bonis, quæ per me pacifice possidebas, quia deinceps non eris populus meus, nec hæreditas mea, nec curam tui geram: sed abi captiua, & vaga post vestigia gregum, dispersa per vniuersam terram inter varias gentium nationes, earum bestiales mores sequens, earumque legibus seruiens, tributis oppressa, & omnibus execranda. Pasce denique hædos tuos, id est filios tuos reprobos, sicut & patres, pasce inquam ceremonijs legis Mosæicæ, vanis, inutilibus, & nociuis. Pasce iuxta tabernacula tuorum pastorum, seu Rabinorum, qui vt cæci sunt, & duces cæcorum, ita omnes in foueam cadunt. Pasce etiam iuxta tabernacula pastorum, seu regû & principum idololatrarum, in quorum potestatem traderis: quia licet non sis intra illa tabernacula idololatriæ, eorum ritibus seruiens, es tamen iuxta illa tanquam infidelis & idololatra viuens. En miseras, quas oculis nostris perspiciamus pati miseros Iudæos, quia non cognouerunt tempus visitationis suæ, & ignorauerunt pulchritudinem, pacem & felicitatem, ad quam per Christum euehendi erant, si ipsum reciperent, vt impleretur quod dictum erat per Oseam prophetam, Sed & vae eis cû recessero ab eis, quod lxx. vertunt, Sed & vae eis; caro mea ex eis. Quam lectionem multi viri docti etiam probant. Nec mirum est eandem vocè Hebræam ambigüam esse vel diuersis punctis notandam, diuersimodè traduct, & vtramque traductionem veram esse: in ea autem quæ est lxx. interpretum Dorotheus martyr agnoscit incarnationis mysterium. Nam prædicens Dominus per Oseam vastationè Iudeorum futuram propter idololatriam, repente transit ad prædicendam duriorè destructionem futuram, propterea quod Christum ven-

Osee 9. v. 12. Lyranus, Burgenis, Galatinus & alij quos refert Ribera in Synopfi.

aturum non agnoscerent, nec reciperent, dicens: Sed & vae eis, cum ego carnem ex eorum progenie sumptero: tunc enim quia me non agnoscent, recedam ab eis, deseram illos, euerrentur à Romanis, & cuncta bona quæ habebant, amittent, vsquequo in fine mundi resipiscunt: iuxta id quod idem propheta vaticinatus est. Dies multos expectabis me, non fornicaberis, non eris viro, sed ego expectabo te, quia dies multos sedebunt filij Israel sine rege, & sine principe, & sine sacrificio, & sine altari, & sine Ephod, & sine Theraphim &c. Modo enim nec fornicantur idolis seruientes, nec legitimo viro Christo subduntur, sed illum expectant, ac si non venisset, nec habent proprium regem ex sua natione, nec altaria, nec sacrificia, aut vestes sacerdotales, nec etiam habent Theraphim, id est, imagines idolorum; & tamen omnino sunt deserti à Deo, vt hoc ipso agnoscamus iam sponsum caelestem, non pascere, nec cubare apud illos in meridie, sed quia ignorauerunt, ignorati sunt, & in tot mala deuenerunt. Alieno igitur periculo edocti, agnoscamus tempus visitationis nostræ, & pulchritudinem, ad quam per Christum euecti sumus in eius Catholica Ecclesia: ne si ignoremus nos, in idem barathrum malorum incidamus, quod à nobis procul auertat Iesus Christus Dominus noster in secula seculorum. Amen.

Osee. v. 3.

EXHORTATIO XIII.

De modo cognoscendi seipsum secundum corpus mortale, & animam peccatis obnoxiam, de fructibus eius, quomodo per hoc tollitur omnis querimonia de erumnis, quas patimur.

Si ignoras te, ò pulcherrima inter mulieres &c.

ERIT ò caelestis sponfus, & magister, edocturus dilectam animam sublimem, & profundam spiritus scientiam, ab humilitate, quæ omnium virtutum fundamentum est, doctrinam inchoat. Siquidem prima eius verba ad sponfam in hoc Canticò, hæc sunt: Si ignoras te, ò pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi post &c. Ac si dicat: Si te ignoras, egredere & abi ad magistros, & aulas, vbi scientiam tui edifcas. Tabernacula pastorum erunt aulae: pastores vero magistri: greges autem admonitores.

Duplicem esse modum cognoscendi se per veras negationes & affirmationes de seipso. §. 1.

Ad huius autem pleniorè intelligentiam aduertendū est duplicem esse modum cognoscendi seipsum. D D ij

PRO DOMINIO ADVENT.

scendi se ipsum, alterum per negationes, per affirmationes alterum; vtrumque veritate nititur, quia humilitas non indiget nostris mendaciis. Sed in veritate tua (inquit Dauid) humiliasti me, & humilis, vt ait D. Bernardus, est qui ex verissima cognitione sui sibi ipsi vilescit. Prior ergo modus negat de se ipso quidquid honorificum est, & gloriosum. Posterior affirmat de se quidquid est vile, & abiectum, ille aliquid boni a se habere inficiatur; hic quidquid mali habet a se, quidquid vero est boni a Deo procedere fateatur, quomodo dixit Amos: Non sum Propheta, nec filius Prophetae, sed armentarius ego sum villicans sycamoros. Negat a se habere prophetandi gloriosum munus, vile autem armentarij sibi attribuit.

Pl. 112. v. 75. Tract. de gradibus humilit.

Amos. 7. v. 14.

Aliter D. Greg. lib. 2. Moral. c. 4.

Sed elegantius vterque modus resplendit in Ioanne Baptista, cum Sacerdotes, & Levitae interrogauerunt eum, Tu quis es? & confessus est, & non negauit, & confessus est, quia non sum ego Christus. Rursum: Elias es tu? respondit non sum. Propheta es tu? Et respondit, non. Cum rursum instarent, quis es? quid dicit de te ipso? ait, ego vox clamantis in deserto, dirigite viam Domino. En Diuus Ioannes ad interrogata debito ordine respondet, primo per negationes, dicendo quid non esset, deinde per affirmationes asseuerando quid esset: & vtroque ostendit verissimam sui habere cognitionem: in negationibus gradatim procedit, quia hic modus cognoscendi se per comparationem ad suprema, & meliora fit descendendo, per gradus a maiori vsque ad minimum, constituendo se infra illud in nouissimo loco. Sic ait Ioannes non sum Christus, nec sum Elias, nec vilus ex antiquis prophetis: ac si tu diceres; non solum non sum similis Christo Domino, sed nec Apostolis, aut Martyribus, vel reliquis Sanctis, nec minimo iustorum, sed minor sum omnibus illis. Qua ratione dicebat Diuus Paulus: Ego sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus. Et Salomon plures inculcat negationes, dicens: Stultissimus sum virorum, & sapientia hominum non est mecum, non didici sapientiam, & non noui scientiam sanctorum. Hoc autem dicit, quia ex seipso habet esse stultissimum, nec a se ullam habet scientiam, vel sapientiam: quia enim humilitas veritatem amat, semper habet humilis quomodo verè de se magna neget, & parua affirmet. Sicut Ioannes interrogatus an esset Elias, qui venturus erat ante Christum, quamuis affirmare posset de Elia præcedente primum aduentum, maluit tamen negare absolute intelligendo de Elia qui præcedet secundum. Et qui vere erat Propheta, Tamen iuxta mentem interrogantium maluit dicere; non sum: ea vero quæ sunt certa & ad Dei gloriam spectant, magna asseueratione testatur: sicut Ioannes cum interrogaretur an esset Christus, ter de eo dicitur, confessus est & non negauit, & confessus est, quia non sum ego Christus. Cum vero interrogatur an sit Elias, vel Propheta, simplicius respondet, non sum, vel non.

1 Cor. 15. v. 9.

Prou. 1. v. 2.

At cum cognitio sui ipsius acquirenda est per affirmationes, aliquando proceditur per comparationem ad bestias, vel ad enormes

peccatores, gradatim ascendendo a minori ad maius: ac si diceres, non solum sum similis hominibus iniustis, sed ipsi dæmonijs, aut iumentis insipientibus, & peior illis: aliquando vero fit, vilissima quæque sibi attribuendo, sicut cum dixit Dauid: Ego autem sum vermis & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis. Sed quia humilis non est ignorans, & cæcus, nequitque non cognoscere in se aliqua Dei dona; cum interrogatur, quis ergo es, & quid dicit de te ipso? si cogitur respondere, licet affirmare quod ex Dei gratia habet, cum eo tamen coniunctum quod habet ex se, sicut fecit Ioannes dicens: ego vox clamantis in deserto; dirigite viam Domino. Quid humilior voce? & quid sublimius, quam clamans in deserto, dirigite viam Domino? Vox quantumvis sonora, & suaui, cito transit, magna repræsentat, & subito non comparat: quid ergo est homo, nisi vox, aer repercutillus, spiritus vadens, & non rediens; nam in imagine pertransit omnis homo. Vox non habet aliud esse, quam a clamante proferri, nec homo quam a Deo conseruari; magnum quid est esse vocem Dei clamantis per illam, & magna edocentis, sed hoc non ex nobis, sed ex Dei gratia est: tandiu existimus, quandiu a Deo conseruamur, quia in eo viuimus, mouemur & sumus, sine quo neque ad momentum esse poterimus: & ad ingentia opera gratia quasi instrumenta ipsius sumus.

Plal. 22. v. 7.

Ecce duplicem viam ad cognoscendum seipsum, & ad sui ipsius propellendam ignorantiam, & vtramque insinuant hæc verba; signoras te, egredere, & abi post vestigia gregum, & pascite hados tuos iuxta tabernacula pastorum. Posunt enim greges, & pastores bifariam vsurpari, & in bonum, & in malum, pro gregibus sanctorum, & pastoribus eorum, vel pro irrationabilibus, & pessimis gregibus, ac pastoribus. Ad vtroque autem mittitur anima, vt ab illis discat (licet diuerso modo) cognitionem sui; intuens enim bonos confunditur, cognoscit bonum, quod sibi deest, & illud habere satagit, intuens autem malos pudefit, dum illos imitatur, & imitari detrectat, & hac ratione perfectam sui scientiam adipiscitur, quæ ad sublimem perfectionem fundamenta iacit, & viam parat, de quibus sigillatim agendum erit.

De primo agitur in Exhort. 16. §. 1. de 2. v. 10. inf. hic §. 4. & 5.

Cognitionem sui pulchrioribus magis esse necessariam & difficilem. §. 2.

SEd prius indagemus cur sponsus exhortans animam ad cognitionem sui vocat eam pulcherrimam inter mulieres. Profecto quoniam licet omnibus expediat se agnoscere, maxime tamen pulcherrimis, quibus maius inest periculum se ignorandi, & alijs per inflationem se præferendi, nam facile homo putat a se esse bonum quod videt in se, suæ tribuens industria, quod est diuinæ gratiæ. Vnde valde arduum est, non ignorare quid respondere debeas; cum interrogaris: Tu quis es? quid dicit de te ipso? quis es secundum corpus? quis secundum animam? quis ex te ipso, & quis ex Deo? quis ex tua natura & industria? & quis ex Dei gratia? Si enim hæc

Io. 1. v. 20.

ignoras, facile superbies, & te alijs præferes, & qui eras pulcherrimus inter omnes, fies omnium fastidiosus. Si enim Ioannes speciosissimus inter natos mulierum seignoraret, dum Messia dignitatem inaniter admitteret, dignitatem præcursoris, omnemque suam pulchritudinem dissiparet: sed quia se cognouit, elegit (inquit Diuus Gregorius) humiliter, & solide subsistere in se, ne humana opinione inaniter raperetur super se. Vnde merito anima, quæ nomen pulcherrimæ ratione sui status meretur, digna est acri increpatione si se ignoraret: nam quanto pulchrior, tanto ab ignorantia sui deberet esse remotior: alioqui diceremus illi, quod Apostolus Hebræis, Cum deberetis magistri esse propter tempus, vrsus indignetis, vt vos doceamini quæ sint elementa exordij sermonum Dei. Hæc enim exordia, clementia, & initia vitæ contemplatiuæ sunt cognitio sui ipsius, & omnium quæ intra ipsum sunt, & ad ipsum spectant. A qua consideratione sui, vt scribit Diuus Bernardus ad Eugenium Papam, inchoandum est, tanquam a fundamento vitæ spiritualis, ædificium ne corruat, quoniam teste Salomone: Vbi non est scientia animæ, non est bonum, & qui festinus est, pedibus offendet, id est, cum quis caret scientia animæ suæ, & seipsum ignorat, nullum illi erit solidum, & firmum bonum. Talis enim sæpius in plerisque est festinus pedibus, temere, & præcipitanter pleraque cupiens, & agens, vnde multoties offendit, errat, & delinquit.

Hom. 7. in Euang.

Ad Heb. 5. v. 12.

Lib. 2. de consideratione.

Prou. 19. v. 2.

Lib. de const. monast. c. 23.

Hom. 4. in Ezech.

Exod. 38. v. 3.

Lib. 6. c. 8. Vide Lipomanum in Catena.

Est autem hæc scientia animæ nimium difficilis: difficillimum enim est (ait D. Basilus) seipsum cognoscere. Amor enim inordinatus sui est velut trabis in oculo mentis, quæ illum excæcat, nequis seipsum cognoscat. Nam vt inquit Diuus Gregorius, vehementer claudit oculum cordis amor priuatus: propter quod sicut homo in speculo, per quod species reflectantur ad ipsum, vt se in illo intueatur: sic etiam oculis internis nequit se plene cognoscere, nisi in aliquo apto speculo; quod intuens supra se reflectatur, & in eo quid sit agnoscat, & quid intra se habeat; si malum sit, corrigat, lauet, extergat: si bonum, custodiat, augeat, perficiat, vt in conspectu Dei per contemplationem mundus, & reclusus appareat. Propter quod moyses fecisse dicitur labrum æneum de speculis mulierum, quæ excubabant in ostio tabernaculi, vt labrum esset transparent, ac instar speculi sacerdotibus deferuaret ad se ipsos intuentes: vt si quam haberent immunditiam, mox aqua intra labrum contenta se lauarent, & mundi ad offerenda sacrificia accederent. Erant autem hæc specula mulierum Hebræarum, quæ a mulieribus Ægyptijs receperant; quarum mos erat (vt refert Alexander ab Alexandro) sacris rebus interesse, lineis vestitas, tenentes specula in sinistra, sistrum vero in dextera; vnde optime translata sunt in verum Dei cultum, & sacerdotium. Explicemus ergo quæ sunt hæc specula (quæ sponsus vocat vestigia gregum, & tabernacula pastorum) in quibus nos, qui spirituales sumus sacerdotes, nos ipsos intueri, & agnoscere possimus, tum quoad corpus, tum quoad animam, perpendendo prius miserias, quæ a nobis sunt, postea ve-

ro bona, quæ in nobis, sed a Deo collata habemus.

De cognitione sui secundum corpus mortale. §. 3.

PRIMVS infimusque gradus, a quo scientia animæ inchoatur, est cognitio sui secundum ea, quæ corpus concernunt, maxime secundum originem, & finem, quia ex terra est, & in terrâ est conuertendum, iuxta sententiam contra Adam latam: Donce reueraris in terram de qua sumptuses; quia puluis es, & in puluerem reuereris. Sed quis credet pulcherrimum iuuenem, & speciosissimam feminam puluerem esse, & in puluerem reuertendam, nisi speculum habeat in quo id intueatur. Specula autem ad hoc aptissima sunt cadauera, & ossa mortuorum, quæ nobis tacentibus clamant: Memor esto iudicij mei, sic enim erit & tuam, mihi heri, & tibi hodie. Ac si dicerent, intueri nos, & in nobis, vt in speculo, intueri te ipsum; quia sicut tu es, nos aliquando fuimus, & sicut nos sumus, tu aliquando eris. Heri venit super nos iudicium mortis, tibi hodie: non dicimus tibi cras, quia incertus est crastinus dies, sed forte hodiernus erit tibi vltimus. Hæc specula inuenies in templis, & cæmeterijs, sed in domibus defunctorum clariora sunt. Propter quod dixit Ecclesiastes, Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum consuij: in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, & viuens cogitat quid futurum sit. Spectrum defuncti; luctus charorum, lachrymæ, & clamores lugentium admonent eundem finem subituros omnes homines, & viuens cogitat quid sibi tandem futurum sit: nempe id ipsum quod reliquis, seu (vt habet vetus translatio Diui Hieronymi) Et qui vniuersi dabit ad cor suum. Id est, ingredietur in cor suum, vt sibi prouideat, bonumque consilium ineat, & male acta tempestiue retractet. In his speculis intueri faciem tuam, non qualis nunc est, candida & speciosa, sed qualis cito erit, & fulca, & horrenda. Hæc sunt specula mulierum, quæ excubant ad ostium tabernaculi, id est animarum sanctarum, quæ sunt extra cæleste tabernaculum, expectantes propriam mortem, vt in illud ingrediantur. Interim vero vigilant, quia scriptum est: Vigilate, quia nescitis diem, nec horam. Vt autem vigilent, hæc specula intuentur, vt se ipsos intuentes, ad mortem se præparent. Iuxta vocem Hebræam dicitur labrum factum ex speculis mulierum militantium ad ostium tabernaculi, quia instar exercitus illuc conueniebant religionis ergo: LXX. dixerunt de speculis ieiunantium, quæ ieiunauerunt ad ostia tabernaculi: paraphrasis Chaldaica; de speculis mulierum, quæ veniebant, vt orarent. Hæc autem omnia optime sibi congruunt, quia huiusmodi pijs exercitijs Deus colitur, & anima ad mortis transitum digne disponitur. Sicut Anna prophetissa, quæ vna erat ex ijs mulieribus: de qua Diuus Lucas ait: Quod non discedebat de templo, ieiunans, & obsecrationibus seruans diem ac noctem. Vnde non immerito has mulieres mystice esse

Proferri 4. Cine.

Genes. 3. v. 19.

Eccles. 38. v. 23.

Eccles. 7. v. 4.

Exod. 38. v. 8.

Matt. 25. v. 12.

Hæc apud Lipomanum in Catena.

Luca 2. v. 37.

dixeris animas religiosas, quæ ijs exercitijs vacât, A quarum vita est iugis meditatio, & imitatio mortis. Vnde D. Chryſoſtomus, quod dixit Ecclesiastes, melius esse ire ad domum luctus: de monasterio interpretatur. Quod (inquit) est domus luctus, ubi cinis, cilicium, solitudo, ieiunia, risus nullus, nulli negotiorum secularium strepitus, ubi munda sunt omnia &c. Ibi enim homo vivit, vt moriens, quia vita cunctorum speculum est mortis, dum omnibus se priuant, quibus mors priuaret.

Sed oportet crebro specula hæc intueri, sicut de quibusdam Monachis legitur, quod ferebant secum caluas, vel ossa mortuorum, aut in ipsis cellis habebant, eo quod citissime obliuiscimur mortalitatis nostræ, & cū nihil sit morte certius, nihil ipsa est à memoria nostra remotius: vt similesimus (D. Iacobi similitudine vtor) viro consideranti vultum natiuitatis suæ in speculo, qui statim oblitus est qualis fuerit. Vnde peracute obseruat Eusebius Cæsariensis, hominem apud Hebræos duplici vocabulo nominari. Alterum est Adam, quod dicitur à dama, & significat terram, eamque rubram, vt dixit Iosephus, quia eo ex tali terra efformatus est. Quod nomen imposuit illi Deus, vt suæ originis recordaretur, aut etiam sui finis, si preuaricator extitisset. Vnde post peccatum dictum est illi, Quia pulvis es, & in puluere reuertetur. Alterum nomen est Enos, quod, inquit, Latine significat obliuiscens: quia anima rationalis, quæ natura sua perspicacissima esse debet ad præterita, & futura indaganda, ex eo quod in corpore mergitur, fit obliuiscens facillimè quæ suæ originis, & termini obliuiscitur, imò & suorum peccatorum, ac beneficiorum Dei, ipsiusque Dei à quo illa recipit. Quæ duo nomina coniunxit Psalmista ad Dei bonitatem amplificandam, cum dixit: Quid est homo, quod memor es eius, aut filius hominis, quia visitas eum? Vbi iuxta Hebræum textum dicitur, quid est Enos, id est obliuiosus, quod memor es eius, & filius Adam quia visitas eum? Tanta est enim tua benignitas, vt non obliuiscaris obliuiosi, nec deseras filium terreni.

Hæc autem obliuio sui, & reliquorum, quæ diximus, est etiam practica ignorantia sui: quia ita se gerit homo, ac si penitus se ignoraret, sicut stultus ille, qui dicebat animæ suæ: Anima habes multa bona reposita in annos plurimos; quæ tamen eadem nocte vi est ab illo per mortem ablata. Ad pellendam ergo hanc sui ignorantiam, & obliuionem exhortatur sponsus cum ait: Si ignoras te, ò pulcherrima inter mulieres: id est, si te ignoras, & vis nosse te ipsam, scito te pulcherrimam esse, sed inter mulieres. Et quid est mulier, nisi initium miseræ, mutabilitatis, & mortis? Nam vt inquit Iob: Homo natus de muliere breui viuens tempore, repletur multis miseriis: qui quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut umbra, & nunquam in eodem statu permanet. Et quæ est omnis pulchritudo mulierum, nisi flos statim marcescens, & liliū quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, quæ infirmitate decoloratur, arriterit senio, & morte ita decurpatur, vt ne appareat, recludatur in sepulchra? Si igitur te ignoras, egredere à te ipsa, &

Rom. 14. in epist. ad Timoth.

Iacobi 1. v. 23.

Lib. 11. de preparat. Euang. c. 4. li. 1. antiquit.

Pereira lib. 4. in Gene. in id. facimus hominem.

Psal. 8. v. 5.

Lucæ 12. v. 19.

Iob. 14. v. 1.

considerationis gressibus abi post vestigia gregum & considera quo tendant, ubi sistant, & quid de illis fiat. Nam etsi aliquando tendant ad amœna pascua, tandem tamen tendunt ad occisionem, sicut in macello, ubi dilacerantur, & diuiduntur, vt in ventribus manducantium sepe liantur: sic greges hominum, etsi aliquo tempore voluptatibus seculi fruuntur, tandem tendunt ad mortem, sicut in sepulchro, ubi à vermibus deuorantur. Nam quoad hoc, vt dixit Ecclesiastes, vnus interitus est hominis, & inuentorum, & aqua vnusque conditio. Et Ecclesiasticus superaddit: Omnis potentatus vita breuis, sic & rex est, & cras morietur. Cum autem morietur homo, hæreditabis serpentes, & bestias, & vermes. Nam ab ijs deuorabitur omnis caro.

Rursus, si ignoras te, pascere hædos tuos iuxta tabernacula pastorum, accede ad tabernaculum potentatum, & principum, non dico ad ea, ubi degunt viuentes; quia si magna sunt, breuissimo tamen tempore degunt in illis: sed ad tabernacula, ubi perpetuo erunt post mortem, de quibus regius Psalter ait: Et sepulchra eorum domus illorum in æternum. Ibi pascere hædos tuos, id est tuos sensus, videns, olfaciens, gustans, & sentiens, ac contemplans, quæ ibi geruntur; nempe quæ de superbo quodam rege inquit Isaias, Detrahta est ad inferos superbia tua, concidit cadauer tuum subter te, sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes. En ò miser quale est regnum tuum! Serpentes sunt equites, vermiculi, pedissequi: lectum preciosum, tinea; operimentum illius vermis, à quibus concideret cadauer tuum, vt illo satient famem suam. Hæc igitur profunde meditare, vt te noscas: quia si ignoras te, egredieris à te ipso alio modo post vestigia gregum; sequens mores peccatorum, cum quibus in æternum peribis. Nam sicut hæc cognitio sui est frænum concupiscentiæ carnalis, & antidotum contra peccata, iuxta illud, Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis. Ita sublato hoc fræno per ignorantiam sui, velut equus effrænis præceps ibis post concupiscentias tuas, quæ faciunt te in gaudium inimicis tuis. Sumito ergo egregium Diui Ambrosij consilium, qui explicans hæc verba ita ait: Nisi scias te, ò decora inter mulieres, hoc est, nisi cognoscas te mortalem, rationalem, & cito tua peccata fatearis, cito dicas iniquitates tuas, vt iustificeris, veniet dies mortis, ubi iam nullum conuersionis remedium est. Præueniris, dum non cogitas, accende facem tuam prius quam tibi ipsi claudatur ianua, qui expectare diu non solet negligentes.

De cognitione sui secundum animam peccatis obnoxiam. §. 4.

QVÆ diximus de cognitione secundum corpus morti naturali obnoxium, horribiliora sunt si attendas ad animam lethalis culpæ labe infectam, vel in illam procliuem. Et hæc est vtilior cognitio sui, valde que nobis propria; quoniam, Perditio tua Israel, ait Dominus, tantummodo ex me auxilium tuum. Verè enim perditio ex nobis est, & peccatum ortum habet à nostra natura

Eccles. 3. v. 19. Eccl. 10. v. 14.

Psal. 48. v. 12.

Isa. 14. v. 11.

Eccles. 7. v. 40.

Eccles. 18. v. 31.

Serm. 2. in Psal. 118. versu. 1.

Isa. 17. v. 7.

corrupta, à nostra voluntate deprauata, à nostra concupiscentia in malum propensa ab adolescentia sua. Vnde cognoscere hos deprauatos motus, & radices eorum, est cognoscere seipsum; nam ex fructibus cognoscitur arbor; mala autem arbor maios fructus facit. Per hos igitur fructus malorum actuum, cognoscas quàm mala arbor sis; sed non est facilis hæc scientia animæ, nec malam arborem agnoscere. Nam ex illusione diaboli, vel proprii iudicij, sepe putantur boni fructus, qui sunt mali: quia est via, quæ videtur homini iusta, sed nouissima eius ducunt ad mortem, & vituli recta in oculis suis. Vnde Dauid ait, Delicta quis intelligit? ab oculis meis munda me.

Necessaria sunt ergo aliqua specula, in quibus homo se & suos prauos actus cognoscat, & cogitationes lauet in lauacro penitentiae, præfigurato per labrum confectum ex speculis mulierum: quæ, vt Diuus Gregorius moralizat, sunt diuina præcepta, in quibus se sanctæ animæ semper aspiciunt, & si quas habent scditatis maculas, deprehendunt, cogitationum vitia corrigunt, & quasi renitentes vultus, velut ex reddita imagine componunt; quia dum præceptis Dominicis solerter intendunt, in eis procul dubio, vel quid in se cælesti viro placeat, vel quid displiceat, agnoscunt. Sunt etiam limpidiſſima specula omnia dicta & facta Christi Domini, quæ intuentur omnes qui eum sequuntur vestigia, & excubant ad ostium tabernaculi, expectantes eius aduentum, vt eos in gloriam introducat: quæ si attentè perspicias, in illis te, tuosque actus agnosces, & quantum à recto virtutis tramite deficias.

Vt autem in hac sui cognitione anima proficiat, ait illi cælestis sponsus, Si ignoras te, ò pulcherrima inter mulieres, in memoriam reducit summam quam habet pulchritudinem, tum ex natura ad Dei imaginem creata, tum ex gratia superaddita: vt sciat quod pulchritudo non exculpat ignorantiam sui, sed potius aggrauat culpam; & quanto erat pulchrior, tanto eius lapsus fuit peior. Nam (vt docet Diuus Thomas) peccata eorum, qui maiores sunt scientia & virtute, cum ex deliberatione fiunt, grauiora sunt, quia facilius possent ea vincere; quia magis ingrati sunt Deo, à quo maiora receperunt beneficia; quia plus ad ipsos spectabat iustitiæ, & æquitatis custodia; quia denique maius scandalum aliis præbent, dum minores post se trahunt. Qui ergo inter alios est pulcherrimus, magis tenetur se agnoscere, ne se seignorat, grauius delinquat.

Quod sic explicat Diuus Ambrosius; Nisi cognoscas te, quia decora es, nisi pulchritudinem nature tuæ serues, & corporis tui illecebræ non demergant, nec impedimenta detineant, nihil tibi creaturæ melioris nobilitas suffragabitur. Quin potius rea eris maioris delicti, & quæ Deo deberes esse per contemplationem propinquior, fies ab illo longè remotior: & hoc est quod subditur, Egredere, & abi post vestigia gregum; id est, (vt interpretatur Diuus Gregorius) Nisi honorem tuum quo ad similitudinem Deus condita, benè viuendo cognoueris, à conspectu meæ contemplationis egredere, & imperitorum vitam imita-

Mat. 12. v. 33 & c. 7. v. 17.

Pro. 14. v. 12. & c. 16. v. 25. & c. 12. v. 15. Pl. 18. v. 13.

Exod. 38. v. 8.

Ho. 17. in Euang.

1. 2. q. 73. a. 10.

lib. de Isaac & anima.

lib. 16. Mo. c. 11.

re populorum. Et rursus idem Sanctus: Semetipsam pulchram; inter mulieres cognoscit, quando electa quæque anima etiam inter peccatores posita, quod ad auctoris sui imaginem & similitudinem sit condita, meminit & iuxta perceptæ similitudinis ordinem incedit: quæ si se non cognoscit, egreditur; quia à secreto sui cordis expulsa, in exterioribus concupiscentiis dissipatur. Post vestigia gregum abit, quia sua interna deserens, ad latam viam ducitur, & sequitur exempla populorum, nec iam agnos, sed hædos pascit, quia non innoxias cogitationes mentis, sed nutrire prauos motus carnis intendit. Hæc Gregorius optime docens quo modo cognitio sui faciat homines spirituales, ignorantia sui canales; illa contemplationis ianuam aperiat, hæc occludat, & in super mala & damna quæ introducit in corpus, horribiliter inducit in animam.

Propter quod Dauid in psalmo 48, bis repetit hanc sententiam, Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis: quæ eadem est in sensu cum eam quam hic docet Salomon. Nam homo constitutus est à Deo in magno honore, & secundum corpus, & secundum animam, tam secundum imaginem naturæ quàm secundum similitudinem gratiæ; & tamen neutrum cognouit, sed se ignorauit; & ideo comparatus est iumentis insipientibus, & abiit post vestigia gregum, & infelicior factus est illis: nam animæ brutorum cum corpore pereunt, anima verò peccantium manent in æternum puniendæ, reasumpturæ suæ corpora in die iudicij, vt cum illis simul perperatè puniantur. Et in hunc sensum intelligendum est quod ex Psalme adduximus, Sepulchra eorum domus eorum in æternum. Nam licet corpora tam iustorum quàm iniquorum, sint in sepulchris vique ad finem mundi, vnde tunc resurgēt; tamen corpora iustorum euolabunt ad cælos, iniquorum autem simul cum animabus iterum subter terram sepelientur; sicut diues epulo, de quo scriptum est, Mortuus est diues, & sepultus est in inferno: ibi autem pascentur à serpentibus, & vermibus terribilioribus, quàm in terrenis sepulchris: nam statim subdit idem Psalter, Sicut oves in inferno positi sunt, mors depascet eos: id est, quomodo oves occisionis occluduntur in stabulis, vt mactentur, & deuorentur, sic illi erunt in inferno; non vt pascant, sicut in mundo pascebant, terrenarum voluptatum herbas virentes, sed potius vt ipsi pascantur, & deuorentur: nam mors, diabolus, vermis conscientiæ, & ignis depascet eos; mordebit, & torquet in æternum, quia scriptum est, Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguatur. Et quid mirum quod deuoratem serpentem viuum, ipse serpens deuoratus, intus mordeat, cruciet, & deuoret viscera eius? Peccatū autem lethiferum serpens est, coluber & basiliscus, qui ingreditur blandè, sed in nouissimo mordet, & vehementer dilacerat. Nosce ergo te ipsum, nosce serpentes quos deuorasti, & euome illos per penitentiam; nec pascas hædos iuxta tabernacula huiusmodi pastorum, ne simul cum illis absorbearis à terra, & in die iudicij descendas viuus in infernum.

Lib. 36. Mo. c. 12.

Psal. 48. v. 13. & 21.

Pl. 48. v. 12.

Lu. 16. v. 22.

Pl. 48. v. 15.

Marci 9. v. 47.

Pro. 17. v. 21.

De perfectiore cognitione sui per propensiones ad cuncta peccata. §. 5.

SEd non modicam ingerit difficultatem circa hæc verba, & eorum allatam interpretationem, qua ratione aptari possint sponſæ, quæ seipsam suoque defectu cognouisse probatur, ex eo quod vocauit se nigram, à sole decoloratam, & fassa est non custodisse vineam suam. Sed forte voluit sponſus ad profundiorē sui cognitionem eam promouere, vt grauitatem suorum defectuum agnosceret, ex collatione, vt diximus, ad ingenitam nobilitatem, & suam eximiam pulchritudinem; vel quia non plenè quis se nouit, per praua opera, quæ fecit, & tentationes atque ærumnas, quas passus est, nisi etiam ulterius agnoscat, quæ faceret, & pateretur iuxta naturæ corruptæ propensionem & infectionem, nisi à Deo misericorditer præseruaretur. Ad quæ dignoscenda nulla sunt aptiora specula, quam totius mundi peccatores. Tum quia perspicaces sumus ad intuenda aliena peccata, per quæ si reflectimur in nosmetipsos, agnoscimus propria; quo modo Dauid per parabolam diuitis, qui pauperis ouem surripuit, & occidit, adulterium & homicidium à se perpetratum agnouit, quod decem mensibus obliuioni tradiderat: tum verò, quia (vt dicere solebat Diuus Augustinus) nullum est peccatum quod facit vnus homo, quod facere non possit quilibet alius; nam ex se, Omnis homo mendax, omnisque homo auarus, lasciuus, & ambitiosus. Nomen enim mendax omne vitium & peccatum includit, quod error est & mendacium contra rectam mentem & prudentem rationem: quo sensu etiam dicitur, Vniuersa vanitas omnis homo vanus; quia omnis mutabilitas, malitia & peruersitas congregata videtur in homine sibi relicto, sicut lingua effrænis vocata est à D. Iacobo, Vniuersitas iniquitatis. Hoc igitur est quod ait sponſus, Si ignoras te, egredere, & abi; non post vestigia gregis, sed gregum: & pasce hædos, non iuxta tabernacula pastoris, sed pastorum; quoniam tam ingès est tua imbecillitas, & miseria, vt post omnia abires, & ab omnibus peccatoribus mala edisceres. Sunt enim multi peccatorum greges, sicut zizania alliganda in fasciculos ad comburendum: vnus est grex auarorum, ex quo fiet vnus fasciculus alligatus in ignem æternum: alius grex fornicantium, alius superborum. Plures etiam pastores qui præſident tabernaculis peccatorum; quia (vt aduertit Cassianus) sunt plures demones, qui tentant, instigant, & impellunt ad plura vitia, singuli ad singula. Iniqui autem paucunt iuxta hæc tabernacula; quia vehementer appetunt bona sensibilia, circa quæ hæc vitia versantur. Nisi ergo te cognoueris, in hæc omnia vitia demergeris, & his tentatoribus manus dabis.

2. Reg. 12. v. 1.
Psal. 115. v. 2.
Psal. 33. v. 6.
Iac. 3. v. 6.
Matt. 13. v. 30.
Collat. 7. v. 17.

Hinc fit ex huiusmodi considerationibus non solum ediscendam esse scientiã animæ, & cognitionē sui ipsius, sed etiam cognitionē Dei, eiusque infinitæ bonitatis, ac misericordiæ, quæ tot mala tolerat, dissimulat, per pœnitentiam que facile ignoscit, & ab aliis innumeris, tum animæ, tum corporis ærumnis præseruat, vt prior cognitio te vsque ad abyssum per humilitatem demittat:

A posterior verò per spem & amorem erigat, & ad continuè gratias Deo agendas accendat; cui per omnia subditum te esse oportet, siquidem ab illo habes omne bonum, à te verò non nisi omne malum.

Per cognitionem sui cessare omnem querelam contra Deum de malis que patimur. §. 6.

EX his deducendus etiam alius præcellens fructus, à celesti sponſo in huiusmodi increpatione præsentis. Diximus enim supra præcationem sponſæ, Indica mihi; querimoniam quandam inuolueret de absentia sponſi, ob quam in tot miseria est prolapsa. Huic autem querelæ respondet sponſus, Si ignoras te, &c. ac si increpans diceret; Si te cognosceres, non querere ris de me propter mala que pateris; idè autem es conquesta, quia te ignoras, agnosce pulchritudinem, & dona que tibi contulit; si autem recepisti bona de manu mea, mala quare non sustinebis? Quid quereris, o dilecta, quod permisi te tentari, & poni custodem in vineis? Perditio tua fuit, à me paratum erat auxilium tuum: sed quia hoc ignorasti, aut non considerasti, tentationi succubisti; si autem permisi te labi in aliquod peccatum, respice innumerabiles lapsus aliorum, in quos te incidere permittere possem. Dole ergo quod cecideris, & age gratias quod non deterius cecidisti; & nosce te ipsam, ne turpius cadas. Quid item quereris, quod reliqui te tot tribulationibus vexari? nõne iuste hæc merebaris? nõne grauioribus te affligi potuissent permittere? Nolce ergo te ipsam, ne ab eas post vestigia cunctorum gregum, & corruas in mala reliquorum hominum.

Queritur (inquit Diuus Ambrosius) quod derelicta sit, quod destituta sit, pauper ex diuite. Abundabat enim munere gratiarum, sed egere cepit vbi diuinæ præsentia sibi copia denegata est. Cui respondet Verbum Dei: Nisi cognoscas te decora inter mulieres; quereris quod relicta sis, nisi te cognoscas, nisi te pœniteat lapsus tui, nisi intentionem deuotionis approbes, nisi fides tua, & sinceritas tua augeatur, querela nihil proderit. Sed clariùs Diuus Gregorius: Si ignorat se sponſa, egredietur, & abeat; quia quisquis nescit se in hoc positum, vt tentationes per sufferentiam vincat, à familiaritate Christi recedit, quia in bello positus cum Domino suo pugnare recusat. Ideoque corona deerit, quam non nisi vincentes capimus. Dignè ergo à pugnatorebus secernitur, vt vestigia gregum sequatur; quia dum prudentes quosque imitari negligit, necessariorum reprobos sequitur, quos stultitia similes animalibus fecit, & qui pugnare nescit, iuxta tabernacula pastorum hædos pascat; quia dum tentationibus viriliter non resistit, immundas cogitationes quasi hædos in corde nutrit.

Apposite autem Beda hoc responsum accommodat querimoniis prælatorum Ecclesiæ, qui propter oppugnationes insurgentes Ecclesias sibi committas non custodierunt. Quid (inquit) quereris te in custodienda ab hostibus vinea nostra nimio seruore solis denigratam esse, quam ipse per lauacrum regenerationis pulchram inter mulieres: id est, inter aliorum dogmatum sy-

Exhort. 1. huius libri ad finem.

Lib de Isaac & anima.

In hunc locum.

nagogas esse donauit, & pulchriorem multo tribulationum examinatione esse disposuit: Quod si hoc forte ignoras, nec reminisceris, quod non coronabitur, nisi qui legitime certauerit, egredere à meo confortio, & abi post vestigia gregum errantium, eorum imitans actus cum te ipse magis vnus gregis mei custodem esse decreuerim, cui vnus esset ouile, & vnus pastor, Et pasce hædos tuos iuxta tabernacula pastorum: id est, perditos pasce auditores, secuta inspicientium doctrinas magistrosum: ego quidem te, si me diligis, meos agnos, id est, innocentes mihi seruientes pascere iussi, & tantam huic officio curam impendere volui, vt malles cuncta pati aduersa, ipsius etiam mortis subire tormentum, quam ab eorum pastione desistere; quod si ignoras te, sub hac conditione esse mihi desponsatam, tuos potius pasce hædos erraticos te fatiando doctoribus. Hæc Beda: quæ munitando, & permittendo, vt diximus, intelligenda sunt.

Nota:

Ad hoc autem & hæc tendunt, vt intelligas quod etsi multis ærumnis & tribulationibus premaris, non potes iuste cõqueri de Deo, sed tuum iudicium debes diuino submittere, & tuam confitens ignorantiam, Dei magnificare sapientiam. Vnde patientissimus Iob, etsi contra amicos suos disputans, verè & iuste suam meretur innocentiam; quia tamen non nihilis querimoniis erga Deum excessit, ab ipso increpatus est: & seipsum agnoscens suam falsam ignorantiam: & seipsum agnoscens suam falsam ignorantiam, dixit, Inspienter locutus sum, & quæ ultra modum excederem scientiam meam. Sed quia se agnouit ad clariorem euectus est Dei contemplationem. David etiam, cum huiusmodi quateretur querimoniis, videns peccatores prosperari, & se flagellatum tota die, ait, Existimabam vt cognoscerem hoc, labor est ante me. Ideo meliori consilio addit, Vt iumentum factus sum ante te, & ego semper tecum: id est, nolo hæc scrutari, sed à te regi, velut iumentum regitur à domino suo, & in tuo seruitio semper humilis permanere. Et forte iuxta hunc sensum possent interpretari verba sponſi, Si ignoras te, abi post vestigia gregum: id est, disce obedientiam, subiectionem, & sufferentiam à gregibus irrationabilibus, vt sicut oues vocem pastoris sui audiunt, illum sequuntur, & ab illo se duci sinunt, quo ipse vult eas ducere, non contradicentes, aut obmurmurantes etiam si baculo percuntantur, aut virga; sed per omnia illi subduntur, ita & tu cæcam mihi obedientiam præsta, & meæ prouidentia te committe, nihil conquerens de meo regimine, etsi durius contra te agam, quia cuncta cedent in tuum bonum, & in gloriam meam.

Job 43. v. 2.

Pf. 72. v. 16. & 23.

De hæc expositione plura dicentur postea.

Denique tam profunda debet esse hæc submissio, vt non tantum illam coram Deo, sed

publicè coram hominibus, siue bonis, siue malis te ipsum inculcas, dignumque ærumnarum, quas pateris ingenuè fatearis. Quod eleganter confirmat celebris sententia cuiusdam amici Iob, dicens, Respicit homines, & dicit peccauit, & verè deliqui, & vt dignus eram, non recepi. Respicere homines, est inter eos degerere, & conuersari; iuxta illud Ezechia, Non aspiciam hominem ultra; id, non ero deinceps confors conuictus, & societatis humane: aut respicere homines, est attentè considerare eorum gesta, & successus prosperos, vel aduersos maxime circa peccatores, qui nomine communi hominis denotari solent. Sicut enim dicitur, Nonne carnales estis, & secundum hominem iudicatis? Ille igitur quem Deus propter peccata sua afflixit, & percussit, cum veram agit pœnitentiam, non solum secretò inter Deum & ipsum solum, sed etiam cum versatur inter homines, quibus nota ipsius est tribulatio; fatetur se verè deliquisse, nec supplicium quod recepit, æquare suum peccatum, minusque esse quod patitur, quam quod meretur. Et quamuis respiciat quosdam non puniri, alios verò magis aut minus supplicii affici, solum ad seipsum conuertitur, & dicit: Ego verè peccauit, & vt dignus eram non recepi; ad me non spectat de aliis iudicare. Præterea respiciens homines peccatores, qui similiter ac ipse puniuntur à Deo, vt & ipsi respiciant, ingenuè confitetur: Verè deliqui, & vt dignus eram, non recepi. Sicut bonus latro dixit ad socium,

Iob 33. v. 27.

Isa. 53. v. 27.

1. Cor. 3. v. 3. Alia expositio tribuitur ex D. Greg. infra in Exhort. 16.

Lu. 23. v. 47.

Lu. 22. v. 67.

Nos digna factis recipimus; quia facta nostra condignè merentur hæc supplicia; sed quia merebantur etiam maiora, vt digni eramus, non recipimus: misericors enim Deus qui iustis tribuit mercedem ultra condignum, iniquis citra eondignum infert supplicium. Nullus ergo contra ipsum iuste potest conueniri.

Sed quoniam hæc humilis agnitio, & confessio proprii delicti, & minoris supplicij, non nisi ex Dei gratia lumen internum præbente procedit; idè alij verbum illud, Respicit homines, ad ipsum Deum referunt, qui misericorditer respicit peccatores, vt conuertat eos ad se, iuxta illud, Conuersus Dominus respexit Petrum, & egressus foras fleuit amare. Cum igitur Deus dignatur respicere homines, ille quem ita respicit, mox seipsum agnoscit, ac dicit, peccauit, & verè deliqui, & vt dignus eram non recepi. Si ergo te ignoras, egredere ad conspiciendum, & contemplandum vestigia gregum, id est, istorum hominum, vt qui secutus es errantes, sequaris & pœnitentes; & dum fateris te minus recepisse pœnæ quam mereris, plus item ultra condignum recipies premij, & gloriæ, quam Deus nobis præstare dignetur. Amen.

De hac expositione plura dicentur postea.

EXHORTATIO XV.

PRO DO. 22. POST PENTEC. De cognitione sui secundum imaginem & similitudinem Dei & dona ipsius, & de modo ascendendi in cognitionem ipsius Dei per illam, & per effectus Dei, quos experimur in nobis.

Si ignoras te, o pulcherrima inter mulieres.

GENVS de cognitione sui secundum defectus nature corrupta, agamus de eadem secundum dona nature, qua condita est ad imaginem & similitudinem Dei, propter quam pulcherrima dicitur inter omnes creaturas; de qua plerique Patres intelligunt hæc verba sponsi, Si ignoras te, &c. maxime autem Diuus Ambrosius, sic dicens; Nisi noscas te decora inter mulieres, quid est se noscere, nisi vt sciat vnusquisque, hominem ad imaginem & similitudinem Dei factum rationis capacem, & qui inferiorem sui portionem animi imperio debeat gubernare. Vnde de Scriptura dicit, attende tibi: non vtique dicit pecunie tuæ, aut possessionibus tuis, non viribus corporis, sed animo tuo, ac menti tuæ, vnde omnia consilia, facta, cogitationesque manant; attende tibi ibi, vbi potiore te esse nosti, nosce te ipsum, quod Apollini Pythio assignant Gentiles, cum à nostris vsurpatum ad sua transferant. Nam longè anterior Moyses fuit, qui id scripsit in Deuteronomio. Et hoc ipsum est quod hic commendat Salomon, sed eo fine vt homo per cognitionem sui, qui ad imaginem Dei factus est, deueniat in cognitionem ipsius Dei, cuius imaginem refert. Cum enim dixisset sponsa, Indica mihi vbi pascas, vbi cubes in meridie. Respondet sponsus, Si ignoras te, o pulcherrima inter mulieres. Ac si diceret; An ignoras quod tu es meus meridies, & supremum operum meorum inter ista visibilia? Cum ergo tu sis meridies, & omnium creaturarum pulcherrima, nosce te ipsam, & in te inuenies me, quia in te cubo & pascō, plus quam in omnibus aliis creaturis: introduxi te in cellaria mea, & in cubiculum meum; vt ibi me contemplereris; an nescis quod tu es potissimum cellarium, & cubiculum meum, regia mea imagine obsignatum, in quo repositi sunt thesauri diuitiarum mearum, & in quo sunt deliciae meæ cum filiis hominum? Intra ergo te ipsam, quare me in hoc cubiculo animæ tuæ, & ibi reperies quod tibi indicari desideras.

Gen. 1. v. 26.

Ser. 2. r. Pf. 118. v. 1. & lib. 6. Exam. c. 6.

Deut. 27. v. 9. Iuxta Sept. Attende tibi ipsi, &c. habes integrum sermonem apud D. Basilium.

Pro. 8. v. 31.

Hominem factum esse ad imaginem & similitudinem Dei. §. 1.

VT autem hanc plenam tui cognitionem assequaris, recole verba quibus Deus aggressus est creationem hominis, dicens, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Et licet quidam imaginem ad naturam rationalem; similitudinem verò ad gratiam referant; tamen

vt utrumque nature tribui potest; vritur autem verbo plurali Faciamus, vt significaret tres diuinas personas vnã habentes deitatem expressius conuenisse ad hoc opus efficiendum, & de eo quasi consultasse: tum (vt dicit Diuus Gregorius) ad declarandam hominis creandi dignitatem; tum (vt ait Rupertus) vt indicaret quantæ molis futurum erat hominem non tam creare, quàm in sanctitate, & felicitate, quam dum conditus est ad Dei similitudinem, acceperat, conseruare, & illam amissam reparare. Præuiderat enim Deus casum hominis futurum, & valdè laboriosum fore illum à peccato eripere, & ad paradysum perducere: tum denique quoniam ipsarum trium personarum, earumque proprietatum, ac actuum imago & similitudo in ipso homine relucebat, nempe potentia Patris, sapientia Filij, dilectio Spiritus sancti, cuius homo capax erat. Voluit igitur Deus hominem sigillo suæ imaginis obfirmare, vt sciret non sui iuris esse, sed Dei, seque tanquam quid Dei gereret, & mores diuinos induceret, bestiales abhorreret. Bestiæ enim, & ceteræ creature irrationales, tantum dicuntur vestigia Dei, tanquam effectus, & impressiones, quæ ex motu animalium in puluere, vel arena relinqui solent; quia non pertingunt ad Dei similitudinem in nobilissimo gradu nature intellectualis, quæ est in homine, illi concessam, vt super reliquas creaturas euectus, soli Creatori seipsum traderet. Sicut enim Christus Dominus ostenso sibi numismate, interrogauit, Cuius est imago, & superscriptio? Et respondentibus esse Cæsaris, ait, Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Ita tacitè nobis in memoriam reuocat, quæ in nostri creatione gesta sunt. Si enim ostenso homine quæras cuius est hæc imago, & similitudo? citra dubium respondere debes, Dei; meritò ergo dicitur tibi, reddere ergo quæ sunt Dei, Deo. Nam idè tibi est impressa hæc imago, vt scias te esse Dei, illic te totum dedas. Hinc est quod licet huiusmodi imago potissimè impressa sit animæ, tamen tributum est illi corpus, quod eam repræsentaret, & ab cælestia factum esse ostenderet: nam, vt notat D. August. statura corporis humana recta, & in cælum erecta, cum cetera animalia in terram inclinata sint, animæ ad cælestia, & ad Deum ipsum qui in cælis est, erectionem, & propulsionem significat.

Lib. Mor. c. 27. Lib. 2. de Trinit. in principio.

Lib. 6. de Gen. ad litteram c. 12. Idè D. Ber. serm. 24. in Cant. fusc.

Vnde cum corpus factum sit ex limo terræ, anima dicitur facta per spiraculum Dei, vt denotaretur aliquid in ea esse diuinum, quod ad diuinam similitudinem hominem eleuaret. Vnde Diuus Ambrosius hunc locum Cantici explicans, sic ait, Nisi cognoueris te formosam in mulieribus; Cognosce te, anima, quia non de terra, non de luto es, quia insufflauit in te Deus, & fecit in animam viuentem; opus est magnificum Dei, generatione inspiratum; attende tibi, vt lex dicit, hoc est animæ tuæ: secularia te, & mundana ne teneant, terrestria non morerentur, ad illa tota intentione festina, ex cuius inspiratione consistis. Disce homo, vbi grandis & pretiosus sis, vilem te terra demonstrat, sed gloriosum virtus facit, fides rarum, imago pretiosum. An quid tam pretiosum quàm imago est Dei? & paulo infra Scriptura eum hominem dicit; qui est ad imaginem & similitudinem

Dei, peccantem autem non hominem, sed aut serpentem, aut equum, aut vulpeculam, aut iumentum vocare consuevit. Magnum ergo opus Dei est homo, magnum est quod tibi dedit Deus; vide ne illud amittas; nam hoc in te punietur magis. Deus non punit similitudinem suam, sed eum punit qui ad similitudinem Dei factus, hoc quod accepit, seruare non potuit. Non Deus suam damnat imaginem, sed magis vindicat imaginem suam de eo qui magnam illi fecit iniuriam, vt per malitiam, quod eras esse desineres, & ne fieres mulus ex homine; postquam enim peccasti, aliud esse cœpisti, & illud quod eras, esse desisti. Plura profectus Dei imago, quam homo per peccatum (si de naturali sit sermo) commaculat; & idè destrueret eam dicitur, & in aliud commutare: tamen re vera natura integra manet, & de huius dignitate nobis tunc habendus est sermo, ne eam ita maculare, & destrueret audeamus, & vt ad Dei per eam cognitionem, & dilectionem perueniamus.

Nonem insignia hominis vt est ad imaginem Dei. §. 2.

QVADRAT in primum hominem egregiè, quod de quodam principe vaticinatur Ezechiel, dicens, Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore in deliciis paradisi Dei fuisti, omnis lapis pretiosus operimentum tuum, sardius, topazius, & iaspis, chrysolitus, & onix, & beryllus, sapphirus, & carbunculus, smaragdus, aurum, opus decoris tui, & foramina tua in die qua conditus es, preparata sunt. En miram hominis descriptionem, cuius perfectissima imago & similitudo ad Deum nouem insignia continet, quæ representantur per nouem lapides preciosos, quos etiam ignitos Propheta vocat, quia omnes ignem diuini amoris accendunt, & ad societatem ignitorum Angelorum quarendam nos inuitant.

Ezec. 28. v. 12.

In medio lapidum ignitorum ambulasti.

Psal. 8. v. 3.

Gen. 2. v. 7.

Ecc. 24.

In Genesim vide supra lib. 1. Exhort. 8.

1.

2.

Primum insigne animæ nostræ est quod sit substantia spiritalis, & intellectualis omnis in seipsa materia expers; sicut Deus, & Angeli, in quo homo paulo minùs minoratus ab Angelis dicitur, quia ab illis superatur in excellentiori natura, licet in aliis donis gratiæ illos adæquare, vel excedere possit: vnde & modus creationis ipsius hoc indicat, cum dicitur, Inspirauit in faciem eius spiraculum vite, ad significandum animam non factam esse ex materia, sed ex ipso ore Dei produsse: vnde dicitur quod prodit sapientia, quia ex imperio Dei per creationem facta est natura intellectualis. Habet autem hoc speciale, quod vim habet tribuendi vitas aliarum inferiorum animarum, scilicet vegetantium, & sentientium: vnde in Hebræo legitur, Inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, quia triplicem (vt bene notauit Cardinalis Caietanus) tribuit homini vitam naturalem, licet alij ad alias vitas referant.

Hinc deducitur secunda excellentia animæ, vt sit indiuisibilis, ac impartibilis tota simul in suo corpore, & in qualibet eius parte existens, & per omnia illius organa simul operans; simul enim eadem indiuisibilis anima per oculos videt, audit

per aures, per odoratum & gustum olfacit, & guttat, per linguam loquitur, ambulat per pedes, & tangit per manus: & vltra hoc multa interna opera peragit, in hoc etiam est ad imaginem Dei, qui in vniuerso mundo indiuisibiliter totus existens per omnes, & cum omnibus creaturis operatur.

Hinc etiam fit, quod sit incorruptibilis, & immortalis, & mortuo corpore non moriatur, sicut animæ brutorum, sed nouum inchoet modum viuendi proprium spirituum. Propter quod cum cetera animantia creata sint in initio diei suæ creationi deputati, ad denotandum facta esse, vt in hac vita mortali tantum degerent: solus homo in sexto die postquam creata sunt animalia terrestria, factus est ad vesperam diei, vt intelligeret non factum esse, vt in hoc perituro seculo degeret, sed vt ad aliam postea nobiliorem transiret vitam, eamque æternam, & animæ substantiæ congruentem: in quo ait D. Augustinus, consistere eius cum Deo similitudinem, cuius etiam indicium est appetitus illi innatus perpetuitatis, & semper viuendi, sicut Deus. Vnde Plato in Alcibiade, & in Phedone, ad probandam immortalitatem animi nostri, validissimum sumit argumentum ex hac eius ad Deum similitudine; quod & discipuli eius agnouerunt.

3.

Lib. de quantitate animæ c. 2.

Idque confirmat quarta hominis excellentia, quæ est potestas super cuncta animantia terræ, aquæ, & maris, vt eis præsideat, & dominetur, ac in suum seruitium, & famulatum redigat. Omnia enim hæc (imò etiam cæli, luna, sol & fertidem ex altra, vt dixit Moyses) propter hominem facta sunt, & quidquid pulchritudinis, & virtutis habent collatū est illis non propter illa, sed propter hominem, qui hæc omnia Deo debet tanquam sibi collata beneficia, vt etiam assimilaretur Deo cum particeps sit eius principatus, & potestatis regis super cuncta animantia. Propter quod de eo canit Dauid, Gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum: in qua præsentia super has creaturas sitam esse præcipuam rationem imaginis testantur D. Basilus, Nyssenus, & Chryostomus, insinuatque Scriptura dum vtrumque connectit, dicens, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & prestet piscibus, &c.

Eusebius libro 11. de præparat. Euang. re. Porphyrio lib. 1. ad Boetium. Deut. 4. v. 19.

Psal. 8. v. 5.

Hom. 10. in gentes ho. de creatione hominis. Homil. in Gen.

His accedit quinta excellentia, quæ est libertas arbitrij ad eligendum quod maluerit, siue bonum, siue malum; ita vt à nullo cogi possit, nec violentiam pati, quoad internos actus voluntatis, in quo inquit D. Bernardus consistere maxime Dei similitudinem: sic enim ait. Vnde est, quod solum liberum arbitrium sui omnino defectum, vel diminutionem non patitur, quod in ipso potissimum æternæ, & incommutabilis diuinitatis substantia quædam imago impressa videatur: nam etsi habuerit initium, nescit tamen occasum, nec de iustitia, vel gloria capit augmentum, nec de peccato, siue miseria detrimentum; quid æternitati similis, quod non sit æternitas? Hæc Bernardus; qui eleganter cum plerisque philosophis, ex ingenua arbitrij libertate colligit animæ æternitatem. Quod autem hæc libertas naturalis non amittatur per peccatum, vel ipsa experientia docet contra hæreticos; de quo alibi.

5.

Lib. de gratia & lib. arbit. post medium, & ser. 88. in Caut.

Ex his excellentiis oritur quædam capacitas

6.

velut infinita in anima, quæ nullis creatis rebus A
satiari potest, non quidem diuitiis, honoribus,
aut dignitatibus, vel terrenis delectationibus,
nec eius oculus satiatur visu, nec auris auditu,
nec appetitus totius mundi possessione; quia
minima sunt hæc omnia, & ad grandiora sine
dubio creatus gloriosa desiderat, in quo imago
& similitudo Dei non parum splendet, dum ni-
hil minus Deo hominem satiare sufficiat: vnde
semper sitit hanc suam similitudinem ulterius
perficere; propter quod dixit Ezechiel, *Aurum
opus decoris tui, & foramina tua in die qua condi-
tus es præparata sunt.* Nam sicut aurum præcellit
omnibus aliis metallis, sic homo omnibus cor-
poralibus creaturis, & sicut in artificio ex auro
relinqui solent foramina, in quibus pretiosi la-
pides includantur: ita in homine mira est à na-
tura sibi insita capacitas, ad pretiosissima Dei B
dona recipienda, & vocatur non foramen, sed fo-
ramina, quia ad varia dona recipienda ordinatur;
potissimè autem ad tria quæ reliquas tres homi-
nis excellentias denotant.

7. Est ergo septima eius excellentia, quod capax
sit sapientiæ, & scientiæ, prudentiæ, & artis, ita
vt per propriam inuentionem, vel ex Dei illu-
stratione possit intelligere præterita, & præsen-
tia, visibilia, & etiam inuisibilia, & ad cælestia
vsque penetrare, futuraque aliqua præuidere, &
prouidere, per artesque imitando naturam, mi-
ra & stupenda opera facere, quod diuinitatis si-
militudinem maximam gerit. Huic coniungitur
altera capacitas virtutum omnium, siue quæ sua
industria, & liberi arbitrij libertate potest acquirere,
siue quæ à Deo gratis recipere; vnde fit capa-
cem esse gratiæ, & amicitia Dei, charitatis, alia-
rumque supernaturalium virtutum, & dono-
rum; quibus grata Deo opera, & perfecta pera-
gat. Propter quod multi Patres potissimam ra-
tionem imaginis, & similitudinis hominis ad
Deum in moribus consistere dicunt, quia Dei
mores imitari possit, & diuinos mores induere:

D. Aug. de
Eccles. do-
gmatibus
ad finem.
Beda in Ge-
nes.
Orig. tract.
8. in epist.
Ioannis.

9. quod latè prosequitur Diuus Augustinus, dum
ait in hoc esse imaginem, quod homo possit di-
iudicare iustitiam & iniustitiam, intelligere
Creatorem suum, illumque laudare: & Gre-
gorius Nyssenus sic ait: Eo homo factus est ad
imaginem Dei, quod est omnis boni capax;
bonitatis enim plenitudo diuinitas est. Hæc au-
tem omnia complentur per vltimam excellen-
tiam, quæ est capacitas gloriæ, ac beatitudi-
nis & felicitatis æternæ, in qua completur, &
summè perficitur ratio imaginis, & similitu-
dinis; iuxta id Diui Ioannis, *Cum apparuerit,
similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est.*

Hi sunt nouem lapides pretiosissimi, qui-
bus adornatur anima ad imaginem Dei creata,
seu in quibus eius imago, & similitudo ad Deum
consistit, licet quidam eorum indigeant adhuc
elaborari, expoliri, & elimari, vt perficiantur, &
vt foramina ad hoc præparata dignè repleantur.
Oportet autem has omnes excellentias sigilla-
tim meditari, & vt verbis Ezechielis vtar, *In
medio horum lapidum ignitorum ambulare*, discer-
rendo, meditando, & perpendendo singula, quæ
in eis sunt: nam idè lapides igniti dicuntur, quia
si annulo considerationis percutiantur, scintillas
diuini amoris emittunt, vnde magnus ignis dile-
ctionis Dei accendatur.

Ezech. 18. v.
14.

De triplici fructu huius cognitionis sui
ipsius. §. 3.

C O G N O S C E ergo homo teipsum, & dici-
to tibi; *Cuius est imago hæc, & superscri-
ptio?* hæc natura intellectualis, & immortalis?
hæc potestas super animalia? hoc liberum arbi-
trium, hæc capacitas omnis boni, cuius ima-
go est, & similitudo? nonne Dei? *Reddite ergo
quæ sunt Dei, Deo:* redde omnia illa, redde glo-
riam & honorem, redde gratitudinem & lau-
dem, redde amorem & obsequium, & cun-
cta quæ habes illi impende. Considera foramina
vacua, quæ in te præparata sunt in die creationis
tuæ, & satage implere illa, non diuitiis, honori-
bus, voluptatibus, sed cælestibus bonis; imple
omni sapientia, omni virtute, vt tandem impleas
æterna felicitate.

Imple quidem sapientia perfectissima ex hac
tui cognitione ascendens in cognitionem Dei,
quod est sponsi intentum, ac desiderium; ex
iis enim nouem præcellentissimis scalam facies ad
cognoscendas alias, quæ infinitè perfectius splen-
dent in ipso Deo; propter quod dixit Dauid, *Mi-
rabili facta est scientia tua ex me, confortata est,
& non potero ad eam:* id est sapientia, & scientia tua
Domine, quam ostendis in me ipso in mei crea-
tione, & in donis quæ dedisti mihi, & quam ego
ex me ipsius cognitione conicio, est verè mirabi-
lis, & ad eò immensa quod omnem meum captum
excedat, nec eam comprehendere valeam: co-
gnosco enim ex me, quod tu es substantia su-
per omnem substantiam, spiritus super omnem
spiritum, & intellectus super omnem intelle-
ctum: quod es vbique idem indiuisibiliter effu-
sus, omnia creans & conseruans, ac cum om-
nibus operans, æternus, semper existens, sine
principio, & fine, Dominus vniuersorum, sub
cuius pedibus omnia creata constituuntur, &
de illis prout libet, potes disponere, ac solo
nutu in nihilum redigere: tanquam plenè li-
ber, vt cuncta quæ volueris agas in cælo &
in terra: nec est qui possit resistere volun-
tati tuæ, & tandem tu es ipsa sapientia, ipsa
sanctitas, & ipsa beatitudo, & felicitas sem-
piterna: & omnia hæc à te habes nullo alio
indigens, sed aliis, quidquid habent, elargi-
ris. Hæc autem cognosco ex me, id est, ex mei
cognitione deduco: sed, *Deus magnus es, vin-
cens scientiam nostram;* tua pulchritudo, tua bo-
nitas & perfectio, & quidquid in te est, vincit
meum intellectum, & iure belli iusti fateor me
tuum esse captiuum; & ita libenter (vt ait
Apostolus) in captiuitatem redigam intelle-
ctum meum in obsequium fidei, vt quid-
quid reuelasti, credam, quidquid præcepisti
faciam, & vt perpetuus captiuus, & seruus tibi
obediam.

Ex D Gre-
gor. ho. 17.
in Ezech.

Hinc igitur curare debes implere capacita-
tem animæ, omni gratia, virtute, & sanctita-
te, quam iuxta vires à Deo concessas, potue-
ris, omni, inquam, humilitate, mansuetudi-
ne, patientia, & charitate. Cognosce ergo te-
ipsum, & foramina quæ præparata habes, nec
ea inania virtutibus permanere relinquant, sed
imple illa, vt inueniat Christus opera tua plena
coram Deo. Super omnia autem caueto ne
impleantur

Mat. 22. v.
20.

I.

Ps. 138. v. 1.

Ex D Gre-
gor. ho. 17.
in Ezech.

Job 36. v. 26

2. Cor. 10.
v. 5.

2.

Apoc. 3. v. 7.

impleantur vento vanitatis, & superbiæ, ne A
tibi succedat, quod misero Regi Tyri, cuius en-
comia Ezechiel retulerat: de eo enim subdit.
Ezech. 18. v. 17. *Eleuatum est cor tuum in decore tuo, perdidisti sa-
pientiam tuam in decore tuo, in terram proteci te,
eieci te de monte Dei, & perdidisti te de medio lapi-
dum ignitorum. Producam ignem de medio tui,
qui comedat te, & dabo te in cinerem super terram.*
En terribiles pænas primi hominis superbi,
quarum participes sunt, qui se ignorantes de
bonis acceptis intumescent; nam ex lapidibus
ignitis, qui ignem diuini amoris accendere
debuissent, ob eorum superbiam prodiit ignis
concupiscentiæ, qui omnia bona hæc decolora-
uit, & ignis iræ Dei, qui rebelles grauiter
puniuit, & adussit. Si autem te cognoscis,
scies te decorum esse decore, quem ipse
Deus posuit in te: vnde non in te ipso, sed
in Deo gloriari debes, qui te ad imaginem
suam fecit, & iuxta illam vitam instituere.
Ezech. 16. v. 14. *Hoc est quod ait Diuus Ambrosius: quoniam
elephantes tibi vides subditos, & leones esse
subiectos, nosce te ipsum o homo sicut Pro-
pheta dicit, Nisi scias te. Cui hoc dicit? for-
mosæ inter mulieres. Merito formosa, & de-
cora, quæ non terrena, sed cælestia, non cor-
ruptibilia, sed incorruptibilia desiderat, in
quibus decus perire non solet, corporalia e-
nim omnia processu ætatis, aut ægritudinis
inæqualitate marcescunt. Huic attende in
quo tu totus es, in quo melior tui portio
est.*

Sed hoc adde non esse tibi nimis magnifi-
ciendam pulchritudinem imaginis secundum
naturam, quæ communis est piis, & im-
piis, iis qui saluantur, & qui damnantur: sed
illam potissimam similitudinem, quæ est se-
cundum gratiam & virtutes, quæ iusti à pec-
catoribus secerantur, quæque viam parat ad
æternam felicitatis plenam similitudinem, quæ
nunquam deficit, nec marcescet. In qua
qualibet anima beata pulcherrima erit inter
mulieres: quoniam omnes erunt ita pulchræ,
vt vnus decor non obtenebret decorem al-
terius, sed sicut stella differt à stella in clari-
tate, & omnes retinent suum splendorem, sic
erit in resurrectione: tunc implebuntur omnia
animæ foramina, omnisque eius capacitas,
quia complebuntur cuncta eius desideria, nec
aliud quam ipsum Deum desiderabit, quo ple-
ne saturata erit, sicut scriptum est: *Satiabor cum
apparueris gloria tua.* Et ad hunc finem dirigi
debet cognitio sui, sicut dirigitur admonitio
sponsi. Cum enim anima petisset indicari sibi
locum, vbi Deus pascat, & cubet in meri-
die æternitatis: Respondetur illi, quod se co-
gnoscat: & ita ad hoc perueniet, vt in illo
meridie inter pulcherrimas sponfas colloca-
tur.

1. Cor. 15. v.
42.

Psal. 16. v.
15.

2. Cor. 10.
v. 5.

De modo querendi Deum intransmissis. §. 4.

EX hætenus dictis deducendum est quod à
E principio proposuimus. Nempe eum qui
desiderat scire locum, vbi Deus per contem-
plationem pascat, & cubet in meridie cum
electis suis, intra se ipsum debere illum quæ-
rere: nam ideo responderetur illi: *Si ignoras te,
vel nisi cognoscas te.* Intra ergo in te ipsum, & co-
gnosce imaginem, & similitudinem Dei, quam
ab eo recepisti: & per hanc in te inuenies il-
lum. Quis enim ignorat quod melius cognosci
possit quis per imaginem ab ipso optimè ex-
pressam, quam per solum veltigium eius ter-
ræ impressum? Homo autem non solum est
imago Dei, sed microcosmos, & mundus qui-
dam abbreviatus continens in se gradus per-
fectionis, qui in reliquis creaturis sunt dispersi:
melius ergo per seipsum deueniet in cognitio-
nem creatoris, quam per singulas earum. Si Deus
vbique est præsens, vt quid vagaris per alienas
domos, quærens Deum, qui intra te ipsum est?
si appetis dulcia pascua quietæ contemplationis,
intus habes pastorem, qui tribuit illa, vt quid va-
gas es foris ad quærendum illum? Ego (inquit
Diuus Augustinus) erraui sicut ovis, quæ pe-
rierat, quærens te exterius, qui es interius.
Et multum laboraui quærens te extra me, &
tu habitas in me, si tamen ego desiderem te.
Circuui vicos & plateas huius mundi quærens
te, & non inueni, quia malè quærebam for-
is quod erat intus. Hæc inquit Augustinus:
Quia multoties dum creatorem quærimus per
creaturas, plus nimio amore hæremus illis, vnde
obliuiscimur ipsius. *Conuertere ergo anima
mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi.*
Deus tuus tua requies est, tu quiescis in il-
lo, & ille quiescit in te, quia intra te est re-
quies tua. Ibi quære illum, & reperies per ea
quæ Deus benefecit & quotidie benefacit tibi.
Quid dicis, o anima Dei amans: *Indica
mibi vbi pascas, vbi cubes in meridie?* nosce te
ipsam, & intra te inuenies nouem indicia iam
commemorata, quæ indicabunt tibi intra te
esse illum, quem desideras, efficiens in te il-
las præcellentias, per quas ad imaginem eius es.
Ipse est pictor huius imaginis, ipse artifex huius
similitudinis, ipse est in te per essentiam, præsen-
tiam, & potentiam, tecum operans quæcumque
facis. Memento quod facta es per spiraculum
Dei, vt scias quod sicut inspiratio tamdiu durat,
quamdiu spirans emittit illam, ita tu tamdiu eris
quamdiu Deus spiret te. Ipse enim est qui vi-
uentibus dat vitam & inspirationem, & cum ip-
sis coniungitur, dum vitam illis inspirat.

Sed relictis iis actibus naturalibus, qui com-
munes sunt omnibus hominibus, ascendamus ad
supernaturales, qui intra animam etiam existunt,
& indicare possunt illi Deum qui intra ipsam pas-
cat, & cubat. Nam vt inquit Cassianus, magna
verè, atque mirifica sunt, nec vlli hominum pe-
nitus nisi tantum his, qui experti sunt, nota; quæ
Dominus fidelibus suis adhuc in isto corru-
ptionis vasculo constitutis, ineffabili liberali-
tate largitur; propter quæ Propheta exclauit;
*Mirabilia opera tua, & anima mea cogno-
scet nimis.* Id est per hæc mirabilia quæ in-
tra me operaris, anima mea cognosceret te

animis. Hæc mirabilia sunt internæ mutationes in melius, subitæ & vehementes inspirationes, ac illustrationes diuinæ, vnio amoris, ecstasis, raptus, gaudium, iubilus, & alij affectus, qui in hoc Canticum circumscribuntur per metaphoras osculi, amplexus, liquefactionis, & alij huiusmodi; in quibus vt dixit Diuus Bernardus, non capit intelligentia, nisi quantum experientia attingit. Et ideo Psalmista ad hanc scientiam experientialem nos inuitans ait: *Gustate, & videte quoniam suauis est Dominus*; insinuans quod per gustum cognoscitur Deus vt suauis, & rursus beatum prædicat populum, qui scit iubilationem, non quidem scientia speculatiua tantum, nam hæc non facit beatum, cum in peccatoribus esse possit, sed scientia affectiua, quæ experitur Dei iubilum. Est autem iubilus, vt dicit Diuus Gregorius, ineffabile gaudium de Deo mente conceptum; quod neque abscondi potest, neque sermonibus aperiri, & tamen quibusdam motibus proditur, quamuis nullis proprietatibus exprimitur. Huiusmodi autem affectus sunt selectissima pascua, quibus Deus pascere solet non omnem animam, sed vnice dilectam, & pulcherrimam inter alias, quæ fortè hanc experientialem Dei notitiam desiderabat, cum dixit: *Indica mihi, vbi pascas, vbi cubes in meridie*, præbens splendentes, & ardentis affectus, & effectus præsentia tuæ. Cui respondet sponsus, *Si ignoras te, ô pulcherrima inter mulieres*. Id est adhuc ignoras te, ô anima præ aliis mihi dilecta? Nonne experta es osculum oris mei? nonne suxisti lac de meis vberibus? nunquid non cucurristi iam in odorem vnguentorum meorum, & introducta es in cellaria mea, vbi latata es, & exultasti in me? Quomodo ergo te ignoras, vt dicas indica mihi, vbi pascas in meridie? Possemus pro sponsa respondere, expertam quidem fuisse omnia, quæ retulimus, sed subsequens tribulatio, & oppugnatio, & sollicitudo custodiendæ vineæ, quasi obliterauit cuncta, & fecit eorum obliuisci. Nam vt dicit Amos Propheta, *Deus conuertit in mane tenebras, & diem mutat in noctem*; nam sicut mirabiliter tenebras ignorantia, & afflictionis conuertit in lucem magnæ sapientia, & lætitiæ: ita diem magnæ sapientia, & gaudij spiritualis permittit ad tempus obtenebrari, & mutari in noctem afflictionis, & mæstitiæ. Sæpe etiam (inquit Diuus Gregorius) aliquis tanto in cælestibus desiderio rapitur, vt penè nihil ex eo inferius re-

Serm. 22. in Cant.

Psal. 33. v. 9.

Psal. 88. v. 16.

Lib. 14. Mor. c. 7.

Amos 5. v. 8.

Lib. 9. Mor. c. 40.

A mansisse videatur: & tamen cum ad carnis curam etiam necessariam, vel ad alia negotia etiam vtilia reducit, ita cum inferius depressum tenent, ac si adhuc de cælestibus nulla contigisset. Propter hæc igitur sponsa oppressa oppugnationibus, & sollicitudinibus vinearum, iterum petit indicari sibi locum, vbi sponsus pascat, & cubet, quia præteriti fauores non sufficiunt eam in feruore continere, nisi sapius repetantur. Nihilominus sponsus rectè illi respondet admonens, vt se cognoscat, & ea quæ præcesserunt mente reuoluat, vt illa ei indicent, quod desiderat: nam multoties memoria præcedentium fauorum mentem accendit, & eleuat, vt iterum Deum quem desiderat, inueniat, & mirabilia Dei opera in se experiat.

B Cauendum tamen est duplex periculum in hac cognitione donorum Dei, quæ in nobis sunt. Nam licet à bono spiritu procedat iuxta id quod ait Diuus Paulus, *Non accepimus spiritum huius mundi, sed spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ à Deo donata sunt nobis*. Tamen spiritus superbiæ subtiliter mentem aggreditur, vt ea sibi, aut suæ industria, & viribus, aut meritis attribuat, quæ à solo Deo gratis concessa sunt. Nam vt dicit Diuus Gregorius, facile homo esse credit à se, quod videt in se: & obliuiscitur eius quod monet Apostolus: *Quid habes quod non accepisti? quod si accepisti, quid gloriaris quasi non accepisti?* Oportet ergo profunde nosse se ipsum, & ea quæ sunt ex nobis, ab iis quæ sunt ex Deo fecerere, vt hic etiam locum habeat prouerbum illud Saluatoris, *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo*: attribuens tibi quæ tua sunt, & Deo quæ à Deo accepisti. Sed tunc imminet secundum periculum præferendi se aliis hominibus propter bona accepta à Deo, quasi maiora sint quam quæ aliis conceduntur, aut quasi sibi singulariter concessa. Ad quod damnum præcauendum optimum consilium præbet idem Diuus Gregorius dicens, quod bona quæ agimus sciendo nesciamus, vt hæc recta estimemus & minima, quatenus ad custodiam sensificet animum scientia rectitudinis, & in tumorem non eleuet estimatio minorationis. Cognoscamus ergo illa interna bona, & dona Dei esse, vt humiliemur coram ipso: cognoscamus etiam & minima esse respectu eorum quæ aliis amicis elargitur Deus, vt etiam humiliemur coram hominibus: quod ex dicendis in sequenti Exhortatione clarius constabit.

1. Cor. 2. v. 12.

1. Cor. 2. v. 7.

Lib. 9. Mor. c. 13.

EXHORTATIO XVI.

De cognitione sui, & Dei per vestigia creaturarum & Sanctorum, imitando eorum exempla: & de modo regendi sensus, & appetitus iuxta doctrinam, & mores pastorum Ecclesie, & maxime Sanctorum religiosorum.

Egredere, & abi post vestigia gregum, & pascas hædos tuos iuxta tabernacula pastorum.

REGIT cælestis sponsus in hac metaphora, sub nouo tamen interpretandi genere animam instruere, tam circa cognitionem sui, quam circa cognitionem ipsius Dei. Cognitio enim præcedens per ea quæ intra nos sunt, licet facilis sit sapientibus, & perfectis, difficilis tamen est simplicibus, & tyronibus, ad quam manu ducendi sunt per alia externa, quæ sensibus percipiuntur. Ait igitur sponsus, si adhuc tibi ignoras locum, vbi pascas, & cubo in meridie, & adhuc etiam ignoras te ipsam, & vtrumque rectè nosse desideras: *Egredere, & abi post vestigia gregum*: & illi indicabunt tibi locum, quem scire exoptas, & qualis tu etiam sis, ne te ignores. Egredere igitur à te ipsa, & abi post vestigia gregum, qui extra te sunt. Greges autem isti in duplici sunt differentia, si ad mystica referantur.

De cognitione sui, & Dei per vestigia animalium. §. 1.

PRIMò quidem per greges intelligit non solum greges ouium, & armentorum, sed elephantorum, leonum, & equorum, & cæterorum animalium irrationalium: quæ omnia greges sunt Dei, quatenus ab ipso creata; & etiam dicuntur greges hominis, vt à Deo sunt illi collata, & sub eius pedibus constituta, vt omnibus illis præesset tanquam Dominus. Vnde ab illis vtramque, Dei & nostri cognitionem edificare possumus. Præcipit ergo Dominus, vt ab eas post huiusmodi greges passibus considerationis, quoniam primo ipsa indicabunt tibi tuam ingentiam nobilitatem, & quanti Deus te fecerit, dum ad imaginem, & similitudinem suam te creauit, & super cuncta animalia te præfecit. Sicut enim summæ imprudentiæ est hominem in honore constitutum se comparare iumentis insipientibus, vt imitatione similis fiat illis: ita magnæ prudentiæ est se illis comparare, vt propriam magis cognoscat præcellentiam, & vitam illis dissimilem, & multo subliorem agere instituat. Ad quod etiam non parum iuuat, quod hic dicitur: *Abi post vestigia*. Id est considera ipsa gregum vestigia, eorum natu-

rales propensiones ab autore naturæ illis inditas, secundum quas vniformiter, sed mirabiliter operantur, vt ab illis discas multa, quæ ad tui cognitionem & perfectionem valde conducunt. Quæ de causa Salomon pigrum monet, vt abeat post vestigia formicæ, *Et considera* (inquit) *vias eius, & discite sapientiam, quæ cum non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem parat in estate cibum sibi, & congregat in messe, quod comedat*. Notanter autem inquit, cum non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, subaudi alium à Deo, quia reuera ipse Deus formicis, & cæteris animalibus per inclinationes, quas illis indidit, gerit officium ducis, præceptoris, ac principis. Quare discere ab illis, est discere ab ipso Deo præceptore earum: duci, ac regi per ea, quæ faciunt ad suum finem consequendum, est duci, ac regi ab ipso Deo duce, ac principe ipsarum: vnde iape etiam increpatur homo, quod non eat post horum vestigia discendo ab eis, quæ sibi vtilia forent. Sicut cum inquit per Iaiam, *Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui, Israel autem me non cognouit, & populus meus non intellexit*. Et per Ieremiam, *Nilius in celo cognouit tempus suum, curtur & hirundo, & ciconia custodierunt tempus aduentus sui, populus autem meus non cognouit iudicium Domini*. Denique ipse Christus Dominus discipulos monet, vt à serpentibus discant prudentiam, & à columbis simplicitatem, vt intelligas, quod sicut debes sequi vestigia Christi, potes etiam abire post vestigia horum animalium in quibus resplendet Dei prudentia, simplicitas, & bonitas, qua de causa ipsa etiam animalia dicuntur vestigia Dei. Nam ipse impressit illis quidquid boni habent; & qui post ea abire, post Dei vestigia abire. Hinc deduces causam, cur sponsus pulcherrimam animam, vt se cognoscat, mittat ad vestigia gregum, vt ab illis discat quæ sibi expediunt, vt scilicet in hoc ipso viam humilitatis illam edoceat: nam quantumcumque sis pulcherrimus, & sapientissimus, si te agnoscis paratus esse debes discere à quibuscumque, etiam si minores sint sapientia, dignitate, vel ætate, vt de se dicebat humilis Augustinus.

Isa. 1. v. 7.

Ierem. 8. v. 7.

Matth. 10. v. 16. Plura supra lib. 2. Exhort. 10.

Refertur e. si habes 24. q. 3.

Iob 12. v. 7.

Sed potissimè sponsa ignoranti, vbi Deus pascat & cubet in meridie, præcipitur, vt abeat post vestigia gregum; quia verè illa indicabunt quod quærit; indicant enim ipsam diuinitatem; qui locus est immensus, & meridianus, in quo Deus suos pascit greges, & spiritualiter reficit: quod clarius dixerat per Iob: *Interrogauimenta, & docerunt te, & volatilia cæli, & indicabunt tibi, non solum quod Deus fecerit ea, sed qualis sit, qui fecit illa*. Nam pulchritudo pavonis, & lilij indicant Dei immensam pulchritudinem: fortitudo leonis inuincibilem eius declarat fortitudinem: sollicitudo aquilæ erga pullos indicat quanta insit Deo erga electos. Cuncta igitur bona, naturæ propensiones, & opera mirabilia, quæ in his creaturis splendent, signa sunt & voces, quæ indicant nobis perfectiones diuinas. Vnde ipsemet Deus disputans cum Iob iubeat illum abire post hæc vestigia, dum illum ad eorum considerationem exhortabatur, vt inde ascenderet in ipsius Dei clarior cognitionem. Sed quia de his plura superius diximus, ad alia progrediamur.

Lib. 2. Exhort. 10.

De cognitione sui per vestigia Sanctorum. §. 2.

Lib. 24. Mor. c. 6.

Iob. 33. v. 27. Lib. 24. Mor. c. 6. Supra Exhort. 14. ad finem. Plura alia de hoc loco dicta sunt.

Ezech. 43. v. 10.

Vbi supra.

NON solum ad greges irracionales mittitur sponsa, cum dicitur ei, Abi post vestigia gregum; sed multo magis ad vestigia gregum Dei rationalium, nimirum ad dicta, facta, exempla, & vitas Sanctorum contemplandas, quæ etiam miro quodam modo indicant cognitionem sui, & Dei. Nam vt docet Diuus Gregorius, viua lectio est vita bonorum, quæ duos nos tacendo docet: scilicet quis tu sis, & quis sit Deus. Si ergo ignoras te, considera hæc Sanctorum vestigia, & intueri quam profundè se cognouerunt, & demiserunt, quam amare propria fleuerint peccata, & pro eis quam perfectè Deo satisfecerint, quam humiles fuerint in prosperis, quam patientes in aduersis, quam fortes in persecutionibus; quam religiosi erga Deum, quam affabiles erga homines, quam austeri erga seipsos. Cum autem hæc, & alia huiusmodi exempla intuitus fueris, cognosces te ipsum nihil esse comparatione eorum, & quæ anima pulcherrima dicebatur inter mulieres, fœda tibi apparebit inter tam pulcherrimos viros. Iuxta id quod scriptum est in libro Iob, Respicias homines, & dicet peccavi, & vere deliqui, & vt dignus eram non recepi, quem locum ita Diuus Gregorius moralizat, intelligens per homines insignes viros, quos à bestiis, & ratio, & victoria passionum secernit, Sanctorum (inquit) virorum exempla conspiciunt, atque eorum comparatione se pensans, iniquum se esse deprehendit. Qui enim plenissimè intelligere appetit, qualis sit, tales nimirum debet conspiciere, quales non est, vt ex bonorum forma metiatur, quanto ipse deserto bono deformis sit. Ex iis quippe, quibus plenissimè bona adsunt, pendit rectè quæ sibi minus sunt, atque in illorum pulchritudine conspiciunt fœditatem suam, quam in semetipso, & potest perpeti, & non potest sentire. At autem: Vt dignus eram non recepi. Quia quanto maiorum exempla considerat, tanto strictiori examinatione se pensat; & minus se percussum quam merebatur, agnoscit: quia in illorum iustitia conspiciunt quam grauis sibi culpa fuerit, quod errauit. Hæc Diuus Gregorius; cuius testimonio suffragatur ratio. Sancti enim qui nos præcesserunt, vt Apostoli, Martyres, & Ecclesiæ doctores sunt de genere giganteo, quibus nos comparati videmur locustæ, lucent in cælo Ecclesiæ veluti splendidissimi soles, in quorum præsentia, nos velut stellulæ occultamur. Totque & tanta passi sunt pro nomine Iesu, vt cuncta quæ nos patimur, nihil esse videantur. Quod si vt homines peccarunt, tam grauem egerunt poenitentiam, vt nostram confundant ignauiam. Propter quod Dominus Ezechiel dicit: Fili hominis ostende domui Israël templum, vt confundantur ab iniquitatibus suis: metuantur fabricam, & erubescant ex omnibus, quæ fecerunt. Quod tunc fieri ait idem Diuus Gregorius, quando iusti anima, quæ templum est Dei, quanta sanctitate fulgeat, peccatoribus ad confusionem suam demonstratur; vt in illa bonum, quod negligunt,

A videant; & in seipsis malum quod operantur, erubescant, & sicut Israëlita videntes insigne templum à Zorobabele ædificatū, vociferabantur præ læticia, seniores autem, qui augustissimum Salomonis templum conspexerant, cuius comparatione illud perexiguum reputabant, flebant voce magna: ita qui se pulchrum templum Dei reputat, dum pulcherrima, & augustissima Sanctorum templa à Christo Domino erecta intuetur, flere non cessat, se ipsum contemnens, & nihili faciens. Hoc ipsum est quod sponsus monet dicens: Si ignoras te, abi post vestigia gregum, id est, Sanctorum meorum, Et pascite hædos tuos, id est tuos sensus & affectus, iuxta tabernacula pastorum. Id est insignium virorum qui pastores fuerunt Ecclesiarum; & ita cognosces te ipsam; & quam dissimilia sint tua vestigia rectissimis vestigiis illorum, & quam exiguum sit quod passa es respectu eorum, quæ illi passi sunt, nec vterius conquereris, quod decolorata sis à sole, & oppugnata à fratribus, cum vehementius illi oppugnati sunt, & victores extiterint. Consulto autem non dicit, inspicere vestigia, sed abi post vestigia, quoniam non facit exempla intueri, sed oportet illa sequi, Sanctis sociari, cum eis prope conuersari, vt eorum imbuamur moribus: nam teste Salomone, Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit, & qui graditur cum iustis, erit iustus; ab illis enim discet sapientiam, & iustitiam, eorum inherens vestigiis. Sed quid est quod non dixit, abi post vestigia gregis, sed gregum? Non enim mysterio carere putandum est. Nam licet tota collectio fidelium, vnicus sit grex, de quo Saluator dixit, Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum, tamen sub hoc vniuersali grege continentur plures. Alius est enim grex Apostolorum, alius Martyrum, alius Doctorum, alius Virginum, & alius Monachorum. Grex autem religiosorum in plures etiam diuiditur, iuxta plures eorum familias, varia instituta proficetes. Dicitur autem in genere: Abi post vestigia gregum; non quia vnus possit simul ire post vestigia omnium gregum, nec omnium Sanctorum vitas, exempla que imitari, cum non omnibus omnia congruant; sed vt scias plurimos esse Sanctorum greges in Ecclesia, quorum vestigia vnusquisque iuxta proprium statum, sequi potest, ex vnoquoque discendo, & sumendo id quod suo statui congruit. Ad Deum autem spectat peculiari sua vocatione singulos ad hunc, vel illum gregem sequendum mittere, aggregando hunc gregi Virginum, alium gregi Monachorum in hac vel altera familia. Et præterea iubet abire post vestigia gregum, quoniam etsi omnes Sancti omnes habeant virtutes, non tamen omnes æqualiter splendent in singulis: sed in vno respundet præ aliis paupertas spiritus, in alio profunda humilitas, in alio obedientia promptissima, in alio ardens zelus animarum. Oportet autem sicut Diuus Antonius egit, virtutes ediscere, non ab vno, sed à pluribus, & à singulis eam quæ præ aliis in eo splenduit, dum tamen omnes accõmodentur propriæ professioni. Nam ita à diuina prouidentia distributa est excellētia virtutum, vt omnes ab aliis possent addiscere, & ita se in humilitate continere.

r. Esdræ 7. v. 12.

Pro. 13. v. 20.

Iob. 23. v. 11. Ecclef. 2. v. 12.

1. Cor. 11. v. 3.

De cognitione Dei per vestigia Sanctorum. §. 3.

Hæc amplius confirmantur ex eo, quod Sanctorum vestigia etiam eleuant nos ad clariorem Dei cognitionem, & amorem. Quid enim gratiæ, sapientiæ, charitatis, & virtutis est in Sanctis, à Deo accipiunt, & in ipso infinitis supereminētius resplendet. Et ideo dixit sponsus, si ignoras tibi vbi pascas, & cubo in meridie, Abi post vestigia gregum, contemplare, intueri, & imitare Sanctos meos: quia ipsi sunt locus vbi cubo, & requiesco: ipsi sunt meus meridies, quia coram me fulgent summa sapientiæ, & ardent flagranti charitate, illisque suauissima pascua iugiter tribuo. Quære igitur me inter illos, & ibi me inuenies: Quia vbi cumque sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Quod si te illis iunxeris, faciam te sicut vnum ex illis, veniam ad te, & tu eris locus meus, vbi pascam, & cubem in meridie. Nonne Saul inuenit Deum, abiens post greges prophetarum, sic enim dixit ei Samuel, Habebis obuium gregem prophetarum, ipsique prophetantes & insipientes in te spiritus Domini, & prophetabis cum eis, & mutaberis in virum alterum. En aggregatus gregi prophetantium, & laudantium Deum, fit Propheta, quia propter sociorum merita, & exempla spiritus Domini venit, & insiliit super eum, & mutauit illum in virum alterum, eleuando ad sublimem prophetiæ gradum. Si ergo desideras ad hanc prophetiam, quæ est altissima Dei cognitio, & iugis laudatio, peruenire, abi post vestigia Sanctorum, qui te deducunt ad illam. Etsi autem Saül vnicus grex prophetarum obuius fuerit, nobis tamen dicitur post vestigia gregum scilicet plurium, quos obuios etiam habebimus in Ecclesia. Quoniam non sufficit vnus ad plene cognoscendum Deum, sed in multitudine simul, & varietate Sanctorum miro ordine disposita splendet infinita sapientiæ, sanctitatis, pulchritudo, & potestas supremi pastoris, cuius isti greges sunt, quos signauit diuersis charismatibus, vt in illis diuitias gratiæ nobis manifestaret. Vnde sicut cæli enarrant gloriam Dei, non quidem soli ipsi, sed vt ornati mira, varique astrorum

Psal. 18. v. 1.

A pulchritudine. Siquidem, vt dixit Ecclesiasticus, Species cæli, est gloria stellarum: ita greges Sanctorum qui sunt in Ecclesia, & splendent sicut stellæ firmamenti miris donis cælestibus ornati narrant, prædicant, & indicant nobis gloriam Dei, & illius infinitam maiestatem ostendunt, ad eamque contemplandam manu ducunt. Nam vere clamat Psalmista: Mirabilis Deus in sanctis suis. Et quomodo mirabilis? nam quæ propria sunt Dei, magis admiranda & stupenda in sanctis patefunt: & in illis, ac per illos mirabilia operatur, quæ indicant eius immensam virtutem, & omnipotentiam. Vnde Sancti sunt quædam viuæ imagines, & similitudines Dei, & Christi. Et sicut per imaginem deuenimus in cognitionem rei, quam repræsentat, sic per notitiam vestigiorum seu operum, quæ fecerunt Sancti, ascendimus in contemplationem Dei, qui mirabilis est in illis. Nonne mirabilis fuit in Moyse, quem fecit, quasi Deum Pharaonis? nonne mirabilis fuit in Iosue, qui Solem, & Lunam stare fecit, obediente Deo voci hominis? O admiranda omnipotentia Dei, qui cælos stare facit! Sed stupenda benignitas Dei, qui ad iussum hominis id operatur. Verè fuit admirabilis in Prophetis, admirabilior in Apostolis, & continuo est admirabilis in Patriarchis religionum, discursu temporis succedentibus, qui omnes ita admirabilem eum prædicant, vt spiritus in horum consideratione deficiat, magis quam stupebat Regina Sabba, considerando ordinem domus Salomonis. Sed hoc est adhuc magis stupendum, quod etiam sit Deus mirabilis in peccatoribus, sed alio modo quam in Sanctis, vt etiam ex illis gradum faciamus ad Dei habendam cognitionem. Nonne mirabilis est charitas Dei diligens inimicos? misericordia eius benefaciens ingratis? patientia ferens sibi contumeliosos, longanimitas expectans contumaces, & denique iustitia, & omnipotentia terribiliter puniens rebelles? Occasione enim delinquentium has cognoscimus Dei perfectiones omni laude dignas. Hoc autem est quod ipse Dominus dixit Pharaoni: Iterco posui te, vt ostendam in te fortitudinem meam, & enarretur nomen meum in omni terra. Nam vsque in hodiernum diem fortitudo, potestas & iustitia Dei narratur in vniuerso mundo, seque omnibus timendum, colendum, venerandumque præbet: ex eo quod sit tam potens, quod vnico verbo tot plagis regnum affligat; tam pius, quod toties admoneat, vt respiciant; tam seuerus, quod nec regi parcat, sed omnes submergat; tam industrius, quod ex eorum tyrannide populum suum liberare sciat. In hunc igitur finem licitum est peccatorum vestigia considerare, dum tamen non abeamus post illa. Quod ipsa verba sacri textus præmonere videntur. Nam dum ait, Abi post vestigia gregum, & mox subdit, pascite hædos tuos; clare distinguit greges ab hædis, & docet abeundum esse post greges; scilicet post eos qui oues sunt. Christi, non tamen abeundum post vestigia hædorum, id est reproborum; sed hi pascendi, & legendi sunt ab iis, quibus cura eorum incumbit. Quod clarius docuit Diuus Paulus, cum dixit, Amulami

Ecclef. 43. v. 10.

Psal. 67. v. 36.

3. Reg. 10. v. 7.

Exodi 9. v. 16.

Ad Gal. 4. v. 18.

bonum in bono. Quia non omnes debemus amul- lari, sed tantum bonos, nec bonos in omnibus, sed in iis, quæ bona sunt, nam sæpè etiam boni in aliquibus deficiunt, siquidem in multis offendimus omnes, & in iis non sunt emulandi. Nec caret mysterio, quod greges nec vocat meos, nec tuos, hædos autem vocat tuos, non meos; quia iusti, vt supra diximus, & sunt Dei, & nostri per Deum; peccatores vero quia peccatores sunt, non sunt Dei, sed hominum, & naturæ corruptæ. Quæ phrasi utebatur Dominus, cum de populo Israelitico peccatore loquebatur, dicens Exod. 32. v. 7. Moysi; peccauit populus tuus, quem eduxisti de terra Ægypti: cum tamen sapius vocasset eum populum suum, quem eduxit de Ægypto.

De modo pascendi sensus & discursus iuxta doctrinam doctorum Ecclesiæ. §. 4.

Sed adhuc quid altius ad cognitionem sui, & Dei valde proficuum nos monet sponsus in subiunctis verbis, *Pasce hædos tuos iuxta tabernacula pastorum*; intelligendo per hædos tuos sensus, & appetitus hominis ab adolescentia sua in malum pronos, & ad bona visibilia appetenda, & percipienda valde propensos, quos non licet ita mortificare, & abnegare, vt omnino suis actibus careant, & rebus huius mundi non fruantur. Hoc enim est impossibile, cum eis ad multa indigeamus; & ideo non dicit, mortifica hædos tuos, sed pasce, i. rege illos discretè, & pactum salutiferum concede, noxium verò prohibe, nec permittas huc, illucque pro libito vagari, sed quasi reclusos tene iuxta tabernacula pastorum, id est iuxta Ecclesias, congregationes, vel domos vbi sunt sancti, ac docti prælati, magistri ac doctores à Christo Domino constituti, iuxta quorum doctrinam & vitam reges eos. O salutare monitum tali sponso, ac magistro dignum!

Etenim cum omnis nostra cognitio, iuxta philosophorum placitum incipiat à sensibus, nihilque sit in intellectu, quin intrauerit per sensus, quos portas vel fenestras animæ nuncupamus, per quas intrant scientiæ, & omnes imagines, & species rerum sensibilium, vnde discursus, & iudicia intellectus dependent. A deo quod etiam fides, vt dicit D. Paulus, intret per auditum. Et quidem si non bene custodiantur, & regantur, intrabit per illos, vt Ieremias ait, mors culpæ, aut hæresis, & erroris; nam species, quæ intrant, excitant vel consensum in culpam, vel assensum in errorem. Vnde si intellectus multum sit sensibus addictus, & post illos se abire sinat, facile corruet, & decipietur, quod in Eucharistia facile constabit: nam cum oculus tantum videat colorem panis, gustus & olfactus similiter tantum percipiant illius odorem & saporem, si intellectus post hos hædos abeat, educet hoc iudicium erroneum, hic est panis.

Propter hoc igitur dicitur animæ fideli: *Pasce hædos tuos iuxta tabernacula pastorum*. Vbi tria salutaria monita ei traduntur. Primum: caue ne ab eas post tuos sensus sequens eorum propensiones, nec sinas te duci ac regi ab illis, sed potius coerce, reprime, & rege illos. Vide ne innitatis iudicio tuo, & prudentiæ tuæ, quæ ex sensibus, & apparentibus rebus deducitur, quia facile decipieris & mors deuastrabit domum tuam: quare

Ad Rom. 10. v. 17. Jerem. 9. v. 21.

A hoc curare debes, vt sensus pascas iuxta tabernacula aliorum qui te doceant. Nam vt bene pendit Diuus Gregorius, qui refugit esse discipulus alterius hominis, fit magister erroris. Cui assentitur Diuus Bernardus peracutè dicens, qui se sibi magistrum constituit, stulto se discipulum tradit.

Sed tunc obseruare debes secundum monitum, vt non pascas hædos & discursus tuos iuxta tabernacula Cedar, id est conuenticula hæreticorum, nec iuxta tabernacula falsorum sodalium Christi, eliges magistros prurientes auribus, nouitatis cupidos, antiquitatis contemptores, qui solum loquantur tibi placentia. Hoc enim est pasci paleis vanis, & fructibus, quæ pabulum sunt non hominum, sed pecorum, *Et quid paleis ad triticum dicit Dominus?* Fuge igitur ab iis tabernaculis. Retrahe ab his hædos tuos, sunt enim tabernaculum serpentis, iuxta quod Eua paut hædos suos, & decepta ab Angelo Sathana transfigurante se in Angelum lucis.

Hinc concluditur tertium monitum, vt pascas illos iuxta tabernacula pastorum Ecclesiæ Christi; qui vera docent, & quæ ab ipso Christo pastore vno didicerunt, nobis tradunt, cuiusmodi sunt Prophetæ, Apostoli, doctores approbati ab Ecclesiâ Catholica, ad quos etiam nos mittit Ecclesiasticus cum ait: *Sapientiam antiquorum exquiret sapiens, & in prophetis vacabit, narrationem virorum nominatorum conseruabit*. Nam isti pascebantur etiam iuxta tabernacula diuinæ sapientiæ, quæ dicit: *Beatus homo, qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei*. Vnde cum simul dicitur sponsæ, quod abeat post vestigia gregum, & quod pascat hædos iuxta tabernacula pastorum, clare insinuat, quod omnes illi greges etiam pascebantur iuxta eadem tabernacula. Quia omnes sancti quotquot præcesserunt passi sunt doctrina Apostolorum, & pastorum vniuersalis Ecclesiæ: de quibus dixerat Dominus per Ieremiam: *Dabo vobis pastores iuxta cor meum, & pascent vos scientia, & doctrina*.

Vnde cum Saulus diceret Christo, *Domine quid me vis facere?* respondit illi Dominus, *Surge & ingrederere ciuitatem, & ibi dicitur tibi, quid te oporteat facere*. Ac si diceret; Si ignoras, quid facere debeas, egredere, & abi post vestigia gregum meorum, qui sunt in ciuitate Damasci, quos tu persequeris: ibi pasce hædos tuos, id est tuos sensus, discursus, & feroces appetitus, iuxta tabernacula pastorum, & doctorum, qui ibi commorantur: & ita scies quod desideras. Vnde missus est ad Ananiam, quod interpretatur, *Nubes Domini*, officium doctoris nomine suo contestantè, qui ei pabulum salutis præbuit, quo ex hædo factus est agnus, & ex lupo ovis.

Sed dices, si pastores pascere debent greges, & hædos, cur sponsa dicitur, vt ipsa pascat hædos? Sed vtrumque simul verum est. Nam pastores pascent mentem hominis, mens autem per doctrinam à pastoribus acceptam pascat, & regit suos sensus, & appetitus. Quod sic explicat Diuus Ambrosius: *Exi, ô anima, à carnis imperio, & exi non in carne, sed in spiritu, exi ad regimen potestatis; ideo enim dicitur tibi, Pasce hædos tuos. Id est rege ea, quæ in sinistra tua sunt, nam si non regantur, facile labuntur. Coërce petulantiam,*

Lib. 1. dia- log. c. 1. Epist. 27.

Ierem. 23. v. 28.

I. Cor. 11. v. 3.

Ecclesiast. 12. v. 12.

Ecclef. 39. v. 1.

Prou. 8. v. 34.

Ierem. 3. v. 15.

Act. 9. v. 7.

Lib. de Isaac & anima c. 4.

& lasciuiam tui corporis. Edoma leues motus, pasce eos non in corporeis tabernaculis, sed in tabernaculis pastorum, qui regere gregem norunt. Sunt enim amabilia tabernacula Israel, sicut nemora obumbrantia super flumen. Hæc D. Ambrosius alludens ad prophetiam Balaam, quæ sic habet: *Quam pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israel, vt valles nemorose, vt hortii (vel paradisi) iuxta flumines irrigui, vt tabernacula, quæ fixit Dominus quasi cedri prope aquas*. Vbi depinguntur proprietates præcellentes tabernaculorum, quæ hic vocantur tabernacula pastorum.

Num 74. v. 5. Iuxta Septuaginta.

De pascendo circa tabernacula religiosorum. §. 5.

ET quamuis crediderim propriis ibi depingi Ecclesias particulares, quas fundarunt Apostoli in diuersis mundi regionibus, miris virtutibus, & donis cælestibus fulgentes, tamen etiam applicari possunt ad tabernacula, seu monasteria, vel religiosas familias, quas erexerunt quidam insignes Ecclesiæ pastores, & antesignani, vt Basilias, Augustinus, Benedictus, Ignatius, aliique Patriarchæ noui testamenti: quæ tabernacula dicuntur valles, propter profundam humilitatem, quam profitentur: nemorosæ propter fertilitatem, & pulchritudinem spiritualem; horti propter custodiam, & sepes, quibus cinguntur: paradisi, propter spirituales delicias, quibus abundant: irrigui iuxta flumines, propter abundantiam cælestium gratiarum, & donorum cælestis sapientiæ, & doctrinæ: cedri, propter altitudinem perfectionis Euangelicæ, quam obseruant: fixa à Domino, quia ipse speciali cura ea conseruat, protegit, & defendit, ne ab hostibus diuelli, aut dimoueri valeant. Dicuntur autem simul tabernacula Iacob, & tentoria Israel, propter exercitia vtriusque vitæ actiue, & contemplatiue; nam instar Iacob luctantur contra vitia, & passiones, & instar Israel vacant diuinæ contemplationi. Verè amabilia sunt huiusmodi tabernacula, vt de illis dicere possis cum Psalmista: *Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum! concupiscit, & desicit anima mea in atria Domini*.

Psal. 83. v. 3.

Hom. 14. in Epist. ad Tim. Applicat. eis illud Eccl. Meus lius est in, ad domum lucis, de quo supra Exh. 14.

De huiusmodi ergo tabernaculis datur consilium salubre animæ perfectionis amanti. *Pasce hædos tuos iuxta tabernacula pastorum*: quia nullibi vberiora, salubriora, & dulciora pascua inuenire poteris. Ibi habebis pastores, qui his tabernaculis præfunt, scientia, & sanctitate præditos, qui nouerunt animas regere, hædos reprimere, arce-re lupos, & oves in magna tranquillitate conseruare, quarum felicitatem sic describit D. Chryso- stomus: Ibi munda sunt omnia, absunt procul perturbationes, curæ, tumultus, tranquillo in portu nauigant, ac veluti luminaria sunt sublimes de loco nauigantibus fulgore suo iter aperientes, in littore placido sedet, omnes ad quietem suam inuicantes, ac petrahentes, nec naufragium pati sinentes eos qui se intuentur, non permittunt in tenebris degere eos qui suas aspiciunt sedes. Perge itaque ad illos, quare, accede, tange sacros pedes, longe enim honorabilius est illorum pedes, quam aliorum caput attingere. Et paulò post. Quasi de terra ad cælum, ita ad sancti cu-

iuslibet viti monasterium de propriis domibus itur. Non ibi conspicias ea, quæ domi: mundus est locus ille, alta ibi quies, atque silentium est. Meum & tuum inde profusus eliminatum est. Illic vel si diem vnum, aut duos manseris, tunc voluptatis maiori sensu perfunderis. Hæc Diuus Chrysostomus, plurimæque alia superaddens in laudem religiosorum, & de commodis quæ accrescunt accedentibus ad tabernacula eorum, quasi commendans quod ait sponsus: *Pasce hædos tuos iuxta tabernacula pastorum*. Nec ait, intra tabernacula, sed iuxta: tum vt seruaretur phrasis quam parabola exigebat; non enim conuenerunt greges pascere, nisi iuxta tabernacula, quæ in ipso loco pascuæ figuntur, tum quia non omnibus conceditur intrare in tabernacula religionum, nisi speciali vocatione à Deo trahantur: at omnibus etiam secularibus est valde expediens crebro iuxta illa esse, & ab illis normam viuendi discere: vbi etiam edificatur scientia sui, & Dei, quæ omnem ignorantiam pellat, quia nihil ita curant pastores, quam vtramque scientiam domesticis tradere, & externis.

Denique vltimam addamus expositionem, intelligentes per tabernacula pastorum corpora Sæctorum, quæ ita vocantur in Scriptura, quia in eis habitant animæ, non permanentes, sed mutabiliter quandiu sunt in hoc seculo. Qualia vero fuerint hæc tabernacula, quibus tunsonibus, & pressuris cælata, sculpta, & expolita fuerint, indicant verba Apostoli dicentis: *Semper mortificationem Iesu in corpore nostro circumferentes, vt & Iesu manifestetur in corporibus nostris, & iterum Ego stigmata Iesu in corpore meo porto*. Configurata enim erant corpora ista corpori Christi crucifixi pro nobis, quia continuo pascebant sancti hædos, ac sensus suos iuxta tabernacula supremi pastoris Christi. Et quæ fuerunt hæc tabernacula, nisi diuersorium, & præsepe Bethleemiticum, hortus Gethsemani, prætorium Pilati, & tabernaculum crucis? Iuxta hæc commorabantur intuentes, quo pabulo sensus Christi pascebantur: nempe oculi sputis, aures blasphemis, gustus felle, & aceto, tactus diris doloribus, & tormentis, & hæc intuentes pascebant ipsi etiam sensus suos, non deliciis, & voluptatibus, sed ieiuniis, ciliciis, & variis afflictionibus spontè assumptis, vt pastori suo essent conformes. Tu igitur egredere etiam: *Et pasce hædos tuos iuxta tabernacula pastorum* istorum, eo modo, quo illi paue- runt iuxta tabernacula supremi pastoris Christi, applica sensus tuos, vt sentiant id ipsum, quod in Christo Iesu, & experiantur, quod ipse expertus est. Ita enim fiet, vt scias sensus tuos regere, excessus corrigendo, & appetitus domando incipies etiam cognoscere te ipsum & Deum, perpendendo grauitatem tuorum peccatorum, propter quæ sensus Christi ita vexati sunt. Si ergo (ait) ighoras te, & locum vbi ego pasco, & cubo in meridie, vade ad tabernaculum crucis, & corporis mei, ac tabernacula corporum seruorum meorum, & iuxta ea, quæ videris rege te ipsum, & quod desideras obtinebis præstante eodem Domino nostro Iesu Christo, &c.

De corporibus Sæctorum. 1. Petri 2. v. 14. 2. Cor. 4. v. vi 10. Ad Gal. 6. v. 17.

EXHORTATIO XVII.

De causis ob quas donum contemplationis non datur tyronibus antequam exercent opera vite actiua: nec quibusdam pastoribus ut pascant suos greges, maxime peccatores, & adolescentes.

Si ignoraste, o pulcherrima, & c.

X his quae haecenus diximus deducendus est ordo, quem caelestis sponfus & magister his verbis praescribit, tum tyronibus, & imperfectis, tum perfectis viris, praelatis, & pastoribus circa exercitia, & opera vite actiuae, & contemplatiuae. Vtrique enim fundunt illam precationem, Indicamibi ubi pascas, ubi cubes in meridie: quia omnes appetunt dulcedinem & requiem contemplationis. Sed utrisque, etsi ob diuersas causas respondet sponfus quod inhient actioni sibi accommodatae, dum ait: Si ignoras te, egredere, & abi post vestigia gregum, & pasc hados tuos iuxta tabernacula pastorum. Quid est dicere, ignoras te, nisi nescis plene quid petas? Sicut de beato Petro cum in monte Thabor intuens Christum in sua gloria transfiguratum dixisset: Domine bonum est nos hic esse, inquit Euangelista, Nesciebat quid diceret, id est ignorans erat, nam perebat id quod nec ipsi expediebat, nec decebat Christum Dominum, ipsi enim tanquam tyroni, & adhuc imperfecto expediebat e monte descendere contemplationis, ut se exerceret in campo actionis, & terrenas affectiones mortificaret, corrigeret defectus, & ad altiora se redderet idoneum, Christum vero decebat a monte descendere, ut munus Saluatoris expleret, & pro nostra salute mortem perferret. In hoc tamen minus ignorans fuit Petrus, quod non dixit absolute, Faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, & Eliae unum. Sed si vis, quia instructus erat non suam, sed magistri facere voluntatem. Vnde non erat tempus tunc pascendi hados, & sensus suos iuxta illa tria tabernacula pastorum, qui in gloria & maiestate apparebant, sed iuxta alia tabernacula pastorum qui in vita mortali debebant. Vnde pius, & prudens magister, non verbo, sed opere respondit, dum mox cum discipulis e monte descendit, ut miseris beneficeret.

Matth. 17. v. 4. Lucæ 9. v. 33.

Cur statim donum contemplationis non datur tyronibus, sed differatur. §. 1.

VT ergo a tyronibus inchoemus, solet Deus illis in suae conuersionis primordiis ad breue tempus gratiam deuotionis & contemplationis elargiri: ut gustata suauitate spiritus desipiat illis delectatio carnis, ut facile illam relinquunt, terrena contemnunt, imo & saeculum fugiant, ad religionisque securum portum se conferant. Postea vero auferuntur ab illis haec gratia, ut operibus vite actiuae, propriaeque abnegationi vehementius insistant, qua se disponant, ut eandem gratiam vberius, & securius recipiant. Cum ergo ad Deum pro dono contemplationis clamant dicentes: Indica mihi ubi pascas, ubi cubes in meridie, respondetur illis: Si ignoras te, imo quia ignoras te, Egredere e secreto contemplationis, quod intempestiue desiderabas, Et abi post vestigia gregum, sequendo bona opera, & exempla bonorum, ad eorum normam proprias dirigendo actiones, Et pasc hados tuos iuxta tabernacula pastorum. Nondum es idoneus ingredi in haec tabernacula, & cubare, ac quiescere intra illa cum viris contemplatiuis, veniet tempus, quando Deus abscondat te in tabernaculo suo, & in abscondito faciei suae a conturbatione hominum. Interim mane iuxta tabernacula pascendo, & regendo omnes sensus, & appetitus tuos iuxta regulas a viris contemplatiuis traditas. Mane autem non longè, sed prope tabernacula, quoniam esto exerceas opera vite actiuae, oportet tamen, quod accedas ad aliqua, quae disponunt ad contemplationem. Nempè legendo pios libros, orando, meditando aliqua mysteria, & his similia. Euenit (inquit Richardus de sancto Victore) huiusmodi imperfectis quod Iacob, cum vehementer desiderabat ducere uxorem pulchram Rachelem, & illo inscio supposita est ei Lia laboriosa, & lippa. Nam quemadmodum Lia supponitur, dum Rachel speratur: ita saepe contingit, ut animus antiquae conuersationis fordibus minus mundatus, & ad caelestem contemplationem nondum idoneus, dum se in cubiculo Rachelis, id est dulcis contemplationis collocat, dum se in eius amplexus totum parat, dum iam illam se tenere putat, subito & inopinatè inter amplexus Liae se esse deprehendit id est operibus vite actiuae mancipatur, ut se suosque defectus agnoscat, luceat, corrigat, & ad normam iustitiae componat.

Idem confirmat Diuus Gregorius eodem alato exemplo, aliisque pluribus, maxime illius, qui a legione daemonum liberatus, cum Christo Domino semper esse cupiebat, eiusque dulci frui doctrina, & societate: & tamen iustus est prius redire in domum suam. Cum enim (inquit) quamlibet parum de diuina cognitione recipimus, redire ad humana iam nolumus, quietem contemplationis quaerimus, nihilque aliud, nisi hoc quod sine labore reficit animam, amamus: sed sanatos nos veritas ad domum mittit, ut videlicet mens prius defudet in opere, & postmodum refici debeat contemplatione.

Lib. 1. de preparacione ad contemplationem. Plat. c. 4. Genes. 29. v. 26. Lib. 6. mor. c. 17. & 18. Lucæ 8. v. 38.

Sed praecellentius hoc indicant verba sponsi: dicebat anima; indica mihi Domine locum ubi pascas, & cubes, ut te ibi quaeram, & inueniam. Respondet, non expedit tibi, quod ego statim indicem, & admittam ad locum illum: egredere prius in campum ad laborandum, quia modo non est tempus ocij, sed laboris, ubi post vestigia gregum, quae ad illum locum te ducent, & indicabunt tibi: quia dum Sanctorum per bona opera sequeris vestigia, peruenies, ut sis iuxta eorum queta tabernacula: ibi autem prius quam ingrediaris, pasc hados, rege omnes tuos actus, & affectus, & hoc expleto, ingredieris in tabernacula eorum, ut quiescas cum illis. Quod sub alia parabola dixerat idem Salomon in Prouerbiis: *Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum, ut postea adifices domum tuam.* Id est præpara te ad opera externa exercenda & prius excolendo agro corporis tui grauius insiste, & in virtutibus acquirendis diligenter insuda, & postea quiete fruendis contemplationis, in qua velut in domo clausus requiesces. Nam sicut ex fructibus agri exultat, homo vescitur, ditatur, & habet sumptus ad edificandam domum, ubi quiescat: sic ex operibus vite actiuae spiritus reficitur, & locupletatur, ut possit ad requiem peruenire vite contemplatiuae. Si placet haec requies, placeat & labor, sine quo non potest obtineri. Esto ut Isaac, de quo scriptum est: *Isaac agnus fortis accubans inter terminos, vidit requiem, quod esset bona, & terra quod optima esset, & suppositus humerum, ad portandum, factusque est tributus seruus.* Iustus enim cum in statu est incipientis, debet esse instar asini robusti: humilis, mansuetus, totusque diuino obsequio mancipatus, fortis & constans ad portandum onera legis diuinae, & ad perferendas huius vite arumnas, laboresque pro virtute acquirenda tolerandos. Hic autem videt per fidem, & nonnullam etiam experientiam, quod requies diuinae contemplationis est bona, dulcis, & amabilis, & terra haec, quae propria est iustorum in hac peregrinatione quies optima, & valde concupiscibilis. Nam de ea dicitur: *Spera in Domino, & fac bonitatem, inhabitabit terram, & pascet in diuitiis eius.* Captus autem huius requiei, & terrae optima amore & desiderio ingrediendi in illam, suppositumque humerum suum, scilicet corpus & spiritum, offerens se ad quoslibet labores portandos pro vitiis expellendis, & acquirendis virtutibus, quae ad illius fruitionem disponunt: ideoque spontaneè factus est tributus seruus, soluens cuncta tributa, quae Deo & proximis debet: illi tributum amoris, religiosi cultus, & obedientiae: his charitatis fraternae, iustitiae, & misericordiae. Interim tamen quod requiem desideratam non obtinet, non est turbatus, & anxius, sed modestè accubat inter terminos sibi praefixos, sua forte contentus, donec dicatur illi: Amice ascende superius. Iam satis laborasti, ingredere in tabernacula pastorum, & in locum ubi ego pasco, & cubo in meridie, ut desiderata contemplationis requie perfruaris.

Prou. 24. v. 27.

Genes. 29. v. 14.

De requie aeterna exponitur à D. Greg. 1. Mor. c. 6. Richardo in Beniaminori c. 38. Psal. 36. v. 3.

Cur quibusdam perfectis & pastoribus negetur contemplatio ad tempus. §. 2.

NON mirandum quod tyronibus negetur donum contemplationis, quam semel gustarunt, quia nondum sunt satis idonei, mirandum tamen, quod aliquando negetur perfectis, praelatis, & pastoribus, qui in statu sunt perfectionis, & in cellaria Domini introierunt, ratione quorum Ecclesia maxime dicitur pulcherrima inter mulieres, id est inter alias animas, quae fortem incipientium, & proficientium non excedunt. At si huiusmodi pastores plus nimio ocio contemplationi vacent, & instanter scire desiderent locum quietum, ubi Deus pascat, & cubet in meridie, respondet illis magister caelestis: *Si ignoraste, & quae sunt officij tui, vel quia id videris ignorare, egredere, a loco quietae contemplationis, egredere a domo in agrum ad laborandum in vinea Domini, ad exercendum munus pastoris circa greges tibi commissos.* Non licet tibi semper domi te continere; quia munus tuum opera virtutis vite exigit, & modo his, modo illis debes insistere. Vnde hoc verbum, egredere, adeo fixum mansit in mente sponsae, ut ipsa postea sponsum ad egrediendum secum inuitarit dicens: *Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis, mane surgamus ad vineas, &c.*

At de modo egrediendi eam nunc instruens sub metaphora pastoris ait: *Abi post vestigia gregum.* Pastor quidem duo habet munia circa greges, alterum est praere illis tanquam dux, quem oves sequantur cum ad pasua tendunt. Iuxta illud: *Pastor, cum proprias oves emisit, ante eas vadit, & oves illum sequuntur.* Dicitur autem vadere ante eas, quia praecedit insigni, & exemplari vita, quam subditi imitentur, ita ut ipsi eant post vestigia sui pastoris, nam ut superius diximus hoc est ire post vestigia Christi supremi pastoris, quem omnes alij sequi tenentur. De quo Ierem. dixit, *Et ego non sum turbatus te pastorem sequens;* at quia pastor praecedens oves tunc non videt illas, licet videatur ab eis, alterum etiam eius munus, est abire post greges, qui non solum indigent ductore, sed custode ac direttore; & ideo post oves abire, ut inspiciat an aliqua defessa maneat, vel recedat a via per quam ducitur ad pasua. Quo sensu dicitur de Davide, cum pastor erat: *Ego te tui de pasuis sequentem greges.* Et, *De post feriades accepit eum.* Iubetur ergo pastori Eccles. abire post vestigia gregum, non ut sequatur, si forte errent, sed ut videat, corrigat, & dirigat eos, opere praestans, quod commendat Salomon dicens: *Diligenter agnosce vultum pecoris tui, gregesque tuos considera;* ne forte Deus conueratur de te, sicut de malis, & ignavis pastoribus, dicens: *Quod infirmum fuit, non consolidasti, & quod egrotum non sanasti, quod contractum est, non alligasti, & quod abiectum est non reduxisti, & quod perierat, non quaesisti.* Quae omnia praestare nequeunt, nisi abeant post greges, & eorum vestigia considerent. Consulto autem omisum est pronomen gregum, tuorum, vel meorum, ut iam insinuauimus: quoniam pastores magnificere debent greges tanquam greges Christi, & tanta sollicitudine pascere, ac si essent proprii, non sicut mercenarij, sed ut proprii pastores.

Cant. 7. v. 11.

Ioan. 10. v. 4.

Ierem. 17. v. 16.

1 Reg. 7. v. 8.

Psal. 77. v. 76.

Prou. 27. v. 23.

Ezech. 34. v. 4.

Sed pergit ulterius instructio dicens: *Pasce hædos tuos*; eo quod pastoris cura multo magis necessaria est subditis dyfcolis, quam modestis, iusto enim non est lex posita, ipse sibi est lex, ipse sibi est pastor, ipse se corrigit, & dirigit in viam rectam. At dyfcoli non nisi magna vigilantia pastoris reguntur, & ideo peculiariter ei dicitur, *Pasce hædos tuos*, non deseras eos, quia hædi sunt, etsi tibi sunt molesti, sed pasce, & rege eos, quia propter hos magis pastoris officium tibi commissum est. Onus hoc (inquit D. Bernardus) animarum est, & infirmarum; nam quæ sanæ sunt portari non indigent, ac per hoc neque onus sunt. Quoscumque igitur de tuis inueneris; tristes, pusillanimes, murmuriosos; ipsorum te patrem, ipsorum te noueris esse pastorem, consolando, exhortando, increpando, agis opus tuum, portas onus tuum, & portando sanas, quos sanando portas. Si quis vero ita sanus est, ut magis iuuet te, quam iuuetur a te, huius te non patrem, sed parem comitem agnoscas. nam hoc est quod Saluator dixit: *Non est opus ualentibus medicus, sed malè habentibus.* Non quod omnes non indigeant pastore, cum generaliter dictum sit Petro: pasce agnos meos, & oues meas: sed quia peccatores maiori cura indigent. Ideo sponsæ dicitur considera inter greges, qui sunt hædi, & illos peculiari sollicitudine pasce, & rege.

§. 3.

Sed adhuc amplius est quod consideremus in hædis, qui filij sunt teneri caprarum, nec per incrementum ætatis ad malitiam hircorum pertenerunt, quasi velit pastoribus Ecclesiæ commendare, ut peculiarem gerant curam pascendi sui gregis hædos, id est pueros & adolescentes, qui ex tenera ætate ignorantes, & ad malum proni esse solent, ideoque maiori cura sunt pascendi, instruendi, & infrenandi, ne dum ætate crescant, hirci lasciuui, superbi, ac indomiti euadant. Hos oportet attentius considerare, & vultus agnoscere, quia difficilius cognoscuntur eorum vestigia: iuxta illud Salomonis: *Tria sunt mihi difficilia, & quartum penitus ignoro: viam aquilæ in calo, viam colubri super petram, viam nauis in medio mari, & viam viri in adolescentia sua.* Ideo autem hoc quartum est cognitum difficilius, quia in eo cohærent reliqua tria. Nam via adolescentis instabilis est, & vaga, nunc huc, nunc illuc rapitur vel à cupiditate mundanæ gloriæ, sicut aquila, vel à concupiscentia carnis, sicut coluber, vel à cupiditate diuitiarum, sicut nauis infortioris. Quare merito comparantur hædis, qui instabiles

Prou. 3. v. 8. 1. D. Ambr. serm. 2 in Psal. 118.

sunt, & à natura in libidinem proni, maiorique vigilantia sunt pascendi.

Sed iuxta tabernacula pastorum. Quia nullus melior modus regendi iuuenes, quam pascendo eos iuxta tabernacula, congregationes & collegia seniorum, ut eorum inhæreant vestigiis, & discant mores. Sequatur (ait D. Ambrosius) conuersationis electio, ut adolescentes adiungantur probatissimis quibusque senioribus. Nam, ut æqualium vñs dulcior, ita senum tutior est, qui magisterio quodam, & ductu vitæ colorat mores adolescentium, & velut murice probitatis inficit. Si hi enim qui sunt ignari locorum cum solertibus viarum iter adorij gestiunt, quanto magis adolescentes cum senibus debent nouum sibi vitæ iter aggredi, quo minus errare possint, & à vero tramite virtutis deflectere? Nihil enim pulchrius quam eosdem magistros vitæ, & testes habere. Idque fusè confirmat exemplis Iesu Naue, qui adhæsit Moyfi; Loth, qui Abraham; Elisæi, qui Eliæ; Timothei, & Titi, qui Paulo: unde maximos virtutum & gloriæ hauserunt profectus, & qui fuerunt socij conuersationis, facti sunt successores potestatis. Propter quod Tridantina synodus antiquorum canonum vestigia sequens, commendat Episcopis, ut erigere curent in singulis Ecclesijs cathedralibus, & prope ipsas Ecclesijs collegia, vel seminaria in quibus adolescentes ad pietatem, & religionem informentur, antequam vitiorum habitus totum hominem possideat: quia adolescentium ætas, nisi rectè instituat, prona est ad mundi voluptates sequendas. Hoc ipsum crediderim esse quod cælestis sponsus Ecclesiæ eiusque prælati commendat, cum ait: *Pasce hædos tuos iuxta tabernacula pastorum.* Quid enim sunt hæc seminaria, nisi pascua sita iuxta tabernacula, & Ecclesijs pastorum Ecclesiasticorum, quorum doctrina, directione & exemplo, hædi, id est adolescentes, pascuntur, ut mutatis, & reformatis moribus, agni Christi fiant, & tandem in pastores aliorum opportuno tempore possint promoueri.

Non enim sine causa, ut notat Diuus Chrysostologus, bis Christus commendauit Petro, ut pasceret agnos, & id primo loco, deinde ut pasceret oues, ut curam adolescentium duplicatam haberet, quia egentiores sunt, quam iam prouedi, & quia ex bonis agnis optimi sicut arietes & oues.

En quam vberissima pascua cælestis doctrinæ ex primis verbis sponsi proposita sunt nobis; utinam illis pascamur, & proficiamus ad laudem & gloriam ipsius sponsi in secula seculorum. Amen.

Lib. 1. offic. c. 43. Lib. 1. offic. c. 20. Sess. 23. c. c. 18. de re. format.

Ioan. 21. v. 15.

PARS TERTIA

LIBRI TERTII.

De quibusdam virtutibus quæ sunt preciosa ornamenta animæ ad Dei contemperationem anhelantis.

EXHORTATIO XVIII.

De insigni beneficio, quo anima ex statu peccati, & seruitutis diaboli transfirunt in statum gratiæ, & equitatum Dei: & de cognitione sui ipsius secundum ea quæ spectant ad vtrumque statum.

Cant. 1. v. 8. Equitatum meo in curribus Pharaonis assimilauit te, amica mea.

De Deiparæ.

A hoc versu vsque ad finem capitis, imo vsque ad dimidium sequentis, sponsus & sponsa laudibus certant inter se, & alternis propè versibus alter alterum laudat. Cum autem in toto hoc epithalamio sponsa laudatur, cuiusnam laudes proprius decantari credis, quam beatissimæ Deiparæ, quæ digna est ab omnibus laudari, & maior est omni laude? De illa enim in hoc Cantico dicitur: *Viderunt eam filie Sion, & beatissimam prædicauerunt, & Reginæ, & concubine, & laudauerunt eam.* Omnes enim animæ, quæ filie sunt Dei, & sponsæ Christi siue dicantur Reginæ, siue concubinæ, id est siue maiores, siue minores, filie etiam sunt huius sanctissimæ matris, eamque omnes beatissimam prædicant, ac miris laudibus extollunt. Sed quibus magis, quam iis quibus cælestis sponsus eiusque filius extulit illam? Ipse enim solus potest digne laudare, qui cuncta laude digna in alijs Sanctis dispersa, in ipsa coniunctim collocavit, iuxta illud D. Hieronymi proloquium: Cæteris per partes præstatur, Mariæ vero se totam simul infudit gratiæ plenitudo. Et has laudes complexus sponsus in hac prima mirè decantat dicens: *Equitatum meo in curribus Pharaonis assimilauit te, amica mea.* Equitatus dicitur equitum lucidissimus exercitus: & quid Christi equitatus dicitur, nisi omnium lucidissimus exercitus Sanctorum variis ac miris virtutibus, & gratiis exornatus? Ad hunc equitatum pertinet acies Patriarcharum, & Prophetarum, omniumque iustorum, qui in

Serm. 2. de Assumptione.

A veteri testamento erepti à Pharaonis tyrannide maximis victorijs fuerunt clarissimi. Ad eundem etiam spectant castra Apostolorum, & Martyrum, Doctorum, & Virginum, & cæterorum, qui in nouo testamento antiquos sanctitatem, & fortitudine superarunt. His omnibus simul assimilatur Dei genitrix, quia in ea vna omnium gratiæ, & virtutes, incredibili tamen excellu continentur. Sed & altius euolat, & pertingit vsque ad Dei equitatum cælestem, qui est exercitus Angelorum nouem choris distributus, & varijs donis ornatus, cui etiam assimilatur. Nam quidquid sapientiæ, & gratiæ elucet in illis, multo excellentius fulget in illa: nam vt inquit D. Ephrem, ipsa est sanctior Cherubim, & Seraphim, & nulla comparatione cæteris omnibus superis exercitibus gloriosior; præstantissimum orbis terra miraculum, & omnium Sanctorum corona ob fulgorem inaccessa: cui ad stipulatur Petrus Damianus dicens: Virgo inter animas Sanctorum, & Angelorum choros supereminens, & euecta, merita singulorum, & omnium titulos antecedit: & in illa inaccessiblei Dei luce perlucens, sic vtrorumque spirituum hebetat dignitatem, vt sint quasi non sint, nec debeant apparere. Merito ergo vtrique hominum & Angelorum equitatum Virgo comparatur, quæ vtrorumque gratias, & dona sic amplexa est, vt sicut stellarum exercitus obscuratur à sole, sic illorum gratiæ sint ac si non essent in eius presentia. O Virgo gloriosissima, sancta, & sanctis sanctior, & omnis sanctitatis sanctissime thesaure, tu nos perfunde luce, vt huius equitatus Ecclesiæ, cuius partem esse cupimus, præclaras virtutes explanare, & obtinere tuis precibus valeamus.

Orat. de laudibus Virginis.

Serm. de Assumpt. Virginis.

Ex Andrea Cretensi serm. de dormit. Deiparæ.

Declaratur similitudo huius equitatus. §. 1.

Cum cælestis sponsus dilectam suam ducitriucule increpasset vt vidimus, ne tristior remaneret, bona illi aliqua, & preciosa, quæ iam acceperat, in memoriam reducit, & alia quæ nondum acceperat promittit. Ac si diceret, vt notat Diuus Bernardus; quod tibi dure locutus sum amica mea, nulla in te suspicio sit odij, vel rancoris. Nam signa amoris mei in te euidentia sunt, ipsa mea munera, quibus te honoravi, & ornaui, nec mihi in animo est illa retrahere, sed magis addere ampliora. Vnde cum illam vocasset pulcherrimam inter mulieres, hanc pulchritudinem tribus, vel quatuor appositis similitudinibus confirmat, & amplius declarat. Prima est, *Equitatum meo in curribus Pharaonis assimilauit te, amica mea.* Exiit Salomon personam pastoris, sub qua hætenus locutus fuerat, & induit propriam personam Regis, vt tamen Christum representabat. Et quia (vt Regum narrat historia) innumeros habebat equos, & currus pulcherrimos ex Ægypto adductos tanquam ex comuni cæterarum regionum emporio, ideo ex his sumpta similitudine, ait: Tanta est, o amica mea, pulchritudo tua, quod assimilauerim te equitatum meo, qui constat equis, & curribus Pharaonis, id est preciosissimis, & præstantissimis ex Ægypto mihi adductis. Phraasis

2. Reg. 10. v. 26. 2. Paral. 5. v. 25.

enim est apud omnes nationes visitata, res preciosa...

Ex Origene & communi Patrum.

Sed aliam praefero sublimiorem, in qua sponsus exuta persona pastoris induit personam Dei omnipotentis...

Exodi i. v. 14.

quodam in Aegypto oppressus a Pharaone in operibus duris, & vilibus cogebatur inferuire...

In hunc locum.

Hom. 2. ex qua tuor in Cant.

quod eleganter explicat Origenes: Equitatus meo in curribus Pharaonis. Id est qui fuit ante in curribus Pharaonis...

Idem hom. 1. ex duabus:

ligere o sponfa, quo modo scire te debeas, cognosce cui te comparauerim...

De misero statu animae perveniens ad equitatum diaboli. §. 2.

Statum animae; alterum quo assimilatur equitati, quadrigis, & curribus diaboli per Pharaonem praesignati...

1. Petr. 2. v. Ad Colo. 1. v. 12.

Significat etiam Aegyptus idem quod angustiae, vel tribulationes. Nam quae sunt acerbiore angustiae...

1. Petr. 2. v. Sap. 5. v. 7. Exod. 1. v. 11. & 14.

Quod sic explicat Divus Augustinus. Rex Aegypti ipse diabolus te cogit ad opera sua, non iustitiae, sed iniquitati servare...

2. Quod amplificat Origenes ex eo quod Pharaon coegit Israelitas edificare ei duas vrbes, Phitom, & Ramesses.

Phitom est vrbs vanitatis in qua resident omnes filij superbiae, quorum est lingua magniloqua, & os loquens ingentia contra Dominum...

Job 24. v. 20.

nam scriptum est, quod Dulcedo eius est vermis. A Vtramque civitatem edificat populus peccatorum...

Ier. 2. v. 13.

Et foderunt sibi cisternas dissipatas, quae non valent continere aquam. En commotio honorum temporalium...

1. Petr. 2. v. Ad Colo. 1. v. 12.

Tunc autem plenè dissipat quando illas sibi quadrigas, & currus constituit per quatuor pravae propensiones...

Psal. 34. v. 6.

Quis via coram tenebris, & lubricum, & Angelus Domini persequens eos, necesse est ut corruat in innumera flagitia...

Ser. 39. in Cant.

Aliter declarat Divus Bernardus has quadrigas, & currus Pharaonis, ut sint ipsa capitalia vitia, singulis proprias rotas attribuens...

PRO FER. 6. POST I. DOM. QVA DRAGE SIMAE. De Baptismo.

Exod. 14. v. 25.

Ab hac igitur dura & tyrannica diaboli feruitate eripit Deus animam potenti virtute, cum admirabili vocatione eam ad se convertit...

D. vocat. Gent. c. 36.

En (inquit D. Prosper) vindex aqua, sacra verbo, rubrata sanguine, ligno crucis in mysterio virga percussa, salutem ad Salvatorem venienti ministrat.

Mich. 7. v. 19.

Propheta Michaeas dicit, Ipse revertetur, & miserebitur nobis...

miserebitur nobis, & proiciet in profundum maris omnia peccata vestra. Quanto autem gloriosior sit hic triumphus spiritualis altero corporali...

Sed subdò & egregiè valdè depingit hanc terribilem pugnam, & mirabilem ereptionem Divi Gregorius Nyssenus his verbis...

Et quia si hasta tremens irae impetus est? nonne quasi effrenati equi huc & illuc currum trahentes, nimiae voluptates animum vexant?

Sed audiamus Origenem pereleganter describentem hanc victoriam, dum explicat illa verba Cantici, quod cecinerunt Israelitae...

Ser. 39. in Cant.

Ad Eph. 6. v. 11.

Exod. 14. v. 25.

Lib. de vita Moy. sis circa medium.

Ezod. 15. v. 3. iuxta Sept. ita. tum refer. ratur ver. ba.

Hom. 6. in Exod. Exod. 15. v. 3.

Iuxta Sept. Ezod. 15. v. 3.

FF

nequitia tenens, quadrigas agit; non enim illi...

Exod. 15. v.

Joan. 5. v. 5.

Lib. 2. defa- cram. c. 2. idem Theo- phylactus.

peccatores submerguntur in aqua baptismi...

Applicatur anima similitudo bus equitatus.

Hæc igitur est insignis similitudo, qua...

Sed quomodo inquires, vna anima equita-...

Sed vnde tanta vis, & potestas animæ, nisi...

Cor. 10. v. 2. Plura loca affert Martinus Del Rio.

Ser. 39. in Cant. Cant. 6. v. 9 Cant. 7. v. 1.

Abacuch 3. v. 8. & 15.

Lib. de Nabuchelestra elita c. 15.

non est vocandus eques, nec rector equi, sed...

Exod. 15. v. 1.

Exod. 14. v. 16 & 27.

Serm 90 de tempore & Prosper supra citatus.

In Abacuch 3. v. 8.

Pl. 72. v. 23. Exod. 4. v. 10.

tunt Septuaginta; vbi Vulgata legit, Non sum eloquens...

Exod. 15. v. 1.

Malach. 3. v. 18.

In epist. ad Philemonem.

EXHORTATIO XIX.

PRO DO. De modo quo spiritus regere debet corpus
I. QVA- suum, & appetitus inferiores, ut dignus
DRAGE- sit equitatus Dei ad omnia vitia debel-
SIMÆ. landa, imitando modum quo Verbum di-
uinum suum regebat humanitatem.

Equitatu meo in curribus Pharaonis, af-
milavi te, amica mea.

Lxx. Equæ meæ in curribus Pharaonis
assimilavi te, proxima mea.

POST acceptum iustificationis in-
signe beneficium in quo anima,
tanquam equitatus Dei, de dia-
bolo, & de peccato triumphat, ad-
huc plura supersunt bella contra
eosdem hostes, & vitia, peccato-
rumque reliquias, quæ ferè per totam vitam ani-
mam iusti vexant; nam militia, & tentatio est vi-
ta hominis super terram. Sicut ergo populus
Israëliticus, qui hic equitatus Deinuncupatur,
duplex acreque bellum gessit, in quo Deus in il-
lo; & pro illo pugnavit; alterum quod relatum
est contra Pharaonem, & exercitum eius. Hoc
autem submerso, cepit alterum contra septem
nationes Gentium, quæ terram sibi promissam
occupabant. Quas quidem non vno die, sicut
Ægyptios, deuicerunt: sed longo tempore, pau-
latim, & per partes, quia ita illi expediebat, vt
Moyfès prædixerat, ne multiplicarentur contra
ipsum bestiaæ agri; dum terra aliquo tempore ma-
neret habitatoribus, & cultoribus deserta. Ad
hunc igitur modum duplex nobis est acerrimum
bellum contra Dei hostes. Alterum, quo à pec-
catis lethiferis erui conamur, & per baptismum,
vel pœnitentiam Dei gratia victores euadimus,
vt iam diximus; in quo omnia simul peccata suf-
focantur; quia vnum sine alio non potest remitti,
& impium est à Deo dimidiam sperare veniam.
Ceterum deuictis peccatis lethiferis, manet aliud
longius, ac molestius prælium contra internas
animæ passiones, prauasque eius propensiones,
ac vitia, seu vitiosos habitus, qui ex præcedenti-
bus actibus remanere solent, quæ ad septem illa
reuocantur, quæ capitalia nominare consueui-
mus, & per septem illas nationes, (vt Cassia-
nus aduertit) præfigurantur, quæ non pos-
sunt vinci pariter, & breui tempore, sed per
partes, & paulatim, longo temporis intervallo,
acrique & continuo belligerandi exercitio.
Nam si simul illa Deus destrueret, multiplican-
rentur bestiaæ agri, scilicet superbix, & pigritix
affectus, qui animam deuastarent otio, ob belli
defectum torpentem. Huius ergo secundi belli
memor sponfus dilectam animam ad illud exci-
tans, ac præparatam esse volens, ait illi, *Equita-
tū meo in curribus Pharaonis assimilavi te, amica
mea*: id est, scito quod similis es equitatu meo,
etiam post demersos Pharaonis currus, quia ad-
huc tibi multa supersunt bella, in quibus stre-
nue te dimicare oportet. Nam sicut ipse Chri-

Tob 7. v. 1.

Deut. 7. v. 1. & 21.

Collat. 5. c. 14.

Mat. 4. v. 1.

Astus post baptismum mox ductus est in deser-
tum, vbi tentatus est à diabolo de gula, inani
gloria, ambitione, & avaritia, quæ præcipua
sunt vitia capitalia, quæ tamen cuncta deuicit;
ita electi eius post acceptam iustitiam, ad pu-
gnandum se accingere debent, tanquam fortes
Christi milites, quos hic vocat equitatus. Sed
quoniam equitatus exercitus est, non pedi-
tum, sed equitum, filij autem Israel ex Ægy-
pto exierunt pedites, non equites, ad mysterium
confugiendum est, & explicandum primò cur
iustorum acies equitibus comparetur in hoc
bello.

*Spiritum esse sessorem ac rectorem sui
corporis sicut equi. §. 1.*

AD cuius intelligentiam obseruandum est
in huiusmodi spiritali militia iustum
gerere personam equitis, vt spiritus sit
quasi sessor & rector, corpus verò tanquam
equus cui infidet, vt regat illud. Per spiritum
autem intelligimus mentem & rationem supe-
riorem, quæ diuinis legibus gubernatur: per
corpus autem, etiam omnes sensus & appeti-
tus, ac animæ sentientis affectus, qui commu-
nes sunt nobis cum brutis. Vnde crediderim
consultò Dominum assimilasse sponfam etiam
animalibus irrationalibus, scilicet equis, &
equabus; vt indicaret in illa esse aliquid feri-
num & animale; non tamen indomitum, sed
iugo & fræno rationis subditum. Cùm enim
erat sub curribus Pharaonis appetitus tum con-
cupiscibilis, tum irascibilis, quasi equus indomi-
tus, & effrenis rationis regulam, & spiritus
regimen conculcans, ad omnia lasciuia, volu-
ptuosa, & terrena hinniens properabat; atque
postquam per gratiam iustificationis ab his cur-
ribus est ereptus, incipit regere corpus suum,
& per vias iustitiæ illud deducere, fræno ratio-
nis motus eius inordinatos cohibere, & quo-
cumque secundum legem cupit strenue flecte-
re, & sicut infirmus ille qui in grabbato por-
tatur, sanatus à Christo ita est corroborata-
tus, vt grabbatum suum ipse portaret; ita
spiritus, qui antea languidus iacebat in cor-
pore. Et à passionibus appetituum traheba-
tur ad vitia, cùm sanus factus est per Dei gra-
tiam ita fortis euadit, vt regat proprium cor-
pus, ac inferiores appetitus, seu affectus post
se trahat, vt simul cum ipso sequantur Chri-
stum.

Explicat hoc eleganter Diuus Ambrosius,
statuens discrimen inter eum qui tantum est
ascensor equi, & eum qui simul est agitator
& rector. Eques enim ascendit equum, non
vt sedeat tantum, sed vt regat; & idè agi-
tator dicitur, cùm disciplina & arte pro arbi-
trio suo equos agit, vel currentes incitat,
vel reflectit indomitos, vel reuocat fatigatos,
vel mansuetos pro sua voluntate conuertit.
In iustis ergo equus caro est, agitator verò vigor
mentis qui regit carnem, & motus eius velut
quosdam equos prudentiæ habenis coercet. Pec-
catores autem dicuntur tantum ascensores equo-
rum, quia proprium corpus regere negligunt,
sed ab ipso indomito furore in prærupta, &

Ioan. 5. v. 8.
Lu. 5. v. 24.

Lib. de Nabuche
Israëli-
ta c. 15.
Verbum
ordo est
immuta-
tus.

Periculosa raptantur: vnde de illis dicitur, *Dormi-
tauerunt qui ascenderunt equos*; corporis, scilicet,
voluptates nullo moderamine gubernantes. Pro-
pter quod bene etiam contra eos dicitur, *Equum
& ascensorem proiectit in mare. Et, Percussiam omnem
equum in stuporem, & ascensorem eius in amentiam*:
nam præ magnitudine plagarum stupebunt, &
quasi amentes fient. Contra hos facile præualeat
inimicus; nam coluber in via, & cerastes in semi-
ta mordet vngulam equi, vt cadat ascensor eius
retro: nam dum diabolus carnis affectiones exci-
tat, & quasi possidet, spiritus in peccatum per
consensum corruit; & quid mirum quod corruat,
si equum suum gubernare negligit?

At quando spiritus Dei gratia adiutus, nouit
propriam corpus regere, mordentem colubrum,
& cerastem conculcat, caput conterit, inuictus-
que in suo equo manet; & aptus ad pugnam
est contra quo suis hostes: de quo gloriatur spon-
sus, dicens, *Equitatu meo assimilavi te*; meo, in-
quam, quia mea gratia constitutus est equitatus
fortis; & quia me ducem sequitur, & mea bella
gerit, & ego vinco per illud. Quàm gloriosus autè
sit equitatus iste iustorum depingit D. Ioannes
in Apocalypsi, postquam vidit Verbum Dei su-
per equum album, sic dicens, *Et exercitus qui sunt
in celo, sequebantur eum in equis albis*. Quod sic
explicat D. Gregorius; Equus quippe est vincui-
que sanctæ animæ corpus suum, quod videlicet
nouit, & ab illicitis continentiaæ fræno restringe-
re, & rursus charitatis impulsu in exercitatione
boni operis relaxare. Equitis verò nomine ani-
ma sancti viri exprimitur, quæ iumentum corpo-
ris bene subditum regit; vnde & Ioannes Do-
minum contemplantus, ait, *Et exercitus qui sunt
in celo, sequebantur eum in equis albis*; quia Sancto-
rum corpora, & luce iustitiæ, & castimonix can-
dore claruerunt. Huiusmodi ergo equitatus San-
ctorum sequitur Christum Dominum in equo
albo sedentem, quia imitantur illum ita regendo
corpora propria, sicut ipse rexit corpus suum.

Quod per equum album intelligi testantur D.
Hieronymus, & D. Ambrosius, Rupertus, &
alii Patres.

*De assimilatione ad Christum in modo regendi cor-
pus, & bellandi contra hostes. §. 2.*

AD hanc autem imitationem exhortatur
nos sponfus in his verbis, maxime si sequa-
mur versionem Septuaginta quæ sic habet, *Equæ
meæ in curribus Pharaonis assimilavi te proxima mea*;
vbi per equam non incongruè cum Origene in-
telligemus carnem Christi Domini, aut animam
eius, aut humanitatem ex vtraque constantem,
quam in Apocalypsi vocauit equum, hic vocat
equam; quoniam aptius id erat ad commendandam
sponsæ pulchritudinem; speciositas enim
quæ à natura est in equis, maior est in equabus.
Fuit ergo caro Christi instar equæ, speciosæ ge-
nerosæ, ac plenè domitæ, respectu animæ; vtra-
que verò simul respectu Verbi diuini, quod as-
sumpsit eas in vnitatem personæ; & tanquam
sessor prudentissimus ac potentissimus regebat
equam humanitatis suæ, & tam caro quàm anima
plenissimè subiiciebantur ei, sinebantque; se liben-
ter regi ac duci quocumque ipsum Verbum vo-

In id Isa. 66
Annuncia-
tū gloriæ
meam.
In id Pl. 40.
Magnifica-
uit super me
supplantan-
tionem.
Idem alij in
Apoc. 6. v. 2

Ho. 2. Ex-
hort. 4. in
Cant.

lebat, etiam si ad asperrima & amarissima mor-
tis tormenta duceretur; iuxta illud quod testatur
per Isaiam, *Dominus Deus aperuit mihi aurem, ego
autem non contradico; retrosum non abij, corpus meum
dedi percutientibus, & genas meas vellentibus; sa-
ciem meam non auerti ab increpantibus, & conspuen-
tibus in me*.

Hinc Patres deducunt potissimè Christum
hominem fuisse inpeccabilem: cōtra hanc enim
carnem & humanitatem Christi insurrexerunt
omnes currus Pharaonis; id est, omnes inferni &
mundi potestates. Primò aggressus est diabolus
in deserto corpus famelicum, vt de gula tenta-
ret; deinde animam, vt inani gloria prosterneret,
& tandem vtrumque vt ambitione & avaritia suis
pedibus subiceret. Sed quia rector erat Ver-
bum Dei omnipotens, nec vngulam equi potuit
mordere, vel intus aliquam inordinatam concu-
piscenciam excitare, sed omnis apparatus belli-
cus foris fuit, quem facillimè dux noster dissipauit:
nam (vt inquit Diuus Epiphanius) Verbum
virtute sua frænabat inferiorem naturam ab om-
ni inutili carnali turba, & remittebat ad decentes
ipsius deitatem corporales necessitates. Acrius
tamen bellum indixerunt ei potestates tene-
brarum, Scribæ, & Pharisei, ac principes sa-
cerdotum, seuissimè eum insectantes, donec
corpus cruci affigerent; quibus tamen non resti-
tit, quia voluntas Dei, cui se libentissimè sub-
mittebat, hoc ipsum ordinabat, vt in mari rubro
sanguinis eius per vulnera corporis effusi, sub-
mergerentur omnes currus Pharaonis, & omnia
peccata suffocarentur; quo peracto, resurrexit
gloriosus, & formosus; & tunc (vt testatur Di-
uus Hieronymus) ascendisse dicitur super equum
album, quia corpus reasumpsit candidum, pul-
cherrimum, & gloriæ dotibus exornatum.

Cum igitur nostra felicitas & pulchritudo sita
sit in Christi, qui speciosus est præ filiis homi-
num, imitatione, ait sponfus, *Equitatu meo, aut
equæ meæ assimilavi te amica & proxima mea*: id est,
quia te constitui amicam meam, & volo vt sis
mihi proxima, semperque mihi adhaereas, decre-
ui te assimilare corpori meo, & animæ, ac hu-
manitati meæ, qua currus Pharaonis subuersti,
ideoque stude, & totis viribus satage hanc assi-
milationem obtinere: inspice quomodo ego
Verbum omnipotens rexi corpus meum, ani-
mam, & humanitatem meam, quomodo illa
plenissimè se meo regimini subdiderunt: quo-
modo in illis pugnaui contra hostes meos, &
prostravi eos, & tu fac similiter; & tunc verè
pulcherrima eris inter mulieres, felix & beata, ac
hostibus formidabilis: tunc, si ad sensum mysti-
cum respicias, impletur quod ex Apocalypsi re-
tulimus; nam qui sedebat super equum album,
cui nomen erat, Verbum Dei, vestitus erat ves-
te aspersa sanguine, ad denotandam corporis
sui passionem & mortem, quem equitatus iusto-
rum, qui in cælo Ecclesiæ cælestem vitam co-
lunt, sequitur similiter in equis albis, & à pecca-
to mundis & lotis per sacramenta suscepta: Se-
quuntur autem illum tanquam milites impera-
torem, & tanquam equitatu ducem; vt eo mo-
do pugnent quo ipse pugnavit, per ipsumque
de hostibus triumphant.

Isa. 50. v. 5.

Vide Suarez
to. 1. in 3. p.
disp. 33. sc.
tione 2.

Mat. 4. v. 2.

In An-
chorato
prope 8.
nem.

Vbi supra.

Apoc. 19. v. 6.

Cur inchoandum sit à regimine corporis, ut subdatur spiritui. §. 3.

HINC fit hanc assimilationem de qua spon- sus loquitur, in duobus præcipuè sitam esse, quæ animam perfectum Christi equitatum constituunt. Primum, à quo inchoandum est, ut spiritus tanquam strenuus eques, sciat regere, & domare corpus suum, ut fideliter tãquam equus domitus feruiat illi, ad similitudinem corporis Christi, quod omnino subditum erat animæ, ac Verbo diuino. Sed quoniam in nostris corporibus & appetitibus inferioribus magna est rebellio sensuum, & affectionum, quæ frænum rationis respuunt, oportet equum domare ieiuniis, ciliciis, & disciplina; & insuper viriliter contra has internas concupiscentias pugnare, donec subiiciamus eas, alioqui præualere non poterimus contra diabolum, & ministros eius, nec eorum tentationes, persecutiones, & tribulationes euincere, sed in illis miserè corruemus.

1. Primò quidem; nam quis nisi fatuus, aut temerarius, insidens equo indomito, & efræni, audebit ad bellum contra hostes procedere? Stulte, doma prius equum tuum, iniice frænum, & fac ut tibi plenè ad nutum obediat, & tunc aggredieris hostes tuos, alioqui corrues cum illis: nam ipse equus præcipitabit te, & concupiscentiæ carnis tuæ facient te in gaudium inimicis tuis.

2. Deinde, qui intestinum & domesticum patitur bellum, nequit sine periculo ad externos hostes debellandos egredi, interim enim à domesticis deustabitur: & frustra se accingit contra externos, qui internos nondum subegit, quinimo ab illis sæpius opprimitur, & ab utrifque facilius desolabitur; iuxta id quod dicit

Eccl. 18. v. 30. Oseas 7. v. 1. Ingressus est sur spolians, & latrunculus foris. Fures intus spoliantes sunt internæ passionis, & cupiditates, maximè quæ carni sunt magis natiuæ, ut gula, libido, & huiusmodi prauæ concupiscentiæ: latrunculi verò foris deprædantes sunt dæmones & persecutores, & vitia ea quæ vires sumunt, non tam à concupiscentiis, quàm ab externis occasionibus. Prius ergo oportet domesticos fures expellere, quàm externos latrunculos aggredi. Prius cupiditates carnis in fræna, & magnam obtinuisti victoriam, quæ ad omnes alias tibi facilem parabit viam; nam ex interiorum victoria magna oritur lætitia, ingensque fiducia præualendi contra reli-

qua. Vnde optimè Diuus Cyprianus hoc explicans, sic ait: Voluptatem vicisse, voluptas est maxima, nec vlla maior victoria quàm quæ de cupiditatibus refertur. Qui hostem vicit, fortior fuit illo; qui libidinem repressit, seipso fortior fuit; qui inimicum prostravit, externum hostem percussit; qui cupiditatem depressit, hostem domesticum superavit; qui cupiditates vicit, de peccato triumphat, malum generis humani sub pedibus iacere ostendit, pacem sibi perpetuam dedit, & libertatem sibi, quod est etiam ingenuis difficillimum, reddit. Hæc Diuus Cyprianus egregiè ostendens potiorum partem victoriæ in vincendis internis cupiditatibus consistere, quibus debellatis facile est alios hostes prosternere, qui à nostris concupiscentiis vires desumunt.

A Præterea qui aded mollis & segnis est, ut propriam carnem, & motus eius, quos sensus percipit, & experitur, non expugnat, quomodo luctari poterit contra aëreas potestates, & principes tenebrarum, qui subtilioribus, & occultioribus vitiis nos oppugnant? & qui à proprio appetitu nullo alio impellente deicitur, quomodo præualebit contra vehementes impetus dæmonum, & hominum persecutorum, qui incredibili rabie & furore illum præcipitare conantur? Si enim, ait Ieremias, cum pedibus curvens laborasti, quomodo contendere poteris cum equis? Si carnem, & passiones domesticas non superas, quomodo superabis currus & equites Pharaonis; ut possis dicere cum Apostolis, etiam & dæmonia subiiciuntur nobis? Attende ordinem belli, quod passam se sponsa commemorauit; prius enim dixit decoloratam fuisse à sole, scilicet ab æstu carnalium cupiditatum, quæ corpus adurunt; deinde filios matris eius pugnassee contra ipsam, quia plurimi persecutores à dæmonibus agitati oppugnantur illam: ut autem sciret ordinem pugnandi, & debellandi eos, ait illi sponsus, Equitatum meo in curribus Pharaonis assimilauit te. Ac si diceret; Ecce constitui te tãquam equitatum meum, ut spiritus tuus habens virtutù proprium corpus regat, per quod ad alia grauiora bella gerenda validior fiat. Si enim spiritus, appetitus & caro concordēs sint, erunt velut equitatus inexpugnabilis; nam Funiculus triplex difficile rumpitur. Triplex autem funiculus hominis est, quem Paulus refert, dicens, Integer spiritus vestro, anima, & corpus sine querelam aduentu Domini nostri Iesu Christi seruetur. Animam vocat partem concupiscentibilem, seu irascibilem, quæ cum spiritui ac menti, simul cum corpore concordat, difficile ab hostibus rumpitur, & ipsi facilius rumpuntur, & dissipantur ab illo.

Li. de Isaac & anima c. 8. De hoc infra lib. 9. Exhor. 7. in id. Anima mea conturbauit me propter quadrigas Amnadaab. Libet verba D. Ambrosij referre, qui non nihil immutata similitudine adducta hoc eleganter explicat sub metaphora currus, & quadrigæ cuius iam fecimus mentionem. Rector (inquit) noster Christus est, anima vero currus, qui bonum rectorem sustinet. Si currus est anima, habet equos vel bonos, vel malos. Boni equi virtutes sunt animæ; mali equi passiones sunt corporis. Bonus ergo rector malos equos restringit, bonos incitat. Boni equi sunt quatuor; prudentia, temperantia, fortitudo, iustitia: mali equi, iracundia, concupiscentia, timor, iniquitas. Interdum ipsi equi inter se dissident, & aut iracundia protendit, aut timor, & se inuicem impediunt, & cursum retardant. At vero boni equi volant, & à terrenis ad superiora se subrigunt, animamque eleuant, maxime si iugum habeant suauē, & onus leue. Ipse rector est qui nouit proprios equos gubernare, ut æqualis omnium cursus sit. Si velocior est prudentia, tardior iustitia, admonet flagello proprio segnior; si temperantia mansuetior, fortitudo durior, nouit copulare discordes, ne forte cursum suum dissipent. Itaque licet intelligibili spectaculo videre vnquamque animam cum summo certamine ad cælum rapi, festinantes equos, qui priores perueniant ad brauium Christi: quo prius imponatur palma ceruicibus. Isti sunt equi subiecti fidei iugo, astricti vinculo charitatis, iustitiæ frenis, retinaculis sobrietatis. Hæc D. Ambrosius, pulchrè satis explicans quemadmodum Deus munus gerat præcipui aurigæ, regens currum animæ, & equos eius; & quomodo etiã anima cum Deo cooperans regere etiam debeat eisdem equos, bonos & malos; proprias scilicet virtutes & prauas propensiones.

C Spiritum subiiciendum esse Deo, sicut equum rectori. §. 4.

LICET egregia valdè sit prima assimilatio, ut iustus sit perfectus eques, sciens probè regere equum corporis sui, tamen necessaria est secunda multo sublimior, in qua totus homo tam secundum corpus, quàm secundum animam & spiritum, est quasi equus ipsius Dei, Deus verò sefflor ac rector illius; de quo Verbum diuinum dicat, Equæ meæ assimilauit te proxima mea; quia quomodo ego regebam meam humanitatem, & ipsa instar equæ pulcherrimæ, ingenuæ, ac bene domitæ in omnibus obtemperabat mihi; ita ipsam regere cupio, teque instar similis equæ mihi plenè obedire, & subiici; & quæ sublimior hac assimilatio potuit excogitari? O ter quaterque beata anima, quæ ita se Deo submittit, ut quocumque velit, vertat illam. Hæc secunda assimilatio est præ omnibus curanda, quia radix est prioris, quæque sine illa obtineri nequiuit. Sicut enim in felici statu innocentia, quamdiu spiritus obediens esset Deo, corpus etiam & appetitus obedirent ad nutum spiritui, omnisque rebellio nis, miseria, & mortis essent expertes: at cum spiritus restitit Deo, mox caro cæpit concupiscere contra spiritum, & passiones insurrexerunt contra rationem, corpusque factum est omnis miseria, & mortis reum; ita & modò non

Lib. de bono pudicitia.

Iob 39. v. 19.

Lib. 31. Mo. cap. 17.

Pro. 16. v. 7.

Li. de Isaac & anima c. 8. De hoc infra lib. 9. Exhor. 7. in id. Anima mea conturbauit me propter quadrigas Amnadaab.

Hom. 15. in Iosue.

Iosue 11. v. 6.

Psa. 32. v. 17.

poterit spiritus suum corpus & appetitum domare, & infrenare, nisi ipse prius Deo plene subiiciatur: si autem humiliter, & prompte se Deo in omnibus & per omnia subiiciat, ipse Deus geret munus omnipotentis rectoris, & aurigæ, eumque iuuabit, ut possit sibi internos hostes subiicere, sicut scriptum est: Cum placuerit Domino via hominis, inimicos quoque eius conuertet ad pacem. Infundet enim Deus animæ sibi dilectæ virtutes morales valde perfectas, quibus infræntentur appetitus, & motus eorum inordinati coercentur.

Libet verba D. Ambrosij referre, qui non nihil immutata similitudine adducta hoc eleganter explicat sub metaphora currus, & quadrigæ cuius iam fecimus mentionem. Rector (inquit) noster Christus est, anima vero currus, qui bonum rectorem sustinet. Si currus est anima, habet equos vel bonos, vel malos. Boni equi virtutes sunt animæ; mali equi passiones sunt corporis. Bonus ergo rector malos equos restringit, bonos incitat. Boni equi sunt quatuor; prudentia, temperantia, fortitudo, iustitia: mali equi, iracundia, concupiscentia, timor, iniquitas. Interdum ipsi equi inter se dissident, & aut iracundia protendit, aut timor, & se inuicem impediunt, & cursum retardant. At vero boni equi volant, & à terrenis ad superiora se subrigunt, animamque eleuant, maxime si iugum habeant suauē, & onus leue. Ipse rector est qui nouit proprios equos gubernare, ut æqualis omnium cursus sit. Si velocior est prudentia, tardior iustitia, admonet flagello proprio segnior; si temperantia mansuetior, fortitudo durior, nouit copulare discordes, ne forte cursum suum dissipent. Itaque licet intelligibili spectaculo videre vnquamque animam cum summo certamine ad cælum rapi, festinantes equos, qui priores perueniant ad brauium Christi: quo prius imponatur palma ceruicibus. Isti sunt equi subiecti fidei iugo, astricti vinculo charitatis, iustitiæ frenis, retinaculis sobrietatis. Hæc D. Ambrosius, pulchrè satis explicans quemadmodum Deus munus gerat præcipui aurigæ, regens currum animæ, & equos eius; & quomodo etiã anima cum Deo cooperans regere etiam debeat eisdem equos, bonos & malos; proprias scilicet virtutes & prauas propensiones.

Hoc tamen addere velim de malis equis, quod pereleganter obseruat Origenes circa id quod Dominus præcepit Iosue, cum plurimi reges contra Israël insurrexerunt, dicens: Equos eorum subneruabis, & currus igne combures. Quod si (inquit Origenes) passiones corporis, id est libidinem, lasciuiam, vel superbiam, ac lenitatem, quibus infelix anima velut equitans vectatur, & fertur ad præcipitia, equos nunc dici, & currus intelligamus, & ipsos esse qui ex præcepto Dei subneruari iubentur, non erit rationi nostræ contraria intelligentia. Subneruatur quippe equus, quando ieiunius, & vigiliis & omni abstinentiæ afflictione corpus humiliatur. Ideoque falsus equus dicitur ad salutem, si motus corporis nostri ferri permittamus infrænes, nec abstinentiæ iugo lasciuia carnis, & superba colla subdamus. Sed & currus debemus incendere illo igne, quem Dominus misit in terram, id est omnem à nobis arrogantiam, & elationis spiritum

A refecare, ut ultra non in equis, neque in armis, sed in nomine Dei nostri inuocemus, cui sit honor & gloria in secula seculorum. Amen.

EXHORTATIO XX.

De fortitudine ad pugnandum contra vitia, de obedientia anime ad Deum, & vnioune fraterna cum proximis, quæ inuictum Dei equitatum constituunt, ad similitudinem equitatus angelicæ.

Equitatum meo in curribus Pharaonis, &c.

V M tria constituent inuictum exercitum, & equitatum: nimirum ingens fortitudo, & robor singulorum militum, maxime equitum; exacta obedientia omnium ad suum imperatorem iuxta leges militiæ ab ipso præscriptas: & tandem mutua eorum vniou & concordia, ut vnanimis vno impetu irruant in hostes; cuncta hæc præcellentissime reperiuntur in Ecclesia Catholica, & animabus iustis, quæ eius sunt electæ partes, de quibus sigillatim agendum est. Conatur quidem Dominus timidam sponfam consolari. Erat enim pusillo animo, quia vidit se tentationibus decoloratam, oppugnatam à fratribus, & insuper pauebat valde vagari post greges falsorum sodalium sponsi, qui tamen exire eam iubet post vestigia gregum. Ut ergo omnem metum, ac pauorem ab ea pelleret, & ingenti armaret fortitudine, ac fiducia, ait illi: Equitatum meo in curribus Pharaonis assimilauit te amica mea. Ac si diceret; Non est cur paucas, aut cadas animo; similem enim te constitui equitatum meo potentissimo, quo omnes Pharaonis currus debellauit, & penitus destruxi: ego magnam tibi præbebo fortitudinem ad pugnandum deinceps cõtra hostes tuos, in meque magnam habeto fiduciam, quod debellabis eos.

De fortitudine heroica ad pugnandum contra vitia. §. 1.

V T I T V R autem Dominus similitudine equitatus, eo quod equus symbolum est bellicæ fortitudinis, sicut colligitur ex eo quod Dominus dixit Iob; Numquid præbebis equo fortitudinem, aut circumdabis collo eius hinnium? Numquid suscitabis eum quasi locustas? gloria narium eius terroret. Terram vngula fodit, exultat audacter, in cursam pergit armatis, contemnit pauorem, nec cedit gladio. Super ipsum sonabit pharetra, vibrabit hasta, & clypeus. Fremens, & feruens sorbet terram: ubi audierit buccinam, dicit: Vab: procul odoratur bellum, exhortationem ducum & volularum exercitus. Quibus verbis ita declarauit Dominus fortitudinem à natura insitam equo, ut simul significauerit inuictam fortitudinem per gratiam insulam iusto, qui equus Dei dicitur. Vni cuique enim animæ (ait D. Gregorius) cui Deus misit

ricorditer praesidet, ante omnia fidei fortitudinem praebet, de qua D. Petrus ait: Adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circumquers quem devoret, cui resistite fortes in fide. Id est per fortitudinem qua innitatur fidei. Haec autem licet potissimum insit animo, tamen sicut equus suam ostendit naturam fortitudinem externis signis, videlicet hinnitu, & igneo fumo, quem per nares spirat, quasi incutiens terrorem: sic etiam iustus cum oportet, suam manifestat animi fortitudinem, & inuictum robur externis signis & factis, spirans flammam ardentis zeli contra virtutum hostes.

1. Ille igitur qui pertinet ad equitatum Dei fortis ostenditur in iis tribus potissime. Primo quidem in velocitate currendi per viam mandatorum Dei, & consiliorum eius, per magnos saltus quasi locusta volans per domos & foueas transcurrentis & transiliens, id est per cuncta aspera transiens, & omnia offendicula praeteruolans, ne offendat vel cadat in aliquod peccatum, & hoc est quod dicitur, Numquid excitabis eum quasi locustas? Nam Deus ipse est qui sua forti inspiratione iustum excitat, & facit ita currere, & saltare, & quasi volare, ut in dies proficiat, & scandalum ex periculis occurrentibus non patitur. Deinde ostendit robur suum in bello contra inimicos domesticos, scilicet carnem & appetitus inferiores, eorumque prauas propensiones, pugnando viriliter contra carnem, non ad occidendum, sed ad domandum eam ieiuniis, disciplinis, & ciliiciis, & hoc est terram vngula fodere. Contra vitia vero, & concupiscentias eius pugnandum est vsque ad interuentionem magno spiritus feruore, & hoc est feruentem & trementem sorbere terram, id est ardentem zelo, sanctoque furore quidquid terrenum, & vitiosum est mortificare, & penitus consumere. Nam qui sunt Christi carnem suam crucifixerunt cum vitiis, & concupiscentiis.

Ad Gal. 5. v. 14.

3. Tandem fortitudinem suam exerit contra hostes externos, siue inuisibiles, siue visibiles, qui quouis modo virtutem oppugnant, siue verbis, & argumentis fallacibus, siue minis, & terroribus, siue vulneribus, & tormentis, fortis autem in Domino, omnia haec qua pauorem incutiunt, contemnit, nec cedit gladio, vel cuius tormento, nec pericula mortis pertimescit, sed potius cum oportet, alacri audacia in occursum pergit armatis, sicut perrexit Christus Dominus in occursum militibus, qui veniebant comprehendere illum. Imo & cum audierit buccinam, dicit vobis: quia gaudet in persecutionibus, & tribulationibus pro Christo & omne gaudium existimat in variis incidisse tribulationes.

ad Rom. 5. v. 3. Iac. 1. v. 2.

Nec tamen haec fortitudo est temeraria, sed prudens & sagax, nam procul odoratur bellum, & praesagit tentationes, prius quam veniant, ut se praemuniat. Nam iacula praevisa minus feriunt, & ante languorem praeparat medicinam. Nec suo se sensu ducit, sed libenter auscultat exhortationes ducum, & monita praelatorum, ut per eorum consilia vigor animi accrescat, confortetur cor ad pugnandum, vires resumatur. Talis igitur est iustus, qui Dei equus nominatur, de quo per Zachariam Prophetam dicitur, Posuit eos quasi equum gloriae suae in bello, id est quasi equum gloriosum, phaleratum, & ornatum sicut pulchre ornari solet ad bellum. Et quae sunt ista pretio-

Zac. 10. v. 3.

sa phalerae, nisi virtutes, quae fortitudinem committantur, & animam coram Deo pulchram reddunt, & hostibus formidabilem: cuiusmodi sunt temperantia, humilitas, continentia, & reliquae, quae terrena bona despiciunt. Vnde statim subdit Propheta: Es erunt quasi fortes conculcantes lutum viarum, in praesidio bellabunt, quia Dominus cum eis, & confundentur ascensores equorum. Et quid est lutum viarum, nisi carnis illecebrae, vanitates mundi, fallaces diuitiae, & quidquid vitiorum est fomes, & materia? Haec omnia conculcant fortes in Christo, & ideo superant, & prosternunt ascensores equorum & potentes seculi, quia Dominus est cum sanctis suis.

Declarat quae diximus D. Ambrosius fortitudinis laudes decantans in verbis. Reuera iure ea fortitudo vocatur, quando vnusquisque se ipsum vincit, iram continet, nullis illecebris emollitur, atque inflectitur, non aduersis perturbatur, non extollitur secundis, & quasi venio quodam, variarum rerum circumfertur mutatione. Quid autem excelsius, & magnificentius, quam exercere mentem, assilgere carnem & in seruitutem redigere, ut obediat imperio, consiliis obtemperet, ut in aduendis laboribus impigre exequatur propositum animi ac voluntatem? Et iterum. Non est igitur mediocris animi fortitudo quae sola defendat ornamenta virtutum omnium, & iudicia custodiat, & quae inexpiabili praesidio aduersus omnia vitia decernat: inuicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduersus voluptates, dura aduersus illecebras, quibus aurem deferre nesciat, nec (ut dicitur) aue dicat: pecuniam negligat, auaritiam fugiat, tanquam labem quandam quae virtutem effaeminer. Haec Diuus Ambrosius egregie depingens equum phaleratum gloriae Dei, virum fortem, cui Deus insidet, cuius fortitudinem inuictam in duobus generibus expectandam esse dicit. Primo vt externa corporis pro minimis habeat, & quasi superflua, magis despicienda quam expectanda ducat. Secundo vt ea quae summa sunt, omnesque res, in quibus honestas cernitur, praecleara animi intentione vsque ad effectum perfectatur.

Lib. 1. offic. c. 35.

In cap. 35.

His concinit D. Gregorius dicens. Iustorum fortitudinem esse propriis voluntatibus contrariare, dilectionem vitae praesentis extinguere, huius mundi aspera pro aeternis praemiis amare, prosperitatis blandimenta contemnere, aduersitatis motum in corde superare: quid enim (inquit) fortius quam omnes animi sui motus rationi subigere, omnia carnis desideria spiritus virtute frangere, proprias voluntates abicere, contemptis visibilibus, ea quae non videntur amare? Inde & Salomon ait; Melior est patiens viro forti, & qui dominetur animo suo expugnatore vrbium. Vnde etiam illud Poetae: Fortior est qui se, quam qui fortissima vincit oppida; nec virtus altius ire potest.

Lib. 7. Mor. c. 8. In 2. Psa. Penitentialem.

Pro. 16. v. 32.

De fiducia in Deo, cui nititur fortitudo. §. 1.

Ad hanc igitur heroicam fortitudinem exhortans Deus animam, ait illi: Equitatus meo in curribus Pharaonis assimilauit te, ut omnes Pharaonis currus demergas: ita vt nec vnus su-

Exod. 14. v. 28.

perit ex eis; quia vere fortis, nec vnum diffimulat vitium, sed omnia penitus eliminat, ne dum vni parcat, omnia rursus reuiuiscant. Sed cur sponus non dixit in hoc tropo; equis meis assimilauit te, sed equitatus meo, siquidem alibi Scriptura, vt vidimus, hos iustos equos Dei vocauit? Facilis erit solutio si sequamur versionem lxx. quae sic habet: Equa mea in curribus, &c. Vbi D. Ambrosius ait more Hebraeorum singulare poni pro plurali, & equam pro equibus; Sed Vulgatam sequendo assignandum est discrimen inter equos corporeos, & spirituales. In illis enim ex instinctu propriae naturae proueniunt omnes illi motus fortitudinis, audaciae, & terroris, quibus strenuus sellor vitur in bello, vt pugnet, & vincat. At in istis vniuersa fortitudo, robur, audacia & fiducia est ex Dei gratia, & ex impulsu Spiritus sancti, qui velut sellor insidet illis, & regit eos, ac vires industriamque tribuit ad pugnandum. Ideoque assimilatio non fit equo tantum, sed equitatus, qui equum, & equitem sellorem comprehendit: vt probe noscat ipsa, vnde eius fortitudo, & fiducia oriatur, & ita animosior fiat non in se, sed in Deo suo, qui in ea pugnat, & vincit. Sic enim Israeliticum equitatum inermem, & timidum confortabat Moyses: Nolite timere: stete, & videte magnalia Dei, quae facturus est hodie. Dominus pugnat pro vobis, & vos ratabitis. Quod vel ipsi Aegyptij inuiti confessi sunt, cum dixerunt: Fugiamus Israel, quia Dominus pugnat pro eis contra nos. Si igitur equitatus es Dei, & Deus in te, & pro te pugnat, quid timidus es, & anceps de victoria? confide in Domino, spera in eo, & mutabis fortitudinem humanam in diuinam. Nunquid equus, est natura ferrox, & audax pugnat & vincet, nisi sit fortissimus equus, qui regat illum? At quis fortis sicut Deus noster? quis similis tui in fortibus Domine, magnificus in sanctitate, terribilis atque laudabilis, faciens mirabilia? Confidite (ait Christus Discipulis suis) ego vicimundum, nec mihi soli vici, sed vobis, & per vos vincam illum. Vnde D. Ioannes in Apocalypsi vidit illum sedentem super equum album, qui Apostolos, & candidos iustos representabat, vt multi testantur patres, Et exiit (inquit) vincens vt vinceret, quoniam a principio in illis vici, cum animas a diaboli potestate eruit, sed victoriam profequitur, cum gloriosos in singulis de inimicis triumphos reportat. Non ergo fidas tuae virtuti, quantumuis maxima tibi appareat: nam vt inquit Psalmista, Fallax equus ad salutem, in multitudine virtutis suae, non saluabitur. Vnde ergo salus? Ecce oculi Domini super timentes eum, & in eis qui sperant super misericordiam eius. Ideoque hoc interest inter humiles, & superbos, Quod hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine Dei nostri inuocabimus, quia ab ipso salus est & victoria. Caterum non propria abicienda est industria, sed simul coniungenda cum fiducia in diuina misericordia, cuius est victoria. Siquidem Salomon ait: Equus paratur ad diem belli, Dominus autem salutem tribuit. Quia, vt notat D. Gregorius, animus contra tentationem sese praeparat, sed nisi desuper adiuuetur, salubriter non decertat.

Exod. 14. v. 13. & 25.

Isa. 40. v. 31.

Exod. 15. v. 11. Io. 16. v. 31.

Apoc. 6. v. 2.

Psa. 31. v. 17.

Psa. 19. v. 8.

Pro. 21. v. 31. Lib. 3. Mor. c. 18.

De obedientia & omnimoda subiectione ad imperium Dei. §. 3.

Seu si scire desideras quae sit haec praeparatio sequi ad bellum, & quae tua cum Deo propugnante cooperatio, haec ipsa similitudo indicabit tibi, in qua sponus dilectae suae summam obedientiam, & subiectionem commendat. Nam cum dixisset illi, Egredere & abi post vestigia gregum, confestim egressa est, & iniunctum sibi munus obire coepit, sequendo Dei greges, paciscendo & regendo sensus suos iuxta tabernacula, & consilia pastorum. Cum autem huiusmodi ei placuisset obedientia laudans illam ait: Equitatus meo assimilauit te. Id est, vere similis es amica mea multitudini equorum pretiosissimorum, quales sunt sancti & electi mei, quibus ego insideo, qui me ipsum libenter sellorem suscipiunt, qui fratrum meum hilariter patiuntur, vt quocumque voluero vertam eos, & agam habenis praepceptorum meorum. Sunt (inquit Origenes) equi Domini, quos ascendit, & equitatus eius, anima illa quae fratrum disciplinae eius accipiunt, & iugum portant suauitatis eius, & qui spiritu Dei aguntur, & in hoc est eis salus. Beatae sunt ergo animae illae, quae dorsum suum curuauerunt, vt suscipiant sellorem verbum Dei super se & fraterna eius patiantur, vt quocumque ipse voluerit, flectat eas, & agat habenis praepceptorum suorum, quae iam non propria voluntate incedunt, sed ad omnia ducuntur, & reducuntur voluntate selloris.

Hom. 4. in Cant.

Pro. 4. v. 10.

Num. 9. v. 18. & 23.

Sap. 11. v. 7.

Deut. 11. v. 22.

Apud Cassianum col. lat. 5. c. 16. ex Deut. 7.

Sellor autem est increata sapientia, quae dicit: Ducam te per semitas aequitatis, quas cum ingressus fueris, non ardebuntur gressus tui, & currens non habebis offendiculum. Qui enim ductorem Deum sequitur, non errabit, non offendet, non ardebit, sed dilatabitur cor eius: & securus incedit; sicut equitatus Israeliticus in deserto, de quo dicitur: quod ad imperium Domini proficiscerentur, & ad imperium illius figebant tabernacula. Erigebant tentoria, & deponabant ea, obedientibus cunctis signo imperij Dei: nec solum obediebant Domino, sed Moyse seruo eius, qui singulis tribubus assignabat loca figendi tentoria, & modum, & ordinem proficiscendi, iuxta id quod ait Sapiens: Direxit opera eorum in manibus prophetae sancti. Quia perfecta obedientia non solum Deo, sed etiam eius ministris subditur.

Hinc igitur prouenit inuicta fortitudo, & robur equitatus Domini, quod anima instar ingenii, & domiti equi plene se Deo subiicit, & eius imperio in omnibus paret: tunc enim ipse Deus in illa, & per illam pugnat, & expugnat cunctos hostes eius. Sicut Moyses eidem populo testatus est dicens: Si custodieritis mandata, quae ego praecipio vobis, & feceritis ea, vt diligatis Dominum Deum vestrum, & ambuletis in omniuis viis eius, adhaerentes ei, disperdet Dominus omnes gentes istas ante faciem vestram, & possidebitis eas, quae maiores, & fortiores vobis sunt. Per has autem septem gentes populi Dei inimicas communiter intelliguntur tres omnia genera vitiorum, ac passionum animae, quae fortiores sunt ipsa suis viribus relicta, sed si Deo obediat, Deus in ea deuincet illas. Nam cum vir obediens vincat seipsum, pre-

priamque voluntatem, ac iudicium, vt illa Deo submittat, quæ omnium est maxima victoria, ideo Deus per illum facile reliquos prosternit inimicos eius. Et propter vtrumque triumphum, ait Salomon, Quod vir obediens loquatur virtuosus, inobediens autem perdet illas, & non loquetur nisi ruinas; quia Deus non pugnat cum illo, sed contra illum. Sicut illi Israelitæ inobedientes, quos refert liber Machabæorum deuictos sub hostibus, quia non audierunt vocem ducis sui existimantes se fortiter facturos. Falleris, falleris, si putas te fortiter facturum, nisi Deo & ministris eius sis obediens: quia obedientia generat fiduciam, hæc autem fortitudinem; & tunc eris fortissimus equitatus Dei, quando plene fueris subditus illi, ad illius te aptans voluntatem.

De vnione fraterna plurium sub vno duce Deo. §. 4.

HABET autem vterius hoc singulare virtus obedientie, quod vnionem & ordinem inter multos qui eiusdem parent imperio, conseruat, & perficit. Vnde fortitudo ipsa amplius crescit, & ad pugnam & vincendum fit potentior. Terribilis enim est castrorum acies ordinata: ordinatio vero in eo est sita, quod vnusquisque militum locum sibi ex obedientia præscriptum seruet, & potius vitam perdat, quam illum deserat. Cum ergo omnes fideles Deo vnuntur per obedientiam charitatis, & inter se etiam vniti sunt charitate fraterna, vt habeant cor vnum, & animam vnam, sicut D. Lucas testatur de primitiuis Christianis, tunc fiunt perfectus, & inuincibilis Christi Domini equitatus; de quo ipse gloriatur hic, cum ait, Equitatus meo assimilati te. Non ait equitatibus, sed equitatu, vt denotet vnionem animorum inter electos: nam licet sint plurimi equitatus, omnes tamen sunt velut vnus cum seruiant Deo humero vno, & vno corde eundem sessorem portent, eidemque prompte obediunt. Vnde eadem phrasi Zacharias Propheeta in loco superius citato, ait. Posuit eos quasi equum gloriæ tuæ in bello. Non ait quasi equos, sed quasi equum, quia licet plurimi sint, omnes tamen propter summam charitatis vnionem, & obedientiam eidem Deo regenti ipsos vnus sunt, & ea facilitate reguntur plures ac vnus, quia omniū est vnus cor, & ideo vocat eos Deus, Equi gloriæ suæ; Quia in hac vnione maxime glorificatur; maxima enim gloriâ ducis ac imperatoris, est copiosissimum habere equitum exercitum ita morigeratum, & concordem, atque in omnibus sibi subditum, ac si vnus omnes essent. Quod Ezechiel expressissè videtur cum prius retulisset se vidisse quatuor animalia, quatuor facies diuersas habentia, nempe vituli, leonis, hominis, & aquilæ, & tamen postea vocat omnia vnum animal, Eleuata sunt (inquit) Cherubim: ipsum est animal quod videram iuxta fluiuium Chobar. Quia per vnionem charitatis, quæ diuersa inter se, & dissimilia coniungit, & adunat, omnia eodem impetu eiusdem spiritus eundem Dei currum ducebant, & erant velut vnus equus gloriæ Dei. Et hoc etiam denotat nomen illud, in curribus Pharaonis, id est dissipantis: nam currus diaboli omnes sunt dissipati, nec inter se veram habent vnionem.

Pro. 11. v. 28
Mat. 5. v. 91.
Aq. 4. v. 32.
Soph. 3. v. 9
Zac. 10. v. 3.
Ezec. 1. v. 5.
& c. 10. v. 15
& 20.
Dan. 7. v. 9.
Pl. 67. v. 18.
Pl. 17. v. 11.
Ps. 102. v. 20
Pl. 103. v. 4.
Hom. 3. in Cant.
Serm. 39. in Cant.
Reg. 4. v. 17.
Dan. 7. v. 9.
Pl. 67. v. 18.
Pl. 17. v. 11.
Ps. 102. v. 20
Pl. 103. v. 4.
Hom. 3. in Cant.

nem. Imo inter superbos semper sunt iurgia; & dum omnes quærunt quæ sua sunt, sibi inuicem discordare coguntur: appetunt enim bona, quæ ab illis simul possideri nequeunt. Et Pharaon eorum imperator suorum militum discordia lætatur, quia eorum interitum æternum quærît, & rupto charitatis vinculo facile obtinet. Sed adhuc vterius hæc vnio equitatus Dei maximè confert ad inuictam fortitudinem, quia multitudo militantium sub eodem duce, mutuo se verbis, & exemplis ad pugnam excitant, in periculis iuuant, & vt inquit Ecclesiastes, habent emolumentum societatis suæ, quia si vnus ceciderit, ab altero fulcietur; & si quisquam præualuerit contra vnum, duo resistunt ei, Et funiculus triplex difficile rumpitur, quia plures inter se vniti difficilior superantur. Vnde adagium est: vnus vir nullus vir: & solitaria manus inualida pugna est. Aristoteles etiam dixit, solitarius, aut Deus, aut bestia: id est vel diuinis vel bestialibus moribus præditus: nam ea est hominis conditio, vt societatem aliorum amet, eaque proficiat: securiusque pugnamus in hac mundi militia, quando fortium commilitonum adsunt præsidia; propter quod merito sponfus ait: Equitatus meo assimilati te, in quo multi sunt commilitones equestres, qui viriliter se ad pugnam excitant, & iuuant. Eleganter hoc explicat D. Leo Papa his verbis: Ecclesiasticus miles etiam si specialibus præliis possit fortiter facere, tutius tamen & felicius dimicabit, si contra hostem palam in acie steterit; vbi non suis tantum viribus certamen ineat, sed sub inuicti regis imperio fraternis consociatus agminibus bellum vniuersale conficiat. Minori enim discrimine multi configunt cum hoste, quam singuli: nec facile patet vulneri locus, quem opposito scuto fidei, non sua tantum, sed etiam aliorum fortitudo defendit: vt vbi vna est omnium causa sit vna victoria. Hæc D. Leo optime perpendens causam, cur multi simul felicius pugnent, quia omnium fortitudines coeunt, vt singulos tueantur, & communi hosti resistant. Vnde sicut funiculus ex tribus filiis contextus, difficile rumpitur, cum tamen singula per se facile rumpentur: & fasciculus iaculorum simul frangi non potest, singillatim verò facile; ita qui inter se diffidit, facile expugnantur, qui concordantes sunt difficile superantur: nam (vt dixit Salomon, Frater qui adiunxit à fratre, quasi cinctus firma. Inexpugnabilis enim est à diabolo congregatio multorum, qui charitate vniti mutuum sibi præstant auxilium. Quid enim, inquit Diuus Bernardus, periculosus est, quam solum luctari contra antiqui hostis versutias, à quo videatur, & quem videre non possit? Et ideo necessarium habet fortitudinis diem, vt nouerit aciem multorum pariter pugnantium esse quærendam, vbi tot sunt auxiliarij, quot socij, & tales qui dicere possunt cum Apostolo: non ignoramus astutias inimici. Congregatio enim pro fortitudine sua terribilis est, vt castrorum acies ordinata. Propter quod vita religiosorum cœnobitica, præfertur tanquam securior Anachoretica, quæ nisi ex speciali Dei instinctu citra periculum assuminequit; & licet Christus Dominus in deserto solus inierit cum diabolo singulare certamen, cœterum Ecclesiam suam, & dilectam animam e-

Pro. 13. v. 10
Ecc. 4. v. 19
3. Polit. 5. 7.
Ser. 4. de ieiunio septimi mensis.
Ecc. 4. v. 9.
Hoc simili scytha Scythiarum nomine, plurimorum filios quos habebat concordiam iussit.
Serm. 3. de Circumcisione.
2. Cor. 2. v. 11.
Mat. 4. v. 2.

quitatu suo assimilati, quem à curribus Pharaonis eripuit, quia non solum, sed cum commilitonibus illam colluctari decreuit. Vnde paulo ante eam abire iussit post vestigia gregum, & hædos pacere non in loco omnino deserto, sed iuxta tabernacula pastorum, cum quibus frequentem habere posset communicationem. Ex his igitur concludimus equitatum Dei per tria supradicta esse inexpugnabilem, scilicet per fortitudinem diuinis viribus spe nixam; per obedientiam ad Dei legem, ac voluntatem; ac per charitatem fraternam, & cum proximis concordiam. Hic vere enim est Funiculus triplex, qui difficile rumpitur; quem nec diabolus, nec mundus, neque vtriusque potestates rumpere poterunt, quia ipse Deus trinus & vnus conseruat illum. Pater præbens fortitudinem, filius obedientiam, Spiritus sanctus fraternam charitatem: at contra diuinam Triadem adiuuantem nos quis poterit præualere? In hoc enim triplici funiculo Ambrosius, Hieronymus, alique interpretes mysterium Trinitatis agnoscunt, quatenus tres diuinæ personæ quasi vniantur, & conuectuntur (cum tamen potius sint vnus Deus) vt suo equitatu auxilientur, ne rumpi & dissipari ab inimicis queat.

Confirmantur dicta à simili ex equitatu angelico. §. 5.

PROVINDA valde est diuinæ Scripturæ sapientia, quæ sub vna voce equitatus tam multiplices, & sublimes similitudines comprehendit, ad declarandam ingentem Ecclesiæ pulchritudinem & inuictam virtutem: nunc vltimam addamus cum D. Gregorio Nysseno, ac Bernardo, qui fieri hic mentionem dicunt de equitatu militiae cælestis, & exercitu Angelorum, qui sub forma equitum, equorum, & currum in Scriptura sapius depinguntur, & Deus illis dicitur vehi tanquam in curribus, & equis, iuxta illud Psalmi: Currus Dei decem millibus multiplex, milia letantium, Dominus in eis; & iterum, Ascendit super Cherubim, & volauit, seu equitavit, vt habet vox Hebræa. In hoc autem exercitu, & equitatu mirifice splendent tria insignia supra commemorata, quæ illum faciunt inuictum. Sunt enim omnes milites fortissimi, & potentissimi, per quos Deus tanquam per suos igneos equos, bella perficit, & mirabilia facinora patrat. Sunt insuper Deo obedientissimi, & tanquam alati equi ad opus sibi iniunctum peragendum velocissime properant; omnesque quamuis sint innumerabiles, summam vnionem & concordiam seruant; vnde hierarchiæ, chori, & ordines nuncupantur, quia est dignitate, & officio sint inæquales, summam inter se charitatis vnionem habent. Quæ coniunxisse videtur Psalmista cum vocat eos Potentes virtute, facientes verbum illius, ad audiendam vocem sermonum eius. Et, Qui facit angelos suos spiritus, & ministros eius flammam ignis; semper enim ignei apparent currus vel equi, throni, vel rotæ, quia ignis symbolum est trium eorum proprietatum, fortitudinis, quia maxime actiuus: velocis obedientiæ, quia velocissimus: & ardentis charitatis, quia suo calore cuncta in se conuertit. Huiusmodi autem angelorum exercitus, vt ait Nyssenus, est qui destruit

currus, & equites Pharaonis, & ideo à Salomone hic vocatur, Equitatus in curribus Pharaonis; id est, subuertens illos sicuti Elisæo apparuerunt sub forma equorum, & currum igneorum; Quia circumdatus erat ab equis, & curribus Assyriorum. Hinc igitur sumpta similitudine, ait sponfus: Equitatus meo in curribus Pharaonis assimilati te amica mea. Vocauerat antea eam pulcherrimam inter mulieres, modo volens consolari eam, auget encomium dicens: parum est quod sis pulcherrima inter mulieres, nam etiam similis mihi vis es equitatu meo ex angelicis hierarchiis. Quæ ergo iam crepta es ex tyrannica Pharaonis ac diaboli seruitute, attende quod assimilauerim te angelico meo equitatu, quia deinceps volo te angelicam, & cælestem ducere vitam, ab omni labe puram: vt in corpore viuas, ac si carne careres; abstinentia tua sit quasi angelica; ieiuniū enim imitatio est angelorum: castitas tua sit instar spirituum, qui non nubunt, nec nubentur. Obedientia tua sit promptissima, sicut ipsorum, vt impleas quod scriptum est; Fiat voluntas tua sicut in celo & in terra. Charitas tua cum omnibus vnionem & concordiam seruet, sicut angeli, nec contemnens minores, nec inuidens maiores. Si autem equitatum angelicum fueris imitata, non est cur timeas hostes, nec oppugnationes fratrum, nec ingruentia bella. Quoniam ego equitatu meo cælesti assimilati te, qui semper erit tecum in custodia, & pro te pugnet contra inimicos tuos. Propter hoc inquit D. Bernardus animam vocari equitatum, qui multitudinem sonat, quia nunquam sola est, sed semper comitatur illam angelorum custodia, & quasi vnum cum illa efficitur ad pugnam contra hostes. Non timeas, nec diffides, si exercitum angelorum te circumstantem videres. Non timebat Elisæus quia illum videbat, vt autem à puero tremente omnem tremorem depelleret illi; Noli timere, plures sunt nobiscum quam cum illis, & vt firmius crederet, ac vires resumeret, orauit ad Dominum dicens: Domine aperi oculos huius, vt videat, aperuit & vidit, Et ecce mons plenus equorum, & currum igneorum in circuitu Elisæi: ignei erant, quia charitate flagrant erga iustos, vt eos protegerent; & ira exardescabant contra hostes, vt illos disperderent. Cæterum erant in circuitu Elisæi, non pueri: quia hic exercitus maxime protegit electos, & fidos discipulos, non infidos & remissos, iuxta illud; Immitte Angelus Domini in circuitu mentium eum, vel vt alij legunt: Castrametabitur Angelus Domini. Vnde infert D. Basilium vnicum angelum custodem, vocari Dei exercitum, & equitatum circumdantem iustum, quem custodit. Considera (inquit) quanta sit angelorum natura, quoniam vniuerso exercitu vnus assimilatur angelus, & gratias age ei qui talem tibi custodem assignauit, vt quamuis plurimos habeas hostes, eius solo præsidio inuictum contra omnes exercitum habes, si ei te per obedientiam subiicias. Hinc est proprium maxime angelorum esse fortissimos facere eos, quos custodiunt, vt tanquam Dei equitatus fortia aggrediantur & viriliter dimicent. Quidam angelus benedicens Iacob mutauit nomen eius in Israel, id est fortem;

4. Reg. 6. v. 17.
Triplex causa huius encomij.
D. Athan. 1. de Virg.
Mat. 6. v. 10.
Serm. 39. in Cant.
4. Reg. 6. v. 15.
Psal. 33. v. 8.
in eundem Psalm.
Gen. 32. v. 28.

contra Deum, vnde etiam fortis euasit contra homines, & contra demones. Alter angelus Elias timidum, & pusillanimum cibo confortauit, & robustum reddidit, vt in fortitudine illius cibi quadraginta dies ieiunus ambularet; & cum Iosue dux Israelitici populi, pugnaturus esset contra hostes, in agrumque se contulisset, forte ad meditando, & Dei implorandum auxilium, *Vidit virum stantem contra se, euaginatam tenentem gladium, perrexitque ad eum: & ait; vester es, an aduersariorum? Qui respondit nequaquam, sed sum princeps exercitus Domini, & nunc venio. Quasi diceret; Nequaquam sum aduersariorum; imo nec miles ex vestris, sed princeps sum huius equitatus, & exercitus Domini, qui est populus Israeliticus, & vobiscum semper inuisibiliter sum, vos custodiens, ac protegens: at nunc euaginato gladio *Ecce venio.* Suspensa est oratio, imo non est suspensa, sed plura insinuans propter quae venit: venio ad corroborandum pusillanimes, ad consolandum tristes, ad pugnandum pro vobis, ad docendum vos praeliandi, & vincendi modum: vnde mox docuit illum modum mirabilem quo urbem Ierico expugnaturus esset. Sunt ergo Angeli principes equitatus Dei, & cuique in prelio constituto adsunt, vt eum fortem reddant & ad praeliandum iuuent, maxime si vt Iacob, & Iosue orationibus vacent, & precibus eos ad se alliciant.*

Sed attende diaboli astutiam, qui inuidens angelico praesidio nos munitos esse, inde ansam arripere satagit, vt nos plus nimio audaces reddat, & praecipites faciat, quemadmodum ipsum Christum Dominum decipere praesumpsit, dicens illi: *Si filius Dei es, mitte te deorsum, scriptum est enim, angelis suis mandauit de te, & in manibus portabunt te, &c.* Ac si diceret; Secure te potes huic periculo committere, quia Angelos habes tui custodes, qui te ab illo eripient. At Christus Dominus, quem Satanæ insidiæ latere nequibant, respondit ei: *Rursus scriptum est non tentabis Dominum Deum tuum.* Dum inquit, *rursus*, insinuat Scripturae sacrae loca ad inuicem esse conferenda, nam quod vnus locus satis non explicat, alter melius declarat, aut limitat, vel ampliat. Verum quidem est angelis mandatum esse de nobis, sed dummodo Deum non tentemus, quoniam Angelorum praesidium non datur ad tentandum, Deum temere nos periculis, & tentationibus obiciendo, sed potius ad forriter, & prudenter pugnandum contra illos, & tentatores superandos. Quare dum Michael, & Angeli eius praeliabantur cum dracone & eius angelis pro muliere amicta sole protegenda, ipsa non se draconi temere ad pugnam obtulit, sed potius fugiens in locum tutum se recepit: ne si amaret periculum periret in illo, angeli enim non auxiliantur amantibus periculum, sed prudenter fugientibus, vel ex Dei obedientia, aut permissione in certamine constitutis. Oportet enim equitatum Dei non minus prudentem esse, quam fortem, & in vtroque angelico similem, cuius praesidio vincet, & vitam consequetur aeternam. Amen.

EXHORTATIO XXI.

De singulari praecellencia qua religiosa familia est equitatus Dei, & de mirabili obedientia & concordia ac pace qua per Christi gratiam refulget.

Equitatu meo, &c.

ICET vniuersa quae diximus Ecclesiae Catholicae primo singularique membris eius insigni sanctitate praeditis conueniant, in religiosas tamen familias singulari praecellencia quadrant, de quibus speciali ratione dictum existimo, *Equitatu meo in curribus Pharaonis assimilauit te, amica mea.* Est enim religio insignis quidam Dei equitatus, & multorum fidelium caetus sub vno praelato, & duce Deo militans per tria vota huic militiae ascriptus, in quo maxime refulgent multa, quae illum inuictum reddunt, & demonibus horribilem, sub diuina protectione constitutum. Suppositis igitur quae haecenus diximus, alia superaddemus, quae eius magis declarant excellentiam.

Religiosos excellentius dici equitatum Dei quam seculares. §. 1.

ET imprimis licet omnes fideles sint Dei milites, illisque incumbat contra vitia, & hostes tam internos, quam externos, scilicet demones, militare: tamen hoc interest inter conuictos, vel seculares, & religiosos, quod illi sunt veluti milites pedites, isti velut equites, qui illustriores, fortiores, & velociores sunt ad pugnam. Illi enim pedes suorum affectuum terrae figunt, negotiis terrenis inhiant, bonis temporalibus acquirendis inuigilant, & operibus diuinitatis insudant, dum vxoris, filiorum, ac familiae curam necessario gerunt: quorum sollicitudo illos vexat, ac disturbat. At religiosi instar equitum, qui a terra sunt eleuati, a terrenis negotiis seipos segregant, cuncta temporalia, diuitias, & dignitates relinquunt, diuinitatis operibus, & nuptiis renunciant, imo seipos super se eleuant, vt soli Deo placeant. Quare illis singulariter aptatur quod D. Paulus scripsit ad Timotheum: *Certa sicut bonus miles Christi: nemo enim militans Deo implicat se negotiis secularibus, vt placeat ei cui se probauit.* Cum enim nemo possit duobus dominis seruire, Deo & mammonae, nec sub duobus ducibus militare, Christo & mundo; qui se Deo & Christo deuouerunt, cuncta quae ad mammonam, & mundum attinent, viriliter contempserunt.

Hinc fit quod per viam mandatorum Dei expeditius currant & velocius, vt pote qui omnia reliquerint, vt aptiores redderentur ad cursum, ne perderent brauium. Sicut illi de quibus Apostolus inquit, quod omnes qui in stadio currunt, & in agone contendunt, ab omnibus se abstinent, vt velocius post Christum currentes brauium accipiant,

accipiant, & incorruptam coronam. Seculares quidem, plurimis grauari oneribus, veluti pedites pederentim per viam praceptorum ambulantes religiosi autem vt equites etiam per semitas consiliorum currunt: ad idque nituntur, quod Scriptura ait: *In omnibus operibus tuis esto velox, & omnis infirmitas non occurret tibi.* Et, *vidisti virum velocem in opere suo, coram regibus stabit: neque erit ante ignobilis.* Vnde quia prudenter veloces sunt, non infirmantur ex pigritia; nam spirituales aegritudines saepius oriuntur ex desidia. Et sicut vxor Loth perit, & aspexit retro, quia tardo & lento gradu virum sequebatur, ipse vero, quia velociter cucurrit in Segor, saluus mansit: sic qui desidiam amat, in ea peribit, qui autem velox est, saluus erit. Religiosi autem hanc spiritus velocitatem amplectuntur, ideoque fortes sunt, & coram regibus stant, quia ab omnibus honorantur, & computantur inter principes propter eminentiam sanctitatis, quam profitentur.

Imo inter reges sunt annumerandi, si munus regedia aspicias. Ideo enim dicuntur equites, quia probe norunt corpus suum regere, & tanquam equum bene domitum sibi subicere, ac omnibus carnis affectionibus dominari, iuxta ea, quae in Exhortatione 19. dicta sunt: *seruantes illud Pauli consilium, In carne ambulantes, non secundum carnem militamus,* imo contra illam, vt subiciamus spiritui, qui tanquam rex praesideat, & regat corpus. Vnde (sicut notat B. Gregorius in id Canticum: *Sexaginta sunt reginae*) eorum animae reginae vocatur, quia dum corpora sua prudenter regunt, caeleste sibi regnum acquirunt. Carnem suam macerant, vitia vincunt, demones tanquam tyrannos sibi subiciunt, & omnes motus suos, vt sine offendiculo currant, prudenter regunt. O fortes equites qui tam fortes prosternunt hostes! veret reges, qui difficillima regere, & subicere sibi possunt. Rex terrenus (inquit D. Chrysostronus) vrbibus, prouincis, &que multis praesidet, at monachus iræ, inuidiae, auaritia, voluptati, caeterisque animi morbis imperat, & cogitationem super res omnes humanas erectam tenet, atque hunc quidem regem verius quam illum dixerimus, quippe si libidini, si timori seruiat, non ipse populis imperat, sed ea quibus ipse patet, & quorum ex praescripto mouetur. Vnde peracute tragicus Seneca ait: Rex est qui nihil metuit: hoc sibi regnum quisque datur quis securius nihil metuit, quam religiosus, qui omnia contemnit, & nihil huius mundi concupiscit.

Sed & hoc felicitus, quod religiosi sint praclarissimi equitatus Dei, quos ipse Deus speciali cura quasi equos suos candidos, & preciosos regit, ducit, & cum illis, ac per illos pugnat, & gloriosas victorias obtinet. Nam sicut illi per tria vota, paupertatis, castitatis, & obedientiae cuncta sua, corpus, ac propriam voluntatem Deo tradunt, & in ipsum transferunt, ita vt quilibet iure dicere possit: Domini Ego sum; ita Deus peculiariter eos sibi regendos, ac gubernandos assumit: ac quisque dicere potest: *Domini regit me, nihil mihi deerit.* Vnde in hoc equitatu maxime resplendet triplex illa virtus, quae exercitum fere inexpugnabilem constituit; nempe fortitudo, quae spei diuinae nitatur; propra obedientia ad imperatorem scilicet Deum, & praeratum; ac vnio fraterna & omnium mira concordia, quia omnia

sunt illis communia & in multis corporibus vna est anima. Et sicut perpendit Diuus Basilus, communis est pietatis mercatura, communis salus, communia certamina, communes labores, communia praemia, & certaminum exantlatorum corona: vbi multi vnus, & vnus non solus, sed in pluribus. Vnde & fortitudo omnium est fortitudo cuiusque, & quilibet potest, quod postest, sunt omnes, quia adiuuatur ab omnibus. Quis ergo equitatus isto potentior poterit inueniri: vbi Deus seffor, & rector, omnes equos vnit, & sua vnione, ac fortitudine robustos facit?

Equitatum religiosum similem esse angelico. §. 2.

VNDE merito equitatus iste singulari praerogatiua equitatu angelico comparatur. Nam in terra, & in carne degentes, angelicam puritatem, concordiam & militiam imitari conantur; nam (vt idem Diuus Basilus testatur) huius vitae diligenter communitate retenta, angelorum viuendi ritum amulantur. Nulla est inter angelos, nulla contentio, nulla controuersia, sed cum habeat quisque quae omnium sunt, omnes tamen apud se integras suas diuitias conseruant. Summi enim boni contemplatio, & virtutum luculentissima cognitio, & possessio, angelorum thesaurus est. Tales sine dubio sunt, qui verae sunt pietatis cultores: vt eorum non de rebus terrenis, sed caelestibus concertatio sit, & indiuidua quadam diuisione eadem vniuersi & singuli apud se quae in caelo sunt, inter se coniunguntur, quae in caelo sunt, inter se coniunguntur, nihil omnino insidiarum ordiri ausit aduersus huiuscemodi phalangem diabolus; vt qui vnus aduersum tot agonistas parem intelligat se esse non posse, adeo expedite, adeoque confertim contra ipsum militantes, & charitate veluti acta testudine inter se alij aliosque tantopere protegentes, spirituque conspicientes, vt ne vel tantillum loci detur irrepenti illius assultibus. Haec D. Basilus. Quibus accedit angelorum specialis custodia, qui eos ad angelicam puritatem, & inuictam fortitudinem, atque constantiam continuo excitant, vrgent, & iuuant. Nam etsi omnium hominum sint custodes, plures tamen, vt D. Ambrosius testatur, concurrunt libentius ad custodiendum sanctiores, qui virginitatem, & religionem profitentur, cuiusmodi fuit Elisabeth; ad cuius custodiam, vt vidimus, exercitus equorum igneorum accurrit.

Aptissime igitur in religiosum equitatum quadrat Proverbium illud iam relatam, *Funiculus triplex difficile rumpitur.* Nam propter triplex votum, quo se Deo astringunt, tres diuinae personae eos sibi fortius ligant, & protegent; Pater sua omnipotentia, Filius sua immensa sapientia, & Spiritus sanctus sua infinita charitate; & insuper triplex exercitus eos munit. Primus ex omnibus illis collectus, qui singulos munit, ac defendunt. Secundus ex angelis custodibus, qui vigilantius illis assistunt. Tertius ex reliquis Sanctis, qui sunt in caelo, maxime qui eandem regulam professi fuerunt, quorum patrociniis singulariter adiuuantur in terra.

Et hinc desumitur sexta excellentia religiosi status, & equitatus, vt beatis possit assimilari, nec qui

De consuetudine Monachorum.

Eodem locutione.

Lib. de Virginitate ad fororem.

Eccl. 4. v. 9.

buslibet, sed illis maxime, qui sequuntur agnum quocumque irit: quoniam singulariter in hac vita imitati sunt Christum Dominum, & vestigia eius in natura assumpta sunt secuti, portantes post ipsum crucem suam, vt de illis iure optimo dicat sponfus: Equae meae assimilant te proxima mea. Quia sicut mea humanitas meo continuo paruit imperio, etiam vsque ad mortem crucis: ita tu parata es me sequi, & in omnibus obtemperare, mecumque bella Domini viriliter decertare. Quare religiosorum agmina assimilantur iis, de quibus Ioannes ait: Exercitus, qui sumus in caelo sequebantur eum in equis albis vestiti byssino albo, & mundo. Vere religiosi exercitus sunt caelestes, qui vitam caelestem agunt, quorum corpora fulgore castitatis sunt equi albi, animae vero praecellens sanctimoniae ornatae sunt byssino splendenti, & mundo, ideoque datum est illis vt Verbum diuinum sequantur, eiusque miram sanctitatem corpore & animo sectentur.

Apoc. 19. v. 14. Exhort. 19. vide infra.

Religiosos praecellens submergere currus Pharaonis. S. 3.

7. PROPTER haec igitur omnia singulari praecellens religioae congregationi inquit Christus: Equitatus meo in curribus Pharaonis assimilant te, amica mea. Nam reliqui iusti, etsi educti sunt ex tyrannica Pharaonis seruitute, ad curribus eius eruti per baptismum, & poenitentiam, adhuc ex parte manent in Aegypto, id est in seculo, secularique statu, vbi operibus duris, lateris, & luti coguntur deseruire, & variis periculis peccandi sunt expositi: & militia eorum molesta valde, & periculosa est in campo mundi, cuius deprauatas leges conculcare non audent, peruersa exempla continuo intuentur, & omnia latent inimicorum insidiis, calumniis, litibus, rixis, & dissensionibus, quas parit frigidum illud verbum Meum & tuum, & quis secure certabit in campo: vbi (vt inquit D. Leo Papa) omnia sunt plena periculis, plena laqueis: incitant cupiditates, insidiantur illecebrae, blandiantur lucra, damna deterrent, amarum sunt obloquentium lingua, nec semper veracia sunt ora laudantium. Inde seuit odium, hinc decipit mendax officium, vt facilius sit vitare discordem, quam declinare fallacem. Aduersa nocent, secunda corrumpunt; nec minoris est periculi carere desideratis, quam abundare concessis. Insidia sunt in diuitiarum amplitudine, insidia in paupertatis angustiis, illa eleuant ad superbiam, haec incitant ad querelam. En currus & equites feroces Pharaonis, inter quos adhuc militant seculares maxime coniugio astricti, & publicis, ac terrenis negotiis immergi, a quibus tamen misericorditer eruit Deus religiosos, & ideo ait, Equitatus meo in curribus Pharaonis, etiam qui seculares vexant, iam submersis assimilant te.

Ser. 5. Quae dragemine.

In Exhort. 18. ex Origene.

1. Ioan. 1. v. 6.

A Haec tria valde vexant mundanos, qui de illis gloriantur. Nam concupiscentia carnis multoties non extinguitur coniugio, sed nutritur, & increfcit: nam aquae furtiuae dulciores illis sunt, & panis absconditus suauior. Vnde D. Paulus testatur quod tribulationem carnis patiuntur huiusmodi, quia insatiabilis est appetitus vuluae, & ignis hic nunquam dicit sufficit. Quare non melius extinguitur, quam cum omnis ei materia, & fomes per iugem castitatem subtrahitur. Concupiscentia autem oculorum etiam in seculo sauius grassatur, quia cum crescant necessitates, increfcunt etiam cupiditates, & cura nutriendae familiae, est nutrimentum auaritia, & quia manus non satiantur diuitis possessis, oculus qui videt ea quae non possidet, concupiscentiam excitat, vt rapiat; & ideo concupiscentia oculorum vocata est auaritia. Superbia tandem vitae latius grassatur in mundo, qui totus positus est in maligno, vt honores, & dignitates ambiat, aliis praesse cupiat, nullis subesse, sui esse iuris, & quodlibet pro lege sequi: En currus Aegyptii. Enterni statores eius, qui tamen omnes coadunantur, vt persequantur eum, qui vocatus a Deo seculum fugere conatur, intus, & foris dire vexant: foris bona voluptuosa, vtilia, & honorifica valde eos alliciunt: intus tres statores dire vrgent, vt illa bona non deserant. Sed tandem vincit gratia Christi, & superna vocatio, currusque, & statores eius submergit in mare virtute virge crucis Christi: cuius amore anima currus confringit, externa bona deserit, internos statores suffocat, & extinguit; & ad sacrum religionis statum auolat; & tum dicitur illi Equitatus meo in curribus Pharaonis assimilant te amica mea. Ac si dicat: O anima, qua hodie speciali mihi amicitia deuinxi, assimila me equitatus meo: quia deinceps multis titulis eris equitatus meus; meus, quia te creauit, sicut caeteros homines; meus, quia per baptismum ascriptus es meae militiae, sicut reliqui fideles, sed insuper tu es equitatus meus, quia per triplex votum, castitatis, paupertatis, & obedientiae confregisti currus seculi, & occidisti tres eius statores, seu tres vehementes concupiscentias, & te ac omnia tua tradidisti mihi: ego ero rector tuus, ego dux, ego protector, & merces tua magna nimis. Noli timere, ne pusillo sis animo, timeant peccatores, & mundani, qui confidunt in curribus Pharaonis, & gloriantur in illis, in quibus tamen non inueniunt salutem. Vnde (inquit Isaias) qui descendunt in Aegyptum ad auxilium in equis sperantes, & habentes fiduciam super quadrigis, & super equitibus, quia praualidi nimis: & non sunt confisi super sanctum Israel, & Dominum non requisierunt. Aegyptus homo, & non Deus; equorum caro, & non spiritus: & Dominus inclinabit manum suam, & corruet auxiliator, & cadet cui praestatur auxilium; simulque omnes consumentur. At tu amica mea non est cur timeas, quia ego Deus tuus auxiliator tuus sum; equi mei, quos in auxilium tuum mittam, non sunt caro, sed spiritus, contra quos non prauelebit omnis caro. Confide ergo in sancto Israel, quare illum ex toto corde tuo, & ipse vincet hostes tuos, de equitatuq; terrestri transferet te in equitatum caelestem, vbi sociata angelis, & beatis, omni bello extincto, perpetua pace, & laetitia fruaris.

Prou. 9. v. 17.

1. Cor. 7. v. 23.

Pro. 30. v. 16.

D Sed ad hanc fiducia confirmandam aduertendu est, non sine mysterio Christum Dominum, & exercitum eius in equis albis apparuisse D. Ioanni; non tantum quia albor ille innocentiam & sanctimoniam significat, sed etiam (vt aliis placet) quia albor in equis signum est maioris mansuetudinis, ac subiectionis, ac etiam maioris imbecillitatis. Fertur enim equos albos praeter alios esse phlegmaticos, ac mansuetiores: ideoque facilius se sponte frango, & aliorum imperio subiecere: vnde etiam caeteris sunt imbecilliores. Super hos autem equos ascendit Christus, vt omnipotens eius virtus magis splendeat, infirma enim mundi elegit, vt confundat fortia, & per imbecilliora instrumenta stupenda gerit facinora, vt sublimitas sit virtus Dei, & non ex nobis. Nullus ergo cadat animo, etsi natura imbecillis sit, sed studeat sanctitati ac mansuetudini, omnimodeque ad Christum subiectioni, sinens se eius imperio regimam: omnipotens Christi virtus per illum debellabit omnes hostes eius, vt vltimam consequatur victoriam in secula seculorum. Amen.

Vide Alcafar in Apoc. 6. annotat.

quod reliquum est vitae quasi in perpetuo celebratu viuit, sola degit, per solitudines volitat, eaque omnia facit, quae ad lectum spectare videantur. Vnde & pro cantu, gemitum etiam habet. Posterior est quondam doctorum, qui ad nomen Hebraeum Thor, & Thorim attendentes, non autem sed femineum dicunt esse ornamentum a capite pendens, & circa genas inuolutans, confectum ex tenuibus aureis catenulis, vel ex paruis gemmis, aut margaritis, filiis ordine quodam insertis, & in turturis speciem efformatis, vel in turturis sigillum desinentibus, quod etiam ornamentum vocatur turtur, vt genae dicantur pulchrae sicut turtur, eo genere locutionis, quo statim subditur; Et collum tuum sicut manibae. Nos autem non reiecta hac similitudine, potissime tamen priorem sequemur. Vtraque enim magna continet mysteria, quae tunc melius aperientur, si causas ostendamus ruboris, & verecundiae, quae in genis sponfae apparuit, & sponso non displicuit, imo laudans dicit. Pulchrae sunt genae tuae sicut turturis.

Ludovicus Legionensis.

De verecundia, & silentio cum quis increpatur. S. 2.

EXHORTATIO XXII.

De pulchro affectu erubescencia, & verecundia, cum quis increpatur, aut laudatur, aut periculum imminet v. i. turpis, & quam fidus sit custos castitatis, & pudicitiae.

Pulchrae sunt genae tuae sicut turturis.

INCIPIT sponfus singulas partes corporis sponfae laudare: corporis inquam mystici, quod est Ecclesia, quae variis generibus, & statibus hominum constat, diuersisque virtutibus, & ministeriis, quibus singuli ornantur. Vnde iuxta supra dicta cum de verbis sponfae ageremus, per huiusmodi partes, quae laudantur, intelligendi veniunt, aut ipsi status, & gradus iustorum, aut virtutes, & munia, quae in illis splendescunt: inchoatur autem laus a genis dicens; Pulchrae sunt genae tuae sicut turturis. Quia genae sunt quasi sedes pudoris, verecundiae, & erubescenciae, aut signa, & testes illius. Cum enim de aliquo facto, vel audito verecundamur, intus alteratur corpus, & sanguis, vnde rubor in genis apparet foris: est autem verecundia, & pudor, quaedam interior displicentia, & confusio de turpi facto, vel quod timetur faciendum. Et ideo quidam per genas intelligunt statum iustorum, qui verecundantur peccare siue clam coram Deo, siue palam coram hominibus; ac se peccasse erubescunt. Alij vero contractus eos intelligunt, qui erubescunt de vitiis, quae turpia omnibus censentur, vt quae ab humana nobilitate degenerant, & bestis homines assimilant: cuiusmodi sunt vitia carnalia, gula, & luxuria, & haec quia turpior maiorem iniicit pudorem.

Honorius apud Martimum del Rio.

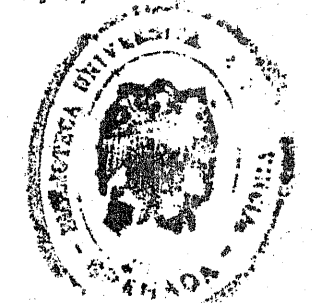
PRIMA igitur ruboris causa fuit, quod duriuscule, vt vidimus, increpata est ab sponso cum dixit: Siquis te, egredere & abi. Et quid mirum quod ad tam durae increpationis vocem facies sit rubore suffusa? nam si culpam videt, de illa verecundatur; si adhuc latet etiam bonarum mentium est, ibi culpam timere, vbi culpa non est, & ideo quotiescumque a maioribus increpatur, erubescunt, & rubescunt, tanquam turpitudinem culpa odio habentes. Vnde fit quod interior facies animae pulchrior coram Deo appareat: propter quod probans, & laudans hunc ruborem ait. Pulchrae sunt genae tuae sicut turturis. Rubescunt quidam cum increpantur, non propter turpitudinem culpa, quam horreant, sed propter infamiam, quam patiuntur. Quomodo Adam, & Eva erubuerunt propter nuditatem, & sciditatem, quam post delictum experti sunt. Sed haec erubescencia non reddidit eos pulchros, sed turpiores, quia magis fugiunt infamiam, quam Dei offensam. Vnde cum increpantur, se excusant, aut defendunt, vel in alios culpam reiciunt, sicut primi parentes fecerunt; sed dum culpam defendunt, potius geminant, quo magis se deturpant. Peiores sunt alij, qui dum increpantur, rubescunt non ex causa verecundiae, sed ex accensa ira, qua inflammatur facies, & contra increpantem furor inardescit more phrenitici, vt inquit D. Bernardus, qui manum chirurgi mordere satagit, & qui non irascuntur sagittanti, irascuntur medicanti, applaudet illi, qui culpa lethalis sua persuasione sagittam infixit, & fremet in illu, qui iusta increpatione eam molitur auferre. Genae istorum non sunt pulchrae sicut turturis, quae auicula est mansueta, & gemebunda, sed sicut scirpi, vel carecti floridi, qui carpentis manum spinis pungit. Videri enim volunt, virtutibus florescere, & ideo verbis cotumeliosis increpates lacerant, quia vitia eorum detegunt, eo sine vt auferant, gemunt quidem dum increpantur, sed non vt turtur, quia non dolent, vt iam diximus, de culpa sed de minoratione fame, vnde cum de peccato conuincuntur, dicunt ad increpantem velut Saul ad Samuel, Peccavi, sed nunc honora me.

Gen. 3. v. 7.

Serm. 22. in Cant.

Ex D. Greg. lib. 8. Mor. cap. 11 in id. Iob. 3. v. 2. cum auibus sit in flore nec contritum manet.

1. Reg. v. 30.

coram senioribus populi mei, & coram filiis Israel. O infelix aegrotus, & ad mortem usque vulneratus, qui non cupit sanari, sed sanus haberi: refugit veram salutem, & solum appetit eius umbram, nempe honorem.

Non sic sancta anima, quae etsi culpa careat, reprehensione lætatur & sua humilitione gaudet, ideoque increpata tacet, & silentio ac rubore odium culpæ, & increpantis venerationem testatur; Et quia hoc rarum est, & admiratione dignum, sponsus (iuxta. l. x. versionem) cum admiratione ait: *Quam speciose facte sunt genæ tuæ sicut turturis*; tacuit Petrus cū increpatus est à Christo dicente: *Vade post me Satana, quia non sapiis quæ Dei sunt, sed quæ hominum.* Sed quid mirum quod taceat reprehensus, qui tali reprehensione vere erat dignus? Sed in hoc mirabilis fuit ipse Petrus, quod reprehensus postea à coapostolo eius Paulo, eo quod à communicatione cum gētibz se ad modicum tempus subtraxerit, propter quod reprehensibilis apparebat, licet forte coram Deo ab omni culpa esset immunis, quia iustum putabat quod faciebat: nihilominus tamen omnino tacuit & increpanti consensit; ex quo longe pulchrior quam antea euasit. Quod sic perpendit D. Cyprianus: Nec Petrus, quem primum Dominus elegit, & super quem ædificauit Ecclesiam suam, cum secum Paulus postmodum de circumcisione disceptaret, vindicauit sibi aliquid insolenter, aut arroganter assumptis, vt diceret se primatum tenere, & obtemperari à nouellis, & posteris sibi potius oportere. Nec despexit Paulū quod Ecclesie primus persecutor fuisset, sed consilium veritatis admittit, & rationi legitimæ, quam Paulus vindicabat, facile consensit, documentum scilicet nobis & concordia, & patientiæ tribuens, vt non pertinaciter nostra amemus, sed quæ à fratribus aliquando, & collegis nostris vtiliter, & salubriter suggeruntur, si sint vera, & legitima ipsa potius nostra ducamus. Hæc D. Cyprianus.

Matt. 16. v. 22.

ad Gal. 2. v. 12.

Baronius t. 1. in anno Christi 51. excusat D. Petrum fuisse.

Epist. 71. ad quiritum.

Exod. 18. v. 18 & 14. Hom. defendis reprehensionibus & de conuers. Pauli.

Ecclesiasticus 4. v. 23.

Ecclesiasticus 10. v. 4.

nisebare penitentiam, non solum inquit bonū est penitere intus, sed etiam foris manifestare penitentiam & displicentiam de peccato commisso; manifestatur autem externo rubore, gemitu, & humili confessione, ac obedientia ad id quod præscripsit corripuens.

Hæc omnia laudabilia sunt, & pulchra, splenderuntque in sponsa, quæ increpata erubuit, iussa egredi post vestigia gregum, obtemperauit, ideoque dictum est illi, *Equitatus meo assimilauit te*; quia celeriter obedisti mihi, & insuper genæ tuæ mihi pulchræ apparent instar turturis, quia te video trementem, & gemebundam, erubescensque per confusionem, quæ tibi maiorem adducet gratiam & gloriam. Sed perpende ordinem laudum: prius assimilatur equitatus, deinde genæ comparantur turturi: quoniam in increpationibus simul quidem habenda est fortitudo, & obedientia, instar equitatus, & verecundia, ac gemitus instar turturis: sed illa nobilior, & ideo præponitur. Quia non tam magnum est increpationem excitare ruborem, sed mirum est non auferre fortitudinem.

Honorius & multi alij apud Martium del Rio.

De verecundia, & silentio cum quis laudatur. §. 2.

SVERECUNDIA fuit secunda causa ruboris, & verecundia in sponsa, cuius genæ sunt rubore perfusæ, quia tunc primo proprias laudes ab ore ipsius sponsi audiuit, cum eam pulcherrimam inter mulieres appellauit, & equitatus suo splendido assimilata dixit. Sed hoc ipso quod laudata, erubuit, se pulcherrimam esse probauit, & ideo ipsius laudes confirmans, de nouo laudat eam, quia *Pulchra sunt genæ tuæ sicut turturis.* Vere enim humilis anima sicut erubescit de culpa cū increpatur, ita & de propria indignitate cū nimis laudatur; quia tali laude se putat indignam, & valde perterretur cum non videt in se intus quod de se audit foris. Propter quod dixit Salomō: *Quomodo probatur in conflatario argentum, & in fornace aurum, sic probatur homo ore laudantis.* Imperfectus enim, cuius modica, & tenera est virtus igne laudationis consumitur, & virtus illius in fumum vertitur vanitatis. At perfectus potius redditur pulchrior, & splendidior, quia fit multo humilior, dum nihil in se, & ex se laude dignum inuenit: & quidquid habet boni, soli Deo attribuit, in quem omnem laudem refert. Et inde est (inquit D. Gregorius) quod iustorum animus magno laudum suarum igne crucietur. Cautus enim consideratione trepidat, ne aut de his in quibus laudatur, & non sunt, maius Dei iudicium inueniat, aut de his in quibus laudatur, & sunt, competens præmium perdat. Vnde plerumque fit, vt sicut iniustus ex laude sua poluitur; ita vir iustus audita laude sua purgetur. Nam trepidus ad conscientiam recurrit, & quidquid illi inest reprehensibile corrigit, vel si quid boni est soli Deo acceptum refert.

Pro. 27. v. 21.

Li. 22. Mor. c. 5.

Vide infra lib. 4. in Exhor. 11. Ecclesiasticus 11. v. 30.

Sed quaeres forte cur sponsus cælestis in hoc conflatario, & fornace probauit sponsam; cum scriptum sit, *Ante mortem ne laudes hominem quemquam, seu, ne laudes hominem in vita sua.* Siquidem laudatio solet esse occasio ruinae, dum ex ea pululat vitium superbiae. Sed hoc consilium ad homines refertur, qui nesciunt qualis sit ille, quem laudant, & quem fructum, aut damnum pauciant eorum laudes. Ideoque parce, ac caute

laudare debent eos, quorum virtutes non satis A norunt, ne dum aurum, & argētum laudant, reprobum & obscurum efficiant. At Deus qui perfecte nouit quid sit in homine, tunc laudat eum, cum laus ad virtutis confert incrementum; vnde sepius laudauit dilectam sponsam in hoc Cantico, quia præsciebat laudes has ignem esse, quo probata redderetur pulchrior, & splendidior; in cuius signum cum primum eam laudaret; statim subiunxit: *Quam speciosa factæ sunt genæ tuæ sicut turturis*; quia meis laudibus verecundia tua humilitate reddita sunt speciosiores. In eo quod ait, *Factæ sunt*, satis insinuat, quod noua fuit illa pulchritudo, quæ in genis apparuit, & ex iis, quæ audierat eam processisse. Cuius etiam incrementi iudicium est, quod ipsa omnes laudes in sponsam refert, vt in progressu Cantici sepius videbimus. Etenim verecundia cuius fructus, vt inquit Diuus Ambrosius, est silentium, os claudit ad laudandum hominem, qui nos laudat, ne videamur acceptasse laudem, & in illa complacuisse, & multoties securius existimat omnino tacere, silens à bonis, ne labatur in malis, aliquando tamen os aperit ad laudandum Deum, à quo digna laude recepit, quando certo constat non se obiter vane laudare, sed solum Deum. Cuius nimirum exemplum præcessit in Deipara: quæ coram Angelo laudante erubuit, & tacuit, sed cum ab Elisabeth easdem fere laudes audiuit, in Deum illas retulit, aperiens os suum ad benedicendum ipsum: quia fecit illi magna, qui potens est, & sanctum nomen eius. Sed de hoc illustrissimo exemplo post erit sermo.

Lib. offic. 18.

Luc. 1. v. 29 & 45.

PRO VIRGINE MARTYRE.

De erubescencia cum imminet periculum rei turpis, quæ præseruat ab illo. §. 3.

SED progrediamur ad tertiam causam ruboris sponsæ, quæ maxime timebat, & exhorrescebat quidquid vel minimum præ se ferret periculi contra pudicitiam, vel labendi in aliquid turpe vel minus decens circa illam; Etenim vt D. Thomas testatur, erubescencia & verecundia, seu pudor species quadam sunt timoris, illa de turpi actu committendo; hæc de turpi iam commisso, licet interdum hæc nomina pro eodem vsurpentur; hic verecundus timor perculit sponsam, cum dixit: *Ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum*, seu, *ne sicut cooperata*, aut meretrix ad modum supra explicatum. Ex nimio ergo amore pudicitia præcedebat timor & erubescencia vagandi, & egrediendi foras, ne aliquid sibi succederet quo haberetur vt cooperata, & minus pudica; cæterum cum sponsum increpantem audit, & dicentem, quod si se ignorat, egrediatur & abeat post vestigia gregum. Egredia est quidem, sed facie rubore suffusa, & plena verecundia, quæ testis erat suæ eximia pudicitia, in qua sibi complacēs sponsum, ait: *Pulchra sunt genæ tuæ sicut turturis*, quia turturi pudicæ, & soluta genæ mihi similis videris, fugiens hominum confortia, ne lædatur pudicitia.

1. 2. q. 42. ar. 4.

Valde enim placet Deo huiusmodi timor cuiuscumque rei turpis, maxime contra castitatem, cuius fidelis comes, vigilansque custos est pudor, vagari per vicus, & plateas refugiens, ne periculum subeat maculandi illam. Vbi enim

est vagatio, difficile custodiuntur sensus, & quæ videt, aut videtur, quæ audit, vel auditur, & minus caute cum aliis conuersatur, facile læditur, & deturpatur, & ideo timet, & erubescit egredi, ne contingat lædi. Est (inquit Diuus Ambrosius) verecundia pudicitia comes: cuius societate castitas ipsa cutior est. Bonus enim regendæ castitatis pudor est comes, qui si se prætendat, ad ea quæ prima pericula sunt, pudicitiam temerari non sinat. Hic castitatem illam seruauit in Susanna: quæ grauius verecundia, quam vitæ damnum esse putabat, nec arbitrabatur periculo pudoris tuendam esse salutem. Ioseph etiam tanta fuit verecundia præditus, vt comprehensus à muliere vestem in manibus eius, fugiens mallet relinquere, quam verecundiam deponere. Sed quoniam hæc duo exempla, alterum feminae, & alterum viri, illustrissima sunt, & efficacissima ad commendandum pudorem & pudicitiam, illa fusius explicemus: nam propter illos, & de illis dictum est, *Pulchra sunt genæ tuæ sicut turturis.*

Lib. 1. offic. c. 17. & 18.

Dan. 1. v. 22. Genes. 39. v. 22.

De insigni pudore, & pudicitia Susannæ & Ioseph. §. 4.

MAGNA sine dubio est vis pudoris, quæ tam validos prosternit aduersarios. Oppugnata est Susanna ab impudicis senibus, perterrita est mortis, ac infamiae minis, nec forte aberant carnis illecebræ, quæ solæ sufficiunt ferrea emollire corda, & tamen funiculus hic triplex, quem difficillime fortissimi etiam viri rumpere valerent, facile à fragili femina ruptus est virtute casti pudoris, qui plus timet seditatem luxuria, quam periculum mortis, vel infamiae, quo munita minacibus, ferocibusque aduersariis ita respondit: *Melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Domini*, quod non facerem in conspectu mariti, quomodo faciam in conspectu Dei? Si vos non erubescitis in diuino conspectu me ad tale facinus prouocare, ego tamen erubescio ipso conspiciente illud perpetrare. Moriatur corpus, ne moriatur spiritus; pereat fama, ne pereat pudicitia; malo innocens vestris manibus lapidanda tradi, quam rea coram Deo inueniri. O magna vis pudoris, quæ castitatem omnibus præferens, & illam seruat, & vitam custodit, ac auget gloriam: & vtramque forte perderet, nisi verecundia castitatem custodisset; clamauit enim ad Dominum, in cuius conspectu turpari noluit, qui excitauit spiritum verecundi & pudici adolescentis, qui senes de falso testimonio conuinceret, & innocentem à periculo eminenti liberaret.

Dan. 13. v. 22.

Illam (inquit D. Ambrosius) quæ maluit sibi casta esse, quam populo; illa quæ maluit innocentia subire periculum, quam pudoris: quæ cū accusaretur tacebat, cum damnaretur, silebat, conscientia suæ contenta iudicio, quæ reuerentiam pudoris etiam in periculis seruabat: ne extorsisse perulantiam viderentur, qui extorquere non potuerant castitatem, vbi Dominum inuocauit, meruit, qui latentem presbyterorum conscientiam reuelauit; discant pudicæ calumniam non timeant: quæ castimoniam vitæ prætulit, nec vitæ dispendium pertulit, & gloriam retulit castitatis.

Lib. 3. de Spiritu sancto c. 7.

Lib. 3. de Spiritu sancto c. 7.

Lib. 3. de Spiritu sancto c. 7.

Lib. 3. de Spiritu sancto c. 7.

Lib. 3. de Spiritu sancto c. 7.

Lib. 3. de Spiritu sancto c. 7.

Lib. 3. de Spiritu sancto c. 7.

Hæc D. Ambrosius. Qui egregie obseruat Spiritum sanctum hanc Susannæ miraculosam ereptionem operatum fuisse. Sic enim ait Scriptura: *Suscipuit Dominus Spiritum sanctum pueri iunioris, cuius nomen Daniel, quia scilicet Daniel Spiritum sanctum accepit, ut vacillanti perfidorum testimonia deprehenderet, innoxiamque à calumnia erueret.*

Ego vero aliam etiam fuisse rationem non dubitarem, quia Spiritus sanctus sponsus est virginum, & animarum pudicarum, ipsiusque pudicitiae zelator acerrimus. Vnde beata Lucia virgo respondit Præsidi; castè pieque viuentes templum esse Spiritus sancti, qui potens est templum suum iniolatum custodire. Quare cum ipsa ad lupanar duci iuberetur, tanto pondere eam fixit Spiritus sanctus, ut virgo Christi immobilis permaneret. Idem ergo Spiritus sanctus, cui suæ sponsæ pulchræ genæ sic placuerunt, venit ad auxiliandum illi, ne pulchritudo deturpetur, sed splendidior fiat, & repleuit adolescentem castitatem, ut castam defenderet feminam, quia castitatis sibi appropriauit custodiam. Orandus tamen est in his periculis, ut nobis subueniat, sicut orauit Susanna, quæ ingemuit tanquam pudica turtur, & ut dicit idem sanctus doctor, soli Deo loquebatur, cui poterat casta verecundia loqui, cuius preces Deus clementer exaudivit.

Audisti victoriam feminæ, audi acrius fortiusque bellum adolescentis, & gloriosum triumphum. Solicitatus enim fuit adolescens ab adolescentula, pucher à pulchra, seruus à domina, quæ delictis, & diuitiis iuuenis oppugnabat animum, nec semel, ut Susanna, sed crebro, in talesque angustias redactus, ut vel castitatem, vel libertatem, honorem vel vitam deberet prodigere. Sed vicit pudor lasciuiam, & tandem restituit libertatem, immortalēque illi comparauit gloriam. Magnus quippe vir (ait D. Ambrosius) qui venditus, seruilē tamen nesciuit ingenium: ad amatus, non redamauit, rogatus non acquieuit, comprehensus aufugit, qui cum ab vxore domini conueniretur, teneri veste potuit, animo capere non potuit. Vestem exiit, crimen excussit: & relictis quibus tenebatur exuuiis, spoliatus quidem, sed non nudus, aufugit, qui erat reclusus indumento pudoris. Non est nudus, nisi quem culpa nudauerit; reliquit ergo vestimentum Ioseph, & nudauit adulteræ verecundiam. Ipsa quod celare debuerat, prodebat, ut composito crimine læderet innocentem; iustus autem accusare non nouit, ideo impune hoc impudica faciebat; illum beatiorem diceret cum in carcere mitteretur, quia subibat pro castitate martyrium. Bonum enim munus pudicitiae, sed minoris meriti, cum periculum abest: vbi autem etiam fatalis periculo defenditur, ibi plenius coronatur: & ibi est plus auxilij, vbi est plus periculi.

Hæc & plura non minus gloriosa prosequitur D. Ambrosius de Iosepho, confirmans ea exemplo Susannæ, & in vtroque laudans stupendum

Da. 3. v. 45.

Lib. 1. offic. c. 13.

Gen. 39. v. 8.

Lib. de Ioseph Patriarcha, c. 5.

Silentium insigne vtriusque.

silentium, quod prodiit à verecundia, coniuncta insigni charitati: puduit enim vtrumque culpam tam deformem in suos deferre accusatores. Puduit Susannam senem, ac iudicum populi in-temperantiam propalare; puduit & Iosephum lasciuiam dominæ suo indicare marito; maluit vterque mortis, ac infamiae subire periculum, quam tam fædum facinus in alios retorquere, ne vel iudices apud populum, vel vxor apud maritum redderentur infames, aut de adulterio suspecti: erat tamen vtriusque cor fiduciam habens in Domino, & tacente lingua, fortius pro illis clamabat propria innocentia: & sicut Dominus liberauit Susannam, sic mirabiliter eripuit Iosephum. Nōne prodigiosum fuit quod maritus nimium credulus coniugis verbis, iratusque valde contra seruum non statim iusserit illum occidi? Nam in huiusmodi euentibus, ut inquit Salomon, *Furor & zelus viri non parces in die vindictæ, nec acquiescet cuiusquam precibus; nec accipiet pro redemptione dona plurima.* Sed ut notat Diuus Chrysostomus, superna Dei manus barbarum illum detinuit, ne in iusti cadem rueret. Quid enim aliud prohibuisset hoc eum facere cum intelligeret attentasse eum torum suum? Verum omnipotens Deus tantam fecit illi exhibere clementiam, ut iniectus in carcerem etiam illic suam declararet virtutem, & sic ad principatum regni perueniret? Si enim non credebat reum esse Ioseph; cur in carcerem coniecit? si autem credebat verum esse quod vxor dixerat, tunc non carcere dignus, sed extremo supplicio, capitalique pœna iudicandus erat. Verum quando suum auxilium dextera superna ostendit, omnia fiunt lenia, & facilia, & quantumuis feroces animi mansuescunt.

Sed non prætereamus silentio quod de Iosepho testatur D. Ambrosius, de Susanna similiter dicere potuisset, pro castitate subiisse martyrium. Fuit enim vterque insignis castitatis martyr, quatenus pro ipsa tuenda certo se mortis periculo tradidere. Quod & in lege Euangelica plurimas virgines fecisse constat, quibus peculiari congruit laus ista: *Pulchræ sunt genæ tuæ, nam ut dicit Hugo de sancto Victore, per Ecclesiæ rubicundas genas intelliguntur martyres, qui sanguinem suum pro fide Christi fundentes, quasi genæ in facie Ecclesiæ rubescunt.* Sed forte melius intelligemus virgines simul & martyres, ut candor faciei ruborem genarum circumcingens, indicet pudicitiam, rubor vero martyrium: nec solum illud, quod à tyrannis inferitur, sed etiam aliud voluntarium, & quotidianum, quod teste D. Hieronymo, annexum est castitati, quæ vix custodiri nequit, nisi carnem torquendo, & gladio mortificationis carnalia desideria trucidando, ut sequens exhortatio fusiùs docebit. Nuncautem hos duos illustrissimos pudoris, & castitatis pugnatores imitemur, ut palmam similem obtineamus præstante Domino nostro Iesu Christo, &c.

Pro. 6. v. 34. Hom. 62. in Genesim

Exposit. in Cant. c. 38.

In Apologia pro lib. contra Iovinianum. Idē D. Gregor. hom. 5. in Euang. ad finem.

EXHORTATIO XXIII.

PRO VIRG. De duplici statu perpetuæ continentia; de laudibus virginitalis, tam mentis, quam corporis; de solitudine interna & externa, & de reliquis quæ custodiunt illam.

Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis.

Cant. 4. v. 5. Cant. 6. v. 6.

IRVM est quanti fecerit Dominus Ecclesiæ suæ mysticas genas, à quarum commendatione sponsæ laudes inchoauit, easque ter in hoc Cantico extulit, comparans illas iam turturi, iam fragmini mali punici, iam cortici eiusdem. Nec incongruè per has duas genas intelligimus duas animarum fortes, pudicitiam, & cœlibem vitam coelestem, quas Paulus vocare solet *Virgines, & innuptas*, id est viduas, vel quomodolibet perpetuam continentiam profitentes. Vnde etiam duæ Ecclesiæ præclaræ genæ dici possunt, status Ecclesiasticorum, qui Ordine sacro suscepto perpetuum vouent cœlibatum; & religiosorum ac monialium, qui perpetuæ castitatis votum emittunt, in quo innumeræ vtriusque sexus virgines resplendent. Comparantur autem genis, quoniam sicut istæ supremum locum obtinent in corpore, & in media splendent facie ornantes illam, ipsi capiti coniunctæ, sic virgines, ac perpetuo cœlibes, sublimem gradum perfectionis continent in Ecclesiâ; & in medio eius tanquam pulcherrimum eius ornamentum maximè vnitæ Christo capiti, cui semper adherere satagunt, & idè à Diuo Ioanne visæ sunt cum agno in monte Sion; quoniam (ut declarat Diuus Gregorius) status, qui naturam humanam supergreditur, in altissimo virtutum culmine situs est, nec solum sublimatur in monte Sion, qui est Ecclesiâ militans, sed etiam in monte cœlestis Sion, quia ipsis Angelis assimilatur, ut mox videbimus. Vnde nō mirum quod maximè ornent faciem Ecclesiæ, de illis enim potissimè intelligitur quod ei dictum est, *His omnibus, velut ornamento vestieris, & circumdabis eos tibi, sicut sponsa.* Quapropter sicut per faciem & genas earumque pulchrum ruborem & candorem, vna femina, aut vnus adolescens ab alio secernitur: nam, *Ex visu cognoscitur vir, & ab accusu faciei cognoscitur sensatus;* ita eximia pulchritudo Ecclesiæ Christi maximè dignoscitur per pulchras genas eius. Etenim virginitas, continentia, ac perpetuus cœlibatus, vix apud antiquos inueniebatur. Pauca virgines Vestales in magno honore erant apud Romanos. Sed quod magis mirum est, etiam inter iustos vtriusque legis tam naturalis, quam scriptæ, pauci ac rari perpetuam coluerunt continentiam. Ab omnibus ergo secernitur, & separatur Ecclesia Christi in lege gratiæ, per genas virginum & continentium: quorum innumerus est chorus candidus, & rubicundus, candidus per pudicitiam, rubicundus per charitatem, ex qua manat pudicitia; non enim est virginitas coacta, sed libenter assumpta, non continentia inuita, sed

Apoc. 14. v. Lib. 5. in 13. Regum.

Isa. 49. v. 18.

Ecc. 19. v. 16.

A summè dilecta, ex Dei gratia & amore Christi, ac si naturæ esset indita. Ideoque pulchritudo genarum meritò comparatur pulchritudini pudicæ turturis, & fragmini mali punici candidis, ac rubicundis granis perspicui.

Hos status continentia per turtures hic significari. §. 1.

PRO FESTO PURIFICACIONIS

APTISIME autem hi duo status continentia turturi comparantur; de quibus DEIPAMYSITICÉ in lege præscriptum erat, *Ut offerrentur aë.* Domino par turturam, aut duos pullos columbarum; quæ in beatissimæ Mariæ Virginis purificatione, Leu. 12. v. 5. & pueri Iesu præsentatione in templo oblatae sunt; per quos duos istos continentia status in vtroque lexu intelligere possumus, quorum oblatio Deo est gratissima; & idè in Virgineo partu eæ oblatae sunt aues, quæ illos representabant. Ut autem Diuus Bernardus notat, quia columba libidinosa avis est, non decuit offerre eam in sacrificium Domini, nisi ea sanè ætate, qua nesciret libidinem; & idè pulli columbarum designantur, at turturis non signatur ætas, quoniam auis pudica est, & eius agnoscitur castitas in quacumque ætate. Nec incongruè dicemus par turturum mysticè etiam esse Deiparâ Virginem, & puerum Iesum: hic rex & princeps omnium virginum & cōtinentium, ac huius status auctor; per quem *Vox turturis audita est in terra nostra:* id est, vox Christi pudici prædicantis pudicitiam (ut suo loco videbimus.) Illa verò Regina est virginum, quæ plusquam turturam coluit pudicitiam, & virginitatem singularem, ut paulo post dicemus. Tunc autem pulchræ & felices erunt genæ mysticæ Ecclesiæ, quando fuerint sicut turturis: sicut, inquam, hæc par turturum, similes nimirum virgini Iesu, & Virgini matri eius. Sed quomodo id assequi valeant explicemus.

Serm. 59. in Cant.

Cant. 2. v. 12. Lib. 5. Exhort. 18.

Aduertendum est autem, non sine mysterio, sponsum prius dilectam assimilasse equitatu suo; deinde verò dixisse, *Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis;* quoniam nemo ad pulchritudinem virginitatis, & castimoniam ascendit, nisi qui fortis est equitatus Dei viriliter dimicans contra hostes impugnantes illas, eo quod terribilis est hæc pugna, & non nisi à fortissimis, Dei magno auxilio, obtinetur victoria. Nam (ut inquit D. Augustinus) inter omnia Christianorum certamina, sola duriora sunt prælia castitatis, vbi quotidiana est pugna, & rara victoria. Grauem enim castitas sortita est inimicum, qui quotidie vincitur, & timetur. Hic autem inimicus diuinus grassatur contra virgines (ut testatur Diuus Hieronymus) sic dicens; Inter illecebras voluptatum etiam ferreas mentes libido domat, quæ maiorem in virginibus patitur famem, dum dulcius putat esse quod nescit: de illa denique Salomon ait, *Multos vulneratos deiecit, & fortissimi quique interfecti sunt ab ea.* Oportet ergo fortissimum esse, non quomodocumque, sed tanquam Dei militem, & equitem ab ipso adiutum & directum, ut libidinem quis vincat, & de illa triumphet, pacemque internam hostibus debellatis obtineat. Meritò ergo prius assimilata est equitatu Dei curribus Pharaonis iam submersis, & postea laudatur de pulchritudine genarum instar turturis, quia fortis præcessit lucta, ut tam

Ser. 75. de tempore.

In regula Monach. c. de castitate.

Prou. 7. v. 26.

gloriosa pulchritudo obtineretur per illam. Aliam rationem connexionis huius laudis cum precedenti reddit D. Gregorius Nyssenus. Assimilauerat enim sp̄sus amicam suam equis, quorum luxuriosam libidinem & intemperantiam alibi significat Scriptura: Ieremias enim ait, Equi amatores, & emissarii facti sunt, & conspiciuntur ad uxorem proximi sui inhiabat. Dauid etiam terribile iudicauit, fieri sicut equum & mulum, quibus non est intellectus, quorum maxillæ fræno, & chamo essent constringendæ. Ad mitigandam ergo hanc similitudinem addit sponsus hanc suauiore, assimilans eadem genas turturis pulchritudini. Ac si diceret; Non sunt maxillæ tuæ huiusmodi, vt sicut equus indigeas chamo, & fræno constringi, sed per puritatem turturum tibi ornantur genæ, pulchraque redduntur. Non indiges fræno ferreo, nec terroribus, aut terribilibus minis poenarum, vt libidinem & spurcicias carnis fugias; ipse tuus pudor, tuaque mea gratia, ac inrita verecundia est instar fræni suauioris, pulchrioris, ac fortioris, quo à libidine comprimeris, & pudicitiam totis viribus amplextaris; nec solum horres lasciuiam, sed quidquid ad illam excitat, hominum consortia, opiparam mensam, mollem lectum, musicam & tympanum, inanemque lætitiã, & omnibus turturæ pudicæ foliagæ & gemebundæ assimilatis, propter quod mihi pulchra valde apparet, & libens dico, Pulchra sunt genæ tuæ sicut turturis. Sed quoniam pudicitia & continentia, tres continet gradus & status, infimus est coniugatorum, qui sibi fidem seruant, & immaculatum thorum. Secundus melior viduarum, qui mortuo altero coniuge perpetuum eligunt cælibatum. Tertius omnium præcellensissimus virginum est, quæ omnem penitus respuunt carnalem delectationem, etiam aliis licitam. Cuncti tres, fructus magnos pariunt, de quibus Dominus in parabola ait, quod semen cadens in terram bonam fructum afferit, Aliud centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud verò trigésimum. D. Hieronymus trigésimum ad viduas, centesimum verò ad virgines refert. Omnium autem symbolum est turturæ auis pudica; quæ coniugatos fidem mutuam sibi seruandam docet, dum vni compari coniungitur; sed illustrius magistra est viduarum, quia mortuo coniuge, nulli alteri amplius coniungitur. Virgines autem spiritualiori ratione representant. Relictis autem quæ ad castitatem coniugalem spectant, de aliis dicemus, ex quibus coniuges satis poterunt edificere, quomodo proprium gradum incoquinatum valeant seruare.

Quam pulchra & præcellens sit virginitas. §. 2. S. ED à virginibus inchoando, merito admittitur dicit sponsus, Quam speciosa facta sunt genæ tuæ sicut turturis: Nam quis non miretur in carne degentes, non carnaliter viuere, sed instar Angelorū carnis actus & affectus exuisse? In carne enim ambulantes (ait Paulus) non secundum carnem militamus, quia ea quæ sunt carnis respiciamus, & super illa, superque nos ipsos ad spiritualia, & cælestia nos leuamus. Sed bene (inquit Origenes) dicitur, Quam speciosa facta sunt genæ

Hom. 3. in Cant. Ter. 5. v. 8. Pf. 31. v. 10. Mat. 13. v. 23. Lib. 1. cōtra Iouin. & in Apol. pro libris cōtra Iouin. Iuxta Sept. 1. Cor. 10. v. 5. Hom. 1. in Cant.

tuæ, vt significaretur non à natura pulchras, sed ex Christi gratia superaddita, & licet virginitas à natiuitate ortum ducat, tamen non nisi ex dono Dei perpetuò conseruatur; & ided genas speciosas factas esse, scilicet ab alio, nempe ab ipso sponso, qui ait, Non omnes capiunt uerbum istud, sed quibus datum est. Loquitur de Eunuchis, qui se castrauerunt propter regnum cælorum, & ait quod se castrauerunt; quia ita virginitas est donum Dei, vt tamen homo cooperetur cum Deo ad obtinendum, & conseruandum illud, & hoc ipsum est admiratione dignum, & maius omni laude. Inde Sapiens eadem vtens exclamatione, ait, O quam pulchra est casta generatio, cum claritate, immortalis enim est memoria illius, & apud Deum nota est, & apud homines cum presens est, imitatur illam, & desiderat illam, cum se eduxerit: & in perpetuum coronata triumphat incoquinatorum certaminum premium vincens. Cuius sensus pulcherrimus est, pulchra valde est castitas, & omni claritate & laude digna, cuius habenda est æterna memoria, quia à Deo est approbata, & apud homines tantū habita, vt presentem imitari velint, absentem habere secum desiderant; cuius plurima sunt, sed incoquinata certamina, innumerata, sed gloriose luctant; ex quibus præclaras sibi acquirunt coronas, & victorias, ac pretiosa præmia suis digna triumphis. Vnde virginitas nostris non indiget laudibus, sed, vt dicit D. Cyprianus, ita clara est omnibus, & exerta, vt cunctis splendore sui candoris pura manifestetur, & lucida. Flos est Ecclesiastici germinis decus, atque ornamentum gratiæ spiritualis, laudis, atque honoris opus integrum, atque incorruptum; Dei imago respondens ad sanctimoniam Domini, illustrior portio gregis Christi. Seruate virgines, seruate quod esse cœpistis, seruate quod eritis; magna vos merces manet: præmium grande virtutis, munus maximum castitatis, Domini vox est illa dicentis, Filij huius seculi nubunt, & traduntur ad nuptias; illi uero qui digni habebuntur seculo illo, & resurrectione ex mortuis, neque nubent, nec ducunt uxores, neque enim ultra mori poterunt; æquales enim Angelis sunt, & filij sunt Dei: Quod futuri sumus iam vos esse cœpistis, vos resurrectionis gloriam in isto seculo iam tenetis; per seculum sine seculo contagione transitis, cum castè perseueratis, & virgines, Angelis Dei estis æquales. Sed ulterius idem hoc ipsum amplificat: Virginitas æquat se Angelis, si verò exquiramus, etiam excedit, dum in carne luctata victoriam etiam contra naturam refert, quam non habent Angeli. Ita D. Cyprianus, qui multus est in hac virtute laudanda, nosque plurima in tractatu de castitate congesimus, vt eius præcellentias ponderaremus. Sed iam inspiciamus cur virginitas turturis pulchritudini comparetur. Duo enim insignia virgines habent; alterum est omnem carnalem copulam abhorre, omnem que carnalem amorem exuere, & solis cælestibus inharere: Et ex hac parte (vt docet D. Ambrosius) aptè comparatur apibus, quæ hanc integritatem representant. Digna (inquit) virginitas quæ apibus comparetur, sic laboriosa, sic pudica, sic continens: rore pascitur apes, nescit concubitus, mella componit: ros quoque virginis est sermo diuinus; pudor virginis est intemperata natura, partus

Mat. 19. v. 11. Sap. 4. v. 7. Lib. de singul. cleric. In tract. de disciplina & habitu virginū. Lu. 20. v. 35. Insignia nuptias hic necessestariis propter mortem vt alij generentur loco eorū qui moriuntur. Lib. de disciplina & bono pudicitie. Tom. 3. de perfectione Christi. tractatu 2. Comparatur apibus. Lib. 1. de Virginitate.

virginis fetus laborum, expers amaritudinis, A fertulis suauitatis. Quam te velle filia inaitatricem esse huius apiculæ, cui cibus flos est: ore folioles legitur, ore componitur. Ceterum alterum habet insigne virginitas, quod ita respuat carnales nuptias, vt eligat spirituales, non cum pluribus, sed cū vnico solo viro: & ex hac parte turturæ assimilatur, iuxta illud Pauli, Respondi vno viro virginem castam exhibere Christo. Huic soli adhæret per amorem, huic soli seruat illæsam fidem, huic præstat subiectionem, & obedientiam, huic soli placere studet, ab eo separari pertimescit, nihilq; magis in votis habet, quam illi assimilari, in quo eius summa consistit pulchritudo, quam fortè prædicta verba insinuât, Pulchra sunt genæ tuæ sicut turturis: id est, assimilata sunt in pulchritudine ipsi turturæ; qui turturæ nisi Christo Domino, qui per turturam conuenienter significatur: Sicut enim turturæ femina vni mari coniungitur, & turturæ mas vnica femina; ita Ecclesia vni Christo, & Christus vnica desponsatur Ecclesiæ, ex qua virgine incorrupta, filios gignat spirituales, & intra eam tantam intra proprium nidum eos reponit, vt nutriat, & custodiat illos: iuxta illud Psalmistæ, Etenim passer inuenit sibi domum, & turtur nidum sibi, ubi ponat pullos suos. Hic est ille turtur, cuius vox vt in hoc Canticum dicitur, auditur in terra nostra, cuius prædicatione multi filij congregati sunt, vt eius pudicitiam imitarentur. Pulchra quidem sunt genæ virginum, quæ Angelis assimilantur, sed pulchriores quia ipsi Christo, & Deo incorrupto similes esse merentur. Nemo (ait D. Ambrosius) miretur si Angelis comparetur quæ Angelorum Domino copulantur, nec immeritò virginitas viuendi sibi vltimam quæritur à cælo, quæ sponsum sibi inuenit in cælo. Hæc nubes, aëra, Angelos, syderaque transgrediens, Verbum Dei in ipso sinu Patris inuenit, & toto hausit pectore. Magnam reuera (ait D. Basilus) ac præclarum quiddam virginitas est, quæ vt totum simul explicem hominem incorruptibili Deo simillimum facit. Propter quod merito dicit Ecclesiasticus, Omnis ponderatio non est digna continentis anima: & gratia super gratiam mulier sancta & pudorata, quia grata, speciosa, & omnibus modis est Deo dilecta. Propter quod virgines dicuntur empti ex hominibus, id est, à cæteris hominibus segregati, tantam hominibus eminentiores, & peculiari ratione sanguine agni redempti, & illi ascripti, vt sequantur agnum quocumque ierit; Et quo (inquit D. Augustinus) ire putamus hunc agnum, quo nemo eum sequi, vel audeat vel valeat nisi vos? in quos saltus vel prata? Vbi sunt grandia gaudia, non gaudia huius seculi vana, insana mendaces, nec gaudia qualia in ipso regno Dei cæteris non virginibus erunt, sed à cæterorum gaudiorum forte distincta. Gaudium virginum est Christi, de Christo, in Christo, cum Christo, post Christum, per Christum, propter Christum, non sunt eadem non virginum quamuis Christi; nam sunt aliis alia, sed nullis talia. Hæc D. Augustinus, de speciali gaudio (laureola ab aliis vocatur) quod virginibus reseruat in cælo, quo etiam ex parte fruuntur in terra, si agnum sequantur, integra & omnimoda vitæ puritate.

Cur comparatur turturæ. 2. Cor. 11. v. 2. Pf. 83. v. 4. Vide lib. 5. Exhort. 18. Lib. de virginitate in principio. Eccl. 26. v. 19. & 20. Apoc. 14. v. 4. Lib. de laudibus virginitate 27.

Virginitas corporis iungenda est virginitati, & puritati mentis. §. 3. ET ENIM cum virginitate & integritate corporis iungenda est integritas & puritas mentis, vt Christo assimilatur, & agnum quocumque it, sequatur. Propter quod non gena, sed gena pulchra vocatur, sicut turturæ: indicando perfectam virginitatem ex integritate corporis, & spiritus, tanquā ex duabus pulchris genis constare, vt virgo Christi, sicut ait Paulus, Sancta sit corpore, & spiritu; quæ enim solum est corpore integra, vnā genam, sinistram videlicet, habet pulchram, sed alteram, nempe dexteram, habet deformem. Quæ autem tantum est integra spiritu & desiderio, sinistram genam sedam habet. Vtraque verò integritas perfectè reddit animam candidam, rubicundam, & decoram Angelis, Christoque simillimam, de qua dicitur, Pulchra sunt genæ tuæ sicut turturis: ideoque magis insistendum est spiritus integritati, & sanctitati, vnde integritas carnis suum maiorem sumit decorem. Nam, vt inquit D. Basilus, virginitas non à corporibus ad animas manat, sed cum incorporalis animæ propria, & præcipua sit, eius pretiosissima integritate corpora quoque incorrupta seruantur. Hoc enim seruantur prudentes virgines & fatuæ, quod cum omnes essent virgines corpore, lampadesque integras retinerent: fatuæ quidem habebant eas intus vacuas oleo, quia carebant spiritus integritate, & oleo deuotionis, ac sanctorum operum, quæ corpoream lampadem implent, ignemque diuinæ dilectionis accendunt, nutriunt, augent: prudentes verò non sola externa integritate contentæ, internam principem sunt amplexatæ; vt iuxta Pauli sententiam, integer earum spiritus, anima, & corpus in aduentu Domini inueniretur, non quod corporis virginitas sit paruipendenda: nam (vt ait D. Hieron.) quomodo absque cæteris operibus virginitas sola non saluat, sic omnia opera absque virginitate & continentia imperfecta sunt: & insuper virginitas ad altiore eleuat statum, & præclariorem producit fructum, propter quod eius laudes decantans Sapiens, & vtriusque genæ pulchritudinem commendans, ait, Felix est sterilis, & incoquinata, quæ nescit thorum in delicto, habebit fructum in resurrectione animarum sanctarum; & spado qui non operatus est per manus suas iniquitatem, nec cogitauit aduersus Deum nequissima: dabitur enim illi fructus dei donum electum, & fors in templo Dei acceptissima: vbi Sapiens non laudat omnem virginem, siue feminam, siue marem, sed incoquinatam, quæ operibus prauis non maculatur. Hanc autem vocat felicem, quia præ aliis animabus sanctis respicietur, & visitabitur à Domino, diuinisque replebitur consolationibus, & tandem consequetur suæ fidei, seu fidelitatis donum electum; id est, præmium copiosissimum, quod aliis verbis promittit Dominus per Isaiam eunuchis, qui elegerint quæ ipse voluit, dicens, Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus, nomen sempiternum dabo eis quod non peribit; quia maiorem gloriam & honorem obtinent in Ecclesia, sicut modò videbimus, quam qui filiis generandis vacant, & speciali prærogatiua castitatis nomen nulla obliuione delendum

1. Cor. 7. v. 34. 1. ad Thess. 5. v. 23. Lib. 1. aduersus Iouin. Sap. 3. v. 13. Isa. 66. v. 4.

consequuntur, cum inter filios Dei & animas Christi sponfas principem locum teneant.

Est autem obseruatione dignum, quod tam Prophetæ, quam Saluator noster de virginibus loquens, semper reliquorum bonorum operum mentionem faciunt; quia tanta est virginitatis excellentia, & tam ardua eius custodia, vt eam solam sufficere ad salutem ignorantes putare potuissent, nisi ad reliqua bona opera necessariò exercenda excitarentur; ne inter virgines fatuas computentur: quæ (vt ait D. Chrysostomus) maiori certamine superato, in faciliore totum perderunt. Propter quod etiam cum genæ dicuntur pulchræ *Sicut turturis, non sine mysterio* vox Hebræa, vt iam diximus, etiam turturæcum torquem, seu catenulam ex pluribus gemmis constantem significat; quia virginitas ornanda erat gemmis preciosissimis reliquarum virtutum, vt ipsius pulchritudo inter illas splendesceret. Esto, ô virgo, sicut arca fœderis ex ligno quidè scem incorruptibili, sed deaurata intus & foris, quam tegat propitiatorium aureum, quæ nec sit vacua, nec tamen amplius contineat quàm legis tabulas, vas, manna, & virgam Aaron. Esto, inquam, incorruptibilis per integritatem corporis, & mentis; deaurata intus & foris per internum Dei amorem, qui in externum charitatis opus cum oportet, se prodat. Retine tabulas legis per constantem obedientiam, virgam Aaron per omnimodam æquitatem, vas, manna per solam in Deo spiritus delectationem; & cuncta hæc tegat propitiatorium aureum, quod est Christus, cui iugiter hæreas per ardentem dilectionem, vt ipse te protegat, qui summè erga virgines est propitius. Felix (inquit D. Hieronymus) illa conscientia, & beata virginitas, in cuius corde præter amorem Christi, qui est sapientia, castitas, patientia, atque iustitia, ceteræque virtutes nullus alius versatur amor, neque ad recordationem hominis aliquando suspirat, nec videre desiderat, quem cum videret, nollet dimittere.

Ex his omnibus concludamus eximio amore diligendam esse perfectam pudicitiam: nam si pulchrum est amabile, quid pulchrius castitate? quid ea amabilius? Quid (inquit D. Bernardus) castitate decorius, quæ mundum de immundo conceptum semine, de hoste domesticum, angelum de homine facit? Differunt quidem inter se homo pudicus, & Angelus, sed felicitate, non virtute, et si illius castitas felicitior, huius tamè fortior esse cognoscitur. Sola est castitas quæ in hoc mortalitatis & loco & tempore statum quemdam immortalitatis gloriæ repræsentat. Primitiæ frugum, & fructuum preciosiores sunt, & amabiliores: at virgines primitiæ vocantur Dei & agni, ex hominibus empti, tanquam quid præcellentius ab illis segregati, vt agno consocientur. Quo honore D. Paulus Apostolos insigniuit, dicens illos primitias spiritus habuisse. Vnde sicut qui Deo libenter primitias offert, copiosiores, vt ait Salomon, ab illo fructus recipiet. Sic qui Christo virginitatem offert, incredibiles ab eo recipiet cœlestes benedictiones. Oportet autem ardentem esse hunc pudicitiam, & virginitatis amorem, vt illam vigilanter & valenter custodiat; nam quæ nimium diligimus, nimium custodimus; nulliq; labori parcimus, vt ea obtineamus. Vnde quidam Abbas apud Cassianum, hoc sua-

Ho. 79 in Mattheum.

Exod. 25. v. 10. Ad Hebr. 9. v. 4.

Epist. ad nemeritidem de seruanda virginitate ad hinc.

Epist. 42.

Apoc. 14. v. 9.

Prou. 3. v. 9.

dens, sic aiebat; Tanto erga acquisitionem castimonie desiderio, atque amore flammemur, quanto quisque pecuniarum cupidissimus appetitor, vel qui summa honorum ambitione distenditur, vel qui intolerabili pulchræ mulieris amore rapatur, desiderium suum impatientissimo ardore optat expleri; & ita fiet, vt dum pro integritatis perpetuitate infatiabili cupiditate succendimur, desiderabilis despiciatur cibus, necessarius horreat potus, somnus denique ipsi naturæ debitus respuatur, vel certè hæc ætonita ac sustinente capiantur.

De solitudine interna & externa qua comitatur perfectam castitatem. §. 4.

HINC clarescit amplius similitudo turturis, quæ simul hieroglyphicum est & pudicitia & solitudinis, quam naturali propensione colit; quasi docens nos virginitatis & pudicitia indiuiduam comitem esse solitudinem. Ea autem est duplex, interna altera, & altera externa; illa cordis, hæc etiam corporis; illa excludit omnem affectum, amorem, intentionem, & cogitationem, quæ quouis modo aduerferet amori Christi & castitatis, ita vt in corde solum vigeat amor ipsius Christi, intentio placendi ipsi soli, & cogitatio de ipso, aut de his quæ ad ipsius gloriam conducunt: hæc verbè etiam fugit consortia hominum, & loca solitaria amat, vel semper, vel ad tempus orationis ergò, iuxta cuiusque statum. Vtraque procedit ex amore pudicitia, & ad illam conseruandam maximè conducit. Quod mouit antiquos Prophetas & Anachoretas, innumerosque monachorum cœtus, vt instar turturum simul castam & solitariam vitam eligerent, Angelis in vtroque similem: Qua enim quæso re, ait D. Chrysostomus, differebant ab Angelis, Elias, Elisæus, Ioannes Baptista, verè virginitatis amatores: nulla nisi quod mortalitatura constabant: nam cetera si quis diligenter inquirat, hi nihilominus affecti reperiuntur, ac beate illæ mentes. Virginitatem autem fuisse, quæ eos tales reddiderit, ex eo perspicuum est. Nam si vxores habuissent & liberos, haud facillè adducti essent, vt in solitudine viuerent, & suas familias contemnerent, & reliqua, quæ necessaria essent ad vitam, non compararent. Nunc autem his omnibus soluti vinculis, tanquam in cœlo, sic in terris diuersantes, non paricibus, non tecto, non mensa, non aliis eius generis indigebant; quia illis cœlum erat pro tecto, solum pro strato, pro mensa solitudo: & quæ sterilitas solitudinis aliis famis effectrix videtur, sanctis illis viris suppeditabat omnium rerum copiam; sed & in solitudine hac pudicitiam securiorem arbitrabantur. Vnde sicut illi petebant deserta, modo virgines petunt septa monasteria, in quibus se occidunt; aut si hoc non licet, domi se continent, & ibi desertum sibi eligunt, vt hominum consortia, eorumque aspectus deuitent. Nam (teste D. Ambrosio) castitas solitudinem querit, pudica secretum, impudica conuentum. Cæue, ait D. Hieronymus ad Eustochium, ne domum exeat, & velis videre filias regionis alienæ, quia Dina egressa corumpitur. Zelotypus est Iesus, non vult videri ab aliis faciem tuam. Alieno periculo sapere oportet. Nam de Dina refert

Colla. 12. c. 14.

Lib. de virginit. c. 79.

Lib. de viduis post medium. Epist. ad Eustoch. de custodia virginitatis.

Scriptura, quod *Egressa est vt videret mulieres regionis illius*. Non inquit, vt videret viros, sed fœminas. At dum egreditur ad videndum fœminas visa est à viris, cõcupita est & stuprata. Egressus enim ille cum non necessitatis, sed curiositatis aut voluptatis causa fiat, sensuum habenas relaxat, animum emollit, & prædæ periculo salutem exponit. Dina, ait D. Bernardus, dum ad paciscendos hædos, id est, sensus suos egreditur ipsa patri, & sua sibi virginitas rapitur. O Dina, quid necesse est vt videas mulieres alienigenas? qua necessitate? qua vilitate? an sola curiositate? at si tu otiosè vides, non otiosè videris: tu curiosè spectas, sed curiosius spectaris. Quis crederet tunc illam tuam curiosam otiositatem, vel otiosam curiositatem fore post non otiosam, sed tibi, tuis, hostibusque tam perniciosam?

Hinc autem non solum discimus solitudinem istam, non tantum petere reclusionem domi, sed etiam sensuum, per ingem eorum custodiam, vt ita sint in vrbibus sicut in desertis. Alioqui parum prodesset clausura corporis, si esset vagatio sensus. Siquidem Dauid cum ambularet in solario domus suæ, egressus est foras non pedibus, sed oculis, & videns mulierem, destruxit suam & illius castitatem. Nec custodiri potest, vt inquit D. Gregorius, cordis munditia, nisi seruetur exteriorum sensuum disciplina; quia semper puerile quiddam exterius perstrepit, & ad fluxa quæque & leuia mentem inermem trahunt, nisi interioris grauitatis pondere, & magno quodam vigore refrænentur.

De solitudine interna.

Serm. 40. in Cant.

Job 3. v. 13. Lib. 4. Mor. c. 18.

Hinc fit vigilantius procurandam esse solitudinem internam, quæ solius Dei præsentia & amore satiatur, nec alij quam illi soli placere studet. De qua potissimè D. Bernardus interpretatur hæc verba, *Pulchra sunt gena tua sicut turturis*, quia omnes eius intentiones & affectus, quos per genas significari dicit, ad similitudinem castissimæ ac solitariae volucris, ad solum Deum dirigebat. Sedè itaque (inquit) solitarius sicut turtur, nihil tibi, & turbis, nihil cum multitudine ceterorum, etiamque ipsorum obliuiscere populum tuum, & domum patris tui, & concupiscet rex decorem tuum. O sancta anima, sola esto, vt soli omnium serues teipsam, quem ex omnibus elegisti. Fuge publicum, fuge & ipsos domesticos, secede ab amicis & intimis, etiam & ab illo qui tibi ministrat. An nescis te verecundum habere spõsum, & quine quaquã suam velit ibi indulgere præsentiam presentibus ceteris? Secede ergo sed mente, non corpore, sed intentione, sed deuotione, sed spiritu: spiritus enim ante faciem tuam Christus Dominus, spiritusque requirit, non corporis solitudinem, &c. Vnde hæc solitudo quæ tribus potissimè constat, intentione, amore, & cogitatione ad solum Deum directâ, ab vnoquoque est quærenda, & ædificanda. Sicut de regibus & consulibus testatur Iob, quia sine illa nihil prodest externa solitudo. Siquidem (vt dicit D. Gregorius) qui illicita appetunt, vel videri aliquid volunt, densis cogitationum tumultibus in corde premuntur. Dumque desideriorum turbas intra se excitant, prostratam mentem pede miserè frequentationis calcant; & mens quasi quemdam populum patitur, quæ infõlenti cogitationum tumultu vastatur: at sancti viri, qui nihil huius mundi appetunt, nullis in

corde tumultibus premuntur. Omnes quippe inordinatos desideriorum motus, à cubili cordis manu sanctæ considerationis eiciunt.

Huiusmodi autem solitudo ita propria est virginum, vt finis virginitatis videatur, dicente Apolo, *Qui sine vxore est, solicius est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo; qui autem cum vxore est, solicius est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuisus est: mulier inuupta, & virgo, cogitat quæ Domini sunt, vt sit sancta & corpore & spiritu*. Quod egregie perpendens D. Hieronymus, sic ait; Si nihil aliud esset, & nulla merces virginum amplior sequeretur, sufficeret ei hæc sola prælatio, cogitare quæ Domini sunt, vt sit sancta corpore, & spiritu. Et quid est cogitare quæ Domini sunt, nisi solitudini internæ vacare, vt omnis intentio, totus amor, & cuncta cogitatio in solum Deum, vel in aliquid propter ipsum solum tendat? Cui accedit quod virginitas & continentia, teste eodem Paulo; propter hoc etiam eligitur, *quod facultatem præbeat sine impedimento Dominum obseruandi*. Cura enim, ac sollicitudo vxoris, filiorum ac familiarum multum orationi impeditenti afferunt. Oportet ergo virginibus instar turturis, amare solitudinem tum internam, tum etiam tempore orationis externam, vt orationi vacent; iuxta illud, *Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito*. Vnde & Dauid etsi multis negotiis distentus, ad orandum secedebat, & se non solum turturi, sed aliis volucris solitudinis cultribus comparat, dicens, *Similis factus sum pellicano solitudinis, & factus sum sicut nycticorax in domicilio: vigilans, & factus sum sicut passer solitarius in tecto*. Insinuans orationis studiosum fugere hominum consortia, noctis silentium eligere, vt oret, ac aliis dormientibus vigilare, & super cuncta temporalia; imò super seipsum se eleuare vsque ad contemplanda cœlestia, vt eius conuersatio in cœlis sit. O quis mihi daret pennas sicut turturis, vel columbæ (turtur enim species est columbarum) vt volarem, fugerem, & elongatus in hac felici solitudine manerem, tum vt orationi quietius vacarem, tum vt castimoniam securius custodirem; nihil enim potentius cum Dei gratia ad hanc custodiam, quàm hæc oratio solitaria, quæ stimulum carnis colaphizantem reprimit, & angelicam tranquillitatem impetrat.

Lib. 1. adu. Iouin.

1. Cor. 7. v. 35.

Matt. 6. v. 6.

Pl. 101. v. 7.

Pl. 4. v. 7. Ita Athenæus lib. 9. Arist. & cetera munitur.

De præsidio angelico & diuino, & iugi sui abnegatione custodiende virgines. §. 5.

HINC deducimus, etsi ardua sit virginitas, validam tamen habere custodiam, vt illa possit inter mundi, & carnis pericula conseruari. Custodiunt enim illam libentissimè Angeli, quia sui similibus, gaudent sociari, & angelicam in illis tueri puritatem. Imò Diuus Ambrosius, vt iam supra diximus, testatur plures Angelos curare virgines; quia quo sanctior est quisque, & purior, eo debet esse munitior. Vobis, inquit, ô virgines sanctæ, speciale præsidium est, quæ intermerato pudore sacrû domini seruat cubile. Neque mirum si pro vobis Angeli militant, quæ Angelorum moribus militatis. Quod satis expertæ sum; beata Agnes, ac beata Cecilia, quarum virginitas mirabiliter est ab Angelo custodita, & ab

ingentibus erepta periculis, vt quod quibusdam visibiliter est prælitum, omnibus inuisibiliter præitari credatur. Quod si virgines orationibus vacent, libentius Angelos sibi accersunt: nam de eis dicitur, quod Præuenerunt principes conuulsi psallentibus in medio iuencularum tympanistrarum. Gaudent enim coniungi orantibus, & esse in medio virginum, quæ tympanis Deum laudare non cessant.

Sed subtilius hæc nobis insinuant cœlestis sponsi verba, trepidam consolantis sponsam, ne si vagaretur post greges sodalium, quasi cooperata haberetur, & pudicitia nullam pateretur iacturam. Sed quid times, o amica mea, ita vagari nam, Equitatu meo assimilauit te: te, inquam, quæ virgo es, & angelicam, ac cœlestem proferis vitam, assimilauit equitatu meo non terreno, sed cœlesti, non humano, sed angelico, cuius te custodia commisi, Pulchra quidem sunt genæ tuæ sicut turturis; quia placet mihi tuus ille timor & pudor, sed esto bono animo; quia potenti es circumdata equitatu. Habes quidem thesaurum tuum in vase fictili, vt sublimitas sit virtutis Dei, & non ex te. Fictile vas te terret, ne superbas & ne securam te putes; at sublimitas Dei te eriget, ne desperes, & victoriam obtinendam confidas; nam licet sola sis, & sterilis, tamen plures sunt pro virginibus instar Elisæ, quam contra illos.

Sed præ omnibus querendum est diuinum præsidium, quia nisi Dominus custodierit virginitatem, frustra vigilat qui custodit eam. Ipse vero eius assumit custodiam, ad suam gloriam manifestandam. Nam quanto fragilior sexus virginum, tanto sublimior est virtus Dei, & gloria omnipotentia ipsius, quod per illas vincat, submergat, & dissipet lasciuos equos, & curus Pharaonis, luxuriosos motus carnis, & imperus dæmonum stimulantium illos. Nec mirū quod ipse sponsus Christus zelo magno militet pro custodia virginum, quæ sequuntur illum quocumque ierit: nam si virgo inupta cogitat quæ Domini sunt, Dominus cogitabit quæ sunt ipsius, vt illam custodiat, defendat, & protegat. Sic enim dixit cuidam virgini; Cogita de me, & ego cogitabo de te. Quod & sponsa expertam te esse testatur, cum ait, Ego dilecto meo, & ad me conuerso eius: sicut enim ex communicatione cum Deo qui lux est inaccessibilis, facies Moyfi reddita est cornuta, id est splendida, & fortis radios lucis emittens, quos populus ferre non poterat: ita ex communicatione virginum cum incorrupto Deo, & castissimo agno Christo facies earum, & genæ redduntur pulchræ sicut turturis, tanto splendore pudicitia, vt iniqui tentatores non audeant illas inspicere, & quietem pudici cordis exturbare.

§. 6

TANDEM etsi Deus pro virginibus vigilet, necessaria tamen est ad custodiam virginitatis, ipsa virginum vigilantia in ieiuniis, ciliiciis, vigiliis, & aliis huiusmodi exercitiis, quibus equum natura lasciuum sui corporis, casti-

gare, domare, & subditum spiritui reddere debent. Nam vt ad calcem Exhortationis 23. dicebamus, non nisi martyrio carnis conseruatur virginitas, & integritas ipsius. Cui ad stipulatur D. Chryostomus, dicens: Radix & fructus virginitatis est vita, quæ cruci consentanea sit. Dicitur radix, quia amor crucis virginitatem producit, & seruat: dicitur fructus, quia ex amore virginitatis etiam procedit. Per hanc crucem virginitas inimicos debellat, Pharaonis curus demergit, & victoria trophæum canit. Sicut Maria soror Aaron: quæ, vt creditur, virgo fuit, (quia alioquin non à fratribus, sed à viro cognomen accepisset) dum victoria laudes canebat, manu tenebat tympanum, quod ex pelle fit animalis demortui, à carne separata, & sicca, ac inter duo ligna extensa; ideoque aptum symbolum est virginitatis vitæ crucis coniunctæ. Nam dum virgo à carne eiusque operibus separatur, humores libidinis exccat, sui mortificationi incumbit, & cruci Christi se conformat, gloriosa trophæa canit Deo, qui hac via equum & ascensorem submergit in mare. O virgines (ait D. Ambrosius) sumite vos, sicut sumpsit Maria soror Aaron, tympanum in manibus vestris, & exite dicentes, Cantemus Domino, gloriæ enim magnificatus est, equum & ascensorem eius deiecit in mare. Mortificate membra vestra, vt tympani modo nullis eis lasciuia carnis exstuet, omnisque flagrantia corporalis sensus intereat; nesciat inuis, nisi in mortuis corporis voluptatibus solus spiritus resurgat: si enim mortuæ fueritis peccato, viuetis Deo. Versate in manibus vestris crucem Domini Iesu, & in vestris eam operibus obleuantes; calcate mundi huius profundum, & pertranсите, vt ille sicut equus hinniens ad libidinem, nullum locum inueniat in vobis, & quicumque voluerit comprehendere vos, demergatur. Ita D. Ambrosius.

Hoc etiam satis declarat altera similitudo quam sponsus infra adducit, dicens, Sicut cortex mali punici, ita genæ tuæ absque oculis tuis; quoniam sicut cortex mali punici conseruat dulcedinem fructus, qui in eo continetur; ita altera & aspera vita fit custos pudicitia, quæ non inuenitur inter mollia & blanda, sed inter dura & aspera. Sed de hoc plura in suo loco. Solum attungam quod D. Gregorius Nyllenus notat, duplicem hic contineri castitatis laudem, & per ea quæ foris apparent in vita honesta, & per ea quæ reconditæ geruntur in animi impatibilitate, cuius laus non est ex hominibus, quibus occulta est, sed ex Deo. Continet enim occulta miracula, quæ solo cernuntur illo oculo, qui occulta aspicit. Nec incongruè miracula vocat opera castitatis, & prodigiosa eius victorias, quia omnem transeunt humanam virtutem. Prodigiosum enim est in carne tot passionibus agitata pacificè castimoniam possidere: vt merito, sicut notat Cassianus, dicere possimus cum Propheta, Venire, & videte opera Domini, quæ posuit prodigia super terram, auferens bella vsque ad finem terræ. Cui propter hoc fit honor & gloria in secula seculorum. Amen.

De castitate

El. 67. v. 34.

2. Cor. 4. v. 7.

4. Reg. 6. v. 15.

In vita S. Catharina Senensis. C. 7. v. 10.

Lib. de virg. g. c. 80.

Exod. 15. v. 20.

In Exhort. ad virgines.

Cant. 4. v. 5. Cant. 6. v. 6. Hom. 7. ia Cant.

Collat. 12. v. 12. Psal. 45.

EXHORTATIO XXIV.

De castitate viduarum & ieiuniis, & aliis earum exercitiis studiosis, & de corporis pulchritudine, & ornatu parripiendo ab iis quæ castitatem proficiunt.

Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis.

Vide Pierium lib. 21. c. de turtur.

PROPRIVM symbolum castimonie viduarum est turtur, eo quod mortuo cōpare nulli alteri amplius iungitur, sicque in solitudine degit, gemitum pro cantu habet, ac si perpetuum luctum repræsentaret. Illud etiam est memorabile, quod de turture vidua fertur, in solitudine nunquam sedere, nisi in arido ramo, neque bibere vnquam ex riuulo, priusquam alis turbet aquam, & limosam reddat. Cuius ratione assignat Baptista Mantuanus, ne dum se ad bibendum inclinaret & sui imaginem in aqua limpida contemplatur, confortis sui demortui exciteret memoria, & reuocetur dolor: sic enim ait.

Sola volat turtur, nitidis nec potat in undis, Ne comitis pristini tristetur imagine visæ: Nec viridi posthac fertur considere truncus.

Postiunt hæc naturali instinctu fieri, & hieroglyphicum sunt purissimæ castitatis viduæ, quæ omnem carnis viriditatem, & amonitatem respuit, dulcia & clara mundi contemnit, ac sibi turbida putat, non in speculis intuetur faciem suam, cum se ornare renuat, nec alicuius hominis memoriam admittit, qui animi puritatem possit commaculare, vel ad præteritas voluptates inducere. Omnem denique transigit vitam in gemitu, luctu, & operibus, quæ carnem domant & affligunt, vt castimonia securius conferretur, propter quod de huiusmodi viduis, quæ partes nobiles sunt Ecclesie, dicitur: Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis. Audiant mulieres (inquit D. Basilus) vt etiam apud animalia ratione non prædita viduitatis honestas, in decore iterati connubij anteponatur.

De duplici viduitate & luctu propter Dei absentiam. §. 1.

SED vt exhortatio copiosior sit, ac vtilior, duplex genus assignemus viduarum, alterum proprium, quod nomen præ se fert; earum quæ mortuo coniuge secundas nuptias respuunt. Et licet status iste communis sit etiam viris, tamen appropriatur feminis, quæ magis viduitatis premuntur ærumnis. Alterum vero est mysticum & spirituale propter absentiam Dei relinquens animam tanquam viduam, & desolatam, siue propter lethale eius peccatū, siue quia ob probationem effectus gratuitos quos solebat elargiri, tunc non largitur, siue generali ratione, quia in hoc exilio ab illius præsentia, claraque visione quæuis anima longè abest. Et fortè ob hanc causam turturi assimilatur sponsa, quæ cum valde esset æstibus decolorata, & oppugnata, de absentia sui sponsi valde conquirebatur, dicens: Indica mihi, vbi pa-

Ita D. Augustinus in sua ciuitate.

Asas, &c. Propter quod lugens ac mœrens ieiuniis, vigiliis, suspiriis, aliisque corporis afflictionibus Italoise exercebat, quæ licet corpus extenuaret, animam tamen augebant pulchritudinem, & ideo faciem extenuatam, & mœrore confectam turturi comparat dicens: Pulchræ sunt genæ tuæ, sicut turturis. Ac si diceret: similis mihi visa es turturi viduæ, & coniugis sui absentiam lugenti, & ideo pulchra, quia gemitus, & extenuatio ista est mihi valde grata. Non enim es sicut hypocrita, qui dum ieiunant exterminant, & extenuant facies suas, vt appareant hominibus ieiunantes, quorum facies non pulchræ, sed fœdæ mihi apparent; at tu ieiunas & extenuas faciem tuam ex amore castitatis, & propter absentiam mei quam pateris, quod te valde decorat reddit. Quod si turtur nomen sit ornamenti ex tenuibus gemmulis ordine dispositis confectum, idem etiam indicat: quia vox Hebræa thor originè ducere dicitur ab eo quod est disponere, in ordinem redigere, attenuare, & gracilem reddere: quæ omnia bene quadrant in eos qui ieiuniis, & huiusmodi pœnitentiæ exercitiis incumbunt. Quæ etsi faciem corporis extenuent, animam coram Deo speciosiore reddunt, & variis virtutis gemmis concatenatis ornant. Quare in quauis Dei absentia, & quasi animæ viduitate illis insistendum est. Cum enim discipuli Ioannis Baptistæ accederent ad Iesum, dicentes: Quare nos & Pharisæi ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant? Respondit illis: Numquid possunt sibi sponsi lugere, quæ vniu cum illis est sponsus? Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt. Illis ergo conuenit luctus, & ieiunium, à quibus absens est cœlestis sponsus. Si abest per culpam mortiferam, lugeant, ieiunent, & se conterant, donec illum reuocent, iuxta illud, Plange quasi virgo accincta sacco super virum pubertatis tuæ. Rubescant genæ sicut turturum. Gemant & lamententur, quia in eorum cordibus mortuus est sponsus, & in misera viduitate iacent, nec plorare cessent, & crubescere, donec reuertatur ad ipsos, & quasi reuiuifcat in illis. At si sponsus abest, ad probationem etiam lugendum est, & ieiunandum, donec eius præsentia frui mereantur, quia lætatur intueri rubentes genas turturum, qui de eius absentia gemunt, & confunduntur.

Matth. 6. v. 16.

Matth. 9. v. 14.

Ioel 1. v. 8.

De tribus viduarum exercitiis præclaris. §. 2.

SED melius hæc explanabimus in viduis turturis imitatricibus, quarum vnã inter alias præclarissimam turturam adducam exempli gratia, vnde aliæ vidualem discant castimoniam. Ea est Iudith, quæ mortuo marito cum esset pulchra nimis, iuuenili ætate, & diuitiis pollens: castitatem perpetuo colere decreuit, ad quam melius tuendam admiranda elegit virtutis exercitia. Nam vt eius refert hystoria, In superioribus domus sue sibi secreta cubiculum, in quo cum puelis suis clausa morabatur, & habens super lambos suos cilicium, ieiunabat omnibus diebus vite sue præter sabbata, & Neomenias, & festa domus Israel. Quibus verbis tria memora opera ad custodiã castimonia potentissima cōmemorantur, & quasi in epilogum, quæ diximus reducitur. Imprimis enim adeo erat solitudinis amatrix, hominumque fugiebat cōsortia, vt nõ solū domi se cōtineret, sed cubiculū fecerit in superiori parte domus, quo difficilior est aditus, H H

Iudith 8. v. 5.

quodque secretum esset, ac separatim à reliquis domus habitaculis, quæ quotidianis vitæ vltibus erant applicata; & ibi cum puellis suis eiusdem casti propositi cultricibus, morabatur clausa, ita vt nec videre, nec audire quæ foris fiebant, neque etiam ab aliis videri, vel audiri posset. Cum igitur duplicem, iugemque haberet clausuram, nempe communem domus, & secretiorem huius cubiculi, optime bis de illa dici posset: Hortus conclusus

Cant. 4. v. 12.

Iudith. 9. v. 27.

1. ad Timoth. 5. v. 5. Luca 2. v. 37.

Marth. 6. v. 5. Luc. 10. v. 7.

Epist. 121. ad Probam. c. 26.

1. ad Timoth. 5. v. 5.

Proba c. 26. v. 1.

Et enim cubiculum istud orationi deseruiebat, vnde postea illudmet vocat Scriptura oratorium. Ingressa est (inquit) oratorium suum & induens se cilicio posuit cinerem super caput suum, & prosternens se Domino clamabat ad Dominum. Vnde constat, assiduam fuisse iugi orationi: siquidem in eo vt in cubiculo dicitur commorata, eo quod maiorem diei, ac noctis partem ibi transigebat. Nec tamen tepidè orabat, sed feruenter, humiliter, & instantè, tum pro se, tum pro totius populi salute. Hoc enim proprium est viduarum munus, quarum solitudo, ac desolatio prouocat illas ad orandum, vt in Deo inueniant solatium, & auxilium, quod in viro perdidit.

Iuxta illud Pauli, Quæ vere vidua est, & desolata, speret in Deum, & in seculis orationibus, & orationibus nocte, ac die. Sicut vidua illa ætate longæua, de qua D. Lucas refert quod à templo non discedebat ieiuniis, & orationibus seruens nocte, ac die. Vides (inquit Ambrosius) qualis vidua prædicetur, vnius viri vxor, ætatis quoque iam probata processu, viuida religioni, & effæta iam corpore: cui diuersorium templum, colloquium in prece, vita in ieiunio, quæ dierum, noctiumque temporibus indefessè deuotionis obsequio, cum corporis agnosceret senectutem, pietatis tamen nesciret ætatem.

En tibi duplicem eiusdem professionis viduam, alteram domi in oratorio semper degentem, alteram in templo, die ac nocte Deo seruientem; & vtramque precibus instantem, quia vterque locus orationis est satis aptus. Nam de primo dicitur, Cum oraueris intra in cubiculum tuum. De secundo vero, Domus mea domus orationis vocabitur. Sed felicitas Anna, quæ in templo orans inuenit Christum cunctis gentibus desideratum, & felices Christiani, qui quotidie eundem in templis inuenire possunt, licet sacramento velatum, & ideo modo templa aptiora sunt orationi loca.

Licet hæc autem tantum de viduis scripta sint, tamen vt testatur D. Augustinus, omnibus ad suscipiendum orandi studium de viduis propositum est exhortationis exemplum. Quid autem in hoc operis genere in viduis electum est, nisi desitutio, & desolatio? Quapropter si se omnis anima intelligat in hoc desitutam, atque desolatam, quamdiu peregrinatur à Domino, profecto quamdam viduitatem suam Deo defensori assidua, & impensissima precatio commendat. Ora ergo vt vidua Christi nondum habens eius conspectum, cuius precaris auxilium, & licet sis diuissima, sicut pauper ora, nondum

enim veras futuri seculi diuitias habes, vbi nulla damna formides, licet habeas filios, numerosamque familiam, sicut desolata ora; incerta sunt enim omnia temporalia, etiam vsque in finem vitæ huius in nostram consolationem mansura. Tu autem si ea quæ sursum sunt queris, & sapis, æterna & certa desideras, quæ quamdiu non habes, etiam saluis omnibus, atque obsequentibus tuis, tanquam desolatam deputare te debes. Hæc D. August. egregiè docens quamcumque animam modò perfectè orandi instar viduæ & desolatæ.

Sed precatioibus iungendum est, sicut Iudith faciebat, ieiunium, & cilicium, & quæ sub his duobus includuntur penitentia, corporales afflictiones, tum vt pudicitia edomita carne securior sit, tum vt oratio sit coram Deo efficacior, qui viduæ desolatæ, & afflictæ gemitus turtureos exaudit, vt eam consoletur, & votis satisfaciat: iuxta illud Ecclesiastici. Non despiciet preces pupulæ, nec viduam si effundat loquelam gemitus. Nonne lachrymæ viduæ ad maxillam descendunt, & clamatio eius super deducentem eas? à maxilla enim ascendunt vsque ad cælum, ac Dominum exauditor delectabitur in illis. Vbi notanda est mirabilis illa phrasid quod lachrymæ viduæ simul ad maxillam descendunt, & à maxilla ascendunt vsque ad cælum. Nam descendunt per humiliationem, & afflictionem contriti cordis: ascendunt per magnam fiduciam in conspectum Dei, cui maxillæ viduæ lachrymis, & gemitibus irrigatæ placent, & speciosa videntur, & de illis dicit. Pulchra sunt genæ tuæ sicut turris. Non quidem pulchritudine corporis, sed pulchritudine animæ, quæ ex afflictione corporis voluntaria ad pudicitiam seruandam procedit. Quod sic eleganter explicat D. Fulgentius; cælestis sponsus carnem maceratam vult videre, non nitidam, animæ conubio vititur, nec carnis, sed animæ pulchritudine delectatur. Quocirca castigatione corporis acquirere pulchritudinem cordis, vilibus caro tegatur operimentis, & preciosis anima vestibus induatur, nec quæras vt placeas oculis hominum, sed vt Christi, non offendas aspectum. Ille enim in te quod diligit, videat, quod dedit, inueniat, quo delectatur, agnoscat. Concupiuit enim Rex speciem tuam, sed omnis gloria filia Regis ab intus.

In hoc autem virgines, & viduæ similes esse debent turturi id est Christo, cuius corporis genæ deformes erant in cruce, sed genæ animæ intus pulcherrimæ. O viduæ (inquit D. August.) De bono placete illi, qui displicuit mundo, vt placentes ei liberarentur ex mundo. Hunc enim speciosum forma præ filiis hominum viderunt homines in cruce, & non habuit speciem, neque decorem, sed facies eius abiecta, & deformis positio eius. Ex hac tamen deformitate Redemptoris nostri manauit precium decoris vestri; sed decoris interioris, hæc pulchritudine illi placete. Hanc pulchritudinem studiosa cura, & sollicita cogitatione componite. Non amat ille fallaciarum fucos, veris veritas delectatur. Ego (inquit) sum via, veritas, & vita, currite ad illum per illum. Placete illi ex illo, viuite cum illo, in illo de illo affectibus veris, & sanctissima castitate à viro tali amate amari.

Eccles. 35. v. 17.

Epist. 1. c. 12.

De bono viduitatis. c. 9.

De pulchritudine corporea parum pendenda, nisi sit cum pulchritudine interna, & castitate. §. 3.

EX dictis duo sunt nobis deducenda, alterum est non laudari hic pulchritudinem corpoream faciei, & genarum ipsarum, nec eam esse laudè dignam, nisi cum coniuncta est pudicitia, & sanctitati: nam vt inquit Salomon: Fallax est gratia, & vana est pulchritudo, mulier timens Deum ipsa laudabitur. Et Ecclesiasticus ait: Ne laudes virum in specie sua, id est propter exteriorem speciositatem, quam foris demonstrat, quia multo citius intus horrendam tegit fœditatem; sicut se pulchra speciosa quæ plena sunt fœdis, & fœtidis ossibus mortuorum. Pulchritudo autem mulieris impudicæ non est sicut turturis, sed sicut suis pulchre ornata. Iuxta illud proloquium Salomonis: Circulus aureus in naribus suis malis pulchra, & fatua. Pulchritudo enim est instar monili, & circuli aurei à Deo fabricati in corpore, vt ornamentum sit pulchra animæ: mulier vero impudica, dum se facit turpem suam indignum, & alienum à se affert ornamentum. Et præterea iuxta phrasim scripturæ circuli in naribus ponere, idem est quod alium quasi captiuum, & seruum subiicere: vnde de Leuitiam, & cate magno dicitur: Numquid pones circulum in naribus eius, aut perforabis maxillas eius? id est numquid cæte istud trahi poterit ad similitudinem bubali, qui circulo naribus iniecto trahitur ad voluntatem regentis illum? Sic pulchritudo impudicæ mulieris est quasi circulus aureus in naribus eius, quæ sus est, quo trahitur à diabolo ad ipsius voluntatem, vt se, & alios turpiter in carnem libidinis iniiciat, & volutetur. Sola ergo pulchritudo laudatur, quæ est sicut turturis pudicitia coniuncta, qualis fuit in Iudith & Susanna, & alii sanctis mulieribus hæc dote à Deo ornatis.

Proou. 31. v. 30.

Eccles. 11. v. 2.

Proou. 11. v. 22.

Iob. 40. v. 21.

1. Reg. 14. v. 25.

2. Reg. 18. v. 9. & 14.

Genes. 39. v. 6.

Lib. de Ioseph Patriarcha c. 5.

Hinc procedit altera proprietas pulchritudinis pudicæ, quæ instar turturis fugit conspectum hominum, nec videri appetit. Vana enim & impudica pulchritudo se in publicum iactat, nam videri, laudari, & concupisci desiderat, quia magni facit illam: sicut Absalon: de quo Scriptura ait, quod erat pulcher, & decorus nimis, & glorabatur de pulchritudine capillorum suorum; vnde in tantam prolapsus est superbiam & lasciuiam, quod regnum patris inuaserit & vxores illius publicè fœdauerit. Propter quod pulchritudo fuit illi circulus aureus in naribus, quo à diabolo ad suum libitum pertractus est, & ex capillis speciosis fecit duros funes, quibus suspensus & quercu lanceis transfixus in æternum parathrum est præcipitatus. At longè aliter ornabat pudicam adolescentem Ioseph pulchritudo ipsius, quam non iactabat sed si posset occultare voluisset. Erat quidem vt Scriptura refert, Pulchra facie, & decorus aspectu. Sed vt inquit D. Ambrosius, venustatem sui vultus, non ad alienam deriuauit iniuriam, sed ad suam seruauit gratiam. Hoc se pulchriorem ratus, si non dispensio castitatis, sed cultu pudoris speciosior probaretur; & illum esse verum decorem, qui non alienos oculos caperet, nec fragiles mentes vulneraret, sed iudicia acquireret vniuersorum, & fraudi nulli futurus, laudi sibi: iam si domina

eius petulantibus cum aspexit oculis, illius crimen solius fuit, quia non erat in potestate serui quo diuideretur. Idem eleganter prosequitur D. Augustinus dicens: Pulchrior erat intus Ioseph quam foris: pulchrior in luce cordis, quam in facie corporis. Vbi illius fœminæ oculus non penetrabat, ibi ipse sua pulchritudine fruebatur. Intuens ergo interiorem pulchritudinem castitatis in speculo conscientia, quando illam maculari, quando violari feminea tentatione permittere. Non ergo magnificanda est, nec à viris, nec à feminis pulchritudo carnis, quæ cito marcescit, & perit, nisi coniuncta sit pulchritudini spiritus, quæ in æternum potest durare. Et sicut hæc est occulta solique Deo nota, pudicus veller illam etiam occultare, ne sibi vel aliis esset occasio ruina.

Hinc fit tertiã laudabilem proprietatem pudicæ pulchritudinis, quæ dicitur instar turturis; quia naturalis est à Deo facta, & non à diabolo, vel à spiritu vanitatis depicta. Virgo enim, & vidua quæ naturalem colorem fucato nitore ementitur, & fucis ac pigmentis faciem illiniens pulchram ostendere nititur, non cogitat quæ Dei sunt, vt ei placeat, sed quæ sunt mundi, vt ei inseruiat, pudicitiam fœdet, & tandem eliminat. Quod quatuor, vel quinque rationibus eleganter probat D. Cyprianus.

Serm. 83. de temp.

Lib. de disciplina & habitu virginum.

Rationes contra fœtam ementientes pulchritudinem. §. 4.

DEVS (inquit) dicit, faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, & audeat quisquam mutare, & conuertere quod Deus fecit? Manus Deo inferunt, quando id quod ille formauit, reformare, & transfigurare contendunt. Nescientes quod opus Dei est omnino quod nascitur, diaboli quodcumque mutatur, id est pulchritudo cum qua quis nascitur à Deo est, qui fecit naturam: quæ vero fucis mutatur, à diabolo est, qui amat fictionem, vt animam decipiat & perdat. Et quis es tu, qui pictam à Deo imaginem tanquam peritus artifex, reformare præsumas? numquid (ait) existimas impune te laturam tam improbæ temeritatis audaciam, & Dei artificis offensam? Dominus tuus dicit: non potes facere capillum vnum album, aut nigrum, & tu ad vincendam Domini tui vocem vis te esse potiorum? Audaci conatu, & sacrilego contemptu crines tuos inficis, malo præfugio futurorum, capillos iam tibi flammeos auspicias.

Rursus non metuis oro, quæ talis es, ne cum dies resurrectionis venerit, artifex tuus te non recognoscat, & ad sua præmia, & promissa venientem remoueat, & excludat? & increpans vigore censoris, ac iudicis dicat: opus hoc meum non est, nec imago hæc nostra est. Cutem falso medicamine polluisti, crinem adultero colore mutasti, vultus alienus est, Deum videre non poteris, quando oculi tibi non sunt, quos Deus fecit, sed quos diabolus infecit, illum tu sectata es, rutilos, ac depictos oculos serpentis imitata es, de inimico tuo cõpta, cum illo pariter & arsura. Sed & in hoc seculo sollicitudo de pulchritudine non solum est malè & impudicè metis indicium, sed ipsius tormentum. Semper (inquit) est misera, quæ sibi non placet, qualis est. Quid capillorum mutatur color? quid oculorum extremitates suffuscantur?

quid facies artibus in diuersam formam conuertitur? quid postremo speculum consulitur, nisi quia ne ipsa sit, timetur, ipsa se iudicat fœdam, quæ sic cupit videri pulchra. Et quid infœlicius quam se torquere, non vt peccata soluat, sed vt augeat? Quæ vero tormenta patientur, quæ his fucis, & pigmentis vtuntur, ipsæ sciunt. Sed quæ postea patientur cum illis vtuntur inordinate modo ignorant, & ideo miseram carnem affligunt, vt vanum pulchritudinis appetitum satisfiant.

4. Reg. 9. v. 30. Sed accipe speculum in quo tuum præsentem statum intuearis & futurum. Intuere Iezabelem viduam quondam Regis Achab, quæ adhuc defuncto marito depinxit oculos suos tibi, & ornauit caput suum, & respexit per fenestram ingredientem Iehu, qui regnum inuaserat: & ad quid se fucavit, & ornauit vidua, nisi vt suam pulchritudinem iactaret, & tyranno placeret, aut cum contemnere simularet? Sed Iehu spiritu Dei actus, iussit illum præcipitari deorsum, quæ ab equis est mox conculcata, & lacerata à canibus, qui fucatos oculos, & ornatum caput deuorantes nudam reliquerunt caluariam, obstupescens cunctis, & dicentibus, *Hæcine est illa Iezabel?* est ne hæc caluaria quæ pauld antè mirificè fuerat depicta? est ne istud caput, quod pulchè erat ornatum? vbi est cutis, quam stibium decorabat? vbi caro, quam ornabant preciosa monilia? A lasciuis equis, lasciuia caro est conculcata, & in ventribus canum est sepulta, anima vero à cerbero deuorata, in æternum ignem est detrusa.

Rationes contra vanum ornatum. S. 5.

1. **H**IVS MODI rationes militat etiam contra virgines, viduas, & innuptas, quæ castimoniam profitentes monilibus, ac preciosis vestibus se ornant, vt appareant pulchriores. Non sunt rubæ genæ sicut turturis, quarum rubor non est natiuus, sed fucatus, & quarum pulchritudo non est ex natura, sed ex ornatu externo, qui non conciliat pudicitiam, sed libidinem excitat. Nam vt inquit idem Cyprianus, continentia non in sola carnis integritate consistit, sed etiam in cultus & ornatus honore, pariter ac pudore, vt secundum Apostolum, quæ innupta est sancta sit, & corpore & spiritu: etenim virgo non tantum esse, sed & intelligi debet, & credi, vt nemo cum virginem videt, dubitet an virgo sit. Vt quid ergo ornata procedit, ac si maritum habeat, aut quærat? non quidem vt placeat Deo, ergo vt placeat sibi, vel mundo; at his placere timeat, ne sibi periculum apprehendat. Deinde non fas est de carnis decore, & ornatu gloriari ei, cui nulla est magis quam aduersus carnem colluctatio, & vincendi, ac domandi corpus obstinata concertatio. *Qui enim sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitis & concupiscentiis.* Caro autem non crucifigitur aureis monilibus, nec fericis vestibus, & deauratis, sed ciliciis, & asperis indumentis. Hæc sunt carnis preciosa monilia; hæc corporis ornamenta meliora. Hæc pudicitiam ornant, illa destruant: hæc Deum placent, dum carnem torquent, illa ad iram prouocant, dum carnem ornant. Nonne Adam & Eva info-

Lib. de habitu virginum. c. 3.

Ad Gal. 1. v. 6.

Genes. 3. v. 7.

lencia membra naturali instinctu aperis ficulneæ foliis texerunt, quia vt notat D. Irenæus natura ipsa impellebat eos ad id quod libidinem extinguebat, & pœnitentiæ instrumentum erat? Vt quid torquetur caro, vt ornetur, cum potius torquenda esset, vt castificetur? an vulnera inferri Deus auribus voluit, quibus innocens adhuc infantia crucietur, vt postea de aurium cicatricibus & cauenis preciosa grana dependant? Vtinam perforarentur aures in signum obedientiæ, & seruitutis debita; vt similes fierent Christo Domino, de quo scriptum est, *Aures autem percipisti mihi*, seu vt legitur in Hebræo, *Perforasti vel perfodisti mihi*. Vt scilicet iuxta legis ritum seruus fierem sempiternus.

Si ad virgines spectat, sequi agnum quocumque ierit, portare imaginem hominis cælestis, nouum induere hominem, & eius mores imitari, profecto sericum, & purpuram prophane indute Christum induere non poterunt, nec ad crucem cum illo tendere. Perficit pudicitia non monilium quærit ornamenta, sed morum. Solo suo ornatur pudore, decus suam ipsa est. Per hanc pulchræ & ornata cælesti placent sponso, & turtures sequuntur agnum, & eius dumtaxat societate lætantur. Non adomantur, quæ solitudinem amant vt turtures, sed quæ videri ab hominibus cupiunt, sed hoc vanitas est & frigus charitatis. Nam esto sibi non noceant, nunquid non gladium, & venenum ipsas sic ornatas videntibus præbent, quo se interficiant? & quomodo mente castæ sunt, & pudicæ, quas impudicus ornatus redarguit; & sic viuunt vt possint adamari, & concupiscendi libidinem, quæ in aliis ardet, ipsæ nutriant? Vnde apud Tit. Liu. legimus Posthumiæ Romanam virginem vestalem ob id tantum infamiam incesti sustinuisse, quod mûdiori extrinsecus vteretur cultu. O virgines fatuæ & imbecilles, quæ deuinentes fortiores hostes, à debilioribus estis deuictæ. Vicistis carnem, & libidinē, vincite vestem, & aurum, proiicite indecora vobis monilia, ne sint vobis causa proiciendæ pudicitia. Hæc fulius profequitur D. Cyprianus, quæ summam perstrinximus, vt virgines, & innuptas ad congruum & decentem sibi ornatum iuxta mentem cælestis sponsi hortaremur. Nam deis quæ sponso terrenos habent, aut quærunt, quid sit dicendum alio in loco perscripsimus. Quædam enim licent illis vt maritis placeant; sed cauere debent, ne sub hoc prætextu sibi vel aliis immoderato ornatu, & furato colore venenum propinent: viderint (inquit) quid sibi nuptæ per placendi studium de coniugum solatio blandiantur; quos dum in excusationem suam proferunt ad societatem criminose confessionis asciscunt. Sit ergo ornatus decens, sit intentio mentis pura, cuncta redoleant pudicitiam, vt plus Deo quam maritis placeant. Vt complacens sibi in illis sponsus dicat: *Pulchræ sum genæ tuæ sicut turturis.* Et rursus: *Sicut fragmen, aut cortex mali punici, ita genæ tuæ, absque eo quod in vinctum later.* Nam sicut candidus, & rubicundus fructus mali punici conseruatur per extrinsecum corticem subuindem, aut subfuscum, & insuper candor, ac rubor granorum, qui intus latet, nõ modicè inde accipit accessionē; ita etiam per neglectum corporis cultū, & contemptibilem habitū externum, candor internæ puritatis, ac rubor charitatis conseruatur, & augetur in virginibus,

Lib. 3. aduersus haereses. c. 37.

Psal. 39. v. 7. Exodi 21. v. 7.

Lib. 4.

6.

Tom. 2. de perfectione Christiana tract. 5. de statu matrimonij. c. 6.

Cant. 4. v. 3.

Cant. 6. v. 6.

& innuptis; cæterum sicut candor, & rubor granorum est valde viuus, cortex vero non est omnino niger, & ater, sed subuiridis, & fuscus: ita interna virtus animæ viuida debet esse feruens, & ardens, in externo vero cultu, & operibus pœnitentiæ medium tenere oportet, vt nec sit ita splendidus, quod pudicitiam lædat, & generet inflationem; nec adeo neglectus ac contemptibilis, vt efficiat admirationem, quæ etiam superbiam pariat. Nam vt inquit Diuus Augustinus, non in solo rerum corporearum nitore, atque pompa, sed in ipsis fordidis luctuosus potest esse iactantia eo periculosior, quo sub nomine seruitutis Dei decipit.

Lib. 2. de Sermone Domini in monte. c. 12. tom. 4.

1. Petri 3. v. 3.

In Exhortatione sequenti hæc expositio amplius declaratur.

Denique veneratione summa habendum est apud mulieres sanctitatis cultrices, consilium quod eis tribuit D. Petrus, dicens, *Vt non sit earum extrinsecus capillatura, aut circumdatio auris, aut indumenti vestimentorum cultus, sed qui absconditus est cordis homo in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples.* Omnis ergo earum solitudo sit in ornando interiore homine per incorruptibilem puritatem, modestiam, pacem & reliquas virtutes: per quas appareant coram Deo pulchræ, & sint coram ipso diuites, & beatæ, & hoc ipso indicant verba ista: *Genæ tuæ pulchræ sunt, sicut turturis*, si per turturam intelligas preciosum monile, vel torquem turtureum. Nam sensus est: genæ tuæ per se ipsas habent pulchritudinem similem preciosis monilibus, nec illis indigent, vt mihi appareant pulchræ; nam vita immaculata & pura, summa est pulchritudo. Quam nobis elargiatur sponsus Virginum, vt regnemus cum ipso in secula. Amen.

EXHORTATIO XXV.

PRO FE- De admirando affectu virginis, vercundie, silentii, & obedientiæ beatissimæ Deiparæ, cum annunciata est illi ab Angelo conceptio filij Dei.

Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis.

In hac Exhortatione confirmatur & amplificantur quæ dicta sunt in præcedentibus.

Iuxta LXX.

VM omnipotens Deus manifestare vellet pulchritudinem Virginis, quam eligebat in matrem, vt omnibus esset perfectissimum totius sanctitatis exemplar, decreuit ad illam Gabriellem Angelum mittere, qui incarnationis mysterium ei annunciaret: vt eius responsis, signis, & actibus interna pulchritudo prodiret in faciem, quam omnes possent conspicerere, & eius conspectu proficere. Vnde sponsus ille cælestis, qui cuncta perfectè nouerat, cum admiratione exclamat: *Quam speciosa facta sunt genæ tuæ sicut turturis.* O Virgo excellentissima, verbis explicari nequit, quam speciosa & rubicundita facta est facies tua in hac Angelica annunciatione; prius quidem genæ tuæ erant pulchræ, quia ab instanti conceptionis tibi infusa est pulchritudo sine vlla macula: at modo apparent exterius speciosissima instar turturis, quæ auis est pudica & solitaria, & etiam instar torquis turturæ ex plu-

ribus gemis preciosis filo insertis cœfecti, quia plurimæ, & præcellentes virtutes mirabili ordine dispositæ in tuis dictis, & factis resplendent. Quidquid enim hætenus de virginibus, & continentibus diximus, in hac Regina virginum præcellentius inueniemus, si cuncta quæ gesta sunt rectè perpendamus.

Lucæ 1. v. 26.

De virginitate Maria, & desponsatione eius cum viro. S. 1.

MISSVS igitur est Angelus ad Virginem desponsatam viro. En cur similis dicatur turturi, cuius pudicitia à natura insita est, vt nullum præter primum admittat coniugem. At Deipara omnes tres continentia status eminentiori modo comprehendere debuit, vt triplicatum fructū trigessimum, sexagesimum, & centesimum sibi colligeret, & in ea omnes inuenirent gradum castitatis, quem imitari possent, nempe virginalem, coniugalem, & vidualem, sed omnis libidinis expertem. Desponsata enim est viro, non qui virginitatem auferret, sed qui custodiret illam, & ne pateret infamiam, cum à Spiritu sancto mater esset effecta. Et hoc est primum prodigium prænunciatum ab Isaiâ cum de aduentu Messia, *Habitabit iuuenis cum virgine*, id est (sicut interpretatur vtraque glossa) habitabunt simul iuuenes, & virgo castæ, & sancte viuentes, sicut Ioseph cum Maria, Valerianus cum Cecilia, & Chrystantus cum Daria. Aliquid enim nouum, & prodigiosum vaticinatur huiusmodi verbis, sicut cum dixit: *Habitabit lupus cum agno, pardus cum hædo, accubabit vitulus, & leo, & ovis simul morabuntur.* Ingens quidem prodigium est, quod lupus sit simul cum agno, pardus cum hædo, & leo cum oue, & tamen quod non noceant eis, nec deuorent illos. Sed quid rogo est iuuenis suæ naturæ relictus, respectu virginis, nisi lupus, pardus & leo rapiens virginitatem, & deuorans illam, vt suam expleat ingluuiem? At hoc stupendum miraculum nunc primo cernitur cum Angelus mittitur ad virginem desponsatam viro, quæ ita debebat cum viro, ac si carne careret, velut Angelus, intacta manens, & Angelicam puritatem superexcedens. Miratur Moyses rubum ardere, & non comburi. Sed quid est virgo desponsata viro, nisi rubus coniunctus igni? Si naturam spectes, ignis consummeret rubum, sed gratia naturam superat, & Dei omnipotentia naturæ legibus non coarctatur, per quam simul rubus & ignis, virgo & desponsata viro, & vinculum coniugij nullum illis afferebat pudicitia detrimentum. Sed vnde hoc, nisi ex alio nouo, & inaudito prodigio, quod Deus facere decreuerat, vt ignis diuinitatis coniungeretur rubo nostræ humanitatis, illuminans illam, sed non comburens, nec consumens: & descendens in vterum Virginis tanquam ignis in rubū, nihil consumeret Virgineæ integritatis, sed potius splendidiorē redderet nouo modo fecunditatis. O Virgo beatissima, *Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis.* Duo genæ tuæ sunt virginitas & fecunditas, pulchræ sicut turturis, quia nouo modo coniuuntur in te virginitatis decor, & fecunditatis splendor, per has genas cognosceris, & à reliquis scemins feceris; quia nec similem habuisti, nec habebis sequentem.

Isai 62. v. 5.

Isai 11. v. 6. & c. 65. v. 25.

Exod. 3. v. 2.

De solitudine quam intra domum colebat. §. 2.

SEd amplius videbis in hac diuina turture solitudinis amatrice. Nam subditur: Et ingressus Angelus ad eam. Cur ingressus, nisi quia domi erat clausa & sola, colens solitudinem; vt securius seruariet virginitatem? Sed quamuis sola esset corpore, dulciore gaudebat solitudine in spiritu, quem nihil creatum detinebat, quo minus soli Deo continuo vacaret. Tota domus erat ei cubiculum, & oratorium, vbi tanquam in solitudine clausa morabatur loquens cum Deo, qui ab eius memoria nunquam recedebat. Hæc (inquit D. Ambrosius) ad ipsos ingressus Angeli inuenta domi in penetralibus, sine comite, ne quis intentionem abrumperet, ne quis obstreperet. Neque enim comites fœminas desiderabat, quæ bonas comites cogitationes habebat. Quin etiam tum sibi minus sola esse videbatur, cum sola esset. Nam quem ad modum sola, cui tot libri adessent, tot Archangeli, tot Prophetæ? Hæc est fœlix solitudo, quam tam illustres comites illustrant & sua societate iucundam reddunt. Ad hanc exhortatur D. Hieron. Latam intruens de educatione filie virginis: Nusquam (ait) illam reperiant nisi in adyto scripturarum, Prophetas, & Apostolos de spiritualibus nuptiis sciscitantem. Imitetur Mariam, quam Gabriel solam in cubiculo suo reperit, & ideo forsitan timore perterrita est, quia virum quem non solebat, aspexit. Loquatur & ipsa dilecto: Introduxit me Rex in cubiculum suum. Nunquam exeat foras, ne inueniant eam qui circumeunt ciuitatem, ne percutiant, & vulnerent & auferant theristrum pudicitie, & nudam in sanguine derelinquant; quin potius cum aliquis ostium eius pulsauerit, dicat: Ego murus, & vbera mea turtis: laui pedes meos, non possum coinquinare eos. Hæc D. Hieronymus confirmans quæ de solitudine tam interna, quam externa in Exhortatione 24. diximus: vt merito de beatissima Virgine dicatur: Sicut cortex mali punici, sic genitura absque oculis tuis, seu intra velum tuum. Quoniam sicut cortex iste continet pulcherrima grana, & occultat ea: sic pudicitia Virginis se ipsam & cuncta sua, quæ pulcherrima erant, occultabat, & intra velum, seu murum, vel secretum domi suæ se continebat, & hoc ipsum speciosiore, & splendidiore reddebat illam. Sed quam amans solitudinis esset hæc cœlestis turtur, indicat turbatio illa, de qua Euangelista ait: Quæ cum audisset, turbata est. Turbatio enim ista est quædam corporis commotio ex affectibus animi proueniens, qui humores commouent & in partibus exterioribus manifestantur, sicut nimius timor excitat pallorem, & ruborem pudor. Hæc autem turbatio B. Virginis iuxta sententiam D. Hieronymi iam relatam, ex eo processit, quod virum, quem non solebat, aspexit: nam etsi ab Angelis læpius intueretur, fortè id erat visione intellectuali, vel imaginaria; sed tunc primo apparuit illi Gabriel in forma viri corporea: idemque testatur Diuus Ambrosius lib. 2. de pudorem assignans turbationis causam. Bonus (inquit) regendæ castitatis pudor est comes. Hic primus in ipso cognitionis ingressu Domini matrem commendat legentibus, & tanquam

Lib. 1. de virginibus.

Epist. ad Latam. idem in epist. ad Eustochium de eustodia virginitatis.

Cant. 6. v. 6.

Lib. 1. of. sic. c. 18. & lib. 2. de virginibus, & lib. 2. de Abraham, c. 2.

A testis locuples, dignam quæ ad tale munus eligeretur altruit, quod in cubiculo, quod sola, quod salutata ab Angelo tacet, & mota est intuitu eius, quod ad virilis sexus speciem peregrinam turbatur aspectus Virginis, & quamuis esset humilis, præ verecundia tamen non resalutauit, &c.

De verecundia Virginis & alia quadruplici causa turbationis eius. §. 3.

SEd esto talis potuerit esse causa excitatæ turbationis in Virgine saltem ex parte, aliam tamen insinuant verba Euangelistæ dicentis: Quæ cum audisset, turbata est in sermone eius, vbi non ad id quod viderat, sed quod audierat turbationem refert. Et insuper crediderim sic modestam ac verecundam fuisse beatissimam Virginem, vt Angeli faciem non intueretur, sed oculos corporis demissos haberet. Est enim vt dicit D. Ambrosius, in oculis verecundia, vt nec videre viros fœmina, nec videri velit. Quadruplex ergo causa turbationis ex audita salutatione processit, ob quas specie se facta sunt genæ eius sicut turturis. Prima propter verecundiam cum se audiuit a viro salutatum, quod sibi nouum erat, & inusitatum, vt testatur D. Hieron. ad Eustochium sic dicens: Nos meliorum exempla sequemur. Proponere tibi beatam Mariam, quæ tantæ extitit puritatis, vt mater Domini esse mereretur. Ad quam, cum Angelus Gabriel in viri specie descendisset, dicens: Ave gratia plena, Dominus tecum, consternata, & perterrita respondere non potuit. Nunquam enim a viro fuerat salutata. Denique pudicitiam discit, & loquitur, & quæ hominem formidabat, cum Angelo fabulatur intrepida. Discant ergo virgines has virorum salutationes timere, quia multoties sub hoc melle venenum latet luxuria. Et licet saluatio videatur honesta, tamen sub honesto pallio tegitur animus inhonestus, sicut sub pelle ouili occultatur lupus rapax, vt rapiat fraudulenter quod non possit rapere manifestè.

Sed amplius increuit verecundia, & turbatio ex magnitudine salutationis, in qua se tantopere laudatam audiuit. Nam sicut supra diximus, ipsam ex eo quod laudes suas audiuit, rubore perfusam fuisse; ideoque sponsum dixisse ei. Pulchra sunt genæ tuæ sicut turturis. Ita etiam humillima Virgo, tam nouam & præclaram audiens salutationem, erubuit, ac quasi in stuporem rapta, cogitabat qualis esset ista saluatio. Ac si intra se diceret: Vnde mihi saluatio ista? quæ sum ego, vt dicar gratia plena? quæ, vt sim inter mulieres benedicta? Nihil enim minus de se suspicabatur, quia ex verissima sui cognitione humilior omnibus infra omnes se collocabat, & ideo vt Origenes notat, timorem ei incussit nimia salutationis præcellentia. Solemus enim pertimescere rerum sublimium, & insolitarum præsentiam. Nam vt inquit D. Athanasius, timor non solum ex eminentis mali consideratione, sed etiam ex rerum magnarum aspectu vel auditu incutitur. Timet ergo Virgo prudentissima tam præcella encomia: sed quia spei anchoras in Deo fixerat, timor non pallorem, sed turbatio ruborem incussit. Pulchre ergo sunt, humillima Virgo, genæ tuæ sicut turturis, dum laudes tuas audire erubescis, quæ opprobria libentius sustineres.

c. 18. citato.

Epist. ad Eustoch. de eustodia virginis.

Exhort. 11.

Lib. 6. in Lucam.

In vita S. Antonij.

Hom. 3. in Missus est. Sed adhuc magis erubuit, stupuit, & turbata est A propter magnitudinem rei, quam saluatio prælagiebat. Credendum est enim vt D. Bernardus perpendit, Deum qui eam elegerat in matrem, cunctasque eius actiones moderabatur, mentem illius in altissimam euexisse contemplationem tunc temporis, quando annuncianda erat illi conceptio filij Dei, cuius aduentum profundius considerabat, & tanquam turbatur solitaria & gemebunda, Messia gemebat absentiam, & cito iam venire desiderabat, ac petebat, quia ex scripturis cognouerat Danielis hebdomadas impletas, & sceptrum a tribu Iuda ablatum. Felicissimam autem reputabat virginem illam, de qua Isaias prædixerat: Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel. Sed nihil tale de se ipsa, quia humilis valde erat, suspicabatur. Cum igitur salutationem audiuit, & verbum illud, Benedicta tu in mulieribus, quod in Scriptura fecunditatem indicabat, & in hoc loco non quamcumque, sed eius filij, per quem omnes gentes benedicendæ essent, non nihil cepit suspicari, an id ad se pertineret. Vnde præ humilitate perterrita est, & rubore suffusa: sicut cum sponse dictum est, Equitatu meo assimilari te. Vnde admiracione percussa, cogitabat qualis esset ista saluatio: dicens. Vnde mihi vt non inter viros, sed inter mulieres sim benedicta, vt per me omnes gentes benedictionem consequantur? Scio quosdam dixisse beatam Mariam elegerat virginitatem, quia sciret matrem Messia futuram virginem de familia Dauid, vt digna haberetur esse mater illius, propter ingentia dona spiritalia, quæ hanc dignitatè consequantur. Sed quod diximus videtur verius, & humilitati ac turbationi Virginis conformius.

Isai 7. v. 14.

Hoc tenet Salmeron. to. 3. tract. 3. Lorianus act. 7. v. 46.

Vide Cardialem Toletum qui hoc fuscè explicat.

Orat. de Christi natiuitate.

Serm. 2. de annuatioue Domini.

De silentio Virginis, & primo eius verbo. §. 4.

ETSI autem omnia hæc prudentissima & humillima Virgo mente reuolueret, decreuit tamen omnino silere, vt D. Hieron. ac Ambrosius perpendunt, nec vllum verbum ad Angelum, etiam iam sibi notum, respondere voluit, donec ipse nuncium amplius explicaret. Quod etiam laudauit sponus cum dixit: Sicut fragmentum mali punici genæ tuæ, absque eo quod intrinsecus lateret, seu vt legunt LXX. Extra taciturnitatem tuam, vel silentium tuum. Nam præter pulchritudinem pudoris & ruboris, qui in tuis splendet genis, etiam est mirabilis taciturnitas tua & silentium tuum, in quo non solum verecundia, & pudicitia, sed maxima humilitas nitet, & prudentia. Quare cõsulto comparatur non malo punico integro, intracta quod latent grana, sed fragmini eius, in quo multa grana sunt manifesta: quia plures & speciosos virtutum heroicarum actus, & affectus hic cepit propalare. Virgo igitur sapientissima præ verecundia nihil à principio interrogauit verbis, interrogauit tamen signis, dum se turbatam demonstrat, sed silentem. Cum autem Angelus cepisset loqui, non interrupit sermonem, sed totum integrum silens audiuit attente, nam vt ait Salomon, Qui prius quam audiat, respondet, stultum se esse demonstrat, confusi ne dignum. Item Eccl. 11. v. 8. prius quam audias, ne respondeas verbum, & in medio sermonum ne adicias loqui. Qui autem ex sola suspicione loquitur, errandi se periculo exponit, ideoque prudentissima Virgo, etsi suspicaretur quid saluatio prælagiret, silere voluit, donec Angelus nuncium explicaret dicens: Ecce concipies in utero & paries filium, &c.

In verbis iam relatis.

Cant. 4. v. 3.

Proou. 18. v. 13. Eccl. 11. v. 8.

Cant. 2. v. 12.

Lucæ 1. v. 45.

Lib. in Lucam & lib. 1. de Abraham c. 8.

Tunc autem eructauit verbum bonum quod conceperat, & vocem mirabilem edidit, quam primam ipsius Scriptura refert. Dixit enim: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? O vox noua & inaudita! vox pudicæ & pulchræ turturis, de qua in hoc Cantico dicitur: Vox turturis audita est in terra nostra. Votum virginitatis vox turturis est, nusquam vique tunc in terris nostris audita. Aliqui fortè in lege veteri virginitatem perpetuo coluerunt, sed nemo voto firmavit: noua hæc & prodigiosa turtur hanc primam vocem edidit, Quoniam virum non cognosco: desponsata sum quidem viro, sed nec illum, nec alium cognoscere Deo vovi: nec tamen solam indicat pudicitiam, sed etiam magnanimitatem, discretionem & summam sapientiam. Vox quidem succincta: sed quo breuior eo profundior. Non ait, Quomodo fiet istud, quasi dubia de nuncio Angelico. Absit enim à tanta virgine, vel vlla incredulitatis vmbra, quæ sine culpa vix esse potuisset. Imo eius fides maximè commendata est a cognata, quæ dixit illi, Beata quæ credidisti, quoniam perficientur in te quæ dicta sunt tibi à Domino. Nec enim fas est (ait Diuus Ambrosius) vt electa ad generandum vnigenitum Dei filium fuisse videatur incredula. Quo autem modo fieri posset (licet salua sit prærogatiua matris, cui profecto fuit amplius deferendum, & vt prærogatiua maior, maior etiam ei fides debuit referuari) vt Zacharias, qui non crediderat, silentio condemnaretur: Maria autem si non credidisset, Spiritus sancti infusione exalta-

Serm. 4. in Missus est. Idem D. Aug. lib. de sancta virginitate, 6. 4.

retur. Credidit ergo se concepturam & parituram filium Dei, sed nondum ei manifestauerat Angelus (vt notat Diuus Bernardus) an salua virginitate, quid posse Deum facere crederet, an alio modo esset perficiendum, & ideo prudenter interrogat: Quomodo fiet istud? & causam interrogationis subiungit, Quomodo virum non cognosco. O mira virginitatis dilectio! Sic enim eius conseruandae flagrabat desiderio, vt cum tanti filij conceptio nunciaretur, voti non esset oblita. Certabant gaudium concipiendi filium Dei, & timor amittendi virginitatem. Et quamuis sciret votum suum Deo esse manifestum, verbis tamen voluit Angelo suam procedere difficultatem, & ab eo instructionem recipere. O Virgo gloriosissima, Pulchrae sunt genitricis sicut turturis. Id est sicut Christi filij tui, cuius vox praedicans virginitatem primo audita est in terra nostra. Ille virgo, tu virgo. Ille sic dilexit virginitatem, vt matrem nollet habere nisi virginem, tu sic amasti eandem, vt cum illius detrimento nolles, si liceret, tantae matris obtinere dignitatem.

De eximia Virginitatis obedientia cum castitate coniuncta §. 5.

Lib. 35. Mor. c. 10.

SED adhuc in hoc responso latet insignis obedientiae praclarum indicium. Nam vt dicit D. Gregorius, obedientia perfecta, etiam in aduersis possit habere aliquid de suo, sponte se offerens ad illa perferenda; at in prosperis, & honorificis nihil de suo retinere debet, sed potius difficultates & impedimenta, si quae sunt opponere, vt tota obedientia tantum sit ex voluntate praecipientis, non ex desiderio propriae voluntatis. Cum ergo matris Messiae dignitas altissima esset, super omnes quae purae creaturae poterant communicari, quid mirum quod humillima Virgo etiam perfectissime obedientiam coleret, votum obiceret, vt illa ex proprio nihil haberet? Placuit valde Deo huiusmodi Virginitatis primum responsum, & ideo Angelus eius satisfaciens desiderio, vt de virginitate seruanda certam redderet, ait illi, Spiritus sanctus superueniet in te, & uirginitas alitissimi obtinabit tibi, &c. Ac si diceret; Conceptio ista non erit ex opera uiri, sed ex potentia Spiritus sancti, qui superueniet in te, & ex virtute filij Dei altissimi, qui obumbrabit, & auxiliabitur tibi, vt filium Dei concipias: protegetque te ne uirginitas ullum detrimentum patiat. Sicut enim olim ad fabricandam arcam foederis super quam erat propitiatorium, praelecti sunt a Deo duo insignes artifices Bethesleel, quod interpretatur Umbra Dei, & Ooliab quod est, Proiectio mea: Sic (inquit D. Bernard.) Spiritus sanctus & Filius per illos representati, missi sunt a patre vt uirginem obumbrarent, protegerent & exornarent, vt ex eius purissimis sanguinibus efformato corpore, & illi infusa anima Verbum Dei se illis uniret, & fieret nobis propitiatorium, & salutis aeternae mediator.

Exod. 31. v. 2.

Serm. de beata Maria qui incipit, Auc. Maria.

Cum primum igitur Virgo cognouit Dei uoluntatem, & decretum circa modum conceptionis, protulit secundum uerbum non minus concisum quam praecedens, sed insigni obedientia, & humilitate, nec non fide ac discretione refertum dicens: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum uer-

bum tuum. Nec oblita est castitatem hic alius uirtutibus mirifice intexere. Proficitur quidem humilem obedientiam, dum se ancillam dicit ad obediendum Deo paratam, sicut decet ancillas suis dominis obtemperare. Exerit suam fidem, dum ait, fiat mihi sicut locutus es, quia ita omnia esse credo, & Deo possibilis iudico, optoque ut ipse in me illa perficiat, sed ostendit se prudentem uirginem, uirginitatis amatissimam, dum ait, fiat mihi secundum uerbum tuum, id est, eo modo qui a te praescriptus est sine uiri copula, & sine ullo uirginitatis detrimento. Quamuis enim sciret non aliter se concepturam filium, quam annuntiabatur ab Angelo, ardentissimus tamen uirginitatis amor eam impulit, ut uerbis etiam exprimeret sub illa conditione iam explicata consensum praebere. Stupenda etiam fuit eius obedientia in nullo quaerens se ipsam, sed solius Dei beneplacitum & gloriam; non enim magnitudine promissionis & eximia suae dignitatis amore illecta, sed obedientia iubentis Dei tracta consentire se fatetur, cum ait: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum uerbum tuum. Ac si diceret: Magna mihi, o Gabriel & admiranda promittis, quibus tamen assentio, non ob excellentiam promissionis, sed ob uoluntatem Dei iubentis; non quia futura sum mater Dei, sed quia ancilla sum Domini, cui super omnia parere desidero. O Virgo gloriosissima, Quam speciose facta sunt genitricis sicut turturis, dum in eo instanti uirginitas & fecunditas te pulcherrimam reddiderunt? nam uirginitatis candor, & fecunditatis rubor, ac splendor, tanquam speciosa tua faciem tuam condecorarunt. Vere genitrix tua sum sicut fragmen, & cortex mali punici, absque eo quod extra seculum lateret. Nam dum uirginitatem zelas, candidos & rubicundos praclarissimarum uirtutum actus prodis: id uero quod intrinsecus lateret, & quod in utero tuo in eodem temporis puncto factum est, maius est omni laude, nec est qui laudare sufficiat. Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus uentris tui. Fructus iste benedictus ex tua processit uirginea humilitate, humili obedientia, & obediencia charitatis, uocasti te ancillam cum electa esses in matrem, humilitatem discens ab eo qui cum esset omnium Dominus formam serui ex te accipiebat. Propter quod Deus exaltauit te post filium tuum, & dedit tibi nomen quod est super omne nomen, theotocos, & Deipara, ut in nomine Dei genitricis Mariae omne genu flectatur, caelestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quod beatissima Dei mater in gloria est Dei filij sedens ad dexteram eius, tanto maior Angelis effecta, quanto excellentius praer illis nomen est consecuta.

Luc. 1. v. 42.

1. Petr. 1. v. 22.

Disce ergo, o anima, ab hac beatissima, & sapientissima Virgine & magistra, quid respondeas Deo tibi aliquid praecipienti, hoc eius uerbo utens per modum seruientis deprecationis: si Deus praecipit ut illum diligas, ut proximum ames, ut inimico beneficias, & alia huiusmodi, dicit ei, Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum uerbum tuum. Parata sum obedire tanquam ancilla; sed quia ex me sine te nihil possum facere, tu fac in me quod praecipis secundum uerbum tuum: da mihi quod iubes, & iube quod uolueris. Quod si hoc feceris, erunt genitricis tuae pulchrae sicut turturis, & sicut

Alia expositio pulchritudinis genarum.

fragmen mali punici. solent ancillarum & mancipiorum genae, seu maxillae in uiri aliqua nota, caractere, aut signo dominorum suorum, ut dignoscantur per illud, cuius sint ancillae. Haec autem nota in corporalibus faedas reddit genas, sed in spiritualibus constituit ualde pulchras. Quid enim pulchrius quam nota Christi, character Iesu & signum Dei uini? Nota Christi est, obedientia, & dilectio; character Iesu charitas de corde puro in corpore casto: signum Dei uini crux Christi & abnegatio sui ipsius, qua stigmata Iesu in corpore geruntur impressa. Has tibi notas inure in genis, & maxillis tuis tanquam ancilla & mancipium Christi, quibus fies pulchrior, Deiparae similior, Christo grator, & capacior donorum caelestium, donec cum ipso regnes in patria in saecula saeculorum. Amen.

EXHORTATIO XXVI.

PRO EVANGELIO S. MATHIAE ET ALIORUM, Consi- ficeor tibi pater, &c. Hom. 2. in Cant. Serm. 41. in Cant.

De modo portandi iugum legis diuinae per fidem & humilem obedientiam, seruando perfecte cuncta eius praeccepta.

Collum tuum sicut monilia.

M laude genarum iungit sponsum encomium colli dicens, Collum tuum sicut monilia. Subaudiens est pulchrum sicut monilia. Vt sensus sit iuxta Origenis, ac D. Bernardi interpretationem: deforme collum ornatur monilibus, ut appareat speciosum: at collum tuum per se ita est decorum, ut ornamento non egeat, sed ipsum sibi sit monilia & ornamenta. Alij tamen putant iuxta textum Hebraeorum collum dici pulchrum in monilibus; quasi non tantum ab infinita pulchritudine, sed a precioso etiam monilium ornamento pulchrum nuncupetur. Et sicut utraque pulchritudo collo potest conuenire, ita utraque lectio nostro deseruiet intento, siue ad collum mysticum cuiusque animae, siue ad collum Ecclesiae referatur, de utroque enim nobis erit sermo.

Quam gloriosum sit humiliter per obedientiam portare iugum legis. §. 1.

Isai. 3. v. 16. Iob. 15. v. 25.

CVM collum autem immediate capiti unia- tur, mediumque sit per quod a capite in reliquum corpus spiritus animales, & caetera influentiae descendant: hinc est collum mysticum animae illas dici uirtutes, quae primo nos coniungunt Christo capiti nostro, ut illi firmiter adhaereamus; & iugum legis eius constanter portemus: collo enim animantia iugum portare solent. Etenim sicut genae sedes sunt ruboris & signa pudicitiae, sic collum signum est humilis obedientiae, & subiectionis. Sed hoc interest, quod collum erectum & inflexibile signum est superbiae & contumaciae, iuxta illud Isai, Pro eo quod eleuata sunt filia Sion, & ambulauerunt extenso collo. Id est magna animi elatione. Et apud Iob dicitur, Currens aduersus Deum erecto collo, & pinguis ceruice armatus est. Id est, contumaci superbia & indomita in o-

bedientia instar vituli, qui iugum excutit, & contra herum recalcitrat. Huiusmodi autem collum, non pulchrum, sed sordidum & ornatum destitutum apud Deum est, quantum sit ornatum coram hominibus. At collum submissum & flexibile symbolum est humilis obedientiae & subiectionis ad credendum, quidquid Deus reuelat, & exequendum quidquid mandat, legis iugum portando, iuxta illud Ecclesiastici: Collum uestrum subiciite iugo, & suscipiat anima uestra disciplinam. Nam bonum est viro cum portauerit iugum ab adolescentia sua. Sed melius explicuit hoc Christus Dominus cum de fide, qua intellectum subiicimus Deo, dixit: Consi- ficeor tibi pater, quia abscondisti haec a sapientibus, & prudentibus & reuelasti ea paruulis. Mox uero de onere & iugo legis & obedientiae ait, Tollite iugum meum super uos. Sed quia ferri non potest a superbis, sed a paruulis & humilibus subdit, Et discite a me quia mitis sum & humilis corde, ne tamen quia paruuli estis diffidatis posse portare hoc iugum; scitote quod humilibus & mitibus iugum meum suauis est, & onus meum leue.

Eccles. 31. v. 34. Thren. 3. v. 27.

Matth. 11. v. 28. & 19.

Eccles. 6. v. 25.

Serm. 4. in Psal. 118. versu 1.

Serm. 4. in Psal. 118. versu 1.

Psal. 36. v. 27.

Hoc igitur est collum quod sponsum laudat, comparans illud monilibus & torquibus preciosis ornamentibus collum, quae in Scriptura sacra praecceptis legis adaptantur, iuxta id quod inquit idem Ecclesiasticus: Inice pedem tuum in compedes illius, & in torques illius collum tuum. Subiice humerum tuum & porta illum. Et ne audieris in vinculis eius. Quas uocauerat compedes, uocat torques & monilia. Quia licet uideantur ligare collum sicut compedes ligant pedes; tamen non onerant sed ornant; non grauant, sed muniant, non auferunt libertatem, sed perficiunt. Quod eleganter explicat D. Ambrosius coniungens utramque laudem sponsae hoc modo: Quam speciose facta sunt genitricis sicut turturis, ceruix tua sicut redimicula. Vultus (inquit) liberior est, ubi est castitatis continentia; & portare Christi iugum suauis est, si ornamenta putas esse ceruicis tuae non onera. Attolle ergo oculos tuos ad Dominum Deum tuum, & quare Deum, & inuenies, erige ceruicem; redimicula non vincula geris. Muta quoque animalia redimiculis gaudet, & phalerari magis sibi quam nudari uidentur, genae sicut turturis praefereunt insignia uerecundiae, redimicula ceruicis libertatis attollent fiduciam. Leue est enim iugum Christi, & ideo ceruix eo non premitur, sed leuatur. Haec D. Ambrosius.

Sed amplificemus illud, perpendendo mirum ordinem utriusque laudis, tum genarum, tum colli, ut indicetur perfectam esse Christi sponfam in utraque parte iustitiae, quae est, Declina a malo, & fac bonum. Ad quam cuncta praeccepta reducuntur, quae negatiua, uel affirmatiua a Theologis nuncupantur. Pulchritudo enim genarum est erubescere de malo, gemere, & dolere de illo, ac longè ab eo fugere & recedere; pulchritudo uero colli est promptè facere quodcumque bonum, & de hoc gloriari, ac ita se in Christo iactare de obseruantia legis, ac de gestatione preciosissimi torquis. Sicut enim pessimus est qui gloriatur cum malefecerit, & exultat in rebus pessimis, & peccatum suum sicut Sodoma praedicat, ac de bono honesto erubescit, timens confundi propter illud; sic ex aduerso ille optimus est, quem pudet iugum Dei infringere, & nihil gloriosus

ducit, quam illud palam gestare ad similitudinē
 ipsius Christi, cuius summa gloria fuit patris im-
 plere pręcepta, etiam si essent asperissima vique ad
 mortem crucis, & vincula ipsa, flagella, spinas, ac
 clauos tanquam torques & monilia preciosa re-
 putauit, quatenus per illa patris exequatur
 mandatum, & ideo dixit, *Vi cognoscat mundus quis
 diligo patrem, & sicut mandatum dedit mihi pater, sic
 facio. Surgite camus hinc*: ad hæc scilicet omnia pro
 eius obedientia perferenda. Vnde egregie Orige-
 nes in hunc sensum explicat verba citata, *Collum
 tuum sicut monilia*. Quia ornamentum (inquit) &
 monile ceruicis Ecclesię, quę est obedientia, &
 susceptio iugi, Christus est, quoniam obedientia
 illius similis effecta est obedientię Christi. Ma-
 gna ergo in hoc laus sponse est, magna Ecclesię
 gloria, cuius obedientię exequatur, id est assimi-
 latur obedientię Christi, quem imitatur, propter
 quod hæc duo simul copulauit, dum dixit: *Tolle
 iugum meum super vos, & discite a me, quia mitis sum
 & humilis corde*, & humiliavi me ad patienter fer-
 rendum iugum crucis propter vos.

Habeto ergo pręcepta legis tanquam monilia,
 quę tibi magnam conciliant honorē, & te vene-
 rabilem, ac amabilem reddunt Deo, Angelis, &
 hominibus, sicut testatur Salomon dicens: *Audi
 fili mi disciplinā patris tui, & ne dimittas legem matris
 ut addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo*. Ad-
 datur ait, quoniam si collum circūdas torquibus
 pręceptorum, Deus superaddet tibi torques, &
 coronas gratię, & honoris. Vnde sicut duces, ac
 magnates torques aureos super collū gestant, &
 de illis se iactant, eximium sibi honorem ex illis
 obuenerunt putantes, sic & nos gloriari oportet de
 pręceptis legis, illisque tanquam coronis caput,
 & tanquam monilibus nostrum ornare collum.

Denique licet torques isti verē ligent consci-
 entiam, obligationem legis inferendo, hæc tamen
 obligatio honorificam confert libertatem non
 carnis, sed spiritus. Aufert enim a collo nostro
 turpia & ferrea vincula Sathanę, quibus nos mi-
 serē tenebat captiuos. Ad quę excutienda nos
 hortatur Isaias dicens: *Solve vincula colli tui capti-
 ua filia Sion*. Super quem locum sic ait D. Hieron.
 Nequaquam audiamus, neruus ferreus collum
 tuum, sed cum sponsa mereamur audire, *Collum
 tuum sicut monilia*; Et iterū, *Dedi armillas in mani-
 bus tuis, & torquem circa collum tuum*, vt graui on-
 ere liberati, & recipientes ornamenta pristina ca-
 ptiui esse cessemus, redempti ab eo, qui venit præ-
 dicare captiuis redemptionem.

Joan. 14. v. 31.
 Hom. 2. ex quatuor in Cant.
 Matth. 11. v. 29.
 Pro. 1. v. 18.
 Isa. 52. v. 2.
 Ezech. 16. v. 11.

De modo portandi iugum pręceptorum. §. 2.

I AM modum portandi pręceptorum iugum,
 qui eisdem verbis pręscribitur, amplius expli-
 cemus. Magnam enim emphasim habet assimi-
 latio ista colli ad monilia. Etenim corporea mo-
 nilia fabricantur per artem, vt aptentur collo. Et
 ideo ad similitudinem colli figuram sortiuntur:
 at spiritualia monilia non sic, quin potius collum
 fieri & aptari debet ad similitudinem eorum, &
 tunc erit vere pulchrum, quando fuerit sicut mo-
 nilia, illis omnino simile, & conforme: vt scilicet
 quidquid dicant pręcepta, in animā per obedi-
 entiam transferatur. Quod tunc fit quando anima
 Deum diligit, aut proximum, ita se continet, vel
 abstinet, sicut pręceptis de his actibus pręscribi-

tur: vt quod exterius pręceptum iubet in anima
 intus impressum maneat, iuxta id quod Salomon
 ait: *Ligata* (scilicet pręcepta) *in corde tuo ingitur*.
& circumdanda gutturi tuo. Et rursus: *liga eam* (scilicet
 legem) *in digitis tuis, & scribe illam in tabulis cordis
 tui*. Etenim ligare in corde, scribere in eius tabu-
 lis, & circumdare non parti externę colli, sed
 internę, quę est guttur, indicat pręcepta ita esse
 amanda & seruanda, vt virtutes quas præci-
 piunt, in ipso corde maneant sculptę.

Sed vterius collum non dicitur esse sicut
 monile, sed sicut monilia, quia non sat est vni
 pręcepto assimilari, sed omnibus, omniumque
 obseruatione & concatenatione ornandum est
 collum nullo vel minimo prætermissio: nam scri-
 ptum est: *Qui soluerit vnum de mandatis istis mi-
 nimis, minimus vocabitur in regno cęlorum*. Et, *Qui
 offendit in vno, factus est omnium reus*. Vnde scri-
 bę quęrenti quod esset mandatum magnum in
 lege, quia interrogatio multa erat, respondit
 assignando non tantum primum, & maximum
 mandatum dilectionis Dei; sed etiam secundum
 dilectionis proximi, subiungens ab his duobus
 mandatis vniuersam legem pendere, & quia vni-
 uersa est obseruanda, vtrumque simul esse con-
 nectendum. Si ergo vis ad vitam ingredi, serua
 mandata, & hoc cura, vt collum tuum sit sicut
 omnia monilia.

Rursus sicut singula monilia ex multis annu-
 lis sunt compacta, vel ex plurimis margaritis
 filo insertis: sic etiam pręcepta singula, eorum-
 que obseruantia ex multis constant partibus, &
 gradibus, quę ferē omnes animę facultates or-
 nant: & omnes amplecti oportet, vt obedi-
 entia sit vndequaque perfecta, collum integrē pul-
 chrum. Inspice pręceptum dilectionis Dei, &
 inuenies torquem esse ex quatuor aureis annulis
 fabricatum, cum dicitur: *Diliges Dominum
 Deum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex
 omni mente tua, & ex omnibus viribus tuis*. En mo-
 nile quod variis annulis vniuersas ornat poten-
 tias: cor, seu voluntatem, quę Deum omni-
 bus aliis præfert. Animam, seu appetitum sen-
 tientem, qui voluntatem in dilectione inuet,
 nec villo modo contradicat, vel aduersum ei ad-
 mittat. Mentem seu intellectum, qui ad dile-
 ctionem exciter, & se in eius obsequium capti-
 uari sinat, & reliquas vires quę opere exequun-
 tur, quidquid dilectioni congruit. Hoc ergo v-
 num monile virtute multa omnia mirificē ornat,
 si collum obedientię ornentur illo. Hinc etiam
 deducere poteris alios quatuor aureos annulos,
 ex quibus cuiuscumque pręcepti obseruantia est
 compacta: vt primus sit promptitudo voluntatis,
 quę se ad omne opus iniunctum paratam præ-
 stat. Secundus alacritas animę, & partis infi-
 mę, quę sine villo murmure, tergiuersatione,
 tædio, vel pusillanimitate id exequitur. Tertius
 nobilior, est subiectio intellectus, qui iudicium
 pręcipientis iudicio submittit. Et tandem quar-
 tus, est integritas operis a viribus hominis præ-
 standi, vt nihil omittant ex re pręcepta. Quę
 integritas sicut ex præcedentibus oritur, ita si
 esset absque illis, nõ collum redderet pulchrum,
 sed deformē: serui enim est non filij, ancillę,
 non sponsę, opus externum exequi, voluntate
 tamen ac mente repugnante.

Ceterum sicut in torquibus aureis quędam 4-

Pro. 6. v. 20. & c. 7. v. 3.
 Math. 5. v. 19.
 Jacobi 2. v. 10.
 Math. 23. v. 36.
 Marci 12. v. 18.
 Luca 10. v. 27.
 Matth. 23. v. 37.
 Marci 12. v. 18.
 Luca 10. v. 27.
 Matth. 23. v. 37.
 Ad Titum 3. v. 1.

preciosę apponuntur gemmę, quę ad maiorem
 eorum pulchritudinem, & ornatum spectant,
 sine quibus tamen permanere possent: ita in prę-
 ceptis quędam sunt de eorum substantia, quę-
 dam vero superadduntur, vt excellentius obser-
 uentur. Qui enim ieiunat, vel sacrum audit in-
 stante pręcepto eius substantiam implet, si
 spontaneē id faciat. Quod vero magna prompti-
 tudine, & alacritate, vel purissima intentione
 alicuius sublimioris finis, id exequatur, ad gem-
 mas pertinet, tantoque erit obedientia pul-
 chrior, quanto his gemmis ornatur, æmulans
 vt ait Paulus, charismata meliora, probans po-
 tiora, quęrens non solum voluntatem Dei bon-
 nam, sed beneplacentem, & perfectam quę ad
 sublimiores diuinę glorię fines mentem eleuat,
 vt nostra perfecta sint opera.

Hoc etiam indicat figura circularis tam colli,
 quam monilium, quę perfectissima omnium di-
 citur, & æternitatem indicat, quasi principio
 carens, & sine, ex eo quod circulus in rotun-
 dum extensus principium habet coniunctum
 cum fine, & ab eodem puncto incipit, ac in gy-
 rum reductus in idem punctum recidit. Quo de-
 notantur tria encomia diuinorum pręceptorum
 quę perfectissima sunt, æterna & immutabilia,
 ac a Deo progrediuntur, & in Deum reducun-
 tur qui est alpha, & omega, principium & finis,
 & teste D. Dionysio quem supra retulimus,
 omnia operatur certa quadam glomeratione cir-
 cumiens ex bono in bonum, ex amore enim bo-
 ni pręcepta iubet, vt nos etiam in amorem eius-
 dem boni reducat. Tunc autem, *Collum tuum
 erit sicut monilia*, quando tua obedientia fuerit
 perfecta, stabilis, a Deo progrediens, & propter
 Deum, ex eius amore, & propter amorem ip-
 sius. Vt pręceptum sit quasi circuli punctum,
 in quo coeant diuina voluntas, a qua progreditur,
 & humana nostra quę id exequitur, vt se
 conformet diuinę, quę principium est & finis
 totius bonitatis. Et hic est supremus gradus obe-
 dientię, qui fit voluntas Dei in terra sicut in
 cęlo, vbi perfectissimo circulo obediunt beati,
 qui cuncta faciunt ex Deo, in Deo & propter
 Deum.

1. Ad Cor. 12. v. 31.
 Ad Philip. 1. v. 10.
 Ad Rom. 12. v. 2.
 Apoc. 1. v. 8.
 c. 4. de diuin. nomina.
 P. 1.
 Matth. 6. v. 10.

De fide, & intellectu ac meditatione circa legis pręcepta. §. 3.

SED de ratione ad tam præclaram obedi-
 entiam ascendendi, hæc ipsa similitudo nos in-
 struit. Nam cum per collum intelligamus vir-
 tutes quę nos Deo primo coniungunt, rectē
 fides rationem colli obtinebit, qua primo Deo
 vnimur. Nam prima est omnium virtutum, ea-
 rumque fundamentum, & cuius primum est
 pręceptum, vt Deo reuelanti mysteria creda-
 mus. De hacigitur dicitur, *Collum tuum sicut mo-
 nilia*: quia tunc est pulchra fides, cum confor-
 matur veritatibus a Deo reuelatis. Quę sunt
 instar monilium maximē ornantium intellectum
 humanum, & preciosam, stabilem, ac perpe-
 tuam habent certitudinem, cui nec falsitas, nec
 mutabilitas subesse potest: est etiam fides hæc
 sicut monilia, quia si viuā est & perfecta, etiam
 cuncta alia pręcepta amplectitur, & ad illorum
 obseruantiam mouet, impellit, & iuuat, bonif-
 que operibus maximē ornatur, & splendescit.

Hęc omnia amplexus est D. Gregorius expli-
 cans illud Psalmi, *Vi audires gemitus compeditorum*.
 Compediti, inquit, vocantur qui vinculis præce-
 ptorum libenter sunt alligati, iuxta illud Ecce-
 lasticum supra allegatum: *Iniice pedem tuum in com-
 pedes illius, & in torques illius collum tuum*. Collum
 autem est fides, per quam Deo fidelis quisque
 coniungitur, & quasi per collum capiti suo Chri-
 sto Ecclesia quę est eius corpus vnitur. Et quia
 fides sine operibus mortua est quasi collum spō-
 sę monilibus circundatur, cum fides sanctę ani-
 mę operibus decoratur. Hęc Diuus Gregorius.
 Quadrat ergo in fidem versio illa: *Pulchrum col-
 lum tuum in monilibus*: quia licet fides per se sit
 magna virtus, tamen tunc vocatur pulchra, cum
 ornatur monilibus pręceptorum, & obseruan-
 tia eorum, in quam ipsa inclinatur, ne nuda & in-
 formis coram Deo appareat. Reuelatur enim
 ira Dei de cęlo contra eos qui fidem, & verita-
 tem Dei quasi captiuam, & oppressam in iniu-
 stitia detinent.

Sed adiumento indiget fides, vt obedientię
 pręceptorum coniungatur, quod præstat intel-
 lectus meditatio, quę profunde die ac nocte si-
 cut Scriptura sæpius commendat, circa legem
 Dei eiusque pręcepta versetur; perpendens in-
 finitam sapientiam, bonitatem, pulchritudinem,
 cęterasque virtutes legislatoris, quę cum sum-
 mē amabilem reddunt, deinde supremam sancti-
 tatem ipsius legis, ac pręceptorum eius, quę per
 se ipsa pulchra sunt, & amabilia valdē, deside-
 rabilia super aurum & lapidem preciosum, &
 dulciora super mel & fauam. Ac tandem immē-
 sa præmia quę obseruantibus illa sunt promissa,
 tum in hoc seculo, tum maximē in futuro. Hęc
 omnia meditatur intellectus, & proponit vo-
 luntati, vt in ea accendat amoris ignem, quo exar-
 descens libenter legem obseruet. Propter quod
 D. Bernardus non incongruē nomine colli intel-
 lectum ait designari. An non (inquit) tibi vi-
 detur colli quodammodo vice fungi intellectus,
 per quem tua anima traicit in te spiritus vitalia
 alimenta, atque in quędam transfundit viscera
 morum, affectuumque tuorum? Vitalia alimen-
 ta vocat cuncta quę a Deo reuelata sunt, siue
 sint veritates & mysteria credenda, siue præce-
 pta obseruanda, aut opera peragenda, quę cum
 fide creduntur, & intellectus meditatione pene-
 trantur, spiritum valdē rescitant. Sed sicut col-
 lum, aut guttur non sibi retinet alimentum, sed
 per illud in ventriculum transmittitur, vbi nati-
 uo calore decoctum & per venas transfusum sin-
 gula membrā nutrit: ita intellectus non sibi soli
 meditationes retinet, ac si nihil amplius, quam
 scire veritates desideraret, sed res cogitatas ad
 voluntatem transmittit, vt pios affectus in ea
 excitet, vnde sancta opera, & compositi mores
 progrediuntur.

Denique ad suauiter portandum iugum Do-
 mini maximē conducunt patientia, & humilitas,
 vt illa libenter amplectatur amara, hæc vero
 ignominiosa. Inde enim pręcepta censentur gra-
 uia, quod vel carni insipida, vel spiritui minus
 honorifica sunt, quę iniungunt. Et ideo Chri-
 stus Dominus has duas virtutes adiunxit cum
 iugum suum portare pręcepit, vt discentes ab
 ipso mansuetudinem, seu patientiam, & cordis
 humilitatem, collum libenter iugo subiicere-

"In expo-
 sitione Ps.
 5. pœni-
 tent.
 "Psal. 101.
 "v. 21.
 "Ecclef. 6.
 "v. 25.
 "Iacobi 2.
 "v. 20.
 Ad Rom. 1.
 v. 18.
 Deut. 6.
 v. 6.
 Psal. 1. v. 2.
 Psal. 18. v. 9.
 "Serm. 47.
 "in Cant.
 "v. 29.
 Matth. 11.
 v. 29.

lib. de Isaac & anima c. 4.

Thren. 3. v. 27.

PRO DOCTORIBVS.

Salutatio ad Deiparam.

Serm. in illud signum magnum.

Exhort. 26. Lucae 1. v. 38.

Christus velut monile Deiparae.

mus, & his duobus monilibus pulchrum redderetur, ac robustum. Laudatur (inquit Ambrosius haec verba interpretans) pia anima, quod caelesti sibi illuminante praeccepto pulchra sit, & redimicula ceruicis attollat, in qua sunt patientiae & humilitatis insignia. Ut ergo collum obedientiae & fidei onere praecceptorum non prematur, & succumbat, ornandum est torquibus patientiae, & humilitatis, illas tanquam preciosissimos torques magnificando, magnam gloriam earum ornatum existimantes: sicut de viro qui portat iugum ab adolescentia sua subdit Ieremias: quod lenabit se supra se, ad tantamque animi celsitudinem perueniet; Quod dabit percutientis se maxillam, & futurabitur approbris, gloriabitur enim de patientia offerendo maxillas, ut percutiatur, & de humilitate, esuriendo opprobria, ut illis reficiatur. Sed de his plenius in Exhortatione sequenti.

EXHORTATIO XXVII.

De pastoribus, & doctoribus qui portant & portare docent iugum legis Evangelicae, de religiosis, qui iugum perfectionis portant, & de septem proprietatibus perfecta obedientiae.

Collum tuum sicut monilia.

AM ad eos qui in mystico Ecclesiae corpore colli nomen, & munus fortiuntur sermonem conuertamus. Nulli autem praecellentius quam beatissimae Virginis competit encomium istud, Collum tuum sicut monilia. Ipsa enim collum est corporis mystici Ecclesiae, illud coniungens capiti suo, quod est Christus, & quoper Virginem tanquam per collum omnes eius gratiae, & benedictiones caelestes profluunt in reliquos fideles, quibus eius intercessione & meritis conceduntur. Nam ut ait D. Bernardus, de eius plenitudine, vel potius de plenitudine Christi per medium Mariae plenitudinem, accipiunt vniuersi, captius redemptionem, aeger curationem, tristis consolationem, peccator veniam, iustus gratiam, Angelus laetitiam, & tota Trinitas gloriam. Sed praeterea collum eius, id est eius humilis subiectio & obedientia, fuit pulcherrimum sicut monilia. Quia quidquid pulchritudinis est in diuinis praecceptis & consiliis, quidquid sapientiae in sacris Scripturis, & quidquid decoris est in reliquis Sanctis, in cor eius transfusum est, maxime per illam humilem, & heroicam subiectionem, quam ostendit, cum dixit: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum, ut supra perpendimus. Vnde sicut propter suam purissimam virginitatem assimilata est turturi, id est Christo, ita propter suam humillimam obedientiam facta est similis monili, id est eidem Christo, qui ut retulimus ex Origene, per monile representatur. O Virgo speciosissima, gaudeo quod ipse Christus speciosus forma praefiliis hominum, fuerit monile colli tui, quo mirifice ornabaris, quando eum infantulum gestabas in brachiis, lactabas vberibus, & castissimis tuis labiis oscu-

labaris illum, qui aliquando a tuo collo pendens tanquam preciosissimus torques te ornabat: sed multo magis felicitior, quia illi simillima eras, & omnes eius virtutes aemularis. Nos cupimus aemulari tuas, ut per te collum nostrum sit sicut monilia, succurre fragilibus, & iuua pusillanimes, ut id tuis meritis obtinere valeamus.

De pastoribus & doctoribus qui sunt Ecclesiae collum. §. 1.

MYSTICA Ecclesiae colla ad duo genera reducitur. Primum sit pastorum, & doctorum (utrosque coniunxit Apostolus, cum inquit: Alios dedit pastores & doctores) propter quos dictum est; Qui fecerit & docuerit, hic magis vocabitur in regno caelorum. Vnde duplici ratione collum Ecclesiae dicuntur: prior quidem est reliquis fidelibus communis; quoniam ad ipsos spectat maxime collo suo diuinam legis iugura portare, omnia mandata usque ad minimum implere, & quae docturi alios sunt, prius facere, aliisque exemplo praere, ut de illis verè dicat sponsus, Collum tuum sicut monilia. Id est doctores tui, praedicatores, ac magistri pulchri omnino sunt, sicut ipsa preciosa monilia virtutum, ac praecceptorum; quia omnibus illis ornantur, & in se ipsos transfuderunt. Sed posterior ratio & magis propria, quam plerique patres assignant, est quoniam Christo capiti totum Ecclesiae corpus coniungere satagunt, cibos etiam diuinam doctrinam in eiusdem Ecclesiae, id est reliquorum fidelium ventrem traiciunt, & verba salutis proferunt de intimo mentis suae a Deo illustratae, ut alios instruant: ita ut non solum ipsum iugum legis portant, sed alios ad id portandum exhortentur. Comedunt alimenta vitae velut nutrices, non solum ut se, sed ut alios nutrant; faciunt verba legis, ut maiori cum fortitudine, & audacia ea loquantur, & aliis facienda suadeant, Deo praebente verbum euangelizantibus virtute multa. Quod eleganter explicat D. Gregorius interpretans illa verba Domini ad Iob, Numquid praebens equo fortitudinem, aut circumdabis collo eius hinnitum? Diximus autem supra sponsam assimilata equo vel equitatu propter fortitudinem, & subiectionem ad Deum fessorem ac rectorem eius: nunc autem de voce praedicatorum per collum hinnitum representatam sic moralizat praedictus pater. Verus quisque praedicator ante fortitudinem, & post hinnitum accipit, quia cum in se prius vitia extinxerit, tunc pro erudiendis aliis ad vocem praedicationis venit. Habet fortitudinem, quia aduersa constanter tolerat; habet hinnitum, quia ad superna blandiens vocat. Hinnitus vero, quia interius per guttur ducitur, equo collo circumdari, & quasi per gyrum trahi exterius dicitur, quia videlicet praedicationis vox de internis emanat, sed extra circumdat, & quo alios ad bene viuendum suscitatur, eo ad bene agendum praedicationem ligat, ne extra sermonem actio transeat, ne voci vita contradicat. Et hinc est quod potenter dimicantibus torques datur, iuxta illud: Ut addatur torques collo tuo. Ut quia signa virtutum gestant, maiora semper exerceant, & debilitatis crimen incurrere metuant, dum in semetipsis iam fortitudinis est praemium quod ostentant. Haec D. Gregorius Papa,

PRO DOCTORIBVS.

Ad Ephes. 4. v. 11. Matth. 5. v. 19.

D. Gregor. Beda, Anselmus, Cassiodorus & alij hic & Cant. 4. v. 4.

Psal. 67. v. 12.

Lib. 31. Mor. c. 11. Iob. 39. v. 19.

1 Pet. 5. v. 3. In Cant. 1. 2. q. 185. a. 1. ad 2. ex D. Dionysio. 6. Eccl. hier. 2. 1. Prout. 1. 1. v. 9.

Fauet

Ho. 3. in Cant.

Fauet valde interpretatio Diui Gregorij Nysseni existimantis in his verbis, Collum tuum sicut monilia, persistere sponsum in similitudine equorum, quibus sponsam comparauerat, eamque laudat, ex eo quod sicut equus collum in orbem flectens ad omnes suos gressus aspicit, quo fit, ut inoffensus & tutus sit gressus eius, neque ad lapidem offendens, nec in foueam temere incidens; ita anima sancta ad seipsam aspiciat, & tutissime ad cursum diuinum fectinet, quae cumque ex tentationibus illi eueniunt ad cursum impedimenta vitans & superans. Hoc ad fortitudinem equi spectat, ut sibi prospiciat, sed vterius in collo eius sonat hinnitus, & terrificus vox quam circumdat Deus collo eius; id est, qua Deus vestit, & ornatur collum illius loco aliorum ornamentorum, quae cum tintinnabulis & cymbalis equorum collis appenduntur. Et hoc ad vocem praedicationis spectat, quae peccatores terret, tepidos excitat, & iustos ad cursum prouocat. Originalis vox hinnitus tonitruum significat, post quod sequuntur fulmina, aut copiosi imbres, quae omnia in praedicatores quadrant, quos tonitrua, ac tonitruum filios nuncupare possumus, quorum doctrina fluit ut imber in corda hominum.

De septem proprietatibus & praecellentibus pastorum & doctorum. §. 2.

SEd radicitus explicemus cunctas pastorum & doctorum proprietates, propter quas collum nuncupantur, quod sponsum non solum monilibus, sed binis turribus infra comparauit, turri eburneae. Et in primis sicut collum infra caput supremum locum obtinet in corpore cui praeminet, ita praelati ac doctores sub capite Christo eminentiorem locum & statum continent in corpore mystico Ecclesiae. Vnde sicut aliis praereminet dignitate officij, ac potestate sibi tradita; ita praeminere debent doctrina, ac sapientia, & etiam sanctitate, ac vita exemplari, ut hac triplici excellentia, simul aliis sint & superiores & spectabiles, ac admirabiles. Propter quod Dominus ter dixit Petro, Diligis me plus his? & Pasce agnos, & oues meas. Vnde etiam recte comparantur turribus, quae sublimitatem quandam praefertunt: turri quidem eburneae, propter candorem eximium scientiae, & virtutis; turri vero David propter singularem eius pulchritudinem, quae dicitur, Aedificata cum propugnaculis; vel iuxta Septuag. In Tbalpioth, quae vox iuxta Hebraeos significat ad disciplinas, vel doctrinas, id est, ad exemplar: vnde volentes aedificare discant similia aedificia facere; nam vita praetorum & doctorum adeo debet esse sublimis, & perspicua, ut omnibus sit exemplar quod intueantur ad sequendam sanctitatem, iuxta illud D. Petri, Formas facti gregis ex animo. Quod etiam, inquit D. Gregorius, indicat figura circularis, & rotunda colli, quae symbolum est perfectionis, tanquam iam perfectionem adepti, ut D. Thomas testatur. Hinc prouenit altera eorum praecellentia; nam sicut collum immediatè sustinet caput, quod quidem, & super illud nititur, & simul etiam ipsum collum conseruat, habens sibi illud nitium per neruos, qui ab ipso capite originem

ducunt; ita etiam munus pastorum & doctorum est sustentare Christum in corpore Ecclesiae erectum, id est sustentare fidem, cultum, & religionem ipsius, ut Christus per fidem habitet in cordibus fidelium, & omnes illum agnoscant, colant, & reuerentur tanquam caput, vnde omne eorum bonum procedit. Ceterum ipse Christus praelatos ac doctores suos conseruat, quatenus retinet illos sibi vnitos per eandem fidem & charitatem. Quae videtur complexus D. Paulus, cum dixit, Deus det vobis Christum habere per fidem in cordibus vestris, in charitate radicati, & fundati. Quare sicut corpus separatum a collo, vel collum a capite totum perit; sic cum aliqua fidelium congregatio separatur ab vnione, quam tenetur habere cum proprio pastore, & cum Christo Domino; vel si ipsi pastores a Christi vnione separarentur, subsistere non possent, nec ab illo spiritum rectè sentiendi & viuendi reciperent: schisma enim & diuisio vnionem charitatis dissoluit, sensum fidem corrumpit, & corpus mysticum dissoluit. Hinc fit quod licet plures sint in Ecclesia praelati, & doctores, tantum est vnum collum, sicut & vnum caput: eo quod omnes debent esse vnum in Christo, summa charitatis vnione coniuncti. Et ut haec vnio firmior esset, decreuit Christus Dominus vnum supremum esse collum totius Ecclesiae, nempe Romanum Pontificem ipsius Christi Vicarium, & Petri successorem; cui vnuerfum corpus Ecclesiae esset coniunctum, & subditum, quodque praecipue cuncta munia pastoris & doctoris mox referendi circa illud gereret.

Ex hac autem praecellentia tertia oritur, quod sicut collum medium quoddam est inter caput, & reliquum corpus, per quod caput influit in membra; sic pastores & doctores sunt mediatores inter Christum & plebem, qui apud Christum Dominum pro populo intercedunt, & per ipsos Christus Dominus populum regit, & dirigit, ac multa bona elargitur, sicut de se dixit Moyses, Ego sequester, & medius fui inter Dominum & vos in tempore illo, ut annuntiarem vobis verba eius. Quomodo etiam Aaron stans cum thuribulo inter mortuos & viuentes pro populo deprecatus est, & cessauit plaga; quoniam (ut docet D. Paulus) Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis qua sunt ad Deum.

Cum hac coniungitur quarta praecellentia, quod sicut collum est flexibile, & facile ad superna erigitur, vel ad infima deprimitur, & nunc ad dexteram, nunc ad sinistram partem conuertitur, quasi deferens oculos, & aures, ut cuncta videat & audiat: & ad videndum aliquid distans erigitur, aliquando verò quasi intra humeros comprimitur; sic praelati & doctores flecti facile debent, prout necessitas & occasio subditorum exegerit, magnos & paruos intuentes, & audientes, eorum necessitatibus se aptantes, contra superbos se erigentes, humilibus verò se dimittentes; distans mala prauidere conantes, ne noceant, aliquandoque se ad seipsos recolligentes, & continent in timore Domini; ut denique iuxta sententiam D. Pauli dicere possint, Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem saluos. Ceterum quamuis collum facile se vertat, eius tamen pulchritudo exigit, ut rectum sit, naturalemque seruet rectitudinem, a qua nullo humore vel

Ad Ephes. 3. v. 17.

3.

Deut. 5. v. 5.

Num. 16. v. 48.

Ad Hebr. 5. v. 1.

1. Cor. 9. v. 22.

infirmitate deflectatur. Collum enim ex aegritudine aliqua distortum, vel in aliquam partem semper propensum factum est: ita etiam praelati, & doctores, licet subditi, tam, & fidelium diversis necessitatibus se debeant accommodare, nunquam tamen a rectitudine iustitiae, & virtutis deflecti debent, sed semper recti, & in hoc inflexibiles: propter quod turribus recte comparantur, quae ad amissum, & ad perpendiculariculum in altum eriguntur, nec vllam in partem inclinantur. Turres ergo sint sublimes, fortes, & eburnae, quae a rectitudine nunquam deviant, nec propter timorem regum, vel fauorem magnatum, vel compassionem afflictorum; non accipientes personas, sed aequitatem perpetuo seruantes.

5. Munus autem & officium proprium ipsorum, egregie etiam representatur per munera quae collum gerit in corpore: quae praecipue sunt haec tria: nam per fistulas, quas intra se habet, fit attractio aeris, inspiratio & respiratio, vt aer ingrediens, cor & pulmonem refrigeret; deinde foras expellatur. Cum autem expellitur, eodem aere vitur ad secundum munus, quod est efformatio vocis & locutio, qua conceptus exprimitur, & tandem tertio per illud traiciuntur cibi, vnde vniuersa corporis membra nutriuntur, crescunt, & vires resumunt. Ad hunc igitur modum pastores & doctores, si ordinate procedere cupiunt, attrahere debent de caelo aere salutarem, scilicet Spiritum sanctum, spiritum veritatis, & spiritum Christi, quo imbuti & instructi in seipis viuificentur primo, & perficiantur, exequentes id quod Apostolis dictum est,

Sedate in ciuitate, donec induamini virtute ex alto. Postea vero ex eiusdem spiritus motione, & directione eloqui debent, docere, & praedicare quae ad omnium fidelium salutem spectant. Verba autem ipsorum cibi sunt spirituales, fidelium capacitati; ac necessitati aptandi, vt singuli spiritaliter reficiantur, & in via virtutis proficiant. Cum autem haec tria exacte praestiterint perfectum colli munus obibunt respectu mystici corporis Ecclesiae, & tunc erunt sicut turris David, *Edificata in Thalpiozib*, quae etiam interpretatur *Tumulus orinum*; ad insinuandum quod multiplex debent habere os ad loquendum cum Deo per orationem, & de Deo per praedicationem, aliis cibum vitae impertiendo, iuxta illud, *Nos orationi, & ministerio verbi instantes erimus.*

6. Ad haec autem recte praestanda necesse est, vt sicut collum variis ornamentis decoratur, scilicet monilibus, torquibus, & aliis huiusmodi; propter quod dicitur, *Collum tuum sicut monilia*; ita pastores & praedicatores ornentur monilibus, & torquibus scientiae & sapientiae ex omnibus veritatibus, quae sunt in Scriptura sacra, confectis, quibus non solum se orment, sed etiam muniant, & admirabiles praebant, vt monita ipsorum auidius recipiantur. Huiusmodi autem monilia in altera similitudine, vocantur *clypei*, cum dicitur, *Sicut turris David, mille clypei pendunt ex ea, omnis armatura fortium.* De quo suo loco fuse agetur.

7. Denique sicut collum in parte anteriori candidum est & pulchrum, vbi monilia & torques ad ornatum maximè pendunt, sed in parte posteriori est fortius, eo quod nerui sunt ibi solidio-

res, & fortiora ossa, vt iugum, & onus portare valeat; ita praelati ac doctores non solum se spectabiles ac pulchros exhibere debent per virtutes modestiae, mansuetudinis, affabilitatis, & aliarum quae hominibus apparent speciosae; sed etiam debent esse fortes ac constantes, ad portandum iugum diuinæ legis, & onus officij sibi iniuncti, pacietè ferendo cuncta aspera & aduersa quae circa illud euenerint, & tunc erunt perfecti, ac consummati: de quibus dici possit, *Collum tuum sicut turris eburnea.* Ebur enim quod dens elephantis est, simul est candidum, pulchrum, & forte, & ideo candorem & fortitudinem, ac patientiam in laboribus sustinendis denotat. Et quemadmodum ebur quandiu carne obtegatur, non apparet pretiosum, sed cum a carne fuerit separatum, tunc ad ornatum regum proficit; ita qui moribus fuerit bestiae, dum carnaliter viuere, cum ea quae sunt carnis respuunt, mirum induunt decorem & fortitudinem. Oportet autem praelatos & doctores omnia carnalia exuere, solumque appetere caelestia, vt sint quasi Nazaraei Domini, *Rubicundiores eburno, & Throno 47. sabbato pulchriores*, qui luceant tanquam stellae 7. firmamenti in perpetuas aeternitates.

De religiosis portantibus iugum Euangelij. §. 3.

IN TER reliquos autem fideles religiosi praecellentius rationem habent colli Christo capiti strictius per tria vota vniti: vnde cuncta quae in Exhortatione praecedenti diximus de qualibet pia anima, excellentius intelliguntur de anima religiosa, cuius *Collum est sicut monilia*, cuius humilis subiectio non solum est ad portandum iugum praceptorum, sed etiam consiliorum Euangelij; nempe paupertatis, castitatis, & obedientiae, ex quibus voto confirmatis voluntarium sibi, & nouum imponit iugum collo suo: nam vota instar praceptorum ligant, sed non grauant, quin potius veluti monilia ornant, muniant, leuant, & in perfectam vindicant libertatem, ad maximum honorem euolunt, & ingentia praemia promerentur. Propter quod de illis dixit Diuus Augustinus; Felix necessitas, quae ad meliora compellit. Felix etiam vinculum, quod tam ingenuum confert libertatem. Nam ideo ligat, vt firmitus quod cupit retineat; ita enim religiosus amat Christum Dominum, ac ita ardentè cupit eius paupertatem, castimoniam & obedientiam imitari, vt ne ab hoc tam ingenuo animi decreto degeneret, illud votis confirmet, & seipsum ligat, ne vnquam ab incepto desistat. Velut obedientissimus Isaac, qui promptum se praebuit, vt in holocaustum a proprio patre offerretur, ab eo seligari permisit, cum facile posset resistere, vt potè iuuenis viribus patre non inferior: nec remissioris, sed promptioris voluntatis signum fuit haec alligatio, ne fortè timore, vel perturbatione aliqua dilabi, aut effugere posset. Sic religiosus votorum sibi conicit vincula, ne amplius fugere, aut retrocedere licitè valeat, quia per vota perpetuam in Dei consilijs obseruandis perseverantiam proficitur; & ideo etiam re-

ctè vota haec monilibus comparantur rotundis, quae, vt diximus, sua circulari figura indicant perpetuitatem. Curare igitur debet, vt collum suum sit sicut monilia, ita obseruans vota,

Eu 24. v. 49

Ag. 2. v. 4.

Act. 6. v. 4.

Lib. 7. Exhort. 14.

vt in animo virtutes, quas promittit, maneat A impressa: & tale sit collum obedientiae, & subiectionis, qualia sunt monilia votorum, nihil discrepans ab illis.

Sed sicut collum duas habere partes diximus, intencam quae guttur dicitur, & deseruit ad traiciendum cibum, & ad loquendum, & externam, quae huc illucque facile fleuitur, & iugo portando accommodatur, vel monilibus ornatur: sic duo sunt religiosorum munia, quaedam interna per meditationem mysteriorum Dei, quae cibi sunt animae, & per orationem, qua cum Deo loquuntur, siue mente, siue etiam voce, dum in choro diuinas canunt laudes, & hymnis, ac canticis spiritualibus psallunt, & cantant Deo in cordibus suis. Alia verò sunt externa munia, quae ad religiosam obseruantiam pertinent in vestitu, victu, ceremonijs ac ministerijs, aliisque operibus, quae a praelatis iniunguntur. In vtriusque autem oportet religiosum esse pulchrum, integrum, & perfectum, cunctisque religiosis monilibus ornatum, vt vel minimum eorum annulum non frangat, sed insuper regulas superadditas ad perfectiorem obseruantiam votorum exactissimè obseruet: de quibus subiungitur, *Murenas aureas faciemus tibi circumdulas argento.* Sed de hoc postea.

Commendatur igitur status religionis a tribus. Primo à perfectissima ratione portandi iugum Christi, aestimans illud tanquam pretiosum monile, & torquem sibi à Deo impostum, in quo maximè sibi complacet. Secundo à maiori perfectione portandi iugum consiliorum euangelicorum, labrefaciens sibi noua monilia, novos torques, & imponens sibi noua iuga per tria vota, quae valde magnificat, & illis se ornari iactat. Tertio à perpetuitate status, quoad vota quae perpetua sunt: & sicut in torquibus solent addi gemmae pretiosae, quibus amplius ornantur, sic in torquibus praceptorum adduntur vota consiliorum, aut in votis consiliorum adduntur regulae perfectionis, quibus maximè condecorantur vota. Addamus etiam quarto, commendari excellentiam huius status à pace & tranquillitate, qua fruuntur: nam (vt Diuus Gregorius Nyssenus aduertit) nomen Graecum, cui respondet Latinum monile, vel torques, & est *Hormisus*, diminutiuum ab eo quod est *Hormos*. Primo significat portum in Lunae formam excauatum, qui sinu mare excipit, quietemque à mari adnauigantibus exhibet: vnde sumpta metaphora per figuram ornamentum colli dicitur, *hormos*, seu torques: idque indicat statum religionis, & subiectionis ad Christi iugum esse instar portus, quietum, tranquillum, tutum, & iucundum iis qui mare fluctuosissimum huius seculi nauigant; qui cum hoc Christi iugum assumunt, requiem inueniunt animabus suis, & aeternae vitae consequuntur portum.

Ad Ephes. v. 18.

Exhort. 29. §. 2.

Hom. 3. in Cant.

Matt. 11. v. 29.

De septem proprietatibus perfecta obedientiae religiose. §. 4.

SED quoniam obedientia praecipua est religiosorum virtus, eius miras proprietates deducamus ex totidem quae iam de doctoribus diximus; maximè cum per collum, vt praefati sumus, ipsa obedientia optime representetur. Etenim sicut D. Paulus vocat corpus peccati, quod est omnium peccatorum aggregatio, quorum caput est superbia; ita possumus assignare corpus virtutis, quod omnes illas tanquam sui membra aggregat, quarum caput est charitas, quae omnes antecellit, & omnibus imperat, in suosque fines dirigit: vel caput dicitur charitas increata, quae est ipse Deus. Obedientia autem perfecta ad Dei voluntatem, est quasi collum quod reliquum corpus supereminet; est enim cunctis virtutibus superior, imò ideo sunt virtutes, quia imbibunt in suis actibus obedientiam ad diuinam voluntatem, vt iuxta illam fiant. Hinc fit obedientiam immediatè coniungi charitati, illamque sustentare in anima, vicissim verò sustentari ab illa per vnionem amoris. Vnde etiam iungit animam Christo capiti, eiusque praesentiam intra illam seruat; ideoque dixit, *Si diligitis me, mandata mea seruate.* Et iterum, *Si praecepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea.* Propter quod etiam Ecclesiasticus ait, quod *Natio infortium est obedientia & dilectio.* Rursus obedientia instar colli est valde flexibilis ad voluntatem Dei, & superiorum, vt facile se vertat ad quamcumque partem Deus iubeat, siue ad sublimia, siue ad ima, siue ad dexteram, siue ad sinistram, per prospera & aduersa. Est tamen semper sicut collum recta, vt nulla vi, aut timore vel fauore à rectitudine deuiet: nam sicut facile propriam voluntatem & iudicium submittit Deo, & maioribus, ita nunquam incuruatur, vel distorquetur, propriae voluntatis pòdere & affectione in aliquid terrenū, vel carnale, vel quomodolibet Deo aduersum. Deinde obedientia attrahit de caelo spiritum Dei, quo freta, ita ardentè loquitur & operatur, vt proximos Deo lucretur: nam propter hoc dicitur, quod *Vir obediens loquitur victoriosus*; quas, scilicet, loquendo, praedicando, & docendo consequitur, superans vitia, vincens diabolium, & animas Deo subiciens: vnde etiam instar matris & nutricis virtutis virtutes reliquas generat, & nutrit, praebens illis bonorum operum alimenta; iuxta illud Diui Gregorij; obedientia sola virtus est, quae mentem ceteras virtutes inserit, insertasque custodit, idemque munus gerit erga proximos: nam propter hoc Christus Dominus eum qui fecerit voluntatem Patris eius, vocauit non tantum fratrem, sed matrem, eo quod illum in cordibus fidelium generat, format, & nutrit.

Deinde obedientia est sicut monilia, qua omnibus praecceptis se ornat, cunctis virtutibus se munuit, & mille clypei pendunt ex ea, omnisque armatura fortium. Nam vir obediens Dei armaturam induit; voluntas enim Dei, & protectio ipsius singularumque virtutum exercitia sunt illi instar armorum, quibus se armat contra hostes impugnantès ipsum. Denique obedientia fortis est & robusta in perferendis oneribus

Ad Rom. 6. v. 6.

2.

Io. 14. v. 15. & c. 15. v. 20. Eccl. 3. v. 1.

3.

4.

5.

Pro. 21. v. 28.

Lib. 3. Mo. c. 10.

Lu. 8. v. 20.

7.

legis, & instar turris eburne, candorem, & fortitudinem eboris imitatur, omnem carnalem affectum exuens, ut fortior ad ea quae Dei sunt inneniatur: sed altissima est sicut turris, quia nullis terminis continetur, sed semper altius incrementum, & ad plura & ampliora se dilatare conatur. Nam (ut inquit D. Bernardus) perfecta obedientia legem nescit, terminis non arctatur, nec contenta angustiis professionis largiori voluntate fertur in latitudinem charitatis, & ad omne quod iniungitur spontanea, vigore liberalis, alacrisque animi modum non considerans, in infinitam libertatem extenditur. In hac autem altitudine semper ad amulum crescit, iuxta primam regulam totius rectitudinis, quae est diuina voluntas, à qua nunquam deflectitur, quia nullum opus adeo est altum, & sublime, sicut quod Deus praecipit, quantumvis hoc paruum videatur, illud verò magnum, iuxta id quod Samuel dixit Sauli, Melior est obedientia quam victima, & ascultare magis, quam offerre adipem. In hac autem altitudine crescere cupit perpetuo usque ad mortem, ut similis sit illi qui exultauit ut gigas ad currendam viam, à summo caelo egressio eius, & occurfus eius usque ad summum eius: & cum à caelo descendisset, factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, ut à cruce circum obediens integrum perficiens, reuerteretur in caelum, quo per obedientiam cum ipso ascendemus, ut regnemus cum illo in secula seculorum. Amen.

Lib. de praecipit. & dispensat. post initium.

1. Reg. 15. v. 22.

Pf. 18. v. 7. Ad Philip. 2. v. 8.

EXHORTATIO XXVIII.

PRO FE- De pretioso ornamento ex insigni charitate, stio OM- obedientia, pudicitia, & humilitate, quod NIV M- ipse Deus conficit atque praestat dilectae ani- SANGTO- mae. RVM.

Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento.

Epist. 19. ad Marcellam. Hispanè collares, & garganillas.

COMMENDAVERAT sponsus praeclaras dilectae suae virtutes per similitudinem ad turtorem, & monilia; volens tamen eam multo pretiosius exornare, aliquod perficiens ornamentum, quo reliqua splendidiora manerent, & pulchriora, ait, Murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento. Murenula (teste Diuo Hieronymo, quem Marcellam. Cassiodorus, Beda, Rupertus, & alij sequuntur) ornamentum est muliebre, ad similitudinem murenae piscis à collo in pectus usque dependens. At Diuus Bernardus, Anselmus, & alij dicunt esse inaures, quibus mulierum aures ornantur; vocatur autem vermiculatum opus, quod per quasdam minutas particulas, quae in Hebraeo dicuntur puncta, elaboratur, ut in modum vermium, vel lumbricorum sint interfecta, vel intertexta. Cum autem sunt argenteae, opus sit gratius & pulchrius ex maiori splendore albensis argenti super auro flavo: iam verò quam ingentia Dei dona ac mysteria

per hac represententur, explicandum est pendendo quae sunt haec ornamenta, quae artifex eorum, & quibus concedantur; haec enim tria praedicta verba satis clare indicare videntur.

De ornamento ex charitate & obedientia. §. 1.

ET imprimis ut caepa in Exhortationibus praecedentibus prosequamur, per murenulas aureas vermiculatas argento, ornamenta quaedam intelligimus spiritualia ex charitate, & obedientia, ex humilitate, & pudicitia, miro ordine & artificio à Deo fabricata, quibus virgines prudentes à fatuis, & animae Deo charae & perfectae ab aliis secerantur, reddunturque pulchriores. In his autem ornamentis, aurum quod omnibus metallis praefertur, charitatem indicat, quae omnium virtutum primum tenet: cuius duo sunt actus, dilectio Dei & proximi; ex quibus omnes animae ornatus potissimè conflantur; & ideo murenula non dicitur facta ex argento, vermiculata auro, sed è conuerso ex auro vermiculata argento quamvis vilis sit: quoniam sine auro charitatis nullum est coram Deo pulchrum ornamentum spiritus, qui etsi fidem habeat, & spem ac omnem scientiam, sine charitate tamen fœdus est, & deformis; sed ubi superuenit charitas cuncta ex coniunctione ad ipsam redduntur splendidiora, & spiritum concinne adornantia. Propter quod cuidam Episcopo ait Dominus, Suadeo tibi emere à me aurum ignitum & probatum, ut locuples fias. Emi dicitur, licet gratis detur, quia quibusdam operibus bonis ad illud recipiendum praeparatur: at postquam datum est iustis, iam propter eorum merita ex auro isto mira fabricat Deus ornamenta, quibus illos reddat pulchriores; inspirans ardentes vniuersaque dilectionis affectus, ut charitas in dies crescat, & speciosior fiat.

Apo. 3. v. 18.

Habet autem aurum hoc insigne, quo artificiosum est ad huiusmodi ornamenta fabricata, quod est valde flexibile, & super omnia metalla deduci potest in fila tenuia, sed fortia, ut propter tenuitatem quocumque modo flecti possint; propter fortitudinem verò nunquam frangantur: quod maximè congruit charitati, quae ex amore erga Deum ad ipsius voluntatem ita se componit, ut quocumque Deus voluerit, libenter per obedientiam se vertat, & huc illucque se flecti sinat: & similiter ex amore proximi propter Deum, ad quorumcumque miseras subleuandas, per compassionem se facile accommodat: tali tamen fortitudine hæc praestat, ut à Dei beneplacito nunquam deflectat; quia fortis est ut mors dilectio, nec timore mortis à bono nunquam deniat.

Cant. 8. v. 6.

Ex hoc autem auro licet varia fiant ornamenta, quae caput, pectus, manus, aut digitos ornent: duo tamen sunt praecipua quae murenulae dicuntur, vel monilia, seu torques, quae collum circumdant, vel inaures quae ex auribus pendent. Vtrumque autem symbolum est obedientiae perfectae, quae charitatis est inseparabilis comes, & in ipsa maximè imbibita, ut satis constat ex iis quae de collo dicta sunt. Quod etiam

Scriptura crebro testatur de auribus, ut cum inquit, Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam. Et iterum, Populus quem non cognoui seruisit mihi; in auditu auris obediuit mihi. Et, Dominus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico. Vide olim seruo Hebraeo, qui sponte permanere volebat in seruitio domini sui, perforabantur aures in signum spontaneae ac perpetuae obedientiae, & subiectionis: modò autem facinororum perforantur aures ornatus gratia, ut inde pendente inaures; quod symbolum est perfectissimae obedientiae erga Deum; & cum aures sunt, obedientiae cum dilectione coniunctionem representant: de qua dicit Ecclesiasticus, quod nauis iustorum est obedientia, & dilectio. Vnde non sine Dei instinctu cuncti amici, & cognati Iob, Obtulerunt ei ouem unam, & manream auream unam. Quod sic moralizat Diuus Gregorius; Cum oue inauris offertur, quia in nouis mentibus ornamentum semper obedientiae iungitur, Domino attestante, qui ait, Oves meae vocem meam audiant. Nemo in aurem sine oue, nemo ouem sine in aure obtulit; quia profecto Redemptori nostro non obedit, qui innocens non est: & innocens esse non potest, qui obedire contemnit; quia verò ipsa obedientia non seruilis metu, sed charitatis affectu seruanda est, non terrore poenae, sed amore iustitiae, cuncti autem in aurem obtulisse perhibentur: ut videlicet in ea, quae exhibetur obedientia, charitas fulgeat, quae virtutes omnes quasi auri more cetera metalla transcendat. Offerunt autem ouem, sed vnam, in aurem, sed vnam, ut in unitate sanctae Ecclesiae innocui, obedientisque persistant.

Pf. 44. v. 11. Ps. 17. v. 45.

Isa. 50. v. 5.

Exod. 21. v. 7.

Ecl. 3. v. 1.

Iob. 4. 2. 11.

Lib. 35. Mo. c. 10.

Is. 50. v. 5.

Ps. 39. v. 7.

firmiter inhæret, non solum in prosperis, sed in aduersis; non solum in externis actibus, sed in internis, omnia quae habet foris & intus Deo praebens, & hoc est quod Redemptor ait, Aures perfecisti mihi; vel ut alij legunt, perforasti, aut perfodisti mihi; quia eius obedientia perfectissima ac ornatissima fuit, firmissimaque usque ad mortem immensis doloribus cumulatam. Ad cuius similitudinem aures nostras perforare, perficere, & ornare deberemus, ut impleatur in nobis quod Ilaias praedixit de Ecclesia, Et vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominabit, (nimirum) vocaberis voluntas mea in ea. Hoc autem nomen dicitur nominandum, vel iuxta Hebraeam vocem perforandum; alludens ad exarationem nominum, quae quibusdam perforationibus stilo ferreo fieri solebat: ut indicetur obedientiam ad Dei voluntatem perforationibus, pressuris, & doloribus in anima imprimi, ut firma permaneat.

Isa. 62. v. 3. & 4.

De ornamento pudicitiae & humilitatis cum charitate. §. 2.

SED vterius additur murenulas aureas fore vermiculatas argento, ubi aliae duae virtutes designantur. Argentum enim candore suo innocentiam representat & munditiam, quae obedientiam ex charitate suo albore splendidior reddidit, ut Diuus Gregorius docuit: sed specialius significat candorem virginitatis, & pudicitiae, quae tunc maximè est Deo grata, cum auro charitatis est coniuncta. Tunc autem charitas rubicundior apparet cum candori virginitatis sociatur, in quo sita est pulchritudo genarum sponsarum, quae candidae sunt, & rubicundae, pudicitia, & charitate decorata; in quo etiam consistit ornatus lampadum, quas gerebant virgines prudentes; de quibus dicitur, quod Ornauerunt lampades suas, nempe oleo splendenti, quod ignem charitatis nutriet in vase candido virginitatis. De sacerdotibus etiam legis Evangelicae prophetauit Malachias, quod Dominus purgabit, & colabit eos quasi aurum, & quasi argentum, quoniam purissima charitate & pudicitia ornandi erant. Ex utroque igitur pretiosissimo metallo fiant murenulae, & monilia pendencia à collo usque ad pectus, quoniam ornamentum istud, non solum munit collum ad portandum iugum operis, sed etiam pectus, cor alliciens, & inflammans ad amorem, ut cuncta ex amore procedant, & in amorem definant.

Malach. 3. v. 3.

Sed quid est murenulas vermiculatas esse minutissimis partibus argenti? seu, ut habet quinta editio apud Origenem, Cum punctis argenti, instar milij, ad modum quo vermiculi dorum habent diuersorum colorum punctis variatum. Hæc autem omnia virtutem indicant humilitatis, quae pudicitiam comitatur, ut ambæ charitatem splendidior reddant, & pulchriorem. Humilis enim ex verissima & clarissima sui cognitione sibi ipsi vilescit, & quidquid virtutis, puritatis & splendoris habet, instar puncti esse existimat, seque minimum ac vilem putat vermiculum, vnde neque despici, & conculcari renuit, sed hac sui despectione fit pulchrior, & Deo gratior; securior redditur virginitas, & ardentior charitas, ac bonis operibus læcundior. Sicut enim millium

minutissimum est granum, quod terræ manda- tum non solum fructum fert centesimum, sed ferè millesimum, & inde secundum aliquos de- nominatur milium: & similiter granum synapis, quod minimum est omnibus seminibus, cum crescit, fit maius omnibus oleibus: sic humilitas, charitati & pudicitie coniuncta, fructum fert copiosissimum, & Deo valde gratum. Quantumcumque enim opus sit aureum, & ex obiecto suo nobilissimum, non erit gratum Deo, & speciosum, nisi sit vermiculatum, & punctulis argenteis interfectum, id est, affectibus propriæ cognitionis, & humiliationis permixtum; idè enim scriptum est, *Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam.* Alioqui si te humiliare negligis, non eris verè coram Deo magnus, nec gratiam coram ipso reperies; nec te ornabit virginitas, aut sapientia, aut quavis alia virtus, nisi sit humilitate vermiculata.

Eccl. 3. v. 10. enim scriptum est, *Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam.* Alioqui si te humiliare negligis, non eris verè coram Deo magnus, nec gratiam coram ipso reperies; nec te ornabit virginitas, aut sapientia, aut quavis alia virtus, nisi sit humilitate vermiculata.

Hom. 1. » Pulchra (inquit Diuus Bernardus) humilitatis in Missus, » & virginitatis permixtio, nec mediocriter placet » Deo illa anima, in qua & humilitas commendat » virginitatem, & virginitas coronat humilitatem.

» Sine humilitate, audeo dicere, nec virginitas » Mariæ Deo placuisset: & quanto honorabilior » es ex singulari munere castimonie, tanto tibi tu » maiorem iniuriam facis, quod eius in te deco- » rem fædas permixtione superbiæ. His addamus quod virginitas Mariæ per humilitatem instat milij immensam adepta est fecunditatem: protulit enim nobis Saluatorem fructum benedictum ventris eius, à quo omnis fructus in vniuersis fidelibus procedit: sed vnde hoc, nisi *Quia respexit*, inquit, *Deus humilitatem ancille suæ*? Non respiceret ad virginitatem nisi esset humilitati & paruitati coniuncta; nam quia paruula & minima fuit in oculis suis, fecit illi magna, qui potens est, & sanctum nomen eius.

Lm. 2. v. 48. » Pulchra (inquit Diuus Bernardus) humilitatis in Missus, » & virginitatis permixtio, nec mediocriter placet » Deo illa anima, in qua & humilitas commendat » virginitatem, & virginitas coronat humilitatem.

Præterea perfecta castimonia super aurum charitatis fundata, argentum candidum est, in minutissimas partes distributum, quia tunc perfectè ornat cum frangitur, dilaceratur, & conteritur, quod etiam per sui abnegationem, & afflictiones sponte assumptas præstat. Vnde nonnulli doctores per murenulas aureas vermiculatas argento, intellexerunt ornamentum martyrum, quo maximè fulget Ecclesia; quia in martyrio splendet valde ardor charitatis cum innocentia, simul & dissectione, ac dilaceratione membrorum. Corpora enim martyrum quasi vermiculata apparebant ob stigmata lioris, & vulnera tormentorum, quæ tamen pulcherrima illa constituiebant coram Deo & Angelis, & piis hominibus. Cum autem continentia & pax Christiana suam habeat martyrium voluntarium, vt supra diximus, corporaque iustorum, etiam castigationibus, liuoribus, & disciplinis vermiculentur, non incongruè illis aptamus hoc ornamentum, quo pudicitie pulchritudo maximè seruat, & magnum recipit incrementum.

Insinuat D. Ambr. ser. 3. in Pf. 118. v. 1. refertur in Exhort. sequenti.

Quis efficit hæc ornamenta, & quibus concedantur. §. 3.

SEd ad tam præclarum ornamentum fabricandum quis erit idoneus, ac industrius artifex? numquid homo solus? Absit. Nam si humilis est, & vermiculum se agnoscit, etiam certò sciet nihil ex se posse, quanto minus tam elaboratum perficere? Vnde non dicitur illi murenulas aureas fac tibi, sed *Faciemus tibi*, sponus loquitur. Ait tamen, faciemus, eo genere loquendi, quo principes viri numero plurali pro singulari vtuntur, & tunc maximè cum arduum facinus aggredi conantur. Quod & sacra scriptura obseruare solet. Cum enim creationem omnium rerum à principio narrat, semper de Deo in singulari loquitur: at cum de creatione hominis, quæ omnibus aliis operibus longè præcellerat, agere inchoat, introducit Deum dicentem, *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*; quia magnæ molis erat tam nobile opus efficere, & ad perfectum statum perducere: sic modò ait, *Faciemus tibi murenulas aureas*, quia opus grande est, Deo dignum; in quo etiam Trinitas personarum splendet, potentia Patris, sapientia Filij, & charitas Spiritus sancti, vt Patri attribuat aurum, Filio argentum, vermiculatio verò Spiritui sancto. Et quid tam splendidum ac arduum quàm præcellentem sanctitatem, & pudicitiam fulgentem sicut aurum & argentum necesse cum tam profunda humilitate, vt se homo existimet quasi punctum milij? nam, teste Diuo Bernardo, magna & rara virtus est, vt magna licet operantem, magnum te necias, & manifestam omnibus tuam te solum latere sanctitatem; mirabilem te apparere, & contemptibilem reputare, hoc ipsis virtutibus mirabilis iudico. Et iterum. Rara avis in terris, aut sanctitatem non perdere, aut humilitatem sanctimonia non excludi. Ne ergo sponsa dubitet de magnitudine doni promissi, faciemus, inquit, auctoritatem & potestatem facientis insinuans, vt rem certò futuram credat.

Præterea vtitur verbo, *Faciemus*, vt admittat secum ministros & cooperatores suos ad hoc opus, siue sint Angeli, qui sunt administratorij spiritus circa ea quæ ad nostram spectant salutem, siue prælati & doctores Ecclesiæ, qui cooperatores sunt Dei in reductione animarum ad ipsum: ex lege enim ordinaria Dei non acquiritur perfectè hoc pretiosum ornamentum insignis humilitatis, & obedientie, charitatis & pudicitie, nisi adsit magister & pater spiritua- lis, qui ad has virtutes promoueat, & nonnunquam conuenientem illas exercendi materiam præbeat. Sed non ait, facient tibi, sed faciemus; quia neque Angeli, neque homines circa nostram salutem quicquam possunt, nisi Deus ipse illos dirigat, & cum illis operetur. Tantum enim sunt Dei instrumenta, per quæ nobis opportunum tribuit auxilium, sicut insinuat Dauid; qui cum dixisset, *Lenani oculos meos in montes*, id est, in Angelos & Sanctos qui in cælis habitant, vnde *ueniet auxilium mihi*; statim addidit, *Auxilium meum à Domino, qui fecit cælum & terram.* Princeps enim causa totius auxilij

Pf. 110. v. 1. & Pf. 124. v.

Deus est, licet per intercessionem, vel ministrum sanctorum, & angelorum aliquando auxilium præbeat: sed teste D. Paulo; *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.*

Sed emphasim habet pronomen illud *Tibi*, indicans genus personarum quibus huiusmodi ornamentum conceditur. Faciemus inquit murenulas tibi, quam assimilati equitati meo in curribus Pharaonis; tibi, cuius genæ sunt pulchræ sicut turturis, & collum sicut monilia: quia hæc ornamenta tam preciosa non præbentur iis, qui adhuc detinentur in Ægyptiaca seruitute, & sub diaboli tyrannica potestate: nec conferuntur illis, quorum genæ erubescunt de malo, nec colla subduantur legis iugo, sed pudore neglecto ambulat extento collo. Solum ergo faciemus illa tibi, quæ viam virtutis prospere inchoasti, & in illa ulterius progredi satagis; quæ grato animo vsa es donis & beneficiis acceptis, vt ad maiora recipienda te disponas. Quia scriptum est: *Omni habenti dabitur, & abundabit: ei autem, qui non habet, & quod videtur habere auferetur ab eo.* Ingratus enim & piger seruus dona accepta dissipat; dignique est, quod auferantur ab illo: at gratus & impiger qui strenue vitæ acceptis, dignus est potius quod noua illi & maiora superaddantur dona, quibus ad maiorem sanctitatis perfectionem ascendat. Quia ergo tu ornata es turturis torquibus, & monilibus, speciosiores murenulas præstabo tibi, tum vt præcedentia opera remunerem, tum vt gratior has, humilior, sanctior & pulchrior. Oportet enim vt qui sanctus est, sanctificetur adhuc.

Præterea murenulas has *Faciemus tibi*. Id est tuo statui, gradui, ac proprio vsui accommodatas, quia licet virtutes secundum habitus eadem sint in omnibus iustis, non tamen eadem virtutum exercitia aptantur omnibus; sicut intueri licet in diuersis religionibus, quæ diuersos modos paupertatis, humilitatis, & obedientie; aliarumque virtutum varia exercitia profitentur: vnde diuersa etiam sortiuntur ornamenta spiritualia, murenulasque diuersimodè vermiculatas & elaboratas, pro cuiusque instituto & professione. Faciemus ergo tibi murenulas aptas, assignabimusque tibi modum humilitatis, & obedientie, & ornamentum proprium vitæ actiue, & cõtèplatiue, quod tibi magis expediat, quod nec vires superet, nec sit infra illas, nec statum dedecet, nec proprium officium impediatur. Propter quod etiã non dixit faciemus murenulã, sed murenulas, quia Ecclesia plures continet status, quibus diuersa aptantur ornamenta: anima etiam plures habet facultates, variaque solet gerere munia, ad quæ diuersis indiget ornamentis. Vnde etiam varia sunt gratiarum genera, quæ Spiritus sanctus diuidit inter iustos prout vult. Ad eius enim suauem prouidentiam spectat ea singulis dilectis præstare, quæ ad maiorem sui, ac Ecclesiæ vtilitatem, & decorem pertinent. Et quid rogo est, quod ait D. Paulus: *Alij per spiritum dantur sermo sapientie, alij sermo scientie, alteri fides; alij gratia sanctorum, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij genera linguarum, &c.* nisi murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento? vel vt vertunt Lxx. cum distinctionibus argenti? Nam Spiritus sanctus Apostolis ac dilectis suis primo

1. Cor. 12. v. 8.

impertuit aurum charitatis, Dei & proximorum amore flagrantis: deinde hoc aurum in murenulas reduxit, instar murenæ piscis quæ se in circum reuoluit, quia charitatem ad debitam perfectionem iuxta cuiusque gradum perducit; ad maiorem tamen splendorem, & Ecclesiæ vtilitatem vermiculatum reddit variis stigmatibus argenti, id est variis gratiarum generibus iam relatis, vnicuique tribuens eam quam vult.

Vnde etiam constat quare dixerit *Faciemus tibi*, & non facito tibi; quoniam huiusmodi gratiæ ex sola Spiritus sancti voluntate gratuita conferuntur, & ideo gratiæ gratis datæ nuncupantur. Cæterum si de ornamento virtutum sit sermo, negandum non est, quod etsi Deus princeps sit artifex illius, singuli tamen iusti cooperari possint ad perficiendum illud. Ad modum quo de prudentia, iustitia & silentio, dixit Ecclesiasticus: *Aurum tuum & argentum tuum constat, & verbis tuis facio stateram, & franos ori tuo restos.* Sicut ergo ad nos spectat ex auro & argento speciosas stateras, & pulchros franos facere, virtutesque acquirere, quibus recte, prudenter, & opportune loqui, & tacere valeamus: sic etiam spectabit murenulas facere vermiculatas argento, quibus collum, pectus, & aures ornemus, eas virtutes acquirendo per quas grata Deo, & ingentia facinora perficiamus. Maluit autem sponsus dicere, *Faciemus*, vt animam in humilitate contineret, & ad spem obtinendi erigeret, ad desideriumque & preces exhortaretur, vt promissum donum impetraret: iuxta illud Psalmistæ; *Reuela Domino viam tuam, spera in eo, & ipse faciet: & educet quasi lumen iustitiam tuam, & iudicium tuum tanquam meridiem: subditus esto Domino, & oraculum.* Ac si diceret; Si subditus fueris Domino, & oraueris, ac speraueris in eo, ipse faciet quidquid tibi expedit ad salutem, vt iustitia tua sit splendens sicut lumen meridianum in secula seculorum. Amen.

EXHORTATIO XXIX.

De prototypo istarum virtutum quod est Verbum diuinum incarnatum: & quæ ratione religiosis conueniant, ac de premiis earum.

PROFE- STO IN- CARNATI- ONIS.

SEd intueamur iam infinite pulcherrimum prototypon, vnde huiusmodi ornamenta desumpta sunt: nempe opus Domini- cæ incarnationis Ecclesiæ anti- quæ promissum sub hac metaphora, *Murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento.* Etenim Verbi diuini incarnatio opus est aureum vermiculatum argento; nam vt constat ex supradictis cum D. Gregorio de electo, aurum diuinitatem significat, argentum humanitatem; minuta vero partes argenti auro inserta denotant cunctas, & singulas partes corporis Christi à capite vsque ad calcem pedis vnitatis fuisse diuinitati: vt sicut arca fæderis ex ligno albo sethim confecta erat deaurata auro mun-

Lib. 1. Exhort. 5.

Exod. 25. v. 11.

mundum tanquam vitrum perlucidum. Sunt autem A vermiculata argento propter gloriam corporis, quæ quatuor comprehendit dotes, nimirum claritatem, incorruptionem, agilitatem & subtilitatem, quibus beatum corpus pulcherrimum est & splendidissimū, cuius beatitudo maxime splendescere facit animæ felicitatem, sicut per vermiculationem argenteam valde condecoratur murenula aurea. Ad hæc etiam argenti puncta prestant beatitudines accidentales, nempe novæ reuelationes & gaudia, quæ beatis in dies accrescunt: & etiam laureolæ, maxime tres insigniores, quæ correspondent tribus sanctorum preclearioribus ordinibus, qui per tres appositæ similitudines aptè representantur. Martyres enim sunt præcipui equitatus Dei contra tyrannos, & principes pro fide certantes, quibus datur aurea murenula beatitudinis essentialis vermiculata argento per lauricolam martyrij: virgines sunt genæ pulchræ sicut turturis, quibus exhibetur virginitatis laureola: doctores autem sunt collum velut monilia, quibus præstatur laureola magisterij, qua fulgent sicut aurea murenula argento tessellata, imo sicut stellæ in perpetuas æternitates. Omnibus denique datur alia preciosissima murenula aurea argento vermiculata, scilicet visio & fruitio gloriosissimæ humanitatis Christi Verbo diuino vnita, quæ omnium complet desideria, & integram reddit felicitatem. En magnificam promissionem Patris, Filij & Spiritus sancti, quam cui libet animæ præstat, & tibi etiam: nam ideo ait: *Faciemus tibi, vt te exhortetur & prouocet ad id quod rectum est: vt cures fortem esse Dei equitatum, nec pugnare cesses contra hostes, donec vincas, vt pudicitiam colas, sic vt turtur & collum tuum iugo legis subiicias, inclinando cor tuum ad faciendas iustificationes Dei, saltem propter retributionem. Quanto autem amplius, & perfectius in Dei obsequio laboraueris, tanto preciosiores recipies murenulas, & gloriosiores coronas gloriæ in secula seculorum. Amen.*

EXHORTATIO XXX.

PRO EODEM FESTO OMNIVM SANCTORVM ET PRO QVAVIS PARABOLA EVANGELII ET PRO DOCTORIBVS.

De variis & preciosis similitudinibus quæ deserviunt ad perfectam Dei cognitionem & contemplationem: & de coniunctione charitatis cum scientia, & gratia loquendi, quæ necessaria est Ecclesie Doctoribus.

Murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento.

Lxx. Similitudines auri faciemus tibi cum distinctionibus argenti, quoad usque rex sit in accubitu suo.

VERSIONEM LXX. interpretum, quæ celebris est apud sanctos Patres & doctores antiquos circa hunc locum interpretari aggredimur, quia iucunda, & vtilia valde continet documenta. Coniungunt autem hunc versum cum parte versus sequentis in hunc mo-

dum: *Similitudines auri faciemus tibi cum distinctionibus argenti, quoad usque rex sit in accubitu suo.* Quia vero complures sunt horum verborum interpretationes, breuiter præmittemus duas quæ connectuntur supradictis, vt ad aliam celebriorem deueniamus. Plures tamen patres hæc verba dicta existimant à sodalibus sponfi, siue angelis, siue hominibus Christi ministris, vel forte potius ab ipso sponso, qui per ministerium sodalium hæc se facturum dicit.

De quibusdam insignioribus virtutibus, quibus magis ornatur anima. §. 1.

ET quidem D. Ambrosius satis insinuat similitudines auri esse virtutes elaboratas, & formatas ad similitudinem auri, quod per ignem probatur, purgatur, & perficitur, quæ sunt multo sublimiores & pulchriores aliis. Duplex enim est nobis virtutis materia, & binum eius exercitium: alterum quod sponte assumimus, nullo nos cogente, vel molestiam inferente; cuiusmodi sunt paupertas voluntaria, castitas, abstinentia, ieiunium, elemosyna, & reliquæ eiusdem rationis. Alterum vero est quod ex alterius arbitrio citra nostram voluntatem obicitur, sed voluntarie per patientiam acceptatur, ad quod spectant ignominia, dolores, persecutiones, ægritudines, & cætera quæ ex Dei iusta ordinatione vel ex malitia dæmonum, aut persecutorum nobis obueniunt: de quibus dixit Ecclesiasticus: *Omne quod tibi applicitum fuerit, accipe, in dolore sustine, & in humilitate tua patientiam habe: quoniam in igne probatur aurum & argentum, homines vero receptibiles in camino humiliationis.* Huiusmodi autem virtutes tanto sunt aliis pulchriores & preciosiores, quanto minus habent admixtum propriæ voluntatis, & ex purissimo Dei amore, & propter ipsum exercet. Vnde Christus Dominus in catalogo virtutum, quem fecit in sermone habito in monte, post paupertatem spiritus misericordiam, & alias, in octauo loco supremam collocans ait: *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam.* Patientia enim in huiusmodi persecutionibus opus perfectum & consummatum habet. Cum igitur sponfus animam commendauerit à pulchritudine genarum, & colli, per quæ virtutes primi generis designantur, cupiens eam ad altiores virtutes euehere, ait illi: *Similitudines auri faciemus tibi;* id est pulchriores virtutes tibi restant acquirendæ, quas ego tibi aptabo, illas videlicet, quibus ad similitudinem auri in fornace fias purior, & splendidior, quoad usque ego qui rex sum celi & terræ veniam in accubitu meo ad iudicandum mundum, vt possessionem regni mei accipiam, & quia hoc distincte docet sacra Scriptura ex dictis, & gestis prophetarum, & sanctorum quorum probationes, & tribulationes in ea referuntur: ideo addidit cum distinctionibus argenti, id est cum notitiis vel per notitias desumptas ex verbis Dei, quæ sunt velut argentum igne examinatum, purgatum terra, purgatum septuplum. Hæc omnia his verbis licet minus perspicuis complectitur Diuus Ambrosius: Ex his (inquit) quæ in lege sunt & prophetis mediocriter ante crediderant gloriam Iesu. Sed hæreditas eius diffusa per populos, quo frequentius examinata, eo amplius

Ser. 3. in Pf. 118. versu 1.

Eccl. 1. v. 4.

Mat. 5. v. 10.

Iac. 1. v. 4.

Psal. 11. v. 7.

est probata: crebræ enim persecutiones Ecclesie iustorum nobis titulos martyrij victorias ediderunt. Itaque sicut aurum bonum, ita Ecclesia cum vratur, detrimenta non sentit, sed magis fulgor eius augetur, donec Christus veniat in regnum suum, & reclinet caput suum in Ecclesie fide, qui cum venisset ad oues perditas Israel non habebat vbi caput suum reclinaret. Hæc Diuus Ambrosius satis insinuans has similitudines auri potissime resplenduisse in martyribus: de quibus canit Ecclesia: *Tanquam aurum in fornace probauit illos.* Hinc fit non inepte hæc verba sicut de murenulis diximus ad calceam Exhortationis præcedentis, accommodari posse omnibus ordinibus iustorum, qui similitudines sunt auri cum distinctionibus argenti: quoniam imagines & similitudines sunt Dei, variis gratiarum donis elaborata. Sed aptius similitudines auri virtutes representant heroicæ, quibus anima simillima fit Deo & digna vt sit thronus eius, in quo ipse requiescat, & sit tæquam in accubitu suo. Oportet enim vt testatur. D. Dionysius, simillimum esse Deo eum qui cum ipso colloqui, & frequenter conuersari debet. Cum igitur sponfus ad hanc sublimem communicationem cum ipso euehere sponfam vellet, postquam illam assimilauerat suo equitatu, & laudauerat genas, ac collum, virtutesque per has partes representatas, ait: adhuc sublimiorem tibi viam ostendam, & similitudines perfectiores auri meæ diuinitatis præbebo, vt sis perfecta sicut Pater celestis perfectus est, & ampliorum donorum ipsius capacior fias. Erunt tamen hæc similitudines auri cum distinctionibus argenti, quia semper minora iungen da sunt maioribus, & hæc oportet facere, ac illa non omittere. Vtinam sic virtutibus acquirendis insistamus, vt in operibus vitæ actiue consummati ad altissima vitæ contemplatiue opera euehi mereamur, de quibus potissime in iis verbis fit sermo.

Sap. 3. v. 6.

Epist. 8. ad Demophilum.

De similitudinibus & parabolis vtriusque testamenti. §. 2.

Hom. 1. ex duobus & 2. ex quatuor. Hom. 3. in Cant. Lib. 1. de Trinit. c. 8.

1. Cor. 13. v. 12.

1. Cor. 10. v. 31.

AGGREDIAMVR ergo subtiliorem horum verborum interpretationem cum Origene, D. Gregorio Nysseno, & melius cum D. Augustino, qui discrimen statuunt inter similitudinem auri, & aurum verum. Hoc ipsa est diuinitas, quæ omnibus aliis rebus præeminet, & sapientia, seu lumen illud clarum, quo Deus cognoscitur, & videtur in seipso, & in accubitu gloriæ suæ non per ænigmata, sed facie ad faciem: similitudines vero auri omnia illa sūt, quæ in hoc seculo ducunt nos in cognitionem Dei, quasi per speculum, & in ænigmate. Sunt tamen cum paruis distinctionibus argenti, quia siue similitudines rerum naturalium, siue parabolæ, & figuræ, ac verba ipsa sacra Scripturæ per partes minutas arcana diuinitatis nobis manifestant, & quidquid indicat est instar puncti respectu eius, quod Deus comprehendit: quales autem sint huiusmodi similitudines inductione quadam manifestabimus.

Et in primis si ad ea quæ in veteri Testamento gesta sunt, oculos conuertas, inuenies similitudines auri fuisse cuncta quæ antiquis patribus eueniebant dicente Paulo, quod omnia in figura

contingebant illis. Fecit autem Deus, aut per seipsum, aut Angelorum, vel Prophetarum ministerio, illas similitudines, vt per illas antiqui iusti in Dei & Messie venturi cognitionem deuenirent. Sunt tamen cum distinctionibus argenti, nam quædam magis distincte representant Christi conceptionem, & natiuitatem; aliæ eius prædicationem, & miracula; aliæ eius mortem, & passionem, vel resurrectionem vel alias partes mysteriorum humanitatis eius, quæ per argentum significari diximus. Nonne similitudines auri vermiculatae argento fuerunt scala Iacob, rubus ardens incombusus, agnus paschalis, manna de cælo, petra fontem aquæ producens, & his similia? Numquid non angeli aureas fabricauerunt similitudines, quibus prophetis reuelabant arcana Dei, & quæ de Christo erant futura? Et quid aliud portendunt Seraphini sex alis præditi, quos vidit Iſaias, & Cherubini, seu quatuor prodigiosa animalia, quæ intuitus est Ezechiel, in quorum medio erat similitudo filii hominis, in specie electri, ex auro, argentoque constati? Dicebat ergo Angeli Ecclesie antiquæ: *Similitudines auri faciemus tibi cum distinctionibus argenti:* quibus venias in cognitionem sponfi quem amas, & Messie quem expectas, quoad usque ipse rex veniat, & sit in accubitu suo, quem delegit in terris. Has autem similitudines nobis proponit Scriptura sacra, vt illas profunde meditantibus, distinctius, & iucundius diuina mysteria percipiamus.

Sed rursus postquam Christus Dominus venit in mundum, & cepit doctrinam suam populis prædicare, fere in singulis concionibus dicebat *Illis similitudines auri cum distinctionibus argenti,* sicut testatur D. Matthæus dicens: *Hæc omnia locutus est Iesus in parabolis ad turbas, & sine parabolis non loquebatur eis, vt impleteretur quod dictum erat per prophetam: aperiam in parabolis os meum: eructabo abscondita à constitutione mundi.* Proponebat enim turbis arcana mysteria regni Dei in parabolis, figuris, & similitudinibus variis, per quas manu ducebat ad illa percipienda, quæ cum inuisibilia sint, spiritualia & valde sublimia, vix à nobis possunt capi, nisi per rerum visibilibus & corporalium similitudines, & imagines. Vnde crebro dicebat; simile est regnum cælorum thesauro abscondito, preciosis margaritis, sagenæ missæ in mare, homini facienti cænâ magnam, &c. Quæ omnia similitudines erant auri, id est regni cælestis inuisibilibus, & æterni, ac immensæ potentie, & maiestatis regis illius: cum distinctionibus tamen argenti: quia in singulis aliquid magis distincte declarabatur illius regni, & clariorem instar argenti notitiam illius præbebat; nec enim vna similitudo sufficiens erat ad omnia declaranda & ideo plures adhibebantur; sed omnes erant sicut minutæ partes argenti, & instar puncti: quia minimū est quidquid de illo regno hic dici potest, & parabolis explicari. Nec enim oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit sublimitas regni, quod præparauit Deus diligentibus se. Quamuis autem parabolæ istæ proponerentur à Christo, vt huiusmodi sublimia mysteria testata, & occulta manerent incredulis & indignis: quia non decebat sanctum dare canibus, nec margaritas proicere ante porcos, vt conculcarent eas;

Mat. 13. v. 14.

Mat. 7. v. 6.

Luc. 8. v. 11. Mar. 13. v. 10

tamen per easdem parabolas aperiebat, & declarabat eadem mytheria discipulis suis: quibus dixit: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, ceteris autem in parabolis, ut videntes non videant, & audientes non intelligant. Vobis quidem quia secuti estis me, & creditis verbis meis, cupitisque diuina mytheria nosse, manifestabo illa distincte, vnde & seorsum sigillatim parabolas illis explanabat: ceteris autem qui duri sunt corde, quos propria excæcat malitia, parabola manebunt abscondita, vt quod sonant audiant; sed quod continent non intelligant. Propter Ecclesiam igitur nostram quæ Christi fida est sponsa, dictum est: Similitudines auri faciemus tibi: tibi inquam quæ iam eruta es ab Aegyptiaca, & diabolica seruitute; tibi quæ fidelis es & obediens, ac cælestia mytheria intelligere concupiscis, has similitudines proponam, Cum distinctionibus argenti seu argenteis, id est cum perspicuis, dilucidis, & splendidis declarationibus, ita vt nihil te lateat, nihil confuse tantum percipias, sed distincte & perspicue. Quia iam non per velamen, sed reuelata facie gloriam Domini specularis à claritate in claritatem. Fides enim nostra respectu antiquæ, quæ nimis confusa & abstrusa erat, clara dicitur, & perspicua. Vnde antiquæ Ecclesiæ promissum est: Faciemus tibi similitudines auri cum distinctionibus argenti, sed Ecclesiæ nouæ iam data sunt hæ similitudines, & parabola, distinctè satis enucleatæ, ideoque nobis potius incumbit eas meditari, & scrutari, vt in clariorem diuinorum mytheriorum cognitionem ascendamus. Nam de sapiente viro dicitur quod, In versutias parabolarum introibit, & oculis prouerbiorum exquirat, & in absconditis parabolarum conuersabitur. Aliud enim parabola sonat foris, & aliud nunc latet intus: in hoc introeundum, hoc exquirendum & scrutandum, velut qui frangit nucem, vt medullam educat, qua vescatur. Nam vt inquit D. Hilarius, sermo Dei plus significationis introspectus sensu continet, quam exceptus auditu.

2. Cor. 3. v. 78.

Ecc. 39. v. 2.

Lib. 1. de Trinit.

De internis similitudinibus à Deo effectis ad contemplationem diuinorum mytheriorum. §. 3.

Dan. 10. v. 1

EX iis ergo similitudinibus & parabolis exterius propositis ad internas quæ sunt intra animam scalam faciamus, de quibus videntur proprius intelligenda verba ista; Similitudines auri faciemus tibi cum distinctionibus argenti, donum enim contemplationis supernaturale crebrius conceditur electis, sub quibusdam similitudinibus, vel ab ipso Deo, aut ab angelis efformatis in facultate imaginatiua animæ, illustrando mentem diuino quodam lumine, vt in illis, velut in speculis cognoscat diuina mytheria per eas representata. Alioqui parum prodesset D. Ioanni vidisse sub his similitudinibus agnum stantem quasi occisum, & aperientem librum, & quatuor prodigiosa animalia, & reliqua simulachra, quæ in Apocalypsi sunt ei ostensa, nisi à Deo illustraretur, vt ea quæ representabant intelligeret: Intelligentia enim opus est in visione, vt dixit Daniel. Sic igitur contemplantibus Deum tribui solent huiusmodi similitudines cum earum intelligentia distincta, & perspicua, quæ per distinctiones ar-

genti designatur, quas sic explicat D. Bernardus. Hoc non puto esse aliud quam texere quasdam spirituales similitudines, & in ipsis purissima diuinæ sapientiæ sensa animæ contemplantis conspectibus importari, vt videat saltem per speculum in ænigmate, quod nondum facie ad faciem valet vllatenus intueri, diuina sunt, & nisi expertis prorsus incognita quæ affamur. Cum enim diuinius aliquid raptim, & veluti in velocitate coruscæ luminis interluserit menti spiritu excedenti, siue ad temperamentum nimij splendoris, siue ad doctrinæ usum continuo (nescio vnde) adfuit imaginatiuæ quadam rerum inferiorum similitudines infusus diuinitus sensus accommodatæ, quibus quodammodo adumbratus purissimus ille, ac splendidissimus veritatis radius, & ipsi animæ tolerabilior fiat, & quibus communicare illum voluerit, capabilior. Hæc Diuus Bernardus expertus docet, affirmans ad duo has similitudines deferuire, tum vt mens diuina percipiat; tum vt aliis melius explicare valeat. Diuersa enim gratia est arcana Dei intelligere, & verbis ea congruenter posse aliis manifestare. Licet autem contemplatio illa, quæ puro fit intellectu lumine his imaginibus denudato, vt inquit D. Thomas, sublimior sit, ac visioni beatificæ propinquior, sed quæ in ea intelliguntur sub quadam diuinitatis abyfso, & caligine occulta manent, vixque verbis explicari possunt, nisi huiusmodi similitudines infundantur, quæ modum explicandi aptum conferunt.

Serm. 41. in Cant.

2. 2. q. 174. art. 2.

Nota.

Sed quia similitudines istæ res viuas representant; oportet aduertere multum ab ipsis rebus veris differre, sicut similitudines auri, à vero auro. Quod clarius patet, quando res visa representatur sub alio statu, & modo quam nunc habet in seipsa. Cuiusmodi sunt omnes internæ imagines Christi infantis, aut crucifixi, aut regio habitu, & diademate coronati, quæ omnia constat modo non esse in Christi corpore, sed figuras tantum esse status quem aliquando habuit, vel indumenti depicti ad aliquid representandum, vel vt decenter animæ representetur. Quare non est necesse quod ipsa personæ illis similitudinibus representatæ, vere sint in illo loco, vbi videri existimantur. Imagines enim internæ hanc vim naturalem habent, vt rem absentem ita representent, ac si præsens esset. Sicut videre licet in insomniis, licitum tamen est tunc venerari, adorare & alios actus religionis & amoris erga Christum sic representatum exercere; quia illæ similitudines licet non sint verus Christus, tamen verum Christum representant, & in memoriam reducunt, vt ad illius cognitionem, amorem & cultum euehant.

Zach. 1. v. 9.

Nec tamen repugnat quod ipsa persona visa reuera etiam ibi adsit. Cum enim Angelus spiritus sit, qui intranos esse potest, & in nobis loqui, vt Zacharias Propheta testatur, fieri potest vt aliquam sui similitudinem menti imprimat, quæ illius gloriam, fortitudinem aut sapientiam representet: ibique adest, vbi per imaginem illam adest figuratur. Idemque de animabus beatorum dici potest: quia tamen modo proprium corpus non habent, imagines istæ earum corpora representant, quæ vel habuerunt in hoc sæculo, vel in resurrectione sunt habituræ. Cum autem corpora Angelorum representantur, eodem

De hoc fuisse & egregie agit Suarez to. 2. in 3. parte disp. 1. sect. 4.

Lib. 5. Exhort. 12.

3.

eodem lumine dignoscitur, non vera esse sed conficta, & extrinsecus ad aliquid significandum assumpta. Ceterum cum Christus Dominus, (& idem est de beatissima eius matre) verum corpus habeat in cælo, idem ipsum per has similitudines representari, & videri non repugnat. An vero reuera sit ipse Christus, vt homo, in illis locis vbi dilectis suis, per has internas similitudines se manifestat, ipse solus nouit. Tamen sicut modo manens in cælo, est reuera in infinitis mundi partibus in sacramento Eucharistiæ; ita non repugnat quod cum alicui se manifestat in terra, ibi reuera sit Deus & homo cum amico suo familiariter conuersans, absque eo quod desinat esse in cælo, quamuis eisdem effectus internos possit efficere, siue secundum corpus sit præsens, siue absens. Nobis tamen sat est scire quod vt Verbum Dei, ac Deus verus est, ibi & vbi que adest. Oportuit tamen hæc breuiter attigisse propter eos qui similes apparitiones & visiones experiuntur, vel eos dirigunt circa illas. De hoc autem iterum inferius erit sermo.

Sed præter has similitudines rerum viuentium, quæ raræ sunt, & quasi miraculosæ, alia dantur crebrius contemplantibus, desumptæ quidem, vel ex iis quæ in sacra Scriptura passim referuntur, vel ex ipsis creaturis, quæ similitudines quædam sunt diuinitatis. Nam ex inspectione vel recordatione alicuius verbi diuini, vel creaturæ sensibilis, eleuari solet mens per Dei inspirationem, vel boni angeli suggestionem ad aliquid sublimè contemplandum de creatore, vt cum audio ex euangelio: Ego sum visus, vos palmitem; vel video palmitem ex vite pendentem & botris refertum, illustratur mens ad contemplandum Christum cui iusti sunt vniti; vt fructum copiosum afferant. Sunt autem hæ similitudines auri cum distinctionibus argenti, quia mirum est quam varios, ex Dei illustratione sensus spirituales pariant, quam multiplices affectus virtutum excitent, & quam vtilia documenta proferant. Omnes tamen sunt quasi minutæ partes argenti, quia præ humilitate parua reputantur, vel potius paruum sui ipsius in cognoscente estimatione generant. Hoc enim interest inter boni & mali spiritus suggestiones, quod malus dum aliquid cognitionis ingerit, inflat, & quod in se est paruum, suadet esse magnū, econtrâ vero bonus quanto clariorem tribuit cognitionem, tanto profundior confert animi humilitatem, vt omnem suam scientiam, quasi stillam vel guttulam reputet, dum diuinam contemplatur. Iste est contemplationis modus, & forma quæ sponsæ promittitur in hoc loco, & quam recepisse constat ex toto progressu huius canticæ, in quo miris similitudinibus aureis, cum pulcherrimis argenti distinctionibus sui sponsi declarat insignes proprietates, & præcellentias, quas in eontemplatione percepit. Vnde mox incipit dicere: Fasciculus myrræ & botrus cyprî dilectus meus mihi; quanta vero, & quot mytheria sub his similitudinibus comprehendit, suo loco ostendemus. Nobis autem incumbit alienis laboribus proficere, & ex similitudinibus aliis infusus, vel in Scriptura relatis gradum facere ad diuina mytheria contemplanda; paratus enim est Deus illas iterum, & sæpius nobis menti imprimere, vt illi sublimius valeamus cognoscere.

De ornatu charitatis & scientiæ, quod præstat Deus Doctoribus Ecclesiæ vt recte doceant. §. 4. PRO DOCTORIBUS

SE d numquid ornatus iste conceditur sponsæ propter ipsam solam, an etiam propter alios? Vtique & propter alios, quia non solum excitatur ad secretam contemplationem, sed etiam impellitur ad salutarem cum proximis communicationem, vt lucretur illos. Cum enim commendasset eius collum, quod vt prædiximus, ministerium docendi, aut eos qui illud munus gerunt, repræsentat, ad ornandum collum istud monilibus preciosioribus, quam antea habebat ait: Murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento. Ac si diceret; collum tuum, o sponsa, est sicut monilia: at deinceps volo, vt sit non sicut quæcumque monilia, sed sicut murenulæ aureæ, quas ego faciam tibi vermiculatas argento. Volo enim te non solum fulgere auro ingentis charitatis, sed etiam argento magnæ scientiæ, & sapientiæ, vt noueris quid, quomodo, & quando, ac quo affectu loquendum tibi sit de diuinis, & proximis tuis prodesse cures. Vide (inquit Bernardus) quomodo anima aliud cupit, & aliud capit; nitenti enim ad contemplationis quietem, cum dicebat; Indica mihi, vbi pascas, vbi cubes in meridie, labor prædicationis imponitur; & sitienti sponsi præsentiam filiorum sponsi parientiorum, alendorumque sollicitudo iniungitur.

Serm. 41. in Cant.

2.

Seruandus est tamen à doctoribus modus præscriptus in fabrica murenularum, quæ semper ex auro fiunt, argenti vero puncta, aut fila cum distinctione superadduntur: quia duo sunt illis necessaria vt digne munus suum obeant, duobusque sunt talentis ditandi, videlicet catena omnium virtutum, in charitate, quæ est vinculum perfectionis, connexarum, & in super ornatus scientiarum, & donum eloquentiæ, & gratiæ in loquendo, vt quæ docenda sunt, suadeant & apte proponant. Vtrumque autem est necessarium, sed multo magis charitas tanquam fundamentum, super quod, tanquam super aurum, superaddendum est argentum scientiæ. Alioquin nihil scientiæ & eloquentiæ illis proderit, & tanquam ædificium sine fundamento non permanebit. Iuxta illud D. Pauli, Si linguis hominum loquar, & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æsonans, aut cymbalum tinniens, & si habuero omnem scientiam, & nouerim mysteria omnia, charitatem autem non habuero, nihil sum. Scientia enim sine charitate, etsi vera sit, tamen non est argentum solidum, sed reprobum, scoria peccati, & superbiæ infectum. Nam scientia inflat, charitas vero ædificat. Sit ergo lingua doctoris, velut inquit Salomon, Lingua iusti argentum electum, seu ignitum, quia igne charitatis purgatur, & inflammatur, & quidquid scit, & loquitur, charitate præmunitur.

1. Cor. 13. v.

1. Cor. 8. v. 1.

1. Cor. 13. v. 20.

Hinc fit quod sicut in murenulis multo plus est auri quam argenti, nam substantia murenulæ tota est ex auro, argenti vero tantum sunt particula minutæ illi insertæ: ita oportet doctores plus fulgere charitate & virtute, quam scientiâ & eloquentiâ: ex illa enim in hanc maior vis & efficacia promanat. Vnde magis debent similes esse Seraphinis quam Cherubinibus: illi enim

KK

etfi Cherubinos etiam in plenitudine scientiæ superent, tamen nomenclaturam sumunt non ex scientiæ abundantia, sed ex charitatis ardore. Vt quilibet instar Ioannis Baptistæ sit lucerna ardens, & lucens, pluris æstimans ardere dilectione, quam cognitione lucere.

Præterea sicut argentum apponitur in minutas partes concisum, quæ non tegant totum aurum, sed suum flauum & splendentem colorem ostendere sinant: ita etiam sic insistendum est studio scientiæ acquirendæ, vel manifestandæ, vt non obruatur charitas & deuotio. Tunc enim argentum totum tegit aurum, ne appareat, quando curiosa audivit sciendi, vel vana cupiditas docendi, & prædicandi suffocat, & extinguit charitatis, & deuotionis feruorem: & tanta mentis ariditate homo discit, aut docet, ac si nihil aliud intendat, quam scire, & illuminare intellectum, nihil curando de affectu, & de inflammanda voluntate, cum tamen affectus amoris, scientiæ appetitui præferendus esset. Nam vt inquit D. Bernardus, id ardentius ediscendum est, quod efficacius est ad amorem: & id similiter docendum, quod ad eundem amorem excitare valeat, ad eumque finem vtrumque dirigendum, omni fine vano, ac terreno procul expulso.

Vnde etiam murenulæ dicuntur vermiculatæ punctis argenti, vt intelligant litterarum studiofi, & doctores eum gradum humilitatis sibi potissime procurandum, qui circa ipsam scientiam, & doctrinam versatur, vt humiles esse curent, & submissionis actus exercent, non solum circa res externas, sed præcipue circa ipsas scientias, vt in eorum oculis quidquid scientiæ habent, sit instar puncti argenti, nec propter id vane extolli cupiant, sed potius omnibus se submittant. Et hunc humilitatis gradum, inquit D. Gregorius Nazianzenus, anteponendum esse aliis. Ille enim est heroice humilis, non qui vilem gestat habitum, vel aliis in externis actionibus se submittit; sed qui nouit iudicium proprii abnegare, vt aliis submittat, alios se sapientiores prædicare, propria ignorantiam ingenue fateri, ab aliis ediscere, de Deo modeste & mediocriter verba facere, ac ita alios docere vt seipsum docere videatur. Qui talis est murenulas habet omnium virtutum charitate fulgentes precioso vermiculo humilitatis elaboratas. Alioqui dicit illi Apostolus: *Qui se existimat aliquid scire, nondum cognouit quomodo oporteat eum scire. Quia dum superbè præsumit se aliquid scire, ignorat modum sciendi, qui in humilitatis & charitatis affectu consistit.*

Præterea doctores sibi dictum existiment, *Similitudines auri faciemus tibi cum distinctionibus argenti*, vt sciant in docendo similitudinibus vt, quæ veræ sunt, aureæ, præciosæ, graues, ac Christiano doctore dignæ, sicut similitudines, quibus Christus Dominus vsus est, omnino respuens similitudines vanas, futiles, & inanes, quæ vanæ ostentationi magis, quam vtilitati deseruiunt.

Nam super fundamentum preciosissimum quod est Christus Iesus, & fides eius, ædificare oportet, vt ait D. Paulus, aurum, argentum, & lapides preciosos, non lignum, fœnum, & stipulam. Sit ergo omnis similitudo grauis & selecta, sicut aurum & argentum, quæ ad diuinitatem & humanitatem Christi decenter referri possit. Hæc autem proponatur *Cum distinctionibus argenti*, non tota simul, nec confuse, sed per partes, & distincte, vt capi valeat ab auditibus, propter quorum vtilitatem proponitur; ea tamen gratia & spiritali lepore, vt eorum animos recreet, & alliciat, veluti qui aurum elaborat punctis argenti, vt pulchrius appareat. Meminerint quidem Doctores illis dictum esse: *Vos estis sal terra*, sal autem non est cibus hominis, sed condimentum cibi: ad doctores quidem pertinet cibos spirituales populo impertire, de promptos ex apothecis sacre Scripturæ, & sanctorum Patrum; in quibus veritates edocendæ quæ metis sunt refectio, continentur; ipsi tamen munus gerere salis debent, cibos condiendo ita disponendo, vt sapidi sint, & auide à populo percipiantur. Iuxta illud Pauli: *Sermo vester semper in gratia sale sit conditus*, vt gratum habens saporem libentius audiat, & audientibus magis proficit. Sed hæc omnia enixe sunt à Deo petenda; cuius est has murenulas, & similitudines facere, quas sine dubio dabit seruis suis, quibus docendi munus commisit; nam illis sunt specialiter promissæ cum dicitur *Faciemus tibi*, id est tibi, qui equitatus es meus ad pugnandum contra diabolum, & omnes hostes meos, tibi etiam, qui collum pulchrum es Ecclesiæ, per quod ego loquor, & te eximie ornatum esse volo.

Vltimam tamen addamus expositionem, quam omnes complectitur: Nam vermiculatum opus varias solet continere effigies, & similitudines rerum, quæ proueniunt ex punctis, vel lineis argenti tessellato artificio, miro ordine auro interlectis. Et hæc vocantur *Similitudines auri cum distinctionibus argenti*: id est similitudines, & imagines ex auro variis distinctionibus argenti elaborato. Ex Hebræa autem vocè *Torim*: quæ turtures significat, verosimile est has similitudines fuisse turturis, aut columbæ, quæ ad nuptiales amores significandos apta erat: aut potius, vt significaretur has omnes similitudines columbam referre, & Spiritum sanctum per illam significatum; quia à Spiritu sancto cuncta ista dona procedunt. Vnde quæ hic vocantur similitudines auri, cum distinctionibus argenti, in Psalmo 67. *Penna columbæ de argentata, & posteriora eius in pallore auri*: vt intelligant tam doctores, quam omnes alij fideles, eas potissimum sibi querendas esse similitudines, quæ à Spiritu sancto sunt auro charitatis & argenti candore fulgentes, per quas ad id peruenient, vt tandem similes omnino Deo fiant, videntes eum sicuti est in secula seculorum. Amen.

Ioan. 5. v. 35

3.

Serm. 36. in Cant.

4.

Orat. 11. de modestia in disp. habenda.

1. Cor. 8. v. 2

5.

1. Cor. 3. v. 11.

Matt. 5. v. 13.

Ad Col. 4. v. 6.

Vltima expositio.

Pl. 67. v. 14.

EXPOSITIONIS
MORALIS
IN CANTICVM
CANTICORVM
LIBER QVARTVS.

DE MIRA PRAXI VITÆ CONTEMPLATIvÆ,
& actiua vsque ad supremum vtriusque gradum.

AVDIENS sponsa tam sublimem sui sponsi, ac magistri lectionem, tot encomiis, & promissis condecoratam, vt gratam se illi exhibeat, mox explicat quid egerit, quid agere decernat, vt illi placeat.

Sponsus autem qui gratam animam & diuinam gratiæ strenuam cooperatricem vehementer diligit, eam maioribus laudibus extollit, & cumulatoribus donis, ac fauoribus iuuat, donec euehit illam ad supremum contemplationis, & amoris Dei gradum, in quo huius vitæ beatitudo sita est, quæ omnia argumentum erant huius quarti libri, quem in tres partes dispartiemur. Prima erit de contemplatione Christi Domini in vtroque eius statu, passibili, & glorioso, & præclaris eius fructibus, circa illa verba: *Dum esset rex in accubitu*, & c. vsque ad finem capitis primi. Et licet idem argumentum prosequatur sacer textus in capite secundo qui incipit, *Ego flos campi, & lilium conuallium*, & c. vsque ad illum versum, *Fructus eius dulcis gutturi meo*. Tamen maioris claritatis gratia, & vt nouum caput nouo tractatu incipiamus, circa illud erit secunda pars libri, de singulari præcellentia Christi super cæteros homines, & sponsæ ipsius super cæteras animas, & de fructibus, quos hæc ex illo carpit. Tertia tandem erit de supremo gradu contemplationis, & amoris Dei, ad quem anima per Christum euehitur circa illud: *Introduxit me rex in cellam vinariam*, & c. vsque ad verba illa. *Ne suscitatis, neque enigilare faciatis dilectam, quoad vsque ipsa velit*. Incundissima autem est huius libri materia, in qua infinita Christi pulchritudo, & virtutes eius immensæ, miris depinguntur similitudinibus, nempe regis existentis in accubitu, fasciculi myrrhæ,

botri cypri, floris campi, lilij conuallium, & arboris mali: cuius fructus sunt eximia sponsæ pulchritudo, virtutes, & actus, qui egregiis similitudinibus etiam declarantur, scilicet nardi, oculi columbini; lectuli floridi, tignorum & laquearum ex cedro & cypresso, ac lilij inter spinas: ipsa vero sui amoris affectus grandiloquis, & flagrantibus insinuat verbis, quæ omnia insequentibus patebunt.

PRIMA PARS
LIBRI QVARTI.

DE CONTEMPLATIONE
Christi Domini in vtroque eius statu
passibili & glorioso, & de præclaris
eius fructibus.

TEXTVS.

Cum esset rex in accubitu suo nardus mea dedit odorem suum. Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, intervbera mea commorabitur. Botrus cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi. Ecce tu pulchra es amica mea. Ecce tu pulchra es: oculi tui columbarum. Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decorus. Lectulus noster floridus, tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra cypressina.

Verf. 11.
Verf. 12.
Verf. 13.
Verf. 14.
Verf. 15.

EXHORTATIO I.

PRO IN- CARNATI- ONE VEL NA- TIVITA- TE, AVT PASSIO- NE, VEL EVCHARI- STIA. De mysteriis qua per septem Christi accubi- tus representantur, & mira virtutum, quae redolent fragrantia, ac de affectibus, & actibus exercendis in eorum contemplatio- ne, praeuia fide excitante illos. Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.

Ex ille, de quo supradictum erat, Introduxit me rex in cubiculum suum, conspicitur modo existens in accubitu suo, id est in loco praeparato, vel ad conuiuium, vel ad quiescendum, & tum nardus, seu nardinum vnguentum dedit odorem suum. Est autem nardus herba aromatica suauem odorem efflans, diuque retinens. Vim habet calefaciendi, & exiccandi, & antidotis mixta plures morbos sanat. Ex illa fit preciosum vnguentum odoratissimum, & maxime calidum; praecipue illud, quod ex spicis, in quas nardus desinit, conficitur; & nardi spicati preciosi a D. Marco vocatur, quo in conuiuio olim conuiuiae vngi solebant: ex cuius etiam foliis coronae fiebant in summo pretio habitae. Quare symbolum est gratiae ac virtutum ipsam comitantium; quae animam spiritualiter vngunt & coronant, & famam boni odoris spargunt. Sed tunc maxime dicuntur suum spirare odorem, quando proprios affectus, & actus producunt. De hoc igitur inquit sponsa: Cum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. Quae verba duplicem possunt habere sensum. Prior est de praeclearis virtutibus ipsius sponsi, & regis in accubitu suo existentis, vbi vnguento nardino preciosissimo delibutus gratissimum spirabat odorem. Ipse autem Christus (vt notat Origenes & alij) a sponsa praenimia amoris teneritudine vocatur nardus mea, sicut statim vocatur fasciculus myrrhae, & botrus cypri. Quomodo etiam nuncupari solet vita mea, spes mea, & gloria mea: sic modo dicitur sponsus, qui est nardus mea, dedit fragrantissimum odorem suum, cuius me fecit esse participem. Posterior vero sensus, & communior est, de virtutibus animae contemplantis regem in accubitu suo; in cuius praesentia constituta nardus virtutum fragrantiores & ardentiores producit affectus. Vtrumque autem sensum prosequemur, qui cum praecedentibus hanc habet connexionem. Viderat sponsa regem in cellariis suis (quo introducta est) accumbentem, vt illi conuiuium praepararet; perpexerat etiam etiam a longe, locum vbi cum ouibus suis pasceret, & cubaret in meridie; modo refert haec duo nempe fragrantiam mirabilem sponsi, & virtutum ipsius; & deinde quid ipsa egerit, dum illum sic est contempla- ta.

bio Corides lib. 1. c. 16. Plinius lib. 12. c. 12.

Mar. 14. v. 13.

Hom. 2. ex quatuor. Theodor- us & alij.

Triples Christi conuiuium cele- berrimum.

De septem Christi accubitu & fragrantia vir- tutum eius. §. 1. Primo igitur explicandum est, qui sint isti regis accubitus, in quibus regiam suam ostendit maiestatem, & potentiam, vt conuiuium nobis parer, & nobiscum accumbat. Triplex autem est huiusmodi conuiuium. Primum spirituale, in quo apponuntur fidei arcana, & sacra mysteria, quae Deus homo factus pro nobis operatus est. Secundum sacramentale, quod recumbens cum Apostolis suis in vltima cena nobis instituit. Tertium caeleste, cum existens in gloria patris secum in mensa beatos sedere facit. Ad hos tres accubitus reliqui possunt reduci, sed claritatis gratia, septem numerabimus, qui sublimis contemplationis possunt esse materia, quorum in superioribus sub aliis metaphoris mentionem fecimus. Sed quia eius quae Deus pro nobis in tempore fecit, ascendendum est ad contemplandum ea quae ab aeterno facere decreuit, primo considerare oportet vnigenitum Dei filium in sinu patris, tanquam in suo aeterno accubitu residentem: vbi nardus eius, id est diuinitas quae cum Patre & Spiritu sancto illi est communis, odores suos eminentissimos protulit: scilicet libera, & aeterna decreta eorum, quae circa salutem nostram operari disposuit. Cuiusmodi sunt decretum eleuandi homines ad visionem beatificam, & conferendi illis gratiam, virtutes supernaturales, & auxilia quibus illam consequerentur. Decretum item incarnationis, & passionis, ac ceterorum mysteriorum & operum, quae Christus Dominus perfecit, vt nos redimeret, & ad gloriam perduceret. Etenim cum omnia haec, vt iam peracta contemplamur, etiam consideranda sunt, vt ab aeterno ab ipso Deo praordinata, vt magis elucescat nobis infinita eius charitas & misericordia, quae ab aeterno vsque in aeternum protenditur, & nos hac sua aeterna dilectione vehementer allicit ad eum semper, & vbique amandum, & pro acceptis beneficiis gratias agendum. Ex collatione etiam huius praecellentissimi accubitus cum aliis inferioribus, melius percipietur odoratissima fragrantia virtutum quae est in singulis. Secundus igitur accubitus caelestis regis, vt testatur D. Ambrosius, Cassiodorus, Beda & alij, fuit Virginis vterus, vbi Verbum caro factum est plenum gratiae & veritatis, omnigenaeque virtutis, quae in eodem instanti, instar nardi fragrantissimum efflavit odorem. Nardus charitatis tunc dedit odorem suum, cum patre eminentissimo quodam amore dilexit, & propter ipsum homines tanquam fratres, eorumque miseriae subleuandas assumpsit. Nardus obedientiae dedit etiam suum odorem; nam ingrediens mundum dixit: Ecce venio vt faciam voluntatem tuam Deus, & ad mortem crucis, vt patris mandatum impleter se libenter obtulit. Nardus humilitatis, & patientiae etiam suum dedit odorem, dum non horruit virginis vteru, & proposito sibi gaudio ignominias & dolores crucis elegit, confusione contempta. In illo ergo trichino Virginei vteri accumbens conuiuium spirituale, pro nuptiis, quas cum natura humana sibi vnita, vel cum vniversa Ecclesia celebrabat, lautissimum fecit. In quo singulae virtutes suos proprios odores promebant, tanto rege non indignos.

Ad Heb. 10. v. 5. Psal. 39. v. 7.

Exiens autem ex vtero Virgineo tertium accubitum elegit in praesepio, vbi nardus eius dedit odorem suum, non iam in occulto, sed in manifesto, ad cuius fragrantiam percipiendam, cum pastores, tum reges cito cursu properant. Paupertas autem diuersi forij, vilitas praesepij, infantiles panni, vagitus, lachrymulae, sanguis in circuncisione effusus, odores erant efflati a charitate & humilitate, quae ibi dabant odorem suum, id est, illi infantili statui congruentem; efflatura vehementiorem, cum rex iste caelestis transiret de hoc mundo ad patrem durior sibi elegit accubitum in cruce, & tandem in sepulchro: de hoc enim interpretantur hunc locum, Origenes, D. Hieronymus, D. Anselmus & alij. In cruce autem accumbens, nardus eius fragrantissimum omnium dedit odorem suum. Non enim charitas fragrantior potuit efflare odorem, quam pro suis inimicis orando, & crudelissimam mortem perfrendo. Nec obedientia, humilitas, & patientia amplius fragrare poterunt quam in cruce, vbi fracto corporeo alabastro nardini vnguenti, tot tantisque contractionibus dolore & ignominia plenis, nardus totum suum exhalauit odorem, cuius fragrantia impleta est vniversa domus Ecclesiae, & quamuis non fuerit coronatus nardi floribus, sed spinis; spinae tamen dederunt odorem nardi, immensam tanti regis humilitatem, & dilectionem propalantes. Vnde merito in hoc accubitu superpositus est titulus: Iesus Nazarenus Rex Iudeorum: quia tanquam rex non terrenus, sed caelestis caelestium florum diademate erat coronatus, & ideo Nazarenus, id est floridus, est dictus. Ex hoc autem accubitu peracto nostrae redemptionis opere, relicto mundo perpetuum sibi elegit accubitum in caelo empyreo. De quo interpretantur haec verba D. Augustinus, Gregorius, & Bernardus. Ibi autem nardus vtriusque naturae, tam diuinae quam humanae iam glorificatae, etiam emittit odorem suum tam stupendae fragrantiae, vt beatos in illo caelesti conuiuio mire recreet, reficiat, & satiet; nec qualis sit vllus scire potest, nisi qui accipit. Inde tamen odor Christi etiam peruenit ad terram nostram: eius enim odores sunt omnes gratiae, dona, virtutes, ac spirituales benedictiones, quae propter ipsius merita nobis communicantur. Sed quoniam accubitus iste nubes transcedit, & nostris est obtutibus absconditus, institutum reliquit in terris venerandum Eucharestiae Sacramentum, tanquam proprium accubitum, in quo vsque ad finem mundi nobiscum permaneret, preciosissimum ac iuge sui corporis, & sanguinis praebens conuiuium: quod memoriale esset spiritualis conuiuij, quod praecessit, & pignus eius, quod futurum est in gloria. In hoc autem accubitu etiam nardus charitatis eius, humilitatis, & obedientiae, ceterarumque virtutum spirat odorem suum. Nam quae fragrantior charitas, quam se ipsum praebere in cibum? quae odorator humilitas, quam ita se exinanire, vt regi velis accidentibus panis? Horum exemplorum odoribus nos confortat, & ad alios excellentiores, quos in communicantes effundit, nos disponit. Etenim rex noster, vt D. Nyssenus, & Anselmus interpretantur, vltimum elegit accubitum in anima pia & sancta, intra quam requiescit per gratiam, sed vltimus ipse Christus corporaliter medio sacramento etiam accubat in illa, vbi nardus

Hom. 2. ex quatuor & hom. 2. ex duabus lib. contra Iovinianum. De hoc in Exhort. 7.

Li. 1. de Trinitate. c. 8. hic & 35. Mor. c. 13. Sermon. 42. in Cant. De hoc in Exhort. 7.

De hoc in Exhort. 5.

haec diuina etiam dat odorem suum, producens odoratissimos affectus amoris, & deuotionis, omnigenaeque virtutis, iuxta recipientis dispositionem. Quos odores viri spirituales satis percipiunt, & illis attracti incredibile huius sacramenti famem patiuntur, eoque satiari desiderant. Nam vbi fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilae, quia corporis odorem efflatum percipiunt. Denique in quouis alio his simili accubitu mystico Christum Dominum consideres, siue in gremio, & brachiis matris suae, siue in vtris Simeonis, siue sedens in medio doctorum, vel in synagogis, aut montibus docens, siue in conuiuio Canae Galilee, vel Simonis Leprosi, aut quoties manducabat cum publicanis, & peccatoribus, semper, & ubique dabat odorem suum, id est odorem diuinitatis, sapientiae, gratiae, & virtutis; qua non solum latificabat & confortabat corda, sed instruebat mentes, sanabat aegritudines, immutabat voluntates, & alios miro effectus producebat: per quos sicut nardus cognoscitur per suum odorem, dignoscebatur eius diuinitas, & maiestas. Quare ex his septem accubitus summo opere a nobis exoptandus, & postulandus est vltimus, vt scilicet, anima nostra dignus sit accubitus Christi in quo det odorem suum, vt a liorum accubitu fructus percipere mereamur. De actibus virtutum exercendis circa haec mysteria. §. 2. Hinc igitur ad posteriore sensum transeamus. Sponsa enim Christi contemplans illum in his locis accumbentem, praedictaque operantem mysteria, nec ociosa manet, nec ingrata, sed sponso suo similem se exhibere, paremque reddere vicem cupiens, ait: Cum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum: id est, cum intueor regem meum in suo accubitu in vtero virginis clauium, vel iacentem in praesepio, vel in cruce pendentem, vel in sacramento absconditum, vel ad dexteram patris sedentem, tunc nardus omnium virtutum quas ab illo accepi, redolere maxime capio. Nardus charitatis dedit odorem suum, affectus vehementes dilectionis erga ipsum exercens, quia video illum hos accubitus elegisse propter me, & in illis existens immenso me amore prosequitur. Diligam ergo diligentem me: redamabo eum qui me ita amauit, vt cum esset Deus in sinu patris, factus est homo propter me in vtero matris. Tunc etiam nardus humilitatis, & obedientiae dedit odorem suum, efflans feruentes actus humiliationis, & subiectionis ad Deum, qui propter me humiliavit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis: curaboque vt nardus mea talem emittat odorem, qualem emisit sua, vt in omnibus sim illi sim. Nec tamen haec virtutes solum producent internos actus, sed etiam externos coram hominibus, vt Christi bonus odor sim apud omnes, cunctique ipsum, & eius gratias, ac virtutes amplectantur. Nam vt inquit D. Gregorius, rege in accubituposito nardus odorem dat, dum quiescente in sua beatitudine Domino, sanctorum virtus in Ecclesia magnae nobis gratiam suauitatis administrat. Sed cur, quae so, sponsa non ait, dedi illi nardum meum, aut ego nardo vncta, vel nardum gestans dedi odorem; sed simplicius, Nardus mea dedit odorem suum? Quia videlicet Christus Dominus exercitium virtutum per affectus, actus, & opera, a nobis exigit, & illis delectatur, sicut

Matt. 24. v. 28.

Ex Origenes Hom. 2. ex duabus.

2. Cor. 2. v. 15. Li. 35. Mor. c. 13.

suauissimo floris, vel vnguenti odore delectari A... 1. Cor. 15. v. 15. Iuc. 29. v. 16. Hom. 2. ex quatuor & alijs. Apud Blosium frequens est hic motus offerendi à patris vris respicius. 2. Cor. 3. v. 18.

appetitū superbia, & ambitionis infranat, vt profundius se Deo submittat. Hoc enim modo semper mortificationem Iesu Christi in corpore, & spiritu nostro circumferemus, sicut ipse in quocumque suo accubitu circumferebat in terris. Fauet his quæ diximus, prior sensus supra allatus, iuxta quæ ipse Christus vocatur à sponsa nardus mea, qui cum est in accubitu suo, ipse etiam in anima cōtemplante illum, dat odorem suum. Id est insluit in illa affectus & actus amoris, ac deuotionis & omnis virtutis tanquam odores ipsius Dei qui operatur in nobis & velle, & perficere, omniaque opera nostra bona. Vnde magna cum fiducia accedere debemus ad hæc mysteria contemplanda, etsi nardus nostra parua sit, fragilis, & parum odorata, quia nardus ipsius Christi in nobis dabit odorem suum; nardumque nostrā perficiet, vt coniuncta cū sua gratiam efflet odorem, & actus producat mira fragrantia sanctitatis præditos. Vnde mirabilis quidam circulus inter Christum, & animam conficitur in horum mysteriorum contemplatione. Nam virtutes Christi generant in anima alias similes, vel ad alias similes exercendas excitant: anima vero, (vt D. Nyssenus perpendit) ex his affectibus quos in se experitur, ascendit ad cognoscendum amplius immensas Christi virtutes, vt etiam hic dicere possit: Mirabilis facta est scientia tua ex me. Ex odore enim nardi meæ, quem percipio, agnosco quanto fragrantior sit odor nardi dilecti mei: & ex meo erga illum amore coniector, quam immensus sit illius erga me continuus amor. De sancta Elisabeth vidua fertur dixisse Domino. Vtinam Domine diligeres me ita ardentem ac ego diligo te. Cui Dominus, multo amplius diligo te, quam tu me. Illa autem amore ebria dixit iterum: si ita est, transferatur arbor illa ex loco in quo est, ad alteram ripam fluminis illi oppositam. Et mox factum est ita. Vnde ex amore quo Christum prosequabatur miraculo attestante, cognouit infinite ardentiorum esse eum, quo Christus prosequabatur illam. Denique dum consideras regem in accubitu suo, hoc vnum præ alijs in quo alia continentur, debes, curare, vt Christus sit tibi instar omnium rerum: ipse per se placeat, & alia non nisi in illo. Hoc enim est quod ait sponsa: Cum esset rex in accubitu suo, vt nuptiale conuiuium celebraret, Nardus mea dedit odorem suum: ipse fuit nardus mea, ipse fasciculus myrrhæ, ipse botrus cypræ, ipse mihi omnia. Nihil feci alios odores, vel sapores; ipse tanquam nardus dedit odorem suum, qui mihi est gratissimus, & nihil ex suo conuiuio ita charum ac preciosum habeo, ac ipsummet quem super omnia diligo. Quod sic explicat Origenes. His qui exercitatos habent sensus ad discretionem boni, vel mali, singulis quibusque sensibus animæ, singula quæque Christus efficitur. Idcirco enim, & verum lumen dicitur, vt habeant oculi animæ quo illuminentur; & verbum quod aures audiunt panis vitæ, quem gustus degustet: vnguentum, vel nardus, cuius fragrantiam odoratus animæ percipiat. Idcirco palpabilis, & verbum caro factum dicitur, vt possint interior animæ manus contingere de verbo vitæ. Hæc autem omnia vnum & idem est verbum Dei, quod per hæc singula affectibus orationis com-

mutatum nullum animæ, seu gratiæ sensum relinquat expertem, Fidem excitare in oratione affectus, & actus aliarum virtutum. §. 3. Iam praxim eorum quæ diximus, proponamus, quæ à fide inchoanda, & per illam perficienda est in hunc modum. Nam cum oratio (teste Diuo Damasceno) sit ascensus mentis in Deum, eleuanda primum est mens ad accubitum illum, vbi est rex, cuius mysteria contemplari aggredimur, ac si præsentis illi essemus. Quod proprium fidei munus est; nam inuisibilem internis oculis intuetur, ac reueretur, ac si præfens esset: quæ (vt D. Ambrosius testatur) per nardum representatur; quia per vniuersum mundum spargitur suauis eius fragrantia. Vnde non sine mysterio, vt notat D. Augustinus, vnguentum quo Maria vixit pedes Iesu in Bethania, vocatur nardi pistici, id est fidelis, à nomine, pistis, quod est fides, quia erat nardus pura & sincera, & non pseudo-nardus; cuius etiam meminuit Plinius. Pistica ergo & fidelis nardus est fides Catholica, quæ sola vera est, sincera, & pura, sine mixtione alicuius erroris, quo seceritur à reliquis sectis, quæ sunt pseudo-nardi, saltæ, & impuræ. Hæc autem fides, quæ substantia est sperandarum rerum, fundamentum etiam est & radix orationis & contemplationis, & cuiusvis actus, vel affectus quo ascendimus in Deum; quia (vt inquit Diuus Paulus) Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & inquirentibus sermumator est. Oportet igitur accedentem ad orandum & contemplandum Deum magna fulgere fide, quæ instar nardi det tunc odorem suum, id est, firmissimos actus eliciat, præcipue duos à Diuo Paulo recensitos. Nimirum credere Deum esse ipsum, qui est, semper & vbique existens, cuius amplissimus accubitus est cælum, & terra, Nam cælum & terram ego impleo, dicit Dominus, & cælum sedes mea, terra autem scabellum pedum meorum. Vtrobique autem quasi accumbit, vt fidelibus & iustis conuiuium spirituale; etsi diuersimode exhibeat, peculiariter verò oportet credere illum esse in eo accubitu, vbi contemplandus est, siue in cælo, siue in sacramento, siue intra animam ipsam: imò etiam in præsepio, vel in cruce, quia licet modo ibi non accumbat, considerandus tamen est eo modo, quo accubuit, ac si nunc etiam accumberet; sicut etiam ipse Christus multoties apparet, vt diximus sub huiusmodi similitudinibus, vt erat in præsepio, vel cruce. Alter actus fidei est credere, quod Deus remunerator est inquirentibus ipsum, specialem curam, ac providentiam gerens eorum, qui accedunt ad eum, & per orationem ac contemplationem illum inquirent, quibus seipsum præmium & mercedem laboris tribuit. Qua fide muniti ad orandum accedimus, & quod petimus impetrare confidimus. Ipsa verò impetratio est orantis remuneratio; semper enim, vt supra diximus, hac fide orantibus tribuit quod postulant, aut quod nouit eis fore vtilius. Ideo merito dicit sponsa, Cum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. En remuneratorem & remunerationem. Remunerator est rex omnipo-

tens existens in accubitu suo, vt respiciat accedentes ad se. Remuneratio est efflatio odoris ex nardo; expulsiō ignorantia, accedat, & torporis ab anima, vt nardus fidei, & virtutum suos perflet suauis odores. Sic enim scriptum est, Rex qui sedet in solio iudicij sui, dissipat omne malum intuentium suo. Cum autem Deus dissipat omne malum, introducto oppositum bonum; & cum inipicit orantes, remunerat illos, per hoc quod impedimenta orandi auferit, & gratiam ad id dignè præstandum elargitur, & quod ab æterno facere decreuit, media oratione exequitur, vt ex inuisibilibus, sicut dicit Apostolus, visibilia fierent; id est, quæ inuisibiliter apud Deum concepta, & decreta erant, fierent visibilia, & executioni mandata. Sed non putandum est nardum fidei tantum in oratione emittere odorem suum, id est actus credendi; nam etiam odor eius est excitare omnes virtutes, vt in actus suos coram rege in accubitu suo existente prodeant. Nam sicut ait Diuus Paulus quod fides per dilectionem operatur; quia charitatem excitat, vt amet summum bonum, quod illi ipsa ostendit, sic etiam dicere possumus, quod fides operatur per humilitatem, & obedientiam per patientiam, & reliquas virtutes excitando, & dirigendo earum affectus, & actus, dum illis proponit bonum, in quod vnaquaque fertur, & præmium illi annexam, ac cetera quæ ad operandum mentem impellunt. Propter quod idem Apostolus fidei tribuit insignia opera, quæ antiqui Patres perfecerunt: vnde concludit, quod Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt reprobationes. Propter quod ait, quod iustus ex fide uiuit; nam per fidem virtutes, in quibus vita spiritualis consistit, sua opera exercet, & fructus vitæ pariunt. Qua de causa Diuus Chryostomus vocat fidem bonorum matrem. D. Prosper, bonæ voluntatis & iustæ actionis genitricem. Diuus Cyrillus, oculum, qui illuminat conscientiam, & intelligentiam facit. Exercenda igitur est fides in oratione & contemplatione, quia nullus ferè est affectus, vel actus in ipsa, quem fides non inchoet, comitetur, imperet, vel excitet: nec sine fidei actione comitante apte exercentur. Quare licet fides omnium virtutum sit fundamentum, multo magis orationis & contemplationis. Ideoque D. Augustinus inquit, Si fides defecit, oratio perit; quis enim orat, qui non credit? Vnde & beatus Apostolus cum ad orandum hortaretur, ait, Omnis quicumque inuocauerit nomen Domini, saluus erit: & vt ostendat fidem fontem esse orationis, nec posse ire rituum, vbi caput aquæ siccaretur, adiunxit, Quomodo autem inuocabunt, in quem non crediderunt? ergo vt oremus, credamus. Hæc Augustinus. Optima ergo nardus fides est; si tamen sicut nardus calida dicitur, ita fides ardenti charitati coniungatur, vt mutuo se iuuant fragrantissimum odorem emittant, qui ad cælos vsque perueniat, vbi rex supremum habet accubitum, & huiusmodi odore delectatus copiosam de cælis immittat benedictionem in efflantes illum. Hac enim de causa Diuus Paulus vtrique virtuti simul tribuit supremam cognitionem, & comprehensionem bonorum celestium, quæ nobis dantur per Christum, cum desiderabat Christum per fidem habitare in cordibus nostris, esseque in charitate

radicatos, & fundatos, vt possemus comprehendere cum omnibus Sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, sublimitas, & profundum, scire etiam supereminentem scientiam charitatis Christi, vt implemur omni plenitudine Dei: cuncta enim hæc ex fide & charitate procedunt, quas ipse Deus largiri nobis dignetur. Amen.

EXHORTATIO II.

PRO DO. De variis actibus humilitatis, & gratitudinis exercendis coram Christo Domino, cum in suo accubitu eum contemplantur.

Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.

TSI per nardum aggregationem omnium virtutum, quarum fundamentum est fides, representari dixerimus: peculiariter tamen in hoc loco symbolum est duarum, quæ existente rege in suo accubitu gratiorem odorem ediderunt. Prior est humilitas, cui aptè conueniunt cuncta quæ de nardo refert Plinius. Nardus, inquit, frutex est graui, & crassa, sed breui acnigra, fragilique radice, quamuis pingui redolente, vt cupressi, asperò sapore, folio paruo, & densa: cumina in cristas se spargunt, nardo delibuta oleo fit vnguentum pretiosissimum. Hæc ille.

Quæ omnia humilitatis sunt propria insignia. Humilis enim ex verissima sui cognitione sibi ipsi vile scit; nam se agnoscit ærumnis grauem, breuem duratione, peccatis nigrum, tentationibus fragilem, nullaque stabilitate ex se munitum, sibi asperum, in oculis suis paruum, & mundo despicabilem, cum tamen reuera sit ob humilitatem ipsam deuotione pinguis, odore sanctitatis valde redolens, coram Deo pretiosus, hominibus admirabilis, & ad omnia vtilis, cum ex ea & dilectione tanquam ex nardo cum oleo fit spirituale vnguentum, quo anima vngitur, & pelluntur ab ea languores, statumque superbiæ.

De humilitate veritatis, & contritione de peccatis. §. 1.

VND E non omnis humilitas nardus odorifera nuncupatur; nam (vt docet Diuus Bernardus) quædam est humilitas quam parit veritas, alia quam parit & inflammat charitas, nisi velis addere tertiam, quam vtraque simul virtus parit. Prior si solitaria sit, non significatur per nardum, quæ calidæ est naturæ, quia in sola cognitione consistit, nec vterius ad affectum progreditur, quin potius gelida aliquando manet, & frigidus superbiæ aquilone inflata: peccatores enim sæpius humiliantur ab ipsa veritate, qua conuicti malos se esse agnoscunt, sed tamen mali nolunt ab aliis reputari, nec despici, sed potius tanquam iusti vano honore affici, & quos humiliat veritas, miserè extollit vanitas. Quemadmodum Saul Samueli dicebat, Peccati, sed honora me coram senioribus populi mei; in eo quod dixit, pec-

caui, humiliavit eum veritas, in eo verò quod subiunxit, honora me coram senioribus, exultit eum propria superbia, & ambitio honoris. Vnde huiusmodi cognitio ad scientiam, quæ inflat, attingit, quia est sine charitate, quæ ædificat. Quando autem humilitas ista veritatis coniungitur timori Dei vel amori ipsius, bona nardus est, & gratos coram Deo parit odores & fructus. De qua etiam dicit sponsa, Cum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum: id est, odorem quem ipsa veritas, & verissima cognitio sui cum humilitate generabat. Odores autem isti sunt omnes affectus & actus qui oriuntur, tum ex cognitione nihili, quod nobis ab æterno competit, nisi à Deo gratis crearemur & conseruaremur, tum verò ex cogitatione peccatorum, quæ propria voluntate patrauimus, quotidieque patramus, nec patrare desistimus, nisi à Dei gratia præueniamur. Huiusmodi sunt nihili se coram Deo facere, de propriis viribus diffidere, omnia bona Deo tribuere, sibi mala, indignum se omni bono reputare, & reum omni pœna, & ignominia. Denique verecundari coram rege in accubitu suo existente de propè assistere, & instar publicani à longè stare percutiendo pectus suum, & nouissimum sibi eligendo locum, tanquam omnium peccatorum maximo.

Horum actuum plurimi sunt fructus, sed potissimus est vera & feruens contritio peccatorum, quæ illa delectat: vnde & huiusmodi pœnitentia per nardum etiam significatur. Cui optimè quadrant nardi proprietates supra relatæ, quas videre licet in muliere peccatrice, quæ recumbente Iesu in domo Pharisei, astitit coram ipso tanto humilitatis, & contritionis ardore, & odore flagrans, & fragrans, vt dicere posset, Cum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. Accumbebat rex Christus in illo conuiuio, in quo ex incuria Pharisei, qui inuitauerat illum, defuit nardinum vnguentum, quo mos erat vngere conuiuias: ipsa tamen à Deo præmota attulit illud, & ad pedes Christi se prosternens vnguento illos vnxit, lachrymis rigauit, capillis terxit, ore osculata est, ac nardus humilitatis & pœnitentiæ gratissimum dedit odorem suum; prostratio enim ad pedes, irrigatio lachrymarum, extersio, osculatio & vinctio odores erant humilis pœnitentiæ, & cordis contriti, & humiliati, quos non percepit Phariseus superbus; percipit tamen humilis magister & sublimis rex in suo accubitu existens, vnde exprobrans illi ait, Oleo caput meum non vnxiisti; hæc autem vnguento vnxit pedes meos, propter quod dico tibi, remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Nardus calida humilis contritionis charitate inflammatam suo suauissimo odore Deum placauit, sanauit vulnera, remisit peccata, & vsque in hodiernum diem emittit odorem suum, peccatores confortans, & excitans ad pœnitentiam, & Christi ineffabilem misericordiam mundo manifestans, quia vbi abundauit delictum, propter humilitatem pœnitentis superabundauit & gratia.

Non absimile exemplum est boni latronis, qui dum esset Iesus Nazareus rex Iudæorum in accubitu crucis, nardus eius dedit odorem suum. Humilitas enim charitate accensa, inflammat eum, vt focium corrigeret, sua demerita fatetur, & Christi innocentiam prædicaret, dicens,

1. Cor. 8. v. 1.

Lu. 18. v. 9. Lu. 14. v. 10.

Ista Appo-nius.

Lu. 7. v. 37. De Magda-lena & 1. vn. cione quæ fecit 2. ponitur po- stea.

Nec tu times Deum qui in eadem damnatione es; & nos quidem instè; nam digna factis recipimus, hic verò nihil mali gessit. Deinde ad Iesum: Domine memento mei dum reueris in regnum tuum. Ecce odores nardi, quam messiu in cruce, vel quam Christus illi impartiuit in patibulo, cuius fragrantia ita est delectatus, vt omnia eius sanaret vulnera, peccata remitteret, tam plenamque tribuerit indulgentiam, vt mox dixerit illi, Hodie mecum eris in paradiso. Hodie ambo mutabimus accubitum, & ex accubitu crucis transferam te mecum ad accubitum gloriæ, vbi regnum meum in æternum possideas. Ex quo etiam exèplo constat quantam vim præbeat orationi nardus humilitatis, cum odorem suum dat coram rege æterno, in quouis cõsideretur accubitu; siquidem bonus latro plus obtinuit, quam petiuit. Oratio enim humiliantis se (vt inquit Ecclesiasticus) nubes penetrat, ad thronum Dei peruenit, nec recedit, donec impetret quod postulat. Eligamus ergo hunc gradum humilitatis, vnde tot bona proueniunt; dicentes cum Plalmista, Bonum mihi, quia humiliasti me, vt discam iustificaciones tuas. Explicans autem de qua humiliatione loquatur, subdit paulò post, In ueritate tua humiliasti me; quia, scilicet, veritas tua id exigebat, eo quod ego propter peccata mea humiliari merebar, Nam priusquam humiliare ego deliqui.

De aliis actibus humilitatis ex charitate. §. 2.

AD hunc humilitatis gradum, qui est ex veritate, pertinet alius, qui non tantum peccatoribus, sed etiam iustis communis est, imò & beatis: nam in vniuersum humilitas, vt idem Sanctus affirmat, virtus est, qua homo ex verissima cognitione sui sibi ipsi vilescit. Quicumque ergo iustitiam contemplans Deum existentem in accubitu suo, id est, in suæ regis maiestatis, & omnipotentis throno, simul vident se ipsos omnino pendere ab illo, & sine illo nihil esse, nihil que operari posse: & quidquid boni habent, ab illo promanare, & quantumcumque sit in se magnum, ipsi tamen Deo comparatum, quasi nihil esse; vnde fit, quod omnium nardus det odorem suum, profundissimæ scilicet humilitatis: dicentes cum regio Plalte, Ex substantia mea tanquam nihilum ante te; verumtamen vnice sa vanitas omnis homo viuens; quia nullam homo vitam, nec animalem, nec spiritualem, nec supernaturalem habet à se ipso, sed à Deo; nam ex se est quid vanum, & inane, ac ipsum nihil; & in nihilum tenderet, imò in peccatum, quod ipso nihilo est peius, nisi à Deo præseruetur. Plura de hoc diximus supra cum gem dependantiam commemorauimus.

Sed exemplo esto Isaias Propheta cum regem gloriæ in suo vidit accubitu, Vidi, inquit, Dominum sedentem super solium excelsum, & eleuatum. Mox autem nardus humilitatis mirum efflauit odorem suum, tam in Seraphinis, qui iuxta thronum erant, quam in ipso Propheta. Seraphini enim, etsi sancti essent, & amore ardentes, suis tamen alis propriam faciem, & oculos velabant, quasi immentum Dei splendorem ferrè non sustinentes, nec dignos se existimantes, quod in illius essent presentia, vel intuerentur illum: clamabant autem, Sanctus, sanctus, sanctus Dominus

Deus exercituum, plena est omnis terra gloria eius. Ac si dicerent; Non nos sancti, sed ille sanctus, & ter ac summè sanctus: & quidquid boni replet terram, ab ipso est, cui omnis debetur honor & gloria, hæc est nardus seraphica, quæ cum veritate humiliante, ardorem iungit charitatis in laudem benefactoris.

Sed quid nardus Propheta? mox subiicit, Va mihi, quia tacui, quia vir pollutus labiis ego sum, & in medio populi pollutus labia habentis ego habito: id est, ve mihi, quia non laudauit Dominum sicut Angeli isti, nec increpauit peccatores, vel verbum Dei vt decebat prædicauit. Multoties quidè hæc egregiè præstiterat, vt ex capitibus præcedentibus suæ Prophetie satis constat: tamen cum se coram rege in suo accubitu, & throno sedente intueretur, nardus humilitatis efflauit odorem suum; & ideò gemit, doletque, quod hæc vt oportebat, non fecerit, sed potius verbis minus puris labia polluerit, & similis factus sit cuiilibet ex populo polluta habentilabia, quomodo & Job dicebat Deo, Nunc autem oculus meus videt te, idcirco ipse me reprehendo, & ago penitentiam in sanilla, & cinere.

Quotiescumque igitur inuitatus fueris ad spirituales nuptias, & ad diuina mystera contemplanda, in quibus nuptiis rex regum & Dominus dominantium sedet in accubitu suo, qui proprio iure primus esse debet, tu sede in nouissimo loco, post quem non sit alius inferior, & nardus tua det odorem suum, imò exhalet omnem odorem, quem habet: & quid est odor suus, nisi odor sui nihili? nam quidquid præter nihil est, non suum est, sed à Deo recepit; si quid autem suum vocare potest, est nihil esse, & obnoxium esse peccato. Quo pacto explicat D. Augustinus illud Ioannis, Sine ipso factum est nihil; id est peccatum, cuius Deus non est causa, reliqua verò omnia, quia bona sunt, à Deo facta sunt.

Hæc nardus à pectore pellit omnem præsumptionem, inanem gloriam, iactantiam, hypocritism, & inflationem. Ideoque ab eodem Diuo Augustino, & D. Chrysofomo vocatur pauper spiritus, id est carentia spiritus, seu venti inflatis animum. De qua Dominus dixit, Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum celorum; quod est iustitia, pax & gaudium in Spiritu sancto. Hæc enim humilitas perfectam & omnimodam parit iustitiam, quæ reddit vnicuique quod suum est, sibi quidem vilipensionem, contemptum, & nouissimum locum; Deo autem summum honorem, gloriam, benedictionem, actionem gratiarum, & amorem super omnia tanquam supremo benefactori, & omnium bonorum fontis; ideoque merito hæc humilitas fundamentum est, & radix omnium virtutum; nam sicut arbor per radicem fugit à terra humorem, quo ramos, folia, & fructus nutrit, & auget, sic homo à terra & puluere vnde sumptus est, & ex nihilo quod ex se habet per verissimam sui cognitionem prædictas virtutes, fereque omnes studiosos affectus, & actus nutrit, auget, & in perfectionem deducit; ideoque rectè cum dicitur, Nardus mea dedit odorem suum; suum etiam vocat odorem omnium, qui suus est ad modum dictum.

Ex hoc gradu humilitatis fit ascensus ad vltimum, quæ fragrantissima & flagrantissima nardus est, nec oritur ex veritate, vel necessitate iudicij qua se homo reum, peccatis maculatum, &

Eccl. 35. v. 21.

Pl. 118. v. 71. & 75. & 67.

Tract. de 11. gradibus humilitatis.

Pl. 35. v. 6.

Lib. 2. Ex-horr. 4. §. 3.

Isa. 6. v. 1.

Iob 42. v. 5.

Lu. 14. v. 8.

Tract. 1. in Ioan. 1. v. 3.

Lib. 1. de ser. Dom. in monte c. 2. to. 4. ho. 15. in Mat. Mat. 5. v. 3. Ad Ro. 14. v. 17.

omni contumelia dignum agnoscit, sed potius ex pia voluntate, charitate inflamata, quæ contumelias, opprobria, & ignominias elegit, et si culpa non præcedisset, nec despici, sed honorari mereretur, eo quod summè appetit assimilari regi, qui de spectos sibi in hoc mundo elegit accubitus, & contemptibilis apud homines apparere, ab illis que supra modum despici, & conculcari, et si sciret se supremo honore ac veneratione dignum; & ideo se appellavit humilem corde, id est affectu & amore, ad hancq; humilitatem ab ipso ad discendam inuitat discipulos suos, quos innumeras sciebat contumelias passuros pro nomine ipsius, cuius causa potius magnos promerebantur honores: quæ ergo anima hanc didicit humilitatem, optimè dicere potest, *Cum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum, vel odorem eius.* Contemplans enim regem in suo accubitu humiliatum, non necessitate, sed voluntate non à veritate conuincere de peccato commissio, sed à charitate eligente humiliari sine peccato nardus meæ humilitatis, sponte etiam dedit odorem suum propriæ humiliationis, qui esset odor Christi, similis omnino humiliationi ipsi. Talis fuit humilitas beatiss. Virginis, quæ audito Angelico nuncio, contemplans vnigenitum Dei filium in sinu Patris, tanquam in suo accubitu existentem voluisse exinaniare semetipsum, & formam serui accipere; tunc nardus eius dedit odorem suum, dicens, *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum;* tantaque fuit huius odoris fragrantia, vt filium Dei ad recumbendum in vtero suo traxerit: sic enim ipsa ait, *Quia respexit humilitatem ancille sue, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes;* insinuans humilitatem ancille in causa fuisse quod mater esset Domini, propter quod omnes eam beatam prædicarent. Vnde quoties eum intuita est vel in præsepio, vel in cruce, semper nardus dabat odorem suum similem odori ipsius Christi; quia sicut nullus fuit ea sanctior, nullus ea humilior, nec Christo in humilitate similior. Hanc ergo humilitatem totis viribus amplectamur, vt licet nos non humiliaret veritas, humiliet Christi charitas præ summa gloria ducentes pro nomine Iesu contumelias pati.

Matt. II. v. 29.

Humilitas Marie.

Lu. I. v. 38.

De hoc p. Et vide simile Phœnicis in Exhort. 10. infra.

Pf. 115. v. 1.

2. v. 110.

De affectu gratitudinis. §. 3.

ALTERA virtus quæ in contemplatione suos maximè exerit actus, est gratitudo, humilitatis iugis comes; quia humilis, cum nihil sibi debitum agnoscat, quoduis beneficium sibi collatum magnificat, & gratum se exhibere satagit. Agnoscebat sponsa beneficia sibi collata, cum introducta est in cellaria regis, cum tot est honorata encomiis; cum tam pretiose illi sunt promissæ murenulæ, cum ad nuptiale conuiuium est inuitata; tunc anxia intra se dicebat, *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?* paupercula sum, nihil habeo quod offeram tanto regi digno, odoribus illum recreabo, illos coram ipso afferam; & hoc est quod ait, *Cum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.* Accepe, ô Rex gloriæ, pro innumeris beneficiis, quæ in multiplici tuo accubitu mihi elargiris, hoc donum, quod tibi offero; scilicet nardum meam, quæ coram te emittat odorem suum. Nardus hæc pretiosa & spicata virtus est gratitudinis, quæ coram

Christo in suis accubitus existere insignes profert actus, vt debitas tanto benefactori grates persoluat. Hæc est nardus quam recumbente Iesu in Bethania in domo Simonis Leprosi, attulit iterum Maria in alabastro, vt vngeret pedes Iesu, imò & caput, non iam spiritu contritionis tanquæ peccatrix, sed spiritu gratitudinis pro suscitatione fratris à Christo facta. Cuius tatus fuit deuotionis ardor, vt non solum pedes vngeret, sed fracto alabastro totam nardum super caput ipsius effunderet, & nihil sibi reseruaret. Nec sine mysterio caput & pedes nardino vnguento vnxit; quia diuinitati & humanitati Christi accepta beneficia referre debemus; & Deo qui caput est omnium bonorum, & Christo homini qui mediator est noster, gratias tenemur agere. Ceterum ex vnguento nardi, quo caput vnxit, nihil iterum sibi assumpsit; ex eo vero quo vnxit pedes, dum illos suis capillis extersit, per capillos sibi aliquid decepit. Et si enim quidam dixerint prius pedes extersisse capillis, quasi à puluere mundans, & postea vnxit: tamen verba D. Ioannis contrarium ordinem clarè ostendunt; idque diuino instinctu credo factum, vt per crines capitis sui, sicut notat Origenes, aliquid vnguenti recuperaret, quod ex contactu ad pedes Christi ineffabilem & pretiosissimam fragrantiam acceperat, vt dicere posset cum sponsa, *Cum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem eius;* id est ipsius regis Christi, cuius pedibus fuit coniunctus, & eorum contactu factus fragrantior: vt indicetur quod superius diximus, nimitum quod si cunctos actus tuos Christo Domino vnire cures, & grato animo in actionem gratiarum offeras; inde ipsi erunt fragrantiores, sanctioresque, & tu ipse Christo Domino similior. Ceterum ex vnguento, quo vnxit caput, nihil desumpsit sibi: quia cuncta hæc tandem in gloriam solius Dei sunt referenda, qui caput, & fons vnicus est omnium bonorum, dicens illi cum Psalmista, *Non nobis Domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam:* & cum Paulo, *Regi seculorum immortali, & inuisibili soli Deo honor & gloria.* Hanc igitur odoriferam gratitudinis nardum afferre tecum debes, quoties Christum in aliquo accubitu ex prædictis contemplaris: scriptum est enim, *Non apparebis in conspectu meo vacuus.* Signum enim hoc est ingrati animi, & quid insolentius quam intueri regem in accubitu suo, tam ingentia tibi conferentem beneficia, & nihil ei gratum pro ipsis offerre? & quid noxius quam accipere à Deo donum, & danti se præbere ingratum? Scio, inquit D. August. Deo loquens, quod ingratitude multum tibi displiceat, quæ est radix totius mali spiritualis, & ventus quidam deficiens, & vrens omne bonum, obstruens fontem diuinæ misericordiæ tuæ super hominem; quia & mala iam mortua, oriuntur, & viua iam opera moriuntur, & vltra non adspiciuntur. Idem confirmat D. Bernardus, dicens: Ingratitudo inimica est animæ, exinanitio meritum, virtutum dispersio, ingratitude ventus vrens, siccas sibi fontem pietatis, rorem misericordiæ, fluentia gratiæ. Omnino sola nos à profectu conuersationis impedit ingratitude nostra, dum quodammodo amissum reputans dator quod ingratus accepit, cauet sibi de cetero, quia tanto plura amitteret, quanto plura conferret ingrato.

quam Malena f. Io. 12. v. 3. Mar. 14. v. 3.

Ho. 2. ex 4. in Cant.

Pf. 113. v. 9. 2. Tim. I. v. 17.

Contra' in gratitudinem. Exod. 34. v. 20.

In solilo. c. 18.

Ser. 57. in Cant.

Sermo contra pestimum vitium ingrati-tudinis.

De triplici actu gratitudinis. §. 4.

PROPTER hoc ergo sponsa mox vt beneficium accepit, grates persoluit, & nardus eius dedit odorem suum. Hic autem odor triplicem contulit actum, in quo (vt docet D. Thomas) perfecta consistit gratitudo. Nèpe recognoscere beneficium, laudare datorem, & gratias agere, ac tandem retribuere aliquo loco & tēpore opportuno, iuxta propriam cuiusque facultatem. Cum igitur Christi in suo accubitu mysteria contemplaris, primò agnosce beneficium tibi gratis collatū ex sola liberalitate largitoris, cum indignus esses cui quidpiā boni cōferretur, magnificando illud, & summo dilectionis affectu illud recipiendo: nam, teste Seneca, qui gratè beneficium accipit, primam eius pensionem soluit. Quod gratis autem acceperis, testari debes effusis affectibus, & verbis, non solum coram ipso largitore, sed vbiq; coram omnibus; iuxta illud Psalmistæ, *Venite, audite, & narrabo omnes qui timeatis Deum, quanta fecit anima mea.* Quod & Christus Dominus suavitè homini à quo dæmonū legionem eiecerat, dicens, *Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit Deus.* Ille autem tãquam verè gratus abiit per vniuersam ciuitatem prædicans ingens quod ipsi Christus contulerat beneficium. Caue autem ne dum beneficia Dei narras, tuam quæras gloriam, præferens te aliis, quibus familia non sunt collata dona: sicut superbus ille Phariseus, qui dicebat, *Deus, gratias tibi ago, quia non sum sicut ceteri hominum.* Ascenderat miser in templum, quod Dei accubitus erat, vt nardus humilitatis, gratitudinis, & orationis daret odorem suum; & tamen pseudo-nardus superbiæ sub gratitudinis specie, tectrum suum odorem efflauit, dum se laudauit, & publicanum sibi proximum contempsit. Vera igitur & pura nardus, postquam agnouit beneficium, dat iterū odorem suum, cum Deum ex toto corde laudat, ei gratias agit, illi soli donum attribuit, eius gloriam tantum quærens & prædicans, nihil sibi vsurpās; quod facile est si humilitas comitetur gratitudinem, cum humilis non à se, sed à Deo donum processisse, sibi que indigno collatum esse agnoscat. Quare non sine causa, cum Christus Dominus curasset decem leprosos, perpendit valdè, quod vnus solus, isq; Samaritanus gratus extiterit, dicens, *Nomine decem mundati sum, & nouem vbi sum: non est inuentus qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena.* Nouem enim, quia Israelitæ & indignè quasi sibi debitum esset beneficium, oblitū sunt illius; & sicut ipsi non agnouerunt donum, ita nec Christus agnouit eos scientia, quæ dicitur approbationis, vt indicat illa verba *Nouem vbi sum?* phrasis enim est vsitata, ad exprimendum id quod reprobum est, & ingratum; sicut Adæ post peccatum dixit Deus, *Adam vbi es?* At verò Samaritanus, qui Israelitis erat execrabilis, indignum se putauit tanto beneficio; & idèd gratiorem se exhibuit benefactori, rediens vt daret gloriam Deo, à quo gratis illud acceperat. Felix (ait D. Bernardus) Samaritanus ille, qui cognouit se nihil habere quod non accepisset, idcirco seruauit depositum, & cum gratiarum actione ad Dominum est reuersus. Felix qui ad singula dona gratiæ redit ad eum in quo est plenitudo omnium gratiarum,

2. 2. q. 107. ar. 2.

Lib. 2. de beneficiis c. 22. ad finem.

Pf. 65. v. 16.

Lu. 8. v. 35.

Lu. 18. v. 11.

2.

Lu. 17. v. 17.

Gen. 3. v. 9.

Ser. contra pestimū vitium ingrati-tudinis.

A cui dum nos pro acceptis ingratos non exhibemus, locum in nobis facimus gratiæ, vt maiora adhuc recipere mereamur. Felix proinde qui se alienigenam reputans, etiam pro quibusque minimis beneficiis non minimas refert grates, gratitutum esse non dubitans, nec dissimulans, quod alieno impenditur, & ignoto. Similis differentia inuenitur inter Phariseum & publicanum ascendentes in templum: ille enim tanquam professione religiosius, superbia elatus sibi, sui que meritis magis quam Deo accepta bona referebat, & quāuis ore Deo gratias ageret, sibi potius applaudebat, & osculabatur, sicut ait Iob, non manum Dei, sed propriam; quasi sua industria cuncta illa compararet: at publicanus officio contemptibilis, & Judæis despicibilis, nihil in se bonum agnoscens, accepit nardum humilitatis, & dedit odorem suum Deo gratum, dicens, *Deus propitius esto mihi peccatori:* vt scias quod nec vera gratitudo inuenitur sine humilitate; & quod humilitas veram parit gratitudinē, & ipsa per se placet, semperque grata existit, quia nihil sibi boni attribuit. Post laudem autem, & actionem gratiarum superest fragrantior odor operis, quod perfectè ac consummatè hominem reddit gratum. Aduertit autè Angelicus Doctor, id quod retribuitur benefactori, debere esse aliquid maius si fieri posset; nam sicut beneficium datum est gratis, ita qui illud accipit ex debito honestatis, aliquid gratis debet impendere. Quandiū autem recompensatione tribuit minus vel æquale, nihil videtur facere gratis, sed reddere quod accepit; ideoque recompensatio gratiæ ad hoc tendit, vt pro viribus aliquid maius retribuat. Sed quia Deo nihil maius, neque æquale, imò nihil nisi quod ab eo accepimus, reddere possumus: gratitudo erga ipsum magis pensanda est ex affectu, quàm ex effectu. Curandum tamen, vt præter ea quæ præcepta sunt, aliquid offeratur ex eis quæ tantum iniunguntur sub consilio. Reddat ergo nardus tua odorem operis, tribuens Deo quidquid potes, & gratum illi esse noueris, quod et in se paruum sit, magnum tamen erit, si magna illud offeras deuotione, & ardenti affectu; nam quando affectus est magnus, nunquam effectus æstimatur paruus, cum libenter largiatur quod potest, amplius largiturus, si amplius posset, & idèd semper dat quod sibi est pretiosius. Propter quod sponsa nardum attulisse dicitur, quia illa inter odores præstâtissima erat, sicut de vnguento nardi quod Maria attulit, refertur fuisse pretiosum: illa autem *Dedit odorem suum.* Sed cui dedit? Dedit primum ipsi regi, vt illi placeret; deinde propriæ animæ, ad quam reuertitur cum fœnore gratiarum; dedit item vniuersæ Ecclesiæ, quæ hoc odore confortatur, & ædificatur, *Nam & domus impleta est ex odore vnguenti.* Nec obest quod murmuret Iudas, & dicat, vt quid perditio hæc? quia non sunt omittenda bona, et si repellantur à malis: non percipiunt odorem nardi, & idèd blasphemant quæcumque ignorant. Sat est quod Christus probet, & Ecclesia bono hoc odore repleatur, vt nardum, & quidquid nobis pretiosum est, illi offeramus, & pro illius profundamus gloria. Memento scriptum esse, *Dare, & dabitur vobis, & qua mensura mensi fueritis, remeietur vobis.* Da ergo aliquid regi, qui tot & tanta tibi dona dat, vt plura tibi redonet; nam quo plus dederis, plus

Lu. 18. v. 11.

Iob 31. v. 27.

2. 2. q. 106. ar. 6.

Io. 13. v. 3.

Lu. 6. v. 38.

accipies. Sed perpende emphasim illius verbi de- dit, quod gratuitam sonat donationem, non mer- cenariam; non enim daturus es eo intuitu præci- puè, vt tibi amplius detur, sed potius propter ea quæ data sunt, etsi nihil amplius tibi esset dan- dum. Oportet enim seruire Deo voluntariè, & om- nino gratis, non tam spe retributionis, licet hoc malû non sit, quam propter seipsum, & propter beneficia, quibus præuenit nos etsi indignos.

Vnde ad perfectam rationem gratitudinis per- tinet, vt sicut gratis Deus nobis confert benefi- cia, ita in affectu gratis recompensemus illa. Nam sicut non est beneficium qui eo sine dar, vt sibi amplius detur, sic nec est gratus qui eo animo recompenfat, vt iterum amplius recipiat. Multum interest, inquit Seneca, vtrum aliquis beneficium nobis det sua causa, an sua & nostra, ille qui totus ad se spectat, & nobis prodest, quia B & aliter sibi prodesse non potest, eo mihi loco habendus videtur, quo qui pecori suo pabulum prospicit, si me in confortium admiserit. Si duos cogitauit ingratus sum & iniustus, nisi gaudeam hoc illi profuisse, quod proderat mihi. Summæ malignitatis est non vocare hoc beneficium, nisi quod dantem aliquo incommodo afficit. Hæc ille. Sed Deus altiori ratione est beneficium, quia non sua, sed nostra tantum causa beneficia largi- tur. Quia autem Deo sua & Dei causa aliquid pro beneficiis retribuit, gratus est: sed multo gratior, si ex affectu solum Dei causa tribuat, etsi non sibi prodesset ad lucrum. Gratiſſimus autem, quan- do id quod retribuit, cum proprio est temporali incommodo: nam sicut Deus volens ostendere immensam suæ beneficentiæ magnitudinem, cum sine proprio detrimento cunctis beneface- ret, voluit carnem assumere, vt nouo modo multa patiens incommoda benefactor esset; sic etiam vt Deo excellenter grati simus, multa pati non recusemus, vt ei in omnibus similes efficiamur. Quod præcians sponsa, vt hunc gratitudinis gra- dum indicaret, subiungit, Fasciculus myrrhæ dile- ctus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Sed de hoc in sequentibus Exhortationibus.

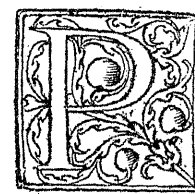
Nunc hanc concludamus, aduertendo spon- sam hic non solum odorem gratitudinis dedisse pro introductione in cellaria, pro murenulis promissis, & aliis huiusmodi, quæ fauorem præ se ferunt; sed etiam pro increpatione facta ab sponſo, cum dixit ei, Si ignoras re, &c. Hanc enim increpationem maximum æstimauit Dei benefi- cium, & pro illa gratias agit, & nardus gratitu- dinis dedit odorem suum tanto fragrantior, quanto beneficium minus apparebat. Sed felix D (ait Diuus Bernardus) cui sua obiurgatio sic re- spondet, quemadmodum habemus formam huius loci. Fusè hoc prosequitur; sed quia de hoc plura supra diximus, hæc attingisse sufficiat; mo- nentes eos qui grati esse volunt, vt non tam spe- ctent effectum beneficii, quam affectum dantis: nam (vt inquit Seneca) nonnunquam magis nos obligat, qui dedit parua magnificè, & qui exi- guum tribuit, sed libenter. Et quia Deus quæcû- que dat, etsi parua & minima videantur, magnifi- cè dat, libentissimo animo, & ardentissimo amo- ris affectu tribuit; idè pro cunctis, siue ma- gnis, siue paruis donis ingentes debemus illi gra- tias agere, benedicere, & laudare; iuxta id quod ait idem D. Bernardus; Disce in referendo gra-

tiam, non esse tardus, aut segnis. Disce ad singula dona gratias agere, vt nulla debita gratiarum actione frustrentur, non grandia, non mediocria, non pusilla, siquidem à maximo benefactore dantur, cui sit honor & gloria, & gratiarum actio in secula seculorum. Amen.

EXHORTATIO III.

De duplici fasciculo perfectionum, virtutum, & mysteriorum que spectant ad Christum Dominum, tum vt Deus, tum vt homo est; de modo illum meditando, & colligendi nobis similem virtutum fasciculum.

Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur.

ROSEQVITVR sponsa suos erga sponſum amoris & gratitudinis affectus exprimere, sed præce- dentibus ardentiores: vnde quæ pro reuerentia maiestatis voca- uerat regem, nunc præ amoris magnitudine vocat dilectum; vel (vt Septuagin- ta vertunt) Fratrualem, aut fraternum, aut consobri- num, blanditiem, & tenertudinem suæ dilectio- nis his nominibus manifestans; quibus se nun- cupare solent, qui vehementer se diligunt. Licet etiam Ecclesia nostra, quæ ex populo Gentium collecta est, fratrualem vocet Christum, quia ex populo Hebræo, quem quasi fratrem agnoscit, natum esse constat. Comparat autem illum fasci- culo myrrhæ, siue qui ex floribus & frondibus arboris myrrhæ colligatis efficitur, siue inuolu- cro, in quo ipsum aroma, quod instat sudoris, gut- tæ, vel lachrymæ ab arbore myrrhæ manat, alli- gatur: & ita Septuag. vertunt, Alligamentum, vel colligatio guttæ. Est autem myrrha, teste Plinio, ar- bor altitudinis quinque cubitorum similis spinæ, cuius gutta nimis amara, sed odorifera, & salu- bris atque corporibus mortuorum, ne à putredine & vermibus consumantur, condiendis val- dè vtilis. Dicit igitur sponsa, Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Ostendens per hæc verba affectû amoris, laudis & gratitudinis erga sponſum, vt vicem rependat pro laudibus, quas ab ipſo audiuit. Ac si dicat; quamuis nardus mea dedit odorem suum valdè suauem; tamen ipſe dilectus meus erit mihi in- star fasciculi myrrhæ, quem alia virgines ad pe- ctus portare solêt; ipſe comorabitur inter vbera mea, & in intimo penitrali cordis mei. Sed quia Christus Dominus Deus est & homo, duplicem in eo fasciculum possumus considerare, alterum ex omnibus perfectionibus & operibus, quæ illi conueniunt, qua Deus est; alterû verò ex iis quæ illi insunt, vt homo, in quibus flores sunt interni virtutum affectus: frondes, verba: guttæ myrrhæ, opera quæ egit, & tormèta quæ passus est, quam- nis peculiarem fasciculum (qui tertius esse po- test) considerare possumus ex amaritudinibus, doloribus, & ignominis, quas pertulit, ex quo factus est homo, vsque dum animam efflauit in cruce. De quibus sigillatim agendum est.

Ser. 51. in Cant. Plura in Exhort. 5. de Eucharistia.

D. Amb. legit Conso- brinum.

Lib. 12. c. 15.

Cur

Cur mysteria Dei & Christi hominis comparentur fasciculo myrrhæ. §. 1.

NON sine causa sponſus, siue Deus, siue Christus Deus & homo vocatur fasciculus myrrhæ, & non myrrharum, & alligamentum guttæ, & non guttarum, vt scilicet per fascicu- lum qui multa vnit, multiplicitas, per myrrham vero, & guttam, vnitas denotetur, etenim in Deo est trinitas personarum, vnica tamen dei- tas. Quæ quidem vnica est, & simplicissima per- fectio, sed virtute multiplex, continet enim emi- nentissimè innumeras perfectiones, infinitis creaturis communicabiles, & quæ modo sunt diffuse per cuncta, quæ creata sunt. Nam sicut Deus teste Ecclesiastico, effudit sapientiam suam super omnia opera sua, & super omnem carnem; ita etiam effudit bonitatem, potentiam, pulchritudi- nem, misericordiam, ceterasque perfectiones, quæ in creaturis maximè resplendent, & creatu- ris vnica eminentissimam perfectionem indicant, vnde omnes illæ procedunt. Ex his autem perfectionibus intellectus noster fasciculum quemdam colligit suo discursu, & meditatione: cuius officium est dispersa colligere, coadunare, componere, & quasi alligare in vnum fasciculum; quem intra memoriæ sinus collocat, & abscondit, & voluntati etiam amandum proponit. Eo- dem etiam modo Christus Dominus vnus est & multiplex. Constat enim ex duabus naturis diui- na & humana, variis virtutibus ornata, per quas plurima, & præclara perfecit opera: at non duo, sed vnus est Christus, vnicus Dei & hominum mediator. Intellectus tamen noster ex iis duabus naturis, virtutibus & operibus fasciculum colligit, quem præ oculis habet: in quo quid sit Deus, & quid Christus facile perspicit.

Eccles. 1. v. 10.

2.

Iob. 26. v. 14.

Ioan. 21. v. 25.

Sed cur non vocatur fascis, sed fasciculus? Pro- fectò quia quantumuis in hac vita conemur Deum & Christum, eorumque perfectiones & opera colligere, quidquid colligitur paruulus est fasciculus comparatione eius quod restat colligendum: alligatioque guttæ vocari potest: quia quidquid alligatur, est velut gutta, & stilla ro- ris, sicut testatur beatus Iob dicens: Ecce hæc ex parte dicta sunt vniuersi eius. Et cum vix par- uam stillam sermonis eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis eius inueniri? Achi diceret: multa disputauit de mirabilibus operibus Dei, sed cuncta hæc vix sunt parua stilla, & guttula eorum quæ fecit, ac potest facere, quæ nobis occulta sunt. Quis enim mortalium immensam ac stupendam eius sapientiam, & terrificam quæ efficere potest, valet comprehendere? sic etiam etsi omnes Euangelistæ plurima conscripserint eorum quæ Christus operatus est, omnia tamen paruulus fasciculus dicuntur testante D. Ioanne, qui ad calcem sui Euangelij ait: Sunt & alia multa, quæ fecit Iesus, quæ si scribantur per singula nec ipsum arbitror mundum capere posse eos qui scri- bendi sunt libros. Sponsa igitur quæ semper hu- militati studet, dilectum suum fasciculum vo- cat, non absolute sed sibi, id est respectu eius, quod ipsa de eo cognoscit, vt hac via seipsam humiliet & sponſi magnitudinem amplius extollat.

A Sed cur dicitur fasciculus myrrhæ, & alliga- tura guttæ potius quam alterius arboris aroma- ticæ, vel aromatis odoriferæ? Fortè quia spon- sus maximè gaudet odore myrrhæ, cum de se- ipſo dicat, Quasi myrrha electa dedi suauitatem odo- ris. Vnde in hoc Cantico crebro de illa sermo- nem miscet; eo potissimè, quia symbolum est incorruptionis, quam ipſe nobis præstat, infun- dens virtutes, & auxilia præbens, quæ expel- lant peccata præterita, & præseruent à futuris. Hæc autem incorruptio ad quam horum myste- riorum meditatio maximè dirigitur, valdè nos Deo coniungit, & similes ei reddit: iuxta illud Sapientis: Custoditio legum consummatio incor- ruptionis est; incorruptio vero facit esse proximum Deo, & quia in hoc sita est nostra perfectio, ritè myr- rhæ comparatur, quæ omnes corruptionis cau- sas expellit, & incorruptionem veram intro- ducit.

Eccles. 24. v. 10.

Sap. 6. v. 19.

Quis & quomodo efficiat hunc fasciculum in anima. §. 2.

SED hoc est mirabilius in his verbis sponsæ, quod non ait colligam fasciculum myrrhæ, & collocabo eum intra vbera mea, sed indefinitè, Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Dic ergo nobis o dilecta, quis faciet tibi hunc fasciculum? & quis illum inter vbera tua collocabit? quod si tu ipsa es effectura, quare id retices, & ab alio posse effici inſi- nuas? Sed quia vtroque modo id euenire potest, hac phrasè via est, aliquando enim à solo Deo, aliquando vero etiam ab anima Dei auxilio præ- munita id præstat. Est enim duplex orationis & contemplationis modus, quidam omnino su- pernaturalis, leges communes transcendens, qui ab ipſo Deo animæ infunditur, ipsa passiue se gerente, quomodo de D. Ierotheo inquit D. Dionysius, quod erat patiens diuina. Tunc au- tem ipſe Deus in ictu oculi solet plurium my- steriorum, aut cælestium veritatum fasciculum menti imprimere, & ardentem excitare affectus, diuque intra cordis arcana conseruare, ipsa ani- mæ summo gaudio, quod accepit, retinente & fruente dulci sponſi sui præsentia; qui in modum fasciculi inter interna eius vbera se collocauit. Vnde & ipſe postea in hoc Cantico dixit; Messui myrrham meam cum aromatis. Et ad quid mes- suit, nisi vt fasciculum faceret, quem inter vbera sponſæ collocaret? Nonne cælestium fron- dium, ac florum fasciculus videtur visio scalæ stantis super terram, & attingentis cacumen cæ- li, per quam Angeli ascendebant, & descende- bant, Deo scalæ innixo qui dicebat Iacob; Ter- ram in qua dormis tibi dabo; benedicentur in te, & in seniore tuo omnes tribus terræ; ero custos tuus, quo- cumque perrexeris, & in terram hanc reducam te. En quot mysteria in vnum fasciculum alligantur spectantia ad iter Iacob, ad prouidentiam Dei cum ipſo, ad Messiam venturum, & ad Angelorum ministerium. Profectò euigilans Iacob posset dicere: fasciculus myrrhæ dilectus meus est mihi, quia tot simul reuelauit me- dia, vt me à periculis imminentibus præseruaret. In huiusmodi autem contemplatione instruitur anima, sicut Iacob; modo peruisum, modo per-

Oratio om- nino super- naturalis.

Cant. 5. v. 1.

Genes. 28. v. 12.

L L

Lib. 8 de benefic. c. 12. cit. ca med.

Ser. 42. in Cant.

Lib. 1. de beneficiis c. 7.

auditum, dum illi variæ personæ, & res diuinæ manifestantur, vel ad aures cordis verba Dei proferuntur. Ex utriusque vero tanquam ex floribus, & frondibus myrrhinis fasciculus componitur, qui inter vbera animæ commoratur, dum mente reuoluitur, corde amatur, & miris, ac variis affectibus inter singulas potentias circumfertur, fortè hunc modum contemplationis adeptus est tunc sponsa, postquam audiuit: *Murenas auræ faciemus tibi vermiculatas argento.* Nam qui promiserunt facere murenas, nunc fecerunt myrrhæ fasciculos.

Sed quia hic modus rarus est, nec à nobis expectendus, alterum, & communem orandi modum amplectamur, quo mens nostrâ lumine fidei illustrata, & à Deo adiuta diuina mysteria meditatur, & sibi fasciculos plurium veritatum colligit, quibus dilecti sui integram notitiam comparat, vt eum ardentius amet. Fasciculos dixi, & non fasciculum. Quia licet sponsa fasciculum tantum dicit, quia omnia ad vnum reducuntur; tamen in plures illum subpartiri oportet, vt singulorum fragrantiam melius percipiamus. Quoties ergo accedis ad meditandum Dei, & Christi mysteria, pûta te ad arborem myrrhæ accedere, vt ex perfectionibus, ac virtutibus eius tanquam ex floribus & ex verbis, quæ in vtroque testamento loquutus est, tanquam ex frondibus, quæ sunt ad salutem gentium, fasciculos tibi facias, quorum odore & contactu spirituali ab ægritudinibus animæ præseruatus, ad Dei incorruptionem & similitudinem appropinques.

Vnde hunc fasciculum mysteriorum, quem collegisti, tu ipse debes inter vbera collocare, id est in medio cordis tui tanquam rem summè charam, vt nunquam à memoria, nec ab affectu cordis recedat, iuxta id quod ipse sponsus in hoc Cantico dixit: *Pone me vt signaculum super cor tuum,* id enim est ponere super cor, & inter vbera, quia inter illa in medio pectoris residet ipsum cor. Quod & fecisse nunc sponsa constat. Illum enim regem, quem contemplabatur in accubitu suo, quasi transtulit, & adduxit ad se, vt commoraretur, accumberet, & requiesceret in medio pectoris, & cordis sui. Hic enim est scopus meditationis mysteriorum Christi in quouis loco, & accubitu consideretur, vt illum spiritualiter transferamus ad nos, & in medio cordis nostri per iugem memoriam, & dilectionem eum collochemus dicentes: *Inter vbera mea commorabitur.* Nemo eum tollet à me; nec ipse recedet, nec ego eum proiciam: semper ibi manebit omni tempore, seu vt habet vox Hebræa, *Inter vbera mea pernoctabit.* Id est diu noctuque mecum erit, & ego cum illo.

Quam ardentem amorem sit diligendus Christus vt fasciculus myrrhæ. S. 3.

Hoc autem insinuat satis vox illa, *Dilectus meus,* quæ magnam habet energiam. Non enim significat dilectus à me quomodocumque, sed dilectus meus, qui iam totus est meus, & quasi possessio mea, sicut & ego possessio similis. Et sicut puella possidet fasciculum, quem ante pectus gestat, ita dilectus est quid meum, & ideo illum custodio, ac repono in medio cordis mei, quia nullum preciosiorum, nec securiorum

locum habeo, vbi ponam illum. O ter quaterque beata anima, cuius Deus ita est dilectus suus, vt dicere valeat, ego tua sum, & tu es meus; ego possessio tua & tu mea. Quid ergo mihi est in cælo, & à te quid volo super terrâ? Si tu es meus, quid amplius quæro? tu mihi es omnium bonorum fasciculus, præter quem nihil aliud appeto, sed te semper mecum habebō.

Sed vbi quæso illum collocat? *Inter vbera mea,* dixerat supra: *Dum esset Rex in accubitu suo.* Modo ait, inde ad me eum transferre volo: & in me ipsa alium ei accubitu assignare. Vbera mea accubitus eius erunt, inter ea sicut fasciculum collocabo illum, non retro, non in humeris, sed in pectore, vbi semper liceat illum intueri, illum olfacere, illo delectari, quia vbi est ardens amor, nulla est culpabilis obliuio, sed iugis memoria.

Iuxta illud Psalmistæ, *Prouidebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi ne commouear.* Rectè ad latus dextrum Deum conspiciebat, quia in continua pugna erat, ad quam Dei indigebat auxilio, ne prosterneretur ab hoste. At sponsa non ad latus, sed ad pectus & prope corillum respicit, quia tunc non erat tempus belli, sed pacis, & dilectionis, & quæ diligit semper, coram se cupit habere dilectum, vt plene eo fruatur. Nam quod à latere est, non ita est præsens, ac quod ante pectus.

Nec ponit super humeros. Quoniam ibi solum ponitur onus, quod graue est ad portandum. At quidquid spectat ad dilectum, non est onerosum diligenti, sed leue, ac suauis, & ideo inter vbera ponitur, iucundeque sicut monile preciosum portatur, & ideo non vocatur fascis, sed fasciculus, quia leuis est amanti, & quia odor ipsius ita confortat spiritum, vt onus non sentiat, sed leuamen, si autem esset in humeris fortè onus premeret, quia odor non erigeret.

Consonat huic quod Athenæus refert in vltu fuisse apud antiquos myrrhæ pectus inungere, eod quod cordis imbecillitati multum prodesse crederetur. Quantum autem interfit vigor cordis, satis ostendit elogium illud Salomonis: *Omniscordia serua cor tuum, quia ex ipso vira procedit.* Sed quæ melior custodia, quam fasciculus myrrhæ, qui Christus est, super illum appositus, & diu ibi retentus? munit enim pectus, ne quid intret ad cor quod illinoceat, vel à corde exeat, quod coinquinet hominem; vnde cor in demne, & incorruptum seruat, & vigorosum in Dei amore reddit. quod sic explicat Diuus Gregorius Nyssenus: Cor fons est nobis natiui caloris, spirituumque vitalium, à quo per arterias in vniuersum corpus distribuuntur, & omnia membra calida, & ad opera vitæ vigorosa reddunt. Ea igitur anima, quæ sibi hunc fasciculum myrrhæ colligit, & Christum suo cordi alligat, eius odore, ac virtute ita se gerit, vt omnia eius studia tanquam alicuius corporis membra spiritu ferueant, nihilque ex corde profluat, quod ipsam inquinat, aut debilitet, quin potius mundiorum & fortiorum constituat.

Sed inquires, cur non dixit sponsa in corde meo commorabitur, sed inter vbera? At fat est indicasse locum vbi cor est, quem sponsus, vt diximus, postea expressit. Maluit tamen dicere inter vbera, vt dulces affectus amoris, qui per vbera designatur, indicaret. Supra enim cum de vberibus

Psalm. 15. v. 18.

Lib. vlt. c. 14. Vide Martinum Delrio hic. Prou. 4. v. 23.

Matth. 17. v. 18.

Hom. 1. in Cant.

Cant. 8. v. 6.

bus sponsi ageremus, per vbera amores diximus significari, & in Hebræo loco vberum legi amores. Christus ergo ponendus est inter vbera & amores nostros, amatoriis affectibus, & amplexibus constringendus, vt omnes amandi vires in ipsum conuertamus, omnisque amor noster tantum sit erga ipsum, vel ipsius causa, tantaque animi firmitate, vt nihil nos possit separare à charitate ipsius.

Ad Rom. 8. v. 35.

In hoc loco.

Fauet expositio D. Gregorij Papæ, qui sic ait. Duo vbera sponsa sunt dilectio Dei & proximi: bene ergo Christus fasciculus myrrhæ inter vbera commorari dicitur, quia in dilectione Dei, & proximi habitatio Dei edificatur. Sancta quippè anima dum Deum sic diligit, vt proximum non contemnat, & amorem proximi sic exequitur, vt diuinum non minuat: proculdubio vbera in pectore sibi locat, quibus Christum complectens ipsum nutrit. Quasi enim vberibus Christus nutritur, dum hac gemina dilectione, vt fortius inhaereat, delectatur. Hæc D. Gregorius insinuans, ideo Christum ponendum inter vbera, vt operibus, quæ testentur dilectionem Dei & proximi propter Deum, illum intra nos seruemus, nutriamus, & augeamus. Tunc autè dicitur Christus formari, nutrirî, & augeri in nobis, quâdo eius fides, gratia, & charitas increfcit, & perficitur in nobis. Et hæc est alia causa, cur sponsa non dixit in corde meo commorabitur, sed inter vbera. Quoniam cor intus est tantum, vbera vero exterius se produnt, & quod inter vbera ponitur, ita tegit cor internum, vt foris etiam appareat; nam perfectus Christi amor vtrumque exigit, & internos cordis affectus, & externos effectus operum. Quia probatio dilectionis exhibitio est operis. Vnde sponsus vtrumque coniungit dicens: *Pone me vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum:* vt cor ad interna, brachium ad externa referatur. Sponsa vero vtraque complexa est, dum illum ponit inter vbera externa, in quorum medio residet cor.

Cant. 8. v. 6.

De fasciculo virtutum colligendo, ad imitationem Christi Domini. S. 4.

Ex his omnibus deducimus fructum huiusmodi meditationum esse decerpere nobis alium fasciculum virtutum, ad similitudinem eius quem in Christo conspicimus, ita vt verba ista: *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi;* eo sensu accipiantur, quo Christus dicitur nostra vita, nostra sapientia, iustitia, sanctificatio, & redemptio, quia cuncta hæc in nobis operatur. Sic dicitur fasciculus myrrhæ per modum causæ, quia dum eius mysteria contemplamur, efficit in nobis fasciculum virtutum, quibus purgemur à contagione vitiatorum, & à corruptione morum præseruemur. Dum sancta mens (inquit Diuus Gregorius) Christi vitam ex omni parte considerat, contra omnia vitia ex eius imitatione repugnantes virtutes congregat, ex quibus sibi fasciculum myrrhæ aptat, quo carnis suæ putredinem sempiternam abstergat. Hic autem fasciculus inter vbera est collocandus: quia nihil debet esse nobis virtute amabilius, & preciosius. Etenim cum meditatio mysteriorum sit propter imitationem virtutum, oportet vtramque coniungere, vt simul & per meditationem

In hoc loco.

colligamus fasciculum veritatum, quæ intellectum illustrent, ab erroribus purgent, & in fide corroborent; per imitationem vero fasciculum virtutum, quæ voluntatem ornent, & perficiant, transferendo in illam affectus, & actus quos in Christo conspicimus. Istæ autem duæ facultates animæ, intellectus & voluntas, sunt velut eius duo spiritualia vbera, vt supra diximus; inter quæ collocandi sunt hi fasciculi, vt vterque ab vtraque potentia respiciatur: dum intellectus proponit voluntati quæ amet; & voluntas excitat intellectum, vt inquiret, & intelligat quæ sunt amanda, & illa sibi fortius, & clarius proponat: vnde procedet quod opere exequatur, quod sibi imitandum elegit.

Oportet tamen, vt vnusquisque eum fasciculum virtutum primo colligat, quæ contra vitia, à quibus maximè infestatur, myrrhæ munus exercent, sicut etiam illum fasciculum veritatum debet comparare, qui suo statui, & propriæ necessitati aptior reputatur. Quod hoc exemplo fiet manifestum. In Scriptura enim referuntur multa verba, gesta, exempla, ac parabolæ ad propellendum timorem pusillanimum, eorumque spem erigendam: alia vero diuersa ad reprimendam nimiam confidentiam, & audaciam superbiorum. Pusillanimes ergo & corde pauidi colligant sibi fasciculum ex primis, qui sibi aptus & proficiuus erit, non vero ex aliis, qui erit eis noxius, dum terribilium iudiciorum Dei abyssum meditates in desperationis barathrum demergentur. Illos ergo affectus studiosos exerceant, qui eos ad spem erigant, & tanquam myrrhæ salutaris timiditatem expellant. E conuerso autem nimium audaces, & sibi fidentes fasciculum decerpant ex posterioribus, quæ timorem incutiunt, ne ex incauta consideratione diuinæ misericordiæ erga paruulos, ipsi fiant audaciores & præcipites, illisque virtutibus acquirendis insistant, quæ eorum audaciam reprimant, & in Dei timore contineant. Perfectis item, qui exercitatos iam habent sensus, licet ascendere ad contemplanda diuinitatis arcana, & inde sibi fasciculum alligat, qui inter eorum vbera vtiliter commoretur. Imperfectis vero & tyronibus, ex his quæ ad Christi humanitatem spectant, aptiorem sibi assument fasciculum: nam alter fortè erit illis noxius, non quia malus, sed quia superexcedens, sicut panis noceret infanti, qui prodest viro. Ideo ergo cum dicitur fasciculus myrrhæ dilectus meus, additur *mihi,* quia seruanda est proportio inter fasciculum, & eum qui portaturus est illum, talisque est colligendus, qui portanti sit aptus.

Hinc fit omnibus vtilissimam esse meditationem verborum Christi Domini, quibus nobis tradidit Euangelicam legem, ex quibus tanquam ex frondibus salutaribus colligendus est fasciculus myrrhæ. Qui aptè dicitur myrrhæ electæ, quia cuncta eius præcepta, & consilia fundantur in carnis mortificatione, in abnegatione sui ipsius, & baiulatione crucis, sequendo eius vestigia. At non dicitur fascis, sed fasciculus: quia iugum eius suauis, & onus leue, propter gratiam, charitatem, ac virtutes, quæ illud valde dulcorant. Hic autem fasciculus colligandus est inter vbera, vbi adest cor, iuxta illud: *Erant vbera mea,*

Matth. 16. v. 24. Matth. 11. v. 30.

Deut. 6. v. 6.

Psal. 39. v. *hæc quæ ego præcipio tibi hodie in corde tuo, & mouebuntur ante oculos tuos. Quod & Christus ipse seruauit, cuius nomine dicitur: Et legem tuam in medio cordis mei.* Propter quod etiam dum legem suam promulgauit, non tam minas quam ingentia præmia præceptis adiunxit, vt videre licet in sermone habito in monte, vbi fasciculum fecit octo virtutum singulis singula præmia annexens, vt suauiores redderet. Myrrha quidem est paupertas spiritus, mansuetudo, luctus & persecutio, at ex iis omnibus suauis fit fasciculus, quia ingentibus præmiis decorantur, nam paupertas quæ ex se est grauis ad portandum, ex possessione regni cælorum leuis fit, eiusque amaritudo myrrhæ dulcior redditur ipso melle.

4. Deinde, nonne fasciculus est suauis, qui amarissimum expellit ab anima peccatorum fascem, difficillimum ad portandum, de quo dixit Isaias: *Solue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes.* Fasciculos vocat, quia à principio onera peccatorum leuia videntur peccantibus, sed ideo addit, deprimentes, quia reuera sunt graua & onerosa animamque deprimunt non solum vsque ad terram, sed vsque ad gehennam: ideoque dixit Dauid: *Sicut onus graue grauata sunt super me.* At fasciculus legis Christi etiam à principio amarus, postea fit dulcis & eo leuis, quo fasciculum peccatorum deprimentem conterit, & à corde expellit.

Quomodo anima sit vehiculum Christi vt fasciculus myrrhæ ad utilitatem aliorum. §. 5.

5. **D**ENIQUE in huiusmodi mysteriorum meditatione colligendus est fasciculus eorum actuum, quos ad gratitudinem spectare diximus: nam de illo etiam videtur hic loqui sponsa, vt à principio dicere cœpimus: nam cum dixisset: *Cum esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum,* illum scilicet, quem gratum animam dare oportebat; nunc explicans quid fecerit, vt gratitudinem ostendat, ait. *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur.* Significans omnia magnalia sui sponsi in vnum collegisse, & ad gloriam ipsius omnibus manifestasse, obtulisseque illi cor & pectus suum, vt perpetuum sit domicilium, vbi commoretur, & vehiculum, quo per vniuersum mundum deferatur. Nam qui fasciculum florum inter vbera gestat, quocumque tendat secum illum portat, vt odorem suum vbique diffundat. Ero igitur vehiculum huius fasciculi myrrhæ Christi, eius magnalia verbo & opere manifestabo, vt vbique sim bonus eius odor, quem odorentur omnes, qui me viderint, & glorificent Christum, à quo talis fragrantia per me ad ipsos deriuatur. Vtinam & perpetuo deriuetur.

A Sed perpende vehementiam amoris sponsæ erga dilectum, de quo in capite sequenti dicitur, *Ferculum fecit Rex Salomon de lignis Libani, columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, &c.* Erat quidem valde pretiosum & eleganter elaboratum, vt in illo per vniuersam Ierosolymam veheretur, & conspiceretur à filiabus Ierusalem, sicut suo loco videbimus. At sponsa quid inquit? Pectus meum erit ferculum dilecti mei, vbera mea columnæ argenteæ, reclinatorium aureum ipsum cor meum, & ipse dilectus ad modum fasciculi myrrhæ in medio pectoris mei, ac inter vbera mea permanebit: egoque vehiculum ero ipsius, portans eum per vniuersam Ierusalem & totum orbem, vt vbique cognoscatur, conspiciatur, & adoratur.

B Rursus dixerat sponsus: *Equitatus meo, aut equa mea assimilauit te, amica mea.* Audeo dicere, sponsa præ magnitudine amoris amplificat valde similitudinem; ac si dicat: tu me comparas equo, seu equæ, in qua sedes, & qua ex vno loco in alium duceris: non abnuo: sed vltterius dico: pectus meum, & vbera mea erunt tibi vt sedes, vbi tanquam fasciculus florum resideas: & ducam te quocumque velis. Equus regitur à fessore, & tendit quo vult fessor: at tu inter vbera mea manens ibis quo ego te ducam: sed ibis quo volueris, quia voluntas mea non alia est quam tua. Exemplum sit tibi Saulus, de quo Dominus ait: *Vas electionis est mihi iste, vt portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filiis Israel,* id est vas est electum à me, in quo reponar tanquam fasciculus myrrhæ, meam diuinitatem & humanitatem, vniuersamque doctrinam, ac legem meam complectens, vt portet me per vniuersum mundum. Sed cur fasciculum myrrhæ? statim rationem reddit: *Ego enim ostendam illi, quantum oporteat eum pro nomine meo pati.* Id est, ero illi occasio patienti plurima & amara valde, etsi omnia erunt illi vt fasciculus. Nam ipse experietur momentaneum esse & leue, quidquid spectat ad tribulationem, quæ æternum gloriæ pondus operatur in nobis.

C Vehementia ergo amoris, & ingens gratitudinis affectus animam mouet, vt secum semper Christum ferat, non sibi soli, sed vniuerso mundo, præbens illum spectabilem, & summa dilectione, ac veneratione dignum, inuitans omnes, vt eum in se ipsa intueantur, tum exemplis heroicæ vitæ ad ipsius Christi similitudinem efformate, tum verbis, quæ id omnibus suadeant, quando id per officium licet. De hocque maxime gloriatur, quod Christum ita in semetipsa circumferat, & omnibus manifestet, non quomodocumque, sed tanquam fasciculum myrrhæ, per quem incorruptionem, & gratiam, ac gloriam consequantur in secula seculorum. Amen.

D

EXHORTATIO IV.

De fasciculo amaritudinum Christi Domini, quas in infantia, & in passione perpeffus est, de modo meditandi & imitandi virtutes illius.

Fasciculus myrrhæ, &c.

FERTIVS fasciculus colligendus superest ex amaritudinibus, & doloribus, quos perpeffus est Christus Dominus, ex quo in vtero virginis conceptus est, vsque dum expirauit in cruce: cuius appositissima similitudo est arbor myrrhæ, iuxta ea quæ ex Plinio retulimus cum ait, iacta radice crescere ad quinque cubitos, & per omnium poros sponte guttas sudare, & hæc est myrrha preciosa, quæ in Scriptura prima, & electa nuncupatur, & dicitur stacte. At cum cortex inciditur, vulneratur, seu pungitur, copiosiores quidem guttas emittit, sed non tam preciosas. Tota vero arbor similis dicitur spinæ, sed folia sunt instar oliuæ. Quæ omnia Christum egregie representant, qui ad modum arboris myrrhæ radices occultas in terra iecit, cum in vtero virginis conceptus est, vbi nouem mensibus inclusus permanit, & primitias myrrhæ tulit, quamuis occultè: quas non immerito dixeris voluntarium istum carcerem angustum, obscurum, & horridum, in quo tandiu iacuit: de quo Ecclesia canit: *Tu ad liberandum suscepturus hominem non horruisti virginis uterum.* Reliqui infantes non horrent matrem vterum, quia carent rationis vsu, nec horrorem loci agnoscunt, at Christus Dominus, etsi ætate infantulus, semper tamen vir fuit scientia plenus, de quo dicitur, *Fœmina circumdabit virum.* Et ideo horrorem carceris cognoscebat, libenterque amplexus est.

Sed vltterius, quia illum nihil vnquam latuit, tunc perfectissime cognouit etiam cuncta, quæ vsque ad mortem crucis passurus erat, ad eaque perferenda pro nobis libentissime se obtulit. Vnde in ipso primo suæ conceptionis instati plenus fuit ea myrrha, quam postea erat paulatim producturus foras. Tunc bibit simul voluntate, & affectu totum calicem passionis, quem successu temporis bibiturus erat per partes. Et sicut tota arbor virtute latet in radice, per quam succum fugit, nutritur, roboratur, & crescit: sic quidquid Christus Dominus fecit, & passus est, continetur tanquam in radice in hac prima voluntate, qua se obtulit patri, per quam vt D. Paulus docet: *Sanctificati sumus per oblationem corporis Iesu Christi: semel voluit enim tunc se in holocaustum offerre pro nobis in ara crucis; & hæc voluntas radix fuit, & meritum nostræ sanctificationis.*

Expletis nouem mensibus radix foras erupit, & oritur arbor myrrhæ Christus, paulatimque creuit vsque ad quinque cubitos, per quos quinque partes vitæ ipsius aptè intelligimus. In quibus omnibus, & singulis myrrham protulit primam electam, odoriferam, salubrem, & valde

PRO NATIVITATE DOMINI VEL CIRCUNCISIONE, ET PROMYSTERIIS PASSIONIS IPSIVS.

Lib. 12. c. 17.

Act. 9. v. 15.

In hymno te Deum laudamus.

Ierem. 31. v. 22.

Ad Heb. 10. v. 10.

A copiosam. Primus cubitus, aut pars vitæ est infantia; cum natus est in diuersorio, reclinatus in præsepio, & circuncisus octauo die. Secundus quinquennium, vel septennium, quod fuit in Ægypto, fugiens Herodis persecutionem. Tertius reliquum tempus, quod fuit in Nazareth, subditus parentibus, fabri officium exercens vsque ad baptismum, & ieiunium in deserto. Quartus triennium prædicationis innumeris laboribus, fatigationibus, ac ærumnis cumulatam. Quintus tandem triduum passionis vsque ad mortem. Ex omnibus his licet fasciculos myrrhæ, seu alligamenta guttæ colligere, vt guttæ sint dolores ignominie, ac ærumnæ, quas in iis quinque temporibus passus est. Flores autem interni actus & affectus, qui externa tormenta comitabantur, frondes vero verba, quæ illa perferens proferebat. Ex his autem omnibus ipse Christus in primo instanti suæ conceptionis fasciculum amarissimæ myrrhæ sibi collegit, quem semper inter interna vbera sui intellectus, & voluntatis portauit iugiter illum intuens, de eoque sæpius loquebatur cum Apostolis dicens: *Eccc ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur gentibus, & illudetur, & flagellabitur, conspuetur, & crucifigetur, &c.* Ecce vbi fasciculum narrabat eorum, quæ passurus erat, quem mente præ oculis semper geitabat, vt doceret nos modum huiusmodi fasciculum colligendi, ac inter vbera portandi: sed quia longum esset de iis omnibus sigillatim pertractare, cum id fusè fecerimus in libro meditationum, nunc solum attingemus quæ ad infantiam, & passionem spectant, de quibus aptius intelligitur quod ait sponsa: *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi.*

De myrrhæ & amaritudinibus Christi in infantia. DE NATIVITATE.

§. I.

ET quidem cum Christus Dominus natus est, tanquam furculus tener myrrhinæ arboris prodiit. De quo Isaias inquit: *Ascendit sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terra siccitate: non est species ei, neque decor, & vidimus eum, & non erat aspectus.* Id est orietur tanquam puerulus lac sugens ab vberibus matris, quomodo oritur tenerum virgultum lactens, & succum radices trahens: & velut radix, seu ramusculus, qui ascendit ex terra sicca, & inaquosa, cui non est vlla species, pulchritudo, aut decor; quales solent esse plantulæ, quæ in arenosis regionibus oriuntur: & ideo coram populo Israelitico despectus apparuit, quasi nihil aspicerent in eo dignum Messia sibi promisso, quem honoratissimum expectabant. Vnde licet radix hic nõ sumatur pro ea, quæ est occultata sub tibus terram, sed pro trunco, vel ramusculo, qui ascendit super illam; tamen (vt notat D. August.) Isaias vocauit Christum radicem: ad indicandum quod sicut radix nullam pulchritudinem foras ostendit, vim tamen, & efficacitatem habet, quam per omnes arboris partes pulchris ornatas floribus, frondibus, & fructibus fundit: ita Christus Dominus licet in natiuitate, & passione nullam speciem, ac decorem prætulit, infinitam tamen vim exeruit promerendi, & satisfaciendi pro vniuersis hominibus, quæ germinauit Ecclesiam tanquam arborem pulcherrimam, per vniuersum orbem diffusam. Quare vt radix? (inquit August.) quia non erat ei species, neque decor.

Matth. 20. v. 12. Lucæ 18. v. 32.

Isai 53. v. 2.

Ita vertunt LXX.

Lib. 10. hom. 36.

Attendis arborem pulchram, amœnam, foliis virentem, & fructibus opulentam. Laudas totam istam pulchritudinem. Si radix ostendatur tibi, nulla pulchritudo in ea est, noli cõtemnere quod abiectum est: inde processit quod miraris. Attendite modo claritatem arboris Ecclesiæ, credit, crediderunt gentes, victi sunt principes, venerunt volatilia cœli, vt requiescant in ramis eius. Queramus radicem, crucifixus est. Ecce hic species non est: sed intus erat species: qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo. Ita Augustinus.

Sed iam virgultum myrrhæ recentem ortum inspiciamus, quem sponsa fasciculum myrrhæ vocat. Quare fasciculum? quia *Parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus eius super humerum eius.* Principatus Christi est Ecclesia, cuius peccata ipse portavit, vt eam mûdaret. Principatus item eius est crux, vt testantur D. Hieronymus, Ambrosius & Augustinus. Et quia vtrumque erat onus graue, super humeros portandum erat: ab infantia tamen portare cepit, quia licet parvulus, tamen vocabitur nomen eius, *Deus fortis.* Iam tunc erat fasciculus myrrhæ, quia eius primas guttas efflabat. Nunquid non myrrhæ guttæ sunt alienum diuersorium, vile stabulum, durum præsepium, contubernium animalium, rerum inopia, vagitus infantis, frigus hyemis, horror noctis, & hominum despectus? Lachrymæ pueri, lachrymæ myrrhæ sunt ab arbuscula ista prodeuntes, quas amara nostrorum peccatorum fundebat memoria. Ligamẽ linguæ infantilis, fasciæ, & panni, quibus inuolutus est, alligamentum est guttæ, plures myrrhæ guttulas continens, sed omnes sunt myrrha prima, & electa, quia valde spontanea. Ipse ea elegit, ipse sponte tulit, potestatem habebat aliter hæc disponendi, sed ita disposuit, quia quod amarum est, sibi eligere decreuit, vt erroneum iudicium mundi confunderet, qui id iudicat felicitus, quod dulcius, & honoratius.

Sed venit octauus dies quando pueri circumcidebantur, circumciditur puer iustus, inciditur arbutum myrrhæ, vt copiosiores guttæ prodeant. Prodeunt guttæ, sed sanguinis, prodeunt cum dolore, quia tenerima infantis caro vulneratur, prodeunt cum ignominia, quia circūcisio stigma erat peccatoris. Sed sunt preciosissimæ, & saluberrimæ guttæ ad sananda peccatorum vulnera, & vitiorum putredinem impediendam. Etsi autem ab alio inciditur, myrrha tamen non coactè, sed spontaneè prodit, quia ipse Christus spontè voluit incidere: & ideo iure optimo myrrha hæc etiã prima, & electa nuncupatur. Prima est etiam, qua primitias profert sanguinis, postea copiosus effundendi: & ideo valde amabilis, quia primitiu fructus sunt amabiles; maximè quia ex nimio erga nos amore prodire. Hæc igitur attente contemplan, collige tibi fasciculum myrrhæ, & alligaturam guttæ ex omnibus quæ pro te passus est, & inter vbera colloca illum, vt amore & imitatione simul amplectaris, leuis erit tibi, nam à parvulo est effectus, vt parvulus esset accommodatus. Si quid autem molestiæ in his amaritudinibus erat, ablatum est ex quo ipse portavit. Hoc autem facile experieris, si virtutes quas in isto infantulo conspicias, ad te ipsum transferas, & ex illis tibi fasciculum constituas, amplectendo eius

paupertatem, innocentiam, silentium, humilitatem, & promptitudinem ad effundendum proprium sanguinem: offero ei hunc fasciculum myrrhæ & omnia tibi amara conuertet in dulcia. Intuere Deiparam, quæ dum hæc contemplantur, lætanter dicebat: *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur.* Duo vbera illius erant, duo actus amoris, vnum quo diligebat Christum tanquam Deum, alterum quo diligebat tanquam filium; inter vtrumque illum retinebat. Inter vbera mea, inquit, commorabitur, & pernoctabit, à collo meo pendet tanquam monile, ante pectus meum est tanquam fasciculus florum: inter vbera manet tanquam olfactorium myrrhæ, nihil præter ipsum amo, ipse mihi sufficit. Ipse diuersorium mihi in patriam, præsepe, in cœlum, fugam in quietem, & amaritudinẽ vertit in dulcedinem. Etsi nihil mihi infans loquitur, mirabiliter me consolatur: quia tacens foris, loquitur intus, nam verbum est æterni patris, & ideo iuxta cor illud constituto, quia ad cor loquitur mihi. Ego vehiculum ipsius sum, ego in templum porto, vt patri pro salute mundi hunc fasciculum myrrhæ offeram: ego in Ægyptum defero, vt fasciculum abscondam ab Herode querente dissipare illum. Et omnia quantumuis graua pro ipsius amore mihi videtur leuia. Nam licet amarissima sit eius myrrha, quæ instar gladij pertransit animam meam, tamen vt leuem fasciculum pro ipso amplector illum. Hæc dicit magistra Euangelicæ perfectionis, vt ab ea discas modum, quo fasciculum hunc portare debeas.

De myrrha & amaritudinibus Christi in horto Gethsemani. §. 2.

Iam ad myrrham quæ in triduo passionis ex hac diuina arbore prodiit contemplantam accedamus. Fuit autem duplex, altera quam ipse sponte sudauit, altera quam incisus emisit. Intuere igitur primo Christum in horto Gethsemani tanquam arborem myrrhæ plantatam, perpendens flores interiorum affectuum, verborum frondes, & guttas sanguinei sudoris, ex quibus fasciculum tibi fac myrrhæ probatissimæ. Flores sunt, sed myrrhini & amarissimi mœstitia, paucitas, & agonia: sic enim dicunt Euangelistæ; *Capite leuis pauere, & cadere, & conuulsari, & mœstus esse, & factus in agonia prolixius orabat.* Flores item sunt promptitudo spiritus ad sufferendam mortem, resignatio propriæ voluntatis in diuinam, feruor orationis, amor, fiducia, & reuerentiã erga patrem, caterique affectus, quos verbis, & signis manifestauit. Hæc autem verba frondes myrrhinæ erant similes floribus, quia ex abundantia cordis loquebatur os: vt illud, *Tristis est anima mea usque ad mortem. Pater si possibile est transeat à me calix iste, verumtamen nõ quod ego volo, sed quod tu.* Rursus, *Spiritus promptus est, caro autem infirma.* Iterum, *vigilate & orate ne intretis in tentationem.* Et illud, *surgite eamnis hinc, appropinquat qui me tradet.* Et ad Petrum, *calix quem dedit mihi pater non vis vt bibam illum.* Hæc folia sunt, nõ vana, & inutilia, sed plena salutis, & gratiæ ad sanitatem animarum, ad extinguendam putredinem passionum, & carnem spiritui conciliandam.

Sed attentius intuere preciosissimam stactem, quam sudat orans in agonia, *Factus est* (inquit

Lucæ 2. v. 27. De circumcissione.

Exemplum à Deipara.

Lucæ 2. v. 34.

Matth. 26. v. 37. Marci 14. v. 33. Lucæ 22. v. 43.

Lucas) *Sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrens in terram.* Nondum vulneratus est cortex arboris, & iam profluit copia myrrhini sudoris, quia vulneratus est à charitate apprehensione instantis passionis. Sponte prodeunt copiosa guttæ, tantoque impetu, vt non solum cadant in terram, sed decurrant: quia vis interni amoris, & doloris magna vi expulit sanguinem à venis per poros corporis. Non manent guttæ hærentes corpori, sed humum rigant, & perfundunt; quia earum fructus ad nos transit. Sanguis enim Christi nos abluit, mundat, rigat, fecundat, sibi assimilat, & tangens terram ascendit in cœlum, & ante patris thronum pro nobis clamat, melius quam sanguis Abel, nam vindictam petit contra peccata, vt peccatoribus detur venia. Sed audi quid Christus dicat ad terram sanguine isto madidam: *Terra ne operias sanguinem meum, nec habeat locum in te latendi clamor meus.* Hoc est, vt nam hæc effusio sanguinis mei manifesta semper sit omnibus terrigenis, omnesque illius clamorem audiant, vt per hunc sanguinem à peccatis mundentur, & illius fructus participes fiant. Sed vterius tu comitare etiam Christum in hoc hortu, non dormiens sicut discipuli, sed vigilans cum ipso. Carpe internos flores, collige preciosa folia huius myrrhinæ arboris, eleua à terra guttas sanguinis decurrentes, & cape tibi, vt eis proficias. Hæc omnia profunde meditare, & fasciculum collige, quem inter vbera tua colloques, & summo amore amplectaris, ad cuius imitationem facito tibi fasciculum, vbi ligentur compassio Christi patientis, promptitudo spiritus in carne infirma, resignatio obedientiæ, orationis instantia, vigor confidentiæ, tristitia de peccatis, & agonia contra illa vsque ad effusionem sanguinis.

De myrrha, & amaritudinibus Christi in cruce. §. 3.

Copiosior multo fuit myrrha, quam effudit arbor Christus incisus & vulneratus flagellis, spinis, & clavis in cruce, sed non minus preciosa, etsi vi tormentorum euulsa, quia nimis fuit spontanea: *Traditus enim est, quia ipse voluit.* Intuere igitur Christum in crucis arbore pendentem, tanquam arborem quandam myrrhæ floribus, frondibus, ac guttis refertum, vt ex illis vltimam tibi colligas fasciculum myrrhinum omnibus preciosiorem. Contemplantur flores arboris, quia, qui pendet Iesus est Nazarenus, id est virtutibus floridus. Flores vero myrrhæ, summæque fragrantæ erant humilitas in opprobriis, patientia in tormentis, silentium in iniuriis, & calumniis, obedientia vsque ad mortem, paupertas vsque ad omnimodam nuditatem, charitas omnes complectens, nec ipsos excludens inimicos acriter eum persequentes. Et tandem infatigabilis fuit saluationis hominum, & gloriæ patris, propter quam cuncta hæc adeo amara, libenter amplexus est, & tanquam fasciculum perpetuo gestauit inter vbera sua, de eis sæpius loquens cum discipulis suis, & vehementer increpans eos, qui ab hoc illum diuertere conabantur. Sed quid dicam de frondibus verborum eius, cuius labia in cruce fuerunt (vt in hoc Cant. 5. v. 13. Cantico dicitur) *Sicut lilia silantia myrrham pri-*

Matth. 20. v. 18. Matth. 27. v. 21. Cant. 5. v. 13.

mam, omni ex parte voluntariam. Lilia sex habent folia, & totidem flosculos intra illa eiusdem ferè coloris ruffi cum myrrha, qui sex indicant affectus charitatis, misericordiæ, & compassionis erga sex personarum genera, quarum in cruce memoriam habuit. Nam sicut frondes myrrhæ, vt ex Plinio retulimus, sunt instar oliuæ: ita verba ista misericordiæ, & compassionis oleo erant plena. Primus affectus fuit erga inimicos orans pro illis, & excusans eos, dicens: *Pater ignosce illis. Non enim sciunt quid faciunt.* Secundus erga latronem penitentem, promittens illi indulgentiam, & gloriam, dum dixit: *Hodie mecum eris in paradiso.* Tertius erga matrem viduam & desolatam, tradens ei discipulum in filium, qui eius gereret curam. Quartus erga discipulum, in quo omnes futuri discipuli representabantur, tradens illis matrem suam, vt erga illos munus obiret matris, aduocatæ & mediatrici. Hæc enim indicantur verbis illis, *Ecce filius tuus, & ecce mater tua.* Quintus erga omnes homines, sitiens eorum salutem, quam sitim spiritualiter expressit, illo verbo *sitis.* Nisi manus dicere affectum istum fuisse erga proprium corpus, moderatum quidem, quia eius etiam cura nobis incumbit. Sed sextus fuit erga se ipsum, & proprium spiritum, dum pro se ad nostram eruditionem orauit dicens: *Deus meus, vt quid dereliquisti me? & Pater in manus tuas commendo spiritum meum.* Quo dicto, cessauerunt labia destillare amplius myrrham, quia cum omnia iam consummata essent, inclinato capite tradidit spiritum. Ex iis ergo floribus & frondibus myrrhæ preciosum potes colligere fasciculum. Sed addenda est alligatura guttæ imo guttarum, seu riuiulorum myrrhæ, quæ ex arbore promanarunt. Etenim sacrum dorsum flagellis casum, caput spinis coronatum, manusque & pedes perforati clavis non guttas, sed riuos sacratissimi fundebant cruoris magno impetu vsque ad terram decurrentes: ita vt diuina hæc arbor suo vitali succo foras exerto manserit arida, & sicca sicut testa, vt dicit David. Nam sicut totum corpus eius mortuum vnctum est myrrhinæ, mixtura centum libris, ita vt nullum eius membrum manserit inunctum: sic etiam eius corpus viuum à planta pedis vsque ad verticem capitis vulneratum, per omnes sui partes amarissimam myrrham distillauit, imo & per quosdam copiose profudit. Nam vt esset copiosa redemptio, debuit esse abundans profusio & ne lingua intra os clausa sua myrrha careret, dederunt ei myrrhatum vinum bibere cum felle mixtum, quod gustare voluit, vt eius amaritudinem sentiret, sed non traiecit intra se, vt significaret quantum excraretur Iudaicam perfidiam, & vinum Sodomorum, quod ex sua vite synagoga illi propinabat.

Sed ex eo quod Diuus Matthæus vocat fel, id quod Diuus Marcus vocat myrrham, satis deducitur amaritudo myrrhæ, quæ nōmine fellis explicatur. Vnde quidquid passus est Dominus, nuncupari potest fel sicut & myrrha. Itæta id quod per Ieremiam dicitur: *Repleuit me amaritudinibus, & inebriauit me absinthio: recordare paupertatis meæ, & transgressionis meæ, & absinthij, & fellis.* Id est recordare paupertatis & nuditatis, quam pro te habui in cruce: & transgressionis, L. I. iij

De verbis prolatis in cruce. Lucæ 23. v. 34. Ioan. 19. v. 28. Matth. 27. v. 46. Lucæ 23. v. 46. Pf. 20. v. 16. Ioan. 19. v. 39. Marci 15. v. 23. Matth. 27. v. 34. Thren. 3. 7. 15. & 19.

quæ mihi imputata est portanti super me transgressiones tuas: memorare etiam absinthij, & fellis, omniumque amaritudinum, quas pro te passus sum ipso absinthio, & felle acerbiores, memoria enim hæc tibi proderit, ut tanquam myrrha salutaris te à peccatorum corruptione seruet.

Sed quid respondet sponsa Christo non ingrata? *Memoria memor ero, & tabesceat in me anima mea.* Hoc est curabo semper, & ubique recordari istorum quæ passus est, vsque dum præ dolore, & compassione tabescat in me anima mea. Id ipsum est quod modo confirmat, cum ait: *Fasciculus myrrhe dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur.* Id est dilectus meus in cruce pendens factus est mihi fasciculus myrrhæ, quia in eo colligatas contemplan omnes afflictiones, & ignominias, collocabo illum inter vbera mea, ut continuo ante oculos habeam. Nunquam illius obliuiscar, nec retro proiciam; semper illum brachiis amoris amplexabor, & in medio cordis mei constituam, ut id ipsum quod ipse sensit, ego sentiam, doleam sicut doluit, gemam sicut genuit. Replebo cor meum amaritudinibus suis, quarum causa fui scelerebus meis, nihil me arbitror scire nisi Christum, & hunc crucifixum, nec gloriabor nisi in cruce eius; per quem mihi mundus crucifixus erit, & ego mundo. Hæc (inquit Diuus Bernardus) meditari dixi sapientiam, in his iustitiæ mihi perfectionem constitui, in his plenitudinem scientiæ, in his diuitias salutis, in his thesauros meritiorum. Hæc me erigunt in aduersis; in prosperis reprimunt; & inter læta tristiaque vitæ præsentis via regia incedenti tutum præbent utrobique ducatum, hinc inde mala eminentia propulsando. Hæc mihi conciliant mundi iudicem, dura tremendum potentatibus mitem, humilique figurant: nec solum placabilem, sed etiam imitabilem representant. Ad hoc igitur figendus est fasciculus iste inter vbera, ut per amorem, & imitationem totus fiat nos, & quæ de floribus, frondibus, & guttis eius retulimus omnia in corda nostra transferamus, illique similes efficiamur. Nec sine causâ vocatur, *Alligamentum*, vel, *fasciculus*, qui etiam ligatur; tum ad significandum quod Christus ligatus est asperrimis funibus, & postea durioribus clavis in cruce, ut nostrorum dissolueret vincula peccatorum; tum vero quia ligandus est nobis firmissimè in corde, ut ab illo nulla tribulatio, vel angustia possit eum diuellere.

Modus portandi hunc fasciculum cum affectu gratitudinis & gaudij. §. 4.

EX dictis quidem plures deducuntur rationes, cur fasciculus iste myrrhæ passionis Christi iugiter sit nobis ante oculos & inter vbera collocandus: nam & ipse Christus ab instanti suæ conceptionis eum ita portauit, & à nobis portari cupit, tum ad imitationem, tum ad compassionem, tum ad gratitudinem, & actionem gratiarum, & quod amplius est, ad nostram consolationem, lætitiâ, & gaudium. Nam etsi fasciculus myrrhæ amarissimus fuerit Christo, tamen nobis fuit saluberrimus innumeraque &

A immensa attulit bona, propter quæ etiam ipse Christus de passione sua lætabatur, & diem in quo spineo diademate coronauit eum synagoga mater eius secundum carnem, vocauit diem lætitiæ cordis sui, quia in eo redemptionem mundi summo opere sibi desideratam perfecit, ianuas paradisi tandem claufas aperuit, & abyssum nobis reserauit diuinæ misericordiæ. Vnde non mirum quod etiam sponsa læta, & gaudens hunc fasciculum inter vbera collocet, ut iugiter illo bona ista decerpant. Nam & de Abraham ipse Saluator dixit: *Abraham pater vester exultauit, ut videret diem meum, vidit & gauisus est.* Diem autem suum (inquit Diuus Chrysostronus) vocat diem crucis, & passionis, quam Abraham in arietis oblatione, & in Isaac præfigurauit, gauisus est autem de redemptione mundi per Christum illo die facta, cum ei reuelata est. Vnde peracto sacrificio in monte, *Appellauit nomen loci illius Dominus videt. Et vsque hodie dicitur, in monte Dominus videbit.* Quæ propheta duplicem insignemque habet sensum, qui hanc rem maximè illustrat.

Prior, quia ibi videri se fecit Deus. Vnde vox Hebræa sonat, *Dominus videbitur.* Et Septuaginta vertunt: *Dominus visus est.* Nam ut inquit Diuus Ambrosius, apparuit Abrahamo, reuelans ei futuram sui passionem corporis, quam mundum redemit. Demonstrans etiam genus passionis cum suspensum ostendit arietem in virgulto. Virgultum autem illud patibulum erat crucis, & in hoc ligno præstantissimus ductor gregis exaltatus omnia traxit ad se, ut ab omnibus cognosceretur: vnde & ipse ait: *Cum exaltaueritis filij hominis, tunc cognoscetis quia ego sum.* Et hoc indicant illa verba: *In monte Dominus videbitur.* Id est per fidem cognosceretur ab hominibus, postquam in monte oblatus fuerit in sacrificium. Addit etiam idem Ambrosius Abraham in ipsa immolatione filij sui Isaac præuidisse futuram immolationem Christi, cum dixit ei: *Deus prouidebit tibi vitulam holocausti filij mei.* Id est non tantum prouidebit victimam modo offerendam à me, sed aliam quæ offerenda est pro totius mundi salute. Huiusmodi autè prophetica visio lætificauit Abraham propter bonum generis humani, nec paruum in filij sui immolatione solatium ei attulit præquidere in illo monte ab æterno patre pro redemptione hominum filium suum vnigenitum offerendum in holocaustum ligatum in ligno crucis, non tam vinculis ferreis, quam vinculis charitatis: ac si Deus dixisset: quid quòd filio tuo vnico Isaac non peperceris propter me, si quidem nec ego filio meo vnigenito parcam propter te? Nulli ergo rei quantumuis nobis charæ parcendum est propter Deum, qui ut dicit Apostolus, *Proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.*

Posterior tamen & sublimior sensus, & qui magis ad rem facit quem Eucharius tradit, est ut verba ista, *Dominus videt, & in monte Dominus videbit;* vaticinium sint de ipso Christo Deo vero, & homine, qui aliquando semetipsum visurus erat in monte illo spuis illitum, opprobriis saturatum, clavis confixum, perforatum lancea, sanguine rubricatum, & in medio duorum latronum in patibulo suspensum. Habet tamen emphasim vtrumque verbum præsens, &

qui magis ad rem facit quem Eucharius tradit, est ut verba ista, *Dominus videt, & in monte Dominus videbit;* vaticinium sint de ipso Christo Deo vero, & homine, qui aliquando semetipsum visurus erat in monte illo spuis illitum, opprobriis saturatum, clavis confixum, perforatum lancea, sanguine rubricatum, & in medio duorum latronum in patibulo suspensum. Habet tamen emphasim vtrumque verbum præsens, &

futurum; *Videt, & videbit.* Quoniam Christus ac videt quæ in illo monte circa seipsum ut hominem futura erant. Et cum primo factus est homo, vbiicumque esset, siue in ventre matris suæ, siue in præsepio, aut templo vel Ægypto; verum erat, *Dominus videt;* quia passionem suam clarè intuebatur, & de ea ob bonum nostrum gaudebat: tamen etiam dicitur videbit, ut ad tempus ipsum patendi referatur, quando experimento sui ipsius vidit immolationem, eo loquendi genere quo de calice passionis dixit: *quem bibo, & quem bibiturus sum.*

Sed quod vox Hebræa sonat, *Dominus videbitur*, ad homines etiam referri potest, quibus se videndum præbuit, sed non omnibus eodem modo. Quidam enim eum viderunt, & irriserunt, sicut Pharisei & principes sacerdotum, ac milites, de quibus conqueritur in Psalmo dicens: *Ipsi vero considerauerunt, & inprospexerunt me.* Item, *Omnes videntes me deriserunt me, locuti sunt labijs, & mouerunt caput.* Alij vero vident, & magnificiunt, cum per fidem, vel contemplationem mytheria passionis intuentur; dicentes cum sponsa: *Fasciculus myrrhe dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur,* & ante oculos meos verfabatur, iugiter eum intuebor, & toto corde amplexabor; deseramque inter duo vbera mea, quæ ut dicit D. Bernardus, sunt duo affectus congratulationis, & compassionis à charitate procedentes, cuius est, *Gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus;* de quibus superius plura diximus, & ambo exercendi sunt erga Christi passionem, vel compatiendo ei propter amarissimam dolorum, & tormentorum myrrham, vel congratulando ei propter maximum in nos per eam collatum beneficium, gratias ei agendo, laudando, & affectus imitationis excitando, magnasque concipiendo vires ad labores tolerandos propter eum, qui sic dilexit nos: in memoriam reducentes prouerbitum illud antiquum ex afflictione, & sacrificio Abraham desumptum, *In monte Dominus videbit;* ut recordatione eius, quod Christus pro nobis passus est, non desiciamus, sed firmam vincendi obtineamus spem. Iuxta consilium Pauli dicens: *Recognitate eum qui in alem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, ut ne fatigemini animis vestris deficientes.*

Confirmantur dicta ex fasciculo hyssopi tincti in sanguine agni. §. 5.

DENIQUE huius fasciculi myrrhæ typus fuit quod præceptum est Hebræis ea nocte qua egressi sunt de Ægypto. Immolato enim agno, dixit eis Moyses: *Fasciculum hyssopi tingite in sanguine, qui est in limine* (id est in crateræ, vbi exceptus est sanguis, qui erit in ipso limine domus) *Et aspergite ex eo superliminare, & vtrumque postem. Transibit enim Dominus percutiens Ægyptios, cumque viderit sanguinem in superliminari, & in vtrouque poste, transcendet ostium domus, & non sinit percussorem ingredi domos vestras, & ledere.* Quod sponsa vocat fasciculum myrrhæ inter duo vbera, vocauit Moyses mystice fasciculum hyssopi tinctum sanguine agni aspergetem duos postes, & superliminare domus. Hyssopus enim herba est humilis modica, amara, & salubris,

cuius fasciculus tinctus in sanguine agni occisi, & immolari à populo (qui figura erat Christi Domini) representat vniuersa, quæ pro nobis in passione sua pertulit, quæ in vnum fasciculum collecta immaculati agni sanguine tinctum applicanda sunt nobis, ut per ea liniantur, signentur, & mudentur superliminare, ac duo animæ postes, id est frontes, labia, & pectora, seu intentiones, verba & opera, ut à diabolo exterminatore liberemur. Positio autem sanguinis in postibus, & superliminari domus, quæ omnibus patent, hoc indicat quod de Christi passione quantumuis ignominiosa nunquam est nobis erubescendum, sed glorandum: semperque est nobis coram oculis habendum, & iugiter memorandum illius; eo sensu quo de verbis legis dictum est: *Scribes ea in limine, & ostijs domus tue.* Situs etiam, & limitio sanguinis super duos postes, & superliminare figuram crucis significat, vbi Christi sanguis effusus est, & illius thau, cuius meminit Ezechiel, quo signati eruti sunt à morte. Etenim per crucem Christi, & eius sanguinem eriuimur à captiuitate vitiatorum, & impugnatione demonum, nec permittuntur ingredi in domos, seu conscientias eorum, qui hoc sanguine tincti sunt ut eos lædant. Fasciculus enim iste, sanguine Christi tinctus exterreret diabolum, fugat tentationes, carnis impetum reprimat, mundat animam, ad mala sufferenda corroborat, & ad omne opus bonum promptâ reddit. Quare anima hæc contemplans merito dicit: *Fasciculus myrrhe dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur.* Ille erit mea protectio, ut nihil intret cor meum, quod illud lædat: ille virtute suæ myrrhæ defendet me ab exterminatore, & ideo inter vbera mea semper illum retinebo.

C Propter quod maximè dolendum est paucos esse, qui hoc fasciculo hyssopi velint se intingere, aut fasciculum istum myrrhæ sibi colligere, & inter vbera sua collocare. Ideoque corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in visis suis, vermibus scatent, & viceratam habent conscientiam, de quibus iuste conqueritur Dominus per Ieremiam dicens, *Nunquid resina non est in Galad, aut medicus non est ibi? quare non est obdura cicatrix populi mei? nunquid non est myrrha, & balsamum? nunquid non sunt media necessaria, & efficacia per sanguinem Christi, ut vulnera sanent? Quare ergo populus peccatis vlceratus non applicat illa sibi? cur non sibi colligit fasciculum myrrhæ, & alligamentum guttæ, ut sua vulnera liget, curet, & sanet? Vtinam iam saperent, & intelligerent, & per iugem meditationem hunc sibi fasciculum colligerent, quo à peccatis eruti ad vitam peruenirent sempiternam.*

Sed placet tandem hæc verba referre ad beatissimam Deiparam cum deposito Christi corpore de cruce suscepto illud (sicut pte creditur) in brachiis suis, & summo cum amore, ac dolore reuerentiaque amplexata, & sacra eius vulnera osculata est. Tunc enim ingenti spiritus affectu dixit: *Fasciculus myrrhe dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur.* Collocauit quidem illud inter vbera compassionis, & congratulationis, dum hinc compatiatur corpori vulneribus, liquoribus, spuis, & diris tormentis deformato, & dilacerato: illinc vero congratulabatur animæ, quæ opus redemptionis iam perfecerat, &

Cant. 3. v. 11.

Vide D. Laurent. Iustin. lib. de agone triumphali Christi c. 20.

Joan. 8. v. 56.

Hom. 54. in Ioann.

Vide etiam infra Exhort. 6. ad finem & Exhort. 27. §. 1.

Genes. 22. v. 14.

Lib. 1. de Abraham c. 8.

" "

" "

" "

" "

Joan. 8. v. 28.

Genes. 22. v. 8.

Ad Rom. 8. v. 32.

Eucherius apud Lipo-manum in Cathena.

Psal. 21. v. 18. & 8.

Lucæ 23. v. 35.

Serm. 42. & 10. in Cant.

Lib. 1. Exhort. 19. ad Rom. 12. v.

35.

Ad Heb. 12. v. 3.

Ira D. Idorus apud Lypomanum.

Deu. 6. v. 9.

Ezech. 9. v. 4.

Ierem. 8. v. 22.

De Deipara deposito Christi corpore à cruce.

omnibus hominibus certam spem salutis attulerat. Sed preualebat tunc spiritus compassionis & doloris, quia oculus tam corporis quam animæ filij sui amaritudines perspiciebat. Quamdiu stabat iuxta crucem filium patientem contemplans, myrrhæ fasciculum colligebat, sed quando depositus è cruce iam mortuam suscepit, inter vbera collocavit, & ibi inquit erit mihi: multis quidem Christus est fasciculus myrrhæ, sed præ omnibus, mihi, quæ eum genui; mihi, quæ vberibus meis lactavi illum; mihi quæ eum præ omnibus dilexi; Mihi quæ magis vna sum cum illo quam cuncti alij, & quem inter vbera mea portabam infantulum, nunc inter vbera porto mortuum. Mihi vivere tempus Christus fuit, & nunc mori cum ipso esset lucrum: sed vt Deo viuam, Christo configar cruci, cum crucifixo ero spiritualiter crucifixa, cum mortuo mortua, & cum sepulto sepulta, quia vbi est Christus thesaurus meus, ibi erit & cor meum. Vtinam ita sit & nostrum in secula seculorum. Amen.

EXHORTATIO V.

De sanctissima Eucharistia institutione in vltima cæna precipue, vt sacrificium memoratiuum est Dominicæ passionis, & de quinque fasciculis rerum mirabilium, quas continst.

Dum esset Rex in accubitu suo, &c. Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur.

RES appositissimas similitudines adducit hoc loco sponsa ad explicanda tria insignia sanctissimæ Eucharistiæ: nempe eius institutionem in vltima cæna; & duplicem eius finem, nimirum vt esset sacrificium memoratiuum passionis Christi, & sacramentum, ac conuiuium nutritiuum animæ. De primo inquit: Cum esset Rex in accubitu suo nardus mea dedit odorem suum: de secundo: Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. De tertio vero, Botrus cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi: nunc de duabus primis agemus.

De institutione Eucharistia in vltima cæna, & gestis ibi. §. I.

ET in primis cum Rex gloriæ Christus in illo cœnaculo accumberet cum discipulis suis, nardus diuinitatis, & humanitatis eius dedit odorem suum; fragrantiorum quam vnquam dederat. Nam cum dilexisset suos qui erant in hoc mundo, in finem vehementius dilexit eos, maiora illis præbens dilectionis signa. Peracta igitur cœna agni typici instituit nouam cœnam agni immaculati, qui per alterum representabatur. Eo modo (inquit Diuus Chrysolomus) quo pictores pingentes tabulam vestigijs quibusdam adumbrare consueuerunt, & postea colorum varietate perficere: ita Christus in mensa,

& typum paschæ descripsit, & pascha veritatis in cathena ostendit. Agnus autem typicus, & immolabatur Deo, tanquam sacrificium legis antiquæ, & totus comedebatur ab immolantibus, tanquam sacramentum speciali ritu consecratum: & vtroque modo typus erat Eucharistiæ, in qua verus agnus Christus continetur nouo modo sacrificandus, & comedendus sub speciebus panis, & vini.

Cum primum autem Christus Dominus existens in accubitu suo cum illa paruula suorum discipulorum Ecclesia accepto pane dixit: Hoc est corpus meum, & accepto calice vini aqua permixti dixit: Hic est sanguis meus, &c. statim stupendo quodam diuinæ omnipotentia miraculo, ille idem ipse Rex qui erat in suo accubitu sedens ad mensam, positus est intra accidentia panis & vini, exclusa inde eorum substantia per mirabilem conuersionem in corpus & sanguinem eius: ita vt simul accumberet in mensa, & esset in sacramento, tanquam in nouo quodam accubitu, & insuper seipsum totum tenens suis manibus, dedit se manducandum, & bibendum discipulis suis, vt intra illos nouo etiam & inaudito modo accumberet, & in ipsorum pectore requiesceret. Vere Domine audiui auditum tuum, & timui: consideravi opera tua, & expani. Quis audiuit vnquam tale? & quis crederet auditui tuo, vel nostro, & brachium Domini cui reuelatum est? brachium tuum omnipotens fecit hoc opus, reuelauit, & vt crederetur effectit.

Etenim mox vt paruula illa Ecclesia hæc verba audiuit, licet non verbo, opere tamen & facto dixit. Cum esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum, id est fides mea efflauit suum proprium odorem assentiendo distis: captiuauit intellectum in obsequium fidei, negauit quod indicabant visus, gustus, vel tactus, & credidit quod magister suggerebat auditui: nempe sub illis accidentibus panis veram eius carnem, & sub accidentibus vini verum eius sanguinem contineri. Mirabile quidem quod nardus fidei talem efflauerit odorem suum, sed cessat admiratio si legas cum LXX. Nardus mea dedit odorem eius. Scilicet ipsius regis, quia tam subita mutatio, & repentina credulitas intellectus à nullo potuit provenire, nisi ab ipso rege Christo, cuius fere æquale opus fuit, corpus & sanguinem suum cum speciebus panis, & vini coniungere, ac fidem huius mysterij in intellectu humano, qui sensibus ducitur, subito collocare. Fides autem credulitatem suam testans dedit etiam odorem suum profundissimæ scilicet reuerentia, & adorationis; nam stupens & tremens vix tam prodigiosum, & diuinum cibum audebat contingere. Proprium enim fidei est hoc sacramentum magnificere quantum potest, quia magnitudinis eius non est finis, & maior est omni reuerentia, & laude. Nam quanto exterius apparet vilius, tanto intus est sublimius; & quo profundius pro nobis se Christus voluit humiliare, eo amplius debet à nobis magnificari. Et hac fortè de causa sponsa dilectum suum vocat hic regem dicens: Cum esset Rex in accubitu suo: ad significandum quanti illum faciebat, quamque immensa esset eius maiestas, etsi accumberet in vili præsepio, in contemptibili ligno, aut in humili sacramento. Vbiq; enim est Rex immensa

Abachuc. 3. v. 1. Isai 53. v. 1.

Supra nardum fidem esse diximus.

Ex D. Bernar. serm. 3. an vigili. natiuit. domini.

maiestatis, summa veneratione colendus: & conuiuium quod hic parat, regiam redolet magnificentiam, licet exterius præ se ferat paruitatem. Vnde & Salomon de eodem conuiuio mysticè loquens honorifico etiam vsus est nomine, dicens: Cum sederis vt comedas cum principe, diligenter attende quæ apposta sunt ante faciem tuam. Princeps enim est cum quo accumbis, dignos principe cibos apponit, diligenter attende quales sint, non solum prout apparet foris, sed acue fidem, vt perspicias quod latet intus. Latet enim ipse princeps, coram quo tremunt potestates; nam simul dignatus est esse conuiuia, & conuiuium, vt suis conuiuiis indulgeret.

Sed cum primum cibus iste in Apostolorum intravit pectora, mira operatus est, quibus in hoc accubitu se ipsum illis manifestauit. Quoniam illico nouo accubitu, etiam inquit sponsa, Cum esset Rex in accubitu suo, nardus dedit odorem suum, vel odorem eius. Christus enim accumbens intra animas discipulorum, & eorum qui digne recipiunt illum, dat odorem suum; proferens suæ diuinitatis & amoris præclara indicia per effectus mirabiles, quos intus operatur in illis, quibus testimonium perhibet, quod est panis, non quicumque, sed panis viuus, qui de cælo descendit, vt det vitam mundo. Si enim quidam corporei cibi ita sunt natura sua efficaces, vt mox ac comeduntur, eorum intra viscera sentiantur effectus: quid mirum quod cibus iste cœlestis, cum primum manducatur mirabiles in Apostolis excitauerit internos motus, per quos eius agnouerint diuinitatem, & potentiam? quod & modo nonnulli iusti experiuntur. Quorum nardus, id est aggregatio omnium virtutum, ad Christi præsentiam, & ab eo excitata profert odorem suum, vnaquæque mirabiliter proprium exercens affectum, & actum. Tunc enim rutilat fides, tripudiat spes, ardet charitas, obedientia volitat, humilitas se submittit, dilatat se misericordia, erigit se fortitudo, inflammatur deuotio, & vsque ad cælos ascendit oratio. Et quia Eucharistia in gratiarum actionem pro reliquis beneficiis est instituta, & id significat nomen ipsum, quod est bona gratia, hinc est quod gratitudo chorum virtutum ducit, excitans eas vt ipsam inuent ad gratias Christo agendas, quasi dicens illis: venite, exultemus Domino, iubilemus Deo salutari nostro, præoccupemus faciem eius in confessione, & in psalmis iubilemus ei: humilitas stupore capta instar Petri dicit: Exi à me, quia homo peccator sum Domine, & vnde hoc mihi, vt veniat Dominus meus ad me? Charitas exultans gaudio inquit: Inueni quem diligit anima mea, tenui eum, nec dimittam. Ipsa denique gratitudo tanti beneficii magnitudine stupefacta, ait, Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Sed quia non habeo quod retribuam, calicem salutaris ipsumque beneficium iterum & sæpius in gratiarum actionem accipiam. En quo pacto nardus dat odorem suum, & tota domus interior repletur eius fragrantia, vt nulla sit potentia huius odoris expers in laudem sui benefactoris proprios exercens actus, iuxta illud, Psalmista: Benedic anima mea Domino, & omnia quæ intra me sunt nomini sancto eius. Etenim sicut idem cibus per omnes corporis partes diffunditur, vt

cas nutriat: sic idem Christus odorem ac virtutem suam per omnes animæ vires diffundit, vt eas reficiat. Reficiuntur autem suis actibus, quos ex ipsius auxilio & motione in eius laudem gaudenter exercent. Ad loca enim vnde exeunt lumina reuertuntur, vt iterum fluant, & à Christo in sacramento accipimus bona, quæ illi reddimus, vt abundantius in nos refundantur. Sicut scriptum est, Date, & dabitur vobis. Plura de hoc diximus in Exhortatione 21. libri primi.

De quinque fasciculis rerum mirabilium qui in Eucharistia continentur. §. 2.

SED quia sacramentum istud præcipue institutum est in memoriam passionis ac mortis ipsius Christi, & vt illius fructus nobis applicaretur: iuxta illud: Hoc facite in meam commemorationem. Et quotiescumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitur donec veniat: hinc Ecclesia discipulorum accipiens hoc præclarum donum à magistro suo, subiunxit: Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Id est, erit mihi sacramentum istud instar fasciculi omnium amaritudinum passionis eius, quem ante oculos meos & intra cor meum semper gestabo, vt memoriale mihi perpetuum sit mortis ipsius. Sed quæ contineat hic fasciculus explicare oportet, vt magnificamus illum & fructus copiosiores ex eo capiamus. Etsi autem vnus sit, quincuplicem tamen in eo fasciculum contemplari licet. Primus erit præclarissimarum rerum, quas continet in vno sacramento quasi colligatas, vel ex vi verborum consecrationis, vel tanquam illud comitantes. Sunt enim intra hunc fasciculum corpus Christi Domini ea gloria & splendore, ea integritate & mensura, quæ est in cælo empyreo: adest & sanguis preciosissimus cunctas replens corporis venas; anima cum omnibus suis viribus immensis Dei donis ornata; persona diuini Verbi, cui partes istæ sunt vnitæ, adest & tota diuinitas comitantibus etiam Patre ac Spiritu sancto, qui nunquam possunt separari à Filio. Quid ergo preciosius hoc fasciculo cogitari potest? vt merito dicas cum sacramentum recipis: Quid mihi est in cælo? & à te quid volui super terram? quia nec in cælo, nec in terra quid melius inuenies, quod velle & desiderare tibi valeas.

Sed audi secundum fasciculum prodigiorum, quæ sunt cum hoc sacramento consecratur. Destructa enim substantia panis & vini manent sola accidentia vt sint Christi receptacula, & tegumenta: corpus proceræ magnitudinis intra paruulam hostiam continetur; imo totum in qualibet eius particula quantumuis minima. Vnde idem corpus est simul in infinitis propè locis totius mundi, vbi sacrificium Missæ offertur, & sacramentum consecratur. Et modo nouo innouatur illud nouum, quod Dominus creauit super terram; vt fœmina circumdet virum, imo omnis sexus virorum ac fœminarum, virorum præclarissimum Christum intra se habuerunt, qui manducatus non frangitur, nec consumitur, sed integer in æternum perseverat. Quid hoc fasciculo mirabilis, in quo memoriam fecit mirabilium suorum misericors

Eccles. 1. v. 7.

Lucæ 6. v. 28.

Lucæ 22. v. 19.

1. Cor. 11. v. 26.

Psalm. 72. v. 25.

Psalm. 72. v. 25.

1. Petrem. 3. v. 7.

Psalm. 110. v. 4.

& miserator Dominus, in escam se dans timen-
tibus eum.

3. Tertius fasciculus est insignium virtutum,
quæ in hoc diuino opere ad nostram resplend-
ent informationem: nam quasi in vno fasci-
culo colligatur hic profundissima humilitas,
qua tam humili se tegumento tegit: inuicta pa-
tientia, qua tot hic à peccatoribus iniurias il-
latas sustinet: immensa misericordia, & libe-
ralitas, qua esurientes seipso reficit: promptis-
sima obedientia, qua ad vocem Sacerdotis con-
secrantis mox in sacramento adest: indefessa in
his omnibus perseverantia vsque ad finem
mundi, & suprema charitas hæc omnia con-
nectens, qua se totum communicat, supre-
mum bonum nobis largiens, quo maius non po-
tuit dare.

4. Sed iam perpende quorum bonorum fasci-
culum nobis præstet Eucharistia, vt sacrificium
est & sacramentum. Ingentium enim delicto-
rum veniam impetrat, leuia remittit, penas
condonat, gratiam auget, & virtutes, imo a-
liquando primo efficit, deuotione impinguat
mentem, lætitiâ confert spiritualem, ani-
mam Deo vnit, cum proximis concordiam &
pacem præstat, & tandem quidquid muneris
Christus gerebat visibiliter in terra, gerit inui-
sibiliter in sacramento, vt ibi sit pastor, magi-
ster, lux, Redemptor, mediator, aduocatus, &
protector noster.

Sed peculiariter est fasciculus myrrhæ, quia
mirabili modo incorruptionem præbet non
solum animabus, sed suo tempore corpori-
bus, quod ipse Dominus testatur dicens: *Hic
est panis de celo descendens, vt si quis ex ipso man-
ducauerit, non moriatur: Et qui manducat meam car-
nem & bibit meum sanguinem habet vitam æternam,
& ego resuscitabo eum in nouissimo die.* Vnde Diuus
Ignatius de hoc sacramento loquens sic ait:
frangentes panem, qui est pharmacum im-
mortalitatis, antidotum, non moriendi, sed
viuendi per Iesum Christum, in Deo, medi-
camentum purgans vitia & omnia pellens ma-
litiâ. Diuus Cyrillus cibum vocat nutrientem ani-
mam ad immortalitatem, & vitam æternam,
Concilium verè Nyssenum symbolum resur-
rectionis: propter spem quam illius præbet suo
tempore obtinendâ. Myrrha ergo est super
omnem myrrham, quæ non solum animam
præseruat à corruptione culpe, sed corpus reddet
in corruptum & immortale.

Tandem sacramentum istud fasciculus est in
quo colligantur memorabilia beneficia Dei,
quæ ad nostram spectant redemptionem, maxi-
mè ad incarnationem, passionem & mortem
Christi, quorum est memoriale præcipuum,
vt per hoc incruentum sacrificium altaris me-
moremur cruenti sacrificij crucis. Cuius ty-
pus, vt supra dicere cœpimus, præcessit in a-
gno Paschali, cuius totus sanguis cum iugula-
batur, separabatur à carnibus, & recipiebatur
in pelui, vel cratere, non quidem ad bibendum
illum, sed vt in eo ringeretur fasciculus hyssopi
ad liniendum postes domus, carnes vero com-
debantur assæ igni cum lactucis agrestibus: ita
agnus immaculatus cum immolatus est in cruce
totum suum profudit sanguinem, vt à corpore

A maneret separatus: in cuius memoriam corpus
sub accidentibus vini continetur ex vi consecra-
tionis. Qui exceptus in calice, non est ad linien-
dum exteriores postes domus, quia iam cessa-
runt externæ illæ ceremoniæ, & inania sacra-
menta antiquæ legis, sed ad bibendum illum, vt
intra nos sit, & intus animam mundet, sanctifi-
cet & sitim eius expleat. Bibendus est tamen
cum fasciculo hyssopi tincto in ipso, id est colli-
gendo per meditationem, omnes amaritudines,
quas Saluator noster perpeffus est dum sangui-
nem suum fudit, vel in horto, vel in pratorio
Pilati, vel in cruce, illiusque memoria liniendo
cunctas animæ vires, & intentiones, vt Christo
crucifixo sint conformes. Et hoc ipsum indi-
cat, quod carnes agni comedebantur cum lac-
tucis agrestibus, seu vt vertunt LXX. cum ama-
rulentis, & subacerbis herbis, seu cum amari-
tudinibus, quia caro Christi manducanda erat
cum memoria amaritudinum, & acerbissimo-
rum dolorum, quos passus est pro peccatis nos-
tris, pro quibus sicut & pro Christi tormentis
nos etiam amarè flere decet, & cum huiusmodi
amaris fletibus dominicum corpus degustare.

Hinc etiam deducere potes eminentiam Eu-
charistiæ super alia etiam nouæ legis sacra-
menta, licet enim omnia virtutem habeant ex sangui-
ne Christi qui in diuina acceptatione, seu decreto
quasi in quodam sacro vase ad omnium homi-
num salutem exceptus est; tamen baptismus, &
reliqua sacramenta sunt velut fasciculus hyssopi
sanguine Christi tinctus, quo anima lauatur, mû-
datur, vngitur, & roboratur per gratiam, quæ ei
infunditur, iuxta illud Psalms: *Asperges me Domi-
mine hyssopo & mundabor, lauabis me & super niuem
dealbabor.* Cæterum Eucharistia est vas reipla
continens Christi verum sanguinem, & veram
carnem, qui bibitur, & comeditur, & intra nos
traicitur, vt sua reali præsentia nos mundet, sancti-
ficet, & perficiat. Quare de illo merito dicit
sponsa: *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter
vbera mea commorabitur.* Non inter vbera foris,
sed intus in medio pectoris.

Contemplare igitur hos quinque fasciculos
vnius sacramenti, modo vnum, modo alte-
rum, & omnes in medio pectoris tui, & super
caput tuum tanquam quid preciosissimum su-
per omnia pretia æstimabilia colloca. Memento
etiam moris fuisse Sacerdotibus antiquis, iux-
ta ritum legis cum aliquid Deo offerebant, illud
in altum leuare coram Domino; sic leuabant a-
gnum, qui offerebatur pro peccato, & de mani-
pulis primitiarum dicitur: *Eleuauit fasciculum co-
ram Domino, vt acceptabile sit pro vobis.* Fasciculus
etiam hyssopi tinctus sanguine agni necessario e-
leuandus erat, vt posset linire superliminare do-
mus. Hæc autem omnia in figura contingebant
eis, quia Christus eleuandus erat in cruce, seu
exaltandus à terra, vt omnia traheret ad seipsum:
propter quod modo etiam in sacrificio missæ ho-
stia, & calix à Sacerdotibus eleuantur in altum
super capita eorum, vt ad se trahant oculos, man-
us, mentes, & corda fidelium, qui summa adora-
tione sacramentum venerantur. Sit igitur fasci-
culus myrrhæ inter vbera per amorem, super ca-
put, per venerationem, vt proficiat tibi ad
salutem.

ExD. greg.
hom. 22 in
Euang.
Apud Li-
pomanum
in Catena.

Psalm. 50. v. 9.

Leuit. 3. v.
27. & c. 14.
v. 24. & c.
23. v. 11.

Ioan. 12. v.
32.

De aliis

Ex Trid.
sess. 22. c. 2.

Ioan. 6. v.
50. & 55.

Epist. 14.
(vel 10.)
ad Ephes.
sios, sed
varie sunt
transla-
tiones.
Lib. 4. in
Ioannē c.
14 & 16.
Vide Sua-
rez tom. 3.
in 3. p. disp.
64. sect. 2.

Exod. 12. v.
22.

In Exhort.
præcedenti.

DE DIVO
IOANNE
EVANG.

De aliis insignibus Eucharistiæ, vt fasciculus
myrrhæ est, &c. §. 3.

Io. 11. v. 20.
& c. 13. v. 23.

Ioan. 19. v.
26.

Ho. 6. ad
pop.

1. Cor. 11. v.
30.

Oratio. fu-
nebris de Sa-
tyro.
Lib. 3. dial.
c. 36. tom. 1.
ann. 57.

SE D adhuc dulcius quid later in hac com-
moratione inter vbera: Audisti Ioannem
Euangelistam sæpius se gloriantem, & merito,
quod esset discipulus quæ diligebat Iesus, qui re-
cubuit in cœna super pectus eius. In cœna igitur,
vbi Christus Dominus hoc venerationum instituit
sacramentum, collocavit discipulum, quem dili-
gebat, super pectus suum, quod idem est ac inter
vbera sua, vt intueretur amorem eximium, quo
Ecclesiam, quæ per ipsum discipulum representaba-
tur, tunc diligebat, instituitque sacramenti duas par-
tes, quibus tanquam duobus suis vberibus nutri-
ret eam. Quid igitur ait Ecclesia vt gratam se
tanto sponso exhibeat? Ille in nocte vltimæ cœ-
næ, & amaræ suæ passionis collocavit me inter
vbera sua, ego etiam illum perpetuo collocabo
inter vbera mea: erit ergo mihi instar fasciculi
myrrhæ odoratissimæ, quem supra pectus po-
nam, vt memor sim amoris quo me super pectus
suum posuit, vt etiam pectus meum, & cor
meum muniat, & inuincibile reddat. Vnde quæ-
sita tanta fortitudo Ioanni, vt fugientibus discipu-
lis, & abscondentibus se toto passionis triduo, &
ter Petro negante magistrum suum, ipse solus
immobilis iter iuxta crucem cum Maria matre
Iesu? Profecto quia ipse solus, & non alij, recu-
buit supra pectus Iesu, & ex amore quem in pe-
ctore vidit, & ex robore quod inde concepit, sine
rubore coram crucifixo stetit. Mansit enim
Christus intra pectus Ioannis, quia Ioannes recu-
buit supra pectus Christi; alij discipuli recum-
bebant ad mensam. Ioanni autem fuit instar
mensæ pectus Iesu, in qua recubuit, & ex qua in-
credibilem fortitudinem contra inimicos crucis
accepit, vt incorruptus & inuictus permaneret.
Constituatur igitur fasciculus istum myrrhæ, qui
Christus est, super pectus tuum, & faciet te etiam
in corruptum & inuictum. Propter hoc enim ait
D. Chrysostomus, sicut leones flammam spiran-
tes nos ab illa mensa discedere, terribiles effe-
ctos diabolo.

Accedit his, quod etiam instar myrrhæ à cor-
poris periculis & corruptionibus nos tuetur.
Nam si qui indignè corpus & sanguinem Christi
sumunt, teste D. Paulo, propter irreuerentiâ sæpe
fiunt imbecilles & infirmi, ac moriuntur multi;
quid mirum quod dignè illud fumentes recupe-
rent vires & sanitatem, ac vitam, cum prior
sit Christus ad remunerandum, quàm ad puni-
endum? Hinc apud antiquos mos inoleuit ab
Ecclesia tunc toleratus, portandi secum in itine-
re & in navigatione venerabilem Eucharistiam,
in sinu suo super pectus inter vbera collocantes,
non tantum vt illa frui possent per communio-
nem, sed etiam vt per illam ab ingruentibus pe-
riculis defenderentur. Sicut B. Ambrosius refert
de fratre suo Satyro, & D. Gregorius de Epi-
scopo Maximiano, & sociis; aliaque plura exem-
pla & miracula refert ad hoc Baronius. Sed quia
iustus ex causis iam hoc permissum non est, spi-
ritu saltem semper, & vbiq; inter vbera
portemus, vt corpus protegat, & animam,
& sit instar scuti & clypei contra cuncta inimici
tela.

A Sed & illud non caret mysterio, quod sponsa
nullum apponit verbum orationem connectens
nec enim dicit, fasciculus myrrhæ, fuit, est, vel
erit, sed absolute, *Fasciculus myrrhæ dilectus meus
mihi.* Cur hoc, nisi vt innuat quod semper est sibi
instar fasciculi, & omni tempore decreuit illum
inter vbera portare? Portauit quidem ex quo di-
ligere cœpit, portat modò cum amat, neque vn-
quam portare desinet; & ideo non dixit, com-
moratur, sed *commorabitur*; vt firmum suum de-
cretum prodar retinendi illum vsque ad finem.
Audiuit sponsum dicentem sibi, *Ecce ego vobis-
cum sum omnibus diebus vsque ad consummationem*

seculi. Læta dicit Ecclesia; Inter vbera mea com-
morabitur vsque ad finem mundi. Iuge enim
erit hoc sacrificium; portæ inferni non præuale-
bunt, vt ab vberibus Ecclesiæ auferant illud; quia
omnipotens manus Domini ipsum seruabit,
semperque verum erit, quod per Malachiam di-
cit, *In omni loco sacrificatur & offertur nomini meo
oblatio munda, quia magnum est nomen meum in
Gentibus.* Sed & anima pia dicat; Inter vbera mea
commorabitur vsque ad finem vitæ meæ; quoti-
die huic iugi sacrificio assistam, & panem hunc
quotidianum saltem spiritu quotidie accipiam;
vt nunquam à meo pectore recedat. Si quidem
ille perpetuam intra me elegit mansionem, cum
dixit, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum
sanguinem, in me manet, & ego in eo.* Ille commora-
tur intra pectus meum, & inter vbera mea, ego
etiam intra pectus, & vbera ipsius: ille portat me
intra se tanquam fasciculum odoratissimum,
ego portabo illum intra me sicut fasciculum gra-
tium, quem perpetuò custodiam. Meminit huius
fasciculi prudens Abigail, cum dixit ad David,

*Erit anima domini mei custodita quasi in fasciculo vi-
uentium apud Dominum Deum tuum.* Habet ergo
Deus apud se custoditos fasciculos viuentium;
id est, eorum qui iuste & sanctè viuunt coram
ipso, & transferendi sunt in terram viuentium. Et
qui sunt isti nisi qui illum portant tanquam fasci-
culum myrrhæ inter vbera sua, & illum apud se
retinere conantur? Glossa interlinearis putat Abi-
gailen loqui metaphoricè de palmitibus vi-
uentium, vel ramulculis alibi transplantandis, vel
inferendis, qui ligati in fasciculo ponuntur in
aqua, vt vigorem retineant, donec transplanten-
tur, vel inferantur; sic iusti in præsentia vita con-
seruantur in humore gratiæ, vt transplantentur
postea in terra viuentium. Sed vbi est abundantior
humor gratiæ, quàm in hoc venerando sacra-
mento, in quo est ipse fons gratiæ? Huius cœ-
lesti humore conseruatur fasciculus iustorum, &
custoditus est apud Deum donec transferatur
in regnum gloriæ, cuius pignus est etiam hoc
sacramentum. Quare si in hoc fasciculo viuen-
tium ligari cupis, panem hunc viuum qui se
manducantes viuentes præcellenter constituit,
crebrò manduca, custodi illum intra te, vt te cus-
todiat intra se.

Et ex his deducere potes quàm meritò de
Christo Domino hic dicat sponsa, *Dilectus meus
mihi*: nulli enim magis dilectus apparet; nulli-
bi magis meus; nam quid magis meum quàm ci-
bus quem intra me traicio, & quocumque vo-
lo, ducere valeo? Et quid magis est mihi quàm
qui ad hoc solum è cœlo descendit, & tot mira-
cula patrat, vt mihi singulariter det se ipsum?

Mat. 28. v. 7.

Malach. 1.
v. 11.

Io. 6. v. 57.

1. Reg. 15. v.
29.

M M

Verè hic quadrat in illum quod Apostolus ait, Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me; cum natus est in Betlehem, vel mortuus in monte Caluario, simul dilexit multos, & tradidit semetipsum pro multis; est ita se tradiderit pro singulis, ac pro omnibus, tamen in hoc sacramento veluti si pro me solo & cælo descenderet, fasciculum faciens omnium mirabilium suorum, illum mihi tradit, & intra viscera mea illum constituit. Quid ergo retribuam tibi Domine pro omnibus quæ retribuisti mihi, vt amore meum erga te ostendam? hoc solum dicam, Dilectus meus mihi, & ego illi; sicut tu me diligis, ita te diligere satagam; sicut tu es meus, ita ego eris tuus; sicut tu te das totum mihi, ego me totum tradam tibi, nunc, & semper, in secula seculorum. Amen.

De tertia similitudine botri cypri, quæ expressior est aliis, peculiariter agetur in Exhortatione octaua.

EXHORTATIO VI.

PRO DOMINIS. De vniione mirabili virtutum ac perfectionum Christi Domini, & de eius passione, vt magnum fuit Dei beneficium toti mundo collatum.

Botrus cypri dilectus meus mihi, in vineis Engaddi.

AMPLIFICAT sponsa sui sponsi laudes, dum eum comparat botro cypri ex vineis Engaddi, cuius similitudinis triplex potest esse sensus. Primus vt botrus cypri, qui in Hebræo dicitur, Copher, sit botrus balsami, id est arboris, quæ liquorem balsami efflat, cuius fertilis est, & ferax campus Engaddi, vt Diuus Hieronymus testatur, quam interpretationem ipse probat, ac D. Ambrosius, Beda, & alij Patres. Est autem arbor balsami, teste Plinio, instar vitis & botros quodammodo profert, qui in ipsa arbore etiam sunt odoratissimi. Opobalsamum autem, seu gutta, aut lachryma quam sudat, eo modo quo diximus de arbore myrrhæ, tum sponte, tum per incisionem, odoris suauitate omnibus aliis aromatis præfertur, corruptioni resistit, roborat, curat vulnera, & alia bona præstat. Cui se comparat diuina Sapiencia, dicens, Sicut cinnamomum, & balsamum aromatizans odorem dedit, & quasi balsamum non mixtum odor meus. Et iuxta hanc interpretationem cum dicitur, Botrus cypri dilectus meus mihi, in vineis Engaddi, supplendum est verbum præcedenti sententiæ additum, Inter vbera mea commorabitur. Ac si diceret, Dilectus meus non solum est mihi fasciculus myrrhæ, sed etiam est botrus balsami ex vineis Engaddi decerptus, & inter vbera mea commorabitur, tanquam res mihi pretiosissima, & odoratissima, vt sicut balsamum primatum tenet in odoribus, sic Christus apud me inter omnia amabilia primatum habeat.

Alter sensus est, vt dicatur botrus cypri, id est arboris quæ dicitur cyprius, Latine ligustrum,

In qu. Hebraicis in Gen. circa caput 45. v. 7. In Epitaphio Paulæ epist. 27. ad Eustoch. & super c. 27. Ezech. Lib. 12. c. 25. & Theophrastus libro 9. c. 6. Eccl. 24. v. 20.

A cuius etiam meminit Plinius, & est flore candido; cinnamorum instar pendente, coma odoratissima, folio instar oleæ, vnde vnguentum sit cyprium ad multa accommodatissimum. Nascitur autem hæc arbor in vineis Engaddi, & quia flos eius similitudinem habet cum botro vuar, eo quod sicut iste plura continet grana, ita ille plures continet flosculos, eodem modo dispositos, id est botrus cypri appellatur. Cui comparatur sponsus ob pulchritudinem, candorem, & odorem fragrantissimum, in quibus excedit myrrham; & inter vbera dicitur deferendum decoris, honoris, ac odoris sui gratia, & ex affectu tum laudis, tum gratitudinis encomium procedit, sicut de fasciculo dictum est.

Tertius verò sensus est de botro vitis, qui vocatur cypri, vt indicet loqui, non de quouis botro vuar, sed de excellentissimo ac electissimo, quales sunt botri insulæ Cypri, cuius vinum laudatissimum, dicit Plinius, inter transmarina. Dicitur ergo botrus cypri, non quasi ibi natus, vel inde allatus, sed quia similitudine & suauitate Cyprios botros refert; aut fortè quia referebat saporem, & odorem cypri arboris, quæ in vineis Engaddi multa erat. Solent enim vitis asciscere saporem fruticum, vel herbarum, iuxta suas radices crescentium; & id est botrus cypri in pretio habebatur, sicut modò apud nos botri qui dicuntur muscatellini. Iuxta hunc autem sensum non necessario est subintelligenda præcedens sententia, Inter vbera mea commorabitur; (licet etiam subintelligi possit) quia botrus vuar non tam est ad portandum inter vbera, quam ad comedendum; quia dulcis est & suauis saporis, vel ad exprimendum illum, vt inde fiat vinum ad bibendum. Engaddi autem locus erat prope mare Mortuum vicinus Iericho, vinetis, hortorum, ac amoenitatum deliciis celebris; nomen autem interpretatur, Fons hædi, vel fons, aut oculus tentationis. Cuncta hæc communia sunt apud Patres, sed fusiùs solito literam explicuimus, quia difficilior erat, & vt aptius ac clariùs ad mysticos sensus nobis fundamentum præberet.

De vniione naturali perfectionum ac virtutum in Deo & Christo Domino. §. 1.

MEMORARI oportet quæ diximus de fasciculo florum, ac frondium myrrhæ, & alligatione guttarum eius, & de iis Christi Dei, & hominis perfectionibus, ac virtutibus quas representat. Cuncta enim hæc maiori eminentia per botrum cypri representantur, nec sunt repetenda, sed superaddenda. Est pulchra quædam præcellentia ex discrimine inter fasciculum & botrum desumpta. In illo enim vnio florum, frondium, ac guttarum, non est à natura, sed ex arte per industriam & voluntarem artificis, illa omnia aliquo filo colligantis, vel inuolucro includentis: at in botro vnio vuarum, vel flosculorum cypri à natura est; & id est firmior & suauior sine vlla vi, aut violentia. Ad hunc modum in hominibus, & Angelis perfectio, sanctitas, vnioque virtutum, non à natura, sed ex gratia, & voluntate Dei, cooperante tamen libero creaturæ arbitrio; vnde quando sunt peregrinantes facile vnio dissolui potest, & dissipari eorum fasciculus, sicut olim in quibusdam Angelis,

Lib. 12. c. 24. Lib. 7. c. 2. Lib. 14. c. 16. Ex Plinio lib. 14. c. 16.

& in primis parentibus, & quotidie in multis delinquentibus dissipatur: at in Deo quidquid est perfectionis, sanctitatis, & virtutis à natura ipsius est, & per suam essentiam illi conuenit, nihilque illi adici potest; cum omnia in se, & ex se ab æterno habeat, nihilque eorum quæ habet potest amittere, vel ab eo separari, quia apud eum non est mutatio, nec vicissitudinis obumbratio. In Christo autem Domino est vnio humanitatis cum diuina persona non sit ex natura ipsius humanitatis, sed ex libera Dei voluntate gratis illi concessa per gratiam quam vocat vnionis hypostaticæ; tamen hæc firmissima est, & indissolubilis; quia quod Deus semel assumpsit, nunquam dimittit: & supposita hac vnione, quidquid perfectionis, sanctitatis, ac virtutis splendet in Christo Domino, illi est naturale, & ex vi vnionis hypostaticæ sibi debitum. Propter quod Angelus B. Virgini dixit, Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Nam ex vi mirabilis suæ conceptionis sanctus erat, nec enim Christus dicitur gratus Deo, aut filius Dei per adoptionem, sicut homines, & Angeli, sed filius Dei naturalis & sanctus, per suam deitatem humanæ naturæ vnitam, vt superius diximus.

Ad hanc igitur excellentiam indicandam, sponsa non solum comparat illum fasciculo myrrhæ, sed botro cypri. Ac si diceret, Dilectus meus est mihi velut botrus quidam electissimus ad odorandum & gustandum, in quo sunt omnes perfectiones, ac virtutes vnitæ, non ex accidenti sicut in aliis, sed per naturam suam, & à seipso; alij sancti sunt perfusi myrrha & balsamo, & floribus, ac frondibus odoriferis ornatii: at ipse vt Deus per essentiam suam est ipsa myrrha, & balsamum, ipse flos, & odor, ac sapor suauissimus. Alij habent has virtutes instar fasciculi tantum artificio alligatas: ipse verò instar botri eminentissimo modo per se ipsum, quo Deus & homo est vnus Christus. Repetit autem secundò vocem illam, Dilectus meus mihi, ad denotandam vehementiam & tenevitatem amoris sui erga illum; sicut dixerat Dauid, Rex virtutum dilecti, dilecti, id est dilectissime. Sic vocatur Christus à Patre, cui vnice erat dilectus; sic à sponsa quæ amore flagrabat: & id est ait, mihi, id est, mihi quæ ardentè diligit illum, est dilectus instar myrrhæ, balsami, floris cypri, & botri; quia cuncta hæc habeo vnita in illo. Sed hoc nobis curandum est, vt licet virtutes non insint nobis alligatæ per naturam, sed per Dei gratiam; tamen per continuum & feruens earum exercitium, quasi in naturam vertantur: id est, ita animæ hæreant per charitatem, quæ est vinculum perfectionis, vt vix possint diuelli: ad eum modum, quo Diuus Paulus dicebat: Certus sum quod nec mors, nec vita, nec vlla creatura poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu.

De Christi passione per similitudinem botri balsami. §. 2.

SE D sigillatim quæ de botro diximus, Christo Domino aptemus, connectentes ea, cum iis quæ de eius passione in præcedenti Exhortatione dicta sunt, contemplantes eam, vt summum fuit in nos collatum beneficium; sequemur au-

Lu. 1. v. 35.

Pf. 67. v. 17.

Ad Ro. 8. v. 35.

tem Diui Ambrosij interpretationem, qui botrum cypri inquit esse botrum Copher, id est balsami, quod nascitur in vineis Engaddi, quod interpretatur tentatio, & solum est Christi crucifixi, ex cuius vulneribus sanguis copiosus tanquam pretiosum opobalsamum pro totius mundi salute expressus est: nam, quemadmodum (inquit) in illis vineis lignum est, quod si quis pungit, vnguentum emittit quod fructus est ligni: si non incidatur lignum, non ita fragrat, & redolet: cum autem compunctum fuerit per manus artificis, tunc lachryma distillat: sic & Christus in illo tentationis ligno crucifixus illachrymabat populum, vt peccata nostra dilueret, & de visceribus misericordiæ suæ mittebat vnguentum, dicens, Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Tunc ergo in ligno compunctus est lancea, & exiit de eo sanguis & aqua omni vnguento suauior, accepta Deo hostia, per totum mundum odorem sanctificationis effundens, & quasi balsamum ex arbore, sic virtus exibat à corpore. Compunctus igitur Iesus, odorem remissionis peccatorum, & redemptionis effudit. Hæc Ambrosius. Quibus adde per hæc vulnera Saluatoris, exiisse tanquam opobalsamum cuncta gratiarum charismata, quæ ad nostram sanctificationem nobis promeruit; sacramenta item, & reliqua media quæ vulnera sanant peccatorum, & ad vitæ immortalitatem perducunt. Vnde ex ipsius Christi institutione balsamum materia est sacramenti confirmationis quo vnguntur baptizati, vt plenitudinem Spiritus sancti cum gratiæ perfectione obtineant.

Christus igitur qui per excellentiam Spiritu sancto vnctus dicitur, vulneratus in cruce per passionem suam factus est, vt dicit Diuus Paulus, nostræ salutis auctor, & fons totius gratiæ, quæ per balsamum significatur; & id est merito de illa dicit sponsa, Botrus Copher dilectus meus mihi in vineis Engaddi; quia mihi est balsamum, vnctio gratiæ, sanctificatio, salus, virtus, & redemptio cum est affixus cruci; quæ crux est quasi arbor balsamum ferens, orta in vineis Engaddi, id est tentationis, quia ibi tentatus est Christus à Iudæis, & principibus sacerdotum, ac militibus, qui eum innumeris lacebabant iniuriis, & tormentis. Vnde rectè Diuus Ambrosius crucem vocauit lignum tentationis, quia in ea tentata est Christi inuicta patientia ab his qui dicebant, Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere: si filius Dei est, descendat nunc de cruce, & credimus ei. Quod antea diuina sapientia de impijs prædixerat, qui dicebant, Contumelia, & tormento interrogemus eum, vt sciamus reuerentiam eius; & probemus patientiam illius, morte turpissima condemnemus eum. Fauet etiam quod Engaddi significat fontem hædi, quo denotatur Christum crucifixum fontem esse, quo hædi, id est, peccatores à peccatis lauantur, vt ex hædis oues fiant, quæ ad dexteram iudicis collocentur, in cuius testimonium alter latro, qui paulo ante hædus erat, sicut & socius, ex hoc fonte aquam viam gratiæ hausit, qua lotus & mundatus est, commutatusque in agnum, cui dictum sit, Hodie mecum eris in paradiso.

Hinc factum est quod virtute Christi crucifixi, in vineis Engaddi, quas Diuus Gregorius Ecclesias particulares, sub vna Ecclesia vniuersali

Ex D. Gregor. hic.

Ad Heb. 2. v. 10.

Crux ligni tentationis.

Mat. 27. v. 42.

In hoc loco sacramenti Baptismi fons hædi.

contentas interpretatur, est fons hædi, id est, iuxta eiusdem interpretatione, sacramentum baptisimi, aut pœnitentiæ, ad ablundas omnes peccatorum sordes: est & balsamum vnctionis ad confirmanda fidelium corda, in sanctitatisque culmen euahenda: est etiam oculus tentationis, id est lux celestis ad diaboli tentationes, & astutias dignoscendas, ne nobis nocere valeant. Quæ omnia Christus crucifixus nobis præstat, cui proinde dicere debemus, *Botrus balsami dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur.* Nam cuncta hæc ipsius gesta & dona attentè meditabor, in corde meo reponam, valdè magnificiam, & amoris brachiis amplectar.

De passione Christi per similitudinem botri vna. §. 3.

Hæc amplius innotescunt per aliam interpretationem botri cypri: de botro vuz electissimo, per quem etiam Christum in patibulo pendentem intelligere possumus. Nam sicut botrus in torculari conculcatur, & ateritur, vt ex illo vinum exprimitur; sic Christus in cruce contritus suum sanguinem pretiosum fudit, vt nobis esset spiritualis potus, & medicina salutaris; & ideo passionem suam calicem nominare consuevit. Quam dicere possumus calicem vini meri, plenum mixto. Vini quidem meri, quia passus est sine vilo sensibili refrigerio, quod velut aqua vini rigorem temperaret. Plenum autem mixto, quia plura tormentorum, & ignominiarum vina inter se mixta continebat. Vnde & vinum datum est ei felle mixtum. Hunc calicem continuò spiritualiter bibebat, sicut dixit filiis Zebedæi, *Potesis bibere calicem quem ego bibo?* Et hoc modo nobis illum propinat, vt meditatione compassionis, amorisque affectibus illum spiritualiter bibamus. Cui assentiens pia anima, inquit, *Botrus cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi:* id est, considerabo dilectum meum tanquam botrum electum in vineis Israeliticis Engaddi, tentatum, oppressum, & contritum ab inimicis suis, & tanquam hædum execrandum ab eis reputatum, doloribus confectum, & quemadmodum botrus ita conculcatur, quod liquor separatur à folliculis, qui aridi manent, & deformes; ita intuebor illum, & singulas sui corporis partes sic attritas propter scelera mea, vt omnis sanguis vi sit ab eis expressus, diffusus in terram, & pessum datus: vnde aridus mansit, & deformis sine vlla specie & decore, summo dolore & mœrore confectus. Quare benè botrus dicitur cypri, quod interpretatur tristitia & mœror, quia omnigenum propter nos contraxit mœrorem, & botrus mœroris mœsticiam de suis doloribus, & de nostris peccatis in nos inluit. Nos autem qui degimus in vineis Engaddi, id est huius miseri mundi, qui fons est hædi, & fons tentationis; quia innumerabilium peccatorum & tentationum est seminarium, aliud refugium non habemus, quam Christum botrum cypri, qui virtute sanguinis sui ab his malis nos eripiat.

Hunc insignem botrum, sicut D. Ambrosius & Isidorus testatur, referebat botrus ille, quæ ex terra promissionis ex exploratoribus portabant pendentem in vecte: nam botrus vuz in vecte est

Christus in cruce appensus, qui de terra beatissimæ Mariæ Virginis secundum promissionem natus est. Locus autem vnde botrus iste abscessus fuit, dicebatur, *Torrentis botri;* eandem indicans passionem eius, qui *De torrente in via bibit, & propterea exstravit caput;* duo portantes botrum, duos significant populum Hebræum, & Christianum à Gentibus desumptum. Et sicut mos est portantium aliquid in vecte, vnus præcedit, & alter subsequitur, qui præcedit non videt quod portat, sed retrorsum ferit illud habens quadam dorsi auersione quasi contemnere videtur. Alter verò semper id oculis perspicit, & quasi post ipsum abit, corporisque vicinitate potitur: ita etiam populus Iudaicus, qui prior fuit, Christumque præcessit, ipsum in lege portabat, sed mentis cæcitate, & cordis duritia retrorsum eum supponens, quadam dorsi auersione contempsit, & oppressus onere occubuit; iuxta illud Psalmi, *Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurua.* Christianus verò populus, qui posterior fuit, semper Christum oculis fidei aspicit, & directo cursu attingere festinat, vestigia eius sequi, & quadam graduum suorum vicinitate complecti, secundum illud, *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, tollat crucem suam, & sequatur me.*

Ecclesia igitur execrans Iudeorum perfidiam, qui botrum retrò portant, & despiciunt, potius ait, *Botrus cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi, inter vbera mea commorabitur.* Non ponam illum retrò, & ad dorsum, sed ante pectus meum, vt illum semper intuear; nec erit longè à me, sed inter vbera mea, vt semper illum contingam: imò intra viscera mea, quia spiritu & mente illum comedam, intra me traiciam, & per affectus amoris, & compassionis in illum conuertar, vt ego etiam spiritu sim cum illo crucifixus, dicens cum Apostolo, *Christo confixa sum cruci, vno, non ego, sed vivit in me Christus, & hic crucifixus.*

Sed quomodo passio Christi, quæ amara est, & ideo fasciculo myrrhæ amaræ comparata, nunc assimilatur botro cypri, qui dulcis est? Sed iam supra diximus in hac Domini passione, aliqua esse materiam fletus, mœroris, & amaritudinis, alia verò lætitiæ, gaudij, & gratulationis, ad quæ consideranda duplici sponfa vsa est similitudine. Nam propter primum, quod fletum & mœrorem excitat potissimè, ait, *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur.* Propter secundum verò, quod gaudium & exultationem parit, ait, *Botrus cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi.* Nam quo myrrhæ est amarior, eo botrus electus cypri est dulcior: & sicut illius consideratio gemitus parit, ita huius iubilationes & solatia. Sed prius mentionem fecit fasciculi myrrhæ; quia prius meditari oportet Christi amaritudines, & condolere, ac compati illi, tum quia à nobis oritur flendi, & tristandi causa, cum propter peccata nostra fasciculus myrrhæ amarissimæ factus sit, tum etiam quia quanto magis perpendimus harum amaritudinum acerbiter, tanto amplius cognoscimus beneficij magnitudinem, quod nobis est causa gaudendi: suis enim doloribus, & tormentis amarissimis comparauit nobis gaudia, & premia dulcissima, sibi eligens quod amarum erat, nobis largiens quod erat suauis, vt hac ratione nos fortius inuitaret

Ita D. Hieron. de nomin. Hebraicis in acta.

Hunc insignem botrum, sicut D. Ambrosius & Isidorus testatur, referebat botrus ille, quæ ex terra promissionis ex exploratoribus portabant pendentem in vecte: nam botrus vuz in vecte est

ad eadem amara pro ipsius amore amplectenda, relicta quæ carni, & mundo videntur suauia.

Et hinc est quod de botro cypri non dixit expressè, inter vbera mea commorabitur, sed de fasciculo myrrhæ, quia nulli est difficile, dulcia, & honorifica intervbera collocare, mente reuoluere, & de his gloriari. At summè arduum est, & vehementis, ac purissimæ dilectionis signum amara, & contumeliosa dilecti sui inter eadem collocare vbera, libenter illa inspicere, & gloriosa sibi reputare; vtraque tamen siue amara, siue dulcia magnificandi sunt, & inter illa duo vbera collocanda. Quæ ex D. Bernardo vocauimus compassionis, & congratulationis, vt compatiatur de tristibus, & congratulemur de lætis.

Ad finem præceditis Exhortationis.

Ad Col. 1. v. 24.

Sed alia etiam mystica causa non contemnenda est, cur fasciculum myrrhæ suis sponfa vberibus applicet, de botro verò id subituerit. Nam sicut charitate ardet erga Christum, ita etiam erga proximos: quibus cupit omnia dulcia, sibi autem amara. Sibi ergo elegit fasciculum myrrhæ, desiderans omnium amaritudinum Christi particeps fieri, & cum D. Paulo adimplere ea quæ desunt passionum Christi in carne sua pro corpore eius, quod est Ecclesia. Quod tunc præstat cum multa ex Dei amore patitur, vt proximos ei lucretur; at illis non amara optat, sed amaritudinum fructus, nempe botrum cypri, & cuncta bona quæ ex Christi passione proueniunt; quare non ea suis vberibus ligat, quia ad omnes deuenire desiderat ad gloriam ipsius Christi, in secula seculorum. Amen.

EXHORTATIO VII.

PRO FE- De Christi Domini gloria in resurrectione post STO RE- passionem; & de modo contemplandi SVRRE- vtramque simul. CTIO- NIS, vel &c. TRANS- Botrus cypri dilectus meus mihi, in vineis Engaddi. FIGVRA- TIONIS.

De coniunctione Passionis & Resurrectionis.

MIRA est in Scriptura sacra Dominicæ passionis & resurrectionis coniunctio, vt iugis sit vtriusque simul memoria, quoniam in vtraque simul sita est nostra redemptionis. Christus enim Domi-

nus, vt Apostolus inquit, *Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificacionem nostram.* Vnde ipsemet Apostolis loquens vtramque simul reducebat in memoriam, dicens, *Tradetur vobis ad illudendum & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die resurget:* idque prophetis fuit familiare. Vnde in promissione Messie, quæ tertia vice facta est, sicut notauit Rupertus, & præcedentibus fuit multo expressior, passionem & resurrectionem eius simul commemorauit Iacob, de Christo venturo loquens sub typo Iudæ filij sui: *Catulus, inquit, leonis Iuda, ad prædam filij mi ascendisti, requiescens accubisti in leo, & quasi læna, quis suscitabit eum? Non auferetur sceptrum de Iuda, nec dux de femore eius, donec veniat qui mit-*

tendus est, & ipse erit expectatio Gentium. Vocatur Christus in Scriptura leo propter inuictantem eius Apoc. 5. v. 5. fortitudinem, & potètiã ad omnes hostes suos debellãdos. Quo nomine insigniuit eum vnus de senioribus, dicens Iohãni, *Ecco vicit leo de tribu Iuda radix David.* Iacob autè, vt notat D. Ambrosius, appellauit catulum leonis, vt intelligatur Christum esse connaturalem filium, & consubstantiallem Deo Patri, sicut catulus leonis parenti suo leoni, & à natura regem regis filium; sed quia nomen catulus videtur significare paruum quid, & minus patre, ne quis suspicaretur patre minorem esse filium, mox appellat eum leonem, & lænam, cum ait, *Accubisti in leo, & quasi læna.* Pro læna Hebraicè est nomen *Labi*, significans leonem maiorem. Christus igitur ascendit ad prædam, quando factus homo ascendit in crucem, vt humanum genus tanquam prædator fortis è diaboli faucibus eriperet: nam & nomen eius iuxta Isaiam fuit, *Festina prædare.* Tunc autem requiescens accubuit vt leo, & quasi læna; quia post mortem corpus eius requieuit, & accubuit in sepulchro, anima verò cum patribus in limbo. Corpus autem & anima vocantur leo, & læna, quia vtrumque erat diuinitati vnitum, sed anima vt læna, maior & nobilior: quæ solutis doloribus inferni, quos experiri non potuit, capta præda ex limbo, ascendit cum illa in terram, sed, *Quis, inquit, suscitabit eum?* nemo quippe alius, quia alio suscitatore non indiget, sed ipse suscitabit seipsum. Nam ipse ait, *Ego dormiui, & soporatus sum, & exurrexi.* Et rursus, *Potestatem habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam.* Propria auctoritate, ait D. Ambrosius, natus est; proprio arbitrio mortuus est, propria potestate suscitatus est. Vt autem sciremus vaticinium istud potissimè intelligendum de Messia, qui futurus erat rex Iudæorum, subiunxit Iacob, *Non auferetur sceptrum de Iuda, nec dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est;* scilicet Christus, qui De hoc infra lib. 5. Exhort. 8. §. 2. suscit. Hom. 16. in Gen. Pierius lib. 1. de leone & Percia.

De hoc infra lib. 5. Exhort. 8. §. 2. suscit. Hom. 16. in Gen. Pierius lib. 1. de leone & Percia.

Alij dicunt leonem cum dormit ferè apertos habere oculos, eo quod oculi sunt magni, & palpebræ perexiguæ. Christus igitur accubuit vt leo ob splendentes oculos inter dormiendum, vt intelligamus diuinitatem in morte ipsius cum eo sopitam non fuisse. Ad hanc igitur Iacobi prophetiam attendens sponfa passionem Christi simul & resurrectionem sub nouis metaphoris recollere instituens, ait, *Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum; fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi; botrus cypri, &c.* quem Iacob vocauit leonem requiescentem, & accumbentem; vocat ipsa expressiùs regem accumbentem in loco suo, seu existentem in accubitu suo, cui sceptrum Iuda

Lib. de benedictionibus Patriarcharū c. 4.

Vide Percia in Gen.

Isa. 8. v. 3.

Psal. 3. v. 6.

Io. 10. v. 18.

Vbi supra.

De hoc infra lib. 5. Exhort. 8. §. 2. suscit.

Hom. 16. in Gen. Pierius lib. 1. de leone & Percia.

Pierius lib. 1. c. de leone.

conueniebat. Requieuit autem, & accubuit in sepulchro corpus, & anima in limbo triduo illo mortis eius, & in hoc accubitu, ut dicunt Patres supra citati; eum contemplantur sponsa, cum hac verba protulit; sed quia sciebat accubitum istum cito mutandum per resurrectionem, quia cum præda ascensus erat in altum captiuam ducens captiuitatem, ut accubitum suum in cælo empyreo ad Patris dexteram collocaret, lynceis oculis cuncta hæc contemplantur est, ut inde sibi fructum caperet, siquidem & propter ipsam facta sunt. Quem autem fructum cepit, duabus comparationibus egregie depinxit; quarum altera magis exprimit passionis fructus, & affectus, ut iam vidimus; altera verò potius resurrectionis & sessionis ad dexteram Patris.

Et licet quidam fasciculum myrrhæ ad Christum, ut hominem referant, botrum verò cypri, ad eundem ut Deum; melius tamen utrumque Christo homini conuenit, illud in statu mortalitatis; hoc in statu gloriosæ resurrectionis, quam, ut testantur Cassiodorus, Beda, Anselmus, Rupertus, & alij, similitudo botri cypri egregie repræsentat. Quibus concinit Diuus Bernardus, dicens; Christus myrrha in morte, botrus in resurrectione, & utrumque nobis, quia traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram, ut peccatis mortui iustitiæ viuamus.

De gloria Christi resurgens, & ut est in cælo. §. 1.

ET quidem ad contemplantam Christi gloriam, quam in resurrectione obtinuit, & qua modo in accubitu suo ad dexteram Patris potitur, appositissima est similitudo botri, ut significat ramusculum arboris cypri variis flosculis ornatum in modum botri, qui cum sint candidi, pulchri, odorati, Christum gloriosum aptè repræsentant. Sicut enim in passione fuit uirgultum, & radix de terra sitienti sine vlla specie, & decore, ut ex Isaia retulimus, ita è conuerso in resurrectione fuit ramus, vel botrus florum candidissimus, & pulcherrimus propter nimium splendorem, & decorem gloriæ suæ; unde & Angeli tunc apparuerunt in vestibus albis instar niuis, ad significandum albarem & pulchritudinem resurgens, & læticiam quam afferebat vniuerso mundo. In eo enim coeunt omnia, quæ gloriam, honorem, gaudium, & exultationem præstare queunt. Quare hic non flos vocatur, sed botrus plures flosculos in formam botri desinentes, continens. Quilibet enim beatorum flos est candidus, & speciosus proprio candore, & decore suæ beatitudinis insignitus, quo ab alio fecernitur. Nam sicut stella differt à stella in claritate, sic erit in resurrectione Sancto-rum, ut Apostolus dixit: at omnes isti flosculi, cunctique gradus gloriæ per omnes beatos diffusit, in vno Christo Domino coniunguntur, qui botrus est hos omnes flores eminentissimè amplectens, suoque conspectu intuentes exhilarans, & satians, eisque iuxta vaticinium Isaie est corona gloriæ, & sertum exultationis. Unde nonnulli loco botri legunt Floritio cypri; fortè quia Christus Dominus non solum est flos, vel ramus florum, sed floritio ipsa, & flos

Exhort. 1. §. 1.

Ibid. citauimus Patres ita exponentes.

Scr. 44. in Cant. Ad Ro. 4. v. 25.

I.

Isa. 53. v. 2.

Io. 10. v. 12. Mat. 28. v. 3.

1. Cor. 15. v. 41.

Isa. 28. v. 1.

A semper florens omnino immarcescibilis, supremum gradum pulchritudinis inter omnes flores continens, qui aptè per ipsam floritionem explicatur. Caro item eius non est sicut reliquæ; de quibus Isaia inquit, Omnis caro sanum, & omnis gloria eius sicut flos; excicatum est sanum, & cecidit flos, verbum autem Domini manet in æternum. Caro enim Christi quæ huic verbo Domini Deo verò vnita est, flos est perpetuo manens, qui nunquam exsiccare nec decidere poterit; imò ipsius meritis reliqui sancti florent, & flores suos retinent. Ipse enim est floritio, à qua alij dicuntur florere; ipse nos ter decor, pulchritudo, candor ac æterna felicitas, qui se per eminentiam singularem vocauit florem campi, & liliu conuallium, ut suo loco videbitur.

Quod si botrus cypri selectissimarum vuarum botrum designet, Christus Dominus in resurrectione aptè etiam botrus cypri nuncupatur; nam tota passionis amaritudo instar myrrhæ cõuersa est per resurrectionem in dulcedinem instar vuarum, iuxta illud Psalmi, Ad vesperam demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia; conuertisti planctum meum in gaudium mihi, conuulisti faciem meam, & circumdediti me lætitia: nam iuxta mensuram dolorum fuit & mēsurā gaudiorum. Unde & sicut fasciculus, vel inuolucrum myrrhæ eius tot cõtinet guttasamaras, quot tormentorum & ignominiarum genera Christum oppresserunt: ita botrus iste cypri tot granis vuarum suauissimis abundat, quot honoris, gloriæ, gaudij, & lætitiæ gradus illum exaltarunt. Contemperate inferni expoliationem, gloriosum exitum è sepulchro, ingressum ad discipulos ianuis clausis, statuque Spiritus sancti ad remittenda peccata largitionem, ascensum ad cælos, sessionem ad dexteram Patris, & cetera quæ in terram à cælo per ipsum bona descendunt, & inuenies cuncta hæc flosculos esse pulcherrimos hunc botrum exornantes, vnas esse dulcissimi vnas cœlestem saporem præbentes gustantibus illas, ex quibus fit vinum mirum in modum cor hominis lætificans, & omnis mundialis vini efficiens obliuionem.

In passione quidem botrus iste vuarum dissolutus, & dispersus est, dum anima separata est à corpore, sanguis à venis, carnes dilaceratæ, ossa sic auulsa, ut possent dinumerari, cutis ita arida & pallida, ut non esset ei species, nec decor, velut botrus in torculari calcatus aridus, & deformis; at in resurrectione redintegratus est botrus anima corpori restituta, sanguis venis, color splendidus faciei, & totus factus speciosissimus præ filiis hominum, imò præ omnibus agminibus Angelorum: ita ut ipsi mirantes dicant, Quis est iste qui venit de Edom in cæcis vestibus de Bosra: iste formosus in stola sua gradiens in multitudine fortitudinis suæ. Quare ergo rubrum est indumentum tuum, & vestimenta tua sicut calcantium in torculari? torcular calcanti solus, & de gentibus non est vir mecum. En ille qui in passione sua tanquam botrus fuit in torculari crucis calcatus, quia ipse voluit se calcandum exhibere; & idè ait, quod ipse calcavit torcular solus, inde tamen prodiit formosus in stola sua, candidus & rubicundus gloria & decore coronatus. Oportebat enim per huiusmodi conculcationem ad tam sublimem gloriam peruenire, & idè dicitur: Botrus cypri in vineis Engaddi, quod est fons hædi, vel tentationis, quia

Isa. 40. v. 6.

Cant. 2. v. 1.

2.

Pf. 29. v. 6. & 12.

Isa. 63. v. 1.

Pf. 17. v. 21.

in mundo habitus est tanquam hædus reprobis, tentatus, oppressus, & conculcatus, sed lapis quem reprobauerunt ædificantes, factus est in caput anguli, & ex eis vineis ascendit gloriosus, & victor fortis, omnes hædos iugulans, vincens demones, superans omnes tentationes, & cuncta suis pedibus subiiciens, etiam ipsam mortem, à qua victus videbatur; Nam Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.

Nec sine mysterio diceretur botrus cypri ab insula remota vbi electi procreantur botri, allatus, vel similis illis, qui in ea insula nascuntur: ad significandum quod corpus Christi gloriosum in terra non est fructus quem terra generat, sed cælum; pertinet enim ad beatitudinem Sancto-rum, qua in cælis fruituri sunt. Ipse vero qui primitiæ fuit resurgentiæ, signum est gloriæ, splendoris, & pulchritudinis, quam sancti habituri sunt in cælo, & resurrectionis iustorum, quam nobis prædicarunt Apostoli & discipuli eius. Christus enim (inquit D. Bernardus) est ingens ille botrus, quem in signum fertilitatis terræ promissionis non terrenæ, sed cœlestis, cum summa lætitiâ attulerunt nobis in vecte duo exploratores, scilicet chorus Prophetarum præcedens, & chorus Apostolorum subsequens: illi prænunciarunt Christum futurum, eius mortem, & resurrectionem, sed eum videre non potuerunt, sicut non videt botrum qui præcedit portans eum in vecte. Isti vero & viderunt, & prædicauerunt Christum crucifixum, & à mortuis resurgentem, cuius fructus est vita, salus, & resurrectio nostra, ac gloria, & gaudium æternum, quod expectamus in patria obtinendum. Unde & illis dictum est; Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Multi enim reges, & propheta desiderarunt videre, & non viderunt. Nos igitur qui iam cuncta Christi mysteria facta contemplantur, dicamus cum sponsa: Botrus cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi; Et, inter vbera mea commorabitur. Quia etiam Christum glorificatum coram oculis meis gestabo; eius pulchritudinem, & suauitatem conabor percipere, qua fatiabor cum apparuerit mihi gloria eius; interim eius contemplatione pascar, & spe resurgendi cum ipso lætabor.

Ad Rom. 5. v. 9.

Serm. 44. in Cant.

Num. 13. v. 24.

Mat. 13. v. 16.

De ordine in contemplantum passionem & resurrectionem. §. 2.

SEd ponderandus est ordo istarum duarum similitudinum. Prius enim dicit sponsa: Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, & postea; botrus cypri, ut scias, quod nisi prius colligas, & portes fasciculum myrrhæ, non colliges, nec portabis botrum cypri: prius te oportet gustare amarum myrrham passionis Christi, quam gestes dulcem botrum resurrectionis ipsius, priusque debes meditari, & sentire in te ipsius tormenta, quam valeas contemplari, & experiri ipsius gaudia, iuxta illud D. Pauli. Si tamen compatimur ut & conglorificemur. Nam & si oportebat Christum pati, & ita intrare in gloriam suam, multo magis oportebit te pati, ut intres in gloriam eius. Nondum portauerat Petrus fasciculum myrrhæ, & iam frui cupiebat in monte Thabor botro cypri, & idè dixit faciamus hic tria tabernacula; sed nesciebat quid diceret: nam in illo monte duo illi ex-

Ad Rom. 8. v. 17. Luc. 24. v. 26. Luc. 9. v. 31. Mat. 17. v. 1.

ploratores Moyses, & Elias agebant cum Christo de botro in torculari calcando. Hic enim erat excessus ille, quem completurum esse dicebant in Ierusalem. Erat quidem tunc botrus floridus, & pulcherrimus, qualis futurus erat in resurrectione, ut discipuli agnoscerent eius eximiam pulchritudinem, & maiestatem, nec de eius deformitate in cruce scandalum fumerent: sed gloriam illam mox deposuit, quia oportebat botrum pessundari, & ab hominibus conculcari, ut gloriam illam, & decorem in perpetuum resumeret. Prius igitur curare debes, ut Christus sit tibi fasciculus myrrhæ, quam quod sit gloriosus botrus cypri.

Sed quid est quod de fasciculo myrrhæ dicit, Inter vbera mea commorabitur; id vero reticet de botro cypri? forte quia ille possidetur actu, iste vero tantum in spe. De illo nunc dicimus, Nisi absti gloriaris nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est & ego mundo. De hoc autem; Saluatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Ille itaque nunc inter vbera commoratur, hic nondum commoratur, sed possidendum expectamus in cælo. Ideo forte in vtraque sententia non appositum spona verbum, fuit, est, vel erit, ut quodlibet opportunè vtrique possit aptari. etenim dilectus omni tempore debet esse fasciculus myrrhæ nobis, ut possis dicere fasciculus myrrhæ fuit, est, & erit mihi inter vbera, quia quandiu viuis in hoc mundo, passionem eius iugiter debes meditari, & imitari, ut dicas cum Apostolo, Non me indicauit scire aliquid inter vos, nisi Christum, & hunc crucifixum, & semper mortificationem Iesu in corpore nostro circumferentes, ut & c. Mortuus estis, & abscondita est vita vestra, cum Christo in Deo. Cum autem apparuerit Christus vita vestra, tunc apparebitis, & vos cum ipso in gloria. Ibi myrrham mortis, & mortificationis ad præsens tempus refert, quia tunc tanquam fasciculus manifeste ante pectus portatur, valor tamen huius myrrhæ, & virtus eius abscondita est donec Christus appareat nobis: tunc autem myrrha conuertetur in botrum cypri, amaritudo in lætitiā, & mortificationis in vitam sempiternam.

Ad Gal. 6. v. 14.

Ad Philip. 3. v. 20.

1. Cor. 2. v. 2.

2. Cor. 4. v. 10.

Ad Col. 3. v. 3.

De vita actiua & contemplatiua circa passionem & resurrectionem. §. 3.

HOC amplius explicatur, si per fasciculum myrrhæ & botrum cypri tropologicè intelligere velis aggregationem actuum duplicis vitæ, actiua & contemplatiua; quarum vtraque Christum diligit, & à Christo est dilecta, sicut Martha & Maria. Illa tota posita est in fasciculo myrrhæ aggregans varia propria abnegationis exercitia, quibus virtutes sibi acquirat, vitia expellat, & carnem amore sui dilecti domet, ut similis ei fiat, maximè cruci affixo: Nam qui sunt

Ad Gal. 5. v. 24.

Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitis & concupiscentiis. Vita autem contemplatiua instar botri cypri tota sita est in refectione mentis, & in dulcedine spiritus, dum primam veritatem, eiusque ineffabilia mysteria ac beneficia intuetur. Vnde Diuus Gregorius eam describens ait, contemplatiua vita amabilis valde dulcedo est, quae super semetipsam animam rapit, caelestia appetit, terrena autem debere esse contemptui, ostendit, spiritalia mentis oculis parefacit. Tanta autem est huius botri dulcedo, vt omnem myrrhae amaritudinem tollat. Nam omnipotens Deus (inquit) cum iam per desiderium, & intellectum cognoscitur, omnem in nobis voluptatem carnis arefacit. Ea autem arefacta amara illi dulcia esse videntur, & omne gaudium existimat in variis incidere tribulationes, & amaritudines pro Christo. Haec vita discitur in monte Thabor, vbi orans intuetur Christum gloriosum in maiestate sua inter sanctos regnantem, sed perficitur in monte caeli empyrei, vbi Deus videtur clare, & facie ad faciem. Nam vt dicit idem Diuus Gregorius, contemplatiua vita hic incipitur, vt in caelesti patria perficiatur, quia amoris ignis, qui hic ardere inchoat, cum ipsum quem amat viderit, in amore ipsius amplius ignescit. Actiua autem vita discitur in monte Caluario, vbi conspicitur Christus crucifixus tanquam exemplar propriae mortificationis: quam qui strenue amplexus fuerit, cito ad gaudium dulcis contemplationis perueniet; nam in cruce sonat vox illa, quae alteri cruci affixo dicitur, Hodie mecum eris in paradiso, scilicet deliciarum, quem modo incipies praguitare.

Vnde non inepte vtrique monti applicare possumus quod ait Psalmista, Thabor & Hermon in nomine tuo exultabunt. Id est degentes in his montibus, vel inter illos exultabunt agnoscetes tuam virtutem, & potentiam, laetabuntur maxime in te. Thabor, vt dicit Diuus Hieronymus, interpretatur Veniens lumen, seu veniat lux, & ideo symbolum est vitae contemplatiuae, cuius munus est in lumine Dei videre eius lumen, illud desiderare, & eo irradiari, vnde & in hoc monte facies Christi Domini respandit sicut sol. Hermon autem, qui interpretatur, Conseruare, vel deuotio in anathema, aut necare, & desolari, apte representat vitam actiuam, quae se Deo consecrat ad desolanda vitia; & sacrificium sui ipsius per omnimodam mortificationem ipsi Deo offert. Quadratque in montem Caluariae, vbi Christus occisus est, & oblatas, ac vt anathema ab omnibus despectus. Degentes ergo in vtroque istorum montium exercitia vtriusque vitae peragentes exultant in nomine Dei, & virtutem eius experiuntur. Et modo portant Christum, vt fasciculum myrrhae, modo vt botrum cypri, in vtroque statu passibili & glorioso illum laudantes, necnon & imitari cupientes.

Etenim sicut qui progrediuntur per exercitia vitae actiuae, & in statu sunt proficientium, praecipue imitantur Christum crucifixum, cuius meditationibus insistant, sic qui proficiunt in vita contemplatiua, & in statu sunt perfectorum, imitari conantur Christum resuscitatum & gloriosum. Nam etiam sub hoc statu obie-

Hom. 14. in Ezech.

Ybisupra.

Pf. 88. v. 17.

De nominibus Hebraicis ex Psalmis.

ctum est & scopus nostrae imitationis, sicut & contemplationis, dicente Paulo, Quo modo Christus surrexit a mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitae ambulemus. Illi ergo perfecte imitantur Christum gloriosum, qui nouam & caelestem aggrediuntur vitam ab omni terrenarum non solum actionum, sed etiam curarum vetustate immunem, & expertem, ad similitudinem eius vitae quam post resurrectionem suam sortiturus est. Quod sic explicat Diuus Gregorius dicens; qui Deum sequitur, imitari debet quotidie resurrectionem suam; vt, sicut tunc nihil passibile erit in corpore, ita nunc nihil passibile habeat in corde: vt secundum interiorem hominem iam noua creatura sit, & sic iam quidquid vetustum sonuerit, calcet & in verbis veteribus solum vim nouitatis inquirat. Hoc autem explicare possumus hac ipsa similitudine botri, si verba sponae accipiamus in modum causae. Vt sensus sit, Botrus cypri dilectus meus mihi. Id est mihi causa est quod sum velut botrus cypri. Nam sicut botrus aggregat in se plures vvas, quarum sapor, odor, pinguedo, & pulchritudo non est a se, sed a vite, cui vnitus est botrus: qui quandiu vnitus est viti, crescit, & perficitur, praecisus vero nullum aliud incrementum recipit: ita anima sancta omnes in se aggregat virtutes vnitas per charitatem, quae est vinculum perfectionis. Quarum pulchritudo, vigor, & perfectio non est ab ipsa anima, sed a vite Christo, qui de se inquit: Ego sum vitis, vos palmites. Sicut palme non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos nisi in me manseritis, quia sine me nihil potestis facere. Quandiu ergo anima vnita est Christo per fidem & dilectionem, quotidiana potest recipere virtutum incrementa; quod si ab illo separetur, erit sicut folliculi, aut siliqua varum exiccatae, quae non nisi igni nutriendo desecuiunt. Qua forte de causa hic dicitur botrus, non ex vineis, sed in vineis, ad significandum quod comparatur botro qualis est vnitus viti, vbi totam suam habet pinguedinem, & pulchritudinem, & nouum recipit incrementum ad laudem ipsius vitis Christi, cui sit honor & gloria in secula. Amen.

EXHORTATIO VIII.

De Eucharistia eiusque pulchritudine & suauitate ac quibusdam effectibus illius. Botrus cypri dilectus meus mihi, in vineis Engaddi.

Vnde de sacro sancto Eucharistiae Sacramento supra diximus sub similitudine fasciculi myrrhae, qui inter vbera commoratur, multo expressus declarantur per similitudinem botri cypri, iuxta triplicem interpretationem illius iam allatam.

ET ENIM si iuxta primam, botrus cypri sit botrus balsami, quod nascitur in vineis En-

Ad Rom. 6. v. 4.

Prologo in Cant.

Ioan. 15. v. 4.

PROFESSORIS CHRISTI.

In Exhort.

I.

gaddi, optime congruit Eucharistiae. Etenim balsamum in multis praestat myrrhae. Tribuit enim fortius incorruptionem corporibus mortuis, quae balsamo condita diu manent incorrupta; curat etiam vulnera, & inter odores quendam primatum tenet. Multo ergo melius representat mirabilem vim Eucharistiae, quae iuxta supradicta incorruptionem tribuit, & immortalitatem; ac sanat vulnera peccatorum, cuius suauissimus odor omnium sacrificiorum odorem in infinitum superat, ad caelum vsque ascendit, & Deum nobis placat, imo propter infinitam eius fragrantiam reliqui orationum & sacrificiorum odores, quae a sanctis offeruntur, Deo sunt grati. Quare merito Christus Dominus in hoc sacrificio, & sacramento, sicut & in sacrificio cruento crucis representatur per Angelum illum, de quo Diuus Ioannes ait: Alius angelus venit, & stetit ante altare habens thuribulum aureum, & data sunt illi incensa multa, vt daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum quod est ante thronum Dei. Christus igitur habens thuribulum aureum. Id est vt explicat Origenes, ac D. Augustinus) corpus plagis tanquam quibusdam fenestris perforatum, accedit ad altare aureum diuinitatis, & Deo offert tanquam summus sacerdos omnes orationes sanctorum, quae illi datae sunt, quarum odores instar thuris coniuncti cum fragrantia odorum Christi, qui in eius thuribulo incenduntur, valde grati sunt ante conspectum Dei, & quod petunt in nomine Christi, propter ipsum impetrant. Hoc igitur agnoscens sponsa merito ait: Botrus balsami dilectus meus mihi. Quia non solum mihi salutem, & incorruptionem praestat, sed etiam ita fragrantem reddit, vt per ipsum Patri aeterno placeam: & ideo inter vbera mea commorabitur, & a me illum nunquam separabo. Sacramentum quidem confirmationis, cuius materia est corporeum balsamum, quo corpus vnigitur, non ipsum botrum, sed virtute tantum continet aliquid opobalsami, quo animam spiritualiter vnctione gratiae confirmat: at Eucharistia totum botrum continet, vt animam fragrantiorum, & splendidiorum reddat.

Apo. 8. v. 3.

Hom. 9. super Numeros. Scrm. 98. de Temp.

§. 2.

AT si botrus cypri iuxta secundam interpretationem significet botrum arbusculae, quae cyprus dicitur, quae in vno ramusculo plures continet flores candidos, & speciosos in formam botri desinentes, aptissime etiam representat Eucharistiam, in qua tanquam in vno ramusculo sunt pulcherrimi, candidissimi, & odoratissimi flores non pauci, nimirum corpus gloriosum Christi, sanguis eius, anima, persona Verbi, diuinitasque eius & cunctae Dei, & hominis perfectiones, ac virtutes, tanto candore, & decore fulgentes, vt Zacharias Propheta admirans dixerit: Quid bonum eius est, & quid pulchrum eius est, nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines? En nouam Eucharistiae pulchritudinem, non tantum a floribus, quos continet, qui nisi in vasculo sacramenti inclusi essent, & obiecti, debiles oculos suo nimio laederent splendore, sed etiam propter candidos, rubicundos, ac speciosos flores, quos germinat. Non enim solum germinat Virgines, sed etiam Martyres, Do-

Zach. 9. v. 17.

ctores, Pontifices, & Confessores, variosque electorum flosculos, qui illum mire exornant, vt liceat contemplari Christum quasi botrum innumeris sanctorum floribus cumulatum, & quod magis mirandum est, tales flosculos germinat in vineis Engaddi, quae est fons tentationis; quae etsi nimium multiplicetur, & ingrauescat, flores istos non laedit, sed perficit, vt nunquam marcescant, sed in suo decore semper maneant, & vireant ob virtutem sacramenti, quod cibus est immortalitatis, & frumentum electorum vocatur; vel vt alij vertunt, Frumentum iuuenum, seu adolescentum. Quia spiritualem vigorem conseruat, & comedentium iuuentutem renouat, sicut aquilae ne senescat, & pereat. Qua etiam de causa vocatur vinum germinans virgines; id est animas incorruptas seruans, vt vni viro Christo possint desponsari. Ecclesia igitur Catholica, quae plures sanctorum ordines comprehendit, dum omnes contemplatur, ab vno Christo sicut flores a suo ramo pendere, & per hoc sacramentum succum vitae sugere, vt conseruentur, exclamat & dicit: Botrus cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi, id est dilectus meus est mihi instar botri pulcherrimae arboris cypri plurimis sanctorum floribus in singulis meis vineis exornatus. Retinet autem verbum est, quia semper illi fuit, est & erit instar botri: nunquam enim desinit nec desinet germinare sanctos, vt Ecclesia possit sancta nuncupari.

Tu autem in hoc botro agnosce pulcherrimos virtutum Christi flores, a quibus procedunt virtutes omnes, quibus sancti florent, teque florere decet, quia non a te, sed ab ipso virtute germinandi eas habes. Ideoque illi gratias agens & gloriam tribuens, dicit: dilectus meus est mihi botrus cypri, botrus humilitatis & mansuetudinis, botrus obedientiae, spei, & dilectionis, omnisque virtutis; ipse in me cuncta haec operatur. Vtinam & perpetuo operetur, ipsi gloria, & benedictio in secula.

§. 3.

SEd adhuc clarius haec exprimentur, si iuxta tertiam interpretationem per botrum cypri intelligamus botrum vuae excellentissimum, ac dulcissimum, ex quo exprimitur vinum germinans virgines, & nutriens tanquam frumentum omnes electos. Quidquid enim de Eucharistia sub speciebus vini praedicatur, intelligendum etiam est de eadem sub speciebus panis, & conuerso; quoniam vtroque totus, & idem Christus latet, conuiuium suauissimum nobis parans pane de caelo praestito, & vino de sursum allato; ideoque non sine mysterio botrus iste ortus in vineis Engaddi, quae sunt in Iudaea prope mare mortuum, dicitur botrus cypri similis electissimis botris, qui ab insula Cypri longe ab ea distanti, adducuntur, Christus enim in Eucharistia latens licet in terra nostra natus sit, vitamque mortalem degerit, ac mortem subierit, & innumeros pertulerit labores, contritiones, ac conculcationes, vt panis, & vinum electorum fieret, quo vera eius caro & sanguis in cibum praestetur, & potus. Tamen de longe est nobis allatus & de caelo venit, quia non solum homo, sed Deus est. Iuxta id quod Iudaeis ipse dixit: Pater meus dat vobis & sic.

Zac. 9. v. 17.

Ioan. 6. v. 32.

Num. 13. v. 24.

panem de celo verum. Ego sum panis vivus, qui de celo descendit. Botrus iste a terra promissionis trahitur, non a mundana, sed caelesti, quae est terra viuentium electis promissa: trahitur autem ab exploratoribus, id est sacerdotibus cum sacramentum conficiunt, & sacrificium offerunt, in quo Christus in veste crucis suspensus representatur; & sicut ex altero botro Israelitae cognouerunt fecunditatem terrae sibi a Deo promissae, ita modo electi ex huius caelestis botri gustu, sapore, ac suauitate, quam percipiunt, cum illum manducant coniectant quae magna sit multitudo diuinæ dulcedinis, quae preparata est in caelis diligentibus Deum.

Vnde sicut multi etiam asseruerunt (vt supra retulimus) vocari botrum cypri propter praecellentem saporem, quem ab arbore cypri iuxta quam plantata est vitis, desumit: sic Eucharistiae sacramentum saporem habet singularem, quia quidquid in ea latet, diuinitati coniunctum est, vnde & panis Angelorum dicitur, non quia Angelorum manibus effectus sit, sicut manna, sed quia similis est pani & cibo inuisibili, quo vescuntur Angeli. Ideoque multo praecellentius quam manna conuenit ei, quod inquit Sapiens: Angelorum esca nutriti sunt populum tuum, & paratum panem de celo praestitisti illis sine labore, omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suauitatem. Et cur hoc, nisi quia continet ipsam deitatem? Quae est omne bonum, omnis delectatio, omnis labor, & suauitas, omnimodam sine fastidio praebens satietatem. Ex hoc etiam botro exprimitur vinum illud caeleste, quod propinatur in calice; de quo David ait: Et calix meus inebrians quam praecellens est! deducitur autem ex loco, quia altior ratione, torrens botri nuncupatur: quia ex illo & per illum fit: quod ait idem Psalmista: Inebriabuntur ab ubertate domus tua, & torrente voluptatis tuae potabis eos.

Psal. 22. v. 5.

Num. 13. v. 25.

Psal. 35. v. 9.

Hac autem contemplans anima Christi amore ebria inquit: Botrus cypri dilectus meus mihi, botrus inquam diuinus, omnem dulcedinem & suauitatem comprehendens: nam sicut botrus plura continet grana vna, ita ille omnia continet genera virtutum, saporum, ac caelestium delectationum. Et in hoc vno cuncta inuenio, quae vehementer desidero. Non addit, Inter vbera mea commorabitur, licet vere illum ibi retinere semper optet, quia ulterius sitit illud comedere, & intra viscera reponere, vt reficiatur, & nutriatur eo, illique intimius multo per vnionem amoris coniungatur. Licet enim vt botrus est arboris cypri sterculis iucundus, inter vbera sit deferendus, vt eius pulchritudine, & odore confortemur: tamen hoc famem & sitim excitat comedendi, & bibendi illum vt botrus vna. Si quidem ad hoc ordinatur botrus, vt cibus sit & potus noster, ideoque Christus Dominus sacramentum instituit sub accidentibus panis, & vini, quae communis hominum, & quotidiana est refectio: vt cunctos inuitaret, & exhortaretur ad manducandum, & bibendum illud, idque frequentius, vt quotidianus sit Ecclesiae cibus, maxime cum quotidiana sit lucta; & tentatio tum interna, tum externa, quae huius cibi virtute superatur. Ideo dicitur esse in vineis Engaddi, quod est oculus tentationis: quia fructus eius est mentis oculos aperire, illuminareque, vt tentatio-

nes agnoscat, fugiat, & vincat. In quo longe distat a corporeo vino, quod iudicium rationis subuertit, & oculos caligine suffundit, rixas concitat, & innumera ingerit detrimenta. At vinum hoc spirituale iudicium rationis clarificat, oculos internos illustrat, rixas non nisi contra peccata concitat, cum aliis potius pacem conciliat, & magnam efficit concordiam.

Prou. 23. v. 29.

Quam etiam ipse botrus indicat, in quo plura grana naturali quodam vinculo vnita sunt. Effectus enim praecipuus huius sacramenti est haec vnio iustorum tum cum Deo, tum inter seipsum. Nam vt notat D. Augustinus, propter hoc instituta est Eucharistia sub accidentibus rerum, quae constant ex pluribus coalescentibus in vinum, vt hanc vnionem quam efficit, per illas significaret, iuxta illud Apostoli: Vnus panis, vnum corpus multi sumus omnes, qui de vno pane participamus. Et similiter de vno calice. Sed hoc est speciale in botro: quod vnio plurium granorum in pane & vino est artificialis, sicut & in fasciculo myrrhae, vt supra diximus: at in botro est naturalis, quo significatur hoc diuinum sacramentum tam miram perficere vnionem inter iustos, vt aliquando videatur illis quasi connaturalis, ac si plura corpora eandem haberent animam, sicut de primitiis fidelibus ait D. Lucas, quod eorum erant cor vnum & anima vna. Qare melius significatur haec vnio per botrum, qui dulcedine praese fert, quam per fasciculum myrrhae, quae sonat amaritudinem, quoniam dulcissima est haec vnio, quam Eucharistia efficit, vt propter illam videatur dixisse David, Quam bonum & quam iucundum est habitare fratres in vinum.

Tract. 26. in Ioan.

1. Cor. 10. v. 17.

Act. 4. v. 31.

Psal. 132. v. 1.

4. Sermon. 44.

Præterea cum botrus iste simul dicitur vna & balsami, non inepte, vt perpendit D. Bernardus, indicat spiritum zeli propter vinum & spiritum mansuetudinis propter vnctionem balsami, & vtrumque oportet esse simul. Zelus quidem contra peccata propria, vel aliena, ad illa corrigenda, & destruenda, prout vnicuique conuenit iuxta proprium statum. Vnctio vero mansuetudinibus, & affabilitatis ad conciliandos aliorum animos, & concordiam habendam cum omnibus. Vtrumque autem praestat Eucharistia sub speciebus panis, & vini instituta. Per vinum animos inflammans zelo gloriae Dei; per panem vero mites ac amabiles reddens omnibus hominibus. Vnde David de ea mystice loquens vtrūque insinuat, dum ait: Parasiti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me: impinguaui in oleo caput meum, & calix meus inebrians quam praecellens est. Oleum enim & vinum calicis, ac cibus mensae contra hostes misericordiam & zelum significant, quae in hoc caelesti conuiuio electis praestantur.

Psal. 12. v. 5.

§. 4.

Denique prius dilectus dicitur fasciculus myrrhae, & postea botrus cypri, vt intelligas meditationem passionis, & amaritudinum Christi preparationem esse ad digne recipiendum hoc sacramentum, & gustandam eius dulcedinem, eo quod in memoriam eius, vt diximus, est institutum. Similiter etiam praecedere debet amara memoria, & contritio peccatorum cum dolorosa eorum confessione, vt mundus, &

Matt. 21. v. 12.

vestitus veste nuptiali huic adfuit conuiuio, & ideo botrus iste est in vineis Engaddi, quod est Fons hedi. Quia per lacrymarum fontem, & sacramentum penitentiae mundanda est ab operibus prauis, vt Christum omnium bonorum fontem recipiat. Scriptum est enim; Probat autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Nulla autem melior probatio, quam perfecta lotio in hoc fonte hedi, qua peccata suffocantur & anima munda redditur, pulchra, & candida.

1. Cor. 11. v. 28.

Exod. 12. v. 5.

D. Aug. Ser. in quast. super Exod. q. 22. D. Gregor. Nazianzenus apud Lippomanum.

Iudic. 4. v. 5.

Ita glossa.

Ioa. 10. v. 18

In lib. 7. Exhort. 29. §. 2. Alia redditur expositio.

Lucæ 24. v. 30. & 43. Ioa. 21. v. 13.

A

EXHORTATIO IX.

De duplici anima pulchritudine, & septem eius combinationibus, quae acquiruntur in contemplatione; & disponunt ad perfectionem illius.

Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es.

Deo eximius fuit sponsa in sanctitate profectus ex increpatione, grato animo suscepta, ex meditatione regis in multiplici suo accubitu existens, ex aliisque praclaris virtutum actibus, quae sub metaphora nardi, fasciculi myrrhae, & botri cypri haecenus explicuimus, vt caelestis sponsus cui nihil nouum potest accidere, quasi nouum aliquid intueretur admirans, diceret: Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es. Dicitio enim ista, Ecce, vt notat D. Chrysostomus, in Scriptura, & maxime in prophetis vsurpatur ad indicandum aliquid nouum, & inauditum; vt cum dicitur, Ecce Virgo concipiet, &c. Quam magna igitur, & noua erit pulchritudo, quae ab ipso Deo bis cum dictione Ecce commendatur? Paulo ante vocauerat eam pulcherrimam inter mulieres, sed cum increpatione, vt eius rigorem temperaret: at modo cum magna exaggeratione, bis vocat eam pulchram, cum dictione ecce. Quasi dicens: quod pulchritudo eius non posset verbis explicari. Vnde alij vertunt, sicut in capite quarto habetur. Quam pulchra es amica mea! quam pulchra es! id est tanta est pulchritudo, vt nulla suppetant verba, quibus exprimat. Haec autem repetitio geminam indicat animae pulchritudinem, quae tamen plures continet combinationes, ex quibus vna perfectissima prouenit pulchritudo non corporea, sed spiritualis ex virtutibus, & caelestibus donis proueniens, quam parit studiosa diuinorum mysteriorum contemplatio, & ad supremum eius gradum consequendum praeparat, vt anima vndique coram Deo, angelis, & hominibus sit perfecta.

In c. 3. Isaiæ

Cant. 4. v. 1.

PRO FEBR. III. POST DOMIN. III. QVADRA. 1.

De pulchritudine spirituali interna & externa sanctificante spiritum & corpus. §. 1.

PRIMO igitur dicitur sponsa bis pulchra propter sanctitatem, & munditiam, tum internam, tum externam, qua pollebat. Etenim Ecclesia Christi, anima que eius sponsa, longe iam abest ab illa sanctitate merè externa, quam lex antiqua cõferebat, absque eo quod veram intus munditiam largiretur. Non quod in illa non essent aliqui vere iusti, & sancti, sed quia lex id eis non praestabat, iuxta quam, vt docet D. Paulus, Munera & bestiae offeruntur, quae non possunt iuxta conscientiam perfectam facere seruientem, solummodo in cibis, & in potibus, & variis baptismatibus, & iustitiis carnis, vsque ad tempus correctionis im-

Ad Heb. 9. v. 8.

Matt. 5. v. 17. *positis.* Id est vsquequo corrigerentur per Christum, qui veram & internam docuit munditiam, & sanctitatem in lege sua evangelica, per quam perfecte implevit id quod inane, vacuum, & defectuosum erat in antiqua. Vnde vehementer increpabat Scribas, & Phariseos, qui hac sola externa munditia, quae hominibus apparebat, gloriabantur, iactabantque se manus saepius lauare, cum panem manducabant, cum tamen intus immundi, deformes, & execrabiles essent. *Va vobis* (inquit) *Scribe & Pharisei, hypocritae, quia mundatis quod deforis est calicis, & paropsidis, intus autem pleni estis rapina, & immunditia. Pharisee caece, munda prius quod intus est calicis, & paropsidis, ut fiat id quod deforis est mundum.* Id est, primum acquirite munditiam animae internam, ex qua proueniet, ut vera sit munditia haec externa, alioqui similes eritis sepulchris dealbatis, quae foris parent hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia. Vnde rite eos vocat hypocritas, quia solam faciem externam sanctitatis simulant, indignanturque contra eos, qui manus non lauant propter traditiones seniorum, cum ipsi non lauent animas, transgredientes traditiones Dei. *Pharisee hypocritae eicite primum trabem de oculo tuo, & tunc valebis eicere festucam de oculo fratris tui.* Recte igitur caecos vocat eos, qui trabem in oculo habent. Et quae maior caecitas quam mundare externam partem paropsidis, & calicis, quam cibus & potus non contingunt, internam vero quam tangunt, relinquere spurcitia plenam? imo hanc manducare, & bibere; nam de eis dicitur quod bibunt quasi aquam, iniquitatem. Non sic autem sponsa Christi bis pulchra, de qua dicitur: *Omnis gloria eius sicut regis ab intus in simbriis aureis, circumamicta varietatibus.* Nam potissima eius pulchritudo est in spiritu per gratiam & charitatem, supernaturalesque virtutes. Vnde fit quod simbriae quae exterius apparent, vere sint aureae ab auro interno deauratae. Omnis enim sanctitas, quae in operibus externis splendet, ab internis prouenit, sine quibus illa aurea non erunt: tamen si interna aurea sunt, foras se produnt per amictum deauratum. *Ut anima sit instar arcis foederis, quae intus, & foris deaurata erat auro mundissimo.* Propter quod sponsus ait, *Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es.* Vt prima pulchritudo referatur ad internam, & ideo illi coniungit nomen amica, quoniam vera Dei amicitia in interno decore sita est: secunda vero refertur ad externam; cui non addidit iterum nomen amica, quia ut diximus, decor externorum operum ab internis promanant; bona enim arbor bonos producit fructus, & quia homo videt quae parent, Deus autem intuetur cor, studiosus contemplationis, cuius interest Dei praesentiam semper reuereri, hoc potissimum conari debet, ut coram Deo pulcher, & sanctus sit, & deinde coram hominibus; ut videntes opera eius bona, glorificent patrem qui in caelis est. *Ac ita iuxta sententiam Pauli provideant bona coram Deo simul & coram omnibus hominibus.* Hoc ipsum insinuat se videtur idem Apostolus, dum inquit virginem & innuptam cogitare, quae Domini sunt, ad hunc finem *ut sit sancta corpore & spiritu.* Id est pulchra duplici pulchritudine,

quae mundum, speciosum & sanctum reddit corpus & spiritum. Quam praestant duplicis generis virtutes expellentes duo illa vitiolorum genera, quae D. Gregorius, ac D. Thomas vocant carnalia, & spiritualia, *Emundantes nos*, ut dicit idem Apostolus, *ab omni inquinamento carnis, & spiritus.* Virtutes corporales dicuntur, quae carnis vitia, & voluptates coercent, & corporalibus operibus consummantur. Cuiusmodi sunt, temperantia, sobrietas, castitas, seu virginitas, modestia, silentium, & sensuum custodia, in quibus maxime exterioris hominis splendor, & decor manifestatur. Virtutes vero spirituales nuncupantur, quae praecipue spiritum, & eius actus, ac affectus dirigunt, & perficiunt, ut fides, spes, charitas, & reliquae infusae, praeter supradictas, in quibus summus animae decor consistit. Respondet autem haec geminata pulchritudo geminae laudi sponsi commemoratae, ex similitudine ad fasciculum myrrhae, & ad botrum cyprum. Nam sicut fasciculum myrrhae inter vbera collocatus, ornat corpus exterius, botrus vero reficit interiorius, myrrha corpus seruat a corruptione, vinum ex botro cor hominis laetificat: ita ex contemplatione Christi, eiusque imitatione duplex ista acquiritur virtutum pulchritudo, qua caro, & spiritus foris & intus sanctificantur, & quodammodo reducuntur ad illum fasciculum statum innocentiae, in quo caro spiritui subiecta erat. Cum enim modo viriliter his virtutibus infranatur, quodammodo illius quietae felicitatis particeps efficitur. Sed quia hoc rarum est, & apud paucos inuenitur, vitur sponsus particula *Ecce*, ut nouum splendorem sponsae commendaret.

C De nouis incrementis pulchritudinis per opera duplicis vitae actiuae & contemplatiuae. §. 2.

Sed quia huiusmodi pulchritudo potest in dies noua incrementa recipere, de hoc in his verbis laudatur sponsa. Prius enim dicitur pulchra propter primam gratiam, primamque charitatem, quae in ipso iustificationis tempore infusa est illi, ut ab omni labe, & mortifera macula mundaretur; & quia in hac gratia consistit Dei amicitia, simul vocatur pulchra, quia facta est amica. Homines enim amant id quod iam est pulchrum: Deus vero amando animam fadam, facit illam pulchram, quae talis dicitur, non a pulchritudine, quam ex se haberet, sed quam a Deo, cum gratia recepit, iuxta illud, quod sub typo Ierusalem dicitur: *Perfecta eras in decore meo, quem posueram super te, dicit Dominus.* Nam ut inquit D. Augustinus, amauit nos prius, qui semper est pulcher. Et quales amauit, nisi fados, & deformes, non ut deformes dimitteret, sed ut pulchros faceret? Post hanc autem primam pulchritudinem vocatur secundo pulchra cum eadem admiratione, *Ecce tu pulchra es.* Nam plures recipiunt primam, quam cito commaculant: tu autem non contenta es prima gratia, nec prima es charitate satiata, sed etiam illam nutrire, bonisque operibus, & nouis meritis in dies augere satagis, quia tunc fortius, & securius conferuatur, cum quotidie augetur; obseruando quod scriptum est: *Qui iustus est, iustificetur ad huc; & qui sanctus est, sanctificetur ad huc.* Quam vero mirabilis sit haec secunda pulchritudo,

Ita D. Anselmus. Li. 31. Mor. c. 31. 12. q. 72. Art. 2. 2. Cor. 7. 1. Virtutes duplices.

pulchritudo, indicat encomium illud sponsae, A de qua dicitur: *Quae est ista quae progreditur quasi aurora confurgens, pulchra ut luna, electa ut sol?* Mira est pulchritudo aurorae, id est primae gratiae, qua anima a tenebris peccatorum recedit; sed mirabilior est pulchritudo lunae, quae (vt inquit Ecclesiasticus) *Crescit mirabiliter in consummatione, id est donec sit plena, & consummate lucida, nihil retinens tenebrarum: sic anima tunc est mirabiliter pulchra, cum in gratiae luce crescere non cessat, vsque dum sit perfecta, & plena in omnem plenitudinem Dei, quam in hac vita potest obtinere, donec in caelo consequatur vltimam, & consummatam pulchritudinem, vltra quam iam non possit ascendere, & tunc erit electa vt sol; qui summam habet lucem, & splendorem, in quo nec potest crescere, sicut nec deficere. Interim etiam oportet electam esse, vt sol quatenus luceat, & quam per augmentum obtinet, indefectibiliter sicut sol retineat.* Hinc est quod etiam sponsa dicitur bis pulchra ab operibus duplicis vitae actiuae & contemplatiuae, quae sedulo exercebat, vt ex dictis constat. Quibus etiam crescebat, & proficiebat in virtute, sapientia & gratia coram Deo & hominibus. Per contemplationem est pulchra coram Deo cui assistit, per actionem vero est pulchra etiam coram hominibus, quibus prodest. Illa ponitur primo loco, quia melior est pars vitae contemplatiuae, quam elegit Maria: & ex se pulchrior; vnde & de Rachele, quae symbolum eius fuit, scriptum est quod erat decora facie, & venusto aspectu, & plus dilecta a Iacob, quam soror eius Lia. Quia Deus etiam plus diligit pulchritudinem contemplationis, quam actionis. Vnde illi attribuit cognomen amicae, cum ait: *Ecce tu pulchra es amica mea.* Quia in contemplatione referantur secreta mysteria, quae non nisi amicis solent communicari: iuxta illud: *Vos autem dixi amicos, quia omnia quaecumque audivi a patre meo, nota feci vobis.* Sed quia vita contemplatiua in viris perfectis adfert secum vitae actiuae exercitia erga proximos, ideo secundo vocatur pulchra propter illa, sed additur vtrique particula *Ecce*. Quia rara est vtriusque coniunctio, & valde mirabilis est vtriusque pulchritudinis vnio, quae coniungit contemplationem cum actione, quietem Mariae cum sollicitudine Marthae, venustatem Rachelis cum fecunditate Liae. Sed hanc affecta est sponsa Christi, quae iam assimilatur equitatu in curribus Pharaonis, iam solitariae turturi, iam portat fasciculum myrrhae, iam botrum florum, ex pulchra arbore cyprum: & ideo bis pulchra praedicatur. Sed forte dices, quomodo a vita actiua denominatur pulchra, cum haec decora non sit sicut Rachel, sed deformis sicut Lia, quae lippos habebat oculos? Sed haec deformitas inest illi, cum sola est, & a contemplatione separata, ac instar Marthae sollicita est, & turbata erga plurima: at cum ex contemplatione oritur, & cum ea coniungitur, sanatur lippitudo oculorum, vt quae agenda sunt recte videat, & venusta maneat. Vnde postquam sponsus dixit secundo: *Ecce tu pulchra es*, mox subiunxit: *Oculi tui columbarum*, qui pulchri valde sunt: de quo postea.

De aliis tribus combinationibus binae pulchritudinis. §. 3.

Sed quoniam potissima pulchritudo animae est charitas, quae operit multitudinem, & fedtatem peccatorum, charitas autem duplicem habet actum, quo omnem vim suam exeric: scilicet amorem Dei super omnia, cui studet contemplatiua, & amorem proximi sicut sui ipsius, cui incubit actiua. Hinc Diuus Gregorius sponsam bis pulchram vocari dicit, quia in vtroque amore est perfecta, non querens quae sua sunt, sed quae Iesu Christi, & quae proximorum sunt propter ipsum. Sed cum primo vocatur pulchra propter amorem Dei, etiam dicitur amica. Quoniam charitas proprie tantum est amicitia erga Deum, quem propter seipsum diligit, proximos autem, siue bonos, siue malos, siue amicos, siue inimicos solum diligit propter Deum. Et sicut ab his duobus actibus, & praecipis eorum vniversa lex pendet, & prophetae, sic ab illis pendet omnium aliarum virtutum decor, & pulchritudinis incrementum. Quomodo autem efficiamur pulchri diligendo Deum pulchrum, & Christum siue crucifixum, siue gloriosum, commodius explicatur circa versiculum sequentem, *Ecce tu pulcher es dilectissimi; & decorus.* Sed audiamus D. Bernardum hanc geminam pulchritudinem de coniunctione innocentiae cum humilitate interpretantem, per innocentiam vero intelligit eam sanctitatis perfectionem quae peccata excludit, & commemoratas virtutes comprehendit; a quibus anima vocatur primo pulchra, sed tunc iterum est pulchra, & confirmatur amplius eius pulchritudo, cum simul adiungit profundam humilitatem, non se extollens de sanctitate accepta, nec se aliis praefers, sed potius Deo & omni humanae creaturae propter Deum se humiliter submittere. Vtrobique autem ponitur particula *Ecce*. Quia, vt inquit idem Sanctus, rara auis in terris, aut sanctitatem non perdere, aut humilitatem sanctimoniam non excludi: & ideo beata anima, quae vtramque retinuit. In eo qui grauius peccauit, etsi amanda, non tamen admiranda humilitas: at si quis innocentiam retinet, & nihilominus humilitatem iungit, merito admirandus, quia geminum animae retinet decorem. In vtroque autem similis est Christo Domino, qui vt supra perpendimus, humilitatis, & innocentiae se praebuit magistrum & ducem, quem secuta est sponsa dum amplectitur eum, tanquam fasciculum myrrhae, propter humilitatem & tanquam botrum cyprum candidissimorum florum propter innocentiam. Propter quod bis pulchra ab ipso meruit nuncupari. Sed quid humilitati cum pulchritudine, cum se potius ad ima, & abiecta demittat, & omnem sibi attribuat fedtatem? Imo propter hoc est pulchra, quia quae pulchra sunt mundi contemnit; & per confessionem propriae fedtatis, & immunditiae, candorem seruat, & decorem sanctimoniae, & innocentiae; quam si perdere contingat, per humilitatem restaurat, dicente Psalmita: *Asperges me byssopo & mundabor, lauabis me & super niuem dealbabor.* Hyssopus autem quae herba humilis est, & pectoris purgatiua, humilitatem indicat per quam

In hoc loco

Serm. 45. in Cant.

Psal. 50. v. 9. Ita D. Bernardus.

Dauid mundari, & super niuem dealbari confidebat, candorem recuperans eius quam amiserat innocentie. Sed felicior sponsa, quae etsi grauitur deliquit, tamen increpata tacuit, & fasciculum myrrhae sibi assumpsit, propter quod de bina pulchritudine laudatur: & iuxta versionem lxx. vocatur Proxima mea. Quare proxima? quia propter humilitatem propius accessit ad Deum: qui humilibus appropinquat, sicut se elongat a superbis, nam sicut dicit Diuus Augustinus; licet Deus sit altus, si erigis te fugit a te; si vero te humilias, descendit, ut sit prope te.

Serm. 135. de Temp.

Hom. 3. ex quatuor.

2. Cor. 6. v. 8.

Psal. 56. v. 8.

Pl. 67. v. 14.

EXHORTATIO X.

PROFESSIONIS B. MARIE.

De pulchritudine beatissima Virginis in omnibus modis supradictis, quae maxime in eius purificatione resplendit.

Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es.

MENS pulchritudinis gradus iam commemorati cum quadam singulari praecellencia in beatissima Deipara reperiuntur, qui tantam sponso attulere admirationem, ut quasi de re noua, & nusquam ante illam visa exclamans dixerit, Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es. Et merito: quoniam binam habuit singularem pulchritudinem; in qua nec primam similem visa est, nec habere sequentem. Etenim sola inter omnes mulieres bis pulchra est a pulchritudine virginitatis, si-

mul & fecunditatis. Caeterae mulieres sunt veluti arbores, quae speciosae sunt, prius floribus, & postea fructibus, flores enim decidunt ut fructus nascantur: at Maria sola pulchra est flore simul, & fructu, sola florem virginitatis habet inter matres, sola fructum fecunditatis inter virgines. Deslorantur aliae, ut fecundentur, & in eis flos virginitatis necessario praemortuus ad fructum fecunditatis. In sola vero Maria flos propter fructum non est praemortuus, sed miro modo factus est fructuosus, & sanctificatus est, ex fructu ad perpetuitatem, & creuit ad venustatem, & in aliis quidem feminis pulchrior est flos, quam fructus: at in matre redemptoris, quae sola fructum habet cum flore, multo speciosior, laudabiliorque videtur esse fecunditas, quam virginitas: nisi forte quis dicat quod pares sunt virginalis fecunditas, & fecunda virginitas. Vtramque a longe intuebatur Isaias, & tanquam rem nouam, ac inauditam eadem dictione Ecce, vtens ait: Ecce virgo concipiet, & pariet filium. Non esset res noua, quod virgo amisso virginitatis flore conciperet, & pareret, sed hoc est nouum, & stupendum prodigium, quod integrum florem retinens, talem fructum concipiat, & pariat, qui vocari possit Emmanuel, id est, nobiscum Deus. Hoc nouum etiam intuebatur sponsus, cum dixit, Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es. Quia tu inter alias mulieres inuenisti gratiam apud me, ut pulchra esses virginitate simul & fecunditate: pulchra in concipiendo ex virtute Spiritus sancti, pulchra in pariendo sine laesione pudoris. Vnde factum est, quod pulchra sis omnibus modis pulchritudinis spiritalis, qui in aliis sanctis inueniuntur, cum singulari excellentia super omnes illos.

Ex Guillielmo Abbate apud Martinum del Rio.

Isa. 7. v. 14.

Luc. 1. v. 12.

Quae igitur dicta sunt de septem pulchritudinis modis in beata Virgine contemmur, tunc potissime cum completis diebus purificationis suae secundum legem Moyfi ascendit in templum brachiis suis portans filium, tanquam pulcherrimum fasciculum myrrhae inter vbera, & candidissimum botrum cypri ante pectus suum, ut illum Patri aeterno offerret, tum in gratiarum actionem pro omnibus bonis sibi & mundo per hunc fructum ventris sui collatis, tum ut per illum iram eius placaret, & nobis propitium redderet. Sed quo modo non esset grata tam pulchra & fragrans oblatio, quae a pulcherrima, & fragrantissima virgine, & matre procedebat?

§. 1.

ET quidem ostendit se bis pulchram propter omnimodam suam munditiam internam, & externam, cum purificari voluit secundum ritum legis offerens par turturum, aut duos pullos columbarum, quod immundae mulieres post partum offerre solebant, ut se munda- rent. At quid illi dicit sponsus? Ecce tu pulchra es amica mea. Quia inter summam habes munditiam, qua nulla inter filias maior inueniatur vnquam. Ecce tu pulchra es. Quia etiam exterius noua, & inaudita munditia fulges, non enim concepisti suscepto semine, in quo lex immunditiam constituit, sed 3. & 4.

In §. 1. praecedente Exhortationis Leuit. 12. v. 2. & 3.

De hac coniunctione plura lib. 3. Exhor. 23. §. in quo lex immunditiam constituit, sed 3. & 4.

ex virtute Spiritus sancti obumbrantis. Quid ergo tibi cum lege Moyfi? ad quid oblatio turturum, ut munda reddaris? at pulcherrima virgo, quae omnimodam munditiam amabat intus, & foris, coram Deo, & coram omnibus hominibus, etiam immunditiae umbram fugere volens ascendit in templum, ut se purget propter eos qui sui miraculosi partus mysterium ignorabant, ne ab illis reputaretur legis praeruaricatrix, si non se iuxta legem purificaret. Vnde ex hoc ipso fructu creuit eius admiranda pulchritudo, & gemini decoris condigna laudatio, tanquam vna arca foederis intus, & foris auro mundissimo deaurata. Quia in se portabat aureum propitiatorium Christum Iesum, qui illam amplius decorabat.

Exod. 25. v. 11.

In eodem §. 1.

1. Cor. 7. v. 34.

Lib. 1. de virginib.

Pl. 44. v. 14.

Vnde princeps est inter virgines, & innuptas cogitans melius quam omnes, quae Domini sunt: Vt sit sancta corpore & spiritu, mirifice ornata illo duplici genere virtutum, quae corpus & animam mundant, sanctificant, ornant, & perficiunt, ut supra diximus. Pulchra enim domus qualem decet regiam esse, pulchrum debet habere prospectum, pulchra etiam atria, & interiora cubicula. Beatissima autem virgo tanquam regia ipsius Dei domus corpore, & spiritu sanctissima, & pulcherrima esse debuit, ut merito bis pulchra ab ipsomet sponso praedicaretur. Hanc autem binam pulchritudinem sic depingit Diuus Ambrosius. Virgo erat non solum corpore, sed etiam mente, quae nullo doli ambitu syncerum adulteraret affectum, corde humilis, verbis grauis, animi prudens, intenta operi, verecunda sermone; arbitrur mentis solita, non hominem, sed Deum quaerere, nihil tuum in oculis, nihil in verbis proca, nihil in actu inuerecundum, ut ipsa corporis species simulachrum fuerit mentis, figura probitatis. Bona quippe domus in ipso vestibulo debet agnosci, ac primo praetendat ingressu nihil intus latere tenebrarum, ut mens nostra nullis repagulis corporalibus impedita tanquam lucernae lux intus posita, foris luceat. Haec D. Ambrosius egregie describens internos splendores virginiae pulchritudinis ab spiritu in corpus foras prodeuntis. Quia omnis gloria eius erat ab intus, sed circumamicta externis fimbriis aureis. Eia ergo virgo speciosissima specie tua, & pulchritudine tua intende prospere, & procede, ascende in templum, ut Deo offeras hanc duplicem pulchritudinem tuam, quae gratissima illi oblatio erit, melius quam Par turturum, quod offerendum portabas.

re, & obtulit in templo, cuius pulchritudinem & fragrantiam admirans sponsus ait: Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es. Quia in pulchro & sancto corpore pulchrum geris, & sanctum spiritum, & miram inter vtrumque vnionem, quae tibi magnum conciliat decorem, & mihi hoc par turturum est gratissimum sacrificium.

Sed adhuc Deipara bis pulchra dicitur, quia excellentissime combinauit pulchritudinem, & quietem vitae contemplatiuae cum fecunditate, & decore vitae actiuae; splendidam dilectionem Dei cum speciosa dilectione proximi, in vtroque cunctas superans creaturas. Et quamdiu vixit noua, & eximia incrementa quotidie addidit, ad tam sublimemque ascendit omnigenae virtutis, & sanctitatis decorem, ut quasi admirans sponsus de tam nouo, & incredibili sanctitatis incremento dicat: Ecce tu pulchra es amica mea, &c. Tu inquam inter omnes, quae comparatione tui velut stellae obumbrantur coram sole. Has geminas pulchritudines indicabat etiam oblatio, quam virgo afferebat secundum legem, quae erat Par turturum, aut duo pulli columbarum. Columbae etiam aues sunt pulchrae, & solum fecunditatis, ac mutui amoris, duo pariunt oua, duosque educunt, & nutriunt pullos, qui paulatim crescunt, ut ad perfectam aetatem perueniant. Sunt ergo columbae virtutes, quae per modum habitus animae inhaerent, & sunt sibi inuicem connexae, ac mutuo amore colligatae, fecundaeque valde ad generandos affectus, & actus qui sunt velut earum pulli: Deo autem non offerimus columbas, sed pullos, non habitus, sed actus earum; per actus enim memur, crescimus, satisfacimus, offerimus spiritualia sacrificia, & cultum debitum reddimus. Duo ergo pulli columbarum sunt affectus internus, & operatio externa, bona intentio finis, & congrua electio, ac executio mediorum, contemplatio & actio, dilectio Dei & dilectio proximi, qui omnes actus quasi pulli possunt crescere, & in dies fieri perfectiores. Obtulit ergo Deipara eos duos pullos columbarum pulchriores, & gratiores quam vnquam oblatae sunt, quia omnes suas vires exerebat, ut perfectissimos semper haberet actus, & affectus. A quibus denominatur bis pulchra; columbina pulchritudine: nam statim dicitur. Oculi tui columbarum, id est, non vnus oculus, sed ambo pulchri sunt, sicut columbae, sed de hoc postea.

4. In §. 2. & 3.

De insigni virginis humilitate cum sanctitate.

§. 2.

MAGIS tamen admiranda est gemina pulchritudo ex coniunctione innocentiae, & humilitatis, & summae sanctimoniae cum profunda animi submissione, ut supra ex Diuo Serm. 45. in Bernardo diximus. Sed quis innocencior Deipara, quae sine macula concepta immaculata perpetuo mansit? quis illa humilior, quae cum mundissima sit legem purgationis implet, etsi notam immunditiae incurrat? Imitata est filium, qui legem circumcisionis

NN ij

impleuit, quæ signaculum erat peccatoris, sicut lex purgationis signum erat corruptæ mulieris. Sed verificatur de ea quod paulo antea dixerat sponsa: Cum esset rex in accubitu suo nardus mea dedit odorem suum: vel odorem eius. Accubitus regis, vlnæ & brachia erant virginis, ibi accubuit, cum est circumcisus, cum ferrebat in templum, & in Ægyptum. Cum ergo beatissima mater vidisset hunc regem virtutum tam humiliter esse in accubitu isto, nardus humilitatis eius dedit odorem suum, odorem, inquam, humiliationis, similem ei, quem rex in suo accubitu præ se ferebat: unde & dedit odorem eius, scilicet Christi, à quo illum participabat, & quia cum illo vnita omnino erat. Si rara auis est in terris, vt inquit Bernardus, aut sanctitatem non perdere, aut humilitatem; Ecce auem bis pulcherrimam, quæ indemnem in summo gradu seruauit vtramque. Refert Diuus Clemens, aliique doctores graues, auem phœnicem, quæ ita rara est, vt sit vnica, postquam diu vixit, & valde increuit, confecto sibi nido ex lignis odoriferis solem ad orientem intuentem ignem excitare, quo crematur, & in cineres redigitur, ex quibus nascitur vermis, qui in nouum phœnicem efformatur. Et quamuis hoc symbolum sit nostræ resurrectionis, vt prædicti doctores testantur, tamen non incongrue symbolum etiam erit heroicæ humilitatis: qui enim rara pollent sanctitate, rara etiam splendent humilitate. Intuentes enim solem iustitiæ per contemplationem, ex eo maximum concipiunt diuini amoris ignem, quo se totos ei in holocaustum offerunt, & profundissima humilitate se in cineres redigunt, confitentem se nihil esse coram ipso, nisi puluerem & cinerem, sicut Abraham, & Iob loquentes cum ipso Deo confessi sunt. Sed ex hoc ipso amplius renouantur, & qui se vermes esse agnoscunt, in pulchriorem phœnicem transformantur, quia omnis qui se humiliat exaltabitur. Quæ ergo est rara auis in terris, quæ phœnix vnica in mundo, nisi beatissima Deipara? Hæc semper intuebatur solem per altissimam contemplationem, & tunc maxime existentem in oriente, quando recenter natum portabat eum in brachiis suis. Vnde tanto eius flagrabat amore, vt quasi continuum de se illi offerret holocaustum, tam profundaque reuerentia, & humilitate eum gestabat, vt se cinerem & puluerem, ac vilissimum vermiculum reputaret: vnde tamen pulchrior & splendidior resurgebat. Quia Deus resistens superbis, auget gratiam, & decorem humilibus. Hanc ergo sanctimoniam, & humilitatem pro modulo tuo imitari conare; vt vtramque coniungens bis pulcher dici merearis, & ad culmen perfectionis peruenias. Scriptum est enim, Iustus vt palma florebit. Vbi Tertullianus legit vt phœnix florebit. Florere autem vt phœnix, iuxta prædicta est florere per humilitatem, ex amore pronouentem. Nam dum se redigit in nihilum, tunc renouatur, florescit, & maiora recipit virtutum incrementa.

Li. 1. c. 6 refert hos Pineda in Iob. 19 v. 25. & in Iob. 29. v. 18

Tertullian. lib. de resur. rect. c. 13. D. Ambro. lib. de fide resur. c. 1. Hier. Epist. ad Prædiciu

Genes. 18. v. 27. Iob. 42. v. 6

Psa. 91. v. 13. Vbi supra applicas ad resurrectione. ne vide supra Exhor. 2.

6.

lerandam, & ad prospera, ac aduersa pro Dei ac proximorum amore perferenda: non solum pulchra quando filij fruebatur presentia, & eius intuebatur magnalia, sed etiam quando illa caruit, siue in triduo quo mansit in templo, vel in sepulchro, vel cum postea ascendit in cælos, & quoties eius opprobria, & tormenta audire, vel videre contingeat. Inde idem purificationis dies lætus fuit illi, & tristis, sed illa semper eadem. Lætus quidem, quia legem seruabat, quia Deo patri filium offerebat, implebantur antiquæ prophetiæ, & noui surrexerunt Prophætæ, scilicet Simeon, & Anna, qui filij eius immensam dignitatem prædicabant. Tristis vero, quia tunc Simeon persecutiones filij nunciavit illi, dicens: Ecce puerus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum, & in signum cui contradicetur, & tuam ipsius animam pertransibit gladius. Sicut autem eum audiuit lætum Angeli de incarnatione nuncium, respondit: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum: ita modo audiens triste verbum Simeonis de gladio eius animam transixuro respondet, etiam si non verbo, saltem corde, & affectu: Ecce ancilla Domini, secundum verbum ita mihi fiat; quia parata est anima mea quouis gladio transigi pro ipso, cuius voluntati in omnibus tanquam humilis ancilla subdita esse cupio. Sed quid tunc sponsus? Ecce tu pulchra es proxima mea, ecce tu pulchra es. Quia siue tibi præfens sim, siue absens, semper tu es mihi proxima, & me amplecteris, non tantum cum botrus sum pulcherrimæ cypri, sed cum etiam sum fasciculus amarissimæ myrrhæ.

Luc. 2. v. 34

Confirmantur cuncta hæc ex eo quod virgo sit pulchra vt luna. §. 3.

QVÆ diximus de bina pulchritudine virginis confirmat similitudo illa qua dicitur: Pulchra vt luna, quæ symbolum est istarum combinationum, maxime fecunditatis, & pudicitiae, munditiei corpore & spiritu, & actionis. Est quidem symbolum fecunditatis. Quia calor solis, & humiditas lunæ faciunt terram germinare; cuius poma, & fructus dicuntur in Deuteronomio esse fructus solis, & lunæ. Pudicitiae vero, propter candorem & decorem, quem in sua plena luce retinet. Et quis (inquit Diuus Bernardus) sanctorum chorus melius lunæ comparatur, quam virgines? Solæ sequentur solem iustitiæ Christum vt agnum patris quocumque ierit. Honorabuntur ergo præ cæteris in eodem regno existentibus, splendore quidem excellentiori, sicut lunam videmus præ cæteris sideribus præminere. Merito ergo beatissima Maria bis pulchra dicitur, & sicut luna: quia miram attulit terræ fecunditatem, dum protulit nobis Christum solem iustitiæ, qui cum ipsa tanquam eius cooperatrice nos bonis operibus fecundos reddit. Mira etiam refulsit virginitate, & munditia, quia præ omnibus fulget, sicut luna inter stellas: quæ nobis imitanda proponitur, vt cum fecunditate operis iungamus munditiam cordis, illius.

Deu. 33. v. 14 De pomis fructuum solis & lunæ, &c.

Serm. de Passione c. 31. Pierius l. 44. c. de luna refert in nunc misimare antiquo cum luna imagine fuisse hæc inscriptionem fecunditas; in aliis pudicitia.

Plura de hoc infra in id Cant. 7. venter tuus aceruus tristitici vallatus

& corporis, qua etiam pulchri, vt luna dici mereamur.

Non minus mirabile symbolum est luna profunda humilitatis, & sanctitatis eximiae, vnde bis pulchra denominatur sponsa. Vtrumque insinuat Ecclesiasticus, dum primo vocat lunam Luminare quod minuitur in consummatione. Quia luna in sua cum sole coniunctione quando illi subiicitur plene, eo vsque diminitur, donec penitus suam lucem occultet, & nullam omnino habere videatur. Postea vero de eadem inquit: Crescens mirabiliter in consummatione, quia in oppositione ad solem tantopere ab eo illustratur, vt plena sit luce, cætera astra magno antecellens splendore. Sic igitur beatissima Virgo pulchra est vt luna ob profundam humilitatem cum admiranda excellentia sanctitatis. Exinanit enim & minuit se in consummatione, ita plene se Deo submittebat vt non solum ancillam, sed pene nihil se esse existimauerit; cognoscens nihil lucis & gratiæ à se, sed totum à Deo, cui acceptum referebat. Sed inde adeo excreuit eius sanctitas, & splendor, vt nulla maior, nec Christo similior inueniatur, quantumlibet inquit Cardinalis Petrus Damianus) alia stellas reluceant, luna tamen, & magnitudine præminet, & splendore: sic vtramque naturam, humanam scilicet & Angelicam, virgo singularis exuperat, & immetitate gratiæ, & fulgore virtutum. His accedit quod Plinius de luna loquens ait, humilis est & excelsa; sed ne id quidem vno modo, sed alias admota cælo, alias contigua montibus, nunc in acquisitionem elata, nunc in austros deiecta: sic gloriosissima Virgo humilis & excelsa; quia ancilla Domini & mater Dei, ita humilis vt omnibus se submitteret, & minoribus deferret: ita excelsa vt ad cælos vsque conuersatione pertingeret, & angelos sanctimonia superaret, iamque peccatores spe erigit, iam vero iustos humilitate continet.

Ecc. 43. v. 7. & 8.

In serm. de Virg. Assumptio.

Lib. 2. c. 9.

3.

Hinc luna symbolum est præclarum contemplationis, simul & actionis. Cum enim sit lucis auida, iam accedit ad solem, iam recedit, iam iterum reuertitur ad ipsum, vt iam ex vna parte, iam ex altera ab ipso illuminetur: sic anima iam per contemplationem ad Deum accedit, vt illuminetur ab eo, appropinquans pedibus eius, vt accipiat de doctrina illius, iam quasi recedit ab eo, vt proximis beneficiat, & operibus bonis in Dei obsequium illustretur. Vtrumque autem excellentissime præstitit Deipara, quæ Marthæ & Mariæ sortem mirabiliter coniunxit, & sciebat Christo semper adesse, & cum oportebat etiam esse sine illo, vt Ecclesiæ beneficeret. Sed quid ad pulchritudinem, diminutio; obscuritas & mutabilitas lunæ? nunquid non luna symbolum est viciosa mutabilitatis, Quia homo sanctus in sapientia manet sicut sol, nam stultus vt luna mutatur? Sed non est nouum in scriptura eandem rem ex diuersis causis symbolum esse rei bonæ & malæ. Luna enim vt exterius mutatur de lucida in obscuram, indicat mutabilitatem peccatoris, quæ sine ratione fit ex gratia in peccatum. At eadem luna, quæ semper est lucis capax & cupida, eamque appetit vel

Ecc. 27. v. 12.

ex vna parte, vel ex altera, à sole recipere, ad idque in bonum vniuersi mutatur, apte representat iustos, qui contemplationi vacant & actioni, in bonum totius Ecclesiæ; quæ tandem cum triumphet omni ex parte, erit plena, sicut scriptum est Thyronus eius (id est regnum Christi) sicut sol in conspectu meo, & sicut luna perfecta in æternum: ad gloriam ipsius regis in secula seculorum. Amen.

Psal. 88. v. 38.

EXHORTATIO XI.

De oculis anima columbinis ad contemplationem requisitis, qui sunt fides & seprem dona Spiritus sancti, cum puritate, & simplicitate, proprio iudicio, & sensibus abnegatis.

PROFE-STIS VBI LEGITVR EVA NGELI VM, Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, &c.

Oculi tui columbarum, Oculi tui columbarum absque eo quod intrinsecus lateat.

Verf. 14. Cant. 4. v. 7.

OVAM laudem dilectæ suæ superaddit cælestis sponsus, redens simul causam, vnde illi tam eximia prouenerit pulchritudo, quod eum rapuerit in admirationem dicens: Oculi tui columbarum. Ac si diceret: Ideo tam pulchra mihi visa es dum contemplabar me in accubitu meo, & tanquam fasciculum myrrhæ, & botrum cypri inter vbera tua me gestabas defixo intuitu me conspiciens, quia oculi tui sunt sicut oculi columbarum, vel vt vertuntur x x. Oculi tui columbae. Id est sunt sicut ipsæ columbae. Mirum autem est, quod laudans pulchritudinem sponsæ, dumtaxat meminerit pulchritudinis oculorum. Et quoties eam commendat, dum ad particularia membra laudanda descendit, semper ab oculorum laude incipit. Nam in capite 4. idem fere encomium repetens ait: Quam pulchra es amica mea, quam pulchra es! Oculi tui columbarum absque eo quod intrinsecus lateat. Idem fere in cap. 6. quod citra dubium indicat aliquid magnum in oculis esse, quod in spiritali pulchritudine primatum teneat, & illius sit quasi radix. Locum autem capitis 4. ex parte hic etiam declarabimus, vt oculorum metaphora melius intelligatur. Potest autem referri vel ad eos, qui corporis Christi, & Ecclesiæ oculi dicuntur, cuiusmodi sunt viri contemplatiui, vel prælati, & doctores, qui Episcopi, & speculatores nuncupantur, prophetæ etiam qui futura prævident, & ideo olim videntes vocabantur. Vel referri potest ad spirituales oculos cuiuscumque piæ animæ, siue contemplationi, siue gubernationi, siue quibuslibet aliis ministeriis vacet, & hunc sensum modo prosequemur, ex quo quid de altero dicendum sit, patebit, quem tamen commodius prosequemur circa eandem similitudinem, quæ in c. 4. & 5. habetur.

Hæc comparatio non est ad oculos columbarum, sed ad columnas ipsas.

Cant. 4. v. 7.

De oculis mentis in genere. §. 1.

ET ENIM præter oculos corporis, sunt oculi spiritus, quibus homo res omnes tam corporeas, quam incorporeas intuetur: ad ea quidem quæ naturalia sunt intuenta, oculus est intellectus suo naturali lumine præditus. Ad ea vero quæ supra naturam sunt à Deo reuelata oculus est lumen fidei, aut intellectus hoc diuino lumine illustratus. De quo D. Paulus ait: Deus det vobis spiritum sapientie, & reuelationis in agnitione eius illuminatis oculis cordis vestri, ut sciatis quæ sūt spes vocationis eius, & quæ diuina hereditas eius in sanctis. Oculos cordis dicit, & non oculum, quia etsi fides sit vna virtus, & intellectus vnus, in quo illa residet, tamen bini oculi sunt intellectus speculatiuus, & practicus eodẽ caelesti lumine perfusus. Ille (vt dicit D. Ambrosius) videt mystica, hic moralia; ille credit reuelata, meditatur, contemplatur, & vsque ad arcana Dei mysteria penetrat: hic vero agenda iuxta Dei præscriptum ordinat, ac voluntatem dirigit, vt ea intendat ac prosequatur. Vnde fit quod intentio licet actus sit voluntatis, cuius est tendere in aliud, tamen etiam spectat ad intellectum dirigentem illum. Ideoque tam fides quam intentio à sanctis patribus oculus animæ nuncupatur, vt supra dictum est, & vtriusque sinceritas, & puritas commendatur hic cum dicitur Oculi tui columbarum: non quia columbæ pulchritudine oculorum splendeant, licet quidam referant Syriæ columbas oculos habere perspicacissimos, coloris, ac splendoris eximij (quod incertum est) sed quia columba symbolum est simplicitatis, & puritatis: vt constat ex eo quod Christus Dominus dixit: Estote simplices sicut columbæ. Simplicitas vero eius in eo consistit, quod astutia & dolo careat, nec gerat oculos gyronagos, duplices, aut simulatos, sicut vulpes, quæ ad vnum latus videntur aspicere, & ad aliud oppositum aciem dirigunt: sed simplices qui ad vnum locum aciem sui visus dirigunt, & desigunt. Veritas autem in eo est sita, quod alteri quam se coniuugi nunquam adhaereat, vt Aristoteles, & Plinius testantur. Immo addit Aelianus, si forte volucris ista aliquando alienum appetat, & reserum, incurrere aliarum odium, ab i. circumfideri, & marem quidem à maribus, & à feminis feminam discerpi. Ad hanc igitur similitudinem sunt oculi sponæ, cuius vera est & sincera fides, pura & simplex intentio. Præsupponitur tamen, quod sicut oculi corporei informari debent anima viuificante eos, vt videnti munus exerceant: ita oculos animæ viuos esse oportet per gratiam, & charitatem, quæ forma est, & vita fidei, ac intentionis reat.

De oculis sincera fidei. §. 2.

ET imprimis oculus fidei tunc est purus, & simplex ac verè columbinus, quando totus defigit in solum Deum, qui est prima veritas reuelans credenda, & in Christum qui vnicus est omnium magister, & doctor, qui eadem nobis reuelauit in lege noua & per Ec-

Ad Eph. 1. v. 8.

Ex D. Tho. 1. p. q. 79. ar. 11. & 12. q. 56. ar. 2. Serm. 16. in Psal. 118. versu. 3. D. Tho. 1.2. q. 12. ar. 1.

Legion. & M. del Rio.

Matt 10. v. 16.

Lib. 9. de historia animalium c. 7. Lib. 10. c. 34. Lib. 5. c. 2.

A clesiam Catholicam Romanam ab ipso fundatam ea nobis proponit, ita quod anima cuncta hæc sincere, & pure certissime credat, tanquam summe vera, hoc tantum simplici & formali motiuo, quod ab ipso reuelata sunt. Omnes vero alios magistros contraria docentes respuat, genus putans adulterij in aliqua re vel minima à vera fide discedere, summo & sancto odio prosequens omnes hæreticos, qui verbum Dei adulterant, quos merito Ecclesia dilacerare, comburere, & omnino vellet destruere: & denique cuncta mundi contemnat, & perdat, ne fidei sinceritatem amittat; hoc enim est quod Christus Dominus monuit cum ait: Estote imprudentes sicut serpentes & simplices sicut columbæ. Vt scilicet sicut serpentes præ omnibus caput illæsum seruare curant: ita tu (inquit Diuus Chrysostomus) propter seruandam fidem cetera perdere non timeas; serua autem eam cum magna sinceritate, vt instar columbæ, quæ compari semper fidem seruat, ita etiam & tu, quem Deus sibi desponsauit in fide, vt per Oseam testatur, incorruptam illi fidem serues, præcauens ne circa illam seducaris, & ideo cum simplicitate columbæ iunge prudentiam serpentis. Quod clarius monuisse videtur Apollolus. Nam cum dixisset Corinthiis: Respondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo: subdit, timeo autem ne sicut Euam serpens decepit astutia sua, ita corrumpanitur sensus vestri, & decidant à simplicitate, quæ est in Christo Iesu. Cuius sensus est; Ecclesia, quæ ex vobis collecta est, me prædicante desponsata fuit Christo, cui creditis. Cauete ergo ne sicut Eua decepta est à serpente, ne crederet Deo, ita vos, à falsis prophetis decipiaini, & sensus vestri corrumpanitur amittentes columbinam fidei simplicitatem, quam Christo seruare incorruptam debebatis. Sed quid est quod Paulus timer deceptionem à serpente, Christum vero Dominum monet nos ab illo discere prudentiam? Hæc enim contraria sibi videntur, sed non sunt nisi consentanea, vt à prudentia inimici circa malum nobis inferendum, discamus nos prudentiam circa bonum seruandum: vt sicut ille præ omnibus nititur eneruare fidem per deceptionem: ita nos ante omnia curemus eam defendere sinceram cum magna cautela, nam inde cuncta spiritualia bona tanquam à fundamento pendent.

Hoc insinuant verba illa Christi Domini, Matt 6. v. 21 Lucerna corporis tui est oculus tuus, si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si autem fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. Nam quemadmodum oculus corporis fungitur vice lucernæ præbens singulis membris lumen, vt possint rectè sua obire munia: qui si fuerit purus, totum corpus, vniuersaque membra ita illuminabuntur, vt singula bene sua officia peragant; si vero vitiatus fuerit, & aliquo humore deprauatus omnia versabuntur in tenebris, & nullum membrum expedite suum munus obibit, sed quasi in tenebris palpabit, & errabit; ita etiam intellectus, vt inquit Diuus Chrysostomus, & fides, vt dicit Diuus Remigius, aut potius intellectus, lumine fidei informatus, est ocu-

Matt. 10. v. 16.

Serm. 34. in Matth.

Osee 2. v. 19.

2. Cor. 11. v. 2.

Matt 6. v. 21 Luc. 11. v. 34

Hom. 21. in Matt. Apud D. Thomã in Catena.

lus animæ, lumen præbens ad omnia quæ cognoscenda vel operanda sunt: qui si fuerit simplex & purus, nullis contaminatus erroribus, gratiaque Dei viuificatus, vniuersæ animæ facultates erunt lucidæ, & sic illuminatæ, vt rectè possint suos actus perficere, & quæ Deo placent exequi, & ideo dicitur, Quod iustus ex fide viuunt; quia fides ei præbet lumen ad exercenda cuncta opera vitæ tam contèplatiuæ, quam actiuæ. Propter quod D. Paulus fidei laudes decantans, illi attribuit omnia insignia & stupenda opera, quæ antiqui Patres peregerunt. Propter quod etiam sponsa cõmendans binam, eximiamque suæ spõsæ pulchritudinem, statim se conuertit ad laudandam pulchritudinem oculorum eius, dicens, Oculi tui columbarum; id est, simplices & puri, & inde est quod sis ad eò pulchra, quia si oculus est simplex, totum corpus lucidum est & pulchrum.

Abacuch 2. v. 4.

Ad Heb. 11.

De quatuor oculis nequam fidei & contemplationis aduersis. §. 3.

MELIUS autem dignoscitur hæc puritas & simplicitas ex contraria impuritate, de qua dicitur, Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. Oculus nequam est intellectus erroribus deceptus, & exaccatus, qui à fidei puritate & simplicitate defecit, aut qui ineptus est ad Dei mysteria sincera fide contèplanda, vel aliqua vitiatus caligine, quæ columbinæ simplicitati repugnet, cuiusmodi sunt hi quatuor: oculus superbus, oculus tenax, oculus temerarius, & oculus curiosus, quos eruere debent qui sunt prudentes sicut serpentes, ne desinant esse simplices sicut columbæ. Oculus superbus est, qui diuina præsumit propriis viribus assequi, & comprehendere, ignorans miser quod dicit Apollolus, Non sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Cui concinit Sapiens, dum ait, Quæ in cælis sunt quis inuestigabit? Sensum autem tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam? Oculus tenax vocatur qui plus nimio proprio nititur iudicio, & discursui, ac sensuum experientia, à quibus vix diuellitur, vt aliis fidem præstet. Cùm tamen experientia etiam constet sapius falli, & iuxta sententiam eiusdem Apolloli destruendam esse omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigendum omnem intellectum in obsequium Christi, vt abnegato proprio iudicio, & sensu, tanquam captiuus manus det fidei Christi, & illi se humiliter submittat.

1.

2. Cor. 3. v. 5.

Sap. 9. v. 16.

2.

2. Cor. 10. v. 5.

3.

Prou. 25. v. 27.

Eccl. 3. v. 22.

4.

Ad Ro. 12. v. 1.

sem, & vniuersæ sicut Deus dimisit mensuram fidei. Habet autem oculus fidei mensuram à Deo præscriptam vniuersæ; iuxta varias gratias gratis datas. Vniuersique autem sua se mensura metiri debet, ne si illam excedat, contingat illi quod minatur Ecclesiastes, Non plus sapias quàm necesse est, ne obstupescas: id est ne in errorem, vel amentiam, prolabaris. Vnde exiis quatuor oculis nequam prodire omnes hæreses, errores, & defectus contra fidem, prodeuntque nebulae, amentia, & praua dictamina, quæ vitam contèplatiuam vel actiuam corrumunt, & veram simplicitatem oculi columbini deprauant.

De his etiam quidam interpretantur quod dictum est sponsæ, Auerte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt: id est, auerte à me illos antiquissimos tuos oculos infidelitatis errore deprauatos, quibus me olim intuebaris, propter quod offensus auolauit, & recessi à te; deinceps autem rectis ac puris fidei oculis me conspice, ne deterius tibi aliquid contingat. Hæc ad Synagogam, vel ad Ecclesiam ex Gentibus collectam, sed ad iam fidelem admonitio est (vt D. Ambrosius, Gregorius, & Anselmus testantur) vt oculi quos defixos habebat in sponsum sobrii sint, & intra limites simplicitatis fidei se contineant, neque vitra quam par est temerè vel curiosè eius diuinitatem scrutentur: hoc enim causa erit quod auolet ab illa, & in tenebris relinquat. Et quo plus conetur eum scrutari, eo minus comprehendet, altiusque auolabit, vt illuc non pertingat; iuxta illud Psalms, Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus; quia si homo cor suum eleuet, vt cor Dei altum, profundum, & secretum comprehendere velit, Deus amplius exaltabitur, & auolabit ab illo: lucem enim habitat inaccessibilem, & consilia eius nullis comprehendere valet; ideo corde puro, humili & simplici per columbinu fidei oculum ad illum accedendum est; sicut monet Sapiens, cùm inquit, Seruite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quæ ueritatem illum, quoniam inuenitur ab iis qui non tentant illum: apparet autem eis qui fidem habent in illum. Et qui sunt qui Deum tentant, nisi quadruplices illi oculi à quibus nunquam inuenitur, nec eis apparet, sed potius se occultat? Et qui sunt quibus libenter apparet, nisi ij qui simplices habent oculos, & puram fidem erga illum retinent? Hos laudat sponsus, cùm inquit, Oculi tui columbarum, qui tuam maximè augent pulchritudinem: sunt enim humiles, non superbi, dociles, non tenaces, modesti, non temerarij, simplices, non curiosi; & ideo ad mei contèplationem valdè idonei.

Eccl. 7. v. 7.

Can. 6. v. 4. Ita Apponius.

Libro de Isaac & anima c. 7. Alij in hunc locum.

Ps. 63. v. 8.

Sap. 11. v. 1.

De septem oculis columbinis, qui sunt septem dona Spiritus sancti. §. 4.

SE D adiutorio indiget oculus fidei, vt purè ac perfectè suum munus videndi obeat. Quemadmodum enim corporeus oculus, etsi innatus intuenti vim habeat, nihil intuebitur, nisi extrinsecò solis, vel lucernæ lumine illustretur: sic & fides quæ habitus est intellectui inharens, etsi vis sit supernaturalis ad diuina mysteria credenda, & intuenta, & ad dirigendum in ea quæ Deo placent; tamen vt dignè & fructuosè ista præstet, indiget diuina illustratione à sole iustitiæ promanante, qua excitata mens, eleuata &

Pl. 35. v. 10.
12. q. 68. ar.
1. & 4.

Zac. 3. v. 9.
& c. 4. v. 10.
Apoc. 5. v. 6
Ila. 11. v. 1.

Cant. 5. v. 12

Cant. 4. v. 1

Ila. 6. v. 2.

confortata diuina mysteria perspicacissimè in-
tuetur, iuxta illud Psalmi, *In lumine tuo uidebimus
lumen.* Propter quod iustis tribuantur septem
dona Spiritus sancti; quibus (vt docet Angelicus
Doctor) anima disponitur, vt à Spiritu sancti il-
lustrationibus, & instinctis se agimat: quorum
tria, nempe sapientia, intellectus, & scientia oculo-
rum fidei illustrant, vt reuocata perspicacius uideat,
& penetret. Consilium autem, vt quæ agenda
sunt præuideat; pietas uero, fortitudo, & timor
ad omnia iuuant, vt ea exequatur; propter
quod hæc septem dona, septem oculi animæ
nuncupari possunt. Hoc enim nomine insigniuntur
à Prophetis dicentibus in vno lapide Christo,
& in vno Dei agno septem esse oculos, qui
sunt septem spiritus Dei missi in omnem terram:
qui iuxta Diui Hieronymi interpretationem,
sunt septem illi spiritus, quos Isaias ait requie-
uisset in Christo Domino; qui que in die Pente-
costes per vniuersum mundum sunt disseminati;
de his igitur donis etiam intelligenda est hæc
sponsæ commendatio, *Oculi tui columbarum, seu
columbe.* Quis enim ignorat columbam symbo-
lum esse Spiritus sancti, qui in specie columbæ
super Christum Dominum in baptismo requie-
uit? Oculos ergo columbarum habet anima in
qua requiescunt hi septem spiritus columbini,
intra ipsam, & eius potentias immixti, & diffusi,
quibus scrutatur profunda Dei, & quæ ipsi pla-
cent, operatur. Vnde & de iis dicitur in hoc
Cantico, *Oculi tui sicut columbe super riuulos aqua-
rum, quæ lacte sunt lactes;* quia hæc dona illuminant
& mouent animam ad diuinas Scripturas cum
dulcedine spiritali contemplandas. Sed de
hoc loco fufius libro octauo.

Quam sublimia autem sint quæ mens à Spiritu
sancto acta intus percipiat, quam arduas affe-
ctus habeat, quam fortes ad heroica virtutis
opera impulsus experiatur, verbis explicari ne-
quit. Propter quod sponsus iterum laudans hu-
iusmodi oculos, subiicit, *Oculi tui columbarum
absque eo quod intrinsecus lateat.* Quod quidem ma-
ius est, quam dici queat: & quid est quod in-
trinsecus lateat? Latet Spiritus sanctus hos oculos
acuens, & dirigens ad videndum. Latet vnio eo-
rum cum ipso Spiritu sancto, cui se subiciunt, vt
illos quo velit eleuet, & ducat. Latet inestimabilis
quædam diuinæ maiestatis ponderatio ipsis
oculis insita. Nam postquam intuiti sunt, quid-
quid valent assequi de Deo, infinitè maius pu-
tant quod ipsos lateat, & hoc est quod magis pla-
cet Deo; quia magis honoratur cum eum in-
comprehensibilem confitemur, & nobis adhuc
ignotum. Quomodo Seraphini duabus alis ve-
lantes caput Dei, & aliis duabus pedes eius, oculo-
rum habebant columbarum, quibus diuinam in-
tuebantur maiestatem; sed plus est quod eos late-
tebat, quam quod videbant; & id illo velamine
fatebantur.

De velo abnegationis operiente oculos internos.
§. 5.

SE D ex his verbis alias deducamus proprie-
tates oculum sinceræ fidei valdè ornantes.
Quod enim dicitur, *Absque eo quod intrinsecus lateat,*
intelligendum est iuxta vim verbi Hebræi,
absque eo quod lateat sub operimento, aut velo,

A quo faciem, & oculos ob modestiam, & decen-
tiam tegebat; ita tamen vt videre & videri ali-
quid oculorum posset, sed id quod videbatur &
apparebat, laudat, præter id quod latebat, quod
erat pulchrius & laudabilius. Ad cuius intelli-
gentiam, aduertendum est duplex operimen-
tum, & velum considerari posse in fide. Alterum
quo operiuntur res ipsæ reuelatæ, & credendæ;
alterum quo operitur ipse oculus fidei. Vtriuf-
que mentio insinuat, cum dicit Isaias quod
*Seraphini duabus alis velabant faciem eius, & duabus
velabant pedes eius.* Vox autem, *eius,* ambigua est;
& quidam Patres, vt Hieronymus, Cyrillus, &
alii explicant de facie, & pedibus ipsius Dei, seu
Christi: ad significandum velata esse, incognita,
& incomprehensibilia cuncta, quæ tã ad diuini-
tatem, quam ad Christi humanitatem, vel se-
creta iudicia spectant. Alij uero explicant de fa-
cie, & pedibus ipsorum Seraphinorũ qui velabam
faciẽ suam, quasi immensum Dei splendorem
ferre non valentes, ad modum quo quis ponit
manum ante faciem cùm solem splendenter
intuetur; quomodo etiam dicitur de Elia, quod
cùm Deum transeuntem videret, operuit pallio
vultum suum. Si ergo ad res fidei spectes, anti-
quis quidem operatæ erant velo figurarum, & ce-
rimoniarum, sub quibus ea quæ ad Christum
Dominum spectabant, illis proponebantur. In
cuius figuram cùm arca Testamenti, & cetera
quæ ad tabernaculum pertinebant, asportanda
erant ex vno loco in alium, tradebantur Leuitis
cooperta aliquo pallio, præcipiebaturque eis ne
curiositate moti ea discooperta intuerentur, alio-
qui pœna multarentur mortis. Non enim erat
illis datum hæc distinctè cognoscere, sed sub ve-
lo, quod Moyses etiam ante faciem suam po-
suit, quia eius nimium splendorem populus fer-
re non poterat. Sed hoc velum sublatum est in
lege noua per Christi aduentum, in cuius signum
ipso mortuo velum templi scissum est in duas
partes à summo vsque deorsum; ita vt quæ intra
illum erant, omnibus paterent. Ceterum man-
et aliud velum, quod est obscuritas ipsius re-
uelationis: non enim Deus manifestat modò se-
ipsum clarè, sed per speculum in enigmate, &
cum obscuritate; nec eius immensum splendo-
rem ferre possemus; vnde & cùm ipsi Moysi vo-
luit manifestare gloriam suam, loco veli posuit
manum suam inter ipsum & Moysen; & modò
nos Christum sub velo accidentium panis & vi-
ni in Eucharistia conspicimus.

Velum autem, quo operitur oculus fidei, cuius
laus hic proponitur est abnegatio proprii iudi-
cij, & discursus, qui à sensibus deducitur, & ipso-
rum sensuum, qui post se intellectum ducunt;
quia ex pia affectione ad res fidei sponte velat,
operit, & negat quidquid illa dicant, quod sit fi-
dei aduersum; vt cùm intellectus Eucharistiam
intuetur sub hoc velo absconditur quasi nolens
videre, nec sequi iudicium ex sensibilibus desump-
tum, sed solum id quod pura & simplici fide
credendum proponitur. Similiter etiam ad con-
templanda deitatis arcana, quæ omnino sunt spi-
ritualia, & à sensibilibus abstracta, eodem se ve-
lo tegit, cuncta relinquens quæ sensibus appa-
rent, vt ad illa sublimia Dei intuenda conscen-
dat; & oculi animæ hoc velo obtekti laudantur
ab sponso, cum inquit, *Oculi tui columbarum,*

absque eo quod intrinsecus lateat: id est, valdè mihi
placent oculi tui simplices, & puri sicut colu-
mbarum, absque eo quod lateat sub velo quo ope-
riuntur, quod eorum pulchritudinem auget. Val-
dè enim grata est Deo huiusmodi voluntaria ab-
negatio iudicij proprii, & sensuum, vt eius reue-
lacioni credamus, & subiiciamur, & vt dono con-
templationis percipiendo apti simus, quia sine
hoc velo non rectè eum videbimus; idè enim
dixit, *Auerte oculos tuos à meis; sicut, hoc velo pro-
pria abnegationis destitutos, Quia ipsi me auolare
fecerunt,* & elongari à te ne me posses intueri.
Placent enim mihi oculi velati, humiles, & mo-
desti; habent enim interni oculi suam mode-
stiam, qua se continent, & infruant, qui perti-
nent ad eum, quem Diuus Petrus vocat abscon-
ditum cordis hominem in incorruptibilitate
quieti, & modesti spiritus, qui est locuples in
conspectu Dei, cui sit honor & gloria in secula
seculorum. Amen.

Cat. 6. v. 4.

t. Pet. 3. v. 4.

EXHORTATIO XII.

PRO FE- De iisdem oculis sincera fidei simul & inten-
STIS VBI tionis simplicis, & eorum efficacitate ad ra-
LEGITVR piendum sibi Dei amorem; & de oculis cor-
EVANG. poris pudicis, & modestis.
Si oculus Oculi tui columbarum.
tuus fuerit
simplex.

V M sincera fide iungenda est
pura & simplex intentio; nam
vtraque, vt iam dicere cœpimus,
laudatur ab sponso, cum inquit,
Oculi tui columbarum. Mutuo enim
sicut duo oculi se iuuant ad vi-
dendum & contemplandum diuina mysteria, &
peragenda quæcumquæ sunt à Deo iniuncta.
Nam cùm oculus sinceræ fidei ostendit animæ
Deum esse vbiq; præsentem, remuneratorẽ om-
nium, vltimũque finem, & summum, ac vni-
cum bonum nostrum propter se diligendum,
tunc oculus intentionis fit purus & simplex ad
Deum solum directus, eique soli, cui, instar colu-
mbarum, anima desponsata est, placere studet: vnde
rectè vocatur bis pulchra, quia bini eius oculi,
fides & intentio, puri sunt, & simplices sicut colu-
mbarum; à quibus tota animæ pulchritudo, &
munditia originem ducit. Fauet interpretatio
huius loci, quam insinuat paraphrasis Chaldaica
in hunc modum; Duo oculi tui sunt velut duo
pulli columbarum, qui mundi sunt vt offerantur
in altari meo. Sæpius enim, vt in Exhortatione
decima tetigimus, præcipiebatur in lege veteri
offerri par turturum, aut duos pullos colubarum
ad purgandum immunditiam, & lepram. Vtrum-
que autem præstant hi duo oculi mundi; nam de
Ad Rom. 5. fide dicitur, quod purificat corda, & iustificat
animam, tanquam radix puritatis & iustitiæ. Pu-
ra uero intentio etiam purificat, & mundat ope-
ra. Vnde de vtroque oculo explicant Patres,
quod Christus Dominus dixit, *Si oculus tuus fue-
rit simplex, totum corpus tuum lucidum erit;* vt iam
ostendimus, de fide quidem in Exhortatione præ-
cedenti: de pura uero intentione idem ostendi-
mus suprã, circa illa verba, *Recti diligunt te.*

Act. 15. v. 9.
Ad Rom. 5.
v. 1.

Mat. 6. v. 22.
Lu. 11. v. 34.

Lib. 2. Ex-
hort. 17.

Vnde ab his oculis potissimè desumitur di-
scrimen inter pulchros & fœdos, & inter impios
& iustos. Impij enim oculos habent vulpinos,
aut lupinos, vel vulturinos solum insipientes
bona terrena, sensibilia, & voluptuosa, vt ea qua-
rant, & sibi rapiant. Stultorum etiam oculi, vt
ait Salomon, in finibus terræ, quia huc illucque
vagantur, instabiles, & immodesti, vt terrena au-
cupentur. Et iuxta vaticinium Zachariæ, oculus
eorum in vniuersa terra est fixus in amphoram,
vbi sedet mulier cui nomen, iniquitas: nam ad
iniquum finem omnes eorum conatus tendunt;
at iusti ac perfecti oculos habent columbinos,
pura & simplici intentione in Christum tantum
defixos, iuxta illud Ecclesiastes, *Oculi sapientis in
capite eius:* id est (vt interpretatur Diuus Hiero-
nymus) in Christo, quem vnum respicit, & pla-
cere intendit, nihil cogitans de inferioribus; & vt
D. Bassilius explicat, ea contemplatur quæ sunt
in sublimi, cœlestia suspicit, & ad ea visus aciem
dirigit.

Sed cùm Christus Dominus in singulari di-
xerit, *Si oculus tuus fuerit simplex,* quare hic in plu-
rali dicit, *Oculi tui columbarum,* pluribus columbis
assimilans illos? Fortè quia intentio simplex in
genere vnica est ad vnicum finem Deum &
Christum mediatorem nostrum tendens: sub ea
tamen plures intentiones etiam rectæ continen-
tur; imò quot sunt virtutes, tot possunt esse colu-
mbarum intentiones, dum quis operatur pro-
pter proprium finem, & bonum obtinendæ ca-
ritatis aut misericordiæ, vel ipsius charitatis, quæ
omnibus præminet; vel propter regnum cœlo-
rum consequendum, vt citato loco explicuimus,
vbi omnibus prætulimus illam simplicissimam
intentionem; quæ cuncta ad vnum reducit, soli
Deo propter seipsum, & non propter aliud ab
ipso, intendens placere: de qua non incongruè
intelligi potest encomium illud, *Vulnerasti cor
meum in vno oculorum tuorum:* hoc est in illo vno,
quo oculi tui conueniant, & sunt velut vnum;
id enim quod mihi magis placet, & cor meum
amore vulnerat est, quia cum plura sit necesse
te inspicere, dũ in hoc seculo degis, cuncta tamen
ad me vnum dirigis, & omnes tuos oculos tam
corporis, quam mentis in me coniectos habes,
ac si omnes vnus tantum essent. Quod sic expli-
cat Diuus Ambrosius, interpretans verba illa
Psalmistæ, *Defecerunt oculi mei in eloquium tuum,*
dicentes, quando consolaberis me? Tunc, ait, homo
consolatione fulcitur, cùm oculus mentis, &
oculus corporis vnus sunt, cùm caro & mens
diuersa non cupiunt, sed vnum inquirunt; ita vt
intenti ad eum qui dicit, *Ego & Pater vnum sumus,*
ipsi quoque se vnum esse confiteantur; quia vno
& eodem desiderio, officioque funguntur: mem-
pe illo de quo alibi dicit, *Vnum petij à Domino,
hanc requiram:* nempe soli Deo placere, illi gra-
tum esse, & eius amorem ad me rapere.

De magna efficacitate horum oculorum ad concili-
landum Dei amorem. §. 1.

SE D iam efficacitatem horum oculorum ad
diuinum amorem sibi conciliandum, quæ
potissima eorum laus est, ampliùs explicemus;
de hac enim dicitur, *Oculi tui columbarum præter
id quod intrinsecus lateat:* id est, præter quandam
Cant. 4. v. 1.

speciositatem, & gratiam, quæ vim & efficacitatem magnam habet, vt ad se trahant intuentes illos: quæ tamen latens est & occulta, & mihi foli nota. Hæc autem vis etiam indicatur nomine Hebræo, quo columbæ significantur, id est,

Vide Gisle. *Tomim*, & in singulari *Ionah*, & iuxta peritos Hebraicæ linguæ, significat etiam, deprædatricem, & vim inferentem. Et apud Ieremiam, vbi Vulgata legit, *A facie iræ columbæ, & à facie gladij columbæ*, idem est nomen Hebræum significans à facie iræ, vel gladij deprædantis, & depopulantis, ac vim inferentis. Cùm ergo sponsus dicit, *Oculi tui columbarum, seu Tomim*: sensus est; Oculi tui deprædatores, & vim inferentes, quia rapiunt cor meum in amore tui. Quod expressius significat alterum encomium, quod dicitur, *Vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum*; vbi Septuaginta vertunt, *Abstulisti mihi cor*, quod in idem recidit. Nam sicut per vulnerationem corporalem cordis aufertur vita homini, & consequenter cor; ita per vulnerationem spiritualem cordis aufertur ei vita amatoria; vt iuxta sententiam Platonis, amans anima mortua sit in proprio corpore, & viuat in alieno. Qua phrasi etiam sponsa dicitur vulnerata charitate, vt suo loco dicemus; quod fit per transformationem amantis in rem amatam: quando pulchritudo rei amatæ vi quadam trahit ad se alium, vt eam ita amet, quod in oculos, mentem, & cor transformatum habeat.

Tam eximia igitur est pulchritudo animæ, quæ sincera fide & simplici, ac pura intentione Deum contemplatur, & in ipsum se omniaque sua omnino dirigit, vt quasi cor Dei deprædetur, & ad se illud trahat; vt ipsam diligat, & in ipsa complaceat, & ipse Deus quasi in admirationem tantæ pulchritudinis raptus, eiusque amore captus, dicat, *Ecce quàm pulchra es amica mea, ecce quàm pulchra es, oculi tui columbarum*; quia tua duplex hæc pulchritudo talem mihi vim intulit, vt cor meum ad se rapuerit, & intra vbera tua, & in medio pectoris tui collocauerit, vt cor meum & tuum sit vnum cor; nam qui adhæret Deo, vnus spiritus est cum eo. Sed si causam huius tantæ vis inquiras, ipsa oculorum proprietates eam insinuat. Oculi enim cùm diaphani sint, & instar speculi, in sua pupilla recipiunt imaginem rei visæ, per quam ipsius visionem efficiunt. Inde duo se ardentem amantes, cùm se conspiciunt, vterque se ipsam in alterius oculis intuetur. Ad hunc igitur modum cùm anima sincera fide, & pura intentione Deo placendi ipsum contemplatur, ab eo recipit imaginem ipsius, qua ei melius assimiletur, & clariùs cognoscat; iuxta illud Pauli, *Nos reuelata facie gloriam Domini speculantes in eadem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tanquam à Domini spiritu*: id est, à Spiritu sancto præmoti ad hanc claritatem & transformationem in diuinam imaginem consequendam. Vnde D. Gregorius Nyssenus oculos columbarum explicat per hoc quod characterem, & imaginem Spiritus sancti, & donum ipsius in se recipiunt. Cùm autem Deus in anima se intuetur, & simul dona sua, quibus ipsa ei similis efficitur, quid mirum quod vehementer illam diligat? quod toties pulchram vocet? quod oculos eius columbarum nuncupet? quod in eius amorem rapiatur, & cor suum ab ea vulneratum, & de-

In id Cant. 2. v. 5. Amore languet.

Cant. 4. v. 9.

In id Cant. 2. v. 5. Amore languet.

1. Cor. 6. v. 17.

2. Cor. 3. v. 18.

Hom. 4. in Cant.

A prædatum dicat: O magna virtus oculorum, quæ tantam vim omnipotenti, & inuincibili Deo inferre valeat. Quod si amorem, & cor Dei sibi rapiunt, quomodo non rapiunt dona ipsius? *Regnum quidem cælorum* (ait Dominus) *vim patitur, & violenti rapiunt illud*. A quæ vim patitur? & qui violenti, tali regno vim inferre valent? Profecto ingens fides, & purissima placendi Deo intentio magna vi rapiunt sibi regnum cælorum, & quod post mortem possidetur, & quod in hac vita inchoatur, quod est iustitia, pax, & gaudium in Spiritu sancto.

Si ergo oratione tua vim Deo inferre desideras, vt quod petis, impetres, iunge illi sinceram fidem, & simplicem intentionem charitate inflammata, quæ Deum deprecabuntur, & rapiunt cor eius, ac dona ipsius; ipse enim deprædari desiderat, & hanc violentiam pati. Nonne Centurio, Chananæa, & mulier quæ fluxum sanguinis patiebatur, rapuerunt à Christo salutem, quam postulabant, vim ei inferendo per orationem magna fide iaculata. Miratus est Christus fidem Centurionis, qualem non inuenit in Israel, & dixit illi, *Fiat tibi sicut vis*. Chananæa autem videbatur exprobrare, & reicere: sed illa tantam orando vim ei intulit, quod responderit, *O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut vis*. Altera vero mulier tam ingenti fide tetigit fimbriam vestimenti Christi, quod inde rapuerit virtutem, qua sanata est; vnde & dixit illi, *Fides tuæ saluam fecit*: & similiter quotquot tangebant eum salui fiebant. Et propterea (vt D. Marcus testatur) plurimi irruerunt in eum, vt illum tangerent, & sanarentur. Regnum igitur cælorum, iustitia, sanctitas, pax, gaudium spirituale; & quoduis Dei donum vim patitur, & qui vim infert Christo, rapit illud: Vim (inquit Diuus Ambrosius) facimus Domino, non compellendo, sed flendo, non prouocando iniuriis, sed lachrymis exorando, non blasphemando per superbiam, sed per humilitatem mœrendo: ò beata violentia, quæ non indignatione percutitur, sed misericordia condonatur. Beata, inquam, violentia, quæ vim patienti bonitatem elicit, & vtilitatem tribuit inferenti: mala res admittitur, & de iniuria nemo causatur: vis admittitur, & religio propagatur. Quisquis enim violentior fuerit Christo, religiosior habebitur à Christo. Aggredimur ergo in itinere Dominum, & more latronum suis spoliare nitimur, cupimus illi auferre regnum, thesauros & vitam; sed ille tam diues & largus est, vt non abnuat, non resistat: & cùm omnia dederit, nihilominus omnia ipse possidet. Hæc Ambrosius, superaddens quod prius debemus vim inferre corporibus nostris, & nobismetipsis, vitia, passiones, & concupiscentias abnegando, & tunc poterimus inferre hanc vim Christo Domino: sine illa enim vi nec haberi potest columbinus oculus, qui cor Christi valeat vulnerare.

De alijs proprietatibus horum oculorum. §. 2.

HINC deducere licet alias proprietates oculorum, qui columbarum nuncupantur, ex eo quod in eis resplendent omnia huius volucris insignia; quæ Diuus Thomas ad septem redigit, & septem donis Spiritus sancti eruditè satis

Matt. 11. v. 12.

Ad Ro. 14. 17.

Mat. 8. v. 10.

Mat. 15. v. 28.

Lu. 8. v. 46.

Mar. 6. v. 6.

& c. 3. v. 10.

Serm. 15.

qui tribuitur

D. Maximo à

quibusdam.

Insinuat D. Ber. ser. 45. in Cant.

accommodat: sed quia sæpius in hoc Cantico sponsus hac vtitur similitudine, ea hic referemus, & commemoratis oculis adaptabimus. Columba, inquit, in petra nidificat, felle caret, pura grana eligit, gemitum habet pro cantu, residet iuxta fluuenta, gregatim volat, & pullos alienos nutrit: sic sincera fides & recta intentio fundatur in solidissima petra, quæ est Christus, & illi inhæret: caret omni amaritudine odij, iræ vel inuidiæ: separatur verum à falso, bonum à malo, perfectum ab imperfecto, & quod verum & bonum est, tantum sibi eligit; imò & quod melius est, eligere fatigat. Si quando verò ruere in malum contingat, statim gemit, & pro æterna patria, quæ peccati expertus est, gemens suspirat. Residet etiam per continuum lectionem & meditationem iuxta Scripturarum fluuenta, vt ex eis bibat, & execrandum accipitrem ad tentandum venientem, ex vmbra præcognitum perniciousiter fugiat: vnionem fraternam cum alijs diligit, libenterque proximis sociatur, cùm omnia ad vnum studeat reducere, & in vno Christo stabilire: vnde etiam extraneis & inimicis benefacere non recusat, sed si esurit inimicus, libenter cibatur illum.

Præter hæc autem, etiam notatur in columba, quod rostro non ledit, quod nihil viuum, sicut aliæ volucres, comedit: quod fecunda sit, & primo impetu penicem volatuum exeret: sic mens, fide, & intentione sincera præmunita nemini iniuriam infert, nec plebem deuorat sicut escam panis: fecunda est bonis operibus, & velocissimè quæ sunt Dei aggreditur, & ad nidum suum, quem intra Christi vulnera constituit, volat, vt in eo quiescat. Cuncta hæc cælestis intuebatur sponsus in anima, quam bis pulchram pulchritudine sinceræ fidei & intentionis vocauit, eaque sub breuissimo hieroglyphico comprehendens, ait, *Oculi tui columbarum*; sed cùm addidit, *Abique eo quod intrinsecus lateret*, id insinuat magis pulchrum esse quod intra animam lateret; quàm quod foris ostendit; quia etsi multa operetur, plura tamen & potiora propter dilectum operari desiderat, semperque affectus qui Deo sunt noti pulchriores sunt, & præstantiores, quàm ea quæ foris patent hominibus.

Hinc patet, quàm aptè hoc in loco sponsæ oculi comparentur columbis; nam contemplata erat Christum Dominum tanquam fasciculum myrrhæ in cruce, & sicut botrum cyprum in gloria, & instar columbæ nidificauerat in foraminibus petræ, seu vulneribus Christi crucifixi, & eo vterius ascendit, vt cælestia perspicaci, sed humili & simplici penetraret intuitu, & in vtriusque meditatione etiam instar columbæ meditando gemit, tum propria peccata, & Christi dolores eorum causa perpeffos, tum etiam absentiam quam patitur à cælesti patria, ad quam desiderat peruenire. Sponsæ oculi (ait D. Gregorius hic) columbarum esse perhibentur; quia dum in temporalibus gemit, & ad æterna desiderio rapitur; in simplicitate suos sensus custodit, & carnales concupiscentias detestatur, & sicut columba in amore pro cantu gemit, ita sancta anima, dum reprobi in amore mundi garrunt, & lætantur, ipsa in cælesti desiderio atteritur, quia timet ne amittat quod diligit, dum differtur.

A

R

C

D

De oculis corporalibus instar columbarum modestia, & pudicitia fulgentibus. §. 3.

SEd nunquid encomium istud solum est de oculis mentis, nec in aliquo pertinet ad oculos corporis? minimè; sed sub hac laude etiam comprehenduntur, valdeque pulchri sunt, & cælesti sponso grati, quando instar columbarum sunt modesti, graues, pudici, & simplices inter-norum oculorum decorem indicantes: siquidem vt Scriptura docet, *Ex visu suo cognoscitur vir, & ab occursum faciei cognoscitur sensatus; & sapientia hominis lucet in vultu eius*. Vnde bene perpendit Origenes, oculos columbarum habere, qui casto conspectu, & puris oculis omnia intuetur. Et hoc indicat verbum illud, *Abique eo quod intrinsecus lateret*; si intelligatur iuxta supra dicta, id est, *Intra velum suum*. Placebat enim valde sponso quod sponsa velum gestaret, quo faciem & oculos operiret ob pudicitiam & modestiam seruandam. Hoc autem velum est arcta custodia oculorum, ne huc illucque vagentur, sed magna modestia & cautela grauitateque clausi, vel demissi teneantur, vel aperiantur cùm necesse est: de hoc enim velo dixit sanctus Iob, *Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine*. Fœdus enim istud est, quod sint oculi columbarum, simplices & puri, & propter hoc fortiter & cautè custoditi, ne fortè per illos intret fur, qui deprædetur castitatem propriam, vel ex illis prodeant tela quæ feriant, & lædant castitatem alienam.

Oculus enim nequam deprædator est animæ, nec tantum castitatem, sed attentionem, sed deuotionem, sed lætitiâ spirituale, & donum contemplationis depopulatur, & vi quadam ea à corde expellit; quod lamentabatur Ieremias, dicens, *Oculus meus deprædatus est animam meam*; Thren. 3. v. 5. & in omnibus suis bonis spiritualibus spoliavit eam. Sint ergo oculi tui ita modesti, pudici, & graues, vt verè dicantur columbini, & deprædatores, sed Dei & hominum, quia Deo amorem concilient, homines ædificent, & in similibus virtutis amorem rapiant; immodestiam & impudicitiam eorum confundant, & extinguant, & cor intuentium vulnerent, non in malum, sed in bonum. Vnde vbi nos legimus, *Vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum*, Septuaginta legunt in numero plurali, *Abstulisti nobis cor*. Quæ verba quidam sodalibus sponsæ attribuunt, vt sensus sit, quod spiritualis pulchritudo animæ, quæ non solum intus, sed etiam foris resplendet; non tantum vulnerat & aufert sibi cor Dei, sed etiam vulnerat & aufert cor Angelorum, & aliorum iustorum, & hominum intuentium illam. Est enim verè admirabilis & amabilis, potensque vim inferre, vt ab omnibus ametur; sicut de insignioribus sanctis satis constat ex iis, quæ in eorum historiis leguntur.

Quod insinuas videtur David, cùm inquit, *Qui timent te, videbunt me, & lætabuntur*. Quæ verba eleganter explicat Diuus Ambrosius in hunc modum. Est insitum bonis, vt castum pudicus, prudentem sapiens affectu pio diligat, misericors liberalis, & virtutes suas in alijs amet, plerisque enim iusti aspectus, admonitio correctionis est, perfectioribus verò lætitiâ est.

Ecc. 19. v. 26.

26.

26.

8 v. 1.

Hom. 2. ex duabus.

Iob 31. v. 5.

Thren. 3. v. 5.

Cant. 4. v. 5.

Serm. 10. in P. 118 v. 2.

Ad Gal. 1. v. 18.

Quam pulchrum ergo si videaris, & profis. A dilecte mi, & decorus; quia illis oculis qui columbae dicti sunt, speciem & decorem illius confideravit; cuius magnitudo quata sit, agnoscere nequit, nisi prius oculi columbarum confecerantur. Tunc autem sunt collati sponfa cum dictum est illi, Ecce tu pulchra es, amica mea, ecce tu pulchra es, oculi tui columbarum. Nam dum Verbum diuinum loquitur, loquendo operatur, & quam vocat pulchram, gratia sua praeuenit, vt pulchram faciat, & oculos columbae habeat; quibus eum intuita, acceptam gratiam in ipsum refundens, eum potius pulchrum & decorum vocat. Verbum (inquit D. Bernardus) dicere animae Pulchra es, & appellare amicam, infundere est, vnde amet, & se praesumat amari: ipsam vero animam Verbum vicissim nominare dilectum, & fateri pulchrum, est quod amat, & quod amatur ascribere illi, mirari dignationem, & stupere ad gratiam. Itaque locutio Verbi est infusio doni, responso animae cum gratiarum actione admiratio, & idcirco plus diligit, quod se sentit in dilectione victam, & idcirco plus miratur, quod praesentem cognoscit. Vnde non contenta est dicere pulchrum, nisi repetat & decorum, eminentiam decoris illa repetitione designans. Hae D. Bernardus; in sinuans tres feruentibus affectus, qui in iis verbis sponfa continentur: nempe dilectionis redamando eum à quo fuit amore praesentia; gratiarum actionis pro dilectionis dono & pulchritudine sibi concessa: & tandem humilitatis refundendo haec omnia in ipsum largitorem. Laudata itaque sponfa, nec extollitur superbia, nec tamen est ingrata, sed proprie conscientia paruitatis gloriam regegit in eum, à quo accepit quaecumque digna laude habet. Agnoscit quidem pulchritudinem sibi infusam, quia (vt dicit D. Paulus) accepimus spiritum qui ex Deo est, vt sciamus quae à Deo donata sunt nobis; sed tamen pulchritudine istam non suam esse, sed Dei, quia ex se potius est fusca, & tantum ex Dei gratia formosa & decora, eo decore, vt dixit Ezechiel, quem ipse sponfus contulit illi.

Propterea Paulus ascendit Ierosolymam, vt iustos videret, & maneret cum Petro; & ipse ac Barnabas magnifice excipiebantur ab Ecclesia. Hoc autem confirmat similitudinibus ab animalibus desumptis: nam si auis dicta icteros, Latine, galgulus, visa ab eo qui morbum regium patitur, sanat illum; Num, inquit, dubitare possumus, quod iusti sanet aspectus? Vile animal irrationale tantam virtutem habet, vt sanare possit hominem momento exiguo: & homo iustus, si tamen cum fide ab eo conspiciatur, qui vilitatem ab illo percipere desiderat, nihil conferet? Deinde arguit à contrario; quia lupus visu vocem tollit ab eo quem videndo praesentit. Basiliscus item occidit eum quem prius videt; necatur autem ab homine, qui eum potuit praesidere. Ergo, inquit, si tanta virtus vel in oculis serpentis, vel in oculis est hominis, vt si alter alterum prior viderit, possit occidere, non est virtus in oculis iusti, qui repletus virtutis est gratia; cum praesertim tantum operetur fides, vt & illa quae sibi Domini tetigit, sanaretur; & ille cui intendit Dominus Iesus, statim ex eius oculis gratiam sanitatis hauriret? Hae D. Ambrosius, ex cuius argumentis non solum deduci potest, quam mirabiles & amabiles sint oculi iustorum, ipsorumque vita quae aliis valde prodest, dum recta fide conspiciuntur; sed etiam eisdem similitudinibus conuincitur, quod à principio dicebamus, magnam inesse vim in oculis eiusdem iusti, vt Deum vulnerent, à Christo cor auferant, sanitates, & dona hauriant. Vnde ulterius ascendentes intelligere possumus, quantam vim habeant oculi ipsius Dei, vt intuentes aliquem infirmum, sanent illum, & viuentem vita carnali, illum occidant, vt meliorem praesentent vitam, auferendo carnale cor, & praebendo spirituale. Multo enim fortius oculi Dei sunt depradatores, qui animam eum contemplantem depradantur sibi, ad se eius cor, potentias, sensus, & cuncta quae habet, rapiunt. Vnde de illo scriptum est, Vocatum nomen eius, accelera, spolia derrabe, festina praedari. Vtinam nos depradetur, & ipsius praeda sumus in secula seculorum. Amen.

EXHORTATIO XIII.

De summa pulchritudine Dei & Christi, etiam vt hominis, propter quam summè est diligendus à nobis, & ipsius dilectionem esse nostram pulchritudinem.

Ecce tu pulcher es, dilecte mi, & decorus.

MENSA est caelestis sponfa pulchritudo, quae licet ex pulchritudine creaturarum possit ab hominibus lumine ipso naturali dignosci, Nam speciei generator multo speciosior est illis; tamen lumen fidei multo magis hanc pulchritudinem manifestat eis potissimè, qui mundo & pulchro praesentant corde. Propter quod, vt notauit Origenes, postquam sponfa oculos columbarum accepit, tunc primum exclamauit, Ecce tu pulcher es,

De pulchritudine Dei, & quinque eius proprietatibus. §. 1.

ESTI plures Patres nomen pulchrum ad diuinitatem, decorum vero ad Christi Domini humanitatem referant; conuenientius tamen cum aliis vtrumque; nomen ad Deum, & ad Christum vt hominem referemus. Fatetur ergo sponfa iis verbis, quod solus Deus est à seipso pulcher, & ipsa pulchritudinis essentia, omnisque pulchritudinis fons, & scaturigo indeficiens. Quod magnus Dionysius sic explanat: Superstantiale pulchrum est ipsa pulchritudo, per omnia pulchrum, & supremè pulchrum, semper & vbique eodem modo pulchrum, & veluti ad se omnia vocans. Vnde etiam pulchritudo Graeco vocabulo κάλλος à vocando dicitur, quasi omnia inuitans, vt ipsius pulchritudinem participant, quia ex ipso prouenit, vt singula pro suo modo sint pulchra, omniumque est, veluti effectiua, causa finis; est omnium (pulchri enim gratia omnia sunt) & exemplar; quia iuxta id diffiniuntur omnia, & pulchri omnis principalem pulchritudinem excellentissimè in seipso ante omnia habens. Hae ex Dino Dionysio decerpta, quinque diuinæ pulchritudinis continent insignia. Primum

Primum quod per suam essentiam Deus sit pulcher & decorus, non ab alio decorem mendicans, sed à seipso ab aeterno habens. Vnde essentialiter est ipsa pulchritudo, sicut est ipsa sapientia, & bonitas. Hinc prouenit secundum quod est pulcher immutabiliter, ita vt neque vnquam possit esse deformis, neque minimum quid sui decoris amittere, & vbicumque est, & vbicumque operatur, decorus existit. Huic additur tertium, quod est fontem esse, & causam cuiuscumque pulchritudinis, quae extra ipsum inuenitur in quavis creatura, siue corporea siue spiritali. Hinc prodit quartum, quia est eminentissimè pulcher sine vllo limite, omnem rationem pulchritudinis per creaturas diffusam in se praehabens. Propter quod in Psalmo dicitur, Pulchritudo agri mecum est. Et idem de quouis alia pulchritudine licuisset dicere. Tandem quinto est finis omnium pulchrorum simul & exemplar, omnes vocans, inuitans & ad se trahens, vt suae pulchritudinis participes fiant, tum in hac vita per gratiam, tum in altera per gloriam. Ex his ergo quinque insignibus fit Deum, ita reliqua pulchra excedere, vt comparatione ipsius pulchra non appareant. Sed sicut in Evangelio dicitur, Vnus est bonus Deus. Es nemo bonus nisi solus Deus. Sic dici potest, nemo pulcher nisi solus Deus. Idem enim sunt, vt inquit Diuus Dionysius, bonum & pulchrum: hocque solum differunt, teste D. Thoma, quod bonum appetitum respicit. Nam bonum est quod omnia appetunt: pulchrum vero, visum; nam pulchra lunt quae visa placent. Hae omnia columbinis oculis intuens sponfa, cum se de pulchritudine laudatam audit, laudes in ipsum laudatorem refundit, dicens: Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decorus. Ac si diceret: quoniam tu dilecte mi solus es pulcher, ac ipsamet pulchritudo. Ego vero à me pulchra non sum, nisi per te, & pulchritudo mea quasi nihil est, si conferatur ad tuam. Quod autem ait & decorus, non solum est, vt confirmet, sed vt amplificet: nam sicut externa pulchritudo posita est in membrorum corporis apta figura cum quadam coloris suauitate: decor vero, & venustas praesupposita hac pulchritudine, addit concinnitatem morum, sermonis, cultus, motus, & omnis actionis, sine qua pulchritudo fatua esset & insipida, cum ea vero est valde amabilis, & suauis. Vnde nomen Hebraeum נאִים, quod vertitur decorus, etiam significat concinnum, venustum, & suauem. Quae omnia eminentissimè reperiuntur in Deo, qui dulcis est, & rectus, ac suauis vniuersis, & in omnibus quae loquitur & agit summè concinnus, & iucundus, mirabili decore, specie & ordine cuncta disponens. Propter quae omnia est summè amabilis, & ideo sponfa hic vocat eum, Dilecte mi. Quia quinque illa diuinæ pulchritudinis insignia sunt quinque efficacissimae causae dilectionis iis, qui profundè contemplantur illa. Nec incongrue aptabimus illis quinque nomina, quibus à diuinitate Evangelistis explicatur modus, quo Deus est à nobis diligendus, scilicet ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, ex omni virtute, vel fortitudine, & ex omnibus viribus nostris. Cor refertur ad volūtatem, anima ad appetitum sentientes, mens ad intellectum, fortitudo ad vehementem conatum: omnes vires, sen-

sus, linguam, vim motiuam & si quae sunt aliae corporis potentiae comprehendunt. De pulchritudine Christi Domini & aliis quinque eius insignibus. §. 2. TAM ad pulchritudinem Christi sermonem conuertamus. Variis enim modis pulcher est, & nominatur. Primum quidem ratione personae, quae filius Dei est, splendor gloriae, & figura substantiae patris, candor lucis aeternae, speculum sine macula maiestatis Dei, imago bonitatis illius, ac proinde ipsa essentia pulchritudinis fons, & origo immutabilis illius, sicut & pater à quo est ante secula genitus. Sed quia in tempore est homo factus, etiam hac ratione est pulcher, & pulcherrima eius humanitas propter eius ad verbu hypostaticam vnionem, à qua sancta, immaculata, & pulchra dicitur, sicut fusè explicuimus cum de nomine olei effusi ageremus, & iuxta hanc rationem etiam est fons & scaturigo pulchritudinis, quae est in sanctis. Quia nemo nisi per eius meritum pulcher esse valet. Ultra hoc etiam tertio est pulcher propter gratiam, charitatem, supernaturalesque virtutes, quae sine mensura animae ipsius communicatae sunt: iuxta illud: Vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à patre, plenum gratiae & veritatis. Praeter hoc etiam pulcher est in ipsa forma corporis assumpti & de Spiritu sancto ex purissimis virginis sanguinibus efformati. De quo Psalmista ait: Speciosus forma praesiliis hominum. Nec solum pulcher, sed etiam decorus moribus, sermone, habitu, motu omnique actione. Propter quod subdit statim Dauid. Diffusa est gratia in labiis tuis: & unxit te Deus oleo laetitiae praes confortibus tuis. Vt scilicet esses vultu hilaris, iucundus, suauis, & dulcis omnibus confortibus tuis, & multo amplius quam illi. Ita vt omnes teste D. Luca, mirarentur in verbis gratiae, quae procedebat ex ore eius. Sed de hoc iteru infra circa illa verba, Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis & facies tua decora. Quae multi sponso attribuunt, vt suo loco videbimus. Tandem Christus Dominus est pulcher in gloria eiusdem corporis, quam induit in resurrectione, cuius specimen dedit in transfiguratione, vbi resplenduit facies eius sicut Sol. Confessionem & decoru induit, amictus lumine sicut vestimento, vt omnes intelligerent gloriam & pulchritudinem, quam intus continebat, & quam suo tempore corpori communicandam reseruabat. Et quamuis in passionem suam corporis pulchritudine videatur exuuisse, dicente Propheta, Non erat ei species nec decor: tamen in hoc ipso summè fuit decorus, suauis & dulcis, pulcherrimis moribus splendens, & internam animae pulchritudinem mirifice manifestans. Vnde quanto persequentibus apparuit foedior, tanto ibi nobis apparet pulchrior, & amabilior. Sponfus (inquit D. August) est ille quo nihil est pulchrius, qui quasi foedus apparuit inter manus persequentium: sed pulcher apparet iis, qui mundos habent oculos. Vbi enim (inquit Bern.) te Domine exinaniuisti, vbi naturalibus radiis lumine indeficenti exuisti, ibi pietas magis emicuit, ibi charitas plus effulsi, ibi amplius gratia radicaui. Hae igitur omnia contemplans sponfa, etiam pulchritudinem suam in Christum Dominum refundens ait: Ecce tu pulcher es dilecte mi,

Cap. 4. de diuinis nom. p. 1.

Ho. 4. ex 4.

Sap. 17. v. 3.

Isa. 3. v. 3.

Ex Plinio lib. 3. c. 11. Vide Cap. lepinum.

Act 15. v. 4.

Ho. 47. in Cant.

i. Cor. 4. v. 7.

Ezech. 16. v. 14.

Cap. 4. de diuinis nom. p. 1.

Psal. 49. v. 11.

Matth. 9. v. 17. Lucae 18. v. 19. Vbi supra 1. p. 9. §. 2. ad 1.

Psal. 24. v. 8. & Psal. 144. v. 9.

Marci 12. v. 20. Lucae 10. v. 27.

Ad Heb. 2. v. 3. Sap. 7. v. 26.

Lib. 1. Exhort. 22.

Ioan. 1. v. 16.

Psal. 44. v. 3.

Lucae 4. v. 22.

Cant. 2. v. 14. Lib. 5. Exhort. 30.

Matth. 17. v. 2. Psal. 103. v. 1.

Esa. 53. v. 2.

In Psal. 127.

Serm. 45. in Cant.

decorum. Quia tu es summa pulchritudo, & A fons ac causa meritoria omnis pulchritudinis, necego meis, sed tuis meritis sum pulchra & pulchritudo mea tua collata, ferè est nulla. Hic etiam repetit vocem, Dilecti mi, quia quinque modi pulchritudinis commemorati, vtigent valdè, vt Christum diligamus ex toto corde, anima, mente, fortitudine, & viribus nostris: & vt illius pulchritudinem imitari conemur. Nam qualis est sponsus, talem oportet sponsam esse, sic enim Diuus Anselmus hæc verba interpretatur. Tu dilecte mi pulchram me vocas, & talem me oportet esse, quia tu pulcher es, & nisi ego pulchra essem, tibi coniungi non possem. Oportet ergo hanc pulchritudinem Christi ita contemplari, vt iuxta sententiam Apostoli in eius imaginem transformemur, & à claritate eius infinita, claritatem nobis commensuratam accipiamus, qua pulchri coram ipso simus. Hæc autem claritas est virtus ad eius similitudinem in nos transfusa. De qua ipse Dominus ad patrem orans in nocte cœnæ ait: Ego claritatem quam dedisti mihi, dedi eis, vt sint vnus, sicut & nos vnus sumus. Id est, vt participes sint pulchritudinis, sanctitatis, & filiationis quam à te accepi. In qua tamen ipsi in dies debent proficere, vt à claritate transeant in claritatem, à pulchritudine in pulchritudinem, & ab vno gradu virtutis in altiore prouehantur.

Diuus Anselmus hic.

2. Cor. 3. v. 18.

Ioan. 17. v. 22. Ita D. Ambrosius lib. 5. de fide c. 4.

Hinc deduces causam cur sponsus laudans sponsam, bis repetit vocem, Ecce, cum bis pulchram vocat: ipsa vero sponsa semel tantum ait, Ecce; licet bis pulchram & decorum sponsum vocet. Ratio enim est, quia pulchritudo sponsæ non tota est simul, sed per partes acquiritur. Vnde tanquam quid mirum, & nouum commendatur eius præclarum initium, cum dicitur: Ecce tu pulchra es amica mea. At vero quia multi præclare incipiunt, & medio itinere misere deficient, ideo repetitur vox, Ecce, cum eius incrementum commendatur. Quia etiam est quid mirum, & nouum quotidie incrementum & diu perseverare. Caterum sponsi pulchritudo tota est simul, cum Deo insit à natura; Christo vero ex gratia vnionis, cui nullum potest incrementum prouenire, & ideo tota nouitatis & admirationis ratio simul est, & semel dixisse sufficit, Ecce tu pulchra es, & decorum. Sed bis repetit pulchram & decorum. Quoniam non simul totam nobis manifestauit pulchritudinem & decorem, sed per partes: sicut & vox de cœlo testata est dicens Christo, Et clarificasti iterum clarificabo. Nam clarificatus est Christus Dominus ante passionem per gloriosa opera, & miracula quæ eius diuinitatem, sanctitatem, & pulchritudinem indicabant: sed amplius clarificatus est post passionem, per eas quas Diuus Petrus vocat posteriores glorias, cum surrexit à mortuis, exproliauit infernum, in cœlos ascendit, & inde misit Spiritum sanctum in discipulos, per quos ingenia patrauit prodigia, quæ eius diuinitatem, & immensam pulchritudinem vniuerso mundo declararunt.

Ioan. 21. v. 22.

2. Petr. 1. v. 21.

Dilectionem Dei pulchri esse animæ pulchritudinem. §. 1.

SED iam nouam hinc perpendamus causam, Scilicet sponsa cum se pulchram vocari audit, Deum pulchrum, ac dilectum vocat: vt nimirum his verbis testetur radicem suæ pulchritudinis, & illius incrementi desiderium. Ac si diceret; Ideo ego pulchra sum, quia te diligo pulchrum & decorum: & ideo iterum diligo, ac te meum esse dilectum testor, quia diligendo te pulchrior fieri desidero. Hoc eleganter explicat Diuus Augustinus, statuens discrimen inter corporalem & spiritualem pulchritudinem. Nam si de illa sermo sit, amando feminam, vel virum pulchrum, nemo fit pulcher, nisi aliunde veniat pulchritudo. Nam si antea fœdus erat, etsi pulchram rem amet, fœdus manebit. At (inquit) anima nostra, quæ fœda est per iniquitatem, amando Deum pulchra efficitur, qualis amor est, qui reddit pulchram amantem? Amavit nos prior qui semper est pulcher, non vt fœdus dimitteret, sed vt mutaret, & ex deformibus pulchros faceret: quomodo erimus pulchri? amando eum qui semper est pulcher. Quantum in te crescit amor, tantum crescit pulchritudo, quia charitas ipsa est pulchritudo animæ. Et quid mirum quod diligendo Deum pulchrum anima fiat pulchra, cum Deus non solum sit pulcher, sed omnis pulchritudinis origo, & causa? Et qui eum diligit, per dilectionem in ipsum transformatur, vnumque cum eo efficitur. Qui ergo vnus est cum Deo pulchro, pulcher erit sicut Deus. Habet enim hoc dilectio, vt talem reddat amicum, qualis est res quam amat. Si turpis est, turpem, speciosam vero si fuerit speciosa, & digne amata. Talis (inquit idem sanctus) vnusquisque est, qualis est eius dilectio. Si terram diligis terra eris, si Deum diligis quid dicam? Deus eris. Nam Scriptura dicit, Ego dixi dñs estis. Si ergo diligis carnem, & mundum, carnalis eris, & mundanus; fœdus sicut res fœdæ quas diligis: iuxta illud: Facti sunt abominabiles sicut ea que dilexerunt. At si diligis Deum pulchrum, & Christum decorum, pulcher eris sicut ille, & decorus.

Traçt. 9. in Epist. 1. Ioannis.

Traçt. 2. in r. Epist. Ioan. ad finem. Psal. 8. v. 6

Ofc. 9. v. 10.

Quomodo Christus in passione etiam fuerit pulcher & se diligentes pulchros faciat. §. 4.

SED cum Christus dicatur ab vno Propheta speciosus forma præ filiis hominū, ab alio vero quod nō erat ei species, nec decor: nunquid pulcher eris diligendo Christum deformē, sicut diligendo pulchrū? Vtique (inquit idem D. August.) quia ista deformitas propter nos assumpta maxima fuit pulchritudo, vt nos pulchros faceret. Duæ sunt tibi diuersæ sonantes, sed vnus spiritus ambas inflet. Illa dicitur, Speciosus forma: hac dicitur, Non est ei species, vno spiritu implētur ambæ. Nō dissonāt. Speciosus forma: quia in forma Dei erat, non rapinam arbitrans æqualem se esse Deo, sed quia semetipsum exinanivit formam serui accipiens, quasi fœditatem tuam suscepit, id est mortalitatem tuam, vt aptaret se tibi, & ex-citaret te ad amandum intus pulchritudinem: In passione non erat ei species, nec decor, vt daret tibi speciem, & decorem. Quam speciem? quem decorem? dilectionem charitatis, vt amans curras, & currens ames. Tu pulcher es,

Psal. 44. v. 3. Isai. 53. v. 3.

Traçt. 9. citato. Christus in passione pulcher.

Ad philip. 2. v. 6. Vide infra circailled, totus desiderabilis lib. 8. Exert tibi speciem, & decorem. §. 4.

iam noli in te ipso complacere, ne perdas quod accepisti: illum attende à quo factus es pulcher, ideoque sis pulcher, vt ille te amet. Tu autem totam intentionem tuam in illum dirige, ad illum curre, eius amplexus pete, & ab illo time discedere. Sic Augustinus: cuius verba ad hoc tendunt, vt instar sponsæ Christum portemus crucifixum tanquam fasciculum myrrhæ, & etiam gloriosum, tanquam botrum cypri, & vt vno modo dicamus ei. Ecce tu pulcher es, dilecti mi, & decorus, in te oculos columbinos figam, vt post te pulchrum curram. Sed attende quomodo in transfiguratione duæ illæ celestes tibiæ Moyses, & Elias cum pulchritudine gloriæ insonuerunt passionis excessum, & vtrumque simul coniunxerunt, vt scias vtraque ratione esse à te valdè diligendum. In ipsa enim transfigurationis gloria, vt refert D. Lucas, referebant ei excessum, quem complecturus erat in Ierusalem, id est exitum eius à mundo per mortem, & gloriam, quam tunc adepturus erat. Vtrumque enim significat nomen Græcum, quo D. Lucas vtius est, sicut Euthymius & Diuus Chrysostomus testantur. Referebant autem hoc audientibus discipulis, sicut affirmat idem Chrysostomus, & Cyrillus Hierosolymitanus, vt simul viderent Christum gloriosum, & scirent per mortem fœdandum, sed fœditatem mortis conuertendam in maiorem gloriam, & pulchritudinem, necessariamque esse, vt illum decorem, quo ad tempus breue potiebatur, in æternū possideret. Opportuit enim Christum pati, & resurgere à mortuis, & ita intrare in gloriam suam. Sub vtraque igitur ratione Christus proponebatur Apostolis diligendus, & quia gloriosus in monte Thabor, & quia complecturus erat excessum mortis in monte Caluario; nam vtrumque ad eius immensam pulchritudinem, & ad nostram salutem spectabat. Vnde quia Petrus Christi gloriosa pulchritudine captus, dixit, Bonum est nos hic esse, istud discedere refugiens nesciebat quid diceret, quia vnus ab altero separabat, & ita pulchritudinem gloriæ amabat, vt ignominiam passionis penitus obliuisceretur, nec illam curaret. Vbi cumque ergo consideres Christum, illum crede pulchrum, & decorum, & illum ita diligens fies etiam spiritu pulcher & decorus sicut ipse.

Lucas 9. v. 31.

Euth. in Luc. Chrysost. hom. 53. in Matthæum. Catechesi 24.

Lucas 24. v. 26.

Deuth. 33. v. 17.

Vide Pierium lib. 1. c. de rhinocero, vbi agit de hoc.

Lib. 8. hist. c. 20. Ioan. 1. v. 14.

ma, & insuperabilis. Vtraque autem scilicet pulchritudo, & fortitudo, licet latuisse videatur in cruce, tamen exinde potius cœpit manifestari, cum manus eius affixæ sunt duobus lateribus crucis, quæ cornua appellantur apud Abacuch Prophetam, Cornua in manibus eius ibi abscondita est fortitudo eius, ante faciem eius ibi mors, egredietur diabolus ante pedes eius: nam his cornibus vicit diabolus, destruxit peccatum, & carnis concupiscentiam. His etiam ventilaui gentes vsque ad terminos terræ, subiiciens sibi illas, vt suam fidem profiterentur & legem, sicut scriptum est: Dedi te in lucem gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ. Christus igitur specie sua, & pulchritudine sua, quam intus non amisit in cruce, intendit, prospere processit, & regnauit, & quicumque illius cruci adhæserit, pulcher similiter erit, in eiusque obsequio procedet, & regnabit cum ipso in secula seculorum. Amen.

Supra diximus Christum dici filium vnicornium.

Abacuch. 3. v. 4.

Isai 49. v. 6.

Psal. 44. v. 5.

EXHORTATIO XIV.

De lectulis floridis, & vmbrosis Christi, qui sunt eius humanitas, uterus Virginis, præsepe, crux, sepulchrum, & de pulchritudine qua insigniti sunt ex eius præsentia, & modo contemplandi eos.

Lectulus noster floridus. lxx. Lectulus noster vmbrosus. seu ad cubile nostrum vmbrosus.

PERGIT sponsa pulchritudinem Christi nouis laudibus extollere subiiciens: Lectulus noster floridus, tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra cypressina. His verbis contestans à pulchritudine sponsi omnia quæ sunt eius, etiam esse pulchra, vt sensus sit. Tanta est, dilecte mi, & tam efficax pulchritudo tua, quod non solum tu es pulcher, & decorus, sed tua venustissima præsentia reddit lectulum nostrum floridum, & decorum. Tigna domorum nostrarum cedrina, & pulchra, laquearia cypressina, & venusta. Etiam autem cuncta hæc sunt foliis sponsi, vocat tamen communis pronominis nostra. Quia amicorum, & ardentem se amantium omnia sunt communia: & iure desponsationis, quæ sunt sponsi potest sponsa vocare sua. Sic quæ sunt Christi ad Ecclesiam, animamque dilectam spectare possunt, & ab ea nostra vocari. Sed accipe secundum non minus iucundum sensum. Consulto enim Salomon in tota hac orationis periodo reticuit verbum est, quod illam solet conneçtere. Non enim dixit, Lectulus noster est floridus, tigna sunt cedrina; sed absolutè, Lectulus noster floridus, tigna domorum nostrarum cedrina, &c. Vt cuncta hæc esse possent epitheta, & cognomina sponsi pulchri, & decori, subaudiendo verbum quod præcessit, vt sensus sit. Ecce tu pulcher es dilecti mi, & decorus, & tu ipse etiam es, lectulus noster floridus, es item, tigna domorum nostrarum cedrina.

PROFECTIONIS VEL NATIVITATIS.

Et tu etiam es *Ipsa laquearia nostra cypressina*, quia A tu es nobis loco istorum: eo sensu quo dicitur Christus nostra iustitia, sanctificatio, & redemptio.

Iam quomodo ista sint explicemus, inchoando à lectulo, qui floridus dicitur propter abundantiam pulchrorum simul, & fragrantium florum, quibus aspersus est. Sed qui in Vulgata vocatur floridus, ab aliis dicitur viridis, nam vox Hebraea vtrumque significat, & in idem recidit. Sed à lxx. dicitur umbrosus. Sic enim vertunt: *Ad lectulum*, vel *ad cubile nostrum umbrosus*. D. Ambrosius: *aulinatio nostra opaca*. Nam quæ floridæ sunt, & frondosæ arbores, vrbam faciunt, & inde lectulus simul floridus, & ab umbra florum, vel procerarum arborum iuxta quas erat, dicitur umbrosus. Quibus verbis iuxta B multorum patrum interpretationem tria mysteria incarnationis, natiuitatis, & passionis Christi describuntur. Sumitur autem hic nomen lectulus pro quouis loco ad quiescendum, & in eo manendum, quomodocumque deputato.

De mysterio incarnationis in utero Virginis. §. 1.

I. ad Col. 2. v. 9. **I**MPRIMIS lectuli nomine, qui locus est quieti destinatus, sacratissima Christi humanitas designatur, aut eius corpus vel caro, in qua teste D. Paulo, habitavit omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, & filius Dei requieuit, opus sibi diu exoptatissimum perficiens, cum factus est homo. Hic autem lectulus floridus est & umbrosus. Floridus quidem, quia omnium gratiarum, ac virtutum, donorumque celestium floribus ac fructibus onustus fuit simul & venustus: nam super florem Iesse requieuit spiritus sapientiae, & intellectus, & ceteri qui nos comitantur: sed super omnia lectulus iste ipsa praesentia pulcherrimi floris, qui est filius Dei, in eo quiescentis fuit floridus, ac summè decorus. At etiam est umbrosus, quia caro obumbrabat diuinitatis immensum splendorem. Alioquin claritatem huius diuini solis, nisi tali nube adumbratam intrari nequiremus. Ideoque sponsa ait: *Ecce tu pulcher es, dilecte mi, & decorus*, ceterum, *ad lectulum nostrum umbrosus*. Obumbrasti enim hanc tuam pulchritudinem, & decorem cum venisti ad nostrum lectulum, & naturam nostram humanam assumpisti, in qua umbrosus incederes, vt te conspiceret valeremus. Nisi enim te obumbrasses forma carnis operiente radium diuinitatis, & umbra corporis interiecta ante tuam splendidissimam lucem, quis tuam sustinuisset apparitionem? Aptè autem sponsa non dixit ad lectulum tuum, sed nostrum: quia natura humana Christi eiusdem est rationis cum nostra, & propter nos ab ipso assumpta, in qua nos etiam desiderata requie positemur. Vnde hoc mysterium considerantes possumus etiam Christo singuli dicere: *Tu Domine es lectulus noster floridus, & umbrosus*, in quo quiescimus, protegemur, & dulciter obumbramur, dum abscondis nos in abscondito faciei tuae à conturbatione hominum, & à molestiis inimicorum.

Vide infra Exhort. 26. circa id, sub umbra illius quem desideraueram, scdi.

Psal. 30. v. 21.

Hinc fit hæc verba attribui posse antiquæ Eccl. clesiae aduentum Messiae desiderantis, qui postquam se venturum promisit, paulatim cœpit venire, sed umbrosus, nempe in vmbis sacrificiorum, & sacramentorum veteris legis, & in gestis memorabilibus patrum antiquorum vmbaticè representatus. Propter quod dixerat Abacuch, quod Deus erat *De monte Pharam*, seu *de monte umbroso & condenso*: Cum autem venit, etsi has clarificauit vmbas, adhuc tamen umbrosus, quia carne mortali, & passibili, multisque miseris subiecta adumbratus est, ita vt multi Iudæorum illum non cognouerint, nec recipere voluerint: tamen Patriarchæ, & Prophetæ, qui ita nouerant futurum, dicebant: *Ad lectulum nostrum umbrosus*. Eia dilecte, qui pulcher es, & decorus, veni iam, etsi umbrosus. Quia tanta est pulchritudo tua, vt lectulus naturæ assumptæ, quæ te adumbrat, per te erit floridus, viridis, speciosus infiniteque decorus.

At vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium factum ex muliere, tribuens illum secundum lectulum, nempe Virginis vterum, in quo Verbum Dei caro factum est, & nouem mensibus requieuit. Fuit quidem hic vterus, lectulus floridus, & umbrosus, & in vtroque mirabilis. Fuit enim floridus, quia floruit virginitate, humilitate, obedientia, & tot virtutum floribus, vt gratia plena vocari mereatur. Sed tunc excellentissimè floridus, cum florem Iesse Iesum filium concepit, à quo præ omnibus sanctis florida facta est. Sed cur umbrosus? nisi quia Spiritus sanctus superuenit in ipsam, & virtus Altissimi obumbravit eam, vt Altissimi filium umbrosus, & carne obtectum sine virili semine, & sine vlla carnali concupiscentia virgo intacta conciperet, eò quòd virtus diuina in modum vmbrae eam circumdedit, vt à concupiscentiae ardore præseruaret. Quod sic explicat Diuus Gregorius dicens. In sacro cloquio obumbrationem aliquando incarnationem dominicam, & mentis refrigerium à carnalium contagionum feruore designari, testante Angelo qui ad Mariam ait: *Virtus Altissimi obumbrabit tibi*. Quia enim umbra non aliter exprimitur, nisi per lumen & corpus, virtus Altissimi ei obumbravit, quia in eius vtero lux incorporea corpus sumpit, ex qua videlicet obumbratione omne in se refrigerium mentis accepit.

Quidni ergo B. Virgo hæc contemplans diceret, *Ecce tu pulcher es, dilecte mi, & decorus, lectulus noster floridus*. Quia vterus meus, quem in lectulum tuum elegisti, repente sicut virga Aaron sicca, quæ simul floruit, fronduit, & germinauit, factus est per te floridus, frondosus ac umbrosus, dum te suscepit virtute Altissimi me obumbrante. Vocat autem vterum suum non lectum, sed lectulum. Quia sui vteri paruitatem agnoscit, conferens illum cum altero in quo filius eius ab æterno requieuit: de quo pater æternus ait illi: *Tecum principium in die virtutis tuae, in splendoribus sanctorum, ex vtero ante luciferum genui te*. Vterus iste nunquam fuit umbrosus, sed æterna claritate splendidissimus. Nam ex clarissima patris cognitione & suæ diuinitatis comprehensione filius est genitus; in

Abacuch, v. 3.

Ita Rupertus.

Lucæ 1. v. 38. & 35.

Isai 11. v. 1.

Lib. 31. Mor. 4. Idem D. Ber. ferm. 48. in Cant. Lucæ 1. v. 35.

Num. 17. v. 8.

Psal. 109. v. 3.

vtro tamen matris umbrosus factus est per carnem, & ideo in primo vtero genitus dicitur in die perpetuo, & inamutabili. Iuxta illud: *Domine dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te*. At in secundo vtero conceptus creditur, & natus ex eo in nocte antequam oriretur claritas solis, vt significaretur quod umbrosus veniebat. Denique vntrem suum vocat virgo lectulum nostrum, quia in eo non solum quiescebat filius corpore, sed ipsa perpetuo quiescebat spiritu, contemplans florem, quem intra se gestabat, percipiens eius odorem, admirans pulchritudinem, & in eius amorem ardentissimè flagrans. Quæ ratione lectulus noster esse deberet, vt in eo per contemplationem quiesceremus, contemplantes miro actus infantis concepti, & matris baiulantis, de quibus alibi fasius diximus.

De praesepij lectulo ubi Christus infans iacuit. §. 2.

SEd postquam Christus natus est, triplicem Sei assignemus lectulum, de quo hæc verba possunt intelligi, nempe praesepium in quo infantulus iacuit, crux quam ad moriendum elegit, sicut infirmus, qui in lectulo iacens vltimum obit diem, & sepulchrum in quo mortuum eius corpus est repositum. Omnes isti floridi erant, & umbrosi, sed non floridi à seipsis, sed ex praesentia Christi. Ne intuearis praesepi solam vt fœno constratum, & circumuallatum animalibus, sed vt lectulus est in quo requiescit infans ille, de quo Isaias ait: *Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus eius super humerum eius, & vocabitur admirabilis, consiliarius, Deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis*. Quid hoc floridius? quid pulchrius, aut venustius? sed quid umbrosus, quam paruulus natus, & iam principatum super humerum gestans? admirabilis, & consiliarius, & tamen infans loqui nesciens? Deus fortis, sed pannis inuolutus? pater futuri seculi, & princeps pacis, sed iacens in praesepio, in medio duorum animalium? *Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decorus, sed ad lectulum nostrum umbrosus*, quia in praesepio collocatus floridus es per diuinitatem, viridis per infantilem carnem, quæ instar viridis fœni iacet, vbi animalium ponitur pabulum, & in vtraque natura pulcherrimus: non est caro tua instar aliorum, sicut flos fœni, qui facile exiccatur, sed semper est lectulus viridis, quia in ea est Verbum Domini, quod manet in æternum. Ex coniunctione Verbi, & carnis fit lectulus singulariter decorus, cum sit umbrosus, quia diuinitatis vmbra per carnem ineffabilem contrahunt decorem nobis accomodatam. Nam magis diuinitas innotescit, cum hanc vmbam propter amorem hominum efficit. Vnde scriptum est quod, *In medio duorum animalium cognosceris*. Ibi enim est glorificatus ab Angelis, veneratus à pastoribus, & adoratus à magis.

Abacuch, v. 2. Iuxta lxx.

2. Nonne lectulus noster floridus, quem circumdant cæli & terræ tot preciosi flores? Flores Angelorum laudantium Deum, flores populi Hebraici, cuius primitiæ fuerunt pastores, & flores populi gentilici, quem representabat Magi? Flores etiam erant beatissima Deipara & sanctus

A Ioseph, qui semper ibi astabant, & locum illum floridum reddebant. His floribus ornatur & latatur Christus, qui *Flos est campi, & lilium conualium*. Et tamen in praesepio iacet florens, & alios flores germinans, vt secum ibi floreat. Adesto ergo mente cum illis, nam lectulus noster dicitur, eo quod communis sit multis, qui in eo spiritualiter possunt requiescere, & ab eo flores decerpere.

Intuere igitur attente quomodo infantulus iste floreat, & floridum faciat lectulum suum non solum floribus diuinarum perfectionum, sed exemplarium virtutum. Floret praesepium insigni Christi paupertate, floret humilitate, & mansuetudine, floret miro silentio voluntarie assumpto, floret lachrymis & gemitibus ex misericordiae visceribus promanantibus, floret denique charitatis flagrantibus affectibus, nam ex nimio erga nos amore vile elegit stabulum, & humile praesepium. Hæc igitur contemplans ex iis floribus tibi decerpe quos poteris, vt animam tuam ornes, & illam lectulum floridum facias, in quo Christus requiescat, vt tunc dicere possis, *Lectulus noster floridus*. Tuus Domine lectulus, & meus floridi sunt, sed meus per flores sumptos à tuo, quia à te sunt omnes flores virtutum. Vnde tu ipse es noster lectulus floridus, quia in te requiescimus, & per te lectulus sumus, in quo tu ipse requiescas. Denique contemplans Christum in hoc praesepio tanquam in lectulo florido, reuoca in memoriam quod postea dicitur in hoc Cantico, *En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt illud ex fortissimis Israel*. Lectulus iste, siue sit Christi humanitas, siue praesepium, ipsum, circumdatus est sexaginta fortibus, nam qui dicuntur flores propter pulchritudinem, denominantur fortes, propter robur & constantiam, ambiunt quidem infantem in praesepio sexaginta fortes, nempe Angeli, Pastores, Magi, Ioseph, & Maria omnes ex fortissimis Israel, id est inter eos qui vident Deum, contemplantes illum in praesepio iacentem & summo honore prosequentes: ambiunt præterea sexaginta fortes, id est omnes virtutes, quæ flores sunt immarcescibiles, milites fortes, & inuicti ex fortissimis Israel, quod interpretatur fortis contra Deum, nam hæc præualuerunt contra ipsum. Siquidem charitas, misericordia, benignitas, amor paupertatis, humilitatis, aliarumque virtutum compulerunt eum descendere à cælo, carnem assumere, iacere in praesepio, pendere in cruce, & in sepulchro reponi. Præualeant ergo contra te vt illum sequare, & lectulus eius floridus fias, quem similes fortes ambiant, vt securè illum retineas.

Cant. 2. v. 2.

Cant. 3. v. 6.

De lectulo crucis Christi. §. 3.

EX lectulo infantis transfiliamus ad lectulum Emorientis, vilis ille, sed iste vilis, & horribilis. Ille initium fuit laborum Christi; hic consummatio, & ideo magis lectulus, & quies, quia in eo consummati sunt labores, imò quia impletum est desiderium patiendi pro nobis, quod illum coarctabat; vnde eo expleto dixit in cruce, *Consummatum est, & inclinato capite tradidit spiritum*. Factaque est Christo crux lignum mortis, & lignum vitæ: O O iij

Lucæ 13. v. 30. Ioan. 19. v. 30.

Prou. 13. v. & 19. mortis quidem, quia in ea mortuus est, vitæ vero, quia desiderium veniens lignum vitæ. Et ideo crux simul lectulus & terribilis propter mortis amaritudinem quam intulit, sed floridus propter floridum pondus, quod sustinebat, scilicet Iesum Nazarenum, id est floridum. Vnde merito canit Ecclesia; Crux fidelis inter omnes, arbor vna nobilitas, nulla filia talem profert fronde, flore, germine. Dulce lignum, dulces clauos, dulce pondus sustinet. Quis pulchrior flos quam ipse filius Dei, qui tunc per excellentiam erat flos campi, in illo campo Caluarie cruci insertus? quæ frons venustior quam verbum diuinum carni coniunctum vmbra sua protegens vniuersum mundum? quod germen gloriosius, & dulcius quam virgultum istud ortum de terra stientis, sed fructu suo cunctos satians? Nonne floridus & pulcher lectulus, qui talem florem, frondem, & germen continebat? Sed & alia ratione est etiam floridus & decorus: quia nullibi quam hic fragrantiores edidit virtutum flores, nullibi salubriores etsi breues, verborum frondes, nullibi dulciora operum germina, vt merito in vertice lectuli titulus inscriptus sit: Iesus Nazarenus: id est sanctus, & florens, quia sanctitas illius omnibus virtutum floribus tunc fragrauit, splenduit & se manifestauit. Dixerat Iob. 29. v. Iob, non solum proprio nomine, sed etiam vt Christum representans, In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies meos. Nidulum vocat lectulum, sed floridum sicut palmam, quia iustus vt palma florebit, at Christus in nidulo & lectulo crucis maximè floruit, sicut palma. Quia retulit victoriam contra diabolum, & peccata, ac contra mortem ipsam, vt in æternum multiplicaret dies suos, semper manens floridus & victoriam per crucem de inimicis suis prosequens, donec vltimam de omnibus in die iudicij assequatur. Vbi nos legimus, Sicut palma, legunt alij, sicut phoenix multiplicabo dies meos. Diximus autem in Exhortatione 10. autem phœnicem facere sibi nidulum ex lignis aromaticis, in quo tota crematur quasi sui holocaustum offerens, vt ex nidi cineribus resurgat renouata, & longissimam iterum vitam ducat. De hacque videtur locutus tunc Iob cum prius dixerit: In nidulo meo moriar, ad hunc nidum alludens. Sed nulli melius quam Christo quadrat phœnicis symbolum, cum ipse homo sit, vnicus singularis in mundo sicut phœnix, qui vt moreretur nidulum sibi fecit in cruce ex lignis aromaticis, & fragrantibus virtutum floribus; in quo totus igne diuini amoris arsit, & seipsum pro nobis in holocaustum obtulit, donec mortuus & consumptus est, & quamuis non sit redactus in veros cineres, est tamen præ humilitate factus velut cinis, vermīs, & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis. In hoc tamen nidulo & lectulo ideo est mortuus; vt refloresceret viuus, & resurgeret gloriosus in æternum victurus. Vnde non mirum quod intraret in Ierusalem cum ramis palmarum, & oliuarum gaudens & triumphans. Quia ibat ad crucem tanquam ad lectulum floridum, vbi dormiturus erat somnum mortis, vt ex eius latere lancea puncto edificaretur Ecclesia, sicut Eua ex costa Adæ: quam mox à mortuis resurgens in sponsam sibi assumeret, vt nomen eius vbique predicaret. At lectulus iste floridus, etiam dicitur

Tertullianus lib. de resurrect. c. 13. Caietanus & antiqui Rabbi. Vide Pincdam ibid. & Iob. 19. v. 25.

Matth. 21. v. 8.

Apoc. 6. v. 11.

A vmbrosus. Quia gloria Christi in passione videtur obumbrata, Sol factus est niger sicut saccus cilicinus; obscuratus est & tenebræ factæ sunt super vniuersam terram: occidit enim Sol iustitiæ, & non erat species, neque decor ei, cuius pulchritudinem Sol & Luna mirantur. Deridebatur iusti simplicitas quasi lampas contempta, & extincta apud cogitationes diuitum superbiorum, etsi parata reuelari, & accendi in tempore statuto quando surrexit cum maiori gloria & splendore. Rectè ergo sponsa inquit, Ecce tu pulchres dilecte mi, & decorus, sed ad lectulum nostrum vmbrosus: id est mortalis, & morti obnoxius, vt vmbra mortis te in lectulo crucis contingeret, & scedaret, sed ibi factus es nobis vmbrosus, vt sub vmbra tua securi viuere possimus. Nam Spiritus Thren. 4. v. 20. oris nostri Christus captus est in peccatis nostris: cui diximus in vmbra tua viuemus. Hæc vmbra nos protegit à tentationum ardoribus, vt per diem Sol non vrat nos, neque Luna per noctem. Acclinatio Christi (ait D. Ambrosius) opaca iis, quibus Dei patris æterna illa requies aspirat. In hac ergo requiescamus vmbra peccatorum nostrorum æstibus fatigati, si quos adussit libido, hos Domini crux refrigeret in qua se reclinauit, vt nostra delicta susciperet, si quos culpa laxauit, hos Christus gremio suscipiat suo, & amplexu. Hunc igitur contemplare Christi lectulum, qui lectulus noster dicitur, & non tantum Christi, quia nobis etiam est floridus per exemplum, vmbrosus per protectionem; lectulus vero & nidulus per requiem; ad quem volare debes, sicut columba, vt commoreris in foraminibus petra, vt requiescas in concavitatibus crucis, meditando quæ in ea Christus gessit, & sustinuit, & per imitationem in eodem te lectulo collocando, dicens cum Apostolo. Christo confixus sum cruci. Lectulus Christi erit lectulus meus, in hoc lectulo meo, & suo moriar mundo, vt viuam ipsi, & sicut palma florebo virtutibus, vitiatorum reportans victoriam; sicut phœnix cremabor in illo, offerens me in holocaustum ipsi, certa fide credens, quod inde post mortem resurgam renouatus, & in æternum cum ipso victurus. Hinc deducere potes rationem cur sancti, maximè Apostoli, gaudebant & gloriabantur de Christi cruce, sicut B. Andreas, qui cum ducere tur ad supplicium, videns à longè crucem exclamare cepit: O bona crux, quæ decorem ex membris Domini suscepisti, diu desiderata, sollicitè amata, sine intermissione quaesita, & aliquando cupienti animo præparata: securus & gaudens venio ad te; ita & tu exultans recipias me, accipe me ab hominibus, & redde me magistro meo, vt per te me recipiat, qui per te me redemit. Vnde tam iocunda salutatio? Vnde tam diuturnum desiderium? tam sollicitus amor, tam iugis quaesitio? Vnde tam ingens gaudium? tam prompta oblatio, & instans precatio ad crucem? profecto, quia illam respiciebat, vt lectulum floridum, & pulchrum Christi membris decoratum, in quo se cum ipso Christo requieturum sperabat, sub vmbra & protectione ipsius, vt ex lectulo crucis ad lectulum ascenderet diuinitatis, cuius visione in æternum fruere tur, quidni ad crucem tenderet exultans, qui ad nuptiarum thalamum tendebat per illam? D. Andreas (ait Bernardus) non se capit præ magnitudine gaudij, ita inquit, vt &

Lucæ 23. v. 44. Iob. 12. v. 5. Thren. 4. v. 20. Psal. 120. v. 6. Scrm. 4. in Psal. 118. v. 4. Ad Gal. 1. v. 19. D. Andreas. Ecclia in Antiphona. Scrm. in vigilia S. Andree.

tu exultans. Ergone tanta est exultatio, vt exultet & ipsa crux, nec lethi quidquam habeat, sed totum lætitiæ sit? Nunquid crux habet exultationem? ita est fratres mei. Si fuerit, qui colligat, semper lignum crucis vitam germinat, fructificat iucunditatem, oleum lætitiæ stillat, balsamum sudat spiritualium charismatum, non est siluestris arbor, lignum vitæ est apprehendentibus illam. Quid mirum si dedit suauitatem cruci, qui dedit & igni? aut quomodo crux iudicatur insipida, vbi dulce sapit & flamma? Quid enim sapiebat Laurentio ignis, cum irrideret carnificem, iudicem subannaret? Hæc Bernardus. Eo quod D. Laurentio craticula fuit, sicut lectulus floridus, ipsæ vero ardentes prunæ, velut flores & rosæ præ amoris magnitudine. Vnde affatus (inquit) gratias ago. Sed quid est iniquus, quod crucem vocas lectulum floridum, cum Christus ipse dixerit: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, tollat crucem suam, & sequatur me? Et iterum, qui non baiulat crucem suam, & venit post me, non potest meus esse discipulus. At lectulus ad quiescendum destinatur, non vt super humeros portetur tanquam onus graue. Sed nunquid non audisti eundem Christum dicentem cuidam paralytico, Surge, tolle lectulum tuum, & vade in domum tuam? Quamdiu ergo viuimus, portemus lectulum crucis super nos, sicut & Christus Dominus portauit; Nam & baiulans sibi crucem exiit in eum, qui dicitur Caluarie locum. Quamuis enim molesta ex se sit, & onerosa, tamen sicut languidus iste à Christo sanatus per vires ab ipso receptas facillè, & gaudenter lectulum suum portabat; ita & nos prompto & læto animo portare valebimus lectulum crucis, cuius contactu virtute Christi sani & robusti erimus. Crux enim Christi virtutem confert portantibus illam & vires addit, tempore autem mortis erit nobis lectulus floridus ad iucunde cum ipso quiescendum. Nam qui viuentes libenter portant eius crucem, ipsa sit illis lectulus floridus, sicuti & beato Andree, in quo iucundè moriantur. Non enim tangit illos tormentum mortis, sed omnes eius amaritudines conuertuntur in gaudium spe vitæ æternæ, ad quam per crucem sperant peruenire. Moriuntur enim in lectulo florido, vt phœnix, vnde ad nouam vitam, & gloriam resurgant, cum Christo. Nam beati mortui qui in Domino moriuntur. Opera enim quæ illorum ornauerunt lectulum, ad moriendum, sequuntur illos ad tribunal Christi, vt sibi debitam accipiant remunerationem. Semper tamen meminisse oportet non dixisse sponsam, lectulus meus floridus, sed lectulus noster, quia si in cruce solus iaceas, valdè torqueberis, & spinis, aculeisque dolorum punctus succumbes tormento mortis. At si lectulus sit simul tuus, & Christi, erit tibi floridus floribus virtutum, quas ipsa germinat per Christum, qui est nobis sapientia, iustitia, sanctificatio, & redemptio, salus, vita & resurrectio

Scrm. 1. de sancto An. dr. lectulum significat mortem. D. Laurentius. Matth. 16. v. 14. Lucæ 14. v. 27. Matth. 9. v. 6. Lucæ 2. v. 24. Ioan. 19. v. 17. Apoc. 14. v. 13.

A nostra, & amantibus crucem præclara elargitur dona. De lectulo sepulchri Christi. S. 4. TAM cum Christo à lectulo crucis ad lectulum sepulchri descendamus, vbi eius corpus mortuum myrrha, & aloë perunctum requieuit, nam de eo scriptum est, In pace in idipsum dormiam & requiescam. Et caro mea requiescet in spe. Lectulus quidem iste totus videtur vmbrosus, opacus, & obscurus, nam saxo magno obseratum est ostium monumenti: & nihil in corpore illo apparebat floridum, sed scædum vulneribus, liuoribus, & mortis vmbra. Sed adhuc verè est, Lectulus noster floridus. Quia scriptum est, Et eris sepulchrum eius gloriosum, verè gloriosum & floridum ex præsentia corporis, quod etsi mortuum, diuinitati tamen erat vnitum, à qua magis quam à mixtura myrrhæ incorruptum seruabatur, & suauiter olens: quia Non dabis (inquit vates) sanctum tuum videre corruptionem. Quoniam sanctum erat, oportebat vt maneret incorruptum. Et caro quæ per mortem efflourisse videbatur, resloruit per resurrectionem quando ex sepulchro exiit gloriosa. Imo in ipso sepulchro glorificata est & facta florida. Sepulchrum enim fuit velut lectulus, & thalamus, in quo anima Christi reunita est suo corpori præbens illi omnes dotes gloriæ. Vnde & clauso sepulchro prodiit foras Christus gloria & honore coronatus. Et locus qui erat monumentum defuncti, factus est initium triumphi, & prius sepulchrum quam cœlum vidit corpus gloriosum. Vnde & Angeli vestibus albis, & splendidis induti non dedignati sunt sedere intra illud, nonne lectulus floridus, qui Angelicis floribus erat ornatus? En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel. Ambiebant sepulchrum milites Pilati, vt corpus mortuum in illo clausum custodirent: sed gloriosiores, & fortiores milites electi ex fortissimis qui vident Deum missi sunt à patre æterno, vt illud ambirent. Astabant enim exercitus Angelorum, venerantes verum Salomonem regem pacificum, qui dormiebat ibi in pace, vt statim à somno resurgeret. Lectulus autem iste etiam dicitur noster, quia iuxta D. Pauli sententiam, Consepulti sumus cum Christo per baptismum in mortem. Nam cum in baptismo sub aqua mergimur, mortem Christi, & eius sepulchrum representamus: in quo per contemplationem requiescere, & sepeliri etiam debemus, vt dum Christum mortuum, & sepultum meditamus, eligamus cum ipso emori mundo, abscondi, & sepeliri, & tanquam mortui, & sepulti obliuioni tradi, vt dicamus cum Dauid, Obluioni datus sum tanquam mortuus à corde, id est ex corde: omnes obliuiscuntur mei tanquam mortui, & ego id ipsum volo, quia ex corde me puto inortuum cum Christo, vt viuam cum illo in secula seculorum. Amen.

De lectulo sepulchri Christi. S. 4.

Psal. 4. v. 9. Psal. 14. v. 9. Matth. 27. v. 60. Ipsi 11. v. 10. Psal. 15. v. 10. Psal. 27. v. 7. Ioan. 20. v. 12. Cant. 3. v. 3. Ita exponunt Guillemus & Philo Carpati. Ad Rom. 6. 4. Psal. 30. v. 31.

EXHORTATIO XV.

PROFE- De pulcherrimo, florido, & umbroso lectulo
STOCOR- Christi qui est Eucharistia, & qua ratione
FORIS digne recipientes illum lectuli floridi ipsius
CHRISTI. fiant.

REDIDERIM etiam spiritum sanctum, præ oculis habuisse diuinissimam Eucharistiam cum hæc verba dictauit: Ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus. Lectulus noster floridus, seu ad lectulum nostrum umbrosus. Vbi tria præclara nobis cõmendantur. Videlicet pulchritudo Christi in Eucharistia, & qua ratione sacramentum hoc sit lectulus eius, & nos etiam simul lectuli ipsius, si digne nos præparemus.

§. 1.

ET imprimis quis non miretur infinitam Christi charitatem & pulchritudinem, qui ut vtriusque nos participes faceret, suammet nobis pulchritudinem tradere non est dedignatus, quamuis sub accidentibus panis & vini obuelatam, ne infirmos nostros oculos læderet, & audaciam ad comedendum præberet. De hac enim immensa Christi claritate Diuus Cyrillus ac D. Hilarius interpretantur quod Saluator ipse dixit: Ego claritatem quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum sicut & nos unum sumus. Et quæ est hæc claritas, nisi infinita pulchritudo diuinitatis, quam accepit à patre, & coniuñxit carni, & sanguini, quam velatam in sacramento tradit nobis, ut vnionem per amorem cum ipso, & patre suo adipiscamur? Quid ergo pulchrius, & hac claritate splendidius? Bonum & pulchrum per excellentiam vocauit illud Zacharias Propheta, vt iam supra retulimus. Sed melius sponsa cum admiratione tanquam rem nouam indicans, & quasi digito præsentem ostendens ait, Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decorus. Lectulus noster floridus. Vel vt vertunt. LXX. Ecce es bonus fraternus meus, & quidem speciosus ad cubile nostrum umbrosus. Si quod sensibus obicitur ostendas, non est ei species, nec decor. Si quod fides clamat, & intus latet, perspicias, summus est ei decor & species; latet enim quidquid est pulchrum Dei, & Christi hominis, & hoc oculis columbinis intuens sponsa ait: Ecce tu quem præsentem, etsi velatum, intueor, pulcher es, bonus, & speciosus, fraternus meus, quia ex mea carne & sanguine naturam similem assumpsisti, sed summa gloria, & pulchritudine decoratam: & totam tradis mihi, vt ea fruatur. Semel, aut iterum Ioannes conspicens Christum in vno vesterlo loco digito ostendit illum, dicens: Ecce agnus Dei, ecce qui tollis peccata mundi. At ego millies, & mille in locis digito te ostendo, & dico: ecce tu pulcher es dilecte mi, ecce tu agnus Dei qui tollis peccata totius mundi. Et quod magis nouum, & mirandum est, cum eadem hæ-

Ioan. 17. v. 22.
Lib. 11. in Ioan. c. 16.
Lib. 8. de Trinit.

Zach. 9. v. 17.
In Exhort. 8.

Ioan. 1. v. 29. & 37.

A stia in plures partes diuiditur, non partitur pulchritudo, sed tota integra remanet in singulis partibus, quas designans dico: ecce totus ibi es pulcher, dilectus meus, & decorus. Sed de hac pulchritudine sufficiant dicta in Exhortatione præcedenti. Aptè tamen vocat hic dilectum suum, quia licet vbiq; Christus sit amabilis, hic amabilissimus, vbi se abscondit, vt noster cibus fiat. Quare ardentius quam Bersabee ad Salomonem, dicit anima ad Christum hic existentem: Quid dilecte mi? quid dilecte vteri mei? quid dilecte votorum meorum? tu verè es dilectus meus, quia propter me factus es homo. Tu dilectus vteri mei, quia propter me factus etiam es cibus, & potus, vt vere intra vterum meum ingrediaris, & commoreris, nouum creans iterum super terram, vt nouo modo femina circumdet virum. Propter quod tu es dilectus votorum meorum, ad quem tendunt cuncta mea desideria, cogitatus, & affectus. Quid ergo dicam tibi dilecte mi, aut quid faciam pro te? Ecce, lectulus noster floridus, ad cubile nostrum umbrosus. En quid respondeat.

Proti. 31. v. 3.

Ierem. 31. v. 30.

§. 4.

ET quis rogo modo sponsi lectulus in terra, nisi pulcherrima Eucharistia, vbi sub velo sacramenti quiescit ipse, & commemoratur: quem supra vocauit accubitum, nunc vocat lectulum, & floridum à flore, quem continet. Nam per verba consecrationis accidentia panis arida instat virgæ Aaron, repente florescunt, & germinant. Nam substantia conuertitur in carnem, Christi, qui flos est pulcherrimus, & plurimos flosculos continet, vt supra diximus, cum eum specioso botro arboris cypri, & fasciculo myrrhæ assimilauimus. Sed simul est lectulus umbrosus: quia interponitur accidentia panis ante splendidissimum eius fulgorem, & vmbra illi faciunt, vt detur locus fidei, & animus lampioni. Alioqui quis eum posset conspiceret, vel tangere auderet? Nunc autè sub vmbra illius vitiumus, & à carnis protegimur ardoribus, ac tanquam in lectulo in eo quiescimus. Vnde merito lectulus noster dicitur, etsi lectulus Christi sit. Etenim dum ipse intra nos commoratur, nos etiam in seipso quiescere, & commorari facit. Et ideo inquit: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in illo. Quare in me manet? quia ego sum lectulus, & domiciliu ipsius intra quod sit, permaneat, & quiescat à laboribus suis, & à tentationibus protegatur. Lectulus Sanctorum (inquit D. Ambrosius) Christus est, in quo vniuersorum fessa secularibus præliis corda quiescunt. In hoc lecto quiescit Isaac, & benedixit filium iuniorè. In hoc lecto recubans Iacob benedixit duodecim Patriarchas. In hoc lectulo recubans archisynagogi filia surrexit à morte. In hoc lecto iacens filius viduæ defunctus mortis vincula Christi vocatus voce dissoluit. Hæc inquit Ambrosius, eò quod patrata sint ista per fidem & spem sitam in Christo, qui est requies, vita, & resurrectio nostra. Maximè autem quiescimus in lecto isto per dilectionem: Nam qui manet in charitate, in Deo manet. Et qui manducat Christi carnem, ideo manet in eo, quia virtute huius

In Exhort. 5.

In Exhort. 5. & 8.

Ioan. 6. v. 57.

Lib. de Isaac & anima. c. 5.

Ioan. 4. v. 16.

cibi vnitur ei per amorem, & Christus fit ei cubile, & lectulus, in quo quiescat securus. Conuertere ergo anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefacit, & benefaciet tibi, si te coniunxeris illi. Sed vltius dicam illi, Exurge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ. Quæ est sacramentum istud, vbi tu sanctitatis autor lateris inclusus, exurge vt sis in me tanquam in requie tua & lectulo tuo, quia tu dixisti, Qui manducat me, manet in me vt in lectulo suo. Sed ego etiam maneo in illo, vt in cubili, Et lectulo meo. Nam quamdiu durat species sacramenti, corporaliter manet in eo Christus, & illis consumptis manet spiritualiter, quia libenter in illo requiescit, & cum eo commoratur, vt Deus diligens illum, & dilectus ab illo.

Sed hinc nouam desumimus interpretationem, vt cum dicitur, Lectulus noster floridus, & ad cubile nostrum umbrosus; verba sint obsecrantis, ac desiderantis vehementer quod Christus veniat ad lectulum nostrum illi præparatum, & per sacramentalem communionem intra nos quiescat. Eucharistia enim pascha est summo desiderio à Christo celebratum in cœnaculo strato & parato à discipulis suis, & ideo summo etiam desiderio à nobis debet exoptari, & efflagitari aduentus eius, præparatibus illi hospitium, & lectulum cordis, vbi dignè commoretur, & requiescat; dicendo sicut sponsa: eia dilecte mi qui pulcher es & decorus, veni ad lectulum nostrum, veni ad cubile cordis nostri, vt intra nos maneas, & conquiescas, & tuis castissimis fruamur amplexibus. Ad hoc factus es umbrosus, vt inter homines posses manere & ab ipsis hospitio recipi. Veni ergo ad lectulum nostrum. Nam cum primum in ipso cubueris, erit per te floridus, & decorus tuaque amabili præsentia valde gloriosus. Sed cur non desiderabis aduentum eius, qui animam quam visitat mirabiliter floridam reddit? Ad eius enim ingressum incipiunt reflorescere humilitas & reuerentia, charitas & deuotio, spes, laudatio, & actio gratiarum. Et quid dicam? ipsa vmbrosa fides reflorescit, & nouum vigorem sumit ex præsentia eius, quem recipit, omnes denique virtutes virescunt, & viridantibus affectibus lectulum cordis ornant, & cantica laudis intonant, vt dulcissimo sponso diem festum agant. Imo ipse sponsus diem festum agit, quia ipse virtutes excitat, & iuuat, vt alacriter suorū actuum flores ac fructus proferant. Dixit Deus à principio, Germinet terra herbas viuentem, & lignum pomiferum, & factum est ita, quia verbum Dei instar seminis tantæ est efficacitatis, vt faciat prodire herbas, plantas, arbores, flores, & fructus. Quid ergo mirum, quod coniunctum animæ per sacramentum illam faciat germinare pulcherrimos flores, & fructus dulcissimos, quibus ipse delectetur, & illa reficiatur?

Lucæ 21. v. 15.

Gen. 1. v. 11. Germinet terra herbas viuentem, & lignum pomiferum, & factum est ita, quia verbum Dei instar seminis tantæ est efficacitatis, vt faciat prodire herbas, plantas, arbores, flores, & fructus. Quid ergo mirum, quod coniunctum animæ per sacramentum illam faciat germinare pulcherrimos flores, & fructus dulcissimos, quibus ipse delectetur, & illa reficiatur?

Cant. 2. v. 3. Exhort. 27. Sed de hoc fusius infra suo loco.

§. 3.

SED magis interest tibi scire quid te oporteat facere, qui Christum desideras, & ad tuum inuitas lectulum, & cubile. Indecens enim esset ad putidum & spinosum lectulum inuitare. Et ideo priusquam accedas, floribus pulchris, & fragrantibus debes illum aspergere. Pulcherrimus enim sponsus non nisi in pulcherrimo hospicio est recipiendus, & in pulcherrimo lectulo collocandus. Corpus eius mortuum collocatum est in sepulchro nouo, quod erat in amœno horto arboribus confito: sic corpus eius quod in Eucharistia latet, & mortem eius repræsentat, collocandum est in anima per gratiam renouata, & quæ hortus sit floridus virtutum arboribus confita. Talis (inquit Diuus Ambrosius) debet esse anima, quæ verbum est receptura, vt moriatur mundo, & consepeliatur in Christo. Sic enim Christus inuenitur, & tale sibi querit hospitium, in quo scilicet nihil aliud viuat, nihil aliud floreat nisi ipse ac virtus, quæ ex ipso procedit, & hospitium eius ornat. Fortè hac de causa non dixit sponsa: lectulus meus floridus, sed lectulus noster: vt significaret quod lectulus preparatus erat, non per ea quæ propria ipsius, sed per ea quæ erant Christi, ipsa tamen cooperante cum illo. Si enim lectulus meus vt meus est, consideretur, quid aliud habere potest, nisi quas ego ex me germino spinas, & tribulos? aut saltem non floridus, sed ficcus erit, & omni ornamento destitutus. In hoc autem lectulo non quiescit Christus, & ideo sponsa cum ait in lectulo quæsiisse dilectum, & non inuenisse, non ait in lectulo nostro, sed in lectulo meo quæsiui, & non inueni. Et ideo fortè non inuenit, quia in lectulo suo, vt suo quæsiuit, debuisset autem querere in lectulo nostro, qui ipsius esset simul & Christi, vtriusque opera præparato.

Ioan. 19. v. 41.

Lib. de Isaac & anima, c. 5.

Cant. 3. v. 11.

Præterea aptè vocat lectulum nostrum. Quia eisdem virtutum floribus est orandus, quæ in Christo floruerunt, & modo in sacramento florescunt. In eo enim vt læpius diximus, florescit Christi charitas, & humilitas, obedientia, & perseuerantia, aliæque virtutes, quas quotidie reuiescere constat, cum sacramentum denuo celebratur. Lectulus ergo cordis eisdem florere debet virtutibus, vt Iesus Nazareus libenter in eo quiescat. Fecit quondam Rex Assuerus insigne conuiuium ciuibus suis, quod iussit Preparari in vestibulo, seu atrio horti, & nemoris, quod regio cultus, & manu constitum erat. Erat autem hortus omni amœnitate refertissimus, tam florum fragrantium, quam pulchrarum arborum, non alia manu quam ipsius regis, qui huiusmodi oblectabatur labore constitum. Lectuli autem isti non ad dormiendum erant, sed ad epulandum, quorum olim vsus erat apud Romanos, Græcos etiam & Indæos, & ideo tunc recumbere dicebantur. Hæc Rex ethnicus, vt ostenderet diuitias gloriæ regni sui, & magnitudinem atque iactantiam potentie suæ, Quid ergo faciet Christus Rex æternæ gloriæ, dum hoc celebrat conuiuium, vt ostendat diui-

Hester 1. v. 5.

tias gratiæ & magnitudinem omnipotentia suæ erga dilectos filios suos? qualis est cibus, talis debet esse locus, & ornatus eius. Cibus foris humilis, intus preciosissimus, & totus diuinus; locus similis esse debet. Mitto modo locum externum, qui est templum, altare, vasa, & similia, quæ preciosissima, & ornata esse oportet. Ecclesia quidem hortus Christi est amœnissimus omnigenis sanctitatis floribus refertus, & regia ipsius Christi manu & cultu confitus: intra quam dumtaxat hoc conuiuium celebratur, de qua dicitur: Sapientia edificauit sibi domum, excidit columnas septem, miscuit vinum, & proposuit mensam suam. Singuli etiam iusti horti sunt regio Christi cultu confiti, quia eius gratia, & meritis, omnis eorum iustitia, & sanctitas subsistit. Intra hos fit spirituale hoc conuiuium, cum Christum recipientes, eos intus reficit, nutrit, delectat, & omni replet suauitate. Hi sunt lectuli aurei, & argentei charitate, & sapientia fulgentes super pavementum smaragdinum summissimæ in Deo spei, & Pario lapide robusti candoris & puritatis constratum, in iis lectulis recumbit spiritualiter Rex gloriæ Christus, & cum eis libens commoratur, tribuens suorum charismatum dona, vt in illis ostendat ineffabiles diuitias gratiæ suæ. Hæc omnia complexa est sponsa dum breui verbo dicit: Lectulus noster floridus, veni Domine ad illum, vt tu maneas in me, & ego in te per omnia secula Amen. Sed de hac præparatione fusius in Exhortatione sequenti.

Prou. 9. v. 1.

EXHORTATIO XVI.

PRO EVANGELIO, Intrauit Iesus in quoddam castellum, & mulier quædam castellum, & mulier quædam Martham.

De turbatione praua conscientia, & de requie cordis mundi, quæ disponit ad perfectam requiem contemplationis, & de iis quæ circa utramque sunt obseruanda.

Lectulus noster floridus.

OSTQVAM anima Dei gratia pulchra facta est, & suam in ipsum Deum refudit pulchritudinem, hoc ei superest, quod hæc verba indicant, Lectulus noster floridus: præparare scilicet de nouo, vel paratum offerre lectulum aptum, in quo pulchræ Rachelis fruatur amplexibus, requiescens in Deo per contemplationem, & Deus in ipsa per dulcem amoris vnitionem. Quia delicta eius sunt esse cum filiis hominum. Et, Qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo: alter enim alterius efficitur lectulus, in quo manent, & quiescunt. Quis ergo sit iste lectulus animæ, quibus floribus ornandus, præparandus, & offerendus Deo, vt ei gratiam contemplationis impertiat, explicare oportet.

Prou. 8. v. 31. 1. Ioan. 4. v. 16.

Sed non solis contemplatiuis aptanda est ratio lectuli, quin imo etiam conuenit iis qui in actionem incumbunt, vt Christo placeant, cum in ipsis etiam quiescat. De vtriusque enim di-

citur, Intrauit Iesus in quoddam castellum, nempe Bethaniam, Et mulier quædam Martham nomine excepit eum in domum suam, & huic erat soror nomine Maria, &c. Per Martham autem, & Mariam communiter intelligunt patres eos qui actioni, & contemplationi vacant. Quæ munia aliquando sunt diuina in plura, aliquando vero coniunguntur in vno: Martha autem excepisse Christum dicitur in domum suam: quia per opera vitæ actiue primo recipitur Christus Dominus intra animam, & in cubiculo, ac lectulo cordis aliquatenus requiescit: domusque interior præparatur, vt Maria tranquillius sedeat secus pedes Domini, & audiat, ac recipiat verbum illius: ipsum etiam Verbum Dei Christus diutius in ea, vt in proprio lectulo requiescat. Quamuis autem hæc duæ sorores fratrem haberent nomine Lazarum, eius tamen nulla fit mentio in hoc hospitio. Nec sine mysterio, quia Lazarus imaginem refert peccatoris, qui non pertinet ad Bethaniam, quæ interpretatur domus obedientiæ, cum voluntati Dei, eiusque legi resistat: nec hospitio intra se recepit Christum, quoniam scriptum est: In maleuolam animam non intrauit sapientia, nec habitabit in corpore subdolo peccatis. Cuius cor non est lectulus virtutibus floridus, sed vitiis spinosus, & putidus, nec cubiculum est Deo dignum, sed cubile serpentium, & draconum. Cum autem dicat D. Ioannes Christum Dominum dilexisse Martham, & sororem eius Mariam, & Lazarum, si ad mysterium attendas, hoc insinuat Christum iustos diligere tanquam amicos, peccatores vero, vt ex inimicis amicos faciat, & ex inobedientibus obediens reddat, vt Bethaniæ digni sint habitatores, apud quos etiam ipse manere possit. Primo loco Ioannes nominat Martham, quia actio præcedit contemplationem. Vltimo loco Lazarum, quia ex eo diligitur peccator, quia natura frater est iustorum. Vnde sicut propter orationes Marthæ, & Mariæ Christus fratrem mortuum suscitauit, sic propter preces iustorum benefacit peccatoribus, & eruit à peccatis. In iis igitur tribus intueamur, quæ ad perfectam lectuli floridi rationem spectant, remouentes prius quæ in peccatoribus hanc gloriosam deturpant nomenclaturam.

Luc. 10. v. 38.

Sap. 1. v. 4.

Ioan. 12. v. 5.

De iis quæ conscientiam turbatam reddunt & contemplationi ineptam. §. 1.

DIXIT quondam Dominus adultero & infideli populo: Coangustatum est stratum, ita vt alter decidat, & pallium breue vtrumque operire non possit. Eo quod iure coniugij in eodem lecto cum eadem vxore non possint simul esse sponsus, & adulter, sed necesse est, si adulter manet, vt maritus recedat, & vxorem repudiet: aut si maritus permanet, quod adulter abeat, & penitus thorum non attingat. Sic lectus animæ ita coangustatus est, vt in illo nequeant esse diabolus & Christus, virtus & vitium, gratia & peccatum, quia Nemo potest duobus dominis seruire: & non potestis seruire Deo, & mammonæ. Et, Quæ societas lucis ad tenebras, aut quæ conuentio Christi ad Belial? Necesse

Matth. 6. v. 24. 2. Cor. 6. v. 14.

Si intrat Christus, decidit diabolus. Si lectus est spinis confusus, diabolus libenter requiescit, & Christus fugit: si autem est aspersus floribus, Christus cubat in illo, & diabolum odor florum abigit. Ille pallio suæ protectionis animam operit, ne huius malitia illam lædat. Fœlix lectulus, & thorus immaculatus, in quo sponsus, & sponsa, Christus & anima simul requiescunt. Est autem hic lectulus cor purum, & quietum, spiritus rectus & tranquillus, conscientia munda, & pacata. In quo lectulo Deus suauiter requiescit, & ipsa etiam anima, quæ extra se vagabatur iam ad se redit, & intra se manet. Sublata enim sunt omnia quæ quieti internæ obstant, repugnant tranquillitati, & contemplationi Dei obicem ponunt: cuiusmodi sunt quinque illa, quæ alibi retulimus, nempe culpa conscientiam mordens: cura cor pungens, cogitationesque in varia negotia dissipans: passio appetitus feruens, aut furens quæ spiritui contradicit, rationisque lumen obnubilat: sensus egens, qui necessitatibus propriis succumbens, nihil nisi de leuamine cogitat, aut cogitare libet: & tandem irruentium phantasmatum turba, quæ internam pacem disturbant, & spiritum deuotionis extinguunt. Hæc si adsint, lectulus non floridus, sed spinosus est, & putidus. Cuncta enim ista spinæ sunt, vepres, & vitiæ, quæ dum lectulum reddunt horridum, & inconcinnum, quietique ineptum, sponsum abigunt, nec eius concupitis sinunt amplexibus frui. Nec mirum, quia non pulchra est anima, sed deformis, quæ culpis maculatur, pungitur curis, obruitur passionibus, necessitatibus succumbit, & irruentibus phantasmatis non resistit. Et quomodo in huiusmodi lectulo requiescere poterit sponsus pulcher, & decorus, mundus, & pacificus, ac princeps pacis? Pulchra (ait Diuus Ambrosius) est accinatio sponsi: & vbi impudicitia, vbi superbia, vbi iniquitas est, ibi ait Dominus Iesus: Filius hominis non habet vbi caput suum reclinet, quantumuis ores, & pro contemplationis dono impetrando frequenter clamet, non exaudietur, & vocatus sponsus, non adueniet, imo potius aufugiet. Miror valdè (inquit Diuus Bernardus) impudentiam aliquorum, qui cum nos sua singularitate turbauerint, sua impatientia irritauerint, sua contumacia, & rebellione contempserint, sua inobedientia coinquinauerint, audent nihilominus ad tam fœdum concupiscentiæ suæ lectulum omnium orationum instantia totius puritatis Dominum inuitare, at Cum extenderitis manus vestras, auertam oculos meos, & cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam. Quid enim? lectulus, non est floridus, magis autem & putidus, & tu illuc regem gloriæ trahis? ad paulandum hoc facis, an ad causandum? aut potius, si sic loqui licet ad sponsum ipsum defatigandum? In tali enim lectulo non sabbatizat, & quiescit, sed laborat, & fatigatur, vt ipse testatur contra sic sabbatizantes, per eundem

D. Bern. serm. 23. in Cant.

De hoc lib. 3. Exhort. 3.

Lib. de Isaac & anima c. 4.

Serm. 46. in Cant.

Isai. v. 14.

Prophetam dicens: Neomeniam, & sabbatum & festiuitates alias non feram: & Kalendas vestras, & solemnitates vestras odiuit anima mea, facta sunt mihi molesta, laboraui sustinens. Sed quid tunc inimici? Viderunt, inquit Ieremias, eam hostes, & deriserunt sabbata eius, & cur non irideat inimicus quod repudiat dilectus? Nonne irrisione dignum est sabbatum quod requiem sonat, & tumultum avertit, amarumque ingerit turbamentum? Cor enim impium, & passionibus agitatam non est verè quietis lectulus, nec veram habet requiem, quantumuis illam sibi applaudit. In sua namque requie est inquietissimus, & dum obtinet quæ desiderat, alia desiderare cogitur, & variis concutitur fluctibus, vt obtineat. Ideoque ab Isaiâ rectè vocatur mare feruens, & amarum. Nam teste David iam ad cælos vsque ascendit superbia & ambitione tumens, iam descendit vsque ad abyssos liuore & rancore tabescens: propter quod congruè satis dixit Ecclesiasticus: Præcordia fatui quasi rota carri, & quasi axis versatilis cogitatus illius. Nam quemadmodum rota carri, seu currus continuo motu circa axem versatur, & non nisi in puncto, quo tangit terram breuissime quiescit: axis etiam rotæ infixus, veloci motu circa axem fixum circumuoluit: sic affectus & cogitatus impij breuissime quiescunt in re adepta, sed mox ex vno in aliud desiderium prolabantur, nec veram inuenire possunt tranquillitatem. Quod si orandi, & quiescendi desiderio ad lectulum cordis confugere nititur, ibi magis mundanis curis, & cogitationibus conturbatur. Vt rectè dixerit Salomon: Sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lectulo suo. Nam quemadmodum ostium collocatur in cardine, vt quiescat, tamen ita quiescit, vt continua circumrotatione versetur: ita impius ad propria impiger, ad ea vero quæ Dei sunt piger & segnus, dum in lectulo cordis sui orare & quiescere cupit, nullam inuenit requiem, sed continua prauarum & inutilium cogitationum, affectionumque circumrotatione vertitur, vt suo se in quiete quietis gladio iugulet, & oratio eius fiat in peccatum. Cum ergo iuxta Christi Domini præscriptum ad orandum & colloquendum cum Deo oporteat nos intrare in cubiculum nostrum, id est, in cor nostrum, quod à sponsa lectulus noster dicitur, imo à Septuaginta cubile nostrum vocatur: necesse tibi est, vt supra fusius diximus, mundare conscientiam, pacificare cor, pacare spiritum, & ab omnibus tribulis expurgare, auferendo per fortem sui abnegationem quinquè commemorata impedimenta: vt possis sicut inquit Apostolus, leuare puras manus sine ira & disceptatione, & alio mentis strepitu, ne lectulum tuum, & præsumptam requiem hostis irideat, & sponsus repudiet, tunc autem audacter dices cum sponsa, Lectulus noster floridus, nam eradicatis impedimentorum spinis statim suboriuntur virtutum flores, imo dum vepres ab illo pellis, simul virtutibus aspergis.

Thren. 1. v. 7.

Isai. 57. v. 20. Psal. 106. v. 26.

Eccles. 33. v. 5.

Prou. 26. v. 24.

Psal. 108. v. 7. March. 6. v. 6.

Lib. 3. Exhort. 3. §. 1. & 4. de hoc fufius actum est.

1. Ad Timoth. 2. v. 8.

De duplici requie vite actiua & contemplatiua, & ordine eorum. §. 2.

PRO huius autem clariori intelligentia aduertendum est duplicem esse requiem nomine lectuli floridi subindicatam; vnam ad vitam contemplatiuam, alteram ad actiuam spectantem. Hanc possidebat sponsa. Illam desiderabat, quae consistit in tranquilla & quiete contemplatione Dei, & puro, simplici, & intuitu diuinæ veritatis cum ardenti amore, gaudio & fruitione ipsius. Quam nondum est perfectè adeptus, qui adhuc veritati inquirendæ infudat per multiplices variolque discursus, ac meditationes ex vno discurrendo in aliud, quod non fit sine aliquo labore, & cordis anxietate, de quo fortè loquitur sponsa cum inferius ait; In lectulo meo per noctes quæsiui quem diligit anima mea, & quæsiui illum & non inueni. Diu enim est quærendus per varias meditationes, quæ noctes dicuntur respectu clarioris lucis, quam diuina affert contemplatio, in qua dilectus inuenitur. Altera vero requies potissimè sita est in conscientia munda, tranquilla, & secura, de qua Salomon ait, Secura mens quasi iuge conuiuium. Illa enim est secura mens quæ malæ conscientie stimulis non pungitur, ita vt sibi ob eius remorsum non timeat, sed dicere possit cum

Cant. 3. v. r.

Prou. 15. v. 15.

2. Cor. 1. v. 12.

Matth. 23. v. 29.

Ecclef. 4. v. 6.

Lib. 6. Mor. c. 17.

Hoc habet lib. 5. Mor. c. 5.

Hæc in 1.6. c. 17. Ad Col. 3. v. 3.

Apostolo; Gloria nostra hæc est, testimonium conscientie nostræ. Vnde Hebræus textus pro secura mente habet, bonum cor. Nam bonitas, & virtus veram parit securitatem, & iuge menti facit conuiuium, dum verum solidumque gaudium illi præstat, & requiem illam, quam Christus Dominus promisit, cum dixit: Tollite iugum meum super vos, & discite à me quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Observatio enim legis, & perfecta Christi imitatio hanc requiem pariunt, quam iusti inueniunt, qui ad Christi similitudinem temporalia contemnunt, appetunt æterna, & soli virtuti acquirendæ iuxta legis directionem student, quos propter hoc Ecclesiasticus vocat homines diuites in virtute, pulchritudinis studium habentes, pacificantes in domibus suis.

Vtramque hanc requiem, & ordinem earum explicat Diuus Gregorius egregiè sub noua metaphora sepulchri, quod cum locus sit vbi corpora mortuorum requiescunt, sicut viuorum in lecto, aptum est symbolum quietis spiritualis: Sicut sepulchrum (inquit) locus est, quo absconditur corpus, ita diuina contemplatio quoddam sepulchrum est mentis, quo absconditur anima. Quasi enim huic mundo adhuc viuimus, cum mente in eum foris vagamur: sed mortui in sepulchro abscondimur, cum mortificati exterius in secreto internæ contemplationis cælatur: sicut illi de quibus Paulus dicebat: Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Actiua quoque vita sepulchrum est, quia à prauis nos operibus mortuos tegit, sed contemplatiua perfectus sepeluit, quia à cunctis mundi actionibus funditus diuidit. Quisquis ergo iam contumelias carnis edomuit, super-

A est vt mentem per studia sanctæ operationis exerceat; & quisquis iam mentem per sancta opera dilatat, superest, vt hanc vsque ad secreta intimæ contemplationis studia extendat. Hinc Abraham coniugem mortuam in sepulchro duplici sepeluit, quia perfectus quisque extinctam à præsentis vitæ desideriis animam suam sub bonæ operationis tegmine, & contemplationis abscondit. Tuncque fit quod scriptum est in Iob: Es ingredieris in abundantia sepulchrum, sicut infertur aceruus tritici in tempore suo. Actionis namque tempus primum est, contemplationis extremum. Vnde necesse est vt perfectus quisque prius virtutibus mentem exerceat, atque hanc postmodum in horreum quietis condat. Hæc D. Gregorius.

B Quæsi ad metaphoram lectuli transferas, aptissimè quadrant iis, quæ diximus. Prius enim ad contemplationis quietem obtinendam mortificandæ, & eradicandæ sunt impedimentorum vepres: deinde ornandus, & aspergendus est lectulus cordis studioforum actuum floribus, quibus conscientia nihil redoleat, nisi pietatem, nisi mansuetudinem, nisi obedientiam, nisi humilitatem, nisi iustitiam, pacem, & gaudium in Spiritu sancto. Harum enim odor cœlestem sponsum recreat, inuitat, ac pertrahit, vt in lectulo florido gaudenter requiescat, animaque quietè cum illo intra se libens permaneat.

Hoc etiam amplificat vox Hebræa, quæ viridem significat, sicut & floridum, quasi lectulus esset viridi, & odorifera herba contritus & virentibus arborum ramis, non sine fructibus cooperatus. Hæc autem feruentes animi virtutes indicant, quæ semper virescunt, & mira pulchritudine, ac odoris suauitate delectant. Nam gratiam (inquit Ecclesiasticus) & speciem desiderabit oculus tuus, & super hæc virides satiationes. Et quid sunt virides satiationes super omnem gratiam, & speciem, pulchritudinemque humanam desiderabiles, nisi virtutes recenter in anima factæ ab ipso sponso Christo, qui omnium est sator virtutum. Et cur virides vocantur, nisi quia internos oculos lætificant, spem conciliant æternitatis, & magnum fructuum indicant incrementum, quod marcorem nesciat, quia ab ipso satore Christo conseruatur, nec differtur fructus, sed cum floribus adest, nam de se inquit sapientia: Flores me fructus honoris, & honestatis. Sunt ergo virides isti flores, visui pulchri, odorati suaues, & dulces gustui, vt cunctos anime satiet appetitus.

Fauet etiam sensus lxx. Ad lectulum, vel cubile nostrum vmbrosus, quasi constitutus esset in loco ramorum viridantium, vel procerarum arborum protecto, aptusque esset ad quiescendum in meridie absque vlla eminentis æstus læsione. Hoc autem plenam, ac perfectam cordis tranquillitatem indicat, quando virtute Altissimi obumbrante cessat intestini belli frequens molestia, & tentationum, ac concupiscentiarum æstus frigidat. Quod licet Spiritus sancti protectio, & gratia potissimè præster, tamen flores virides virtutum rami cum valde excresecunt, nimium iuuant; quoniam appetitus coercent, & affectionum comprimunt impetus, ne internam pacem perturbent. Iuxta id quod scriptum est in Iob: Bestiæ terræ non formidabis, sed cum lapidibus regionum erit pactum tuum, & bestia.

Genes. 2. v. 19.

Iob. 6. v. 26.

Ecclef. 40. v. 22.

Ecclef. 14. v. 23.

Iob. 5. v. 22.

Bestiæ terræ pacificæ erunt tibi, & scies quod pacem habeat tabernaculum tuum; quia Dei gratia hostes inuisibiles superabis; lapidum ostendicula non te lædent; ac si cum ipsis pactum iniuises; & bestiales passiones carnis tuo subdentur spiritui, vt pacatum maneat tabernaculum cordis tui.

Cum igitur lectulus cordis est thorus immaculatus, thalamus piis desideriis floridus, speciosis viridis virtutibus, Dei protectione vmbrosus, & à carnis molestiis, ac perturbationibus securus, aptus est Dei contemplationi, & diuinis cœlestis sponsi amplexibus; quia, Factus est in pace locus eius, & habitatio eius in Sion. Libenter pacitur inter lilia, ac inter viridantes ramos ad vmbra in meridie cubat, vt dilectæ animæ, quæ ita se strenuè præparauit, contemplationis desideratam requiem affluenter tribuat. Quare non est mirandum, quod requies ista denegetur nõ tantum peccatoribus, sed etiam tyronibus, etsi iustis, qui nondum operibus vitæ actiue, quietum, & ornatum Deo lectulum præpararunt. Nam (vt inquit Diuus Bernardus) delicato fatigatio dormire cupiunt, qui nondum exercitati quiescere appetunt; adepti quidem sunt primam pulchritudinem, adipiscantur secundam, vt sint bis pulchri sicut sponsa, & tunc dicere poterunt Deo, lectulus noster floridus.

Ser. 46. in Cant. De hoc supra. Exhort. 17.

Quomodo sedanda sit inquietudo vite actiue, ne impediatur contemplatiua. §. 4.

SEd aduertere oportebit inter eos, qui in Ecclesia, vel in religionibus, vitæ actiue & contemplatiue vacant, non inueniri semper omnimodam requiem, & tranquillitatem, quæ per lectulum floridum designatur; sed nonnunquam aliquas spinulas exoriri, quæ pacem turbant, per hoc tamen non desinunt esse lectulus Christi floridus, etsi minus præparatus, quam deceret. Nonne in Bethania sepius Christus quiescebat cum Martha, quæ ministrabat illi, & Maria, quæ sedens secus pedes eius audiebat verba illius? & tamen nonnulla exorta est turbatio, dum Martha querula inquit, Domine, non est tibi cura quod soror mea reliquit me solam ministrare? dic ergo illi vt me adiuret. De sorore conquiretur, quod eam solam reliquerit: de Domino verò quod nulla ei huius cura fuerit; aut fortè melius, cum Diuo Augustino, eum vt iudicem interpellat inter ipsam & sororem contra quam solam erat querela. Sed quia hæc non ex odio, liuore, vel praua aliqua voluntate, sed ex immoderato seruore procedebat, Christus Dominus diligebat illam, vt Diuus Ioannes testatur. Vnde amanter eam corripit, dicens, Martha, Martha sollicita es, & turbaris erga plurima; porro vnum est necessarium. Tu me recipis in tuo hospicio, ego tanquam in lectulo cupio quiescere in corde tuo: sed turbatum est, & distractum in plurima ob nimiam sollicitudinem, & anxiam curam: moderare sollicitudinem, sedata turbationem; plurima reduc-

Ser. 16. de verbis Domini.

Io. 11. v. 5.

ad vnum necessarium, & tunc pax erit tibi cum sorore, & gratum vndique erit mihi ministerium tuum.

Vtraque ergo vita actiua & contemplatiua his duabus fororibus representata Christo placet, & grata est; si à Martha auferas turbationem, & à Maria segnitiam. Vtraque etiam assistit Christo, sed diuerso modo; Martha quidem sedens secus pedes Domini quietè & permanenter: Martha verò transiens ministrando, & aliquando stans, sic enim dicitur, Martha sasagebat circa frequens ministerium, quæ stetit, & ait. Notandum est (inquit Diuus Gregorius) quod Martha transeundo Dominum vidit, non tamen transeundo, sed stando locuta est: nam Euangelista cautè expressit, dicens, quæ stetit, & ait. Quo profecto exemplo instruemur, vt qui fratribus ministeria exhibemus, si per moram sedere ad Redemptoris pedes non possumus, per aliquantulum moram Redemptori assistere debeamus: sed bene ei adiuuimus, si transeundo, & seruiendo videamus. Quid est autem transeundo Dominum cernere, nisi in omni nostro bono opere ad ipsum redigere cordis intentionem? Transimus enim quando huc illucque discurrendo in membris suis Domino ministramus: sed transeundo Dominum cernimus, si per omne quod agimus, præsentem nobis ipsum, cui placere cupimus, contemplamur. Hæc Gregorius: vbi egregiè satis docet, quomodo quis simul possit, & debeat operibus vitæ actiue incumbere, & tamen Deo assistere per breues morulas contemplationis, aut per orationes quas vocant iaculatorias, aut Dei præsentiam iugiter intuendo. Tunc autem simul Domino ministrabit, & tamen cor eius lectulus erit floridus, in quo libenter Christus requiescet.

Qui autem huiusmodi sunt, semper ad quietam contemplationem anhelant, & eius pace morosius frui desiderant; & ideò instantèr & confidenter auxilium contemplationis à Domino petunt. Notandum est (ait idem D. Gregorius) quod Martha confidenter loquitur, dicens, Domine, non est tibi cura quod soror mea reliquit me solam ministrare? Quod certè perfectis quibusdam operariis sanctæ Ecclesiæ conuenit, qui omnipotenti Deo preces tanto fiducialius offerunt, quanto laboriosius ei in membris suis ministrasse meminerunt. Sed subdit Martha, Dic ergo illi vt me adiuret: id est, scio quod nisi iusseris, non veniet in auxilium mihi; dicito ei, & statim veniet. Ac si clariùs diceret, Indigeo quietæ contemplationis adiutorio, sine qua tot actionis labores ferre non valeo, nec tamen illam ad me adducere possum: Tu ergo Domine, qui dixisti, fiat lux, & facta est lux; dic contemplationi, & mox adueniet, cuius auxilio ad amplius laborandum potentior fiam, & alacrior, En lectulus noster floridus, multis pro tui amore bonis actionibus adornatus; veni Domine ad ipsum, vt paulisper requiescas, vel potius ego tecum requiescam; requies enim mea etiam est tua.

Exaudit autem Dominus has preces: nam & de Martha creditur, quod aliquo tempore sedebat cum sorore ad pedes Domini, audiens

Lib. 3. in 1. Reg. c. 4. prope finem.

Vbi supra.

do illius verbum, quod indicat particula illa; etiam, cum dicitur, *Quae etiam sedens*: denotat enim quod non sola Maria sedebat, sed etiam quod a principio Martha, cuius mentionem fecerat, pariter sedebat cum illa, licet citò ministerij causa surrexit à Christi pedibus: oportebat tamen illam non ita turbari, & in plurimis distineri, vt plus temporis, & tranquillius ibi posset permanere.

Pro Feste Assumpt. in quo canitur hoc Evangelij.

Ex his deduci potest, quàm præclare beatissima Virgo, quam Christi lectulum appellauimus, lectulum suum affectibus, & actibus vtriusque vitæ præparauerit, absque eo quod in ea inuentum sit aliquid Lazari, vel vilius spinarum genus, nec etiam spina originalis culpæ, quæ omnes filios Adæ pungit, & cruciat, ac prius reddit lectulum diaboli, quàm per sacramentum fiat lectulus Dei. Absit enim à tanta virgine, vt nec ad momentum temporis inimici spinosus lectulus fuerit, sed semper Christi, & omnium florentissimus. Vnde nec solum eam non tetigit Lazari miseria, sed nec Martha sollicitudo, & turbatio, nec derelictio illius facta à Maria; miro enim modo vtramque vitam confederauerit, sollicitudini Martha summam adiungens tranquillitatem, & tranquillitati Mariæ conuenientem erga proximos addens sollicitudinem, in vtroque illud vnum querens, de quo Saluator ait, *Porro vnum est necessarium*; nempe Dei sequi beneplacitum, siue in actione, siue in contemplatione; à quo nunquam Deipara recessit, quæ semper commorata est in Bethania, & fuit domus obedientiæ in omnibus, & per omnia diuinæ subdita voluntati. Vtinam eius precibus hoc vnum queramus, & inueniamus in secula seculorum. Amen.

EXHORTATIO XVII.

De desiderio quietis, & perfectæ contemplationis, & de iis quæ circa ipsam obseruanda sunt maxime à religiosis.

Lectulus noster floridus.

Serm. 46. in Cant.

Et si quæ hæcenus diximus fidelibus cuiuscumque status aptari possunt, aptè tamen cum Diuo Bernardo religiosi possunt conuenire, qui in suis claustris & monasteriis, tanquam in lectulis, à curis & sollicitudinibus sæculi separati diuinæ contemplationi tranquillè vacant. Est autem religiosus lectulus umbrosus, & floridus. Umbrosus quidem non tantum à diuinæ protectionis umbra, sed etiam quia tria vota castitatis, paupertatis & obedientiæ, à libidinibus, auaritiis, & ambitionis ardoribus eos protegunt. Floridus verò propter florentia sanctorum Patrum exempla, qui eos præcesse-

runt; & propter pulchra ac suauolentia eius instituta, & regulas, quæ obseruatores earum pulchros, ac fragrantiores reddunt, pellendo inobedienciæ vepres, quæ sponsum à lectulo abigunt, & flores in suo virore conseruando, ne marcescant, vel arefiant. Hunc lectulum ita ornatum sponsa dilecto suo ostendit, quasi deprecans, & inuitans, vt in eum per gratiam contemplationis veniat, in eo semper commoretur, & sua præsentia flores crescere, & gloriosos paraturire fructus faciat.

§. 1.

Hoc desiderium, inquit Diuus Bernardus, his verbis insinuat sponsa: Quorsum enim postquam dilectum pulchrum vocauit, & decorum, lectulum ei floridum ostendit? Profecto quæ lectulum monstrat, quid desideret, aperit; nempe Dei aduentum, & intimam ipsius præsentiam in cordis arcanum, vt mutua sit in illo spiritalis quies, mutuaque vtriusque familiaris conuersatio. Ex hac enim Dei præsentia intra illam omnis eius pulchritudo, profectus, & perfectio procedit, *Vna soli* (inquit Eccl. 4. v. Ecclesiastes) *quia si ceciderit, non habet subleuantem se: si dormierint duo, fouebuntur mutuo, vnus quomodo calciet?* Quomodo in Dei amore ignescet? quomodo deuotionis spiritu impinguabitur? Nam sine Christi consortio algens, & torpens acidiæ frigore iacebit; at si Christus adsit, calore suæ gratiæ fouet illam, accendit, inflammat, & veram requiem tribuit, ad modum quo Apostolorum nauis fluctibus iactabatur, vel quia Christus Dominus abcesserat cum in terra manserit, vel licet esset intus, tamen dormiebat; at ingressus in illam, vel expergefactus à somno mandauit ventis, & mari, & facta est tranquillitas magna: sic cum Deus abest à peccatore, vel manet intra iustum, sed quasi dormiens; & ac si absens esset, magnis turbationum fluctibus concutitur, at cum sit præsens, suæque præsentia signa exhibere gestit, miram efficit tranquillitatem. Quare mirum non est, quod eius aduentum ad lectulum cordis desideret, vt quietam cum eo, & pulchram agat vitam.

Sed nunquid iam non habebat illum secum, & cum eo loquebatur cum se reciprocis prosequerentur laudibus; quid ergo amplius desiderat? imò cur non desideret? Nam diuinus amor ignis est, qui nunquam dicit sufficit. Pulchritudo cælestis sponsi adeò est imensa, vt quo plus hic conspicitur, amplius videri desideretur; & quanto magis diligitur, tanto magis mouet, vt amplius diligatur. Ardebat amore quæ dixit, *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter cubera mea commorabitur*. Nondum commoratur quantum cupio, sed spero quod intimius commorabitur in futurum; idè dilecte mi, *En lectulus noster floridus*. Imple desiderium meum, da quod cupio, vt intra me permanenter quiescas, & tuis castissimis fruar amplexibus; vna sit vtriusque mens, vna voluntas, imò vna voluptas, & vna quies, vt tu sis in me, & ego in te, nec

vlla creatura possit vnquam nos ab inuicem separare.

3. Sed si tam ardentè Christi sponsa hoc desiderat, quid est quod non clarè & expressè petit illud, dicens; *Veni dilecte mi, quia lectulus est floridus*, & concinnus, sed tantum ait, *Lectulus noster est floridus*; insinuans quod concupiscit, sed non petens. At sapienter quidem; quia contemplationis requies non tam à Deo est petenda, quàm promerenda. Petere enim non nihil arguit præsumptionis; promereri verò indicium est feruoris. Noster est cum Dei auxilio animam præparare, præparatamque illi offerre: Dei verò est cum expedit, gratiam contemplationis infundere, sat est dixisse illi, *Lectulus noster est floridus*; quia si floridum conspiciat, hilaris curret ad illum; quia deliciæ eius sunt esse cum filiis hominum; agnoscit flores, quos non germinauit ex se lectulus, sed ipse sua gratia est elargitus, vt esset aptè constratus; & idè libens venit ad lectum, quem ipse sibi præparauit; & idè sponsa non dixit lectulus meus, sed noster, & floridus, quasi proprios ipsius sponsi flores illi ostendens, vt eum suauis alliceret. Quod sic explicat idem Diuus Bernardus, cum floridum nunciat, satis indicat vnde quod desiderat, obtinere præsumat; non enim de suis meritis, sed de floribus agri, cui benedixit Dominus: gaudet sponsus cælestis talibus odoramentis, & cordis thalamum frequenter, libenterque ingreditur, quem istiusmodi referunt fructibus, floribusque respersum inuenerit: vbi suæ videlicet, aut passionis gratiam, aut resurrectionis gloriam sedula inspicit cogitatione versari, ibi profecto adest lectulus, adest libens. Hæc ille; insinuans meditationes passionis, ac resurrectionis animam præparare, & floridam reddere, vt altiori contemplationi apta fiat. Quod ipsa sponsa sententiarum series satis indicat, cum prius dixerit fasciculus myrrhæ, & botrus cypri dilectus meus mihi. Et postea dixerit, *Lectulus noster floridus*. Sed vnde floridus? ex fasciculo myrrhæ, & ex botro, flosculisque cypri. Quæ duo ista mysteria representare diximus, vt ex vno colligas flores virtutum, quæ animam purificent, & amorem nutriunt, ex altero verò, quæ cor spe & gaudio dilatant.

§. 2.

4. Sed cur, quæso, sponsa cor suum non lectum, sed lectulum vocat? an quia gaudent diminutiuis amantes, vt sui amoris blanditiem ostendant? sed Christi sponsa gaudet humilitate; ideoque cor suum non lectum, sed lectulum, eumque minimum profitetur. Minimum enim est ei, quem cæli ipsi nequeunt capere, *Si cæli cælorum* (ait Salomon) *te capere non possunt, quanto magis hæc domus quam edificauit?* & quanto magis lectulus iste, quem tibi præparauit? Etsi ergo in se magnus sit, quia diuinis virtutibus floridus, tamen vt immensi Dei sit domicilium, non nisi strictissimus lectulus nuncupatur. Deinde lectulus dicitur, quia parua est, & breuis requies, quæ in eo capitur, si æternæ comparetur. In cælo quidem contemplatio est æterna, clara, immutabi-

Vide lib. 3. Exhort. 3.

Prou. 16. v. 2.

Tract. de diligendo Deo citato.

Gen. 27.

Matt. 14. v. 24 & c. 27.

lis, ac summè delectabilis; in terra verò breuis; obscura, mutabilis, & vt gutta mellis. Heu rara hora, & breuis mora! qua frui licet florido contemplationis lectulo: qui etiam est floridus, vt etiam sit umbrosus; quia omnis contemplatio, delectatio, ac quies huius sæculi umbrosa est; ex eo quod fidei obscuræ nititur, *Videmus enim nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem*. Lectulus itaque cordis quantumvis floridus sit in hoc sæculo, situs est in loco umbroso, illuminato quidem à lucerna fidei, non à claritate solis; quia hæc cælo reseruat; & qui hic mysteriorum fidei quæreret euidentiã sine umbra, nec illam posset obtinere, nec diuinæ contemplationis gustaret dulcedinem. Nam quem admodum manna colligendum erat manè luce solius auroræ, antequam oriretur sol, nam ab exiguo solis radio calefactum statim tabescebat: sic cælestis contemplationis dulcedo non obtinetur, nisi obscuro lumine fidei quærat: nam qui lumen clarum solis, humanæque intelligentiæ, aut sensuum experienciæ expectat, nihil inueniet, sed potius ea quæ supra naturam sunt coram illo euanescent, nec illa poterit intelligere; aut ex eis proficere. Vnde nec sponsa ausa est quærere sponsum in cubiculo, nisi per noctes, sciens in die claritatis non iam quarendum, sed possidendum.

In cuius etiam figuram Angelus, qui personam Dei representabat, & cum Iacob tota nocte luctatus fuerat, dixit illi, *Dimite me, iam enim ascendit aurora*. Et cur Angelus tam sollicitus fuit recedere ante ortum solis, nisi vt mysticè significaret, diuina in hoc seculo non esse clara luce conspicienda, sed obscura? Vnde ante ortum solis benedixit ei; & mutauit nomen eius Iacob in Israel, id est videntem Deum. Et statim subditur, quod *Vocauit nomen eius Phaniel*; id est videns Deum. Et postea, *Ortus est ei sol*. Si ergo benedictionem à Deo impetrare cupis, & Israelis nomine gaudere, non expectes lucem claram solis, sed lumine umbroso fidei vtere; quoniam ad lectulum cordis non venit sponsum; nisi umbrosus, & per fidem est videndus, eiusque mysteria contemplanda. Postea verò suo tempore orietur tibi sol, & clarè ostendet faciem suam.

Hinc nonnulli per lectulum floridum & umbrosum intelligunt Scripturam sacram, in qua Deus & anima mutuò conuiescunt, & confabulantur, dulcibusque coniunguntur amoris affectibus. Est autem floridus, quia omnigenis veritatum ac virtutum floribus abundat, præceptis etiam & consiliis; mirisque documentis florescit; est tamen umbrosus, quia multis etiam difficultatibus, & profundis sensibus est implexus, quæ non nisi lumine fidei obscuro indagari possunt, ac inueniri. In hoc lectulo versatur anima cum Dei verba audire, vel legere, aut meditari studet. Tunc autem per externum verbum Scripturæ sic perceptum recipit ab ipso Deo interni verbi semen, quod est diuina inspiratio, & allocutio, cuius virtute prodeunt in corde fragrantium desideriorum speciosi flores, posteaque sanctorum operum

1. Cor. 13. v. 12.

Exbd. 16. v. 21.

Sap. 16. v. 27.

Cant. 3. v. 1.

Gen. 32. v. 26.

Influat Theodore. Origenes ho. 2. ex 2. vel 3. ex 4.

1. Reg. 8. v. 27.

fructus, & aliquando etiam spiritualium filiorum proles; quæ omnia perfecta anima se desiderare insinuat, cum lectulum sponso demonstrat, vt non sterilis coram ipso inueniatur, sed tam bonis operibus, quàm filiis spiritualibus sæcunda.

Notat autem Beda sponfam semper hactenus concupiscere manere cum suo dilecto in cellariis, vel in lectulo, aut domo, vel alio interiori loco, quia semper in tranquillitate pacis si fieri posset, Domino famulari, & celestem ei sobolem propagare desiderat. Et ideo vocat lectulum floridum, quia tempus tranquillitatis & pacis floridum est, multis filiis fide florentibus, qui gignuntur in eo; at verò sponsus sæpius vocat eam vt foras exeat ad agros, & vineas, quia crebris eam disponit nunc exercere tribulationibus, quo mundior ad cœlestem patriam perueniat.

§. 3.

DENIQUE non abnuo insinuati hic peractis negotiis, & ministeriis actiue vitæ, ad lectulum recurrendum esse, & secedendum ad tempus, vt vacemus contemplationi. Quod nunc libet confirmare egregio testimonio Diui Augustini explanantis id quod Scriptura dicit, peractis sex dierum operibus, *Completis Deus die septimo opus suum quod fecerat, & requieuit die septimo ab omnino opere quod parauerat, & benedixit diei septimo, & sanctificauit illum, quia in ipso cessauerat ab omni opere suo, &c.* Certum

Gen. 2. v. 2.

Lib. 4. de Gen. ad lit. c. 18. to. 3.

In c. 14.

Nota.

Lu. 10. v. 41.

In cap. 9.

inquit Diuus Augustinus) est Deum in operibus suis non laborasse, vt post laborem indigeret requie, sicut homines: nec enim cum creauit defessus, nec cum cessauit refectus est, sed nos voluit per Scripturam suam ad quietis exhortari desiderium intimando nobis eum diem se sanctificasse, in quo quieuit ab omnibus operibus suis: nam nusquam omnium sex dierum, quibus creata sunt omnia, legitur aliquid sanctificasse; sed diem istum in quo requieuit ab omnibus operibus suis quæ fecit, sanctificare voluit, tanquam & apud ipsum, qui nihil in opere suo laborat, plus quies quàm operatio valeat. Propter quod Saluator noster meliorem partem tribuit Mariæ, quæ sedens ad pedes eius quiescebat in verbo illius, quam Marthæ, quamuis propter obsequium quo ei ministrabat circa multa occupata. Hæc Augustinus: qui etiam ait, quod sicut rectè dicitur Deus facere quidquid ipso in nobis operante fecerimus; ita rectè Deus dicitur requiescere cum eius munere requiescimus; tamen insinuat speciali quadam ratione diem Sabbati, id est requiectionis, dici sanctificatum; quia tunc soli Deo, & contemplationi tranquille ipsius vacatur.

Quare, iuxta tanti doctoris consilium, finitis operibus vitæ actiue, semper eligendus est locus & tempus ad vacandum orationis & contemplationis quieti, quam apud Deum plus valere dicit, quàm operationem. Sicut ipse Christus, expleto prædicationis officio cum populis, secedebat in desertum, & ascendebat solus in montes, vbi pernoctabat in oratione Dei, formam præscribens, sicut notat Diuus

Ambrosius, quam debemus æmulari, & Apostolis peractis missionibus inter oppida varia dicit, *Venite scorsum in desertum locum, & requiescite pusillum.* Oportet enim nos esse sicut consules, & principes, quorum mentio fit in libro Iob; qui præter palatia, & regias domos, quas habent in vrbibus, ædificant sibi solitudines; id est, alias perpulchras domos in agris, & locis solitariis, vbi à tumultu & strepitu negotiorum sileant, & requiescant; quoniam expletis ministeriis, cum proximis oportet solitaria & quieta loca eligere, vbi Deo vacemus, & in eo requiescamus. Quia ratione Dauid multitudinem negotiorum pertæsus, dicebat, *Quis dabit mihi pennis sicut columbæ, & volabo, & requiescam?* Designans autem locum vbi requiescere desiderabat, ait, *Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine, in qua nimirum requieui.* Vnde & mulieri, quæ Ecclesiam representabat, post cruciatum, vt pareret, & post tumultuosum bellum cum dracone, data sunt duæ alæ aquilæ magnæ, vt volaret in desertum, vbi secura requiesceret. Dauid quidem, qui legis veteris figuram referebat, appetebat alas columbæ, quæ non multum in sublimi tollitur: mulieri verò, quæ ad legem gratiæ spectabat, data sunt alæ aquilæ magnæ, quæ in cælo collocat nidum suum, à terra & tumultu remotissimum, vt magis tranquilla sit quies, & conuersatio cum Deo. Felix cui Deus dat sicuti onagris domum in solitudine, in qua soli Deo vacare possit. Fortè de huiusmodi domibus dicit sponsa, *Lectulus noster floridus, tigna domorum nostrarum cedrina;* quia huiusmodi solitudinis domos oportet esse virtutibus decoras, & ornatas, vt libentiùs intra eas in lectulo cordis, quiescamus cum Deo, & Deus nobiscum, donec transactis sex mortalitatis diebus, adueniat septimus æternitatis dies, vbi sit quies æterna, & pax perpetua cum ipso Deo clarè viso, cui sit honor & gloria in secula seculorum. Amen.

Lu. 6. v. 22. Libro 5. in Lucam. Mar. 6. v. 31.

Iob 3. v. 13.

Pf. 54. v. 7.

Apoc. 12. v. 14.

Iob 39. v. 6. Vide Diu Gregor. in hunc locum Iob, & in alterum c. 3. v. 13.

EXHORTATIO XVIII.

De domibus Dei quæ sunt Ecclesia, religiones, & animæ pia, atque beate; de virtutibus & præmiis quibus fulciuntur, & decorantur.

PRO FESTO OMNIVM SANCTI CIRCA EVANG. ET PRO FESTO DICAT. ECCLESIAE.

Tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra cypressina.

QUÆM prius lectulum nostrum floridum, nunc sponsa vocat domos nostras trabibus cedrinis, & laquearibus cypressinis compactas, non tamen vocat domum, sed domos, sicut dixerat lectulum, & non lectulos: quoniam quæ plura sunt in seipsis, vnum sunt per amorem, pacem, & vnionem, quam lectulus indicat. Omnia

autem quæ per tigna, laquearia, & domos significancur, ad hoc tendunt, vt in vno lectulo cordis virtute vnius mediatoris Christi, Deus, & anima, per mutua quiescant dilectionem. Vt autem breuitati consulamus, fat sit aduertisse cuncta, quæ Christo Domino fuisse lectulum diximus, easdem domos illi esse pulcherrimas, pretiosas tignis, & laquearibus ornatas, vt facile constabit ex iis, quæ de iis similitudinibus iam dicemus, iuxta duplicem communioem Patrum interpretationem.

Quæ & quot sint domus Dei. §. 1.

PRIMò tamen explicandum est breuiter, quid intelligat sponsa per domos nostras, cum ait, *Tigna domorum nostrarum cedrina,* plures enim esse satis indicat: nam licet vna sit Ecclesia Catholica, quæ (vt inquit Apostolus) est domus Dei viuens, cuius caput est Christus Dominus, & Vicarius eius Pontifex Romanus Petri successor; tamen aded est ampla, vt singulæ eius partes, seu particulares Ecclesiæ, proprios habentes Episcopos, & Pastores, domus etiam vocentur & Christi, & nostræ, quia tam ipse, quàm nos, in illis habitamus. Et ideo sponsa Christo alloquens, non domos meas, nec tuas, sed nostras vocat, licet ipsius magis sint; quia fundauit eas, tantaque pulchritudine & decore ornauit, vt in eis summus eius decor, & diuinitas conspiciatur; iuxta illud Psalmi, *Deus in domibus eius cognoscetur, cum suscipiet eam:* id est cum possessionem ceperit Ecclesiæ, eamque in sponsam, & sub tutela, ac protectione sua susceperit, tunc ex magnalibus, quæ in ea operari dignabitur, eius maiestas, sapientia, bonitas, & omnipotentia cognoscetur. Quæ autem de particularibus Ecclesiis dixerimus, peculiaribus etiam religionibus, religiosisque familiis cum Diuo Bernardo aptare possumus. Omnes enim Christi sunt domus, quas Dauid vocat eburneas, benè teras, politas, candidas, mundas, nitidas, & pretiosas, quæ etiam continent myrrham, guttam, & casiam, ac omnis generis aromata, quia omni ex parte sunt pulcherrimæ, & odoratissimæ gloriam Christi manifestantes intra Ecclesiam vniuersalem, quæ hac mira varietate domorum est valde amabilis, vt liceat cum Psalmista dicere, *Dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.*

7. ad Tim. 3. v. 15.

Pf. 47. v. 4.

Serm. 46. in Cant. Pf. 44. v. 10.

Pf. 25. v. 8.

3.

Ad Heb. 3. v. 6.

1. Pet. 2. v. 5.

1. Cor. 3. v. 16. & c. 6. v. 19.

A singula eius spiritualia membra, id est potentie sensus, animæque facultates, domus ac templum Dei dici possunt, in quibus inhabitat Deus per singulares gratias, quas in illas effundit. Propter quas domus ista aded sunt pulchræ, vt in illis Deus etiam cognoscatur, & eius immensus decor manifestetur.

Super has domos est alia longè pulchrior in cælo, de qua Diuus Paulus ait, *Scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluitur, quod ædificationem ex Deo habemus domum non manufactam æternam in cælis:* id est cœlestem patriam, in qua Deus in beatis, & beati in Deo eius decorem intuentes, perpetuò commorantur: etsi autem vna domus vocetur ab Apostolo, dicitur tamen plures, quia iuxta Saluatoris sententiam, *In domo Patris mei mansiones multæ sunt:* id est, diuersi gradus gloriæ diuersorum Sanctorum meritis accommodati.

Iam verò istarum domorum decorem declarem, vt depingitur à sponsa, dicente, *Tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra cypressina:* tigna dicuntur trabes parieti innixæ, vel insertæ, quæ tectum sustinent: laquearia verò sunt tabulata laqueata, & concinne sculpta, quæ vt plurimum in testudines concamerantur. Tigna necessaria sunt domui; laquearia verò à lignis pendunt, & sustentantur, plurimumque habent ornatus. Hinc deducendum est quid hæc in spiritualibus domibus representent.

10. 12. v. 3.

Techos de boneda labrados cor arrefones.

De his quæ quasi tigna & laquearia fulciunt, & ornant has domos. §. 2.

ET quidem si ad Ecclesias hæc referas, quæ si tigna earum sunt diuina præcepta, quæ insignes virtutum actus ad salutem, & vitam æternam consequendam necessarios præcipiant; quorum obseruantia fulciuntur, & conseruantur. Magnificè autem condecorantur tanquam per laquearia, per consilia euangelica, quæ insigniores virtutum actus consulunt, ac stabilimentum magnum præstant, & decorem. Quæ similiter aptari possunt religiosis domibus, quarum trabes sunt vota substantialia, quibus præcipuè fulciuntur, & subsistunt: laquearia verò consilia, & salubria perfectionis monita, quæ in regulis & constitutionibus traduntur ad votorum obseruantiam, & ad maius religionis incrementum, & decorem.

Ceterum si ad animas sanctas hæc referre velis, vel dices cum Diuo Gregorio Nysseno, trabes esse virtutes internas animæ, firmas ac solidas: laquearia verò virtutes externas, quæ iustarum laquearium tectum ornant; vt sic anima prouideat bona, non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus; aut cum Diuo Bernardo, tigna vocare poteris virtutes ad salutem necessarias, videlicet fidem, spem, charitatem, humilitatem, & reliquas, quæ in præceptis Dei, aut in votis religiosis pro ipsis religiosis continentur. Laquearia verò gratias gratis datas, quæ animam ornant, & magis ad aliorum vtilitatem & ædificationem conducunt; vt sunt sermo sapientiæ, prophetia, gratia sanctorum, & alia huiusmodi: sed quia hæc difficile inueniuntur, nec omnibus expediunt, addit Bernardus oportere magis ex aliis lignis laquearia præparari; quæ etsi minus

Hos. 14. 11. Cant.

Ad Ro. 12. v. 17. Serm. 46. in Cant.

apparent splendide, non tamen minus valida esse probantur, insuper & facilius possidentur, & tutius; cuiusmodi sunt pax, benignitas, gaudium in Spiritu sancto, misereri in hilaritate, tribuere in simplicitate, gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, & cetera quæ ad consilia perfectionis spectant, siue laicis, siue religiosis utilissima. Nam sicut laquearia fundantur super tigna, quibus ablatis corruerent, tamen etiam tegunt, fulciunt, & ornant illa: ita consilia fundantur quidem in præceptis, quorum obseruantiam supponunt, sed tamen valde fulciunt, & ornant illam, & vix seruare poterit præcepta, qui omnia despiceret consilia.

Denique et si plures combinationes de tignis & laquearibus possent fieri, iuxta supra dicta, de iis propter quæ sponsa bis pulchra dicta est, omnes tamen ad hanc vnam redigamus, vt pertigna & laquearia, quæ ad tectum, supremamque domus partem spectant, intelligantur duo iuxta præma Dei dona, quæ David retulit, dicens, *Gratiam, & gloriam dabit Dominus*; & quia gratia tota est ex Deo, & non ex operibus nostris; gloria verò propter merita nostra datur: ideo hic tigna non dicuntur nostra, laquearia verò vtique; sed sub gratia comprehendimus omnes virtutes supernaturales, & Spiritus sancti dona, quæ illam comitantur, sub gloria verò cuncta præmia, quibus Deus animas corroborat, & condecorat in hoc seculo, & in futuro. De vtriusque mentionem fecit Christus Dominus, cum legem suam in monte promulgauit. Trabes enim cedrinæ sunt virtutes insignes, in quibus euangelica perfectio consistit, quas ad octo reduxit; scilicet paupertatem spiritus, mansuetudinem, luctum voluntarium, &c. Laquearia verò cypressina sunt fauores, & præmia, quæ huiusmodi virtutibus adiunxit tam in hac vita, quam in futura, ad maiorem earum firmitatem, & decorem; videlicet regnum cælorum, possessio terræ, consolatio diuina, &c. Et sicut laquearia connectuntur tignis, quæ tamen si auferantur, tota laqueariorum structura corruet: ita præmia virtutibus connectuntur, quas si tollas, excident præmia; quia nisi per virtutum & bonorum operum scalam, nemo ad præmiorum culmen ascendit; & ideo Christus Dominus prius docebat virtutem, tanquam tignum domus spiritualis, deinde apponebat præmium, tanquam laquear illius.

De præcellentis virtutum & præmiorum quæ fulciunt domos Dei. §. 3.

HORVM autem omnium præcellentia & pulchritudo ex cedris, & cypressis, quibus comparantur, deducenda est. Versio enim Septuaginta expressius hoc significat, quæ sic habet, *Trabes domorum nostrarum cedri, lacunaria nostra cypressi*. Ambæ autem arbores, insignibus eminent proprietatibus. Sunt enim valde proceræ, in magnamque crescunt altitudinem; propter quod diuina sapientia, vt sublimitatem suam nobis commendaret, dixit, *Quasi cedrus exaltata sum in Libano, & quasi cypressus in monte Sion*. Et quid sublimius virtutibus Christianis, & consiliis euangelicis? Quidve altius fauoribus, & præmiis illis promissis? Virtutes quidem excrecunt sicut cedri montis Libani,

Eccl. 24. v. 17. Videatur Plinius lib. 24. cap. 6. Dioscorides. l. 1. c. 89.

ad tantamque ascendunt sublimitatem, vt ad Dei similitudinem pertingant. Siquidem omnibus dicitur, estote perfecti, & misericordes, sicut Pater vester cælestis perfectus, & misericors est. Estote sancti, quoniam Deus sanctus est. Præmia verò sic ascendunt, sicut cypressi in monte Sion, vt ad Dei claram visionem in summo cælo perueniant; qua nihil sublimius cor hominis excogitare potest.

Hinc est quod sicut arbores istæ, maximè cedri, fortes sunt, & duræ ad ponderaque sustinenda valde aptæ, nec tamen sunt ipsis parietibus onerosæ; sic præcepta & consilia, virtutes ac præmia, fortissimos ac durissimos nos constituunt ad omnia laborum, & tribulationum onera portanda, nobis tamen suauius sunt, & iucunda; ita vt dicere liceat, *Gloriamur in tribulationibus, scientes quod tribulatio patientiam operatur*. Et, *Non sunt condigne pœnes huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis*. Anima enim virtutibus munita, & præmiorum spe fulta; sic est fortis, & constans ad omnia aduersa pro Christi nomine perferenda, vt nullis cedat persecutionibus, & tormentis, dicens cum eodem Paulo, *Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia? Nihil quippe; quia ex huiusmodi cedris & cypressis quædam fit in anima adeo fortis contigatio, ac durissimum tectum, quod nec pluuia, nec tempestates, aut grandines possint illud deprimere, aut inclinare: longè enim abest desidia, de qua dicit Ecclesiastes, *In pigritiis humi abitur contigatio*: id est, attenuatur, labefactatur, & tandem corruet.*

At qui tecta habent cedrina, & cypressina non corruent, sed subsistent, quia cedrus & cypressus incorruptibiles dicuntur, & impitribiles; nec vlla corrumuntur carie, aut vermium corrosione. Vnde symbolum sunt æternitatis, quam insignes virtutes & præmia obtinent, & præceptorum obedientia præstat, *Nam custodia legum consummatio incorruptionis est*: & cælestis hæreditas immarcescibilis est, & incorruptibilis gratia, & charitas; cæteræque virtutes, exceptis quibusdam, quæ post mortem in melius commutantur, in æternum permanent simul cum gloria; imò etiam hic ex propria inclinatione æternitatem appetunt, cariem horrent, vermesque peccatorum excutiunt: nam (teste Diuo Ioanne) *Qui natus est ex Deo, non peccat, quoniam semen Dei manet in illo, sed nec potest peccare, quoniam ex Deo natus est*. Si autem peccat, vt sæpius fit, hoc non ex semine diuino, quod est gratia, procedit; sed aliunde, scilicet ex natura corrupta, & libero arbitrio deprauato, quod tamen per Dei semen sanatur, vt si velit, incorruptum permanere possit.

Tandem arbores istæ, maximè cypressus, odoratissimæ sunt, & iis qui sibi approximant, eundem communicant odorem; sic per virtutes & dona cælestia Christi bonus odor sumus in omni loco, in odorem etiam vnguentorum Christi currimus, cum audimus ipsum dicentem, *Beati pauperes spiritus, quoniam ipsorum est regnum cælorum*, & reliqua. Fragrat enim paupertas spiritus, dum vnicuncta temporalia contemnit hilariter: fragrat & regnum cælorum quod est iustitia, pax, & gaudium in Spiritu sancto, quibus pauper spiritu

Mat. 5. v. 48. Lu. 6. v. 36. 1. Pet. 1. v. 16.

Hæc ex D. Ambrosij. Hexa. c. 13.

Ad Ro. 5. v. 3. Ad Ro. 8. v. 18.

Ad Ro. 8. v. 35.

Eccl. 10. v. 18.

Sap. 6. v. 19. 1. Pet. 1. v. 4.

1. Io. 3. v. 9.

fruitur abundanter. Trabes ergo, & laquearia ista sublimitate præstant, fortitudine, incorruptione, & odore; Quid igitur illis preciosius, & optabilius poteris excogitare? Saage itaque domus Dei fieri iis tignis, & lacunaribus munita, & ornata, vt cum eo perpetuo vitam possis degere felicem.

Sed quid est quod sponsa in domorum commendatione tantum laudat tigna, & laquearia, quæ suprema sunt partes earum, nullam mentionem faciens fundamenti, parietum, & portarum, quæ aliis in locis laudata conspicimus? Sed quæ domesticæ est Dei, eiusque probe nouit sapientiam, dum tã preciosa esse tigna, & laquearia testatur, similia esse fundamenta supponit. Sponsus enim est velut homo ille sapiens, qui domum suam ædificat supra petram, vt non tantum pluuia, quæ de cælo cadunt, contignationem non attenuent, sed nec venti parietes labefactent, aut flumina fundamenta diruant. Deinde cum hic de suprema agar sponsi pulchritudine, & magnificentia, quam erga illam ostendit, cum bis pulchram nuncupauit, ad eius etiam cupit anhelare similitudinem, eam præ oculis sibi constituens: vt assequatur illam; tum quia non est dignus laude, sed irrisione, qui bene cepit ædificare, & non potuit consummare: nec pulchrum ædificium inchoatum ad fastigium vsque erexit. Tum vero, quia semper oportet probare potiora, & ad præclariorem virtutum actus aspirare, in supremumque ædificij culmen oculos coniecit, vt quo tendendum sit, probe noscamus. Propter quod Christus Dominus sermonem illum, in quo legem commendabat, à culmine perfectionis inchoauit, docens, octo virtutum actus, qui (vt notat D. Thomas) aliis præeminunt, & ideo beatitudines nuncupantur, vt discipulis suis in exordio sermonis excellentiorem viam ostendens, ad progrediendum per illam eos alliceret, vt tandem ad sanctitatis culmen peruenirent. Et hoc ipsum innuit sponsa: nam sicut ostendens lectulum floridum, indicabat se concupiscere requiem contemplationis: sic demonstrans tigna, & laquearia preciosa, tacite insinuat se vehementer desiderare vltimum perfectionis complementum, vltimamque ac perpetuam cum Deo mansionem, & tranquillitatem, quæ per domum pulchre, & integre perfectam & consummatam indicatur. Ac si diceret, ceu D. Petrus in monte Thabor: *Domine bonum est nos hic esse*. Sed quid illi respondeat sponsus, primum verbum capitatis sequentis ostendit, vt mox videbimus.

Mat. 7. v. 24.

Luc. 14. v. 30.

Matth. 5. 1. 2. q. 70. art. 2.

Deum esse etiam domum nostram & fortitudinem, ac pulchritudinem reliquarum domorum. §. 4.

SED altiora petamus, & radicem huius sublimitatis, fortitudinis, & incorruptionis indagemus. Ipse enim sponsus est decor, sublimitas, firmamentum, & incorruptio domorum nostrarum, imò quod amplius est, ipse est domus nostra, in qua habitamus, sicut nos sumus domus eius in qua habitat ipse, *Quia qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo*; licet diuerso modo, quem sic explicat D. Augustinus. Sit tibi domus Deus; tu esto domus Dei. Manet in te Deus, vt te contineat, manes tu in Deo, ne ca-

1. Ioan. 4. v. 16. Tract. 9. in 1. Ioan. 1. Cor. 13. v. 8.

das, quia charitas nunquam excidit; propter quod orabat David ad Dominum dicens: *Esse mihi in Deum protectorem, & in domum refugij, vt saluum me facias: quoniam fortitudo meæ, & refugium meum es tu*. Idem voluisse sponsam supra insinuauimus, cum iuxta hunc sensum protulit ista verba. Tu es lectulus noster floridus, tu tigna domorum nostrarum cedrina, tu etiam laquearia nostra cypressina: quia tu nobis es instar domus pulcherrimæ, fortissimæ, & ornatissimæ. Tua etiã pulchritudo adeo est eximia, quod ipsa sola sufficiat pulchris reddere domos nostras. Maxima enim pulchritudo Ecclesiarum & animarum ex eo est, quod Deus commoretur in illis, quod insinuauit David, cum dixit, *Domine dilexi decorem domus tue, & locum habitationis gloria tue*. Vnde enim inest decor domui Dei, nisi quia locus est habitationis gloriæ ipsius? id est, quoniam ipse Deus gloriosissimus habitat in ea, vbique suam manifestat hominibus gloriam, & decorem. Propter quod fæderis arca, in qua erat propitiatorium aureum, quod Deum & Christum representabat, appellatur ab eodem Psalmita virtus, fortitudo, & pulchritudo populi, intra quam habitabat: sic eam compellat, cum propter peccata sacerdotum Philistæis est tradita, dicens: *Tradidit in captiuitatem virtutem illorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici*; sed tota hæc pulchritudo, & gloria vmbrosa erat, & velut nebula, iuxta id quod de templo à Salomone ædificato dicitur: *Nebula impleuit domum Domini, & paulo post, impleuerat gloria Domini domum Domini*. At tunc fuit clara, splendens, & manifesta hæc pulchritudo, & gloria, quando ipse Christus Messias diu expectatus fuit in ea, vt vaticinatus erat Aggeus de templo à Zorobabele ædificato: *Veniet (inquit) desideratus cum filiis gentibus, & implebo domum istã gloria, dicit Dominus exercituum. Magna erit gloria domus istius nouissime plusquam prima*. Etenim si ad temporalem gloriam, & pulchritudinem attendas, domus à Zorobabele ædificata, vt notat D. Augustinus, non fuit maior quam gloria domus, & templi Salomonis, sed multo minor. Ex eo igitur fuit maior, quod in ea desideratus cunctis gentibus scilicet Christus fuit præsentatus Deo, dum esset infans, & factus vir pluries ibi fuerit, orauerit, docuerit, ingentiaque prodigia fecerit.

Vnde etiam prouenit ingens decor, & gloria cuiuscumque domus Dei in lege noua, quod in ea habitet Christus in Eucharistia reuera contentus, propter quod incomparabiliter est maior gloria ipsius, quam augustissimi templi à Salomone ædificati. Hinc etiam maxima pulchritudo, & robur animæ, quæ domus Dei est, ex eo quod illum habet habitorem, oritur. Ipse enim eam continet, ne corruat, ipse ornat, suaque præsentia condecorat. Sicut enim cum princeps domum humilem intrare disponit, mansurus in ea, exornatur illico preciosis aulæis, stragulis fericis, auroque intextis, inspergitur floribus, & sufficitibus fumigatur suaueolentibus; ita etiam cælestis rex Ecclesiam, animamque inhabitaturus, miris gratis, virtutibus, preciosisque donis exornat, floridam, suaueolentem, pulchramque constituit.

Sed hoc splendidius apparet in cælesti domo, quæ propter eximiam eius amplitudinem, sicut

Psal. 25. v. 8.

Psal. 77. v. 64.

Reg. 8. v. 7.

1. Reg. 11.

Agg. 2. v. 8.

Lib. 1. de Ciuit. Dei c. 48.

Idem Rupertus, Lyranus & alij.

Eucharistia decor templi.

& nostra Ecclesia, ciuitas etiam vocatur, quam A vidit Ioannes descendente de celo, A Deo (inquit) paratam, sicut sponsam ornatum viro suo. Et audiui vocem magnam de throno dicentem; Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit in eis. Et quamquam est haec ciuitas sancta, & domus caelestis, nisi congregatio beatorum, in quibus Deus tanquam in suo pulcherrimo tabernaculo habitat: ipse etiam est eorum tabernaculum, & domus non manu facta, quia ipsi in Deo, & Deus in ipsis est. Ipse est totus eorum decor, nam eorum felicitas, teste Isaia, est videre regem in decore suo. Propter quod magnificentissime ornauit eos, tanquam regiam domum, seu magni regis sponfam, vtramque enim similitudinem induit felicissima congregatio.

Sed si Christus ipse est domus nostra, quae sunt eius tigna cedrina, & laquearia cypressina? Forte cum simul sit Deus, & homo, conuenienter perfectiones, & attributa illius qua Deus est tigna cedrina, virtutes vero, & gratias singulares ipsius, qua homo est laquearia cypressina, quae a diuinis tignis pendent esse dicemus. His cunctas domos, siue quae in terris, siue quae in caelis sunt, seruat, protegit, fulcit, pulchrasque, & fortes, fragrantes, & incorruptas constituit. Harum fide fulcitur Ecclesia, fidelisque anima, spes corroboratur, inflammatur charitas, omniisque virtus crescit, & ad perfectionis culmen ascendit: O ter quaterque beati, qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudent & glorificent te. Felices qui domus tua esse merentur, in quibus habitas ambulans inter eos, quos tua amabili praesentia pulchros reddis, & securos. Sed inde feliciores, quia tu ipse domus illorum es, vndique eos circumdans, & ab omni malo protegens: nam qui habitant in adiutorio Altissimi, in protectione Dei caeli commorantur; non accedet ad eos malum, nec flagellum appropinquabit tabernaculo suo.

Conferto ergo hanc domorum Dei felicitatem, vt earum amplius appareat pulchritudo, cum infelicitate domorum diaboli, qui sunt peccatores, de quibus Isaia ait; Orientur in domibus eius spine, & vitice, & palmarum in munitionibus eius, & erit cubile draconum, & pascua struthionum. Occurrent daemones nocentibus, & pilosus clamabit alter ad alterum. Ibi cubauit lamia, & inuenit sibi requiem, &c. Id est illi qui quondam aedes erant regiae valde munitae, floribus, & herbis viridatibus pulchrae, angelorumque custodia vallatae, factae sunt domus daemoniorum, & cubilia, vbi requiescunt vitia portentosa, repleta vepribus, aculeatisque delictorum paliuris; & quae in illis felicia apparent, citissime euanescent, iuxta illud: Immittetur super domum suam, & non stabit; sulciet eam, & non consurget. Quia nimirum lutea est, & terrenum habet fundamentum. Facta autem hac domorum collatione, dicito cum regio vate: Elegi abiectus esse in domo Dei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum. Et quare hoc? quia misericordiam, & veritatem diligit Deus; gratiam & gloriam dabit Dominus. Eis scilicet qui eligunt abiectos esse in domo eius, potius quam regnare in palatiis iniquorum. Nec tamen erunt abiecti, sed sublimes, sicut cedri & cypressi, regnantes cum Christo in caelis in secula seculorum. Amen.

Apoc. 21. v. 3. A. Psal. 83. v. 17. Isa. 33. v. 17. Psal. 83. v. 5. 2. Cor. 6. v. 16. Psal. 90. v. 1. Isa. 34. v. 13. Iob. 8. v. 13. Iob. 4. v. 19. Psal. 83. v. 11.

EXHORTATIO XIX.

De mira pulchritudine Ecclesiarum, ac religionum, qua ex sanctitate praelatorum ac subditorum, eorumque vnione resultat.

PROPOSITIONIBVS ET DOCTORIBVS

Tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra cypressina.

VAMVIS pulchritudo, firmitas, & perfectio corporis Christi mystici, & domus Dei viuientis, quae est Ecclesia ex multis membris, & partibus pulchris sibi vnitis resultat; omnes tamen in haec duo referuntur, vt praelati ea sanctitate, fortitudine ac prudentia maxime polleant, quod tanquam validum caput subditos digne regant; & in officio contineant: subditi vero praecleara fulgeant obedientia, & submissione, vt eorum regimen libenter sequantur: mutua inter vtriusque intercedente concordia, qua vtrorumque munus, & onus, valde suaue, ac leue reddat. Sicuti in eo mirabilis, & stupendus apparuit Ezechielis currus, qui Ecclesiam referebat, quod, & quatuor animalibus praelatorum munus indicantibus, ducebatur: quibus coniunctae erant quatuor volubiles rotae subditorum symbolum, quae mira celeritate eorum motum sequebantur, quocumque illa tendebant. Tunc enim pulcherrima, & admiratione digna erit Ecclesiae, religiosaeque familiae dispositio, cum praelatorum & subditorum catus bene sibi coherent: & illi quidem tanta suauitate, efficacia, ac diuina luce fulgent, vt gubernationi non desint: hi vero ita sunt obediens, dociles, & volubiles, vt maiorum praecceptis celeriter pareant; & tam hos quam illos in officio suauiter contineat mutua charitatis vnio, quae per amorem Dei, & proximi omnium corda conciliat, & inuicem in bono perseverantiam conferre solet.

Ezec. 1. v. 19

Hanc igitur pulchritudinem, & stabilitatem Ecclesiae commendare volens Salomon ad calcem huius primi capituli inquit: Tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra cypressina. Ac si diceret, pulcherrimas, & stabiles habemus domos, mira concinnitate formatas, sed hoc praeclearius in eis fulget, quod tigna earum sunt cedrina, cypressina vero sunt laquearia. Illa, iuxta D. Gregorij, Bernardi, Anselmi, & Bedae interpretationem, sunt Praelati, Episcopi, Praedicatores, Doctores, Principesque viri, qui Ecclesias & religiones gubernant: haec vero reliqui clerici inferiores, aut qui sunt ex plebe, & subditi: qui a maioribus pendent, velut laquearia a tignis, de quorum praecellentibus exiis quae in praecedenti Exhortatione dicta sunt, nonnulla deducemus, quae vtriusque proprium munus in memoriam reducant.

De Praelatis. §. 1.

ET quidem Episcopi & Praelati superni in domo Dei obtinent perfectionis fastigium, propter quod apte tigna nuncupantur, & iuxta iam dicta de cedris oportet eos esse puritate candidos, sapientia sublimes, & omnigena virtute superantes subditos, sicut de Saule dicitur, Quod super te, ab humero & sursum eminebat super omnem populum. Id est vt D. Gregorius moralizat, collo & capite altitudinem omnium superabat. Quid (inquit) in collo nisi locutio? quid in capite nisi mentis contemplatio designatur? Capite ergo, & collo subditorum omnium capita excellit, si contemplationis altitudine mirabilis est, & sublimitate doctrinae. Emineat ergo collo, emineat capite, sit humero sublimis, vt conuersione perfectus sit, eloquio mirabilis, praeceteris arduus in arce contemplationis. Nec sine mysterio refertur, quod Saul Filius erat Cis fortis robore, Cis durus interpretatur: & apte iungitur cum Fortis robore, ad denotandas duas diuini amoris proprietates, quae in hoc cantico referuntur, cum dicitur: Fortis est vni mors dilectio, & dura sicut infernus amulatio. Est ergo Saul filius Cis fortis robore, id est filius diuinae dilectionis, & diuino amoris maxime addictus, durus & fortis ad subditorum onera portanda, ad perferendos labores, & perfectiones, ad egregia opera aggrediendum omni timore postposito, & contempto periculo etiam mortis. Vnde & Christus Dominus pastores assimilauit ciuitati supra montem positae, mons autem sublimis est & fortis, ac durus. Sunt ergo similes ciuitati sublimi, quae abscondi non potest, nec decet, sed super iustitiam adeo sublimem eleuari debent, vt omnibus se imitabiles exhibeant: adeoque sint fortes, vt nulla vi, aut metu humano ab ista sublimitate decidant.

Propter quod etiam apte hic vocantur tigna cedrina, vt tanquam cedri, fortes sint & constantes ad sui muneris labores perferendos, quia eorum principatus instar Christi Domini, est super humeros eorum: sibi que vsurpare possunt quod regis vates inquit: Imposuisti homines super capita nostra. Quamuis enim sint suprema domus Dei tigna, tamen super se habent laquearia & tabulata; quae aliquando satis ponderosa sunt, etsi pulchra; imo multoties quo pulchriora, eo ponderosiora, quia subditi qui sapientes sibi esse videntur, multum sibi fidunt, & difficilius gubernantur: cum etiam non desint oves errantes, quas quaerere diligenter debent, & ad caulas super proprios humeros portare, sicut Christum Dominum fecisse, & in parabola docuisse constat.

Sed vltius, quamuis omnium portent onera, ipsi esse debent non onerosi, instar cedri, & cypressi: id est non truces, nec graues in imperando, sicut dominantes in cleris: sed suaues, imites & humiles corde, affabiles conuersatione, ac benigni: neminem conculcent, calamum quasi satum non confringant, nec extinguant linum fumigans, oves lassas, vel errantes virga crudeliter non feriant, sed super se portent, nec moleste lac & lanam extorqueant, sed potius omnimodo quo possunt, spiritu, & corpore pascant, & exemplo alliciant.

1. Reg. v. 2. & c. 10. v. 2. Lib. 4. Reg. c. 4. In predicta verba. Ita D. Gregorius. Cant. 8. v. 6. Matt. 5. v. 14. 2. Isa. 9. v. 6. Psal. 65. v. 12. Luc. 15. v. 5. 3. 1. Pet. 5. v. 3. Isa. 42. v. 3.

Nam & necesse est illis in hoc cedros esse, quod vitam agant incorruptam, nullo odio, liuore, rancore, aut cupiditate vitiatam: cum enim eorum munus sit sal esse terrae, quod a corruptione praeseruet, non id praestare poterunt, si corruptioni subiaceant: Nam si sal infatuatum fuerit, in quo salietur? ad nihilum valet, nisi vni mittatur foras, scilicet extra domum in lutum, vbi omnino corrumpatur, & pereat. Sint ergo vita incorrupti, & insuper sicut cedri etiam odoriferi, vt boni exempli odore subditos edificent, ad virtutis studium excitent, & promoueat, sibi que concilient, & ad sui imitationem petrahaant, vnde sibi non modicam acquirunt gloria. Cuncta haec complexus est D. Bernardus his verbis. Praelati quasi tigna parietibus impositis legibus, iustos fortiter stringunt, ne sua quisque lege, vel voluntate viuentes tanquam parietes inclinati, & maceriae depulsa diffideant a semet ipsis, & sic omnis structura edificij corruens dissipetur. Cedrina vero dicuntur, quia instar cedrorum debent esse validi, constantes, longanimi in spe, atque ad superna mentis verticem attollentes, bonumque fidei suae, ac conuersionis spargentes odorem. Sed de praelatis fuisse valde alibi egimus.

Matt. 5. v. 13. Serm. 4. Cant. Cant. Christia. 7. c. 1. & sequent.

De subditis & eorum vnione cum praelatis. §. 2.

SVB DITI autem cum instar laquearii a praelatis pendeant, eorumque gubernentur directione, & magnificentia sustententur, debent esse illis subiecti, obediens, bene morigerati, suo officio attendentes, iuxta praelatorum praescriptum; quorum vitam cum cedri sunt imitari debent, vt sint pulchrae cypressi: hoc enim denotat (vt D. Gregorius innuit) quod cum Saul ab humero, & sursum altior erat omni populo: capita populi attingebant humeros illius, vt intelligant subditi, quod capita sua, id est suae mentis cogitationes, ac intentiones eleuare debent, saltem vsque ad praelatorum humeros, intuentes eorum opera, & labores, quos perferunt propter ipsos, inde rationes deducentes, vt se ipsos vrgeant, & impellant ad eos sequendos, & verba quae ab eorum collo procedunt, audienda opereque complenda; cum tales sortiti sunt pastores, vt sicut Paulus dicere possint: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.

Subditi ergo sicut cypressi incorruptam vitam degentes, boni odoris esse curent; & sicut praelati student illis onerosi non esse, ita ipsi student non esse onerosi praelatis. Illi autem onerosi dicuntur, qui inobediens sunt, & contumaces, proprii iudicij amatores, queruli, detractores, & in ministeriis suis desides. Haec enim valde grauant praelatos. Propter quod dicebat Apostolus: Obedite praepositis vestris, & subiacere eis. Ipsi enim persuegulant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri, vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes. Hoc enim non expedit vobis. Praepositi enim, etsi gigantes sint, gemunt sub aquis populorum sibi subditorum, qui sua contumacia inobediens premunt eos. Timent enim ne id ex sua negligentia procedat, cuius rationem reddituri sint Deo. At si obediens sint, dociles, & modesti, gaudium & leuamen praelatis afferunt,

1. Cor. 11. v. 4. 2. Vbi supra: 1. Cor. 11. v. 4. 1. Iob. 26. v. 6.

Ad Gal. 6. oportet ergo ne sibi inuicem oneri sint, sed iuxta sententiam Apostoli, alter alterius onera portent, & subleuent, & sic utriusque suauiter implebunt legem Christi, quæ est lex charitatis, non querentis, quæ sua sunt, sed quæ proximorum suorum.

Hinc est quod sicut tigna, & laquearia sunt semper connexa, & clauis confixa, ne ab inuicem separentur, laquearia enim esse nequeunt, nisi nitantur tignis, tigna vero aliquo modo permanere possunt sine laqueariis: ita etiam oportet prælatos, & subditos esse sibi charitatis amore intime unitos, ut bene munere suo fungantur, sicut similitudines à Christo Domino allatæ satis insinuauit. Sal enim non tribuit saporem cibo, nisi illi miscatur, nec lux illuminat corpus, nisi appropinquet illi, ciuitas etiam supra montem posita plurium domorum est ordinata coadunatio, vel plurium ciuium sub vno rectore ordinatus cætus, quæ omnia vnionem commendant. Vbi autem vnio charitatis est, omnia suauia sunt, & facilia. Nam si prælati diligant subditos, facile portabunt onera eorum, illisque reddent iugum obedientiæ suæ, & onus leue. Si autem subditi vicissim diligant prælatos, curabunt non esse illis ponderosi, sed in omnibus obedientes, & grati. Non enim dura necessitate seruitur, ubi amatur qui iubet, & diligitur quod iubetur. Hoc autem plus interest subditis. Quia sine prælati digne & secure degere nequeunt, sicut nec oves sine pastoribus: quibus è medio sublatis, dilacerabuntur à lupis. Zach. 13. v. Nam scriptum est: *Perente pastorem & dispergentur oves gregis.* Cæterum et si prælati cum iam perfecti sint, ac virtute consummati non indigeant subditis, indigent tamen Christo, propter cuius amorem tenentur eos fortius diligere, ut parentes filios, & ut oves ipsiusmet Christi, quas summè diligit; ideo enim dictum est Petro: *Si diligis me, pascue oves meas.* O felices Ecclesiæ, beneque fortunatæ religiones, in quibus prælatorum tigna sunt cedrina & subditorum laquearia cypressina, clauis aureis diuini amoris vnita, ut subditi animas suas castificent, & pulchrificiant obedientia charitatis, prælati vero cuncta disponant iuxta leges diuinæ dilectionis.

Confirmantur dicta ex ornatu summi sacerdotis antiqui. §. 3.

Ad Gal. 6. 7. 29. **V**IDERE licet horum omnium symbolum aliud appositissimum quod præcedens amplius declarat. Iussu enim Dei summus antiquæ legis sacerdos portabat super humeros nomina duodecim tribuum filiorum Israel in duobus lapidibus preciosis auro vndique circumdatis sculpta. Portabit (inquit) Aarón, nomina eorum coram Domino super utrumque humerum, ob recordationem. Vnum enim lapidem sex nominibus sculptum portabit in humero dextero, alterum vero cum aliis sex in sinistro: rursus in rationali, quod ante pectus, ubi sedes est amoris, ferebat, erant eadem duodecim nomina distincte in duodecim lapidibus preciosis, auro inclusis, opere sculptorio cælata. Portabit (inquit) Aarón nomina filiorum Israel in rationali iudicij super pectus suum quando ingredietur sanctuarium, memoriale co-

Ad Philip. 4. 7. **A**ram Domino in æternum. En quod Salomon descripsit sub typo tignorum ex cedro, sustentantium laquearia ex cypresso, vtraque arbore preciosa, tradiderat Moyses sub typo lapidum preciosorum, quos super humeros, & ante pectus portabat summus sacerdos. Ille omnium prælatorum pingit proprietates, hic supremi. Sed vtræque eidem aptantur. Munus igitur prælati, est portare subditos super humeros, & ante pectus, quoniam ferre debet eorum onera, necessitates, misérias, & grauamina, non tædio, sed amore, magnoque affectu quasi habens illos sicut Apostolus ait, in corde, & in visceribus suis: non enim vnum sine altero sufficit, aut præstare poterit. Nam si portat super humeros, & non ante pectus, vix poterit onus sustinere, cito enim proiciet illud, aut succumbet, nam deficient vires ad portandum, quas præstat ingens amor. Si autem dicit se portare ante pectus, & tamen non portat super humeros, ipse se seducet, quia diligit verbo & lingua & non opere & veritate. Probatio enim veræ dilectionis exhibitio est operis, quo subditorum succurrit necessitatibus.

Vtrobique autè dicuntur nomina portari coram Domino in recordationem, seu memoriale: quoniam vtriusque debet continuo recordari, & memorari coram Deo; ut scilicet subditos semper diligit, semper onera eorum hauriat, semper apud Deum pro ipsis intercedat, & coram ipso cunctorum necessitates proponat. Deus enim est qui omnibus potest opportunitum adhibere remedium. *Omnis namque Pontifex* (ait Apostolus) *ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in eis, quæ sunt ad Deum, ut scilicet pro eis offerat preces, sacrificia & oblationes: pro eis Dominum consulat, & ab eo discat, quæ illis docturus est.* Ut sciat autem memoriam istam, & recordationem fixâ esse debere, atque indelebilem, nomina non erant in lapidibus atramento depicta, sed opere sculptorio cælata: quæ enim sic sculpta sunt, fixa sunt valde & deleri cito nequeunt. Et præterea sicut sculptura maiori cum labore fit, quam pictura, sic recordatio ista assiduitate laborum pro ipsis proximis pefforum cordi inserenda est, & ingenda.

Sed hoc mirabilius quod nomina filiorum Israel non portabantur sculpta in stanno, vel ære, aut argento, sed in lapidibus preciosis, ut significaretur quanti Deus faciat animas, quantique fieri velit à prælati, qui maximo in precio habere debent subditos, tanquam lapides vitos, & preciosos preciosissimo sanguineagni immaculati rubricatos. Vnde sicut in iis lapidibus preciosis sculpta erant nomina filiorum Iacob, non solum eorum, quos genuit ex Rachel, & Lia, sed etiam quos generauit ex ancillis sibi in vxores traditis; ita prælati omnes subditos, siue magnos, siue pusillos, siue nobiles, siue ignobiles, æstimare debet, sicut lapides preciosos; cunctosque gerere ante pectus, & super humeros, quia omnes debet diligere, & omnium pondera portare; non despiciendo paruulos, nam paruulos sicut & magnos fecit Dominus, & suo sanguine redemit Christus.

Sed sicut sacerdos portabat ante pectus duodecim nomina in duodecim lapidibus sculpta,

super humeros vero, non in duodecim, sed in duobus tantum coniuncta: ita prælati, omnes quidem subditos sigillatim, & distincte se possit, habere debet præ oculis, & in corde, atque ex animo diligere, eorumque memoriam, ac curam gerere: cæterum in executione regiminis non potest ipse solus singulorum onera sigillatim portare. Sat enim est, quod ipse regat, & per se exequatur ea quæ omnibus communia sunt, & pluribus simul coniunctis profunt: ut sunt actus docendi, prædicandi, causas maiores disponendi, & alia huiusmodi: cætera inferioribus ministris, sui officij coadiutoribus committere debet, iuxta consilium quod dedit Moyse focer eius Ietro, quod ab ipso Deo approbatum est, ne Moyses onus vltra vires gestaret, si ipse solus omnia, & singula populi onera sic per humeros suos ferret. Vnde satis patet, quam apte Christus Dominus comparauerit Apostolos ciuitati supra montem positæ. Quid enim est summus sacerdos cum nominibus duodecim tribuum, nisi vniuersa prouincia Israelitica in eius corde abbreviata? Et quid est Episcopus, & prælati, nisi vniuersa sua congregatio, & ciuitas in medio cordis eius reposita, ut eius curam gerat? Merito ergo vocatur ciuitas, quæ in pectore & super humeros vniuersam portat ciuitatem.

Denique ut hæc prælati suauiter præstent, subditi etiam curare debent, ut ipsi lapides sint preciosi, omnibus virtutibus ornati, quibus superiores ipsi orientur & de quibus gloriantur dicentes cum Apostolo, *Vos gaudium meum, & corona mea*, & quamuis singuli sint lapides preciosi, diuersi, quia diuersis gratiis & virtutum gradibus splendere solent, omnes tamen simul esse inscripti debent in duobus lapidibus, omnino similibus, quales erant, quos sacerdos portabat super humeros: quoniam oportet eos coniunctos, & unitos esse duplici actu charitatis, qui sunt dilectio Dei super omnia, & proximi sicut sui ipsius, vterque enim hanc perfecte vnionem efficit. Tunc autem tigna domus Dei erunt cedrina & laquearia cypressina, optime sibi inuicem connexa ad laudem cælestis sponsi, cui sit honor & gloria in secula seculorum. Amen.

Haecenus commentarium primi capituli Cantici Cantiorum.

PARS SECVNDA

LIBRI QVARTI.

DE SINGVLARI præcellentia Christi Domini & sponsa ipsius inter ceteros homines, & de fructibus, quos hæc carpit ab illo.

TEXTVS EX CAPITE SECVNDO CANTICI.

Ego flos campi, & lilium conuallium. Ver. 1. & 2. Sicut lilium inter spinas, sic amica Ver. 3. mea inter filias. Sicut malus inter ligna siluarum, sic dilectus meus inter filios. Sub umbra illius quem desideraueram sedi, & fructus illius dulcis gutturi meo.

EXHORTATIO XX.

De Christo Domino, ut est flos, & lilium, ac decor mundi, & Ecclesie, maxime vero humilium, inuitans ad labores, & pugnas, & ad amplectendam humilitatis virtutem.

PRO INCARNATIONIS FESTO VEL NATIVITATIS.

Ego flos campi, & lilium conuallium.

NON HOA iterum Salomon spiritu prophetico opus humanæ redemptionis nobis explanare; initium illius & exitum, incarnationem scilicet, & passionem redemptoris miris laudibus, sub nouis similitudinibus extollens. Tempus autem quo vtraque executioni mandata est, ab effectibus indicat. Verno enim tempore sub finem mensis Martij, quando flores solent apparere in terra nostra, vtraque contigit; sicut olim Iudæi ab Ægyptiaca seruitute sub idem tæpus erepti sunt. Hoc autem duplici declarat similitudine dicens: *Ego flos campi, & lilium conuallium.* Quæ verba plures sanctorum Patrum ipsi sponso tribuunt, suam pulchritudinem commendanti; ut viam pareret ad sponsæ pulchritudinem, quæ à sua procedit, magis extollendam.

Cur Christus Dominus dicatur flos campi. §. 1.

EST igitur Christus Dominus per antonomasiam nuncupatus flos, & sub hoc nomine promissus ab Isaia, cum dixit; *Egredietur virga* Isa. 11. v. 1.

Ita D. Hieronymus ibi.

Luc. 1. v. 31.

Pla. 44. v. 7.

Apoc. 22. v. 26 & c. 5. v. 5. In Apoc. 22. Serm. 1. de Pascha. Idem Rupertus & alij.

Ioan. 3. v. 34.

Serm. 47. in Cant. Idem Honorius & alij.

Li. de Isaac c. 4. & apoc. log. 2. David & serm. 5. in Pl. 118. Lib. de salutaribus documentis c. 34. tom. 4. De incarnatione vniuersi c. 9. Originis, Bernardus Anselmus Beda.

de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet; & quamuis per virgam multi intelligant beatissimam Virginem, ex qua Christus tanquam flos natus est, tamen textus magis insinuat vtrumque attribuendum Christo Domino, qui ex eadem radice Iesse patris David regis ortus est, quando progenies eius iam despecta videbatur, sicut radix, cui nullus est eternus decor. Vocatur autem Christus virga propter regiam potestatem. Quia dedit illi Deus sedem David patris eius, & regnabit in domo Iacob in eternum. Nam scriptum de illo erat: sedes tua Deus in seculum seculi, virga directionis virga regni tui: Noluit autem Isaias nominare Dauidem, sed Iesse patrem eius, qui non fuit rex: vt intelligeremus, regiam Christi potestatem ac dignitatem non esse sibi a Dauid, sed a seipso habere illam, tanquam verum Deum, & vniuersorum Dominum. Propter quod seipsum in Apocalypsi appellauit radicem Dauidis, vt D. Ambrosius, & D. Bernardus interpretantur. Sed ne virga haec sicca putetur, eadem vocatur flos propter eximiam Christi Domini sanctitatem, pulchritudinem, & fragrantiam. Dicitur autem indefinite flos, vt intelligamus omnes gratiarum, ac virtutum flores in eo contineri: est enim flos candidus propter virginitatem, purpureus ob martyrium, caeruleus ob caelestem sapientiam, & variegatus ob omnigenas virtutes, quibus splendebat: vnde statim subdit Propheta, quod requiescent super eum septem spiritus sapientiae, intellectus, scientiae, consilij, fortitudinis, pietatis, ac timoris Domini: ad hos autem omnes alij spiritus reducuntur, qui teste Diuo Ioanne, sine mensura dati sunt illi. Quare hic flos ascendere dicitur de radice quia non solum ascendit super Dauid, sed singulari sanctimonia, & excellentia ascendit supra omnes homines, imo & angelos, cuius pulchritudini, & fragrantiae nullus sanctorum flos potest comparari. Ad quod indicandum vocatur: Flos campi, qui Hebraice dicitur basibaron, id est campi feracis, ac pinguis; cuius flos est valde pulcher, magnus, & odoratus, vt pote bene alitus & largo humore fatus.

Dicitur etiam flos campi & non ruris, vel horti, ad significandum modum conceptionis ex Virgine. Campus enim (vt D. Bernardus obseruat) significat terram, quae non aratur, nec profcinditur, aut vomere profulcatur, sed sponte sine hominum industria florem germinat, qui a caelo patrem, solem: a terra vero matrem habet plantulam a caelo irroratam: sic Christus Dominus, vnicum patrem habet in caelo Deum; in terra vero matrem Virginem intactam, quae sine viri opera, virtute Spiritus sancti, rore diuinæ gratiae defluente florem Iesum protulit.

Hinc etiam est vocari florem campi (vt sancti Ambrosius, Augustinus, Cyrillus, Gregorius alijque patres hic testantur) quia decus est totius mundi, honor, & gloria vniuersi generis humani: Ante incarnationem enim, flos erat septo inclusus Iudaeorum, modo autem aperto loco flos est etiam omnium gentium: quia propter omnes homines factus est homo, cuius odor diffunditur in vniuersum orbem; quare nemo est, qui non possit ad Christum confugere, illiusque inuenire misericordiam, pulchritudinem participare, virtutem, & gratiam; quia omnibus paratus est

subuenire, & velut flos campi cunctis se videndum praebet, iuxta illud: Inuentus sum a non querentibus me; palam apparui his qui me non interrogabant. Et sicut flos campi nulli volenti carpere est occlusus: sic Christus, & eius salus omnibus mundi nationibus patet: Quia in veritate (inquit D. Petrus) comperi quod non est acceptor personarum Deus, sed in omni gente qui timet Deum, & operatur iustitiam acceptus est illi. Propter quod qui natus est in diuersorio, vt pote praedicaturus tantum per seipsum Iudaeis, vt reduceret oues, quae perierant domus Israel, noluit tamen in domo mori, neque in ciuitate, sed extra portam in campo cruci affixus est, mortuus, & sepultus, vt omnem populum etiam gentilem suo sanguine sanctificaret.

Hinc noua ratio deducitur, cur Christus flos capi dicatur, non tantum quia expositus fuerit omnibus cupientibus eum carpere ad proprium commodum, vt eius pulchritudinis, ac fragrantiae participes fierent: sed etiam volentibus eum discerpere, conculcare, eradere de terra viuentium; nullo enim fuit septo circumuallatus, sicut flores hortorum, nec illo humano, vel Angelico praesidio munitus, sed quasi ab omnibus derelictus, & a seipso sponte sua, a patreque suo in campum Caluariae descendit tempore suae passionis, vbi acriter imperitus fuit ab aestu, imbribus, grandine, ventis, ac tempestatibus opprobriorum, & cruciatuum: nec tamen propter hoc flos esse desit pulcherrimus, & odoratissimus, vnde & super crucem in titulo nomen flos appositum est, dum vocatur Nazarenus. Floris (inquit D. Ambrosius) odorem suum succisus reseruat, & contritus accumulatur, nec auulsus amittit: ita & Dominus Iesus in patibulo crucis nec contritus emarcuit, nec auulsus euauit, sed illa lanceae punctione succisus, sacro speciosior fusi cruoris colore vernauit. Sicut autem aliquando flores, qui a campo decerpuntur, a carpentibus dilaniantur, & in sublimiorio ad ignem apponuntur, vt aquas stillent odoratissimas: sic Christus in passione sua tormentis laceratus, & dilaniatus fuit, & igne innumerabilium persecutionum decoctus, sed multo magis igne suae ardentissimae charitatis accensus, in sublimatorio crucis, sanguinem suum vertit, & aquam, immensasque virtutum, actuumque studioforum odoratissimas aquas stillauit, quibus gratiarum viuas aquas nobis promeruit, nec tamen flos semper contritus manit, sed in resurrectione pristinum recuperauit decorem, longe quam antea splendidiorem.

Quae doceat nos Christus cum se vocat florem campi. §. 2.

SE D quorsum haec de se sponsus commemorat: & quid dilectae animae intendit innuere? Multa quidem, valdeque proficua. Inuitauerat illum sponsa ad lectulum floridi, concinnae, ac pulchrae domus requiem, vt iam vidimus, respondet ipse; quin imo, ego flos campi: ac si corrigens eam dicat; Quid me inuitas ad lectulum floridum, qui natus sum ad labores, ad arumnas, ad persecutiones & pugnas? Ego quidem non solum lectuli, sed etiam flos sum campi; non domi clausus tantum, sed foris expositus. Quibus

verbis tria illi tribuit saluberrima monita.

1. Primum quidem in hac vita non esse quarendam, nec expectandam plenam requiem, & tranquillitatem, sed praeparatos nos esse oportere ad labores, & pugnas, variasque tribulationes, per quas ad aeternam requiem perueniamus. Nam militia est vita hominis super terram, & Ecclesiam militantem semper militare decet, vt coniungatur triumphanti. Quia ad magna praemia peruenire non possumus, nisi per magnos labores, nec solidas, & pulchras virtutes consequemur, nisi ingentibus tribulationibus premamur. Nam sicut flores in lectulo cito languent, & arefcunt, in campo vero florent, & virefcunt: sic virtutes in tranquillitate, & pace solent deflorescere, & ocio exiccari; in bello autem, & persecutionibus, ac tentationibus florescunt, & vigore magnum concipiunt. Vnde qui in lectulo floret, praeparare se debet, vt etiam floreat in campo, sicut Christus Dominus, qui in monte Thabor secreto flos erat pulcherrimus, ad campi bellum se praeparabat, loquens de excessu, quem completeretur erat in Ierusalem.

2. Hinc oritur alterum monitum non decere viros perfectos, quod semper vacent contemplationis quieti, & florido lectulo se abscondant, sed oportere etiam ad labores egredi vitae actiuae, praecipue vero ad animarum lucra, vt non sibi tantum, sed alijs profint: sintque spectabiles flores non horti conclusi sed patens campi, qui sua exemplari vita, & salutari doctrina omnes laetificent, ac confirmant; & parati sint ad recipiendos quoscumque qui spiritualis profectus gratia ad ipsos confugerint. Placet quidem sponso lectulus floridus, domus cedrina, ac cypressina, sed ad tempus dumtaxat, vt spiritus requiescat a laboribus suis, & maiores vires ad laborandum recipiat. Sed statim vt saepius dicitur in hoc cantico; exhortatur a lectulo surgere, a domo exire, & florem se campi exhibere, cuius fragrantia, & decore non tantum domestici, sed etiam extranei possint in bono proficere.

3. Vnde quia non improbat lectulum floridum, tertio monet sponsam, vnde flores capiat, quibus lectulum aspergat. Ne (inquit Diuus Bernardus) sibi flores ascriberet, illos, quibus lectulus decoratus videbatur, infert sponsum se esse florem campi, nec de thalamo prodire flores, sed de campo, & suo munere, & sui participatione fieri, quod retinet, & quod redoler. Ne quis ergo exprobrare illi possit, & dicere: Quid habes quod non accepisti? quod si accepisti, quid gloriaris, quasi non accepisti? Ipse dilectae suae sicut ambrosius amator, ita informator benignus, pie illi dignanterque demonstrat, cui nitorem, de quo gloriabatur, ac suauolentiam lectuli debeat deputare: Ego flos campi (inquit) de me est quod gloriaris. Saluberrimeque admone-mur ex hoc loco, quia nequaquam gloriari oportet, & si quis gloriatur, in Domino gloriatur. Haec Diuus Bernardus. Quae confirmare libet, assignando discrimen, quod his verbis insinuat, inter Christum Dominum, & reliquos iustos, qui dumtaxat sunt velut lectuli floridi, solus ille flos campi. Nam sicut lectulus non habet a se flores, sed ex campo, vbi

nascuntur, & vbi suam innatam retinet venustatem, sunt reportandi; & quia cito marcescunt, oportet denuo alios adducere: ita cum solus Christus a se habeat innatas virtutes, quae nunquam in illo languent, nec vllum decoris, vel odoris detrimentum patiuntur, reliqui iusti non a se, sed ab illo flores virtutum, bonorumque operum recipiunt. Quibus lectulum cordis aspergunt, quique cito languescunt, nisi ab ipso Christo feruentur, & bona crebro renouentur opera, quorum gloria ipsi est ascribenda, ne vetus vrens superbiae, & ingratitude lectuli flores exiccat. Accede igitur ad florem campi Christum, qui vniuersos flores comprehendit, & ex illo continuo carpe quos ad ornatum animae tuae expedire iudicas, vt semper sit tanquam lectulus floridus, & Deo gratus.

Hinc etiam est sponsum his verbis confirmare laudes, quas ipsi decantauerat sponsa, iuxta alium sensum supra allatum. Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decorus. Et tu ipse etiam es lectulus noster floridus, quia tua grata praesentia illum floridum reddis. Ipse autem respondet: Ego flos campi, ac si annuens dicat: ita est vt dicis. Sum namque flos campi vberissimi, in quo sunt omnigeni virtutum flores, per quem tu, tuaque omnia florida sunt, pulchra & odorata. Ego quidem sum flos campi totius Ecclesiae, & iustorum qui in ea sunt; & per me florent. Sum quippe flos virginum, vnde habent candidum virginitatis florem. Sum item flos martyrum, vnde suum carpunt martyrij florem purpureum. Sum flos sacerdotum, confessorum, & doctorum, sanctorumque omnium, quia de meo accipiunt, per quod ipsi florescunt. Quod si florescere cupis; accede ad me, quia ego velut in campo omnibus sum expositus, quod si non flores, tibi imputa, quia ad me appropinquare negligis.

De spe fructuum ingenium per Christum florem agri. §. 3.

SE D adhuc iucundiora nobis promittit iste campi flos. Fuit enim apud antiquos hieroglyphicum spei flos, vt pote futuri boni praenuncius, qui frugem paulo post succrescentem pollicetur. Vnde visis arborum floribus fructuum prouentum sperare solemus. Christus igitur est flos campi, quia est vnica spes mundi, & a D. Paulo spes gloriae nostrae nuncupatur, per quem cuncta bona in hoc seculo, & in futuro speramus. Omnis enim spiritualis prosperitas, iucunda renouatio spiritus, & vniuersum gaudium cordis ab hoc prouenit flore campi, campi inquam florentis verno tempore, vt supra insinuauimus. Nam vt inquit Plinius, flos est plenis arborum, tunc se nouas, aliasque quam sunt, ostendunt. Tunc variis colorum picturis, in certam vsque luxuriant. Crediderim autem in hoc loco florem campi non solum dici propter plantulas, quae non aliud quam flores germinant, sed etiam propter arbores fructiferas, quae prius flores quam fructus pariunt, & nimis redolent, campumque & agrum venustum, & odoratum in vere constituunt: cui Isaac assimilauit filium suum Iacob, qui Christi figuram

Petrus lib. 55. c. de lilio.

Ad Coloss. 1. v. 27.

Lib. 26. c. 25

Gen. 27. v. prae se ferebat; *Ecce odor agri mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.* Loquebatur autem de agro pleno, qualis solet esse verno tempore, quo suavissimis odoribus ob florum proventum fragrat. Christus igitur est flos campi, & agri pleni, per cuius adventum renouatus est mundus, & florescere cepit, gaudiumque annunciatum est vniuersis populis. Per ipsum etiam renouatur spiritus noster, vetera transeunt, & interiora hominis noua fiunt, aliaque quam antea erant, se ostendunt. Nam tristitia vertitur in gaudium, sterilitas in fecunditatem, egestas in abundantiam, magnamque plenitudinem, quae ab illius plenitudine deriuatur. Si enim Hebraeis verno tempore ab Aegypto eductis fuit Deus tanquam flos agri, quadraginta annis ducens eos per desertum, quo tempore non sunt eorum vestimenta attrita, nec calceamenta vetustate consumpta, *Quia in omnibus* (inquit Sapiens) *magnificasti populum tuum Domine, & honorasti; & non despectisti in omni tempore, & in omni loco assistens eis.* Quanto magis Christus Dominus, populo suo, quem verno tempore a diabolica seruitute redemit, erit flos campi in deserto huius vitae, protegens, renouans, & implens laetitia assistensque illis, donec ad terram perueniant promissionis aeternae?

Gen. 2. v. 9. Plantauit Deus olim paradysum in magno campo Edē, in cuius medio posuit lignum vitae, quod homines in iuuentutis flore seruaret, immortalesque redderet. At modo (inquit Origenes) pro isto ligno vitae paradisi, factus est Christus flos campi, id est totius mundi, & vniuersae terrae, vt nos a morte aeterna seruaret, spiritus renouaret marcorem, vernantibusque virtutum floribus decoratum in caelestem transferret paradysum: vbi etiam Christus est *Flos campi*, illius quidem campi amplissimi, & venustissimi, ac odoratissimi, in quo beati florent, & fragrant ab ipso Christo flores suos recipientes. Vnde consulto in hac sententia, *Ego flos campi*, nulla apponitur temporis differentia, quae per verbum significatur, vt sensus esse possit. Ego fui flos campi antiquis patribus, sum modo praesentibus, & ero futuris vsque ad consummationem seculi, & postea in seculo futuro. Flos sum Ecclesiae militantis, quae in campo est tanquam in acie ad pugnandum: flos sum etiam Ecclesiae triumphantis, quae est in campo aeternae laetitudinis, ad fruendum vbertate illius. Illi sum flos tribuens spem magnorum fructuum, quos modo colligit, & abundantius postea; huic vero sum flos tribuens delectationem, & gaudium in possessione bonorum. Vt vtrouique impleatur, quod scriptum est: *In illa die erit germen Domini in magnificentia, & gloria & fructus terrae sublimis, & exultatio his, qui saluati fuerint de Israel.* Germen Domini Christus est, qui floret, frondet, & fructus parturit, non quoscumque, sed magnificos, gloriosos, & sublimes, tum in hac terra, quae est lacrymarum vallis, tum in terra viuentium; quorum participes sunt, qui per ipsum saluati fuerint. Felices quibus Christus flos est in campo huius militiae, quia eo fruuntur in campo aeternae gloriae.

Vae autem illis, qui in campo huius mun-

De hoc fusc lib. 1. Exhor. 4. & 20. Deu. 29. v. 5 Sap. 29. v. 20 Gen. 2. v. 9. Hom. 2. ex duabus. Isa. 4. v. 2.

A di degentes, hunc diuinum florem vilipendunt, & flores sequuntur marcescentes. *Vae* (inquit Isaias) *corona superbia ebriis Ephraim, flori decidenti gloriae exultationis eius qui erant in vertice vallis pinguis, id est, vae his, qui gestant superbiae, & libidinis coronam contexam ex floribus, qui cito decidunt, & ex gloria exultationis, quae celeriter transit. Vae huic mundo, qui flos est decedens, & gloria cito pertransiens, vae illis qui cum sunt in vertice vallis pinguis, vbi situm est templum Domini, ipsum despiciunt. Quia ecce fortis & durus furor Domini contra hos omnes insurget, & pedibus conculcabitur corona superbiae, & flos ebriorum Ephraim. Caeterum his conculcatis, Erit* (inquit Propheta) *Dominus exercituum corona gloriae, & seruum exultationis residuo populi sui. Quia ipse erit flos campi immarcescibilis, gloria, & honore eos coronans in secula seculorum.*

Cuncta praedicta excellentius representari per lilium conuallium.
S. 4.

CUNCTA quae diximus de flore, confirmat, & amplificat sequens similitudo, cum dicitur: *Et lilium conuallium.* Etenim omnium florum pulcherrimus & elegantissimus est lilium. Vnde teste Pierio vocabatur flos regius, a regia qua praestat celsitudine, & quia copioso indiget humore, in vallibus vberius prouenit, quam in campis, vel montibus. Est autem candidissimum in frondibus, aureum vero colorem prominentem habet in flosculis, qui intra folia includuntur. Est etiam nimis odoriferum, valde expansum, sed aliquantulum incuruatum. Quare appositissime Christus assimilatur lilio, quia candidus est in humanitate, aureus in deitate intra illam inclusa, odoriferus in praedicatione, expansum in charitate ad suscipiendos peccatores penitentes, incuruus in humilitate condescendendo miseris, & infirmis, vt subleuet illos. Et sicut lilium sex habet folia candida, & sex flosculos aureos; ita Christus Deus, & homo omnes perfectiones, & virtutes quae in hominibus, & Angelis & in reliquis creaturis sex diebus efformatis inueniuntur, eminentissime comprehendit.

Dicitur autem lilium conuallium, quia propter nos ab altissimo caelorum throno in hanc infimam vallem mundi descendit. Propter me (inquit Origenes) qui in valle eram, sponsum descendit in vallem, & fit lilium. Aut etiam, quia ex humilibus parentibus est ortus. Nam est progenitores prius fuerint insignes reges, pauperem tamen ex eis elegit matrem, humili fabro Ioseph desponsatam. Vel etiam fuit lilium conuallium, cum descendit in limbum, vt patribus ibi detentis gloriam, & laetitiam praestaret. Inde tamen exiens nobis se pulchrius exhibuit lilium: nam qui flos campi fuit in incarnatione, & passione, factus est vt dicit Eucherius, liliū in resurrectione candidum foris, propter gloriam corporis, aureum vero intus, propter fulgorem animae. Ante resurrectionem erat liliū quasi clausum, post passionem autem per quam gloria, &

Isa. 28. v. 2. Lib. 1. c. de lilio. D. Ambros. ser. 5. in Ps. 118. v. 1. & Beda. refert ad deitatem, rubrum ad humanitatem, caeteri vero vt nos. Hom. 2. ex duabus.

honiore coronatus est, fuit lilium repandum, dum in assumpta humanitate potentiam diuinæ claritatis, quam apud patrem habuit, prius quam mundus fieret, nobis manifestauit. Pulchre (inquit Beda) in lilio prius se candor exterior paulatim aperit, & sic demum aurei coloris, quae latebat intus gratia, patescit: quia natus in mundo Dominus prius homo sublimis his, qui in eū credebant: at tempore procedente, Deus verus innotuit, post resurrectionem multo clarius diuinitas eius apud omnes resplenduit.

Denique lilium est, non hortorum, sed conuallium. Quae sicut & campi aperta sunt, & omnibus patentes; ad significandum (vt de flore capi diximus) paratum illum esse ad praestandam pulchritudinem suam, & gratiam cunctis volentibus capere illam, maxime autem conuallibus; id est iis, qui humiles sunt, & lacrymarum copia irrigui, miseriae huius vitae deplorantes. Flos campi (inquit D. Ambrosius) dicitur Christus, quatenus odor eius in omnem diffunditur terram: lilium vero conuallium, quatenus in humilibus elucet magis eius gratia. Vel vt dicit D. Bernardus, quia humilium dumtaxat corona erit, & gloria, ac praemium: quia scriptum est, Deus superbis resistit, humilibus vero dat gratiam, & quicumque humiliauerit se sicut paruulus iste, hic maior est in regno caelorum, & eo maior quo humilior. Vnde fit eundem Christum (vt recte obseruat Origenes) pro diuersitate meritorum, quibusdam esse florem, aliis vero lilium. Illis enim qui pro simplicitate sui, vel planitie, & æquitate campi sibi posunt, flos est Christus initia bonorum operum, & perfectionis docens illos: iis vero qui profundiora iam quarunt, & demersa scrutantur, aut submissius de se sentiunt, vltimūque sibi eligunt locum, lilium efficitur, praecleariora illis largiens dona, vt & ipsi inter spinas lilia fiant.

Sed nec campum ab humilitatis simbolo separemus, siquidem sicut vallis inferior est campo, ita campus monte, & colle: aduertendum duplicem esse humilitatis gradum. Prior quo se quis maioribus subiicit, & vltra pares non attollit, & iste per campum significatur: posterior, quo quis etiam se paribus subiicit, & infra minores conatur descendere, & hic per conuallē, qui in Christi baptismo valde enituit; cum Ioanni se subiiciens dixit: *Sic decet nos implere omnem iustitiam.* Vbi glossa subiudens secundum istum gradum humilitatis tres assignat, scilicet subdere se maiori, & non praeferre aequali, deinde subdere se aequali, & non praeferre minori, & tandem subesse etiam minori: primus dicitur sufficiens ad salutē, secundus abundans, in tertio vero est omnis iustitia, sanctitas, & perfectio, ad quam Christus nos suo exemplo est exhortatus: nam valles ita humiles valde diligit, illarumque dicitur lilium; eorona & gloria, nam per ipsum candent vt nix, flauescunt vt aurum, ac ita fragrant, vt totam Ecclesiae domum suo repleant odore, ipsumque Christum, cuius bonus odor sunt, magna afficiant gloria. Qui vt inquit Ecclesiasticus, ab humilibus honoratur, eo quod in illum omnem

ser. 5. in Ps. 118. v. 1. & Beda. Sermon. 47. in Cant. Jac. 4. v. 6. Matt. 23. v. 4. Hom. 3. ex quatuor. D. Ambros. ser. 5. in Ps. 118. v. 1. & Beda. refert ad deitatem, rubrum ad humanitatem, caeteri vero vt nos. Matt. 3. v. 5. Eccl. 5. v. 21.

suum referunt decorem, propter quod amplius honorantur ab ipso. Nam quicumque (inquit) glorificauerit me, glorificabo eum.

Congruit etiam humilibus duplex lilij insigne symbolum, quod sicut de flore diximus, multo praecellentius erat hieroglyphicum spei; vnde de figuram eius in altera numismatis facie imprimebant antiqui imperatores, cum hac inscriptione; *Spes publica.* Christus igitur qui vt flos, spes est omnium hominum; vt lilium maxime spes est humilium, qui se nihil esse noscentes, non suis viribus fidunt, sed totam suam spem in ipso collocant: a quo in sua humiliatione expectant futuram exaltationem. Nec eos fallit spes: quia Christi omnipotens virtus facile eos potest exaltare. Habet etiam hoc lilium, quod a radice praecisum, & auulsum a terra, etiam aruise videatur, ad humorem aquae reflorescit, & sese expandit. In quo etiam spei est symbolum, veluti de ligno dicit Iob, quod *Habet spem & si praecisum fuerit, iterum uirescit, & rami eius pullulant, ad odorem aquae germinabit, &c.* Sic Christus lilium est humilium. Nam sicut ipse cum mortuus fuit, & abscissus de terra viuentium, postea tamen gloriosus reuixit: ita humiles per ipsum reuiuiscunt post humiliationem, & post mortem in generali resurrectione resurgent, sicut lilia rutilantia & immarcescibilia.

Deinde lilium propter candorem signum est pudicitiae, & virginitatis, quae tunc est pulchrior cum humilitati coniungitur, pulchra enim vt supra diximus, est vtriusque permixtio. Ideo igitur Christus Dominus lilium est conuallium, quia humilibus pudicitiae donum praebet, & in eis custodit, sed hoc discrimine: nam qui flos est campi, id est terrae inaratae, flos dicitur virginum, quae primum humilitatis gradū assequuntur. At lilium est conuallium, quia pulchrior, & praecellentior flos est eorum, qui, virginitatem cum secundo profundiore humilitatis gradu coniungunt: vt sicuti splendent in virginitate, quae opus est supererogationis, quam seruare non tenebantur, sic etiam fulgeant in eo humilitatis gradu, qui vltra necessarium se attollit, vt eo virginitas coram Deo sit speciosior, quo est in suis oculis humilior.

Denique lilium dicitur Christus conuallium, & non conuallis, licet dicatur flos campi, & non camporum; ad significandam peculiarem prouidentiam, quam habet humilium, & perfectorum, non solum in genere, sed singulorum in particulari, multo magis quam aliorum. Ac si diceret; Ego quidem flos sum campi Ecclesiae, sed peculiariter sum lilium omnium, & singulorum, qui in conuallibus degunt, quos singulari amore prosequor, & amplioribus condecoro gratiis, ac tandem ad grandiores eueho gradus gloriae in secula seculorum, Amen. Explicandum superest quomodo Christus Dominus fuerit lilium conuallium, expositum etiam vt ab iniquis deciperetur, & dilaceraretur. Sed hoc aptius explicabitur cum sequenti versiculo, ostendendo fuisse lilium inter spinas.

QQ ij

EXHORTATIO XXI.

PRO PARASCEVE. De modo mirabili quo Christus Dominus est liliam inter spinas persecutorum, ut doceret nos modum colligendi virtutes e medio spinarum; & quo modo virtus est quasi liliam inter spinas.

Ego flos campi, & liliam conuallium; sicut liliam inter spinas, sic amica mea inter filias.

Altiora nos euehit præclarum istud sponfi encomium, non enim suas laudes caneret, nisi ut nos ad sui imitationem inuicaret, modumque doceret, quo eam perfecte assequi valeremus. Quare prædicta verba non solum ad ipsam personam in vtraque natura, ut fecimus, referri possunt, sed etiam ad virtutes ipsius, quas nobis imitandas proponit. De se quidem dicit, Ego flos campi, & liliam conuallium. Expositum quidem ut ab omnibus odoratur, & carpatur, & etiam ut ab iniquis dilaceretur, & conculcetur. De sponsa vero ait: Sicut liliam inter spinas, sic amica mea inter filias, ubi tacite illam exhortatur, ut instar illius etiam ipsa sit flos, & liliam pulchrum, & odoratum. Possunt enim verba ista intelligi dupliciter, vel per modum laudantis sponsam Ecclesiam, seu animam piam de ea excellentia quam habet, vel per modum exhortantis, & præcipientis id quod decet illam esse, id est sic amica mea sit inter filias. Iuxta autem ita vertunt, Sicut liliam in medio spinarum, sic proxima mea in medio filiarum. Sed valde mirandum est, cur sponsus tantum se vocauerit liliam, & non liliam inter spinas, hanc nomenclaturam sponsæ laudibus relinquens, cum tamen reuera plus quam ipsa liliam inter spinas fuerit. Sed quia hoc ipsum perspicuum erat, maluit id sponsæ tribuere, ut eam amplius extolleret, consolaretur, & corroboraret. D. tamen Ambrosius singulari modo interpretatur verba ista. Sicut liliam inter spinas, annectens ea præcedentibus, quasi dicta ab sponso de seipso, ut sensus sit, Ego flos campi, & liliam conuallium, & liliam inter spinas. Deinde de sponsa loquens nouam sententiam profert: Sic amica inter filias, id est, sicut ego sum liliam inter spinas, sic etiam amica mea est, aut sit liliam in medio spinarum. Quidquid autem sit de hac interpretatione D. Ambrosij, quæ à cæteris patribus, & à sensu Vulgatæ discrepat: hoc certum est Christum Dominum fuisse florem campi vepribus referti, & liliam conuallium spinis abundantium, vt optime quadret in illum similitudo liliam inter spinas.

De institut. virg. c. 14. & lib. de virg. prope finem.

Christum Dominum fuisse liliam inter spinas omnium filiarum Adæ. §. 1.

PRIMO quidem, quia comparatione Christi Domini, omnes spinæ vocari possunt, eo quod ex spinosa Adæ radice progeniti, in peccatis concepti sunt (semper Deiparæ priuilegium excipio) ipse autem Christus solus ex natura sua, vique hypostatice vnionis liliam est candidum, sanctum, ab omni labe purum, omnigenaque gratia ac virtute decoratum: qui ideo factus est homo, vt homines ab spinis peccatorum erueret virtute sanguinis, quem pro ipsis fudit, vt eos dealbaret, & pulchros sicut lilia faceret. Ipse enim est de quo Ioa. 3. v. 18. Fons de domo Domini egredietur, & irrigabit torrentem, seu, valem spinarum. Vallis autem, seu torrens spinarum, vt Diuus Hieronymus interpretatur, est mundus iste peccatorum spinis scaturiens. Hunc irrigat Christus Dominus fons aquarum viuientium, qui in cruce factus est fons sanguinis pro nobis effusi, vt spinas conuertat in lilia, peccata delens & animas virtutibus ornans. Liliam enim est virtutis infinitæ, cuius candore fugantur tenebræ, cuius odore mortui suscitantur, cuius tactu sanantur leprosi, curantur languidi; & confixæ spinæ eradicantur, vt virtutes plantentur. Sed hoc singulare est Christi encomium. Nam sicut liliam terrestre id tantum præstat ei, qui ipsi approximatur, vt per aliquod temporis spatium instar liliam redoleat, suum ei quoquo modo impartiens odorem; ita & iusti si cum aliis hominibus conuersentur, hunc tantum eis odorem conferre possunt, vt prohibitis, ac iustitiæ fama redolent, non tamen quod reuera iusti sint, & vera lilia coram Deo, quia lilia sunt dumtaxat per participationem à Christo Domino, qui liliam est per naturam, & præ aliis singularem habet virtutem, veram liliam pulchritudinem aliis per gratiam conferendi, iuxta id quod ipse dixit: Ego sanctifico me ipsum, vt & sint ipsi sanctificati in veritate. Id est, ego me ipsum pro eis, offero in sacrificium, & hostiam sanctam, immaculatam, & odoratam, vt adherentes mihi, sancti sint, immaculati & odorati, ac lilia candida, & pulchra, sicut ego sum. Sed de hoc puncto fufius in versiculo sequenti, sicut malus inter ligna syluarum, &c.

Christum Dominum fuisse liliam inter spinas persequentium. §. 2.

AD hoc autem præstandum factus est Christus Dominus alio modo liliam inter spinas. Natus enim est in Iudæa eo tempore, quo iuxta vaticinium Isaie vepres, & spinæ ascenderant in eam. Christus (inquit D. Ambrosius) erat liliam in medio spinarum quâdo erat in medio Iudæorum, qui innumeris eum afflictionibus, & persecutionibus aculeis pupugerunt, eo quod contrarius erat operibus eorum: donec tandem capiti eius spineam coronam fixerunt, cum qua crucem ascendens factus est liliam inter spinas, vt in ligno crucis omnes peccati, & mortis aculeos contereret, & in nihilum redigeret. Nonne

Ioa. 3. v. 18.

Ibid. & apo. Iog. ad P. machiū pro libris cōtra Iouinia. v. de aliā expositionem in Exhort. sequenti.

Ioa. 17. v. 19.

Sap. 2. v. 12.

Matt. 17. v. 24. Marc. 15. v. 32.

fuit liliam in medio spinarum, cum erat in medio duorum latronum, qui illum linguarum aculeis pungebant? nam vt testantur Diuus Mattheus, ac Diuus Marcus, latrones qui crucifixi sunt cum eo improperebant ei. Quod credibile est à principio vtrumque fecisse, donec alter compunctus, & conuersus est videns Christum inter tot spinas florentem, vt liliam patientiæ, & charitatis miram spargentem fragrantiam. Nam quantum fuit in cruce spinis punctus, liliam esse non destitit, sed spiritus eius viuus, decorus, & intactus perseverauit.

Gen. 22. v. 17. Ex Rupert. to ibi.

Quod præfiguratum fuit cum Abraham de tentus est, ne filium suum Isaac immolaret. Nam eleuans oculos post regem vidit arietem inter vepres hærentem cornibus. Quem assumens obtulit in holocaustum pro filio: Sic Christus Dominus, qui vt filius Dei vnigenitus per Isaac repræsentatus, mori, aut lædi non potuit, diuinitas enim mortis, & læsionis incapax est, tamen vt homo per arietem animal innoxium, significatus, inter vepres hæsit cornibus, quando eius manus, & corpus pro nobis vinctum, flagellis, ac clauis laceratum, & caput est perforatum spinis. Vidit autem Abraham non agnum, sed arietem, qui agnorum est pater, & ductor gregis: quia Christus per passionem suam constitutus est pater futuri sæculi, sanctorum omnium progenitor, & dux ad pacem salutis æternæ deducens illos, vt ipsi etiam eius vestigia sequentes liliam fierent inter spinas.

Ioa. 11. v. 52.

Etenim mortuus est, vt D. Ioannes testatur, non tantum pro gente, sed vt filios Dei qui erant dispersi congregaret in vnum. Vocat autem filios Dei electos, qui per vniuersum mundum dispersi erant. Non quod tunc essent iam filij Dei, siquidem variis erroribus, & peccatis obnoxij erant; sed quia erant electi à Deo, vt per Christi mortem, & gratiam ipsius filij Dei fierent. Erant ergo (vt inquit D. Augustinus) huiusmodi electi inter reprobos, sicut lilia inter spinas. Ad hoc autem venit Christus in mundum, & dira tormenta passus est, vt hæc lilia de medio spinarum colligeret, & in vnum redigeret ouile Ecclesiæ, quæ candida est, & pulchra sicut liliam, in quo ardentissimus refulget Christi amor erga Ecclesiam. Quemadmodum enim qui liliam inter spinas exiens carpere cupit, aculeos spinarum patitur, vt illud extrahat: ita sponsus liliam Ecclesiæ de medio reproborum colligens, diros spinarum aculeos passus est. Nam vt electos ad se traheret prædicando, & docendo tam per seipsum, quam per discipulos suos graues persecutorum punctiones, & morsus pertulit, iuxta illud Ecclesiastes, Qui dissipat seipsum, mordebit eum coluber. Sic cum Christus Dominus legem veterem, quoad ceremonialia dissipauit, vt legem nouam introduceret; morsum à diabolo, & à Iudæis morte crudeli passus est, sicut canis venaticus feram insequens, vt illam capiat, caput intra spinarum aculeos immittit, non timens exulcerationem: sic redemptor noster vt Ecclesiam electorum, quasi feram intra reproborum vepres latitantem, extraheret, punctiones spinarum vsque ad sanguinis effusionem sustinuit: spineaque corona ac clauis non timuit exulcerari. Hoc igitur immensi amoris

Eccle. 10. v. 8.

ris exemplo sponsam inuitat, vt eum imitetur dicens: Sicut liliam inter spinas: sic amica mea inter filias: ac si diceret; Anima quæ vere mihi amica est, in hoc suum erga me ostendat amorem, quod me ipsum qui liliam sum inter spinas, ita ardentem quærat, vt etiam intra diros spinarum aculeos se immittat, vt me inueniat, mihi adhæreat, & per imitationem & amorem vnum mecum fiat, ac liliam etiam pulchrum ipsa sit inter spinas. Memento (inquit) sermonis mei, quem ego dixi vobis. Non est maior seruus domino suo. Si me persecuti sunt, & vos persequentur. Si patrem familias Beelzebub vocauerunt, quanto magis & domesticos eius? Estote ergo imitatores mei, quia tunc bene erit discipulo, cum fuerit sicut magister eius.

Ioa. 15. v. 26. Matt. 24. v. 25.

Virtutes coniungentes nos Christo esse lilia inter spinas, & quomodo sunt carpenda. §. 3.

SED quomodo id assequi valeamus hæc ipsa verba sponfi nos docent. Si ea virtutibus in quibus Christi imitatio consistit accommodemus, est quidem virtus, Flos campi, liliam conuallium, omnibus volentibus eam sibi capere exposita. Nullus enim est, qui virtutem si velit, apprehendere non valeat; hoc tamen scire debet eam esse liliam inter spinas, duplici veprium sepe circumuallatam. Primo quidem, quia virtus in medio est duorum vitiorum extremorum, sicut liliam in medio spinarum. Liberalitas enim est inter auaritiā & prodigalitatē, spes inter præsumptionem, & desperationem, & ad eundem modum reliquæ virtutes inter extrema per excessum, & defectum versantur. Has autem vitiorum spinas contingere non licet. Nam si ab illis pungamur, conscientia cruentatur, & maculatur coram Deo. Nec vlla ratione permittendum est, vt ipsum liliam contingant. Nam vt dicit D. Bernardus, nec vel leuissimam sustinet vlatenus punctiōnem floris teneritudo; sed mox, vt modice premitur, perforatur. Quare ad colligenda hæc lilia oportet alas assumere, & super spinas transuolare, vt egregie docet D. Ambrosius, ad virgines sic loquens: Florem tibi demōstro carpendum, illum qui dixit. Ego flos campi, & liliam conuallium; sicut liliam in medio spinarum: quod est euidentis indicij spiritualium nequitiarū sentibus virtutes obsideri, vnde nemo fructum ferat, nisi qui cautus accedat. Sume igitur alas virgo, sed spiritus, vt superuoles vitia, si contingere cupis Christum. Alas autem spiritus vocamus ardentia desideria vitæ cælestis ac puræ, quæ omnis culpæ vel leuissimæ maculam fugit. Sed caute, vt ambo patres monent, accedendum est ad colligenda lilia virtutum, ne pungamur spinis vitiorum, quæ multoties liliorum fictum ostentant candorem, sub quo aculeum abscondunt mortiferum; ipsis etiam impiis aliquando incongnitum, siquidem teste Ecclesiaste, Sumi impij qui ita securi sunt ac si facta iustorum habeant. At Christi sponsa, quæ oculos habet columbarum, vt diximus, discernere nouit inter lilia, & spinas, has effugiens, & illa carpens: nam frustra iactur rete ante oculos pennatorum. Siquidem, dum rete vident oculis, cito effugiunt pen-

Serm. 48. in Cant.

Lib. 1. de virgin. prope finem.

Eccle. 8. v. 14.

Pro. 1. v. 17.

Sed alia ratione virtus est liliam inter spinas, quia

innumeris difficultatibus, tentationibus, & tribulationibus circumcingitur, tum a carne, tum a diabolo, & mundo, qui omnes conglomerati velut spinæ se complectentes septum efficiunt, ne ad virtutem aditus pateat, nisi per tot aculeos spinarum, quod pauci illam contingere audeant.

Serm. 48. in Cant.

Act. 14. v. 22 Ad Rom. 14. v. 17.

Psal. 31. v. 4.

Lib. 3. de virginibus ad medium.

Isa. 53. v. 1.

Sap. 5. v. 7.

Osaz. 2. v. 6.

rem, quia bene mihi erat tunc magis quam nunc. Hoc est, acriores sunt spinæ, quas nunc patior, quam illæ quibus antea confixa eram; ideo ad Deum reuerti decerno, & malo apud ipsum esse liliū inter spinas, quam habitare in tabernaculis peccatorum, ubi continuo exoriuntur sentes, vepres, & acutissimæ spinæ, quæ tandem nutrimentum erunt ignis æterni.

Spinæ autem quæ virtutem circundant, hoc habent singulare, quod ipsam custodiunt. Notum enim est, ex spinis septa & valla fieri ad custodiendos & vineas hortos floribus & fructibus venustas. Quid ergo est dicere virtutem esse liliū inter spinas, nisi virtutem sepi & circumvallari vepribus tribulationum, ne vitiorum incuribus pateat? ne ingrediatur superbia, inanis gloria, ambitio, cupiditas, & reliqua vitia, quæ ablata hac sepe spinarum, liliū virtutum dissiparent: preciosa spinæ quæ non solum liliū non lædunt, sed à læsione præseruant, iuxta illud Pauli: Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ angelus satanae, qui me colaphizat. Stimulum carnis vocat, vel aliquam carnis afflictionem, aut tentationem, vel persecutionem Iudæorum, per quam satanas illum pungebat, & torquebat, sed torquendo custodiebat ingenita dona gratiæ, quæ à Deo receperat, portam occludens superbiæ, ne illam deuastraret. Sed de hoc iterum in Exhortatione sequenti.

EXHORTATIO XXII.

De periculis inanis gloriæ in laudibus, vel pusillanimitatis in persecutionibus, quibus exposita est pulchra virtus multis perspicua, maxime in tyronibus, & de custodiis à Deo illi preparatis.

Ego flos campi, & liliū conuallium. Sicut liliū inter spinas, sic amica mea inter filias.

Si communior & vero similior Patrum sententia, verba ista: Ego flos campi, & liliū conuallium, attribuat sponso, ea de seipso proferenti; vt iam vidimus: tamen Diuus Ambrosius, Diuus Gregorius Nyssenus, ac alij doctores, ea sponse de seipsa loquente accommodant; & hoc modo cum præcedentibus possunt connecti. Considerauerat sponsa requiem & securitatem, quæ per floridum lectulum, & domos cedrinæ significatur, inuitans sponsum, vt illum in domum, ac in protectionem suam recipiat, abscondatque in secreto faciei suæ à conturbatione hominum; nunc rationem huiusmodi desiderij reddens ait; Ego flos campi, & liliū conuallium. Ac si diceret; Vocasti me bis pulchram, & talis sum, sed ex tua gratia; tamen hæc ipsa pulchritudo poterit mihi esse occasio ruinæ, si extra domum per campos, vallesque te dilectum quæritans diuiger, ego enim sum velut flos campi & liliū

Ser. 4. in Pl. 118. v. 1. & 1. de instit. virg. c. 15. Homil. 4. in Cant. Carena tris patrū, Lud. Legionensis & Rabbini.

conuallium, quæ cum sint in aperto loco, & non vallato, facile à quolibet transeunte carpuntur, vel conculcantur, timeo autem ne quid simile mihi contingat.

Simul extollit suam pulchritudinem, & etiam periculi grauitatem. Illud quidem dum se vocat florem, non cuiusvis campi; sed, vt habet vox Hebræa, campi feracis, & vberissimi, qui pulchriores germinat flores, & liliū conuallium, in quibus propter humoris abundantiam candidiora, & venustiora exoriuntur lilia; & consulto prius indefinitè se vocat florem campi, nullum particularem florem nominans, vt intelligamus sponfam Ecclesiam omnes continere, quos fertilis campus afferre solet: quidam sunt virginitate candidi, alij animarum zelo purpurei, alij cærulei terrenarum rerum contemptu, cœlestiumque appetitu; alij multiplicium virtutum studio variegati. Vocat autem se peculiariter liliū, quia aliis floribus præeminet, vt iam diximus; vt indicet viros vndeque perfectos omnigenarum virtutum decore conspicuos. Cuncti autem isti duplex sibi periculum timere, ac præcauere debent, tum ex bonis, tum ex malis, inter quos versantur, quibus eorum pulchritudo sit manifesta. Nam sicut ingens corporis pulchritudo virgini solet esse occasio ruinæ, si pluribus sit perspicua, nec domi sit absconsa; sic eximia pulchritudo animæ poterit ei ansam præbere alicuius maculæ, si inter homines frequenter multumque versetur.

De virtute imperfecta, & perfecta laudibus agitata. §. 1.

PRIMUM igitur periculum est inanis gloriæ, & superbiæ, qua decor animæ maculatur. Etenim sicut transeuntes per amœnos campos & conualles pulchris floribus, & liliis referatas, ipsorum pulchritudine, ac fragrantia allecti aliquos carpunt, vt intueantur, & odorantur eos, ac circumstantibus olfaciendos tradant. Vnde fit in manibus contrectantium flores languescere, & innatam amittere venustatem: sic viri pij cum alicuius insignem vident sanctitatem, illiusque magnorum facinorum percipiunt fragrantiam, maxime verò si aliqua in eo extraordinaria Dei dona conspiciunt, tanto decore ac odore recreati incipiunt illum magnificare, mirisque apud omnes celebrare laudibus. Vnde non paruum illi subest periculum vanæ gloriæ, superbiæ, aut nimis securitatis, qua vel arefcet ob secretam præsumptionem, vel ob negligentiam tabescat. Quid ergo mirum quod sponsa timeat, & domesticam appetat reclusionem, quæ se florem & liliū camporum, & conuallium agnoscit omnium oculis perspicuam. Præcipue cum ipsum sponsum patronum habeat, dicentem, Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito. Et iterum. Te faciente elemosinam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua.

Mat. 6. v. 6. & j.

Nec dubium quin tyronibus & imperfectis periculosus sit florem esse campi, & liliū conuallium, quia imperfecta & tenera virtus citius propriis laudibus euanescit. Nam dum illis delectatur, valde etiam deturpat, aliena indiget custodia, & circumcingenda est muro, ne facile pe-

reat. Sit ergo flos non capi aperti, sed horti conclusi, vt securior permaneat. Sed necibi sine timore sit, quia primi parentes flores erant horti conclusi in paradisi orto ab ipso Domino recenter producti, & tamen callidus serpens, cui hortus non erat occlusus, dum eis dixit, Eritis sicut dii, decerpit eos, ac penitus deflorauit; quia nisi Dominus custodierit hortum & flores, frustra vigilat qui custodit eos. Necesse quippe est vigilare, & laborare ad custodiendam animam, ne si nihil agamus, Deum tentare videamur; sed spes salutis & sanctitatis custodia, non in nostra vigilia & labore præcipue consistit, sed in Dei protectione & custodia; per quam in campo, & vbique flores permanebunt incolomes, sine ea tamen, nec in orto concluso erunt securi. Hæc autem protectio communiter tyronibus, & imperfectis tribuitur, dum se occludunt in hortis, & videri refugiunt ab hominibus, quia nondum est opportunum tempus manifestandi se illis, quare intemptiua manifestatio indicium est animi non plenè se agnoscentis; & ideo temerè se periculo exponit, in quo fortè peribit. Nam de huiusmodi intelligitur quod dicit D. Gregorius: Depredari desiderat qui thesaurum publicè portat in via, & citius bona depereunt, quæ hominibus ante tempus innotescunt, & conceptas foebes fœminæ, si priusquam benè formentur proferunt, nequaquam domos, sed tumulos replent: & pulli auium si ante pennarum perfectio- num volare appetant, vnde ire in alta cupiunt, in ima demerguntur. Maxime quia sæpe nouæ conuersationis primordia adhuc ex carnali vita aliquid retinet; & idcirco innotescere citius non debent, ne cum laudantur bona quæ placent, deceptus laude sua animus deprehendere in eis nequeat mala, quæ latent.

Ceterum perfectis viris quorum virtus solida est, & benè radicata, adest protectio diuina in campo, & in conuallibus; & ideo vbique securi sunt, etsi à pluribus videantur; quia tãquam verò humiles corde in solo Deo fidunt, non in seipsis, qui etsi prudenter timeant; nam beatus vir qui semper est pauidus, tamen magnanimi & audaces in Deo esse debent; quoniam (vt dixit Diuus Augustinus) si non habent inspectores, non habebunt imitatores, cum tamen ad illos spectet admonitio illa D. Pauli, Fratres, imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Quod si habent imitatores, habebunt etiam laudatores, à quibus tamen non lædentur, quia illico laudes suas in Deum referunt, illisque cum Dauide respondent, In Domino laudabitur anima mea, audians mansueti, & lætentur, magnificate Dominum mecum, & exaltemus nomen eius in idipsum: id est, nolo in me laudari, sed in Deo; quia nihil est in me ex me laude dignū, sed totum id est ex Deo, cuius gratia sum id quod sum. Hoc ergo audite, manueti & iusti qui me laudatis, & lætamini etiam in Deo propter ea quæ dedit mihi, & magnificate non me, sed Dominum mecum; omnes simul exaltemus nomen eius, cui soli debetur omnis honor & gloria. Hinc fit tantum abesse quod inanis gloriæ labe maculetur pulchritudo animæ, quod potius augetur, dum occasio est diuinæ laudis, & glorificationis, sicut Diuus Paulus de se testatur, quod in ipso eiusque conuersatione omnes Deum clarificabant.

Ho. 11. in Euang. Libro 8. Mo. c. 29. 3. p. pass. admo. nit. 26.

Libro 8. Mo. c. 29.

Prou. 28. v. 14. Traç. 8. in 1. ep. Ioan. 1. Cor. 11. v. 1. Psal. 33. v. 2.

1. Cor. 15. v. 10.

Ad Gal. 1. v. 24.

Difce ergo ab sponsa, & timere florem esse campi, & liliu conuallium, ne pereas; & tamen cum hoc necessarium fuerit, id confidenter acceptare, vt aliis profis, dummodo omnem tuam floritionem in ipsum Deum referas, instar eiusdem sponsæ, quæ cum se bis pulchram à sponso compellari audiuit, mox suam pulchritudinem in eum refundit, dicens; imò tu es pulcher dilecte mi & decorus, à quo cuncta procedit pulchritudo, & decor. Quantum verò illi placeat huiusmodi in humanis laudibus humilitas, indicant sequentia verba, quibus sponsam amplius laudans, & exaltans ait, Sicut liliu inter spinas, sic amica mea inter filias; id est, o amica mea, sic es inter filias te laudantes, sicut est liliu inter spinas: laudes enim earum, vt ad te referuntur, non te delectant, nec tibi arrident, sed potius velut spinæ pungunt, & torquent, & idèo secura es inter illas. Nam (vt supra ex Diuo Gregorio retulimus) laudes propriæ, dum vanis & imperfectis placent, eos contaminant, & quas putant flores, illis vertuntur in spinas: è contra verò iustus & perfectus, dum huiusmodi laudes nisi ad Deum referantur, displicent, illos amplius condecorant, & quas putant spinas, conuertuntur in flores eos valde ornantes; nam reipsa testantur virtutem honori & famæ præponere. Esto igitur inter laudatores sicut liliu inter spinas, laudes proprias respuens tanquam spinas, vt liliu esse non desinas, si vanè acceptes illas.

Lib. 3. Exhort. 21. §. 2. Lib. 22. Moral. c. 5.

De virtute imperfecta & perfecta, persecutionibus impetita. §. 2.

I AM alterum periculum enarremus præclaræ virtutis hominibus perspicuæ: hominibus, inquam, impiis & maleuolis, qui alienæ felicitatis luore tabescunt, & virtutes quas amare neficiunt, in aliis insequuntur, ac veluti flores campi, & lilia conuallium omni custodia destituta, carpere, conculcare, & dilaniare præsumunt. Vnde non leue tyrones & imperfecti patiuntur detrimentum. Nam sicut vanè extolluntur laudibus, ita nimis opprimuntur persecutionibus: Vtrumque (inquit Diuus Gregorius) insinuat illis verbis cuiusdam amici Iob, *Ladetur quasi vinea in primo flore, botrus eius, & quasi oliua proiciens florem suum*. Quemadmodum enim flores vitis vel oliuæ laudantur crebrè, vel nimio frigore & gelu, vel immoderato calore, quia grando & pruina, aut nimius æstus eos decoquit, vrit, & dissipat; ita etiam tenera virtus facile læditur, cum hominum vel persecutionibus & calumniis, vel laudibus & adulationibus concutitur. Illæ enim paruulam charitatis scintillam facile extinguunt, hæc verò in fumum vanitatis conuertunt; ideoq; securior erit, si clausa & abscondita custodiatur, donec solidior fiat. Nam (vt dicit idem Pater) cum infirmus quisque vel ad locum regiminis, vel ad exteriora agenda trahitur, quo quasi extra se ducitur, eradicatur; quia & arbor quæ radices in profundum prius non mittit, citius ventorum impetu steruitur, si se ad alium vertice extollit, eo citius ad ima corrui, quo altius in aère sine radicibus excreuit.

Lib. 12. Moral. c. 24. Iob 15. v. 33.

Pro. 11. v. 29.

Sed quoniam stultus seruit sapienti, sicut laudes non nocent perfectis, sic nec calumniæ & persecutiones, quæ ex aliena malitia progrediuntur,

aut: quin potius ad incrementum pulchritudinis non parum iuuant. Contingit enim illis quod floribus & liliis campi, ac conuallium cum carpuntur, vt distillantur, sicut supra tetigimus: Exhort. 19. nam carpentes eos diserpunt, laniant, premunt. §. 1. que in vase, & adignem apponunt; sed quamuis per has pressuras innatam amittant pulchritudinem, fragrantiam tamen maiorem, ac diuturniorem per aquas ab ipsis distillatas, seruat: sic etiam perfecti quique, quos inuidi & maleuoli persecutionibus decerpunt, calumniis dilacerant: premunt angustiis, & igne multiplicium tribulationum torquet, licet exterius videantur amittere pulchritudinem internam; tamen potius augent, & fragrantiores spirant sanctitatis odorem, & in odoratissimas aquas cælestium gratiarum conuertuntur. Iam enim stillant aquas instantis orationis pro perfequētib; iam aquas laudis Dei & gratiarum actionis, quia digni habitus sunt pro iustitia calumnias pati: iam aquas amoris, deuotionis, & lætitiæ, quia se Christo Domino assimilari gaudent. Nonne flos campi Stephanus, qui in campo lapidatus à Iudæis orabat, dicens, *Domine, ne statuas illis hoc peccatum?* nonne cæpi flos Laurentius, qui affatus igne gratias agebat: nunquid non lilia cõuallium Agatha, Agnes, aliæque sanctæ virgines, quæ tanquam ad thalamum hilares ibant ad martyrium? Hæ omnes non amiserunt decorem & fragrantiam, sed auxerunt, ingentesque gratiarum aquas in vitam æternam salientes sibi hauserunt, quo pulchriores facti sunt, & fragrantiores.

Act. 7. v. 39

Non ergo timendum est florem esse campi, & liliu conuallium, etsi plurimæ inde tibi sequantur ærumnæ; siquidem idèo eas permittit Deus, vt pulchrior & odorator fias, ac dignus laude eximia, quam adiungit, dicens, *Sicut liliu inter spinas, sic amica mea inter filias*; id est sic o amica mea es, inter filias te vituperantes & calumniantes, sicut est liliu inter spinas; nam propter eorum calumnias, non amittis tuum candorem & decorem: ne timeas, quia ego etiam fui liliu inter spinas, esto sicut ego, gaude, quia similis es mei, & ego ero adiutor & protector tuus; nam gloria tua erit gloria mea; de hoc enim gloriatur, quod tu sicut ego liliu sis intactum, etsi à tot spinis circumseptum. O candens liliu (ait D. Bernardus) o tener & delicate flos, increduli & subuersores sunt tecum, vide quidem quomodo cautè ambules inter spinas, versari in iis, & minime lædi diuinæ potètiæ est, non virtutis tuæ: sed, *Confidite*, ait Christus, *ego vici mundum*. Considera lilia agri, quomodo inter spinas vigent & nitēt. Si scœnū quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic custodit, quanto magis amicam & sponsam suam charissimam? nam, *Custodit Dominus omnes diligentes se*. Sed quomodo custodit? Audi rem stupendam, quam iam tetigimus; spinas, quibus anima dilacerari timet, conuertit Deus in vallum & septum, quo eam custodiat, ne à subtilioribus vitis dissipetur, sed profundas radices in humilitate faciens, quæ omnium est custos virtutum, inter ventos contrarios qui flare solent, modò laudum, modò vituperiorum secura permaneat. Nam (vt optinè perpendit Diuus Gregorius) ne immoderatis laudibus erigamur, plerumque miro rectoris nostri moderamine etiam detractionibus lacerari permit-

Scr. 48. in Cant.

Io. 16. v. 33.

Pf. 144. v. 20.

Ad calcem præcedētis Exhortationis.

Lib. 22. Moral. c. 5.

timur, vt si nos vox laudantis eleuat, lingua ad detrahentis humiliet; quia & arbor sæpe quæ vnus venti impulsu ita impellitur, vt penè iam erui posse videatur, alterius è diuerso venientis statu erigitur: & quæ hac ex parte inflexionem pertulit, ab alia ad statum redit. Vnde & illa arbor alte radicata fixa steterat, quæ dicebat, *Per gloriam, & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam.*

2. Cor. 6. v. 8.

Perfectum esse qui inter laudes & persecutiones semper est liliu. §. 3.

Hinc fit illum esse vnde quaque perfectum, qui inter laudes & vituperia, inter adulationes & detrahentes, candorem & odorem lilij retinet, & vtraque inter spinas computat, & ab eis se illæsum custodit. Quod Diuus Augustinus in Pf. 69. v. 4. eruditè explicat, circa illa verba Pf. salmitæ, *Auertantur terrorum, & erubescant, qui volunt mihi mala: auertantur statim erubescentes, qui dicunt mihi, enge, enge*; Quibus verbis inquit duo significari genera persecutorum, scilicet laudantium, & vituperantium, & vtrumque in Scriptura vocari formicem, & ignem in quo iustorum virtus probatur. Necesse autem est in vtrumque ignem aliquando intrare: optandum tamen, vt qui integer intrat, integer exeat, nec frangatur tribulationibus per impatientiam, nec laudibus, aut assentationibus, per vanam complacentiam, sed has illico respuat, illas autem patienter sustineat: has si veræ sunt laudes, Deo attribuat, illas suis meritis condignas putet; nec his, nec illis florere vt liliu desinat. Tunc autem perfectus erit, dicereque poterit cum sponsa noniam timida, sed in sponso confortata, & instar ipsius, *Ego flos campi, & liliu conuallium*. Nouis enim in campo exaltationis & dilationis virere, vt flos, & in conuallibus humiliationis, & oppressionis florescere vt liliu; neciam refugit videri, & apparere coram multis, quia scit humiliari & exaltari, laudari, & vituperari, & in vtroque Dei gratia illæsa permanere. Nec tamen sine mysterio flos, quinomen est commune omnibus iustis, applicatur campo; liliu verò quod præcellentius est, conuallibus, quoniam virtus quæ solis laudibus, prosperisque successibus nutritur, non adèo est perfecta, sicut illa, quæ instar lilij in humiliationibus viget, & persecutionibus non frangitur. Tentationes enim, quæ ex rebus aduersis proveniunt, vehementiores sunt, quàm quæ ex prosperis, & insuper frequentiores, & idèo non conualli, sed conuallibus comparantur. Mala enim & aduersa frequenter sibi inuicem succedunt, quasi ex vna conualle in aliam trāsiliendo, vnde pro uerbium ortum est apud Hispanos, *Bien uengas mal si vienes solo*; quia ferè semper vnum post aliud sequitur. Qua etiam de causa vocatur iustus liliu inter spinas; quia non vna spina, sed pluribus iungitur, & circumcingitur. Sed tamen perfectus vir Dei auxilio fretus, quamuis in pluribus, profundisque conuallibus constituarur, plurimisque & acutis pungatur tribulationum spinis; floret sicut liliu; quia pluribus cælestium gratiarum aquis irrigatur à Deo, qui humiles amat, *Et emittit fontes in conuallibus humilitatis, vt pulchriores flores, & pinguiore nascantur fructus.*

In Pf. 69. v. 4.

Pro. 27. v. 21.

Sap. 3. v. 6. Vide lib. 3. Exhort. 25. §. 2.

Pf. 103. v. 10.

Hoc sub alia metaphora explicuit IoeI Propheta in loco superius allegato, dicens, *Fons de IoeI 3. v. 18. domo Domini egredietur, & irrigabit torrentem spinarum*. Torrentem vocat vallem multis aquis scaturientem. Loco autem spinarum in Hebræo est *Settim*. Est autem settim (teste Diuo Hieronymo) arbor spinæ albæ habens similitudinem colore, & folijs, non magnitudine. Est enim lignum grande, fortissimum, imputribile, & incredibilis leuitatis, ac pulchritudinis, ex quo latissima tabulata cæduntur, vnde ex eo facta est arca fœderis, & cuncta quæ in tabernaculo lignea erant. Symbolumque est iustorum in gradu perfecto, qui spinæ albæ similitudinem habent propter tribulationum spinas, quibus punguntur, retinendo innocentiam alborem ac pulchritudinem. Sunt autem fortes & incorrupti, quia cuncta aduersa superarunt. Hos autem irrigat Christus fons aquæ viuæ, vt hoc humore cælesti in dies crescant pulchritudine, robore, ac incorruptione, vt simul sint, & lilia inter spinas, & ligna settim ad ingentia Dei opera patranda satis idonea. Nonne liliu inter spinas fuit Ioseph, cum venditus à fratribus, accusatus à domina, proiectus in carcerem, ferrum pertransiit animam eius, donec veniret verbum eius? Cuncta hæc tanquam spinæ pupugerunt animam Dei amicam, quæ tamen florebat inter filias, id est fratrum animas pungentes eam; de quibus dicitur, *Filia discurre vnum super murum, sed exasperauerunt eum, & iurgati sunt, inuideruntque illi habentes sacula*. Sed tamen irroratus à Deo floruit sicut liliu, & euectus ad sceptri regnum splendidior persecutionibus factus est.

De custodia iustorum ad euitanda hæc pericula. §. 4.

Sed quoniam diuina providentia non deest selectis in periculis, hæc ipsa verba nobis indicant custodiam quam illis præparauit; quia nomen filie vsurpari potest in bonum & in malum, vt ex dictis constat; & idèo quidam per filias intelligunt Angelicas hierarchias. Angeli enim sæpius in Scriptura vocantur filij Dei; quibus mandauit vt custodiant nos in omnibus vis nostris, & ad modum exercitus, & muri nos muniunt; iuxta illud, *Immitte Angelus Domini in circuitu timentium eum*. Sicut ergo lilia & flores in campo existentes vallantur spinis, ne carpantur, vel conculcentur; sic iusti vallantur ab Angelis, qui sunt velut septa spinarum iustos circumcingentia, ne à dæmonibus vel prauis hominibus lædantur. Comparantur autem spinarum septo quatenus pungunt non iustos, sed eorum persecutores, vt illos orbant, & propellant. Nec noua videri debet hæc metaphora, cum plures Patres id quod de vinea Domini scriptum est, *Et septem circumdedit ei*, de Angelorum custodia interpretentur. Quandiu ergo iustus est in campo huiusmodi, & in his miseriarum conuallibus, tepe indiget Angelica, qua non indigebit cum in cælestem domum admittus fuerit. Sicut lilia non vallantur septo cum sunt domi; sed cum sunt in agro, ideoque sponsam, quæ proprium periculum timebat; eo quod flos esset campi, & liliu conuallium, consolatur sponsus, dicens: Ne timeas, o amica mea, quia sicut liliu est inter spi-

Ioel 3. & in Isa. 41. circa id. Dabo in similitudine cedrum & spinam.

Pf. 104. v. 18.

Gen. 49. v. 23.

De custodia Angelorum.

Iob 1. v. 8. Pf. 88. v. 7. Pf. 90. v. 10. Pf. 36. v. 17.

Isa 5. v. 22. Mat. 22. v. 23.

nas septum, & vallatum ab illis; sic tu es inter meas filias Angelicas hierarchias custodita ab ipsis, & protecta.

Nahum 1. v. 10.

Ecc. 17. v. 12.

Gen. 4. v. 9.

Postumus etiam per has filias intelligere singulas perfectorum animas, quæ propter unionem charitatis se invicem complectuntur, velut spinæ, vt septum faciant, quo quamlibet earum custodiant, Vnicuique enim mandavit Deus de proximo suo. Non enim iustus est sicut Caim, qui dicebat, Numquid custos fratris mei sum ego? quin potius omnes se alterius fratris custodes putant, eius vitam, salutem, & honorem tuentur. Qui ergo degeret inter perfectos, & fraterna charitate unitos, sic esset inter illos custoditus, sicut liliolum inter spinas. Spinæ enim sunt perfecti, non ad pungendum fratres, sed ab impediendum ne lædantur ab aliis. Vt igitur animam timidam consoletur Deus, hortatur eam vt perfectis se adiungat, dicens; Sicut liliolum inter spinas, sic eris amica mea inter charissimas filias meas.

Sed iuxta hanc interpretationem mysterium detegamus, cur sponsus vocet se tantum liliolum conuallium, sponsam verò liliolum inter spinas, eo quod solus Christus Dominus inter homines non indignit septo aliquo, vel custodia Angelica, aut humana, sed ipse sibi fuit custos omnipotens, & Angeli accedebant ad eum, non vt custodes, sed vt ministri; homines verò vt discipuli, velut infirmi, qui omnes quandiu degunt in hac mortali vita indigent sepius spinis, & custodiri tum ab Angelis, tum à perfectioribus viris, donec transferantur in hortum paradisi cœlestis, cuius custos est Deus, cui sit æterna gloria in secula seculorum. Amen.

EXHORTATIO XXIII.

De modo quo Despara, Ecclesia, & qualibet pia anima, ac religiosa familia est liliolum inter spinas, splendens magis inter malos & imperfectos.

Sicut liliolum inter spinas, sic amica mea inter filias.

Magna laus sponsæ Christi, & ingens dignitas Ecclesiæ, animæque sanctæ, quod cœlestis sponsus, qui se liliolum vocauerat, nomen suum illi impertitur, vt maximam inter vtrumque indicet similitudinem sanctitatis. Propter quod sub nomine lilioli Ecclesiæ primitiæ encomium prædixit Isaias, dicens, Lætabitur deserta, & inuisa, & exultabit solitudo, & florebit quasi liliolum. Quomodo floruit sponsus eius, qui fuit liliolum conuallium. Et Oseas dixit, quod iustus germinabit sicut liliolum. Ad quam floritionem exhortatur nos Ecclesiasticus, inquiens, Florete flores quasi liliolum, & date odorem, & frondete in gratiam; id est, producite flores, & frondes, non quascumque, sed instar lilioli odoratissimas, & venustissimas, quæ Deo & hominibus sint valde gratæ. Crescit autem laus ex collatione ad cæteras congregationes, & animas non amicas, cum dicit, Sicut li-

Isa. 35. v. 1.

Oseas 14. v. 6.

Ecc. 39. v. 19.

lolum inter spinas, sic amica mea inter filias: id est, tanto amica mea superat reliquas filias, quanto liliolum superat spinas. Loquitur autem ad sponsam, et si præfens esset, in tertia persona, vt minorem laus incuiat pudorem, vel quia mos est ardentem se amatum, ita se inuicem collaudare: nisi velis verba hunc habere sensum, sicut liliolum inter spinas, sic tu, ô amica mea, es inter filias.

Desipiam inter filias Eua esse liliolum inter spinas. §. 1.

SED quia plures sunt amicæ, quæ sub hac laude comprehenduntur, placet à beatissima Virgine encomium istud inchoare, cuius comparatione reliquæ mulieres filia Eua rectè spinæ transfigit, quæ à muliere sumpsit initium, & cum ipsæ in peccato concipiuntur, si modo naturali concipiant, in prolem peccatum traiciunt. Quid enim spina nisi spinam generet? Numquid colligitur de spinis vna, aut de tribulis ficus? Et quæ spinam generat, quid mirum quod in partu pungatur, & lædatur? Nam propter peccatum inflicta est ei maledictio illa, In dolore paries filios suos. En quales spinas protulit primum peccatum, & quales filias generavit Eua; vna tantum excepta Desiparam sicut liliolum inter spinas, sic Maria est inter filias.

Ipsa per eminentiam liliolum filio suo, & Dei per omnia simillimum, habens per gratiam & privilegium, quod ipse iure proprio per naturam, quia nunquam tetigit illam spina originalis culpæ, sed in primo suæ conceptionis instanti floruit tanquam liliolum candidum per innocentiam, sine vlla macula; rubrum intus per ardentem charitatem, pulchrum, expansum, & incuruatum per omnigenam virtutem, cum magna cordis latitudine, & humilitate. Tale liliolum decebat esse illam, quæ conceptura erat, non spinam, sed florem Iesse, & liliolum conuallium in conualle vteri sui nouem mensibus gestatura. Et quia non spinam, sed liliolum virtute Spiritus sancti generavit; ita sine dolore intacta virgo peperit, & suo gremio inter brachia & vlnas semper gestauit. Festantur quidam vocem Hebræam, quæ liliolum significat, etymologiam ducere ab alia, quæ finum vel gremium denotat, eo quod ob iui decorem dignus flos sit, qui in sinu feratur. Liliolum ergo Christus Dominus, dignissimus qui in gremio cordis collocetur; sed felicissima Virgo, quæ in vtero primùm, & postea inter vbera gessit illud; inde enim ipsa effecta est liliolum venustissimum, filioque simillimum; sed quia Christus in mundo, vt vidimus, fuit liliolum inter spinas perfectiorum ipsum, similiter & mater eius. Omnes enim spinæ quæ pupugerunt filium, pungebant & matrem; iuxta illud, Tuam ipsius animam pertransiit gladius; Gladius, inquam, passionis Christi, qui innumeris spinis corpus eius pungentibus, animam Virginis penetravit: sed tunc pulchrius liliolum facta est, cum in medio tot spinarum maiorem splendorem protulit, & odorem.

Sed hoc nobis incundius, quod ipsa instar filii, flos est etiam campi, & liliolum conuallium, omnibus carpere volentibus expositum; quia nullus est qui non possit ad eam accedere, nullus qui non fragrantia ipsius particeps esse valeat; nullus qui apud ipsam misericordiam, & gratiam si-

Ita Forel-rus in lsa. 35. v. 1.

Lu. 2. v. 35.

velit non inueniat. Si fueris in campo plano consolationis, siue in profunda conualle desolationis, vtrobique inuenies propitiam Mariam, & multoties Christus flos campi, & liliolum conuallium suam peccatoribus pulchritudinem abscondit, quam tamen libenter illis exhibet mater ipsius. Vnde sic inquit Diuus Anselmus; Nihil vtilius post Deum memoria matris ipsius, velociorque est nonnunquam salus memorato nomine eius, quam inuocato nomine Iesu vnici filij sui, non quod ipsa maior & potentior illo sit, cum potius illa sit potens per ipsum. Sed quia filius vt index discernens merita singulorum, iuste quosdam non exaudit; qui tamen si ad matrem accedant, quæ non iudex, sed aduocata est peccatorum, dum ipsa pro eis intercedit, per illam obtinent, quod ipsis negatum fuerat. Est igitur beatissima Virgo inter filias peccatrices, tanquam liliolum inter spinas, vt omnes eam intueantur, ab ea sanctimoniam discant, & virtutes per eam impetrent, vt spinæ conterantur, earumque vulnera sanentur.

Lib. de excellēt. virg. c. 6.

Sed iam ceteras interpretationes prosequamur. Possunt enim hæc verba referri, vel ad vniuersalem Ecclesiam, vel ad singulas pijs animas, vel ad eas quæ statum perfectionis in religione profitentur.

Ecclesiam inter alias sectas esse vt liliolum inter spinas. §. 2.

SI ergo hæc verba ad Ecclesiam Catholicam referamus, comparatio est cum filiabus, quæ extra ipsam sunt; id est cum alijs cœtibus, & sectis infidelium, siue hereticorum, siue Gentilium, aut Iudæorum, quæ filia vocantur, non quidem Dei, sed diaboli, cuius doctrinam & mores sequuntur, ac votis deseruiunt; iuxta illud, Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere, ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit, quia non est veritas in eo. Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est & pater eius. Ecce qualem progenitorem habent omnes infidelium sectæ, nempe diabolus, Dei aduersarium, animarum homicidam, in veritate inconstantem; cuius officium est mentiri, & decipere. Pater enim est, & primus inuentor mendacij. Qualis autem pater, tales & filia, tales & sectæ. Omnes Deo aduersæ, animabus mortiferæ, inimicæ veritatis, in vero, bonoque instabiles, mendaces, atque mendaciorum sentina à diabolo inuentæ, vel à proprio iudicio, quod primogenitum est diaboli. Propter quod merito comparantur spinis, quæ nec colorem gratum habent, nec odorem, vel vsum fere aliquem proficuum, nec delectabilem; sed quandiu in suo virore permanent, pungendo nocent, si applicentur igni valde crepitant, sed tandem comburuntur; sic infideles omnes, & maligni, nec colore sanctitatis splendent, nec odore boni exempli fragrant, nec sibi, aut aliis ad salutem animæ profunt, quin potius nocent pungendo, & vulnerando prauis exemplis, & peruersis dogmatibus, & tunc vehementius quando virere videntur. Si quid autem eis aduersum contingit, vel quispiam contradicit, mox superbia, furor, & impatentia crepitant; sed tandem in ignem proficiunt æternum, vbi quantumuis crepitent, &

Io. 8. v. 44.

blasphemant perpetuò cremabuntur incendio, sicut prædixerat Psalmista, dicens, Præuicaciores quasi spina euellentur vniuersi, quæ non tolluntur manibus; & si quis tangere voluerit eas, armabitur ferro, & ligno lacato, igneque succense comburentur vsque ad nihilum. Quod maximè hæreticis aptatur, qui cum blanda non possint aut velint monitione corrigi, oportet eos vi & armis euellere de terra viuentium, igneque comburere, vt in cineres redigantur, vt ex temporali igne transeant ad æternum, tenebris internis, & externis circumuoluti.

Inter has ergo spinas Ecclesia est sicut liliolum pulcherrimum, nam & supra vocata est pulcherrima inter mulieres; & sicut liliolum sex continet candidissima folia, & totidem flauos, aureosque flosculos, vtraque summo odore fragrantia; ita Ecclesia miris splendet gratiis & donis, tum externis, tum internis, vt nihil ea candidius, nihil speciosius, aut odoratius in terris possit reperiri: peculiariter verò sex continet pulchra insignia, quibus ab aliis sectis feceruntur, & tanto excessu eas superat, quanto liliolum spinas: cuiusmodi sunt infallibilis fidei veritas, cui in omnibus quæ reuelat, minimum mendacium, aut falsum misceri possit. Deinde puritas legis diuinæ & euangelicæ, quæ omne peccatum etiam minimi verbi, vel cogitationis otiosæ prohibet, & omnigenum virtutis actum præcipit, aliosque præclariores consulit. Tertio sanctitas sacramentorum cum maxima efficacia ad delenda peccata, ad efficiendam gratiam, & reparandam Dei amicitiam, ad nutriendas, seruandas, & augendas virtutes. Inter quæ supereminet pulcherrimum liliolum Eucharistiæ, cuius frequens vsus omnem perficit sanctitatem. His accrescit excellentia diuini cultus, & religionis, qua Deus in ea colitur, & adoratur variis modis sanctissimis & ordinatissimis in spiritu, & veritate; præcipue verò venerando, & sacrosancto Eucharistiæ sacrificio, quo nulla oblatio, nullus maior cultus inueniri potest. Quinto sunt præclarissima dona gratiæ sanctificantis, cum omnibus virtutibus, quæ charitatem comitantur, & operibus iustitiæ & misericordiæ erga proximos, abnegationis erga seipsum, deuotionisque erga Deum mirificè splendent, & abundant, ac denique variæ gratiæ gratis datæ, quibus varij status, & ministeria adornantur ad totius Ecclesiæ vtilitatem & decorem, summo ordine inter diuersas personas distributa. Propter quæ merito sponsus Ecclesiam suam laudans, ait, Sicut liliolum inter spinas, sic amica mea inter filias. Hæc est vnica amica mea, extra quam nullam agnosco amicam. Hæc est pulcherrimum liliolum sex frondibus & flosculis odoratissimum. Ceterum sicut candidum prope nigrum cædidus apparet, & liliolum iuxta spinas speciosius videtur; sic Ecclesia aliis cœtibus comparata, multo gloriosior est in mundo, quæ omnes in sui admirationem rapiebat, cum principes Apostolorum primitiuis Christianis dixerunt, Vt stis sine querela, simplices filij Dei, sine reprehensione in medio nationis prauæ, & peruersæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo, in quo admiranur; non concurrentibus vobis in eandem luxuria confusionem. Ad Philip. 2. v. 15. 1. Pet. 4. v. 4.

Cant. i. v. 7.

eiusque in fide & virtute firmitas, & constantia: nam, Oportet, inquit Paulus, hereses esse, ut qui probati sunt, manifesti sunt in vobis. Imò per spinas infidelium etiam lilium Ecclesiæ elaboratur, vt in dies suæ pulchritudinis in viris iustis nouum recipiat incrementum; ideoque in parabola de zizania dicit dominus seruis suis, Simite vtraque crescere usque ad messem: id est, vsque ad diem iudicij vniuersalis; tunc enim zizania, & spinæ colligentur in fasciculos ad comburendum. Ipse autem sponus descendet, vt colligat lilia ex conuallibus mundi, ad collocandum ea in pulcherrimis hortis cæli empyrei. Sed de hac Ecclesiæ pulchritudine super alias sectas, in libro tertio plura dicta sunt.

Infusos inter peccatores Ecclesiæ esse etiam vt lilium inter spinas. §. 3.

SEd cum Ecclesia Catholica bonos contineat & malos, propter quod se nigram vocauit, sed formosam, vt iam vidimus, etiam de ipsa Ecclesia prout congregatio est iustorum, intelligendum esse encomium istud, Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Vocat autem filias effœminatas animas peccatorum, quæ licet ex parte dici possint filie Dei quantum ad fidem, tamen absolute sunt filie diaboli, cuius mores imitantur. Permittuntur autem huiusmodi spinæ ex duplici potissimum causa, sicut de infidelibus insinuauimus. Prior vt virtus iustorum gloriosior appareat. Non enim magnum quid est lilium esse inter lilia; sed valde mirandum est lilium esse inter spinas. Ideo (inquit Diuus Gregorius) de sancto Iob dicitur, quod habitauerit in terra

Hus, id est Gentilium; quia hoc eius laudibus proficit, quod bonus inter malos fuit: nam sicut grauioris est culpæ inter bonos bonum non esse, ita immensis est præconij bonum etiam inter malos extitisse. Et quid gloriosius quam quod de se testatur idem Iob, dicens, Frater sui draconum, & socius struthionum, id est, habitauit cum superbis & dolosis, cum hypocritis & duris corde; & tamen ab illis nihil mali didici, aut accepi, Fili hominis (inquit Dominus ad Ezechielem) increduli & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas. Magna laus, & ingens virtus Prophetæ, quod habitans cum subuersoribus non subuertatur, & degens cum scorpionibus non lædatur. Non mediocrius titulus virtutis est (inquit Bernardus) inter malos viuere bonum, & inter malignantes innocentie retinere candorem, & morum lenitatem: pulcherrimum lilium iustus, quem spinæ pungunt, sed non lædunt, torquent, sed non nocent; imò ex eo quod torquent, pulchriorem, & sanctiorem ostendunt; siquidem tabescit ardenti zelo videns peccantium malefacta, sicut Apostolus qui dicebat, Quis scandalizauit, & ego non uror? Spinæ enim delictorum, quæ nutriebant ignem concupiscentiæ vrentem peccatores, excitabant ignem humilitatis in corde Pauli comburentem eum, propter malitiam illorum: ille ignis denigrabat peccantes, hic verò splendidior rem reddebat zelatem illos. Nonne Loth lilium erat inter spinas, cum habitabat in Sodomis? Pungebatur quidem, sed non lædebatur; nam (vt testatur D. Petrus) Aspectu & auditu iustus erat habitans apud eos, qui de die in diem animam iustam

iniquis operibus cruciabant. Dupliciter autem cruciabant, vel iniquis exemplis, & obsecans verbis quæ cogebatur videre & audire, vel etiam acerbis persecutionibus, contumeliis, & iniuriis, eo quod vitam illis valde agebat dissimilem. Et hæc est posterior causa propter quam permittit Deus iustos esse lilia inter spinas, vt scilicet dum mali pungunt bonos, & duris persecutionibus insequuntur, pulchriores, & fortiores per patientiam, & solertem pugnam euadant, sicut fusiis profecuti sumus circa illam querelam sponisæ, Filij matris meæ pugnaverunt contra me. Sicut enim olim reliquit Deus inter Israelitas quasdam inimicas nationes, Vt (inquit) erudiret Israel, & omnes qui non nouerant bella Chanaanorum, vt postea discerent filij eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem preliandi; & vt in ipsis experiretur Israel, verum audiret mandata Domini, quæ præceperat patribus eorum per manum Moysi, an non. Sic etiam modò permittit Deus multos esse malos, calumniatores, & feroces, vt iusti qui Apostolis, & primæuis Christianis succedere, discant certare cum hostibus, ne torpore & ignavia languescant, & vt habeant etiam consuetudinem preliandi, & ex victoria ingentia sibi lucra reportent; & tandem, vt ipsis experientia constet sua erga Deum fides, obedientia, ac ardens dilectio, cum in eius seruitio constantes perseuerant: quæ omnia in laudem ipsius Christi cedunt; cuius virtute & gratia iustus lilium manet inter tot spinas pungentes illum: ex quibus tamen (vt iam vidimus) septum facit, vt eum custodiat, conuertens in eius bonum quod peccatores faciunt in eius damnum.

Sed forte dices, si tam gloriosum est lilium esse inter spinas, & bonum inter malos, vt quid virtutis studiosi non sine Dei impulsu mundum relinquunt, deserta petunt, fugiunt ad monasteria, & intra claustra se recipiunt, vt prauorum fugiant consortia? melius enim esset inter eos manere, & pugnando ac vincendo liliij gloriam inter tot spinas reportare. Sed aliud est quod ex nostra voluntate eligere oportet, & aliud quod ex Dei permissione debemus tolerare. Nobis quidem dum propriam imbecillitatem consideramus, expedit prauorum evitare consortia, ne lædamur ab illis; & liliis ac iustis aggregari, vt eorum communicatione & exemplo proficiamus: nam scriptum est, Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea; & qui communicauerit superbo, induet superbiam; & qui cum sapientibus graditur, sapiens erit; amicus stultorum, similis efficitur. Ceterum quando ex Dei permisso necesse sit inter spinas & inter malos degere, tunc curandum est liliij candorem & bonitatem non amittere, sed potius inter eos multo magis splendescere; quare securius tibi est curare, vt lilium sis inter lilia, quam desiderans esse lilium inter spinas, spinam fieri inter illas. Indicium enim est superbiæ temeritatis, velle inter malos esse, vt habeas quod vincas, si potes securè inter bonos degere. Infelix est, inquit Diuus Augustinus, & nimium periculosa ista præsumptio: multi enim dum se putabant vincere, victi sunt. Dicis inter mulieres extraneas habitans, continentiam teneo, & volo habere quod vincam. Quid est dicere, volo habere quod vincam, nisi viuere desidero sub ruina? Sed ego, inquis, libidinis impetum

tanquam

tanquam

iniquis operibus cruciabant. Dupliciter autem cruciabant, vel iniquis exemplis, & obsecans verbis quæ cogebatur videre & audire, vel etiam acerbis persecutionibus, contumeliis, & iniuriis, eo quod vitam illis valde agebat dissimilem.

Et hæc est posterior causa propter quam permittit Deus iustos esse lilia inter spinas, vt scilicet dum mali pungunt bonos, & duris persecutionibus insequuntur, pulchriores, & fortiores per patientiam, & solertem pugnam euadant, sicut fusiis profecuti sumus circa illam querelam sponisæ, Filij matris meæ pugnaverunt contra me. Sicut enim olim reliquit Deus inter Israelitas quasdam inimicas nationes, Vt (inquit) erudiret Israel, & omnes qui non nouerant bella Chanaanorum, vt postea discerent filij eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem preliandi; & vt in ipsis experiretur Israel, verum audiret mandata Domini, quæ præceperat patribus eorum per manum Moysi, an non. Sic etiam modò permittit Deus multos esse malos, calumniatores, & feroces, vt iusti qui Apostolis, & primæuis Christianis succedere, discant certare cum hostibus, ne torpore & ignavia languescant, & vt habeant etiam consuetudinem preliandi, & ex victoria ingentia sibi lucra reportent; & tandem, vt ipsis experientia constet sua erga Deum fides, obedientia, ac ardens dilectio, cum in eius seruitio constantes perseuerant: quæ omnia in laudem ipsius Christi cedunt; cuius virtute & gratia iustus lilium manet inter tot spinas pungentes illum: ex quibus tamen (vt iam vidimus) septum facit, vt eum custodiat, conuertens in eius bonum quod peccatores faciunt in eius damnum.

Sed forte dices, si tam gloriosum est lilium esse inter spinas, & bonum inter malos, vt quid virtutis studiosi non sine Dei impulsu mundum relinquunt, deserta petunt, fugiunt ad monasteria, & intra claustra se recipiunt, vt prauorum fugiant consortia? melius enim esset inter eos manere, & pugnando ac vincendo liliij gloriam inter tot spinas reportare. Sed aliud est quod ex nostra voluntate eligere oportet, & aliud quod ex Dei permissione debemus tolerare. Nobis quidem dum propriam imbecillitatem consideramus, expedit prauorum evitare consortia, ne lædamur ab illis; & liliis ac iustis aggregari, vt eorum communicatione & exemplo proficiamus: nam scriptum est, Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea; & qui communicauerit superbo, induet superbiam; & qui cum sapientibus graditur, sapiens erit; amicus stultorum, similis efficitur. Ceterum quando ex Dei permisso necesse sit inter spinas & inter malos degere, tunc curandum est liliij candorem & bonitatem non amittere, sed potius inter eos multo magis splendescere; quare securius tibi est curare, vt lilium sis inter lilia, quam desiderans esse lilium inter spinas, spinam fieri inter illas. Indicium enim est superbiæ temeritatis, velle inter malos esse, vt habeas quod vincas, si potes securè inter bonos degere. Infelix est, inquit Diuus Augustinus, & nimium periculosa ista præsumptio: multi enim dum se putabant vincere, victi sunt. Dicis inter mulieres extraneas habitans, continentiam teneo, & volo habere quod vincam. Quid est dicere, volo habere quod vincam, nisi viuere desidero sub ruina? Sed ego, inquis, libidinis impetum

tanquam

aduersarium meum volo iugiter tenere captiuum. Sed vide ne contra te incipiat ipsa captiuitas præualere, & vbi te putabas obtinere triumphum, inde in æternum incurras opprobrium. Hæc D. Augustinus: qui etsi loquatur de his, qui cum mulieribus spe victoriæ audacter conuersantur, tamen sententia ipsius similiter comprehendit quotquot eadem vana spe cum iniquis, & scandalosis sociantur. Fateor (inquit D. Hieronymus) imbecillitatem meam, nolo spe pugnature victoriæ, ne perdam aliquando victoriam. Quid autem necesse est certa dimittere & incerta sectari? tu qui pugnans, & superari potes, & vincere, ego cum fugero non vincam in eo quod fugio, sed ideo fugio, ne vincam. Nulla securitas est vicino serpente dormire, potest fieri, vt me non mordeat, tamen potest fieri, vt me aliquando mordeat. Hæc humilis Hieronymus, vt propellat superbam audaciam eorum, qui cum à Deo vocantur ad securum religionis statum, vbi cum liliis lilia fiant, diuinæ vocationi resistunt, & malunt in mundo manere falsa freti spe, quod poterunt esse lilia inter spinas, & iusti inter iniquos.

Lib. contra Vigilantium hæreticorum.

De hoc Hieronymus. Plat. l. 3. de bono status religiosi.

Religiosos inter seculares esse lilium inter spinas. §. 4.

HINC deducere licet quam aptè encomium istud aptari possit animæ religiose, ipsique religioni, vbi Euangelica perfectio strictè obseruatur, vt ipsa comparatur lilio, seculares vero spinis. Non quidem negamus etiam intra religionem, aliquos esse spinas, & aliquos dyfcultos, & imperfectos, vt inter ipsos magis splendideant tanquam lilia, ij qui perfecti sunt, & perfectiores, pulchrioresque reddantur. Ceterum spinæ pauca sunt, lilia vero plurima, in seculo vero è contra plures sunt spinæ, & pauca lilia, vt hic aptari possit quod dixit Iſaias.

Fusus l. 2. Exhort. 24.

Iſai. 32. v. 13.

Eccl. 13. v. 7.

Matth. 13. v. 22.

Luc. 9. v. 14.

Super humum populi mei spina & vepres ascendent, quanto magis super omnes domos gaudij ciuitatis exultantis? Hoc est; si aliquot vitiorum, aut vitiorum hominum spinæ germinant in domo Domini, quæ est religio, ac domus luctus, quanto plures germinabunt in domibus secularium, quæ sunt domus gaudij, & voluptatibus vacant ac deliciis? Etsi ergo in religione aliquæ sunt spinæ, aptè vocabitur domus liliorum; & de ipsa intelligetur encomium istud: Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Id est inter animas secularium, quæ sollicitudinibus, curis negotiisque terrenis implicantur, quæ à Christo Domino nuncupantur spinæ, in parabola de eo qui exiit seminare semē suum, & pars seminis cecidit inter spinas: hos autem dicit esse, Qui audierunt, & à sollicitudinibus, & diuitiis, & voluptatibus vitæ euntes suffocantur, & non referunt fructum.

Quis enim dubitat coniugatos, & diuites seculi, populique magnates vitam agere spinis referam? Voluptates enim carnis, etsi non illicitæ sint, curæ filiorum, familiarumque alenda, appetitus diuitias vel dignitates acquirendi, vel conseruandi acquiritas, sollicitudo negotiorum, lites, calumniæ, timores, & alia ærumnæ, quæ isthac comitantur, spinæ sunt acriter pungentes illos, & vlcerantes

corda, quæ etiam semen diuini verbi, internaque Dei inspirationis suffocant, ne fructum afferat, aut germinet lilia virtutum; sed potius spinæ pullulent vitiorum, quæ ipsos fœdos reddant, & atros: vt merito etiam ex hac parte spinæ vocari possint, non negamus in seculo aliquos coniugatos diuites, & negotiis implicatos iustos esse, sed rari sunt, qui non sint huiusmodi spinis valde puncti, & curis dilacerati, quibus applicari potest illud Michæ Prophetæ, Qui optimus in eis est, quasi palurius, & qui rectus quasi spina de sepe. Palurius, vt inquit Plinius, arbor est spinosa, & aspera, cuius bacca saporem vini suo succo commendat. Qui ergo in seculo degunt multis implicati negotiis, etsi iusti sint, & fructus diuini amoris ferant, sunt tamen quasi arbores spinosæ, propter innumeratas curas, quibus punguntur, & quasi spinæ de sepe, quia vt sua tueantur bona, necesse est crebro alios pungere. Vnde amaritudines nascuntur, & afflictiones.

Merito ergo respectu istorum religio lilium nuncupatur mirabili candore, ac odore præditum ab his spinis longè diuersum. Ideo (inquit Origenes) anima lilium est erumpens de medio spinarum, quia fugit cogitationes, & sollicitudines seculares, quæ spinis in Euangelio comparata sunt, & vt dicit D. Ambrosius, mentem hominis, animumque compungunt. Cum igitur religiosa anima cuncta temporalia contemnat, & sollicitudinem abiiciat, diuinæ providentiæ quoad victum, & vestitutum se totam committens, iure optimo lilio comparatur, de quo Saluator ait, De vestimento quid solliciti estis? Considerate lilia agris, quomodo crescunt, non laborant, neque nent, & tamen Deus sic vestit, vt nec Salomon in omni gloria coopertus sit sicut vnum ex illis. Omnis enim gloria temporalis non æquatur gloriæ, & ornatu spirituali, quem hæc mystica lilia in se habent. Ex ornatu ergo, & decore liliij, quod sex folia candida totidemque flosculos habet aureos, deducamus decorem religionis, quæ intus & foris coram Deo pulchra est sicut lilium.

Sex enim insignia religiosum decorum reddunt, nimirum paupertas spiritus, qua effectu & affectu omnia temporalia relinquit propter Christum; perpetua castitas nuptiis etiam renuncians, vt sanctus sit corpore & spiritu, obedientia ad prælatos, non solum in executione, sed etiam interna propriæ voluntatis, & iudicij abnegatione: quæ tria confirmantur voto, & Deo sunt gratiora. Quibus alia tria non minus speciosa superadduntur. Videlicet vnio, & conformitas mutua, non modo in externis ritibus, formaque viuendi, sed etiam in animorum consensu, quasi omnes sint vnum cor, & anima vna. Deinde spiritus deuotionis ad Deum laudandum, colendum, & orandum, tum voce, tum mente, tam externis ceremoniis, quam ardentibus cordis affectibus. Et denique zelus iuuandi proximos, siue in corporalibus, siue in spiritualibus, fere nulla enim est religio, quæ ad hoc proprium non habeat ministerium deputatum. O lilium candidissimum; quod vt omnem maculam effugiat, etiam occasiones peccandi per tria vota præscindit! ô flos verè aureus qui amore Dei & proximi coruscet, & in vtroque semper florescit! ô lili-

R. R.

lium odoratissimum ! quod sui fragrantia Ec-
clesiam edificat, confortat fideles, & eos ad
Dei laudes excitat. Verè neque Salomon in
omni gloria sua decoratus est sicut lilium istud,
quod vero Salomoni Christo assimilatur, à
quo hanc gloriam participat, & decorem.

3. Est tamen lilium inter spinas. Quia sicut
Ecclesia, ita & religio variis premitur tribu-
lationibus. Nec solum pungitur ab hæreticis,
sed multoties etiam à fidelibus secularibus, qui
calumniis, & murmurationibus eam pungerent,
& lacerare non cessant, sicut & demones ten-
tationibus conantur euellere, cuncta tamen
conuertuntur in spinarum septa, quibus eam
Deus custodiat, & promoueat in bono, ad per-
fectionisque verticem attollat, adhibens etiam
duplicem custodiam supra commemoratam, B
tum ex Angelis, qui plures eius custodiæ de-
putantur, tum ex domesticis, qui cum maio-
ri sint charitate uniti, ad mutuam defensionem,
sicut septum spinarum se complectuntur,
ne quid accedat, quod eos lædat, &
perturbet, in quorum medio est Christus Do-
minus lilium inter lilia, seruans eos, sicut etiam
eos de mundo ad se collegit, iuxta id quod in-
fra dicitur, *Dilectus meus descendit in hortum suum
ut lilia colligat*, de quo suo loco.

*Quomodo seculares possint esse lilia inter spinas diu-
itiarum & voluptatum. §. 5.*

S E D cum Christus Dominus, vt vidimus,
diuitias & voluptates spinas vocauerit, pote-
rit ne secularis, & coniugatus, diues & præ-
potens lilium esse inter has spinas? Si enim
inter spinas crescere potest lilium, cur non &
triticum seminatum inter eas? & tamen Salua-
tor ait: *Quod semen aliud cecidit inter spinas, &
simul exorta spina suffocauerunt illud*: si autem suf-
focant triticum, quomodo non suffocant lilium?
Fateor sponi verba etiã posse intelligi de huius-
modi spinis, quæ mundo apparent rosæ. Vnde
Abraham, Isaac, & Iacob, Iob & Dauid, alique
vtriusque testamenti & vtriusque sexus sancti di-
uitiis, regnis, ac matrimonij voluptatibus vten-
tes, lilia fuere inter spinas istas. Et quælibet secu-
laris anima eadem erit digna laude, si tamen in
corde suo diuitias & voluptates, ac seculi hono-
res non tanquam rosas æstimet, sed tanquam
spinas, inter quas ita se gerat, dum eas possi-
det, quod longè sit ab eis corde & affectu: quo-
niam non tam ipsa diuitiæ, & voluptates spinæ
sunt, quam earum concupiscentiæ; & ideo
spinæ dicuntur, quia concupiscentias gene-
rant, vnde omnia mala oriuntur, de quibus
D. Ioannes ait: *Omne quod est in mundo, est con-
cupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, &
superbia vitæ, quod non est ex patre, sed ex mundo
est*. Iusti autem obseruant præclarum illud
Psalmitæ consilium dicentis, *Diuitiæ si afflu-
ant, nolite cor apponere*, sed sicut inquit Apo-
stolus, *Qui habent uxores tanquam non habentes
sint; & qui stent tanquam non stentes. Et qui gau-
dent tanquam non gaudentes; & qui emunt tanquam
non possidentes, & qui vtuntur hoc mundo, tanquam
non vtantur*. Huiusmodi sunt verè inter diui-
tias, & delicias, ac seculi honores, atque inter
reliquos magnates, & diuites seculi, sicut li-

Lucæ 8. v. 5.
Noua ex-
positio.

1. Ioan. 2. v.
16.

Psal. 61. v. 11.
1. Cor. 7. v.
29.

lium inter spinas, quia nec illis corde adhaerent,
nec ab illis læduntur, in quo non modicum co-
rum apparet pulchritudo.

Hinc fit procul esse ab illis anxiam sollicitu-
dinem, quæ diuites, & potentes seculi valde
pungit, & vexat: in quo etiam lilio assimilantur,
cuius exemplo Christus Dominus hanc ni-
miam reprimit sollicitudinem dicens: *Considera-
te lilia agri quomodo crescunt, non laborant, &c.*
Sicut ergo lilium sine vlla sollicitudine ex sola
Dei prouidentia tantam obtinet pulchritudi-
nem, vt nec gloria Salomonis ei possit compa-
rari: sic sponsa Christi quæ omnem suam sollici-
tudinem proiecit in sponsum, sine anxietate
crescit & proficit, tantamque obtinet animæ
pulchritudinem instar liliij, vt eius comparatio-
ne splendentia mundi spinæ nuncupentur. La-
borat quidem & net, vt Deo cooperetur, sed
laborando non laborat, quia tranquille & iu-
cundè, vt Deo placeat operatur. Felices qui
hoc præstare possunt: *Beatus enim diues, qui post
aurum non abiit, nec sperauit in pecunia thesaurus,
quis est hic & laudabimus eum?* Quis inter has spi-
nas lilium esse poterit? raro inuenitur hoc li-
lium, & qui faciat hæc mirabilia in vita sua.

Ex quibus omnibus deducimus consulo
sponsum bonos comparare lilio in singulari,
malos vero spinis in plurali, quia stultorum in-
finitus est numerus, & innumeri sunt, qui vel
à spinis ærumnarum & tentationum, vel à spi-
nis diuitiarum, & voluptatum cruentantur,
& dilacerantur. Quod satis insinuat Dominus
in prædicta parabola seminis iacti in terra, cu-
ius triplex pars perit, vel propter spinas ten-
tationum, quas assimilauit petrae, seu ter-
rae petrosæ, ob duritiam & ariditatem, quam
in corpore, & spiritu efficiunt; vel propter
diuitias & voluptates, quas maluit spinas vo-
care, vt sciremus diuersum esse Dei & mun-
di iudicium: nam quas mundus rosas, Deus
spinas vocat, vt illas abiiciamus. Vtinam simus
de numero paucorum, Christi que iudicio con-
formemur in hoc seculo, vt cum ipso regnemus
in cælo. Amen.

EXHORTATIO XXIV.

*De præcellentia Christi Domini super omnes
homines, qui ex se sunt arbores infru-
ctuosæ, & per ipsum solum fructum af-
ferre possunt iustitiæ, qui omnibus rebus
mundi est præponendus.*

Sicut malus inter ligna siluarum, sic dile-
ctus meus inter filios.

REPENDIT sponsa laudem spon-
so cum amplificatione non modi-
ca, quanto arbor malus præstat
lilio, quod fructu caret, illa vero
suaui, & pericundo abundat.
Inquit ergo: *Sicut malus inter li-
gna siluarum, sic dilectus meus inter filios*. Id est di-
lectus meus non tantum est flos & lilium, quæ
pulchritudinem habent, & odorem, non fru-
ctum; sed est arbor florida, odorata atque fru-
ctifera, tantumque præstat aliis hominibus,
quantum malus lignis siluestribus. Sed quæ ro-

PROMAR-
TYRIBVS
TEMP. PA-
SCHALI
CIRCA E-
VANGE-
LIVM,
Sicut pal-
mes non po-
test, &c.

Eccles. 24.
v. 17.

Serm. 48.
in Cant.

Pierius lib.
54. c. de
malo plura
adducit
exempla.
Virgilius.
Malo mo-
Galatæa
pauit.
Cant. 8. v. 5.

go amplior laus sponsum humili arbori compa-
rare? cum de seipso, qui sapientia est æterni
patris, dicat: *Quasi cedrus exaltata sum in Libano,
& quasi cypressus in monte Sion. Quasi palma exal-
tata sum in Cades, quasi oliua spectiosa in campis, &
quasi platanus exaltata sum iuxta aquas*. Cur ergo
sponsa non his proceris arboribus, sed parua ma-
lo sponsum assimilauit? Fateor (inquit D. Bernar-
dus) parua laus, quoniam parui laus. Non enim
hoc loco prædicatur magnus Dominus, & lau-
dabilis nimis, sed paruus Dominus, & amabilis
nimis. Paruulus vtique qui natus est nobis. Ergo
non maiestas attollitur hic, sed commendatur
humilitas. Adde etiam commendatur & chari-
tas, nam sic Deus dilexit nos, vt humilis & par-
uulus fieret propter nos.
Erat apud antiquos arbor malus hieroglyficum
amoris, eo quod iucundus esset pomorum eius
gustatus & aspectus: amores natos dicebant esse
sub malo, sub ea luscitare amantes, malis se pete-
re, ac donare. Vnde paulo post sponsa subiun-
xit, *Stipate me malis, quia amore langueo*. Et ad fi-
nem Cantici sponsum ait: *Sub arbore malo suscita-
uit me*. Id est cepi te amare. Comparat ergo spon-
sa dilectum suum arbori malo, propter nimium
sui erga eum amorem, vel potius propter immen-
sam ipsius sponsi erga ipsam dilectionem, qua in
mundo apparere voluit, tanquam arbor malus
inter ligna siluarum, homo inter filios hominum,
quos lignis siluestribus aptissimè comparat. Po-
test autem esse collatio, vel ad filios spurios, &
degeneres, vel ad legitimos, & ipsi conformes, si-
cut de filiabus dictum est, & de vtroque agen-
dum erit.

*De comparatione Christi ad filios Adæ, & charitate
eius erga illos. §. 1.*

In Epist.
Cant. v. 12.

Matth. 3. v.
10.

E T ENIM postquam primi parentes propter
suam inobedientiam à paradiso eieci sunt,
vbi erant tanquam arbores plantatæ fecus decur-
sus aquarum, quæ copiosum fructum ferrent in
tempore suo, facti sunt in silua huius mundi, tan-
quam ligna siluestria, & infructifera, quorum fi-
lios vocare possumus cum Apostolo Iuda arbo-
res autumnales, infructuosas, eradicatas, & bis
mortuas. Quia amissa iustitia originali, eradicati
sunt à paradiso, & bis sūt mortui propter pecca-
tum originis, quod contrahunt, & actuale quod
propria voluntate committunt; vnde à se nullum
possunt ferre fructum iustitiæ, sed vel tantum fo-
lia verborum, vel fructus acerbos, & pessimos, id
est errores, & impietates, quibus porci immundi
saginantur, & demones libenter vescuntur. Et
quia teste præcurfore, omnis arbor quæ non fa-
cit fructum bonum excidetur, & in ignem mit-
tetur, hinc est arbores istas quæ nunc tantum
ignem concupiscentiarum nutriunt, in ignem
postea proiciendas æternum.

Quamuis autem totus mundus vnica sit in ge-
nere silua, huiusmodi tamen arbores nuncupan-
tur hic ligna siluarum, quia variæ sunt mundi
nationes, plurimæque infidelium, & impiorum
siluæ, & luci, diuersis erroribus, & vitis seruien-
tes, sicut apud gentes diuersa erant idola, qui-
bus aras, & templa in siluis, lucis, & nemoribus
dedicabant; vt ligna siluarum dicantur, quæ ido-

lis erant dicata, illisque merito comparentur ho-
mines, qui eadem idola colunt, errores moreque
peruersos complectuntur. Propter quod in Deu-
teronomio præceptum erat: *Non plantabis lu-
cum, & omnem arborem iuxta altare Deitui, nec facies
tibi, nec construes statuam, quæ odit Dominus Deus
tuus*. Et rursus præcipiebatur cum idolatrarum
terras attigissent, aras eorum subuertere, confrin-
gere statuas, & lucos succidere. Quod tamen ipsi
non exactè seruauerunt, sed postea plantauerunt
lucos, & seruiuerunt idolis gentium. Lucus autem
dicebatur per antiphrasim, quasi non lucus, quia
densus, opacus, & sine luce erat, ed quod arbores
ibi plantatæ ob religionem nunquam excideren-
tur. Et bene opacus, ac sine luce dictus, quia erro-
rum, ac peccatorum tenebris omnes gentes erant
obuolutæ. Et sicut propter hanc opacitatem siluæ
latibula erant ferarum, ac latronum, sic omnia vi-
tiorum genera inter gêtes latitabant. Latitasse di-
cimus, non quia non paterent, sed quia erant ex-
cæcati, vt illa non agnoscerent, nec vitia reputa-
rent. *Obscuratum enim* (inquit Apostolus) *est cor
eorum, & dicentes se esse sapientes stulti facti sunt, &
tradidit Deus illos in reprobum sensum, vt faciant,
quæ non conueniunt*.

Vocantur tamen à sponsa filij, quia à Deo crea-
ti sunt, vel quia filij Adæ præuaricatoris, filij
iræ, filij diaboli, & filij perditionis, qui contra
legitimum patrem Deum ceruicem erexerunt,
de quibus conqueretur dicens: *Filios enutriui, Isai. r. v. 2.
& exaltavi, illi autem spreuerunt me. Quia Deum Deut. 32.
v. 17.*

Hinc igitur oritur prima & maxima hæc laus 2.
sponsi quod sit *Sicut malus inter ligna siluarum*:
sic enim dilexit mundum siluam arborum infru-
ctuosarum, idolorum lucum, ferarum ac erro-
rum, & vitiorum antrum, vt non dedignatus sit
fieri quasi lignum in eadem silua constitum, fa-
ctus homo propter homines, sed factus est li-
gnum mali, quæ symbolum est amoris. Quia
propter nimiam charitatem, tanquam filius ho-
minis inter hominis filios apparuit, tanto illis ex-
cellentior, quanto omnibus lignis siluarum
præstat malus: quia inter fructiferas arbores nul-
la est iucundior, pulchrior, delicatior, & sua-
uior, vel vtilior. Flos enim albo flauoque mix-
to rubet colore: folium densum virote concin-
no, fructus aureus & rubicundus gustui, odo-
rarique pergratus; aptus etiam esui & po-
tui: nam ex eo fit sicera poculis iucunda: tan-
dem tota malus gratam præbet vmbra, de
qua sponsa mox subdit: *Sub umbra illius, quem
desideraueram sedi, & fructus illius dulcis gustu
meo*. Hæc autem omnia mirificè quadrant in
Christum Dominum, qui diuinitate & huma-
nitate floruit, qui verba vitæ æternæ habet,
qui verè aureos ac diuinos fructus tulit, & seip-
sum nobis dat in cibum & in potum gratissi-
mum, per cuncta hæc fundens odorem, & vm-
bram præbens salutarem, non vni, vel alteri
nationi, sed vniuerso mundo. Et ideo non di-
citur malus constita in horto concluso, sed in
aperta silua vel siluis, quia omnibus est exposita,
omnesque possunt eius pulcherrimo aspectu
frui, eius suauissima fragrantia recreari, eiusque
dulcissimis fructibus vesci. Omnibus enim
clamat: *Transite ad me omnes qui concupiscitis me*, 26.

Deut. 17.
v. 21.
Exod. 34. v.
13.

Deut. 7. v. 5

Reg. 14. v.
15. & c. 16. v.
33.

Ad Rom. 1.
v. 21. & c. 28.

Isai. r. v. 2.
Deut. 32.
v. 17.

Eccles. 24. v.
26.

& à generationibus meis implemini. Spiritus enim A meus super mel dulcis, & hereditas mea super mel & fauam. Id est, omnes qui mei noticiam habetis, & quos mea allicit pulchritudo, venite ad me sine vilo obstaculo: quia in silua sum sine sepro, & à fructibus meis saturamini, quia fructus sunt melle & fauo dulciores, vitam iucundam conferentes: nam In me (inquit) omnis gratia via & veritatis, in me omnis spes vite & virtutis.

Hom. 4. in Cant.

Ad Rom. 11. v. 17.

Psal. 28. v. 8.

Lucæ 15. v. 11.

2. Cor. 6. v. 14.

Vnde malus ista diuina aliud habet singularis virtutis infigne, quod ligna infructuosa siluarum reddit fructifera, pulchra & odorata. Ad hoc enim (ait Diuus Gregorius Nyssenus) Christus venit in mundum, & factus est lignum siluæ, eiusdem essentia cum silua humana, fructiferum tamen, vt homines quantumlibet prauos & siluestres è siluestribus redderet fructiferos. Sicut enim oleaster, vt dicit Diuus Paulus, insertus contra naturam in bonam oliuam, sit ex radice particeps pinguedinis illius, fructusque fert vberes, speciosos, & pingues: sic Christus Dominus supra omnem naturam virtute suæ omnipotentis gratiae agrestes ramos siluarum sibi vberimæ, ac speciosissimæ arbori malo inseruit, ex quo tanquam ex viua radice fructus ei similes afferrent, & mundus qui antea lucus & nemus erat idolis consecratum, fieret silua vero Deo dicata, & qui prius erat latibulum ferarum, & omnium vitiorum tenebrosus antrum, per eius aduentum illustraretur, pellerentur ferinæ passionis, & vitia abigerentur, reuelans condensata, vt in templo eius omnes dicant gloriam, & gratiam, si velint, vberem recipiant.

Comparatigitur doctrinam, & vitam Christi, eiusque discipulorum cum ea quæ fuit, vel est apud omnes infideles, & inuenies hanc esse instar arborum siluestrium, quæ nullum decorem habent, præterquam eum qui indefluentibus inest foliis, & verborum lenociniis, nihil redolent sanctitatis, nullos fructus proferunt veræ virtutis, quibus olfactum, vel gustum humanum recreare possint, aut reficere, vel famem pellere, vt in filio prodigo videre licuit, quia non nisi eos reficiunt, qui suilem degunt vitam. At doctrina Christi tota celestis, vita diuina: mores plus quam humani, fructus odoré, ac sapore tam suaves, vt nihil illis valeat comparari, quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas luci ad tenebras? & qui consensus templi Dei cum idolis? Merito ergo dicere poteris cum sponsa; Sicut malus inter ligna siluarum, sic dilectus meus inter filios. Sed quia dilectus venit in mundi siluam, vt ignem sui amoris in ea accenderet, quo ligna siluestria, vt siluestria comburerentur, & in aliam transferrentur naturam, quæ fructus ei similes ferret: hoc ipsum ab eo efflagita, vt te è signo siluestri in fructuosum conuertat, vt sicut ipse, tu etiam sis inter alios homines, sicut malus inter siluestres arbores.

De comparatione Christi ad omnes iustos, qui ex se sunt infructiferi. §. 2.

Hæc autem melius percipientur, si Christum comparemus ad reliquos veros filios Dei, siue homines, siue etiam Angelos, inter quos est Sicut malus inter ligna siluarum. Homines enim iusti (de quibus hic potissimè fit sermo potius quam de Angelis) si id quod ex seipsis habent consideres, ligna siluarum rectè nuncupantur: quia nullum ex se ferre possunt fructum, nisi inserantur Christo, & vniantur illi, qui solus vt pote Deus & homo à se habet virtutem ferendi fructus, & illam iustis sibi vnitis communicat: sicut testatus est cum discipulis dixit: Sicut palme non potest ferre fructum à semetipso nisi manserit in vite, sic nec vos nisi in me manseritis: ego sum vitis, vos palmites, qui manet in me & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere. Id est, à me separati eritis velut palmites aridi, velut arbores steriles, quæ nec fructus bonorum operum, imo nec flores, aut frondes desideriorum, aut verborum, quæ ad salutem æternam conducant, valent germinare. Omnes sunt velut oleastri, si suæ naturæ relinquuntur; at inserti Christo, qui per se oliua est optima, fiunt oliuæ fructuosæ, quales depingit Ieremias dicens: Oliuam vberem, pulchram, fructiferam, speciosam vocauit Dominus nomen tuum: vnde Iacobus Apostolus Christum qui Verbum est Dei patris, vocat infinitum verbum, quod potest saluare animas nostras. Nam per incarnationem inlitum est humanæ naturæ, quæ per ipsum fructus tulit plane diuinos, at ipse Christus per fidem & gratiam sit verbum inlitum in cordibus iustorum, per quem fructus referunt vita æterna condignos. In hoc autem deficit similitudo inlitionis, quod in arboribus ramus inlitus non dat virtutem trunco, sed potius ab illo suscipit succum, & virtutem vt ipse proprios fructus ferat; at Christus inlitus iustis potius confert illis virtutem, vt ferant fructus non proprios ipsorum, ad quos propria natura corrupta inclinatur, sed fructus ipsius Christi, in quos fides, gratia, & charitas inducunt; quare licet ij fructus iustorum dicantur, vt prodeunt ab eorum libero arbitrio, magis sunt Christi cuius gratia, & fauore fiunt: iuxta illud Apostoli, Plus omnibus laborauit, non ego, sed gratia Dei mecum, & iuxta hunc sensum intelligi possunt verba sponsæ in versione Septuaginta quæ sic habet: Sicut malus in lignis siluarum, sic frater meus inter medium filiorum, id est, ita est dilectus meus inter iustos, sicut malus inserta in lignis siluarum, quæ reddit illa pulchra, & fructuosa: vt quem fructum ipsa ex se ferre nequeunt, per inlitam malum ferant. Propter quod vt canit Dauid: Exultabunt omnia ligna siluarum à facie Domini, quoniam venit: quoniam venit iudicare terram: id est illi qui antea erant ligna siluestria, & ex se infœcunda, exultabunt in aduentu Christi, quando venit ad iudicium faciendum contra diabolum, eripiendo homines à potestate eius: nam ex tunc incipient fructus ferre iustitiæ tanquam arbores fructuosæ. Omnes enim (teste eodem Psalmita) ibid.

Origenes hom. 3. per filios, etiam Angelos intelligit.

Ioan. 15. v. 4. De hoc infra lib. 5. Exhort. 18.

Ad Rom. 11. v. 17.

Iacobi 1. v. 21.

1. Cor. 15. v. 10.

Psal. 95. v. 12.

Psal. 13. v. 3.

Declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Id est (vt exponit D. Augustin.) exclusiue vsque ad Christum, qui solus ex se vtilis est, & potens facere bonum, & aliis vim faciendi præstat, & ideo vocatur vnus, quia nullus alius præter ipsum hanc eminentiam habet sicut testatur Ecclesiastes, cum querens in quibus esset vera, & stabilis sapientia ait: Vnum de mille vnum reperi, mulierem ex omnibus non inueni. Quia inter omnes viros millenario numero significatus vnus vir Christus à se habet sapientiam, & sanctitatem firmam & stabilem. Inter mulieres, nec vna est, nam Deipara non est sancta nisi per filium eius, qui in hoc Cantico vocatur electus ex millibus, ipse vnicum caput totius Ecclesiæ, vnica vitis, cuius iusti sunt palmites, vnica malus inter ligna siluarum, sicut inter filios Dei vnicus est naturalis vnigenitus patris: reliqui adoptiui, de quibus dicitur: Ego dixi dii estis, & filij excelsi omnes: hoc quidè per gratiam. Nam ex natura corrupta; Vos autem sicut homines moriemini, & sicut vnus de principibus caderis, quia mortales estis, & instabiles, ad lapsumque sicut demones proclues, nisi gratia Christi fulciamini.

Eccles. 7. v. 29.

Cant. 5. v. 10.

Psal. 81. v. 6.

Ioan. 5. v. 4.

Hinc constat quomodo conciliandæ sint duæ similitudines. Altera qua sponsa nos comparat lignis siluarum: altera qua ipse Christus nos assimilât palmitibus. Nam in hoc conueniunt quod homines, qui ex se sunt infructuosi si vniantur Christo tanquam arbori fructiferæ, & viti, fructum per illam ferent. Ad denotandum vero immensum excessum Saluatoris super alios sponsa eum assimilât malo respectu lignorum siluestrium; ad significandum vero æqualitatem secundum naturam humanam, & similitudinem fructuum, quos ferimus, assimilatio est ad vitam & palmites, qui sunt eiusdem naturæ. Deus enim factus est homo similis nobis, vt nos homines ei vniti similes ipsi ferremus fructus.

Fructus bonorum operum omnibus aliis bonis præferendos esse. §. 3.

Sed aliam non contemnenda laus latet sub his verbis, sumendo malum non in singulari pro vnica arbore, sed in genere pro quauis arbore fructuosa, vt contraponitur lignis siluestribus, & infructiferis. Nec mirum hoc esse debet, quia malus ad omnes ferè arbores se extendit, vnde diuersæ arborum species vocantur, malus perfica, granata, citrea, cidonia &c. Intendit ergo Spiritus sanctus sub hac metaphora docere nos, quod sicut potissima laus, & præcellentia arborum non desumitur à magnitudine, vel grossitie, & fortitudine, nec à frondibus, vel ramis, aut floribus, sed à fructibus, illasque esse præcellentiores, quæ meliores fructus ferunt; vnde in prima rerum creatione tantum dicitur, Germinet terra herbam viuentem, & lignum pomiferum, faciens fructum iuxta genus suum; quia hoc dignius est aliis non pomiferis: sic etiam hominum vera & potissima laus non desumenda est à nobilitate generis, non à diuitiis, non à dignitate, est regia sit vel imperatoria, non à scientia, & eloquentia; sed à fructibus bonorum operum, & virtutum, sine quibus et si alia adsint, omnes sunt velut ligna siluarum, cum illis autem, et si cætera desint, erunt sicut arbores ma-

Genes. 1. v. 11.

Psal. 13. v. 3.

li, & fructuosæ, ac laude dignæ, ideoque fructus isti omnibus aliis bonis temporalibus sunt præferendi, quæ contemnenda sunt ne fructus amittantur.

Ad quod suadendum conficta est parabola illa de lignis siluarum, quæ voluerunt vngere super se regem, cumque regum sceptrum offerrent tribus lignis pomiferis, nempe oliuæ, ficui, & viti, illud reiecerunt, ne fructus suos dulces, pingues, & suaves amitterent, cum autem rhamno infructifere, & spinosæ offerrent, acceptauit illud, quia fructus nō habebat, quos timeret amittere. Ecce parabolam quæ non de arboribus insensibilibus, sed de hominibus, qui arbores vocantur inuere, intelligenda est: quibus incumbit fructus bonorum operum tanti facere, vt cunctis diuitiis, honoribus & dignitatibus præferant. Quæ omnia reicienda sunt tanquam vilia, & nocua quoties periculum imminet hocce fructus amittendi: qui vero eis carent, & nihili faciunt, bonis temporalibus acquirendis inhiant, & oblata gratanter amplectuntur. Propter quod sponsa spiritu diuino afflata dixit: Sicut malus inter ligna siluarum, sic dilectus meus inter filios. Quia nihil aliud amat, æstimat, & magnificat nisi fructus sanctorum operum: cætera temporalia, quæ homines auidè cupiunt, ipse despicit, & relinquit: Vnde cum cognouisset quod homines venturi essent, vt raperent eum, & facerent eum regem, fugit in montem ipse solus. Quia non regiam dignitatem huius seculi, sed fructus qui permanent in vitam æternam magnificat, & concupiuit.

Et tu ergo qui à Deo in silua mundi constitutus es tanquam arbor fructuosa Christo Domino per fidem vnitus, cura semper fructus ferre Christiano dignos, illosque omnibus temporalibus bonis anteferre, cauens ne aliquid quantumuis mundo splendidum admittas, quod horum fructuum iacturam, aut diminutionem afferat. Quid enim prodest homini, si vniversum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiat? an nescis quod ficui habenti tantum folia, & non fructus maledixit Christus dicens: Nunquam ex te fructus nascatur in sempiternum; & continuo arefacta est? que enim horribilior maledictio excogitari potest, quam arborem aptam dulces fructus ferre, ita arefieri, vt nunquam amplius fructus ferat, sed in ignem deputetur æternum? Peccator (inquit Ieremias) erit sicut myricæ in deserto, seu lignum infructiferum in solitudine: Non videbit cum videris bonum; id est cum venerint bona, quibus fruuntur iusti, non videbit ea, nec potietur illis, sed habitabit in siccitate, in deserto, in terra salisuginis, inhabitabili: hoc est (vt D. Hieron. interpretatur) semper manebit in terra sterili, arida, & sale seminata, vbi fructum nullum feret, vbi non habebit hospitem Deum, nec Angelorum præsidia, nec Spiritus sancti gratiam, nec scientiam magistrorum, vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Esto ergo sicut dilectus arbor malus inter ligna siluarum fructum proferens copiosum in tempore suo, vt Christi benedictionem consequaris, & cum venerint bona, ac felicissima præmia iustis pro bonis operibus promissa, videas illa cum gaudio, eisque potiaris in secula seculorum. Amen.

Iudic. 9. v. 8.

Ioan. 6. v. 15.

Matth. 16. v. 26.

Matth. 21. v. 19.

Ierem. 17. v. 2.

PRO PA-
RASCEVE
ET PRO
FESTIS
GRVCIS.

EXHORTATIO XXV.

De modo quo Christus Dominus inter Iudeos
degens, & in cruce pendens inter latrones
factus est sicut malus inter ligna silua-
rum, ut nos ad sui amorem & imitatio-
nem inuitaret.

Sicut malus inter ligna siluarum, sic dile-
ctus meus inter filios.

A D H V C maiora latent mysteria
sub hac malo inter ligna silua-
rum, quæ propalanda sunt:
ut intelligamus quo tempore
Christus Dominus expressius
hanc mali induit similitudinem,
& super reliquos homines præcellentiam. Et
enim arbor malus in hyeme quando est absque
frondibus, floribus, & fructibus nihil discre-
pare videtur à reliquis lignis siluestribus, nec co-
gnoscitur nisi à peritis agricolis: cum autem in
vere frondescere incipit, & florescere, ac fru-
ctus ferre, facile dignoscitur; nam ex fructi-
bus noscitur arbor. Ad hunc igitur modum de
natiuitate Christi, quæ facta est in hyeme, men-
se Decembri, & de passione eius, quæ in vere
peracta est in mense Martio philosophandum
est. Etenim tempus illud à nativitate, vsque ad
prædicationem quando vel absconditus latuit in
Ægypto, vel in Nazareth fabri munus exercens,
fuit huic diuinæ malo instar hyemis, nihilque di-
scernere videbatur à reliquis hominibus, nec ag-
noscebatur tanquam filius Dei Messias, & Sal-
uator mundi, nisi à paucis, vel ex relatione Ange-
lorum, vel ex peculiari instinctu, & reuelatione
Spiritus sancti, ut de pastoribus, Magis, Syme-
one, Anna, Baptista, eiusque parentibus
notum est. Ad hoc enim tempus peculiariter
referri potest quod prædixerat Ieremias: *Quare
quasi colonus fueris es in terra, & quasi viator de-
clinans ad manendum? quare fueris es ut vir va-
gus, & ut fortis, qui non potest saluare?* quia tri-
ginta annorum spatio vixit inter homines igno-
tus sicut viator, & peregrinus in hospicio ac si
non esset fortis, & potens ad docendum & sal-
uandum omnes. Cæterum post trigessimum an-
num cum mundo se manifestare decreuit, fron-
descere, & florescere cœpit, ac fructus ferre pro-
prios Messias in lege promissi; per quos eius præ-
cellentia super reliquos homines facile possit di-
gnosci. Cœlestis enim doctrina quam prædica-
bat, verba vitæ æternæ quæ proferebat, ingen-
tiaque sanctitatis opera, & prodigia quæ parru-
bat, testimonium perhibebant de diuinitate ip-
sius: *Opera* (inquit) *quæ ego facio in nomine pa-
tris mei, ipsa testimonium perhibent de me. Sed vos
non creditis, quia non estis ex omnibus meis.* Etenim
Scribæ & Pharisei ac principes Sacerdotum pro-
pria excæcati malitia noluerunt eum agnoscere,
sed permanserunt ut ligna siluarum infructuosa,
& obnoxia maledictioni, ac perpetua ariditate
damnanda, sicut ficus quæ arefacta est, quia fru-

Ierem. 14.
v. 8.

Ioan. 10. v.
25.

A ctum non habebat, sed folia. *Populus enim hic* Matth. 21.
(inquit Dominus per Isaiam) *labris me honorat.* v. 19.
cor autem eorum longè est à me, sine causa autem columi- Isai. 29. v.
me. Id est, solum habet folia verborum, non autem 13.
fructus bonorum operum. Quare merito Matth. 15.
sponsa ad hoc tempus respiciens ait: *Sicut malus* v. 8.
inter ligna siluarum, sic dilectus meus inter filios.
Scilicet filios Israel proceres Iudæorum, ligna
siluestria, & inutilia, quibus ipse infinite præ-
eminet sapientia, doctrina, & sanctitate.

*Christum in cruce fuisse sicut malum inter ligna
siluarum. §. 1.*

S E D execranda hæc ligna siluarum. Id est Iu-
dæi Christum circumdantes, illum obumbra-
re conabantur, insectantes eius vitam, & do-
ctrinam quasi auferentes à malo fructus, & folia
ne agnosceretur, nec putaretur esse Christus: in
tam profundam enim cæcitate, & vesaniam
deciderunt, ut putarent Christum esse lignum
siluestre, ac maledictum, illumque eradicare
conati sunt ex mundi silua, dicentes: *Mittamus* Ierem. 11. v.
lignum in panem eius, & eradamus eum de terra vi- 19.
uentium, & nomen eius non memoretur amplius. Id
est hunc qui se panem viuum vocat, configamus
in ligno crucis, ut eum de terra, & de memoria
hominum eradamus. Cum igitur Christum in
cruce suspendissent in medio duorum latronum
à lignis similiter pendentium, nouo inter eos mo-
do cœpit esse, *Sicut malus inter ligna siluarum,* ve-
luti diximus fuisse lilium inter spinas. Quid enim
erant duo illi latrones cruci affixi? nisi duo ligna
siluarum verè siluestria & infructifera. Et bene
siluarum, quia latrones in siluis delitescunt, ut
latrocinia tutius perpetrent. Vterque cum cru-
cem ascendit lignum erat siluestre, & spinosum,
Christoque molestum; *Nam & latrones qui cum* Matth. 27.
eo crucifixi erant, conuertiabantur ei. Sed non mi-
nus ligna siluarum duo illi populi Iudæorum, &
gentium increduli, à quibus Christus crucifixus
est, & tanquam preciosa malus erat inter eos di-
cete Paulo. *Prædicamus Christum crucifixum Iudeis* i. Cor. 2. v.
quidem scandalis gentibus autem stultitiam. Ipsi autem 23.
vocatis Iudeis atque Græcis, Christum Dei virtutem,
& sapientiam, quæ tanto amplius in cruce re-
splenduit, quanto inter ligna ista arida virtutem
suam non cohibuit, ingratis beneficiens, redem-
ptionisque suæ fructus illis libenter offerens, &
tanquam arbor malus mirabiles fructus sanctita-
tis protulit, nempe heroicæ patientiæ in tole-
randis doloribus, insignis humilitatis in ferendis
contumeliis, eximie charitatis in excusando per-
secutores, & orando pro illis.

D einde in cruce ardentissimo flagrabat amore,
tum erga patrem, tum erga homines. Propter
quod recte ibi assimilatur malo, quam symbo-
lum amoris esse iam diximus. Quid enim aliud
est Christus crucifixus, nisi viua malus, & (si ita
loqui licet) viuum hieroglyphicum diuini erga
nos amoris? Totus enim ibi amorem spirat, præ-
dicat, suadet, spargitque flammam dilectionis
igneas, ut ligna siluarum accendat, & in sui amo-
rem conuertat. Nullibi enim ardentius flagra-
uit ac tunc, attestante Paulo cum ait: *Vix pro* Ad Rom. 5.
iuusto quis moritur. Nam pro bono forsitan quis au- v. 7.
deat mori. Commendat autem charitatem suam Deus,
quoniam cum adhuc peccatores essemus secundum

Hom. su-
per hunc
locum.

Hierius lib.
54. de ma-
lo.

Cant. 8. v.
5.
Cruce arbor
mali aliij
dicunt fuis-
se sicut,
Vide infra
Lib. 5. Ex-
hort. 19.

Gen. 2. v.
17.

Ioan. 12. v.
23. & 32.

Abacuch.
v. 2.
Lib. 2. Ex-
hort. 8 §. 4.

Luca 23. v.
40.

tempus Christus pro nobis mortuus est. Hoc (inquit A
Diuus Chrysoctomus) omnem hyperbolem
excedit. Aliquos fortè inuenies, qui mori au-
deant pro bono sibi vtili, ut pro re familiari, vel
honore tuendo, aut pro parentum, vel filio-
rum defensione. Vix autem inuenietur qui mo-
ri velit pro iusto aliquo, aut pro solo bono ho-
nesto conseruando: at Christus in hoc com-
mendat suam immensam erga nos charitatem,
quod mortuus est, & crucifixus non pro bonis,
vel iustis, aut sibi proficuis, sed pro impiis, pro
inutilibus lignis siluarum, pro inimicis sibi no-
xiis, ut illis beneficeret, eriperet à morte, &
Deo reconciliaret. Solebant antiqui quando
bos diis sacrificandus fugiebat, loco illius qua-
tuor ramos arboris mali offerre, ut eos pla-
carent. At Christus vera nobis arbor malus B
quatuor partibus, scilicet manibus, & pedibus,
cruci affixus offerri voluit pro peccatoribus, ut
ipsi liberi dimitterentur, suam in hoc commen-
dans ardentem dilectionem. Denique cum arbor
ex fructibus cognoscatur, Christus cruci affixus
tam diuinus protulit fructus, ut per eos secerna-
tur ab aliis, sicut malus à lignis siluarum: pro-
pter quod infra dicitur, *Sub arbore malo sustinui*
te, ibi corrupta est mater tua, id est cruci affixus
te à morte, & corruptione liberauit, quam sub
alia arbore mater tua incurrit. Opponit arbo-
rem crucis arbori scientiæ boni & mali, quæ
generali ratione dicitur etiam arbor mali, id est
fructifera: cuius fructum dum primi parentes
comederunt, corrupti sunt, & abominabiles
facti sunt, ita ut omnes posterii eorum essent C
tanquam ligna siluarum: sub arbore scientiæ cor-
rupta est humana natura mater nostra, sub ar-
bore crucis mirabiliter est per Christum restau-
rata. Sub illa Adam suam propalauit inobedien-
tiam contra Deum, sub hac Christus suam o-
stendit obedientiam erga patrem, & dilectio-
nem etiam erga nos, sub illa dissipati sunt fru-
ctus iustitiæ, sub hac autem cum fœnore gratia-
rum recuperati sunt. Nam *Si granum frumenti*
cadens in terram mortuum fuerit, multum fructum
affert. Sub illa hostis traxit ad se omnes homines,
sub hac traxit illos ad se Christus: *Nam si ego*
exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum, in
vinculis charitatis propter immensam charita-
tem, quam in cruce illis ostendam. Sub illa
denique aperti sunt oculi hominum, ut viderent
propria nuditatem, & fœditatem, quam per
inobedientiam contraxerant, de illaque vehe-
menter erubescerent: sub hac vero aperti sunt,
ut viderent, & cognoscerent redemptorem,
per quem ab illa fœditate liberarentur, & sancti-
tatis decorem reciperent. Sicut scriptum
est apud Abacuch Prophetam iuxta Septuagin-
ta, *In medio duorum animalium cognosceris:* id est
in medio duorum latronum, ut supra ex Diuo
Augustino retulimus. Tunc enim centurio alij-
que dixerunt *Verè hic homo iustus & filius Dei*
erat.
Sed quod magis mirandum est ex illis lignis sil-
uarum Christus sibi inferuit vnum ex latronibus,
& fructiferum fecit, ut statim ferret fructus con-
fessionis, & dilectionis erga ipsum Christum,
increpans socium blasphemantem, proprium
agnoscens peccatum, & veniam petens ab eo,
quem iam regem cœlorum agnoscebat. Vnde

& tunc cœpit Christus Dominus nouo modo
esse tanquam malus inter ligna siluarum, vnum
fructuosum, alterum siluestre, vnum filium Dei
per gratiam, alterum filium diaboli per obstina-
tionem. Vnde & simul cœpit fructum suæ redem-
ptionis manifestare, quo electi à reprobis secer-
nantur, dicens illi, *Hodie mecum eris in paradiso.* Vt Apoc. 2. v.
scilicet mecum fruaris fructibus hereditatis æter-
næ. Hodie enim tibi dabo edere de ligno vitæ,
quod est in paradiso Dei mei, ut comedas fructu
beatitudinis consummatæ, quam ego in hoc cru-
cis ligno omnibus promerui: ego enim etiam
sum lignum vitæ, & fructus meus vitam, & im-
mortalitatem cunctis edētibus elargitur. Et quis
ergo non ardentem amabit Christum ab hac ma-
lo pendente, in symbolum amoris, quo nos
prosequitur? Et qui sunt fructus illius, nisi poma
mali, quibus amantissimus sponsus dilectam ani-
mam petit, ut eam charitate vulneret. Quod
sponsa præsentens nullibi affectuosius illum di-
lectum vocat, quam cum malo comparat. *Sic,*
inquit, est dilectus meus inter filios. Nam sicut ip-
se in cruce vehementius amauit, ita in cruce ar-
dentius redamari debet, sicut redamabat igni-
fer Ignatius, qui teste D. Dionysio, dicebat: amor
meus crucifixus est. Vtinam sit amor noster, si-
quidem pro nobis omnibus ex amore est cruci-
fixus.

Christum esse fructum arboris mali. §. 2.

S E D audiuimus D. Ambrosij expositionem, *Serm. 5 in*
sequa hoc ipsum amplius exaggerat, sequentis *Psal. 118. v.*
versionem *Lxx. Sicut malum in ligno siluæ.* Vbi per
malum intelligit non arborem, sed pomum ip-
sum, quod (ait) gratum odorem habet, ut cætero-
rum pomorum fragrantiam vincat. Christus er-
go affixus ad lignum sicut malus pendens in ar-
bore bonum odorem mundanæ fundebat redē-
tionis, quæ peccati grauis detersit fœtorem, &
unguentum positus vitale effudit. Iuxta senten-
tiam igitur D. Ambrosij crux est arbor malus,
sed Christus illi affixus est fructus seu pomum
mali, quod omnibus proponit ad salutē, quem
fructum comedit bonus latro, sed respuit alter
malus, reiecerunt Scribæ, & Pharisei, sed recepe-
runt pij, & simplices fideles, quibus in cruce fa-
ctus est sapientia, iustitia, sanctificatio, & redem-
ptio, Dei virtus, salus & vita æterna. Ad hanc igitur
arborem crucis mente ascendere debes, ut
hoc pomum mali tibi colligas, & spiritualiter co-
medas: ut Christus crucifixus sit per fidem, &
dilectionem intra seipsum, & fructus ferat ipsius
quales ille in cruce tulit.

Hoc etiam insinuat versio *Lxx. Sicut malum in*
silua, si per malum intelligas pomum, ut sen-
sus sit. Ipsa ligna siluarum ferre hoc pomum, quod
est Christus, tanquam fructum ipsorum, non ex
propria natura sed ex gratia, qua sunt filij Dei, &
membra Christi illi inserta & vnita. Nec mirum
quod ligna siluæ inserta in arbore malo supra na-
turam, & virtute diuinæ gratiæ ferant pomum, &
fructum mali: Christus ergo erit fructus tuus, si
de eo semper cogitas, & meditaris de illo, & cum
illo iugiter loqueris, illum continuo diligis, imi-
taris, & eius opera peragis, ut dicere possis, *Mihi* Cant. 7. v.
vinere Christus est, & vniui in me Christus. Ascen-
dam igitur in palmam que Christi crux est, &
R. R. iij

apprehendam mihi fructus eius, qui sunt ipse Christus, & virtutes quas in ea mihi imitandas proponit, & bona quae mihi promeruit, & cuncta haec mihi inferam, & tanquam propria faciam, ut ego etiam instar ipsius sim, sicut malus inter ligna siluarum, eiusdem paupertatis, humilitatis, obedientiae omnigenaeque virtutis fructibus repletus.

Ex Pterio vbi supra.

Quod si fabulis loco parabolarum uti fas est, sicut fertur quod Hercules leonino spolio indutus, & claua tria in laeva manu continebat poma mali, quae occiso dracone ex hortis decerpit: ita vir iustus generoso, ac forti animo imbutus ad conterendum caput draconis, qui studiosis inlidiatur, tres praecipue in manibus gestare debet virtutes, quae sunt ira & exandescens moderatio, auaritia temperamentum, & carnalium voluptatum contemptus, quas tamen ex arbore malo Christo crucifixo decerpere debet: in cruce enim ita mirabiliter iram, cupiditatem, & voluptates repellit, contemplit, extinxit, reliquaque virtutes, quae ad has rediguntur, propalauit, ut nullibi preciosiora poma nobis carpenda praeriterit.

Vae autem illis qui tanto Christi exemplo contempto adhuc permanent tanquam lignum siluestre, & sine fructu. Ipse enim baiulans sibi crucem, horribile quod illis instabat iudicium, minitatus est dicens: *Filia Ierusalem nolite flere super me, sed super vos ipsas flere, & super filios vestros. Quia si in viridi ligno haec faciunt, in arido quid fieri?* Ac si diceret: Ecce ego sum in medio filiorum vestrorum sicut malus inter ligna siluarum: & sicut lignum virens, & fructuosum inter ligna arida; & infructifera. Si igitur ego qui peccatum non feci, lignum vitae appellatus, a mundo non exeo, nisi igne passionis, & tormentorum adustus, quae putatis eos manere tormenta, qui sunt fructibus vacui? Agnosce igitur ex te lignum esse siluestre, aridum & infructuosum, igni aeterno aptum, cura tamen Christo inseri, ut per ipsum fructus feras, qui dulces erunt gutturi tuo, ut sequentia verba sponse indicant, tanquam illorum dulcedinem expertae. Utinam eandem experiamur in hoc seculo, ut plene satiemur in futuro. Amen.

Lucæ 23. v. 28.

Ita heda.

EXHORTATIO XXVI.

PRO FISTO IN CARNATIONIS.

De triplici umbra scilicet mundi, quae nocet, legis veteris quae deficit, & verbi diuini incarnati, quae permanens est, vtilis & in-cunda, & de fructibus quos parit contemptio ipsius.

Sub umbra illius quem desideraueram, sedi, & fructus illius dulcis gutturi meo.

OSTQVAM spōsa dilecti sui laudes cecinerat, compotem se voti factā ostendit fruens ipsius praesentia, quam diu concupierat, & persistēs in ea, quam coeperat mali metaphora, quae gratam, ut diximus, viatoribus vmbra praestat, sic ait: *Sub umbra illius, quem desideraueram sedi.* In quo plura tangit mysteria, vmbrosa quidem, & sub vmbra similitudine, sed quae Dei illustratione clara fient. Procedit autem vmbra

ex corpore opaco, posito ante solem, vel ignem, vel aliud luminosum, a cuius nimio splendore, vel ardore protegit: vnde translata est ad significandum quidquid alterius splendorem obscurat, vel obscure repraesentat, vel quod nos a nocentibus protegit. Triplicis autem vmbrae fit mentio in Scriptura sacra, quaedam noxia, alia imperfecta, & mutabilis, tertia vero vtilis, perfecta & permanens, sub qua sedit sponsa, ut quiesceret, & dulcibus fructibus vesceretur.

De vmbra mundi, & mundanarum rerum. §. 1.

ET quidem intuens sponsa innumera siluarum ligna altitudine proceram in magnam ramorū, & frondium latitudinem protensa, nullius istorum vmbrae se desiderasse fatetur; quin potius repudiavit, quia noxia valde, instabilis, & inutilis, nihil protectionis & refugij securē praebens. Mundanorum enim vmbra non defendit ab aestu concupiscentiarum, sed ardorem auget: non confert veram tranquillitatem, sed bella intestina excitat; non satiat desideria, sed torquet per illa, & vix incipit refrigerare cum fugit, & euanescit. Huiusmodi est vmbra quae praestat mundi principes, diuitiis, honoribus & dignitatibus alios protegentes in quibus non est vera salus, nec firma protectio, sed iis qui in eis confidunt dicere possumus illud Isaiæ: *Erit vobis fortitudo Pharaonis in confusione, & fiducia vmbra Aegypti in ignominiam.*

Isai 30. v. 3.

Quia nihil vobis afferet vtilitatis, sed potius pudorem, & ignominiam pariet. Quoniam frustrabitur spes vestra deficiente vmbra quando magis erat vobis necessaria. Huiusmodi etiam sunt vmbrae quas omnes haeresiarchae, & sectarum novarum inuentores suis peruersis dogmatibus praestant, quia in eis nulla potest esse vera spes salutis, sed cuncta sunt futilia, vana, & veritatis lucem obsecurantia, ut vitia, & concupiscentiae licentiam in homines grassentur, de quibus Oseas propheta inquit: *Super caput montium sacrificabant, & super colles accendebant thymiana, subius quercum & populum, & terebinthum, quia bona erat vmbra eius, ideo fornicabuntur filiae vestrae, & sponse vestrae adulterabunt.* Ecce ligna siluarum infructifera, quae iudicio haereticorum bonam & gratam faciunt vmbrae, sed in illa idolis sacrificant, fornicationes committunt & adulteria, aliaque horrenda perpetrant scelera & delicta.

Oseæ 4. v. 14.

Denique omnis mundana vmbra est sicut hederæ quae Ionam protegebat ab aestu, de cuius hederæ visu lætatus est vehementer propter refrigerium quod illi praestabat, sed cito lætitia eius versa est in maestitiam & iram magnam. Quia sequenti die diluculo vermis corripit hederam & exaruit, aestusque solis vehementer eum torquere cepit: sic est omnis vmbra, quae a diuitiis & honoribus, ac ex potentatibus seculi provenire solet, cuius viror omni salutis fructu vacuus valde lætificat mundanos & quasi ebrios reddit. Vnde hac hederæ coronati Baccho festa celebrant, de quibus Isaias ait: *Vae corona superbiae, ebrius Ephraim flore decidentis gloria exultationis eius, quia hederæ corona cito arefcit, flos decidet, & velocissimè transibit vmbra: eo quod vermis a Deo paratus hederam percudit & arefacit. Vermis est quidquid hanc mundi corruptibilis gloriam, & diuitias honoresque rodit, corrumpit, destruit, & a*

Ionæ 4. v. 6.

Mox explicatur sibi alio modo.

2. Mach. 6. v. 7. Isai 28. v. 11.

mundanis possessoribus iusto Dei iudicio repente auferit, & cum illi amplius exultant, & securius se illa possidere arbitrantur, oritur vermis iste qui hederam exicat & vmbrae dissipat, & tunc vehementius eos vrget aestus, torquet, & ad impatientiam prouocat. Quia cum ira & rancore deperditur, quod cum nimio amore inordinataque voluptate possidetur, propter quod scriptum est: *Fugite vmbrae seculi huius.* Fuge igitur illam & time vermem corrodentem, quoniam a Deo paratur ut peccatorum vltor & tortor; illamque desiderata vmbrae arboris mali sicut sponsa, quam nullus vermis potest dissipare.

4. Esdræ 2. v. 26.

De vmbra legis veteris quae Christum repraesentabat. §. 2.

HAC ergo reiecta vmbra, antiqua Ecclesia aliam appetebat, nempe Christi & Messie sibi promissi, cuius aduentum ut fusè superius diximus vehementer desiderabat, ut haec verba etiam indicant: *Sub vmbra illius quem desideraueram sedi.* Sed interim dum veniebat, expectabat illum sedens sub quibusdam vmbrae nimis densis, & opacis, videlicet sub variis figuris, ceremoniis, & sacrificiis, quae hunc aduentum adumbrabant, & fide quadam valde obscura de-tegebant. Sed cuncta haec erant quasi ligna siluarum infructifera, quia nullum salutis fructum efficiebant, sed tantum vmbrae ipsius. Non enim conferebant gratiam & sanctitatem, sed tantum significabant eam quae per Christum conferenda erat, ut Diuus Paulus testatur dicens: *Vmbrae habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem verum per singulos annos eiusdem ipsi hostiis, quas offerunt indefinenter, nunquam potest accedentes perfectos facere. Nihil enim ad perfectum adduxit lex.* Quibus verbis docet Apostolus legem veterem non fuisse imaginem quae expresse & distinctè singula quae sunt Christi repraesentaret, sed tantum vmbrae quae in communi, & confuso modo corpus repraesentat. Hoc autem corpus erat Christus Dominus, & bona spiritualia quae nobis allaturus erat, & ideo sub huiusmodi vmbra non poterat esse perfecta quies, & satietas animae aut refrigeratio ab aestibus concupiscentiarum, sed tantum fides & spes Christi futuri, quae valde illi populo Israelitico proficua erat, interim dum Christi aduentum appropinquabat, cuius praesentia vmbrae illae cellauerunt. Eleganter declarat hoc Diuus Augustinus ex similitudine callatae de hederæ, quam praeparauit Deus ut faceret vmbrae super caput Ionæ, quae eum protegeret ab aestu: *Vmbrae huiusmodi istud*

Ex Orig. hom. 3. & ex D. Ambros. serm. 5. in Psal. 118. v. 11.

Ad Heb. 10. v. 1.

Ionæ 4. v. 6. Epist. 49. q. 6.

(inquit) promissiones erant veteris testamenti, vel etiam bona ipsa quae in illo testamento Hebraeis data sunt, quae erant vmbra quaedam futurorum, tanquam ab aestu temporalium malorum in terra promissionis defensionem praebens. His enim bonis, & hisce promissionibus quasi vmbra quadam se se ab aduersitatibus tunc occurrentibus protegebant: tamdiuque durauit, quamdiu venit Christus. De quo dicit statim Scriptura: *Et parauit Deus vermem ascensu diluculi in crastinum & percussit hederam & exaruit.* Vermis enim diluculo ortus, sive ut Septuaginta vertunt, manè, seu matutinus, Christus Domi-

nus est, quin Psalmo 21. cuius inscriptio est: *Pro susceptione matutina, dixit: ego autem sum vermis & non homo.* Vermis autem dicitur propter humilitatem carnis, & propter virginis partum. Nam hoc animal plerumque de carne vel de quacumque re terrena sine concubitu nascitur: matutinus autem dicitur, quia diluculo surrexit a mortuis: & ut intelligatur illum esse qui canit, pro susceptione matutina, qui quidem percussit hederam, & exaruit: quia per Christi aduentum & per eius Euangelium post ipsius resurrectionem promulgatum, cuncta illa quae apud Iudaeos velut vmbrae prius significatione vigerunt, euacuata marcescunt, post quae cunctus ille populus amisso Ierolymitano regno, & sacerdotio & sacrificio (quod totum vmbrae erat futuri) in captiua dispersione magno aestu tribulationis adurit, sicut Ionas a solis ardore adurebatur. Haec & alia Diuus Augustinus fusè prosequitur. Ceterum nimia ira Ionæ propter hederam percussam a verme, indicat vehementem Iudaeorum iram & furorem contra Christum, cuius praedicatione legalia irrita reddebantur, & salus ac Euangelium translatum est ad gentes per Niniuitas significatas. Sed haec ira maxime feruit in Scribis & Phariseis, principibusque Sacerdotum & populo rebelli, qui eorum partes sequebatur, qui vermem Christum conculcare ausi sunt, & ligno crucis affigere, ne suam hederam corroderet legemque abrogaret, sed euenit eis quod de Dauid scriptum est: *Sedens in cathedra sapientium inter tres, ipse est quasi tenerimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit imperu vno.* Christus enim cui inter tres diuinas personae sapientia attribuitur, licet factus homo videatur vermiculus tener & mollis, est tamen adeo fortis, quod sicut vermis terebrat durum lignum, ita ipse ligno crucis affixus vno imperu occidit omnia peccata, prostravit omnes hostes, & de illis gloriosè triumphauit. Haec populus incredulus contra Christum fecit, cuius incundam noluit recipere vmbrae, ut suas densas, & caliginosas vmbrae retineret, & perpetuo federet in tenebris & in regione vmbrae mortis.

Psal. 21. v. 7.

2. Reg. 23. v. 2.

At vero fidelis & sancta illius temporis Ecclesia quae Christum agnouit, & recepit, magno affecta gaudio, & sui compos effecta clamabat dicens: *Sub vmbra illius quem desideraueram, sedi:* ac si diceret, iam reieci vmbrae, sub quibus haestenus moriens, & suspirans sedebam, aliam incundiorem vmbrae desiderando: nunc autem sub vmbra illius quem diu valde concupieram hilaris & tranquilla sedeo.

Christum Dominum esse saluiferam vmbrae sub qua Ecclesia quiescit. §. 3.

Ad huius autem clariorem intelligentiam vmbrae eius quem desiderauerat, triplex enim inuoluit mysterium ac sensum: primum & potissimum est ipsa diuini Verbi incarnatio, sicut supra dicere cepimus circa illud: *Letulus nosse vmbrosus.* Nam sicut lucis ad corpus accessu vmbrae gignitur, sic Verbum diuinum, quod est lux vera & immensum lumen, humano corpori se in-

Exhort. 14. Luc. 1. v. 35.

Ex D. Greg. 1. 33. Mor. c. 3. D. Ber. ferm. 48. in Cant. ibi allegatis. I. ai. 19. v. 1.

vtro virgineo vniens, cui virtus Altissimi obumbravit, vmbra mirabilem fecit quam vocamus mysterium incarnationis. Vnde ipsa etiam humanitas & caro Christi vocatur vmbra, quia infinitum deitatis splendorem obumbravit, seu temperavit, vt nostro conspectui aptus redderetur, sicut cum Sol per nubem raram conspicitur, de qua dixerat Isaias, Ecce Dominus ascendet super nubem leuem. Deinde vmbra dicitur non tam ipsa naturarum coniunctio, quam virtus & effectus eius, in quo diuinitatis Christi maiestas & potentia relucet. Vt sicut vmbra est effectus corporis ante solem positi & vtriusque signum: sic vmbra Christi sit quodcumque eius mirabile opus & prodigium ab ipsius humanitate diuino Verbo vnita procedens, in quo vtriusque virtus manifestatur, licet per fidem obscuram, & vmbrosam, fide tamen antiqua clariorem. Denique Christi vmbra est protectio ipsius, sub qua vniuersum genus humanum securè potest requiescere, ad modum quo filius sub vmbra patris, miles sub vmbra ducis, & sponsa sub vmbra sponsi, cui illam protegere, & à cunctis periculis liberare, & in omnibus necessitatibus incumbit subuenire. Hæc autem omnia intuens sponsa inquit: Sub vmbra illius quem desideraueram sedi, multa quidem desiderauerat, quæ variis similitudinibus in præcedentibus expressit. Dixerat enim, Osculetur me osculo oris sui, cupiens aduentum sponsi in mundum & desponsationem cum eo per gratiam, rursus aiebat: Indica mihi vbi pascas, vbi cubes in meridie, appetens requiescere in loco vmbroso, vbi ipse protegebat ab æstu greges suos, & iterum dixit, Letulus noster floridus & vmbrosus, quasi inuicans eum vt veniret, vt in eo perfectam haberet requiem, & spiritualis desponsationis fructus caperet: iam quasi hæc omnia consecuta ait: Sub vmbra illius quem desideraueram sedi. Id est iam venit desideratus cunctis gentibus, & carnem pro nobis assumpsit. Iam Christus nuptias spirituales celebravit cum Ecclesia, & anima quam in sponsam elegit. Iam factus est vmbra culum, sub quo securè potest quisque requiescere, & tutus à periculis manere: non est cur vager post greges sodaliū illius, sub eius vmbra sedi, requiem, & cuncta quæ desideraueram obtinui: nullam aliam appeto, quia nulla est melior quam Dei & hominis vmbra, nulla iucundior, nulla ad protegendum potentior, cum ipse dixerit, Sub vmbra manus sue protexi te, vt plantas celos novos & terram nouam. Quæ verba quidam putant dicta esse à patre æterno Christo Domino; alij ab ipso Christo Ecclesiæ suæ; sed vtrumque sensum amplectuntur verba. Sicut enim pater sub vmbra suæ omnipotentie suscepit humanitatem filio suo vnitam, vt per illam plantaret nouam Ecclesiam cælestē vitam protendentem: ita ipse Christus sub vmbra suæ protectionis recepit primitiuam Apostolorū & discipulorum congregationem, vt per illorum predicationem in vniuerso mundo plantaret eius Ecclesiam, & homines ad fidem traherent, illosque tanquam novos constituerent celos, in quibus ipse Deus habitaret.

Quid ergo potentius quam Christi vmbra, per quā recedunt vetera, noua fiunt omnia, sanantur languores, peccata delentur, conuertuntur peccatores, & pacem cum Deo inueniunt, iustique securi semper requiescunt: Nam si Petri vmbra vir-

tute Christi tam potens fuit, vt quemcumque obumbraret, quauis infirmitate laborantem, protinus sanaret eum: quanto magis ipsius Christi vmbra omnipotēs erit, vt ea obumbratos à cunctis corporis & animæ sanet languoribus? Vnde & de illo vaticinatus est Oseas, Conuertentur sedentes in vmbra eius. Id est peccatores conuertentur ad Christum ex eo quod sedeant sub vmbra ipsius, & sub eius protectione recipiantur. Similis enim est grano sinapis, quod minimū quidem est omnibus seminibus, cum tamen crescit, Et ascendit (vt refert D. Marcus) facit ramos magnos, ita vt possint sub vmbra eius aues celi habitare: eū enim exinaniuit semetipsum formam serui accipiens, cum tamen ascendit in crucem & per illam super omnes cælos, expandit virtutis ac potestatis suæ ramos, ita vt sub vmbra illius habitaculum, & refugium inueniat aues cæli, id est vel superbi principes & sapientes seculi, qui ad ipsum conuertuntur, vel sancti & contemplatiui qui alta cæli petunt & sub Christi humanitate suauiter etiam requiescunt.

Et hoc est quod nomine istorum inquit sponsa: Sub vmbra illius quem desideraueram sedi, id est, quæta & securā diu permansi. Sed quomodo sub vmbra ita diu sedere potest, cum nihil sit vmbra fugacius & mutabilius? eius enim similitudine omnimoda mutabilitas explicatur à Iob cum inquit, Homo fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu permanet. Sed hoc in vmbra corporeas & rerum mundanarum rectè quadrat, quia ex duobus, quæ concurrunt ad vmbra, Sol vel luminosum & corpus, aut vnum, aut ambo sunt in continuo motu: velut cum quis ambulans facem accensam gestat, sic etiam vel prosperitas mundana transit, vel homo cito perit. At Christus eiusque deitas, & humanitas vmbra facit immutabile, & firmissimam omnibus sperantibus in eum: quia apud ipsum iam non erit vlla mutatio, nec vicissitudinis obubratio, sicut prædixerat Isaias dicens: Ecce in iustitia regnabit Rex, & principes in iustitia præerunt. Et erit vir sicut qui absconditur à vento, & calat se à tempestate, sicut riuus aquarum in siti, & vmbra petre prominentis in terra deserti. Vbi Propheta omnes ærumnas comprehendit sub his quatuor, scilicet vento, tempestate, siti, seu siccitate & æstu, & tamen Rex iustus Christus Dominus, tum per seipsum, tum per suos principes Apostolos & pastores Ecclesiæ ab his omnibus nos protegit: & sub eius vmbra, vt dicit D. Hieron. tuti sumus à ventis, tempestatibus, sitibus, & æstibus, omnibusque tribulationibus quæ in hac vita nos vehementer premunt. Peculiariter vero vocatur Vmbra petre prominentis: id est rupis magnæ, firmissimæ & altissimæ, ad indicandam sublimitatem, fortitudinem & firmitatem Christi, ac protectionis eius in hac misera terra, deserta, inuisa & iniquosa, quæ æstibus & ardoribus solis vehementer adurit, omnesque comburerentur nisi sub vmbra huius maximæ petre proiecti essent, ex qua etiam riuus procedunt aquarum viuentium ad extinguendam sitim & tollendam siccitatem. 1. Cor. 10. v. 4.

Propter quod idem Propheta omnes ad laudandum Deum inuitat, quia Factus est (inquit) fortitudo pauperi, fortitudo egeni in tribulatione sua, spes à turbine, vmbra culum ab æstu. O altitudo diuiciarum sapientiæ & bonitatis Dei, qui fragillissimæ carnis nostræ potentissimam vmbra fecit carnem suam: vt quæ in nobis concupiscentiarum ardo-

A. d. 5. v. 17. Oseas 14. v. 8. Inferius hic locus fufius explicatur Exhort. 27.

Iob. 14. v. 2. Ecclesiast. 7. v. 1. Sap. 2. v. 5.

I. ai. 32. v. 17.

1. Cor. 10. v. 4. I. ai. 25. v. 3.

Thren. 4. v. 20.

Serm. de natiuit. Virgini.

Hoc ianuit ferm. 20. in Cant. & ferm. 48.

I. ai. 32. v. 17.

Origenes hom. 3. in Cant. Hom. 14. in Ezechiel.

ribus æstuat, in ipsius carne refrigerium reperiret; quia verbum caro factum est, sub cuius vmbra viuere securi possumus inter gentes, imo & inter hostes.

Quomodo sit sedendum sub Christi vmbra, & carpendi dulces fructus ex ipso. §. 4.

Sed iam explicemus quomodo nobis sedendum sit sub hac Christi vmbra. Perpendit autem Diuus Bernardus non dixisse sponsam sub vmbra illius quam desideraueram, sed quem desideraueram, quia ipsa primo non desiderabat vmbra, sed potius lucem meridianam, cum dicebat: Indica mihi vbi cubes in meridie. Optabat enim sponsum in seipso videre, vt Deus est facie ad faciem, & non per ænigma: at quoniam claritas huius visionis futuro seculo referuatur, libenter se dicit sub illius sponsum quem desiderauerat, vmbra sedere. Id est sub fide & cognitione obscura & sub contemplatione carnis ipsius quæ vmbra est diuinitatis, per quam ad ipsius deitatis contemplationem modo sibi magis congruo posset ascendere.

Deinde non ait sub vmbra quam desideraueram, quoniam licet licitum sit & sanctum vmbra, & protectionem Christi, ac bona quæ ab ipso procedunt desiderare, tamen desiderium nostrum potissimè ferri debet in ipsum Christum propter se ipsum. Vnde sequitur quod vmbra ipsius sumus participes. Et ideo sponsa dixit: Sub vmbra illius, quem desideraueram. Id est cui placere optabam, & quem omnibus quibusque donis præferrebam. Nec nominat quis sit ille, quia ex vehementia amoris de illo solo cogitabat, & quasi præsentem habebat. Huiusmodi autem desiderium vehemens, & constant præcedere debet, vt sessio per contemplationem sit quæta, & diuturna. Nam quod vehementer desideratur, magnam requiem & tranquillitatem efficit, cum obtinetur; vnde mirra in corde suboritur pax, altum silentium, iucunda securitas, & plena satietas, iuxta illud Isaiæ: Erit opus iustitiæ pax, & cultus iustitiæ silentium & securitas usque in sempiternum, & sedebit populus meus in pulchritudine pacis in tabernaculis fiducia, & in requie opulenta. Cuncta enim hæc præstat sessio sub vmbra Christi quæ sterilis & arida esse nequit, cum sit vmbra arboris mali dulcibus pomis refertæ. Vnde statim subdit sponsa, Et fructus eius dulcis gutturi meo. Famelicus enim qui sedet sub vmbra mali, vel alterius arboris fructibus onusta, mox carpit fructus, vt famem satiet, imo ideo gratum est illi sub vmbra sedere, vt fructibus arboris possit vesci, odore confortari, & latari pulchro aspectu. Sic anima quæ sedet sub Christi vmbra dum eius mysteria contempletur, fructus sibi colligit, qui dulces sunt gutturi suo.

Et quidem ipsamet contemplatio quæ sessio sub vmbra dicitur dulcissima est, imo vt inquit D. Gregorius, est amabilis dulcedo omnem aliam dulcedinem superans. Cuius ratione reddit D. Thomas, quia non solum dulcis est ipse contemplandi actus, sed quia circa Deum summè dilectum versatur. Visio autem & cogitatio de re nimis dilecta magnam parit voluptatem. Et præterea contemplatio teneros & deuotos, dulces-

que gignit internos affectus, quibus satiatur anima, quæ nec diu posset sub vmbra sedere, nisi fructus inuenisset, qui eam oblectarent, sicut etiam nec fructus hos inueniret, nisi sub vmbra constanter sedisset. Quod sic explicat D. Gregorius: Arbor fructifera Christus est in corde nostro, vt ait Paulus, per fidem plantatus. Quam arborem si mens digne & constanter excolit, fructus interius pulchros, & viles gignit, quos dum mens capiens auidè comedit, omnes mundi voluptates præ eius dulcedine postponit. Dulce enim valde sibi est cælestia cogitare, in æternitate oculum intimum figere, aut aliquando in fleibus etiam mens accensa compungatur, & inter lachrymas subleuata Angelorum cibo, ipsa videlicet sapientia, quanto dulcius, tanto auidius pascatur. Hæc D. Gregorius.

Triplicem ergo fructum parit contemplatio, aut potius decerpit ex arbore quæ Christus est. Primus est cognitio certa plurium cælestium veritatum, quibus intellectus diuino lumine perfusus pascitur, & summè delectatur: alter est pius affectus amoris, deuotionis, laudis gratiarumque actionum & plurium virtutum, quo intus magno cum gaudio voluntas reficitur. Tertius denique studiosum opus in omnigenæ virtutis materia, quo cunctæ animæ vires pascantur, & saturantur. Vt iuxta D. Pauli sententiam: Simus repleti fructu iustitiæ per Iesum Christum in omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia Dei, in omni virtute confortati. Fructus enim lucis est in omni bonitate, & iustitia & veritate. Hos autem fructus idem Apostolus ad duodecim reducit, cum ait, Fructus Spiritus est caritas, gaudium, pax, patientia, &c. Qui omnes dulces sunt gutturi animæ, quæ est Dei sponsa. Nam sunt fructus arboris mali, valde dulciferæ & fructus ligni vitæ, qui vitam mirabiliter nutriunt & oblectant, & licet quidam eorum sint in se amari, tamen per vehementem amorem quo carpuntur, valde dulcescunt. Nam anima esuriens amarum pro dulci sumit. Et ideo sponsa prius explicuit desiderium suum quo sedebat sub vmbra dilecti, & deinde ait fructum fuisse dulcem gutturi suo. Nam Desiderium veniens lignum vitæ, & similiter fructus iusti lignum vitæ. Fructus enim Christi qui est iustus per essentiam, cuius particeps est quilibet alius iustus, est instar fructus ligni vitæ, gratus, suauis, & immortalitatem præbens. O Domine, inquit Origenes, da mihi hunc fructum, dulcem fructum animæ meæ, altus est, attolle desiderium; benedictus est, sanctifica obsequium; impatibilis est, purifica affectum; suauis est, lætifica animam, vt in te solo delectetur, qui es potissimus fructus potens illam in æternum satiare.

Ex his fructibus dignoscenda est perfectio meditationis, ac contemplationis, quæ à Deo procedit. Nā qui sedere se iactat sub vmbra Christi eius mysteria meditando, & fructus nullos capit, ociosus sedet; & contemplatio eius potius dicenda est sopor, pigritia aut mera speculatio scientiæ, quæ inflat, sine charitate quæ ædificat. Quod si fructus capit, & tamen gutturi suo non sunt dulces, sed insipidi, aliquando quidem erit ex Dei permissione ad probationem, vt discat sub vmbra perseueranter sedere, etsi refrigerium sensibile vmbra non percipiat: aliquando tamen indicium est & effectus tepidi desiderij & remissi-

In hunc locum Cantici Ad Ephes. 3. v. 17.

Ad Philip. 1. v. 11. Ad Col. 1. v. 10. Ad Ephes. 5. v. 9.

Ad Gal. 5. v. 22.

Apoc. 22. v. 2.

Prou. 27. v. 7.

Prou. 13. v. 12.

Prou. 11. v. 30.

Ex Origene in hunc locum.

amoris, quo sub vmbra sedet, quia fortè guttur A alios carnis cibos appetit. Sed de hoc plura inferius.

Denique non sine causa sponsa non dixit, Sub vmbra illius, quem desidero, sedeo, sed quem desideraueram, sedi: vt indicaret, quod huiusmodi sessio non desideratur in hac vita, vt sit continua & perpetua, sed vt vires resumamus ad surgendum, & progrediendum post Christi vestigia, iuxta illud Psalmistæ: Vanum est vobis ante lucem surgere: surgite postquam sederitis qui manducatis panem doloris. Id est; o vos omnes qui vobiscum pane lachrymarum tum pro vestris, tum pro alienis peccatis, & miseris, vanum est vobis surgere ad operandum antequam oriatur lux de cælo, & adueniat Dei auxilium, sine quo nihil potestis facere. Sedete igitur prius sub Dei vmbra, contemplantes vestram inopiam, ac Dei infinitam virtutem, cui fidentes, surgite postea, vt peragatis que sunt vobis proficua, proximis vtilia, & Deo grata ad ipsius gloriam in secula seculorum. Amen.

EXHORTATIO XXVII.

Pro parasceue & cruce & de modo quo B. Virgo stabat iuxta illam.

De modo sedendi per contemplationem sub vmbra Christi crucifixi & colligendi fructus eius, qui per illam dulcescunt.

Sub vmbra illius quem desideraueram sedi, & fructus illius dulcis gutturi meo.

VAMVIS Christus Dominus in omnibus vitæ suæ mysteriis vmbra sit nobis iucunda & salutaris, nullibi tamè iucundior & fructuosior quam in cruce, quamque per arborem malum representari, & in ea ipsum fuisse sicut malum inter ligna siluarû superius diximus. Vnde de illo peculiariter dicit sponsa: Sub vmbra illius quem desideraueram sedi. Etenim Christus crucifixus vtilissimam nobis ad omnia vmbra præstat, sed maximè ad protegendum peccatores ab ardore diuini furoris, quæ Dei iustitia aspirat contra illos. Et quis ardentem solem diuinæ iustitiæ absque aliquo vmbraulo posset sustinere? quis non consumeretur igneis illius radiis? nam vt inquit Isaias: Ardens est furor eius & grauis ad portandum. Propter quod dicebat Dauid, Domine ne in furore tuo arguas me, nec in iratura corripas me. Et Ieremias: Corripeme Domine, verumtamen in iudicio, & non in furore tuo, ne forte ad nihilum redigas me. Assumpsit ergo Sol iustitiæ humanam naturam, & ex coniunctione solis, & humani corporis facta est vmbra ad protegendum reos, qui ad illam confugerint. Sicut autem maior est vmbra cum corpus & Sol coniunguntur in occasu, sic in morte Christi potentior fuit vmbra ad iram Dei temperandam & obtinendam peccatorum veniam, ita vt postea extra hanc vmbra iudicium fiat sine misericordia, quia extra illam non est inuenire misericordiam: constitutis vero sub illa misericordia exit ad vitam, non iudicium in condemnationem.

Isai 30 v. 25. Psal. 6 v. 2. Ierem. 20 v. 24.

Iacobi 2. v. 13.

Quam efficax sit vmbra Christi crucifixi. §. 1.

PRÆDIXERAT hoc Ieremias dicens: Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus in vmbra tua viuemus in gentibus. Notat Lyranus loco illius vocis, Dominus, in Hebræo poni nomen Domini tetragrammaton, quod proprium est solius Dei; ad significandum prophetiam hanc esse de Christo, qui erat verus homo simul & Deus: qui captus est à Iudæis, crucifixus, & occisus non pro suis, sed pro nostris peccatis, vt ea deleteret, in cuius vmbra ait vates, populum suum Hebræum victurum inter gentes: quia illi qui credituri erant ex Iudæis adunandi erant gentibus, & à cunctis simul sub eadem Christi vmbra viuerent. Hanc vmbra singulariter fecit in cruce, vbi manus habuit extensas sicut alas, vt sub vmbra alarum eius sperantes protegeremur, & à cunctis erueremur periculis & miseris, multo efficacius quam per vmbra Petri, vt supra diximus. Vnde & Diuus Vincentius Ferrer. refert quosdam putasse Christi in cruce vmbra tetigisse latronem, qui à dextris erat, eique sanctitatem contulisse infundendo spiritum compunctionis. Hoc tamen est certissimum vmbra & protectionem Christi spiritualiter tetigisse, cuius virtute ardentis æstus auaritiæ, libidinis ac vitiorum omnium extincti sunt, & perfectam animæ salutem adeptus est. Nulla enim est potentior vmbra contra omnes vitiorum igneos æstus, quam crux & passio Christi, quem teste Apostolo: Proposuit Deus propitiatorium per fidem in sanguine Ad Rom. 3. ipsius ad ostensionem iustitiæ suæ in remissionem peccatorum delictorum. Nuditas Christi in cruce vmbra culum est contra æstum auaritiæ, sitis eius, & acetii vini que felle mixti potus, vmbra est contra impetus gula: dolores carnis eius obumbrant contra ardores libidinis, & furoris: ignominia vero ipsius contra gloriam mundanam, quam superbia & ambitio ardentem concupiscunt: denique nullum est vitium, cuius non sit medicinalis vmbra in Christi vulneribus, à quibus prodeunt spiritus quidam vitæ salutiferi, efficacesque inspirationes, quibus viuentes sub eius vmbra protegentur, refrigerantur & sanantur.

Thren. 4. v. 20. Psal. 52 v. 2.

Act. 5. v. 15. In serm. de parasceue.

Ad Rom. 3. v. 24.

Ad Rom. 3. v. 24.

Ad Rom. 3. v. 24.

Ad Rom. 3. v. 24.

Ad Rom. 3. v. 24.

Ad Rom. 3. v. 24.

Ad Rom. 3. v. 24.

Ad Rom. 3. v. 24.

Ad Rom. 3. v. 24.

Ad Rom. 3. v. 24.

Ad Rom. 3. v. 24.

quia omnium tentationum feruorem temperat, & dum aura suæ inspirationis suauiter mentem tangit, quidquid noxiæ caloris sustinebat expellit, & quam iam forsitan nimius vitiorum æstus marcidam fecerat, vmbra sancti Spiritus protegens recreat: vt dum in eius inspiratione sedens paulatim vires colligat, quibus ad æternam vitam robustus currat; sicut bonus latro, qui hac inspiratione in cruce obumbratus, vna hora peruenit ad paradysum. Hanc crucem cui Christus fixus est, salubriorem & firmiorem vmbra facientem quam Ionæ hedera, nobis Deus præparauit, vt in huius vitæ laboribus & æstibus requiescamus. Nam, sicut dicit Ambrosius, Quemadmodum exercituum imperatores & duces prouidi enixè curant, vt milites in itinere ad eius molestias, æstusque temperandos locis vmbrosis, amœnisque fruuantur: ita si quid amaritudinis, si quid tentationis, si quid infirmitatis est in hac peregrinatione, ductor noster Christus per crucem & passionem suam, & amara temperat, & sollicita mitigat, dissoluit dura & inualida confirmat. Et qui in columna nubis olim præcedebat Israelitas peregrinantes in deserto, protegens eos per diem ne læderentur à sole: nunc præcedit nos in columna crucis protegens nos omni tempore à cunctis quæ possunt molestiam inferre, ne spiritus lædatur ab illis.

1 Ionæ 4. v. 6. Supra de hoc ser. 5. in Psal. 118. v. 1.

Psal. 52 v. 2.

Act. 5. v. 15. In serm. de parasceue.

Ad Rom. 3. v. 24.

Ad Rom. 3. v. 24.

Ad Rom. 3. v. 24.

Ad Rom. 3. v. 24.

Ad Rom. 3. v. 24.

Ad Rom. 3. v. 24.

Ad Rom. 3. v. 24.

Ad Rom. 3. v. 24.

Ad Rom. 3. v. 24.

Ad Rom. 3. v. 24.

Ad Rom. 3. v. 24.

Quid sit esse, viuere, & sedere, vel stare sub vmbra Christi crucifixi. §. 2.

SE D quoniam sponsa dicit sub vmbra sedisse, Ieremias verò ait sub vmbra viuemus; oportet aduertere cum D. Bernardo tres esse gradus manendi sub Christi vmbra. Primus est esse sub vmbra. Secundus viuere in illa. Tertius verò sedere sub ea. Primus quidem spectat ad omnes fideles, qui veram Christi fidem habent, eiusque passionem ac mortem corde & ore confitentur, sed opere non protestantur; & idè in hac vmbra non viuunt, quia fides sine operibus mortua est, nec potest dare vitæ gratiæ, quam ipsa non habet; ideoq; Ieremias non dixit, sub vmbra eius sumus, sed viuimus in gentibus; quia non tantum credimus eius mysteria, sed etiam sectamur exempla, in eo que totam nostram spem & amorem collocamus: & hic gradus pertinet ad omnes iustos inchoaturque à fide; nam iustus ex fide viuunt: sed roboratur spe, & perficitur dilectione, iuxta illud, In vmbra alarum tuarum sperabo donec transeat iniquitas: imò quoad viuimus inter gentes, nam in futuro seculo, non in vmbra, sed in lumine claro viuemus inter Angelos. Tertius autem gradus ad contemplatiuos & perfectos pertinet, qui non solum viuunt, sed sedent, & quiescunt, diuque sub Christi vmbra permanent, eius mysteria auidè contemplantes, & dulces inde capientes fructus, non stant rigida elatione, non ambulant inquieta curiositate, non iacent resoluta voluptate, sed tranquilla sedent submissione; non tamen dicitur sub vmbra sedimus, sicut dicitur viuimus, sed sedi: quia prærogatiua est sponsæ, & paucorum, qui meliora charismata æmulantur, ita sedere, & contemplationi vacare; qui soli esse tunc cupiunt, vt melius soli Deo vacent; & idè non sedimus, sed sedi, tanquam solitaria dicit; sicut & Ieremias alibi, Sedebit solitarius, & rabebit, quia leuauit se super se. Et quamuis contraria esse videantur sedere, & leuare se, contraria tamen non sunt, si ad spiritum referantur, nam sedere quietem & tranquillitatem, & diuinam in contemplatione perseverantiam indicat: leuare autem se super se, præcellentiam illius, eleuando spiritum super omnia terrena ad ea quæ hominis captum excedunt, & vtrumque comprehendit sedere sub vmbra Christi; non enim tantum supra se eleuatur qui ad diuinitatis contemplationem ascendit, sed etiam qui contemplatur Christi humanitatem, quæ ad Verbi vnionem eleuata est, & pro nobis in cruce exaltata.

Serm. 48. & 20. in Cant. & ser. de nationi. Virg.

Iacobi 2. v. 17. Thren. 4. v. 20.

Abacuch 2. v. 3. Psal. 56. v. 2.

Thren. 3. v. 28.

Io. 10. v. 9.

Thren. 3. v. 28.

Thren. 3. v. 28.

Thren. 3. v. 28.

Thren. 3. v. 28.

Thren. 3. v. 28.

Thren. 3. v. 28.

Thren. 3. v. 28.

Thren. 3. v. 28.

Thren. 3. v. 28.

Thren. 3. v. 28.

Thren. 3. v. 28.

Thren. 3. v. 28.

Thren. 3. v. 28.

Io. 8. v. 16. Ex Chrysof. 4. in Ioan. Exhort. 4. §. 4.

Isai. 53. v. 2. Ita interlinearis & Lyranus.

Lib hist religiose c. 9. de Petro.

Sed hoc difficilius quod Deipara omnium creaturarum perfectissima sub hac vmbra Christi crucifixi non sedisse dicitur, sed stetit, Stabat, inquit Iohannes, iuxta crucem Iesu mater eius. An plus est sedere quam stare, vel e contra? an vero vtrumque simul esse potest, si ad spiritum referatur? Quod certum videtur; nam de Christo Domino simul legitur, quod sedet a dextris Dei; ad significandam tranquillam & perpetuam regni sui fructualem: & tamen Diuus Stephanus vidit illum stantem a dextris Dei; vt denotaretur promptitudo ipsius ad auxilium ferendum iis qui certant: sic sponsa sub vmbra crucis Christi sedere dicitur, quia tranquillo corde, & sine fastidio diu, quae ibi geruntur, contemplatur, sponsarum vero regina non sedere, sed stare perhibetur: ad denotandam eius inuictam fortitudinem, & constantiam, animique promptitudinem ad ascendendum simul cum filio in crucem: cum quo iam ascenderat corde. Vnde sicut ipse Christus in cruce non sedebat, sed stabat erectus; sic ipsa non sedens, sed erecta iuxta crucem stabat, imò & crucifixae erat, vt dicere possit melius quam Paulus, Christo confixa sum cruci, & cum ipso sponso, Christo confixa sum cruci, & cum ipso sponso,

Ad Gal. 2. v. 19. Cant. 7. v. 8.

D. Cyprianus orat. de passione, D. Gregor. D. Ansel. Cassiodor. Rupert. & alij ibi.

Ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius. Crux quae hic assimilatur malo, comparatur etiam palmae iuxta Patrum interpretationem, ad quam ascendit Christus corpore, vt apprehenderet fructus eius, scilicet conuersionem mundi, virtutes, & pia opera sanctorum animarum. Beatissima autem mater eius ascendit spiritu in eandem palmam, vt eisdem fructus alio modo caperet simul cum filio cooperando nostrae redemptioni, ipsa enim suo modo fuit mediatrix mundi, & cum filio victricem palmam de hostibus reportauit.

Si ergo ad contemplandum Christum crucifixum dignè vis accedere, simul debes sedere sub vmbra eius, & stare. Sedere quidem cuncta eius mysteria mente quieta & tranquilla considerans, & perpensans: stare vero, fortiter te praecingens ad simul patiendum cum Christo & propter illum, vt ei similis efficiaris.

De fructibus à Christo crucifixo colligendis, & quomodo sint dulces. §. 3.

SEd vltra hoc debes fructus ex Christo crucifixo colligere: siquidem vtrouique eorum mentio fit. Sponsa enim de arbore malo loquens, ait, Et fructus eius dulcis gutturi meo, significans fructus apprehendisse, & etiam gustasse, ad palmam etiam ascenditur, vt apprehendatur fructus eius. Sed attende differentiam inter malum & palmam; quod illa fructus habet in omnibus ramis, etiam in iis quae sunt prope terram, vnde sedens sub eius vmbra potest illos colligere: at palma non fructus fert nisi in vertice, ideo non possunt capi à sedente sub vmbra, sed oportet scandere per illam; ideoque dicitur, Ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius; vel vt vertunt Septuaginta, Tenebo cacumina eius, vbi, scilicet, sunt fructus: nam crux Christi, vel potius Christus crucifixus vtriusque arboris similitudinem exprimens fructus habet varios, & dulces, quos iusti carpere possunt duplici modo. Quidam carpunt eos per contemplationem & internam compassionem, vnde varios affectus, & pro-

Cant. 7. v. 8.

Hae verba quidam tribuunt sponso, alij sponsae vel eius sociis, sed plura de his suo loco.

posita sanctorum operum concipiunt, & ij sunt qui dicunt, Sub vmbra illius quem desideraueram sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo; quia ipsa contemplatio amaritudinum Christi & affectus, qui in ea sentiuntur, dulces sunt contemplanti. Alij vero iusti non solum carpunt fructus per contemplationem, sed vterius etiam per veram imitationem, patiendone etiam multa pro Christo, & crucem eius gestando, vel seipos crucifigendo, & ij sunt qui aiunt, Ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius, qui ascendit per arborem altam & asperam, qualis est palma, vnde laborat, & fatigatur: qui autem sedet sub vmbra, potius requiescit; sic contemplatio sola est quieta & dulcis; tamen passionis re ipsa imitatio, est valde laboriosa, & contra inclinationem. Oportet tamen illam vincere, & ascendere vsque ad perfectam Christi imitationem, vbi copiosi inueniuntur fructus, & etiam dulcissimi; dactyli enim sicut & poma mali dulces sunt. Sed cur non fit mentio dulcedinis eorum? non enim dicitur, Et apprehendam dulces fructus eius, sed reticetur vox dulcis; forte ad significandum quod huiusmodi fructus, etsi dulces sint spiritui, non tamen carni, maxime quandiu laborat & fatigatur, vt crucem ascendat, & contra propriam propensionem amara fumat; sed tamen tam copiosa solet esse dulcedo spiritus, vt etiam portio inferior gustet illam, & in passionibus, & amaritudinibus, ac ignominiosis pro Christo perpensis laetetur, sicut laetabatur B. Andreas, qui videns crucem sibi paratam, dixit, O crux diu desiderata, & iam concupiscenti animo preparata, securus & gaudens venio ad te. En quia diu crucem desiderauerat, dulcis fuit fructus eius gutturi suo; sed non ita ardentem diu desiderasset, nisi eius dulcedinem praesensisset. Denique si dignè & perseveranter sedeas sub vmbra Christi crucifixi, omnes eius fructus quantumuis in se amari, sicut dulces gutturi tuo, hilariterque ascendes vsque ad cacumina palmae, vt apprehendas & comedas fructus eius: esto enim paupertas, sitis, fames, opprobrium, dolores, & tormenta, si considerentur seorsum sine Christo, amarissima sint; tamen vt ipsi coniuncta valde edulcantur. Christus enim dulcedo est infinita, qui omnia amara in dulcia conuertit, & crux ex quo ipse esse cepit, dulcis est amantibus Christum, qui cum sponsa Ecclesia canunt, Dulce lignum, dulces clavos, dulce pondus sustinere; adeoque est dulce, vt per illud amara quaeque dulcescant.

Audisti Hebraeos ex Aegypto egressos peruenisse in Mara, quod significat amaritudinem, cuius aquas bibere non poterant, quia amarae erant, sed cum Moyses orasset ad Dominum, ostendit ei lignum, quod cum misisset in aquas in dulcedinem versa sunt. Nunquid Deus amarum aquam sine ligno dulcem facere non poterat? num lignum istud talem à se virtutem habuit, vt aquas tam cito edulcare posset? an etiam Moyses nesciebat lignum quod in campo erat, vt opus esset quod Deus ei ostenderet illud? Sed haec omnia in figura contingebant illis, vt intelligeremus cuncta quae in mundo sunt amara, per lignum crucis Christi dulcescere; non quod crux hanc à se virtutem habeat, sed quia Christum sustinuit, qui est salus, laetitia, dulcedo, & resurrectio nostra, per quem via aspera

fit plana, iugum graue, fit leue, & quidquid amarum est vertitur in dulce; sed oportet quod ipse Deus ostendat nobis hoc lignum, sicut ostendit Moysi, siue vt habet Hebraeus textus, Et docuit eum Dominus arborem; quoniam Dei est infundere lumen, quo intus nos doceat, instruat, & ostendat lignum viuificum crucis, ac virtutem eius, talisque virtutis originem, & radicem, nempe Christum qui in ea pependit; nam & Hebraeis, ne sanitate aquarum ligno tribuerent, sed virtuti Dei, dixit illis statim, Ego enim sum Dominus Deus sanator tuus. Oportet tamen quod sicut Moyses amaritudinem aquae sentiens orauit ad Dominum, cuius preces Dominus exaudiens ostendit ei lignum, quo sanarentur; sic & tu cum eiusmodi amaritudines persenseris, ad Dominum clamare non cesses, donec huiusmodi salutare lignum tibi intus ostendere dignetur, & magnam ipsius aeternitatem praebeat, & amorem, quo cunctae amaritudines propellantur.

Sed quia duplex est amaritudo, quae animam valde torquet, vna culpae quae ipsa morte est amarior, altera poenae, scilicet tribulationis, ac aerumnarum huius vitae, vtraque, etsi non eodem modo, tollitur per lignum crucis, & per Christum crucifixum, & vtriusque ablatio est fructus, de quo sponsa ait, & Fructus eius dulcis gutturi meo. Ablatio culpae est fructus potissimus, ac dulcissimus; nam secum affert gratiam & charitatem, & ius ad gloriam. De quo Diuus Ambrosius; Quis fructus eius dulcis, nisi praedicatio Dominicae passionis, vt ipse ait in Psalmo, Ecce haereditas Domini filij merces fructus ventris? Nomen fructus est in genitino. Quis enim fructus dulcior potest esse in fructibus nostris, quam remissio peccatorum? Hic fructus, id est, collectio eorum, quibus peccata remittuntur, vocatur Christi haereditas & merces filij Dei, qui est fructus ventris Virginei, de quo dictum est, benedictus fructus ventris tui, & hunc potissime carpere debemus ex Christo crucifixo; nam post eum sequitur hereditas gloriae, iuxta illud Apostoli, Nunc autem liberati à peccato, serui autem facti Deo habetis fructum vestrum in sanctificationem, sicut etiam vitam aeternam. Ablatio autem poenae & tribulationis non est fructus Christi crucifixi; sed ablatio amaritudinis, molestiae, & tædij, quae illam comitantur; ita vt per Christum dulcis fiat, dicereque possimus cum Apostolis; gloriamur in tribulationibus, & omne gaudium existimamus, cum in variis incidunt tentationes: è contra vero aufert dulcedinem à voluptuosis huius mundi, & conuertit ea in amara spiritui, qui ea respuit, vt solus Christi fructus dulcis sit gutturi suo. Dico ergo cum D. Augustino; Vtinam, Domine, omnia mihi amarecant, vt tu solus dulcis appareas, qui es dulcedo inestimabilis, per quem omnia dulcorantur, nunc, & semper, in secula seculorum. Amen.

Exod. 15. v. 25.

EXHORTATIO XXVIII. De dulcissimo fructu Eucharistiae, & de preparatione ad dignè percipiendum illum. Sub vmbra illius quem desideraueram sedi, & fructus illius dulcis gutturi meo.

DE hoc excellentiorem fructum huius arboris mali, indicat nobis prophetica isthaec allocutio sponsae, quo nos quotidie reficimus, & quo nihil dulcius gutturi nostro potuit preparari, venerabilissimum scilicet Eucharistiae sacramentum, in quo sub accidentibus panis & vini datur nobis corpus & sanguis Christi in cibum & potum; & ideo merito fructui mali comparatur, qui, vt diximus, simul est cibus dulcis ad edendum, & ex eo dum atteritur, & exprimitur, potus fit licet: suauius ad potandum. Quare non ineptè de Christo Domino, vt in hoc est sacramento dicere possumus, Sicut malus inter ligna sylvarum, vel in lignis sylvarum, sic dilectus meus inter filios. Existit enim inter nos, qui ligna infructifera sylvarum ex nobis sumus tanquam speciosa malus fructifera & suauius, vt nos cibet & potet, atque per sacramentalem communionem nobis infertus nos fructiferos reddat; nam, Qui manducat, inquit, meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Non manet autem otiosus, sed vim fructificandi conferens, nec nos in illo otiosi sumus, sed quasi oleaster infertur in bonam oliuam vberes, & dulces fructus per ipsum afferimus, vt fufius superius dictum est.

De preparatione ad fructuosè recipiendam Eucharistiam. §. 1. Modus autem quo cibus & potus iste datur & accipiendus est, eiusque suauius indicatur frequentibus verbis, Sub vmbra illius quem desideraueram sedi, & fructus illius dulcis gutturi meo. Sicut enim caro Christi vmbra est diuinitatis illa nobis attemperans, ita tegumentum accidentium panis & vini post consecrationem vmbra est splendidissimi corporis & sanguinis Christi nobis illa attemperans, vt sint apta nostro cibo & potui, vt iam insinuauimus, circa illud, Lectulus noster vmbrosus. Oportebat autem sub hac vmbra contineri, vt locus daretur fidei ad curandam incredulitatem Eue, cum ex fructu arboris prohibita manducauit. Quod eleganter ita explicat Rupertus Abbas; Malus fructus, seu malus morsus, quo Adam per Euam vitam perdidit, & mortem inuenit; bonus fructus, quo genus humanum per Mariam mortem perdidit, & vitam inuenit: vbi tempus venit huiusmodi fructus ededi, Hoc, inquit, est corpus meum, &, hic est sanguis meus; non videbitis ibi carnis & sanguinis speciem: profecto nec Euam videbat promissam sibi à serpente Dei similitudinem; attamen illa credidit quod non videbat, serpenti dicenti; nequaquam moriemini, sed eritis sicut dii; magis quam Deo dicenti, morte moriemini, in quocumque die ex eo comederitis. Iusta ergo lege vt expietur iste reatus malae credulitatis, exigitur fides vt credatis, quod non videtis Deo dicenti; hoc est corpus, & hic est sanguis, magis quam serpenti,

fit plana, iugum graue, fit leue, & quidquid amarum est vertitur in dulce; sed oportet quod ipse Deus ostendat nobis hoc lignum, sicut ostendit Moysi, siue vt habet Hebraeus textus, Et docuit eum Dominus arborem; quoniam Dei est infundere lumen, quo intus nos doceat, instruat, & ostendat lignum viuificum crucis, ac virtutem eius, talisque virtutis originem, & radicem, nempe Christum qui in ea pependit; nam & Hebraeis, ne sanitate aquarum ligno tribuerent, sed virtuti Dei, dixit illis statim, Ego enim sum Dominus Deus sanator tuus. Oportet tamen quod sicut Moyses amaritudinem aquae sentiens orauit ad Dominum, cuius preces Dominus exaudiens ostendit ei lignum, quo sanarentur; sic & tu cum eiusmodi amaritudines persenseris, ad Dominum clamare non cesses, donec huiusmodi salutare lignum tibi intus ostendere dignetur, & magnam ipsius aeternitatem praebeat, & amorem, quo cunctae amaritudines propellantur.

Sed quia duplex est amaritudo, quae animam valde torquet, vna culpae quae ipsa morte est amarior, altera poenae, scilicet tribulationis, ac aerumnarum huius vitae, vtraque, etsi non eodem modo, tollitur per lignum crucis, & per Christum crucifixum, & vtriusque ablatio est fructus, de quo sponsa ait, & Fructus eius dulcis gutturi meo. Ablatio culpae est fructus potissimus, ac dulcissimus; nam secum affert gratiam & charitatem, & ius ad gloriam. De quo Diuus Ambrosius; Quis fructus eius dulcis, nisi praedicatio Dominicae passionis, vt ipse ait in Psalmo, Ecce haereditas Domini filij merces fructus ventris? Nomen fructus est in genitino. Quis enim fructus dulcior potest esse in fructibus nostris, quam remissio peccatorum? Hic fructus, id est, collectio eorum, quibus peccata remittuntur, vocatur Christi haereditas & merces filij Dei, qui est fructus ventris Virginei, de quo dictum est, benedictus fructus ventris tui, & hunc potissime carpere debemus ex Christo crucifixo; nam post eum sequitur hereditas gloriae, iuxta illud Apostoli, Nunc autem liberati à peccato, serui autem facti Deo habetis fructum vestrum in sanctificationem, sicut etiam vitam aeternam. Ablatio autem poenae & tribulationis non est fructus Christi crucifixi; sed ablatio amaritudinis, molestiae, & tædij, quae illam comitantur; ita vt per Christum dulcis fiat, dicereque possimus cum Apostolis; gloriamur in tribulationibus, & omne gaudium existimamus, cum in variis incidunt tentationes: è contra vero aufert dulcedinem à voluptuosis huius mundi, & conuertit ea in amara spiritui, qui ea respuit, vt solus Christi fructus dulcis sit gutturi suo. Dico ergo cum D. Augustino; Vtinam, Domine, omnia mihi amarecant, vt tu solus dulcis appareas, qui es dulcedo inestimabilis, per quem omnia dulcorantur, nunc, & semper, in secula seculorum. Amen.

EXHORTATIO XXVIII. De dulcissimo fructu Eucharistiae, & de preparatione ad dignè percipiendum illum. Sub vmbra illius quem desideraueram sedi, & fructus illius dulcis gutturi meo.

DE hoc excellentiorem fructum huius arboris mali, indicat nobis prophetica isthaec allocutio sponsae, quo nos quotidie reficimus, & quo nihil dulcius gutturi nostro potuit preparari, venerabilissimum scilicet Eucharistiae sacramentum, in quo sub accidentibus panis & vini datur nobis corpus & sanguis Christi in cibum & potum; & ideo merito fructui mali comparatur, qui, vt diximus, simul est cibus dulcis ad edendum, & ex eo dum atteritur, & exprimitur, potus fit licet: suauius ad potandum. Quare non ineptè de Christo Domino, vt in hoc est sacramento dicere possumus, Sicut malus inter ligna sylvarum, vel in lignis sylvarum, sic dilectus meus inter filios. Existit enim inter nos, qui ligna infructifera sylvarum ex nobis sumus tanquam speciosa malus fructifera & suauius, vt nos cibet & potet, atque per sacramentalem communionem nobis infertus nos fructiferos reddat; nam, Qui manducat, inquit, meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Non manet autem otiosus, sed vim fructificandi conferens, nec nos in illo otiosi sumus, sed quasi oleaster infertur in bonam oliuam vberes, & dulces fructus per ipsum afferimus, vt fufius superius dictum est.

De preparatione ad fructuosè recipiendam Eucharistiam. §. 1. Modus autem quo cibus & potus iste datur & accipiendus est, eiusque suauius indicatur frequentibus verbis, Sub vmbra illius quem desideraueram sedi, & fructus illius dulcis gutturi meo. Sicut enim caro Christi vmbra est diuinitatis illa nobis attemperans, ita tegumentum accidentium panis & vini post consecrationem vmbra est splendidissimi corporis & sanguinis Christi nobis illa attemperans, vt sint apta nostro cibo & potui, vt iam insinuauimus, circa illud, Lectulus noster vmbrosus. Oportebat autem sub hac vmbra contineri, vt locus daretur fidei ad curandam incredulitatem Eue, cum ex fructu arboris prohibita manducauit. Quod eleganter ita explicat Rupertus Abbas; Malus fructus, seu malus morsus, quo Adam per Euam vitam perdidit, & mortem inuenit; bonus fructus, quo genus humanum per Mariam mortem perdidit, & vitam inuenit: vbi tempus venit huiusmodi fructus ededi, Hoc, inquit, est corpus meum, &, hic est sanguis meus; non videbitis ibi carnis & sanguinis speciem: profecto nec Euam videbat promissam sibi à serpente Dei similitudinem; attamen illa credidit quod non videbat, serpenti dicenti; nequaquam moriemini, sed eritis sicut dii; magis quam Deo dicenti, morte moriemini, in quocumque die ex eo comederitis. Iusta ergo lege vt expietur iste reatus malae credulitatis, exigitur fides vt credatis, quod non videtis Deo dicenti; hoc est corpus, & hic est sanguis, magis quam serpenti,

fit plana, iugum graue, fit leue, & quidquid amarum est vertitur in dulce; sed oportet quod ipse Deus ostendat nobis hoc lignum, sicut ostendit Moysi, siue vt habet Hebraeus textus, Et docuit eum Dominus arborem; quoniam Dei est infundere lumen, quo intus nos doceat, instruat, & ostendat lignum viuificum crucis, ac virtutem eius, talisque virtutis originem, & radicem, nempe Christum qui in ea pependit; nam & Hebraeis, ne sanitate aquarum ligno tribuerent, sed virtuti Dei, dixit illis statim, Ego enim sum Dominus Deus sanator tuus. Oportet tamen quod sicut Moyses amaritudinem aquae sentiens orauit ad Dominum, cuius preces Dominus exaudiens ostendit ei lignum, quo sanarentur; sic & tu cum eiusmodi amaritudines persenseris, ad Dominum clamare non cesses, donec huiusmodi salutare lignum tibi intus ostendere dignetur, & magnam ipsius aeternitatem praebeat, & amorem, quo cunctae amaritudines propellantur.

Sed quia duplex est amaritudo, quae animam valde torquet, vna culpae quae ipsa morte est amarior, altera poenae, scilicet tribulationis, ac aerumnarum huius vitae, vtraque, etsi non eodem modo, tollitur per lignum crucis, & per Christum crucifixum, & vtriusque ablatio est fructus, de quo sponsa ait, & Fructus eius dulcis gutturi meo. Ablatio culpae est fructus potissimus, ac dulcissimus; nam secum affert gratiam & charitatem, & ius ad gloriam. De quo Diuus Ambrosius; Quis fructus eius dulcis, nisi praedicatio Dominicae passionis, vt ipse ait in Psalmo, Ecce haereditas Domini filij merces fructus ventris? Nomen fructus est in genitino. Quis enim fructus dulcior potest esse in fructibus nostris, quam remissio peccatorum? Hic fructus, id est, collectio eorum, quibus peccata remittuntur, vocatur Christi haereditas & merces filij Dei, qui est fructus ventris Virginei, de quo dictum est, benedictus fructus ventris tui, & hunc potissime carpere debemus ex Christo crucifixo; nam post eum sequitur hereditas gloriae, iuxta illud Apostoli, Nunc autem liberati à peccato, serui autem facti Deo habetis fructum vestrum in sanctificationem, sicut etiam vitam aeternam. Ablatio autem poenae & tribulationis non est fructus Christi crucifixi; sed ablatio amaritudinis, molestiae, & tædij, quae illam comitantur; ita vt per Christum dulcis fiat, dicereque possimus cum Apostolis; gloriamur in tribulationibus, & omne gaudium existimamus, cum in variis incidunt tentationes: è contra vero aufert dulcedinem à voluptuosis huius mundi, & conuertit ea in amara spiritui, qui ea respuit, vt solus Christi fructus dulcis sit gutturi suo. Dico ergo cum D. Augustino; Vtinam, Domine, omnia mihi amarecant, vt tu solus dulcis appareas, qui es dulcedo inestimabilis, per quem omnia dulcorantur, nunc, & semper, in secula seculorum. Amen.

qui per hereticos dicit, non est corpus, non est sanguis, &c. Vnde sicut diuinitas per humanitatem, tanquam per vmbra[m] suam, mirabilia & prodigiola opera fecit in mundo, vt eius maiestas crederetur; sic Christus Dominus per vmbra[m] huius sacramenti admiranda, stupendaque operatur in anima, vt eius fides roboretur, propter quod mysterium fidei apte nuncupatur.

Denique cum vmbra Christi crucifixi iam transierit, voluit huius vmbrae aliam vmbra[m] facere, quae perpetuo permaneret nobiscum, & passionem suam ac mortem in memoriam reuocaret. Non quidem sicut imago ducit in memoriam rei representatae, sed quia re vera ipse se obumbrare voluit hoc nouo modo, vt dicere nunc possemus, *Sub vmbra illius quem desideraueram sedi, & fructus illius dulcis gutturi meo.*

En tibi descriptum fructuosum modum accedendi ad sacramentum istud, vt quid enim dicit, quem desideraueram, nisi vt scias summo desiderio, vehementique fame, ac siti, ad hanc diuinam vmbra[m] te accessurum? Nam si Christus Dominus desiderio desiderauit, id est, summo affectu concupiuit hoc pascha instituire propter nos; quanto magis nos ardentius desiderare debemus manducare illud, vt ipsius Christi participes efficiamur? Quod si famelici anxie desiderant quotidianum panem, vt temporalem vitam seruent; ideoque a Daniele vocatur panis desiderabilis; multo magis nos hunc caelestem panem desiderare tenemur, vt vitam consequamur aeternam, qui per antonomasiam dici debet panis desiderabilis, vt potest continens eum, qui a sponsa vocatur totus desiderabilis, & a Prophetis dicebatur desideratus cunctis gentibus, & desiderium collium aeternorum.

Lu. 22. v. 15.

Dan. 10. v. 3.

Cant. 5. v. 16. Agge 2. v. 8.

Gen. 49. v. 16.

Rursus in eo quod dicit, *Sub vmbra illius sedi*, quietam commendat contemplationem Christi crucifixi, & ceterorum quae intra istam sacramenti vmbra[m] continentur. Prae omnibus autem contemplanda est immensa Christi charitas, qui arbor mali pro nobis fieri voluit, vt noster esset cibus & potus; nam cum malus & poma eius symbolu[m] sint amoris, vt saepius diximus, nullibi magis Christus gerit munus mali quam in hoc sacramento, vbi se nobis dat in cibum, vt suum erga nos immensum testetur amorem. Olim Hebraei comedebant agnum paschalem non sedentes, sed stantes accincti renibus, & baculos tenentes in manibus, pedibusque; calceatis quasi parati ad iter quod mox erant peracturi; ideoque comedebant festinanter. Haec autem ad duo significanda instituta sunt, nimirum legem, cunctaque eius sacramenta & sacrificia cito fore transitura, cum veniret Christus quem praefigurabant, cuius lex & sacramenta usque ad finem mundi perseverabunt. Vnde & hoc paschale sacramentum non stans instituit Christus, sed recumbens cum discipulis, & sponsa sedisse se dicit, cum fructum ad vmbra[m] mali gustauit, quia iam Christo eiusque sacramento potiebatur; sed quoniam non cum segnitie, & acedia gustandus est, sed cum magno spiritus feruore, hic denotatur per modum comedendi agnum illum typicam auferendo impedimenta ad iter huius peregrinationis secure peragendum. Quod sic explicat D. Gregorius Nyssenus; Calceandi sunt pedes affectuum continentissima, & dura vita, ne si nudi incedant, a spinis peccatorum la-

Lib. de vita Moyfis.

tantur: praecingenda est cingulo vestis vitae voluptuosae, & effusa, sursumque trahenda & coarctanda per modestiam, continentiam, & spiritus paupertatem, ne superflua noceant: tenendus est manibus baculus spei, quo abigantur ferae & canes latrantes, quo fessis laboribus recreemur, ne itinere deficiamus, vel a tatoribus superemur. Quia tamen ad haec omnia praestanda maxime conducit quieto & tranquillo corde considerare, quae Christus Dominus maxime in passione sua pro nobis egit, & pertulit, hoc nobis commendatur cum sedere sub illius vmbra praecipitur, antequam fructus hic viuificus accipiatur.

Praenunciauerat hoc Oseas Propheta, cum dixit, *Conuertentur sedentes sub vmbra eius, & viuent tritico*, vbi ordinem praefatum optime describit. Nam primo inquit conuertentur, scilicet a via sua mala relinquentes peccata, quia fructus iste indignè sumeretur a peccatoribus, nec dulcis esset gutturi veneno labis lethalis infecto, sed potius amarus & amaratus mortis occasio; nam mors est malis, vita bonis. Post conuersionem vero, quae peccatorum confessione perficitur, addit quod sedebunt sub vmbra eius; vel vt vertit Chaldaeus, *Habibunt in vmbra Christi sui*, contemplantes per fidem mysteria ipsius, & eius protectioni, ac tutelae se omniaque sua committentes. Tunc autem viuent tritico, id est, vitam suam spiritualem nutriunt, seruibunt, & in dies perficient pane viuo & vitali corporis Domini; quem qui dignè manducat, viuet in aeternum. Sed quia sacramentum istud non solum est cibus sub accidentibus panis triticei, sed etiam potus in accidentibus vini, vtrumque versio Septuaginta comprehendit & clarius explicat, dicens, *Bibent, & inebriabuntur frumento*. Coniungit autem actum bibendi cum frumento, quod non bibitur, sed comeditur, quia in quacunque specie ex duabus simul est cibus, & potus: nam cum corpore sub accidentibus panis simul est sanguis, sicut & cum sanguine sub accidentibus vini simul est corpus. Inebriatio autem abundantiam indicat spiritualis dulcedinis, & vberimam mentis refectionem, quam ex hoc cibo & potu accipiunt; iuxta illud, *Inebriabuntur ab ebrietate domus tuae, & torrente voluptatis tuae potabis eos*. Quod ipse sponsus confirmat, cum postea dixit, *Comedite amici, bibite, & inebriamini charissimi*.

Osee 14. v. 8. Vide supra Exhort. 31. §. 3.

1. Cor. 11. v. 27. & 30.

Ioan. 6. v. 52.

Ita legit D. Hier. Alij legunt, *Viuent & inebriabuntur*.

Psal. 35. v. 8.

Cant. 5. v. 1.

De dulcedine fructus Eucharistici. §. 2.

SEd quid mirum quod inebrientur hoc tritico & vino, in quo spiritualis ipsa dulcedo & multo vberius, quam in manna omnis saporis suauitas continetur? vt merito dicat sponsa, *Et fructus eius dulcis gutturi meo*; non solum est dulcis, quia vehementer illum desideraueram, sed quia ipse omnem continet dulcedinis plenitudinem. Gustate, & videte quoniam suavis est Dominus, & dulcis fructus eius, si verè gustatis illum. O fructus dulcissime & suauissime, quem esuriens appetit sine tormento, manducat sine fastidio, quo satiatur sine superfluo, sanatur sine recidino; quia manducans ipsum viuet in aeternum. Quid huic cibo cum manna? Cadebat quidem ille de caelo sine labore proprio, sed colligebatur, & praeparabatur cum tormento: nam frangebatur mola, vel terebatur in mortario, & co-

Sap. 16. v. 20.

Pl. 33. v. 9.

Sap. 26. v. 20.

Nu. 11. v. 8.

quebatur in olla, vt ex eo fieret tortula: at Christus semel pro nobis est contritus in cruce, afflictus doloribus, & persecutionibus decoctus, & sine villo amplius tormento de caelo venit praeparatus panis & suavis, dum tamen mundum sit cor ad comedendum illum; manna quantumuis dulce, nauicam prouocauit Hebraeis, qui dicebant, *Anima nostra arida est, & nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi manna, & anima nostra nauiscat super cibo isto leuissimo*. At panis iste quanto magis gustatur, si verè gustatur, tanto fit dulcior, & ab inferendo fastidio remotior. Manna quidem satiabat sine superfluo, quia nec qui plus collegerat habebat amplius, nec qui minus paraueerat, reperit minus; omnes tamen colligebant mensuram designatam: at fructus iste in quauis minima mentura, quia totum continet Christum, omnes satiatur, & tanta replet dulcedine, quanta illi expediens fuerit. Manna denique praerferuauit ab infirmitatibus, quia dum eo vescebantur Israelitae, non fuit in tribubus eorum infirmus, at non praerferuauit a morte. Nam, *Patres vestri*, ait Dominus, *manducauerunt manna, & mortui sunt*; at fructus iste praerferuauit a morte animae, & virtute illius tandem restituetur vita corpori. O fructus dulcissime, omnem habens saporem vnique iusto aptum. In quibusdam enim est manna propter dulcedinem, in alijs panis propter fortitudinem, in alijs vinum propter compunctionem; in plerisque oleum propter spiritus solamen, & medicinam; & in alijs lignum vitae propter aeternitatem: denique in hoc fructu inuenies quoniam desideria repleas. Si vulnus curare desideras, medicamentum est; si febribus concupiscentiarum aetnas, vmbra & fons est; si tenebras fugis, lux est; si mortem times, vita est; si caelum cupis, via ac viaticum est: quod si cibum & potum quaeris, vtrumque tibi dulcissimum est, *Et fructus eius dulcis gutturi meo*.

Nu. 11. v. 6. & c. 21. v. 5.

Exod. 16. v. 18.

2. Cor. 8. v. 15.

Pl. 34. v. 37.

Io. 6. v. 49.

D. Amb. 1. 3. de virg. hoc dicit de Christo.

Sed quae est quae dicit, *Guttur meo*? non enim omni gutturi dulce est meo, inquit, quae sum liliolum inter spinas, & quae diu desideraueram illum, & quae tranquillè sedi sub vmbra eius, & illi studui assimilari: tuum denique, de quo inferius dicitur, *Guttur tuum sicut vinum optimum*. Et quod est vinum optimum, nisi illud quod germinat virgines? Christus, scilicet, sub accidentibus vini contentus, quo nihil est melius. Tunc autem spirituale guttur animae, quod est facultas gustandi, & percipiendi diuina, est sicut vinum optimum, quando nullo est frigiditatis, tepiditatis, vel acediae humoris infectum, sed fortitudinem, odorem & saporem vini intum habet; id est amorem fortem, dulcem & feruentem ipsius Christi, qualem ipse habet absconditus in sacramento. Nulla enim melior est dispositio ad illud dignè recipiendum, & eius dulcedinem degustandam, quam cum Christo similitudo, & interni gutturis mortificatio, quidquid in eo voluptuosum est, terrenum & inordinatum viriliter abnegando. Quod fortè voluit commendare Salomon, cum dixit, *Quando sederis vt comedas cum principe, diligenter attende quae appropinquata sunt ante faciem tuam, & stante cultro in gutture tuo*. Oportet quidem sedere sub vmbra, vt diximus, & attendere cibi magnitudinem considerare; sed statutus est mortificationis culter in gutture, quod instrumentum est tum ad co-

Prou. 23. v. 1. De his sup. Exhort. 5. & appropinquata sunt ante faciem tuam, & stante cultro in gutture tuo. Oportet quidem sedere sub vmbra, vt diximus, & attendere cibi magnitudinem considerare; sed statutus est mortificationis culter in gutture, quod instrumentum est tum ad co-

medendum, tum ad loquendum, vt sollicitè abneges omnem vitiosum appetitum gulae, ebrietatis, & incontinentiae, ac nimiae inordinataeque locutionis, ac cuiuscumque vitij huic diuino cibo aduersi, vt sis verbis parcus, abstinentia ciborum rigidus, continentia mundus, & ab omni ni labe detectatus, ne tibi iudicium manduces & bibas, si indignè fumis, & culter diuinae iustitiae in te vindex irruat & disperdat.

Sed & culter iste permanere debet in eodem gutture, etiam post huius diuini fructus sumptionem, ne ad ea resumenda reuertaris quae antea respicisti: nam qui gustata semel eius suauitate, iterum guttur aperit ad appetendas & inquirendas carnis voluptates, non euadet cultrum diuinae irae, quae vindictam horrendam de illo sumet. Quod satis nobis insinuat Hebraeorum historia, de quibus legitur bis concupiisse carnes, semel mox cum exierunt ex Aegypto, consumptique sunt cibi, quos inde a portauerant. Et quamuis murmurauerunt contra Dominum & Moysem, non puniuit eos (vt notat Diuus Cyrillus) quoniam nondam eis dederat manna. Imò tunc compatiens eis dixit, *Vesperè comedetis carnes, & mane saturabimini panibus*. Nam vesperè dedit eis coturnices, quibus saturarentur; mane verò pluit manna, quia prius est quod animale, quam quod spirituale; & vt scirent quod panis ille caelestis comedendus erat a ieiunis, nec post illum appetituri erant carnes; at illi tempore procedenti fastidierunt manna; & iterum concupiuerunt carnes, & murmurauerunt contra Dominum, qui quidem dedit eis carnes. Sed adhuc esca erat in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos, & percussit plaga magna nimis; ita vt locus ille vocaretur sepulchra concupiscentiae. Grauior enim multo fuit haec secunda murmuratio, & carnis concupiscentia quam prima, eo quod, vt dicit idem Cyrillus, habebant manna, cuius dulcedine quotidie fruebantur; ingratiq; tanto beneficio carnes Aegypti appetiuerunt. Ad hunc igitur modum, qui nondum gustauerunt Christi dulcedinem, non adeò grauius delinquent, cum terrenam appetunt; qui verò saepius gustauerunt, & reiciunt, & vt canes ad vomitum redeunt, terrenaeque concupiscunt carnis voluptates, grauissimè puniri solent, ac crudeli morte mulctari, & quia difficillime respiscunt in aeternum peribunt. Quibus aptare possumus quod dicit D. Paulus ad Hebraeos, *Impossibile est eos qui sunt semel illuminati, gustauerunt etiam donum caeleste, & participes facti sunt Spiritus sancti; gustauerunt nihilominus bonum Dei verbum, & virtutesque seculi venturi, & prolapsi sunt, rursus renouari ad poenitentiam*. Nam licet Apostolus hic loquatur de renouatione ad poenitentiam, quae fit per sacramentum baptismi, quod est lauacrum regenerationis; & impossibile est semel baptizatos iterum per illud renouari, quia iterari nequit; tamen extendi potest ad renouationem per sacramentum poenitentiae, quae dicitur impossibilis non absolute, sed difficilis valde ex parte eius, qui non solum illuminatus est per baptismum, sed gustauit dona gratiae, & suauitatem Spiritus sancti, ac caelestis eius doctrinae, pignoraque futurae gloriae, qui cum relabitur in antiqua delicta difficillimè reparatur, vt eadem dona Dei gustet,

2. Cor. 11. v. 28.

Exod. 16. v. 3. & 12.

Lib. 3. in Io. c. 34. Vide Lip. comederis carnes, & mane saturabimini panibus. pomani in cap. Exodi cap. 16.

Num. 11. v. 4. & 33.

Pl. 77. v. 30.

Ad Heb. 6. v. 4.

eo modo quo antea gustauerat. Esto enim quidam istorum ad gratiam per penitentiam resurgant, quæ nulli in hoc seculo denegatur: tamen raro resurgunt ad illam familiaritatem, & gustum spiritualis dulcedinis, qua in Deo fruebantur. Quod dixerim, non ad terrendos pusillanimes, sed ad coercendos superbos de se præsumentes, & vt ij quibus fructus Christi dulcis esse cepit, fructus carnis & mundi omnino respuant, & ulterius in dies progrediantur, vt abundantiora dona recipiant.

De firmitate & sublimitate fructus Eucharistie. §. 3.

ET enim fructus iste licet sit arboris mali, quæ humilis & modica videtur, nõ solum est dulcis & suauis gustui, sed fortis valde & sublimis super cedros Libani. Fortis quidem, quia panis est cor hominis confirmans, & ad labores perferendos robustum faciens. Sublimis autem, non solum propter eius præcellentiam, sed quia mentem ad sublimia & superna eleuat, & semper ad maiora & præcellentiora euehit, cuius virtute iustus suum peragit iter ad modum Eliæ, qui sumpto pane sibi ab Angelo exhibito, *Ambulauit in fortitudine cibi illius usque ad montem Dei Orb.* Prædixerat hoc Dauid de regno Messie loquens, cum ait, *Erit firmamentum in terram summis montium; super extolletur super Libanum fructus eius, & florebit de ciuitate sicut sanum terra;* quod de Eucharistia intelligendum esse credo. Firmamentum enim vocat solidum nutrimentum, quod alibi vocatur robor & firmamentum panis, & huiusmodi est panis Eucharisticus, maximum robor cordibus præbens, ea que in bono confirmans ac corroborans, qui fructus dicitur eleuatus in cacuminibus montium, & super montem Libanum, quia omnium est sublimissimus, & ad sublimissimam euehit perfectionem. Quod clarius exprimitur aliorum translationes. Diuus Hieronymus vertit, *Erit memorabile triticum.* Paraphrasis Chaldaica, *Erit placenta tritici in capribus sacerdotum.* Alij, *Erit panis sustentaticus in terra in capite montium.* Alij, *Erit deprecatio & complacentia ritelmanus frumenti in terra.* Quæ omnia satis indicant verba in annotat. ista intelligenda esse de hoc memorabili sacramento, in quo fecit Deus memoriale mirabilem suorum, in quo etiam sibi complacuit, per quod de sacrif. nobis placatur, & deprecationes nostras exaudit, Missæ c. 6. cum à sacerdotibus offertur in sacrificium, & super eorum capita quotidie in Missa eleuatur, non solum in signum quod Christus est eleuatus in cruce, sed etiam in testimonium summæ venerationis: nam quæ summè æstimamus, super caput ponimus; & cum eleuatur, oculos etiam eleuamus post illum; imò & sursum corda erigimus, quia per eum ad superna sequenda euehimur.

Vnde fructus quem hic viuificus panis profert in cordibus, ita excrescit, vt altitudine superet cedros Libani: transfert enim nos vt conuersationem habeamus in cælis; & etiam vt floreamus sicut viridis herba terra; id est, vt in operibus omnium virtutum crescamus ad Christi similitudinem anhelantes. Nec mysterio caret, quod in summis montibus sit tanquam firmamentum, & fructus sublimior Libano, in iis autem qui sunt de ciuitate, vocetur flos sicut ger-

men terræ; quia Apostoli & Apostolici, ac perfecti viri, ex hoc sacramento ingens robor capiunt, & sublimem fructum: alij verò de plebe non ita excrescunt, nec roborantur, etsi iuxta suum statum florescant; & crescant per sacramenti receptionem. Nos autem oportet, sumpto hoc cibo, & eius dulcedine gustata, ad fortiora & sublimiora conari, sicut sponsa, quæ postquam dixit, *Fructus eius dulcis gutturi meo;* quasi post esum potum desiderans copiosum, quo sitim extinguat, robor augeat, & amplius proficiat, ait, *Introduxit me in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem;* quod quam aptè conueniat Eucharistia, in Exhortatione 31. ostendetur.

TERTIA PARS LIBRI QVARTI.

DE SVPREMA contemplatione, & amore ad quem anima per Christum euebitur.

TEXTVS.

Introduxit me in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem. Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Adiuro vos, filia Ierusalem, per capreas, ceruosque camporum, ne susciteris, neque euigilare faciatis dilectam, quoadusque ipsa velit.

EXHORTATIO XXIX.

De studio contemplationis, amore, & zelo Dei flagranti, quod per cellam vinariam significatur.

Introduxit me in cellam vinariam.

AGGREDIMVR tractationem mysteriorum, quæ ad Dei cellam vinariam & amatoriæ spectant. Sed quis dignè quæ in ea continentur, & geruntur enarrare poterit, nisi prius in illam introierit? Felix sponsa, quæ postquam sub vmbra illius quem desiderauerat sedit, eiusque dulces comedit fructus, vt in alio vmbroso & iucundiori loco potum suauissimum reciperet, ait, *Introduxit me in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem;* non dicit, quis introduxerit illam, sicut supra dixerat, *Introduxit me rex in cellaria sua;* quia nomen rex timorem incutit, & reuerentiam; at

D. Ber. etiã hic legitur, sed in vulgata modo correpta non habetur. modo totus sermo est de ardenti amore, qui omnem procul timorem pellit. Vnde subintelligendum est nomen dilectus: vt sensus sit dilectus, quem desideraueram, introduxit me in cellam vinariam, & bene ait introduxit me; quia nisi ipse dilectus eam introduceret, ipsa suis viribus illuc intrare nequiret. Sicut de ingressu in cellaria suo loco dictum est. Vnde i. x. x. per modum desiderij, & deprecationis hunc locum sic vertunt. *Introducite me in domum vini & ordinatè in me charitatem.* Quamuis etiam huic lectioni Vulgata accommodari potest, si iuxta phrasim Scripturæ apud Prophetas valde vísitatam, præteritum ponitur pro futuro ad indicandam euentus certitudinem: vt idem sit introduxit me, quod certissime introducet me.

Cellam vinariam studium esse contemplationis Dei amore inflammata. §. 1.

ET si cuncta quæ supra de cellariis diximus, cellæ vinariæ aptari valeant, hoc tamen discrimen est, quod cellaria ea indicant loca, quæ nos maxime in Dei & Christi perfectam ducunt cognitionem, de qua saluator dixit. *Hæc est vita æterna, vt cognoscant te Deum verum solum & quem misisti Iesum Christum.* Cella autem vinaria, vel domus vini eadem specialiter denotat, vt nos ad eiusdem Dei & Christi ardentem excitent amorem. Nam, vt notat D. Bernardus, duplex est contemplationis excessus, in intellectu vnus, & alter in affectu. Vnus in lumine, alter in feruore. Vnus in agnitione, alter in deuotione. Pius sane affectus, & peccus in amore calens, & sanctæ deuotionis infusio, etiam & vehementi spiritus repletus zelo, non plane aliunde quam à cella vinaria reportantur, & cuiuscumque cum horum copia surgere ab oratione donatur, potest in veritate loqui, quia introduxit me in cellam vinariã. Hæc Bernardus. Non quidem negandum est in aliis cellariis etiam Dei amorem, & deuotionem excitari. Siquidem de illis dixit sponsa; *Exultabimus & lætabimur in te memores operum tuorum super vinum.* Sed ab effectu amoris prædominante cella vinaria denominatur. Nam licet in quauis perfecta contemplatione simul illustretur intellectus, & voluntas inflammetur, in quadam tamen prægeminet illustratio, & veritatis cognitio; in alia vero inflammatio, & amor: & hæc prodit à cella vinaria. Nam vinum in Scriptura symbolum est amoris, dulcedinis & lætitiæ; iuxta subiectam materiam, aut carnalis, aut spiritualis, vt cum ait Apostolus: *Nolite inebriari uino, in quo est luxuria, sed implemini Spiritu sancto,* id est musto illo quo impleti sunt Apostoli in die Pentecostes, & vino illo, quod Deum lætificat & homines, & à corde omnem pellit mororem. Propter hoc, etsi multiplex sit locus mysticus, vnde hoc vinum educitur, nimirum cuncta fidei mysteria quæ in sacra Scriptura continentur, siue quæ ad diuinitatem, siue quæ ad Christi spectant humanitatem, tamen non dicitur cellaria, sed in singulari cella vinaria, quoniam amor vnionem appetit, & cuncta ad vnitatem reducit, in quo superat cognitionem.

Conuenienter igitur primo loco cum sanctis Gregorio & Bernardo per cellam vinariam intelligimus studium orationis & contemplationis circa hæc Dei mysteria. Per quam abundantanter

D. Ber. etiã hic legitur, sed in vulgata modo correpta non habetur. modo totus sermo est de ardenti amore, qui omnem procul timorem pellit. Vnde subintelligendum est nomen dilectus: vt sensus sit dilectus, quem desideraueram, introduxit me in cellam vinariam, & bene ait introduxit me; quia nisi ipse dilectus eam introduceret, ipsa suis viribus illuc intrare nequiret. Sicut de ingressu in cellaria suo loco dictum est. Vnde i. x. x. per modum desiderij, & deprecationis hunc locum sic vertunt. *Introducite me in domum vini & ordinatè in me charitatem.* Quamuis etiam huic lectioni Vulgata accommodari potest, si iuxta phrasim Scripturæ apud Prophetas valde vísitatam, præteritum ponitur pro futuro ad indicandam euentus certitudinem: vt idem sit introduxit me, quod certissime introducet me.

A vinum diuini amoris & exultationis spiritualis proponitur. Orando (inquit Diuus Bernardus) bibitur vinum lætificans cor hominis, vinum spiritus quod inebriat, & carnalium voluptatum infundit obliuionem. Humeat interiora arenis conscientia, escas bonorum operum dirigit & deducit per quedam animæ membra fidem roborans, spem confortans, & vegetans, ordinansque charitatem, & impinguans mores. Quidam (inquit) orando & contemplando introducuntur in domum scientiæ vel sapientiæ, alij in domum prophetiæ vel alterius gratiæ gratis datæ; nam pro diuersitate gratiarum est etiam diuersitas cellarum. Cæterum in cellam vinariã, & in domum vini spiritualis ij solum introducuntur, qui orando diuino amore vehementer flagrant, æstant iustitiæ zelo, & in cunctis spiritualibus studiis atque officiis nimium feruent; ita vt possint dicere: *Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exarsit ignis,* is sane qui ex charitatis abundantia beatam, ac salutarem lætitiæ ructat crapulam.

Idem ergo est dicere; *Introduxit me in cellam vinariam;* ac largitus est mihi donum supremæ contemplationis, non tantum ad modum Cherubim, qui scientiæ plenitudine fulgent, sed instar Seraphim, qui amore ardent. Nec ad quemuis amorem me admittit, sed ad amorem inebriantem, qui ex nimia vehementia & plenitudine animam à se quasi alienat, & extra se rapit. Nam teste D. Dionysio, diuinus amor mentis excessum, ecstasimque facit, amatores sui iuris esse nõ sinens, sed in ea quæ amant penitus transferens. Et hoc satis indicant sequentia verba, *Quia amore langueo, & ne susciteris dilectam.* Languor enim iste & somnus vehementiam indicant amoris inebriantis illam. Ebrietas autem spiritualis iudicium rationis non euertit, sed ad superna eleuat, & multa quæ vires hominis excedunt, detegit, sensusque externos quasi sopitos relinquit.

Hinc est vinum diuini amoris duplici in loco exhiberi. Nempe in cella vinaria, & extra illam in sacra mensa. In hac quidem omnibus volentibus bibere proponitur, datur tamen quasi in cratere cum mensura & moderatione. Vnde omnes ad bibendum inuitantur per Salomonem dicentem: *Sapientia edificauit sibi domum, miscuit vinum, & proposuit mensam suam,* & paulo post; *Venite, comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis.* In domo enim Ecclesiæ est mensa sacramentorum, & sacra Scripturæ, in qua fidelibus datur panis & vinum quo nutriantur: nimirum panis cor hominis confirmans, qui virtutes solidas & fidei veritates complectitur, & vinum eiusdem cor lætificans, quod amoris ac deuotionis, lætitiæque affectus comprehendit, qui ad vniuersiusque salutem necessarii sunt. In cellam autem vinariam non omnes admittuntur, sed solum quidam singulariter electi, qui inuenerunt gratiam coram Domino; quibus dicitur, *Comedite amici, bibite & inebriamini charissimi;* præbetur enim illis hoc vinum cum magna abundantia, vt non de cratere, sed sicut dicitur de dolio sitientes vsque ad ebrietatem bibant, tantam amoris, deuotionis ac spiritualis dulcedinis copiam, vt vix illam possit spiritus capere.

Lib. 2. Exhort. 11.

Hinc fit eandem sacram Scripturam continentem mysteria fidei, quæ materia sunt meditationis & contemplationis, omnibus fidelibus esse quidem quasi mensam, sed huiusmodi electis esse quasi cellam vinariam. Nam sicut superius diximus, vocari cellaria propter multitudinem mysteriorum quadripartitam: sic cum D. Gregorio, & aliis patribus existimamus, nuncupari cellam vinariam quatenus eo sine potissimum à Spiritu sancto est dictata, vt legentes, meditantes, ac contemplantes mysteria in ea scripta, repleantur vino amoris ac spiritualis consolationis. Singuli enim libri sacri, aut singula mysteria, maxime quæ in Euangelio & nouo Testamento exprimuntur, sunt velut dolia continentia hoc vinum nouum cælestium affectuum, quo potantur illa contemplantes vsque ad satietatem, quam plenitudo Spiritus sancti repræsentat.

Quia ratione vinum symbolum fit diuini amoris & zeli. §. 2.

Sex vini proprietates

Nec solum inde hauritur hoc diuini amoris vinum abundantius, sed etiam purius, fortius, & præcellentius; cum omnibus proprietatibus quas vini symbolum præ se fert, cuiusmodi sunt, color, odor, sapor, vis lætificandi, calefaciendi, & roborandi. Color quidem, quia veram animæ pulchritudinem & sanctitatem confert; quæ flauescit, & splendet in vitro cordis, & foras erumpit externa conuersatione etiam sancta, & speciosa. Nam vt supra diximus, charitas pulchritudo est animæ. Odor vero, propter fragrantiam virtutum & insignium operum, quibus alios ædificat & fit Christi bonus odor vbique. Sapor, propter dulce & pingue deuotionis nutrimentum quod animæ præstat: cuius tanta est virtus vt ciborum insipidorum suauitate sit condimentum. Adfert enim secum gaudium in Spiritu sancto, lætificans cor, & omnem ab eo pellens mærorem, & amaritudinem. Vnde ignea fortitur virtutem illud inflammandi expellendo noxium frigus & mentis torporem. Ac tandem magnum præstat robur ad prompte, celeriter, & fortiter agendum, vel patiendum quicquid Deo fuerit placitum. Vnde Zacharias Propheta de Apostolis tempore Messie futuris, & de eorum filijs & successoribus ait: *Erunt quasi fortes Ephraim, & lætabitur cor eorum quasi à vino, & filij eorum ridebunt, & lætabuntur, & exultabit cor eorum in Domino.* Fortes ibi, si vim Hebræi vocabuli attendas, non quoscumque fortes, sed insigni fortitudine præditos & viribus potentes significat, vnde quidam vertunt heroes, qui heroicam virtutem factis expriment. Hanc autem fortitudinem non habent à se, sed à vino diuini amoris quo lætificantur, & inebriantur. Quo gustato, *Filij enim ridebunt.* Quid ridebunt nisi quod ait Psalmista: *Gustate, & videte quoniam suauis est Dominus?* quoniam ex gustu amoris augetur visio contemplationis, & crescit ipsa lætitia cordis.

Zac. 10. v. 7

Psal. 33. v. 9.

Denique tanta est abundantia & efficacia huius vini, quod Christus attulit & reposuit in cella vinaria, vt non solum sufficiat ad potandum, & inebriandum iustos, sed etiam ad lauandas, dealbandas, & pulchrificandas animas, atque vestes, stolas, pallium & quicquid pertinet ad eas,

A sicut vaticinatus fuit Iacob, cum de eo qui erat expectatio gentium, subdit: *Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem asinam suam, lætabit in vino stolam suam, & pallium suum in sanguine viti.* Christus enim Dominus ad vineam Ecclesie, quam fundauit, alligauit pullum populi Gentilici, ad seipsum autem qui vitis per antonomasiam dicitur, cui reliqui vniuntur tanquam palmites, alligauit asinam synagogæ. Quia fecit vtraque vinum, ligans sibi vtrumque populum ligamine fidei & charitatis, quæ appellatur vinculum perfectionis, id est perfectissimum, quo nullum est fortius: tantam autem diuini amoris & celestis vini attulit abundantiam, vt non solum inebriaret, sed etiam vndique lauaret fideles, qui eius vestimenta ab Isaia vocantur, vt eis seipsum ornaret. *Lætabit* (inquit) *stolam & pallium*, id est animam & corpus, interna & externa, mundabit, purificabit, pulchrificabit, & perficiet. Nec sine mysterio vinum vocat sanguinem vitæ, quæ phrasis frequens est in Scriptura: ad significandum, quod sicut vinum ex vva in torculari exprimitur quasi sanguis de venis, sic Christus amore hominum inebriatus in torculari crucis totum suum sanguinem de venis profudit, vt nos lauaret per illum, id est, per vinum amoris, quod illo sanguine nobis promeruit, & cordi infundit.

Gen. 49. v. 12.

Ioan. 15. v. 14.

Ad Col. 3. v. 14.

Isa. 49. v. 18.

Deut. 33. v. 14.

Ecc. 50. v. 16.

Apoc. 1. v. 6.

B subdit autem Iacob: *Pulchriores sunt oculi eius vino, & dentes eius lacte candidiores.* Oculi qui deseruiunt ad videndum, & dentes qui ad mandendum, & ruminandum, eos significant, qui contemplationi & meditationi vacant, qui pulchri rubicundique redduntur, & candidi à vino amoris, quo inebriantur, & à lacte spiritualis doctrinæ, qua reficiuntur; in quo excedunt corporei vini ruborem & candorem lactis. Et tu etiã si in cellam vinariam introiisti, aut introire desideras; scito oportere te ligare tuum pullum & asinam: id est tuum corpus & animam, vel tuum intellectum, & voluntatem, sensum & appetitum Christo & Ecclesie, vt semper intra Ecclesie vineam permanas, ipsi ac veræ viti Christo per fidem, & charitatem ligatus. Cuius mysteria ita debes contemplari; vt tam copiosum diuini amoris vinum haurias, quod mentem reficiat, lætificet & corroboret, imo & inebriet, vt nihil nisi ex amore intelligas, loquaris, peragas, & oculi tui quasi à nimio vino flauescant: & cuncta denique interna & externa lauet, mundaque decora & odorata reddat.

De zelo.

C Addendum tamen est ex amore & cum amore simul infundi in cella vinaria vinum zeli & emulationis, quod rubicundum est, & fortissimum ad propellendum omnia mala, quæ quomodocumque lædunt dilectum, vel ea quæ ad ipsum spectant; & ad conseruanda bona, quæ quantis ratione ipsius sunt, vel ad eum attinent. Vnde varia fortitur nomina. Vocatur enim zelus gloriæ Dei, zelus doctrinæ, & legis ipsius conseruandæ, zelus sequendi Christum, & æmulationi charismata meliora: zelus salutis animarum; zelus destruendi peccata, vt sunt Dei offensæ, & proximis nociua, zelus vindictæ ad illa dissipanda, & alia huiusmodi: & hoc est perfectissimum vinum amoris, quod sponsa Christo offert, cum dicit: *Dabo tibi poculum ex vino condito.* Sed quod dat ipsa recipit, & ex eo in cella vinaria bibit. Vinum conditum est vinum preciosum, quod

Cant. 8. v. 1.

A sapore, odore, ac fortitudine præstat aliis. Multis enim speciebus aromaticis mixtum est, quas omnes ad vini saporem trahit, quasi reliquis præ eminentem. Sic amor Dei zelusque ipsius cunctas ad se trahit virtutes, vt animam reficiant, confortent, inebrient, & perfecte Dei beneplacitum exequantur. Et si autem proprium saporem, & odorem non amittant, Dei tamen redolent, & sapiunt dilectionem, eamque pulchriorem, & zelum fortiosem reddunt, & ad hoc tendit præceptum dilectionis Dei ex toto corde, ex tota anima, & ex omni virtute, seu fortitudine nostra, ad quam refert D. Bernardus zelum, vt illum inflamet charitas, & cordis affectio; informet scientia & industria animæ; firmet constantia & animi fortitudo. Denique hoc vinum est de quo dicitur, *Fortis est vt mors dilectio, & dura sicut infernus æmulatio.* Nihil est potentius ad aggrediendum maiora facinora, vel ad toleranda duriora tormenta, quam amor & zelus Dei. Quare si quod adolescens quidam ex tribus cubicularijs regis Darij dixit, vinum præ aliis fortius esse, ad vinum corporale referatur, iuste reiectum est, si autem ad vinum spirituale amoris applicetur, palmam meruit obtinere: quia omnium fortissimus est amor, qui etiam ipsum Deum vicit, de cælisque fecit descendere & pro hominibus in cruce mori. Quique etiam iustos suauitatem vi compellit omnia sua relinquere, & contemnere, & cuncta aduersa, etiam duram mortem tolerare, tanta animi fortitudine ac alacritate, ac si nihil paterentur propter diuini amoris ebrietatem, ita vt possint dicere melius, quam alij ebrij: *Vulnerauerunt me, sed non dolui, traxerunt me, & ego non sensi.*

Plinio lib. 14. c. 17.

Serm. 10. in Cant.

Cant. 8. v. 6.

Esd. 2. v. 10.

Pro. 23. v. 35

Quædam media vt in cellam vinariam introducamur. §. 3.

Vt autem in hanc felicem cellam introduci mereamur, magna & profunda oportet humilitatis iacere fundamenta. Quia cum Christus Dominus clauem habeat huius cellæ, porta que angusta sit, nec eam aperit nisi humilibus, nec infasti intrare possunt per illam. Solent huiusmodi cellæ vinariæ subterraneæ esse, eo quod ibi melius conseruatur vinum, & defenditur ab æstibus, & ventis calidis qui illud corrumpunt: sic huiusmodi contemplationis studium in sui profunda submissione fundari debet, ne vinum diuini amoris corrumpatur ab æstu cupiditatis & carnalis concupiscentiæ, vel à vento vrenti inanis gloriæ, & præsumptionis. Et sicut nemo vinum nouum immittit in vtres veteres, ne rumpanur vtres, & vinum corrumpatur: sic Christus huiusmodi vinum nouum, quod de cælo traxit iis qui adhuc veteris hominis actibus vestiuntur, non largitur, donec illos omnino exuant, & induant nouum hominem, eiusque moribus condecorentur. Sed nec tunc se hoc fauore dignos putent, nisi prius sederint sub vmbra Christi, quem diu desiderauerint. Vehementibus enim desiderijs, ac precationibus ingressus iste in cellam vinariam impetrandum est, non propter dulcedinem vini, sed propter abundantiam, & excellentiam diuini amoris, quæ ibi communicatur, adhibendo etiam intercessores, quorum patrocinio obtineant quod per se ipsos non valent.

Mnt. 9. v. 17

Hoc insinuat l. x. versio dicens: *Introducite me in domum vini*, quæ verba sponsæ ad triplex personarum genus dicta referri possunt. Primo quidem ad ipsum sponsum vnum Deum in essentia, sed in personis trinum, quasi à singulis diuinis personis hanc efflagitando introductionem, cū singulis attribuantur perfectiones, quæ in eam coeunt. A Patre igitur pete memoriam bonis cogitationibus sæcundam, vt semper de illo cogites, & in memoria tua illum præsentem teneas. A Filio sapientiam qua profunda Dei scrutaris summa, qua hic permittitur, claritate ipsam, eiusque mysteria contempleris. A Spiritu sancto charitatem; cunctosque amoris & zeli actus & affectus, quibus introductio hæc perficitur, & mens plene satiatur. Forte propter hæc tria Christus Dominus dixit: *Petite & accipietis, querite, & inuenietis, pulsate & aperietur vobis*, petite obsecrationibus à Patre Dei memoriam sæcundam, querite meditationibus à Filio mysteriorum diuinorum intelligentiam, pulsate affectibus apud Spiritum sanctum vt aperiat vobis cellæ vinariæ ostium, in qua introducti inebriari mereamini.

Deinde precatio hæc, *Introducite me in domum vini*, referri potest ad sodales sponsi qui in cælis sunt, vt eorum intercessionibus in eam introduci valeamus. Habent enim in manu sua phialas plenas odoramentis, quæ sunt orationes iustorum ad ipsos directæ, vt illas Deo præsentent. Et cum ipsi sint iam intra domum vini quæ in cælis est, libenter audiunt, & accipiunt precationes eorum, qui introduci cupiunt in eam quæ est in terris, vt citius ad alteram perueniant. Angeli etiam sunt velut pincernæ, qui tanquam Dei ministri nobis vinum hoc spirituale amoris, ac deuotionis in contemplatione propinant, adiuuantes nos ad attente & feruenter orandum, & contemplandum donec eo inebriemur.

Denique verba ista ad sodales etiam sponsi, qui in terra sunt, dirigi possunt petendo à pastoribus, & Dei ministris, vt nos in domum vini spiritualis introducant docentes nos viam introeundi & dirigentes nos ne forte ab ea diuertamus, & aberremus, atque dum putamus nos intrare in domum spiritualis vini, in vini carnalis domo inueniamur. Hi enim duo amores valde sibi proximas domos habere solent, & ea sæpe carnaliter diligimus propter nosmetipsos, quæ videmur diligere propter Deum: & illa exequimur ex zelo iræ, quæ ex Dei zelo procedere arbitramur. Propter quod etiam addidit: *Ordinate in me charitatem.* Sed de hoc statim.

Ordo tandem huius precationis perpendendus est. Nam post esum conuenienter appetimus potum, non ante. Vnde infirmis, qui intemptiue potum petunt, negat medicus, aut differt, donec sumat cibum. Sic sponsa postquam sedit sub vmbra arboris mali, & eius dulcibus fructibus est satiata, petiit introduci in domum vini, introductaque est vt sitim exstingueret: quia oportet prius Christo Domino per imitationem appropinquare, & ab illo virtutum fructus capere, ac bonis eius operibus satiari, vt sitis salubris excitetur ingrediendi in cellam vinariam, & introducaris in illam. Alioqui precatio tua repulsam patietur, quia nondum aptus es, vt quod postulas obtineas, imo in hoc etiam multo magis

Matt. 7. v. 7

Luc. 11. v. 9.

Apoc. 5. v. 8.

placet vulgata lectio, quæ non petendo ait, In-

Ecclesi. 19. v. 25.

EXHORTATIO XXX.

PRO DOMINO De duplici acie charitatis Dei erga nos, quæ

Introduxit me in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem.

ADMIRABILIS ac stupendus valde est bellandi modus, quo omnipotens Deus animarum amans corda illarum oppugnat, maxime in contemplatione, vt suo amori subiiciat. Obumbratur autem modus iste per hæc verba sponsæ: Introduxit me in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem. Nam verbum ordinare ex omnium interpretum consensu à metaphora militari desumitur, quod est aciem construere, sicut cum inferius dicitur; Terribilis est castrorum acies ordinata, vnde in Hebræo habetur, Et vexillum eius super me charitas: quia cum acies aliqua ordinatur, eleuatur vexillum quod sequantur milites. Sumitur autem charitas bifariam, vel pro charitate Dei erga nos, vt sensus sit, ordinauit aciem charitatis suæ in me ipsam, seu erga me, seu contra me, vt me vinceret, & amori suo me subiiceret, vel pro charitate nostra erga Deum, vt sensus sit ordinauit in me ipsam aciem charitatis meæ redigens in ordinem cuncta quæ ad ipsam spectant. Prior sensus indicat ipsam contemplationis essentiam, & radicem eius, posterior fructum potissimum illius. Vtrumque explanabimus exordiendo à priore.

Iuxta priorē sensū dictio in me est in accusatiuo, iuxta posteriorē in ablatiuo.

De acie ex diuinis perfectionibus. §. 1.

FELICISSIMA sponsa & sancta anima, quæ in cellam vinariam ab ipso Deo introducta est dicere potest, Ordinauit in me charitatem, id est, aduersus me ipsam omnem aciem charitatis suæ direxit, vt me oppugnaret, non ad me destruendam, sed lucrandam: scilicet vt me vinceret, & quasi compelleret, vt ipsam redamarem & diuino amori me quasi captiuam subiicerem. Hæc autem acies comprehendit innumera ac immensa bona, quæ potenti vi expugnant cor, & efficaciter mouent, vt Deum redamet, & ad duas acies possunt redigi, vnam ex diuinis perfectionibus, alteram ex Dei beneficiis constructam. Vtraque in ipsa cella vinaria constituitur, quæ cella vel domus amoris est, aut amoris palæstra, in quam ducitur anima, vt magnum Dei amorē concipiat, & ad hoc Deus cum illa quasi luctatur & pugnat, donec victoriam assequatur, & vexillum charitatis super illam constituat.

In prima igitur acie coeunt omnia Dei attributa & perfectiones, quæ licet in Deo sint vnica & simplicissima deitas, tamen nobis representantur per modum plurium; ex quibus quasi vna fit acies ordinatissima, & splendidissima, videlicet ex diuina sapientia, scientia, & prouidentia; ex bonitate, pulchritudine, & benignitate, ex misericordia, mansuetudine, fortitudine, & omnipotentia, cæterisque attributis, quæ sunt acies diuinitatis, quam sponsa vocat nomine charitatis, sicut sapius solet vocare dilectum suum, Quia Deus charitas est, vel forte quia in huiusmodi acie diuinarum perfectionum vexillifer est charitas, & ideo ait, Vexillum eius super me charitas. Eo quod charitas Dei erga nos mouet ipsum, vt cunctas has perfectiones nobis manifestet, & per illas ingentia bona largiatur. Hanc aciem ordinatissimam, per modum tamen vnus sicut in se ipsa est, præsentat beatis in cælesti cella vinaria præclaram & intuitiuam visionem deitatis, vnde ita inebriantur Dei amore, eique tanquam spontanei captiui subiiciuntur, vt non possint non amare ex toto corde, anima, & mente, ac ex omnibus viribus suis amore vehementi, continuo, insatiabili, & immutabili in perpetuas æternitates. Cæterum in hac vita cum Deus animam in cellam vinariam contemplationis introducit, ordinauit in illam aciem istam tanta vi, sed suaui quæ libertatem non tollat, sed perficiat, vt eam ad suum amorem vehementer alliciat, trahat, rapiat & penitus subiiciat. Nunc miratur, & diligit diuinam sapientiam, & prouidentiam; nunc stupet, & amat Dei benignitatem & misericordiam; modo rapitur in amorem diuinæ pulchritudinis, modo inebriatur ab ipsa immensa Dei charitate; tantaque est plenitudo infusa amoris, vt nemo nisi expertus scire valeat.

Vnde non incongrue dicere possemus diuinitatem ipsam esse quasi cellam vinariam, vel immensam domum vini, quatenus nos in sui amorem accendit, in quam per contemplationem introducimur, singularisque eius perfectiones esse velut dolia, seu vasa diuini amoris, ad quem nos peculiari modo vnaquæque excitat, vt diligamus Deum, modo quia bonus est & pulcherrimus, nunc

Diuinitas cella vinaria dicitur.

Tract. de dilectio Deo hic primū

Matth. 22. v. 35. Luc. 10. v. 27.

2. 2. q. 27. ar. 6. & q. 24. ar. 7.

quia misericors & benignus, iam quia sapientissimus & valde prouidus, aut nostri amantissimus, aliique infinitis titulis, qui in ipso resplendent, & quia infinitum est tam quod diligitur, quam causa & ratio diligendi, inde charitas in hac cella vinaria existens conatur Deum diligere sine vlla mensura, & in infinitum si posset, nullumque sibi vult præfigere terminum in amore. Quod eleganter explicat D. Bernardus his verbis. Causa diligendi Deum est Deus; modus sine modo diligeri. Nam cum dilectio quæ tendit in Deum tendat in infinitum, tendat in infinitum (nam infinitus est Deus & immensus) quoniam quæso debeat finis esse, vel modus nostri amoris? Amat immensitas, amat æternitas, amat supereminens scientiæ charitas, amat Deus cuius magnitudinis non est finis, cuius sapientiæ non est numerus, cuius pax exuperat omnem intellectum, & vicem rependimus cum mensura. Diligam te Domine fortitudo mea, & quidquid meum optabile atque amabile dici potest. Diligam te pro dono tuo, & modo meo, minus quidem iusto, sed plane non minus posse meo. Hæc & plura D. Bernardus ostendens non esse seruandam mensuram in dilectione Dei, sed ex omnibus viribus diligendum optando, vt vires sine mensura crescerent, ad hoc vt sine mensura Deum amarent, prout dilectionis exigit præceptum. Cuius rationem optimam reddit D. Thomas, quia modus & mensura non est in appetitu finis, sed in appetitu mediorum ad ipsum, sicut medicus meliorem quam potest cupit conferre sanitatem, medicinis tamen præscribit terminum. Cum autem dilectio Dei finis sit omnium affectionum, & actionum humanarum, per quam maxime vltimum finem attingimus, ideo in illa non potest esse modus, vt in re mensurata, sed quanto plus attingitur, tanto melior est dilectio. Vnusquisque autem conari debet attingere quantum possit, nam hoc significant illa verba, ex toto corde, anima, mente & viribus suis.

De acie ex diuinis beneficiis. §. 2.

SED quoniam diuinæ perfectiones in hac vita per opera quæ ab ipsis in bonum nostrum procedunt, manifestantur, ideo cum acie ipsarum fere semper concurrat aliquid pertinens ad secundam aciem diuinorum beneficiorum, vt ex vtraque vna fit inuincibilis, & insuperabilis, cū diuino lumine sit nobis manifesta, & quidem licet prior secundum se ipsam potentior sit ad amorem nostrum extorquendum, tamen posterior, quia maiorem nobiscum habet proportionem, & in nostrum cedit commodum, valentius solet expugnare cor, & in captiuitatē amoris redigere, & cum beneficia ab infinito Deo exhibita infinita etiam sint, tum numero, tum dignitate & excellentia, etiam ex hac parte charitas appetit benefactorem suum sine modo, & mensura diligeri. Vide (inquit idem D. Bernardus) quam sine modo à nobis amari debuerit, qui prior ipse dilexit nos, tantus & tantum & gratis tantillo, & tales. Tot enim sunt beneficia & tam immensa vt nemo possit numerare nemo digne ponderare, nec valeat ordinare acierum, seu in ordinem ea redigere, nisi ipse Deus

Vbi supra.

qui confertilla, quod testatur regius psaltes dicens: Multa fecisti tu Domine Deus meus mirabilia tua, & cogitationibus tuis, non est qui similis sit tibi, annunciaui & locutus sum, & multiplicati sunt super numerum. Id est multa sunt Domine mirabilia quæ fecisti, tum in potente mundi creatione, tum in magnifica hominis redemptione: nec est in cælo vel in terra quisquam, qui similis sit tibi; aut æqualis in cogitationibus tuis, & in consiliis sapientiæ tuæ. Cæpi hæc annunciare, & manifestare, sed multiplicatur super omnem numerum. Sed clarius expressit hoc versio D. Hieronymi ex Hebræo, quæ sic habet: Multa fecisti tu Domine Deus meus mirabilia tua & cogitationes tuas pro nobis, non inuenio ordinem coram te, si narrare voluero, & numerare, plura sunt quam vt narrari queant. Ac si dicatur: opera tua mirabilia, & consilia quæ pro nobis cogitasti, tam multa sunt, & varia, vt nequeam ordine debito illa recensere, nec inuenire numerum; ita vt nesciam vnde potissimum queam inchoare sermonem, nec cōplere narrationem. Quare humilis sponsa hanc insufficientiam agnoscens Dei & Angelorum implorat auxilium, cum ait: Introducite me in domum vini, & ordinauit in me charitatem. Id est, introducite me in domum beneficiorum Dei, quæ vinum amoris generant, & ordinate in me charitatis quandam aciem ex illis, quæ me ad amandum Deum inuitent, & compellant.

Cum autem Deus hanc aciem ordinat in contemplatione, singula beneficia cor expugnant, & ab illo vicissitudinem amoris extorquent, & sicut milites tum clamoribus, tum armis & manibus hostes inuadunt; sic beneficia cum aggrediuntur cor, vehementer clamant, & opere suo quasi pugnando dicunt: sicut perpendit Hugo de sancto Victore, Accipe & redde. Id est accipe hoc beneficium tibi à Deo præstitum, & redde illi amorem debitum. Vel ipse Deus per hanc aciem loquens ait, accipe à me hoc donum, & redde mihi dilectionem, accipe benignitatem, & redde charitatem: accipe signa charitatis meæ erga te, & redde signa vera charitatis tuæ erga me. Qui autem in cellam vinariam introducit à Deo, vtramque vocem percipit: considerat beneficium, gratanter accipit, & obsequium amoris rependit. Qui ergo diuino amore inebriari cupit, huiusmodi considerationibus se exerceat, nam singula beneficia sunt quasi dolia huius vini, è quibus per meditationem hauritur abundanter. Non displicet expositio quorundam, qui in hac sententia; Introduxit me in cellam vinariam, Ita Legio: & ordinauit in me charitatem, particulam & quæ nensis, in quibusdam editionibus iuxta Hebræum habetur, dicunt reddere causam eius, quod præcessit. Quod frequens est in sacra Scriptura veteris Testamenti, & apud D. Ioannem iuxta morem Hebræorum, vt cum dixit: Dedit eis potestatem filios Dei fieri, &c. Et Verbum caro factum est. Id est quia Verbum caro factum est, sensus igitur erit: ideo introducta sum in cellam vinariam & amore eius inebriata, quia ipse ordinauit in me, seu in me, aduersus me aciem charitatis suæ, qua compulsus & attractus non potui non vehementer illum diligere, & in domum diuini amoris intrare, totaque immergi.

Alij legunt multiplicata vel multiplicata sunt, ita explicat facilius & alij.

Lib. de acie Moral. c. 4. tom. 2.

Ita Legio: & ordinauit in me charitatem, particulam & quæ nensis, in quibusdam editionibus iuxta Hebræum habetur, dicunt reddere causam eius, quod præcessit. Quod frequens est in sacra Scriptura veteris Testamenti, & apud D. Ioannem iuxta morem Hebræorum, vt cum dixit: Dedit eis potestatem filios Dei fieri, &c. Et Verbum caro factum est. Id est quia Verbum caro factum est, sensus igitur erit: ideo introducta sum in cellam vinariam & amore eius inebriata, quia ipse ordinauit in me, seu in me, aduersus me aciem charitatis suæ, qua compulsus & attractus non potui non vehementer illum diligere, & in domum diuini amoris intrare, totaque immergi.

De quibusdam beneficiis in particulari. S. 3.

SEd operæ pretium erit recensere nonnullas Sacies beneficiorum à Deo ordinatas ad sui amorem inferendum, vt ex eis discamus in contemplatione similes ordinare, quibus nos ipsos excitemus, & inflammemus ad amorem. Primo igitur conuerte mētis oculos ad primam vniuersi creationem; quæ sex diebus effecta est, in quorum vltimo creatus est Adam: cuius cor volens Deus oppugnare, & sibi subiicere, vt eum ex toto corde diligeret, ordinauit in illum aciem charitatis suæ, nam cælesti lumine desuper infuso, maxime in illo sopore, quem Lxx. eccliam vocant: quia ad sublimem euectus est contemplationem; ostendit illi omnia, quæ ei contulerat beneficia, & vniuersas quas propter ipsum fecerat creaturas, & alia quæ dare ei decreuerat si obediens esset. Cuncta autem hæc erant quasi acies bene ordinata diuinæ charitatis ad oppugnandum cor illius, ac si diceret: Ecce propter te creauit cælum, & terram, lunam, & stellas. Propter te diuisit aquas & aridam vestiuu herbis viuentibus, ac lignis pomiferis, propter te feci aues, pisces & animantia terræ, vt illis præesses, te etiam creauit ad imaginem & similitudinem meam, innumerisque donis ornaui, & ornare amplius disposui. Redama ergo eum qui sic te amat, dilige benefactorem, tot tibi beneficia conferentem, subditus esto ei, & eius obedi voluntati. Vere ergo Adam dicere tunc potuit, Introduxit me in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem. Quia in illo primo intuitu tantorum beneficiorum vi quadam non cogente, sed libere & suauiter trahente non potuit non se victum profiteri, & in amorem tanti benefactoris inardescere. Vt nam in hac cella semper perseuerasset, ne se & nos perderet, cum ab illa exiuit. Pependit igitur hanc aciem beneficiorum Dei, quæ etiam aduersus te quotidie militat, vt amorem à te extorqueat. Nam si recte ea meditatus fueris, ipsa te in domum vini introductum, ac diuino amore dulciter inebriabunt.

Quod si ad populum Hebræum oculos auertas, & ad Ecclesiam illam quam Deus ab Ægypto eduxit, contemplari poteris eam mirabilium beneficiorum acie à diuina charitate expugnata, tum in ipso egressu de Ægypto, tum in ipso itinere per desertum, vt eam in cellam vinariam diuini amoris introduceret. Eo autem fine Moyses vice ipsius Dei cum isthæc beneficia populo narraffet, quasi cunctorum corda expugnans sic concludit: Et nunc Israel, quid Dominus Deus tuus petiit à te, nisi vt timeas Dominum Deum tuum, & ambules in viis eius, & diligas eum; ac seruias Domino Deo tuo in toto corde tuo, & in tota anima tua? Eundem etiam beneficiorum catalogum referens Iosue cuncto populo similiter intulit: Nunc ergo timeate Dominum, & seruite ei perfecte corde, atque verissimo. Qua relatione audita vniuersus populus in domum vini, & amoris diuini introductus, cum Iosue diceret: Eligite hodie quod placet, cui seruire potissimum debeatis, &c. Respondit vnanimiter: Abstine à nobis vt relinquamus Dominum, & seruiamus diis alienis, Dominus Deus noster ipse

Deut. 10. v. 12.

Iosue 24. v. 14.

A eduxit nos, & patres nostros de terra Ægypti, de domo seruitutis, fecitque videntibus nobis signa ingentia, & custodivit nos in omni via, per quam ambulauimus, &c. Seruiemus igitur Domino, quia ipse est Deus noster. Ac si dicerent, tanta beneficiorum acie expugnati sumus, vt tanquam serui nos Deo subiiciamus, illumque perpetuo amare decernimus, quod & præstiterunt (vt inquit Scriptura) quandiu vixit Iosue & seniores, qui ea mirabilia viderant & ea in memoriam filiorum reducebant. Vtinam essent modo plures Christi ministri, sicut Moyses & Iosue, quibus dicere possemus: Introducite me in domum vini, & ordinate in me charitatē. Possent enim simile munus erga nos obire, cum non desint vnde copiosorem, & fortioiorem beneficiorum aciem possent ordinare. Tot enim & tam ingentia beneficia sunt nobis præstata in lege gratiæ (vt sicut dixit Isaias) non sit iam necesse meminisse priorum, nec antiqua intueri, nam per Christum facta sunt alia noua, quorum comparatione quasi viluerunt vetera. Vnde de illis melius intelligitur quod & sponsa ait: Et vexillum eius super me charitas, quia in iis vt mox videbimus, charitas Dei summe super reliqua omnia eleuatur, & de humanis cordibus triumphat.

De efficacia vtriusque aciei ad introducendam charitatem in peccatores. §. 4.

IAM mirabilem vim huius duplicis aciei ex diuinis perfectionibus & beneficiis constructæ ad conuertendum peccatores explicemus, non enim dedignatur Deus aliquos in cellam vinariam introducere, & aduersus eos aciem charitatis suæ ordinare, vt potest, & inebriet illos illo vino, quod Dauid vocat compunctionis, seu contritionis, quæ peccata omnia detestatur, non ex timore pœnæ, sed ex Dei amore per charitatem quæ operit multitudinem peccatorum. Quod intueri licet in ipso Dauide postquam corruit in adulterium; ad quem missus est Natham Propheta, vt eum introduceret in hanc cellam vini ordinis contra eum aciem beneficiorum Dei in hunc modum: Hæc dicit Dominus Deus Israel: ego vixi te in regem super Israel, & ego erui te de manu Saul, & dedi tibi domum domini tui, & uxores domini tui in sinu tuo, &c. & si parua sunt ista, adiciam tibi multa maiora. Id est alia maiora beneficia tibi collata referam. Quare ergo contempsisti verbum Domini, vt faceres malum in conspectu meo? Audiuit Dauid beneficia à Deo sibi exhibita, pependit ea & alia quæ tacuerat Propheta, & statim tanto est dolore lauciatus dicens, peccaui Domino, vt mox mereretur audire: Dominus quoque transfudit peccatum tuum: introductus enim est in cellam vinariam, & oppugnatus ab acie ordinata charitatis diuinæ, illi manus dedit, & vino diuini amoris compunctus ad omnem satisfactionem se paratum præbuit.

Nonne mulier illa quæ erat in ciuitate peccatrix, in domum vini est ingressa, cum amore Dei quasi ebria ad pedes Christi se proiecit, lacrymis lauit, capillis terxit, ore osculabatur, & precioso vnguento vnguebat? ordinauerat enim in ipsam Christus Dominus aciem charitatis suæ, reducens in memoriam infinitam Dei maiestatem, & pulchritudinem, quam offenderat, & beneficia quæ

Iosue 24. v. 31. Iudic. 2. v. 7.

Isai 43. v. 19.

PRO FESTO CONVERSIONIS S. PAVLI VEL MAGDALENE.

Psal. 59. v. 5.

2. Reg. 12. v. 7.

1. Cor. 15. v. 57.

Luc. 11. v. 21.

Psal. 110. v. 10.

Psal. 59. v. 5.

Luc. 7. v. 38.

Act. 9. v. 5. Sic etiam conuertit Petrus post negationem eum respexit illud.

Osee 11. v. 4.

Duplex acies beneficiorum & suppliciorum. Tract. 3. in Epist. Ioan. ad finem.

Act. 9. v. 5.

Psal. 110. v. 10.

Psal. 59. v. 5.

1. Cor. 15. v. 57.

quæ ab illo acceperat: tantoque erga illum accensâ est amore, vt de ea dixerit Dominus: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.

In eandem cellam vini ingressus est Saulus, cū ordinauerat aciem furoris sui contra Christum, & discipulos eius, persequens illos, quia tanquā ebrius zelo indiscretio, & furibundo putabat in hoc obsequium se præstare Deo. At Christus Dominus volens inebriare illum vino dilectionis suæ ordinauit aduersus eum aciem suæ immensæ charitatis, apprensus ei & dicens: Saulle Saulle cur me persequeris? Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris. Vtraque acie oppugnavit illum, & immensæ bonitatis suæ, ac beneficiorum, quibus persecutus erat illum. Ego (inquit) sum Iesus saluator, & redemptor tuus, verus Deus, qui creauit te, qui pro te factus sum homo, mortuus, & crucifixus: qui vere Nazarenus sum, & sanctus sanctorum in lege promissus: cur ergo me persequeris? Hæc audiens Saulus, & luce diuina circumfusus cadit in terram, sed cor ascendit in cælum: cadit tanquā victus ab acie charitatis diuinæ, sed surgit à peccato amans quem ante persequabatur, & diuino inflammatus amore ait: Domine quid me vis facere? Iube quod vis & facia quod iusseris, quia tali charitatis vi resistere nec valeo, nec volo.

Adhuncigitur modum conuertit Deus aliquos peccatores, non tam supplicis terrenis, quam beneficiis alliciens, trahens eos in funiculum Adam, & vinculis charitatis, ostendens illis innumera beneficia, tum naturæ, tum gratiæ, tum generalia, tum specialia, quæ illis contulit. Non tamen negamus cōmuniter Deum duplicem construere acie ad oppugnanda corda peccatorum, vnam suppliciorum, quæ timorem incutit, & alteram beneficiorum, quæ amorē excitat. Et ambæ simul fortissimæ sunt ad expugnandos eos, iuxta illud D. Augustini: exhorresce quod minatur omnipotēs, ama quod pollicetur omnipotens, & vilescet omnis mundus siue terrenis, siue promittens. Cæterum istæ acies non semper eodem ordine præsentantur. Nam his qui generoso sunt animo præditi, prius proponuntur dona & beneficia, vt ex amore compungantur: deinde minæ, vt fortius odio profequantur peccatum. Sic Natham post relata Dauidi beneficia minitatus est dira supplicia, & Christus Dominus Saulo dixit: Durum est tibi contra stimulum calcitrare. Cæterum cum reliqui homines ex populo amplius adoueantur formidine pœnæ, ideo à minis suppliciorum, & à metu gehennæ incipit conuersio: quia iniui sapientiæ timor Domini; & inde procedit ad amorem, vt in cella vinaria perfecta fiat, quod satis indicat Psalmista dicens: Ostendisti populo tuo dura, potasti nos vino compunctionis. Dura sunt quæ pertinent ad supplicia, & timorem incutunt, vt repentina mors, iudicium sine misericordia, ignis æternus, & cætera aduersi, quæ duris corde infliguntur, vt lapidea eorum corda molliantur, quæ dum diuina luce superinfusa illis ostenduntur, statim potantur vino compunctionis, id est dolore vehementi; qui cor pungat, & conterat propter Dei offensam, iuxta illud Ieremiæ: Postquam percussisti me, ego penitentiam, & postquam ostendisti mihi, percussis femur meum. En duplicem percussorem ad occidendum peccatum, & viuificandum peccatorem. Deus percudit afflictionibus delinquentem, & ostendit illi fæditatem peccati, ac pœnas quas meretur, & beneficia

quæ illi contulit, vt ipse mox percussus femur suū; quia (vt explicat D. Gregorius) postquam superbia spiritualiter videt, omne quod in se carnaliter viuebat, extinguit; nam quāto incipit quisque superius viuere, tanto inchoat inferius interire.

Hæc autem omnia fortius præstant qui ex Dei timore, & amore conuertuntur, qui solo signo diuinæ voluntatis, quam omnibus præferunt, peccata contemnunt: Vnde subdit Psalmista in eodem loco: Dediti timentibus te significationem, vt fugiant à facie arcus, & liberentur dilecti tui; alij sic legunt: Leuasti timentibus te vexillum vt vincant, & exaltentur propter veritatem. Id est, afflictis qui timent nomen tuum, & sunt dilecti tui, teque diligunt, reddidisti animum, & certum victoriae signum præstitisti propter veritatem tuæ promissionis, vt eripiantur à ventura ira.

Ego vero crediderim hoc vexillum eleuatum, vt vincant, & exaltentur, esse charitatem Dei illis infusam, de qua hic sponsa ait: Et vexillum eius super me charitas. Nam charitas est quæ eleuatur à Deo in anima peccatoris, qui conuertitur tanquā vexillum regium in signum quod ipse victus est à Deo, & vicit diabolum ac peccatum. Sicut enim rex oppugnans urbem, vel arcem, postquam illā cepit, prosternit vexilla hostium, quæ in ea erant, & in vertice ipsius collocat proprium vexillum in signum victoriae, & quod vrbs capta est, & facta ipsius: sic cum Deus peccatores oppugnat, vt conuertantur, & ipsi voluntarie se Deo subiiciunt, prosternit omnia diabolivexilla, quæ in ipsis erant; & super eos ponit vexillum charitatis, quod est proprium signum ipsius Dei, & victoriae, quam de diabolo reportarunt per Christum, cuius est hæc victoria, vt dicit D. Paulus; nam ipse vicit fortem armatum, & abstulit spolia in quibus confidebat, ordinando in peccatores aciem charitatis suæ, vt velint recipere charitatem ipsius, & redamentum, qui eos amore suo præuenit, & tot beneficiis affecit.

De efficacia vtriusque aciei ad cōseruandā charitatē. §. 5.

POSTQUAM autem charitas introducta est in animā peccatoris, & eius vexillū super ipsam constitutum, etiam ordinat Deus sapius vtramque prædictam charitatis suæ aciem, vt illam tueatur, & seruet ab hostibus irruentibus contra illam, & ab omnibus tentationibus, & periculis eminentibus. Ad quod etiam miram habet efficaciam, quod satis manifestat insigne facinus patriarchæ Ioseph, cui cū molesta esset vxor domini sui vrgēs illum ad nefarium opus, nequaquam acquieuit, sed audacter dixit: Ecce dominus meus omnibus mihi traditis ignorat quid habet in domo sua, nec quicquam est quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi præter te, quæ es vxor eius, quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in Deum meum? O strenuum militem, & grato animo præditum! Recēset beneficia domini sui, vt nullo modo ipsum lædat, & tentatricem vincat, ac reiciat. Nec solū recēset beneficia domini temporalis, sed multo magis ipsius Dei, vt denotent postrema verba cum ait, Quomodo possum peccare in Deum meū? quia omnia illa bona non solum temporali domino, sed multo magis Deo accepta referebat, cuius prouidentia speciali sunt illi concessa. Intrauerat ergo Ioseph in cellam vinariam Dei, qui ordinauerat in illum aciem charitatis suæ, menti-

Psal. 59. v. 6. Ita refert Ritelmanus in annot. super hunc Psalmum.

1. Cor. 15. v. 57. Luc. 11. v. 21.

Genes. 29. v. 8.

que eius bonorum, quæ receperat memoriam A fixam imprefserat, & ita illum sibi habebat vin- tum, ac captiuum, vt diceret quomodo pos- sum peccare in dominum meum? ac si diceret: nullo modo possum. Non quia libertate careret, sed quia summis beneficiis ligatus tam horrendū malum iudicabat tantum offendere benefacto- rem, vt quasi impossibile sibi videretur illud per- petrare. Ioseph (inquit D. Gregorius) bona quæ affectus fuerat repente memoriæ intulit, & ma- lum quod se pullabat, eiecit: & quia percepit gratiæ meminit, vim culpæ imminenti fregit. Cum enim voluntas lubrica tentat in prosperis, hæc ipsa prospera aculeo tentationis sunt oppo- nenda, vt eo erubescamus praua committere, quo nos à Deo meminim⁹ gratuito dono perce- pisse, & illatam gratiam exteriorum munerum vertamus in arma virtutum, vt sint ante oculos quæ percipimus, & quæ nos alliciunt subiga- mus. Hæc D. Gregorius. Iuxta quæ dicendum, quod cum Deus iustum introducit in cellam vi- nariam dilectionis, vt intra eam illum teneat, & custodiat, ne vel ab hostibus tentantibus inde expellatur, vel ipse exire velit, ordinat acies chari- tatis suæ cōmemoratas, quibus ita subditur diuino amori, vt quidquid illi aduerfatur, ita imrespuat.

Sed addendum est quod cum acies beneficio- rum non statim expugnauerit hostes, ordinanda est etiam, sicut diximus, acies minarum & suppli- ciorum imminentium, vt omnino vincantur, & dissipentur. Nam quāto quis maiora accepit à Deo beneficia, tanto si eum offendit, terribiliora patietur supplicia. Nec mirū quod tot acies ordinādas moneamus ad tuendam charitatem, de qua dicitur, *Et vexillum eius super me charitas*: quia com- pertum est in bello omnes conatus, & tela inimi- corum ad hoc potissimum tēdere, vt aduersario- rum vexillū prosternant, quo prostrato acies de- ordinatur, & milites despondent animum; sic omnia tela ac tentationes diaboli ad hoc tendūt præcipue, vt vexillum charitatis prosternant, chari- tatem destruant, & Dei amicitiam dissoluant. Debemus ergo omnem exercitum virtutum, cū- ctasque acies beneficiorum Dei & minarum, ac omnes nostras vires exerere, vt vexillū charitatis defendamus, etsi cōtra illa insurgant omnia mū- di aduersa, & inferni iacula, vniuersaque diaboli tentamenta, ac vitia, cuncta superemus propter eum qui dilexit nos, dicentes cum Apostolo: *Quis nos separabit à charitate Christi?* id est nemo eorum qui in terra est, vel in inferno; quia Deus ordina- uit in nos acie charitatis suæ, vt nostrā defendat.

Vnde sicut fertur Romanos cōsueuisse nequa- quam totum stipendium militibus dare, sed par- tem dumtaxat, reliquum vero sequestrabāt apud proprium vniuscuiusque cohortis vexillum, vt illud maiori cum robore defenderent, perspicien- tes in illo proprias cuiusque repositas esse merce- des. Sic Deus noster licet aliquam mercedis par- tem tribuat iustis in hac vita, multaque eis con- ferat beneficia, tamen præcipuam rationem me- rendi vitam æternam & immensa dona seculi fu- turi, alligauit charitati vsque ad finem vitæ perse- uerantis, nam tantum ille qui in ea perseuerauerit vsque in finem, saluus erit, vt omnes summō ro- bore & conatu charitatem tueantur, & à telis in- micorum defendant. Propter quod placet sentē- tia D. Gregorij Nysseni dicentis precationem

istam, *Ordinate in me charitatem*, hoc efflagitare, vt charitas confirmetur, & stabilietur. Nam quæ ordinata sunt prima sunt, & stabilia. Quæ primo (inquit) fuerat dilecta, per inobedientiam fuit in- ter inimicos reputata, nunc ad eandem reuerfa est vitam, & per charitatem Domino coniuncta eadem nunc dicit, confirmate mihi hanc gratiā, eamque stabilem facite, & immobilem vos o a- mici sponsi, studio & diligentia mihi conseruan- tes propensionem ad id quod est melius. Quibus verbis docet Nyssenus exorandos etiam esse mi- nistros Ecclesiæ, vt iuuēt nos ad charitatem per- petuo conseruandam. Quia ipsa custodita omnia sunt secura. Nam vt inquit D. Ambrosius, qui ita legit: *Conseruire in me dilectionem*, bona statia vbi plenitudo est charitatis, id est fortes & secu- ras militares munitiones adfert secum plena cha- ritas in anima constituta. Et quæ firmior mansio in huius vitæ militia, quam manere in charitate? siquidem qui manet in charitate, in Deo manet protegente ipsum; & quis poterit nos rapere de manu protectionis omnipotentis? *Pone me* (inquit Iob) *iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me*. Quia nullius pugnantis contra me manum timo si manus tua omnipotens protegat me, & quis expugnabit castra charitatis cum fortis sit vt mors dilectio, dura sicut infernus amulatio? Vtinam constituat nos Deus qui charitas est, sub vexillo charitatis suæ, vt in æternum militemus sub illo ipso fauente, qui est benedictus in secu- cula. Amen.

EXHORTATIO XXXI.

De mysterijs Incarnationis, Passionis & Eu- charistia, que vexillum continent diuine charitatis erga nos.

Introduxit me in cellam vinariam, ordi- nauit, &c.

T S I cuncta Christi mysteria cel- læ vinariæ nuncupari possunt, tria tamen præ aliis hoc sibi nomen vindicare possunt, quorum cap- put est ipsum Incarnationis my- sterium, seu humanitas Verbo diuino hypostatice vnita, quæ per antonomas- iam domus est vini, & receptaculum infiniti a- moris, quo flagrabat Christus Dominus tū erga patrem suum, tum erga homines. Vnde prodicere cuncta quæ pro nobis agere, & pati dignatus est: cum autem cellæ vinariæ, aut vini domui con- iunctum solear esse torcular, vbi botri concul- cantur, vt ex eis exprimatū vinum: hinc etiam ad hanc cellam pertinet mysteriū passionis Chri- sti, à cuius membris, & venis, velut à botris ex- pressus est sanguis, instar vini rubri quod vt iam diximus, sanguis vuz in Scriptura nuncupatur. Ex sanguine autem isto factus est nobis potus quidam cælestis in sacramento Eucharistiæ te- gumento vini corporalis coopertus, quod pro- pterea iure optimo cella vinaria nuncupabitur, continens vinum germinans virgines, quo nihil

preciosius potest excogitari: ad hæc tria myste- ria contemplanda, vt ex illis amore inebriaretur, cleuari specialiter cupiebat sponsa cum dixit: *In- troduce me in domum vini*. Nam eius sitis non satiatur aqua sapientiæ, quæ tantum intellectum instruat, sed vino amoris, quod mentem inebriet, de quo Psalmista dixerat: *Et calix meus inebrians quam præclarus est*. Sed quia calix mensu- ram sonat, & moderatum continet vinum, ad- huc desiderat in ipsam domum vini introire, vbi copiosius exhibetur, vt etiam ordinatur acies diuinæ charitatis ex iis tribus beneficiis & reli- quis, quæ illa comitantur, in quibus omnem sui amoris vim exeruisse videtur, vt hominum cor- da expugnaret, & sibi per amorem subiiceret, propter quod de singulis optime dicitur: *Et ve- xillum eius super me charitas*. Quoniam suprema si- gna sunt, & quasi vexilla diuinæ charitatis erga nos, quibus etiam de humanis cordibus trium- phat, & suo amori plene subiicit.

Psal. 22. v. 5.

Serm. 5. in Psal. 118. v. 1.

Iob 17. v. 9.

Cant. 8. v. 6.

Hic & sim- damēta sa- cit ad se- quentem. DE IN- CARNATIONE. hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam filium suum unigenitum misit Deus in mundum. Nam si probatio dilectionis exhibitio est operis, quæ maior potuit esse probatio diuinæ charitatis, quā efficere summum opus, quod potuit, præbendo vnicum filium sibi æqualem, vt esset homo simi- lis nobis? Vnde in hoc opere ordinauit totam a- ciem charitatis ad cor nostrum oppugnandum, in qua acie tanquam fortissimi oppugnatores cō- currerunt omnes diuinæ perfectiones, & attributa quæ huius operis fuerunt principium, & causa. Nempe sapientia quæ talem modum communi- cationis inuenit, bonitas quæ eum voluit, om- nipotentia quæ exequi potuit; misericordia, iu- stitia, & reliquæ, quarum vexillum fuit diuina charitas eas excitans ad opus istud: vt nos, quos (vt inquit D. Augustinus) amare pigebat, sal- tem redamare non pigeat. In eadem etiam acie conueniunt innumera beneficia, & immensa bo- na, quæ Christus attulit nobis, vt sunt redemptio mundi, remissio peccatorum, largitio gratiæ & omnium virtutum, omnesque cælestes benedi- ctiones, apertio regni cælorum, & cætera huius- modi, ob quæ Christus est nobis pater, frater, redemptor, saluator, medicus, magister, prote- ctor, & aduocatus noster. Cuncta autem hæc in vnam aciem redacta, & diuino lumine ostensa si cor oppugnet, quomodo non expugnabit, pro- sternet, & subiicient sibi, vt redamet eum, qui ita amat illud? His enim vinculis charitatis forti- ter, sed suauiter trahitur in cellam vinariam, vbi diuino amore inebriatur, vt nihil nisi Christum amet. Vtinam Domine sic ad me dirigas aciem charitatis tuæ, vt transfusus in me inebrietur ab illa.

De Passio- ne Domini. Genes. 9. v. 21.

dinavit, in qua concurrunt sudor sanguineus, comprehensio, ligatio, irrationes, percussiones, que, quas passus est, vsquequo eleuatus est in cruce, vbi summe eleuauit vexillū charitatis suæ. Quia non potuit altius ascendere, quam quod voluerit (vt dicit Apostolus) mori propter nos, cum adhuc inimici ipsius essemus. Et quis non victus cadet sub hoc vexillo? imo quis non ascen- det ad Christum in cruce exaltatum, vt crucifixo per amorem firmiter inhæreat? *Ego* (inquit) *exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum*. Et quomodo Domine ad te omnium corda trahes? Quia ordinabo, ait, aduersus ipsos talem aciem charitatis meæ, taliaque beneficia illis conferam, & manifestabo in cruce, vt ad me, qui sum do- mus vini, libenter currant, meo amore inebrien- tur, & captiuos se mihi tradant. Nam ego ascen- dens in altum crucis captiuam ducam captiuita- tem, & eos qui erant captiui amoris proprii, ca- ptiuos faciam amoris mei. Summam enim vim habet hæc acies charitatis ex passionibus Christi constructa, vt etiam peccatorum corda ad se alli- ciat, conuertat, & diuino amore inebriet. Si enim hoc habent cætera beneficia, vt iā diximus, quan- to magis hoc, vbi moritur Deus, vt homo mori- riatur peccatis?

Ad Rom. 5. v. 8.

Ioa. 12. v. 34.

Et Psal 67. v. 19. Ad Eph. 4. v. 9.

Etiam tota passio Christi vnica dicatur cel- la vinaria, singula tamen mysteria, singula dolia vini, vel singulæ cellæ dici possunt, vt vna cella sit hortus Gethsemani, alia domus Caiphæ, alia prætorium Pilati, & alia Caluarie locus, vbi fuit torcular crucis, in quo totus Christi sanguis est expressus, vt etiam ad nos lauandum suffice- ret, sicut supra perpendimus.

De Eucharistia vt est cella vinaria. §. 2.

I AM ad diuinissimam Eucharistiam accedamus, quæ in domo Ecclesiæ per antonomasiam cel- la est vinaria, vbi reconditum est totū Christi vi- num, quod attulit per incarnationem, & meruit per passionem, & vtriusque aciem mirabili mo- do comprehendit. Quia simul est incarnationis extensiuum, & passionis memoratiuum, & om- nium mirabilium Dei breuiariū ad Christi amo- rem incutiendum potentissimū. Est enim sacra- mētum & sacrificium; & quia non decebat Ver- bum diuinum omnium assumere humanitates, nec in eis carnaliter concipi; voluit, (vt inquit D. Thomas) per hoc sacramentum se omnibus ho- minibus communicare, & intra omnes recipi; & quia etiam non decebat Christum pati, nisi se- mel, & vnicū sufficiebat cruentum sacrificiū, sta- stuit in memoriam illius hoc incruentum sacrifi- cium Eucharistiæ, quo alterius fructus nobis ap- plicaretur. Quare vtraque acies beneficiorū Dei quæ in Incarnatione & Passione constructa est, in Eucharistia renouatur, ad eamque ordinandam etiam conueniunt omnia mirabilia, & prodigia quæ in transubstantiatione patrantur, & cætera dona quorū catalogum aliis in locis iam fecimus.

Propter quæ merito Ecclesia de hoc sacramen- to dicit: *Et vexillum eius super me charitas*; illa scilicet quæ in hoc opere splendet, & super alia Christi opera quotidie in Ecclesia supereminet. Sicut enim artifices qui in signe aliquod templū, aut pa- latium ædificat, peracto ædificio in iplo cacumine collocat aliquod vexillū quasi in signo victoriæ, &

Ex Gen. 48. v. 11.

Opus. §. 6.

Simile.

triumphi de molesto operis labore reportati; ad modum quo duces capta vrbe quam oppugnabant in altiori arce vexillum etiam constituunt: ita Christus cum summo labore fundasset Ecclesiam, & mundum oppugnasset, iam moribundus capta victoria & opere redemptionis fere consummato sacratissimam instituit Eucharistiam, quæ in Ecclesia & in mundo permaneret tanquam sublime vexillum & suæ victoriæ trophæum, vexillum inquam beneficiorum Dei, vexillum mysteriorum fidei, vexillum denique charitatis diuinæ erga singulos homines, quæ nescio an in hac peregrinatione altius eleuari potuerit & debuerit. Vnde sicut in bello vexillum exaltatur super omnium militum capita, vt ab omnibus conspici possit: sic quotidie Christus in Eucharistia, tam in hostia quam in calice eleuatur super capita sacerdotum, vt ab omnibus conspiciatur, & adoretur, & sub hoc Christi vexillo nos militare profiteamur. Propter hæc summopere querenda est nobis introductio in hanc Eucharistici vini domum, orandum tum Deum, tum eius ministros, vt crebro nos in eam introducant: dicentes: *Introducite me in domum vini sæpius*, quia panis hic & vinum hoc cibus quotidianus est; *Et ordinate in me charitatem*. Id est acies omnium quæ charitas Christi in hoc conclusit sacramento, vt famem & sitim illius in me excitetis. Sed tu ipse etiam debes te vrgere, vt in hanc domum vini introcas, primo per communionem spirituales, deinde per sacramentalem. Illam efficias ordinando in te sex acies charitatis Christi in Eucharistia contentas, nimirum acies omnium perfectionum Christi, vt Deus est, quæ hic latent: aciem tormentorum passionis eius, quæ hic commemoratur, deinde aciem prodigiorum quæ patrantur vt sacramentum fiat; aciem virtutum mirabilium quas hic Christus exercet; aciem meritorum & satisfactionum eius, quæ in eo continentur, & applicantur tibi; aciem denique beneficiorum, fructuum, & donorum, quæ per illud conceduntur. Quas sex acies cum contemplatus fueris, vel potius cum Deus in contemplatione tua illas ordinauerit, suoque lumine tibi patefecerit, mirum in modum te rapiet, & in amorem Christi vehementem trahet; ita vt nullo alio quam in ipso fames & sitis tua satari valeat: cum autem eius inebriaris amore, in ipsum que transformari cupis, perficitur communio spiritualis, & primus ingressus in cellam vinariam.

Fauct dicta in Exhort. 23. Ex Psal. 71. v. 16.

Sex acies Eucharisticæ.

In Exhort. 29. §. 2.

Ad calcem Exhort. 27. Hom. 4. in Cant.

Quando autem accedit sacramentalis communio cum ipsemet Christus adit intra animam cum ordinatissima acie omnium quæ comprehendit, scilicet diuinitate, anima, corpore & sanguine, virtutibus, ac meritis ipsius, tunc ipse vehementius te inebriabit, vt suo amori ex toto mancipatus maneat. Efficit enim in corde vinum illud insigne cum sex proprietatibus, & supra retulimus, mirabiliter mentem nutriens, & impinguans, lætificans, & inflāmans, roborans & à se alienans, vt in Deum transferat: verissimèque anima de se ipsa iam dicit: *Introduxit me in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem*, subaudi meam, quia mirabili modo excitat, ordinat, & componit omnes charitatis internos affectus, & actus, ac imperia circa opera aliarum virtutum, ad eum modum, quo in sequentibus explicabimus.

Cuncta hæc cõplexus eleganter est D. Grego-

rius Nyssenus alludens ad id, quod supra diximus sponfam sedentem sub vmbra illius, quem desiderauerat, comedisse ex fructibus eius; vnde magna increuit sitis amplius illos gustandi, non iam comedendo, sed lauius, & suauius ehibendo, & ideo ait: *Introducite me in cellam vinariam*; Vsq̄ adeo (inquit) augetur satis, vt è sapientia craterem non hauriat, neque ad sedendam sitim satis esse putet si totum craterem in os infundat, sed rogat vt deducatur ad ipsam cellam vinariam, & ipsis torcularibus os subiiciat, & dulce vinum scatens aspiciat, botrumque qui exprimitur in torcularibus, & vitem illam, quæ hunc botrum alit, & veræ illius vitis agricolam, qui adeo opimum, & suauem efficit botrum. Illud autem omnino vult videre mysterium, quemadmodum sponso calcanti torcular rubræ fiant vestes, propter hæc quæ sunt huiusmodi, cupit ingredi domum, in qua est vini mysterium, & sacramentum. Hæc ille. His igitur metaphoris vehemens sitis anima exprimitur, quæ in domum vini ingredi cupit, vt contēpletur cuncta quæ ad hoc mysterium spectant: nam vitis est Christus homo, agricola Christus Deus; botrus corpus & sanguis eius venis inclusus; torcular vbi exprimitur, crux; vas vbi continetur, Eucharistia. Hæc contemplan omnia deglutire sicut, vt totum Christo vniatur, & quanto plus bibit, tanto amplius sitit. *Nam qui bibunt me, adhuc sitient*. Ipse enim Christus nouam & maiorem sui excitat sitim.

Tunc autem intus ordinat charitatis aciem, nõ tantum vt animam vehementius in sui amorem alliciat, sed etiam vt internos eius hostes profliget. Nam sicut dux exercitum mouet in suburbia ciuitatis, & inde expugnat fortissimam eius arcem: sic Christus Dominus per sacramentum intrat in corpus hominis, quod est quasi eius suburbium, vt inde arcem cordis vehementius expugnet, tela & fulmina caelestium illustrationum emittens, quibus cor concutit dum cuncta supra dicta bona intus manifestat, & insuper debellat omnes alias affectiones, & passiones appetitus sentientis, quæ antea spiritui non subiiciebantur, nam propter hoc de illo scriptum est: *Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me*. Sicut olim apparuit per somnium subcinericius quidam panis, qui descendens in castra Madian illa subuertit, repræsentabat enim aciem, & gladium Gedeonis, à quo subuertenda erant; sed quoniam omnia in figura contingebant illis, etiam significabat hunc caelestem panem, qui ita nutrit, vt tamen castra inimicorum nostrorum euertat, instar potentissimi pharmaci, quod dum intus applicatur, intestinum bellum contra noxios humores gerit, donec eos expellit; & tunc perfectam cõfert sanitatem, vt ex cella vinaria, & mensa quæ est in terris, in eam transferamur, quæ est in caelis.

Eucharisticæ piæ cultum & vsum signum esse electionis aeternæ. §. 3.

Hi n̄ licet deducere feruidum, & frequentem ingressum in hanc cellam vinariam diuinissimæ Eucharisticæ indicium esse maximæ sanctimoniam, & ardentissimæ charitatis, cuius expertes sunt, qui raro, vel nunquam aut tepidè intro-

grediuntur, imo vltius crediderim vnum ex potissimis signis, quo secernuntur iusti ad vitam æternam, electi à peccatoribus, reprobis, & damnandis, esse crebrum & deuotum cultum ac vsum sacratissimæ Eucharisticæ, vt sacramentum & sacrificium est, quod qui respuunt, & fastidiunt, inter miseros sunt computandi. Nam scriptum est, *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*. Qui autem *manducat hunc panem & vinet in æternum*, intra se enim habet certum vitæ aeternæ pignus, quod ipso inuito non auferetur ab eo. Forte huic aptari potest quod D. Ioannes refert in Apocalypsi: *Datus est (inquit) mihi calamus similis virgæ, & dictum est mihi surge & metire templum Dei & altare & adorantes in eo, atrium autem quod est foris templum, eiice foras, & ne metiaris illud, quoniam datum est gentibus, &c.* Fit quidem allusio ad Ierosolymitanum templum, cuius duæ erant partes, altera quæ incipiebat ab atrio, quod dicebatur interius versus sancta sanctorum, vbi erat altare holocaustorum, in quo victimæ offerebantur, & solis patebat sacerdotibus, ac ministris templi, & proprie templum vocabatur: altera erat atrii exterioris, quod erat laicorum, ac large sumpto vocabulo templum etiam dicebatur. Calamus autem datus Ioanni similis virgæ non erat quo scribimus, sed quo metimur ædificia & prædia. Eo autem solum metimur quæ nostra sunt, vel ad nos spectant, aut in hæreditatem & possessionem accipimus, cætera vero quæ ad nos minime attingunt metiri non curamus. Cum ergo visio hæc spiritualiter sit intelligenda, quia quo tempore Ioannes eam habuit, templum non extabat, nec altare, iuberet illo calamo & mensura recta metire quæ ad Deum spectant, quæ illi sunt grata, & valde placent, secernendo ab iis, quæ reprobis, & ei valde displicent. Metitur ergo templum & atrium interius, id est Ecclesiam & congregationem iustorum, qui interna charitate, & affectu Deum colunt, & eius obsequio mancipantur, qui vere sunt templum Dei, & Spiritus sanctus habitat in illis. Metitur præterea altare holocaustorum, id est feruidos, deuotos, & flagrantes amoris affectus, quibus iusti accedunt ad altare Christi, vbi eius sacrificium celebratur, & sacramentum præstatur illis, mactantes seipfos, & offerentes in hostiam, & holocaustum per cor contritum, & humiliatum per opera iustitiæ, & actus flammigeros amoris, vt huic sacratissimo altari astent, & eius participes fiant. Metitur denique adorantes in eo, id est merita singulorum sacerdotum, & ministrorum, quibus maxime incumbit huic altari assistere, & eorum etiam qui sunt spirituales sacerdotes, & continuo Christum adorare, colere, & amare non cessant.

Ioan. 6. v. 54.

Apoc. 11. v. 1.

Hisp̄ane v̄ra de medir.

Eccl. 24. v. 28.

Psal. 22. v. 5. Iudic. 7. v. 13.

Dei cultum & sacramentorum vsum nõ aliquos defectus bonis operibus misceat, qui tamen cito feruore charitatis auferuntur; nec tamen debitam perfectionem huius mortalitatis statui congruentem propellunt. Vnde calamus iste mensorius, (vt colligitur ex Ezechiele, ad quem hic fit allusio) erat sex cubitorum, & palmi, id est staturæ hominis integræ & perfectæ, qualis creditur fuisse in Adamo, & primis hominibus, ac in secundo Adamo Christo, ad significandum per eam mensuram metiri homines coram Deo perfectos, quorum opera sunt perfecta, & ipsi valde grata, vt potest aspirantes ad id quod dictum est: *Estote perfecti, sicut & pater vester caelestis perfectus est*. Huiusmodi autem perfectio ex altari Eucharisticæ maxime procedit: testante D. Dionysio cum ait, Eucharistiam esse omnium sacramentorum finem; nec contingit, inquit, aliquid perfici perfectione hierarchica, nisi per diuinissimam Eucharistiam. Tunc ergo perfectus quisque erit cum illi concessum sit crebro, & deuote in hanc caelestem cellam vinariam ingredi, & perfectissimum charitatis ordinem ab ipso Christo recipere, per quæ ad ipsum perfectionis apicem facile perueniet.

Ezech. 40. v. 3. & 5.

Math. 5. v. 48.

De Eccles. hierar. ch. c. 3. à principio. D. Th. 3. p. q. 65. ar. 3.

Væ autem illis qui ab hoc altari fugiunt, & de illo edere fastidiunt. Quid enim Ioanni dicitur? *Atrium quod est foris templum, eiice foras, & ne metiaris illud, quoniam datum est gentibus*. Et quid est atrium exterius quod est foris templum, nisi congregatio peccatorum, qui solis rebus externis, mundanis, & terrenis acquirendis inhiant, nec æternarum vllam curam habent? Pertinent quidem ad templum Dei, quod est Ecclesia quantum fide pollent, sed dicuntur esse foris templum merito, & perfectione. Quia fidem mortuam habent, & sunt extra iustorum cætrum, nec altare Eucharisticum colunt, & venerantur. Maligni enim Aegypti carnibus saginari, quam hoc caelesti manna vesci: & ideo dicitur quod nõ metiatur illud, quia Deus reprobos illos, eisque dicitur: *Nunquam noui vos, discedite à me qui operamini iniquitatem*: & pars vestra erit cum gentibus, & infidelibus, ac hypocritis, vt in æternum conculcemeni, & puniamini cum eis.

Math. 7. v. 23.

Apoc. 21. v. 15.

Ioan. 20. v. 23.

Denique non sine mysterio calamus iste mensorius ab Angelo datus est Ioanni; vt ipse metiretur templum & altare, & non ipse angelus mensus est illud, sicut mensus fuit ciuitatem Ierusalem caelestem: ad significandum non Angelis, sed hominibus concessum esse à Christo Domino, vt sint sacramentorum ministri, & participes, quibus dictum est: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remisistis peccata, remittuntur eis, & quorum reseruaueris, reserua sunt*. Et iterum, *Hoc facite in meam commemorationem*: vnde ad illos vt diximus dirigitur hæc precatio sponse: *Introducite me in domum vini, & ordinate in me charitatem*, id est introduce me in templum vbi est hoc altare, vt particeps fiam illius, & inebrietur à vino, quod in eo offertur, & ordinatissima ardeam charitate, quæ omnium meritorum est condigna mensura, propter quam datur mensura bona, plena, coagitata & supereffluens in gloria in secula seculorum. Amen.

Luc. 22. v. 19.

EXHORTATIO XXXII.

PRO FE- STO PEN- TECOST. De aduentu Spiritus sancti in Apostolos in- troducentis eos in suam cellam vinariam, & de admiranda acie diuinae charitatis ordinata in ipsos.

Introduxit me, &c.

EXPRESSIO typus cellae vinariae est aduentus Spiritus sancti in Apostolos, & discipulos, qui erant in cenaculo in die Pentecostes. Nam quod tunc contigit visibiliter, inuisibiliter & secreto euenit valde dilectis. Ecclesia igitur nouella quam Christus Dominus tempore suae praedicationis ex Hebraeis collegerat, quae prius dixit: Sub umbra illius quem desideraueram sedisti, & fructus illius dulcis gutturi meo. Quia diu sub umbra legis veteris federat, & triennio sub Christi degerat protectione, dulcissimumque fructum praedicationis atque doctrinae eius degustauerat, postquam tamen ipse ascendit in caelos adueniente die Pentecostes dixit: Introduxit me in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem: quia tunc visibili signo accepit Spiritum sanctum, qui est ipsa charitas increata, & amor Patris ac Filij, per quem introducta est in cellam vinariam ipsius diuinitatis, quae fons est, unde vinum, & multum sancti amoris prodit, quo inebriata est; & miris modis diuina charitas circa ipsam, & in ipsa est ordinata. Iucundum autem erit, & perutile modum quo id factum est explanare.

Apostolos vehementer desiderasse impleri Spiritu sancto. §. 1.

Luc. 24. v. 49. Act. 1. v. 14.

PRECEPERAT quidem Christus Apostolis, ut sederent in ciuitate, donec induerentur virtute ex alto. Sederunt sub umbra Christi, quem desiderauerant, & ibi ut refert D. Lucas, Erant omnes perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria matre Iesu. Et quae rogo eorum erat oratio, dum Spiritus sancti aduentum praestolabantur? nisi quam sponsa fundebat his verbis dicens iuxta versionem lxx. Introducite me in domum vini, & ordinate in me charitatem. Dirigebat autem preces ad Deum Patrem, & ad ipsum Christum, nec non & ad Spiritum sanctum ac si diceret; sub umbra sponsi mei Christi in schola eius permansi, quamdiu mecum vixit: iam visibilis haec umbra recessit, & auolauit in caelum ad dexteram patris, ego in terris maneo inermis, timida & pusillanimis; veniat de caelo virtus Dei altissimi, quae me obumbret, descendat Spiritus sanctus, qui me corroboret, adueniat eius diuinitas, charitas & amor qui me inebriet: ordinet in me charitatem, omnemque eius aciem in me construat, ut omnibus modis plenitudine amoris repleta illum diligam, sitque vexillum eius super me charitas; ut nihil nisi infra ipsum amem, & me totam illi subiiciam. O Pater amantissimi-

A me, o Christe sponse dulcissime, introduce me in domum caelestis vini; ordinate in me charitatem vestram, mitte ad me Spiritum sanctum, qui est ipsa charitas & amor, ut me suo inebriet amore. O Angeli & sanctorum animae, quae iam in supernam cellam vinariam introistis, vestris intercessionibus Introducite me in domum vini, petentes instanter a sponso meo, ut desiderium meum compleat, & me in hanc domum introducat.

Ecce nouella Ecclesiae precationem, quae ex vehementi desiderio huius diuini doni procedebat, & ideo iam bibebat vinum amoris, sed non ad ebrietatem, neque tota plenitudine quam sibi tebat; in huiusmodi prece decem diebus perseverarunt omnes, qui in illo erant cenaculo, decimo autem die post Christi ascensionem musto diuini spiritus repleti, & inebriati sunt, ad modum quo Nehemias de seipso refert fecisse conuiuium centum quinquaginta vitis ex magistratibus Israel, qui aedificatio muro ciuitatis Ierosolymitanae incumbebant, & inter alia inquit: Quod inter dies decem parabantur vina diuersa: nam decem dies ex eodem vino in vasis contento potabat omnes, post dies vero decem aliud nouum vinum illis apponebat: Nehemias autem qui interpretatur consolatio, figura est Spiritus sancti, qui vocatur paraclitus & consolator, & conuiuium spirituale fecit Apostolis, aliique ex discipulorum primoribus quasi centum viginti viris, ut refert D. Lucas; quibus committenda erat Ecclesiae nouae aedificatio, & propagatio; promulgatioque legis Evangelicae. Nec numerus iste centum viginti caret mysterio, quod patres agnoscunt. Totidem enim annos praefixit Deus Noe ante diluuium, ut poenitentiam agerent; totidem vixit Moyses legis veteris promulgator, totidem etiam cubitos in altitudinem templum ascendebat; & totidem auri talenta a regina Sabba Salomoni sunt oblata; ut sacramentum quod cuncta haec exhibebat, hoc nouae legis praedicatorum suo munere designarent, nempe quod lex Evangelica succedens Moisaicae legi, erat nouissima, & tadium duratura quamdiu esset tempus poenitentiae hominibus praefinitum ante finem saeculi, quod altissimam etiam continebat perfectionem, quam suis gradibus ascendendum erat, & insuper copiosas gratiae, & charitatis diuitias hominibus allatura erat, quas Christo Domino libenter offerrent.

His ergo 120. viris qui selecti erant ex quingentis fratribus, quibus teste D. Paulo; Christus Dominus apparuit, ut tradit Oecumenius, fecit Spiritus sanctus conuiuium decem diebus potans eos vino feruida orationis, & feruentis desiderij, postulabat enim pro illis, aut in illis gemitibus inenarrabilibus donum, quod accipere cupiebant. Decimo autem die expleto, nouum vinum preciosissimum & copiosissimum illis largitus est, nempe ipsius Spiritus sancti plenitudinem: ita ut vere diceret Apostolica illa Ecclesia: Introduxit me in cellam vinariam. Effudit enim in illos Spiritus sanctus perfectissimam charitatem, ut ardenti Dei & Christi amore flagrant vehementerque proximos diligerent, & zelo salutis eorum inardescerent, varisque linguis igneis loquentes eos inflammarent. Unde factum est ut Iudaei, qui ad sonitum venti vehementis conuenerant, putarent illos musto plenos esse.

2. Esdr. 3. v. 17.

Act. 1. v. 15.

Refert Lorrinus in hunc locum. Genes. 6. v. 3. Deut. 17. v. 7. 2. Par. 3. v. 4. 3. Reg. 10. v. 10.

1. Cor. 15. v. 6.

Act. 2. v. 15. & 15.

Nec sine mysterio, cum tempus musti nondum esset (contigit enim eo anno dies Pentecostes in principio ferè mensis Maii) irrisores isti non dixerunt Apostolos plenos esse vino, sed musto, quod est vinum nouum & feruens, dulcius ac fortius quam vinum vetus; ad significandum (etsi ipsi, ut notat Diuus Gregorius, nescirent quid dicerent) quod vinum istud spiritale non de terra erat, ubi inueniri non poterat, sed de caelo allatum tanquam proprium legis nouae, quae est lex amoris; noua dulcedine, noua fortitudine, & noua sanctitate repleturum, ac inebriaturum homines, noua etiam ac mirabilia operaturum in mundo, sicut per Apostolos operatus est. Unde Diuus Petrus irrisoribus respondens, dixit, Non sicut vos aestimatis hi ebrii sunt. Quae verba eleganter sic ponderat & explicat D. Bernardus; Attende quod non omnino ebrios, sed ebrios, sicut ab illis existimati sunt, denegauit: & quasi testificans ad plebem reuera se fuisse in cellam vinariam introductos, subdit, Sed hoc est quod dictum est per Prophetam Iosel, & erit in nouissimis diebus, dicit Dominus, effundam spiritum meum super omnem carnem. Planè ebrii, sed vino nouo, quod vtres quidem veteres nec mererentur accipere, nec continere valerent. Hoc enim vinum vera illa vitis effuderat de excello; vinum laetificans cor, non statum mentis euertens, vinum germanans virgines, non apostatare faciens etiam sapientes, nouum vinum, sed habitantibus super terram; nam in caelis quidem olim copiosissimè redundabat, non in vrbibus, vel testis vasis, sed in cella vinaria, in spiritalibus apothecis, sed terrogenae & filij hominum vinum eiusmodi non habebant. Terra tamen carne Christi gloriabatur, cuius praesentiam nihilominus caelum sitiebat. Fit ergo fidelissimum commercium, ut exhiberetur illis caro Christi, istis vinum caeli, essetque spiritus in terra, caro in caelis, ac deinceps omnia omnibus communia in aeternum. Haec ferè D. Bernardus.

1. ib. 23. Mo. 2. v. 5.

Serm. 43. in Cant. & fer. 3. in Pentecoste.

Ioel. 2. v. 18.

Refert Lorrinus in hunc locum. Genes. 6. v. 3. Deut. 17. v. 7. 2. Par. 3. v. 4. 3. Reg. 10. v. 10.

Ingenia bona quae per Spiritum sanctum tribuuntur. §. 2.

PROCEDIT vterius nouella Ecclesia enarra- re bonum quod acceperat, dicens, Ordinavit in me charitatem. Quid mirabilius? quid altius? quid optabilius, quam Ordinavit in me charitatem? Quam charitatem in me ipsam quasi inuincibilem aciem ordinavit, ut cor meum oppugnaret, & me suo amori plenè subiiceret, & in ipsum totam immergeret, unde Vexillum eius super me charitas; quia charitas eius erga me nunc magnificata est supra modum, nec sublimius iam habet quo ascendat, nam sicut Saluator dixit, Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam aeternam: ita nunc dicere possumus: sic Deus dilexit mundum, ut Spiritum sanctum nobis daret, ut omnes recipientes ipsum non pereant, sed aeternam consequantur vitam. In vtroque aduentu charitas Dei eleuauit vexillum super me; quia sicut Pater nihil maius potuit nobis dare quam Filium; ita Pater & Filius nihil excellentius potuerunt nobis donare quam Spiritum sanctum.

Ioel. 3. v. 16.

Voluit autem hoc vexillum signo aliquo visi-

bili nobis manifestare. Quid enim erant linguae illae quasi ignis, qui super capita Discipulorum sedit, nisi vexillum Spiritus sancti, & signum aduentus ipsius & charitatis, quae effuderat in corda singulorum, ac indicium redemptionis mundi iam consummatae, Ecclesiaeque nouae iam aedificatae, ac constitutae? Quadrat in hoc signum simile supra adductum de vexillo, quod ponitur in vertice templi perfectè erecti, vel vrbis de nouo captae. In hoc enim die Pentecostes manifestata est mundo Ecclesiae nouae erectio, & Christi contra diabolum victoria; quae per euangelij praedicationem ab Apostolis igneis linguis per vniuersum mundum erat protendenda.

Tunc etiam Apostolica Ecclesia nouo modo dixit, Ordinavit in me charitatem; quia Spiritus sanctus in ea ordinavit omnem aciem virtutum, & donorum, ac gratiarum, quae dicuntur gratis datae, cuiusmodi sunt intelligentia Scripturarum, linguarum donum, Prophetia, gratia miraculorum, & aliae huiusmodi, at Vexillum eius super me charitas; id est, super has gratias charitas & amor meus erga illum magnificatus est, & eleuatus usque ad summum. Hunc enim amorem Apostoli omnibus rebus mundi praeposuerunt, cunctaque aduersa contempsere, ut hoc vexillum erectum seruarent, audacterque tormenta comminantis respondebant, Obedire oportet Deo magis quam hominibus, & non possumus quae audiuimus, & videntur non loqui. Introducti enim in cellam vinariam, induti sunt virtute ex alto, & inebriati vino fortissimo amoris, & zeli pro gloria Christi, & hominum salute, & in hunc sensum explicant aliqui Patres verba ista, Ordinavit in me charitatem; id est confirmavit, & solidam esse fecit in me charitatem erga ipsum: quae antea debilis erat, & parum firma, sicut apparuit in Petro, qui ad vocem ancillae negavit Christum, & in reliquis Apostolis qui illum ob metum deseruerunt: at post aduentum Spiritus sancti mille se tormentis laetanter offerebant, & ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.

Act. 4. v. 18.

Instant D. Nyssen. hom. 4. in Cant. & D. Ambros. ser. 5. in Ps. 118. v. 1.

Act. 5. v. 41.

Media ad acquirendam plenitudinem Spiritus sancti. §. 3.

HINC est quod Apostoli hoc ardenti amore ebrii statim coeperunt alios in candenti cellam vinariam introducere, quasi ad illos coetus fidelum diceret, Introducite me in domum vini, & ordinate in me charitatem: hoc enim insinuant verba illorum, qui compuncti corde, potati iam vino compunctionis, dixerunt ad Apostolos, Quid faciemus viri fratres? Unde per eorum praedicationem descendebat Spiritus sanctus super credentes etiam in linguis igneis; eodem modo de caelo allato eos inebrians; ita ut quasi amore Christi ebrii cuncta sua bona ad pedes Apostolorum proicerent, contemnentes diuitias, honores saeculi, voluptates, & diris se tormentis offerentes pro fide & charitate erga Christum tuenda, quod neutiquam facere valerent, nisi eodem fortissimo & dulcissimo Spiritus sancti musto ebrii essent. Quod optimè ita perpendit Diuus Augustinus; Non putandum est solos Apostolos hoc vinum nouum ebibisse, sed hoc etiam musto, & hoc praeclearo poculo quotidie in-

Act. 2. v. 37.

Ser. 85. de tempore.

briantur corda fidelium, & animæ conuertentium: hoc mero calebant Martyres, quando abicicientes suas facultates & affectiones, patrimonium & matrimonia sua, & vincentes contra se armatam paruulorum pignorū fletibus pietatem, vociferantes quidem parentes, puluerem mittentes in capita sua, & matres facies suas auulsiis crinibus lacerantes, sed illi hæc omnia tanquam ebrii non videbant, nec cognoscebant, quia infuso præcordiis Spiritu sancto, ad dolores & supplicia, tanquam ad consolationes & præmia festinabant. Similia licet intueri in multis adolescentibus & virginibus, qui spreto mundi illecebris, ac diuitiis, domoque paterna relicta, diuino amore accensi ad religionem, tanquam ad cellam vinariam, euolant, vt ex eodem D. Augustino postea videbimus.

Act. 8. v. 35. & c. 4. v. 31. Act. 10. v. 44. Act. 8. v. 17.

Ad Gal. 5. v. 22. Apoc. 12. v. 1.

3. Reg. 18. v. 24 & 3. s.

Si ergo in hanc cellam vinariam introduci desideras, triplex tibi proponitur via, quia Apostolicalios in eam introducebant, nimirum per orationem, per prædicationem, & per impositionem e manu, quæ administrationem sacramenti significabat. Vaca igitur iugiter & feruenter orationi & verbo Dei audiendo, atque sacramentorum confessionis & communionis frequenti, ac deuotæ receptioni: his enim tribus exercitiis in domum vini cælestis peruenies, & ordinationem charitatis recipies, vt vexillum eius super te charitas sit, ipse scilicet Spiritus sanctus, qui instar ignis sit super caput tuum, & super spiritum tuum, te accendens, te dirigens, & in te suum plenum dominium exercens: ex cuius duodecim fructibus coronam texere debes, quam super caput tuum constituas, vt instar mulieris quæ in capite suo habebat coronam duodecim stellarum, habeas etiam caput tuum hoc pretiosissimo diademate coronatum.

Sed accipe omnium quæ diximus mirabilem typum in Elia Propheta, cum spiritu Dei afflatus ad suadendum populo suo idololatriæ tunc dedito, solum Deum Israel esse verum Deum; Baal autem, eiusque Prophetas esse seductores, præparauit holocaustum occidendo bouem, quem membratim diuidens collocauit super ligna, & cum ter magnam copiam aquæ super illud iussisset infundi, orauit ad Dominum, dicens, *Exaudi me Domine, exaudi me, vt discat populus iste, quia tu es Deus; vixque orationem finierat, cum de cælo cecidit ignis Domini, & vorauit holocaustum, & ligna, & lapides, puluerem quoque & aquam qua erat in aquaductu lambens; quod cum vidisset omnis populus, cecidit in faciem suam, dicens; Dominus ipse est Deus, Dominus ipse est Deus.* En tibi mirificè depictam, primò quidem ingentem orationis vim ad impetrandum ignem Spiritus sancti, mouendumque Deum, vt mittat illum de cælo sancto suo. Rursus potentissimam virtutem ipsius Spiritus sancti, & gloriosissimam Christi victoriam per illum ignem obtinendam; quo comburenda penitus erant idola Gentium lignea, & lapidea, vniuersaque idololatria ex mundo extirpanda, & insuper consumenda erant hominum peccata, siue grauiora, quæ per multitudinem aquarum, siue leuia, quæ per puluerem designantur, vt peccatores illo igne inflammati, in nouosque transformati homines, soli Christo manus darent, & procidentes in terram adorarent illum, consentientes ipsum solum esse Deum

A & Saluatorem mundi.

Sed id mirabilius, quod aquæ non solum semel, sed secundo & tertio copiosè super holocaustum effusa vim ignis impedire nequiverunt, quia innumeræ & eximie tribulationum, & persecutionum aquæ super Ecclesiam, Apostolos, & iustos effusa ab imperatoribus, tyrannis, & Iudæis, hunc diuinum ignem impedire, aut minuire non potuerunt; sicut scriptum est, *Lampades eius lampades ignis, atque flumarum, aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam.* Quin potius, sicut inquit Scriptura, *ignis lambit aquam; lambere autem proprium est linguæ ea quæ sibi dulcia sunt & lapida lingentis & degustantis.* Et quid hoc indicat, nisi linguas igneas Spiritus sancti super capita fidelium residentes tantam habuisse efficaciam, vt etiam amarissimas tribulationum aquas summa iucunditate pro Christo lamberent, delibarent, & deglutirent, inundationemque maris (vt alibi dicitur) sicut lac suggerent: & hac ratione per hunc ignem etiam de tyrannis triumpharunt, vexillum fidei & charitatis super ipsos eleuantes.

Cant. 2. v. 6.

Pulchrum simile Prophetæ.

Deut. 33. v. 19.

Si autem hunc potissimum ignem de cælo tibi vis trahere, præpara imprimis, sicut Elias, holocaustum, quod non aliud esse debet quam tu ipse, maclando & abnegando te ipsum, cuncta vitia, & inordinatos affectus, carnalesque sensus: nam quamuis integrè & perfectè consumi non possint, donec ignis ille cælestis & vehemens de cælo veniat; tamen tua interest hanc tui abnegationem, & mortificationem per communia Dei auxilia, quæ nulli negatur sollicitè curare: collocando holocaustum offerendum super ligna, id est super crucem Christi, quæ ex duobus lignis est compacta, cuius virtute facilius & suauior tibi erit tui ipsius abnegatio.

Deinde, ter aquam super holocaustum effunde, quod, vt Glossa notat, triplicem indicat profuuium lachrymarum, quo anima iugiter esset irriganda: nempe ex dolore & contritione de peccatis commissis, ex compassione dolorum & tormentorum, quæ Christus passus est propter nos, & ex comoratione nostra in hoc exilio, innumeris periculis ingruentibus ex Dei absentia, quam patimur. Cum huiusmodi autem lachrymis iungenda fida & feruida oratio, petens Spiritus sancti aduentum, vt hæc omnia integret & perficiat, in suamque introducat cellam vinariam, & ordinet charitatem, eiusque super omnia vexillum eleuet, qui si dignabitur te inuisere, & seipso replere, tam mirabiles intra te operabitur effectus, vt procidēs in faciem tuam, dicas, *Dominus ipse est Deus.* Verè Spiritus sanctus est Dominus Deus, verè est misericors & omnipotēs, qui tam mirabilia subito operatur intra me. Væ autem illis, qui ob fœcordiam tanto bono frui negligunt, Væ, inquam, illis, qui cum baptizati sint, non baptismo Ioannis, sed ipsius Christi, dicunt sicut quondam Ephesij, *Neque scimus Spiritus sanctus est, audiimus.* Audierunt quidem auditu fidei, quia fideles sunt, sed non audiunt auditu obedientiæ, quia in circumcisis cordibus & auribus, Spiritui sancto semper resistent: & (vt inquit Apostolus) factis negant, prauis operibus contristant, & extingunt, spiritui gratiæ contumeliam faciunt, cuius erit ultor acerrimus: eos autem qui ei parent, & super caput suum collocant, gloria &

In hunc locum.

Act. 19. v. 2.

Act. 7. v. 51. 1. ad Tim. 1. v. 16. Ad Eph. 4. v. 30. 1. ad Thess. 5. v. 19. Ad Hebr. 10. v. 29.

honore coronabit eum in sæculà sæculorum. Amen.

EXHORTATIO XXXIII.

De potissimo fructu contemplationis, qui est ordinatio charitatis; & de primatu ipsius super omnes res mundi, & super alias virtutes, & gratias, & de triplici eius gradu.

Ordinavit in me charitatem, &c.

HPLICVIMVS hæcenus aciem charitatis Dei erga nos ad introducendam, augendam & perficiendam in nobis charitatem erga ipsum, quæ fructus potissimus contemplationis est, de qua sponse verba nunc explicemus, cum ait, *Introduxit me in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem;* id est, concessit mihi donum contemplationis affectuæ, cuius effectus & fructus est: quod per eam ordinavit in me ipsa charitatem infusam, & aciem ordinatissimam constituit omnium quæ ad ipsam charitatem spectant, ita vt esset, *Vexillum eius super me charitas,* quæ sublimior omnibus emineret. Sed quoniam in hac acie & ordinatione plurima sunt non minus vtilia, quam iucunda, de omnibus oportet aliquid dicere, vt eminentia charitatis radicatus intelligatur.

Charitatem præponendam esse omnibus rebus mundi. §. 1.

ANotioribus autem inchoando, primus huius aciei ordo omnibus ad salutem & vitam æternam necessarius est, quod charitas per Spiritum sanctum infusa præponatur omnibus rebus mundi, siue sint diuitiæ, siue deliciae, siue honores, & dignitates, salus, vita, & quidquid temporale in hoc seculo possidetur, aut desideratur. In huncque scopum dirigendum est omne desiderium nostrum, quod (vt notat Diuus Ambrosius) exprimitur per illa verba, *Ordinate in me charitatem.* Optat (inquit) Ecclesia vt charitas in se ordinetur, vt vnicuique, ac rebus omnibus eum affectum impertiat, quem debet. Præposterus est enim frequenter ac stultus hominum amor, vt ea diligant quæ sunt odienda, ea odiant quæ sunt amanda. Quis non præponit seipsum numero ea quæ sunt terrena cælestibus, carnalia spiritualibus? Optat ergo vt amoris & charitatis ordinem in se constituent, ne per imprudentiam, sobrietatis, & moderationis metas excedat. Hunc ordinem & magnificam super omnia charitatis æstimationem adeptus erat D. Paulus in cellâ vinariam introductus, cum dixit, *Quis nos separabit à charitate Christi? certus sum quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, qua est in Christo Iesu.* Quibus verbis duo simul proficitur, nimirum se pluris facere charitatem quam om-

Habentur in exposit. super Cant. ex variis eius locis collecta.

Ad Ro. 8. v. 35 & 38.

nia pretiosa, & prospera quæ possunt excogitari, & insuper etiam contemnere omnia ignominiosa & aduersa, vt illam conferret. Cuncta enim hæc quasi nihil reputanda sunt pro charitate tuenda, à qua non tormenta nec dona, non minæ, nec promissa, nec vlla aduersa, vel prospera valent separare eum qui in cella vinaria manet, & charitatis valorem probè nouit; quod sponfus ipse in hoc Cântico confirmauit, cum dixit, *Aquæ multi non potuerunt extinguere charitatem, neque flumina obruent illam; si dederit homo omnem substantiam domus sue pro dilectione, quasi nihil despiciet eam:* quoniam nullæ tribulationes, quantumuis multæ & magnæ sint, illam extinguunt, & cuncta quæ homo potest desiderare, arbitratur tanquam stercorea, vt Christum & charitatem eius lucrificat. Vniuersus enim mundus, & quidquid mundi ambitu continetur, non est dignum pretium ad emendam, vel acquirendam dilectionem, quæ non empta est corruptibilibus auro & argento, sed pretioso sanguine Agni immaculati. Vnde nihil prodest homini si vniuersum mundum lucretur, charitatis verò detrimentum patiatur.

Cant. 2. v. 7.

Ad Philip. 3. v. 8.

Hæc autem tam sublimis æstimatio non habetur, nisi ab iis qui diuino lumine illustrantur in cella vinaria, vbi huiusmodi charitatis ordo, & præminencia docetur. Diuites enim seculi, superbi, ac elati sapientes, diuitias, honores, & res terrenas præferunt charitati, & stultitiam putant cuncta hæc visibilia pro illa contemnere. Quod egregiè insinuat verbi Septuaginta, quæ sic habet, *Si dederit vir omnem vitam suam in charitate, contemptum contemnet eum:* id est, mundani valdè illum contemnent, & despicient tanquam stultum, & fatuum; quia diuitias & vitam prodigunt pro charitate tuenda, sicut tyranni contemnebant Martyres, & carnales contemnant eos qui cuncta relinquunt, vt Christum nudi sequantur, *Deridetur eum* (inquit Iob) *inisti simplicitas,* lampas contempta apud cogitationes diuitum. Lampas quidem est charitas, de qua in hoc loco paulò ante dixerat Salomon; lampades eius lampades ignis, atque flumarum, quia vehementer lucet, & ardet instar ignis, & flammæ, sed apud cogitationes Sanctorum, qui illum norunt, & magnificiunt. Ceterum apud cogitationes diuitum & superborum est lampas extincta, & despecta, quia nihil æstimant, nisi quod oculis vident, & res terrenas quibus fruuntur. Si autem bonas quærerent margaritas, cum hanc vnam charitatis pretiosam margaritam inuenirent, libenter darent omnia quæ habent, vt compararent illam: quoniam omne aurum in comparatione illius arena est exigua, & tanquam lutum æstimabitur argentum in conspectu illius. Sed de hoc plura inferius in citatum locum Cantici.

Cant. 3. v. 7.

Iob 12. v. 4.

Mat. 13. v. 46. Sap. 7. v. 9.

Charitatem primatum habere super omnes alias virtutes & gratias. §. 2.

Charitatem primatum habere super omnes alias virtutes & gratias. §. 2.

SED paruum est charitatis encomium præferre illam rebus mundi corruptibilibus; primatum enim tenet super omnes alias virtutes, & gratias gratis datas, etiam super prophetiam & gratiam miraculorum, & quamuis aliam: & hoc significant alia verba, *Ordinavit in me charitatem;* id est insigniuit, magnificauit, & exaltauit super omnia, fecitque vt esset, *Vexillum eius super me*

charitas; tanquam quid præminens omnibus in æstimatione mea, sicut est re ipsa. Hunc ordinem declarauit expressè Christus Dominus, cum præceptum dilectionis Dei vocauit, *Maximum & primum mandatum*. Maximum quidem, quia supremum omnium virtutum actum continet: primum verò, quia charitas prima est in acie virtutum, tanquam dux, vexillum, forma, & vita ipsarum: primaque debet esse omnibus in intentione, & desiderio, æmulando charisimata meliora, quæ sunt gratia, & charitas. Bona charisimata sunt prophetia, & reliquæ gratiæ gratis datæ: bona charisimata, fides & spes; sed melius charisima est charitas, quæ maior illis est. Hæc vexillum euangelicæ perfectionis, non illa. Nam per vexilla distinguuntur acies ducum & imperatorum. Fides quidem vexillum est Christi, quo discernuntur acies fidelium, & infidelium; tamen fides, & reliquæ gratiæ communes sunt iustis, & peccatoribus, amicis & inimicis; sola autem charitas vexillum est, sub quo iusti militant, & separantur ab iniustis. Sola dilectio (inquit Diuus Augustinus,) discernit inter filios Dei, & filios diaboli; signent se omnes signo crucis: respondeant omnes amen; cantent omnes alleluia; baptizentur omnes; intrent omnes Ecclesias, non discernuntur filij Dei à filiis diaboli, nisi charitate. Hæc constituit oues Christi, & separat eas ab hæris Satanæ. Hæc illas constituet ad dexteram Iudicis, relictis aliis ad sinistram; propter hanc datur possessio regni parati ab origine mundi; sine hac tenditur in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius, Et quamuis operibus misericordiæ dicatur tribui hoc regnum, quia charitatis sunt effectus, & signum; tamen si absque charitate essent, nihil ad regnum cõsequendum valerent, dicente Paulo, *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si iradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*, scilicet ad regnum consequendum. Nam totum istud sine dilectione pro nihilo reputatur, nec pretium est vlla ratione condignum; & hoc modo Beda, alique Patres interpretantur relata verba Cantici, *Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam*; id est, etsi homo distribuat omnem substantiam, omnesque facultates suas, largiens eas pauperibus, vice dilectionis, quam habere debuisset, quasi nihil despiciet totum hoc Christus iudex; quia sine dilectione nihil est apud illum pretiosum, nec pro dilectione aliquid potest homo commutare, vel illi rependere, quod ei sit gratum, & vita æterna dignum.

Charitas igitur est prima radix meriti vitæ æternæ, quia in ea consistit vita spiritualis, incrementum, & perfectio ipsius; & idè vocatur vinculum perfectionis, sine qua nullus est perfectus, imò nec viuus apud Deum: nam (teste Diuo Ioanne) *Qui non diligit manet in morte, & nos scimus, quia translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres*. Propter quod Diuus Petrus ante omnia dicit curandum esse habere charitatem, quæ operit multitudinem peccatorum, & destruit mortem, quam inferunt animæ. Nam sicut ante omnia alia qui ædificat solidum iacet fundamentum, & arbor profundas mittit radices; sic qui ædificare cupit turrim euangelicæ perfectionis de fundamento, & radice cogitet charitatis;

Mat. 22. v. 36.

D. Th. 2. 2. q. 23. ar. 8.

1. Cor. 3. v. 13.

1. Cor. 12. v. 13.

Tract. 4. in 1. epist. Ioan.

1. Cor. 13. v. 3.

Cant. 8. v. 7.

Ad Coloss. 3. v. 4.

1. Io. 3. v. 14.

1. Pet. 4. v. 8.

vt sit (veluti Diuus Paulus docet) in charitate radicatus, & fundatus. Et quæ melior radix quam charitas, quæ (teste Diuo Augustino) radix est omnium bonorum, sicut cupiditas est radix omnium malorum? Si autem radix sancta, etiam & rami; rami autem charitatis sunt omnes virtutes, cunctaque opera bona, quæ sunt vitæ æternæ meritoria: nam, iuxta sententiam Diui Gregorij, Sicut multi arboris rami ex vna radice prodeunt, sic multæ virtutes ex vna charitate generantur; nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si non manet in radice charitatis. Ablata radice, tota arbor languescit, rami siccantur, marcescunt flores, & pereunt fructus, eo quod à radice vitam & nutrimentum capiebant; sic destructa radice charitatis, omnes virtutes manent quasi mortuæ, nullus manet flos, vel fructus boni desiderij vel operis, quod viuat & dignum sit vitæ æternæ, quia sola charitas radix est illam promerendi.

Quod attendens Diuus Augustinus hoc mirabile tradit documentum; Præceptum breue tibi præcipitur; dilige, & fac quod vis; si taceas, dilectione taceas; siue clames, dilectione clames; siue parcas, dilectione parcas, radix sit intus dilectionis, non potest de ista radice nisi bonum prodire. O radix sanctissima, radix bonorum omnium dulcissima charitas! Felix qui te habet, & nutrit, felicior qui te quotidie augere satagit; felicissimus verò qui te perfectè possidet, quem Christus introduxit in cellam suam vinariam, & in eo te ipsam ordinauit, teque super eam vexillum constituit. Meritò enim dicit cum Sapiente, *Veneruntque mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius; insinatus enim thesaurus est hominibus, quo qui vult sumi, participes facti sunt amicitia Dei, propter disciplinam dona commendati. Ignorabam quod bonum omnium mater est*. Etenim charitas (vt inquit Diuus Augustinus) est omnium virtutum mater, quæ si deest, frustra habentur cetera: si autem adit, habentur omnia. Hinc procedit mirabilis acies virtutum, de qua hic dicitur, *Ordinavit in me charitatem*. Nam sicut diabolus in peccatore cõstituit aciem vitiorum, cuius vexillum est amor sui, seu amor proprius, qui, vt dicit D. Thomas, est principium omnis peccati, & post se trahit omnia vitia, etsi inter se contraria, & deordinata, referens illa ad seipsum. Quidquid enim peccator agit, est vt sibi placeat, & vt suum expleat appetitum; ita etiam Deus in anima sancta vnam ordinat aciem omnium virtutum contra vitia: cuius vexillum est charitas, & dilectio ipsius Dei amoris proprio aduersa. Et sicut multitudo militum nondum est acies, nec exercitus, donec vexillum ducis seu imperatoris erigitur, quod omnes sequantur; sic virtutes quæ charitatem præcedunt, vel sine ea sunt, non censentur acies Christi, nec peccatores, etsi fidem habeant, & aliquas virtutes morales, dicuntur militare sub perfecto Christi vexillo, sed sub vexillo diaboli, cui inferunt, *Nam qui facit peccatum, seruus est peccati, & à quo quis superatus est, eius seruus est*. Et in eo diabolus suum constituit vexillum, sicut Dauid inquit de hostibus Dei, *Posuerunt signa sua signa, & non cognouerunt sicut in exitu super summum*: id est, posuerunt super summum hominis, quod est mens, vexilla sua, sicut poni solent in exitu ciuitatis super eminentem

Ad Ephes. 3. v. 4.

De laudib. charitatis to. 9.

1. ad Tim. 6. v. 10.

Ad Rom. 11. v. 16.

Ho. 26. in Euag.

Tract. 7. in epist. Ioan.

Sap. 7. v. 11.

Tract. de laud. char. to. 9.

1. 1. q. 77. a.

1. Cor. 14. v. 16.

Cap. 4. de diuin. nom.

To. 8. v. 34. 2. Pet. 2. v. 19.

Pl. 73. v. 6.

eius locum, in signum victoriæ, & non cognouerunt mentem non esse suam, sed Dei, quo permittente illam vicerunt. Ceterum virtutes tunc sunt hostibus terribiles sicut castrorum acies ordinata, cum Deus eleuat super eandem mentem vexillum charitatis, quod omnes sequantur, dimicantes contra vitia, & prosternentes ea.

Ordinationem charitatis esse ordinationem omnium virtutum. §. 3.

HINC altiore sensum huius sententiæ indagare possumus, iuxta mentem Diui Augustini dicentis, quod vera definitio virtutis est ordo amoris. Propter quod sponsa in sancto Cantico ait, *Ordinavit in me charitatem*; imò vltimè audet hæc dicere; Si virtus ad beatam vitam nos ducit, nihil omnino virtutem esse affirmauerim, nisi summum amorem Dei. Quadripartita enim virtus ex ipsius amoris vario quodam affectu dicitur. Temperantiam enim est amor integrum se præbens ei qui amat. Fortitudo amor facile tolerans omnia propter id quod amatur. Iustitia amor soli amato seruientis, & propterea rectè dominans. Prudentia amor ea quibus adiuuatur, ab eis quibus impeditur sagaciter seligens. Sed hunc amorem non cuiuslibet, sed Dei esse dixi; id est summi boni, summæ sapientiæ, summæ cõcordiæ. Quare definire etiam sic licet, vt temperantiam dicamus esse amorem Deo sese integrum, incorruptumque seruantem: fortitudinem, amorem omnia propter Deum facile perferentem; iustitiam, amorem Deo tantum seruientem, & ob hoc benè imperantem ceteris: prudentiam, amorem benè discernentem ea quibus adiuuatur in Deum, ab iis quibus impediti potest. Hæc sanctus Doctor.

In quibus verbis duplicem assignat statum virtutum: alterum quem habent ex propria natura, alterum ex coniunctione ad charitatem. Ex se quidem omnis virtus dicitur, & est amor, quatenus est quadam propensio & affectio, seu complacentia in proprio ac particulari bono, quod respicit: nam voluntas per humilitatem amat sui despectionem, per temperantiam diligit moderationem circa delectabilia sensuum, &c. At amor iste summè eleuatur, & perficitur ex coniunctione ad charitatem, & ad amorem Dei super omnia, qui est amor summi boni, & vltimi finis, ad quem omnia particularia bona circa quæ aliæ virtutes versantur, debito ordine referuntur, per quem quasi deificatur, & ad cœlestia ac diuina pertingenda, prouehuntur. Propter quod Apostolus monet nos, vt omnia nostra in charitate fiant, & ex charitate procedant, & ad finem charitatis tendant, vt in omnibus quæ operamur, etiam Deum amare videamur: viuentes sicut dicit magnus Dionysius, vitam amatoriam, quæ amando operatur, & operando amat, & cuncta opera ad finem amoris dirigit. Propter hoc igitur sponsa in cellam vinariam euangelicæ perfectionis introducta, solum ait, *Ordinavit in me charitatem*; quia per illam cunctæ virtutes manent, sicut castrorum acies ordinata.

Confirmat hoc D. Paulus dum charitati tribuit actus aliarum virtutum, eo quod illis imperat, ex eiusque imperio in Deum diriguntur; & idè ait, *Charitas omnia suffert, omnia credit, omnia*

Cant. 6. v. 9.

Lib. 19. de ciuit. Dei c. 22.

Lib. 1. de morib. Eccl. c. 15. to. 1.

1. Cor. 14. v. 16.

Cap. 4. de diuin. nom.

1. Cor. 13. v. 7.

sperat, omnia suffert. Et quid hoc est, nisi dicere charitas omnia ordinat: Vnde ipsa ordinata, cuncta etiam ordinata manent. Omnis enim euangelica perfectio, vt dicit D. Augustinus, in prædictis quatuor consistit, vt firmiter credas cuncta quæ Deus reuelat; securè speres omnia quæ pollicetur; patienter feras vniuersa mala pœnæ, quæ permittit; & libenter exequaris bona quæ iubet, longanimitè sustinendo omnes legis eius. Omnia autem hæc præstat charitas, quæ in cella vinaria ordinata est; nam dum vehementer amat Deum qui reuelauit & promisit, vel ordinauit quæ sunt toleranda vel agenda, valdè iuuat virtutes, vt suos actus promptè exercent, iuxta ordinem ab ipsa præscriptum sequendo amoris vexillum.

Sed adhuc aliquid excellentius indicant hæc verba, *Ordinavit in me charitatem*: cuius debitus ordo exigit, vt charitas, omnisque virtus quaeratur propter seipsam, & propter honestatem, & sanctimoniam, quam confert, non propter dulcedinem, & delectationem sensibilem, quam affert; sed hæc ordine sit posterior, & quasi pedissequa ipsius charitatis; nam licet dulcedo hæc fructus sit etiam contemplationis, & valdè proficiuus, quatenus vires præstat ad feruentius Deo inferuendum. Vnde & illius meminit sponsa, cum dixit supra, *Introduxit me in cellam suam, exultabimus, & letabimur in te*. Ceterum non est quaerenda propter se (vt ibi notauimus) sed propter virtutes, & maximè propter charitatem, Deique amorem, qui longè præstantior fructus est, ad quem sequitur ipsa dulcedo, quia nihil est diuino amore dulcius; vnde sponsa hic non ait, *Introduxit me in cellam vinariam, exultabimus, & letabimur in illa, sed ordinavit in me charitatem, tanquam quid altius affectu: nam sicut homo sobrius non bibit vinum propter saporem, sed propter vim quam habet nutriendi & cõfortandi; sic vir spiritualis non desiderat introduci in cellam vinariam, propter dulcedinem quam ibi experitur, sed propter ipsum Dei amorem purum, & in summo ordine constitutum.*

Vnde non potatur ibi amore Dei, qui dicitur concupiscentiæ, quo amatur Deus propter nostrum proprium commodum, siue temporale, siue spirituale, quia amor iste imperfectus est, sed amore Dei qui dicitur amicitia, quo amatur Deus propter seipsum, nullius proprii commodi intuitu. Est enim Deus summum bonum æstimandum, & amandum super omne commodum nostrum; & amor ipse Dei (vt supra ex D. Bernardo diximus) licet mercede non careat; non tamen est mercenarius, sed ipse sibi est merces & præmium. Vnde D. Augustinus hoc explicat, sic ait; Creator si veraciter ametur, hoc est si ipse non aliud pro illo quod non est ipse, malè amari non potest. Nam & amor ipse ordinatè amandus est, quo benè amatur quod amandum est, vt sit in nobis virtus qua benè viuatur, & inde infert virtutem esse ordinem amoris, vt iam explicatum est.

De ordine exercendi ipsas virtutes in xatres gradus charitatis. §. 4.

SED adhuc in cella vinaria constituitur notia ordinatio charitatis, vnicuique accommodata; non enim tantum perfecti, sed etiam proficiens ac incipientes dicere possunt, *Introduxit*

Tract. de virtutibus charitatis to. 9.

Cant. 1. v. 3.

Serm. 83. in Cant.

Lib. 19. de ciuit. c. 22.

me in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem. A Omnes enim ex Dei gratia per exercitium meditationis vel contemplationis, in cellam charitatis introducantur aliquando, in qua Deus ordinat aciem affectuum prout uniuscuiusque statui congruit. Triplex enim status virtutis, id est exordium, progressus & perfectio; ex charitate desumitur (vt probat optimè D. Thomas ex D. Augustini & D. Gregorij sententia;) Charitas enim in tyronibus nutritur, & virtus fouetur, ac seruat resistendo vitii & passionibus, quas tamen fortius mortificat, & consumit Dei amor, quia fortis est vt mors dilectio. In proficientibus verò crescit & augetur per actus nobiliores, quos facilius elicit vitiorum sublatis impedimentis. In perfectis denique Dei vnioni vacat, & summi boni fructioni. Et iuxta hos gradus distinguuntur tres viæ charitatis (eam enim D. Paulus excellentiorem viam vocauit) nempe purgatiua, illuminatiua, & vnitiua; & vnaquæque est quædam acies affectuum, & actuum: quas omnes Deus in ordinè redigit, vt iustus ab vna in aliam progrediatur, ascendens de virtute in virtutem, donec perueniat ad arcem Sion, vbi Deus per contemplationem & amorem intimius possidet. Tunc autem quadrat in illam noua laus spõsa, de qua dicitur, Que est ista que progreditur quasi aurora surgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Hæc autem aciei ordinatio in eo consistit, vt à principio progrediatur per viam purgatiuam tanquam aurora resistentens tenebris, & expellens illas. Deinde per viam illuminatiuam tanquam luna, crescens vique ad plenam pulchritudinem. Postea verò per viam vnitiuam tanquam sol feruens, & sua plenitudine lucis tranquillè fruens. Tunc autem est in anima exercitio virtutum, sicut in cælo exercitio stellarum, ex quibus omnibus fit mirabilis quædam acies ordinata, quam sponsa obtinuit cum introducta est in cellam vinariam. Ad hunc igitur ordinem obtinendum omnes, siue tyrones, siue proficientes sint, aspirare debent, & illum tanquam finem sibi præstituerent, in quem sua opera ordinent, & continuò dirigant: siquidem (vt inquit Apostolus) Finis præcepti est charitas de corde pura, conscientia bona, & fide non ficta. Quibus verbis trium statuum exercitia commemorat, videlicet corda à peccatis purificare, ornare conscientiam bonis operibus, & Deo vniri fide non ficta; quæ omnia complectitur charitas tanquam finis totius legis. Ipsa enim est alpha & omega, principium & finis vitæ spiritualis, & viarum eius, meritorumque ac donorum quæ in vitam nos ducunt æternam. Cauendum igitur est ei qui in cellam vinariam intrat, ne nimio seruore æstians, hunc ordinem charitatis peruertat, & qui vitii extirpandis feruidè insistere deberet, ad supremam amoris vnionem per saltum velit ascendere; nec ab osculo pedis (vt supra diximus) temerè ad osculum oris transeat. Sed attendat ordinem quem in ipso præscribit Deus; non enim sine causa dicit, Ordinavit in me; id est, ita in me, vt mihi congruentem ordinem præscriberet. Quod si id per seipsum satis assequi nequit, consular Dei ministros, & dicat illis sicut sponsa, Ordinate in me charitatem, vt illam viam sequar quæ mihi sit vitiorum, & præsentis statui accommodatior. Sed quoniam vnaquæque via & acies,

ex iis tribus proprium habet charitatis vexillum; nimirum, aut supremam cordis munditiam, aut maximum proficiendi studium, aut summa cum Deo adhæsiõ, hoc vexillum vnusquisque sequi debet, & hanc perfectionem sibi propriam intendere: siquidem, vt inquit Diuus Bernardus, ab omnibus exigitur perfectio, licet non vniformis; & omnibus ait Ecclesiasticus, quod in suis operibus sint præcellentes, amulantes charismata sibi meliora, donec perueniant ad supremam perfectionem gloriæ, quam nobis Deus præitare dignetur. Amen.

EXHORTATIO XXXIV.

De ordine charitatis seruando inter Deum & proximos, & inter maiores, minores, & æquales: & de discretione iungenda cum zelo & seruire, vt illum moderetur.

Ordinavit in me charitatem, &c.

OTISSIMVS charitatis ordo, qui in cella vinaria cõtemplantibus traditur, attendendus est penes duo eius præcepta de dilectione Dei & proximi, de quibus Christus Dominus ait, In his duobus mandatis vnus salus pendet & Prophete. Mat. 22. v. Quæ verba non solùm intelligenda sunt de lege naturali & scripta, antiquisque Prophetis, sed etiam de lege noua & euangelica, ac de Apostolis & Euangelistis, omnibusque sacris Scriptoribus: nam in iis duobus præceptis fundantur vnuerfa quæ omnes istæ leges præcipiunt, & consulunt, ac vtriusque Testamenti Scriptores ad nostram instructionem edocent, cum omnia ad finem dilectionis ordinentur, & iuxta exigentiam dilectionis sint executioni mandanda. Vnde de iis potissimè intelligitur quod dicit sponsa introducta in cellam vinariam, Ordinavit in me charitatem; scilicet quoad hæc duo præcepta: nam hoc ipsum est ordinare omnem aciem præceptorum, ac consiliorum, quæ in lege & Prophetis continentur.

De diligendo proximo, & seipso propter Deum. §. 1.

ET quidem primum præceptum charitatis vexillum fert super reliqua omnia, dicente Domino, Hoc est primum & maximum mandatum, vt iam explicatum est, sed insuper est mensura ac regula reliquorum, quæ per ordinem ad ipsum mensurantur, maximè dilectio proximi, quæ cetera comprehendit. Quod sic explicat Diuus Bernardus; Sicut eiusdem charitatis duo sunt præcepta; ita sunt gemina desideria, quibus implentur, aliud est desiderium quo Deus propter seipsum, aliud quo proximus diligitur in Deo, vel propter Deum; in illo nullus est modus, sed ex toto corde, tota anima, tota virtute diligitur Deus. In hoc autem præscribitur quidam modus, cum dicitur, Diliges proximum tuum sicut teipsum. Sed hic modus desumendus est per ordinem ad amorem Dei, & ideò Christus hoc secundum præceptum

præceptum vocauit simile alteri, nõ dixit equale, quia Deus plus est diligendus quã proximus, est tamè simile. Quia proximus ex charitate nõ diligitur propter se, sed propter Deum quia est aliquid dei qui hominè amat (inquit Chryl.) simile est sicut qui Deum amat, quia imago dei est homo, in quo deus diligitur, sicut Rex in sua imagine honoratur. Vnde fit hæc duo præcepta talem habere connexionem, vt vnum sine altero impleri nequeat. Nam sicut testatur D. Ioannes, Qui dicit se diligere Deum, & fratrem suum odit, mendax est. Si enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt quomodo potest diligere? & hoc mandatum habemus à Deo, vt qui diligit Deum diligit & fratrem suum, ac si dicat. Cum visa plus moueant ad amorem, quam non visa, qui non amat fratrem suum quem videt, & quem Deus præcipit diligere, quia ad imaginem & similitudinem eius est, quomodo Deum diligit: in mandato igitur diligendi Deum, etiam inclusum est vt diligamus proximum propter illum. Qui autem diligit proximum sicut seipsum, etiam si verè diligit vt charitas præscribit, necesse est, vt prius diligit Deum propter quem proximus est diligendus: alioqui non diceret D. Paulus; Qui diligit proximum legem impleuit, & plenitudo legis est dilectio. Imo Christus Dominus Exhortans ad dilectionem proximi per illa verba, Quæcumque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Subdit id ipsum quod de vtroque præcepto simul dixerat, Hæc est enim lex, & Prophete: significans qui implet vnum ex iis præceptis implere etiam alterum; & iterum Apostolis dixit: Hæc mando vobis vt diligatis inuicem, non ait hoc, sed hæc, significans in hoc vno mandato alia mandata contineri: & qui hoc implet, alia implere. Hinc etiam fit modum diligendi proximum sicut se ipsum etiam reduci ad Deum: nam & seipsum, vt dicit D. Thomas, diligit iustus ex charitate in quantum est aliquid Dei & participans boni diuini, nempe gratiæ, & sanctitatis, quod Diuus Augustinus vocat diligere se, quia iustus est, vel vt iustus sit: proximum autem diligit, vt consortem in eodem bono diuino, scilicet quia iustus est, velut sit iustus. Si ergo (inquit Augustinus) te ipsum non propter te ipsum sum debes diligere, sed propter illud vbi, dilectionis tuæ rectissimus finis est, non succenseat alius homo, si etiam ipsum propter Deum diligas, hæc enim regula dilectionis diuinitus constituta est, diliges proximum sicut te ipsum. Hoc tamen præceptum amplius explicuit D. Christus Dominus, & sublimius eleuauit cum dixit: Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem sicut dilexi vos. Nouum vocat quantum ad modum, quia continet vinum nouum legis Euangelicæ in vtres nouos spiritu renouatos effundendum: nam alterum velut vinum vetus in vtres etiam veteres legis antiquæ professores mitebatur. Diligite ergo (inquit) inuicem sicut ego dilexi vos: vt sicut ego dilexi vos propter patrem meum, cuius amore & obedientia motus meum sanguinem fudi pro vobis, ita etiam vos diligatis inuicem propter Deum tanto spiritus seruire, vt parati sitis vnus pro altero sanguinem fundere: vt sicut ego dilexi inimicos, qui me odio habebant, etiam vos diligatis alios, et si non diligamini ab eis, sed potius odio ha-

beamini, nec tantum diligatis vos, vt homines ad imaginem Dei factos, sed vt Christianos eodem sanguine meo redemptos, eodem cibo spirituali nutritos, eiusdem corporis mystici membra constitutos, & eodem Spiritu sancto viuificatos, mihi que vt capiti vnitos: Ego enim sum vnus, quæ hoc vinum nouum primo tuli, & vos palmes, qui hoc idem vinum nouum ex vnione cum me ipso recipietis, & produceris: Nam qui manet in me & ego in eo, hic fert fructum multum; nempe vinum amoris instar mei, in quo omnis fructus & perfectio continetur. Potes ergo deinceps etiam diligere proximum sicut te ipsum, at te ipsum debes diligere nouo modo sicut Christus dilexit te propter patrem suum, vt esses sanctus illi vnitus & concors fratribus vnus cor, & vna anima cum illis, & hoc est vinum nouum, quo potatur noua Christi sponsa cum inquit: Introduxit me in cellam vinariam, & ordinavit in me charitatem. Præbens nouum vinum amoris nouo modo conditum.

De ordine charitatis circa res diligendas. §. 2.

HINC deducenda est ordinatio charitatis circa res diligendas. Nam primo loco debes diligere Deum super omnia. Secundo loco te ipsum nõ carnaliter, sed spiritualiter propter Deum, deinde proximos sicut te ipsum, & sicut Christus dilexit illos, inter proximos vero multiplicè seruat ordinem charitas, vt fusè Theologicum D. Tho. docent. Nobis sufficiat in genere breuis, & deuotus epilogus à D. Bernardo ita præscriptus: da mihi hominem qui ante omnia quidem toto corde diligit Deum, se vero & proximum in quantum diligunt ipsum, inimicum vero tanquam aliquando forsitam dilecturum: porro parentes carnis suæ germanius propter naturam, spirituales vero eruditores suos profusius propter gratiam. Atque in hunc modum ad cætera quæque di ordinato tendat amore despiciens terram, suspiciens cælum, vtens hoc mundo tanquam non vtens; & inter vtenda & fruenda intimo quodam sapore discernens, vt transitoria transitorie, & ad id tantum quod opus est, & prout opus est curet: æterna desiderio amplectatur æterno, da mihi hominem talem, & ego audacter illum sapientem pronuncio, cui nimirum res quæcumque sapiunt prout sunt, & cui in veritate & securitate conuenit gloriari & dicere, Ordinavit in me charitatem. Hæc D. Bern. & egregie. Hoc solo animaduerso quod ratio diligendi se & proximum non est tantum quia diligit Deum, sed quia facti sunt vt eum diligant. Ad dit vero charitatem non semper seruare eundè ordinè in affectu & in actu, seu opere externo. Quia in affectu præfert superiora, in actu vero aliquando inferiora. Etenim in bene affecta mète, non dubium (ait) quin dilectio Dei dilectioni hominis preponatur; & in hominibus ipsis perfectiores infirmioribus, cælum terræ, æternitas tẽpori, anima carni: attamè in bene ordinata actione sæpè circa proximi curam plus vtgemur, & plures occupamur, & infirmioribus fratribus diligentiore sedulitate assistemus, & paci terre magis quam cœli gloriæ iure humanitatis, & ipsa necessitate intèdimus: & tẽporaliu inquietudine curarū vix aliquid sentire de æternis permittitur, ac languoribus nostri corporis postposita animæ cura penè continuè inferuimus: & ipsis denique

2.2 q. 23. a. 9. & qu. 1. 183. art. 4. Tract. 5. in epist. Ioan. hom. 15. in Ezc.

1. Cor. 12. v. 17.

Psal. 83. v. 8.

Cant. 6. v. 9.

1. ad Tim. 1. v. 5.

Apoc. 1. v. 8.

Lib. 1. Exhort.

Ad fratres de monte Dei. Eccl. 33. r. 23.

Pro Do. 17. B. TL. POST PENTEC.

Mat. 22. v. 40.

Lu. 10. v. 27.

Ser. 66. paruo. 1.

Ita D. Chry. 71. in Ioan.

Ioan. 15. v. 1.

In 22. q. 26.

Serm. 50. in Cant.

Lib. de doctr. christiana. c. 21.

Ita D. Cy. 23. in Ioan. c. 23.

V V

1. Cor. 12. ,, infirmioribus membris nostris abundantior...

Modum seruandum à maioribus, minoribus, & aqua-

PRIMO ergo docet D. Dionysius tantam esse vim diuini amoris, qui in cella vinaria propi-

natur, quod amates à se extrahat, vt in rem amata...

Exhort. 28. altero dulci ac suau, quo veluti matres ac nutri-

sed oculata, licet in aliis possit esse sancte caeca...

In duce spirituali tract. 4. c. 20.

Ad Gal. 5. v. 13. 1. Cor. 12. v. 24. Ad Gal. 6. v. 2. Psal. 67. v. 7. Isai. 11. v. 6. Eccles. 3. v. 1. Sophon. 3. v. 9. Ad Col. 3. v. 9.

Lib. 1. of. sic. c. 47. Colla. 2. c. 2. Infusuat D. Bernard. serm. 23. in Cant.

Vbi supra c. 10.

Ierem. 31. v. 38. Lib. 25. Mor c. 3. In Ierem. 31.

Ad Ephes. 2. v. 14. stus tãquam lapis angularis fecit vtraque vnum. Cæterum exit vltra normam mensuræ non solum quia multos continet peccatores, qui normam iustitiæ, & legis regulam transgrediuntur, sed etiam quia ipsi iusti, qui gratia, & obedientia stabiluntur, nimio zelo ducti nonnunquam mensuram discretionis excedunt. Nam septies cadet iustus, & resurget, & vt perpendit D. Hieron. licet ciuitas Dei exordium videatur habere sublimem, tamen quamdiu in ista carne subsistimus, rectam veritatis, ac virtutis lineam non possumus in omnibus possidere, sed aliquando exit vltra normam mensuræ supra collem Gareb, qui interpretatur in collatus, aut scabies, vt doceat nos aduenas esse, & peregrinos, nonnullamque scabiẽ ex humana conuersatione contrahere. Sed tamẽ vt Lib. 10. Mor. c. 5. optimè aduertit D. Greg. apud misericordem iudicem nequaquam sine venia culpa relinquitur, cum per feruorem zeli ex eius amore peccatur. Sæpẽ namque magnis doctoribus, mirandis que contingit, vt quo alta charitate feruent, eo modum correptionis exaggerent, & lingua aliquid quod non debet dicat, quia mentẽ dilectio quantum debet inflammat, sed verbum prolata contumeliã tanto citius parciatur, quanto & ex qua radice prodeat, pensatur. Quod agnoscens Rex Ezechias consolabatur Sacerdotes dicens: Dominus bonus propiciabitur cunctis qui in toto corde requirunt Dominum Deum patrum suorum: & non imputabit eis, quod minus sacrificati sint. Ipse enim cognouit signum nostrum & quod facillè dilabimur ex fragilitate carnis, vel inaduertentia mentis. Vnde quãdo sponsa hic ait: Ordinavi in me charitatem, non intelligit quod ordinavit eam in defectibiliter, vt nunquam ordinem & mensurã præscriptam transeat, sed quod ita ordinavit, & stabiluit, vt raro deficiat, & facile ordinem seruet, aut si ab illo defecerit, mox se in pristinum statũ reducat. Quis dubitauit Moysem introductũ fuisse in cellam vinariam, & Deum ordinasse in eo charitatem, cum ascendit in montem & intravit in caliginem vbi Deus erat? & tamen non omnem ordinem semper affectus est: sed ex zelo plus nimio laborabat in gubernatione populi, & stulto labore consumebatur, donec retro focer eius, Deo approbante in ordinem & mensuram laborem redigit, filiis etiam Israel murmurantibus ob defectum aquæ, de ordinationem passus est, ob quam non introiuit in terram promissionis, etsi veniam obtinuerit. Ordinatur igitur charitatem Deus, sed nostram cooperationem & industriam exigit, vt ordinem ab ipso præscriptum sequamur, & firmiter teneamus. Denique aduerte miram cœlestis sponsi prudentiam, ac prouidentiam. Si enim cordatus homo aliquem nimis vini avidum introduceret in suam cellam vinariam, vinis fortibus, & preciosis referum, præcauens periculum ebrietatis noxię, illius affectum, & auiditatem infrenaret: sic Deus præsciens nimiam dulcedinem vini spiritualis, eiusque vehementem fortitudinem, ne anima plus nimio illud appeteret, & potaret, cum eam introducit in cellam vinariam, ordinat in ea etiam charitatem, affectus moderatur, & regit, ne metas discretionis grauius transgrediatur, quasi dicẽs illi, inuenisti vinum spiritus mellissimum, ne multum bibas, ne forte noxiẽ inebriatus illud euomere cogaris, comedere, & bibe quod sufficit tibi, & id

A valde proderit, vt spiritu confortatus dulcedinem tandem consequaris æternam. Amen.

EXHORTATIO XXXV.

De sacramentis & spiritualibus exercitiis, quæ sunt velut vasa vini charitatis contenta in Ecclesia, quæ representatur per domum, vbi à Christo Domino aqua in vinum est conuersa & de ordine seruando in illis.

Introduxit me in cellam, &c.

AM tandem contemplerur opulentam cellam vinariam, seu domum vini, quam Christus Dominus ædificauit in terris, vt in eam electos suos introduceret, ac reficeret, de qua per eundem Sa-

lomonem dixit: Sapientia ædificauit tibi domum: nimirum Ecclesiam Catholicam. Excidit columnas septem. Scilicet septem sacramenta, quæ vasa essent charitatis, & gratiæ, ac fulcimentum omnium, qui in ipsa domo degerent, Immolauit victimas suas: duo videlicet sacrificia, alterum cruentum quod de se ipso Christus in cruce obtulit patri, alterum in cruentum (si tamen alterũ, nam quo ad rem oblatam est idem) quo se quotidie immolat per Sacerdotũ maris in altari sub speciebus panis & vini: Misuit vinum. Nempe suum proprium sanguinem sub vini accidentibus testum, vt esset sacrificium, & sacramentum ad fidelium nutritionem. Proposuit mensam, tum sacræ Scripturæ in qua Verbum Dei vicem gerit cibi & potus, tum Eucharistiæ, quæ vtrumque nobis præstat, sed quid est quod cum appositus sit in hac mensa panis, siquidem paulò post dixit: Venite comedite panem meum, & bibite vinum quod misui vobis. In hoc exordio non panis, sed vini tantum expressam mentionem facit, etiam prius quam ipsius mensæ, fortè, vt insignem vini virtutem insinuat, à qua merito tota domus, cella vinaria & domus vini posset nuncupari, quia quidquid est in domo Ecclesiæ, ad hoc ordinatur, vt hominibus vinũ charitatis propinet. Quod tamen non solum apponitur vel exhibetur in mensa, sed etiam extra illam, quia non alligatur sacramentis actu receptis, nec scripturis, sed etiam ex Dei liberalitate, & munificentia quibuscumque se rectè disponentibus præstat, quamuis semper exigatur aliquo modo sacramenti votum. Quia tamen diuina sapientia neminem in hanc domum vult introducere inuitum, sed volentem & consentientem, ideo omnes vocat, & inuitat, vt venire velint. Quia parata est illos introducere, vt ad mensam sedeant, comedant panem, ex victimis edant, & vinum bibant.

Ædificauerat autem sapientia domum antiquę Ecclesiæ hæc omnia continentem, sed tantum sub figura & vmbra eius, quam incarnata sapientia postea ædificauit, & quantum distat pictura à re viuã, & vmbra ab ipso corpore, tãto illa differat ab ista, cuius præcipua insignia mirè representantur per domum illa cana Galilee, vbi Christus Dominus deficiente vino in nuptiis, sex hydrias aquæ plenas, & ad purificationem Iudæorum destinatas in optimum vinum conuertit, vt sigillatim exponemus.

Ita notat Tolet. in Ioan. 2. annot. 17.

Sacramenta nostra mystica esse vasa vini gratiæ & charitatis. §. 1.

ETENIM sex illæ hydriæ lapideæ solum quondam erant sacramentorum, & sacrificiorum ac ceremoniarum legis veteris in tabulis lapideis conscriptæ, quæ egena, & vacua elementa dicuntur, quoniam non continebant vinum gratiæ, & charitatis, quæ corda mundaret, & accenderet, sed aquam frigidam, ac insipidam, quæ externam tantum munditiem, & purificationem conferebat. Prophetiæ etiam eiusdem legis, vt inquit Diuus Augustinus, quamdiu in illis Christus latebat, & non intelligebatur, erant vel vt aqua, quia non inflammabant ad amorem, sed frigidum relinquebant. At cum ipse venit aquam conuertit in vinum, quia legem veterem mutauit in nouam, quæ est lex amoris, & sacrificia, sacramentaque instituit, quæ gratiam, & charitatem continerent, ac conferrent dignè fumentibus illa. Aperuit etiam sensum, vt scripturæ ac prophetiæ quæ de ipso erant intelligerentur, & corda legentium inflammarent. Vnde domus hæc mystica in qua vinum in nuptiis defecerat, per Christi presentiam tanta est cœlestis vini abundantia repleta, vt merito cella vinaria, & domus vini nuncupetur, in qua deinceps vinũ diuini amoris non deficiet, nec etiam in nuptiis carnalibus, vbi frequentior solet esse huiusmodi defectus, eò quòd ipsum matrimonium institutum est in sacramentum, quod gratiam & charitatem coniugibus exhibeat. Fuit autem rubrum illud vinum, in quod aqua est conuersa, vt deducitur ex illo hymno: Aqua rubescens hydriæ. Regio enim illa preciosis vinis rubris abundabat, & idcirco etiam sanguis vni appellabatur: ad significandum spirituale vinum, quod nostra sacramenta continent ex Christi sanguine in torculari crucis expresso promanasse. Non quidem negamus ex meritis Christi futuri fuisse in lege veteri vinum diuini amoris, quo multi iusti & Prophetæ inebriati sunt: cæterum fatendum est verè dixisse architrictim: Omnis homo primum vinum bonum potit, & cum inebriatus fuerint, tunc id quod deterius est: tu autem seruasti bonum vinum vsque adhuc. Hominum enim mos est, si à bono incipiunt, in deterius prolabi, Dei vero à bono in melius progredi, & hic est ordo de quo vniuersalis Ecclesia omnes leges complectens ait: Ordinauit me charitatem. Quia fecit me ordinate ex minori bono ad sublimius ascendere: dedit quidem Deus populo Hebræo legem veterem, bonam quippè, quia; Lex sancta, & mandatum sanctum, at nobis dedit legem Euangelicam multo meliorem & perfectiorem: Illis quidem dedit vinum amoris, etsi non ex vi legis, Quia neminem ad perfectum adduxit lex. Nobis autem ex vi legis Gratia & sacramentorum eius infundit illud, vt perfectos faciat recipientes. Illis dedit vinum cum mensura quasi potans eos extra cellam vinariam, nobis verò cum maxima plenitudine, quasi in ipsa cella vinaria introductos; tantaque est eius copia & virtus, vt non solum sufficiat ad portandum, sed etiam ad lauandum & purificandũ interna, & externa hominis. Iuxta illud: Lauabis in vino solam suam, & in sanguine vni pallium suum. Vt supra explicatum est.

Tract. 9. in Ioan.

Ita notat Tolet. in Ioan. 2. annot. 17.

Ad Rom. 7. v. 12.

Ad Heb. 7. v. 19.

Genes. 49. v. 11.

A Sicut autem in cella vinaria plura sunt dolia, & vasa vinum continentia, ita in Ecclesia plura sunt sacramenta, quæ sunt vasa gratiæ, & quasi magna diuini vini dolia: quæ per sex hydrias lapideas representantur. Et bene lapideæ, & non luteæ, vel lignæ ad significandam firmitatem, & perpetuitatem sacramentorum vsque ad finem mundi, eò quòd fundamentum habeant in Christo, qui lapis est. Fundauit Ecclesiam supra petram, qui est Petrus, in æternum duraturam, & quamuis nostra sacramenta septem sint, nihil obest hydrias fuisse sex: quoniam vltimum sacramentum quod est matrimonium, non indiget representari per hydriam, cum representaretur factis expressè per nuptias, quæ in illa domo celebrantur, & quas Christus sua honorabat presentia. Nec tamen hæc vasa vini parabantur vni populo Hebræo, sed omni nationi hominum, qui receptacula huius cœlestis vini esse possunt. Nec caret etiam mysterio, quod singulæ hydriæ capiebant metretas binas, vel ternas, quoniam omnia sacramenta duplicè conferunt effectum, quædam vero triplicem, cuncta enim, vt docet D. Thomas, tribuunt duplicem gratiam. Alteram communem, quæ est gratia sanctificans, alteram specialem ad finem proprium ipsius sacramenti, vt baptismus confert auxilia specialia ad seruandam legem Euangelicam, confirmatio ad profitendam fidem coram tyrannis, Eucharistiã ad reficiendam mentem &c. quædam vero vltierus imprimunt characterem quendam indelebilem ad specialem actum ordinatum, & conferuntur expressè in nomine sanctæ Trinitatis. Denique omnes impletæ fuerunt vino vsque ad summum, quia sacramenta gratiam conferunt plenam, iuxta finem ad quem ordinantur, & per ea recipiens ad summam sibi congruentem perfectionem potest peruenire.

Sex exercitia spiritualia esse quasi vasa amoris & deuotionis. §. 2.

DE vltierus per has sex hydrias congruenter representantur sex spiritualium exercitiorum genera, quæ sunt vel vt vasa diuini amoris & deuotionis, ac lætitiæ spiritualis, ex quibus hoc vinum copiosè haurire possumus, cuiusmodi sunt lectio sacrorum librorum, auditio Verbi Dei, oratio, cantusque diuinarum laudum: meditatio, vel contemplatio diuinarum mysteriorum, creber sacramentorum confessio & communionis vsus, ac iuge sacrificium Missæ. Hæc sunt sex Ecclesiæ hydriæ, & vasa vino amoris diuini redundantia. Hæc sunt velut sex alæ Seraphinorum, id est diuino amore ardentium, quibus volare poteris ad implendum dilectionis præceptum cum ea plenitudine, quæ sex nominibus exprimitur in scriptura scilicet ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, ex omni virtute, ex omni fortitudine, & ex omnibus viribus; nam licet aliqua sint synonyma, explicant tamen amplius vim, & conatum dilectionis. Si ergo cupis potari vino compunctionis, & doloris pro peccatis, si inebriari amore Dei, & Christi Saluatoris tui, si repleti vino zeli pro gloria ipsius, & animarum salute, in his vasis inuenies, & ex illis hauriri conator, vt replearis vsque ad summum.

Sed ad hæc quis idoneus? nemo quippè nisi à Deo Deipræ Deo præueniatur, & orationibus Sanctorum rã.

3. p. q. 62. ar. 2.

3. p. q. 61. maximè ar. 6.

In Exhort. sequenti iterum fit horum mentio.

Math. 12. v. 36.

Marci 12. v. 30.

Lucæ 10. v. 27.

Serm. 16. in Psal. 118. Lib. 2. in Ioan. c. 23. Hom. 21. in Ioan. Ioan. 2. v. 4.

adiuuetur, quibus dicat: Introducite me in domum A vini & ordinate in me charitatem. Inter Sanctos autem nulla ad hoc potentior quam Deipara, cuius precibus, cum dixit filio, Vinum non habent, vt testatur D. Ambrosius, a Cyrillus, b & Chryso- stomus; c hæc miraculosa conuersio aquæ in vinum facta est. Nam licet responderit illi, Quid mihi & tibi est mulier? nondum venit hora mea: ta- men precibus matris ordinatum est, vt citius ve- niret hora, quam si illa non essent. Vnde & ipsa se exauditam intellexit, cum ministris dixit: Quidquid dixerit vobis facite. Sicut ergo precibus Virginis domus illo precioso vino impleta est, sic Ecclesia & singuli fideles eius intercessionibus in domum spiritualis vini introducuntur, vt hoc spiritali poculo inebrientur. Illa ergo præ om- nibus Sanctis est nobis diligenda, quæ deficiente vino, non sollicita ab aliis filium sollicitat, vt vi- num prouideat. Ipsa est præ omnibus oranda, quæ adeo est potens, vt horam subueniendi va- leat accelerare, & modum ac ordinem quo citò vinum istud impetremus, nobis præbere. Ordina- uit enim charitatem in ministris, qui mensæ inseruiebant, vt obedientiam Christo Domino præstarent, ne per irobedientiam obicem mira- culo ponerent. Et ideo dixit eis, Quodcumque dixerit vobis, facite. Nouerat enim Dei instinctu fi- lium eius ordinem seruare voluisse in præbendo vino, vt prius diceret: Implete hydrias aqua, quam in vinum conuertere statuerat. Et si autem non dixerit implete vsque ad summum, ipsi tamen vt perfectam exhiberent obedientiam, vsque ad summum impleverunt, tantumque hauserunt vi- ni, quantum infuderant aquæ: quod si minus a- quæ infudissent, minus etiam vini haussissent.

Hoc autem ideo factum est, vt scias necessa- riam esse obedientiam ad impetrandam plenitu- dinem charitatis, & iuxta mensuram obedientiæ impartiri donum feruoris, & diuinæ consolatio- nis: tantoque amplius cresces in Dei amore, quanto creueris in obedientia, iuxta illud: Si præ- cepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea; sicut ego præcepta patris mei seruauit, & maneo in eius dilectione. Et si autem præcepta non omnia præ- scribant modum quo sunt implenda, tamen implere ea decet vsque ad summum, vt obedientia vndeque sit perfectissima. Vnde & D. Thomas docet præcepta dilectionis, & modum diligendi Deum ex toto corde &c. & proximum sicut se ipsum, etiam in aliis mandatis includi si perfecte seruanda sint, vt ex toto corde & omni- bus viribus Deo obedientia præstetur, quæ vsque ad summum vocatur.

Cum igitur hæc sex spiritalia exercitia pere- geris, sacramentaque receperis, ea ex obedientia, & iuxta obedientiam Christi, ac patris spiritualis peragere cura, adhibendo quam potueris dili- gentiam, & industriam vsque ad summum, sic enim fiet, vt etiam vsque ad summum vino cæ- lesti replearis.

Non præberi vinum diuini amoris & deuotionis, do- nec carnale deficiat. S. 3.

Sed ulterius intueri modum mirabilem, quo Christus Dominus ordinat charitatem in hoc miraculo præsignatum. Sicut enim non tribuit suum nouum ac miraculosum vinum, donec vi-

num nuptiale deficeret, defectusque à ministris agnitus esset: sic ordo charitatis exigit, vt arca deficiat in corde vinum carnalis amoris, quam tribuatur vinum spiritualis dilectionis; quia prius est recedere à malo, quam vñiri summo bono, non quidem semper prius tempore, sed ratione & conatu ex parte hominis, qui peccatum suum debet agnoscere, & detestari vt vinum gratiæ & charitatis valeat recipere. Similiter etiam non tribuatur tibi vinum deuotionis, & spiritualis dulcedinis, nisi deficiat in te vinum carnalis delectationis. Nō enim introduci poteris, aut morari simul in dōmo vtriusque vini, nec eo simul potari. Et hoc est quod ait sponsa, Ordinauit in me charitatem. Et quomodo ordinauit, nisi expellendo à me affectus carnis, vt præualerent affectus spiri- tus? Non pluit Hebræis māna de cælo donec de- fecit farina educta ex Aegypto. Vtrumque enim simul gustari nō dicebat. Delicata est diuina con- solatio, inquit D. Bernardus, & non patitur alie- nā, nec cum carnali misceri potest. Vbi vasa va- cua non inuenit, oleum stare necesse est: nec mit- titur vinum nouum celestis dulcedinis in vtres veteres veteris hominis voluptatibus infectos, sed in vtres novos ab omni veteris hominis pra- uo affectu defæcatos, vt ambo conferentur. Errat omnino si quis cælestem illam dulcedi- nem huic cineri, diuinum illud balsamum huic veneno, charismata illa spiritus misceri posse hu- iusmodi illecebris arbitratur. Et sic (ait Scriptura) ancillam & filium eius non enim hæretis eris filius ancil- le cum filio libere. Et hoc putat significare quod Christus Dominus dixit Apostolis: Nisi ego abiero, Paracletus non veniet ad vos. Id est, nisi carnis præ- sentia vestris subtrahatur aspectibus, quam car- naliter quodammodo amatis, spiritualis gratiæ plenitudinem occupata mens non admittit, non recipit animus, non capit affectus.

Et hoc ipsum indicat quod respondit matri sue, Nondum venit hora mea. Nam hora apta vt conce- deretur vinum illud miraculosum, erat quando aliud vinum plene defecisset defectusque notus esset. Quando autem B. Virgo intercessit, non- dum ex toto defecerat, licet deficere inchoasset: ac si diceret, vt notant D. Augustinus & Chry- stomus; nondum venit opportunitas mea, non- dum cognitus sum ab iis qui adsunt, nec sciunt quod defecit vinum: sine eos primum hoc senti- re. Qui enim necessitatem non præsentit, neque beneficij grandem suscipiet sensum. Si ergo ad- huc retineas aliquid vini carnalis, & spirituale ef- flagitas, respondebit tibi; nondum venit hora mea, nec est tempus opportunū: exue prius car- nales consolatiunculas, quæ spirituales impediunt, & tunc clamare poteris cum Psalmista: Anima mea sicut terra sine aqua tibi, velociter exaudi me Do- mine, defecit spiritus meus. Quoniam cum cor est vt terra sine aqua, humana destitutum consolatio- ne, tunc captum est, vt potiat diuina, ne spiritus penitus deficiat.

Sed in hoc ipso manifestatur etiam ordo chari- tatis ad expellendum vinum carnale: non enim sine mysterio vinum non est creatum ex nihilo in hydriis, sed ex aqua quam prius Christus iussit in illas infundi: ad significandum, vt notat D. Bernardus, animam prius replendam esse timore Domini, qui per aquam significatur; quā reci- piat Dei amorem, & diuinæ dulcedinis plenitu-

D Thom: 12. q. 113. ar: 8. ad 1.

Serm. 1. de ascen- sione. Gen. 27. v. 10. Ad Gal. 4. v. 30. Ioan. 16. v. 7.

Serm. 4. de assumpt. hom. 1. in Ioan. ver- ba sunt Chrysol.

Ps. 142. v. 6.

Serm. 54. in Cant.

Psal. 120. v. 10. Prou. 14. v. 27.

Isai 11. v. 1. Eccles. 7. v. 11.

Ioan. 2. v. 8.

Ierem. 6. v. 27.

Ioan. 4. v. 1.

Luc. 17. v. 12. Matt. 8. v. 4. Deut. 17. v. 12.

dinem. Quoniam Initium sapientie timor Domini, & timor Domini fons vite: vnde sicut hydriæ capiebant metretas binas, vel ternas, ita mens im- plenda est triplici salutari timore: nempe timo- re gehennæ, derelictionis Dei, & amittendi vi- tam æternam, seu timore deficiendi cum abest gratia deuotionis, vel perdendi illam cum adeit propter superbiam, vel nunquam recuperandi semel amissam. Hoc igitur timore implenda est anima sicut hydriæ vsque ad summum, vt de illa etiam dicatur, & repleuit eam spiritus timoris Domini, & qui timet Deum nihil negligit. Nam qui ita plenus est, nihil contrarium vult admitte- re. Omnem culpæ excludit affectum, omnem superbiam, & arrogantiam, carnalemque volu- ptatem respicit; & tunc Christus Dominus has aquas timoris in vinum conuertit charitatis, quæ foras mittit eum timorem, qui pœnam habet, & insuper saporem tribuit, ac lætitiæ spiritualis dulcedinem. Si ergo charitate vel deuotione cares, non expectes illam quasi ex nihilo te non cooperante creandam, sed potentias tuas reple aliquo saltem timore Domini, & fructibus eius per veram Christo exhibitam obedientiam, & tunc desideratum dilectionis & deuotionis vi- num recipies.

Ad maiores vinum spirituale primo deferri. S. 4.

Sed quoniam in cella vinaria, & in huiusmo- di vinis gustandis, exercitiisque spiritalibus peragendis, illusiones ac errores contingere solent, miraculo peracto ait Dominus ministris, Haurite nunc, & ferite architrachino: non ait distri- buite nunc, conueniis qui sedent ad mensam, sed primum ferite architrachino, qui mensæ præ- est (Is secundum aliquos erat Sacerdos qui nuptiis celebrandis præerat; vt significaret ma- iores Ecclesiæ à se constitutos esse, sicut de Iere- mia scriptum est, probatores spirituum, vt vias hominum probent, examinent & iudicent. Non enim credendum est statim omni spiritui, sed probari oportet an ex Deo sint. Ad eos au- tem deferenda sunt, quæ circa res spirituales, & occultas contingunt, de quibus potest du- bium esse, vel periculum, sicut idem Saluator leprosis iussit, vt se Sacerdotibus ostenderent, eò quod illis incumbebat iudicare an leprosi ve- rē mundi essent. Et licet ipse non indigeret pro- batore aliquo ad sua miracula comprobanda, propter nostram tamen instructionem voluit vinum ad architrachinum deferri, vt eius iudicio constaret illud optimum fuisse, multoque præ- cellentius quam alia antea propinata; nosque disceremus ad Ecclesiæ prælatos cuncta nostra deferre, vt eorum iudicio, & approbatione di- rigamur, dicentes illis, Ordinate in me charita- tem. Id est, probate illam & separate veram à ficta, vt illam amplectar, hanc reiiciam.

Sed alia etiam est causa cur vinum ferri iussit primo ad architrachinum quam ad alios, vt insi- nuaret ordinem charitatis seruandum in Eccle- sia, quod à maioribus vinum fraternæ charita-

tis incipiat, & per eos ad minores deriuetur. Decet enim maiores qui probatores sunt spiri- tuum, prius Dei spiritus in se recepisse, & gustasse, vexillumque charitatis ferre, quorum exem- plo minores in eadem perseuerent: vnde cum Dauid exclamasset: O quam bonum & quam iucun- dum est habitare fratres in vnum, ordinem huius amoris, & vnionis assignans ait similem esse fa- cro vnguento, quo primum vngebatur caput Aaron summi Sacerdotis, inde per genas de- scendebat in eius barbam, & hinc protendeba- tur vsque ad oram vestimenti eius. Sic odorife- ro fraternæ charitatis vnguento primo vngendi sunt principes & capita Ecclesiæ, deinde fortio- res viri, & per hos reliqui infirmiores. Vnde tandem concludimus, quod sicut miraculosa hæc aquæ in vinum conuersio fuit primum Chri- sti signum, propter quod crediderunt in eum discipuli eius, vt Euangelista testatur: ita pri- mum spirituale Christi signum, per quod gentes crediderunt in ipsum, fuit mutatio cordium ex frigidis sicut aqua in calentia amore diuino in- star vini, vt merito dicat Ecclesia: Vexillum eius super me charitas. Nam sicut per vexillum cogno- scitur cuius ducis & imperatoris sit exercitus, qui fert illud, sic charitas mirabiliter frigidis ho- minum cordibus impressa, primum est signum, & primum vexillum, quo mundus cognouit ve- ram Christi Ecclesiam, & fidem, eiuque diui- nam maiestatem & potentiam, iuxta illud: quod orans ad Patrem ait: Ipsi in nobis vnum sint, vt credat mundus quod tu me misisti, & rursus, In hoc enim cognoscent quod mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad vnicuique. Videns enim mundus corda hominum aqua gelidiora, iras, rixas, & odia inter se spirantia per Christum & Aposto- los in vinum conuerfa mutua charitate fragran- tia, cepit in Christum credere, & legem eius venerari, ac tabulis sui cordis imprimere. Vnde gloria Saluatoris maximè manifestata est: nā per hanc mirabilem aquæ in vinum conuersionem manifestauit (inquit Euangelista) gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli eius. Sicut & regius va- tes dixerat: Mirabilia operatus Domine, & anima mea cognoscebat nuntius. Id est nimis credit te esse omnipo- tentem, & mirabilem, dum mirabiles mutatio- nes quæ in cella vinaria fiunt, intuetur. Quis (in-

quit Cassianus) non miretur opera Dei, ac toto proclamet affectu: Quia ego cognoui quod magnus est Dominus? Cum vel se, vel alium quempiam ex ra- pacissimo liberalem, ex prodigo continentem, ex superbo humilem, ex delicato ac tenero squali- dum, hirtumque perspexerit, & egestate atque angustia præsentium rerum etiam voluntate per- fruentem? De his inquit Amos Propheta: Qui facit omnia, & conuertit ea, & transfundit in matuti- num umbram mortis. Et Psalmista: Hæc mutatio dextera Excelsi. Vtinam dextera manus Omnipotentis tot perficiat mirabiles mutationes in no- bis, vt per illas etiam infideles in Christum credant, vt crescat ipsius gloria in secula seculorum. Amen.

Psal. 132. v. 7.

Interne mutationes miraculose.

Ioan. 17. v. 21. Ioan. 13. v. 75.

Ioan. 2. v. 11. Ps. 138. v. 14.

Collat. 22. c. 12. Psal. 134. v. 5.

Ainos. 5. v. 7. Iuxta 1. xx. D. Hieron. sic legit, Qui facit omnia & transfundit in mane umbram mortis. Psal. 76. v. 21.

EXHORTATIO XXXVI.

De religione que etiam per cellam vinariam representatur, de nimio spiritus feruore & ordine charitatis qui in ea viget.

Introduxit me in cellam, &c.

N v̄ haecenus diximus de Ecclesia vniuersali conuenientissimè aptari possunt religioſa familia, cuius filij gaudenter canunt. Introduxit me in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem. Merito autem religio hoc sibi nomen vindicare potest, quia omnes qui in ea degūt, vt religioſos decet, eo multo inebriati videntur, quo in die Pentecostes inebriati sunt Apostoli, quorum Apostolicam vitam imitantur, quod eleganter sic explicat D. Augustinus: hoc multo, salutarique poculo inebriantur quotidie corda fidelium, & animæ conuertentium, quando pro desiderio salutis tuæ parentes & patriam suam fugiunt, exeunt nullo compeſcente de terra, ac de cognatione ſua, & mortui mundo alios ſpirituales animarum inquirunt parentes, & liberi ſub iugo veniunt. Et qui paulò antè elati & ſublimes iam humilia affectant, ſuperba ſaſtidiunt, & capiunt eſſe quod antè deſpexerat, & odiſſe incipiunt quod fuerant. Præſentium hoſpites, futurorum appetitores æternam illam patriam contempta temporalium falſitate ſuſpirant. Hoc itaque multo animæ inebriatæ & penitus commutatæ abſtinentiam delictis, vigilias dulcibus ſomniis, paupertatem diuitiis anteponunt: arduum contra vitia laborem iucundiffimam computant voluptatem. Dulceſcunt eis vilia, & quæ prius fuerant precioſa vileſcunt: diligunt inimicos ſuos, & benefaciunt eis, qui ſe oderunt non conuincuntur indignantibus, non iritantur in opprobriis, non franguntur iniuriis, proſus nihil horum ſentiunt, propter feruorem Spiritus ſancti, & propter æternam retributionem. Hęc D. Augustinus proſequens cætera quæ ſupra retulimus de Apoſtoliſ & martyribus. Hi autem mirabiles effectus qui ex hac ſpirituali ebrietate procedunt, clarè indicant religionem cellam vinariam ac domum vini rectè vocari.

§. 1.

In eam autem introducuntur religioſi, non vt egrediantur, vel ingrediantur pro libito, ſed vt perpetuo permaneant in ea non quidem inuiti, ſed maximè ſpontanei, quia ex Chriſti amore ſe ligant & ligari conſentiunt, vt in ea commorentur. Quare religioni applicari libet quod ſupra retulimus de Eccleſia, Ligans ad vineam pullum ſuum, & ad vitem aſinam ſuam: lauabit in vino ſolam ſuam, & in ſanguine vnae pallium ſuum. Sacra enim religio ſimul eſt vinea Chriſti, cuius præcipua vitis eſt ipſe Chriſtus, & cella eſt etiam vinaria, vbi reconditum eſt vinum amoris & deuotionis, ac dulcedinis ſpiritualis, quod Chriſtus nobis promeruit, & ex botris, ac fructibus religioſæ vitæ expreſſum nobis propinat. Ad hanc vineam ligantur pullus & aſina, id eſt viri & ſcæminæ, iu-

Gen. 49. v. 11. Vide ſupra lib. 1. Exhort. 29. §. 2.

A uenes & ſenes, virgines & viduæ, imo aliquando etiam cõiugati, non quidem omnes, ſed quidam electi, qui Deo dicere audent, Vt iumentum factus ſum apud te. Quia decreuerunt non ſuo ſe iudicio regere, ſed alieno duci arbitrio, & ad onera Euangelicæ perfectionis portanda ſe accingere. Ligamẽ autem quo religioni ac Chriſto aſtringuntur, triplex votum eſt, paupertatis, caſtitalis, & obedientiæ tanquam triplex funiculus, qui difficile rumpitur; ſed ipſa charitas quæ vinculu eſt perfectionis, fortius, & vehementius cum vnoquoque ligat, niſi enim vehemens amor Chriſto cor ligaret, nemo ſe his votis ligare voluiſſet, vt diuitias contemneret, carnis reſpueret illecebras, & propria ſe abdicaret libertate; amor autem ita ipſum ligat, vt nec ſolui appetat nec velit, imo, gloriatur ſe indiſſolubili vinculo ligatum eſſe, & ab eo nomen deſumat, quo ſe iacet, religioſus enim & religio vt notat D. Thomas, à religando dicitur, quia ligat, & bis ligat omnipotenti Deo. Tum ligamine omnibus Chriſtianis cõmuni, tum alio ipſis proprio, & ſpeciali per ſupradicta vota, quæ in vno quoque religioſo ligant ad religionem, & ad Chriſtum pullum & aſinam: ſpiritum & carnem, intellectum & voluntatẽ, rationem, ac ſenſualitatem, vt cuncta hæc iuxta beneplacitum Chriſti ac regulas religionis, & regimen prælatorum procedat, vt nihil non ligatũ maneat. Nam ſi caro non ligetur, inſiliet contra ſpiritum; vel ſi intellectus illigatus manet, trahet poſt ſe voluntatem, omnia ergo liganda ſunt Chriſto, vt religioſus ſit ſanctus corpore & ſpiritu; & vt integer ſit eius ſpiritus, anima & corpus ſine querela in aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Finis autem huius ligationis exprimitur per ſequẽtia verba: Lauabit in vino ſolam ſuam, & in ſanguine vnae pallium ſuum. Vt ſcilicet per abundantiam diuini amoris lauet, purificet, mundet, pulchri faciat ſpiritũ, & corpus, omnes actus internos ac externos; cunctique ſint coram Deo mundi. Iuxta illud Eccleſiaſtes: Omni tempore ſint veſtimenta tua candida, & oleũ de capite vno non deſiciat. Id eſt opera ſint ſemper munditia, & decore perſpicua, oleum que charitatis ſemper vngat mentem tuam, vt ex eo ſplendorem ac candorem accipiat, vnde ſicut pullus, & aſina ligati ad vineas, & vites frondibus & fructibus onuſtas, paſcuntur illis, ſic qui ligatus eſt ad Chriſtum, & religionẽ, abundanter paſcitur eius fructibus, nempe regulis, conſiliis, exhortationibus, bonis exemplis, cõmunibus orationibus, & ſuſfragiis, ac charitatis officiis, quæ ſibi inuicẽ religioſi præſtant: & multo magis paſcitur ab ipſo Chriſto donis quæ ei inſundit, vt dicere poſſit. Sub ombra illius quem deſiderauerã ſedi, & fructus illius dulcis gutturi meo. Nã ſub protectione peculiari Chriſti ſedens dulces fructus ab illo recipit, quibus reſiciatur in mète, vt nec etiam deſit reſectio neceſſaria corpori.

Sed potiſſimum paſtus indicatur per hoc quod dicitur: Introduxit me in cellam vinariam. In religione enim præcellenter inueniuntur ſex illa vini ſpiritualis myſtica vaſa, quorum mentionem fecimus in Exhortatione præcedenti: nimirũ lectio priorum librorum, auditio Verbi Dei ſeu Exhortationum ſpiritualium, oratio vocalis, ſeu diuinarum laudum cantus; diuinorum myſteriorũ meditatio & vſus ſacramentorũ ac ſacrificij Miſſæ. Ex hiſ dolis & vaſis hauriunt religioſi vinum

Pſ. 72. v. 23. Eccleſ. 4. v. 12. Coloc. 3. v. 14.

22. q. 81. ar. 1.

1. Cor. 7. v. 34. 1. Ad Theſ. 5. v. 23.

Eccleſ. 9. v. 8.

compunctionis, quo propria delèt peccata; quod, mox vt cadunt bibunt vt reſurgant, vnde maiorem ſpem perfeuerandi concipiunt, ideoque de illis ſpecialiter intelligitur, quod ſupra retulimus. Potiſti nos vino compunctionis, dediſti merentibus te ſignificationem, vt fugiant à facie arcus, vt liberentur dilecti tui. Scilicet religioſi, quos præ aliis diligis, & quibus multa ſigna interius, & exterius crebro præbes, vt fugiant à ventura ira, & ſalui ſiant, inde etiam hauriunt copioſum vinum dilectionis Dei, & proximorũ, & omnimodam cum ipſis vnionem, quæ per ipſum vinum ſignificatur, multo melius quam per botrum, quia ſicut vinũ fit ex multis vuis cõculcatis, & detractis valuilis, & viniatis, quæ diuifionem efficiebant, ſic religioſi renunciatũ diuitiis, voluptatibus, & honoribus mundanis, quæ vnionẽ cum Chriſto, & cum proximis impedire ſolent, maximè illis vniantur, & ſunt quaſi vnum cor, & vna anima per intumũ charitatis amorem. Et quia omnes eorundẽ exercitiorum participes ſunt, omnes bibunt idem vinum, & ſunt quaſi vnum vinum ad modum quo D. Paulus ait, Vnus panis multiſumus omnes qui de vno pane participamus. Inde tandem hauriunt feruens vinum zeli & ſanctæ æmulationis, dum vnuſquiſque religioſus communem regulæ obſeruantiam in ſe, & in aliis zelat æmulans bonum in vno, vt vnus profectus in plurium commodum protendatur.

Pſal. 59. v. 5. In Exhort. 29.

Act. 4. v. 32.

1. Cor. 20. v. 17.

In Exhort. præcedenti.

Cant. 6. v. 9.

1. Petr. 1. v. 22.

§. 2.

Nec in iis deordinatio euenit, quia religioni maximè congruit quod ſubditur, Ordinate in me charitatem. Siquidem illa per quandã antonomafiã ordo dicitur, quia maximè in ea ex Dei gratia fulget omnis charitatis ordo, hæcenus cõmemoratus inter Deum & proximos: inter terrena & cœleſtia, inter maiores, minores & æquales, vt ſeruata graduum diſtinctione, maxima ſit animorum concordia, & cum in æqualitate officiorum magna fulgeat vnio voluntatũ inter prælatos, & ſubditos, ac ſocios ipſos, vt merito religio in nouitiis ſit quaſi aurora conſurgẽs; in prouectioribus ſubditis, pulchra vt Luna, quæ à ſole lumen recipit, & ipſi à ſuperioribus diſtinguntur: in prælatiſ vero electa vt Sol, qui præ eſt diei, & ſubditos regit: in omnium vero collectione terribilis, vt caſtrorũ acies ordinata, quia omnes ſimul inſtar exercitus bono cõmuni religionis ſeruando incubũt, & illud vnuiſcuiuſque proprio preponit. Propter quæ religio aptè ſibi vindicat illud: Et vexillũ eius ſuper me charitas: Nihil enim in religioſa regula ita cõmendatur, quã charitas Dei, dilectio Chriſti, fraternus amor, & mutua cõcordia. In religioſa acie non fert vexillum nobilitas, non corporis pulchra diſpoſitio, non ingenij acumẽ, non ſcientia quæ inſtat, ſed charitas quæ ædificat. Perfecti religioſi ad acie virtutũ ſequendam quæ in regulis præſcribitur, non ducuntur timore, qui pœnã habet, ſed charitate quæ foras mittit timorẽ, animas ſuas caſtificantes inobedientia, non timoris, ſed charitatis; charitas enim hanc acie religioſam ordinatã reddit, in ſubditis quidem per obedientiam, in prælatiſ per humilitatẽ, in ſociis per mutuam erga ſe pietatem, in coniugatiſ fert vexillũ charitatis, ſed limitatã, nempe charitas cõiugalis, & mutuus amor inter coniuges, qui ad filios, ad cõſanguineos, affines, ac domeſticos iure

coniugij etiã protenditur: at in religioſis vexillũ fert charitas, vniuerſalis, mutuus amor inter omnes eiũſdẽ inſtituti fratres, qui omnium nationum alumnos comprehendit, nec non & ad ſeculares extenditur cum ratione regulæ ad benefaciendum proximis iuxta cuiuſque inſtitutu ordinetur. Felix religio, cuius vexillum eſt charitas, cuius habitus & indumentũ non tam fulget colorum, & figurarum varietate, quam charitatis & miſericordiæ actibus, & operibus, cui congruit quod ait Apoſtolus: Induite vos ſicut electi Dei ſancti, & dilecti Dei ſancti, & dilecti viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modetiã, patientiam &c. Super omnia autem hæc charitatem habete quod eſt vinculum perfectionis, & vexillum ipſius.

Sed ultra hoc religio ad hunc ordinẽ perpetuo conſeruandũ non paucos habet nec ſegnes charitatis ordinatores, quibus ſinguli alũni dicunt: Ordinate in me charitatẽ. Huiuſmodi ſunt prælati prælatorumque cõiunctus ordo, nempe generalis, Prouincialis, immediatũſque; cuiuſque conuentus, ſuperior nouitiorum, magiſtri, cõfeſſarij, aliique plures zelatores, quorum officiũ eſt charitatẽ in aliis ordinare, & præſtitutum ordinem zelare, ne quis illum inuertat, & prætergrediatur, redigẽtes in ordinẽ quidquid inordinatũ conſpexerint, dicentes alterutrum illud Apoſtoli, æmulor vos Dei æmulatione, deſpondi enim vos vni viro virginẽ caſtam exhibere Chriſto. Id eſt vehementer vos amo & zelo veſtram ſalutẽ non zelo liuido, ſed ſancto, non propter meum commodũ, ſed propter veſtrũ, nõ ad gloriã meam, ſed ad gloriã Chriſti & familie ipſius. Hic eſt enim zelus, quem D. Paulus vocat æmulationem Dei, quæ nihil mali, & vitij patitur in re amata, & cauſam zeli reddens ait: ego enim ita me gero ac ſi ſim paranimphus, qui vos vniuerſamque religionẽ tanquam virginem caſtam deſponderim vni viro Chriſto, & ideo magno zelo contẽdo propellere quidquid mali huic ſpirituali nocet deſpoſitioni. Hinc ſit in religioſis eſſe deſignatum locum, quem aliquæ capitulum vocant, vbi de ordinatione charitatis agitur, dũ corriguntur defectus, delinquentes increpantur, ſtimulantur pigri, & piis Exhortationibus ad feruorem ſpiritus omnes excitantur. Quæ omnia libenter amplectuntur religioſi, cum ipſi ſpontè dicant, Ordinate in me charitatem.

Quod ſi ordinare idem ſit quod confirmare, & ſtabilire, vt ſupra ex D. Nyſſ. retulimus, hoc etiã ſingulariter inuenitur in religione, in qua multi ſunt qui aliorũ charitatẽ confirmet, & ſtabiliat, à periculis eruat, muniãt cõtra tẽtationes, animẽque languoribus ſalutaria remedia adhibeant, vt propter religionẽ videatur peculiariter dixiſſe eccleſ. Melius eſt duos eſſe ſimul quã vnu: habent enim emolumentum ſocietatis ſuæ, ſi vnus ceciderit ab altero ſũſcietur, ſi quiſpiã præualuerit contra vnum, duo reſiſtent ei: nam funiculus triplex difficile rumpitur. Eſt enim religio quaſi funiculus contextus ex pluribus filiſ bene ordinatis & vnitis, qui proinde fortiſſimus eſt, & difficile ab hoſtibus rumpitur & diſſipatur.

§. 3.

Nec mirum quod ita charitas in religione religioſiſque flagret, cum poſſit etiã dicere iuxta ſenſum primum ſupra allatum, ſponſus Ordinate in me charitatem. Id eſt aciem charitatis ſuæ erga me tot tantique beneficiis me afficiens, vt

Ad Col. 3. v. 12.

2. Ad Cor. 11. v. 2.

In Exhort. 29.

Eccle. 4. v. 9.

Exhort. 29.

Matth. 19. v. 29. Marc. 10. v. 29.

In 3. tomo de perfect. tract. 2. de religio. ne. In Exhort. 41 hoc profequimur.

me suo amori subiiceret, & plane captiuam submitteret: mitto generalia beneficia, quae iam supra retulimus, nonne singularis & fortissima acies est, quam Christus ordinat cum inquit: Vos qui secuti estis me sedebitis super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel, & omnis qui reliquerit patrem, &c. cenabulum accipiet &c. tantum nunc in hoc tempore, & in futuro vitam aeternam? En duplicem aciem beneficiorum, quam Deus ordinat contra degentes in seculo, ut eos vocet, & trahat ad religiosam vitam, vel erga religiosos, ut eos ad perseverantiam, & ad maiorem Christi amorem & imitationem illicit: alteram ex his beneficiis in hoc seculo praestitis, alteram ex retribuendis in seculo futuro. Vtranque alius in locis fuse explicuimus, quam cum Deus suo lumine intus manifestat, mox illi ad religionem auolant, ij vero in ea grato animo confirmantur, & in Dei amore proficiunt. Propter quod altiore locum in caelo obtinebunt. Nam sicut duplex est ordo charitatis, alter ex precepto quo Christum parentibus & cunctis temporalibus in affectu praefereamus, licet haec re ipsa possideamus: alter vero quo etiam haec cum effectu propter Christi amorem relinquimus: ita duplex erit ordo Sanctorum in iudicio. Vnus eorum, qui iudicandi sunt, & vitam aeternam pro meritis accepturi, alter gloriosior eorum qui cum iudice in thronis sunt sessuri alios iudicantes, & huiusmodi erunt religiosi, qui in cella vinaria caelestis patriae, ubi ordinatissima erit beatorum acies, maximum thronum obtinebunt. Vtinam in eam introducamur, beatificoque amoris vino inebriemur in secula seculorum. Amen.

EXHORTATIO XXXVII.

PRO CONVERSIONE VESTRO ESTO MARIE MAGDALENAE. Vers. 5.

De charitate increata Dei vulnerate animam, imprimendo impetum diuini amoris, velut a peccatis recedat, vel ut in bono feruenter proficiat, & quae sint fulcimenta ipsius.

Fulcite me floribus, stipate me malis. Quia amore languo. LXX. Confirmate me in vnguentis, stipate me in malis. Quia vulnerata charitatis ego sum.

In 2. apolo. log. David. c. 18. Serm. 19. in Pf. 118. v. 8. Cant. 8. v. 7. 6. v. 8.

Cella vinaria diuini amoris, languida & vulnerata exiens spolia remedia contra languorem, & vulnus postulat, ne penitus deficiat, dicens: Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore languo: celebris autem est in hoc loco versio LXX. quae sic habet: Confirmate in vnguentis, stipate in malis quia vulnerata charitatis ego sum, & quoties in hoc Canticum vulgata legit amore languo. LXX. vertunt charitate sum vulnerata. Congruum autem remedium petit sumpta metaphoram a floribus & pomis odoriferis, ac preciosis vnguentis, quibus confortari solent delinquentes patientes. Loco illius sententiae: Stipate me in malis, alij vertunt: consternite mihi thorum in malis. Quia languidus thorum consternatum desiderat, ut in eo coquiescat, sed quia prius est languorem, & vulnus, eiusque radices, & causas agnoscere, quam competentia remedia adhibere, explicare oportet prius quid sit amore languere, aut charitate vulneratam esse, quod iuxta communem patrum sen-

tentiam singularem vehementiam dilectionis indicat, quando incientia illius plura, & vehementiora solito precesserit, sicut praecesserit in sponsa, ut ex dictis satis constat, nec nouum est hac phrasin ardorem amoris indicare, cum ethnici etiam Cupidinem quem Deum amoris fingebant cum arcu & sagittis sagittantem depingerent, quibus vulnerabat amantes, sed sicut praecedentem versiculum. Ordinavit in me charitatem. Explicuimus tam de charitate Dei erga nos, quam de nostra erga ipsum, ita etiam versus iste de vtraque explanandus erit, ut anima vulnerata dicatur a charitate increata Dei, tanquam a vulnerante: a charitate vero sibi infusa tanquam a vulnere sibi inflicto.

De mirabili modo quo Deus qui charitas est, animam vulnerat. §. 1.

DEVS igitur noster qui solus deus verus amoris est, ipsa charitas, & amor increatus, Ecclesiam suam sanctamque animam vulnerare dicitur infligendo illi duce vulnus charitatis create, & amoris erga ipsum: ipse est sagittarius, ipse & sagitta, ipse ordinat in nos duplicem aciem charitatis suae scilicet suarum perfectionum, ac beneficiorum, ut nos vulneret & faciat amore suo: sagittae sunt eius pulchritudo, sapientia, bonitas, misericordia, ac charitas immensa. Quid est (inquit D. Basilius) pulchritudine diuina admirabilis? quae notio Dei maiestate excogitari gratiosior potest, quod eiusmodi desiderium quis secum comminisci queat, cuiusmodi est illud quod anime vitium omnibus perpurgat: diuinitus ingeneratur, adeo vehemens, adeo intolerandum quod vere, sincereque dicere illud possit: Ego amore languo, vulnerata charitate ego sum. Inexplicabiles prorsus, nec ulli pro dignitate enarrabiles, quae a fulgurantissimo fonte illo diuina pulchritudinis intermicant, ac prosiliunt fulgetra. Hoc mira eloquentia D. Basilius profequitur summam vim diuina pulchritudinis persequens ad suo nos vulnerandum amore, & ad efflagitandum a nobis quod redamemus illum. Vnde concludit, quam obrem necessarium a nobis veluti a alienum charitas erga Deum requiritur, qua carere malum est, omnium malorum grauissimum. Sagittae item vulnerantes sunt cuncta beneficia ab ipso nobis collata. Quae cor penetrant & vehementi tanti benefactoris amore fauciat. Sed inter omnia illud maxime quo Deus sagittans sagitta etiam factus est, cum verbo caro factus est pro nobis, quod eleganter ponderat D. Greg. Nyss. sequens Origenem, his verbis, Deus, inquit pia anima, in me sponfam suam tanquam in scopum vniuerit filium suum iaculauit, de quo per Prophetam dictum est, Posuit me quasi sagittam electam, sagitta autem ista aculeo fidei me penetrans secum simul adduxit sagittarium. Iuxta illud: Ego & pater unum sumus & ad eum venimus, & mansorem apud eum faciemus.

Ex hoc etiam tam eximio beneficio tanquam ex quadam diuina pharetra educuntur aliae sagittae, quae ab ipso Christo iaculantur, de quibus in Psalmo dicitur: Sagittae tuae acutae, (populi sub te caderent) in corda inimicorum Regis. Id est sagittas ita acutas habes, ut cum eas iacis in corda eorum, qui tibi Regi potentissimo alioqui inimici extiterant, illos sic vulneras charitate, ut multi ex populis subdantur tibi. Sagittae autem istae verba sunt dulcia & efficitia quae protulit, ingentia dona quae tribuit

Reg. 2. ex fuis.

Profequitur etiam hoc D. Basilius ibid.

Hom. 4. in Cant. hom. 2. ex duabus. Isai. 49. v. 2.

Ioan. 10. v. 30. Ioan. 14. v. 23.

Pf. 44. v. 6.

Prou. 27. v. 6. Ex Nysseno vbi supra.

Pf. 44. v. 4.

Simile.

1. 2. q. 18. ar. 5.

Cant. 5. v. 8.

In Pf. 37.

tanquam sui erga nos amoris indicia. His nos vulnerat, & deuincit, ut peccatis & carnis, ac seculi concupiscentiis mortui, ipsi soli viuamus. Propter quod dixit Salomon meliora esse vulnera diligenter, quam oscula odientis: quia vulnera illa cum prodeant ab amore vulnerantis in commodum cedunt ipsius vulnerati, ut per ostium quod apperuit sagitta vulnerans, aditus pateat Deo, ut ingrediat intra cor, & habitet in eo. O praclarum vulnus, o dulcis plaga, per quam vita ad interiora penetrat quasi quodam sibi ipsa diuisione aperiens ostium.

Hoc tamen facilius intelligetur si ponamus sagittas istas, vel gladium potentissimum quo Christus praecingitur, esse interna verba, quae communiter vocamus inspirationes, & subitas illustrationes, sicut fulgura vel fulgetra, quas Deus mittit in peccatorum corda, ut illos vulneret, & sanctet, ac ad se conuertat, vel in ipsos iustos praecipue in contemplatione, ut eos charitate inflamet, quae quidem subito mentem illuminat, manifestando illis vel Dei pulchritudinem, ac perfectionem infinitam, vel immensa beneficia, quae ab eo procedunt, & tunc quasi ignis scintillae vehementem excitat amoris flammam, propter quod sagittae & iacula charitatis vocantur, vulnera autem quae infligunt ardentissima sunt desideria, suspiria, gemitus, alique affectus, & actus erga Deum, & propter Deum, quae indicia sunt amoris erga ipsum valde accessi. Sicut enim sagittarius volens feram, aut inimicum perimere, in sagittae cuspede venenum solet apponere; quod sagitta corpus penetrante per corpus diffundatur velociter, & ad cor perueniens illud inficiat, & perimat: ita Deus potentissimus sagittarius volens inimicos non tam occidere quam viuificare, ut moriantur carnali amori, viuunt vero amori spirituali, has sagittas inspirationum iacit, non veneno infectas, sed amore ita limitas, ut cum primum animam tangunt, amorem incutiant, & charitate vulnerent.

De vulnere charitatis in peccatore, qui feruenter conuertitur ad Deum. §. 2.

HINC deducenda est altera horum verborum explicatio de charitate creata anime infusa, a qua cum vehemens est, dicitur vulnerata & languida, sed iuxta diuersitatem amatum est diuersitas vulnerum & languorum. Languor enim amoris, ut docet D. Thomas, est tristitia de absentia rei amatae ex vehementi illius desiderio proueniens, quod clare indicant verba eiusdem sponsae cum dixit. Adiuo vos filiae Ierusalem ut si inueneritis dilectum, nunciatis ei, quia amore languo, vel quia charitate vulnerata ego sum. Vnde iuxta varios absentiae modos, etiam varia erunt vulnera & languores. Quod in genere sic explicat D. August. quidquid amamus & non habemus necesse est ut doleamus, nam ille amat & non dolet qui habet quod amat. Qui autem amat, & nondum habet quod amat, necesse est ut in dolore gemat, & ideo sponsa vulneratam se dicit charitate. Amabat enim, & nondum tenebat, dolebat, quia nondum habebat, ergo si dolebat vulnerata erat, sed hoc vulnus ad veram salutem rapiebat, & qui hoc vulnere non fuerit vulneratus ad veram sanitatem non potest peruenire. Haec D. Augustinus.

Sed amplius id explicat D. Greg. viam aperiens, ad huiusmodi vulnera dignoscenda. Corda nostra

(inquit) male sana sunt cum nullo Dei amore lauciantur, cum peregrinationis suae arumnam non sentiunt, cum erga infirmitatem proximi nec minimo affectu languescunt. Sed vulnerantur ut sanentur, quia amoris sui spiculis mentes Deus insensibiles percutit, moxque eas sensibiles per ardorem charitatis reddit. Vnde & sponsa dicit: Vulnerata charitate ego sum. Male enim sana anima, atque in huius exilij statu caeca securitate prostrata, nec videbat Deum, nec videre requirebat: percussa autem charitatis eius spiculis, vulneratur in intimis affectu pietatis, ardet desiderio contemplationis: & miro modo viuificatur ex vulnere, quae prius mortua iacebat in salute, & aetat, anhelat, & iam videre desiderat quem fugiebat.

Hinc primo deducitur qua ratione anima, quae per peccatum lethale a Deo recesserat, & cum feruentis corde contritione ad ipsum reuertitur, verere dicit: Amore languo, & charitate vulnerata ego sum. Nam ex vehementia amoris quo flagrat, magno dolore lauciantur propter Dei offensam, & absentiam eius, quam sua induxit culpa. Pro qua dolet, gemit, lachrymas fundit, carnem flagellis vulnerat, ieiuniis macerat, cilicis pungit, castigatque variis modis, ut de iniuriis Deo illatis vindictam sumat, & eum ad se reuocet. Hac amoris sagitta vulnerata erat Magdalena, mulier quodam in ciuitate peccatrix, cum ad Christum in domo Pharisaei accumbentem, cucurrit, ut peccatorum veniam obtineret, internique amoris vulnera, per mira exterius manifestauit opera, sicut Ecclesia canit in hymno: Amore currit saucia, pedes beatos ungeret, lacrimis tergere comis, & ore lambere. Antea quidem saucia erat carnalis amoris sagittis, habet enim & diabolus sua vulnera, quae suis amatoribus infligit. Sed vulnera carnalis amoris vulnera sunt inuidiae, & ambitionis, vulnera quae perducunt hominem, non sanant, extinguunt, non viuificant, at Christus ad curanda haec vulnera alia infligit vulnera charitatis, quibus peccata remittuntur, extinguuntur culpa, sed viuificatur anima. Vnde quae ad Christum venerat aegra, rediit sana, venit tracta ab ipso, & charitate sauciata, sed charitatis sagitta expulit peccatum ab anima. Remissa enim sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Bona vulnera charitatis ait D. Ambrosius quae non sunt timenda, sed optanda, cum in illis sit vera salus, & vita.

Bona vulnera timoris poena, sed multo meliora amoris, aut timoris non seruilis, sed filialis, qui amori sociatur, de quo ait David: Confite timore tuo carnes meas. Sicut sunt (inquit Ambrosius) clauis timoris, quibus compungimur, ita sunt clauis timoris, quibus configimur, qui compungitur, excitatur; qui configitur, mortificatur, ut peccato deficiat, Deo viuatur, his clauis configitur qui meretur audire dicentem Iesum: Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum; quia fortis est ut mors dilectio, dura sicut infernus amulatio. Non te offendat duritia clauorum, quia est duritia charitatis, nec validus clauorum rigor, quia valida est etiam charitas sicut mors: charitas enim culpam, & omnia peccata mortificat. His clauis charitatis configitur anima nostra, & caro nostra ut & ipsa dicat: Charitate vulnerata ego sum. Habet clauum suum charitas, habet gladium suum quo anima vulneratur. Felix qui hoc gladio meruerit vulnerari, his nos vulneribus offeramus, quibus qui-

Lib. 2. Mor. c. 14.

Luc. 7. v. 37.

Ex D. Ambrosio in prior apologia David, referuntur in collecta super Cant.

In 2. apolo. log. David. c. 18.

Serm. 19. in Pf. 118. v. 8.

Cant. 8. v. 7. 6. v. 8.

cumque mortuus fuerit mortem æternā gustare non poterit. Hæc carptim ex Diuo Ambrosio.

Ad hanc autem vulnerationem efficiendam etiam coadiuant ipsius Dei ministri, tum Angeli custodes, tum prælati, & alij magistri, qui cooperatores sunt in reductione animarum ad ipsum, ad quos referri diximus præcedentia verba: Ordinate in me charitatem. Vnde sicut ad istos pertinet interius, vel exterius aciem diuinæ charitatis ordinare, nobis ostendendo tum diuinam pulchritudinem, & infinitam excellentiam, tum immensa eius in nos collata beneficia, vt ad amorem alliciant; ita per hæc eadem animam vulnerant, & faciunt vulnere charitatis, quod ipsa sponsa testatur inferius, dum quærens sponsum, & non inueniens, ait: Inueniunt me custodes, qui circumueunt ciuitatem, percusserunt me, & vulnerauerunt me, tulerunt pallium meum mibi custodes murorum. Postea vero petit à filiabus Ierusalem, Vt nunciatis, inquit, dilecto, quia amore languo, vel charitate vulnerata sum. Angeli enim, aut Apostolici prædicatores, qui custodes sunt Ecclesiæ, legum, & sacramentorum eius, animam percutiunt cum cœlestia bona prædicant, vulnerant cum sagittis contritionis insigunt, vt per salutarem confessionem peccato moriatur, & viuat Christo, tollunt etiam pallium vitiolæ veredundæ, quo peccata tegebat ac cœtera impedimenta auferunt, vt expedita ad Deum currat.

Ex Diuo Bernard. ferm. 15. in Psal. 90. qui habitat.

Hanc (inquit D. Gregorius) solliciti doctores inueniunt, & per prædicationis verbum cœlestis amoris spiculis vulnerant, etsi quod ei de vetusta conuersione tegmen inest; subtrahunt, vt quo exuta ab huiusmodi onere redditur, eo is qui quæritur ab illa, citius inueniatur. Hoc autem fuit singularis feruoris indicium in Magdalena, quam ipse Christus, qui omnium est custos in aliqua fortè concione percussit, & vulnerauit, ablatoque omni impedimentorum pallio illam ad se traxit, fecitque vt inueniret quem diligebat anima eius, qui & sanauit eam, dicens ei: Remittuntur tibi peccata tua, vade in pace. Nec quotidie cessat plurium iniquorum corda huiusmodi sagittis fauciare, vt eos sanet. Nam sagittæ Domini, sagittæ salutis sunt. Ipse etiam Vulnerat, & medetur, percussit, & manus eius sanabunt. Quod de hoc modo vulnerandi etiam intelligi potest; nã cum Deus vulnerat peccatoris corpus, intendit vulnerare intus cor ipsius vulnere timoris, & postea amoris, vt totum hominem sanum faciat.

4. Reg. 13. v. 17. Iob. 13. v. 17.

Sed iam quid anima ita fauciata petat explicemus: ait enim Fulcite me floribus, stipate me malis, seu confirmate me in vnguentis, stipate me in malis. Ad quos dirigit sponsa verba ista, ad sodales quippè sponsi, vel ad adolescentulas socias, anima vero ad eos, quos diximus custodes ciuitatis scilicet ad Angelos, vel ad prælatos, & prædicatores, seu patres spirituales: aut fortè ad proprias potètiat, seu facultates suas quasi Exhortans eas, vt inquirent remedia suo languori congrua. Hæc autem ad tria reducuntur, quæ per flores poma mali, & vnguenta representantur. Bernardus, Anselmus, Beda & alij patres per flores fidem, per poma alia opera bona intelligunt, nam sicut post flores nascuntur fructus, sic post fidem, ne sit mortua sequi debent opera, sed dicuntur poma mali vt sint ex amore procedentia, & ad Christi Domini imitationem desumpta. Per vnguenta vero sacra-

Serm. 51. in Cant.

menta ab ipso instituta intelligimus, quæ tuã valdè animam fulciunt confortant, ac confirmant, vt mox dicemus.

De vulneribus charitatis in forum, vt in virtutibus magno feruore proficiant. §. 3.

Post gratiam iustificationis acceptam, varios etiam amoris languores & charitatis vulnera patiuntur iusti spiritu feruentes, qui proficere in dies satagunt, nec tamen assequuntur quantum cupiunt, & de huius sui progressu quasi absentia tristantur, & dicunt quia amore languo, & quia ardens charitas valdè vrget animam, vt proficere satagat, iustus huius vehementis desiderij faucia inquit: Charitate vulnerata ego sum. Crescit autem huius languoris, & vulneris vehementia cum Christi mysteria meditantur, maximè passionis ipsius ex triplici capite. Primo, quia inueniuntur in signis eius virtutes, ab illis magnis amoris spiculis vulnerantur, vt eas ardentem exoptent imitari, sicut in cõtemplatione diuinitatis, vt notat Origenes, quidam vulnerantur à Dei sapientia. Alij ab eius omnipotentia, vel pulchritudine, aut misericordia, vel quouis alio attributo, in cuius admirationem, & amorem rapiuntur, ita etiam in meditatione humanitatis Christi, ac virtutum eius quidã vulnerantur ab illius paupertate, vel humilitate, alij ab eius mansuetudine, vel patientia, alij ab eius obedientia, vel misericordia, quarum amore, ac desiderio vehementer flagrant, dolentque quod non illas sectentur, vt exoptant, vnde vulnerati languescunt, quamdiu voti compotes nõ sunt.

I. Hom. 3. et quatuor in Cant.

Alio modo pia anima Christi charitate vulneratur per compassionem, & dolorem de tormentis & ignominis eius. Ita enim sentit Christi vulnera, vt cum vulnerato vulnerata videatur, & percussa cum percusso, sicut de beatissima Virgine dictum est: Tuam ipsius animam pertransiit gladius. Quis gladius nisi doloris, & compassionis, qui animam eius vulnerauit? Vnde iuxta crucem stans dicere rectè potuit: Vulnerata charitate ego sum. Qua charitate nisi Christi vulnerati, qui charitas ipsius erat? & quia cū ambo vna anima essent per amorè, quã do clauis vulnerabãt corpus filij, charitas vulnerabat animã matris, vt tinã & nos eodè gladio, & clauis amoris vulneremur, vt possimus cum Apostolo dicere, Christus confixus sum cruci.

Luc. 2. v. 35.

D. Bern. l. de diligendo Deo ferè à principio. AD Gal. 2. v. 19.

Sed ulterius etiam procedit charitatis vulnera per imitationem, dum anima amore Christi crucifixi æstuã, desiderat etiam ei assimilari, & similia vulnera in proprio corpore experiri, vnde voluntarias afflictiones libenter sumit, quæ charitatis dicuntur vulnera, & parata est ad martyrum vulnera recipienda pro Christi amore, quæ D. Paulus vocat stigmata Iesu corpori eius impressa: stigmata enim sunt notæ, aut cicatrices quæ ex verberibus, aut vulneribus proueniebãt, quæ Iesu dicuntur, quia propter ipsius amorem, & ad ipsius imitationem sunt inflicta. Nam & ipsa Christi sacratissima humanitas, tum in circuncisione, tum maximè in passione, sed potissimè in orto Gethsemani sanguinè sudans dicere iure potuit: Vulnerata charitate ego sum. Vulnera enim quæ recipit in corpore, & sanguis qui proflebat ab illo, indicabat vulnere feruentissimæ charitatis, quo faucia erat eius anima: Vulneratus enim est propter iniquitates nostras, & attritus est propter scelera nostra, & linore eius sanatis

AD Gal. 2. v. 17. De Christi vulneribus.

Isai. 53. v. 5.

sanatis sumus. Nec mireris quod etiam anima eius a charitate vulnerata dicatur, cum ipse bis id fateatur in hoc Canticò, dicens, Vulnerasti cor meum seror mea sponsa, vulnerasti cor meum. Mutuò enim se ardentem amantes, etiam mutuò se spiculis amoris vulnerant: & sicut feruens anima vulneratur à Christo, ita ipse Christus dicitur vulneratus ab illa. Vulneremus ergo nos amore Christi in corde, & vulneribus eius etiam in corpore sicut Martyres & insignes Confessores, qui non possent tam dira vulnera in corporibus suis tolerare, aut sibi inferre, nisi animas haberent charitate vulneratas; nam vulnus amoris non vires a fert, sed auget, cum Fortis sit vt mors dilectio.

Complectitur cuncta hæc D. Ambrosius huc locum ita explicans; Mansiones crucis Christi, & sepultura eius sunt, in quibus vulnerata est Ecclesia, sed vulnere charitatis. Nos quoque vulnus fatemur, cum prædicamus Christum crucifixum. Hoc vulnere Ecclesia vulneratur, cum Saluatoris sui prædicat mortem, sed hoc vulnus est charitatis. Nudemus membra nostra bono vulnere, nudemus sagittæ electæ, quæ Christus est. Bonum est hac vulnerari sagitta: nec omnes dicere possunt, quia vulnerati sunt dilectione. Dicebant Apostoli cum pro Christo lapidarentur, dicebat Paulus cum ter virgis caderetur; dicunt hoc Martyres, qui vulnerantur pro Christo: & quia vulnerari pro eius meruerunt amore, plus diligunt. Felices qui ita vulnerantur, si quidem simillimi ipsi Christo efficiuntur. Felicissimusque D. Franciscus, cui hoc triplici vulnere suscepto, prodigio quodammodo ipsa quinque Christi vulnera impressa sunt, vt verè dicere posset, Stigmata Iesu in corpore meo porto; vt sentiret in se quod & in Christo Iesu, eiusque dolorum particeps fieret, & intus ac foris corde ac corpore Christo crucifixo similiar esset, meritoque dicere posset, Charitate vulneratus ego sum: charitas enim Christi seraphici huius viri ardentem respiciens charitatem, suis eum vulneribus insigniuit.

Cant. 8. v. 6. Serm. 5. in Pl. 118. v. 1.

De fulcimentis charitatis languentis. §. 4.

AD Gal. 6. v. 17.

Sed iam audiamus quid languens anima dicat, Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore languo. Flores & poma petit, non quæcumque, sed arboris mali, qui dilectum suum Christum crucifixum amore flagrantem, representat, cuius paulò ante mentionem fecerat, cum dixit, Sicut malus inter ligna sylvarum, sic dilectus meus inter filios. Iam gustauerat fructus eius, si quidem dixerat, Sub vmbra illius quem desideraueram sedi, & fructus illius dulcis gutturi meo. Nunc autem florum & pomorum eius ardore fulciri desiderat, quia amore eius languet. Per flores & poma rectè intelligimus verba & exempla, dicta, & facta ipsius Christi, quorum iugis meditatio, & feruens imitatio magnum solacium ac fulcimentum præstat iis, qui ipsum ardentem amant, quando in hoc exilio eius absentiam patiuntur: & quia frequentes sunt angustia ac tribulationes, necnon & occasiones remittendi spiritus feruorem, magnam horum florum, & pomorum copiam præ manibus habere desiderant, ne vilo modo deficiant, vel tepescant. Diximus etiam supra, malum & poma eius symbolum esse amoris; ardentem igitur amans, malis fulciri desiderat,

quia operibus amoris tanquam fortissimis fulcris sustentatur, operibus inquam, vel quæ ipsa anima faciat, vt testetur suum amorem erga Christum, vel quæ ipse Christus efficiat, tanquam indicia sui amoris erga illam. Hinc ergo habes duo esse potissima fulcimenta charitatis, ne deficiat, & pereat; quæ per flores & mala significantur: nempe orationem, & operationem, seu meditationem Christi, & eius imitationem: quæ si auferas, statim incipiet charitas tepescere, & feruor spiritus diminui. Vtraque autem necessaria est, quoniam vna alteram fulcit, & altera sublata languescit; ideoque neutra se sola integrum fulcimentum animæ præstat. Nam (vt inquit D. Gregorius) valdè apud Deum vtraque hæc sibi necessario congruunt, vt & oratione operatio, & operatione fulciatur oratio. Vnde & Ieremias ait, Leuemus corda nostra cum manibus ad Deum in celo. Corda autem eum manibus leuat, qui orationem suam operibus roborat: nam quisquis orat, sed operari dissimulat, cor leuat, & manus non leuat: quisquis verò operatur, & non orat, manus leuat, & cor non leuat. Vtrumque ergo simul est leuandum, alioqui oratio sine operatione corruet, & operatio sine oratione peribit. Rectè ergo sponsa ait, Fulcite me floribus, & stipate me malis: non inquit flore, vel in malo, sed floribus & malis; quoniam oratio plures inuoluit cogitationes, meditationes, & affectus erga Deum & mysteria ipsius: operatio verò plurimos etiam includit actus, & opera diuini cultus, & obedientiæ, misericordiæ, & iustitiæ erga proximos, quæ omnia charitatem suffulciunt.

Lib. 18. Mo. c. 5. Thren. 3. v. 41.

Habet autem emphasim particula, quia, cum dicit, quia amore languo, denotat enim causam eius quod desiderat: nam vehemètia amoris, languor & vulnus ipsius efficit hoc vehemè desiderium, florum, & pomorum, maximè eorum quæ ab arbore malo decerpuntur. Primum quidem, quia in hoc exilio nullum est maius solacium dum Christum non videmus, quam flores & poma mysteriorum ipsius meditatione & imitatione nobis applicare: hoc enim valdè ei est gratum, & nobis valdè proficuum; deinde quia ipsa charitas vehementer desiderat sui cõseruationem, augmentum & perfectionem, ac perpetuitatem. Hæc autem quatuor bona per hos flores & poma cõsequitur; quæ illam corroborant, fulciunt, nutriunt, augent & perficiunt, & perennem tribuunt durationem. Cùm ergo anima charitate est vulnerata, ipsum vulnus eam excitat, vt hos flores & poma concupiscat, cogitationesque, & affectus, ac operationes factas appetat, iuxta illud Iob ex versione 70. Omnis homo videt in ipso, quicumque vulnerati sunt mortales. Nam mortales qui charitate vulnerati sunt, maximè appetunt cõtemplationem Dei, & effectum eius in ipso, vt supra explicatum est.

Iob 35. v. 25. In lib. 2. Exhort. 10. §. 1.

Nos autem qui hoc languore & vulnere faucij non sumus, vt vulnerari, & salubriter languere amore mereamur, hos flores & poma ex hac diuina malo decerpamus; nam oratio & operatio, quæ vehementer charitatem fulciunt, eam quæ remissa est, etiam accendunt, infligentes salutare vulnus, quod nos amplius ad earum exercitium stimulet, vt in dies ipsa charitas crescat. Quare non immeritò nobismetipsis loquentes, & quasi nostras facultates exhortantes dicere possumus; Eia animæ

meæ vires, *Fulcite me floribus, & stipate me malis, quia amore langueo*: exerce actus, eructate affectus, producite opera, quæ me fulciant, & confirmet, quia amore Dei languere desidero. Fauet versio Septuaginta, *Confirmate me in vnguentis*, si ad tres diuinas personas referatur, efflagitando, vt nos gratis, & donis cœlestibus confirmet, quæ cor vngunt, & charitatem stabiliant, ne vnquam deficiat; sed permaneat semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

EXHORTATIO XXXVIII.

PRO FE- De languore amoris ob desiderium Eucharistia, & fulcimento ipsius per frequentem communionem.
STOCOR-
PORIS
CHRISTI.

ALI A vulnera, aliosque languores efficit, vsque hodie in viris iustis ardens Christi amor, prout in sacrosancto Eucharistia sacramento continetur: nam quamuis præsens nobiscum sit in templo, & sacratio, & conspiciatur etiam in sacrificio Millæ, absens tamen reputatur, quandiu sacramentum ipsum non recipitur; & idem anima Christi amans, ait, *Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo; confortate me in vnguentis, stipate me in malis, quia charitate vulnerata ego sum.*

§. 1.

PER vnguenta & poma mali sacramenta intellige, quæ spiritualia sunt vnguenta valdeque odorifera ad hoc instituta, vt nos vel à peccatorum vulneribus sanent, vel in bono confirmet, inter quæ primas tenet Eucharistia vnguentorum suauissimum, & mali fructus dulcissimus ad fulciendam ac nutriendam animam amore Christi sauciam. Continet enim intra illud externum tegumentum ipsummet Christum, cuius nomen est oleum effusum, vnguentum exinanitum, flos campi, & malus inter ligna sylvarum, qui etiam (vt supra diximus) ex mirabilibus bonis, quæ continet, & donis quæ confert, fortissimam ordinat charitatis suæ aciem aduersus piam animam, vt eam dulci spiculo amoris sui vulneret, vehemens illi imprimens desiderium recipiendi ipsum in sacramento, & fruendi bonis in eo contentis. Huiusmodi autem ardens fames, & sitis huius cœlestis cibi, ac potus, vulnus est charitatis, dulce quidem, sed forte, penetratiuum, & incurabile, nisi ipse dilecti, qui charitas est, præsentia & sacra communione curetur: & quæ semel eius est experta dulcedinem, virtutem, ac efficaciam, si diutius ei communio differatur, incipit languere, ac deficere, instanterque dicit, *Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo.* Ad vos loquor, ô sacerdotes Dei altissimi, langueo præ amore dilecti mei in hoc sacramento absconditi, linquor animo, deficio, venite sub petras, accurrite fidi comites sponsi, flores & poma languenti admonete; sed qui flores? quæ poma? ipse dilectus in hoc sacramento vase

A inclusus, est mihi flos, est mihi pomum, est mihi vnguentum, ipso me fulcite, ipso me stipate, ipso me confortate; quia ipsius fragrantia spiritum refumam, eius estu corde reficiat, exhilarabor, & confortabor, & in ipso tanquam in thoro floribus & malis constrato, suauissimè requiescam.

Amplius hoc declarat versio quorundam, iuxta vim vocis Hebrææ, scilicet, *Fulcite me in lagenis, aut vas vitreis*, scilicet continentibus optimum vinum lætificans cor, & odore suo etiam illud confortans. Nonne lagena, & vas vini sacramentum istud, quod sub speciebus panis & vini institutum est? Imò ipsæ species panis sunt lagena vini; nam cum corpore Christi continent ipsum sanguinem intra venas, tanquam vinum in suo vase inclusum. Hoc ergo fulciri desiderat; quia panis iste, & vinum hoc mentem corroborat, languentem erigit, & stabilis: cui aptari potest quod Isaac de filio suo testatus est, *Fruento & vino stabiliui eum*: vnde olim Martyribus præbatur antequam deferrentur coram tyrannis, ne in tormentis deficerent: & modò etiam ægris in periculo mortis constitutis præstat, vt firmi in Christi amore perseuerent.

Contra negantes frequentiam Eucharistia, iis qui Christi amore languent. §. 2.

HINC fit crudeles esse sacerdotes, & infidos sponsi comites, qui animam ita vulneratam, amore languentem, & hac fame, ac siti spiritualiter vexatam, deficere permittunt, negantes ei quod tam ardentè desiderat; quadrat in eos lamentatio Ieremiæ, dicentis, *Matribus suis dixerunt, Vbi est triticum, & vinum? Cùm desiderarent quasi vulnerati in plateis ciuitatis, cùm exhalarent animas suas in sinu matrum suarum.* Et iterum, *Filia populi mei crudelis, quasi strusio in deserto, adhefit lingua læntis ad palatum eius in siti: paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.* Si esset intolerabilis læuitia vulnere lethali sauciat medicinam penitentia negare, cùm eam dignè & opportunè petunt, nonne erit etiam inhumanitas, vulnere diuini amoris faucibus medicinam Eucharistia procastinare? nonne vulnus & languor iste ab ipso Christo, eiusque inspiratione procedit, vt dignè hoc amoris pharmacum accipiatur, cuius copiosus fructus non nisi à charitate vulneratis percipitur? Quare ergo minister Christi eiciit quem ipse Christus tam ardentè ad se trahit? Si sacerdotes huius sacramenti ministri matres sunt, cur dura struthionum viscera induerunt? matres sunt, sed vice-Christi. Cur igitur ipsius triticum & vinum abscondunt, quod ipse paruulis instituit distribuendum? Cur excludunt à cella vinaria sacramenti, quem Deus introduxit in cellam vinariam sui amoris? Clamat paruulus, confirmate me in vnguentis, stipate me in malis, quia charitate sum vulneratus. Cur sacerdos, non Aaroniticus, sed Euangelicus, aures suas ob-
Lucæ 10.
turat, & transiens vulneratum relinquit desolatam? Pius Samaritanus appropiat vulnerato, vt alliget vulnera eius, oleo & vino vngat ac confortet. Appropiet etiam ipse iis, qui amore Christi sunt vulnerati, vt illis medeat hoc viuifico vnguento, & hoc salutaris malo eos vngens, ac confortans.

Non negamus munus sacerdotis esse probare, & examinare languorem istum, an verè sit ex amore Christi, vel ex amore proprio, sed palatio, qui quærit dulcedinem Christi magis quam Christum, vel qui ex naturali complexionem nimis affectuosa procedere solet. Nam sicut illis non est negandum; ita istis est differendum, curando vt affectum purificent, dignique sint, quibus crebrò hoc fulcimentum præstetur. Satius tamen est aliquando dare elemosynam ficto pauperi, qui putatur verus, quam negare verò pauperi, dum putatur fictus, sed ex fructibus eorum dignoscant illos: etenim qui vero Christi amore languet, dum communicare desiderat, etiam in alio sensu iam relato eadem verba dicit, *Fulcite me floribus, &c.* Vehementer enim desiderat, & curat se ad communionem præparare per meditationes, actus, & opera Christo digna, & illi valdè conformia, optat conformari vnguentis, id est affectibus deuotionis & amoris: & conscientia thorum conseruere satagit odoriferis malis; id est, præclaris operibus ex Christi amore progredientibus, vt in eo thoro ipsa conuiescat, & Christus Dominus gaudentè permaneat, eandemque precationem ad ipsos sacerdotes, ac patres spirituales dirigere potest. Ac si dicat; Ego quidem amore Christi langueo, & illum vehementer recipere desidero: vos autem fulcite me floribus & malis, confirmateque vnguentis, instruite, & docete quæ me oporteat cogitare, & facere, vt dignè quod exopto obtinere valeam.

Ego autem hoc vnum fulcimentum omnibus consulere, vt thorum cordis iis conseruant malis, quibus Christus constravit sibi thorum crucis. Siquidem sacramentum istud memoriale est Dominicæ passionis. Thorus autem crucis constratus fuit miris pomis obedientia, mansuetudinis, & patientia; stipatus etiam est lachrymis, gemitibus, & compassionis affectibus, ac precibus pro peccatoribus suis. Fauet quod dicit Origenes in Græco haberi, *Confirmate me in myrris*: quod Latine vertunt in vnguentis. Myrrhæ autem flores, & vnguenta ad amaritudinem passionis referuntur; de quibus supra dixerat sponsa, *Fasciculus myrrhæ, dilectus meus mihi.*

Denique alio etiam præsidio vtendum est intercessionis sanctorum, cuius meminit sponsa inferius, dicens, *Adiuo vos, filia Ierusalem, si inuenieris dilectum, vt nuntietis ei quia amore langueo.* Per filias autem Ierusalem intelligit angelicas hierarchias, & beatorum animas, atque etiam aliorum iustorum, qui in terris degunt, à quibus petit, vt dilecto suo nuncient, vehemens quo fragrat desiderium recipiendi ipsum, si fortè dignetur eam inuiscere, suaque dulci satiare præsentia. Sed de hac intercessionè & prece, fusè suo loco agendum est.

Sed quid dicemus nos miseri, quos non fames huius sacramenti, sed potius fastidium vexat? non amoris languor, sed corporis, non charitatis vulnus, sed tepiditatis ita premit, vt Christi præsentiam non desideremus, nec de absentia doleamus? quis vulnerabit nos hoc vulnere charitatis? & quis languere faciet hoc languore amoris? ad ipsum profecto Christum qui medicus est, & medicina, spectat ita animas lauciare, sauciat au-

Atem eas quæ diligentè se præparant, vt dignè eum recipiant. Effectus enim diuinæ Eucharistia, cùm dignè sumitur, est animam charitate vulnerare, vt amplius appetat ea frui, sicut scriptum est, *Qui edunt me adhuc esuriunt, & qui bibunt me adhuc sitient.* Idem autem nos non esurimus, nec sitimus, nec amore ipsius langueamus, quia rarò & tepidè recipimus, nec tanti hospitis maiestatem satis consideramus; sedula enim ipsius consideratio famam, desiderium, amorisque languorem excitaret, vt eius fruere-mur præsentia, qui est vita, salus, spes, resurrectio, & gloria nostra. Fulciamus ergo nos supradictis floribus, & stipemus nos malis, si non quia amore langueamus, saltè vt amore langueamus, dignè recipientes intra nos sponsum, qui cibis & potus noster factus est, vt nos perpetuo sibi amore vniret in sæcula sæculorum. Amen.

EXHORTATIO XXXIX.

De effectibus ardentis charitatis in suprema contemplatione splendidibus, qui sunt animam vulnerare, ligare, languidam & deficientem facere; & de pluribus amoris, ac zeli languoribus, & fulcimentis eorum.

Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo: Confirmate me, &c.

A statum supremæ contemplationis ascendamus, in qua Deus in animam charitatis suæ aciem ordinat, & miris fauoribus prosequitur; vnde ad redamandum tanto spiritus feruore compellitur, vt ipso amore saucia quasi deficiat, & dicat, *Amore langueo; vulnerata charitate ego sum.* Sagittarius in ipsa contemplatione fuit Deus; acutam sagittam in cor iecit; & hærentem reliquit, ipse sagittam secutus est, & ambo intra dilectam & diligentem manent. Sagitta hæc ignita est, *Nam sagittas suas ardentibus effecit;* febrim inducit, ætium & languorem, quia in ipsis præcordiis exardescit valdè, feruor charitatis, sed frigescit concupiscentiarum ignis. Tam potenti autem impetu cor penetrat, affectum inflammat, animamque ipsam eo vsque medullitus transfigit, vt vim quandam, ac violentiam, sed suauissimam inferat amanti; nec quiuis Dei amor talis dicitur; sed ille qui ordinarios gradus transcendit, dilectionem parentum vincit, amorem prolis superat, affectum carnis supergreditur, vel extinguit, insuper & animam suam in odium veritatis. O violentia dilectionis, ô supereminencia charitatis Christi: hæc charitas animum vulnerat, ligat, languidum facit, & defectum inducit. Hos quatuor effectus numerat Richardus de S. Victore, in tractatu quodam de quatuor gradibus violentiæ charitatis, d. 5. ar. 2.

XX ij

Fusè singulos explicans, quem D. Bonaventura A in compendium redigit: nos breuius, sed distinctè attingemus.

De quatuor gradibus seu effectibus perfectæ charitatis. §. 1.

CHARITAS igitur perfecta, quæ violenta dicitur, à qua potissimè regnum cælorum vim patitur, & qui ab illa denominantur, violenti rapiunt illud, quatuor habet effectus, quorum nomina crebrò inueniuntur in sacra Scriptura, maximè in hoc Cantico, & respondent quatuor conditionibus, quæ exprimuntur in præcepto diligendi Deum ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, & ex omnibus viribus nostris. Primus est de quo hic dicitur, Charitate vulnerata ego sum. Tunc autem charitas animam vulnerat, B quando igneus diuini amoris aculeus cor medullitus penetrat, vt desiderio ardeat, affectu æstuet, nihil aliud præter Deum concupiscens: & quia desiderij sui æstus cohibere, vel dissimulare non potest, aliquando externa signa profert, quæ sunt profundi gemitus, longa suspiria, vultus pallens, atque tabescens: in hoc autem gradu diligit Deum ex toto corde, quia omnes cordis affectiones ad vnum Deum reducit, & hoc vnicò summo bono voluntas satiari optat.

Hinc charitas ligans dicitur, quando non tantum cunctas affectiones reducit ad vnam, sed etiam cogitationes ligat ad Deum summè dilectum, vt illius obliuisci, vel aliud cogitare non valeat, eo modo quo diro affectus vulnere, & languore nihil nisi de illo, aut de remedio cogitare potest; & situbundus totus in sitis vexantis, & aquæ refrigerantis cogitatione versatur. Et sicut qui catena est ligatus, ab eo loco in quo est, elongari nequit; sic vtique qui ita Deum vehementer amat, à Dei memoria, & ab intima Deo placendi sollicitudine auelli non potest, sed quocumque se vertat in eo quod agit, vel dicit, Deum mente reuoluit, perennique memoria retinet, hoc dormiens somniat, & hoc vigilans semper tractat; quoniam vinculis charitatis, quæ vinculum est perfectionis, à Deo trahitur, & ipsi ita ligatur, vt ab eo separari nec velit, nec libeat, nec vix valeat; non quia liberum arbitrium amittat, sed quia à Dei vehementi amore possessus aliud meditari, aut amare negligit; & idè dicitur in hoc gradu diligere Deum ex tota anima, quæ facultatem apprehensiuam & appetitiuam comprehendit, & vtriusque actus ad Deum ligat, & in D ipsum transfundit.

Et tunc viget charitas, quæ languidum facit, de qua hic dicitur, Quia amore languet. Nam sicut naturalis languor corpus inuadit & vexat, ciborum fastidium generat, debilitat vires, & ad negotia peragenda ineptum reddit; sic languor spiritualis diuini amoris inuadit animam, quidquid est carnis, vel mundi fastidit, & nihil illi satisfacere potest præter Deum, in quo requiescit, reficitur, & satiatur, vt nihil illi dulcescat, nec sapiat nisi hoc vno conditatur; vnde & circa seipsum amans languet, quoniam quanto magis proficit in amore Dei, tanto magis deficit in amore sui, ea quæ sunt carnis respuit, secularia negotia fugit, omneque studium atque exercitium com-

Mat. 22. v. 37. Lu. 10. v. 27.

1.

2.

Osæe 11. v. 27. Ad Col. 3. v. 14.

primit, quod diuino amori non militat. Vnde etiam fit, quod aliquando caro ipsa languescat, ac deliquium patiat, eo quod spiritus amore absorptus carnis curam negligit, nec animales actiones competenter agere sinit; maximè quando amori spirituali coniungitur amor & affectus sensibilis, qui est in appetitu sentiente, & fit cum commotione sanguinis, ac spirituum vitalium, quos absorbit, & vires extenuat; ideoque quantum licuerit, reprimendus est.

Cæterum diuinus amor circa ea quæ sunt Dei non languidam facit animam, sed viuendam, & validam, vt cum Apostolo dicat, Cum infirmor, tunc potens sum: nam infirmatur ad propria, & potens est ad diuina, iuxta illud, Defecit caro mea, & cor meum; Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum: vbi Diuus Hieronymus vertit, Robor cordis mei, & pars mea Deus in æternum; quia deficiente carne & corde circa mundana Deus factus est robor cordis, vt corroboratum maneret ad spiritualia. Vnde fit etiam ipsam carnem delectabilius, ac promptius quæ sunt Dei peragere: nam perfectus Dei amor non sentit amaritudinem, sed dulcedinem; cum dulcedo comes amoris sit, sicut odij amaritudo. Et qui amat (teste Diuo Augustino) non laborat, aut ipsum laborem amat. Omnis labor, non amantibus est grauis, solus amor nomen difficultatis erubescit, stimulos ad labores addit; & idè dicit Apostolus, Charitas Christi veget nos; quia in officio languere non sinit, licet ad cætera quæ Christi non sunt, languet: quare in hoc gradu diligitur Deus ex tota mente; quia sopita carne, & reductis ad vnum occupationibus, mens ad ea quæ Dei sunt præualet, & fortis manet.

Tunc autem defectum post languorem charitas inducit, quando animam amori proprio mortuam, solumque Deo viuentem reddit, iuxta illud, Mortui estis, sed vita vestra abscondita est cum Christo in Deo; & 2. Vno non ego, sed vivis in me Christus; quia anima non iam viuit in proprio corpore, sed in Deo, quem plusquam se ardentissimè amat: perfectus enim amor est quædam ciuilibis mors, per quam amantis anima emigrat in amati corpus; per Christi autem amorem emigrat in ipsum Christum. Propter quod dicitur, Fortis est mors dilectio; quia omnes alios amores extinguit, vt vnica viuat dilectio Dei, per quam dulcescat, quidquid agere vel pati pro ipso decet: vnde gloriatur in tribulationibus, placet sibi in infirmitatibus, gaudet in contumeliis, & omnia posse arbitratur, in eo qui eam confortat, quia maxima ex hoc amore concipit fiduciam, iuxta illud, Defecit in salutare tuum anima mea, & in verbum tuum super speravi: ex eo enim quod amor ita excreuit, vt defectum induceret, nimium in ipso confidisse dicit, & in hoc gradu diligitur Deus ex omnibus viribus; quia charitas tunc omnes sensus & vires animæ ad seruendum amori compellit, perfectamque circa reliqua ipsarum mortificationem inducit, vt non sibi, sed Deo viuant, dicens cum Psalmista, Anima mea illi viuet, & semen meum seruiet ipsi; & cum Paulo, Mihi vinere Christus est mori lucrum.

Vnde sicut ferrum quod de se est frigidum, nigrum, & durum ad alienasque figuras, vel ima-

2. Reg. 17. refertur A. mon infirmatum ob amorem Thamar.

1. Cor. 13. v. 10. Pl. 72. v. 14.

De hoao viduitatis c. 21. to. 4.

Ad Col. 2. v. 3. Ad Gal. 2. v. 20.

Cant. 8. v. 6.

Pl. 118. v. 8.

Pl. 27. v. 31. Ad Philip. 2.

Simile.

gines recipiendas ineptum, si in ignis incendio moram facit, paulatim incalcescit, nigredinem deponit, & sensim incandescens similitudinem ignis induit, donec tandem totum liquefiat, & à seipso penè deficiat, in aliamque transeat qualitatem: sic anima diuini amoris rogo, intimæque dilectionis incendio absorpta; primo incalcescit instar eorum qui dixerunt, Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur nobis in via? Deinde incandescit magna diuinæ maiestatis cognitione clarificata, qua in ipsius gloriam & imaginem, vt dixit D. Paulus, transformatur, tunc liquefit cor, & languescit, quia nihil duritiei, nihil proprij vigoris in ea manet; sed tanquam mollis & liquefacta duris cedit, & alieno arbitrio se regendam subiicit, diuinæ se voluntati committit, nihilque nisi ex eius præscripto libet agere; & hoc est quod dicitur in hoc Cantico, Anima mea liquefacta est, vt dilectus loquutus est. Sicut ergo artifices liquefactis metallis, propofitisque coram formulis, quamlibet imaginem, aut vas iuxta destinatam formam producant; sic anima tali amore affecta ad omnem diuinæ voluntatis nutum se accommodat, & iuxta Dei beneplaciti modum omnem suam voluntatem informat, Christique humilitati, obedientiæ, ac cæteris eius virtutibus se conformare satagit, vt hoc in seipsa sentiat, quod & in Christo Iesu, cum quo vnus spiritus facta est. En tibi exemplar perfectissimæ charitatis, quæ non nisi rarò paucis conceditur, quos Deus sibi segregat, & soli contemplationi dedicat. Pluribus eam concedit ad horam, sed rara hora, & breuis mora. Nobis fat est dum contemplationi vacamus, ad præcellentiorum quem potuerimus amoris gradum anhelare.

Lu. 24. v. 22.

2. Cor. 3. v. 18.

Cant. 5. v. 6.

Videlocum Job optimum iuxta Septuag. in lib. 2. Exhort. 10.

De triplici languore amoris in iis, qui contemplationi & lucro animarum vacant. §. 2.

SEd hinc deducere licet alia charitatis vulnera, aliosque languores, quos contemplatiui crebrius & vitatius patiuntur, maximè propter Dei absentiam iuxta prædicta, tribus autem modis hic languor contingit. Primò quidem postquam anima diuinam experta dulcedinem & præsentiam, dulcemque contemplationis gratiam adeptæ est, Deus subito se abscondit, dulcedinem tollit, contemplationis quietem denegat, vel ad probationem, velut aliis operibus vitæ actiue vacet, virtuteque solidas acquirat, vel maximè vt animarum lucris, & proximorum salutis inuigilet. Tunc enim languere & tristari incipit, ac penè deficere; quod præsentiens, ait, Falcite me floribus, stipate me malis, quia amore languet: ita hunc locum interpretatur Diuus Bernardus, qui relatis delitiis, quibus sponsa recreata est, sic ait; Post hæc omnia sponso more suo secedente, illa languere amore se perhibet, id est, præ amore. Quo enim gratiorem fuerat experta præsentiam, eo post modum absentiam molestiorem sentit: substractio enim rei quam amas, augmentatio desiderij est, & quod ardentius desideras, cares ægrius.

Serm. 51. in Cant.

Sed tunc anima Deo dilecta eius præsentiens voluntatem, & suum agnoscens languorem, iterum dum sponfus redit, fulciri se floribus & malis petit, quasi ad alia opera se exhortas vitæ acti-

uæ, tum erga propriam perfectionem augendam, tum erga proximos Deo lucrandos, quibus fulciatur & confirmetur. Potentiora enim sunt ad id præstandum, quia flores sunt, & poma arboris mali, id est desideria, verba & opera ab amore procedentia, & ad generandum in proximo amorem tendunt, quæ quidem deficiente contemplatione, illos consolantur, & languorem, ac tædium ob desiderati doni absentiam valdè subleuant. Patienter (inquit idem Sanctus) ab infecundæ Rachelis amplexibus auellor, vt de Lia mihi exuberent fructus profectuum vestrorum: minime profus pigebit me intermissæ quietis pro cura sermonis, cum videro in vobis germinare semen meum, atque ex eo augeri incrementa frugum iustitiæ vestræ, fulcite me his floribus, stipate me his malis, quia amore languet.

Serm. 51. in Cant.

Explicat autem hoc amplius versio Septuaginta, Confirmate vnguentis, stipate me in malis. Nylsenus legit, Conseruite mihi horum in malis. Alij, Sternite mihi mala. Nam sicut homo languidus corpore confortatur vnguentis odoriferis, & requiescit in thoro molli, & benè contrato; sic anima Dei amore languida, cui negatur requies vitæ contemplatiuæ, confortatur virtutibus, & requiescit in operibus vitæ actiue, & exercitiis, quibus lucratur alios; nam sicut contemplatiuæ actus ex amore Dei in seipso prodeunt, ita isti ex amore Dei in proximis, & vtraque requiem præstant, vt fufius explicuimus supra cum D. Gregorio, qui propter hoc vtramque vitam sepulchro & nos lectulo florido comparauimus.

Sed vehementior languor amoris etiam in contemplatiuis esse solet, qui ex vehementi zelo gloriæ Dei, & salutis animarum procedit. Hic enim amoris languor, & zeli vulnus est instar ardentis febris, quæ calore suo viscera absorbit, iuxta illud, Zelus domus tuæ comedit me, & tabescere fecit zelus meus. Quando enim abest res quam ardentè desiderant, id est animarum lucrum, propter ipsarum rebellionem, dicuntur languere, quia maximè dolent, & tristantur; sicut de se dicebat Paulus, Tristitia est mihi magna, & contumens dolor; scilicet propter Iudæorum rebellionem; tam vehemens autem est dolor iste de iniuriis, Deo & Christo illatis, tam ab infidelibus quam à fidelibus peccatoribus, de totque animarum perditione, vt nemo nisi expertus scire valeat. Tunc autem instanter dicunt, Falcite me floribus, stipate me malis, quia amore languet. Per flores autem & mala intelligunt animas virtutibus florentes, & bonorum operum fructibus onustas, quarum copiosum lucrum, & profectum vehementer desiderant, vt languorem suum curent, & tristitiam de Dei gloria conculcata pellant. Vnde maximè confirmantur, & hilarescunt, sicut idem Apostolus, qui vrebatur, cum alij scandalizabantur, & à fide, vel à gratia deficiebant, ait se viuere, & omni gaudio gaudere cum in fide & gratia stant, ac proficiunt. Nos, inquit, viuimus, si vos statis in Domino, quam enim gratiarum actionem possumus Deo retribuere pro vobis in omni gaudio quo gaudemus propter vos ante Deum nostrum. Ad stipulatur Diuus Ioannes, dicens, Maiorem horum non habeo gratiam, quam vt audiam filios meos in veritate ambulare. Apostoli ergo & apostolici viri zelo feruentes

Pl. 68. v. 10. Ioan. 2. v. 17. Pl. 118. v. 19.

Ad Rom. 9. v. 2.

2. Cor. 11. v. 29.

1. ad Thess. 3. v. 8.

Epist. 3. v. 4.

Ad Philip. 4. floribus, & malis stipati incedunt, cum filios in Christo valde perfectos habent, quos suum gaudium & coronam vocant. Vnde obsecratio ista, Fulcite me floribus, stipate me malis, dirigitur a sponsa ad adolescentulas, quae sub eius cura erant, quasi ipsas deprecans, ut consentiant eius admonitionibus, & fiant quasi flores & poma, quibus ipsa fulciatur, & stipetur. Ac si diceret; Florete sanctis desideriis, abundate bonis operibus, ut vel in hoc me exultaretis, & confortetis, quia huius rei amore languo. Ad modum quo Diuus Paulus eodem amore languens, dicebat ad Philipenses, Si qua consolatio in Christo

Ad Philip. 2. v. 1. Iesu, si quod solatium charitatis, &c. implete gaudium meum, ut idem sapiatis, eandem charitatem habentes: sic sponsa ait, quia amore languo propter vos, obsecro vos, ut me consolemini, & vestris me fulciatis profectibus.

Potest etiam haec deprecatio referri ad primitiam Christi Ecclesiam, quae totius mundi desiderabat conuersionem. Videns autem multos Hebraeorum rebelles, Gentes vero idolis seruitutes, tristabatur de eorum perditione, vnde vulnerata hoc zelo, languens pra amore quo inebriata fuit in cella vinaria, orabat ad tres diuinas personas, vel ad Angelos, qui hominum curant salutem, vel ad Apostolos, quos secum habebat, dicens, Fulcite me floribus, &c. id est, satisfacite huic meo ardenti desiderio, trahendo ad me innumeros homines, quibus ego fulcita sum & stipata, per flores qui praecedunt poma, & per poma quae sequuntur post flores, intelligit Hebraeos & Gentiles, quorum conuersionem desiderabat, sed illorum prius, horum posterius; illos comparat floribus, qui cito transeunt, hos fructibus, qui diu permanent; quia pars Ecclesiae ex Hebraeis collecta parum temporis durauit, quae vero ex Gentibus vsque ad finem seculi est duratura.

Idem autem vulnus & languor amoris & zeli permanet modo in Ecclesia ardentissime desiderans omnium hominum conuersionem; & ideo eandem quotidie fudit precem, intelligens per fulcimentum ex floribus conuersionem peccatorum, vel infidelium ad fidem, vel fidelium ad gratiam; aut forte instructionem puerorum, ut a primaetate sanctis moribus imbuantur. Per stipationem vero ex malis intelligit profectum bonorum, qui sua salutari doctrina, exemplarique vita aliis prodesse possint. Simili zelo languet vnaquaeque religio; ideoque fulciri se floribus optat, cum nouitios aptos boni odoris & aedificationis ad se trahi desiderat: malis vero stipari, cum eisdem valde proficere, ac perfectos esse concupiscit; & quia tam Ecclesia, quam religio perfectos suos filios esse vellet, non solum petit fulciri floribus, sed stipari malis, ut incipientes in statum transeant perfectorum. Vtitur autem verbo stipari, quod est circumdari, & quasi opprimi a coaceruatis pomis; quia perfectorum maiorem copiam desiderat, & iis maxime delectatur; ideoque ait, Conseruice mihi mala; ut significet in his conuiescere, quasi in lecto floribus, & malis odoriferis conseruato. Origenes per flores intelligit Catechumenos, per mala alios perfectos, licet dicat loco florum ha-

Hom. 3. in Cant.

Aberi in Graeco, fulcite me in myrrhis, quae arbor est odorifera, sed non fructifera, sicut Catechumeni. Vnde Ecclesia magis stipatur perfectis, qui arbores sunt & odoriferae, & fructuose. Felix qui in cellam vinariam introductus, a Dei charitate vulneratus, hoc zelo languens, huiusmodi fulcimenta desiderat, petit, quaerit, & inuenit, ut multarum animarum stipante caterua in conspectu Dei appareat.

§. 3.

Sed praecedere debet tertius languor, quem efficit vehemens desiderium vitae aeternae, caelestisque patriae, & videndi clarè ipsum dilectum; cuius absentia & visionis dilatio magnum illi incutit dolorem, dicens cum Propheta, Heu mihi! quia incolatus meus prolongatus est. Et, Sicut cernens desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Euerunt mihi lacrymae meae panis die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, ubi est Deus tuus? Ad quod desiderium referri potest quod in capite quinto dicitur, Adiuuro vos, filia Hierusalem, ut si inueneritis dilectum meum, nunciatis ei, quia amore languo; scilicet videndi ipsum. De quo suo loco. Interim autem dum est in hoc exilio, fulciri se floribus, & stipari malis appetit; nam bonis operibus, & animarum lucris confortatur, ne deficiat, & illis se ad desideratam sui sponsi intuitionem se venturam confidit. Huiusmodi autem languor proprius est perfectorum, qui diu contemplationi vacarunt, vel animabus lucrandis incubuerunt, quibus iam incolatus videtur nimis prolongari. Cum autem finem appropinquare praesagiant vehementius orant, & obsecrant fulciri floribus, & stipari malis; illis scilicet operibus, exercitiis, & sacramentis, quae vim habent illos in eo conflictu confortandi, & in portum aeternae salutis deducendi, Beatissimi sunt mortui qui in Domino moriuntur, amodo iam dicit spiritus ut requiescant a laboribus suis: opera illorum sequuntur illos. Quid enim aliud est stipate me malis, nisi facite, ut multis bonis operibus stipatus moriar, quae me sequantur in conspectu Dei? Et quid est, conseruice mihi thorum in malis? nisi praeparate mihi opera, in quibus requiescam a laboribus meis? Hanc igitur orationem ad Deum, & Angelos funde, vel hac te ipsum exhortare, ut si regnum caelorum desideras, & eius amore langues, ad intrandum illud te perfectè ornes, praepares, ac fulcias. Crediderim Deiparam maxime post Christi ascensum in caelos hac ardenti charitate, & hoc vehementi amore semper fuisse vulneratam, & languentem omnibus modis commemoratis, sublato eo quod imperfectum est: praecipue tamen cum tempus mortis eius a Deo praedefinitum aduenit, audiuit velut Moyses, vocem dicentem sibi, Ascende in montem, & morere: non quidem in montem corporeum, sed in mentem 49. sublimissimae contemplationis, in qua ex vehementissimo desiderio videndi filium, ita est charitate vulnerata, ut vulnus istud, languorque amoris fuerit eius occasio mortis, in caelumque sect. 1. iucundae translationis.

3.

Pf. 119. v. 6. Psal. 41. v. 4.

Innuat Gerson. Tract de monte contemplationis, ac. 19.

Idem innuat D. Ber. Serm. 51. in Cant.

Apoc. 1. v. 4. & c. 3. v. 16.

Apoc. 2. v. 5.

Apoc. 3. v. 19.

De alio languore amoris & fulcimento eius.

§. 4.

DE NIQUE ne quicquam praetermittamus ex iis, quae verba ista ad nostrum inducunt profectum, non desunt doctores qui languorem amoris, quem haecenus iuxta communem patrum interpretationem in bonum accepimus, ipsi in malum vsurpent, ut scilicet cum dicitur Amore languo, significetur gradus quidam amoris medius inter amorem mundanum & amorem Dei perfectum, quando anima recessit iam a carnali amore, sed nondum peruenit ad integram & consummatam salutem amoris pleni, & ideo amore languet, sicut qui nondum integre ab infirmitate conualuit. Ne autem iste amor ulterius protrahatur, vel taedio impatientis desiderij deficiat, quia nondum obtinet perfectionem amoris qua exoptat, subdit Fulcite me floribus, stipate me malis, & confirmate me unguentis. Id est illis actibus, operibus, & sacramentis ac exercitiis, quae languorem istum, taedium, & ignauiam propellant, ac amorem charitatis in me nutriant, roborent, & ad perfectum feruorem deducant. Sed ut amplius intelligatur medius hic status, aduertendum est duplici modo posse contingere; sicut & in aqua tepida: cuius tepiditas contingit, vel quia a summo calore descendit, & paulatim tepescit tendens ad frigiditatem: vel e contra cum aqua tepida sensim calefit, sed non dum peruenit ad perfectum calorem. Ita etiam duplex est status amoris medius: prior qui descendit a summo feruore, & paulatim tepescit, ac languet, & iste est valde noxius, magnaque ruinae proximus, de quo dicitur in Apocalypsi: Habeo aduersum te quod charitatem tuam primam reliquisti. Et iterum, quia tepidus es incipiam te euomere ex ore meo. Vnde adeo est segnis, ut non petat fulciri floribus, nec stipari malis, quia languor est spontaneus, sponteque ad casum properat, & interitum, ipse tamen Deus exhortatur illum, ut hoc fulcimentum quaerat; cum ait: Memento unde excideris, & age penitentiam & prima opera fac. Sin autem venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco suo. Ac si diceret: cecidisti a primo charitatis feruore, reuertere ad illum, fulcito te ipsum, ac dignitatem tuam primis operibus, quae feruenter agere solebas. Alio qui ablato hoc fulcimento, corruet candelabrum tuum, & peribit anima tua, & dignitas in qua es constituta. Emulare ergo, & age penitentiam. Concipe zelum, & ardentem emulationem, quae expellat tepiditatem, & te sanum constituat ac fortem.

Posterior autem status medius laudabilis est, nam recedens a carnali & mundano amore incipit ascendere & crescere in dilectione Dei, sed nondum peruenit ad vehementem & plenum feruorem, quem exoptat, & quem habere debuisset, & ideo vehementer fulciri, & stipari desiderat, ne cadat, sed ulterius semper ascendat, donec ad plenitudinem perueniat amoris, & saluberrimos patiatur languores, quos haecenus retulimus, ex quibus tunc perfectè conualescet, cum ad Dei conspectum peruenierit, eoque fruetur in secula seculorum. Amen.

De languore corporis qui solet provenire ex

A vehementia diuini amoris dicitur infra Exhortat. 4. o. ad finem.

EXHORTATIO XL.

De modo mirabili quo humanitas & diuinitas Christi tanquam laeua & dextera fulciunt, & amplexantur Ecclesiam & piam animam in contemplatione.

B Laeua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

ET ERAT sponsa fulciri floribus, stipari malis, quia amore languerat: nunc autem quasi seipsum corrigens, vel quid sublimius praesentens ait: Laeua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Ac si diceret; ut quid mihi flores & mala? pro floribus fulcimentibus est laeua eius, & pro malis stipantibus est dextera ipsius. Nec ait laeua eius est, & aut erit, aut sit, sed tantum laeua eius sub capite, ut omnes differentias temporis, cunctosque affectus comprehendat, ex affectu amoris ait: laeua eius semper est sub capite meo, me sustentans. Ex affectu spei inquit, confido quod laeua eius erit sub capite meo, ut me fulciat, ex affectu desiderij & per modum precis: vti nam laeua eius sit sub capite meo, vel per modum imperij, quale solet esse inter amantes: laeua eius sit sub capite meo, ut illi innitatur. Quod vero additur; Et dextera illius amplexabitur me; proportionato modo potest intelligi. Nam licet verbum Amplexabitur, futurum sonet, tamen apud Hebraeos pro praesenti, & optatiuo poni etiam solet. Iam vero quae mysteria hinc insinuantur propalemus.

Christum ut hominem esse fundamentum Ecclesiae, ut Deum vero protectorem. §. 1.

ET in primis hoc intendit sponsa praecipuum eius fulcimentum, & sui languoris medicamen esse ipsum sponsum Christum, cuius omnipotens & amabilis virtus, quae per manus illius significatur, illum sustentat, circumdat, protegit, amplexatur, & quasi circumplicatur illi. Sed quia non sine mysterio mentio fit manus laeuae, & dexterae, vtramque eius naturam denotari testantur Origenes, D. Bernardus, & alij doctores. Per laeua quidem humanitatem & omnia, quae in carne suscepta pro nobis egit, & passus est: per dexteram vero diuinitatem, & cuncta quae ad eius gloriam & maiestatem spectant. Dicitur autem humanitatem Christi esse sub capite Ecclesiae, & vel animae. Quia eam sustentat, fulcit, & erecta tenet, ne cadat, eo modo quo caput languidum reclinatum super alterius manum sustentatur ab illo. Nec incongrue hoc tribuimus Christo homini, de quo Paulus ait: Fundamentum aliud nemo potest ponere praeter id, quod positum est, quod est Christus Iesus; & Isaia: Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem,

Hom. 7. ex quatuor. Serm. 4. in festo omnium Sanctorum, & tract. de diligendo Deo.

I Cor. 3. v. 11. Isa. 28. v. 16.

preciosum in fundamento fundatum. Id est summa A firmitate prædictum quia super Christum funda- ta est vniuersa Ecclesia, cuius visibile fuit Diuus Petrus, & modo Pontifex Romanus, deinde Apostoli eorumque successores Episcopi, ac Prælati; cæteri vero fideles integrant hoc corpus mysticum. Læua ergo Christi est sub capi- te Ecclesiæ, quia eius humanitas verbo vnita sustentat eos qui capita sunt Ecclesiæ Catholicæ, scilicet Pontifices & Prælatos fulciendo illos ne in suo officio deficiant. Cæteri dextera Chri- sti, quæ est eius diuinitas, amplexatur vniuer- sum corpus, caput & membra protegens, ac con- seruans illud, vt maneat vnitum suo capiti, & in se stabilitum.

Apoc. 12. v. 1.

Hoc ipsum sub alia egregia similitudine osten- sum est D. Ioanni in illo signo magno, quod ap- paruit in cælo. Mulier (inquit) amicta sole, & lu- na sub pedibus eius, & in capite eius corona stella- rum duodecim.

Gen. 1. v. 16.

Sol autem & luna quæ sunt duo luminaria magna, vnum maius quod præest diei, & alterum minus quod præest nocti, symbolû sunt diuinitatis, & humanitatis Christi: diuini- tas enim quæ vnus est Deus primus fons lumi- nis, sapientia, & sanctitatis conuenientissime re- presentatur per solem, quia tanquam luminare maius, ac supremum illuminat angelos, ac cæle- stem Ierusalem cunctosque beatos illam habi- tantes. Humanitas vero Christi, quæ à diuinitate lucem, sapientiam, & sanctitatem recipit, apte vt dicit D. Augustinus, significatur per lu- nam, quæ velut luminare minus illuminat pec- catores, propter quos factus est Deus homo, & etiam totam Ecclesiam militantem, quæ respec- tu claritatis gloriæ nox dicitur, quia ex fide ob- scura viuunt, tamen sicut diuinitas etiam illumi- nat Ecclesiam infundens illi dona Spiritus sancti, sic & humanitas Christi illustrat ciuitatem Ie- rusalem, cuius beatitudo valde integratur, & cõ- pletur intiendo illam. Quod expresse testatur

In id Pf. 73. v. 16 tuus est dies, tua est nox. De hoc fu- sus Alca- far in Apoc. 12.

Apoc. 21. v. 23.

D. Ioannes dicens: Ciuitas non eget sole, & luna vt luceant in ea: nam claritas Dei illuminauit eam, & lucerna eius est agnus. Id est non indiget sole, & lu- na corporeis, cum diuinitas Dei sit instar solis, & Christi humanitas instar lunæ, quæ quia in nocte lucet, lucerna vocatur. De vtraque enim Ec- clesia intelligi potest, quod ipse Christus dixit.

Ioan. 17. v. 2.

Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum Deum verum & quem misisti Iesum Christum. Sol ergo di- uinitatis amicit totam Ecclesiam, quia eam per fidem & charitatem, reliquasque virtutes illum- inat, ornat, & protegit. At luna humanitatis est sub pedibus eius, non quasi conculcata, sed tanquam sustentaculum & fundamentum ipsius, eo modo quo basis est. Sub columna est petra fundametalis sub domo super illam fundata, quia Christus sustentat vniuersum corpus Ecclesiæ, & singula eius membra, ac caput duodecim stel- lis, id est duodecim Apostolis coronatum. Idem ergo sed ordine transuerso confiretur Ecclesia hic dicens: Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me, quia Christi Domini huma- nitas velut cervical, aut fulcrum est sub capite Ecclesiæ illam sustinens: diuinitas vero eam am- plexatur, vt vtraque manu sulca non deficiat, quod eleganter explicat Origenes per id quod de diuina sapientia dicitur: Longitudo dierum in dextera eius, & in sinistra eius diuinitas, & gloria. Per

Hom. 3. ex quatuor. Prou. 3. v. 6.

dexteram inquit intelligi diuinitatem, & quæ in- carnationem præcesserunt, in qua est longitudo dierum; id est sempiternitas, quæ Deo est pro- pria. Iuxta illud: In principio erat verbum, & ver- bum erat apud Deum, & Deus erat verbum, per si- nistram vero Christi humanitatem, & quæ post incarnationem eius facta sunt, in qua sunt diuinitas & gloria, cuncta scilicet quæ ad nostram salutem, & glorificationem pertinent. Hanc (inquit) læ- uam Ecclesia cuius Christus est caput, optat ha- bere sub capite suo, & fide incarnationis eius cap- put suum muniti. Dextera verò eius amplecti: id est illa agnoscere & de illis instrui, quæ ante hu- ius quoque per incarnationem gesta tempus dif- pensationis, in arcanis habentur, dextera nam- que ibi putanda sunt esse omnia, vbi nihil de peccatorum miseris, nihil de fragilitatis lapsu cõtinetur, hic vero læua vbi vulnera nostra cura- uit, & peccata nostra portauit. Quæ omnia quæ- uis caput, & fidem sustentent Ecclesiæ, merito tamen sinistra verbi Dei appellabuntur, in qui- bus aliqua etiam præter illam naturam, quæ tota dextera est, & tota lux ac splendor & gloria per- tulisse memoratur. Hæc Origenes.

Qui etiam ad quamlibet animam extendit hoc ipsum, vt caput suum, id est partem superiorem mentis super Christum, eiusque passionem reclinatam habere exoptet, eiusque fide, medita- tione & amore fulciatur, vt eius diuinitas eam amplectetur, protegat ac sibi intime vniet; non expedit tibi (inquit) habere cervicalia ad quæ iam- tentatio sequatur: de qua Ezechiel, V a his qui consunt puluillus sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite vniuersæ atatis ad capiendas animas. Peribunt enim, & à complexu Dei in æ- ternum separabuntur, omnes qui non reclinant caput suum super Christum, eiusque vitam, & doctrinam, sed super doctrinas falsas & carni- placentes, quas hæretici vel carnales prurientes auribus suggerunt. Noli talia cervicalia inquire- re; noli capiti tuo requiem aliunde querere quæ à læua sponsi, sed dic Læua eius sub capite meo, quæ cum habueris, omnia quæ sunt in læua tibi tri- buentur scilicet diuinitas & gloria, quibus apud ipsum diues sis & gloriosus, & dextera deitatis amplexabitur te in longitudinem dierum sem- piternam.

De modo quo Christi humanitas & diuinitas fulciunt animam in operibus vite actiua & contem- platiua. §. 2.

Sed vt amplius explicemus quæ ad singulos A pertinent, aduertendum est ex duplici causa prouenire indigentiam reclinandi caput super a- liud, vel quia vertiginem aut debilitatem pati- tur, vel quia somno opprimitur, & dormire, ac requiescere optat. Vtrumque egregie præstat læua sponsi manus, primum pertinet ad opera vite actiua, secundum ad exercitia contemplati- ua. In illis solet mens circa multiplicia, & ina- nia instar molendini vagari, & sæpius innoxia rui, vel saltim circa vtilia lallari, & deficere, at si hu- manitatem Christi habeat pro puluinari, eius- que exempla, ac charitatem, qua animam suam posuit pro amicis suis doloresque & ignominias illius mente reuoluat, in illa requiem & stabili- tatem inueniet, vt non corruat in malum, vel

Ioan. 1. v. 1.

Hom. 2. et duabus.

Ezech. 13. v. 18.

deficiat in bono: dextera enim diuinitatis ample- xabitur illam, & defendet ab iis, qui eam im- pellunt, vt cadat. Iuxta illud Psalmistæ: Impul- sus euerfus sum vt caderem & Dominus suscepit me. Fortitudo mea & laus mea Dominus & factus est mi- hi in salutem. Dextera Domini fecit virtutem, dex- tera Domini exaltauit me. Maxime autem in huius- modi operibus oportet caput; id est intentionem super Christum stabilire; nam ab intentione pen- det firmitas operis, intentio vero tunc est firma cum in solo Christo fundatur. Merito (inquit D. Bernardus) læua sponsi sub capite sponsæ, su- per quam reclinata sustentet caput suum, id est mentis suæ intentionem, ne incuruetur, & incli- netur in carnalia & secularia desideria. Cæterum ad dormiendum somnum contemplationis, o- portet quod læua humanitatis Christi sub capite collocetur, dexteraque diuinitatis amplexetur nos: illa sustentet fidem, fulciat intellectum; hæc præter amplexum, & per amorem sibi vniet vol- untatem. Illa exordium præbeat, hæc consum- mationem, à læua mens transit ad dexteram cum à Christo homine ascendit ad contemplandum Deum. Beata anima (ait D. Bernardus) tran- scendit Christi incarnationem, & humanitatem, quæ nimirum læua eius iure vocatur, vt diuinita- tem eius, & maiestatem, quam non incongrue dexteram nominat, sublimius contempletur. Dormiuit dilectus discipulus in cæna, recumbens in sinu vel super pectus Iesu, cui tunc dicere fas fuit: Læua eius sub capite meo & dextera illius am- plexabitur me. Contemplabatur enim Christi cha- riteram supremam, qua mortem pro nobis op- petebat, & inde eleuatus est, vt contemplaretur illius immensam diuinitatem, quam postea ma- nifestauit in tonans illud Euangelij sui exordium: In principio erat verbum, &c. Nam teste Augu- stino, de illo pectore secreto biberat quod in manifesto eructauit; & tu ergo si dulcem cõtem- plationis somnum dormire desideras, caput tuû, id est intellectum, fide illustratum super Christi hominis gesta, & tormenta reclina, intentio- nem tuam ad illum quarendum & imitandum dirige, cætera quæ carnis sunt, & mundi res- piciens, tunc dextera diuinitatis eius amplexabi- tur te, ad seipsam trahens, eleuans, & intimo amore constringens. Nec sine mysterio ait am- plexabitur, quasi monens nostri muneris esse su- per humanitatem caput reclinare, vnde seque- tur quod diuinitas nos amplexetur, altiori, & ar- dentiori nos constringens contemplatione.

Psal. 117. v. 13. & 16.

Tract. de di- ligẽdo Deo

Ser. 4. in fe- sto omniû Sanctiorum

Ioan. 13. v. 23. & c. 21. v. 20.

Tract. 36. in Ioan.

Genes. 18. v. 11.

Lib. 5. Mor. p. 22.

in lapide posuit, quia nimirum ille ab exterioribus operibus cessans interna penetrat, qui intetâ mē- te, quæ principale est hominis, imitationem sui redemptoris obseruat. Caput quippe in lapide ponere, est mente Christo inhære. Qui enim à præsentis vite actione remoti sunt, sed ad su- perna nullo amore rapiuntur, dormire possunt, sed videre Angelos nequaquam possunt. Quia caput in lapide tenere contemnuat, & in terra ponunt. Hæc D. Gregorius, iuxta quem, ille à dextera Dei rapitur ad contẽplanda cælestia, qui mentem suâ super læuam Christi, & super hunc viuum lapidem collocat, vt in eo per intentio- nem, meditationem, ac imitationem requiescat, cuncta quæ sunt mundi contemnens, vt illi soli nitatur, & inhæreat.

Sicut enim Iacob dormire cupiens, ideo lapi- dem pro cervicali capiti supposuit, quia pauper & egenus è domo patris sui exiit; solo baculo suo nixus, non habens vbi caput suum reclina- ret; sic pia anima quæ puluillos, & cervicalia terrena ex corde contempsit, non habens in mû- do vbi caput suum commodè reclinet, confugit ad læuam Christi Dei & hominis, qui pro nobis ita egenus factus est, vt non haberet vbi caput suum reclinaret; & super hanc Christi pauperis manum requiescit, totamque suam spem collo- cat, confidens quod ipsius meritis diuinitas am- plexabitur illam. Contemplare igitur illum qui egentior fuit quam Iacob, qui in baculo crucis transiit Iordanem, nec habuit lapidem in quo reclinaret caput, sed spineam coronam, quæ il- lud perforaret, & per spinarum foramina ingre- dere ad contemplandum illud ipsius caput, de quo Paulus ait; caput Christi Deus, qui per hy- postaticam vnionem ita amplexatus est humani- tatem, vt ex vtraque natura vnus fieret Chri- stus, spem maximam tibi præbens, quod si cun- cta propter ipsum contempseris, vt illi soli inhæreas, dicere tuto poteris: Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur.

De duplici amplexu spirituali. §. 3.

Sed duplex est iste amplexus: quidam ordina- rius, qui in mutua vnione & adhæsiõne amo- ris inter Deum & animam consistit, & explica- tur illis verbis: Qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo. Alius est extraordinarius, & om- nino supernaturalis ad modum quo duo inui- cem se nimirum amâtes, ita se amplexantur, vt qua- si intra viscera sua se introumittere velint, & vnû fieri. Sic Deus amplexatur animam, cum ineffa- bili quodammodo illam sibi vniet, & constringit cum tanta plenitudine luminis ad penetranda cæ- lestia, cum tantaque abundantia amoris, dulce- diuis, pacis, ac tranquillitatis internæ, vt nemo nisi expertus scire valeat. Fitque tam ingenti vi, et si suauis, vt necesse sit animam à manu diuinæ omnipotentis fulciri, ne vires deficiant, & ideo prius dixit sponsa, Læua eius sub capite meo. Scilicet me sustentans, & postea subdit: Et dextera illius amplexabitur me. Abstrahitur enim anima à seipsa, & quasi rapitur, vt tota sit intra Deum, in quo cæterorum oblita requiescit, ipsum dum- taxat intuens, diligens, ac ipso fruens. Et tunc fit somnus ille diuinus, de quo statim sponsus sub- iungit: Adiuuro vos filia Ierusalem ne suscitatis, nec

Luc. 9. v. 38.

Ioan. 4. v. 16.

euigilare faciat dilectam, donec ipse velit. Sed de hoc postea: tota vero huiusmodi operatio attribuitur Deo sustinenti, & amplexanti, non quod anima tunc sit oculos, nihil intelligens, aut mente percipiens, sed quia tantum est (sicut de D. Ierotheo dicitur) patiens diuina, miras à Deo illustrationes, aut reuelationes, aut affectiones recipiens; omnis enim vnio; amplexus, vel raptus, extasis, aut suspensio, in qua mens intus nihil diuinum percipit, inanis est, nec à Deo procedit, sed vel à prauo spiritu, vel ex animi fit deliquio, & debili corporis complexione procedit: nunquam enim Deus motus corporis & actiones sensuum externorum suspendit, nisi vt melius & tranquillius mentem illuminet, & ad se rapiat.

Eucharistia

10a. 6. v. 56.

Huiusmodi autem amplexus sapius contingunt contemplatiuis post sacramentalem communionem. Nam eos etiam comprehendunt verba illa, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem in me manet & ego in illo.* In me inquam manet reclinans caput suum & mentem suam super me, mihi adherens ne deficiat: & ego in illo, amplexans eum, & mihi intime vnies, vt vnus spiritus fiat mecum, quæ sunt diuinitatis meæ illi manifestans, & deliciis meis eum mire reficiens. Cum enim intra animam vere sint læua & dextera Christi, id est eius humanitas & diuinitas, vtraque erga dilectam suo fungitur munere, & experimento quodam diuino se se illi insinuat.

Serm. 5 in Cant.

10a. 11. v. 41

Sed duo valde miranda in hac subita asseruentione sponsæ relucet. Cū enim tam anxie fulcimenta ex floribus, & fructibus petierit, mox tanta certitudine ac securitate affirmat: *Læua eius sub capite meo: subaudi, iam est; certissimeque scio quod: Dextera eius amplexabitur me.* Inde D. Bernardus arbitrat eam gratias agere pro isto beneficio, ac si iam esset receptū. Quomodo Christus Dominus gratias egit Patri ante suscitacionem Lazari, quia certo sciebat eam futuram. Sed illud adhuc mirabilius, quod cum abfens esset sponsus quando illa fulcimenta postulabat, tam celeriter aduenit, vt læua capiti eius supposita eam dormire quietè super illā concesserit. Quasi largiens ei somnum illum, quem expectabat, cum dixit: *Indica mihi vbi cubes in meridie.* Vt ibi super læuam tuam spiritualiter cubem & ego. Sed vtrumque ex vehementia reciproci amoris inter Deum & animam prouenire non dubium est. Hæc enim cum sic charitate feruet, quod amore langueat, ex suo erga Deum amore intelligit, quantus sit amor Dei erga illam, qui diligentes se ardentissime diligit. Et inde magnam concipit spem, quod Deus sine mora accurreret, vt ei subueniat, & illam fulciat, sustentet, & amplexetur. Non enim amat & deserit, nec se diligentes derelinquit, vnde nec sefellit spes, sed quod sperabat cito obtinuit, obtinebitque quisquis Deum ardentem amauerit, cum expedit ei, quod obtinere desiderat.

Sed quæres forte, vnde prouenit ad huiusmodi amplexus, actusque anagogicos, & super cælestes recipiendos necessariam esse manum Dei fulcientem, ne homo deficiat? nam ex prophetis colligimus multoties vires defecisse, cum angeli-

cæ cælestesque apparitiones illis fiebant, sicut Daniel de seipso testatur sapius. *Ego (inquit) relictus solus vidi visionem grandem hanc, & non remansit in me fortitudo, sed & species mea immutata est in me, & enarui, nec habui quicquam vrium.* Et paulo post. *Et ecce manus tetigit me, & crexit me, super genua mea.* Et Diuus Ioannes in Apocalypsi dum primam visionem habuit, *Cecidi (inquit) ad pedes eius tanquam mortuus, & posuit dexteram suam super me dicens; noli timere, &c.* Plura exempla adducit Diuus Gregorius docens quod cum ad virtutem Dei mens astringitur, à fortitudine propria caro lassatur. Sic sponsa cum langueret ex vehementia amoris, & diuinæ communicationis, nec flores aut mala valeret ad fulciendam, læua manus Dei exanimatam fulciuit, & corroborauit, vt iterum dextera amplexaretur, & nouas ei cælestes affectiones communicaret. Sed huius rei licet plures sint causæ, ipseque inuitatus angeli aspectus maxime in specie, habituque terribili hunc tremorem, & examinationem efficiat; præcipue si horribilia sunt quæ nunciat, tamen imbecillitas hominis, & sublimitas contemplationis ad hæc efficienda sufficiunt. Nam cum quis omnem vim mentis in contemplationem diuinarum rerum intendit, pariter remittuntur, & debilitantur inferiores hominis vires corporali vitæ deseruientes. Calor item vitalis ad supremas mentis functiones contrahitur, & sanguis ad corpus ipsum cogitur. Vnde fit quod corpus frigeat, palleat vultus, caro langueat, deficiat, & interdum grauem morbum contrahat. Quando autem cōtemplatio per magnam internam vim, & subitum raptum euenit, huiusmodi defectus vehementius in corpore gignit, ideoque suavis Dei prouidentia paulatim solet animam ad hos supernaturales contemplationis, & ad amoris excessus eleuare; sensum eam confortando, vt superabundantissimiluminis diuini sine latione capax fiat, & hoc est quod dicitur. *Læua eius sub capite meo.* Fulciens illud, & dextera illius amplexabitur me, vnies me sibi: cui concinit quod infra dicitur in hoc Cantico postquam eadem verba repetita sunt. *Quæ est ista quæ ascendit de deserto, delitiis affluens, innixa super dilectum suum.* Innixus autem iste non solum est, vt mens ascendat ad supera, sed ne corpus deorsum viribus deficiat, & penitus examinetur. Nā licet magna vi ascendat, quia tamen dilecto innititur, dilectus eam ita manu ducit, quod ascendens sursum, per mortem violentam corpus non deserat.

B

C

D

Hæc de amplexu isto attigisse sufficiat; magis enim in huiusmodi excessibus quærenda est experientia, quam scientia; non quod liceat eos appetere, nam præsumptionem redoleret, sed quia oportet non eos demereri; satagendo per opera amoris Deum ad se trahere, qui libenter diligentibus ipsorum coniungitur, & vnitur, eorumque iuxta desideria explet. *Nam in viuis (inquit) iustitia ambulo, & in medio semitarum iudicij, vt ditem diligentes me, & thesauros eorum repleam,* in seculo, prout expedit, sed vberius in futuro in secula seculorum. Amen.

Dan. 7. v. 18 & c. 8. v. 17. Hier. 23. v. 9. Job. 4. v. 14. Apoc. 1. v. 17.

Lib. 4. Moral. c. 30. & hom. 8. in Ezech.

Cant. 8. v. 5.

Pro. 8. v. 10.

EXHORTATIO XLI.

PRO DOMINICIS. POST PENTECOSTAM. DE PROVIDENTIA DEI qua fulcitur anima circa temporalia, spiritualia & aterna, ac in aduersis & prosperis huius vitæ.

Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

SED iam in iis verbis suauem Dei prouidentiam circa iustos contēplēmur, quæ per læuam & dexteram significatur, & in nostrum ordinatur commodum. Nam vt inquit D. Ambrosius, vtrumque sponsi brachium ad vtilia extenditur. Habent tamen aliquid proprium singulæ manus. In dextera longitudo vitæ est, in sinistra autem diuitiæ & gloria: læua præsentium remuneratrix, dextera futurorum. Læua sub capite sponsæ est, dextera supra, quæ totam complectitur sponsam. Illa fulcrum est quietis præsentis; hæc futuræ & æternæ, itaque iuxta D. Ambrosium, vtramque manum aperit diuina prouidentia, vt nos repleat benedictione. Sinistra quidem conferens bona, quæ ad hoc seculum spectant, dextera vero quæ ad futurum, vt impleatur quod Apostolus ait, *Pietas ad omnia utilis, promissionem habens vitæ, quæ nunc est & futura,* quodque Dominus relinquētibz omnia pollicetur, centies tantum in tempore hoc, & in seculo futuro vitam æternam.

Serat 14. in Psal. 118. v. 8. Pro. 3. v. 6.

1. ad Tim. 4. v. 8. Marc. 10. v. 30. Luc. 18. v. 30. Matt. 19. v. 29.

De prouidentia circa bona corporalia & spiritualia. §. 1.

SED dupliciter hoc licet intelligere primo, vt læua sit prouidentia Dei circa temporalia bona ad vitæ sustentationem congruentia; dextera vero prouidentia circa spiritualia, quæ conducunt ad vitam æternam: vtraque enim bona Deus nobis prouidet, hoc tamen ordine, quod temporalia sint infra nos, spiritualia verò & aterna supra, temporalibus illa præponentes iuxta ordinem à Christo Domino præscriptum cum ait. *Primum querite regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adiciētur vobis.* Quæ adiciuntur sunt salus, victus, vestitus, diuitiæ, gloria, fama, & honor & cætera huiusmodi, quæ sunt in sinistra diuinæ sapientiæ. Et ideo dicitur, *Læua eius sub capite meo.* Præbens mihi necessaria ad sustentationem vitæ, ne deficiam. At primo quærendum est regnum Dei æternum, & iustitia ac sanctitas, per quam acquiritur quod pertinet ad dexteram, & quia in iis tribuendis maioris sunt amoris indicia, ait, *Et dextera eius amplexabitur me.* Quod sic explicat D. Augustinus. Sinistra sub capite, dextera super caput, non enim me deseret in temporalibus necessariis, sed tamen hæc sinistra non præponitur capiti, sed sub capite erit, vt dextera eius complectatur me pollicens vitam æternam, impleaturque quod scriptum est: *Promissionem habens vitæ præsentis, & futuræ.* Quid in præ-

Matth. 6. v. 33.

Enarr. in Psal. 143. v. 11. dextera cordi, præponitur capiti, sed sub capite erit, vt dextera eius complectatur me pollicens vitam æternam, impleaturque quod scriptum est: Promissionem habens vitæ præsentis, & futuræ. Quid in præ-

ati? sinistra sub capite meo, quid in futuro? dextera eius complectetur me, tempori necessaria quæritis: *Querite primum regnum Dei,* id est dexteram, & hæc omnia apponentur vobis, sinistra continebo infirmitatem vestram, & dextera coronabo perfectionem vestram.

Amplius id declarat circa id Psalms. *Proteffio tua super manum dexteram tuam.* Sursum (inquit) erat dextera, deorsum sinistra. Et sic complectebatur sponsus sponsam, supponens sinistram ad consolationem, dexteram ad protectionem. *Sinistra eius (ait) sub capite meo.* Deus illam dat. Ideo sinistra eius, quia Deus dat omnia ista temporalia. Nouit ille dispensare sinistram, qui vocat ad dexteram. Supra sinistram sit caput tuum, id est fides tua, vbi habitat Christus noli temporalia præponere fidei tuæ, sed illa subde ipsi, & erit sinistra sub capite tuo, & recte dextera eius complectetur te. Hæc Augustinus.

Vnde licet inferre quod licet iusti, & peccatores temporalia ac aterna appetant, ordine tamen retrogrado, nam peccatores læuam constituunt super caput, & dexteram infra illud, quia temporalia præferunt æternis: & ideo de illis dicitur; *Dextera eorum dextera iniquitatis.* Quia hoc inquit Augustinus in dextera posuerunt, quod in sinistra habere debuerunt, quid in dextera ponere debuerunt? Deum & æternitatem. Ibi dextera, ibi sit desiderium nostrum. Sinistra vtamur ad tempus. Dexteram desideremus in æternum, & hoc modo intelligendum putat quod ait Dominus: *Nesciat sinistra sua quod facit dextera tua.* Id est cum facis opus bonum, fac propter vitam æternam, sine eo quod sinistra rerum temporalium intentio misceatur illi.

Hinc est reprobos in die iudicij collocandos esse ad sinistram iudicis, quia temporalia prætulērunt æternis, & ideo vtraque perdidērunt: electos autem ad dexteram, quia contemptis temporalibus paratum sibi regnum ab origine mundi quæsierunt, & ideo dextera sponsi amplexabitur illos. Cuius figura, vt hic notat D. Ambrosius, præcessit in eo quod Iacob benedicturus duobus filiis Ioseph, scilicet Manasse natu maiori, qui erat ad dexteram suam, & Ephraim minori, qui erat ad sinistram; commutauit manus, & dexteram posuit super caput Ephraim, sinistram vero super Manassæm, quia ille etsi aetate minor futurus erat maior isto, & quamuis Ioseph, indigne hoc ferens resisteret patri, ipse tamen à cæpto non destitit. Manasses autē quod interpretatur populus obliuionis symbolum est eorum, qui in hoc mundo exaltantur, & videntur dexteram tenere, sed apud Deum habent sinistram, quia propter temporalia obliuiscuntur creatoris sui, at Ephraim, quod frugifer interpretatur, indicat iustos, qui fructum iustitiæ ingerunt, qui etsi sinistram in seculo tenere videantur, ad dexteram Christi collocabuntur, commutabit enim manus ad benedicendum electis. Huiusmodi autem brachiorum transpositio, & cancellatio manuum mysterium crucis figurabat: in quo docuit nos temporalia quæ mundus æstimat, contemnere, & aterna, quæ ille respuit, omnibus præponere, & quamuis mundus & caro contrarium suadeant, non est illis asfentiendum, sed sicut Iacob in cæpto perseuerandum, vt semper spiritualia tanquam maiora

Enarr. in Psal. 120. v. 5.

Pl. 143. v. 12. Ibidem.

In Psal. 120. Matt. 6. v. 33.

Matt. 25. v. 33.

Serm. 48. v. 14. in Psal. 118. v. 5. Gen. 48. v. 12.

temporalibus, præponamus in cuius etiam figuram Isaac benedicturus duobus filiis suis Jacob & Esau, eisdem verbis, ordine tamen inuerso, vsus est. Nam Iacobo dixit. *Des tibi Deus de rore cæli & de pinguedine terre.* Esau verò. *In pinguedine terra, & in rore cæli desuper erit benedictio tua.* Quia electi, quorum symbolum erat Iacob, rorem cæli, id est, cælestia bona præponunt terrenis; è contra vero reprobi, quos Esau repræsentabat.

In Eccl. 10. 7. 2. Eleganter declarat hoc D. Hieronymus interpretans illud Ecclesiastes, *Cor sapientis in dextera eius, & cor stulti in sinistra illius*: Id est ille æterna & cælestia sapit & amat, & sectatur; hic temporalia & terrena. Iustus (inquit) nihil sinistri in se habet, sed totum in eo dextrum est. Vnde iudicante Domino mundum, agni erunt à dextris, hædi vero à sinistris, & in prouerbis scriptum est: *Vias quæ à dextris sunt nouit Dominus, peruersæ vero sunt, quæ à sinistris sunt.* Qui ergo sapiens est, semper de futuro seculo cogitat, quod ducit ad dexteram, qui autem insipiens est, de præsentis tantum sollicitus est, quod positum est in sinistra. Hæc fusius prosequitur D. Hieronymus, iuxta Iudic. 3. 15. quem iustus est velut Aod ambidexter, vtraque manu pro dextera vtens, & omne sinistrum respiciens.

Felix sponsa, cuius cor erat in dextera eius, circa cælestia fixum, terrena despiciens, & ideo audacter ait: *Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Nam vti hic notat D. Gregorius, ea quæ videt magnanimitate mente sublimes conculcat, ad æterna vero summo desiderio quasi brachio dextero sponsi astricta, suspirat; in qua cum aliquantulum intrat, delectabiliter quiescit, cuius quietis dilectione mundanos tumultus omnino faldit; in sinuat itaque D. Gregorius læuam & dexteram mutuo se iuuare; nam contemptus temporalium eleuat ad contemplanda æterna, horum vero contemplatio maiorem illorum contemptum, & fastidium generat.

De prouidentia circa spiritualia & æterna. §. 2.

Ita Titel. manus acri. ter. **S**ed esto hæc quæ diximus verissima sint, & sanctorum Patrum interpretationi valde consona, quidam tamen considerantes eximia sponsæ perfectionem in cellam vinariam intròductæ, nullam hic habere mentionem putant de bonis temporalibus. In quibus perfectorum mens nõquam requiescit, & si nequeat sine illis vitam transigere. Quare per læuam sponsi intelligunt prouidentiam eius circa spiritualia quæ in hoc seculo confert, per dexteram vero vitam, æternam ac visionem beatificam, vt sub his duabus manibus comprehendantur duo illa bona, de quibus Dauid inquit, *Gratiam & gloriam dabit Dominus.* Quod sic amplificat D. Bernardus: læua quidem leuat, dextera suscipit, læua medetur, & iustificat, dextera amplectitur, & beatificat. In læua eius merita, in dextera vero præmia continentur. In dextera inquam delicta, in sinistra sunt medicina, vtraque nobis allata sunt per Christum Deum & hominem, ideo Apostolus ait. *Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete, Dominus enim prope est.* Gaudete, quia iam perceptis dona sinistra, gaudete quia expectatis præ-

Pf. 83. v. 12. Ser. 4. de vigilia Natiuit. idem Cal. fiodorus. Beda & alij.

Amia dextera. Vnde & Psalmista ait, *Notas mihi fecisti vias vite, adimplebis me læticia cum vulsuo tuo: delectationes in dextera tua usque in finem.* Vias vite vocat media gratiæ, quibus peruenitur ad conspectum Dei; qui est dextera, in qua sunt delectationes sine fine, merito ergo sponsa ait, *Læua eius sub capite meo.* Quia hæc læua præbet mihi virtutes, dona, & gratias, quibus me fulcit, & tenet ne in peccatis labar, ne in periculis corruam, & tentationibus succumbam; auxiliūque præstat, vt cuncta virtutis opera perficiam. Vnde magnam spem concipio, *Quod dextera illius amplexabitur me.* Nam ex beneficiis per læuam præstitis certa spes aliquando nascitur futuræ gloriæ, sicut dicebat Paulus. *Bonum certamen certavi, fidem seruavi, &c. In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex.* O ter quaterque beatus, quem Christi læua, & dextera amplexatur, nam de vtraque dicitur: *Manus eius tornantes aueræ, plene hyacinthis.* Summa enim celeritate in gentia dona gratiæ & charitatis ac preciosissima bona, quibus plenus est, impartitur electis, quos sua læua tenet, & amplexatur dextera.

De prouidentia Dei in aduersis & prosperis per supplicia & fauores. §. 3.

EX his deducere possumus aliam huius loci interpretationem, per læuam intelligendo manum Dei permittentis aduersa, vel comminantis supplicia: per dexteram vero manū ipsius largientis prospera, vel promittentis fauores, & præmia. His duabus manibus nos regit, fulcit & amplexatur. Quia ad nostrum profectum valde necessarium est, per aduersa & prospera transigere, & timore simul, ac spe in via Domini progredi, ordinate tamen, & ideo sponsa ait: *Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Quia timore suo me fulcit, in aduersis ne deficiam, sed spe ac more suo me amplexatur, vt firmius stem. Læua dicitur esse sub capite, & non supra caput. Quia sancta anima à Deo adiuta, est super omnia aduersa huius mundi, & super omnem spiritum timoris, panarum, & suppliciorum, à quibus nunquam opprimitur, & si illis fulciatur, ne superbiat, aut negligentia, vel iniuria cadat. In prosperis etiam huius mundi tenetur firma per Dei amplexum, vt scilicet per amorem non inhæreat rebus prosperis, sed ipsi Deo earum largitori; cuius gratia in vtrisque stat, nam si propriæ relinqueretur imbecillitati, miserè caderet, & deficeret. Iuxta illud Psalmi: *Cadent à latere tuo mille.* Scilicet deficientes in aduersitatibus: *Et decem millia à dextris tuis, corruentes in prosperitatibus: Ad te autem non appropinquabit:* nimirum malum quod te euertat: quia læua Domini sub capite tuo erit, & dextera ipsius amplexabitur te.

Cura igitur vt aduersa semper sint infra caput tuum, vt te eleuent ad superna, non supra caput, mentem opprimant, ita vt tu conculces illa, & non conculceris ab illis; quia conculcari non potest nisi inferior, inferior tamen non est, qui quamuis corpore multa in terra sustineat, corde tamen fixus in cælo est. Stude etiam vt spiritus timoris, pœnæ, & gehennæ, etiam infra caput sit, quia non decet Christi sponsam illo timore

Ita D. Ber. Sermon. 51. in Cant.

Cant. 5. v. 14.

Ita D. Ber. Sermon. 51. in Cant.

Pfal. 91. v. 7.

Ex D. Aug. li. 1. de Ser. Domini in monte c. 6.

re duci, cum perfecta charitas foras mittat illum, aut supra illum caput eleuet: ita enim timet gehennam, vt ex amore timeat, ne à Dei dilectione separetur, siquidem ex eodē amore Deus pœnā minatur, & timorē incutit. Quod denotat phrasim ipsa: *Læua eius sub capite meo.* Nam cum ad sinistram manum cor propendat, cum porrigitur læua ad sustinendum caput, simul diuinum cor porrigitur, nam quidquid Deus per læuam operatur, siue permittendo aduersa, siue cōminando supplicia, ex amore procedit, & vt nos in sui amorem trahat. Sed quia timor semper terret, vt spes erigat, ad amorem magis te conuertit ad dandum confidendum, *Et dextera eius amplexabitur me.* Iuxta illud Psalmi, *In velamento alarum tuarum exultabo, adhaesi anima mea post te, me suscepit dextera tua;* id est sub protectione tua sperabo, & laboro valde, & quia anima mea adhæsit tibi per amorem, & post te per imitationem, ideo dextera tua me suscepit, suisque bonis me repleuit.

Hac forte de causâ Diuus Hieronymus per læuam & dexteram intelligit legem antiquam, & nouam. Per læuam quidem antiquam, quæ erat lex timoris, & onus tam graue, quod vix portari poterit: per dexteram vero nouam, quæ est lex gratiæ, & amoris, scripta non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis, per infusionem spiritus Sancti, de qua dicitur. *In dextera eius (scilicet Dei) ignea lex.* Continent ergo verba ista vaticinium de lege Euangelica, quod didicit sponsa in cella vinaria, dicens; *Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Ac si primitiua Christi Ecclesia diceret: lex antiqua, lex seruitutis, & timoris, quam antea mihi dederat, collocata est iam sub capite meo, quam iam non intueor, cui iam non subicior, sed potius eleuata sum supra illam ad alium spiritum sublimiorem; & si non nullum mihi præbet fulcimentum, & sustentaculum, quatenus quæ scripta sunt in lege, prophetis, & psalmis testimonium perhibent de Christo, & in eius fide me fulciunt, & confirmant. Cæterum lex Euangelica sponsi mei, quæ est lex amoris, propria filiorum, ac sponsarum regis, hæc amplexabitur me totam, circumdabit, alliciet & constringet me, & visceribus meis imprimetur, vt iuxta illam vitam componam, & per illam sponso meo adhæream. Hæc autem dexteram super totum meum corpus collocauit amplexans illud, quia ex vtroque populo Hebræo, & Gentili, vnã Ecclesiam fecit. Sublato pariete legis circumcisionis, quæ illos diuidebat, quo ad ceremonialia, licet maneret quoad legalia. Vnde sicut in amplexu totū corpus circumcingitur vtroque brachio amplexantis, ita vt vtraque manus factō circulo se cōingat: sic Christus Dominus per læuam legis veteris quo ad moralia, quæ remanserunt, quia non venit soluere legem, sed adimplere, & per dexteram legis nouæ amplexatur Ecclesiam ex omnibus mundi nationibus collectam, vt omnes in Christo amplexante sint vnū. Nos autem, quos tanquam membra huius Ecclesiæ Christus Dominus iā amplexatus est, ita viuere oportet, vt ab hoc amplexu nunquam separemur, fidē & amorē Christi firmiter retinentes, siue per prospera, siue per aduersa progrediamur, curantes ad sublimio-

1 Ioan. 4. v. 18.

Pf. 62. v. 8.

De lege veteri & noua. In c. 4. Zac. Act. 15. v. 10. Deut. 33. v. 2.

Ioan. 5. v. 39. Luc. 24. v. 44.

Ephes. 2. v. 14.

Mat. 5. v. 17.

res amplexus, quos iam retulimus feliciter peruenire. Alioqui manus Dei tornatiles, quæ tanta celeritate, & dilectione extenduntur ad beneficiendum nobis, protendentur sine dubio ad puniendum nos, supplicia, & pœnas quas comminabantur acriter inferentes: iuxta illud stupendum Isaie vaticinium: *Abiecerunt legem Domini exercituum, & eloquium sancti Israel blasphemauerunt; ideo iratus est furor Domini in populum suum, & extendit manum suam super eum, & percussit eum, & conturbati sunt montes, & facta sunt morticina eorum, quasi sterces in medio platearum, & in iis omnibus non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta.* Scilicet ad acrius puniendum, nec caret mysterio, quod quando Deus supplicia & flagella infligit, fere semper non referuntur inslicta ambabus manibus sinistra, & dextera, sed in singulari manu eius, ad significandum, quod Deus largior est in præmiis, quam in suppliciis, & quia dextera ad fauores applicatur, sola vero sinistra infert supplicia, & aduersa; sed hæc adeo est terribilis contra delinquentes, vt Dauid dixerit: *Domine ne in furore tuo arguas me, nec in ira tua corripas me, quoniam sagitta tua infixæ sunt mihi, & confirmasti super me manum tuam.* Et Iob qui duram Dei manum senserat: sic orabat: *Duo tantum ne facias mihi, manum tuam longe fac à me, & formido tua non me terreat.* Vt ergo hanc terribilem Dei manum fugiamus, amplexemur nos Christum, & legem eius Euangelicam, amplexemur mysticum corpus Ecclesiæ, charitatem, vnionem, & pacem cū omnibus seruantes, veneremur vtramque Dei manum, & illi plene subiciamur, sic enim fiet, vt semper læua eius sit sub capite nostro, vt nos fulciat, & dextera ipsius iam amplexabitur in hac vita, sed dulcius in æterna. Amen.

Isai. 5. v. 26.

Iob. 1. v. 12. & c. 2. v. 5. & c. 6. v. 9. Pf. 105. v. 16. Ezech. 6. v. 14.

Pfal. 32. v. 2.

Iob. 13. v. 18.

EXHORTATIO XLII.

De conseruanda charitate & vnione fratrum, ac pace in Ecclesia, & quavis congregatione, & cum singulis proximis, & de acri adiuratione Dei contra perturbantes illam.

Adiuo vos filia Ierusalem, per caritas ceruosque camporum, ne fuscitetis, neque euigilare faciatis dilectam quoadusque ipsa velit.

I ad superius dicta attendamus, cum dixit sponsa, *Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Duplicem fatetur in Christo & per Christum obtinuisse requiem, & tranquillam quietem, alteram communem omnibus iustis, ad hærendo Deo per fidem & dilectionem, ac obseruantiam mandatorum, vt in ipso & sub eius prouidentia, ac protectione pacem, & securam conscientiam possideat, reiectis peccatis, ac m-

PRO DOM. MIN. 5. POST PEN. TEC. ET PRO FE. STO ANG. GELORVM CIRCA EVANG. VA mundæ scandalis.

di tumultibus, & scandalis, quæ eam possent perturbare: alteram specialem per donum contemplationis elongando se ad tempus à multiplici opere vitæ actiua, vt Deo vacet, & in ipso dulciter dormiat. Vtraque obtinetur non ex viribus naturæ, sed gratiæ, quas læua & dextera sponfi ac omnipotentis eius virtus nobis largitur, ad quem etiam spectat donum, quod semel concessit indemne seruare, vt illo sine perturbatione fruamur, & hoc significant sequentia verba: *Adiuo vos filia Ierusalem per capreas, ceruusque camporum, ne suscitatis, neque enigilare faciatis dilectam quoadusque ipsa velit.* Quibus verbis ostendit quanti faciat vtramque sponfiæ requiem, & quam sit ei curæ eius custodia ne ab aliis intemptiue intercipiatur. De vtraque igitur agendum est inchoando à prima, quæ præcipue conuenit Ecclesiæ Christi.

De zelo conseruandi quietem, pacem, & charitatem Ecclesiæ. §. 1.

HA V T quidem Ecclesia Christi duplicem statum. Vnum quasi infantile à die qua saluator caput discipulos congregare, vsque ad diē Pentecostes, quando obfirmata est lex Euangelica, & promulgata. Et ex tunc inchoauit alter status quasi iuuenilis, in quo creuit & dilatauit se per totum orbem, sicut & modo est. De vtroque autem fit hæc adiuratio, in qua introducitur sponfus quasi volens à sponsa dormiente, & quiescente recedere, petens cum adiuratione, à circumstantibus, ne illius somnum moleste intercipient. Adiuratio autem semper fit per rem nobis charam, & valde gratam, vt si venatori, aut agricolæ per modum obsecrationis diceret, ita tibi prospere contingat ceruorum venatio, aut agri fertilitas, ne facias hoc; vel per modum execrationis; male tibi hæc contingant, si hoc feceris. Ab hac ergo metaphora de rusticis filiabus Ierusalem, quæ venationi, vel agriculturæ vacabant, sumpta est hæc adiuratio, qua Christus Dominus transiturus de hoc mundo ad patrem, & recessurus à tenella discipulorum Ecclesia, adiurat ciues Ierosolymitanos, quos non filios, sed filias vocat, quia nihil virile erat in eis, sed femineum, carnale, & mundanum, vt non perturbent pacem; & tranquillitatem illius congregatiunculæ sibi charæ. Adiurat autem per capreas, ceruusque camporum, qui illis erant charissimi, id est per Prophetas & Patriarchas. Illi quidem per capreas significantur, quæ acutissimo præstant visu, & ideo Græcè dicuntur dorcades, quia acute videant: sic prophetæ præstantissima pollent vi ad intuenda diuina, & ideo in scriptura vocantur videntes. Per ceruos autem significantur Patriarchæ, à partu, quia sicut ceruus, vt dicit Dauid per Dei vocem præparantur ad generationem, & partum, sic Patriarchæ præparati sunt ad propagandum populum Dei, ex quo Christus secundum carnem nasceretur. Campi autem in quibus huiusmodi capræ & cerui degunt, sunt Sacræ scripturæ, Prophetarum, & Patriarcharum dicta, & facta continentes, quorum venationi auide. Israelitæ vacabant. Ab his ergo petitur cum ista adiuratione ne pacem primitiue Christi Ecclesiæ perturbent.

Ex Origene hom. 2. Ex duabus.

Pf. 28. v. 9.

Fuit autem hæc Christi adiuratio à Deo efficax pro toto illo quinquaginta dierum spatio à morte ipsius, vsque ad Pentecostem, vt nihil molestiæ Iudæi intulerint discipulis, sed pacifice in suis domibus, & in cænaculo degere permiserint orantes & suum negotium agentes donec induerentur virtute ex alto. Huius autem mandati typus præcessit in eo quod ipse Christus præcepit Iudæis, qui ad eum capiendum venerant; *Si me queritis, sinite hos abire, vt impleretur (inquit Euāgelista) sermo quem dixit, qui quos dedisti mihi non perdidisti ex eis quemquam.*

Cæterum post aduentum spiritus Sancti cum Apostoli introducti in cellam vinariam, vt iam vidimus, magno cum feruore legem Euangelicam prædicarent, cepit etiam in eo exordio Ecclesia pace, ac tranquillitate frui. Siquidem de ea dicitur; *Omnes qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia, quotidie quoque perdurantes vnanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione, & simplicitate cordis collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem.* Et iterum, *multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna.* Adiuratur ergo Iudæi per Prophetas, & Patriarchas ne hanc Ecclesiæ quietem disturbent molientes aliquid contra fidem, & charitatem, vnionemque ac sanctos mores, quos profiterur.

Sed quia futuri erant peruersi filij in eadem Ecclesia, falsique fratres, & fidei Christi sodales hæretici, & schismatici, adiuratur hi omnes (quos filias Ierusalem vocat, quia sub eodem baptismo nihil nisi carnale, & molle sapiunt) ne eandem Ecclesiæ fidem, pacem, ac vnitatem hæresibus, & erroribus, schismatibus, & dogmatibus peruersis dilacerent. Fit vero adiuratio per Prophetas, & Apostolos, quos isti etiam venerantur, & nostri sunt Patriarchæ, ac progenitores, quorū dicta & gesta in campis vtriusque testamenti referuntur. Per huiusmodi autem adiurationem manifestat Christus Dominus desiderium ac voluntatem suam; quia nihil ipsi optabilius est, quam quod fides integra, charitas mutua, vitæque immaculata, & pacifica in cunctis fidelibus perseueret. Nihil autem est illi execrabilius quam hæresis, schisma, scandalum, discordia, & quidquid vnitatem & pacem Ecclesiæ scindit, ac diuellit. Vtrumque testatur diuina sapientia, cū ait: *In tribus beneplacitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo, & hominibus. Concordia fratrum, amor proximorum, vir & mulier bene sibi consentientes.* Et rursus, *Sex sunt quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius.* Nempe, cum qui seminat in fratres discordias, oportet quidem, vt dicit Apostolus, hæreses esse, & schismata, vt qui probati sunt, manifesti fiant: necesse est item, vt saluator prædixit, quod veniant scandala, scissuræ, & diuisiones. *At vbi hominis illi per quem scandalum venit, melius esset ei si suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.* Præsciens igitur sponfus ex praua hominum propensione sapissime futura huiusmodi scandala, schismata & dogmata hæretica, adiurat omnes terræstris Ierusalem incolas, vt ab his caueant, quia horribilissimum, & diuturnius supplicium illis inferetur, quam si suspensa ad collum asinaria mola proicerentur in profundum inferni, vbi tormentum est horrendum & æternum.

Act. 1. v. 14.

Ioan. 18. 11.

Act. 2. v. 44. Eccl. 25. v. 1. Pro. 6. v. 16.

1. Cor. 11. v. 19. Mat. 18. v. 9.

Eandem comminationem insinuat hic sponfus si versionem LXX attendas. Quæ sic habet. *Adiuo vos filia Ierusalem in virtutibus, & in viribus agri si suscitaueritis, & resuscitaueritis charitatem quoadusque velit.* Quæ verba in eundem sensum vulgatæ, sed per modum adiurationis execratoriæ possunt reduci. Quia iuxta phrasim Hebræam multoties particula *si* ponitur pro *ne*: vt si ambulauit in magnis, id est, non ambulauit. Si dederit somnum oculis meis, id est non dabo somnum. Vocantur autem virtutes, & vires, seu fortitudines agri cūcti fructus, quos vberimus ager fert, qui chari erant rusticis Ierosolymitis, quos adiurat sicut capræ, & cerui venatoribus: per illas autem significantur virtutes & dona spiritualia agri, cui benedixit Deus, qui est Christus Dominus, vel virtutes, ac potestates agri celestis, quæ sunt Angelorum Hierarchiæ, & chori. Nam cum Angeli sint omnium custodes, quibus maximè deuincti sumus, optime per illos tanquam per rem valde charam adiuratio fit. Qua de causa cum moneret ne scandalizaremur paruulos, rationem subiecit: *Quia angeli eorum semper vident faciem patris mei qui in caelis est.* Ipsam autem sponfam dilectam vocat charitatem, seu dilectionem, eo loquendi genere quo amantes seipso compellant, amor meus, dilectio mea. Quo etiam allicit ad non inferendum molestiam illi, quam ita ipse diligit, vt suum amorem appellet, ac si dixerit, qui hanc tangit, tægit pupillam oculi mei, & amorem cordis mei, præterea adiurat ne charitatem perturbent, ad significandum charitatem totam esse radicem pacis, ac tranquillitatis, qua fruetur Ecclesia, idemque esse zelare bonum Ecclesiæ ac zelare eius charitatem. Sensus igitur est adiurari vos, & iterum adiuro ne suscitatis dilectam meam, & perturbetis charitatem illius: at si suscitaueritis, & perturbaueritis eam, imprecor vobis, vt auferantur à vobis virtutes ac vires agri, capræ, ceruique camporum.

Huiusmodi autem imprecationes in scriptura, prophetiæ sunt comminatoriæ eius quod futurum est, seu supplicium quod luent præcepti transgressores. Iudæis enim minatus est hoc ipsum Christus Dominus cum dixit: *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.* Ex eo namque quod persecuti sunt Christum, & Ecclesiam eius, ablata sunt ab illis Scripturæ sacræ, vera sacramenta, & sacrificia, ac cætera salutis remedia, translataque sunt ad gentes. Vnde non fruuntur iam capreis, ceruisque camporum, id est Patriarchis & Prophetis, quos tanti faciebant, nec virtutibus & fructibus agri, id est Christo quem expectabant.

Eademque de causa ab hæreticis qui Ecclesiæ & fidem modo disturbant, multa ex dictis auferuntur, vt sua culpa non potiantur puris scripturis, sed adulteratis per ipsos, nec puris sacramentis, sed iis qui sibi fingunt sacramentorum idola. A schismaticis etiam, vnitatis ac pacis Ecclesiæ perturbationibus auferuntur gratiæ dona, & salutis æternæ charismata, & fructus vitæ æternæ, angelorum salubris protectio, & cætera, quibus in indignos constituunt, eo quod sponfam Christi scindere, & dilacerare contendunt. Vnde sicut capræ & cerui dilaniantur à feris ne proficiat venatoribus, & sicut frumentum ac fructus agri

Matt. 18. v. 10.

Matt. 21. v. 43.

consumuntur à grandine, vel gelu, aut vermibus, ne vsui sint agricolis, ita isti omnes dilacerantur à demonibus, & omne adiutorium, omnique vitæ æternæ fructus tandem peribit illis, quia ipsi peribunt in æternum.

Merito autem hanc comminationem infert sponfus, vt consoletur Ecclesiam, quæ cōquæsta erat, vt vidimus, quia filij matris suæ pugnaverunt contra eam, & cum eandem pugnam sponso recedente timeret, ipse sermonem conuertens ad filias Ierusalem, quæ sunt iidem filie matris suæ eam oppugnantes, ait illis, adiuro vos ð filie Ierusalem ne amplius oppugnetis sponfam meam dilectam, nec pacem eius perturbetis, *Quoadusque ipsa velit*, id est nunquam, quia ipsa nunquam volet hæc pace priuari. Scriptura enim hac phrasi significat aliquid quod nunquam erit, vel finietur vt in illo; *Orietur in diebus eius iustitia & abundantia pacis donec auferatur luna*, id est perpetuo, quia luna nunquam auferetur.

Vide supra lib. 2. Exhort. 28.

Psal. 71. v. 7.

De zelo conseruandi & augendi charitatem fraternam à singulis habendo. §. 2.

HÆC quæ diximus de vniuersa Ecclesia, de singulis etiam cæribus religiosis, & de qualibet christiana congregatione intelligenda putamus, imo & de qualibet anima tam in seipsa, quæ respectu congregationis in qua degit, vel proximorum, quibus cum versatur. Nihil enim nobis execrabilius esse debet, quam internam charitatem, & pacem amittere, vel cum aliis disrumperet, & inter eos discordias seminare, timentes terribilem Dei comminationem contra eos qui aliis scandalum præbent. Vel suæ congregationis vnitatem quouis præsumpto titulo scindunt. *Vnitatem* (ait Diuus Paulus) *abscindantur qui vos conturbant.* Dicitur enim eis, quod Iosue dixit Achan. *Quia turbasti nos, exturbet te Deus in die hac*, & lapidatus est ab omni populo, & instar Chore, Dathan, & Abiron, qui turbauerunt Israeliticam Ecclesiam, deuorabuntur à terra, & operientur grauissimorum peccatorum multitudine, descendenteque in profundum abyssi, sicut qui alligatus est prægrandi lapide.

Nec sine causa hos conturbantes vocat, *Filias Ierusalem.* Quæ interpretatur visio pacis: vt vel nomen matris excitet filias ad amandam pacem ipsius, erubescantque dissipare eam, & cum sponsa sit etiam filia Ierusalem, quid indignius quam sororem exturbare; & ciuitatem pacis in discordiam vertere? nunquid (ait Dominus per Malachiam) *Non pater vnus omnium nostrorum? nunquid non vnus Deus creauit nos: quare ergo despicit vnusquisque fratrem suum violans pactum patrum vestrorum?* Si ergo omnes eundem habemus patrem, eandem matrem Ecclesiam, aut religiofam congregationem, quomodo audemus violare pactum charitatis fraternæ contra voluntatem patris nostri, & cum graui detrimēto nostre matris? *Disperdet* (inquit) *Dominus virum, qui fecerit hoc, magistrum, & discipulum, & offerentem manus Domino exercituum.* Quia nullius acceptabit personam, & ita destruet maiorem, ac minorem, sacerdotem, ac laicum. *Nam quis conturbat vos* (ait D. Paulus) *portabit iudicium, quicumque est ille*, et si sapiens sit, princeps, vel imperator: sinus ergo veri filij Ierusalem

Ad Gal. 3. v. 12. Iosue 7. v. 25. Num. 16. v. 37.

Mal. 2. v. 10.

Ad Gal. 3. v. 12.

zelantes pacem matris nostrae Ecclesiae, ac proximorum nostrorum, nihilque sit nobis optabile, quam charitatem & tranquillitatem seruire, tum in nobis ipsis, tum etiam in aliis, nihil omnino permittentes, quod illam exturbet, extinguat, aut minuat: imo omnibus viribus curantes, vt in dies augeatur, & firmior fiat.

Hoc enim expressius commendatur in iis verbis, iuxta versionem LXX. *Adiuo vos, &c. Si suscitaueritis, vel resuscitaueritis charitatem quoad usque velit.* Quae verba a Origenes, b Diuus Ambrosius, c Augustinus, d Nyssenus & alij Patres interpretantur in sensu affirmatiuo, longe quidem diuerso à sensu nostrae vulgatae, sed in se vero, ait igitur. *Adiuo vos* ò animae fideles, & pia quod suscitatis & resuscitatis ipsam virtutem charitatis, ne vnquam extinguatur, vel obdormiat, aut tepescat, sed potius curetis, vt conseruetur, & crescat quantum ipsa vult crescere, tam in vobis quam in aliis, quod si aliquando mortua fuerit, totis viribus incumbite resuscitare illam, & ad vitam reuocare, ne tam ingens donum in vlllo homine pereat. Si vero tepuerit, satagite, vt ferueat, & in opera ingentia se prodat, æmulantes semper charismata meliora, quae sunt charismata charitatis. Ij autem patres existimant hæc verba tribuenda esse non tam sponso, quam Ecclesiae sponsae Christi exhortanti animas infirmas, & imbecilles ad seruandam charitatem, & vnionem fraternam, & in dies perficiendam, quamuis etiam in hac expositione ipsi Christo possint attribui. *Adiuo* autem eas per virtutes, & vires agri, id est per ipsa opera sancta, & pia, quae illis sunt chara, vel per ipsas virtutes supernaturales infusas viribus animae, quae est ager fructuosus, vt charitatem excitent, à qua omnes virtutes, & opera vitam, decorem, ac perfectionem desumunt. Aut adiuo per virtutes & potestates angelicas, quae agrum huius mundi perambulant, & custodiunt, vt suscitent charitatem imitando mutuam dilectionem, vnionem, & pacem, quae inter ipsos angelos & beatos inuenitur. Expedi enim filias terrestris Ierusalem ad eam pacem anhelare, quae est in Ierusalem caelesti, ad quam properant, dicentes illius ciuibus illud Psalms; *Rogate qua ad pacem sunt Ierusalem, & abundantia diligentibus te, ò ciues Ierusalem caelestis petite à Deo cuncta quae necessaria sunt ad pacem, vnionem, & felicitatem nostrae Ierusalem terrestris, præbendo caelestium donorum abundantiam iis, qui diligunt illam, vt eius curent conseruationem.*

Hinc deducenda sunt duo valde salutaria monita. Primum quidem oportere valde, quod in omnibus filiis Ecclesiae, vel religionis vigeat iste zelus resuscitandi charitatem, vt in peccatoribus reuiuifcat, in tepidis ferueat, & in feruentibus amplius ardeat, & perficiatur. Hoc autem maxime incumbit prælati, sed potissime ab vnoquoque excitanda est propria charitas, vt in dies ferueat, & crescat, alterum est quod hæc excitatio fieri debet vsque ipsa charitas velit. Id est iuxta inclinationem charitatis, quae est sine limite, & sine fine crescere. Cupit enim crescere quantum potest, vsque ad finem vitae.

a Hom. 3. ex quatuor & serm. 5. in Pf. 118. v. 1. b In libro speculi 3. c Hom. 4. in Cant. Theodoretus catena trion partium verba referunt infra.

Sic Origenes.

Sic Theodoretus & Nyssenus.

Psa 121. v. 6.

De medijs ad excitandam charitatem.

§. 3.

SED in hac ipsa adiuratione nonnulla insinuatur media ad id obtinendum, pro quo fit adiuratio. In eo enim quod dicitur. *Adiuo vos per capreas, ceruosque camporum.* Hoc indicatur, vt notat Diuus Anselmus, quod rem adiuratam facient, si virtutes illas habeant quae per capreas, ceruorumque naturas, ac proprietates representantur, quibus sancti maxime floruerunt. Etenim capreae alta petunt, & non ab imis sicut oves, sed à summis capite erecto cibum sumunt, cerui etiam velocissime currunt: ad montesque ascēdunt, vbi libentius habitant. Iuxta illud Psalmitæ, *Montes excelsi ceruis, & qui perficit pedes meos tanquam ceruorum, super excelsa statuens me.* Sic sancti viri ad supremum perfectionis anhelant, charismata meliora æmulantur, & velociter per Christum currunt, à quo cibum & pastum spiritualem expectant, & ea quae in infimis sunt contemunt: hæc autem omnia perfecta præstat charitas, quae omnium virtutum fert vexillum, ad Deum ipsum intentionis caput erigit, & pedes affectuum velociter mouet, vt Christum assequantur. Nihil ergo quod charitatem lædat agendum est, hoc enim esset infima petere, imis inhærere, & à cunctis virtutibus deficere.

Sed quia hominum est aliquando delinquere, & charitatem nonnunquam lædere, eadem animalia remedium huius damni edocent. Nam capreae sagitta vulneratae per dictamnum vulnerantur, cerui deglutiunt serpentes, sed postea ad fontes aquae currunt, qua hausta venenum euomunt, & renouantur: ita Ecclesiae filij, si quando à diabolo vulnerantur, vel eius venena, seu peccata deglutiunt, per dictamnum penitentiae, & orationis seipfos curant: ad Christum currunt fontem aquae vitae, cuius gratia quodcumque peccati venenum euomunt, & fonte lachrymarum maculas diluunt, vt in interiori homine renouentur. Hæc autem maxime præstat charitas, quae operit multitudinem peccatorum, & ideo tam instanter fit adiuratio, vt resuscitetur, & eleuetur ne obdormiat, moriatur, aut deprimatur, nã ea depressa, omnes virtutes deprimuntur, ea vero eleuata & suscitata omnes eleuantur & suscitantur. Continuum autem studium plorandi peccata, & purgandi se ab illis hanc operatur suscitationem.

Præterea aptissime fit adiuratio per ceruos, qui symbolum sunt fraternae charitatis, eo quod (vt optime perpendit Diuus Augustinus) cum de vno in alium locum migrantes per fretum nantant, vicissim vnus alterius caput carnibus graue super clunes portat, & dum primus lassatur expectat vltimum, vt super illum caput reclinet, & hic vltimus libenter portat pondus illius, qui fuerat primus, vt hoc mutuo adiutorio sine periculo fretum transferant, quasi docentes nos quod ait Apostolus: *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi:* quae est lex charitatis, per quam omnes in Christo vniti ad inuicem onera fratrum portamus, nihil illis molestiae inferentes, non disturbantes pacem, sed potius supportantes inuicem

Psal. 107. v. 17. Ps. 17. v. 34.

2.

Lib. 83. 95. q. 17. & in Psal. 41. Ex Plinio lib. 27. c. 9.

Ad Gal. 6. v. 2.

in charitate eorum onera, vel tollentes vel ferentes, ad mutuamque exhortantes vnionem, & concordiam, vt hoc communi & reciproco adiutorio fretum huius mundi tranquillè transeant ad portum salutis aeternae feliciter perueniamus.

Tandem phrasis ipsa & modus loquendi per adiurationem valde nos vrget, vt aduertamus quanti Deus faciat suscitationem charitatis, vt nos similiter magnificamus illam, & totis viribus procuremus. Perpendit hoc optime Diuus Augustinus in libello, quem ex canonicis libris congescit, & speculum nuncupauit. Ex Cantico autem Canticorum (inquit) quid in hoc opus transferre possumus, cum totus amor sanctos Christi & Ecclesiae figurata locutione commendat, & prophetica pronunciet altitudine, nisi quod quamuis sit ad intelligendum difficillimus, possumus tamen facile aduertere, quantum sit diuina illa, & diuinitus inspirata charitas appetenda, quando quidem non ibi semel dicitur, sed alio & alio loco, iterum ac tertio repetitur, *Adiuo vos filiae Ierusalem in virtutibus, & viribus agri, si lenaueritis charitatem quoad usque velit,* vult autem leuari quoad usque Christus ipse docuit verbo, & suo est hortatus exemplo dicens; *Maiorem hac dilectionem nemo habet quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis.* En Diuus Augustinus nulla verba preciosiora in toto Cantico inuenit, quam ista, quae in suo speculo collocaret, & ex trina eorum repetitione, & adiuratione deducit quanti Deus faciat leuare charitatem, & eam vsque ad summum extollere. Huncque totius dramatis scopum esse testatur. Confirmat, & amplificat hoc Diuus Ambrosius dum ait, charitatem hic vocari ipsum Christum, qui charitas est, & per charitatem habitat in cordibus nostris, quod autem ait: *Si suscitaueritis, & charitatem quoad usque velit,* ideo dicitur, quia Christus (inquit) suscitatur in iis, qui primum accedunt, id est qui per baptismum sanctificantur, resuscitatur vero in iis qui postquam accesserunt, dormierunt. Dormit ergo Christus in negligentibus, suscitatur vero in sanctis. Hæc Ambrosius; quanti ergo facienda est charitas, quae est ipse Christus, & secum trahit Christum; & qui illum extinguit, Christum in se extinguit, & qui illum suscitatur, Christum suscitatur. Suscitetur ergo illam in nobis, ac in omnibus quibuscumque versamur, eleuemus eius vexillum, vt Christus per illam regnet in nobis, & in cunctis in secula seculorum. Amen.

In speculo tom. 3.

Cant. 2. v. 7. & c. 3. v. 5. & c. 8. v. 4. Ioan. 15. v. 13. 1. Ioan. 3. v. 16.

Serm. 5. in Psa. 118. v. 1.

EXHORTATIO XLIII.

De dulci somno contemplationis, & amoris, de externis & internis qua illam impeditur conantur, & de zelo propellendi illa.

Adiuo vos filiae Ierusalem, per capreas, &c.

DIXIMVS sponsam dum reclinaret caput super sponsi leuam, amplexante illam dextera ipsius, reuiuifcat & obdormisse dulcè, ac mysticum somnum contemplationis, intendo sine dubio altissima sui dilecti magnalia, ac profunda mysteria, amando, & amplexando eum, qui ita tenere eam amabat, & amplexabatur, sed sublimius ascendit sponsi dilectio. Desiderabat enim hunc somnum profundum fore, longum, ac diuturnum, nec per violentiam intercipi, quoad usque ipsa sua sponte surgeret, & euigilaret. Euenit enim in oratione mentali & contemplatione, quod in corporali somno. Qui quidem multis de causis necessarius est corpori, vt scilicet sensus & membra à defatigatione in operibus suis quiescant, & tam ipsi quam vires vegetantes robur ad operandum acquirant per maiorem spirituum animalium, aut vitalium generationem, vnde in somno melius fit concoctio cibi, digestio, ac distributio illius per membra ad illa nutrienda, augenda, & roboranda; & vt sensus expeditius videant, sentiant, & sua opera in vigilia perficiant. Ille autem tunc utilis est, cum sufficienter capitur iuxta dormientis necessitatem, cui cum laetis factum fuerit, vltro expersgiscitur, si vero violenta aliqua perturbatio, vel strepitu exciteretur, nocentum recipit, & molestiam, ineptusque & imbecillus ad sua opera peragenda manet.

De contemplationis somno. §. 1.

AD HUNC igitur modum animae necessarius est somnus quidam spiritualis per orationis studium, ac meditationis, vel contemplationis; in qua ab exercitiis vitae actiuae, & à negotiis, curisque temporalibus requiescat, vt vires refumat spirituales, ad eandem melius, & fortius exercenda. Per meditationem enim Christi, verba, ac gesta cæteraque mysteria, quae cibi animae sunt, intus quasi decoquantur, & digeruntur, ac singulis potentiis applicantur: per orationem vero impetrantur Dei auxilia, & inspirationes, quae sunt velut spiritus vitales animae, magnamque præstant ei robur ad cuncta studiosa opera peragenda, vnde hoc ablato somno mox languescit anima, arescit cor, obtrebratur mens, vires internae deficiunt, effrenantur appetitus, laesciunt sensus, & ad omne bonum opus membra torpescunt; & velut homo in somnis phrenesim, & mentis deliquium spiritus patitur: at per spiritualem somnum cuncta hæc mala res-

PRO FE- STO S. MAGDA- LENÆ, ET PRO FE- STO AS- SUMP- T. CIRCA EVANG.

parantur. Et ultra hoc sopor iste spiritualis est propter se valde amabilis, quia in ipso sine vilo strepitu anima per cognitionem, & amorem Deo intime vnitur, in illoque tanquam in suo centro, & sine vltimo requiescit, & ab illo nouas vires recipit, vt quidquid iusserit prope exequatur. Hoc autem tamdiu durat in oratione, & contemplatione, quandiu ratio & charitas dicitur, ac Deo placet; hoc enim dumtaxat ipsa vult, cū suam in omnibus diuinæ conformet voluntatem.

Sponsus igitur huius somni zelator ac custos amantissimus adiurat filias Ierusalem, *Ne suscitent, neque euigilare faciant dilectam quoadusque ipsa velit.* O mira & stupenda diuinæ charitatis dignatio, quæ non solum in læua sua dilectam quiescere facit, sed insuper custodit à cunctis infestantibus illam, nec nisi ad ipsius voluntatem patitur suscitari. Quadrat in eam quod scriptum est.

Deut. 33. v. 12. Benjamin amantissimus Domini habitabit confidenter in eo, quasi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet. Quomodo non habitabit confidenter in Deo, morabiturque in eo quasi in thalamo, vt inter humeros eius securus requiescat, qui ipsummet patronum, ac suæ requiei habet protectorem. Bene vocatur Benjamin, id est filius dexteræ, qui prius filius doloris nuncupatus est, nam reiectis procul quæ incutiebant dolorem, qui prius amore languebat, iam in Deo gaudens per contemplationem requiescit à diuina protectus dextera, vt dormiat somnum illum mysticum, de quo dicitur in Psalmo: *Ibi Benjamin adolescentulus in mentis excessu.* Mentis excessum vocat, quoniam licet sensus externi videantur dormire, mens tamen excedit seipsam, & ad superna eleuatur. Vnde de hoc somno contemplationis dicitur. *Ego dormio & cor meum vigilat.* Non dormiunt potentie internæ quasi nihil agentes sed tanquam tranquillæ, & sine impedimento in suis actibus vigilantes. Vigilat intellectus intuenso diuina, quæ superant humanum captum, & audiendo aliquando arcana verba, quæ non licet homini loqui, vigilat voluntas eliciendo ardentis amoris affectus erga dilectum, quem intuetur, vigilat imaginatiua vis formando, aut potius recipiendo imagines, quæ cælestes res illi repræsentant. Vigilant appetitus se circa diuinas affectiones exercendo; denique vigilat cor, anima, mens, & vires, siquidem tunc ardentius diligitur Deus ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, & ex omnibus viribus suis, quæ autem reuelationes, quæ visiones, quæ voces, quæ imagines, qui affectus in hoc dulci somno intercedant, reliqua verba, quæ in hoc capite refert sponsa, manifestant, de quibus sequens erit liber. Nunc autem quid sibi velit adiuratio ista, ne ab hoc somno excitetur explanemus. Dupliciter autem fieri potest. Primo per modum imperij Dei efficacis, quod penitus omne tollit contemplationis impedimentum inter vnum, vel externum, quomodo Christus Dominus custodiebat somnum contemplationis in beata Virgine, quandiu ipsa volebat, donec ab vltima huius vitæ contemplatione in æternam transfudit eam. In aliis vero iustis custodit ad breue tempus, prout ipsi placet. Alio modo fit adiuratio per modum præcepti, vel moniti cum sufficienti auxi-

Genes. 35. v. 18.

Psal. 67. v. 18.

Cant. v. 2.

lio ad præstandum id quod iubet, vel monet, & hoc modo est nunc interpretanda.

Contra eos qui contemplationi vacantes perturbant. §. 2.

PRÆSCIEBAT sponsus non defuturas filias Ierusalem, quæ animam quieti contemplationis vacantem perturbare conarentur, quas adiurat, ac præcepit ne id faciant, huiusmodi autem in tres ordines redigere possumus. Etenim Diuus Gregorius per filias Ierusalem, carnales quosque, qui sunt in Ecclesia intelligit, qui piam animam sopitis terrenis cupiditatibus in sinu sponsi sancto otio quiescentem importune excitant, negotiis mundi eam implicare desiderantes, quia vitam inutilem existimant, dum ab eorum curis, eam se abstinentem considerant. Vnde satis congrue, non filij, sed filia nominantur, quia dum effeminatos mores nutriunt, quales interius habentur, exterius nomine famineo designantur. His autem dilectam suscitare sub adiurationis pondere prohibetur, ne videlicet mentem, quæ ad vocandum Deum se accingit, & solis spiritualibus studiis inhærere concupiscit, importunis sollicitationibus inquietent, & tenebris curarum terrenarum oculum cordis eius obnubilent. Hæc fere Diuus Gregorius, vnam ij qui filia dicuntur Ierusalem filij efficerentur, & effeminatis moribus sepositis viriles assumerent, vt digni essent qui ad cælestium contemplationem assumerentur, & potius ad illam alios prouocarent, quam impedirent.

Sed ab his carnalibus non longe distant alia filia Ierusalem, animæ quidem iustæ, sed nimium operibus vitæ actiue additæ, quæ inutile putant contemplationis otium, & illi vacantes exturbare nituntur sub melioris boni prætextu. Quarum figuram præ se ferebat Martha, dum otiosam existimabat Mariam sororem suam, quæ sedens secus pedes Domini audiebat verbum illius, & eius contemplationi vacabat, eam intemptiue ad actionem renouare conata est dicens Christo: *Domine non est tibi cura, quod soror mea reliquit me solam ministrare? dic ergo illi, vt me adiuuet.* Bonus quidem zelus ministrandi Christo corporaliter, sed sine scientia; dum omnes vult eodem modo illi ministrare, non audet coram magistro sororem ab eius pedibus auocare, sed quantum in se fuit, exturbauit eam, siquidem ipsa audiente contra eam magistrum interpellauit, vt à se abiiceret, & ad opus ministerij mitteret, at Christus Dominus Martha zelum comprimens, & ignorantem instruens sic ait: *Martha, Martha sollicita es, & turbas erga plurima, porro vnum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.* Et quid hoc est nisi cunctas animas Martha imitatrices adiurare, ne suscitent contemplantem animam, donec ipsa velit; nam quia ipsæ turbatæ sunt erga plurima, exturbare nituntur qui occupantur circa vnum.

Sed quid est quod Saluator ait, quod melior pars contemplationis non auferetur à Maria, & tamen hic dicit, ne suscitetur quoadusque ipsa velit? Auferetur ergo ab illa quando ipsa recedere

Luc. 10. v. 40.

voluerit. Sed aduertere oportet duplicem esse animarum statum, quæ contemplationi vacant, quædam enim ex Dei speciali vocatione vitam elegerunt solitariam, solius vitæ contemplatiuæ exercitii solitariam, de quibus dicitur, *Sedebit solitarius & tacebit, quia lenauit se super se:* & si optimam elegerunt partem, quæ non auferetur ab eis, quia vnusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permanere debet, & contemplatio, quæ in hac vita incipit, in futura non auferetur, sed potius reddetur clarior in æternū duratura. Vnde si de statu contemplandi sermo sit, vox illa, *Quoadusque ipsa velit*, perpetuam, iuxta supradicta indicationem; quia nunquam volet in hac vita, nec post mortē velle poterit ab hoc statu discedere, & alium assumere. Vnde Magdalena, de qua verba ista dicta sunt post mortem ascensionem triginta annis solitaria in spelunca delituit contemplationi vacans, septiesque quotidie rapiebatur in cælum ad diuinas laudes auscultandas, donec tandem post mortem illuc introducta, perpetuè in clara Dei contemplatione perseverat, quæ non auferetur ab ea in æternum.

Cæterum status iste, etiam melior sit pars respectu vitæ actiue, & facta collatione partis ad partem, optima nuncupetur; tamen idē Christus Dominus partem vocauit, quia multo melius iudicauit, vt reuera est. In hoc seculo ipsum totum ex vtraque parte compositum, quod vitam mixtam nuncupamus, quam Christus Dominus sibi elegit, & quam profiteretur, qui contemplationi simul & actioni ad lucrandos proximos ex Dei vocatione insistunt, qui cū perfecti sunt, somnum contemplationis quietē dormire possunt, & debent priusquā ad operandum surgant; nec suscitandi sunt, vt euigilent ad opera vitæ actiue circa proximos, *Quoadusque ipsi velint*, quia ipsi à Deo instructi, tunc volunt cū id expedire sibi, vel proximis, & Deo placere iudicauerint. Charitas enim Christi virget illos, nec dormire plus nimio sinit, sed tēpestiue excitat, vt proximis succurrant, nec ipsi aliud volunt quàm quod charitati congruit, & quod vult Deus, illos velle; Non enim (ait D. Gregorius) omnis cura proximi sanctæ animæ interdicitur, sed quando suscitari debeat, eius voluntati relinquitur, quia omni perfectæ animæ discernendum est, & quando cælesti contemplationi studeat, & quando vtilitatibus proximorum inseruiat. Nouit sponsus (inquit Bernardus) quanta flagret dilectione etiam erga proximos sponsa, & satis propria charitate sollicitari matrem de profectibus filiarum; neque se vilo pacto illis subtraeturam, seu denegaturam, quantum & quoties opus fuerit; proptereaque eius discretionis securè credendam censuit hanc dispensationem.

1. Cor. 5. v. 14.

Hic.

Ser. 52. in Cant. & serm. 57. Vide inf. lib. 5. Exhort. 14.

3.

Hinc idem Sanctus per filias Ierusalem adolescentulas intelligit, seu animas teneras subditorum, qui multoties prælatos ac magistros spirituales horis consuetis in contemplatione quiescentes, plus iusto molestare solent, vt eorum necessitatibus spiritualibus vel corporaliibus subueniant; cū tamen eorum discretionis id committere tenerentur, siquidem ipse Deus id committere non dubitauit. Aduertant igitur prælati, ac spirituales magistri, vt discretè se gerant, ne dum plus nimio dulcedini contemplationis vacent, à subditorum & pusillorum cura

desistant, alioqui iustè auferetur ab illis donum, quo indiscretè abutuntur cum damno proximorum (vt superius notauimus) quare non minus expedit illis à contemplatione surgere, & circa proximos vigilare quando necessitas vrget, vel charitas impellit, quàm subditis, relinquere eos horis consuetis contemplationi vacare, vt postea vtilius illis præsent, doceant, & succurrant.

Hoc ipsum indicat adiurationis forma, quæ fit *Per capreas, ceruosque camporum*, quæ animalia sunt munda secundum legem, & grata erant Ierosolymitis, vnde in prouerbis vbi Vulgata habet, *Cervus charissimus & gratissimus hinnulus*, iuxta Hebraicam lectionem dicitur, *Cervus amorum, & caprea gratiarum.* Significant ergo virtutes quæ munditiam spiritualem animæ conferunt, & maximum amorem ac gratiam conciliant apud Deum; & apud homines, & ad Dei contemplationem maximè disponunt; per quas fit adiuratio, ne animam ab exercitio harum virtutum dum contemplatur, auertant: alij per capreas, ceruosque camporum intelligunt vtriusque Testamenti Sanctos, qui in campis & locis solitariis contemplationi vacabant, & caprea acuto visu penetrabant diuina, atque instar ceruorum ad cacumina montium cælestium ascendebant, per quos adiurantur filia Ierusalem, ne horum sectatores à sua quiete contemplatione intempestiue auellant. Diuus Bernardus beatas intelligit animas, spiritusque Angelicos, quibus sociatur anima contemplationi vacans; Per quos (inquit) fit adiuratio, ne adolescentulæ inquietæ audeant leui ex causa euocare dilectam à tam venerando collegio, cui absque dubio toties admiscetur, quoties contemplando excedit. Pulchre itaque illorum autoritate terrentur, à quorum societate constat auelli ipsam illarum importunitate.

Contra ea quæ intus impediunt contemplationem & amorem. §. 3.

SED alia sunt quæ intus contemplationem & fructum eius impedire conantur, quæque adiurantur ab sponso, ne impediant illam; nempe facultates, seu vires animæ internæ, maximè imaginatio & appetitus, necnon & sensus: & præterea curæ ipsæ, ac negotia sua, ad propriam vel aliorum vilitatem spectantia, quæ omnia filia Ierusalem dici possunt, quia ad cælestem patriam ordinantur; & tamen hora contemplationis multis modis titulo pietatis eam impedire conantur, impellendo animam, vt à contemplatione discedat. Multoties enim strepitu quodam, & impetu, non tam rationis quàm passionis negotia ibi occurrunt, curæ alias piæ pungunt, necessitates propriæ premunt, & imaginatio ipsa clamat, dum aliorum clamores repræsentat, quasi dicentium, melius esse tunc à contemplatione cessare, & aliis attendere. Has tamen omnes filias Ierusalem spūs suo adiuratione monet, & præcipit, ne dilectam animam tunc perturbent. Quod autem præcipit, ipse præstat, imò ipse solus præstare potest, cui mare & venti obediunt ad nutum. Per eius enim custodiam & protectionem hac adiuratione adumbratam somnus contemplationis quietus est, & tranquillus, his impedimentis & molestiis sublati. Verè (inquit Diuus

Pro. 5. v. 19.

Ser. 52. in Cant.

Ser. 51. in Cant. ad finem & serm. 52.

Bernardus) magna & stupenda dignatio, quod
 quiescere facit animam contemplantem in sinu
 suo, insuper & custodit ab infestantibus curis,
 protegitque ab inquietudinibus actionum, &
 molestiis negotiorum; nec patitur omnino sulci-
 tari, nisi ad ipsius utique voluntatem. Non me
 capio præ lætitia, quod illa maiestas tam familia-
 ri, dulcique consortio nostræ se inclinare infir-
 mitati minimè dedignatur; sic sic esse in celo non
 ambigo, vt lego in terra. Quid putas illic acci-
 piet, quæ hic tanta familiaritate donatur, vt Dei
 brachiis amplecti se sentiat Dei, sinu foueri, Dei
 cura, & studio custodiri, ne dormiēs fortè à quo-
 piam donec vltro euigilet, exciteretur? Hæc car-
 ptim ex D. Bernardo, qui addit per hanc Dei cu-
 stodiam ad tantam in hoc somno præcellentiam
 euehi animam, vt angelicam imitetur puram, &
 quietam contemplationem, cum præsentium
 memoriam excedens, rerum inferiorum, corpo-
 rearumque non modo cupiditatibus, sed & simi-
 litudinibus exuat, sitque Dei pura cum illis con-
 uersatio, cum quibus est puritatis similitudo.
 Tunc sponsa adipiscitur quod antea petierat,
 cum dixit, *Iudica mihi, quem diligit anima mea, ubi
 pascas, ubi cubes in meridie, ne vagari incipiam post
 greges sodalium tuorum.* Nam annuens sponsus
 eius desiderio introduxit eam in cellam vina-
 riam, & ordinauit in ea charitatem, adiuratque
 omnes creaturas, ne illam molestant, & vagare
 faciant, vel ordinem charitatis perturbent, auer-
 tendo eam ab internis ad externa, quo ad usque
 ipsa velit.

Sed quia diuina protectio nostram indutiam
 non reicit, imò exigit, oportet etiam nos confi-
 mili aduratione nostras potentias ac curas vigi-
 lanter reprimere, ne orationis tempore nos per-
 turbent. Ac si diceret; Adiuuro vos, vires, ac curæ
 meæ quantumuis piæ, per virtutes ipsas quas de-
 sideratis, ne suscitatis & perturbetis nunc dile-
 ctam animam meam, donec ipsa velit. Ad hunc
 modum seruēs quidam Eremita, cum se ad oran-
 dum conferebat, conuocans omnes animæ suæ
 vires, dicebat illis, Venite exultemus Domino,
 iubilemus Deo salutari nostro, præoccupemus
 faciem eius in cōfessione, & in psalmis iubilemus
 ei: venite procidamus ante Deum, ploremus cor-
 ram Domino qui fecit nos, quia ipse est Domi-
 nus Deus noster, nos autem populus eius, & oues
 pascuæ. Alius autem dum intrabat in cubiculum
 ad orandum, quasi loquens corpori, sensibus, &
 curis, ac negotiis omnibus, & vale dicens illis,
 aiebat sicut Abraham ad pueros suos, Expectate
 hic cum asino, ego & puer illic vsque properan-
 tes, postquam adorauerimus, reuertemur ad vos.
 Hoc enim est quasi adiurare illa, ne orationis tē-
 pore suo nobis tumultu molesta sint, nam eo fi-
 nito reuertemur ad ea, vt singulorum curam op-
 portuno tempore geramus. Plura media supra
 attulimus circa illa verba, *Ne vagari incipiam.*

Sed aliud subtilius impedimentum esse solet in
 contemplatione, quod maximè nocere solet vi-
 ris literatis, qui ita habenas laxant intellectu circa
 meditationes, ac discursus mysteriorum Dei,
 vt charitatem, charitatisque, ac deuotionis affe-
 ctus quasi extinguant, maneatque voluntas ieiuna,

& arida, & veluti otiosa, & somno torporis, ac te-
 piditatis oppressa. Has ergo varias cogitationes,
 seu meditationes, vel potius speculationes, quas
 filias Ierusalem vocare licet, quia circa cœlestia
 versantur, adiurat sponsus vel sponsa ipsa, iuxta
 versionem Septuaginta, cum ait, *Adiuuro vos,
 filia Ierusalem, per virtutes & vires agri, suscitaueris,
 & resuscitaueris charitatem quo ad usque velis.*
 Quasi anima per proferopæiam suas adiurans
 potentias & cogitationes, dicat; Nolite, ô discursus,
 & cogitationes multiplices extinguere, &
 obruere charitatem, & effectus eius; sed potius
 adiuro vos per virtutes superbas, quas concupiscitis,
 & contemplamini, vt suscitatis & resuscitatis
 illos, vt voluntas circa mysteria per discursus pro-
 posita, charitate flagret, & charitas ipsa amplius
 suscitetur, leuetur & crescat, quantum ipsa velit:
 vt quid enim multitudo discursuum in intelle-
 ctu, si non ardet ignis amoris in voluntate; scri-
 ptum est enim, *In meditatione mea exardescet ignis.* Psal. 38. v. 1.
 Cur ergo extinguitis illam, aut saltem suscitare
 negligitis? Tantum enim instandum est medita-
 tionibus, & discursibus, quantum necesse fuerit,
 vt charitatis affectus voluntas concipiat, eructet,
 & illis impingatur. Sed ne incidatis in Scyllam,
 cupientes vitare Carybdim; ita debetis deuotio-
 nis affectus suscitare, vt non vi, aut violentia ali-
 qua eum capitis, vel pectoris læsione illos extor-
 quere velitis, nec propriis viribus nitentes, sed
 diuinis suauiter, & spontaneè illos suscitare cura-
 te: hoc enim sonat etiam vox illa, *Quo ad usque ve-
 lit;* id est, iuxta eius propensionem, & sponsi vo-
 luntatem, quæ est suscitari non violenter, sed
 Spiritus sancti inspiratione, & adiutorio. Alioqui
 si vestris conatibus, & vi aliqua resuscitare con-
 mini, in vanum laborabitis, & spiritus fiet ari-
 dior, vt testatur Cassianus de iis qui vi aliqua de-
 uotionis lachrymas profundere satagunt, quæ
 cum coactæ sint capiti nocent, citò exsiccantur,
 & parum spiritui profunt. Pluuiam enim volun-
 tariam (vt dixit David) segregauit Deus heredi-
 tati suæ, per quam pluuiam, si infirmata est, ro-
 borat, & perficit illam.

Denique perpendendus est mirus ordo sponse,
 in suis circa charitatem profectibus referendis:
 nam primò dixit, *Introduxit me in cellam vina-
 riam, & ordinauit in me charitatem;* totamque eius
 aciem ita construxit; vt tamen esset, *Vesillum
 eius super me charitas:* cui ita se submisit, ac peni-
 tus deuinxit; vt diceret, *Amore langueo; & chari-
 tate vulnerata ego sum.* Ab hoc autem vulnere
 non liberari cupit, sed potius illa augeri; & idèd
 adiurat, & precatur omnes filias Ierusalem, tam
 terrestres quàm cœlestis; hoc est omnes animas
 sanctas, & angelicas hierarchias; per ea quæ ipsis
 chara sunt, vt suis orationibus, consiliis, monitis,
 & auxiliis suscitent, & resuscitent in ea charita-
 tem, eamque in dies crescere faciant, quantum
 ipsa cupit crescere, & quantum sponsus vult il-
 lam augeri in vita mortali, donec perueniat ad
 vitam sempiternam, vbi charitas, quæ fuit prin-
 cipium merendi, erit beatitudinis consummatio,
 & ipsius summi ac æterni boni, qui Deus est,
 summa fruitio, in sæcula sæculorum. Amen.

In vitis Pa-
 trum.

Gen. 22. v. 5.

Lib. 3. Ex-
 hort. 3.

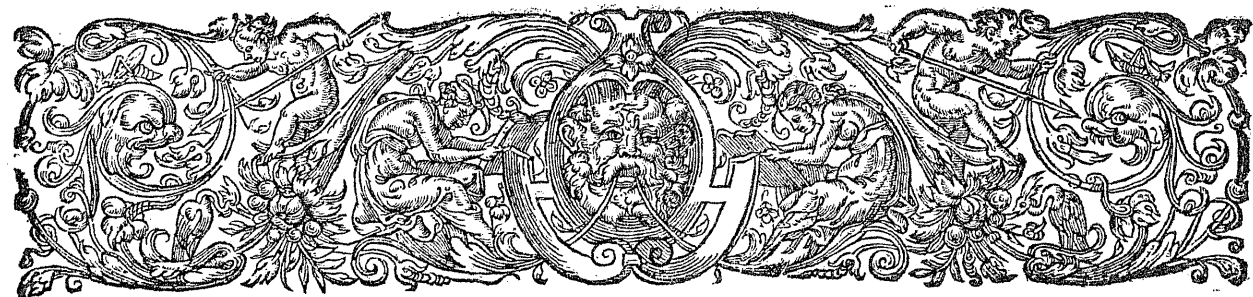
Psal. 38. v. 1.

Collat. 9. c.

29.

Psal. 67. v. 1.

10.

EXPOSITIONIS
 MORALIS
 IN CANTICVM
 CANTICORVM
 LIBER QVINTVS.

DE FELICI EXORDIO, ET PROGRESSV
 legis Euangelica, à primo Christi aduentu, vsque
 ad vltimum in fine mundi.

ES IDVVM capitis se-
 cundi nouam & iucun-
 dam continet reuelatio-
 nem sponsæ factam, de
 felicissimo Dei in carne
 aduentu, & de omnibus
 quæ acciderunt in legis
 Euangelicæ verno tem-
 pore, transacta legis veteris imbrofa hyeme; de
 illiusque prospero progressu vsque ad vltimum
 Christi aduentum in consummatione sæculi, vbi
 nouis metaphoris, & similitudinibus, magna
 sacramentorum vbertate fœcundis, præcipua
 Euangelij mysteria nobis traduntur: de quibus
 ager hic liber quintus in tres partes distributus.
 Prima erit de quintuplici aduentu Dei, & præ-
 sentia eius inter nos, ac de miris vocibus & si-
 gnis quæ vnumquemque præcedunt, vel comi-
 tantur; quæ omnia insinuatur in illis verbis, *Vox
 dilecti mei, ecce iste venit saliens, &c. En ipse stat
 post parietem nostrum, &c.* Secunda verò de mul-
 tuplici Dei locutione, & vocatione ad diuersos
 virtutum gradus & status; & de opportunitate
 legis Euangelicæ ad proficiendum in illis; quæ
 denotatur cumbis sponsus ait, *Surge, prope me, ami-
 ca mea, &c. iam enim hyems transiit, imber abiit, &c.*
 Et iterum, *Surge amica mea, speciosa mea, columba
 mea in foraminibus petra, &c.* Tertia tandem de
 astutis persecutoribus Christi Domini, & Eccle-
 siæ, ac cuiusque piæ animæ; de eiusque felici pro-
 gressu vsque ad finem sæculi. Quod sequentia
 verba vsque ad finem capitis indicant, cum dicitur,
*Capite nobis vulpes parvulas, &c. dilectus meus
 mihi, &c. reuertere, similis esto dilectæ mi, caprea hin-
 nuloque cervorum super montes Bethel.*

PARS PRIMA
 LIBRI QVINTI.

De quintuplici Dei aduentu, & præ-
 sentia eius inter nos; & de miris
 vocibus ac signis quæ vnumquemque
 præcedunt, & comitantur.

TEXTVS SACER.

Vox dilecti mei, ecce iste venit saliens in
 montibus, transiliens colles. Similis est
 dilectus meus caprea, hinnuloque cer-
 uorum. En ipse stat post parietem no-
 strum, respiciens per fenestras, prospici-
 ens per cancellos.

Cap. 2. v.

8.

Verf. 9.

EXHORTATIO I.

De multiplici voce Dei, quæ præcessit primum
 Christi aduentum; de Ioanne Baptista qui
 fuit vox ipsius; & de septem signis diuinae
 vocis ac predicationis Euangelicæ.

ARRAVIMVS mysticum spon-
 sæ somnum, contemplationis ra-
 ptum, & amoris excessum; cuius
 custodem se præbuit sponsus ad-
 iurans filias Ierusalem, ne eam
 suscitare & euigilare facerent, quo ad usque velis:

iam quid in eo somno gestum fuerit, vel quid post ipsum contigerit, ipsa sponsa distinctè nar- rat in sequentibus: non enim est inusitatum mag- nas à Deo reuelationes fieri, tum dormiētib; tum verò vigilantibus; sed in ecclasi seu raptu, aut mentis excessu, sicut de Abraham refert Scri- ptura, quod irruit sopor super eum, in quo audi- uit vocem Dei sibi loquentis, & vidit cibanum fumantem, & lampadem ignis per diuersas ani- malium partes transeunte. Iacob etiam in son- nis vidit scalam, & Deum audiuit secum collo- quentem. Et super Diuum Petrum orationi va- cantem cecidit mentis excessus, in quo vidit li- neum vas descendens de cælo animalibus ple- num, & ter audiuit vocem dicentem sibi, *Occide, & manduca;* cui voci etiam in eodem excessu ipse respondere sibi visus, dicens, *Absit, Domine, quia nunquam manducaui quod commune est & immun- dum.* Ad hunc igitur modum sponsa in illo suo mystico somno, & raptu, visa est sibi audire vo- cem & sonitum dilecti appropinquantis, qui vene- rat saliens per montes & colles, multa que si- bi dicentem quæ in residuo huius capitis conti- nentur.

Gen. 15. v. 12.

Gen. 28. v. 11.

Act. 10. v. 10.

Alia con- nexio opti- ma ponitur in Exhort. 7. §. 3.

Alij verò doctores alia via hæc verba conne- ctunt præcedentibus, quasi sponsus qui dormien- tem sponsam reliquerat. Repræsentetur iterum reuertens ad ipsam, & à longè eam vocitans, vel cum aliquibus viatoribus colloquens; cuius vo- cem sponsa agnoscens, ait, *Vox dilecti mei.* Sta- timque sentiens eius præproperum aduentum, inquit, *Ecce iste venit saliens in montibus, transliens colles.* Et quia audiuit ipsum adiurantem filias Ie- rusalem per capreas, ceruorumque camporum, hac similitudine exhilarata, eadem vtitur ad expli- candum eius aduentum per saltus, dicens, *Simi- lis est dilectus meus caprea, hinnuloque ceruorum;* id est, ita venit ad me alacer & festinus sicut currit, & salit per montes, & transit colles caprea, hin- nululque ceruinus. Hæc de litera, iam spiritum viuificantem perscrutemur.

Etenim multiplex sponsi vox, multiplexque eius aduentus in iis verbis designatur. Primus quidem visibilis, omniumque præcipuus fuit, cum filius Dei carnem assumens, venit in mun- dum, & in terris visus est, ac cum hominibus conuersatus est. Secundus item ex parte visibi- lis, cum Spiritus sanctus vehemēti voce, seu sono præmissio, in linguis igneis venit super Apostolos, & plures fideles primitiæ Eccle- siæ. Tertius verò est inuisibilis, cum præceden- te voce diuinæ inspirationis: idem Spiritus, imò tota Trinitas inuisibiliter venit ad visitandas & sanctificandas animas. Quartus autem omni- bus conspicuus, cum Christus Dominus per vocem consecrationis descendit de cælo in san- ctissimum Eucharistiæ sacramentum, & peril- lud in animam recipientis. Quintus denique, cum horrendis præcedentibus signis venit ad iudicandum vniuersum genus hominum. De quibus suo ordine agendum est.

Baruth 3. v. 33.

Act. 2. v. 1.

De vocibus Prophetarum antiquorum. §. 1.

PRIMUM Christi Domini aduentum descri- bit Salomon, prius per vocem quæ excitat auditum, dicens, *Ecce vox dilecti mei.* Deinde per

rem gestam, quam præsentem offert visui, cum ait, *Ecce iste venit,* &c. Nam vtrumque ad perfe- ctam Dei notitiam spectat; vnde & Apostolis dixit Christus Dominus, *Beati vestri oculi, quia vident, & aures quia audiunt; multi enim propheta & reges (siue iusti) cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt.* Prius autem mentionem facit oculorum, & visus, quam aurium & auditus, quia Apostoli prius viderunt Christum Dominum, & postea ex ore eius audierunt voces, & verba quæ loque- batur ad ipsos. At Salomon è conuerso prius meminit vocis. Deinde signat eum qui venit; quia quotquot Christum præcesserunt per fi- dem tantum ex auditu peruenerunt in eius cog- nitionem, audientes voces quæ ipsius prænun- ciabant aduentum. Sicut & nos qui secuti sum- mus post illum, & beati dicimur, etsi non videri- mus, quia *Beati qui non viderunt, & crediderunt.* Etiam percipimus vocem sponsi, quæ fidem per auditum generat; & postea ipsum per contem- plationem intuemur: propter quod sponsa dictum est, *Audi filia, & vide;* prius audi, & post videbis. Et Iob dixit de seipso, *Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te.* Et nos ergo prius nunc audiamus vocem quam nobis proponi- tum sponsa, dicens, *Vox dilecti mei,* vt illa excitati contemplemur, & quasi præsentia intueamur ingentia mysteria quæ vox suggerit, & quæ post illam sequuntur.

Multas quidem voces audiuit sponsa dilecti sui aduentum futurum indicantes, & aliquas cir- cunstantias illius, sed obscurè & in cõfuso. Om- nes tamen erant voces sponsi qui loquebatur ad Patriarchas, & Prophetas, & per illos ad reli- quos ex populo; iuxta illud Diui Pauli, *Multifor- mam multisque modis locutus est Deus olim patribus in prophetis.* Et Zacharias dixit, *Sicut locutus est per os sanctorum, qui à seculo sunt prophetarum eius;* quorum voces audiebat antiqua Ecclesia: & te- ste D. Paulo, legebat per omne sabbatum, & scrutabatur assidue. Cæterum audiebat tunc vo- cem sponsi quasi à longè, sicut etiam aspiciebat eum quasi à longè paulatim venientem, iuxta il- lud, *Aspiciebam à longè; ecce video Dei potentiam venientem, & nebulam totam terram regentem;* qui autem audit aliquem à longè, sicut non clarè aspicit illum, sic distinctè cognoscit per vocem quæ obscurè & confusè eum repræsentat. A- gnoscebat tamen omnes illas voces esse Dei ad- monentis illam, vt ad eius se aduentum præpa- raret, sicut prædictum est in psalmo, *Vox Do- mini præparantis ceruos, & reuelabit condensam;* id est vox hæc Domini præparabat antiquos patres ad partum Messias, qui ex ipsis oriundus erat; si- cut ceruæ ad suum partum à Domino præparan- tur. Vnde mox ipse Messias assimilatur hinnulo ceruorum, ab istis ceruis progenito; quibus etiam paulatim reuelabat condensam & obscura, quæ circa aduentum Messias in decreto Dei oc- culta latebant.

De voce & prædicatione Baptista præcursoris Domini. §. 2.

APPROPINQUANTE autem iam Domino, inquit Feslo Nar. præcurforem suum Ioannem Baptistam, s. Ioannis quo nullus maior inter prophetas vnquam sur-

Etiā pro Feslo Nar. infra Ex- hort. 26.

Matt. 13. v. 16.

Lu. 10. v. 24.

Ad Ro. 16. v. 29.

Io. 20. v. 19.

Pf. 44. v. 11.

Ex Orig. hom. 3. in Cant. & Nyss. ho. 5. Ad Hebr. 1. v. 3.

Lu. 1. v. 70.

Act. 13. v. 23.

In 1. Resp. Aduentus.

Psal. 118. v. 8.

regerat, per quem aduentum suum hominibus A nunciaret, imò præsentem iam esse manifestaret; Mat. 3. v. 2. vox autem præcursoris erat, *Pœnitentiam agite, ap- propinquauit enim regnum cælorum;* id est, iam ap- propinquauit vobis rex & Messias Christus, qui regnum cælorum aperiet, & secum affert, vt in illud vos introducat; quod mirabili & stupenda vita, insignique confirmabat doctrina, audiuit vocem istam Ierosolymitana Ecclesia, dicebat- que intra se, *Vox dilecti mei ecce iste venit.* Ac si diceret: Vox ista vox videtur Messias mihi promisi- si, ecce iste videtur esse qui iam venityisitare me, cumq; de hoc dubitasset, ancepsq; esset: sic enim ait D. Lucas, *Existimante populo, & cogitantibus omnibus de Ioanne ne forte esset Christus.* Voluit de hoc ipsum Ioannem interrogare, & ab eo erudi- ri, sicut testatur Ioannes Euangelista, dicens, *Mi- serunt Iudæi ab Ierosolymis sacerdotes & Levitas ad Ioannem, vt interrogarent eum, tu quis es? id est, tu ne es Christus? es tu dilectus & desideratus cun- ctis gentibus? es ne tu qui venturus es, an alium expectamus? At ille confessus est, & non nega- uit, & confessus est, quia non sum ego Christus, id est, non sum ego ille dilectus, ille desideratus, ille quem venturum expectabatis, quis ergo es? inquit, *Ego,* ait, *vox clamantis in deserto, dirigite viam Domini, sicut dixit Isaias Propheeta.* O digna tanto vate pro vero Christo vera responsio, ac firma testificatio, cui concinit vaticinium istud Salomonis, *Vox dilecti mei, ecce iste venit.* Hunc enim habet sensum, vt multi Patres interpretan- tur; iste præcursor, quem audio, non est quidem dilectus, sed est vox dilecti clamans, & ostendens illum mihi, ac dicens; Ecce iste vester dilectus iam venit. Etenim quamuis omnes Apostoli & Propheæ ac Prædicatores possint dici vox Dei & Christi, quatenus nobis per ipsos loquitur, Non enim, inquit, vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis; & an experi- mentum queritis eius qui in me loquitur Christus? Tamen Ioannes speciali quadam præcellentia vox est Dei & Christi, & sub hoc nomine, (quod nulli prophetarum, vel prædicatorum in Scri- ptura est attributum) ab Isaiâ est prænunciatus eius aduentus, & munus, quasi homo missus à Deo, ad hoc dumtaxat vt vox Christi in mundo esset. Nam (vt inquit Diuus Augustinus) sicut per externam vocem exprimitur, & manifesta- tur quod latet in conceptu, & verbo interno; sic quod latebat in Christo, qui Verbum erat Dei Patris humana carne velatum, manifestabatur per Ioannem tanquam per vocem ipsius.*

Alij quidem propheta manifestarunt Chri- stum verbis, & quibusdam factis insignibus; nam cum magna essent virtute præditi, verbis facta concordabant. Sed nullus sicut Ioannes, qui maior fuit omnibus illis. Totus enim Ioan- nes ex quo in vtero matris est sanctificatus, fuit vox Christi: in vtero enim inclusus vox fuit sal- tibus, & iubilis Christi clamans, & testans ad- uentum & præsentiam: ac si matri Elizabethæ diceret, *Ecce iste venit;* id est, iste qui in vtero Virginis Mariæ laet, iste est dilectus qui iam venit: deinde natiuitas eius, egressus in desertum teneris sub annis, stupendus victus, & vestitus, conuersatio, ac feruens prædicatio, & quidquid in eo conspiceretur, vox erat inducens ad fi- dem, ad pœnitentiam, ad obseruationem legis;

Vide ele- gantem D. Hierony- mi locum infra Ex- hort. 26.

ad præparandam viam Christo Domino, quem Iudæi expectabant, & in medio ipsorum inco- gnitus assistebat. Meritò ergo Isaias de Ioan- ne, & Ioannes de seipso testimonium perhi- bens, non ait, ego sum clamans voce in deserto, sed sum ipsa vox clamans, aut vox eius qui per me clamat, *Parate viam Domino.* Hoc clamo ver- bo, hoc etiam clamo vita & exemplo; hanc vo- cem audite, hanc vocem intuemini, & iuxta il- lam vitam componite, & vos præparate, quia ecce Dominus iam venit.

In hoc enim vox Ioannis etiam aliorum pro- phetarum vocibus præcallebat; quod reliqui sponsum venturum prænunciabant, dicentes: ecce veniet qui venturus est, *Etsi moram fece- rit,* inquit Abacuch, *expecta eum quia veniens ve- niet, & non tardabit.* Malachias verò ipse Ioannis & Christi etiam simultaneum prænun- cians aduentum, ait, *Ecce ego mitto Angelum meum qui præparauit viam ante faciem meam, & statim ve- niet ad templum dominator quem vos queritis, & An- gelus testamenti quem vos vultis;* nec paruum est encomium Ioannis eodem Angeli nomine vo- cari quo ipse Christus: etsi hic Angelus sit, & author Testamenti, ac legis Euangelicæ; ille verò tantum Angelus & nuncius, non dicens, ecce veniet, sed *Ecce iste venit.* Ecce iam venit Angelus testamenti, iam adest dominator quem vos queritis; ecce iste est Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi, hic est de quo dixi, *Post me venit vir qui ante me factus est, quia prior me erat.* Parate ergo viam Domino, vt illum ven- nientem recipiatis. Vtinam & nos hanc vocem dilecti, quæ Ioannes est, audiamus, & imite- mur; vt etiam & nos sicut ipse vox dilecti si- mus, cunctaque nostra verba, opera, gesta, & motus, vitæque nostra vniuersa, vox sit Christi illum indicans, & in nobismetipsis ma- nifestans. Quod non difficile erit diligentibus Christum. Non enim sine mysterio dicitur Ioannes vox dilecti, quia ipse dilectus fuit à Christo, & Christus dilectus ab ipso; vnde & se sponsi amicum vocat gaudio gaudens pro- pter vocem sponsi. Qui autem vehementer dili- git Christum, per amorem ita transformatur in ipsum vt vox fiat Christi, illum in se patefaciens.

De septem fugis & effectibus diuine vocis quæ maximè in Ioanne splenduerunt. §. 3.

SEd adhuc præclariora dicenda supersunt de voce dilecti, quæ Ioannes est, quem voci tonitruum comparauit Psaltes, dicens, *Vox Domini super aquas, vox maiestatis intonuit.* Nec incongruè quidem, nam alter Ioannes, & Iacobus frater eius vocati sunt à Christo Domino, *Boa uerges,* id est, *filij tonitruis;* quia in omnem terram exiit son- nus eorum. At Ioannes Baptista vox fuit toni- trui in omnem Iudæam, Ierosolymam, & regio- nem circa Iordanem, vt omnes per illum crede- rent in Christum. Sicut enim ante pluuiam præ- cedit vox tonitruus, & coruscans fulgor per nubis ruptionem; sic antequam veniret Christus, quem propheta instar pluuiæ desiderabant, dicentes, *Et nubes pluant iustum.* Venit Ioannes tanquam fulgor, quia erat lucerna ardens & lucens; & tan- quam tonitruus, & vox terrifica, vt peccatores ter- reret, & prouocaret ad pœnitentiam, dicens,

Abacuc 2. v. 3.

Malac. 3. v. 1.

Ioan. 1. v. 27.

Videantur plura in Ex- hort. 18. circa id, Vox tonitruus est in terra nostra.

Pf. 18. v. 3.

Mar. 3. v. 17. Pfal. 118. v. 5. Matt. 3. v. 5.

Isa. 45. v. 8.

Io. 1. v. 35. Mat. 3. v. 7.

Lu. 3. v. 7. & 18. Genimina viperarum quis offendit vobis fugere & A ventura ira? facite fructus dignos penitentia; & multa similia illis euangelizabat.

Sed non erit iniucundum, neque inutile declarare septem mirabiles proprietates, quas sub metaphora tonitru in eodem psalmo attribuit voci Domini, quasque Diuus Basilius præcurfori Christi Ioanni accommodat; reliquisque Euangelij prædicatoribus conuenire possunt; si-gnaque sunt certissima cuiuscumque vocis Dei, siue quæ interius dirigitur ad corda quæ est diuina inspiratio, siue quæ exterius prædicatur populo: vtraque enim congruè dilecti nuncupatur.

1. Primò igitur vox Domini exhortatur ad aquam viuam, vel pluuiam diuinæ gratiæ recipiendam per baptismum, quo anima regeneratur in Christo; & per illum tanquam perianuam B intrat in regnum cælorum, quia Nisi quis venatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Et hoc est primùm quod inquit Psaltes, Vox Domini super aquas, Deus maiestatis intonuit, Dominus super aquas multas, Vox Domini super aquas (inquit D. Basilius) Ioanes est baptizans in Iordane, & in Enon iuxta Halim, quia multæ aquæ erant illic. Vox autem eius ad populum erat; ego baptizo vos in aqua in penitentiam, qui post me venturus est fortior me est. Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni. Cùm autem baptizaret Christum Dominum, tunc Deus maiestatis intonuit, & emisit altissimam & lucidissimam vocem, quæ per antonomasiam potest dici, Vox dilecti mei; nam à Deo Patre diligente, ad Christum dilectum ab ipso, & ab Ecclesia, vt eã audiret, directa est; sic enim Mat-

thæus, Et ecce vox de caelo dicens, hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Tunc etiam hic filius dilectus suum instituit baptismum ex aqua & Spiritu sancto, non pro vno populo Israelitico, sed pro omnibus mundi nationibus, vt esset Dominus super aquas, id est, super populos multos multiplicibus aquis cælestis gratiæ replens illos, adoptansque in filios, vt diuinæ dilectionis essent participes. Propter quod discipulis præcepit, vt irent per vniuersum mundum docentes omnes gentes, & baptizantes eos in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti. Quare vox dilecti est, quæcumque vox ad hoc exhortans, qualis fuit illa Petri, Penitentiam agite & baptizetur vnusquisque vestrum in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus sancti.

2. Sed vltèrius vox Domini super aquas est diuina inspiratio ad penitentiam exhortans, & profluuium lachrymarum producens, de quibus David inquit, Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam. Tunc autem aquæ istæ multæ sunt & copiosæ, cùm Deus maiestatis intonat, vel terrendo minis, vel affligendo supplicis, vel emittendo coruscationes, illustrationesque cælestes, quæ grauitatem iniuriæ diuinæ maiestati per peccatum illatæ, manifestent, post quas sequuntur fontes lachrymarum; sicut videre licet in Magdalena, cuius tam copiosæ fuerunt lachrymæ vt pedes Domini rigarent. Vox autem Domini erat super has aquas, cùm Ioannes prædicabat baptismum penitentia, dicens, Penitentiam agite, appropinquabit enim regnum

cælorum; necnon & stupendis terreat minis, quia iam securus, inquit, ad radicem arboris posita est. Cùm autem Deus maiestatis per illum sic intonuit, ex oculis peccatorum, qui audiebant, copiosæ lachrymarum profluebant aquæ, quibus peccata diluerent, & remissionis gratiam obtinerent.

Sed vltèrius vox dilecti est vox Domini in virtute, quæ iam baptizatos & penitentes ad virtutem & fortitudinem animi exhortatur, vt pulso omni languore & debilitate mentis, fortiter, & viriliter exequantur quidquid est iustitiæ & sanctitatis. Ad quod ipsa vox Domini magna vi & fortitudine mouet, incitat, & auxiliatur; ipsosque prædicatores qui hanc vocem deferunt, potenti virtute iuuat, vt idem suadeant; nam Dominus dicit vobis, inquit, quæcumque virtute multa, sicut dedit Ioanni, qui tanquam vox Domini dicebat Iudeis; facite fructus dignos penitentia; & nihil amplius quàm constitutum est vobis faciatis, & qui habet duas tunicas, det non habenti; tantaque virtute id suadebat, vt omnes confluerent ad eum confitentes peccata sua; Herodisque contemnens furorem ingenti villum corripuit, dicens, Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Vox ergo dilecti est quæ huiusmodi studiosa opera, siue intus, siue foris proponit, & ad ea præmouet; nam post iniunctum baptizandi præceptum subiunxit Christus, Docentes eos seruare omnia quæcumque mandauimus vobis.

§. 4.

3. Sed insuper vox dilecti est Vox Domini in magnificencia, quia excitat & præmouet ad magnifica ac heroica facinora peragenda, vt non tantùm præcepta, sed etiam consilia euangelica corde magnanimo exequamur. Mouet item ad magnificè sentiendum de Deo, & loquendum de Christo, & mysterijs eius; siue cùm docetur, siue populo cùm prædicantur. Cuiusmodi fuit vox Ioanis, qui præclarissima peregit opera quæ vice miraculorū eius sanctitatem & doctrinam confirmarent. Magnificentissimè etiam locutus est de Christo, cuius sublimia mysteria nobis referauit, vt fusè profectur de illo alter Ioannes; plenus enim erat Spiritu sancto, qui hæc intus suggerit, & foras promere inspirat: sicut de Apostolis dicitur, postquam repleti sunt Spiritu sancto, quod loquebantur varijs linguis magnalia Dei. Vox denique Domini est in magnificentia, quia non solum diuina inspiratio cor reddit liberale, sed etiam magnificum in distribuendis diuitijs, & elargiendis elemosynis contemnens opes terrenas, vt lucratur cælestes.

Sed vox Domini ita est in magnificentia, quod nunquam est in superbia, quin potius vox dilecti suadet, vt illam detestemur, & conteramus; ideoque subdit David, Vox Domini confringentis cedros, & confringet Dominus cedros Libani, & dilectus quemadmodum filius vnicornium. Et hic potissimus fuit Ioannis scopus, cuius vox in deserto erat, Omnis mons & collis humiliabitur: nam (vt inquit Diuus Basilius) qui omnem collem, & quemuis montem humiliabat, is certè & cedros confringebat, & omnia ad aduentum Domini complanans, exaquabat, dum sublimè exaltatum, & nesciens humiliari,

humiliari, cor populi ad penitentiam deducebat. Idem etiam scopus fuit vocis ipsius Christi cum prædicauit; ac Apostolorum qui eius voces deducebant, vt confringerent cedros mundi, & superbas diaboli mentes comminuerent, sicut comminuit, & consumit vitulus in Libano, qui mons erat quondam idololatriæ dicatus, vbi idolorum cultores imagunculas vitulorum fingebat, & admovebant igni. Et sicut vitulus quem olim effinxit populus Hebræus in deserto comminutus est, & contritus à Moyse; sic conteret Christus primarium malitiæ ac superbiæ principatum. Quia ipse qui per antonomasiam vocatur, dilectus, est velut filius vnicornium. Nam quemadmodum vnicornis animal est imperiosum, homini non subditum, nullis viribus domabile, & vno cornu securum, sicut in libro Iob legitur: ita Christus Dominus dominantium insuperabilem habet virtutem, vnicornis est enim dei patris, & vnicam eandemque cum ipso habet deitatem, & potentiam, per quam omnem superbiam potestatem sibi aduersantem penitus comminuet. In hoc ergo potissimè cognosces vocem huius dilecti, si hanc secum affert vim superbiæ confringendi, & comminendi omnem elationem vt animus plene subiciatur ipsi de quo fusius statim agemus.

5. Confracta superbia, consumenda etiam est carnalis concupiscentia, seu igneus amor carnis, qui vehementer vexat spiritum, & à diuina eum auertit dilectione, ideoque vox dilecti. Est etiam, Vox Domini intercedentis flammam ignis. Nam sicut omnipotens Dei virtus in fornace Babylonica intercidit flammam ignis relinquens illi vim illummandi, sed extinguens & auferens vim vrendi, & consumendi ne tres pueros læderet; ita in ipsis iustis intercidit & diuidit ignem concupiscentiæ ne illos comburat per consensum, etsi per sensum torqueat. Ad extinguendum hunc ignem exhortabatur vox Ioannis ad memoriam reuocans ignem inextinguibilem, qui carnales quoque velut paleas, aut velut arbores infructiferas, & abscessillas in æternum comburet: annuncians etiam adesse Christum qui eos baptizaret in Spiritu sancto & igni scilicet, diuini amoris, qui diffusus in corda discipulorum, flammam carnalis ignis intercidit & consumit. Certissimum ergo signum vocis dilecti, est quæcumque siue intus, siue foris suadet, & vim præbet comminendi superbiæ & intercedendi igneam concupiscentiam vt spiritus humilis & castus Christo subiciatur.

6. Tunc sequitur sextum signum vocis dilecti: est etiam, Vox Domini concutientis desertum, & commouebit Dominus desertum Cades. Non quoduis desertum concutit, sed desertum Cades, quod interpretatur sanctitas, vel sanctificatio, aut sanctum. Quia vox Domini vim habet extrahendi, & segregandi homines à seculi tumultu, & perducendi eos ad desertum sanctum, vbi sanctitati operam nauent, & Dei contemplationi vacent: sicut segregauit ipsum Ioannem, qui ex Dei gratia fuit etiam vox clamantis in deserto, & concutientis ac commouebit desertum per accursum hominum quos ad se trahebat vt penitentiam agerent, præparans viam Christo Domino, cuius vox & prædicatio commouit desertum Cades; & fecit illud sanctum: iuxta id quod vaticinatus erat Isaias, Labitur de-

A ferta, & inuis, & exultabit solitudo & florebit quasi lilium &c. Et multi filij deserti, magis quam eius quæ habet virum. Per vocem, & exemplum Ioannis Baptistæ, & per Christi vocem ac virtutem desertum germinauit plurimos sanctos Anachoretas, & Monachos penitentia, ac contemplationi dicatos; vt merito iam desertum Cades, id est sanctum diceretur.

Et tandem vox dilecti est, Vox Domini præparantis ceruos, & reuelabit condensam, hoc enim habet insigne vt non solum viros faciat contemplatiuos, quietis & solitudinis amatores, sed etiam præparet, & perficiat præclaros viros instar ceruorum, quæ sublimia sunt quærentes, & in excelsis montibus Euangelicæ perfectionis commorantes, qui serpentes ex latibulis oris respiratione trahant, & absumant, bellum contra diabolum, & peccatores gerant, vt destruant eorum peccata, plurimosque filios Christo, & Ecclesiæ pariant. Præcellenter munus hoc obiit magnus Ioannes ad hoc missus à Deo, sicut testificatus est Angelus, vt conuerteret corda patrum in filios, & incredulos imprudentiam iustorum, & pararet Domino plebem perfectam ad dandam scientiam salutis plebi eius in remissionem peccatorum eorum; & denique vt Christo præpararet ceruos, id est, discipulos. Qui illum sequerentur; qui postea voce ipsius Christi multo excellentius præpararentur ad opus Euangelicæ prædicationis, & mundi conuerisionem vt fusius Exhortatione sexta dicitur.

Ad hoc autem perficiendum, Vox Domini reuelabit condensam, quia eius virtute huiusmodi cerui, ac Apostolici viri obscura sacra Scripturæ mysteria interpretantur, ymbra, figuras, & ænigmata veteris testamenti referant, aperiunt conscientiarum arcana, & animas siluescentes gladio diuini verbi excidunt, vt filua mundi eiusque latebræ nudæ maneant & manifestæ, ne vltèrius alia vitiorum feræ in eis lateant. Propter quod, Et in templo eius omnes dicent gloriam. Id est omnes qui per eos conuersi sunt ad Dominum, in vnico eius templo, quod est Ecclesia, canent ei gloriam, honorem, & gratiarum actionem pro vniuersis eis per Christum collatis beneficijs. Ecce septem insignia prædicationis Euangelicæ, à Ioanne Baptistâ ceptæ, à Christo Domino multo excellentius perfectæ, ab Apostolis autem, & eius successoribus per vniuersum mundum protensa; quæ ab sponsa hic, Vox dilecti mei, nuncupantur, per quas proprietates vox Christi fecernitur à voce Antichristi, vel pseudo-Christi, quam hæretici & falsi magistri, fictique sponsi sodales, vocem veri Christi esse putant. Sed tandem vera vox dilecti confringit illos, etsi cedri Libani videantur, & eorum condensam reuelabit vt eorum falsitas, & turpitudine detegatur: quicumque vero hanc Domini vocem audierint, eius virtutem experientur, & bona quæ secum affert accipient, vt hic & in æternum & in templo vtriusque Ierusalem terrestris & cælestis gloriam & benedictionem in æternum canant Amen. Quomodo autem per has septem voces Domini, quas refert David, represententur septem sacramenta nouæ legis, in Exhortatione octaua commodius dicitur.

Ita 35. v. 1. & c. 54. v. 1. iuxta id quod vaticinatus erat Isaias, Labitur de-

Luc. 1. v. 17. & 77.

EXHORTATIO II.

PRODOM. De aduentu Christi Domini ad humiliandum superbos vel mutando in humiles, vel comminuendo rebelles, & de reprobatione Iudaeorum propter eorum superbiam contumacem.

Vox dilecti mei. Ecce iste veniet saliens in montibus, transfiliens colles.

Isai 40. v. 3. Luc. 3. v. 4.

M IRE sibi concinunt duae propheticæ voces: altera; Vox clamantis in deserto parate viam Domini, omnis vallis implebitur & omnis mōs & collis humiliabitur. Altera Salomonis; Vox dilecti mei ecce iste veniet saliens in montibus transfiliens colles. Vterque eadem vtriusque similitudine ad significandum præcipuum effectum, & finem aduentus Domini. Sumuntur autē tam hic, quam in variis scripturæ locis nomina ista, vallis, mons, & collis, aliquādo in bonum, & aliquādo in malum. In bonū quidem, vallis significat humiles, qui ex profunda sui cognitione sibi ipsis vilescunt. Mons autem & collis homines, vel Angelos sanctitate, sapientia, & contemplatione sublimes, in malum vero vallis indicat pusillanimes, & nimium diffidentes, mons & collis superbos & elatos. Et hanc accipionem modo prosequemur.

Christum Dominum venisse ut superbos faceret vere humiles. §. 1.

VENIT ergo Christus in mundum ad humiliandum superbos duplici modo humiliationis. Prior & Christo Domino gloriosior, ab illoque præcipue intentus, fuit non destruendo peccatores, sed eorum peccata: non conterendo, & in nihilum redigendo homines superbos, sed conuertendo illos, & in nihilum redigendo eorum fastum & superbiam; vt ex superbis fierēt humiles, ex elatis submissi, & ipsi Christo subditi. Sed quoniam multi proterue resisterunt illi, inde subsecutus est posterior modus humiliandi hos superbos, rebelles, & contumaces, deferendo eos, & tandem conterendo, acerrimam de illis sumens vindictam, id exigente diuina iustitia quia noluerunt frui diuina misericordia. Propter vtrumque enim prædixit Symeon. Ecce hic postus est in ruinā & in resurrectionem multorum in Israel, & in signum cui contradicetur. Et ipse de se dixit, qui ceciderit super lapidem istum conteretur, super quem vero ceciderit conteret eum. Etenim vnigenitus Dei ad præbendū humilitatis exemplum vt canit Ecclesia, carnem sumere, & crucem subire dignatus est, vt scilicet, homines superbi, & elati eius intuentes humiliationem, excitarentur ad sectandam humilitatem, omnem deponentes superbiam, & elationē; magnam concipientes spem id obtinēdi non tam sua industria, quam ipsius Saluatoris meritis & potētia. Quod multi credentes in ipsum, id præclare obtinuisse docet Isaias, de aduentu Christi loquens cum ait: Omnis vallis implebitur & omnis mōs & collis humiliabitur. Id est per Christi præsentia quicumque fuerit pusillo animo, & diffidenti ac propē desperato, exaltabitur, & eleuabitur vt confidat in Domino, & vires recipiat ad virtutem sectandam: qui autem fuerit superbus & arrogans

Luc. 2. v. 34.

Matth. 21. v. 44. In collecta Dom. palmarum.

A humiliabitur vt fiat paruulus in oculis suis & de se humiliter sentiat. Sicut autē humiliantur mōtes & colles non eueredo eos ex toto, sed tollēdo partes sublimes vt coarquetur cum via plana; sic Christus non destruxit omnino superbos, ac magnates reipublice tam Ecclesiasticæ, quā secularis, sed solum mūdānam, & profanā eorū sublimitatem, & elationem, vt per veram humilitatē aliis pauperibus, & humilibus coarquetur. Vnde Ioannes Baptista eisdem eorum contumaciā. Sic enim manebūt via planæ: quod Baruch Propheta clarius expresserat dicēs: Constituit Dominus humiliare omnem montē excelsū, & rupes perennes, & conualles replere inaequalitatem terræ, vt ambulat Israel diligenter in honorem Dei. Id est, celeriter, & sine impedimento, ablata superbia quæ cor eleuat, & pusillanimitate quæ deprimit, retinendo tamen humilitatem cum magna in Deo spe coniunctam. Et ita manebit terra cordis in æqualitatem redacta, & aspera reducuntur in vias planas, paratumque manebit cor ad venientem Dominum recipiendum.

Adhuc plenius sub eadem metaphora tradidit hoc ipsum Abacuch Propheta dicēs: Aspexit & dissoluit gentes, & contriti sunt montes seculi, & incuruati sunt colles mūdi ab itineribus æternitatis eius. Itinera Christi vocantur eius incarnatio, & cætera quæ ab eo gesta sunt quādū inter homines degit. Dicitur vero æternitatis, id est, ipsius Christi qui est æternus & æternitas ipsa, cum sit verus Deus. Vel quia nō casu facta, sed ab æterno sunt ab ipso præordinata, vt fierēt eo modo, & ordine quo facta sunt, eo que fine, vt nos perducerent in æternitatem, cum illa meditates, eiusque exēpla intuentes, contemnimus temporalia, vt lucretur sempiterna. Hæc enim itinera maximā habuerunt vim ad conterendam hominū superbiam, & introducendā veram cordis humilitatē: & ideo ait Propheta quod Deus aspiciens gentes oculis misericordiae suæ, dissoluit eas auferēs vincula, & funes peccatorum, quibus erant constrictæ. Conterens & humiliās mōtes, & colles, id est, superbos maiori vel minori dignitate pollētes vt abnegata superbia, & arrogantia, ante pedes eius incuruarentur, & prosternerentur, eum humiliter adorātes. Sed à quo humiliati sunt: ab itineribus æternitatis eius, nam dū æternus Deus humiliatur vt tot, tamque humilia itinera propter hominem peragat, superbos quasi compellit, vt ad eius imitationem pariter se humilient.

Cuncta hæc cōprehendit propheta isthæc Salomonis: ecce iste veniet saliens in montibus, transfiliens colles, quæ Abacuch vocauit itinera æternitatis. Salomon nuncupat saltus super montes, & colles. Verbum autē transfiliere, bifariam explicatur à patribus: vt vel idem sit quod saltibus transire per colles, sicut & per montes; cui consonat versio lxx. quæ sic habet: ecce iste veniet saliens super montes transfiliens super colles. vel vt transilire denotat aduentum esse saliendo super solos montes, saltibus transeundo per illos ex vno in aliū, ac colles inter

Simile.

Serm. 26. de sancti hom. 10. Matth. Hom. 10. in Euang.

Baruch. 5. v. 7.

Abacuch. 3. v. 6.

Ita Dionys. Hieron. Mich. 5. v. 2.

medios ipso saltu transiliendo ita vt non tangat illos. Venit ergo spōsus Christus sua itinera peragens per saltus incarnationis, natiuitatis, & passionis, quæ omnia fuerunt itinera & saltus humilitatis, & submissionis, nam sicut qui saltit aliquātulum se à terra eleuat, & statim deprimitur, sic Christus Dominus ita sua opera peragebat, vt si quid in eis præcelsum eluceret, mox in humiliationem conuerteret. Iuxta illud Psalmi; Pauper sum ego, & in laboribus à iuuentute mea, exaltatus autem humiliatus sum, & conturbatus. Saliebat autem super montes & colles superbiorum hominum quasi conculcans eorum superbiam & arrogantiam, quoniam quilibet ille qui saltit super terram, tangit eam velociter, sed fortiter ipsis saltibus comprimens partem, quam tangit, ita Christus velociter & fortiter suæ humilitatis saltibus tangebat superbiorum corda vt ea emolliret, & per veram penitentiam, humilemque obedientiam sibi subiret. Iuxta illud Psalmi: Qui respicit terram, & facit eam tremere, qui tangit montes & sumigant. Et montes sicut cera fluxerunt à facie Domini. Quia multi (inquit D. Gregorius) qui prius alta rigiditate tremuerunt, deo in carne apparēte magno sunt per penitentiam timore liquefacti. Et quis ita superbus erit, vt à facie Dei humiliantis se, nō humilietur? & quis mons sic durus vt tactu Christi propter nos exinaniti non fumiget per penitentia, & non liquefiat per charitatis ardore? erubescat superbiere vilis vermiculus pro quo Deus sumē humiliatus est vt sua humilitate omnem contereret elationem. Audite igitur vocem dilecti, vocem clamantis in deserto, Parate viam Domino: qui veniet saliens super montes, transfiliens super colles, parate corda vestra, vt saliat super illa cuius tactu omnis vallis implebitur, non alioquam ipso Christo, & eius gratia, de cuius plenitudine omnes accipiet, & omnis mons & collis humiliabitur, vt ipsius humilitati per imitationem coarquetur.

Psalm. 37. v. 16.

Psalm. 103. v. 32. Pf. 95. v. 5. Lib. 33. mor. c. 1.

Ioan. 1. v. 16.

Genes. 3. v. 5.

Isai 14. v. 11. Pf. 73. v. 23.

A nandi cupidus, & Imperatores deitatis vsurpatores; subiciens sibi multos, qui eius sectarentur humilitatem. Vnde quasi rem stupendam annuncians, ait sponsa; Ecce iste veniet saliens in montibus, transfiliens colles, complanans superbos, vt exaequentur humilibus.

Christum Dominum conterere superbos, contumaces, & à se proicere. §. 2.

SED quoniam plures superbi, rebelles & contumaces noluerunt Christi aduentu, & eius humilitatis exemplis salubriter humiliari, minatur alio rigidiori & tremēdo modo humiliandos fore, conculcandos, & conterēdos, qui etiam eisdem verbis significatur: Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Quia scriptū est: Omnis qui se humiliat exaltabitur, & qui se exaltat humiliabitur. Et, Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Et, Ego Dominus (ait per Ezechielem) humiliāsi lignum sublime, & exaltāsi lignum humile. Et siccaui lignum viride, & frondere feci lignum aridum. Quantumcumque enim videaris sublimis, viridis, & frondosus, tamen propter superbia proiciet te Deus. Siccabit, & arefaciet te, & vsque in infernum te prosternet. Quia ecce iste veniet saliens in montibus, transfiliens colles. Cuiusmodi transit per superbos montes, & colles, quasi derelinquens illos, vt veniat ad valles humiles ad modū quo vehemens pluuia cadens super altos mōtes, & colles, cito fluit ad cōualles, tangit quidem aliquo modo illos quatenus eis cōmunicat aliquando fidem, & nonnullā Dei noticiam, cōterum statim transfiliit illos ac deserit, quia non commoratur in illis per charitatem: sed sunt velut montes quibus maledixit David dicēs: Montes Gelboe nec ros, nec pluuia veniant super vos, nec sint agri primitiarum. Et quis ros, aut quæ pluuia non cadit super hos montes superbiae. Nisi illa quam petebat Isaias dicēs: Rorate cæli de super, & nubes pluant iustum? quia propter eorum elationem, nec ros diuinitatis Christi irrorabit eos sua gratia, nec pluuia sacrae humanitatis eius virtutibus fecundabit eos, sed æterna ariditate damnabit. Omnes montes (inquit) qui sunt in circuitu eius visitet Dominus, & Gelboe autem transeat. Id est, eos qui per sublimem sanctitatem montes dici merentur, visitet Dominus, & in eis hilariter saliat, ac esse gaudeat: à montibus autem Gelboe (id est decurtius) qui circa temporalia decurrunt) transeat, & transfiliat, non visitet eos, nec maneat in illis.

Luc. 14. v. 11. Iacobi 4. v. 6. Ezech. 17. v. 24.

Alia expositio.

2. Reg. 1. v. 21.

Isai 45. v. 8.

Ecclesia in respon. 2. dom. post Pentecost. admittit hanc versionem.

Serm. 54. in Cant.

Et hoc modo interpretatur D. Bern. verbum, Transfiliens colles. Id est saltu pertransiens, & derelinquēs intactos cūctos superbos, siue demones siue homines qui à virtutum sublimitate tanquā à monte sancto defluerunt, nec tamen vsque ad humilia vallium, vel vsque ad valles humilium detumescunt, & ideo colles nuncupantur. Ad hoc (inquit) saltit, vt transfiliat, qui non vult ad omnes pertingere. Neque enim in omnibus beneplacitum est Deo, obseruemus sponsi discretos, & circumspēctos saltus. Quemadmodum videlicet tam apud Angelos, quā apud homines, & in humiles saliat, & in superbos transfiliat, siquidē, Excelsus Dominus humilia respicit, & alta à longē cognoscit. Hæc in quā attendamus, vt curemus spōsi nos salutaris saltibus preparare, ne veluti à montibus Gelboe fortē transeat si indignos nos sua

Psalm. 137. v. 6.

„ visitatione cōspexerit. Quid ergo superbis terra, & cinis? Ecce de Angelis transfiliit Dominus ex- crans eorum superbiam. Ergo repudiatio Angelo- rum fiat emendatio hominum. Hæc D. Bernard.

De reprobatione & desertione Iudeorum qui incre- duli fuerunt. §. 3.

SED non minus horrendum est arcanum, quod in eisdem verbis latet de reprobatione Iudæo- rum, & vocatione gentium, de qua vox clamantis ait. *Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur.* Vallis (inquit D. Greg.) impleta cre- scit, mons autem & collis humiliatus decrevit: quia nimirum in fine mediatoris Christi Iesu, & gentilitas plenitudinem gratiæ accepit, & Iudæa in Luc. per errorē perfidiæ, hoc vnde tumbat, perdidit. Vide Tole- tum super Luc. 3.

Hom. 20. in Euang. idem Ori- genes hom. 22. in Luc. Vide Tole- tum super Luc. 3.

Matth. 21. v. 43. Ad Rom. 11. v. 25.

Lib. 4. Mo- ral. c. 4.

Genes. 27. v. 1. & 22.

Utitur autem Iſaias hac metaphora, quoniam si- cut via cum constat multis montibus, collibus, & vallibus, vt fiat plana, oportet humiliare montes & colles, tollendo dumtaxat partes sublimes, vt quod ex illis deprimitur, vallibus adiciatur: sic in Christi aduentu Iudeorum montes, & colles val- dè elati, propter eorum cōtūaciam superbiam, depressi sunt, non quidem omnes, sed pars non modica. Illa videlicet quæ sublimitatem superbe appetebat. Gentilium autem valles quæ in pro- funda iacebant miseria, exaltatæ sunt, vt intraret loco Iudæorum, & sic in Christo fieret vnica via plana, hoc est vnica Ecclesia ex vtroque populo cum magna æquitate congregata, in qua libenter deambulet, & commoretur. Iuxta id quod Dominus Iudæis prænunderat dicens: *Aufere- tur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fru- ctus eius.* Quod explicuit D. Paulus cum dixit: *Cæcitas ex parte contigit in Iſrael donec gentium pleni- tudo intraret, diminutio autem eorum diuisa sunt gen- tium.*

Iuxta hæc ergo etiam Salomonis propheta po- test intelligi cum ait: *Ecce iste venit saliens in mon- tibus transfiliens colles.* Saliit quidem Christus Do- minus in Iudæis quia aliquo tempore moratus est inter illos, aliquos ad se conuertens, sed cito tran- siliit & reliquit eos quasi maledicens eis, vt mon- tibus Gelboe, quia noluerit esse agri primitiarū, id est, (vt interpretatur D. Greg.) primitiuos fru- ctus fidei ferre. Transiit autem ad valles gen- tium, quibus fidem suam prædicare voluit, & gratiam abunde communicare.

Sed non possum non obstupescere cæcitatē Iudæorum quos propria malitia & inuidia com- pulit, vt hanc sponsi sententiam partirentur, *Vox dilecti mei ecce iste venit.* Nam priorem partem ad- mittentes, agnoscendo insignia Christi opera vo- ces esse veri Messie, quem Prophetæ prænundera- uerant, posteriorem tamen negauerunt dicentes non venisse, cum tamē coram illis presens esset, propter quod iuste dereliquit eos, & transiit ad gentes. Precessit typus in Iſaac cum præ senectute caligauerat oculi eius, nec videre poterat; qui cum presentem haberet Iacob filium suum, licet agnouerit vocem loquentis, eum tamen non ple- ne nouit, sed putauit esse Esau, eod quod manus gerebat, hædinis pelliculis cōtactas. *Vox* (inquit) *vox Iacob est, manus autem manus sunt Esau.* Et non cognouit eum, quia pilose manus similitudinem maioris expresserant. Agnouit tamen prophetico spiritu quidquid futurū illi erat qui coram ipso aderat:

sic populus Iudaicus, & cœtus ille Scribarum, & Phariseorum per Iſaac moribundum, & caligan- tem designatus, quia iam propè interitum lex eorum erat, & timore superbiæ populus caligabat, cum Christum in lege promissum præsentē iam haberet, agnouit quidem vocem sponſi, id est ea quæ Deus per os prophetarū futura prædixerat circa suum aduentum. Vnde (vt bene notat D. Greg. qui hanc insinuat allegoriā) cum Herodes suscitaretur ab illis, vbi Christus nasceretur, sta- tim responderunt, in Bethleē Iudæ, quia ita præ- dixerat Micheas Propheta. Et præterea quidam eorum stupenda Iesu opera videntes, dicebant, *Christus cum venerit, nunquid plura signafaciet, quam hic facit?* sed tandem non eum vt verum Christum agnouerunt, & receperunt, quia manus hædinis pelliculis cōtactas habebat, id est vt interpretatur D. August. quia induit similitudinem carnis peccati, vt de peccato damnaret peccatum. Puta- uerunt quidem eum esse peccatorē, quia cum pub- licanis & peccatoribus vescebat, soluere legis præcepta, quia in sabbato vocabat; esse blasphemum quia filium Dei se vocabat; propter quod cæci & ignorantes, est crassa quadam ignoratiā, crucifixerunt eum; *Sinem eum cognouissent, nunquā Dominum gloriæ crucifixissent,* ignorarunt miserī quod pilosæ manus similitudinem Esau expresserant, assumens imaginē peccatoris factus pro nobis maledictum, vt nos redimeret à maledicto le- gis, quare merito eos deseruit, & trāsiliuit, bene- dictionem transferens ad valles gentium. Vt mi- seris, qui vnde Christum præsentē magis cognos- cere ac diligere debuerunt, inde magis odio habuerunt eum gratis. Sed & multo magis, vā illis qui modo vocem Christi audiunt, & agnoscunt per fidem, sed obturantes corda sua nolunt præ- ceptis eius obedire, atque intra se per gratiam recipere: & dicentes se nosse Christum, factis ta- men negant; rursus crucifigentes in semetipsis filium Dei, propter quod sicut montes Gel- boe, quos pertransiit Dominus, & velut colles quos pertransiit sponſus in æterna eos relin- quens ariditate, nisi cito respiciant.

Alieno ergo periculo edocti præparemus nos ad Domini aduentum omnem amplectentes vir- tutem iuxta formam à voce Domini perscriptam cum ait. *Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur, erunt praua indicta, & aspera in vias planas, & videbit omnis caro salutare eiusdē Dei.* Etenim quæcumque virtus versatur inter duo vitiosa extrema, vnum per defectum instat vallis, alterum per excessum instat montis & collis. Si- cut liberalitas est inter auaritiā, & prodigalita- tem, spes inter desperationem, & audaciam, vir- tus enim hæc extrema reducit ad medium, & ad æqualitatem, per quam viæ, quæ antea erant prauæ & asperæ, fiunt directæ, & planæ. Ita quod (vt inquit Nyss.) nec ob defectum virtutis ordo sit concauus, nec discrepet ob excessum. Qui ergo ita virtutes possederit, vt omnes viæ ac actiones eius complanatæ sint, & ad medium rationis redactæ, videbit salutare Dei; & eius aduentus fru- ctibus potietur; poteritque tum meditari, tum sectari præclarissimos saltus sponſi, quos super montes eius maiestatis dignos in hac peregrina- tione peregit, de quibus in sequentibus age- mus.

Lib. contra mendaciū c. 10. Ad Rom. 8. v. 3. 1. Cor. 2. v. 28. Ad Gal. 3. v. 13.

Luc. 3. v. 5.

Apud D. Tho. in ca- tena.

EXHORTATIO III.

PRO FE- STO IN- CARNAT. SEV AN- N V N- CIAT. B. MARIE. Et circa Euang. Liber gene- rationis Ie- su Christi.

De aduentu diuini Verbi in mundum cum car- nem assumpsit, de saltibus mysticis ipsius, e- usque ascensu in domum Zachariæ vt Ioan- nem sanctificaret.

Vox dilecti mei, ecce iste venit saliens in montibus, transfiliens colles. Simi- lis est dilectus meus capræ hinnulo- que ceruorum.

AGGREDIMVR explicare mysterium Dominicæ incarnationis à seculis ab- sconditum, sed sponsa sub ænigmate reuelatum, quod nobis proponit dicens: *Vox dilecti mei. Ecce iste venit,* &c. Incipit narrare quod audierat cum ait, *Vox dilecti mei.* Sed vis stuporis, & gratulationis ex tanto beneficio pro- ueniens, integritatem orationis intercidit. Quid est, *Vox dilecti mei?* pendet oratio. Imo non pen- det, sed deficit, quia deficient verba ad tot tan- taque mysteria propalanda. En vox dilecti mei vagientis in præsepio, docentis in templo, lachry- mantis in cruce, & spiritum emittentis in patibulo. Vox dilecti mei noua & salubria prædicantis, imperantis dæmonibus, languores sanātis, remit- tentis peccata, & mortuos ab inferis in ictu oculi reuocantis. O vox dilecti mei. Quantæ est dulce- dinis, quantæ sapientiæ, quantæ virtutis, & terro- ris. Potēssima enim est ad concutiendū desertā, ad confringendos cedros, ad intercidendum flam- mam ignis, imo ad illustrandas mentes, ad inflam- mandas animas, ad emollienda corda, ad conuer- tendos peccatores, ad perficiendos iustos, & ex terrestribus in cælestes transmutandos.

Psal. 28. v. 3.

Apoc. 1. v. 15.

Eccles. 15. v. 5.

Ioan. 7. v. 38. Ad Col. 2. v. 3.

Ioan. 1. v. 25.

Et quid est vox dilecti mei, nisi ipse dilectus meus verus Deus & homo? Nam vt Deus verbum est æterni patris ante secula genitum, per quod pater cuncta expressit, quæ in sua fecundissima memoria continebat. Vt homo vero, totus mihi est vox infinitam Dei sapientiam, charitatem, misericordiam, & omnipotentiam mihi manifestans. Vnde in Apocalypsi de eo di- citur: *Et vox illius tanquam vox aquarum multarum.* Id est, qualis esse solet sonitus inundantis pluuiæ, vel fluuiorum magno impetu fluentium. Aqua autem in scriptura aliquando significat sapientiam, iuxta illud: *Aqua sapientiæ salutaris potauit illum.* Aliquando vero gratiam, & virtu- tes illam comitantes, vt cum dicitur de creden- te in Christum; *Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.* Vox ergo Christi fuit tanquam vox a- quarum multarum, quia in eo erant reconditi omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei, & omnes gratiæ ac virtutes summa cum excellen- tia, quas sua voce non solum manifestabat, sed & communicabat; quia plenus erat gratiæ & veritatis. De cuius plenitudine omnes accipi- mus tam sapientiam, quam gratiam, & sanctita- tem. Et sicut aquæ multæ pluuiæ de cælo ca- dentes sono multiplici concorditer sonant, sic vox Christi multiplicia sacræ Scripturæ eloquia proferebat, & interpretabatur quæ sui aduen-

tus concorditer testabantur veritatem, multipli- cesque virtutum exercebat actus valdè inter se concordēs, quibus plurimos ad se trahebat, pro- pter quod cum aquæ multæ etiam in scriptura significant populos multos, vox Christi dicitur Apoc. 17. v. aquarum multarum, quia multos populos post se ducebat. Quibus sapientiam, & gratiam communicabat. Nam de ipso scriptum est; *Ecce totus mundus post eum abiit,* en qualis est vox di- lecti.

De saltibus mysticis qui præcesserunt dominicam Incarnationem. §. 1.

SED statim amplius explicat huius vocis qua- litatem cum subdit: *Ecce iste venit saliens in mō- tibus, transfiliens colles. Similis est dilectus meus capræ hinnuloque ceruorum.* Etenim certum est in scri- ptura ingentes sonos appellari voces. Vt cum ait; vox aquarum multarum, vox tonitruū, vox cata- ractarum, vox tubæ &c. Sic etiam in hoc loco vox vsurpari potest pro illo sonitu aduentantis sponſi, saliendo super montes, & transfiliendo colles ad modum capræ, hinnulique ceruini. Qualem scilicet sonitum edere solent isthæc ani- malia cum plura simul cateruatim vehementi impetu per montes saliant, & currunt. Saltus au- tem isti mystici comprehendunt cuncta, quæ cælestis sponſus in suo aduentu peregit, quæ ni- mis sublimia, & eleuata erant, & ideo super mon- tes, & colles peracta dicuntur. Vt enim notant D. Ambro. & D. Greg. de cælo salit in virginis vte- ro, de vtero in præsepè, de præsepio in Iordanē, de Iordanē in crucem, de cruce in tumulum, de tumulo rediit in cælum. Inde & quadam myste- ria ipsius in montibus corporeis facta sunt, vt per celsitudinem montis celsitudo indicaretur ope- ris. In vno enim monte orabat, in alio docebat, in vno est transfiguratus, in altero crucifixus, & ex alio tendit ad cælos quasi de vno in alium tran- siens, vt per omnes transfiliat.

Serm. 6. in Psal. 118. Hom. 29. in Euang.

Sonus ergo & fragor iste mirabilis ex aduentu Christi per hos saltus proueniens, vox dilecti di- citur, & vox aquarum multarum, quia in ipsis cū ingenti virtute manifestatur Dei infinita sapien- tia, charitas & sublimitas potens allicere & ad se cunctos mortales trahere; vnde bene comparatur capræ hinnuloque ceruorum, quæ vt supra dixi- mus, sapientiam ex perspicuitate visus indicant, & gratiam amoremque conciliant, iuxta illud, *Ceruæ charissima & gratissima hinnulus,* seu vt ha- bet Hebræa lectio: *Ceruæ amorum & capræ gratia.* Summa enim gratia & charitate Christus Domi- nus hos saltus perficiebat. Et ideo semper hic vocatur dilectus, nam ad dilectionem per hunc aduentum excitabat.

Cum igitur hæc omnia sponsa contemplan- tur admitans, ac stupens ait; *Ecce iste venit,* &c. Dicitio, ecce in scriptura aliquid magnum, & no- uum, ac inusitatum indicat. Quid autem maius quam Messie aduentus tot antè seculis pro- missus, ac expectatus? quid magis nouum ac inusitatum quam regem immensæ maiesta- tis venire saliendo, & transfiliendo instar ca- prearum & hinnulorum? Hæc enim iuueni- lem innuunt celeritatem, cum tamen magni principes, & grandæui lento & graui gressu ve- nire & deambulare consueuerint. Quid ergo

præ se ferunt alacres isti saltus? nam si primum illum, antiquissimumque Dei aduentum in paradysum confideres, quo venit ad increpandum Adam prauaricatore, & ad hunc aduentum in carne, quo serpentis caput contereretur promittendum, tunc non currens, & saliens; sed lente, & cunctanter deambulans venit. Hic enim ait scriptura: Et cum audissent vocem Dei deambulans in paradiso ad auram post meridiem, abscondit se Adâ, & uxor eius à facie Domini. Et quæ fuit illa vox Dei quam audierunt? profecto non vox articulata, (hanc enim postea emisit) sed ingens quidam, terrificusque sonitus, ac fragor quo Deus aduentum suum præsignificare uoluit. Venit autem leniter deambulans post meridiem, & ad uesperam, tum ad significandum quod quasi inuitus venit ad puniendos homines peccatores, cupiens spatium penitentiae illis tribuere, ut lumen gratiæ, quod amiserunt, recuperarent, antequam nox & tenebræ illos comprehenderet, tum uero ut indicaret, sicut aduertit D. Irenæus, aduentum Christi, quem tunc promittere decreuerat, ad contemendum serpentis caput, futurum esse ad mundi uesperam; & pedetentim paulatimque per varias mundi ætates pertranseundo, esse perficiendum. Vnde ex tunc cœpit venire filius Dei, saliens in montibus transiens colles, saliebat quidem in montibus populi Hebræi, id est in Patriarchis, Regibus, & Prophetis, quibus promissio specialis Messiæ facta est, ex quorum genere nasciturus erat, saliebat inquam, ex vno monte in alium, ex Abraham in Isaac, ex Isaac in Iacob, ex Iacob in Dauidem, Salomonem & reliquos progenitores, quos D. Matthæus commemorat in genealogia Saluatoris: transliebat autem colles, id est magnates, & principes populi Gentilis idololatriæ dediti, ex quibus noluit descendere, nec eis sui aduentus speciales reuelationes facere. Vnde non sine mysterio D. Matthæus ordinem progenitorum Christi referens, cum peruenit ad Ioanam, transliuit tres reges ab illo descendentes, nempe filium, nepotem, & pronepotem, in prætermissis vindictam idololatriæ sui parentis, qui genere ethnico impiæ Iezabeli se miscuerat: propter quod ut notat D. Hieronymus, indigni fuerunt, qui in ordine progenitorum Messiæ ponerentur. Sed quoniam Deus gentes non respuit, si idololatria relicta ad fidem conuertantur, uoluit in eo ordine Raab & Ruth alienigenas, sed fideles collocari: permisit etiam aliquos ex his montibus super quos saliebat grauissimis peccatis defædari, ut sciremus quod peccatores non respueret, qui pro peccatoribus nascebatur, dum tamen ad ipsum conuerterentur, alio qui parum illis aduentus Christi prodesset. Vnde ut parum profuit Ioram, Achaz, alii que iniquis regibus, progenitores fuisse Messiæ: quia cum ipsi perierint, non sibi, sed nobis genuerunt Saluatorem, sic etiam parum proderit iniquis prælati, prædicatoribus, & magistris quod alios peccatores conuertant, in eis que spiritualiter Christum gignant, ac forment; siquidem sua malitia non participes fiunt salutis, quam alijs per Christum tribuunt.

Genes. 3. v. 8.

Lib. 5. aduersus hæreses.

Ita D. Bern. serm. 1. de aduentu in sinem.

Matth. 1. v. 1.

Matth. 1. v. 8. Ochozias, Ioas, Amasias sunt prætermis cum dixit Ioram genuit Oziam.

De mysticis saltibus in Dominica Incarnatione peractis. §. 2.

CVM igitur sponsus cœlestis ueniret saliens in montibus progenitorum, peruenit est ad Ioseph uirum Mariæ de qua natus est Iesus qui uocatur Christus. Tunc autem contigit quod ait sponsa: Vox dilecti mei ecce iste uenit saliens &c. Præcedit vox dilecti ad celebrandas nuptias cum natura humana, non vox terrificæ, sed suavis, non uoluntanter ambulantis, sed uolenter & hilariter aduentantis: nam exultauit ut gigas ad currendum uiam, à summo cœlo egressio eius, & occursum eius usque ad summum eius. Venit præuius nunciatus, Gabriel Angelus ad Virginem dicens; Ave gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, sed Virgo prudentissima nondum agnoscit uocem sponsi, ideo timet, tacet, & cogitat qualis sit ista saluatio. Remouet Angelus timorem, patefacit nuncium dicens: Ecce concipies in utero & paries filium, & uocabis nomen eius Iesum, hic erit magnus, & filius Altissimi uocabitur. Tunc Virgo examine præmissis, & à Deo intus illustrata, agnoscit nuncium, & statim ait intra se: Vox dilecti mei, uox ista uox est eius quem summè diligo, uolentis iam appropinquare, & ex me carnem assumere; Ecce ancilla Domini, sicut mihi secundum uerbum tuum, & in eodem temporis momento, Verbum caro factum est. Ecce iste uenit saliens in montibus, transiens colles.

Matth. 1. v. 16.

Psal. 18. v. 7.

Lucæ 1. v. 30.

Ioan. 1. v. 14.

Antea saliebat in montibus Angelicis, ut dicit D. Bernardus, dum illis tanti mysterij reuelationem, & notitiam contulit, per quos hominibus apparebat, & sui aduentus reuelabat arcana, donec Angelum Gabrielem ad Virginem misit ut instanter iam aduentum nunciaret: at tunc temporis celeriter uenit saliens in montibus cœlorum ex vno in aliud quasi transiens ad terram, transiens colles, id est nouem Angelorum choros, qui colles nuncupantur in scriptura, ut cum dicitur, Ante omnes colles ego paruocabar. Hos ergo Angelicos choros reliquit, ut ad terrigenos montes perueniret, & saltu quodam peruenit ad Virgine filiam Abraham; nam ut ait Apostolus, Non Angelos apprehendit, sed semen Abraham, filius enim Dei factus est non Angelus, sed filius hominis ut homines saluos faceret reliquit pastor prudentissimus nonaginta oues Angelicas in deserto, id est, in loco cœlorum tuto, & uenit querere ouem naturæ humanæ, quæ perierat, ut suis humeris ad cœlestem ouile reportaret. Noluit iam apparere in Angelis, ut per illos homines doceret & hominibus ministraret, sed ipse factus est Doctor, & minister, hac insigni humilitate omnes superans montes & colles Angelicos, quod semetipsum exinanauit formam serui accipiens, & paulo minus ab Angelis minoratus etiam ipsis hominibus se subiecit.

Serm. 54. in Cant.

Prou. 8. v. 25.

Ad Heb. 2. v. 16.

Luc. 15. v. 4.

Ad Philip. 2. v. 7.

Ad Heb. 2. v. 9.

In hunc locum.

Ad Rom. 8. v. 3.

Leuit. 4. v. 28.

In hunc locum.

Abacuch. 30. v. 4.

2. Reg. 2. v. 18.

Psal. 17. v. 38.

Lib. 2. de beneficiis.

5. & 6.

Genes. 3. v. 15.

Ipsa conseruit caput tuum.

Abacuch. 2. v. 3.

Ad Heb. 10. v. 38.

Ad Gal. 4. v. 4.

Hom. 9. ad pop.

D. Thom. 3. p. q. 1. art. 5.

maximè ad 1.

Vide Suarez ibid. disp. 6. lect. 2.

gibus est progenitus, ipse tamen, ut notat D. Anselmus, instar hinnuli, nulla carnis molle fuit oppressus, nec elata uoluit habere cornua, regiam temporalem potestatem deponens, nec terrèdi, vel puniendi vim exerens. Non enim uenit, ut mundum iudicaret & puniret, sed ut saluaret, & redimeret, ad quod perficiendum iam maior natus in passione sua cornua assumpsit, sed in manibus dum eas crucis cornibus affixit. Sed ueteris capræ & hinnulo salientibus comparatur propter hilaritatem, & celeritatem sui aduentus: non solum huius de quo nunc loquimur, sed etiam aliorum, de quibus postea loquemur. Hæc enim duo animantia uelocissima sunt in suo cursu, & saltu, hinnulusque alacritatè præ se fert. At hilaritas & celeritas in magnis beneficiis præstandis maximè commendat benefactoris amorem, & munificentiam, nam ut dixit Seneca, omnis benignitas properat, & proprium est libenter facientis cito facere, qui tarde dedit, & diem extrahens profuit, non ex animo fecit. Tarde uelle nolentis est, multum celeritatis fecit, multum abstulit mora. Verissimè existimo quod ille comitatus dixit. Quid tu non intelligis tantum de gratia demere, quantum moræ adiciis? in de illa uoces, fac si quid facis. Item prouerbiū est, bis dat, qui cito dat. Deus igitur summus benefactor est, qui summa lætitia & uelocitate beneficia confert, & ideo spōsa læpius eum comparat capreis, & hinnulis nimium exultans de similitudine quam referunt diuinæ largitatis celeris & hilaris ad sua nobis impertendum dona. Sed fortè dices; quomodo cito uenit ut caprea & hinnulus saliens, qui tot millia annorum uelociter ad mundi uesperam distulit aduentum suum? At cum in beneficiis præstandis duplex sit celeritas; una uoluntatis, altera ipsius effectus, prior celerissima fuit in Deo, qui cum primum Adam peccauit, summum hoc beneficium illi cōferre uoluit, ac uenit ut promitteret serpentis contritionem. At in effectu ipso, citissimè dat, qui opportuno tempore dat. Et quamuis tardare uideatur, uere non tardat si quando utilius futurum est, id tribuit. Nā fat cito, si fat bene & opportune. Et hoc ualde commendabat prophetia illa Abacuch in tabulis buxeis, imo magis in tabulis cordis conscribenda; cum de Messia ait: Si moram fecerit, expecta eum, quia ueniens ueniet, & non tardabit. Id est, si iuxta tuum desiderium uideatur tibi remorari aduentus eius, expecta eum, quia ueniens, id est, ille qui uenturus est, & se uenturum promisit, sine dubio ueniet, seu ueniens ueniet, id est celeriter ueniet, & non tardabit, quia conuenientissimo tempore, & mundi necessitati magis commo adueniet. Tardare enim dicitur, non qui cito non uenit, sed qui non uenit tempore statuto, & opportuno. Non ergo tardauit Christus. Quia non distulit uenire ultra tempus congruum, & à Dei sapientia præfinitum: & ideo uenisse dicitur in plenitudine temporis, id est, cum præfinitum tempus impletum est, nam sicut infantibus, ut inquit Diuus Chrysostomus non datur solidus cibus, sed differtur usque quod crescant, & si tunc datur, cito & opportuno tempore datur, & ægrotantibus ut ait Nyss. non illico pharmacum præbetur quod magis noceret, quam prodesset, sic non expediebat uerbum Dei carnem assumere mox ut Adam peccauit, quod multis rationibus Angelicus Do-

ctor confirmat; sed eo tempore assumpsit, quod nobis magis expedire iudicabat. Sed sponsa hic de ea celeritate, stupendaque festinatione loquitur, quæ in ipso sponsi aduentu, & eius saltibus effectu ipso est manifestata, ut opus redemptionis nostræ uelociter perficeret: iuxta nomen illi impositum; Accelera spolia derrabere, festina prædicari, &c. Vnico enim instanti de cœlo descendit, & in uirgineo utero de Spiritu sancto conceptus est, mundi redemptionem meruit, & contra diabolum uictoriam obtinuit; tribus annis uniuersam Palæstinam peragravit, prædicans Euangelium, & pertransiens benefaciendo, & sanando uniuersos oppressos à diabolo, paucisque horis immensum passionis pelagus pertransiuit, expoliavit infernum, & opus redemptionis consummauit. Merito ergo dicit sponsa de toto uitæ Christi curriculo: Ecce iste uenit saliens in montibus, transiens colles.

Isai 8. v. 3.

De ascensu Christi in montana Iudææ ad celeriter sanctificandum Ioannem. §. 3.

HORVM quæ diximus præclarum typum intueri licet in secundo Christo mystico saltu, cum primum in uirginis utero homo factus est. Festinus enim subit in montana Iudææ; sic enim ait Euangelista: Exurgens autem Maria abiit in montana cum festinatione in ciuitatem Iudææ. Montana dicitur loca montibus, & collibus plena, in quorum uino erat ciuitas ista, quæ fortè fuit Hebron. Cum igitur Christus conceptus est, mox cœpit internam, ac suauem suæ inspirationis uocem emittere, per quam desiderium suum ascēdendi in hæc montana matri significauit, ut suos spirituales montes inuiseret, & in eis saliret, audiuit B. Virgo intimam inspirationem, & agnoscens cuius esset ait: Vox dilecti mei, En loquitur mihi, surge propera amica mea, & ueni. Ueni inquam in montana; ut illum me portes, & ego in te ascendam ad domū Zachariæ, obtemperat mater uoci dilecti sui, & uideres utrumque properantem; sed hic illam impellat ut magis ipse festinus esset quam illa; de quo dicere posses: Ecce iste uenit saliens in montibus, transiens colles. Venit quidem intra matris uterum, saliens super montes & colles illius regionis; sed perueniens in domum Zachariæ, cœpit spiritualiter salire in montibus sibi dilectis. Ex vno in alium mirabiles suis saltibus perficiens effectus.

PRO FESTO VISITATIONIS MARIÆ AD ELIZABETH.

Luc. 1. v. 39.

Vide Tolemtum ibid.

Cant. 2. v. 10.

Hic locus inferius fufius explicatur maximè in Exhort. 15.

Nam per uirginis salutationem salit in Ioannem ut illum sanctificaret, & iubilis salientem redderet; ex Ioanē salit in Elizabeth, ut Spiritu sancto eam repletet, & uirginem Dei matrem esse agnosceret. Rursus resiliit in beatissimam uirginem, nouo iubilo replens eam ut exultaret in Deo salutari suo, qui magna in illa operatus fuerat. Tandem salit in Zachariam os murum eius aperiens, ut etiam Spiritu sancto repletus, mira de utroque infante prædicaret. O felices quatuor montes, in quibus Christi ros, & pluuia cœlestis descendit ut essent agri primitiarum eius; potentiam ac uirtutem aduentus ipsius mirificè manifestantes. Cæterum saliens in iis montibus transliuit colles, quia proceres Iudæorum reliquit, quibus tanti mysterij notitiam tunc præbere noluit.

Allusio ad locum.

2. Reg. 1. v. 21.

Sed quomodo salit? Similis est dilectus meus capræ hinnuloque ceruorum. Quia summa alacritate, & festinatione ad hos montes cucurrit, & hos stu-

In Exhort. 9. pendos effectus perfecit. Etenim Christus Dominus acutissimo instar capreae pollens visu, licet esset post parietem virginis danti, prospexit per cancellos illius, ut postea dicitur, & coniciens oculos in Joannem peccato originali infectum, tanquam hinnulus ceruinus spiritu oris sui serpente peccati ex illa cauerna extraxit, & peremit: infantem Spiritu sancto repleuit & vnum ex praecelsis montibus constituit: eadem celeritate Spiritu sancto matrem illius Elizabeth, oculosque ac visum capreae matri ac filio praebuit: ut vterque ipsum Christum, & virginem ipsius matrem eum in ventre gestantem agnoscerent, vocibus, iubilis, ac saltibus confiterentur. Videres duas has feminas tanquam duas capreas acutissimi visus, & duos infantulos tanquam duos ceruorum hinnulos mira alacritate iucundos, gratias Deo Patri agentes, quia sic dilexit mundum ut filium suum vniueritum ei dederit, & per illum tam ingentia bona singulis iustis impertiret. Sed tam Elizabeth quam infantulus eius summa repleti alacritate non solum eum qui venit agnoscent, sed locum ubi pedem fixit fatentur, quasi dicerent quod mox subiungitur, *En ipse stat post parietem nostrum*, &c. de quo tamen postea.

Sed si dilectus est similis capreae hinnuloque ceruorum ob celeritatem conferendi haec beneficia, quid est quod tam celeriter visitauit, & illuminauit Joannem ac matrem ipsius, Zachariam vero nunc transfiliuit? salutauit Maria Elizabeth, & in ipso temporis momento, ipsa & filius sunt Spiritu sancto repleti: salutauit & Zachariam, saltem signis (si verum est surdum mansisse ob incredulitatem, sicut & mutum) & tamen non est tunc Spiritu sancto repletus, nec prophetauit, sed per tres menses donec filius eius natus est, eodem modo mutus permanit, nec huius diuini mysterij reuelationem accepit; nam si accepisset antea, esset, (ut quidam sapiens dixit,) venter eius quasi multum absque spiraculo quod lagunculas nouas dirumpit, maximam enim vim pateretur si acceptam reuelationem, eo modo quo Elizabeth manifestare nequirit. Sed gestum confirmat quod diximus Deum celeriter beneficia conferre, quando opportuno tempore confert, etiam tardare videatur. Non enim expediebat mutare sententiam Angeli Gabrielis qui incredulum puniens dixit: *Ecce eris tacens, & non loquens usque in diem quo haec fuerint*. Ut & nos alieno periculo edocti fugiamus incredulitatis barathrum, ne obicem ponamus gratiae aduenientis Saluatoris. Nato autem Joanne Baptista adfuit opportunum tempus, & celeriter Spiritu sancto repletus est, ac apertum est os eius ut fulius, & profundius quam Elizabeth prophetaret. multoties enim Deus tardat, ut cumulatora dona concedat; ad quae recipienda tarditas ista per patientiam, ac firmam in Deo fiduciam corda disponit.

Ad hunc modum possemus haec eadem confirmare per alios mysticos saltus super sublimes Sanctorum montes, quos Christus Dominus perfecit, dum sui notitiam impertit sancto Ioseph, pastoribus, Magis, Simeoni Seni, & Annae prophetissae. Sed haec mittimus, ut ad alia magis propria transeamus; gratias agentes captorū bonorum largitori, qui dignus est, quem montes & colles, tam caeli quam terrae perpetuo laudent, & glorificent, implentes quod vates cecinerunt dicentes: *Montes & colles cantabunt coram vobis lau-*

dem. Et montes exultabunt à conspectu Domini, quoniam venit iudicare terram. Non quidem iudicio condemnationis, ut peccatores damnet, sed ut peccata destruat, & peccatores saluet, in vitamque perducat sempiternam. Amen.

EXHORTATIO IV.

De tribus vocibus & saltibus Christi super montes qui sunt eius stupenda miracula, insignia sanctitatis exempla, & doctrina Evangelica; & de modo quo isthaec perfecit.

PRO DOCTORIBUS ET PRO DOMIN. 2. A. B. V. E. T. V. S.

Vox dilecti mei, &c.

AM ad tempus praedicationis Christi Domini accedamus, quādo clarius & abundantius vox dilecti sonuit in terra, similisq; fuit capreae & hinnulo ceruorum salientibus per montes, & transilientibus montes & colles, quia hilariter & celeriter discurrerebat per vniuersam Iudaeam, & Galilaeam saliens ex vna ciuitate in aliam, ex vno monte in alium, vbi que praedicans, & mirabilia opera faciens: pertransit enim benefaciendo & sanando omnes oppressos à diabolo; quasi munus cerui gerens cum serpente diabolum è cauernis educebat, & quoniam sapius, teste D. Mattheo, iuxta vaticinium Isaia commorabatur in terra Zabulon, & Nephtali, prophetauit de eo Patriarcha Iacob dicens: *Nephtali ceruus emissus est dans eloquia pulchritudinis.* Quod de Christo intelligendum puto. Iacob enim cum filiis benedixit, multa praedixit de Messia venturo, praebens illis signa per quae eum possent agnoscere, nam benedicens Iudae ait: *Non auferetur sceptrum de Iuda, nec dux de femore eius donec veniat qui mittendus est.* Id est Messias qui mittendus est, tunc veniet cum sceptrū regni transferetur à Iudaeis in regem alienigenam, qui fuit Herodes. Rursum loquens de Dan ait. *Fiat Dan coluber in via, cerastes in semina mordens ungulam equi, ut cadat ascensor eius verro.* Persecutiones diaboli, Iudaeorum, & Antichristi de tribu Dan oriundi describens. Sed subdit: *Salutare tuum expectabo Domine.* Id est veniet Messias Saluator, qui conteret caput colubri, & cerastes, & ab insidiis & moribus eorum saluabit nos. Veniens autem ad Nephtalim, sic ait: in te o Nephtalim Messias qui mittendus est, versabitur tanquam ceruus emissus de caelo à Patre luminum, ut ascendat in sublimes montes (Nam montes excelsi ceruus) non saltibus corporis, sed spiritus, operibus sublimibus, & excelsis prodigiis, ut det eloquia pulchritudinis, id est eloquia pulcherrima, praedicans pulcherrimam legem & doctrinam Evangelij, qua trahat ad se homines non minis sed pulcherrimis promissis, non terroribus sed eximii beneficiis, haec sunt signa o filij per quae Messiam cognoscetis.

Act. 10. v. 38.

Matth. 4. v. 14. Iai 9. v. 1. Genes. 49. v. 21.

Verf. 10.

Verf. 18.

Pf. 103. v. 18.

Matth. 11. v. 3.

Herode isto aliena? es tu Saluator quem expectamus ut conterat caput serpentis, & dissoluat opera diaboli? es tu qui venturus es tanquam ceruus emissus ascendens in sublimes montes operum mirabilium, & dans nobis eloquia pulchritudinis? respondit autem Iesus: *Renunciate Ioanni quae audistis, & vidistis. Caei vident, claudi ambulat, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes Euangelizantur.* Cum ait renunciate quae audistis, ad eloquia pulchritudinis refert, & ad doctrinam Evangelij: nam pauperes Euangelizantur, id est, pauperibus praedicatur Euangelium, & nouum nuntium, nouaque perfectionis pulcherrima doctrina, dum audiunt; beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum caelorum, & reliqua eloquia quae magnam conferunt pulchritudinem & continent suauitatem. Cum vero dicit, renunciate quae vidistis; ad sublimia cerui emissi opera, & prodigia refert: quae numerat dicens: *Caei vident &c.* Quae quidem non solum praestabat corporibus, sed etiam intus animabus dissoluens opera diaboli, & ab interioribus languoribus sanans illas.

De triplici Christi voce mystica & pulcherrima. §. 1.

CVNCTA haec quae prophetauerat Iacob, sub eadem ferè metaphora vaticinatur & confirmat Salomon dicens, *Vox dilecti mei, ecce iste venit saliens in montibus transiens colles, similis est dilectus meus caprea hinnuloque ceruorum.* Vox dilecti mei, quem expectabam. Vox est pulcherrima, eloquium eius eloquium est pulchritudinis, & dilectionis: sonitus eius aduenientis est quasi serui emissi salientis inter montes in praecelsis operibus. Ad huius autem plenioris intelligentiam aduertendum est non solum verba quae Christus verbum aeterni patris locutus est nobis, sed etiam cuncta eius miracula, facta & gesta voces esse ipsius magni aliquid nobis significantes; nec voces quomodo eorumque, sed modo praecellentissimo, quo increatum Dei verbum loqui decebat. Cum enim nomen vocis tribuitur Ioanni ab Isaia dicente, *Vox clamantis in deserto*; v. sup. patur vox, ut notat D. Epiphanius pro sono quasi inarticulato qualem praecones in multa turba edere solent, cum silentium indicunt, quando princeps locutus est. Ioannes enim praeco quidam erat attentionem populi captans, ut doctrinam magni Regis Christi audiret, & perciperet, cuius collatione praedicatio Ioannis imperfecta, & veluti inarticulata erat vita, similiter, & gesta ipsius, etsi in se grandia, tamen si ad ea quae Christi sunt comparentur, imperfectae voces erant. Quidquid vero in Christo Domino fuit, aut ab illo prolatum, & gestum est, vox fuit verbi diuini summe articulata, & perfecta, de qua per quandam excellentiam dici potest; *Vox dilecti mei*, subaudi, quam stupenda? quam sancta; quam sapiens; quam pulchra; quam cōcors fuit; dulci enim armonia triū vocum suauē musice in Christo contemplari potes, cum verbis concordant facta, vita doctrinae & vtramque confirmant stupenda miracula. *Capit enim Iesus facere & docere*; nam dicturus erat; *qui fecerit & docuerit hic, magnus vocabitur in regno caelorum.* Facere autē ingentia virtutis, & sanctitatis opera includit, eadem ipsa quae docturus erat; & insuper inaudita prodigia, quibus caetera confirmabat. Cuncta vero voces sunt, quae eius aduentum iam factum testificabatur: vnde subditur: *Ecce iste venit saliens in montibus, transiens colles.* Et qui sunt hi montes, &

Ia. 40. v. 3. Luc. 3. v. 4. Hareti 69.

Act. 1. v. 7. Matth. 5. v. 19.

colles, super quos venit saliens; nisi sublimia ista, quae diximus; montes sunt praeceliora miracula, exempla, & verba quae operabatur, & docebat: colles vero minora, quae quasi obiter & transiens ad alia perficiebat. Nisi maui dicere montes esse ipsa sublimia mysteria, in quibus saliebat alacriter dum ea operabatur, colles vero, esse arduas difficultates, impedimenta que obuiantia, quae facili saltu transiliebat. Vincens & superans ea ut opus suum consummaret: de quibus sigillatim agendum est.

De operibus miraculosis Christi cum summa humilitate coniunctis. §. 2.

SED quia Christus Dominus prius cepit facere, quam docere, à factis incipiamus. Facta vero ipsius quaedam erant tantum sanctitatis exempla, quaedam suae omnipotentiae prodigiosa miracula, sed ita inter se commixta, ut multoties in exemplis relucere prodigia, & in prodigiis splenderent exempla, ut firmius testarentur eius diuinitatem, & sanctitatem, ac doctrinae praeminentiam. Nobis vero exempla tantum imitanda proponuntur, miracula vero non nisi laudanda, & ut fidei certissima testimonia, ut cum ea audis, securè dicas; *Vox dilecti mei*, sunt haec. *Ecce iste venit saliens in montibus*, Id est in his prodigiis operibus, quae ipsum iam venisse certo testantur. Quod sic eleganter depingit D. Greg. ad mysterium incarnationis peragendum, Dominus noster quasi saliens in montibus venit, quia quaedam opera inter homines ostendit, quae valde sublimia & super homines esse prospectans humanum genus admirari potuit, sed attingere nequirit. Quod enim de virgine natus est, quod ad vagientem adorandum ire pastores admonuit Angelus, magos stella perduxit, quod pendens in cruce qua hora voluit, spiritum emisit, quod mortuus tertia die se ipsum suscitauit, & similia: haec faciēs, quasi in montibus ambulauit, quo eum nulla creatura assequi valuit, in iis nimirum operibus colles transiit, quia sanctos omnes quantumque excreuerit potentia suae pietatis, transcendit. Haec D. Greg. quibus addo Christum toto triennio suae praedicationis in iis montibus operum mirabilium saluisse ex vno in aliud, iam illuminando cecos, iam sanando leprosos, vel suscitando mortuos modo quodam singulari super omnia miracula à prophetis edita, & ideo dicitur transiisse ea. Nō enim suscitabat defunctos sicut Helias, & Elisaeus procumbens super illos, sed sola voce & imperio; dicens: *Pueba vel adolescens surge. Lazare veni foras.* Propter quod Christus Dominus de iis operibus dixit: *Si operum non fecissem in eis, quae nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Erant ergo haec opera propriae ipsius Christi voces, per quas posset agnosci à Iudaeis. Nam ut bene probat D. Thomas, sufficere probabant Christum verum esse Messiam, ac filium Dei, vnde propter illa multi incrediderunt dicentes: *Christus cum venerit, nunquid plura signa faciet, quam quae hic facit?* hoc igitur est quod Christus respondit discipulis Ioannis interrogatibus, *Es tu qui venturus es an alium expectamus?* renunciate (inquit) Ioanni quae audistis & vidistis: caei vident, claudi ambulat, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt. Ac si diceret, opera haec miraculosa voces sunt testates me esse eum qui venturus erat, nec alium expectandum. Iam haec vox ad aures Ioannis peruenerat, qui de seipso dixerat: *Amicus sponsi qui stat, & audit eum, gaudio gaudet*

De his tribus etiam adum est supra lib. 2. Exhort. 2. & lib. 3. Exhort. 7.

Colles suae faciēs, quasi in montibus ambulauit, quo eum nulla creatura assequi valuit, in iis nimirum operibus colles transiit, quia sanctos omnes quantumque excreuerit potentia suae pietatis, transcendit.

Luc. 8. v. 54. Cap. 7. v. 15. Ioan. 11. v. 43. Ioan. 15. v. 24.

3. P. 9. 43. art. 4. vide Suarez ibi. to. 2. di. spur. 31.

sect. 2. & 4. vide infra Exh. 10. Ioan. 7. v. 31. Matth. 11. v. 3.

Ioan. 3. v. 29.

propter vocem sponsi. Gaudebat enim de iis operibus Christi, & ea tanquam voces ipsius accipiebat; misit tamen discipulos ad ipsum, ut ex ore eius hanc eandem vocem audirent, ac tanquam sponsum & Messiam reciperent. Sed consulto subiunxit Saluator; *Et beatus est qui non fuerit scandalizans in me.* Quoniam voluit humilia excelsis, & excelsa coniungere humilibus, tum ut duplicem se habere naturam ostenderet. In humilibus humanam, in excelsis vero diuinam: tum vero ut discipulorum probaret fidem, beatosque predicaret eos qui ex humilibus, & abiectis humanitatis non scandalizarentur, nec retraherentur quo minus excelsa & gloriosa crederent ipsius diuinitatis. Tum denique ut suam commendaret humilitatem in magnis, eiusque nobis preberet exemplum quod omnibus mirabilis est mirabilis. De hoc enim miratur sponsa cum ait: *Ecce iste venit saliens in montibus. Et similis est dilectus meus caprea hinnuloque cervinorum.* Quid enim est caprea & hinnulus super montes & colles saliens. Nisi Christus homo humilis, & abiectus in conspectu hominum, saliens in operibus excelsis, & prodigiosis, conferuando in illis humilitatem, & animi submissionem? & tu ergo cum audis miracula Christi, dicito, *Vox dilecti mei est*, per illa agnoscens Christi deitatem, & potentiam: illa quidem venerare, stupens Christi sublimitatem, sed nolimitari nisi eius humilitatem. Ne tibi comprehendat Plalmista maledictio: *Si ambulauit in magnis & in mirabilibus super me: si non humiliter sentiebat, sed exaltauit animam meam, sicut ablatatus est super matrem suam, ita retributio in anima mea.* Id est, sicut paruulus, cui aufertur lac & nutrimentum, vnde necesse est quod pereat. Noli ergo superbos motes, & colles ambulare, ne ab illis decidens ob superbiam, nutrimentum perdas diuinum, & eternum incurras supplicium. Ostendat ergo tibi alios motes super quos Christus ambulauit, ad quos etiam tu possis ascendere.

De Christi Domini heroicis sanctitatis exemplis. §. 3.

ET ENIM non minus admiranda, & magis nobis ad imitandum proficua sunt Christi Domini heroica sanctitatis exempla: vniuersa enim eius vita dici potest *Vox dilecti mei*. Natiuitas enim eius in diuersorio, & reclinatio in praesepio vox dilecti est, eximiam nobis commendans spiritus paupertatem. Circumcisio eius octauo die vox est abnegationis, & obseruantia legis vsque ad sanguinis profusionem proclamans. Passio ipsius & ascensus in crucem vox est dilecti immensam eius erga nos charitatem & obedientiam, patientiam, omnique virtutis significans perfectionem. Quare merito de illo dicitur: *Ecce iste venit saliens in montibus.* Id est in praecellentissimis sanctitatis operibus, saliens de monte in montem, transiens de virtute in virtute, & ex vno sanctimoniae exemplo ad aliud praecellentius ascendens, ut de ipso per eminentiam dicatur sicut notat D. Bern. *Iustitia tua sicut montes Dei.* Id est sicut montes valde excelsi & sublimes, dei sublimitate condigni, utpote a Deo homine procedentes. Nec ait sicut mons, sed sicut montes, quia iustitia non vnam virtutem, sed omnes, omnigenaque sanctitatis opera comprehendit; & omnia ac singula sunt sicut montes Dei. Humilitas enim Christi ut mons Dei est, qua nulla maior excogitari potuit, patientia eius ut mons Dei, qua nulla fortior potuit inueniri. Oratio ipsius sicut motus Dei qua nulla vnquam fuit sublimior, & ideo

Serm. 4. de ascensu. Pl. 37. v. 7.

per noctasse dicitur in oratione Dei. Et in his omnibus fuit, *Transiens colles.* Id est superans omnes sanctos antiquos & cuncta eorum exempla, quae comparatione ipsius sicut colles sunt multo motibus minores. Vt etiam de eis sicut de miraculis dici posset; *Si opera non fecissem in eis, quae nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Nullus enim Sanctorum praecedentium tam insignia sanctitatis opera fecit: quae voces erant certissimae testificantes ipsum verum esse Christum filium Dei, qui iam venit super omnes montes saliens: vnde de ipso dixerunt Prophetae sicut multi patres testantur: *Erit in nouissimis diebus preparatus mons domus Domini in vertice montium, & eleuabitur super colles.* Christus enim Dominus, qui propter humilitatem carnis vocatur caprea & hinnulus super montes: propter eius infinitam sublimitatem, & firmitatem dicitur motus super omnes montes constitutus, & eleuatus super omnes colles. Quia longè praestantior est Moyses, Patriarchis, & Prophetis: cuius vita & opera ad supremam montium altitudinem peruenerunt. Nulla hic fit mentio vallium, quia in eo nihil fuit terrenum, nihil demissum & abiectum coram Deo. Licet multa apparuerint vilia & abiecta coram hominibus.

Ad hoc tamen Christus Dominus venit saliens super hos montes, ut nos ad similiter salientem inuitaret, vel potius motes efficeret, in quibus ipse saliret, inspirans nobis huiusmodi sublimia sanctitatis opera, & per nos, ac nos cum ipso illa peragentes alacriter, nihil vile, aut demissum vnquam cogitantes. Vtinam (inquit D. Ambr.) ego miser dicam, & dicat anima mea. Ecce iste aduenit non super terrena, non super valles, sed aduenit saliens super montes, Deus enim montium est non vallium. Vbi ergo salit: super montes salit, si sis motus, salit super te. Salit super Isaiam, & Ieremiam, salit super Petrum Iacobum, & Ioannem; *Nam montes in circuitu eius.* Si non potes mons esse, nec praecules esto vel collis, ut super te Christus ascendat, etiam transiit, ita transiit, ut te transitus eius vmbra custodiat. Ita Ambrosius, si ergo mons esse cupis in quo Christus saliat, meditare hos ipsius saltus in his montibus virtutum; audi has dilecti voces. Vt illis obedire, & conformari festines, memento esse voces dilecti tui, nam si illum diligis diliges voces eius, si humilitas Christi vox est dilecti, qui diligit Christum, diligit humilitatem, ad eamque pertingere conabitur ut dilectio similis fiat. Sed audi quid dicat; *Beatus qui non fuerit scandalizans in me*, id est beatus qui non recedit a me fugiens meam paupertatem, humilitatem, & crucem, sed venit post me sequens mea vestigia.

Sed quoniam in hoc Cantico peculiaris fit mentio aduentus sponsi, *In montem myrrhae & in collem thuris.* Non incongrue de illis possumus intelligere quod hic ait sponsa maxime iuxta versionem LXX. *Ecce iste venit saliens super montes, & transiens super colles.* Quia speciali quadam ratione Christus toto suae peregrinationis tempore salit in montibus myrrhae, id est acerbissimae mortificationis, & abnegationis propriae, & in collibus thuris hoc est sublimis orationis Dei: ut doceret nos in hoc duplici monte, & colle semper esse nobis salientem, si ad verticem sanctitatis ascendere desideramus. Vniuersa enim Evangelica perfectio non obtinetur nisi in colle thuris. Per orationem iugiter ad caelum vsque saliendo, & in monte

Luc. 6. v. 12.

Ioan. 15. v. 24.

Isai. 2. v. 1. Mich. 4. v. 2.

D. Hiero. ibi. Augul. 18. de ciuit. c. 30. & alij quos refert Ribera in Mich. 4.

Serm. 6 in Plal. 118.

Plal. 124. v. 2.

Cant. 4. v. 6.

myrrhae. Per fortem abnegationem cuncta eius impedimenta constanter auferendo, ut iam iam dicemus.

De sublimitate legis & doctrinae Evangelicae a Christo tradita. §. 4.

DIXIMVS quae cepit Iesus facere, dicamus quae cepit docere. Illa voces erant metaphoricae, ista voces articulae, & distinctae; quas spiritus percipiens sponsa ait; *Vox dilecti mei; ecce iste venit saliens in montibus, &c.* Nam ascendens in vnum montium cum discipulis suis aperuit os suum, & docebat eos dicens: *Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum caelorum. Beati mites, &c.* En octo sententiae tanquam octo voces dilecti, & sicut octo montes praecelsi, in quibus ex vno in alium saliebat caelestis sponsus & magister, *Transiens colles*, id est longè superans omnes antiquos magistros & doctores: tanta enim maiestate, & virtute illius vox & doctrina fulgebant, ut omnes stuperet. Erat (inquit D. Matth.) *Docens eos tanquam potestatem habens, & non sicut Scribae, & Pharisei:* vnde & eius inimici dixerunt *Nunquam sic locutus est homo sicut hic homo.* Id est, adeo mirabilis audientium allicit, qualia, & quantae virtute nemo hominum locutus est. Propter quod ipse Dominus contra incredulorum proteruiam dixit: *Si non venissem & locutus fuisset eis, peccatum non haberent. Nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Verba enim & sententiae, ac rationes ipsius certissimè demonstrabant Messiam ipsum esse qui iam aduenerat. Propter quod tanquam signum eius apposuit Christus Dominus: *Pauperes Evangelizantur.* Quare nisi malitia excacasset eos, omnes dicerent, *Vox dilecti mei ecce iste venit.*

Matth. 5. v. 1.

Matth. 7. v. 29.

Ioan. 7. v. 46.

Ioan. 15. v. 21.

Matth. 11. v. 5.

Pl. 67. v. 16.

Matth. 5. v. 21.

in montibus perfectionis Evangelicae, auferens imperfectiones, quae erant in antiqua, vel ab antiquis introducta, ad tantam nos euehens sublimitatem ut dicat: *Esote perfecti sicut pater vester caelestis perfectus est.* Et *iustitia tua sicut montes Dei.* Id est supra modum sublimis sicut Deus.

Matth. 5. v. 48. Plal. 35. v. 7.

Sed adhuc quid subtilius in his montibus & collibus contemplari licet, duas enim partes continet doctrina & perfectio Evangelica, quam Christus Dominus docuit verbo, & ostendit exemplo. Prior docet profectum in virtutibus saliendo ex vna in aliam per auxilia gratiae, quae est fons aquae viuae salientis in vitam aeternam, id est facientis nos salire per virtutum, & meritorum incrementa, vsque ad vitam aeternam consequendam; posterior vero edocet ablationem eorum quae impediunt hunc profectum, ne expediret & perfectè virtutes exerceamus, & sequamur Christum. Illa significatur per hoc quod est salire in montibus, id est proficere in magnis virtutibus, in fide, spe & charitate, in religione, oratione, & operibus misericordiae. Haec autem sine qua altera haberi nequit, repraesentatur per hoc quod est transilire colles, videlicet relinquendo seu contemnendo diuitias, & voluptates, parentes & fratres, ac quidquid obstat propriae salutis & perfectioni, Ecce ergo Christus; *Veni saliens in montibus transiens colles.* Quia verbo & opere docuit ad sublimia virtutum tendere, & cuncta obuiata impedimenta pertransilire, & abnegare. Et licet hoc sit prius in executione, ponitur tamen secundo loco, quia illud est prius in intentione, & praecipue intentum. Primum enim est virtutes appetere, & in eis proficere; sed ad hoc exigitur impedimenta, si adsint auferre. Vtrumque semper coniunxit Christus & ad hoc venisse constat, ex eo quod ait Paulus: *Apparuit gratia Saluatoris nostri Dei omnibus hominibus erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & secularia desideria sobrie, iuste, & pie viuamus in hoc seculo.*

Ioan. 4. v. 14.

Matth. 16. v. 24.

Luc. 14. v. 33. Ad titulum 2. v. 11.

Conuenienter autem profectus iste significatur per metaphoram salientis in montibus, ut sciamus in montibus virtutum quamdiu viuimus, nunquam esse sedendum, vel standum, imo nec lente & segniter ambulandum, sed currendum, & salientem per omnes virtutum gradus magna celeritate & laetitia, vestigia sequentes ipsius Christi. Post cuius ortum, & aduentum inquit Malachias Propheta de discipulis eius: *Egrediemini, & salietis sicut vitulus de armento,* vel ut vertunt LXX. *Sicut vituli de vinculis relaxati;* quia ablati impedimentis perfectionis, salietis alacriter per virtutum montes, ut ad ipsorum culmen peruenire valeatis. Quid igitur est quod sponsa quasi digito monstrans Christum ita venientem ait; *Ecce iste venit saliens in montibus, & transiens colles:* nisi exhortari nos, & inuitare ut salientem sequamur, eius virtutes maiores & minores amplectentes, & auferentes quae illis obstant: venite ergo ascendamus ad montem Domini, qui est in vertice montium; & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis eius, ut sublimitatis ipsius possimus esse participes. Ergo (inquit D. Ambrosius) si Christus super montes salit, sequere, etiam super colles sequere, reperitur enim in iis montibus & collibus venatores dei, qui inuestigant eos qui capiuntur ad vitam. Sic enim dixit per Ieremiam Deus: *Mittans eis multos venatores, & venabuntur*

Malach. 4. v. 2.

Isai. 2. v. 4.

Serm. 6 in Plal. 118. sequitur in his verbis lectio. nem LXX. Ierem 16. v. 16.

eos de omni monte & de omni colle. Nos igitur qui montes esse non possumus, stemus in montibus vel collibus vt cu miserit venatores suos Dominus, vt venentur eos, qui super omnem montem sunt, & super omnem collem, id est in legis & Prophetaru preceptis, & noui ac veteris testamenti cognitione omnem habentes conuersationem, inueniat nos paratos, vt nos seu bonas spicas colligat; quia si quis extra montem aut collem fuerit reperi- tus, colligi non poterit. Hec D. Ambrosius, salubre nobis in his verbis consiliu prebet, vt iugiter per fidem, lectionem, & meditationem uersetur in motibus noui testamenti scilicet in Euang. & apostoloru actis, ac Epistolis: & etiam in collibus veteris testamenti, scilicet libris legis, ac Prophetaru, quasi salientes super veritates, & mysteria que continent, cuncta perscrutantes; quia in huiusmodi motibus & collibus capiemur ad vitam & perfectionem. Capiemur autem a Christo Domino, qui per sacros scriptores, vel doctores venabitur nos & illuminabit mentes nostras. Nam quos Petrus vel Paulus illuminat, Christus illuminat; ideo enim dicitur: Illuminatus tu mirabiliter a montibus a- ternis. Per Apostolos quos ab aeterno ad hoc munus preelegisti, vel per ipsas sacras Scripturas, quas ad hoc lumen prestandum conscribisti.

De sapientia Christi Domini in his salibus & scopis. s. 5.

Sed subiicit sponsa; Similis est dilectus meus caprea, hinnuloque ceruorum, vt declaret amplius modum quo saliebat sponsus in montibus, & transliebat colles. Nempe veluti solent salire capreae, & transilire ceruorum hinnuli. Comparatur autem capreae, vt supradiximus propter acumen visus simul cum celeritate. Cursores enim cum celeri currunt festinatione, & salibus properare festinant, vix quicquam vident, nec super aliqua re figere possunt obtutu; nec cuiquam rei, dum currunt, prouidere valent; vnde fit quod qui festinus est, pedibus offendat, & saepius corruat. At Christus Dominus ita saliebat in montibus, & pertransliebat colles, vt in omnibus suis operibus, & verbis, velut dorcas acutissimo visu omnia intueretur, & prudentissimum disponeret, vt simul cum celeritate summam haberet sapientiam, vigilemque prudentiam in omnibus seruaret, cuncta numero, ordine, & mensura disponens, siue que ad doctrinam, siue que ad miracula, vel virtutis exempla pertinebant. Vnde nec Apostolos docuit plura, & altiora quam que tunc possent capere, & portare, nec primum miraculu fecit, donec venit opportuna hora eius: nec ascendeat in templu quando cognati exiiebant, sed quando tempus sibi congruu iudicabat. Intuebatur denique summa sapientia omnium corda, cogitationes, & affectus, vt astutias prudenter caueret, & internis languoribus mederetur.

Sed hoc habet singulare caprea, vt refert Origenes, quod non solum acutissimo polleat visu, sed aliis etiam visum prebeat. Quia fertur inquit, inesse huic animali intra viscera humorem quemdam, qui caliginem depellat oculorum, & obtusiores quosque visus exacuat: merito ergo ipsi comparatur Christus, quia non solum ipse acerrime cuncta prospicit, sed aliorum oculos potest curare, pellendo noxiam mentis caliginem, & caecitatem, infundendo fidem, & celeste lumen, sapientiamque ac prudentiam suis electis tribuens, vt

salientes per virtutum montes, & transilientes impedimentorum colles, non corruant, & pereant. Quid enim periculosius quam caecitatem velociter currere, & per aspera loca salire: sicut ergo Christus facit electos salire in montibus virtutum, ita tribuit visum vt prudenter saliant, ne feruor sine discretionem precipitet. Vnde cum assimilatio fieret ad duplex animal in saliendo celerrimum, prius mentionem fecit capreae, quam hinnuli, quia celeritas visus praecedere debet celeritate saltus. Iuxta illud Salomonis: Palpebrae tuae praecedant gressus tuos.

Sed ulterius scopum horum saltuum Christi declarat similitudo hinnuli ceruorum quia ceruus, vt supra retulimus ex D. Basilio, serpentum inimicus, ac debellator est, quos spiritu narium de cauernis extrahit, & superata veneni pernicie eorum pabulo delectatur: sic Christus Dominus ab infantia sua demonum ac peccatorum acerrimus fuit impugnator: & quo tempore praedicabat, spiritu oris sui daemona non solum ex corporibus, sed etiam ex animabus pellebat, quas peccata faciebat euomere, vt animarum pabulo, quod maxime esuriebat, vesceretur. In hoc autem praestando velociter, ac hilariter saliebat, quia nihil habuit charius, nihil delectabilius quam dissoluere opera diaboli, & peccatores ad se trahere, ac intra viscera sua per charitatis unionem eos traicere. Cunctos ergo saltus suos, id est miracula, exempla, & verba ad hunc scopum direxit, vt homines a diabolica tyrannide ereptos salientes per gratiam in vitam aeternam redderet.

Sed illud mirabilius quod refert Plinius hinnuli ceruini in ventre matris occisi coagulum, antidotum esse contra venenum: sic Christi in medio synagogae necati coagulum, id est corpus & sanguis ipsius in sanctissimo Eucharistiae sacramento quasi coagulum, omnem mortiferum morsum pellit; verba item ipsius omnia lacte dulciora, coagulata in duo dilectionis precepta, de quibus dixit per Isaiam. Dabo vobis panem arctum, & aquam breuem. Vt D. Hieron. exponit, antidota sunt contra omnia serpentium venena, ad curanda cuncta peccata, & superandas inimici tentationes, virtute mortis ipsius, qui moriens mortem destruxit, ac diabolum superauit.

Ad hunc igitur dilectum accurre festinus, siquidem festinus venit vt te saluet, venit saliens sicut caprea, vt tibi visum impartiat internum: venit sicut hinnulus ceruorum, vt a te serpentes auferat peccatorum: ita ergo te prepara, vt hos ab illo effectus recipere valeas, cum autem audieris voces eius, precepta scilicet, & consilia perfectionis tibi exhibita, veni etiam ad obediendum, & exequendum celeriter sine mora, alacriter sine reidio, saliens vt caprea, & hinnulus, quia nihil est Christo gratius quam celeris, hilaris, & prompta ex charitate obedientia. Propter hoc enim dictum est: In omnibus operibus tuis esto velocis & omnis infirmitas non occurret tibi. Et iterum, videris hominem velocem in opere suo, coram regibus stabit, nec erit ante ignobilis. Mutuo autem se comitantur velocitas, & hilaritas, nam tristitia gignit torporem, latitia vero celeritatem, vtraque autem ex deuotione oritur; ac ex prompta voluntate Deo omnino dicata, quae hominem facit inuenire gratiam coram rege caelorum, ac principibus eius, omnemque pellit ab anima infirmitate, & ignominiam; dum

Hec in substantia docet D. Ambr. idem Origenes hom. in Cant.

Psal. 75. v. 5.

Nota de caprea.

Prou. 19. v. 2.

Insinuat D. Bern. serm. 55. in Cant.

Ioan. 16. v. 12.

Ioan. 2. v. 4.

Ioan. 7. v. 6.

Hom. 3. ex 4. in Cant.

Nota.

Prou. 4. v. 25.

Hom. in Ps. 28. idem Origenes hom. 1. ex duabus ex Plin. lib. 8. c. 32.

Lib. 8. c. 12. Eucharistia.

Isai 30. v. 20. ibidem.

De prompta & celeri obedientia.

Ecclesi. 1. v. 27. Prou. 22. v. 29.

Prou. 4. v. 25. Ezech. 1. v. 14. & 18.

Genes. 3. v. 3.

Deut. 5. v. 32. Prou. 4. v. 25.

Vide Isaenium.

dum tamen velocis, vt caprea, acuto pollens visu; nam velocis sine discretionem fit temere preceps, & quanto velocius currit, tanto periculosius errat, & grauius offendit. Praecedat ergo visus capreae, vt sine offendiculo curras, & salias; nam & animalia illa, quae ibant & reuertebantur velocissime in similitudinem fulguris coruscantis, plena erant oculis in circuitu, vt plenitudo lucis omnes in itinere auferret causas erroris. Oportet quidem celerrimam obedientiam aliquando esse sancte cequam, ne diudicet iustia maiorum, nec rationes exquirat, cur ita sit res praecedat. Ad hoc enim male esset oculata, sicuti cum serpentes dixit Eux. Cur praecipit vobis Deus ne comedetis ex omni ligno paradisi? Et quia male aperuit oculos, quos bene clausos habebat, credens serpenti, & videns pulchritudinem ligni, comedit ex fructu illius: at oculatam in aliis esse oportet, & oculis capreae cuncta intueri priusquam velociter executioni mandetur, ne serpentes ab iis quae Deus iubet auertat, ne homines in suam nos pertrahat voluntatem, eam diuine praefereudo, quia obedire oportet Deo magis quam hominibus, ne etiam in iis quae Deus praecipit ex indiscreto feruore labamur, quia neque ad dexteram inclinandum est, sicut neque ad sinistram: quae omnia complexus videtur Salomon, cum ait, Oculi tui recta videant, & palpebrae tuae praecedant gressus tuos; dirige semitam pedibus tuis, & omnes viae tuae stabiliuntur, ne declines ad dexteram, nec ad sinistram; id est, ne recedas a lege nec per excessum, nec per defectum, nec in prosperis, nec in aduersis; nec amore amicum, vel bonorum temporalium, nec timore inimicorum, aut miseriarum; sed incede via media, via regia, & recta; vbi dicitur, dirige semitam pedibus tuis, Hebraea vox habet Pondera semitam pedis tui, id est in statera sapientiae, & in bilanci prudentiae pondera, expende, & examina quid tibi agendum, quo eundem, & quomodo operandum sit, vt a rectitudine legis ne deflectas; ita ergo debes esse velocis pedibus, vt pedum simul semitas ponderes; sicque securus curres, vt sponsum in caelis assequaris. Amen.

EXHORTATIO V.

De gressu Domini a caelis in terram per incarnationem & de regressu a terris in caelos per Ascensionem, vt mitteret ad nos Spiritum sanctum.

Vox dilecti mei, ecce iste venit saliens, &c.

TRAQUE Christi sponsa Ecclesia militans & triumphans sui sponsi ad se aduentum celebrat, canitque; his verbis, Vox dilecti mei, ecce iste venit saliens in montibus, & saliens colles. Sed non eodem modo militans quidem canit egressum eius de caelo in terram, vbi ipsa militat, quo ipse venit per carnis assumptionem; vt pro ea contra hostes bellu gereret, ac deuastaret. Triumphans autem celebrat regressum illius a terra in caelum, vbi ipsa triumphat, quo ille venit per ascensionem super omnes caelos, ascendens in altu, & captiuam ducens captiuitatem, celeberrimumque de inimicis ducens triumphum. Quoties autem princeps de nouo in regnum suum aduenit,

Psal. 67. v. 19.

regiamque ingreditur ciuitatem, solent ciues aduentum & ingressum eius celebrare miris vocibus, instrumentisque musicis, ac laudum cantibus in signum laetitiae; sicut ingrediente rege Christo in Ierusalem, Canebant pueri, Osanna filio David, benedictus qui venit in nomine Domini; benedictum quod venit regnum patris nostri David. Huiusmodi autem voces, licet a pueris procederent, voces erant Dei per ipsos loquentis, linguasque eorum mouentis, sicut ipse Saluator testatus est, dicens, Nunquam legistis, quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem. Sic igitur cum rex & sponsus de caelo in terras venit, aduentus eius vocibus & laudibus celebratus erat; sed quia veniebat carne indutus & absconditus, nec a terrigenis agnitus, descenderunt de caelo Angeli, qui pro illis supplicarent, Facta est, inquit D. Lucas, cum Angelo multitudine militum caelestium laudantium Deum, & dicentium, gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonae voluntatis. Recte vocatur militia caelestis, quia rex ad militandu veniebat, sed quia certa erat victoria, imo iam incepta in ipso ingressu, ideo canunt Deo gloriam, & hominibus pacem; gloria enim & pax fructus sunt victoriae in bello partae; at perfecta iam omnino victoria cum rex & sponsus de terris in caelum triumphans regreditur, idem Angeli coeli indigenae aduentum illum miris laudibus, & canticis celebrant, iuxta illud: Currus Dei decem millibus multiplex milia laetantium, Dominus in eis in Sina in sancto ascendisti in altum. Et iterum, Ascendit Deus in iubilo, & Dominus in voce tubae; id est, cum magna iubilatione Angelorum, & sanctorum animarum, quae illum comitatur, & cum fortissima voce confessionis & laudis, quae omnem dulcisonum tubae clangorem superabat. Huiusmodi autem voces, etiam ab Angelis procederent; voces tamen erant ipsius Dei per illos loquentis, qui etiam summum in suo isto ascensu, & regressu laetabatur. Vnde Ecclesia triumphans cepit in caelis clamare, Vox dilecti mei, ecce iste venit saliens in montibus, & saliens colles. Iubilis iste, vox tubae, gaudij, & laetitiae, vox est, & signu dilecti mei venientis de terra, & ascendens in caelu, ecce reuertitur saliens sicut egressus est: venit & ascendit saliens in montibus omnium caelorum ex vno in aliud, vsque ad caelum empyreum, imo supra vltima superficiem ipsius, transiliens colles omnes; id est, nouem Angelorum choros, altiore omnibus obtinens thronum ad dexteram Patris, quo nullus Angelorum potuit peruenire. Ad quem enim Angelorum dixit, Sede a dextris meis? In vtroque; autem itinere tam veniens a caelis in terras, quam regrediens a terris in caelos, Similis est dilectus meus caprea, hinnuloque ceruorum; quia summa celeritate & alacritate vtrumque perfecit. Vt propterea David de vtroque sub metaphora solis, qui velocissime & cum magno laetitiae signo suum iter peragit, ita canat, Exultauit ut gigas ad currendam viam, a summo caelo egressus eius: & occursus eius vsque ad summum eius. Exultauit quidem vt gigas, cum egressus est a summo caelo, & iter perfecit in terra vsque ad occasum mortis. Sed amplius exultauit vt gigas, cum regressus est ad summum caelum vnde venerat. Primum iter perfecit 33. annis, sed regressum breuissimo temporis spatio: nam licet videntibus Apostolis paulatim ascendit, donec nubes suscepit eum ab oculis eorum; tamen reliquum itineris in ictu oculi transiit vsque ad dexteram Dei Patris.

Matth. 21. v. 9. Marci. 11. v. 10.

Matth. 21. v. 6. Psal. 8. v. 13.

Luc. 2. v. 13.

Psal. 67. v. 18. Psal. 46. v. 5.

Ad Ephes. 4. v. 10.

Ita D. Tho. 3 p. q. 57. ar. 4. & ibi. Caiet. & alij. Suarez 10. 2. disp. 51. sect. 1. Ad Heb. 1. v. 13.

Psal. 18. v. 5.

Act. 1. v. 9.

Explicatur hęc per regressum solis ad Orientem tempore Ezechie. §. 1.

Reg. 20. S E D audi utriusque itineris præclarum & per- lucundum typum in eodem sole, quando a- gro tanti regi Ezechie vsque ad mortem promif- la est ei salus, in cuius signum dixit illi Dominus per Isaiam, Ecce ego reuertis faciam vmbra linearum, per quas descenderat in horologio Achab in sole reuor- sum decem lineis; & reuertus est sol decem lineis per gradus quos descenderat. Hoc autem portentum sic declarat D. Dionys. August. Hieronymus, aliiq; Patres, & interpretes, vt sol qui ab Oriente cur- sum decem horarum peregerat versus Occiden- tem, versis habenis decem aliorum reuertetur ad Orientem, vt iterũ suum iter inchoaret, & ita dies fuit triginta, & plus horarum. Sed quia tunc iste dies maior esset, quam ille quo tẽpore Iosue

Iosue 10. v. stetit sol, contra id quod ibidem dicitur, Non fuit antea nec postea tam longa dies. Ideo Cardinalis Caietanus, & alij existimant regressum ad Orien- tem breuissimo tempore factum esse, vt rursus motu, cursu ordinario progrediretur; aut forte (vt dicit Abulensis) vmbra horologii non horas, sed semi horas denotabant, aut aliam mi- norem mensuram. Vnde licet sol reuertetur pertransiens decem lineas, vel gradus, vnum post alium, breuior fuit dies quãam tempore Iosue.

Sed ad intentum reuertamur; nam prodigium istud non solũ fuit signum salutis infirmo regi concedendæ, sed etiam redemptionis, ac salutis vniuerso generi humano tribuendæ per aduen- tum Christi; cuius itinera ac mysteria cõmemo- rata, progressus solis ab Oriente, per decem gra- dus in occasum, & regressus eiusdem ad ortum, representabant. Manifestabatur autem motus & progressus iste per vmbra horologii, quia per- actus est in Christi humanitate, quæ, vt supra di- ximus, per vmbra denotatur, ex splendidissima luce diuinitatis cum humana carne coniunctæ prouenientem. Decem autem gradus, quos sol ab Oriente progrediens pertransiuit, saltus sunt, & itinera æternitatis quos peregit sp̃s, cui no- men oriens, cum per viscera misericordiæ suæ vi- sitauit nos oriens ex alto. Vilitatum valdẽ est in

Zach. 3. v. 9. Scriptura numero denario numerum perfectum & consummatum indefinitẽ significari. Quam- uis etiam vniuersam Christi periodum ad decem saltus in magnis mysteriorum montibus reduce- re possimus. Descendit enim primũ a cœlis in

Iob 19. v. 3. re vterum Virginis, vbi fuit nouẽ mensibus; ab vte- ro Virginis in diuersorium Betlehem, vbi mansit 40. diebus: inde ascendit in templum Ierosoly- mitanum vbi est præsentatus: Exinde fugit in Æ- gyptum; vnde post quinque annos, vel septem, rediit Nazareth. Ex Nazareth autem cum esset 30. annorum, abiit in Iordanem; ex Iordane tri- bus annis saluit prædicans per vniuersam Gali- læam & Iudæam; tunc dedit octauum saltum vs- que ad crucem: à cruce verò corpus in sepulcrũ, anima descendit in limbum; vnde tandem per re- surrectionem rediit viuus in mundum, non vt in eo permaneret, sed vt reuertetur ad summum cœlum vnde venerat. Nam, Exiui, inquit, à Patre, & veni in mundum. Iterum, Relinquo mundum, & vado ad Patrem. Vadit autem sicut venerat; vene- rat quidem saliens per omnes cœlos, pertransiens

A per nouem gradus Angelorum, vsque ad homi- nem, qui decimum constituit gradum, & est vlti- ma ex decem drachmis, quam amiserat mulier diuinam sapientiam representans. Reuertus est autem saliens per eodẽm cœlos, & choros ange- licos vsque ad supremum locum, quo nullus po- tuit esse sublimior. Vnde sicut tunc mirabili quodam modo bis in eodem die ortus est sol, ita Christus sol iustitiæ bis ortus est. Primò cum na- tus est ex Virgine; secundo cum per resurrectio- nem ortus est nouus homo in mundum, vt ad cœlos ascenderet, & in gloria Patris permaneret.

Sed hoc fuit etiam valdẽ mirabile, quod in pri- mo suo ortu & egressu ab oriẽte venit solus, quo- niam adhuc Ezechias iacebat languidus, & non- dum mundus sanitati erat restitutus, sed ob pec- catum Adæ infirmus erat, & carceri obnoxius; at peracto cursu decem graduum sanatus est mún- dus, & redemptus, spoliatus est infernus, & eru- tus sanctorũ cœtus, qui illic tenebatur captiuus, & ascendens in altum captiuam secum hãc captiuitatem, vt in thronis sui regni collocaret. Dixit Ezechias ad Isaiam, Quod est signum quod Dominus me sanabit, & quod ascensurus sum die tertia in templum Domini? Vtrumque enim promiserat illi Deus, nempe salutem, & post salutem ascen- sum in templum. Vtriusque autem signum tri- butur in regressu solis per decem gradus ad pri- stinum locum ortus sui: vtrumq; etiam adeptus est genus humanum per Christum, cuius passio- ne & morte salutem est consecutus; & cuius as- censione simul cum illo ascendit in tẽplum glo- riæ Domini: nam innumerũ iusti, qui præcesserãt, ascenderunt cum illo, & omnes ius acquisiuimus ascendendi. Propter quod D. Paulus ait nos si- mul ascendisse cum illo, Cum essemus, inquit, mor- tui peccatis, conuincit nos in Christo (cuius gratia

saluati estis) & conuersi sumus, & consedere fecit in cœlestibus in Christo Iesu. Quod ita confirmat D. Leo Papa; Christi ascensio nostra prouectio est, & quo processit gloriæ capitis, eo spes vocatur & corporis. Hodie enim non solũ paradisi pos- sessores formati sumus, sed etiam cœlorum in Christo superna penetrauimus.

Prædixerat hoc Micheas propheta, dicens, Af- cender pandens iter ante eos, diuidens, & transibunt portam, & ingredientur per eam, & transibit rex eorum coram eis, & Dominus in capite eorum. Id est, ascen- det in cœlos rex Christus Dominus, non qui- dem vt solus ipse ascenderet, & regnaret, sed pandens iter, & viam aperiens electis suis, vt se- cum ascendãt, qui virtute ipsius Christi diuident murum oppositum, qui ascensum in cœlos pro- hibebat: electi enim qui erant in limbo irruerũt per portam inferi, quæ clausa erat semel intran- tibus, vt inde exire non valerent. Modo autem iusti diuidunt, & auferunt cuncta peccata, & ob- stacula prohibentia ascensum in regnum cœ- lorum ob merita Christi qui transiuit per om- nes cœlos, & caput, ac primatum tenet inter omnes. Notanda est autem phrasis prophe- tæ: nam simul ait quod Christus pandit iter, & quod iusti diuident, & rumpent obstacula itineris perficiendi: nam vtrumque necessarium est, & quod Christus Dominus tanquam prin- ceptus causa iter pandat, viam aperiat, difficul- tates, & obstacula cuncta remoueat; & quod nos etiam cooperemur cum illo ad ea auferendã;

In id, sub vmbra illius quem desi- deramus.

Zach. 3. v. 9. Luc. 1. v. 78. Gen. 31. v. 7

Iob 19. v. 3. Apoc. 2. v. 10.

Io. 16. v. 22.

Lu. 15. 7. 11.

Pf. 67. v. 19.

Ad Eph. 4. v. 18. 4. Reg. 20. v. 8.

Ad Eph. 4. v. 5.

Ser. 1. de Al. cenf. Vide Diuũ Tho. 3. p. q. 57. a. 1. ad 3.

Michez 2. v. 13.

& hoc modo conciliantur quæ videbantur di- uersa: nam Micheas ait, quod Christus ascendit pendens iter ante iustos: at David iustos exhor- tatur, & quasi præcipit, Iter facite ei qui ascendit su- per occasum; id est, præparate, & aperite viam ei qui ascendit de morte triumphans, Et ascendit su- per cœlum cœli ad Orientem: hoc est, ad supremum cœlorum versus Orientem, rediẽs vnde discesse- rat. Tunc autem iter facimus, seu viam præpara- mus Christo, cum à cordibus nostris peccata ob- uiantia expellimus, vt simul cum illo ascendere possimus.

Christum ascendisse cum Sanctis, vt daret dona hominibus. §. 2.

Vide in Ex- hort. 56.

H I NC nouus deducitur sensus huius admira- tionis, Ecce iste venit saliens super montes, & transiliens super colles. Miratur enim Ecclesia cœ- lestis dum intuetur sp̃sũm venientem, & ascen- dentem in cœlos, tanta sanctorum stipitium ca- terua; venit enim saliens super montes & colles Patriarcharum & Prophetarum, sanctorum reg- num, & aliorum iustorum, qui detenti fuerant in limbo, quos mira lætitia, & hilaritate repleuit, vt salientes & alacres velociter etiam ascenderent post illum: congruit enim illis illud Malachiæ, Egredie- mini, & salietis quasi vituli vinculis relaxati. Vnde cum dicitur in psalmo, Captiuam duxit captiui- tatem, non intelligitur quod captiuitate seruitutis & coactionis eam duxit captiuam, quin potius hanc captiuitatem dissipauit, & in aliam commu- tavit suauiore, quæ est captiuitas amoris ac li- bertatis, in qua captiui saliant, & tripudiant, quia gloriantur se captiuos esse Christi, & ab illo ve- huntur hilares, sequẽtes illum, salientes per om- nes cœlos vsque ad empyreum, vbi diuidetur illis sedes, & locus inter Angelorum choros; & hoc fortẽ est quod præmiserat Psalmista, Currus Dei decem millibus multiplex, millia lætitiarum. Nam licet Christus non indigeret vectoribus, tamẽ qui illũ comitabantur, describuntur ad modum curru ve- hẽtium ex decem millibus multiplicatis cõposi- ti. Et qui sunt decem millia bis multiplicata, nisi duo exercitus innumerabiles summa lætitiã Chri- stum comitantes; alter Angelorum, alter anima- rum sanctarum? Illi vehunt tanquam ministri, hæ tanquam captiui redempti: super vtroque sa- lit Christus tanquam super montes, & super col- les, hæ colles, illi montes. Salit autem, quia salire secum eos facit: nam scriptum est, Montes exulta- uerunt vt arietes, & colles sicut agni ouium; id est, sa- lierunt præ lætitiã, sicut salire & saltare solent arietes & agni. Sed cur, o montes, exultatis si- cut arietes, & colles sicut agni ouium? profecto quia, A facie Domini mota est terra, a facie Dei Iacob. Cunctus hic motus, saltus, & exultatio est ex præsentia Dei, & Christi eius; ob cuius honorem & gloriam, ex eius tamen virtute exultant, sa- liunt & tripudiant: ipse mouet corda, excitat montes, id est, proceres Ecclesiæ, & instar agno- rum ouium: colles, id est, reliqui fideles. Vtinam & nos tales esse possimus, qui in conspectu Do- mini saliamus, dum hic viuimus, vt tandem sa- lientes in vitam æternam perueniamus.

Malach. 4. v. 2. Iuxta LXX. vtr. Ex- hort. præ- cedenti. Pf. 67. v. 19. Ad Eph. 4. v. 18.

Pf. 113. v. 4.

Ita expli- cuit D. Au- gustinus.

Pf. 67. v. 19.

est, ab hominibus qui quidem videntes per fi- dem tuum mirabilem ascensum, & triumphum, dederunt tibi pretiosa dona, nempe corda sua, mentes & animas, ac omnes facultates suas, promptoque animo professi sunt tuos esse ca- ptiuos & seruos, se suaque omnia tuo obsequio manciantes: quæ dona tu libenter accepisti ab eis, propter ipsorum bonum. Sed quid mirum quod homines demus nosmetipsos tibi, qui prius te ipsum dedisti nobis? Et quid quod offeramus tibi hæc pretiosa dona, siquidem magis tua sunt quãam nostra: nam quæ de manu tua ac- cepimus, reddimus tibi. Vnde Diuus Paulus hunc locum psalmi allegans, quasi illum inter- pretans, sic ait, Dedit dona hominibus, ea dona, sci- licet, quæ acceperat ab illis. Dedit enim eis fi- dem, spem, charitatem, & reliquas gratias, ac virtutes, promptamque illam voluntatem dan- di illi seipsum, & omnia sua; quia nihil posset Christus ab hominibus accipere, nisi ipse prius eis dedisset id quod daturi erant, & ipse acceptu- rus. Vnde etiam mirẽ conciliantur hæc duo loca Psalmistæ, & Apostoli, quia quidquid Deus dat hominibus, ipse Christus vt homo accepit in il- lis: nam licet homines accipiant, quæ Deus illis donat, tamen non donat propter illos, sed pro- pter Christum, & eius merita: vnde præcipuẽ donantur Christo, & Christus accipit, non in se, sed in hominibus qui sunt membra eius. Ascen- dens ergo in altum, accepit Christus multa dona ab hominibus; sed prius ipse accepit hæc dona à Patre pro hominibus, & in hominibus, quia eius intuitu data sunt illis; & quia ipse vnus est Deus cum Patre, ipse etiam propter merita sua hæc dona largitur nobis; vnde magnam debes concipi- pere spem petendi, & impetrandi cœlestia dona à Christo, qui sedet ad dexteram Patris; estque ad- uocatus & patronus tuus, cui datur, quidquid ti- bi datur; & ne negetur illi, non negabitur tibi, si tibi expedit; nam ipse dixit, Si quis petieritis Pa- trem in nomine meo, dabit vobis. Petamus ergo, & accipiemus, vt gaudium nostrũ plenu sit in ipso.

Christum Dominum ascendisse vt mitteret ad nos Spiritum sanctum. §. 3. Hoc etiam pro Festo Pentecostes.

S E D illud donum potissimẽ petendum est, propter quod mitterendum & conferendum nobis sanctum, à quo cætera dona procedunt, & de quo præcipuẽ loquitur vates, cum ait, Ascen- dens in altum, dedit dona hominibus. Ascensio enim Saluatoris certum nobis signum fuit aduentus Spiritus sancti mox futuri, iuxta illud, Si non abie- ro, Paraclitus veniet ad vos; si autem abiero, mittam eum ad vos. Cuius præclarum symbolum præ- cessit, cum Dominus misericordia motus ob ficitatem, quæ terram Israel vexabat (non enim pluerat per tres annos & sex menses) vo- luit illis pluuiam præbere. Venit igitur Helias ad populum, & posito boue super altare ad of- ferendum sacrificium, cecidit de cælo ignis, qui deuorauit holocaustum. Quo prodigio populus reiecta idololatria verum Deum agnouit, & con- fessus est; occisusque falsis prophetis Baal, dixit Helias ad regem Achab, Ascende, comede, & bibe, quia jonus multa pluuiæ est; id est, securus esto, quia prope est sonitus pluuiæ de cælo cadentis, adhuc cœlũ serenũ erat, nec nubes apparebat; aut vetus

1. Par. 29. 7. 14. Ad Eph. 4. v. 18.

Io. 16. v. 13.

Io. 16. v. 7.

1. Reg. 18. v. 1.

Verf. 41.

flabat; & tamen Propheta inquit, sonus multæ pluuiæ est; quia licet non audiretur sonitus vllus auribus corporis, illum tamen percipiebat auribus mentis. Sciebat enim ex Dei reuelatione, per conuersionem populi esse placatum, moxq; daturum pluuiam. Sed hoc in figura contingebat eis, vt significaretur destruedam fore idololatriam gentium per mortem Christi Domini, & per holocaustum corporis sui, illo boue significatum, quod obrulit in cruce, & incensum est igne illo cælestis amoris, quem ipse venit mittere in terram, & voluit vehementer accendi. Tunc autem per aduentum Spiritus sancti communicandam esse vniuerso mundo pluuiam cælestis gratiæ, sapientiæ, ac doctrinæ, quæ perniciosam ariditatem & sterilitatem ab ea pelleret.

Sed adhuc propinquius aduenientis pluuiæ signum deerat: nam cum Helias ascenderet in verticem Carmeli, vt oraret ad impetrandam pluuiam; iussuque eius puer septem vicibus reuertetur, ad respiciendum & contemplandum an aliquid ascenderet è mari in septimavice, *Ecce nubecula parua, quasi vestigium hominis ascendebat è mari.* Et tunc intellexit iam iam instare pluuiam vehementem: vnde mox, *Cæli contrembrati sunt, & nubes, & ventus, & facta est pluuiæ grandis.* Oratio Helix iuges, & feruentes indicat preces, quas antiqua Ecclesia ad Deum fundebat, vt hanc cælestem pluuiam impetraret, quæ non venit nisi postquam puer septem vicibus reuertus est ad respiciendum mare, quia non erat cõcedenda mundo, (vt notat Nicolaus de Lyra) nisi peractis septem Christi mysteriis, nimirum, conceptionis, natiuitatis, baptismi, prædicationis, passionis, resurrectionis, & ascensionis. Hoc autem vltimum, quod est aliorum consummatio, expressius representabatur per nubeculam paruam, quasi vestigium hominis ascendentem de mari. Sacratissima enim Christi humanitas quasi nubes paruula est propter humilitatem carnis assumptæ: vnde & de ea etiam dicitur, quod ascendens Dominus super nubem leuem ingressus est in Ægyptum; & paruitas eius vestigio hominis assimilatur, vt quid humanum per eam representari nosceremus. Postquam ergo è turbulento huius mundi mari, nubecula hæc ascendit in cælum, & Verbum diuinum eam ad dexteram sui Patris collocauit, tunc misit in mūdū pluuiam copiosissimam gratiæ, quæ Spiritus sanctus attulit nobis.

Sed hæc à nobis iugi oratione impetranda est; Helias enim (vt notat Abulensis) septem vicibus orauit vt impetraret pluuiam. Cum enim primo orasset, misit puerum vt respiceret contra mare an pluuiæ indicium appareret: cumque nihil vidisset puer, iterum instantius orauit; & secundo misit puerum, vt idem respiceret. Hocque fecit septies, Deo ita disponente (inquit hic Doctor) quia volebat eum in oratione diutius perseuerare. Nam licet statim eum exaudiuit cum orauit in publico coram populo, petens ignem de cælo descendere, vt sacrificium consumeret, quia ita expediebat, ne per moram exauditionis populus scandalizaretur; tamen cum orauit secretò in mōte, distulit exauditionem, ne extolleretur Helias nimis confidens, & præsumens de se, quod Deus velociter exaudiebat eum; vel fortè ad insinuandum discrimen inter Sanctos veteris & noui Testamenti, quod hi velocius exaudiuntur; vel

(vt inquit Lyranus) ad designandam vniuersitatem vitiatorum, quibus populus Israeliticus irretitus erat; propter quæ prohibita fuerant pluuiæ: nam septenarius numerus (vt inquit D. Gregor.) vniuersa vitia significat, cum dicitur in Euangelio Mariam septem habuisse dæmonia. Septies ergo orare debuit, vt importuna, & multiplici prece obuiantia peccatorum impedimenta tolleretur. Septies etiam nos oportet Deo laudes in die dicere, & crebrius ac feruentius orare, vt delictorum quæ exauditionem impediunt, indulgentiam, & cælestia dona impetrare valeamus; nam & de Apostolis in cœnaculo post ascensionem legitur, quod *Erant vniuersi perseverantes in oratione*, Spiritus sancti aduentum postulantes.

Sed quid est quod post quamlibet precem Helias mittit puerum, dicens, *Ascende, & prospice contra mare*, an scilicet signum pluuiæ appareat; nam è mari solent vapores ascendere, quæ pluuiam indicant, forsitan monemur post precem, quia Dei gratiam efflagitamus, meditationis & contemplationis cooperationem adhibendam esse, vt ratio, ac discursus noster inuestiget, scrutetur ac contempletur cuncta illa mysteria, vnde excitari solent lachrymæ compunctionis, gemitus, & affectus alij, qui ad Dei dona impetranda cor nostrum disponunt. Tunc autem est signum appropinquantis gratiæ, & cælestis pluuiæ, quando in contèplatione videtur nubecula parua quasi vestigium hominis ascendens de mari, id est, mysterium aliquod Christi humanitatis ex iis, quæ pro nobis operatus est in hoc mundo, vel cum ex illo ascendit in cælum; quia hæc pignora sunt nostre salutis, & spem maximam nobis conciliant gratiæ Spiritus sancti, quam petimus, obtinendæ.

Sicut igitur Helias ad oradum ascendit in verticem montis Carmeli, vnde melius circumstans mare videri posset, & *Ibi prorsus in terram posuit faciem suã inter genua sua*, vt profunda erga Deum testaretur reuerentiam, & animi submissiõnem; sic ad orandum vt oportet, ascendendum est non corpore, sed spiritu in cælum ipsum, vbi Deus est, & vbi Christus sedet ad dexteram Patris; ita tamen vt magna reuerentia & humilitate coram Deo simus: nam oratio humiliantis se nubes penetrat, & quanto mens per humilitatem se profundius submittit, tanto per orationem & contemplationem sublimius ascendit: nec desistendum est ab oratione, etsi primavice non obtineamus quod cupimus, imò nec si etiam secunda aut sexta, sed vsq; ad septimam cum magna perseuerantia indefectibiliter orandum est, donec postulatum impetremus: sicut Saluator dixit, *Oportet semper orare, & nunquam desicere: nam si quis perseverauerit pulsans, etsi non dabit illi surgens eo quod amicus eius sit, propter improbitatem tamen eius surget, & dabit illi quotquot habet necessarios.*

Memento quod D. Iacobus Apostolus exemplo huius prophetae nos incitat ad oradū, *Helias* (inquit) *homo erat similis nobis, passibilis, & oratione orans*; id est, iuxta Hebræam phrasim, instanter, fidèter & egregiè valdè orauit, petès primò quod non pueret, deinde quod plueret, & vtrumque à Domino impetravit. Petamus ergo cum fiducia à Domino hunc Spiritum bonum, quem promissit se daturum omnibus petentibus illum ad gloriam suam, in sæcula sæculorum. Amen.

Verf. 44.

Isa. 19. v. 1.

In lib. 3. c. 18. 18. q. 35. & 37.

Nota.

Hom. 17. in Euang.

Lu. 18. v. 1. & c. 11. v. 8.

Iac. 5. v. 17.

EXHORTATIO VI.

De aduentu Spiritus sancti super Discipulos in die Pentecostes; de miris vocibus, saltibus, & effectibus ipsius circa Apostolos.

Vox dilecti mei, ecce iste venit saliens, &c.

NON solum aduentus filij Dei in carne, sed etiam aduentus Spiritus sancti in Discipulos in linguis igneis, his verbis describitur. Et vtrumque insinuare videtur duplex similitudo subiuncta sponi aduenientis tanquam caprea hinnulūque ceruorum. Cum enim tantum Filius & Spiritus sanctus missi dicantur in mundum, vt D. Hieronymus testatur, quia ab alio procedunt, optimè Filius à Patre missus, caprea assimilatur propter carnem, quam assumpsit: cui etiam acumen visus capreae conuenit, quoniam sapientia est Patris, Spiritus sanctus verò comparatur hinnulo ceruorum, quoniam à Patre Filioque procedit, & ab vtroque mittitur: estque amor, gratia & amabilitas ipsa instar hinnuli. Et quia vterque est idem Deus, & inuisibiliter se in suo aduentu comitantur, de vtriusq; aduentu simul inquit sponsa, *Similis est dilectus meus caprea hinnuloque ceruorum*: iam enim venit saliens vt caprea, iam vt hinnulus, & post vnum aduentum sequitur alius. Sed quomodo Spiritus sanctus visibili aduentu in die Pentecostes venerit, ex his verbis deducamus.

Modus quo venit Spiritus sanctus in Discipulos. §. 1.

Vox dilecti mei (inquit sponsa): & quæ est vox dilecti, nisi quæ facta est in die Pentecostes præcurrrens & prænuncians aduentum ipsius? Nā (teste D. Luca) *Factus est repente de cælo sonus, tanquam aduenientis spiritus vehementis*. Iste autem sonus iuxta Scripturæ phrasim, licet sit inarticulatus, vocatur vox ab eodem Luca, cum ait, *Facta autem hac voce conuenit multitudo*. Est autem vox dilecti, quia Spiritus sanctus vnus est Deus cum ipso Christo Ecclesiæ dilecto, à quo procedit, & recipit per æternam processionem quidquid in se habet, & operatur in nobis, iuxta illud, *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet*. Ideo autem hic sonus, vel vox dicitur, de cælo facta, vt significaretur quod Spiritus sanctus adueniebat virtute & meritis Christi, qui paulò ante in cælum ascendit, & aduentum diuini Spiritus excitari nos ad contemplanda cælestia dona, vt præparemur ad recipiendum illa. Cum enim aliquem repentinum, & vehementem sonum audimus, illico faciem vertimus, & oculos leuamus ad locum vnde sonum & vocem prouenire coniiicimus. Venit ergo è cælo, vt ad cælos oculos leuemus, & Dei flagitemus opem, sicut dicebat Pfaltes, *Leuasi oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi*.

Modus autem vocis & soni explicatur, cum dicitur, *Tanquam aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam domum vbi erant sedentes*. Post vocem autem ponitur aduentus ipse Spiritus sancti signo visibili, dicens, *Apparuerunt autem illis diversite lingua quasi ignis, sedite que super singulos cori.*

1. p. q. 43.

Act. 2. v. 1.

Verf. 6.

Io. 16. v. 14.

Pf. 120. v. 1.

Et hoc ipsum est quod sub prefata similitudine inquit Ecclesia, *Ecce iste venit saliens in montibus, transiens colles, similis est dilectus meus caprea, hinnuloque ceruorum*. Idem enim est sonus spiritus vehementis, adferetis secum linguas igneas, ac strepitus & fragor capreae, hinnulique; cum magno impetu salientiū. Sed dictio, *ecce*, rem ingentem significat, & nouā, nouumq; aduentum Spiritus sancti, qui licet datus fuerit antiquis iustis; tamen inuisibiliter, & moderata mensura, non tamen hoc nouo & mirabili modo, nec cum maxima plenitudine ad omnes gratiæ effectus peragendos, sicut testatur D. Ioannes, dicens, *Nondum erat spiritus datus, quia* Io. 7. v. 34. *Iesus nondum erat glorificatus*. Decretum enim erat, vt aduertunt D. Hieronymus, & Augustinus, prius Christum esse glorificandum per mortem, resurrectionem, & ascensionem in cælum, & postea dandum esse Spiritum sanctum hoc modo visibili, & miraculoso; nempe sub forma sensibili spiritus vehementis, & linguæ ignis, quæ inter nos effectus, feruores, ac plenitudines significarent.

Vnde olim ad Heliam prophetam non dicitur venisse Dominum in spiritu vehementi, & forti, nec in commotione vel igne, sed in sibilo auræ tenuis (vt mox fusiùs explicabimus) vt significaretur antiquis confertum Spiritum sanctum tenui & moderata mensura; sicut & Apostolis datus est in cœnaculo ipso die resurrectionis per flatum & auram, tenuem inspirationis, quia ad vnum dumtaxat effectum remittendi peccata, conferebatur: at in die Pentecostes venit in spiritu vehementi, & in linguis igneis, quia communicabatur cum summa plenitudine, & feruore spiritus, & ad disseminandum per vniuersum orbem ignem illum charitatis, de quo dixerat Christus Dominus, *Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt accendatur?* Accendendus autem erat per igneas Apostolorum linguas cum Christi euangelium prædicarent.

Cum igitur primitiua Ecclesia discipulorum Christi Ierosolymis in cœnaculo congregata, decē diebus spectaret aduentum Spiritus sancto sibi promissum, audiretque subitam illam vocem, & sonum venti vehementis, videretq; linguas instar ignis super capita singulorum, statim cognouit Spiritum sanctū aduenisse, & cum illo sponsum eius Christum, qui ab eo nunquam separatur, cum iugētiq; admiratione in illa prorupit verba, *Vox dilecti mei, ecce iste venit*; id est, cuncta hæc signa, vox sunt dilecti mei, testificās iam venit, ecce sine dubio iam venit, & nobiscū est. Sed quomodo venit?

Saliens in montibus, & transiens colles, vel super colles. Montes & colles, sunt maiores & minores qui erant in domo illa. Apostoli sunt montes, in quibus fundanda erat Ecclesia: nam fundamēta eius in montibus sanctis. Beatissima autem Virgo, quæ ibi etiam aderat, iuxta placitum D. Gregorij, est mons domus Domini in vertice omnium montium. Reliqui verò discipuli dicuntur colles, quæ ibi etiam aderat, licet in se magni. Super hos omnes venit saliens, quia flāma ignis formā gerit salientis, apparuerunt enim super capita singulorum linguæ tanquam ignis in colore, splendore, motione, & celeritate: erāt enim celeres, volubiles, acutæ, & iursum tendentes, velut flāma quæ quali saliens fursum ascendit, vt indicarent exteriorius, quod Spiritus sanctus operabatur interiorius.

Io. 7. v. 34.

Epist. ad Hieronym. 99. tract. 33. in Ioan.

3. Reg. 19. v. 11.

Io. 20. v. 22.

Lu. 12. v. 49.

Pfal. 86. v. 1.

Lib. 1. in 1. Reg. c. 1. Ex Isa. 2. v. 1.

Etenim cum Deus de nouo venire dicitur, quando aliquem mirabilem effectum operatur, ex qualitate effectus fumenda est denominatio aduentus. Venit Spiritus sanctus sub signo aeris vehementis, & linguæ quasi ignis, quia in Apostolis, & discipulis operatus est effectus quos aer, & ignis repræsentabant: venit saliens & transiliens sicut caprea, hinnulusque ceruorum, quia summa celeritate & alacritate hos effectus perfecit, & corda omnium repleuit, illuminauit, inflammauit, & sursum ad cælestia salire fecit. Vnde licet linguæ ignis dicitur sedisse super singulos eorum, quia ipse Spiritus sanctus dabatur, ut sederet, & permaneret cum illis, iuxta illud, *Alum*

Et. 14. v. 16. Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in eternum: tamen sicut ignis iste ita sedebat super singulos non recedens ab eis, quod tamen erat in continuo motu celeri sursum tendens; sic Spiritus sanctus nunquam recedens ab Apostolis, vehementer commouebat eos, ut sursum tenderent, & salirent, cum ipse sit fons aquæ viuæ salientis in vitam æternam.

Saliebat quidem ex vno monte vel colle in alium in dispersitis linguis ignis super singulos, id est, dispersiens, & diuidens dona sua inter illos: nam licet omnes impleuerit, (siquidem omnes dicuntur repleti Spiritu sancto) tamen non omnes æqualiter, sed plus aut minus iuxta cuiusque dispositionem. Vnde crediderim non apparuisse linguas eiusdem quantitatis in omnibus, sed fuisse maiores aut minores iuxta maiorem aut minorem effectum, quem Spiritus sanctus intus operabatur. Et ideo super caput Deiparæ apparuit maxima, super capita verò Apostolorum maior quam super capita discipulorum. Bene autem dicuntur dispersitæ, aut diuisæ, ut notat D. Cyrillus, quoniam in solo Christo Domino inuehitur omnimoda, & integerrima Spiritus sancti plenitudo, non per partes gratiarum, sed cum omnibus gratis sine mensura: in aliis autem inueniuntur dispersita dona ab ipso Spiritu sancto, qui diuidit vnicuique prout vult: gratias quidem & virtutes sanctificantes iuxta singulorum præparationem, quæ ex ipsius gratuito auxilio, & fauore procedit: alias verò gratias gratis datas in aliorum vtilitatem diuidit pro suo beneplacito, sed omnes impertit Apostolis ad prædicandum Euangelium; & ideo dispersitas linguas quidam interpretantur dissectas, & sectili figura efformatas, qualis solet esse flamma ignis vehementis propter continuam suam agitationem; ut significaretur dare illis donum plurium linguarum, pluriumque gratiarum, ut omnibus nationibus possent prodesse.

Huius aduentus miri effectus. §. 2.

SEd iam singulos effectus, & saltus Spiritus sancti super hos montes & colles, ostendamus, iuxta phrasim enim sacræ scripture, Deus dicitur facere id quod nos mouet ad faciendum, sicut Spiritus sanctus dicitur postulare pro nobis, quia facit nos postulare, & ad postulandum nos excitat, & iuuat; sic etiam dicitur salire in montibus Apostolorum & Sanctorum, quia eos salire facit, ac ingentia & suprema opera maxima alacritate, & celeritate perficere. Erant quidem Apostoli, & discipuli adhuc imperfecti, nonnul-

Catechisi 17.

1. Cor. 12. v. 11.

Vide Lotinum in Act. 2.

lisque ambitionis, inuidiæ, & contentionis, ac indiscreti zeli affectibus concussi, terrenisq; rebus aliquatenus affecti, vnde & Petro dictum fuit, *Non sapi quæ sunt Dei, sed quæ sunt hominum.* At ubi venit Spiritus sanctus, *Salient in montibus,* fecit eos salire in montibus sublimium virtutum, ut culmen euangelicæ perfectionis obtinerent, magnæque alacritate ex vno monte in alium, & ex vna virtute in aliam progredierentur; Spiritus enim ille vehemens cunctas imperfectiones præcedentes eradicauit, & ignis ille diuinus penitus eas consumpsit. Flatus ille (inquit D. Augustinus) à carnali palea corda mundabat: ignis ille fœnum veteris concupiscentiæ consumebat; vterque autem tam Spiritus, quam ignis corda sursum leuabat, & super seipos salire faciebat, ut ad superna properarent. Vnde D. Cyrillus Ierosolymitanus notat, Spiritum istum vehementem indicasse aduentum, & præsentiam illius, qui id concedit hominibus, ut vi rapiant regnum cælorum. Ignem autem significare baptismum illum, quem Ioannes prædixit conferendum in Spiritu sancto, & igne, id est, in vi penetrante ignis, qui sicut ferrum totum feruens & lucidum eiicit; ita Spiritus sanctus animæ interiora ingrediens comburit, deletque spinas, & nigredinem peccatorum; illam illuminat, & gratiam præstat, quam romphæa ignea intereluserat. Loco autem illius gladij flammæ & versatilis, qui prohibebat aditum in paradysum, datæ sunt Apostolis linguæ quasi ignis, qui essent gladius spiritus, flammæus, & celeriter volubilis ad prædicandum aditum in regnum cælorum, & consumeunda peccata quæ illum intercludebant. Sed quia Apostoli antea erant timidi ac pusillanimes, in cœnaculo conclusi propter metum Iudæorum, donec induerentur virtute ex alto; ubi venit Spiritus sanctus fecit eos salire gaudeter, & in publicum prodire, ut Christum & mysteria ipsius prædicarent. Hoc significat ventus vehemens, qui totam replet domum, nihil eius ingressui obfians; hoc ignis super capita existens, & quasi volitans: nam ignis (inquit D. Dionysius) semper est mobilis, nec oculum esse permittens. Exierunt igitur Apostoli à Spiritu sancto agitati, per vniuersum mundum salientes in montibus & collibus omnium principum ac procerum, omnium regnorum ac prouinciarum, prædicantes Christum, & itinera æternitatis eius, id est, cuncta quæ pro illis egit, & passus est, ut supra commemorauimus, quorum prædicatione contriti sunt, ac incuruati, ut Christo manus darent, illi genua flecterent, & fidem ac legem eius amplecterentur. Et quamuis innumera essent impedimenta eorum prædicationi obuiantia, vel propter difficultatem doctrinæ, quæ Christum crucifixum, & carnis abnegationem tradebat, vel propter prauam hominum præpensionem, quæ ad sublimia & voluptuosa inhæbat; vel propter periecurorum tyrannidem, qui eos à prædicatione deterrerebat: hæc tamen omnia viriliter superabant virtute Spiritus sancti, qui venit ad ipsos, *Non solum saliens in montibus, sed etiam transiliens colles,* id est, non solum facientes eos salire in montibus sublimium, & fortium virtutum, sed etiam faciens eos transilire, cunctos colles obuios ingentium impedimentorum, irruentes per illos, ut iniunctum sibi minus obirent.

Sec. 188. de tempore.

Catechisi 17.

Mat. 11. v. 11.

Mat. 13. v. 17.

Gen. 3. v. 24.

Ad Ephes. 6. v. 17.

Cap. 17. de celesti hierarchia.

Abacuch. 2. v. 26.

Vidisses Apostolos ut ceruus timidus fugisse

in nocte passionis Dominicæ latebras quærentes, ne cum suo Magistro à venatoribus necarentur; sed venit Spiritus sanctus cum voce & sono in modum tonitruum tanquam spiritus vehementis, & excitauit, ac impulit eos ut exirent de caernis, & salientes inter homines, multos Christo parerent filios. Nam socius & vox illa fuit quæ dicitur in Psalmo superius allegato, *Vox Domini præparantis ceruos.* Vel ut habet versio D. Hieronymi iuxta Hebræos: *Vox Domini obstetricans ceruos,* quas fertur difficiles esse partu, & tonitruo tremefactas facile parere, vel Deum peculiari prouidentia eis ad partum auxiliari. Propter quod dixerat ad Iob. *Nunquid parturientes ceruos obseruasti?* si ergo Apostoli hac voce venti vehementis tremefacti ut excitarentur ad tam eximium Dei donum recipiendum, paulo post timore depulsi in publicum prodire, & vno partu pepererunt Christo nunc tria millia, nunc quinque millia hominum, nunc plura. Et sicut cerui, ut ià dictum est, halitu serpentes trahunt & perimunt, sic ipsi dæmonibus bellum indicabant, peccata ex hominum cordibus extrahentes, ut illa perimerent, peccatores vero viuos in Christo redderent.

In Exhort. 1. psal. 28 v. 9. Vide Titell. manum in annotat.

Iob. 39. v. 11.

Act. 2. v. 41. & c. 4. v. 4. & c. 17. v. 20.

Mat. 16. v. 7.

& c. 2. v. 21.

Lucæ 22. v. 25.

Ad. 1. v. 6.

1. Cor. 13. v. 11.

Act. 2. v. 4. & 11.

Mat. 10. v. 16.

Ex D. Gregor. ho. 30. in Euang.

apparet, pulchritudo, ac mansuetudo columbæ, quibus similis fuit dilectus non solum in seipso, sed cum saliebat in Apostolis, qui magna pollentes scientia & prudentia, maxima etiam mansuetudine & gratia procedebant, ita ut ab omnibus diligerentur, erant (inquit D. Lucas) *Collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem.* Nam prudentia, mansuetudo, simplicitas, & candor morum gratiam, & amorem apud omnes conciliabat.

Quomodo Spiritus sanctus per Apostolorum voces annuntiabat aduentum Christi. §. 3.

SEd nouam hinc deducamus expositionem, huius vocis dilecti, quæ in ore Apostolorum resonabat, vox enim illorum non tã eorum erat quam vox Christi, & Spiritus sancti, ac proinde vox dilecti testificantis: ecce iam venit. Vtrumque indicant linguæ ignis in quibus apparuit Spiritus sanctus, nam lingua indicium est interni verbi, & conceptus mentis, quem præsupponit. Habet (inquit D. Gregorius) cognationem maximam lingua cum verbo. Verbum autem patris est filius, qui coæternus, & eiusdem substantiæ cum illo est: vnde sicut verbum intantum mouet linguam ad formandum & exprimendum sonum vocis, quo ipsum verbum manifestatur exterius: ita filius Dei misit Spiritum sanctum, ut tanquam lingua ignea illum manifestaret, & testimonium perhiberet de illo, illuminans corda Apostolorum, & per ipsorum ora, & voces Christum prædicans, & mundo manifestans. Iuxta illud: *Cum uenerit paracletus, quem ego mitto vobis à patre, & c. Ille testimonium perhibebit de me; & vos testimonium perhibebitis, qui cum eo in mundo estis.* Ac si diceret, vos quidem quamuis ab initio mecum fuistis, tacebatis, nec de me loquebamini, quia nondum lingua vobis data fuit, cum autem me iam ascendente in cælum, uenerit Spiritus sanctus, ipse erit vobis quasi lingua ignea, per quam testimonium perhibebitis de aduentu meo. Vnde prædicante Petro, cætus Iudæorum qui ei crediderunt, clamare potuit, opereque clamauit: *Vox dilecti mei, ecce iste venit.* Vox hæc, & prædicatio ista, vox est Messie, vox est Spiritus sancti, verum testimonium perhibentis, quod iam Christus venit, obediamus ergo, & credamus ei, cesset incredulitas, abeat taciturnitas, admittamus vocem eius manifestantem nobis magnalia Dei.

Act. 2. v. 47.

Hom. 30. in Euang.

Præterquam quod venit in mundum sed in carne uelut in mundo. Post quam autem se oculum in tra cælum. Ioa. 15. v. 26.

Nonnullus typus huius præcessit cum Ioannes Baptista conceptus est, nam quamdiu fuit in ventre matris suæ, ligata mansit lingua patris sui Zachariæ sacerdotis: & quamuis mater Elizabeth Christum agnouerit, & confessa sit, tamen sacerdos adhuc ignorans, & mutus mansit: cum primum autem Ioannes ex ventre matris exit in mundum, soluta est lingua Zachariæ, & repletus Spiritu sancto, magnalia Dei, & Christi aduentum cepit loqui, ac declarare. Sic igitur quamdiu Christus Dominus indutus carne mortali, fuit inter Iudæos quasi in ventre synagogæ, licet quidam ex plebe crederent in eum, & confessi sunt illum esse Messiam, tamen proceres eorum, sacerdotes, & Pharisei, ac scribæ increduli, ac muti fuerunt, ligati habentes linguam, ad illum confitendum, licet haberent solutam ad

Luc. 1. v. 20. & 64.

Hæc eadem significat etiam subiuncta sponsæ similitudo, cum ait: *Similis est dilectus meus caprea, hinnulusque ceruorum.* Nam in caprea quæ magno pollet visu, prudentia denotatur serpentis, & splendor lucis, ac scientiæ. In hinnulo ceruorum, qui nondum protulit cornua, & amabilis

negandum, & blasphemandum: unde & dicebant: Nunquid ex principibus aliquis credidit in eum? aut ex Pharisaeis: sed turba haec quae non nouit legem, maledicti sunt.

Quod si aliqui ex principibus crediderunt, isti etiam multi erant, ut testatur Diuus Iohannes, nec confitebantur Christum ne extra synagogam fierent. Dilexerunt enim magis gloriam hominum, quam gloriam Dei, at postquam Christus Dominus exiit e mundo tanquam ex ventre synagoga, & per resurrectionem natus quasi nouus homo ascendit in caelum, soluta est lingua populi Hebraei, nam Apostolis, qui ex Hebraeis erant, datae sunt linguae ignis, quibus praedicarent palam Christi magnalia, & mysteria, nec solum ex plebe crediderunt multi in Christo, sed etiam ut testatur Diuus Lucas, Multa turba sacerdotum obediebat fidei.

Ex illis inquit Chrysofomus, principibus sacerdotum, qui ad eadem turbam exasperarant, qui talia clamabant, & dixerant, alios saluos fecit, seipsum saluum facere nequit, ex iis multi obediebant fidei, & linguis suis confitebantur Christum.

Quid igitur nos facere oportet, qui utroque Christi, & Spiritus sancti aduentu fruimur? nam quae de Apostolis, ac de primitiua Ecclesia diximus, usque in hodiernum diem in Ecclesia, & eius praedicatoribus, ac magistris operatur etiam Spiritus sanctus; ut modo etiam liceat dicere; Vox dilecti mei, ecce iste venit saliens in montibus, transiens colles. Venit enim uisitant omnes Ecclesias maiores, & minores quae per montes & colles significantur, in illis saliens, & efficiens (licet inuisibiliter) quaecumque in prima Ecclesia perfecerat, vox enim praedicantium, qui non se, sed Christum, eiusque Euangelium uere, & sincere praedicant, vox est dilecti Christi, sonus Spiritus sancti tanquam uenti uehementis, & linguis igneis loquentis per illos, quae validissima est ad corda hominum excitanda, & inflammanda, ut Christi aduentum credant, uenerentur, & confiteantur; vox haec a Christo ascendente in caelos per Spiritum sanctum ab eo missum procedit: sic enim ait Psalmista: Psallite Deo, qui ascendit super caelum caeli ad orientem: Et mox subdit: Ecce dabit uoci suae, uocem uirtutis, id est, faciet, quod uox praedicationis Euangelicae, quae uox eius est, sit magna uirtutis, & potentiae, ut quamuis renitente mundo, etiam eius principes, & magnates sibi subiiciat. Et sicut adhuc inter homines degens misit discipulos suos binos, & binos ante faciem suam, in omnem ciuitatem, & locum quod erat ipse uenturus; modo etiam mittit praedicatores, & praecursores in regiones, & urbes, & quocumque venire decreuit: post quorum uoces, ecce ipse uenit saliens, ut per fidem, & dilectionem habitet in cordibus eorum, qui uocem Dei audiunt.

Cura igitur repleti Spiritu sancto, ut tu etiam sis uox dilecti, qui per te lingua ignea loquatur, ut aliis proflis, loquere autem non inania, non ludicra, non terrena, & uana, sed magnalia Dei, & quaecumque sunt Christo digna: non ex impetu passionis, sed ex motione Dei, prout Spiritus sanctus dat eloqui seruis suis obseruans quod docet Paulus: Ex sinceritate ex Deo, coram Deo, in Christo loquimur. Id est, de Christo, & de iis quae ad ipsum spectant. Na qui de terra est, de terra loquitur, qui autem de caelo est, loqui debet caelestia.

Declaratur aduentus iste per prophetiam Ioelis. SE d ultimo loco perpendamus magnalia Dei, quae Apostoli primo loco locuti sunt, ut hoc mysterium populo declararent. Hoc est (inquit D. Petrus) quod dictum est per Prophetam Ioel, & erit in nouissimis diebus, dicit Dominus, effundam de spiritu meo super omnem carnem, &c. Et paulo post: & quidem super seruos meos, & super ancillas meas in diebus illis effundam de spiritu meo, & prophetae dabo prodigia in caelum sursum, & signa in terra deorsum, sanguinem, & ignem, & uaporem fumi. Sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinem antequam ueniat dies Domini magnus, & manifestus. Et omnis quicumque inuocauerit nomen Domini, saluus erit. Quibus uerbis tria praecipua mysteria, quae Apostolicae praedicationis argumentum erant, continentur. Cum enim prophetae consueuerint aliquoties non seruare ordinem, quo res gestae sunt, dum eas narrant, & ab uno in aliud tempus subito pertransire, triplicem hic locus admittit expositionem. Primo enim secundum D. Hieronymum sermo hic est de passione Domini, & resurrectione, quae aduentum Spiritus sancti meruit, & praecessit. In passionem prodigia facta sunt in caelo, cum sol obscuratus est, nec pendentem Dominum uidere est ausus: luna uero obscurato sole nigra, & sanguinolenta apparere debuit, ut Carthusianus notat, in terra uero, facta sunt signa cum tam uehementi, & insolito motu contremuit, quod monumenta aperta, & saxa disrupa sunt. Sanguis, est, qui de Christi uulneribus exiit: ignis, qui descendit in Apostolos: uapor fumi, caritas Iudaeorum, qui increduli erant, & iridebant Christum, & Apostolos dicebant plenos musto. Unde luna uersa in sanguinem, & sol in tenebras est eorum synagoga excacata, & blasphemiarum, ac negationis in Christum horrore cooperta, quae dixit: Sanguis eius super nos, & super filios nostros, haec omnia sicut prius quam ueniat dies Domini magnus, & manifestus, qui est dies resurrectionis Christi manifestatae mundo in die Pentecostes, ex quo die, quicumque cuiuscumque nationis sit, ex toto corde inuocans nomen Domini, saluus erit. Crediderim tamen etiam Ioel loqui de miraculis a Christo Domino tempore suae praedicationis patris. Nam mox subdit D. Petrus: Viri Israelite audite uerba haec. Iesum Nazarenum uirum approbatum a Deo in uobis uirtutibus, & prodigijs, & signis quae fecit Deus per illum in medio uestri. Coniunxit autem haec mysteria Ioel ut Christi uirtutem, & omnipotentiam, Passionem & mortem magnificeremus: unde tam impena bona nobis promanarunt: quae si quis impetrare cupit, propter passionem Domini debet postulare.

Possunt tamen secundo haec uerba referri ad ea quae Spiritus sanctus adueniens in Apostolos, & discipulos, per ipsos operatus est, ut legem Euangelicam promulgarent, & confirmarent. Na de illis legitur: Faciebant prodigia, & signa multa in plebe. Sanguis autem cuius hic mentio fit, est quem ipsi, & martyres fuderunt pro Christo: ignis uero erat ipse Spiritus sanctus, quem in linguis igneis fidelibus communicabant. Vapor

Declaratur aduentus iste per prophetiam Ioelis. SE d ultimo loco perpendamus magnalia Dei, quae Apostoli primo loco locuti sunt, ut hoc mysterium populo declararent. Hoc est (inquit D. Petrus) quod dictum est per Prophetam Ioel, & erit in nouissimis diebus, dicit Dominus, effundam de spiritu meo super omnem carnem, &c. Et paulo post: & quidem super seruos meos, & super ancillas meas in diebus illis effundam de spiritu meo, & prophetae dabo prodigia in caelum sursum, & signa in terra deorsum, sanguinem, & ignem, & uaporem fumi. Sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinem antequam ueniat dies Domini magnus, & manifestus. Et omnis quicumque inuocauerit nomen Domini, saluus erit. Quibus uerbis tria praecipua mysteria, quae Apostolicae praedicationis argumentum erant, continentur. Cum enim prophetae consueuerint aliquoties non seruare ordinem, quo res gestae sunt, dum eas narrant, & ab uno in aliud tempus subito pertransire, triplicem hic locus admittit expositionem. Primo enim secundum D. Hieronymum sermo hic est de passione Domini, & resurrectione, quae aduentum Spiritus sancti meruit, & praecessit. In passionem prodigia facta sunt in caelo, cum sol obscuratus est, nec pendentem Dominum uidere est ausus: luna uero obscurato sole nigra, & sanguinolenta apparere debuit, ut Carthusianus notat, in terra uero, facta sunt signa cum tam uehementi, & insolito motu contremuit, quod monumenta aperta, & saxa disrupa sunt. Sanguis, est, qui de Christi uulneribus exiit: ignis, qui descendit in Apostolos: uapor fumi, caritas Iudaeorum, qui increduli erant, & iridebant Christum, & Apostolos dicebant plenos musto. Unde luna uersa in sanguinem, & sol in tenebras est eorum synagoga excacata, & blasphemiarum, ac negationis in Christum horrore cooperta, quae dixit: Sanguis eius super nos, & super filios nostros, haec omnia sicut prius quam ueniat dies Domini magnus, & manifestus, qui est dies resurrectionis Christi manifestatae mundo in die Pentecostes, ex quo die, quicumque cuiuscumque nationis sit, ex toto corde inuocans nomen Domini, saluus erit. Crediderim tamen etiam Ioel loqui de miraculis a Christo Domino tempore suae praedicationis patris. Nam mox subdit D. Petrus: Viri Israelite audite uerba haec. Iesum Nazarenum uirum approbatum a Deo in uobis uirtutibus, & prodigijs, & signis quae fecit Deus per illum in medio uestri. Coniunxit autem haec mysteria Ioel ut Christi uirtutem, & omnipotentiam, Passionem & mortem magnificeremus: unde tam impena bona nobis promanarunt: quae si quis impetrare cupit, propter passionem Domini debet postulare.

Possunt tamen secundo haec uerba referri ad ea quae Spiritus sanctus adueniens in Apostolos, & discipulos, per ipsos operatus est, ut legem Euangelicam promulgarent, & confirmarent. Na de illis legitur: Faciebant prodigia, & signa multa in plebe. Sanguis autem cuius hic mentio fit, est quem ipsi, & martyres fuderunt pro Christo: ignis uero erat ipse Spiritus sanctus, quem in linguis igneis fidelibus communicabant. Vapor

fumi, affectus est compunctionis, lachrymarum, A gemitus, & orationis, quem excitabat ignis Spiritus sancti in cordibus eorum, qui ad fidem conuertebantur. Est enim fumus exhalatio excitata ex re igne combusta: sol conuersus in tenebras, & luna in sanguinem indicant haereses futuras contra fidem, quibus multi qui splendebant ut sol, obtenebrati sunt: & Ecclesiae quaedam particulares misere sunt infectae. Quod addit Ioel, ut etiam postquam Spiritus sanctus datus est hominibus, cum timore & tremore salutem nostram operemur, scientes quod qui fuerit sol potest amittere suam lucem, & ardorem, & qui fuerit pulcher ut luna, perdere potest pulchritudinem suam, & fædo sanguine uitiari. Ut tamen hanc minarum asperitatem liniret, addidit, Omnis quicumque nomen Domini. Scilicet Iesu Christi Domini nostri uera fide, & dilectione inuocauerit, saluus erit. Omnis inquit, quicumque ille sit siue magnus, siue paruus, ut nullus diffidat, nec ex lapu magnatum pusillanimitas fiat.

Denique uerba ista iuxta communioem patrum intelligentiam, ad tempus iudicij uniuersalis referenda sunt: cum sicut ipse saluator docuit: Erunt signa in sole, luna, & stellis, & in terris pressura gentium. Sol obscurabitur, luna non dabit lumen suum, & stellae cadent de caelo. Ignea fulgura, & uapores fumi rerum combustarum, & sanguis quem fundet Antichristus ex iis qui illi resistent. Haec omnia contingent antequam ueniat dies iudicij, qui uocatur dies Domini magna, & manifestus, in quo Christus manifestabit uniuerso orbi gloriam suam. Qui etiam erit horribilis, & stupendus ob multa quae hominibus maximum incutient timorem, ad effugiendam autem huius horridi iudicij iram, subiecit, quicumque inuocauerit nomen Domini tutus & saluus manebit.

Sed quorsum Ioel cum aduentu Spiritus sancti ad legem Euangelicam disseminandam, aduentum Domini ad iudicium coniunxit? nimis, ut intelligeremus post legem Euangelicam nullam aliam expectandam esse, in qua quis saluus esse possit. Et ideo in principio prophetiae dixit: Et erit in nouissimis diebus, effundam de spiritu meo. Nouissimos uocat dies Euangelij, quia post illos nulla erit amplius lex, in qua Spiritus sanctus communicetur, sed de hoc aduentu Domini ad iudicium mox plura dicemus, quoniam in eisdem uerbis sponsae. Ecce iste uenit saliens, &c. Etiam significatur ut nos etiam Spiritus sancto accepto iudicij recordemur, cuius iuuamine vitam Spiritu sancto dignam agentes, aeternam, quam spectamus, consequamur. Amen.

EXHORTATIO VII.

De uoce interna Dei, quae est inspiratio, & aduentu eius inuisibili per multisonas uoces ad conuertendum peccatores, & ad uisitandos iustos in contemplatione, ac exaudiendas nostras orationes.

Vox dilecti mei, ecce uenit saliens in montibus, &c.

AM ad singulas animas haec uerba referamus, quae inuisibiliter, & spiritualiter uocem sponsi audiunt, & cum uenientem suscipiunt, ideoque uerissime dicunt, Vox dilecti mei, ecce iste uenit saliens, &c. Quis est hic dilectus? ille qui ait, Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diligit eum, & ad eum ueniamus, & mansionem apud eum faciemus. Et cum utroque uenit simul Spiritus sanctus quia sunt unus Deus. Nec tamen semel uenit, sed saepius uenire dicitur, quoties de nouo aliquod donum gratiae operatur. Ad animam peccatricem uenit, quando ei gratiam infundit, & iustificat; ad iustum uenit, quando eius gratiam auget, vel nouum lumen, vel deuotionem, aut laetitiam spiritualem, vel donum contemplationis, vel quid huiusmodi confert. Unde & Christus Dominus discipulis dixit: Non uos relinquam orphanos, ueniam ad uos, Et iterum, uado & uenio ad uos. Id est etiam modo recedo a uobis corporali praesentia, ueniam tamen ad uos iterum cum uenerit Spiritus sanctus, & simul cum illo, imo saepius ueniam, & uisitato uos inuisibiliter. Priorem sensum tradit Diuus Cyrillus, posteriorem D. Chrysofomus. Hunc autem aduentum praecedit etiam uox inuisibilis, & secreta, quae diuina inspiratio nuncupatur, & solis auribus cordis ab anima percipitur; de qua Christus dixit: Spiritus ubi uult spirat, & uocem eius audis, sed nescis unde ueniat, aut quo uadat. Haec autem uox, & inspiratio, licet reuera procedat a Deo, quatenus Spiritus est, quod tribus diuinis personis conuenit; attribuitur tamen Spiritui sancto, sicut attribuitur nomen Spiritus, qui a patre & filio per uoluntatem spiratur. Spiritus ergo spirat ubi uult, quia ex solo suo beneplacito hanc emittit uocem, ubi, & quando, quomodo, & quibus uult, non nostris meritis, sed meritis Christi, cuius nomine uenit, ut id inuisibiliter faciat in anima, quod Christus Dominus fecit in mundo, uocem autem hanc audis, quia non potest non sentiri cum cor tangit, licet liberum sit ei consentire. Sed nescis unde ueniat, aut qua uadat, quia sciri non potest qua ex causa, uel occasione progredietur, eum repente ueniat, & qua hora non putatur; nec scitur, quem finem sit habitura.

Audiens autem hanc uocem pia anima ait: Vox dilecti mei, sed unde quae potuit agnoscere uocem esse dilecti, cum multoties angelus Sathanae

lib 4. in Ioan. c. 45. Hom. 47. in Ioan.

Ioan. 3. v. 8.

Ioan. 14. v. 18 & 28.

Ioan. 3. v. 8.

Ioan. 3. v. 8.

Ioan. 3. v. 8.

Ioan. 3. v. 8.

Ioan. 3. v. 8.

Ioan. 3. v. 8.

Ioan. 3. v. 8.

Ioan. 3. v. 8.

Ioan. 3. v. 8.

2. Cor. 2. v. 17. Ioan. 3. v. 31.

Act. 2. v. 17. Ioel. 2. v. 11. Act. 2. v. 17. Ioel. 2. v. 11. Act. 2. v. 17. Ioel. 2. v. 11.

2. Cor. 2. v. 17. Ioan. 3. v. 31.

transfigurasse in angelum lucis, vocem propriam mutet, vt dilecti vox appareat sed cum vox hac effica sit, & aliquid operetur semper in anima, ex effectibus eius dignoscenda est, quorum septem in prima exhortatione retulimus, & signa sunt diuinae vocis interna, sui Spiritus sancti inspirationis. Quibus hoc vnum addamus, quod caetera comprehendit. Nam vox dilecti ad hoc tendit, vt veram in anima efficiat dilectionem Dei, & cogitationes quae illam excitant, vel quidquid ad illam disponit, aut illam comitatur, auget, vel perfectam reddit. Ac proinde odium etiam efficit cuiuscumque peccati, vel defectus, qui quomodocumque dilectioni sit aduersus, imprimens desiderium huiusmodi impedimentum auferendi, & abnegandi. Quotiescumque ergo huiusmodi vocem audieris in corde tuo, & hanc sanctam suggestionem intra te senseris, mox, vt monet D. Bernardus, da honorem Deo, & age reuerentiam Spiritui sancto, ac Christo dilecto, cuius vox sonat in auribus tuis, & stude obedire illi, & quod suggerit, opere complere; teque ad aduentum ipsius, qui post vocem sequetur, praeparare.

Serm. 1. de Pentecost.

De aduentu Dei per horribilas voces ad conuertendos peccatores. §. 1.

Pro Conuersione S. Pauli, & de filio prodigo

Act. 2. v. 1. & 4. & 37.

1 Ioan. 4. v. 18.

3 Reg. 19. v. 21.

DIVERSIMO DE SONAT VOX DEI quando venit ad conuertendum peccatores, vel ad consolandos, & iuandos iustos, semper tamen est vox dilecti, quia ex dilectione ipsius procedit, vt in illis dilectionem introducat, vel introductam perficiat. Vnde Ecclesia personas agens peccatorum, qui in ipsa sunt, & ad poenitentiam excitantur: recte dicit: *Vox dilecti mei, ecce venit saliens in montibus, transiens colles.* Id est, iste qui diligit peccatores, venit propter illos, nam si non diligeret, non veniret: venit autem cum magno fragore & strepitu, qualem faciunt capreae, & hinnuli salientes per montes & colles, nam sicut in die Pentecostes factus est de caelo repente sonus spiritus vehemens, qui terrefecit Ierosolymitas, qua voce excitati conuenerunt ad Apostolos, quorum praedicatione tandem poenitentiam egerunt & ad Christum conuersi sunt: ita etiam repente venit de caelo vox terrifica diuinae inspirationis tangens corda peccatorum, concutiens, & tremefaciens illos, dum eis intus manifestat horrendam peccati scditatem, terribilemque gehennae poenam, & alia horribilia mala, quae illis imminet, nisi respiciant, qua voce tremefacti ad Ecclesiae sacerdotes, & ministros confugiunt, vt eorum instructione in Dei redeant amicitiam, & Spiritum sanctum recipiant.

Ceterum duplex vox dilecti solet praecedere aduentum istum. Prior timorem incutit, & solam attritionem, vt diximus, per hanc incipit venire, & appropinquare, sed non plene intrat, sed quasi foras stat post parietem animae: quoniam timor, qui poenam habet, non est in charitate, quae potius foras mittit illum. Sed alia est vox fortior, suauior tamen quae suggerit contritionem ex amore procedentem, postquam statim venit, & intrat, gratiamque ac charitatem animae infundit, cuius mirabilem typum gessit aduentus Domini ad Heliam: volens enim venire cum aliqua suae maiestatis, & omnipotentiae

ostensione, tria ante se praemisit horrida, quae magnum terrorem incuterent, nempe ventum fortissimum, commotionem, seu terrae motum, & globum igneum. Post quem adhibuit quartum signum suauis, nimirum sibilum aurae tenuis, in quo se venire insinuauit. *Ecce (inquit) Dominus transiit, & spiritus grandis, & fortis subuertens montes, & conterens petras ante Dominum, non in spiritu Dominus; & post spiritum commotio: non in commotione Dominus, & post commotionem ignis: non in igne Dominus, & post ignem sibilus aurae tenuis, quid est, ecce Dominus transiit, nisi quod ait sponsa: Ecce iste venit saliens.* Quas ergo voces praemitit, quos sonitus, & fragores super montes & colles? illa tria signa quae praecesserunt aduentum ad Heliam, significant horribilas voces, & inspirationes incutientes timorem, & pauorem diuinae irae, propter tria tempora supplicia, ac mala poenae, quae peccatoribus potest inferre, & per inspirationes internas illa manifestat, & aliquando exterius etiam inditia, aut initia praebet. Ira enim omnipotentis Dei aliquando instar venti fortissimi euertit montes, & conterit petras, id est, omnem potestatem temporalem, & humanam fortitudinem subuertens, regna, diuitias, aut dignitates auferens: aliquando vero efficit terrae motum, seu commotionem dum commouet humores corporis, & passionum violentam rebellionem permittit, vnde aegritudines, afflictiones & amarum spiritus conturbationes proueniunt: & tandem minatur ignem terribilem conflagrationis, qui ante ipsum praecedet inflammans in circuitu inimicos eius, aut ignem aeternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius; & diro tribulationis igni nonnullos etiam solet vexare. Cum autem diuinae inspirationis vox cuncta haec menti suggerit, est quasi vox dilecti salientis super montes, & colles, conterens montes seculi, & incuruans colles mundi, liquefaciens dura, & superba flestens colla, vt subiiciantur illi. Nam vt inquit D. Gregorius, pauor qui ex aduentu eius ruit, & altitudinem cordis nostri deicit, & duritiam liquefacit, sed non est in his signis Dominus (ait scriptura) quoniam nondum perfecte intrat animam, & sanctificat eam, quandiu solus viget spiritus timoris: qui tamen ad salutem praeparabat, & ideo dicebat Dauid: *Commonisti terram, & conturbasti eam, sana contritiones eius, quia commota est.* Tunc autem fit plena sanitas, quando sonat sibilus aurae tenuis, vox inspirans dolorem de peccatis, & Christi dilectione, tunc enim infunditur animae gratia, pax, & tranquillitas cordis, remittuntur enim ei peccata multa, quoniam dilexit multum, tunc verificatur quod inquit sponsa, *Ecce iste venit saliens in montibus.* Venit enim summa celeritate, & hilaritate, vt magno peccatores humiliet, & sibi subiiciat: nonne saliens venit ad filium prodigum pater eius, de quo dicitur, *Et accurrens cecidit super callum ipsius? festinus veniebat, & tripudians, desideransque vt alter filius senior similiter gauderet, quia frater eius mortuus erat, & reuixit, perierat, & inuentus est, saliens etiam & festinus venit ad Saulum: quem primo tremefecit, ac proiecit in terram terrificam voce ei dicens, *Saule cur me persequeris? sed postea suauiori voce, quae vox propior est dilecti, ait: Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris, dum**

Psal. 96. v. 7.

Lib. 5. Moral. c. 26.

Psal. 59. v. 4.

Luc. 15. v. 20. & 22.

Act. 9. v. 5.

est tibi contra simulacrum calcitrare, quam audiens Saulus, respondit: Domine quid vis me facere? ac si diceret vox hac, vox est dilecti mei Christi, qui de caelo venit, vt me superbum montem incuruet, ac sibi subdat; En tibi Domine me subiicio, dicitis, quid me vis facere? o vox Dei potentissima, quae aspera cuncta complanas, vt via rectam ipsi dilecto praepares. Audi o peccator, vocem dilecti tui, cum cor tuum tangit, quia si assentiaris illi, mox veniet saliens, festinus, & velox vt te saluet, & intra te per gratiam commoretur.

Hoc profertur in Exhort. 11. circa id, in ipse facti post pauorem.

Vocem Dei venientis ad visitandos iustos primo terrene, postea mulcere illos. §. 2.

HINC ascendere licet ad alterum Dei aduentum, vt iustos visitet, quem praecedit vox suavis: de qua sponsa inquit: *Vox dilecti mei, illam agnoscens vt dilecti propriam, quae tamen, non solum quando venit ad conuertendum peccatores, sed etiam cum venit ad visitandum iustos, & maxime ad reuelandum illis aliqua mysteria, solet à principio aliquem timorem incutere, vt ad diuinam maiestatis reuerentiam excitet, & vt homo propriam ad percipienda diuina agnoscat imbecillitatem, & hoc humili tremore, ad illa intuenda melius praeparetur; tamen paulo post animum pacatum reddit, vt attentius, quae dicuntur percipiat, dulcique ac suavi voce ea proponit, quod & in isto colloquio cernere licet. Vox enim dilecti venientis per saltus super montes, & colles instar capreae, & hinnuli, strepitum, & fragorem indicat aliquo timore animi tenerae sponsae percellentem. At mox blande, ac suauiter loquitur illi, cum ait: *En dilectus meus loquitur mihi, surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea,* quod frequentissimum est in visionibus, quas Scriptura sacra commemorat. Vt clare patuit in ea, quam paulo ante retulimus de Helia, quam Dominus primo terretur per fortentum, commotionem, & globum igneum, sed post modum multum per sibilum aurae tenuis, in quo ipse venit. Idem contigerat Eliphath, dum diuinam recepit reuelationem. Nam pauor (inquit) tenuit me, & tremor, & omnia mea perterrita sunt: sed mox subiungit, *et vocem quasi aure lenis audiuimus.* Daniel etiam apparere ei angelo stetit tremens, donec angelus dixit: noli metuere. Idemque accidit Zachariae praecursoris patri. Imo & beatissima Virgo in aduentu angeli turbata dicitur, & ideo ille dixit: Ne timeas Maria, quod D. Thomas eleganter confirmat ex celebri regula à Diuo Antonio tradita ad bonorum, malorumque spirituum discretionem. Si enim (inquit) post timorem successerit gaudium, à Domino venisse scimus auxilium, quia securitas animae praesentis maiestatis indicium est, si autem incussa formido permanserit, hostis est qui videtur, & licet aliquando, vt Cardinalis Caietanus notat, regula possit deficere, transfigurante se Sathana, in angelum lucis, tamen hoc rarum est: & regula valde obseruanda, quam etiam Pater noster sanctus Ignatius in suis exercitiis spiritualibus tradidit dicens: iis qui in virtute proficiunt diuersimode se insinuare vtramque spiritum, malus quidem duriter, implacide, & violententer cum strepitu quodam sicut imber decidens*

1 Reg. 19. v. 11.

Iob. 4. v. 14.

Dan. 10. v. 12.

Luc. 1. v. 12. & 29.

3. p. q. 10. ar. 3. ad 3.

In eius vita

In commentario illius articuli.

In regulis pro 2. hebdomada Reg. 7.

in petram, bonus autem leniter, placide, ac suauiter, sicut aquae stilla in spongiam illabens. Hoc tamen non obstat quin spiritus diuinus aliquando in principio terreat, vt terror securitatem maiorem pariat, spem erigat & communicationem placide profequatur. Quod explicat D. Gregorius ex gesto Sanfonis parentum. Nam Pater videns Angelum timuit dicens, *Morte moriemur, quia vidimus Dominum.* Vox vero spe erecta ait, *si Dominus vellet nos occidere, de manibus nostris holocaustum, & libamenta non suscepisset.* Quid (inquit) est hoc, quod ad visionem angeli, vir timidus, & mulier audax, nisi quod nobis, quoties caelestia demonstrantur, spiritus quidem pauore se concutit; sed spes praesumit. Inde namque spes ad maiora audienda se erigit, vnde turbatur spiritus, quia ea quae superna sunt prior videt.

Lib. 5. Moral. c. 15. Iudic. 13. v. 22.

Lib. 5. Moral. c. 26.

Act. 2. v. 2. Iob. 4. v. 16.

3. Reg. 19. v. 11.

Pro seculo Transfigurationis.

Mat. 16. v. 1. Luc. 9. v. 29.

Exod. 34. v. 5.

Apo. 4. v. 8.

Vbi supra,

pra, Exod. 34. v. 5. & c.

2. 4. v. 12.

Hoc ipsum idem Diuus Gregorius egregie ad contemplationem extendens sic explicat, supra allatas similitudines moralizans: sanctus (inquit) spiritus cum se notitiae humanae infirmitatis insinuat, & sonitu vehementis spiritus, & voce aurae lenis exprimitur; quia videlicet veniens, & vehemens est, & lenis, lenis quidem, quia notitiam suam quatenus cognosci vtrumque valeat, nostris sensibus temperat: vehemens, quia quantumlibet temperet, aduentu tamen suo infirmitatis nostrae caecitatem illuminando perturbat. Illustratione enim sua nos leniter tangit, sed inopiam nostram immaniter concutit. Haec D. Gregorius.

De aduentu Domini ad inuisendos & adiuvandos contemplationi vacantes. §. 3.

HINC deducere licet praeclearam formam contemplationis, quae describitur in iis verbis: *Vox dilecti mei, ecce venit saliens in montibus,* id est, in exercitiis vitae contemplatiuae, aut in viris contemplatiuis, contemplatio enim comparatur monti alto, sublimes, & à tumultu segregato, qualis fuit mons in quem ascendit Christus Dominus cum tribus discipulis, & orans transfiguratus est ante eos. Sed quia ascensus est valde difficilis, tum propter imbecillitatem animae mole corporis oppressae, tum propter infinitam Dei excellentiam, quae omnem apparatus superat virtutem, necesse est praecedere vocem dilecti, scilicet internam inspirationem, qua anima vocetur, & adiuuetur, vt ascendat: sicut Moyse dictum est: *Ascende in montem:* & Ioanni vox de caelo dixit: *Ascende huc.* Simul autem cum hac voce Deus ipse descendit, & venit, tum vt auxilietur animae, quia ipsa suis viribus non posset ascendere, tum vero, vt manifestet seipsum illi, sed quia id quod in hac vita de seipso manifestat, tenue est, & paruum, si incomprehensibili eius maiestati comparetur: ideo vox hac dilecti vocatur sibilus aurae tenuis, vel vox aurae lenis. Vox Dei (inquit D. Gregorius) quasi aura lenis auditur, quia in hac adhuc vita positus contemplatoribus suis nequaquam se diuinitas sicut est, insinuat, sed lippientibus mentis nostrae oculis claritatem suam tenuiter demonstrat. Quod bene in ipsa legis acceptione signatur, in qua dicitur, quod Moyses ascendit, & Dominus in montem descendit. Mons quippe est nostra contempla-

tio, in quam nos ascendimus, vt ad ea quæ vltra A infirmitatem nostram sunt, videnda subleu- mur. Sed in hanc Dominus descendit, quia nobis est multum proficientibus parum de se ali- quid nostris sensibus aperit.

Hom. 5. in Cant.

Sed hoc verba sponsa subtilius indicant, vt e- leganter deducit D. Gregorius Nyssenus: Nam cum ait vocem dilecti esse quasi venientis per saltus super montes: denotat contemplationem, & visionem suam esse quasi eius qui audit vocem inarticulatam alicuius, non videns faciem eius, nec distincte cognoscens, sed sub alienis figu- ris, & similitudinibus, nec esse constantem, & permanentem, sed facile transeuntem. Sed au- diamus pulchra Nysseni verba. Nam cum spon- sa dixisset se introductam in cellam vinariam, & læuam sponsi esse sub capite ipsius, & à dextera amplexatam, & alia huiusmodi, Existimabam (inquit) eam quæ à Deo erat sublata in altum, apprehendisse summum beatitudinis, sed vt vi- deretur, quæ prius sunt peracta, sunt adhuc pro- cemia ascensus. Omnes enim illas contempla- tiones non nominat euidentem veritatis com- prehensionem, sed vocem eius, qui desideratur. Vox, ait, dilecti mei: non forma, non facies, non figura expressam ostendens naturam eius, quod quæratur, sed vox magis afferens coniecturam, quam firmam cognitionem, quis sit is qui loqui- tur. Vnde non in vna hæret verbi cogitatione, nec vnã aspiciat formam, sed ad multa fertur vi- sione, alias alium videre existimans, & non sem- per in eadem permanens figura eius quod est cõ- prehensum. Ecce, inquit, iste venit saliens. Non stans, neque permanens, vt per diurnam man- sionem possit agnosci ab eo, qui fixis intuetur oculis, sed se ab oculis surripens prius quam ad perfectam veniat cognitionem. Et nunc quidem existimatur caprea, nunc autem assimilatur hin- nulo ceruorum. Ita quod semper comprehendi- tur, est alias sub alia figura. Hæc Gregorij Nysseni, tanti viri digna ponderatio, qua satis ostendit quam instabilis, ac modica, ac sub varietate fi- gurarum sit in hac vita nostra Dei contempla- tio.

Thren. 3. v. 28.

Sed adhuc ex eisdem verbis id amplius inda- gemus, notanter enim non dixit, ecce venit am- bulans, vel volans, sed saliens, quia sicut is qui salit instar capreae, & hinnuli, licet saltu quodam se à terra eleuet, illico tamen proprio pondere pressus in terram decidit, nec tamen diutius hæ- ret, sed iterum se eleuat, & alium saltum perfici- cit: sic qui in hac vita Dei contemplationi vacat, licet ad superna contemplanda ex Dei gratia ele- uetur, imo se supra seipsum eleuet, tamen non multum post, proprii corporis infirmitate gra- uatus ad terrena deicitur, vel vt propriam agnos- cat imbecillitatem, vel vt carnis curam necessa- riam agat, vel vt negotiis temporalibus, licitis, & debitis, vel proximorum vtilitatibus inferuiat: sed nec ibi diu hæret. Sed mox salire iterum satagit, semper tamen parum est quod à terra se eleuat, non sicut qui volat, sed sicut qui saliendo currit. Quod D. Gregorius Papa similitudinibus aliorum animalium declarat. In lege inquit, ta- men erant mundi pisces, qui pennulas haberent. Isti enim saltus quosdam super aquas dare so- lent, vt significaretur electos ita imis deseruire, vt quibusdam mentis saltibus ad superna con-

Lib. 5. Mor. c. 8. Leuit. 11. v. 9.

scendant. Et circa illud Iob: Nunquid suscitabis eum quasi locustam? ait contemplationes assimila- ri locustis, quæ saltibus ex vna parte in aliam mo- uentur, quia vitam suam quasi locustæ saltan- tes, ascendentes, & descendentes peragunt, dū sine cessatione semper, & summa videre appet- unt, & ad semetipsos naturæ corruptibilis pon- dere reuoluuntur.

Iob. 39. v. 20. Lib. 31. Mo. ral. c. 12.

Sed multo elegantius assimilantur hi caprea, hinnuloque ceruorum super montes, & colles salientibus, & transilientibus. Nam licet id di- catur de sponso, tamen vt iam aduertimus, per hæc significatur quæ ipse sponsus adueniens effi- cit in intima contemplante, quam inuisit: caprea autem quæ dorcas à perspicuitate visus dicitur, optimum symbolum est Rachelis, quæ est vi- sum principium: nam contemplatiuus ad Dei vi- sionem anhelat, & per saltus suos ad illam venire festinat, sicut & cerui qui nimia celeritate ad fon- tes aquarum currunt, representant, vt dixit psal- tes, eos qui valde sitiunt, & desiderant peruenire ad Dei præsentiam.

Ita D. Gre. lib. 6. Mor. c. 18. Psal. 41. v. 14.

Sed quis digne explicare valebit saltus istos, quos anima, vel Deus in illa efficit per auxilia gratiæ, quæ eam salire faciunt? salire enim est variis cogitationibus, seu meditationibus, affe- ctibusque ignitis ad Deum ascendere, & ad ipsius mysteria contemplanda, & amanda cursu quo- dam hilari, & suaui concitati. Salit anima ex mō- te in montem, vel super ipsos montes cum ex vna pia meditatione ascendit in aliam, & ex vno ardenti affectu in alterum transit ardientiore: Vt cum ex contemplatione Dominicæ Incarna- tionis, salit ad Dei bonitatem, vel sapientiam contemplandam. Nec tamen pro libito, aut in- ordinato motu agitur, sed summo ordine, non à se, sed ab sponso directa ex vno mysterio in aliud, vel ex vno Dei attributo in aliud, vel ex vna veritate circa idem mysterium in alteram noua luce deductam.

Nec solum hoc contingit in oratione menta- li, sed etiam in vocali cum diuinæ laudes decan- tur, aut recitantur priuatim. Sicut enim Dauid antearcam testamenti totis viribus coram Do- mino saltabat, & saliebat non solum saltibus cor- poris, sed mentis & spiritus, sic iusti dum has o- rationes vocales fundunt, salire solent coram Do- mino, & ex singulari vocibus saltus quosdam vs- que ad Deum ipsum & cælestia faciunt, feruen- tibus affectibus, & illustrationibus in ipsum di- rectis.

Sed hoc valde iucundum, quod sponsus non solum venit saliens in montibus, sed etiam Trā- siliens colles, id est, faciens eos vincere cuncta im- pedimenta orationis, & contemplationis vt at- tente, ac feruenter, ac quiete illis vacent. Adu- rauerat sponsus, vt vidimus, filias Ierusalem, ne sponsam à somno contemplationis excitarent, quoadusque ipsa vellet. Audiuit hanc adiuratio- nem sponsa (inquit D. Gregorius) & gaudens propter illam ait: Vox dilecti mei. Ac si diceret, hanc vocem sponsi mei esse recognosco: hanc ab eius ore semper audire desidero; quia in hoc vi- deo quantum me diligit, cum ab amplexibus eius desiderabilibus impediri prohibeat, vox spō- si (inquit D. Bernardus) inspiratio eius est, ac iusti timoris incussio ne subditi patris spiritualis grata audeant oia temere perturbare, comperta autem

In hunc locum. Et ac est. Alia est. Nescio hu- ius senten- tia. Scem. 11. in Cant.

aurem hac voce sponsa gaudens dicit, Vox dilecti mei. Gaudet autem eo quod gratam credit spon- so esse suæ contemplationis quietem, &c.

De Aduentu Dei celeri ad audiendas orationes nostras. §. 4.

De hoc si- pra lib. 7. exhort. 2.

Isa. 58. v. 9.

Serm. 6. in psal. 112. v. 1.

Nota.

In duce spiritualis Tract. 1. c. 24 §. 1. & c. 16. v. 1.

Ila. 67. v. 24.

Psal. 9. vel 10. v. 7. 3. Reg. 17. v. 9. & 13. Lucæ 22. v. 5. Matth. 6. v. 8.

Magnificanda est valde oratio, & con- templatio, quam Deus ita vt diximus magnificat. Sed in hoc etiam quanti faciat ostē- dit, quod celerrimè veniat vt orationes iusto- rum audiat, & ad sit illis, vt quod petunt, efficiat; iuxta illud: cum inuocabitis, & Dominus exaudiet: clamabis, & dicit, adsum. Id est, ecce iam veni, & præsto sum. Vt tibi præstem quod à me petis, quod ex his verbis deducit D. Ambrosius pro- sequens interpretationem præcedentium ver- borum, quàm ad calcem libri præcedentis retu- litur, dum (inquit) sponsa loquitur cum filia- bus Ierusalem, & rogat vt excient, & resusci- tent sponsum, (quem charitatem appellat) subito tanquam de longinquo Misæ vocis so- num sentiens, dicit. Vox dilecti mei, ecce iste. Venit, adhuc ego cum quæro, & ille iam venit. Adhuc ego suffragia capto, vt veniat, & ille iam proxi- mus est. ego dixi, veni; ille salit, & transilit. Ego rogo eum venire cum gratia, iste gratiarum ope- ratur augmenta; & dum venit, in crementa gra- tiæ secum vehit, & veniendo acquirit, quia stu- det etiam ipse suæ placere dilectæ. Et paulo in- fra; anima si desideret, si oret assidue, & sine vlla disceptatione, & tota intendat in verbum, subito sibi videtur vocem eius audire, quem non vidit, & intimo sensu odorem diuinitatis eius agnoscit; quod pariuntur plerumque qui bene credunt, replentur subito nares animæ spirituali gratia, & sentit sibi eius statum aspi- rare, quem quærit, & dicit. Ecce iste est quem requiro, ipse quem desidero, nonne cum ali- quid de scripturis cogitemus, & explanationem eius inuenire non possumus, dum dubitamus, dum quærimus, subito nobis quasi super mon- tes altissima dogmata videtur ascendere, deinde quasi super colles apparens nobis, illuminat mentem vt infundat sensibus quod inuenire posse difficile videbatur. Hæc carptim ex D. Ambrosio, qui satis insinuat cum Dominus di- cit: Ecce adsum, per internum quemdam gustum, testimonium perhibere iustus suæ præsentia. Et interdum exauditionis signa etiam præstare, propter quæ sponsa signo demonstratio vtens dicit: Ecce iste venit. Dixerat ante: Fulcite me flo- ribus, &c. Et dextera illius amplexabitur me. Nunc venientem ad fulciendum, & amplexandum sentiens, ait: Ecce iste iam venit. Sed de his sin- gulis alibi egimus.

Est autem ita mirabilis hæc Dei celeritas in exaudiendos iustos, quod dixerit per eundem Iaiam; Es eris antequam clament, ego exaudiam: ad- huc illis loquentibus ego audiam. Id est antequam voce, & clamore expriment preces suas, ego præsto sum vt audiam cogitationes, affectus, & desideria ipsorum. Nam desiderium pauperum ex- audiuit Dominus. Imo etiam exaudiuit eorum ne- cessitates, & si ipsi nullo modo clament, quia ipsa necessitas clamat, & celeriter adest Deus vt succurrat illis, sicut bis succurrit Eliæ nihil ipso petente, & Apostolis, quando misit illos sine

saeculo, & sine pera. scit enim (inquit saluator) Pater vester quid opus sit vobis, antequam petatis eum. Sed quid est quod Iaias oratoris aitem, & ordinem inuenisse videtur; dum prius ponit quod maius est, Nempte antequam clament, exau- diam. Deinde quod minus apparet, Adhuc lo- quentibus audiam? Sed consulto fecit; tum ne se- gnes efficeremur in clamando, & perendo ali- quid à Deo, ea spe freti quod audier & si non clamemus, tum maxime, quia valde commen- dat Dei amorem, & benignitatem, quod eas- dem, aut eiusdem hominis preces millies repe- ritas sine molestia audit, imò magna cum volu- ptate; & prius homo lassatur petendo, quàm Deus exaudiendo.

Nonne Abraham petiit à Deo, vt sin Sodo- mis, & finitimis ciuitatibus essent quinquaginta iusti parceret illis, & statim exauditus est: petiit secundò, si essent quadraginta quinque, & mox annuit Dominus, cumque paulatim numerum iustorum minuisset vsque ad decem, semper ex- audiuit eum. Sexies magna cum fiducia orauit, & toties impetrauit; ipseque ab orando cessauit, prius quam Deus ab exaudiendo, nam cum sexta vice orauit, illam fore vltimam dixit his verbis: Obsecro Domine ne irasceris, si loquar adhuc semel. Quia iudicauit ex Dei instinctu non decere am- plius petere, vt diuinæ iustitiæ daretur locus, postquam satis manifestata est eius misericordia in sex exauditionibus præfatis. Vnde statim sub- dit scriptura abijt Dominus postquam cessauit loqui ad Abraham. Quod Chaldaica versio sic dicit: eleuata est gloria Domini cum cessasset loqui cum Abraham. Valde enim gloria Domini ele- uata est, & exaltata in huiusmodi colloquio; quo finito recessit. Verè ergo mirabilis est, & stupenda nostri Dei benignitas, cum non solum sexies, sed millies paratus est celeriter audire, eos qui parati sunt fidenter, & ardentè Orare.

Genes. 18. v. 24.

Vide I. 1. 1. ad Abraham. manum in catena.

Sed illud omnè superat admirationem, quod inquit iterum psalmista: Præparationem cordis eo- rum audiuit auris sua. Ipsa enim præparatio, & promptitudo animi ad orandum, vel obsequen- dum Deo est vox perueniens ad ipsius aures, quam celerrimè exaudire solet. Quod eleganter explicat. D. Chrysostomus, exemplo Apo- stolorum Petri, & Ioannis cum ascendebant in templum ad horam orationis nonam, & clau- dum qui rogauit eos vt elemosynam accipe- ret, miraculosè sanarunt. Ascendunt (inquit) Apostoli Dominum deprecatur, sed preces claudi non poterant aspernari. Præueniuntur precibus preces: rogantem claudum rogatur ante audiunt, quàm precarentur: Nec permit- tit claudus orare illos, quos petit, nisi prius acci- peret quod optauit; vt ante ab eis quod noluit impetraret, quam ipsi à Domino quod volebat, expeterent. O gloriosum meritum Apostolo- rum, qui autem templo operantur, quam ipsi dominum deprecantur: ante virtus ostenditur, quam oratio ad dominum præmittatur. Effec- tus preces præueniunt, virtutes desideria ante- cedunt. Nec expectatur vt votà ad dominum præmittatur, quia Dominus ipse ante efficit, quàm oretur. Ita os aureum. Sed vnde hoc; nisi quia præparationem cordis Apostolorum, quæ ascendebant in templum, vt orarent, audiuit auris domini? O biter autè accipe quod optima

Pf. 9. vel 105. v. 17.

Hom. in id sapientia. Iustorum a- nima in iudic- io. 1. Act. 3. v. 12.

Ecc. 1. 17. v. 15.

hæc preparatio ad orandum, est audire prius preces pauperum ad nos fultas: Nam scriptum est. Conclude elemosynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo.

Sed quid est quod Christus Dominus in parabola illius, qui media nocte peritit ab amico tres panes, ait non statim exauditum? imò amicus respondit; Noli mihi molestus esse, &c. Fecit quæ illi expectare, donec propter improbitatem pulsantis, surrexit, & dedit illi quotquot panes habebat necessarios: at ipsa parabola nobis fauet. Nam pueris in cubili dormitibus, ipse amicus, nempe dominus, non dormit, sed vigilat. Et ut perpendit D. Petrus Chrisologus, ipse solus statim audiuit primum sonum pulsantis ad ostium, & respondit pulsanti, & quamuis videatur negasse, id fecit, ut ad pulsandum perseveranter moveret, sicq; disponeretur melius, ut opportuniori tempore surgeret, & postulatam vberius cõcederet.

Multoties enim dominus cum iustus orat, statim adest, ut audiat, & annunciat, sed executionem differt, ut opportunius præbeat: nã cito dat, qui opportuno tempore dat sicuti cum Daniel tribus hebdomadibus orasset, Angelus dixit ei, Primo quidem die exaudita fuisse orationem eius, sed post viginti & unum dies venisse ad annunciamdum ei quod desiderabat; profecto quia id erat tempus aptius ad id præfinitum ab ipso Deo.

Cum igitur oraueris, si dicatur tibi; Noli mihi molestus esse: Vel sicut Chananæ, Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus; vel sicut Deipara; Quid mihi & tibi est mulier? nondum venit hora mea: Non diffidas, sed dicito intrate, hæc vox dilecti mei est. Nam & si videatur aspera, non ex odio, sed ex amore procedit, non ex animo negãdi, sed ex desiderio meliùs, & opportunius exaudiendi. Ecce iste venit saliens. Cito veniet, iam propè est ut me audiat, & mihi opituletur. Venit ut caprea, hinnulusque ceruorum, id est prudenter, & hilariter, ideoque valde celeriter, & cum mihi magis profit, aductus eius manifestetur tribuens quod postulabam, subditus ergo esto Domino & ora eum; reuela illi viam tuam; spera in eo, & ipse fauet, quod tibi magis expedit, ut ei placeas, & saluus fias in secula seculorum. Amen.

De hoc in Exhortat. 1. §. 3.

De hoc in Exhortat. 1. §. 3.

De hoc in Exhortat. 1. §. 3.

EXHORTATIO VIII.

De septem vocibus, quibus perficiuntur septem Sacramenta, & de Adventu Dei per illa ad sanctificandas animas: ac de mirabili voce consecrationis per quam Christus Dominus venit ad Eucharistiã & per eã in animam.

Vox dilecti mei, ecce iste venit saliens, &c.

Vanius Adventus Dei in animas modò inuisibiliter fiat, non desunt tamẽ signa visibilia à Christo Domino instituta, ut instrumenta sint illius, quæ communiter Sacramenta vocamus, est autem Sacramentum inuisibilis gratiæ, visibile signum ad nostram sanctificationem institutum. Quod semper constat rebus, & verbis à Christo Domino designatis ut Concilium Florentinum, & communis docet schola Theologorum. Cum autem Deus inuisibiliter veniat in animam, quotiescumq; gratiam, vel eius augmentum, aut effectum operatur, etiã

Magister sententiarũ catechism. Pij. 5.

Cã D. Tho. 3. p. q. 60. ar. 5. & 6.

A certum est Sacramenta ista, ac verba, seu voces quibus consiciuntur, & effectus eorum significatur, signa etiam esse aduentus inuisibilis effectus illos intus operantis. Quare quotiescumque audis verba Sacramenti debite applicati, dicere verissimè potes; vox dilecti mei, Ecce iste venit saliens, &c. Hæc vox, vox est Christi Domini: in qua suam erga nos ostendit dilectionem, & eam in nobis efficit, præbens gratiam, & charitatem. Ecce post eam idem ipse venit alacer, & celer, ut id efficiat, quod vox significat, & animam vitas sua gratia iustificet, aut variis modis perficiat, & quia septem sunt Ecclesiæ Sacramenta, septem etiam sunt voces quibus perficiuntur, quas non sine diuino numine eo ipso ordine quem inter se habent Sacramenta, commemorat regius psaltes in psalmo 28. quem in exhortatione prima subdus explicuimus, sed nunc præsentem intento applicare breuiter conabimur.

De septem vocibus quibus fiunt septem Sacramenta Ecclesiæ. §. 1.

PRIMO ergo ait David; Vox Domini super aquas. Hæc est vox illa quam Christus Dominus proferre iussit in Baptismo, dum corpus abluitur aqua; Nempe ego te baptizo in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti. In eodem autem momento quo prolata est; Ecce iste venit. Quis iste? ipse Pater, ipse Filius, & ipse Spiritus sanctus, in cuius nomine fit baptismus; venit ut intruslanet animam, & per gratiam pulchram reddat, ornans eam omnibus virtutibus supernaturalibus, quæ illam comitantur, vnde mox subdit secundo David; Dominus super aquas multas. Scilicet distribuit multas gratias ac dona populis qui iis aquis baptizantur. Sed quia de baptismo plura superius diximus, Ad secundam vocem transeamus.

Vox Domini in virtute est. Vox qua fit Sacramentum confirmationis, nempe Cõfigno te signo crucis, & confirmo te chrisinate saluati in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti. Rectè autem vocatur vox Domini in virtute, id est maximæ virtutis, quia magnam per illam confert animæ virtutem, fortitudinem, & robur ad profitendam publicè fidem, & religionem christianam coram omni populo, & coram tyrannis etiam, omni timore & rubore postposito. Conferetur enim in eo virtus illa, de qua Apostolis iam baptizatis dictum est; Sedete in ciuitate donec induamini virtute ex alto. Id est plenitudine Spiritus sancti, quæ plenitudo data est Apostolis in die Pentecostes; & ipsi per manuum impositionem (quæ erat hoc Sacramentum ex dispensatione ita collatum) eam contulerunt aliquando, signo visibili adueniente Spiritu sancto: modo vero conferetur per hoc Sacramentum inuisibiliter adueniente eodem Spiritu, ut animam septiformi impleat gratia, eamque roboret, ac cõfirmet. Vnde cum primum vox dilecti profertur: Ecce iste venit saliens in montibus. Venit quippè ad eos, quos montes fortes, & sublimes in sanctitate constituit, nam ut dixit Melchias Papa; Spiritus sanctus qui super aquam baptismi salutifero descendit lapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in confirmatione augmentum præstat ad gratiam. In baptismo regeneramur ad vitam, post confirmamur ad pugnam. Vnde D. Dionysius

De hoc in Exhortat. 1. §. 3.

De hoc in Exhortat. 1. §. 3.

De hoc in Exhortat. 1. §. 3.

De hoc in Exhortat. 1. §. 3.

De hoc in Exhortat. 1. §. 3.

De hoc in Exhortat. 1. §. 3.

sius illud vocat diuinæ regenerationis sacrosanctam perfectionem.

Vox Domini in magnificentia, Est magnifica vox, qua fit munificentissimum conuiuium diuinissimæ Eucharistiæ, quæ inter nostra Sacramenta propriè tertium obtinet locum, ut omnes Theologi cum Conciliis Florentino, & Tridentino docent. Nam pœnitentiam solum ex accidenti eam præcedit, quando post baptismum commissum est nouum peccatum. Vnde olim baptizatis statim dabatur Eucharistia; de cuius magnificentia, quia plura sumus dicturi, cetera Sacramenta breuiter percurramus, ut reuertamur ad illam.

Vox Domini confringentis cedros, Est vox qua Sacramentum pœnitentiæ perficitur cum sacerdos dicit; Ego te absoluo à peccatis tuis. Cuius tanta est potentia ut per illam Dominus confringat elata corda omnium delinquentium, & illa subiiciat sibi, quantumvis sint in sæculo sublimia. Confringit enim cedros libani, seu vitulos, aut imagunculas vitulorum, quæ in libano idolis offerbatur, ut supra diximus. Id est comminuit omnia vitia, & peccata, quæ idola animæ sunt, cum in illis finem sonum constituat, vnde cum primum hæc vox sonat: Ecce iste venit saliens in montibus, transiens colles. Conculcando, & incuruando quidquid superbum, & elatum est in corde iuxta explicationem in exhortatione secunda positam. Et sic potest intelligi quod subdit David; Et dilectus quemadmodum filius vnicornium. Subaudi, venit, Nam ad peccatores pœnitentes simul venit tanquam dilectus, & vnicornis. Cuius natura est magna irritatione indigere ut irascatur: at ubi irascitur ferocissimus est: cornu autem eius vim habet venena propellendi: sic Christus Dominus, qui tardè irascitur, imò irasci nolle, venit quidem ad peccatores contritos, tanquam vnicornis dilectus, & anabilis ferocitate deposita, ut venena peccatorũ à cordibus propellat, ideoque venire dicitur ut hinnulus ceruorum, qui (ut sapius irritatione) serpentes è cauernis extrahit, & perimunt, quod maximè in hoc fit Sacramento. Vox Domini intercedentis flammam ignis, Est vox qua consicitur Sacramentum extreme vntionis, qua tolluntur reliquiæ peccatorum, & concupiscentiarum, sed dicitur intercedere seu partiri, vel diuidere igneam flammam; nam vox huius Sacramenti hoc habet singulare, quod per partes suos significet effectus, nempe extinctionem flammæ, & concupiscentiæ, quæ viger in oculis, vel in gustu, vel in renibus, vel in reliquis sensibus: licet sint quinque, vel septem voces, quibus dicitur; indulgeat tibi Deus quidquid peccasti per visum, deinde per auditum, &c. Non tamen vocatur nisi vna vox, quia omnes per modum vnus eundem in fine peragunt effectum, intercedendo totam flammam ignis, remittendo peccata, & conferendo gratiam.

De hoc in Exhortat. 1. §. 3.

De hoc in Exhortat. 1. §. 3.

De hoc in Exhortat. 1. §. 3.

De hoc in Exhortat. 1. §. 3.

De hoc in Exhortat. 1. §. 3.

De hoc in Exhortat. 1. §. 3.

De hoc in Exhortat. 1. §. 3.

De hoc in Exhortat. 1. §. 3.

De hoc in Exhortat. 1. §. 3.

Denique Vox Domini preparantis ceruos. Seu vt habet lectio Hebræa D. Hieronymi, Vox Domini obstericantis ceruas. Id est adiuuantis ad partum. Est vox qua consicitur vltimum Sacramentum matrimonij, quo gratia confertur coniugibus ad dignè filios procreandos; & qui dignatus est visibiliter adesse nuptijs in Canã Galileæ, aquam mutans in vinum, non dedignatur per hanc vocem, vel signum quo perficitur matrimonium inuisibiliter venire ad nuptias, & gratiam suam conferre coniugatis, ut status ille ex se frigidus, & labilis, propter concupiscentiæ fomitem ad peccatum pertrahentem, fiat vino charitatis Christi calidus, & firmus, eique gratus. Hæc de septem Sacramentis prælibasse sufficiat, iam ad Eucharistiã reuertamur.

De mira, ac efficaci voce consecrationis per quam Christus venit ad Eucharistiã. §. 2.

NOua, & inaudita vox, & omnium vocum magnificentissima, quam Christus Dominus protulit in qua nocte tradebatur accepto pane, & vini calice dicens: Hæc est corpus meum, & hic est sanguis meus. Quam etiam quotidie ex ore sacerdotum audit Ecclesiã, & mox dicit: Vox dilecti mei. Non est vox sacerdotum suo prolata nomine, sed vox ipsius Christi, qui per illos suum corpus & sanguinem indicans, illam profert. Verè vox dilecti mei, quia tota est vox dilectionis, & immensæ charitatis. Nam licet multas ediderit voces ad hanc charitatem ostendendam, hæc tamen superat vniuersas. Siquidem per eam semetipsum mihi tradit. Ecce iste venit. Quis est iste qui venit? & quò venit? & quomodo venit? qui venit est ipse dilectus meus, verus Deus, & homo corpus suum, & suum preciosum sanguinem diuinitati vnitum secum ferens. Qui hac voce excitatur, & trahitur ut veniat in terram, & sub accidentibus panis, & vini se abscondat. O stupenda virtus diuinæ vocis, per quam omnipotens Dei sermo à regalibus sedibus venit, vox consecrationis, vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia, vox Domini confringentis cedros, & intercedentis flammam ignis: nam est vox diuinæ omnipotentis, & infinitæ virtutis ad magnifica, & stupenda efficienda miracula, per quem Rex pacificus Christus magnificatus est vehementer; nam licet humilatus videatur in hoc, quod velo panis, & vini tegitur, sed in hoc ipso summam suam ostendit magnificentiam, & eximiam potestatem, vna enim voce confringit cedros substantiæ panis, & vini, quæ robur humanum, sunt, eradicans ea à terra, ac omnino destruens; intercedens etiam flammam ignis, ut quasi ignis discretus consummat substantias, & non tangat accidentia, separans ea quæ inseparabili vnione natura cõstrinxerat, ut loco substantiæ, intra accidentia corpus Christi constituat.

De hoc in Exhortat. 1. §. 3.

De hoc in Exhortat. 1. §. 3.

De hoc in Exhortat. 1. §. 3.

De hoc in Exhortat. 1. §. 3.

De hoc in Exhortat. 1. §. 3.

De hoc in Exhortat. 1. §. 3.

De hoc in Exhortat. 1. §. 3.

De hoc in Exhortat. 1. §. 3.

De hoc in Exhortat. 1. §. 3.

De hoc in Exhortat. 1. §. 3.

C. 4. de Eccl. Hierar. parte 3. capius.

Magistr. in 4. d. 8. D. Tho. 3. p. 9. q. 72. ar. 2. Trid. sess. 7. con. 1.

Exhort. 1. §. 3.

Ex Pictorio lib. 2. c. de Rhinocco 10.

D. Tho. 3. p. 9. q. 72. ar. 4. & Conciliũ Florentinũ.

Lucæ 24. v. 49.

Ita D. Tho. 3. p. q. 72. ar. 2. ad 1. & ar. 4. ad 1.

Vide Suarez to. 4. in 3. p. disp. 41. lect. 3.

ibi citat Melchias in epist. ad Episc. Hispaniarum.

Sup. in exhort. 6. hoc. fitũ est hoc.

Matth. 16. v. 26. 1. Cor. 11. v. 23.

Psal. 28. v. 4.

D. Tho. 3. p. 9. q. 75. ar. 7.

Venit autem Saliens in montibus, & transfliens colles: Id est super omnes Ecclesias maiores, & minores totius orbis, simul innumeros saltus de celo in terram perficiens. Nam quot sacrificia Missæ quotidie offeruntur in toto orbe terrarum, quæ innumerabilia penes sunt, tot etiã quotidie saltus, & aduentus efficit, in potestate enim sacerdotum posuit dilectus vocem suam, & efficaciam ipsius; vt quoties vellit, possent verba consecrationis proferre super panem & vinum; & quoties proferunt, toties post vocem, illico adest vt verba vera reddat; & quod significant, perficiat. Et si millies & decies centena millies eadem hora, vel eodem momento à diuersis sacerdotibus in variis mundi regionibus proferatur. Hæc vox, Hoc est corpus meum. Simul celerimè venit saliens idem Christus, vt ibidem adsit, & panem in corpus suum ibat.

Sed hoc est stupendum valde, quod tunc etiã stupenda prodigia simul facit, propter quæ spõsa etiã ait; Ecce iste venit saliens in montibus. Id est in operibus prodigiosis ex vno saliens in aliud: nam sicut diximus in suo primo aduëtu, per carnem venisse super montes & colles miraculorũ, quibus se ipsum manifestabat; ita modò venit in miraculosis operibus vt hoc perficiat sacramentum, & tot saltus super montes dat, quot miracula patrat. Salit dum panem vertit in suum corpus, seruans accidentia quibus vehatur, & in varia loca tendat. Salit dum inuisibiliter est sub qualibet eorum parte, vt fracto sacramento ipse non frãgatur, sed integer perseueret. Nonne saltus efficit in manibus sacerdotum dum iam eleuatur super caput, iam reclinatur in altari, nunc fertur huc, & illuc in formam crucis, nunc diuiditur & miscetur, & mox per os traicitur in ventriculum, vt tandem consumptis speciebus sacramentalibus desinat ibi esse, & quasi saltu rediisset in cælum. Quis audiuit vnquam tale? Venite & videte, opera Domini quæ posuit prodigia super terram. Videte autem non oculis corporis sed mentis, sed fidei, quæ Dei abscondita scrutatur, & hos saltus intuetur.

Venite autem & videte simul alios mirabiles saltus, quos Christus Dominus facit super terram. Ecce venit iste saliens in montibus. Id est in operibus altissimæ sanctitatis, & in exemplis heroicæ virtutis, quæ operatur in hoc sanctissimo sacramento, sicut saliebat, & operabatur in mundo, salit enim & modo in montibus humilitatis & obedientiæ, in montibus patientiæ, charitatis & misericordiæ, dum has & alias huiuscemodi virtutes mirabili exercet perfectione. Quas tibi contemplandas proponit, vt eas imiteris, stupēs miracula quibus coniunguntur vt cuncta in tuum commodum cedant. Sed de his alibi suffus dictum est.

De aduentu Christi per sacramentum in animam.

Mirabilis aduentus Christi cælo in sacramentum, sed incundior, & vtilior quo per sacramentum venit in animam: ad hanc enim ille ordinatur, Nam: leo ponitur sub forma cibi, vt à manducantibus acceptus vitam illis conferat sempiternam, iuxta illud: Hic est panis de celo descendens. Ad quid? vt si quis ex ipso manducauerit non moriatur, & qui cumque manducauerit ex hoc pane, vitet in æternum. Salit ergo à cælo in sacra-

Psal. 45. 9.

Ioa. 6. v. 50.

mentum, vt per sacramentum saliat in animam: quæ cum dignè Christum recipit. Mox ait: Vox dilecti mei: ecce iste venit saliens in montibus. Et enim cum panis iste viuus erit, eumque contineat qui continet omnia, & sciẽtiã habet vocis, nouit ad cor loqui, & intrans domum, hospitem voce propria salutat, ex qua illum possit agnoscere. Nam quemadmodũ præcepit Apostolis: Intrantes domum, salutate eam dicentes: Pax huic domui, & si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam: Si autem non fuerit digna, pax vestra reuertetur ad vos. Idemq; præcepit 72. discipulis dicens: Si ibi fuerit filius pacis, requiescet pax vestra super illum. Sic etiam ipse Christus qui semper fecit, quod docuit, cum per sacramentum intrat in animam, salutat eam voce hac interna, Pax huic domui, quod si domus est digna, & homo est filius pacis, dignèque se præparauit ad tantum hospitem recipiendum agnoscit vocem eius & dicit: vox hæc vox dilecti mei est. Sed vnde agnoscit? quia vox Christi efficax est, & suo aduentu illam pacem præstat, quæ omnẽ sensum superat, & quem nemo nouit nisi qui accipit. Sed etiam, vt inquit D. Cyrillus, sciẽtiã nostrorum membrorum legem, perturbaciones animi extinguit, ægrotos curat, & collisos redintegrat, ideoq; pacem plenã constituit.

Sed præterea vox sponsi vocatur strepitus ille, quem facit dum venit saliens, dicitur autem venire saliens, quia animam in quam intrat, salire facit. Salit autem anima piis cogitationibus, inflammatis affectibus, & vehementibus iubilis, propter fulgentes, ardentesque illustrationes quas à Christo recipit. Vnde ex superabundanti spiritus feruore instat Dauidis aliquãdo coram viua hac arca diuini testamenti salire & saltare contingit, quod item de primo aduentu legitur, hic quotidie videmus impletũ: Deus ipse veniet, & saluabit nos, tunc saliet sicut ceruus claudus, & aperietur lingua matotum. Nam qui ante communionem erat quasi claudus, signisq; ad implenda præcepta, post illã salutem vt hinnulus ceruorum, hilariter currens per viam mandatorũ Dei, quia Christus dilatauit cor eius, & impleuit eũ lætitia cum præsentia ipsius: & quantea erat quasi murus, repletur spiritu sancto vt loquatur, vt ait Apostolus in hymnis, & psalmis, & canticis spiritualibus, cantens & psallens in corde suo domino, & gratias agens pro omnibus in nomine Domini Iesu Christi Deo & Patri: dum autem hæc anima in se intus præsentit, non potest non dicere: Vox dilecti mei est, iste venit saliens. Nam saltus isti, iubila hæc, & affectiones, quas experior non à me sunt, sed à dilecto; voces eius sũt, quibus suum mihi indicat aduentum.

Quod si hæc experiri cupis, esto mons: Nam venit saliens in montibus. Montisque vult esse sanctitate sublimes eos, in quibus crebro venire, & ita salire decreuit. Montes debet esse sacerdotis, ad quos quotidie venit dilectus saliens, de quo scriptũ est, vt supra notauimus. Erit firmamentum in terra in summis montib; quia in vertice sacerdotum sanctitate sublimi collocatur dignè viuificus iste panis, qui nostrum est firmamentum. Montes etiam debent esse laici, qui frequentius venterandum hoc sacramentum recipiunt. Nam licet panis dicatur quotidianus, quia quotidie potest sumi, tamen etiam dicitur panis super-

Matth. 10. v. 13.

Luc. 10. v. 5.

Lib. 4. in Ioa. c. 17.

Isa. 35. v. 3.

Ad Ephes. 5. v. 19.

Lib. 4. Exhortat. 2. §. 3.

Psal. 71. v. 16.

Mach. 6. v. 11.

Psal. 64. v. 14.

Apoc. 3. v. 15.

2. ap. 1. v. 4.

1. Cor. 11. v. 29.

Matth. 22. v. 12.

substantialis, & ideo supereminentem exigit dispositionem vt dignè possit esse nobis quotidianus, tanto ergo magis, aut minus frequenter est accipiendus, quanto accipiens magis, aut minus accesserit ad montis sublimitatem. Quod si dixeris, quia etiam scriptum est: Vales abundabunt frumento. Quamuis ergo non simus montes, non dedignabitur Dominus venire ad valles? sed vtinam valles esses per profundam tui ipsius humilem demissionem, nam tunc dignus esses qui hoc diuino abundares frumento, sed tunc simul esses & præcellus mons. Nam quanto magis te deprimis per humilitatem, tanto magis eleuaris ad sublimiorem sanctitatem. Qui autem valles sunt quia ima cupiunt, cælestia contemnunt, terrenas quærunt delicias, & diuinas fastidiunt, indigni sunt qui hoc potiantur frumento, nec ad illos venit dilectus saliens, qui non nisi in Montibus gessit salire, & cum electis suis familiariter conuersari. Si igitur in te Christus non salit postquam recepisti illum, nec vllos aduentus eius percipis fructus, time ne forte non sis mons, sed vnus ex vallibus, aut ex collibus, de quibus dicitur, transfliens colles. Id est saltu petranfrens intra eos illos relinquens. Colles medij sunt inter montes & inter valles, nec tam profundi sicut istæ, nec tam eleuari sicut illi, & tamen Christus transiit illos, vt quasi mallet transire ad valles: quia ipse dixit: Vtinam calidus aut frigidus esses, sed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo. Hos tepidos vocamus colles, nimirum hypocritas, & fictos Christianos, qui coram hominibus apparent sanctitate sublimes instar collium, & tamen coram Deo profundiores sunt cunctis vallibus, & peiores manifestis peccatoribus, & tamen vt opinionem sanctitatis capient, communionem frequentius sumere cupiunt, sed Christus non salit in illis, sed omnino fastidit, ac reicit, & quasi ex ore suo euomit; quia Spiritus sanctus disciplinæ effugit fictum: & in maleuolam animam non introiuit sapientia, & hospes iste diuinus non confert pacem indignæ domui, nec illi qui non est filius pacis, sed fictionis, & seditionis.

Prober ergo seipsum homo, cum Christum in hoc sacramento esse recepturus, quia si indignè accedit, latere non poterit ei qui venit saliens, Similis caprea hinnuloque ceruorum. Acumen enim visus quod habebat in terra ad cognoscenda secreta cordium, habet etiam in sacramento. Nonne oculos habet caprea, qui inter multos conuiuas, mox vt ingreditur, vidit vnum qui non habebat vestem nuptialem? quem ligatis manibus ac pedibus proci iussit in tenebras exteriores, vbi est fetus & stridor dætiũ. Lynceos Christus habet oculos inter millies mille dignos, qui accedunt ad sacramentum, te cognosceret indignum, & damnauit iustè, quia reus es corporis & sanguinis Domini, ligabit pedes qui ausi sunt venire immundi. Ligabit manus, quæ pro veste nuptiali habeda laborare noluerunt. Mitteret in tenebras exteriores, quia non expulisti interiores, patieris fletum, & stridorem dætiũ, quia hic non planxisti peccatum. Quod si præmissio examine putans te esse cõtritum accedis ad sacramentum, & tamen te ignorante in caernis cordis aliqui manserunt occulti serpentes peccatorũ, ecce qui venit est sicut hinnulus

ceruorum, qui halitu suo serpentes extrahet, & occidet, teque viuum per gratiam constituet. Accede ergo cum spe ad Christum, quia hinnulus est ceruorum; accede cum timore, quia oculos habet caprea, cum eodem que tremore corã ipso in templo assiste; quia en ipse stat post parietem nostrum respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos, vt mox explicabimus, &c. Vtinam ita nos sua voce præueniat, & cor molliat, vt cum venerit dignè eum recipere valeamus ad gloriam ipsius in seculũ seculorum. Amen.

In exhort. 10. §. 4.

EXHORTATIO IX.

De ultimo Dei aduentu ad iudiciũ vel in fine vitæ cuiusque, vel in fine mundi, & de horum personarum voce quæ vtrumque præcedit, & committatur.

Vox dilecti mei, ecce iste venit saliens, &c.

Explicuimus hætenus plures Dei, & Christi aduentus, qui sub his verbis sponsæ comprehenduntur, explanemus iam vltimum, quem tam horridæ sonæ voces, & terrificæ signa præcedunt, vt sapientis in scriptura huius aduentus mentio fiat cum particula Ecce, quæ rem nouam & stupendam indicat, vt superius diximus. Sed quid est quod ait: Ecce iste venit. Cum non venturus sit usque ad finem seculi: tanquam mille anni in cõspectu Domini tanquã dies hefterna quæ præterijt & tam celeriter, & subito veniet, vt iam venire videatur. Quod clarius expressit ipse Saluator dicens: Ecce venio cito, & merces mea mecum est reddere vnicuique secundum opera sua. Non ait, ecce veniam, sed ecce venio, quia tam cito veniet, vt quisq; putare possit iam iam venire, & nobis appropinquare. Explicans autem quis sit ille qui venit, & ad quid veniat, subiungit: Ego sum A, & Ω. primus & nouissimus, principium & finis. Quæ verba licet synonoma videantur, magnam tamen habent emphasim, vt eandem rem amplius patefaciant. Plures enim continent sensus nostro instituto satis commodos. Primus autem est: ego sum vnicus, Deus, & solus; vnicus, & solus Dominus, Rex, & Pater omnipotens, & ante me non fuit alius, & ideo sum Alpha, & primus, & principium. Post me autem non erit alius, nec esse poterit, & ideo sum Omega, nouissimus, & finis omnium. Ego (inquit per Isaiam) Primus & nouissimus, & absq; me non est Deus. Ego item sum vnicus redemptor mundi, & saluator hominum, & præter me non est alius: nec est aliud nomen sub cælo præter nomen Iesv, in quo nobis redemptio, salus & vita obuenire valeat. Ego rursus (ait Christus) sum Deus simul, & Homo, propter homines, imò nouissimus vitorum, vir doctorum, & sciens infirmitatem. Hanc interpretationem multi Patres amplectuntur. Vnde fertur cum vigebar hæresis Ariana, quæ Christi Deitatem negabat incidi solere in catholicorum Sepulchris, has duas literas A. & Ω. ad denotandum eum qui ibi iacebat, in diuinitatis Christi confessione obisse. Sed ad Christum Deum, & hominem simul aptius hæc verba referuntur, qui primus est & nouissimus, principium & finis; quia ipse est primum principium nostræ salutis, & omnium mediorum per quæ

Pro domin. 1. aduent.

Lib. 4. Exhortat. 9.

Psal. 89. v. 4.

Apoc. 22. v. 12.

Idẽ Apoc. 1. v. 8. & c. 2. v. 8.

Ita D. Isidorus li. 7. ethymol. c. 2.

Isa. 44. v. 6.

Ita D. Græ. Nazianz. ora. 35.

D. Athanas. in tract. super id Omnia mihi tradita sunt à Patre meo refert.

Ambrosius morales lib. 11. Hist. c. 43.

vitam æternam consecuturi sumus; ipsi etiam est huius salutis consummator, per quem consequimur vltimum nostrum finem, & vitam æternam animæ, ac eandem vitam immortalem corporis in generali resurrectione conferendam. Propter quod D. Paulus vocauit Christum dominum, autorem, & consummatorem fidei. Nam Christi perfecta sunt opera, & qui initium est & fundamentum Ecclesiæ, & omnium quæ ad ipsam spectant, ipse etiam est finis, consummatio, & perfectio illius, iuxta illud Zachariæ: Manus Zorobabel fundauerunt domum istam, & manus eius perficiet eam.

Ad Hebr. 42. v. 2.

Zach. 4. 9.

Cum duo aduentus Christi ad redimendum & ad iudicandum mundum hic coniungantur. §. 1.

Hinc fit his verbis duos potissimos Christi aduentus etiam designari, alterum in carne passibili ad redimendum mundum, alterum vero in corpore glorioso ad iudicandum illum, & retribuendum iustus vltimum suæ redemptionis fructum. Et vtrumque sponsa coniunxit his verbis, Ecce iste venit; vt vtriusque simul esset nobis iugis memoria. Et quis est iste qui venit? iste qui est A. & Æ. primus & nouissimus, principium & finis. Iste, qui cum esset Deus æternus in fine temporum factus est pro nobis homo, natus ex virgine in diuersorio, reclinatus in præsepio. Iste qui reiectus est à Iudæis, iudicatus à Caypha, spretus ab Herode, condemnatus à Pilato. Iste qui flagellatus est in prætorio, spinis coronatus, actus in crucem, iacuit in Sepulchro. Iste tandem, qui resurrexit à mortuis, ascendit ad cælos, & sedet ad dexteram Patris: iste venit iterum non iam humilis, & abiectus, sed sublimis & gloriosus, vt sit iudex viuorum, & mortuorum, & reddet vnicuique iuxta opera sua. Mira est coniunctio huius aduentus Christi cum reliquis; sicut ipse dominus coniunxit illum cum passione sua in domo Cayphæ; Angeli cum ascensione in cælos, Ioel & D. Petrus cum aduentu Spiritus sancti: Sponsa vero omnes simul comprehendit cum ait, Ecce iste venit: vt huius memoriæ semper reliqua mysteria committeretur, quæ ad nostram salutem valde est necessaria.

Apoc. 1. v. 7. Apoc. 22. v. 12.

Vnde & de Christo Domino ratione huius aduentus intelligere possumus quod dixit: Ego sum primus & nouissimus, principium & finis. Et enim iuxta philosophorum placitum, finis est primus in intentione, licet sit vltimus in executione, seu adeptione. Primum enim quod intendimus est Dei visio, vita æterna, & hoc est vltimum quod post multos labores adipiscimur peracto finali iudicio, ad quod significandum Ecclesia à Spiritu sancto instructa, in prima anni ecclesiastici Dominica, quæ est prima Aduentus, & in vltima totius anni, quæ est 24. post Pentecostem, Euangelium canit de hoc aduentu Christi in iudicium, vt pote quod primum sit in intentione, & vltimum in executione; semperque tanquam finis sit præ oculis habendum, vt in illo vltimum nostrum finem, & vitam æternam, quam intendimus, consequamur. Qua de causa in insigni reuelatione quæ Apocalypsis dicitur facta Ioanni statim à principio, & postea in fine huius aduentus fit mentio, nam in capite

A primo dicitur: Ecce venit in nubibus. Et videbit eum omnis oculus. In capite vero postremo; Ecce venio cito, & merces mea mecum est, &c.

Denique Ecclesia primum Christi in carne aduentum celebratura, statim in ipso initio, & prima Dominica, hunc secundum aduentum ad iudicium nobis proponit, vt iugiter quæ in vtroque gesta, & gerenda sunt memoria reuoluamus. Per vtrumque enim simul completur nostra redemptio, & manifestantur nobis cuncta, quæ ad nostram iustificationem, pugnam, & coronam necessaria sunt. Nam sicut in primo splenduit eius erga nos immensa misericordia, quæ nostram exigit spem, & dilectionem inflammatur, ita in secundo splendebit eius eximia iustitia, quæ sanctum nobis incutit timorem, & omnem propellit ignauiam, vires etiam ad laborē addit spe retributionis, & mercedis, quam iustus iudex offert, sicut etiam peccata & passiones coerces, timore supplicij quod infliget. Si autem dormiatis inter medios cleuos, id est per contemplationem versemini, & requiescatis inter hos duos aduentus, orientur vobis: Penna columbe deargentata, & posteriora dorsus eius in pallore auri. Id est affectus puri, & candidi ob innocentiam, pallidi ob timorem sed pallore auri; quia timor erit in charitate, ne à Christo separemini. His pennis celeriter volabitis, & fugietis omne malum, & consequemini omne bonum, manentes in solitudine vt eruti à periculis requiescatis. Et hac de causa Christus dominus sapius huius sui secundi aduentus memoriam renouabar, Apostoli item crebro in exhortationibus suis illum inculcabant, prophete etiam sapius vtrumque aduentum eisdem similitudinibus, licet diuersimodè intellectis, obumbrarunt, quare nihil mirum quod Salomon vtrumque etiam descripserit his verbis, vox dilecti mei: Ecce iste venit saliens in montibus, & transiliens colles. Vt vtriusque aduentus memoria nobis iugiter perseueret, cum sub eisdem verbis nobis intimatur.

De aduentu ad iudicium in hora mortis cuiusque. §. 2.

ET quidem duplex est vltimus Christi aduentus: alter inuisibilis & particularis quoad vnumquemque iudicandum venit in hora mortis ipsius: alter visibilis & vniuersalis quoad cum maiestate magna veniet ad iudicandum vniuersum mundum in eius postremo die, sed de hora vtriusque nemo scit, vt semper quisque vigil sit, atque paratus, quia subito, & qua hora non putatis filius hominis veniet, & sonabit vox quæ vtrumque aduentum præcedere debet, de qua ipse saluator dixit: Media autem nocte clamor factus est: ecce sponsus venit exite obviam ei. En tibi vox de qua Sponsa inquit: Vox dilecti mei: ecce iste venit saliens in montibus. Id est venit ad iudicandum cum strepitu magno, vehementi fragore, voce, sonituque horribili, quem Christus Dominus vocauit clamorem, clamor autem iste, & strepitus qui præcedit iudicium particulare, est tremor, pauor, febris & frigus, ac quid, quid horribile est in languore, quo corpus ve-xatur, incipit dissolui, velociter properat ad interitum, aliquando quidem saltus efficit lentos, aliquando

Pro virg. Euangelij.

Matth. 25. v. 6.

Isa. 38. v. 1.

Ioan. 14. v. 3.

Ioan. 5. v. 29.

Psal. 117. v. 15.

Apoc. 14. v. 13.

Ioan. 10. v. 27.

aliquando tamen præproperos, & aliquando quasi vno saltu subito, adest, cum repentina morte homo rapitur ad iudicium: cum autem lætalis morbus grauat, & medicus, aut amicus inquit, sicut Isaias Ezechie, dispone domum tuam, quia morietur tu, & non vives; tunc proprius sonat clamor, & vox venientis, quam audiunt tam virgines prudentes, quam fratres, id est tam iusti quam peccatores, sed prudentes virgines quæ acceperant oleum in vasis suis cum lampadibus, & præparatæ erant ad nuptias per splendentes virtutes, & pia opera, quibus suas orauerant potentias, gaudia sunt valde, & agnoscetes sponsi vocem: dicunt vox dilecti mei, qui me vocat, vt illi obuiam exeam; quia ecce venit saliens. Vt me ad se ipsum recipiat. Sicut promiserat, cum dixit: Si abiero, & præparauero vobis locum, iterum venio, & accipiam vos ad me ipsum. Vt vbi sum ego, & vos sitis. O ter quaterque beati, qui ita præparati sunt, vt tanquam veri Christi amici, in illa hora gaudio gaudeant propter vocem sponsi, quæ sonat in vocibus eorum, de qua inquit regius vates: Vox exultationis & salutis, in tabernaculis iustorum. Et quæ iucundior vox, quam ecce venit dilectus, ecce venit sponsus, vt vobiscum celebret nuptias, & deducat in paradysum, vbi est ipse, quia non decet sponfam tandem ab sponso absentem esse, sed semper in eadem cælesti aula in eodem paradisi cubiculo simul permanere. Nonne pericunda vox sonat in tabernaculis iustorum, cum audiunt. Sicut ait D. Ioannes, vocem de cælo dicentem sibi: Beati mortui qui in Domino moriuntur, amodo enim iam dicit spiritus vt requiescant à laboribus suis; opera enim illorum sequuntur illos. Opera inquam, iusta & sancta quæ fecerunt obseruantes legem, & audientes vocem Christi pastoris sui; quia oues meæ, inquit, vocem meam audiunt, & sequuntur me. Et vitam æternam do eis, & nemo rapiet eas de manu mea. Infelices vero virgines fatuæ, quæ imparatæ erant, nec acceptis lampadibus sumperunt oleum suum, non gaudent de voce, & clamore quem tunc audiunt, nec dicunt, Vox dilecti mei, sed vox iudicis mei, qui venit ad iudicandum me, & retribuendum secundum mala opera mea. Non sonat vox exultationis, & salutis in tabernaculis peccatorum, quia vicini sunt morti, sed vox planctus, & ululatus, quia non vocantur vt requiescant à laboribus suis, sed vt denuò laboribus grauentur æternis, quia opera eorum mala sequuntur illos; & quia non audierunt vocem proprii pastoris, sed alienorum, ideo ab illo separabuntur, & alieni rapiunt eos ad se ipsos vt æternis flammis torquantur cum illis. Imitare igitur virgines prudentes, vt vox quam in hora mortis audieris, sit tibi vox dilecti sponsi, & non iudicis irati. Nam cum vox dixerit: Ecce venit, exite obviam ei. Velis nolis exire debes illi obviam, non enim potes fugere, non te abscondere, non in corpore remorari, sed statim cogere exire. Si autem fueris paratus, tu ipsi libenter exhibis obviam sponso, tu confestim aperies ei portam, tu potius desiderabis aduentum eius, vt possis frui præsentia ipsius; quid autem in hoc aduentu inuisibili contingat ex his quæ in alio visibili accidunt, melius dignoscetur.

De signis aduentus Christi ad iudicium in fine mundi. §. 3.

Horribilia sunt quæ legimus de secundo aduentu, & vocibus eius, in quo teste D. Paulo, ipse dominus in iussu, in voce Archangeli, & in tuba Dei descendit de cælo. Venit quidem in iussu, quia non venit ad obediendum sicut in primo aduentu. In quo humiliavit semetipsum factus obediens vsque ad mortem, sed potius ad imperandum veniet enim, vt refert: D. Lucas, Cum potestate magna & maiestate; & imperio suo tanquam omnipotens Dominus cuncta faciet: vocesque eius omnes erunt velut iubentis, & imperantis, scilicet surgite, discedite, venite, &c. Præcedet autem vox Archangeli, quæ etiam tuba Dei dicitur, quia fit virtute Dei, sed ministerio Archangelorum; & vocatur tuba propter vehementem eius sonorem per vniuersum orbem diffusum. Sonabit autem tuba duplici de causa altera ad significandum terribilem regis venturi iustitiam, & acre bellum quod gesturus est contra peccatores, in quo (vt inquit Sapiens) accipiet armaturâ zelus illius, & armabit creaturam ad vltionem inimicorum, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra infensatos. Sed quia etiam in extremo iudicio Christus Dominus duplicem quasi gerit personam, & iudicis respectu omnium hominum, & sponsi respectu electorum, propter quos dicitur: Media nocte clamor factus est, exite obviam ei. Ad hunc aduentum sub vtroque respectu præcedunt clamores, sonores, & voces, nempe signa; quæ reprobis erunt horribilia ingentem illis incutiendo timorem; non sic electis.

Huiusmodi autem sunt, quæ enarrantur à D. Luca, cum ait: Erunt signa in sole, luna, & stellis, & in terris pressura gentium, &c. Quæ clarius expressit D. Mattheus dicens: Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stelle cadent de cælo, & virtutes calorum commouebuntur. Sed futurus adhuc illa delineauit D. Ioannes in aperitione sexti sigilli inquit: Sol factus est niger tanquam saccus cilicinus, & luna tota facta est sicut sanguis, & stella de cælo ceciderunt super terram sicut ficus emittit grossos suos cum à vento magno mouetur, & calum recessit sicut liber inuolutus, &c. Quid his signis horribilius? sed horribiliora sunt quæ mysticè repræsentant.

Etenim sol & luna suum lumen occultent, & quasi vestientur saccis, ille cilicino nigro, hæc sanguineo, quasi detestantes & execrantes hominum peccata, quorum horrore sol nigro tristitia luctu tegitur, & luna sanguineo rubore perfundetur, sicut prædixerat Isaias: Erubescet luna, & confundetur sol, cum regnauerit Dominus exercituum in monte Syon, & in Ierusalem, & in conspectu senum suorum fuerit glorificatus, id est cum Christus in conspectu seniorum in eum locum, quos secum ad iudicandum assidere faciet, gloriosum se ostenderit, tunc (inquit D. Hieronymus) erubescet luna, & confundetur sol cernens homines, qui suo fruebantur lumine, nihil dignum Dei bonitate fecisse, qui solem suum orti facit super bonos & malos: confusio & verecundia quasi operiet faciem eorum, quod talibus hominibus

D. 1. ad Theol. 4. v. 15.

Lucæ 21. v. 27.

Sap. 5. v. 18. & 21.

Matth. 25. v. 6.

Lucæ 21. v. 25.

Matth. 24. v. 29.

Apoc. 6. v. 12.

Isa. 24. v. 23.

fua luce, & in fluentiis feruierint. Sed id horribilius, quod Christus ipse iudicatur sol propter diuinitatem, luna propter humanitatem, vt alibi perpendimus, Christus ergo qui hilarem & iucundum vultum ostendit iustis, imò & peccatoribus penitentibus, rebellibus ostendit vultum lugubrem, terribilem indignatione, ira & furore plenum ad vindictam sumendam de illis: exprobrans eis quod proprium sanguinem in passione sua pro eis fuderit, qui sanguis antea clamabat indulgentiam, modo iram, & vindictam contra illos; vt impleatur quod impij Iudei dixerunt: Sanguis eius super nos, & super filios nostros.

Matth. 27. 32.

Vterius autē, stellæ cadent de cælo in terrā, quoniam innumera fulmina, cometæ, & igneæ exhalationes decidēt in terrā, vt quasi videatur cælum manere stellis destitutum; & illas ex se emittere, sicut flante vento vehementi ficus emittit grossos suos immaturos, duos & amaros: ad significandum mundum non perire ex eo quod ita esset maturus, vt amplius durare non valeret, sed quia Deus iustus iudex eum destruere iudicauit propter hominum opera immatura, & acerba. Deinde quia instinctu diaboli Antichristus magnum persecutionis ventum excitabit; sicut id est, Ecclesia, aut crux Christi, proiciet à se omnes grossos, quia omnes reprobi transibunt ad Antichristum, sed quod aures horrent audire, ex illis qui in cælo erant velut stellæ propter scientiæ & sanctitatis splendorem, multi cadent in terram: quidam quia mastrabuntur, & interficientur à tyranno, sed hoc laudabile in illis; alij vero, quia in errorem & peccatum à vento persecutionis agitati prolabētur: cauda enim Draconis traxit secum tertiam partem stellarum, & misit eas in terram. Et propter hoc dixit Christus dominus, quod virtutes cælorum commouebuntur, & quasi locum, & statum suum mutabunt.

De sic, vide infra lib. 5. in id. Cāt. 2. sicu. proli. grossos suos.

Apoc. 12. 7. 4. Ex D. Gregor. lib. 31. Mor. l. 14. Dan. 8. v. 10.

Sed hæc commotio aliud signum etiam indicat, quod subiungit Iohannes dicens: Et cælum recessit sicut liber inuolutus. Seu vt dixerat Isaias, Complicabuntur cæli sicut liber. Etenim cæli, qui suo splendore, & pulchritudine stellarum mundum lætificabant, & enarrabant gloriam Dei excitantes ad amandum & laudandum Creatorem, tunc non apparebunt, sed densa caligine obscurabuntur: & erunt sicut liber pulcherrimè scriptus, cum subito complicatur, & obuoluitur, indicans per hoc horrendam hominum ignorantiam, & malitiam. Propter quam cæli obrutescunt, portæ eius desolantur, & lumen suum incredulis, & infidelitatis erroribus obtenebratis iustè denegāt. Sed vterius, Ecclesia Christi, quæ merito eius cælum appellatur, & pulchra est splendore fidei, & sapientiæ, ac veritate Sacramentorum & sacrificiorum, ac ceremoniarum sacrarum mirè splendet: tunc recedet sicut inuolutus liber: quia abscondet se, & latebit, nec in publico & manifestè ministrabuntur sacramenta, nec offerentur sacrificia, vel Dei laudes decantabuntur, sed erit sicut mulier, quæ visâ est in cælo, amicta sole, & luna sub pedibus eius, & duodecim stellis coronata, quæ tamen ornatum suum secum deferens fugit à facie draconis persequentis illam, vt se in solitudine tueretur remota, & abscondita persecutoribus suis, &

Ita 34. v. 4. Psal. 18. v. 1. Ierem. 2. v. 2.

recessit sicut liber inuolutus. Seu vt dixerat Isaias, Complicabuntur cæli sicut liber. Etenim cæli, qui suo splendore, & pulchritudine stellarum mundum lætificabant, & enarrabant gloriam Dei excitantes ad amandum & laudandum Creatorem, tunc non apparebunt, sed densa caligine obscurabuntur: & erunt sicut liber pulcherrimè scriptus, cum subito complicatur, & obuoluitur, indicans per hoc horrendam hominum ignorantiam, & malitiam. Propter quam cæli obrutescunt, portæ eius desolantur, & lumen suum incredulis, & infidelitatis erroribus obtenebratis iustè denegāt. Sed vterius, Ecclesia Christi, quæ merito eius cælum appellatur, & pulchra est splendore fidei, & sapientiæ, ac veritate Sacramentorum & sacrificiorum, ac ceremoniarum sacrarum mirè splendet: tunc recedet sicut inuolutus liber: quia abscondet se, & latebit, nec in publico & manifestè ministrabuntur sacramenta, nec offerentur sacrificia, vel Dei laudes decantabuntur, sed erit sicut mulier, quæ visâ est in cælo, amicta sole, & luna sub pedibus eius, & duodecim stellis coronata, quæ tamen ornatum suum secum deferens fugit à facie draconis persequentis illam, vt se in solitudine tueretur remota, & abscondita persecutoribus suis, &

Dan. 8. v. 11. Apoc. 12. v. 6.

recessit sicut liber inuolutus. Seu vt dixerat Isaias, Complicabuntur cæli sicut liber. Etenim cæli, qui suo splendore, & pulchritudine stellarum mundum lætificabant, & enarrabant gloriam Dei excitantes ad amandum & laudandum Creatorem, tunc non apparebunt, sed densa caligine obscurabuntur: & erunt sicut liber pulcherrimè scriptus, cum subito complicatur, & obuoluitur, indicans per hoc horrendam hominum ignorantiam, & malitiam. Propter quam cæli obrutescunt, portæ eius desolantur, & lumen suum incredulis, & infidelitatis erroribus obtenebratis iustè denegāt. Sed vterius, Ecclesia Christi, quæ merito eius cælum appellatur, & pulchra est splendore fidei, & sapientiæ, ac veritate Sacramentorum & sacrificiorum, ac ceremoniarum sacrarum mirè splendet: tunc recedet sicut inuolutus liber: quia abscondet se, & latebit, nec in publico & manifestè ministrabuntur sacramenta, nec offerentur sacrificia, vel Dei laudes decantabuntur, sed erit sicut mulier, quæ visâ est in cælo, amicta sole, & luna sub pedibus eius, & duodecim stellis coronata, quæ tamen ornatum suum secum deferens fugit à facie draconis persequentis illam, vt se in solitudine tueretur remota, & abscondita persecutoribus suis, &

A forte propter hoc addit etiam D. Iohannes: Et omnis mons, & insula de locis suis mota sunt: quoniam illi, qui vitæ sanctitate eminebant sicut montes, & erant refugium periculitium in tempestatibus, sicut insulæ maris, ob vehementissimas procellas, & persecutiones ab Antichristo in mari huius sæculi excitatas, fugerunt, & absconderunt se.

Apoc. 6. 14.

Ecce stupendum clangorem tubæ, horrifonam vocem Iudicis, & signa aduentus eius in iudicium; quæ tam vehementem incutit timorem peccatoribus, magnis & paruis; quod mortem optabunt antequam in eas calamitates deueniant, quas sibi impendere vident. Vnde subdit D. Iohannes: Et Reges terræ, & Principes, & tribuni, & ditites, & omni seruus, & liber absconderunt se in speluncis, & in petris montium: Et dicunt montibus, & petris, Cadite super nos, & abscondite nos à facie sedentis super thronum, & ab ira Agni. Ille enim, qui iustis & quasi agnus mansuetus & placidus, iniquis erit terrificus, cuius iram portare nequibunt: & præ timore ab illo se abscondere, & ab ipsis montibus obrui, & suffocari concupiscent: quod breuius & profundius explicuit Christus Dominus dicens: Rescensibus hominibus præ timore, & expectatione eorum quæ superveniens uniuerso orbi, præsentia quidem mala torquebunt valdè, sed adeo ingens erit metus futurorum, vt tabescere faciat humana corda.

Idem Luc. 23. v. 30.

Ecce stupendum clangorem tubæ, horrifonam vocem Iudicis, & signa aduentus eius in iudicium; quæ tam vehementem incutit timorem peccatoribus, magnis & paruis; quod mortem optabunt antequam in eas calamitates deueniant, quas sibi impendere vident. Vnde subdit D. Iohannes: Et Reges terræ, & Principes, & tribuni, & ditites, & omni seruus, & liber absconderunt se in speluncis, & in petris montium: Et dicunt montibus, & petris, Cadite super nos, & abscondite nos à facie sedentis super thronum, & ab ira Agni. Ille enim, qui iustis & quasi agnus mansuetus & placidus, iniquis erit terrificus, cuius iram portare nequibunt: & præ timore ab illo se abscondere, & ab ipsis montibus obrui, & suffocari concupiscent: quod breuius & profundius explicuit Christus Dominus dicens: Rescensibus hominibus præ timore, & expectatione eorum quæ superveniens uniuerso orbi, præsentia quidem mala torquebunt valdè, sed adeo ingens erit metus futurorum, vt tabescere faciat humana corda.

Lucæ 21. 7.

At quid tunc iustorum Ecclesia sponsa Christi, qui eius aduentum etiam expectat, vt nuptias cum eo celebret: audiet quidem has omnes voces, percipiet quidem hos clamores, qui non minas & terrores incutient, sed potius illud insinuant: Ecce sponsus venit: cui ipsa concinens, ait: Vox dilecti mei, ecce iste venit saliens in montibus, transiens colles. Cuncta hæc vox sunt sponsi cum magno fragore venientis ad iudicandum; Vox sunt dilecti mei, quem expecto, & ideo de illa gaudeo; nam ipse dixit: His autem fieri incipientibus respicite, & leuate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra: ac si diceret: Concident præ tristitia vultus peccatorum, arefiant præ timore corda impiorum, quoniam appropinquat eorum æterna damnatio: & hæc omnia initia sunt dolorum, quos perpetuò passuri sunt; at vos leuate capita vestra præ lætitia; gaudere & exultate animo propter spem, quia iam prope est in ianuis plena redemptio vestra, quia non solum anima, sed etiam corpus ab omni modalibetabitur miseria, & corruptione.

De voce conuocante mortuos ad iudicium & separante electos à reprobis. §. 4.

Altera causa sonantis tubæ est ad conuocandos omnes mortuos vt veniant ad iudicium; cuius virtute omnes resurgent, vt dicit idem Apostolus, in momento, in istu oculi, in nouissima tuba, canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti: quoniam verò hæc conuocatio, non vnus, sed plurium Angelorum ministerio fiet, dixit Christus Dominus; Mittet Angelos cum tuba, & voce magna, & congregabunt electos eius. Vnus tamen Archangelus tanquam aliorum princeps intonabit quandam stupendam, & altissimam vocem, quæ iuxta Sanctorum placitum est; Surgite

1. Cor. 15. 52.

Ioh. 5. 28. & 29.

gite mortui, & venite ad iudicium: de qua Saluator noster dixerat bis: Mortui, & omnes qui in montimentis sunt, audient vocem filij Dei: & procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicij. Iusti igitur audientes hanc filij Dei vocem, dicent: Vox dilecti mei, cui libentissimè obediunt, quia erga illos vox est dilectionis, vox est sponsi congregantis sponsam Ecclesiam, ad celebrandas cum ea nuptias, congregabit autem per hanc vocem sponsam gloriosam non habentem maculam, aut rugam, tribuens electis corpus pulchrum, splendidum, agile, spirituale, immortale, & impassibile. At reprobi, licet inuidi obediunt eidem voci, quia resistere nequibunt, erga eos tamen non erit vox dilecti sponsi, sed Iudicis indignati, citantis eos ad iudicium; iustamque ex tunc punitionem inchoantis, dum tribuit illis corpus quidem immortale, sed passibile, scdum, horribile, & ipsa morte execrabilis.

Ad Ephes. 5. v. 27. 1. Cor. 15. 7. 41.

Matth. 24. 30. Lucæ 21. 27. Apoc. 1. 7. 7.

Matth. 25. 32. Ioh. 20. 27.

Ioh. 3. v. 18. Malach. 4. 7. 1.

Peracta igitur resurrectione virtute diuinæ vocis, omnes tam mali, quam boni videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli, cum potestate magna, & maiestate, videbitque eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Hunc aduentum describit sponsa, cum audita voce inquit: Ecce iste venit saliens in montibus, transiens colles, id est, Venit saliens in nubibus cæli, comitantibus Angelis cum potestate magna ad exercenda eximia, ac stupenda suæ iustitiæ opera; in quibus tanquam in montibus salire dicitur. In primo aduentu venerat, vt vidimus, saliens in præcellis montibus prodigiorum, & operum charitatis & misericordiæ erga omnes, etiam erga peccatores, vt eos redimeret, viamque virtutis ac perfectionis ostenderet, ac media salutis conferret; at in secundo aduentu veni saliens in sublimibus montibus & operibus æquitatis, reddens vniciquæ iuxta opera sua, & tanquam discretus pastor oves suas ab hædis segregauit; & iustos, qui tanquam oves audierunt vocem eius, collocabit ad dexteram, vt vltimum ac supremum illis tribuat præmium; malos autem, qui tanquam hædi illam contempserunt, ponet ad sinistram, vt extremum & horrendum illis inferat supplicium: illos secum trahens ad regnum cælorum, hos à se proiciens in ignem æternum. Hæc autem separatio fiet voce, id est, imperio ipsius Christi, qui potens est separare pretiosum à vili, electos à reprobis: illis erit vox dilecti constituentis sponsam à dextris suis: his verò erit vox iudicis fecientis ad sinistram præuaricatoris. Et hoc est quod ait sponsa distinguens montes à collibus: Venit saliens in montibus, quia sanctis, & electis suis hilarem præbebit aspectum, exhilarans eos, & præ gaudio iubilare, & salire eos faciens in conspectu ipsius: vt cum iubilo salientes per nubes, & omnes cælos, ex vno in aliud ad paratum sibi thronum in cælo empyreo perueniant: at venit transiens colles, quia relinquet, & deseret reprobos tanquam ad se non pertinentes, quia ipse sponte sua illum dereliquerunt: maxime autem pertranfibit eos, de quibus dictum est: qui non credit in filium Dei iam iudicatus est. Prædixerat cuncta hæc expressè Malachias Propheta de hoc iudicio loquens. Ecce, inquit, dies venit succensa quasi caminus: & erunt omnes superbi, & omnes

facientes impietatem, stipula: & inflammabit eos dies veniens dicit Dominus exercituum, quæ non delinquet eis radicem, & germen. Et orietur vobis timentibus nomen meum sol iustitiæ, & sanitas in pennis eius: & egredietur, & salietur sicut vituli de armento, & calcabunt impios cum fuerint cinis sub planta pedum vestrorum. En quàm diuersa erit fors iustorum & impiorum; illis orietur sol iustitiæ placidus & lætus; istis erit quasi obscurus, & horridus: illis radiis suis præbebit integram sanitatem, hos suis flammis comburet tanquam stipulam, & vsque ad radicem. Illi salient sicuti vituli benè saginati, & à vinculis soluti, isti conculcabitur tanquam cinis sub plantis illorum. Sed vnde hoc? nisi quia Deus saliet in iustis sicut in montibus præelectis, transiet autem malos tanquam colles à se in æternum separandos.

De examine faciendo in iudicio, & modo exequendi sententiam. §. 5.

Sed quoniam salus isti cum magna sunt discretionis, iudicio, & iustitiæ, explicat hoc sponsa subiancta similitudine dicens: Similis est dilectus meus caprea, binnuloque cernorum. Eademque virtus in postremis verbis huius capituli & octauo, cum ait: Reuertere, au fuge, similis esto, dilectus meus, caprea binnuloque cernorum super montes Bethel, vel 17. & c. aromatum, quæ loca etiam de hoc aduentu explicari possunt, vt suo loco videbimus. Et est appropinquata similitudo, non solum propter celeritatem horum animalium in saliendo, sed quoniam nullibi clariùs quam ibi, ostendit se Christus perspicacissimum visum instar capreæ habere, ac vim acuendi illum, quæ duo per capream denotari dictum est. Venit ergo Christus ad iudicium saliens tanquam caprea, quia licet celeriter perficiatur, nullo errore, ignorantia, vel tenebris obscurabitur, sed acutissimo visu comprehendet, & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: nihil iudicem latebit, nihil erit operum, quod non reueletur, neque occultum quod non sciatur: vt iudiciæ quitas cunctis hominibus, & Angelis sit conspicua: vt nullus non videat iustissimè quoddam collocatos ad dexteram, alios verò ad sinistram, nec vllum per errorem, aut deceptionem, obliuionem, aut prauum aliquem affectum iudicis in sinistra situm fuisse. Si enim Patriarcha Iacob, cuius oculi corporei præ nimia senectute iam caligauerant, per mentis oculos certissimè intuebatur, cui ex duobus nepotibus applicanda esset manus dextra, vel sinistra; quanto magis Christus Dominus, cuius oculi nunquam caligant, sed acutioris sunt quam capreæ, locum dexteræ & leuæ, iustè & sapienter inter iudicandos diuidet? Intuetur enim clarè omnium opera, & locum, quem propter illa merentur obtinere: quis ergo non timebit hos Christi acutissimos oculos, cum ad iudicandum illum venerit? tu inquit D. Bernardus) qui aduentum desideras Saluatoris, time scrutinium iudicis, time oculos capreæ; time illum qui per Prophetam dicit: Et erit in die illa, ego scrutabor Ierusalem in lucernis, & cuto visu est, nihil in scrutatum relinquet, oculus eius scrutabitur renes & corda, ipsaque cogitatio hominis confitebitur illi: quid tutum in Babilone, si Ierusalem manet scrutinium? Et quid

Can. 47.

In c. 47.

1. Cor. 4.

Matth. 10.

1. Cor. 4.

Matth. 10.

Genes. 48.

1. Cor. 13.

Serm. 55. in Cant.

Sophon. 3.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

Ecclesiast. 8. v. 14. Psa. 74. v. 3. Isa. 64. v. 6. Ioan. 3. v. 18. Luca. 13. v. 27. Tira. 3. v. 40. 1. Cor. 11. v. 31. 1. Cor. 4. v. 4. Psa. 113. v. 10. Osee 10. v. 3. Luca. 13. v. 30. Apoc. 6. y. 16.

est Ierusalem, nisi congregatio Ecclesie, in qua simul cum iustis sunt plurimi peccatores, & plures qui securi sunt, quia facta iustorum se habere putant, cum tamen coram Deo impij sunt: Et ideo per alium Prophetam inquit, Cum accipero tempus, ego iustitias indicabo: Vt detegantur illae de quibus dicit Isaias: Quasi pannus mensuratae vniuersa iustitiae nostrae. Timeant ergo non solum ciues Babylonicus infideles, qui non indigent scrutinio, quia iam iudicati sunt, & de eorum constet damnatione: sed trepident etiam ciues Ierosolymitae, quorum non solum delicta manifesta, sed etiam iustitiae, in examen & scrutinium sunt adducenda; ne forte oculus iudicis aliquis deprehendat iniustitiam, quod pij iustum putauerunt, propter quod dicat illis: discedite a me omnes operarij iniquitatis? Scrutemur ergo, vt Ieremias monet, vias nostras, ne cum Dominus ad iudicandum venerit, aliquid inueniat in scrutatum: praeueniamus nunc iudicium Dei, quia, teste Apostolo, si nosmetipsos diiudicauerimus, non iterum iudicabimur, vt condemnemur, sed neque per hoc omnimodo securi sumus, cum idem Apostolus dicat: Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum; qui enim iudicat me, Dominus est, qui oculos habet capreae, & plura videt quae occulta sunt nobis. Sed non minus horrendum est in hoc iudicio secundum quod caprea representat: acuit enim Deus miro quodam modo cunctorum hominum visum; vt tam boni quam mali videant singulorum opera, siue iusta, siue iniqua. Vtrumque tamen cedit in summum gaudium electorum, & in reproborum incredibilem confusionem, de quibus scriptum est, Peccator videbit, & irascetur, dentibus suis fremet, & tabescet desiderium peccatorum peribit: quid tunc peccator videbit? Videbit cuncta peccata quae fecit, & bona quae omisit. Videbit opportunitatem quam habuit agendi poenitentiam, & consequendi vitam aeternam, quam sua perdidit negligentia. Videbit Christum, qui semper fuit illi propitius, modo contra illum iuste & implacabiliter indignatum. Videbit felicitatem iustorum, ex quibus plures peccauerunt, sicut ipse, egerunt tamen poenitentiam, quam ipse respuit. Haec & alia huiusmodi videbit, propter quae irascetur, & dentibus suis fremet, stridet, ac praer tristitia tabescet. Et in super tunc desiderium peccatorum peribit. Desiderauerat honorem, famam, diuitias, & voluptates, & super omnes in sublimem tolli, sed cuncta haec desideria peribunt; maxime autem inclytum nomen quod concupierant; nam propalatis eorum peccatis, ab omnibus despicientur, & rugientes praer confusione dicent montibus: Cadite super nos, & collibus operite nos, ne eam ignominiosam patiamur confusionem: Abscondite nos a facie sedentis super thronum, & ab ira agni, quia grauis & importabilis est nobis ad videndum, at frustra haec dicent: quia ecce agnus venit saliens super montes & colles, qui omnes eius obediunt imperio. Venit autem Vniuersus cernorum bellum vltimum gesturus cum serpentibus, quos ex inferni caernis educit, vt coram vniuerso mundo eos perimat, & aeternis flammis addicat. At quid tunc iusti, cum isthaec omnia videant? Nam confundentur ex peccatis quae egerunt,

quia mons charitatis, & poenitentiae operiet illa. Nam licet omnibus hominibus fiant manifesta, non confundentur, quia hoc pretioso velo recta conspiciuntur, imo non videntur esse, sed fuisse, quia charitas deleuit illa. Laetabuntur autem de reliquis, quae reprobos terrent, quorum visio magnam illis afferet iucunditatem propter maiorem Christi gloriam: sicut scriptum est: Laetabitur iustus cum viderit vindictam: manus suas lanabit in sanguine peccatoris, laetabitur quidem videns vindictam, quia congaudet rectitudini diuinae iustitiae, & quia videt se misericorditer a simili vindicta erutum, & ab oppressione demonum, ac peccatorum onere liberatum. Manus autem suas lauat in sanguine peccatoris, dum gratias agit Deo, mirasque laudes canit eo quod mundum seruaui, ne tam saeco sanguine pollueretur. Et tu ergo haec omnia contemplans, laua manus tuas in sanguine peccatoris, studens alieno periculo edoctus, fugere delictorum sordes, conscientiam ab illis mundare, & te ipsum immaculatum in hoc saeculo custodire, vt cum ad tribunal Christi perueneris, simul cum iustis laeteris, & audias vltimam ac iucundissimam dilecti vocem, quam proprio ore ad illos dirigit dicens: Venite benedicti Patris mei, & possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. O quam iucunde clamabit sponsa Christi Ecclesia iam triumphans: Vox dilecti mei. Haec est vox dilecti mei, in quam si vltimum ac supremum suae dilectionis praebet inditium, dum paratum mihi regnum concedit, quod in primo aduentu suo pretioso sanguine comparauit, aperuit, & amicis impartiri decreuit: Nunc autem iterum de caelo descendit, vt hanc vocem proferat, & me secum in regnum adducat. Hanc vocem audiet reproborum coetus, sed inuidia tabescet, quia non ad ipsos dirigitur vox dilecti, sed alia terribilis iudicis sententiam fulminantis, quae dicit: Discedite a me maledicti in ignem aeternum. Cuius tanta erit vis, vt in ictu oculi, cunctos in infernum detradat. De illa enim scriptum est: Vox tonitruus tui in vota. Nam sicut olim horribilis quidam tonitruus sonitus in rotis currum Aegyptiorum circumuolutus eas demersit in profundum maris: sic vox ista instar tremendi tonitruus circuibit, praecipitabit, ac demerget reprobos in profundum inferni. Haec igitur meditates, ita nunc viuere curemus, vt aduentum istum non tam formidemus, quam diligamus, in quo reddat nobis Dominus, sicut ait Paulus, coronam iustitiae, quam reddet iis qui diligunt aduentum eius, vt eius praesentia fruantur in saecula saeculorum. Amen.

Psa. 17. v. 11. Psa. 15. v. 34. Psa. 76. v. 19. 2. ad Tim. 4. v. 8.

EXHORTATIO X.

De modo quo diuinum Verbum stetit post parietem carnis assumpta, obscure se manifestans, eminens super retia mundi, & modo stat post parietem calorum, & Eucharistia vt auxilietur nobis.

En ipse stat post parietem nostrum respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos.

Pro festo incarnationis;

MONSTRAT spona dilectum suum venientem admodum salientis super montes & colles, nunc quasi digito ostendit ipsum in loco vbi pedem fixit, dicens: En ipse stat post parietem nostrum respiciens per fenestras, & prospiciens per cancellos, id est, iam adest praesens, non vt ambulans, vel sedens, sed stans post parietem domus nostrae, respiciens quod intus est per fenestras ipsius, non per fenestras omnino apertas, sed quibus apposti erant cancelli, & retia, ex minutis lignis modicis interuallis in trauersum connexis, quae Hispanicè vocantur gelosias, per quos cancellos, qui prospiciunt, alios vident clare, non tamen se prospiciendos exhibent, nisi obscure, vixque aliquid coloris eorum per cancellos rimulas apparet. Et vtrūque indicant haec verba, vt multi patres testantur; nempe quod sponsus prospiciebat per cancellos, quasi volens se occultare, vel quod aliquo modo apparebat, & se prospiciendum exhibebat per cancellos. Vnde D. Hieronymus legit: apparet per retia. D. Ambrosius & alij; eminens super retia. Verbum autem hebraeum mesis, vel meziz, significans, pro germinare, id indicat, ac si diceret, apparet instar floris erumpentis & folliculis, in quibus erat inclusus. Haec de litera, iam ad Dei praesentiam, quae terminus est singulorum aduentum quos retulimus, eam applicemus, possunt autem explicari verba ista aut de Christo, qua Deus & homo, aut de Spiritu sancto, vt adest ad opera gratiae efficienda, aut de Deo, vt est vbique in omnibus creaturis.

Lib. 3. in Ezech. c. 12. serm. 6. in Psa. 18.

Quomodo Christus steterit, & se prospiciendum praebuerit per carnem assumptam. §. I.

D. Greg. hic & Hom. 13. in Ezech. D. Aug. lib. 2. de visit. infirmorum, c. 2. D. Bernar. serm. 56. D. Anselm. Beda, & alij.

Isa. 45. v. 15.

ET in primis communior Patrum sententia ea intelligit de primo aduentu verbi diuini, in quo stetit post parietem nostrum, id est, post carnem quam assumpsit ex nobis. nam appropinquauit parieti, cum adhaesit carni. Sicut autem paries occultat eum qui post parietem est, ne videatur ab aliis; sic caro occultabat diuinitatem sibi vnitam, ne ab aliis videretur, ideoque licet Christus vt homo omnibus esset manifestus propter opera humanae naturae, quae in illo apparebant sicut in nobis, latebat tamen vt Deus immortalis, & inuisibilis, quem nullus mortalium videre potest. Vnde ab Isaiā vocatur, Deus absconditus, dicitur autem caro Christi, paries noster, non tantum quia est eiusdem speciei nobiscum; sed propter similitudinem carnis peccati, quam induit; peccatam au-

tem, quod proprie nostrum dicitur, crassissimus paries est, qui maxime occultauit Christi diuinitatem, cum voluit circumcidi & baptizari tanquam peccator; & in cruce factus est pro nobis maledictum, & cum iniquis reputatus est: vnde vsque hodie manet hic paries ante oculos Iudaeorum, quibus Christus crucifixus est scandalum, sicut & Gentibus est stultitia.

1. Cor. 1. v. 23.

Post hunc autem parietem dicitur Christus stare, non recumbere, vel sedere, ad denotandum perpetuam stabilitatem, quam ex natura sua, & ex vniuersionis hypostatica retinuit in iustitia & sanctitate. Bene dicitur stans (ait D. Bernardus) quia solus reuera in carne stetit, qui carnis peccatum non sensit, solus, inquam, quia licet ex privilegio etiam Deipara in carne semper steterit, solus tamen ex proprio iure ille stetit, de quo dictum est: Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Et praeterea stare dicitur, quia in carne non venit ministrari, sed ministrare, & in procinctu esse ad continuo laborandum pro nobis, idque tanta animi virtute, vt numquam occubuerit. Nam licet caro in passione laboribus contracta ceciderit, spiritus tamen immobilis semper post parietem stetit, a quo numquam nec diuinitas, nec virtus recessit. Spiritus, inquit, promptus est, caro autem infirma, & qui cecidit ex infirmitate carnis, vicit, & triumphauit ex virtute spiritus, vt mundum cadentem erigeret, & Deum placaret. Nam sicut Deus disperdet Hebraeos, si non Moyses eleuetur stans in confractione in conspectu eius, vtrahereret nam eius, ne disperderet eos: sic Deus pariter vniuersum mundum disperdidit nisi Christus Dominus tanquam medicator steterit in confractione, id est, in pariete carnis suae variis modis pro nobis cancellatae atque confractae.

Serm. 56. in Cant.

Luc. 1. v. 35.

Matt. 26. v. 41. 2. Cor. 13. v. 4.

Psa. 105. v. 23. Ita D. Bernardus.

Sed nunquid paries iste omnino occultabat Verbum diuinum vt nulla ratione videri posset? absit. Nam statim subditur quod stat: respiciens per fenestras, & prospiciens per cancellos. Habet enim paries fenestras & cancellos, per quos sponsus videre potest & videri, sed alio modo, nam vt Deus, imo etiam vt uerna mahomo per suum intellectum diuino lumine circumfulsum, clare nos intuetur, quia omnia nuda sunt, & aperta oculis eius. Nec est aliquis paries vel corporea moles adeo crassa & densa quae illi possit obstare quo minus cuncta etiam secretissima cordis penetret & comprehendat. At nos videmus illum obscure tanquam existentem post cancellos, & retia minutissima quod vocat Paulus, Videre per speculum in aenigmatate.

De hoc aliqua dicuntur in ista exhortatione. 22. circ. caid in foraminibus petrae, & calio, & alio modo, nam vt Deus, imo etiam vt uerna mahomo per suum intellectum diuino lumine circumfulsum, clare nos intuetur, quia omnia nuda sunt, & aperta oculis eius. Nec est aliquis paries vel corporea moles adeo crassa & densa quae illi possit obstare quo minus cuncta etiam secretissima cordis penetret & comprehendat. At nos videmus illum obscure tanquam existentem post cancellos, & retia minutissima quod vocat Paulus, Videre per speculum in aenigmatate.

Sed vltra hoc, Christus vt homo prospiciebat per fenestras & cancellos carnis suae, quatenus, vt inquit D. Bernardus, per sensus corporis, & humanas affectiones, hominum miserias experimento cognoscebat, sicut dicitur didicisse obedientiam ex iis quae passus est: per quinque enim sensus vidit, audiuit, olfecit, gustauit, & tetigit cuncta quae horribilia sunt naturae humanae: eique suas nativas affectiones circa illa habere permisit, volens per omnia fratribus assimilari, vt misericors fieret, & ex compassione eorum quae nos patimur, quousque promptius nobis succurreret. Haec autem omnia

1. Cor. 13. v. 12. Serm. 56.

Ad Heb. 5. v. 8.

Ad Heb. 2. v. 17.

nia licet manifestarent veritatem carnis, occultant tamen maiestatem diuinitatis; sed nihilominus prospiciendam se exhibebat per fenestras & cancellos variis modis.

Primo quidem, vt notat D. Gregorius, per opera miraculosa, quæ, vt supra diximus, manifestabant eum qui post parietem carnis latebat, esse Messiam, & Deum verum. quia, inquit, diuina fecit, & humana pertulit, quasi per fenestras, vel cancellos ad homines prospexit: vt Deus & appareret ex miraculis, & lateret ex passionibus: & homo cerneretur ex passionibus, sed tamen esse vltra hominem, ex miraculis agnosceretur. Nisi enim Iudæi aliquo modo eum agnoscerent, non dicerent; *Hic est hares*. Si autem plenè semper eum agnouissent, non dicerent: *Venite occidamus eum*, quia si Dominum gloriam agnoscerent, eum crucifigere non auderent: quia ergo per cancellos prospiciebat illos, partim eum agnouerunt, & partim ignorarunt, vt probat D. Thomas, & quasi animo hærentes, iam credebant esse Messiam, & verum Deum, iam ex ignorantia affectata putabant esse purum hominem, ac malefactorem; sed nisi malitia sua excæcasset eos per miracula maiora tanquam per fenestras, & per alia minora, tanquam per cancellos eum possent agnoscere, & tanquam verum Christum recipere. Deinde Christus per fenestras cancellatas prospiciebat, quia omnes virtutes in vna prudentia, & charitate connexas, & concatenatas, sicut sunt lignula in cancellis, complexus est, & per eas mundo manifestauit, vt etiam superius diximus, ita vt per illas etiam posset agnosci, à quibuscumque vellent eum imitari; is enim maximè se prospiciendum exhibet, quia in eis sibi maximè complacet.

Præterea Christus se prospiciendum præbuit per scripturam veteris testamenti; quam dicunt Origenes, ac D. Ambrosius vocari hinc domum vel parietem; cuius fenestræ sunt Prophetæ, quia clariùs Christum venturum ostendebant, cancelli verò legis ceremonialia, quæ obscurius indicabant, Dominus, ait Origenes, in qua antiqua habitabat Ecclesia, scripturæ sunt Legis, & Prophetarum: adueniens ergo Christus stetit paululum post parietem istum, cum non manifestaretur populo. Vbi verò tempus adfuit, cœpit per fenestras Legis & Prophetarum, per ea scilicet quæ de eo scripta erant, apparere, & ostendere, se Ecclesiæ intra domum, id est, intra literam legis sedenti, pronocans eam venire, & exire ad se foras: Nisi enim exeat à litera ad spiritum; non potest Christo coniungi, & sociari, ideo Iudæos incredulos exhortabatur Christus Dominus, vt per has fenestras eum intuerentur, dicens: *Scrutamini scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere, & illa sunt quæ testimonium perhibent de me, & non vultis venire ad me vt vitam habeatis, sed non gratias agamus Saluatori nostro, qui per has fenestras, & cancellos miraculorum, virtutum, & scripturarum prospexit nos, & nobis concessit vt prospiceremus illum. Vtinam sic prospiciamus, vt per illum vitam consequamur æternam, quæ in eius cognitione & amore consistit.*

Hic & ho. 13. in Ezech. Exhort. 4. s. 1. Mat. 21. v. 38. 1. Cor. 2. v. 8. p. 1. q. 47. art. 5. Exhort. 4. s. 8. Hom. 3. in Cant. serm. 6. in Psalm. 118. v. 3. & lib. de Isaac & anima c. 4. Ioan. 5. v. 39. Ioan. 17. v. 3.

Quomodo Christus steterit eminens super omnia retia mundi. S. 2.

SED adhuc subtiliora mysteria inuenimus iuxta Lektionem quam sequuntur multi Patres, loco illius verbi, *prospiciens per cancellos*, vertentes, *eminens super retia*. Erat enim vniversus mundus, inquit D. Ambrosius, plenus retibus, refertus laqueis. Vnde David dicebat: *In via hac qua ambulabam, absconderunt superbi laqueum mihi*. Et Ecclesiasticus monet in medio laqueorum, nos ambulare. quot vitia, tot sunt retia, quor peccata, tot laquei. Retia sunt tentationes, pericula, occasiones labendi, & hæreditariæ propensiones, quæ in malum feruntur, laquei sunt inimicorum insidiæ, fraudes, & doli. Omnia, inquit D. Leo, plena periculis, plena laqueis, incitant cupiditates, insidiantur illecebræ, blandiuntur lucra, damna deterrent, insidiæ sunt in diuitiarum amplitudine, insidiæ in paupertatis angustiis, laqueus est in seueritate, laqueus in timore; quis picem tangit, & non inquinatur ab ea? quis non firmatur in carne? quis non sordescit in puluere. Et ab his renbus & laqueis nemo se ipsum eruere potest; nec vllus erat inter homines qui alios posset liberare, cum omnes nascerentur peccatorum laqueis irretiti. Et quamdiu viuunt, si suis viribus nitantur, amplius irretiuntur, donec miserè pereant: iuxta illud Isaia: *Filij tui proiecti sunt, dormierunt in capite omnium viarum sicut oxo illaqueatus*. qui quidem quantumvis sit natura ferox, & audax, postquam retia induit, non potest se extricare, & à quolibet vel puerulo, vel muliercula facillè telis confoditur: sic filij Adæ, quantumvis natura feroces, quos mundi retia, nempe concupiscentia carnis & oculorum, ac superbia vitæ, illaqueatos tenent, cuiuslibet tentationi succumbunt, & ad ea quæ studiosa sunt, dormiunt, proiectique pereunt, nisi à potentiori aliquo adiuuentur.

Sed quis erit iste? En ipse Christus stat post parietem nostrum, *eminens super retia*: quia omnibus retibus, ac laqueis est superior, a quibus non solum irretiri nequirit, sed ita ea dissipauit, vt eius gratia succurrere alios non irretiant, si ei cooperari velint. Venit, inquit D. Ambrosius, ad laqueos Iesus, vt Adam solueret. Venit liberare quod perierat, omnes retibus tenebatur. Nullus alium eruere poterat, cum se ipsum non possit eruere: talis ergo necessarius fuit, quem vincula generationis humanæ delictis obnoxia non tenerent, non cepisset avaritia, non ligasset dolus: is solus erat Iesus, qui cum huius carnis se circumdedit vinculis, captus non erat, sed dirumpens ea, ad se magis vocauit Ecclesiam prospiciens per laqueos, eminens super retia, vt & ipsa disceret vinculis non teneri. Venit ergo Iesus ad laqueos, sed voluntarius, venit ad retia, sed securus. Et quia erat summè sapiens, per fenestras clarè prospiciebat mundi retia, & laqueos inimicorum, quos cum eum capere volebant in sermone, mox confundebat. Et quia erat infinitè bonus, venit ad retia nostra conterenda: nam solus ille potuit conterere, qui ab illis non potuit

Pro Dom. 22 post Pet. circa Euang. vt caperent eum in sermone. Sermon. 6. in Psalm. 118. v. 3. Eccles. 9. v. 20. Sermon. 5. de quadragesima & serm. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

potuit teneri, quod agnoscens David ait; *Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis, & anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium: laqueus contritus est, & nos liberati sumus*.

Sed quia tibi etiam incumbit ex Christi gratia retia ista dissoluere, ab eius exemplo dissoluedi modum discere, tibi que hæc verba vsurpa: *En ipse stat post parietem nostrum, prospiciens per fenestras, & eminens super retia*: Paries tuus, corpus tuum, post quod spiritus tuus stare debet vt fortis, non iacere vt languidus. non sit corpus lectus decumbentis, aut grabatatum ægroi, qui portetur ab illo, sed ipse potius portet illud. Sret spiritus intus, & corpus subiciatur foris: ille imperet, hic obediat, ille prospiciat per fenestras, & cancellos suarum potentiarum, quidquid est sibi agendum, ne a rectitudinis suæ statu cadat, iuxta id, *Oculi tui rectè videant, & c. & omnes via tue stabilientur*. Emineat semper super retia vitiorum, ac tentationum, ne ab illis irretiat, quod facillè præstabit, si viriliter stans, & vigilans, ipsos laqueos prospiciat, vt eos fugiat, vel dissipet: *quia frustra iacitur rete ante oculos pennatorum*. Prius ergo dicitur prospiciens per fenestras, deinde eminens super retia, quia ille superat retia peccatorum, qui oculos habet apertos ad prospiciendum illa, & pennas ad se eleuandum super ea: prospice per fidei cancellos, quomodo Christus eminebat super retia inimicorum, vt sequaris vestigia eius, alligatus est à sudæis, clauis cruci affixus, & in mortem actus, super hæc autem eminebat; Nam facillè dissoluere poterat, qui inter mortuos liber erat, & potentatem habebat ponendi animam, & iterum sumendi eam: maluit tamen per patientiam super illa eminare: & cum malediceretur, non maledicere, & cum pateretur, non comminari, vt discas per eandem tolerantiam huiusmodi retia superare, vt licet corpus ærumnis confectum corrumpat, spiritus tamen semper inuictus stet; iuxta illud Apostoli: *Licet is qui foris est noster homo corruptatur, tamen is qui intus est, renouatur de die in diem*. Caue tamen ne temerè te in periculo, & retia conicias, nam etsi fortè bis aut ter emineas super illa, aliquando tandem non te poteris extricare. Eminebat enim Samson super retia, cum suggestu Dalilæ ligari se permittens, rumpebat vincula quasi fila telarum. Sed tandem ligatus à Philistæis, amissa fortitudine, non se potuit eruere: sed eius oculos eruerunt, quia per illos non prospexit retia quæ Dalila illi præparabat. Ne ergo credas carnis suggestionibus, & post concupiscentias illius non eas, quia irretieris ab illis, & facient te in gaudium inimicis tuis.

Quod si Monachus, & Religiosus, Christianique Euangelicus imitator, ita sumus post parietem tuum, id est, claustrum, & institutum, quod ex Dei vocatione elegisti, non relinquo illud, vt assumas aliud: nam & Christus Dominus stat post parietem vniciuque proprium, qui vocatur noster, non post alienum, vt illic stantes iuuet. Sta autem non

Psal. 115. v. 7. Psal. 123. v. 6. Modus dissoluedi retia nostra. Ioan. 5. v. 8. Marc. 2. v. 4. Prou. 4. v. 25. Prou. 1. v. 17. 1. Pet. 2. v. 22. Psal. 87. v. 6. Ioan. 1. v. 18. 1. Cor. 4. v. 6. Iudic. 16. v. 12. Eccles. 18. De religiosis.

A legnis, nec dormitans, sed vigilans & erectus, prospiciens per fenestras, & cancellos constitutionum & regularum maiorum, & minorum quas professus es, vt per illas intuearis quod te agere oporteat vt Christum imiteris, & emineas super omnia retia, quæ Diabolus, Caro, & Mundus faciunt vt te capiant, & interimant.

De modo quo Christus stat, post parietem celorum vt auxilietur nobis. S. 3.

SED vt scias quàm paratus sit Christus Dominus tibi opem ferre, inuere oculis fidei ipsum post quam ascendit super omnes celos: & dicito cum sponsa Ecclesia; *En ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos*. Rectè celum paries noster vocatur, quia nos à Christo corporaliter diuidit, post quem stat nobis absconditus, licet beatis sit manifestus; domusque nostra est, in qua habitare speramus. Sed quomodo dicit; *En ipse stat, cum Euangelista dicat, quod assumptus in celum sederat à dextris Dei patris*? Sed qui beatis sedere dicitur, quia cum illis pacificè regnum suum possidet, & tanquam rex, & supremus iudex, ac magister sedere illi in throno, & in tribunali, ac cathedra sua competit: cæterum nobis viatoribus stare prohibetur, quia adhuc in bello sumus, vt regnum illud quod vim patitur, violenter rapimus. Sed quia nostris viribus rapere nequimus, stat Christus post celorum parietem, quasi in procinctu vt auxilietur nobis, & ab hostibus tueatur, contra eorum retia, laqueos, insidias & tentationes auxilia præbens opportuna. Nonne beatus Stephanus testificatus est quod sponsa ait: *En ipse stat post parietem nostrum, cum intendens in celum vidit gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris Dei*. Non dixit sedentem, sed stantem, ad significandum (vt obseruat diuus Ambrosius) quod sedet quasi iudex viuorum, & mortuorum; stat autem quasi aduocatus eorum, & quasi sacerdos, qui patri boni martyris hostiam offerebat: & quasi præsul bono luctatori brauium tanti certaminis reddidit. Vel, vt notat diuus Bernardus, quia paratus erat, vt eum adiuuaret, qua de causa cum eius imploramus auxilium, dicimus: *Exurge Domine, adiuua nos*.

Dixit ergo beatus Stephanus: *En ipse stat*. Sed numquid addidit, *post parietem, respiciens per fenestras, & prospiciens per cancellos*? clamauit enim coram concilio Iudæorum: *Ecce video celos apertos, & filium hominis stantem à dextris Dei*. Non ergo vidit per cancellos, neque per fenestras cancellatas, sed omnino apertas, siquidem cæli paries apertus est illi: ac si in cælo aperiretur magna fenestra, per quam se Christus prospiciendum præbuit, vt filius hominis est, imò quia etiam dixit se vidisse gloriam Dei, insinuat diuus Augustinus ipsum vidisse diuinitatem. Nec mirum, inquit, quod videret Deum, qui iam migrabat ad Deum, quod plures etiam patres testantur: at

Pro Ascensione Domini, & pro festo sancti Stephani. Marci 16. v. 19. Act. 7. v. 55. Lib. 3. de fide c. 16. Sermon. 5. stat per verba Isaia. Psal. 43. v. 3.

ego aliis plurimis alienis, crediderim tunc vidisse Deum, & gloriam eius tantum per cancellos, id est, per quasdam imaginarias figuras, & representationes, quæ Dei maiestatem & gloriam indicabant. Sed autem erat Christum, ut hominem, apertis fenestris prospiciens intuitum esse, ut clarum Iudæis de ipso testimonium præberet, & ut vires resumeret ad certamen, & ad perferendum martyrium.

Sed quia hoc singulare fuit, Protomartyris privilegium, nobis sufficiat cum sponsa firma fide credere quod Stephanus vidit: & quasi oculis fidei id cerneremus, ac digito ostenderemus, dicamus: *En ipse*. Christus stat post cælorum parietem, illicque sæpius leuemus oculos, ubi patronum & adiutorem nostrum stare scimus. Stat autem respiciens nos clarè, quasi per fenestras cælorum, nostras intuens miserias, & ærumnas, illisque compatiens, promptus ad subueniendum cum tempus fuerit opportunum. Stat etiam respiciens quid agimus, quomodo cum hoste luctamur, eiusque tentationibus resistimus, carnem domans, mundi vana contemnimus; ut credentes illum nos intueri eius potentia robaremur. Stat etiam ad audiendas orationes, ad excitanda corda, ad spem erigendam, & inflammandam charitatem, aliaque plura dona, & gratias largiendas, per quas etiam se nobis prospiciendum præbet, & fidem nostram acuit, ut credamus quod post parietem illum adest, si tentationibus concuteris, & tribulationibus vexaris, intende in cælum, ut diuus Stephanus conculcans terrena, & cælestia concupiscentes: & videbis saltem per cancellos Iesum stantem ut auxilietur tibi: respice in cælum ut Susanna, habens fiduciam in Domino, & experieris eius iudicium, per quod suam etiam agnosces præsentiam: si ipsemet Christus dum in via erat, & orabat ad patrem, oculos suos leuabat in cælum, cur tu etiam oculos non leuabis ad idem cælum, ubi idem Christus stat, ut inde tibi mittat auxilium? quæ sursum sunt querite, ubi Christus est in dextera Dei patris, quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. *Leuate oculos vestros in excelsum*, dixit Isaias, sed quid inde? *Quare dicis Iacob, & loqueris Israel, abscondita est via mea à Domino, & à Deo meo iudicium meum transiuit?* ac si diceret, quare diffidis, & dicis non esse Deo curam tuam, ac si tua non agnosceret, nec indicaret? *Leua oculos tuos in cælum: En ipse stat post parietem istum, cuncta prospiciens per fenestras, & cancellos; non est illi abscondita via tua, sed clarè intuetur illam; non transiuit ab illo iudicium, sed semper stat ad proferendum iudicium, paratus ad auxiliandum: leua igitur oculos tuos in cælum, nam inde à Domino veniet auxilium tibi.*

De modo quo Christus Dominus stat post parietem Eucharistia. §. 4.

Pro festo Corporis Christi.

Sed quoniam distantissimus est à nobis paries iste cælorum, alium sibi parietem propinquiorem elegit in terra, post quem staret, nempe sanctissimum Eucharistia Sacra-

mentum. Nam sicut verbum diuinum sterit occultum post parietem carnis assumptæ, sic totus Christus & homo, peracta consecratione panis & vini, stat post accidentia illorum inclusus: ita ut certissima fide dicat Ecclesia: *En ipse stat post parietem nostrum. Quis ipse? ipse Dei filius, ipse dilectus sponsus, ipse rex, magister, medicus, pastor, & saluator meus, ipse stat post parietem, id est, post illud crassum accidentium operculum, quod illud tegit nobis; alioquin immensum eius splendorem ferre nequiremus, bene autem vocatur paries noster, quia nos illum ei offerimus, & præparamus, & in commodum nostrum ordinatur, sicut panis noster substantialis dicitur, quia propter nos fabricatus, & nostrum nutrimentum, & firmamentum est ad vitam, sed dicitur tibi stare tanquam præcinctus, & paratus ad ministrandum nobis hunc vitæ cibum, & muniendum nos per illum contra hostium dirissima tela: iuxta Psal. 22. v. illud Psalmistæ; *Parasti in conspectu meo mentem aduersus eos qui tribulant me.* Vnde post huius Sacramenti institutionem, Apostolis de prælatione contendentibus, dixit: *Ego in medio vestrum sum, sicut qui ministrat. Et ego dispono vobis regnum, ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo, & sedatis super thronos iudicantes duodecim tribus Israel.* Vbi de regno Ecclesie etiam loquitur, in quo illis dedit potestatem edendi, & bibendi ex hoc Sacramento super mensam sacri altaris, & insuper sedendi ad iudicandum conscientias hominum per Sacramentum poenitentia, ut dignè ad mensam istam accendant.*

Nam ipse stat post parietem istum, *Respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos.* Videt is nos clarè, licet non se videndum præbeat nisi obsecrè: nam quantumuis crassus sit paries, impedire non potest quin Christi anima, eiusque diuinitas linceis oculis nos, cunctaque interna nostra intueatur; Et quis cum veste nuptiali, vel sine illa, qui candido, aut fordido indumento accedat, perspicuè videt: & sicut vocatur panis viuus, ita dici potest panis oculatus; continet enim eum qui viuus, & ipsa est vita, oculosque habet sicut flamma ignis, ut istorum corda illuminet & accendat ad amorem; iniquorum verbò acriter puniat. Hinc est quod se prospiciendum præbet obscure per cancellos specierum sacramentalium: per quas tales radios luminis, virtutis, deuotionis, ac lætitiæ spiritualis solet emittere in eos qui coram ipso reuerenter assistunt, & orant; ut ex affectibus colligant post parietem illum stare Christum verum solem iustitiæ, & ignem ardentem, qui illos operetur: si enim respicientes olim serpentem æneum super lignum positum, virtutem eius statim, in suscepta salute, experiebantur, eo quod post illum æneum parietem latebat in figura Christus crucifixus, quid mirum quod stantes coram hoc diuino Sacramento, ubi post parietem accidentium lateret ipsemet Christus, suam mortem representans, experiantur aliquam eius virtutem, per quam ipsum ibi adeste cognoscant? Legimus quosdam insignes viros tanta fide polentes, ut ingredientes Ecclesiam agnoscant statim an in ea sit verum Sacramentum, & inter hostiam

D. Gre. lib. 1. in c. 1. Regum. Dan. 13. v. 35. Ioan. 11. v. 41. Eccles. 17. v. 1.

Isai. 40. v. 26. & 27.

Apo. 1. v. 14.

Num. 21. v. 28.

Luc. 1. v. 39.

hostiam consecratam, & non consecratam discernant, propter internum sensum, ac mirabilem affectum, quem visus hostiæ consecratæ in ipsis excitat. Nonne Christus Dominus intra vterum virginis existens se prospiciendum præbuit Elizabethæ, ac Ioanni infantulo præcuratori; tale lumen, affectum, & exultationis iubilum illis præbens; ut verbis, vel signis, aut saltibus dicerent: *En ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos?* Parietem nostrum vocant non solum carnem Christi, post quam stabat diuinitas, sed etiam vterus virginis, post quem stabat item humanitas. Et bene noster, quia propter nos etiam fabricatus est, ut propter nos intra illum habitaret Christus: post hunc parietem latens, ut à nullo dignosceretur, præ electis se per cancellos manifestauit tanta fidei & luminis plenitudine, ut quasi oculis intuentes, & digito demonstrantes dicerent; *En ipse agnus Dei stat post parietem istum: idem igitur contingit modo in Eucharistia, cum diuinos quosdam effectus per illam operatur.*

Sed potissimè contingit post Sacramenti communionem, tunc enim corpus communicantis incipit esse quasi paries post quem reuerat stat ipse Christus, sicut de vtero virginis diximus: inuenies autem spirituales heroes, qui cum primùm Sacramentum recipiunt, se quid viuum recepisse sentiant: ut dicant: *En ipse stat post parietem nostrum.* Ipse viuus, ipse regit, ac gubernat omnia: *Viuo, non ego, sed viuus in me Christus, ipse respicit per fenestras; quia ex tunc ita dirigit sensus externos, ut nihil nisi quod Christum sapiat, per illos fiat: ipse prospicit per oculos, audit per aures, odoratur per olfactum, per linguam loquitur, & sentit per gustum & tactum, quia non nisi ex eius directione actus suos iustus exercet: prospicit autem per cancellos, quia internos sensus & appetitus ad præclaras cogitationes & affectiones excitat: si que illis manna absconditum, quod nemo scit, nisi qui accipit; qui autem accipit, scit, quia se illi per cancellos, manifestat: & bene per cancellos, nam minuta sunt quæ præbet, & guttulas diuinæ dulcedinis, si cum torrente voluptatis comparentur, quo potandi sunt in gloria.*

Denique sicut Christus degens in carne mortali se prospiciendum exhibuit per ingentia miracula, quæ ab illo procedebant; sic etiam in hoc Sacramento aliquando se stare manifestat per prodigia quæ operantur, vel in iis qui valde digni sunt, ut eos consoletur, & in fide amplius confirmet: vel in iis, qui nimis indigne audent illum recipere, ut eos puniat, & alij in fide roborentur. Sæpe apparet quibusdam tamquam per fenestras, per quasdam figuras imaginarias ostendens se in hostia tanquam infans, vel Rex, aut Pastor, vel descendente diuino spiritu in forma columbæ, vel ignei globi. Aliis verò apparet tanquam per cancellos, per alias subtiliores visiones ostendens illis modum, quo est in Sacramento, vel aliquas insignes ipsius virtutes. Nos autem hoc desiderare debemus, ut appareat nobis per cancellos fidei, illam ita augens, ac perficiens

Ad Gal. 2. v. 20.

Apo. 2. v. 17.

De iis in exhort. 11. ad finem iterum.

ut inuisibilem tanquam videntes veneremur, adoremus, & recipiamus tanto mentis affectu, ut ei vniti maneamus in sæcula sæculorum, Amen.

EXHORTATIO XI.

De modo quo Deus stat ad fores peccatoris inuitans eum ut ipsum admittat; & intra instrum, se illi manifestans, & quam vile sit Deum vbique & in omnibus præsentem cernere.

En ipse stat post parietem nostrum, &c.

IRABILEM esse diximus Dei inuisibilem aduentum saliendo in montibus, & transiliendo colles ad conuersionem peccatoris, cum vehementium inspirationum strepitu eum concutit. Sicut autem gradum ad hostium ipsius cor pulsans, & tangens ut aperiat, non enim in anima intrat per gratiam, nisi ipsa per consensum aperiat, iuxta illud: *Ego sto ad ostium & pulso, si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum: quamdiu autem cor inspirationibus concutitur, Deus foris stat ad ostium, apertionem expectans: ita ut anima peccatoris, quæ eius præsentit aduentum, quia inspirationis impetum non potest non sentire: verè dicere possit: *En ipse stat post parietem nostrum: quoniam stat post parietem domus internæ, per fenestras & cancellos eius, respiciens quid agat. Et quem inspirationes effectum fortiantur: & per ipsos cancellos, & retia se prospiciendum præbet, ut animam alluciat ad aperiendam ianuam. Solet autem post parietem istum diu stare, & expectare, crebrius pulsans ut indicant illa verba: *Vox dilecti mei pulsantis: aperi mihi: foror mea, &c. Quia caput meum plenum est rore, & cincti mei guttus noctium.* Non noctis, ait, sed noctium, quia pluribus noctibus stat pulsans ad ostium, & in noctibus pulsans, quia nocturnum tempus est & tenebrosum animæ quamdiu sponsus est extra illam: & quia ipse intrare desiderat, & dolere quod non aperitur illi, caput suum & capillos plenos rore; & gelidis guttis esse dicit, nam quasi laborat & fatigatur, quamdiu ei non aperitur. Sed quomodo hæc contingant explicare oportet.**

Pro conuersione sancti Pauli, & de filio prodigo.

Apo. 3. v. 20.

Cant. 5. v. 2.

Quomodo stat Deus post parietem peccatoris pulsans & vocans. §. 1.

STAT igitur Deus post peccatoris parietem, illum scilicet quem diuus Paulus vocat, corpus peccati. Nam sicut congeries membrorum constituit corpus naturale, ita malorum operum congeries constituit corpus peccati, quod instar densi parietis magnam inter nos & Deum efficit diuini CCC ij

Ad Rom. 6. v. 6.

tionem; sicut Isaias testatur dicens: Iniquitates vestrae diriserunt inter vos & Deum, & peccata vestra absconderunt faciem eius a vobis. Hunc parietem cepit edificare in nobis primus pravicator, qui originalem in nos traduxit culpam, fomitem & effrenam carnis concupiscentiam, quae suis inordinatis affectionibus copiosam praebet materiam propriae voluntati; vt novum parietem peccatorum actualium adiciat, licet autem plurima sint, non vocantur hic parietes, sed paries, quia omnia in hoc conveniunt, quod a Deo separant, & idem impedimentum eius per gratiam ingressui praesentent. propter quod dixit diuus Iacobus: Qui offendit in uno, factus est omnium reus. Vnum enim lethale peccatum ita est paries a Deo diuidens, sicut plura, licet plura fortius diuidant, & magis elongent ab ipso. Et licet paries iste in demonibus & reliquis damnatis adeo sit crassus & densus, vt omnino separet a Deo, nec vllas habeat fenestras, cancellos vel foramina, per quae caelestis spon- sus illos benigne respiciat, vel radios suae lucis, ac salutaris inspirationis in eos mittat, propter quod aptissime assimilantur corpori Leviathan, de quo dixit Dominus ad Iob: Corpus illius quasi scrua fusilia, compactum squamis se premeantibus: Vna unio coniungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas. Caeterum quia conuersio peccatoris oritur ex eo quod Deus respiciat illum, vt supra diximus: ideo in hac vita semper sponsum stat post parietem, nec desunt fenestrae, vel cancelli, per quos, & peccatores respiciat, & se aliquo modo ab illis inspiciendum praebet; nec a Deo corpus peccati est squamis, & scutis fustilibus compressum, quin aliqua maneant foramina, per quae spiraculum, seu inspiratio diuina intrare possit, vt indicet sponsum esse post parietem stantem, & expectantem, quia nolo mortem peccatoris, dicit Dominus, sed vt conuertatur a via sua, & viuatur. Fenestras autem per quas intrauit mors in domos nostras, sunt corporis sensus, per quos respicit Christus, vt mortem propellat, & vitam restituat, quia nisi ipse peccatores respiceret, nullus peccata relinqueret. Et sicut tentator circumiens & quaerens quem deuoret, respicit attentè pulchra, & delectabilia in quae sensus hominis feruntur, vt ibi laqueos & retia coniciat, & in lethalem culpam animam pertrahat: ita Deus pie peccatores respiciens, ex iis quae vident, audiunt, vel sensibus percipiunt, ansam arripit, vt cor sua inspiratione penetret, tantoque timore, ac contritione concutiat, vt dicat: En ipse Christus stat post parietem nostrum: Nam ex hoc interno strepitu agnosco illum, nonne Christus Dominus stabat post parietem Petri, quem ipse trina negatione edificauerat, cum canente illo respexit illam per fenestram auditus, vt ad penitentiam excitaret? Nam conuersus Dominus, inquit Euangelista, Respexit Petrum, cum autem respexit, fecit vt recordaretur per cantum galli, verbi quod illi praedictum fuerat, & tunc egressus foras fleuit amare. Aliquando autem prospicit illos per cancellos, id est, per ipsas cuiusque affectiones, &

Iai. 59. v. 2. Iob. 41. v. 6. Lib. 2. exhort. 21. §. 2. Ezech. 33. v. 11 & c. 18. v. 24. Ierem. 9. v. 21.

A propensiones ad bona sensibilia, in quae auidè feruntur, & per quae parietem peccati aedificantur, & inde occasiones sumit tangendi cor eorum, vel ea auferendo, vt respiciant, vel conferendo bona, vt ad largitorem conuertantur, Nonne post parietem filij prodigi stabat cum prospexit illum per cancellos, & retia miseriarum, in quas se coniecerat, cuncta dissipans, quae habebat? Mox enim in se reuersus, ad patrem reuertere voluit, ne fame periret, post parietem Sauli stabat, cum indiscretum, & furibundum eius zelum de obseruantia legis intuens, ei mederi voluit, & in verum zelum commutare. Vnde subito ei apprensus in via, se illi prospiciendum praebuit, vt intra cor suum facilius eum admittere vellet. Denique ad fores animae cuiusque stat, omnes aditus, & rimas perquirit, quae se, suamque lucem in illam insinuet, vt eum admittat, qui vel hoc solo summè esset diligendus, & illico admittendus, quod ita nostram sinit salutem. Sed vae illis, qui ita sunt obdurati, vt paries eorum quasi nullas videatur habere fenestras, vel cancellos per quos radius diuinae lucis, aut viuificus aer diuinae inspirationis intrare possit ad illos, ac si ad corpus Leviathan essent iam redacti. De his enim, ait Ieremias: Si potest Aethiops mutare pellem suam, & pardus varietates suas, & vos poteritis benefacere, cum dederitis malum. Pellis aethiops & pardus, paries est peccati obdurationis, qui difficillimè mutatur, quia omnes fenestras, & cancellos occludit, ne Dei uocationi vllus pateat aditus. Cor durum, inquit diuus Bernardus, est quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur, ingratum ad beneficia est, ad consilia infidum, ad iudicium saeuum, inuerecundum ad turpia, remunerarium ad diuina, praeteritorum obliuiscens, praesentium negligens, futura non prouidens, Cuius typus praecessit in Pharaone. Nemo autem duri cordis salutem vnquam adeptus est, nisi quem forte miserans Deus abstulit ab eo, iuxta Prophetam, cor lapideum, & dedit cor carneum. Haec diuus Bernardus, vt execremur parietem ex peccatis obdurationis aedificatum, qui tam durum diuinæ gratiae ponit obicem. Vt rarissimè illam admittat, quamuis nunquam sit de diuina misericordia diffidum, cui non desunt rimulae, per quas in cor induratum, quale fuit cor Nabuchodonosoris regis, possit intrare, & ex lapideo carneum facere. Sed tutum non est, tanto nos periculo committere, securiusque consilium sequi Psalmistae dicentis: Hodie si vocem Domini audieritis, nolite obdurare corda vestra. Ne fortè vos Deus in vestra obduratione manere permittat; sed statim aperite ianuam, vt intra animam intret, & cum ea amicitiam inear, imò spirituales nuptias contrahat. Sed plura de hoc circa sequentia verba dicemus.

Psal. 82. v. 17. Psal. 48. v. 19. Lucae. 15. v. 17. Act. 9. v. 1. Iob. 41. v. 6. Ierem. 13. v. 23. Lib. 1. de considerat. in principio. Ezech. 36. v. 26. Psal. 94. v. 8. circa id. Serm. 17. m. 4.

Quomodo stat Spiritus sanctus post parietem iusti se illi manifestans. §. 2.

POSTquam autem Deus per gratiam iustificantem intrat in animam, alio modo Pentecostes incipit

incipit stare post parietem nostrum, qui est corpus hominis iam iustificati, intra quem tamquam intra domum habitat Spiritus sanctus: An nescitis (ait diuus Paulus) quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis a Deo? Et nescitis quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis? Sicut ergo in die Pentecostes venit Spiritus sanctus tanquam saliens super montes ad modum quo supra explicatum est: Et postquam omnes sunt repleti Spiritu sancto: verè illa apostolica & primitiua Ecclesia dixit: En ipse stat post parietem nostrum respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos, quia reuera erat intra illos post corporis parietem. Sed instar rose ex folliculi rimulis erumpentis se manifestabat per linguas igneas, & per locationem variis linguis, ac per miram sapientiam, & fortitudinem, aliaque dona quae illis largitus est: ad hunc etiam modum cum Spiritus sanctus intrat inuisibiliter in animam iusti, siue per gratiam iustificationis, siue per noua dona quae confert, cum eam de nouo visitat, verè dicere potest: En ipse stat post parietem nostrum. Nam licet nemo scire possit se habere spiritum sanctum in ipso manentem, tamen ex multis effectibus quos experitur id conicere potest: nam per illos, tanquam per cancellos se prospiciendum exhibet, Siquidem & Apostolus ait Spiritum sanctum testimonium reddere spiritui nostro, quod sumus filij Dei: & postulare pro nobis gemitibus inenarrabilibus: quos tamen sentimus, sed clarius Christus Dominus promittens Spiritum sanctum Apostolis ait; Vos autem cognoscetis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit: id est, quia vobiscum interius conuersabitur docendo, consolando, vestri curam gerendo, suaeque pretiosa dona vobis infundendo, per quae omnia cognoscetis eum esse intra vos, & dicetis; En ipse stat post parietem, seque nobis per haec signa manifestat. Sed notanda sunt illa verba: quia apud vos manebit & in vobis erit: sunt enim quidam in quibus Spiritus sanctus ad breue tempus est, sed non manet, quia stultus vt luna mutatur, & citò reuertitur vt canis ad vomitum, ideoque non cognoscunt illum hac notitia experimentalis, qualis solet esse inter amicos, quia ignominiosè eum a proprio pellunt hospitio, nec diu ibi permanere consentiunt. At viri sancti, qui in sapientia manent sicut sol, & lucem diuinæ gratiae semper retinent; perpetuumque Spiritui sancto praestant hospitium non iniucundum, cognoscunt non tantum per fidem, sed per quamdam ipsius internam experientiam, quia apud ipsos iugiter manet, non solum prope, quomodo vnus homo manet apud alium, sed etiam quia in ipsis est, & intra eorum animas, & ita intus eum vident, & intus se illis manifestat. Hinc deduci potest triplex signum, seu coniectura praesentiae Spiritus sancti: prima ex eo quod anima diu stat, & perseuerat in bono; & postquam destruxit parietem peccati sollicita est illum non reaedificare. Nam ea est humanae mentis mutabilitas, vt nisi Spiritus sanctus infusisset, & maneret, citò caderet, & diu stare

1. Cor. 6. v. 19 & c. 3. v. 16. Ad Rom. 8. v. 16 & 26. Ioan. 14. v. 7 & 23. Ex D. Gre. hom. 30. in Euang. Eccles. 17. v. 11.

non posset. Nam si Angeli non fuerunt stabiles, quanto magis qui terrena habent fundamenta. Ex eo igitur sponsa audet dicere: En ipse stat, quia se ipsam diu stare videt: nam si sponsus intus non staret, & firmiter permaneret, ipsa etiam non sterisset: & ideo orandus est Deus, vt semper nobiscum manat, dicentes cum Dauide: Ne declines in ira a seruo tuo, & ne me derelinquas vsquequaque. Hinc oritur secundum signum, &c. Altera coniectura, quando anima sollicitè curat comprimere cunctos motus tam propriae voluntatis, quam concupiscentiae carnis, qui ad peccatum impellunt, & eam pertrahunt ingentè efficiences ruinam. De quibus Psalmista dixit: Quousque irruitis in hominem (interfectis vniuersi vos) tanquam parietem inclinato, & maceria depulsa. id est, O vos violenti tentatores, quousque magno tentationum impetu irruitis in meam voluntatem, & carnem, quae est velut paries in ruinam inclinatus, & velut maceria conculsata perminans casum? confidote tamen me non casurum, quia iam saepius impulsus, euerfus sum vt caderem, sed Dominus suscepit me; ipse est fortitudo mea, & laus mea; & factus est mihi in salutem tenens me, ne miserè coruam, & ideo prouidebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi ne commouear: En ipse stat post parietem nostrum, id est, post hoc corpus fragile & terrenum in malum propensum, vt teneat, stabiliat, ac à ruina praeseruet: quia nisi ipse post parietem steteret, paries incli- natus iam cecidisset. Et quia non cecidit iam crebro impulsus, agnosco eum esse intus tenentem illum. Si ergo spiritus potestatem habentis super te ascenderit, impellens te vt cadas, locum tuum ne dimiseris, sed stabilis esto, quia en post parietem tuum stat alius alio potentior, qui locum tuum, imò & suum custodiat, & te immobilem seruet. Denique praesentiam diuini spiritus satis indicat vt vehemens cupiditas iugiter cū illo conuersandi oratione, meditatione, contemplatione, & crebris cum ipso colloquiis sublato omni obstaculo, quod hanc iucundam communicationem impedire posset. Quis enim hac dignè agere valeret, nisi ipse staret post parietem huius mortalis corporis, respiciens per fenestras & cancellos omnium potentiarum animae, illas faciens prospicere, & suos actus exercere, seque illis prospiciendum exhiberet? Vnaquaeque enim potentia per varia vagatur obiecta, nisi Christus intus steter, aut cubet, illam reprimens, & ad se reducens: ex hac autem attentata communicatione interna, tam copiosa oriuntur illustrationes mentis, tam ardentesque affectus voluntatis, vt indicent intus stare sponsum, qui venit, vt animam inuideret, & cum ea colloquia misceret. Sed vt D. Bernardus aduertit, intuitus Domini respicientis nos, non semper eiusdem est efficaciae, sed confirmatur meritis lingulorum, quos respicit, & aliis quidem timorem incutit, aliis verò consolationem affert. Nam respicit terram, & facit eam tremere, respexit Mariam, & infudit gratiam. Ex eo autem potissimè dignoscitur, quod per respectum hunc vnicuique praebet

Iob. 4. v. 18. Psal. 26. v. 9. & Psal. 118. Psal. 61. v. 4. Psal. 117. v. 13. Psal. 15. v. 8. Eccl. 10. v. 4. Serm. 17. in Can.

Sed vt D. Bernardus aduertit, intuitus Domini respicientis nos, non semper eiusdem est efficaciae, sed confirmatur meritis lingulorum, quos respicit, & aliis quidem timorem incutit, aliis verò consolationem affert. Nam respicit terram, & facit eam tremere, respexit Mariam, & infudit gratiam. Ex eo autem potissimè dignoscitur, quod per respectum hunc vnicuique praebet CCC iij

quod eius necessitas exigit, ut amplius in virtutibus proficiat. Ex virtute ergo quia intus immutatis, & ex amore quo subito inflammatis ad prosequendum bonum, quod antea horrebatur, vel tepide amabas, Deum presentem agnosce. Plura congerit diuus Bernardus signa, & indicia quae ex iis deduci possunt. Sed hoc vltimum cum ipso perpendendum iudico oportere valde duas semper apertas fenestras, vel cancellos habere, per quos nos dignetur sponsus crebro benigne respicere; nempe confessionem peccatorum, in qua quouidie labimur, & confessionem laudis, ac gratiarum actionis pro acceptis beneficiis: Illa est angustior sicuti cancelli, haec latior fuit fenestra, per vtramque respicit sponsus: quia cor contritum & humiliatum non despicit: & ad quem, inquit, respiciam nisi ad pauperculum & contritum, & tremementem sermones meos? Respicit etiam ad sacrificium laudis, quod honorificat ipsum, & ad animum gratum, ut nouam illi conferat gratiam, eo quod actioni gratiarum sit assiduus: ac sponsi prospectus est noster profectus; si ergo cupis continuo proficere, non claudas fenestras, vel cancellos, per quos Deus te dignetur respicere.

Quam utile sit Deum intra nos & extra, ac vbi que presentem cernere. S. 3.

Sed ad magnos in virtute progressus facientes nullum efficacius medium, inuenies, quam quod in iis verbis praescribitur, nempe firma ac viuaci fide Deum presentem cernere, tam intra temeripsum, post hunc corporis parietem, quam extra te in vniuerso mundo post parietem omnium creaturarum existentem, illo triplici modo, quem Theologi vocant per essentiam praesentiam, & potentiam, quem etiam haec verba indicant. *En ipse stat post parietem nostrum.* Ipse, inquit, non eius umbra, figura, vel imago, sed ipsa diuinitas, & essentia Dei: ipse Pater, ipse Filius, ipse Spiritus sanctus, licet ster post parietem aliquem, quia est modo nobis inuisibili: Nullus tamen est paries, post quem non ster, quia caelum & terram ego impleo dicit Dominus: & si ascendero in caelum, tu illic es; si descendero in infernum ades: sed non solum adest per essentiam, sed etiam per praesentiam, seu cognitionem clare omnia intuens: & hoc est quod inquit, *Respicens per fenestras, prospiciens per cancellos*: nam licet respectu nostri fenestrae sint cancellatae, ne eum intueamur nisi obscure, tamen respectu ipsius sunt apertae; & clarissime oculi eius in omni loco contemplantur bonos & malos: ut dixit Salomon; agnoscit omnem operam hominis; considerat vias nostras, & gressus nostros dinumerat: stare autem dicitur post parietem, ad significandum quod etiam est praesens per potentiam, parietem, & quamcumque creaturam tenendo, ac conseruando, & cum omnibus operando, quia in ipso viuimus, mouemur, & lumus.

Quotiescumque igitur ad orandum, vel contemplandum, vel ad aliquid aliud agendum accesseris dicito intra te: *En ipse stat post parietem nostrum, &c.* Hic adest ipse Deus, intra me est, & extra me; & circumiciens me: stat autem me

Serm 55. in Cant.

Ica. 66. v. 2.

D. Thom. 2. P. 9. 8.

Ierem. 23. v. 24. Psal. 138. v. 8

Prou. 15. v. 3. Ecclef. 15. v. 20. Job. 31. v. 4.

Ica. 26. v. 12. Ag. 15.

A prospiciens, & cuncta interiora mea; intruens quid cogitem, quid amem, quid loquar, & quid agam, stat etiam paratus ut me dirigat, adiuuet, & mecum operetur; ut pro me pugnet contra hostes, ut mihi subueniat in periculis, & solatur in angoribus. Si enim hoc certa fide credideris, ac impense cogitaueris, auxilium diuinae praesentiae experieris. Huiusmodi enim cogitatio attentionem ad Deum captat, reuerentiam, timorem, ac fiduciam, & amorem; ipsumque Deum prouocat, ut signa suae praesentiae per opportuna tribuat auxilia: iuxta illud Salomonis: *In omnibus viis tuis cogita illum, & ipse diriget gressus tuos.* Viae nostrae sunt studia nostra, per tres vias quas vocant, purgatiuam, illuminatiuam, & vitiuam, in cunctis operibus siue vitae actiuae, siue contemplatiuae: in quibus si Deum praesentem intuearis, ipse diriget gressus tuos, & prosperos ac rectos faciet tuos affectus, verba, & opera cuncta, ut directe ad ipsum Deum tendant, & finem suum vltimum assequantur, propter quod beatorum praedicator Ecclesiasticus virum, qui in sapientia morabitur, & qui in iustitia sua medabitur, & in sensu cogitabit circumspicionem Dei: Verè enim beatus est, qui siue sapientiae vacet per opera vitae contemplatiuae, siue iustitiae per opera vitae actiuae, semper cogitat Deum circumspicientem omnia per fenestras, & prospicientem per cancellos, ut nihil meditetur, vel agat quod oculis Dei circumspicientis displiceat.

Prou. 3. v. 6.

Ezech. 8. v. 12.

Iob. 22. v. 14. Prou. 7. v. 14.

Ecclef. 14. v. 12.

Opusc. 58. c. 2.

In duce spiritali tract. 1. c. 8. Matth. 28. v. 20.

Pl. 138. v. 6. Li. 15. Mor. c. 5.

Psal. 122. v. 2.

omnes homines obliuisci Creatorem & redemptorem suum: quia est post parietem creaturarum, quae illum occultant, & non sedulo curant illum fide intueri: carnales enim homines eos tantum putant praesentes, quos oculis vident, vel auribus aut aliquo sensu percipiunt. Vnde fit in plurima, & enormia labi delicta; dum Deum quasi absentem esse suspicantur, quem admodum illi Israelitae, qui abscondentes se intra cubiculum denso pariete circumdatum, execrandam committebant facinora, quae Deus Ezechieli fodienti illum parietem, manifestauit dicens: *Certe vides Fili hominis, quae seniores domus Israel faciunt in tenebris vnusquisque in abscondito cubiculi sui, dicunt enim: non videt Dominus nos: Dereliquit Dominus terram.* Putabant miseri Deum dereliquisse terram, auolasse in caelum, & parietem illum occultare eos ne viderentur ab ipso; illi qui dixerunt, *Nubes latibulum eius, nec nostra considerat.* Et velut etiam adultera quae dicebat, *Non est vir in domo sua, abiit via longissima.* Contra quam castissima sponsa ait, *Falleris, O meretrix, falleris, quia vir est in domo sua: & quamuis Christus ut homo via longissima abierit in caelum, ut Deus tamen adhuc manet in terra; quia caelum, & terram ego impleo dicit Dominus: semper vir est in domo sua: En ipse stat post parietem nostrum.* Fode parietem creaturarum, & oculis fidei penetra Deum post illum latentem, & te videntem: quamuis sis in tenebris, & in abditis domustuae; post parietem illum adest Deus, & post parietem corporis tui, intra te, velis nolis, contines illum, aut potius ille continet te. Respicie fenestras, & cancellos huius parietis, nempe sensus, & vires quibus operaris, & per ipsos respicies Deum esse praesentem, & te vnde quaque circumspicere, ut nullo modo possis eum latere. Nunquid si tu vides, Deus non videbit: si tu audis Deus non audiet? si tu habes scientiam, Deus carebit illa? audi quid de impijs referat David: *Et dixerunt non videbit Dominus, nec intellet Deus At quid responderet ipse? Intelligite insipientes in populo, & stulti aliquando sapite. Qui plantauit aurem non audiet? aut qui fixit oculum non considerat? qui corripit gentes, non arguet? qui docet hominem scientiam: Subaudi, nunquid carebit illa? Minime: nam corda, voces, & opera intuetur: Et Dominus scit cogitationes hominum, quia vanae sunt.* Tui ergo ipsi oculi, tuae aures, & tua scientia fenestrae sunt, & cancelli per quos intueri potes Deum praesentem; & te videntem, qui haec in te plantauit, fixit, & operatus est. Nam, *Mirabilis* (inquit) *Facta est scientia tua ex me.* Sed ut notat D. Gregorius, sunt plerique ita hebetes ut formidare nesciant nisi quod corporaliter vident. Vnde fit, ut Deum non metuant, quem videre non possunt, & paulo post, sic tamen Deus, latet in sua specie, ut tamen cognoscatur in sua operatione: sic cognoscitur in suo opere, ut tamen comprehendi non valeat agnoscendi estimatione. Sic adest ut videri nequeat, sic videri non valet, ut tamen eius praesentiam ipsa sua iudicia restentur.

Psal. 122. v. 2.

A sicut oculi seruorum, vel ancillae in facie, sed in manibus dominorum suorum multis de causis. Primò, quoniam ut paulò ante diximus, Deus ita eminent super omnia retia, & cancellos creaturarum, ut facies eius clarè videri nequeat, videntur autem manus, id est operationes, per quas illum ad esse cognoscimus, deinde, ad denotandam humilitatem & reuerentiam, qua ante Deum esse debemus, serui enim, & ancillae astantes coram dominis, maxime si principes sint, non figunt oculos in vultum eorum, sed infra illum reuerentiae causa praeterea, quoniam ad hoc intuemur Deum praesentem, ut manibus eius accipiamus dona, beneficia, & auxilia, sine quibus nec esse, nec viuere, nec operari valeamus; & ut etiam Dei opera imitemur, cum nos operamur. Denique cum temporales Domini non sint vbi que praesentes fideles serui non respiciunt in oculos dominorum, sed in manus, quia non seruiunt ad oculum, & tantum ob praesentiam; sed in omni loco, quia ab eorum manibus accipiunt sustentationem, & mercedem: at cum Dominus Deus noster sit vbi que praesens, & si post parietem, respiciendo ad manus, respicimus ad ipsum, qui manibus suis cuncta operatur vbi que, & innumera conferet beneficia iis qui illum in omni loco reuerentur, & propter ipsius gloriam, quae ei placent, operantur; quibus tandem suam clarè ostendet faciem in saecula saeculorum. Amen.

EXHORTATIO XII.

De triplici modo contemplandi Deum presentem per cancellos creaturarum, scripturarum, & imaginum spiritualium rerum.

En ipse stat post parietem nostrum, &c.

T si in omnibus operibus nostris oportet Deum praesentem, ac talem intueri, ut iuxta eius beneplacitum fiant, maxime tamen in operibus vitae contemplatiuae, quae ad ipsam aeternam veritatem intuendam destinatur; de qua psaltes inquit: *Et meditatio cordis mei in conspectu tuo semper.* Ad uerbium autem *Semper* referri potest vel ad omne tempus dici, quasi meditatio cordis cuncta diei opera facta in diuino conspectu comitentur: sicut alibi dicit: *Prouidebam Dominum in conspectu meo semper, & benedicam Dominum in omni tempore; semper laus eius in ore meo.* Vel referri debet ad tempus meditationi consignatum, quae quamdiu durat, in Dei praesentia fieri debet, meditando toto corde, cognitione scilicet & affectu diuina mysteria in conspectu ipsius Dei. Vnde quodcumque intras in cubiculum tuum adorandum Patrem caelestem in abscondito, quasi exhortans te ipsum magna fide, & cordis affectu dicere ante omnia debes: *En ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos.* Dicitio autem *En*, est quasi demonstratiua, ac si digito ostenderet Deum praesentem, & si post parietem domus absconditum. Miro autem modo haec diuina praesentia in oratione, & modus quo Deus noster adest animae, dum orat, his verbis describitur.

Psal. 18. v. 15

Psal. 15. v. 8. Psal. 33. v. 22.

§. 1.

Diximus supra in exhortatione septima Deum venire ad inuendos in contemplatione iustos cum voce, & sono quasi salientis super montes & colles: nunc finis aduentus huius & perfectio, ac consummatio depingitur, cum inquit, En ipse stat. Venit enim saliens non ut statim pertranseat, sed ut aliquandiu stet cum anima, quam visitat, licet non semper, nec diu. Nam licet iuxta communem modum existendi in omnibus rebus perpetuo, & immutabiliter stet cum illis, tamen cum iustos in contemplatione visitat, & nouo modo incipit esse cum eis, quod antea non erat, non semper stat, sed ad tempus breue, quam diu illi placet, subitoque recedit: iuxta illud: *Visitans eum diluculo, & subito probas illum.* Sed iterum regreditur saliens ut antea; stat, & recedit, ut hic etiam verum sit quod dixit Apostolus: *Modicum, & videbitis me, & iterum modicum, & non videbitis me.* Rursus, Deus dupliciter iustos visitat, aliquando per voces, quae cito transeunt, cum aliquid loquitur ad cor, & subitam immitit inspirationem, vel illustrationem quae instat tonitruum, vel fulguris cito transit, eo modo quo quis amicum noctu occultus inuisens, aliquid verbum ei diceret, & mox recederet alio modo visitat per lumen desuper infusum, quod diutius durare solet, post quod familiaris sequitur allocutio, de priori visitatione dictum est: *Vox dilecti mei, ecce iste venit saliens, &c.* De posteriori vero, *En ipse stat, &c.* En dilectus meus loquitur mihi. Vnde obseruat D. Gregorius, quod Dominus transiens vocauit caecos, & illi etiam audierunt transeuntem, sed stans illuminauit eos, ut viderent. Nam praecedere solet Dei allocutio, & noster auditus quasi in transitu, & postea subsequitur illuminatio per visum cum maiori permanentia, quae dicitur fieri Deo stante, quia per illam magis percipitur divina stabilitas. Propter quod Eliphaz narrans visionem quamdam dixit: *Cum spiritus me praesente transiret, stetit: quidam cuius non agnoscebam vultum, ipse (inquit Gregorius) est qui transit, ipse est qui stat, transit, quia teneri cognitum non valet: stat autem, quia in quantum, cognoscitur incommutabilis apparet, transire etiam dicitur, quia visio eius in hac vita cito finitur.* Vnde de Moyse scriptum est quod tantum transeuntem Dominum, & transeuntem gloriam eius viderit; nec faciem, sed tergum, aut faciem manu rectoram, & non nihil in transitu eleuatam, ut illum ex parte videret, quia tantum se praebuit illi perspicendum per fenestras, & cancellos, seu per fenestras non apertas sed cancellatas. Non enim vidit diuinam essentiam clare, sed aliquod lumen quod Dei gloriam, & maiestatem indicaret, sed iam quomodo haec in contemplatione contingant explicemus.

§. 2.

Opportet autem praemittere nostram contemplationem, quia Deum conspicimus, ut in eius amorem accendamus, oriri potissimum ex eo quod Deus prius prospiciat nos, & si per cancellos, quia suo prospectu nos illuminat ut se, & opera ipsius perspicue contemplerur, sicut testatur

Tob. 7. v. 18.

Ioan. 16. v. 16.

Lib. 5. Mor. c. 25. Math. 20. v. 17. Luc. 8. v. 77. aliter hoc applicat D. Greg.

Iob. 4. v. 16.

Exod. 34. v. 12. & c. 35. v. 6.

A Ecclesiasticus dicens: *Posuit oculum suum super corda illorum ostendere illis magna opera suorum, ut nomen sanctificationis collaudent, & gloriam in mirabilibus illius ut magna enarrant opera eius.* Id est, Respexit sicut pius magister in electos suos, ut ostenderet illis magna opera, vel quae Deus fecit in mundo, vel quae ipsi Dei auxilio operantur, ut eis perspectis collaudent nomen sanctum suum quod sanctificat nos, & gloriantur non in seipsis, sed in mirabilibus, quae pro nostra salute operatus est, illaque aliis enarrant gestiant. Hi sunt contemplationis fructus, qui ab oculis Dei nos prospicientis proueniunt, tamdiuque erunt stabiles, quam diu Deus fixos super nos habuerit oculos misericordiae suae iuxta illud: *Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac qua gradieris, firmabo super te oculos meos.*

Eccl. 17. v. 6.

Psal. 37. v. 8.

B Diuino igitur lumine perfusus intueri debes mundum hunc visibilem tanquam vnum parietem a creatore fabricatum tot habentem fenestras vel cancellos quot sunt creaturae, per quas se nobis prospiciendum exhibet, inuisibilia enim Dei per ea quae facta sunt intellecta conspiciuntur, insigniores quidem creaturae, in quibus magis Dei maiestas splendescit, sunt velut fenestrae, ut caeli qui dicuntur enarrare gloriam Dei; & sol in quo Deus posuit tabernaculum suum, ut ibi a quaerentibus inueniretur. Reliquae vero minores creaturae sunt velut cancelli, quia minus per illas manifestatur, sed simili proportione qualibet creatura maxime ex sublimioribus dici potest paries tot habes fenestras, & cancellos, quot habet proprietates maioris, aut minoris perfectionis, per quas deuenimus in cognitionem earum, quae infinita eminentia supereminet in creatore. Et in hoc sensu eleganter explicat Origenes hunc locum iuxta versionem *LXX. Eminens super retia, Quia tam magnus est, & excelsus ut superemineat omne aedificium, nec se totum animae manifestet, sed per similitudines rerum sensibilium, quod hoc simili explicare possumus; si quis foris existens post parietem domus habentem multas fenestras reticulatas, eminentior esset omnibus illis, & altitudine sua attingeret, aut excederet superiora earum, profecto ab existentibus in domo non videretur facies eius, sed aliquid corporis, vel inferioris faciei partis: sic cum Deus cuncta haec creata longe superemineat, per ea non potest videri clare eius facies, sed nonnulla ipsius proprietates, & attributa quae ex creaturarum similitudinibus deducuntur.*

ita catena trium parietum.

Ad Rom. 1. v. 20.

Hom. 3. & super retia, Quia tam magnus est, & excelsus ut superemineat omne aedificium, nec se totum animae manifestet, sed per similitudines rerum sensibilium, quod hoc simili explicare possumus; si quis foris existens post parietem domus habentem multas fenestras reticulatas, eminentior esset omnibus illis, & altitudine sua attingeret, aut excederet superiora earum, profecto ab existentibus in domo non videretur facies eius, sed aliquid corporis, vel inferioris faciei partis: sic cum Deus cuncta haec creata longe superemineat, per ea non potest videri clare eius facies, sed nonnulla ipsius proprietates, & attributa quae ex creaturarum similitudinibus deducuntur.

Simile.

D Quotiescumque ergo creaturas intueris fueris, intueri creatorem post parietem illum existentem, & te prospicientem clare, exhortantemque ut per fenestras & cancellos illius creaturae ipsum respicias, & agnoscas, eximiamque illius capias aestimationem. Vnde fiet quod visio creaturae nihil tibi damni, sed potius multum afferat emolumenti. Meministi scriptum esse creaturas Dei factas in tentationem animabus hominum, & in mucipulas insipientium: multoties enim sunt quasi retia, & laquei quibus irretiuntur, imò & suffocantur, cum inordinate concupiscunt eas. Ne ergo sint tibi in rete, vel laqueum, prospice creatorem qui post eas adest, seu in illis latet, sed *Eminens super retia.* Quia omnibus creaturis dignior, speciosior est & amabilior

Sap. 14. v. 5.

Sap. 13. v. 3.

Serm. 6. in psal. 118. v. 3. Ierem. 4. v. 21.

De pronideua Dei.

Math. 6. v. 26. & 28.

Exhort. 10.

lior, turpeque est propter minimam creaturam pulchritudinem, infinite supereminentem relinquere decorem creatoris. Quod si times creaturam propter eius fortitudinem, & potentiam, magis debes Deum, qui incomparabiliter fortior est & potentior quam illa. Si autem Deus fuerit tibi eminens super omnia creata, etiam eminens tibi erit super retia, quae illis post Adae peccatum sunt annexa; ut non sint tibi retia ad illaqueandos affectuum pedes, sed retia per quorum foramina intuearis creatorem, qui te ab his periculis liberabit, & eminentiorem faciet. Quod sic explicat D. Ambrosius: oculus & sensus nostrae fenestrae sunt, per quas aliquando intrat mors; cum scilicet vides, vel mulierem ad concupiscendum eam, vel thesauros aliorum ad excitandas cupiditates: sicut ergo per has fenestras introiit mors, sic intrabit & vita, si videris mulierem, vel thesaurum vel quidpiam aliud ad laudandum creatorem, vel ad congratulandum proximo, vel ad aliquod bonum opus efficiendum: hoc autem est habere oculos columbae propter simplicitatem videndi: & oculos capreae, propter acumen ad penetrandum id quod latet post parietem.

§. 3.

Sed adhuc est quod in his creaturis contemplaris post quartum parietem stat Deus nos ipsos *Respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos,* Vt nobis provideat, & per has creaturas cuncta vitae necessaria ac proficua administret. Vnde, & per illas tamquam per fenestras & cancellos suam nobis prouidentiam manifestat dicens: *Respicite volatilia caeli,* quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & tamen pater vester caelestis pascit illa. Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant, neque nent. Plura de hac prouidentia superius diximus, ut certo scias Deum stare post creaturas istas docens prouidentiam quam erga te habet, & eam exercens tuis indigentis per illas abundanter succurrens, quod si aliqua creaturae tibi nocent, etiam post illas stat Deus te prospiciens, quia illud corporis nocumentum videt, & permittit ut incommodum animae cedat. Idque amplius explicatur, si (ut quibusdam placet) in his verbis sponsae metaphorae desumatur a vinea, vel horto, in quo fingitur esse sponsa; cuius septum esset ex materia arundinea, vel vitili decussatim transuersa, ex qua sunt necessariò quidam cancelli, vel fenestellae per quas diligens vinitor vel horti cultos obseruat ne quid vineae, vel horto accidat aduersi: ita igitur adest nobis Deus diligentissimè prospiciens cuncta quae nobis prodesse vel obesse possunt ut sua paterna prouidentia nos custodiat, remoueat nociua, conferat salutaria, ad vtrumque autem creaturarum vitium adminiculo, quae in hoc libenter deseruiunt creatori. Si ergo Deus sic te per creaturas respicit, iustum est ut per easdem tu illum respicias, agnoscas, ames, & gratias agas, nec illis ad vllum finem iis aduersum abutaris.

Sed quia paries creaturarum multis est valde densus ut per eum Deum agnoscant, stare decreuit post parietem sacrae Scripturae, quem respectu Christi venturi diximus supra, esse vetus testamentum: At modo tam respectu Dei quam Christi

asti; vtriusque testamenti vnus est paries; cuius fenestrae sunt scripturae clariores, & apertiores quae nobis magis manifestant Dei naturam, maiestatem, potentiam, & charitatem, reliquasque eius perfectiones, & opera quae ab illis processerunt; cuiusmodi sunt Euangelia & noui testamenti ferè reliqui libri. Cancelli vero stricta habentes foramina sunt scripturae obscuriores; veluti prophetarum libri, per quos perspicitur etiam Deus a doctis, siue per fenestras à rudioribus, quoties ergo ad legendum librum sacrum, vel pium accelleris, acue fidem, & dicitur: *En ipse stat post parietem nostrum.* Id est, absconditus intra hunc librum: & per singulas sententias tanquam per fenestras, & cancellos me prospicit, erudit; & se mihi manifestat, & alloquitur, ad hoc enim stat ut de propè ad cor legentis loquatur; ita ut dicere possis, sicut mox dixit sponsa: *En dilectus meus loquitur mihi.* De quo statim ceterum intelligere debes Deum etiam in Scripturis eminere super retia & cancellos; nam licet plura, & excellentiora de diuina Maiestate, eiusque operibus manifestent, quam creaturae, tamen adhuc eminentior est omnibus scripturis & cunctis cancellis, & sensibus qui in illis continentur, ut ex illis deducuntur; est enim incomprehensibilis, & ineffabilis, nec verbo aut scripto diuinitas eius ut est, declarari valet, sed sepe maius est quod latet, quam quod externis signis patefacit.

§. 4.

Praeter hos duos modos quibus se communitur omnibus manifestat, est alius specialis innumeras formas, imagines, figuras, & internas representationes continens, per quas tanquam per fenestras, & cancellos electis quibusdam in contemplatione se prospiciendum exhibet. Nam ut inquit D. Bernardus, studiosis mentibus verbum sponsae frequenter apparet, & non sub vna specie, quia non videtur sicuti est, interim verò tanta haec formarum varietas, atque numerositas specierum in rebus conditis, quid nisi quidam sunt radij Deitatis, monstrantes quidem quia verè sit is, a quo sunt, quo quondam patribus crebra illa, atque ambiciosa diuinæ praesentiae familiaritas dignè indulta est. Nec ipsis sicuti est, sed sicut dignata est: nec vno omnibus modo, sed ut ait Apostolus, multifariè, multisque modis. Haec Bernardus; modus autem iste descriptus videtur ab Elipha in verbis supra citatis: *Sicuti quidam cuius non agnoscebam vultum, imago coram oculis meis.* Id est, non videbam vultum, & faciem illius, ita ut cum clare, & ex facie agnoscerè, hoc enim patriae referuatur: at videbam coram oculis internis imaginem quae mihi illum referebat, & per quam ipse se mihi manifestabat. Et quauis imaginem dicat, non vna, sed multiplex diuersis, aut eidem diuerso tempore apparere solet. Sicuti D. Ioanni se manifestauit Christus iam ut sacerdos podere vestitus, iam ut agnus quasi occisus, iam ut eques sedes super equum candidum, iam aliis variis figuris per quas tanquam per fenestras & cancellos diuina mysteria prospiciebat, de iis tamen plura diximus supra circa versum illum: *Murannas aureas seu similitudines aureas factas tibi.* Hoc dumtaxat addamus in huiusmodi euentibus cum sponsa inquit *En ipse stat post parietem.* Indicari quod ibi insinuauimus ipsum etiam Christi

Serm. 31. in Cant.

Ad Hebr. 1. v. 1. Iob. 4. v. 16.

Lib. 3. Exhort. 9.

stum non tantum vt Deum, quia de hoc nullum potest esse dubium, sed etiam vt hominum, stare post illas imagines, & figuras sub quibus apparet cum electis suis familiariter conuersans, quia sicut ad Christi Domini maiestatem, & auctoritatem spectat quod a suo loco, & sede regia non discedat; ita cum certum mihi sit eius omnipotentie non repugnare in pluribus locis simul esse, eius benignitati & charitati maxime congruit quod aliquando amicos ipsemet inuolat, & sua exhilaret presentia: ille tamen externus habitus & ornatus, quod se manifestat vt nostrae se accommodet imbecillitati, per imagines fit, & figuras vi imaginatiuæ hominis impressas.

Deus autem vt Deus, qui post hos cancellos obsecrè se perspiciendum electis exhibet, hoc illis insinuat vt illum clarè & apertis fenestris videre desiderent; quia nulla alia visione satiabitur eorum desiderium, donec clarè appareat gloria eius. Vnde Moyses & si sapius Deum vidisset per cancellos plurium similitudinum, & operum mirabilium, adhuc dicebat: *Si inueni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam, vt sciam te.* Nunquid non sciebat; utique, sed per speculum in ænigmate, & per imagines ac similitudines varias, sed quia his non satiabatur, faciem Dei videre sitiebat non per fenestras cancellatas, sed omnino apertas. Nos autem ita studeamus per signa ad dei fidei cancellos Deum videre, vt perficientes quæ per fidem videmus, ad claram Dei visionem perueniamus.

Sed quoniam homo omnium est creaturarum nobilissima, in cuius menti scripta est diuina lex, & signatum lumen vultus Dei ostendens nobis bona; in cuius etiam phantasia efformatur imagines res diuinas representantes; hinc est de nullo melius quam de homine dici: *En ipse stat post parietem nostrum.* Et quid magis nostrum, quam nosmetipsi? tu ipse, o Homo, es domus Dei, tu paries fenestris & cancelli elaboratus, per quos prospicere potes Deum tuum, memoria tua fecunda, intellectus perspicax, voluntas libera & ingenua, sensusque tui, fenestras sunt, & cancelli à Deo effecti in hoc pariete. Cum ergo vis orare, *Intra in cubiculum, & clauso ostio post te ora patrem tuum in abscondito.* Id est, intra in teipsum, & in cubiculum cordis tui, claudè tamen fenestras & cancellos ad ea quæ sunt vana & inutilia, terrena mundana, & nociua; & aperi solum ad ea quæ sunt proficua, cælestia & diuina, per quæ intuearis Deum in abscondito cordis tui. Custodi etiam sensus corporis tui, & corpus ipsum, configurans & conformans illud corpori saluatoris tui in cruce affixi, mortificationem, & stigmata illius vt dicebat Paulus, portans in corpore tuo. Huiusmodi enim mortificationis dolores, vulnera, & stigmata erunt tibi velut fenestras & cancelli per quos facile videas Christum crucifixum, per cuius vulnera ascendas ad intuendam maiestatem ipsius, qui est Deus benedictus in sæcula. Amen.

Exod. 34. v. 13.

Vide ad calcem Exhortationis 14. signa ad dignoscendas has visiones per imagines.

Matth. 6. v. 6.

PARS SECVNDA LIBRI QVINTI.

De multiplici Dei vocatione ad varios virtutis gradus & status: ac de opportunitate legis Euangelicæ ad progrediendum in illis.

TEXTVS.

En dilectus meus loquitur mihi: surge propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni. Iam enim hyems transiit, imber abiit, & recessit, flores apparuerunt in terra nostra tempus putationis aduenit. Vox turturis audita est in terra nostra, sicut protulit grossos suos. Vineæ florentes dederunt odorem suum. Surge amica mea, speciosa mea, & veni. Columba mea in foraminibus Petræ, in cauerna macerariæ. Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, & facies tua decora.

EXHORTATIO XIII.

De forma diuinæ vocationis in genere, & proprietatibus eius: quàm vile sit ei obedire, quàm noxium non auscultare.

En dilectus meus loquitur mihi, surge propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni.

RESSENS sponsus, & si post parietem, prospiciens per fenestras & cancellos sponsam suam, eam alloquitur, vt vocat, miris coloribus depingens formam diuinæ vocationis ad varios status, gradus & modos virtutis seu perfectionis: quæ necessaria est non solum peccatoribus siue infidelibus, vt respiciant, sed etiam cunctis iustis, tam proficientibus, & perfectis vt omnes surgant à quouis defectu quem patiuntur, & properent ad querendum quod sibi deest, & illud accipiant. Formam autem huius vocationis in genere explanant prima verba: *En dilectus meus loquitur mihi, surge propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni.* Dixerat prius: *Vox dilecti mei.* Non expressit quid loqueretur, fortasse quia vt insinuauimus, vox illa non erat articulata, sed sonitus & strepitus aduenientis, aut quia fuit valde concisa ad excitandum illam, vt cum attentius audiret eum propius adesset, quo modo Deus Adamum terruit & excitauit per vocem

Verfu 10. v. 11. 12. 13. 14.

& sonitus quem veniens faciebat, vt iam diximus; postea verò distinctè vocauit, & allocutus est illum, sic sponsa iam excitata quid sponsus locutus fuerit, distinctè refert. Sed vbi vulgata legit; *En dilectus meus loquitur mihi:* Vertunt LXX. *Respondet fraternus meus, & dicit mihi.* Cur autem ait: respondet, cum nihil illi sponsa locuta fuerit, interrogauerit, aut petierit, in hoc aduentu? sed licet passim in scriptura respondeat vsurpetur pro simpliciter dicere, tamen crediderim, hanc vocem non carere mysterio, nam cum Deus loquitur, & dicitur respondere, esto non respondeat ad voces externas interrogantis, respondet tamen ad internas cogitationes, & desideria audientis. Sicuti cum Phariseus intra se; *Hic si esset propheta, sciret utique, quæ & qualis est mulier que tangit eum:* Et si nihil locutus exterius fuerit. Ait Euangelista: *Respondens autem Iesus.* Ad quid respondit? ad cogitationes cordis quæ non minus sunt illi notæ, quàm voces corporis. Cum igitur sponsa viderit dilectum stantem post parietem, & prospicientem per fenestras & cancellos, multa cœpit animo reuoluere; an scilicet veller intrare, quid tibi ageret, aut quid illam agere veller; & tunc subdit; *Respondet fraternus meus, Nempè ad ea quæ cogitabam, dicens. Surge propera, &c.* Vnde diuina vocatio est quedam Dei interna allocutio, animæ manifestans quod vult ipsam facere; multoties autem est quedam tacita responsio ad ea quæ in animo voluit, vt opportunior sit allocutio, in qua, tria potissimè sunt perpendenda quæ supradicta verba insinuant. Nempè quis est qui loquitur & vocat; deinde quis ille qui vocatur, & cui fit locutio; & tandem quæ dicantur illi, quàm magna, quàm iucunda, & quàm vtilia, quæ tria si rectè perpendas, relictis omnibus. Vocanti mox obedies.

Lucæ 7. v. 39. Matth. 28. v. 5. Est aliud simile

De dilecto vocante dilectam animam. §. 1.

ET quidem rectè nuncupatur dilectus ille qui loquitur & sponsam vocat vt surgat, quoniam huiusmodi allocutio & vocatio non est Dei irati, sed pacati, nec tendit ad incutiendum timorem qui terreat, sed potius ad excitandum amorem qui attrahat, vt ipsa locutionis forma satis indicat: sed quia dilectus plurima comprehendit mirabilia & stupenda, incipit dicēs: *En, quæ vox admirantis est & aliquid magnum indicantis, ac si diceret: En Deus magnus ac terribilis super omnes Deos;* En Deus omnipotēs in cuius ditione cuncta sunt posita, qui nutu suo in nihilum potest omnia redigere: En Deus immensæ sapientiæ & maiestatis, cuius magnitudinis non est finis, corâ quo tremunt cæli potestates; en iste venit immensè amore flagrans vt loquatur mihi; non vt olim per Moysen vel Prophetas, aut per angelos, sed per se ipsum prophetarum magistrum, & angelorum Dominum. Rex qui fecit nuptias filio suo, & homo qui fecit cœnam magnam misit seruos qui inuitatos alloquerentur, & vocarent ad nuptias & ad cœnam: at modò ipsemet Rex, aut regis filius, ipse qui fecit cœnam magnam; ipse loquitur mihi, ipse inuitat, vocat, & dicit; *propera & veni,* olim populus refugiebat audire ipsum Dominum loquentem, mallens audire eius seruum: sic enim dicebat Moysi: *Lo-*

Matth. 22. v. 2. Lucæ 14. v. 17.

quere tu nobis, & audiemus, ne loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur. Loquebatur enim voce terrificâ, & tremendo sonitu: at postquam dilectus venit in mundum carne indutus mausit Ecclesia audiri vocem eius, quàm serui; dicitque illi: *Loquere tu nobis Domine, & audiemus: nō loquatur nobis solus Moyses quia moriemur, tu potius loquere ne moriamur.* Etenim Moyses loquitur legem, quæ Deo tacente mortem operatur: at Christus loquitur gratiam, quæ est virtus legis, & vitam præbet ad salutem. Lex antiqua erat lex timoris, & ideo proponenda erat per seruum vocandi homines ad illâ, qui vt timidi serui dixerunt loquere tu nobis, & non Dominus, quia præcellam eius vocem ferre non valemus. At lex Euangelicæ est lex amoris, & ideo per filium erat edocenda, qui dilectus est patris: cui dicimus nunc: *Loquere tu nobis Domine, & audiemus,* nec moriemur quia verba vitæ æternæ habes. Sed quia Christus semel locutus est mundo, & recessit in cælum. *En dilectus meus loquitur mihi.* Id est, ipsemet Spiritus sanctus, cuius inspiratione locuti sunt propheta; ipse venit in linguis igneis vt suggerat mihi quæcumque dixerat Christus, ipse loquitur ad cor meum, & vocat me vt surgam, & abeam ad illum.

Sed hoc etiam est mirabile: quod tantus Dominus loquatur mihi, quæ vilissima sum creatura, abiectus vermiculus, puluis, cinis, & fauilla, & tanquam nihil in conspectu ipsius. Sed hoc mirabilius; quod loquatur mihi non vt creator creaturæ, vel vt Dominus ancillæ, sed vt sponsus sponsæ, vt diligens dilectæ, ea mihi tribuens cognomina, quorū me omnino agnosco indignus: nam vnde hoc mihi vt ab illo nuncuper amica mea, colūba mea, formosa mea? verè stupenda est diuinæ charitatis dignatio, tam præclaris nominibus animā condecorans, vt eam ad obediendū vocationi excitet, & ad quem finem vocatio, edoceat, amica dicitur, quia Deo est per gratiam reconciliata: & Deo parata obedire: *Nam vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis:* Et quia secretorū meretur particeps fieri: *Nam vos dixi amicos, quia quæcumque audiuia patre meo nota feci vobis.* Amica denique quia mutua est inter nos charitas, & reciproca dilectio, sed amica mea, quia ego ipse precio mei sanguinis mihi te reconciliaui, vt deinceps mihi soli sis amica, non diabolo, non mūdo, non carni, quia quicūque voluerit amicus esse sæculi huius, inimicus Dei constituetur.

Vocatur autem colūba, quia intentione simplex, vita innocens, conuersatione mansueta, spiritali operatione & prole fecunda, & vnico cælesti sponso fida, cui vt columba assimilari curat, eius ad discens mores, eiq; continuo vniri fatagens. Et ideo non solū columbam, sed meam appellat, quia mihi similē, mihi associatam; cuius spes non inuenit locum vbi extra me requiescat, sed in ipsa requiescet spiritus meus sicut colūba, assimilans sibi illâ. Deniq; formosam nuncupat, quia sanguine suo, & lauacro regenerationis mundauit, & splendore gratiæ, ac virtutum eam pulchram reddidit, sed meam, addidit, quia vniuersa eius pulchritudo ab ipso procedit, nam perfecta, inquit, eras in decore meo quem postueram super te, & meam rursus, quia oculis meis places, & coram me es formosa licet interdum

Exod. 20. v. 19.

Ad Rom. 4. v. 15.

Ioan. 6. v. 69.

Ioan. 15. v. 13. & 15.

Jacob. 4. v. 4.

Gen. 8. v. 9. Ioan. 1. v. 38.

coram hominibus nigra appareas & deformis. O felix anima triplici hoc titulo condigna, vel quam Deus vocat vt eo digna fiat.

Quid sit surgere, properare & ad vocantem venire. §. 2.

Sed tam quid sponsus loquatur, & iubeat, inspiciamus; tribus enim vtitur verbis, Surge propera & veni. Phrasin enim Scripturæ est trino vocabulo, aut trina eiusdem repetitione aliquam plenitudinem perfectionis, vel vehementiam affectus designare, cuius passim in hoc cantico exempla inuenies. Sicut ergo ad notandam eximiam perfectionem sponsæ triplici encomio vocatur amica, columba, & formosa, ita ad significandam nimiam celeritatem, & affectus vehementiam quam ab ea exigebat, ait. Surge propera, & veni. Et triplici cognomini triplex etiam adiungitur imperium: ac si diceret; amica mea surge. Colūba mea propera, formosa mea veni. Surgere pertinet ad eos qui incipiunt; properare ad eos qui proficiunt; ad perfectos autem venire, & loco ad quem vocantur appropinquare, licet vnusquisq; etiam in suo gradu surgere debeat, properare, & venire, quia omnes inuitantur vt surgant, properent, & veniant ad nuptias, ad cœnam magnam, ad ipsum Christum, & legem ac perfectionem Euangelicam quam tradidit, sed nullus suis viribus sine Dei vocatione & ope hæc tria præstare poterit, ipsa tamen Dei vocatione hoc habet singulare vt ad id quod iubet, vires præstet, & sicut iubet quod vult, ita dat quod iubet dummodo ipse homo consentire ac cooperari velit, si ad cœnam vocat claudos pedes sanat vt ambulent; si cæcos, lumen præbet vt videant; si debiles, robur confert vt veniant; si pauperes ornatum exhibet vt deceter assistat, si ad montem iuber ascendere, ascendendi virtutem non negabit. Si properare præcipiat sicut ceruos, aut volare sicut columbas vel aquilas, pedes & pennas ad velociter currendum & volandum apras sua vocatione largietur tantaque est eius virtus vt vocet ea quæ non sunt, tãquam ea quæ sunt, & si mortuo dixerit, surge propera & veni, statim surget sicut Lazarus, & etiam ligatus properabit, & ad vocantem veniet, nam *Vox Domini in virtute, & vox Domini in magnificentia.* Etenim cum Deus loquitur, vtrumque eius vox habet, vt magna virtute & efficacia, magnificentia & excelsa loquatur, vtrumque enim ad eius spectat dignitatem. Nam qui de terra est, de terra loquitur, qui autem de cælo est, loquetur cælestia, & qui Deus est loquetur diuina, vires præstans audienti vt percipiat, & rursum ad illa tendat: hoc enim significant verba, *Surge propera & veni.* Nempè ad præcella, & magnifica quæ tibi ostendo. Verba enim Dei sunt velut ignis, quæ corda inflammant, & mollificant vt quæ audiunt, facilius recipiant, & ad illa consequenda sursum tendant, quod experta est sponsa similis vocationis mentionem faciens cum ait; *Anima mea liquefacta est vt dilectus loquutus est.* lxx. Multique Patres legunt: *Anima mea egressa est in sermone eius.* Id est, cum primum dilectus loquutus est mihi, anima mea instar ceræ, vel metalli à vehementi igne liquefacta, egressa est à seipsa, &

Math. 22. v. 2. Lucæ 14. v. 21.

Ad Rom. 4. v. 27. Ioan. 17. v. 43. Plal. 28. v. 4.

Ioan. 3. v. 31.

Ierem. 23. v. 29.

Cant. 5. v. 6.

Sup. Lib. 4. Exhortat. 36.

Accurrit post sponsum vt ad eum veniret, & licet liquefacta sit, non est vt deorsum defluerit, sed potius vt feruens vehementi calore sursum tenderet instar ignis: cuius flamma quasi à terra fugiens surgit, & vehementius properat, vt ad spheram suam, si posset, perueniret, & hoc indicant verba sponsi, *Surge, propera & veni.* Ac si dicat; induere ignis proprietates; ne iaceas in terra, sed surge, eleuare, celeriter propera, vt ad me venias, in quo tãtum quiescere poteris: quia facta es ad me, & inquietum erit cor tuum, donec peruenias ad me.

Sensus igitur huius vocationis in genere, huiusmodi est, surge ab omni eo, in quo es dissimilis mihi, & propera citò vt venias, & mei similitudinem assequaris, mecumque vnium fias, non explicat in specie vnde surgere, vel quò debeat properare, & venire, quia nõ eodem modo omnes iacent, vel eodem gradu similitudinis ad Deum veniunt, nec diuina vocatio & locutio eadem omnibus præcipit, aut confer vel suggerit. Cupit autem Deus omnes nos paratos & promptos esse ad obediendum citò voci eius, surgentes illico, vt quæ suggererit opere cõpleamus: nam cuncta erunt nobis valde proficua, & nostra interest illa exequi. Vnde notanter iuxta Hebraicam phrasim hæc verba ita proponuntur; *Surge tibi, propera tibi & veni tibi.* Sed mysteriũ indicant, nam cū surgis, properas, & venis vt Deo vocanti obedias, non id Dei commodo agis qui bonorum tuorum non indiget, sed tuo maximo commodo, tibi enim prodest surgere, properare, & venire ad ipsum, & magnum inde lucrum reportabis: vt hoc titulo possit etiam dicere nobis, quod alia ratione dixerat hypocritis: *Cum ieiunaueris, & plangeretis, nunquid ieiunium ieiunasti mihi? & cum comedisti & bibisti, nunquid non vobis comedisti, & vobis metipsis bibisti?* Nam licet iusti cuncta operentur ex intentione placendi, non sibi, sed Deo, in quo differunt ab hypocritis, tamen per opera nullum afferunt lucrum Deo, sed sibi, ait ergo, surge, propera, & veni: quia hoc idem placet mihi, sed valde expedit tibi, nec hoc iubeo propter commodum meum, sed tuum, quia miserrima esses, si non surgeres, & ad me venires.

Nec arduum est quod petit, qui suo exemplo id præstitisse iam docuit, ipsaq; spõsa contestata est, dixerat enim, *En ipse stat, ecce iste venit saliens, &c.* Quid ergo spõsus? ego semper sto post parietem tuum, & nunquam iaceo, & tu ergo à loco in quo iaces, sta mecum, sicut ego sto, stes in sanctitate, in illaque stabilis perseueres. Nec in tempore surgendi te trices, aut cõtristeris, vel pigrescas, sed citò extricare, hilariter surge, & propera venire. En ego venio ad te saliens in motibus & transiliens colles velut caprea hinnulusque ceruorum, surge ergo tu, & veni similiter saliens & transiliens magna pernicitate, & hilaritate, his enim conditionibus audienda est vocatione Dei, qui hilarem, promptum, & celerem diligit datorẽ, & cum vocat nos Deus, ait Chrysostomus, tam celerem obedientiam querit a nobis, vt ne momento quidem temporis remoremur, sicut Apostoli, qui vocati à Christo, cõfestim relictis retibus & patre secuti sunt eum. Non ne cæcus, quem Iesus v præcepit vocari, cum dixerunt ei, *Surge, voca te.* Mox proiecto vestimento

Ex D. Aug.

Vide Titul. manum.

Zach. 7. v. 5.

Eccel. 2. v. 15

1. Cor. 9. v. 7. Hom. 14. in med. Marc. 4. v. 29. Marc. 10. v. 47.

stimento exiliens venit ad eum? Quia ex ea vocatione magnum sibi emolumentum expectabat: non timebat vt caderet, & si cæcus exhilaret, quia ab ipso vocante dirigebatur vt surgeret, & properè sine casu veniret.

Quomodo sit contemplanda forma diuina vocationis. §. 3.

Proposui iam tria quæ omni vocationi communia sunt, & quia sapiens Deus ad magna & ingentia opera intus nos vocat, summo conandum est studio audire, videre, & perpendere quid velit. Vt illud exequamur, instar illius propheta, qui dicebat: *Super custodiam meam stabo, & figam gradum supermunitionem, & contemplantur vt videam quid dicatur mihi, & quid respondeam ad arguentem me.* Desumit Metaphoram ab his qui super speculam stant custodientes arcem sibi commissam, attentè spectantes an quis veniat, vel quid alios loquentes audiant: ita ergo vigilans super custodiam cordis tui, contemplanus & videns quid Deus dicat tibi, seu loquatur in te, & intra cor tuum. Sed non casu propheta, non ait; vt audiam quid dicatur mihi, sed vt videam, licet vox non videatur oculis, sed auribus auferatur, quia etiam phrasim dicit scriptura; *Cunctus populus videbat voces, & lapides & sonitum buccinae, &c.* Ad significandum, vt notat D. Ambrosius, quod vox Dei interioris mentis videtur obtutu: locutio enim diuina dum verba profert, simul lumen infundit quo percipiuntur interiorius, & singula propendantur: nec solum intuetur quod dicat docendo, exhortando, vel consolando, sed etiam quid corripiendo, & representando, vt videam (inquit) *Quid respondeam ad arguentem me.* Allocutio enim Dei aliquando arguit manifestè, & acriter, aliquando occultè & suauiter: & ideo attentio necessaria est vt percipiatur quid arguens dicat, & quid illi respondere oporteat, sicut in his verbis; *Surge propera amica mea, speciosa mea, & veni.* Non enim solum sunt exhortatoria, sed quodammodo increpatoria, ac si diceret; quomodo cum sis amica mea non surgis? quomodo si columba mea non properas? cur formosa mea ad me non venis? quid ad hæc respondebis arguenti te? Verè dilectus, & summè diligendus qui iacentem animam, cunctantem, & segnem, amicam tamen appellat columbam, & formosam; eiusque moram his dulcissimis titulis blandè coarguit: Sta ergo & tu super custodiam tuam vt contempleris Deum venientem ad fores cordis tui, & vt videas quid loquatur tibi, & quid responde valeas ad arguentem te. Contemplantur omnes rationes quæ te compellunt audire vocẽ eius, & quod iubet, executioni mandare. Nempè quia is qui loquitur est dilectus Dei filius, verè ab omnibus summè diligendus: & quia sic tuam diligit animam, vt licet immeritam amicam vocet columbam & formosam: & insuper suam: & quia sua, ei teneris obedire, & ad ipsum venire, & quia per hoc quod præcepit, tibi est vtilissimum, eritque facillimum surgere & properare, quia ipse qui vocat, vires etiam ad id præstat. Vide ergo quid respondere possis ad eum qui ita suauiter te inuitat, & arguit leuissi-

Abacuc. 2. v. 1. Supra lib. 2. Exh. 8. explicatus est hic locus.

In Hebræo est quid loquatur in me.

Exod. 20. v. 18. In Procemio Euangelij secundum Lucã.

mas moræ causas connectentem? numquid respondebis sicuti postea sponsa personam peccatoris, aut pigrescentis agens: *Expoliam me tunica mea, quomodo induar illam laui pedes meos, quomodo inquinabo illos?* Id est, dormio dulcem somnum in lecto voluptatis & pigritia meæ, omni grauamine & molestia expoliatus, & magno splendore iucundus, quomodo surgam ab hoc somno, & ex hoc lecto vt iterum idem grauamen assumam, & meum splendorem amittam?

Sed vè tibi si tale responsum dederis Deo vocanti sicut dederunt illi qui vocati sunt ad cœnam magnam: nam fortè non vocabit te secundo sed dicit tibi, sicut & illis: Amen dico vobis; *Nemo virorum illorum qui vocati sunt, gustabit cœnam meam.* Nam scriptum est in libro Iob: *Semel loquitur Deus, & secundò id ipsum non repetit.* Id est, sufficienter loquitur Deus id quod vnique est necessarium, & expediens, ita vt secunda iteratione, vel repetitione non indigeat. Hoc enim significat in scriptura dictio illi *semel*, quò sensu dicit crebro Christum semel pro peccatis nostris mortuum esse. Nullam ergo habes excusationem si Deo loquenti, aut vocanti non obedieris, siquidem sufficere vtilissimè tibi loquitur, & proponit id quod tibi expedit ad salutem, quòd si renuis audire expectans quòd alio modo efficaciori loquatur tibi, fortè nollet, quia semel locutus est, nec placebit id ipsum secundo repetere, & te iterum ad nuptias vel cœnam vocare, præterea cum duos modos prædefiniert Deus vocandi ad se homines vt supra diximus, aut per beneficia, aut per flagella, seu aut blandè & suauiter inspirando, & dicendo quæ nos vult facere; sicut cum hic dicit: *Surge propera amica mea, &c.* Aut asperè & acriter terrendo per horribilas minas, nisi id quod iubet fecerimus, qui sufficienter vocatur à Deo priori modo vocationis, & obedire renuit, fortasse non vocabitur iterum eodem modo, quia semel loquitur Deus, & secundo id ipsum non repetit. Fortè enim prædefiniuit, hoc tantum modo, & non alio vocare, quod si ex misericordia velit adhuc illum ad se trahere, loquetur quidem non repetendo id ipsum, sed alio diuerso modo per flagella, & acrem reprehensionem: sapiendo (vt dicit Oseas Propheta) viam eius spinis, vt reuertatur ad Deum qui tam blandè ei loqui solebat, quod si nec isto modo audierit Deum loquentem & vocantem, timere potest terribilem illam vocem; *Curauimus Babylonem, & non est sanata, derelinquamus eam, & quia vocati, & renuistis, ego quoque in interitum vestro ridebo.*

Cant. 5. v. 4.

Luc. 14. v. 14.

Iob 33. v. 14.

Ita D. Tho. Lyranus & alij ibidem. Ad Hebr. 7. v. 27. & c. 9. v. 11. & 28. 1. Petri 3. v. 18. Iudæ v. 3. & 5.

Lib. 1. Exhort. 7.

Osee. 2. v. 6

Ierem. 51. v. 9. Prou. 1. v. 24.

Ita D. Gregor. lib. 13. Mor. c. 11.

DD D

Euangelio, in aliisque scripturae libris, audieris, A tibi dictas existimato: & stans super custodiam tuam. Contemplare, cogita & vide quid tibi per illas Deus dicit, & quid vult te facere, ut id statim opere perficias, & cum audis sponsum dicentem: Surge & propera amica mea, &c. Tibi dictum credens, quid sponsum praecipiat, diligenter considera. Nam si peccatores tibi praecipitur ut a misero statu peccati in quo iaces, surgas, & per opera poenitentiae properes & venias ad recipiendam vitam, si incipiens es, vel pigritia laboras, id tibi iniungitur, ut ab imperfecti- bus tyronum, & ab omnibus pigritiis surgas, & per opera tibi congrua properes ut feruorem Spiritus concipias, & ad statum perfectorum peruenias. Quod si perfectus es, & iam vocaris, ut a gradu in quo es, iterum surgas, ut ulterius B progrediaris, & Deo per contemplationem intime vnitus fias, vnde etiam aliquando vocaris ut a quiete contemplationis surgas, & ad lu- crandos alios properes, ad haec quatuor capita con- clae Dei vocationes quae in his verbis conti- nentur, reduci possunt, quas per ea quae de sin- gulis mox dicemus, contemplari te sedulo oportet, nam si recte eas percurreris, in eisdem ver- bis vltimam etiam inuenies vocationem ut a statu mortalitatis surgas, & properes ad viden- dum Deum, & recipiendum tuorum laborum condignum praemium.

Vnde conicere licet quam breuis, quam su- blimis & comprehensua sit Dei allocutio, pauca enim verba proferens plurima per illa docet de- super infuso lumine, quo penetratur, & si enim exterius tantum dicat: Surge propera & veni. In- terius tamen illico, manifestat, vnde, quod, quan- do, & quomodo, & ad quid surgendum, prope- randum, & veniendum sit, & quae animae vnico verbo insinuat, ipsa plurimis vix explicare valet: cuncta autem quae intus loquitur; ad haec tria tendunt ut sit felix initium, feruor in progressu, & perseverantia vsque ad finem, ad quam se- quitur adeptio gloriae. Exhortatur enim ut ani- ma surgat a malo in bonum, a bono in melius, a meliori in optimum, progrediendo non tarde sed velociter, non tepide sed feruide, non instabi- liter, sed perseveranter, sic currens ut tandem destinatum accipiat brauium, & in hoc discer- nitur diuina locutio a diabolica: vox enim ini- mici est ut qui stat, cadat a maiori bono in mi- nus, a minori in malum, a malo in peius, prope- rans in deteriora vsque ad obstinatam, & pessimam consummationem. Vnde vox diaboli est; mittete deorsum, & haec omnia tibi dabo, si cadens a- doaueris me. Aliquando quidem manifeste, ali- quando vero sub specie boni, semper tamen stantem deiicere, & praecipitare conatur. Nam sicut ipse e caelo cecidit sicut fulgur, ita nos ca- dere cupit velocissime ut in profundum malo- rum venientes, cum ipso simul pereamus. Econ- tra vero vox Christi ad eum qui cecidit est, haec omnia non temporalia sed aeterna, tibi dabo, si surgas, properes, & venias ad me, qui te stare fa- ciam, & beatus esse in saecula saeculorum Amen.

1. Cor. 9: v. 24.

Matth. 4. v. 6.

EXHORTATIO XIII.

De vocatione anima ut surgat a pec- cato in gratiam, & de gradu im- perfecto in alium perfectiorem, & ab actione in contemplationem.

Surge propera amica mea, &c.

ADMIRANDA est Christi cha- ritas in modo vocandi homi- nes ad seipsum, quam satis ex- plicuit in parabola de opera- riis vocatis ad laborandum in vinea; dum noluit se nuncu- pare vineae Dominum, sed patrem-familias, ut paternum suum indicaret amorem & so- licitudinem erga omnes familias & natio- nes hominum. Vnde & quater exiit ad vo- candos eos qui ocioosi stabant in foro, ocioosi autem dicuntur ex duplici causa; peccato- res quidem, quia nihil merentur, nec lucrantur; ad vitam aeternam condigne consequen- dam: iusti vero pigri, quia nihil proficiunt, sed semper eodem modo tepide procedunt ex parte vero ocioosi etiam dicuntur qui sibi ipsis attendunt dumtaxat, cum possint alios lucrari, & Christi vineam quae est Ecclesia, dilatare, & in maius incrementum perduce- re. Hos autem omnes merito pater-fam- ilias non ex odio, sed amore increpat, di- cens: Quare hic statis tota die ocioosi? Non e- nim decet hominem, qui natus est ad labo- rem, sicut anis ad volatum, ocioosam vitam degere, maxime cum vineam habeat quam excolat. Et si incultam relinquit, spinas & tribulos germinabit. De his ergo voca- tionibus nunc agendum est inchoando a dua- bus primis, ut duplex expellamus ocium, quod omnium est perniciosissimum.

Pro voca- tione D. Matth. Sau- li, Magda- lenae &c. & pro voca- tione A- postoli oru. i. Ad Ti- moth. 2. v. 4. Matth. 11. v. 28.

De vocatione anima ut surgat a peccato letifero.

§. 1.

Cum caelestis sponsum velit omnes homi- nes saluos fieri & ad agnitionem veri- tatis venire: omnibusque dicat; Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Non dubium quin omnibus ap- ptari possit vocatio, quae his verbis designa- tur, Surge, propera & veni. Et quidem si de anima lethifera labe infecta sermo sit, cum illa iacere dicatur in peccato, vel sicut mor- tuus iacet in sepulchro, vel languidus in grabbato, vel dormiens in lecto, vel qui ce- cidit in luto; vocatur a Deo ut surgat a se- pulchro, in quo est mortua per culpam, ut viuat Deo per gratiam; a grabbato in quo est languida per vehementiam cupiditatum in ar- dentem

dentem febrem, & mortali languore pulso ve- ram recipiat sanietatem; a somno peccati, & le- to pigritiae, & euigilet in operibus poenitentiae; & a luto foedissimo, cui haeret ut mundetur & pulchra fiat. Surge (ait Paulus) qui dormis, & ex- urge a mortuis, & illuminabit te Christus. Vsq; quo (inquit Salomon) piger dormies, vsque quo consur- ges de somno tuor? nunquid qui cecidit, non adiciet, ut resurgat?

Ad Ephes. v. 14. Prou. 6. v. 9. Isa. 24. v. 20. Iere. 8. v. 4.

Li. de Isaac & anima. c. 4. & ferm. 6. in Psal. 118. v. 3.

Hom. 5. in Cant.

Hom. 2. ex duabus in Cant.

Ma. 8. v. 3.

Ioan. 5. v. 8. Marc. 2. v. 9.

Hoc igitur est quod ait caelestis sponsum, Sur- ge, propera & veni. Quod sic interpretatur D. Ambrosius; surge a delectationibus mundi, surge a terrenis, & veni ad me quae adhuc labo- ras, & onerata es; & sollicita es quae sunt mun- di, veni supra mundum, quia ego vici mun- dum. Surge a mortuis, exurge a vinculis, qui- bus circumdata tenebaris, exurge, quia ego sur- rexi tibi, solue vincula iniquitatis, quia ego solui tibi. Veni quia iam retia soluta sunt. Surge (inquit Nyssenus) quia lapsa es in lubrico pec- cati coeno, quae a serpente fuisti impetita, & cecidisti in terram, & fuisti in lapsu inobedi- entiae, & cur (inquit Origenes) ait surge? quia ego pro te sustinui rabiem tempestatem & flu- ctus, qui tibi debebantur excepti, tristis facta est anima mea propter te vsque ad mortem, surrexit a mortuis confractis mortis ianuis, & inferni vinculis dissolutis, ideo dico tibi surge & veni, addit autem, Propera, quia a peccato sur- gendum est cito, & velocissime fugiendum ab illo sicut a peste, sicut a facie colubri. No surgas, inquit, lente, sed velociter, nec momento tem- poris remoreris in peccato postquam agnoueris illud, nam & ego in primo meae conceptionis instanti, cum primum agnoueris peccata vestra, odi illa, dolui de illis & me ad mortem pro eis perferendam obtruli. Ideoque vocatum est no- men meum: accelera, festina, praedare.

Sed adhuc in his tribus verbis, Surge pro- pera, & veni. Tres agnosce actus qui ad per- fectam conuersionem & poenitentiam requi- runtur, ut sensus sit: surge per fidem, propera per spem, & veni per charitatem, fides enim timorem excitat, quod peccator incipit surgere, spes vires auget ut properet ad obtinendam veniam, charitas autem contritionem perficit, qua sit conuersio in Deum a quo recesserat, vel aliter, surgit peccator per contritionem, quae si perfecta est, peccatum expellit; si imper- fecta adminiculo sacramenti indiget, & i- deo properat per confessionem, per quam peccatum foras enomitur, & gladio sacramen- talis absolutionis perimitur. Venit autem per satisfactionem, quia ablata culpa, & insuper reatu poenae, nihil est quod detineat quo mi- nus Deo per alia insignia opera perfecte ap- propinquet, nec incongrue haec tria per alia tria denotentur, quae Christus Dominus pra- cepit languido qui iacebat in grabbato. Surge (inquit) tolle grabbatum tuum, & ambula, & sta- tim sanus factus est homo ille, & sustulit grabba- tum suum, & ambulabat: spiritus languidus ia- cebat in grabbato corporis, passionibus agita- tus in vitia, ad virtutes inualidus. Sed Chri- sti omnipotentis virtute, surgit quidem per ve- ram poenitentiam, quae illum sanum consti- tuit, ablata culpa, tollit grabbatum super hu-

meros, cum onus satisfactionis per corporis affectiones assumit; & aliquo tempore illo o- neratus incedit, sed postea deposito grabbato expeditus ambulat, cum soluta poena debita, alia bona opera exercet, quibus properat, & Deo propinquius accedit.

Primam hanc vocationem ad hoc tendere ut anima fiat Christi amica, formosa, & columba.

§. 2.

Sed no paruam ingerit difficultatem, qua ra- tione sponsum animam peccatricem ad poeni- tentiam vocans, dicat illi: Surge propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni. Peccatrix enim non amica, sed inimica, non columba, sed coruus, non formosa est, sed foeda. Sed num- quid Christus Dominus Iudam proditorem, non vocauit amicum? Amice inquit, ad quid ve- nisti? Qui ergo peccatorem obstinatum voca- uit amicum propter pristinam amicitiam, quid mirum quod nuncupet amicum eum, quem aliud ex- excitat, vocat & trahit ut amicum faciat? re- empla- ferenda enim sunt tria haec nomina non tam ad id quod anima habet, quam ad statum quem habuit post baptismum antequam labe- retur in peccatum, ac si dicat surge tu, queras amica, columba, & formosa mea, vel referri possunt, ad id quod sponsum dare desiderat, & ut statim det, efficaci inspiratione vocat, ac si diceret, surge & propera ut sis amica mea, ut sis columba mea, & formosa mea, quod vehe- mentius eam allicit, ut velit mox a peccato sur- gere, ut ex inimica amica, ex coruo columba, ex foeda fiat pulchra.

Sed subtilius D. Gregorius Nyssenus hoc vr- get dicens, hic insinuari miram virtutem & efficaciam diuinae vocationis, quae in icu oculi operatur quaecumque vult, sicut enim cum primum Christus dixit adolescenti, surge; & Lazaro, veni foras: & paralytico: tolle grab- batum tuum & ambula: statim haec omnia sine vlla mora peracta sunt: sic etiam sua effi- caci inspiratione, ita potest tangere cor pec- catoris, ut mox in eodem momento consen- tiens, a peccato viuus, & sanus surgat & for- mosus. Ita etiam (inquit Nyssenus) cum pri- mum dicitur animae, Surge & propera, Audit Ius- sum, verbo confirmatur & roboratur, excita- tur, accedit, appropinquat, pulchra redditur, columba nominatur. O vis diuini iussus & imperij, ipse dixit & facta sunt, mandauit & creata sunt. Nonne Matthaeus publicanus ad primam Christi vocem surgens; relictis om- nibus secutus est illum, & qui erat niger sicut coruus, factus est speciosus sicut columba! Numquid non Saulus persecutor, eum audi- uit Dominum dicentem: Ego sum Iesus Naza- rensis quem tu persequeris, Illico respondit, Do- mine quid me vis facere? Et ex persecutore ami- cus Christi est constitutus? crediderim Mag- dalenam, hanc in corde suo audisse vocem; Surge propera & veni: moxque tanto feruore consensum praestitisse: ut amica, columba, & formosa simul sit reddita. Ad hanc ergo effi- ciam diuinae vocis declarandam, simul cum verbo vocantis, amicitia & pulchritudo animae

Math. 26. v. 50. & c. 22. v. 12. est mirum quod nuncupet amicum eum, quem aliud ex- excitat, vocat & trahit ut amicum faciat? re- empla-

Hom. 5. in Cant.

De hoc ite- rum infra lib. 8. Exh. 3. circa illud aperi mihi sta- tor mea, &c.

Matth. 9. v. 3.

Act. 9. v. 8.

Luc. 7. v. 37.

Cur vocetur colūba.

Lib. 4. Exhort. 12. Plura de colūba diximus. Pſal. 54. v. 7. Cant. 5. v. 1.

Epist. 175. ad Iulian.

Iſa. 38. v. 14.

Ierc. 2. v. 18.

Cur vocetur mea colūba. Ofca. 7. v. 11.

quæ vocatur, coniungitur, quæ celeriter obediens, celeriter est in melius commutata.

Et hæc est peculiaris ratio ob quam hic vocetur colūba, vt affectus & modus vocationis exprimitur. Columba enim primo impetu pernici volatu alias aues superat. Vnde Dauid ad velociter fugiendum alas colūbæ desiderabat, benè ergo vocatur colūba quæ perniter à peccato fugit, à morte surrexit, & properauit, vt ad Christum qui vita est, perueniret, colūba etiam maximè munditiam amat, & succanum horret, vt aquam limpidam quærat, ex qua bibere, & seluare queat, quare in hoc canticum oculi dicuntur sicut colūbæ super riuulos aquarum. Tetrum item odorem horret, gratum autem sic auidè sequitur, vt teste D. Basilio, propter illum sapè domicilium mutet, vnde & cadauerum pastum renuit, solisque selectis granis vescitur: sic anima à Deo potenter vocata & præmota, cænum & tetrum odorem peccati horret, & fugit: munditiam cordis amat, & amplectitur; aqua diuinæ gratiæ per sacramenta se lauare, & potare studet, & post Christi odorem sic properat vt domicilium mutet, aut potius quæ domicilium erat Diaboli, fiat domicilium Spiritus sancti, qui etiam per colūbam designatur, & sibi similem colūbam facit, ac è mundi columbario ad Christi columbarium transfert, in cuius Ecclesia, & domicilio iustorum degere semper appetit, nihil immundum, sed tantum quod selectum est in cibum spiritualem assumens: in hoc etiam se præbens colūbam, quæ gemitum præcantiu habet, quod peccata commissa gemens, lachrymis ea lauans formosa fit per charitatem, vt immaculatum cum Christo inear connubium. Esto igitur tu Christi colūba; & cum primùm audieris vocem eius: *Surge & propera; Fuge lutosas aquas peccati, & bibe limpidissimam aquam gratiæ. Quid tibi vis cum via Aegypti; vt bibas aquam turbidam? & quid tibi cum via Assyriorum; vt bibas aquam fluminis? arguet te maliciatua, & auersio tua increpabit te.* Huiusmodi enim aqua mundi turbida erit tibi in perditionem, qui noluit Christi esse colūbam.

Habet enim emphasim magnam nomen illud *Mea*, cum dicitur colūba mea, quomodo paulò post dicitur etiam, *Columba mea in foraminibus Petre*. Multæ enim sunt colūbæ ad Christum non pertinentes quæ Aegypti & Assyriorum aquis turbidis potantur, de quibus Oſeas propheta ait: *Factus est hic Ephraim sicut colūba seducta non habens cor, Aegyptum inuocabunt, ad Assyrios abierunt.* Illi enim qui partes sunt Ecclesiæ, quæ vna est Christi colūba, & per baptismum Spiritum sanctum receperunt, eiusque charitate sunt consignati, sed seductori diabolo assentientes, in graui delicta prolabantur, colūbæ quidem sunt, sed seductæ, non habentes cor, nec sanam mentem; non cordati sunt, sed excordes, eò quòd non imitantur colūbam in eo quòd dignum laude habet, sed in eo quòd ipsi est noxium. Columba enim sicut eo volatu est velocissima, ita corde est tardissima, nec magnopere curat aucupem retia tendentem aut cernere, aut fugere, vt quodammodo in retia quasi sponte sua incidere

videatur, & cum reliquæ aues pugnent vt pullos tueantur. Columba tamen (ait D. Hieronymus) ablatos pullos non dolet, nec requirit: sic peccator breui, ac fallaci quadam boni specie capitur, caducæque voluptatula illectus, vltro sese in laqueos, & in ipsas crudelissimorum hostium manus conicit; à quibus cuncti illius pulli, & bonorum operum fructus destruantur, sed ipse nihil curat, ac si ad eum non spectaret. Verè filius Eua, quæ colūba fuit à serpente seducta & dilacerata, vecordiamque suam in posteros traduxit, propter quod dicebat Paulus, *Timeo ne sicut serpens Eua seducta, ita corrumpantur sensus vestri, & excidant v. 4. à simplicitate, quæ est in Christo Iesu.* Id est, timo ne amittatis veram simplicitatem colūbæ, & sitis sicut colūba seducta, excors, & quæ maior vecordia, quam relictio verò Deo, inuocare Aegyptum, & in ariditudo hominum brachio, auxilioque sperare: aut abire in viam Assyriorum, quæ in gehennam ducit, qui vocatus erat, vt ad Christum, & eius regnum perueniret?

Vocate libet huiusmodi transgressores colūbas agrestes, quæ non sicut cicures & domesticæ columbaria propria habent, vbi securiùs manent, filios procreant, & nutriunt, sed potius per agros vagantur, & commorantur in illis: ita pia anima, quæ hic dicitur, *Columba mea*, id est, cicuris & domesticæ Christi, in cuius columbario, quod est in Ecclesia perpetuò commoratur, & in eius vulneribus tanquam in foraminibus petre nidificare dicitur, nec ad alia domicilia diuagatur, sed ipsi semper adheret, at peccatrix & infida anima, vt agrestis colūba, Christi domicilium ignorat, nec eius legibus astringi patitur, contra quam Propheta insurgunt dicentes: *Abiit vagus in via cordis sui, Iſai. 57. v. 17. & vsquequo delinns dissolueris filia Vaga, & v. 22. Hierc. 31. pronocatrix, & redempta ciuitas colūba.* Id est, vt tibi, ô anima, quæ cum redempta sis à Christo, eique per gratiam aliquando vnita, pro-uocas modo iram eius, eo quòd sis sicut colūba seducta, & excors, quæ te facile capi finis, & ab inimicis tuis gemens, & murmurans vt colūba, captiua duceris.

Audi ergo dilecti vocem dicentis, surge, propera, & veni, vt sis colūba mea, non excors, sed cordata: nam Dei allocutio colūbæ restituit cor, vt semper apud sponsum manere velit, ne cuncteris surgere, properare, & venire, quia non sola venies, sed à vocante adiuta, nam ideò (inquit D. Bernardus non dixit, vade, sed *Serm. 58. in Cant.* veni; vt significaret quod simul cum illa ipse esset venturus; ac si diceret veni mecum, quòd ego te ducam, ego tibi manum potrigam vt surgas, pedes perficiam, vt properes, & per viam deducam, ne erres; nam cum simplicitate colūbæ dabo tibi prudentiam serpentis vt cuncta sine deceptione perficias. Sed quoniam scriptum est, *De propitiato peccato noli esse sine metu.* Oportet te sapius hanc Dei allocationem intra cor tuum invocare; ac si quotidie tibi diceretur, surge & propera, ac veni, vt qui semel à peccato surrexisti, iterum atque iterum amplius surgere satagas, quia scriptum etià est; *Ne uerearis vsque ad mortem iustificari, & qui iustus*

Apoc. 22. v. 12. Motium huius vocationis ponitur. Infra Exhort. 16.

Prou. 19. v. 15. & c. 16. v. 14.

Hic.

Ioan. 5. v. 8. Matth. 9. v. 5. Act. 3. v. 6.

Hom. 5. in Cant.

Ad Rom. 12. v. 12. Ad Hebr. 6. v. 11.

Pſal. 76. v. 11. Ad Philipp. 3. v. 13.

Epist. 254.

In id Pſal. mi 69. Alitior & prolestor.

stus est, iustificetur adhuc: Et propera pœnitentiæ properare non cesset donec vocetur ad altiora.

De secunda vocatione ad proficiendum magis in virtutibus. §. 3.

ET enim post quàm anima à peccato surrexit, & iustificationis gratiam adepta est, Nouo modo sponſus eam vocat, dicens; *Surge propera, amica mea, & c.* Quasi ad maiora virtutis incrementa eam excitans, & excellentiorem adhuc viam illi demonstrans, quæ est via charitatis & dilectionis ex vno gradu in alium excellentiorem progrediens, ac si dicat: surge è lecto pigritiæ, quæ soporem immittit: nec sis vt piger qui vertitur in suo lectulo, sicut ostium in cardine suo: ne hæreas terræ per villam ad res terrenas inordinatam affectionem, sed citò surge, torporem excute, terræ deponere, & magno feruore ad me per iugem imitationem venire festina, quia dignum est (inquit D. Gregorius) vt quicumque ad amorem Christi properat, catenis torpore, quantum potest, abiciat, & se ad æterna consequenda celeriter accingat. Ideo enim sanatus languidus, paralyticus, aut claudus, vt ambulare, currere, & salire valeat. Vnde non tantum ei dicitur, quod surgat, sed etiam quod ambulet, & sponſa non solum dixit surge, sed propera & veni, quasi dicat, ait Niseus, non tibi sufficit à lapsu solum erigi, sed etià progredere per virtutum profectum, cursum peragens in virtute. Nec quomodo documque est progrediendum sed festinanter, vt simus, sicut monet D. Paulus, *Solicitudine non pigri, spiritus seruantes, Domino seruientes, vt non segnes efficiamur, verum imitatores eorum qui fide & patientia habent ad adhibendum promissiones.*

Tanta est autem humani cordis imbecillitas, vt nisi à Deo sepius excitetur, & ingi auxilio præmuniatur, mox vel cadat, vel sistat gradum, aut segniter progrediatur, ideoque oportet audiat Deum loquentem sibi, *Surge propera & veni.* Sicut & sponsa non semel tantum, sed iterum se audisse testatur, vt paulò post videbimus, ac si super custodiam cordis tui steteris, audies Deum in te isthæc crebrò loquentem, & quia tuam exigit cooperationem, tu ipse quotidie dicit tibi; surge velociter, dicens nunc cœpi, propera celeriter, quæ retro sunt obliuiscens, ad ea verò quæ sunt priora extendens te ipsum: veni perseueranter sequendo Christum, nec deficias donec ad ipsum peruenias: quòd propius accesseris, eò velocius properare debes; instar corporum grauium quæ dum proprium centrum petunt, quò illi sunt propinquiora, eo concitatiore feruntur cursu: sic cum ad Deum tendas, qui centrum est, & vltima quies animæ, quò magis ad illum per imitationem accesseris, eo feruentius sanctis operibus properare debes, & in hoc, inquit Bernardus, scias te esse perfectum, si indefessum habueris proficiendi studium, & iugem ad perfectionem conatum. Nam quantumuis profeceris (inquit Augustinus) non debes vnquam dicere sufficit: hoc enim est quasi de via velle exire, & in fine quiescere, quòd potius est deficere. Cum Paulus & si perfectus dixerit, ego non me arbitror comprehensisse, aut perfectum esse, sequor autem si quomodo compre-

hendam. Quod D. Leo Papa confirmat dicens: natura nostra, manente adhuc mortalitate, mutabilis, etiam si ad summa quæque stultia prouehatur, semper tamen, sicut potest habere quò recidat, ita potest habere quò crescat. Et hæc est perfectorum vera iustitia vt nūquam præsumant se esse perfectos, ne ab itineris nondum finiti intentione cessantes, ibi incidant deficienti periculum, vbi proficiendi deposuerint appetitum.

Sed si scire desideras in quibus tibi potissimum proficiendū sit, hæc ipsa verba sponſi indicant, in tribus præclaris sponſi cognominibus ac si diceret, surge, & propera, vt sis magis amica, purior colūba, & amplius formosa, & quia iuxta supra dicta, amicitia Dei obediētia perficitur. Nam vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis. Si creueris in obedientia, cresces in Dei amicitia; imò in omnibus virtutibus, quia teste D. Gregorio, obedientia illas menti inferit, infertasque custodit, quotidie ergo amplius surges, si quotidie animam tuam castificaberis in obedientia charitatis, quæ omnem refugit maculam, & omnem inducit virtutis splendorem. Sed vltius crescere debes in simplicitate, & puritate colūbæ, vt amicitia tua colūbina sit, ad vnicum & simplicissimum finem, qui Deus est propter se ipsum dilectum, intentionem eleuando: proficere autem in defæcata & pura intentione; est proficere in omni virtute, quia intentio radix est bonæ operationis. Vnde si oculus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit, & quo oculus simplicior, eo corpus erit lucidius, sed adhuc vltius debes crescere in formositate, & pulchritudine interna, quæ instar externæ in debita cunctarum partium propositione consistit, id est, omnium cogitationum, affectuum, verborum & actionum proportionem seruat, vt prudenter fiant quando & quomodo oportet, vt Dei amicum decet, iuxta simplicissimum finem sibi per intentionem præscriptum. Crescere autem in hac formositate, est crescere in omni virtute, sine qua perfecta pulchritudo non inuenitur, quæ omnia complexus videtur Apostolus cum dixit: hoc oro vt charitas vestra magis ac magis abundet in scientia, & in omni sensu, vt probetis potentiora, vt sitis sinceri & sine offensa in diem Christi, repleti fructu iustitiæ per Iesum Christum, in laudem & gloriam Dei. Abundantia enim maior charitatis, ad maiorem amicitiam spectat, sinceritas sine offensa, ad colūbæ simplicitatem; repletio fructus iustitiæ, integrè formosam reddit animam, quæ tunc properat, cum potiora probat, & sibi assumit, sed cuncta sunt per Iesum Christum, & in ipsum: nam ideò vocat eam meam amicam, meam colūbam, & meam formosam, quia in his omnibus illum imitatur, & ad eius efformatur similitudinem.

De vocatione ad opera vitæ contemplatiua. §. 4.

Liter explicat D. Bernardus hæc tria vocabula accommodans ea tribus personis, de quibus D. Ioannes dixit: *Diligebat autem Iesum Martham, & sororem eius Mariam & Lazarum.* Vt amica quæ instar Marthæ Christo inseruit in operibus vitæ actiua. Columba vero quæ

Ad Philipp. 3. v. 12. Serm. 2. quadages.

Ioan. 5. v. 13. Lib. 35. mor. c. 10.

1. Petr. 17. v. 22.

Vide supra circa id oculi tui colūbarum.

Matth. 62. v. 22. Ex. D. Th. 1. p. q. 5. ar. 4. ad. 1.

Ad Philipp. 1. v. 9.

Serm. 57 in Cantic. & ser. 3. in ser. Martham, & sororem eius Mariam & Lazarum. It. Assum. It. Assum. It. Assum.

gerens Lazari personam pro quotidianis delectis & defectibus in oratione gemens, diuinam sibi non cessat conciliare misericordiam. Formosa vero, quæ Mariæ partem elegit, & cælesti desiderio fulgens supernæ vacat contemplationi, qui tamen omnes in Bethania degunt, quod interpretatur domus obedientiæ, & ideo diliguntur à Christo, cui cuncta hæc placent, cum iuxta Dei beneplacitum per obedientiam fiunt. Ad hos igitur qui membra sunt vnus Ecclesiæ sit præfens allocutio, quia omnes Dei indigent vocatione & auxilio, vt singuli munus sibi iniunctum peragant, & in eo in dies proficiant.

Ex. D. Ambrosii. serm. 6. citato.

Sed non nihil dicamus de Maria, & anima contemplatrice, cui peculiari dilectionis significatione dicitur: Surge, propera, & veni. Super te ipsam, eleuans te super te. Surge à terra in cælum, à visibilibus in invisibilia, à creaturis in creatorem. Et cum meditaris scripturas surge etiam de littera ad spiritum, de figura ad veritatem, surge denique per eleuatam mentis intentionem, vt Deum præsentem intuearis, cum quo tibi conuersandum est. Sed propera valde, quia longissima est distantia inter hæc extrema, & celeri indiges cursu, vt pertranseas illam, properet ergo intellectus discursu & meditatione ad cælestia, & diuina, vt conuersatio ipsius in cælis sit. Sed quia nemo surgere posset, nec properare, nisi prius ipse Deus veniret, & manum illi ad surgendum porrigeret, ac secum duceret, ideo stans post parietem propè fores domus, ait. Veni, id est, accede ad me magno voluntatis affectu, vt tecum venias & ad superna ascendas; eo modo quo angelus dixit beato Iohanni; Veni, & ostendam tibi sponsam uxorem agni, & sustulit me in spiritu in montem magnum & altum, & ostendit mihi ciuitatem Ierusalem descendentem de cælo. Et iterum videns ostium apertum in cælo audiuit vocem dicentem sibi; Ascende huc, & ostendam tibi quæ oportet fieri post hæc.

Apoc. 11. v. 9.

Apoc. 4. v. 1.

Ioan. 15. v. 15.

Pro transfiguratione.

Matth. 16. v. 17.

Ioan. 21. v. 15.

Vide Ioan. sermum.

Matth. 17. v. 14.

Tunc autem perfectè est anima, amica, columba, & formosa. Amica quia reuelantur ei secreta cælestia, quæ non nisi amicis communicantur. Columba, quia Spiritui sancto sociatur, cuius fecundatur donis & gratiis Formosa, quia pulchræ Rachelis fruatur amplexibus Deo summe pulchro vnita vinculo amoris, quæ tria videtur complexus Christus Dominus cum beato Petro post insignem illam confessionem de ipsius diuinitate dixit: Beatus es Simon Var Iona, seu Var Ioanna vel Ioannis. Nomen enim Simonis, quod est obediens ad amicum refertur. Var Iona est filius columbæ. Var Ioannis est filius gratiæ, in qua consistit animæ pulchritudo, sed non incongruè hæc tria aptabimus tribus discipulis quos Christus Dominus assumpserit, & duxit secum in montem excelsum seorsum, & transfiguratus est ante eos. Nempe Petrum, Iacobum & Ioanem. Vt Petrus referat eos qui per obedientiam sunt fidei Christi amici; Iacobus vero eos qui simplicitate pollèt columbinam; Ioannes autem eos quos ornat eximia pulchritudo gratiæ, & charitatis. Huiusmodi assumuntur à Christo, & vocantur à dilecto dicente illis; surge propera & veni tecum ad montem excelsum, & à tumultu separatarum diuinæ contemplationis: vbi Christus transfiguratur ante illos, id est, varias figuras assumit, quibus se illis ostendit, iam vt

A gloriosus, iam vt crucifixus, iam vt puerulus: nec solus ipse venit vt contemplatiuam animam visitet, sed alios sanctos secum affert, sicut attulit Moysen, & Eliam cum magna claritate & maiestate, nam etiam sancti se transfigurant varias assumentes figuras vt electos amicos in cõtemplatione visitent, ex Dei tamen ordinatione, sine qua nihil horum possunt facere, sed de huiusmodi apparitionibus & transfigurationibus iam diximus ad calcem exhortationis duodecimæ, vnum tamen addendum est ex his quæ nunc dicit sponsa.

Cum enim in huiusmodi visionibus quæ per cæcelos obscure fiunt, aliquid cõtingere possint, illusiones ex astutia Sathana transfigurant se in Angelum lucis; discernendæ sunt verè à falsis, ex verbis quæ in illis loquitur persona quæ apparet; Nam qualis vnusquisque est, talia loquitur, & loquela sua manifestum illum facit. Vnde sicut Apostoli videntes Iesum ambularem super mare, putauerunt phantasma esse, & turbati sunt valde: at cum Iesus statim locutus est eis dicens: Habete fiduciam, ego sum, nolite timere; Agnoscentes eum ex voce deposito timore lætati sunt: sic multoties cum turbat visio, sedat locutio, quia ex modo loquendi manifestatur loquentis maiestas, ex his quæ loquitur sapientia, & sanctitas; ex suauitate vocis scopus visitationis. Vnde sponsa post quàm dixit; En ipse stat post parietem nostrum, &c. Mox refert verba quæ ab ipso audiuit dicens: En dilectus meus loquitur mihi, surge, &c. Quasi confirmans verè sponsum esse qui stabat post parietem, ex locutione & verbis quæ dixit illi. Spõsa (inquit D. Bernardus) prius agnouit respicientem per fenestras, & postea loquentem audit; quia si respexisset, & minimè locutus fuisset, suspectus poterat esse ille respectus, ne forte magis indignationis foret quàm dilectionis.

Matth. 14. v. 26.

Serm. 17. in Cant.

Sed cum Deus visitans animam dulcibus nominibus eam compellat, videlicet, amicam, columbam, filiam, aut sororem, formosam, sponsam, &c. inspicendum est qualis sit anima, cui hæc dicuntur, & qualem effectum in ea operentur, tunc enim à Deo, eiusque spiritu procedere noscuntur, cum ea fulget puritate, vt his nominibus non sit indigna, vel cum per illa ad hoc inducitur, vt surgat, properet, & ad Deum propius veniat, & accedat, firmusque in bono stet, & proficiat: & præterea cum huiusmodi compellationes non inanem gloriam, vel sui complacentiam; aut præsumptionem generant, sed potiùs verecundam confusionem, & stuporem diuinæ maiestatis, vilissimæ creaturæ ita suauiter loquentis. Deniq; tot sunt signa Dei loquentis, quot sensus graues, & heroicæ sapientiæ & sanctitatis continent verba quæ in hac locutione miscuntur, & quot rationes affert, ad id quod intendit persuadendum, vt cum ait; Iam enim hyems transit, &c. Quæ autem à Sathana in Angelum lucis transfigurato procedūt locutiones, contraria insinuat, contrarios effectus efficiunt, & longè diuersos fines intendunt, vt anima seducatur & corruat. Sed quoniã de huiusmodi vocatione ad quietè contemplationis expressior sit mētio paulo post, cum iterum dicitur, Surge, & veni, columba mea in foraminibus Petre, &c. Ibi fusiùs de illa differemus.

EX-

EXHORTATIO XV.

De vocatione ad lucrandas animas, quibus, & quo tempore, & modo communicatur.

Surge, propera, amica mea, columba mea, formosa mea, & veni.

pro festo Visitationis B. virginis. Luc. 1. v. 39.

Luc. 1. v. 28.

Genes. 8. v. 14.

Luc. 1. v. 39.

Vide supra in exhort. 3. v. 3.

Fit allusio ex eo quod Nazareth significat floridam, Iuda confessionem.

OST præcedentes vocationes recto ordine sequitur quæ ad lucrandas animas destinatur, cuius tractationem inchoarelibet à speciosissimo typo Deiparæ virginis, postquam Dei filium in se concepit, cuius allocutionem mox præsentit, vt his verbis sponsæ continetur: En dilectus meus loquitur mihi: Surge propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni. Nonne amica, columba, & formosa, cui Angelus dixit: Ave gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus? Singulariter es amica propter singularem gratiam, quam inuenit, quia gratia plena, columba, propter inhabitantem in ea Spiritum sanctum, quia Dominus tecum: & adhuc Spiritus sanctus superuenit in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: formosa propter decorem virginis cum fecunditate mox futuræ prolis, quia benedicta tu in mulieribus. Et ecce concipies in vtero, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum. Eua fuit inimica Deo propter præcepti transgressionem, vipera marito, propter iniquum peccati persuasionem, deformis sibi, propter ignominiosam nuditatem, & carnis rebellionem: at tu ex aduerso Euz, es præcellenter amica, propter insignem obedientiam qua dixisti: Ecce ancilla Domini, stat mihi secundum verbum tuum. Es columba toti mundo, cui ramum oliuæ, auctorem pacis & reconciliationis attulisti: es formosa propter ingentem fidem & gratiam, qua sine damno pudoris inuenta es mater Saluatoris. Eia ergo amica, columba, & formosa mea, surge à quiete contemplationis: qua tot annis posita es, tum in templo, tum in domo tua in ciuitate Nazareth; propera cum festinatione ad montana Iudæ, id est, confessionis, & laudis, vt manifestentur Dei magnalia, quæ in te perfecta sunt. Veni tecum in domo Zachariæ, vt tibi generes mihi alium filium adoptiuum præcursorem meum: & parentes eius, per te replebo Spiritu sancto: vt quæ hæctenus vacasti contemplationi, nunc pro aliorum lucro mirabili vaces actioni.

Audiuit beatissima Virgo dilecti vocem: Et statim exurgens abiit in montana cum festinatione. Migrat columba nidum suum, & quæ antea erat in ciuitate Nazareth, flores omnium virtutum colligens, donec colligeret florem de radice Iesse, qui ex eius visceribus genuerunt, ingreditur in ciuitatem Iuda, vt tanquam auis fecunda tres filios signat confessionis, qui diuino lumine mysterium dominicæ Incarnationis agnoscentes, illum mundo testentur, vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. En tibi lucra, quæ Virgo virginum tunc attulit Christo, generans illi tres prophetas: & inter illos omnium prophetarum maximum, qui de

A mulieribus nati sunt, vt merito ipsa prophetarum mater, magistra, & decor possit nuncupari. Sed quid mirum, quod tam ingens lucrum reportauerit, quæ secum sponsum ipsum intra vterum tunc portabat? Nec enim dixit illo vade, sed veni; non sola sed tecum; ego enim tecum ibo non solum per gratiam, sicut cum aliis, sed per naturam in te, & ex te à me assumptam, vt ingentia per te aggrediar opera, propter quæ in mundum veni.

§. 1.

ECCE typum vocationis qua sponsa & pia anima contemplationi vacans vocatur à Deo vt surgat, & properet ad lucrandos alios. dos proximi dormierat sponsa dulcem contemplationis somnum reclinato capite super læuam sponi, qui hoc somno delectatur adiuravit filias Ierusalem, ne illam excitarent quoadusque ipsa veller, cuius voluntatem nouit Dei beneplacito esse conformem, ad quem spectat excitare ab actione in contemplatione in actionem. Videns igitur fat eam quieti ac somno contemplationis vacasse: venit (inquit diuus Anselmus) saliens per montes & colles magno strepitu vt eam excitet, sed plenius suam ei voluntatem insinuat, dicens: Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni. Non vult trahere inuitam, nec enim quod fieri vetuit, ipse vllatenus faceret: vt autem voluntariam trahat, intus allicit & vocat, vt surgat: ad hoc autem tribus eam amoris cõpellat vocabulis, quæ ad surgendū vehementer inducunt, ac si diceret: Surge ad lucrandos alios, quia amica es, quia colūba es, & quia formosa es. Nunquid frustra has gratias & dona tibi cõcessi? Nunquid talenta, quæ tibi ad lucrandos alios distribui, abscondes in terra: si mea amica, cur non lucri mei sollicita? Nam animarum salus, meus est questus: si mea columba, cur non mihi fecunda, vt plures mihi parias gratiæ filios? si mea formosa, cur non progredieris foras, vt videant opera tua bona, & glorificent patrem tuum qui in cælis est? Olim Rachel pulchra erat, sed sterilis, Lya verò fecunda, sed deformis: at tu modo es columba mea, & formosa mea, vt simul sis formosa sicut Rachel, & columba fecunda sicut Lya; quod si respueris Lya fecunditatem, amittes Rachelis pulchritudinem, si absconderis talenta sub terra, auferentur à te, & dabuntur aliis qui negociantur cum illis; si autem lucratus fueris plures fratres, lucrum istud maximè tibi proderit; Et ideo dixi: Surge tibi, propera tibi, & veni tibi: Nam cum surgis & properas pro fratribus lucrands, magnum tibi lucrum acquiritis, nam te ipsum & alios saluos facies; amicorum etiam omnia sunt communia, communia lucra, & communia gaudia, si surgis & properas mihi, vt mihi obedias, & gloriam meam quæras; si surgis fratribus, vt illorum animas lucreris, etiam surges tibi, & cuncta hæc in commodum tuum cedent; & quod mihi & aliis præstas, ratione amicitiarum bonum putare debes; non quærens tantum quod tibi est vile, sed quod multis, vt salui fiant.

De vocatione ad lucrandos alios. dos proximi dormierat sponsa dulcem contemplationis somnum reclinato capite super læuam sponi, qui hoc somno delectatur adiuravit filias Ierusalem, ne illam excitarent quoadusque ipsa veller, cuius voluntatem nouit Dei beneplacito esse conformem, ad quem spectat excitare ab actione in contemplatione in actionem. Videns igitur fat eam quieti ac somno contemplationis vacasse: venit (inquit diuus Anselmus) saliens per montes & colles magno strepitu vt eam excitet, sed plenius suam ei voluntatem insinuat, dicens: Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni. Non vult trahere inuitam, nec enim quod fieri vetuit, ipse vllatenus faceret: vt autem voluntariam trahat, intus allicit & vocat, vt surgat: ad hoc autem tribus eam amoris cõpellat vocabulis, quæ ad surgendū vehementer inducunt, ac si diceret: Surge ad lucrandos alios, quia amica es, quia colūba es, & quia formosa es. Nunquid frustra has gratias & dona tibi cõcessi? Nunquid talenta, quæ tibi ad lucrandos alios distribui, abscondes in terra: si mea amica, cur non lucri mei sollicita? Nam animarum salus, meus est questus: si mea columba, cur non mihi fecunda, vt plures mihi parias gratiæ filios? si mea formosa, cur non progredieris foras, vt videant opera tua bona, & glorificent patrem tuum qui in cælis est? Olim Rachel pulchra erat, sed sterilis, Lya verò fecunda, sed deformis: at tu modo es columba mea, & formosa mea, vt simul sis formosa sicut Rachel, & columba fecunda sicut Lya; quod si respueris Lya fecunditatem, amittes Rachelis pulchritudinem, si absconderis talenta sub terra, auferentur à te, & dabuntur aliis qui negociantur cum illis; si autem lucratus fueris plures fratres, lucrum istud maximè tibi proderit; Et ideo dixi: Surge tibi, propera tibi, & veni tibi: Nam cum surgis & properas pro fratribus lucrands, magnum tibi lucrum acquiritis, nam te ipsum & alios saluos facies; amicorum etiam omnia sunt communia, communia lucra, & communia gaudia, si surgis & properas mihi, vt mihi obedias, & gloriam meam quæras; si surgis fratribus, vt illorum animas lucreris, etiam surges tibi, & cuncta hæc in commodum tuum cedent; & quod mihi & aliis præstas, ratione amicitiarum bonum putare debes; non quærens tantum quod tibi est vile, sed quod multis, vt salui fiant.

Ita diuus Bern. serm. 57. & 58. in Cant. Cassiod. Beda & Anselmus.

Genes. 29. v. 16.

Iuxta vocem hebræam, vt supra dictam est.

1. Cor. 10. v. 33.

Hinc fit non segniter, nec temisè, sed properè & feruenter surgendum & veniendum esse ad hæc lucra quærenda, vt eadem celeritate & promptitudine mutuus sit egressus, & regressus.

DDD iiii

sus à contemplatione in actionem, & ab actione in contemplationem, instar quatuor animalium, quæ ibant & reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis; ibant ad prædicationem, & reuertebantur ad contemplationem ea pernicitate qua fulgur coruscans è cælo descendit; de quo ad Iob ipse Dominus testatur: Numquid mittes fulgura, & ibunt, & reuerentia dicent tibi, Adsumus? Quod de prædicatoribus interpretatur diuus Gregorius: ac si Dominus diceret: Ego sum qui è cælo vitæ quietæ, ac contemplatiuæ, mitto prædicatores meos instar fulgurum vt alios illuminent, & accendant; peracto vero mysterio, & iterum mihi per contemplationem assistunt parati rursus ire, cum eos mittere decreuerim. Hoc siquidem (ait diuus Bernardus) vera & casta contemplatio habet, vt mentem quam diuino igne vehementer succenderit, tanto ardentius repleat zelo, & desiderio acquirendi Deo, qui eum similiter diligant, vt orium contemplationis pro studio prædicationis libentissimè intermitat. Et rursus posita votis, tantò ardentius redeat in idipsum, quanto se fructuosius intermisisse meminerit, vt iterum sumpto contemplationis gustu, valentius ad conquirenda lucra solita alacritate recurrat.

Eleganter hoc expressit Isaias Propheta, sub duplici metaphora, dicens de Apostolis, apostolicisque viris; Qui sunt isti qui vt nubes volant, & quasi columbe ad fenestras suas? Vbi duplex munus illorum insinuat, nempe instar nubis velociter volare per aëra rigando terram, & instar columbæ perniciter tendere ad sui columbarij foramina. Nec vnum sine alio assumendum est, sed vtrumque suo tempore ex Dei motione præstandum. Sicut enim nubes velocissimè à vento agitatæ per aëra feruntur, & ad extremas vsque regiones perueniunt, & terram irrigant, vt fructum ferat: sic, inquit diuus Gregorius, apostolici viri ac prædicatores, à Spiritu sancto vocati, & præmoti volant & properant per vniuersum mundum, vsque ad extremas eius regiones, terrena hominum corda rigantes, fidei ac morum congruentem eis doctrinam tradentes, & sicut de nubibus fulgura etiam procedunt, quæ coruscant, ac splendent: & vibrantur fulmina, quæ terrent, & feriunt. Sic (inquit diuus Augustinus) minaci ac terribili prædicatione interdum corda concutiunt, & interdum splendidissimis operibus illustrant. At huiusmodi apostolici viri non semper sunt nubes, nec per aëre volant, vel in eo permanent, sed simul sunt columbæ, quæ vrgente tempestate velocissimè ad columbaria volant, vt in nidulis suis protegantur, & in foraminibus petra, quæ Christus est, per contemplationem commorentur, vt inferius videbimus.

Sed forte apud Isaiam hæc similitudo columbæ aliud indicat, quod huic vocationi de qua agimus, magis congruit: nam columbæ quæ in agro granis colligendis, ad propriam, & pullos nutritionem insistant, non solum ad nidulos columbarij volant, vt se tueantur, & quiescant; sed quoniam in illis pullos suos habent, quos naturali amore alere, ac nutrire gestiunt: vnde & amor ipse filiorum velocitè eas volare compellit, cum ad columbaria regrediuntur.

Circa illud, Sed forte apud Isaiam hæc similitudo columbæ aliud indicat, quod huic vocationi de qua agimus, magis congruit: nam columbæ quæ in agro granis colligendis, ad propriam, & pullos nutritionem insistant, non solum ad nidulos columbarij volant, vt se tueantur, & quiescant; sed quoniam in illis pullos suos habent, quos naturali amore alere, ac nutrire gestiunt: vnde & amor ipse filiorum velocitè eas volare compellit, cum ad columbaria regrediuntur.

Ezech. 1. v. 14. Iob. 38. v. 35. lib. 30. mor. c. 2. Serm. 57. in Cant. Vide supra lib. 4. exhort. 40. Ita. 60. v. 8. Hom. 8. in Ezech. & hom. 5. in Euang. Inid Psal. 96. Illuserunt cornuscationes sue. Exhort. 23. §. 6.

A Sicigitur cum sponsus ait: Surge, propera amica mea, & columba mea, & veni; Excitat illam, vt non semper propriis inhiat vilitatibus, studiis, & nutrimentis acquirendis: sed etiam quod ad ea loca tendat, vbi filios spirituales habet, quos alit, & nutriat, ac in bono confirmet: vt quæ fecunda est in hac prole gignenda, etiam sit sollicita, & festina in ea nutrienda, & roboranda. Et ideo ait, propera, & veni, subaudi ad fenestras tuas, vt pullos tuos nutriat.

Sed subtilius hæc latet mysterium. Nam licet sponsus tantum dicat Veni, non designans certum locum, quo ventura sit, quia in vniuersum mundum mittit discipulos suos, vt Euangelium prædicent omni creaturæ; & ideo Isaias prius eos comparauit nubibus; & ideo Isaias prius eos comparauit nubibus; & modo hanc, modo illam regionem irrigant, tamen secundo comparat eos columbis properantibus & volantibus ad fenestras suas: quia sicut diuersi greges columbarum propria habent columbaria; & singulæ columbæ proprios sibi eligunt nidos, vbi ponunt ova, educunt pullos & nutriunt eos: ita etiam singulis Apostolis, & apostolicis viris, vel ex Dei instinctu, vel ex lumine rationis & prudentiæ propria sunt designata loca in quibus verbum Dei prædicent, filiosque spirituales Christo generent, eorumque in bono promotioni inuigilent. Vnde diuus Petrus sicut nubes volabat iam in Samariam, iam in Syriam, iam in Italiam: sicut columbæ vero, volauit ad propriam fenestram & nidum sibi à Christo assignatum, nempe Romam, vbi diutius mansit, & in numeros Christo filios peperit, ac nutriuit: quod & reliquis Apostolis euenisse credimus; & cum dubitabant, an huc vel illuc oporteret ire ad prædicandū Euangelium, diuinus spiritus eis inspirabat locum, quo eos tunc vocabat, sicut diuus Paulus testatur se vocatum interitus esse, vt taret in Macedoniam ad euangelizandum: Et cum diuus Petrus anceps esset de visione, quæ eum ad prædicandum gentibus inuitabat, aduenientibus gentilibus ex Cæsarea, dixit ei spiritus Domini: Surge, descende, & vade cum eis: Et hac forte de causa, iuxta lxx. versionem hic dicitur: En dilectus meus respondet mihi: surge, &c. Quoniam vt à principio diximus, respondet ad internum desiderium animæ, maximè cum anceps est de eo quod sponso magis placet, & de loco quo eam abire decreuit.

Sed adhuc in hac columbæ similitudine subtilius aliquid indagari potest, ex arte aucupandi columbas, quàm ex diuo Basilio supra regulimus, dum aucupes capta vna vel altera columba agresti, cicurem illam reddunt, & alis odorifero vnguento linitis eam è columbario exire permittunt, vt coniungatur agrestibus: quæ illius fragrantia attractæ eam sequuntur, in eiusque columbario manent. Hanc artem summus aucupum magister, & diligentissimus animarum aucups inuenit, dum ex agresti Iudæorum agmine paucos discipulos elegit, & sua doctrina & exemplo cicures fecit: lubenque eos sedere in ciuitate donec induerentur virtute ex alto, federuntque decem dies: adueniens autem Spiritus sanctus, eorum alas pretiosissimo suæ gratiæ

Act. 16. v. 16. Act. 10. v. 19. Etiam profesto Pentecostes. Lib. 2. exhort. 7. in epist. 175. ad Iulianum. Lucæ. 24. v. 15. Act. 2. v. 1.

gratiæ vnguento linitur; & tunc illam paruulam Ecclesiam sic affatus est: Surge, propera, amica mea, columba mea, formosa mea, & veni: ac si diceret: omnia tempus habent, o amica mea, & columba mea, tempus sedendi domi, & tempus egrediendi ex illa: tempus tacendi, & tempus loquendi: tempus amplexandi, & tempus longè fieri ab amplexibus, iam satis superque sedisti domi, tacens & meis amplexibus fruens, surge, egredere, propera, & veni in mediam Ierusalem, & in vniuersum mundum, vt instar columbæ plures mihi generes filios, & tua fragrantia agrestes mundi columbas ad me trahas: obediunt Apostoli, surgunt, properant, & veniunt vniuersis ad destinatum sibi locum, & mira celeritate innumeros homines ad Christi fidem conuertunt, & columbario Ecclesiæ adiungunt. Videres Petrum vno vel altero die surgentem vt populo Christum prædicaret, & tanquam columbam odoriferam Spiritu sancto plenam, ter vel quinque millia hominum ex agrestibus circuisse, & Christo adiunxisse: quod & alios Apostolos in aliis orbis regionibus effecisse constat, & quotidie similes columbas à Christo Domino cicuratas videmus, quibus eandem insinuans vocationem, non dissimiles per illas operatur effectus. Sed de hac arte per odorem aucupandi plurà superius diximus.

Solum superest explicandum qualem oporteat esse animam, quæ ad huiusmodi proximorum lucra vocatur: quod in eodem triplici cognomine fati indicatur. Non enim vocatur quæ vitis est denigrata vel adhuc tenera, & parum firma: sed quæ iam est amica Dei per gratiam, quæ nouit voluntatem eius facere per exactam obedientiam, & cui diuina secreta commissæ sint per intimam contemplationem; nec tamen quærit quæ sua sunt, sed quæ Christi, & proximorum, studens proximo suo placere in bonum ad ædificationem, sicut Christus non sibi placuit. Sed ulterius columba esse debet per simplicitatem intentionis, per innatam mansuetudinem omni amaritudinis felle deposita, quæ non erit pro peccatis propriis & alienis gemere, ac duplicis prolis auida, vt bonis operibus, ac proximorum lucris velit esse fecunda: tandem formosam esse oportet, vt per splendorem virtutum, non solum verbo, sed etiam exemplo alios doceat, & trahat ad Christum, sicut de ipso scriptum est: Specie tua, & pulchritudine tua, intendente prospere procede, & regna. Propter veritatem, & mansuetudinem, & iustitiam deducet te mirabiliter dextera tua. Ille ergo prospere surgit, procedit, & venit ad lucrandos alios, qui columbina nitet pulchritudine & mansuetudine, omnigenæque virtutis ornatur splendore. Tales operarios mittit dominus messis, vt metant messem suam: tales amicos elegit Christus, qui eant & fructum afferant permanentem in vitam æternam: tales viros segregat Spiritus sanctus, qui opere & sermone potentis sunt ad trahendum alios. Si Christus es inimicus, quomodo alios ei conciliabis amicos? si coruus es, quomodo columbas post te trahas? Si deformis, quomodo alios formosos reddes? potens quidem est Deus ex lapidibus suscitare filios Abraham, & per coruos pascere prophetas, ac per malos bonis benefacere. Sed quæ à Deo sunt, ordinata sunt: nec

Eccles. 3. v. 1. Ad Rom. 15. v. 2. Psal. 44. v. 4.

A Sponsus dicit vt surgat, properet, & veniat ad lucrandos alios: nisi ei qui iam surrexit, properauit & venit ad lucrandum se: qui enim sibi nequam est, cui bonus erit? & qui seipsum doceat, & curare nescit, quomodo alios docere & curare valebit?

Denique trino encomio vocatur ad lucrandos alios, qui trino examine interrogatur an Christum diligit plusquam alij, ad hoc vt eius pascat agnos & oues. Simon Ioannis, inquit, diligis me plus bis? En ipsa forma interrogandi insinuat illis eum pollere virtutibus, quas nomina amici, columbæ & formosi importare diximus, vt ad calcem præcedentis exhortationis visum est. Ecce descripti tibi apostolicæ vocationem, quam Christus Dominus insinuauit Petro & Andree, ac filiis Zebedæi, quos columbas cicures facere disponebat, educens è mari tyberiadis has nubes, quæ postea vniuersam irrigarent terram, quibus sub alia metaphora dixit: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum: Non tantum ait, venite, sed venite post me, vt mei sitis comites in munere prædicandi, & lucrandi animas, sequentes mea vestigia: Et ego faciam vos venatores, & piscatores animarum, vt educatis eas ex procelloso mundi mare: & ex abyssis profunda peccati in litus amplum & securum diuinæ gratiæ, & legis Euangelicæ. Non ait, eritis piscatores, sed, faciam vos fieri, quia ego ipse prætabo virtutem ad munus hoc obeundum, & ea vobis concedam talenta, quibus ad id præstandum indigeris: Faciam vos insigniter amicos, columbas, & formosos omnibus virtutibus ornatos: surgite, properate, & venite post me, donec tandem veniatis ad me in celestis gloria, quam ipse nobis præstare dignetur. Amen.

De titulis & rationibus fulcientibus hanc vocationem mox agetur.

EXHORTATIO XVI.

De misero statu natura corruptæ, & de rigore legis scriptæ, quæ per hyemem representantur, & transierunt per Christum, & de rationibus quæ inde deducuntur ad obsequendum diuinis vocationibus.

Iam hyems transiit, imber abiit, & recessit.

RATIONEM reddit celestis sponsus eius quod præceperat, ostendens opportunum adesse tempus surgendi, properandi, atque veniendi: quam opportunitatem in eo sitam esse demonstrat, quod omnia sint veniendi ablata impedimenta, plurimaque simul ad sint commoda. Hæc autem multiplicia sunt, sicut multiplices diximus esse Dei vocationes, quia tamen omnes ad vnam communiorem reducuntur, qua, anima inuitatur ad legem & perfectionem Euangelicam amplectendam, sub hac singularum impedimenta, & commoda comprehendimus, quæ eisdem verbis designantur: primo igitur inuitat vt sur-

Eccles. 14. v. 15. Luc. 4. v. 25. Ioan. 21. v. 15. Matth. 4. v. 19.

gar : Iam hyems transit, imber abiit, & recessit. A Hyems enim & imber magnum iter, agentibus sunt impedimentum : quadruplex autem tempus potest designari : nimirum tempus, seu status naturæ corruptæ per peccatum Adæ, sub quo vniuersus mundus, maximè verò populus Gentium iacuit vsque ad Christi aduentum : deinde tempus legis scriptæ, quæ in populo Hebræorum vsque ad Christum perseverauit : tempus etiam persecutionum, ac tribulationum, quæ hætenus vexarunt, ac vexant Ecclesiam : & tandem tempus huius mortalitatis, quod durabit vsque ad finem sæculi, & in singulis durat, vsque ad finem vitæ : de quibus sigillatim agendum erit.

De misero tempore natura corrupta per lapsum Adæ vsque ad Christum. §. 1.

ET quidem aptè congruit similitudo hyemis & imbris temporis quod præcessit Christi aduentum, siue ante legem scriptam, siue post illam, tempus enim hyemale rigidum est & horridum, frigidum, nubilum, triste, imbriferum, inamænum prorsus, & ad res agendas incommodum. Ex maiori enim distantia, seu elongatione solis à nostro hemisphæro : vnde hyems provenit, fit calor solaris diminutio, ad quem sequitur frigus, gelu, & imber, vnde peculiariter quatuor oriuntur incommoda. Nam si terram aspicias, illam frigidissimo luto deturpat : si aërem, obscuris nebulis, atrisque nubibus, ac nimbis replet : si arbores, propriis eas expoliat ornamentis, non solum fructuum, sed florum etiam, & foliorum : si homines corporum frigore torquet, membrorum poros constringit, intra domumque sæpius manere cogit, ne foras ad negotia progrediantur : ad hunc igitur modum hyemale, & imbriferum tempus nuncupatur quod Christi Domini aduentum præcessit ; Et cœpit à lapsu Adæ, vnde miserimus status inchoauit, qui à Theologis dicitur naturæ lapsæ vel corruptæ : peccatam enim prothoparentis non solum sibi, sed cunctis nocuit hominibus, à quibus propter illud sol iustitiæ maximè elongatus est. Et licet promissus sit illis aduentus eius in carne humana, adhuc tamen in longissimum tempus differabatur, donec paulatim cœpit propinquare.

Peccatum autem illud quatuor ingentia mala intulit toti naturæ ; similiaque affert vnicuique peccatum eius actuale, quod egregiè depictum est in misero illo homine, qui iter agens incidit in latrones, à quibus in terram proiectus, expoliatus, & vulneratus est, ac semiuivus relictus. Nam primò quidem non solum animam in terram proiecit, terræque inherere facit : sed frædo, & horrendo luto maculæ peccaminosæ deturpat. Hoc enim nomine crebrò in scriptura notatur ; & ideò peccator dicitur sus lota in lutabro luti : nam sicut lutum fit ex coniunctione imbris cum molli terra, vel puluere, sic peccata ex eo quod tentationum imbres coniunguntur carni, quæ illas libenter amittit. Nam, cor impij, inquit Isaias, quasi mare feruens, quod quiescere non potest, & redudat fluctus eius in consulationem, & lutum. Na ex vno scelere trahitur in aliud, & plurimis simul maculatur, iuxta illud Aba-

Luc. 10. v. 30.
2. Pet. 2. v. 21.
Isai. 57. v. 20.

cuch Prophetæ : Vsq̄quo aggrauat contra se delinsum lutum : multiplicando enim peccata, condensat & super se ponit grauissimum lutuum o-nus, quo in infernum vsque deprimitur, nisi Deus, vt David petebat, eripiat illum : adeo autem malitia condensata est per frigus istud, vt in idololatriam defuerit, quæ homines viliores reddit ipsi idolis luteis, & lapides quos adorabant, vt restatur Sapiens, cum ait : Luto vilior est vita eius, qui a ignorauit eum, qui se fixit, & qui inspirauit illi animam.

Et hoc est alterum peccati damnum, quia in parte superiori hominis, quæ mens est, alias excitauit nubes erroris, & ignorantia, nimboque & procellas passionum, quæ rationem obnubilant, & animam valdè perturbant, & concutiunt, vt facilius in plura obscenaque delicta dilabatur, iuxta illud Pauli : Obscuratum est insipientis cor eorum : propterea tradidit illos Deus in passionibus ignominia, & in sensum reprobum vt faciant ea quæ non conueniunt, repletos omnium iniquitate, &c. Sicut enim ex densis nubibus copiosi defluunt imbres inundantes terram ; sic ex illis ignorantia densis tenebris peccatorum ingentia profluxere diluua, quæ Oseas refert, dicens : Maledictum mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt, & sanguinem teigit.

His accedit tertium damnum, dum reddit animam velut arborem hyemalem expoliatam gratia, iustitia, & omnigena virtute, vt nec flores, aut frondes, ne dum fructus sanctitatis, aut meritum aliquod vitæ æternæ, ex se possit ferre, vt possit ei aprari quod dicit Ieremias : Non est vna in vitiibus, & non sunt ficus in ficulnea, folium defluxit. Per vias autem, & ficus fructus benedictionis designantur, quibus qui carent, æterna mulctantur maledictione ; sicut ficus illa, cui Christus Dominus maledixit, eo quod poma non haberet. Nec mirum, quia peccatum a deo est ferox, leoninos molares habens, vt iuxta prophetiam Ioëlis ; vineam ac vites dissipet, ficus decorticet, & nudas relinquat, vt mox arefiant, nec amplius fructus vitæ æternæ condignos ferre valeant.

Hinc tandem ex illo ingens torpor, & inepitudo ad omne opus bonum procedit : alior enim malitiæ, quasi aditus diuinæ gratiæ intercludit : ideoque de peccatore dicitur : Propter frigus piger arare noluit. Imò et si cibum prope habeat, ita torpore deprimitur : vt abscondat manus suas sub a cella, laboreque si ad os suum illas conuertat ; quod si fugiendum est à ruinæ periculis, nec pedem quidem propter torporem mouere potest : Vnde scriptum est : Regate, ne fuga vestra fiat in hyeme.

Ecce descriptum miserum naturæ lapsæ tempus hyeme adumbratum, quod eleganter diuus Gregorius Nyssenus his verbis depingit : in initio humana natura germinauit, quamdiu fuit in paradiso ; aqua illius fontis irrigata, & germians, quando erat pro foliis germen immortalitatis naturam decorans : sed cum hyemino obedientiæ radicem exiccasset, flos in terram excussus est, dissolutus & nudatus fuit homo à pulchritudine immortalitatis, & excitata fuit herba virtutum refrigerata in Deum charitate, propterea quod abundasset iniquitas. Vnde vana affectiones aduersis flatibus in nobis sunt in altum

Abac. 2. v. 6.
Psal. 68. v. 5.
Sap. 15. v. 10.
Ad Rom. 1. v. 11. & 26. & 28.
Oseas. 4. v. 1.
Ierem. 8. v. 13.
Matt. 21. v. 19.
Ioël. 1. v. 7.
Pro. 10. v. 4.
& c. 26. v. 5.
Matth. 24. v. 20.
Hom. 5. in Cant.

altum excitata, per quas sunt mala animæ naufragia. Hæc Nyssenus, & plura alij Patres, ac Theologi descibentes cum D. Thoma, quatuor vulnera peccati sub typo illius, quem latrones despoliauerunt, & plagis impositis semiuivo relicto.

Sed alia fuit huius miseri hominis non modica ærumna quod sacerdos & leuita transeuntes per eandem viam, nullum illi applicuerunt remedium, donec pius quidam Samaritanus transiens miseratus est illius ; quo significabatur, vt Patres testantur : Legem scriptam à Moysè latram, vim non habuisse sanandi peccatorum vulnera, quare tempus legis scriptæ adhuc inter hyemale, & pluuiosum computatur. Lex enim illa erat timoris & seruitutis ostendens peccatum, sed non mundans ab illo : nubibusque obscuris, & densis Redemptoris mysteria non tam manifestans, quàm obumbrans. Vnde & homines nudos ac vulneratos relinquebat sine virtutibus, quas conferre nequibat, & ad opera studiosa pigros ac legnes, quia per sacramenta & sacrificia, vires ad illa efficienda non præstabat : propter quæ cum data esset lex, ceperunt audiri tonitrua, micare fulgura : & montem Synai nubes densissima operuit, quæ & terrorem incutebant, & imbrem vehementissimum indicabant, qualis post tonitrua, & fulgura, ac densam nubem sequi solet. Huiusmodi autem imber fuit copiosa multitudo præceptorum, ac cærenoniarum cum horrendis minis, ac maledictionibus contra transgressores exhibitis, in quas crebro incurrebant, quia grauissimum hoc iugum vix portabant, in idololatriamque & alia enormia delicta magno impetu ferebantur. Vnde & de illis dixit Apostolus, quod lex iram operatur ; & virtus peccati lex. Non quod sancta non esset, sed quia cum gratiam non præberet, & rigida esset, occasione eius multi delinquebant.

Quomodo hyems peccati transit per aduentum Christi. §. 2.

CVM igitur vniuersum mundum, & omnem populum, non solum Gentilitium, sed etiam Hebræum, rigida hæc hyems acriter vexaret, descendit è celo filius Dei pius Samaritanus, & sidus noster custos, vt præstaret humano generi expoliato, & vulnerato, quo nec sacerdos, nec leuita præstare potuerunt ; alligans vulnera eius, infundens vinum & oleum, ipsumque à terra eleuans & super iumentum suum imponens duxit in stabulum, vbi curam eius egegit. Extrunc autem transit hyems, & imber peccatorum : quia per Christi aduentum sufficientissimè deletum est peccatum Adæ, & sublata damna, ac vulnera quæ ex illo prouenerant ; ipse est enim agnus Dei, qui tollit peccata mundi, ipse deleuit lutum quod terram operiebat, non quidem destruendo peccatores, sed peccata. Vt lutum, inquit, platearum delebo eos. Et quomodo deleuit nisi prospiciendo lutum in profundum abyssi ? sicut prædixerat Micheas : Deponet iniquitates nostras, & proiciet in profundum maris omnia peccata nostra. Vnde & per Christum ablata est etiam atra nubes ignorantia, erroris ac idololatriæ, inundatioque peccatorum, quæ ex illa prodibat. Nam populus qui

Ioan. 1. v. 29
Psal. 17. v. 43
Mich. 7. v. 19.
Isai. 9. v. 12.

ambulabat in tenebris, ipso adueniente, & prædicante, vidit lucem magnam, & habitantibus in regione vmbra mortis lux orta est eis. Ortus est enim in mundo sol iustitiæ, qui suæ lucis & ardoris radiis lutum peccatorum consumpsit, illustrauit terram tenebrosam, & operam mortis caligine, frigidaque hominum corda accendit vt malitia, & ignorantia, pigritiaque deposita, viam iustitiæ ingredi, per eamque si vellent progredi, & properare facile possent.

Et hoc est quod diuina vocatio suggerit, dicens : Surge, propera amica mea, &c. Iam enim hyems transit, imber abiit, & recessit, id est : Surge à luto peccati, & à statu miseriæ, in quo tam diu iacuilti ; propera & veni ad inchoandam nouam vitam in lege Euangelica à Christo lata, quia per ipsum iam rigida, & gelida hyemis impedimentum ablatum est. Quod clariùs per Isaiam testatur, dicens : Deleui vt nubem iniquitates tuas, & quasi nebulam peccata tua : Reuertere ad me, quoniam redemi te, ac si diceret, surge, propera, & veni ad me, quia per me hyems transit, & imber recessit : ego deleui nubes, quæ imbres efficiebant : ego destruxi iniquitates tuas, eo modo quo æstiuus sol suo nimio ardore nebulas consumit, ita vt nihil ipsarum appareat : ego te redemi sanguine meo à peccatis tuis ; quare ergo non venis ad me ? Videre (inquit diuus Ambrosius) quem admodum sancta inuitetur Ecclesia, hyems discessit sibi, ne hyemem nuda formidet, hyemem non temporis, sed infirmitatis, quæ agrum animæ fecundum omni flore dispoliat : Est enim hyems terreni solis : est hyems mentis, quando animo frigus inlabitur, quando vapor animi euanescit, quando soluitur rigor sensus, quando nimius humor exsudat, & mentem grauat, quando interior caligat aspectus. Hæc autem omnia depulit verum tempus, quod nobis attulit Christus : ideoque aptum valde est vt surgamus, & properemus ad ipsum. Sed ponderanda est lectio illa xxx. abiit & recessit sibi : quam sequitur diuus Ambrosius, per quam, vt notat Origenes, designatur nullam esse substantiam peccati ; nam illud dicitur abire, seu recedere sibi, quod non transit in alium locum, sed in semetipso resolutum euanescit, & in nihilum redigitur. Et hoc modo Christus Dominus peccatum omnino destruxit, & annihilauit, quod Prophetæ vocant proicere in profundum maris, vel delere tanquam nebulam : & hoc etiam indicat trina illa repetitio, & confirmatio eiusdem sententiæ : Hyems transit, imber abiit, & recessit : Nam sicut per trinum vocabulum, surge, propera, & veni : significatur vehementia affectus in veniendo, vt iam diximus, ita per istud triplex verbum, transit, abiit, & recessit : indicatur nimis peccatorum elongatio, & omnimoda destructio : vt dicere iam liceat Psalmitæ ; quantum distat ortus ob occidente longe fecit à nobis iniquitates nostras.

Sed quid est, quod cum Christus sol iustitiæ venerit, iamque nobis appropinquauerit, adhuc durat in multis hominibus hyems & imber, nec recessit à pluribus regionibus infidelium, imò nec à multis Christianorum, qui quatuor illis peccati miseris oppressi sunt ? Sed ratio est in promptu : quia licet copiosa fuerit redemptio Christi, & prepotens ad delenda omnia peccata,

Isa. 44. v. 22.
In prioria pologia. Dauid. 1. 17.
Hom. 4. in Cant.
Psal. 102. v. 12.

ipfi tamen peccatores nolunt ea vti : nec sacramenta contra peccatum instituta sibi applicare, quin potius medico, pioque Samaritano resistunt, ne eorum vulnera liget, oleumque & vinum suum desuper infundat, nec surgere volunt à luto in quo iacent, vt cum eo ad stabulum Ecclesiæ veniant, vbi illos perfectè sanet. Etenim quamuis hyems hæc sensibilis ex eo tantum procedat, quod sol à nostro hemispherio sit elongatus : at hyems spiritualis maximè procedit etiam ex eo quod homo se auertit à sole iustitiæ, & recedit à Deo, qui tamen neminem deserit, nisi deseratur ab illo. Et quamuis eum vocet, ac inspirat, vt conuertat faciem suam ad ipsum, ipse tamen pertinaciter resistit. *Quare*, inquit, *auerfus est populus iste auersione contentiosa, & noluerunt reuerti* : imò sicut puteus profundus in ætate, quando sol vehementius cætera vrit, continet frigidiorē aquam, eò quod ad ipsam solares radij non perueniunt, sed potius per antiparitalim à se repellit solis calorem; sic peccator, qui in profundum malorum venit, frigidissima hyeme premitur, quia Dei, & Christi radij vehementer resistit : quod insinuas videtur Ieremias, cum ait : *Sicut frigidam fecit cisterna aquam suam, sic frigidam fecit malitiam tuam*, id est, sic peccator obstinatus facit malitiam esse frigidam & gelidam, eo quod intra se illam retinet, & diuinis radiis aditum ocludit : at si à luto peccati surgere, & frigus istud noxium depellere cupit, iam quantum est ex parte Christi : *Hyems transit, imber abiit, & recessit* : transibitque, & recedet à te, si surgas, properes, & venias ad sacramenta quæ instituit, perque vernum tempus diuinæ gratiæ tibi adueniet, quæ hyemem longè propellat : quare ergo non surgis, properas, & venis? *Numquid* (ait Ieremias) *qui cecidit, non resurget? & qui auersus est, non reuertetur? numquid refina non est in Galaad, aut medicus non est tibi? quare ergo non est obducta cicatrix filia populi mei?* Numquid non venit iam medicus sapientissimus, & potentissimus Christus cum vino & oleo ac sacramentis efficacibus ad cunctos languores animæ propellendos? Cur ergo non venis ad illum? Surge, & propera, quia sine dubio sanaberis, transibit tibi hyems, & oriatur tibi sol iustitiæ, ac sanitas in pennis eius.

Quomodo hyems legis scriptæ transit omnino per Christum. §. 3.

SED adhuc noua ratio ad surgendum & obediendum diuinæ vocationi, quia per Christum non solum transit hyems peccati modo explicato, sed etiam hyems frigida, & imbrifera legis Mosaicæ, quæ abrogata est quoad multitudinem præceptorum iudicialium, & cæremonialium : iuxta illud Pauli : *Reprobatio quidem sit præcedentis mandati propter infirmitatem eius, & inutilitatem, nihil enim ad perfectum adduxit lex.* Et iterum : *ab omnibus, in quibus in lege Moysi non potuisti iustificari in hoc, id est, in Christo, omnis qui credit iustificatur.* Quia, vt inquit Baptista, lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Vnde in parabola eius qui incidit in latrones, notanter dicitur quod sacerdos præteriuit, & leuita pertransiit, ad significandum quod lex & cæremoniæ illæ sacerdotum,

tum, & leuitarum transiit, & recessuræ erant tanquam inutiles ad infirmorum salutem, quam tamen Christus per Samaritanum designatus, allaturus erat.

Hinc igitur sponsus cælestis postquam venit in mundum, antiquam Ecclesiam sic vocat, & alloquitur : *Surge, o amica mea ab ea lege, & cæremoniis Mosaicis, quas hæcenus obseruasti, & à iugo quod patres tui vix portare potuerunt; Propera, & veni ad legem nouam, & Euangelicam, quam institui : vt tollas super te iugum meum, quod est suauis, & onus meum, quod est leue : iam enim hyemstransit, imber abiit, & recessit, id est, iam cessauit hyems legis veteris fenescens : iam abiit imber impetuosis antiquorum præceptorum, quæ se premebant. Iam enim transiit sacerdotium Aaroniticum, in aliud secundum ordinem Melchisedech, & translatum autem sacerdotio, necesse est vt legis translatio fiat : iam nouum testamentum conditum est, & morte testatoris confirmatum. Vbi autem est nouum, inueteratur prius, & vetus inualidaturum est, iam figuræ euauerunt, aduenient veritate, & vmbra cessarunt, orto iam sole, & in meridiem deducto : Prophetæ siluerunt, præsentem Domino Prophetarum. Nam *Lex & Propetæ vsque ad Ioannem. Et ex eo regnum Dei angelizatur, & omnis in illud vim facit.* Surge ergo, propera, & veni, vt intres in hoc regnum Dei, quod est lex Euangelica, & particeps fias diuitiarum gratiæ ipsius.*

Sec quoniam nonnulli ex primitiua Ecclesia ex Iudæis congregata, non satis hanc vocem penetrantes, cœperunt dicere legem Moysi, non abrogatam esse, sed seruandam simul cum lege Christi : alij verò dicebant legem Christi ita succedere legi Moysi, vt solis Iudæis, qui illam professi erant, esset prædicanda, non Gentibus : aut si Gentibus, cogendas esse simul ad legis Mosaicæ obseruantiam, quibus restiterunt Apostoli edocti ab ipso Spiritu sancto, qui ad Apostolicam illâ Ecclesiam sic locutus est : *Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni.* Surge, inquam, ab hoc angulo Iudææ & Galilææ, vbi tam diu mansisti oclusa; propera per vniuersum mundum, veni ad omnem regionem, & prouinciam totius orbis, & prædica Euangelium omni creaturæ : *Iam enim hyems transit, imber abiit, & recessit* : id est, iam enim rigor antiquæ legis omnino cessauit, & euauit : nec quidquam ipsius obseruandum manet ; iam hæc maceries, & impedimentum istud omnino ablatum est : *transit, abiit, & recessit* : id est, penitus est abolitus : nam hoc significat trina hæc repetitio, quod etiam D. Petro manifestatum est trina eiusdem vocis repetitione : cum viso linteo pleno animalibus immundis, quæ manducare respuebat, dictum est illi : *Quod Dominus purificauit, tu commune ne dixeris* : ac si diceretur ei ; iam imber legalium transit, iam nullum animal immundum est ad esum, nec vllus hominum reiiciendus est à fide & regno Dei, ne ocludas illis aditum, sed surge à loco in quo stas. Vade cum his Gentibus, nihil dubitans quod ego misi illas, vt aperias eis regnum cælorum.

Qua

Qua ratione transire debeat Spiritus timoris, & minarum. §. 4.

HINC igitur nouus præponitur nobis titulus ad obsequendum diuinis vocationibus : *Iam enim hyems transit, imber abiit, & recessit* ; ac si singulari nostrum dicatur : Iam cessauit lex timoris, & seruitutis, cur adhuc timore serui-li opprimeris, & non potius gaudes lege charitatis, quæ foras mittit hunc timorem? Excute frigus pigritiæ, & torporis, & propera ad benè operandum, quia iam lex frigida antiquæ legis transiit, & degis sub lege noua, quæ est lex amoris, & feruoris. *Hora est iam* (inquit Paulus) *de somno surgere. Nunc enim propior est nostra salus, quam cum credidimus* : scilicet in lege veteri. *Non præcessit, dies autem appropinquauit* : per Iesum qui lux est, & tenebras ignorantiae depulit : abiiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis, vt Christo conformemur.

Vnde non reiiciendum puto aliorum Patrum interpretationem, qui per imbrem intelligunt lachrymarum fluxus, & exitus aquarum quos deducunt oculi, quia non custodierunt legem Domini. Cæterum, vt notat diuus Bernardus, quædam lachrymæ comparantur imbribus hyemalibus, quia illas extorquet anxia & amara recordatio peccati, & horribilis timor iudicii, & gehennæ, nec non & metus supplicij, quod interdum in hoc sæculo delinquentibus infligitur : alia verò ex charitate, & amore procedunt, affimulanturque pluuuiis vernis, quæ suauis sunt, terram irrigant, & florescere faciunt.

De illis quidem dicitur sponsa : *Hyems transit, imber abiit*, quia non decet amicam & columbam flere, & gemere ex timore, quem charitas foras mittit. Abiit ergo imber, non omnis sed hyemalis, quem ardor charitatis siccauit, cuius loco succedit suauior amoris pluuia. Nam quid dulcius, inquit, lachrymis charitatis? Flet quippe charitas, sed ex amore, non ex merore : flet ex desiderio, non ex metu ; quomodo flebat Maria prope sepulchrum, quia tulerunt Dominum meum, & nescio vbi posuerunt eum ; quomodo etiam fleuit ad pedes Christi, quia peccata ab eius anima tulerunt Deum suum : sed plorans utrobique inuenit eum.

In idè etiam recidit quod alij Patres affirmant, per imbrem, prædicationem intelligi : de qua Greg. hom. Moyses : *Concreuit vt pluuia doctrina mea : sicut vt ros eloquium meum : quasi imber super herbam, & quasi stille super gramina.* Cæterum quædam prædicatio est quasi imber hyemalis, cum peccatores minis terrentur vt conuertantur : cuiusmodi frequens erat apud Prophetas ; quoties populo obdurato verbum Dei annuntiabant, sicut Phariseis, ac Sadduceis dicebat Ioannes : Progenies viperarum, quis demonstrauit vobis fugere à ventura ira? Iam securis ad radicem arboris posita est. Alia verò prædicatio est instar vernæ pluiæ suauis, & placida, cum exhortatur homines, vel ad pœnitentiam, vel ad maiores in virtute progressus, spe regni cælestis, vel ex gratitudine propter accepta beneficia, vel ex amore Dei, ipsiusque immensæ bonitatis : At hæc est magis propria legis Euangelicæ : cuius thema fuit : *Pœnitentiam agite, appropinquauit enim re-*

gnum cælorum. Sic igitur sponsus exhortatur dilectam animam, vt surgat, & properet, non rigorem supplicij proponendo ; quin potius hæc abiisse dicit, sed suauitatem præmij, & virtutis splendorem ostendendo : vnde mox subdit : *Flores apparuerunt in terra nostra, &c.* Quod si aliquis modò adhuc induratus sit corde, rigida & imbrofa prædicatione terrendus est, vt respiciat, & à somno peccati surgat. Sicut enim gallus hanc à Deo accepit innatam intelligentiam, vt media nocte, cum profundior est somnus, valentiores ac productiores cantus edat : leuiore verò & minutiores, cum maturum tempus appropinquat : Ita (inquit diuus Gregorius) discretus prædicator, iniquis mentibus altis & magnis vocibus, æterni iudicii terrores intimat, cum verò respuerint, relictis quæ ad minas pertinent, ea quæ sunt blanda & dulcia de præmiis profert, vt suauis in virtute proficiant.

Quamuis etiam ingenuæ mentes magis à peccato recedunt virtutis amore, quam timore supplicij. Vnde cum Petrus Christum negauit, non continuo respuit, ac primò cantauit gallus : sed cum secundo cantauit (vt diuus Marcus testatur :) tunc enim conuersus Dominus respexit illum, & fleuit amarè : quod fortè indicabat ingenuas mentes multoties non conuertit ad primam, & terrificam prædicatoris vocem ; conuertit tamen ad secundam leniorem, & ex amore ad Dei amorem impellentem, quæ dum lachrymas amoris excitat, culpam expellit, & animam Deo gratam reddit. Fortè de hac pluuia locutus est Dauid, cum dixit : *Pluuiam voluntariam segregabis Deus hereditati tue* : id est pluuuiam non violentam, sed suauem, placidam, & liberalem : at hereditas tua, *infirmata est, in verò perficisti eam.* nam cum ex infirmitate tentatur, & languet, Deus per eandem pluuuiam eam roborat, & perficit, vt inam & nos perficiat in læcula sæculorum, Amen.

EXHORTATIO XVII.

De aspera hyeme persecutionum, & arumnarum huius vite, & quomodo per Christum Dominum transeunt, & finiuntur, & quam citò pertranseant?

Iam hyems, &c.

DIVC post Christi Domini aduentum intercessit hyemale tempus rigidum, & horridum ob sæuam persecutionem quæ increbuit in ipsum ; & postea in Ecclesiam eius ex iustis maximè congregatam : & quidem tempus passionis Domini cæ (inquit D. Bernardus) hyems frigida fuit & procellosa, quæ vehementem blasphemiarum, & tormentorum imbrem contra ipsum emisit. Vnde & de nocte illa dicitur, *quia frigus erat.* Verq; frigit charitas in Petro : qui eum negauit, & in reliquis discipulis, qui eo relicto fugerunt ; quia mundanus timor instar gelidæ hyemis in eorum pectore aquas gratiæ congelauit, & diuini amoris dissipauit flammam, oque compressit

EEE

ne confiterentur Christum : cuius nomen & gloria in opinione persecutorum maximè obsecrata est, quia ampla est illis facultas concessa ad omnigenam mouendam persecutionem vsque ad diram crucis mortem. Hæc est, inquit, hora vestra, & potestastenebrarum: id est, hoc est tempus vobis ac dæmonibus concessum, vt in me omnem vestrum furorem exerceatis.

De persecutionibus Christi & Ecclesie. §. 1.

HYEMS autem ista ex parte recessit per Christi resurrectionem, in qua nouum cœpit ver, & flores apparuerunt in terra nostra, vt mox videbimus. Sed quoniam adhuc discipuli timidi erant, & pusillanimes, fuerunt quasi in hyeme, donec venit Spiritus sanctus in eos: cuius signe incaluerunt corda eorum, tantaque sunt induiti virtute ex alto, vt ipsi principibus Sacerdotum audacter se opponerent, eorumque terrores contemnerent, quare illam nouellam Ecclesiam inuitans sponfus vt surgeret & properaret ad Euangelium prædicandum, rationem reddit: *Iam enim hyems transit, imber abiit, & recessit.* Iam hyems timoris & pusillanimitatis transit, imberque terrorum recessit, nec erit amplius quod te terreat, & impediatur, quia omni terrore superior euades.

Sed numquid deinceps non exortæ sunt vehementes persecutiones & frequentes, quæ Apostolos & discipulos, vniuersamque Ecclesiam diuersis temporibus maximè vexauerunt? Nam si hyems tempestatem & persecutionem, ver autem tranquillitatem & pacem significat: Nonne hæc sicut in anno circulo sibi inuicem succedebant, & hyems longior, & rigidior apparuit: exarserunt enim contra Christum, & Ecclesiam, innumeri hostes à dæmonibus agitati, Tyranni, Philosophi, Hæretici, plurimique pseudo-Christi, & pseudo-Apostoli, quorum dogmata, calumniæ, tormenta, & artes diabolicæ instar hyemis & imbris impetuosi vehementer affligerunt fideles. *Tradent vos* (inquit Saluator) *in tribulationem, & occident vos, & eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum, & multi pseudo-Prophetae surgent, & seducent multos, & quoniam abundauit iniquitas, refrigescet charitas multorum.* Ecce quàm frigida, horrida, & atra hyems præiudiciatur futura, in qua multorum fides, errore obscurabitur, charitasque ex abundanti iniquitate refrigescet. Vnde infert: *Orate ne fiat fuga vestra in hyeme, vel in Sabbato.* Per hyemem intelligens horribilem tyrannorum persecutionem; per Sabbatum verò, qui dies festiuus, persecutionem pseudo-prophetarum, qui sub specie pietatis alios decipiunt. Vtraque autem maximum incutit torporem, & impedit valdè fugam à peccatis, quæ ex illa proueniunt; & ideo orandum dicit, ne vtraque nos comprehendat, & deiciat.

Quid ergo est quod sponfus ait: *Hyems transit, & imber abiit.* Siquidem tamdiu permanet, & adhuc permanet: de qua ergo hyeme, & imbre loquitur: & quare illam grassari permittit? non enim hyemem permitteret, nisi aliquod bonum afferret, nec transire diceret, nisi noxium impedimentum præstaret. Hyems igitur noxia, & imber nocius, vt notat diuus Bernardus, non tam est ipsa persecutionum tempe-

stas, quàm timor mundanus, & pusillanimitatis spiritus, qui ab illa procedunt, eique adiunguntur, & reprobos premunt ac deliciunt. Huiusmodi autem hyems electis Christi discipulis, transit, & recessit; quibus dicitur: *Non timebitis à timore nocturno*: non dicit à nocte, sed à noctis timore, quia non ipsa afflictio (ait idem Sanctus) tentatio est, sed timor ipsius; hic cum nimius est premit, & vincit; sed electis per Christum transit, licet permaneat persecutio & afflictio, vexans quidem, sed non in malum, quia potius in magnum bonum. Sicut enim hyems & imbres, etsi horrore compleant omnem superficiem terræ, & arbores floribus, ac frondibus nudent, herbaque niue, gelu, & glacie teneant compressas, ac cælum densis nubibus, & nebulis tegant: nihilominus plurima alia referunt commoda, vt ipsæ arbores maiorem intrinsecus feruent calorem, altiores figant radices, & validiorem vim germinandi concipiant, quàm in ipso vere manifestent, in eundem modum tribulationes, ac persecutiones tyrannorum, quamuis extrinsecus horridæ appareant, electoque bonis temporalibus expolient, & carceribus ac vinculis compeditos teneant; & oppressos; cæterum ardentiorum charitatem per quamdam spirituale antiparistam conciliant, altioresque radices mittere faciunt, in humilitate, patientia, longanimitate, spe, aliisque virtutibus, quæ circa tribulationes suos heroicè exercent actus. Vnde fortiores resumuntur vires ad præclariora facinora postea peragenda, iuxta illud: *Et mittet id quod saluatum fuerit de domo Iuda radicem deorsum, & faciet fructum sursum.* Nonne Paulus rigida premebatur hyeme, cum dixit: *Grati sumus supra modum, & supra virtutem, ita vt taderet nos etiam viuere?* Sed quas radices tunc misit? *Ipsi*, inquit, *responsum mortis habuimus, vt non simus fidentes in nobis, sed in Deo qui suscitatur mortuos, qui de tantis periculis nos eripuit, & eruit, in quem speramus quoniam adhibet eripiet.* Vnde fit quod sicut tempore hyemis & imbris procellosi, homines domi se continent, & domestica negocia tractant, quia vix foras egredi possunt: sedata verò tempestate foras prodeunt, vt externa peragant: Sic iusti instante persecutionis rigore, & tribulationis procella, ad seipsos redeunt, internis vacant, orationibus instant, animumque virtutibus excolunt, quia non permittitur illis foras progredi ad munus prædicationis, & fidei promulgationem, vt aliis profint, tantique Deus facit vniuersumque profectum, vt permiserit Paulum multo tempore in vinculis detineri: ne orbem perageret, vt sibi attenderet, insignisque virtutis exempla aliis præberet. Cæterum ne hoc munus omnino impediatur, cessare facit ad tempus persecutionis hyemem, vt pace reddita Ecclesie, feruentius instent eius dilatationi: tuncque diuina sponfulocutio fit, dicens: *Surge, propera, & veni: Iam enim hyems transit, imber abiit, & recessit:* id est, iam persecutio deseriuit, iam tranquillitas facta est, & sine obstaculo poteris ad lucrando salios properare.

Sed mysterio non caret de hyeme dixisse tantum quod transit, de imbre autem duplicato vocabulo quod abiit, & recessit, fortè quia per imbrera, vehementior persecutio designatur, quàm

Luc. 22. v. 53

Matth. 24. v. 9. Luc. 11. v. 16

Matth. 24. v. 20.

Serm. 98. in Cant. ad finem.

Psal. 90. v. 5. Ita D. Bernard. serm. 6. in hunc Psalm.

Ila. 37. v. 31.

2. Cor. 1. v. 8

quàm longius recedere oportet, quia maius affert impedimentum, & conuenienter per imbres designatur, qui ex vaporibus sunt à terra ascendentes in aërem, & rursum ab aëre decidentes in terram; cuiusmodi sunt superbi, & elati homines, ponentes in cælum os suum; & lingua eorum transiens in terram, tamquam pluvia amarissima terram ipsam palustrem, & sterilem facit, tam plantis, quàm satis inutilem, id est, animabus pro quibus Christus mortuus est: mali etenim imbres sunt, quos tamquam pessima nubes pluit Philosophorum ventosa locuacitas: hæreticorum inanis iactantia, quæ sua peruersa iactat dogmata; & superborum omnium lingua magniloqua, ipseque innatus, & vanus excellentiæ appetitus, qui imbres luctum faciunt, non fructum ferunt, sed pro fructibus spinas, & tribulos germinant, quos tamen Christus Dominus abite, & longè recedere ad tempus cogit, & Ecclesiam suam vocat, vt furgat, properet, & veniat tamquam nubes cælestis, à cælo orta, quæ pluuiam salutarem, & voluntariam, lenem & suauem mittat in terram, quæque non lutum faciat, sed plurimum afferat fructum, per quam flores appareant in terra nostra, sicut proferat grossos suos, campi repleantur vbertate, & animæ omnigenæ delectentur virtute.

Ita D. Bernard. serm. 98. in Cant. sed diffuse valde.

De persecutionibus singulorum. §. 2.

QVÆ de vniuersa Ecclesia dicta sunt, tibi existima dicta: nam sicut hyems & ver sibi inuicem succedunt, ita decreuit Deus, cuiusque iusti vitam ex tribulationibus, & consolationibus contextam esse: quod si persecutiones & tribulationes patieris, cum te consumptum putaueris, subito orieris, vt lucifer, audiesque gratam sponfi vocem dicentis: *Surge à luto tribulationis, quæ te premit; Surge ad lætiam, & consolationem, & resume vires: non es inimica, sed amica, quia in tentatione inuenta es fidelis: non es iniusta, sed columba, quia seruaisti mansuetudinem in ærumnis, non es facta, sed formosa, quia in fornace tribulationis facta es splendidior. Propera ergo modò, & in virtutibus præclariore progressus facito, quia iam hyems transit, iam imber tentationum abiit, & recessit: factaque est pax in finibus tuis, vt flores tuarum virtutum pulchriores deinceps apparere valeant.*

Iob. 11. v. 17

Sap. 3. v. 3.

sicut in florido vere: illis etiam, imber abiit, & recessit: quoniam licet nunquam desit leuis tentatio, quàm diuus Paulus vocat humanam, & ad probationem permittitur, quæ aptius pluuiæ comparatur: transit tamen imber impetuosis tentationum vehementium, quæ magnam minantur ruinam; cum eruti sint à concupiscentia, quæ concipiens parit peccatum, quod generat mortem: non enim permittit eos Dominus tentati vltra id quod possunt; sed facit cum tentatione prouentum, vt possint sustinere, & magnos virtutum prouentus reportare.

1. Cor. 10. v. 13.

Iacob. 1. v. 12.

1. Cor. 10. v. 13.

De hyeme huius mortalitatis, quæ transit cum iusti vocantur ad gloriam. §. 3.

SEd altius hanc vocationem eleuemus, intelligentes per hyemem vniuersum vitæ mortalis tempus, quod æternæ comparatum: rectè hyems imbriferæ & procellosa nuncupatur, ob ingentes ærumnarum imbres, quibus tam reprobi, quàm electi comprimuntur: illi quidem impatienter, & cum maximo animæ detrimento: Si verò patienter & cum ingeniti lucto, iuxta illud Pauli: *Omnes qui pie viuere volunt in Christo, persecutiones patientur: mali autem homines, & seductores proficiunt in peius:* Nam si persecutionibus non premuntur, sed prosperitatibus abundant, ipsis peiores fiunt. Sicut autem cum hyeme vigent imbres, niues & venti, ver solet esse magis floridum & tranquillum: si verò hyems placida sit, in verè imber, nix, ac frigus solet irruere, quæ floribus ac fructibus nocent: Sic nobiscum prosperè agitur, cum in huius vitæ hyeme variis tribulationibus premimur; post quas in verè futura gloriæ magna nobis felicitas referatur. Si autem in hac vita cuncta prosperè eueniunt, timendum est, ne in futura hios æterna hyems comprehendat, iuxta sententiam quam Abraham diuiti epuloni pronunciauit, dicens: *Memento quod receperis bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. Nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris.* Et rursum: *Mundus gaudebit, vos autem contristabimini.* Sed illius gaudium vertetur in tristitiam, quia extrema gaudij luctus occupat: tristitia autem vestra, vertetur in gaudium.

Luc. 16. v. 25

Ioan. 16. v. 10.

Prou. 14. v. 13.

In hora enim mortis dilecta anima sponfi præsentens aduentum dicit: *En dilectus meus loquitur mihi: Surge, propera, &c.* Surge à corpore mortali quo vincita, & oppressa teneris: Surge à miseris quibus fatigaris in hac lachrymarum valle: propera exire à carcere huius mortalis corporis, in quo compedita faces; & veni mecum, vt in æternum regnes: quia iam tibi hyemis omnino transit, imber lachrymarum: luctus & planctus abiit & recessit, nec solum ille qui ex timore, sed etiam qui ex amore procedebat; Neuter enim iam est necessarius: transit etiam prædicationis imber, quia firma cunctorum bonorum possessione frueris: tunc enim absterget Deus omnem lacrymam ab oculis iustorum, & vltra non erit mors, nec luctus, nec clamor, aut dolor: *quæ prima abierunt:* omnium enim malorum imber qui prius eos vexabat, abiit & recessit. Et dixit qui sedebat in throno: *Eccè noua factio omnia. Nā cū recesserint vetera, noua illis*

Ita Origènes hic.

Ita D. Gregorius hom. 16. in Ezech.

Apoc. 21. v. 4.

In § 3.

Vide infra, exhort. 23 § 5.

Prou. 20. v. 4. ita Ianfcnius.

Pfal. 125. v. 6

Prou 31. v. 21.

2. Reg. 23. v. 20.

1. Ioan. 2. v. 6

Prou. 22. v. 13.

In fra 261. habetur a- lia obferua- tio.

Pfal. 38. v. 7.

Iob. 9. v. 25.

concedam premia; hyemem commorabo in no- uum ver, in quo noui apparebunt flores, qui numquam visi sunt in terra mortalitatis huma- nae, vt exhortatio lequens declarabit.

Ex his ergo deducitur valde nobis necessa- rium esse quamdiu durat huius vitæ hyems, & antequam transeat instanter operare quidquid ad nostram salutem conducit; vt cum tranferit, vocemur ad requiem & coronam. Ne contin- gat nobis quod de pigro dicitur: Propter frigus, piger orare noluit, mendicabit æstate, & non da- bitur illi: Dicitio hebræa quam frigus vertit In- terpres, proprie hyemem significat, in qua fri- gus viget: & quam vertit æstatem, significat messem. Tempus ergo præfens, hyemale ac fri- gidum est, laborique destinatum ad feminan- dum, & terram proprij corporis exercitio virtu- tum velut aratro profcindendam: quod mole- stum est piger, & valde asperum: ideoque ob ignauiam laborare, & arare contemnunt: at tempus futurum, in quo omnis molestia ceslat, æstium dicitur, quia in eo cum lætitia mesles colliguntur, & dulces laborum fructus & præ- mia possidentur: iuxta illud Psalmi: Eunt ibant, & flebant mittentes semina sua: Venientes autem ve- nient cum exultatione, portantes manipulos suos. Quia spe erecti iusti non horrent, gelidæque hye- mis labores, & instar mulieris fortis non timent domi suæ à frigoribus niuis, quia vestiti sunt duplicibus, scilicet virtutibus, quæ corpus & animam sanctificant, & ad Dei ac proximi a- morem accedunt. Vnde non refugiunt domo exire ad laborandum, & luctandum contra vir- tutis hostes: sunt enim fortes sicut fortissimus Banaias, qui percussit duos leones Moab, & a- lium leonem in diebus niuis: qui sunt hitres leo- nes, nisi concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia vitæ: Sed hoc magnæ fortitudinis indicium, quod in diebus frigoris & niuis occidit leonem, quem leonem? Illum ni- mirum, quæ sic timet piger, vt è domo ad labo- randum egredi non audeat. Nam dicit piger, Leo est foris, in medio platearum occidendus sum. At Banaias, (quod interpretatur filius domini) diui- num vigorem, tamquam Dei filius induens, etsi frigus, gelu, & nix vexent, adhuc leones occi- dit, vitia expugnat, & quæ sunt Dei exequitur: & ideo magnam consequitur gloriam, & æter- nam retributionem. Piger autem qui propter frigus hyeme laborare renuit, mendicabit in æ- state, & non dabitur ei, quia nemo misericordia erga ipsum commouebitur, sed à Deo & san- ctis derelinquetur, æternis puniendus flam- mis.

Quid ergo stolidius quàm propter frigidæ hyemis labores, quæ velociter transeunt, amit- tere æstatis iucundas mesles, quæ in æternum permanent? Vita etenim nostra quantumuis longa videatur, & quibusuis virtutis laboribus prematur, hyems est facilè transiens, diesque veniet, & certissimè veniet; & fortè hodie cum dicitur tibi: *Iam hyems transit, imber abiit.* Nam, vt inquit Plaltes: *In imagine pertransit homo, id est, velut vmbra velocissima, aut velut interna phantasiæ imago, & cogitatus, qui breuissimo tempore durat. Quod & Iob testatur etiam di- cens: Dies mei velociores fuerunt cursore.* Sed cla- rius damnati ipsi, vt diuina testatur Sapien-

tia: *Transierunt (aiunt) omnia illa tamquam vmbra, & tamquam nuncijs percurrerent, & tamquam nauis que pertransit fluctuantem aquam, & c. aut tamquam auis que transvolat in aère, & c. aut tamquam sagitta emissa in locum suum, & c. sic & nos nati conuicti definitimus esse: id est, vita nostra fuit instar momenti temporis, quod simul incipit, & definit esse: nam cum nati sumus, continuo, & quasi nulla intercapedine videmur defuisse: ar- tormentum eorum in æternum manet, perpetuoque mendicant, vel guttam aquæ ad refri- gerandam flammam, qua cruciantur; & non dabitur eis.*

§. 4.

FELICITORS iusti, qui in hyeme ista labo- rant, & grauissimis tribulationibus pre- mantur, citissimè enim dicitur illis: *Iam hyems transit, & recessit, & tunc requiescent à labo- ribus suis.* Sicut enim damnati, vt vidimus, vo- luptatibus huius vitæ inebriati, eam momenta- neam esse putarunt: sic iusti amore Dei inebriati, etsi multis premantur afflictionibus, quasi instantaneas putant: si æternis bonis comparentur. Dicentes cum diuo Paulo: *Id est, 2. Cor. 4. v. enim quod in presenti est momentaneum, & leue 17. tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æ- ternum glorie pondus operatur in nobis, & c. Perpen- de quælo quàm longas, & quàm acerbis & mo- lestas tribulationes passus fueris, quas ipse in e- dem epistola fusc commemorat, in laboribus plurimis, in carceribus abundantijs, in plagis supra modum, in mortibus frequentibus, vt quasi non semel, aut bis, sed sæpius mortem acerbissi- mam pertulisse videatur; & tamen cuncta hæc momentanea iudicabat, & leuia: dum futura quæ non videntur, æterna, & sublimia contem- plabatur: quamdiu hyems durat, longa tibi vi- detur, sed conuertere oculos ad æternam æsta- tem, quam expectas, & momentanea appare- bit, vt iam non dicas: Hyems transit, & imber abiit. Nam quod parum distat vt transeat, quasi nihil distare, & iam transisse videtur.*

Sed quoniam negare non possumus vitæ no- stræ tempus siue breue sit, siue longum, verè hyemale esse, imbribus, ac ventis procellosum, vnde fit domum cuiusque tam sapientis, quàm insipientis, puius, ventis, & fluminibus con- cuiti, curandum est valde, sicut Saluator mo- nuir, ne similes simus viro stulto, qui ædifica- uit domum suam super arenam, & irruentibus in illam fluminibus, pluuijs, & ventis, cecidit ruina magna: sed è contra, assimilemur viro sapienti, qui eam ædificauit super petram: & quamuis eadem flumina, pluuiæ, & venti in eam irruerint, non cecidit, quia supra pe- tram fundata erat. Et quid est arena, nisi temporalia bona, quæ citò transeunt? Et quid petra, nisi æterna, quæ semper manent? Qui ergo conscientia suæ ædificium super amorem rerum temporalium fundant, irruentibus ten- tationibus facilè corruunt, dum illa vel acqui- tere plus nimio cupiunt, vel amittere timent; at qui illis contemptis, in æternis fundamentum iaciunt, immobiles stabunt, sicut æterna sunt immobilia, quæ nec à persecutoribus, & ten- tatoribus dari possunt, vel auferti: funde- mus ergo domum nostram super firmissimam petram,

Matth. 7. v. 24.

D. Greg.

petram, qui Christus est, eiusque lex, solida do- ctina, & certa æterni regni promissio, & non timebimus à frigoribus niuis, nec ab imbribus hyemis, quæ cum tranferint, domum nostram non demolientur. Cuncta hæc egregie comple- xus est diuus Gregorius in hunc locum positi- mus, inquit, per hyemem vitam præsentem in- telligere, quæ dum nos assiduis tentationibus impetit, quasi imbribus importunis ad sequen- dum Christum torpere compellit. Sed iam spon- sa surgat, quia iam hyems transit, quoniam quan- to magis dies vltimus instat, præfens vita recè- dit; & quo amplius tempus ad terminum duci- tur, eo citius currendum est, ne electa anima o- blatis sibi muneribus æternis priuetur: Transit, enim dicitur, quia in proximo transitura esse non dubitatur. Hæc ille, quæsi alludens ad id quod antea sponsa enixè petierat, dicens: *Trabe me, post te curremus in odorem vnguentorum tuorum.* Annuit sponsus & dicit: *Surge, propera amica mea, columba mea; Curre vt desideras post me in odo- rem vnguentorum meorum: iam enim hyems transit, imber abiit.* Iam sunt ablata omnia cur- rendi obstacula: quamuis autem in presenti vi- ta degens, sis quasi in hyeme, & imbribus impe- dita, perpende tamen hæc ita citò transtura: vt iam quæsi transiisse, & abiisse possis existimare vt propterea non desinas post me currere, me sequi, & ad æternam vitam peruenire, quam ipse nobis largiri dignetur, Amen.

EXHORTATIO XVIII.

De floribus Virtutum, & Sanctorum ac Bea- torum qui apparuerunt per Christum, & nobis manifestantur vt diuinis Vocationi- bus obsequamur.

Flores apparuerunt in terra nostra.

DEO malitiæ hyems, & peccato- rum imber grassabatur & inun- dabat terram ante Christi aduen- tum, vt nullæ rosæ, lilia & flores in campis appaterent, non florescerent arbores, aut vites, ficus non profertent nisi acerbos & immaturos grossos, & cuncta terra esset inanis & vacua suo spiritali ornatu desti- tuta: quia vera sapientia tranferat, abierat vir- tuta: & sanctitas vitæ recesserat. Sicut crebro la- mentabantur Prophetæ: Oleas enim dicebat: *Non est veritas, non est misericordia, non est scientia Dei in terra. Maledictum & mendacium, & c. inun- dauerunt.* Isaias verò: *Corruit in plateis veritas, & aquitas non potuit ingredi.* Micheas autem: *perit sanctum de terra, & rectus non est in hominibus.* Vi- gente ergo hac rigida hyeme venit Christus in terram nostram, vt illi finem imponeret. Vnde & in medio hyemis natus est in Bethleem ludæ: vt simul cum illo rediret nouum spirituale ver, orientur rosæ, appaterent flores, arbores florescerent, ficus suos dulces proferret fructus, & ter- ra iterum suo spiritali vestiret decore: iuxta Isaiæ vaticinium, dicens: *Lætabitur deserta, & inuis, & exultabit solitudo, & florebit quasi lilius, germinans germinabit, & exultabit lætibus, & sandans: Quoniam per Christum replebitur pul-*

Olea 4. v. 1.

Isai. 59. v. 14.

Mich. 7. v. 2.

Isai. 55. v. 1.

cherrimis virtutum floribus, & vberimis fructi- bus. Hæc sub his metaphoris mirè depingit Sa- lomon, vel potius Spiritus sanctus per illum.

Eleganter nobis, inquit Nyssenus, veris des- cribit amantem creator veris; cui Psalmista canit: *æstatem & ver in plasmasti ea.* Commendat autem illam, non solum a cæli serenitate rece- dentibus imbribus, sed à pulchritudine florum, à canore auium, à spe magnorum fructuum, a- liisque multis, quæ tamen non solum ineunt veri, sed etiam iam adulto conueniunt. Est autem huiusmodi ver felicissimum tempus legis Euan- gelicæ, in quo primum, flores apparuerunt in terra nostra. Non, inquit, flos, sed flores, quia plurimi apparuerunt, sed ante omnes vnus qui auctor est veris, & aliorum florum radix; Christus Ie- sus, flos campi, & lilius conuallium, flos de ra- dice Iesse in florida Nazareth, conceptus & e- nutritus, quem innumeri consecuti sunt flores aspectu pulcherrimi, & olfactu odoratissimi: quos suo ordine describemus.

Hom. 5. in Cant. Psal. 73. v. 17

Cant. 2. v. 2. Isai. 11. v. 1.

De floribus doctrinæ, virtutis, & miraculorum quæ apparuerunt per Christum. §. 1.

ETENIM cum Christo Domino apparuerunt in terra nostra trigeni flores, qui ipsius pul- chritudinem & fragrantiam ostendebant: ni- mirum flores sapientiæ & doctrinæ cælestis, quam densa nubes legis veteris, in suo hyemali tempore tectam & occlusam sub varijs figuris retinuerat: Et tamen vnigenitus qui est in sinu patris, eam foras propalauit, reuelans distinctè mysteria abscondita ante tempora sæcularia, per ipsum enim apparuerunt nobis tanquam noui flores mysterium Trinitatis personarum in vna deitatis essentia, aduentus filij Dei in carne, Spi- ritus sancti ab vtroque processio & missio; & a- lia huiusmodi myteria: tota enim Euangelica doctrina, pratum est amantissimum, torvestitum floribus, quot habet sententias: propter quas Isai. 11. v. 9. iuxta vaticinium Isaiæ: repleta est terra scientia Domini sicut aquæ maris operientes.

Hinc fit vt simul etiam in terra nostra appa- ruerint noui ac pulcherrimi flores virtutum, quos ferè numquam mundus viderat: nempe Ex Orige- ne hom. 4. Ex Nyss- perpetua virginitas, paupertas spiritus, vsque ad ho. hom. 3. renuntiationem omnium quæ possidentur, vt pauperibus distribuuntur: religiosa obedientia sub vnus Prælati disciplina; inimicorum fla- grans dilectio, profusio sanguinis, & horribilium tormentorum pro fide tuenda; & aliz consimi- les; quæ velut flores intra gemmas latuerant, & in lege antiqua erumpere cœperant: sed in lege noua longè, lateque diffusi sunt, & appa- ruerunt in vniuerso orbe, indicantes aduenisse florem campi Iesum, cuius sunt virtute procrea- ti. Nonne speciosissimi sapientiæ & virtutis flo- res apparuerunt in montibus, & locis campestri- bus, in quibus Christus Dominus prædicauit? Nonne pulcherrimi flores omnes illæ senten- tiæ: *Beati pauperes spiritum, beati mites, & sequen- tes:* Et quid erat dicere: *Ego autem dico vobis, Diligite inimicos vestros, nolite iurare omni- no, nisi flores, qui apud antiquos latebant in gemmis, foras erumpere, vt de nouo appa- ruerent in terra nostra? præviderat hoc Isaias cum dixit: Ego ipse qui loquebar: Ecce adsum;*

Ex Orige- ne hom. 4. Ex Nyss- ad ho. hom. 3.

Matth. 5. v. 1.

Luc. 6. v. 20.

Isai. 52. v. 6. *quàm pulchri sunt super montes pedes annunciantis & prædicantis pacem, annunciantis bonum.* quæ verba diuus Hieronymus interpretatur de ipso Christo prædicante super montes Euangelium suum. Sed quia LXX. vertunt: *Sicut pulchritudo in montibus, sic pedes euangelizantis auditum pacis.*

D. Hieron. ibi.
D. Cyrillus. ibi.
D. Cyrillus sic ea verba explicat: *Talis erit aduentus Messie, qualis in montibus pulchritudo veris.* Nam cum montes ab hyemis asperitate exusti sunt, & horridi, sed affulgente vere, statim noua quadam florum pulchritudine & nitore vestiuntur: cum ille qui loquebatur per Prophetas, venerit saliens in montibus & transiens colles, & dicat, ecce adsum: aduentus eius erit gratissimus, & speciosissimus sicut bonus nuntius, qui post horrida & turbida tempora pacem annunciat: & sicut cum hyems transit, imber abiit ac recessit, venitque venalis amænitas, & flores apparent in terra, & montes valde ornant: licet autem D. Paulus hunc locum Isaiæ, de Apostolis euangelizantibus interpretetur, quod & verissimum est, hoc tamen non obstat, quin primo de ipso Christo, eiusque doctrina ab ipso euangelizata, & de floribus ipsius possit intelligi.

Ad Rom. 10. v. 15.
Ita D. Bernard. ferm. 58. & 59. circa finem.
Sed adhuc in eius aduentu apparuerunt etiam flores miraculorum, & gratiarum, quas vocant gratis datas, admirabilia patrandæ opera, quæ tam venusta varietate ornarunt terram nostram ut illam diceret cælum: nam à cælo descendeat virtus quæ ornauit eam. Flores erant suscitatio mortuorum, infirmorum repentina curatio, donum linguarum, spiritus prophetiæ, interpretatio sermonum, dæmonum expulsio, & aliæ eiusmodi. Licet enim cum primitiua Hebræorum Ecclesia, ex Aegyptoeducta est, & per desertum progrediebatur, vel terram promissionis intrabat, flores stupendorum miraculorum apparuerunt: erant tamen flores quasi hyemalis temporis, nam terram hominibus denudabant, & maximo mœrore ac dolore vestiebant, cum per miracula illa innumera hominum & animalium multitudo periret: at per Christum Dominum flores noui, graciles, & iucundi apparuerunt in terra nostra, qui miris modis eam ornabant, & hominibus virtutis floribus plenam reddebant.

Pro festo sanctorum Innocentii
De pulcherrimis floribus sanctorum qui post Christum apparuerunt. §. 2.
Sed quis enarrare sufficiet sanctorum speciosissimos flores, qui cum Christo, & post Christum apparuerunt in terra nostra? vix conceptus est in utero matris, cum apparuit in domo Zachariæ flos Prophetarum, Martyrum, Virginum & Doctorum Ioannes Baptistæ præcursor eius: & cum natus est in Bethleem, mox apparuerunt tres florum ordines: Angelorum scilicet, Pastorum, & Magorum, qui virisque populi Hebræi & Gentilis erant primitiui flores. Et paulò post in eisdem finibus Bethleem rubicundus chorus Innocentium apparuit, quos merito Ecclesia flores Martyrum vocat: nam per martyrium primi cœperunt sequi agnum, qui immolatus erat pro nobis, ut Martyres, Martyrem, Virgines, Virginem, impolluti impollutum, sequi possent quocumque ierit

Ita D. Bernard. ferm. 58. & 59. circa finem.

Ex D. Ambrosio. ferm. 6. in Psal. 118. v. 3.
Sed quis enarrare sufficiet sanctorum speciosissimos flores, qui cum Christo, & post Christum apparuerunt in terra nostra? vix conceptus est in utero matris, cum apparuit in domo Zachariæ flos Prophetarum, Martyrum, Virginum & Doctorum Ioannes Baptistæ præcursor eius: & cum natus est in Bethleem, mox apparuerunt tres florum ordines: Angelorum scilicet, Pastorum, & Magorum, qui virisque populi Hebræi & Gentilis erant primitiui flores. Et paulò post in eisdem finibus Bethleem rubicundus chorus Innocentium apparuit, quos merito Ecclesia flores Martyrum vocat: nam per martyrium primi cœperunt sequi agnum, qui immolatus erat pro nobis, ut Martyres, Martyrem, Virgines, Virginem, impolluti impollutum, sequi possent quocumque ierit

A speciosis gratiæ floribus coronati. Sed post consummatam redemptionem in vniuersa terra apparuerunt fragrantissimi flores Apostolorum & Euangelistarum, purpureæ martyrum rosæ, candida virginum lilia; varizque violæ confessorum, doctorum, ac monachorum, qui omnes non solum floribus gaudent, sed fructibus abundant. Crediderim enim hoc loco Salomonem non solum loqui de florum plantulis, sed etiam de floribus quos arbores in vere producunt, & signa sunt sequentium fructuum; de quibus Plinius, qui supra citatus est, sic ait, arborum flos, est pleni veris indicium, & anni renascentis, flos gaudium est arborum: tunc se nouas, aliaque quàm sunt ostendunt, tunc variis colorum picturis in certamen vsque luxuriant. In his autem mysticis arboribus flores dixeris virtutes internas, cordisque præcellentes affectus: Fructus verò opera externa, & ingentia sanctitatis facinora; siue misericordiz, vnde oliuæ, siue feruoris, vnde vites, siue dilectionis fraternæ, vnde malogranatæ nuncupantur. Ex quibus Christi Ecclesia est instar agri pleni summè redolentis, cui benedixit Dominus, ut supra satis explicatum est.

B
Fecit autem Salomon mentionem florum dumtaxat; vel quia isti primo apparent in vere: Et in primitiua Ecclesia nondum plenus apparuerat fructus per vniuersum mundum producendus: vel quia multi Sanctorum, & si omnium virtutum decorentur floribus, fructus externos aliquarum ferre non possunt. Siquidem Innocentes in infantia occisi sunt, & ex aliis non omnes virginitatis, aut martyrij, vel religionis tulerunt fructus, & si in affectu his virtutibus non cauerint. Nec earum sunt defraudati præmio; quia teste D. Paulo: si voluntas prompta est, ex eo quod habet accepta est, non ex eo quod non habet: & coram Deo pro facto reputatur voluntas, quando factum excludit necessitas. Merito ergo Salomon tantum meminit florum, post quos statim sequuntur fructus: imò & huiusmodi flores etiam coram Deo fructus reputantur, sicut ipsa testatur diuina Sapiencia, dicens: *Et flores mei fructus honoris, & honestatis.* Flores quia pulcherrimi visui, odoratiui fragrantissimi: fructus quia dulcissimi gustui, & vndique Deo & Angelis valde grati, sunt autem fructus honoris & honestatis: quia in Sanctis coadiuantur veri honores, diuitiæ, delitiæ, & virtutes, quæ honesti, sancti, diuitiæ & beatum faciunt habentē: *quibus vtilius nihil est in vita hominibus.*

C
Cum nata est beatissima virgo nonnos flores apparuisse in terra nostra. §. 3.

D
Sed cur, quælo obliuisci videmur sacratissimi Deiparæ, quæ omnium Sanctorum, & Angelorum est pulcherrimus flos, & cum Christo apparuit in terra nostra, & si paulò ante illum tanquam mater futura illius cœperit apparere? profectò propter illam solam cum primùm nata est in mundo, dicere possumus: *Iam hyems transit, imber abiit, & recessit; flores apparuerunt in terra nostra,* ad quos respiciēs Ecclesia læta canit: *Natiuitas tua, Dei genitrix virgo, gaudium annuntiauit vniuerso mundo, ex te enim ortus est sol iustitiæ Christus Deus noster, qui soluens maledictionem*

A maledictionem dedit benedictionem, & confundens mortem, donauit nobis vitam sempiternam. Etenim quæ Christi sunt propria, mari attribuitur propter summam, quam cum illo habet vnionem, & quia in illa cœpit nostræ redemptionis opus, eo quod futura erat genitrix redemptoris; eius ergo natiuitas gaudium attulit vniuerso mundo, quia annuntiabat hyems finem, & initium veris, finem peccati & legis veteris, & initium gratiæ, ac legis nouæ per filium eius stabilizandæ: finem etiam regni diaboli, & initium regni Christi: nascebatur enim mulier illa de qua serpenti dixerat Deus: *Inimicitias ponam inter te & mulierem, inter semen tuum, & semen illius: ipsa conteret caput tuum.* Et per ipsam soluetur regni obnoxia, spinas, & tribulos germinabat: etenim ex quo Adam peccauit per plura annorum millia, quot quot ex eo propagabantur, siue viri, siue fæminæ, in die natiuitatis apparerant tanquam spinæ in terra nostra, quia sicut omnes in iniquitatibus concipiebantur; ita in peccatis nascebantur, & attri, ac fœdi apparebant in mundo. Prima ergo Virgo Dei genitrix, quæ singulari priuilegio sine peccato concepta est, hanc soluit maledictionem, & in natiuitate eius flores apparuerunt in terra nostra, nata est enim omnium virtutum florum ornata, pura, innocens, impolluta, a peccatoribus segregata, tanquam pulchra rosa inter vepres, & tanquam speciosum lilium inter spinas, quia ex ea oriundus erat Christus tanquam malus inter ligna siluarum. Perpende quatuordecim generationes ab Abraham, qui genuit Isaac, vsque ad Ioseph virum Mariæ, de qua natus est Iesus qui vocatur Christus: Et inuenies inter hos progenitores; quosdam tempore fuisse spinas, quas ferebat vinea illa antiqua, quæ expectata est ut faceret vvas, fecit autem labruscas & vepres, ut Ioram, Achaz, Amon, & alij, qui in odium harum spinarum ab illa serie expuncti sunt. Alij verò, fuerunt quidem flores, sed hyemales, flores legis antiquæ, ex quibus quidam multis peccatorum spinis fuerunt prius lacerati, ut Raab meretrix, Ruth idolatra, Vethsabeæ adultera, Dauid adulter & homicida, in aliis vero multæ desiderabantur virtutes, quas lex illa non ferebat, non enim floruit in illis virginitas, sed filiorum procreatio; non paupertas Euangelica, sed affluentia diuitiarum. At cum peruentum est ad Ioseph virum Mariæ, de qua natus est Iesus. Tres pulcherrimi flores apparuerunt in terra nostra, Ioseph Maria, & Iesus; sed duo primi propter tertium, apparuit Ioseph omnium Patriarcharum pulcherrimus flos, ut esset Mariæ dignissimus sponsum, & Iesu infantis vigilantissimus nutritus, ac pedagogus, sed multo præcellentius apparuit Maria, de qua natus est Iesus; cum qua simul ac nata est, *Flores apparuerunt in terra nostra.* Id est flores omnium gratiarum, ac virtutum, quæ illi tribuere sunt in utero matris, & ibi latebant, imò flores virtutum, quæ antiquos patres lateverunt, & legis Euangelicæ sunt propriæ, apparuerunt tunc in mundo, apparuit nouus flos virginitatis voto

Genes. 3. v. 15.

Sup. in lib. 4. Exhort. 23. & 24. Cant. 2. v. 2. Math. 1. v. 16.

A consecrandæ, flos humilitatis cum summa dignitate coniungendæ, flos paupertatis & obedientiæ, omnigenæque virtutis in summo gradu perfectionis, quàm mirarentur Angeli, & reuererentur Seraphini. Imò & cum ea tanquàm in radice, apparuerunt flores virginum & martyrum, flores Sanctorum & Doctorum, qui post Christum per Mariam ad hanc pulchritudinem peruenerunt. Etenim in natiuitate erupit è terra, tanquàm *Fons parvus, qui creuit in flumem, & in lucem, solumque conuersus est, & in aquas plurimas redundauit.* Creuit enim ut esset quasi fluius omnium gratiarum, lux mundi, sol generis humani; vnde redundarent in omnes populos innumeræ gratiarum, & virtutum aquæ quibus laurentur a peccatis, & mundi ac pulchri redderetur; quoniam ex ea ortus est sol iustitiæ Christus Deus noster, per quem gratia, & veritas facta est. Vnde non mirum quod Angeli hanc puellam nascentem intuentes dicerent, *Quæ est ista quæ progreditur, quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castorum acies ordinata:* Est enim cœueria in solem, & castorum aciem, per quam *Humiles* (inquit) *exaltati sunt, & deuorauerunt inchylos* scilicet, dæmones, & superbos, si ergo adhuc vexat te hyems peccati, imber tentationum, tribulationum procellæ, torporis frigus, nebula ignorantiz, accidiæ, vel tristitiæ, & terrenarum affectionum fœdum lutum: & cupis quod hæc omnia transeant, abeat, & recedant, ac in terra tua noui appareant flores gratiæ, fidei, charitatis, & obedientiæ omnisque virtutis, ac Euangelicæ perfectionis, accede ad Mariam, de qua natus est Iesus. Quæ in hoc apparuit in terra nostra, ut per ipsam, eiusque intercessionem à fidelibus hyems transiret, imber abiret, & recederet, floresque apparerent, quibus ornati, & fragrantessent. Ipsa (inquit D. Bernardus) est nobis illa stella ex Iacob orta, cuius radius vniuersum orbem illuminat, & calefaciens magis mentes quàm corpora, fouet virtutes; excoquit vitia. Quisquis ergo te intelligis in huius sæculi profluuiis inter procellas & tempestates fluctuare, ne avertas oculos à fulgore huius sideris, si non vis obrui procellis, si infurgant venti tentationum, si incurras scopulos tribulationum, si iactaris superbiæ vndis, si ambitionis, vel auaritiæ, aut iracundiæ, respice stellam, voca Mariam, in periculis, in angustiis, in rebus dubiis Mariam cogita, Mariam inuoca, non recedat ab ore, non recedat à corde, & ut impetres eius orationis suffragium, non deseras conuersationis exemplum. Hæc & plura Bernardus: quia per virginem recedit omnis hyems culpæ, ac pœnæ, & mœstitiæ, apparentque in electis flores gratiæ sanctitatis, ac cælestis cōsolationis. Sed iam ad cœpta reuertamur.

Rationes hinc desumptæ ad obsequendum diuinæ vocationi. §. 4.

EX hac igitur florum apparitione nouam desumit sponsum rationem ut eius vocationi obsequamur dicens: *Surge, prope & veni, flores enim apparuerunt in terra nostra:* ac si diceret, Surge iam à peccato ad gratiam, à torpore ad feruorē, ab imperfecto ad id quod perfectū est, quoniam

Hester. 10. v. 16.

Cant. 6. v. 9.

Hom. 2. in Missis. Num. 24. v. 17. Hæc ex Bernardo intermedia relictis.

in terra apparuerunt noui flores: apparuit Christus, & flores sapientiae & sanctitatis quos eructauit; apparuit Deipara, sapientiae & sanctitatis exemplar; apparuerunt innumeri sanctorum flores in hortu Ecclesiae, per varios status, & gradus distributi: surge & excute somnium; propera, longè propulsa pigritia, & veni ad Christum attracta pulchritudine, & odore florum, qui apparuerunt in terra nostra, & iunge te illis, vt tu etiã inter eos tanquam pulcherrimus flos appareas. Surge, propera, & veni tanquam apis argumentosa, & ex floribus, qui apparuerunt, decerpe ceram sapientiae, & virtutis mel, & fauum tibi dulcissimum constituas. Surge & veni, vt ex virtutum floribus coronam tibi texas, qua caput tuum ornas. Cur non properabis, vt tot sanctos imiteris? cur in vere legis Euangelicæ degens non germinabis nouos gratiæ flores? florete flores quasi lilium, geminate violam humilitatis, & rosam pudoris, quod si omnium virtutum fructus ferre non valeatis, saltem germinate spes, producite affectus, vt efficax desiderium suppleat, quod facultas negauit.

Matt 5. v. 16
Iob. 15. v. 33

Sed non sine causa dicitur: Flores apparuerunt. Oportet enim quod virtutes appareant, & hominibus manifestentur, vt videntes opera nostra bona glorificent Patrem nostrum qui in caelis est, non appareant ex vanitate, quia tunc euanescent flores, & marcescent, sed appareant ex charitate vt proximis possint prodesse, & odore suo eos alliciant, vt easdem virtutes amplextur: sicut autem flos prius latet in gemma, & paulatim foras erumpit, & apparet, sic prius virtus, concipiatur in corde, & ibi nutriatur, vt conualescat, & sine periculo foris appareat: & gradatim sese ostendat, ne subita manifestatio inanis gloriæ damnum pariat, dicuntur autem apparere flores, & non flos, quia ferè nunquam vnus apparet flos, quin secum ferat plures alios. Et sicut & cum vna insignis virtus manifestatur, simul aliae sunt manifestatae; ita cum quispiam insignis vir floret, alios post se trahit, & similiter florere facit.

Genes. 3.
v. 18.

Dicit autem sponsus flores apparere, non in terra tua, sed in terra nostra. Quoniam humanæ naturæ terra si sola sit, & suis viribus relinquatur, non germinat flores, sed tribulos, & spinas, ob peccatum enim Adæ huiusmodi est maledicta maledictione, at ex quo terra ista facta est ipsius sponsi, qui naturam humanam suæ vniuit personæ, vt merito eam terram nostram vocare possit. Flores (inquit) pulcherrimi apparuerunt in terra nostra, quia non tua, sed mea virtute, & te cooperante apparere & splendescere noscuntur in natura vtrique communi. Si ergo diuinos flores germinare desideras, esto terra Christi, noli esse tui iuris, sed ipsius: qui terram suam fecit tuam, vt tua per illam defecata maneret, aptaq; vt flagrantibus & pulchris flores germinaret.

Serm. 59.
circa id voc
inuenis au-
ditia est in
terra no-
stra.
Psal. 113. v.
16.
Baruch. 3.
v. 38.

Fauet expositio D. Bernardi, quæ in idem recidit, terra siquidem ista possessio est Dei, qui fecit illam, sed patriam voluit esse hominum, cælum referuans sibi. Nam Cælum cæli Domino, terram autem dedit filiis hominum. At cum factus est homo, ac in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est, terra facta est etiam patria ipsius, vt iam verè dicat, in terra nostra. Non principatum (inquit) sonat vox ista, sed consortium, sed familiaritatem, tanquam sponsus hoc dicit, non tæquam Dominus, amor loquitur qui dominium nescit. Ergo vt filius hominis hæreditat terram, vt Dominus subiicit, vt conditor administrat, vt sponsus communicat, dicendo In terra nostra, proprietatem profectò abnuat, societatem non respuit: caueto ergo ne amplius peccatorum germines tribulos; & spòsus quasi gemens dicat spinæ apparuerunt in terra nostra, cum tamen flores debuissent apparere; siquidem iam apparuit gratia Dei saluatoris nostri omnibus hominibus erudiens nos, vt abnegantes impietatem & secularia desideria, sobrietate, & iustitiam, & pietatem viuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei.

De floribus Beatorum, & beatitudinis qui apparuerunt per Christum. §. 5.

Sed ecce D. Paulus nobis insinuat aliam florum apparitionem, quæ his etiam verbis designatur, quàm adhuc expectamus, & spe illius exhilaramur. Nam vt dixit D. Ioannes: Nunc filij Dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus, cum autem apparuerit, similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est. Primus enim flos caelestis, qui in terra nostra apparuit, fuit ipse Christus, cui in primo suæ conceptionis instanti diuina essentia clarè manifestata est, antequam Deum nemo vidit vnquam, ipse etiam primus flos fuit, qui de terra surrexit à mortuis in æternum victurus immortalis & gloriosus. Nec tamen solus, sed teste D. Mattheo, multa corpora sanctorum, tanquam pulchri flores, surrexerunt à sepulchris, & apparuerunt multis. Sed quod mirabilius est ante eius resurrectionem subito innumeri sanctorum flores apparuerunt, non in terra nostra, sed sub terra illam in limbo, quos clara Dei visione ibi decorauit, postea vero noui quotidie flores apparent in caelesti patria: donec tandem in Die vltimi iudicij electi etiam à mortuis resurgent incorrupti, Et cum apparuerit (inquit Paulus) Christus vita vestra, apparebitis & vos cum ipso in gloria. Flores autem animæ cum à corporibus recedunt, in cælo recipiuntur: & quia in hac vita quamuis hyems fuerit à bono opere non torpuerunt, mox vt recesserunt, in terra viuentium gloriosè florerunt.

Merito autem flores isti apparuisse dicuntur in terra nostra; quoniam terra in qua modò degimus non est patria nostra, sed exilium: terra hæc communis habitatio est etiam bestiis, & serpentibus, ac volucribus aëris, nec tantum deputata hominibus, at cælum supremum: terra est viuētium, in qua teste Dauide, est nostra portio, & hæreditas assignata; quæ verè terra est degētium vitam iucundam, felicem ac plenè diuinā, cuius soli homines & Angeli possunt participes fieri. Hæc verè est terra nostra, quia propria patria est in qua perpetuò viuere speramus, & cum hæc propria sit caelestis sponsi, quia cælum cæli Domino, iure tamen spiritualis desponsationis, ac filiationis adoptiue voluit nobis esse communem, & ideo terram nostram illam compellat, ad eamque inuitans dilectam animam: ait Surge propera amica mea. & veni ad terram nostram ad patriam caelestem, ad promissam hæreditatem; quia iam plurimi flores apparuerunt in terra nostra, qui te expectant, & secum habere desiderant

Ad Titu. 2.
v. 11.

Pro festo
etiam Trās-
figurationis.

Ex D. Gregor
infra
citando.

1. Ioan. 3. v. 1

D. Bernard.
Serm. 58. in
Cant.

Matth. 17.
v. 33.

Ad Col. 2.
v. 4.

In hunc locu
& Hom.
16. in
Ezech.

Psal. 141. v. 6

Li. de mor.
talit. in fin.

Alia expo-
sitiō.

Apoc 21.
v. 2. & c. 3.
v. 12.

Hom. 16. in
Ezech.

Exh. 10. §. 3
Aet. 7. v. 55.

derant, vt tu etiam tanquam flos appareas ibi cum illis, & gloria potiaris æterna, cur venire non properas? cur remoraris? Quis (inquit Cyprianus) peregrè constitutus non properat in patriam regredi? patriam nostram paradisum computamus, parentes Patriarchas habere iam cœpimus, quid non properamus, & currimus vt patriam nostram videre, vt parentes salutare possimus.

Sed interim dum illuc abire non tibi conceditur, surge & propera amica mea, & veni saltem spiritu vt videas flores qui apparuerunt in hac inferiori terra nostra, & florent modo in terra viuentium, vt eorum aspectu, & odoratu gaudeas, & conforteris, sed quomodo quæ in terra degit, videre & olfacere potest flores qui sunt in cælo? Respondet nobis D. Ioannes dicens: Vidi sanctam Ciuitatem Ierusalem nouam descendentem de cælo à Deo. Profectò si de cælo descendit in terram, ideo est vt videatur in terra felicitas ac beatitudo, quæ est in cælo, quod per Christi aduentum factum est: antequam hæc felicitas in cælo latebat, nec ab hominibus videbatur, nisi rariis: magna enim ex parte in lege & prophetis temporalia bona promittebantur: at post Christi aduentum, & prædicationem, caelestis Ierusalem cœpit hominibus manifestari, & flores eius apparuerunt illis, quoniam gaudium, bonorumque caelestium copia, & æternitas, & cuncta hæc in vita æterna florent, in terra nostra prædicata sunt, & per fidem à nobis credita, ac visa, quorum spe diuina vocata animam erigit dicens: Surge & propera ad incrementa virtutum, quia hyems legis veteris, quæ bona æternitatis occultabat, iam transit, & flores regni caelorum apparuerunt in terra nostra, quæ spe roborata properare te oportet: nam transacta hyeme huius mortalis vitæ, mox intrare poteris in regnum caelorum, & obseruare autem Theodoretus: non dixisse, fructus apparuisse in terra nostra, sed flores: quia non datur nobis modo possessio æternorum bonorum, quæ per fructus denotatur, sed dumtaxat spes consequendi illos quæ significatur per flores, vnde fructus non apparet modo in re, sed in spe, quò etiam modo nunc sæpius beati nuncupamur. Sed subtilius adhuc D. Gregorius, per flores intelligit quosdam patriæ caelestis gustus, quæ in hac vita à iustis, præcipuè vero in eius extremo percipiuntur: ex quibus velut ex vnguè leonem deducunt, quàm ingentiã bona in patria sint illis reseruata, tunc (inquit) apparent flores in terra, quia cum de æternæ beatitudinis vita quædam suauitatis primordia prægustare anima cœperit, quasi iam in floribus odoratur exiens, quod postquam egressa fuerit in fructu vberius habebit: nec mirum quod illi detur prægustandum quod mox acceptum est, & ad quod plenè accipiendum instanter vocatur. Sicut de beato Stephano superius diximus, cui in medio persecutorum cæli aperti sunt, & flores apparuerunt qui ibi latebant, vidit enim gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris Dei, quorum visione paulò post fatiandus erat, sit ergo anima amica, sit columbã, & Deo formosa, vt cum vocetur ad exeundum à mortali corpore flores isti illi appareant, & diuinæ præ-

gustet, quorum fragrantia & dulcedine alleceta, alacriter properet, & ad Dei conspectum veniat.

Typum huius præcessisse in Transfiguratione.
§. 6.

Intuete præclarum huius typum in montem Thabor, vbi Christus Dominus transfiguratus est coram tribus Apostolis, & apparuerunt illis Moyses & Elias visi in maiestate, seu in consimili corporis claritate, qua fulgebat Christi corpus, tantaque est Petrus repletus lætitia ex hac visione, vt ibi semper manere voluisset, decreuerat enim Christus Dominus regni caelestis flores suis Apostolis ostendere, vt quid in regno illo lateret, ex visu florum coniectarent; sic enim prædixerat: Sunt quidam de his stantibus qui non gustabunt mortem donec videant regnum Dei veniens in virtute. Venit autem tunc ad montem illum, cum se gloriosum Apostolis demonstrauit, quibus apparuerunt flores in terra nostra; nempe Christus flos campi, Moyses & Elias in corporibus, quæ futuram gloriam representabant. Sed insuper apparuerunt Petro (idemque credendum est de sociis) flores felicitatis æternæ, quoniam gaudium illius prægustauit, quò ita est fatiatus, vt omnia quæ sunt mundi omnino respiceret. Nam vt inquit D. Augustinus vnica stillam dulcedinis degustauit, & omnem aliam dulcedinem fastidiuit, quid putas dixisset, si magnam illam & multiplicem diuinitatis dulcedinem gustasset, quàm Deus abscondit timentibus se, vel si torrente voluptatis Domini potatus fuisset? sed cur inter omnes sanctorum flores apparuerunt cum Christo Moyses, & Elias? multis quidem de causis. Primò quidem, quia Moyses qui mortuus erat, Elias verò qui adhuc viuuit, & occidendus est ab Antichristo in lege gratiæ, significant duas sortes sanctorum, qui ad legem antiquam ante Christum; & ad legem nouam post Christum spectant, qui omnes beatificandi sunt per illum, aut fortè significant alias duas sanctorum sortes, nempe Confessorum, qui morte non violenta moriuntur, sicut Moyses: ad quos attinent Pontifices, Doctores, Monachi, Virgines, & alij huiusmodi. Martyres autem qui propter Christum, & prædicationem legis Euangelicæ moriuntur; per Eliam designantur ab Antichristo occidendum, qui maximè sunt ab illo glorificandi. Electus est autem Elias, qui ferè vltimus erit Martyrum, & qui interim viuunt, mortem non timeant, sed potiùs ad illam pro Christo perferendam libenter se præparent: quòd si mors à tyrannis non inferatur, lætemur, quia etiam cum Christo apparebunt flores cœlestium. Præterea electus est Elias vt Christum videret gloriosum in transfiguratione, quia futurus erat præcursor aduentus illius cum gloriosus veniet ad iudicandum, & vt fortis esset ad terribilissimam hyemem, & imbrem persecutionum perferendam, quàm excitaturus erat Antichristus: illos enim Deus maioribus præuenit fauoribus, quos ad maiores labores prælegit, quæ etiam fortè de causa Petrum, Iacobum, & Io-

Matth. 17.
v. 1.
Luc. 9. v. 29.

Marci 8.
v. 39.
Luc. 9. v. 27.

In Soliloq.
c. 22.

Vide suprà
Exhort. 7.
§. 31

annem secum assumpsit, quibus suam tristitiam, & agoniam in horto monstrare decreuerat. Assumpsit etiam Petrum, quia tanquam caput Ecclesie multa pro illa passurus erat: Iacobum, quia Prothomartyr futurus erat inter Apostolos. Ioannem vero, quia eius longior vita, longum fuit, & valde protractum Martyrium, vitam hos Sanctos ita imitemur; quod flores felicitatis aeternae etiam appareant nobis, nam satiabimur cum apparuerit gloria Dei in saecula saeculorum. Amen.

Psal. 16. v. 15

EXHORTATIO XIX.

De multiplici putatione propria legis Evangelicae, de abnegatione omnimoda sui ipsius, & quamdiu tempus spiritualis putationis durare debeat.

Tempus putationis aduenit.

Eccl. 3. v. 7.

VM omnia tempus habeant, ut dixit Ecclesiastes, tempusque sit sciendi, & consuendi, putandi etiam vineas, & arbores, ac inferendi, vel plantandi illas, per Christum Dominum, ut hic dicitur; Tempus putationis, aduenit. Quod est tempus vernum legis Evangelicae, in qua multiplex putatio praecipitur & facta est, in putatione autem id quod secatur, & prolicitur, aut noxium est aut superfluum; quod autem manet, necessarium est, & per illam melioratur, & quia quaedam est generalis quae in bonum totius mundi facta, & praescripta est a Christo; alia vero specialis, quae singulis hominibus ad propriam expedit salutem, de vtraque agendum erit.

De generali putatione facta per Christum Dominum. §. 1.

Exhort. 15. §. 3.

PRIMO igitur per Christum Dominum putata sunt cuncta superflua antiquae legis, nam quod illa dictum erat, *Iam hyems transit, imber abiit, & recebit*, quia illius rigor iam cessauit, sicut supra explicuimus, nunc amplius explicatur, cum de eadem dicitur, *Tempus putationis aduenit*. Duplicem autem putationem illius legis fecit Christus: prior fuit refecando & abrogando quaedam praecipita: ut scilicet permanentibus praecipitis naturalibus, seu moralibus, quorum obseruantia fuit, & est modo necessaria, amputarentur cuncta iudicialia, & ceremonialia: ita ut deinceps manerent quasi mortua quantum ad vim obligandi, & postea noxia, ac mortifera volentibus ea obseruare, quatenus signa erant instituta ad significandum Christi mysteria futura, quae certa fide credimus iam facta. Propter quod dixit D. Paulus: *Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit*. Nihilominus tamen verissime Saluator testatus est, se non venisse soluere legem, sed adimplere, sicut enim qui putat vitem, aut arborem, non destruit illam, sed potius perficit: ita Christus Dominus dum abrogauit legalia supradicta, non soluit, nec de-

Ex D. Tho. 12. q. 103. ar. 3. & 4.

Ad Gal. 5. v. 2. Matth. 5. v. 17.

struxit legem, sed valde perficit per gratiam superadditam. Nam legis praecipua mandata, quae pertinent ad decalogum, & moralia, quae inde ad reformandos mores in psalmis, & prophetis, atque in sapientialibus libris deducuntur, per Christi gratiam sublato onere ceremonialium multo facilius impleri possunt. Posterior putatio, fuit ipsorum praceptorum Moralium. Non in seipsis, sed secundum interpretationem Scribarum & Pharisaeorum, qui nonnulla praeuere populo proponebant, & irritum faciebant mandatum Dei propter traditiones suas, quae tam Christus Dominus refecuit, ut ad legitimum sensum secundum intentionem legis deduceret, sicut cum dixit, *Audistis quia dictum est antiquis? non periurabis, reddes autem Domino iuramenta tua, oculum pro oculo, & dentem pro dente*. Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum, &c. Multos amputauit abusus, qui in populum irreperant ex sinistra Scribarum interpretatione faciens simul apparere flores perfectissimarum virtutum, qui apud illos latere videbantur, ut iam diximus. Sicut etiam refecuit permissionem libelli repudij, & foenerandi ab extraneo, & alia huiusmodi, ut lex maneret ab omni imperfectione, & occasione ruinae denudata. Sed illa insignior putatio per Christum facta quae ad remissionem peccatorum spectat; in cuius aduentu, *Tempus putationis aduenit*. Quia legem instituit, & sacramento, per quae verè remitterentur peccata, & a peccatoribus separarentur, non enim dicuntur peccatores putari, dum a Deo, vel ab Ecclesia separantur, & supplicio multantur aeterno, sed cum ab illis scinduntur cuncta quae ipsis noxia sunt, & inutilia, vel deinceps fructus afferant iustitiae, quare tempus legis Evangelicae per antonomasiam est tempus putationis, quoniam in lege veteri non refecabantur peccata, sed solum externa legales immunditiae, modò autem omnino refecantur magna cum letitia & exultatione. Vnde tempus hoc putationis, tempus est amoris, & gaudij, quia non ex odio, vel ira putantur huiusmodi arbores, sed potius ex amore, & benevolentia ne pereat, quinimò fructuosiores & pulchriores fiat. Quare vbi nos legimus tempus putationis, & *xxx*, tempus sectionis, alij iuxta vocem hebraeam, quae ambigua est, legunt, *Tempus cantillationis aduenit*, fortè facta allusione ad morem putantium vineas, & arbores qui cantando laborem leuantis sed facilius tempus putationis spiritualis, tempus est cantillationis, quia dulcissima fit cantillatione verborum, quae Christus instituit ut peccata putarentur, quid enim dulcius quam verbum: ego te baptizo? & quid iucundius, quam ego te absoluo? his enim verbis dat Deus auditui nostro gaudium, & letitiam, ut exultent ossa humiliata, quia cuncta rescinduntur, quae illa putrida, & facta reddebant. Ecce tempus cantillationis aduenit tempus acceptabile, & dies salutis, in quo hymnis, & canticis Christi laudamus benignitatem, quia nostra putauit peccata, & misericors suos fecit putatores illorum, ut copiosiores ferremus fructus vitae aeterna dignos.

Matth. 15. v. 6.

Matth. 5. v. 33. & c. 12. v. 16.

Exhort. 16. §. 1.

Ex Orig. Nysseno Cassiodoro & aliis.

Psal. 16. v. 10.

2. ad Cor. 6. v. 2. ex Isai. 49. v. 8.

De

De speciali putatione unicuique necessaria. §. 2.

Ioan. 15. v. 1.

SEd propalemus mysteria quae sub hac latent metaphora, quae usus etiam est Christus Dominus in ultimo sermone dicens; *Ego sum vitis vera, & pater meus agricola est, omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum; & omnem qui fert fructum purgabit eum, ut fructum plus afferat, iam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis*. Ad sex autem capita reduci possunt, quae ad tempus putationis spectent; nempe quae sint amputanda, & qui putatione indigeant, a quo & quibus instrumentis sit facienda. Quamdiu hoc tempus putationis duret, & quando finiat, quam nunc autem, vocamus putationem, Christus Dominus alibi vocauit abnegationem sui, quia est contra propensionem propriae naturae corruptae, & carnis, ac sensuum.

Matth. 16. v. 24.

Ad Coloss. 3. v. 5. & 9.

Ioan. 12. v. 24.

Matth. 5. v. 29.

Matth. 10. v. 34. Luc. 12. v. 51. Luc. 14. v. 33.

Vnde à D. Paulo vocatur mortificatio carnis & membrorum, quia quod scinditur, mortuum manet, dicitur etiam expoliatio veteris hominis, id est morum, qui ad veterem hominem spectant, & in hoc assimilatur etiam putationi, quae abscisio est ramusculorum veterum qui praecedenti anno fructum tulerunt, & iam ut inutiles putantur. Denique cuncta complexus videtur Christus Dominus cum eodem nomine mortis dixit; *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit multum fructum afferet*. Id est, si homo non moriatur quoad vitam veterem & carnalem, manebit solus sine villo spirituali fructu. At si mortuus fuerit, per omnimodam huius vitae abnegationem, copiosius producet fructum spiritualem. Iam singula explicemus. à primo igitur inchoantes vnde reliqua pendent, cuncta illa amputanda sunt quae animae nocent, & impediunt ne fructum ferat necessarium ad vitam aeternam consequendam, vel ad sectandam perfectionem, quam iuxta proprium statum adipisci tenetur, vel ad quam sectandam specialiter vocatur ab ipso Deo. Quare primo loco refecanda sunt cuncta peccata non solum graui, sed etiam leuia quantum vires tulerint, omnes etiam delinquendi occasiones & offendicula, res externae ac personae quae in peccatum pertrahunt, quantumuis sint nobis charae, & intime coniunctae: iuxta illud; *si oculus tuus dexter, aut manus tua dextra scandalizat te, erue eum, & abscide eam, ut autem intelligeretur tempus legis Evangelicae, tempus esse putationis; dixit iterum; Non veni pacem mittere, sed gladium, sed separationem, veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & fratrem aduersus matrem suam, &c.* Et rursus, *qui non renuntiat omnibus, quae possidet, non potest meus esse discipulus*. Ea autem acta sunt renuntianda, quae impedimento sunt, ne Christum sequamur.

Sed quoniam non sufficit externa refecare, nisi etiam interna amputentur, refecandae etiam sunt omnes cogitationes erroneae, noxiae, & inutiles, cunctaque propriae iudicij proterua dictamina: prae cordis affectiones, cupiditates, & anxiae sollicitudines, sensuumque ad delectabilia inordinatae propensiones: & quibus

A denique amor quomodocumque diuino amori aduersus. Vnde postquam Christus Dominus dixit se venisse mittere gladium, & separationem, subiunxit etiam; *Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus, &c.* Et qui odit animam suam in hoc mundo in vitam aeternam custodit eam. Quibus verbis significat amputandum esse nimium amorem parentum, filiorum, & consanguineorum, ac propriae vitae: ut nihil horum praeponeatur ipsi Christo.

Matth. 20. v. 37.

Ioan. 12. v. 25.

Hiinc fit omnibus hominibus ex stirpe Adae per carnalem generationem propagatis necessarium esse hanc putationem; quia omnes habent, aut plura, aut aliqua noxia, vel superflua, quae amputanda sunt ut saluentur, & vitam aeternam, vel Euangelicam perfectionem consequantur. *Omnes enim* (inquit Paulus) *peccauerunt, & egent gloria Dei*. Nec est homo qui non peccet, imò in multis offendimus omnes: cunctaque hominum cogitatio, & sensus proni sunt ad malum ab adolescentia sua. Solus autem Christus Dominus ex vi suae conceptionis nihil habuit, nec habere potuit sectione dignum, quod ut egregie obseruat D. Chrysolostomus, indicat satis modus ipse proponendi parabolam: in qua se vitem; reliquos verò palmites vocat; munus vero agricolae quod est putare, non refert ad vitem, quia vitis ista non indiget putatione: sed ad omnem palmitem, etiam ad eum qui fert fructum, ut fructum plus afferat. Excipienda est autem ex privilegio beatissima Deipara, quae nec peccatum contraxit, nec vllum malum, aut quid imperfectum fecit, quod putatione indigeret, sed singulari modo praeseruata est ab omni peccato, & superfluo, quod nisi praeseruaretur, habuisset, & sub hac ratione tantum purgatione indiguit.

Ad Rom. 3. v. 23.

Hom. 7. 3. 1. Ioan. 15.

Tam potens autem virtus requiritur ad huiusmodi putationem faciendam, quod solus Deus sit princeps, agricola, & putator, quia sicut nullus palmes, aut arbor potest se ipsam putare, sed ab alio purganda est; sic nullus hominum viribus suis potest se ipsum a supradictis impedimentis purgare, nec ab alio nisi a solo Deo. Nam quis (inquit Iob) *potest facere mundum de immundo conceptum semine? Non tu qui solus es?* Er hoc ipsum insinuat Saluator cum ait: *Pater meus agricola est*. Nam respectu illius omnes homines sunt palmites, solus autem ille est agricola, vinitor, & putator. Non quod Christus ab agricolae munere seipsum excludat, cum vnus sit Deus cum Patre: sed quia mos eius erat, semper Deitatis munia patri deferret, ut esse propria diuinitatis clariùs manifestaret, ipse vero ut Deus, & homo princeps causa est meritoria, propter quam Deus hanc efficit putationem, & instrumenta quibus perficeretur instituit.

Iob. 14. v. 4.

De putatione quae fit per sacramenta. §. 3.

PRaeipuum autem instrumentum, quo tanquam falce, vel gladiolo fit haec putatio est verbum Christi, & sermo eius penetrabilior omni gladio accipiti pertingens vsque ad diuisionem animae, & spiritus, quem vidit Ioan-

Ad Heb. 4. v. 12.

Apoc. 1. v. 16. & c. 2. v. 18.

nes exeuntem ex ore Christi; ad pugnandum contra peccatores, ut eorum peccata destrueret, tam potens enim erat verbum eius, ut mox ac diceret, remittuntur tibi peccata tua; omnia peccata refecantur. Vnde cum dixisset Dominus: quod palmitem ferentem fructum, purgabit, subiecit statim, Et vos mundi, id est palmites purgati, estis propter sermonem, quem locutus sum vobis. intelligens per sermonem, ut D. Augustinus, ac D. Cyillus interpretantur, doctrinam Evangelicam, & verba, quae illis praedicaauerat; quam virtutem modo praecellenter retinent verba, quibus sacramenta conficiuntur: vnde ipsi Sacramentorum ministri, maxime cum baptizant, absoluunt, vel infirmos vngunt, etiam inter putatores computantur. Lingua enim & vox sacerdotum dicentium: Ego te absoluo a peccatis tuis, est velut falx acutissima, & velut gladius vtraque parte acutus, & maxime penetratius qui putat, secatur, & separat ab anima, & ab intimis cordis penetralibus cuncta, quantumuis enormia, dum tamen per confessionem vitae sint in propalata. Nec ad hoc particulare tempus assignatum est, extra quod fieri non liceat: non enim haec putatio fit tantum semel in anno, sicut in vitibus, & arboribus; etsi ex praeccepto Ecclesiae ita fieri praecipitur: sed quoties opus fuerit verum est dicere, Tempus putationis aduenit, siue hyeme, siue aestate, & in quolibet mense, & die, aut hora putari possunt vites, & refecari peccata, nec solum septies, sed septuagies septies.

Matt. 18. v. 22.

Vnde cum huiusmodi spiritualis agricultura à libera hominis voluntate, & consensu dependeat: nam qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te (de adultis loquimur, nam paruulorum alia est ratio) ideo ipsi qui similitudinem palmitum obtinent, ad sui ipsorum putationem cooperari, & assentiri debent: ipsi quoque attribuitur quod se putent, purgent, abnegent, ac superflua refecent, corda purificent, & circumcidant, quod libenter propter Christum, & propter proprium spirituale commodum perficiunt. Vnde ex hac parte tempus putationis, ut diximus, tempus est cantillationis, & gaudij, nam ipsum flere, & gemere pro peccatis dulce fit expectantibus illorum remissionem. Vnde autem illis qui tempus confessionis horrent, & fugiunt, tanquam lugubre, molestum, & onerosum, ignorant miseriam quod per illam putatur quid quid molestum est. Aufertur grauisimum pondus, quod animam comprimit, recedit hyems, quae illam torquet; & abiit imber tempestatum, quae summè vexant, reditque nouum Ver, & flores gratiae, ac virtutum, quae per peccatum extinctae fuerant, reuiuiscunt, nouamque fructificandi vim recuperant.

Sed audi tremendam Christi sententiam, simul & suauem, ut refugientes putationem terreat, & ad illam amplectendam inuitet. Omnem (inquit) palmitem in me non ferentem fructum tollet eum, & omnem, qui per fructum purgabit eum, ut fructum plus afferat; quibus verbis duplicem assignat in palmitibus sectionem. Vnam horrificam, & illis valde noxiam, quam vocat ablationem qua totus palme aufertur, & separatur à vite, quia sterilis est, & infructuosus. Alteram pro-

ficuam & salutarem; quam vocat purgationem, seu putationem, ut fructifer palme plus afferat fructus, loquitur autem de palmitibus viti Christi vnitis per baptismum. Baptismus enim à quo tempus putationis inchoat, non solum refecat omnem culpam siue originalem, siue actuaalem, omnemque poenam siue temporalem, siue aeternam vtrique debitam, sed vltius ingerit homines tanquam palmites Christo viti, ut ei inhaerentes fructus iustitiae, & sanctitatis ferre possint. Et ideo de se ipso ait: Ego sum vitis vera; non quauis viti, sed (ut habet textus graecus) illa viti, illa vera, illa quae representatur non per vites falsas, aut infructiferas, sed per veras, & plurimum fructum suo tempore afferentes: illa quae copiosissimum & dulcissimum fert fructum pro cibo, & potu totius mundi; illa quae incorruptibilis est, & sibi soli sufficiens, tantaeque virtutis, ut infiniti homines tanquam palmites ei vniri possint, & ab ea virtutem fructificandi recipere, quia Sicut palme, inquit, non potest ferre fructum nisi manserit in viti, ita & vos nisi in me manseritis, quia sine me nihil potestis facere. Caeterum sicut palmites sine Christi adiutorio non possunt fructum ferre, ita etiam Christus nisi ipsis cooperantibus & consentientibus fructum non efficiet.

Illi ergo, qui Christo semel vniti sunt per baptismum, si in peccata relabuntur, non statim à vite sciuntur; datur enim locus poenitentiae, per quam falce putatoria contritionis, & confessionis refecantur peccata: tamen ei hanc falce refugiant, & poenitentiam horrent, fructumque iustitiae pertinaciter ferre nolunt, tunc Deus tanquam iustus iudex à vite aufert & separat, vel praetermittenda propter mala conscientiam (sicut ait Apostolus) quod à fide naufragent, & ab Ecclesia sciuntur: vel quod instar ficus infructuosae succindantur, & arefiant, & igni addicantur aeterno, & hoc est quod Christus Dominus ait: Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum, Omnem inquit, & si Princeps sit, Rex, vel Monarcha, tollet & separabit eum à me, ut vltius in me non maneat. Sed quid inde? Si quis (inquit) in me non manserit, mittetur foras sicut palme, & arefiet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet. O tremenda sententia; quinque horrificas minans poenas: nimirum mitti foras extra Ecclesiam, extra Dei protectionem, & curam, & extra meritum Christi participationem, quia in eo per charitatem manere noluerunt.

Vnde fit quod arefcat, & priuetur omnibus virtutibus, donis & gratiis, quas à Christo receperat, deinde, colligetur, & vincietur, libero arbitrio ad bonum operandum destitutus. Vnde cum aliis consortibus in modum manipuli colligatus mittetur in ignem, quia sicut dixerat Ezechiel, aliis vitibus velut praecisus palme, omnino est inutilis; vbi tandem proiectus citissimè ardebit, & in aeternum ardebit, quia tam ignis, quam combustio aeterna erit. Audi igitur suauem Christi vocacionem te ad poenitentiam inuitantem, surge, prope, & veni ad pedes sacerdotis, ut putet animam tuam, & omnia à te peccata separet, quia modo tempus putationis aduenit; ne forte tibi trahatur, & veniat repetendum tempus sectionis, quod non peccata, sed te peccatorè merat, secet, & à mudo separet.

tract. 80. in Ioan. Lib. 10. in Ioan. c. 15.

Ioan. 13. v. 4

1. Ad Tim. 1. v. 19.

Quinque supplicia contra palmites à Christo separamos.

Ezech. 15. v. 4.

separet. Forte enim ad radicem arboris tuae, securis posita est, non ut putet, sed ut eradicet: & subito auditur vox vigilis de caele dicentis: Succidite arborem, praecidite ramos eius, excutite folia eius, & dispergite fructus eius. Sed tamen non addit: germen radicem eius sinit in terra, quin potius euellit à terra, ut non tantum per septem tempora, sed in aeternum maneat succisa, & auulsa, cibisque sitignis sempiterni.

Matth. 3. v. 10. Dan. 4. v. 11

Quamdiu duret putationis tempus. §. 4.

EX his deduci potest quamdiu duret putationis tempus: nimirum quamdiu durat vita, seu tempus ferendi fructus, quod insinuare videntur Saluatoris verba dum ait: Et omnem qui fecit fructum purgabit eum. Nam & si palme fructum ferat; semper aliquid miscetur superfluum, quod purgatione indigeat: & ipsa productio fructus eo fit modo, quod aliquid ex ea semper putandum manet, quis, inquit D. Bernardus, ita ad vnguem omnia à se superflua refecauit, ut nihil se habere putet putatione dignum? credite mihi, & putata repullant, & affigata redeunt, & re accenduntur extincta, & sopita demum excitantur. Parum est ergo semel putasse: saepe putandum est, imò si fieri possit, semper: quia semper quod putari oporteat, si non dissimulas, inuenis, quantumuis in hoc corpore manens profeceris erras si vitia putas emortua, & non magis suppressa. Velis nolis intra fines tuos habitat lebulus, subiugari potest, sed non exterminari, nobis fratres putationis semper est tempus, sicut semper est opus. Hae D. Bernardus radicem ostendens, vnde indigentia putationis procedit, quia scilicet manet in nobis fomes peccati, incentiuum malorum, caro concupiscens aduersus spiritum, & sensus ad malum pronus; quae nunquam possunt penitus euelli, extinguuntur, & omnino emori; sed inordinatos iugiter motus proferunt, qui refecandi sunt, ne si nutriantur, nos perimant. Propter quod, ut notat D. Gregorius, vita nostra vocatur à Iob militia seu tentatio; quia ex ipsa met nascitur, vnde perimatur, quae & si semper ex virtute succidat, quod ex infirmitate generat; semper tamen ex infirmitate generat, quod ex virtute succidat, & nobiscum hostem adducimus, què cum labore superamus. Hoc ipsum ex similitudine pilorum eleganter explicat, de quibus dicitur: Lemia radent omnes pilos carnis suae. Pili etenim carnis sunt quilibet superflua humanae corruptionis, qui radi praecipiantur, non euelli, raris enim capillis in carne radices remanent, & crescunt ut iterum radantur, quia magno quidem studio superfluae cogitationes, & affectiones amputandae sunt, sed tamen amputari funditus nequaquam possunt, semper enim caro superflua generat, quae semper spiritus ferro sollicitudinis recidat. Leuita autem assumptus dicitur, id est, diuinis obsequiis mancipatus. Quantalibet autem quempiam virtus sanctae conuersationis euexerit, adhuc tamen de veritate vitae nascitur, quod refecidatur. Etsi autem sit Nazareus, & Domino consecratus, tamen Nazareus pilos nutriat ad significandum, ut dicit idem Gregorius, quod per vitam magnae continentiae cogitationes

Serm. 98. in Cant.

Li. 3. mor. c. 3. Iob 7. v. 1.

Aliud similit. Num. 8. v. 7.

Num. 6. v. 5. Li. 2. mor. c. 26.

A praesumptionu crescunt, quas à mente refecare oportet, & in flama diuini amoris concremare.

Sed alio similitamplius explicatur, cum enim sculptor, aut pictor in auro vel tabula imagine format, illa se perseuerat, quoniam materia in qua fit imago nihil producit quod illam delectat: at si ropiarius in horri aureola ex herbuculis, quas plantat, varias figuras effingat citò crescentibus herbis, deformabuntur, nisi illas continuo putet, ad hunc modum perfectiones naturae cuiusque quae necessariae sunt, in corruptae permanent, quia nihil illa gignit quod illas destruat. At virtutes quae à libero arbitrio hominis pendent, in quo informantur insurgente carne contra Spiritum, & appetitu inferiore contra rationem, citò peribunt, nisi quae caro, & appetitus male germinant, continuo putentur.

Aliud similit.

Tempus autem putandi haec omnia nullum aptius, quam illud ipsum in quo insurgunt, antequam crescant, & inualescant, & magnum detrimentum pariat. Vltra hoc tamen tempus certum designare oportet quotidie in fine Dei ad putandos omnes defectus illo die commissos, quae adueniente, omnibus aliis negotiis relictis, dicit tibi: Tempus putationis aduenit. Putationi tunc instandum est; examinando districtè quid cogitaueris, quid dixeris, aut feceris; & quidquid noxium, aut vanum, inutile, & superfluum fuisse compereris, falce contritionis putabis: licet autem singulis noctibus illius diei aut refecanda omnia peccata, vitia tamen seu prauae animae propensiones simul vno die putari nequeunt, sed paulatim, & per partes putanda sunt, sicut de septem nationibus gentium Israelitico populo aduersus dictum est illi: Ipse Dominus consumet nationes has in conspectu tuo paulatim, & per partes, non poteris eas delere pariter. Quare vnus cuiusque putationi tempus proprium assignandum est, donec penitus refecetur, speciali examine, & scrutinio refecando actus, donec delectatur habitus, & vitiosus affectus.

Examen conscientiae est tempus putationis.

Deut. 7. v. 22.

Sed quoniam vix homo refecare valet cupiditates suas prout oportet quantumuis se scrutetur, & exerceat, ipse princeps agricola Deus palmitem ferentem fructum purgat, cum variis tribulationibus, ac persecutionibus iustum vexari permittit, per quas efficacia eius cuncta superflua refecantur: vix enim ipse Leuita vel Nazareus omnes vanitatis, aut voluptatis pilos radere potest, nisi etiam alius radat, hoc est nisi ab aliis exerceatur; tribulatio enim, & persecutio falx est, & nouacula putans & radens ab anima iusti cuncta superflua: crux est fexeda quotidie, quia quotidie oritur, quod quotidie per illam mortificetur, cū igitur tribulationibus te cocuti videris, de animo angaris, sed scito quod tempus putationis aduenit: quod potius deberet tibi esse tempus cantillationis, dum gloriaris in tribulationibus, ut amplius proficias in virtutibus.

Luc. 9. v. 23

Etenim iuxta mensuram putationis, est mensura spiritualis profectus: nam ideo diuinus agricola fructuosum palmitem purgat, & fructum copiosorem ferat. Tolle (inquit Bernardus) superflua, & salubria surgunt, vtilitati cedit, quidquid cupiditati demis, putetur cupiditas, ut virtus roboretur, putetur amor proprius, ut crescat diuinus, quia simul crescere re-

Serm. 98. in Cant.

Li. 3. q. 9. q. 36.

pugnat: vt ergo iste vigeat, ille crescere nō sinatur, vnde iuxta D. Aug. sententiam, diminutio cupiditatis est nutrimentum charitatis, cupiditas autem minuitur vel per spontaneam sui abnegationem, vel per tribulationum & ignominiarum tolerantiam, vtraque enim falx est putatoria; & ideo ad vtramque amplectendam nos exhortatur Christus Dominus cum ait: Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie & sequatur me. Nec dubitauerim vocem illam, quodidie, quem D. Lucas apposuit, referendam esse ad vtrumque verbum quod præcessit, vt quotidiana sit sui ipsius abnegatio, & portatio crucis, vt sic etiam quotidiana sit Christi Domini sequela, & perfecta imitatio: iuxta illud Apostoli: Semper manifestetur in corporibus nostris, semper enim nos qui viuimus in mortem tradimur propter Iesum, vt & vita Iesu manifestetur, in carne nostra mortali.

Matth. 16. v. 26. Luc. 9. v. 33.

Prior autem sententia intelligi potest etiam de mortificatione spontaneè assumpta, posterior vero de infligta à persecutoribus; per vtramque vero manifestatur in nobis vita Iesu, qui vtramque pertulit pro nobis, vt suo nos incitaret, & roboraret exemplo.

2. Cor. 4. v. 10.

Quamuis autem iugis hæc putatio omnibus chriticis sit perutilis ad salutem; Religiosis tamen est maximè expediens ad perfectionem, quam profitentur obtinendam, vt insignis quidam Abbas testatur apud Cassianum dicens: parum est renuntiasse monachum semel, id est, in primordio conuersionis suæ contempsisse præsentia, nisi eis quotidie renuntiare persistenter. Vsq; ad finem namque huius vitæ illud nobis dicendum est cum propheta: Et diem hominis non desideravi, in se, vnde & Dominus in Euangelio, Si quis vult, &c. Nam sicut ad illum spectat quotidie velle proficere, ita quotidie abnegare; nam cessante abnegatione & putatione superflui, cessabit & copiosior productio fructus: vnde ruina Religiosorum ex eo maximè prouenit quod in hac putatione legnes efficiuntur, & ob eorum segnitiam cælestis etiam agricola eos putate contemnit. Vt enim docet D. Gregorius, ipso quotidie vsu humanæ vitæ veterascimus, & exterioris hominis impulsu cogitatione lubrica ab interiori eximus: & nisi nos superna visitatio, vel ad amorem compungendo viuificet, vel ad timorem flagellando restauret, repentino lapsu mens funditis tota distribuitur, quæ longo virtutis studio innotata videbatur.

Religiosis conuenit abnegatio sui.

Collat. 24. c. 2.

Ier. 17. v. 16. Affert locū D. Lucae.

Li. 9. mor. c. 19.

De extrema putatione que simulat ad reliquas perficiendas.

§. 5.

1. Cor. 3. v. 12.

Portet denique quamdiu viuimus cuncta superflua sedulo putare, quoniam si quid in morte impuratum permanerit, duriore purgatione resuscandum erit: horribilis enim purgatorij ignis defensus est vt ab auro, argento, & lapidibus pretiosis separet ligna, fœnum, & stipulam; hæc comburens, vtilia puriora reddantur, & splendidiora: In re-

agnum enim calorū nemo introibit habēs aliquid immundum, aut superfluum, ideoque vel putandum est dum viuūt in hoc sæculo, vel comburendum in purgatorio. Satius ergo est quamdiu tempus putationis durat cuncta putare superflua, quam igni putanda reservare; vbi tormentum est maius, & profectus nullus, quia ibi non purgantur palmites vt fructus plus afferant, sed vt auferatur impedimentum remunerandi fructuum meritum, & laborem.

Quod si continuo studio in hac peregrinatione cuncta superflua putaueris, vltima tibi, ac iucundissima succedit putatio, de qua hæc verba, Tempus putationis aduenit, explicantur à D. Gregorio, Ambrosio, & aliis patribus, quæ fiet in fine vitæ, & perficietur in fine mundi: quando separabit Deus malos de medio iustorum: quando ventilabro permundabit aream suam, & triticum congregabit in horreum suum, paleas autem comburet igne extingibili: quando præcipiet messoribus vt colligant primū zizania, & alligent ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem in horreum suum congregent. Coniunguntur autem hæc verba præcedentibus in hunc modum. Flores apparuerunt in terra nostra, non decet eos semper in terra permanere, iam tempus putationis; seu vt vertunt LXX. iam tempus sectionis aduenit, in quo flores secantur, & a terra transferentur in cælum. Itaque putare iuxta hanc interpretationem non est superflua resicare, sed flores & fructus carperre, & à tribulis, spinis, ac zizaniis separare, vt in cælesti horro, vel horreo, aut flores in cælestibus Pieridibus reponentur, quo sensu postea dixit sponsus: Veni in hortum meum soror mea sponsa, melli myrrham cum aromatibus meis.

Quod Cassiodorus & Beda interpretantur, de Christi aduentu in horreum Ecclesiæ militantis, vt metat, secet, & colligat myrrhas Martyrum & Confessorum, qui mortificatione sui, & aliis virtutibus floruerunt, & fragrantur, vt transferat eos in hortum Ecclesiæ triumphantis: Quare tempus huiusmodi putationis & messonis potiori iure, non est tempus fletus, & mœroris, sed cantillationis & gaudij, iuxta illud psalmistæ. Qui seminant in lacrymis cum exultatione metent: Eantes ibant & siccabant mites semina sua: Venientes autem veniant cum exultatione, portantes manipulos suos.

Iusti ergo qui tanquam flores apparuerunt in terra legem Euangelicam obseruantes, transacto hyeme huius mortalitatis, letabuntur in hora mortis, cum vocem sponsi audierint dicentis sibi, surge propera amica mea, & veni: quia tempus putationis aduenit, quo te colligam, & ad me recipiam: sed de hac extrema putatione plura in Exhortatione 21.

Nunc alias duas recenseamus ad quas sponsus nos his verbis hortatur ex recordatione putationis extremæ, vt vocem eius audiamus, cum ait, Surge, & propera, quoniam flores Euangelice perfectionis & insignium virtutum apparuerunt in terra nostra; & tempus putationis, vel sectionis aduenit, vt illos tibi carpas, eisq; orneris; & coroneris, iam venit tempus colligendi tibi florē virginitatis,

Hic & hom. 16. in Ezech. sem. 6. in psal. 118. Origenes hom. 4. Matth. 3. v. 12 & c. 13. v. 30. & 39.

Cant. 5. v. 1.

Pf. 125. v. 5.

Alia expositio.

ginitatis, aut paupertatis spiritus, florem mansuetudinis & sapientiæ, ac dilectionis erga inimicos; & quia tempus breue est, citoque veniet tempus, quò tu ipse his floribus ornatus secaberis, puta, seca, carpe citò hos flores, quibus floridum tibilectulum ad moriendum constituas.

Sed ad gloriosorem nos adhuc excitat vocationem, cum nos præcipit surgere ad lucrandas etiam proximorum animas, quia Tempus putationis, seu sectionis aduenit. Tempus scilicet resicandi idololatriam à mundo, & à peccatoribus vitia, vt prædestinati quos elegit Deus vt sint flores Ecclesiæ, per prædicationem colligantur ad fidem, & segregentur ab infidelibus, aggregenturque fori iustorum. Huiusmodi autem putatio & messio gloriosior est, quia tibi & multis aliis valdè proficua: de qua Christus Dominus. Videte regiones quia albe sunt ad messem, & qui merit, mercedem accipit, & messem congregat in vitam æternam. Id est, iam venit tempus messonis, & iam merces merentis, & fructus animarum, quas metendo congregat, durabunt in æternum.

Amplius explicatum est D. Ioanni ab Angelo dicente ad filium hominis, qui sedebat super nubem candidam. Mitte falcem tuam, & mete; quia venit hora vt metatur, quoniam aruit messis terræ. Verbum mitte non est imperantis, sed rogantis Dominum messis, qui Christus est, vt mittat operarios in messem suam, falx autem ferè eadem est messoria, & putatoria, vnde vtrique metaphoræ deseruit. Loquitur autem Angelus de duplici messione cuius mentionem fecimus: Prior, quia messes gentium, & quorumcumque peccatorum, metuntur, & secantur, vt reponantur in horreis Ecclesiæ Catholice, & aggregentur cœtui fidelium, vel ipsi fideles peccatores per penitentiam metantur, & iustis annumerentur, quoniam messis, inquit, terræ aruit, seu alba est, & matura, id est, quoniam venit hora, & tempus opportunum à Deo prædestinitum vt hæc messes colligantur, & conuertantur huiusmodi peccatores, propter quod Christus Dominus mittit operarios, vt illam metant, ipse tamen simul cum illis merit, sine quo alij nihil efficerent. Et ideo Angelus qui introductus rogans, vel diuinam ei annuncians voluntatem, dixit ad illum: mitte falcem, non quidem per te ipsum solum, sed mitte per Apostolos, per Doctores, Prædicatores, ac operarios tuos, quod Ioël, (ad quem alludit Ioannes) expressit amplius dicens: Mitte falces, quoniam matura est messis: ad ipsos operarios præceptum dirigit. Quod autem inquit, quia venit hora vt metatur, idem est quod sponsus dixerat; quia tempus putationis aduenit, vt duplex metaphoræ & similitudo eadem rem amplius declaret.

Cæterum ne segnes sint in hoc opere præstando, & per socordiam tam sibi, quam messi noceant, si tempestiue non metatur, eadem verba simul etiam significant messem extremi iudicij quod citò futurum est, saltem vnicuique nostrum, vt D. Gregorius, Beda, & alij plures in Apoc. 14. interpretantur. Significat autem falx iudicia-

De hoc infra in id Lectulus noster floridus.

Alia expositio.

Io. 4. v. 35.

Apoc. 14. v. 14.

Luc. 10. v. 2. Matth. 9. v. 38.

Luc. 12. v. 37.

De hoc infra in id Lectulus noster floridus.

Alia expositio.

Ioël. 3. v. 13.

De hoc infra in id Lectulus noster floridus.

De hoc infra in id Lectulus noster floridus.

De hoc infra in id Lectulus noster floridus.

De hoc infra in id Lectulus noster floridus.

De hoc infra in id Lectulus noster floridus.

De hoc infra in id Lectulus noster floridus.

De hoc infra in id Lectulus noster floridus.

ariam Christi potestatem, omnipotentemque virtutem ad metendos omnes homines, & colligendos tam bonos quam malos, tam flores, quam spinas, tam triticum, quam zizania separando bonos à malis, vt hos ligatis manibus & pedibus quasi fasciculos spinarum, & zizania mittat in tenebras exteriores, & flammam æternam: illos vero tanquam pulcherrimos flores, & suauissimos fructus collocet in cælestibus locis, & thronis, vt cum ipso perpetuò floreat, gaudeant & regnent. Esto ergo diligens putator & messor, celeriter & strenuè putans, secans tam vitia tua, quam aliorum, qui tunc sunt curæ commissi: mete flores & fructus sanctorum operum tibi, & illis; quia venit hora, & tempus putationis, & messonis extremæ, in qua mittenda est falx diuinæ potentie secans homines per mortem, vt te ipsum metat, & secet; & fortè iam hæc falx mittitur contra te, quia venit tempus tuum, nam qua hora non putatis filius hominis veniet.

Epilogus omnium ex D. Paulo.

§. 6.

Adiamus igitur consilium Apostoli, qui vniversum hunc sponsi sermonem complexus videtur eum ad Romanos inquit: Et hoc sciens tempus: quia hora est iam nos de somno surgere, nunc enim propior est nostra salus, quam cum credidimus. Nox præcessit, dies autem appropinquauit, abiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Quibus verbis, & si non eodem ordine cunctas rationes iam allatas ad diuinam vocationem exaudiendam, adducit; mouens vt sciamus & magnificiamus hoc tempus felicissimum legis Euangelicæ, in quo est summa opportunitas salutis consequendi. Teste enim Ecclesiaste, in omni negotio tempus est & opportunitas: nulla autem maior ad negotium nostræ salutis quam in hoc tempore legis noue; in quo ipse Christus nos inuitat, & vocat dicens, Surge, propera amica mea & veni: & quare hoc? Quia hora est iam nos de somno surgere. Iam venit tempus opportunum surgendi à somno peccati, & pigritiæ, vt curras, & venias ad salutem consequendam, quæ propè te est. Nunc enim, id est, in hoc tempore Euangelij propior est nostra salus, quam antea in lege veteri, cum tantum credebamus in Christum venturum, nunc autem iam venit Iesus Saluator, & salus nostra, iustificatio, redemptio, & sanctificatio nostra, vnde facilius modo quam antea salutem consequi possumus per Sacramenta, & remedia quæ nobis Saluator instituit: vnde merito hora est iam surgendi, quia nox præcessit, id est, tempus obscurum, & tenebrorum fidei antiquæ, quæ mille figuris erat obumbratum, & frigidam relinquebat animam ex absentia solis iustitiæ, qui nondum ortus erat. Iam enim hyems transit, imber abiit, & recessit. Quod Apostolus vocat noctem, vocauerat sponsus hyemem; tempus imbriferum, nebulosum, & lugubre ineptum ad surgendum sicut & nox, & quod sponsus dixit, Flores apparuerunt in terra nostra; Apostolus explicat dicens; dies autem appropinquauit, id est, tempus clarum, lætium, &

Luc. 12. v. 40.

Pro r. Do. minica Aduentus circa epistolâ Ad Rom. 13. v. 11.

Ecc. 8. v. 37.

De hoc infra in id Lectulus noster floridus.

De hoc infra in id Lectulus noster floridus.

FFF ij

ad progrediendum aptum; quia orta est lux A solis, Christus, qui omnia abscondita manifestat, & tenebras illuminat, per quem flores qui latebant in nocte legis antiquae apparuerunt in mundo, patefactae sunt viae iustitiae, feminae perfectionis, & flores sanctitatis.

Cum ergo haec ita sint, agnoscamus hoc tempus Evangelij; scientes, quia tempus putationis aduenit: abiciamus omnia opera tenebrarum, putemus, & recedemus omnia opera mala, comestiones, ebrietates, impudicitias; Et indoamur arma lucis, putantes & colligentes nobis flores virtutum, opera splendidae sanctitatis, carpamus nobis ipsum florem Christum de virga Iesse ortum; induamini Dominum nostrum Iesum Christum, ipse sit vestrum indumentum, vester ornatus, ac florum corona.

De hoc in hac exh.

Iere. 8. v. 7.

Satagite autem scire & magnificare tempus istud, ne dicatur vobis: *Milans in celo cognovit tempus suum, turtur & hirundo, & ciconia custodierunt tempus aduentus sui; populus autem meus non cognovit iudicium Domini.* Id est praecipua legis, per qua Dominus est iudicaturus, & condemnaturus illos, quia ignorauerunt, & transgressi sunt illa. Vnde ne obliuio huius felicitis temporis irreparat, in memoriam reuocetur extremum iudicij tempus quod instat, cum dicitur *Tempus putationis aduenit.* In quo homines putandi sunt & secandi, vt reddatur illis secundum opera, qua gesserunt, vel tenebrarum, aut lucis. Si ergo parua aues (inquit D. Hieronymus) sua norunt tempora, & sciunt quando ad calida festinantes loca, rigorem hyemis debeant declinare, & rursus veris principio ad solitas venire regiones. *Quomodo dicitis sapientes sumus, & lex Domini nobiscum est? Vere non sapientes estis, sed bruti insipientiores, nec vobiscum est lex Domini, sed lex peccati regnat in membris vestris, agnoscite ergo tempus istud calidum, discite ab his quatuor alitibus virtutes quatuor cardinales, per quas dignè viuatis in illo: à miluo per aërem strenuè volitantem ad securè capiendam praedam in cibum, prudentiam & sagacitatem circa bonum: à turture temperantiam & continentiam; ab hirundine, qua ex luto & paleis fortem aedificat nidum, fortitudinem in bonis operibus & constantiam: à ciconia verò pietatem & iustitiam vt Deo, parentibus & maioribus id quod iustum & pium est reddatis, ira enim cognoscentes tempus vestrum, & iudicia Domini obseruantes, cum tempus iudicij aduenit gaudebitis cum ipso iudice qui agnoscet vos, & vobis debitam reddet retributionem in saecula saeculorum. Amen.*

Hoc recollit Ecclesia in Evangelio primae Domini aduentus cum legit hanc epistolam. In Ierem. 8.

EXHORTATIO XX.

De noua Predicatione Pœnitentiae, Virginitatis, & pudicitiae, qua facta est in lege Evangelica, & de fructu illius.

Vox turturis audita est in terra nostra.

NDITIVM aliud aduenientis veris, cantus est turturis, cuius tamen pra aliis aubus in vere canentibus, sponus meminit, quia ob eius insignes proprietates egregium hieroglyphicum est Evangelicae praedicationis, ac legis; pudicitiae, solitudinis & gemitus pœnitentiae, aliarumque virtutum, quas Evangelium valde commendat vt supra fecisse prosequuti sumus.

De Pœnitentia, & gemitu.

§. 1.

Exhortatur igitur sponsus Ecclesiam, ac Epian animam, vt surgat, properet, & veniat ad ipsum; quoniam *Vox turturis audita est in terra nostra.* vbi primo per turturum iuxta D. Nysseni, & Epiphaniij, aliorumque interpretationem intelligendus venit Ioannes, Domini praecursor, qui virginitatem coluit, vitamque egit solitariam, & asperrimam: cuius vox in ipso Evangelica veris initio audita est in terra nostra, cum praedicare cepit in eremo iuxta vaticinium Isaiae

Lib. 3. exh. 23 circa id pulchra sunt genera aue sicut turtur.

dicentis: *Vox clamantis in deserto, parate viam Domino.* cuius autem praecipua vox fuit: *Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum caelorum.* Id est, propè est iam tempus redemptionis vestrae, & ver legis gratiae, apertioque regni caelestis. Eadem fuit vox Christi Domini, qui praecellentius per turturum designatur vt alij patres quos mox referemus, testatur: cuius iussu eadem fuit etiam Apostolorum, & discipulorum vox, qui in omnem terram ad praedicandum Evangelium missi sunt: per quos *Vox turturis audita est in terra nostra, dum hominibus hoc felicissimum nuntium euangelizant, quod pœnitentiam agant, quia regnum Dei propè est in ianuis: nec solum audiat auribus corporis, sed mentis, dum ad pœnitentiam auris interior humiliter inclinatur.*

De Ioanne Baptista.

Hom. 5. in Cant.

Haerel. 59. Ha. 40. v. 3. Ioa. 1. v. 23. Luc. 3. v. 4. Matth. 3. v. 2.

Sup. Exh. 1. de hoc dictum est.

Ira Hugo. de S. Viato. Lib. 1. infti. monast. c. 24.

2. Expositio. Matt. 3. v. 5.

Vnde post hanc vocem praedicantium sub hoc titulo pœnitentiam, vox turturis audita est in terra nostra, id est, vox, (sicut ait D. Bernardus) multorum gemitum, & flentium propter peccata sua, vt eorum indulgentiam obtinere queant, nam ad praedicationem Baptistae, exhibat omnis Iudaea & baptizabantur ab eo, confitentes peccata sua, & praedicante Petro pœnitentiam; in ipso die Pentecostes, vox sonuit trium millium qui compuncti sunt, & veniam implorabant. Et hoc fuit stupendum Dei prodigium, quod in terra illa, vbi paulò ante non audiebatur contra Christum nisi clamor sanguinis, vox ferina, canum latratus, fremitus taurorum, leonum

leonum rugitus, & vox dicentium; *Tolle, tolle, crucifige, crucifige:* Sanguis eius super nos, & super filios nostros: iam audiat vox mitis, & singultus gembunda turturis, & clamor dicentium; *Quid faciemus viri fratres?* quomodo Deum placabimus pro scelere quod contra Christum Domini commisimus.

Sed adhuc mirandum est quod in terra nostra vox turturis audiat, auditur quidem sapè vox gementium pro ærumnis, & miseris quas patiuntur in terra nostra, qua merito lachrymarum vallis nuncupatur, quia nihil nisi spinas & ærumnas germinat, vnde iuges gemitus, & amaræ proueniunt lachrymae, at quis erat in terra nostra qui peccata gemeret, vt Dei iniuriæ, & offensæ sunt; vbi audiebatur vox veri pœnitentis; *Attendi* (ait Ieremias) *& auscultauit, nemo quod bonum est loquitur, nullus est qui agat pœnitentiam super peccato suo, dicens, quid feci?* At post Christi praedicationem in terra nostra, id est, fidelium, qua simul est nostra, & Christi, sapius auditur hæc vox turturis, quia plurimi ab ipso excitati veram agunt pœnitentiam, qua tamen non vna vox est, sed multiplex, & praecipuè triplex, nempe vox contritionis, qua confessionis peccatorum; qua gembunda est ex corde amaro, & contrito procedens: ac vox tandem satisfactionis, qua orationis voces, flagellorum sonitus, & plura pœnalialia opera comprehendit, omnia tamen dicuntur vna vox, quia idem integrant pœnitentiae sacramentum, & ad eadem peccata delenda simul tendunt, congruè autem postquam dictum est, *Tempus putationis aduenit.* Subiungitur, *Vox turturis audita est:* qua ad eandem pœnitentiam referuntur, per quam, vt diximus, putantur, & reserantur peccata, reserantur autem cum vox turturis sonat in terra nostra admodum quò explicatum est.

Iere. 3. v. 6.

Ad Rom. 8. v. 26.

Alia expositio.

Ira D. Bernardus. Theodor. Origen. Hom. 2. ex quibus.

Sed quid est, (inquit D. Bernardus) quod non ait vox turturum, sed vox turturis audita est, cum tamen non vnus, sed plures homines pœnitentiae gemitus edant? forte Apostolus id soluit, vbi ait, quod ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, ipse inducitur gemens, qui gementes facit, & quamlibet multi sunt, quos ita gemere audias, vnus per omnium labia vox sonat, qui ipsam in ore singulorum pro quorumque necessitatibus format, in pœnitentibus enim format voces indulgentiam efflagitantes, in proficientibus vero gemitus, & desideria amplioris perfectionis, quare generatim vox turturis vox Spiritus sancti, id est, interna eius inspiratio dici potest: ex qua contritionis dolor, oratio gemitus, & cunctarum virtutum affectus progrediuntur, quæ primò quidem auditur in terra cordis nostri, sed mox seipsam prodit, & foris etiam auditur, nam effectus ipsius in pœnitentibus palam intuemur.

Vtinam hæc vox turturis continuo audiat in Ecclesia, qua nihil ita desiderat, iam quod fideles peccata non cohibent, vt salum velut turtures gemant, gemit autem ipsa quod multoties in pluribus peccatoribus non auditur, vox turturis; sed corui, dicentis, cras, cras, audietur,

pœnitentiam procrastinando, sed vae illis, quia si vox hæc turturis non auditur in terra nostra, in æternum non audietur, quoniam in terra beatorum non est necessaria; in terra vero damnatorum non erit proficua: dicent quidem damnati intra se, vt testatur sapiens, *Pœnitentiam agentes, & pra angustia spiritus gementes: errauimus à via veritatis, & iustitiae, tamen non luxit nobis.* Sed nihil illis prodest hæc pœnitentia, & gemitus, quia non auditur in terra hac nostra, vbi tantum est pœnitentiae locus, illi autem qui hic audire renuunt, & obdurato corde Dei inspiratione resistunt, tanquam aspis surda, qua non audit vocem incantantis, & venefici incantantis, sapienter, facti sunt quasi terra aliena, & inferno proxima, de qua dixerat Ieremias: *Terram nostram alieni denorant, & David, alieni insurrexerunt aduersum me.* Cum igitur transierint in terram alienam, id est, diaboli dominio subiugatam, quomodo cantabunt Canticum Domini in terra aliena? Vtinam ad se redeant, & sui iuris plenè esse nouerint, obduratum cor proicere, vt vox turturis audiat in terra sua, *Hodie ergo si vocem Domini au-*

Sap. 5. v. 3. & 6.

Psal. 57. v. 7. Thre. 1. v. 7. Psal. 53. v. 3. Ps. 136. v. 4.

Psal. 94. v. 8. ad Hebr. 3.

acerbatione. Sed adhortamini (ait Paulus) vosmet ipsos per singulos dies, donec hodie cognouerint, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati.

De Virginitate & pudicitia.

§. 2.

Sciam ad altiora nos prouocat vox turturis, quæ est praedicationis virginitatis, & pudicitiae singularis, quam lex Evangelica proficitur, quam dilecta Christi sponsa amplectitur, cuius *Pulchra sunt gena sicut turturis.* Cui proinde dicitur: *Surge propera & veni ad continentiam statum amplectendum; quia vox turturis* (inquit D. Ambrosius) *audita est, quia in-*

uenit sibi nidum: Ecclesia enim domus est castitatis, & benè addit Propheta in terra nostra, quasi admirans quod vbi antè erat impudicitia, ibi castitas. Sed fusiùs D. Augustinus explicans illud psalmi: *Etenim passer inuenit sibi domum, & turtur nidum sibi, vbi ponat pullos suos.* In passere inquit, & turture Saluator noster significatur, passer parua auis est: turtur pudicissima. Vnde Saluator passer dicitur, quia primus docuit humilitatem; turtur quia docuit primus castitatem, iuxta illud Cantici: *Vox turturis audita est in terra nostra.* Vox turturis doctrina est Saluatoris, qui in domo sua, id est, Ecclesia, quam ingenti pietate quaesuit, & inuenit, reponit pullos suos, & custodit, vt eius ibi audiant doctrinam, sic ille.

Li. de 1. saec. c. 4. & ferm. 6. in Ps. 118.

Li. hom. 34. tom. 10.

Psa. 83. v. 4.

Idem dicit D. Hieron. lib. 1. contra Iovinian. circa finem de humil. & castitate.

At licet cunctos iustos in domo humilitatis, & in castitatis nido constituat, in eo gradu quo vtraque virtus ad vitam æternam necessaria est, ceterum praclariorem praedicaui castitatis gradum; qui est virginitas, vel perpetua continentia: quam licet non praeeperit, con-

suluit tamen voce illa turturea; *Sunt enim tibi qui se castrauerunt propter regnum caelorum, qui potest capere capiat, non omnis, inquit; caput verbum istud, sed quibus datum est.* Cum au-

Matth. 19. v. 11. & 12.

dis, datum, gratiam intellige Saluatoris, & tuam agnosce imbecillitatem, nisi fulciatur ab ea: & humilitate etiam commedatam intellige, ne tuis, sed Christi viribus pudicitiam posse conseruare presumas. Cuncta haec complectitur vox virtutis sonans in terra nostra, quam sponsus vocat nostram, quia non est terra tantum animae suis viribus relicta, sed gratia Christi praeventa, quae per amorem & castimoniam facta est ipsius Dei, cum despondit vni viro Virginem Castam exhibere Christo.

Ex D. Bern. ferm 59. in Cant.

Luc 1. v. 34.

Luc 2. v. 24. Lib. 3. Exhort. 23. ex D. Bern. vbi sup.

Luc. 20. v. 36.

Hom. 2. ex duabus. Leuit. 12. v. 8. & Luc. 2. v. 24.

In principio temporis, & post diluuium, non est audita vox haec in terra nostra, sed illa potius; Crescite, & multiplicamini, & replete terram; quia nondum propagatus erat mundus, nec venerat Christus: vnde & maledictioni subiacebat omnis sterilis in Israel. At cum venit plenitudo temporis, vt filius Dei mitteretur in mundum, Vox turturis audita est in terra nostra: cum beatissima virgo Maria pulcherrima, & pudicissima turtur, primam illam emisit vocem: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? cui Angelus respondit: Spiritus sanctus, cuius turturea, & pudica vox sonuit in auribus tuis, vt votum virginis emitteres, ipse superueniet in te, vt sine damno pudoris fias mater Saluatoris, qui cum Virginum princeps esset, virginis tamen insignis futurus magister, non nisi ex virgine nasci voluit, vt deinceps cum gaudio, & honore vox virginis audiretur in terra nostra.

Quare in virgineo partu oblatum est par turturum, aut duo pulli columbarum, quae pudicitiam indicabant, nam vt superius diximus, quia columba libidinosa est, in ea tamen offerebatur aetate, quae nesciret libidinem. Nec mysterio caret vtriusque auiculae coniunctio: nam turtur auis est solitaria, columba vero domestica, & gregalis. Significant ergo per Christum castitatem colendam fore, & in deserto, & etiam in medio hominum caetu, fauente Spiritus sancti gratia, quae vtriusque homines virgines & pudicos potest facere. Et hoc est mirabilis quod Vox turturis audiat in terra nostra, id est, non tantum in terra a pluribus habitata, & culta; ita vt iusti viuentes in carne, non militem secundum carnem; & degentes inter homines viuant sicut Angeli Dei, & sicut filij resurrectionis, quia non nubent, nec ducunt uxores, quasi iam ad nouam, & immortalem resurrexissent vitam. Quotiescumque ergo audieris in corde tuo inspirationem Spiritus sancti, qui te ad virginitatem, vel perpetuam castitatem colendam excitat, inuitat, & praemonet; latere, quia notii flores apparuerunt in terra nostra, & vox turturis audita est in ea, exhortans te vt eos flores carpas tibi.

Sed eleganter obseruat Origenes Spiritum sanctum per turturum quidem, & columbam designari, sed diuersimode, vnde in lege sub distinctione dicitur par turturum, aut duo pulli columbarum, vt indicetur idem equipollere: quando ergo Spiritus sanctus de magnis, & occultioribus loquitur sacramentis, quae multi capere possunt, in turturis appellatione signatur, id est, in eius auis, quae semper in montium iugis, & arborum verticibus commoratur, in vallibus autem, & in his quae ad homines vsque perueniunt,

A columba assumitur. Vnde cum Saluator venit ad Iordanem, vbi multi peccatores erant, Spiritus sanctus non in turture apparet, sed in columba, quae inter nos velut auis mansuetior conuersatur. Haec ferè Origenes iuxta quae vox Spiritus sancti dicitur columba, cum ea inspirat, & docet quae omnibus communia esse possunt: cum verò secretiora, & perfectiora, quae non nisi quibusdam aprantur, cuiusmodi est virginitas, & perpetua continentia, vox turturis nuncupatur.

§. 3.

Sed haec vox tantum auditur cum Tempus putationis aduenit: quia non poterit seruari integritas castitatis nisi vigeat sedula putatio, & mortificatio carnis, refecando superflua, & quae illi sunt voluptuosa, & suauia, & caetera quae denotantur per turturum pudicam, gemebundam, & foliagam, iuxta modum supra iam explicatum. Lib. 3. Exh. 23. & sequentibus. Apoc. 14. v. 2.

Et tunc vox gemitus, erit vox cantillationis, & exultationis, quam D. Ioannes vocauit vocem cytharedorum cytharantium in cytharis suis: quia mortificata carne, anima pudica Deo adhaeret, & agnum sequitur quocumque it, cantans canticum nouum, quod virgines dumtaxat cantare valent. Et quia huiusmodi affectus pudicitiae ex amore animae erga Christum procedit, ideo vox est amoris, vt optime obseruat Hugo de sancto Victore sic dicens: Habet singularem dilectionem turtur cui canit, vel praesenti gaudium, vel absentis affectum. Igitur vox turturis tota de amore, & non nouit aliud praeter amorem, ardent corda ad vocem turturis, vnum est quod sonat, & semper illud resonat, nec vnquam fastidit, semper idem canit, quia semper idem diligit, in solitudine canit, & semper solitudinem diligit, quia singularem Christi dilectionem querit, non auditur in plateis vox eius, intus resonat; & non possunt audire turturum, nisi qui intus sunt, qui elongant se in solitudinem, qui secretum inhabitant, & in silentio requiescunt. Haec Hugo insinuans vocem turturis esse vocem Christi internam excitantem ad amorem, de qua supra dixerat sponsa: Vox dilecti mei. Quae non auditur nisi in terra nostra, id est, in mente non alienata a seipso, nec inimico tradita, sed sui compos, & Deo subdita.

Denique vox turturis est vox pudicae & dilectae animae, quae ad ipsum instanter orat; cuius oratio nubes transuolat, ad aures Dei peruenit, & cum ab ipso auditur ad eam cum fauore gratiarum redditur: nam oratione impetrat donum pudicitiae, dilectionis feruorem, & quicquid a Deo vt decet, postulat, sic interpretatur D. Gregorius haec verba, intelligens per turturum Ecclesiam; per terram sponsi, quae etiam est nostra, patriam caelestem, vox autem turturis in terra sponsi auditur, quia dum pro desiderio suo sancta Ecclesia deprecatur, a Christo in caelo elementissimè exauditur. Esto igitur instar turturis, pudicus, sobrius, solitudinis amans, voluptuosa respuens, vt ea quae Christi sunt tantum amplectaris, & vox tua audietur in caelesti patria, vt quae petieris obtineas, & gaudia aeterna possideas Amen.

EXHORTATIO

EXHORTATIO XXI.

Pro feria 4. Cincrum.

De multiplici putatione predicanda, vel facienda tempore Quadragesimae: ex memoria mortis propriae, & mortis Christi, & putationis quae vtramque comitatur.

Tempus putationis aduenit, vox turturis audita est in terra nostra.

QVAMVIS omne tempus huius vitae, tempus sit putationis, & poenitentiae, vt supra dictum est, tamen ex Apostolica traditione tempus Quadragesimae ad eam speciali cura efficiendam deputatum est, quo adueniente: Vox turturis audita est in terra nostra: id est, vox praedicatorum poenitentiam, vel gemitus eam humiliter agentium; & omnibus indicitur, tempus putationis aduenit; duplex autem nobis commendatur putatio, & duplex alia proponitur in exemplum, vt moueat nos ad amplectendam illam, quae omnia breuiter ex his quae haecenus diximus, deducemus.

De putatione per Confessionem, & per Ieiunium. §. 1.

EST ergo tempus Quadragesimae, tempus putationis, quoniam institutum est, primo quidem, vt in eo amputentur omnia peccata. Vnde omnes confessioni incumbunt, vt contritionis, & absolutionis sacramentalis falce culpae refecentur, & separentur ab anima: deinde vt etiam putentur superflua, & voluptuosa in cibo, & potu, somno & ioco, & aliis quae ieiunio sunt annexa. Ieiunium enim, vniuersalis quaedam amputatio est, non solum eorum quae superflua sunt, sed multorum etiam quae carni essent vitia, & delectabilia, vt subiiciatur spiritui: & vt auferantur impedimenta in virtutibus progrediendi: ad hoc enim arbores & palmites putantur, vt fructus plus afferant. Opportune (inquit diuus Leo) auribus nostris lectio Apostolicae praedicationis intonuit: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Quid enim acceptius hoc tempore? quid salubrius his diebus? in quibus vitis bellum indicitur, & omnium virtutum profectus augetur. Et quare hoc, nisi quia tempus Quadragesimae, tempus est putationis, in quo amputantur peccata, & obstacula omnia, vt virtutes crescant, & copiosiorum bonorum operum fructum ferant? quod pura intentione, mente prompta, & alacri animo praestandum est, ob tam copiosum, & praecleari fructus expectationem: siquidem, vt iam diximus, tempus putationis, tempus est cantillationis, vt magno gaudio canentes, putationem exerceamus.

De his dictum est exhort. 19. §. 2.

1. Cor. 6. v. 1. ferm. 2. de Quadrag.

Matt. 6. v. 16

Quod & Christus Dominus in primo Evangelio, quod his diebus canitur, commendat, cum inquit: Cum ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritae tristes, exterminant enim facies suas, vt appareant hominibus ieiunantes, &c. tu autem cum ieiunas, vni-ge caput tuum, & faciem tuam laeta. Quod non tantum de ieiunio, sed de quouis externo putationis, & abnegationis propriae exercitio intelligendum est. Oportet enim illud exequi non animo ficto: sed vero; non vt hominibus placeamus, sed Deo; non facie tristi, & lugubri; sed prompta & gaudente; hilarem enim datorem diligit Deus; non damnat Christus tristitiam, quae secundum Deum est, & poenitentiam in salutem stabilem operatur; sed tristitiam pharisaicam, & mundanam, quae potius operatur mortem. Illa autem veram generat laetitiae causam, & voluntarie sumitur, vt per illam amputentur delicta, in cuius signum, vngendum est caput, & lauanda est facies: per haec autem duo, illa designantur quae ad putationem pertinere diximus: quid enim est, faciem tuam laua, nisi a sordibus, & maculis omnibus conscientiam tuam munda; cuncta refecans quae illam scdam reddebant, & in foecundam, sed rursus: Vnge caput tuum, id est, mentem tuam praeclearis operibus ornatam, cultus diuini erga Deum, & pietatis erga proximos: apud omnes suauiter fragrans: nam ideo reipsum putas, vt hos fructus feras: & ad hoc ieiunas, vt his operibus ieiunium exornes.

Vt autem haec libenter praestes, duplex tibi in exemplum proponitur putatio; altera quae commemoratur his diebus facta per Christi mortem, altera quae facienda est in morte cuiusque, ad quod indicandum Ecclesia vngit omnium fidelium caput, non oleo, vel vnguento precioso, & odorifero, sed luto ex cinere aqua mixto; nec tamen ex quouis cinere, sed ex cinere benedicto; ex ramis scilicet oliuae vel aliarum arborum, quos in Dominica Palmarum anni praecedentis benedixit, in memoriam insignis pompae, & celestis triumphi, quo Saluator noster ingressus est Hierosolymam, vt mortem obiret pro redemptione hominum. Cum autem sit huiusmodi vnctio, sacerdos dicit: Memento homo quod puluis es, & in puluerem reuerteris. Nam sicut Sacramenta a Christo Domino instituta, rebus constant, & verbis: quae simul integrum sacramenti effectum significant; ita caeremonia ista ex his cineribus, & verbis conflatur, quae mortem Christi, & nostram, & amputationem, quae vtramque comitatur, sauisinuant.

Vt autem haec libenter praestes, duplex tibi in exemplum proponitur putatio; altera quae commemoratur his diebus facta per Christi mortem, altera quae facienda est in morte cuiusque, ad quod indicandum Ecclesia vngit omnium fidelium caput, non oleo, vel vnguento precioso, & odorifero, sed luto ex cinere aqua mixto; nec tamen ex quouis cinere, sed ex cinere benedicto; ex ramis scilicet oliuae vel aliarum arborum, quos in Dominica Palmarum anni praecedentis benedixit, in memoriam insignis pompae, & celestis triumphi, quo Saluator noster ingressus est Hierosolymam, vt mortem obiret pro redemptione hominum. Cum autem sit huiusmodi vnctio, sacerdos dicit: Memento homo quod puluis es, & in puluerem reuerteris. Nam sicut Sacramenta a Christo Domino instituta, rebus constant, & verbis: quae simul integrum sacramenti effectum significant; ita caeremonia ista ex his cineribus, & verbis conflatur, quae mortem Christi, & nostram, & amputationem, quae vtramque comitatur, sauisinuant.

De putatione quae fit in morte cuiusque. §. 2.

SED quia verba clariora sunt signa, ab illis interchoemus, quae mortem nostram indicant: vt quid enim caput cinere vngitur, vel aspergitur, dicente sacerdote: Memento homo quia puluis es, & in puluerem reuerteris: nisi vt in memoriam reducat, quod agas poenitentiam in cilicio, & cinere ad auferenda peccata, quia tempus putationis aduenit: veniet autem citissimè tempus putationis extremæ, quae futura erat in morte? En vox turturis audita est in terra nostra, quae vox turturis? Vox sacerdotis dicentis: Memento homo quod puluis es. Memento quod factus es ex puluere lutulento: memento quod modo es sicut puluis, quem imber cadens conuertet in lutum, vel ventus vehemens rapiet, & mouebit e loco suo? Memento quod mortalis es, & iam in puluerem reuerteris? age cito poenitentiam; puta peccata, refeca delicta: quia nunc tempus

2xx. dicunt
sectionis.

Est salubris putationis, vt fructus iustitiae, & sanctitatis afferas. Tempus istud est acceptabile, sed breue, sed incertum. Ecce subito veniet dies mortis, in quo dicatur tibi: *Tempus putationis, vel sectionis aduenit.* Velis, nolis, putandus es, & secandus in morte: auferenda sunt a re, non solum superflua, sed cuncta omnia, quae possidebas: auferentur diuitiae, & dignitates, imò vita, & corpus ipsum, ita vt ex eo nihil remaneat, nisi minutissimus puluis, quia puluis es, & in puluerem reducendus. Reduc in memoriam virides, & pulchros ramos oliuarum, & palmarum, quos in manu gestabas anno praeterito, dum Christi triumphum celebrabas, qui tamen iam sunt in cineres conuersi, ex quibus fit quasi lutum, quo vngitur caput tuum; vt intelligas omnem hanc terrenam pulchritudinem, & viridantem gloriam qua potiris, conuertendam esse in cinerem: ex cuius memoria vnguentum tibi conficias salutare, quo caput vngas, languores animi cures, & te a corruptione peccati praeseruare studeas, submissumque animum semper geras. *Quid superbit terra, & cinis? Quid gloriatur caro, cuius gloria est, sicut flos ceni, quod cito excidatur, & in sterquilinum mittitur? quamuis sis formosus, sicut lilium, cui nec gloria Salomonis potuit comparari: hodie es, & cras in clibanum mitteris, vt in cineres conuertaris.*

Pro illo Luc. ca. 7. Ecce defunctus efferebatur qui oras adulescentis. & Mat. 8. de puella 12. annorum mortua.

De morte grassante in adolescentibus. Iai. 38. v. 12.

Conuenienter autem sub eadem metaphora putationis, & sectionis significatur, non tantum tempus putandi vites, vel arbores, vt fructus plus afferant, sed tempus etiam putandi, & secandi illas, vt aliò transferantur, & transplantentur, quod pertinet ad mortem: vt memoria huius extremae putationis sollicitos nos faciat, & strenuos in amputandis vitiis, & imperfectionibus, ne tempus praesens inaniter transeat, praesertim cum ignoremus qua hora, & quo tempore extrema nostra putatio futura sit. Arbores quidem & palmites putantur in initio veris, sed fructus colliguntur in aestate, vel autumno, quia tunc maturi sunt. At falx putatoria, quae homines putat è vita, omni tempore mitti solet, & aliquando mittitur in ipso initio veris, in pueritia, adolescentia, vel iuuentute; iuxta illud: *Dum adhuc orduer succidit me: de mane usque ad vesperam finies me:* id est, dum vitam meam tamquam regiam telam texerem, ex pretiosis filis diuitiarum, honorum, gloriae, & potestatis; in ipso exordio succidisti me, praecidisti omnem spem meam, & ferè in ipso mane vita breuissimo tempore illam consummasti: *Manè* (inquit Dauid) *sicut verba transeat, manè floreat, & transeat, vespere decidat, induet, & arefcit:* quasi simul sunt florere, & transire, quia flos citissime transiit, & sole orto, & aestuante decidit, induratur, & arefcit. Nam repente decidit in lectum morbo oppressus; indurantur ossa consumpto humidoradicali, arefcit corpus, & perit primus hominum, qui post sententiam mortis latam, eam subiit, adolescens fuit, nempe Abel, qui in primo suae aetatis flore à liuido fratre succisus est: vt ediscerent homines, qui tunc diu victuri erant, in omni aetate mortem timere. Nam sicut inuidia Diaboli mors introiuit in orbem terrarum, ita per inuidiam Caim, pri-

mam illius cepit possessionem, instigans vt occideret adolescentem, eumque iustum, & Deo charum. Si autem in ligno viridi sit hoc, quid fiet in sicco? Si mors ita grassatur in adolescentibus iustos, quomodo grassabitur in iniustos? & quomodo in senes peccatores? Nam, vt dicebat Magnus Baptista; *Iam securis ad radicem arboris posita est. Omnis arbor quae non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur.* Securis, mors: arbor, homo: radix, vita: Quid est ergo securim posita iam esse ad arboris radicem, nisi quod ait sponsus: *Iam tempus sectionis aduenit? Iam securis infligens necem, parata est, iam prope est tempus, vt arborem succidat, vt vitam homini adimat.* Omnis ergo arbor; & omnis homo, siue magnus, siue paruus, nobilis, vel ignobilis, doctus, vel indoctus, senex vel iuuenis, qui non fecerit fructus iustitiae, qua hora minus putat, succidetur, vt in ignem mittatur aeternum: ideò curate fructus bonos facere, ne ante tempus secemini, & pereatis. *Nè* (inquit Ecclesiastes) *impie agas multum, & noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo.* Senes dicuntur mori in tempore suo, quia iam naturalis eorum virtus paulatim deficit: adolescentes autem & multi alij, propter peccata moriuntur in tempore non suo, quia plus multò secundum naturam viuerent, nisi peccarent. Refert diuus Bernardus aetate sua prope Valentiam Cataloniae, adolescentem duodeviginti annorum patri inobedientem tandem oblatrocinia patibulo suspensum esse, & mox inspectante populo succreuisse barbam, sensimque cum capillis incanuisse, ipsamque faciem senem exhibuisse quasi decrepitem & nonagenarium: Episcopus autem diuino spiritu afflatus docuit, tamdiu adolescentem illum victurum fuisse, si se in Patris, & Dei obedientia continuisset: at viri sanguinum, & dolosi non dimidiabunt dies suos. Sed vterius etiam addimus, illo verbo: *Psal. 54. Ne moriaris in tempore non tuo,* insinuari iustum, etsi adolescens sit: Mori in tempore suo, id est, in tempore sibi apto, & commodo ex praedestinatione Dei, vt bene moriatur, & in aeternum viuat: sapè enim rapitur ne malicia mutet intellectum eius, aut ne si cetero decipiat animam illius: an non moritur in tempore suo, qui quamuis sit iuuenis, moritur vt senex: siquidem commutatus in breui expleuit tempora multa: at peccator, etsi senex, moritur in tempore non suo, id est, sibi valde incommodo, & ad mortem inepto, quia secundum animam immaturus est, & imparatus, ac si esset puer. Vnde scriptum est: *Puer centum annorum morietur, & peccator centum annorum maledictus erit.* Vidit quomdam Amos Propheta vincinum pomorum. Est autem vincinus baculus oblongus, ferramentum habens in cuspide incuruum, quo rami arborum attrahuntur, vt poma colligantur. Vox autem hebraea significat poma aetatis, id est, apta iam vt colligantur, tunc autem dixit Dominus Propheta: *Venit finis super populum meum Israel.* In eo autem populo erant magni & parui, senes, & pueri.

Matth. 3. v. 10. Luc. 3. v. 9.

Eccles. 7. v. 18.

to. 2. quadragesimali. dom. 2. Quadrag. serm. 17.

Psal. 54. v. 24.

Sap. 4. v. 13.

Iai. 65. v. 20.

Amos 8. v. 2.

Vide Rib. ligantur.

Et

Ecc. 9. v. 10.

Hom. 13. in Euang.

De hoc in exhortat. 19. § 5 plura alia dicta sunt.

Apoc. 22. v. 2.

Luc. 13. v. 7. Iai. 55. v. 6.

Pf. 115. v. 15.

Psal. 33. v. 22.

In Responforio Dominicae primae Quadragesimae. Lib. de bono mortis c. 8.

& tamen vincinus mortis omnes collegit, & deuastauit, quia ex decreto Dei respectu omnium iam erat aetas, quoniam peccata accelerauerunt tempus mortis, vt omnes perirent; sicut in diluuiò, & incendio Sodomorum etiam pueri extincti sunt: & in Niniue etiam pueri perissent, nisi poenitentia eos à morte praeseruasset. Conuenienter igitur Salomon hac duo coniunxit: *flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis, vel sectionis aduenit:* ac si dicat; mox vt flores apparent, & initia vitae florescent, iam ferè adest tempus secandi per mortem, quae etiam homines in primo flore minatur; ideò: *Surge, propera, & veni,* ad studiosè operandum: & quodcumque potest manus tua, instanter operare; quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quo tu properas: quia ergo (inquit diuus Gregorius) venturae mortis tempus ignoramus, & post mortem operari non possumus; superest vt ante mortem tempore indulta rapiamus. Sic enim, sic mors ipsa, cum venerit, vincetur, si priusquam veniat, semper timeatur, & quod bonum est, operemur. Sed adhuc in hac metaphora aliquid subtilius perscrutandum est, quod iustos exhilaret, & peccatores terreat. Mors enim iustus est sicut putatio arboris, peccatoribus verò sicut sectio, vel eradicatio: sicut enim arbor fructuosa putatur, vt novos fructus ferat; sic iustus Christo vnitus tamquam palmes, putatur in morte, vt nouos, & dulcissimos fructus ferat diuinæ visionis, & amoris, ac gaudij beatifici in caelo: Et vt sit sicut lignum vitae caelestis paradisi afferens, *Fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum:* quod numquam indiget, nec indigebit amplius putatione, quia nihil in gloria erit superfluum, nihil noxium, nihil amarum, sed vndeaque consummatum, & perfectum: at sicut arbor arida, quae desit iam fructus ferre, non putatur, sed succiditur: *Vt quid enim terram occupat? Praecisa autem in ignem mittitur vt ardeat;* sic peccator qui fructus iustitiae ferre noluit, in morte non putatur vt fructus ferat, sed succiditur, & radicitus euellitur, vt in aeternum fructus ferre nequeat, sed igne comburatur aeterno. Perpende igitur vtriusque mortis latissimum discrimen. Nam, *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius.* Quare pretiosa? quia Sanctorum animae ita putantur, vt reiectis corporalibus, & terrenis, quae illam premebant, iucundissimos in paradiso producant fructus, quibus in aeternum cum ipso Deo, cui vnitae sunt, perfruantur: at, *Mors peccatorum pessima.* Et quare pessima? quia animae eorum manent Deo mortuae, à Christo separatae, flammis aeternis comburenda. Haec sunt quae in terra nostra vox turruris, id est, Ecclesiae, canit: cum nos exhortans, inquit: *Emendemus in melius quae ignoranter peccauimus, nec subito praecipitari die mortis, quaramus spatium poenitentiae, & inuenire non possumus;* muta vitam, vt mures non mortem, sed mortis modum, & ex pessima transferas in pretiosam. Nam (vt inquit diuus Ambro-

sus) iustus mors, quietis est portus; nocentibus naufragium putatur, non vtrique mors pessima generaliter, sed peccatorum, nam pretiosa iustorum. Vis mortem pretiosam? imitare illam: amplectere in vita putationem, quam passurus es in morte; amputa noxia, & superflua, & quaecumque velles tunc succidisse, Ille (inquit idem diuus Ambrosius) imitatur mortem, qui se vltimatis exiit, & à terrenis cogitationibus attollit, atque ableuat, & in illo caelesti habitaculo locat, in quo Paulus cum adhuc viueret, conseruabatur, siquidem dixit: *Ad Philip. Nostra autem conuersatio in caelis est.* De putatione facta in morte Christi Domini, & per illam. §. 3. Sed quoniam memoria mortis, & sectionis, quae in ea fit, timorem incutit, qui ininitium est poenitentiae, & iustificationis, sed non consummatio, efficacior est ad hoc memoria mortis Christi; & putationis, quae in ipsa, & per ipsam facta est; ad cuius celebrem commemorationem, tempus Quadragesimae destinatur: propter quod opumè illi quadiat: *Tempus putationis aduenit:* Nempe tempus mortis, & passionis, per quem generalis putatio facta est omnium peccatorum, cunctarumque rerum, quae Euangelicam perfectionem impediabant: propter quod permixtum est: vt quamuis arbor esset perfectissima, hostes eius putarent illum, non vt fructum ferret sibi, sed nobis fructum redemptionis, & vitae aeternae; quia si granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, multum fructum afferit, sed quomodo putarunt eum? auferendo nimirum honorem, famam, vestes, sanguinem, ac vitam; dirissima crucis morte eum plectentes: vt hoc exemplo ad spontaneam peccatorum & passionum nostrarum putationem excitaret. Nam, *si in viridi ligno haec faciunt, in arido quid ferit?* Profectò aridum excidetur omnino, & in ignem mittetur, vt perenniter ardeat. Si ergo Christus arbor semper viridis, & fructifera, in qua nihil vnquam, fuit superfluum, ita ab hostibus exterius putari voluit? Cur tu putari refugies, qui temporalium rerum abundantia, aut cupiditate luxuriaris? quotannis luxuriant arbores quae fructus ferunt, & ideo quotannis putantur, vt novos fructus copiosius ferant: sic etiam quotannis indicitur nobis generalis putatio, eo maximè tempore, quo Christi mors, & passio commemoratur, vt per eius exemplum nobis facilius, & suauior reddatur. Nihil enim est quod ita dulcoret sectionem istam, & sui abnegationem, quam passio Christi, & eius dura putatio, quae nobis contemplanda proponitur. Vt quid Ecclesia initio Ieiunij vngit caput nostrum cinere Iuroso ex ramis Palmarum confecto, qui Christi triumphum repraesentant cum ad obeundam mortem ascendebat? profectò vt memoria passionis Christi, & alacritatis, qua ascendit ad illam pro nobis sufferendam, vngat, liniat, & molliat spiritum tuum, corque laetificet in Ieiunijs, cilijs, & alijs afflictionibus.

Lib. de bono mortis c. 3. Ad Philip. 3. v. 20.

De hoc in Exhort. 19. §. 2.

Ioan. 12. v. 25.

Luc. 23. v. 31.

bus perferendis, quibus similis efficeris Saluatori tuo. Memoria enim mortis, & crucis Christi amarum conuertit in dulce, asperum in lene, omnemque amaritudinem a putatione, & abnegatione sui propellit. Dixerunt olim impij Iudæi contra Ieremiam, & contra Christum Dominum per illum representatum: *Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra uiuentium.* Hoc est, in panem, & cibum, quo vescitur Ieremias, mittamus lignum tuxi, cui læthale venenum inest, vt pereat, nomenque eius inter viuentes, non memoretur amplius. Sic etiam in panem & doctrinam Euangelij, quam Christus prædicat, qua eius discipuli nutriuntur, mittamus lignum Crucis, crucifigendum ipsum, vt coniungentes Christum crucifixum cum doctrina ipsius, fiat panis venenosus, & doctrina læthalis, quam omnes horreant, abominentur, & fugiant. At qui comprehendit sapientes in astutia eorum, hoc consilium vertit contra ipsos: nam sicut lignum quod Moyse misit in aquas amaras, fecit illas dulces, sic lignum Crucis Christi, seu Christus crucifixus amaræ coniunctus doctrinæ, amaræ abnegationi propriæ, quam prædicauit & docuit, fecit illam dulciorem, & amabiliorem. Etsi enim Christus crucifixus incredulis Iudæis sit scandalum, & gentibus stultitia, ijs tamen qui in eum credunt, & ex corde diligunt, est Dei virtus, salus, & dulcedo quædam diuina qua cuncta amara dulcescunt: & verbum Crucis (ait Paulus) pereuntibus stultitia est; ijs autem qui salui sũt, id est nobis, Dei virtus est, potens ad dulcoranda omnia huius mundi amara.

Ierem. 11. v. 19.

Exod. 15. v. 25. Vide supra exhort. 27. libr. 4.

1. Cor. 2. v. 23. & 18.

Apoc. 17. v. 15.

Audisti quod aquæ multæ sunt populi multi. Aquæ ergo amaræ sunt multi populi amari, gentes nimirum, & peccatores, qui peccatorum amaritudine premuntur, pœnitentes item qui recogitant sua delicta in amaritudine animæ suæ, immo & iusti, qui amaro sunt animo ob ærumnas, quas patiuntur; at signum Crucis, & Christus crucifixus, has omnes amaras aquas dulces facit, & dum inuitat ad pœnitentiam, præbet spem veniæ, & internam largitur consolationem, per quam pœnitentia est dulcis, ieiunium suaue, & omnis carnis castigatio leuis, vt merito propter passionem Christi tempus putationis, sit etiam tempus cantillationis, & lætitiæ, non quod non sit dolendum de peccatis commissis, ac de Christi doloribus; sed quoniam hæc tristitia internum tandem parit gaudium, ob spem veniæ, qua impetrata, libenter amplectimur reliqua putationis exercitia, vt Christo crucifixo similes efficiamur, cantantes, & gratias ipsi agentes pro ijs, quæ pro nostra salute patri dignatus est.

Matth. 9. v. 25.

In hunc sensum mysticè potest deduci quod Christus Dominus respondit discipulis Ioannis interrogantibus. *Quare nos & Pharisei, ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant; at Iesus ait illis: Numquid possunt filij sponsæ lugere (seu ieiunare) quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus; & tunc ieiunabunt.* Quasi dicat vos benè facitis ieiunando nunc, sequentes magistrum vestrum Ioannem, qui semper ieiunat, & ieiunium vobis indicit; at discipuli mei ex permissione mea

A modò non ieiunant, quamdiu ego sum cum illis, quoniam tempore nuptiarum amici & domestici sponsi ieiunare non solent. Ego autem modò celebros sponsalitia; quæ contraxi cum Ecclesia, & ideo nec ieiunijs incumbo, nec nunc illa præcipio. Veniet autem tempus cum auferetur ab eis sponsus, quia occidendus est, & crucifigendus: ideo enim (sicut notat diuus Chrysostomus) non dixit, auferet se sponsus, sed auferetur, vt significaret auferendum esse ab illis per violentiam, & ignominiosam mortem crucis, tunc autem discipuli mei ieiunabunt, & ego ieiuniorum tempus præscribam illis. Videntes enim metam diram pro eis mortem sustinuisse, vino felle mixto, & aceto potatum esse, & innumera tormenta perpeffum, libenter propter me imitandum ieiunabunt, amputabuntque cuncta carnis voluptuosa, & mundana omnia continent, iugem in suo corpore circumferentes mortificationem, vt in ipsis mea vita & mors manifesta fiat. Vnde postea dixit illis, hoc genus dæmoniorum in nullo potest exire nisi in oratione, & ieiunio, significans, vt perpendit idem Chrysostomus, ieiunium a quo tunc super sedebant, fore illis necessarium simul cum oratione ad dæmonia & peccata expellenda; ablato igitur sponso, *Tempus putationis aduenit, vox iuraturis audita est in terra nostra.* Venit tempus ieiunij, tempus abnegationis, & afflictionis; & ecclesia tanquam turtur, quæ comparum suum amisit, & vidua manet. Ieiunium indicit, abstinentiam, & continentiam prædicat, orationis studium commendat, nec aliud auditur in terra nostra, nisi vox turturis dicentis: *Ecce nunc tempus acceptabile; ecce nunc dies saluus.* Commendemus nosmetipsos in multa patientia, in ieiunijs multis, in laboribus, in vigilijs, & orationibus, vt per hæc vitam consequamur æternam, Amen.

Hom. 31. in Matth.

EXHORTATIO XXII.

De operibus imperfectis, ac perfectis qui per grossos designantur: de ijs qui instar ficus producunt illos, ac de fructibus sanctæ Crucis, cuius virtute reliqui producuntur.

Ficus protulit grossos suos.

ALVD inditium Veris iam adulti est ficum protulisse grossos suos. Non enim ficus flores profert, sed fructus tantum, primi autem, quos cum folijs simul producit, vocantur grossi: siue sint illi qui nunquam maturescunt, vt plures auctores autumant, siue econtra, illi qui citius ad maturitatem perueniunt, & dulciores sunt, quos Hispani appellamus *buenas*. Et in scriptura dicuntur ficus primi temporis, & præcoces ficus satis laudatæ. In quo nouam causam adducit sponsus prouocans sponsam vt surgat, properet, & veniat, ob maximam temporis opportunitatem, quæ singulis sensibus magnam affert oblectationem;

Flores quidem, quia sua pulchritudine visum, sua verò flagrantia olfactum recreant: cantus rurtorum & auium auditum mulcēt: gustum autem ficus reficit præbens dulces grossos suos, quæ autem sit ficus ista, & qui sint grossi eius explicandum est, vtramque grossorum interpretationem sequentes.

De fructibus acerbis Iudeorum proiectis vt sequerentur fructus Euangelij.

Li. de Isaac & anima c. 4. & lib. 7. in c. 14. Luc. 160. D Hieron. lib. 1 contra Iouin. D. Ansel. Beda & alij.

ET in primis nihil frequentius in scriptura, quam per ficum significare antiquam Synagogam. vt diuus Ambrosius, & alij patres testantur: sicut enim ficus loco florum prima producit poma, quæ grossi dicuntur, & raro maturefcunt, sed plura decidunt, vt alia succedant, quæ ad debitam maturitatem perueniant: sic antiqua Synagoga primos fructus malè ferax, iniquos & acerbos protulit, maxime in ipso Christi aduentu, cuius prædicationi plurimorum indurato corde, & acerbis animo restiterunt; illis tamen tanquam maturiora, & dulciora poma successerunt alij, qui eius fidem, & doctrinam in Ecclesia noua susceperunt.

Luc. 13. v. 6.

Serm. 60. in Cant.

Hæc est ficus cuius Christus Dominus meminit in Parabola dicens: *Arborem ficu habebat quidam plantatam in vinea sua, & venit querens fructum in illa, & non inuenit.* Inuenerat quidem grossos, sed valde acerbos, & ad vescendum ineptos, & ideo fructu caruisse dicitur. Quid (inquit diuus Bernardus) non grossum in gente illa? nec actus profectò, nec affectus, nec intellectus, nec ritus, quem in colendo Deum habuit: nam actus in bellis, affectus in lucris, intellectus in crassitudine literæ, cultus in sanguine pecudum, & armentorum. Potrò sicut tunc dicimus arbores protulisse flores suos, non cum cæperint florere, sed cum desierint; ita hic dicitur: *ficus protulit grossos suos*, non cum aliquos edidit, sed cum totos, id est, cum ad finem peruenit: nimirum cum Christum occidit, & completa est malitia eius; iuxta quod ipse eis prædixerat: *Implete mensuram patrum vestrorum.* Visitauerat quidem Christus Dominus ficum hanc tribus annis, quibus prædicauit Iudæis. *Eccc (inquit) anni tres sunt ex quo venio querens fructum; in ficulnea hac, & non inuenio,* quia nulum prorsus inuenit fructum in Principibus sacerdotum, in Phariseis & Scribis, ac primoribus Iudæorum; qui aptè comparantur ficu plantatæ in vinea, quæ est vniuersa populi Synagoga: Nam sicut ficus excedit magnitudine vites, ita huiusmodi Principes & primates excedebant reliquum Hebræorum cæterum, propter quod diuina Iustitia iustissimè exigebat vt omnes illi succiderentur. Sic enim ait: *succide ergo illum. Vt quid etiam terram occupat?* Seu vt habet Græca vox; *Vt quid terram onerat?* verè enim omnes illi oneri erant populo, & fructum vineæ sibi decerpebant, ipsi nullum fructum ferentes Iustitiæ, propter quod multi eorum, qui rebelles perstiterunt tandem præcisi sunt, & æterna ariditate multati, in cuius signum Christus Dominus morti proximus, cum in ficulnea quadam fructum eliciens quæreret, & non

Matth. 23. v. 31. Luc. 13. v. 7.

Matth. 21. v. 19. Marc. 11. v. 20.

A inueniret, maledixit ei, dicens: *Nusquam ex te fructus nascatur in sempiternum.* Et continuo arefacta est, etiam vsque ad radices. Cæterum non statim post Christi mortem sententia hæc executioni mandata est, nec mox arefacta tota ficus, sed potius Christus misericordia motus, rogauit patrem vt adhuc amplius expectaret illos: *Domine (inquit) dimitte illam & hoc annò, & que dum fuerat circa illam & mittam stercore; & si quidem fecerit fructum; sin autem in futurum succides eam.* Per hunc autem annum tempus illud designatur, quo post Christi passionem gens illa Iudæorum ab Apostolis erudienda erat, & excolenda, si forte dura eorum corda Apostolicis ligonibus fossa mollirentur; & humilitatis affectum induentes fidei colla submitterent.

Luc. 13. v. 9.

Hac igitur ex causa sponsus Christus suam nouellam & Apostolicam alloquens Ecclesiam ait, *surgere, prope amica mea & veni*: quoniam ficus protulit grossos suos, ac si diceret; quamdiu ficus Hebræi populi producebat grossos suos, non te vocauit Iponia, sciens quod non poterit vnà producere ficus optimas. At postquam iam illos produxit, & adhuc eius creuit malitia, vt me in crucem ageret, opportunè te voco, vt surgas & venias ad prædicandum illis, quia dulces & salutare fructum in proximis esse nolcuntur, inutiles & acerbos expuncturi; atque ita factum est; si quidem post Christi resurrectionem, adueniente Spiritu Sancto, multi illorum ad fidem conuersi sunt. Sed alia insuper hic insinuat huius vocationis ratio, ex eo quod sicut diuus Hieronymus interpretatur, *tra Iouinæ. Idem & D. Anselmus.* *ficus protulit grossos suos*, id est legis veteris præcepta ceremonalia, & iudicialia ceciderunt, quæ aceba erant, & inanes fructus, cum neminem ad perfectum adduxerit lex; quorum loco successere præcepta legis Euangelicæ, ac sacramenta eius, quæ dulces fructus ac maturos ferunt. Inuitatur ergo vniuersa Ecclesia ad gustandum fructus Euangelicæ legis, ex eo quod antiqua iam protulit grossos suos, post quos dulces edendierant.

Hoc iuxta primam interpretationem grossorum.

Lib. 1. c. 2. tra Iouinæ. Idem & D. Anselmus.

Sed quia Iudaica gens vix pristinos mores voluit depopere, multique exillis, qui crediderant, simul circumcissionis, & legis veteris obseruantiam intrudere conabantur, quia magis suæ legis delectabantur auctoritate, quam Euangelij dulcedine: & hos (inquit Cassiodorus & Beda) vocat hic ficulneæ grossos: ad quos omnino projiciendos, vt introducerentur noui, & puri Euangelij fructus, vocata est Apostolorum Ecclesia in Concilio Ierolymitano congregata.

Act. 15. v. 6.

De fructibus acerbis peccatorum proiectis, vt sequantur dulces.

Vidimus grossos quos protulit ficus Hebræi populi. Sed quis referet quos edidit populi gentilis; ficus verè fatua, cuius adeo increbuit fatuitas, vt lignea idola, & similitudines animalium tanquam Deos coluerit, ipsique homines mortales Deitatis sibi insuperauerint gloriam, alioque innumera, & horrenda peccata tanquam grossos crassos, & acerbos continuo tulerint;

§. 2.

Sed vnde quæro huic ficui rationali talis fatuitas, & mentis peruerfitas? certè ex radice infecta. Adam enim tanquam ficus in vinea paradisi à Deo plantata suaui vxoris à serpente decerpente, grossos protulit inobedientiæ, gulae, & superbiae. Vnde vniuersum genus humanum ab ipso propagatum tanquam ficus extra paradysum transplantata, eosdem cæpit grossos etiam acerbiore proferre. Ficus (inquit diuus Augustinus) vniuersus mundus est, ab Adam peccatissimo circa tore propagatus, qui mox vt peccauit ficulneæ folijs velauit pudenda, id est, membra vnde nati sumus. Vnde Gennadius, Theodoretus, Isidorus, Pelasgiota, & alij, quos citat Lipomanus in catena, arbitrantur, arborem scientiæ, boni & mali, cuius fructus prohibita est comestio, fuisse ficum, quia verisimile non est primos parentes proxima eis arbore prætermisissæ, ad aulimus aliam longius distitam festinasse, ex cuius folijs perizomata sibi conficerent ad suam nuditatem contegendam. Et propter hoc (inquit Isidorus ille) Christus Dominus ficui sterili maledixit, quæ arefacta est, quia transgressionis arbor etiam ficus fuerat, vt à senioribus & maioribus se accepisse testatur. Ab eadem igitur arbore primo fructum carpens peccatum contraxit, mox folia sumpsit, quibus nuditatem tegeter, & peccatum velaret, & sicut folia in arbore protulerunt fructus, sic verba excusationum peccata diffenderent. Sed quid quid sit de huius sententiæ veritate, fat nobis sit modò, ficulneæ folia, vt dixit diuus Augustinus, prima fuisse tegumenta peccati, & eius symbola; quatenus non adhibita sunt ad delendum peccatum, sicut charitas, quæ operit multitudinem peccatorum delendo illa, sed ad velanda, excusanda, & defendenda, sicut fecerunt Adam & Eva. Nec mirum quod maledictio, & ariditate mulsetur ficus, quæ fructibus caret, & latis folijs ad excusanda peccata superabundat.

Ficus igitur generis humani ex adami radice proueniens, quam diu illi hærent, non nisi huiusmodi grossos, & folia producunt. Vnde & modo multis, ex his etiam qui plantati sunt in vinea Christi, quæ est eius Ecclesia, vbi dulces possent ferre fructus iustitiæ, nolunt tamen, sed iactantes se de sola fide, vel scientia, tantùm verborum & sententiarum folia: & crassos acerbosque fructus peccatorum ferunt. De quibus etiam conqueritur Christus cum ait: *Ecce tres anni sunt ex quo venio querens fructum in ficulnea hac, & non inuenio*, ac si dicat tranlit sine fructu ætas puerilis, vitilis, ac senilis: Numquid proferet illum in decrepita? quod non tulerint fructum homines in statu innocentie, nec in statu legis naturæ, nec etiam in statu legis scriptæ, maxime dolendum fuit: Sed quid si nec etiam in statu legis nouæ, cum iam venit Christus auctor gratiæ, vt nouo modo ficulneas excoleret, & ad ferendos fructus auxilia conferret? Vereor ne antiquum plantatum remouet Micheas propheta, vel ponus Christus Dominus per illum, dicens: *Vt mihi quia factus sum sicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ, non est bonus ad comedendum, præcoquas ficus desiderauit anima mea*. Id est, in autumno quando solent inueniri boni, & præcoquæ ficus maturæ, & benè coctæ,

Serm. 31. de verbis Domini circa tore Princip. 10. 10. In Genes. 3. 7. 7. Lib. 4. Exhort. 2. reulimus arborem illam fuisse malum. Disputatio nem de hoc textu Peri. 2. lib. 3. in gene. ubi alios citat. sed Tostat. q. 164. super c. 13. geaef. tenet contrariū quia arbor illa erat aspectu delectabilis nō sic ficus. Vide D. Ambrosiū in sine Exhortationis citatum. Luc. 13. v. 7. Mich. 7. v. 1.

quia tempus tunc est opportunum, nec vllam inueni; & si valde desiderarem quid ergo non desideret Christus in autumno legis gratia maturos fructus in ficulneis reperire? Satis ergo huiusmodi Christi desiderium, & famem, ne fortè veniens ad te tanquam ad ficulneam, fructum quærens, & non inueniens, dicat: *sucide illam, vt quid terram occupat?* plantetur in eadem terra alia ficus, quæ fructum ferat: hæc eradiceatur, quia sterilis est: nam Deus conterit multos, & innumerabiles, & stare facit alios pro eis. Nec deerunt illi ficulneæ quæ fructum ferant in tempore suo, te autem, quæ solos acerbos profers grossos, æterna puniet maledictione. Perpendit autem diuus Marcus quod non erat tempus ficuum, quando maledicta est ficus, & arefacta; ad significandum, quod maledictio illa non est infixa ficui corporeæ, eo quod fructu careret, sed plebi, & animæ per talem ficum repræsentatæ, cui semper est tempus producendi bonos fructus, quibus vescatur Christus.

Explicat hoc eleganter diuus Chrysostr. in hunc modum: quid esurit in homine Dominus, quid vè ab eo sibi desiderat exhiberi, nisi quod ipsi Deo patri exhibuit? *Meus (inquit) cibus est vt faciam voluntatem eius qui misit me*. His Christum saginari certum est, quibus ab ipso saginatus est pater, hæc à nobis exigit, quæ se præbuisse Deo patri ostendit, exhibe tu Christo, quæ Christus exhibuit Deo. Redde filio, quod filius reddidit patri, inde promeretur Christianus, vnde Deum promeruit Christus. Non esuriat Dominus, cum non obsequitur seruus. Non sitiat Christus, cum non obtemperat Christianus. Sagina Domini, officia sunt serui. Tu operaris, & Dominus pascur, tu obsequeris, & filius Dei saginatur. Esuriui enim, & dedisti mihi manducare & paulò inferiūs. Quod in te Dominus optat, inuenias: quod quærit, reperiat; ne quod à Deo arbori contigit: tibi cōingat in arbusculam prolarum est iudicium, vt tibi proficiat in exemplum: maledictio arboris tribuat metum, pariat fructum, feruet iudicium. Quanto tardauerit Dominus (tres vel quatuor annos expectans) tanto sollicitior sit seruus. Maior est enim pœna dilata, quàm subita: molestius supplicium, quod præmissio terrore differtur. Maior pœna quæ ad hoc tardat, vt diutiùs feriat. Non est prouidus seruus, quem imparatum inuenierit Dominus. Actus tuos ipse discute, & quod displicuerit, corrige: rationes quas daturus es, cautè compone, vt Dominus illas possit, cum venerit, acceptare. Hæc & alia vtilissima prosequitur diuus Chrysostr. mus, quæ si mentè reuoluas, maturos & dulces produces fructus, quos Christus esurit, timens ne si te vnum vel alterum annum expectauit, nolit expectare tertium, sed subito cum non putaueris, te succidat, & arefieri in æternum permittat.

Quamuis ergo hæctenus per acerbos tuleris fructus ne diffidas, sed veni ad Christum te vocantem & dicentem: *Surge, prospera, & veni, quia ficus protulit grossos suos*. Sicut enim ad vocandos peccatores venit, eo tēpore quo Iudæa, mundusque ipse acerbiore produderat grossos, vt ma-

Præcoquæ ficus ali- quando di- cuntur quæ nimis sunt coctæ aliam expositio- nem vide infra. Job. 34. v. 24. Math. 21. v. 19. Marc. 11. v. 13. Hom. 14. ex variis in Math. Ioris 10. 2. Ioan. 4. v. 34. Ex Orig. hom. 4. in Cant. Math. 23. v. 35.

vt magis eius splendesceret potentia, cum quidā A ex ipsis per eius gratiam dulcissimos fructus ferrent: ita etiam cum diu multumque peccasti te iterum vocat, vt ad ipsum venias, & grossos in fructus maturos commutes, tanto dulciores, quanto primi fuerunt acriores. Nam sicut proceræ spinæ inculti agri signum sunt, procerarum segetum quas bene excultus feret, ita ex grossis incultæ ficus, dignosci poterit, quales postea ferent si à Deo excolatur. Intuere Saulum ferocianimo, & furibundo zelo Ecclesiam persequen- tem: protulit hos grossos donec appropinquans Damasçū apparuit ei Christus. Et tunc ad ipsum conuersus, proiecit grossis cæpit copiosos, ac dulces sanctitatis fructus proferre, vniuerso mūdo proficuos. Vnde propria edocēs experientia dicebat aliis. *Sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem*, quia vbi abundauit delictum, superabundabit & gratia, vt fructus bonus superet malum.

De fructibus imperfectis, qui præcedunt perfectos. §. 3.

Sed quoniam nemo repente fit summus, sed scū malus esse definit, gradatim bonus esse incipit, donec tandè perfectus euadat, hos actus imperfectos, qui perfectiores præcedunt, & ad eos disponunt, per grossos significari nonnulli testantur. Misericors enim Deus, dum quædā initia virtutū nobis immittit, & quosdam actus imperfectos intuetur in nobis, siue fidei, siue pœnitentiæ, siue propriæ abnegationis, vehementius vocat animā dicens, surge, & prospera, quia *Ficus protulit grossos suos*. Id est, primos fructus, qui initia sunt, & signa excellentiorum, quos postea produceret, veni ergo vt illos etiam proferas.

Explicat hoc eleganter D. Gregorius Nyssenus, metaphoras ficus amplius declarans. Nam ficus (inquit) ob calorem prædita est vt insigni attrahendi humores ex profundo. Cum autem multū attraxit in medulla, necessario natura per humorum concoctionē in planta, expellit ex ramis inutilem, & terrestrem humorem. Idque sæpe facit donec sincerum, & ad nutriendum aptum humorem, apto proferat tempore, ab inutili expurgatū qualitatē. Quod ergo ante dulcem & perfectum fructum à sicu instat fructus productur, grossus dicitur, & signum est fructus dulcis esui apti mox futuri quando institerit ætas. Sic igitur humana natura per ficum designata in hyeme suæ corruptionis, malum plurium peccatorum colligit humorem. Sed adueniente vere per Christi gratiam, & auxilium opportunū quosdam producit actus, per quos expellit quidquid est terrenum, & inutile cuiusmodi sunt peccatorū excrementa. Quid enim aliud est contritio cordis, & oris confessio, ac operis satisfactio nisi quædam productio grossorum, expellens malos & noxios peccatorū humores, post quos sequantur dulces virtutum fructus. Quod ergo est surge, prospera, & veni, quia *Ficus protulit grossos suos*? nisi inuitare animā quæ iam primos fructus pœnitentiæ tulit, vt surgat, & veniat ad ampliores & dulciores virtutū fructus proferendos. Ac si dicat, per se quod cæpisti facere; produxisti grossos, produca alias matutiores ficus, & excellentiores actus, vt ex eo quod minus est ad maius progrediaris.

AG. 9. v. 7. Ad Rom. 6. v. 19. Ex Orig. hom. 4. in Cant. Math. 23. v. 35.

Confirmat hoc amplius D. Bernardi expositio intelligentis per grossos imperfectos actus virtutum, qui præcedere solent perfectam conuersionem, & proiciendi sunt vt alij præcellētiore introducantur; cuiusmodi est timor ille, quem perfecta charitas foras mittit; amaritudo peccatorū quæ conscientiam turbat, & alia huius generis. De quibus videtur dixisse D. Paulus, *Cum essem paruulus, loquebar vt paruulus; superbebam vt paruulus. Cui aut factus sum vt enacnam quæ erant paruuli*. Quæ verba de duplici statu possunt intelligi, vel de itatu tyronū, qui paruuli sunt, & adhuc grossos proferunt cum multis imperfectionibus opera sua miscent, sed vocantur vt eas proiciant, & ad itatum virorum seu perfectorum surgant. Si enim opera Marthæ peragis sollicitus, & turbatur erga plurima, grossos protulisti, sed proicienda est hæc nimia sollicitudo & turbatio erga plurima, vt quæras vnum, quod est necessarium, plus nimio exercitationi te tradis corporali, quæ ad modicū vtilis est, & impedit pietatem, quæ ad omnia valet, protulisti grossos: sed oportet quod minus cedat maiori, & ea quæ imperfectiora sunt, relinque, vt sequaris perfectiora: inter hæc autem ait D. Bernardus, computanda etiam esse scientiam, prophetiam, donum linguarum & vsum similitū gratiarū, quæ cedere debent charitati, & reicienda sunt quando charitas id postulauerit, vt alia Deo gratiora peragamus.

Quod si verba D. Pauli intelligas de statu peregrinantium, qui paruuli dicuntur respectu beatorum; tunc ficus proferens grossos suos refert statum huius vitæ, quæ fidei obscuræ nititur, & imperfecta est respectu claræ Dei visionis; ad quæ euocatur anima in articulo mortis cū ei dicitur, surge, & prospera quia iam ficus protulit grossos suos, id est omnes fructus, licet imperfectos, quos iuxta suum statum exigebat: tempus autem est iā vt proferat consummatos, & perfectos in caelesti patria, omnibus proiectis imperfectionibus: nam vt dicit idem Apostolus: *sine prophetia euacuabuntur, sine lingua cessabunt, sine scientia destinetur*. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Cum autem venerit quod perfectum est euacuabitur quod ex parte est. Id est, id quod impletū est, cessabit, cum venerit clara Dei visio, charitas vero nunquam excidet, sed per visionem Dei amplius perficitur: sed de hoc alibi.

De primis & perfectissimis fructibus sanctorum. §. 4.

Sed iam vice versa sequamur plurī patrū interpretationem, qui per grossos intelligūt primitiuas, & præcoquas ficus v alde suaves, quæ in delitiis sunt, & maxime palatum oblectant; excitantque videntes eas, vt mox carpāt, & auide delutiant: qua metaphora explicat Isaias auiditatem, ac facilitatem, qua Iudæos Assyrij inuasert, & diripuerunt dicens: *Quasi temporaneum (hoc est præcoquas ficus) ante maturitatem autumnū, quod cum aspexerit videns statim, vt manu tenuerit, deuorabit illud*. Et Micheas desiderū inueniendi sanctos viros expressit per studū, quō plurimæ ficus appeti solent, cū ait: *Præcoquas ficus desiderauit anima mea*. Id est, iustos ita insignes, quales fuerunt Abraham, Isaac, & primi Patriarchæ: quos commēdans Dominus per Oseam inquit, *Quasi vnae in deserto inueni Israel, & quasi prima poma ficul- nea vidi patres eorum*, Sponsus igitur celestis

Serm. 60. in Cant. 1. Cor. 13. v. 7. 11. 1. Cor. 9. v. 10. D. Ambr. Serm. 6 in Psal. 118. v. 3. Epiphani. lib. 1. contra hæreses c. 54. D. Greg. hie & alij. Isa. 28. v. 4. Micheas 7. v. 1. Osee 9. v. 10.

sponsam euocat proposita grossorum suauitate, ut potiar ea, dicens: surge, & propera: iam enim Ficus protulit grossos suos: iam Ecclesia protulit primitiuos, & insignes in sanctitate viros, gloriosos Apostolos, fortissimos martyres, præclaros Doctores, magnos religionum Patriarchas; veni ut fruaris illis, ut sequaris eos, eorumque exemplo proficias; & præclaras virtutes carpas tibi quibus vescaris ut similis illis fias.

Jerem. 24. v. 7.

Vidit quondam Ieremias Propheta duos calathos plenos ficis positos ante templum Domini. Calathus vnus (inquit) ficus bonas habebat nimis, ut solent ficus esse primi temporis, & calathus vnus ficus habebat malas nimis, que comedi non poterant, eo quod essent mala. Et vidi, ait, ficus bonas bonas valde: & ficus malas malas valde. Qui calathi in sensu mystico duplicem congregationem hominum significant, quæ ab initio malcentis Ecclesiæ vsque modo fere semper simul reperitur in mundo. Congregatio enim Scribarum, & Phariseorum, ac Principum Sacerdotum calathus fuit cõtinens ficus malas malas valde, quæ comedi non poterant, eo quod erant valde malæ; quia nec Christus Dominus, etsi nimum animarum esuriret esum, illos comedere potuit propter eorum acerbam contumaciam, & intrinsicam affixam malitiam. Similis huic est hæreticorum cætus, qui videtur ante templum Dei stare, & iactat se ad Christi Ecclesiam pertinere, sed plenus est ficibus adeo acerbis, & duris, ut comedi nequeant: non quod Deo potentia desit, & bonitas ut illos ad se trahat, sed quia ipsis deest voluntas mutandi errores & mores, sicut nec Æthiops pellem, aut pardus mutare potest varietates suas. Huic accedit congregatio malignantium, qui ante templum Dei vere stant, quia Ecclesiæ per fidem membra sunt, sed Deum factis negant, adeo enormibus, ut comedi vix queant. Non de iis ficulneis & ficibus loquitur sponsus, quas potius igni æterno decreuit tradere, quia quod à Deo comedi non potest, deglutendum est à diabolo.

Hic.

Cæterum habet Christus congregationes cõtinentes ficus bonas, bonas valde, quales solent esse ficus primi tẽporis, præcoces, suaves, & dulces, quibus libentissime vescitur. Huiusmodi fuit congregatio Apostolorum, & sola primitiua Ecclesiæ quæ Patriarcharum antiquorum cætum plurimum superauit. Deinde cætus martyrum, quos D. Gregorius præclaros Ecclesiæ grossos nuncupat, qui acerbis perferendo passiones ad martyrij dulcissimum fructum germinandũ perueniunt. His etiam adiungere licet omnes & singulas congregationes religiosas, quarum primi fundatores, & patres, qui primitias spiritus circa proprium institutum habuerunt, erant sicut ficus primi tẽporis bonæ valde, & Deo gratæ; quibus aptari potest quod dixerat Oseas: Quasi prima poma ficulneæ vidi patres eorum. Ferebant enim fructus Euangelicæ perfectionis, similes iis quos Apostoli, & primi Christi discipuli tulerunt in ipso Ecclesiæ exordio: de Ecclesiâ igitur ut has perfectas animas cõprehendit, sponsus ait; Ficus protulit grossos suos. Tunc (inquit Origenes) profert grossos, cum profert fructus spiritus sancti, quos D. Paulus retulit dicens: Fructus spiritus est, caritas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, con-

Osee 9. v. 10.

Hom. 4. in Cant. Ad Gal. v. 22.

tinentia & castitas. Hos autem fructus fert non parce, non segniter, non remissè, sed abundanter, strenue, & feruenter, prout Spiritus sanctus inspirat ei: vnaquæque autem profert grossos suos, id est sibi proprios, iuxta proprium institutum & regulam; velut arbor plantata secus decursus aquarum, quæ fructum suum dat in tempore suo.

Psal. 1. v. 3.

Vnde non incongrue, (ut idem Origenes innuat) per ficum hic intelligere possumus ipsam legem Euangelicam, vel institutum & regulam religiosam, quæ si bene colatur, & obseruetur, dulcissimos profert grossos, qui aude à nobis comedantur. Iuxta illud Salomonis: Qui obseruat sicum, comedit fructus eius, & qui custodit sicum, glorificabitur. Nã qui perfecte seruat legem Euangelicam, vel regulam religiosam, quam instar ficus plantauit Dominus in corde ipsius, comedit dulces fructus eius, qui sunt fructus spiritus sancti, iam commemorati; & qui custodit præcepta Domini sui, nempe Christi, glorificabitur ab illo, magnosque denuo recipit ab illo honores, & fauores. Habent autem hoc speciale ficus, quod non ut aliarum arborum fructus vna maturescunt, sed maturis decerpitis, renascuntur alia recentiores, vnde contingit sapius earum dulcedine perfrui, qui ficum suam seruat: ita etiam qui legem & regulam custodit, & solite curat ut illa vbi que permaneat, noua in dies recipit incrementa gratiarum, & est velut lignum vitæ paradisi, quod duodecim fructus per singulos menses affert, vti nam & nos hanc sponsi vocationem audiamus, ut similes etiam afferamus fructus.

Prou. 27. v. 18.

Ita Ianfenius & Rodolpho.

Apoc. 21. v. 2.

De fructibus sanctæ crucis, & Christi crucifixi, vnde alij oriuntur. §. 5.

PRO FERTIS CRUCIS.

SED iam ad radicem omnium bonorum fructuum accedamus, quæ sub hac metaphora explicatur. Ficus protulit grossos suos. Per ficum crucem Christi intelligimus, vel ipsum Christum crucifixum. Per grossos vero primitiuos eius fructus calore charitatis præcocetos, valde dulces, ac proficuos. Etenim sicut ficus externam speciem habet vilem, & præ aliis arboribus deformem, quatenus tortuosa est, aspera, atque nodosa, sed intus miram continet fructificandi virtutem: nullos profert flores fructuum prænuos, sed statim profert fructus; qui à principio durissimi sunt, atque acerbissimi, sed postea præ aliis maxima pollent dulcedine, ac suauitate: sic crux Christi Domini dum hæc habet insignia.

Nam & exterius præ se fert vilem, & contemptibilem speciem ignominia & confusione plenam, quamuis interius virtute sit adferendos iustitæ fructus potentissima: dicente Paulo: Verbum crucis per omnibus stultitia est, iis autem qui salui sunt id est nobis, Dei virtus est. Et iterum, Nos predicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam. Ipsi autem vocatis Iudæis atque Græcis Christum Dei virtutem, atque Dei sapientiam. Causa autem huius est, quod crux nullo ab initio parit flores visu pulchros, & odoriferos, sed fructus duros, & amaros tribulationum, persecutionum, & cruciatuum, quos homines horret gustare, quia comedentium dentes obstupescunt. Crux nihil habet delectabile carni, nihil floridum sensibus, nihil non durum, & acerbum humano palato, vnde & ipsi discipuli Christi crucem fugiebant, nec vllus in-

1. Cor. 1. v. 18. & 23.

Matth. 27. v. 32.

uentus est qui vellet portare crucem post Iesum, nisi quidam Simon angariatus, & coactus. At postquam si fructus acerbi calore diuinæ charitatis coquantur, & maturantur, dulces sunt, & aude comeduntur. Nam & Apostoli ibant gaudentes à conspectu concilij. Quoniam digni habitus sunt pro nomine Iesu contumeliam pati, Paulus gloriabatur in cruce, & tribulationibus, Andreas gaudens, & exultans ibat ad crucem; quam etiam Ecclesia dulce lignum vocat, quia dulces fructus profert.

Genes. 3. v. 6. Iuxta hanc sententiam quod arbor illa fuerit ficus, adhibetur explicatio huiusmodi.

Quod si arbor scientiæ boni & mali ficus fuit, ut quibusdam placuisse diximus, conuenienter etiam ficus crucem repræsentat, ut damnum quod vnum lignum intulit, aliud auferret. De illa quidem dicitur: Vidit malier quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile. Non tam vidit oculis corporis quibus ficus pulchra non est, quam oculis animæ per superbiam elata, cui pulchra erat promissio scientiæ instar Dei, quam se consequi expectabat. Sed crucis arbor pulchra, & suavis piæ animæ quæ Christi appetit similitudinem, eius stigmata portare, ac dolorum particeps fieri.

2. Ad Tim. 3. v. 12. Ad. 14. v. 22.

Videns igitur sponsus quod crucis Ficus protulit grossos suos in Apostolis, & martyribus, in plurimisque aliis sanctis viris, vocat dilectam animam, ut properet, & veniat ad progressum in virtute faciendos, & ad lucrandos alios spe fruendi huiusmodi grossis, tacite insinuans, & monens eam per tribulationes, perfectiones, & cruciatuum id esse consequituram: quia omnes qui pie viuere volunt in Christo persecutiones patientur, & per multas tribulationes oportet nos intrare in regnũ Dei. Non negamus multos grossorum antequam maturescant à sicu decidere, & perire, sed pauci qui manent, & maturescunt, pluris habentur: sic multi in tribulationibus deficiunt, earum amaritudinem non valentes ferre, & ideo à Christi cruce separantur, cuius sunt inimici, quia eorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum. At qui cruci coniuncti permanent, tandem maturescunt, Christum imitantes, qui nec suavis Phariseorum dicentium, si filius Dei est, descendat nunc de cruce, & credimus ei, noluit descendere, sed vsque ad mortem permanere, quia sicut grossi nõ dulcescunt nisi vni tificui, vnde ad regiam tolluntur mensam; sic iusti tribulationibus pressi maturescunt, & eximiam capiunt dulcedinem, cum in cruce perseverant, per quam sine dubio intrabunt in vitam æternam.

Ad Phil. 3. v. 18.

Matth. 17. v. 42.

Luci. 21. v. 27.

Videte (inquit saluator) ficulneam, & omnes arbores cum producant ex se fructum, scitis quia prope est aestus: ita & vos cum videritis hæc fieri, scitote quoniam prope est regnum Dei. Loquitur autem in his verbis de fructu non perfecto, sed qui prodire incipit. Cum ramus in vere sit tener, & nascuntur folia, ut D. Matthæus refert: hoc autem signum est, quod cito veniet æstus: ita cum iusti vident tribulationibus acerbis se premi, & fructus incipiunt ferre in patientia, exultare debent, quia appropinquat regnum Dei, quod est iustitia; pax, & gaudium spiritu sancto, salus perfecta, perfectio consummata, & vita æterna, cuius cum participes esse incipiunt, omnia carni acerbis, etiam ipsi dulcescunt, præ magnitudine amoris Christi, cui se gaudet conformem fieri. Et in super fi-

cut ficulnea ampla, & protensa ad fructuum protectionem producit folia; sic crux, vel Christus in cruce extensus amplissimam habet protectionem eorum, qui crucis fructus ferunt, ut cruci inhæreant, donec maturescant, ne à ventorum impetu, vel gelu rigido deiiciantur. Propter quod superius sponsa dixit: Sub vmbra illius, quem desideraueram sedi, ut scilicet me sua protectione tueretur, Et fructus illius dulcis gutturi meo. Inde enim fit dulcis fructus crucis, quod sub Christi sumus protectione, à qua omnis dulcedo promanat.

Sed sunt nonnulli adhuc imitatores prothoparentis, qui cum esset in paradiso, mox post peccatum (ut eleganter notat D. Ambrosius, supponens arborem scientiæ boni, & mali diuersam fuisse à sicu) sumpsit à sicu folia, quibus suam tegeret nuditatẽ, sed non fructus, cum tamen fructus tunc habuisset certum sit: ita multi à Christi cruce, & lege non accipiunt sibi fructus iustitiæ, & sanctitatis, sed tantum folia quædam vel scientiæ, aut eloquentiæ, vel tẽporalium bonorum quibus nuditatem non spiritus, sed corporis tegant. Gloriantur quidem se in pectore crucem gestare, & tamen ex cruce honores, & diuitias quarunt; tribulationes vero & labores pro virtutibus acquirendis refugiunt: & ideo tantum frondes carpunt, sed dulces crucis fructus non percipiunt. Iustus (inquit Ambrosius) fructum eligit, folia peccator. Quis est fructus, nisi caritas, gaudium, pax, patientia &c. Spiritus autem fructuosus est, sub qua iusti, sanctique requiescunt, quam qui plantauerit in animis singulorum, manducabit ex ea fructum.

Lib. de paradiso c. 13. Gen. 3. v. 7.

De folijs vsq; significans excusationem peccatorum plus ibi dicit D. Ambrosius.

Tota igitur Christi crux amplectenda est cum fructibus, & folijs quæ fructus protegant, & vmbra requiei præbeant: ad hoc inuitat diuina vocatio dicens, surge, propera, & veni; Quis ficus protulit grossos suos, veni ut sub vmbra illius sedas, ut fructus illius carpas, qui dulces erunt gutturi tuo, quod si acerbi fuerint in initio patiens esto, cito veniet æstus, & maturescunt; celeriter veniet regnum Dei, & signum filij hominis parebit in cælo, id est crux saluatoris, quæ malis horrorem, iustis vero magnam infundet iucunditatem, quia fruuntur in sæcula seculorum, Amen.

EXHORTATIO XXIII.

De floritione & fragrantia Ecclesiæ, & anima piæ, eiusque in virtutibus profectu, ac de eximia Dei sollicitudine crebro & instanter vocantis nos ad laborandum in vinea sua.

Vineæ florentes dederunt odorem suum, surge amica mea, speciosa mea, & veni.

REQVEENS est in Scriptura sacra ficus, vineæque coniunctio, ut ex locis supracitatis conicere licet, quia symbolum est bonorum fructuum, qui opponuntur tribulis, & spinis, quas terra in pœnam peccati Adæ maledicta germinare cepit. Vnde Christus G G g ij

Math. 7. v. 16. Mic. 4. v. 4. Luc. 13. v. 6. Isa. 5. v. 1. Cant. 7. v. 12. Dominus, vt ostenderet quod mala arbor non A bonos potest fructus facere, dixit, Numquid col- ligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus? Et Mi- chas Propheta foelicissimam pacem describens in aduentu Messiae futuram, sic ait: Sedebit uir subrus uitem suam, & subrus ficum suam, & non eris qui exterreas, quia os Domini locum est. Mem- nit autem uitis, & ficus, quia representant cætus iustorum, qui propter dulcedinem fru- ctuum, quos bona conscientia parit, summa fruuntur pace per Christum parati. Hic autem cætus ex duplici adunabatur populo, Hebræo, & Gentilico, ille per ficum, hic per uineam solet designari, vt ex parabola fici in uinea plantatæ deduximus, quia sicut ficus magnitudine exce- dit uites; ita gens Hebræa dignitate superabat reliquas nationes, ex quibus constabat mundi uinea. At frequentius, uinæ similitudō utrius- que Ecclesiæ accommodatur; non solum antiquæ, sed noua, quæ utrumque populum complexa est, & gentes maxime, quæ etsi vna sit, plures con- tinet particulares Ecclesias, & ideo iam vo- catur uinea, iam uinæ de quibus sponsus uide- tur locutus cum ait: Uinea florentes dederunt odo- rem suum. Vltimum per hoc adducens signum in- stantis veris. Florere autem dicuntur uinæ post- quam prodire incipiunt, primuli paruulique ra- cemi minutissimos uas acerbæ continentis gra- nulos, qui cū secerni incipiunt, flores erumpunt, & sauis ex hac floritione fragrantia fluit.

De uinea Ecclesiæ florescente. §. 1. VINEA igitur tam cunctarum tribus Israel, quam reliquarum gentium ante Messiae ad- uentum erat velut in rigida, & aspera hyeme flo- re, & odore destituta. Cū autem (inquit D. Ber- nardus) apparuit benignitas, & humanitas salua- toris nostri Dei, cæperunt florescere, & primu- los racemos edere, suumque spirare odorem Deo gratum, angelis & hominibus perfruamem. Vnde nato Domino virtutes angelicæ, quæ (te- ste Origene) velut uinæ sunt in cælo empyreo plantatæ cæperunt in terra florescere, & fragra- re. Nā descendentes de cælo dederunt odorem suū, dum canunt Deo gloriā, hominibus bonæ vo- luntatis pacem, pastoribus autem iucundum nū- tium, & instructionem circa saluatorem in Be- thleem natum, vt illum quærerent, & inueni- rent. Ex tunc autem Ecclesia in his pastoribus re- præsentata, cæpit florere, & dare odorem suum; Cum dixit, transiens usque Bethleem, & uideamus hoc uerbum, quod factum est, quod Dominus ostendit nobis. Venientes autem inuenerunt infantem positum in præsepio, quem tanquam Messiam, & saluatorem mundi agnoscentes, humiliter ad- orauerunt. Paucis post diebus uinea etiam gen- tium floruit, & fragrauit, tres germinans odorif- eros flores & racemulos, nempe tres reges ma- gos, qui ab oriente, stella duce, aduenientes ob- tulerunt ei munera aurum, thus, & myrrham, confitentes eum regem, Deum, & propter nos hominem mortalem; quorum fragrantia vsque modo in Ecclesia Christi perseverat.

Ecce primam utriusque uinæ odoriferā flo- ritionem; sed fecundior altera postquam Chri- stus Dominus suam cæpit doctrinam & legem prædicare: illa tamen fecundissima (de qua hæc uerba fere omnes patres interpretantur) cū post

Serm 60. in Cant. Hom. 4. in Cant. Luc. 2. v. 9. Ita catena trium patrum D. Gregor. Ber. Ansel. Hier. lib. 1. contra Io-

Christum passum, & aduentum Spiritus sancti, uinia. Amb. Serm. 6. in Psal. 118. v. 3. & 1. 3. exam. c. 12. & lib 9 in Luc. c. 20. Ecclesia ex Apostolis primitiuis utriusque po- puli Christianis, florere cæpit, tum præcullen- tibus virtutibus, gratiis, & donis desuper infu- sis, tum nouis discipulorum floribus, quos ex gētibus Christo quotidie parturiebat. Vnde mi- rus vbiq; spargebatur famæ & gloriæ odor; quia Christi bonus odor erat in omni loco. Hinc igitur postrema diuinæ uocationis ratio desumitur; dicens surge, propera amica mea, & ueni. Quo- niam; Uinea florentes dederunt odorem suum. Id est, iam lex Euangelica, & Ecclesia, florere, & eius gloria mundo cæpit innotescere, tempus modo est opportunum surgendi, vt in virtutibus pro- ficias, & nouis animarum lucris acquirendis in- sistas.

Explicatur hoc in singulis animabus. §. 2.

SEd hæc uilius explanabuntur si per uineas singulas sanctorum animas intelligamus, quæ instar uinearum tot habent uites, quot uires, & facultates virtutibus adornatas, quæ quidem licet à Deo recipiant gratiam & auxilium, vt flo- reant, & fragrent, tamen quia etiam libere co- operantur, ipsæ, vt obseruat Origenes, Dede- runt odorem suum. Quia ipsæ proferunt actus stu- diosos, ipsæ acceptis donis bene utuntur: bonis exemplis ædificant proximos, ac gloriā & ho- no- rem tam sibi, quam Christo nanciscuntur. Vnaquæque autem dat odorem suum, id est si- bi, statuique operantis accommodatum. Vt ni- hil sit in homine quod non floreat, nihil quod non suauiter redoleat, uisus floreat, & fragrat modestia; gustus & tactus, temperantia, & cas- titate: intellectus floreat fide, & prudentia, re- rumque cælestium consideratione, uoluntas au- tem & appetitus charitate, & omnigenæ virtu- tis odorifero germine. Ex quibus anima magnā sibi conciliat opinionem, non quidem quærens gloriā suam, sed Christi, & proximorum sa- lutem; alioquin non diceretur dare odorem, sed uendere, si per bona opera propriæ laudis mer- cedem quæreret; quod à Christi uinea alienum prorsus esse debet.

Sed in hac floritione magnus ordo seruandus est, non enim sine causa prius dixit sponsus; Tem- pus putationis aduenit; deinde subiunxit; Uinea florentes dederunt odorem suum. Quia nisi diligens præcedat putatio, non sequetur fragrans uinæ floritio. Prius enim sunt ressecanda peccata, quæ sequantur gloriosa virtutum primordia: morti- ficandæque sunt cunctæ inordinatæ affectio- nes, vt floreat & fragrent studiosi affectus & actus. Quod si superfluum putatio negligitur, sterilis erit virtutis floritio; quia anima super- fluum cupiditate detenta, remisse concupi- scit cælestia, & intendit æterna, ideoque sem- per Christi sequelam, iuxta ipsius præceptum, sui abnegatio præcedit, quia nisi quis se abnega- uerit, non floreat. Cum autem florere incipit, longius propelluntur peccata, & mundior, ac purgator multo manet anima, fertur (inquit D. Bernardus) florentibus uineis omne reptile Cant. venenatum cedere loco, nec uilatenus nouorum florum odorē ferre; fugiunt enim dæmones eos, quos nouam vitam maximo feruore inchoare

Vbi supra. Ita D. Ber. Moral. c. 24. Cant. 7. v. 12.

conspiciunt: Nec audent appropinquare illis, A quos ita præuenit Deus in benedictionibus dul- cedinis. Quod si accedant vt tentent, ad eò illi uiriliter resistunt, vt ipsa uitia fugere uideantur. Florente enim animæ uinea, fugit tristis acci- dia, pigra somnolentia, coruina procrastinatio, & cuncta tarda molimina, & sicut florentes ui- næ magnam spem ingerunt ingentium fructuū, post modum futurorum: ita ex primo feruore in conuersionis initio, magna speratur futura perfectio. Propter quod D. Basilius ingredi- entibus religionem consulebat, vt in ipso exordio se præberent viros, nouam vitam uiriliter in- choantes, vt ad perfectionem cito peruenirent.

Sed gradatim fit uinæ fructificatio. Nam si- cut de ficu supra diximus, ita uires florētes prius minutas uuas acerbæ edunt, quæ calore conco- ctæ maturefcunt, & crescunt ac dulces fiunt, vnde profuit uinum, quod cor hominis lætifi- cat: ad hunc igitur modū uites Apostolicæ, quæ hominibus sæculi contemptibiles apparebant tanquam purgamenta huius mundi, & omnium perisphema, florescere cæperunt, edentes minu- tos humilitatis, & submissionis fructus, ac acer- bos tribulationum, & dolorum racemos; odo- riferos tamen, quia per inuictam patientiam, & longanimitatem magnam spirabant fragrantiam. Iidem tamen calore, ac ardore diuini spiritus deco- cti, ita dulcescere cæperunt, vt de contume- liis, ac tribulationibus gauderent. Ex hac autem uita sanguis martyrij profluit, nam ultimus fru- ctus uitis sanguis est martyris, qui sanguinem uas meracissimum iucundè bibit, cum vitam & sanguinem pro Christi confessione, & gloria profudit. Eia ergo anima deuota tot uinearū flo- ritione, & odore attracta surge, propera, & ueni, vt tu similiter instar uinæ florere inchoes, & parturias minuta uuarum granula, etsi acerbæ: amplectere humilia, uiliaq; exercitia, vt te ipsam abneges, & dimittas: quidquid tibi acerbatis, & tribulationis applicitum fuerit, accipe, & pa- tienter sustine, orareque non desinas, quia ora- tiones tuæ his acerbitatibus coniunctæ dabunt odorem suum, qui ad cælos vsque perueniet, & Deum placatum reddet, vnde uiuificus descen- det Spiritus sancti calor, quo acerbæ dulcescant, & omne gaudiū existimes in uariis tribulationes incidisse, & ultimum martyrij fructum pro Chri- sto ferre.

Sed quantumcumque sis uinea florēs, & fra- grans cautus esse debes; nam calidissimus ser- pens, qui florentem uineam in paradiso ter- restri dissipauit, & duos eius botros in primo flo- re deiecit, etiam te aggredi, & dissipare conabi- tur. Vnde & de quibusdam scriptum est: Lade- tur quasi uinea in primo flore botrus eius, & quasi oli- ua proiciens florem suum. En florentem uineam, quæ paruulos botros tulerat magnorum prouē- tum spem præbentes, spe tamen frustratam, qui uehemens pruina, ingens grando, aut nimius æstus dissipauit eos, fugerant dæmones tenta- tes, quia humilem uitem in floritione conspe- xerant. Sed ex sua ipsa floritione inanis gloria, vel uana secuta est fiducia, aut nimia securitas, & tunc accessit hostis, qui tentationum uehemen- tia florentes botros læsit, uindemiauit, dissi- pauit. Vnde 1. x. sic legunt: Uindemiauit sicut acresta ante horam. Quod nos dicimus, uindemiauit

Hom. de ab dicat reu. 1. Cor. 4. v. 13. Ita D. Ber. Moral. c. 24. Cant. 7. v. 12.

en agrar. Quia antequam fructus ad maturita- tem debitam perueniant; uehemens tentatio uindemiauit, & destruit illos. Quare paulo post præcipitur, vt vulpeculæ capiantur, quia floren- tes uinæ demoliuntur, vt suo loco uidebi- mus. Sed notanda est scripturæ phrasis, primo enim dicit quod botrus in flore leuetur; postea quod sicut oliua proiciet florem suum: vt intel- ligas ita hominem à tentatore lædi, uinci, & uin- demiari, vt tamen ipse homo seipsum perdat, suumque florem, ac inchoatum bonum libere à se proiciat, quia tentator non præuuleret, nisi ipse consensum præstaret. Sed quia tentatio præ- cedit consensum, prius dictum est botrum lædi, deinde oliuam proicere florem suum, consen- tiens, vt decideret, & ab ipsa separaretur.

Explicatur idem in religiosis. §. 3.

Hæc aptius quadrant in religiosam animā; Religiones enim uinæ Christi sunt, ab ipso per earum fundatores plantatæ. Vites, singuli conuentus, palmites uero singuli religiosi, quos Christus Dominus speciali uocatione traxit; & putauit vt plurimum fructum afferrent. Putatio autem prima, vt diximus, facta est cum omnibus renunciarunt, quæ possidebant. Et tunc in noui- tiatu florescere incipiunt, cum magno spiritus feruore nouam inchoant vitam, suauem sui spargentes odorem, & ingentis futuri fructus spem non modicam præbentes. Et si quidam læ- dantur in primo flore, & proiciant florem suū, dum tentationibus succumbentes retrocedunt, & à paradiso religionis expelluntur, uel seipos extra proiciunt. Si autem uiriliter tentatori ob- sistunt, pulcherrime florescunt, & fragrant. Sed dicuntur dare odorem suum, quia uinaquæque religio iuxta proprium institutum, proprios ger- minat flores, odoresque spirat, dum quædam floret paupertate, alia fragrat obedientia, alia so- litudine, & contemplatione, alia uero animarū zelo: præbens autem suum propriū odorem, Ec- clesiam illustrat, proximos ædificat, lætificat An- gelos, & Christi auger gloriā. Eius enim pro- fectus in hoc consistit quod suum det odorem, non alienum, proprios germinat flores, & pa- riat fructus, non extraneos; actus enim qui pro- prio instituto consentaneus est, fragrat in uino- quoque, idem uero in eo, cui extraneus est, non bene, sed male olebit; quia nec sacrificiū Deo placuit, qui igne offerebatur alieno. Hinc igitur diuina uocatio animam, quam ad religiosam vi- tam uocat, sic affatur; surge, propera amica mea, ueni: Iam enim ficus protulit grossos suos, & uinea florentes dederunt odorem suum. Prælati enim ac proceres religionis instar magnæ ficus, iam pro- tulere dulces ac suaues fructus, dulciores in dies producturi, vt suo exemplo ad se alios trahant. Ipsæ uero uites & religiosi palmites miris virtu- tibus florent, proprium & sibi consentaneum spargentes odorem. Ueni ergo ut uillis iungaris, & cum eis florescere incipias. Sed de his plura dicuntur in id Cant. 7. Mane surgamus ad vi- neas.

Leuit. 16. v. 1. Cant. 7. v. 12.

De eximia Dei in huiusmodi uocationibus solitudine, ex parabola patris familias uocantis operarios. §. 4.

SEd perpendamus iam eximiam Dei solitudinem crebro & instanter uocantis nos. Post tot enim allatas rationes ad suadendum sponsae ut eius assentiat uocationi, iterum fere eadem uerba repetens ait, Surge amica mea, speciosa mea, & ueni. Ac si diceret, cur uenire pigrescis, & cur tardaris? ego sepius surgo, & uenio, ut te suscitarem, pluries te instanter rogo, ut surgas, & uenias, cur ergo non surgas? cur non uenias ad florentes uineas, ut ceterorum bonorum particeps fias? Deducamus ergo hanc Dei solitudinem, simul cuncta quae de diuinis uocationibus haecenus diximus, in epilogum deducentes, ex parabola patris familias, qui quinquies exiit uocare, & conuocare operarios in uineam suam; suam dicit, quia anima cuiusque magis sua est, quam nostra. Deus autem, qui per hunc patrem familias significatur, tunc dicitur exire de domo sua caelesti, cum se in terra operibus manifestat; & quia prima eius manifestatio fuit per primam rerum omnium creationem, primus eius exitus fuit, Primo mane, scilicet ipse mundi; quando sexto die condidit Adam, & Eua, & eos collocauit in paradiso, quem plantauerat: ut operarentur, & custodirent illum. Voluit enim eos esse operarios ad colendam, & custodiendam felicissimi status innocentiae uineam, quae colenda, & custodienda erat, per obseruantiam praecceptorum Dei, maxime illius, quo prohibiti sunt comedere de ligno scientiae boni & mali, quod cum transgressi essent, uinea illius status omnino dissipata est, tuncque euenit lugubris illa sponsae lamentatio, quam supra retulimus, Filij matris meae pugnauerunt contra me. Posuerunt me custodem in uineis, uineam meam non custodiu, imo dissipau, eueru, & penitus eradicau.

PRO DO. SEP TVAG. Matth. 20. v. 1.

Genes. 2. v. 15.

In lib. secundo Exhort. 26.

D. Gregor. hom. 19. in Euangelia distinguit haec per aetates varias.

Quare necesse fuit ut iterum pater familias exiret uocare operarios, qui coleret uineam legis naturae, quae colenda erat, & custodienda obseruantia decem praecceptorum decalogi, & fide uini mediatoris Christi uenturi ad mundi redemptionem. Mox ergo ut peccarunt protoparentes, uenit ut uocaret eos, in ipso adhuc mundi exitu, & propter Christum, quem eis promissit eduxit eos a delicto suo, fecitque ut in sudore uultus sui, laboreque non paruo operarentur in uinea sua. Conuentione facta ex denario diurno, ut denarii praemium responderet decalogi denario praeccepto. Deinde exiit circa horam tertiam, & inuenit alios stantes in foro ociosos. Homines enim a paradiso eieci, caeperunt in huius exilij tumultuoso & turbulento foro ociosi esse, non laborantes in his quae Dei sunt, nec ad uitam aeternam conducunt, sed in terrenis, & caducis negotiis, quae nihili sunt, si alia negligantur. Hos autem uocauit, & misit in uineam suam, ut iuxta diuinam legis praescriptum proprias animas excolerent. Licet autem multi fuerint tunc fideles operarij usque ad Noe, qui perfectus fuit in generationibus suis; tamen paulatim omnes homines in extremam inciderunt segnitiem, omnique caro corrupta uiam suam, uineaque repleta est innumeris peccatorum spinis: propter quod iratus

A pater familias decreuit uniuersos homines aquis diluuij delere, exceptis octo operariis, quos in arca seruauit, ut postea uineam excolerent, alioque generarent, qui similiter operari ualere. Nec mysterio caret: quod sicut Dominus promissit postea Abraham, se non destruendum Sodamam, si in ea inuenirentur decem iusti, qui decem decalogi praeccepta obseruauerint: ita noluit delere uniuersum mundum quamdiu inuenti sunt decem iusti, donec diminuti sunt usque ad octo, quos in arca protexit, ne unquam uineae operarij deessent.

Gen. 7. v. 1. 1. Pet. 3. v. 20. Genes. 18. v. 32.

Sed quoniam homines iterum caeperunt a Deo uero deficere, decreuit legem naturae perficere quaedam superaddendo praeccepta, & ritus proprios cum colendi, qui lex uetus, uel scripta nuncupantur: ad quam excolendam iterum exiit circa sextam, & nonam, & fecit similiter, operarios uocans; coniungit autem hos duos egressus: quoniam licet lex esset una, unusque populus electus ad operandum in illa, tamen bis Dominus exiit, primo ut uocaret Abraham, cui dedit praecceptum Circumcisionis, quod durauit usque ad Moysen; tunc autem exiit secundo, ut uocaret populum Hebraeorum, quem eduxit de Aegypto, superaddens plurima praeccepta & ceremonias Moysi traditas. Ad hanc autem uineam excolendam plures uocati sunt insignes operarij, qui eam fideliter custodiebant. Sed tamen temporis processu ob operariorum iniuriam & malitiam in miserum statum decidit, quem depingit Isaias cum ait. Expectaui ut faceret uinas, fecit autem labruscas: expectaui ut faceret iudicium, ecce iniquitas: institui, & ecce clamor. Quod si tot uepres repleuerunt Hebraeorum uineam, quot replese putandum est uineam gentilium incultam, qui tota die erant ociosi? Quia nemo (inquit) nos conduxit: non enim habuerunt sicut Hebraei Prophetas, & praedicatores, qui ita crebro eos ad operandum uocarent. Erat igitur uniuersa terra, ut eam describit David cum inquit: Dominus de caelo prospexit super filios hominum, ut uideat si est intelligens, aut requirens Deum omnes declinauerunt, simul inuiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Id est, ut Diuus Augustinus interpretatur, usque ad unum Christum, & usque quo ueniret vnus Dei, & hominum mediator, per quem haec mala tollerentur.

Isa. 5. v. 4.

Psal. 13. v. 2.

In eundem Psal.

Circa horam ergo undecimam exiit filius Dei a caelo, a sede patris, & uenit in mundum, ut homines ocio torpentes uocaret; instituitque ad perficiendam uineam suam, nouam legem euangelicam, legem gratiae & charitatis; congregauit Apostolos, & discipulos, multosque operarios, quibus dixit: Ite & uos in uineam meam: ut eam colatis, legem meam seruantes, alioque ad eam obseruandam inducentes, & haec est potissima uocatio, cuius meminit sponsa, cum ait, En dilectus loquitur mihi, Surge, prope amica mea, columbama, formosa mea, & ueni. Apte uocat dilectum eum qui se uocauit patrem familias, ut paternum indicaret amorem erga familias, & nationes omnium hominum, quo haec uocationes procedunt. Eadem uerba locutus fuerat sponsa in statu innocentiae, in lege naturae, & ueteri: at nunc speciali amore, & efficacia uocat, ut properet celeriter, & ueniat ad ope-

In Exhort. 16. §. 2. & 3.

In Exhort. 18.

In Exhort. 19.

In Exhort. 20.

In Exhort. 22. §. 5.

Supra §. 1. & 5.

randum in uinea sua. Ad quod suadendum sex adducit rationes, quas haecenus fuse perpendimus. Prima, quoniam hyems frigida, & nebulosa legis ueteris iam abiit, iamque cessauit per Christum imber tot praecceptorum, quae laborem uineae grauem, & onerosum ualde reddebant. Deinde, quoniam iam apparuerunt noui ueris flores, scilicet sua uia, & pulchra legis euangelicae praeccepta & consilia, noua mysteria patefacta, pulchrisque ornata prodigijs. Praeterea iam tempus putationis uenit, quae copiose facta est per Christum, ut facile per eius sacramenta possis cuncta amputare delicta, & perfectionis obstacula. Ad haec, iam uox turturis audita est, frequenque sonat Spiritus sancti inspiratio, & Christi, ministrorumque eius praedicatio, quae ad operandum inuitat, exhortatur, & trahit magnis promissis, ac praemijs adhibitis. Iam item fucus protulit grossos suos, ficus enim crucis dulcissimos fructus tulit, qui te ualde reficiant, alluciantque ad operandum, Christi crucifixi sequendo uestigia. Iam denique, Uineae florentes dederunt odorem suum, dum plures Sanctorum te suis inuitant exemplis, quare ergo huiusmodi uocationi non obsequeris? Cur huiusmodi rationibus non te ipsum conuincis, ut ad laborandum summa cum hilaritate, & diligentia properes? Audierunt quidem omnes fideles operarij, praecedentes uocationes: sed sex istae rationes non propositae sunt nisi iis, qui hora undecima, & tempore legis euangelicae uocati fuere: quarum uel alleci & compulsi, tanto Spiritus seruore in uinea laborauerunt, ut plus meruerint praemij in una hora, quam alij qui portauerunt pondus diei & aestus. Portauerunt quidem antiqui pondus diei & aestus, quia iugum graue legis gratiam non conferentis portabant; at euangelici operarij portant iugum legis Christi, quod est suauis, & onus leue; unde eos qui laborantes sunt & onerati, uocat ut ad se ueniant, Et ego, inquit, reficiam uos, & laborem uestrum leuabo; nec propter hoc minuiam praemium, sed augebo. Nam peracto labore, ait, Uoca operarios, & redde illis mercedem, incipiens a nouissimis. Et cur ab his incipit, nisi quia amplius eos aestimat, diligit, honorat, & glorificat.

Consulto autem inquit cum primis operariis factam esse conuentionem de mercede: reliquis promissio adhibita est retribuendi quod iustum esset; at postremis nihil promittitur, sed simpliciter dicitur, ite in uineam meam; ut insinuaret quod perfecti operarij euangelici, etsi mercedem copiosiore sint recepturi, tamen mercedem non quaerunt, nec affectu mercenario, nec intuitu mercedis, praecipue laborant, sed ex puro Dei amore, ut ipsi obsequantur, & placeant.

De uocatione in pueritia, in adulta aetate, & in morte ex eadem parabola. §. 5.

SEd libet hanc parabolam duplici uel triplici aptare uocationi, de qua etiam sponsae uerba intelliguntur. Prima, quae fit in primo mane uitae hominis: secunda, quae in eius decursu multiplicatur: tertia uero quae fit in morte. Pater enim familias exiit primo mane conducere operarios in uineam suam, quoniam pueros, maxime baptizatos, cum primum perueniunt ad usum ra-

tionis, qui est eorum aurora; & primum mane, uocat eos ad laborandum, inspirans ea quae secundum rectam rationem, & Dei legem agere tenentur. Quorum uocatio mirè his uerbis describitur, Surge, prope amica mea, ueni, &c. Ac si dicat; O anima, quae in baptismo facta es mihi amica, & adhuc retines innocentiam sicut columba, ualdeque es mihi speciosa; sed adhuc iacuisi infantiae tenebris obnoluta, surge ad operandum quae recta sunt, prope celeriter, magnoque seruore: nam dimidium facti habet qui bene cepit; & qui incipit, perfecte incipere fatage; ita ut portans iugum ab adolescentia tua, eleues te super te, & super ea quae pueri sunt, in quibus haecenus iacuisi, prope, & ueni ad me, quia talium delector contubernio: sic enim dixi, Sinite paruulos, nolite eos prohibere uenire ad me, talium est enim regnum caelorum.

Thren. 3. v.

28.

Matt. 29. v.

14.

Rationes autem huius uocationis assignans, ait, Iam enim hyems transiit; hyems, inquam, infantiae & ignorantiae, quae te ineptum reddebat ad operandum, nesciens reprobare malum, & eligere bonum, nec quid sit inter dexteram tuam, & sinistram; iam Flores apparuerunt, nimirum intellectus & liberi arbitrij primae uel actus, ingenuae cogitationes, ac discursus, affectusque rationi consoni, qui magnorum praebent spem fructuum, Tempus putationis aduenit; iam enim tempus est ut cuncta puerilia & ludrica amputes, reseces superflua, & quae non sunt homine digna: ad modum quo dicebat Paulus, Cum essem paruulus, sapiebam ut paruulus, cogitabam ut paruulus; sed autem factus sum uir, euacuatae quae erant paruuli. Nam paruuli loquuntur balbutiendo, & indiscreta, ac indecora sapiunt, stulte iudicando de rebus, uilia multoties pretiosis proponendo, cogitant, ac discuntur circa uana, & inutilia sine ordine. At haec omnia putanda & euacuanda sunt, ut ea quae sunt uiri secundum iudicium rationis peragant. Unde tunc, Uox turturis audita est in terra nostrae, id est, incipit sonare uox conscientiae, & synderesis gemitis & murmuratis de malo. Nam toto tempore infantiae filebat haec uox, nec quid honestum aut turpe demonstrabat, unde nec laetabatur de illo, nec uerecundabatur de isto: at cum primum oritur lumen rationis, iam ostendit bonum, incitans ad sequendum, & detegit quid sit malum, ut fugiat illud, ac increpat, arguit, ac mordet si non fugerit. Deinde iam Ficus protulit grossos suos, id est fructus immaturos, qui proiciuntur ut alios suauiores proferat qui maturescant: quia iam puerilis aetas protulit ea opera quae eius necessitas exigit, ad eam nutriendam, & fouendam; at irradiante rationis lumine proiciuntur haec, ut opera suauiora, & gratiora fiant. Unde & in Leuitico praecipiebatur, ut qui plantarent ligna pomifera, auferrent praepria eorum; ac poma quae tribus annis germinassent, reputarentur immunda ad esum. Quarto autem anno omnis fructus sanctificaretur Domino, deinceps uero in usum proprium cederet. Multa enim permittuntur pueris, quae postea tanquam immunda resecanda sunt, ut ea quae Deo sunt placita perficiant. Denique uineae florentes dederunt odorem suum, quoniam multoties in ea aetate omnis animae vires internae, sensus, & motus, florescere solent, flores emittendo modestiae, grauitatis & gratiae, quae odorem spargunt, & indi-

1. Cor. 13. v.

11.

Lu. 19. v. 23.

cant dulces fructus post futuros. Ecce vocatio- nem vel descriptionem pueri, & adolescentis à Deo prælecti, & vocati, vt à teneris annis Deo inseruiat, & in eius vinea pro modulo suo operari- us sit. Sicut de Tobia legitur, quod multa scū- dum legē Dei puerulus obseruabat, cumq; esset iunior omnibus suā tribus, nihil puerile gessit in opere, ideoque magnus euasit vir. Nam (vt dice- bat Seneca ad Lucilium) maius expecta, cum puerilem animū deposueris, & te inter viros Phi- losophia transcripserit. De his pueris, qui infir- mam habent animi humilitatem & modestiam ait vates regius, Laudate pueri Dominum, laudate nomen Domini. Quem locum ad hoc intentum perpendit D. Augustinus, concludens: senectus vestra sit puerilis, & pueritia senilis, id est, vt nec sapientia vestra sit cum superbia, nec humilitas sine sapientia, vt laudetis Dominum vsque in seculum.

Sed quoniam sensus hominis prouisi sunt in malum ab adolescentia sua, usq; effrenis sequit- propensiones, necesse est vt pater familias exeat hora tertia ad vocandos operarios, imo etiā hora sexta, nona, & vndecima, quia omni hora in- uenit multos otiosos in foro, terrenis rebus in- hiantes, cœlestium obliti; qui cum increpantur à vocante, Cur hic stas rota die otiosus? respondent, quia nemo nos conduxit. Sed filij Adæ aperiu- os suum ad excusandas excusationes in peccatis, & mentita est iniquitas sibi. Nunquid non pa- terfamilias exierat quinque in forum, vt ope- rarios conduceret? Nunquid non Sapientia cla- mitat, & vbique dat vocem suam, vt ab omni- bus audiri possit, dicens, Vsq; quo paruuli diligatis infantiam, & stulti ea qua sibi sunt noxia cupiunt? O viri, ad vos clamato, & vox mea ad filios hominum. Intelligite paruuli astutiā, & insipientes animaduerte- re. Bene inquit animaduerte, quoniam si animaduertissent, vocem eos euocantis perce- pissent; sed facti sunt instar aspidis surdæ obru- rantis aures suas, quæ non exaudiet vocem in- cantantis, & venefici incantantis sapienter: at be- nignus paterfamilias, nihili faciens hanc excusa- tionem, ait illis, Ite & vos in vineam meam: de- ponite otium, excutite pigritiam, & inchoate la- borem etsi sero; suppleat tamen præfens feruor spiritus longam moram renitentis carnis, quod & perstiterunt, quoniam considerant vnde- cim Dei horas pertransisse, vnamque superesse, statimque euocandos ad mercedem recipendam. Nihil autem ita hominem, vigilem, solertem, & strenuum in labore facit, ac iugis meditatio bre- uissimæ vitæ, instantisque horæ mortis, in qua sonabit vltima vocatio, de qua inquit parabola cum sero factum esset, dixisse patremfamilias procuratori suo, Voca operarios, & redde illis mer- cedem, quam scilicet suis laboribus promerue- runt.

Tob. 1. v. 8. & 4.

Epist. 4.

Psal. 112. v. 1.

Ibidem.

Pro. 1. v. 20.

Pro. 8. v. 1.

Sap. 17. v. 5.

Exhort. 17. § 3.

A suam viduitatem gemit, & Dei absentiam de- plorat, fundens lachrymas die ac nocte, dum di- citur tibi quotidie, vbi est Deus tuus? Iam fides protulit grossos suos maturos, & suaves, qui apti sunt vt in Dei mensa reponantur: iam vineæ vi- rium tuarum virtutibus florentes dederunt gra- tissimum odorem suum, per quem Christi bon- us odor fuisisti in omni loco, Surge ergo, propera, & veni ad terram nostram, ad terram viuenti- um, vbi nulla est hyems & imber, sed iuge & amœnum ver, vbi nulla est rerum superfluum putatio, sed omnium bonorum copia, vbi vox turturis exaudita mutatur in vocem exultatio- nis, vbi ficus & vineæ fructus proferent æternæ benedictionis, & requiesces à laboribus tuis ac- cepta operum tuorum mercede, in secula seculorum. Amen.

B

EXHORTATIO XXIV.

De vocatione ad mapendum per meditatio- nem & affectum in vulneribus Christi, & de iis que peccatores meditari debent in illis, vt ad penitentiam excitentur.

PRO PA- RASWE- VE.

Surge amica mea, speciosa mea, & veni columba mea in foraminibus petre, in cauerna maceræ.

REPETIT caelestis spon- sus eiusdem vocationis verba non sine noua, ac multiplici causa, quæ de- ducenda est ex eo quod subiungit, Columba mea in foraminibus petre, in ca- uerna maceræ; quæ verba sic vertunt Septuaginta, Surge, veni proxima mea, formosa mea, columba mea, & veni tu columba mea in tegmento petre iuxta promurale. Triplicem autem sensum habere possunt vltima verba. Primus in- dicando locum ad quem inuitatur sponsa, vt veniat. Ac si dicatur, veni ad foramina petre, ad ca- uernam maceræ, vt sis mecum eo modo quo in his foraminibus, & cauerna solet esse columba; seu, vt habet vox Hebræa, in illis foraminibus, & in illa cauerna, quam tu, scilicet, bene nosti; & hunc sensum sequi videntur ferè omnes Patres. Secundus sensus est denotando viam per quam venire debeat ad ipsum. Ac si diceret; Veni col- umba mea per foramina petre, & per cauernam maceræ, vt inde ad me peruenias, & accedas. Tertius denique designando locum vbi adhuc erat, inuitans eam vt inde egrediatur, & ad ipsum veniat. Quasi dixisset; Quid agis colūba mea in foraminibus petre, & in cauerna maceræ? egre- dere foras, veni ad me, Ostende mihi faciem tuam, &c. Et quidem si seriem verborum attendamus, etiam hic sensus est probabilis, dum tamen fo- ramina & cauernam semper in bonum vsurpe- mus, iuxta communem Sanctorum placitum: licet quidam velint vsurpare illa ad significan- dum aliquod indecens, prohibitumque latibū- lum, de quo infra.

De Christi vulneribus in cruce. §. 1.

PATER igitur ferè omnes, licet non eo mo- do, vulnera Christi crucifixi in his verbis agnoscunt. Cum enim dicat Apostolus Hebræos in deserto bibisse aquam de spiritali consequen- te eos petra: petram autem fuisse Christum, con- sequens est foramina petre esse foramina Chri- sti, cum in cruce manus eius, pedes, ac latus per- forata sunt: & sicut petra illa virga à Moysse per- cussa fontem emisit aque, ad extinguendam He- bræorum sitim; ita (inquit D. Augustinus) cui alij Patres consentiunt) Christus percussus, & in cruce actus, noui Testamenti fontes produ- xit. Maximè autem ex foramine aperti lateris manauit sanguis & aqua, vt significaretur inde manare fontes gratiæ, qui sunt sacramenta, quo- rum virtute lauamur, mundamur, reficimur, omnibusque cœlestibus gratiis replemur. Bis autem Moyses percussit silicem virga, quia crux (inquit D. Augustinus) duobus constabat lignis, vno cui affixæ sunt manus, altero cui pedes, vnde etiam totum pendebat perforatum corpus. Sed clarius est hoc vaticinatus Zacharias, dicens, Ecce lapis quem dedi coram Iesu, Super lapidem vnum septem oculi sunt. Ego celauit scul- pturam eius, & auferam iniquitatem terræ illius in die vna. Septuaginta vertunt, Ego fodi fontem, alij, aperiam aperturas eius. Quod Diuus Hierony- mus ad vulnera Christi refert, per quæ abstulit iniquitatem terræ. Loquitur autem Deus Pater, qui per Isaiam dixerat, Propter scelus populi mei percussi eum: cuius septem oculi, id est, omnes di- uinitatis conatus, ac diuinæ prouidentie studia posita sunt super hunc lapidem Christum, vt il- lum clarescat, sculperet, & ornaret: nam licet permiserit vulnerari, deformarique in passione, tamen vulnere vestigia ac foramina ita in re- surrectione illustrauit, vt nihil pulchrius & glo- riosius potuerit cogitari.

Zach. 3. v. 9.

Isa. 53. v. 8.

Io. 10. v. 17.

A terrenisque affectibus; nam & ego exaltatus sum à terra in crucem, vt omnia traherem ad meip- sum: veni vt tanquam columba maneat in vul- neribus meis, per quæ vniuersa bona euenerunt mundo: per vulnera enim mea, hyems peccato- rum transiit, imber tentationum abiit, nimbus- que ærumnarum recessit. Per hæc flores marty- rum & sanctorum apparuerunt in terra nostra, irrigata eo sanguine, qui ex ipsis profluxit. Per hæc tempus putationis aduenit, & virtus rese- candi superflua accreuit hominibus: per hæc vulnera vox turturis in terra nostra audita est, excitans ad penitentiam & gemitum, ad pudici- tiam, & solitudinem tranquillam intra illa: per hæc, ficus, quæ tribus annis infœcūda fuit, cepit proferre grossos suos, expellendo acerbos, & novos dulcesque germinando fructus: per hæc tandem omnes Ecclesiarum vineæ, earumq; vi- tes, animæ scilicet, virtutibus florescunt, & gra- tum vnaquæque suum spirat odorem. Surge er- go vt tot tantisque potiaris bonis, si in his per- manseris vulneribus.

Sed quoniam huiusmodi vocationem qua- druplicem esse diximus, ad surgendum nimi- rum, vel à peccato in statum gratiæ, vel ad noua virtutum incrementa, vel ad quietam animi contemplationem, vel denique ad lucrandos proximos, ad hæc cuncta amplectenda maximè alliciunt Christi vulnera, si ea mysteria quæ con- tinent attentè, profundè, & deuotè animo re- uoluantur.

Que à penitentibus meditanda sunt in Christi vulneribus. §. 2.

ET quidem à prima inchoando, cum du- plex sit peccatum, alterum originale, in quo iacent infideles, & à quo resurgunt per baptis- mum; alterum actuale, in quo decidere solent fi- deles, & à quo per sacramentum penitentie mundantur. Duplex item est diuina vocatio, cuius meminit sponsus hic, dum bis repetit eadem verba; primò propter eos quos vocat, vt baptis- mum, fidem, & legem euangelicam velint acci- pere, dicens, Surge, propera, &c. & veni, iam enim hyems transiit, &c. Secundo verò propter bapti- zatos, qui legis præcepta sunt transgressi, dicens, Surge, & veni columba mea in foraminibus petre, &c. Vtramque vocationem coniungit eleganter D. Epiphanius his verbis; Surge à delicto, & veni in fiduciam; surge à peccato, & veni ad peniten- tiam; surge ab incredulitate, & veni in fide; surge à perditione, & veni in inuentione: quoniam ve- rò nouerat quod post primam penitentiam, & sanationem, multa delicta humanæ naturæ acci- dunt. Rursus dicit, Surge, & veni tu columba mea in tegmine petre: prius tantum dixit veni, nunc ap- ponit vocem, tu, vt post priorem à delictis resur- rectionem, rursus porrigentem manum beni- gnæ & cœlestem, subdit, In tegmine petre; id est, veni in benignitate Christi, & in misericordia Domini; hoc est tegmen petre, tegmen fidei & charitatis, ac penitentie. Hæc carptim Epipha- nius sequens Septuaginta versionem; sed ad Vulgatam accedamus.

Si ergo peccatis oneratus es, audi vocem Christi te inuitantis, vt surgas & venias ad fora- mina petre, & cauernam maceræ, assumens alas

i. Expositio.

Lib. 2. contra hereses heresi 9.

sicut columbae, nempe sanctas cogitationes & affectiones poenitenti accommodatas; & in vulneribus Christi permanentes attentè, meditare quæ te ad perfectam excitent poenitentiam, & contritionem, nempe peccatorum tuorum gravitatem, & multitudinem, poenitendi, satisfaciendique necessitatem, & modum, indulgentiæ obtinendæ spem, & robur ad bonum; & tandem ingens tuum periculum nisi poeniteas, & satisfacias, ac in bono proficias. Ad hæc septem meditando inuitaris, cum dicitur tibi quod instat columbae voles ad foramina petrae, & cauernam maceræ, quæ si humiliter, & deuotè meditatus fueris, quod desiderabas, plenissimè obtinebis.

Et quidem ex his vulneribus Christi peccatorum tuorum deduces immensam gravitatem; ipse enim, vt dicit Isaias, *Vulneratus est propter iniquitates nostras, atritus est propter scelera nostra, disciplina pacis nostra super eum, & liuore eius sanatus sumus.* Adeo enim est infinita peccati malitia, & Dei offensa, vt nulla pro ea esse possit condigna satisfactio, nisi quæ à Deo homine satisfaciende procederet. Vt autem scires quàm graua sint peccatorum vulnera, voluit Christus Deus & homo propter illa vulnerari: nam horrendam miseriam languoris satis declarat magnitudo applicitæ medicinæ. Ex consideratione remedij (ait D. Bernardus) periculi mei æstimo quantitatem: agnosce, ô homo, quàm graua sunt vulnera, pro quibus necesse est Dominum Christum vulnerari, si non essent hæc ad mortem, & ad mortem sempiternam, nunquam pro eorum remedio Dei filius moreretur. Nisi homo incideret in latrones, à quibus spoliatus & vulneratus esset, cui nec sacerdos, nec Leuita, afferre possent remedium, non descenderet pius Samaritanus, & custos noster, vt vulnera alligaret, oleoque curaret, & vino, quod ex vulneribus in torculari crucis susceptis, excerptum est. Pudeat ergo te peccatorum vulnera voluntariè admisisse, quæ à Deo ingentia sunt, vt pro eorum remedio Christum oportuerit vulnerari.

Sed ibi etiam simul contemplari poteris tuorum peccatorum innumeram multitudinem. Sufficiebat quidem ad totius mundi delicta peccata minimum Christi vnus, sicut & minima ipsius sanguinis gutta, propter infinitum valorem, quem à satisfaciende desumit: vt quid ergo tot suscepit vulnera, nisi vt in illis agnosceres tua contra eum innumera delicta? nam etsi maiora foramina petrae tantum fuerint quatuor, quantumque cauerna maceræ, tamen innumera fuerunt foramina capitis per spinas, & corporis per flagellorum aculeos facta; quod quidem per violentam ossium extensionem in cruce, mansit velut maceria ex malè cõpactis lapidibus, multis intercapedinibus conflata; iuxta illud, *Foderunt manus meas, & pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa mea.* Nam quia à planta pedis vsque ad verticem capitis, non erat in te sanitas, sed vnus, & liuor, & plaga tumens; idè etiam in corpore ipsius pendens in cruce, à planta pedis vsque ad capitis verticem nihil mansit inuulneratum, totum scatebat vulneribus, liuoribus, ac tumentibus plagis. Propterea ergo non vocaris, vt venias & sis in foramine, sed in foraminibus petrae, & in cauerna maceræ, vt sicut peccasti cor-

Ser. 3. de Natiuit.

Lu. 10. v. 30.

Pf. 11. v. 17. Isa. 1. v. 6.

de & ore, opere & gressu, ita omnia & singula Christi vulnera intuearis, & mediteris, vt per illa omnium indulgentiam consequaris: in vulneribus pedum agnosce prauos gressus, in foraminibus manuum iniqua opera, in fouea lateris, occultos, sed inordinatos cordis affectus, in punctationibus capitis, elatas animi cogitationes; in corporis reliquis plagis eas quas tuæ animæ inflixisti, pro quarum remedio illæ sunt susceptæ.

Sed hinc vterius progredi te oportet, vt in Christi vulneribus manens, mediteris profundius necessitatem, quæ tibi incumbit poenitendi, pro tuisque satisfaciendi delictis. Non enim passus est Christus vt à peccatoribus auferret satisfaciendi necessitatem, & obligationem, sed potius, vt suo exemplo ad eam exhortaretur, ad illamque præstandam vires præberet. Decreuit enim, vt sicut homo propria voluntate peccauit, & se inimico subiecit, ita etiam propria voluntate à peccato recederet, & hostem debellaret; vnde cum Dominus dixisset serpenti, *Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum, & semen illius,* subdit, *ipsa conteret caput tuum.* Non ait ipsum, sed ipsa. Nam licet Christus propria virtute contriuerit serpentis caput, tamen etiam mulier, id est Ecclesia, & quælibet anima, virtute Christi debet illud contere. Conterit autem cum de peccato conteritur, dolet, & pro eo satisfacit, vel diaboli suggestionibus contradicit. Præterea sicut homo propria voluntate recessit à Deo, ita oportet quod propria voluntate ad illum accedat, & se ad gratiam iustificationis recipiendam præparet. Vnde ipsi dicitur, vt furgat, properet, veniat, & ad foramina petrae volet, ipsique petrae per fidem & dilectionem inhærere studeat. Si enim innocens Dei filius pro alienis vulneribus curandis, tot vulnera & dolores passus est, quid te nocentem pro tuis propriis vulneribus sanandis agere & pati oportebit? Si enim hæc exigunt à ligno viridi, quid exigent à sicco?

Ad hoc igitur vocaris in foramina petrae, vt discas ex Christi exemplo modum quo satisfacere te oporteat peccatis tuis, vt scilicet, per vulnera corporis medearis vulneribus mentis; puniatur caro, vt sanetur anima, vulneretur corpus, vt sanetur spiritus. Carnis illecebræ lethalia vulnera inflixerunt animæ, carnis castigatio illa pellat ab ea. Christus vulneratus, attritus, & flagellatus est propter iniquitates nostras, te etiam vulnerari, attriti, & flagellari oportet propter iniquitates tuas. Adimple, sicut ait Diuus Paulus, ea quæ defunt passioni Christi in corpore tuo. Nam licet illa fuerit infiniti valoris, quantum ad sufficientiam, deest illa applicatio quantum ad efficaciam, donec tu ipse velis virtute passionis Christi poenitere, & pro peccatis tuis propriam contritionem, confessionem, & satisfactionem offerre.

Præterea, cum dicitur tibi, *Veni columba mea in foraminibus petrae,* via tibi ostenditur, per quam ad Christum, ad eiusque amicitiam, & ad magnam peruenias sanctitatem, scilicet ingrediens, & transiens, per foramina petrae, quæ alibi dicuntur angusta porta, & arcta abnegationis via in foraminibus pedum, & manuum, quæ ad veterem hominem spectant, vt noui hominis

Gen. 3. v. 15.

Lu. 23. v. 35.

Ad Col. 1. v. 24.

induaris mores, in cauerna lateris, abnegatio præscribitur cordis, vt reiecto amore proprio, tantum detur locus diuino. Si per hæc foramina intraueris, licet à principio videantur angusta, intus tamen inuenies ea patulis spatiis satis diffusa: nam cum angustiantur vasa carnis, dilatantur spatia charitatis; tot enim, tam validaque in his foraminibus inuenies rationes ad poenitentiam amplectendam, ad magnam concipiendam veniæ spem, & accendendam charitatis flammam, vt libenter per arctam ingrediaris vineam, nolisque sine vulnere viuere, videns Christum pro tuorum vulnerum salute tam dirè vulneratum.

De venia spe, & fortitudine ad bene operandum. §. 3.

VT autem id melius perspicias, cum primum in his foraminibus manseris, spem erigere cura obtinendi tum peccatorum indulgentiam, tum vires ad satisfaciendum, imò ad amplius in dies proficiendum: quod enim Christus pro tuis delictis passus est vulnera, tot tibi dedit indulgentiæ certissima pignora: nisi enim tibi vellet indulgere, non permisisset se ita vulnerari, nec te vocaret, vt furgeres & venires ad foramina petrae, nisi vellet te intus admittere, & peccata tua ibi operire. Nec adedè est lethale peccati vulnus, quin maior sit in Christi vulneribus sanandi virtus. Peccauit (inquit Diuus Bernardus) peccatum grande, turbatur conscientia, sed non perturbatur, quoniam vulnerum Domini recordabor; nam vulneratus est propter iniquitates nostras, quid tam ad mortem, quod non Christi morte saluetur? Si ergo in mentem venerit tam potens, tamque efficax medicamentum, nullam iam possum morbi malignitate terri; vnde liquet errare illum, qui ait, *Maior est iniquitas mea, quam vt veniam merear,* nisi quod non erat de membris Christi, nec pertinebat ad eum de Christi merito, vt suum præsumeret, & suum diceret. Intra ergo pro foramina petrae, vt quasi vnus cum Christo fias, & tunc ipsius merita, ac satisfactiones tanquam propria reputabis, & veniam, quam tuis operibus, vt à te procedentibus, non mereris, & Christi meritis tibi applicitis, impetrabis. Clamat clauus, clamat lancea, clamant spinæ, & cuncta vulnera, quod Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi. Clamant & dicunt singulis, surge, & veni ad hæc foramina, vt per illa reconcilieris Deo; quia si non tibi, sed illis fidas, reconciliationis gratiam certò inuenies.

Pro vulneribus igitur peccatorum tuorum fideliter offer Deo Patri vulnera dilecti Filij eius, & eorum impetrabis indulgentiam, ac perfectam sanitatem; dicitoque cum deuotissimo corpore extensum; cerne manus innoxias prope manantes sanguine, & remitte placatus scelera, quæ perpetrarunt manus meæ. Considera inermelatus crudeli perfossum cuspide, & renoua me sacro fonte, quem inde fluxisse credo. Vide immaculata vestigia, quæ non steterunt in via peccatorum, sed semper ambulauerunt in lege tua, confixa clauis, & perforce gressus meos in semitis tuis, & fac me odio habere omnes vias ini-

Ser. 61. in Cant.

Gen. 4. v. 13.

In medit. c. 6.

quiritatis. Specta gloriose genitor, gratissimæ prolis lacerata membra, & memorare quæ mea est substantia. Vide Redemptoris supplicium, & dimitte redempti delictum. Attende in filio, quo propitius in seruo. Quoties beatæ prolis tibi patent vulnera, delitescant obsecro scelera mea. Magna est mea iniustitia, satis verò maior iustitia redemptoris. Quanto namque superior est Deus homine, tanto mea malitia inferior est eius bonitate, in qualitate & quantitate. Quid enim deliquit homo, quod non redemerit filius Dei factus homo? Hæc & plura alia Diuus Augustinus.

Si igitur spinis peccatorum tuorum factus es pusillanimis vt miser hericus, bono animo esto, ad hæc foramina curre, quia petra est refugium herinacis. Si iustam Dei iram, furoremque contra te videris excitari, Christi vulneribus hære, ingredi, ait Isaias, in petram, & scissuras petrarum, & in cauernas saxorum à facie formidinis Domini, & à gloria maiestatis eius, cum surrexerit percutere terram. Quod si timor & tremor venerint super te, & contexerint te tenebræ, pete cum Psalmista pennas sicut columbae, qui te columbam esse vult, & surgere, ac venire præcipit. Manens autem in foraminibus petrae, ipsius petrae indues fortitudinem, vt aspera quæque & difficilia pro salute tua, & Christi gloria libenti, & fido animo aggrediaris. Vnde quæso Apostolorum stupenda fortitudo? vnde Martyrum in tormentis inuicta tolerantia? vnde Confessorum ad præclara facinora tam ingens fiducia? vnde Virginum tam gloriofa victoria? nonne quia in foraminibus petrae, & in cauerna maceræ iugem sibi elegerant habitationem? Stat (inquit D. Bernardus) Martyr tripudians & triumphans toto licet lacerato corpore, & rimante latera ferro; non modo fortiter, sed & alacriter, sacrum è carne sua circumspicit ebullire cruorem. Vbi ergo tunc anima Martyris? nempe in tuto, nempe in petra, nempe in visceribus Iesu, vulneribus nimirum patentibus ad introeundum, si in suis esset visceribus, scrutans ea ferum profecto sentiret, dolorem non ferret, succumberet, & negaret. Nunc autem in petra habitans, quid mirum si in modum petrae duruerit? Nec hoc facit stupor, sed amor. Submititur enim sensus, non amittitur; nec deest dolor, sed superatur, sed contemnitur. Ergo ex petra Martyrum fortitudo, ex petra poenitentium in torquenda carne firma constantia, ex petra Sanctorum omnium inuicta virtus, & potentia, quia manentibus in vulneribus Christi firmiter in eo sperant, sperantesque mutant fortitudinem, vt currentes non laborent, nec in pressuris deficiant.

Dicebat olim Iob, *Pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me;* quia iuxta te positus omnem manum contra me pugnantem, facile vincam, & repellam. At ego qui vulnera tua aperta video, quid dicam? Pone me Domine intra te, & cuiusuis manus pugnet contra me; quia in foraminibus petrae constitutus victor ero cuiuscumque pugnae; sed ipse quid dicit? *Surge, & veni columba mea in foraminibus petrae.* Tu ipse veni, tu te instar columbae pone in his foraminibus petrae, ibi tutus eris, cum ab inimicis fueris insecutus. Esto vt columba, quæ vt rapaces volucres fu-

In cap. 23.

Isa. 2. v. 10. & 21.

Pf. 54. v. 6.

Ser. 61. in Cant.

Isa. 40. v. 31.

Iob 17. v. 3.

Ita Sept.

Li de Isaac c. 4 & ser. 6. in Pl. 118.

giat, ad foramina volat, vtribi se protegat. Si insurgant aduersus te demonu caltra, vt te oppugnent, fuge taquam ad arcem ad Christi vulnera, & securus eris. Si superbia & auaritia te vexauerint, si carnis illecebræ cor tuum emollire cœperint, ad Christi vulnera teinde, Mane in tegmine petra iuxta promurale. Christus erit tegmen ac protectio tua, murus, & antemurale, vt te defendat; de ipso enim scriptum est, Vrbs fortitudinis mee Sion Saluator; ponetur in eam murus & antemurale, id est, ipse Saluator erit nobis velut vrbs fortissima, murus & antemurale ad protegendum nos; & quisquis intra eius vulnera inclusus manserit, protectus & saluus erit. Dicit Ambrosius legit, Surge in tegmine petra, iuxta promurionem & propugnacula. Nam vulnera Christi propugnacula sunt munitissima, vt nos defendant, & securos ab hostibus tueantur; ideoq; ipse Christus (ait D. Ambrosius) nos inuitat, dicens; Surge, o anima, secura in tegmento petra, id est, iuxta præsidio passionis meæ; & fidei munimento. Hoc tegmento induta, non eris nuda, sed passio Christi tuorum operiet multitudinem peccatorum, & te muniat contra hostium insidias, & ad bene & constanter operandum præstabit vires.

Quantum oporteat modo huic vocationi obsequi. §. 4.

TV itaque res agitur cum ad manendum in Christi vulneribus inuitaris, intra quæ reperies quidquid ad salutem potes desiderare. In illis enim datur peccatorum remissio, pœnæ æternæ condonatio, reconciliatio cum Deo, gratiæ deperditæ reparatio, profligatio hostium, & gloriosa victoria, spes vitæ æternæ, ingens iucunditas, & conscientiæ hilaritas, tantaque mundities, & animæ pulchritudo, vt non amplius cœlestis sponsus tuam faciem dedignetur videre, & vocem audire; quin potius dicat, Ostende mihi faciem tuam; sonet vox tua in auribus meis; vox enim tua dulcis, & facies tua decora. Sed de hoc postea. Surge ergo per fidem, propea per pœnitentiam, & veni per dilectionem, manens in foraminibus petra, quæ vacua esse non possunt. Si tu non surgis, & venis, non deerunt columbæ, quæ uocentur, & veniant. Tu autem remanebis foris, & in æternum petibis, quia extra Christi vulnera nulli contingit salus. Grassatur diabolus, & tanquam ferus accipiter circuit quærens columbas, quas capiat & deuoret. Capiet autem & deuorabit quotquot sine fide & dilectione inuenierit extra foramina petra, & cauernam maceria. Si ergo vis diabolum fugere, ad illa antequam tibi claudantur, conuola. Etenim hæc foramina aperta sunt peccatoribus quamdiu in hoc mortali corpore degunt, nullique clauduntur in hac vita, quia semper est locus pœnitentiæ, & omnes inuitantur vt surgant, & veniant. Cum autem qui venit ad Christum, non eiciet foras, sed intra vulnera sua benignus admittet, sicut admisit bonum latronem, qui propriam agnoscens culpam, petiit indulgentiam; paratque erat consortem admittere si ipse voluisset pœnitere, ipse sibi clausit Christi vulnera, qui noluit propria confiteri delicta. Foramina petra angusta sunt, non capiunt inflatos, non elat

Io. 6. v. 37.

Lu. 24. v. 43.

atos & superbos, qui renuunt peccata confiteri, & seipfos humiliare. Humiles dumtaxat per foramina intrant, qui in cilicio & cinere pœnitentiam agunt, & velut minutum puluerem se esse putant. Veni (inquit Epiphanius) in tegmine petra contigua muro; id est, prius quam claudatur porta, & prius quam rex intra mœnia constitutus non amplius admittat post discessum hinc, & mortem. Ingredere in foramina, quamdiu peccatoribus patent, & iuxta promurale huius vitæ sunt illis propostita; nam post hanc vitam, quæ modo sunt refugium humilium, erunt horrendum supplicium superbiorum, iuxta illud; Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt, & plangent se super eum omnes tribus terræ. Videbunt enim reprobi in die iudicij vulnera Christi in quæ intrare potuerunt, & saluari. Plangent autem vehementer eo quod intrare noluerunt, nec iam sit intrandi locus, nec veniæ relicta spes, quibus Christus Dominus (vt obseruat D. Augustinus) sua eis ostendens vulnera, sic exprobrabit; Ecce hominem quem crucifixistis, videte vulnera quæ infixistis, agnoscite latens quod pupugistis, quoniam niam per vos, & propter vos a pertum est, & tamen intrare noluitis. Intremus ergo vt saluemur, siquidem omnes vocamur. Et si peccator sis, tibi dicitur, Surge amica, & speciosa, ac columba, non quia talis es, sed vt talis sis; nam intra vulnera Christi fies amica, speciosa, & columba, quia eorum virtute per contritionem, & amorem peccator ex inimico amicus, ex fædo speciosus, & ex coruo columba efficitur. Prostratus itaque ante Christum vulneratum, ita eum affato: quod commisisti innocentiissime Domine, vt tam diu vulneraueris? quæ causa venerationis, & quæ occasio tuæ mortis? Ego sum tuorum vulnerum causa, ego tuæ diræ mortis meritum, & tui cruciatus flagitium; quia manus meæ fugerunt legem tuam, perforatæ sunt clauis manus tuæ; quoniam pedes mei infixi sunt in limo iniquitatis, pedes tui infixi sunt in ligno crucis; quia cor meum infectum est omni praua concupiscentia, pectus tuam aperitum est dira lancea. Innumera vulnera recepi in corpore tuo, quia innumera scelera admisi in spiritu meo. O admirabilis diuinæ pietatis dispositio! peccat iniquus, & punitur iustus; delinquit reus, & vulneratur innocens: ego, Domine, facinus admisi, tu pœna multatus: ego vulnera peccatorum contraxi, & vt cures illa, tu vulneraris; & in super nunc me inuitas, vt surgam, & veniam ad vulnera tua, vt in illis commorer, in illis curer, & salutem plenam adipiscar: ecce surgo, & venio, quia vocasti me: da quod iubes, vt nunquam mea culpa auferas, quod tua gratia largiris.

His septem considerationibus, quas diximus, præmunitus, hoc solum superest, vt annuas consilio Ieremiæ Prophetæ peccatoribus sub figura Moabitum exhibito, Relinquitte ciuitates, & habitate in petra habitatores Moab, & estote quasi columba nidificans in summo ore foraminis; id est, Moab in peccatores qui fortes estis ad faciendum malum, & ex parte diabolo estis, eiusque desideria vultis perficere, conuertimini ad Dominum Deum vestrum, relinquitte ciuitates impiorum, & errantium conuenticula; habitate in petra firmissima, qui Christus est, in quo nidificat,

Vbi supra.

Apoc. 1. v. 7. ex Zac. 12. v. 10. Io. 19. v. 37.

Lib. 1. de symb. c. 8. Vide Diu. Thom. 3. p. q. 44. art. 4.

D. Aug. in medit. c. 7. aliqua ex his habet.

Epilogus.

cate, & securum vobis præparate habitaculum; fatagite verò nidificare in summo ore foraminis, id est, in suprema passionis Christi confessione, & imitatione, volantes vsque ad supremum illius; nam quanto sublimius in Christo nidificaueritis, tanto securiores eritis in ipso, cui fit honor, & gloria in secula seculorum. Amen.

EXHORTATIO XXV.

De profectibus in variis modis contemplandi mysteria Christi, vt Deus & homo, & cœlestis gloria coniungendo eos cum operibus vitæ actiue, maxime circa proximos.

Surge, &c. columba mea in foraminibus petra, & in cauerna maceria.

Hom. 5. in Cant.

MMVTABILIS Dei bonitas (ait D. Nyssenus) animam, quam semel ad sui participationem vocauit, in dies vocat, vt seipsa maior fiat, & augeatur per eum quod accepit boni maiorem acceptiorem, eamque tanquam in scalarum ascensu per virtutis ascensiones ad fastigium deducit. Propter quod cum semel sponsa dixit, Surge, propea, & veni, &c. Iterum dicit, Surge, & cum venisset, rursus dicit, veni; Neque enim (inquit) ei qui verè surgit, vnquam deerit semper surgere; neque ei qui currit ad Dominum, vnquam consumetur amplum & latum campi spatium ad diuinum cursum conficiendum. Oportet enim semper surgere, & excitari, & per cursum appropinquando nunquam cessare. Quamobrem quoties dicit, Surge, & veni, toties ad id quod est melius ascensionem, ea quæ deinceps sequuntur, adiaciuntur à verbo. Nam qui pulchrum ex pulchra iubet fieri, apertè suggerit illud apostolicum: iubens eandem imaginem à gloria transformari in gloriam. Ad eò vt semper videatur esse gloria quod accipitur, & quod semper inuenitur; & licet sit magnum & excelsum, credatur esse minus eo quod speratur. Sic ergo cum esset columba ius iubet fieri columbam per transformationem in id quod est melius.

Vide Rio hic, & Viagas in Apocal. 1. sect. 17.

A

De Christi arcanis quæ patent per vulnera corporis. §. 1.

SERVS enim sponsa de passione Christi loquens sub variis metaphoris se ad profectum exhortata est, prius dixit, Fasciculus myrrha, dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Deinde de eadem loquens, ait, Sicut malus inter ligna sylvarum, sic dilectus meus inter filios, sub umbra illius quem desideraueram, sedi. At modo ad altiora euehitur, non vt fasciculum myrrhæ colligat, & ad se adducat, non vt sub vmbra arboris crucis sedeat, & fructus decerpit; sed, Veni (inquit) columba mea in foraminibus petra, & in cauerna maceria; altius te volare desidero, plus in contemplatione, & in virtutibus te proficere concupisco. Veni ad verticem arboris myrrhæ, ascende ad arborem mali, vola ad foramina petra, & cauernam maceria, ingredere in ipsa vulnera crucifixi, intra illa nidum construe, vt ibi mecum maneat, & commoreris, & inde ad altiora proueharis.

B

Facito tibi tria tabernacula, non in monte Thabor, vbi Christus est transfiguratus, sed in Caluario, vbi est crucifixus, vnum in foraminibus manuum, aliud in vulneribus pedum, & tertium maius in ampla lateris cauerna. Intra hæc lege, ora, meditare, & contemplare, ibi cogita omnia Christi opera, cunctos eius gressus, vniuersos eius affectus, sanctitatis exempla, quæ vbique relinquerebat, & ardentem amorem, quod homines proficerebatur; & inde fiet, vt per scalam virtutum ad supremum gradum peruenias, & ad altiora diuinitatis arcana contemplanda eleueris.

C

Desiderauerat olim Moyses videre clarè faciem Domini, negat Dominus mortali homini id posse concedi; ostendit tamen viam videndi summum quod ei licebat, dicens, Est locus apud me, Exod. 33. & stabis supra petram. Cumque transierit gloria mea, ponam te in foramine petra, & videbis posteriora mea. Petra ista (inquit D. Augustinus) fuit illa quæ percutta virga produxit aquas sitienti populo, Exhortat. lib. 4. de symbolo c. 3. quam Apostolus Christum esse dixit. Ponitur ergo Moyses in foramine petra, vt ibi mysterium incarnationis ac passionis Dominicæ spiritu prophetico intueatur, & desiderium quo flagrabat supremae Dei contemplationis ex parte satiaretur. Ait autem, Ponam te; quoniam nemo super hanc petram potest ascendere, nisi ipse Deus ponat illum, eleuet, auxilietur, & contemplationis actus dirigat; iuxta illud, Stetit super petram pedes meos, & direxit gressus meos. Ipse Deus statuit & formauit non alterum, sed vtrumque pedem meum, intellectum scilicet & voluntatem, cognitionem & amorem, eorumque gressus direxit, vt ad superna rectè graderentur. Sed quoniam ipsa anima etiam cooperari debet, illi iniungitur, vt tanquam columba ambabus alis volet ad eandem petram, & abscondat se in foraminibus eius, vt inde sublimiora intueatur.

D

Miratur Diuus Gregorius Nyssenus. In lib. de sem diuinis visionibus affluetum, adhuc Deum amplius videre desiderasse: respondet tamen hanc perutilem tradens doctrinam; Quemadmodum (inquit) grauius & rotunda corpora, si è

in cacaminibus montium lapsa deorsum fuerint; & si nullus postea impellat, ipsa tamen per se vehementiore impetu, si nihil impedimento sit, semper deferuntur, quousque ad planitiem descendierint: sic anima, cuius natura sursum fertur, terrenis absoluta cupiditatibus, ardentior in dies fit, velociusque pertransit, ad sublimiora semper conscendens; nam cum nihil sibi sit impedimento, per seipsam ad naturam boni fertur. Attrahit enim ad se natura ipsius summi boni omnes qui ad pulchritudinis eius radios sanis possint oculis respicere; ita fit ut celestium desiderio semper ad maiora, ut Apostolus ait, confugiat, ac semper ad altiora peruolet, iis quae perfecta sunt robustior facta, solum enim virtutis actio nutrit laborem, viresque auget. Quapropter magnus Moyses cum semel per scalam, in qua Deus innixus erat, ut Iacob dicit, ascendere cepisset, nunquam stetit, nunquam terminus motus nouit, sed semper de gradu in gradum ascendebat, nec enim deficere unquam potest altior gradus. Hæc Nyssenus.

Sicut ergo Moyses ad ascendendum per hanc contemplationis scalam constituitur in foramine petrae, sic sponsa, ut ascendat etiam, & amplius in contemplatione proficiat, inuitatur secundo; non tantum ut fergat, & properet, sed etiam quod instar columbae uolet, & maneat in foraminibus petrae, & caucerna maceriae, ut ibi altiora & secretiora ipsius mysteria uideat. Etenim (ut D. Bernardus meditat) clauis, & lancea penetrans Christi corpus, facta est nobis clauis referans eius diuina mysteria, & ingentia sacramenta, patetque arcanum cordis per foramina corporis. Patet infinita Dei charitas, immensa ipsius misericordia, ingens liberalitas, summa benignitas, incomprehensibilis sapientia, æquissima iustitia, omnipotens uirtus, ac potestas. Patet inimicorum dilectio, iniquorum toleratio, condonatio peccatorum, reconciliatio mundi, celestium donorum largitio, & apertio regni caelorum. Patent sacramentorum medicina, fontes gratiae, abnegationis uia, perfectionis semita, & scala sanctitatis. Hæc omnia per foramina petrae, & cauernam maceriae patent, & manifestantur dignè contemplantibus illa; nam Christus Deus & homo, & quidquid in se habet, per illa nobis patefiunt.

Dixerat paulo ante sponsa, *En ipse stat post parietem nostrum respiciens per fenestras, & prospiciens per cancellos*; id est, prospiciendum se præbens. Diximus iam parietem esse humanitatem, aut corpus, post quod stetit Dei filius ei vnitus. Qui ergo sunt huius parietis cancelli, nisi foramina petrae? & quæ fenestrae nisi cauerna maceriae? Per hæc vulnera totus Christus se nobis prospiciendum exhibet, licet obscure, & per fidem, per quam contemplamur latentem intus diuinitatem, & absconditam eius pulchritudinem, charitatem, & misericordiarum eius immensos thesauros; nonne per hos cancellos & fenestras se videndum præbuit Thomæ, cum ei dixit ut mitteret digitos in loca clauorum, & manum in latus eius? Cum enim id fecisset, ita profecit in contemplatione, ut diceret, *Dominus meus, & Deus meus*; & per vulnera carnis patuit illi arcanum Dominice resurrectionis, & secretum diuinitatis, ascendens per scalam uulnere ad in-

tuendam potentiam resurgentis, & supremum dominium ac deitatem vulnerati.

Attributa diuinitatis in Christo esse quasi foramina petrae. §. 2.

SED melius hæc innotescunt, si singulas Christi naturas per se consideremus, aduertendo cum D. Bernardo, quod non semper foramina facta inuenimus, sed oportet aliquando intellectum ipsum cogitatione, & auditate illa excuare. In Christi quidem corpore excauata reperiuntur per clauos & lanceam; sed in aliis rebus intellectus ea cauat, cum diuisa in se quasi partitur, & diuidit, & sub singulis locum refugij, & quietis, & tranquillitatis inuenit. Ecce in vno Christo duæ sunt naturæ, diuina & humana. Illa est quasi petra, quia fortissima; hæc quasi maceria, quia de se valde debilis. In petra cauantur foramina, non cauernæ; in maceria autem latior cauerna excuatur. Non negamus Christum ut hominem dici etiam petram propter eximiam eius fortitudinem, sed quia hoc multo excellentius est in deitate, ex hac magis sumit petrae denominationem, testante psalmographo, cum ait, *Dominus petra mea, & robur meum, & Saluator meus, Deus fortis meus, & sperabo in eum.*

In hac igitur petra intellectus meditatione sua cauat foramina, cum in simplicissima deitate distinguit per ratiocinationem plura attributa, quæ foramina dicuntur, quia minimum est quod de vnoquoque cognoscimus, & per illud non nisi parum de infinita Dei essentia, & maiestate penetramus. Et hoc est quod Moyse dixerat, *Ponam te in foramine petrae, & uidebis posteriora mea, faciem meam uidebere non poteris*; quia per hæc foramina nunquam in hac uita peruenitur ad uisionem Dei claram, sed solum uidentur posteriora Dei, id est, perfectiones illæ, quæ ex effectibus & operibus eius deducuntur, & obscure ipsam representant. Quod superius diximus prospicere per cancellos, id est minuta retis foramina. Ceterum quanto mens diuino lumine circumfusa profundius cauat, tanto intra foramina ampliore campum reperit, pluraque & gloriosiora de diuinitate cognoscit. Ad huiusmodi autem foramina inuitatur pia anima, non solum quia gradus scilicet sunt per quos ascendit ad diuinitatis perfectam cognitionem, sed etiam quia peculiariora sunt loca refugij, munitionesque fortissimæ, ad quæ in cunctis tribulationibus, periculis & angustiis, si confugiat, protectionem inuenit. Aliquando fugit ad foramen diuinæ prouidentiae contemplans sollicitudinem, & curam quam gerit electorum suorum, quos tantquam pupillam oculi sui custoditos intra seipsum habet. Quandoque uero ad foramen diuinæ misericordiae erga miseros, quia sicut miseretur pater filiorum, miserus est Dominus timentibus se, quoniam ipse cognouit signum nostrum. Interdum ad foramen immensæ charitatis eius, qua solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & peccatores, uel ad foramen Omnipotentiae, qua vnico Verbo potest nos à cunctis malis eripere, & omnibus bonis replere. O dulcia foramina, o salubria latibula, o gradus diuinæ scalæ suauis ad gra-

Serm. 61. in Cant.

10. 20. v. 17.

Serm. 61. in Cant.

2. Reg. 22. v. 21.

Exod. 33. v. 21.

Alia expositio.

diendum, per quos, qui graditur ex vno in alium, maximam inuenit voluptatem, & gratiæ plenitudinem, necnon & securissimam protectionem, dicens cum Psalmista; dum anxietur cor meum in petra exaltasti me, & deduxisti me, factus es ipse mea, turris fortitudinis à facie inimici.

De variis & incundis Christi hominis cauernis. §. 3.

EX petra autem ad maceriem humanitatis Christi deueniendum est; cuius multæ sunt etiam cauitates, quæ cauernæ uocantur, quia latiores sunt quam foramina, & cognitio nobis faciliores, per quas ad Dei contemplationem facilius ascendimus, & ampliorem locum refugij, nobisque aptiorem in eis reperiimus; & idè non tam cancellis quam fenestris comparantur. Surgendum igitur est, & uolandum ex foraminibus ad cauernas, & rursum ex cauernis ad foramina, ut ea quæ sunt Dei & hominis perfectè agnoscamus: hæc est enim uita æterna, ut cognoscamus Deum uerum, & quem misit Iesum Christum. Nec multum curandum est de ordine cur prius dicatur, *Columba mea in foraminibus petrae, quam in cauerna maceriae*. Nam è contra prius dixerat, respiciens per fenestras, & prospiciens per cancellos; eo quod reciprocus est ascensus iste, & descensus, ut à diuinis descendamus ad humana, uel ab humanis ascendamus ad diuina; nam per hanc scalam Angeli & ascendunt & descendunt, & in utroque nostro consistit profectus. Non dixit autem in cauernis, sed in cauerna, quia phrasia est Scripturæ numero singulari pro plurali uti, & è conuerso; aut fortè ut significaretur cuncta quæ sunt in Christo vnice constituitur cauernam, quia ipse vnice est ostium, per quod si quis introierit, saluabitur, ingredietur & egredietur, & pascua inueniet.

Potes tamen in contemplatione plures Christi considerare cauernas, præter eas quæ de passione ipsius dicta sunt. Et primò quidem cõtemplare Omnipotentem paruulum, quem celi & terra capere non possunt in Virgineo matris utero inclusum, tanquam in cauerna maceriae, non opera hominis, sed Spiritus sancti uirtute præparata. Obscura quidem corporeis oculis, & horrenda cauerna, sed amantissimus Deus propter liberandum hominem, non horruit uirginis uterum. Maceriae autem uocatur Virgo, quæ instar muri filium circumdabat, & nos etiam protegit.

Sed dum purissima Virgo domi suæ in Nazareth commorabatur sacratissimum foetum sibi abscondens & custodiens, uocem audiuit sponsi dicentis, *Surge, amica mea, speciosa mea, & ueni; columba mea in foraminibus petrae, in cauerna maceriae*: id est, surge, o dilecta à Nazareth, & ueni, ut maneat in Betlehem in cauerna maceriae mihi ad nascendum præparata, quia ex vna cauerna in aliam migrare disposui, ut mundo appaream, & à me querentibus inueniar. Nec incongruè diuersiorum illud cauernam maceriae uocamus; siquidem Diuus Augustinus, Epiphanius, Hieronymus, &

Ioan. 7. v. 3.

10. 10. v. 9.

De uero uirginis.

De spelunca Betlehem.

Luc. 4.

In dial. contra Tryphonem.

Heresi. 20.

Epist. 18. ad Marcel. lã, quæ in-

Eusebius, illud speluncam uocant in rupe excuatum, iuxta promurale ciuitatis ad tegendos pauperes, & ab hyemis & imbrium iniuriis tuendos. Cui quadrat Septuaginta uersio, *quæ ait, In tegmento petrae iuxta promurale*. Magis enim habebat rationem tegmenti, quam domus multis cubiculis fabricata. O felix cauerna, o beata spelunca, quæ caelorum capit Dominum, & ad se trahit uniuersum mundum. Quo sermone (inquit Diuus Hieronymus) qua uoce, speluncam Saluatoris exponam; & illud prætepe in quo infantulus uagii silentio, magis quam infimo sermone uenerandum est. Ecce in hoc paruo terræ foramine caelorum conditor natus est, hic inuolutus panis, hic uisus à pastoribus, hic demonstratus à stella, hic adoratus à Magis. Et tu ergo surge, & ueni ad hanc cauernam, & in hac spelunca regem tuum adora, & tantæ humilitatis exemplum contemplant. Sed ut finis congruat principio, ueni item spiritu in cauernam maceriae, & speluncam duplicem, ubi Saluator noster sepultus est. Duplicem uoco, sepulchrum in quo iacuit mortuum corpus, & limbus in quem descendit anima. Illud excidium erat in petra, hic cauerna erat profunda in inferioribus partibus terræ. In his abscondita est caro & anima utraque diuinitati coniuncta, ut suam nobis humilitatem commendaret, & amorem. Ingredere ergo cum Christo Domino in hanc petram, abscondere in hac fossa humo à facie timoris Domini, amplectens eius humilitatem, amans nec sciri, ne te superbia extollat, ambitio præcipitet, & iactantia extollat. Respiceant quos Patres, qui sine tantæ humilitatis exemplo circumierunt in solitudinibus errantes, in montibus, & speluncis, & in cauernis terræ. Quid ergo te oportet facere, qui Christo duce uocaris ut sequaris illum? Sed nec modo desunt eius humilitatis exempla, siquidem quotidie in Eucharistiæ sacramento dum à fidelibus sumitur, in cauerna maceriae collocatur. Quid enim est hominis uentriculus, nisi obscura cauerna, in maceria carnis, ubi Christus se abscondere non horret, ut totum hominem saluum faciat.

Ex his ergo cauernis corporeis ad alias spirituales & mysticas ascendere debes; nam sicut perfectiones diuinitatis sunt ueluti maceriae, cauernæ, ac fenestrae, illæ præcipuè, quæ Christi commendant submissionem, & exinanitionem; cuiusmodi sunt humilitas, paupertas, mansuetudo, patientia, & obedientia usque ad mortem. Hæc sunt secreta loca refugij, ad quæ confugere debes cum uariis tribulationibus uexaris, cum ipse dixerit, *Uenite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos*. Qui laboratis superbia, uenite ad cauernam humilitatis meæ, & ibi requiem inuenietis inflatione deposita; qui cupiditate diuitiarum onerati estis, uenite ad cauernam paupertatis meæ, & ibi uos reficiam exonerando onus quod portatis, qui carnis illecebras sequimini; uenite ad cauernas uulnere meorum, & ibi discetis carnem domare, & ab illicitis uoluptatibus abstinere.

Quod si desideratis in omnibus uirtutibus magnos progressus facere, ad hæc foramina H H h ij

capit, Ambrosius, &c. 1. Lib. 7. de monstrat. euang. c. 1.

De sepulchro & limbo.

Gen. 23. v. 9. Mat. 27. v. 60.

1. Sa. 2. v. 1. & 21.

Ad Heb. 11. v. 37.

De Eucharistia.

Matt. 11. v. 28.

petræ, ad has cauernas maceriæ confugite, & in eis voti compotes eritis, quia vulnera mea, & virtutes quæ in eis splendent, vestra hæc desideria satiabunt, Audite me (ait Isaias) qui sequimini quod iustum est, & queritis Dominum. Attendite ad petram unde excisus estis, & ad cauernam laci, de qua præcisi estis. Quem locum Diuus Hieronymus, & alij, de Christo Domino interpretantur, qui petra dicitur in tempore passionis grauitè perforata, & excauata spinis, clauis, & lancea. Cui expositioni fauet versio Septuaginta, quæ sic habet, Inspicite in solidam petram, quam excidistis, & in foueam laci, quam fodistis. Propter peccata enim nostra Iudæi petram hanc clauis exciderunt, & lancea foueam lateris foderunt, & in sepulchri fouea collocarunt; vnde resurgens multos filios genuit, qui ab illo præcisi dicuntur, vt tanquam viui lapides in Ecclesiæ fabrica constituantur. Quicumque igitur sequimini quod iustum, & sanctum est, & quicumque queritis Dominum, illumque optatis inuenire, attendite ad hanc petram perforatam, ad cauernam in ea fossam. Considerate cuncta, quæ Christus Deus & homo pro vobis fecit, & passus est. Vnde fiet, vt quod iustum est semper sequamini.

Ita. 50. v. 1.

Sensus est mysticus.

De vocatione ad religionem.

Gen. 28.

Pf. 26. v. 4.

De caelestibus mansionibus, & Scriptura arcanis. S. 4.

AD HVC ad altiotem volatum inuitatur Triplex sponsa sub metaphora columbæ, In foraminibus petræ, & in cauerna maceriæ. Nempe triplex ad duos alios contemplationis modos, valde præcellentes, vt insinuat Diuus Bernardus, alterum de felicitate, & gloria ciuitatis supernæ; alterum de regis ipsius maiestate, & æternitate, vnaque in tribus personis diuinitatis essentia; illa in maceria, ista in petra; in hac difficilius canatur, sed dulcius est quod inuenitur. Sed ad hoc quis idoneus? Nempe ille qui dixit, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Quis mihi daret pennas sicut columbæ, vt volarem ad foramina petræ, quæ ille nobis excauauit: vt scilicet contemplerer in vna petra solidissima deitatis tres personas sibi coæternas, & coæquales. Patrem à quo est Verbum, & Spiritum qui ab vtroque procedit. Moysem quidem posuit Deus, vt eum videret in foramine petræ, non in foraminibus, quia tunc non ostendit ei personarum Trinitatem, earumque processiones, sed eas perfectiones, quæ ad Dei vnitatem spectabant. At modo inuitamur ad foramina petræ intuenda, quia omnibus palam reuelatio tanti mysterij facta est. Vnde triplici vocabulo inuitatur, & triplici cognomine insignitur sponsa (vt supra perpendimus) cum ei dicitur, surge, propera, & veni amica, speciosa, & columba, & exinde etiam ad quam contemplationem euheretur, indagaret.

Sed illa nobis facilius quæ inuitamur surgere à mundo visibili, & spiritu ascendere, & venire in caelestem Ierusalem ad foramina, & cauernas, quas vacuas reliquerunt apostata Angeli, vt iuxta Psalmistæ vaticinium, impleantur ruina istæ, & iusti commorentur in domiciliis, quibus superbi demones fuerunt indigni: & licet iam ex parte innumerus Sanctorum chorus, illas impleuerint ruinas, adhuc multæ nobis inexplentæ supersunt, multæque sunt gloriæ gradus inter Angelicas hierarchias, ad quos multi iustorum peruenient. Nam In domo Patris mei (inquit Christus) mansiones multæ sunt, pro diuersitate meritorum inter iustos distribuendæ, quas nobis ipse promeruit, vt ex foraminibus & cauernis vulnerum eius ad caelestia domicilia inhabitanda ascendamus. Vulnera enim & ascendendi præstant fiduciam, & tanti præmij exhibent pretium. Quibusdam parata sunt foramina parua, aliis amplæ cauernæ, quia Alia est claritas solis, alia claritas lune, alia claritas stellarum: & sicut stella differt à stella in claritate, sic erit resurrectio mortuorum. Iuxta diuersos ergo meritum gradus præparantur diuersa præmiorum loca, & singula oportet contemplari, vt alacrius ad laborandum surgas, quia ad magna præmia peruenire non potes, nisi per magnos labores. Summa autem infelicitas est, summopereque timenda locum habere in caelis præparatum, & tamen ob tuam

Ioan. 1. v. 1.

Exod. 33. v. 21.

Io. 14. v. 2.

1. Cor. 15. v. 41.

desidiam illum amittere, & quasi vacuum relinquere. Quid enim hoc est, nisi teipsum potius inanem, & vacuum, summoque gaudio priuatum, in æternum constituere. De apostata Angelo sub figura regis Tyri dixerat Ezechiel, Aurum opus decoris tui, & foraminata in die qua conditus es, preparata sunt. Quia sicut in opere aureo, quædam foramina fiunt, & præparantur, in quibus pretiosæ gemmæ collocantur; sic in Angelis & hominibus, quæ Dei aurea sunt opera, inueniuntur foramina, & quasi concauitates, seu capacitates ad gemmas virtutum supernaturalium recipiendas, quibus pretiosiores succedent gemmæ felicitatis æternæ, quæ tamen foramina in te perpetuo vacua manebunt, si Deo vocanti restiteris; & ideo bis & sæpius vocaris, vt ea expleas.

Ezech. 28. v. 13.

De sacra Scriptura.

In Exhort. 11. §. 56.

Sed quoniam cuncta hæc mysteria, quæ contemplanda proponuntur, in sacra Scriptura continentur, eam etiam sponsus petræ & maceriam hic vocat, in qua mansionem, refugium & nidum piæ columbæ reperiunt. Nidus autem iste multoties non est in superficie & cortice litteræ, sed in foraminibus & cauernis, quæ intus latent, & obscura sunt, nisi diuino lumine clarescant. Foramina sunt mysteria, veritates, vel sensus fidei subtiliores, quæ non nisi sapientibus patent: cauernæ verò reliquæ veritates, quæ omnibus proponuntur credendæ; sicut superius de cancellis & fenestris diximus. Vnde quæ ad vetus Testamentum spectant, foramina dicuntur, quatenus obscuriora sunt, & sub figurarum tegumentis Christum annunciant; quæ verò ad nouum, sunt velut cauernæ, quia distinctius & clarius Christum manifestant. Et sicut maceries est velut murus vineæ ad custodiendum illam; sic sacra Scriptura instar muri nos circumdat, & protegit. Sed ne intelligamus debile esse murum, qualis solet esse maceries, simul nominatur petra, quæ fortissima est ad protegendum. Ad hæc igitur vocatur anima, vt surgat, scrutetur, & penetret arcanam Scripturæ, mysteria tam subtiliora, quam patentiora, quia in ipsis vitam, salutem, & contra diaboli incursum protectionem inueniet. Nec mirum quod eadem Scriptura comparatur riuus aquarum, iuxta quas columbæ commorantur, & foraminibus, ac cauernis, ad quas euolant, quia tot sunt diuinæ Scripturæ commoda, vt vna metaphora nequeant exhausti.

tionis, quam experta erat, cum dixit, Laus eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Secundo, ex timore proprii periculi propter tentationes demontum, hominumque persecutiones, & falforum fratrum insidias. Ne ergo his de causis venire repugnet, post primam vocationem addit secundam, dicens, Surge, amica mea, speciosa mea, & veni; columba mea in foraminibus petræ, & in cauerna maceriæ: id est, veni in agrum, exi in vineas, nihil timeas, nihil pauescas, nihil minus quietis habebis, ecce in agro & in vinea sunt multa foramina petræ, multæ cauernæ maceriæ, in quibus poteris interdum te abscondere, & quiescere, contemplatione frui, & à periculis & insidiis liberari, Veni in regimine petræ iuxta promurale. Exi à ciuitate, & veni ad tegmina quæ sunt cauata in petris iuxta antemuralia: ita enim te volo proximis attendere, vt etiam attendas tibi; ita debes curare alios, vt teipsum non negligas; ita actioni insistas, vt contemplationem non omitas. Ager sit ad laborandum, foramina petræ ad quiescendum, vinea sit ad operandum, cauerna maceriæ erit ad te protegendum. Ad sunt Angelorum præsidia, quæ vineam circumdant, vt custodiant; ad quæ tanquam ad cauernam maceriæ confugere poteris, quorum auxilio tuta eris, dummodo quos habes custodes, sequaris duces; imiteris magistros, & illis similis esse studeas, à quibus te circumdari vides, qui ita contemplationi vacant, vt tamen ab actione & officio custodiendi non desistant.

Hæc expōsitio est Cassiodori; Bedæ, Diui Bernar. de Angelis custodiens interpretatur.

Hæc est vocationis forma, & norma viuendi, quam caelestis sponsus tradit Ecclesiæ, ex ea maximè parte qua prælatos & euangelicos operarios comprehendit, vt omnes certò sciant, nec Deo gratum, nec sibi fore proficuum, si semper domi, aut semper sint in agro: sed oportere illos ita ad laborandum in agro prodire, vt tamen certis temporibus maneat in foraminibus petræ, & in cauernis maceriæ, incumbentes contemplationi præscriptis modis, vt illis aptetur quod dixit Isaias, Qui sunt isti qui vt nubes volant, & quasi columba ad fenestras suas? quia aliquando vt nubes pluuia prædicationis corda hominum rigant: interdum verò vt columbæ ad foramina, vt se tueantur, volant, sicut supra perpendimus.

Ita. 60. v. 2.

In Exhort. 14.

Et iuxta hunc sensum placet etiam tertia expositio eorum qui dicebant in his verbis, Columba mea in foraminibus petræ, & in cauerna maceriæ, locum designari vbi sponsa erat, & vnde euocatur, vt surgat, & veniat in agrum. Ac si diceretur ei; Ne sis, o amica mea, velut columba mea domestica, & cicur, quæ solis foraminibus, & nidulis columbarij delectatur, & intra illud grana, quibus nutriatur, quærit; quin potius, postquam iam in virtutibus profecisti, esto velut columba agrestis, quæ per agros volat, & cibum quærit, nimbo tamen virgente, & noctibus ad foramina sua propeurat; sic & tu per agrum huius mundi vola, quærens cibum quo ego libenter vescer, faciens voluntatem Patris, & perficiens opus salutis hominum: ad tempus constitutum re-

Alia expositio.

Io. 4. v. 37.

Quomodo iungenda sit hæc contemplatio operibus vitæ actiua. S. 5.

SED quorsum rogo tot foramina, & maceriaz ostenduntur sponsæ? Cur domo exire, & ad illa venire inuitatur? Aderat quidem domi, cum post parietem stantem sponsum vidit, & sibi dicentem audiuit, vt surgat, exeat foras, veniat in agrum, & vineam ad laborandum, & exercendum varia opera vitæ actiua, maximè ad lucrandas animas, & curam gerendam proximorum: cunctabatur, & exire timebat ex duplici capite. Primò ex propriæ quietis amore, & ex dulcedine contempla-

uertere ad foramina petrae, intra in cubacula tua; A
vaca contemplationis dulcedini, vt requiescas,
& ego semper vtrobique tecum ero, siue dum
laboras in agro, siue dum quiescis in cubicu-
lo, quia ego dixi, *Ecce ego vobiscum sum omni-*
bus diebus vsque ad consummationem seculi. Me-
cum autem secura eris, in agro, & hilaris in fo-
ramine petrae; sine me autem nihil vtrobique
efficies, quia sine me nihil potes facere.

Mat. 28. v. 20.

De meditatione & obseruatione praeceptorum.
§. 6.

EX his deducitur vltima, nec contemnenda
expolitio foraminum petrae, & cauernae
maceriae, ad quaerenda sponfa inuitatur, vt in ipsis
maneat. Intelligendo per petram, legem ip-
sam Dei, cuius decem potissima praecepta, quae
decalogi dicuntur, in petra digito Dei exarata
sunt: ipsa vero praecepta sunt velut foramina
in hac fortissima petra excauata ad protegen-
dum iustos, qui illa obseruant: mandata enim
diuina custodiunt eos qui custodiunt illa; nam
legislator ipse Deus custodit illos. Vnde hac de
causa lex etiam vocatur maceria, quia circum-
dat & protegit vineam animae: cuius etiam tot
sunt cauernae, quot praecepta, sed dicuntur in
singulari cauerna, quia omnia reducuntur ad
vnum amplum & latum praeceptum amoris,
quod reliqua comprehendit, & respectu alio-
rum cauerna, seu foramen magnum & am-
plum vocatur propter latitudinem cordis, læ-
titiæ, & delectationem, quam praestat: aman-
tibus enim nihil est difficile, nihil arctum. Cæ-
tera praecepta aptè vocantur foramina, quo-
niam coniunctam habent maximam sui abne-
gationem, & mortificationem carnis; ideo-
que vocantur angusta porta, & arcta via, quae
ducit ad vitam. Cum autem praeualeat amor,
dilatatur via, & ipsamet abnegatio fit suauis.
Inuitatur igitur anima vt instar mansuetæ &
simplicis columbae veniat ad hæc foramina, &
praecepta legis, in ipsisque moretur, tum per
iugem meditationem eorum, tum per conti-
nuam obseruantiam: beatus enim praedicatur
vir, qui non abiit in concilio impiorum, sed
in lege Domini voluntas eius, & in lege eius me-
ditabitur die ac nocte. Quotiescumque autem
imbres tentationum vigent, aut insidiae acci-
pitur, demoniorum scilicet te insequentium,
surgere debes ad hæc foramina: nam memoria
diuini praecepti, ac voluntas Dei, quam im-
plere debes, proteget te. Hæc enim est fortis-
sima illa petra super quam homo sapiens ædifi-
cat domum suam, in quam licet pluuia, flu-
mina, & venti irruerint vehementer, non de-
moliti sunt eam, quia fundata erat super firmam
petram.

Deut. 7. v. 18.

Psal. 1. v. 2.

Mat. 7. v. 24.

Huic etiam consonat alia intelligentia ho-
rum verborum, vt denotent viam per quam
sponfa venire debeat ad Christum, & ad re-
gnum eius; nimirum per hæc foramina petrae,
& per hanc cauernam maceriae, iuxta illud,
Intrate per angustam portam, quoniam angusta por-
ta, & arcta est via, quae ducit ad vitam, &
pauca sunt qui inueniunt eam. Et rursus. *Conten-*
dite intrare per angustam portam, quia multi dico
vobis quarent intrare, & non poterunt. Et deni-
que, *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Et
hoc ipsum etiam docuit Christus, cum inuita-
set omnes qui laborabant, & onerati erant,
vt venirent ad ipsum, viam & modum venien-
di ostendens, dixit, *Tollite iugum meum super*
vos, & discite à me, quia mitis sum, & humi-
lis corde. Humilis etiam obedientia & subie-
ctio ad legem, ad ipsius Christi imitationem,
via est tendendi ad Christum. Ad hæc igitur
exhortatur, cum ait, *Surge, amica mea, & ve-*
ni; subaudi ad me ipsum: quod si scire vis qua
via venire debes, esto vt *Columba in foraminibus*
petrae, & in cauerna maceriae. Nam volans ad
obseruantiam praeceptorum, & in iis iugiter
commorans, mihi columba grata eris, & ad
me peruenies: commendauerat hoc Moyses,
cum dixit, *Erunt verba hæc quæ ego præcipio ti-*
bi hodie in corde tuo: Meditaberis in eis sedens in
domo tua, & ambulans in itinere, dormiens,
atque confurgens.

Mat. 7. v. 13.

Lu. 13. v. 24.

Mat. 11. v. 24.

Deut. 6. v. 6.

Notanter autem prius meminit foraminum
petrae, quæ sunt angustiora quam cauernae ma-
ceriae, quæ latior est; quoniam obseruatio
praeceptorum in principio est difficilior, abne-
gatioque ac mortificatio est carni molestior,
sed vsu & exercitatione fit faciliior & suauior.
Et licet praeceptum dilectionis dicatur primum,
& ante alia narretur à Moysè, tamen perfe-
ctio dilectionis, quæ dilatationem & cordis &
animi lætitiæ parit, post ingressum per stricta
foramina abnegationum obtinetur.

Quamuis ergo plures contemplationis mo-
dos tradiderimus, hic vltimus præferendus vi-
detur tanquam aliorum fructus, & via etiam
ad obtinendum illos. Ad hoc enim meditatur
mysteria fidei, vt legem obseruemus: quod si
legem obserauerimus, profundam illorum
meditationem & contemplationem obtinebi-
mus, iuxta illud, *Fili concupiscens sapientiam*
Eccl. 1. v. 13. conferua iustitiam, aut serua mandata, &
Domini dabit illam tibi. Et rursus. *Altiora se ne qua-*
seris, & fortiora te ne scrutatus fueris, sed quæ præ-
cipit tibi Deus, hæc cogita semper. Nam si hæc co-
gitaueris, & opere compleueris, ad altiora scruta-
tanda eleuaberis, præstante Domino nostro Ie-
su Christo, cui sit honor & gloria in secula se-
culorum. Amen.

Eccl. 1. v. 13.

D. Gregor.

legit, Serua

mandata.

EXHORTATIO XXVI.

De fide sub velamine legis veteris, vel sub
triplici velo ignorantiae, malitiae, & erubescen-
tiae: & quomodo sit auferendum: ac
de triplici modo conuertendi faciem suam
ad Deum.

Columba mea in foraminibus petrae &
in cauerna maceriae, ostende mihi faci-
ciem tuam.

AD est amantissimi sponsi lon-
gisculæ locutionis dignus epi-
logus. Quidquid enim à sponfa
petierat, hac duplici sententia
concludit, *Ostende mihi faciem*
tuam, sonet vox tua, in auribus
meis, & vtriusque petitionis causam reddens,
ait; Vox enim tua dulcis, & facies tua decora.
Sed quid est ò dilecte, quod à tua dilecta exigit?
nunquid non sapius decoram faciem eius vidi-
sti; cum dixisti ei; pulchra es amica mea, pul-
chra sunt genæ tuæ sicut turturis, & oculi tui
columbarum? Nunquid non vocem eius audisti,
quæ crebro tibi locuta est, cum dixit, osculetur
me osculo oris sui, trahere me post te: pulcher es
dilecte mi? cur ergo rursus petis, vt faciem suam
tibi ostendat, & vocem eius iterum audire desi-
deras? Sed ardentem se amantium hoc est, vt nun-
quam mutuo conspectu, & colloquio satien-
tur, sed semper se amplius & conspiciere, & al-
loqui concupiscant. At hoc aduertat oportet,
quod velis nolis, Deus semper videt faciem tuam,
& omnia occultissima cordis tui; siue facies sit
pulchra, siue foeda: cum scriptum sit: *In omni*
loco oculi Domini contemplantur bonos & malos.
Cum ergo à te postular, vt ostendas illi faciem,
id tantum exigit, vt talem coram ipso eam ex-
hibeas, quæ digna sit vt ab ipso conspiciatur, de
eiusque conspectu lætetur.

Pro. 15. v. 3.

Vnde sententia ista triplici modo connec-
tione præcedenti, iuxta triplicem eius sensum
supra relatum. Primo, vt sensus sit; veni ad fo-
ramina petrae, & cauernam maceriae mysteriorum
meorum contemplationi vacans. Quod autem
ibi te agere volo, est, vt ostendas mihi faciem
tuam, & sonet vox tua in auribus meis. Secun-
do, iuxta sensum secundum; surge & veni ad
me transiens per foramina petrae, & cauernam
maceriae, in ipso tamen itinere veniens mecum
ostendens faciem tuam, & sonabit vox tua in au-
ribus meis, mutuo nos aspicientes, & collo-
quentes. Tertio autem locum indicans vbi erat
inclusa, vt nec facies eius videri, nec vox audiri
posset, sic ait, ò amica quæ latitas in foraminibus
petrae, & in cauerna maceriae, exi ab hoc la-
tibulo, ostende mihi faciem tuam, quam vide-
re desidero, & loquere mihi, quia vocem tuam
audire cupio. So lent autem homines se abscon-
dere in latebris, vel ex confusione, & pudore de
propria foeditate, seu de aliquo malefacto; quo-
modo Adam, & vxor eius post peccatum abscon-

Gen. 3. v. 8.

Aderunt se à facie Domini in medio paradisi, eo
quod nudi essent: vel ex pusillanimitate & timo-
re, cum quaeruntur à persecutoribus, & tyran-
nis, seu timent in publicum exire, ne aliquam
ignominiam, vel torisionem patiantur: vel tan-
dem ex humilitate, cum ad honores quaeruntur,
quorum se indignos æstimant. Quomodo Saul
cum paruulus erat in oculis suis, & quaeretur
ad assumendum sceptrum, domi se abscondit.
Licebit autem cogitare animam abscondentem
se, in foraminibus petrae, & in cauernis maceriae.
Ex hac triplici causa, euocarique à Deo, vt exeat,
& faciem suam ei ostendat. Nunc quæ sit ista fa-
cies explicandum est.

1. Reg. 10. v. 22.

B De velamine legis veteris auferendo per fidem
Christi explicatam. §. 1.

ET in primis plures patres faciem animæ fi-
dem eius interpretantur. Nā sicut vnus ho-
mo per faciem cognoscitur, & secernitur ab alio,
sic per fidem Ecclesia Christi cognoscitur, & ab
aliis congregationibus separatur. Huiusmodi autem
faciem velamine teclam habebat antiqua
Ecclesia, quia fidem Christi multis figuris, riti-
bus, ac sacrificiis obumbratam retinebat. In cuius
signum cum filij Israel, sicut Diuus Paulus
perpendit, non possent intendere in facie Moy-
si propter splendorem vultus eius, ipse Moyses
ponebat velamen super faciem suam: ad signifi-
candum quod populus ille Hebraeus non erat ca-
pax fidei satis explicitæ, & apertæ eorum quæ
ad Christum spectabant; nempe natiuitatis eius
in vili stabulo, vitæ pauperrimæ, ac mortis igno-
miniosæ: sed cuncta hæc intuebantur velamine
quodam vmbrarum, & figurarum, quod ante fa-
ciem suam habebant. Imo vsque in hodiernum
diem (ait Apostolus) cum legitur Moyses vela-
men istud positum est super cor eorum.

D. Gregor.

Ber. Cassio.

Beda. An-

selm. Orig.

Exod. 34. v. 33.

2. Cor. 3. v. 7. & 13.

Hoc autem velamen ablatum est per Christi
aduentum, & eius prædicationem; vnde fides
mansit clara, & aperta, cuncta detegens quæ de
ipso erant obscure antea reuelata. Ideoque sub-
dit Paulus: *Nos autem reuelata facie* (id est abla-
to faciei velamine) *gloriam Domini speculantes, in*
eandem imaginem transformamur à claritate in cla-
ritatem. Cum igitur intueretur Dominus an-
tiquæ Ecclesiae faciem hoc velamine oper-
tam, dixit illi: *Ostende mihi faciem tuam.* Id est,
aufer velamen istud à tua facie: opto enim fi-
dem tuam ab his ymbris, & velis denuda-
ri, vt reuelata facie, & distincta fide aduentum
meum, eo modo quo factus, & annuntiatus est,
credas, confitearis, & recipias. Non ergo pe-
tit, vt fidem relinquat, sed mutet implicitam
in explicitam, veterem in Euangelicam, obscu-
ram in clariorem. Idque vsque nunc petit à Iu-
dæis, vt conuertantur ad verum Messiam, qui
iam venit, nec alium expectent. Nam vt dicit
idem Apostolus, *Cum Israel conuersus fuerit ad Do-*
minum, auferetur velamen. Imo ablatio volunta-
ria velaminis certum signum est ipsius conuer-
sionis. Sed quoniam ægre fert hoc velamen au-
ferre, & vmbras suas deserere, instat sponfus vt
faciem nudam illi ostendat. Petit (inquit Orige-
nes) quod faciem ostendat, vt videat an ipsa ali-
quid iam habeat antiqui velaminis, vt scilicet
eam perficiat; instar pictoris suam perficientis

1. Cor. 3. v. 16.

Hom. 4. ex

quatuor.

picuram in eo quod in illa conspexerit imper-

fectum. Hoc velamen describitur etiam iuxta quorū-
dam interpretationem, per hoc quod dicitur
Columba mea in foraminibus petrae, & in cauerna ma-
ceria. Erat quidem antiqua lex, petra propter pre-
ceptorum moralium soliditatē, sed maceria propter
infirmitatem ceremonialium & iudiciali-
rituum, ac sacrificiorum; quæ per Christum ab-
roganda erant. In his commemorabatur antiqua
Synagoga, quibus valde addicta erat, iuxta illud
Pauli; Noscum essemus parvuli, sub elementis huius
mundi eramus seruiens. Vbi elementa mundi
vocat, sicut D. Thomas interpretatur, corpo-
ralium rerum ritus, quos seruabant, per quos
tanquam paruuli manu ducebantur ad perfectio-
nem Christi scientiam habendam, At ubi plenu-
do temporis misit Deus filium suum factum ex mulie-
re, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redime-
ret: non solum à peccatis, sed etiam à seruitute,
& ceremoniis illius legis, & ab onere, & maledi-
ctione ipsius: manifestans etiam cuncta quæ in e-
lementis illis cōtinebantur. Sed Synagoga adeo
tenaciter hæc elementa amabat, & sub illis ser-
uire satagebat, ut etiam pars Ecclesiæ ex He-
bræis collecta post aduentum Spiritus sancti si-
mul cum fide Christi; Mosaycas ceremonias ob-
seruare vellet, & sub illis adhuc se occultare, ac
protegere, quasi locus sibi essent alicuius refu-
gij: propter hæc igitur sponsus Christus illam
alloquens ait: columba mea, quamdiu lates sub
foraminibus petrae, & in cauerna maceria: prodi
foras, ostende mihi columbinam faciem tuam,
simplicem & sinceram prout eam recepit in ba-
ptismo, ubi Spiritus sanctus, qui in columbæ spe-
cie apparuit, tibi datus est. Sonet vox tua col-
umbina in auribus meis, ut quod corde retines,
etiam ore profitearis.

De triplici velamine ignorantia, malitia, &
erubescencia auferendo. §. 2.

Sed iam ad fidem nostram deueniamus post-
quam Christus Dominus venit, & explicuit
illam, quam tamen triplici velo contectam esse
contingit: in quibusdam enim, maxime rustica-
nis hominibus operata est velo ignorantia, dum
solum credunt in confuso, ut in communi quod
Ecclesia docet & proponit, ubi cætera implicite
comprehenduntur; vix autem explicitum concep-
tum formant mysteriorum fidei, Trinitatis, In-
carnationis, Eucharistiæ, & aliorum quæ diffici-
liora sunt, ad quæ tamen explicite credenda om-
nes nunc tenentur, ut egregie probat D. Tho-
mas. Sed quia rara est hæc ignorantia speculati-
ua, frequentior vero est alia practica, seu affecti-
ua, illam omittamus; hanc vero explicemus quæ
in peccatoribus viget habentibus fidem velami-
ne malitiæ operatam, peccatisque obumbratam
ac deturpatam, de quibus dixit Apostolus, Rene-
latur ira Dei de celo super omnem impietatem, & in-
iustitiam hominum eorum qui veritatem Dei in ini-
stria detinent. Id est, contra eos qui veram Dei
cognitionem suæ lumine rationis naturalis, siue
lumine fidei habitam, detinent captiuam, vincitā,
operatam & multitudine scelerum suorum defæ-
datam. Non mirum est (inquit Origenes) quod
Moyfes qui faciem habebat splendens, vela-

Ad Gal. 4.
v. 3.

De velo
ignorantia.

2. q. 2. ar. 5
& sequen-
tibus.

De velo ma-
litiæ.

1. Pet. 2. v.
16.

Ad Rom. 1.
v. 18.

Hom. 12. in
Exod.

mine tamen tectam, manus haberet leprosas,
quia lex eius virtutem operandi non conferebat,
& neminem ad perfectum adduxit lex; ideoque
in ea multi erant spiritualiter leprosi; at miran-
dum est valde, immo & horrendum, quod ille
qui fidem habet Euangelicam Mosayco ablato
velamine, adhuc manus retineat peccatorū mul-
titudine, ac varietate leprosas, apponens fidei
suæ crassum velamen amoris proprii, & carnalis
concupiscentia, ac obstinata malitia, vnde fit ut
nec operanda videat, nec credenda ut oportet,
contemplari valeat.

Quid ergo ait cælestis sponsus fidei animæ?
Ostende mihi faciem tuam. Id est, aufer velamen
ignorantiæ, vel malitiæ, quo operata est facies
tua, & velata tua fides. Ostende mihi fidem tuā
cum ea pulchritudine, & puritate quam ex me
habet; exere fidem quæ per dilectionem ope-
ratur, nec amplius eam tam turpi velamine
operatam retineas. Merito autem hæc dicit spō-
sus, quia nemo ut decet, fidem ostendit nisi
per opera fidei congruentia. Ut eleganter do-
cet Diuus Iacobus contra eos qui de inani fide
sine operibus gloriabantur. Quid (inquit) pro-
derit fratres mei si fidem quis dicat se habere; ope-
ra autem non habeat? nunquid poterit fides salua-
re eum? sed dicit quis tu fidem habes, & ego o-
pera habeo, ostende mihi fidem tuam sine operibus,
& ego ostendam tibi ex operibus fidem meam. Id
est, non ostendis fidem tuam testimonio con-
uenienti si operibus cares, quis enim credet ti-
bi dicenti habere fidem, si quod verbis dicis,
operibus contradicis? si quod verba manifest-
stant, occultant opera? ego vero fidem meam
ostendam ex operibus, quæ per illam efficio.
Et verum testimonium illius reddunt, & sine
velo aliquo illam exhibent expectandam. Quā-
uis ergo Deus intueatur cor, & sciat peccatri-
cæ animam, quæ intra Ecclesiā est, veram ha-
bere fidem, vult tamen illam suæ veræ fidei te-
stimonium per bona opera vbiq̄ reddere, &
ideo ait: Ostende mihi faciem tuam. Ut ego etiam
ex operibus illam videam. Nam facies tua deco-
ra: tunc autem est decora facies, quando fides
operibus est sociata. Nam cum fides sine ope-
ribus mortua sit, ut idem Apostolus testatur,
quomodo sine illis poterit esse decora? corpus
enim mortuum, etsi verum corpus sit, scædum
tamen est, & horridum. Quia caret anima vi-
uificante, & cadaveris forma quæ ad corrup-
tionem tendit, informatur: ita fides etsi ve-
ra sit, & secundum id quod ex Deo habet, sit
etiam pulchra, mortua tamen dicitur, & scæ-
data quando caret vita gratiæ, & charitatis,
& contecta est turpissima peccati figura, quæ
ad corruptionem tendit, & in mortem sempiternam.

Sed quia peccatum lethiferum non solum est
causa quod fides sit mortua, sed etiam est eius
sepulchrum, intra quod quasi sepulta latet,
possemus etiam huic animæ accommodare quod
dicitur; Columba mea in foraminibus petrae, & in
cauerna maceria, ostende mihi faciem tuam. Fora-
mina petrae vocat, non quæ fecit Deus in le-
ge sua, ut iusti se absconderent, & tueren-
tur, sed quæ fecit diabolus ut legem infringe-
ret, etsi posset, euerteret: nempe ea statuta,
quæ mundus tanquam leges obseruat, ad suum

Exod. 4. v. 6

Iac. 2. v. 4.

Iac. 3. v. 17.

honorem, & diuitias tuendas, vel falsæ inter-
pretationes, quæ instar Phariseorum, legi ad-
hibent, ut in suum commodum legem petra-
hant: sicut enim diabolus incitans Israelitas ad
adorationem vituli, causa fuit, quod Moyfes
confringeret lapideas tabulas, ubi lex Domi-
ni scripta erat; ita modo infringere conatur le-
gem Dei perforando multipliciter illam; sua-
det enim propriam vindictam, inimicos esse o-
dio habendos, regibus in omnibus etiam alias
prohibitis esse parendum; & alia huiusmodi,
quæ etiam cauernæ maceria appellatur, quia
ex hominum male compactis iudiciis contur-
gunt. In his autem foraminibus, & cauernis
non delitescunt, nisi serpentes & reguli, ac
lacerti, nempe superbi, auari, & scelesti ho-
mines. Quos autem Deus elegit, ut columbæ
sint, ab his foraminibus & cauernis exire mo-
net, & ne in illis maneat, exhortatur; rogans
ut extra latebras illas prodeuntibus ostendant illi
faciem suam lotam & pulchram, qualem colum-
bam habere decet.

Nec enim mysterio caret, ut Cassiodorus no-
tat, pronomen Tuam, cum ait, ostende mihi fa-
ciem tuam. Non alienam, id est faciem quam
Deus præbuit in creatione quando facta est ad
imaginem, & similitudinem Dei; in baptismo,
quando regenerata est ex aqua & Spiritu san-
cto. Facies enim ista est venusta, & decora, est-
que propria facies animæ secundum quam Na-
zarei sunt candidiores niue, nitidiores lacte, ru-
bicundiores ebore antiquo, & saphiro pulchrio-
res: at per peccatum, Denigrata est facies eorum
super carbones, & non sunt agniti in plateis. Com-
mutauerunt propriam faciem in alienam, sum-
pserunt faciem à diabolo sibi impressam carbo-
nibus nigriorem, adeo ut non agnosceretur fuisse
Nazareos. Quid igitur est, Ostende mihi fa-
ciem tuam? Nisi laua conscientiam, cor tuum
purifica, dealba animam, restitue illi faciem pro-
priam, videam in te faciem quam tibi dedi, non
quam vetus Adam, vel tentator diabolus im-
pressit.

Sed superest tertium velamen quorundam
faciem & fidem male regens, nempe velamen
erubescentiæ, verecundiæ mundanæ, dum eru-
bescunt, vel prosteri fidem Christi, vel eius
passionem, & ignominias imitari, & opera ab
eo iniuncta pericere, timeantes hominum op-
probria, & irrisiones. De quibus Saluator di-
xit: Qui me erubuerit, & meos sermones, hunc fi-
lius hominis erubescet cum venerit in maiestate
sua. Hæc autem erubescencia maxime apparet
in facie, sicut & pallor qui effectus est timo-
ris. Vnde huiusmodi timidi & erubescences la-
tebras quærunt in foraminibus petrae, & in
cauernis maceria delitescunt, ibique occulte
operantur bonum, non audentes manifeste co-
ram hominibus illud operari, maxime ingru-
entibus persecutionibus tyrannorum, & im-
piorum calumniis, quibus non audent resi-
stere.

Qui autem fortes sunt, & magnanimi, in
ipsa facie, sui roboris, & constantia signa o-
stendunt, non cedendo tribulationibus, nec
quærendo latebras, aut tergauerendo, sed po-
tius faciem; quod Hispani dicimus; Hazer ro-
stro al enemigo, y hazer rostro alira baxo. Qua

phrasi vitur scriptura cum reges sibi vitiliter
occurrebant, & vnus alterum audacter aggre-
diebatur. Ut est illud, Veni, videamus nos mu-
tuo. Vbi iuxta Hebræum est, videamus nos
facibus. Sed clarius Isaias redemptoris nomi-
ne ait: Faciem meam non auerti ab increpantibus,
& conspuentibus in me, Dominus Deus auxilia-
tor meus, ideo non sum confusus. Posui faciem
meam ut petram durissimam, & scio quoniam non
confundar. Hoc igitur est quod à sua sponsa pe-
tit Christus Dominus, cum ait, Ostende mihi
faciem tuam. Id est cur velo erubescentiæ ope-
rum vultum habes? cur confusio operuit fa-
ciem tuam? cur latebras quæris, & in forami-
nibus, ac cauernis moraris? ostende mihi nu-
dam faciem, vigorem, & robur tuum; ut pro-
pter me non erubescas ignominias, non mi-
nas pauescas, non timeas persecutiones, sed
ad hæc omnia faciem robustam ostendito. Ter
hoc (inquit D. Ambrosius) quod ait, Ostende
mihi faciem tuam. Hortatur ad confidentiam, ut
non erubescat crucem Christi, nec eius signa-
culum. Decora facies quæ non erubescit au-
thorem, non confunditur redemptore. Osten-
dit ergo faciem signaculum crucis præferens,
insinuat vocem suam auctoritatem prædicatio-
nis assumens. Sed de prædicatione postea: au-
fer ergo viriliter à facie tua hæc tria velamina,
ignorantiæ, malitiæ, & erubescentiæ; & ma-
nebit facies tua decora, ut coram Deo possit
apparere, illamque sine confusione possis ei
ostendere.

De triplici modo conuersendi faciem ad Deum.
§. 3.

EX his deducere possumus triplicem alium
sensum huius sententiæ, Ostende mihi faciem
tuam. Peccator enim faciem id est mentem, vel
animam habet auersam à Deo, & conuersam
ad creaturam, vel ad seipsum; cum bonum
commutabile Deo præfert, & sibi ante oculos
ponit; ipsum vero Deum in commutabile bo-
num, quasi post tergum & retro relinquit: de-
quo valde conqueruntur per Ieremiam dicens:
Reuertunt ad me tergum, & non faciem. Et rur-
sus, reuertunt ad me terga, & non facies, cum do-
cerem eos diluculo, & erudirem. Quid ergo est di-
cere, ostende mihi faciem tuam? nisi conuerte ad
me faciem tuam, quam à me auersam habes.
Auerte illam à terrenis rebus, & mundanis,
quas plus quam me amabas, ut deinceps tu me
respicias, & ego respiciam te, atque inter nos
non sit vlla auersio, sed mutuus aspectus, &
grata amicitia. Vnde & inferius in hoc Cantico
ei quater dicitur; Reuertere, reuertere Sul-
amitis (vel Sunamitis) reuertere, reuertere ut in-
tueamur te. Id est: o anima quæ conuersa es ad
seculi delicias per concupiscentiam carnis, &
ad diuitias per concupiscentiam oculorum, ad
mundi honores per superbiam vitæ, ac de-
nique ad teipsam per inordinatum tui amo-
rem; propter quæ vere es Sunamitis spoliata,
& captiuata; reuertere ab his omnibus, con-
uertere faciem tuam ad nos, ut intueamur te,
sisque nostræ amicitia particeps, ac fias vera
Sulamitis, id est pacifica dum nobis es recon-
ciliata. Hæc sponsus numero plurali vtens au-

Isa. 50. v. 6.

Lib. de Isa.
& anima c.
4. Ser. 6. in
Psal. 118.

Ierem. 2. v.
27. & c. 32.
v. 33.

Exod. 32. v.
19.

Isa. 50. v. 8.

Thren. 4. v.
7.

Luc. 9. v. 26
Marc. 8. v.
38.

In lib. 3. Ex.
hort. 22.

De bona e-
rubescencia
dicunt est.

thoritis ergo, vel quia tres diuina persona A hanc reuerfionem exigunt. Sed quia vnus est Deus, ideo hic in fingulari ait: *Ostende mihi faciem tuam.* Vt fcilicet infpiciam fi adhuc in te remanfit aliquid veteris Adami, fi retines aliquid quod pertineat ad principem huius mundi, de quo te poffit arguere: tunc enim facies tua erit decora cum ab his fuerit denudata. Ideo autem precipio quod illam ad me conuertas, vt pulchra fiat, nam tunc pulchra fit, cum ad me conuertitur. Quod fi nolueris ostendere mihi faciem tuam, ego etiam in aeternum non ostendam tibi faciem meam. *Dorsum* (inquit) *& non faciem ostendam eis in die perditionis eorum,* quoniam non est dignus decoram Dei faciem confpiciere, qui noluit faciem suam ad ipsum conuertere.

Yerem. 13. v. 17.

Serm. 40. in Cant. circa id pulchra sunt genera tua sicut turris plura dicit. Vide dicta circa eundem versum. Matt. 6. v. 1.

Pfal. 51. v. 6. Ad Gal. 1. v. 10.

1. Cor. 10. v. 18.

Ad hoc etiam spectat aliud quod Deus exigere videtur, cum ait: *Ostende mihi faciem tuam.* Nam facies animae, qua Deum in suis operibus respicit; est intentio finis, quem illis praescribit. Ex qua, vt inquit Diuus Bernardus, reuerfio operis, sicut ex facie pulchritudo corporis aestimatur: & per hanc etiam bonum à malo fecernitur, & eius bonitas, aut malitia potiffime apud Deum manifestatur. Hæc autem facies multoties conuertitur ad creaturas relicto creatore. Superbi enim, elati, ambitiosi, hypocritæ, & inanis gloriæ cupidi faciem suam semper vertunt ad homines, quibus placere student: cuncta enim opera sua faciunt, vt videantur ab hominibus, auari autem, & mercenarij, ac lucri appetitores faciem suam vertunt ad proprium commodum, & ad eos, à quibus lucrum expectant, deliciofi autem, & carnales faciem vertunt ad delectabilia tactus, & gustus, & ad seipfos, quia propriam in omnibus experunt voluptatem. Huiusmodi autem facies non decora, sed turpis est, totumque hominem deturpat, dum turpibus rebus per illam inhæret, tunc autem fit decora, cum ad Deum vertitur, & versus illum respicit, cui soli placere desiderat. Et ideo ait: *Ostende mihi faciem tuam.* Mihi, inquam, non hominibus, non alijs creaturis, sed mihi soli, quia mihi, & propter me placere debes. Væ autem tibi si hominibus faciem tuam ostendas, vt illis placeas: *Nam confundit Deus ossa eorum, qui hominibus placent, & si hominibus placerem,* inquit Apostolus, *Christi seruus non essem.* Nunquid non sponfus iure optimo sponsæ dicere potest; ostende faciem tuam mihi soli, & non alijs, cum hoc solum desiderare debeas, vt mihi soli tua placeat pulchritudo? genus enim adulterij est, velle hominibus ostendere faciem, vt ab illis laudetur; inde enim fiet, vt concupiscatur. Sic etiam hoc optat Deus, vt animæ intentio, non in homines, nec in seipsam, sed in solum ipsum dirigatur, eique ista ostendatur facies, quæ sibi est grata, vt ab ipso approbetur, non enim qui seipsam commendat, vel ab alijs commendatur, approbatus est, sed quem Deus commendat.

Sed maiorem adhuc perfectionem ab anima exigit, cum ei dicit, ostende mihi faciem tuam. Faciem enim ad aliquem verimus, vel detegimus coram eo, cum videri ab illo, vel illum videre cupimus. Hoc igitur petit Domi-

nus, vt semper coram illo vultu hilari affistat, ambulet, & opereris; eo modo quo Abraham dixerat. *Ambula coram me, & esto perfectus,* id est, ambula semper facie ad me versa, intuenso me vbique praesentem, & te, cunctaque tua clare intuentem; ac ita opera tua perfice, vt qui es coram me, & à me videris, & sic eris perfectus. Quod praestitisse Dauid fatetur, cum ait: *Exquisiuit te facies mea, faciem tuam Domine requiram.* Hoc est, exquisiuit te mei cordis conatus, & intentio; & hæc mea interna facies semper est ad te intenta, & erecta, te intueri desiderans; ideoque tuam faciem, tuamque praesentiam semper exquiram: vt mea facies, & tua mutuo se respiciant. Hæc de facie ostendenda simul artigisse placuit, quæ fufius in sequentibus exhortationibus explanabuntur.

Gen. 17. v. 1.

Pfal. 26. v. 8.

EXHORTATIO XXVII.

De voce confessionis peccatorum, & eius praeclentis ac proprietatis.

Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis; vox enim tua dulcis, & facies tua decora.

NON fat est amantibus se videre, faciesque intueri, optant etiam se mutuo alloqui, nam tam ex conspectu, quam ex auditu amor increfcit, geminatur gaudium, & multiplicatur fructus, dum manifestatur internus conceptus. Ideoque postquam sponfus dixit: *Ostende mihi faciem tuam.* Subiicit: *sonet vox tua in auribus meis.* Et vtriusque rationem reddens addit: *vox enim tua dulcis, & facies tua decora.* Sed quæ est hæc vox sponsi auribus ita dulcis, ac suavis? multiplex quidem: nam quædam exigitur à peccatoribus, alia ab omnibus tam iustis, quam iniustis, tertia tamen dumtaxat à prouectioribus. Sed quoniam indecorum est, ac indecens valde principem alloqui facie in contrarium versa, vel turpi aperta velamine, ideo prius praecipitur vt Deo ostendam faciem nostram, deinde quod nostram vocem ad illum dirigamus.

De quintuplici voce Deo grata quam demonum mutum auferre molitur.

§. 1.

POTEST autem hæc vocum multiplicitas ad quinque reduci, quibus aptari poterit quod dixit Apostolus: *In Ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui vt & alios instruam.* Est autem prima vox confessionis Dei, quando, & quomodo oportet: *Quia corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Alia est vox confessionis peccatorum, ad ea euo-

PRODOM. 3. QVAD. VEL SABATO 2. HEB. QVA DRAG. de filio prodigo.

menda, & obtinendam indulgentiam; sicut A scriptum est: *Ego dixi confitebor aduersum me in iustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.* Est etiam vox orationis ad impetranda Dei dona & auxilium in tempore opportuno ad bene operandum, & ne temptationibus succumbamus. Nam omnis qui petit accipit, & qui negligit petere, non meretur aliquid accipere. Est praeterea vox laudis, & gratiarum actionis pro acceptis beneficijs, ne inueniamur ingrati, & ne ingratitude tanquam ventus exuens beneficia accepta destruat, & ineptos ad alia recipienda constituat. Est denique vox praedicationis ad populum fidem docendo, instruendo mores, increpando vitia, & exhortando ad perfectionem, ne sint pastores sicut canes muti non valentes latrare, & impedire, ne lupi oues Christi rapiant, & dilacerent. Hæc quinque voces, & quinque verba Apostolico spiritu, & sensu interno prolata, viæ sunt salutis, & portæ iustitiæ, quas diabolus summo conatu occludere fatagit, auferendo ab hominibus has voces, & reddendo illos mutos ne pateat illis salutis via. Et cum praualer aduersus illos vocatur ab Euangelista demonium mutum ab effectu, quia mutos facit quos possidet, ne has quinque voces emittant: cuius tanta est vis contra hominem à se possessum, vt solus Iesus, qui in hoc apparuit, vt dissoluat opera diaboli, possit hoc eius opus dissoluere: sicut scribit idem Euangelista, dicens: *Erant Iesus eiciens demonium, & illud erat mutum; & cum eiecisset demonium, locutus est mutus; & quomodo eiecit? profecto voce, & imperio suo: dicens sicut alteri demonio mutuo; *Surde & mute spiritus, ego precipio tibi, exi ab eo, & amplius ne introcas in eum.* Et iterum alteri imperans ait: *ephesba quod est adaperire. Et statim aperta sunt aures eius, & solum est vinculum linguae illius.* Etenim vox nostra sonare non poterit in auribus Dei, nisi prius vox Dei sonet in auribus nostris, praecipiens, aut dicens: *Sonet vox tua in auribus meis.* Vox enim Dei, quæ est eius inspiratio, animæ aures tangit, & penetrat, eamque excitat, vt emittere velit voces suas. Et quidem non potest non audire, & sentire vocem istam cum intra illam fit, quoniam; *Spiritus ubi vult spirat, & vocem eius audis; sed nescis unde veniat, aut quo vadat.* At liberum est animæ repugnare, vel consentire, mutam manere, aut loqui, & voces suas emittere; quod vt velit, & suauiter faciat, rogat sponfus cum ait, *Sonet vox tua in auribus meis;* Nam vox tua est mihi dulcis, & tibi proficua, si autem taces, & demonio mutuo te subiicis, in aeternum peribis.*

Pfal. 31. v. 5.

Isa. 56. v. 10.

Luc. 11. v. 14.

1. Ioan. 3. v. 8.

Marc. 9. v. 24. & 6. v. 7.

Ioan. 3. v. 8.

se nosse Deum, factis negant, ita alij factis B consentunt. Olim multi fideles fugiebant ad desertam, abscondebant se in antris, in foraminibus petrae, & in cauernis maceriae, vel metu persecutionum, vel ex legitima causa opportuniori se tempori reseruantes. At cum Deus ad gloriam suam volebat eos in publicum prodire, vt fidem publice contra tyrannos profiterentur: dicebat illis: *Columba mea in foraminibus petrae, & caernis maceriae, ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis.* Exi foras, manifesta te ipsam mundo, appare intrepida ante Praesides, & tyrannos: Ionet coram illis vox tua, vox confessionis fidei, quam corde tenes, ne trepides, ego enim dabo tibi os & sapientiam, cui non poterunt resistere, & contradicere aduersarij tui, ego aperiam os tuum, & vocem meam ponam in ore tuo, eritque vox tua, & mea; tua, quia tu libere emittis illam; mea, quia mea gratia & auxilio prauenta illam proferes, & ideo mihi est dulcis. Sed iam ad alias voces, quæ sunt demonio mutuo valde infensæ, progrediamur.

Aperienda in confessione peccata sine excusationibus. §. 2.

VEHEMENTIVS desiderat diabolus hominem mutum reddere ad vocem confessionis peccatorum humiliter proferendam; aperiens tamen os eius ad excusandas excusationes in peccatis, vt tam tacendo, quam loquendo in peius prolabatur. Iuxta illud: *Quoniam tacui inueterauerunt ossa mea, dum clamarem tota die.* Tacuit (inquit Augustinus) vnde proficeret, & non tacuit vnde deficeret. Tacuit confessionem, & clamauit praesumptionem perseverando tota die in defensione peccatorum suorum. Plura de hoc alibi diximus, ideo nunc ea dicemus dumtaxat, quæ sponfi verbis sunt accommodata.

Pfal. 140. v. 3.

Pfal. 31. v. 5. Ibidem.

To. 1. de stationibus perfectionis, tract. 3. c. 5.

Præceptum peccatoribus fuit, vt iam vidimus, quod faciem quam à Deo auersam habebant, ad ipsum conuertant, & illam ostendant, quod agere incipiunt per contritionem, qua iniquitatem odio habent, de peccatis dolent, & nouam inchoare vitam proponunt, sed hæc conuersio perficitur valde per vocem confessionis suorum peccatorum, ideoque eis dicitur: *Sonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis.* Sed quia non omnis peccatoris vox dulcis est Deo, de qua voce loquatur oportet explicare ex iam dictis; qui enim à facie sua triplex illud velamen ignorantiae, malitiæ, & mundanae erubescentiæ viriliter auferre conatur, vocem confessionis dulcem emittet, quæ diligenti examine praemisso ad tollendum velum ignorantiae, & cum magna cordis contritione ad auferendum velamen malitiæ, cum virilique fortitudine ad rumpendum velum erubescentiæ, cuncta peccata propallet. Sit ergo vox seipsum acculans, non excusans; peccata aggrauans, non defendens, sibi imputans, non alteri attribuens, nec mollis quæ pudori cedens aliquod delictum occultet, sed fortis quæ pudorem vincat,

& quamvis ex confessione verecundia operiatur, illam ostendere non refugiat.

Huiusmodi vox dulcis est Deo, ac peccatori penitenti valde proficua, quam Deus a proparentibus post eorum transgressionem audire desiderabat, sed ipsi eam promovere noluerunt. Venit quidem ad ipsos horribilo sonitu vt superius vidimus, volens eos ad timorem, ac penitentiam excitare. Absconderunt

Exhort. 1. Genes. 3. v. 8

se à facie Domini, à quo faciem suam auerterant; Adam quidem vt eam conueneret ad uxorem: Eua autem vt ad diuinam similitudinem superbe appetendam se transferret. Sed dixit illi Deus: Adam ubi es? ubi est facies illa decora, quam tibi dedi, cum ad imaginem & similitudinem meam te formavi? ubi est splendor gratiæ, & pulchritudo iustitiæ quæ faciem tuam decorabat? cur faciem tuam mihi tegis, & te abscondis? *Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis.* Sonet vox penitentiae, gemitus, & doloris, voxque confessionis, quæ maculas faciei abstergat, & pristinum ei decorem restituat, sed quid ad hæc Adam? *Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno & comedi.* O vox amara culpam excusans, sed multiplicans: defendens, sed aggrauans, & indulgentiæ ianuam occludens, culpam propriam in uxorem reicit, imo in Deum, qui eam illi dedit sociam, quasi in laqueum dedisset, & non in adiutorium. Vtinam saperet, & intelligeret, ac nouissima sibi, & nobis prouideret. Quoniam si primam vocem penitentiae in auribus Dei dulcens statim ederet, dulcem etiam indulgentiæ vocem ipse audiret. Sed qui peccatum in nos traduxit, excusationis vocem etiam transfudit: sicque in cunctos homines serpsit, vt diceret sanctus Iob: *Si abscondi quasi homo peccatum meum, & calauit in sinu meo iniquitatem meam, si expansi ad multitudinem nimiam.* Hoc est, si secutus sum mores Adæ, & ingenium hominum, qui peccata sua abscondere in sinu satagunt, & illa excusationibus vestiunt, vt Deo non sicut sunt nude appareant, velut Adam qui ficulneæ foliis se contexit, ne nudus coram Deo appareret. Super homines ergo fuit sanctus Iob, qui peccatum non celabat, nec coram multitudine nimia illud manifestare expauescebat. Quod egregie amplificat verso l. x. quæ sic habet. *Quod si, & cum non sponte peccassem, abscondi peccatum meum. Non enim expansi turbam multitudinis vt non enarrarem coram eis.* O homo plus quam homo, qui non solum non verebatur confiteri peccata commissa, si quæ committerebat, sed etiam cum non sponte peccabat, id est, in voluntarios, & subreptitios peccati actus, quos theologi vocant primos mentis motus, qui rationem præcurrunt, aperiebatur. Imo quod amplius est, non tantum secreta confessione, sed publica, deuicta omni humana verecundia, coram hominum multitudine humiliter detegebat. Et vt ponderat Diuus Chrysostomas, qui recte factorum nullum quærebat testem, errarorum cunctos esse conscios optabat. O quam dulcis erat in Dei auribus vox ista beati Iob, qui cum princeps esset, principum mores non sectabatur, qui instar Saulis vehementer cupiunt, ne quid suorum scelerum resciat populus: melius David, qui etsi rex esset, dicebat; *Delictum*

Iob. 31. v. 33. D. Gregor. lib. 22.

Moral. c. 13. fufe de hoc agit, & nos in tractatu de confessione.

Gen. 3. v. 7. Vide supra Exhort. 22. §. 2.

Vide plura apud Pinedam in hunc locum.

1. Reg. 15. v. 30. Psal. 31. v. 5.

meum cognitum tibi feci, & iniustitiam meam non abscondi. Imo in lege veteri genus quoddam erat publicæ confessionis offerendo determinatam oblationem pro peccato principum, quam ipsi offerre non recusabant: nec enim huiusmodi confessio apud Iob, & principes ignominiam generabat; sed gloriam; quod si aliquam pariebat confusionem, hæc tamen vt dicit Ecclesiasticus, adducit gloriam, & gratiam.

Leuit. 4. v. 22.

Eccle. 4. v. 24

Confessionem faciendam ad aures sacerdotum. §. 3.

EX his deduces non refugendam esse auricularē confessionem à Christo Domino præceptam, & ab vniuersali Ecclesia maximo cum fructu receptam, tanquam necessariam ad peccatorum, quæ post baptismum patrata sunt, indulgentiam obtinendam: iuxta illud quod Apostolis, & successoribus dictum est: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt,* illa autem remittunt, quorum confessionem adiunt: illa vero sunt retenta, quorum confessio re, vel voto ad aures sacerdotum non peruenit, sed dicit hæreticus; sponsus tantum ait; *Sonet vox tua in auribus meis.* Sufficit ergo soli Deo confiteri peccata, nec necesse erit, vt vox confessionis sonet etiam in auribus sacerdotis, sed mentitur iniquitas sibi, vt peccatum abscondat, & effrenatius delinquat. Nulla enim erit vera confessio interna, nisi voluntas prompta, & parata sit exterius sacerdoti suo tempore confiteri. Nec vox confessionis peruenit ad aures Dei, ita vt illi sit dulcis, si refugiat transire per aures sacerdotum: *Quoniam tacui inuenerunt ossa mea, dum clamarem tota die.* Id est, quoniam dissimulaui peccata mea confiteri voce, & modo à Deo præscripto, aruit mea virtus, omnisque mentis vigor absumptus, & si tota die clamarem ad Deum auxilium ab eo poscens & indulgentiam, quia non exauditur clamor peccatoris orantis, si non sonat etiam vox eiusdem peccata consentis.

Ioan. 10. v. 23.

Psal. 31. v. 9.

Sed adhuc mysterium latet in vocabulo, *Vox tua*: nam vox in Scriptura sacra, vt supra diximus, non solum significat vocem articulatam, quæ ab humano ore procedit, & locutio dicitur, sed aliquando etiam quemuis inarticulatum sonum, qui aliquid indicat. Quamuis ergo confessio voce articulata, & distincta fieri debeat, qua singula peccata confessorio manifestentur, & ideo à Concilio Florentino oris confessio nuncupetur; tamen cum infirmus loqui non potest, aut penitens est mutus, vel idioma confessoris ignorat, vel alia legitima causa est impeditus, confessio fieri potest per nutus, vel signa, quæ secretum cordis exprimant, & etiam per scripturam, quæ vocis locum supplet, dum modo præsentis sacerdoti ab ipsomet penitenti offeratur. Et hoc etiam denotat pronomen illud *Tua*. Sonet (inquit) vox tua, non aliena, sed tu proprio ore loquere, vel signa tuæ confessionis exhibe. Sicut enim sacerdos dum peccata remittit ait; ego te absoluo: ipsum peccatorem præsentem esse indicans, nec potest absentem absolueri; ita penitens sua se voce debet manifestare, & ipse qui peccauit, eo modo quo potuerit, tenetur confiteri. Consulto prius dictum

Circa illud *Vox dilecti mei.*

dictum est, *Ostende mihi faciem tuam*, deinde; *sonet vox tua*, quia nisi facies ostendatur sacerdoti, hoc est, nisi præsens illi sit, non potest confessionis vox, quæ ad sacramentum pertinet, personare, & ad sacerdotem absentem deferri, vt illum absoluat.

Sed nec etiam mysterio carere putandum est plurale nomen *In auribus meis*. Nihil enim sine causa in Sacra Scriptura ponitur, etsi communi modo loquendi accomodetur. Denotatur ergo quod in his, quæ ad iudices, & iudicia spectant vtraque adhibenda est auris ad audiendum vtrumque litigantem, vel quæ pro vtraque parte, vel contra reum, vel in fauorem ipsius allegantur: & audita relatione vnus, seruandam dicimus alteram aurem ad audiendam relationem alterius. Vtraque ergo aure aliquid audire desideramus, quando integram, & plenam notitiam alicuius rei habere volumus, vt perfectum iudicium proferre valeamus. Quid ergo est: *Sonet vox tua in auribus meis?* sonet vox, quæ omnia mihi enarret peccata, & etiam si quid est, quod vere te defendat, vel quod pro indulgentia impetranda possis allegare, vtrumque enim audire desidero, quia tuam salutem exopto. Vtrumque exprellit apud Iam si duas eiusdem loci versiones attendamus.

Ita 43. v. 26.

Vulgata habet: *Reduc me in memoriam, & iudicemur simul: narra si quid habet vt iustificeris.* Quod l. x. sic vertunt. *Dic tu iniquitates tuas, & prius vt iustificeris, en perfectum iudicium & vocem, quæ dulciter in auribus Dei sonat.* Prior debet esse accusatio sui, quæ iustificationem parat. Quid vereris (ait Diuus Ambrosius) apud bonum Dominum tuas iniquitates fateri? *Dic (inquit) iniquitates tuas, vt iustificeris.* Adhuc reo culpæ iustificationis præmia proponuntur. Ille enim iustificabitur, qui proprium delictum sponte agnouerit, & iustus in exordio sermonis accusator est sui, nouit omnia Dominus, sed expectat vocem suam, non vt puniat, sed vt ignoscat, non vult vt insultet tibi diabolus, & calantem peccata tua arguat, præueni accusatorem tuum. Si te ipse accusaueris, accusatorem nullum timebis; si de te ipse deruleris, etsi mortuus fueris, reuiuifces, ita Ambrosius. Luxta versionem l. x. Sed iuxta alteram, eidem peccatori dicitur: *Narra si quid habet, vt iustificeris.* Sed quid narrare potes, vt iustificationem à Deo implores, nisi quod narrabat Dauid cum dixit: *Tibi soli peccauit, & malum coram te fecit, vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum indicaris?* Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Ecce enim veritatem dilexisti, incerta & occulta sapientia tua manifestasti mihi. Vbi triplicem narrat causam, & rationem, vt veniam obtineat, dicens, confiteor me graniter peccasse coram te, sed indulgentiam posco, primo vt sic iustus habearis in promissis tuis condonans vt promissisti peccata nostra, deinde quia cognouit meum signum in peccatis conceptum, & ad peccata pronum, ac etiam quia scio te diligere veritatem, ego vero ex veritate confiteor peccata mea, quæ agnosco grauissima contra maxima beneficia à te mihi exhibita. Hæc Dauid; sed nos plura ex parte Christi Saluatoris nostri possumus enarrare, vt iustificemur:

Triplex ratio ad obtinendam veniam alleganda.

quæ omnia simul libenter audit Deus; & ideo ait: *Sonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis.*

Non enim est dulcis vox quæ sua iastat merita, & nulla agnoscit peccata, nec quæ peccata agnoscit, veniam tamen, & iustificationem obtinere desperat, sed quæ peccata confitens, fidenter remissionem postulat. Audisti Phariseum; & Publicanum ascendentes in templum; vtriusque voces resonantes coram Domino, & populo astante. Ille dicebat: *Deus, gratias ago tibi quia non sum sicut ceteri hominum.* Hic vero nec oculos ad cælum leuare audens, & pectus suum percutiens aiebat: *Deus propitius esto mihi peccatori.* Illius vox apparebat dulcis, quia actionem gratiarum sonabat, sed coram Deo fuit amara, inuisus, & ingrata; quia in se confidebat, & ceteros aspernabatur: huius autem vox vere fuit dulcis, quia se accusabat, & Dei misericordiæ fidebat, *Et ideo descendit hic iustificatus in domum suam ab illo.* Obtinuit enim iustitiam per humilem confessionem, quam ille amisit per superbam gratiarum actionem.

Luc. 18. v. 10.

Narra ergo coram Deo quidquid est aduersum te, sed non diffidas vt Cain; quin potius simul narra id quod habes ex parte Dei, & Christi vt iustificeris, & vox tua erit Deo dulcis, ac veniam obtinebis. Debet (inquit Diuus Gregorius) vniuscuiusque mens, & causas suas apud Dominum, & causam Domini contra se, sollicita inquisitione discutere. Debet caute pensare, vel quæ ab eo bona perceperit, vel quæ mala bonis illius peruerse viuendo responderint. Quod electi quidem quotidie agere omnino non cessant, vnde bene Salomon ait: *Cogitationes infortium infortium.* Plura addit Diuus Gregorius, vt quale futurum sit hoc iudicium explicet, de quo nos alibi fusius egimus.

Lib. 25. Moral. tal. c. 6.

Idem in id Psal. 50.

Auerte faciem tuam à peccatis.

Et lib. 9. re. gistri Epist. 25. ad Venantium.

Pro: 12. v. 5.

De amaritudine, & dulcedine vocis confessionis. §. 4.

SE n valde mirandum est quod confessionis vox vocetur dulcis, cum potius sit valde amara, & ex corde amaro propter offensam Deo illatam procedat; imo tanto est vtilior, quanto amarior; amaritudo enim cordis vim confert voci, vt peccati venenum foras pellat. Ideoque Iob dicebat: *Loquar in tribulatione spiritus mei, confabulabor cum amaritudine animæ meæ.* Nam vt exponit D. Gregorius, tribulatio spiritus linguam commouet, vt reatum prauis operis vox confessionis impugnet. Qui enim mala quæ perpetravit, insinuat & flere recusat, quasi subducta veste vulnus detegit, sed medicamentum vulnere non apponit. Confessionis igitur vocem solus necesse est vt mæror excutiat, ne vulnus proditum sed neglectum, quo licentiam per humanam notitiam tangitur, deteriorius putrescat. Vnde è contra Psalmita dicebat: *Quoniam iniquitatem meam annuntiabo, & cogitabo pro peccato meo.* Annunciando quidem occultum vulnus detegit, cogitando autem medicamentum vulnere apponit.

Iob. 7. v. 11. Lib. 8. Moral. c. 11.

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

Subdit autem Iob; *Confabulabor cum amaritudine animæ meæ.* Non ait, fabulabor, sed con-

fabulabor, insinuans esse quasi mutuum colloquium, & confabulationem inter animam, & amaritudinem eius. Habet enim in corde iustorum amaritudo animæ linguam suam, quæ tanto eis subtilius loquitur, quanto & interior auditur; loqui autem dicitur, quia dum quædam male gesta plangimus, ipsa vi nostræ amaritudinis ad discutiendos nos vigilantius incitatur, & alia quæ amplius defleamus, reperimus; Nam sepe quod torpentes latuit, flentibus subtilius innotescit, & succrescens pœnitentiæ amaritudo vercundanti cordi importune ingerit illicita, quæ commisit, iudicis iram, suppliciorum minas, & pleraque alia quæ timorem incutiunt, augent dolorem, & contritionem perficiunt. Vnde idem Iob modum huiusmodi confessionis exprimens ait, *Dimittam aduersum me eloquium meum, loquar in amaritudine animæ meæ, dicam Deo; noli me condemnare.* Ad hoc enim aduersum nos peccata cum amaritudine confitemur, vt propter illa à Deo non condemnemur.

Hinc fit vocem confessionis in auribus Dei dulciter sonantem, non esse externam tantum peccatorum narrationem, sed internæ voci cõiunctam; vt etiam anima cum amaritudine intus loquatur, quod exterius ore manifestat: vt pote quæ antea sicut Ezechias Rex fecerat, recogitauerit annos suos in amaritudine cordis sui, & ea meditata sit, vt columba quæ pro cantu gemitum habet. Ad huiusmodi enim columbam loquitur nunc sponsus: sic enim ait, *Columba meæ in foraminibus petre, sonet vox tua in auribus meis.* Vox inquam columbina, singultus & gemitus exprimens. Vt scias antequam egrediaris, vt te sacerdoti manifestes, & vox tuæ confessionis sonet in auribus eius. Oportet te instar columbæ in vulneribus Christi manere, & illa cum gemitu meditari, vt peccata tua, quæ illorum extiterit causa, plangas, & lachrymis diluas, & hoc cordis affectu illa voce promas.

Tunc autem erit *Vox tua dulcis*, dulcis inquam auribus Dei, cui nihil est dulcius quam audire voces, & gemitus pœnitentium vt illis indulgeat. Nonne dulcis fuit vox illa filij prodigi; *Pater peccati in celum & coram te.* Quæ ita Patris viscera commouit, vt ad osculandum illum festinus accurreret? sed audi miram Dei benignitatem, quæ in hac splendet parabola: bis hanc vocem emisit filius iste perditus: primo apud semetipsum, quando in se reuerfus secum loquens & se ad fiduciam, & pœnitentiam excitans; dixit: *Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei, pater peccati in celum, & coram te, iam non sum dignus vocari filius tuus, &c.* Cum autem pater eius videret eum hoc animo ad se venientem, hanc vocem internam audiens (quæ in auribus Dei semper sonat) cucurrit, & osculatus est eum, nam vox contritionis sufficiens est ad obtinendum osculum, & gratiam reconciliationis. Nihilominus tamen filius, etsi tantam expertus fuerit patris benignitatem, non reticuit, sed quod intus conceperat, externa voce deprompsit, dicens secundo: *Pater peccati in celum, &c.* Quia etiam si contritio veniam obtineat, necessaria est peccati externa confessio, cuius votum contritio includebat. Fuit autem adeo dulcis hæc vox patri ipsius, quod primis

Hæc Dicitur Greg.

Iob. 10. v. 15.

Eccl. 3. v. 15.

Luc. 15. v. 17.

verbis recreatus, orationem interceperit, nec cætera quæ filius dicere decreuerat, expectaret, nempe illud, *Fac me sicut unum de mercenariis tuis*; quia confessio peccati dignitatem instituit filij, & in signum dulcedinis qua auditur, symphoniam, & chorum cantantium resonare voluit, quæ ad maiorem dulcedinem excitarent.

Sed quis est iste concentus musicus letantium? quis chorus concinentium, nisi Angelorum, & iustorum iubilis, laus, gratiarum actio, & de conuersione peccatoris communis lætitia? cuius vox non solum Deo est dulcis, sed etiam Angelis. *Nam gaudium est* (inquit) *in celo super uno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonaginta nouem iustis qui non indigent pœnitentia.* Dulcis enim est omnibus iustis, qui vere iusti sunt, nisi forte indiffereta æmulatione tabescant, instar filij senioris cui pater dixit: *Epulari autem, & gaudere te oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, & renixit, perierat, & inuentus est.* Vnde sponsus tantum dixit; *vox tua dulcis*, non addens mihi, nec significans cui erat dulcis, vt significaret Angelis, & hominibus qui ipsi Deo consentiunt dulcem esse.

Sed audeo dicere etiam ipsi peccatori esse dulcem confessionis vocem; quia licet ex amaro animo propter dolorem offensæ prodeat, ipsa amaritudo contritionis vertitur in dulcedinem amoris: & lachrymæ pœnitentis, non modicam illi afferunt lætitiã propter veniã spem ex illis prouenientem. Amare flebat Petrus, & dulciter; amare, quia magistrum negauerat; dulciter, quia ipsum fletum amabat, vnde etiam peccato remisso flere non cessabat. Lachrymis etiam David stratum suum rigabat; & tamen dicebat; *Audisti meo dabis gaudium, & lætitiã: & exultabunt ossa humiliata.* Quid autem lætificabat auditum, nisi vox confessionis & singultium sonitus: post quem sonat vox peccata remittentis, quæ auditui pœnitentis tale gaudium præstat, quod hostis auferre nequibit, nam scriptum est: *Cor quod nouit amaritudinem animæ suæ, in gaudio eius non miscebitur extraneus.* Id est solidum eius gaudium nemo minuet, nullusque eius particeps erit, qui in morore etiam partem non habuerit.

Denique quomodo vox non erit dulcis, per quam facies fit decora? attende ordinem verborum sponsi. Prius dixerat: *Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis.* Quia prior est ostensio faciei exhibendo se præsentem, quam prolatio vocis, quæ peccata fateatur: eundem autem seruans ordinem posset dicere: facies enim tua decora, & vox tua dulcis. At non sic, sed ordine inuerso ait: *Vox enim tua dulcis & facies tua decora*, vt ostenderet quod vox confessionis suum faciei restituit decorem, & quia vox fuit Deo grata, facta est anima coram ipso pulchra, iuxta illud Psalms: *Confessio & pulchritudo in conspectu eius.* Si factus eras (inquit Augustinus) confitere vt sis pulcher. Quia confessio ipsa est pulchritudo, vt supra fufius prosequuti sumus.

Luc. 15. v. 7.

Matt. 26. v. 75.

Psal. 50. v. 10.

Pro. 14. v. 10. D. Greg. li. 6. Moral. c. & Beda. Vide Ianfenium.

Psal. 95. v. 6. Lib. Exhort. 21. circa id nigra sum sed formosa.

Non differendam vocem confessionis. §. 5.

SUPEREST ergo vt sponsi præceptum obseruare celeriter cures, præueniendo, vt ait Psalms: *Faciem eius in confessione.* Quod inquit D. Augustinus de duplici confessione intelligendū esse, laudantis scilicet & gementis. Illa ad honorem pertinet eius, qui laudatur, hæc ad pœnitentiam eius, qui confitetur: quæ etiam valde pertinet ad laudem Dei, quia tanto amplius laudatur medicus, quanto plus desperabatur ægrotus: & tanto maior est laus ignoscentis, quanto maior exaggeratio est peccata confitentis, præueniamus ergo faciem eius in confessione prius quam veniat. Nos confitendo, clamemus quod fecimus, vt ille quod coronet, non quod damnet, inueniat. Ad vtramque confessionis vocem, clarius exhortatur Oseas Propheta dicens: *Tollite vobiscumque verba & conuertimini ad Dominum, & dicit ei: omnem aufer iniquitatem, & accipe bonum, & reddemus vitulos laborum nostrorum.* Vbi D. Hieronymus confirmat quod dixerat D. Augustinus: nam cum ait tollite verba, de verbis confessionis loquitur, quæ peccata quis confitetur, vt ad Deum conuertatur: dicens ei; omnem à me aufer iniquitatem, quia vere agnosco me iniquum, & iniquitates meas coram te fateor. Quod si abstuleris iniquitatē, accipies à me bonum quod dedisti mihi; & pro malis operibus præteritis bona agere inchoabo, & insuper reddemus vitulos laborum nostrorum; id est confessionem laudis, & gratiarum actionis, quæ teste David placet Deo super vitulos nouelli oblationem: vtraque autem vox confessionis est vox laudis non solum cum eum laudas, & gratias agis, quia peccata remisit, sed etiam cum ea confiteris vt remittat, in quo vt dixit D. Augustinus, maxime eum glorificas, & laude dignum prædicas; sicut Iolue dixerat ad Achan; *Fili mi da gloriam Domino Deo Israel, & consistere, atque indica mihi quid feceris, ne abscondas.* Propter quod merito de vtraque intelligitur quod sit Deo dulcis, cum etiam peccatorum confessio in gloriam eius cedat.

Præuenito ergo faciem Domini in confessione peccatorum, vt illum glorifices, vt illi hanc dulcedinem offeras, vt tibi etiam salutem perpetuam acquiras: quoniam si facies Domini, id est aduentus eius ad iudicium præuenit confessionē tuam, peribit à te confessio, & certa erit tua damnatio; sicut Ecclesiasticus testatur dicens: *Ne demoreris in errore impiorum, ante mortem confitere, nã à mortuo quasi nihil perit confessio.* Id est, ne obstinate persistas in peccatis tuis velut impij, sed ante mortem confitere illa, nam post mortem non erit locus confitendi peccata, modo vt dicit D. Augustinus, confitendo delicta, ex mortuo fies viuus, & sanus, poterisque laudare Deum, & laus tua accepta illi erit: at si in peccatis mortuus fueris, confessio tua erit quasi non sit inutilis omnino tibi. Confitentur quidem damnati se peccasse: *Nam errauimus* (inquiunt) *à via veritatis, lapsi sumus in viam iniquitatis, & perditionis.* At nihil illis prodest hæc confessio, quia non peruenerunt ante mortem faciem Domini in confessio-

Psal. 94. v. 2. In hunc Psalms.

Oseas 14. v. 3.

Psal. 68. v. 31.

Iolue 7. v. 19.

Eccl. 17. v. 26.

Serm. 8. de verbis Domini.

Sap. 5. v. 6.

ne, modo ipse te præuenit, & inuitat vt confitearis, dicens; *Sonet vox tua in auribus meis.* Quare ergo id differs de die in diem? tunc apertas habet aures, vt vocem tuæ confessionis audiat, & veniam præbeat, vide ne forte claudat illas, & te audire nolit; nam qui promittit veniam confitenti, non promittit procrastinanti. Quid dicis o miser; si hodie non sonet vox mea in auribus Dei, curabo vt sonet cras: sed forte non erit tibi cras, quando ergo sonabit, si non sonat hodie? hodie vox tua erit Deo dulcis, quia illam nunc audire desiderat; hodie apparebit facies tua decora, quia illam videre, & mundare exoptat, cras forte respondet tibi sicut virginibus fatuis, *Nescio vos.* Confitemini fratres mei (inquit D. Augustinus) nolite differre: ad sacram messem confessionis accedere festinate. Confessio enim salus est animarum, dissipatrix vitiorum, virtutum restauratrix, oppugnatrix dæmonum, pavor inferni, obstaculum diaboli, angelorum tunica, Ecclesiarum fiducia, dux, baculus, lumen & spes omnium fidelium. O sancta & admirabilis confessio, tu obstruis os inferni, & paradisi aperis ianuam. Sine te peccator mortuus reputabitur; & per te gloriam consequetur.

Cum ergo confessio tam ingens bonum afferat, tam graueque malum cito propellat, mirū est peccatorem fidelem, cuius conscientia est grauissimis onerata peccatis, de die in diem illā differre. Assimilauerim hunc impio Pharaoni Regi Ægypti, cum maxima ranarum plaga vexaretur, quas venefici, & incantatores auferre nequibant, dixit autem ad Moysem, & Aaron: *Orate Dominum vt auferat ranas à me, & à populo meo, &c.* Cui respondit Moyles: *Constitu mihi quando deprecor pro te, & pro seruis tuis, & pro populo tuo, vt abigantur ranæ à te, &c.* Qui respondit cras. O miser & crudelis Rex, qui cum posset statim ranarum vexationem à se, & à populo suo propellere, in craftinum diem distulit: Pharaon (inquit D. Ambrosius) qui opinionibus vanis & inanibus studium impendebat suum, ranis repleta Ægypto sonum inanem rerum, & strepitum varium reddentibus dicenti Moyfi, constitu mihi quando pro te orem, &c. Cum debuerit in tanta positus necessitate rogare, vt iam oraret, nec differret, respondit craftina die, ociofus, & negligens moræ, pœnam Ægypti soluturus excidio. Quamuis enim Deus vt suam ostenderet gloriam propter orationem Moyfis craftino die plagam ab illo auferret, tamē affluētus Deo resistere, nec eius obedire voci, sed in dies procrastinare, tandem misere periit. Sic ergo, qui peccatorum plaga oneratur, & vexatur, potestque hodie ab illa liberari, si de die in diem differt, licet aliquando veniam obtineat, tamen forte in hac sua dilatione aliquando peribit, quia spatium pœnitentiæ, & confessionis non inueniet. Propter quod dixit Ecclesiasticus: *Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem: subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.* Sonet ergo vox confessionis tuæ illico in auribus Dei, vt veniam tempestiue impetres, & iram Dei effugas, vitamque consequaris æternam. Amen.

Serm. 30. ad fratres in eremo.

Exod. 8. v. 8.

Li. de Cain; & Abel

c. 9.

Eccl. 5. v. 8.

EXHORTATIO XXVIII.

PRO DOMINIC. POST PASCHA ET FERIA 2. ROGAT. De voce orationis, & predicationis ad Deum, & de omnibus circumstantiis ornantibus eam, quamque sublimis sit, qua vocatur oratio Dei, & est & vox Dei, ac nostra.

Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis, &c.

IN HEC Ecclesia, singulifque eius filiis ita est à Christo Domino commedatum ac orationis studium, sub quo etiam laudis Dei, & gratiarum actionis exercitium continetur, quod his verbis præcipue designatur. Cum inquit, Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua, &c. In quibus mirabiliter insinuat qualis debeat esse huiusmodi vox, quo loco, & tempore emittenda, ad quem dirigenda sit, quid petendum per illam & pro quibus, quanti sit faciendâ, & quibus conditionibus ornanda, vt ad Dei aures perueniat, & quod petit obtineat. Quæ omnia comprehendisse videtur Christus Dominus cum dixit: Petite & dabitur vobis, quærite & inuenietis, pulsat & aperietur vobis. Quæ verba iuxta diuini Augustini mentem in libris retractationum, idem prorsus significant: triplicantur autem vt superius etiam diximus, ad denotandum vehementem affectum, importunitatem, & constantiam, qua petere debemus. Cuius indicium est, quod cum Christus Dominus subiunxisset. Sic pater vester celestis dabit spiritum bonum petentibus se, non dixit querentibus, & pulsantibus, sed tantum petentibus, in quo alia includebantur: ceterum iuxta eiusdem doctoris, reliquorumque patrum interpretationem, hæc tria, cuncta quæ ad perfectam spectant orationem complectuntur.

Matt. 7. v. 7. Luc. 11. v. 9. Lib. 1. retract. c. 19.

Lib. 2. de Ser. Domini in monte to. 4.

Hom. super hæc verba tom. 4.

In Matt. 7. Lib. 2. Ser. Domini in monte & Beda.

Si enim ad personas attendas, quæ orandæ sunt, Trinitas indicatur. Sensus enim est iuxta D. Hieronymum, petite patrem omnipotentem, qui est origo totius boni: quærite filium, qui vt ouem quæreret errantem, carnem suscepit: pulsat Spiritum sanctum, qui vt pulsatis, postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Tunc autem perfecta erit ex hac parte oratio, cum ad tres diuinas personas dirigitur, ad quarum aures peruenit, vt exaudiatur. Etsi enim eadem sint illarum aures, cum sint vnus Deus, anima tamen vehementius se ad orandum excitat, cum tribus sigillatim personis loquitur, & desiderata ab illis postulat.

Si vero ad ea respicias quæ petenda sunt, omnia sub his tribus comprehenduntur, nam vt ait Diuus Hilarius, petimus primam gratiam, quærimus augmentum eius, pulsamus ad obtinendum ingressum per celestis regni ianuam. Vel, vt inquit Diuus Augustinus, petimus sanctitatem, quærimus veritatem, pulsamus ad retinendam

veritatis inuentæ possessionem. Si vero ad conditiones orationis attendas, præcipue hic tanguntur. Nam iuxta glossam: fide petimus, spe quærimus, charitate pulsamus, vel secundum Diuum Remigium, petimus orando, quærimus bene viuendo, pulsamus perseverando, vel petimus prece, quærimus meditatione, pulsamus vero nostra cooperatione, quando autem hæc tria ita connectuntur; Omnis qui petit, accipit, qui querit inuenit, & pulsanti aperietur. Nec vllus excipitur si petat, quærat, & pulset eo modo quo Christus præcipit.

Apud D. Tho. in c. 1. tena.

De munditia faciei internæ requisita ad orandum. §. 1.

CUNCTA hæc insinuat celestis sponus, cum Ecclesiam excitat ad orandum dicens: Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis & facies tua decorata. Pete, quære, pulsa, quia totum hoc est mihi dulce, & decorum valde, in cælis Angelorum me laudantium vocês sunt mihi dulces, sicut & facies decoræ, quas libenter aspicio cum pro hominibus intercedunt, vel eorum preces ad me deferunt. At postquam factus sum homo, et vox turris audita est in terra nostra, ad puritatem, & gemitum, exhortans, cupio audire vocem tuam. Non indiges alio mediatore: tu ipsa loquere mihi; tua ipsius vox sonet in auribus meis, ego ipse eam audiam, & per dulce erit mihi audire illam, nam delicta meæ sunt esse cum filiis hominum, eorum intueri facies, & audire voces.

Sed non sine mysterio prius dicitur, Ostende mihi faciem tuam. Deinde vero sonet vox tua in auribus meis. Nam cum aliquem alloqui volumus, prius versus eum faciem vertimus, sic ante orationem curare debes, vt faciem quam conuersam habebas siue ad res terrenas, siue ad negotia secularia, siue ad teipsum, propriaque commoda temporalia ab his omnibus constanter auertas, ea relinquens, contemnens, aut obliuiscens, vt summa animi attentione coram Deo adsis. Hoc enim est Deo faciem ostendere, vt supra dicere cepimus, coram ipso introire, & apparere. Nam licet Deus sit vbique præsens, oportet tamen cum oras, tu teipsum illi præsentem exhibere, quia non nisi præsentem loquimur, à quo videmur, & audimur, quod & attentionem captat, & reuerentiam, vehementioremque in orando feruorem excitat: reueremur enim nonnunquam alterius faciem, vt Heliseus dixit; & præsentem concedimus quod forte negaremus absentem. Vult ergo Deus vt faciem ei ostendas, in qua suam imaginem & similitudinem agnoscat, quam quodam modo reueretur, quia hoc est seipsum reuereri, vt quæ petis, tibi largiatur.

4. Reg. 3. v. 14.

At sicut illi qui in Regis præsentiam introeunt, faciem lotam, & mundam, vestemque decenter compositam, ferre curant, ne regem sua offendant immunditia, sic curandum est cum ad orandum accedis, faciem animæ, id est conscientiam lauare, & mundare, vt coram Deo mundus appareas, mundaque possis offerre preces, & puras leuare manus. Vnde fiet, vt confidenter ores, & exaudiri merearis. Iuxta id quod scriptum est in lib. Iob. Si iniquitatem quæ est in manibus Iob. ii. v. 14.

abstuleris, & non manseris in tabernaculo tuo insu- stitia, tunc leuare poteris faciem tuam sine macula, & eris stabilis. Faciem autem tuam (ait Diuus Gregorius) est in Deo animum per studium orationis attollere, quod si animus peccati pondere grauatur, aut culpæ sædatur macula, non audeat faciem suam ad Deum leuare, sed diffidentia quadam premitur, & deiicitur, quoniam diffidit se accepturum quod postulat, dum recordatur se nolle facere quod Deus iubet. Mundet ergo per penitentiam faciem cordis, vt eam audeat ad Deum leuare, mereaturque ab eo exaudiri. Sicut in eodem Iob scriptum est: Si reuersus fueris ad omnipotentem, aedificaberis, & longe facies iniquitatem à tabernaculo tuo, &c. Tunc eleuabis ad Deum faciem tuam. Rogabis eum, & exaudiet te.

Li. 10. Mor. c. 11.

3. Reg. 1. v. 22. indicatur hæc phrasia.

Propter hoc ergo sponus simul dixit: Vox tua dulcis, & facies tua decora. Quia etsi in rebus corporeis aliquando contingat vocem esse dulcem, & faciem turpem, vel faciem decoram, & vocem amaram: tamen in spiritualibus fere semper connectuntur ista duo, vt illius vox sit Deo dulcis, cuius facies est decora; cuius autem facies est turpis, & ipse sibi complacet turpitudine, vox etiam reputatur insuauis, & ingrata. Nec vox digna est audiri, quando facies non est digna videri peccatoris, tamen vox dulcis erit, etsi faciem habeat atram, cum sua ei displicet nigredo, & lauari desiderat; adeoque humiliter, & fidenter veniam petit: tunc enim exaudietur, & facies eius decora fiet: vtrûque coniungit D. Chrysostomus in hunc modum. Habe fiduciam Christiane, vt petas: petite quod desideras, vt accipias: si tamen te actus indignum non faciant, si facta quod vocaris, ostendant. Deus enim tibi & petendi fiduciam tribuit, & voluntatē dandi se habere ostēdit. Ceterum cessant beneficia, vbi mala non cessauerunt facta; tunc enim tribuitur quod optatur, si bonos actus morum probitas comiteretur. Sed si peccatorem se quisquam nouit, damnet vitia, delicta horreat, peccare desinat. Plus enim Deus vnus penitentia commouetur, quam iustorum merito delectatur. Nemo ad eum flens aliquando accessit, qui non quod postulauit, accepit. Nullus ab eo beneficia dolenter optauit, qui non impetrauit quod voluit, Petite (inquit) & accipietis. Optat dare, qui præcipit petere. Cupit largiri, qui à se desiderat postulari, ille suadet qui præstat: ille hortatur qui donat, occasiones dandi exquirat, qui beneficia tribuere consuevit. Hæc Chrysostomus.

Serm. de Moys. 10. in loci. Exod. 17. v. 11.

Luc. 11. v. 9. Luc. 11. v. 9.

De præcepto orationis, eiusque necessitate & efficacia. §. 2.

HI NC fit quod cum sponus ait, Sonet vox tua. Verbum sonet, non solum est exhortantis, sed præcipientis, nam oratio licet multoties tantum sit opus consilij, sæpius tamen est in præcepto, quoniam multa sunt quæ facere tenemur, vel sine quibus Deo placere nequimus, quæ tamen nisi per orationem obtinere non possumus. Et ideo inquit Dominus: Oportet semper orare, & nunquam deficere. Nefi deficiat oratio præualeat hostis, vincat tentatio, deficiat salus, & vita, Vigilate, (inquit) & orate ne in-

Luc. 18. v. 13.

treis in tentationem. Nam tentationi succumbes, si orare neglexeris, iugis tibi est cum iniustibilibus hostibus colluctatio, quomodo tutus eris, si quod auxilium opportunum postulare contempseris? eleganter latius vt solet explicat hoc Diuus Chrysostomus, ex eo quod scriptura ait. Cum leuaret Moyses manus vincebat Israel, si autem paululum remisset, superabat Amalech; Bellum (inquit) Christianis indictum hoc exemplo monstratur. Belli affectus orationis instantia aperitur. Orat enim Moyses, & vincit; cessat, & vincitur. Didicit Christianus quod gerat, inuenit quod fugiat. Didicit, inquam, vnde aut vincatur, aut vincat, quamuis instantius Christiano orandum sit, & quia periculosior hostis est, & pro seipso, non pro altero pugnat. Moyses enim & contra hominem & pro aliis orando pugnat: Christianus vero & pro seipso, & contra diabolum pugnat, nec quisquam poterit excusari, qui hostem vincere noluit, dum orando cessauit, & tamen in Moyse se corpus deficiebat, non voluntas aliquando cessabat. Si ergo fragilitatis causa in Moyse excusari non potuit, quemadmodum in nobis voluntas poterit excusari? vnde apparet vires illum hosti dare, qui cessat: & sese ei subicere, qui non orat, hostis enim dum oras, premitur, dum cessas, erigitur. Oratio iugis, infirmitas hostis. Ceterum ipse contra se tela ministrat, qui hostem precum instantia non fatigat. Hæc aureum os, & plura quæ in sequenti exhortatione dicentur.

Matt. 26. v. 41.

Vbi supra? Exod. 17. v. 11.

1. Ad Tim. v. 8.

Si ergo vis à periculis erui, diabolum vincere, domare carnem, reprimere appetitus, infrenare sensus, vitia propellere, virtutes acquirere, contemnere terrena, amare celestia, & æterna possidere: sonet vox tua in auribus Dei, nã vox tua cuncta hæc impetrabit; quia non præciperet, vt sonaret, nisi quod petis, concedere voluisset. Cum autem ait, Sonet vox tua, nullum præscribit tempus, nullum certum locum designat; quia præceptum, & necessitas orandi omne tempus ambit, & omnem locum. Et ideo ait: Oportet semper orare. Et item, Volo viros orare in omni loco, quia si omni loco, & tempore malis & periculis premimur; & Dei aures ad audiendum semper & vbique sunt apertæ, cur non omni tempore & loco vox tua sonabit in auribus eius? propter quod Ecclesia Christi sponsa, cui maxime hoc præceptum iniungitur, valde fatigat vt omni tempore diei, & noctis, vox eius in diuinis auribus sonet, ideoque septem horas canonicas instituit, vt diu noctuque ministri eius diuinas decantent laudes, & hunc Deo gratum sonitum, & dulcem vocem edant, vt vitam seruent, & de communi hoste victoriam reportent.

Præceperat olim Deus quod à veste sacerdotali tintinnabula aurea penderent, vt audiantur (inquit) sonitus quando ingreditur & egreditur sanctuarium in conspectu Domini, & non moriantur. Iusti enim qui spirituales sunt Dei sacerdotes, & multo magis Ecclesiastici, qui hoc proprie ministerium gerunt, in ingressu & egressu sanctuarij semper in conspectu Dei sonitum edunt, cū voces, & orationes eorū ex affectu amoris per aurē denotati, procedentes, in auribus Dei sonant;

Exod. 28. v. 35.

quas etiam populus audit cum alta voce laudes Dei concinunt. Per ingressum autem, & egressum iuxta phrasim scripturæ, cuncta quæ ad proprium munus spectant, comprehenduntur, quæ cum sonitu fieri debent in conspectu Domini, quia oratione oportet ea præmunire, vt possint dicere cum Psalmita: *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo, in Domino laudabitur anima mea.* Id est, laudando Deum glorificabitur, *Audiant mansueti* has meas laudes; & *lesentur* tecum ex eo quod audiunt, simul Deum laudantes, & glorificantes. Oportet autem sacerdotes hunc sonitum edere *ne moriantur.* Quia facile in spiritu moritur, cuius orationis sonitus in suo munere non auditur. Sonitus enim orationis exterret diabolium, hostes fugat, & mortem ipsam propellit; dominusque custodit introitum, & exitum, ingressum & gressum qui orationi secum affert sonitum.

Sed quod in ingressu sanctuarij hunc sonum audiri præcipitur, hoc indicat quod sanctuarium & templum est locus peculiariter orationi deputatus, ideoque oraculum nuncupatur. Nam & scriptum est, *Domus mea, domus orationis vocabitur.* Vbi vox orationis dulcis Deo sonat, quia à pluribus eiusdem cordis & animi procedit, cum publica est, & nomine Ecclesiæ effusa.

Sed quem locum orationi sponsus præscripsit præcedentia verba insinuant, cum dixit: *Columba mea in foraminibus petrae, & in caverna maceriae, sonet vox tua in auribus meis:* aptissima enim loca ad orandum sunt foramina petrae, & caverna maceriae, id est Christi vulnera, in quibus qui absconditur per meditationem, attente, deuote, & ardentem orabit. Ipsum enim Christum crucifixum suæ orationis habebit & magistrum, & adiutorem. Nec tamen necesse est ad montem Caluarie tendere, vel in cælum ascendere, vbi Christus est vulnerum stigmata secum retinens: sed cum oraueris (ait Dominus) intra in cubiculum tuum. Id est, cor tuum, & in eo Christum vulneratum meditare, & meditatione hac te ad orandum excita gemens vt columba, quia Spiritus sanctus postulabit pro te gemitibus inenarrabilibus.

De variis vocibus orationis interna & externa, eiusque dulcedine. §. 3.

Hinc deducitur causa cur de oratione loquens sponsus, non verbum, aut locutionem eam nuncupet, sed vocem & sonum, quæ vt diximus voces inarticulatas comprehendunt, vt sunt gemitus, singultus, suspiria, fletus & lachrymæ, quæ omnia ad orationem pertinent, & voces quæ etiam tacente lingua, in aures Dei sonant; & melius quam si loqueretur: interdum cordis desiderium Deo insinuant, & quod insinuant, obtinent, sicut de Anna Samuelis matre dicitur: quod cum esset amaro animo orauit ad Dominum flens largiter. Porro (inquit) loquebatur in corde tuo, tantumque labia illius mouebantur, & vox penitus non audiebatur. Vox quidem non audiebatur ab Heli sacerdote, qui exprobrauit ei tanquam ebria; sonuit tamen in auribus Dei vox lachrymarum & gemituum, quam audire non distulit. Propter quod Dauid

Psal. 9; v. 7.

Psal. 56. v. 7.

Mart. 6. v. 6.

v. Reg. ii. v. 10. & 15.

de se dicebat, *Quoniam ante te omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus.* Audit ergo Deus hæc desideria, & hos gemitus columbae, quæ voces sunt illi dulces, sine quibus insipidae essent voces externæ. Propter quod D. Augustinus, ait illum iuxta sententiam Apostoli, sine intermissione orare, qui sine intermissione bonum desiderat, & desiderium suum ad Deum dirigit, quia continuum desiderium tuum continua tua vox est, si non vis intermittere orare, noli intermittere desiderare.

Sed vltra hoc oportet quod vera vox tua, quæ oratio vocalis dicitur, sonet in auribus Dei, status temporibus & locis preces tuas ad Deum fundendo, non quidem in multiloquio quem Christus prohibuit, quo vtuntur ethnici putantes in multiloquio suo exaudiendos esse; quasi necessaria sit vocum multitudo, vt nota sit Deo nostra oratio. Quare consulto sponsus non dixit, sonent voces tuæ, sed, *Vox tua*, quia vnica vox sufficit vt cuncta nostra intelligat, qui sine voce etiam iam cuncta penetrabat. Non ores (inquit Chrysostrmus) vt Deum doceas, sed vt fleas, vt familiaris efficiaris continuitate interpellationis, vt humiliter orando, & remoreris peccatorum tuorum veniam que obtineas. Quamuis autem in oratione sit multitudo vocum, omnes tamen sunt vna vox, quia ad vnum tendunt vt Deo placeant, & ex vno affectu charitatis procedunt, vt vnum necessarium implorent. Absit (inquit Augustinus) ab oratione multa locutio, sed non desit multa precatio, si feruens perseuerat intentio. Nam multum loqui est in orando rem necessariam superfluis agere verbis, multum autem precari est, eum quem precamur, diuturnam cordis exercitatione pulsare. Plerumque autem hoc negotium plus gemitibus, quam sermonibus agitur, sic ille.

Rursus cum orationis multæ sint partes, omnes sub hac vna voce comprehenduntur, quam sponsus audire desiderat. Memento dixisse Paulum: *Obsecro primum fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, &c.* Quid ergo est, sonet vox tua in auribus meis, nisi sonet obsecratio, sonet oratio, sonet postulatio, sonet & gratiarum actio? ex his quatuor vocibus fiat vna harmonica vox, & dulcis concentus, sonet obsecratio, quæ humiliter supplicet pro delictis, Dei obtestans misericordiam, & Christi merita ad impetrandam indulgentiam. Sonet oratio quæ mentem ad Deum eleuet, & omnigenis dilectionis, ac virtutum affectibus in ipsum transformet. Sonet postulatio, quæ multiplicia Dei dona, ac beneficia etiam importune petat, & extorqueat. Sonet denique gratiarum actio, quæ pro acceptis beneficiis sacrificium offerat laudis, & actus gratitudinis. Omnes autem hæc voces non pro te solo sonent, sed pro omnibus hominibus, vt inquit Paulus: *Hoc enim bonum est, & acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult saluos fieri.* Vnde sponsus absolute ait *Sonet vox tua*, quia non tantum pro te, sed pro aliis te deprecantem audire exopto; tantoque erit mihi dulcior, quanto pro pluribus effusa fuerit deprecatio, quia ex maiori charitatis affectu procedit. Nam vt inquit D. Chrysostrmus, pro se orare necessitas cogit, pro altero autem

Pla. 37. v. 10.

In Psal. 37. 1. Ad Theof. sal. 5. v. plara de hoc lib. 4.

In Exhor. 2. Idē D. Bern. Serm. 74. in Cant.

Matt. 6. v. 7.

Hom. 19. in Matth. ad finem.

Epist. 12. ad Probam c. 10.

1. Ad Tim. 2. v. 1.

Hom. 14. imperfecti in Matth.

charitas fraternitatis hortatur. Dulcior autem est Deo oratio, non quam necessitas transmittit, sed quam charitas fraternitatis commendat. Ideoque (vt notat Diuus Cyprianus) orationem quam ab omnibus fundi voluit iis verbis instituit, quæ omnes comprehenderent, omnibusque prodesse; dum sic orandum ait, *Pater noster qui es in cælis, &c.* Sed de hoc alibi dictum est.

Ex his ergo rationes deduces quæ te ad frequenter orandum impellant; inter quas primum debet obtinere locum quam sponsus ipse insinuat, dicens, *Vox enim tua dulcis:* qui enim verè Deum diligit, nihil ita magnificare debet, quam quod Deo dulce, gratum & acceptum est, idque peragere, non quia sibi vile, vel iucundum, sed quia Deo dulce & gratum, summa perfectio est. Nam charitas non querit dulcedinem propriam, sed diuinam; nec tam respicit sui utilitatem, quam Dei voluptatem; ideoque dixit Psaltes hanc vnam rem petiisse à Domino, vt in domo eius videret voluptatem ipsius, gaudens de quocumque re quæ illi afferret iucunditatem.

Sed nec tantum orationis vox dulcis est Deo, sed etiam ipsi oranti: imò hic effectus eius effectus animam reficere, spiritualique confirmare dulcedine, iuxta illud, *Larifcabo eos in domo orationis mee.* Ex eo enim quod vox orantis ad aures Dei pertingit, ab illis dulcedinem recipit, quæ mirè illum orantem reficit; non enim habet amaritudinem conuersatio eius, nec tedium conuictus illius, sed lætitiæ & gaudium. Vnde & tristibus consilium vt orent, quia dulcedo orationis tollit amaritudinem, & foras mittit timorem. Oportet tamen quod ita fundas orationem, vt sonet in auribus Dei. Si enim ad eius aures non peruenit fructum nullum affert, si humanas aures mulceat. Vox enim in choro canentium, quæ pro concentus dulcedine audientes lætificat, si ex inanis gloriæ affectu procedat, aures Dei non penetrat; receperunt quidem mercedem suam, quam appetebant, sed perdidit mercedem Dei, & mentis refectionem. Si etiam timida sit oratio, diffidens, fluctuans, tepida, & remissa dum ad cælum tendit, in via deficit, & ad aures Dei non peruenit; ideoque refectionem non implorat. Sit ergo humilis, fida, & feruens, eritque Deo dulcis, tibi que iucunda & proficua; sonetque crebro in auribus Dei; nam quoties sonuerit, non reuertetur ad te vacua, sed cum fœnore gratiarum; nam qui gratis tibi dedit dulcedinem vocis, vult tua esse merita, quæ ipsius sunt dona, propter quæ præclara largitur præmia.

Lib. de oratione Dominica.

Pla. 6. v. 4.

Pla. 56. v. 7.

Sap. 8. v. 16.

Iac. 5. v. 13.

Mart. 6. v. 5.

Supra plura de hoc ex D. Bern. ser. 5. in quadragesima.

PRO FESTA S. BARTHOLOMÆI IN QVO CANITUR HOC EVANG.

Lu. 6. v. 12.

loquens, ait, quod *Erant pernoctans in oratione Dei.* Vocatur autem oratio Dei ex duplici titulo prior, quia promanat ex inspiratione, ac impulsu ipsius Dei, & Spiritus sancti postulantis, sicut ait Paulus, pro sanctis, & pro nobis gemitibus inenarrabilibus: eo quod nos quid oremus, sicut oportet nescimus, nisi ipse intus nos instruat, moueat, & faciat orationis emittere vocem, prout oportet vt sit illi grata. Et hinc oritur posterior titulus, cur dicatur oratio Dei, ea phrasim, qua Hebræi res sublimes vocant res Dei, vt montes Dei, & cedros Dei: sic oratio Dei dicitur, quæ valde est sublimis, cum ex orandi affectu, tum ex magnitudine rei petita, aut ex sublimitate eorum quæ inter orantem & Deum læcretò intercedunt.

Qualis autem sit hæc sublimitas orationis, quæ Dei dicitur, optimè colligitur ex psalmo 38. quem superius ad aliud intentum bis explicuimus. Sed aptè satis huiusmodi oratio Dei, vox Domini nuncupatur, cuius insignes proprietates vates sic depingit. Primò quidem, *Vox Domini super aquas, Deus maiestatis intonuit, Dominus super aquas multas.* Vox enim orationis vt à Deo procedit potestatem habet super omnes aquas gratiarum, quas à cælo descendere facit, ipsa enim impetrat gratiam iustificationis, gratias virtutum, & gratis datas, quando & quomodo oportet. Maximè autem aquam vitam Spiritus sancti, nam Pater cælestis per orationem dat spiritum bonum petentibus se; in cuius signum, vox Domini super aquas fuit, vox orationis Christi ad aquas Iordanis, cuius virtute plenitudo gratiarum manifestata est; nam (teste Diuo Luca) *Iesu baptizato, & orante apertum est cælum, & descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum; & vox de cælo facta est, Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Per orationis enim vocem aperiuntur secreta cælorum, & ianua eius, vt cor illuc ascendat, & Dei gratia descendat; imò ipse Spiritus sanctus cum suarum plenitudine gratiarum; Deus etiam maiestatis intonat voces internas diuinæ inspirationis, quibus in animam spiritum adoptionis filiorum infundit, & quantum sibi in ea compleat, ostendit.

Hinc etiam fit quod Dei oratio sit *Vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia.* Est enim vox potentissima ad præclarissima opera peragenda, quæ sint virtute prodigiosa, & magnifica in sanctitate. Ferè enim omnia miracula à Sanctis patrata, & ferè cuncta stupenda penitentia, obedientia, misericordia, vel charitatis opera ab ipsis effecta, orationi Dei, quæ præcedebat, ascribenda sunt. Promissio enim ab omnipotente Deo orantibus facta, omnipotentiam sapit: nam quidquid petierit, siue magnificum, siue mirandum, dum modo expediat, se facturum promissit. Ad quod testandum stupendam rem signatim pollicetur, dicens, *Habete fidem Dei; amen dico vobis, quia quicumque dixerit hic monti, tollere, & mittere in mare; & crediderit quia quodcumque dixerit, fiat, fiet ei;* vbi per prodigiosam translationem montis cætera prodigia intelliguntur; quia sicut omnes creaturae obediunt Deo, ita obediunt voci orantis oratione Deijmò ipse Deus quasi obedire videtur oranti, sicut testatur Scriptura, quod dicente Iosue, *Sol contra Gabaon*

Ad Ro. 8. v. 26. & 27.

Psal. 28. v. 3. Exhort. 3. & Exhort. 8. §. 1.

Lu. 11. v. 13.

Lu. 3. v. 21.

Marti 11. v. 22.

Iosue 10. v. 14.

ne moueris; stetit sol in medio caeli, Obediente Domino voci hominis, & pugnante pro Israel. Quid hoc mirabilis: quid magnificentius?

Sed ulterius oratio Dei est, Vox Domini confingentis cedros; quia potens est ad debellandas & conterendas omnes diabolicas potestates, & omnem mundi superbiam, ac elationem; cunctasque tentationes, & Sathanæ machinamenta euertenda: nec vllus est affectus ita terræ fixus, vel vsque ad caelum per arrogantiam elatus sicut cedrus, qui per orationem non eradicetur, & comminatur sicut vitulus Libani. Vnde & ipse Dominus dixit, Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic arbori moro, eradicare, & transplantare in mare, & obediet vobis. Quid autem morus significet? sic explicat D. Ambrosius; Fructus mori primò albet in flore, qui inde iam formatus erutilat, maturitate nigrescit: diabolus quoque ex albeni angelicæ flore naturæ, & potestate rutilanti præuaricatione deiectus, tetra inhorruit odore peccati. Consentit Chrysostomus dicens; Morum etiam diabolo aptabilis: nam sicut mori frondibus vermes aluntur; sic diabolus per cogitationes exortas ab eo alit nobis vermem perpetuum? sed hanc morum potest fides ab animabus nostris euellere, & in abyssum demergeri. Hoc autem præstat fides per orationem, seu oratio nitens fidei sicut granum synapis, quod quantitate est parum: sed potestate cunctis granis virtuosius; nam oratio humili, & virtuosæ fidei coniungi debet, vt elatos cedros confingat.

Quidquid per vitulum Libani significatur superius explicauimus. Lu. 17. v. 6. Lib. 8. in Lucâ 10. 5.

Hom. 18. in Mart.

Dan. 3. v. 25. & 49.

Rurfus, Vox Domini intercedentis flammam ignis; quia oratio Dei valida est ad intercedendas & diuidendas flammam concupiscentiæ, & fomitis, vt quamuis tangerent cor, & vexent corpus, non tamen vrant & consumant animam. Sicuti tres pueri in fornace Babylonis per orationem intercederunt flammam ignis, vt illuminaret, & non vreret, consumeret vincula, non corpora. Consumpsit ignis Chaldæos appropinquantes, qui non orabant, sed repressus est per orationem, ne tangeret pueros, qui in medio eius orâtes erant: vnde oratione etiam fit quod ignis tribulationis & persecutionis, etsi iustus vexet, non tamen vrat & consumat; nisi fortè vincula passionum, quibus anima ligata erat, vt libera maneat, & expedita ad melius laudandum Deum, & obsequendum illi. Deinde vox orationis est, Vox Domini concutientis desertum, commouebit Dominus desertum Cades: quoniam per orationem Deus commouit desertum Cades, id est sanctitatis; fecitque ea sancta, & Sanctorum habitationi accommodata: Anachoretæ enim desertum petebant, in eisque libenter commorabantur, orationis dulcedine allekti; nam oratio desertum commutabat in caelum, & animam, quæ velut desertum est dum omnia deserit, per orationem fit caelum, quia eius conuersatio in caelis est. Vnde oratio cordis contriti & humiliati animam concutit, & omnia quæ in ea sunt euoluit, & euertit, noxia, terrenaque euellens, vt maneat tanquam desertum Cades sanctum Domino, & mundum à peccato, hinc Vox Domini preparantis ceruos, & reuelabit condensam; quoniam oratio Dei præparat Deo electos, qui sunt sicut cerui agiles, & prompti, vt ad caelestia tendant, Nam montes excelsi erunt, & reuelat eis condensam, & abstrusa Scri-

pturarum, & arcana mysteria fidei. Orando enim plures reuelationes, & manifestationes obtinuerunt Sancti, vt etiam scirent secreta cordium, & cogitationes ac astutias diaboli non ignorarent, imò omnia illis patefierent. Sed de hoc ultimo plura in Exhortatione sequenti. Sufficiant autem dicta, vt orationis vocem magnificiamus, & crebrò eam curemus emittere, quia dulcissima Deo est, & nobis iucundissima & vtilissima, in vitamque perducet sempiternam. Amen.

EXHORTATIO XXIX.

De voce orationis, qua eliguntur & præparantur predicatoribus; & de voce predicationis cum vitæ sanctimoniam, & orationis studio coniungenda, ac de virtute & dulcedine ipsius.

Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua, &c.

IN TER orationis insignia, non infimum tenet locum quod vim habeat ad eligendum & præparandum predicatoribus, & operarios euangelicos ad Christi fidem & doctrinam edocendam, & per vniuersum mundum diffeminandam. Quod suo exēplo Christus Dominus docuisse videtur, cum Apostolos elegit. Ascendit enim vt refert D. Lucas, In montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei: id est, (vt iam explicauimus) in oratione valde sublimi, quam etiam sublimitas montis præfigurabat, in qua totam transegit noctem: quoniam licet nobis facilius sit oratio Dei si breuis sit, difficilis tamen est si sit diuturna. At Christo Domino vtrumque fuit facile, longo scilicet tempore in sublimi oratione perdurare; quia nec longitudo temporis corpus vel animum laxabat, nec orationis sublimitas mentem opprimebat. Vtrumque autem tunc coniunxit, quoniam arduum & sublime opus aggredi conabatur. Vnde peracta oratione, cum dices, inquit, factus esset, vocauit discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominauit. Formam præscribens (vt ait Diuus Ambrosius) quam obseruare debemus, cum magna opera & negotia inchoare conamur, quæ non nisi longa præmissa oratione inchoanda sunt, maximè autem cum eligendi sunt aliqui ad Ecclesiastica ministeria, vt per orationem Dei impetrent illustrationem ad eos eligendos qui Deo sunt grati, & apti ad munus sibi commissum, obeundum. Quam orandi formam ex Christi Domini exemplo obseruarunt Apostoli, cum alium loco Iudæ præuaricatoris, & septem Diaconos elegerunt; sicut hort. 30. §. supra insinuauimus.

Sic igitur Christus cum tota nocte in tenebris pro nobis orasset, orta iam diei luce, quæ significabat lucem sapientiæ & gratiæ quam oratio impetrat, vel legem euangelicam, quæ dies est respectu antiquæ, quam noctem nominauit Paulus, Ad Ro. 13. 12. In luce ergo diei vocauit & selegit ex omnibus

PRO FE- STO S. BARTHO- LOMEI IN QVO CA- NITVR HOC E- VANG.

Luc. 6. v. 12.

Lib. 5. in Lucam.

Lib. 2. Ex-

Ad Ro. 13. 12.

discipulis suis duodecim, quos nominauit Apostolos, id est missos; quia per vniuersum mundum missurus erat eos, ad hancque missionem aptos reddere decreuit, vt fortiter contra diabolum pugnarent ad idololatriam, & omne vitium è mundo eradicandum. Quare eleganter hic accommodari potest quod ad calcem præcedentis Exhortationis dicere cœpimus, Vox Domini preparantis ceruos, & reuelabit condensam, & in templo eius omnes dicent gloriari; Dominus diluuium inhabitare facit; & sedebit Dominus rex in æternum. Et quæ est hæc vox Domini, nisi oratio Dei, & vox Christi orantis in nocte, ac vox vocationis eius in die, qua Apostolos vocauit? Hæc enim vox præparauit duodecim Apostolicos seruos, qui contra venenatos serpentes peccatorum iugiter bellum gererent. Præparauit autem paulatim; primò quidem cum eos elegit, & ad hoc munus destinauit, deinde triennio doctrina sua præparauit, & instruxit; sed in die Pentecostes voce & sono aduenientis spiritus vehementis, scilicet Spiritus sancti, eos plenè præparatos reddidit, repletos enim timore Domini, sed fortitudine magna & celeritate ad opus iniunctum peragendum.

Psal. 28. v. 8. De hac ceruorum proprietate supra diximus Exhort. 4. §. 4.

Lu. 8. v. 11.

Mat. 21. v. 25.

Lu. 24. v. 45.

Sed reuelauit eis condensam, cum mysteria fidei aliis abscondita ipsis pro palabat: Nam Vobis (inquit) datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis. Et iterum, Confiteor tibi, Pater Domine caeli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Deinde etiam reuelauit condensam, cum Aperuit illis sensum, vt intelligerent Scripturas; maximè eas quæ sub densarum figuratum nebulis Christum, & eius mysteria continebant, vt ablata hac nebula, reuelata facie Christi, gloriam contemplantes, eam mundo prædicarent, fidemque eius, ac legem euangelicam promulgarent; per quam omnes gentes eam recipientes in templo eius, quod est Ecclesia, ei canerent gloriam & honorem, gratias ei pro tam insigni beneficio agentes; quod fecerit inhabitare intra hoc templum diluuium aquarum multarum, id est, multorum populorum ad illud concurrentium, vel diluuium gratiæ & scientiæ sicut aqua matris, in quo suffocaretur idololatria, & omnia mundi peccata, Christusque deinceps tanquam rex vnicus in hoc templo perpetuo sederet, gubernans Ecclesiam, fidelibusque caelestes gratias, & benedictiones impartiens; nam Dominus (inquit) virtutem populo suo dabit, Dominus benedicet populo suo in pace. Hæc Psalmista.

Vocem orationis preparare predicatoribus ad vocem predicationis. §. 1.

POSTquam autem vox Domini Apostolicos seruos & predicatoribus plegit, & vocauit, eadem vox & oratio præparat illos quotiescumque mittendi sunt ad prædicandum; quoniam per orationem impetrare debet gratiam, sapientiam, ac linguam, ad dignè verbum Domino prædicandum; vt prius in se cerui sint prompti & celeres ad obediendum, & ad ascensum in montem contemplationis propensæ, sitiq; vehementi, & zelo ardente salutis animarum. Vnde speciosè & ardenter verba Dei proponant, quibus auditores ad Christum pertrahunt, vt sint instar

illius cerui de quo scriptum est, Neptali ceruus emissus, & dans eloquia pulchritudinis. Quod supra de Christo Domino interpretati sumus: ad cuius similitudinem predicatoribus, tanquam cerui benè præparati, emissi in loca sibi à Deo destinata, emittere debent eloquia pulchritudinis, id est, verba & eloquia pulcherrima, iuxta Christi legem & euangelium, quæ sint ipsi Deo dulcia, & populis valde proficua. Huiusmodi ergo Sanctorum operatorum coetui dicit sponsus, Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis: Vox enim tua dulcis, & facies tua decora.

Gen. 49. v. 21. Exhort. 4. a principio ferè.

In quibus verbis communior Patrum sententia agnoscitur prædicationis, Ecclesiæ, potissimè autem prælati & operariis euangelicis commendatum, præparationemque ad ipsum obeundum vt par est, & modum dignè illud præstandi: quod duo includit valde necessaria ad lucrandas animas; nimirum, lucere per splendidam fidem sapientia illustratam, insignibusque testatam operibus; quod ad præparationem spectat, & hoc est, Ostende mihi faciem tuam, vt superius diximus: & præterea ore eam fidem confiteri, & aliis prædicare: & hoc est, Sonet vox tua in auribus meis.

Nam corde creditur ad iustitiam, ore verò confessio fit ad salutem, tam propriam, quam aliorum, qui fidem prædicatam audiunt: & sicut fides cordis parit in ipso iusto iustitiæ pulchritudinem; ita oris confessio, & prædicatio parit plurius animarum salutem. Iustus autem, qui in hoc loco columbæ in foraminibus petre existenti comparatur, & egredi præcipitur: simul debet habere columbinam pulchritudinem, & fecunditatem; vt pulcher sit per sanctam conuersationem. Fecundus autem per instantem prædicationem; per vtramque verò illam adipiscatur magnitudinem, de qua Saluator discipulis dixit, Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno caelorum. Non magnus, si doces & non facis, imò minimus; nec magnus nisi ex parte, si facis, & non doces; tunc verò plenè magnus cum facis & doces, quia tunc apud Deum est Vox tua dulcis, & facies decora. Tunc autem nec te latere decet, & abscondi in foraminibus & cauernis, sed foras prodire, faciem ostendere, vocem emittere, Quia nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo sunt. Nunquid venit lucerna, vt sub modio ponatur, aut sub lecto? nonne vt super candelabrum ponatur? Sic etiam non est tibi data facies decora, & vox dulcis, vt in cauernis lateas, sed vt coram hominibus luceas, & illis proffis, dum tamen vtrumque, tanquam duo talenta à Domino obtinueris.

Ad Ro. 10. v. 10.

Mat. 5. v. 19.

Mat. 5. v. 15.

Mar. 4. v. 21.

Splendorem vitæ iungendum esse prædicationis voci. §. 2.

ETENIM sicut milites Gedeonis Madianitas debellarunt, non solum lampadibus subito ostensis, nec solum tubarum, clamorisque sonitu, sed vtroque simul, ita ad debellandos spirituales hostes necessarius est sanctæ conuersationis splendor, & vehemens prædicationis sonitus, qui sine igne, & splendore ardentis lampadis ferè nihil efficiet; nam teste Paulo, Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut es sonans, aut cymbalum tinniens. Nam cum deest pulchritudo charitatis, quæ

Iudic. 7. v. 16.

1. Cor. 13. v. 7.

faciem reddit decoram, vox est quasi sonus rei inanimatae, quae ex se nec rem distinctè declarat, nec sensum & vitam confert.

Exod. 28. v. 33. Pulchritudinem hanc faciei, & vocis dulcedinem sub alia metaphora depinxit Dominus, cum præcepit ex tunica sacerdotali pendere pulcherrima mala punica ex hyacintho, purpura, bysso, coccoque bis tincto contexa, intermixtis tintinnabilis aureis, quæ sonitum ederent, cum Sacerdos sanctuarium ingrederetur, vel egrederetur. Quod egregiè sic explicat Beda; Quia tota perfectio sacerdotis in eo consistit, quod refert D. Lucas, *Cæpit Iesus facere, & docere rectè dicitur, Deorsum ad pedesternicæ facies quasi mala punica & tintinnabula per gyrum.* Quod tunc fit, quando

ad tantam excellentiam deuotæ Deo conuersationis sacerdos peruenerit, aliud in illo quam splendor & gratia, flosque variorum bonorum operum videatur; & nihil aliud ab eo cum os aperuerit, quam suauissimum horum audiat sonus; quia enim in malo punico multa interius grana vno exterius cortice teguntur, rectè per mala punica multifaria virtutum operatio vno charitatis munimime recta designatur. Fit autem eadem malorum puniceorum effigies ex quatuor variis coloribus, vt illis virtutum etiam præcellens significetur varietas, quæ inter media tintinnabula permiscetur. Cum nec opus sacerdotis à sonitu verbi quod loquitur discrepat, nec à rectitudine operis territus, linguæ sonitus dissentit.

Breuius sed elegantius D. Hieronymus; Tanta (inquit) debet esse scientia, & eruditio Pontificis Dei, vt & gressus eius, & motus, & vniuersa vocalia sint, veritatem mente concipiat, & toto eam habitu resonet, & ornatu, & quidquid agitur, quidquid loquitur. Hæc Hieronymus, insinuans quod sicut supra diximus de D. Ioanne; totum ipsum fuisse vocem; ita sacerdos totus debet esse vox; & quidquid in eo est, debet esse vocale, & sonitum prædicationis edere ob præclaram vitæ sanctitatem.

Hinc fit quod cum sponsus ait, *Ostende mihi faciem tuam*, quasi ad examen sponfam vocat, vt videat an facies digna sit quæ coram hominibus appareat, an verò aliquid foeditatis retineat, quod vocem prædicationis, vel fructum eius impediatur; nam cuius facies contemnitur, necesse est vt vox etiam despiciatur; nec vox erit audientibus dulcis, si facies valdè apparet deformis: at quando facies est pulchra, magnam vim & dulcedinem imprimit voci. Ille namque (ait Diuus Gregorius) benè loquendi fiduciam accipit, qui finem cordis ad perfectè viuendi studia extendit; nec conscientia loquentem præpedit, cum vita linguam antecedit. Ideoque sponsus vult quod pulchritudo faciei vocis antecedit dulcedinem, quia nisi facies esset pulchra, vultus in terram conideret; nec contra vitia se leuare auderet, quibus se videt inquinari, Deo id ita permittente, vt desit facultas loquendi ei qui facultatem respuit benè operandi. In quem sensum adducit idem Pater quod Iob tribuit Deo irato, *Commotans labium veracium, & doctrinam senum auferens.* Cum sacerdos (inquit) non agit bona quæ loquitur, si etiam sermo subtrahitur, ne loqui audeat quod non operatur; sicut per prophetam dicitur, *Peccatori dixit Deus, quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum*

Epistola 127. ad Labiola de veste sacerdotali. In Exhort. 3. huius lib. Lib. 6. Mo. c. 16. Iob 12. v. 20. Lib. 11. Mo. c. 9. Pl. 44. v. 16.

A per os tuum. Et plerumque doctor qui docere audeat quod negligit agere, cum deserit bona loqui, quæ operari contempsit, docere subiectos, incipit praua, quæ agit, vt iusto omnipotentis Dei iudicio, in bona iam nec linguam habeat, qui habere bonam vitam recusat. Nam ex abundantia cordis os loquitur, & bonus homo de bono thesauro profert bona; & malus homo de malo thesauro profert mala. Et qui de mundo sunt, de mundo loquuntur. Benè ergo dicitur, *Commotans labium veracium & doctrinam senum auferens*; quia hi qui prius cœlestia prædicando veraces erant, dum temporalia diligentes ad terrena corrumpunt, eorum labium, & doctrina tollitur.

Et si autem aliquoties mali doctores benè loquendo aliis proficiunt, tamen malè viuendo valdè nocent; iuxta id quod dixerat Iob, *Si manibus meis adhaesi macula, seram, & alius comedat, & progenies mea eradicetur.* Quod sic explicat idem D. Gregorius; More sacri eloquij serere dicimus verba vitæ, prædicare, comedere autem est bonis operibus satiari. Si ergo manibus adhaesi macula, ea quæ sunt docui, facere prætermisi, seram & alius comedat; id est, quod os meum loquitur, alter operetur, & eo reficiatur. Prædicator quippe, quia suis vocibus discrepat, ieiunans ferit, quod alius manducet; quia suo semine ipse non pascitur, quando à verbi sui rectitudine praua actione vacuat. Et quia plerumque discipuli in casum bona audiunt, cum ex magistri vita operum exemplo destruuntur, rectè subiungitur, *Et progenies mea eradicetur*; quia is qui per verbum nascitur, per exemplum necatur; & quem lingua vigilans gignit, vitæ negligentia occidit: E contra verò progenies seruatur, & crescit, quando is qui per prædicationem nascitur, per exempla bonorum operum nutritur, & roboratur.

Quia ergo vniuersiuique proprium esse solet, vt qualis ipse fuerit, tales sibi coniungi, & alios velit, atque hoc ad imitandum imprimat quod ipse amat. Hinc sancti viri sui imitatores habere cupientes virtutem quam amant, aliis per vocem prædicationis imprimere curant, & pulchritudinem faciei qua splendent, verbo & exemplo eis communicant, aut potius Deus per illos; nam illorum vox, vox est Dei, qui dixit, *Si separaueris pretiosum à vilis, quasi os meum eris*; quando enim facies est decora, ac pretiosa, omni vili fœditate sublata, fit os ipsius Dei, à quo procedit vox, quæ in auribus eius sonat. Et idè ait, *Ostende mihi faciem tuam*; vt, scilicet videam, an in ea separaueris pretiosum à vili; ex tunc enim vt os meum esse incipies.

Quomodo vox orationis & prædicationis coniungenda sint. §. 3.

Sed quid est quod sponsus ait, *Sonet vox tua in auribus meis*, & non ait, in auribus aliorum? siquidem prædicatio non ad aures Dei, sed ad aures populi dirigi solet; sicut de conuerso oratio non ad aures populi, sed Dei potius destinatur; at non sine mysterio vtraque simul sub his verbis comprehenditur. In primis enim cupit sponsus vt omnis vox quæ ad aures populi peruenire debet, prius in auribus sonet; prædicatorque cuncta quæ locuturus est populo, prius per

orationis & contemplationis studium cum Deo ipso conferat, vt ipse dirigat, prober, intus doceat, ac cordi imprimat. Veluti si ignarus discipulus declamationem quam coram multis esset habiturus, magistro recitaret, vt emendaret eam, & poliret. Quemadmodum Moyses omnia quæ populo tradebat, conferebat cum Deo, loquens cum ipso, sicut solet homo loqui ad amicum suum: ita quidquid prædicaturus es aliis, cum Deo conferto, & vox orationis tuæ instanter resonet in auribus Dei, vt ipse det verbum euangelizanti virtute multa, tribuatque os, & sapientiam, cui aduersariæ potestates resistere nequeant. Vox enim prædicationis quæ media oratione per aures Dei transit, vim maximam ab illis recipit, & quasi echo quædam fortius resonat dum ad auditores peruenit.

Exod. 19. v. 19. & c. 33. v. 11. Pl. 67. v. 12.

Præterea vox prædicationis non poterit contra homines præualere, vt eorum molliat, & conuertat corda, nisi prius vox orationis præualuerit circa Deum, cuius est corda mutare. Prius ergo instar Iacob, luctari debes cum Deo, & quasi præualere contra eum, vt possis esse Israel, id est fortis contra homines. Quomodo autem præualuit Iacob contra Angelum, nisi (vt ait Osee 12. v. 3) *Oseeas Quis stetit & rogauit eum?* Fletu ergo & prece præualebit vox prædicationis hostes prodigans, de vitis ac peccatoribus gloriosos triumphos reportans. Nouerat hoc ipse Iacob, qui orando superauit fratrem Esau, cæteroque hostes, ac spolia de manu eorum tulit, *In gladio (inquit) & arcu meo.* Vbi paraphrasis Chaldaica sic legit, *Quam tuis in oratione mea, & obsecratione.* Vnde deducitur verba illa in arcu & gladio figuratè accipienda esse ad significandum ardentissimas preces, quibus Iacob à Deo efflagitabat seruari ab hostibus, aut illos sibi subiicere, fuisse instar gladij, & arcus, quo id effectum est. Consuetudo enim Scripturæ est arma bellica appellare id, per quod hostes visibiles vel inuisibiles in bello corporeo, vel spiritali debellantur. Vt si quæreres, quibus armis Moyses vicit Amalecitas, rectè responderes, quod per eleuationem manuum ad Deum. Inde fit quod victoria inuisibilibus inimicorum, delinquentiumque conuersio non tam tribuenda sit multoties voci prædicantis, quam voci alterius pro ipso orantis; sicut non Iosue Amalecitas vicit, sed Moyses qui pro eo orauit; nam eo orante vincebat, & cessante vincebatur.

Quod factum est ita moralizat Diuus Chrysostronus, præter ea quæ in Exhortatione præcedenti dicta sunt. Stabat (inquit) Moyses in monte non armis, sed precibus pugnans. Pugnat cum hostibus absens, vt quem loci diuersitas ab inimicis seiuixerat, orationis effectus bellatorem præsentem hostibus exhiberet. Fit Moyses orante occulta pugna, sed manifesta victoria; se orante occultat, vt euidenter deuincat: solus orat, vt multi saluentur. Fit Moyses orante victoria, cessante mœstitia: potentior hostis efficitur iusti corpore fatigato. Desinit Israel vincere, Moyses desistente in prece, vt dum diuersa populis exhiberentur, orationis potentia nobis monstraretur. Et paulo post; Quis iustorum non orando pugnavit; quis hostem non orando deuicit; orationibus Danieli visa pãduntur, sopiuntur flammæ, feræ hebetescunt, cadunt hostes, ini-

Serm. de Moyse to. 1. In Exod. 17.

Amici vincuntur. Quanto enim purior, frequentiorque fuerit celebrata oratio, tanto celerior veniet inimico vindicta. Ita Chrysostronus. Cuius dictis ad stipulatur triumphus Machabæorum, qui *Inuocato Deo per orationes congressi sunt, manu quidem pugnantibus, sed Dominum cordibus orantes præstrauerunt non minus triginta quinque milia, præsentia Dei magnificè delectati.* Ad hunc igitur modum, ad deuincendos dæmones, & conuertendos peccatores vtraque voce pugnandum est, & voce orationis, quæ sonet in auribus Dei, & voce prædicationis, quæ in hominum auribus perfonet; magis autem illi, quam huic est attribuenda victoria.

Hinc fit alia etiam de causa sponsum dicere de voce prædicationis, *Sonet in auribus meis*; vt ea scilicet intentione & animo, coram multis sonet, ac si in solis Dei auribus sonaret, cui soli placere desideret, & cuius gloriam in animarum lucris quærat: non concupiscens, vt vox eius apud homines benè sonet, vt ipse laudetur, sed dumtaxat, vt Deus glorificetur, iuxta regulam à Paulo præscriptam, cum ait, *Non sumus quidem adulterantes verbum Dei, sed ex sinceritate, sed ex Deo, coram Deo in Christo loquimur.* Adulterare verbum Dei est aut aliter de illo sentire quam est, aut ex eo non spirituales fructus, sed adulterinos quærere laudis humanæ fœtus; instar adulteri, qui non sobolem quærît, sed voluptatem. Sicut ex Deo autem loquitur, qui scit se non ex se, sed ex Deo habere quod dicit, coram Deo verò, cum in eo quod dicit non humanos fauores, sed Dei gloriam quærît, in cuius conspectu, & tanquam ipso audiente prædicat, sciens quod renum illius testis est Deus, & cordis illius scrutator est verus, & linguæ eius auditor, & quod auri zelus audit omnia: quem nihil potest latere, nec inultum relinquet quidquid ipso audiente malè prolatum fuerit.

Qua ratione vox prædicationis dicatur dulcis. §. 4.

Sed hoc magis mirandū est quod subditur, *Vox enim tua dulcis*; nam esto Deo fit dulcis, & grata, quando fit vt debet, at auditoribus & conuicatoribus non ita. Illi quidem vellent semper dulcem audire prædicationis vocem; nam magistros quærunt prurientes auribus, & illis dicunt, *Loquimini nobis placentia.* Cæterum necesse est multoties illis amara, & aspera prædicare, eorumque vitia acriter reprehendere, ducere à peccatis recedant. Cum enim blanda & dulcia cor non emolliunt ad pœnitentiam, oportet, dura & terribilia adhibere, de quibus scriptum est, *Nunquid verba mea non sunt quasi ignis, & quasi malleus conterens petras?* Sed adhuc verum est quod sponsus ait, *Vox tua dulcis*; nam etiam tunc dulci, & pacato animo per aspera & amara verba peccatoribus veram dulcedinem communicare fatagis. Vnde & de voce ad pœnitentiam exhortante supra dictum est, *Vox iustitiae audita est in terranastris*; & vox quam hic dulcè sponsus vocat, vox columbæ est, vt diximus: nam quantumuis aspera minetur, turturea, columbinaque mansuetudine illa profert, vt ad gemitus & fletus exciter: est quidem ira & zelus prædicatoris contra

2. Mach. 15. v. 26. 2. Cor. 2. v. 17. Ex D. Gregor. lib. 22. Mor. c. 11. Sap. 1. v. 6. & 10. 1. ad Tim. 4. v. 5. Isa. 30. v. 10. 1. Cor. 13. v. 29.

peccata ipsa, sed tamen dulcedo & mansuetudo erga peccatores, illa penitus destruere cupit, hos viuificare. Vnde in predicatores quadrat quod Jeremias ait, Facta est terra eorum in desolationem & facie ira columbe, & a facie ira furoris Dei. Ira enim Dei, & Ecclesie, ac ministrorum eius, est ira columbe, & ira furoris, quatenus vehementer accenditur contra vitia, vt absumat ea, seruans tamen columbe mansuetudinem erga peccatores penitentes, vt sanet eos. Furor refertur ad zelum, columba ad pietatem, vnde & Spiritus sanctus in specie ignis, & columbe apparere dignatus est. Sit ergo ira columbina, vt vox sit dulcis ad mulcendum delinquentis animum, & furibunda ad delendum eius delictum. Si autem columba in foraminibus petrae, id est, in vulneribus Christi demoretur, ibi vtrumque discet affectum, & mansuetudinis erga errantes, & ira contra errores; quod si contra errantes aliquando necesse sit verbis asperis uti, ita sonet exterius amaritudo, quod maneat interius dulcedo, vt intelligant asperam increpationem non ex odio, sed ex amore procedere. Quare semper miscendum est (vt ait D. Gregorius) oleum cum vino, vt pius fecit Samaritanus, & sicut in arca foederis cum virga Aaron erat simul vas mannae; ita in pectore sacerdotis cum virga rectitudinis, addit semper manna dulcedinis.

Hinc deduci potest causa cur sponus non commendat praedicationis vocem a fortitudine, nec a magnificentia, nec a potestate confringendi cedros, & intercidendi flammis, vel deserta concutiendi, nec ab aliis insignibus, quae illi superius conuenire diximus, sed tantum a dulcedine. Non enim ait, sonet vox tua, quia fortis, quia magnifica, & praepotens, sed quia dulcis: hac forte de causa, vt magis nostro insit cordi suauietas, ac mansuetudo vocis in praedicando, quae magis propria est legis euangelicae. Haec autem multum ex nostra pendet industria, ac cooperatione cum diuina gratia: caetera autem quae retulimus, magis sunt ex Dei solius omnipotentia, qui voce ista tanquam instrumento vitur ad prodigiosa, & mirabilia opera perficienda. Vnde & Saluator ipse, sicut D. August. perpendit, non dixit, discite a me mundum fabricare, suscitare mortuos, & mirabilia facere, sed quia mitis sum, & humilis corde; hoc enim ad columbinam pulchritudinem pertinet; quod discipulis, cum eos ad praedicandum misit, valde commendauit, dicens, Ecce ego misio vos sicut agnos vel oves inter lupos; nam per mansuetudinem agni luporum superabitis rabiem, eosque in agnos conuertetis.

Sed nunquid ipsi praedicanti vox haec ita est dulcis, vt totius sit amaritudinis expertus? Audiuius quidem Ezechielem cum missus est ad praedicandum comedisse volumen quod res praedicandas continebat, Et factum est, inquit, in ore meo sicut mel dulce; & dixit ad me, Fili hominis, vade ad domum Israel, & loqueris verba mea ad eos. At si milis datus est liber D. Ioanni in Apocalypsi, quem in ore suo dulcem, sed in ventre sensit amarum. Est igitur in praedicationis munere dulcedo simul, & amaritudo. Dulcedo quidem, quia dulce est iusto diuinis obtemperare mandatis, & verba Dei in usu ipsius hominibus nuntiare. Vnde & Plates dicebat, Quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo! id est, dulcissima

In Exhort. 2. ex Pl. 28.

Mat. 11. v. 24. ser. 10. de verbis Domini.

Luc. 10. v. 3. Mat. 10. v. 26.

Ezech. 3. v. 3.

Apoc. 10. v. 9.

Cat. 4. v. 11.

A sunt mihi, cum illas spiritualiter manduco, & interius deglutio, ac etiam cum ea ore pronuntio, & aliis manifesto. Vnde etiam de eadem spōsa inferius dicitur, Fauus distilla labia tua sponfa, mel, & lac sub lingua tua; quoniam & dulcia dulciter docet; & quae docet ipsa dulciter etiam gustat: nam qui mel & lac sub lingua habet, vtriusque dulcedinis particeps erit. Non deest tamen aliqua amaritudo, quia quod dulce est spiritui, amarum solet esse carni, cuius coercet petulantiam, & deprauatae propensionis licentiam cohibet: & cor depascitur, ac delinquentium mala per compassionem facit quasi propria, & quae annunciat amara, amarum reddunt eius animum, Quis enim infirmatur, & ego non infirmor? & quis scandalizatur, & ego non amarior?

Sed quoniam amara haec ad hoc tendunt, vt culpae amaritudinem ab anima pellant, & gratiae dulcedinem infundant, adhuc tunc verum est quod sponus ait, Vox tua dulcis, quoniam dulces tibi, & proximis parit fructus. Nam licet omnis disciplina (teste D. Paulo) in praesenti videatur non esse gaudij, sed mœroris; postea tamen fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiae. Quare sponus non solum sponsae labia dicit esse fauum distillantem dulcedinem; sed prius etiam dixerat, Sicut vitis cocinea labia tua, & eloquium tuum dulce: quia vox praedicationis non solum instar faui delectat, reficit, & satiatur, sed etiam instar vitæ ligat, vincit & cōstringit, cum increpat, & a fluxu carnaliū voluptatū refrēnat. Sed etiam tūc cūm ligat, additur Et eloquium tuum dulce; quia dulci animo ligat, vt sanet, increpat, vt saluet, & animā cœlesti dulcedine replet. Vnde & vitæ coccinea dicitur; quia ex charitate & eius duplici actu amoris Dei & proximi, qui per coccum bis tinctum significatur, cuncta verba procedunt, vt eandem cordibus charitatem imprimant. Sonet ergo, inquit Dominus, vox tua in auribus meis, nec ab isto sono vlla te difficultas deterreat; nam vox tua est mihi dulcis, tibi, quae ac peccatoribus dulces pariet fructus.

Confirmantur dicta ex alio simili loco Cantici. §. 5.

HANC expostulationem ferè repetit sponus in huius Cantici coronide, dicens, Quae habitas in hortis amici auscultant, fac me audire vocem tuam. Vbi etiam ad praedicationem exhortatur Ecclesiam, sicut D. Gregorius, Cassiodorus, Beda, & alij testantur; & cuncta quae diximus, amplius confirmat, & explanat. Hoc tamen intetere, quod hic sponsa vocatur columba in foraminibus petrae, & in cauerna maceriae, quia per contemplationem latet in Christi vulneribus, & in eorum meditationibus versatur, quiescit, & reficitur; ibi autem dicitur habitare in hortis, quae loca sunt magis ampla & amœna; quia tanquam magis perfecta, euecta est ad contemplanda arcana sacrae Scripturae, & secreta cœlestis paradisi, tertiique cœli, ad quod raptus est Paulus, vt disceret quod praedicaret. Hic nullus auscultatores proponit, quia vel fortè nondum praedicationis munus exercere cœperat, vel quia adhuc confortium hominum refugiebat; solitudinem

In hunc locum, & D. Greg. etiam hoc. 4. in Ezech. & 3. p. past. ad mo. nit. 26.

Cat. 8. v. 11.

dinem magis amabat, quam coram pluribus apparere; ibi autem subdit, Amici auscultant; quoniam iam tanquam magis proeecta, non horrebat hominum consortia, vt eos lucraretur, siquidem ipsum sponsum ad egrediendum in agrum inuitauerat. Amicos autem vocat Angelos & sanctos cœlicolas, & homines terrigenos: praedicatores enim vt dicit Apostolus, spectaculum facti sunt Deo, Angelis & hominibus: sed maxime amicos vocat electos, tum iustos qui auditis audiunt verbum Dei, tum peccatores, quorum corda Deus ad audiendum praepraeratur, qui appellantur amici, eo genere loquutionis, quo Christus Dominus electos inter gentes dispersos nuncupauit Dei filios. Hoc autem maxime inuitat ad praedicandum, quod praeparati sint a Deo amici, qui libenter auscultent, & verbum ipsius recipiant: sicut dixit D. Lucas ex Gentibus qui audiebant Paulum, credidisse quotquot erant praedicatorum ad vitam æternam.

Sed cur non ait, amici auscultant, fac eos audire vocem tuam, sed Fac me audire vocem tuam? profecto vt confirmet quod superius diximus, quod praedicatores, etsi praedicare debeant amicis audientibus, non tamen potissimè eo fine & intentione, vt ipsi audiant, sed vt Christus cui soli placere student, audiat in illis, & glorificetur in voce ipsius, ac in fructibus prouenientibus ex ea. Idem quidem est, fac me audire vocem tuam, quia ipse est in amicis suis, & amici in ipso, & quod illis tribuitur, vt sibi tributum accipit, dum tamen ad hoc vox dirigatur, vt eius auribus arideat.

Sed hoc etiam emphasim habet & amplificationem; nam hic tantum ait, Sonet vox tua in auribus meis; ibi autem, Fac me audire vocem tuam. Verbum autem, fac, miram efficacitatem significat, vt non tantum vox sonet exterius, sed interius cor audientium penetret, & immutet: nam quamuis hoc sit donum Dei qui dat verbū euangelizantibus virtute multa, & cor aperit, vt vox in illud ingrediatur; tamen etiam concionatoris est ita se praeparare, vt hoc donum a Deo recipiat, per quod faciat intimè audiri & intelligi vocem suam.

Sed cur non addidit tibi sicut hic, Vox enim tua dulcis, nec Offende mihi faciem tuam, & amici te spectant, sed tantum auscultant, fac me audire vocem tuam? Fortè quia perfectis viris sat est insinuare voluntatem Dei aliquid praecipientis, cuius voluntas potissima est obediendi ratio; quae maximè ad praedicandum mouere debet: quod si aliae superaddendae sunt rationes, non tam defumuntur ex dulcedine ministerij, quam ex cōmodo proximorum, qui auscultare appetunt, vt proficiant. Ex eo autem quod dicitur, habitare in hortis, & in vineis esse, ac in agris, iam constat virtutibus colendis indulgere, bonorum operum fructibus vesci, & faciem eius notam esse omnibus, eiusque exemplarem vitam manifestam esse populis; ideoque solum superest, vt vox eius sonet, & verba vitæ seminet, illique sua praedicatione prosit, vt salutem & pacem, vitamque consequantur æternam. Amen.

1. Cor. 4. v. 9.

Io. 11. v. 52.

Ad. 13. v. 48.

2. Cor. 11. v. 9.

Ad Heb. 11. v. 11.

Cant. 4. v. 13.

Cat. 8. v. 11.

In hunc locum, & D. Greg. etiam hoc. 4. in Ezech. & 3. p. past. ad mo. nit. 26.

EXHORTATIO XXX.

De multiplici desiderio videndi faciem Christi, vt homo in vtroque eius statu, & vt Deus, audiendique vocem eius, & de pulchritudine & dulcedine earum.

Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis, vox enim, &c.

ACTENVS hæc verba cum cōmuniori sanctorum Patrum sententia a sponso sponsa dicta interpretati sumus; nunc è conuerso cum D. Gregorio Nysseno, aliisque doctoribus eadem sponsae attribuiamus, quae vehementer desiderabat sponsi faciem videre, cuiusque audire vocem, nec à cōtextu sensus iste abhorret: dixerat enim sponsa, En ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, & prospiciens per cancellos. Et inde quasi in abcondito loquebatur illi, cum dixit, En dilectus meus loquitur mihi; postquam multa loquutus est illi: quid mirum vt quæ per cancellos dilectum respiciebat, clarius illum optaret conspicerè, hancque magnanimam ad ipsum precationem funderet, dicens, Ostende mihi faciem tuam; sonet vox tua in auribus meis: id est, videam te iam clarè extra cancellos istos, & vox tua non per cancellatas fenestras ad aures meas perueniat, sed cancellis sublati, ita mihi loquere, vt te loquentem perspiciam. Iuxta hanc ergo interpretationem quadruplex videndi decoram Christi faciem, & vocem eius dulcem, audiendi desiderium insinuat.

De desiderio videndi & audiendi Christum in carne mortali. §. 1.

ET quidem si hæc verba ad antiquam Ecclesiam referantur, quæ diu sponsum Christum per cancellos figurarum, & sacrificiorum tantum intuebatur, vocemque eius non nisi per ora prophetarum eius aduentū praedicantium audiebat, desiderans vehementer eius in carne aduentum, clamabat, Ostende mihi faciem tuam; sonet vox tua in auribus meis: id est, ostende mihi te ipsum his velaminibus detectum, quia si facies tua adeo pulchra apparet per cancellos, quanto pulchrior apparebit, si videatur extra illos. Loquere iam mihi per te ipsum, & non tantum per Prophetas, tua ipsius vox sonet in auribus meis, quoniam verè hæc est mihi dulcis; tu enim es Speciosus forma pro filijs hominum, & diffusa est gratia in labijs tuis.

Expressit hoc desiderium ferè eisdem verbis Moyses antiquæ Ecclesiae antesignanus, cum dixit, Praecipis mihi vt educam populum istum, &c. Si inueni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam, vt sciam te. Vbi & Lipomanus notat, In catena, vox, Derech, quam interpres vertit faciem, etiam viam significare dicitur; & ita quidem vertunt, Ostende mihi, vel, Scire me fac viam tuam; Chaldaeus, Ostende mihi viam bonitatis tuae; Septuaginta, Ostende mihi teipsum manifestè vt videam te. Quid ergo tunc desiderabat Moyses, nisi fortè videre iam Christum Deum & hominem, qui est via, veritas, & vita; nam per ipsum imus ad Patrem, & vitam consequimur æternam? Cùm Io. 14. v. 6.

PRO STO OMNIUM SANCTI CIRCA EVANG. ET PRO FESTO TRANSGRA-TIONIS. Hom. 5. in Cant. Pfellus apud Theodoretum. P. Carpae-thius.

ergo dixisset Moyſes ad Dominum, Præcipis ut A educam populum istum, & non indicas quem miſſurum es mecum; ſubdit, ſi ergo inueni gratiam ante te, ostende mihi istum Meſſiam, qui venturus est, qui est facies tua, & via tua, qui vadat mecum, vt te per illum perfectè ſciam. Deſiderabat ergo videre Chriſtum facie ad faciem, & illum ducem ſequi; quod tamen tunc non obtinuit, quoniam referuabatur feruor iste nouæ ſponſæ, & Eccleſiæ, quando venit plenitudo temporis, & miſit Deus Filium ſuum; qui in terris viſus est, & cum hominibus conuerſatus est.

Quod ipſius Moyſes geſtum etiam repræſentabat; nam cum loquebatur filiis Iſrael, velamen ponebat ante faciem ſuam, vt ſplendorem occultaret; at cum ingrediebatur tabernaculum vt Deo loqueretur, velamen auferbat, nudamque ostendebat faciem: ſic etiam Deus eſt anti- quis Patribus loquutus ſit velata facie, totituum & ceremoniarum velamine reſtam; tamen in tabernaculo, quod Eccleſiam figurabat, vbi cum hominibus familiariter conuerſari decreuerat, ablato illo velamine, faciem ſuam in natura aſſumpta nobis ostendere dignatus eſt, &

Matt. 1. v. 1. Aperiens os ſuum, cepit docere nos, dulciſſimas emittens voces, cum dixit, Beati pauperes ſpiritu, &c. Cõpletumque eſt antiq̃ ſpõſq̃ deſiderium, cum dicebat, ostende mihi faciem tuam, quam in carne mortali habiturus es, & ſonet vox tua in auribus meis, prædicans doctrinam quam allaturus es; vox enim tua dulcis, & facies tua decora.

Libenter aſſumo faciem Chriſti Domini corporaliter fuiſſe etiam valdè decoram, & vocem eius dulcem, & gratia plenam; vt de hac etiam corporea ſp̃cioſitate & dulcedine, ſeu gratia, & non tantum de ſpirituale intelligendum ſit quod ait Pſaltes, Specioſus forma præ filiis hominum, diſ- ſuſa eſt gratia in labiis tuis; quoniam cum pulchritudo non eadem ſit in omnibus, ſed pro diuerſitate perſonarum, & officiorum diuerſi deſeant vultus, vultuumque decore, & diuerſæ voces, externæque oris compoſitiones: hinc eſt ad eum finem, quem Chriſtus Dominus ſibi propoſuit, & ad munia peragenda quæ elegit, redẽptoris, magiſtri, doctoris, & legiſlatoris optimam, ſummæque perfectam faciem, & vocis pulchritudinem, decorem, ac ſuauiſſimam aſſuſit, quæ ſummum amorem & reuerentiam conciliarent. Erant (inquit Chryſoſtomus) ei affixi, non pauci amantes, admirantesque ipſum, & videre ſemper cupientes. Et certè quis ab auctore talium ſignorum non inuitus recederet: aut quis vel faciem ſolam aſpicere, oſque ipſum ex quo diuinorum inſtituta præceptorum proſtuebant, ingenti deſiderio non arderet: nam vt faciendis ſignis erat mirabilis, ſic viſu gratioſiſſimus traditur fuiſſe. Idque propheta multo ante clamauerat, ſpecioſus forma præ filiis hominum, diſſuſa eſt gratia in labiis tuis, tantaque erat hæc gratia: vt D. Lucas dixerit, Omnes teſtimonium illi dabant, & mirabantur in verbis gratia que procedebat de ore ipſius. Omnes enim in ſui admiratione rapiabant, non ſolum propter doctrinæ ſublimitatem, ſed propter ſuauiſſimum modum illam proponendi, quo ſe gratum, benignum, & amabilem exhibebat, quem imitari nobis in votis eſſe deberet: iuxta id quod Apoſtolus inquit, Sermo veſter ſemper in gratia ſale ſit conditus, vt ſciatis quomodo oporteat vos vnicuique reſpondere.

De deſiderio videndi faciem Chriſti glorioſam, & audiendi vocem ipſius poſt reſurrectionem. §. 2.

De Chriſti pulchritudine ſupra fuſè lib. 4. Exhort. 14. De Chriſti pulchritudine ſupra fuſè lib. 4. Exhort. 14. De Chriſti pulchritudine ſupra fuſè lib. 4. Exhort. 14.

Hic ſine dubio erat clamor ſupremæ ſponſæ, nempe Deiparæ in triduo poſt Chriſti mortem. Cõmorabatur enim eo triduo in cauerna ſepulchri, & in foraminibus petre, quia ſepulchrum in petra exciſum erat, vbi filij eius iacebat corpus mortuum quinq; vulneribus perforatum, in quibus gemens vt columba iugiter reſidebat contẽplans illius horridâ & fœdam imaginem mortis, deſideransque vt illam deponeret, & propriam, viuâ, ſpecioſam, ac glorioſam faciem aſſumeret: ideoque ad ipſum dicebat, Ostende mihi faciem tuam, ſonet vox tua in auribus meis; exurge iam gloria mea, exurge pſalterium & cithara. Exurge, ô fili, qui es gloria, decor, & pulchritudo mea, ac totius mundi ſplendor, lætitia & gaudium: ſonet, ô pſalterium & cithara, vox tua & ſonus tuus in auribus meis, quia dulcis eſt & iucundus, gaudiumque; annuntiabit vniuerſo mundo. Audiuit filius precationem matris, & ſubito die tertio diluculo apparuit illi, ostenditque ei faciem glorioſiſſimam, vultumque ſplendiſſimum, totum corpus pulcherrimum, & quinque petre foramina ſapphyris ſpecioſiora, & fulgentiora carbunculis. Sed quod iucundius fuit, faciem ei oſtẽdit internam, tum animæ verbo diuino vnitæ, tum ipſius diuinitatis, quæ eſt ipſamet pulchritudinis eſſentia, vt ad breue tempus omnem filij ſui pulchritudinem, cunctoſque eius gradus ſupra commemoratos clarè intueretur. Si enim vera eſt D. Auguſtini, & Angelici Doctoris ſententia, hanc faciem viſam fuiſſe à Moyſe, & Paulo in raptu, certiffimè eſt Deiparam etiam intuitum aliquoties fuiſſe illam, quia omne priuilegium aliis Sanctis conſeſſum, præcellentiſſimum eſt præſtitum illi, cum fœmineum ſexum non dedecebat. Si autem aliquando eſt præſtitum, maximè in ipſo die reſurrectionis, quando Chriſtus quaſi denuo natus eſt nouus homo in mundo, gloria & honore ſibi debito coronatus; vt iuxta numerum dolorum, quos paſſa eſt in paſſione filij, conſolationes diuinæ lætificarent animam eius.

De deſiderio videndi faciem Chriſti glorioſam, & audiendi vocem ipſius poſt reſurrectionem. §. 2.

De deſiderio videndi faciem Chriſti glorioſam, & audiendi vocem ipſius poſt reſurrectionem. §. 2.

Sed nunquid & tunc ſonuit vox Chriſti in auribus eius? ſonuit vix in auribus corporiſis, quia voce corporea locutus eſt illi lumina dulcedine replens aures, quas inimicorum blaſphemiarum, ſumma repleuerant amaritudine; ſed multo magis ſonuit vox in auribus animæ; nam audiuit ſicut Paulus in raptu, arcana verba quæ non licet homini loqui. Nobis autem datum non eſt ſcire quid filius & mater mutuo ſibi locuti fuerint, quid geſſerint, & pertractauerint, ſed ſilentio veneranda ſunt.

Credibile etiam eſt quod Eccleſia illa nouella ex vndecim Apoſtoliſ & deuotis mulieribus congregata, poſtquam ex relatione Angelo- rum agnouit Chriſtum ſurrexiſſe à mortuis, inſtanter clamabat ad illum, Ostende mihi faciem tuam, ſonet vox tua in auribus meis; deſiderans pulcherrimam eius faciem videre, & dulciſſimam vocem audire. Cuius deſiderium multoties impleuit ſicut ſcriptum eſt, Per dies quadraginta appa- rens eis, & loquens de regno Dei. Oſtendit autem illis faciem ſuam quodam diuinitatis ſpendore fulgentem, pluſquam eum debebat cum eis in carne mortali. Loquebaturque cum illis voce ſuauiſſima, ingens per vtramque eis gaudium impartiens, maximè meliſſima illa ſalutatione Aucte, vel pax vobis; cui poſſimè quadrat Vox tua dulcis, quoniam id efficit, quod ſignificat, & pacem quam indicat, menti imprimi: nec ſolum vox erat dulcis, ſed ardens, amorisque igne liq̃iefaciens cor; ſicut experti ſunt qui dixerunt, Non eſt cornuſtrum ardens erat in nobis, dum loqueretur nobis in via, & aperiret nobis Scripturas? Vnde qui ſemel eum viderant, & audierant, videnti & audiendi ſæpius ardebant deſiderio.

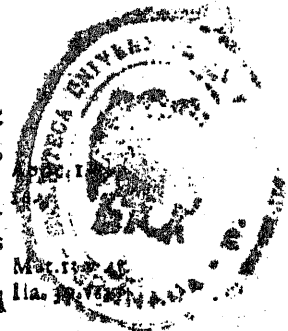
De eodem deſiderio vt deducitur ex tranſ- figuracione. §. 3.

Sed quoniam euangelica hiſtoria non narrat expreſſè qualis fuerit faciem Dominicæ pulchritudo poſt reſurrectionem, indagemus eam ex his quæ reſert de eius tranſfiguracione. Etenim placuit Chriſto ad breue tempus etiam anime paſſionem ſponſæ implere deſiderium in monte Thabor; vbi congregans ex antiqua Eccleſia primores prophetas Moyſem & Eliam, ex noua autem præcipuos Apoſtoliſ Petrum, Iacobum, & Ioannem, propria illis & decora ostendit faciem; nam Tranſfiguratus eſt ante eos, & reſp̃endit facies eius ſicut ſol. Quare ſicut ſol? nam quanto ſol excedit claritatem lunæ, quæ ab ipſo lumen recipit, tanto decor & ſplendor Chriſti excedit decorem vtriuſque Eccleſiæ, & Sanctorum eius, quæ ſerè nihil eſt reſpectu ipſius. Vnde & facies Moyſi ex confortio Domini apparuit cornuta inſtar bicornis lunæ, quia imperfectus erat eius ſplendor, & à Chriſto deriuatus: at facies Chriſti reſplenduit vt ſol quaſi ſons luminis, & totius decoris, quæ intuentium oculos, & appetitum ſatiaret: tuncque ex parte impletum eſt deſiderium illud quo fragrabat Moyſes, cum dixit, Si inueni gratiam in conſpectu tuo, ostende mihi faciem tuam: vidit enim faciem Meſſiæ in ſua gloria & maiestate, eſt ſci- ret citò commutandam fore in exc̃ſſu, quem completurus erat in Ieruſalem, de quo cum illo loquebantur.

Sed nunquid impletum etiam eſt aliud deſide- rium, ſonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis. ſonuit quidem dulciſſima vox Patris, quæ ad aures illius Eccleſiæ peruenit; nam, Ecce (inquit) vox de nube dicens; hæc eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacui, ipſum audite. Quid eſt ipſum audire, niſi ecce vox eius ſonabit in auribus veſtris, parate aures, vt audiatis illum, quia vox eius dulcis, & diſſuſa eſt gratia in labiis tuis? Crediderim Moyſem, & Eliam, qui cum Chriſto loquuti ſunt, etiam audiſſe vocem eius loquentis ad illos; benignus enim erat, & valdè comis ac affabilis, loquentiſque te alloquebatur. Quis ergo explicare valeat? Quam dulcis fuerit vox eius in auribus Moyſi, & Eliæ! Poſtemus quidem illis dicere, Beati oculi quæ vident quæ vos videris, & aures quæ audiunt, quæ vos auditis. Multi enim reges & prophete, ac iuſti, qui præceſſerunt, deſiderarunt videre hanc decoram Chriſti faciem, & non viderunt, & audire dulcem eius vocem, & non audierunt.

Quid ergo mirum quod Eccleſia præſens, & quaſi anima quæ cuncta hæc fide credit, ve- hementi deſiderio flagrans dicat Chriſto Domino, Ostende mihi faciem tuam, ſonet vox tua in auribus meis. Cùm enim ſurrexit à mortuis cum plena gloria & maiestate, & facies eius reſplendet non tantum velut in tranſfiguracione ſicut ſol, ſed millies pluſquam ſol. Ioanni adhuc peregrinanti apparuit Chriſti facies ſicut ſol lu. et in virtute ſua, quid quod beatis appareat vt mille ſoles ſplendentes in virtute ſua? Cetera corpora beatorum fulgebunt ſepties quam modo ſol; ſol enim tunc fulgebit ſeptuplum quam modo lu- cet; quid ergo mirum quod corpus Chriſti fulgeat millies pluſquam ſol, & viſum illorum ſatiet? Nam felicitas illorum corporum quæ ad viſum pertinet, Chriſti glorioſiſſimæ & pulcherrimæ faciei viſione plenè ſatiabitur. Qualis autem facies, talis & vox cuius venuſtas, iuauitas & dulcedo beatorum ſatiabit auditum, vt iam ceſſet quod Eccleſiaſtes dixerat, Non ſaſurui oculi lu. nec auris auditu impletur. Eccl. 1. v. 8.

Nos autem cùm peregrinamur à Chriſto, pulcherrimam eius faciem videre deſideremus; ideo enim abſcondit ſe non ſolum eminus intra cœlos, ſed cominus intra ſacramentum altaris, vt propè nos cum velatum habentes, eum ſine velo videre deſideraremus, dicentes, Iſtu, quem Ex hymno velatum nunc aſpicio, quando fieri iſtud quod iam ſiſto, D Thomæ, vt te reuelata tenens facie viſu ſim beatus tua gloria. Interim tamen ſolamen nobis ſit, quod Chriſti facies nunc lucet ſicut ſol in virtute ſua: id eſt cum in meridie fulgentiſſimus apparet. Nam ſicut ſol eſt in cœlo ſit valde diſtans, tamen illumina & calefacit terram, cùm lucet in virtute ſua, igneoſque radios emittit in eam; ſic Chriſtus Dominus qui in natiuitate fuit ſicut ſol in ortu, in paſſione verò ſicut ſol in occaſu, in aſcenſione autem & deinceps ſicut ſol in meridie, & in omni virtute ſua, quamuis ſit in cœlo, emittit radios igneoſ luminis, & amoris quibus dilectos ſuos illuminet, & inflammet. Velamen autem inſtar nubis quo obtectus eſt, licet impediatur ſplendorem corporeum, non tamen ſpiritualem, qui vbique ab illo præcedit, ſi adſit qui recipere non tenuat.

De desiderio videndi faciem diuinitatis Christi. §. 3.

SE d altiore aggrediamur intelligentiam de gloriosissima & speciosissima Christi facie, qua Deus est vnus cum Patre & Spiritu factio, quoru eadem est facies, vna diuinitas, & maiestas, quam spōsa maximè desiderabat videre, cum ait, Ostende mihi faciem tuam, vbi quam magnanima fuerit fides eius & fiducia satis apparet. Preceperat illi sponsus, surge, propera, & veni, quia iam hyems transiit, flores apparuerunt, vox turturis audita est, ficus protulit grossos suos, rursus iusserat vt veniret ad foramina petrae, & ad cauernam maceris. Quid ad hæc illa? Cuncta, dilecte mi, faciam vt iubes; verumtamen Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis: id est, desidero te clarius cognoscere, & propius audire; ostende mihi vel ad horam faciem tuam, vt ardētius te amem, & quod iubes perficiam. Hoc est quod præcipue desiderabat Moyses, cum dixit, vt supra retulimus, Ostende mihi faciem tuam, vt sciam te: id est, ostende mihi te ipsum manifestè, vt te videam, non per ænigmata & figuras, sed perspicue vt tu ipse es. Quod tamen negatum est illi, Faciem, inquit, meam videre non poteris; non enim videbit me homo, & viuet. At postquam Christus surrexit à mortuis, quilibet iustus post mortem videbit Deum, & ideo precatio ista ad id tempus referenda est.

Cum enim pia anima transit per hyemem & imbrem multarum tribulationum, cum flores virtutum apparuerunt in terra cordis sui, cum vox turturis & gemitus, ac pœnitentiæ sæpius peruenit ad aures eius, cum transit per foramina & cauernas portæ angustæ, & viæ arctæ, quæ ducit ad vitam, incipit gemere sicut columba dicebat; Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est: fuerunt mihi lacrymarum meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, Vbi est Deus tuus? nam cupio dissolui, & esse cum Christo; quo affectu excitata clamatur ad ipsum, Ostende mihi faciem tuam, videam te regem meum in decore tuo; quia facies tua decora, imò ipse decor, ipsa felicitas, & suprema beatitudo; cuius visionem fatiabor, nec aliud videre desiderabo, Sonet vox tua in auribus meis. Vox illa qua beatis loqueris, vt ex ore tuo audiam arcana verba, quæ mortali homini non licet loqui. Vox enim tua est dulcis, imò ipsa dulcedo, quæ tamen tunc abscondita est, suo tempore reuelanda timentibus te. Sonet iam in auribus meis vox illa tua dulcis, Veni de Libano sponsa mea, veni; coronaberis de capite amaranthi, de vertice saniv. Scio enim quod ait Apostolus, Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem seruavi, in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex; non solum autem mihi, sed & is qui diligunt aduentum eius. Aduentum tuum diligo, faciem tuam videre cupio; certavi bonum certamen, vt potui, cursum consummare desidero; sonet iam vox tua, quæ me vocet ad coronam, vt de omnibus inimicis gloriosè triumphem.

Denique sub his duabus precationibus, ostendè faciem, & sonet vox tua; integra beatitudo nostra postulat, quæ in Scriptura sub

A nomine visus, & auditus exprimitur. Ea enim quæ beati in Deo vident, etiam audire dicuntur, quia ab illo recipiunt. Vnde & Christus Dominus quo clarè videt in Patre, vt Patri deferat, se ab illo audire testatur. Plura de hoc diximus supra, circa illud, Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascat, vbi cubet in meridie. Dum autem non conceditur clarè videre faciem Dei, saltem id desiderandum & petendum est, vt illam per contemplationem ostendat nobis admodum ibi fufusus explanatum.

De desiderio inueniendi apud Deum fauorem & gratiam. §. 4.

SE d alius sensus & vltimus, à præcedentibus non absimilis, omni loco, & tempore cui-cumque proficius exponendus manet. Nam iuxta Diui Gregorij placitum, Dei facies sæpe in Scriptura, eius gratiam, benignitatem, & fauorem significat, ex eo quod nos, ea quæ amamus, libenter aspiciamus; & faciem ad ea conuertimus, quam tamen auertimus ab iis quæ odio habemus. Quod alia phrasi explicatur in Scriptura, inueniam gratiam apud te vel in oculis tuis; de qua in libro primo fusè dictum est. Cum ergo inquit, Ostende mihi faciem tuam, sensus est, præbe te mihi propitium, gratum, benignum, mitem, & affabilem, semota omni ira, indignatione, & vindicta quam meis peccatis promerui. Vnde Dauid crebrò hanc repetebat precem, Domine Deus viritum conuertere nos, ostende faciem tuam, & salui erimus; id est, ostende benignum vultum tuum, & benignitatis nobiscum opera exerce, & sic salui erimus ab omni malo. Et iterum, Illustra faciem tuam super seruum tuum, vel illumina vultum tuum super nos: hoc est, conuertere ad nos hilarem aspectum vultus tui, & incundæ faciei tuæ. Quod Hispanè diximus, Muestra me buen rostro. Vnde etiam sæpius petebat, Ne auertas faciem tuam à me, & ne declines in ira à seruo tuo; & ne proicias me à facie tua, & spiritum sanctum tuum ne auferas à me. Cum enim Deus valdè irascitur contra aliquem vt contra Cain, tunc abscondit faciem suam ab illo, & proicit eum à facie sua. Cum igitur bis sponfam vocasset, multa que ab ea exegisset, hoc vnum ipsa respondet, vt ipse ostendat ei faciem suam, propitium ac benignum se illi præbens, inde enim fiet, vt exactè cuncta perficiat.

Sed vltèrius subdit, Sonet vox tua in auribus meis. Vox autem Dei, vt superius diximus, est interna ac secreta eius inspiratio, quæ in auribus cordis sonat, mentem instruens, inflammans affectum, & vires omnes ad operandum excitans, & confortans. Est autem dulcis quoniam tristitiam & segnitiam pellit, ac suauius & fortiter, dulciter & constanter quæ suggerit, operatur, quod ipsa experientia didicerat, cum sponsum sibi loquentem audierat, & cor senserat liquefactum. Harum ergo vocum & inspirationum frequentiam petit, cum ait, sonet vox tua, non semel, sed crebrò; inspiratio tua sæpe aures meas tangat, eas aperiat, & vsque ad intima penetret. Loquere ergo, Domine, quia audit seruus tuus; audiam que intus quid loquatur in me Dominus meus, quoniam loquetur quæ ad

pacem, & dulcedinem sunt plebi suæ. Sub hoc igitur sensu hæc precatio crebrò in ore versari debet, cum duo in ea postulentur quæ radix sunt totius sanctitatis, & spiritualis profectus. Nam idem est ostende mihi faciem tuam, quod inueniam gratiam apud te, & in oculis tuis; vnde omnia nostra bona supra diximus prouenire. Beatus autem eris, si cum sancto Iob dicere possis, Audiuimus auribus tuis, nunc autem oculus meus videt te; ex hoc enim auditu & visu nostra conflatur beatitudo audientes hic Deum per fidem & obedientiam, & videntes per contemplationem, donec videamus faciem in gloria, in secula seculorum. Amen.

Iob. 42. v. 5. Audiuimus auribus tuis, nunc autem oculus meus videt te; ex hoc enim auditu & visu nostra conflatur beatitudo audientes hic Deum per fidem & obedientiam, & videntes per contemplationem, donec videamus faciem in gloria, in secula seculorum. Amen.

PARS TERTIA LIBRI QVINTI.

DE ASTVTIS PERSECUTORIBUS CHRISTI & ECCLESIAE, EIVSQUE FELICI PROGRESSU VSQUE AD FINEM SECVLI.

TEXTVS.

Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoluntur vineas; nam vinea nostra floruit. Dilectus meus mihi, & ego illi qui pasceitur inter lilia; donec aperiret dies, & inclinentur vmbrae. Reuertere, similis esto dilectæ mi capreae, hinnuloque ceruorum super montes Bethæ.

EXHORTATIO XXXI.

De præcepto capiendi hostes Ecclesie, & anime; cur dicantur vulpes; à quibus & quomodo sint capiende.

Capite nobis vulpes paruulas quæ demoluntur vineas; nam vinea nostra floruit.

ERACTA iam bina vocatione, qua sponfa vt egrederetur ad rus, vel vineas inuitabatur, ipsaque annuente, versa est oratio ad eius sponsique sodales, dicens, Capite nobis vulpes paruulas quæ demoluntur vineas; nam vinea nostra floruit; sub hac metaphora exprimens desiderium remouendi omnia impedimenta obuiantia quietæ commorationi, ac communicationi habendæ in vinea, vt nihil in ea maneret quod eos exturbaret. Cuncta enim amouenda sunt, quæ quacumque ratione obuiant diuinæ vocationi, vel iustitiae executioni-

ni, vt opus iniunctum egregiè perficiatur. Videndum igitur est quæ sint istæ vulpes paruulæ vineas demolentes, quis eas capere præcipiat, & à quibus, quo fine, quibus de causis, & qua arte capiendæ sunt. Quæ omnia nunc in genere tantum explicabimus, in sequentibus verò Exhortationibus in speciali de singulis dicemus.

Triplex esse animæ hostes instar vulpium. §. 1.

INNUMERI sunt ac fortes valdè Ecclesie, piæque animæ hostes, quos sine peculiari Dei auxilio nullus capere valebit, quomodo nec Samson trecentas vulpes capere posset, nisi à diuino spiritu qui in ipsum sæpius irruerat, adiutus esset. Ad hunc autem numerum trecentarium reducere possumus triplicis generis hostes qui vineas Domini, id est, particulas Ecclesie, ac singulas animas, ad vnam Catholicam Ecclesiam, velut ad vnam vineam semper florentem spectantes, demoliri conantur: nimirum dæmones omnium astutissimi, homines perueri ad decipiendum callidi, & carnis concupiscentiæ, festæ passionis ad voluptuosam pronæ. Ex quibus textur funiculus triplex, qui difficile rumpitur, nisi trinum adit adiutorium à tribus diuinis personis, id est, nisi Pater tribuat potentiam, Filius sapientiam, & Spiritus sanctus bonitatem: sapientia enim vulpium detegit astutias; potentia vires præstat ad eas capiendas; bonitas verò vtramque iuuat, vt captiorem perficiat.

Hinc autem deducere licet causas ob quas huiusmodi hostes vulpes paruulæ hic nuncupentur, cum tamen in aliis Scripturæ locis vocentur leones, pardi, lupi, dracones, & aliis ferocium bestiarum nominibus. Primam reddit D. Gregorius Nyssenus, dicens id fieri quasi ex contemptu ipsorum, vt ostendatur quam viles, ac modicæ sint virtutis; Non enim (inquit) dicit sponfus venamini aprum ex sylua, qui vineam Dei depopulatur, aut singularem ferum, aut rugientem leonem, aut magnam balænam, sed Capite vulpes paruulas; quia omnes illæ terrestres potestates aduersus quas est hominibus colluctatio, scilicet principatus, potestates, & rectores tenebrarum harum, ac spiritus nequitie, sunt paruæ vulpes dolosæ, & infelices, si cum nostris conferantur viribus; cum nostris, inquam, viribus Christi gratia, sponsi auxilio, & Dei protectione præmunitis.

Præterea cum vniuersum istud Canticum versetur inter sponsum & sponfam se ardentè amantes, hostes sponfae non leones, non lupi, vel tauri nominantur, sed vulpes; quoniam diabolus cupiens vincere animam Dei amore flagrantem, non vi aperta aggreditur illam, sed dolo, & vulpina fallacia. Scit enim viriliter restitutam cunctis eius apertis suggestionibus & violentiis quantumuis ferocibus, ideoque tanquam vulpes occultas quærit insidias. Propter quod sponfus illam mōnet, non vt capiat leones, vel tauros, sed vulpeculas insidiantes illi, ne decipiantur ab eis, & occultè vineam eius demoliantur: Non timet leones feruenter amans, quia fortis est vt mors dilectio, & parata est pro delicto dilacerari, & diram mortem pati: at timere debet vulpeculas, à quibus dilectionis fructus

secretò possunt discerpi, & in errorem duci, A
si fieri possent etiam electi, & idè dicitur illi vt
studeat eas capere. Olim cum Iudæi ædifica-
rent murum Ierusalem, irridebant eos hostes,
dicentes, *Aedificent, si ascenderit vulpes, transiit
murum eorum lapideum.* Ac si dicerent; Quan-
tumvis ædificent lapideum murum, non effu-
gient quum saltem vulpes ascendant, & transi-
liant eum; & quod non efficit hostis manifestus,
perficiet occultus. Sic hostes Ecclesiæ & animæ
videntes eam ædificare firmissimum murum fi-
dei, & euangelicæ perfectionis super lapidem vi-
uum, & petram inuictam Christum Dominum,
substantiam eam, existimantes quod saltem vul-
pes præualere poterunt contra illam, sicut con-
tra Euam præualuit callidissimus serpens, & ser-
pentina vulpes fallacibus verbis & promissis il-
lam decipiens; propter quod Apostolus Corin-
thiis dixit, *Timeo ne sicut serpens Euam seduxit astu-
tia sua, ita corrumpantur sensus vestri, & excidant à
simplicitate quæ est in Christo Iesu.* Sponsus autem
omnes monet vt vulpes caueant, & capiant, quæ
occultè per murum ascendere possunt; nam et-
si sublimem animam agat, non deest Sata-
næ astutia, vt se transfiguret ad decipiendum
eam.
3. Hinc fit admonitionem istam, etsi omnibus
hominibus conferatur, tamen potissimè fieri
propter iustos, quibus congruit quod subiicitur,
Quia vinea nostra floruit. Carnales enim &
mundanos aperto Marte diabolus oppugnat, &
deicit. Vnde cum de vinea Sinagogæ loqueretur
Isaias, quam Dominus sepiuit, & turrim in
ea extruxit, de omnibusque ad præmunendum
eam conducentibus, ita prouidit, vt diceret,
*Quid potui facere vinea mea & non feci? Nihilom-
minus non præmonuit illos vt vulpes caperent.*
Cur hoc nisi quia hostibus manifestis manus da-
bant, idolis seruientes, & aliis innumeris pecca-
tis publicis se implicant. Quare vt prædixit
Dauid, *Exterminauit eam, non vulpis, sed Aper de
sylua, & singularis ferus depastus est eam.* Non
opus fuit diabolo figuram vulpis assumere ad de-
cipiendum & demolendum vineam quæ non
floruit, sed potius, quæ cum debuisset facere
vvas, fecit la bruscas; sed assumpsit figuram apri,
& feri singularis, crassique vitis demolitus est
eam; quia tamen in ea aliqui erant pij, omnes-
que etiam hostium insidias subiacebant, ædifi-
cauit in ea turrim ad speculandum aduentum
hostium, & vulpium, quæ super murum vel se-
pem ascendere conarentur ad deuastandum il-
lam. Sed de hac turri postea. Tu ergo si electa
Dei vinea esse cupis, sponsi monitum ne de-
spicias; nam tibi potissimè vulpes insidiabuntur,
à quibus capieris, nisi capias eas.

Quibus incumbat vulpes has capere.
§. 2.

SEd iam videamus quis hæc verba profert,
& hoc præceptum iniungit, aut monitum
præbet capiendi vulpes, & quibus iniungatur;
nam ferè omnes antiqui Patres sponsi iussum
esse dicunt, *Capite nobis vulpes paruulas.* Cum
enim ipse sit Dominus vineæ, eiusque singula-
rem curam gerat, ad ipsum potissimè pertinet
eius damna profligare, & vinitoribus ac custo-

2. Esdra 4.
Gen 3 v. 4.
1. Cor. 11 v.
3.
Esa. 5 v. 1.
Mat 21 v.
3.
Eccl. 7 v. 14.
Isa 5 v. 5.

dibus præcipere vt vulpes eam demolientes ca-
pian, & exterminent. Sed cur præceptum istud
non dirigit ad sponfam, sed ad sodales non enim
ait, *capite*; nunquid non ipsi etiam in-
cumbit cura capiendi? aut inquit, *capite*, quia
ipsa capere debet, sed non sola, cum aliorum in-
digeat adiutorio? Sicut enim credibile est Sam-
sonem solum non cepisse trecentas vulpes, sed
plures ex amicis habuisse coadiutores; ita plures
habet Deus vulpium captores, quibus vnus
præest, vt aliorum dux quos item ad tres ordines
redigere licebit.
Primus & præcipuus est eorum qui maximè
sponsi sodales nuncupantur, angelorum (scilicet
quibus animarum custodia est demandata, &
Archangelorum qui singularem Ecclesiæ
vel congregationum curam gerunt, quibus
præest sanctus Michael totius Ecclesiæ prin-
ceps, qui pro eius defensione cum Angelis suis
præliabatur cum dracone, & angelis eius.
Sicut enim dæmones astutissimi sunt, & potentis-
simi omnium vulpium quæ nobis insidiantur;
ita voluit Deus earum captores nobis providere
sanctos Angelos, qui scientia & potentia eos su-
perent, qui eorum astutias calleant, & facillè ca-
pere possint; ideoque dæmones vulpes paruulæ
vocantur, quia cuncta eorum vis respectu
Angelorum est pusilla; & ita se gerunt Angeli
boni erga malos veluti gigantes erga paruulos,
quos facillè possunt capere & vincere. Sicut An-
gelus Raphaël apprehendit dæmonium Afimo-
dæum, & religauit illum in deserto, & alius An-
gelus apprehendit draconem, serpentem anti-
quum, qui est diabolus, & Satanus, & ligauit
eum per annos mille. Ex hac fortè de causa non
dicitur, occidite vulpes, sed capite; quoniam dæ-
monia vulpes occidi non possunt, sed tan-
tùm capi, ligari, & extra vineam eiici. Quod
licet nobis præcipiatur, & per Dei auxilium id
præstare valeamus, tamen diuina prouidentia
coadiutores & auxiliatores dedit nobis sanctos
Angelos qui animæ, seu cuiusque vineæ simul
sint instar sepi, turris, ac speculæ; & sicut vini-
tores & custodes, qui diuina quadam astutia &
virtute vulpes has capiunt & vinciunt, ne nobis
noceant.
Præter Angelos verò habet etiam Christus
in Ecclesia sodales, homines ad capiendas vul-
pes deputatos, cuiusmodi fuerunt Apostoli, eo-
rumque successores. Et modo id munus obeunt
prælati, prædicatores, & magistri, qui etiam con-
tra diabolicas vulpes bellum gerunt, & earum
astutias præcognoscunt, vt Apostolus ait, *Ne cir-
cumuemur à Satana, nos enim ignoramus cogita-
tiones eius.* Deinde etiam contra humanas vul-
peculas, nempe contra hæreticos, & seculi sa-
pientes, pseudopphetas, & alios seductores,
qui innocentes conantur decipere; quia filij hu-
ius seculi prudentiores sunt filiis lucis in genera-
tione sua. Verumtamen meritò paruulæ nuncu-
pantur, quia quod stultum est Dei sapientius est,
cunctis hominibus, & sapientia huius mundi
stulticia est apud Deum; qui comprehendit sa-
pientes in astutia eorum. Hanc autem scientiam,
artem & industriam has vulpeculas capiendi ipse
infundit suis ministris quos ad hoc munus ele-
git.
Vltra hoc autè singuli fideles captores etiam

Ita Glossa
in Iudic. 15.
v. 4.
Apo. 12 v.
7.
Tobia 8.
v. 5.
Apo. 12 v.
2.
2. Cor. 1 v.
11.
Lu. 16 v. 8.
1. Cor. 1 v.
25; & c. 13.
Iob 5 v. 13.

sunt vulpium, cum illis etiam incumbat, Dæ-
mones & prauos homines auersari, & per ratio-
nis iudicium, passionum ac cogitationum no-
xiarum vulpeculas capere, alioqui demolientur
eorum vineas, incidentque in lugubrem sponse
lamentationem, de qua supra egimus; *Posuerunt
me custodem in vineis, vineam non meam custodiu-
i.* Ille enim vineam non custodit qui vulpes capere
non curat. Huiusmodi enim captio præcipua est
pars custodia.
Hinc deducimus non improbabiler quos-
dam Doctores hæc verba *Capite nobis vulpes
paruulas*, etiam ipsi sponsæ ascribere, quasi Ec-
clesia hoc ipsum petat à suis ministris, & quæ-
vis anima ab iis qui eam in captione ista iuuare
valent, & tunc verbum, *Capite*, non tam erit
præcipientis, quam obsecantis, & postulantis
ab Angelis, & prælati vt ad capiendas has vul-
peculas opem ferant. Imo instantius id petendū
est ab ipso Deo sine cuius auxilio in cassum erit
noster labor, dicite ergo illi: Domine, da quod
iubes, & iube quod vis. Iubes vt capiam vulpes
paruulas, da virtutem ad capiendum eas, ipsa
enim impositio præcepti est promissio auxilij, &
exhortatio ad orandum & eslagitandum il-
lud.
De spe capiendi vulpes, & fulcimentis illius.
§. 3.
Hoc ergo auxilio freti magnam nos opor-
tet concipere fiduciam, ingentesque re-
sumere vires ad has vulpes capiendas: quas ideo
sponsus paruulas vocauit, ne animum despon-
deamus. Cum enim certum sit in quamuis Dei
vocationem plures insurgere hostes manife-
stos, & occultos, noluit eos vocare leones, aut
dracones, sed vulpeculas, ne plus nimio time-
remus eos, nimius enim timor diffidentiam par-
it, hæc vires eneruat, infringit constantiam,
& perseverantiam tollit, ac in pristinum locum
reuertere cogit. Sicut timidus exploratores dum
timori succumbunt, hostium vires amplifi-
cant, & proprias diminuunt, populumque in de-
sperationis barathrum deiiciunt, *Vidimus (in-
quiunt) monstrum quoddam de genere giganteo, qui-
bus comparati quasi locusta videbamur.* Quibus
verbis territus populus in Ægyptum voluit re-
gredi. At Caleb, & Iosue alio spiritu pleni, nem-
pe spiritu Dei, spiritu fortitudinis, fidei, ac spei,
dicebant: *Ne timeatis populos terræ huius, quia
sicut panem ita possumus eos deuorare.* Illi sunt qua-
si vulpes paruulæ, nos de genere giganteo, quia
Deus recessit ab illis, & nobiscum est. Nobis-
cum ergo est auxilium, & protectio diuina, an-
gelorumque cælestis militia, aggrediamur ca-
pere vulpes, quia paruulæ sunt, & facile capie-
mus eas.
Noas etiam fiduciæ causas indicat nomen
illud *Nobis*. Non enim ait capite vobis, sed
nobis. Id est, mihi, & vobis, mihi, ad mei no-
minis gloriam; vobis, ad vilitatem & securi-
tatem vestram, maxima enim accrescit Deo
gloria ex hac captione, quia non fit nostra so-
la industria, sed præcipue ipsius gratia, & vul-
pes quæ ex se sunt sæuissimæ, virtute ipsius
sunt nobis paruulæ. Nostra autem interest val-
de eas capere, quia innumera nobis infligunt

De celeri captione harum vulpium.
§. 4.

Hinc constat quam ardentè desideret cæ-
lestis sponsus has capi vulpes dum ait:
Quia vinea nostra floruit. Ac si diceret, ne disse-
ratis capere, iam est opportunum tempus, &
periculum est in mora; quia vinea cepit flore-
re: flores vero excitant famem vulpium istarum
ad deuorandum, & deuastandum vineas, exci-
tant etiam in nobis sollicitudinem capiendi eas
vt seruetis flores, & fructus indemnes, in quo
mira diuini sponsi splendet prouidentia. Con-
spiciebat enim ex ipsius vocatione in corde spõ-
sæ pullulasse flores sanctorum desideriorum,
cum dixit illi; *Surge, & veni, ostende mihi faciem*
K K K iij

Psal. 61 v. 8.
1. Reg. 17 v.
v. 47.
Iob. 40 v.
18.
Abacuc. 1 v.
18.

tuam, &c. Mox ex abrupto mutat vocem, clamat, & dicit: *Capite nobis vulpes, quia vinea nostra floruit*: ac si dicat, venite cito Angeli, accurrite sodales; quia cepit florere vinea sponsa, & ecce adueniunt vulpes vt solent, demoliri eam, celeriter capite illas ne ipsi noceant. Hoc autem profert ipsa audiente, vt ipsa etiam exortetur, euigilet, & sataget se à vulpibus tue-
 2. & earum captioni solenter cooperari.

Sed perpendendum est valde quod si ad corporeas vulpes attendas, ista non insidiantur floribus vinea, nec racemulis immaturis, sed vuis iam maturis, & dulcibus, cur ergo tam cito capi illas iubet, quia vinea floruit? melius enim dixisset; quia vinea nostra fructus iam habet; sed hoc insigne est diuinæ providentiæ indicium, quæ ante languorem adhibet medicinam, & ante bellum præparat arma; ac antequam veniant fructus prouidet etiam eorum præcauere damna; quia ergo flores vinea initia sunt fructuum, qui crescere & maturare incipiunt, cum primum vinea floret, capi iubet vulpes, ne postea fructus comedant. Si enim differretur captio ad tempus ipsum fructuum, & difficilium caperentur, & maius dum capiuntur, inferrent nocuummentum. Ne igitur parum proficit sera prouidentia; mature sunt adhibenda remedia.

Sed habet etiam emphasim repetitio quæ habetur in textu Hebræo, scilicet *Capite nobis vulpes, vulpes paruulas*. Vbi alia celeris captiois insinuat ratio, sensus enim est: capite omnes vulpes, etiam pusillas, nulla maneat, quæ nocere possit, nam etsi paruula sit, non paruam damnum inferet. Et nisi capiuntur dum sunt paruæ, vix capi poterunt cum increuerint. Proverbium enim est: veterana vulpes laqueo non capitur, quia astutissima facta est vt retia & laqueos caueat. Cum ergo in initio veris, vulpes sunt pusillæ, tunc eas capere iubet, ac si diceret, principis obsta, sero medicina paratur, cito ergo auferte vulpes paruulas, auferte omnia obitacula dum orti incipiunt, quia tunc facilius poterunt auferri ne si illa crescere sinatis, vix valeatis auferre.

Denique perpendere oportet quod cum Dominus dixerit: *Sone vox tua in auribus meis*, exhortans nos ad vocem confessionis, vel orationis, aut prædicationis, vt iam vidimus, aptissime subdit *Capite nobis vulpes paruulas, &c.* Vt significet omnem animæ vocem quæ illi dulcis est, ad hoc primum dirigendam vt vulpes ista capiantur; hoc inclamandum, & impetrandum est per vocem orationis, hoc vnicuique curandum pro seipso per confessionis vocem. Hoc denique prædicatoribus, & doctoribus primo incumbit vt per vocem prædicationis suæ vulpes omnes capiant. Hæc in genere dicta sufficiant, iam de singulis vulpibus capiendis fusius agamus.

EXHORTATIO XXXII.

De duplici Herode qui Christum persequutus est, & typus fuit tyrannorum Ecclesiam persequentium. Et de ambitione ac libidine qua radix sunt vulpina seuitia.

Capite nobis vulpes paruulas, &c.

VLPINVM ingenium describit nobis Evangelica historia in duplici Herode rege, quorum alterum ipse Christus vulpem vocauit; sed nomen quadrat vtrique; quia vulpes ex vulpe, & progenitoris vulpina astutia in heredem transfusa est. Primus persequutus est Christum, recenter natum: cuius mater simul & sponsa beatissima Virgo ad sponsi caelestis sodales clamans ait, *Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliantur vineas, nam vinea nostra floruit*. Floruit in Bethleem virginea vinea cum edidit mundo Christum florem, quæ prædixerat Isaias, egrediendum ex virga de radice Iesse: id est, ex Maria virgine, vt Diuus Hieronymus interpretatur, sed cur humilis virgo ait, vinea nostra, & non potius vinea mea floruit, si quidem ex ea tantum sine viri opera flos iste natus est? imo ideo dixit, vinea nostra floruit, quia humilis erat, & non sibi, sed Spiritui sancto opus istud acceptum referebat, cuius virtute florem istum germinauit. Et quia pars erat antiquæ Ecclesiæ, quæ aduentum Christi desiderabat, & expectabat, ipsius nomine dixit, *Vinea nostra floruit*. Vnde florente virgine, simul cepit florere Ecclesia, dum ex Iudæa pastores, ex gentibus vero Magos, quia ob Christum adorandum venerunt, tanquam vtriusque populi primitiuos flores, & fructus cito protulit.

De primi Herodis persecutione contra Christum infantem. §. 1.

SED MOX exortæ sunt vulpes quæ demoliri vineas conatæ sunt, nempe Herodes, & exercitus eius, primoresque Iudæorum, qui aduabantur illi. Vocantur autem vulpes paruulæ, non malitia, sed subtilitate. Malitia enim maximæ erant, siquidem supremum Iudæorum regem, & Messiam in lege promissum diu pro totius mundi redemptione expectatum, occidere moliebantur. Erant tamen paruulæ subtilitate, quia variis & subtilibus astutiis se occultantes sub prætextu humilitatis & piæ submissio- nis nefarium opus aggrediebantur. Nonne vulpes erat Herodes, *Qui clam vocatis magis diligenter didicit ab eis tempus stelle, quæ apparuit eis, & mittens illos in Bethleem dixit: ite & interrogate diligenter de puero; & cum inuenisset renuncia- te mihi, vt ego veniens adorem eum? clam vocauit, quia vulpes erat & insidias parabat*

nam qui male agit odit lucem; & vulpes foueas habent, vbi se abscondant, & astutias machinantur. Vt quid discere cupit tempus stelle, quæ apparuit eis, nisi vt melius atatem eius quem occidere putabat, agnosceret; & vulpinum animum tegens Magos in Bethleem mittit, vt puerum inquirant, inuentum annuncient, voluntatem simulans eum adorandi, qui voluntate flagrabat occidendi. O calliditas ficta (ait Diuus Fulgentius) ô nequitia fraudulenta, sanguis innocentium quem fudisti, attestatur quid de hoc puero voluisti. Sed capta est vulpes, ne malitiam perficeret, & qui comprehendit sapientes in astutia eorum, comprehendit. Herodem in astutia eius, accurrunt sponsi sodales, monent Angeli Magos in somnis, ne redeant ad Herodem, sed per aliam viam reuertantur in regionem suam; & qui illudere machinabatur, mansit illusus.

Videns autem quod illusus esset à Magis, iratus est valde, & decreuit omnes Bethleemiticis demoliri vineas, cunctos Bethleemiticos infantes perimens, vt vnum perimat Christum. Hoc sonant illa verba; *Capite nobis vulpes, paruulas quæ demoliantur vineas*. Si nomen paruulas non ad vulpes referatur, vt hæcenus fecimus, sed ad vineas, vt refert Diuus Ambrosius, & insinuat Diuus Hieronymus, ita vt sensus sit, capite nobis vulpes, quæ paruulas demoliantur vineas. Herodes enim, & satellites eius vulpes magnæ, demoliti sunt paruulas vineas, cum pueros Bethleem à bimatu & infra occiderunt. Nam cum natus est Christus flos campi, nati sunt plurimi infantes in Bethleem, & in omnibus finibus eius, quos omnes Deus elegerat in flores martyrum, & per martyrium decreuerat in hortum paradisi deferre, vnde conuenienter subiungitur: *Quia vinea nostra floruit*, hosque pulchros flores germinauit; permisit ergo Deus vulpes deuastare vineas, deglutire flores & illos absumere. Sed dum flores deglutiebant, in cælum custodiendos reseruabant. Illi destruebant tenera corpuscula tandem moritura, sed Deus seruabat animas in æternum secum vitæ, propter quod noluit capere vulpes, quæ vineas illas paruulas demoliebantur, nam plus profuerunt demoliendo, quam profuissent seruando. Ecce (inquit Augustinus) prophanus hostis, nunquam beatis paruulis tantum prodesse potuisset obsequio, quantum profuit odio. Gladius enim qui corpora proprio maculabat crure, lauabat animas infantium etiam incircumcisorum, & deleta macula in qua concepti erant, per martyrium, in sinum Abrahamæ recepti sunt: Ecclesia enim omnes pro Christo occisos infantes veneratur, non excipiens incircumcisos, quia omnes lauerunt, & dealbauerunt stolas suas in sanguine agni, pro quo proprium fundebant sanguinem.

Exaudita tamen est constans adhuc Deiparæ oratio, quæ prælagiens Herodis astutiam, & seuitiam (non enim latuit eam quæ Magis facta est reuelatio, & causa ipsius) instantius clamabat vulpes capi, quæ paruulas vineas demoliri conabantur: *Quia vinea*, inquit, *nostra floruit*; & hanc potissime demoliri conan-

tur, & hunc florem deuorare. Deus igitur qui primam vulpis blandam dissoluit astutiam, illulit eum iterum, secundam & seuitissimam irritam etiam faciens. *Angelus enim Domini apparuit in somnis Ioseph dicens, surge, & accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Ægyptum, & esto ibi vsque dum dicam tibi. Futurum est enim vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum.*

Sed cur non occidit vulpes vt vineam incolumem seruaret, sicut olim occidit Ægyptios, qui vineam Israeliticam demoliebantur? sed filius hominis non venit animas hominum perdere, sed saluare; non occidere homines, sed viuificare, si vellent, olim quidem transtulit Israeliticam vineam ex Ægypto occisis persecutoribus, vt eam in Palestina seruaret: modo vero preciosam Deiparæ vineam cum flore eius Christo ex Palestina transfert in Ægyptum, vt ibi custodiat eam, ne vulpes, quæ Iudææ vineas demoliebantur, deuastarent illam, permittens impios impie agere, donec veniret finis eorum. Mulierem audisti amictam sole, quæ fugit in desertum à facie draconis, vt ibi se tueretur. Misit draco ex ore suo aquæ flumen, vt traheretur mulier ab aqua, sed non peruenit ad ipsam, quia terra aperuit os suum, & omnem absorbit aquam. Sic Maria amicta sole iustitiæ quem in vlnis gestabat infantem, fugit in Ægyptum à facie vulpis, & draconis, vt in parato sibi à Deo loco secura maneret, excitata est ingens à dracone persecutio, vt illam obrueret. Inundauit persecutionis flumen omnes fines Bethleem, & omnes suffocauit infantes, non tamen peruenit ad ipsam; quoniam tandem absortum est flumen à terra; exterminatæ sunt vulpes, & quæ de terra sumptæ erant, in terram per mortem conuerstæ sunt. Sic enim dixit iterum Angelus ad Ioseph: *Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & vade in terram Israel. Defuncti sunt enim, qui quærebant animam pueri.* Non ait; occisi, sed defuncti, quia non instar Ægyptiorum persequentium violenta morte perierunt, sed ipsa mors depascens omnia, depauit eos: defunctis ergo qui vineas depopulabantur, reuerrere securus in locum tuum; vt ibi flos proferat fructus suos.

Propter hæc ergo pia Deipara in precatio- ne sua non dixit; occidite vulpes, sed *Capite*. Id est, ligate, impeditæ, & cohibetæ vineam nostram lædat. Quia instar filij sui, nollet homines perire, sed saluos fieri, & in agnitionem veritatis, quæ Christi est, venire; vel saltem impeditæ ne in grauiora dilabantur scelerata, quæ eorum augeant tormenta, & ideo ait, *Capite nobis*, quia siue conuertantur, siue persecutionem sinantur prosequi, vtrumque in Christi, & Deiparæ, ac Ecclesiæ gloriam, & commodum cedit. Sed de hoc postea.

Tu igitur qui vinea Dei es, in qua Christus florere cepit, floresque virtutum ipso adiuuante germinare inchoasti; scito non defuturas vulpes; quæ instar Herodis clam tibi insidientur, & in te Christum occidere, & flores tuos deuorare gestiant: & sicut Herodes tribus Magis clam suadebat quod inuen-

Eccl. 10. 7. 20.

Luc. 13. 7. 32.

Matth. 2. 17.

Luc. 9. 7. 58.

Serm. 5. de Epiph.

Iob. 5. v. 13. 1. Cor. 3. v. 19.

Matth. 2. v. 16.

1. Ser. 11. in Psal. 118. & lib. 2. de Spiritu sancto. b In Ezechiel. 13.

Serm. 10. de Sanctis.

Ita D. Bern. Serm. de Innoc.

Matth. 2. 13.

Luc. 9. 7. 58.

Psal. 79. 7. 9.

Apoc. 12. 4.

Matth. 2. 17. 20.

tum Christum in regia publicarent, vt ipse regio apparatu comitantibus multis ad illum adorandum iret. Qui praeclarus videbatur finis, sed dolo pessifero plenus: ita & diabolus tribus suis internis facultatibus memoriae, intellectus, & voluntatis, quae regiam in regno animae tenent dignitatem iuadere dolose nititur, vt Christum, quem inuenisti tibi, in tempestiue aliis manifestes eo sine, vt multis cognoscatur & adoretur, cum tamen ipse solum intendat, quod in te penitus extinguatur, & perdas propter elationem, quem inueneras per humilitatem. Sub hoc titulo pietatis vulpes ista (vt fuisse Diuus Bernardus profecit) multos simplices decipit, & suasit vt Christum, ante tempus praedicarent, cum essent neophyti, & nondum satis instructi; vel vt ibi degerent spe lucranda alios, vbi magnum illis periculum imminerebat inter cognatos, & conterraneos, quibus adhuc carnaliter affecti erant, vel inter nobiles, & magnates, quorum superbiam nondum perfecte exuerant: inuentum thesaurum publice portantes in via, quem abscondere tenebantur, propter quod vulpes in leones commutat, destructo thesauro dilacerauerunt illos. Alieno igitur periculo edoctus sponsi audit praecipuum dicentis; Capite nobis vulpes paruulas. Ecce vinea tua floruit, vulpes satagunt demoliri eam. Agnosce vulpinum dolum sub bono sine latitantem. Nondum est tempus manifestandi Christum coram pluribus. Nec prodendi inuentum thesaurum; serua illum tibi, absconde intra te; potius fugito in Aegyptum, & latebras inter peccatores quaerito; te ipsum peccatorem agnoscens, non intempestiue praedicatorum agens, ne dum flores ante tempus manifestas, vulpes deuorent illos, vel dum temere thesaurum publice portas in via, fures depraedentur illum.

De secundo Herode, & tyrannis persecutibus Christum & Ecclesiam. §. 2.

VIDIMVS primi Herodis vulpinam astutiam persecutentis Christum infantem; propalemus vafriem secundi, qui persecutus est eundem iam virum, forte ex eadem ambitionis radice, ne scilicet vniuersus Hebraeorum populus Christum sequens ab ipso desiceret, sed diuersum modum Christus erga vtrumque seruauit vt suo exemplo discipulos doceret, quomodo erga tyrannos persecutores se gerere deberent. Nam primum Herodem, vt vidimus, fugit, relinquens Iudaeam, vt in Aegypto lateret, monens aliquando expediens fore persecutores fugere, & latebras quaerere: iuxta id quod postea praecipit dicens, Cum persecuti vos fuerint in vna ciuitate fugite in aliam. Quod Diuus Athanasius, & alij sancti fecerunt, at secundum Herodem non fugit, etsi quidam Pharisaeorum id ei persuaderent, dicentes: Vade hinc, quia Herodes vult te occidere. Quibus fortiter & intrepide respondit: Dicite vulpibus, ecce demonia eiicio, & sanitates perficio hodie, & cras, & tertia die consummar: ac si diceret: dicite illi; non timeo

Serm. 64. in Cant.

Matth. 10. v. 23.

Luc. 13. v. 31.

A te; nihili duco potentiam, vel scuitiam tuam, & vulpinam tuam astutiam paruipendo: nec propter tuas minas ab officio mihi commissio cessabo, sed hodie, & cras perficiam illud, sicut heri & nudius tertius, & quamdiu vixero. Cum autem illud perfecero vt mihi a patre iniunctum est, mori, & consumi non recusabo. Quod Apostoli, & sancti patres egregie testati sunt, qui magna animi fortitudine nec leones timebant, nec vulpes quae vineas demoliebantur, imo eas capere satagebant, etsi mori oporteret, vel dire cruciari.

Etenim cum humana vinea corpore consistet, & anima, saeva tyrannorum vulpes sepius demoliebantur sanctorum corpora, non tamen animas, quas tamen illi magis demoliri conabantur. Econtra vero sancti has vulpes capere conabantur, non sibi; sed Christo qui hanc artem capiendi eas tradidit illis

per patientiam dicens: Ecce ego mitto vos, sicut agnos inter lupos. Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbae. Mansuetudinem agni praecipit inter leones & lupos, vt per patientiam, & tolerantiam heroica exempla illis exhibita, mansuescant, & Christo capiuntur: commendat autem serpentis prudentiam contra vulpis astutiam, ne ab illis decipiantur. Sed rursus ne illi vulpes sint, & alios decipiant, columbae iniungit simplicitatem, quae vulpinam opponitur sagacitati, & nequitiam, quam potius euertere debent, vt vulpes capiant Christo, eas in columbas ad ipsius gloriam commutantes. Nam vt inquit Diuus Chrysostomus, maius, atque mirabilius est mentem aduersariorum commutare, & animum in diuersum transferre, quam illos occidere, vnde discipulis inquit: Capite nobis vulpes paruulas. Capite operibus insignis virtutis, capite inuictae tolerantiae exemplis, capite miraculis, & prodigijs, capite argumentis, & rationibus conuincentibus illos, capite eas Christo, & Ecclesiae, vt ex vulpibus fiant oues & columbae. Ne timeatis eorum astutiam; vulpes paruulae sunt, & nullius potentiae, vel sapientiae si vestrae comparetur. Ego enim dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere & contradicere aduersarij vestri. Quoniam non est sapientia, nec prudentia, nec consilium contra Dominum, nec contra seruos eius, qui ab ipso dirigitur, & iuuantur.

Hac magnanima fortitudine Apostolus Paulus aggrediebatur capere ipsos tyrannos, & magnos principes, tantaque virtute loquutus est coram Rege Herode Agrippa, vt rex diceret; In modico suades me Christianum fieri? Cui Paulus. Opto apud Deum, & in modico & in magno non tantum te, sed omnes qui audiunt hodie fieri tales, qualis & ego sum, exceptis vinculis his. Tantam (inquit Diuus Cyrillus) ex Spiritu sancto victricem sapientiae gratiam habuit, vt ipse etiam rex Iudaeorum Agrippa diceret: parum abest quin me feceris Christianum: & Diuus Chrysostomus similiter ait, quod fere regem ad seipsum transire persuasit. Tales enim sanctorum animae, cum in pericula ceciderint, non quomodo periculis li-

te; nihil duco potentiam, vel scuitiam tuam, & vulpinam tuam astutiam paruipendo: nec propter tuas minas ab officio mihi commissio cessabo, sed hodie, & cras perficiam illud, sicut heri & nudius tertius, & quamdiu vixero. Cum autem illud perfecero vt mihi a patre iniunctum est, mori, & consumi non recusabo. Quod Apostoli, & sancti patres egregie testati sunt, qui magna animi fortitudine nec leones timebant, nec vulpes quae vineas demoliebantur, imo eas capere satagebant, etsi mori oporteret, vel dire cruciari.

Matth. 10. v. 16. Luc. 10. v. 3.

Hom. 34. in Matth.

Luc. 21. v. 15.

Pro. 21. v. 7.

Hom. 16. ad populum & hom. 13. in 1. ad Cor.

berentur, considerant, sed quo persequentes lucrentur, omnia faciunt. Sicut & tunc factum est, se deffensus intravit, & capto iudice discessit. Hae Chrysostomus: quod si hunc regem non plene cepit, cepit alios praefides, & proconules, & Christo adiunxit. Quod & alij Apostoli, ac Ecclesiae Doctores constanter fecerunt, vel saltem conati sunt, cum enim eis dicitur: Capite vulpes, non effectus praecipitur, sed affectus & conatus, praecipitur enim de medijs dantur, non de fine. Sicut medicus non sanare, sed curare iubetur: beneque functi sunt officio suo, si apte curent, etsi infirmum non sanent. Et militibus strenue praefari iniungitur, non vincere. Saep enim litrenue praefarantes contra hostes, victoriam non consequuntur ex occulto Dei iudicio, cui nostrum humiliter subiicere necesse est.

PRO DECOLLATIONE S. IOANNIS.

De vulpina persecutione Herodis contra Baptistam. §. 3.

Luc. 13. v. 31. Marc. 6. v. 17. In Mar. 6.

Lib. 9. de hist. anim. c. 1.

Eccle. 13. v. 20. Eccle. 25. v. 21.

De ambitione & libidine.

Ioannem. Vtraque pessima vulpes, vulpinos imprimens mores milleque artibus pollens vt quod cupit obtineat, & obfistentibus nocent. Capite ergo vulpes paruulas quae demoluntur vineas. Capite ambitionem, capite libidinem; exterminate illas dum paruulae sunt, nam si increuerint vix capi poterunt, & vineas exterminabunt, ambitio & libido vulpes foetidae foueas quaerunt, latebras amant, manifestari renuunt, moluntur insidias, aliena appetunt & rapiunt, ac ex astutia & rapina viuunt: haec sunt duae sanguifugae filiae, dicentes affer, affer; quia, vt inquit Diuus Bernardus, nec fatiatur animus vanitate, nec corpus voluptate. Hirudo cuti haeret, alienum sanguinem fugit, & donec plena sit, non recedit, non missura cutem, nisi plena cruoris hirudo. Sic ambitio, & libido nec fatiantur peccatis vt sitim expleant, nec parcunt alieno sanguini donec consequantur quod appetunt. Nonne sanguifuga fuit primus Herodes, sanguinem innocentium infantium ita sitiens, quod omnes occiderit, vt sitim satiare? nonne hirudo secundus Herodes, qui ne Herodiadem relinqueret, sacrum Baptistae sitiuit cruorem, nec recessit donec totum hausit? sanguifugae saeuissimae fuerunt Athalia, quae vt regnaret sola, paruulos nepotes suos interfecit; & Lezabel, quae vt vineam Naboth eriperet, per dolum perimi fecit, sed omnes misere perierunt, nam qui exterminat, exterminabitur, & vulpes quae vineas demoluntur, nisi Christo capiuntur, a demonibus capientur, & aeternis comburendae tradentur flammis.

Cape igitur sanguifugam quae insidiatur tibi: nempe propriam voluntatem; obturaambo eius ora, & vtramque extrema filiam, ambitionem, & libidinem, quia exterminabunt te, nisi exterminaueris illas. Cape has vulpes quae vineae animae tuae insidiatur; quoniam nisi cito caeperis illas, capieris ab illis, & flores tuos comedent, fructusque deuorabunt. Haec sunt quae homines inimicos constituunt crucis Christi, Quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum qui terrena sapunt. Primum ad libidinem spectat, secundum ad superbiam, & ambitionem; vtraque infecti tyranni, mundi sapientes, & haeretici Christi crucem irident, & conculcant, Christum crucifixum subsannant, qui Iudaeis est scandalum, gentibus autem stulticia. Et ideo sectatores crucis perturbare, & demoliri satagunt: quemadmodum enim Noe vino ex vinea quam plantauit, inebriatus, nudus iacuit in terra, quoniam videns Cham irrisit, & patris nuditatem nuntiavit fratribus, vt similiter iriderent, in eandemque pertraheret damnationem: ita (inquit Diuus Augustinus) Christus Dominus ex genere gentis Israeliticae carnem pro nobis & sanguinem vt pati posset assumpsit: vineaeque suae, id est, Ecclesiae amore inebriatus passus est, & nudatus in cruce. Quam passionem & nuditatem Iudaei, & Gentiles irriserunt; & alios inuitant, vt irideant, Christi que cultores, qui eius vinea sunt, demoliri conantur. Vtinam nulli modo sint Cham imitatores, & Christi crucis inimici, qui ventrem pro Deo ce-

Pro. 30. v. 15. Indeclama. super illud, ecce nos reliquimus omnia. Horatius.

4. Reg. 11. v. 1. 3. Reg. 21. v. 9.

Ad Phil. v. 13.

1. Cor. 1. v. 23.

Gen. 9. v. 22.

Lib. 16. de ciuitate c. 2.

enim qui sunt in fide nouelli, magis nocent. A Hæreticus inquit, imperfectum tentare potest: non potest supplantare perfectum, quamuis desiderium eius sit cuncta radicitus deuastare, sicut vulpes, ita sunt vitibus & arboribus insensæ, vt non solum maturos fructus degluciant, sed etiam radici & trunco pestilenti morfu perniciosi & tabem moliantur: & dum longissimas foueas pertrahunt, vites plerumque arefaciant, & eradicent: ita hæretici non solum bona opera tollunt, sed eorum fundamentum, & radicem, quæ fides est, euertere conantur: eorum enim vox est illa filiorum Edon qui dicebant contra Ierusalem; *Exinanite, exinanite usque ad fundamenta in ea.* Sicut enim in seipis euerterunt vniuersum sanctitatis ædificium vsque ad fidem; ita in Ecclesia virtutem omnem euacuare, & demoliri cupiunt, etiam eam quæ fundamentum est, & substantia sperandarum rerum. Et bene filij Edon vocantur, id est, rufi, quia sanguinolenti sunt & crudeles, ac sicut Esau (qui Edon est) persecutus est Iacob fratrem suum, ita ipsi cum reprobis sint electos insequuntur.

Psal. 15. v. 7.

Ad Heb. 13. v. 1.

7. Lib. 7. in Lucam supra citatum.

Ad Titum. 39. v. 10.

2. Ad Tim. 3. v. 17.

Vide Calepinum in pace. Vide Pierium lib. 18. verbo cancer. In Euthimio.

Refert Martius del Rio hic.

Sed hoc ad omnium malorum cumulum accedit. Quod sicut vulpes vt testatur idem Ambrosius, nunquam mansuescunt, sic hæretici difficillime corriguntur. Et sicut pardus nequit mutare varietates quas habet in tergore, sic hæretici vulpinores vix relinquunt varietates, quas infixas habent in animo. Ideoque Diuus Paulus Tito dixit: *Hæreticum hominem post vnam, & secundam correctionem denota, sciens quia subuersus est, qui eiusmodi est & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus.* Pertinacia enim proprii iudicij quo errori adhæret, indicat desperatum esse, & æternæ damnationi obnoxium, & de eisdem euitandis iterum monet, quia *Sermo eorum scripit vt cancer,* id est in dies crescit, & velut pestis omnia inficit. Sed si collatio sit non ad canceri morbum, sed ad cancerum animal, apposita est similitudo, cui à natura genuinum est obliquè gradi. Vnde prouerbiū est à Plutarcho attributum; cæcrum recte gradi doces: de eo qui docet indocilem, & Aristophanes: ambulet vt cancer recta, haud effeceris vnquam. Ita & difficile est hæreticum vincere vt ab aliquo itinere ad rectum veritatis tramitè conuertatur. Vnde & Plato cancro comparabat sophistas, quos vbi validiore aliqua ratione deuidtos comprehensosque putes, tunc retrofugaci cursu elapsi maiorem priore tibi laborem intentant, si eos consecrari velis, vnde fabulose iocatur cum veteres referunt Herculem immanium monstrorum domitorem aduersus cancerum desudasse, quia omnia aptius conueniunt hæreticis sophistis nequioribus, quos difficile vincas. Ideoque Catholicos decet fugere omnino hæreticos, nec illis *Aue* dicere, similesque debent esse ceruo, quem Albertus magnus testatur à gannitu vulpeculæ sibi vehementer timere: timeant ergo hæreticorum versutias, scripta, verba, facta, & ab illis longe diffugiant.

De hæreticorum captione, & expugnatione. §. 2.

PROPTER hæc igitur omnia, merito at sponus: *Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas; nam vinea nostra floruit.* Cum primum enim primitiua Ecclesia fundamenta, & radices iecit internæ fidei, & primos protulit flores, qui sunt fidei præclara confessio, & feruida desideria eam bonis operibus contestandi; mox exortæ sunt hæreticorum vulpes, quæ eam demoliri conarentur, in quacumque etiam regione, vbi fides florere cæpit, paulo post è cauernis abyssi, fumosæ egrediuntur vulpes, id est, versipelles hæretici, qui eam deuastare aggrediuntur: contra quos munit Deus, Apostolicos viros, Ecclesiæ Prælatos, Doctores ac Prædicatores, quibus hoc iniungit præceptum, vt hæreticos capiant, de falsitate conuincant, & reducant. Non ait: occidite, & extinguite; sed capite, prius enim sunt rationibus capiendi, vt in illis extingatur hæresis, destruatque astutia vulpina & adunetur Ecclesiæ. Quod si adhuc rebellis obstinat contumacia, separandi sunt ab Ecclesia censurarum gladio, & principibus tandem tradendi vt comburantur. Consulito autem dicit, *Capite vulpes paruulas.* Nam hæreses in suo exordio dum adhuc paruulæ sunt facilius capiuntur, & citius extinguntur. At si grandescunt, & multiplicantur, pluresque sui similes filios generant, difficillime euelluntur. Vnde cū primum Dauid in spiritu hæreticorum audiuit vocem dicentium: *Exinanite, exinanite usque ad fundamentum in ea,* mox subdit filia Babylonis miseræ: *beatus qui tenebit, & abidet paruulos tuos ad petram.* Filia Babylonis hæresis est confusione digna, & omni repleta miseria; cuius filij paruuli si increuerint, etiam vsque ad fundamentum exinanire Ecclesiam, sicut & parentes curabunt: ideoque beati sunt qui id possunt obtinere, vt omnes hæreses, hæreticosque mox vt oriuntur, allidere possint ad petram firmissimam, qui Christus est, & fides ipsius Petro reuelata, è contra vero magna infelicitas est sinere vt paruuli crescant, quia ab vna scintilla augetur ignis, qui magnam sylvam absumit.

Explicat hoc antiqui Patres ex facto Samsonis, qui trecentas vulpes, quas cæperat, alligatis caudis, ardentibusque facibus interpositis, in Philistinorum emisit segetes, quæ omnes combustæ sunt, etenim sicut vulpinum capita soluta erant, & caudæ tantum ligatæ: ita hæreticorum capita, id est, propriæ cuiusque sectæ, ac sententiæ, inter se diuisæ sunt, ac multiplices, imo aduersæ, dum vnus negat quod alter affirmat, & è conuerso: cæterum caudæ implexæ sunt, & conuicte, quia omnes eundem finem intendunt, nempe vt Christum, veramque eius fidem, & Ecclesiam demoliantur, seu, vt dicit Diuus Augustinus, quamuis opinionum varietate discordent, simili vanitate in vnum colligantur. Iuxta illud Psalmi, *Veruntamen vani sily hominum in saceris, vt decipiant ipsi de vanitate in idipsum.* Id est, in eundem finem, & scopum vanitatis, & deceptionis vnanimiter tendunt.

Psal. 136. v. 8.

Iud. 15. v. 4.

In Psal. 80.

Psal. 61. v. 10.

Amplificat hoc eleganter D. Ambrosius dicens hoc gestum indicare improbos & fraudulentos homines, ac maxime hæreticos libera habere capita, & linguam ad latrandum, sed caudas & exitus impeditos. Aut litigiosa habere principia, finem vero fraudis suæ incendio deputatum. Trecentas autem vulpes dimisit, qui numerus figuram crucis præfert, eo quod perfidi crucis prædicatione se commendare desiderant, sed mysterium eius tenere non possunt. Qui hac prædicatione composita, falsa, atque simulata vrere magis fructus conantur alienos: cum vtique vera crux Domini non exurat aliena merita, sed fecundet.

Facies autem igneæ, quas vulpes portant in caudis, ignem (inquit Diuus Augustinus) perniciosum significant, quem ardere permittit in eorum sectis ipse Christus per Samsonem (quod interpretatur sol eorum) representatus: quia sol est fidelium qui credunt in eum. Licet autem hæretici hoc pessimo igne etiam comburere satagant Ecclesiæ segetes, at tantum permittuntur comburere segetes reproborum, qui eos admittunt. Nouit enim Dominus qui sunt eius; & hos quidem ab hoc incendio liberat, alios comburi sinit propriis exigentibus meritis. Sicut autem colligatæ sunt vulpes vt maius inferrent damnum dum plures eandem messem inuadunt, quam si vnaquæque seorsum in varia loca tenderet; sic hæretici colligantur vt fideles peruertant, & quanto magis inter se cohærent, tanto fortius Ecclesiam suæ malignæ prædicationis strepitu persequuntur, vt merito de illis dixeris illud Nahum Prophetæ; *Sicut spina se inuicem complectuntur, sic conuicia eorum pariter potantur.*

Nahum 1. v. 10.

Hom. 4 in Cant.

Sed sub hoc hieroglyphico eleganter depingit Origenes modum capiendi has vulpeculas, nam Samson, inquit, veri & fidelis Doctoris tenet imaginem, qui vt hæreticos capiat, & asseritionibus veritatis conuincat, caudam ad caudam alligat, id est aduersantes sibi sententias eorum connectit, & inter se confert. Et ex propriis eorum dictis & argumentis propositiones, & conclusiones colligit, quas tanquam faces ignitas in eorum segetes immittit, vt ipsorum sectas & errores comburat. Quod sic deducere licet. Ex eo quod Lutherus, Calvinus, & alij nostri temporis sectarij inter se dissident, & capita libera ac diuisa habent, vt quisque suo modo contra Ecclesiam Romanam latret, euidenter sequitur aliquam ex illis sectis falsam esse, cum sectæ sibi aduersæ, simul veræ esse nequeant, nam verum vero consonat. Qua ratione ergo vna falsa est, & à iudicio, proprio vel diabolico inuenta, etiam & alia, cum omnes sint æcentes, & nouæ: fides autem Christi antiquissima est, quam ab initio Romana Ecclesia perpetuo seruauit illæsam: ex eo igitur quod hæreticorum capita dissident, connectimus, & colligamus caudas, conclusionem inferentes, quæ conuincit omnes has hæreses in hoc conuenire, quod falsæ sunt, & vanæ dum ab Ecclesia Romana discedunt. Conclusio autem hæc fax est ignis, qui fructus eorum adurit, &

in nihilum redigit, ac ad veram fidem, nisi obstinati sint, reuerti potenter suadet.

Sed audialium modum accipiendi, quem tradit Diuus Augustinus; solent (inquit) vulpes duas in suis foueis habere ianuas, vt per vnā intrent, & per alteram ex altera parte exeant, ne capiantur: nam hæretici non verentur opposita peruerse eligere eo modo quo suo fauent errori: modo traditiones Ecclesiæ negant, iam qualdam admittunt, & ad vtrumque rationes adducunt, ad quas vt se tueantur confugiunt. Ad capiendas autem vulpes oportet ad vtrumque foueæ foramen retia tendere, vt in vno vel in altero ligatæ maneant. Eo modo (ait Augustinus) quod Christus Dominus contradicentibus sibi vulpeculis, & interrogantibus: *In qua potestate hæc facis?* Vtrique foramini retia posuit vnico verbo dicens: *Interrogabo vos & ego vnum sermonem. Baptismus Ioannis unde erat? è celo, an ex hominibus?* at illi cæperunt intra se cogitare dicentes, si dixerimus è celo, dicet nobis, quare ergo non creditis illi, qui testimonium perhibebat de me? si vero dixerimus, ex hominibus, timemus turbam, omnes enim magnificabant Ioannem tanquam Prophetam: videntes ergo ex vna & altera parte se capiendos, responderunt, *Nescimus.* Et Dominus, *nec ego dico vobis in qua potestate hæc facio.* Et quia ex nulla parte exire voluistis, in tenebris remansistis.

In Psal. 80.

Matth. 21. v. 24.

Ad hunc igitur modum capere debemus hæreticos, & infideles omnia fugiendi foramina obstruentes, ex ipsorum sententiis propositiones colligendo, quibus obstruantur. Negat Iconomachus imagines Christi & sanctorum adorandas esse: capiendus ita est: dicito mihi: an liceat venerari imaginem Cæsaris: aut illam pessumdari? si dicit primum, cur ergo non licebit imaginem Christi venerari vt ipsum representat? si secundum conculcabitur ipse à Cæsare, & punietur grauius. Cur ergo non punietur qui Christi imaginem conculcauerit? si traditiones admittis, cur hanc negas? si hanc negas, cur alias admittis? nam omnium æqualis est ratio & veritas; cum ergo omnes non sint neganda, hæc erit admittenda.

Capite ergo nobis vulpes paruulas quæ demoliuntur vineas (ait Christus Dominus) *Quia vinea nostra floruit.* Floruit Ecclesia puritate fidei, splendore scientiæ, & seruiore charitatis. Floruit Martyribus, & Doctoribus, floruit virginibus, & Monachis, ac innumeris Sanctorum gradibus & ordinibus, quibus hæretici insidiantur; capite ergo illos, conuincite, & religate, ne Ecclesiæ & floribus eius noceant, tendite retia Scripturæ sacræ, traditionum Apostolicarum, diffinitionum, Conciliorum, & sanctorum Pontificum, vt his argumentis preffi respiscant, vel perpetuo carceri, aut igni rebelles tradantur. Quia vero eorum respiscencia magis est in votis, capite si potestis, illos nobis, vt mihi & Ecclesiæ meæ iterum vniantur, & vineæ, quam demoliri conabantur, fructuosos palmites fiant.

Bernar. ser. 64 in Cant.

Hereticorum aliorumque peccatorum paruulos filios tempestiue capiendos. §. 3.

SEd nouum & non iniucundum aggrediamur sensum horum verborum Capite nobis vulpes paruulas qua demoliuntur vineas. Vt scilicet studium commendat capiendo pueros hereticorum, & aliorum insignium peccatorum, quos certum est parentum mores secuturos, si illis adhaereant, & eorum venenoso lacte nutriantur. Vnde Ioannes Baptista, imo & Christus Dominus Phariseos vocabant progenies, & genimina viperarum, quia ex viperis orti, viperæ euaserunt, & filij vulpium vulpino lacte nutriti vulpes erunt ad accediendum vineas pronæ, ideo ergo dicitur: Capite vulpes paruulas, qua demoliuntur vineas. Id est, demolientur. Nam more Hebræorum multoties præfens ponitur pro futuro ad denotandam euentus certitudinem: certissimum enim est quod hæ vulpeculæ demolientur vineas Ecclesiæ, nisi tempestiue capiuntur, ideo capite nobis hos pueros antequam crescant, & vulpinos mores deponant, & sanctorum mores à pueritia imbibant. Nam quo semel est imbuta recens seruat odorem testa diu. Si imbutur tetro fetidarum vulpium odore, illum retinebit; si bona Christi suaueolentia, illa semper fragrabit: nam prouerbiū est. Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit non recedet ab ea. Et quia sensus & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua, si adolescentes prauas suas inclinationes sequi sinantur, tenacius in illis vsque ad senium permanebunt. Iuxta illud: Offa eius implebuntur vitis adolescentia sua, & cum eo in puluere dormient. Propter quod felix faustumque valde erit Ecclesiæ, hos paruulos miseræ Babylonis Christo capere. Atque impetra, quæ fides, & amor ipsius est, vitia eorum confingere; & Christianis imbuere moribus vt ipsi deinceps inherentes firmiter valeant deseruire. Vnde summi Pontifices, regesque Christianissimi seminaria collegiaque erexerunt. Ad quæ adolescentes hereticorum filij Germani, Angli, aliarumque nationum heresi infectarum, confugiant. Vt veram fidem, sacram doctrinam, probosque addiscant mores societate nostra eis, in iis omnibus auxiliante, vt gloria nostra in Christo sit similitum vulpecularum esse captores, vt parentum vitia & errores quos ebiberrant, euomant, & allidantur ad petram, super quam Christus fundauit suam Ecclesiam, vt eius membra fiant.

Matth. 13. v. 7. & c. 23. v. 33.

Horatius 1. Epist.

Prou. 22. v. 6.

Gen. 8. v. 21.

Iob. 10. v. 11.

Psal. 136. v. 9.

Matth. 16. v. 18.

3. p. q. 68. ar. 10.

A rabili exemplo Cham filij Noë, qui vt supra dicere cepimus, patrem turpiter nudum videns, maledictio ad filium eius Chanaam protracta est. Vnde cum Noë dicturus esset; maledictus Cham; iste enim fuit irrisor; potius dixit; Maledictus Chanaam. Seu vt habent lxx. Maledictus puer Chanaam. In paruū nepotem filium ipsius Cham, maledictionem coniciens. Cuius rationem ex Hebræorum sententia reddit Theodoretus, & approbat Caietanus, quia puer paruulus Chanaam primus omnium nuditatem, & turpitudinem Noë cui sui vidit, irrisit, & patri suo nunciauit. Qui puerum grauius obiurgare debuisset; & tamen non solum non obiurgauit, sed ad videndum & irridendum accessit, fratresque suos Sem, & Iaphet, vt idem facerent, inuitauit. Cuius prauo exemplo Chanaam, etsi omnium fratrum suorum natu minimus, peior euasit, improbitatem patris omnino sequens. Propter hoc Scriptura sacra, dum hoc gestum narrat, etsi Cham plures haberet filios, specialiter vocat eum patrem Chanaam dicens Cum vidisset Cham pater Chanaam reuerenda patris sui, &c. Ad significandum (vt notat D. Ambrosius) maximam fuisse inter patrem & hunc filium impietatis similitudinem: & Cham non tam natura, quam vitii, & sceleribus simillimum sui genuisse filium Chanaam, qui sicut particeps fuit peccati paterni, ita in eum magis protracta est paterna maledictio; nec solum in ipsum, sed etiam in vniuersam Chanaamorum posteritatem, qui progenitoris sui imitati sunt nequitiam.

Gen. 9. v. 24 & 25.

Lib. de Noe & arca c. 30

Cham (inquit D. Augustinus) qui interpretatur callidus, medius Noë filius inter Sem, & Iaphet, tanquam se ab vtroque discernens, & inter vtrumque remanens, neque in primiciis Israelitarum, neque in plenitudine gentium quid significat nisi hereticorum genus callidum, non spiritu sapientiæ, sed spiritu versipellis astutiæ, quo solent hereticorum feruere præcordia, & pacem perturbare sanctorum, quomodo Cham Noë familiam perturbare conatus est. Sicut autem ex Cham ortus est Chanaam ex vulpe magna, parua vulpecula quæ dum creuit, peior illo fuit, ex quo ortus est Chanaamorum gens populo Dei semper infensa: sic ex vno heretico oritur alius perniciosior, & ex hoc alij plurimi qui Ecclesiam Dei maxime infectentur. Nam Prouerbiū est: De radice colubri egredietur regulus, & semen eius absorbens volucrem. Sic vt multi testantur, ex Origene prodiit Arius, ex Erasmo Lutherus, quorum semen absorbit multos qui in Ecclesia velut volucres cæli, perfectionis alta petebant. Hæc igitur præuidens cælestis sponus ait; Capite nobis vulpes, vulpes paruulas qua demoliuntur vineas. Id est, studete capere non solum vulpes magnas, sed paruas, non solum veteranas, sed nouellas, non tantum matres, sed filias pusillas, quæ maiorum propensionem hereditaria successione sequuntur, & vineas postea maiori rabie demoliri curabunt, nisi tempestiue capiuntur. Plura de hoc diximus supra in id: Pisce hædos tuos iuxta tabernacula pastorum.

Lib. 16. de ciuit. c. 2. Sem Israelitas, Iaphet res referit;

Isa. 14. v. 29.

Lib. 3. Exhort. 17.

Concordatur hæc parabola cum alia zizaniorum. §. 4.

Matth. 13. v. 29.

SEd quid est quod volentibus seruis Patris familias colligere zizania cum primum apparuit inter triticum, ipse pater familias prohibuit dicens: Ne forte colligentes zizania eradicetis simul & triticum: sinite vtraque crescere vsque ad messem. Et tamen vulpes paruulas iubet statim capere, antequam crescant; cum idem significetur per zizania, & per vulpes, vt facti interpretes testantur: sed miro modo vtrumque congruit, & vna parabola aliam explicat, quia vna non sufficit explanare omnia, quæ modo obseruat Ecclesia. Nam vt diximus, cum primum apparet zizania hereticorum, maxime in paruulis, non mox eradicandi sunt, & proiciendi ab Ecclesia, vltimoque supplicio plectendi, sed patienter expectandi sunt vt deetur locus pœnitentiæ, tunc autem capiendi sunt iuxta sponsi præceptum, & rationibus conuincendi; vt Ecclesiæ reconcilientur, & ex zizania triticum fiant, & ex vulpibus columbæ. Vnde si respiciant ab Ecclesia non eradicantur, nec comburantur, sed reconciliantur. Quod si pertinaciter in errore permaneat vel semel à vinea abacti, iterum ad demoliendum eam reuertantur, omnino separandi sunt, & radicandi. Iuxta illud: Vinam abscondantur qui vos conturbant. Et auferite malum ex vobismetipsis, modicum enim fermentum totam massam corrumpit. Sed obseruandum est discrimen inter vulpes paruulas, & veteranas, quas dogmatizatores appellamus: hi enim quia difficillime corriguntur, & valde noxii sunt, statim vltimo plectuntur supplicio, timere enim potest an facta sit, & vulpina eorum respiciantia, & postea in peius prolabantur.

Ad Gal. 5. v. 12. 1. Cor. 5. v. 13. & 6.

Genes. 27. v. 16. Ad Gal. 4. v. 29.

Lib. 2. Exhort. 25. & 28.

A Cham fratri, & Chanaam, patris irrisoribus obstitunt, etsi illos non ceperint, sibi tamen paternam benedictionem impetrarunt: sic qui hereticis capiendis insistant, etsi eos ob suam duritiam & contumaciam non capiant, plurima tamen bona caelestia sibi lucrantur, quibus glorificatur Deus, qui est benedictus in secula. Amen.

D. Aug. vbi supra hoc etiam tangit.

EXHORTATIO XXXIV.

De sapientibus seculi fidei aduersariis, de hypocritis, & detractoribus, adulatoribus ac seditiosis qui per vulpes designantur, & de modo capiendi singulos istorum.

Capite nobis vulpes paruulas, &c.

EX his quæ diximus de hereticis facile deducemus ingenia aliorum qui vulpium nomine designantur, & modum capiendi eos. Inter quos valde vexarunt Ecclesiam seculi sapientes, & philosophi, quibus fides Christi visa est stultitia, nam cum se iactarent Platonicos, vel Aristotelicos, quidquid non erat secundum eorum humanam sapientiam respuebant, & altitudinis argumentationibus vineam Christi demoliri conabantur. Vnde Paulo Athenas ingrediente, & Euangelium prædicante Stoici & Epicurei differebant cum eo, id est, conflictabantur, & congregiebantur, & quidam irridebant eum. Propter quod de his etiam sponus inquit, Capite nobis vulpes paruulas. Paruulas inquam, etsi magnæ sibi esse videantur, quia dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt: & scientia eorum magna apparet, non soliditate, sed inflatione.

1. Cor. 1. v. 13.

Act. 17. v. 18.

Rom. 1. v. 28.

Modum capiendi hos sapientes à Christo tradidimus. §. 1. PRO CONVERSIO-

SEd quibus armis, & industriis capiendi sunt? Respondet Apostolus; Arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum consilia destruentes, & omnem altitudinem excollemem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi: arma Apostolicæ militiæ, vocat prodigia, miracula, donum prophetiæ, sermonem sapientiæ, heroicas virtutes, argumenta, & rationes ex lumine tum naturæ, tum fidei depromptas, & à Spiritu sancto infusas, quibus conuincebat mundi philosophos, & sapientes. Sicut autem in bello iusto perniciosiores hostes extinguuntur, reliqui capiuntur, & ducuntur captiui, vt seruiant victori: sic per Euangelij prædicationem extinguuntur vitia, & errores, & scientia illa quæ inflat, & impedit charitatem quæ ædificat: at vero intellectus ipse & scientia humana, naturalisque philosophia non destruantur, sed rediguntur in captiuitatem vt obsequantur Christo Domino, & fidei ipsius, vt sicut prius consilia, & astutiæ deseruiebant errori, ita modo deseruiant veritati.

2. Cor. 12. v. 26.

Quod ipse Paulus detestatur cum ait: Cum effemastutus, dolo vos capi. Ante conuersionem quidem erat sapiens, eloquens, astutus, sagax, & ferox. sed vt vulpes & tygris ad persequendum Ecclesiam Dei, ad extorquendas epistolas à Principibus Sacerdotum vt victos Christianos duceret in Ierusalem: at post conuersionem cuncta hæc arma illi deseruierunt ad capiendum, & captiuandum omnem intellectum in obsequium Christi. Quod item videre licuit in Dionysio Areopagita, ireneo, Iustino, Cypriano, Augustino, & aliis huiusmodi qui sapientia, & eloquentia mundi pollentes, eadem post receptam fidem vsi sunt ad conuincendos, & conuertendos alios, per illos enim Christus Dominus sapientes seculi subiugauit. Sicut enim virga Moysis cum proiecta fuit in terram, versa in colubrum deuorauit omnes colubros Magorù Ægypti ex eorum virgis confectos: ita (inquit Origenes) crux Christi, cuius prædicatio videbatur stultitia, quâ Moyses id est lex continebat. Nam de me (inquit) ille scripsit. Postquam in terra proiecta est, id est, postea quam ad credulitatem & fidem hominum venit, conuersa est in tantam sapientiam, quæ omnem Ægyptiorum, id est, sapientium huius mundi scientiam deuoraret. Stultam enim fecit Deus sapientiam huius mundi, postquam manifestauit Christum qui crucifixus est, Dei virtutem esse; & vniuersus iam mundus comprehensus est ab eo qui dicit: Comprehendam sapientes in astutia eorum. Nã ex eorù altitia & sapientia arma fecit ad comprehendendum in obsequium fidei eos vel alios similes; de quo plura alibi diximus.

Exod. 7. v. 12. Hom. 4. in Exod. Ioan. 5. v. 46. Iob. 5. v. 13. 2. Cor. 3. v. 19. Tom 4 de perfect. Tract. 6. c. 1. § 1. Ita Guillelmus apud Mart. del Rio. hic Iudic. 15. v. 4.

Pro DOMINIC. 7. POST PRÆM. TECOST.

Iac. 3. v. 15.

Matth. 23. v. 1. & c. 6. v. 12.

De hypocritis Pharisæis, & imitantibus illos. §. 2.

PERNICIOSIOR est sapientia coniuncta hypocriti, quam cum D. Iacobo vocare libet, terrenam, animalem, & diabolicam, quia terrenas quærit diticias, voluptates carnis ac mundi honores ac dignitates suggerente diabolo huius mundi principe. Hæc depopulabatur Israeliticæ vineas quo tempore Christus Dominus prædicabat. Ingens enim erat numerus Scribarum, & Phariseorum, qui tanquam sapientes & magistri super cathedram Moysi sedebant; omnes tamen hypocriti laborabant. Cuncta enim opera sua faciebant, vt viderentur ab hominibus, omnes

inhiabant avaritiæ, ambitioni, & iactantiæ, & sub vestibus ouium vulpinum, ac lupinum gerebant animum: decipientes populum, & à Christi sequela auertentes illum, propter quod sponsa. Id est, illius temporis Ecclesia, desiderium suum exprimens dicebat: Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoluntur vineas, nam vinea nostra floruit. Ac si diceret: iam per Christi prædicationem vinea nostra cœpit florere in multis, qui ipsius doctrinam amplectuntur. Vtinam caperentur vulpes Scribarum, & Phariseorum, quæ paruitatem, & humilitatem simulant, vt altitudo demoliantur vineam.

Studuit Christus Dominus capere illos sæpe sæpius in concionibus suis, prauos eorum mores occultos variis similitudinibus detegens, vt vel ipsi vulpinum animum deponerent, vel saltem alij eos agnoscerent, & sibi cauerent, ne ab eis deciperentur. Vnde coram omnibus vocabat eos sepulchra dealbata foris speciosa, & intus ossibus mortuorum plena. Ac si illis diceret: aut proiците foras peccatorum mortua ossa, aut tollite lapidem album fictæ sanctitatis tegentem illa, vt confundamini dum apparet spurcicia vestra, quia nullus est perniciosior Itatus, quam hypocritæ, qui vult esse malus, & apparere bonus, maxime cum scientia suppetit vt vtrumque occulte & callide præstet.

Vnde apud Iob scriptum est: Simulatores, & callide prouocant iram Dei: & non clamabunt cum vincti fuerint. Vbi Diuus Gregorius notat coniuncta esse hæc duo nomina simulatores, & callidi, quia simulatores nisi ingenio calleant, quod videre appetunt, congrue simulare non possunt. Nonnulla enim vitia sunt, quæ à sensu tardioribus facile perpetrantur vt gula, luxuria, & avaritia. Simulationis vero falsitatem exequi, nisi qui subtilioris fuerit ingenij vix potest. Ad hoc enim semper incumbit vt callide nouerit, & occultare quod est, & ostentare quod non est; seu vera mala premere, & falsa bona monstrare; & vt maiorem gloriam teneat, sæpe se simulat gloriam declinare.

Sed per suos gradus paulatim crescunt; à principio enim cum hypocritism affectant, & vulpes paruulæ dicuntur, vitium suum non ignorant, sed cum sciant se intus iniustos esse, iusti appetunt videri, vt alios decipiant. Sed iusto Dei iudicio, vt dicit idem Gregorius, cum crescunt, & fiunt veteranæ; eo tandem deueniunt, vt quo nituntur foris alios fallere, eo de se intus etiam fallantur, & dum laudantur ab hominibus, tales se putant, quales audiunt; sanctosque se esse, non quia ita viuunt, sed quia ita dicuntur, existimant; & ita securi sunt, ac si iustorum facta haberent. Et tunc maxime prouocant iram Dei, & euomi incipiunt ex ore eius, quia vix curari & capi possunt. Vnde de illis dicitur, quod Non clamabunt cum vincti fuerint; Nam etsi argumentis vinciantur, vel calamitatibus opprimantur, non clamant orando, vel fatendo peccatum, ne honorem & laudem male partam amittant, vel quia miseri tanquam innocij se torqueri putant.

Et hæc est ratio cur Christus Dominus Scribas, & Phariseos non cepit, vel ipsi se capi re-

Matth. 23. & 27.

Iob. 36. v. 13. Lib. 26. Moral. c. 23.

Ecc. 8. v. 14. Apoc. 3. v. 16.

Isa. 34. v. 14.

Lib. 33. Moral. 24.

Mat. 7. v. 15.

Cap. 27. v. 8. vbi D. Gregor. lib. 18. Moral. c. 7.

ad Tim. 3. v. 2.

nuerint: crant enim vulpes veteranæ cæci, & duces cæcorum, nec suum peccatum voluerunt agnoscere, quin potius increpationibus peiores euaserunt, dum peccata defendebant, & eis tenaciter inhærebant; vt impleretur quod de Iudæa dixerat Iſaias, Ibi cubauit lamia, & inuenit sibi requiem, ibi habuit foueam hericis, & enurrit catulolos suos; Apte (inquit S. Gregorius) hypocrita comparatur lamia, quæ monstrum dicitur, habens faciem humanam, & corpus ferinum, quia quod prima facie ostendit quasi ex ratione sanctitatis esse videtur; sed bestiale est corpus quod sequitur, quia valde iniqua sunt, quæ sub boni specie molitur. Eadem verò malitiosa mens rectè assimilatur hericio, qui cum apprehenditur, caput, & pedes quæ ante apparebant, mox introrsum occultat, & semetipsum quasi in sphæram colligit; ita hypocrita cum increpatur, omnia sua mala tegit, occultat, & defendit, & intra seipsum vt se tueatur fortius colligit. In Iudæa ergo lamia, & hericius foueas, & requiem habebant, quia plurimi hypocritæ eam incolebant, & catulos sibi similes generabant; quos cum Christus Dominus capere intentaſset, fortius intra seipſos sceleribus suis adhærebant, & in ipsum exarserunt captorem, vt illum cruci affigerent: quod & Dominus permisit, vt sciremus quod cum dicit, Capite vulpes, studium capiendi præcipit, vt supra diximus, non captionis effectum; quia difficillimè quædam capiuntur, maxime quæ in profundum malorum venerunt; & ideò signanter dicit, vt capiant vulpes paruulas, antequam in perniciosiorem hypocritis gradum demergantur.

Quod si capi non possint Christo, capi tamen debent coram populo, sicut Christus Dominus faciebat detegendo eorum hypocritism, & conuincendo eos de simulata calliditate, vt populus fugiat ab eis, & caueat illos. Ad hoc enim tendit monitum illud Saluatoris, Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intus ferus autem sunt lupi rapaces. Fallos prophetas vocat vulpes istas humana sapientia callidas, qui pallio humilitatis illius hostem tegunt superbiam, & veste mansuetæ ouis occultant rapacem furorem lupi; vt quid autem vestem mutant, nisi vt prophetando falsa sub specie veri decipiant? & cur rapaces dicuntur, nisi quia semper aliena rapere student, dum lucra, vel laudes, & honores, sibi non debitas, vsurpare curant? Iuxta illud Iob, Quæ est spes hypocritæ si auarè rapiat? Et quod peius est, aliena rapiunt, dum vineas exterminant, & animas quæ Christi sunt, demoliri conantur. Et ideò nobis præcipitur, vt attendamus, & caueamus hos fallos prophetas, studeamusque ex fructibus capere, & eorum comprehendere malitiam, vt longè ab illis fugiamus. Quorum mores optimè depinxit Apostolus, dicens, In nouissimis diebus erunt homines scriptos amantes, cupidis, elati, superbi, protorni, tumidi, & volupratum amatores magis quam Dei, habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes, & bos densa. Habent autem speciem pietatis, & vestem inducunt mansuetudinis, vt securos nos reddant, paruulos & imbecilles se fingunt; sed eùm tempus opportunum nacti fuerint, lupinam rabiem produunt; iuxta illud Ecclesiasticè, Est

qui nequiter se humiliat, & interiora eius plena dolo, & si ab imbecillitate virium vitetur peccatum, si inuenit tempus malefaciendi, malefaciet. Iustè ergo monemur vt capiamus vulpes, etiam paruulas, quæ paruitatem simulant; etsi nihil mali agere videantur, quia cum primum possint, vineas demolientur. Sed de alia verborum hypocriti, iam dicamus.

De detractoribus, & modo capiendi illos. §. 3.

ET si generali ratione vulpes dicens sit quis versutus, qui fraudibus, & dolis proximos, qui Christi vinea sunt, lædit; duos tamen insigniores, & frequentiores inuenimus, de quibus D. Bernardus ait; Pessima vulpes, occultus detractor, sed non minus nequam adulator blandus: vterque hypocrita, dum aliquid simulat & occultat; & aliud quàm est, prodit, occultus detractor vulpes est famam proximi secretò deuorans; id est, ipſo nesciente, coram quo amicum se simulat, coram aliis sinistrè de illo loquitur, ipsum irridet, facta eius vituperat, & alios in suam sententiam pertrahere cupit, vt etiam de proximo malè sentiant, & loquantur, quos Cham & Chanaam rectè nuncupabis. Nam sicut isti paternam turpitudinem quam tegere debuissent, reliquis fratribus irrioriè manifestarunt: sic detractores proximi defectus, quos operire oportebat, quia fraterna charitas operit multitudinem peccatorum, alijs narrant. Vnde fit quod vineas demoliantur; nam ciuitatum, & monasteriorum pacem perturbant, iustitiam lædunt, extinguunt charitatem fraternam; vnde vulpibus sunt perniciosiores: nam illæ vineam lædunt florentem, hi verò honorem qui est flos hominum; illæ deuorant botros, isti bonorum operum fructus: illæ etiam radices arefacere faciunt, isti charitatem, quæ radix est vitæ spiritualis, exsiccant: illæ semper fætent, hi tanquam fœtidis despicuntur in populo, Nam susurro, & bilinguis maledictus, multos enim turbant, pacem habentes: at vulpes etsi noceant vineis, non sibi nocent. Detractor autem prius sibi nocet, quàm alijs. Nam (vt dicit D. Ambrosius) qui susurrat, & detrahit, prius suas quàm aliorum radices euellit. Confirmat Diuus Augustinus, dicens, Me ipsum occido, si alijs detraho. Maiora sunt vulnera linguæ, quàm gladij. Nam gladius interficit corpus, non animam; detractio verò animam perimit, & instar viperæ, quæ, vt fertur, matris viscera rumpit, vt nascatur; ita cum concipitur, & paritur, prius ipsum parientem interficit. Imò (vt dicit D. Bernardus) vipera est ferocissima, quæ lethaliter tres inficit icu vno, nempe ipsum detrahentem, eum cui detrahit, & eos qui libenter eum audiunt. Citò enim peruenit ad aures illius contra quem est detractio, & irrisio, in quo generat odium, & extinguit charitatem; & qui libenter detrahentem audit, eius peccato fauet, & consentit. Vnde (vt inquit D. Augustinus) detraheri, & audienti esca mortis animæ est detractio: nam detractor & libens auditor diabolus portat in lingua; nam & libens auditor, quæ audit, libenter loquitur.

Propter hæc ergo sponſus inquit, Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoluntur vineas: id est, curate hos detractores capere in ipſo detractoribus. L L I iij

Serm. 63. in Cant.

Gen. 9. v. 22.

Ecc. 28. v. 15.

In precat. 2. ad Missam. Serm. 45. ad fratres in eremo.

Vide plures doctores hoc asserere apud Loriani act. 28. v. 3.

Ser. de triplici custodia manus, linguæ, & cordis.

Tract. de salutaribus documentis c. 26. to. 4.

tionis initio; cum adhuc parua est detractio, nam sermo detractorius serpit vt cancer, & citò intercipiendus est. Capite autem nobis, vt ita detrahentes carpatis, quod Christo illos elucemini. Non est tamen eadem capiendi forma ab omnibus obseruanda. Ille enim cui detrahitur, & qui contumeliis afficitur, capere deberet detractorem, non maledictionibus, & vindictis, reddens malum pro malo, sed beneficiis, & obsequiis reddens bonum pro malo, carbones ignis congerens super caput illius, vt à detractioe, cesset; & eum laudare incipiat, quem vituperare solebat. Et si enim Noè maledixerit Cham & Chanaan, qui eum irriserunt, spiritu prophetico factum est, non vindictam experens, sed maledictionem, cui propter peccatum subiiciendi erant prædicens. Qui autem detractores audiunt, mox capere debent leni increpatione, vt à malo auertant, aut saltem vultu ipso contestantes, quantum illis detractio displiceat. Nam teste Salomone, Sicut ventus Aquilo dissipat pluuia, ira facies tristes linguam detrahentem. Et sicut Sem & Iaphet auerterunt faciem, ne patris viderent nuditatem, quam mox tegere curarunt, quo facto fratris represserunt insolentiam, ob quod benedictionem obtinuerunt paternam: ita qui irrisores audit, nullo pacto eis assentiri debet, vt in defectibus irrisi complaceat, sed potius excusare illos, & charitate obtegere; sicque detrahentis capiet, & ligabit audaciam: quæ si nimia sit, & auctoritate polles, vt est comprimenda, sicut dicebat Dauid, Detrahentem secreto proximo suo, hunc persequeretur: id est, acri increpatione compescebam, & velut hostem proximi, ac Dei, ne alius noceret, persequi conabar.

Nec displicet detractoribus aptare interpretationem vulpium, non paruularum, sed quæ paruulas demoliuntur vineas. Nam licet detractorum lingua contra magnos & paruos effrænetur, tamen solum paruulos demolitur: qui facile scandalizantur, cum detractioes & irrisiones audiunt, & conspiciunt siue in se, siue in alios: Vt enim dicit Diuus Hieronymus, pusillorum est scandalizare. Et ideò dicit Christus, Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, &c. Maiores autem & perfecti non patiuntur hoc scandalum, nec à detractioe læduntur, sed citò à se excutunt, & in melius conuertunt. Sicut enim Paulo colligente sarmentorum multitudinem, quam super ignem imposuit, vipera à calore impulsã, inuasit manum eius; sed ille citò excutiens bestiam in ignem, nihil mali passus est: ita si te bonis operibus insudantem, ex impetu inuidiæ vipera detractiois te mordere attemptauerit, si citò excutias, liber eris. Excussit autem D. Paulus viperam in ignem, quem ipse accenderat, & vnde illa exiliuit, à quo & consumpta est; quia ignis diuini amoris, qui nos ad bona opera impellit, vnde inuidorum, vel iniquorum malitia ansam detrahendi sumit, illam consumere debet, nihili eam faciendo, nec ab incepto opere propter illam cessando.

Gen. 9. v. 22.

Prou. 15. v. 23.

Pf. 100. v. 5.

In Matt. 18. v. 6.

Act. 18. v. 3.

Plura de hoc Hugo de S. Victore in prologo ad libros de claustro animæ.

A De adulatoribus, & modo capiendi eos. §. 4.

VERSVTIOR vulpes adulator blandus, qui suis adulationibus vineas Ecclesiæ demolitur, dum animas decipit, eludit, & in malum pertrahit, iuxta illud, Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant. Nam si laudant malè gestum, illud nutiunt, in eo permanere suadent, si autem plus nimio de bono blandiuntur in elationem quæ bonum corrumpat, præcipitant. Et (vt dicit Diuus Gregorius) tanto maiores hostes credendi sunt, quanto magis laudibus adulantur: vnde aptè ait representari per locustas, quæ vastauerunt terram Ægypti, à quibus deuorata est omnis herba terræ, & quidquid in arboribus fuit. Nam terrenorum hominum mentes, si quando bona aliqua proferte conspiciunt, hæc immoderatus laudando corrumpunt. Herbam locustæ comedunt, quando adultores, quique verba loquentium fauoribus extollunt: poma quoque arborum deuorant, quando vanis laudibus quorundam iam quasi fortium, & opera euertunt. Locustæ ergo sunt, & vulpes, quia citò & fraudulenter exterminant vinearum flores, & fructus, tanto fraudulentiùs, quanto suauius loquuntur, & fructus magis facere videntur. Vnde ab Ægyptiis hieroglyphicum adulationis erat apis, quæ in ore mel, in occulto caudæ aculeum portat: & item fistula cum ceruopicta, qui eius suauitate ita demulceri dicitur, & in stuporem vsque delectari, vt incauto illi mors facile inferatur, sic adulatoris lingua dum aures mulcet, cor sagitta transfigit, & cuncta deuasat. Propter quod Plutarchus dicebat, nullum animantium genus assentatoribus perniciosum magis; nullum quod citius inuentum in præcipitium agat, nullum quod facilius fortunas, honores, vitam denique ipsam radicibus euertat. Ideoque Diogenes interrogatus, quæ bestia mortuum haberet nocentissimum; Si de feris (inquit) interrogas, obtrektor, si de cicuribus, adulator. Nam sicut aucupes blandulo quodam stidore, aut mellita vocola simplices auiculas, aut in viscum implicant, aut in pediculis iniiciunt; ita homines pellicit adulatio, & mox in omne scelus impellit.

Meritò ergo sponsus inclamat, Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas. Capiendi sunt autem adultores, ingratum vultum eis ostendendo: nam sicut facies tristis instar venti aquilonaris dissipat linguam detrahentem, ita & adulantem; nullus enim adulari aueretur, nisi gratas aures inueniret. Aliquando etiam seuera increpatione sunt repellendi, ad modum quo Dauid dicebat, Auertantur statim erubescetes, qui dicunt mihi, euge, euge. Quod Diuus Augustinus de assentatoribus interpretatur, qui statim confundendi sunt, ne adulationem prosequantur: & si vera dicerent, animo tamen adulandi reiciendi sunt, quia vulpinum occultant cor. Sicut cum Pharisæi ad Christum accederent dicentes, Magister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo, &c. quibus tamen

Ita 3. v. 12. Ita D. Basilii ibid.

Lib. 4. registri ep. c. 82.

Lib. 37. Mo. c. 12. Exod. 10. v. 22.

Apud Pieris lib. 7. à principio, & lib. 47. c. ac fistula.

Diogenes Laert. lib. 6. de vita Diog. Cyrenici.

Prou. 25. v. 23.

Psal. 69. v. 3.

Matt. 12. v. 7.

acriter respondit, Quid me tentatis hypocrita? A Aptè hypocritas vocat adultores, quia aliud dicunt verbo, & aliud gerunt in animo, denique vulpes istæ dum paruulæ sunt, citò capi debent; quia si nutriantur, dulci veneno nos periment. Vidisses Herodem regem adulationibus gratas præbentem aures, quas dum non extinxit paruulas, in suam extremam perniciem passus est magnas. Concionante enim ad populum, assentatores exclamarunt, Voces Dei, & non hominis; id est, concio tua non humana est, sed diuina. Grate audiuit captus à vulpe adulatoria, & quia non dedit honorem Deo, consumptus veribus expirauit; & qui noluit exterminare vulpes, exterminatus est à vermibus.

Act. 12. v. 22.

In admonit. ad Imper. Iustin. n. 12. ex Aristhene philosopho

Velleius Paterculus. Ofes 7. v. 3.

Prou. 29. v. 5.

Prou. 1. v. 10.

De occultis seditionibus. §. 5.

SED his aliæ sunt vulpes tanto magis noxiæ, quanto magis occultæ, quæ non solum detractioibus, vel adulationibus, sed calumniis, rapinis, falsis testimoniis, rixis, & litibus proximos vexant, pacem disturbant; & ita latenter nocent, vt damnum videas, & auctorem vix scire valeas, aut si lædentem noveris, animum & intentionem tegit, ac opus ipsum ita vestit, vt ipsum esse appareat. Horum typum mirè gessit vulpecula meretrix, quæ in eadem domo cum alia compare habitabat; & cum vtraque filium haberet paruulum, noctu dormiens filium suum extinxit, & clam illum in sinum alterius reposuit, proprium eius sibi suffurando paruulum. Cumque de hoc coram rege Salomone contenderent, nec veritas detegi posset, rex, Dei instinctu, iubet filium viuum gladio diuidi, & inter vtramque partem distribui, renuit vera mater, assentitur altera, & hinc eius falsitas deprehenditur, & filius veræ matri restituitur.

3. Reg. 3. v. 8.

Plura de hoc 1790 Glossa.

Ecce vulpeculam astutissimam quinque ingentia mala machinantem, ad quæ gradatim peruenit; nam primo proprium occidit filium, deinde clam surripuit alienum; tertio filium mortuum alteri supposuit, vt illum occidisse putaretur. Hinc lis & contentio inter vtramque, & tandem eo eius creuit seuitia, vt infantus viuus mallet diuisionem quam veræ matri restitui; dicebat enim, Nec tibi, neque mihi, sed diuidatur: sed capta est, & comprehensa vulpes in altitia sua; nam ipsa crudelitas eam prodidit, & falsam matrem esse monstrauit. Hæc est seditionum nequitia, de quibus conquerebatur sponsa, cum dixit, Filius matris meæ pugnauerunt contra me, vt suo loco diximus. Fratres vocat, sed fictos, quos nunc dicit vulpes, hi primo dormientes proprium extinguunt filium; cum spiritum salutis, quem conceperant, & parturierant, per socordiam occidunt, & in seipsis charitatem extinguunt, & opera meritoria, quæ viuã sunt per gratiam, per lethale peccatum mortificant. Sed hæc noctu & secreto efficiunt; nam qui malè agit, odit lucem, & peccata sua quanto citius occultant. Deinde verò clam filium alienum rapiunt, quia dum quærunt quæ sua sunt, vehementer sitiunt rapere aliena; fraudulenter alienis laboribus ditari cupiunt, & diuitias, dignitates, vel honores quibus alij potiuntur, sibi vsurpare conantur, nec rationes desunt quibus calumnias & rapinas contegant, sicut texit vulpecula Iezabel, cum vineam Naboth sibi accipere satagebat. Sed ulterius filium à se occisum in alterius sinum reponunt, cum propria scelera abscondentes in alios reiciunt, & quæ ipsi secreto perpetrarunt, per calumnias, & falsa testimonia aliis attribunt, vt in se indemes seruent, sicut fratres Ioseph, cum eius mortem machinabantur, tunicam sanguine hæditinctam Patri Iacob demonstrarunt, vt illum deciperent, dicentes, Fera pessima deuorauit eum, Bene in sanguine hædi tingit, & non agni, quoniam ex nequitia reprobata tinctio illa procedebat; & quæ fera inuidiæ fraternæ deuorauerat, in feram agri deiiciebant, vt scelus occultarent.

3. Reg. 3. v. 8.

Lib. 3. Exhort. 28.

2.

3. Reg. 21. v. 9.

Gen. 37. v. 20. & 31.

4. Hinc oritur reipublicæ perturbatio, diffi- A
patio pacis & concordia, ac diuisio quæ ad
regni destructionem tendit, quia *Omne regnum*
Lu. II. v. 17. *in se diuisum desolabitur*: hinc bella, lites, ri-
xæ, contentiones amaræ, & aded implexæ,
vt vix quidpiam probari, vix dignosci pos-
sit. Innocentes enim filium mortuum, suum
non esse agnoscunt, nec à se occisum, de cal-
lumnia & falso testimonio conqueruntur, res
ad iudices & prælatos defertur, quia capere
vulpes istas vix possunt, nisi cœlesti deluper
5. illustrentur lumine. Illustrantur autem, vt se-
quenti Exhortatione patebit. Deus enim qui
comprehendit sapientes in astutia eorum, per-
mittit eos aliquid dicere, vel agere, vt se de-
fendant, vel operiant, vnde seipfos prodant,
& fraudulenta eorum nequitia nota fiat. Hæc
igitur perpendens Ecclesia nomine eorum qui B
has fraudes patiuntur, ad Deum clamat, &
ad Angelos, solertesque pastores, *Capite no-
bis vulpes paruulas quæ demoluntur vineas*: id
est, videmus vineas deastari, scimus adesse
vulpes, capere nequimus, neque agnosci-
mus: vos capite, qui agnoscitis eas, aut no-
bis manifestate, vt capere valeamus. Crebrò
enim Deus orandus est, vt ab his seditiosis &
calumniatoribus nos eripiat, dicentes cum re-
gio Psal. 118. *Redime me à calumniis hominum, vt cu-
stodiam mandata tua*, quia nisi ipse redemerit
nos, opprimemur ab illis.

Quod si ab his omnibus vulpibus, quas ha-
cenus commemorauimus, tutum cupis ser-
uare animam, præcellam curato instituire vi-
tæ rationem, quæ terrenis omnibus superior
fit, in profunda tamen humilitate radicata.
Vulpes enim facilè deuorant botros vitium,
quæ prope terram sunt, non verò earum, quæ
vltimis vel magnis arboribus nixæ in altum cres-
cunt, etsi vtrarumque radices lædant, cum
circa eas fodiunt, & areferi faciunt; sic præ-
dictæ vulpes facilè demoluntur eos, qui ter-
renis diuitiis, vel honoribus inhiant, & tem-
poralia bona appetunt, & magnificiunt: ac vi-
ri spirituales ac religiosi, qui rebus terrenis va-
le dicentes, Christi cruci quam amplectuntur,
nixi, elenantur à terra, & cœlestem ducunt vi-
tam, ab his vulpibus non læduntur, dum ta-
men radicem humilitatis diligenter custodiant:
humilitas enim adulatorum respuit, detracto-
res contemnit, hypocritas abominatur, & om-
nibus calumniis ac contumeliis animum supe-
riorem confert; & quia non sibi, sed Christo
fidit, astutius diaboli non ignorat, & cunctis
D vulpibus captis triumphum in Christo agit,
cui sit honor & gloria in secula seculorum.
Amen.

EXHORTATIO XXXV.

*De modo extirpandi vitia speciem vir-
tutis præferentia, & ea quæ par-
uula sunt, ac magna etiam, mox
vt oriri incipiunt.*

*Capite nobis vulpes paruulas, quæ
demoluntur vineas; nam vinea
nostra floruit.*

A M ad eas vulpes capien-
das accedamus, quæ intra
vineam animæ oriuntur,
nutriuntur, & crescunt; cu-
ius singularæ curam ges-
sisse videretur sponsus, ex eo
quod non vineæ inquit,
sed *Vineæ nostra floruit*. Est
autem quælibet pia anima Christi vinea,
cuius vites (vt alibi diximus) sunt facultates ip-
sæ, virtutibus supernaturalibus ornatae, flo-
res sancta desideria, botri pia opera ex qui-
bus exprimitur vinum lætitiæ spiritualis. A-
bundat tamen vulpibus, quæ eam demoliri
conantur. Nam prauæ animi propensiones,
ac vitia virtutibus insidiantur; quæ cum aper-
to Marte pugnant, feræ dicuntur; cum ve-
rò occultè, & sub specie boni, vulpes nun-
cupantur; quibus demones quos superius
vulpes esse diximus, vtuntur ad immittendas
prauas cogitationes apparenti virtute pallia-
tas, quæ sensim vineas demoliantur, iuxta
illud *Osee*, *Comederunt alieni robur eius*, &
Osee 7. v. 9. *nesiuit*; alieni sunt apostatæ angeli, & cogi-
tationes ab eis immisæ, quæ virtutes animæ
sæpius deuorant, ipsa damnum quod patitur,
non aduertente.

Hinc prima harum vulpium astutia est se re- 2. Cor. 11. v.
gere, ne agnoscantur vt pusillanimitas pute- 14.
tur humilitas, ira zelus, pigritia mansuetu-
do, & præcipitatio feruor, ira hominem de-
cipientes, vt, sicut dicit beatus Gregorius, inde
Lib. 32. Mo. c. 17. expectet præmium, vnde dignus est supplicio.
Propter quod hæc vitia difficilius curantur;
Cassianus coll. 4. c. 10. nam cum culpa virtus existimatur, tanto tar-
dius vitium deserit, quanto hoc quod perpe-
trat, minus erubescit, & de eo præmij retribu-
tionem quærit: cum autem deest erubescencia
de malo, & timor pœnæ, quæ mentem in-
frænant, effrænatus perpetrat quod iustum pu-
tat, nec emendare cogitat, quod per deceptio-
nem approbat.

Quomodo sunt capiendæ hæc vitia.

§. I.

Q U O M O D O ergo implere poterimus
præceptum sponsi dicentis, *Capite nobis
vulpes*, si ita se occultent, vt non videamus il-
las? Sed qui capere præcipit, lumen quo agno-
scantur, petentibus non negabit; ipse solus
est qui faciem Leuitan indumento operam
reuelat, vt nuda sicut est, appareat, ne alios
decipiat; sed dilectis suis discretionis impertit
lumen, quo vitia à virtutibus secernant;
in Ecclesiaque constituit magistros, & docto-
res, qui ab ipso edocti, agnoscunt cogitatio-
nes Satanæ, ne circumueniamur ab illo. Et
sicut Elifæus propheta occultas Assyriorum
insidias ex Dei reuelatione agnoscens, patefa-
ciebat regi Israel, vt eas caueret; sic versutias
diaboli cogitationes nobis manifestant, ne ca-
piamur ab illis. Sed præclarior typus est Ahia
propheta, ad quem vxor Hieroboam suafu
mariti habitum commutans ne agnosceretur,
tetendit vt eum alloqueretur. Sed cum pri-
mum audiuit sonitum pedum ipsius, Deore-
uelante, dixit ei, *Ingredere vxor Hieroboam,
quare te aliam esse simulas?* Sic hypocritæ qui
lupinum cor vestimento ouis tegunt, & dia-
bolica cogitationes, quæ habitum mutant,
vt virtutes appareant, latere non poterunt eos
qui spiritum Dei habent. Produunt enim seipso
pedum sonitu, & strepitu. Gressus enim Sata-
næ & affectus interni ab eo immisæ quondam
afferunt mentis perturbationem, vel inquietu-
dinem, ac vehementem impetum rationem
obtenebrantem, & quamuis bonum præ se
ferre videantur; tamen si attentè obseruentur,
in aliquem finem latenter tendunt, terrenum,
vel mundanum, aut voluptuosum, sonitum-
que Satanæ emittunt, per quem secerni pos-
sunt ab affectibus veræ virtutis, quæ ex Deo
est, quorum sonitus est dulcis, pacificus, quie-
tus, terrena respuens, mundana ac carnalia
contemnens, solumque spiritualia intendens &
cœlestia.

Postquam autem agnitæ sunt huiusmodi
vulpes, statim capiendæ sunt eo modo quo
sponsus præcipit, *Capite nobis*. Quid est no-
bis? affectiones illas comprehendite, & ex
apparenti virtute in veram & solidam, quæ
Deo placeat, & Ecclesiam ædificet, commu-
tate. Ablato enim & perempto quod vitiosum
est, id quod remanet in naturali propensio-
ne virtuti subiicite; vt pusillanimitas transeat
in veram humilitatem; ira in verum zelum,

A & amor carnalis fiat tantum spiritualis. Nam
(vt egregiè docet Diuus Gregorius) Siforti
nos studio contra vitiorum incentiua stringi-
mus, ipsa etiam vitia ad vsum virtutis immut-
tamus. Nonnullos namque ira possidet, sed
hanc dum rationi subiicunt, in sancti zeli mi-
sterium vertunt: alios superbia erigit, sed dum
diuinæ formidini animum inclinant, hanc ad
defensionem iustitiæ in vocem liberæ auctori-
tatis immutant.

Sed vt clarius hæc explicentur, vniuersos
animæ hostes internos ad duo capita rediga-
mus. Alterum complectitur vitiorum habi-
tus, maximè illos septem quos vitia capita
lia nuncupamus, & huiusmodi capiendi sunt
vt penitus exterminentur; sicut de septem
nationibus inimicorum, quæ terram promif-
sionis possidebant præceptum est, *Percuties* Deut. 7. v. 3.
ear usque ad interuentionem; vt eorum loca
Israëliticæ tribus possiderent: sic exterminan-
da sunt vitia, vt introducantur virtutes. Al-
terum verò genus amplectitur passiones, seu
propensiones naturæ corruptæ, quæ ad ma-
lum feruntur; & hæ capiendæ sunt, non vt
penitus eradicentur; quia non semper est pos-
sibile, sed vt in seruitutem & captiuitatem
redigantur, & rationi ac legi Dei obediant.
Quomodo Gabaonitæ, qui Iosue deceperunt, Iosue 9. v.
dicentes se esse de terra longinqua, & non
de hostibus, qui illam terram inhabitabant,
cùm agniti sunt, non sunt extincti, sed com-
pulti, vt Dei populo seruirent: & sicut qua-
dam gentes dereliquit Dominus inexpugna-
tas, vt in eis erudiret Israël (sic teste Di-
uo Gregorio) huiusmodi passiones, ac mi-
nima quædam vitia ex Dei permissione inex-
pugnata manent, vt mens nostra sollicitè se
in certamine semper exerceat; & de eo vi-
ctoria non superbiat, quo viuere in se ho-
stes conspicit, à quibus adhuc vinci formi-
dat. Manent tamen hostes capti velut ca-
ptiui, iuxta illud, *Habitauit Chanaanus in me-
dio Ephraim tributarius*: quia, scilicet, ipsum
vitiū quod subigere non possumus, ad vsum
nostræ utilitatis humiliter retorquemus, vt
eo de se mens, & in summis vilia sentiat,
quod suis viribus, etiam parua quæ appetit,
non expugnet. Vehemens enim passio appe-
titus, quæ rationem præcipitat, cum per vir-
tutem domatur, tributaria fit, & rationi ad ar-
dua opera aggredienda sæpius deseruit. Quam-
uis ergo viri Iuda strenui essent bellatores, Iosue 15. v.
omnes Iebusæos debellare non potuerunt: sed
(vt inquit Diuus Bernardus) velis nolis intra
Serm. 68. in
Cant. fines tuos habitat Iebusæus, subiugari potest,
sed non exterminari.

De exterminandis vitiiis parulis.

§. 2.

Sed quoniam sponfus peculiariter iniungit, vt capiamus *Vulpes paruulas*, quid per paruulas intelligat explanandum est. Quædam enim vitia & peccata sunt ex se parua, vt quæ leuia & venialia ex obiecto vocamus. Alia verò parua quidem sunt in principio cum subito oriuntur; sed si crescant lethalia fiunt, & magnam stragem inferunt, vtraque capiendæ sunt; nec priora quantumuis minima videantur, sponte sunt admittenda; in maximo enim versatur periculo, qui parua, eo quod parua contemnit, & sponte admittit. **A**ffluet enim contemnere minima, ad hoc venit (ait Diuus Gregorius) vt non perhorrescat grauiora, & tanto in maioribus contemnit pertimescere, quanto in minimis didicit non timendo peccare. Vnde scriptum est, *Qui spernit modica, paulatim decidet*; non ait, qui committit modica; nam ex surreptione, etiam perfecti delinquant, quia in multis offendimus omnes, sed qui spernens, & paruipendens, quia modica perpetrat illa, paulatim decidet in grauiora: cuius periculum sancti Patres variis explicant similitudinibus. De minimis guttis (inquit Diuus Augustinus) implentur flumina; per angustas rimulas infudat aqua, nauis impletur sentina; quæ si contemnatur, mergitur nauis, & hoc agit sentina latenter excrefcens, quod procella patenter sæuiens; & gutta cauat lapidem, non minus quam ferrea lima; & stillicidiana non sinunt hominem quietè manere in domo sua, quam paulatim diruent. **S**ed illa præclarior similitudo, cuius meminit Ecclesiastes, dicens, *Musca morientes perdunt suauitatem unguenti*: quod prouerbum est ad significandum ex re parua, si contemnatur, oriri magnum damnum, maximè cum res parua finitur multiplicari: nam muscæ paruulæ, quæ ex putrefactione nascuntur, cogitationes significant, & affectiones, quæ ex inordinata concupiscentia oriuntur, & importunè cor tangunt, & pungunt: tunc autem mori dicuntur in pretioso vnguento, quando non citò abiguntur; sed sinuntur diutius ibi permanere, & tunc suo factore vnguentum perdunt; quia etsi paruulæ dum diu permanent in anima, spiritum deuotionis exterminant, & in ruinam ipsius gratiæ deducunt; quia ex peccatis leuibus & erroribus paruis in grauiora decidunt. Quod Diuus Augustinus confirmat exemplo de homine, qui muscam passus importunam, tædio affectus, cum à Manichæo hæretico interrogaretur, quis illam fecit? Ira percitus; respondit, diabolus. Quod magnopere approbans hæreticus, gradatim interrogare idem pergens de ape, mox de locusta, pecude, boue, volucre, elephante; & postremo de homine idem concessit; Ita (inquit) miser ille, cum tædium passus est à muscis, musca factus est, quem diabolus possideret. Beelzebuth quippe inter-

Apretari dicitur, princeps muscarum, de quibus scriptum est, *Muscæ morientes exterminant oleum suauitatis*. Ecce hominem qui à parua impatientia ex musca captus, in errorem maximum præcipitatus est. Quare nec vna praua affectio, etsi parua, paruipendenda est, nam diabolus astutissima vulpes, ex ea ansam arripit, vt vineam animæ demoliat: nam quantumuis aquila liberum habeat caput, alas, & corpus, si ab aucupe vno vngue capta tenetur; facile (inquit Diuus Dorotheus) tota exterminatur; sic vnica praua affectio in causa erit, si contemnatur, vt hostis disperdat animam: & vt bene inquit Cassianus, quantalibet sublimitate murorum, & clausurarum portarum firmitate muniatur vrbs, postterulæ vnus quamuis paruissimæ proditione vastabitur, &c. Quid enim differt vtrum per excessiua mœnia, & ampla portarum spatia, an per cuniculi angustæ latibula periculosus hostis penetralibus ciuitatis irreat? Cum igitur diabolus magis insidietur sublimioribus, quanto quisque est sanctitatis sublimior, tanto magis inuigilare debet, vt vulpes paruulas capiat, nec vnam finire viuatur; nam ideo subdit, *Quia vinea nostra floruit*. Hæc enim cura maximè spectat ad animam virtutibus florentem, cuius est omne peccatum quantumuis paruum citò repellere. Nam contemnere minima indicium est minimæ virtutis, ac modicæ charitatis. Quemadmodum enim, inquit D. Dorotheus, vir purpurea & holoserica veste indutus, strenue refugit quidquid eam maculare potest, & si parua sit luti, vel pulueris macula, quam tamen pro nihilo ducit, qui vili tegitur indumento; ita insignes sancti, qui pretiosa veste charitatis & gratiæ mirabiliter coram Deo sunt ornati, non solum culpas graues, quibus vestis dilaceratur, sed minimas etiam fugiunt, ne pretiosam hanc vestem commaculent. Qui verò terrenam & tepidam agunt vitam, pro nihilo ducunt, plurimis peccatis venialibus inquinari; illi dicunt, *Lani pedes meos, quomodo inquinabo illos?* Nam iustus qui valde lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet, & à leuioribus culpis mundet; sed cum semel mundauit, nollet iterum inquinare eos; maximè cum Dominus dixerit Petro, qui pedum lotionem recusabat, *Si non laueris te, non habebis partem mecum*. Quod ita interpretatur Diuus Bernardus; Ne refugias quod lauem pedes tuos, quia quodlibet peccatum, etsi paruum, non nisi meo sanguine valet expiari, & nisi prius in hac vita, vel in purgatorio consumatur, non erit aditus in regnum cælorum, quia nihil coinquinatum intrabit in illud: quibus etiam verbis insinuat quam fugienda sit minima contra Dei voluntatem resistentia, etsi in re de se parua, & sub prætextu virtutis fiat; vulpecula enim est, quæ nisi capiatur, demolietur vineam, & à Christi possessione reiciet eam. Propter quæ religiosus viros maximè oportet vigilare, vt paruula quæque peccata fugiant, & viriliter capiant, ne suam florentem vineam sensim comedant; nam, vt inquit Diuus Bonauentura, nec

nec minimum est contemnere minima, quæ non minimam moribus maculam eo turpius neglectu habita, ingerunt, quod vitari facilius cognita, posuerunt. Et qui coram Deo magni esse appetunt, nullum præceptum debent reputare minimum; nam qui soluerit vnum de mandatis minimis, minimus vocabitur in regno cælorum.

Matth. 5. v. 19.

De exterminandis internis tentationibus mox vt oriuntur.

§. 3.

Hinc fit omnes prauos motus, internaque tentationes carnis, ac Diaboli suggestiones cum primùm oriri incipiunt, capiendas esse: vulpes enim paruulæ sunt, quæ si crescere, sinantur, demolientur vineam. Nam ab vna scintilla, nisi celeriter extinguatur, magnus increscit ignis, qui vniuersam comburat domum; quod sic explicat diuus Chrysostomus, quando paruam animi perturbationem susceperis, ne eam neglexeris, quod parua sit, sed considera id quod ex ea oritur: maxima mala parit. Etenim postquam in domo aliqua parum stupæ accensum viderimus, conturbamur, & tumultum mouemus: non enim attendimus initium, sed ex initio finem considerantes: mouemur, & concupimus, vt totum caminum extinguamus. Hoc igne vehementius animam exedit vitium, & ideò velocius extinguendum: nam si fuerimus negligentes, id correctu euadet difficultius, ita Chrysostomus: quod eleganter confirmat diuus Hieronymus, sic dicens: nolo sinas cogitationes crescere: nihil in te Babylonium, nihil confusions adolecat, dum paruus est hostis interfice: nequitia ne zizania crescant, elidatur in semine, audi Psalmistam dicentem. *Filia Babylonis misera. Beatus qui retribuere tibi retributionem, quam retribuisti nobis. Beatus qui tenebit, & allidet paruulos suos ad petram*: quia enim impossibile est in sensum hominis non irruere innatum medullarum calorem, ille laudatur, ille prædicatur beatus qui vt cœperit cogitare fordida, statim interficit cogitatus, & allidit ad petram, qui Christus est. Hæc Hieronymus.

Sed perpendendum est duplex Psalmistæ in his verbis desiderium: nam Babylon duo mala intulerat Iudæis: multos enim eorum occiderat, alios captiuos duxerat: parem illis optat retributionem, ad quam obtinendam, paruulorum elisionem exoptat; sic Diabolus duo homini intulit mala, nam gratiam, virtutes, ac dona Spiritus sancti destruxit; & vires ac appetitus sibi subiecit; contra quem nos summè desideramus vitia; extinguere vt virtutes recuperemus, & vires in pristinam libertatem, vt rationi subdantur, vindicari. Ad hæc autem obtinenda nihil ita iuuat, ac paruulos, motus inordinatos mox ad petram allidere, & vulpeculas has, cum primùm ex suis foveis erumpunt, statim capere, & exterminare: & quemadmodum fellis attentè obseruat foramen per quod mus egressurus est, & statim ac exit, festinè illum inuadit, arripit, & dentibus comminuit ita (in-

Ecclesi. 11. v. 34.

Hom. in Psal. 6 ad finem.

De custodia virginittatis ad Eustochium.

Psal. 136. v. 9.

Simile.

quit diuus Climacius) continuè vigilandum tibi est vt obserues prauas cogitationes, & affectiones, quæ ex antris paruis cogitatiuæ, & affectiuæ procedunt, & cum primùm eas videris comparere, statim capias, repellas, vel comminuas. Sit ergo (inquit), fortis vigilque sensus semper in cordis ianuis excubans, cogitationes accedentes, aut necans, aut remouens: nam qui internos motus custodit, in praua opera non decideret.

Vnde obseruat diuus Gregorius Iob dixisse: *si in manibus meis adhaesi macula*, qui prius dixerat: *capigi sedum cum oculis meis ne cogitarem quidem de Virgine*. Nam quomodo macula culpæ in manibus, id est, operibus, inhæreret, quàm censura disciplinæ non sinebat in cogitatione proficere: neque enim culpa ad opus prodire permittitur, si intus vbi nascitur, extinguitur; si autem tentationi in corde nascenti, festinè non resistitur, hæc eadem qua nutritur mora, roboratur: & existens foris in operibus vinci vix præualet, quia ipsam intus dominat mentem captiuam tenet. Et sicut Abraham festinè abigebat aues, nempe vultures, coruos & alias huiusmodi quæ descendebant, vt carnes sacrificandas scderent, aut deuorarent; ita celeriter abigendæ sunt quæcumque diabolicæ suggestiones, quæ sacrificia nostra siue orationis, siue boni operis impedire, & deuorare nituntur. Nec solum rapaces volucres, sed etiam importunæ muscæ abigendæ sunt, ne eiusdem sacrificij suauitatem commaculent, & fragrantiam vnguenti vt iam diximus, dissipent: dum quædam Virgo r. Deo deuota desideraret scire statum animæ suæ vt eam perficeret, ostensa est ei in extasi sub effigie macræ infantulæ faciem habentis coopertam muscis: Muscæ autem significabant paruulos defectus, & importunas cogitationes, quæ debilem animam comitantur, sed sedulo abigendæ, & exterminandæ sunt vt conualescat, fortior & pulchrior fiat.

Sed quid est quod Abraham non capiebat volucres, sed abigebat; sponfus autem non iubet abigere vulpes, sed capere? fortè quia demones abiguntur, sed vitia exterminantur, vel quia idem est abigere malas cogitationes, & exterminare eas. nam cum abiguntur, euanescent, & pereunt. Aut tandem Abraham fecit quod saterat vt sacrificium illud citò finiendum, rectè perageretur; sponfus verò quid præcellentius iubet, vt vinea florens illæsa permaneant semper, dum vulpes demolientes non solum abiguntur, sed capiuntur, ligantur, vel exterminantur.

Qui igitur positi sumus à Deo custodes in vitis, ne gementes dicamus sicut olim sponfa, *Vineam meam non custodini*, vigilemus continuo vt vulpes paruulas capiamus, nec vnam incaptam relinquentes, nam ista fortè demolietur vineam nostram: & vt inquit Ecclesiastes, *qui offendit in vno multa bona perdet*. Notat autem diuus Hieronymus quod mox subiecit: *musca morientes perdunt suauitatem unguenti*. Vt doceret ex eadem radice procedere quod vnum grate peccatum multa bona destruat, & quod multa mala parua si negligantur, grate inferant damnum: nec ergo contemnendæ sunt vulpes,

In gradu 27

Lib. 2. mof.

1. 7. Vt Iob. 31. v. 7.

Genes. 15. v. 11.

D. Greg. lib. 16. mor. c. 19.

Ecclesi. 10. v. 19.

Ecclesi. 9. v. 18.

Quia paruula, si sunt plura; imò nec vnica Parua, quæ citò euadit magna: sed omnes capiendæ, quia vinea, quàm custodimus, etiam est ipsius sponsi, & ideo nostram vocat, cuius iuri cedere nequimus, quare tanquam vinea pius diligentius est custodienda, & peccata tanquam Deo aduersa perimenda; ipseque prebebit auxilium, vt vincamus, & vincenibus gloriæ coronam impertietur in sæcula sæculorum Amen.

EXHORTATIO XXXVI.

De desponsatione inter Deum & Ecclesiam ac piam animam, & bonis quæ ex ea proueniunt ac de mutua vtriusque cura erga alterum.

Dilectus meus mihi, & ego illi.

RETVLIT hætenus sponsa innumera à dilecto suo sibi collata beneficia: coronidem addit huic primæ cantici parti duobus vltimis versibus, qui perfectissimi amoris formam comprehendunt, & primo ait. Dilectus meus mihi, & ego illi, trunca oratio sed sapientiæ, & amoris plena: non apponit verbum quod orationem connectat, & indicet quid sit, dilectus illi, & illa dilecto, vt eruatate possit cor nostrum quodcumque verbum bonum, quod adiungat illi; nam in huiusmodi ita se mutuo diligentes, apte quadrabit. Hoc vno dempto quod soli Deiparæ conuenit, cui singulariter concessum est dicere. Dilectus meus mihi, est filius; & ego illi, sum mater, cui subinde eminentissima ratione tribuenda sunt quæcumque de Ecclesia, & de singulis iustis dixerimus.

De desponsatione spiritali Christi & Ecclesia.

§. I.

ET in primis spiritalis desponsatio inter Christum & Ecclesiam, ac sanctam animam, his verbis describitur. Cùm enim matrimonij sacramentum celebratur, interrogatur sponsa: vis esse huius? responderetque volo. Similiterque interrogatur, ac responderet sponsus vnde ratum ac perfectum maneret matrimonium, & extunc sponsus & sponsa non sunt sui iuris, sed alter alterius: sub hac forma ipse Deus connubium spirituale iniit cum antiqua Ecclesia, cum ex Amorrhæis, & Cætheis elegisset eam, Transiui: (inquit per te, & vidi te, & ecce tempus amantium & expandi amictum meum super te, & operui ignominiam tuam, & iuravi tibi, & ingressus sum pactum tecum (ait Dominus) & facta es mihi. Vocat tempus amantium, quo virgines eligunt sponfos, aut viri sponfas: multi autem diu gentium, sui idola sibi copulare volebant antiquorum Hebræorum familiam, aut ipsa eis copulari satagebat. Sed Deus infinitè amans ani-

Ezech. 16. v. 8.

mas; illam sibi elegit in sponsam: extendit super eam pallium suum, quod signum erat desponsationis; vt constat ex verbis quibus Ruth connubium petijt à Boos dicens: Extende pallium tuum super famulam tuam, quia propinquus es. Extendit ergo Dominus super Synagogam pallium suum, quia eam in sponsam ascituit, & sub protectione sua constituit. Quod vt firmum esset & ratum; iuramento firmavit inito pacto, quod ipsa ei fidelis esset, & ipsi: vnde inquit, facta es mihi: id est, facta es mea, vt deinceps non sis alterius, sed mei solius. Ita vt etiam patrem ac matrem relinquant, si opus fuerit, vt mihi adharreas.

Ruth 3. v. 9.

Gene. 19. v. 9. & c. 17. v. 3.

Hæc olim Deus cum antiqua Ecclesia, sed expressius cum noua, quæ Christo nupit, teste diuo Paulo, qui referens verba illa Adæ: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne vna; subdit, sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia. Promissum autem fuit huiusmodi connubium per Oseam cùm inquit: Sponsabo te mihi, in sempiternum, & sponsabo te mihi in iustitia, & in iudicio & in misericordia, & in miserationibus, & sponsabo te mihi in fide, & scies quia ego Dominus. Vbi quinque insignia huius præclari connubij enumerat: primum quod erit sempiternum: Non enim dabit vnquam libellum repudij Ecclesiæ nouæ, sicut dedit antiquæ, cuius legem & ceremonias abrogauit; deinde quod erit in iustitia, non quidem legali, & apparenti seu externa, sed vera, solida, & interna, quæ iusta sit, & pura coram Deo. Ideoque tertio additur quod erit desponsatio in fide: id est, non in operibus antiquæ legis, & ceremonijs, ac ritibus eius, sed in fide Christi quæ per dilectionem operatur. Vnde desponsatio erit in misericordia, & miserationibus, hoc est: innumeris beneficijs, gratijs, & donis cælestibus cumulata. Erit tandem in iudicio, id est iudicando pro ea in eiusque fauorem sententiam ferendo: multæ enim lites circa hoc connubium insurgent, cùm Synagoga Mosaica legis zelatrix Christum sibi soli veller, & cum lege Moyfi ipsius fidem aggregare attentaret; innumerabiles etiam hæreticorum sectæ oriundæ erant, sicut & ortæ iam sunt quæ apud se veram esse Christi Ecclesiam dicerent, & ipsum sibi sponsum arrogarent: at Christus Dominus vnica Ecclesiam fundatam super petram, id est Petrum, eiusque successores Romanos Pontifices, desponsauit sibi in iudicio, iudicans pro illa, & sententiam ferens quod ipsa sola sit eius sponsa: & ipse solus, sponsus illius, vt nec illa alterum, nec ille alteram in terris sponsam habeat, nec habiturus sit vnquam.

Ad Ephes. 5. v. 28.

Osee 2. v.

De hoc supra lib. 1. Exhort. 11.

Hæcigitur omnia vera Christi Ecclesia certa fide credens, omnibus alijs sectis spreis, & quasi irritidens illis, ait: Dilectus meus mihi, & ego illi, id est, verus Christus & Messias in lege promissus, Deus & homo: ille est dilectus, & sponsus meus, & ego sum vnica dilecta, & sponsa ipsius. Nulla alia congregatio hominum usurpet sibi nomen sponsæ, & dilectæ, aut præsumat verum Christum suum sponsum & dilectum nominare; nã certo scio quod dilectus meus mihi solus est desponsatione coniunctus,

Ecc. 6. v. 8.

coniunctus, & ego vicissim illi soli. Vna est (inquit ille) Columba mea, vna est perfecta mea, vnus etiam (dico ipsa) est columbus meus, vnus perfectus meus, & ego & ipse sumus duo in carne vna, & in Spiritu vno. Signanter autem non apposuit verbum est, nec fuit, vel erit, vt ex quo Christus factus est homo, & ei semel copulatus est, dicere possit; dilectus meus est, fuit, & semper erit mihi, & ego sum, fui, & ero semper illi; in æternumque indissolubile hoc connubium permanebit, nec vel vna hora, aut momento temporis hæc mutua dilectio intercipietur.

De desponsatione cum singulis sanctis animabus.

§. 2.

Quæ de vniuersa Ecclesia diximus, singulis animabus iustis applicemus, quæ in Ecclesia nunquam defuerunt, nec deerunt vsque ad consummationem sæculi: quas sibi desponsat in fide, iustitia, & iudicio & in misericordia & miserationibus. Sunt & enim plurimi amantes, qui animam sollicitant vt eis adhareat: instat Diabolus, vrget mundus, premit caro: imò cunctæ res sæculi siue voluptuosæ, siue vanæ, aut viles in suum eam amorem pellicunt. Et quamuis post sædos istos amantes aliquando abierit, Deus tamen misericordia sua motus, desponsauit eam sibi in iustitia, & in iudicio expellens hos turpes amatores ipsa consentiente, & exoptante, iudicans pro ea, iustificans illam, suaque gratia & iustitia replens, ita vt fidenter dicat: dilectus meus mihi, & ego illi: ipse est vnicus sponsus meus, cui soli adhareo, quem solum diligo, nec alium volo: respondi enim vos, ait (Paulus) vni viro Virginem castam exhibere Christo. Nam etsi quædam sponsum habeant terrenum, tamen spiritus non nisi vnicum habet cælestem, de quo solo gloriatur dicens, dilectus meus mihi, est vnicus dilectus, quia nullo diligo hoc singulari amore, quod diligo ipsum, nec alios homines, vel Angelos diligo in ipso, & propter ipsum, & quia amici, vel creaturæ sponsi mei sunt, quid enim ð dilectus, est mihi in celo, & à te quid volui super terram? Ex vniuersa enim amplitudine cæli & terræ nihil mihi est dilectum nisi tu, nec præter te alium volo, quia in te vnica omnia habeo, & cætera quæ tibi aduersa sunt, respuo.

Osee 2. v. 19.

2. Cor. 11. v. 2.

Psal. 71. v. 25.

Dixerat paulò ante, vt vidimus: Capite nobis vulpes paruulas quæ demoluntur vineas, quia vinea nostra floruit. Explicat nunc sponsa quantum floreat, sanctisque desiderijs flagret: & quàm in animo sibi sit cunctas vulpes capere, quamque iusta sit capiendi causa: & quasi vnico verbo omnes illas capiens, abigens, vel exterminans, audaacter ait: dilectus meus mihi, & ego illi: ac si dicat fugite dæmoniæ vulpes, à vite hæretici, & hypocritæ, recedite detractores, & adulatores; exterminentur vitia, dissipentur peccata capiantur vulpes omnes, quia dilectus meus mihi & ego illi: illum solum diligo, illum omnibus præpono, cunctos eius hostes sperno, respuo,

A persequor; cum nullo sædas in eo, quia illi soli desponsata sum, & illi omnino me trado: & sicut ille est mihi, ita ego sum illi, & nolo esse alteri.

Sed quid est, ego illi? nam licet solus Deus sit dilectus animæ, at non sola anima est dilecta illi, cum & plures simili amore diligit. Sed ænigma soluit Apostolus, qui cum de omnibus Corinthijs in plurali numero dixisset, respondi vos vni viro, non dixit similiter Virgines castas, sed potius, Virginem castam exhibere Christo. Vt indicaret omnes animas piæ vnæ efficere Ecclesiam, vnæ Virginem castam, & vnus viri Christi sponsam: & præterea ita Deum diligere quamcumque animam sanctam, ac si vna esset & sola, nec minus amat singulas, quàm si non amaret alias, & ex eo quod amet plurimas, nihil minuitur eius amor erga singulas; imò quodammodo crescit, & fit illis vtilior, ex vnioune plurium in vno corpore. Vnde profuit quod amor vnus partis profit reliquis, sicut anima rationalis, quia indiuisibilis est tota in toto corpore, & in qualibet eius parte ita perfecte informat vnâ partem, ac si non informatet alias, & Christus Dominus ita perfecte mortuus est pro vno quoque ac si pro illo solo. Vnde & diuus Paulus sibi soli arrogare videtur eius mortem, dum ait: qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. Hoc (inquit diuus Bernardus) habet in natura simplicissima sponsi diuinitas quasi vnum respicere multos, & quasi multos vnum, nec ad multitudinem multus erit, nec ad paucitatem rarus, nec ad diuersitatem diuisus, nec restrictus ad vnum, nec anxius ad curas, nec turbatus, seu turbulentus ad sollicitudines: sic sane vni intentus, vt non detentus sic pluribus, vt non distentus.

2. Cor. 11. v. 2.

Ad Gal. 1. v. 20. Serm. 69. in Cant.

Ad Hebr. 11. v. 37.

Exod. 3. v. 6.

4. Reg. 19. v. 5.

Psal. 71. v. 25.

Et si autem hæc omnibus iustis conueniant, peculiariter tamen insignioribus, maxime virginitate, seu perpetua continentia fulgentibus quibus datur fiducialius dicere: dilectus meus mihi, & ego illi: quoniam & si Deus sit omnium Deus, nec confundatur vt dicit diuus Paulus, vocari Deus eorum; tamen singulari ratione vocatur Deus insignium amicorum suorum; sicut Moyfi dixit: Ego sum Deus patris tui; Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob. Replicat autem nomen Deus ad singulos vt intelligeremus singulos speciali dilectione & cura fuisse profecutum, ac si illius tantum fuisset Deus; Ezechia Regi etiam dixit: Ego sum Dominus Deus David Patris tui. Et tu igitur ita viuere stude vt singulari coram Deo inuenias gratiam, dicereque ei possis; Deus cordis mei & pater mea Deus in æternum. Dilectus meus mihi, & ego illi: ille singulariter adhaeret mihi, & ego similiter illi. Sic enim particeps fiet ineffabilem thesaurorum, & cælestium diuitiarum, quæ ex hac reciproca adhaesione proueniunt.

Quæ ratione Deus dilectus sit nobis omnia.

§. 3.

Sed quæ lingua poterit explicare cuncta quæ mens concipit, dum hæc verba eruat? Nec ipsa quæ sentit, id plane enarrare valet, ideoque trunca oratio pendet, quia virtus expromendi deficit: sed quod non potest verbis, declarat affectuum signis, & vobiscibus. Nihil affirmat *Dilectus meus mihi*, & ego illi: & tamen innumera comprehendit. habent enim, ut inquit diuus Bernardus, affectus voces suas, per quas etiam cum non lunt, se produnt. timor verbi causa meticulo- sas, dolor gemebundas, amor iucundas. Eius- modi certum est non nutu prodite animi, sed erumpere motu: sic flagrans, & vehemens amor præsertim diuinus, cum se intra se cohibere non valet, non attendit, quo ordine, qua lege, quæue ferie, seu paucitate verborum ebulliat, dum modo ex hoc nullum suum sentiat detrimentum: interdum nec verba requirit, interdum nec voces, solis ad hoc contentus suspirijs: inde est quod sponsa sancto amore flagrans, idque incredibili modo pro captanda sanè quantulacumque euaporatione ardoris quem patitur, non considerat quid qualiter loquatur, sed quidquid in buccam venerit amore urgente non enunciat, sed eruat. Eruat autem: *Dilectus meus mihi*, & ego illi.

Sed quid ructus iste indicet, ut potuerimus, indagemus. Eruat abbat diuus Franciscus aliquando in contemplatione vocem istam; Deus meus, & omnia. forsitan sponsæ sensum corde perceperat: nam quid aliud est, *Dilectus meus mihi*, nisi dilectus meus, est mihi Deus & omnia? & quid est, *ego illi*, nisi ego illi subdita sum per omnia? ille meus sponsus, ego illius sponsa. Ille pater, ego filia; ille Dominus, ego Ancilla, ille magister, ego discipula; ille pastor, ego ovis; ille Deus creator, ego eius creatura. Dilectus meus est mihi sapientia, iustitia, sanctificatio, & redemptio. Est mihi via, veritas, & vita. Est mihi salus, spes, gaudium, & summa beatitudo: ille denique est mihi omnia, quia iure desponsationis omnia sua mea sunt; & qui dedit mihi se ipsum, simul se cum omnia sua mihi donauit, ille dat vitam & inspirationem, gratiam & virtutes, & vniuersa bona quibus fruor vel vtor, quia nihil habeo quod non acceperim ab ipso, & ideo in eo solo cuncta bona possideo.

Explicat hoc diuus Ambrosius in illud Psalmi. *Portio mea Domine*: cui (inquit) portio Deusest, totius possessor est naturæ; pro agris ipse sibi satis est, habens bonum fructum, qui nunquam possit perire; pro domibus satis est sibi ut sit habitatio Domini & templum Dei, quoniam potest esse preciosus: Quid enim preciosus Deo? Quid magnificentius hospite cælesti? Quid beatus possessio diuina? sed dulcius diuus Cyprianus: explicans illa verba; *Ascendo ad patrem meum, & patrem vestrum, Deum Ioan. 20. v. meum, & Deum vestrum*, in eo (inquit) quod filij Dei sumus ipse nos possidet: in eo quod non ster est Deus, quod nostrum est, ipsum cuius proprii sumus, possidemus. Dico igitur Domino meo: *Deus meus es tu*, & dicit mi-

hi Dominus meus: *Ego Dominus Deus tuus*. Homo cuius Deus est, quid amplius querit? si sufficis tu Deo, sufficis tibi Deus. Dilige, & diligeris, prope est merces tua, in manibus porrigitur præmium: esto tu Dei, & erit tuus: Deus tuus impar sanè commercium, pretium inæquale. Hæc Cyprianus quasi commentans verba sponsæ: *Dilectus meus mihi*, & ego illi. Ille est mihi mea portio, mea hereditas & possessio, & ille solus mihi sufficit, quia in illo omnia bona possideo: & ego sum portio, & possessio illius; & sufficis illi, quia præter me nihil aliud requirit à me, & ideo illi trado me ipsam. Impar sane commercium, sed par eo modo, quod amor amanti par reddere valet: sicut & quidam Philosophus dixit. Curat quisque maxime, id quod maxime diligit: scit enim amatus ut par pari referat, hominem debere pro homine, at qui dathominem pro Deo, non dat par, sed fere nihil: dat tamen totum quod potest, & in hoc est aliqualis paritas: quod sicut Deus dat se ipsum homini, ita homo dat seipsum Deo.

De speciali Dei cura erga animam diligentem ipsum.
§. 4.

Hinc diuus Bernardus in hac oratione subaudiendum esse dicit verbum istud: intendit, ut sensus sit: dilectus meus intendit mihi, & ego illi: ille (ait) intendit mihi, quia benignus & misericors est. Ego illi quia non sum in grata, ille meæ liberationi, ego illius honori; ille saluti meæ, ego illius voluntati: ille mihi, & non alteri, quia vna sum Columba eius; ego illi & non alteri quia non audio vocem alienorum. Reciproca ergo cura in his verbis designatur inter Deum & animam diligentem ipsum, ut sicut mutua est dilectio, ita mutua sit erga alterum sollicitudo.

Et quidem ex parte Dei maior multo est, & prior, sicut & amor; & ideo prius sponsa ait: *Dilectus meus mihi*, scilicet intendit, & attendit, & curam mei gerit: quod ingenuè fatetur David cum ait: *Expectans expectaui Dominum, & intendit mihi. Item ego mendicus sum & pauper, & Dominus sollicitus est mei.* Vbi duplicem ex parte ipsius assignat causam diuinæ sollicitudinis, & quia sperauit in eo, & quia mendicus est, & pauper. Deus autem nec derelinquit sperantes in se, nec obliuiscitur pauperis, & mendici, qui aliunde non habet auxilium quàm ab ipso; quod expressius docuit diuus Petrus dicens: *Omnem sollicitudinem vestram projicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis.* Omnem inquit sollicitudinem cuiuscumque rei sit, siue ad diuitias, & honores, siue ad salutem & vitam, siue ad quiduis aliud pertineat, projicite in Deum, quia ipse horum omnium curam gerit: quæ ad vos spectant. Nec diffidatis eo quod parui, & despecti sitis in mundo: quia pusillum (ait sapiens) & magnum ipse fecit, & equaliter est illi cura de omnibus: id est, non minor est illi sollicitudo de pusillis quàm de magnis, nec

de singulis quàm de omnibus. Nam, ut inquit diuus Gregorius; sic minima sicut maxima, sic singula Deus iudicat, sicut cuncta sic intenduntur diuina iudicia super vnam animam, sicut super vnam vrhem: sic super vnam gentem, sicut super vniuersam generis humani multitudinem: quia & sic intendit Dominus singulis, ac si vacet à cunctis: & sic simul intendit omnibus, ac si vacet à singulis. Vnde tam singularem in Deo spem habere quisque potest, ac si ipse solus esset in mundo, dicens cum Psalmista: *In pace in id ipsum dormiam & requiescam, quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me.*

Quicumque igitur potest Deum diligere, potest fidenter dicere; dilectus meus intendit mihi: quia si diligit, diligitur; & si diligitur, non deseretur: quia Deus non amat, & deserit: quanto autem quisque sanctior est, & plus Deum diligit, tanto magis Deus intendit illi: cum enim dicat Apostolus, *si quis suorum maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit.* Consequens est Deum, qui seipsum negare non potest, curam habere suorum, maxime autem domesticorum, id est, eorum quibus arctiori est affectus vinculo dilectionis & familiaritatis. Vnde postquam sapiens dixit equaliter Deo esse curam de omnibus, subiicit de diuina sapientia. *Quoniam dignose ipsa circue querens, & in vobis ostendit se illis hilariter, & in omni providentia occurrit illis.* Habet ergo illo- rum omnem providentiam, id est perfectissimam & plenissimam, praueniens illos in benedictionibus dulcedinis, circumiens illos, & protegens, pallium suum extendens super eos, & hilariter semper eis vultum ostendens.

Vnde qui omnia propter Deum reliquit, ut illi se plenè traderet, fiducialius dicit, *dilectus meus mihi*: maior enim experitur Dei erga ipsum curam, & sollicitudinem: da mihi (inquit Bernardus) animam, nihil amantem præter Deum, & quod propter Deum amandum sit, cui vivere Christus non tantum sit, sed diu iam fuerit, cui studij, & ocij sit providere Deum in conspectu suo semper; cui sollicitè cum Domino Deo suo, non dico magna, sed vna voluntas sit: da, inquam talem animam & ego non nego dignam sponsi cura, maiestatis respectu, dominantis fauore, sollicitudine gubernantis: etsi voluerit gloriari, non erit insipiens, tantum ut qui gloriatur, in Domino gloriatur. Hæc diuus Bernardus.

Quare iuxta sanctorum mentem verba hæc sponsæ dupliciter possunt proferri, vel per modum enunciationis, vel per modum deprecationis, & desiderij. Prior modus maxime spectat ad perfectos, ut hætenus explicauimus; posterior autem omnibus vsui esse potest, ut Cassiodorus, & Beda testantur. Quælibet enim pia anima vehementi cum affectu dicere potest & debet: vnam sit dilectus meus mihi, & ego illi. Vnam ille intendat mihi, & ego intendam illi. Concede mihi Domine ut dilectus meus Christus adhaereat mihi, & ego adhaeream illi.

De cura anime diligentis Deum erga ipsum.
§. 5.

Hinc fit nobis maxime incumbere quod secundo loco ait sponsa: & ego illi, cunctas adhibendo vires, ut soli Christo intendamus, & hæc sit nostra maior sollicitudo ut illi soli placeamus. Hoc enim est quod maxime Deus exigit à nobis iuxta illud Micheæ Prophetæ: *indicabo tibi homo quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te, &c. & sollicitum ambulare cum Deo tuo*, nam si tu sollicitus fueris Dei, Deus sollicitus erit tui; si tu intenderis illi, ille intendet tibi; si adhaeris illi, & diligenter feceris cuncta quæ spectant ad eius obsequium, ille adhaerebit tibi, ac præstabit quid quid attinet ad tuum commodum: ad idque strictissimè teneris, quia ab illo in amore; & sollicitudine prauentus es. Vnde postquam sponsa dixit, *dilectus meus mihi*: quasi vicem rependens, & debitum omnino soluens ait, & ego illi. Quod sic explicat Theodoretus: sicut ipse me omnibus prætulit, sic ego ipsum omnibus antepono. Cum alio coniungi non patior ab istis qui vulpes, & fraudulentum vocantur, abhorreo: absurdum enim est, me, quæ tanto opere dilecta atque ornata sum, amanti in amore pro viribus non respondere; iuxta illud Pauli: *Corpus autem non fornicationi, sed Domino, & Dominus corpori: id est, homo factus est, ut Deo legitimo Domino se tradat, corpus ut Christo seruiat, & configuretur. Dominus autem attendet corpori ut illius curam gerat, & corpori suo conformem reddat: tu ergo quod tibi incumbit, sedulo præsta; & Deus quod ipseus est, certissime præstabit: sicut dicebat diuus Cyprianus, tu esto Dei, & Deus erit Deus tuus, quod clarus docuit ipse Dominus beatam Catharinam Senensem dicens illi: *tu cogita de me, & ego cogitabo de te*, id est, tu semper cogita quæ mihi placent, ut mihi in omnibus obedias, & ego semper cogitabo quæ tibi expediunt, ut omnia tibi opportunè tribuam: esto semper sollicita de voluntate mea implenda, & ego sollicitus ero de tua vtilitate quærenda, scriptum est enim: *intra cogitatum tuum, & curam tuam in Domino*; ut scilicet de hoc cogites quomodo illi placeas, & ille te enutriet, & cuncta tibi necessaria abundanter præstabit: stude igitur hoc pactum inire cum Domino Deo tuo, ut tu cogites de illo, & ille de te; nam si tu obseruaueris primum, citra dubium ille obseruabit secundum.*

Sed dices forte, potius è conuerso dicendum esse Deo; tu Domine cogita de me; & ego cogitabo de te: tu intende mihi, & ego intendam tibi: nam amor, sollicitudo, & cura a te debet inchoare, & ex tua sollicitudine erga me, proueniet sollicitudo mea erga te. Annuo quidem à Deo inchoare nostri curam; nam & Apostolus non iubet omnem nostram sollicitudinem projicere in Deum ut ipsi sit cura de nobis, sed potius quoniam ipsi est cura de nobis, insinuans hanc præcedere nostram: & sponsa

Serm. 67. in Cant.

Lib. 25. moral. c. 13.

Psal. 4. v. 9.

1. ad Timo. 5. v. 8.

Sap. 6. v. 17.

Serm. 69. in Cant.

Plato lib. 3. de republic.

Psal. 39. v. 2. & 18.

1. Pet. 5. v. 7.

Sap. 6. v. 8.

Micheæ 6. v. 8.

In hunc locum.

1. Cor. 6. v. 13.

Vbi supra.

In vita eius lib. 1. c. 10.

Ps. 54. v. 43.

Vide diuina Bern. serm. 67. in Cant. ad finem & serm. 68.

1. Pet. 5. v. 7.

vt iam notauimus, prius dixit; dilectus meus intendit mihi & deinde ait: & ego illi, at ipsam & in uerso ordine eadem uerba inferius repetit dicens: ego dilectio meo, & dilectus meus mihi, & iterum: ego dilectio meo, & ad me conuersio eius. Vt significet utrumque affectum erga Deum, & humilitatis, & gratitudinis, humilitatis quidem, in prioriloquendi phrasi, agnoscens omne bonum à Deo initium sumere, cuius amori erga nos est tribuendum, gratitudinis uero in posteriori; quia oportet animam ab ipso iam praeuentam, illi vicem rependere, vt tradens se amplius Deo, Deus etiam amplius se tradat illi. Dicat ergo; dilectus meus mihi, & ideò, ego illi & rursus; ego dilectio meo, & ideò ille mihi; & in hac mutua uicissitudine semper uersari debet: Deo qui est Alpha, & Omega, principium & finis, omnia ascribens tam prima quam postrema. Nam misericordia eius (inquit Dauid) praeueniet me; & ipsa etiam subsequetur me omnibus diebus uitae meae.

Simul ergo audi Deum dicentem; tu cogita de me, & ego cogitabo de te: nam iam ipsius gratia tuum praeuenit arbitrium, vt quod à te exigit, praestare queas. Humiliter tamen dicito illi; tu Domine cogita de me, & ego cogitabo de te, dummodo non segnis sis, sed uigil, curam gerens eius quod Deus tibi iniungit; & tunc securus eris, quod qui bonum opus in te fecit, ipse perficiet, & curam tui nunquam deseret. Utrumque coniunxit egregiè diuus Bernardus dicens: amor Dei amorem animae parat; & illius praecurrens intentio intentam animam facit, sollicitudoque sollicitam. Rursus, qualem te paraueris Deo, talis oportet vt appareat tibi Deus, cum sancto sanctus erit, & cum viro innocente innocens eris, quid ne aequè, & cum amante amans, cum vacante vacans, & cum intento intentus, & sollicitus cum sollicito. Et unde hoc? nisi quia opus nostrae salutis & perfectionis nec solus Deus praestare uult, nec solus homo praestare potest: sed uterque simul efficit, Deo praeuente & auxiliante, homine uero consentiente & cooperante cum illo.

Quare omnis nostra perfectio in reciproca ista sollicitudine consistit, quae his uerbis indicatur: vt quasi nobis dictum credamus proloquium illud: *Martha, Martha sollicita es, & turbaberis erga plurima, porro unum est necessarium.* Et quod est hoc unum necessarium, nisi dilectus meus mihi, & ego illi? si ab hoc vno recedas, turbaberis erga plurima, qui enim plura intendit negotia, siue corporalia, siue spiritualia, si non quarit propter hoc unum vt dilectus intendat illi, & ille dilectio, turbabitur, dispergetur, & euacuabitur omnis uirtus eius. Quem admodum enim si aqua uertatur in terram, tendit ad profunda, spargitur, & tandem licatur, ac perit: eadem uero si in angustum uas projiciatur, ita vnitur quod quasi mutatio naturali cursu sursum ascendat: sic amor noster si ad terrena inclinatur, in plures spargitur affectiones, quae omnes tandem euanescent, & nullum fructum animae pariunt; si uero cunctas affectiones colligat vt ad v-

num Deum tendant, omnes increment, & sursum ascendent, ad magnumque sanctitatis incrementum peruenient, per media quae indicant sequentia uerba; qui pascitur inter lilia; &c. quaeque praestabit ipse dilectus, qui est Deus benedictus in saecula, Amen.

EXHORTATIO XXXVII.

De varijs modis quibus Deus pascit sanctos, & pascitur inter eos pijs illorum cogitationibus, affectibus, & operibus propter quod est à nobis summè diligendus.

Dilectus meus mihi & ego illi, qui pascitur inter lilia.

DECLARAT, & amplificat sponsa quod dixerat. *Dilectus meus mihi, & ego illi:* suppressit nomen dilecti, quia uehementer diligens, nihil aliud cogitat nisi dilectum, ac de illo alios alloquitur, quasi omnes similiter de eo cogitent, sicut cum dixit: *osculetur me osculo oris sui.* Vt suo loco monstrauimus: & cum in corde ipsius non plures essent dilecti, sed vnus tantum Christus, fat fuit illi dicere, dilectus meus, vt quis esset intelligeretur: imò vnus tantum est qui per antonomasiam dilectus, & ab omnibus nuncupandus esset, & sub hoc nomine dignoscendus: sicut suppresso proprio nomine dicimus, Rex hoc iubet, quia cum non sint plures, sed vnus Rex, facile per nomen regis dignoscitur. Sed tamen vt amplius dilectus iste cognoscatur, signum subiicit, & signum amplificans, & amplius explicans causam dilectus denominatur: *qui (inquit) pascitur inter lilia:* seu, vt uertunt *lxx. qui pascitur in lilijs,* nam utroque modo tam actiue, quam passiuè usurpatur à patribus: nec dissimulandum, quoniam pascitur, potest esse uel passiuum à pasco, uel deponens, vt idem sit quod pasco: sed quorsum huiusmodi amplificatio? uel quid pertinet ad dilectum pastoris officium, aut pascae locus inter lilia? multum quidem per omnem modum: nam quomodo non dilectus, & summè diligendus, qui mihi factus est Pastor, & custos vigilantissimus indefessam mei curam gerens: nonne summè amandus, qui ita pro me humiliatus est, vt pasci indigeret? & ita mundus & mellissimus, vt instar apiculae non pascatur nisi in lilijs & uernantibus rosis? & dum pascitur, dulcissimum mihi parat mel, quo ego pascat: sicut enim: *breuis in uolatilibus est apes, & initium dulcoris habet fructus eius;* qui est mel, inter omnia dulcia dulcedinis primatum tenens: ita dilectus meus, qui ut homo, paulominus minoratus est ab Angelis initium est totius spiritualis dulcedinis, & principatum tenet illius, & ideò omnibus modis à me est summè diligendus, & dilectus.

Deum

Cant. 6. v. 2. & c. 7. v. 10. de hoc loco Cant. 7. ibi agetur lib. 9 Exhort. 22.

Psal. 58. v. 11 Pf. 22. v. 6.

Serm. 69. in Cant. ad finem.

Luc. 10. v. 41.

Deum summè diligendum quia miris modis nos pascit? §. 1.

Sed sigillatim singula explanemus deducendo plures rationes ob quas sponsa gaudenter dicit, *dilectus meus mihi, & ego illi:* ex eo quod; pascitur inter lilia. Etenim si sumatur actiue, id est, qui pascit in lilijs, iuxta *lxx.* dignissimus est Christus, quem diligamus, & cui nostradamus, quia pascit in lilijs, id est, pascuus ueritatis, pulcherrimis, candidis & odoriferis, omniue suauitate refertis. Lilia haec sunt Sacramenta, libri sacri, praeccepta & consilia Euangelica Sanctorum praecleara exempla; pia opera, & sanctae diuinorum Mysteriorum meditationes, imò ipse Christus qui lilium est conuallium pascea nostra est; & quot eius mysteria, tot pascea, & tot lilia. Pulchrum lilium incarnatio; speciosum, natiuitas; uerissima pascea ipsa passio, resurrectio, & ascensio in caelos, caetera que huiusmodi, quibus lilijs pascit Christus oues suas, reficit sanctos suos, & quae (inquit D. Ambrosius) sunt pascea nisi Christus? in cuius pascuus locatum se propheta laetatus est dicens: *in loco pascae ubi me collocauit.* ipse enim nos pascit, & reficit, bona pascea diuina Sacramenta sunt. Carpis ibi nouum florem, qui nouum odorem dedit Resurrectionis. Carpis lilium in quo sit splendor aeternitatis. Carpis rosam, hoc est dominici corporis sanguinem. Nonne Christus Dominus Ecclesiam suam pascit in lilijs, cum Sacramenta preciosissimi corporis & sanguinis sui praebet illi; & quid sunt duae sacramentales species panis & uini, nisi duo lilia summi candoris & odoris, immentae pulchritudinis & suauitatis? & si cum lilium candidum sit in folijs, & flauum in flosculis, candor ad speciem panis, flaccido uero ad speciem uini referri possit, ille ad corpus, haec ad sanguinem; qui intra corpus etiam continetur, adaptatur, quae ergo anima illis pascitur, & saginatur, merito dicere poterit; *dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia, seu pascitur in lilijs.* Id est, dilectus meus se totum in Sacramento tradit mihi, & ego etiam cum illum recipio, me totum trado illi, qui me pascit pretiosissimis sui corporis & sanguinis lilijs, & propter hoc est summè dilectus, quia talibus me saginat pascuus.

Mirè hic depingitur Eucharisticum conuiuium, in quo singulari ratione, & per quandam antonomasiam, Christus Dominus, *dilectus meus,* uocari potest: quia singularem erga nos amorem ostendit, dum seipsum nobis dat in cibum, & quid tam meum quam cibum quo uescor? & quid tam dilectum quàm qui talem dat cibum, in quo omne bonum continetur: ubi etiam dilectus mihi est omnia, nam omnis cibi continet suauitatem, & omnis uirtutis confert dulcedinem; vt uerè dicere possit cum D. Ambrosio, Christus nobis omnia est, cuius uerba supra retulimus, deinde ad hoc conuiuium istud instituit, vt per illud fiat mutua adhaesio, quae illis uerbis designatur *dilectus meus mihi, & ego illi.* Nam sicut ille manet in me, ita ego in illo, denique hic me pascit lilijs diuinitatis, ac humanitatis suae, licet uelociter & potuscooperis, quibus nihil pulchrius, nihil candidius, & suauius, nihil potest esse fra-

Plura supra lib. 4. in exhort. 19. §. 4. D. Bernar. serm. 70. in Cant.

Serm. 14. in Psal. 118. Pf. 22. v. 1.

De Eucharistia.

Li. 3. de uirg. ad finem.

Ioan. 6. v. 57.

Li. 4. exh. 19. §. 4.

grantius: & cuncta quae supra de lilio conuallium diximus, in hoc Sacramento comprehenduntur, sed non solum hic pascit me, sed etiam pascitur ipse; vt etiam hac ratione sit *dilectus meus mihi, & ego illi.* sed quomodo hoc sit mox explicabimus.

Prosequamur quomodo pascit nos in lilijs, nam vt idem Ambrosius dicit: bona pascea sunt libri scripturarum caelestium, in quibus quotidiana lectione pascimur, in quibus recreamur, ac reficimur, cum ea quae scripta sunt degustamus, uel summo ore libata frequentius reminamus, tot sunt lilia, quot libri sacri, inter quae speciosissima sunt, & dulcissima quatuor Euangelia, quibus mirè pascit dilectos omnigena ueritate & uirtute mentes eorum reficiens. Sequere ergo pastorem Christum ijs uel lilijs pascentem, & illis pasci ac refici cura, ut omnis sis pascae eius ad eius dexteram collocanda. Esto ut apud argumentosa, quae lilijs & floribus pascitur, ut in dè mellis dulcissimum tibi capias fructum sanctitatis ac deuotione praeclearum?

Christum Dominum pascere, & pasci inter sanctos. §. 2.

Quod si lilia in hoc loco non pabulum significent, vt testatur D. Bernardus, sed locum pascae ueritatis herbis constitum, uallatum tamen lilijs, aut lilijs, alijue floribus intertextum, qui non solum herbis gustum reficiat sed candentibus lilijs uisum, & odoratum recreet, ac exhilaret; forte (inquit) non cibo sed confortio pascitur liliorum, nec lilijs uescitur, sed uersatur, nimirum odore potius quam sapore lilia placent, & uisui magis sunt apta quam esui, tunc dicendum est pascere Deum nos ipsos Sacramentis, & alijs spiritualibus pascuus, commemoratis, in loco pascae qui est Ecclesia pulcherrimis ornata Sanctorum lilijs uirginitate, uel uita puritate, & innocentia candentibus, ac charitatis zelo, spiritusque fauore fragrantibus, quae ualde ipsa pascea ornant, & ut auidius depascantur inuitant, ut quid ergo dicitur; *qui pascitur inter lilia,* nisi vt intelligas oportere te intra Ecclesiam esse, his iustorum lilijs adiungi, & in eorum numero computari, si à Christo dulciter pasci desideras, qui non pascit nisi inter lilia, & eos qui se à liliorum confortio separant, impactos relinquit. Nam vt inquit idem Bernardus, & si iustus germinat sicut lilium, sed non ad lilium sponsum pascitur, nec in singularitate complacet sibi: audi illum inter lilia commo-

In §. 3. quamdiu uerè dures hic pascuus in exhort. sequenti. Serm. 14. in Pf. 118.

Serm. 70. in Cant. & ser. de natiuitate. B. Mariae ad finem.

In Serm. de Natiuitate.

Offic. 14. v. 6.

Matth. 18. v. 20.

Vbi supra.

Sed hoc est mirabilis quod Christus Dominus non solum pascatur, sed ipse etiam pascitur inter lilia: dicitur autem pasci quia maxime oblectatur inter sanctos suos, cum delictis eius sint esse cum illis: qui enim ardentem se amant pascuntur mutuo aspectu, colloquio, & confortio, ideoque merito dicit sponsa: dilectus meus mihi, & ego illi, quia pascitur inter dilectos, qui sunt illi instar liliorum, quibus maxime delectatur: & hoc valde me urget ut illum diligam, & ei me tradam, quia scio ipsum inter diligentes eum, pasci, & oblectari, precipue autem ut notat D. Gregorius, pascitur inter virgines, & animas castas, & humiles: quia similis simili gaudet, & cum ipse sit liliolum couallium, maxime gaudet iis qui sunt liliolum inter spinas candorem & decorem sanctitatis inter malos retinentes: nec mirum quod virgines sequantur agnum quocumque ierit, quia sciunt agnum pasci, inter lilia, refici inter virgines, & delicias illius esse inter eas commorari. Unde de ipso canit Ecclesia: qui pascitur inter lilia septus choreis virginum, sponsus decorus gloria sponsis que reddens premia.

Apoc. 14. v. 4.

Cant. 2. v. 2.

Sed cum sponsa sit liliolum inter spinas, qui pascitur & versatur inter lilia, etiam dicendus erit pasci & versari inter spinas, cur ergo nullam mentionem facit spinarum? sed esto boni in hac vita mixti sint malis, & lilia spinis, tamen sponsus ac pastor celestis maxima pollet vi discernendi inter ea que corpore sunt coniuncta. Nonit enim Dominus qui sunt eius, & ideo licet sit, & versetur inter lilia, & inter spinas, non tamen pascitur, nec pascitur inter spinas, sed dumtaxat inter lilia; quia inter iustos, & electos oblectatur, & illos pascit, quia ipsi pasci volunt: nam oues meam vocem audiunt, iniustos autem, qui spinas sunt, non pascit, quia pasci renuunt, nec pascitur inter illos, quia nihil in illis videt quod eum oblectet, sed potius quod eum pungat, quatenus iterum in semetipsis crucifigunt Filium Dei, & suorum peccatorum spinis pungere non desistunt.

Quomodo Christus pascatur virtutibus Sanctorum, quibus etiam ipsi pascuntur. §. 3.

Apoc. 3. v. 10.

Sed quomodo Christus Dominus pascitur inter hæc lilia? nimirum quia oblectatur Sanctorum virtutibus hoc est piis eorum cogitationibus, affectibus, verbis, & operibus: huiusmodi enim bona, quibus nos intus pascimur, & reficimur, etiam pascunt ipsum, quia ita illis oblectatur, ac si ipse fecisset, imò quia eo adiuuante facta sunt, quod in Apocalypsi testatur est dicens: Ego sto ad ostium, & pulso, si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam intrabo ad illum, & cenabo cum illo, & ille mecum. Si cenat cum illo, ergo pascitur eius penitentia, & obedientia, ac cunctis bonis que operatur obediens voci illius. At si ipse obediens cenat etiam cum Christo, ergo pascitur iis donis que recipit ab illo. Christus ergo Dominus pascitur nos, & pascitur in nobis: & nos similiter pascimur ab illo, & quodammodo pascimus illum, dum agimus bona quibus ipse pascitur & delectatur in nobis. Christus Dominus (inquit D. Bernardus) cum pascit, pascitur, & cum pascitur, pascit si-

mul, nos suo gaudio spiritali reficiens, & de nostro spiritali profectu gaudens, cibus eius penitentia mea, humilitas mea, salus mea, cibus eius ego ipse, mandor, cum arguor: gloriatur, cum inastitior: decoquor, cum immutor: digeror cum transformor, vnior cum conformor. Manducat ergo nos, & manducatur a nobis, quod arctius illi adstringamus ut maneamus in illo, & ille in nobis. Nam qui manet in charitate in me manet, & ego in eo, Et qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. In me manet, quia spiritaliter ego manduco illum, & ego in illo, quia ipse manducat me: & ex vitro que fit vnum: nam qui adhaeret Deo, vnus spiritus fit cum illo, ad similitudinem nutrimenti, quod vnitor rei nutritur, & ex vitro que fit vnum: sed quia potentior longè est virtus Christi non solum cum manducamur, sed etiam cum manducamus illum, mutamur in ipsum, vt dicitur est à D. Augustino: cibus sum grandium, cresce, & manducabis me, nec tu me in te mutabis sicur cibum carnis tue, sed tu mutaberis in me. Ideo ergo Christus pascit, & pascitur inter lilia, vt nos conuertat in liliolum sicut ipse est; ac dicere possimus, dilectus meus mihi, & ego illi. Ille est mihi sicut liliolum, ego sum illi instar liliolum: ille mihi est cibus, ego illi sum cibus, quia pascitur in liliis & pascitur inter lilia, & ex hoc mutuo pastu vnum per amoris adhesionem sumus.

Quamdiu Christus Dominus fuit in hoc mundo, semper pascebatur speciosissimis, & odoratissimis liliis, quia oblectabatur & reficiebatur omnium virtutum præclarissimis actibus & operibus. Cum ipse dixerit: cibus meus est vt faciam voluntatem eius qui misit me, vt perficiam opus eius. Pascebatur itaque sua obedientia & prædicatione, sua patientia, & mansuetudine: & quecumque opera pro mundi redemptione peragebat, pastus erant, & tanquam lilia miro candore, odore, & decore fulgentia; eis idem autem liliis nos pascit, exhortans nos ad sui imitationem, & sequelam, cum autem nos illis pascimur similia opera pro eius amore peragentes, tunc pascitur in nobis, quia summè delectatur nostra in ipso imitando soletia. Vtraque ergo de causa, eius virtutes imitari tenemur, vt & illis pascamur, & vt ipse pascat in nobis, immensas illi gratias agentes quod talibus liliis nos pascere dignatus est.

Bonus Pastor Christus (inquit Gregor. Nyssenus) qui non feno pascit gregem, sed puro lilio pascit oues, naturæ enim expertis rationis proprium nutrimentum est fenum. Homo autem cum sit rationis particeps, vero nutritur verbo, quod si huiusmodi feno fuerit saturatus, ipse quippe fit fenum: nam omnis caro est fenum. Sin autem fiat spiritus qui natus est ex spiritu, non amplius cibum depascet ex feno, sed spiritus erit eius alimentum, quod tacitè significat lili puritas, & bonus odor. erit ergo ipse liliolum purum, & beneolens, mutatus, & alteratus ex alimentum natura. Hæc Nyssenus insinuat; quod qui natus est ex carne, caro est, & qui ex carnalibus nutritur, carnalis fit, & qui ex vitijs, quæ sunt velut fenum, vitiosus est, & feno similis. At qui natus ex spiritu spiritus est, & qui ex Spiritu sancti donis spiritalibus nutritur, fit spiritalis, & quia nutritur ex liliis, fit liliolum candidum,

Serm. 71. in Cant.

De Eucharistia.

1. Ioan. 4. v. 16.

1. Ioan. 6. v. 57.

Lib. 7. contra Iulian. c. 10.

D. Bernardus Serm. 70. in Cant.

1. Ioan. 4. v. 34.

Hom. 5. in Cant.

1. Ioan. 4. v. 6.

1. Ioan. 3. v. 6.

candidum, & odoratum, purum coram Deo, simile Christo, magni nominis coram hominibus, & ipsis Angelis admirandum: Et quid mirum quod sint lilia, qui aluntur Christi doctrina; cuius labia dicuntur sicut lilia, quia celestem, candidam, & suauem olentem doctrinam distillant, quæ homines in diuina lilia conuertunt, vt degentes in carne, non secundum carnem uiuant, sed secundum Spiritum.

Cant. 5. v. 13.

1. Cor. 10. v. 3.

Prot. 6. v. 8. habetur in textu græco, postquæ dixit, Vade ad formicam. Vide Ian. senium ibi.

D. Bernardus Serm. 71.

Ecce celestem apem Christum, qui pascitur inter pulcherrima virtutum lilia, vt dilectos doceat quibus se pascere debeant, & ab hac diuina ape opera studiosè agendi artem discant. Vade (inquit Salomon) ad apem & discite quam sit operosa, quamque seruiam operationem exerceat, cuius labores & reges & idiotæ ad sanitatem assumunt, desiderabilis que est omnibus, & illuistris, & quidem cum sit infirma viribus, tamen quia sapientiam honorat, euecta est. Vade ergo ad Christum, & discite ab illo modum operandi, & pascendi te pulchris virtutum liliis, & heroicis sanctitatis operibus: Christi enim laboribus, & exemplis magni & parui, sapientes & idiotæ pascuntur, ab omnibusque desideratur & honoratur, ac magni habetur: Nam licet infirmus fuerit secundum carnem tamen diuinam nos docuit sapientiam, & illam vsque ad verticem perfectionis euexit. Esto ergo operosus, & diligens sicut ista apis, vt possis dicere cum sponsa: dilectus meus mihi, & ego illi, quia pascitur inter lilia. id est, ille mihi sicut apis præparans mihi mel diuinæ sapientie, & celestis dulcedinis, quo me pascat, & reficiat. Ego vero ero etiam illi instar apis exhibens ei dulcisa sanctitatis, & deuotionis opera, quibus ipse pascat, quia scio ipsum pasci inter lilia, & huiusmodi studiis oblectari: si ergo cupis dilectum adherere tibi, prouide tibi virtutum lilia, quia libenter commoratur inter illa, congere plura lilia penes te, si vis habitatorem liliorum residere in te.

De distributione multiplicis pastus inter sanctos, maxime religiosos. §. 4.

Sed adhaeretur mysterium in eo quod dicitur, pasci inter lilia, distributionem enim sonat, & discretionem pastoris in pascendi officio, & in pabulo dispertiendo, quamuis enim omnibus electis selectum liliorum pastum tribuat, non tamen eodem modo omnibus impertitur, quod ipsa lili natura subindicat ex sex folijs candidis, totidemque flauis flosculis constans, per quæ significantur varia studiosa opera, quæ virtutis seu perfectionis liliolum amplectitur tam externa quam interna, tam vitæ actiua, quam contemplatiua siue erga Deum, siue erga proximos, siue circa animas, siue circa opera: nam quosdã pascit Deus operibus vitæ contemplatiua, quosdam vero operibus vitæ actiua: hos operibus penitentia vel abstinentia, illos vero operibus misericordie aut corporalis aut spiritalis. Cum enim diuiserit inter singulos propensionem, & studia ad varia virtutum exercitia etiam iuxta cuiusque propensionem tribuit eis aptum pastum, pascitur autem ipse hac eadem pastuum varietate, quia singulorum fructibus delectatur: ideoque iis, qui misericordie opera peregerit dicit: esurui, & dedistis mihi manducare; situi & dedistis

De hoc fecit longum tractatum D. Bernardus in tract. de passione Domini, à cap. 18.

mibi bibere, & quamdiu fecistis mihi bibi fratribus meis minimis, mihi fecistis. Math. 25. v. 35.

Pascebatur quidem Dominus & pascebat in Bethania loco liliis confito, & vallato, vbi erant Martha, & Maria, quarum facultatibus sustentabatur: sed multo magis pascebatur inter hæc duo lilia, quia valde earum oblectabatur amore, & deuotione, feruoreque vnus in ministrando, & vterius in audiendo verbum illius, pascebat autem illas, quia cuncta ea eis præbebat, per quam ipse pascebat, & pascebat, sed de his plura supra diximus circa illud, iudica mihi vbi pascat, vbi cubet in meridie.

Luc. 10. v. 40.

Lib. 3. ex lib. 3. & sequentibus de religiosis.

Sed solum addamus felicissimam sortem esse religiofam animæ, cui ceciderunt funes in præclara, cum ad incoledam Bethaniam est euocata, quæ interpretatur domus obedientia, & typus est claustrum religiosi; vbi singulari ratione dicere fidenter potest: dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia, id est inter religiosas congregationes liliis & floribus circumseptas, & intertextas: vbi floret liliolum castitatis angelicæ, humilitatis, & paupertatis viola; charitatis, & obedientia rosa, omnigenaque virtutis odoratus flos, quorum actibus & operibus sponsus pascit, & pascitur, dum animas reficit, legitur, impinguat, & perficit, & de eorum profectu ipse mihi oblectatur: ex pastu autem talis promanat adhesio, & mutua vnio vt anima dicat, dilectus meus mihi, & ego illi, quia relictis parentibus, renūciatis diuitiis, & propria libertate, ac voluntate abnegata, soli Christo, eiusque curæ se tradidit dicens; ille est mihi sponsus, ego illi sponsa; ille mihi est pater, mater, frater, hereditas, possessio, & omnia, ego ero illi filia, soror, hereditas, & possessio, ac pro modulo meo instar omnium; ille gerit curam mei commodi, ego illius obsequij; ille erit mihi gaudium, & præmium æternum, ego etiam ero illi gaudium & corona, nam quidquid ago, ab ipso accipio; & illius virtuti ascribenda est omnis mea victoria, quia verò diuersa sunt religionum instituta, in eo permance loco pasceat, vbi à pastore tuo Christo es collocatus: illis pasceat vt re tanquam liliis, aliena respiciens tanquam spinas: illis enim pasceris, & perficiaris, illisque pasces & delectabis sponsum, qui pascitur inter lilia, cui sit honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Hæc in exhort. præcedenti præsequitur sibi mus.

EXHORTATIO XXXVIII.

De perpetua duratione vnionis Ecclesie cum Christo vsque ad finem mundi, & in æternum in celis: & de firmo cuiusque proposito permanendi cum Christo, & crescendi vsque ad summam vnionem cum ipso.

Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia, donec aspires dies, & inclinetur vmbra.

VANTVM teporis duret præfatus fauor explicat sponsa dicens donec aspires dies, & inclinetur vmbra, que secundum quosdam Patres ad immediatè præcedentia referuntur; vt significetur pasci inter lilia donec aspires dies, & inclinetur

D. Bernardus Serm. 72. vniuersum admittit.

vmbræ. Secundū vero alios, priori sententiæ ad-
iunguntur, illis inter medijs, qui pascitur inter lilia,
per paræthesim dictis, vt sensus sit dilectus meus
erit mihi, & ego illi, donec aspires dies, & inclinetur
vmbræ. Nos vero vtrūq; sensum amplectemur à
secundo inchoantes, cum autem verba ista Ec-
clesiæ, vel piæ animæ attribui possint, ita etiam
significant durationem, vel vsq; ad finem seculi,
vel vsque ad mortem & finem vitæ cuiusque:
sunt enim periphraſis quædam ad significandam
perpetuam durationem mundi, quæ per conti-
nuam dierum, & noctium successione decur-
rit, ac si diceret, donec duret successio aspirantis
diei, & inclinantiū vmbrarum, quæ sunt in oc-
casu solis appropinquante nocte, quomodo dic-
tatur in psalmo: ponam in seculum seculi semē eius,
& Thronus eius sicut dies cali. Sunt etiam peri-
phraſis significans periodum vitæ cuiusq; vt vita
comparetur diei, mors vero nocti, iuxta illud: me
oportet operari opera eius qui misit me donec dies est:
venit nox quando nemo potest operari. Vt liceat hic
applicare quod dixit Ieremias: Vt nobis, quia de-
clinavit dies, quia longiores facta sunt vmbræ ve-
ſperi.

Ps. 88. v. 30.

Ioan. 9. v. 4.

Iere. 6. v. 4.

De perpetua duratione vnionis Ecclesiæ cum Christo.

Ecclesia ergo Catholica certa fide & intrepida spe dicit: dilectus meus mihi, & ego illi, donec aspires, & inclinetur vmbræ, id est, vsque ad finem mundi, & quamdiu durauerit lux dierum, & successio noctium, & vmbræ ex toto cessent, Christus erit vnitus Ecclesiæ, & Ecclesia Christo, qui dixit: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Nec ille deseret Ecclesiam, nec deseretur ab illa, ille intendet Ecclesiam, & Ecclesia illi, mutuaque erit vtriusque sollicitudo erga alterum, & spirituale connubiū indissolubile: quod nec diabolus, nec mundus poterit dissoluere. Scriptum est enim: Super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non præualebunt aduersus eam, quoniam nec deficiet petra, id est Petri sedes, & successores Romani pontifices, nec congregatio fidelium, quæ illis sit vnita, nec fides, nec charitas erga Christum, quam potestates inferni euertere non poterūt, nec à mundo tollere, quamdiu ipse fuerit.

Matth. 28. v. 20.

Matth. 16. v. 18.

Sed quid est quod addit limitationem istam, donec aspires aies, & inclinetur vmbræ? nūquid tria post finē mūdi nō dicet Ecclesia dilectus meus mihi, & ego illi? imō tūc multo melius, quādo Ecclesia militans transferit in triūphantē, & vnica iam ex vtraq; facta Ecclesia, erit in æternū Deo copulata, quæ tota erit Dei, & totus Deus erit illius, ipsa possidebit Deum per visionem claræ diuinitatis, & ipse Deus possidebit eam tāquam regnum, & patrimonium ipsius, & erunt duo in spiritu vno tam firma vnione quod in æternum nequeat dissolui, addit tamen, donec aspires dies, & inclinetur vmbræ, ad declarandum id quod difficilior erat intellectu. Nam si quamdiu durat mūdos, vbi tot sunt hostium oppugnationes, & tela, tot tentationes, & miseriæ, adhuc indissolubilis permanebit huiusmodi mutua adhesio, ac reciproca cura; quāto magis postea firma, & stabilis permanebit in celo? qua phraſi sapius vtitur Scriptura ad significandum id quod difficilior est creditu, vt indicet etiam reliquum in

æternum ita futurum: sicut dixit David Oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec miseretur nostri. Multo autem excellentius, post quam nostri miseris fuerit, & D. Mattheus de S. Ioseph, & beatissima Virgine ait, non cognoscebat eam, donec peperit filiam suam primogenitum, quia hoc difficillimum erat quod antequā cognosceret eam, filium habuerit ex Spiritu sancto cōceptum. Sed vt constans reliquit, quod post non cognouit eam.

Ad hunc igitur modum, sponsa modoid quod arduum erat explicat dum ait, dilectus meus mihi, & ego illi, quamdiu durauerit successio dierum, & noctium durauerit, vnde nunquā deerunt fideles, & iusti, quos Christus pascat, & in quibus pascatur. Quare verisimilē hæc verba immediatē præcedentibus etiam coniunguntur; qui pascitur inter lilia donec aspires dies, & inclinetur vmbræ. Quia vsq; ad finem mundi erunt Sacramenta, & sacrificia, Scripturæ sacræ, & legis Euāgelicæ obseruatio, verus Dei cultus, & mysteriorum eius pia commemoratio: quibus esis Christus pascet Ecclesiam suam, suosque dilectos, inter quos tāquam inter lilia, pascetur, qui eorum actibus delectabitur, & tunc amplius propē finem mundi quando terribilissima omnium serbuerit Antichristi persecutio: nam tunc magis etiam splēdebit iustorum virtus, & Christi omnipotentia, efficaciaque ipsius gratiæ. Vnde cum D. Ioānes huius temporis meminisset, vidit Ecclesiam sub figura mulieris, quæ erat amicta sole, & luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarum duodecim, quoniam vsque ad finem mundi, & ingruente etiam Antichristi, & Draconis persecutione, semper manebit amicta sole iustitiæ, illisque per charitatem vnita, semper Luna habebit sub pedibus, omnia temporalia, & mutabilia conculcans, & despiciens, semper coronabitur stellis, quia non deerunt iusti, & sancti qui sint eius gaudium & corona. Cum autem vehemētius draco rufus seruerit in eam, dabuntur ei alæ sicut aquilæ vt fugiat in desertum: vbi alitur per septem, & septem dimidiū temporis, quid est alitur, nisi pascetur: a quo pastore? ab eo qui pascitur in telilia: quibus pascuis: liliis pulcherrimis sacramentorum, & sacrificiorum, scripturarum, & præceptorum Euāgelicæ legis, aliisque eiusdem medijs, quibus nutritur & conseruabitur in fide, & dilectione Christi, sed cur in deserto? vt tunc etiam verum sit, quod cecinerat Isaias: latabitur in deserto & inuia, & exultabit solitudo, & florebit quasi liliū, quoniam non solum tunc Ecclesia non deficiet, sed Iudæi multi qui videbantur deserti, florebit sicut lilia, & conuertentur ad Christum, eaque sanctitatis splendescant, quod ipse libenter delectetur in illis: Ecclesia etiam, quæ in tam vehemēti persecutione Antichristi ab sponso videbatur deserta, reflorescet nouis floribus & liliis, quibus ornata, & coronata perpetuo gaudeat cum illo.

Ps. 122. v. 42.

Matth. 1. v. 25.

Apoc. 12. v. 5. & 7. 4.

Isa. 35. v. 7.

Confirmantur amplius supra dicta. §. 2.

Confirmemus supradicta in signi illo vaticinio Patriarchæ Jacob de Iuda filio eius, qui figurā referebat Christi, qui est leo de tribu Iuda radix David: cuius cum resurrectionem à mortuis vaticinatus esset dicens: catulus leonis Iuda, ad pradam silii mē ascendisti, requiescens accubasti

Apoc. 5. v. 5.

Genes. 49. v. 10.

Lib. 4. c. 28.

Lib. 4. c. 28.

buiſti vt leo, & quasi leona, qui suscitabit eum: quæ locū supra de hoc mysterio explanauimus: mox subiicit prophetiam de regno, quod per resurrectionem erat adepturus dicens: non auferetur sceptrum de Iuda, nec dux de femore eius donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium. Licet enim præcipuus sensus sit de primo Christi aduentu, qui tunc futurus dicitur, quando sceptrum, & regia potestas, ac gubernatio defuisset esse in populo Iudaico, & transferretur ad alienigenas, sicut in Herodem translatum est, cuius tempore natus est Christus, de quo alibi: tamen si mysticum sensum attendas, & valde præcedenti vaticinio consonum, perpetuitatem indicat regni Christi, quod est Ecclesia, vsque ad secundum eius aduentum: sapius enim in Euangelio Ecclesia vocatur Christi regnum, vt D. Gregorius deducit ex illo Matthæi: Mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scādala, & eos qui faciunt iniquitatem, id est ab Ecclesia militante auferent scādalosos & iniquos.

Petrus in hunc locū Genes. vtrumque sensum suis profecquitur.

Matth. 13. v. 41.

Matth. 28. v. 18.

Apoc. 19. v. 16.

Ad Rom. 8. v. 17.

Ioan. 21. v. 16.

Matth. 16. v. 18.

persecutorum tormenta, nec diaboli, & omnium demonum potentia nec ipsa Antichristi seueritia vel astutia poterunt illam euertere, sed ipsa potius contra omnes præualebit, quia fundata est super firmissimam petram, Petrum, eiusque confessionem & fidem, ac super petram Christum, qui est fundamentum fundamentorum. Et ipse (inquit) erit expectatio gentium. Nam tota expectatio militantis Ecclesiæ, quæ ex omnibus gentibus & nationibus mundi congregatur, est secundus Christi aduentus: iuxta illud D. Pauli; expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi: & iterum; Saluatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corporis claritatis suæ.

Ad Titum. 2. v. 13.

Ad Philip. 1. v. 20.

Dum ergo Ecclesia hunc aduentum expectat firmiter illi adherere proponit, quamdiu mundus duret, eiusque promissio nixa, citra dubium se obtenturam sperat, & ideo incūctanter dicit, dilectus meus mihi, & ego illi, donec aspires dies, & inclinetur vmbræ, qui ergo membrorum es Ecclesiæ, partem cum Christo iniret serua, vsq; in finem expectas aduentum eius vt simul cum Ecclesia militante in triumphantem assumaris, iuxta illud Pauli; Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem seruavi, in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex; non solum autem mihi, sed ijs qui diligunt aduentum eius.

1. ad Tim. 6. v. 7.

De vnione per nuptias Ecclesiæ cum Christo post finem mundi. §. 3.

Sed quid erit postquam finietur mundus, & cessent huius mortalitatis dies, ac noctes? hoc etiam optimē declarant, hæc eadem verba; dilectus meus mihi, & ego illi, donec aspires dies, & inclinetur vmbræ. Si cum D. Gregorio aliisque Patribus, per diem aspiratē intelligamus diem æternitatis, & felicitatis supræ, siue diem resurrectionis vniuersalis, quando omnes vmbræ penitus cessabunt; non solum quia temporalia bona, velut vmbræ fugient, & euascent; & omnes tenebræ vitiorum, ac errorum à dilecta Dei Ecclesia pellentur: sed etiā quia cessabunt bonæ vmbræ, quibus nunc fruimur, scilicet, fides obscura, Sacramenta, & sacrificia, ænigmata scripturarum, & cuncta quæ quomodo cumq; omnia palam manifestabit, & æterna illa meridies omnes tenebras, & vmbras peller, iuxta illud Apostoli. cum venerit quod perfectum est, euascentur quod ex parte est.

Pro festo omnium sanctorum.

1. Cor. 13. v. 10.

Tunc autem fiet solemnis celebratio nuptiarum Christi cum Ecclesia, cuius mentio fit in Apocalypsi, cum dicitur: Gaudeamus, & exultemus, & demus gloriam ei, quia uenerunt nuptiæ agni, & vxor eius præparauit se. Etenim vxor futura, quamdiu domi suæ manet, sponsa dicitur: cum vero nuptiæ celebrantur, & ad sponsi ædes ducitur, iam vxor vocatur; ita Ecclesia, dum in terris manet vsque ad finem mundi, sui sponsi aduentum expectans, sponsa dicitur, sicut dixerat sponsi amicus, qui habet sponsam, sponsus est. Cum autem in die iudicij, ducetur in calum sponsi, & ascendet cum Christo in calum vt regnum sibi præparatum possideat, vxor appellabitur,

Apoc. 19. v. 7.

Ioan. 3. v. 29.

Hoc igitur est quod ait sponsa: dilectus meus mihi, & ego illi, donec aspires dies, & inclinentur umbræ: ac si diceret; dilectus meus in hac mortali vita est mihi desponsatus, & ego illi hic intēdit mihi tanquam sponsus, & ego illi tanquam fida sponsa, donec illucēcat æternitatis dies, & huius sæculi transeat nox, tunc enim perficitur desponsatio, & consummabitur spirituale nostrum cōnubium, & me assumet ad se, erimusque simul, & multo fortius vnietur dilectus meus mihi, & ego illi, nihilque deinceps inter nos intercedet, quia ego videbo eum sicut est, & ipse erit mihi omnia in omnibus.

Eucharistia.

Matth. 28. v. 20.

Interim autem sponsus (pascitur inter lilia) hoc per parenthesis ponitur; id est, eas mihi delicias præbet, & ea pascua, quibus confortata possim in hoc sæculo permanere. Interim manet mecum sub vmbra sacrosancti Sacramenti Eucharistiae, in quo velatus continetur: nam de hoc etiam intelligitur quod dixit: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi, tanquam pignus hereditatis æternæ, & artha desponsationis nostræ, nutrimentumque & solatium fragilitatis meæ. Sed hoc interest inter pignus, & artham; quod illud non perpetuo retinetur, sed tam diu, dum soluitur debitum; hæc vero perpetuo possidetur: est enim quasi initiū solutionis: & inter sponsos connubij indissolubilis signum, sic Eucharistia æternæ gloriæ nobis pignus datur, manebit usque ad consummationem sæculi sub ratione Sacramenti & sacrificij, tunc autem auferetur ab Ecclesia hoc pignus, quia reddetur ei hereditas promissa, & gloria perficietur æterna: at Christus qui sub eodem Sacramento velatus continetur ratione humanitatis suæ, artha est desponsationis nostræ: quoniam sublato velo Sacramenti manebit in æternum quasi sub sponsæ possessione, ad cuius beatitudinis complementum visio sacratissimæ humanitatis pertinebit, Deitatis vero visio, nostra est essentialis, & suprema beatitudo, ac hereditas sempiterna. Sponsus igitur Christus Deus & Homo, qui nunc in terris pascit, & pascitur inter lilia, pascua vmbrosa, sed dulcia, præbens iustis: tunc miro modo in cælis pascet & pascetur inter lilia beatorum: quos sui clara visione pascet, & de eorum æterna læticia, ipse mirificè iucundabitur, & pascetur, ideoque semper & in æternum verum erit, qui pascitur inter lilia, donec aspires dies, & c.

De firmo cuiusque proposito permanendi semper in vnione cum Christo. §. 4.

Sed quæ de vniuersali Ecclesia diximus, vni cuique piæ animæ vtilius accommodemus, quæ etiam suo modo potest dicere: dilectus meus mihi, & ego illi, donec aspires dies, & inclinentur umbræ. diuersa tamen ratione ac Ecclesia; etenim vnio ista Dei cum anima, ex parte ipsius Dei vt significatur primis verbis, dilectus meus mihi, semper durabit usque ad finem vitæ, & in æternum. Deus enim cum semel vnietur animæ, illamque in sponsam assumit, decernit nunquam illam deferere, nisi deferretur ab illa, & ideo dixit per Oseam, desponsabo te mihi in sempiternam. ipsa etiam charitas, quæ diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis, perpetui-

Osee 2. v. 19. Ad Rom. 5. v. 5.

tatem appetit, in idque ex se propendit, vt semper cum Spiritu sancto in anima perseueret, & omne fugiat peccatum, per quod ab ea possit expelli, ipseque Spiritus sanctus ex intentione Christi semper datur, vt maneat nobiscum in æternum, vt supra vidimus.

Cæterum ex parte animæ dissolubilis est ista vnio, & rescindi potest desponsatio, quamdiu non transfertur in cælum, vbi vtrique indissolubile fiet spirituale cōnubium. In via, enim mutabilis est anima per arbitrij libertatem ex bono in malum. adhuc tamen quoties Deo coniungitur, ac desponsatur, firmiter proponit, ac decernit perpetuo adherere illi, nec cum deserere, cuius auxilio sperat se id obtinere posse: ideoque fidenter ait: & ego illi donec aspires dies, & inclinentur umbræ. id est, adhærebo illi quamdiu durauerit vita, nec recedam ab illo usque ad mortem. Quomodo sanctus Iob magno seruiore clamabat, Vniuet Dominus & c. quia donec superest habitus in me, & Spiritus Dei in naribus meis, non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea medietabitur mendacium, donec deficiam non recedam ab innocentia mea, iustificationem quam cepit tenere, non deseram. O vitum fortissimum Deique gratia immutabilem gerens animum, iuramenta affirmat se impleturum quod animo decreuerat, & quasi voto se obstringit non deserturum sanctimoniam quam semel tenere cōperat, quamdiu in ipso durauerit halitus, & respiratio, id est, quædiu vixerit, & donec vita defecerit, & ex consequenti in æternum, quia si sanctitas in vita non deficit, deficiente vita non deficiet ipsa, sed in æternum manebit stabilis: verbum autē illud, Spiritus Dei in naribus meis, quidam referunt ad Spiritum sanctum, quo suam commendat submissionem, Deo attribuens hanc animi firmitatem, vt sensus sit, quamdiu fuerit in me halitus & vita, & Spiritus diuinus adiuuerit me, non relinquam innocētiam meam. Eodem seruiore ardebat Paulus cum suam animi firmitatem indicans dicebat: Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio? an angustia? & c. certus sum quia neque mors neque vita, & c. neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu. Loquitur autem de vtraque charitate, nempe quæam Deus per Christum habet erga nos, & nos erga illum, vtramque partem sententiæ sponsæ complectens, qua inquit: Christus erit dilectus mihi, & ego illi: donec aspires dies, & inclinentur umbræ. quia nec in vita, nec in morte, nec post mortem ille recedet à me, nec ego ab illo, ille perpetuo diliget me, & ego perpetuo etiam illum; nec vlla creatura poterit hanc destruere dilectionem, & à dilecto meo vel à me illam separare.

Sed rationes huius firmi decreti eadem verba non debiles insinuant: duo enim maximè mouent ad constantem in re proposita perseuerandum, nimirum, breuitas vitæ, seu breuis duratio eius quod studiosè exequendum est, & æternitas futuræ vitæ præmiique quod nobis est tribuendum, quæ duo complexus est Apostolus cum dixit: Id quod in presenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ: supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis; non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur, quæ enim non videntur temporalia sunt, quæ autem videntur æterna sunt. Sic igitur sponsa perpetuam fidem seruaturam

ex D. Tho. 22 q. 2. ar. 17. Lib. 1. c. 8.

Iob 17. v. 3.

In sinuat D. Ambros. serm. 6. in Ps. 118. v. 5.

Ad Rom. 8. v. 35.

4 Cor. 4. v. 17.

Pf. 105. v. 12. Ps. 108. v. 23.

Matth. 25. v. 6. Luc. 12. v. 3.

seruaturam sponso, nec vnquam ob tribulationes ab eo discessuram firmiter statuens, duas insinuat rationes, alteram cum ait, donec inclinentur umbræ: ac si diceret donec finiatur vita, quæ velut vmbra velocissimè transit, & momentaneū est ac leue quidquid vel aduersi, vel prosperi mihi potest accidere: quis enim non videt quam citò vmbra pomeridiana transeat in noctem: sicut Dauid dicebat: Dies mei sicut vmbra declinauerunt, & iterum; sicut vmbra cum declinat, ablatum sum, quia sicut vmbra cum meliorem statum videtur cōsequuta, eo quod magis creuit, propè est, vt euanescat & in communem mundi vmbra, scilicet noctem resoluitur, nullo sui relicto vestigio, sic homo quando magis florere videtur, propè est vt cadat, & marcescat, & in mortis abyssum demergatur.

Sed quid postea? nam licet corpus iusti euanescat vt vmbra, & communi morte pereat, anima tamen eius ad nuptias spirituales cum Deo perpetuo celebrandas eleuatur. Nam & Scriptura sacra iuxta morem Hebræorum, imò & gentium nuptias noctu celebrari refert, vt constat ex illo: Media nocte clamor factus est, ecce sponsus venit, & c. & ex illo; sint lumbi vestri circumditi, & lucerna ardentes in manibus vestris, & vos similes hominibus expectantibus dominum suum quando reuertatur à nuptijs. Desponsatio igitur quæ in die huius mortalis vitæ, facta est cum Christo, consummatur in morte noctis, cum anima ad cælestis sponsi thalamum assumitur: quod tempus est respectu præsentis vitæ vocetur nox, in quam defuit mortalitatis dies, tamen respectu animæ nouus est dies æternitatis, cui nulla succedat nox. Merito ergo sponsa inquit dilectus meus erit mihi, & ego illi, quamdiu vixero, quoniam spero spirantem diem æternitatis, qui totus erit mihi lætus, & iucundus, & citò pertransibunt vmbra huius mortalitatis vitæ, post quas nullæ in æternitate amplius succedent vmbrae, nec miseriæ. Si ergo hanc cum Christo vnionem obtinere, ac perpetuo conseruare desideras: vtramque rationem profundè meditare, quia miserum est ob mala, vel bona huius vitæ, quæ transeunt velut vmbra, æternæ diæ felicitatem, & felicissimam cum Christo vnionem amittere.

De seruido animæ proposito crescendi usque ad supremam vnionem cum Christo. §. 5.

Sed subtilior adhuc spiritus latet sub hac metaphora, charitas enim duplicem in nobis habet propensionem circa vnionem cum Christo Deo; prior est, vt diximus, ad perpetuitatem, vt nec in hoc seculo, nec in altero deficiat, sed perpetuo floreat, splendeat, & ardeat, quo sensu ait D. Paulus: charitas nunquam excidit, licet excidat fides, prophetia, & alia gratiæ gratis data; posterior ad perpetuum incrementum usque ad finem vitæ cuiusque; nam charitatis ignis in hoc sæculo nūquam dicit, sufficit, in æterna quippe vita charitas non crescit, sed in eodem gradu immutabiliter permanet, quia merendi status transit: in hac autem vita, semper est status merendi, & ideo semper appetit crescere, & ascendere usque ad summum: nam teste Salomone, in forum semina sicut lux splendens, procedit, &

1. Cor. 13. v. 8.

Pro. 30. v. 16.

A crescit usque ad perfectam diem: id est, usque ad meridiem, quæ Symbolū est perfectæ diæ æternitatis. Hic autem modus crescendi, & accrescendi, sicut crescit aurora usque ad meridiem, describitur per hæc verba, donec aspires dies, & inclinentur umbræ; seu, vt lxx. vertunt, donec aspires dies, & amoneantur umbræ. intelligendum enim non de vmbis pomeridianis, sed de antemeridianis, quæ euanescent in meridie: etenim cum primum sol oritur sunt vmbrae valde protensæ; sed quanto sol ascendit altius, tanto vmbrae magis contrahuntur, & minuuntur, & in ipsa meridie penitus euanescent: quia ergo dies sit ex præsentia solis, qui non solum lucem efficit, sed calorem, quia ardentior est in meridie, hinc est diem hic primo significare mysticè gratiam, charitatem, perfectionem Euangelicam, & spiritus feruorem: vmbrae verò peccatum, cupiditatem, imperfectionem, & carnis noxias propensiones: quo autem magis crescit gratia, & charitas, eo magis decrescit peccatum, & cupiditas: & quo amplius augetur virtus, & perfectio Euangelica, eo amplius minuitur vitium, & imperfectionis defectus, & quo plus feruet spiritus, eo plus confopuntur affectus carnis, iuxta illud D. Augustini, nutrimentum charitatis est diminutio cupiditatis: perfectio nulla cupiditas.

Ait igitur sponsa dilectus mihi, & ego illi; ille adhæret, & intendit mihi, & ego adhærebo, & intendam illi, donec gratia, charitas, & amor aspires, & crescat usque ad summum, & vitium ac cupiditas diminuatur, & remoueat omnino, quod in fine vitæ cōsummatur. Cupit ergo hanc vnionem, & incrementi eius curam durare donec per suos gradus dilectio, & virtus crescat, & ascendat usque ad summum gradum sibi à Deo præfixum; & simul per suos gradus diminuatur sicut vmbrae, cupiditates, vitia, & passiones carnis, donec penitus euanescant.

Sed vterius addit D. Gregorius Nyssenus per diem etiam intelligi lucem, cognitionem, & scientiam à Spiritu sancto infusam, qua pelluntur vmbrae noxiæ ignorantia, & errores, atque dignoscitur vanitas rerum mundanarum, quæ instar vmbrae transeunt. Vnde fit quod ipse dilectio magis increfcat, & cupiditas minuatur. Hæc enim scientia non est quæ inflat, sed est scientia sanctorum, charitatem pariens quæ ædificat.

Vtriusque augmentum charitatis scilicet & scientiæ, & vtriusque diminutionem peccati & noxiæ, ignorantia, eleganter cōiunxit Apostolus dicens: Hoc orō vt charitas vestra magis, ac magis abundet in scientia, & in omni sensu, vt probeis potiora: vt sitis sinceri, & sine offensa in diem Christi, repleti omni fructu iustitiæ per Iesum Christum in laudem & gloriam Dei. Vbi cuncta quæ diximus à Deo postulat: nempe vt ardor charitatis magis ac magis in dies crescat, & item lux scientiæ, assensus, quo sentiamus, & gustemus diuina, & probemus, ac sequamur quæ sunt potiora. Rursus etiam simus sinceri ab omni peccato, & errore purgati progredientes sine vlla offensa usque ad diem Christi, quo venturus est vnusquemque in die mortis suæ iudicare.

Sed habet mysterium, verbum aspires, seu respiret, quo vtuntur lxx. quod non tam est diæ, vel tēporis, quàm venti, & spiritus flantis. Vnde

Prou. 4. v. 18. Vide dista- ris circa id ubi pascas ubi cenbes in meridie.

Lib. 83. pp. 9. 6. 10. 4.

Ad Philip. 1. v. 9.

D. Bernard. serm. 72. Cant.

homo dicitur spirare, & respirare, quia aere trahit, & expellit, & hinc translatum est, ut significet alteri auxilium praeberere, & fauorabilem se exhibere, quomodo Poeta dixit: aspirat primo fortuna labori: & etiam ut significet toto spiritu in aliud ferri, quomodo quis dicitur aspirare ad regnum. Ait ergo sponsa: donec aspires dies, ad significandum quod dies iste spiritualis crescit, & ascendit spirante, & flante diuino spiritu, qui sua gratia auxiliatur nobis, ut crescamus, inspirans voluntatem, facultatemque tribuens crescendi vsque ad perfectum diem: sicut enim teste Philosopho, ac experientia ipsa, Sol cum oritur; sepius excitat auram, quae cum ipso videtur moveri, & ascendere; ita cum Sol iustitiae oritur in anima, Spiritus sanctus excitat auram suae inspirationis, qua in luce & splendore cognitionis, ac in ardore charitatis, & sanctimoniae continuè crescat; & ipsa virtus, ac charitas quasi aspirat labori nostro, ut prosperum habeat progressum, iuxta illud: Charitas Christi urget nos, per quam, & Dei inspirationem, aspiramus ad grandia sanctitatis opera, & ad strenuam luctam contra vitia, & carnis affectiones, donec omnes velut vmbra evanescant, iuxta illud psalmistae: Persequar inimicos meos, & comprehendam illos, & non conuertar donec desciant.

Ad haec autem obtinenda necessarium est quod subiugitur: qui pascitur inter lilia, donec aspires, &c. pascitur enim ille liliorum necessarius erat ad conseruandam, & augendam reciprocam hanc dilectionem inter Deum & animam: nam sicut cibo corporeo corpus nutritur, & conseruatur, debitumque acquirit incrementum: ita per alimentum spirituale, cuius mentionem fecimus, vita spiritualis nutritur, conseruatur, & ad sibi congruentem ascendit magnitudinem. Donec ergo aspires dies, & inclinentur vmbrae Christus nos pascit, & nos pasci debemus, ut in eius vmbra crescamus: scriptum enim est: ignis in altari meo semper ardebit, quem nutrit sacerdos manens per singulos dies subiciens ligna. supremus sacerdos Christus Dominus est, qui ad nutriendum & augendum charitatis ignem ligna praeparauit, nempe Sacramenta, & sacrificia, diuinaque mysteria, & sacra Concilia. Nos vero tanquam spirituales sacerdotes eius afflati inspiratione, haec ligna applicamus, cum Sacramenta recipimus, maxime Eucharistiae, quo ipse ignis diuinus continetur, & potentissimus est ad augendum altaris nostri ignem: nam ignis generat ignem; quae etiam maxime nutrimus, & augemus cum sacra mysteria legimus, & meditamus quae licet obscura sint, & vmbrosa, utpote fide tantum credita, tamen vehementer amorem augent, donec adueniente aeternitatis die omnes vmbrae cessent, iuxta illud D. Petri: habemus firmiter prophetiarum sermonem, cui benefacitis attendentes quasi lucerna lucenti in caliginoso loco, donec illucescat dies, & lucifer oriatur in cordibus vestris. id est benefacitis credentes, & meditates mysteria fidei obscura, aqua in hac vita tenebrosa, illuminabimini donec aspires dies clarus visionis beatificae, quae omnes vmbrae dissipabit in saecula saeculorum Amen.

In Proble. sect. 5. q. 4. idem Plin. lib. 2. c. 47. Seneca lib. 99 naturalium c. 7.

2. Cor. 3. v. 14.

Ps. 17. v. 38.

Leuit. 6. v. 12.

2. Petri. 1. v. 18.

EXHORTATIO XXXIX.

De multiplici Christi reuersione contemplanda, & specialiter de reuersione eius a morte ad vitam per resurrectionem, & a terris ad caelos per Ascensionem.

Pro festo Resurrectionis Domini. Et item Ascensionis.

Reuertere: similis esto dilecte mi capreae, hinnuloque ceruorum super montes Bethel.

De reuersione sponsi optat & petit, aliquam illius absentiam videtur praesentire, ob quam celebrem eius reditum efflagitat, dicens: Reuertere; similis esto dilecte mi capreae, hinnuloque ceruorum super montes Bethel. Hoc est; reuertere dilecte mi, ea celeritate, qua currunt capreae, hinnuloque ceruorum super montes Bethel, id est, diuisionis multis vallibus & cauitatibus diuisos, vnde LXX. vertunt super montes cancauitatum, & D. Ambrosius legit super montes conuallium; antiqui vero Patres legerunt super montes Bethel, quod interpretatur domus Dei, quam lectione secuti sunt LXX. supra in versu 9. Similis est frater meus capreae hinnuloque ceruorum in montibus Bethel. potest etiam sentius alius esse, ut non petat sponsa reuersionem sponsi ad se, sed ad pascua, scilicet ad montes Bethel fertiles, & amoenos, vbi capreae hinnuloque ceruorum celeriter currunt, ut ibi pascat greges suos: quibus verbis vltimam imponit coronidem huic primae parti Cantici, quae ut in prologo diximus Epilogus est totius libri, quae eiusdem ferè verbis concludit dicens: Fuge dilecte mi, a similitate capreae hinnuloque ceruorum super montes aromatum: Fugere enim aut idem est quod celeriter currere, siue eundo, siue redeundo, aut festinè reuertendi ad pascua, & montes aromatum. iisdem enim motus, dicuntur Bethel, quia diuisionibus erant dissecti, & aromatum aromaticis arboribus etiam abundabant. plena autem sunt haec magis & reconditis mysteriis, quibus explicitis, totum huc etiam absoluemus.

Est autem multiplex sponsi reuersio, cuius haec potest mentio fieri, postquam naturam assumpsit humanam, nimirum cum a morte reuersus est iterum ad vitam, & a limbo in terram nostram; vel cum hinc reuersus est ad caelos, vnde venerat: vel cum inde sepius reuertitur, inuisibiliter siue ad conuertendos peccatores, siue ad inuisendos & laetificandos iustos: vel cum venit ad Eucharistiam; vel cum reuertitur iterum ad terram, ut in valle Iosaphat iudicet vniuersum mundum; vel tandem cum peracto iudicio, reuertatur ad caelum Empyreum, in aeternum ibi cum Sanctis permansurus; & de his omnibus intelligi possunt praedicta verba: Reuertere, &c. vel fuge dilecte mi, &c. de singulisque nonnulla superaddemus, quae non sunt in superioribus de eiusdem mysteriis explanata, ut eadem profundius meditantes, firmitus dilecto nostro adherere, & ab eo nunc inter lilia pasci desideremus: cuncta enim istae reuersiones, vehementer animam accendunt, & excitant, ut dicat, dilectus meus mihi, & ego illi, qui tam miris modis propter me huc, illucque reuertitur ea celeritate qua capreae, hinnuloque ceruini super varios currunt montes, etfi

Cant. 2. v. 14.

et si inter se dissectos. Vnde cum dixisset illi spon- sus, Sonet vox tua in auribus meis. primam hanc ad illum direxit vocem: Reuertere; nam reliquas ad alios direxit, quod clarius constat, cum ei iterum sponsus dixit: Fac me audire vocem tuam: nam statim hanc vocem emisit, Fuge dilecte mi, quia valde illi gratam esse non ignorabat.

De Resurrectione Christi Domini. §. 1.

Prima igitur reuersione inchoantes, cum Christus Dominus de caelo descendens cursum suum in terris perageret vsque ad mortem, mortem autem crucis, manente corpore eius in sepulchro anima ipsius recessit ab hoc mundo visibili, & descendit ad inferos, ad limbum scilicet Patrum, ut ibi incarceratos inuideret, & liberaret: affirmauerat autem quod sicut fuit sonas tribus diebus, & tribus noctibus in ventre caeti; ita oportebat ipsum totidem diebus, ac noctibus esse in corde terrae, sed quoniam quae Deus reuelat & promittit, multoties per operationes sanctorum implere decreuit, ut triduum istud quoad fieri possit, abbreviaret, suamque acceleraret resurrectionem a mortuis, clamabat sponsa: Reuertere: similis esto dilecte mi capreae, hinnuloque ceruorum super montes Bethel. Ac si diceret; eia dilecte mi, qui a mundo isto visibili per mortem recessisti; reuertere citissime ad vitam; resurge a mortuis; redi ad corpus tuum iacens in sepulchro, regredere ad montes Bethel, ad montes dissectos, & concauos, ut ibi fiat resurrectio tua. Fertur Caluariae montem tempore passionis Christi, cum terra mota est, & petra scissae sunt, terrae motu magno factu fuisse in duas partes, magna voragine intermedia relicta, quae impotentem latronem a Christo Domino, & a bono latrone diuideret. Non ergo incongrue montem Caluariae tunc, montes Bethel: nuncupabimus ob hanc eius in duas partes dissectionem: & cum ibi fuerit Christi sepulchrum, ibi facta est Christi resurrectio, ad quam faciendam inuitatur, cum dicitur ei ut reuertatur ad montes Bethel, magna cum celeritate vincens omnes difficultates, quae eum possent remorari, velut caprea, hinnulusque ceruorum, quae si descendunt in conualles, citò apparent in ipsis montibus.

Math. 12. v. 40.

Refert Arada in libro Hispano de Terra sancta c. 16. Matth. 27. v. 51.

Sed numquid in terris erat tunc sponsa, quae similiter diceret reuertere? utique eadem beatissima Virgo; in qua ferè sola, fides expectata resurrectionis Christi permanserat, cum in reliquis discipulis per eius passionem & mortem, vel ferè sit extincta, vel nimium sopita. Cum ergo certissimam fidem & spem huius resurrectionis haberet, vehementius & instantius orabat, ut celeriter reuertetur ad vitam, & captiuos secum educens, montes Apostolicos, qui valde diuisi & dissecti erant, inuideret, & sibi iterum aggregaret, exaudiuit filius orationem matris, quae semper validissima fuit ad impetrandum a Deo quod ingentia sua opera celeriter perficeret. Ipsa quidem accelerauit aduentum eius in mundum, per assumptionem carnis: Quid ergo mirum quod accelerauerit reditum ipsius per resurrectionem a mortuis? ille ergo qui in primo aduentu venit saliens in montibus & transiliens colles sicut caprea, & hinnulus ceruinus, ab antiquis Patriarchis progenitus, ut supra vidimus, in secundo isto reditu, reuertitur in mundum tanquam nouus homo mirè renouatus, gratiosus & iucundus, sicut ceruorum hinnulus, hostibus deuictis, expoliato inferno nouam lucem & gaudium afferens vniuerso mundo.

In hoc supra Exhort. 30. §. 2.

Olim cum arca foederis eleuaretur, dicebat Num. 19. Moyses: Surge Domine, & dispersentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te a facie tua: Cum autè deponeretur, aiebat: Reuertere Domine ad multitudinem exercitus Israel: ita etiam cum Christus Dominus, cuius imaginem circa illa ferebat, eleuatus est in crucem ad pugnandum contra hostes suos, dictu illi est per prophetas: Surge Domine, & virtute tua cuncti tui hostes dissipentur, & a facie tua fugiant: sicut scriptum est: Cornua in manibus eius; ante faciem eius ibit mors, & egredietur Diabolus ante pedes eius. At postquam corpus descendit in sepulchrum, & anima in limbum, hostes persequens ut captiuos erueret, & integrum triumphum ageret, clamabat sponsa: Reuertere Domine ad multitudinem exercitus Israel. Reuertere ad exercitum discipulorum tuorum; ut tua gratia praesentia, & conspectu fiant Israel, id est videntes Deum, gloriosum intuentes ab inferis resuscitatum, ut pace per te parta potiri valeant.

Num. 19. v. 35.

Abacuch 33. v. 4.

Reuersus est ergo Saluator ad Apostolicos montes, qui primo fuerunt Bethel; cum contigit quod scriptum est: Percutiam pascuam, & dispergentur oves gregis; postea vero facti sunt montes aromatum, omnium virtutum aromatum refecti; ut iterum fierent montes Bethel, diuisi per vniuersum mundum, ut fidem Christi disseminarent: Sicut autem Sol cum primum oritur, tantum illuminat sublimes montes; postquam autem ascendit amplius, illuminat etiam profundas conualles: ita etiam cum Christus Dominus in die Resurrectionis ortus est tanquam sol, & tanquam nouus homo in mundo, solam illuminauit hos montes Bethel; quia tantum apparuit Apostolis & discipulis, quos post dispersionem, aggregauit in Galilaeam ut ibi eum viderent, sicut praedixerat illis. At postquam ascendit in altum, vniuersum cepit illuminare mundum per ipsos Apostolos, quibus dixit Euntes in vniuersum mundum predicare Euangelium omni creaturae.

Zach. 13. v. 7. Matth. 28. v. 31.

Marc. 16. v. 7. & 13.

& ipsas etiam profundas gentium conualles illuminare.

Sed ad Discipulos inuisendos venit ce- leriter saliens, sicut caprea, hinnulusque ceruorum, super montes Bethel; iam inui- sebat Petrum, iam euntes in Emmaus, iam vndecim in cenaculo clausos, iam alios ad mare Tyberiadis, iam omnes in monte Gal- leae, omnibus impartiens lucem, gaudium, & pacem, atque in vnionem reducens, & ideo in solemniori apparitione, quae facta est in Gal- lilee, omnes simul conuenerunt in monte sibi à Christo Domino constituto; vbi credi- tur conuenisse etiam plusquam quingentos fratres, quorum meminit D. Paulus vt signi- ficaretur omnes per Christum redigendos esse in vnum, omni perniciofa diuisione sublata: cuius hoc indicat lectio antiqua, Super mon- tes Bethel, id est domus Dei, quae vnica est, cuius fundamenta sunt in montibus sanctis, id est, Apostolis, omnes tamen comprehendit, qui Apostolicam fidem, & vitam sectantur, quos etiam visitat Dominus, vt mox videbimus. Etto igitur mons, ad quem Dominus reuertatur, Apostolicam agens vitam, vt eius consequaris conspectum, & familiaritatem.

De Ascensione Domini. §. 2.

Postquam autem Christus Dominus à mor- tuis resurgens, quadraginta diebus cum Ecclesia sua est conuersatus, quia terra non er- rat habitationis locus corpori glorioso aptus, & cuncta iam in mundo perfecerat, propter quae de caelis descenderat, decreuit ad patrem reuerti, & super omnes caelos ascendere, & ad eius dexteram sedem suam collocare. Hoc e- nim expediebat nobis, quia ascendebat vt ipse dixit, parare nobis locum; & mittere ad nos Spiritum sanctum: expediebat etiam illi, vt magna sibi debita sede potiretur, patrique frueretur contubernio super omnes Angelo- rum choros exaltatus, vnde & Apostolus di- xit: Si diligetis me, gauderetis utique quia vado ad patrem. Cum igitur sponsa quae dixerat, dile- ctus meus mihi, & ego illi; vehementer dilige- ret Christum, cuius gloriam omnibus aliis bonis praeferat; cum etiam ardentem diligeret Spiritum sancti aduentura, per quem dilectus magis adheret illi, & illa dilecto, etsi delecta- retur eius praesentia corporali, adhuc gauden- ter dicit, Reuertere, similis esto dilecte &c. Fuge dilecte mi, assimilare &c. Quod de Ascensione Domini complures interpretantur: ac si dicat: vix dilecte mi, impleto iam incarnationis, passionis, & mysterio, fuge ab hac lachry- marum, & miseriarum valle, recede ab hoc exilio & mundo, in quem descendisti, reuer- tere in caelum, regredere ad patrem, vt sedas à dextris eius, vt non iam te sicut hominem mortalem, sed sicut Deum super omnia prae- sidentem cogitare incipiam, & ad te sursum existentem oculos semper eleuem, quae sur- sum sunt quarens, quae sursum sunt sapiens, non quae super terram. Fuge ergo dilecte mi, vt ego post te fugiam, & te sequar; Reuertere ad caelos, vt me tecum ducas, vt vbi tu es praesens in gloria Patris, ibi ego Spiritu assi-

Matth. 28. v. 16.

1. Cor. 15. v. 6. Vide Ianse- nium.

Pl. 86. v. 1.

Exhort. se- quenti §. 2.

Ioan. 14. v. 2. & c. 16. v. 17.

Ioan. 14. v. 18.

D. Amb. li. de bono mortis 15. D. Bernar. serm. 9. in pl. 2. ubi ha- bitat Cal- siod. Beda, Anselmus & alij in Cant. 8. v. 14.

stam, & cogitatione mentis; nam si dilectus meus mihi, & ego illi. Vbi est ille, ego vero vnus spiritus facta cum illo, propter hoc com- placere debet nobis Christi Ascensio, vt spi- ritus noster à terrenis fugiens caelestia petat, & cum illo ascendente ascendat, cum illo fu- giente fugiat, & reuertentem mente sequatur.

Sed mirum audi reuersionis modum saliens In Exhort. 5. instar capreae, hinnulusque ceruini, vt supra di- ximus, sed super montes Bethel, id est, super omnes spiritus Angelicos, in tres hierarchias, & nouem choros, diuisos, qui etiam montes sunt aromatum praeclarissimis naturae, & gra- tiae, ac gloriae donis splendentes, qui merito montes etiam Bethel dicuntur, ex quibus con- stat domus Dei, domus inquam caelestis non manufacta, in qua diuinitas habitat, & seip- sam clarè conspiciendam praebet. In hac au- tem domo, vbi Angeli sunt administratorij spiritus, Christus habet supremum locum tan- quam Dominus qui fabricauit illam, & tan- quam Filius vnigenitus Patris, paternae domus legitimus haeres.

Ad Hebr. 1. v. 14. & c. 3. v. 3. & c.

Pl. 67. v. 19. Ad Ephes. 4. v. 8.

Ascendit autem in altum captiuam ducens captiuitatem, id est, patres antiquos, qui capi- tui fuerant; saliens etiam super hos montes Bethel, qui iam ad caelestem Dei domum per- tinebant, eleuans illos secum, & diuidens, ac di- tribuens inter angelicos montes, vt qui vna gratiae, & beatitudinis gloria erant concordēs, montes essent Bethel, diuersis gradibus disse- cti. Nam in domo patris mansiones multae sunt, & sicut stella differt à stella in claritate, sic etiam sancti discernuntur in gloria. Et tunc sedente Christo à dextris Dei, astitit regina à dextris eius, in vestitu deaurato circumdata varietate: quia sponsa illa Christi, veste glo- riae induta fuit, mira graduum diuersitate ela- borata; illa verò quae remanebat in terris sponsi sui, exaltationem concupiscens, libenter aie- bat, reuertere, & fuge dilecte mi, regredere ad domum tuam in caelo, quia satis es peregrina- tus in hoc mundo.

Ioan. 14. v. 2. 1. Cor. 15. v. 41. Pl. 44. v. 10.

Peregrinata diu à arca noui testamenti, in deserto huius mortalis vitae: tempus est, vt cum gloria & exultatione, cum iubilo & voce tubae ascendas ad templum gloriae Dei, ibique inter angelos requiescas. Reuertere Domine ad multitudinem exercitus Israel, hoc est, ad mul- titudinem caelestis militiae, & exercitus Ange- lorum, qui Deum vident, vt inter illos late- ris, & de tua laetitia omnes gaudeamus, tu qui modo pascaris inter lilia, quae terrigeni mon- tes ferunt, reuertere ad sublimiores montes vbi sunt lilia caelestia, vt pascaris inter lilia, quia ibi tecum me futuram spero.

Num. 10. v. 35.

Merito quidem Ecclesia nostra, nosque ipsi latari debemus de hac Christi reuersione, & reditu ad locum vnde venerat, vbi cum ipse perpetuo esse confidimus. Nam cum ipse tempore eius corporali, gratissimaque praesentia frui valeremus: nunc autem in caelo existens, quod post mortem ire speramus, perpetuo frue- mur illa, quod egregie indicat quorundam distinctio, qui praecedentia verba cum his coniungunt in hunc modum; donec aspices dies, & inclinentur umbræ reuertere: vt sensus sit: non

EXHORTATIO XL.

De reuersione Christi ad inuisendos iustos in Eucharistia, & saepius inuisibiliter ad eos consolandos: & de vicissitudine dis- cedendi & reuertendi, ac de desiderio quo reuertatur etiam ad alios.

Reuertere: similis esto dilecte mi.

OSTO QUAM Christus Domi- nus ascendit in caelum, & ab Ecclesia visibiliter recessit; sua illi regens praesentiam corpo- ralem, non cessat sponsa quoti- die clamare donec aspiciat dies;

& inclinantur umbræ. Reuertere: similis esto dile- cte mi, caprea hinnuloque ceruorum super montes Bethel: multiplicem eius reditum saltem inuisi- bilem concupiscens, cuius fauore & auxilio sic transeat per haec bona temporalia cito peritura quod non amittat sempiterna.

De reuersione per Eucharistiam. §. 1.

Non inficior his verbis posse etiam indi- cari quotidianam Christi Domini reuer- sionem à caelis in terras in sacrosancto Eucha- ristiae sacrificio & Sacramento, quam sine du- bio Ecclesia ardentem appetit, & instanter effla- gitat; siquidem iniunctum est illi, vt otans dicat; Panem nostrum quotidianum, & supersubstantia- lem da nobis hodie. Cur ergo quae ardentem amat, & dicit, dilectus meus mihi, & ego illi; non dicet etiam: Reuertere dilecte mi, qui in caelos ascen- disti; Reuertere vt sis mihi cibus, & nutrimen- tum, quod arctius sis vnitus mihi, & ego tibi: tu mihi dicis sonet vox tua in auribus meis, vox e- nim tua dulcis: en sonat vox orationis meae in auribus tuis expostulans te, vt reuertaris ad in- uisendum me. Reuertere igitur velociter ne de- ficiat spiritus meus, tu pascis, & pascaris inter li- lia donec aspirat dies, & inclinantur umbræ: re- uertere ergo vt hoc venerabili sacramento pascas me, & pascaris ipse cum de meo profectu letaris.

Sed quid est quod subditur, similis esto dilecte mi caprea, hinnuloque ceruorum super montes Bethel? plura de hac similitudine diximus pro Eucharistia in huius libri Exhort. 8. ideoque; solum explicandum superest quod sponsa rogat vt veniat super mon- tes Bethel: nempe ad visitandos iustos qui dignè sacramentum administrant vel recipiant, qui me- rito montes Bethel nuncupantur: Montes qui- dem propter vitam sublimitatem; Bethel verò, id est, diuisionum propter diuersitatem gra- duum, & operum tam vitae actiuae quam con- templatiuae, quibus vacant propter varietatem; etiam officiorum, quibus maximè Sacerdotes & ministri Ecclesiae funguntur: nam diuisiones gratiarum sunt; etsi idem sit Christus & Do- minus omnium, dicuntur etiam montes conca- uitarum, & conuallium propter profundam humilitatem, quam profitentur: nam quo al- tiores sunt coram Deo Angelis, & hominibus; eo humiliores; & viliores sunt in oculis suis;

non decet te, o dilecte, qui statum sortitus es; A iam immutabilem, & immortalem degere in mundo isto, vbi mutabilis est continua succes- sio dierum, & noctium, lucis & tenebrarum, vitae, ac mortis: vbi vix aspirant dies, cum in- clinantur sicut umbræ: reuertere ergo ad cae- los, donec durat mundus iste mutabilis, do- nec veniant dies, inclinentur umbræ, & tem- poralia ista pereant, & euanescant. tunc au- tem iterum redire poteris, & venite ad nos, vt nos assumas ad te ipsum, vt vbi tu es, & nos simus tecum, sicut & angeli in ipso ascen- sionis die testati sunt dicentes: Viri Galilaei quid statis aspicientes in caelum? Sic Iesus qui assum- ptus est à vobis in caelum sic reuertet quemadmo- dum vidistis eum euntem in caelum. Sed de hoc postea.

AG. I. V. I.

Denique praenunciauerat Christus Domi- nus Apostolos & discipulos, cunctosque Ec- clesiae suae alumnos, horribiles in mundo pas- suros persecutiones tum à tyrannis, tum à pet- fidis Iudaeis, tum à falsis fratribus: quia non est discipulus super magistrum, & si magistrum persecuti sunt, persequentur & discipulos. Ad has autem perferendas & superandas ærum- nas, qui timidi adhuc erant, & imbecilles, pro- misit illis missurum Spiritum sanctum, cuius virtute induti ex alto omnibus hostibus essent fortiores: ardentem autem se amentium est vel- le se tormenta pati, vt dilectus non patiarur illa, sicut & ipse Christus in nocte Passionis hostibus suis dixit: Si me queritis finite hos a- bire. Ne scilicet aliquis suorum quidpiam tunc pateretur mali, at tunc Ecclesia virtutem ex alto spectans, vicem rependit sponso suo di- cens: Fuge dilecte mi, assimilare caprea hinnulo- que ceruorum super montes aromatum: Fuge à mun- do qui te odit, & persequi non cessat, quia sa- tis pro nobis mala multa perpeffus es: fuge, & recede ab istis persecutoribus tuis, quia non decet te amplius inter illos commorari, reuer- tere ad montes aromatum, vt inde mirtas ad me aromata & charismata gratiarum, quae me confortent, & inuictam reddant: ego pugna- bo pro te cum hostibus tuis, & tu auxiliaberis mihi, cuius auxilio victoriam de omnibus re- portabo. Esto similis caprea, hinnuloque cerua- rum, qui & si lateant inter ciuitates montium, aliquando tamen super ipsos montes apparent: ita & tu licet absconditus maneas in caelis, interdum manifestare nobis, vt spes nostra firmetur, charitas augeatur, viresque ex tuo conspectu resumamus, vt contra inimicos tuos dimicantes, illos viriliter prosternamus, & tu in nobis glorificeris in saecula saeculorum, A- men. Quomodo autem hoc praestiterit Chri- stus Dominus satis patet cum apparuit beato Stephano, Saulo, diuo Petro, & aliis, quod se- queis Exhortatio manifestabit.

Ioan. 18. v. 8.

Cat. 8. v. 14.

& aquæ gratiarum quæ de cælo abundanter super ipsos descendunt, quia mōtes sunt, securæ custodiuntur in illis, quia simul conuales sunt; montes sunt etiam aromatum, quoniam in ipsis omnigenum aroma redolet coram Deo, nempe orationis thus, myrrha mortificationis, humilitatis gutta, & casta deuotionis, quæ in altari cordis igne charitatis cremata suffitum emittuntur Deo gratissimum. Denique montes sunt Bethel; id est domus Dei, in qua agnus iste paschalis dūtaxat potest immolari, & comedi, non quidem dignè ab omnibus, sed ab his qui gratia & sanctitate præditi, montes sunt. Ad hos alacer reuertitur Christus saliens sicut caprea, hinnulusque ceruorum, vt eos illuminet, & lætificet, coronet in misericordia, & miserationibus, repleatque in bonis desiderium eorum, & renouet vt aquilæ iuuentutē suam: reliquos vero, qui montes sunt superbi, & elati, diuitiis, & libidinibus luxuriantes potius respuit, & trāsilit, quia charitate ab eo sunt diuisi, nec aromatis redolet, sed vitiiis & peccatis latent.

Gratias igitur agamus Christo Domino, qui talem ministris suis in Ecclesia reliquit potestatem, vt verbis ab eo præscriptis faciant eum ad terras nostras reuerti, non quidē deferendo cælum, sed nouo, & mirabili modo per transubstantiationē panis & vini in suā carnem & sanguinē incipiēs esse in terris nobiscum; tam diuq; ibi manet, quādiu anent species sacramentales, quibus consumptis desinit ibi esse, & quasi ad propria regreditur, & in hac reuertendi & discedēdi vicissitudine vsq; ad finē mundi constans erit, quia nunquam deerit sacrificium, nec Sacramētum istud in Ecclesia vniuersali vsq; ad consummationem sæculi; licet in particularibus Ecclesiis eat, & redeat ad modum quo dictum est. Cura tamen vt talis sis mons ad quem ipse alacer reuertatur, talibus virtutum aromatis fragrans, vt delectetur esse tecum, tali deuotione pinguis vt cōplacat tibi habitare intra te ipsum; iuxta illud; *Mōs Dei, mons pinguis, mons coagulatus, mons in quo beneplacitum est Deo habitare in eo.*

Pl. 67. v. 16

De Reuersione inuisibili Christi ad visitandos iustos. §. 2.

Magis tamen ad mentem sponsæ videtur reuersionem efflagitare, quæ Deus inuisibiliter venit ad cōsolandos iustos Ecclesiæ, quæ ritè comparatur montibus Bethel, id est, concavitatum, & diuisionum, quia constat ex bonis & malis inter se permixtis. Hi sūt vt profundæ cōcavitates, illi vt montes sublimes; diuisi quidem non fide & religione, sed moribus, & meritis: à peccatoribus quidem semper est absens, à iustis autem aliquādo discedere dicitur, cum illos tribulationibus & tentationibus concuii sinit, vel aliquos sensibiles gratiæ effectus negat, permittens illos desolationibus, nebulis, & internis ærumnis vexari. Tūc autem reuerti dicitur cū ab his pressuris eruit, & iucūdos gratiæ affectus, & effectus elargitur, plura de hoc diximus in Exhortatione 7. circa illud: *Eccē iste venit saliens in montibus, &c.* sed ibi sermo erat de primo aduētū, seu de prima vice, qua venit: hīc de regressu, seu de vicissitudine eundi, & redeūdi, vnde non vocatur, sed reuocatur; non ei dicitur Veni, sed

Reuertere, quia postquam venerat, abire intendebat, vt notat D. Bernardus, aut subito abiit, ideoque anxie postulat, vt reuertatur: in tempestiua autem hæc, & celeris reuocatio vehementis dilectionis inditium est.

De his figurat se agit, serm. 73. & 74. in Cat.

Sed cur signa præbet sui recessus? aut subito abiit, & recedit; sicut scriptū est; *visitas cū diluculo, & subito probas illum?* quia nimirum desiderat audire, hanc vocē, *reuertere*; ex qua plus nobis prouenit fructus, quam si nunquam abesset, *expedit* (inquit) *vobis vt ego vadam*, propter nostri enim commodum abiit, & interdū recedit à nobis, vt scilicet auidius reuocetur; & cum reuertitur, reneatur firmius, custodiatur humilius, & possideatur fructuosius: recedit vt fides examinetur, probetur spes, charitas, perficiatur, crescatq; feruidus orandi affectus: vnde cum reuertitur non est sine magno gratiarum scœnore; siquidē fides fit illustrior, firmior spes, & ardentior charitas, virtusq; magnum recipit incrementū. Verbum enim diuinū visitans animā nūquam reuertitur vacuum; sed donis sapientiæ, & amoris plenum, vt domum quam intrat, illuminet, mundet, & perficiat, mirisq; bonis repleat?

Iob. 2. v. 13.

Ioa. 16. v. 7.

Isa. 55. v. 11.

Vnde ex huiusmodi effectibus quos anima intra se denuo experitur, sponsum ad se reuersum esse agnoscat, quod D. Bern. variis in locis multis signis declarat, in virtute ait, qua immutatis, & in amore quò inflammatis illum præsentem intellige, item si sensero aperire mihi sensum vt intelligam scripturas, aut sermonem sapientiæ, quasi ebullire intimis, aut infuso lumine desuper reuelari mysteria, aut certè expandi mihi quasi quoddam largissimum celi gremiū, vt vberiores desursum influere animo meo, meditationū imbres, non ambigo sponsum adesse iterum. Ex motu cordis intellexi præsentiam eius, & ex fuga vitiorū, carnaliūq; compressione affectuum aduerti potentiam virtutis eius, & ex quantulacūq; emendatione morum meorum, expertus sum bonitatem mansuetudinis eius, & reformatione ac renouatione mentis meæ percepi vtrumque speciem decoris eius. Denique omnes contemplationis actus affectus, & excessus qui communem legē superant, signū sunt reuersionis ipsius, qui sua grata & omnipotentis præsentia eos operatur, vel mentem eleuando supra se ipsam, vel ad cælestia rapiēdo, vel reuelādo futura, aut detegendo secreta, vel infundēdo spiritum orandi gemitibus inenarrabilibus, aut affectus iubilationis, vel audaciam & fiduciam ad mira opera patranda, vel totam denique animam in sceptrum transferendo, velut ignis qui ferrum splendens & ignitum, aut aquam ebullientem reddit, quæ omnia ipso recedente cessant, velut si ab ebullienti olla ignem subtrahas.

Serm. 57. in Cant.

Serm. 69.

Serm. 74.

Propter hæc ergo sponsa, amantique anima cum aliquam Dei absentiam præsentit, instanter clamat: *Reuertere: similis esto dilectæ mi capreae, hinnuloque ceruorum super montes Bethel.* Id est, celerimè ea velocitate, qua currit caprea hinnulusque ceruorum per abruptas rupes, & intercisos mōtes rumpens omnes difficultates, & omnia impedimenta vincens: nam breuis mora, longa illi videtur dilatio, tum ob vehementiam amoris, nam amanti tempus absentia, et si modicum, satis apparet longum: tum vero ob proprium periculum, cui manet exposita cum

cum subtrahitur illi huiusmodi gratia: quare ad A cuncta reuersionis impedimentā auferenda promptam se offert, dummodò ipse reuerti dignetur.

Petit autem vt veniat tanquam caprea, visum internum acuens ad diuina mysteria cognoscenda; & tanquam hinnulus ceruorum, conferens deuotionis gratiam, hilaritatem Spiritus, & cordis promptitudinem, quia hilaritas sine acumine visus, erit fallax, & dissoluta; acumen autem visus sine deuotione & hilaritate erit segne, pigrum, & ociosum. Cum ergo verbum diuinum sit plenum gratiæ & veritatis, orat vt veniat infundens veritatis plenitudinem, & abundantiam gratiæ, nec tamen quod reuertatur tanquam ceruus, sed tanquam hinnulus ceruorum, vt scilicet aduentu suo Spiritus renouet iuuentutem, & iuuenilem reddat vigorem, re- ducens eam, ad statum primitiuum, quem (vt dicit Iob) habebat in diebus adolescentiæ suæ, quando secretò Deus erat in tabernaculo suo, quando lauabat pedes suos butyro, & petra fundebat illi riuos olei, vt supra explicatum est.

Vide dicta de his animalibus supra circa id simile est dilectus meus caprea &c.

Iob. 29. v. 4.

Ioa. 16. v. 16.

Sed miro modo eadem metaphora qua petitur celer reditus, declaratur etiam qualitas & modus illius. Etenim caprea siluestris & hinnuli ceruini rarus est intuitus in montibus, quia latebras amat, sed delectabilis valdè cum intueri cōtingit eos salientes per montes & trāsfluentes colles: sic etiam in hac peregrinatione sapius se abscondit sponsum, & rarius se manifestat, heu rara hora, & breuis mora, inquit diuus Bernardus; nam & modicum videbitis me, & iterum modicum non videbitis me. Sed quomòdum est meritis longum est vobis, at quantumuis sit longum, ipsa hilaritas regressus tardam moram recompensat?

De multiplici desiderio quo sponsum visit & alios. §. 3.

Sed alium sensum à præcedenti longè diuersum attingamus, quo sponsa non sibi soli huiusmodi reuersionem, & visitationem exoptat, & efflagitat, sed etiam alijs; quod clarus exprimunt verba capitis octauo, *Fuge dilectem, assimulare &c.* Huiusmodi autem desiderium ex triplici potissimum radice seu affectu promanare potest, primò quidem ex affectu profundæ humilitatis, quò impulsus diuus Petrus dixit Christo Domino, *exi à me, quia homo peccator sum Domine, & Centurio. Domine non sum dignus vt intres sub tectum meum*; aut secundo ex affectu ardentis charitatis quo non suam, sed maiorem Dei gloriam in omnibus concupiscit. Ex utroque autem simul affectu præmora anima, quæ stupenda dona recepit à Deo, dicit illi; fuge dilectæ mi, & reuertere ad alios, quibus hæc dona conferto, quoniam ego non sum digna illis, alij verò melius vtentur eis, quo tua gloria magis increseat, fuge à me, quæ misera sum, nec tanti regis digna consortio, vade & reuertere ad mōtes aromatum, & Bethel, ad insignes lanctos domus tuæ, cum quibus dignè conuersaberis, & ipsi vberius proficiant donis à te acceptis? Quod vt notat Beda, non optando dicit: (quis enim cum diligit, & à sua fugare præsentia ve-

In Cant. 8. v. 14.

lit?) Sed eius potius voluntati se conformando, memor consuetudinis ipsius, qui his vicissitudinibus gaudet, & nunc hos inuisere, nunc alios libet; modo ad hos reuerti, postea ad alios fugere: memor etiam propriæ conditionis, quia dum peregrinatur; illum iugiter videre, eiusque amabili præsentia continuo frui non valeat: charitas etiam quæ non est liuida, nec tantum querit quæ sua sunt, eadem alijs communicari desiderat, cum aliorum bona reputet tanquam propria: propter hæc ergo ait, fuge, & reuertere dilectæ mi, vt alios inuisas, ita tamen vt me tua gratia non destituas. in: sicut Moyses libenter tulit quod auferretur de spiritu suo, vt tribueretur Septuaginta senioribus, quia ad regimen populi hoc magis expediebat, & ministro suo Iosue, qui duos seniores prophetantes prohibebat, respondit: *Quid amularis pro me? Quis tribuat vt omnis populus prophetaet, & det Dominus spiritum suum?* Ita etiam qui ardentem Deum amat, cui Deus per varias gratias gratis datas semper est præsens, libenter dicit illi, fuge à me Domine, tribue, si placet, has gratias alijs, si ita expedit ad maiorem Ecclesiæ, proximorumque vtilitatem; reuertere ad montes Bethel, quibus has gratias distribuas, dummodò semper in hæreas mihi, & ego tibi?

Num. 11. v. 25. & 29.

Sensus thægis literalis.

Aliquando etiam tanta mens repletur diuinæ dulcedinis plenitudine, vt vix illam capere potens dicat; sat est Domine, reuertere ad alios, ne disumpar, quia tantam plenitudinem capere non valeo: sed aliquando desiderium istud vehementius procedit ex zelo salutis animarum, quæ sub nostra sunt custodia: vnde ad prælatos, & prædicatores maximè spectat; sponsa enim sollicita sui gregis, qui sub cura sponi erat, & ad ipsam etiam pertinebat, dixit illi: *ô Pastor mi, qui pascis inter lilia, donec aspires dies & inclinentur umbra, reuertere*, ad greges vt pascas illos, & curam illorum agas: ex tua enim longa absentia non modicum patientur detrimentum. Reuertere ergo celeriter sicut caprea, hinnulusque ceruorum ad montes Bethel, montes vberissimos, montes aromatum, & odorum, in quibus lilia, flores, herbæ, & pascua sunt copiosa & pingua: pascere electos tuos in hisce montibus scripturarum, sacramentorum, mysteriorum aè mandatorum tuorum; pastum congruum vnicuique tribuens, vt sublimes coram te sint sanctitatis & sapientiæ montes. Ardens igitur charitas, & vehemens zelus sponfam Christi vrget, vt ipsum oret, & enixè petat quod omnes proximis inuiset, peccatores conuertat, tristes cōfoletur, excitet tepidos, corroboret imbecilles, auxilietur afflictis, & dona suæ gratiæ largiatur multis, qui similiter ac ipsa dicant, *dilectus meus mihi, & ego illi*: dixerat Christus sponsæ vt Prælatorum, & Cōcionatorum personam gerit, *sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, & fac me audire vocem tuam.* Respondet ipsa, hanc gratissimam illi emittens vocem; fuge dilectæ mi, & reuertere ad peccatores, & ad cunctos homines visitans, & tangens corda illorum, viamque nobis aperiens, vt vox nostra profitillis; quia nisi tu nobiscum reuertaris ad illos, inanis erit prædicatio nostra, & incassus labor noster: vel, vt diuus Anselmus interpretatur, ipsa Ecclesia, quæ omnium est mater, & solici-

tudinem gerit, à Deo petit vt reuertatur ad Prædicatores ipsos, eosque inuifet, vt euangelizantibus det virtutem multam, qua alios ad Deum reducant, in vitamque perducant æternam, Amen.

EXHORTATIO XLI.

De reuersione inuifibili Christi prope finem mundi ad conuertendos Iudæos, & gentes ab Antichristo deceptas: & de duobus testibus Elia & Enoch qui eius aduentum prædicabunt, & repræsentant eos qui eum modo prædicant.

Pro Dom. 1. Aduertus, & 24. post Pē. recpfit.

Reuertere similis, &c.

Luc. 15. v. 7.

Luc. 5. v. 32. Matth. 9. v. 23.

Vm Ecclesia Christi sponsa probè nouerit maius gaudium esse in cælo super vno peccatore penitentiam agente, quam super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia, sponsumque suum de cælis, ad terram venisse, vocare non iustos, sed peccatores ad pœnitentiam; hinc est vehementissimè sùire eorum conuersionem, quæ inde originem capit, vt Deus qui auerterat faciem suam ab eis, reuertatur ad inspiciendum illos oculis misericordiæ suæ, & qui ab eis discesserat propter peccatum, reuertatur ad auxiliandum illis, vt respiciant, & in pristinam restituantur amicitiam: & iuxta hunc sensum interpretantur multi patres hanc Ecclesiæ deprecationem; Reuertere: similis esto dilectæ mi capræ, hinnuloque ceruorum super montes Bebel. Vt scilicet vehementer imploret reuersionem Christi ad conuertendos peccatores, maximè autem gentes, quæ in sui exordio valde illam vexabant, & per idololatriæ innumera vitia dissectæ erant: nunc etiam ab eo petit vt reuertatur ad conuertendos Iudæos, quos propter eorum perfidiam meritò deseruit, qui rite vocantur montes Bethel, seu diuisionum, vel cauitatum, quia elati sunt, superbi, & duro corde, diuisi, ac dispersi per vniuersum orbem, quia se ipsos diuiserunt, ac separarunt à vero pastore Christo, in variasque errorum & vitiorum profundas cauitates demersi sunt. Petit ergo tanquam pia mater vt ad hos omnes peccatores conuertendos reuertatur tanquam capræ, hinnulusque ceruorum illuminans mentem eorum excæcatam, superbiam conterens, molliens duritiam, serpentes peccatorum è cauernis cordium expellens, deuorans, & consumens: quod sic explicat diuus Gregorius Nyssenus: Vide vt capræ, tu qui aspicias cogitationes hominum, tu qui cordium legis disceptationes dele peccati generationem, sicut hinnulus delet serpentes. Vides concauos montes vitæ humanæ, quorum ea quæ assurgunt non sunt vertices, sed valles: quidquid enim extollitur aduersus veritatem est barathrum, & non mons, concauitas, & non assurgens fastigium: si ergo ad hæc verbum accurrerit, omnis vallis implebitur, & omnis mons huiusmodi humiliabitur; hæc Nyssenus, sed plura de hac metaphora in superioribus di-

Hom. 5. in Cant.

ta sunt. Siergo sathanas semel ab anima eiectus, satagit reuerti in domum vnde exiuit, adducens secum septem spiritus nequiores se, quid quod Ecclesia conspiciens Deum ab animabus per peccatum expulsam, instanter precetur, vt reuertatur ad domos vnde exiuit, adducens secum septem dona Spiritus sancti, cunctasque virtutes, quibus errores pellantur & vitia: instat autem vt celeriter reuertatur, quia quous plus detinetur, eo amplius peccatum radicitur, & crescit, atque difficilior ex parte peccatoris regressus Christi redditur.

Exhort. 1. & 2. huius lib. Luc. 11. v. 24.

De reuersione Christi ad conuertendas reliquias Israël. §. 1.

Sed amori, & potentie Christi nihil est difficile, qui à cælis iterum reuersus est in terram vt Saulum conuerteret, & in icu oculi ex percussore Apostolum faceret, orationemque Ecclesiæ exaudiens, sapius inuifibiliter reuertitur, vt peccatores ad se trahat, & prope finem mundi ad conuertendas reliquias Israël similiter adueniet: nam si fuerit populus Israël quasi arena maris, reliquie conuertentur ex eo: quoniam reuertat (inquit per Zachariam) ad Jerusalem in misericordijs: miserebitur enim illius populi à quo iustissima ira auersus erat, & reuertetur vt propitiatur ei, & imprimet illi cor fidei, sanum, & sanctum, quod habuerunt patres eius.

Act. 9. v. 1.

Isai. 10. v. 17 ad Rom. 9. v. 27. Zach. 1. v. 16.

Ait autem; donec aspirat dies, & inclinatur umbra reuertere: quoniam solum tempus huius vitæ præfixum est penitentie, & conuersioni peccatorum; & quicumque in hoc tempore nõ reuersi fuerint ad Dominum, nec Dominus ad illos, in æternum peribunt: ideoque Ecclesia antequam dies sæculi finiantur, conuersionem Iudæorum efflagitat; nouit enim quod vaticinatum est, ab Osea Propheta, multos dies futuros filios Israël sine Rege, sine lege, & sine sacrificio; reuersuros tamen ad Dominum in nouissimo dierum, non tamen sine stupore, & ingenti admiratione immensæ misericordiæ, qui tam diu expectauit gentem illam, & in nouissimo tamen misertus eius, reuersus est, vt reconciliaret eam sibi.

Osee. 3. v. 4. Ribera hic plures Patres adducit ad hanc interpretationem confirmandam.

Sed quis non paucescat considerans stupenda Dei iudicia, qui prope finem mundi reuertetur ad conuertendos filios Israël, quos tamen in primò suo aduentu, & si maximè propter illos venerit, permisit indurari: est autem adeo horrenda hæc induratio, vt cum reuelanda esset Isaiæ, oportuit prius audisse voces Seraphinorum coram Deo in excelso throno sedente dicentium, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituum, quasi testantes omne Dei decretum esset sanctum & iustum; etiam hoc, quo inquit, excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claudet, ne forte videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo credat, & conuertatur, & sanem eum: quæ verba vt testatur diuus Ioannes, dixit Isaias, quando vidit gloriam Christi, & locutus est de eo. Ingre diamur ergo paululum, sed cum timore & tremore in hanc diuinorum iudiciorum abyssum, & causam, si qua est, exquiramus, cur Iudæi, qui in primò aduentu

Ioan. 12. v. 41.

Cur Iudæi obdurati in

aduentu indurati sunt, & excæcati prope secundum, sunt conuertendi: scimus quidem duos Christi aduentus visibiles, nempe, ad redimendum mundum, & ad iudicandum, fortissima omnium essetela ad expugnandum peccatorum corda: ille amorem excitar, iste terrorem incutit, ille suauior, quia Dei misericordiam commendat, & exemplo virtutis à Christo præstito allicit: iste duris corde efficacior, quia terribilem iustitiam, & potestatem Christi patefacit. Vnde diuites, sapientes, & magnates superbi, & elati qui priore non excitantur, posteriore terrentur, & molliantur: quare diuus Paulus utroque utebatur ad peccatores excitandos, sed vehementius secundo; sicut cum Atheniensibus dixit, nunc annunciat (scilicet Deus) hominibus vt omnes vbi que penitentiam agant, eo quod statuit diem in quo iudicaturus est orbem in equitate, in viro quo statuit, id est per virum, quæ iudicem esse decreuit viuorum & mortuorum: vnde quamuis staret coram Præside Felice tanquam reus, ita disputauit de iudicio futuro, vt Felix tremefactus fuerit.

Act. 17. v. 30

Act. 10. v. 41

Act. 24. v. 16

Hinc ergo deducere possumus rationem, cur Iudæi obdurati sint in primò Christi Aduentu, & tamen conuertentur cum prope fuerit secundus: cum enim esset superbia, auaritia, & inani hominum gloriæ inhiantes, contempserunt Christi paupertatem, & humilitatem, qua potius excæcati sunt, ne eum agnoscerent; at cū Enoch, & Elias venerint ad prædicandum contra Antichristum: demonstrabunt illis ex scripturis Messiam iam venisse ad redimendum eos, & si pauper & humilis venerit; instare tamen iam secundum eius aduentum cum potestate magna, & maiestate, sicut prædictum erat a Prophetis, ad iudicandum mundum, & reddendum vnicuique iuxta opera sua; & hoc terrore concussi incipient ad Christum conuerti.

De Enoch & Elia qui prædicabunt Aduentum Christi ad Iudicium. §. 2.

Apo. 11. v. 3.

D. Ambro. Richardus. D. Tho. & alij quos citant Ribera ibi & sua rez. 1. to. in 3. p. disp. 55. lect. 2.

Ecc. 44. v. 15.

Apoc. 11. v. 4.

Cur Iudæi obdurati in

nitentiam prædicet, & ad illam eas exhortetur. Helias autè qui in lege scripta vixit, maximè ad conuertendos Iudæos missus est, vt sicut ad primum Christi Aduentum fuit præcursor Ioannes in spiritu, & virtute Helias: sic ad hunc secundum præcursor esset ipse Helias, vt populum suum Christo venturo præpararet, sicut testatur Malachias Propheta dicens: Ecce ego mittam vobis Heliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis, & conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum, ne forte veniam, & percussam terram anathematice. Vnde de eodem Helia ait Ecclesiasticus: qui scriptus est in iudicij temporum linc iracundiam Domini, conciliare cor patris ad filium, & restituere tribus Jacob. Sed habet magnam emphasim, verbum illud, ne forte veniam, & percussam terram anathematice: id est, ne cum venero ad iudicandum terram, inueniam eam, in fidelitate, & malitia sic infectam, vt penitus euertam, & destruiam illam; omnes peccatores æternis flammis addicendo: quo infinita Dei misericordia manifestatur; nam cum iratus fuerit misericordiæ recordatur, & cum venturus est ad iudicandum, desiderat non inuenire peccatores, quos puniat, ideoque Prædicatores præmittit, qui suum aduentum illis annuncient. Dixit autem ne forte quoniam licet

Luc. 1. v. 17. Malach. 4. v. 5. Ribera ibi plurimos adducit Patres. Ecc. 48. v. 10.

Ecc. 15. v. 18.

Deut. 27. v. 15.

Psal. 108. v. 18.

2. Cor. 1. v. 20.

certissimè sit venturus, vt puniat rebelles, tamen indicat hominem liberum habere arbitrium, in cuius potestate est vita & mors, præmium & supplicium, hocque potest euadere si velit, & illud consequi; nam Deus prior multò est ad elargiendum præmium, quam pœnam: ad quod significandum; cum Leuitæ in Deuteronomio singulas maledictiones transgressoribus legis infligendas annunciant, populus respondebat, Amen, at cum pronuntiabant benedictiones, nihil respondebant, quoniam Deus non inclinatur ad maledicendum nisi ei, qui proprio libero arbitrio admittit peccatum, & ex consequenti maledictionem ei annexam, nam dixit maledictionem, & veniet ei, & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo. Ad benefaciendum autem, & benedicendum nobis non indiget nostro consensu, nec nostro Amen, sed ipse per se ipsum propensus est in illud, & præuenit nos in benedictionibus celestibus, & ingentia præmia promittit, exoptatque inuenire iustos, quibus ea concedat, etsi ipsi non dicerent Amen, sicut testatur Paulus cum ait: quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo est; ideo & per ipsum Amen Deo ad gloriam nostram: id est; omnes promissiones Dei factæ hominibus, per Christum sunt stabiles, & firmamentum veritatis habent apud Deum ad gloriam & vtilitatem nostram. Quia ergo plurimum Iudæorum, tum gentium daturæ erant manus Antichristo, & recepturi ipsum tanquam verum Messiam, ne Christus venturus ad iudicium, omnem terram corruptam ab illo hoste inueniret, misit duos illos testes, & Prædicatores, qui lenirent Dei iracundiam, & peccatores ad viam veritatis reducerent, & ideo, de eis, dicit Ioannes: hi sunt duo oliuæ, & duo candelabra in conspectu Domini terræ stantes. Oliuæ quidem propter abundantiam misericordiæ & charitatis erga peccatores; candelabra verò propter lumen & splendorem ad illuminandum homines: sunt enim candelabri

accensa, vel continentia accensas lucernas, quæ A lumen præbent omnibus qui in domo sunt.

De Prædicatoribus testificantibus Christi Aduentum. §. 3.

Ieconius Primasius & Beda ita interpretantur. Ioachimus dicit esse prædicatores religiosos, & alios sacerdotes.

Hom. 17. in Euang. Luc. 10. v. 1.

1. Ioan. 2. v. 18.

Matth. 11. v. 14. & c. 17. v. 10. Matth. 3. v. 11.

Hinc deducere licet mysticum sensum huius loci duos istos testes esse Prædicatores per Enoch & Heliam representatos à Christo Domino quotidie missos ad prædicandum hos duos eius Aduentus, præteritum & futurum; vt peccatores conuertantur, & agant penitentiam; dicuntur autem duo, vel ad denotandum, tum quod in ore duorum vel trium testium stat omne verbum, tum verò ad charitatem, & vnionem, quam inter se, & in prædicatione eiusdem doctrinæ habere debent; in cuius signum (vt notat diuus Gregorius) Christus Dominus misit binos Apostolos, & binos Discipulos ad prædicandum: tum denique quia oportet eos præstare bino talento, scilicet, charitatis, & sapientiæ, sanctimoniam, & scientiam: propter quod oliuis & candelabris assimilati sunt. Nam his duabus rebus integerrimi testes erunt Christi Domini, & eorum, quæ in vtroque eius aduentu gesta & gerenda sunt, vt peccatores contineant & in meliorem frugem reducant: his duobus testibus dat Deus virtutem, vt propheterent, & annunciant aduentum Christi ad iudicium iam instantem, non tantùm aduentum ad iudicium vniuersale, sed maximè ad particulare quod vnicuique instat, vt si qui peccatores modò manus dederunt Antichristo (sunt enim & modò Antichristi multi, sicut testatur diuus Ioannes, illi nimirum qui moribus, vita, vel doctrina Christo Domino aduersantur) illi resipiscant, & penitentiam agant. Sed quoniam quidam magis excitantur amore, & beneficijs, alij econtrà potius timore, & supplicijs, vtrumque simul aduentum prædicare oportet, vt omnes vel amore, vel timore Christo Domino subijciantur.

Quare non sine mysterio vaticinium illud Malachie: ecce mittam vobis Heliam Propetam, antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis, vtrumque Christi aduentum comprehendit, & vtrumque diem redemptionis, & iudicij; quia vterque est dies magnus, & horribilis, id est, stupendus, & valdè insignis: horrorem enim & stuporem incutit tam admiranda Christi misericordia, vt inter latrones pendeat in patibulo; sicut & terribilis eius iustitia, qua vindictam summet de peccatoribus, ad vtrumque præcessit Helias, vt ipse Christus Dominus testatur vocas Ioannem, Heliam, qui venturus eras; qui etiam vtrumque aduentum Christi prædicauit Iudæis dicens: Qui post me venturus est, fortior me est; ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni: cuius ventis labrum in manu sua, & permundabit aream suam; & congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igne inextinguibili, & hunc secundum aduentum minans, summum terrorem inducisset etiam Phariseis, & Sadducæis, quibus dicebat: progenies viperarum quis demonstrat vobis fugere à ventura ira. Sic etiam Helias ipse qui contra Antichristum venturus est, vtrumque hunc Christi aduentum prædicabit, vt conuertat Israelitas, & vtrumque prædicare debent qui voluerint conuerrere peccatores, ne ventura ira

eos comprehendat: & ne fortè (inquit Dominus) cum venero, percutiam terram anathemate: quo anathemate nisi eo, quod in æternum separat à Christo? Anathema est vox illa tremenda: discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis eius; aut, illa, discedit à me qui operamini iniquitatem: vel illa auertatur impius, & non videat gloriam Domini. Hoc anathema animam & corpus igni inextinguibili tradet, in infernum detruet à cælestique gloria, & consortio Sanctorum separabit in æternum. Quis ergo non timebit hunc Christi aduentum? quis non per penitentiam se præparabit ad illum? quis non audiet duos testes, annunciantes eum, vt fugiamus à ventura ira? & ab hoc anathemate sempiterno, quia in proximo est vnicuique; nam qua hora non putatis, filius hominis veniet? sed quoniam Concionatorum verba non sufficiunt ad expugnanda peccatorum corda, ideo ait Dominus; dabo duobus testibus meis, & prophetabunt: id est, dabo eis vim, virtutem, & efficaciam, vt testificentur, & prædicent aduentum meum. Vocat autem hoc prophetare, quoniam quod annunciat, certissimè futurum est: certissime enim morieris, certissimè que veniet Filius hominis ad iudicandum te, sed ipsemet Christus hanc Prædicatoribus virtutem conferre debet, illisque adesse, vt peccatorum inimicentur corda, propter quod sponsa clamat ad ipsum, reuertere, o dilecte mi, & veni tu ipse inuisibiliter cum operarijs tuis, vt viam tibi parent in cordibus delinquentium: reuertere ad illos vnde per peccatum expulsus es, quia non vis mortem peccatoris, nec velles ab eo perpetuè abesse: similis esto caprea, hinnuloque ceruorum super montes Betbel. Esto in Prædicatoribus tuis qui mōres sunt domus tuæ, tanquam caprea tribuens eis acumen visus, & sapientiam, & tanquam hinnulus ceruorum, largiens illis gratiam, & loquendi suauitatem, ac efficaciam, vt peccatorum corda præparent, ad penitentiamque inducant, vt tu in illos reuerti possis, & habitare in eis.

Audiant ergo hæc Concionatores, audiant etiam & peccatores, illi quidem vt apta sint instrumenta ad hanc Christi reuersionem in peccatores, accelerandam. Fulgeant vitæ sanctitate, & sapientia sicut duo isti testes Enoch, & Helias, vt sint testes omni acceptione maiores, nulla macula notati, qua eorum labefactetur testimonium: sint vt Enoch de quo dicit Ecclesiasticus: Nemo natus est in terra qualis Enoch, nam ipse receptus est à terra, quia scilicet non erat homo terrenus, sed cælestis: sint etiam vt Helias, de quo dixit Machabeorum pater: Helias dum zelat zelum legis, receptus est in celum, tam insignis enim zelus cælestem indicabat vitam, & cæli habitatione dignam: prædicent etiam (sicut dicit diuus Ioannes) amici faccis, vt penitentiam quam ore suadent, opere ipso ostendant: quod si isti duo viri & si tunc sint de sua gloria, & victoria secuti, nec carnis passionibus videntur, adhuc se amiciunt faccis, vt exemplo sint peccatoribus; quanto ergo magis nos, quorum victoria est anceps, & caro rebellis propter quod dicebat Apostolus: castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne fortè cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Et sicut hi duo testes tres annos & dimi-

Matth. 25. v. 41. Matth. 7. v. 23. Isai 27. v. 10. iuxta Lxx.

Eccl. 49. v. 16.

1. Mach. 2. v. 59.

Apo. 11. v. 3.

1. Cor. 9. v. 27.

dium magno feruore & constantia prædicant, donec ab Antichristo occisi sint, non timentes, nec respicientes mortem, vt ministerium suum dignè consummarent; sic etiam ipsi feruenter & constanter omni tempore sibi à Deo præscripto (quod longum non erit, maxime si æternitati compareretur) verbum Dei prædicent, opportunè, & importunè, arguant, obsecrent, increpent in omni patientia, donec si opus fuerit, mortem pro Christo subeant; suo enim tempore, (sicut de duobus testibus dicitur) Dominus suscitabit eos, & in celum cum ingenti gloria deducet illos.

Audiant etiam hæc peccatores, vt tempestiuè se ad iudicium præparent, Dei testibus ac concionatoribus assentiantur, & ita pauent Dei iustitiam, vt etiam tantam Dei admirantur benignitatem, quod cum ignominiosè à peccatoribus è sua domo sit eiectus, paratus tamen est reuerti ad illos, valde que delectatur cum gementium vocem audit dicentium ei, reuertere, quod stupenda quadam visione beato Carpo demonstratum est, qui vt refert diuus Dionysius, vidit Dominum Iesum de sede cæli consurgentem, & comitantibus Angelis descendere ad quosdam peccatores infideles. Prope os putei abyssi existentes, mox quasi lapsuros, porrexisset clementissimam manum ne laberentur: & Carpo, qui lapsum desiderabat, dixisse: percutite aduersus me, paratus enim sum iterum pro saluandis hominibus pati: gratum mihi istud est, dum non alij homines pereant. O mira diuinæ charitatis dignatio! stupenda Christi erga peccatores misericordia! quis veniam desperet, qui talia eum & facientem, & loquentem meditantur? Sed tamen quo magis stupenda Christi benignitas, eò magis execranda duritia eorum, quæ abutuntur, & obdurato corde conuerti renuunt ad eum qui paratus est reuerti vt ipsos recipiat; vti nam omnè se subdantur, vt vitam consequantur æternam, Amen.

Notanda viso Epist. 8. ad Demophilum.

EXHORTATIO XLII.

De reuersione Christi ad vltimum iudicium, & de postremo regressu cum electis in celum empyreum.

Reuertere, &c.

VONIAM malitia hominum increuit, & vndique diræ persecutionum procellæ Ecclesiam vexant, Christusque se iterum reuersurum ad iudicandum mundum promissit: hanc secundam reuersionem vt diuus Gregorius, D. Bernardus, alijque Patres testantur, efflagitat sponsa cum ait; reuertere; similis esto dilecte mi, caprea, hinnuloque ceruorum super montes Betbel, possunt autem hæc verba referri vel ad sponsam, quæ in calis est, vel ad eam quæ est in terris.

In hunc locum Serm. 73. in Cant.

Qua ratione Ecclesia & Iusti desiderant, & petant Dei aduentum ad iudicium. §. 1.

Ed ante omnia perpendendum est; cur Ecclesia hanc reuersionem celeriter fieri petat, vt indicant verba illa: similis esto caprea, hinnuloque ceruorum, quæ celeritè mouentur; & tamen Christus Dominus nimium morari videtur, & aduentum suum differre. Vtrumque constat ex eo quod legitur in Apocalypsi: Vidi subius altare animas interfectorum propter verbum Dei, & propter testimonium quod habebant, & clamabant voce magna dicentes: vsquequo Domine sanctus, & verus, non indicas, & non vindicas sanguinem nostrum de ijs qui habitant in terra? Et quid hoc est nisi dicere, reuertere cito in terram, vt iudices, & vindictam sumas? Quid est (inquit diuus Gregorius) animas vindictæ petitionem dicere, nisi diem extremum iudicij, & resurrectionem extintorum corporum desiderare? absit autem à charitate cælestis Ecclesie vt vindictam petat de hominibus, quos in hac vita sancti etiam amabant, non petit ergo (vt docet D. Augustinus) vltionem contra homines, sed contra regnum peccati, vt finem accipiat iniquitas, vt regnum Diaboli euertatur, stabiliatque in æternum regnum Christi, quod sic explicat Gregorius Nyssenus: quemadmodum ille qui orat ne sint ægrotantes, non hominum interitum, sed morbi abolitionem fieri cupit; ita etiam dum quisque sanctorum orat, vt id quod naturæ aduersarium, & inimicum est, ad interitum redigatur, suspicionem quidem imperitoribus præbet, quasi aduersus homines sauiat; sed verè illud tantum orat; vt peccatum & iniquitas euertantur: at Deus qui iustus est iudex, cum peccatores conuerti renuunt, & in peccatis obstinatè permanēt, vltionem de ipsis sumit, quod in die iudicij perficiet. Differt autè hunc aduentum ad iudicandum, quoniam licet iucunda sit ei bonorum remuneratio, & ad illam perficiendam hilaris, & festiuis velut caprea, & hinnulus venire desideraret; tamen remoratur, & tardat patienter expectans peccatores, vt resipiscant; nolet enim eos euertere, & vltimo punire supplicio: iuxta illud, Hec consolabor de hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis. Vnde quattuor Abrahæ & semini eius terram Chanaan eorum, & Amorrhæorum promiserit, quia tamen promissio implenda non erat nisi extinguendo Chananæos ipsos: expectauit quadragesimo annis, post quos iudicauit eos: Nondum enim (inquit) completæ sunt iniquitates Amorrhæorum, & que ad presens tempus: id est, non peruenient vsque ad illam mensuram, quæ celerem, & iustam vltionem statim exigat: sic etiam expectauit Iudæos interfectores prophetarum donec impleant mensuram patrum suorum, occidendo Christum, persequendo Apostolos, ac primitiuos Christi discipulos, & tunc vltimam de eis sumpsit vindictam penitus delendo illos. Ad hunc igitur modum patienter expectat genus hominum, qui in tor scelera quotidie corrumpunt, vsque ad diem iudicij, vt qui cadunt resurgere conentur per penitentiam; sin minus, tunc reuertetur vt omnes penitus deleat, & in abyssi sum detruat.

Apoc. 6. v. 9.

Lib. 2. Mar. c. 6.

Serm. 59. de temp. & lib. 1. de serm. Domini in mōte. c. 45. Lib. de oratione.

Isa. 1. v. 24.

Genes. 15. v. 13.

Matth. 23. v. 32.

Apoc. 6. v. 11.

Sed aliam causam insinuant verba Apocalyp-
sis: dictum (inquit) est illis ut requiescerent tem-
pus ab hac modicum donec compleverint consen-
sum, & fratres eorum, qui interficiendi sunt sicut &
illi: etenim dum Deus peccatores expectat ut
respiciant, ipsi vero peiores fiunt, & iustos per-
sequuntur, crescit multitudo & perfectio San-
ctorum, & impletur numerus eorum qui præ-
destinati sunt ad vitam æternam consequen-
dam; & donec impleatur, differtur Christi ad-
uentus ad iudicium: citò autem implebitur, &
ita citò veniet, & idèò dictum est ut requiesce-
rent tempus adhuc modicum: verè enim est mo-
dicum quidquid cum tempore transit, & finem
habet, si æternitati compareretur. Quid igitur nunc
sponsa? accelerationem videtur petere huius
aduentus, cum ait, ad eum qui pascitur inter li-
lia, donec aspices dies, inclinentur umbræ; reuertere,
ac si dicat: finiat iam hæc successiva dierum
aspiratio, inclinentur iam omnino umbræ, im-
pleatur iam numerus dierum mundi durationi
præfixus; & reuertere Domine ad iudicium, ut
vindictam sumas de peccatoribus, & præmium
dnum tribuas iustis illi, ut licentiis libidinibus
inseuiant, dicunt modo: non est vir in domo sua,
abijt: via longissima, sacculum pecunie secum tulit,
in die plena luna reuersurus est in domum suam, do-
nec ergo venit plenilunium, & quamdiu durat
sæculi mutabilitas, fruamur cupiùs amplexibus.
Hæc illi.

Prou. 7. v. 19.

Sed veniat quæso, iam mundi plenilunium,
ut cesset diluuium peccatorum; reuertere in do-
mum tuam, & in loca pascuæ tuæ, ut separes
agnos ab hordis, lilia ab spinis. Similis esto caprea,
binnuloque ceruorum super montes Bethel: summa
celeritate veniens ut diuidas montes à monti-
bus; montes Gelboë, super quos non venit ros,
nec pluuia cælestis, à reliquis montibus, qui
diuina irrigati pluuia, fructus tulere iustitiæ:
montes sæculi superbia elatos, à montibus Dei
sanctitate sublimes: montes aquilonis, qui per-
tinent ad fortem Diaboli, à montibus Bethel,
qui spectant ad domum Dei: hos montes visita
ut eos ad reassumas, illos rejice, quia non veri
montes sunt, sed valles imæ, quæ vsque ad pro-
fundissimum inferni barathrum subident.

Luc. 21. v. 24.

Quæ gerenda sunt in hoc iudicio.
S. 2.
Ed quid est quod sponsa ait, similis esto ca-
prea, binnuloque ceruorum, quod celeritatem
indicat in iudicio peragendo, & tamen scriptu-
ra significat eum venturum cum magna maie-
state, sedentemque in excelso nubium throno;
ad iudicandum, quod tranquillitatem & moram
non paruam indicat? at vtrumque simul con-
stare potest, diuersa tamen ratione, nam reuera
in breuissima temporis mora discutiendæ sunt
singulorum causæ, & vniuersum iudicium per-
agendum: cæterum quia cuncta quæ ad ipsum
spectant, ita integrè, iustè, & perfectè, summa-
que cum grauitate, auctoritate, & tranquillita-
te peragenda sunt, ac simul tunc reposita in vna-
quaque re consumeretur, idèò sedere ad iudi-
candum dicitur: Vidi (inquit Ioannes) thronum
magnum, & candidum, & sedentem super eum: à cu-
ius conspectu fugit terra, & calam, & locus non est

Apoc. 20. v. 11.

magnum, & candidum, & sedentem super eum: à cu-
ius conspectu fugit terra, & calam, & locus non est

inuentus eis: thronus erat magnus, quoniam ma-
gna est autoritas & maiestas iudicis in eo se-
dentis: est autem candidus seu albus ad deno-
tandam solemnitatem & lætitiã tam iudicis,
quàm amicorum eius, quoniam est iudicium nunc
eum peccata quasi cogant ipsum punire pecca-
tores; tamen quando iam est omnino comple-
ta malitia eorum, & iustitia exigit punitionem,
latatur de ea, & hoc etiam insinuant verba Isaia:
Heu consolabor de hostibus meis, &
vindictabor de inimicis meis. Nam iuxta aliquo-
rum placitum vox heu, si textum hebraeum ar-
tendas, non est gementis, sed insultantis, ut ah:
sed quidquid de hoc sit, verbum consolabor
hoc denotat. sensus enim est, heu quia peccata
vestra ita excreuerunt, ut iam sit mihi solatium
& leuamen vindicari de vobis: quod clariùs ex-
pressit per Ezechielem dicens: Complebo furorẽ
meum, & requiescere faciam indignationem meam,
& consolationem accipiam; & scient, quia ego Domi-
nus locutus sum. Ecce causam consolationis, &
lætitiæ, ut omnes sciant quia Deus est iustus iu-
dex; & quod sicut promisit, & minitatus est
vindictam de peccatis, ita explet. & adhuc clariùs
in Deuteronomio Moyses contra populum
rebellem ait: sicut ante latatus est Dominus super
vos, bene vobis faciens, vosque multiplicans: sic le-
rabitur disperdens vos, atque subuertens ut auferamini
de terra &c. & per Salomonem referens
quatuor ingentia beneficia peccatoribus præ-
stita; & ab ipsis spreta, sic ait: quia vocauit, sci-
licet ad penitentiam, & renouit: extendi manum
meam, offerens vobis auxilium ad bene operan-
dum, & extendens manus meas in cruce ad vos
amplexandum, si ad me venire voluissetis, &
non fuit qui aspiceret, despectistis omne consilium
meum, quo scilicet vos instruebam de agendis,
& increpationes meas neglexistis, quibus vos terra-
hebam à peccatis. Ego quoque in interitum vestro
ridebo, & subsannabo cum vobis, id quod timebatis
aduenerit: id est, ego exultabo, irridebo, & sub-
sannabo vos, & ridiculos esse ostendam cum à
mea iustitia aduenerit vobis repentina calamitas,
& supplicium æternum, quod omnibus mi-
serijs est miserabilis.

De lætitia Christi in iudicio.

Isai. l. v. 24.

Ita forcer.

Ezech. 5. v.

Deut. 28.

Le. 7. 63.

Prou. 2. v.

24.

Sap. 11. v.

18.

Sed & ergo Christus in throno magno & can-
dido cum lætitia, & tranquillitate iudicaturus:
de illo enim scriptum est: tu autem dominator vir-
tutis cum tranquillitate iudicaturus, & cum maxima
æquitate sine vlla acceptione personarum, vel
intercessione, nec in illo extremo iudicio vllius
preces admittes ut vel minimum à iustitia de-
flectas: & ad hoc significandum subdit diuus
Ioannes; cælum & terram fugere à conspectu
iudicis; fugere autem idem est quod non appa-
rere, & quasi se abscondere, & ab officio cessa-
re: omnes ergo habitatores cæli, cuiusmodi fue-
runt semper Angeli; & omnes etiam homines
qui incolæ fuerunt terræ, quam tunc sunt san-
cti, & alijs pij, ac patroni fuerint peccatorum;
tunc coram iudice erunt, quasi non essent ad
patrocinandum vel orandum pro illis, nec An-
geli Custodes tunc patrocinabuntur peccatori-
bus, nec beati orabunt pro ipsis, nec ipsa bea-
tissima Virgo pro vllò intercedet, sed hi omnes
quasi fugient, & non comparebunt quam tunc
ad hoc munus intercedendi, sed iudicium erit
integerrimum, & iustissimum iuxta merita cuius

Matth. 19.

v. 28.

Luc. 22. v.

30.

Ad Rom.

14. v. 10.

iuscumque, quia iam intercessi-
pertransiit, nec vilis erit aduocatus & patro-
nus, nisi propria cuiusque conscientia bonis
operibus ornata; quibus si careat, actum est
de illa.

Vnde subiungit Ioannes: & vidi mortuos ma-
gnos, & pusillos stantes in conspectu throni. id est,
tam proceros etate, quam infantes, qui ante
rationis vsus defuncti sunt: omnes enim com-
parebunt, & stabunt ante tribunal Christi. Oma-
nes etiam & si magni sunt sanctitate, aut etiam
pusilli virtute, vel sine illa; nam iusti & iniusti
comparebunt, dicuntur autem stare, tanquam
iudicandi; quia solus Christus sedebit tanquam
iudex. Nam licet de Apostolis dicatur, sedebi-
tis super duodecim sedes iudicantes duodecim tribus
Israël. ad significandam peculiarem eorum dig-
nitatem, & securitatem, ac præcellentiam in
illo iudicio; tamen quatenus sententia ad illos
etiam extenditur, stare dicuntur: iuxta illud
Pauli: omnes stabimus ante tribunal Christi.

Tunc autem fiet iudicium; nam subdit: Et
libri aperti sunt, & alius liber apertus est vite; &
iudicati sunt mortui ex ijs quæ scripta erant in libris
secundum opera ipsorum. Nam sicut iudex hu-
manus facta, & lites subditorum iudicat, iuxta
id quod in libris legum continetur: ita Christus
Dominus qui clarè & euidenter scit omnia ho-
minum opera, ea quæ mundo propalabit de il-
lis, ut ait Beda, secundum ea quæ continentur
in libris sacræ Scripturæ; in qua sunt præcepta
decalogi, per quæ iudicandam sunt omnes homi-
nes: præcepta legis veteris, per quæ iudicabun-
tur Iudæi qui sub illa lege vixerunt, & præcep-
ta legis nouæ, & Euangelicæ, iuxta quæ iudi-
candi etiam sunt Christianicolæ. Ad has autem le-
ges reducuntur omnes leges humanæ iustæ, ex
illis suo tempore deductæ, quas homines tunc
legebant. Cuius ergo opera inuenta fuerint his
libris conformia mercedem recipient, reliqui
transgressores pœnas dabunt. Fit autem men-
tio libri vite, qui catalogus est eorum qui præ-
destinati sunt, vel qui efficaciter sunt vocati ad
gratiam; vti huius manifestatio patefaciat infi-
nitam Dei misericordiam, & efficaciam suæ
gratiæ, cui iusti cooperati sunt, peccatores vero
restituerunt nolentes eam recipere, vel acceptam
reijcientes.

Matth. 25.

v. 34.

Apertis autem his libris fit disceptatio, & dis-
putatio iudicis cum hominibus, quam Chris-
tus refert in parabola regis, simul proferendo
sententiam, & rationem illius, inculcabit enim
reprobos dicens, esurini, & non dedistis mihi
manducare: sitiui, & non dedistis mihi potum &c.
subaudi sicut præcepi vobis in lege. Illi autem
respondent: Domine quando te vidimus esu-
rentem, & sitientem &c. Et non ministravimus ti-
bi; quibus dicit rex, quamdiu non fecistis vni de
minoribus huius (ostendet enim illis tunc iustos, qui
fuerunt pauperes, & necessitatibus oppressi)
nec mihi fecistis. Ideoque iuste condemnantur
in ignem æternum, qui paratus est diabolo, &
angelis eius.

Ioel. 3. v. 1.

Hæc est disceptatio quæ vaticinatus est Ioel
dicens, Ecce in diebus illis, & in tempore illo cum
conuertero captiuitatem Iudæ & Ierusalem. id est,
postquam reliquias Israël ad me conuertero,
iuxta dicta in præcedenti exhortatione tunc

congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem
Iosaphat, & disceptabo cum eis. Chaldeus sic vertit,
deducam eas in vallem diuisionis iudicij. in ea enim
valle futurum est iudicium, & diuidendi sunt
electi à reprobis: illi tanquam montes eleua-
buntur in altum, & rapiuntur in aëream ob-

Ioel. 3. v. 2.
Ribera
ibi Do-
ctores ad-
ducit pro
hac expo-
sitione.

uam Christo Domino, isti tanquam miseri re-
manebunt in profunda valle, tunc autem Chri-
stus Dominus disceptans cum eis, auditis om-
nium responsis, tandem in æternum separabit
bonos à malis, & hos omnino concidet, & pe-
nitus disperdet. Vnde mox subdit Ioel: populi
populi in valle consensionis, id est, innumeri populi
in ea valle concidentur. Nam à maiori re-
proborum multitudine hanc sumit denomina-
tionem. Cuncta hæc complectitur sponsæ cõ-
paratio; significans Christum reuerfurum cum
eadem natura, quam assumpsit à nobis, sed
cum magna scientia ad iudicandum, cum in-
gentique potestate, & hilaritate ad celeriter
exequendum sententiam latam, siue pro iustis
siue contra peccatores.

Vtrumque etiam denotant illa verba: similis
esto caprea, binnuloque ceruorum. id est, veni in
ea forma, qua primò ad nos venisti, scilicet in
carne assumpta à Sygnagoga, quæ significatur
per capream; & à progenitoribus tuis, qui di-
cuntur cerui, esto etiam similis capræ per acu-
men visus, ut hominum conscientias discernas,
tribuasque vnicuique iuxta opera sua; &
hinnulo ceruorum per hilaritatem citò vene-
nosos penitus perimens serpentes, & bello quo
nos oppugnant, sinem imponens. Sed de his
verbis plura superius diximus.

In exhor-
tatione. 92

Confirmantur dicta ex parabola, Nobilis, qui abiit
accipere sibi regnum, & reuertit. 5. 3.

Sed placet hæc confirmare parabola à Chri-
sto Domino ad hunc finem expressè nobis
apposita dum ascenderet Ierusalem, ut more-
retur ibi. Eo quod homines existimarent quod con-
festim regnum Dei manifestaretur, id est, quòd
Christus venturus erat, tunc cum magna pom-
pa & maiestate. Vt autem eos ab hoc errore de-
duceret ait: homo quidam nobilis, abiit in regionem
longinquam accipere sibi regnum, & reuertit: ecce
promissio eius quod sponsa petit, nempe reuer-
sionem post regnum acceptum, insinuat tamen
quis est qui abiit, quò, ad quid / eius re-
uersio, & quid antea, & postea futurum sit. Et
in primis Christus Dominus, vocatur homo qui-
dam qua phrasi vtimur ad exprimendũ aliquem
vel satis notũ omnibus, vel omnino ignotũ. At
Christo nihil est secretum, quia opera ipsius illum
manifestum fecerunt: & tamen vnio eius hy-
postatica diuinæ naturæ, & humanæ ignota est,
& incomprehensa; quia posuit nubes latibu-
lum suum. Vocatur autem homo nobilis id est,
claro genere natus, quia vt Deus vnigenitus
est patris; vt homo, ex matre Virgine, & ex re-
gia progenie Davidis descendens: cuius præcla-
ra virtutis facinora eum nobilissimum consti-
tuerunt. At per mortem crucis abiit in regio-
nem longinquam, cum post resurrectionem as-
cenderet in cælũ; in locum cælestis beatitudinis,
postquam reliquias Israël ad me conuertero,
stat ab hac regione mortalitatis, in qua nos de-

Luc. 19. v.

11.

D. Basil. &

D. Cyrill.

ita inter-
pretatur

apud D. Thom. in

Ioan. 7. v.

14.

gimus. Abijt autem accipere sibi regnum, id est possessionem regni, quod sibi debebatur, tum titulo hereditatis, quia filius Dei naturalis; tum ex merito passionis, quia oportebat Christum pari & ita intrare in gloriam suam. Et si autem accepit possessionem sibi, non tamen sibi soli, sed cum potestate transferendi etiam illud in membra sua, & fratres suos, filios adoptiuos patris sui; iuxta illud: *qui eripuit nos de potestate tenebrarum harum; & transfudit in regnum filij dilectionis sue.* Vnde in postremo iudicio illis dicitur: *venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi:* & ideo addidit, quod abijt accipere regnum, & reuerri, scilicet ad iudicium exercendum, ut fideles & iustos acciperet ad se ipsum in regno suo. Quod etiam Angeli prædixerunt Apostolis, postquam Saluator in caelos ascendit; *hic Iesus* (inquitur) *qui assumptus est a vobis in caelum, sic veniet quem admodum vidistis eum euntem in caelum,* memores autem oportet esse eius quod agendum iniunxit interim dum reuertitur, quod sic parabola explicat. Vocans enim decem seruos suos, id est omnes qui denario numerario designantur, dedit illis decem mnas; vnam singulis, (mna autem fidem, legem, & reliqua nostrae salutis, media comprehendit) tunc ait illis, *negotiamini*, id est non sitis ociosi, sed lucrimini & augete dona ista bene vtendo illis. *Dum venio.* Quid est, dum venio. Quod sponsa ait, *donec aspirat dies, & inclinentur umbrae.* id est, quamdiu mundus durauerit, & luna ad vicium plenilunium venerit, vel quamdiu aspirauerit vobis vita, & donec veniat mors, & negotiandi finis, & reuertar ego ad exigendam a vobis rationem negotiationis vestrae. Sed quamuis ego abeam in regionem longinquam, tempus tamen reuertendi non est valde longinquum, sed breue, propinquum, & incertum, quia, *qua hora non putatis filius hominis veniet.* Quae ergo est vestra ociositas, & segnities, qui temporalia & carnalia multiplicare, & augere curatis, & tamen spiritualia negligitis, & sepulta tenetis? *Negotiamini* ait, bene vtendo mnis, & donis Dei acceptis: quia quantumque diuitias, honores, & terrena bona acquiratis, non est hoc negotiari, sed otiosi, si aeternorum obliuiscimini. Vnde Apostolus inquit: *rogamus fratres vt abundetis magis, & operam detis, vt quieti sitis, & vestrum negotium agatis.* Hoc autem est vnicum negotium, quod vestrum dici debet, salutem animae, ac vitam aeternam lucrari. Quod cito apparebit, cum Dominus reuersus ad iudicium fuerit.

Sed interim quid inquit parabola? *ciues autem eius oderant eum, & miserunt legationem post ipsum dicentes; nolimus hunc regnare super nos.* Distinguit seruos a ciuibus. Seruos vocat eos, qui per fidem eius obsequio mancipati sunt, legemque Euangelicam seruate conantur. Ciues autem vocat Iudaeos, ex quibus descendit secundum carnem, & cum eis commoratus est; qui Christum odio habuerunt gratis, & coram Pilato dixerunt; *non habemus regem nisi Caesarem.* Hi postquam Dominus ascendit in caelos, miserunt legationem, non verbis, sed factis, saeuissimam excitantes persecutionem contra Christi fidem, & legem, & aduersus di-

Luc. 24. v. 26.

Ad Colof. 1. v. 13.

Matth. 23. v. 34.

Act. 1. v. 11.

Luc. 12. v. 40.

1. ad Thef. 4. v. 11.

scipulos eius; regnum ipsius euertere conantes. Eandem etiam iniquam legationem miserunt, & mittunt haereticarum, qui etiam dicuntur Christi ciues, quia eum verbis quidem confitentur, sed veram ipsius fidem, & legem acriter oppugnant, & demoliri satagunt: ideoque superius vulpes vocantur, quae demoliuntur vineas: vnde & factis dicunt: *Nolumus hunc regnare super nos:* hunc, inquam, Christum, quem Ecclesia Romana confitetur: hunc, quem veri Apostoli, & Prophetæ prædicauerunt; hunc cuius mores: & insignes proprietates antiqua concilia, & veteres patres tradiderunt. Non hunc, sed alium Christum, quem nos fingimus, & putamus esse, verum cum tamen non sit nisi pseudo-christus, & Antichristus.

Has ergo diras legationes Ecclesiae, Christi sponsa vehementer pertæsa, eius regressum desiderans: clamat: *revertere: similis esto dilectæ mi, capreg binnuloque ceruorum.* Ascendisti Domine in caelos, accipere tibi regnum, & reuerri, sed ciues tui insurrexerunt contra te, & regni partem, quam in terris reliquisti, demoliri conantur: reuertere cito ad rebelles ciues comprimendos, & ad fideles seruos remunerandos vt completum, & pacatum omnino fiat regnum tuum. Hoc ipsum est quod quotidie perimus in oratione Dominica, cum dicimus: *adueniat regnum tuum.* Attende (inquit D. Hieronymus) quod grandis audaciæ sit, & puræ conscientiae regnum Dei postulare, & iudicium non timere; sed non defunt in Ecclesia multi, quibus hanc audaciam præstat pura conscientia, & immaculata vita.

Quatuor sortes iudicandorum hac parabola designant. §. 4.

Quomodo autem Deus hanc exaudiat precationem, parabola ostendit dicens, *& factum est vt rediret accepto regno; & iussit vocari seruos suos, quibus dedit pecuniam, vt seruet quantum quisque negotiatus esset.* Factum esse inquit, ad significandum quod infallibiliter futurum est, & cito futurum, tunc autem Angelorum ministerio iubebit omnes ad iudicium venire: non vt ipse de nouo sciat quantum quisque negotiatus sit, cum nunquam id ignorauerit, sed omnia nuda, & aperta sunt, ac fuerunt oculis eius; sed vt id scire faciat, & vniuerso mundo manifestet. Quatuor autem sortes hominum in hac parabola insinuantur. Quidam, qui fidenter dicunt; Domine mna tua fecit decem vel quinque mnas: quibus Dominus ait: *Euge, serue bone, quia in modico fuiti fidelis, esto super decem, vel quinque ciuitates.* Et hi sunt iusti, qui bene vsi sunt, donis acceptis, humiliter attribuentes lucra, & merita sua, non sibi, sed diuinæ gratiæ, quam eius conuinxerint propriam industriam, iuxta formam à D. Paulo præscriptam cum ait: *abundantius illis omnibus laboraui, non autem ego, sed gratia Domini.* Illis autem tam superabundans elargitur præmium, maius aut minus pro meritum quantitate, quantum decem vel quinque ciuitates superant valorem vnus mnæ; quia incomparabiliter aeterna merces laborem excedit temporalem? Alij verò instar pigri serui in-

Matth. 6. v. 10. Ibidem. tom. 9.

Luc. 19. v. 15.

1. Cor. 15. v. 10.

repositam habent in sudario, nihil cum ea lucrantes; & hi sunt, qui fidem habent, sed mortuam, & mortuorum sudario inuolutam, & sepultam: non operantes, quæ fides dicat, & lex præcipit, ideoque donis acceptis spoliabuntur, & insuper in ignem mittentur aeternum: quia *esurius* (inquit) *& non dedisti mihi manducare: sitiui, & non dedisti mihi bibere, &c.* si autem ita seuerè puniuntur qui opera præcepta omittunt, quanto seuerius punientur, qui vltra hoc etiam alia grauissima delicta committunt.

Vnde non sine mysterio Dominus reticet septem alios seruos, quibus dederat etiam mnas, quasi in illud iudicium non venerint quoniam repræsentant illos, qui ita mnis abusi sunt, vt illas ob grauissima sua scelera amiserint, si quidem teste. D. Paulo, multi bonam conscientiam repellentes, circa fidem naufragauerunt: de quibus non habetur hinc mentio, quia iuxta Saluatoris sententiam, *qui non credit, iam iudicatus est, quia non credit in nomine Vnigeniti filij Dei.* Id est, non indiget iudicio, quod vocatur discutionis, ad sciendum an sit dignus pœna aeterna cum infidelitas eum manifestè reum facit. Veniet tamen ad iudicium, vt contra eum feratur sententia damnationis, sed vt iudex quantum illos execretur, ostendat non suo eos dignari alloquio, ideoque non refert quicquam illis dixisse.

Tandem subiungit: *Inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare super se, adducit huc, & interficite ante me.* Inimicos vocat Iudaeos rebelles, & Principes ipsorum, ac haereticas, qui Christum, & eius Ecclesiam persecuti sunt: quos ante se adducit, & interficere iubet, ob maiorem ipsorum confusionem & ignominiam; quam patientur in iudicio coram ipso Christo, & ex consequenti coram vniuerso mundo iuxta illud Apocalypsis: *Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt: omnis oculus vocetur omnis homo, tam bonus quam malus: sed specialiter refert eos qui eum pupugerunt, nempe Iudaeos qui Christum crucifixerunt, & haereticas, ac tyrannos, qui eum persecuti sunt, qui etiam eum pupugisse dicuntur; quoniam isti maiori ignominia & dolore afficientur videntes regnare eum, quem demoliri conati sunt.*

Ecce quatuor sortes hominum, ad quos iudicandos reuertetur Dominus super montes Bethel, seu concanitarum. Electi enim velut montes exultabunt a conspectu Domini, quoniam veni iudicare terram: reliqui erunt velut concauitates, alijs aliæ profundiores, quorum omnium meminit Isaias sub typo Babylonis deaustandæ, eleganter extremam mundi deaustationem depingens. *Ecce* (inquit) *dies Domini veniet crudelis, & indignationis plenus, & ira furorisque ad ponendam terram in solitudinem, & peccatores eius conterendos de ea.* Peccatores, ait conterendos tantum, quia iusti saluabuntur; sed terra redigetur in solitudinem, quoniam iusti ducentur in caelum, sed prosequitur: *quoniam stelle caeli, & splendor eorum non expandent lumen suum: obtebratus est sol in ortu suo, & luna & stelle, non splendebunt in lumine suo.* En signa quæ iudicium præcedent, iuxta sententiam Sal-

Matth. 23. v. 35.

1. ad Tim. v. 19.

Ioan. 3. v. 18.

Ita D. Basiliius in id Psal. 1. non resurgens impij in iudicio. Ambr. Serm. 10. in Psal. 118. v. 2. D. Greg. luerunt me regnare super se, adducit huc, & interficite ante me.

Apoc. 1. v. 7.

Psal. 95. v. 7.

Isai. 13. v. 9.

uatoris dicentis: *erunt signa in sole, luna & stellis, sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stelle cadent de caelo, &c.* Sed mox sortes iudicandorum describens sic ait: *& visitabo super orbis mala, & contra impios iniquitatem eorum, & quiescere faciam superbiam infidelium, & arrogantiam fortium humiliabo.* Ea tres reproborum sortes supra commemoratas: impij dicuntur qui fidem iniquis operibus macularunt: infideles, qui superbe proprio iudicio nixi fidem respuerunt: fortes arrogantes sunt hostes Christi, qui ei bellum indixerunt dicentes: *Nolumus hunc regnare super nos.* Sed hos omnes conteret, cominuet, & in nihilum rediget, aeternisque flammis comburendos adiudicabit. Sed quid de electis: statim subiungit vates; *Ecclesiarum preciosior erit vir auro, homo mundo obrizo: cuius sensus esse potest: deuastratis impijs, & infidelibus, a hostibus omnibus, qui innumeri sunt, quia stultorum infinitus est numerus, electi qui remanebunt, etsi plurimi sint, tamen respectu eorum, erunt rari, & pauci, sed preciosiores auro mundo, & præstantissimo, quod obrizum dicitur: quoniam in conspectu Domini erunt preciosissimi, mundissimi, & splendidissimi, tanquam aurum quod saepius in fornace probatum, & expurgatum est, quia igne vehementium tribulationum, & persecutionum sunt excocti, & splendidi effecti. De quibus inquit sapiens: *tanquam aurum in fornace probauit illos, & quasi holocausti hostiam accepit illos; & in tempore erit respectus illorum, id est, in die iudicij, vniuerso orbi innotescet splendor eorum, quia tunc, Fulgebunt iusti, & tanquam scintilla in arundinetis discurrunt, indicabunt nationes, & denominabuntur populis.**

De Reuersione post iudicium in caelum empyreum. §. 5.

PERACTO iudicio, iterum orat sponsa; *revertere: dilectè mi in montes caelorum, electos tuos ad supremum caelum empyreum tecum ducens, vt parati sibi regni possessionem capiant, diuidens ac distribuens hos sublimes montes hominum inter præcellentes montes Angelorum, illos istis socians; & ex vtriusque constituens montes Vethel, id est vnus Domus Dei in aeternum permanens. Fuge ergo dilectè mi, a similitate capreae, binnuloque ceruorum super montes aromatum.* Fuge iam a mundo isto corporeo & visibili non amplius reuertitur in illum: fuge celeriter, non tanquam victus, sed tanquam victor, & gloriosus triumphator, qui fugit a campo militiæ, a loco stragis, & occolorum, vt in regia ciuitate perpetuo triumphet, & regnet, victoriæque fructibus & spolijs perfruat. Fuge ad montes aromatum, qui continuiste laudibus, & suauissimis benedictionibus lætificabunt, vt eas plenè possideas delicias, quas habes, ex eo quod semper sis cum filiis hominum, quos tuo sanguine redemisti, & tua gratia condecorasti, ad tam sublimem illos euehens dignitatem. Quilibet enim beatorum erit velut mons quidam aromatum, omni generis virtutibus, & gratijs, suauissimum odorem spirantibus refertus: cuius odor erit velut odor agri pleni, cui benedixit

Luc. 21. v. 25. Matth. 24. v. 24.

Eccles. 1. v. 15.

Sap. 3. v. 6.

Cant. 8. v. 14.

dominus omni benedictione spiritali in caelestibus per Christum : qui super hos omnes montes in conuexo cali empyrei residebit, suo splendore & fulgore cunctos illuminans, & felices constituens.

Reuertetur igitur Dominus magna Sanctorum hominum, & Angelorum stipatus caterua : ascendetque Deus in Iubilo, & Dominus in voce tubae, currus eius decem millibus multiplex, millia laetantium Dominus in eis. Sequetur autem illum sponsa ipsa cum summa letitia & exultatione, ut in eadem domo cum ipso in aeternum maneat, assistens tanquam regina à dextris eius in vestitu deaurato, circumdata varietate, & quia iam spirituale connubium perfectum est, secunda deinceps dicit, dilectus meus mihi, & ego illi : ille mihi est praemium, felicitas, summa beatitudo, summum gaudium, plena satietas, & omnia in omnibus. Ego illi sum, regnum, possessio, & sponsa charissima, non quidem tantum donec aspiat dies, & inclinentur umbræ, sed quamdiu aspirauerit aeternitatis dies, cui nullæ succedunt umbræ, nox enim non erit illi. Sed sempiterna claritas, clara iucunditas & iucunda felicitas, qua omnes fruuntur in secula seculorum.

Hæc est peroratio sponsæ, quæ tam epilogum Cantici, quam totum Canticum finit ; quia etiam D. Ioannes suam conclusit Apocalypsim dicens : Spiritus & sponsa dicunt, veni, & qui audit, dicat veni : & qui sitit, veniat ; & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis, etiam venio cito amen, veni Domine Jesu. Ecce quomodo Spiritus sanctus, qui postulat pro sanctis, inspirat illis hanc precationem, ut dicant : veni Domine Iesu ad iudicium, ut finem accipiat peccatum, iustorum vexatio, & oppressio, ac Dei iustitia omnibus pateat ; Christi que gloria manifestetur. Sponsa item Christi Ecclesia ab eodem Spiritu præmota idem orat, ut ex militanti transeat in triumphantem, & cum sponso suo in æternum

amaneat. quicumque autem hoc audit, aut legit, idem debet orare, ut propria transeat iniquitas, & aeterna fruatur requie, quam quotidie petit, dum ait : adueniat regnum tuum : si tamen sitit & verè diligit Deum eiusque desiderat præsentiam, & ad recipiendam aquam viuam gratiæ se diligenter præparauerit : nam, teste D. Paulo reposita est corona iustitiæ reddenda ijs qui diligunt aduentum Domini. ij autem diligunt ipsum, & pro eius gloria ita pugnaverunt, ut iusto iudice coronam iustitiæ mereantur accipere, cito autem exaudietur huiusmodi precatio, nam ecce, inquit, venio cito & licet consummatio seculi videatur differri, finis tamen vnius cuiusque cito appropinquabit.

Quid ergo agis ô miser homo, qui egressus à templo per seculi vana & voluptuosa diuagaris? Vsq̄ue quò delicijs dissolueris filia vaga? Redi præuaricator ad cor tuum : reuertere ad te ipsum, conuertere ad Dominum Deum tuum antequam reuertatur ipse ad iudicandum te. Memento quod corpus tuum cito reuertetur in terram, vnde sumptum est; quia pulvis es, & in puluerem reuerteris. Spiritus autem tuus redibit ad Deum, qui dedit illum, ut iudicetur de ijs, quæ fecit in corpore: quæ si iniqua fuerint, quia comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis, descendet deorsum, & cum dæmonibus detrudetur in profundum abyssi. Quod si iusta fuerint, ascendet cum Angelis sursum, & reuertetur ad Deum finem vltimum suum, ut fruatur illo. Ita ergo vitam compone, ut cum Spiritus tuus à corpore separetur, Christus Dominus reuertatur ut accipiat te ad seipsum, sedem tibi assignans in regno suo, ubi sedens in throno gloriæ regnes simul cum ipso, & cum Patre & Spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

FINIS.

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ QVÆ IN HOC I. TOMO fufius sparsim exponuntur.

Litera L. librum E. exhortationem indicat.

Genesis.

- 1 Spiritus Domini ferebatur super aquas. l. 1. c. 10. §. columna 89. a. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. l. 3. c. 15. c. 643. d
- 2 Inspiravit in faciem eius spiraculum vitæ, & c. l. 1. c. 8. §. 2. col. 67. a. Plantaverat Dominus Deus paradisum voluptatis in quo posuit hominem, & c. l. 2. e. 10. §. 4. col. 366. c. Posuit eum in paradiso voluptatis ut operaretur & custodiret illum. l. 2. e. 26. §. 1. col. 494. a. Dixitq; Adam hoc conum es, & c. l. 1. c. 4. §. 1. c. 32. D
- 3 Nequaquam moriemini, & c. l. 2. e. 26. §. 3. col. 496. B. C. inimicitias ponam inter te & mulierem, & c. l. 1. e. 4 §. 1. col. 33. pulvis es, & in puluerem reuerteris. l. 3. c. 14 §. 3. col. 634. a
- 4 Nonne si bend egeris recipies? si autem malè, & c. l. 2. 27. §. 3. col. 505. b. consurrexit Cain aduersus fratrem suum Abel, & interfecit eum. l. 2. e. 25. §. 1. col. 486. a. b
- 9 Bibensque vinum inebriatus est & nudatus & c. quod cum vidisset Cham pater Chanaan & c. l. 5. e. 3. §. 3. c. 1352 a. & e. 34. §. 3. & e. 32. §. 3. c. 1342. d. & 1358. col. b
- 15 Descendebant volucres super cadauera, & abigebat eas Abram. l. 5. e. 5. §. 3. col. 1370. b
- 18 Auferam paxillum aque, & lauate pedes vestros & requiescite sub arbore, ponamque buccellam panis & c. l. 3. e. 8. §. 2. col. 586. c. si fuerint quinquaginta iusti & c. l. 5. e. 7. §. 4. col. 1130. b
- 21 Cum vidisset Sara filium Agar Aegyptæ ludentem cum Isaac filio suo dixit ad Abram ecce ancillam & filium eius & c. l. 2. e. 21. §. 2. col. 486. c. collidebantur in vtero eius paruuli & c. l. 2. e. 25. §. 2. & e. 27. §. 1. c. 406. b. & 502. a
- 22 Vidit arietem inter vepes herentem cornibus. l. 4. e. 4 §. 4. col. 808. b. appellauit nomen loci illius Dominus videt, & usque hodie dicitur in monte Dominus videbit. l. 4. e. 4. §. col. 808. b
- 27 Accede ad me & da mihi osculum filii mi & c. l. 1. e. 5. §. 3. col. 45. a. Ecce odor filij mei sicut odor agrij pleni & c. l. 1. e. 5. §. 3. & e. 20. §. 2. col. 45. a. & 179. b
- 28 Vidit in somnis scalam stantem & c. l. 1. e. 23. §. 1. c. 205 tulit lapidem quem supposuerat capiti suo, & erexit in titulum fundens oleum desuper. l. 1. e. 23. §. 1. c. 205
- 29 Vidit puticum in agro tres quoque greges, & c. l. 1. e. 10. §. 3. col. 87. c
- 32 Castra Dei sunt hæc, & ecce vir luctabatur cum eo usque mane & c. l. 2. e. 9. §. 4. col. 2. b.
- 39 Quomodo possum hoc malum facere & peccare & c. qui relicto in manu eius pallio fugit & c. l. 3. e. 21. §. 4. c. 707. b. c. & l. 4. e. 39. §. 4. col. 986. d
- 49 Catulus leonis Iuda ad prædam filii mi ascendisti & c. l. 4. e. 7. col. 825. d. 826. a. & 1388. d. & 1389. a. non auferetur sceptrum de Iuda & c. l. 4. e. 38. §. 2. col. 1389. a. ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem ô filii mi assignam suam & c. l. 2. e. 27. §. 3. col. 1506. c. & l. 4. e. 29. §. 2. col. 976. a. salutare tuum expectabo Domine. l. 1. e. 27. col. 144. a. & 233. c. d. Nephthali seruus emissus dans eloquia pulchritudinis. l. 5. e. 4. col. 1094. b. c

Exodi.

- 1 Edificauerunt vrbes Pharaoni Phiton & Rameses.

l. 3. e. 18. §. 2. col. 672. c

- 3 Vadam & videbo visionem hanc magnam quare non comburatur rubus? & c. l. 2. e. 8. §. 4. col. 347. a. & e. 14. §. 1. & e. 15. §. 1. col. 403. d. & l. 1. e. 6. §. 4. col. 52. d. folue calcamenta de pedibus tuis ibidem. & col. 404. a
- 12 Tollat vnus quisque agnum & c. iuxta quem ritum tolletis & hædum. l. 4. e. 8. §. 4. col. 838. a. sument de sanguine eius & ponent super vtrumque postem, & c. l. 1. e. 28. §. 2. col. 243. d. & l. 4. e. 4. §. 5. col. 809. d. & e. 5. §. 2. col. 815. d. venes vestros accingetis supra. & l. 4. e. 28. §. 1. col. 967. c
- 15 Currus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare. l. 3. e. 18. §. 3. col. 674. d. qui ostendit ei lignum quod cum misisset in aquas in dulcedinem verse sunt. l. 4. e. 27. §. 3. col. 963.
- 16 Vespere comeditis carnes & mane saturabimini panibus & c. l. 4. e. 28. §. 2. col. 970. b
- 17 Cum leuaret Moyses manus vincebat Israel, sin autem & c. l. 5. e. 28. §. 2. & col. 1306. a. & e. 29. §. 3. c. 1317. c. d
- 27 Præcipe filijs Israel ut offerant tibi oleum de arboribus oliuarum & c. l. 1. e. 32. §. 1. col. 270
- 28 Portabit Aaron nsmina florum Israel in rationali & c. l. 4. e. 19. §. 3. col. 987. d. nixus in medio tintinnabulis aureis. l. 5. e. 28. §. 2. col. 1306. d. & e. 29. §. 2. c. 1315. a
- 33 Est locus apud me & stabis supra petram, cumque transierit gloria mea ponam te in foramine petreæ & c. l. 2. e. 14. col. 394. & l. 5. e. 25. §. 1. & 2. & 4. c. 1274. c. 1276. c. & 1280. b
- 38 Fecit & labrum aeneum cum basi sua de speculis mulierum & c. l. 3. e. 14. §. 2. & 3. & 4. col. 633. c. d. 634. c. & 637. b Numeri.
- 13 Absciderunt palmitem cum vasa sua quem portauerunt in veste duo viri & c. l. 4. e. 6. §. 3. & e. 7. §. 1. col. 823. d. & 824. a. & 827. c. d

Deuteronomij.

- 32 Quasi primogeniti tauri pulchritudo eius & c. l. 3. c. 14. §. 4. col. 870. c.

Iudicum.

6. Dominus tecum virorum fortissime & c. coxit hædum, & de farina modio aximos panes & c. l. 1. e. 26. §. 2. col. 227. d. siros in solo vellere fuerit, & c. ibidem.
- 9 Ierunt ligna utINGERENT super se regem & c. l. 4. e. 24. §. 3. 946. a
- 15 Cepit trecentas vulpes, caudisque earum iunxit ad caudas & c. l. 5. e. 33. §. 2. col. 1348. 1348. col. 2

1. Regum.

- 6 Ibant in directum vacæ. & c. l. 2. e. 16. §. 4. col. 417. a

2. Regum.

- 12 Vni te in regem super Israel & c. l. 2. e. 5. §. 3. & l. 4. e. 30. §. 4. col. 984. c. vocauit nomen eius Salomon & c. vocauit nomē eius amabilis Domino. l. 3. e. 2. §. 2. c. 541. 4

3. Regum.

- 3 Duæ meretrices venerunt ad Regem & c. l. 5. e. 34. §. 5. col. 1362. d
- 18 Cecidit ignis Domini & vorauit holocaustum & c. l. 5. e. 32. §. 3. col. 1342. b. c. sonus magna pluuia est, & c. ecce nubecula parua quasi vestigium hominis ascendit. l. 5. e. 5. §. 3. col. 1110. d

Index

- 19 Ecce Dominus transit, & Spiritus grandis, &c. post ignem sibilus aure tenuis. l. 5. e. 7. §. 1. col. 112.4. a.
21 Propitius sit mihi Dominus ne dem hereditatem patrum meorum tibi &c. l. 2. e. 29. §. 3. col. 521. d. & 522. a. 4. Regum.
4 Non habeo nisi paruum olei &c. illi offerebant vasa & illa infundebat. l. 1. e. 21. §. 4. & e. 28. §. 1. col. 191. b. & 241. c. posuit os suum super os eius &c. l. 1. e. 4. §. 3. col. 36. d.
5 Putabam quod egrederetur ad me &c. l. 2. e. 6. §. 2. col. 323. c.
14 Ingredere vxor Hieroboam, quare te aliam esse simulas ? l. 5. e. 35. §. 1. col. 136. 5. b.
20 Quod erit signum quod Dominus me sanabit &c. Sed ut reuertatur retroisum decem gradibus. l. 5. e. 5. §. 1. col. 110. 4. Judith. 20.
8 In superioribus domus sue fecit sibi cubiculum &c. l. 3. e. 25. §. 1. col. 731. Iob. 23.
4 Cum spiritus me presente transfret stetit quidam &c. l. 5. e. 11. §. 1. col. 1167. c. vocem quasi aure eius audiui. l. 5. e. 7. §. 1. col. 1125. c.
15 Letetur quasi vinum in primo flore botrus eius &c. l. 4. e. 22. §. 2. col. 927. & l. 5. e. 23. §. 2. col. 1258. d.
19 Scio quod redemptor meus vinit &c. l. 1. e. 23. §. 1. col. 205. d.
20 Gaudium hypocrite in star puncti. l. 1. e. 9. §. 2. col. 79. c.
23 Vestigia eius secutus est pes meus. l. 2. e. 7. §. 1. col. 333. b.
29 In midulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies. l. 4. e. 14. §. 3. col. 875. b.
33 Respiciet homines & dicit peccati. l. 3. e. 14. §. 6. & e. 16 §. 2. col. 642. a. & 955. b.
36 Omnes homines vident eum vnusquisque intuetur procul. l. 2. e. 10. §. 1. col. 361. b.
38 Numquid post ortum precepisti diluculo & ostendisti aurora locum suum ? l. 3. e. 5. col. 562. a. quis preparat cornu escam suam &c. l. 1. e. 18. §. 1. col. 162. b.
39 Numquid volet Rhinoceros seruire tibi &c. l. 2. e. 1. §. 2. col. 282. a. numquid prebebis equo fortitudinem &c. l. 3. e. 20. §. 1. col. 686. Psalmi.
2 Ego hodie genui te. l. 4. e. 14. §. 1. col. 873. a. apprehendite disciplinam &c. l. 1. e. 2. §. 5. col. 22. c.
21 Sicut aqua effusus sum &c. factum est cor meum tamquam cera liquefscens &c. l. 1. e. 23. §. 1. col. 248. a. & l. 2. e. 21. §. 3. col. 460. c.
28 Vox Domini super aquas, vox Domini &c. cum toto Psalmo l. 5. e. 1. §. 3. col. 1078. d. & e. 8. §. 1. col. 1134. c. & e. 28. §. 4. col. 1310. b.
38 Multa fecisti tu Domine mirabilia tua &c. l. 4. e. 30. §. 2. col. 982. a.
41 Sicut desiderat cernuus &c. l. 1. e. 16. §. 2. col. 150. b. & l. 3. e. 9. §. 4. col. 597. d.
44 Speciosus forma pre filijs hominum, diffusa est gratia in labijs tuis. l. 4. e. 13. §. 2. col. 866. & l. 5. e. 30. §. 1. col. 1322. d. dilexisti iustitiam & odisti iniquitatem propterea vnxit te Deus &c. l. 1. e. 12. §. 1. & e. 23. col. 139. c. 193. d. & 207. d. myrrha & gutta & castia a vestimentis &c. l. 1. e. 5. §. col. 139. c.
67 Si dormitis inter medios clericos, penne columbe deargentate &c. l. 1. e. 5. §. 1. & l. 2. e. 22. §. 2. col. 41. b. & d. ascendisti in altum cepisti captiuitatem &c. l. 5. e. 5. §. 2. col. 1109. d. & 1110. a.
68 Zelus domus tue comedit me. l. 2. e. 24. §. 3. col. 482. c.
70 Quoniam non cognoui literaturam introibo in potestas Domini &c. l. 2. e. 10. §. 2. col. 364. a.
71 Erit firmamentum in terra in summis montium &c. l. 4. e. 28. §. 3. col. 971.
83 Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum, concupiscit &c. l. 1. e. 16. §. 3. col. 151. c. & l. 3. e. 9. §. 3. col. 596. b.
84 Misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia &

- pax osculata sunt &c. l. 1. e. 4. §. 4. col. 381. 109. ex vtero anteluciferum genui te. l. 1. e. 5. §. 1. & l. 4. e. 14. §. col. 44. a. & 871. d. 128. Sape expugnauerunt me a iuuentute mea &c. l. 2. e. 25. col. 484. d. Prouerbia.
6 Vade ad formicam piger &c. l. 2. e. 9. §. 2. & l. 3. e. 16. §. 1. col. 353. d.
9 Sapientia edificauit sibi domum &c. l. 4. e. 35. col. 1010. b.
23 Quando sederis vt comedas cum principe &c. l. 4. e. 5. §. 1. & 28. §. 2. & l. 1. e. 30. §. 2. col. 260. c. d. 813. a. & col. 969. d. cui vna, cuius patri vna, &c. & ne intuearis vinum quando flauescit &c. l. 1. e. 13. §. 3. col. 115.
27 Quomodo probatur in conflatorio argentum, sic probatur homo in ore laudantis. l. 3. e. 22. §. 2. & l. 4. e. 22. §. 3. col. 704. c. & 929. b.
31 Quid dilecti mei, quid dilecti vteri mei &c. l. 3. e. 2. §. 2. & 3. col. 541. b. & 543. b. Ecclesiastes.
10 Musica morientes perdunt suauitatem vnguenti. l. 5. e. 35 §. 2. col. 1367. c. Sapientia.
16 Substantia enim tua dulcedinem tuam quam in filios habes ostendebat. l. 1. e. 15. §. 4. & l. 2. e. 15. §. 2. col. 137. b. & 406. a. omnium nutriti gratia tua deseruiebat. l. 1. e. 18. §. 2. col. 163. b. Ecclesiastici.
15 Non est speciosa lana in ore peccatoris. l. 1. e. 1. §. 4. col. 10. d.
24 Penetrabo omnes inferiores partes terre &c. l. 1. e. 16. & e. 29. §. 2. col. 145. a. & 251. b. c.
34 Quasi parturientis cor tuum phantasias patitur nisi ab altissimo emissa fuerit visitatio. l. 3. e. 3. §. 3. col. 549. a.
50 Duas gentes odit anima mea, &c. l. 3. e. 7. §. 3. col. 581. a. Iaias.
4 Apprehendent septem mulieres virum vnum &c. l. 2. e. 16. §. 2. col. 413. d.
5 Vine facta est dilecto meo &c. l. 2. e. 29. col. 516. d. duabus velabant faciem eius &c. l. 4. e. 2. §. 2. & e. 5. col. 856. a.
10 Volauit ad me vnus de Seraphim & in manu eius calculus &c. l. 1. e. 15. §. 5. & l. 2. e. 15. §. 2. col. 142. b. c. & 407. b. 855. d. 856. a.
9 Factus est principatus eius super humerum eius & vocabitur nomen eius &c. l. 1. e. 16. §. 3. & l. 4. e. 4. §. 1. col. 230. c. & 803. a.
11 Et erit sepulchrum eius gloriosum. l. 4. e. 14. §. 4. col. 878. a. b.
32 Et erit vir sicut qui absconditur a vento &c. & umbra terra e prominentis in terra deserta. l. 4. e. 26. §. 3. col. 966. c. super vbera plangite super regione desiderabili &c. l. 4. e. 12. §. 5. l. 1. e. 12. §. 5. col. 110. c.
38 Reuersus est sol decem gradibus &c. l. 5. e. 5. §. 1. col. 1107. a.
40 Vox clamantis in deserto parate viam Domino. l. 5. e. 1. §. 2. col. 1077. b. omnis vallis implebitur & omnis mons & collis humiliabitur. l. 5. e. 2. col. 1083. a.
45 Rogate calis desuper & nubes pluant iustum &c. l. 1. e. 5. §. 2. col. 43. d.
53 Ascendet sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terra sitienti. l. 4. e. 4. §. 1. col. 802. c. vidimus eum & non erat aspectus &c. l. 4. e. 27. §. 1. col. 961. c.
58 Clamabis & dices ad sum. l. 1. e. 2. §. 4. & l. 5. e. 7. §. 4. col. 20. b. & 1129. a.
60 Qui sicut isti qui vt nubes volant, & quasi columba ad fenestras suas ? l. 5. e. 15. §. 1. col. 1191. b. e.
62 Propter Syon non tacebo & donec egredietur vt splendor iustus eius &c. l. 1. e. 25. col. 217. b. vocabitur tibi nomen nouum quos os Domini nominauit. l. 1. e. 22. §. 5. & e. 26. & 27. & §. 3. col. 232. d. & col. 239. a.
63 Quis est iste qui venit de Edom tintis vestibus de Bosra ? iste formosus &c. l. 1. e. 28. §. 1. & l. 4. e. 7. §. 2. col. 242. d. & col. 828. d. Et

Locorum sacrae Scripturae.

- 65 Et dimittens nomen vestrum in iuramentum electis meis. l. 1. e. 22. §. 5. col. 201. a.
66 Latamini cum Ierusalem, & exultate in ea, &c. l. 1. e. 17. §. 1. col. 154. c. Ieremias.
2 Obstupescite caeli, & porta eius desolamini &c. duo enim malafecit populus meus, &c. l. 1. e. 12. col. 103.
11 Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium. l. 4. e. 5. §. 2. §. 1. §. 2. §. 3. col. 948. b. & col. 1243. a.
24 Ecce duo calathi pleni ficis positi ante templum Domini &c. l. 5. e. 22. §. 4. & l. 2. e. 24. col. 477. d. & col. 1251. a.
31 Creauit nouum Dominus super terram, femina circumdabit virum. l. 1. e. 6. & e. 10. §. 2. col. 47. d. & col. 86. d. edificabitur ciuitas Domino a turre bananeel, &c. l. 4. e. 34. §. 4. col. 1014. d. Threni.
3 Bonum est viro cum portauerit iugum ab adolescentia suas, sedebit solitarius &c. l. 1. e. 32. §. 3. & l. 4. e. 27. §. 2. col. 274. c. & col. 962. a.
4 Spiritus oris nostri Christi Dominus, captus est in peccatis nostris cui diximus in umbra eius viuemus in gentibus. l. 4. e. 27. §. 1. e. 14. §. 3. col. 876. b. & col. 960. a. Ezechiel.
1 Vidi quasi speciem electi velut aspectum ignis intrinsecus, &c. l. 1. e. 5. §. 1. col. 41. b.
3 Factum est in ore meo sicut mel dulce. l. 5. e. 29. §. 4. col. 1319. d.
8 Fili hominis sode parietem & c. ingredi & vide abominations pestimas &c. l. 3. e. 13. §. 1. col. 622. c. Daniel.
7 Prima quasi leena & alas habebat aquila &c. l. 2. e. 4. §. 1. col. 305. b.
13 Melius est mihi absque peccato incidere in manus vestras quam peccare in conspectu Dei mei. l. 3. e. 22. §. 4. col. 706. c. Oieas.
2 Propter hoc ecce ego lactabo eam, & ducam in solitudinem &c. l. 1. e. 9. §. 2. & e. 13. §. 4. col. 78. d. & col. 117. b. sponso te mihi in sempiternum, sponso te mihi in iustitia &c. l. 1. e. 10. §. 2. & l. 5. e. 36. §. 1. c. 85. a. & e. 1372. b.
9 Vae eis cum recessero ab eis. l. 3. e. 13. §. 5. col. 629. d.
11 In funiculis Adam trabam eos in vinculis charitatis. l. 1. e. 2. §. 3. col. 292. a. b.
14 Tollite vobiscumque verba & conuertimini ad Dominum & dicite ei &c. l. 5. e. 27. §. 5. col. 1301. a. b. conuertetur sedentes in umbra eius, viuens triticum. l. 4. e. 26. §. 3. & e. 28. §. 2. col. 959. a. & col. 968. a. Ioel.
2 Effundam Spiritum meum super omnem carnem, &c. l. 1. e. 8. §. 1. & §. 5. & l. 4. e. 32. §. 1. col. 65. b. & 73. c. & 997. & col. 1120. a. dabo prodigia in caelo sursum &c. l. 5. e. 6. §. 4. col. 1120. a.
3 Fons de domo Domini egredietur & irrigabit torrentem spinarum. l. 4. e. 21. §. 1. e. 22. §. 3. col. 920. a. b. & col. 930. a. congregabo omnes gentes & deducam eas in vallem Josaphat &c. l. 5. e. 42. §. 3. col. 1417. Ionas.
2 Clamauit de tribulatione mea ad Dominum & exaudivit me, de ventre inferi &c. l. 1. e. 2. §. 4. col. 21. a.
4 Preparauit Dominus haderam &c. l. 4. e. 26. §. 1. & 2. col. 952. c. d. & 953. d. Micheas.
2 Ascendit pandes iter ante eos &c. l. 5. e. 5. §. 1. col. 1108. c.
5 Et tu Bethleem ephrata paruulus es in millibus Iuda ex te mihi egredietur &c. l. 3. e. 5. §. 2. col. 565. a. Abacuch.
2 Super custodia meam stabo &c. l. 5. e. 13. §. 3. & l. 2. e. 8. §. 3. col. 345. d. & col. 1177. a.
3 Domine opus tuum viuifica illud, in medio annorum nouum facies. Vel in medio duorum animalium cognosce-

- ris. l. 3. e. 4. & l. 7. & e. 2. §. 4. & l. 4. e. 25. §. 2. col. 555. b. & c. 576. a. & col. 449. d. Deus ab austro veniet, & sanctus de monte Pharam. l. 3. e. 4. §. 1. & e. 7. col. 555. b. & 575. d. & 576. a. cornua in manibus eius &c. l. 4. e. 13. §. 4. col. 870. a. Zacharias.
1 Hac sunt cornua que ventilauerunt Iudam &c. & ostendit mihi Dominus quatuor fabros &c. l. 2. e. 11. §. 1. col. 462. c.
4 Ecce candelabrum aureum totum & lampas eius super caput ipsius, & septem lucerna &c. l. 1. e. 20. & e. 20. & e. 25. & e. 30. §. 2. col. 218. c. & col. 257. b. quid sunt duae spicae oliuarum. &c. ibidem.
6 Ecce vir oriens nomen eius & subter eum orietur, & edificabit templum Domino. l. 3. e. 4. §. 3. col. 518.
9 Quid bonum eius & quid pulchrum eius nisi frumentum electorum & vinum germinans virgines. l. 1. e. 15. §. 3. & l. 4. e. 8. §. 2. col. 138. a. & 833. d.
10 Posuit eos quasi equum gloriae suae in bello. l. 3. e. 20. §. 1. & 4. col. 687. d. & 691. c.
11 Pasce pecora occisionis &c. & assumpsi mihi duas virgas vnan vocaui decorem &c. l. 3. e. 7. §. 2. col. 579. a. Matthaei.
1 Liber generationis Iesu Christi filij David &c. l. 1. e. 23. §. 1. & l. 2. e. 1. §. 1. & l. 5. e. 3. §. 1. col. 205. c. d. & col. 281. c. & col. 1091. b. de qua natus est Iesus. l. 1. e. 11. §. 4. & e. 13. §. 2. & l. 5. e. 3. §. 2. & e. 18. §. 2. col. 98. b. & col. 206. b. & col. 1092. a. & col. 1213. c. Iesus qui vocatur Christus. l. 1. e. 27. §. 2. col. 236. d. Ioseph autem vir eius cum esset iustus, & nollet eam traducere. l. 2. e. 23. & l. 1. e. 25. §. 2. col. 221. a. & col. 470. c. vocabis nomen eius Iesum, ipse enim saluum faciet populum suum &c. l. 1. e. 26. §. 1. col. 225. d. vocabunt nomen eius Emmanuel &c. l. 1. e. 26 §. 2. col. 127. c. d.
2 Ecce Magi ab oriente venerunt Ierosolymam dicentes &c. l. 1. e. 22. §. 3. & l. 3. e. 3. col. 198. b. & col. 223. b. & col. 561. c. vidimus stellam eius in oriente & venimus, &c. l. 3. e. 5. §. 2. col. 564. c. & tu Bethleem terra Iuda nequaquam &c. l. 3. e. 5. §. 2. col. 564. d. & 565. a. nunc Herodes clam vocatis Magis & l. 3. e. 5. & l. 5. e. 32. §. 1. col. 1336. d. & intrantes domum inuenerunt puerum cum Maria matre eius &c. & aperis thesauris suis, obtulerunt ei munera &c. l. 1. e. 22. §. 3. & l. 4. e. 3. & e. 5. §. 3. col. 198. b. & col. 557. c. & 567. a. videns quod illusus esset a Magis & l. 5. e. 32. §. 1. col. 1337. b. surge &c. & fuge in Aegyptum. col. 1338. a.
3 Videt Spiritum Dei descendentem sicut columbam &c. l. 1. e. 10. col. 83. d. ecce vox de caelis dicens hic est filius dilectus &c. l. 1. e. 10. §. 5. & l. 3. e. 2. §. 3. col. 83. d. 90. d.
4 Ductus est Iesus in desertum a spiritu vt tentaretur a diabolo &c. l. 2. e. 27. §. 4. & l. 3. e. 3. §. 4. & e. 19. & 20 §. 4. col. 507. d. & col. 553. a. 679. d. & 692. d. 693. a. Venite post me faciam vos fieri piscatores &c. l. 3. e. 5. §. 1. col. 564. a.
5 Ascendit in montem &c. & aperiens os suum docebat eos dicens, beati &c. l. 1. e. 7. §. 1. & e. 17. §. 3. & l. 2. e. 12. & 16. §. 2. col. 56. c. & col. 158. c. & 159. a. & col. 378. d. & 414. c. col. 760. a. & col. 899. b. & l. 3. e. 29. §. 1. & l. 4. e. 18. §. 2. & l. 5. e. 4. §. 4. c. 30. §. 2. beati pauperes spiritu &c. ibidem. & l. 4. e. 2. §. 2. col. 786. c. beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, &c. l. 2. e. 22. §. 3. e. 30. §. 1. col. 469. a. & 764. c. vos estis sal terra. l. 3. e. 30. §. 4. & l. 4. e. 19. §. 1. col. 772. a. & col. 906. Qui fecerit & docuerit hic magnus vocabitur in regno caelorum. l. 1. e. 20. §. 1. & l. 5. e. 4. §. 1. & e. 29. §. 1. col. 1097. d. & col. 1314.
6 Cum oraueris intra in cubiculum tuum, & clauso ostio &c. l. 2. e. 14. §. 8. & l. 3. e. 25. §. 2. & l. 5. e. 12. §. 4. col. 400. a. & col. 731. & col. 1171. c. & ne nos inducas in tentationem. l. 2. e. 27. §. 3. col. 504. b. tu autem

Index

enim ieiunias unge caput tuum & faciem tuam lana,
 & c. l. i. e. 11. §. 4. & l. 2. e. 17. §. 1. & c. 21. §. 1. & l. 3.
 e. 25. §. 1. & l. 5. e. 21. col. 420. a. col. 456. a. & col. 1237. d
 & 1238. a. si oculus tuus fuerit simplex totum corpus
 tuum lucidum & c. l. 2. e. 7. §. 1. & l. 4. e. 11. §. 3. & e. 12.
 col. 857. d. respicite volatilia celi quoniam non serunt
 & c. l. i. e. 18. §. 1. col. 162. a. considerate lilia agri & c. l.
 4. e. 23. §. 5. col. 940. a. quare primum regnum & in-
 finiam eius & haec omnia adjicientur vobis l. i. e. 18. &
 l. 4. e. 41. col. 160. c. & col. 1054. d

7 Petite & dabitur vobis, quare & c. l. i. e. 2. §. 4. & e.
 3. §. 4. & l. 2. e. 8. §. 1. 2. & l. 3. e. 10. & l. 5. e. 28. col. 21. d
 col. 31. b. col. 344. a. col. 600. a. & col. 1303. b. c. intra
 per angustam portam & c. l. 5. e. 25. §. 6. col. 1284. a.
 attendite à falsis Prophetis qui veniunt ad vos in ve-
 stimentis ovium, intus autem sunt lupi rapaces l. 2. e. 28.
 §. 1. & l. 5. e. 34. §. 2. col. 510. c. & col. 1157. d

8 Motus magnus factus est in mari ita ut navicula op-
 rivetur fluctibus & c. l. 2. e. 28. §. 1. & l. 4. e. 17. §. 1.
 col. 510. c. & col. 892. c

9 Aut illi sequere me l. 2. e. 2. §. 2. col. 289. a. ecce prin-
 ceptus accessit & c. ecce mulier quae sanguinis fluxum
 patiebatur & c. l. 2. e. 19. col. 437. a

10 Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum l. 2. e. 25
 §. 4. col. 490. c. estote prudentes sicut serpentes & sim-
 plices sicut columbae l. 4. e. 11. §. 1. & l. 5. e. 6. §. 2. & e. 32
 §. 2. col. 851. c. col. 117. c. & col. 1240. b

11 Renuntiate Joanni qua audistis & vidistis, caeci vident
 & c. l. 5. e. 4. col. 1097. a. hic est de quo scriptum est, ecce ego
 mitto Angelum meum & c. l. 1. 2. §. 2. col. 113. regnum
 caelorum vim patitur & violenti rapiunt illud l. 2. e. 5.
 & 6. & l. 4. e. 11. §. 5. col. 314. d. & col. 321. a. Ve-
 nite ad me omnes qui laboratis & c. l. 2. e. 2. §. 3. & e. 3.
 §. 2. & l. 5. col. 291. a. col. 298. d. tollite iugum meum su-
 per vos & discite à me & c. l. 3. e. 27. §. 3. & l. 4. e. 16. §.
 3. col. 749. d. & col. 887. c. & col. 1200. a

13 Simite utraque crescere usque ad messem, & in tempo-
 re messis dicam mesoribus: colligite primum thizania,
 & c. l. 2. e. 25. §. 5. & l. 4. e. 23. §. 2. & l. 5. e. 19. §. 5. & e. 33
 §. 4. inuenta una preciosa margarita & c. l. i. e. 6. §. 2. &
 3. col. 49. d. haec omnia locutus est Iesus in parabolis & c.
 l. 3. e. 30. §. 2. col. 766. c

1 Non est bonum sumere panem filiorum & mittere ca-
 nibus, at illa & c. l. 3. e. 10. §. 3. col. 605. a

16 Tu es Petrus & super hanc petram aedificabo Ecclesiam
 meam & c. l. 3. e. 7. §. 3. & e. 13. §. 2. & l. 5. e. 38. §. 1. col.
 582. a. col. 623. a & col. 1387. c. si quis vult venire post
 me abneget semetipsum & c. l. 2. e. 7. §. 2. & e. 12. §. 1. &
 l. 5. e. 19. §. 2. & 4. col. 333. b. & col. 379. d. & col.
 1221. b.

17 Duxit illos in montem excelsum seorsum & transfigu-
 ratus est ante eos l. 2. e. 9. §. 1. l. 3. e. 17. l. 4. e. 7. §. 2. l. 5. e.
 14. §. 4. e. 18. §. 6. e. 30. §. 3. col. 350. d. & col. 663. b. col.
 829. d. & col. 1187. d. col. 1218. a. ecce vox de caelo di-
 cens hic est filius meus & c. l. i. e. 10. §. 5. l. 3. e. 2. §. 3. col.
 90. d. & col. 542. b

18 Qui scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me
 credunt, expedit & c. l. 2. e. 28. §. 2. & l. 4. e. 42. §. 1. &
 l. 5. e. e. 34. §. 3. col. 511. col. 1060. d. & col. 1359. c. si
 peccaverit in te frater tuus vade & corripue cum l. 3. e.
 12. §. 1. col. 614.

19 Sunt eunuchi qui se ipsos castraverunt propter regnum
 caelorum: qui potest capere, capiat l. 5. e. 20. §. 2. & l. 3.
 e. 23. §. 2. col. 1234. d. omnis qui reliquerit domum
 & c. l. 4. e. 36. §. 3. & e. 41. col. 1055. c

20 Ecce ascendimus Ierosolimam & filius & c. l. 4. §. 3. col.
 805. d

21 Numquid ex te amplius fructus nascatur & c. l. 4. e. 24.
 §. 3. & l. 5. e. 22. col. 1245. d. homo erat pater-familias

qui plantavit vineam & sepem & c. l. 2. e. 26. §. 1. & e.
 29. auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti,
 & c. l. 5. e. 2. §. 3. col. 1087. b.

22 Simile est regnum caelorum homini regi qui fecit nuptias
 filio suo & c. l. i. e. 5. col. 40. c. at illi neglexerunt &
 abierunt & c. l. 2. e. 5. col. 314. cuius est haec imago? l. 3.
 e. 7. §. 2. & e. 15. §. 1. & 3. col. 644. b. & c. & col. 848. a
 diliges Dominum Deum tuum ex toto corde suo & hoc
 est primum & maximum mandatum, in his duobus mā-
 datis & c. l. i. e. 7. §. 2. & l. 4. col. 59. b. & col. 981. b.
 eum sequentibus: maxime. e. 33. col. 1003. a. col. 1008. b
 c.

23 Quoties volui congregare filios tuos sicut Gallina con-
 gregat pullos suos sub alis & c. l. i. e. 15. §. 4. & l. 4. e.
 13. §. 3. col. 139. a. & b

25 Acceperunt oleum cum lampadibus l. i. e. 32. e. 22. §. 4.
 & l. 3. e. 23. §. 3. col. 191. b. 269. d. & col. 714. b. me-
 dia autem clamor factus est, & c. l. 5. e. 9. §. 2. col. 1139. d
 cum autem venerit filius hominis in sede maiestatis suae
 & c. l. 5. e. 42. col. 1614.

26 Accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti,
 & c. l. i. e. 32. §. 2. col. 273. b. accipite & comedite hoc
 est corpus meum & c. l. 3. e. 8. §. 2. l. 4. e. 5. & l. 5. e. 8. §.
 2. & l. i. e. 15. §. 1. col. 133. b. & col. 586. c. & col. 811. c.
 col. 1134. b.

28 Ecce ego vobiscumque sum omnibus diebus & c. l. 4. e. 5.
 §. 3. l. 5. e. 11. §. 3. e. 38. §. 1. col. 133. b. col. 818. a. & col.
 1387. c

Marcus.

6 Herodes misit ac tenuit Joannem, & c. l. 5. e. 32. §. 3. col.
 1341. b

8 Misereor super turbam quia ecce iam triduo sustinent
 me, & c. l. i. e. 18. §. 2. col. 164. c

Lucas.

1 Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris suae. l. i.
 e. 11. & e. 24. col. 93. c. & col. 211. b. misus est Ange-
 lus Gabriel à Deo & c. l. i. e. 23. §. 1. l. 3. e. 26. & l. 5. e. 3.
 §. 2. col. 208. b. & col. 1092. b. Ave gratia plena Domi-
 nus tecum. l. i. e. 6. §. 1. col. 48. d. qua cum audisset tur-
 bata est & c. l. 3. e. 25. §. 3. col. 732. a. b. inuenisti gratiam
 apud Deum. l. i. e. 6. §. 1. col. 48. d. ecce concipies in utero
 & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum. Hic erit
 magnus & c. l. i. e. 26. col. 1092. & 48. d. & 51. d. quo-
 modo fiet istud quoniam virum non cognosco. l. 3. e. 25.
 §. 4. & l. 5. e. 10. col. 734. d. col. 1235. b. virum altissimi
 obumbravit tibi. l. 4. e. 14. §. 1. col. 872. b. ideoque quod
 nascetur ex te sanctum. l. 4. e. 6. §. 1. col. 821. b. ecce an-
 cilla Domini fiat mihi secundum Verbum tuum. l. i. e. 6.
 §. 4. c. & l. 3. e. 25. §. 5. col. 53. c. col. 739. b. exurgens
 Maria abiit in montana & c. l. i. e. 24. & l. 5. e. 3. §. 3. &
 e. 15. col. 211. & 1189. b. Magnificat anima mea Domi-
 num, & exultavit Spiritus meus in Deo salutari meo.
 l. i. e. 23. §. 4. & e. 24. col. 214. b

2 Ascendit in Nativitate in Nazareth & c. l. 3. e. 4. col.
 555. ecce evangelizo vobis gaudium magnum quod erit
 omni populo & c. l. i. e. 25. §. 3. & e. 26. col. 222. c. & col.
 225. c. postquam consummati sunt dies octo ut circum-
 cideretur puer, vocatum est nomen eius Iesus & c. l. i. e.
 27. l. 4. e. 4. col. 235. c. & col. 803. postquam impleti
 sunt dies purificationis eius secundum legem Moysi & c. l.
 2. e. 21. §. 3. l. 4. e. 10. & l. 3. e. 23. §. 4. col. 844. c. cum
 factus esset annorum duodecim, ascendit in illis & c.
 l. 3. e. 6. & e. 12. §. 3. l. 2. e. 23. §. 4. col. 571. c. proficiebat
 sapientia, etate, & gratia & c. l. 3. e. 6. §. 4. col. 574

3 Vox clamantis in deserto parate viam Domini & c. l. 5.
 e. 1. §. 2. col. 1077. b. & 1083. a. omnis vallis implebitur,
 omnis mons & collis humiliabitur. l. 5. e. 2. col. 1083. a

4 Mirabantur in verbis gratia qua procedebant de ore ip-
 sius. l. 2. e. 2. §. 2. & l. 5. e. 30. §. 1. col. 290. b. & col. 1323. d
 Erat

Locorum sacra Scripturae.

6 Erat pernoctans in oratione Dei. l. 5. e. 28. §. 4. columna
 1310. stetit in loco campestri & turba discipulorum eius
 & multitudine & c. l. 2. e. exhort. 2. §. 2. columna. 289. b.
 estote misericordes sicut & pater vester misericors est. l.
 1. e. 19. §. 1. & e. 21. §. 4. col. 171. a. & 189. d

7 Adolescens tibi dico surge. l. i. e. 4. §. 3. & l. 5. e. 4. §. 2. col.
 29. d. & col. 1098. c. ecce mulier quae erat in civitate
 peccatrix ut cognovit & c. l. i. e. 13. & l. 4. e. 30. §. 3. col.
 111. b. & 784. b. & col. 984. d

8 Exiit qui seminavit seminare semen suum & c. l. 2. e. 2. §. 4.
 col. 292. c. quod autem cecidit inter spinas hi sunt qui au-
 dierunt & à sollicitudinibus & c. l. 4. e. 23. §. 5. col. 939. c

9 Nesciens quid diceret. l. 3. e. 17. col. 663. b. c

10 Ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. l. 2. e. 25. §. 4.
 col. 490. diliges Dominum Deum. Vide Matth. 22.
 Homo quidam descendebat & c. & incidit in latrones
 & c. l. 5. e. 16. §. 1. & 2. col. 1197. a. & c. pessum super in-
 mentum suum. l. 2. e. 6. §. col. 327. d. mulier quaedam
 Marthae nomine excepit illum in domum suam & c. l. 2.
 e. 9. & l. 4. e. 15. & l. 5. e. 36. §. 5. & 37. §. 4. col. 350. b.
 col. 345. c. d. col. 883. a. col. 1379. d. & col. 1386. a

11 Petite & dabitur vobis & c. ut in Matth. 7. erat Iesus
 ejiciens demonium & illud erat mutum. l. 5. e. 27. §. 1.
 col. 1293. b. Beatus venter qui te paravit & vbera quae
 succisisti. l. i. e. 20. §. 3. col. 180. b. si oculus tuus fuerit sim-
 plex, totum corpus tuum lucidum erit. l. 2. e. 7. §. 1. & l.
 4. e. 11. §. 2. 3. & e. 12. col. 852. d. & col. 857. d

12 Praecinget se & faciet illos discumbere & transiens mi-
 nistravit illis. l. 3. e. 9. §. 2. col. 594

13 Arborem fici habebat quidam plantatam & c. l. 5. e. 22.
 §. 1. col. 1245. b

14 Capere omnes simul excusare & c. l. 2. e. 5. & l. 5. e. 13.
 §. 1. col. 313. b. & col. 1178. a

15 Quis ex vobis homo qui habet centum oves. l. 2. e. 6. §. 5.
 col. 327. a. & b. Adolescentior filius peregrè profectus
 est in regionem longinquam & c. l. i. e. 12. & e. 13. §. 3. &
 l. 3. e. 13. §. 3. col. 103. c. & col. 117. a

17 Nonne decem mundati sunt, & novem vbi sunt? l. 4.
 e. 2. §. 4. & l. i. e. 14. §. 1. col. 789. c

18 Duo homines ascenderunt in templum ut orarent. l. 2. e.
 18. §. 3. & l. 4. e. 2. §. 4. col. 433. b. & 434. c. & columna
 781. b

19 Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam
 accipere sibi regnum & c. l. 5. e. 4. 2. §. 3. & l. 4. e. 1. col. 1417
 videns civitatem fleuit super illam & c. l. 3. e. 7. §. 2. col.
 580. b. c

21 Trademini autem à parentibus & c. l. 2. e. 25. §. 3. col.
 488. in patientia vestra possidebitis animas vestras. l. 2.
 e. 25. §. 4. col. 488. d. erunt signa in sole, luna & c. l. 5. e.
 9. §. 3. col. 1144. b

22 Vbi est diversorium vbi Pascha cum discipulis meis mā-
 ducaem & c. l. 3. e. 8. §. 1. col. 584. a. desiderio desideravi
 hoc Pascha manducare vobiscum & c. l. 3. e. 8. & l. 4. e. 2
 §. 1. col. 583. b. hoc facite in meam commemorationem l. 4.
 e. 5. §. 2. col. 814. b. & factus est sudor eius sicut guttae
 sanguinis & c. l. i. e. 29. §. 1. & l. 4. e. 4. §. 2. col. 248. a. b.
 col. & 805. a. conversus Dominus respexit Petrum & c.
 l. 2. e. 22. §. 2.

23 Pater dimitte illis non enim sciunt quid faciunt. l. 3. e. 8.
 §. 4. & l. 4. e. 4. §. 3. col. 561. b. & col. 806. a. nec tu times
 Deum qui in eadem damnatione est. & c. l. 2. e. 28. §. 4.
 & l. 4. e. 2. §. 1. col. 515. c. & col. 785. a. hodie mecum eris
 in paradiso. l. i. e. 16. & l. 2. e. 3. §. 1. & l. 4. e. 25. §. 1. col.
 144. c. & col. 296. a. b. & col. 949. d

24 Tunc aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas.
 l. 2. e. 11. §. 1. col. 310. c. sedete in civitate donec indua-
 mini virtute ex alto. l. 4. e. 32. §. 1. col. 995. c

Ioannes.

1 Dedit eis potestatem filios Dei fieri & c. l. i. e. 10. §. 5. col.

90. d. vidimus gloriam quasi Vnigeniti, & patre ple-
 num & c. l. i. e. 22. §. 1. & l. 4. e. 13. §. 2. col. 4. 5. c. &
 col. 194. d. & col. d. & col. 896. b. de plenitudine eius
 omnes accepimus & gratiam pro gratia. l. i. e. 5. §. 3. & e.
 23. §. 1. col. 415. c. & col. 204. Miserrunt Iudei & c. ut
 interrogarent eum tu quis es & c. l. 3. e. 14. col. 631. b. &
 col. 1077. a. & b. Ego vox clamantis in deserto dirigite
 & c. l. 5. e. 1. §. 2. col. 1077. b. vidi Spiritum descenden-
 tem quasi columbam. l. i. e. 10. col. 83. d

2 Nuptiae factae sunt in Cana Galilee & c. l. 4. e. 35. col.
 1016. d. vinum non habent ibi & c. l. i. e. 2. §. 2. & 3. &
 e. 24. §. 3. col. 17. a. & col. 19. a. & col. 216. a. b. quid
 mihi & tibi est mulier nondum venit hora mea? l. 3. e.
 10. §. 3. & l. 4. e. 35. §. 1. col. 605. b. & col. 1017. a. b. ze-
 lus domus tua comedit me. l. 2. e. 24. §. 3. columna.
 482. d

3 Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non
 potest introire in regnum Dei. l. i. e. 24. §. 3. col. 216. a. si-
 cut Moyses exaltavit serpentem in deserto sic exaltari
 oportet Filium hominis & c. l. i. e. 29. l. 2. e. 23. §. 1. col.
 295. d. sic Deus dilexit mundum ut Filium Vnigeni-
 tum daret & c. l. i. e. 3. §. 2. e. 4. §. 2. col. 26. a. & col. 34.
 c. d.

4 Si scires donum Dei & quis est qui dicit sibi damibi bi-
 bere, tu & c. l. i. e. 9. §. col. 80. b. c

5 In his iacebat multitudo magna languentium caecorum.
 l. 3. e. 18. §. 3. col. 675. b. c. tolle grabbatum tuum &
 ambula. l. 5. e. 14. §. 1. col. 1181. d

6 Sequatur eum multitudo magna quia videbant signa
 & c. l. 2. e. 2. §. 1. col. 286. d. unde enim panes ut
 manducant hi? l. i. e. 18. §. 1. 2. e. 10. §. 4. 5. col. 164. c.
 & col. 368. b. nemo potest venire ad me nisi Pater qui
 misit me, traxerit eum. l. i. e. 2. e. 4. §. 2. col. 306. a. caro
 mea verè est cibus & c. l. i. e. 15. §. 2. e. 30. §. 1. l. 2. e. 15.
 §. 2. l. 3. e. 8. §. 2. & 3. l. 4. e. 5. §. 2. e. 16. & e. 28. & l. 1.
 e. 37. §. 3. col. 134. a. col. 256. d. & 257. a. & col. 407. c.
 col. 815. col. 966. & col. 1384.

7 Qui credit in me flumina de ventre eius fluent. l. i. e. 9.
 §. 3. col. 82. d

8 Quis ex vobis arguet me de peccato? l. i. e. 22. col. 195. d.
 Abraham exultavit ut videret diem meum: vidit, &
 gauisus est. l. 4. e. 4. §. 4. & e. 27. §. 1. col. 808. b. c. &
 col. 961. c

10 Ego veni ut vitam habeant & abundantius habeant. l.
 1. e. 8. §. 1. 2. e. 14. col. 66. d. & col. 122

11 Ecce quem amas infirmatur. l. i. e. 2. §. 2. e. 3. §. 3. & 4. l.
 30. e. 10. §. 3. col. 17. a. col. 29. d. & 30. a. & col. 603. b. c.
 diligebat autem Iesus Martham & c. l. 4. e. 16. 17. col.
 884. e. 7. c. Lazare veni foras. l. i. e. 4. §. 3. col. 38. b.
 & c.

12 Maria accepit libram unguenti nardi pistici pretiosus,
 & c. l. 4. e. 2. §. 3. col. 788. a. si quis mihi ministrat me
 sequatur. l. 2. e. 7. §. 3. col. 337. ego si exaltatus fuero à
 terra, omnia traham ad me ipsum. l. i. e. 29. §. 2. e. 3. §. 1.
 & l. 4. e. 25. §. 1. col. 251. d. & col. 295. b. columna
 949. c

13 Sciens Iesus quia venit hora eius ut transeat ex hoc
 mundo ad patrem cum & c. l. 3. e. 8. col. 583. c. exem-
 plum dedi vobis & c. l. 2. e. 7. §. col. 333. a

14 Alium paraclitum dabit vobis ut maneat vobiscum in
 aeternum. l. i. e. 8. §. 4. & l. 5. e. b. §. 2. col. 65. b. c. & col.
 71. c. & col. 1115. a

15 Ego sum vitis vera & pater meus agricola est, omne pal-
 mitem in me & c. l. 4. e. 24. §. 2. e. 5. 19. §. 2. col. 944. b
 & col. 1221. a. hoc est praeceptum meum ut diligatis in-
 vicem sicut ego dilexi vos. l. i. e. 19. §. 1. & l. 5. e. 34. §. 1.
 col. 1009. b

16 Expedit vobis ut ego vadam, si enim non abiero, para-
 clitus & c. l. 5. §. 3. col. 1110. d. si quid petieritis patrem in

Index locorum S. Scripturæ.

- nomine meo vide *Matth.* 7.
17. Ego claritatem quam dedisti mei dedi eis ut sint unum & c. l. 4. e. 13. §. 2. & c. 15. col. 867. b. & col. 879. c. ut dilectio qua dilexisti me in ipsis sit, & ego in eis. l. 1. e. 9. §. 1. col. 76. a.
19. Erat autem scriptum Iesus Nazarenus rex Iudeorum. l. 1. e. 27. §. 2. & c. 29. §. 1. col. 237. b. stabat autem iuxta crucem Iesu Maria mater eius & c. l. 2. e. 23. §. 5. & l. 4. e. 27. §. col. 474. c. & col. 963. a.
20. Insufflauit & dixit accipite spiritum sanctum. l. 1. e. 8. §. 12. col. 67.
21. Simon Ioannes diligis me plus his? pascite agnos meos & c. l. 1. e. 20. §. 1. l. 3. 27. e. 28. §. 2. & l. 4. e. 34. §. 3. col. 745. c. & col. 1013. b.
- Ad Apostolorum.
1. Erant omnes unanimiter perseverantes in oratione & c. l. 4. e. 32. §. 1. & l. 5. e. 5. §. 3. col. 995.
2. Dum completerentur dies Pentecostes & c. factus est repente de celo sonus tanquam & c. l. 1. e. 8. & l. 5. e. 6. e. 7. §. 2. col. 67. d. & col. 1113. c. non sicut vos estimatis ebrii sunt. l. 4. e. 32. §. 1. col. 997. a. & ait in novissimis diebus effundam spiritum meum super omnem carnem & c. l. 1. e. 8. §. 1. & l. 4. e. 32. §. 2. col. 65. b. & 71. b. & dabo prodigia in celo sursum & signa in terra deorsum & c. l. 5. e. 6. §. 4. col. 1120. d.
7. Intendens in celum vidit gloriam Dei & Iesum stantem à dextris Dei. l. 2. e. 12. §. 2. & l. 5. e. 10. §. 3. col. 383. d. & col. 1154. c.
9. Saulus adhuc spirans & c. l. 5. e. 134. col. 182. d.
10. Vidit celum apertum & descendens vas quoddam velut linteum, & c. l. 2. e. 3. §. 2. & l. 5. e. 16. §. 3. col. 297. a. adhuc eo loquente cecidit spiritus sanctus super omnes & c. l. 1. e. 8. §. col. 73. d.
- Ad Romanos.
5. Vix pro iusto quis moritur. nam pro bono forsitan quis audeat mori. commendat autem & c. l. 4. e. 25. §. 1. c. 948. d.
7. Condelector legi Dei secundam interiorev hominem. video autem aliam legem, & c. l. 2. e. 20. col. 445. d.
8. Quis nos separabit à charitate Christi & c. l. e. 33. §. col. 1001. d.
13. Et hoc scientes tempus quia hora est iam nos de somno surgere & c. l. 5. e. 19. §. 6. col. 1230. c. plenitudo & legis est dilectio & qui diligit proximum. col. 273. a. legem implevit. l. 1. e. 32. §. 1. col. 272. d. & col. 1009. b.
1. Ad Corinthios.
7. Mulier innupta & virgo cogitat quæ Domini sunt ut sit sancta & c. l. 3. e. 23. §. 3. & 24. §. 1. & l. 4. e. 9. §. col. 714. a. col. 718. a.
10. Unus panis & unum corpus multifidum, omnes qui & c. l. 1. e. 15. §. 3. e. 30. & l. 4. e. 8. §. 3. col. 136. b. & col. 256. d. & col. 836. b. & col. b. & col. 839. d.
11. In qua nocte tradebatur accepit panem & c. l. 3. e. 8. §. 1. & l. 5. e. 8. §. 2. col. 584. a. col. 1134. b.
12. Omnia membra corporis eius sunt multa unum corpus sunt, ita & Christus l. 1. e. 19. col. 168. d.
2. Ad Corinthios.
6. In omnibus exhibeamus nos sicut Dei ministros & c. l. e. 22. col. 462. c. d.
7. Tristitia que secundum Deum est poenitentiam in salutem stabilem operatur & c. l. 2. e. 21. §. 3. col. 458. b.
10. Arma militie nostre non carnalia sunt sed potentia & c. l. 5. e. 34. §. 1. col. 1354. c. d.
12. Raptum huiusmodi usque ad tertium celum, & c. & quoniam raptus est in paradysum. l. 2. e. 13. §. 4. col. 392. d.
- Ad Galatas.
4. Quomodo tunc is qui secundum carnem natus est persequeretur eum & c. l. 2. e. 25. §. 2. col. 486. c.
5. Caro concupiscit adversus spiritum & c. l. 2. e. 27. §. 1. col. 501. a. & b.

- Ad Ephesios.
3. Ut possitis comprehendere & c. que sit latitudo & longitudo & c. l. 1. e. 15. §. 1. & l. 2. e. 13. §. 2. col. 132. c. d. & col. 387. c.
4. Ascendens in altum captivam. & c. l. 5. e. 5. §. 2. c. 1109. b. c.
5. Implemini spiritu sancto loquentes vobismetipsis in Psalmis & c. l. 1. e. 1. §. 2. col. 8. c. Sacramentum hoc magnum est ego autem dico in Christo & in Ecclesia. l. 1. e. 4. §. 1. & l. 5. e. 36. §. 1. col. 32. d.
- Ad Philippenses.
2. Propter quod Deus exaltavit illum & dedit illi nomen quod est super omne nomen ut in nomine Iesu omne genu flectatur, & c. l. 1. e. 29. col. 247. b. c.
1. Ad Timotheum.
1. Finis precepti est charitas de corde puro, & c. l. 1. e. 32. §. 1. & l. 4. col. 272. b.
- Ad Titum.
2. Apparuit gratia Dei Salvatoris nostri & c. l. 1. e. 4. §. 4. col. 39. c. & col. 1216. a.
3. Apparuit benignitas & c. l. 1. e. 4. §. 4. col. 39. c.
- Ad Hebræos.
6. Impossibile est eos qui semel illuminati sunt & gustaverunt & c. l. 4. e. 18. §. 2. col. 970. c. d.
10. Vmbra habens lex futurorum honorum non ipsam imaginem verum & c. l. 4. e. 26. §. 2. col. 953. c.
12. Non accessisti ad tractabilem montem & c. l. 1. e. 7. §. 2. col. 59. d. & 90. a.
1. Ioannis.
3. Videte qualem charitatem dedit nobis Pater ut filij Dei nominemur & simus. l. 1. e. 9. §. 1. col. 79. b. cum apparuerit similes ei erimus & c. l. 1. e. 16. §. 1. l. 5. e. 18. §. 5. col. 146. c. & col. 1216. b.
4. Deus charitas est qui manet in charitate in Deo manet & c. l. 1. e. 9. §. 1. & l. 4. e. 18. §. 4. col. 76. b. & col. 901. d.
- Apocalypsis.
2. Vincenti dabo manna absconditum & calculum candidum & c. l. 2. e. 15. §. 2. col. 405. a.
3. Ego sto ad ostium & pulso & c. l. 5. e. 11. col. 1358. b. c.
5. Dignus est agnus qui occisus est accipere virtutem & divinitatem & c. l. 1. e. §. 1. col. 4. a.
6. Vidi subitus altare animas intersectorum. & c. l. 5. e. 42. §. 1. col. 1414. a.
9. De summo putei exierunt locustæ & c. l. 5. e. 33. §. 1. c. 1346. a.
30. Faciet amaricari ventrem tuum sed in ore tuo erit dulce tanquam mel. l. 5. e. 29. §. 4. col. 1319. d.
11. Datus est mihi calamus virgæ & c. metire templum & c. l. 4. e. 31. §. 3. col. 993. a. dabo duobus testibus meis & prophetabunt & c. l. 5. e. 41. §. 2. col. 1409. c. d.
12. Signum magnum apparuit in celo, mulier amicta sole, & c. l. 1. e. 11. §. 3. l. 4. e. 40. §. 4. & l. 5. e. 38. §. 1. col. 96. d. col. 1047. a. b.
13. Vidi aliam bestiam ascendentem de terra habentem duo cornua similia agni & c. l. 5. e. 33. §. 1. col. 1345. b.
14. Sequuntur agnum quocumque verit & c. l. 3. e. 23. §. 3. col. 1229. b.
19. Exercitus qui sunt in celo sequebantur eum in equis albis & c. l. 3. e. 19. §. 2. col. 682. d.
20. Vidi thronum magnum & candidum & c. l. 5. e. 42. §. 2. col. 1415. d. & 1416. a.
21. Vidi sanctam civitatem Ierusalem novam & c. l. 3. e. 13. §. 2. & l. 5. e. 18. §. 5. col. 623. c. & col. 3217. b. lumen eius simile lapidi preciosi tanquam lapidi iaspidis & c. l. 1. e. 17. §. 2. col. 156. o. claritas Dei illuminabit eam & lucerna eius est agnus. l. 1. e. 17. §. 2. & l. 3. 19. §. 1. & l. 4. e. 4. §. 1. col. 156. a.
22. Ex viraque parte luminis lignum vitæ afferens pueris duodecim & c. l. 3. e. 9. §. 2. col. 595. ecce vemo citò ego sum A. & O. primus & novissimus. l. 5. e. 9. col. 1138. Spiritus & sponsa dicit veni & c. l. 5. e. 42. §. 5. col. 1419. & 1420.

F I N I S.

INDEX EXHORTATIONVM SEV CONCIONVM PRO DOMINICIS, Ferijs, & Festis, quæ in hoc I. tomo continentur.

Littera L. librum : E. exhortationem indicat.

ADVERTENDVM NON SOLVM NOTARI EXHORTATIONES, sed earum materies ferè omnes habentur integræ in locis hic notatis : nonnulla vero ex pluribus constantur, quarum dispositio vel hic simul ponetur, vel in loco hic notato.

1. DOMINICA prima Aduentus. Circa Euangelium : erunt signa in sole, & c. de aduëtu Christi ad iudicium, & de vocibus & signis quæ præcedunt, & comitantur illum lib. 5. exhort. 9. col. 1138.
2. Alia circa id : videbunt filij hominis venientem in nube cum potestate magna & maiestate. De reuersione Christi ad iudicium, & de ijs quæ in eo getenda sunt, ac de postremo eius regressu cum electis in cælum. l. 5. e. 42. col. 1413.
3. Alia de Enoch & Elia qui Iudæis & Gentibus prædicabunt Christi aduentum, præteritum in carne mortali, & mox futurum ad iudicium, & repræsentant eos qui modo vtrumque prædicant. l. 5. e. 41. col. 1406.
4. Alia circa epistolam Pauli : hoc scientes tempus quoniam hora est iam nos de somno surgere, & c. nox præterit, dies autem appropinquavit. cui concinet illud Cantici : Surge propera amica mea. iam hyems transit & c. tempus putationis aduentu. Vbi agitur de condigna præparatione ad expectatum Dei iudicium, quod est tempus extremæ putationis. Hæc colliguntur ex pluribus exhortationibus : quarum dispositio habetur. l. 5. e. 19. §. 6. col. 1230.
5. Pro conuentionibus quæ in Dominicis Aduentus haberi solent vesperè, deseruiet tractatus de quintuplici Dei aduentu qui habetur. l. 5. in initio, maximè exhort. 7. de aduentu Dei ad conuertendos peccatores, ad consolandos iustos, ad audiendas nostras orationes, & c. col. 1122.
1. Dom. 2. circa Euang. Renuntiate Ioanni quæ audistis, & vidistis : cæci vident & c. De tribus testimonijs, nempe miraculis, sanctitatis exemplis, & mirabili doctrina, quibus Christus Dominus probavit sufficienter se esse Messiam venturum. l. 5. e. 4. col. 1105.
1. Dom. 3. circa illud Euang. ut interrogarent in quibus es, & confessus est, & non negavit, & confessus est quia non sum ego Christus, & c. de cognitione sui per veras negationes, & affirmationes de seipso, & fructibus eius. l. 3. e. 14. §. 1. & 2. & 4. l. 636. & e. 16. §. 2. col. 655.
- Alia circa id, vox clamantis in deserto, dirigite viam Domino. De modo quo Ioânes fuit vox Christi, & septem proprietatibus huius vocis. l. 5. e. col. 1074.
3. Alia ad idem esse potest circa illud Cant. Sone, vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis.

- De voce prædicationis, & eius dulcedine etiam cum amata prædicat. l. 5. e. 29. f. 1312.
1. Dom. 4. circa illud Euang. vox clamantis in deserto parate viam Domino. ut in Dominica præcedenti. col. 1074.
2. Alia in id rectas facite semitas eius, de quintuplici rectitudine virtutibus annexa, qua rectæ sunt semitæ nostræ. l. 2. e. 16. col. 411.
3. Alia in id, omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur : de aduentu Christi ad humiliandum superbos, vel mutando in humiles, vel conterendo rebelles. l. 5. e. col. 1083.
4. Alia in id, exiit circa omnem regionem Iordanis prædicans baptismum poenitentiae, & c. De prædicatione poenitentiae facta per Ioannem, & Christum quibus expiatur, vox turturis audita est in terra nostra. l. 5. e. 20. col. 1232.
1. Vigilia Natiuitatis Domini. circa id Euang. Ioseph cum esset vir iustus & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere eam. De tribulatione Dei paræ per quam secuta est maior exaltatio. l. 2. e. 23. col. 470.
2. Alia circa Calendam quæ annos Christi nati numerat ab initio mundi, de duplici promissione aduentus Christi facta Adæ ab initio, vnde expectari cœpit ab vniuerso mundo. l. 1. e. 4. col. 31.
1. Natiuitas Domini. De modo mirabili, quo Christus iacens in præsepio inter Mariam, & Ioseph fuit oleum effusum in Pastores & Magos, & nos omnes. l. 1. e. 25. col. 217.
2. Alia de cubitu Christi in præsepio ad meridiem, vbi cognitus fuit & adoratus in medio duorum animalium. l. 3. e. 24. col. 720. 721.
3. Alia de præsepio ut fuit lectulus Christi floridus & umbrosus. l. 4. e. 15. & etiam ut fuit in diuersorio quod dicitur foramen petreæ, & cauerna maceræ. l. 5. e. 25. §. 3. col. 1277.
4. De accubitu Christi, in vtero virginis, & deinde in præsepio, & de ijs quæ contemplan-da, sunt circa hos, & alios accubitus. l. 4. e. col. 775.
5. De miris virtutibus quibus ornauit se Christus in Natiuitate, quæ eius aduentum diu desiderauerant ut ab eis auferret opprobriū. l. 2. e. 16. col. 411. 412.
1. Alia circa illud : & in terra pax. l. 3. e. 20. §. 5. col. 693.

Index Exhortationum

- Circa id Euāg. natus est vobis Saluator. vide in Circumcisione.
- Circa Euāgelium, *verbum caro factum est, & habitauit in nobis*, vide in festo Annuntiationis.
- Dominus infra octauas Natiuitatis circa illud Euāg. *Ece h. c. positus est in ruinam, &c.* aliquid habetur de dolore virginis, & eius resignatione. l. 2. e. 23. §. 3. f. 472. & 14. e. 10. §. 3. f. 848 & 37. §. 3. f. 1032
- Circumcisio Domini. De excellentia nominis Iesu, & munere Saluatoris. l. 1. e. 26. f. 223
- 2 Alia de impositione nominis Iesu facta in Circumcisione, circa Euāg. l. 1. 27. f. 233
- 3 Alia de effusione sanguinis facta in Circumcisione cum impositione nominis Iesu, & de virtutum illius fragrantia. l. 1. 28. f. 240
- 4 Alia, de amaritudinibus Christi in praesepio, Circumcisione & infantia circa id *fasciculus myrrha dilectus meus mihi, &c.* l. 4. e. 4. f. 801
- Vigilia Epiphaniae circa Euāgelium; sicut in festo Innocentium.
- 1 Epiphania Domini: de modo quo se Christus manifestauit Magis per stellam, per doctores, & per se ipsum, iuxta historiam Euāgelij. l. 3. e. 5. f. 561
- 2 Alia de trina Christi dignitate, regia, sacerdotali, & prophetica agnita à tribus Magis, quae importatur nomine Christi. l. 1. e. 21. §. 2. f. 196
- 3 Alia de tractione, & vocatione gentium per Magos praefigurata, colligi potest ex ijs quae dicuntur. l. 1. e. 25. §. 3. f. 222. & l. 2. e. 3. §. 1. f. 295. & l. 1. 10. §. 5. f. 87
- 4 Alia de modo quo est agnitus & adoratus à Magis in medio duorum animalium. l. 3. e. 4. f. 553
- 5 Alia circa illud *tunc Herodes clam vocatis Magis, &c.* De vulpina & astuta persecutione Herodis contra Christum Dominum. l. 5. e. 32. col. 1336. 1341
- 1 Octaua Epiphaniae, circa Euāg. de baptismo Christi, & desponsatione eius cum Ecclesia praefigurata in Magis. l. 1. e. 10. f. 83
- 2 In id, *hic est filius meus dilectus*, quae vox sonuit in baptismo, de nomine Christi qui est esse dilectum à patre, & ab Ecclesia. l. 3. e. 2. §. 3. f. 541
- 1 Dominica infra octauas seu prima post Epiphaniam circa Euāg. *Cum factus esset annorum duodecim, &c.* De historia & modo quo Christus pavit doctores, & parentes eius, & eximio amore Virginis erga Filium. l. 3. e. 6. f. 569
- De matre illius tunc temporis dicitur aliquid l. 2. e. 23. §. 4. f. 472
- 2 Alia circa id, *proficiebat sapientia, etate & gratia, &c.* l. 3. e. 6. §. 3. & e. 4. §. 3. col. 571. 573
- 1 Domin. 2. post Epiphaniam. circa Euāg. *Nuptiae factae sunt in Cana Galilaeae, &c.* De mystica explicatione sex hydriarum aquae quae versa est in vinum, de Sacramentis antiquae legis vacuis gratia, quae mutata sunt in alia quae gratiam conferunt: & ecclesiam esse domum vini seu cellam vinariam Christi. l. 4. e. 35. §. 1016
- 2 Alia circa id *vinum non habent*; de oratione cum seruire & fiducia. l. 1. e. 2. 1. §. 2. & 3. col. 15. 16. 17. 18. & de responso Christi Domini:

- quid mihi est tibi & mulier, &c.* l. 4. 35. §. 2. fol. 1018. & l. 3. e. 10. §. 3. f. 603. & e. 12. §. 3. f. 615
- 3 Alia circa hanc responsonem, & aliam *quid mihi & tibi mulier?* de increpatione quae fit sine culpa increpati ad eius exercitium, & ostensionem patientiae. l. 3. e. 12. §. 3. f. 615
- Domin. 4. circa Euāg. *Motus magnus factus est in mari, ita ut nauicula operiretur, &c.* De modo quo pericula nos excitant ad orandum, Christumque exaudit orantes. l. 3. e. 1. maxime §. 3. f. 536
- 1 Domin. 5. circa parabolam, zizaniae; & tritici, de bonorum & malorum mixtione in Ecclesia, & maxime de discrimine inter peccatores fideles, & infideles qui per zizaniam significantur. l. 2. e. 24. f. 477
- 2 Alia de pugna malorum contra bonos, vnde boni meliores sunt, propter quod dicitur *finite vtraque crescere usque ad messem*. l. 2. e. 25. maxime §. 3. & 4. circa id *filij matris meae pugnauerunt contra me*.
- 3 Alia de modo quo Ecclesia inter alias sectas est lilium inter spinas, & iusti etiam inter peccatores zizaniam inter triticum. l. 4. e. 23. §. 2. & 3. f. 935
- 4 De haereticis capiendis qui vocantur vulpes, & significantur per zizania, & quando findenda sunt crescere usque ad messem. l. 5. 33. col. 1343. maxime §. 4. f. 1553
- Dom. 6. circa id: *haec omnia locutus est Iesus in parabolis ad turbas, &c.* de modo quo Christus parabolis proponebat & explicanda mysteria regni Dei. l. 3. e. 30. §. 2. f. 765
- 1 Domin. Septuagesimae, de parabola patrisfamilias quinquies vocantis operarios ad laborandum in vinea sua, vltima autem & potissima vocatio est ad laborem in vinea legis Euāgelicae. l. 5. 23. §. 4. f. 1259
- 2 Item de triplici vocatione primo manè vitae, in eius decursu, & in morte ad reddendam mercedem laboris. ibidem, §. 5. f. 1261
- 3 Alia circa id: *egressus circa horam tertiam vidit alios stantes in foro otiosos, &c.* De duplici vocatione eorum qui dicuntur otiosi, scilicet peccatores quia nihil merentur, & iusti pigri quia nihil proficiunt. l. 5. e. 14. f. 1180
- 4 Alia circa illud *exiit primo manè conducere, &c.*
- De vocatione speciali in primò manè mundi quo vocatus est Adam & in eo omnes homines ad operandum in vinea illius status, & de successu huius vocationis. l. 2. e. 26. f. 493
- 5 De operarijs quos diabolus conducit in vineas suas, quae plures sunt, quorum mens est pugnare contra operarios quos Christus conducit in vnicam vineam suam quae est Ecclesia, ut sint otiosi, & non colant eam, sed deserant. l. 2. e. 28. f. 508
- 6 De speciali vocatione ad colendam vineam status proprii virginitatis vel religionis, & quomodo custodienda. l. 2. e. 29. §. 2. f. 519
- Domin. Sexagesimae circa id *cum turbis multa conueniret & properarent ad Iesum, dixit per similitudinem exiit qui seminatur, &c.* l. 2. e. §. 4. f. 292. & l. 3. e. 30. & l. 4. e. 23. §. 5. in id f. 939
- Aliud cecidit inter spinas, & simul exorta spinæ suffocauerunt illud,

1 Dom.

Exhortationum.

- 1 Dominica Quinquagesimae, circa illud: *ecce ascendimus Ierosolymam, &c.* De fasciculo myrrhae omnium amaritudinum, quem Christus semper inter vbera animae portabat, de quo saepius loquebatur, & de modo quo nos illum portare debemus. l. 4. e. 4. & maxime §. 3. & 4. col. 807
- 2 Alia circa id: *postquam flagellauerunt occidentem, & tertia die resurget.* De coniungenda memoria Passionis cum memoria Resurrectionis ut huius gloria & praemium nos exciter ad imitandum illius exemplum. l. 2. e. 7. col. 330. 331. & maxime §. 2. & 3. col. 332. 333. 334
- 1 Feria 4. Cinerum circa illud epist. *conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, fletu & planctu.* De planctu & luctu poenitentiae pro peccatis, qui ea tollit, & pulchritudinem animae restituit. l. 2. 21. col. 454
- 2 Circa id Euāgelij: *cum ieiunas unge caput tuum, &c.* & *volite thesaurizare, &c.* De recta intentione & hilaritate in ieiunio, & elemosyna, quae sunt praecipua opera satisfactoria pro peccatis. l. 1. e. 21. §. 3. 18. l. 2. e. 17. col. 418
- 3 De multiplici putatione facienda, & praedicanda tempore Quadragesimae. Cui applicatur illud Cantici. *Tempus putationis aduenit: vox turturis audita est in terranostra.* l. 5. e. 21. col. 1237
- 4 Alia circa id: *memento homo quod pulvis es, & in pulcrem reuerteris.* De cognitione sui ipsius secundum corpus mortale, & secundum animam peccatis obnoxiam. l. 5. e. 14. §. 3. 634
- 1 Feria 6. in id Euāg. *audistis quia dictum est antiquis diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis, &c.* De perfectione legis Christi quae est lex amoris: cuius duo vbera sunt amor Dei, & proximi fragrantia vnguentis optimis id est optimis praecipis & consilijs, ut est dilectio inimici &c. l. 1. e. 7. col. 55
- 2 Alia circa id: *benefacite his qui oderunt vos, & orate prosequentibus, &c.* ut sitis filij patris vestri, qui in caelis est, &c. De vberibus misericordiae erga proximos ad benefaciendum omnibus etiam inimicis & ingratis. l. 1. e. 19. col. 168
- 3 Alia circa eadem verba ex illo: *oleum effusum nomen tuum.* Quod est proprium effundentis in nos oleum misericordiae suae, cuius filij esse debemus, & nomen nobis usurpare. l. 1. 21. §. 2. col. 186. & 4. col. 189
- 4 Alia circa illud: *ego autem dico vobis, &c.* De sublimitate doctrinae Christi abrogando imperfecta legis veteris. l. 5. e. 4. §. 3. ex illo Cantici, *vox dilecti mei, ecce iste*, col. 1099
- 5 Alia de eodem ex illo Cantici, *flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis aduenit.* l. 5. e. 19. §. 1. col. 1219. & e. 18. §. 1. columna 1210
- 6 Alia circa id: *attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus ut videamini ab eis.* De pura & recta intentione. l. 2. e. 17. col. 418. & l. 5. e. 26. §. 3. col. 1290.
- 1 Dominica 1. Quadragesimae, circa epist.

- Pauli: *ecce nunc tempus acceptabile, &c.* De tempore Quadragesimae apto ad exercitia poenitentiae & sanctitatis. l. 5. e. 21. col. 1237
- 2 Alia circa id: *postea celsus, & accedens tentator dixit ei: si Filius Dei es, &c.* De tentationibus Diaboli quae ortum habent à concupiscentijs, & modo pugnandi contra eas. l. 2. e. 27. col. 499
- 3 Alia de daemone meridiano qui sub specie boni tentat, sicut aggressus est tentare Christum, & per arma sacrae Scripturae vincitur. l. 3. e. 3. §. 4. col. 551
- 4 Alia de tribus Christi tentationibus quae etiam nos vexant, & de modo regendi corpus ad pugnandum contra illos. l. 3. e. 29. col. 679
- 5 Alia de ijs quae Ecclesiam, & animam faciunt equitatum Dei fortissimum ad pugnandum contra diabolus: securusque esse non in deserto solitarius pugnare, sed cum alijs coniunctum. l. 3. e. 20. col. 686
- 6 Circa illud, *Angelus suis mandauit de te, &c.* De equitatu Angelico qui pugnat pro nobis contra diabolus. l. 3. exhort. 20. col. 693 694
- 7 Alia quomodo virtutes sunt ut lilia inter spinas vitiorum & tentationum. l. 4. & 21. §. 3. col. 922
- Feria 2. circa Euāg. De extremo iudicio: vide in 1. Domin. Aduentus, maxime l. 5. exhort. vltima.
- 1 Feria 5. circa id: *ecce mulier Chanaan egressa de finibus illis clamauit dicens ei: Misere mei Domine, &c.* De modo quo Deus exaudit orationes nostras, etsi aliquando repellere videatur. l. 3. e. 10. col. 599
- 2 Alia de celeri exauditione, sed tempore quo oportet. l. 5. exhort. 8. §. 4. col. 1129. & de vi quam Deo infert feruens & fida oratio. l. 4. e. 12. §. 1. 858
- 3 Alia circa id: *non est bonum sumere panem filiorum, &c.* De acri Dei reprehensione & exprobratione ad excercendos iustos. l. 3. e. 12. §. 3. col. 614
- 1 Feria 6. circa Euāg. *est autem Ierosolymis probatica piscina, &c.* De misero statu peccatoris, & modo quo sanatur per aquam baptismi, vel poenitentiam: sicut Israelitae qui captiui detinebantur ab Aegyptijs liberati sunt per mare rubrum, vbi sunt Aegyptij suffocati. l. 3. e. 18. §. 2. col. 67
- 2 Alia circa id: *surge, tolle grabatam tuam, & ambula.* De poenitentia qua peccator surgit à culpa, de onere satisfactionis quod portat propter illam; & de expedito postea cursu ad proficiendum in virtutibus, quae his verbis designantur. l. 4. e. 14. col. 871
- Dom. 2. de Euāgelio Transfigurationis, vide in eius festo mense Augusto.
- Feria 2. circa illud: *cum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum.* De modo quo Christus Dominus se manifestat in Cruce affixus. l. 3. e. 8. §. 4. col. 590
- Feria 4. circa id: *ecce ascendimus Ierosolymam & filius hominis, &c.* Vide Domin. Quinquagesimae in id tunc accessit ad Iesum mater filiorum Zebedaei. Vide in festo D. Iacobi Apostoli mense Iulio.

PPP

Index

Feria 6. circa parabolam vineæ. De vinea Ecclesiæ, & malis colonis, & de modo colendi & custodiendi illam. l. 2. e. 29. col. 526

2 Alia de vinea status innocentie tradita Adæ vt eam coheret per obedientiam, quam dissipauit per inobedientiam, & cum teneretur facere vvas, fecit labruscas. l. 2. e. 26. col. 493

3 De vineis mundi, vel diaboli quas custodiunt peccatores, propter quod non custodiunt vineam Dei. l. 2. e. 123. col. 470

Sabbato circa parabolam: homo quidam habuit duos filios, & dixit adolescentior, &c.

1 De horrenda malitia peccatoris, à Deo recedentis, & de reconciliacione eius cum Deo, iuxta modum in parabola propositum. l. 1. e. 12. col. 102

2 De tribus horrendis malis quæ eueniunt peccatori ignoranti se instar filij prodigi. l. 3. e. 13. maximè, §. 2. & seq. col. 625

3 Circa id: *ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater peccauit, &c.* De voce confessionis quam dulcis sit Deo, & quam efficax ad tollendum peccatum. l. 5. e. 27. col. 1292

4 De modo quo stat Deus prospiciens vt peccatores conuertat. l. 5. e. 11. col. 1158. & quam hilariter eos recipit. l. 5. e. 2. col. 1125

5 Circa id: *quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo.* De modo quo misericorditer Deus trahit quosdam peccatores per flagella. l. 2. e. 5. §. 3. col. 314

1 Dom. 3. circa id: *erat Iesu eijciens demonium & illud erat mutum, &c.* De quintuplici voce quam demonium mutum aufert, & Christus Dominus restituit. l. 5. e. 27. col. 1292

2 Circa id: *extollens vocem quadam mulier de turba dixit illi: beatus venter, &c.* De voce laudis Dei, gratiarum actionis ac orationis, quæ proditelecto demonio malo. De voce quidem laudis habetur: l. 1. e. 1. col. 2. De voce orationis. l. 5. e. 28. col. 1303

In id: *beatus venter qui te portauit & vbera, &c.* Vide in festo Dedicationis ad Niuens mense Augusto.

3 Circa id, *omne regnum in seipsum diuisum desolabitur.* De pugna diaboli & schismaticorum contra Christum, & Ecclesiam quæ est eius regnum vt diuidatur & desoletur. l. 2. e. 28. maximè, §. 2. col. 510. & de astutia qua quidem moliantur hanc diuisionem. l. 5. e. 34. §. col. 1364

Feria 2. circa id: *multæ viduæ erant in diebus Elie &c. & multi leprosi erant in Israel sub Eliseo Propheta &c.* De occultis Dei iudicijs circa eos quos deserit, vel trahit, & nonnullis eorum causis. l. 2. e. 4. §. 4. col. 310

1 Feria 3. circa id: *si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum.* De modo præstandi correptionem. l. 3. e. 12. col. 613

2 Alia de verecundia, silentio & obedientia manifestanda in increpationibus ab ijs qui increpantur. l. 3. e. 22. §. 1. col. 702

Feria 4. in id: *populus hic labijs me honorat &c.* Qua ratione Deus execretur laudes peccatorum, maximè hypocritarum. l. 1. e. 1. §. 4. col. 10

Feria 6. circa id: *si scires donum Dei, & quis est*

qui dicit tibi da mihi bibere; tu forsitan petiisses ab illo & dedit tibi aquam viuam. De immensa excellencia huius doni, eiusque proprietatibus, & à multis non peti quia ignorant illud. l. 1. e. 9. §. 3. col. 80

1 Dom. 4. circa id: *sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa quæ faciebat super his qui infirmabantur.* De modo quo Christus trahebat ad se homines prodigijs & beneficijs, doctrina & exemplis. l. 2. e. 2. §. 1. col. 286

2 Circa id: *vnde ememus panes vt manducent hi?* De prouidentia Dei circa alendos homines maximè iustos. l. 1. e. 18. col. 160

3 Alia circa eadem verba. De eadem prouidentia: & manus Christi esse velut cellaria, & vbera ad nutriendos iustos, cum alia deficient. l. 2. e. exhort. 10. maximè §. 5. columna, 368

Feria 2. circa illud: *Zelus domus tuæ comedit me.* De zelo domus Dei, qui torquet Christum & torquet iustos degentes inter peccatores. l. 2. e. 24. §. 3. col. 481

1 Feria 4. circa id: *neque hic peccauit, neque parentes eius: sed vt manifestentur opera Dei in illo.* Erumnas eius vitæ provenire ex prouidentia Dei, vt eius operam iustis, & per iustos manifestentur. l. 2. e. exhort. 2. §. 2. col. 465

1 Feria 5. circa illud: *ecce defunctus efferebatur, &c. quia adolescens erat.* De morte grassante etiam in adolescentes, vt omnes respiciant, & peccata amputent. l. 5. e. exhort. 21. §. 3. col. 1242

2 Alia circa illud: *retigisti loculum, &c.* & ait, *adolescens tibi dico surge.* De vita restituta vniuerso mundo per aduentum Christi in carne, & mortem eius in ligno, ex eius imperio & voce summa facilitate ex parte ipsius. l. 1. e. 4. §. 2. & l. 5. e. 4. §. 2. col. 25. 26. 1099. 1100

1 Feria 6. circa illud: *ecce quem amas infirmatur.* De modo fidenter orandi ad Deum. l. 1. e. 2. §. 2. & 3. col. 17. quam efficax sit sitiens ille, quem amas. l. 1. e. 3. §. 3. col. 28. Quomodo exaudiatur. l. 3. e. 10. §. 3. columna 603

2 Alia circa illud: infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei, vt glorificetur filius Dei per eam. l. 2. e. exhort. 22. §. 2. col. 465

3 Alia circa illud: *voce magna clamauit, Lazare veni foras.* De magnitudine & omnipotentia huius vocis Christi, & miraculorum quæ sunt voces eius testantes ipsum esse Christum & obediendum esse illi. l. 5. e. 4. §. 2. col. 1098. & l. 1. e. 4. §. 2

1 Dom. in Passione circa id: *quis ex vobis arguet me de peccato?* De Christi Domini impeccabilitate, & omnimoda sanctitate. l. 1. e. 22. col. 192

2 Alia de modo quo virtutes seu rectitudines Christum sunt complexæ, vt nihil distortum admiserit. l. 2. e. exhort. 2. §. 2. columna 413. etiam quod de Christi pulcritudine dicitur. l. 4. e. 14. §. 2. col. 873

3 Circa id: *Abraham pater vester exultauit vt videret diem meum.* De Christi Passione, quæ propter bona

Exhortationum.

bona quæ nobis attulit est materia gaudij. l. 4. e. exhort. 4. col. 807. & exhort. 6. §. 2. & 3. col. 823. & e. 27. §. 1. col. 807

1 Feria 4. circa illud: *circumdederunt ei Iudæi &c. Opera quæ ego facio in nomine patris mei ipsa testimonium perhibent de me, sed vos non creditis, &c.* Quomodo Christus circumdatus à Iudæis erat inter illos sicut malus inter ligna syluarum. l. 4. e. exhortationum 25. columna 947

2 Fuit etiam sicut lilium inter spinas. l. 4. e. 21. col. 919

Feria 5. circa Euang. rogabat quidam Pharisæus. Vide in Festo S. Mariæ Magdalene, mense Iulio.

Feria 2. circa id: *Maria accepit libram unguenti nardi pistici &c.* De duplici vnctione qua Maria vnxit pedes Iesu, altera ex affectu humilitatis, altera gratitudinis. l. 4. e. 2. col. 783

Feria 3. & 4. vt in Feria 6.

1 Feria 5. in Cæna Domini, circa-Euangeliū: *sciens Iesus quia venit hora eius &c.* De quatuor quæ Christus gessit in nocte vt discipulos pasceret, exemplo, sermone, oratione, & potissimè institutione Eucharistiæ. l. 3. e. 8. col. 583

2 Alia de institutione Eucharistiæ in vltima Cæna. l. 4. e. 5. col. 811

De hac in Festo corporis Christi ponentur plures exhortationes.

De dilectione Christi in Feria sequenti.

3 Circa exemplum dedi vobis &c. l. 2. e. 7. maximè §. de imitatione exemplorum Christi Domini. col. 332

Feria 6. in parasæue, de Passione Domini.

1 De stupenda coniunctione Diuinitatis, & animæ gloriose cum corpore tot tribulationibus afflicto; & de triplici igni diuinitatis, tribulationis & charitatis ibi coniuncto. l. 2. e. 14. col. 394. maximè, §. 1. col. 396

2 De amantudinibus Christi in Passione colligendi in modum fasciculi myrrhæ. In hortu Gethsemani, & in Cruce. l. 4. e. 4. maximè, §. 2. & 3. col. 802

3 Alia de Passione Christi per similitudinem botri balsamæ, & botri vuae engaddi, & de bonis quæ nobis attulit. l. 4. e. 6. §. 2. & 3. col. 821

4 Alia de modo quo Christus Dominus in Passione inter persecutores, & inter latrones fuit sicut lilium inter spinas. l. 4. e. 21. §. 2. col. 920. & sicut malus inter ligna siluarum. e. 25. col. 947

5 De modo sedendi ad vmbra Christi crucifixi & colligendi copiosos fructus eius. l. 4. e. 27. col. 959

6 De Passione Christi vt fuit suprema meritis charitatis & tribulationis eius, & quomodo in Cruce cubat, & pascit nos exemplis & verbis. l. 3. e. 8. §. 4. col. 598. de seiprem verbis quæ ibi protulit. l. 4. §. 3. col. 905 de actibus, & affectibus humilitatis & gratitudinis erga regem existentem in hoc accubitu. l. 4. e. exhort. 1. & 2. col. 775. & col. 783

7 Alia de Passione Christi vt est cella vinaria in qua inebriatus amore est, & aciem charitatis seu beneficiorum ordinauit ad inflam-

mandum nos. l. 4. e. 31. col. 988. singula mysteria singula dolia vini de sudore sanguinis. l. 4. §. 2. 804. 805

Item *conuersus Dominus respexit Petrum, qui tecum negauerat.* & *fluit amarè* quia inebriauit eum vino compunctionis. l. 2. e. exhort. 21. §. 2. columna, 456. & l. 4. e. 30. §. 4. col. 684. de lachrymis, *in id occulitui vt piscinam in bisebon.* l. 4. e. 13. §. 2.

De bono latrone quem traxit Christus ad se, & promittit paradisum. l. 2. e. 3. §. 1. l. 4. e. 2. §. 1. & 25. §. 2. col. 295. 783. 784. 950. Quomodo ipse pugnavit pro Christo contra locium. l. 2. e. 28. §. 4. col. 514.

8 Alia de Christi vulneribus, & modo meditando illa, in id; *columba mea in foraminibus petreæ, & in caverna macerie.* l. 5. e. 24. col. 1264

9 Alia de lectulo Crucis, & sepulchri florido, & vmbroso, & mysterijs eius. l. 4. e. 15. §. 3. & 4. col. 882. de titulo Crucis. l. 1. e. 29. §. 1. & e. 27. §. 2. col. 238. 237. 247

10 Alia circa id: *stabat iuxta Crucem Iesu Maria mater eius: de matre Virginis in Passione.* l. 2. e. 23. §. 3. col. 474. l. 4. e. circa finem. col. 811

Dominica Resurrectionis.

1 De descensu Christi ad Limbum vt Patres beatificaret; vbi genu inferorum flexum est ante illum. l. 1. e. 16. col. 143. & l. 29. §. 2. col. 250

2 Alia de gloria Christi in resurrectione post ignominiam Passionis. l. 4. e. 7. col. 825

3 Alia de reuersione Christi à morte in vitam, à Limbo in terram per resurrectionem. l. 5. e. 39. §. 1. col. 1397. & de reuersione spirituali ad inuadendos & consolandos iustos. e. 40. §. 2. col. 1403

4 Alia de desiderio videndi faciem eius gloriosam per Resurrectionem, & faciem diuinitatis eius tempore suo. l. 5. e. exhort. 30. col. 1322

5 De gloria animæ & corporis quam expectamus cum Christo ad similitudinem ipsius. l. 1. e. 17. col. 153

Feria tertia in id: *aperuit illis sensum vt intelligerent scripturas: maximeque de Resurrectione & Passione eius loquebantur.* l. 2. e. exhort. 11. columna, 369. Cetera huius Euangelij vide in Dominica sequenti.

1 Dominica in Albis: circa illud: *insufflauit & dixit: accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, &c.* Aliquid. l. 1. e. exhortationum, 8. §. 2. columna, 66. & inde colligi confessionem peccatorum faciendam ad aures sacerdotum. l. 5. e. exhort. 27. §. 3. col. 1296

2 Circa id: tunc dicit Thomæ: *infer digitum tuum huc & vide manus meas, & affer manum tuam & mitte in latus meum.* Huic applicari potest illud Cantici: *Surge amica mea, speciosa mea & veni, columba mea in foraminibus petreæ, & in caverna macerie.* l. 5. e. 24. col. 1264

1 Dom. post Pascha circa id: *Ego sum Pastor bonus.* De modo quo Christus gessit officium Pastoris, pascendo doctrina, exemplis & beneficijs. l. 3. e. 8. col. 583

Index

- 2 Circa id: *bonus Pastor animam suam dat pro ouibus suis*. De amore quasi materno quo Pastores debent debent prosequi oues suas, & pascere illas. l. 1. exhortationum, 29. col. 247
- 3 De partu corporis & sanguinis sui quem dat nobis Christus Dominus. l. 3. exhortat. 8. Vide in Festo Corporis Christi columna, 83
- Dominica 3. circa id: *modicum & non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me, &c.* De vicissitudine in visitando iustos, & recedendo ab eis. l. 5. exhortationum, 40. §. 2. columna, 1403. & exhortat. 12. §. 1. columna, 1167
- Dominica 4. circa id: *expedit vobis ut ego vadam, si enim non abierit, Paracletus non veniet ad vos, si autem abierit, mittam eum ad vos*. Christum ascendisse in caelos ut mitteret ad nos Spiritum sanctum. l. 15. exhort. 5. §. 3. col. 1110
- Dominica 5. circa id: *si quid petieritis patrem in nomine meo*. Sicut Feria sequenti, col. 1303
- 1 Feria 2. Rogationum, in id: *petite & accipietis, quarete, &c.* De oratione, & omnibus circumstantijs ornantibus illam. l. 5. e. 28. col. 1303
- 2 De alijs circumstantijs orationis & de celeritate qua exauditur oratio feruens. l. 1. exhortat. 2. col. 13. & l. 5. exhort. 7. §. 4. Vbi explicatur illud: *noli mihi molestus esse, &c.* col. 1129
- 3 Alia de eo quod oratio iusti semper exauditur ad salutem, non semper ad voluntatem. l. 3. exhort. 10. vbi explicatur illud: *quis ex vobis panem petit, &c.* columna, 599
- 4 Alia circa idem per orationem impetrari omnia bona quae à diuina prouidentia nobis exhibentur. l. 1. exhort. 18. §. 3. dispositio habetur ad finem. col. 160
- 1 Festum Ascensionis. De Ascensione Domini in caelos, vnde venerat. l. 5. exhort. 5. col. 1105
- 2 Alia de eodem mysterio. l. 5. exhort. 39. maximè §. 2. col. 1399. De auxilio quod inde nobis praestat, exhort. 10. §. 3. col. 1154. Aliquid tangitur. l. 4. e. 1. §. 1. col. 779. & e. 7. §. 1. col. 827
- 1 Festum Pentecostes. De aduentu Spiritus sancti in spiritu vehementi, & linguis igneis. l. 1. e. 8. col. 64
- 2 Alia de eodem. l. 5. e. 6. vbi amplius historia declaratur. col. 1113
- 3 Alia de aduentu eius sub metaphora cellae vinariae, & acie ac vexillo charitatis quod ibi erexit. l. 4. e. 31. col. 995
- 4 Alia de missione inuisibili ipsius simul cum filio, qui sunt charitas & sapientia increata, & de donis creatis quae praebent. l. 1. exhort. 9. col. 75
- 5 Alia de modo quo se intus iustus manifestat. l. 5. exhort. 11. §. 2. columna, 1166. & operarios constituit ut trahant alios. exhort. 15. §. 2. col. 1192
- Feria 2. circa id: *si Deus dilexit mundum ut Filium suum unigenitum daret, &c.* l. 1. exhort.
4. §. 2. col. 34
- Feria 3. in id: *veni ut vitam habeant, & ut abundantius habeant*. l. 1. exhort. 8. §. 2. columna. 121
- Feria 4. in id: *nemo potest venire ad me nisi Pater meus traxerit eum*. De necessitate gratiae Spiritus sancti trahentis nos. l. 2. exhort. 4. col. 303
- Alia de eodem. l. 2. e. 6. col. 320
- 1 Festum sanctissimae Trinitatis. De contemplatione Dei ut est vnus & trinus, eiusque perfectionum. l. 2. e. 13. col. 865
- 2 Alia de pulchritudine Dei, propter quam est à nobis diligendus, ut diligendo pulchri efficiamur. l. 4. exhortat. 14. columna, 870
- 3 Circa id: *ecce vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem saeculi*. Deum esse vbique praesentem, & de modo contemplandi hanc immensam praesentiam. l. 5. e. 11. §. 3. col. 1163, & e. 12. col. 1166
- 4 Circa id: *cunctis docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris &c.* De baptismo in quo datur Spiritus sanctus & simul Pater & Filius & alij effectus gratiae mirabiles. l. 1. e. 10. col. 83
- 1 Festum corporis Christi in id: *osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt uberata vino, &c.* De charitate Christi quae splendet in Eucharistia, vnione quam efficit, & duas species Sacramentales esse velut duo vera ipsius. l. 1. e. 15. col. 131
- 2 Alia in id: *oleum effusum nomen tuum*. De effusione gratiae quam efficit, & eius nomen esse, oleum effusum, l. 1. e. exhort. 30. col. 256
- 3 In id: *trabe me post te, & si ego exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum*. Eucharistiam institutam in memoriam exaltationis Christi in Cruce; & mirabili modo trahere omnia ad se ipsam. l. 2. e. 3. maximè, §. 4. col. 300
- 4 Alia in id: *introduxit meretrix in cellarium suum, &c.* De Eucharistia ut est opulentissimum Christi cellarium, & de conuiuio quod ibi fit, & de gratiarum actione, in id: *memores vberum tuorum super vinum*. l. 2. exhortat. 15. columna, 402
- 5 Alia in id: *indica mihi, vbi pasceas, vbi cubes meridie*. De mirabili modo quo Christus in Eucharistia nos pascit, & cubat in nobis in meridie supremae charitatis. l. 3. e. 8. maximè, §. col. 585
- 6 Alia in id: *dum esset rex in accubitu suo, nardus meae dedit odorem suum. Fasciculus myrrhae dilectus meus mihi, &c.* De accubitu Christi ad instituendam Eucharistiam, & de quinque miris fasciculis myrrhae quos continet. l. 4. exhort. 5. col. 811
- 7 In id: *barius cyprus dilectus meus mihi, &c.* De pulchritudine & suauitate Eucharistiae & fructibus eius. l. 4. e. 8. col. 832
- 8 Alia in id: *ecce tu pulcher es dilecte mi, & decorus lectulus noster floridus*. De ea ut est pulcherrimus, floridus, & vmbrosus Christi lectulus, ut nos efficiat floridos eius lectulos. l. 4. e. 16. col. 883
- 9 Alia in id: *sub umbra illius quem desideraueram sedi, & fructus illius dulcis guttur meo*. De dulcissimo fructu Eucharistiae, & de preparatione ad gustandum illum. l. 4. e. 28. col. 966
- 10 Alia in id: *introduxit me in cellam vinariam, & ordinavit in me charitatem*. De Eucharistia ut cella Christi vinaria in qua vexillum charitatis eleuatur in nobis. l. 4. e. 31. columna. 988
- 11 Alia in id: *suscipite me floribus, stipate me malis quia amore languo*. De languore amoris ob desiderium recipiendi Eucharistiae, & fulcimentum per receptionem. l. 4. e. 38. columna. 1035
- 12 Alia in id: *vox dilecti mei, ecce iste venit saliens*. De stupenda voce consecrationis: *Hoc est corpus meum*, per quam Christus venit ad Eucharistiam, & per eam post intrat in animam. l. 5. e. 8. col. 1131
- 13 In id: *en ipse stat post parietem nostrum respiciens &c.* De modo quo Christus stat post parietem caelorum, & Eucharistiae, & se prospiciendum exhibet. l. 5. e. 10. maximè §. 3. & 4. col. 1156
- 14 Alia in id: *dilectus meus mihi, & ego illi qui pasceatur inter lilia, seu qui pascat in lilijs*. De modo quo Christus in Eucharistia, pasceatur inter lilia Sanctorum, & pascat nos in lilijs virtutum. l. 5. e. 37. col. 1380. & permanfurum ad hoc vsque ad consummationem saeculi, in id: *donec aspires dies & inclinentur vmbrae*. e. 38. §. 1. col. 1387
- 5 Alia in id: *reuertere similis esto dilecte mi caprea &c.* De quotidiana reuerfione Christi ad inuisendos iustos in Eucharistia, & etiam inuisibiliter. l. 5. e. 40. col. 1396
- 1 Dominica 2. post Pentec. quae est intra Octavas corporis Christi: circa Euang. *coeperunt omnes simul excelsare, &c.* De tribus hominum generibus qui Deo vocanti resistunt, & alijs qui efficacius trahuntur. l. 2. e. 5. col. 312
- 2 Alia in id: *fecit cenam magnam & vocavit multos*. De suavi forma diuinae vocationis, & modo obsequendi illi, & quam dire puniantur qui resistunt. l. 5. e. 13. col. 1172
- Dom. 3. in id: *cum inuenerit eam imponit in humeros suos gaudens &c.* De modo quo Deus trahit & portat errantes, ipsis tamen cooperantibus. l. 2. e. 6. maximè §. 4. columna. 325
- 1 Domin. 5. in id audistis: *quia dictum est antiquis non occides: ego autem dico vobis &c.* De perfectione legis Euangelicae à Christo latae. l. 1. e. 7. col. 55
- 2 Alia in id: *si offers murus tuum, &c. vade & reconcilia fratri tuo*. De vnione & charitate fraterna valde tuenda. l. 4. e. 4. 2. col. 1058
- Dominica 6. in id: *misereor super turbam, quia ecce iam triduo sustinent me, nec habent quod manducent, &c.* De prouidentia Dei circa alendos iustos qui eum sequuntur. l. 1. e. 18. col. 160. Vide in Dom. 14
- Dominica 7. in id: *attendite à falsis Prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ouium &c.* De pugna falsorum Prophetarum contra Ecclesiam, & modo vincendi eos. l. 2. e. 28. col. 598
- Alia de eodem. l. 5. e. 34. col. 1354
- 1 Dom. 9. in id: *quia si cognouissetis & in &c.* De tribus horrendis supplicijs inflictis Ierusalem, quia non cognouit tempus visitationis suae. l. 3. e. 13. maximè §. 5. col. 629
- 2 De eius desertione & obstupescenda ruina ob rebellionem contra Christum Dominum. l. 3. e. 7. §. 2. col. 578
- 1 Dom. 10. in id: *duo homines ascendebant in templum ut orarent, vnus Pharisaeus, & alter Publicanus &c.* De occulta nigredine Pharisaei qui apparebat pulcher, & de pulchritudine acquisita à publicano, qui erat niger; &c. l. 2. e. 18. col. 428
- 2 Alia de diuersa vtriusque voce; Pharisaei: *Deus tibi gratias ago*. Quae ingrata fuit Deo quia ex superbia oriebatur. l. 4. e. 2. col. 789. & l. 5. e. 27. §. 3. col. 1296
- Publicani: *Deus propitius esto mihi peccatori*, quae est vox confessionis Deo dulcis. e. 27. cita. ta. col. 1292
- Dom. 11. in id: *adducunt ei surdum & mutum, &c. ephebra, quod est adaperire &c.* aliquid. l. 5. e. 27. §. 1. col. 1292
- 1 Dom. 12. circa id: *diliges Dominum Deum tuum, &c.* Vide in Dom. 17
- 2 In id: homo quidam &c. *incidit in latrones, &c.* De vulneribus peccati, quae lex veteris sanare non posuit, & sanauit Christus, sanatusque in lege Euangelica. l. 5. e. 16. col. 1194. 1195
- 3 In id: *approprians alligauit vulnera eius infundens oleum*. De affectu misericordiae etiam circa extraneos & inimicos. l. 21. §. 4. col. 189
- 4 Alia in id: *imposuit super iumentum suum, & duxit in stabulum*. De imbecillitate peccatoris, & necessitate qua trahatur, & portetur à Christo Domino. l. 1. 2. e. 6. §. 5. col. 317
- Dom. 13. in id: *regressus est cum magna voce magnificans Deum, &c.* Nonne decem mundati sunt, & nouem vbi sunt? De gratitudine quantum Christo placeat. l. 2. e. 2. §. 3. & l. 1. e. §. 1. col. 290
- 1 Dom. 14. in id: *ne solliciti sitis anima vestra quid manducetis &c.* De prouidentia Dei circa alendos iustos. l. 1. e. 18. col. 160
- 2 Alia de eadem prouidentia, quae ex cellarijs omnium creaturarum deducitur. l. 2. e. 10. col. 356
- 3 Alia in id: *primum quarite regnum Dei & iustitiam eius, & haec omnia adiacent vobis*. De eadem prouidentia circa temporalia, & aeterna. l. 4. e. 4. 1. col. 1054
- Dom. 15. ut in Feria 5. post Dom. 4. Quadragesimae.
- Dom. 16. cum inuitatus fueris ad nuptias &c. *Sede in nouissimo loco* illum qui inuocatus est ad nuptias spirituales Ecclesiae, in quibus Christus rex accumbit in primo loco tanquam caput, debere profundissime se humiliare. Deducitur ex illo: *cum esset rex in accubitu suo, nardus meae*. (id est humilitas) *dedit odorem suum*. l. 4. exhort. secunda, columna. 783
- 1 Dom. 17. in id: *diliges Dominum Deum ex toto corde tuo*. De dilectione Dei propter beneficia nobis praestata. l. 1. e. exhort. 31. col. 263

Exhortationum.

- Alia de eodem. l. 5. e. 34. col. 1354
- 1 Dom. 9. in id: *quia si cognouissetis & in &c.* De tribus horrendis supplicijs inflictis Ierusalem, quia non cognouit tempus visitationis suae. l. 3. e. 13. maximè §. 5. col. 629
- 2 De eius desertione & obstupescenda ruina ob rebellionem contra Christum Dominum. l. 3. e. 7. §. 2. col. 578
- 1 Dom. 10. in id: *duo homines ascendebant in templum ut orarent, vnus Pharisaeus, & alter Publicanus &c.* De occulta nigredine Pharisaei qui apparebat pulcher, & de pulchritudine acquisita à publicano, qui erat niger; &c. l. 2. e. 18. col. 428
- 2 Alia de diuersa vtriusque voce; Pharisaei: *Deus tibi gratias ago*. Quae ingrata fuit Deo quia ex superbia oriebatur. l. 4. e. 2. col. 789. & l. 5. e. 27. §. 3. col. 1296
- Publicani: *Deus propitius esto mihi peccatori*, quae est vox confessionis Deo dulcis. e. 27. cita. ta. col. 1292
- Dom. 11. in id: *adducunt ei surdum & mutum, &c. ephebra, quod est adaperire &c.* aliquid. l. 5. e. 27. §. 1. col. 1292
- 1 Dom. 12. circa id: *diliges Dominum Deum tuum, &c.* Vide in Dom. 17
- 2 In id: homo quidam &c. *incidit in latrones, &c.* De vulneribus peccati, quae lex veteris sanare non posuit, & sanauit Christus, sanatusque in lege Euangelica. l. 5. e. 16. col. 1194. 1195
- 3 In id: *approprians alligauit vulnera eius infundens oleum*. De affectu misericordiae etiam circa extraneos & inimicos. l. 21. §. 4. col. 189
- 4 Alia in id: *imposuit super iumentum suum, & duxit in stabulum*. De imbecillitate peccatoris, & necessitate qua trahatur, & portetur à Christo Domino. l. 1. 2. e. 6. §. 5. col. 317
- Dom. 13. in id: *regressus est cum magna voce magnificans Deum, &c.* Nonne decem mundati sunt, & nouem vbi sunt? De gratitudine quantum Christo placeat. l. 2. e. 2. §. 3. & l. 1. e. §. 1. col. 290
- 1 Dom. 14. in id: *ne solliciti sitis anima vestra quid manducetis &c.* De prouidentia Dei circa alendos iustos. l. 1. e. 18. col. 160
- 2 Alia de eadem prouidentia, quae ex cellarijs omnium creaturarum deducitur. l. 2. e. 10. col. 356
- 3 Alia in id: *primum quarite regnum Dei & iustitiam eius, & haec omnia adiacent vobis*. De eadem prouidentia circa temporalia, & aeterna. l. 4. e. 4. 1. col. 1054
- Dom. 15. ut in Feria 5. post Dom. 4. Quadragesimae.
- Dom. 16. cum inuitatus fueris ad nuptias &c. *Sede in nouissimo loco* illum qui inuocatus est ad nuptias spirituales Ecclesiae, in quibus Christus rex accumbit in primo loco tanquam caput, debere profundissime se humiliare. Deducitur ex illo: *cum esset rex in accubitu suo, nardus meae*. (id est humilitas) *dedit odorem suum*. l. 4. exhort. secunda, columna. 783
- 1 Dom. 17. in id: *diliges Dominum Deum ex toto corde tuo*. De dilectione Dei propter beneficia nobis praestata. l. 1. e. exhort. 31. col. 263

Index

- 2 De ijs quibus nutritur hæc Dei dilectio. l. 1. e. 32. col. 269
- 3 Alia de pura intentione & perfectissima habenda in hoc amore Dei super omnia, & quam præcellens sit. l. 2. 17. §. 3. col. 424
- 4 Alia in id: hoc est maximum, & primum mandatum. De primatu charitatis super omnes virtutes, & de ordine quem illis præscribit. l. 4. e. 33. col. 1001
- 5 In id: in his duobus mandatis vniuersa lex pendet & propheta. De ordine dilectionis Dei & proximi, vnde custodia legis pendet. l. 4. e. 34. col. 1008
- 6 Alia circa idem duo præcepta dilectionis Dei & proximi esse quasi duo vbera legis Euangelicæ. l. 1. e. 7. §. 2. col. 59
- 7 Alia de duplici acie diuinæ charitatis, scilicet perfectionum Dei; & beneficiorum eius, quibus efficit, seruat & auget charitatem nostram erga illum. l. 4. e. 30. col. 979
- Domin. 19. in id: simile est regnum calorum homini regi qui facit nuptias filio suo. De triplicibus nuptijs verbi diuini cum qualibet sancta anima. l. 1. e. 5. col. 40. ibi de prima desponsatione de alijs. e. 10 §. 2. col. 85
- In id: illi verò neglexerunt, & abierunt, alius in uillam, &c. vide in Domin. 2. post Pentec.
- 1 Dominica 22. in id: cuius est imago hæc & super scriptio &c. De cognitione sui secundum quod homo est ad imaginem Dei. l. 3. e. 15. col. 643
- 2 Alia in id: abierunt Pharisei, &c. ut capere eum in sermone. Quomodo Christus Dominus steterit super omnia retia inimicorum suorum. l. 5. e. 10. §. 2. col. 1152. & dixerunt magister scimus quia verax es &c. De adulatoribus, & modo capiendi & reiiciendi eos. l. 5. 34. §. 4. col. 1360
- Dom. 23. in Euang. de utroque miraculo puella defuncta suscitata, & muliere à sanguinis fluxu curata quæ repræsentant peccatum originale & actuale, propter quorum remissionem Christus venit in mundum. l. 2. e. 19. col. 437. de suscitatione puellæ vide in feria 5. post Dominicam Passionis.
- Domin. 24. vt in Domin. 1. Aduentus.

PROPRIVM SANCTORVM.

- 1 In festo S. Andree, in id: venite post me faciam vros fieri piscatores hominum. De vocatione ad lucrandas animas. l. 5. e. 15. dispositio habetur ad finem illius. col. 1189
- 2 Alia in id quod B. Andreas dixit: O bona cruce diu desiderata, etiam concupiscenti animo præparata securus & gaudens venio ad te, &c. De cruce Christi vt est lectulus floridus in quo gaudent requiescunt sancti. l. 4. e. 15. §. 3. col. 882

Festa Decembris.

- Festum Conceptionis B. Virginis Mariæ.
- 1 In Euangeliū: De qua natus est Iesus. sed sanctificatione Virginis in primo instanti Conceptionis, & de tribus privilegijs tunc illi exhibitis. l. 1. e. 11. col. 92
- 2 Alia de perpetua Virginis pulchritudine abf-

- que vlla nigredine peccati etiam originalis. l. 2. e. 19. maxime §. 2. 439
- 3 Alia, quomodo Virgo inter omnes mulieris fuit à primo instanti Conceptionis sicut liliū inter spinas. l. 4. e. 23. col. 931
- 4 Quomodo etiam rectitudines seu virtutes ex eo instanti dilexerint ac rectificauerint eam. l. 2. e. 16. col. 411. §. 3. & totū quod in hac exhort. habetur potest ei applicari. col. 411
- 5 Alia de oleo gratiæ & lætitiæ quo tunc vncta est præ confortibus suis. l. 1. e. 24. col. 211
- 6 Festum expectationis partus in Euangelium missus est Angelus. Vide festum Annuntiationis, maxime de virginitate Deiparæ in id: quomodo fiet istud quoniam virum non cognosco? De expectatione, & desiderio Incarnationis Dominica. l. 1. e. 4. col. 31. 4. & e. 5. maxime §. 2. col. 43
- Festum S. Thomæ, in id: infer digitum tuum huc & vide manus meas, & mitte manum tuam in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. De vocatione ad intrandum per contemplationem, & manendum in foraminibus petræ & cauerna maceræ id est in vulneribus manuum & pedum a lateris Christi, vbi reparatur fides, charitas, deuotio, & omnis virtus. l. 5. e. 24. col. 1164
- Et quia prope est festum Natiuitatis diu aliquid potest de vocatione ad manendum in cauerna maceræ, quod est diuerforium Bethleemiticum vbi nascitur Christus habetur. l. 5. e. 25. §. 3. col. 1277
- Festum Natiuitatis Domini habes supra post Dominicas aduentus.
- 1 Festum S. Stephani, circa historiam ex epist. in id: intendens in celum vidit gloriam Dei, & Iesum stantem &c. De exemplis Sanctorum, maxime D. Stephani qui introductus est in cellariam regis vt videret gloriam Dei. l. 2. e. 12. §. 2. col. 379. & qua ratione vidit Iesum non sedentem, sed stantem ad auxiliandum ei. l. 5. e. 10. §. 3. col. 1154
- 2 In id Euang. Ierusalem que occidit prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt. De pugna malorum in lege antiqua, & noua cotra iustos. l. 2. 25. §. 2. & 3. col. 486. & 488
- 1 Festum S. Ioannis Euangelistæ, in id: qui & recubuit in cœna super pectus eius, vel in sinu eius. De contemplatione eorum quæ sunt in sinu Dei patris, & qui in illam introducuntur. l. 2. e. 13. col. 385. de alia contemplatione qua idem Ioannes recubens super pectus, potuit dicere illud Cant. lœna eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. l. 4. e. 40. e. col. 1046. Et qua ratione Christus obseruauerit hunc eius somnum per illa verba, adiuro vos filia Ierusalem ne suscitatis neque euigilare faciatis dilectam donec ipsa velit. l. 5. e. 43. col. 1066
- 1 Festum S. Innocentium, in id: tunc Herodes videns quod illusus esset à Magis iratus est valde, & occidit omnes pueros &c. De persecutione Herodis contra Christum in infantem. l. 5. e. 32. col. 1336
- 1 Innocentes fuisse flores sanctorum Martyrum qui apparuerunt in terra nostra quando natus est Christus. l. 5. exhort. 18. §. 2. col. 1211.

Exhortationum.

Festa Ianuarij.

- Festa Circumcisionis, & Epiphaniæ habentur post Dominicam aduentus.
- 1 Festum Cathedræ Sancti Petri Romæ, in id: Tu es Petrus, & super banc petram ædificabo Ecclesiam meam. De pulchritudine Ecclesiæ fundatæ à Christo Domino: & de fœditate aliarum sectarum. l. 3. e. 13. col. 621
- 2 Alia in id: & porta inferi non præualebunt aduersus eam. De perpetuitate Ecclesiæ vsque ad finem mundi. l. 5. e. 38. col. 1386
- 1 Festum Conuersionis S. Pauli, circa historiam epist. in id: Saule, Saule cur me persequeris &c. De voce terrificæ Dei ad conuertendos peccatores, & postea suauiori. l. 5. e. 7. col. 113. §. 1. & e. 14. §. 2. col. 1182
- 2 De duplici acie charitatis, scilicet perfectionum Dei, & beneficiorum eius aliâque duplici promissorum & minarum ordinata ad conuertendos peccatores. l. 4. e. 30. col. 979. maxime §. 3. & de ijs quibus peccatores Deus trahit ad se. l. 2. e. 5. §. 2. col. 314
- 3 Alia quomodo stat Deus post parietem peccatorum prospiciens per cancellos propensionum eius, vt ad se trahat. l. 5. e. 11. col. 1158
- Applicari etiam possunt multa ex ijs quæ dicta sunt circa parabolam filij prodigi Sabbato post 2. Dominicam Quadragesimæ, & etiam in festo B. Mariæ Magdalene de eius conuersione. Et in festo S. Matthei.

Festa Februarij.

- 1 Festum Purificationis B. Mariæ, in id: postquam impleti sunt dies purgationis eius secundam legem Moysi, &c. De humilitate Virginis in hac Purificatione. l. 2. e. 23. §. 2. & 3. col. 710
- 2 Alia de septemplici binatio pulchritudinis, vnde in Cantico, bis pulchra vocatur: quæ maxime splenderunt in eius purificatione. l. 4. e. 10. col. 843
- 3 Alia in id: & ut offerrent pro eo par turturum, aut duos pullos columbarum. De Virginitate Mariæ & Christi simul cum sanctitate quæ per hanc oblationem significatur, & de laudibus huius virtutis. l. 3. e. 23. col. 710. & l. 5. e. 20. §. 2. col. 1234
- 1 Festum S. Matthei Apostoli ex historia epistolæ in id: & orantes dixerunt, tu Domine ostende quem elegeris, &c. De pugna malorum contra Ecclesiam volentium eligere indignos, de modo eligendi dignos, sed non ideo electos esse securos. l. 2. e. 30. col. 522. Huic etiam faciunt Euangelica verba: Confiteor tibi Pater Domine calis & terra quia abscondisti hæc à sapientibus & reuelasti ea paruulis, vbi hymnus & laus canitur Deo pro operibus misericordiæ gratis eligendo humiles, sicut reprobarus est, & electus Matthias. Vide de hoc hymno. l. 1. e. 1. §. 1. col. 2
- 2 Alia in id: venite ad me omnes qui laboratis &c. De tribus, quibus nititur diuina vocatio trahens nos, quæ in ijs verbis exprimuntur, scilicet promissis, exemplis, & legis suauitate. l.

- 2. e. 2. ad finem habetur dispositio. col. 22
- 3 Alia in id: discite à me quia mitis sum, & humilis corde. De modo sequendi Christi vestigia, & exempla. l. 2. e. 7. col. 55
- 4 Alia in id: tollite iugum meum super vos, & discite, &c. De modo portandi iugum Christi, quod est suauis. l. 3. e. 27. col. 737
- 5 In id: & inuenietis requiem animabus vestris, de ijs quæ conscientiam reddunt turbatam, & obseruantiam legis efficiunt quietam, & requiem. l. 4. e. 17. aliquid. l. 5. e. 25. §. 3

Festa Martij.

- Festum S. Ioseph sponsi virginis Mariæ, in id: Ioseph autem vir eius cum esset iustus, & nollet eam traducere &c. De iustitia & sanctitate beati Ioseph. l. 1. e. 25. §. 2. & l. 2. e. 23. §. 1. col. 470
- 1 Festum Annuntiationis, in id: Ave gratia plena Dominus tecum &c. De singulari gratia quam B. Virgo inuenit, vt esset Dei mater omni gratia plena, & quam ingens bonum fit inuenire gratiam coram Deo. l. 1. e. 6. col. 47
- 2 Alia in totum Euang. de admiranda virginitate, pudore, silentio, & obedientia quæ splenderunt in Virgine in hac Annuntiatione. l. 3. e. 26. col. 737
- 3 Et in illud quoniam virum non cognosco, ibidem. §. 4. & l. 2. e. 23. §. 3. & l. 3. e. 23. de ijs quæ ad Virginitatem Deiparæ spectant. col. 709
- 4 Alia in id: Ecce ancilla Domini fiat mihi secundum verbum tuum, de ineffabili lætitia qua perfusa est Christi humanitas in eo instanti vnita Verbo; & beatissima Virgo in cuius vtero concepta est. l. 1. e. 23. col. 203. 206. 207
- 5 Alia in id: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. De mysterio Incarnationis vt significatur per vmbram, sub qua sedet Ecclesia. l. 4. e. 26. §. 3. col. 951. & Christi humanitatem & vtero Virginis fuisse lectulum floridum, & vmbrosum in quo peractum est. l. 4. e. 15. col. 879
- 6 Alia: quomodo per Incarnationem, & Natiuitatem Christus factus est flos campi, & liliū conuallium, decor rotius mundi, maxime autem humilium. l. 4. e. 20. col. 910
- 7 Alia de miris salibus quos perfecit Verbum diuinum cum in vtero Virginis carnem assumpsit, & de celeritate ac alacritate in illis, quæ ex Euangelio deducuntur. l. 5. e. 3. §. 1. col. 1090
- 8 Alia de ijs quæ Deum traxerunt vt homo fieret propter nos. l. 2. e. 1. col. 551. 279. De bonis quæ nobis ex eius Incarnatione prouenerunt. l. 1. e. 4. §. 2. col. 31
- 9 De promissione Incarnationis. l. 1. e. 4. col. 31. & l. 3. e. 29. §. 3. col. 762
- 10 De affectibus quibus desiderata est, donec perfecta est desponsatio Dei cum natura humana. ibidem & e. 5
- 11 In id: Ecce concipies &c. & vocabis nomen eius Iesum, hic eris magnus, &c. Vide in festo Circumcisionis.

Index

Festa Aprilis.

De Sancto Marco vide Commune Euangelistarum.

Festa Maij.

- 1 Festum SS. Apostolorum Philippi & Iacobi, in id: *non urbetis cor vestrum, creditis in Deo, & in me cyrene.* De fortitudine & fiducia in Deum ad vincendas omnes turbationes & pugnas inimici. l. 3. e. 20. f. 686
 - 2 Alia in id: *in domo patris mei mansiones multae sunt.* De felicitate aeterna unicuique pro meritis distribuenda. l. 3. e. 9. col. 592
 - 3 Alia in id: *ostende nobis patrem & sufficit nobis.* De magna fiducia qua sunt petenda ingentia Dei dona. l. 1. e. 2. §. 3. & l. 3. e. 3
 - 1 Festum Inventionis sanctae Crucis, in id: *sicut exaltant Moyses serpentem in deserto: ita, &c.* De exaltatione Christi in Cruce ut omnes ei credant & genu flectant. l. 1. e. 29. col. 247
 - 2 Alia circa idem, quomodo sicut serpens aeneus in ligno exaltatus, trahebat ad se omnes vulneratos a serpentibus, sic Christus exaltatus in Cruce trahit homines ut omnes qui credunt in ipsum non pereant. l. 2. e. 3. col. 294. De alia in festo Exaltationis sanctae Crucis.
 - 3 Alia in id: *nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non potest introire in regnum Dei.* De baptismo per quem homines regenerantur: & haec regeneratio est virtute Crucis Christi, seu Christi in ligno exaltati. l. 1. e. 10. col. 83
 - 4 Alia in id: *Spiritus ubi vult spirat & vocem eius audis, sed nescis unde veniat aut quid vadat.* De voce Spiritus sancti quae est divina inspiratio, & effectibus eius ad conuertendos peccatores, & consolandum iustos. l. 5. e. col. 1122
- Festum S. Ioannis ante portam Latinam in Euangelist. ut in festo S. Iacobi in festo S. Michaelis Archangelij, ut in festo eius in festo Septembri.

Festa Iunij.

- 1 Festum S. Barnabae Apostoli in id: *estote prudentes, sicut serpentes & simplices, sicut columbae.* De seruire igneo, & columbina simplicitate quam Spiritus sanctus communicavit Apostolis ad suum munus exercendum. l. 5. e. §. 2. col. 1115
- 2 Alia in idem de oculis syncerae fidei prudentia illustratis quos habere oportet Christi ministros. l. 4. e. 11. §. 1. col. 851.
- 3 De astutia, & simplicitate ad capiendas vulpes haereticorum, & hostium fidei. l. 5. e. 32. f. 1880
- 4 Alia in id: *ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum: estote prudentes &c.* De pugna maiorum contra bonos, & de victoria obtinenda per mansuetudinem, prudentiam, & simplicitatem, quae sunt funiculus triplex qui difficile rumpitur. l. 2. e. 25. col. 488. §. 5. &

- l. 5. & 32. §. 2. columna 1339
- 1 Festum Natiuitatis S. Ioannis Baptistae. De eius laudibus de excellentia sanctificationis eius: & quomodo fuit primogenitus Christi, & Deiparae. l. 3. e. 24. col. 211
- 2 De excellentijs ipsius ut fuit vox Christi annuntians eius aduentum. l. 5. e. 1. col. 1074 & e. 20. col. 1232
- 3 De eius immutabilitate inter prospera & aduersa. l. 2. e. 22. §. 3. col. 467
- 4 De eius humilitate & perfecta cognitione sui. l. 3. e. 14. col. 630
- 5 De constantia in persecutione Herodis contra ipsum. l. 5. e. 32. §. 3. col. 1341
- 1 Festum SS. Apostolorum Petri & Pauli. In Euangelium vide in Cathedra S. Petri mese Ianuario.
- 2 Hi duo Apostoli vocari possunt duo Ecclesiae verae, & duo oculi columbarum eiusque applicari quae deijs metaphoris dicuntur. l. 1. e. 19. §. 3. & l. 4. e. 11. col. 180. 850
- 1 Festum commemorationis S. Pauli. In Euangelium. Vide festum D. Barnabae.
- 2 Item quae habentur in eius conuersione in festo Ianuario.
- 3 Item de raptu eius in tertium caelum eo quod futurus erat Doctor Gentium. l. 2. e. 13. col. 385

Festa Iulij.

- 1 Festum Visitationis B. Mariae, in id: *& factum est ut audiret salutariem Mariam Elisabeth exultauit in feto eius.* De stupenda sanctificationis Baptistae per hanc salutationem effecta, & alijs quae tunc contigerunt. l. 1. e. 24. col. 211
 - 2 Alia in id: *excurrens autem Maria abiit in montana Iudaeam festinatione.* De celeri festinatione & seruire quod B. Virgo internae vocationi obediens surrexit ut iret in domum Zachariae ad munus sibi iniunctum obeandum. l. 5. e. 3. §. 3. & e. 15. a principio, columna 1189
- Festum Triumphus sanctae Crucis. Ut in eius Inventionem in festo Maio.
- 1 Festum S. Mariae Magdalenae. In Euangel. *Ecce mulier quae erat in civitate peccatrix, &c.* De eius mirabili conuersione. l. 1. e. 13. col. 111
 - 2 Alia de eodem argumento, quomodo tunc Maria introducta est in cellam vinariam, & ordinavit Deus aduersus eam duplicem acie charitatis ut eam ad se conuerteret. l. 4. e. 30. maximè §. 3. col. 984. aliquid etiam dicitur. l. 1. e. 31. §. 3. col. 266
 - 3 Alia de divina charitate vulnerante animam, & quomodo Maria vulnerata est ab illa. l. 4. e. 37. col. 1027
 - 4 Alia in id: *& unguento ungebat.* De bina vntione qua unguento nardino unxit pedes Iesu, altera affectu penitentiae & humilitatis, altera affectu gratitudinis. l. 4. e. 2. col. 783
- Festum S. Iacobi Apostoli in id: *nescitis quid petatis.* De modo mirabili quo filij Zebedaei non exauditi sunt ad voluntatem, bene tamen ad vtilitatem, idque alijs iustus contingit

Exhortationum.

tingit saepe. l. 3. e. 10. maximè §. 4. col. 606

Festa Augusti.

- Festum Dedicacionis. S. Mariae ad Nives, in id: *beatus venter qui se portauit, & vbera quae suxisti.* De praclaris & maternis vberibus Dei parae erga fideles. l. 1. e. 20. maximè §. 5. col. 182
- 1 Festum Transfigurationis Domini, in id: *assumpsit Iesum Petrum, Iacobum & Joannem, &c.* De ijs qui assumuntur a Christo Domino in montem contemplationis ut cum ipso transfigurentur. l. 2. e. 9. col. 350. & l. 5. e. 14. §. 4. col. 1186
 - 2 Alia de causis cur quidam excluduntur ab hoc monte, & non assumuntur ad munus contemplationis. l. 3. e. 17. col. 663
 - 3 Alia in id: *ecce apparuerunt eis Moyses & Elias cum eo loquentes.* Quomodo per Christum apparuerunt in terra pulchri flores Sanctorum, & etiam beatorum. l. 5. e. 18. maximè §. 3. col. 1121
 - 4 Alia in id: *& respexit facies eius sicut sol.* De pulchritudine Christi Domini, & faciei ipsius ut apparuit in Transfiguratione, & de desiderio videndi illum. l. 5. e. 30. maximè §. 3. col. 1325. & l. 4. e. 14. §. 2. & 4. de pulchritudine in passione cum Transfiguratione, & e. 7. §. 2. col. 825
 - 5 Alia in id: *duxit eos in montem excelsum secretum, &c.* De vocatione Dei necessaria ad ascendendum in sublimem montem contemplationis ubi Deus visitat iustos. l. 5. e. 7. §. 2. & 3. col. 1126
 - 6 Alia in id: *hic est filius meus dilectus, &c.* De nomine Christi qui est esse dilectum a Patre, & ab Ecclesia. l. 3. e. 2. §. 2. col. 539
- 1 Festum S. Laurentij: eum adustum esse triplici igne s. Spiritus sancti quo erat plenus; charitatis qua flagrabat, & igne tribulationis in craticula, & hunc ignem per duos praecedentes factum esse suauem, ita ut in craticula, esset velut in lectulo florido, & prunae essent ei sicut flores & rosa praemoris magnitudine. Totum hoc facile deduci potest ex dictis. l. 2. e. 14. §. 1. & l. 1. e. 8. §. 3. & l. 4. e. 15. §. 3. col. 68. 69. & col. 882
- 2 Alia in id: *nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet, si autem mortuum fuerit multum fructum affert, &c.* De sollicitudine mortificandi seipsum, & refecandi omnia vitia, & superflua. l. 5. e. 19. maximè §. 2. & 4. ac §. 5. col. 1221
 - 3 Alia in illud: *qui mihi ministrat, me sequatur, & ubi ego sum, illic & minister meus erit.* De seruire quo debemus currere post Christum, & illum sequi ut securè perueniamus ad ipsum, & ad locum ubi ipse est. l. 2. e. 7. col. 330
 - 1 Festum Assumptionis B. Virginis. De speciosissima vita virginis, in qua septem binaria pulchritudinis coniuncta sunt. l. 4. e. 10. maximè binarium vitae actiuae & contemplatiuae de quo agit Euangelium. col. 843
 - 2 In Euang. *intravit Iesus in quoddam castellum, & mulier quaedam Maria nomine, &c.* De operibus vitae actiuae & contemplatiuae su-

- blatis impedimentis, ut lectulus cordis sit tranquillus & Dei capax. l. 4. e. 17. col. 891. 892
- 3 Alia de eisdem operibus quibus Christus Dominus pascit, & pascitur, cubat & facit cubare animam, mirèque pascit Virginem, & requiescere eam fecit, ipseque cubauit, & pascebatur in illa. l. 3. e. 3. col. 544
 - 4 Alia de eodem & de vocatione ac electione Dei ad huiusmodi opera, in quibus B. Virgo optatum tenuit locum, in optima cellaria introducta. l. 2. e. 8. & col. 341. e. 9. §. 4. col. 557
 - 5 Alia de vulneribus charitatis & languoribus amoris omnino quos passa est beatissima Virgo post Ascensionem Christi, & de languore amoris qui fuit occasio eius mortis. l. 4. e. 39. dispositio habetur ad finem, columna, 1046
 - 6 Alia de dulci somno contemplationis quo B. Virgo fruebatur protegente eam filio suo, donec translata est in claram Dei visionem. l. 4. e. 43. col. 1066
- 1 Festum S. Bartholomaei, in id: *exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei.* De sublimitate orationis quae dicitur oratio Dei, & de circumstantijs ornantibus perfectam orationem. l. 5. e. 28. maximè §. 4. col. 1309.
 - 2 Circa eadem verba, & sequentia; *& cum dies factus esset, vocauit discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, &c.* De voce orationis quae praecedere debet electionem operariorum Euangelicorum; de ipso munere praedicandi, & quomodo orationi sociandum est. l. 5. e. 29. col. 1312
 - 3 In sequentia, verba, *descendens cum illis stetit in loco campestris, &c.* Vide in Communi Martyrum.
- Festum Decollationis S. Ioannis, in id: *Herodes misit ac tenuit Ioannem, & vinxit eum, &c.* De persecutione Herodis contra D. Ioannem. l. 5. e. 32. §. 3. col. 1341. Cetera vide in eius Natiuitate.

Festa Septembris.

- 1 Festum Natiuitatis B. Mariae, in id: *Ioseph virum Mariae, de qua natus est Iesus qui vocatur Christus.* Quomodo in Mariae Natiuitate simul cum ea apparuerunt noui flores virtutum in terra nostra. l. 5. e. 18. §. 2. & 3. col. 1212
- 2 Alia in id Liber generationis Iesu Christi, & de gradibus scalae generationis Christi, & de ultimo qui fuit B. Virgo, & quanta gratia vncta sit propter hoc. l. 1. e. 23. §. 1. col. 203
- 3 Alia in eadem verba: de mitis salibus quos Verbum Dei fecit per hos genitores veniens vsque ad Mariam virginem. l. 5. e. 3. columna 1089. & qua ratione omnes traxerunt ad terras Christum, sed magis beatissima Virgo. l. 2. e. 1. col. 279. Vide etiam in festo Conceptionis; alia.
- 1 Festum Exaltationis sanctae Crucis, in id: *ego si exaltatus fuero a terra omnia traham ad me ipsum.* De modo quo Christus Dominus

Index

- exaltatus in Cruce traxit ad se omnia celestia terrestria & inferna vt ei genuflecterent. l. 1. e. 16. §. 2. col. 250 & alia, l. 2. e. 3. vt supra.
- 2 In festo Inventionis sanctæ Crucis. col. 294
- 3 Alia de Christo exaltato in Cruce, qui fuit sicut malus inter ligna siluarum, & de fructibus eius. l. 4. e. 25. §. 1. col. 948. & l. 5. e. 22. §. 5. col. 1252
- 1 Festum S. Matthæi Apostoli in id: *sequere me de efficacia & modo quo Christus Dominus eum traxit ad se.* l. 2. e. 2. §. 2. col. 289. & e. 5. §. 2. col. 314
- 2 Alia de modo quo Deus vocat peccatores vt eos cõuertat. l. 5. e. 13. col. 1172. Vide plura. In festo Conuersionis S. Pauli.
- 2 Alia in id: *vidit hominem, &c.* conuersionem fieri ex eo quod Deus respicit peccatores. l. 2. e. 21. §. col. 1. 456
- Festum Dedicacionis S. Michaelis Archangeli.
- 1 Alia in id: *Angeli eorum semper vident faciem patris &c.* De equitatu Angelico custodiente homines. Et de tribus quæ eum reddunt inuictum. l. 3. e. 20. §. 3. col. 690. sed fusiùs explicantur. e. 19. col. 679
- 2 Alia de custodia Angelorum sub metaphora Aleph. l. 4. e. 22. §. 4. col. 630. & ad capiendas vulpes dæmonum & aliorum hostium. l. 5. e. 31. §. 2. col. 1331
- 3 Alia in id: *ve mundo à scandalis.* De pugna quam parimur ab scandalosis & leditiosis, & de pugna Angelorum & Sanctorum contra illos. l. 2. e. 28. col. 508
- 4 Alia circa idem, de zelo Christi Domini vt euentur scandala, & conferuetur concordia & charitas fraterna, adiurando scandalosos per Patriarchas Prophetas, & Apostolos, & per Angelos custodes. l. 4. e. 42. col. 1058.

Festa Octobris.

- Festum S. Francisci, in Euangelium: *Confiteor tibi Pater.* Vide in Festo S. Matthæi Apostoli.
- Alia in id: *Ego stigmata Iesu in corpore meo porto.* De vulneribus charitatis quibus Deus vulnerat iustos & stigmata sua imprimit animæ & corpori: & quomodo B. Francisco impressit. l. 4. 37. col. 1027
- Festum S. Lucae. Vide de Communi Euangelistarum.
- 1 Festum SS. Simonis & Iudæ in id: *hec mando vobis vt diligatis inuicem.* De mandato dilectionis proximi, in quo alia mandata continentur, quia in dilectione proximi includitur dilectio Dei. l. 4. e. 34. col. 1008. & e. 33. col. 1001
- Alia plures de dilectione Dei & proximi videantur in Dominica 17. post Pentecosten
- 2 Alia in id: *si me persecuti sunt, & vos persequentur.* De affectu ad persecutiones ex eo quod Christus etiam eas passus est. l. 2. e. 22. §. 3. col. 1407. & l. 4. e. 21. §. 2. columna. 920
- 3 In id: *si non venissem & locutus fuisset eis, peccatum non haberent &c.* Item *si opera non fe-*

cesserem in eis que nemo alius fecit, peccatum non haberent. De verbis doctrinæ, & operibus miraculosis ac heroicis, per quæ Christus se manifestabat ita vt Iudæi non haberent excusationem. l. 5. e. 4. col. 1006. & e. 20. col. 1149

Festa Nouembris.

- 1 Festum omnium Sanctorum, in id Euangelij: *aperiens os suum docebat eos dicens beati pauperes &c.* De præcellentia & suauitate legis & doctrinæ Euangelicæ quam proprio ore Christus docuit, maximè in hoc sermone. l. 1. e. 7. col. 55
- 2 Alia de virtutibus & præmijs earum quibus fulciuntur Ecclesia & fideles, qui sunt domus Dei. l. 4. e. 18. col. 896
- 3 De duplici beatitudine consummata & æterna, & altera inchoata in spe in hac vita, quæ promittitur Sanctis virtutes amplectentibus. l. 1. e. 17. col. 153
- 4 Alia in id: *gaudere & exultare quoniam merces vestra copiosa est in calis.* De magnitudine gloriæ beatorum. e. 1. e. 16. col. 143
- Alia de eodem. l. 3. e. 9. col. 592
- 6 In id: *beati pauperes,* & reliqua. De his octo virtutibus vt sunt cellaria opulentissima in quæ Christi introducit incipientes, proficientes & perfectos, & de Sanctorum exemplis quæ ad id iuuant. l. 2. e. 12. col. 378
- 7 Alia de modo ascendendi ad cognitionem sui & Dei per exempla & vestigia Sanctorum. 3. e. 16. col. 653
- 8 Alia: de soro ornatu Sanctorum ex varijs virtutibus contexto ad Christi similitudinem. l. 3. e. 29. & 30. col. 758
- 9 Alia de floribus virtutum & Sanctorum qui per Christum apparuerunt in terra quorum solemnia celebramus. l. 5. e. 18. col. 1209. & sicut legis Euangelicæ rectis grossis immaturis protulit fructus valde perfectos. l. 5. e. 22. §. 4. col. 1250. & rectitudines virtutum dilectæ sunt à Sanctis. l. 1. e. 16. §. 3. col. 150
- 10 De varijs modis quibus Deus pascit Sanctos suos & pascitur inter illos. l. 5. exhort. 37. col. 1380
- 11 In id epistolæ: *Omnes Angeli, &c.* adorauerunt dicentes, *benedictio claritas, &c.* De laudibus quæ à Sanctis Deo canantur, non tamen ita digne à peccatoribus. l. 1. e. 1. §. 1. col. 3
- 12 De octo beatitudinibus possunt speciales fieri exhortationes de singulis.
- 13 In id: *beati misericordes.* De misericordia omnibus præstanda. l. 1. e. 19. col. 168
- 14 In id: *beati mundo corde.* De munditia requisita ad contemplationem Dei. l. 2. e. 8. §. 3. col. 344
- 15 In id: *beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam.* De gloria patiendi persecutiones sine culpa propter Christum. l. 2. e. 22. §. 3. & l. 4. col. 467
- Commemoratio fidelium defunctorum.
- 1 De contemplatione in ossibus mortuorum nostræ mortalitatis, & pulueris in quem sumus conuertendi. l. 3. e. 14. §. 3. col. 634

Exhortationum.

- 2 De extrema putatione facienda in morte & in iudicio, & quæ facienda est in vita quia superflua sunt conuertenda in purgatorio l. 5. e. 19. §. 6. columna 1230. & 21. §. 2. col. 1238
- 3 In id: *beati mortui qui in Domino moriuntur.* quomodo post Christum, qui in ipso moriuntur possunt statim esse beati, quia Christus aperuit portas Paradisi. l. 1. exhort. 16. col. 143
- 4 In id: *opera enim illorum sequuntur illos.* De seruire quo sunt facienda bona opera vt nos sequantur post mortem. l. 2. e. 6. §. 2. & 3. col. 320
- Festum Dedicacionis Ecclesiæ.
- 1 De pulchritudine & firmitate domus Dei quæ est Ecclesia miris virtutibus ornata, & stabilita. e. 4. in id: *signa domorum nostrarum cæli.* l. 4. e. 18. col. 896
- 2 In id Euang. *ecce vir nomine Zachæus, &c.* Et *sufficiens Iesus vidit illum, &c.* De nigredine peccatorum, quæ tollitur per penitentiam ex eo quod Deus respicit benignè peccatores. l. 2. e. 21. col. 454
- 3 Alia de Ecclesia edificata à Christo vt sic domus vini dilectionis. l. 4. e. 35
- 1 Festum S. Martini, in id: *lucerna corporis tui est oculus tuus: si oculus tuus fuerit simplex, &c.* De oculo rectæ & simplicis intentionis, & detriplici oculo nequam illi aduerso. l. 2. e. 17. col. 418. & l. 5. e. 26. §. 3. col. 1290
- 2 De oculo intellectus illustrato lumine fidei sinceræ, & oculis nequam ei aduersis. l. 4. e. 11. col. 850
- 3 Alia de efficacia oculi fidei sinceræ & simplicis intentionis ad rapiendum Dei amorem in contemplatione. l. 4. exhort. 12. col. 857
- Festum præsentationis B. Virginis vt in eius Natiuitate, & de Euangelio: *extollens vocem quædam mulier.* In Festo S. Mariæ ad Nives. Alia propria de Festo aliquid continens. l. 1. e. 23. §. 2. col. 206
- Commune Apostolorum. Vide in singulis eorum festiuitatibus.
- In id: *hec est præceptum meum vt diligatis inuicem.* Vide in Festo S. Simonis & Iudæ.
- In aliud: *ecce nos reliquimus omnia.* Vide in Comuni Abbatum.
- Cum Apostoli præcipui sint Pastores & Doctores Ecclesiæ, aprè satis eis accommodari possunt plures exhortationes quæ adducuntur in Communi Pontificum & Doctorum. Commune Euangelistarum.
- 1 In id: *miste illos binos, &c.* De causis ob quas Christus miste binos discipulos & Apostolos ad prædicandum legem Euangelicam quæ est lex amoris. l. 1. e. 20. columna 178
- 2 In id: *ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos.* Vt in Festo S. Barnabæ.
- 3 De quatuor Euangelistis, & quatuor Euangelij vt sunt quatuor Christi opulentissima cellaria, & vilitatibus eorum. l. 2. 11. maximè, §. 4. col. 376. & e. 12. col. 378
- 4 In id: *rogate Dominum messis vt mittat, &c.* De messione & putatione animarum: l. 5. e. 19. §. 5. col. 1227

- Commune vnus martyris extra tempus Paschale. In id: *qui vult venire post me, abneget semetipsum, tollat Crucem suam, &c.* De omni moda sui abnegatione auferendo noxia & superflua. l. 5. e. 19. maximè, §. 2. & 4. col. 1221
- 2 In id: *sequatur me.* De Christi imitatione. l. 2. e. 7. col. 330
- Commune Martyrum tempore Paschali.
- In id: *Ego sum vitis vera, & pater meus agricola est, omnem palmitem, &c.* De putatione facta per Christum Dominum. l. 5. e. 19. col. 1219
- 2 In id: *sicut palmes non potest ferre fructum nisi manserit in vite se, &c.* De modo quo Christus Dominus est solus sicut malus fructifera inter ligna infructifera, quæ tamen per ipsum ferunt fructum. l. 4. e. 24. columna 940
- 3 In id: *sine me nihil potestis facere.* De necessitate gratiæ Christi ad bona opera præstanda. l. 2. e. 4. col. 303
- Commune plurimorum Martyrum.
- 1 In id: *tradimini à parentibus, & fratribus, &c.* De pugna fratrum contra iustos, vt illos retrahant à studio virtutis. l. 2. e. 25. col. 484
- 2 Alia in id: *tradent vos in tribulationem & occident vos.* De persecutionibus contra Ecclesiam, & iustos quæ per Christum transeunt & superantur. l. 5. e. 1. col. 1202
- 3 Alia in id: *stetit in loco campesfris, & iurba discipulorum copiosa, &c.* De modo quo Christus trahebat ad se turbas miraculis & beneficijs &c. l. 2. e. 2. col. 285
- In id: *clenatis oculis in discipulos suos dicebat, beati pauperes, &c.* Vt in festo omnium Sanctorum.
- Commune Pontificum, simul & Commune Doctorum.
- 1 Pontifices & Doctores esse vt duo vbera Ecclesiæ ad lactandos fideles, & de charitate materna quam habere debent erga illos. l. 1. e. 29. §. 3. col. 173
- 2 Alia: esse vt duo oculi corporis mystici Christi & Ecclesiæ, & eorum munia. l. 4. e. 11. col. 850
- 3 In id: *qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno celorum.* De munere Prælatorum & Doctorum quod est portare iugum legis, & docere alios quomodo illum portent, & de septem eorum proprietatibus sub metaphora colli Ecclesiæ. l. 3. e. 28. c. 752
- 4 Alia de ornamento charitatis & scientiæ, alijsque virtutibus obedientiæ & pudicitæ quibus condecorari debent. l. 3. e. 30. §. 1. & 4. col. 770. & etiam e. 29. col. 968
- 5 Alia: de pulchritudine & firmitate quam Ecclesiæ præstant optimi prælati & Doctores ac boni subditi. l. 4. e. 19. col. 904.
- 6 Alia: de vocatione qua vocantur specialiter prælati & Doctores ad lucrandas animas. l. 5. e. 15. col. 1190. & à contemplatione mittuntur ad suum ministeriũ. l. 3. e. 16. §. 2. col. 666.
- 7 In id: *qui fecerit & docuerit, &c.* De splendore vitæ qui coniungendus est cum doctrina, cum officio prædicationis. l. 5. e. 29. col. 1312. & defectus eorum, si qui sunt, non auferunt pulchritudinem ministerij. l. 2. e. 20. §. 3. c. 450

Index Exhortationum.

Commune Confessorum non Pontificum.

- 1 In id: *homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam, &c.* l. 5. e. 42. §. 4. col. 419. 220
 - 2 Alia in id: *lucernae ardentes in manibus vestris.* De ardore charitatis, & de oleo bonorum operum quo nutriendus est. l. 1. e. 32. col. 269
 - 3 In id: *amen dico vobis quod praecinet se, & faciet illos discumbere & transiens ministrabit illis.* De forma felicitatis aeternae vigilantibus promissa, quae his verbis depingitur. l. 3. e. 9. col. 592
- Commune Abbatum, & etiam Monachorum, ac Religiosorum omnium.
- 1 In id: *ecce nos reliquimus omnia, &c.* Amen dico vobis quod nos, &c. de duplici acie beneficiorum spiritualium & temporalium qua Deus corda expugnat & trahit ad vitam Religiosam. l. 4. e. 36. §. 3. col. 1026. habetur dispositio, sed fufius. e. 41. columna. 1054
 - 2 Alia de Religiosis vt se ligant ad vineam religionis per tria vota. l. 4. e. 36. col. 1023. & de modo quo debent propriam vineam custodire tanquam fidi custodes. l. 1. e. 29. §. 2. col. 516
 - 3 Alia de Religiosis vt super collum portant iugum trium votorum. l. 3. e. 27. col. 743. & de ornamento pulcherrimo quod vota illis praestant. e. 29. §. 2. col. 760

- 4 Alia de Religiosis vt sunt equitatus Dei fortissimus sub vno duce Abbate vel Praelato egregie militans. l. 3. e. 21. col. 696
 - 5 Alia de Religiosis domibus, earum pulchritudine & firmitate ac vnicione ex Praelatis & subditis. l. 4. e. 19. & 20. col. 904
 - 6 De praecellencia religiosi status super saeculares qua sunt sicut hlium inter spinas. l. 4. e. 23. §. 4. col. 937. & l. 5. e. 37. §. 4. col. 1385
- Commune Virginum.
- 1 De praecellencia virginitatis dummodo sit corpore & anima in id: *quinque erant prudentes, l. 5. e. 23. §. 2. col. 711*
 - 2 Alia de virtutibus quae virginitatem comitari debent. l. 3. e. 24. col. 721. & de veretudina quae custos est pudicitiae. e. 22. col. 701. & alijs quae eam custodiunt. l. 2. e. 29. §. 3. col. 520
 - 3 Alia in id: *prudentes acceperunt oleum cum lampadibus.* De oleo quo nutritur ignis diuini amoris ne extinguatur. l. 1. exhort. 32. col. 269
 - 4 In Euang. *simile est regnum caelorum sagine missae in mare, &c.* De bonis & malis permixtis, vide in Dom. 5. post Epiphaniam.
 - 5 De continentia Viduarum, & earum exercitijs. l. 3. e. 25. §. 2. col. 731
- Commune Dedicacionis Ecclesiae. Vide mense Nouembrii.

F I N I S.

INDEX RERVM ET VERBORVM QVÆ in hoc I. Tomo continentur.

Litera L. Librum, E. Exhortationem indicat.

A

A Bnegatio sui. Vide mortificatio.
Actiua vita. Vide vita actiua.

Adam.

Postus est in Paradiso vt in cellario Dei opulentissimo. l. 2. e. 10. §. 4. col. 266. c. d. creatus est caput hominum, vt sibi & omnibus custodiret Paradisum & innocentiam statum. l. 26. col. 493. d. 494. a. quomodo tentatus, & victus sibi & omnibus amisit illum. §. 2. col. 494. c. quam graue malum fuerit eius inobedientia. 161. & §. 3. col. 496. a. fuit tamquam ficus in vinea Paradisi plantata proferens acerbos grossos. l. 5. e. 22. §. 2. col. 1246. d. & 1247. a

Adolescens.

Ab adolescentia diligendum esse Deum, & portandum iugum eius. l. 1. e. 32. §. 3. col. 274. b. c. vocatio Dei in adolescentia. l. 5. e. 23. §. 3. col. 1249. b. c. ad adolescentes spectat discere non docere. l. 3. e. 6. §. 2. col. 572. a. b. illorum peculiaris cura habenda à praelatis. e. 17. §. 3. col. 668. a. b. filij peccatorum quomodo in adolescentia capiendi ne prauos mores induant. l. 5. e. 33. §. 3. col. 1351. 1352. eorum mors. e. 21. §. 2. col. 1239. c. d.
Adolescentula quid significet in Scriptura. l. 1. e. 31. col. 266. b. c. & col. 267. c. d.

Adulatores.

Sunt vulpes pessima & quomodo capiende. l. 3. e. 34. §. 4. col. 1271. & 1272. plus nocent adolescentibus. ibidem.

Aduentus Dei & Christi.

Quid sit & quotuplex. l. 5. e. 1. col. 1075. d. & 1076. de singulis vide propria nomina.

Affectus.

Sunt pedes & penae anima ad currendum & volandum. l. 2. e. 6. §. 3. col. 324. d. & 325. a. de singulis vide in proprijs nominibus.

Altare.

Eius erectio ex lapide perfuso oleo. l. 1. e. 30. §. 1. col. 257. & 258.

Ambitio.

Dignitatum ambitio quam diu pugnet contra Ecclesiam. l. 2. e. 30. col. 522. d. l. 523. 524. peior cum ingitur libidini. l. 5. e. 32. §. 3. col. 1341. d. & 1342. a

Amor diuinus.

Amor Dei erga nos est omnium donorum causa, & est quasi amor maternus. l. 1. e. 3. §. 2. col. 25. c. d. 26. duplex Dei amor benevolentiae & amicitiae est quasi duo eius verba. §. 3. col. 28. quàm ingens bonum sit amari à Deo amore amicitiae ibidem. Est titulus efficax ad impetrandum à Deo quod petimus. §. 4. & l. 3. e. 2. col. 29. c. d. & col. 539. & 540. Arbor, malus est amoris symbolum. l. 4. e. 24. col. 940 d. & 941. a.

Amor noster erga Deum nutritur diuinis beneficijs. l. 1. e. 31. col. 263. 264. & bonis operibus. e. 32. col. 269. & 270. trahit Deum ad nos. l. 2. e. 1. §. 3. col. 282. d. & 281.

Amor & spes sunt veluti duo pedes ad currendum post Christum. e. 6. §. 3. col. 324. & 326. quomodo purificantur amor in Deum propter seipsum. e. 17. §. 2. col. 422. & 423. deberet actu comitari alia opera §. 4. col. 427. est titulus ad impetrandum aliquid à Deo. l. 3. e. 2. §. 1. col. 539. & 540. generat desiderium videndi Deum. e. 9. §. 3. col. 596. designatur per proprietates vini. l. 4. e. 29. §. 2. col. 975.

Abundantius bibitur in cella vinaria. §. 1. col. 973. & 974. facit mentis excessum nec amantes sui iuris esse sinit. e. 23. 55. §. 1. & 2. col. 996. 997. 698. Amoris diuini vinum non datur nisi deficiat carnale. e. 35. §. 3. col. 1019. & 1020.

Amor erga proximos debet esse quasi maternus. l. 1. e. 19. §. 1. col. 169. d. & 170.

Amor Dei & proximi sunt quasi duo verba legis Evangelicae. e. 7. §. 2. col. 59. & 60. quomodo sit diligendum corpus Christi mysticum. e. 32. §. 2. col. 272. d. & 273. Reliqua, vide in nomine charitas, & in nomine dilectio.

Angelus.

Angelicus equitatus quàm fortis & obediens Deo sit, & inter se vnitus. l. 3. e. 20. §. 1. col. 693. & 694. Ascensio Christi. Vide Christi Ascensio.

Auxilium Dei.

Est triplex generale, speciale, & supernaturale. l. 2. e. 4. §. 3. col. 307. & 308. supernaturalia auxi-

QQQ

Index

lia sunt veluti ale anime superaddite ibidem. Sunt inchoationes nostrorum actuum per modum inspirationum. e. 6. §. 1. col. 328. & 321. Vide nomen gratia trahens.

B

Baptismus.

Baptismo tribus Spiritum Sanctum & ostium reconciliationis. l. 1. e. 10. §. 1. col. 83. d. 84. sit desponsatio spiritualis cum Christo. §. 2. col. 85. datur fecunditas ad bona opera. §. 4. col. 88. d. & 89. dignitas filij Dei adoptiva. §. 5. col. 90. c. d. & 91. datur infantibus. e. 11. col. 92. & 93. imponitur honorificum nomen Christiani. e. 22. §. 4. col. 200. vis eius ad tollendam maculam originalem macula. l. 2. e. 19. §. 1. col. 437. d. & 438. in eo suffocantur peccata sicut Aegyptij in mari rubro. l. 3. e. 18. §. 3. col. 673. & 674. d. est vox Domini super aquas. l. 5. e. 1. §. 3. col. 1078. d. & 1079

Beatitudo.

Quam ingens bonum sit. l. 1. e. 16. §. 1. col. 145. 146 quibus de causis expectanda sit. §. 2. col. 148. 149 propter se ipsam est maxime appetibilis. §. 3. col. 150. d. & 151. est per antonomasiam merities in qua Deus pascit beatos. l. 3. e. 9. col. 592. 593. cur beati dicantur recumbere. & Deus transiens ministrare illis. §. 2. col. 564. desiderium illius oritur ex Dei amore. §. 3. col. 596. item ex affectu fugiendi peccata & erumnas huius vite. §. 4. cur dicatur paradysus & qualis sit. l. 2. e. 13. §. 2. col. 389. & 390. celestis Ierusalem descriptio. l. 3. e. 13. §. 2. col. 623. & 624. est domus Dei celestis mirifice ornata. l. 4. e. 18. §. 1. & 4. col. 897. & 902. flores beatorum apparuerunt per Christum. l. 5. 18. §. 5. & 4. col. 1216. & 1217. habet sua foramina. & maceriam mysticam in quibus manendum est per contemplationem. e. 25. §. 4. col. 180. desiderium videndi faciem Christi in gloria. e. 30. §. 2. col. 1324 faciem etiam Dei. §. 4. languor amoris ex desiderio videndi Deum. l. 4. e. 39. §. 3. col. 1044. beatitudo inchoata huius vite que participatio est glorie. l. 1. e. 17. §. 3. col. 158. & 159. consistit etiam in sequendo Christi vestigia. l. 2. e. 7. §. 1. col. 331. 332. est introductio in Dei cubiculum & cellarium. e. 13. §. 3. col. 391. qui maxime introducantur. §. 4. col. 392. & 393

Beneficia Dei.

Septem esse preclariora que ex Dei amore procedunt. l. 1. e. 3. §. 1. col. 24. b. c. esse oleum nutrens divini amoris ignem. e. 31. §. 1. col. 164. sunt funiculi Adam & vincula charitatis quibus trahimur ad Christum. l. 2. e. 2. col. 285. d. 286. quomodo sunt recolenda ad reddendas gratias pro illis. e. 15. §. 3. col. 407. d. 408. etiam pro occultis sunt agenda gratia. §. 4. col. 410. b. c. beneficiorum acies expugnat cor nostrum ad diligendum Deum. l. 4. e. 30. §. 2. & 3. col. 981. c. d. 982. & 983. efficacia huius acies ad convertendum peccatores. §. 4. col. 984. & 985. ad conservandam charitatem in iustis. §. 5. col. 986. e. d. 987. per has acies vulnerat Deus animam vulnerare charitatis. e. 37. col. 1027. 1028. temporalia

& spiritualia beneficia esse ex Dei providentia. illa sub capite. hęc super. l. 4. e. 41. col. 1054. & 1055 celeritas in beneficiis prestandis laudabilis. l. 5. e. 3. §. 2. col. 1092. & 1093. bonus & bonitas. Vide n. sanctus & sanctitas.

C

Castitas.

Castitatis plures status per turtorem significari. l. 3. e. 23. servantur externis penitentis. e. 24. §. 1. col. 721. d. & 722. abominatur fucatum faciem. §. 4. col. 726. & 727. superfluum ornatum. §. 5. col. 727. & 728. illius custos est modestia oculorum. l. 4. e. 12. §. 3. col. 862. & verecundia. l. 3. e. 22. §. 4. col. 706. b. c. fuisse martyres pudicitia ibid. col. 708. cetera. Vide n. virginitas.

Charitas.

Charitas increata datur iustis simul cum charitate creata. l. 1. e. 9. §. 1. col. 75. & 76. preponenda est alijs donis & primò petenda. §. 2. 77. 78. & omnibus rebus mundi antependa. l. 4. e. 33. §. 4. col. 1001. & 1002. habet primatum super omnes virtutes & gratias. col. 1002. d. 1003. separat iustos ab iniustis. radix merit & omnium bonorum ibidem. Est pulchritudo anime. e. 13. §. 3. e. 9. §. 3. col. 842. & 868. a. b. significatur per aurum. l. 3. e. 28. col. 751 752. & perficit ornamentum obedientie. §. 2. col. 754. 755. §. 2. duplex acies divinarum perfectionum & beneficiorum introducunt. & servant illam in anima. l. 4. e. 30. col. 979. 980. Diaboli tela sunt contra vexillum charitatis. §. 5. col. 986. c. d. & 987. ordinationem charitatis esse ordinationem omnium virtutum. l. 4. e. 33. col. 1005. 1006. Ordo eius est ut propter se quietatur primo & non propter delectationem etiam spirituale. ibidem. Ex ea sumuntur tres gradus incipientium. proficientium & perfectorum. §. 4. col. 1006. d. & 1007. Ordo charitatis inter Deum & proximum & seipsum. e. 34. col. 1008. 1009. inter maiores. §. 5. col. 986. c. d. & minores. §. 3. col. 1011. d. 1012. & circa res alias diligendas. §. 2. col. 1010. & 1011. Ordo charitatis aliquando deficit nostra incuria sed reparandus est statim. §. 4. col. 1013. 1014. 1015. Charitas increata quomodo vulneret vulnere charitatis creata. l. 4. e. 37. §. 1. col. 1028. 1029. vulneratur peccator charitate ut ferventius convertatur. §. 2. col. 1029. & 1030. iustus ut vehementius proficiat. §. 3. col. 1031. charitate vulnerati melius contemplantur Deum. l. 2. e. 10. §. 1. col. 360. 361. quadruplex gradus charitatis violenta & superexcellens. l. 4. e. 39. §. 1. col. 1039. triplex charitatis languor ex Dei absentia. §. 3. col. 1044. de fulcimentis charitatis languentis. e. 37. §. 4. col. 1033. c. d. 1034. languor qui est amor medius statim habens imperfectum. e. 38. col. 1035. 1036. duplex spiritualis amplexus charitatis. e. 40. §. 3. col. 150. c. d. 1051. eminentia charitatis que continetur in illis verbis. dilectus meus mihi & ego illi. l. 5. e. 37. §. 1. col. 1381 Charitatis propensio ad permanendum in aeternum unita Christo. e. 38. & §. 4. col. 1391. d. 1392. ad crescendo usque ad finem vite. §. 5. e. 1393. d. & 1394 Charitas fraterna quomodo custodienda & zelanda est in singulis. l. 4. e. 42. col. 1062. 1063. media ad eam excusandam & conservandam. §. 7. col. 1064. Christus

Rerum & Verborum.

Christus & eius unctio.

Christus est idem quod unctus. l. 1. e. 22. col. 192. b. duplex eius unctio à divinitate & gratia. §. 2. col. 193. d. 194. eius impeccabilitas ibidem. triplex eius dignitas Sacerdotalis. rega. & Prophetica significata per unctionem. §. 2. col. 196. 197. ab eo derivari nomen Christiani. quantaque sit eius dignitas. §. 4. col. 199. 200. quàm pravam ab ea degenerare. §. 5. col. 201. & 202

Christi Incarnatio.

Quando eius revelatio & promissio primò facta est. l. 1. e. 4. §. 1. col. 31. d. quo servare desiderabatur ab antiquis. e. 5. §. 2. col. 43. per eam exaltatur genus humanum. l. 1. e. 4. §. 2. col. 34. c. d. vivificatur mundus. §. 3. col. 36. 37. confederata sunt iustitia & misericordia. §. 4. col. 38. c. d. 39. excellentia rationis hypostatica & coniunctio duarum naturarum explicatur varijs similitudinibus. e. 5. col. 40. 41. velut merities respectu operum Dei quo alius non ascendit. l. 3. e. 4. §. 1. col. 554. 555. que traxerint Deum ut fieret homo. l. 2. e. 1. col. 279. factus est homo cum summe increbuit hominum superbia. ut eam confunderet. l. 5. exhort. 2. §. 1. col. 1083. & 1084. varij mystici saltus. §. 1. col. 1090. & 1091. per Patriarchas que preceserunt incarnationem. e. 3. quo sensu non tardaverit incarnatio. §. 2. col. 1092. 1093. explicatur per regressum solis tempore Ezechia regis. e. 5. §. 1. col. 1107. & 1108. quomodo Verbum divinum stet post parietem carnis assumptæ. e. 10. col. 1149. 1150. est lectulus Christi umbratosus. l. 4. e. 14. col. 870. §. 71. repræsentatur per umbram. ibi. & e. 26. §. 3. col. 954. d. 955. per vellos Gedeonis. l. 1. e. 26. §. 2. col. 227. & 228. per mirr anulas aureas vermiculatas argento. l. 3. e. 30. col. 764. 765. 766. 767. per cellam vinariam & est velut vexillum charitatis Dei. l. 4. e. 31. 988. 989. 990. & 991. adventus per incarnationem factus cum vocibus exultationis. l. 5. e. 6. col. 1113. letitia Christi in primo instanti incarnationis. l. 1. e. 13. §. 3. & b. col. 209. 210. Maria matris eius ibidem que gesta sunt in annuntiatione incarnationis. Vide n. Maria.

Christi virtutes & excellentie singulares.

Dilexit & exaltauit virtutes. l. 2. e. 16. §. 2. col. 413. d. 414. quàm excellentissimè rexit suum corpus ad nostrum exemplum. l. 3. e. 19. §. 1. col. 680. & 681. eius plenitudo est quasi odor agri pleni cui benedixit Dominus. l. 1. e. 5. §. 3. col. 45. & 46. quarum virtutum in accubitu veteri virginis emanavit odor sicut nardus. l. 4. e. 1. col. 775. 776. est fasciculus myrrhe propter multiplices perfectiones & virtutes eius ut Deus. & ut homo. e. 3. col. 792. 793. unio eorum est illi connaturalis. e. 6. §. 1. col. 820. comparatur myrrhe in quinque partibus vite effundens amaritudines. e. 4. col. 801. 802. & borro

cypri plures flosculos pulcherrimos continenti. e. 7. & 8. col. 1. 825. 826. 832. 833. vocatur flos campi. & decor totius mundi. e. 20. col. 910. 911. ipse à se est flos. alij iustitiam nisi per ipsum. §. 2. col. 913. 914. Est spes nostrorum fructuum. §. 3. col. 914. 915. quomodo est lilium connallium. maxime humilium. §. 4. col. 916. 917. ipse solus est lilium inter spinas ob puritatem quam ex se habet. e. 21. col. 919. 920. fuit lilium inter spinas persequentium. §. 2. col. 920. 921. excedit omnes sicut arbor. malus ligna silvarum. e. 24. col. 931. 932. cur comparatur malo ob amorem quo nos prosequitur. ibidem. facit alios esse arbores fructiferas. sicut vitis palmites. §. 2. col. 933. 934. fuit vernus matutinus qui percussit baderam Iona & legem veterem abrogavit. e. 26. §. 2. col. 953. 954. ipse fecit nobis siluiferam umbram sub qua sedere debemus. §. 3. & 4. col. 954. d. 955. 956. 957. vocatur spiritus oris nostri quia spiritus vitales influit. e. 27. §. 1. col. 960. c. d. est nobis cella vinaria seu domus vini. l. 4. e. 31. col. 987. 988. est sagittarius & sagitta vulnerans charitate animam. e. 37. §. 1.

Christi humanitas & divinitas significantur per leuam & dexteram que Ecclesiam sustinent. l. 4. e. 4. col. 1046. per lunam & solem que ornabant mulierem Apocalypsis. ibi. §. 1. col. 1047. b. c. utraque fulcit nos. §. 2. col. 1048. 1049. Christus habuit duplicem vitam divinam & humanam in quarum medio cognoscitur. l. 3. e. 4. §. 3. col. 557. 558. operationes eius fuerunt theandricæ. id est Dei viriles. ibi. & l. 2. e. 3. §. 4. col. 300. c. d. 301. pulchritudo eius. ut Deus & homo. l. 4. e. 15. col. 863. d. 864. decora facies & vox dulcis. l. 5. e. 27. col. 1292. 1293. quomodo est in sinu patris. & que ibi continet. l. 2. e. 13. §. 1. col. 386. 387. est cubiculum secundum corpus & animam. in quod introducimur per contemplationem. e. 14. col. 394. 395. septem eius mystici & preclari accubitus. l. 4. e. 1. col. 775. 776. assimilatur unicorni. l. 2. e. 1. §. 2. & l. 5. e. 1. §. 4. & e. 8. §. 1. col. 281. & 282. col. 1080. 1081. 1123. & 1124.

Christus stetit post parietem carnis occultus sed inuictus & immobilis. l. 5. e. 10. col. 1149. quomodo se prebet perspicendum aliquibus. §. 1. col. 1149. 1150. quomodo stetit super omnia verba mundi. §. 2. col. 1152. per Christum transiit hyems nature corrupta per peccatum. e. 16. 1194. d. 1195. hyems etiam legis scripta & amoris servilis. §. 3. col. 1199. d. 1200. apparuerunt in terra flores miraculorum. virtutum & mire doctria. e. 18. col. 1209. 1210. multi flores Sanctorum & beatorum. §. 2. & 5. col. 1211. d. 1212. 1216. 1217. ipse est solus vitis que putatione non indiget præbens virtutem innumeris palmitibus. & putans eos. e. 19. col. 1219. 1220. 1221. comparatur petra cuius foramina ut Deus sunt eius attributa. e. 25. §. 2. col. 1276. ut homo eius vulnera. e. 24. col. 1264. 1265. 1266. similiter & maceria. ibi. & e. 25. §. 3. col. 1277. 1278. & 1279.

Christi Natiuitas & pueritia.

Signa que contigerunt prope tempus illius. l. 1. e. 25. §. 1. col. 218. 219. letitia infusa Maria & Ioseph. §. 2. col. 219. d. pastoribus & Magis. §. 3. col. 222. c. d. & 223. manifestatio eius inter duo animalia. l. 3. e. 4. §. 2. col. 555. c. d. 556. quem pastum spiritualem præbet. ibi. §. 4. col. 559. 560. præsepe

Index

fuit eius accubitus & quem ibi sparsit odorem nardus eius. l. 4. c. 1. columna 775. 776. natus est tamquam radix de terra sitiēti & sicut virgultum myrrhæ. c. 4. §. 1. col. 801. 802. amaritudines pueritiæ eius. ibidem. Præsepe lectulus Christi vmbrosus, & quid representet. exhort. 14. §. 2. col. 873. 874. spelunca Bebleem dicitur caverna maceris. l. 5. c. 25. §. 3. col. 1277. 1278.

Circumcisio. Vide. n. Iesus.

Magi venerunt ad præsepe ut primitiæ gentium. l. 1. c. 25. §. 7. col. 222. & 223. agnouerunt triplicem Christi dignitatem & vocari possunt Trifinegistri. e. 22. §. 3. col. 198. b. c. traxerunt per stellam. l. 2. e. 3. §. 1. col. 295. per illam se primo eis Christus manifestavit. l. 3. e. 5. §. 1. col. 562. d. 563. deinde per scripturas & legis Doctores. §. 2. col. 564. 565. postea per se ipsum. §. 3. col. 567. 568. quomodo postea persecutus est ab Herode & fugit in Aegyptum. l. 5. c. 32. §. 1. col. 1336. d. 1337. mansit tri-duo in templo inter Doctores & quid ibi dixerit, & egerit. l. 3. e. 6. col. 569. 570.

Christi Baptismus. Vide. n. Baptismus.

Christi prædicatio.

Doctrina ab eo tradita qualis fuerit. l. 1. c. 7. col. 556. simul est osculum & gladius ab ore Dei. §. 1. col. 56. c. d. 57. traxit post se homines beneficijs miraculis, exemplis, & insigni doctrina. l. 2. c. 2. col. 185. d. 286. eisdem panis eos. l. 3. e. 7. col. 575. c. d. 576. assumpsit ad ascendendum & regendum duas virgas amoris & minarum. §. 2. col. 578. solus Christus fuit vox admirande virtutis. l. 5. e. 3. & 4. col. 1089. miracula, exempla, & prædicatio fuerunt sublimes voces, & saltus super montes altissime perfectionis. e. 4. col. 1096. testificatur sufficenter Messiam venisse. §. 1. sapientia quæ in eis eluxit. §. 5. col. 1203. in vltima cenaravit discipulos exemplo, sermone, oratione, & sui corporis & sanguinis Sacramento. l. 3. e. 8. §. 1. col. 584. & 585. quomodo pascat & pas-citur inter Sanctos eorum profectibus. l. 5. e. 37. §. 3. col. 1383. 1384. d. est apus ad quam mittitur ut ab ea discamus sapientiam. c. 32. §. 3. col. 1385. est magister noster & doctor legum gratia. l. 1. c. 7. col. 55. sapientia eius increata & creata sunt duo ipsius verba. §. 3. col. 59. 60. zelus domus Dei comedit ipsum. l. 2. e. 24. §. 3. col. 482.

Christi Transfiguratio.

Cur Christus solos tres Apostolos duxerit in montem. l. 2. e. 9. §. 1. col. 350. d. & l. 5. e. 14. §. 4. col. 1187. & 1188.

Cur Moyses & Elias. l. 5. e. 18. §. 6. col. 1218. quomodo per Christum apparuerunt ibi flores beatitudinis in terra nostra. ibidem. quæm pulchra apparuerit facies Christi. l. 5.

Christi Passio.

Per eam exaltatus est Christus & reconciliavit nos Deo. l. 1. c. 29. col. 247. fuit merities persecutionum, & amoris ipsius. l. 3. e. 8. §. 4. col. 590. 591. panis nos in Cruce septem verbis quæ protulit, & exemplis. ibidem. & l. 4. e. 4. §. 3. col. 805. c. d. 806. quibus tormentis corpus eius elaboratum fuerit. l. 2. e. 14. §. 1. col. 396. 397. à ventre matris cepit Passionis amaritudo. l. 4. e. 4. col. 801.

802. de sudore sanguinis in hortu. §. 2. columna 804. De amaritudinibus myrrhæ in Cruce significatis per fasciculum myrrhæ. §. 3. col. 805. c. d. 806. per fasciculum hyssopi tincti in sanguine agni. §. 5. col. 809. c. d. 810. ut est beneficium totius mundi per botrum Cypri efflantem balsamum. e. 6. §. 2. col. 811. d. 822. per botrum vine maxime quem in vete portarunt exploratores. §. 3. col. 823. 824.

Christus crucifixus fuit flos campi. l. 4. e. 20. col. 920. d. 921. maxime inter duos latrones fuit sicut malus inter ligna siluarum. e. 25. §. 1. col. 948. 949.

Christi crucifixi vmbra quam sponsa desiderabat quam efficacit. e. 27. §. 1. e. 20. §. 3. col. 960. 961. 954. d. 955. quid sit federe verè, & esse sub hac vmbra. e. 27. §. 1. col. 962. & 963. Qui fructus colligendi sunt ex arbore malo & palma qui Christus est. §. 3. & e. 26. §. 4. col. 961. c. d. & col. 957. & 958. passio Christi est cella vinaria & coxillum charitatis Christi. l. 4. e. 31. col. 988. 989. eius meditatio vulnerat charitatem. e. 37. §. 3. col. 1032. a. b. & amara convertit in dulcia. l. 5. e. 21. §. 3. col. 1242. 1243. 1244. putat peccata & superflua. e. 21. §. 2. col. 1242. & 143. vulnera Christi crucifixi sunt foramina petra & caverna maceria. l. 5. e. 24. col. 1264. 1265. quomodo manendum in illis per meditationem & affectum. §. 2. col. 1266. 1267. arcana Dei in eis contemplanda. e. 25. §. 1. col. 1274. 1275. modò patem peccatoribus, post in iudicio terrebunt illos. e. 24. §. 4. col. 1271. & 1272. Christus in Passione quomodo sedus & pulcher. l. 4. e. 13. §. 2. & 3. col. 866. & 868. nudatus in Cruce irrisus à Iudeis sicut Noe Acham. l. 5. e. 32. §. 3. col. 1341. & 1342. Caluarie mons factus in duas partes tempore passionis. e. 39. §. 1. col. 1397. 1398.

Christi descensus ad inferos. l. 1. e. 16. & e. 29. §. 2. col. 143. d. 144. 250. d. 251. & 152.

Christi Resurrectio.

Representatur per botrum Cypri. l. 4. e. 7. col. 825. 826. per pœnicem in midulo morientem, & inde resurgentem peculiari modo. e. 14. §. 3. col. 874. d. 875. per leonem. e. 7. per librum conuallium. e. 20. col. 9010. 911. modus quo facta est. l. 5. e. 39. §. 1. col. 1397. & 1398. modus meditando passionem simul cum resurrectione. l. 4. e. 7. §. 2. col. 829. d. 830. & imitandi resurrectionem. §. 3. col. 830. d. 831.

Christi Ascensio.

Facta est cū iubilo & vocibus letitiæ. l. 5. e. 5. col. 1105. d. 1106. explicatur per regrestū solis tempore Ezechie regis. §. 1. col. 1107. 1108. ascendit Christus ut daret dona hominibus & acciperet in illis, & ab illis. §. 2. 1109. 1110. ut mitteret ad nos Spiritum sanctum. §. 3. col. 1110. c. d. & 1111. modus ascendendi reuertens ad locum vnde venerat. l. 5. e. 39. §. 2. col. 1399. 1400. quomodo sedet, & stat, ut auxilietur nobis. e. 10. §. 3. col. 1154. 1155.

Cognitio Dei. Vide. n. Vide contemplatio. Cognitio sui ipsius. Vide. n. humilitas.

Columbæ.

Columbæ se osculantes sunt symbolum mutui amoris. l. 1.

Rerum & Verborum.

l. 1. exhort. 5. & 10. col. 40. 41. & 83. 84. columba est Symbolum Spiritus sancti qui datur in Baptismo. exhort. 10. §. 1. col. 83. d. 84. varie eius proprietates. l. 4. e. 12. 1. 2. & l. e. 14. col. 860. d. 861. & col. 1182. 1183. ars captandi columbas fluviestres symbolum artis conuertendi peccatores. l. 2. exhort. 7. §. 4. & l. 5. exhort. 14. & columna 1180. peccator est columba non habens cor. ibi. §. 2. l. 5. e. 14. §. 2. col. 1183. d. & 1184.

Concupiscentia Carnis.

Manet in baptizatis ad lectam & coronam. l. 2. e. 20. col. 445. 446. quæm terribilis sit, & pugna eius contra spiritum. l. 27. §. 1. col. 501. precibus & abnegationibus vincit. §. 3. & e. 9. §. 4. col. 504. & col. 577. 358. inchoandum esse pugnam ab hac abnegatione. l. 3. e. 19. §. 3. col. 683. corpus est velut equus, à spiritu infrenandus & regendus. e. 19. col. 679. 680. magna ad hoc opus est fortitudine. exhort. 20. col. 686. quomodo spiritus post parietem carnis stare debet & eminare super omnia retia mundi. l. 5. e. 10. §. 2. col. 1152. 1153.

Confessionis Sacramentum.

Ordinatur ad amputandum peccata in Evangelica lege. l. 5. e. 19. §. 2. exhort. 21. §. 1. col. 1221. 1222. aperienda sunt peccata sine excusationibus. exhort. 27. §. 2. col. 1294. 1295. ad aures Sacerdotis. §. 3. col. 1296. 1297. quomodo est amara & dulcis. §. 4. col. 1298. 1299. reddit pulchritudinem anime. ibidem. & l. 2. e. 21. §. 1. col. 455. 456. non differenda nimis. l. 5. e. 27. §. 5. col. 1303. & 1302. Vide. n. penitentia.

Contemplatio.

Describitur per introductionem in Dei cellaria. l. 2. e. 8. col. 341. 342. necessariam esse ad illam Dei gratiam. §. 2. quæ sunt dispositiones ad illam habendam. §. 3. & 4. columna 344. d. 345. ex Dei vocatione quosdam non introduci in eam. exhort. 9. quibusdam sua culpa negari & tyronibus. §. 2. & l. 3. e. 17. §. 1. col. 343. 344. & col. 664. 665. cur multi non diu permanent. l. 2. e. 7. §. 3. & l. 4. e. 43. §. 2. & l. 5. e. 17. §. 2. col. 355. 356. col. 1068. 1069. & col. 681. c. d. & 682.

Contemplatio est quies & cubitus anime in meridie. l. 3. e. 3. §. 2. col. 547. & 548. passiones & distractiones quæ impediunt quomodo reprimende. §. 3. col. 548. d. 549. quatuor pravi spiritus eam impedire conantes. §. 4. & l. 2. e. 9. §. 3. col. 551. & col. 555. quatuor oculi aduersi contemplationi. l. 4. e. 11. §. 3. col. 853. & 854. alia quæ animam turbant & ineptiam reddunt. e. 16. §. 1. col. 884. d. & 885. aduersione Dei contra ea quæ intus vel foris impediunt. e. 43. §. 2. & 3. col. 1069. tertium celum, paradysos, cubiculum Dei, & c. & quid sint. l. e. 13. col. 385. 386. qui potissime introducantur in ea. §. 3. col. 391. 392. contemplationem perfectio exigit cognitionem Dei, & Christi & sui à ipsis ac creaturarum quæ in illa deducunt. l. 3. e. 11. c. 609. & 610. modus contemplandi Deum in nobismetipsis, & per ea quæ intra nos sunt. e. 15. col. 643. 644. modus contem-

plandi Deum in creatura, ut in cellarijs, & in Sanctis, ac etiam in peccatoribus per ea quæ in eis operatur. exhort. 16. §. 3. columna. 657. 658. ipsius. intueno in eis diuinam presentiam. l. 2. e. 10. col. 359. & 360. & in cellarijs sacre scripturæ. e. 11. 369. & 370. similitudines quæ in ea afferuntur ad cognoscendum diuinam. l. 3. exhort. 30. §. 1. col. 765. c. d. 766. alie interne quas Deus per se vel Angelorum ministerio efformat. §. 3. col. 767. c. d. 768.

Contemplatio humanitatis Christi secundum omnia quæ habet. l. 2. e. 14. col. 394. & in varijs eius accubitus mysticis. l. 4. e. 1. col. 775. quidquid de Deo cognoscimus parum est velut fasciculum. e. 3. col. 792. 793. duplex modus contemplandi eum, ut fasciculum myrrhæ, ordinarius & extraordinarius. e. 3. §. 2. col. 794. & 795. comparatur lectulo propter quietem & quomodo est preparandus. e. 16. col. 883. 884. de ingenti desiderio huius quietis, & quid operetur. e. 17. col. 891. & 892. est lectulus vmbrosus quia est per fidem. §. 2. col. 893. & 894. quomodo est sessio sub vmbra Dei. e. 27. §. 2. e. 26. §. 4. col. 657. 662. & 963. scedendum est ad tempus ad vacandum contemplationi. e. 17. §. col. 895. 866.

Contemplatio in qua viget Dei amor significatur per cellam vinariam. l. 4. e. 19. col. 972. 973. amoris languor & vulnus & alij vehementes affectus charitatis tribuntur in ea. e. 39. col. 1038. 1039. in contemplatione fit inimum Dei osculum & unio. l. 1. e. 14. §. 2. col. 126. & 127. & spiritusalis amplexus Dei. l. 4. e. 40. §. 3. col. 1050. & 1051. mittitur humanitati Christi fulciant, & diuinitati amplexanti. §. 2. col. 1048. d. 1049. cur dicatur dulcis anime somnus & Deus zelare illum violenter intercipiatur. ex. 43. col. 1066. moderandi sunt discursus, ut præualeant affectus. §. 3. col. 1070. vnde proueniat corpus deficere nisi à Deo fulciatur: quomodo Deus visitat contemplationi vacantes. l. 5. e. 7. §. 3. e. 41. §. 3. c. 1126. 1127. & col. 1411. 1412. quæm utile sit Deum vbi que, & intra nos presentem cernere & contemplari. e. 11. §. 3. col. 1163. 1164. & quomodo se videndum exhibet per cancellos creaturarum, scripturarum, & imaginum spiritualium. e. 12. col. 1166. 1167. specialis quadam vocatio ad contemplationem. e. 14. §. 4. col. 1186. d. 1187. desiderium anime amplius cognoscendi Deum, varijs modis expleri. ex. 25. col. 1273. 1274. quomodo Deus recedit, & iterum reuertitur ad contemplantes. Pur intentio habenda à contemplantibus. l. 2. e. 17. §. 2. col. 422. 423. ex quadruplici causa iusti in contemplatione se coram Deo nigros estimant. e. 20. §. 3. col. 450. 451.

Conuersio peccatoris.

Modus mirabilis qui apparet in conuersione filij prodigi qui reuersus est ad patrem suum. l. 1. e. 11. col. 502. 103. in conuersione Magdalene. e. 13. col. 111. 112. acies beneficiorum quam Deus ordinat aduersus eam ut se conuertat. l. 4. e. 30. §. 4. col. 984. & 985. quomodo etiam construit aciem suppliciorum et si diuersimodè. §. 4. col. 285. 986. quomodo vulneratur charitate ut perfectius conuertatur. e. 37. §. 2. col. 1029. & 1030. præcedit inspiratio per horribiles voces ad conuertendos peccatores. l. 5. e. 7. §. 1. col. 1123. stat post parietem peccati pulsans & inuitans ad conuersionem. e. 11. §. 1. col. 1158. d. 1119. efficax vocatio ut surgat à peccato per tre-

Index

actus penitentiae. e. 14. §. 1. col. 1180. & 1181. *meditatio vulnerum Christi maxime inuit ad conuersionem*. l. 5. e. 24. §. 2. col. 1266. *varius modus conuertendi faciem ad Deum à quo erat auersa*. e. 26. §. 3. col. 1290. 1291. *conuersio qua fit timore iudicij & spe misericordiae*. l. 1. e. 13. §. 6. & l. 5. e. 41. §. 3. col. 120. 121. & col. 1411. & 1412. *quae bona conferantur in conuersione & iustificatione peccatoris*. l. 1. e. 12. §. 2. c. 105. 106. *fiducia obrinendi eam*. §. 3. *modus mirabilis quo fit sub typo egyptus Israelitarum ex tyrānide Pharaonis*. l. 3. e. 18. col. 669. & 670. *cetera vide n. gratia trahens. n. uocatio.*

Correptio.

Modus quo fieri debet ex amore, est in mentur penae vnicuique accommodata. l. 3. e. 12. c. 613. 614. *aliquid potest increpatio fieri circa culpam ob maiorem profectum*. §. 3. col. 617. 618. *sed ordinari debet de peccato aliquo cuius debet precedere sufficiens cognitio*. §. 4. c. 619. & 620. *beatus est qui se corrigitur à Domino*. §. 3. c. 617. 618. *quā laudabilis sit verecundia & silentium in increpationibus, & damnabilis excusatio*. e. 22. §. 1. col. 702. & 703.

Crux Christi.

Significatur per litteram Tau, & coniungitur nomini Iesu. l. 1. e. 27. col. 233. & 234. *in ea exaltatus iraxit ad se omnia*. e. 29. & l. 2. e. 3. §. 1. col. 247. 295. *fuit cubile ubi Christus cubauit in meridie suae persecutionis & sine ardente charitatis*. l. 3. e. 8. §. 4. c. 590. *item lectulus floridus & umbrosus*. l. 4. e. 14. §. 3. col. 874. & 875. *accubitus ubi nardus Christi summum efflauit odorem*. l. 3. e. 1. col. 530. 531. *figuratur per virgam Moysi diuisentis mare rubrum*. e. 18. §. 4. col. 676. *per figuram sanguinis quoangebantur duo populi & superliminare*. l. 4. e. 4. §. 5. col. d. 809. 810. *per arborem balsami in Engaddi quod est tentatio*. e. 6. §. 2. col. 814. *per arborem, malum cuius pomum fuit Christus crucifixus*. e. 25. col. 947. *quā efficax eius umbra*. e. 27. §. 1. & quā dulcis eius fructus. §. 2. col. 954. d. 955. *figuratur per lignum quod dulcorauit aquam amarā*. e. 27. §. 3. & l. 5. e. 21. §. 3. col. 963. c. d. 964. col. 1242. *per ficum quae protulit grossas suas*. e. §. 5. c. 22. 1252. 1253. & *virgam quae bis percussit petram, unde profluit aqua*. e. 24. §. 1. col. 1296.

D

Delectatio.

Delectatio quae habetur de Deo est omnium supremā. l. 1. e. 9. §. 2. col. 77. & 78. *quantum discrepet bonorum & malorum gaudium ibidem*. carnalis delectatio quā noxia. e. 13. §. 3. col. 115. & 116. *spiritualis quā pretiosa*. §. 4. *non propter se sed propter virtutem est querenda*. l. 2. e. 17. §. 1. col. 419. & 420.

Desponsatio spiritualis.

Desponsatio verbi diuini cum natura humana. l. 1. e. 5. c. 41. *Christi cum Ecclesia & anima*. e. 10. §. 2. & 3. col. 85. 87. & 88. *desponsatio Dei cum antiqua Ecclesia, & Christi cum noua*. l. 5. e. 36. col. 1371. 1372. *cum pia anima*. §. 2. col. 1373. 1374. *transiet in nuptias consummatas post finem mundi*. e. 38. §. 3. col. 1390. 1391.

Detractores.

Sunt vultus pessime, & modus capiendi illas plusque ledunt paruulos. l. 5. e. 34. §. 3. columba 1338.

Deus.

Nomen eius est esse oleum effusum, & quomodo effunditur in omnes creaturas. l. 1. e. 21. §. 1. col. 184. 185. *Deus est pulchritudo per essentiam & quinque eius proprietates*. l. 4. e. 13. §. 1. col. 864. 865. *perfectioes & virtutes in Deo vniuntur per naturam*. e. 6. §. 1. col. 810. & 821. *quomodo Deus sit domus nostra*. e. 18. §. 4. col. 901. d. 902. *attributa diuinitatis esse quasi foramina petrae in quibus per contemplationem manemus*. l. 5. e. 25. §. 2. & 4. col. 1276. & 1277. *Dei memoria, & praesentia habenda iugiter*. l. 2. e. 10. §. 2. & l. 5. e. 11. §. 3. col. 362. d. 363. & 1263. 1264. *Vide n. contemplatio.*

Dilectio Dei.

Facit hominem rectum, & tantum recti verè diligunt Deum. l. 2. c. 16. §. 4. col. 417. & 418. *dilectionis praecipuum est velut mouile quatuor annulis constans, ornans omnes animae potentias*. l. 5. e. 26. §. 2. col. 739. d. 740. *explicatur eius perfectio per quatuor gradus charitatis violentiae & perfectissimae*. l. 4. e. 39. §. 1. col. 1039. & 1040. *in scriptura significatur etiam per quinque voces respondentes quinque proprietatibus diuinae pulchritudinis*. ex. 13. §. 1. col. 864. c. d. & 865. *imò & per sex est synonymas*. e. 35. §. 2. col. 1018. & 1019. *dilectio Dei est pulchritudo animae*. e. 13. §. 3. col. 8068. & 8069. *dilectionis praecipuum diuinitum, & primum*. e. 33. §. 2. col. 1002. d. 1003. *à dilectione Dei & proximi pendet lex & obseruantia eius*. e. 34. col. 1008. 1009. *proximos & nos ipsos diligere debemus ex charitate propter Deum & sicut Christus dilexit nos*. e. 34. col. 1008 & 1009. *excellencia dilectionis in hoc affectu dilectus meus mihi, & ego illi*. l. 5. e. 36. & 37. col. 1371. 1380. *quomodo Deus dilectus sit nobis super omnia, & gerat eorum diligentium se*. e. 36. §. 3. & 4. col. 1375. & 1376. *qualem animam Deum diligens debeat se gerere erga ipsum*. §. 5. col. 1378. & 1379.

Dilectus.

Est nomen Christi per antonomasiam. l. 3. e. 2. columba 540. d. & 541.

Discretio.

Est necessaria his qui velociter currunt in via spiritus. l. 5. e. 4. §. 5. col. 1146. *moderatur feruorem zelus & amoris in cella vinaria*. l. 4. e. 34. §. 4. col. 1013. & 1014. *acquiritur ex communicatione cum maioribus*. ibidem.

Doctores.

Sunt velut vbera Christi & Ecclesiae, & ratio huius similitudinis. l. 1. e. 19. §. 3. col. 173. 174. *eorum fragrantia*. e. 20. col. 177. & 178. & *velut colum Ecclesiae propter septem insignia eorum*. l. 3. e. 27. col. 743. 744. *de ornatu charitatis & scientiae quae datur illis à Deo*. e. 30. §. 4. col. 770. *dicuntur oculi Ecclesiae*. l. 4. e. 11. col. 850. 851. *sunt vehiculum Christi ut fasciculus myrrhae*. e. 3. §. 5. col. 799. & 800. *eorum humilitas*. l. 3. e. 30. §. 4. col. 770. *Cetera vide n. Pralatus.*

E

Ecclesia.

Ecclesia est mysticum corpus Christi. l. 1. e. 19. col. 168. 169. *fragrantia eius instat agri pleni*. e. 20. col. 177. & 178. *est pulchra & sancta idque*

Rerum & Verborum.

certè sit. l. 2. e. 18. §. 4. col. 435. & 436. *continet bonos & malos*. e. 24. & l. 3. e. 21. §. 3. col. 211. & col. 714. 715. *malis pugnant contra ipsam*. l. 1. col. e. 25. col. 484. & 485. & qui dicuntur filij. §. 3. 488. & 486. *Heretici schismatici & scismatici*. ex. 28. l. 3. e. 7. §. 3. col. 508. 509. & 582. *quomodo iusti pugnant pro ea contra malos*. §. 2. e. 28. §. 3. col. 513. 514. *est nauicula quae operiebatur magnis fluctibus*. l. 3. e. 1. §. 3. col. 536. 537. *locus meridians in quo pascit nos Christus*. e. 7. & §. 3. col. 581. 582. *est velut canaliculum in quo Christus canauit cum discipulis suis*. e. 8. & §. 3. col. 588. 589. *est pulcherrima inter omnes alias mundi congregationes & sectas*. l. 13. col. 621. 622. *eius pulcherrimū adificium explicatur ad similitudinem caelestis Ierusalem*. §. 2. col. 623. 624. *est unica Dei domus plures continens sub se Ecclesias particulares*. l. 4. e. 18. col. 896. d. 897. *est flos campi & lilium conualium*. e. 22. col. 933. & 934. *habet sex insignia ad modum lilij*. ibidem. *est cella Christi vinaria & representatur per domum in qua aqua versa est in vinum*. e. 35. col. 1016. 1017. 1018. *quae & concordia eius zelatur à Christo*. e. 42. col. 1058. d. 1059. *est vinea Christi florens*. l. 5. e. 23. col. 1254. d. 1255. *in aeternum duratura cum Christo*. e. 38. col. 1386. d. & 1387.

Eleemosyna vide n. misericordia.

Erubescencia. n. verecundia.

Euangelium. n. lex noua.

Eucharistia.

Est supremum Christi osculum, in quo splendet eius amor erga nos. l. 1. e. 15. col. 131. 132. *per illam vniuntur animae*. §. 2. & tripliciter prodest carni. §. 3. col. 135. & 136. *duas species sacramentales esse velut duo Christi vbera*. §. 4. col. 136. d. 137. *eorum mira fragrantia*. §. 5. col. 139. & 140. *est oleum ubique terrarum effusum in sacrificium, & ut sacramentum*. e. 10. *est oleum medens, nutriens & confortans ad pugnam*. §. 2. col. 59. 200. *est thronus gratiae Dei summa vena dignus*. §. 3. c. 262. *Est Christi cellarium in quod introducimur per contemplationem*. l. 2. e. 5. c. 402. 403. *quā magnificū caninium in eo praestetur per manna & calcium candidum significatum*. §. 2. col. 405. *miram habet vim trahendi ad se omnes*. e. 3. §. 4. col. 300. 301. 302. *est merities charitatis Christi ad pacendum nos, & significatur per conuiuium quod in meridie Abraham, Angelis & Ioseph fratribus fecit*. l. 3. e. 8. §. 2. col. 185. c. d. 586. *per eam Christus cubat inter nos, & intra nos*. §. 3. col. 588. c. d. 589. *est accubitus Christi ubi nardus eius mirum spirat odorem*. l. 4. e. 1. §. 1. & e. 5. col. 776. 811 & 812. *est institutum aena recubente Christo Domino cum Apostolis & quantum ubi fragrauerit fides*. e. 5. §. 1. col. 811. 812. *est sufficientis myrrhae memoratimus passionis, continens quinque fasciculos rerum mirabilium*. §. 2. col. 81. 4. 8. 5. *habet miras effectus instat myrrha*. §. 3. col. 817. 818. *est botrus cyri sine arbor balsami, sine flos plures germinans flores, sine vna selectissima miras producentes effectus*. e. 8. col. 821. d. 823. *significatur per fauim inuentum à Samone in ore leonis*. §. 4. col. 836. d. 837. *est lectulus Christi & noster floridus & umbrosus quo ille manet in nobis, & nos in illo*. e. 15. col. 879. & 880. *desiderium & preparatio ad illam sub figura huius lectuli*. §. 2. col. 880. 681. *est gloria & decore domus Dei & templorū*. e. 18. §. 4. col. 900. d. 901. *est inter nos sicut ma-*

lus inter ligna siluarum. e. 28. col. 966. 967. *quomodo sedendum est sub umbra illius & preparanda anima ad gustandos dulces fructus eius*. e. 28. §. 1. col. 966. 967. *figuratur haec preparatio etiam per comestionem agni Puschalis*. ibidem. *dulcedo illius per comparationem ad manna, & supplicium eorum qui fastidiunt illum*. §. 2. col. 968. & 969. *est cella Christi vinaria & vexillum charitatis eius*. l. 4. e. 31. §. 2. col. 990. 991. *duplex via ingrediendi in eam per communionem spirituales, & sacramentalem congerendo sex acies mirabilium Dei*. ibidem. *pius eius cultus*. §. 3. col. 992. d. & 993. *vehemens desiderium recipendi Eucharistiam efficit amoris languorem*. e. 38. col. 1035 & 1036. *contranegantes frequentem usum eius vs qui hoc amore languent*. §. 2. col. 1036. & 1037. *vox consecrationis qua efficitur, quā potens & mirabilis sit*. l. 5. e. 8. §. 2. col. 1134. 1135. *quos effectus quasi saliens in montibus efficit Christus in anima iusta*. §. 2. col. 1134. 1135. *vs priuantur indigne recipientes*. ibidem. *Quomodo Christus stas post parietem Eucharistiae, proficiens nos, & proficiendum se pebens quasi per cancellos*. e. 10. §. 4. col. 1155. d. 1156. *est dilectus qui nos ibi pascit in lilij, & pascitur inter lilia*. e. 37. §. 1. col. 1381. *est pignus hereditatis aeternae, & arbor*. e. 38. §. 3. col. 1390. 1391. *per Eucharistiam reueritur ad montes Ecclesiae varijs ornatos gratijs*. e. 40. §. 1. c. 1402. 1403.

Exemplum bonum.

Vis exemplorum Christi Domini ad trahendum post se alios. l. 2. e. 2. §. 3. col. 290. d. 291. *sunt voces strupenda super montes altissimarum virtutum*. l. 5. §. 3. col. 299. 1100. *exempla sanctorum quae referuntur in scriptura valde nobis profunt*. l. 2. e. 12. §. 3. col. 382. d. 383. *ducunt animam in cognitionem sui*. l. 3. e. 19. §. 1. col. 654. 654. *& in cognitionem Dei*. §. 3. *egregia exempla vulnerant & rapiunt cor intuentium*. l. 4. e. 12. §. 3. col. 862. 863. *sunt flores qui apparuerunt post Christum, unde sumitur vocatio ad imitandum eos*. l. 5. e. 18. §. 2. col. 1211. d. 1212. & *grosi à terra producti*. e. 22. §. 4. col. 1250. d. 1251. *sunt lilia quibus Deus nos pascit*. e. 57. §. 2. col. 1382. 1383.

F

Fides.

Fides est velut cellum animae, sed ornandum meditationibus & operibus. l. 3. e. 26. §. 3. col. 741. d. 742. *est nardus, quae in oratione emittit odorem suum varios excitans actus & effectus*. l. 4. e. 1. §. 3. col. 781. 782. *mirum efflauit odorem in Apostolis, cum instituta est Eucharistia*. e. 5. §. 1. col. 811. d. & 812. *est oculus columbinus animae*. ex. 11. §. 2. col. 851. d. & 852. *quatuor oculi nequam illi aduersi*. §. 3. *inuatur à septem oculis qui sunt septem dona spiritus sancti*. §. 4. col. 854. d. 855. *triplex velum quo operitur figurarum apud antiquos, obscuritas reuelationis & proprii iudicii abnegatio*. §. 5. col. 855. d. 856. *inungendus est oculo simplici intentionis, & merque magnum conciliat Dei amorem*. e. 1. col. 857. 858. *Fides est facies animae, apud antiquos velata, quod velamen Christus auferre voluit*. e. 26. §. 1. 952. 953. *triplex velamen ignorantiæ, malitiæ, & erubescencia auferendum à nobis*. §. 3. col. 954. d. 955. *fides ex operibus manifestatur & pulchritudo eius ostenditur*. ibidem. *instus ex fide vinit*. l. 4. e. 11. §. 2. col. 853. #

Index

Filius Dei adoptivus.

Quam magna sit haec dignitas que tribuitur in Baptismo. l. 1. c. 10. §. 5. col. 90. c. d. 91.

Fortitudo.

Quam magna necessaria sit ad pugnam contra vitia. l. 3. exhort. 20. §. 1. col. 686. d. 687. nititur fiducia in Deo. §. 2. col. 688. d. 689. crescit ex unione cum aliis eiusdem instituti. §. 4. 691. 692.

G

Gratia Dei.

Gratia quid sit. l. 1. c. 22. col. 192. & quid sit invenire gratiam apud Deum & media ad id consequendum. c. 6. §. 2. col. 49. d. 50. collatio gratiae est osculum reconciliationis: & quot bona afferat. c. 12. §. 2. col. 105. 106. augmentum gratiae est novum Dei osculum. c. 14. col. 122. 123. pulchritudo gratiae à nullo certo potest cognosci, sed probabiliter ex sex coniecturis. l. 2. c. 18. §. 3. col. 431. 432.

Gratia excitans & trahens.

Quam necessaria sit ad salutem. l. 2. c. 4. §. 1. & 2. c. 303. 304. 306. quibus de causis aliqui resistant & desiderantur. c. 5. §. 1. col. 313. 314. alij efficiuntur trahuntur, aliique est gratia introducens, & alia compellens salua libertate. §. 2. col. 314. d. 315. quidam trahuntur per beneficia, alij per flagella. §. 3. & c. 2. §. col. 286. d. 287. & 316. 317. parere flagellis aliquando est magna Dei ira, & trahi quomodo cumque magna misericordia. c. 5. §. 4. col. 317. 318. non ledit libertatem sed exigit nostram cooperationem. c. 6. §. 1. col. 320. d. 321. graviter errant qui cooperari renuntiant cuncta Deo relinquentes. §. 2. 322. 323. gratia trahens vires praebet ad currendum post Christum. c. 7. §. 3. col. 335. 336. cetera vide. n. vocatio.

Gratiarum actio, & gratitudo.

Quomodo praestetur osculando Dei manna. l. 1. c. 14. §. 1. col. 123. 124. modus exhibendi eam in Dei cellariis. l. 2. c. 15. §. 3. col. 407. d. 408. pro occultis beneficiis. §. 4. col. 410. & 411. creaturae tres emittunt voces ad gratitudinem exhortantes. c. 10. §. 1. col. 360. 361. iugis Dei memoria, & beneficiorum eius spectat ad gratitudinem. §. 2. & 3. col. 362. d. 363. significatur per nardum que in Christi acubitu & praesentia dat odorem suum. l. 4. c. 1. §. 3. col. 787. d. 788. triplex eius actus & odor. §. 4. col. 789. perfectissima gratitudo includit conferre aliquid propter praesentia, & non intuitu retributionis. ibidem.

H

Hæresis, Hæreticus.

Hæreticorum pugna contra Ecclesiam. l. 2. c. 2. col. 509. 510. sunt Christi facti sodales omnino fugiendi. l. 3. c. 8. §. 3. col. 588. 589. factam habent pulchritudinem gravissimaque inferunt mala. c. 13. §. 4. col. 627. 628. sunt spinae inter quas est Ecclesia sicut lilium. l. 4. c. 23. §. 2. col. 933. 934. hæresum & errorum cause sunt quatuor oculi nequam. c. 11. §. 3. col. 853. 854. admiratio Christi contra eos ne perturbent pacem Ecclesiae. c. 42. col. 1058. d. 1059. apte representantur per vulpes & septem eorum proprietates. l. 5. c. 23. col. 1343. 1344. capiende sunt in initio antequam crescant. §. 2.

col. 1342. & etiam hereticorum filii parvuli. §. 3. col. 1551. quando sunt eradicandi, vel prestanda indulgentia. §. 4. col. 1553.

Homo.

Est velut meridies respectu rerum visibilium in quo Deus clarus cognoscitur. l. 3. c. 4. §. 1. & c. 15. col. 554. & 555. & col. 643. d. 644. est creatus ad imaginem & similitudinem Dei §. 1. col. 643. d. 644. novem eius insignia. §. 2. col. 645. 646. quare creatus sit ad vesperam dicitur. e. ibidem. quomodo Deum intra se quævere debet. §. 4. col. 650. 651.

Humilitas.

Deducitur ex peccatis commissis. l. 2. c. 19. §. 4. triplex eius gradus ex indigentia diuine gratiae trahentis nos. c. 4. §. 3. col. 36. 37. alius gradus qui subicitur oculis Dei iudicis. §. 4. col. 38. d. 39. humilis erubescit cum laudatur. l. 3. c. 22. §. 2. col. 704. & 705. humilitas conscientiae. c. 30. §. 4. col. 770. 771. duplex humilitas veritatis & charitatis que representatur per nardum & eius proprietates. l. 4. c. 2. col. 783. humilitas cum innocentia reddit animam bis pulchram. c. 9. §. 3. c. 10. col. 842. & 846. d. 847. representatur per avem phoenicem in cineres, & vermem conuersum. ibidem. significatur per lilium conuallium, & Christus est lilium humilium. l. 4. c. 20. §. 4. col. 916. 917. superat estus calumniantium. l. 5. c. 34. §. 5. col. 1362. & 1363. cognitio sui radix humilitatis & ab illa inchoandum duplici via. l. 3. c. 14. col. 630. d. 631. est difficilis indigetque aliquo speculo. §. 2. col. 632. d. 633. cognitio sui quo ad corpus mortale. §. 3. col. 634. quoad animam peccatis obnoxiam. §. 4. col. 636. d. tollit querelam de malis que patimur. §. 6. cognitio sui secundum bona naturæ que à Deo sunt. c. 15. col. 643. 644. vide. n. ignorantia sui.

Hypocrite.

Sunt atrii & videri cupiunt pulchri, & quam graviter delinquant. l. 2. c. 18. §. 4. col. 435. 436. comparantur vulpibus & quomodo sunt capiendi. l. 5. c. 34. §. 2. col. 1355. d. 1356.

I

Iesus.

Iesus est nomen proprium Christi Domini. l. 1. c. 26. insimul excedere alios eodem nomine insignitos. §. 1. 225. 226. continet alia nomina Saluatoris. §. 3. & 4. col. 228. 229. quomodo perfecit saluationem quam significat. §. 5. col. 231. 232. quomodo sit oleum effusum. c. 26. §. 1. & c. 27. §. 3. col. 225. d. 226. 239. 240. coniunctio eius cum nomine Christi. §. 2. columna 236. 237. cur ab illo fideles non sunt denominati Iesuitæ, sed à Christo Christiani. ibidem. cur impositum sit illi cum sanguinis effusione & in Circumcisione. c. 27. col. 233. 234. valor huius sanguinis & virtus que per illum. c. 28. §. 1. & 2. col. 241. & 242. virtutes que fragrant in ea Circumcisione. §. 3. columna 244. d. 245. quodam novo modo est impositum & exaltatum in Cruce. c. 29. col. 247. quomodo est summè diligendus. §. 3. col. 253. d. 254. cetera vide. n. Christus.

Ignis.

Est Symbolum Spiritus sancti. l. 1. c. 8. §. 3. col. 68. d. 69. triplex ignis mysticus designatur in scriptura.

Rerum & Verborum.

tura. l. 2. exhort. 14. §. 2. columna 400.

Ignorantia sui.

Est radix superbie & pulchritudinis destructio. l. 3. c. 11. col. 609. 610. gravissima poenæ minantur ignorantibus se. c. 13. §. 3. & 4. col. 625. 626. quam acriter punita sit Synagoga quia se non cognovit. §. 5. col. 629. 630.

Incarnatio. Vide. n. Christus.

Increpatio. Vide. n. correptio.

Inspirationes Dei.

Per eas osculatur nos Deus osculo oris sui. l. 1. c. 13. §. 1. & c. 14. col. 111. & 112. & 122. 123. velut sagitta intus vulnerans animam. l. 4. c. 37. §. 1. col. 1028. 1029. sunt voces interne Dei, septemque habent insignia. l. 5. c. 1. §. 3. & c. 7. col. 1078. 1079 & col. 1122. 1123. sunt terrifica ad conuertendos peccatores, suavis ad visitandos iustos. §. 1. & 2. col. 1123. 1124. 1125. excitant ad contemplationem. §. 3. col. 1126. 1127. significantur per vocem turturis que auditur in terra cordis nostri. c. 20. col. 1232. 1233. petitio eorum illa precatio sonet vox tua in auribus meis. c. 30. §. 40. c. 1334. d. 1335. orio sole insinuat in anima aspirat diuina inspiratione in ea. c. 38. §. 5. col. 1393. 1394.

Intentio recta & simplex.

Quid sit intentio recta, & triplicem esse obliquam. l. 2. c. 17. col. 418. 419. intentio recta & simplex una est & triplex. §. 2. c. 422. eius insignes proprietates. §. 3. c. 424. intentionis oculus simplex quid sit. l. 4. c. 12. col. 857. 858. efficacitas eius & alie proprietates. §. 1. & 2. col. 858. d. 859. intentio pura petit virtutes non querit propter delectationem sed propter se. l. 2. c. 17. & l. 4. c. 33. §. 3. col. 418. d. 419. & col. 1005. 1006. pura intentio cum humilitate. l. 1. c. 31. §. 3. col. 266. d. 267. a. intentio est facies animæ ad Deum conuertenda. l. 5. c. 26. §. 3. col. 1290. & 1291.

Ioannes Baptista.

Quomodo fuit primogenitus Christi & Deipara inter adeptos filios. l. 1. c. 24. §. 1. col. 211. 212. excellentia sanctificationis eius. §. 2. col. 212. d. 213. fuit eminenter vox Christi annuntians eum venisse. l. 5. c. 1. col. 1076. septem eius insignia ut vox. §. 2. col. 1076. d. 1077. fuit vox turturis audita in terra nostra. c. 20. §. 1. col. 1222. & 1223. vulpina persecutio Herodis contra illum. c. 32. §. 3. col. 1341. & 1342. quomodo se ipsum cognouit, & responderit ad interrogata. l. 3. c. 14. col. 630. d. 631.

Iosepheus sponsus Virginis.

Eius laudes. l. 1. c. 25. §. 2. col. 219. d. & 220. & cum voluit occultare dimittere virginem. l. 2. c. 23. §. 1. col. 470. & 471. Iudeorum populus vide Synagoga.

Iudicium finale.

Signa que illud praecedent. l. 5. c. 9. §. 3. col. 1142. reliqua que subsequuntur in examine & sententia.

§. 4. & 5. col. 1144. d. & 1145. iungenda est memoria aduentus ad iudicium cum primo aduentu in carnem. §. 1. col. 1139. b. cum aduentu Spiritus sancti. c. 6. §. 4. c. 1120. tempus iudicij est incipit putationis & mensis valde timendum. c. 19. §. 5. & c. 21. §. 2. col. 1227. 1228. 1238. d. 1239. expectatur à iustis & ab Ecclesia. 38. §. c. 42. §. 5. 1388. d. 1389. Elias & Enoch venturi sunt ante iudicium. c. 41. §. 2. col. 1409. & 1410. quatuor ordines indicandorum. c. 42. §. 3. col. 1417. 1418. regressus Christi post iudicium in caelum. §. 5. col. 1421. 1422.

Iustificatio peccatoris. Vide. n. conuersio peccatoris.

L

Laus, Laudatio.

Laudatio Dei quam praecellens actus sit. l. 1. c. 1. col. 2. d. 3. 4. qua mouant, & qua sunt necessaria ad Dei laudes digne canendas. §. 2. & 3. col. 6. 7. 8. & 9. qui peccatores ab hoc repellantur. §. 4. col. 10. d. 11. & 12. qua intentione sunt canenda. l. 2. c. 17. §. 3. col. 424. 425. laudare se ex duplici causa licet manifestando sua bona. l. 2. c. 18. §. 3. col. 433. & 434. laudes propriae cum verecundia audiende sunt. l. 3. c. 21. §. 2. col. 704. 705. periculum manus gloriae inter laudatores. l. 4. c. 22. §. 1. 925. 926.

Lex noua.

Quam suavis & efficax sit, doctrinaque ipsius. l. 1. c. 7. col. 51. 56. amor Dei & proximi sunt quasi eius duo verba. §. 2. col. 59. lex quomodo est seps, torcular, & vitis vineæ Domini. l. 2. c. 26. §. 1. col. 493. 494. lex vetus per similitudinem Dei, uosia per dexteram significatur. l. 4. c. 4. §. 3. col. 157. 158. vocatio ad legem nouam postquam transit per Christum huius legis veteris. l. 5. c. 16. & §. 2. col. 1194. d. 1195. 1197. & 1198. legis Evangelicæ virtutes appaerunt tamquam flores veris per Christum. c. 18. col. 1209. & 1210. quomodo per illam putauit legem veterem. c. 19. col. 1219. & 1220. docet & tradit omnem putationem peccatorum & superfluum nobis necessariam, & conuenientem. §. 2. & 3. col. 1221. & 1222. est ficus proferens fructus bonos valde. c. 31. §. 4. col. 1250. 1251. legis præcepta sunt foramina petrae in quibus Christi columba commoratur. c. 25. §. 6. col. 1283. 1284. sunt velut manilia quibus aptandum est collum portans legis iugum. l. 5. c. 26. §. 2. col. 739. d. & 740. sunt ligna domus Ecclesiae consilia nero ut laquearia. l. 4. c. 18. §. 2. col. 893. d. & 894.

Lilium.

Est Symbolum pudicitiae & spei, ac Sanctorum. l. 4. c. 20. §. 4. & c. 23. §. 1. & c. 18. §. 2. col. 910. 911. 916. a. & col. 1211. d. 1212.

Luna.

Est Symbolum vite actiue & contemplatiue virginitatis & fecunditatis, ac humilitatis. l. 4. c. 10. §. 3. col. 848. c. d. 849. & etiam humanitatis Christi, sicut sol diuinitatis. exhort. 40. §. 1. col. 1046. 1047.

Index

M

Magdalena.

Magdalena mirabilis conuersio. l. 1. c. 13. col. 111. quantum dilexerit Christum ob acceptum beneficium. e. 3. §. 3. col. 126. d. 1267. quem odorem sparserit nardus eius ad pedes Christi primo contritionis deinde gratitudinis. l. 4. c. 2. §. 1. & 3. col. 783. d. 784. 787. 788. quomodo oppugnata est ab acie beneficiorum Dei ut conuerteretur. e. 30. §. 4. c. 984. 985. quomodo vulnerata est charitate in conuersione. e. 37. §. 2. col. 1029. 1030. Magi. vide. n. Christi Natiuitas.

Maria Deigenitrix.

Concepta est sine peccato originis cum summa puritate. l. 1. e. 11. c. 23. §. 2. col. 92. 93. col. 206. tunc acceleratus est ei vsus liberi arbitrii. l. 1. e. 11. §. 4. col. 98. 99. excellentissima gratia & multa alia privilegia sunt ei tunc concessa. §. 4. & 5. col. 99. 100. 101. virtutes dilexerunt illam & illa eas etiam ab instanti Conceptionis. l. 2. e. 16. §. 3. col. 415. & 416. semper fuisse pulchra sine vlla nigredine culpa. l. 2. e. 19. §. 2. col. 431. 432. inter alias filias Eue est sicut lilium inter spinas etiam ab instanti conceptionis. l. 4. e. 23. §. 1. col. 932. eius presentatio in templo. ut ibi prepararetur ad incarnationem. l. 1. e. 23. §. 2. col. 206. quam anxie illam desiderauerit. e. 6. §. 1. col. 48. 49. inuenit singulariter gratiam apud Deum. §. 3. col. 50. 51. annuntiatio incarnationis facta ei ab Angelo. §. 2. & e. 13. §. 2. col. 49. 206. 207. virginitas eius cum dispensatione. l. 3. e. 25. §. 1. col. 730. 731. inuentia est sola ab Angelo solitudinisque amans erat. §. 2. col. 731. quadruplex causa turbationis eius. §. 3. col. 722. primum eius verbum indicabat votum virginitatis: Quomodo fiet istud. &c. §. 4. col. 734. 735. fuit haec vox turturis primo audita in terra nostra. l. 5. e. 20. §. 2. col. 1234. & 1235.

Mira obedientia cum castitate in responso eius ad Angelum: Ecce ancilla. &c. l. 3. e. 25. §. 1. col. 735. 736. perfusa est magno oleo laetitiae in ipsa incarnatione. l. 1. e. 13. §. 1. col. 208. c. d. 209. iraxit ad nos filium Dei ut fieret homo. l. 2. e. 1. §. 2. col. 181. d. 182. in ea sola fuit virginitatis pulchritudo cum pulchritudine fecunditatis. l. 4. e. 10. col. 843. 844. rterus eius lectulus Christi floridus. l. 4. e. 14. §. 1. col. 871. 872. eius visitatio ad Elisabetham ut sanctificaret Baptistam. l. 1. e. 24. col. 211. 212. quam celesiter & alacriter ascenderit in montana ad hoc munus. l. 5. e. 3. §. 3. & e. 15. col. 1094. & 1189. vita eius ex prosperis aduersisque contexta. & quid egerit. cum Ioseph voluit oculis dimittere eam. l. 2. e. 23. manifesta est tunc eius virginitas & integritas. §. 2. col. 471. in praesepio adfuit iuxta Christum sicut mira spica olivarum. e. 25. §. 2. l. 1. e. 25. §. 2. col. 119. d. 120. in purificatione apparuit nigra sed fuit pulchra. l. 2. e. 13. §. 3. col. 472. 473. septem combinationes pulchritudinis quae resplenderunt: sunt in ea. l. 4. e. 10. col. 843. d. 844. de mystica oblatione significata per par turturum vel duos pullos columbarum. l. 3. e. 23. & l. 5. e. 10. §. 2. col. 709. 710. 1234. 1235. de gestibus eius cum remansit filius triadum in Ierusalem. l. 3. e. 6. col. 369. 570. rebebens eius amor filium & dolor de absentia. ibidem. & l. 2. e. 23. §. 4. col. 474. bis increpata videtur a filio sine culpa ut suo exemplo nobis prodesset. l. 3. e. 12. §. 3. col. 617. d. 618.

impetravit conuersionem aquae in vinum. & nobis vinum amoris. l. 4. e. 35. §. 2. 1018. c. d. 1019. in passione filij fuit vulnerata a charitate ex compassione. l. 4. e. 37. §. 3. col. 1032. 1033. quomodo stetit iuxta crucem inuicta fortitudine. l. 2. e. 23. §. 5. col. 474. c. d. 475. cur non dicitur sedisse sub arbore malo. sed stetit. l. 4. e. 27. §. 2. col. 502. 503. impetravit accelerationem resurrectionis Christi. l. 5. e. 3. §. 2. col. 1397. est velut meridies respectu omnium hominum & Angelorum quae sunt infra ipsam. l. 3. e. 4. §. 1. col. 514. comparatur omnium Sanctorum equitatis & super excedit. e. 18. col. 669. 670. est collum mysticum Ecclesiae. e. 27. col. 743. 744. beata vbera plena ad lactandos fideles. l. 1. e. 20. §. c. 2. 178. 179. Maria nomen oleum effusum. e. 23. col. 206. 207. ingens deuotio habenda & gaissam. e. 24. §. 3. col. 208. c. d. 209. humilitas eius ex charitate quam pulchra fuerit. l. 3. e. 18 §. 2. l. 4. e. 4. e. 10. §. 2. e. 9. §. 3. col. 242. 243 & 846. d. 847. significatur per nardum. e. 2. col. 783. 784. 785. excellentia eius significatur per phoenicem aem ob singulares eius proprietates. ibi. & per lunam pulchram. §. 3. col. 787. d. 788. portabat Christum infantulum ut fisticulum myrruae. e. 4. §. 2. c. 804. 805. singulariter dicit dilectus meus mihi & ego illi. l. 5. e. 36. col. 1371. 1372. Meditatio.

Est inquisitio ex vno in aliud velut ovis quae pascendo discurret. l. 3. e. 3. §. 1. col. 545. 546. colligit fisticulum veritatum & affectuum myrruae. l. 4. e. 3. col. 791. 793. moderandi sunt discursus. ut excitentur affectus. e. 4. col. 801. 802. & seq. Cetera vide. n. contemplatio.

Misericordia.

Misericordia Dei erga peccatores quam magna sit. & eius vbera. l. 1. e. 12. §. 3. & 4. c. 107. & 108. quomodo modo super excedit iustitiam. l. 2. e. 15. §. 3. c. 408. & 409. nostra misericordia erga proximos qualis esse debeat. l. 1. e. 19. §. 1. col. 188. & 189. d. 170. duplici a eius opera quasi duo vbera. §. 2. col. 171. 172. quam debeat esse profusa. e. 21. §. 4. col. 189. & 190. inuat ut Deus celeriter audiat orationes nostras. l. 5. e. 7. §. 4. col. 1129. & 1130.

Modestia.

Seruanda est in custodia oculorum ad custodiendam pudicitiam. l. 4. e. 12. §. 3. col. 862. 863.

Mors.

Quae potissimum sunt in ea contemplanda. l. 3. e. 14. §. 3. col. 634. 635. tempus huius vitae est velut hyems qua finita iusti vocantur ad veram tempus gloriae. l. 5. e. 17. §. 3. col. 1206. quantum oporteat laborare ante mortem. ibidem. mors est tempus putationis horribile. e. 21. §. 1. & e. 19. §. 5. col. 1227. d. 1228. 1237. 1238. mors adolescentinum. e. 21. §. 2. col. 1238. d. 1239.

Mortificatio.

Carnis concupiscentiae mortificatio & oratione vincuntur. l. 2. e. 27. §. 3. & l. 3. e. 19. §. 2. col. 505. col. 681. 682. mortificatio tollit impedimenta currendi post Christum. e. 7. §. 2. col. 331. d. 333. mortificationis odor comitari debet affectus virtutum. l. 4. e. 1. §. 2. col. 778. 779. mortificatio est quasi putatio vitis & arboris. & quae sunt putanda. l. 5. e. 16. §. 2. col. 1221. 1222. durare debet per totam vitam. §. 4. c. 1225. 1226. quomodo pro accedere debet horritionem vinea virtutis. e. 25. §. 2. col. 1276. discitur meditando Christi vulnera. e. 29. §. 2. c. 1267.

Natiuitas Christi. vide. n. Christus.

Rerum & Verborum.

O

Obedientia custodit vincam animae. inobedientia destruit & adducit omnia vitia. l. 2. e. 26 col. 494. quam civile subdere se alijs. quam periculosum nolle subijci. e. 6. §. 2. col. 322. & 323. spiritus debet subijci Deo. ut possit sibi subijcere carnem. l. 3. e. 19. §. 4. c. 684. & 685. obedientia ad Deum instat equi bene domiti. e. 20. §. 3. col. 690. conseruat unionem inter eos qui sunt sub vno duce. §. 4. col. 691. 692. perfecta obedientia ad iugum legis. est collum sicut monile. e. 26. §. 3. col. 741. c. d. 742. septem eius insignia a similitudine colli desumpta. e. 27. §. 4. col. 750. 751. fides & meditatio inuani ad eam obtinendam. e. 26. §. 3. col. 741. c. d. 742. obedientia ex charitate est praecellens ornamentum instat muranule aucae. e. 28. §. 1. col. 752. & 753. eadem discitur in cella vinaria erga paratos. l. 4. e. 34. §. 3. col. 1011. d. 1012. iungenda cum discretionem. valeret ad impetrandam plenitudinem charitatis. eius celeritas & promptitudo. l. 5. e. 4. §. 5. col. 1203. & 1204.

Oratio.

A feruenti oratione inchoandum semper. l. 1. e. 2. §. 2. col. 15. d. 16. iungendo eam Dei laudibus & glorificationi. e. 1. §. 2. col. 6. & 7. petenda esse magna a Deo magna fide & humilitate. e. 2. §. 3. col. 17. d. 18. quam celeriter exaudiat. §. 4. celeris aduentus Dei ad audiendas orationes. l. 5. e. 7. §. 4. c. 19. d. 20. orationes iustorum exaudiri semper ad salutem. non tamen ad voluntatem. l. 3. e. 10. col. 599. 600. sed tunc exaudiuntur ad voluntatem superiorem spiritus. §. 2. 601. 602. cur differatur exauditio. & varij exauditionis modi. §. 3. & l. 2. e. 8. §. 1. col. 541. 542. 603. 604. quid importent illa tria. petite. quae rite. pulsate. §. 2. & l. 4. e. 29. §. 3. & l. 5. e. 28. col. 343. 344. a. col. 977. 978. col. 1307. 1308. cur Elias septies orauit. ut impetraret iuniam. & modus quo orauit. e. 5. §. 3. bis orauit Ionas in mari & in ventre cetis & exauditus est. l. 1. e. 10. d. 2. §. 4. col. 19. d. 20. 21. a. oratio feruentius fit in tribulationibus & exauditur a Deo. l. 3. e. 1. col. 531. frequentior debet esse viduis & afflictis. e. 24. §. 2. col. 722. c. d. 723. Quomodo intelligenda est petitio illa & ne nos inducas in tentationem. l. 2. e. 27. col. 504. ordo petendi Dei dona. l. 1. e. 9. §. 2. col. 77. 78. distractiones in oratione quomodo reprimenda. l. 3. e. §. 3. col. 548. d. 549. quatuor spiritus prauis orationi insidiantes quomodo vincendi. §. 4. col. 551. 552. ad orandum intrandum est in cubiculum cordis ut intremis in cubiculum Dei. l. 2. e. 14. §. 3. & in cubiculum corporis Christi vulnerati. §. 1. c. 3. 6. 397. solitudo aptus locus orationi. l. 3. e. 2. §. 4. & e. 24. §. 2. c. 716. 717. 722. 723. munitio conscientiae requisita ad orationem. l. 5. e. 28. §. 1. col. 1304. 1305. praecceptum orationis aliquando ligat. §. 2. 1305. d. 1306. varij orationis affectus & voces. §. 3. col. 1307. 1308. quam sublimis sit quae vocatur in scriptura oratio Dei. §. 4. 1309. 1310. coniungenda est oratio praedicationi. e. 29. col. 1311. & 1313. munitio est ieiunij. l. 3. e. 24. §. 2. col. 724. quomodo fides exciet in ea affectus. l. 4. e. 1. §. 3. col. 781. fides & pura intentio efficaces sunt ad impetrandum Dei dona. e. 12. §. 1. col. 858. d. 859. spes impetrandi quia datur Christi quod datur nobis. l. 5. e. 3. §. 2. col. 1109. oratio omnino supernatur alio a Deo indita. l. 4. e. 3. §. 2. col. 1110. d. 1111. cetera. Vide. n. contemplatio.

Paradisus.

In Paradiso terrestri positus est homo. ut operaretur & custodiret illum. l. 2. e. 26. §. 1. c. 493. 494. fuit cellarium Dei opulentissimum. e. 10. §. 4. columna 366. c. d. Paradisus caelestis apertus est per Christum. l. 1. e. 16. & l. 2. e. 3. §. 1. col. 145. 146. 295 & 296. Deus vocatur Paradisus & cur. e. 13. §. 2. col. 390. b. c.

Passio Christi. Vide. n. Christi Passio.

Patientia.

Per illam sancti sunt pulchriores cum a peccatoribus vexantur. l. 2. e. 25. col. 484. 485. pefident miro modo animas suas. §. 2. col. 486. cetera vide. n. tribulationes.

Paulus.

Mirabilis eius conuersio per aciem beneficiorum ordinatam in ipsum. l. 4. e. 30. §. 3. col. 983. 984. & vocem terrificam & postea suauem. l. 5. e. 7. §. 1. col. 1123. 1124. Peccator. Peccatum.

Gravissima mala quae affert per auersionem a Deo. & conuersionem ad creaturas. l. 1. e. 12. col. 102. 103. peccatum originale & actuale est duplex nigredo naturae humanae. l. 2. e. 19. col. 437. omnes praeter Deiparam contrahere originale. §. 1. 437. d. 438. miser status naturae corruptae significatur per hyemem & imbrem. & per eum qui incidit in latrones. l. 5. e. 16. col. 1194. d. 1195. transire & sublatum est per Christum. §. 2. col. 1197. 1198. peccatum ex malitia pessimum omnium. leuius quod est ex passione. e. 20. §. 2. col. 447. c. d. 448. idem est de venialibus. sed haec non tollunt animam pulchritudinem. §. 3. col. 450. 451. multos esse peccatores simul cum iustis in Ecclesia. e. 24. 477. 478. triplex discrimen inter peccatores fideles & infideles. §. 2. 479. & 480. Malorum pugna contraiustus quae his prodest. illis nocet. e. 25. col. 484. pertinent ad equitatem diaboli. & quam grauis sit eorum miseria. l. 3. e. 18. §. 2. col. 872. sunt domus diaboli. l. 4. e. 18. §. 4. col. 901. d. 902. quid sit corpus & partes peccati. & quomodo exequendum sit obdurationis peccatum. l. 5. e. 11. §. 1. e. 22. §. 4. col. 1158. d. 1159. & 1250. 1251. peccator cur dicatur columba seducta non habens cor. e. 14. §. 2. col. 1182. 1183. peccata & vitia quae se occultant sub specie virtutis. dicuntur vulpes valde noxia. l. 5. e. 35. §. 1. col. 1365. parua inferunt graue damnum & ideo exterminanda antequam crescant. §. 2. col. 1367. 1368. acriter reprehendenda ne crescant. l. 3. e. 12. §. 2. col. 623. 624.

Poenitentia.

Poenitentia Sacramentum aufert nigredinem peccatorum actualium. l. 2. e. 19. §. 3. col. 441. 442. rationes quae mouent ad poenitentiam de peccatis. e. 21. col. 454. poenitentia interna & externa restituit pulchritudinem gratiae. §. 1. col. 455. 456. oritur ex eo quod Deus respiciat peccatores sicut respexit Petrum cum ter negauit. §. 2. col. 456. zelus vindictam sumendi de se propter peccata. §. 3. col. 458. poenitentia significatur per labrum in quo se lauabant Sacerdotes. l. 3. e. 14. §. 4. col. 636. d. 637. & per nardum. e. 2. §. 1. col. 336. 340. & per capreas ceruosque camporum. l. 4. e. 42. §. 3. col. 1064. est vox turturis quae in hac vita debet audiri ut salutem consequamur. l. 5. e. 20. §. 1. col. 1232. 1233. Vide. n. confessio. n. conuersio peccatoris.

Perfessio. perfectus. Vide. n. Perfectus spiritualis. Perfessio in tribulatio.

Pigritia.

Quam noxia sit quae laborare refugit. & quo seruo re-

Index

est vincenda. l. 2. e. 6. §. 2. & 3. col. 322. c. d. 323. est timor nocturnus fingens inanes difficultates. l. 3. §. 4. col. 551. est hyems frigida propter quam quidam laborare nolunt, & quantum oporteat hoc frigus vincere. l. 5. c. 17. §. 3. e. 22. §. 2. col. 1206. 1207. & col. 1246. d. 1247.

Prædicatio Evangelica.
Est vox Christi septem habens insignes proprietates. l. 5. e. 1. §. 3. col. 1078. d. 1079. vocatio prædicatorum ad prædicandum & lucrandas animas. e. 15. col. 1189. & 1190. comparatur prædicatio imbri hyemali cum timore incutit, verno cum amore. e. 16. §. 4. col. 1201. 1208. 1208. iungenda est cum splendore vitæ. e. 29. §. 2. 1314. d. & 1315. & cum oratione. §. 3. col. 1316. d. 1317. quomodo debeat esse dulcis & amara diversis rationibus & occasionibus. §. 4. col. 1318. 1319. & si sit coram multis, fiat ut soli Deo placeat. §. 5. col. 1320. & 1321. error eorum qui ante tempus debitum hoc munus obire cupiunt. e. 32. §. 1. col. 1336. d. 1327. prædicantur per duos testes Elias & Enoch qui prædicabunt contra Antichristum. e. 41. §. 2. & 3. col. 1409. 1410. cetera. Vide n. Prælati & Doctores.

Prælati & Doctor Ecclesiæ.
Eorum charitas quasi materna, & vbera eorum. l. 1. e. 19. §. 3. col. 173. c. d. 174. mensura in modo lactandi subditos. §. 4. col. 176. 177. eorum frugantia. e. 20. col. 178. triplici passu debent pascere alios instar Christi & cubare aliquando per contemplationem. l. 1. e. 7. col. 576. 577. duplex regendi virgaper amorem vel per timorem. §. 2. col. 578. aliquando negatur eis donum contemplationis ut proximis attendant. exhortat. 17. §. 2. columna 666. Pecularem curam gerere debent orphanorum, & adolescentium. ibidem. Sunt collum Ecclesiæ & septem insignia eorum quæ inde deducuntur. e. 27. col. 744. sunt quasi signa cedrina domus Dei, & subditi ut laquearia cypresina, eorumque proprietates. l. 4. e. 19. col. 905. 906. unio inter viri que. §. 2. col. 906. & 907. eorum insignia per ornatum antiqui Sacerdotis. §. 3. col. 907. d. & 908. Pontantur in cella vinaria duplici vino amoris & reli ordinato per discretionem. e. 34. §. 4. col. 1013. d. 1014. examinant spiritus aliorum & ab illis incipit ordo charitatis. e. 35. §. 3. col. 1020. d. 1021. sunt captores vulpium demolientium vineas Ecclesiæ. l. 5. e. 21. §. 2. col. 1331. d. 1332. dat illis Deus lumen ad dignoscendum eas. e. 35. col. 1364. & 1365. Ars lucrandi animas desumpta ab exemplo colubarum. l. 2. e. 7. §. 4. c. 337. c. 338. eorum vocatio partim ad actionem partim ad contemplationem. l. 5. e. 25. §. 5. col. 1281. d. & 1282. nigredo ex negotijs, & varijs occupationibus non tollit eorum pulchritudinem. l. 2. e. 20. §. 3. col. 450. & 451. responsio ad querelas cum aliquando deficiunt. l. 3. e. 14. §. 6. col. 640. & 641. multos indigne prouebi ad prælatum qui non custodiunt alios nec seipsum. l. 2. e. 30. col. 522. d. 523. sancti refugium eligi in prælatos. §. 3. col. 525. & 526.

Profectus spiritualis, vsque ad perfectionem.
Oportet incipere perfectè sed proficiendum est paulatim. l. 2. e. 11. §. 3. & l. 1. e. 14. §. 4. col. 129. 130. 374. & 375. incipiendum est cum seruore florescere sed cauendum ne à tentationibus insurgentibus obruatur. l. 5. e. 23. §. 2. col. 1256. & 1257. obest illis intempestiuè se manifestare ob periculum inanis gloriæ. l. 4. e. 22. §. 1. & l. 5. col. 925. c. d. & 926. & col. 1258. negatur illis contemplatio,

ut vite actiua incumbant. l. 3. e. 17. §. 1. col. 664. 665. tria oscula accomodata incipientibus proficientibus & perfectis & ordo inter illa. l. 1. e. 14. col. 123. & seq. tria cellaria in qua introducuntur, & singulorum proprietates. l. 2. e. 12. col. 379. 380. introducuntur etiam in cellam vinariam, & ordinatur charitas in singulis. l. 4. e. 33. §. 4. col. 1006. d. & 1007. desiderium proficiendi est languor & vulnus, charitatis, & quomodo fulciendum. e. 37. §. 3. col. 1032. 1033. ascendendum ad sublimia, auferendo impedimenta. l. 5. e. 4. §. 4. col. 1186. d. 1187. est necessaria Dei vocatio & quam efficitur sit ad proficiendum. e. 14. §. 3. & e. 25. col. 1185. 1273. 1274. propositum crescendi vsque ad finem vitæ, & perseverandi. c. 38. §. 4. & 5. col. 1361. 1362. 1363. & 1364.

Providentia Dei.
Generalis erga homines, & peculiaris erga iustos & l. 1. e. 18. col. 160. 161. respicendi in creaturis tanquam in Dei cellarijs. l. 2. e. 10. c. 359. 360. providentia circa corporalia & spiritalia, circa temporalia & æterna diversimodè significari per leuam & dexteram sponsi. l. 4. e. 41. col. 1054. 1055. circa prospera & aduersa. §. 3. & l. 2. e. 22. §. 2. col. 1056. 1057. 465. & 466. peculiaris circa Dei erga diligentes ipsum. l. 5. e. 23. §. 4. col. 1259. 1260.

Pulchritudo.
Pulchritudo corporis siue castitate & sanctimonia nõ est laude digna. l. 3. e. 24. §. 3. col. 725. 726. fucata quam detestabilis sit. §. 4. & vanus ornatu. §. 5. col. 727. & 728. pulchritudo spiritalis quibus modis dicatur. e. 11. §. 1. col. 11. & 612. pulchritudo animæ quàm ingens est & multiplex. l. 4. e. 9. col. 838. & 839. pulchritudo Dei & Christi. e. 13. col. 863. 864. pulchritudo nostram Dei dilectione potissime consistit. §. 3. col. 868.

R
Rectitudo.
Rectitudo quintuplex annexa virtutibus. l. 2. e. 16. col. 411. & e. 412. quomodo sectanda & qui dicantur recti corde. §. 4. Vide n. virtutes.

Religio religiosus.
Religio est vinea Christi à religiosis custodienda. l. 2. e. 29. §. 3. & l. 4. e. 36. §. 1. col. 520. d. 521. 1023. 1024 est pulchrum Dei tabernaculum & quàm utile sit commorari iuxta illa. l. 3. e. 16. §. 5. col. 661. 692. est præcell. n. Dei equitatus similis Angelico, quæ sint eius excellentiæ. e. 21. col. 686. 687. religiosi sunt velut collum perfectissimè portans iugum Christi cum septem præcellentijs. e. 27. §. 3. col. 748. b. c. 749. sunt velut mur enule aureæ vermiculate e argento. e. 29. §. 2. religio vocatur lectulus floridus & vmbrosus ob quietem & securitatem. l. 4. e. 17. est domus Dei cum lignis cedrinis, & laquearibus cypresinis. e. 18. & 19. 896. d. 897. 904. 905. quomodo religiosi inter seculares sint liliam inter spinas. e. 23. §. 4. col. 937. & 938. Religio est Christi cella vinaria & ordo charitatis qui in ea viget. e. 36. col. 1023. 1024. aciem charitatis quam ordinat Deus ad extrahendos fideles à seculo in religionem. §. 3. col. 1026. 1027.

Religiosus stare debet intra claustrum eminens super rëta mundi. l. 5. exhort. 10. §. 2. col. 1153. d. 1154. a. necessaria est illi sui ab negatio. e. 19. §. 4. c. 1225
Religio est Calathus continens ficus bonas valde, exhortat. 22. §. 4. col. 1250. & 1251. est vinea florens & dans odorem suum. e. 23. col. 1249. & 1250. singulariter dicit, dilectus meus mihi & ego

Rerum & Verborum.

ego illi. e. 37. §. 4. col. 1385. c. d. & 1386. Resurrectio Christi. Vide n. Christus.

Sacramenta.

S

Sacramenta sunt septem infusoria aureæ olei diuine gratiæ. l. 1. e. 25. col. 217. & 218. Sunt Christi cellaria. l. 2. exhort. 15. col. 402. 403. Vasa mystica celle vinariæ continentia vinum charitatis. l. 4. e. 35. §. 1. col. 1017. & 1018. Septem mirabiles voces quibus perficiuntur per quas venit Deus in animam. l. 5. e. 8. col. 1131. d. & 1132. per ea putantur peccata. e. 19. §. 3. col. 1222. d. & 1223.

Sancti & iusti.

Sanctorum vite & historia sunt Dei cellaria opulenta ad contemplationem. l. 2. e. 12. §. 3. col. 302. d. & 383. Sunt flores qui apparuerunt per Christum. l. 5. e. 18. §. 2. col. 1211. d. & 1212. ficus præcoqua & valde bona. e. 22. §. 4. col. 1250. d. & 1251. lilia inter quæ Deus pascit, & pascitur. exhort. 37. §. 2. col. 1382. & 1383. Vide n. exemplum bonum, iustos in hoc seculo esse malos permixtos & esse ut liliam inter spinas. Vide n. Ecclesiæ, & n. virtus.

Sapientia.

Increata & creata sunt duo vbera & fontes doctrinæ Christi. l. 1. e. 7. §. 3. col. 61. & 62. vtraque datur iustis. e. 6. §. 1. per gradus ascenditur ad illam. l. 2. e. 11. §. 3. col. 374. 375

Scandalum.

Quam graue damnum inferat Ecclesiæ. l. 2. e. 28. §. 2. col. 510. & 511. adiuratio Christi contra eos qui scandalum & schisma faciunt turbantes Ecclesiam. l. 4. e. 42. col. 1058. d. 1059.

Scriptura sacra.

Vetus & nouum testamentum sunt velut duo vbera continentia lac doctrinæ vtilissimæ. l. 1. e. 7. §. 3. col. 61. 62. sunt Dei cellaria, continet quatuor partes, & singularum vtilitates. l. 2. e. 11. col. 369. 370. spectat introducere in ea, & præbere intelligentiam eorum. §. 1. col. 370. quam oppiparum conuiuium præbeat in illis. §. 2. col. 372. continet varias similitudines & parabolas manuducentes in cognitionem Dei. l. 3. e. 30. §. 3. col. 767. 768. est cellaria vinaria ut excitat ad amorem Dei. l. 4. §. 1. e. 29. col. 974. est lectulus floridus & vmbrosus. e. 17. §. 2. col. 893. d. 894. est nostra merities contra demonium meridianum. l. 3. e. 3. col. 551. a. habet fenestras & cancellos per quos se Deus & Christus proficiendum præbet. l. 5. e. 14. §. 3. col. 1140. d. 1150. & 1185. 1186. habet foramina petreæ & cauernas in quibus per contemplationem maneamus. e. 25. §. 4. col. 1280.

Synagoga Iudæorum.

Eius reprobatio & stupenda ruina & causa illius. l. 3.

e. 7. §. 2. & l. 5. e. 2. §. 3. col. 578. & col. 1086. 1087. quàm acriter punita quia non cognouit se, nec tempus visitationis sue. l. 3. e. 13. §. 5. col. 629. 630. representatur per fructum quæ non ferebat fructum. l. 5. e. 22. §. 1. col. 1246. d. 1247. habuit fidem operam velamine cui nimis adhaesit. e. 26. §. 1. col. 1287. c. d. 1288. Iudæi conuerrendi prope finem mundi. e. 41. §. 5. col. 1408. 1409.

Spiritus sanctus.

Est osculum Patris & Filij. l. 1. e. 8. c. 64. 65. promissus & datus in die Pentecostes. §. 1. col. 65. & 66. est spiritus viuificans. §. 2. ignis illuminans & accendens. §. 3. & 5. col. 68. d. 69. 73. 74. sursum mouens. §. 4. col. 71. 72. offertur omnibus. §. 5. col. 73. & 74. est charitas increata. e. 19. col. 75. 76. est donum Dei, & aqua viua, quod pauci petunt quia non sciunt illud. §. 3. col. adueniens introduxit Apostolos in cellam vinariam amoris diuini. l. 4. e. 32. col. 995. & 996. lingua ignea erant vexillum Spiritus sancti & charitatis super Apostolos. Sonus & vox, modusque quo venit in Apostolos in spiritu reuerenti, & in linguis igneis. l. 5. e. 6. col. 1113. 1114. mirabiles eius effectus. §. 2. col. 1115. d. & 1116. cur in figura columbæ & ignis se manifestauit. ibidem. Stat post parietem iusti aliquibus signis se ei quasi per cancellos conspiciendum præbens. e. 11. §. 2. col. 1160. d. & 1161. per illum constituitur domicilium Dei ad perpetuè manendum in anima quantum est ex se. l. 1. exhort. 8. §. 4. col. 71. & 72. Septem dona eius sicut septem oculi columbarum. l. 4. col. e. 11. §. 4. col. 854. d. & 855. quo ordine sunt petenda dona & gratia ipsius. l. 9. e. 9. §. 2. col. 77. & 78. ignis Spiritus sancti lambet aquas tribulationum; quia facit gaudere in illis. l. 4. e. 32. §. 3. col. 999. & 1000. Spiritus sanctus est protector castitatis. l. 3. e. 22. §. 4. columna 706. 707.

Stephanus Prothomartyr.

Eius martyrium. l. 2. e. 12. §. 3. col. 381. d. 383. cur vidit Christum stantem qui tamen dicitur sedere. l. 5. e. 10. §. 3. col. 1154. & 1155.

Superbia.

Quæ se erigit contra necessitatem diuinæ gratiæ, alia est caca, alia vana, & modus propellendi eam. l. 2. e. 4. col. 103. propter superbiam negatur donum contemplationis. e. 9. §. 2. & 3. col. 352. 353. 357. 358. destruit pulchritudinem animæ. l. 3. e. 11. §. 2. & e. 15. §. 3. col. 611. 612. 648. 649. superbi per Christum humiliantur, & fiunt humiles. l. 5. e. 2. col. 1086. vanitas & voluptas sunt duæ diaboli potissima vrbes. l. 3. e. 18. §. 2. col. 672. 673.

T

Tentatio.

Tentatio serpentis contra Adam quo ordine sit perfectæ. l. 2. e. 26. §. 2. col. 494. 495.

Index

Tentatio carnis contra spiritum & eius insolentia. e. 27. §. 2. columna 502. 503. non est optanda, sed toleranda, & quibus medijs vincenda. §. 3. col. 504. victis tentationibus passium facilius vincuntur alia. §. 4. columna 507.

Tentationes sine manifesta, sine occulta quomodo rimenda. l. 3. exhort. 1. §. 2. columna 534. 535. quatuor sub specie boni quomodo vincenda. exhort. 3. §. 4. columna 553. 554. omnia plena esse laqueis & retibus quas vicit Christus & nos per eum. l. 5. exhort. 10. §. 2. columna 1152. 1153. Vide nomen concupiscentia carnis, & nomen peccatum.

Tribulatio & persecutio.

Vitainstorum ex tribulationibus & prosperitatibus contexta. l. 2. e. 22. & l. 5. e. 19. §. 2. col. 461. col. 1205. & 1206. quatuor genera tribulationum que pulchritudinem internam augent. l. 2. e. 22. §. 1. col. 461. 463. provenire ex Dei providentia. §. 2. col. 465. ex Christi exemplo tolerari maxime que sunt propter iustitiam, & sunt omnium pretiosissima. §. 3. col. 467. d. 468. tribulationes nos maxime excitare ad orandum. l. 3. e. 1. col. 530. 531. sunt velut fluctus maris operientis nauiculam & Christus liberat clamantes ad se. §. 3. col. 536. d. 537. movent nos ad contemplandum Deum adiutorem. l. 2. e. 10. §. 1. col. 360. 361. per cognitionem sui auferri querelas tribulationum quas patimur. l. 3. e. 14. §. 6. col. 640. 641. preparandum nos ad tribulationes in campo mundi huius. l. 4. e. 20. §. 2. col. 912. & 913. solent nocere imperfectis, sed perfectis profunt. e. 21. §. 2. col. 927. 928. laeam & dexteram Dei esse tribulationes & prosperitates per quas dilectos gubernat. e. 41. §. 3. col. 1056. 1057. persecutionis tempus esse hyems vexans Ecclesiam, & animas. Et quomodo transit per Christum. l. 5. e. 17. col. 1202. 1203. est tempus putationis ad tollendum superflua. e. 19. §. 4. col. 1225. & 1226. signum appropinquantis redemptionis. e. 23. §. 5. col. 1252. & 1253. persecutiones tyrannorum describuntur in duplici Herode persequente Christum & Baptistam. e. 32. col. 1336. 1337. persecutores designantur per vulpes. e. 31. & sequentibus. col. 1329. 1330. & sequentibus.

V

Verecundia.

Verecundia habenda cum quis increpatur. l. 3. e. 22. §. 1. col. 702. 703. & cum laudatur §. 3. de quavis re turpi & hac est custos pudicitia. §. 3. columna 705. 709. verecundia vitiosa quomodo mortificanda. l. 5. e. 26. §. 2. columna 1287. e. d. 1288.

Vidua.

Duplex viduitas vera & mystica per absentiam Dei & utraque iungenda luctui. l. 3. e. 24. §. 1. columna. 721. & 722. Viduarum exercitia. §. 2. 722. §. 723.

Vinea Domini.

Vinea status innocentie. l. 2. e. 26. col. 493 vinea

status naturae corruptae. e. 27. col. 499. & 500. **Vinea Ecclesie antiqua & nova.** e. 29. col. 516. 517. **Vinea propria anime & quomodo custodienda.** §. 2. col. 519. & 520.

Virginitas.

Est propria legis gratia. l. 3. e. 23. col. 709. 710. eius excellentia. §. 2. 711. d. 712. comparatur api, & iurruvi diuersaratione ibidem. integritas mentis iungenda est integritati carnis. §. 3. 714. amat solitudinem & silentium. §. 4. 716. 717. & e. 22. §. 4. col. 706. 707. maior custodia Angelorum & Dei erga illam. e. 23. §. 5. col. 718. d. 719. custoditur etiam mortificatione & Cruce Christi. §. 6. col. 719. d. 720. cum charitate & humilitate est pretiosum anime ornamentum significatum per muranulas aureas vermiculatas argento. e. 28. c. 754. & per lilium conuallium. l. 4. e. 20. §. 4. col. 916. 917. per lilium inter spinas. e. 21. §. 3. & e. 23. §. 4. col. 912. & 937. 938. virginitatis vox sonat per Christum in terra nostra. l. 5. e. 20. §. 2. col. 1222. **Virgines specialiter dicunt dilectus meus mihi & ego illi.** l. 5. e. 36. §. 2. col. 367. & 368. 1374. 1375. **Christus pascitur inter lilia virginum.** e. 37. §. 2. col. 1382. & 1383. Vide n. Castitas & n. Mariae virginitas.

Virtus.

Virtus est rectitudo & quintuplicem includit. l. 2. e. 16. col. 411. 412.

Virtutes desiderasse Christi aduentum ut per eum perficerentur. §. 2. col. 413. d. 414. Diliguntur & magnifunt à sanctis, & sunt diligende à nobis. §. 3. & 4. col. 415. 416. querende sunt propter se, non propter delectationem annexam. e. 17 §. 1. l. 4. e. 33. col. 418. 419. 1001. 1002. tendunt ad vnum, vitia ad diuersa & contraria. l. 1. e. 28. §. 3. col. 513. 514. sunt incundissima Dei cellaria e. 12. col. 378. discrimen inter virtutes insusitas & acquisitas. l. 1. e. 9. §. 4. columna 82. necessaria est industria magistri, & nostra ad eas acquirendas. l. 3. e. 28. §. 3. col. 756. & 757. que elaborantur tribulationibus sunt perfectiores. e. 30. §. 1. col. 764.

Virtus est velut nardus dans odorem suum. l. 4. e. 1. §. 2. col. 776. 777. fasciculum virtutum colligendus per meditationem. e. 3. §. 4. col. 797. 798. vno eam cum anima non est naturalis, & est dissolubilis. e. 6. §. 1. col. 820. e. d. 821. quaedam perficiunt spiritum quaedam etiam corpus. e. 9. §. 1. e. 10. §. 1. col. 838. 839. 844. d. 845. sunt velut signa & laquearia domus internae. e. 18. §. 2. & 3. col. 898. e. d. 899. sunt velut lilia inter spinas & quomodo ex illis colligende. 21. §. 3. col. 922. 923. quomodo se gerat inter laudes & persecutiones in imperfectis & perfectis. e. 22. §. 1. & 3. 925. e. d. 926. omnibus bonis temporalibus preferenda. e. 24. §. 3. columna 945. 946.

Virtus est ordo amoris & quomodo ordinetur per charitatem. l. 4. e. 33. §. 3. col. 1005. 1006.

Virtus versatur inter duo extrema vitiorum. l. 5. e. 2. §. 3. col. 1087.

Virtutes edocta à Christo sunt voces eius & montes sublimes. e. 4. §. 3. sunt flores quae apparuerunt in terra nostra. e. 18. §. 1. col. 1210. 1211. quomodo fecerunt virtus vera à ficta. exhort. 35. col. 1364. 1365. a. b.

Vita

Rerum & Verborum.

Vita actiua & contemplatiua.

Utraque est passus anima & per hunc passum peruenitur ad requiem. l. 3. e. 3. col. 544. d. 545. currere enim labore per actiuam est medium ad perueniendum in contemplatiuam. l. 2. e. 8. §. 3. col. 343. utraque filia Bathuel id est diuina sapientia. e. 9. §. 4. col. 358. a. prius incumbendum est actiua. l. 3. e. 17. §. 1. col. 419.

Utraque representatur per fasciculum myrrhe & botrum cyprici. l. 4. e. 7. §. 3. col. 830. d. 831. conferunt duplicem pulchritudinem. e. 9. §. 2. e. 10. §. 1. col. 840. e. d. 844. d. & 845. significantur per lunam. §. 3. col. 848. e. d. 849. per lectulum floridum in quo Deus quiescit. e. 16. col. 881. 884. & per sepulchrum. §. 2. col. 887. quomodo sunt conciliande. §. 3. col. 889. e. d. & 890. fulciuntur à dextera & Lena Christi diuinitate & humanitate. e. 40. §. 2. col. 1048. d. 1049. vocatio ad utraque l. 5. e. 25. §. 5. col. 1281. d. & 1282.

Vocatio.

Triplex genus eorum qui diuina vocatiōi resistunt. l. 1. e. 5. col. 313. 314. forma vocatiōis per exempla ex more columbarum. exhort. 7. §. 4. col. 337. e. d. 338. quid sit diuina vocatio & eius proprietates. l. 5. exhort. 13. col. 1172. e. d. pœna eorum qui ei resistunt. §. 3. col. 1177. & 1178. multiplex vocatiōnum genus ibidem. vocatio peccatoris ad penitentiam qualis sit. e. 14. col. 1180. 1181. ad proficien-

dum in virtutibus. §. 3. col. 1185. 1186. ad contemplationem. §. 4. col. 1186. d. 1187. ad lucrandas animas. e. 15. col. 1189. 1190. ad gloriam post hyemem huius vite. e. 17. §. 3. & e. 23. §. 5. col. 1199. d. 1200. 1261. d. 1262. sollicitudo Dei in huiusmodi vocatiōibus §. 4. col. 1201. vocatio ad intrandum per meditationem in vulnera Christi. e. 24. col. 1264. 1265. quantum oporteat modo obedire huic vocatiōi. §. 4. col. 1272. & 1273.

Z

Zelus.

Zelus vindicandi & satisfaciendi pro peccatis proprijs. l. 2. e. 21. §. 3. col. 458. 459.

Zelus torquet iustos degentes inter peccatores, & comedit illos sed perficit. e. 24. §. 3. col. 481. d. & 482. zelus trahendi alios qui secum curant post Christum. l. 2. e. 7. §. 4. col. 337. e. d. 338. zeli vinum propinari in cella vinaria, estque multiplex & fortis. l. 4. e. 29. §. 2. col. 975. 976. qualis debeat esse in prelatis. e. 34. §. 3. col. 1011. d. 1012. quomodo ordinandus est per discretionem. §. 4. col. 1013. e. d. 1014. & l. 2. e. 9. §. 3. col. 355. 256.

Zelus vehemens infert languorem amoris. l. 4. e. 39. §. 2. col. 1041. e. d. 1042. zelus conseruandi pacem & concordiam Ecclesia. e. 42. §. 1. col. 1059. 1060. & charitatem fraternam in singulis. §. 2. col. 1062.

Zelus generat desiderium quod Deus visitet alios. l. 5. e. 40. §. 3. col. 1405. e. d. 1466.

FINIS.